

INDC

SACRORUM CONCILIORUM

NOVA ET AMPLISSIMA COLLECTIO

CUJUS

JOANNES DOMINICUS MANSI

ET POST IPSIUS MORTEM FLORENTINUS ET VENETUS EDITORES

AB ANNO 1758 AD ANNUM 1798 PRIORES TRIGINTA UNUM TOMOS EDIDERUNT
NUNC AUTEM CONTINUATA ET DEO FAVENTE ABSOLUTA

CURANTIBUS

JOANNE BAPTISTA MARTIN

SACERDOTE, PROFESSORE IN CATHOLICA UNIVERSITATE LUGDUNENSI

ET

R. P. LUDOVICO PETIT

IN CONGREGATIONE AUGUSTINIANA AB ASSUMPTIONE.

TOMUS TRIGESIMUS SEPTIMUS

1720-1735.

PARISIIS

MDCCCV

EXPENSIS HUBERTI WELTER, BIBLIOPOLAE.

PRAEFATIO.

Tandem prodit in publicam lucem expectata diu omniumque eruditorum votis expetita I. D. Mansi *Amplissimae conciliorum collectionis* continuatio; quae utinam sustineat quam sui concitavit expectationem. Quae praeponeo huic volumini constitueramus prolegomena de auctoris vita et scriptis, de variis conciliorum collectionibus etc., ea satius visum est in aliud tempus differre, cum totius operis supplementum adornandum erit; in praesentia de huius voluminis consilio et subsidiis tantum breviter dicemus.

Operis elucubrandi quae fuerit data occasio propositumque consilium, benevolis lectoribus ita iam exploratum habetur, ut nobis supervacaneum videatur de re notissima multis praefari. Cum abhinc annos V vir cl. Hubertus Welter, bibliopola Parisiensis, *Amplissimam conciliorum collectionem* a I. D. Mansi olim elaboratam novis typis recudere statuisset, nova haec editio maius pretium ut haberet, nihil ab eo qui curam eius assumpserat praetermissum diligentiae fuit, quo accederent cum emolumento acta et documenta ad idem argumentum spectantia, si qua nondum edita servarentur in bibliothecis et tabulariis, aut typis iam vulgata, ab *Amplissima*, ut aiunt, peregrinarentur. Ad amicos litteratosque viros intra et extra Galliam datae litterae sunt, quibus urgebantur ipsi, ut suas pro humanitate veluti symbolas conferrent ad novae editionis amplificationem. Laboris auxilium multi undequaue sponderunt, attulerunt pauci.

Interea manus ultima editioni Parisiensi imposita fuit, ac tribus tantum interiectis annis singula XXXI volumina, quibus constat *Amplissima collectio*, in lucem prodierunt, non novis quidem typis iterum excusa, sed lithographica imagine ita expressa, ut cum veteri illa editione prorsus congrueret recens effigies. Mox etiam, eadem adhibita arte, quattuor volumina, e Nicolai Coleti sylloge deprompta, recudi curavit bibliopola Parisiensis.

Utroque opere feliciter absoluto, longius procedendum erat ac totum opus ad hanc usque aetatem continuandum: res sane multi laboris et curae. Materiae ingentis provincias sic inter se partiti sunt qui operis continuandi maximum onus in se receperunt, ut synodos orientales L. Petit, occidentales J. B. Martin edendas curaret. Quae vero ratione in hoc primo volumine editoris munere uterque functus est, paucis dicendum.

Ad orientales quod attinet, ubi primum laborem hunc suscepimus, statim nobis mens incederat, ut omnium totius Orientis ecclesiarum acta synodalibus, quotquot in codicibus manu scriptis, vel editis invenire potuissemus, describendis et in praesenti collectione edendis operam, daremus. Quod cum efficere vellemus, incidimus in quoddam pelagus laboris paene infiniti, unde vix post unum alterumve lustrum littus cernendi spes affluisset. Si quidem bibliothecarum longe distitarum foruli revolvendi erant, variarum linguarum instrumenta persequenda, archiva consulenda, libri editi, excutiendi: quae res molesta et intricata non ab uno homine, eoque aliis curis impedito, sed sociata doctissimorum ex omni parte virorum opera commodissime perfici poterat. Ut autem finis aliquando constitueretur, utque legitimis eorum querelis, qui symbolas dederant, fieret satia, atque bibliopolae nostro, cui onerosi iam erant effusi, iique haud levissimi, sumptus, opitularemur, statuimus lectoribus benevolis permittere opus, quod diuturniori mora politius integriusque evulgari potuisset. At confidimus, idque procul a iactantia, nomina nostra nos expedituros gratissimo fenore. Namque opus ipsam, qualecunque prodit in lucem, si spectetur, quis ad hanc ubertatem materiae rerumque varietatem importunus accedet? Ecce enim ad manum bene multae ecclesiae orientalis tabulae publicae, quae aut in bibliothecis et tabulariis hactenus latebant, aut, per innumeros libros dispersae, ne curiosis quidem harum rerum innotuerant, maximo sane eruditorum incommodo. Quanti enim momenti sint acta illa ad historiam ecclesiae orientalis accuratius exquirendam, ad illustrandas res etiam civiles Graecorum, Serborum, Rumorum, Rumenorum, ad exquisitius cognoscendum ius orientale cum civile tam canonicum, viro cuique perito apertum est atque manifestum. Theologia multa suppeditant, quibus res abstrusas explicent, ieiunas exornent; historica, quae in chronologia vel geographia spinosiora sunt, extricant; quae ad ritus, mores, dignitates et officia ecclesiastici lae-cive ordinis pertinent, exponunt. Sensimus demique immerito iam tot saecula neglectas esse apud occidentales has doctrinae iurisque Graecorum, ut ita dicamus, reliquias, quamvis extrema demum clarissimi populi aetate in ipsa paene barbaria natas. Nec nostro sane egent praefatio: norunt enim haec et mirantur omnes cordati viri.

Synodos, quae res Rumenorum in Transilvania spectant, edendas curavit Carolus Auner, in seminario catholico Bucarestino professor, quem honoris et gratiae causa vel ab ipso operis limine nominare deceat. Ceteras omnes, in quibus de negotiis Orientalium agitur, ipse adornavit L. Petit, adiuvantibus nonnunquam sodalibus suavissimis Iulio Pargoire et Sophronio Petride, quorum prior singulas etiam plagulas qua maxima potuit diligentia contulit. Textum in codicibus vel libris editis exhibitum intactum reliquimus, correctis tantum apertis librarium mendis et mutata interpunctione. Quorundam actorum summam tantum protulimus, eorum scilicet quae certi loci, non universae ecclesiae res videbantur continere; librum enim sine necessitate auferemus, si omnia acta integra exscriberemus. Quae vero ad gravissima quaedam negotia, ad unius alteriusve ecclesiae mores, iura, doctrinas, ad patriarcharum historiam spectare videbantur, ea integra edidimus, adiecta etiam interpretatione latina, non philologorum causa, sed eorum quos res, non verba curantes, ex verbosissimis Byzantinorum ambagibus laboriosa lectione sententias eruere faedet; pigetque. In adnotationibus, praeter codicum varietates et rara explanationis conamina, etiam scriptorum locos qui vel respiciuntur vel conferri possunt, quos quidem percepimus, indicavimus: quo vel in editione principi a perfectione quam proxime abesse videremur, quamvis nihil sit simul inventum et perfectum.

Ad synodos occidentales quod attinet, ita se gessit J.-B. Martin, qui prius editionis absolvendae solus et supplementi conficiendi curam in se receperat, ut textus in publicum proferret ab omnimodo vacuus, quae prima est actorum, huius praesertim generis, commendatio. Optimas adhibuit editiones, atque imprimis eam quae *Collectionis Lacensis* titulo insignita, magnam apud omnes habet auctoritatem. Neque enim eius erat propria vel nova proferre arbitria de textu instituendo: satis habebat exscribere quae alii optime exhibuerant cum in actis ipsis comparandis

tum in appendicibus exaggerandis. Alias etiam editiones nominavit, quotquot perspectas habere potuit; libros recentiores, in quibus sermo de synodo aliqua instituitur, hic illic in partem vocavit; ipsos denique fontes adiit, quo accuratior prodiret editio.

Rem quoque attulit gravissimam et in edendis recentioribus conciliis plane novam: synodos scilicet dioecesanarum, quotquot invenire valuit, religiose commemoravit, etsi nulla huc usque agitata est synodorum huiusmodi mentio. Atque Mansi quidem noster, Labbaeum secutus, dioecesanorum coetuum, qui antecedunt annum p. Chr. MCCC, acta integra in suam collectionem recepit, ceteris, quae postea edita sunt, consilio neglectis. Haec autem abesse nefas, quia non desunt inter synodos dioecesanarum tales, praesertim recentiores, quarum decretis ad usum transferuntur quae a synodiis provincialibus, quas vocant, sancita sunt. Librorum, quibus acta ista continentur, descriptio uberrima consulto allata est, adiecta etiam bibliothecarum significatione, in quibus illi abditae latent, ideo quod parum noti videntur aut rarissimi. Seorsum additis fragmentis idoneis nonnulla exhibuit editor Lugdunensis, si qua vel propter copiam nominum videbantur memorabilia vel ad certa monumentorum genera referri poterant.

Variae igitur cum per multum temporis in opere versarentur manus, id non contigit ut aequaliter omnia constituerentur in laterculis manuscriptis: quales discrepantias in scribendis praesertim verbis, aliquot vel notandis libris detergere supersedimus, cum vix cuiquam fore detrimentum viderentur.

Res ardua, inquit Plinius, *retustis novitatem dare, novis auctoritatem*. Non ii sumus, qui haec nos exsecutos fuisse putemus; sed nos toto conatu, ut exsequeremur, allaborasse nobis concii sumus.

Scribebamus Lugduni et Constantinopoli, kal. septembris anno MDCCCV.

J.-B. MARTIN.

L. PETIT.

INDEX CHRONOLOGICUS TOMI XXXVII.

ANNO CHRISTI		ANNO CHRISTI	
1720	februarii 27-8. — Synodus dioecesis Posnaniensis, celebrata Varaviae 105	1722	Synodus dioecesis Murana 225
1720	martii 21. — Synodus dioecesis Sueassionensis 105	1722	Synodus dioecesis Nivernensis 225
1720	mense martio. — Congregatio archipresbyterorum dioecesis Antverpiensis 105	1722	Synodus dioecesis Virdunensis 225
1720	augusti 26. — Synodus dioecesis Gnesnensis 105	1723	martii 18. — Synodus dioecesis Sueassionensis 225
1720	augusti 26 - septembris 17. — Synodus provincialis Ruthenorum, celebrata Zamosciae 105	1723	mai 5. — Statuta dioecesis Briocensis 227
1720	Synodus dioecesis Beneventana XXXV 107	1723	augusti 24. — Synodus dioecesis Beneventana XXXVIII 1015
1720	Statuta dioecesis Namurcensis 107	1723	augusto. — Constantinopolitana synodus, in qua Methodii Anthracitae errores damnantur 227
1720	Synodus dioecesis Niciensis 109	1723	septembris 2-4. — Synodus dioecesis Placentina 1017
1721	januarii 25. — 1. Petri I, Russorum imperatoris, ordinatio ecclesiastica a cunctis Russiae episcopis subscripta 1	1723	septembris 12. — Synodus Constantinopolitana pro eligendo patriarcha Alexandrino 245
	2. Ab orientalibus patriarchis confirmatur perpetuae synodi institutio 99	1723	octobris 17. — Synodus dioecesis Barbastrensis 1017
1721	junii 7. — Synodus dioecesis Pistoriensis 109	1723	decembri. — Synodi Constantinopolitanae epistola de Serborum religione 245
1721	(circa junii 7). — Synodus dioecesis Pragensis 109	1723	Synodus Constantinopolitana 251
1721	septembris 28-9. — Synodus dioecesis Auximana 111	1723	Synodus dioecesis Praemisiensis 1017
1721	octobris 8. — Synodus dioecesis Ambianensis 111	1723	Synodus dioecesis Virdunensis 1017
1721	Synodus dioecesis de Vish 111	1724	aprilis 6. — Synodus dioecesis Sueassionensis 1017
1721	Synodus dioecesis Virdunensis 111	1724	augusti 30. — Synodus dioecesis Lucionensis 1017
1721	circa. — Synodus dioecesis Civilebana 111	1724	septembris 4-6. — Synodus dioecesis Bergomensis II 1017
1721	Synodus dioecesis Cenetensis 1015	1724	novembris 9-11. — Synodus dioecesis Viterbiensis 1019
1721	Constitutiones synodales Ipporegienses 1015	1724	Synodus dioecesis Camenecensis 1019
1722	martii 27. — Synodus dioecesis Sueassionensis 111	1724	Synodus Constantinopolitana in qua orthodoxorum cum catholicis societas prohibetur 251
1722	mai 5-30. — Concilium provinciale Tarraconense 113	1725	februarii 26. — Synodus dioecesis Fogarasiensis universae ecclesiae Rumenorum unitae (graeco-catholicae) in Transilvania atque Hungaria 253
1722	junii 21-3. — Synodus dioecesis Fulginatensis 115	1725	martii 22. — Synodus dioecesis Sueassionensis 1019
1722	Synodus dioecesis Ambianensis 117	1725	aprilis 15. — Synodus dioecesis Messanensis 1019
1722-1724	1. Constantinopolitanae synodi adversus Christianos provinciae Antiochensae qui ad catholicam unitatem redierant 117	1725	aprilis 15 - mai 29. — Concilium Romano-Lateranense 265 et 1019
	1722. 2. Constantinopolitanae synodi epistola dogmatica ad orthodoxos Antiochenos, qua latinorum doctrinae refellitur 127	1725	mai 15. — Synodus dioecesis Monspessulana 267
	1724 april. 3. Synodalis admonitio ad omnes ecclesiae Antiochensae fideles de respuendis latinorum erroribus atque recta orientalis ecclesiae doctrinae retinenda 207	1725	maio. — Synodus Constantinopolitana ad confirmandam libertatem monasterii S. Eliae, in insula Samo 267
	1724 decembri. 4. Cyrillus, in Antiochenum Graecorum patriarcham electus, a synodo Constantinopolitana, tanquam patriarchatus invasor, excommunicationis ac depositionis poena plectitur 219	1725	julio. — Constantinopolitana synodus a qua Methodio Anthracitae ad orthodoxiam redeunti venia datur 1021
		1725	octobris 28. — Concilium provinciale Avinionense 267

ANNO CHRISTI		
1735	novembri. — Synodus Constantinopolitana	367
1716-1727	Londinenses et Constantinopolitanae synodi pro inunda concordia Anglicanos inter et orthodoxos Orientales	369
1716	augusti 18. 1. Condiciones inunda concordiae Britannos inter et Graecos ab injuratis episcopis oblatae	383
1717	octobris. 2. Injuratorum epistola ad Russorum imperatorem	393
	3. Thebaidos metropolitanus ad injuratos	393
1718	aprilis 18. 4. Patriarcharum responsa ad propositiones	395
1722	maii 29. 5. Graecorum responso rescriptum Britannorum	471
	6. Ritus sacrae communionis cum ab Angli- tum a Graecis post initam concordiam adhibenda	491
1722	maii 30. 7. Injuratorum epistola The- baidos metropolitanis	519
1722	maii 30. 8. Injuratorum epistola syn- odo gubernanti Russiae	521
1722	maii 31. 9. Injuratorum epistola eomi- ti a Golovkin, summo Russiae cancel- lario	523
1722	junii 11. 10. Thebaidos metropolitani epistola injuratis	525
1722	septembris 20. 11. Protosyncelli pa- triarchici epistola injuratis	527
1723	decembris 9. 12. Thebaidos metro- politani epistola ad injuratos	527
1723	januarii 28. 13. Injuratorum epistola ad Thebaidos metropolitanum	529
1723	augusti 25. 14. Thebaidos metropoli- tani epistola ad injuratos	531
1723	februarii. 15. Russiae gubernantis synodi epistola ad injuratos	533
1724	februarii 2. 16. Russiae gubernantis synodi epistola ad injuratos	535
1723	septembris. 17. Orientalium patriar- charum epistola ad sacram Russicam synodum	537
1723	septembris. 18. Orientalium patriar- charum epistola ad injuratos	541
1724	junii 3. 19. D. Cassano epistola ad injuratos	579
1724	junii 3. 20. Injuratorum epistola ad archimandritam Gennadium	579
1724	julii 13. 21. Injuratorum epistola ad Thebaidos metropolitanum	581
1724	julii 13. 22. Injuratorum epistola ad sacram synodum gubernantem Russiae	581
1724	julii 19. 23. Injuratorum epistola ad summum Russiae cancellarium	583
1724	julii 13. 24. Injuratorum apocha protosyncello data pro acceptis libris a patriarcha Hierosolymitano missis	585
1725	martii 8. 25. Scheda ad d. Cassano missa	585
1725	aprilis 11. 26. Injuratorum epistola ad sacram synodum gubernantem	587
1725	aprilis 11. 27. Injuratorum epistola ad summum cancellarium Russiae	587
1725	aprilis 11. 28. Injurati ad Thebaidos metropolitanum	589
1725	septembris 16. 29. Summus Russiae cancellarius ad injuratos	589

ANNO CHRISTI		
1725	septembris 6. 30. Guilelmi Wake, archiepiscopi Cantuariensis, epistola Chry- santho, patriarchae Hierosolymitano	591
1727	januarii 19. 31. Chrysanthi, patri- archae Hierosolymitani, ad superiorem epistolam responsum	595
	32. Addenda et emendanda	597
1726	martii 12-3. — Synodus dioecessana Caleni	623
1726	aprilis 10. — Synodus dioecessana Suessio- nensis	623
1726	aprilis 24. — Synodus dioecessana Urbeve- tana	623
1726	aprilis 28 - maii 5. — Concilium provinciale Firmanum	625
1726	junii 9. — Synodus dioecessana Capuana IV	645
1726	junii 9-11. — Synodus dioecessana Capuana IV	1021
1726	junii 9-12. — Synodus dioecessana Neapoli- tana	647
1726	junio. — Constantinopolitana synodus	647
1726	julii 14. — Synodus dioecessana Varmiensis- Heilsbergensis	647
1726	julii 31 - augusti 1. — Synodus dioecessana Pisana III	647
1726	augusti 15. — Synodus dioecessana Sancti- Severi	647
1726	augusti 18-20. — Synodus dioecessana Oppi- densis	649
1726	septembris 15-8. — Synodus dioecessana Anconitana	649
1726	octobris 21-3. — Synodus dioecessana Lu- ceorionensis	649
1726	novembri. — Constantinopolitanae synodi sententia de episcoporum translatione	649
1726	decembri. — Constantinopolitana synodus in qua Hieremias patriarcha sede sua de- jicitur	655
1726	Constantinopolitana synodus	677
1727	januario. — Synodus Constantinopolitana in qua sedes Olenensis in archiepiscopatum evehitur	677 et 1027
1727	januario. — Synodus Constantinopolitana	679 et 1021
1727	februario. — Constantinopolitana synodus in qua Graecae ecclesiae fides sederim articulis repetita declaratur	887
1727	apriis 2. — Synodus dioecessana Suessio- nensis	679
1727	aprilis 15. — Synodus dioecessana Umbriati- censis II	679
1727	aprilis 27. — Synodus dioecessana Urbeve- tana	681
1727	aprilis 28-30. — Synodus dioecessana Cre- monensis	1029
1727	maii 4-6. — Synodus dioecessana Senogal- liensis	681
1727	maii 26-7. — Synodus dioecessana Aesina	681
1727	maio. — Constantinopolitana synodus	681
1727	junii 1-3. — Synodus dioecessana Syracusana	681
1727	junii 1-2. — Synodus dioecessana Triven- tina II	683
1727	augusti 16 - septembris 28. — 1. Concilium provinciale Ebreduense	693
	2. Bibliographia	693 et 827
	3. Acta	697
	4. Appendix	813
	5. Supplementum	827

ANNO CHRISTI		ANNO CHRISTI	
1727	augusto. — Constantinopolitana synodus a qua christiani orthodoxi ad opem sancto Sepulcro ferendam sollicitantur 683	1729	aprilis 6. — Synodus dioecesis Suesionensis 951
1727	augusto. — Constantinopolitana synodus 1029	1729	maii 1-3. — Synodus dioecesis Taurinensis 1041
1727	septembris 2-4. — Synodus dioecesis Tarvisina 909	1729	maii 11. — Synodus dioecesis Bobiensis 1041
1727	octobris 4. — Constantinopolitana synodus 909	1729	junii 12. — Synodus dioecesis Aquensis 1041
1727	octobris 12 - decembris 21. — Concilium provinciale Tarraconense 911	1729	junii 21. — Synodus dioecesis Vauriensis 951
1727	novembri. — Constantinopolitana synodus in qua de approbatione ordinarii ad confessiones audiendas decernitur 925	1729	septembris 18. — Synodus dioecesis Ripana 951
1727	Constantinopolitana synodus de musicae gymnasio 929	1729	septembri. — Constantinopolitana synodus 953
1727	Constantinopolitana synodus de monachia hagiographis 931	1729	septembri. — Hierosolymitana synodus a qua nosocomium in sancta civitate instituitur 1043
1727	Constantinopolitana synodus de episcopo Heli 931 et 1033	1729	Synodus dioecesis Catalaunensis 953
1727	Constantinopolitana synodus de monasterio Deiparae in Fonte Aureo 931 et 1031	1729	Synodus dioecesis Praenestina 953
1727	Synodus dioecesis Apruntina 931	1729	Statuta dioecesis Taurinensis 953
1727	circa. — Synodus dioecesis Montisflaconis et Cornetensis III 933	1729	Statuta dioecesis Tolosanae 953
1728	januario. — Constantinopolitana synodus de monasterio Acrita 933 et 1035	1729	Synodus dioecesis Tullensis 955
1728	februario. — Constantinopolitana synodus de scholastica palaestra Atheniensis 933 et 1037	1729	Synodus dioecesis Urbeveta. 955
1728	martii 15. — Constantinopolitana synodus de Sophronio Cephaleniae archiepiscopo 935	1730	januarii 19. — Synodus Achfidensis 1043
1728	martii 19. — Synodus dioecesis Suesionensis 935	1730	martii 12. — Hierosolymitana synodus 1043
1728	martio. — Constantinopolitana synodus 935	1730	martii 29. — Synodus dioecesis Suesionensis 955
1728	aprilis 8. — Synodus dioecesis Algarensis et Unionum 935	1730	aprilis 25. — Synodus dioecesis Viennensis 955
1728	aprilis 11. — Synodus dioecesis Urbeveta 937	1730	augusti 29. — Synodus dioecesis Antensis I 955
1728	aprilis 11. — Synodus dioecesis Vulturariensis et Montis Corvini I 937	1730	Synodus dioecesis Ambianensis 955
1728	aprilis 16. — Synodus dioecesis Aeduensis 937	1730	Constitutiones dioecesis Constantiensis 955
1728	maii 1-3. — Synodus dioecesis Murana I 937	1730	Constantinopolitana synodus 955
1728	junio. — Constantinopolitana synodus 937	1731	februarii 23. — Constantinopolitana synodus 957
1728	junio. — Constantinopolitana synodus 939	1731	aprilis 16-7. — Synodus dioecesis Cortonen. I 957
1728	julio. — Constantinopolitana synodus 939	1731	maii 9. — Synodus dioecesis San-Deodaten. 957
1728	septembris 1. — Synodus dioecesis Valentina in Gallia 939	1731	junio. — Constantinopolitana synodus 957
1728	septembris 8. — Synodus Belgradiensis in Serbia super jejunio a metropolitano solvendo 939	1731	augusti 24. — Synodus dioecesis Beneventana I 959
1728	septembris 13-5. — Synodus dioecesis Eugubina 945	1731	augusto. — Constantinopolitana synodus 959
1728	octobris 6. — Synodus dioecesis Ambianensis 945	1731	Synodus dioecesis Ambianensis 959
1728	octobris 19-20. — Synodus dioecesis Secusianensis 1041	1731 4	Synodus dioecesis Canariensis I 959
1728	novembris 4 (15) - 7 (18). — Synodus dioecesis Fogarasiensis ecclesiae Rumenorum unitae (graeco-catholicae) in Transilvania atque Hungaria 945	1732	junii 16-7. — Synodus dioecesis Suana I 959
1728	Synodus dioecesis Eporediensis 951	1732	junii 22-4. — Synodus dioecesis Casalensis I 1043
1729	januarii 10. — Synodus dioecesis Bosensis 1041	1732	augusti 24. — Synodus dioecesis Beneventana II 959
		1732	septembris 24. — Synodus dioecesis Florentina 961
		1732	septembris 28-30. — Synodus dioecesis Fogarasiensis ecclesiae Rumenorum unitae (graeco-catholicae) in Transilvania atque Hungaria 961
		1732	septembri. — Constantinopolitana synodus in qua Paisius patriarcha sede sua deiecitur 965 et 1043
		1732	octobri. Synodus dioecesis Vivariensis 965
		1732	Synodus dioecesis Ambianensis 965
		1732	Synodus dioecesis Ferentina 965
		1732	Synodus dioecesis Politiana 967

ANNO CHRISTI		ANNO CHRISTI	
1733	aprilis 15. — Synodus dioecœsana Suessio- nensis 967	1734	maii 27. — Synodus dioecœsana Resulana 1007
1733	aprilis 19-21. — Synodus dioecœsana Sep- tempedana 967	1734	maio. — Constantinopolitana synodus 1055
1733	aprilis. — Constantinopolitana synodus in qua Hieremia amoto, Seraphim patriarcha inauguratur 967 et 1047	1734	julii 6-8. — Synodus dioecœsana Feretrana 1007
1733	maii 1-3. — Synodus dioecœsana Alexan- drina I 1049	1734	augusti 24. — Synodus dioecœsana Rene- ventana I 1007
1733	maii 18 - julii 1. — Concilium provinciale Tarraconense 969	1734	octobris 20. — Synodus dioecœsana Viva- riensis 1009
1733	maio. — Constantinopolitana synodus 991	1734	decembri. — Constantinopolitana synodus 1009
1733	junii 9. — Statuta dioecœsais Lingonensis 993	1734	Synodus dioecœsana Ambianensis 1009
1733	junio. — Constantinopolitana synodus 993	1734	Synodus dioecœsana Nivernensis 1009
1733	augusti 4-5. — Synodus dioecœsana Plo- censis 993	1734	Synodus dioecœsana Viridunensis 1009
1733	octobris 20. — Synodus dioecœsana Viva- riensis 993	1735	aprilis 20. — Synodus dioecœsana Baiocensis 1011
1733	novembri. — Constantinopolitana synodus 993	1735	aprilis 20. — Synodus dioecœsana Suessio- nensis 1011
1733	Synodus dioecœsana Firmana 993	1735	maio. — Constantinopolitana synodus a qua Athanasius, Arcadiae nuper episcopus, depositionis poena absolvitur 1011 et 1055
1733	Synodus dioecœsana Viridunensis 995	1735	junii 26. — Synodus Achridensis 1057
1734	januario. — Constantinopolitana synodus a qua Athanasius, nuper Arcadiae episcopus, gravissimis poenis multatur 995 et 1049	1735	junio. — Constantinopolitana synodus 1013
1734	februario. — Constantinopolitana synodus in qua Marcus Eugenius, Ephesius metro- polita, inter sanctos refertur 995	1735	augusti 28. — Synodus dioecœsana Cana- riensis II 1013
1734	maii 4-6. — Synodus dioecœsana Urbina- tensis 1007	1735	Constantinopolitana synodus 1013
1734	maii 5. — Synodus dioecœsana Suessio- nensis 1007	1735	Synodus dioecœsana Albarracinensis 1013
		1735	Synodus dioecœsana Ambianensis 1013
		1735	Synodus dioecœsana Nivernensis 1015
		1735	Synodus dioecœsana Troiana 1015
		1735	Synodus dioecœsana Viridunensis 1015

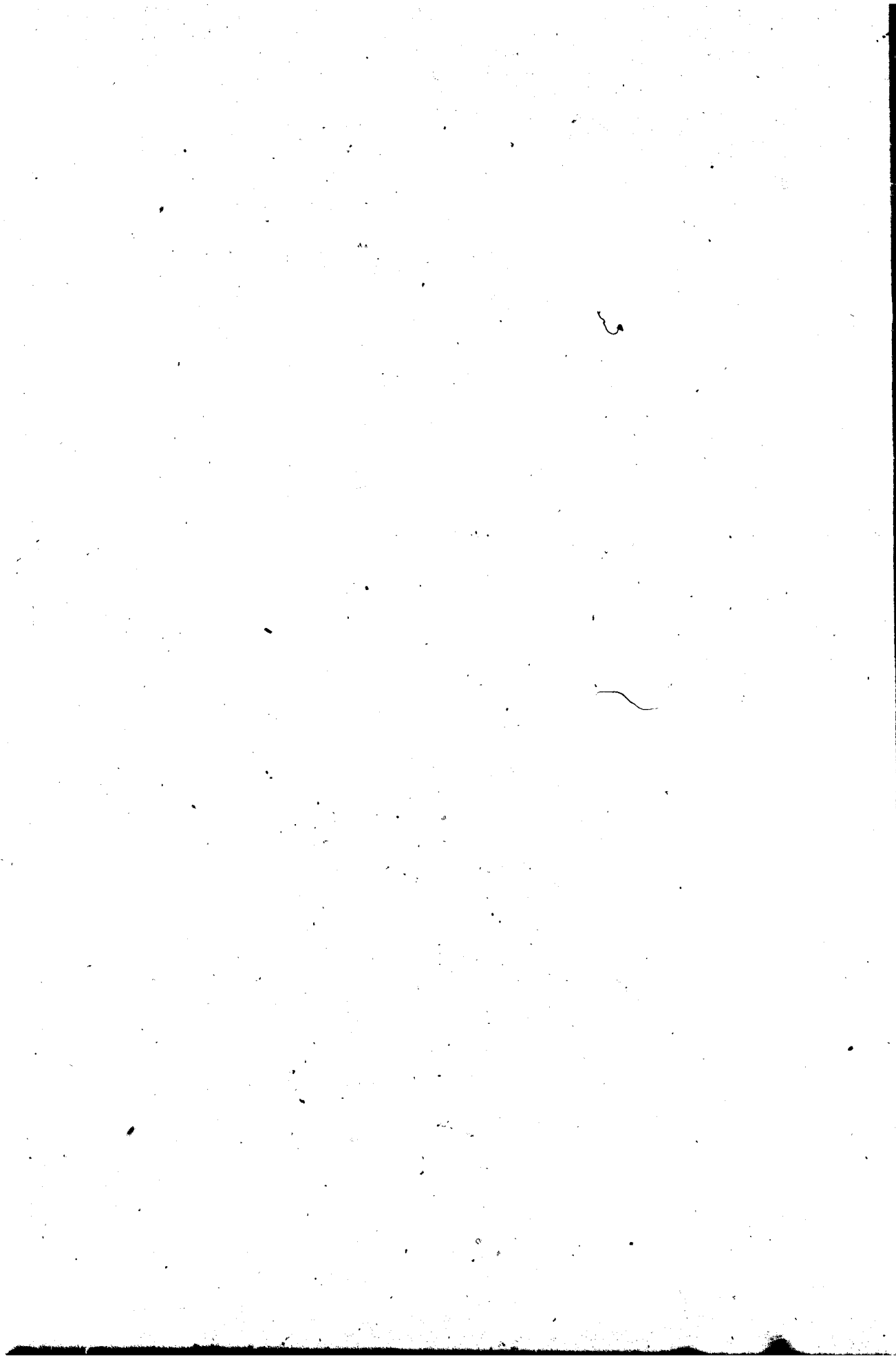

INDEX ALPHABETICUS TOMI XXXVII.

<i>Achridensis</i> synodus, 1730 januarii 19	1043	<i>Civilebana</i> synodus dioeclesana, 1721 circa	111
<i>Id.</i> , 1735 junii 26	1057	<i>Constantiensis</i> dioecesis constitutiones, 1730	955
<i>Alexandrina I</i> synodus dioeclesana, 1733 maii 1-3	1049	<i>Constantinopolitanae</i> synodi adversus Christianos	
<i>Aeduisis</i> synodus dioeclesana, 1728 aprilis 16	937	provinciae Antiochenae qui ad catholicam uni-	
<i>Aesina</i> synodus dioeclesana, 1727 maii 26-7	681	tatem redierant, 1722-1724	117
<i>Albarracinensis</i> synodus dioeclesana, 1735	1013	<i>Id.</i> synodus, in qua Methodii Anthracitae errores	
<i>Algarensis et Unionum</i> synodus dioeclesana,		damnantur, 1723 agosto	227
1728 aprilis 8	935	<i>Id.</i> synodus pro eligendo patriarcha Alexandrino,	
<i>Ambianensis</i> synodus dioeclesana, 1721 octobris 8	111	1723 septembris 12	245
<i>Id.</i> , 1722	117	<i>Id.</i> synodi epistola de Serborum religione, 1723 de-	
<i>Id.</i> , 1728 octobris 6	945	cembri	245
<i>Id.</i> , 1730	955	<i>Id.</i> synodus, 1723	251
<i>Id.</i> , 1731	959	<i>Id.</i> synodus in qua orthodoxorum cum catholicis	
<i>Id.</i> , 1732	965	societas prohibetur, 1724	251
<i>Id.</i> , 1734	1009	<i>Id.</i> synodus ad confirmandam libertatem mona-	
<i>Id.</i> , 1735	1013	sterii S. Eliae, in insula Samo, 1725 maio	267
<i>Anconitana</i> synodus dioeclesana, 1728 septembris		<i>Id.</i> synodus a qua Methodio Anthracitae ad ortho-	
15-8	649	doxiam redeunti venia datur, 1725 julio	1021
<i>Anterpiensis</i> dioecesis congregatio archipresbytero-		<i>Id.</i> synodus, 1725 novembri	367
rum, 1720 mense martio	105	<i>Id. et Londinenses</i> synodi pro inunda concordia	
<i>Apruntina</i> synodus dioeclesana, 1727	931	Anglicanos inter et orthodoxos Orientales,	
<i>Aquensis I</i> synodus dioeclesana, 1729 junii 12	1041	1716-1727	369
<i>Aatensis I</i> synodus dioeclesana, 1730 augusti 29	955	<i>Id.</i> synodus, 1726 junio	647
<i>Auzimana</i> synodus dioeclesana, 1721 septembris		<i>Id.</i> synodi sententia de episcoporum translatione,	
28-9	111	1726 novembri	649
<i>Avenionense</i> concilium provinciale, 1725 octobris 28	267	<i>Id.</i> synodus in qua Hieremias patriarcha sede	
		sua dejicitur, 1726 decembri	655
		<i>Id.</i> synodus, 1726	677
		<i>Id.</i> synodus in qua sedes Olenensis in archiepi-	
<i>Baiocensis</i> synodus dioeclesana, 1735 aprilis 20	1011	scopatam evehitur, 1727 januario	677 et 1027
<i>Barbastrensis</i> synodus dioeclesana, 1723 octobris 17	1017	<i>Id.</i> synodus, 1727 januario	679 et 1021
<i>Belgradiensis</i> in Serbia synodus super jejunio a		<i>Id.</i> synodus in qua Graecae ecclesiae fides se-	
metropolita solvendo, 1728 septembris 8	939	decim articulis repetita declaratur, 1727 fe-	
<i>Beneventana XXXV</i> synodus dioeclesana, 1720	107	bruario	887
<i>Id.</i> XXXVIII, 1723 augusti 24	1015	<i>Id.</i> synodus, 1727 maio	681
<i>Id.</i> I, 1731 augusti 24	959	<i>Id.</i> synodus a qua christiani orthodoxi ad opem	
<i>Id.</i> II, 1732 augusti 24	959	sancto Sepulcro ferendam sollicitantur, 1727 au-	
<i>Id.</i> I, 1734 augusti 24	1007	gusto	683
<i>Bergomensis II</i> synodus dioeclesana, 1724 septem-		<i>Id.</i> synodus, 1727 agosto	1029
bris 4-6	1017	<i>Id.</i> synodus, 1727 octobris 4	909
<i>Bobiensis</i> synodus dioeclesana, 1729 maii 11	1041	<i>Id.</i> synodus in qua de approbatione ordinarii ad	
<i>Bosensis</i> synodus dioeclesana, 1729 januarii 10	1041	confessiones audiendas decernitur, 1727 no-	
<i>Briocensis</i> dioecesis statuta, 1723 mai 5	227	vembri	925
		<i>Id.</i> synodus de musicae gymnasio, 1727	929
		<i>Id.</i> synodus de monachis hagiographis, 1727	931
<i>Caleni</i> synodus dioeclesana, 1726 martii 12-3	623	<i>Id.</i> synodus de episcopo Heli, 1727	931 et 1033
<i>Camenencensis</i> synodus dioeclesana, 1724	1019	<i>Id.</i> synodus de monasterio Deiparae in Fonte	
<i>Canariensis I</i> synodus dioeclesana, 1731 4	959	Aureo, 1727	931 et 1031
<i>Id.</i> II, 1735 augusti 28	1013	<i>Id.</i> synodus de monasteriis Acrita, 1728 januario	
<i>Capana IV</i> synodus dioeclesana, 1726 junii 9-11		933 et 1035	
	645 et 1031	<i>Id.</i> synodus de scholastica palpestra Atheniensis,	
<i>Casalensis I</i> synodus dioeclesana, 1732 junii 22-4	1043	1728 februario	933 et 1037
<i>Catalaunensis</i> synodus dioeclesana, 1729	953	<i>Id.</i> synodus de Sophronio, Cephaleniae archiepi-	
<i>Cenotensis</i> synodus dioeclesana, 1721	1015	scopo, 1728 martii 15	935

- Constantinopolitana* synodus, 1728 martio 935
Id. synodus, 1728 junio 937
Id. synodus, 1728 junio 939
Id. synodus, 1728 julio 939
Id. synodus, 1729 septembri 953
Id. synodus, 1731 februarii 23 957
Id. synodus, 1731 junio 957
Id. synodus, 1731 agosto 959
Id. synodus in qua Palsius patriarcha sede sua deicitur, 1732 septembri 965 et 1043
Id. synodus in qua Hieremia amoto, Seraphim patriarcha inauguratur, 1733 aprilis 967 et 1047
Id. synodus, 1733 maio 991
Id. synodus, 1733 junio 993
Id. synodus, 1733 novembri 993
Id. synodus a qua Athanasius, nuper Arcadiae episcopus, gravissimis poenis multatur, 1734 januariario 995 et 1049
Id. synodus in qua Marcus Eugenius, Ephesius metropolitana, inter sanctos refertur, 1734 februario 995
Id. synodus, 1734 maio 1055
Id. synodus, 1734 decembri 1009
Id. synodus a qua Athanasius, Arcadiae nuper episcopus, depositionis poena absolvitur, 1735 maio 1011 et 1055
Id. synodus, 1735 junio 1013
Cornetensis III et Montislaconis synodus dioecesis, 1727 circa 933
Cortonensis I synodus dioecesis, 1731 aprilis 16-7 957
Cremonensis synodus dioecesis, 1727 aprilis 28-30 1029
Ebredunense concilium provinciale, 1727 augusti 16-septembri 28 693, 813 et 827
Eporediensis synodus dioecesis, 1728 951
Eugubina synodus dioecesis, 1728 septembri 13-5 945
Ferentina synodus dioecesis, 1732 965
Feretrana synodus dioecesis, 1734 julii 6-8 1007
Fesulana synodus dioecesis, 1734 maii 27 1007
Firmana synodus dioecesis, 1733 993
Firmanum concilium provinciale, 1726 aprilis 28-maii 5 625
Florentina synodus dioecesis, 1732 septembri 24 961
Fogarasensis synodus dioecesis universae ecclesiae Rumenorum unitae (graeco-catholicae) in Transilvania atque Hungaria, 1725 februarii 25 253
Id. synodus dioecesis ecclesiae Rumenorum unitae (graeco-catholicae) in Transilvania atque Hungaria, Kolosmonostorii, 1728 novembri 4 (15) - 7 (18) 945
Id. synodus dioecesis ecclesiae Rumenorum unitae (graeco-catholicae) in Transilvania atque Hungaria, 1732 septembri 28-30 961
Fulginatensis synodus dioecesis, 1722 junii 21-3 115
Gnesnensis synodus dioecesis, 1720 augusti 26 105
Heilsbergensis-Varmiensis synodus dioecesis, 1726 julii 14 647
Hieropolymitana synodus a qua nosocomium in sancta civitate instituitur, 1729 septembri 1043
Ipporegionae constitutiones synodales, 1721 1015
Kolosmonostorii, synodus dioecesis Fogarasensis ecclesiae Rumenorum unitae (graeco-catholicae) in Transilvania atque Hungaria, 1728 novembri 4 (15) - 7 (18) 945
Lateranense concilium, 1725 aprilis 15 - maii 29 265 et 1015
Lingonensis dioecesis statuta, 1733 junii 9 993
Londinenses et Constantinopolitanae synodi pro in-eunda concordia Anglicanos inter et orthodoxos Orientales, 1716-1727 369
Luceoriensis synodus dioecesis, 1726 octobris 21-3 649
Lucionensis synodus dioecesis, 1724 augusti 30 1017
Messaniensis synodus dioecesis, 1725 aprilis 15 1019
Montepessulana synodus dioecesis, 1725 maii 15 267
Montis Corvini I et Vulturariensis synodus dioecesis, 1728 aprilis 11 937
Montislaconis et Cornetensis III synodus dioecesis, 1727 circa 933
Murana synodus dioecesis, 1722 937
Id. I, 1728 maii 1-3
Namurcensis statuta dioecesis, 1720 107
Neapolitana synodus dioecesis, 1726 junii 9-12 647
Niciensis synodus dioecesis, 1720 109
Nivornensis synodus dioecesis, 1722 225
Id., 1734 1009
Id., 1735 1015
Oppidensis synodus dioecesis, 1726 augusti 18-20 649
Pisana III synodus dioecesis, 1726 julii 31 - augusti 1 647
Pistoriensis synodus dioecesis, 1721 junii 7 109
Placentina synodus dioecesis, 1723 septembri 2-4 1015
Ploccensis synodus dioecesis, 1733 augusti 4-5 993
Politiana synodus dioecesis, 1732 967
Pomanensis synodus dioecesis, celebrata Varsaviae, 1720 februarii 27-8 105
Praemisiensis synodus dioecesis, 1723 1017
Praenestina synodus dioecesis, 1729 953
Pratensis synodus dioecesis, 1721 (circa junii 7) 109
Ripana synodus dioecesis, 1729 septembri 18 951
Romano-Lateranense concilium, 1725 aprilis 15 - maii 29 265 et 1019
Russorum imperatoris Petri I ordinatio ecclesiastica a cunctis Russiae episcopis subscripta, 1721 januarii 25 1
Ruthenorum synodus provincialis, celebrata Zamo-ciae, 1720 augusti 26 - septembri 17 105
Sancti-Severi synodus dioecesis, 1726 augusti 15 647
San-Drudatensis synodus dioecesis, 1731 maii 9 957
Secusianensis synodus dioecesis, 1728 octobris 18-20 1041
Senegalliensis synodus dioecesis, 1727 maii 4-6 681
Septempodana synodus dioecesis, 1733 aprilis 19-21 967
Senna I synodus dioecesis, 1723 junii 16-7 945

<i>Succioneensis</i> synodus dioecessana, 1730 martii 21	105	<i>Umbriaticensis II</i> synodus dioecessana, 1727 aprili No 15	679
<i>Id.</i> , 1722 martii 27	111	<i>Urbinateus</i> synodus dioecessana, 1726 aprili 24	623
<i>Id.</i> , 1723 martii 18	225	<i>Id.</i> , 1727 aprili 27	681
<i>Id.</i> , 1724 aprili 6	1017	<i>Id.</i> , 1728 aprili 11	937
<i>Id.</i> , 1725 martii 23	1019	<i>Id.</i> , 1729	955
<i>Id.</i> , 1726 aprili 10	623	<i>Urbinateus</i> synodus dioecessana, 1734 maii 4-6	1007
<i>Id.</i> , 1727 aprili 2	679	<i>Valentina in Gallia</i> synodus dioecessana, 1728 sep- tembris 1	939
<i>Id.</i> , 1728 martii 19	935	<i>Varmianis-Heilsbergensis</i> synodus dioecessana, 1726 iulii 14	647
<i>Id.</i> , 1729 aprili 6	951	<i>Vaurionis</i> synodus dioecessana, 1729 iunii 21	951
<i>Id.</i> , 1730 martii 29	955	<i>de Vich</i> synodus dioecessana, 1721	111
<i>Id.</i> , 1733 aprili 15	967	<i>Viennensis in Gallia</i> synodus dioecessana, 1730 aprili 15	955
<i>Id.</i> , 1734 maii 5	1007	<i>Virdunensis</i> synodus dioecessana, 1721	111
<i>Id.</i> , 1735 aprili 20	1011	<i>Id.</i> , 1722	225
<i>Syracusana</i> synodus dioecessana, 1727 iunii 1-3	681	<i>Id.</i> , 1723	1017
<i>Tarraconense</i> concilium provinciale, 1722 maii 5-30	113	<i>Id.</i> , 1733	995
<i>Id.</i> , 1727 octobris 12 - decembris 21	911	<i>Id.</i> , 1734	1009
<i>Id.</i> , 1733 maii 18 - iulii 1	969	<i>Id.</i> , 1735	1015
<i>Tarvisina</i> synodus dioecessana, 1727 septembris 2-4	909	<i>Viterbiensis</i> synodus dioecessana, 1724 novembris 9-11	1019
<i>Tuscanensis</i> synodus dioecessana, 1729 maii 1-3	1041	<i>Vivariensis</i> synodus dioecessana, 1732 octobri	965
<i>Id.</i> statuta dioecesis, 1729	953	<i>Id.</i> , 1733 octobris 20	993
<i>Tolosana</i> dioecesis statuta, 1729	953	<i>Id.</i> , 1734 octobris 20	1009
<i>Triventina II</i> synodus dioecessana, 1727 iunii 1-2	683	<i>Vulturariensis et Montis Corvini I</i> synodus dioece- sana, 1728 aprili 11	937
<i>Troiana</i> synodus dioecessana, 1735	1015		
<i>Tullensis</i> synodus dioecessana, 1729	955		

SACRORUM CONCILIORUM NOVA ET AMPLISSIMA COLLECTIO.

TOMUS TRIGESIMUS SEPTIMUS.

PETRI I, RUSSORUM IMPERATORIS,

ORDINATIO ECCLESIASTICA ANNO 1720 CONFECTA ET A CUNCTIS RUSSIAE
EPISCOPIS SUBSCRIPTA,
DIE AUTEM 25 JANUARIJ 1721 PROMULGATA.

Compertum nobis est, non defuturos esse, qui mirentur, quid nobis in mentem venerit, ut Petri Magni, Russorum imperatoris, decreta quibus perpetuam synodum ad imperii sui ecclesiam administrandam instituit, in hoc conciliorum corpus recepimus. Cum enim diplomata illa unum Petrum auctorem habeant, profecto a provincia nostra aliena esse videbantur. Verum si, si consilii nostri rationem paulo attentius consideraverint, una et id, quod facimus, probabunt, et nullam allam a nobis hac in re viam tenendam fuisse iudicabunt. Non quidem ignoramus, ex sanctionibus istis synodum non confici, si synodi naturam ac rationem ita circumscribimus ac definimus, quemadmodum ex nostrae potissimum Ecclesiae consuetudine soliti sumus. Verum apud Orientales concilii nomine non solum illi hominum coetus significantur, in quibus episcopi tantum intersunt, sed coetus quicumque, in quibus ecclesiastica negotia potissimum pertractantur quorumque acta, ab ecclesiasticis viris, cujuscunque demum sint ordinis ac dignitatis, propria nominibus firmata, auctoritate, ut dicitur, normativa potiuntur. Jam vero illis, quas Petrus I condidit, sanctionibus hujusmodi auctoritatem semper attribuit Moschica ecclesia; illis cuncti istius ecclesiae praesules, metropolitae, episcopi, monasteriorum praepositi, chirographa apposuerunt. Recte igitur facimus, cum insigne illud documentum, quo universa totius Russiae ecclesiae administratio exponitur, hic recudi curamus, nullo ad id respectu habito, utrum idem ab ecclesia sponte promulgatum fuerit an ecclesiae per vim impositum.

Fatendum enim est, summam illam et independentem episcoporum potestatem e diametro pugnare cum jure majestatis circa sacra, quod antecessores Petri I non neglexerant, hic autem gloriosissimus imperator singulari studio sibi vindicavit. Qui quidem arbitrio ut viam sterneret, Petrus jam in

totum suppresserat patriarchatum, statim ab obitu Hadriani Mosquensis patriarchae undecimi, qui anno 1703 contigerat. Vix namque ac ille concessit fati, patriarchae nomine dignitateque abrogata, graviora ecclesiae negotia a se summo jure moderanda censuit imperator, cetera, quae nullius erant momenti, remissis ad Stephanum Javoraki, metropolitam Rezanensem et Muromensem, quem dioecesis Moscoviticae exarchi et Mosquensis ecclesiae administratoris titulo decoravit. Hoc autem munus Stephanus gessit ad annum 1721, quo ineunte Petrus novum instituit administrandae ecclesiae modum, ut nempe ecclesiastica quaecunque negotia apud synodum perpetuam Mosquensem undecim viris conflata tractarentur, cui metropolita unus praesesset, quem Taurus designaret, itemque vicepraesides alii duo, cum consiliariis quatuor et assessoribus quatuor. Ceterum, de singulis hic nobis est supercedendum, quoniam inferius statuta ipsa, quibus praedicta synodus instituitur, evolendo lector benevolus cuncta perlustrabit. Hunc tamen iterum monemus, quam aliena a divina Ecclesiae constitutione sint quae in ecclesiastica ista Ordinatione statuuntur de omni moda sacerdotii dependentia ab imperio civili. Per hoc edictum enim Petrus I collegio suo ~~successore~~ administrationem et rerum omnium ad religionem et ecclesiam pertinentium curam ita commisit voluit, ut ipsius synodi caput et supremus iudex sit ipse imperator, exigendo etiam ut unumquodque synodi membrum, cum adit officium suum, iurjurando testetur, ex animo se agnosceat summam illam imperatoris in res ecclesiasticas auctoritatem et potestatem.

Atqui statuta illa, quae ut ecclesiasticum Petri I Regulamentum nuncupantur, obtinuit una, auctorem verum habuisse novimus Theophanem Procopovicium, h. e. Procopii filium, antea collegii Ki-

viensis praefectum, tunc Plescoviensem et Narvensem archiepiscopum, virum singulari quidem eruditione ornatum et a fecundia celebratissimum, sed insigniter lutheranantem atque imperatoris gratiam assentationibus occupandam extra modum intentum. Procopovici lucubratus opus Petrus ipse recognovit, id modo adaugens vel immutans, modo intactum servans. Cui regia manu ita emendato episcopi, archimandritae, senatores, imperator ipse die 23 Februarii 1720 subscriperunt. Haec omnia a Procopovicio narrantur in epistola paulo post latine scripta, cujus fragmenta placet hic referre: „Absolvi denique pro collegio seu consistorio ecclesiastico generali constitutiones vulgo *Regulamentum*, ubi octo ista tractantur capita . . . Omnes regulae sunt fere trecentae. Scriptum hoc sua Majestas sibi jussit perlegi, et, aliquibus paucis mutatis ac de suo adiectis, vehementer approbavit, tum in senatu legi jussit, ubi aderant senatores et vix episcopi; Resanensis, Smolencensis, ego Plescoviensis, insuper pater archimandrita Theodosius et duo alii archimandritae. Lectum erat bis, et duobus diebus, atque iterum adhuc novis aliquot observationibus auctum; tum manu suscriperunt episcopi et archimandritae, et e regione senatores omnes, in fine subscripsit ipse imperator. Duplex factum est exemplar scripti istius, et utrumque dicto modo subscriptum; quorum alterum missum est Mosquam, et in loca alia, ab omnibus qui hic (scilicet Petropoli) non aderant, episcopis et primariis archimandritis subscribendum. Ad quod negotium vestri quoque episcopi Czernikoviensis et Periaslawiensis forte praepediri Mosquam evocabuntur. Cumque ita omnium subscriptionibus munitum redierit, typis imprimendum mandabitur et inchoabitur collegium, seu illa perpetua synodus gubernatrix. Quod faxit Deus! (*Epistolae Theophanis Prokopovits*, Mosquae, 1776, p. 28—29.)

Exemplari per provincias misso cuncti episcopi atque praecipuorum monasteriorum praepositi chirographa intra annum 1720 apposuerunt. Quo facto, Regulamentum typis vulgatum est anno sequenti, ut mox dicturi sumus. Jam vero inde a principio ejusdem anni 1721, et quidem die 14 mensis Februarii, post actum missae sacrificium in ecclesia sanctissimae trinitati dicata synodale illud collegium munus suum suscepit, habita prius a Procopovicio auspicali oratione: nefas enim erat summam hanc laudem ab alio dari, quam a viro, qui Petro mutam operam ad negotium illud perficiendum tam studiose contulisset. Regium autem diploma, quo praedicta synodus instituebatur, die 25 Januarii Petrus jam promulgaverat.

Ita Ordinationis illius origine breviter, pro nostri operis conditione, memorata, restat ut de ejus editionibus pauca apponamus. Prima eodem anno, quo perpetua synodus initium sumpsit, Petropoli lucem adiecit, hunc praeforens titulum: *Gratia ac misericordiae Dei homines amantis. Curis et mandato Petri Primi, a Deo dati, a Deo sapientiae praediti, Domini nostri, Tsaris, magni Ducis, cunctarum Russiarum imperatoris, etc. etc. etc., in sancta orthodoxa Russica ecclesia institutum est senhedrium seu spirituales synodus, id est, synodalis rerum spiritualium moderandarum ratio, assentiente et consentiente Russiarum cunctarum clero omni atque directoris senatu, Petropoli, in urbe regia, anno a Christo nato 1721, die 14 mensis Februarii. (folio verso) Haec ecclesiasticum Regulamentum editum est de mandato Coeures suae Majestatis, benedicente sanctissimo directoris synodo, in Petropoliensi typographia, anno Domini 1721, die 18 mensis Septembris. Prima haec editio typis peris omnia est, illa nempe literis*

quibus in scribendo utuntur Russi recentiores. Secunda autem editio, quae anno sequenti, die 23 Februarii, Mosquae prodit, itaque tertia, anno 1723 Petropoli publici juris facta, typis ecclesiasticis, nempe slavonicis vulgatae sunt. De ceteris editionibus, quae admodum numerosae sunt, hic disputare supervacaneum est. Hoc unum lectores monemus, nostrae editionis textum accurate et ad verbum descriptum esse ex editione Mosquensi, quae anno 1861 e typographia synodali prodit.

Quod ad versiones in peregrinas linguas attinet, non est cur de his fasius tractemus. Germanice editum est Regulamentum Petropoli, eodem tempore quo prima editio russica: quam editionem plures aliae secutae sunt, inter quas memoratu dignissima est, quae Dantisci, anno 1724, prodit. Anglice exodi curavit Londini, anno 1729, Thomas Consett, vir eruditissimus, in opere quod inscribitur: *The present State and Regulations of the Church of Russia established by the late Tsar's Royal Edict*. Vix memoratu digna est gallica versio, qua exstat in altera parte *Anecdotorum Petri I*, anno 1745, editoris nomine et loco suppresso, vulgatorum; multum autem ea laudanda est, quam anno 1874 Parisiis edidit vir et Caesar Tondini, e Barriabitarum societate, qui prolegomena, uberrimas notas, optimum rerum praecipuarum indicem, russici prototypi exemplar, necnon latinam, de qua mox, Karpinskii versionem addidit; quo ex libro velut ex largo fonte plurima nos hausisse aperte profitemur.

Praeter translationes jam relatas, ea demum commemoranda est, quam latine curavisse fertur Hyacinthus Karpinskius archimandrita, quamque typis mandavit princeps illustrissimus Gregorius Potemkinus, Alexandri filius, hoc titulo inscriptam: *Statutum canonicum sive ecclesiasticum Petri Magni, vulgo Regulamentum, in sancta orthodoxa Rossorum Ecclesia praescriptum et auctum sub praesula multoties in vernacula vocatum; nunc tandem ex Rossica lingua in latinam transfusum ac impressum, auspiciis imperialis serenissimi Principis Gregorii Alexandridis Potemkini, interpretationem passim perillustrantem L. S. Petropoli, typis Academiae Imperialis scientiarum, 1785, in 4°, 157 p. Siglis L. S. nomen indicatur Lucae Sitchkarevii, Potemkini interpretis, qui, versione statuti retractata, edictum ac juramentum ipse primum latine reddidit. Non autem dubium est, quin prior statuti translatio Karpinskium, monasterii sancti Cyrilli praepositum, auctorem habeat, teste apographo, quod Petropoli in bibliotheca sancti Alexandri Nevskii etiam nunc servatur. Jam vero, cum Karpinskius hujus modi opus Potemkini jussu fecerit aggressus, cumque Mosquae apud synodalem Mensam per multos annos munere functus fuerit, priusquam concederet fati, quod anno 1796 contigit, versionem illam publica auctoritate gaudere perspicium est. Quae cum ita sint, officio nostro deesse videremur si, ista seposita, novam aggredieremur. Etsi enim mendis haud paucis depravatur asperissimoque sermone conflatur, quod tamen ab homine publico confecta est, nulla alia a nobis illi praeposenda fuit. Nam eo de opere agitur, cujus tantus est auctor tamque grave argumentum, ut rationi dissonum foret, si non sub magno quodam et publico nomine etiam latine divulgaretur.*

Per vocem *custum*, quae in Karpinskianae editionis titulo legitur, ea designantur documenta, quae in novissimarum statuti editionum appendice inveniuntur. Leges quidem, quibus synodus ipsa instituitur, datae sunt 26 Januarii et 14 Februarii anni 1721 style veteri. Atqui alias rerum subinde tulit leges imperator anno 1722, quibus universam

imperii sui ecclesiam emendare tentavit. Et quidem lege die 17 Februarii data trigintaque concepta articulis moros sacerdotum, diaconorum ceterorumque clericorum in melius correxit; altera, eodem mense promulgata, per sexaginta duo articulos de Monachis agit; tertia, die 18 Junii data, quasi coronam universo operi imponens, Procuratoris sanctae synodi officia duodecim articulis complexus est. Quae leges licet plurimum confarant ad res Moschicæ ecclesie dignoscendas, quia tamen unum Petrum auctorem habent nec ab episcopis unquam subscriptæ sunt, eas ut rursus hic repeteremus, nullo pacto adduci potuimus.

Aliter prorsus sentiendum de graecis diplomatis, quibus, Petro rogante, a patriarcha Constantinopolitano atque Antiochensio novus rerum Moschicarum ordo confirmatus est. Haec e rarissime libello decempaginis, cui titulus: Τὰ τὸ εὐσεβεῖν τοῦ βασιλέως καὶ τῶν ἀγαθῶν πατριάρχων γράμματα κατὰ τῆς οὐσιότητος τῆς ἀγαπᾶτης συνόδου. Petropoli, 1840, p. 1—7. Hac vero Moschoviticae ecclesiae mutatione, divino, ut nobis videtur, nutu factum est, ut Mosquensis ille patriarchatus, quem anno 1569 contra sacros canones Hieremias II crexerat, a Hieremia III de medio tolleretur.

УКАЗЪ

ДЛЯ УЧРЕЖДЕНИЯ ДУХОВНЫХ
КОЛЛЕГИИ (СИНОДА).

БОЖИЮ МИЛОСТІЮ,
МЫ ПЕТРЪ ПЕРВЫЙ,
ЦАРЬ И САМОДЕРЖЕЦЪ ВЪСРОССІЙСКІЙ,
и прочая, и прочая, и прочая.

Между многими, по долгу Богоданнаго Намъ власти, попечеными о исправленіи народа Нашего, и прочихъ подданныхъ Намъ Государства, посмотра и на Духовный чинъ, и вида въ немъ много нестроения и великую въ дѣлахъ его скудость, не суетный на совѣсти Нашей возымѣли Мы страхъ, да не явимся неблагодарни Вышнему, аще, толкая отъ Него получить благопоспѣшества во исправленіи какъ Воинскаго, такъ и Гражданскаго чина, пренебрежемъ исправленіе и чина Духовнаго. И когда нелицемѣрный Онъ Судія, воспроситъ отъ Насъ отвѣта о толкомъ Намъ отъ Него врученномъ пріставленіи, да не будемъ безъответни. Того ради образомъ прежнихъ, какъ въ Вѣтхомъ такъ и въ Новомъ Заветѣ, Благочестивыхъ Царей, воспріявъ попеченіе о исправленіи чина Духовнаго, а не вида лучшаго къ тому способа паче Соборнаго Правительства. Повеже въ одной personѣ не безъ страсти бывають: комуужь не наследственная власть: того ради внище небрегутъ. Уставляемъ Духовную Коллегію, то есть Духовное Соборное Правительство, которое, по слѣдующемъ здѣ „Регламентѣ“, имѣеть всякия Духовныя дѣла во Всероссійской Цѣркви управлять. И повѣщаемъ всѣмъ вѣрнымъ подданнымъ Нашимъ всякаго чина, Духовнымъ и мірскимъ, имѣть сіе за важное и сильное Правительство, и у него крайнія дѣла Духовныхъ управы, рѣшенія и вершенія просить, и судомъ его опредѣленнымъ довольствоваться, и указы его слушать во всемъ, подъ великимъ за противленіе и ослушаніе наказаніемъ противъ прочихъ Коллегій.

EDICTUM

QUO INSTITUITUR ECCLESIASTICUM
COLLEGIUM (SYNODUS).

INDULGENTE DIVINA GRATIA
NOS PETRUS PRIMUS
CAESAR ET AUTOCRATOR TOTIUS ROSSIAE
etc. etc. etc.

Inter tot tantasque, quas summa a Deo Nobis concredita potestas a Nobis efflagitabat, curas, ut populum Nostrum, ita alia ditioni Nostrae subjecta Regna emendandi, cum obtutum Nostrum in ordinem etiam sacrum defiximus, atque in eo multa perperam et preposterè agi, magnamque in ejus rebus gerendis inesse imperfectionem deprehendimus; non vano certe in conscientia Nostra metus sumus percussi, ne adversus supremum Numen ingrati esse videamur, si Nos, qui ope ejus instructi, tot tamque egregios in re militari et civili reformanda fecerimus progressus, omni sacrum ordinem limandi expoliendique curâ superne debimus. Ad haec extimescendum Nobis erat, ne coram Jure ab omni personarum studio longe remotissimo, tantae a se Nobis demandatae provinciae rationem a Nobis exacturo, redderemur inexcusabiles. Quibus fiebat, ut Nos Regum, qui superiorum temporum memoria, in Vetèri et Novo Testamento vera pietatis laude floruerant, exemplum aemulati, curam ordinis etiam ecclesiastici ad meliora reducendi suscepimus. Ad hanc vero rem praestandam, praeter ex multis personis conjunctum Magistratum, nulla ratio Nobis visa est commodior¹⁾. Unicam enim personam affectibus plus justo indulgere, certissima res est. Adde quod, cum potestas haec non sit haereditaria, de ea sustinenda tuendaque minus sedulo laboratur. Quare instituimus Spirituale²⁾ collegium, i. e. Synodum, omnia omnium in universa Rossia ecclesiarum spiritualia negotia moderaturam, juxta proxime hic sequuturum praescriptum. In mandatis etiam damus, ut omnes Nostrî fideles Subditi, cujuscunque tandem sint Ordinis sive spirituales, sive seculares, ecclesiasticum huncce Magistratum magnae Auctoritatis, magnaeque Potestatis esse agnoscant. Ad illum in causis spiritualibus transgrediendo ultimo provocent, decreto decisionique illius acquiescant; definitiva illius sententia Sibi satis fieri persuasum

¹⁾ Melius accipietur interpretis: quod ut confiteremur, officium sibi addendum concessimus regimine multorum synodali. Verbis Коллегии управительство significatur synodalis forma seu modus, illa nempe rerum moderandarum ratio, quae per multos consultantes perficitur.

²⁾ Vox духовный in utramque rem valet, quae apud nos duobus verbis dicitur, rem nempe ecclesiasticam atque rem spirituales. Eam priore significatione hic sumi, perspicuum est.

Должна же есть Коллегія сія, и новыми впрѣдъ правилами дополнить „Регламентъ“ свой, явными правилами востребуя разные разныя дѣла случая. Однакожъ дѣлать оіе должна Коллегія Духовная не безъ Нашего соизволенія.

Опредѣляемъ же въ сей Духовной Коллегіи быти именованнымъ адѣ членамъ: одному Президенту, двоимъ Вице-Президентамъ, чотыремъ Совѣтникамъ, чотыремъ Ассессорамъ.

А пожеже помянулось въ семъ „Регламентѣ“ въ первой части, въ седмомъ и осмомъ пунктахъ, что Президентъ поддежати имать суду своимъ братіи, сіестъ тойжде Коллегіи, аще бы въ чемъ знатно погрѣшилъ; того ради опредѣляемъ и голосъ оному имѣти одинъ съ прочими равнымъ.

Имѣють же всѣ члены сей Коллегіи, при вступленіи въ свое дѣло, учинити присягу, или обѣщаніе предъ Святымъ Евангеліемъ, по приложенной формѣ присяги.

Въ Петербургѣ,
въ 25 день Генваря 1731 году.

*Подъ такою подписано Царскаго
Величества собственнаго рукою:*

ПЕТРЪ.

Присяга членамъ Духовнаго Коллегіи.

Азъ, нижеименованный, обещаюся и клянуся Всемогущимъ Богомъ, предъ святымъ Его Евангеліемъ, что долженъ есмь, и по должности хошу, и всячески тщатися буду, въ совѣтахъ и судахъ, и всѣхъ дѣлахъ сего Духовнаго Правительствующаго Собранія, искати всегда самыя сущія истины и самыя сущія правды, и дѣйствовать вся по написаннымъ въ Духовномъ Регламентѣ уставомъ; и аще кѣи и впрѣдъ согласиємъ сего Духовнаго Правительства, и соизволеніемъ Царскаго Величества опредѣлены будутъ.

Сія же вся буду дѣйствовать по совѣти моеи, не работствуя лицепріятію, не болѣзную враждою, завистію, упрямствомъ, и просто, никаковыми же плѣняся страстьми, но со страхомъ Божиимъ, всегда имѣя въ памяти неумытныи судъ Его, со искренною Богомъ и ближнимъ любовію, полагая всѣмъ мыслямъ, и словамъ и дѣйствіямъ моимъ, яко явию конечную, славу Божию и спасеніе душъ человѣческихъ, и всей Церкви соизданіе, не искіи, яко моя, но яко Господа Іисуса.

Клянуся же Богомъ живымъ, что всегда, памятуя страшное слово Его, „*малодіетъ еси, нечестивъ, дѣла Божія се нечестивіи, не*“ во всякомъ дѣлѣ сего Правительствующаго Собранія, яко въ дѣлѣ Божіи, ходити буду бездѣльно, со всякимъ прилѣжаніемъ, по крайней моеи силѣ, пренебрегая всякия угоди

habeant; omnibus illius mandatis plane perfecteque obsequantur, sub metu ingentis poenae ob delegatum obsequium subeundae; habito ad alia juridica Collegia¹⁾ respecta.

Collegii istius etiam est, ut Regulamentum suum novis in posterum regalibus, quas variae variorum negotiorum circumstantiae sunt postulaturae, locupletatum curet; tamen hoc, non nisi Nostra accedente approbatione, facere non debet.

Collegae autem ad hoc collegium constituendum designamus, qui hic recensentur: Unicum Praesidem, duos qui Praesidis vicem gerant, quatuor Consiliarios et quatuor Assessores.

Quum vero in statuti huius prima parte septimo et octavo paragraphis commemoratum fuerit, Praesidem si forte se gravis alicujus sceleris alligaverit, iudicio collegarum suorum iri subjectum; ea gratia decernimus ut Praeses unicam, eamque aliorum parem et aequalem sententiam ferendi jure gaudeat.

Porro Collegii istius socii munus suum auspicaturi, mox coram sancti Evangelii volumine juxta adnexam hie loci juramenti formulam, se se jurando obstringant, necesse est.

Petropol.

Januar. die XXV. MDCCXXI Anno.

*Subscriptio, quam Sua Regia Majestas
propria manu adjecit, ita se habet:*

PETRUS.

Juramentum collegarum spiritualis collegii.

Ego inferius nominandus bona fide recipio, et per omnipotentem Deum, praesentibus sanctis ipsius Evangelii juro, debere me, et pro eo, ac debere, velle, et impensissime esse conaturum, ut in consultationibus, in judiciis et in singulis huius spiritualis Regentis Collegii negotiis meram puram veritatem iustitiamque indagem, atque omnia iuxta praescriptas in spirituali „Statuto“ et in posterum ex huiusce spiritualis Regiminis consensu, adatipulante Regiae Majestatis voluntate, praescribendas regulas, quantum in me erit, exsequar.

Haec autem singula et universa sancte religioseque praestare, non personarum studio addictus, nec simultate, nec invidia, nec pertinacia laborans enitar. Imo, ut simplicioribus verbis me exprimam; nullis affectibus, sed solo Dei timore, et quidem perpetuum nullis muneribus corrumpendi iudicii illius, et sincerae erga Deum proximumque charitatis habens memoriam, agi me patiar. Praefigens metam omnibus cogitationibus, et dictis et factis meis, utpote causam finalem, gloriam Dei, animarum humanarum salutem et totius Ecclesiae aedificationem, non quaerens quae sint mea, sed quae Domini Jesu.

Juro porro per Deum vivum, me, ut semper illius tremendi effati: „*Maledictus, qui opus Dei facit negligenter,*“ fore memorem; ita unumquodque huius Regentis collegii opus, utpote divinum sedulo, gnaviter, cum omni solertia exerciturum, quantum ad summum meae vires valeant, posthabitis omnibus vitae meae commoditatibus suavi-

¹⁾ Jam inde ab anno 1718, prius Episcopus reipublicae curiae sublati, novum Collegium instituerat Petrus, quae in rerum publicarum administratione ipsam adjuverat. Illae huiusmodi societates eodem potius modo designantur ac modum huiusmodi.

и увосемляю мѡя. И не буду притворять мнѣ неумѣстна; но аще въ томъ и недоумѣніи мое будетъ, вслѣдствіи потщуся внести разумѣніи и вѣдѣніи отъ Священныя Писаній, и правилъ Соборныхъ, и соображеніи древнихъ великихъ учителей.

Клянуся нази Всемогущимъ Богомъ, что хочу, и должнъ есмь моему природному и истинному Царю и Государю ПЕТРУ Первому, Всероссийскому Самодержцу и прочая, и по Намъ Его Царскаго Величества Высочайшихъ законныхъ Наслѣдникамъ, которые, по изволенію и Самодержавной Его Царскаго Величества власти опредѣлены, и впредь опредѣляемы, и къ воспріятію Престола удостоены будутъ, и Ея Величеству, Государниці Царицѣ ЕКАТЕРИНѢ АЛЕКСѢЕВНѢ вѣрными, добрыми и послушными рабами и подданными быть.

И всѣ къ высокому Его Царскаго Величества Самодержавству, силѣ и власти принадлежащія права, и прерогативы, (или преимуществы), узаконенны и впредь узаконяемы, по крайнему разумѣнію, силѣ и возможности предостерегать, и оборонять, и въ томъ живота своего въ потребномъ случаѣ не щадить.

И при томъ по крайней мѣрѣ стараться способствовать все, что къ Его Царскаго Величества вѣрной службѣ и пользѣ во всякихъ случаяхъ касаться можетъ. О ущербѣ же Его Величества интереса, вредѣ и убыткѣ, какъ скоро о томъ увѣдаю, не токмо благо- временно, объявлять, но и всякими мѣрами отвращать, и не допускать тщаться буду.

Когда же къ службѣ и пользѣ Его Величества, или Церковной, какое тайное дѣло, или какое бы оное ни было, которое приказано мнѣ будетъ тайно содержать; и то содержать въ совершенной тайнѣ, и никому не объявлять, кому о томъ вѣдати не надлежитъ, и не будетъ повелѣно объявлять.

Исповѣдую же съ клятвой крайняго Судію Духовныя сей Коллегіи, быти Самаго Всероссийскаго Монарха, Государя нашего Всемилостивѣйшаго.

Клянуся и еще Всевѣдющимъ Богомъ, что вся сія, мною нынѣ обѣщаваемая, не инако толкую во умѣ моемъ, яко провѣщаваю устнами моими, но въ той силѣ и разумѣ, яковую силу и разумъ написанныя здѣ слова чтущимъ и слышавшимъ являютъ.

Утверждаю клятвой моею, буди мнѣ Сердцевидецъ Богъ, обѣщанія моего свидѣтель, яко ложное есть. Аще же есть ложное и не по совѣсти моеи, буди мнѣ тотъ же Правосудный отмститель.

Въ заключеніе же сей моей клятвы, цѣлую Слова и Крестъ Спасителя моего. Аминь.

tatibusque, nec mihi ignorantiam assimulabo, sed sicuti anceps habere, strenuam intelligentiae et scientiae ex sacra scriptura et conciliorum canonibus, ex antiquorum denique magnorum Doctorum consensu hauriendas, operam navabo.

Juro fœrum per Deum omnipotentem velle me, imo debere, Regi, utpote genuino meo Domino, PETRO Primo totius Rossiae Autocratori etc. et post Eum legitimis suae Regiae Majestatis legitimis haeredibus, ex beneplacito et ex suprema suae Regiae Majestatis potestate nuncupatis, et in posterum nuncupandis, et ad obtinendum solum pro idoneis reputandis; nec non suae Majestati Dominae Reginae CATARINAE ALEXIADI¹⁾, fidelem, probum, dicto audientem servum esse et subditum.

Omnia, quibuscunque Augustissimae Suae Regiae Majestatis Monarchia, valor et potentia gaudent, jura et praerogativae sancitae, aut deinceps sancitae, prout in strictissima sumuntur significatione, pro modulo virium, et quantum maxime potuero, praeservare, tueri, nec vitae meae, sicuti exigit necessitas, parcere.

Adstringor simul ad curandum et properandum ea, quae fidele servitium et Suae Regiae Majestatis commodum in quibusvis occasionebus a me requirunt. Ad damnum autem, detrimentum et jacturam eorum in quibus commodum Regiae Majestatis est situm, simul atque rescivero, non solum opportune detegenda, sed etiam quo minus fiant, ad impedienda et prohibenda.

Si quid autem secreti, vel si quid saltem pro secreto habendi, ad servitium tamen Regiae Majestatis debitum pertinentis, utileque sit, vel Ecclesiae prosit, meaeque fidei sub titulo secreti non divulgandi fuerit commissum, alto silentio tegam, nec secreti quempiam, cujus scire nihil refert, et cui non est revelandum, faciam participem.

Confiteor porro, et jurejurando assevero supremum huiusce collegii judicem esse Ipsum totius Rossiae Monarcham Dominum nostrum clementissimum²⁾.

Juro insuper per omniscium Deum, haec omnia a me promissa non secus corde me interpretari, quam ore profitear; et quidem in eadem significatione et sensu, quam significationem et sensum hic scripta legentibus et audientibus perhibent.

Roboris stabilitatisque juramento meo conciliandae causa, haec profero verba: Te cordium Scrutator testem appello! juramentum meum scilicet, esse a fraude alienum. Si vero id dolo malo a me sit factum, vel non per omnia cum conscientia concordet, volo Te justissimum severissimumque ultorem experiar.

Coronidem tandem huic meo jurejurando impositurus, verba crucemque mei deosculor Salvatoris. Amen.

¹⁾ Eudociam Lapochinam (1699—1731) Petrus anno 1711 dimiserat, et Catharinam istam, Alexii filiam, uxorem duxerat.

²⁾ Gravissima haec verba in eo solo inveniantur sacramento, quod a Collegii ecclesiastici sodalibus exigitur.

РЕГЛАМЕНТЪ

УСТАВЪ ДУХОВНАГО КОЛЛЕГІИ,

по которому она имъ дозволяется сама, и съездъ духовныхъ чиновъ, также и мирскихъ лицъ, посылку оныхъ Управленію Духовному подлежащихъ, и при томъ въ отправленіи для сегоже послужитъ имъ.

Раздѣляется же Регламентъ сей на три части, по числу трехъ духовныхъ нуждъ, вѣдѣнія достойныхъ и управленія требующихъ, которыя суть:

- I. Описание и важныя вины такового правленія.
- II. Дѣла управленію сему подлежащая.
- III. Самыхъ управителей должность, дѣйство и сила.

А управленію основаніе, то есть, законъ Божій, въ Священномъ Писаніи предложенный, такожъ каноны, или правила Соборныя Святыхъ отецъ, и Уставы гражданскіе, слову Божию согласныя, собственной себѣ книги требующія, вѣдѣ, не вымѣщаются.

ЧАСТЬ ПЕРВАЯ.

Что есть Духовное Коллегіумъ, и каноны суть важныя вины такового правленія?

Коллегіумъ правительское не что иное есть, токмо правительское собраніе, когда дѣла нѣкии собственныя не единому лицу, но многимъ къ тому угоднымъ, и отъ Высочайшей Власти учрежденнымъ подлежатъ ко управленію.

Ино же есть Коллегіумъ единовременное, ино же всегдашнее. Единовременное есть, когда на едино нѣкое случившееся дѣло, или на многая, но въ единомъ времени рѣшенія своего требующія, собираются угодныя къ тому лица. Таковыя суть Церковныя Синоды, и Гражданскіе чрезвычайныя розыски, трибуналы и совѣты.

Всегдашнее же Коллегіумъ есть, когда иными нѣкимъ дѣламъ, часто или всегда въ отечествѣ бываемымъ, определяются ко оныхъ управленію число нѣкое довольное мужей. Таковое было Церковное Снедріонъ въ ветховѣтній церкви во Іерусалимѣ, и гражданскій судъ Архопагитовъ въ Аѳинѣхъ, и нынѣ въ томъ же городѣ правительствующія собранія, нарицаемыя Дикастерія. Подобныя и во многихъ иныхъ Государствахъ какъ древнихъ, такъ и нынѣшнихъ.

Таковыя различныя Коллегіи, по различію дѣлъ и нуждъ Государственныхъ; Державный Царь Всероссийскій, ПЕТРЪ Первый премудръ на пользу отечества державы своея оставилъ въ лѣто 1718.

А яко Христіанскій Государь, правотѣря же и всякаго въ Церкви Свѣтлѣй благочинія блюститель, посматрѣвъ и на духовныя нужды, и всякаго лучшаго управленія оныхъ возжелавъ, благоводилъ уставити и Духовное Коллегіумъ, которое бы прѣдѣльно и непрестанно наблюдало, еже на пользу Церкви, да вси по чину бывають, и да не будутъ нестроены, еже есть желаніе Апостола, или пате Самого Бога благоволеніе.

REGULAMENTUM

statutum spiritualis collegii,

praescribens munia quibus illud ipsum, quibus singuli ecclesiastici ordines, nec non saeculares, quatenus spirituali regimini subordinati, obstringuntur, qua denique ratione collegium negotia ad se pertinentia est expediturum.

Cum autem Regulae circa triplex spiritale obiectum partim specularum, partim ad praxim reducendum versentur; tres inde earum partes emergunt prout obiecti sequens innuit divisio:

- I. Definitio et legitimae causae ejusmodi Regiminis.
- II. Negotia, quae illud Regimen sibi vindicat.
- III. Eorum, qui Regimini administrando admoventur, munia, modus munia illa exaequendi et auctoritas.

Porro juridici Ecclesiae Regiminis fundamentum, nempe lex Dei, quae in sancta scriptura exhibetur; item canones in sanctorum Patrum conciliis asserti, et civiles constitutiones a Dei verbo non abeuntes peculiari, indigent libro, neque hic comprehenduntur.

PARS PRIMA.

Quid est spirituale collegium? Et quae sunt legitimae hujus regiminis Causae?

Quod rebus moderandis praestet Collegium nihil aliud est, quam Synodus sive consensus jure exercendi Regiminis praedifus, ubi nempe quaedam negotia non unica persona, sed multae ad hoc idoneae a suprema potestate constitutae, sibi demandata administrant.

Discrimen tamen inter Collegium occasionale et perpetuum intercedit. Prius constat ex idoneis Collegiis, qui in unam aliquam causam, vel etiam in plures, haud interrupto tamen tempore decidendam inquirunt. Ejusmodi sunt Synodi Ecclesiasticae, extraordinaria civium comitia, Inquisitiones, Tribunalia et Consultationes.

Quum autem certa quaedam negotia, quae in Patria saepenumero, vel perpetuo eveniunt, discernenda et in ordinem redigenda certis viris et quidem frequentibus demandantur, illorum consensus Collegium audit perpetuum, sive Synodus perpetua. Ita se habuerat Synedron in veteri Ecclesia Hierosolymae, civile Areopagitarum Tribunal Athenis, nec non alii in eadem civitate Congressus Dicaesteriorum nomine conspicui, quodam Regiminis jure instructi. In aliis pariter regnis tam antiquis, quam nunc florentibus similia observantur.

Ejusmodi varia Collegia pro diversa negotiorum necessitatisque ratione Augustissimus totius Rossiae Tsar, PETRUS Primus, suae patriae, cuius habenas moderatur, consulturus commodis, anno 1718 sapienter instituit.

Quatenus autem Rex Christianus verae religionis bonique in sancta Ecclesia ordinis observandi studiosissimus, habito rei Ecclesiasticae respectu, deque meliore illius gubernatione sollicitus appulit tandem animum ad Spirituale Collegium sive Synodum instituendam, cujus interesset perpetuum strenuamque operam in eo, ut Ecclesiae commodis consulere, et omnia debito ordine procederent, collocare, ad hunc utique scopum vota Apostoli tendebant, imo ipse Deus in hoc acquiescit. (I. Cor., XIV, 33, 40.)

Да не вспомнить же кто, что сіе управление не угодно есть, и лучше бы одному лицу дѣла духовныя всего общества править, якоже частнымъ странъ, или Епархіи дѣла управлять койждо особа Епископи. Предлагаются адѣ важныя вины, которыя повязуютъ, что сіе правленіе Соборное всегдашнее, и аки всегдашній Синодъ или Сунедрионъ, совершеннѣйшее есть и лучшее, нежели единоличное правленіе, какъ паче же въ Государствѣ Монаршескомъ, якоже есть наше Россійское.

1. Вопервыхъ бо извѣстїе разыскается истина Соборнымъ сословіемъ, нежели единымъ лицомъ. Древне пословіе есть Греческое: „*Аргіе помисли мудраїше сунт паче персита*“; то колымъ паче помислы многіе, о единомъ дѣлѣ разсуждающе, мудрѣйше будутъ паче единого. Случается, что въ нѣкоей трудности усмотреть тое челоуѣкъ простой, чего не усмотреть книжный и остроумный; то какъ не нужно есть Соборное Правленіе, въ которомъ предложенную нужду разбирають умы многіе, и что едины не постигнуть, то постигнуть другїи; а чего не увидятъ сей, то оны увидятъ? И тако вещь сумнительная и извѣстїе и скорѣе объяснится, и каковаго требуетъ опредѣленія, не трудно покажется.

2. А яко извѣстїе въ познанїи, тако и сила въ опредѣленїи дѣла большая адѣ есть: понеже выще ко увѣренїю и повиновенїю преклоняетъ, приговоръ Соборный, нежели единоличныи указъ.

Монарховъ власть есть самодержавная, которымъ повиноватися Самъ Богъ за совѣтъ повелѣваетъ; обаче совѣтниковъ своихъ имѣють, не токмо ради лучшаго истины разысканія, но дабы и не клеветали непокорныя челоуѣцы, что се, или оно сядоу паче и по прихотямъ своимъ, нежели судомъ и истинною заповѣдуетъ Монархъ: то колымъ паче въ Церковномъ правленїи, гдѣ правленіе не монаршеское есть, и правителемъ заповѣдуются, „да не господствуютъ клиру“. Гдѣ еще едины что уставляють, могутъ противныи единымъ лица его оклеветанїемъ силу уставленїю его отъять, чего не такъ возмогутъ, гдѣ отъ Соборнаго сословія опредѣленїе происходитъ.

3. Се же паче сильно есть, когда Коллегіумъ правительское подѣ Державнымъ Монархомъ есть и отъ Монарха уставлено. Явѣ бо адѣ, что Коллегіумъ не есть нѣкая факція, тайнымъ на интересъ свой союзомъ сложившаяся, но на добро общее повелѣніемъ Само-

Ne quis vero hunc magistratum nullius esse usus sibi persuadeat, Ecclesiaeque, si summa rerum non secus atque penes singulos Episcopos stat, jus singulas sibi conceditas provincias sive dioeceses gubernandi, esset penes unum, magis expedire somniet. In Regno siquidem praesertim Monarchico, quale audit Rossiacum, Regimen hocce multis collegis injunctum, utpote continuum Synodum seu Synedrium, praestantius illo Regimine, quod unica sibi vindicat persona, et perfectius esse liquido constat ex rationibus, mox hic adferendis.

1. Ubi frequens congregatio in perscrutanda sudat veritate, certior haec magisque perspicua, quam si unius personae subjiatur examini redditur. „*Posteriores enim cogitationes sapientiores solent esse*,” juxta vetustum Graecorum proverbium¹⁾. Nonne consultationes potiore jure multorum super eadem re deliberantium circumspectissimae fore asseremus? Non insolens est, ut in rebus obscuris idiota subinde id perscipiat, in quo literati et sagaces caecutiant. Porro quum in Collegio circa propositam causam deliberandam multa desudent ingenia, evenit, ut quod unus non advertat, alter assequatur: etenim si quid huic sit obscurum, illi fit perspicuum: proinde causa, licet sit dubia nonnunquam intricata, facilius expeditur certiorque evadit, et quid tandem super ea sit pronuncian-dum, facili colligitur negotio. Quis igitur spiritualis necessitatem Collegii in dubium ausit vocare?

2. Porro quemadmodum certior hic causae tractandae comparatur notitia, ita major in ea decidenda sese exerit auctoritas. Quoniam sicut ad fidem faciendam, ita ad exigendam obedientiam plus valebit decretum, quod a Synodo proficiscatur, quam unius certae personae mandatum.

Monarchae etiam, quamvis absoluta gaudeant potentia, quippe quibus secundum divinum praecceptum: *obedientia citra reclamationem debetur*²⁾, a consiliariis tamen, non eo solum fine, ut in veritate investiganda feliciter proficiant, sed ne homines quoque perveraces hoc, aut illud per vim potius et ex affectu, quam a jure et legitime a Monarchia praecipere calumnientur, minime abhorrent. Id autem magis quadrat in Ecclesiasticum Regimen, utpote absoluta et independente potentia destitutum³⁾, adeo ut ipsi quoque Ecclesiae gubernacula tenenti dominatio in clerum denegatur⁴⁾. Ibi si quid unus pro libitu decreverit, vires decreti eo ipso putantur enervari quod malevoli placitum illud ad unam personam suos referre natales crimentur. Alias ubi scilicet singulorum totius congregationis Collegiarum suffragia ad causam decidendam concurrunt, ejusmodi calumniae praecipitur occasio.

3. Cum certum sit spirituale Collegium haud esse quandam factionem, quae clandestino consilio, privatis suis inserviendi commodis, inito coaluit, sed ex viri mandato et decreto Monarchae, nec non aliorum etiam suffragio designata, et in commune bonum intentis constare: necesse est, ut

¹⁾ Vetus sane proverbium ex Euripide sumptum, Hipp. 440: *αὐ δευτεροὶ πλεὺς πρωτοῖς σοφώτεροι*, cui id affine est: *deuteriorum κρείωνων*.

²⁾ Alludit Petrus ad illud Apostoli, Rom. XIII, 5: *subditi estote, non solum propter iram, sed et propter conscientiam*: at nullibi, quod sciamus, sacrae scripturae docent, reges jure potiri pro suo arbitrata de re aliqua statuendi. Ceterum russicus textus non habet *citra reclamationem*, sed tantum *recta conscientia* seu, ut cum Apostolo loquamur, *propter conscientiam*.

³⁾ In russo textu: *quod penes unum non est*. Asserit Petrus Ecclesiam Christi ad uno non regi nec monarchiam esse.

⁴⁾ Alludit, et immerito, ad illud: *Neque dominantes in cleris* (I. Pet. 5).

держца, и егонтъ съ прочими разсмотрѣиѣмъ собранными лица.

4. Еще же и се важное есть, что въ единоличномъ правленіи часто бываетъ дѣла продолженіе, и остановка за случающимися прѣвратно необходимыми нуждами и за недугомъ и болѣзнію. А когда въ живыхъ не становится его, то и паче прѣсѣдартся дѣла. Инако въ правленіи Соборномъ: не присутствующу одному, аще бы и первѣйшему лицу, дѣлаютъ другіе, и дѣло идетъ непрѣсѣкомымъ теченіемъ.

5. Но се наипаче полезно, что въ Коллегіумъ таковымъ не обрѣтается мѣсто пристрастію, коварству, лихоимному суду. Како бо могутъ сложиться въ заступленіе виновной, или во осужденіе невинной стороны, гдѣ аще и будетъ одинъ отъ нихъ къ лицу судимому пристрастенъ или яростенъ, обаче другіи и третій и прочіи отъ гнѣва и пристрастія того свободны? Како же и мада одолѣти можетъ, гдѣ не по власти, но по правдынымъ и важнымъ причинамъ дѣло вершится, и одинъ другого (аще благословной мнѣніи своего вины не покажетъ) зазорится, да не познавъ будетъ во злодѣйствѣ своемъ? Се же наипаче, егда Коллегіумъ состоится въ таковыхъ лицахъ, которымъ отнюдь невозможно тайно вефмъ слагатися, сіестъ, аще будутъ лица разнаго чина и званія: Епископи, Архимандриты, Игумены и отъ властей благаго Священства. Востинну не видать адѣ, како таковыи другъ другу и окрывать дерзнуть коварное и вѣкое умышленіе, не токмо что согласится на неправоту.

6. И се тоужь подобно, что Коллегіумъ свободнѣйшій духъ въ себѣ имѣетъ къ правосудію: не тако бо, якоже единоличный правитель гнѣва сильныхъ боится: понеже и причины проскивать на многихъ, а еще разностатейныхъ особъ, не тако удобно есть, яко на единого человека.

7. Велико и сіе, что отъ Соборнаго правленія не опасатся отечеству мятежей и смущенія, якоже происходятъ отъ единого собственнаго правителя духовнаго. Ибо простой народъ не въдаетъ, како разнится въ власть духовная отъ Самодержавной; но, великою Высочайшаго Пастыри честію и славою удивляемый, помышляетъ, что таковой правитель есть то вторій Государь Самодержцу равносильный, или и большаи его, и что духовный чинъ есть другое и лучшее Государство, и се самъ собою народъ тако умствовати обмыслитъ.

Что же егда еще и плевалныя властолюбивыхъ духовныхъ разговоры приложатся, и сухому хвастію огонь подложатъ? Тако простыя сердца мнѣиѣмъ сямъ раздражаются, что не такъ на Самодержца своего, яко на Верховнаго Пастыря, тѣ коемъ либо дѣла смотратъ. И когда услышится и вѣкая между оними распря, вси духовному паче, нежели мірекому правителю, аще и слѣпо и пребезумно согласуютъ, и за него поборствовать и бунтоватися дерзуютъ, и лстятъ себе окаинными, что они по Самомъ Возѣ поборствуютъ, и

magnam Collegio, praesertim inde, quoniam a Monarcha dependet, suamque illi acceptam fort originem, momentum accedere credamus.

4. Si itidem frequentes negotiorum ad unius personae Regimen pertinentium procrastinationes et intermissiones, Hierarcha nempe aliis ineluctabilibus curis, vel morbo et infirmitate detento, maxime vero vivis crepto (in hoc enim casu omnia negotia jubentur penitus cessare), consideres: contra vero si Regimen plurium, quorum uno quamvis primario Collega absente, alii praesto sunt, et negotia non interrupto cursu promoveant, intuearis: nonne magni momenti ratio isti Regimini stabiliendo conciliatur?

5. Si utilitatis ex hoc Collegio proventurae ratio sit habenda, in eo haec praesertim elucet, quod affectibus, dolo, et turpi quaestui locus denegatur. Quomodo enim ad defendendam partem iniquam vel ad insolentem damnandam consona ferro possint suffragia? Esto, unus eorum studio, aut ira erga eum qui accusatur, afficiatur, alter tamen et tertius indignatione et amore, transverai minime aguntur. Qua itidem ratione donis possunt corrumpi, ubi non pro libitu, sed ex legitimis et justis rationibus derivata pronuntiatur sententia, et alter ab altero sibi timet, ne tanquam donis esse corruptus, nisi fide dignam pro sua stabilienda sententia attulerit rationem, deprehendatur? Praesertim autem si Collegium ex personis, ad clandestinas conspirationes penitus inhabilibus constet, si nimirum Collegae sint diversi ordinis et status, ut Episcopi, Archimandritae, Hegumeni, nec non e sacerdotum ordine praecipui¹⁾. Re quidem vera ne cogitari potest, quomodo ausint alius cum alio quasdam insidiosas machinationes communicare: tantum adest, ut impia molimina candido calculo probanda praesumant!

6. Non abludit a praecedentibus sequens ratio: Collegium scilicet ad iustitiam exercendam liberioris esse animi, utpote quod metui, quem praepotentes solent minari, non perinde atque unus Ecclesiae Moderator, succumbit. Nec etiam aequae facilis multos eosque diversi ordinis homines, quam unum calumniandi occurrat occasio.

7. Porro admisso hujus Collegii regimine, Patriam a dissiidiis et turbis, quibus eisdem absolutus Ecclesiae Rector interdum suppeditat occasionem, securam reddi, nonne magni est momenti? Siquidem promiscuum vulgus discriminis inter Regium et Ecclesiasticum jus intercedentis est ignarum, contra vero magno supremi Pastoris honore et pompa rapitur in admirationem, et Hierarcham ita se habentem Regi equiparari, imo vix non praeminere, ipsique adeo spirituali ordini alterum et quidem longe praestantius dominium competere arbitrat.

Hanc quidem opinionem vulgus nullo praesente suavore solet fovere: quid tandem futurum putas, si ministri Ecclesiae inter colloquendum zizania falsae persuasionis disseminaverint? Ignem sane aridae materiae admovebunt. Eo usque nimirum simplicia credulaque corda depravantur, ut minorem Monarchae, si quid exequendum praecipit, quam Pontificis habeant rationem. Simul autem atque simultatis quidquam inter eos intervenerit, magis huic, qui ad Ecclesiae clavum sedet, quam illi qui in regno saeculari rerum potitur, quamvis caeco impetu, et mente capfi adstipulantur. Partes spiri-

¹⁾ Melius, si propria verborum contentia spectetur: nec non e clero alio dignitate. Apud Russos in clero dicitur alius, qui apud nos saecularis; alius autem, qui latine more regularis appellatur.

руки свои не оскверняют, но освящают, аще бы и на кровопролитие устремлялись.

Такому же въ народѣ мнѣнію весьма ради и не простые, но коварные челоѣды; тѣ бо, на Государя своего враждующе, егда увидятъ ссору Государя съ Пастыремъ, похищаютъ то за добрый случай злобѣ своей, и подъ видомъ Церковной ревности, не сумяются подносить руки на Христа Господна; и къ тому же беззаконію, яко къ дѣлу Божию, подвизаютъ престою народъ.

Чтожь, когда еще и Самъ Пастырь таковымъ о себѣ надменъ мнѣніемъ, спать не похощеть? Изрещи трудно, коликое отяуду бѣдствіе бываетъ.

И не вымысли то дасть бы Богъ, чтобы о семъ домышлятися только мощно было, но самую вещь не единожды во многихъ Государствахъ сіе показалось. Выискнуть только во Исторію Константинопольскую, ниже Густыняновыхъ временъ, и много того покажется. Да и Папа не инымъ способомъ только превозмогъ, не тобою Государствъ Римскою полна пресѣче, и себѣ великую часть похвяти, но инья Государства едва не до крайняго разоренія ии единожды потрясе.

Да не воспомянутся подобные и у насъ бывшіе замахы!

Таковому же въ Соборномъ духовномъ Правительствѣ иѣтъ мѣста. Ибо иѣтъ здѣ и на самомъ Президентѣ великія, и народъ удивляющія славы, иѣтъ лишнія свѣтлости и позора, иѣтъ высокаго о немъ мнѣнія, не могутъ ласкатели безмѣрными похвалами возносить его. Понеже чтолибо таковымъ Правительствомъ доброе дѣлается, не возможно единому Президенту восписоватися. Самое имя Президентъ не гордое есть, не иное бо что значить, только Предсѣдатель; не можетъ убо ниже самъ о себѣ, ниже кто инъ о немъ высоко помышляти. А когда еще видѣть народъ, что Соборное сіе Правительство Монаршимъ указомъ и Сенатскимъ приговоромъ уставлено есть; то и паче пребудеть въ кротости своей, и весьма отложить надежду иѣти помощь къ бунтамъ своимъ отъ чина духовнаго.

8. Еще и сіе угодіе Церкви и Государству отъ такового Соборнаго Правительства будеть, что въ немъ не токмо единъ иѣкто отъ соудателей, но и самъ Президентъ или Предсѣдатель подлежатъ имать суду своея братія, то есть тому же Коллегіумъ, аще бы въ чемъ знатно погрѣшилъ, не такъ какъ дѣется, гдѣ единъ самовластный паптырь властвуетъ; ибо онъ не похощеть отъ подручныхъ себѣ Епископовъ судитися. Аще же бы къ тому и принужденъ былъ, то обаче

tuales propugnare, Regi rebellare audent sibi met ipsis male sani falso persuadentes, partium Dei se fore defensores, manusque suas, si furibundi sanguine resperserint, sanctificatum iri: tantum abest, ut contaminari horreant.

Statim vero ac eiusmodi opinio plebem proletariam inficit, qui etiam supra vulgus sapiunt, sed versipelles, eam promptissime animo amplectuntur. Hi enim erga principem suum male affecti, manus suas ad perimendum *(Christum Domini?)* extendere nulli sibi religioni ducunt ipsumque, quod esset inter Regem et Hierarcham dissidium pro commoda suae malitiae perpetrandae arripiunt occasione, fervorem incitatumque studium defendendae Ecclesiae praetendentes, ad eandem impietatem vulgus promiscuum, tanquam ad obsequium Deo praestandum incitant.

Quid quod si ipse Hierarcha eadem elatus opinione, huiusmodi occasione captandae invigilaverit? Quanta et quam larga periculorum seges inde sit expectanda, dictu difficile.

Nec in commentis fabulisque hoc habendum est! (Utinam imaginationum simulacris duntaxat deluderemur, Deo eventum avertente), sed rem ipsam iniqua fata multorum regnorum temporum probaverunt, multi id genus eventus, Byzantinam saltem historiam temporum quae Justinianum sunt subsequuta, perlustranti occurrunt. Putaane alia ratione Romani Pontificis potentiam in immensum crevisse? Qui non solum ex Romano Imperio in duas partes fissis multis provinciis, raptas sibi asseruerat, sed alia itidem regna tumultibus implens, plus simplicij vice funditus fere eversum iverat!).

Nostratum vero proterva molimina, quae simile quid portendebant, silentio suppressenda statui.

Porro synodale Ecclesiae Regimen ab eiusmodi malo est securum. Quoniam ne ipse quidem Praeses huius loci justo majores, quibus vulgus rapiatur in admirationem, sibi arrogat praerogativas, nec superfluum prae se fert splendorem ac pompam, quae possit sese jactare. Nemo majorem, quam par est, de eo concipit opinionem, nec adulescentes laudibus modum excedentibus possunt eum extollere. Quidquid enim laude dignum ab hoc praestatur Regimine, Praeses sibi soli non potest vindicare. Ipsa etiam Praesidis denominatio nil in se habet fastus ac insolentiae, nec aliud significat, quam eum, qui praesideat aliis; unde nec ipse de se, nec alius quisquam de illo possunt alta sapere. Cum denique populus hocce Regimen mandato Monarchae, Senatu aditupulante, esse institutum intellexerit, magis pacifice se geret, omni nempe spe auxilii a spirituali ordine ad tumultus ciendos proventuri destitutus.

8. Hoc spiritualis Collegii Regimen Ecclesiae et Patriae prodesse dicitur ob eam etiam rationem, quod in eo non solum Collegiarum aliqua, sed ipse quoque Praeses sicubi gravem commiserit errorem, suorum fratrum, id est, ejusdem Collegii iudicio subijcitur. Secus se res habet ubi summa auctoritate potestateque instructus Pastor absolute regendae Ecclesiae jure potitur. Hic enim iudicio Episcoporum, qui sibi sunt subordinati, se teneri minime patietur. Quamvis autem invito die dicatur, plebs tamen, quae legis gnara temerarius

¹⁾ Imperatorem intellige, non omnium ecclesiarum pastorem nec quorū alium in aliquo sacrae hierarchiae gradu collocatum.

²⁾ Circumlocutio utitur interpretis; rursus tantum habetur dormire, i. e. quiescere solent.

³⁾ Quae hic ad forum simplicioribus faciendum affirmantur a regio auctore, factis probanda erant.

въ народѣ простомъ правосудіа невидущемъ, и слабо рассуждающемъ, таковой судъ бытъ бы подозрительнымъ и похищенію подверженнымъ. Отъ чего дѣется, что на анаго таковаго единоначальника нужна есть совѣтати Соборъ Селенскій, что и съ великою всего отечества трудностію, и съ не малымъ издвизеніемъ бываетъ и въ нынѣшнія времена (когда восточные Патриархи подѣ игомъ Турскимъ живутъ, и Турки нашего Государства вѣща, нежели прежде опасаются) отнюдь мыслится быти не возможно.

9. Наконецъ въ таковомъ Правительствѣ Соборномъ будетъ аки нѣкая школа правленія духовнаго. Ибо отъ сообщенія многихъ и различныхъ рассужденій, и совѣтовъ и доводовъ правильныхъ, яковыхъ частыя дѣла требуютъ, всаки отъ сосѣдителей удобно можетъ научиться духовной политикѣ, и повседневнымъ искусствомъ навыкнуть, какъ бы лучше домъ Божій управлять возмогъ; и потому самыя удобнѣйшія отъ числа коллеговъ, или сосѣдителей особы явятся на степень Архирейства восходить достойныя. И тако въ Россіи, помощію Божіею, скоро и отъ духовнаго чина грубость отпадетъ и надѣется всего лучшаго.

ЧАСТЬ ВТОРАЯ.

Дѣла управленія сему ведомству.

Рассуждая же дѣла, которыя въ духовномъ Коллегіумѣ имѣють управлѣтися, оныхъ всѣхъ два рода являютъ: первый родъ дѣлъ обще всей Церкви, какъ духовному, такъ и мірскому чину, и всѣмъ великимъ и малымъ чиновнымъ степенямъ, такожъ и рядовымъ особамъ нужныхъ, гдѣ наблюдать подобаетъ, аще все правильно по закону Христіанскому дѣется. И аще что оному противно обрѣтается, и нѣсть ли коя скудости въ наставленіи Христіанину всякому подобающемъ, о чемъ мало ниже слово будетъ.

Второй родъ дѣлъ собственнымъ чиномъ потребныхъ.

Чины же оныя пяточисленные суть:

- I. Епископы.
- II. Пресвитеры, диаконы и прочій клиръ Церковный.
- III. Монахи.
- IV. Дома училищныя, и въ нихъ учителя и ученики, такожъ и церковныя проповѣдники.
- V. Особы мірскія, поелику участны суть наставленія духовнаго, яковое случается о правильныхъ и неправильныхъ бракахъ и прочихъ дѣлахъ, до свѣтскихъ людей касающихся.

О сихъ всѣхъ порядкомъ, что есть важное, здѣ предлагается.

Дѣла общія.

Здѣ двое смотрѣть подобаетъ по вышесказанному предложенію.

Первое, аще все правильно и по закону Христіанскому дѣется, и не дѣется ли, что и гдѣ закону оному противно.

Второе же, аще довольное Христіаномъ наставленіе употребляется.

I.

Къ первому рассмотренію послѣдующія пункты суть потребны:

agitar affectibus, ejusmodi iudicium suspitione plenum esse, et obsecrationi obnoxium iudicabit. His ita comparatis oecumenici concilii adversus talem iniquam summæ auctoritatis Hierarcham cogendi ingruit necessitas. Quod tamen magna toti patriæ incommoda secum trahit, nec exiguum sumptum requirit; imo moderno tempore, dum orientales Patriarchæ Turcorum jugo premuntur, et nostrum imperium magis quam antea est formidabile, prorens impossibile esse creditur.

9. Ultimo tandem istud Regens Collegium profuturorum Ecclesie Moderatorum seminario reputabitur: unusquisque enim Collegiarum, ex multarum variarumque deliberationum, consultationum, et solidorum argumentorum, quibus tractationes frequenter occurrentes indigent, collatione, quomodo in tractandis spiritualibus negotiis versetur, facilius addiscere, et quotidianam experientiam facultatem dexteritatemque divinae domus melius gubernandae comparare poterit. Unde licebit divinare fore, ut Collegiarum, nempe virorum ibidem loci subellia occupantium dignissimi appareant, qui honorem dignitatemque Praeulis consequantur. Itaque Deo opitulante sublata ministrorum Ecclesiae ruditate, non est dubium, quin in Russia omnia se melius sint habitura.

PARS SECUNDA.

De munitis, quibus istud regimen obstringitur.

Quae in censum veniunt, et spirituali Collegio tractanda injunguntur munia, duplicis sunt generis. Ad prius revocantur, quae toti Ecclesiae sunt communia, tam spirituali, quam saeculari statui, non minus supremi quam infimi ordinis classibus, nec non privatae conditionis hominibus. Horum intuitu spiritualis Collegii interest circumspicere, utrum omnia ad legis Christianae regulam sese conforment? Nonne a legis norma quidpiam aberret? Nonne denique doctrina, qua singuli Christiani sunt imbuendi, de quo inferius est dicendum, in aliquo deficiat?

Ad alterum genus munia certis ordinibus peculiariter referuntur.

Hi ordines quintuplice numero comprehenduntur:

- I. Episcopi.
- II. Presbyteri, Diaconi et reliquis Ecclesiae clerici.
- III. Monachi.
- IV. Seminaria, quibus adjunguntur Paedagogi, Discipuli et Concionatores.

V. Personae saeculares, quatenus Ecclesiasticae disciplinae adjudicantur. Quod fit in casu legitimorum, vel cum canonibus pugnantium matrimoniorum, caeterorumque negotiorum ad saeculares spectantium.

De singulis eorum, quo ad praecipua puncta consideratis, ordine hic disceremus.

Munia Communia.

Duo hic, ut superius proposuimus, sunt observanda.

1. Utrum omnia decenter, et convenienter legi Christianae fiant? Nonne etiam quidpiam huic legi adversetur? et quid nominatim?

2. Utrum doctrina ad Christianos instruendos sit sufficiens?

I.

Ut ea, quae ad primam classem pertinent, melius expediantur, sequentia digna sunt notata.

I. Розыскать вновь сложенные и слагавшиеся Акафисты, и ними скупым и молебным, которые наипаче в наши времена в малой Россіи сложенны суть не малое число, суть ли она сложенны Писанію Священному согласныя? и не имѣють ли къ себѣ слову Божию противное, или хотя къ чему непристойное и праяздословное?

II. Такожъ опредѣлять, что оныя многочисленныя моленія, хотя бы и прима были, однако не суть всякому должныя, и по воли всякаго наиднѣ, а не въ соборѣ церковномъ употреблять оныя мощно, дабы по времени не вошли въ законъ, и совѣсти бы человѣческой не отягощали.

III. Смотрѣть Исторіи Святыхъ, не суть ли нѣкія отъ нихъ ложно вымышленныя, сказующія чего не было, или в Христіанскому православному ученію противныя, или бездѣльныя и смѣху достойныя повѣсти.

И таковыя повѣсти обличить и запрещенію предать оо объявленіемъ или во оныхъ обрѣтаемой. Ибо суть таковыя явственно ложныя и здравому ученію противныя. На примѣръ, въ житіи Евфросіна Псковскаго споръ о двойственномъ Аллелуи пѣніи явно ложный есть, и отъ нѣкагого бездѣльника вымышленный, въ которомъ, кромѣ самаго тщетнаго догмата о двоеніи Аллелуи, обрѣтаются Савелліана, Несторіана и нынѣ ереси. И хотя авторъ тотъ неимѣяществу погрѣшалъ; обаче духовному Правительству не подобаетъ вымыслить таковыя терпѣть, и вмѣсто здравой духовной пищи отраву людямъ представлять. Наипаче, когда простой народъ не можетъ между деснымъ и шумымъ разсуждать, но что либо видѣть въ книгѣ написанное, того крѣпко и упрамо держится.

IV. Собственно же и прилжно розыскивать подобаетъ оныя вымыслы, которые челоука въ недобрую практику или дѣло ведутъ, и образъ ко спасенію лестный предлагаютъ. На примѣръ, не дѣлать въ штокъ и празднованіемъ проводить, и сказуютъ, что пятница гнѣвается на неправдующихъ, и съ великимъ на оныхъ же угроженіемъ наступаетъ. Такожъ постится нѣкіихъ мѣсячныхъ дванадесять

I. Inquirendum est in hymnos, qui ἀκάθιστοι¹⁾ vocantur, utpote non sedendo decantandi, qui de novo vel sunt compositi, vel etiamnum componuntur, nec non in alios ecclesiasticorum hymnorum comprecationumque libellos, qui nostra praesertim memoria in Parva Russia magno numero sunt consecrati, utrum haec opuscula cum Sacra Scriptura concordent? Nonne quidpiam, quod verbo Dei adversae fronte repugnet, vel saltem ineptum sit et futile, contineant?

II. Decreto itidem sciendum est, ad multifarias illas precum formulas, etiam si a sana doctrina non abeant, non quemlibet astrigi, sed pro libitu cujusque, et quidem intra privatos parietes, non in publico totius Ecclesiae conventu eas posse usurpari, ne successu temporis vim legis obtineant; hominumque conscientiae sint oneri quavis Aetna graviore.

III. Recognoscendae sunt sanctorum etiam Historiae, ne forte aliqua earum falso excogitatae ea, quae ne fando unquam addidit quisquam, vel quae orthodoxae Christianorum doctrinae repugnant, vel saltem futiles et ridiculas narratiunculas in medium proferant. Hae igitur narratiunculae redarguendae sunt, et detecto, quod in his latet, mendacio, prohibendae. Sunt enim aperte falsae et a sana doctrina alienae. Exempli gratia, dissertatio de duplici Alleluja in vita Euphrosini Plescoviensis prorsus est falsa, a quodam nebulone conficta, quae praeter vanum de duplici Alleluja dogma, Sabellianam, Nestorianam, aliasque haereseos comprehendit²⁾. Quanquam vero auctor ille per ignorantiam erravit, spiritualis tamen Regiminis interest talia commenta minime tolerare, ne scilicet populo venenum pro salubri spirituali alimento propinetur. Potissimum vero ideo, quoniam plebs, utpote, quantum distent aera lupinis, ignara, omnibus scripto traditis firmum assensum praebet, nec non etiam mordicus ea defendit.

IV. Ex professo autem et data opera in ea commenta, ex quibus homines pravam consuetudinem, et quidem sub falso possidendae salutis praetextu contrahunt, est inquirendum. Exempli causa: Quidam die Veneris, qui dicitur a male sanis Martyri Paracevae falso tribuitur, ab omni opere feriatum tempus otiosi terunt, iras et minas tremendas sibi a Paraceva, nisi diem ipsius festum egerint, imminere causantes³⁾. Quidam, certos quosdam

¹⁾ Ἀκάθιστοι; hymnus in honorem Delparae, noctu stando, non sedendo, decantabatur ob urbem Constantinopolitanam a Barbaris servatam; etiam nunc sabbato post quartam quadragesimae dominicam canitur, habetque apud Orientales grati animi plurimam significationem. Qua de causa factum est, ut non solum Beatinissimae Virgini, sed ceteris etiam sanctis alia cantio, acanthici formam imitantia, caneretur. Innumeri hujusmodi hymni penes Russos conduntur.

²⁾ Euphrosyni, Plescoviensis monachi (1584—1661), vitam exaravit Basilus quidam, Euphrosyni coevalis; hujus vitae compendium a slavico documentis eruit Martinus in suo eruditissimo opere: *Annus ecclesiasticus praecursorius*, Bruxellae, 1868, p. 129. Ceterum, quae hic de duplici alleluja dicuntur, ad Staroverorum seu Raschkinorum constantiam spectant, qui occasione correctionis librorum liturgicorum circa annum 1668 a publica Russorum ecclesia discesserunt: a Staroveris hic, a reliquis fidelibus ter iterum vox alleluia post versiculum Gloria Patri.

³⁾ Quoniam Judaeis olim feria VI. hebdomadae preparatio, h. e. praeparatio, erat, quod tempore eo die pariter necesse est, ne praecipuum otium ab opere die sabbati violaretur, vocabulum *preparatio* jam pro qualibet feria VI. cujusvis hebdomadae sumitur. Quae a Graecis *κατασκευα*, a Slavis *нравы* dicitur, e voce *нрав*, quippe, h. e., quinta post dominicam hebdomadae dies. Jam vero eodem nomine appellatur apud utramque gentem sancta quaedam

пятницы, а то для многихъ тѣлесныхъ и духовныхъ приобритеній; такожъ собственно, какъ важнѣйшій наче иныхъ временъ, службы почитать, Обядню Благоушачскую, Утреню Воскресенскую и Вечерню Пятдесятницы.

Сія, напримѣръ, воспоминаются, ибо они немногихъ и простыхъ повреждаютъ. Хотя и о немногихъ и о единомъ братѣ должно есть имѣть попеченіе, да не соблазнется той, агоже ради Христосъ умре; обаче суть сямъ же подобная ученія, которая и честнѣйшимъ лицамъ за ихъ простоту вѣрою быти мнятся, и по тому вреднѣйшая суть. И таковое Кіевно-печерскаго монастыря преданіе, что погребенный тамо человекъ, хотя бы и безъ покаянія умереть, спасенъ будетъ. И какъ далече сія и сему подобныя повѣсти отводить отъ пути спасительнаго, всякъ, хотя немногого ученію православному навикшии, но доброй совѣсти человекъ, исповѣсть не безъ воздыханія.

V. Могутъ обрѣтиса нѣкія и церемоніи непотребныя, или и вредныя. Слышится, что въ малой Россіи, въ полку стародубскомъ въ день уреченный прадничный водятъ жонку простовласую подъ именемъ Пятницы, а водятъ въ ходѣ церковномъ (есть ли то поистиннѣ сказуютъ), и при церкви честь оной отдаетъ народъ съ дары и со упованіемъ нѣкія пользы. Такожъ на иномъ мѣстѣ поны съ народомъ молебствуютъ предъ дубомъ, и вѣтви онаго дуба поны народу раздаетъ на благословеніе. Розыскать, такъ ли дѣется и вѣдаютъ ли о семъ мѣстѣ оныи Епископи. Аще бо сія и сямъ подобныя обрѣтаются, ведутъ людей въ явное и стыдное идолослуженіе.

VI. О мощахъ святыхъ, гдѣ какія явятся быть сумнительныя, розыскивать: много бо и о семъ налутано. На примѣръ, предлагаются чуждыя нѣкія: Святаго первомученика Стефана тѣло лежитъ и въ Венеціи на предградіи, въ монастырѣ Бенедиктинскомъ, въ церкви святаго Георгія, и въ Римѣ въ загородной церкви святаго Лаврентія; такожъ много гвоздей креста Господня, и много млека Пресвятыя Богородицы по Италіи, и иныхъ сямъ подобныхъ безъ числа. Смотрѣть же, нѣсть ли и у насъ такового бездѣлія.

die, et quidem dies Veneris ex eorum mente Parascevas tributo jejuni celebrant, corporis et animae commodis scilicet hac ratione censentur. Quisdam denique nonnulla, quae in divino cultu praestando usurpantur, officia aliis ejusdem generis praefertunt officia, ut liturgiam die Evangelismi, preces matutinas in Resurrectionis Christi solennitate, et vespertinas preces in Pentecostes festivitate celebrari solitas.

Haec porro dicis causâ, quia paucis iisque rudioribus sunt officiculo, adferuntur; quanquam non multorum duntaxat, verum unius quoque fratris, pro quo Christus est mortuus, ratio est habenda, ac officiculum patiat. Nihilominus tamen sunt ejusdem farinae alia nonnulla, ad quae tanquam credenda homines, alias minime contemnendi, sed corde simplices credulique persuadentur. Inde majoris scandali emergit occasio. Hujusmodi est Peczariensis Kijoviae monasterii traditio, hominem licet nullam in delictorum suorum egerit poenitentiam, sed quia in eo sepulturae honores meritus est, salvatum iri. Quam autem longe a Christo haec et his similes narratiunculae abstrahant, quilibet vel mediocriter in Christiana schola versatus, rectae tamen conscientiae homo, suspiriis ex imo pectore ductis, fatebitur.

V. Dari etiam detestandas, et quae officiculum ponant, caeremonias, non est improbabile. Rumore siquidem accepimus in Starodubensi Parvae Rossiae districtu, certo festivo die faeminam passis crinibus, sub nomine Parascevae, cum pompa in templo [et quidem tempore transportationis specierum Eucharistiae procedere¹⁾] (si credere fas est) et ex templo exeuntem veneratione muneribusque a plebe, spirituales profectus inde sibi expectante, honorari. Dicuntur etiam alibi sacerdotes circumfusi multitudine apud quercum orare, deinde frondes ex quercu decerptas populo dispertiri et omnia fausta precari. Explorandum est, utrum haec ita se habeant, illorumque locorum Episcopi noverint ne? Alioquin ad haec et horum similia conniventes surdaque aure praetereuntes, populum in apertum et pudendum deastrorum cultum prolabi praecipitemque ruere patiuntur.

VI. Nec minus in sanctorum reliquiis, sicuti dubiae appareant, est inquirendum. Res enim ista tricarum est plenissima; nimirum incoertae pro certis substituuntur²⁾. Corpus sancti Protomartyris Stephani tam intra Venetiarum suburbium in Benedictinorum monasterio in sancti Georgii templo, quam Romae extra urbem in aede Laurentio dicata repositum viditur. Plures identidem crucis dominicae clavi. Multum lactis beatissimae Deiparae in Italia obruditur. Sunt denique alia ejusdem furfuris, quae numerum excedant. Perscrutandum igitur, nonne id genus ineptiae apud nos etiam inveniantur?

virgo et martyr, eo tamen discrimine, quod Slavi forma feminae Pionides utuntur. Inde satis apparet, cur Moschica plebs furiam pro sancta incerta suspexit ac ritibus coluerit superstitioso plene. Ceteroquin plures in calendaris referuntur Parascevae: Polocensis, ad 26 Octobris; Iocalensis, ad eandem diem; Ternoblenis, ad 14 ejusdem mensis; quarta, quae sub Antoino passa est, ad 25 aut 26 Julii; quinta denique, martyr Romana, ad 20 Martii.

¹⁾ Quae unctis rectis includuntur, ab interprete latino addita sunt.

²⁾ Perbelle omnino. Ipsi enim Tridentini Patres anno 25 de sacros, censuras et reliqua. Sanctorum, decreverunt, ne in ulla ecclesia ulla exponatur incerta imago aut nova reliquia, ab episcopo non approbata. At ex exemplis infra allatis liquet, Petrum aut Procopovicium pro sua erga Romanos invidia latinis ritibus obtrectare voluisse, qui alia fingendo, alia vera fidei, fides veris miscendo, cuncta in Latinorum contumeliam accipit. Satius sane fuit, censuras orthodoxorum superstitionis culpae.

VII. О иконах святых смотреть того, что во общаши поставленномъ Епископомъ написано.

VIII. Еще сіе наблюдать, чтобъ какъ дѣлосъ, впрядь бы того не было: понеже скажутъ, что иконы Архіерей, для вспоможенія церкви убогихъ, или новыхъ построения, повелѣвали проскивать явленія икономъ въ пустыи, или при источникѣ, и икону оную за самое обрѣтеніе свидѣтельствовали быти чудотворную.

IX. Худый и вродный и весьма богопротивный обычай вшесть, службы церковныя и молебны двоегласно и многогласно пѣть, такъ что Утренняя или Вечерня, на части разобрана, вдругъ отъ многихъ поется, и два для три молебны вдругъ же отъ многихъ пѣвчихъ и четцовъ совершаются. Сіе сдѣлалось отъ лѣности клира, и вошло во обычай, и конечно должно есть перевести таковое Богомоленіе.

X. Велики орамное и сіе обрѣталосъ (какъ скажутъ) молитвы людямъ, далече отстоящимъ, чрезъ посланниковъ ихъ въ шапку давать. Для памяти сіе пишется, чтобъ иногда отвѣдать, еще ли сіе дѣется.

Но здѣ не нужда исчислять вся неправости; словомъ рещи, что либо именовъ суевѣрія нареכיםъ можетъ, сіестъ лишнее, ко спасенію не потребное, на интересъ только свой отъ лицемѣровъ вымышленное, а простой народъ прельщающее, и акы снѣжныя замѣты, правымъ истины путемъ идти возбраняющее. Все тое къ сему досмотру предлагается, яко зло общее: понеже во всякихъ чинахъ обрѣтается можетъ. А здѣ нѣкая токмо предлагаются для примѣра, чтобъ отъ сихъ можно было наблюдать и прочая.

И се первый видъ есть дѣль общихъ.

II.

Вторый же общихъ дѣль видъ есть, якоже предчеса, осмотрѣть, есть ли у насъ довольное ко исправленію Христіанскому ученіе?

Ибо хотя извѣстно есть, что самое Священное Писаніе содержать въ себѣ совершенныя

VII. Quantum ad sanctas attinet imagines, id ipsum, quod Episcopis ordinandis in formula juramenti praescribitur, est observandum¹⁾.

VIII. Cum nonnulli Episcoporum, ut sublevandis inopibus, vel novis erigendis sacris aedibus, providerent, consilium quaerendae in solitudine, vel ad fontem imaginis, dare essent perhibiti, et eo ipso, quod fortuito esset reperta, miracula clarum esse suo testimonio asseverassent, ne idem ipsum in posterum fieri permittatur, sedulo cavendum.

IX. Ipsi quidem clerici munia sua perfunctorie obeunte, psalmodiis ecclesiasticis et precationibus votivis duplice, vel multiplice simul lectione, vel cantatione decantandis ita, ut antelucanae aut vespertinae preces disceptae a multis una peragantur, et duae simul treve votivae precationes a multis cantatoribus et lectoribus absolvantur, dederunt occasionem, et consuetudinem invexerunt. Quia tamen haecce more recepta insolentia, utpote per socordiam introducta, est vitiosa, noxia et Dei institutioni prorsus opposita, ideo talis divina officia absolvendi consuetudo penitus est antiquanda.

X. Refricandae memoriae causa, ne hoc quidem consuetudinem detestandam viguisse rumore accepimus, experimento aliquando doceamur, necdum eam abolevisse. Ferunt scilicet more fuisse receptum, ut preces ad puerperam lustrandam eamque absentem, per certum hominem, quasi pileo marsupiove excerptae, transmitterentur²⁾.

Sed non est, cur omnibus et singulis erroribus recensendis immoremur. Paucis dicendum est, quicquid superstitionis nomine comprehendatur, quicquid nimirum supervacaneum sit, ad salutem inutile, a simulatoribus lucri causa excogitatum, quicquid homines decipiat, et instar niveorum tumulorum obstat, quominus rectam viam incedant, id omne sub hanc cadit censuram, utpote commune malum, siquidem cujuscumque conditionis homines potest inficere. Hic vero loci quaedam tantum pro exemplo adferuntur, ut caeteris cognoscendis facere praesferant.

Haec itaque sunt munia prioris generis.

II.

Ad posterius pertinet, investigare, prout dictum est, utrum literarum studia apud nos ita vigent, ut Christi gregi erudiendo satie sint.

Quoniam enim certum est, sacris literis adaequatas leges, omnibusque numeris absolutas et

¹⁾ In fidei libello, qui ab electo in episcopatum legitur, semel apud Graecos, bis apud Russos de sacris imaginibus instituitur sermo. Et quidem prima vice novus episcopus dicit: *Cultor sum habitus, sed non latris, sacrarum et venerandarum imaginum ipsius Christi et purissimas Desipuae et omnium sanctorum, et ad prototypa cultum eorum transferre; aliter autem sentientes et prave opinantes repudio.* Altera vice, et quidem apud solos Russos: *Ea, quae ad sacras imagines spectant, fideles docere et erudire conatur, ut illas venerentur secundum sanctas, orthodoxas et catholice ecclesiae sententiam, quae decreto sacri generalis concilii, Nicaeni secundo habiti, definita est.*

²⁾ Juxta russicum textum: *et sanctiorum opere ad quodam abeunte praevaricatione pileo inclusae transmittuntur.* Vox, qua pileus significatur, in russo est *chaptka*, pileus nempe e pellibus confectus, quo plerique Slavorum utuntur. Ad ritum autem a Petro memoratum quod attinet, narrat J. Glen (King), pastoris provinciae Petropoli fungens, haud raro sacerdotem se videre, qui preces super pileo aperto pronuntiarent; quibus finitis, pileum sedulo coactum, ne preces elaberentur, in ejus, qui illas efflagitasset, domum deportari, ibique quatuor domus angulis rotundi, quo molles in omnes partes effunderentur. Legito: *The rites and ceremonies of the Greek Church in Russia.* Londini. 1772. p. 481—482.

законом и заветы во спасенію нашему нужны, по глаголю Апостола, и Тимофея 3: „возко писаніе, Богодохновенно, и полезно есть во ученію, во обличенію, во исправленію, къ наказанію еже въ правдѣ, да совершаго будетъ Божій человекъ, на всякое дѣло благое уготованъ.“ обаче понеже немногіе умѣютъ чести книги, и отъ книжныхъ немногіе могутъ все собрать отъ Писанія, аже суть нужнѣйшая во спасенію; того ради требуютъ руководствъ совершеннѣйшихъ мужей. Того бо ради на-стырскій чинъ отъ Бога уставленъ, дабы отъ Священнаго Писанія научагь внутренне себя стадо. А понеже мало есть, противно толковаю Россійскія Церкви многонародія, таковыхъ прѣсвитерей, которые бы научить могли проповѣдать догматы и законы Священнаго Писанія: то всеобщая нужда есть, имѣти якая краткія и простыя челоукомъ уразумительныя и ясныя книжицы, въ которыхъ заключится все, что къ народному наставленію довольно есть; и тыя книжицы прочитывать по частемъ въ недѣльные и праздничные дни, въ церкви предъ народомъ.

А хоти и есть таковыхъ книгъ довольно чисто, сіесть, Омологія, илѣ „Исповѣданіе православное“, такожъ и нѣкихъ великихъ учителей Святыхъ толковательныя Бесѣды и Слова нравоучительныя: обаче се есть неудобное всему, наипаче простому народу ученіе. Ибо книга Исповѣданія православнаго не мала есть, и для того въ памяти простыхъ челоуки неудобъ вмѣщаема, и писано непростоуочно, и для того простымъ не весьма внятна. Такожъ и книги великихъ учителей, Златоустаго Теофиланта и прочихъ писаны суть Еллинскимъ языкомъ, и въ томъ токмо языкѣ вѣдны суть; а переводъ ихъ Славянскій сталъ темень, и съ трудностію разумѣтся отъ челоука и обученныхъ, а простымъ невѣжамъ отнюдъ непостижаемый есть. И сверхъ того толковательныя бесѣды учительскія много имѣютъ высокихъ Богословскихъ таинъ; такожъ и немало скажутъ, что тогда сказывать подобало по приклонности разныхъ народовъ, и по обстоятельству оныхъ временъ, чего книгъ не вѣдливый челоукъ къ пользѣ своей употребитъ не умѣетъ. А простому народу слушать часто подобаетъ то, что самое есть всѣмъ обще, и всякому собственно, по своему званію должное. Еще же и не возможно книгъ оныхъ имѣти во всѣхъ и сельскихъ церквахъ, развѣ въ городскихъ и то богатыхъ. Того ради подобаетъ инымъ способомъ врачевать немощь челоуцкую.

И таковое приходитъ разсужденіе, аще бы вѣдали вси самыя главнѣйшія вѣры нашей догматы, и кое есть устроенное отъ Бога спасенія нашего смотреніе: и аще бы вѣдали заповѣди Божія, еже уклонитися отъ зла, и

necessarias ad nostram salutem promissiones comprehendendi, juxta Apostolum: „Omnia scriptura divinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corrigendum, ad erudiendum in justitia, ut perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus“ (II Tim., III, 16, 17.); sed quia non omnes in libris legendis feliciter versantur literatorumque pauci apti sunt ad ea, quae apprime ad salutem possidendam faciunt, ex verbo Dei deligenda, atque hoc nomine perfectionum manuductione indigent. Eo etenim sine ordo Pastorum a Deo est institutus, ut ex Sacra Scriptura congregatum sibi gregem decerent¹⁾. Porro collata Ecclesiae Rossicae multitudinae, cum ejusmodi sacrorum ministrorum, qui dogmata et Sacrae Scripturae legem memoriter enarrent, paucitate, ineluctabilis instat necessitas, sicut habendi compendiosos aliquos, rudioribus tamen intellectu faciles et perspicuos libellos, omnia ad instituendum populum necessaria complexuros, ita quoque eisdem dominicis et festivis diebus in ecclesia populo per partes recitandi.

Dantur quidem frequentes ejusmodi libri. ut „Homologia“ sive „Orthodoxa confessio“²⁾ nec non quorundam magnorum Doctorum sanctorum homiliae hermeneuticae et orationes, non tamen haec doctrinae universo, praesertim rudi populo instruendo, est accommodata. Siquidem liber „Homologiae“, utpote non exiguae molis, difficilior est, quam ut rudiorum hominum memoriae insinuatur. Quatenus autem grandi stilo est conscriptus³⁾, sublimior est, quam ut a plebe intelligatur. Libri itidem excellentium Doctorum (Chrysostomi, Theophylacti, et aliorum in hellenica lingua sunt conscripti; in hac igitur tantum lingua facile percipiuntur, in Rossicam linguam translatis hominibus etiam literatis legentibus multum faceasunt negotii; tantum abest, ut imperitiae multitudinis captui accommodentur. Accedit ad hoc, hermeneuticas illas Doctorum homilias multis theologicis sublimibus mysteriis esse repletas, non pauca ejusmodi quoque continere, quae variarum gentium indoli, nec non diversis temporum circumstantiis competere, ex quibus homo literarum expertus nihil commodi potest reportare. Cum e contrario rudibus hominibus etiam atque etiam, ea praesertim, quae ad omnes generatim ac universae, et ad unumquemque singularim, spectato ipsius officio, pertinent, sint inculcanda. Laudati autem libri sunt adeo rari, ut oppidanis, ilaque divitibus, exceptis, templa rustica non possideant. Consentaneum igitur est, ut hominum infirmitati curandae alio modo provideatur.

Dum isthaec scribimus, commode se se nobis offert hoc consilium: si fundamentalibus fidei nostrae articulis omnes essent instructi, si cognoscerent Dei oeconomiam quae ad nos salvandos requirebatur, si demique Dei praeccepta, quae a

¹⁾ Quae hic dicuntur de fidelibus per eorum scripturam, respectu Ecclesiae auctoritate, erudicendis, quantum peccato-reformatorum opinionem capiunt omnes percipiuntur est.

²⁾ Haec est celeberrima Orthodoxa confessio fidei orthodoxae et apostolicae ecclesiae orientalis, a Petro Mogila, metropolitae Kioviensis, primum edita anno 1642, deinde vero a quatuor patriarchis orientalibus solemnissime confirmata die 11 Martii anno 1648; quam vide, si lubet, graeco latinoque azeretam apud Kimmel, *Libri symbolici ecclesiae orientalis*, Jena, 1830, p. 46—204.

³⁾ Verbis grandi stilo nomenur Orthodoxam Confessionem, eo, quo haec Oratio ecclesiastica conscripta fuit, tempore, nondum vulgari Russorum idioma divulgatum esse, ita ut jam ante slavonicam tantum dialecto articulis libellus.

творити благое; то довольно бы имъ было наставленію. А если бы кто и при таковомъ видѣніи развращенъ пребылъ; то самъ бы таковымъ былъ предъ Богомъ безотвѣтенъ, а не чинъ пастырскій, спасенію его добръ служившій.

И того ради нужно есть сочинить три книжки небольшія.

Первую о главнѣйшихъ спасительныхъ догматахъ вѣры нашей; такожъ и о заповѣдяхъ Божиихъ, въ Десятословіи заключенныхъ.

Вторую о собственныхъ всякаго чина должностяхъ.

Третью таковую, въ которой собранны будутъ съ разныхъ Святыхъ учителей ясныя проповѣди, какъ о главнѣйшихъ догматахъ, такъ и начаче о грѣхахъ и добродѣтеляхъ, и собственно о должностяхъ всякаго чина.

Первая и вторая книжка имѣть будетъ доводы своя отъ самаго Священнаго Писанія, но внятны всѣмъ и краткія.

Третья же отъ Святыхъ Отецъ тожь, что въ первой и во второй поучающая.

Ученіе же книжекъ оныхъ таковымъ порядкомъ пойдетъ вправо. Въ день воскресный или въ праздничный на Утрени прочесть часть малую отъ первой, а въ другой разъ часть отъ второй книжки; а въ тотъ же день по Обѣдину прочесть слово отъ третьей книжки о томъ же самомъ, о чемъ ученіе было и на Утрени. И тако едино и тожь ученіе, слышанное на Утрени и подтвержденное на Обѣдину, можетъ лучше въ памяти слышавшихъ затвердѣть. А такъ вся оныя чюмыя части раздѣлитъ, чтобъ всѣ три книжки могли быть прочтены въ четверть года. Ибо тако услышитъ народъ вся нужна своя наставленія чотырехъ въ годъ, и возможетъ слышанная добръ памятовать.

Но и сіе еще буди известно, что первую и вторую книжку могутъ и дѣти учить изъ начала букварнаго своего ученія.

А хотя оныя книжки будутъ числомъ три; обаче могутъ во одной небольшой книгѣ вси три вмѣстятися, чтобъ малымъ иждивеніемъ могли быть купованы, и не токмо въ церквахъ, но и въ домѣхъ всякаго охотника безъ труда употребляемы.

Было слово о обихъ дважь, уже начю предлагается и о собственныхъ, что должны Епископы, Пресвитеры, Монахи и прочіе.

ДѢЛА СОБСТВЕННАЯ.

§§ 1—3.

ДѢЛА ЕПИСКОПОВЪ.

О Епископахъ сія здѣ послѣдующая суть видѣнія достойная.

malo revocatos alliciunt ad faciendum bonum, cognita perspectaque haberent, satis eruditi esse crederentur. Alioquin Pastoribus strenue humanam procurantibus salutem, vitio non est dandum, si quis tanto cognitionis lumine abutens, et in sua perseverans improbitate pravitateque animi, locum excusationi in Dei conspectu non invenerit.

Hinc oritur necessitas concinnandi tres exiguae molis libellos.

Primus principalia salutaria nostrae fidei dogmata, simulque divina Decalogo comprehensa praecepta, continebit.

Secundus peculiaris unicuique officia exhibebit.

Tertius demique collectos variorum sanctorum Doctorum intellectus faciles, ut de principalibus dogmatibus, ita, et quidem maxime, de peccatis et virtutibus, et tandem de peculiaribus uniuscujusque officii sermones complectetur.

Primus quidem et secundus liber, documenta a sola sacra scriptura ad sui confirmationem brevia illa quidem, sed cuiusque captui accommodata, mutuabitur.

Tertius vero sententias ad idem ipsum, quod in utroque superiore libello docetur, collimantes ex sanctis Patribus hauriet¹⁾.

Series vero in eorum librorum lectione optime se ita habebit: die dominico vel festivo in matutinis precibus exigua primi libelli sectio praelegatur, ex altero autem libello altera lectio instituitur. Eadem deinceps die para ex tertio libello in Liturgia de eodem argumento, de quo mane dictum erat, est legenda. Hoc itaque modo idem ipsum, quod de mane instillabatur auditoribus, asseveratum dein in sacra Liturgia, altas in memoria eorum ager radices. Libelli vero, qui sunt legendi, ita trifariam possunt dividi, ut omnes tres simul trimestri spatio absolvantur. Ita enim populus omnia, ad se erudiendum necessaria, quater per annum auditorus est, et audita firmiter memoriae mandaturus.

Id inasper est animadvertendum, in primo et secundo libello ediscendo posse etiam pueros, simul atque prima discunt elementa, exercitari.

Quoniam autem laudati libelli tres sint numero, nihilominus uno parvo volumine possunt comprehendi, ut tenui pretio comparati, non tantum Ecclesiarum necessitati, sed etiam privatis cuiusque rei istius cupidi usibus inserviant.

Diximus de officiis quas universos obligant, sequuntur jam alia in medium sistenda, ad quae Episcopi, Presbyteri, Monachi et reliqui adstringuntur.

Munia specialia.

§§ 1—3.

MUNIA EPISCOPORUM.

De Episcopis haec scitu digna sunt, quae in sequentibus proponuntur:

¹⁾ Non singula, quae hic praescribuntur, statim peracta sunt. Atque horum quidem opusculorum primum anno 1790 Petropoli inus adpressit, ita inscriptum: *Elementaria juventutis doctrinae primae litterae continens, itaque comprehendens explanationem decem preceptorum, dominicas orationis, fidei symboli atque novem lectionum, jussu Petri I editum, a Procopovio autem compositum.* Alterum autem typis eleventis divulgatum est anno 1799 hoc quidem titulo insignitum: *De propriis uniuscujusque officii doctrina; auctorem vero habuit Theodem. Veronenensem metropolitam.* Tertium demum anno 1779 auctorem, a Gabriele Petropolitano et Platone Moscovensi metropolitae collectum est atque ita inscriptum: *Sermonum pro cunctis dominicis festisque diebus collectio.*

I. Должны суть Епископы имѣть всякъ у себе соборы селенскіе и помѣстиме, и что во оныхъ заповѣдано, какъ ихъ же самѣхъ чину, такъ и всему клиру должное, знать гораздо, что не можетъ быть безъ прилѣжнаго и частаго чтенія.

II. Должны наипаче знать степени однокровства и сродства, и каковыя могутъ выстѣять въ себя супружество, а каковыя не могутъ, или по заповѣди Божіей въ книгахъ Левитскихъ глава 18 или по церковной, въ канонахъ отеческихъ и царскихъ. Самы бы сіе вѣдали, а не на иного кого спускались, хотя бы и были у нихъ искусныи въ семь человекъ.

III. А понеже какъ первая, такъ и вторая, упомянутая ихъ должность не можетъ добръ знаема быть безъ прилѣжнаго чтенія; а будетъ ли всякъ охотникъ ко чтенію, неизвѣстно: того ради поданъ будетъ всѣмъ Епископамъ отъ Коллегіумъ Духовнаго Указа, чтобъ у всякаго при его трапезѣ чтеніе было канонное себѣ надлежащихъ, и развѣ тое моглобы иногда отставитися во дни великихъ праздниковъ, или при гостяхъ достойныхъ, или за иную иную вину правильную.

IV. Еслии какойбы случай явится трудный: и недоумѣвать бы Епископъ, что дѣлать; то первѣе да пишетъ о томъ, прося совета, ко иному ближайшему Епископу, или ко иному кому искусному: а потомъ, еслии бы и такъ недоволенъ былъ писалъ бы къ Духовному Коллегіумъ въ Царствующій Санктпетербургъ ясно, и докладно, и обстоятельно.

V. Суть каноны запрещающіи Епископамъ долгое время мешкать внѣ своей Епархіи, (что отъ соборной книги имать всякъ вѣдать). Еслии же необходимая зайдетъ нужда, внѣ Епархіи его держащая, очередь, на примѣръ, служенія въ Царствующемъ градѣ, или иная правильная вина, такоже еслии и немощъ придетъ тяжкая, и упреждать дѣла весьма не попускающая, (ибо тако немощи, равнѣ яко и неприсутствующій есть): въ такомъ случаѣ долженъ Епископъ, кромѣ обычныхъ домовыхъ своихъ управителей, опредѣлить къ дѣламъ иному умнаго и житіемъ честнаго мужа, Архимандрита или Игумена, предавъ къ нему въ помощь и другихъ нѣсколько умныхъ же человекъ отъ монашескаго или священническаго чина; и они бы ему Епископу, во отлучкѣ сущему, важныя дѣла на письмѣ извѣствовали, а немощствующему на словахъ бы доносили, еслии за немощъ можетъ слушать. А буди случатся дѣла, управителемъ онымъ недоумѣныя къ рѣшенію, то бы они писали о томъ къ Духовному Коллегіумъ, какъ выше речено и о самыхъ Епископахъ.

VI. Подобную заповѣдь и Указъ подальше Епископы и подручныи своимъ Архимандритомъ, Игуменомъ, Строителямъ, приходскимъ Священникомъ, когда и онымъ придетъ немощъ великая, или важная вина, удерживающая ихъ внѣ монастыря или прихода своего.

VII. А буди Епископъ за старость глухоу, или за иную нестерпимую болѣзнь,

I. Cum unicuique episcoporum incumbat, ut exactam Conciliorum tam oecumenicorum quam provincialium, eorumque, quae in his statuta sunt, nec non muneri tum sibi, tum clericis injuncti notitiam comparat, quae vero non secus, quam diligente et frequente intercedente lectione obtinuit: ideo Episcopi codices ejusmodi ut semper ad manus habeant, oportet.

II. Episcoporum etiam est, gradus sanguine et cognatione junctorum dignoscere, qui nimirum obstant, quominus ineatur matrimonium, et qui, quominus id contrahatur, nullo sunt impedimento: idque vel juxta divinum XVIII Leviticorum praecceptum, vel juxta decretum Ecclesiae ex sanctorum Patrum canonibus, et Regum legibus pendens. Quamvis enim homine juris perito non destituerentur Episcopi, ipsi tamen, non aliorum judicio freti, haec debent intelligere.

III. Cum autem nec primum, nec alterum ante memoratum officium eorum satis potest, nisi accedat diligens lectio, innoscere, nec itidem constat, utrum unusquisque studium operamque suam ad legendum contulerit, idcirco omnibus Episcopis spirituale Collegium mandato praescribit, ut ad cujusque Episcopi mensam canones ad eum pertinentes legantur, nisi celebres solennium festivitatum dies, vel insignium Personarum hospitio exceptarum praesentia, vel aliae legitimae interciperent lectionem rationes.

IV. Si casu dubiis intricato obviente Episcopus, quid sit faciendum, anceps haereat, primo ad vicinum finitimumque Episcopum, aut ad alium multae probataeque experientiae virum scribat, consilium petiturus: deinde, animadvertens sibi haec ratione minime satis fieri, ad spirituale, quod est in Regia Petropoli, Collegium deferre debet, omnesque disertis verbis describere circumstantias.

V. Non desunt Canones, qui Episcopos extra proprias dioeceses diutius justo morari non sinant, quod ex Conciliorum codice cuique liquido constat. Si vero ineluctabilis urgeat necessitas, quae extra dioecesim ipsum retineat, uti est sacrorum in Regia Petropoli administratio¹⁾, quae per vices sibi evenit, aliaque legitima causa id suadeat: si itidem gravis morbus incessat qui eum, ne suo munere fungatur, penitus impedit, ita enim morbo implicitus pro absente reputatur: in hoc casu Episcopo certus vir prudens et vitae honestae praeter alios, qui praesulicae domus dirigendae de more curam gerunt, Archimandrita aut Hegumenus est designandus, eique alii aliquot homines solertes in subsidium ex monachis, aut ex Presbyteris, sunt adsciscendi, qui de omnibus magni momenti negotiis Episcopum absentem per literas, aegrotantem vero, si ei per morbum licebit audire, verbo certum faciant. Subortas vero causas, de quibus ipsi illi Directores sententiam pronuntiatari ambigunt, ad spirituale Collegium referant, non secus quam Episcopis est praescriptum.

VI. Idem faciendum praecipiant, mandatoque inculcent Episcopi subordinatis etiam sibi Archimandritis, Hegumenis, Praepositis et sacerdotibus parochialibus, si nimirum illos gravis pariter morbus exagitet, aut magni momenti causa extra monasterium vel parochiam remoretur.

VII. Quando Episcopus senio confectus, aut morbo quodam insanabili vexatus graviter, et nulla

¹⁾ Quae Petropolis civitas, utpote superius commissa, proprio episcopo erant destinatae, Petrus cunctis imperii sui episcopis mandavit, ut unusquisque per vices Petropolim ce-

придетъ въ крайнее немощеніе, безъ надежды лучшаго здравія, такъ что должностей своихъ отнюдь управлять ему не возможно станетъ; и въ ту пору Епископъ, кромѣ вышепомянутыхъ чрезвычайныхъ, на мѣсто его опредѣленныхъ управителей, долженъ опираться въ Духовному Коллегиуму. Аще же бы Епископъ писалъ о себѣ и не похотѣлъ, то обаче управители его должны о немъ писать. А въ Духовномъ Коллегиуму будетъ разсужденіе, что дѣлать, дать ли коего Администратора во оную Епархію, или новаго Епископа поставить.

VIII. Смотрѣти же долженъ Епископъ, чего смотрѣти обѣщался съ клятвою на своемъ поставленіи, сіесть о монахахъ, дабы не волачилися безпутно, дабы лишнихъ безлюдныхъ Церквей не строено, дабы иконамъ Святымъ ложныхъ чудесъ не вымышлено.

Также о вликушахъ, о тѣлесахъ мертвыхъ не свидѣтельствованныхъ, и прочихъ всего того добръ наблюдать.

Все же то, чтобъ удобнѣе пошло въ дѣло, указать долженъ Епископъ по всемъ городамъ, чтобъ закащики, или нарочно опредѣленные къ тому благочинные, или бы духовные фискалы, то все надсматривали, и ему бы Епископу доносили. Если бы такое явчю гдѣ произошло, подъ виною изверженія, кто бы утай похотѣлъ.

IX. Велики ко исправленію Церкви полезно есть сіе, чтобъ всякъ Епископъ имѣлъ въ домѣ, или при домѣ своемъ школу для дѣтей священническихъ, или и прочихъ, въ надежду священства опредѣленныхъ.

А въ школѣ той былъ бы учитель умный и честный, который бы дѣтей училъ не только чисто, ясно и точно по книгамъ честь (что хотя нужное, обаче еще не довольно дѣло), но училъ бы честь и разумѣть.

И если бы можно и науку читать двѣ первыя вышепомянутыя книжицы: одну о догматахъ вѣры, а другую о должностяхъ всякихъ чиновъ, когда таковыя книжицы изданы будутъ.

А который бы ученикъ былъ крайнѣ тупъ, или хотя и остроуменъ, да развращенъ, и упрямъ и непобѣдимой глупости, таковыхъ бы, по довольномъ покусеніи, отпустить отъ школы, отнявъ имъ всю надежду чина священническаго.

X. Таковыхъ же единыхъ въ школѣ Архидіекой раставленныхъ учениковъ (когда уже за помощію Божию, довольно ихъ число покажется), прозаводить на священство; или аще кто отъ нихъ монашескій чинъ избереть, то въ Архимандриты, или Игумены, равнѣ бы на которомъ явлася важная глѣба вина, того ему непопускающая.

restituendae sanitatis spe superstitie, est viribus debilitatis fractisque eousque, ut muneri suo obeundo se imparum esse sentiat, praeterquam quod extra ordinarios nuper memoratos Directores designasset, spirituale Collegium certum facere tenetur. Quod si vero ipse Episcopus de se deque valetudine sua minus commoda deferre recusaret, qui tamen ad negotia dioeceseos obeunda ab ipso sunt designati, per scriptam nunciare deberent. In spirituali porro Collegio deliberabitur, quid erit faciendum: utrum administrator mittendus sit, aut novus Episcopus aut creandus.

VIII. Observandum est Episcopo, quod observandum, dato iurejurando simul atque ordinabatur, in se recepit, scilicet ne monachi erronei vagentur, ne templa superflua populo carentia extruantur, ne sanctis imaginibus falsa miracula affingantur.

Sciat denique mulierculas, quas in furem actae monstruosos quosdam sonos edunt¹⁾, et corpora defunctorum, de quorum sanctitate certo non constat²⁾, aliaque id genus non debere tolerari. Ab his nimirum omnibus summopere est illi cavendum.

Quo autem facilius haec omnia reapse perficiantur, interest Episcopi mandatum oppidatim divulgare, ut boni ordinis Inspectores de industria instituti³⁾, utpote spirituales investigatores haec omnia circumspectant ad ipsamque deferant Episcopum, alioquin id genus nefas apertum silentio occultantes, poenam subibunt, gradu scilicet movebuntur.

IX. Ad reformandum Ecclesiae statum maximo opere confert Gymnasium, quod cuique Episcopo suae domi vel prope domum ad sacerdotum aliorumque filios, in spem sacerdotii obtinendi erudiendos, est instituendum.

Huic porro scholae paedagogus ingeniosus et bene moratus praeficiatur, qui pueros non tantum pure, clare et exquisite legere libros (quod licet necessarium est, non tamen utramque facit paginam) doceat, sed ut lecta simul quoque intelligant, det operam.

Si itidem fieri poterit, duo priores ante memorati libelli, alter de dogmatibus fidei, alter de cuiusque ordinis officiis, qui in posterum edentur, sunt ediscendi.

Si quis autem discipulorum fuerit boestici ingenii, aut quamquam solers, sed perversus et contumax et inexpugnabilis pigritiae, ejusmodi discipuli, facto sufficiente experimento, a schola sunt ablegandi, sublata prorsus omni spe sacerdotalis ordinis.

X. Illi porro soli, qui in praesulis schola erudiuntur (si tandem opem ferente Deo frequentes extiterint), sacerdotii munere sunt ordinandi. Si qui vero monasticam vitam amplexi fuerint, Archimandritae et Hegumeni sunt creandi; et, nisi gravi aliquo scelere fuerit quidam infamiae, ab hac dignitate minime removeatur.

¹⁾ Per ambiguum verborum exponit interpres quod russo uno verbo куклуки exprimitur, a voce кукла, plene scelerum; quod quidem latine uno pariter verbo reddi posset, nempe praefici, et tamen discrimine quod praeficio ad lamentandum mortuum condiscobatur, dum apud Russos mulieres illae sponte, non pecunia conductae, sibi, non mortale arguenda delictum, res tenebras et inanes et frivolas praeficiarum modo peragentes.

²⁾ Melius juxta textum: de quorum certa fide non constat, h. e. de quorum origine nulla testificatio datur.

³⁾ Ficcio intelligit, decreto die 17 Martii 1714 dato institutas, qui, ut principi gratificarentur, delatorum modo deferrebat quocumque reos ad principem.

А естли Епископъ неученаго во оной школѣ чловѣка поставитъ въ священника, или въ монашескїи степенѣ, минуя ученаго, и безъ вины правльной; то подлежитъ наказанію, якоже определено будетъ въ Духовномъ Collegіумъ.

XI. Но дабы не было роптаніа отъ родителей ученическихъ за великій оныхъ коштъ на учителя онаго, и на покупаніе книгъ, такожъ и на пропитаніе сыновъ своихъ, далече отъ дому своего учащихъ: подобаетъ, чтобъ ученики и кормлены и учены были туе и на готовыхъ книгахъ Епископскихъ.

А чтобъ сіе могло статься, о семъ разсужденіе есть таковое: отъ знатнѣйшихъ въ Епархіи монастырей брать всякаго хлѣба двадцатую долю, да отъ земель Церковныхъ, гдѣ суть, всякаго же хлѣба брать тридцатую долю. И на сколько бы чловѣкъ стало хлѣба онаго къ пропитанію и инымъ нуждамъ (однѣя не въ числѣ), столько бы число учениковъ съ потребными служителями было.

А самаго учителя или учителей довольствоваль бы Епископъ кормомъ и денежною ругою изъ Архїерейской казны, какъ по разсужденію мѣста опредѣлитъ Духовное Collegіумъ.

XII. Таковыя же съ монастырей и съ земель Церковныхъ поборы ни мало скудости не сдѣлаютъ Церквамъ и монастырямъ, только бы было доброе и вѣрное у оныхъ домостроеніе. И по вся годы Епископу давалъ бы вѣднїе, кое число всякаго хлѣба собралось; а Епископъ бы надсматриваль, гдѣ оной хлѣбъ подвѣается, который всякія надлежащія нужды довольствомъ своимъ превосходитъ.

И тогожъ ради, да будутъ въ Collegіумъ Духовномъ книги приходовъ и расходовъ всякъ знатнѣйшихъ монастырей въ Россїи. О расходахъ же слово здѣ есть обычныхъ и всегдашнихъ, а не чрезвычайныхъ случаевъ, на примѣръ, на нужное строеніе и прочая.

Обаче и на таковыя чрезвычайныя расходы подобаетъ учинять въ Collegіумъ разсмотрительныя догады противъ нуждъ всякаго монастыря и противъ приходовъ.

XIII. А чтобъ Епископы не возроптали, будто имъ убыточно будетъ ружить учителя или учителей, указывается имъ, чтобъ лишнихъ служителей не держали, не нужныхъ строеній не дѣлали (развѣ строенія прибыльными, на примѣръ, мельницы и прочія); такожъ священнаго себя однѣя и своего платья надъ подобающую чести своей потребу не умножали.

Но для лучшаго всѣмъ управленія, бытъ книгамъ изъ Епископскихъ приходовъ въ Духовномъ Collegіумъ.

Прочее о учителяхъ и ученихъ будетъ въ своемъ мѣстѣ.

XIV. Вѣдалъ бы всякъ Епископъ мѣру чести своея, и не высоко бы о ней мыслить, и „бѣло“ убо великое, но чѣсть никакая, почта въ писанїи знатная опредѣлена. Апостолъ, разрушая мнѣніе Коринѣановъ, о своихъ пастырскихъ качающихся, сказуетъ, что бѣло пастырское имѣть весь поспѣхъ и плодъ отъ

Episcopus vero, si hominem, qui illud Gymnasium aspernatus erat, parum pensi habito erudito, ad sacerdotii ordinem, aut ad monasticum celebre officium, non data legitima ratione, promoverit, subibit poenam ex sententia spiritualis Collegii irrogandam.

XI. Oportet Episcopum alimenta et libros gratuito praestare, ipsoque adeo discipulos a pretii solutione pro doctrina immunes habere, ne parentes eorum magnum sumptum tam Paedagogo sustentando, quam coemendis libris, filiisque suis procul a propria domo in Gymnasio positos alendis impendi, conquerantur.

Ut autem votis respondeat eventus, in hunc modum conjectare licebit: ab omnibus in dioecesi celebrioribus monasteriis vigesima omnigeni frumenti pars, ex Ecclesiarum autem agris pars omnigeni frumenti trigesima repositur, et habita quantitas frumenti, quot personis alendis, aliisque rebus necessariis praeter vestimenta suppeditandis, illud sufficiat, ratione, totidem discipuli cum necessario famulitio sustentandi sunt.

Paedagogus vero unus vel plures, alimentum et stipendium ex Praesulis aerario obtinebunt, prout spirituale Collegium, spectatis loci circumstantiis, mandato praescribet.

XII. Ejusmodi monasteriis et Ecclesiarum agris irrogatio nullum monasteriorum et Ecclesiarum redditibus infert detrimentum, si modo rei familiaris administrandae strenua et fidelis cura adhibeatur, si insuper singulis annis Episcopus super copia, quanta frumenti esset collecta, certior fiat, si Episcopus denique dispiciat, cuinam usui frumentum, quod postquam omnibus necessariis usibus est satisfactum, residuum impendatur.

Hoc ipso fine spirituale Collegium codices accepti et expensi, omnium inelytorum in Russia monasteriorum habebit. Expensae hoc loco intelliguntur quotidianae, et quae solito more sunt: non vero extraordinariae, ut necessariae instaurationes et caetera. Nihilominus tamen habita tum reddituum cujusque monasterii et Ecclesiae, tum necessitatum ratione, spirituale Collegium etiam quantum attinet ad extraordinarias expensas, prudens inibit consilium.

XIII. Ne autem Episcopi queruli misissent, sumptuosum et cum suo detrimento fore unius vel plurium Paedagogorum sustentationem, jubentur superfluo famulitium nuntium mittere, in construendis aedificiis modum tenere (nisi usufructus ex aedificiis, exempli gratia, ex mola et similibus expectetur), et tam a sacris, quam ab iis quae in quotidianum usum cedant, vestimentis pluribus, quam decet et expedit, augendis abstinere.

His tamen omnibus moderandis commodius poterit provideri, si Episcoporum reddituum tabulas spirituale Collegium praesto habuerit.

Caetera, quae ad Paedagogos, et ad literarum ludos pertinent, inferius et quidem suo loco dicentur.

XIV. Quilibet Episcoporum non debet ignorare, quo modulo suus honor sit metiendus, nec nimis arrogantem de eo animo foveat opinionem. „Opus“¹⁾ quidem est maximi momenti: utrum vero praeclarus aliquis honor ei annectatur, ex Sacra Scriptura fere non est definitum. Apostolus Corinthiorum, qui praerogatis suorum Pastorum super-

¹⁾ Alludit ad haec Apostoli verba: Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat (I Tim. III, 1). bonum opus h. e. rem laudabilem, praestantem.

послѣдствіемъ, таковыи, по повторенномъ наказаніи, упрямъ и гордъ пребыть, достойнъ судитися тоюже казнію. Ибо не просто за грѣхъ подлежатъ наказанію, но за явное и гордое пресрѣпаніе суда Божіа и власти Церковныя съ великимъ соблазномъ немощныхъ братіи, и что тако воио безбожніа издаетъ отъ себе.

Послѣдованіе же или поступокъ дѣла сего таковое будетъ правильное.

Перше пошлетъ Епископъ ко оному его духовнику, выговоритъ ему вину его наединѣ съ кротостію и со увѣщаваніемъ, дабы престалъ дѣла своего. А понеже яко явнымъ грѣхомъ и гордымъ соблазналъ Церковь; то умолять его станеть духовникъ, чтобъ въ ближайшій день праздничный принесть отцу духовному покаяніе, и принять бы епитимію, и причастіа бы Евхаристіи (святой при народѣ, чтобъ его казненіе явно стало и соблазнъ бы рождался, и на блевотны своя не возвращался бы. И аще сіе слышавъ виноватый, покорится и повѣщаемое сотворитъ, „пріобрѣтъ Епископъ брата своего“, и больше нѣчего дѣлать.

А естли посольство оное вотще будетъ; то Епископъ, спустивъ нѣкое время, призоветъ его къ себѣ честно съ прошеніемъ, и тоужде повторитъ ему наставленіе втайнѣ, присутствующу токмо одному духовному, который къ нему ходитъ. И аще послушаетъ, „пріобрѣтенъ естъ, братъ“.

А буде не пойдетъ къ Епископу званый, то Епископъ тоужде духовнаго съ другими нѣкими частными особами духовными и мірскими, наипаче съ приятельми оного, пошлетъ къ нему увѣщевать такъ, какъ и перше. И здѣ, аще преклонится, и по наставленію сотворитъ, вершалося дѣло.

А естли и такъ непреклоненъ пребудеть и гордъ, и еще можно поновить такоужде посольство.

Естли же все все пойдетъ, тогда Епископъ повелитъ протодіакоу въ праздничный день въ Церквѣ извѣститъ народу сими или подобными словесы:

„Человѣкъ, вѣдомый вамъ (имярекъ), таковымъ-то явногрѣшнѣмъ именно соблазналъ Церковь, и презорникъ гнѣва Божіа является, и наставленіе пастырское, не единожды ему повторенное, съ ругательствомъ отступилъ; того ради пастырь вашъ (имярекъ) молить вашу любовь отческо, да вси помолитесь о немъ благоутробному Богу, да умягчитъ его жестосердіе, и да сердце чисто сотворитъ въ немъ, и преклонитъ его къ покаянію. А которые ближайше съ нимъ имѣете сообщеніе, увѣщевайте его, и умоляйте и единолично всякъ и съ прочими совокупно со всякимъ усердіемъ, да принесеть покаяніе; и доложите ему, что аще неисправенъ и презорникъ пребудеть до такого времени (время уречено будетъ по разсужденію), то подпадетъ казненію отъ Церкви.“

И естли уже и по сѣмъ непреклоненъ и упрямъ пребудеть преступникъ, то Епископъ и тогда не приступитъ еще къ наказанію; но прежде о всемъ томъ, какъ дѣлалось, напишетъ къ Духовному Коллегіумъ; а отъ Коллегіумъ

legem divinam exponens: ejusmodi homo postquam semel iterumque praeventus admonitione, obstinatus et contumax esse perseveraverit, dignus esse judicatur, qui tanta poena castigetur. Si quidem non quia simpliciter est peccator, anathemate est feriendus, sed quia contumax ex professo Dei judicium, et Ecclesiae potestatem, et quidem cum magno infirmorum fratrum offenculo, contempit foedumque impietatis odorem exhalat.

Series vero hujus negotii legitime exequendi ad hunc modum disponetur.

Primo quidem Episcopus ad illum hominem mittet sacerdotem, qui ipsi est a confessionibus, et qui remotis arbitris exprobet ipsi flagitium, blande comiterque admonens ut a suo desistat facinore. Et quoniam per apertum peccatum et contumaciam offenculo Ecclesiae est factus, obsecret ipsum sacerdos, ut proximo festivo die, non gravetur peccata in sacri ministri praesentia rite detestari impositaeque ex censura Ecclesiastica poenae submitti, sumatque in multitudinis conventu sanctam Eucharistiam, ut ipsum ad frugem jam rediisse, et scandalum esse sublatum liquido constet, utque ipse ad suum vomitum non revertatur. His aure perceptis reus, si morigerum se praestiterit, et jussum fuerit executus, lucratus est Episcopus fratrem suum¹⁾, nec quidquam faciendum superest.

Si vero legatio illa ivit in cassum, Episcopus aliquo temporis spatio interjecto, invitet eum ad se, honorifica praeveniens rogatione; et de eodem illum privatim unico praesente sacerdote, qui a confessionibus, et qui prius legatione fuit functus, admonebit. Si itaque obsecutus fuerit, lucri factus est frater.

Si vero invitatus ad Episcopum ire recusaverit, Episcopus eundem sacerdotem, additis aliis ecclesiasticis et saecularibus personis, praesertim illius amicis, mittet ad eum, non secus ac prius admonendum. Si vel hoc modo acquieverit admonitioni, vota successu sunt coronata.

Si denique ita obstinatus contumaciam non deposuerit, poterit denuo iterari similis priorum legatio.

Postquam vero haec omnia in irritum reciderunt, festivo die in Ecclesia jubet Episcopus per Protodiaconum, hac vel simili formula populo promulgari:

„Haud ignotus vobis homo (N. N.) ille ejusmodi publico flagitio (N. N.) est Ecclesiae offenculo, iram Dei vili pendens, Pastoris admonitionem plus simplici vice iteratam cum sanna rejectit. Idcirco Pastor vester (N. N.) vestram omnium paterno obstringit affectu Pietatem, ad orandum misericordem Deum, ut cordis illius durtiem emolliat, cor parum creet in eo, ad respiciendum moveat. Si qui vero sanguine vel amicitia estis propinqui, hortantes privatim singuli, et omnes in communi, et obsecrantes, ut respiciat, solertem date operam, simulque certiore ipsam facite, futurum esse, ut, nisi ad frugem ante certi temporis (quod potest pro arbitrio assignari) decursum redierit, ab Ecclesia rescindatur.“

His omnibus peractis licet si praefractus et ferreus esse perseveraverit transgressor, ne tunc quidem Episcopus homini anathema vibrandum statuet, sed super omnibus istis, quaecumque acta sunt, certius faciet spiritale Collegium. Simul

получить соизволение на письмѣ, предать или гнѣшника анаемѣ, составивъ такую, или подобную формулку или образецъ, и прото-диакону въ Церкви при народѣ прочести по-следнѣ:

„Почему знаемый вамъ человекъ (имярекъ) таковымъ-то своимъ явнымъ закономъ Божиимъ преступленіемъ обманулъ Церковь, и неоднократно папирское утѣшаніе, къ покаянію его ведущее презрѣлъ; послѣди же и отверженіе его отъ Церкви, еще не покается, къ слуху народа завѣщенное уничтожить, пребываетъ доселѣ въ жестосердіи своемъ, не подавъ надежды исправленія своего: того ради Папиръ нашъ, по заповѣди Христовой, даиномъ себѣ отъ тогожде Господа властію, навѣргаетъ его отъ общества Христіанскаго, и яко непотребнаго члена, отъ гѣла Церкви Христовы отсѣкаетъ, всѣмъ правовѣрнымъ завѣствуя о немъ, что онъ непричастенъ ктому есть даромъ Божиимъ, кровію Спасителя и Господа нашего Иисуса Христа приобрѣтеннымъ намъ, дождеже истинно отъ сердца не покается. И того ради запрещенъ и не благословенъ есть ему входъ Церковный, коими паче святой и страшной тайны Евхаристіи и прочіихъ Тайнъ Святыхъ и требъ Церковныхъ участникъ онъ быти не можетъ какъ въ церкви, такъ и въ дому своемъ и на комъ либо иномъ мѣстѣ. И аще бы въ Церковь онъ вшелъ тайно или и явно, но силою; то большому осужденію подлежить, и множае паче, аще коварно или насильно Тайнъ Святыхъ причастится дерзнетъ. Священники же да возбраняютъ ему всачески входа Церковнаго; и аще не могутъ возбранити ему ради силы его, то кромѣ Литургіи, да престають отъ всякой службы Церковной, дождеже не изыдетъ. Такожъ священники да не ходятъ къ нему съ молитвою, благословеніемъ и Святими Тайнами подъ лишеніемъ сана своего.

Вѣстно же всѣмъ буди, что онъ (имярекъ) самъ точию единаличнѣ анаемѣ сей подлежить, но ни жена, ни дѣти и ни прочіи домашніи его, развѣ бы и оныя поревновать похотѣли его неществу, и за сію наложенную на него клятву дерзнули бы гордо и явственно укорять Церковь Божию.

Сей или иной каковой въ разсужденіи Коллегиумъ оставитъ анаемѣ образецъ, по прочтаніи прилѣпленъ да будетъ на дверяхъ Церковныхъ, единой Престоальной, или и во всѣхъ Епархіи той Церкви, разсудитъ Коллегиумъ.

Потомъ же, естли изверженный придетъ въ чувство, и похощетъ принести покаяніе; то долженъ будетъ самъ, или, аще самъ не возмощетъ; то чрезъ честныя иныя лица принести свое покаяніе со всякимъ смиреніемъ публично въ Церкви Епископу, и проситъ разрѣшенія со исповѣданіемъ грѣха своего и гордаго презрѣтства. И тогда Епископъ предложитъ ему вопросы: аще и ради прощенія грѣховъ, бояся гнѣва Божіа и проса Божіа милосердіа, кается; и аще вѣруетъ, что власть папирская, еже рѣшити и взыати, есть не суетная, но сильная и дѣйствительная и страшная; и аще

autem atque per Collegii scriptum mandatum liceat, peccatorem in Ecclesia frequentate multitudine diris publice devovebit, formula ad hunc vel similem modum concinnata:

„Quoniam notus Vobis homo (N. N.) ejusmodi sua publica legis divinae transgressione scandalum dedit Ecclesiae, et decretum Pastoris, qui cum multoties ad poenitentiam excitatus, admonuit, demum se ab Ecclesia, nisi resipuerit, esse rescindendum, publice promulgatum parum pensi habens, neque in praesens, alio quasi obducto perdurat, nullam prae se ferens spem correctionis: ideo noster Pastor, juxta Christi praecceptum, concessa sibi ab eodem Domino potestate, ejecit eum a Christianorum communitate, et tanquam membrum inutile ab Ecclesiae Christi corpore resecat, universis orthodoxis notum manifestumque faciens, illum ab hinc non esse divinae gratiae, quae Salvatoris et Domini nostri Jesu Christi sanguine nobis est comparata, quousque serio et ex animo non egerit poenitentiam, participem. Proinde prohibetur et arceatur ille ab Ecclesiae introitu, tantum abest, ut sacrosanctae et verendae Eucharistiae, caeterorumque mysteriorum, et Ecclesiae beneficiorum, tam in Ecclesia, quam domi, alibi que locorum participes esse credatur. Si forte in sacram aedem clam sive aperte, idque per vim intraverit, majori damnationi succumbet; maxime vero, si per fraudem, vel per vim de sancta Eucharistia ausit participare. Ministri porro Ecclesiae ab ingressione templorum penitus eum arcebunt, alioquin violentiae illius, ubi sese in templum intrudit reprimendae impares, nisi exiverit, ab omni precum officio, Liturgia excepta¹⁾, desistent. Sacerdotes pariter ipsum non adibunt preces fusuri, vel ei benedicturi, vel Sacramenta impertituri, alias sui inuneris privatione punientur.

„Certum sit omnibus, unicum illum hominem (N. N.) praecise anathemate teneri, non itidem uxorem, non liberos, non denique illius vernas: nisi hi quoque voluerint ejus aemulari furorem, et ob vibratum in illum anathema Ecclesiam Dei superbe et publice calumniari ausi fuerint.”

Haec aut alia quaedam a spirituali Collegio anathematis praescribenda formula, simul atque fuerit promulgata, foribus unius Episcopalis, aut omnium in dioecesi templorum, ut spirituali Collegio visum fuerit, affigetur.

Postquam autem e coetu Christianorum explosus resipuerit, et poenitentiae dare specimen voluerit, ipse ille vel per alias, si ipse praesens adesse non potest, honestas personas humillime et publice in Ecclesia Episcopo in populi conspectu fatebitur se poenitere, et confitens suum peccatum et superbam contumaciam, rogabit ut ab anathemate liberetur. Tum Episcopus proponet ipsi quaestiones: An vere, et ideo, ut sibi peccata remittantur, metuens iram Dei, et Dei misericordiam implorans, agat poenitentiam? Utrum credat Pastorem potestatem solvendi et ligandi non esse inanem, sed validam et efficacem horrendamque? Utrum promittat in

¹⁾ Verbum Liturgiae, inquit Allatus lib. 3 de Consens. cap. 18 n. 10, licet apud antiquos alia atque alia significet, non tamen invaluit apud mediis postromicis temporis scriptores, ut eo nomine actio illa et ritus indicetur, quo sacrosanctum corpus Christi et sanguis conficitur.

общается, что будетъ впродъ покусаннымъ смятъ Церкви, и не имать власти Пастырской преархата.

И по отвѣтахъ оныхъ, въ слухъ всего народа изреченныхъ, повелеть ему Епископу крѣпко уповать на Божіе милосердіе, за смерть Спасителя грѣшнику являющемуся творимое, и прочесть надъ нимъ разрѣшеніе. Тамъ, поучивъ его о исправленіи житія, (какое поученіе можетъ послѣ сочиниться), указать ему уроченный нѣкій день праздничный, по исповѣданіи предъ духовнымъ отцемъ, прияти къ причастию Святыхъ Евхаристіи.

А естли изверженный, не показавъ, учить еще ругать анаемому Церковную, или еще и пакостить Епископу, или иному пречту, и тогда Епископу посылеть о томъ челобитную къ Духовному Коллегиуму, а Коллегиуму, разсказавъ истину, будетъ съ настояніемъ просить суда у подобающей мірской власти, или и у самаго Царскаго Величества.

Сие только Епископамъ накрѣпко укажетъ Коллегиумъ, чтобъ они, какъ анаемы, такъ и разрѣшеніе, не дѣлали ради прибыли своей, или инаго коего собственного интереса, и искали бы въ толь важномъ дѣлѣ, „не аже сео, но аже Господа Исуса“

Таковый дѣла сего поступокъ есть правильнѣй. слову Божію согласный и подозрѣнію не подлежащій.

Но се слово было о анаемѣ, еже есть проклатіе, казни смерти подобная. Анаемому бо отсѣкается человекъ отъ мысленнаго тѣла Христова, то есть отъ Церкви, и къ тому не Христианинъ пребываетъ, отчужденъ наследія всѣхъ благъ, смертію Спасителевою намъ приобрѣтенныхъ. То бо является отъ словесъ Божіихъ! „буди тебѣ яко измычникъ и мытарь,“ и „подобаетъ такового предати сатанѣ,“ и прочая смятъ подобная.

(ОВЪ ОТЛУЧЕНІИ.)

Есть же въ церкви Святой и меньшее наказаніе, нарицаемое отлученіе или запрещеніе. Се же есть, когда не предаеть явно грѣшника Церковь анаемѣ, и не изгоняеть его отъ стада Христова; но только смиряеть его отлученіемъ отъ сообщенія съ правовѣрными во общихъ молитвахъ, не дѣлать входить въ храмы Божія, и на нѣкое время запрещаетъ ему причастию Святыхъ Таинъ. Кратко рещи, чрезъ анаемому человекъ подобенъ есть убиенному, а отлученіемъ или запрещеніемъ подобенъ есть за арестъ взятому.

Обоихъ сихъ великой и меньшей казни образъ суть на Церковныхъ соборахъ, гдѣ еретикамъ сказуется анаема. А преступники соборныхъ правель отлученіемъ наказуемы суть.

Вина меньшей казни, то есть отлученія достойная, есть нѣкій великій и явный грѣхъ, но не самое большое явнотгрѣше, о яковомъ выше уже слово было. На примѣръ, когда кто явно безчинствуетъ, надолзъ отъ Церковнаго пѣнія удалаеть, явно изобидаетъ, или обезчестивъ лице честное, прощениа не про-

postaram se futuram esse filium Ecclesiae obedientem, nec Pastorum potestatis contemptorem?

Postquam ad haec omnia, audiente populo, dederit responsa, jubebit eum Episcopus Dei misericordiam sperare, quae propter Salvatoris passionem confertur peccatori, ad frugem redeunti, ipsumque, recitata oratione, solvet ab anathematis vinculis. Deinde admonens ipsum vitae corrigendae (cujusmodi adhortatio in posterum conscribetur), certum aliquem festivum diem assignabit, quo, postquam praesente sacerdote paenitentiam egerit, sanctam eucharistiam sit participaturus.

Si vero rejectaneus ille nullam agens paenitentiam, ausit insuper anathema, quo ab Ecclesia est percussus, convitiis proscindere, Episcopo injurias aut aliis ex clero inferre, Episcopus tunc temporis per supplices literas rem ad spirituale Collegium delaturus est. Collegium demum, explorata veritate, a saeculari potestate, cui ille rejectaneus est subordinatus, aut etiam ab ipsa Regia Majestate instanter flagitabit, ut jure in illum animadvertatur.

Id tamen spirituale Collegium quam maxime Episcopis mandato inculcabit, ne illi tam anathematis vibrandi, quam solutionis impertiendae causam, quae illorum quaestum, aut aliud peculiare commodum redeolat, comminuntur; nec in tam magni momenti negotio, „quae sua sunt, sed quae Domini Jesu, quaerant.“ (Phil. II. 20.)

Ejusmodi istius negotii processus est legitimus, Dei verbo consonus, nec suspicioni obnoxius¹⁾.

Diximus de anathemate, seu execratione, quae est extrema diris devotio et poena, quae morti assimiletur; quoniam homo anathemati innodatus, prorsus a mystico Christi corpore, id est, ab Ecclesia rescinditur, nec ultra audit Christianus, cum sit exhaeres omnium morte Salvatoris nobis acquisitorum bonorum. Id enim illa verba Dei sonant: „Sit tibi ut ethnicus et publicanus“ (Matth. XVIII, 17); et „oportet talem tradere Sanae“ (I Cor. V, 6); caeteraque horum similia.

(DE INTERDICTO.)

Habet etiam sancta Ecclesia levioris poenam, quae est temporaria excommunicatio, quae interdictio alias, seu exclusio ab Ecclesia ad constitutum tempus, dicitur. Haec quidem utitur Ecclesia, ubi peccatorem non adjudicat solemnissimae illi execrationi, nec Christi grege penitus exturbat, sed humiliat ipsum per temporariam separationem a fidelium in commune orantium communionem, prohibet eum templorum Dei aditu, et, quo minus per certum aliquod tempus sanctorum sacramentorum sit participans, interdicat. Ut verbo dicam, anathemate percussus homo ad mortuum, separatus vero, ad carceri inclusum proxime accedit.

Utriusque tam gravioris, quam levioris poenae exempla ex ecclesiasticis peti possunt Conciliis quorum decreto Haeretici quidem diris devorunt, canonum vero synodicoorum transgressoribus poena separationis irrogatur.

Causa, quae leviori poena; id est, temporanea separationem luitur, consistit in aliquo gravi et aperto flagitio, non tamen in ipsa maxima et enormi impietate, de qua supra diximus. Exempli gratia: si quis multa et quidem sciens prudensque contra fas et jus faciat, diutius publicum divinarum in Ecclesia officiorum exercitium devitet, aperta

¹⁾ Ita sane haberet, nisi tenerentur episcopi, hac ligandi potestate non uti, nisi post impetratam per litteras a sancta synodo licentiam, ut supra dictum est, quae quidem exceptio nulla fundamentis videtur.

сигъ; таковымъ Епископъ самъ собой, или чрезъ духовника поучить, да покаяніе истинное принесутъ, аще того не захотятъ сотворить, хотя, не являя великой гордости и престоства, можетъ смирить отлучаемъ безъ оныхъ великихъ чрезъ протодіакона предвѣщаній, но только на малой картинкѣ написать вину преступника и отлученіе его.

И въ такомъ дѣлѣ не долженъ Епископъ отписываться къ Духовному Коллегіуму для соизволенія, но самъ свободенъ и силенъ есть сіе творить, только бы сіе творилъ не по страсти, но и съ приличнымъ разсужденіемъ. Аще бо неповиннъ ного отлучить, а тотъ пошлетъ на его суда въ Коллегіумъ, наказанъ Епископъ будетъ, по разсужденію Коллегіумъ Духовнаго.

XVII. Было слово выше подъ числомъ онымъ, чтобъ Епископы смотрѣли, хранятся ли по Епархіи его отъ пресвитерей и монаховъ и прочихъ должныхъ оныхъ заповѣди, и чтобъ имѣли на сіе духовныхъ фискаловъ. Обаче понеже сіе не довольно есть; ибо и фискалы оные, друзья своимъ благодѣтелямъ, или маду емля, много утаиваютъ: того ради подобаетъ Епископу въ годъ, или въ два года единожды объѣхать и посѣтить Епархію свою. И есть сего, кромѣ многихъ иныхъ, великій образъ Павла Апостола, якоже является въ Дѣянїяхъ гл. 14, ст. 21, 22, и Дѣянїи гл. 15, ст. 36, Римляномъ гл. 1, ст. 11, 12, 1 Коринтяномъ гл. 4, ст. 12, 1 Солуняномъ гл. 3, ст. 2, 1 Солуняномъ гл. 3, ст. 10.

Како же лучше можетъ быть сіе посѣщеніе, послѣдующія речуны сунъ потребны:

(О ПАСТЫРСКОМЪ ПОСѢЩЕНІИ.)

1. Время лѣтнее кажется быть угоднѣйшее къ посѣщенію, нежели зимнее. Се же того ради, что не такъ много лѣтомъ, какъ зимою и самъ Епископъ и Церкви посѣщаемы на кормъ и иные нужды его удержать. Не надобъ сѣна; а дровъ мало треба. Хлѣбъ, рыба, кормъ конской дешево. И можетъ Епископъ не далеко отъ города на полѣ въ палаткѣ время перестоять, чтобъ не трудить священства, или гражданъ квартирою, наипаче гдѣ городъ убогій.

2. По приѣздѣ своимъ Епископъ на другой день или на третій, собравъ градскихъ и сельскихъ пресвитеровъ, священную Литургію совершить, а по Литургіи со всѣми священники отноеть молебнъ о здравїи и побѣдѣ Державнѣйшаго Монарха, о исправленїи и благостоянїи Церкви, о обращенїи раскольниковъ, о благообразенїи воздуха, о обилїи плодовъ земныхъ и прочая. И собственныи канонъ составленъ будетъ, всякія нужды содержанїи.

3. Тогда же, по совершенїи всего гнѣна, слово скажетъ къ священству и народу учительное о покаянїи истинномъ, и всякаго, наипаче же священническаго чина должностехъ. И тамъ же предложитъ утѣшанїе, чтобъ ему

injuria honestam hominem quidem afficiat, ut tamen sibi culpa remittatur, non caret. Ejusmodi peccatores Episcopus propria fretus potestate, vel sacerdote, qui a confessionibus sit¹⁾, intermictio una, increpat, ut publicam agant poenitentiam. Si vero morigeri non fuerint, quanquam superbiam contumaciamque dissimulant, potest eos refronare segregans a populo. Nec opus est illa per Protodiaconum famosa promulgatione; sufficit una exigua chartula, quae culpam praevicatoris et consecutam segregationis poenam complectatur.

Ad ejusmodi negotium exequendum, non est opus, ut Episcopus per literas impetret a spiritali Collegio facultatem; ipse proprio arbitrio et jure fruatur. Danda est opera, ut diligenter in causam inquisiturus affectu non laboret; alioquin insons segregatus provocabit ad spiritalis Collegii judicium; proinde Episcopus pro arbitrio spiritalis Collegii a poena non erit immunis.

XVII. Diximus quidem supra, sub No. VIII, Episcoporum interesse, habere de clero annotatores, quibus ad Presbyteros et Monachos, utrum hi mandata sibi injuncta exequantur, per dioecesim explorandos utatur. Cum tamen annotatores illi non sunt satisfacturi, quippe qui officia benefactorum devincti, vel muneribus corrupti, multa silentio suppressant, idcirco Episcopo singulis annis, vel saltem per biennium, sua dioecesis semel est peragranda. Praeter alios multos, notabile Apostolus Paulus huic praevit exemplum, prout ex Actorum XIV, 21, 22; XV, 36; Rom. I, 11, 12; I Cor. IV, 12; 1 Thessal. III, 2, 10, colligitur.

Quo autem haec peragratio seu visitatio facilius possit absolvi, sequentes regulae sunt observandae:

(DE VISITATIONE PASTORALI.)

1. Tempus aestivum ad dioecesim visitandam commodius esse putatur, quam brumale: idque ideo, quoniam minorem sumptum ut ipse Episcopus, ita Ecclesiae ab eo peragrandaе alimentis aliisque illius necessitatibus impendent. Panis, piscis et avena viliori pretio comparantur, lignorum parum, foeni vero nihil postulat. Potest etiam Episcopus non procul ab urbe in campo sub tentorio aliquandiu morari, ne hospitio exceptus molestus sit Clericis, aut Civibus, praesertim in tenuis conditionis oppido.

2. Postquam venerit Episcopus, secundo vel tertio die, collectis urbanis et rusticis sacerdotibus sacram missam celebrabit: hac absoluta, cum omnibus simul preces fundet pro Augustissimo Monarcha, ut sanitate et victoria potiatur: tum quoque pro Ecclesia, ut bene se habeat, et in omnibus proficiat: pro schismaticis convertendis, pro commoda aëris temperie, et terrestrium fructuum abundantia, orabit. Hac gratia peculiarias preces singulis necessitatibus accommodatae, sunt concinendae²⁾.

3. Simul autem atque sacro officio perfunctus fuerit, sermonem ad sacerdotes populumque de vera poenitentia, atque de uniuscujusque, praecipue Ecclesiastici ordinis muniis rite obeundis habebit: monebit insuper, ut si quis de spiritalibus negotiis

¹⁾ Ejus, qui culpam admittit, confessorium intelligit.

²⁾ Juxta tantum: Canon, quo omnia, quaevisque necessaria esse fuerint, merito fit, componitur. Voca canonis haec in loco cantuum liturgicorum dicitur, quod ob novissimum scripturas anticorum numerum in novem quoque edas dividitur, edas vero in tropaeis.

предложить, кто имѣетъ нѣкія духовныя нужды и сумнительныя надежды совѣсти, таковыя и что гдѣ видится въ Церковномъ приугдѣ несправлено и прочая.

А поше не всякъ Епископъ можетъ чистое слово сложить; того ради подобаетъ въ Духовномъ Коллегіумѣ таковое слово сочинить, и то бы Епископи въ посѣщаемыхъ Церквахъ прочитовали.

4. Можетъ Епископъ и тайно у мѣшкитъ Церковниковъ, и аще кто инымъ угоднымъ покажется, спрашивать, какъ живутъ пресвитеры и диаконы. И хотя доношенію всякаго не подобаетъ вѣрить скоро, обаче лучшая уже покажется причина къ разсмотрѣнію и исправленію.

5. Показываетъ Епископъ донесенныхъ дѣлъ не управлять, поа и самъ къ себѣ гостей не позоветь, и званный къ инымъ не пойдетъ, чтобъ не обольстился трапезомъ, или поне подозрѣніи бы на себе не подалъ, что онъ судитъ по пристрастію за удовольеніе свое.

6. Ежели дѣло явится долгаго времени требующее за неприсутствіемъ свидѣтелей, или за инымъ нѣкимъ препятіемъ; то оное дѣло записавъ, отложить ко управленію въ домъ свой. А то для того, чтобъ ему на единомъ мѣстѣ не долго гостить, и сталоу ему времени къ посѣщенію всей Епархіи.

7. Ежели Епископъ похочетъ звать къ себѣ гостей, то весь бы тотъ трапезъ свою казною отправлять, а не налагать бы побору на священство, или на монастыри. И не можетъ извиниться убожествомъ своимъ; ибо не по долгу, но по свободной своей воли звать гостей или не звать будетъ.

8. Иныя дѣла и поступки, какъ священства, такъ и приходскихъ людей, могутъ быть утаиваемыя предъ Епископомъ, хотя и явныя народу суть; и о таковыхъ тайно и искусно провѣдывать. А сіе не можетъ утаиться, читаетъ ли священникъ во дни праздничныя наставительныя книжицы, о которыхъ выше слово было. И ежели который не читаетъ за лѣнностію, того при прочихъ священникахъ наказывать по разсужденію.

9. Спросить же Епископъ священства и прочехъ чловѣкъ, не дѣлаются ли гдѣ суевѣрія? Не обрѣтаются ли кликуши? Не проваляются ли кто для сквернопробытства ложныхъ чудесъ при иконахъ, при кладевяхъ, источникахъ и прочая. И таковыя бездѣла запретить со угроженіемъ клятвы на противящихся упрямоу.

10. О правленіи и поведеніи близкихъ (аще гдѣ суть) монастырей лучше спрашивать въ градѣхъ и селѣхъ отъ священства и мірянъ, нежели въ самыхъ монастыряхъ о томъ же проскивать можно.

11. А чтобъ Епископъ не забывать, чего долженъ наблюдать въ посѣщаемыхъ Церквахъ и монастыряхъ; того ради имѣть бы съ собою списанныя должности монашескія и священническія, которыми здѣ ниже слѣдуютъ.

12. Крайно же заповѣдать Епископъ долженъ служителемъ своимъ, чтобъ въ посѣщаемыхъ городахъ и монастыряхъ благочинно и трезво пребывали, а не творились соблазна; наипаче же не домогались бы у мншкы и у

vult se percontari, vel de dubiis conscientiae casibus consulere, vel super clericorum perfunctoria muneris administratione est certus, haec omnia et id genus alia, secum communicet.

Sed quoniam non quilibet Episcoporum terrae cultaeque orationis concinnandae est peritus, ideo spiritualis Collegii refert conscribere hujusmodi homiliam, quam Episcopi in Ecclesiis lustrandis perorent.

4. Potest etiam Episcopus inferioris ordinis clericos, vel alios, si qui idonei visi fuerint, de sacerdotum et diaconorum vita et conversatione, secreto percontari. Et quamquam non quavis fidem protinus meretur delatio, commodior nihilominus inde occasio ad dispiciendum et corrigendum arripitur.

5. Episcopus priusquam negotia ad se delata expediverit, nec alios ad se invitabit hospites, nec invitatus conferet se ad convivium, ne hospitalitate decipi patiatur, aut certe ne concipiendae de se suspitioni, quasi lauto exceptus convivii affectibus in judicando indulgeat, fenestram aperiat.

6. Ubi causa inquirenda justo diutorem moram; nempe testibus absentibus, vel alio obstante impedimento, postulat, Episcopus inferens eam codicillis differet ad reditum, ut domi dispiciat. Idque ideo, ne in eodem loco diutius haereat, habeatque tempus, quod toti peragrandaе dioecesi sufficiat.

7. Si Episcopus studeat adornare convivium, ad quod hospites invitet, totus sumptus ex ipsius impendatur aerario, nec sacerdotes aut monasteria in expensi partem sinat venire, nec penuriam obtrudat se purgaturus, utpote non necessario, sed pro arbitrio vocaturus hospites, vel missos facturus.

8. Quidam casus et eventus tam sacerdotum, quam plebis, vel apertissimi vulgo, possunt subteffugere Episcopum; caute igitur et secreto ii sunt indagandi. Ista autem non possunt non in ipsius venire notitiam: doctrinales libellos, de quibus supra verba faciebamus, praelegitne sacerdos festivis diebus? Si quis itaque negligens lectione supersedeat, in hunc caeteris sacerdotibus praesentibus pro Episcopi arbitrio animadvertetur.

9. Quantum attinet ad superstitiones, ad pythiasas, ad miracula, quae turpis quaestus causa imaginibus, puteis et fontibus, aliisque locis falso ascribuntur, potest Episcopus, nonne id genus commenta tolerentur, de iis a sacerdotibus et ab aliis hominibus haurire notitiam, et ejusmodi abusum prohibens pertinacibus praevicatoribus anathema minabitur.

10. Quomodo diriguntur, et quomodo se habent Monasteria, facilius est percontari a proximorum oppidorum et villarum sacerdotibus et incolis, quam ex ipsis monasteriis expiscari.

11. Episcopi est, regulas officia Monachorum et Sacerdotum, inferius descripta¹⁾, complectentes secum circumferre; idque eo consilio, ne oblivioni tradat ea, quae in Ecclesiis visendis sunt observanda.

12. Maximopere refert Episcopi tam inculcare servis suis, ut in oppidis et in monasteriis, ad quae ventum erit, honesto se et sobrie gerant, quam eos a praebendis officiculis, maxime vero ab extorquendo per vim a Monachis et a Sacerdotibus

¹⁾ Non in ipsa quidem Ordinatione, sed in appendice ei adjecta; quam appendicem repetere, non esse nostrae provisionis hactenus iam vidimus.

повозъ кушанья и питья, и конского корму лишнего. Кольми наче не дерзалибъ грабить подъ видомъ жестокаго наказанія. Ибо слуги Архидіецкіе обычае бывають лакомыи скотины; и гдѣ видятъ власть своего владыки, тамъ съ великою гордостію и безстыдіемъ, какъ татарѣ на похищеніе устремляются.

13. Да вѣсть же всякъ Епископъ-каковый онъ ни есть степенемъ, простой ли Епископъ, или Архидіецкопъ, или Митрополитъ, что бытъ Духовному Коллегіуму, яко верховной власти, подчиненъ есть, указовъ онаго слушать, суду подлежать, и опредѣленіемъ его довольствоваться долженъ.

И того ради, аще что имать на брата своего другаго Епископа, обидимъ отъ онаго, подобаетъ ему не самому мститися, ниже клеветами, ниже повѣстьми, хотя бы и истинныи были, грѣховъ его, ниже поущеніемъ сильныхъ нѣкихъ лицъ духовныхъ или мірскихъ напаче да не дерзаетъ недруга своего Епископа предавать анаемѣ; но обиды своя да предлагаетъ доношеніемъ Духовному Коллегіуму, и тамо суда себя да просить.

14. Тому и сіе слѣдуетъ, что всякому Архимандриту, Игумену, Строителю, приходскому священнику, такожъ и діаконамъ и прочимъ причетникамъ свободно и вольно просить у Духовнаго Коллегіуму суда на своего Епископа, аще кто въ чемъ отъ него анатно изобижень будетъ. Такожъ, аще кто судомъ Епископа своего не довольствуется, вольно ему чинить провокацію, сіестъ, переносить дѣло на судъ Духовнаго Коллегіуму; и Епископъ таковымъ на себе челобитникамъ и истцамъ долженъ сію свободу попускать, и не удерживать ихъ, ниже угрожать, ниже, по отщепеніи оныхъ къ Духовному Коллегіуму, печатать или грабить дома оныхъ.

Но дабы сіе не подало многимъ вины къ безстрастію и презорству своихъ пастырей, уставить Духовное Коллегіуму немалое наказаніе на тѣхъ, которые бы ложнымъ доношеніемъ пастырей своихъ требовать дерзнули, или все отъ суда Епископскаго на судъ Духовнаго Коллегіуму учинилибъ провокацію.

15. Наконецъ долженъ будетъ всякъ Епископъ дважды въ годъ (или какъ укажетъ о семъ Коллегіумъ) присылать до Коллегіуму репорты, сіестъ извѣщенія о состояніи и поведеніи Епархіи своей, все ли добръ, или нѣкое неисправленіе есть, котораго онъ переставить не можетъ. А хотябы все добръ быдо, то обаче долженъ Епископъ извѣстить въ Коллегіумъ, что слава Богу все добръ. Но естли бы извѣстить, что все добръ, и отинуду бы показалось, что нѣчто въ Епархіи его дѣется суевѣрное, или и явно богопротивное; Епископъ бы, вѣдая тое, утаилъ и до Коллегіуму не донеслъ; то самаго его позоветь на судъ къ себѣ Коллегіуму, и, по довольномъ участіи, подвержеть его наказанію, якое уставлено будетъ.

§ 4.

ДОМЫ УЧИЛИЩНЫЕ И ВЪ НИХЪ УЧИТЕЛИ И УЧЕНИКИ, ТАКОЖЕ И ЦЕРКОВНЫЕ ПРОПОВѢДНИКИ.

Извѣстно есть всему міру, каковаа скудость и немощь была волости Россійскаго, когда

Орденъ св. Анны, чина III ст.

copiosiori, quam opus est, cibo, potu et equorum pabulo deterrere; tantum abest, ut rapinas fieri patiatur, quinimo severissimam paenam intentabit raptoribus. Siquidem Episcoporum servi, ut plurimum helluones, gurgites, abdominique suo nati, sicubi suum Dominum intelligant praevalere, cum vehemente arrogantia et impudentia, non secus ac Tartari in praedam diripiendam agrime facto involant.

13. Persuasum sibi habeat Episcopus, in quocunque tandem dignitatis gradu fuerit collocatus, sitne Episcopus tantum, an Archiepiscopus, an denique Metropolitanus, se spirituali Collegio utpote supremae potestati esse subordinatum, mandatis illius obsequi, a judicio pendere, et decisionem illius ratam habere.

Ideo si quid habeat adversus fratrem suum alium Episcopum, qui illum affectu injuria, non debet ipse ulcisci, nec affligendo illi vitia, nec etiam vera flagitia disseminando, nec subornando potentes personas, spirituales vel saeculares, praesertim vero non auit Episcopum suum inimicum anathemate percutere; sed de injuriis sibi illatis apud spirituale Collegium conqueri, et ad illius judicium provocare.

14. Inde hoc etiam sequitur, cuilibet Archimandritae vel Hegumeno, vel monasterii Praeposito et Sacerdoti parochiali, immo diaconis caeterisque clericis nihil obstare, quod minus adversus suum Episcopum, si quis magna affectus fuerit ab eo injuria, conquerantur apud spirituale Collegium. Nec minus ii, qui Praesulis judicio sibi non satisfieri arbitrantur, possunt libere ad spirituale Collegii judicium provocare. Episcopus porro talibus provocatoribus et accusatoribus id libertatis debet indulgere; nec eos coercere, nec eis minari, nec domus eorum, postquam ad spirituale Collegium sunt profecti, obsignare vel diripere poterit.

Ne hinc tamen multi debitam reverentiam denegandi suoque Pastores despiciatui habendi arripiant occasionem, spirituale Collegium in eos, qui falsa delatione suis Pastoribus molestiam facessere, et Praesulis judicio sibi minime satisfieri temere putantes, ad spiritualis Collegii tribunal provocare non dubitarint, severe animadvertet.

15. Postremo, quilibet Episcoporum quovis anno (vel quemadmodum spirituale Collegium praescribet) certum faciet spirituale Collegium, nempe scribet relationem suae dioeceseos statu et aliis necessariis circumstantiis, omnia ne bene se habeant? vel aliquid vitio sit obnoxium, ad quod tamen emendandum sibi vires deficere? Quamvis vero omnia bene se haberent, interesset tamen Episcopi spirituale Collegium certius facere, omnia scilicet, ex Dei gratia, bene se habere. Si vero ex illius relatione omnia bene se habere dicantur, aliunde nihilominus innotescat, alicubi in ea dioecesi quaedam superstitionis vel aperte impietatis, ipso etiam Episcopo conscio quidem, sed dissimulante, nec ad Collegium deferente, existare indicia, ipsum Episcopum spirituale Collegium ad judicium citabit, luculentissimisque documentis convictum, paenae, qualis decerneretur, obnoxium esse pronuntiabit.

§ 4.

AEDES IN QUIBUS PAEDAGOGI, DISCIPULI NEC NON ECCLESIASTICI CONCIONATORES HABITABUNT.

Rosorum copiae regulari disciplina antea destitutas, quam indigae imbecillaeque fuerint; eas

оное не имало правильного себѣ ученія, и какъ несправедливо умножилась сила его, и надчашне велика и отращаиа стала, когда Державнѣйшій вѣнъ Монархъ, Его Царское Величество ПЕТРЪ Первый обучилъ оное изрядными регулами. Тоже разумѣть и о архитектурѣ, и о врачевствѣ, и о политическомъ правительствѣ и о всѣхъ прочихъ дѣлахъ.

И начаше тоже разумѣть о управленіи Церкви: когда имѣть свѣта ученія, не для быти доброму Церкви поведенію, не для быти нестроенію и многимъ смѣха достойнымъ суевѣріямъ, еще же и раздорамъ и прелевымъ ересемъ.

Дурно, многіе говорятъ, что ученіе виновное есть ересей: ибо кромѣ древнихъ отъ гордаго глумства, а не отъ ученія бывовавшихся еретиковъ, Валентиновъ, Маникеевъ, Кабаровъ, Еахитовъ, Донатистовъ и прочихъ, которыхъ дурности описуютъ Иринеи, Епифанія, Августина, Феодорита и иные, наша же Рускіе раскольники не отъ грубости ли и неважности толь жестоко возбывались?

А хотя и отъ ученыхъ человекъ бываютъ ересидархи, яковѣи быти Аріи, Несторія и иныи иные: но ересь въ оныхъ родилась не отъ ученія, но отъ скуднаго Священныхъ Писаній разумѣнія, а возрасла и укрѣпилась отъ злобы и гордости, которая не попустила имъ перемѣнить дурное ихъ мнѣніе, уже и по познаніи истины противъ совѣсти своей.

И хотя отъ ученія своего имѣли они силу сочинять софисмы, сіестъ коварные мудрованія своихъ доводы: обаче кто бы сіе зло восписывалъ просто ученію, тотъ бы понужденъ былъ говорить, что когда и врачъ опонитъ кого отравою, того ученіе врачевское виновно есть; и когда ученый солдатъ хитро и сильно разбиваетъ, того виновно есть ученіе воинское.

И естли посмотримъ чрезъ исторіи, аки чрезъ зрительныя трубки, на мимошедшіе вѣки, увидимъ все худшее въ темныхъ, нежели въ свѣтлыхъ ученіемъ временахъ.

Ни спесивились такъ Епископи до четверсотнаго лѣта, какъ послѣ возгорѣлися, начаше Константинопольскій и Римскій; ибо тогда было ученіе, а послѣ оскудѣло. И аще бы ученіе Церквей, или Государству было вредное, то не учились бы сами лучшіи Христіанскіи особы, и запрещали бы имъ учиться: а то видимъ, что и учились вси древніи наши учителя не токмо Священнаго Писанія, но и вѣщней Философіи. И кромѣ многихъ иныхъ, славнѣйшіе столпы Церковныя поборствуютъ и о вѣщнемъ ученіи, а именно: Василій великій въ словахъ своихъ *de usibus librorum*, Златоустыи въ книгахъ *О мисастикахъ*, Григорій Богословъ въ словахъ своихъ *De Iuliano Apostata*. Но много бы говорить, аще бы о единомъ семъ нарочное слово было.

Убо ученіе доброе и основательное есть всякой пользы, какъ отечества, такъ и Церкви, аки корень и сѣмя и основаніе. Но сіе нарочно наблюдать подобаетъ, чтобъ было ученіе доброе и основательное. Ибо есть ученіе, которое и имети того недостойно есть; а обаче отъ людей хотя и умныхъ, но того неостудившихъ, судити быти за вредное ученіе.

tamen ipsae, postquam ab Augustinissimo nostro Monarcha, potentissimo Zarо PETRO I, ad eximias regulas sint adstrictae, quantum robar, quantas vires, quanta incrementa acceperint, quam supra ceteraque spera omnibus hostibus formidandae evaserint, universo quam late patet orbi est perspicuum. Idem est intelligendum de architectura, medicina, magistratu politico et de caeteris praeclearis institutis.

Id praecipue de Ecclesiae regimine est asserendum. Sublata luce doctrinae, bene cum Ecclesia agi nequit; non potest haberi bonus ordo; non possunt non sequi multae ridiculae superstitiones, quinimo dissidia et insulae haereses.

Stultam quidam animo imbibierunt opinionem, haereses suam cultioribus literis debere originem, siquidem praeterquam quod antiqui haeretici Valentiniani, Manichaei, Cathari, Eutychetae, Donatistae, et caeteri, quorum insaniam Irenaeus, Epiphanius, Augustinus, Theodoretus et alii describunt, superba amentia, non vero literarum scientia insaniverunt; nostrates Rossiaci Schismatici, nonne ideo vehemente correpti furore insaniant, quia sunt nullis bonis literis exculti rupices?

Quaquam vero eruditi homines haeticorum subinde fiunt antesignani, prout Arius, Nestorius et alii, haeresis tamen eorum non ad literas, sed ad exiguam sacrae Scripturae intelligentiam suos refert natales; incrementa autem et vires debet malignae superbiae, quae obstitit, quominus cognita etiam veritate, a temeraria recederent sententia, utpote conscientiae dictamen minime secuti.

Quamvis autem ad contenda contortula sophismata, id est, ad captiosas argumentationes, quibus sua placida probarent subsidia a doctrina mutuati sint, id tamen malum quis literarum studiis imputabit? Alioquin medicae scientiae, si medicus phatnaco vitam alicui eripuerit, vitio esset vertendum. Militaris pariter ars latrocinii crimine, quod exercitatus miles strenue et solerter perpetraret, esset accusanda.

Si historiis perinde, ac tubis opticis ad retroacta saecula speculanda usi fuerimus, videbimus omnia illis temporibus, quae spissis ignorantiae tenebris involvebantur, fuisse deteriora, quam temporibus, quae luce literarum, coruscabant.

Episcopi per quatuor saecula arrogantiam detestabantur; contra vero deinceps altos sumebant spiritus, praesertim Constantinopolitanus et Romanus; antea enim literae florebant, postea vero emaruerunt. Si itidem, Ecclesiae vel Reipublicae studia literarum essent fraudi, non utique clarissimi inter Christianos nominis viri scientias excoluissent; imo alios quoque ludo literarum interclusissent. Contra nihilominus videmus omnes nostros antiquos Doctores, non solum sacrae Scripturae, sed etiam profanae philosophiae operam dedisse. Profanas literas, ut multos alios miseros faciam, celsissimae et firmissimae Ecclesiae columnae, nominatim Basilii magnus sua *„ad pueros instituendas“* oratione, Chrysostomus libris *„de vita monastica“*, Gregorius Theologus sermonibus *„in Julianum Apostatam“* propugnant. Longus esset, si de hoc tantum ex professo verba essent facienda.

Bona itaque et solida literarum doctrina pro semine, radice et fundamento omnia, quantum ad Patriam et Ecclesiam attinet, utilitatis est habenda. Id tamen est providendum, ut doctrina vere sit bona et solida. Interdum enim audit doctrina, indigna tamen quae ita nuncupetur. Licet si ab hominibus scelle quidem, sed non adeo perpicacibus pro una doctrina scribitur.

Обычно вопрошают мнози: въ которыхъ книгахъ былъ онъ? И когда усматривать, что былъ онъ въ Риторикѣ, въ Философiи и въ Богословiи; за едиными тѣми именами высоко ставятъ человека, въ чемъ часто погрѣшаютъ. Ибо и отъ добрыхъ учителей не все добръ учатся, ово за тупость ума, ово за лѣность свою; колыма паче когда и учитель будетъ въ дѣлѣ своемъ мало, или и ниже мало искусенъ.

Видати же подобаетъ, что отъ пятисотнаго до четырнадцатисотнаго году, сіестъ чрезъ девять сотъ лѣтъ во всей Европѣ все почитай ученiя въ великой скудости и невкусности были, такъ что у самыхъ лучшихъ Авторовъ, во оныя времена писавшихъ, остроумiе видимъ великое, а свѣта великаго не видимъ.

По четырсотномъ надъ тысячу годѣ почали проявлятися любопытнѣйшии и по тому искуснѣйшии учителя, и по малу многiа Академiи гораздо великую, и почитай отъ древнихъ оныхъ Августовыхъ дѣтъ большую силу возымѣли: многiа обаче учителя въ прежней тинѣ остались, такъ что у оныхъ Реторики, и Философiи и прочiихъ ученiй имена тотiю суть, а дѣло не тое. Причины того различны суть, которыхы здѣ за краткость не воспоминаюся.

Таковаго же, тако рещи, привидѣннаго и мечтательнаго ученiя вкусившии челоуѣци глупѣйшии бывають отъ неученыхъ. Ибо весьма темны суще, мнятъ себя быти совершенныхъ, и помышляя, что все, что либо звать можно, познали, не хотая, но ниже думаять честь книги, и больше учиться. Когда вопреки примымъ ученiемъ просвѣщенный челоуѣкъ никогда сытости не имѣеть въ познанiи своемъ, но не престанеть никогда же учиться, хоти бы онъ и Маусалеу въкъ пережилъ.

Се же вельми бѣдно, что именованные неосновательные мудрецы не только не полезны, но и вельми вредны суть и дружеству, и отечеству, и Церкви: предъ властями надъ мѣру смиряются, но лукаво, чтобъ такъ украсть милость ихъ, и пролѣзть на степень честный. Равнаго чина людей ненавидятъ; и естли кто во ученiи похваляемъ естъ, того всячески тѣшатъ предъ народомъ и у властей обнесте и охудати. Къ бунтамъ склонны, воспримли надежды высокия. Когда богословствуютъ, не лязя имъ не еретичествовать: за невѣжествомъ бо своимъ удобо проговорятся, а мнѣнiя своего нареченнаго переимнати отнюдь не хотая, чтобъ не показать себя, что не все знаютъ. А мудрiи мужiе сіе между собою утвердили пословіе: „*мудрство челоуѣка свободнаго естъ отъ мнѣнiя*“.

Сіе предложитъ судилось за благо, что естли Царское Величество похощетъ основать Академiю, рассуждало бы Духовное Коллегиумъ, каковымъ исперва учителямъ опредѣлеть, и каковымъ ученiю образъ показати онымъ, дабы не хотце пошло Государское иждивенiе, и вмѣсто чинной пользы, не была бы тѣла, смѣха достойная.

А какъ бы се село оное и искусство справити, и видима суть послѣдующiя регулы.

(ОТЪ АКАДЕМIИ.)

I. Не надобѣ исперва многихъ учителей, во первыи годѣ довольно единого или двоухъ,

Vulgo solet quaeri, quibus artibus liberalibus est imbutus hic aut ille? Audito autem, illum Rhetoricae, Philosophiae, aut Theologiae operam navasse, vel ob sola illa nuda nomina magni aestimant hominem, sibi met ipsi non raro imponentes. Si enim quari paedagogi non universos discipulos reddunt eruditos, ingenii nimirum obstante tarditate vel inertia, quid sperandum tandem ubi ludi magister parum vel nihil, quod suarum ait partium, intelligat?

Porro sciendum est, temporis spatio, quod inter quingentesimum et inter quadringentesimum supra mille decucurrit, non gentia videlicet annis, per totam Europam universa literarum studia rara et horrida jacuisse, et quidem ita, ut in optimorum illius temporis auctorum scriptis multum esset acuminis, sed luminis parum.

Quadringsesimo supra mille anno elapso, solertiores, ideoque peritiores pedetentim emergabant literatores, et multae Academiae sensim incrementa capientes, supra antiquam fere illam Augusti aetatem caput extulerunt. Hoc tamen non obstante, plurimi literarum ludi sordido squalabant veterano, tantopere, ut rhetoricae et philosophiae aliarumque scientiarum corticem nucleo cassum habere putarentur. Varias hujus rationes darimus, nisi temporis angustia ab iis recensendis revocaret.

Ejusmodi porro imaginariam, ut sic dicamus, inque nudo persuasionis errore sitam literaturam qui degustarunt, illiteratis evadunt stolidiores: quoniam luminis penitus expertes apicem perfectionis attingisse sibi videntur: et se omnium, quaecumque sciri possunt, perscientissimos esse persuasum sibi habentes, librorum lectione et studio supersedent, imo ne in animum quidem inducunt. Cum e contrario mortalis genuino doctrinae lumine praeditus, licet si vita sibi diutior, quam fuerat Mathusalia, fuerit prorogata, nunquam desistet a discendo, nec unquam cognitae satiabitur.

Hoc pro maximo incommodo est reputandum, personatos illos, solida eruditione destitutos aspicientes, non solum non prodesse, sed potius obesse societati, patriae et Ecclesiae. Illi in procerum conspectu supra modum humiliantur, sed lupi ovinae pellem induti favorem ab optimatibus emendicant, ut eblandiente suffragio in honorificum officium possint se intrudere. Aequalis ordinis homines odio habent. Si quis vero ob doctrinam in luce celebritateque versetur, ut hic ab optimatibus et a populo male audiat, convitiisque oneratus exponatur ludibrio, et pro vulgi fabula habeatur, adlaborant. Spe fortunae favoritioris incitati, propendent in perduellionem. Ubi de Theologia disceptant, non possunt, quin haeresim eructent. Facile enim, utpote illiterati, arguentes labuntur: ne vero indicium suae scientiae non ad omnia extensae prodant, suae semel prolatae sententiae sunt tenacissimi. Cum e contrario cordati viri communi assensu huic adstipulantur proverbio: „*Sapientis est mutare sententiam*“.

Huic loci haud inconsultum esse duximus haec allegare, si Augustissimo Regi visum fuerit erigere Academiam, spiritualis Collegii intererit disceptare, ejusmodi paedagogi designandi fuerint, et quae norma docendi et discendi fuerit praescribenda, ne in cassum regius sumptus abeat, et pro commodo quod expetitur, ridicula prodeat jactura.

Ut autem caute et circumspecte in hoc negotio versemur, sequentes regulae sunt idoneae:

(DE ACADEMIA.)

I. In ipso initio multi paedagogi non sunt necessarii; primum enim anno unus et alter sufficiant,

которые бы учили Грамматику, сиесть языкъ правильно знать Латинскій, или Греческій, или оба языка.

II. На другой годъ, и третій и прочій, поступаи къ большимъ ученикамъ, да и перваго не отлагаи, для новыхъ учениковъ большее число и учителей придастся.

III. Искушать всячески, каковы въ дѣлѣ своемъ есть, кто хоцетъ быть учителемъ школы. На примѣръ, желая вѣдать, искусенъ ли въ языкѣ Латинскомъ, велѣтъ ему сложеніе Русское перевести на Латинское, таже Латинское слово нѣкоего славнаго въ языкѣ томъ Автора, перевести на Руское; и вѣдѣтъ искуснымъ осмотрѣть и освидѣтельствовать переводы его, и тотчасъ покажется, совершенъ ли есть, или средній, или и того ниже, или весьма начево. Суть же и иныхъ ученикъ свойственными искушеніи, которыя мощно будетъ особенно спсать.

IV. А хотя и не искусенъ въ требуемомъ учении покажется, обаче мощно знать, что остроуменъ есть, то знатно онъ за лѣностию, или за плохимъ своимъ учителемъ не достигнулъ того, и таковому повелѣтъ полгода или годъ самому учиться отъ Авторовъ, въ дѣлѣ томъ искусныхъ, аще учитель хоцетъ быть. Толькожъ сие дѣлать за скудость людей, и лучше бы на таковыхъ не надѣяться.

V. Определеннымъ и добрымъ учителемъ приказати, чтобы они исперва сказывали ученикамъ своимъ вкратцѣ, по ясно, какъ сила есть настоящаго учении Грамматики, на примѣръ, Риторики, Логики и прочая; и чего хоцемъ достигнути чрезъ сие или иное учение, чтобы ученики видѣли берегъ, къ которому плыуть, и лучшую бы охоту возымѣли, и познавали бы повседневную прибыль свою, таже и недостатки.

VI. Избрать изряднѣйшихъ во всякомъ учении Авторовъ, которые освидѣтельствовани суть въ славныхъ Академіяхъ: именнѣ же, въ Парижѣ, повелѣниемъ Короля Людовика четвертаго надесять, такъ кратко, а совершенно заключена Латинская Грамматика, что мощно надѣяться остроумнаго ученика за одинъ годъ совершенно научить языка онаго, когда у насъ за пять и за шесть лѣтъ мало кто постигаеть. Что можно знать по тому, что студентъ изъ Философіи, или Богословіи изшедшій, не можетъ перевести въ средняго стила Латинскаго.

Избравъ убо, якоже речеся, лучшихъ въ Грамматики, Риторики и въ прочихъ ученияхъ Авторовъ, подати въ Академію и приказати, чтобы оныхъ руководствомъ, а не иныхъ учено въ школахъ.

VII. Въ Богословіи собственно приказати, чтобы учено главныи догматы вѣры нашея и законъ Божій. Чель бы учителя Богословскій

qui Grammaticam doceant, qui minimum latinae vel graecae linguae vel utriusque intelligendae regulas explicent.

II. Sequenti biennio, et deinde aliis annis, ad altiores gradatim scientias ascendentes discipuli, pluribus opus habebunt doctoribus. Adsciti itidem de novo discipuli in tyrocinio linguarum sunt exercendi.

III. Ut de futuro ludimagistro, utrum suo muneri exequendo par fuerit, liquido constet, exquisito opus est experimento. Exempli gratia, si volupe est noscere, peritus ne ille est latinae linguae, injungatur ipsi aliqua ruthena oratio in linguam latinam transfundenda; latina priter alicujus inclyti auctoris oratio rossicam transferenda; quam utramque versionem recognoscere et testimonia pro illa ferre possunt periti homines. Unde protinus patebit, perfectus ne ille est an mediocria, an denique prorsus ineptus. Non desunt etiam aliis scientiis, quibus explorentur, consentanea experimenta, quae alio tempore possunt adferri.

IV. Quanquam aliquis literaturam, quae in ipso requiritur, non usque adeo callet, certa tamen acuminis praebet indicia, ex quibus colligitur negligentiam, vel ineptum magistrum in causa fuisse, quominus proficeret. Huic indulgebatur annum tempus vel semestre, ut si ludimagister velit creari, in auctoribus illius scientiae peritissimis legendis per id temporis se exerceat. Id quidem in meliorum penuria faciendum suadetur, alioquin praestaret aquam e pumice non postulare¹⁾.

V. Magistri strenuam operam navantes praemonendi sunt, ut in ipso addiscendarum artium limine discipulos stricta, sed exserta exhortatione certos faciant de eo, in quo singulae artes sitae sint, v. g. Rhetorica, Logica etc.; et ad quem scopum attingendum haec aut illa scientia viam sternat: ut hac oratione discipuli tam de littore, ad quod ferantur, sint certi, quam profectum in dies crescentem et illius defectum cognoscant: indeque majore studio inflammantur.

VI. Auctores in unoquoque literaturae genere seligendi sunt, qui aliis palmam praeripiant, et in celeberrimis Academiae candido calculo sunt notati, exempli gratia, Grammatica latina jussu regis Ludovici XIV Parisiis ita succincte in compendium est redacta, ut unius anni spatio discipulus absque dubio optime latinam linguam ediscere possit²⁾. Cum e contrario nostrates quinquennium aut sexennium illi percipiendae impendentes haudquaquam optato fruuntur successu. Quod quidem verum esse, nostrarum scholarum alumni suo comprobant exemplo: siquidem Philosophorum et Theologorum titulis condecorati, latinae mediocriis stili orationi ruthenice reddendae sunt impares.

Selecti igitur, quemadmodum monuimus, optimi in Grammatica, in Rhetorica, et in aliis liberalibus artibus auctores commendandi sunt Academiae, ea lege, ut horum principiorum, non aliorum vestigiis in scholastico cursu insistatur.

VII. Theologiae professor peculiariter est monendus, ut praecipua fidei nostrae enarret dogmata et legis divinae praecepta; ut Sacram Scripturam

¹⁾ Juxta textum: *Ita quidem aliis deficientibus, aut cum illi deficiunt, agendum est: praestat enim istiusmodi hominibus non confidere.*

²⁾ Non dubium est, quia hoc loco agatur de praestantissimo Claudii Lescot libro, qui inscribitur: *Nouvelle methode pour apprendre facilement et en peu de temps la langue latine*, Parisiis, 1644; quod quidem opus non jussu regis christianissimi typis mandatum est, sed cum privilegio regis, quo editoris jura salvarentur.

прямѣнно Священное Писаніе, и училса бы править, какъ прямую истину, а не слухъ и толкъ Писаній, и вся бы догматы укрѣпляли свидѣтельствомъ Писаній.

А въ помощь того дѣла, чѣтъ бы прѣлично Святыхъ отецъ книги, да таковыхъ отецъ, которые прѣлично писали о догматахъ, за нужду распръ въ Церкви случившихся, съ подвигомъ на противныя ереси. Ибо суть древніе учителя собственнѣ о догматахъ, тотъ о семъ, а другой о иномъ писавшія. На примѣръ, о Троицеской тайнѣ Григорій Назианзинъ въ пяти словахъ своихъ Богословскихъ, и Августинъ въ книгахъ, о Троицѣ и о Божествѣ Сына Божія. Кроме оныхъ Афанасій великій въ пяти книгахъ на Аріяна о Божествѣ Святаго Духа, Василій Великій въ пяти книгахъ на Евномія, О Упостаси Христовой Кириллъ Александрійскій на Несторія. О двоичѣ естествъ въ Христѣ довольно одно посланіе Леона, Папы Римскаго до Флавіана Царградскаго Патриарха. О грѣхѣ первородномъ и о благодати Божіей Августинъ во многихъ книгахъ на Пелагіана и прочая. Къ тому же много полезны дѣянія и разговоры Вселенскихъ и Помѣстныхъ Синодовъ.

И отъ таковыхъ учителей при Священномъ Писаніи не тщетное будетъ учене Богословское.

А хотя и можетъ Богословскій учитель и отъ новѣйшихъ иновѣрныхъ учителей помощи искать; но долженъ не учиться отъ нихъ и полагаться на ихъ сказки, но только руководство ихъ принимать, какъ же они отъ Писанія и отъ древнихъ учителей доводовъ употребляютъ. Наипаче въ Догматахъ, въ которыхъ съ нами иновѣрцы согласны суть; а однако доводами ихъ не легко вѣрять, но посмотреть, естли таковое въ Писаніи, или въ книгахъ отеческихъ слово, и тую ли имѣетъ силу, въ яковой они приемлютъ. Многажды бо лгутъ господа оные, и чего не бывало приводить. Многажды же слово истинное развращаютъ. Буди здѣ одно, на примѣръ, слово Господне къ Петру: „*Азъ молюся о тебѣ, да не оскудѣетъ сѣра твоа*“, речено о Петрѣ персонально, о самомъ лицѣ Петровѣ, а Латини влекутъ оное къ Папѣ своему, наводя отъ того, что Папа не можетъ погрѣшить въ вѣрѣ, хотя бы хотѣлъ. Долженъ убо учитель Богословскій не по чужимъ сказкамъ, но по своему вѣдѣнію учить, и иногда забравъ собственное время, показать въ книгахъ и ученикамъ своимъ, чтобъ и они извѣстны сами были, а не сумнилъ бы, правду ли говорить, или лжетъ учитель ихъ.

VIII. По случаю здѣ съ причины мимошедшаго совѣта воспоминается, что при школахъ надлежитъ быть библиотекѣ довольно. Ибо безъ библиотекъ, какъ безъ души Академія. А довольно библиотеку можно купить за двѣ тысячи рублей. Библиотека учителемъ по вся дни и часы ко употребленію невоз-

lectitet, discatque canones qui ad exquisitam et genuinam Sacrae Scripturae vim intelligendam faciunt, ut demum ad dogmata confirmanda ex Scripturis petat testimonia¹⁾.

Subsidium porro huic conatui aedula sanctorum Patrum lectio comparandum est, et quidem ejusmodi Patrum, qui data opera de dogmatibus ex disceptationum, quae in Ecclesia exortae fuerunt, occasione, cum oppositis haeresibus conflictantes, scripserunt. Sunt etenim antiqui Doctores, qui ex professo de dogmatibus, et quidem alter de hoc, alter de illo dogmate scripserunt; exempli gratia, Gregorius Nazianzenus de Trinitatis mysterio theologicis quinque orationibus, et Augustinus libro de Trinitate et de Filii Dei divinitate; praeter hoc Athanasius magnus de Spiritus Sancti divinitate quinque libro contra Arianos, et Basilius magnus quinque libro in Eunomium, Cyrillus Alexandrinus de Christi hypostasi, oratione in Nestorium. De duabus denique in Christo naturis unica Leonis Papae Romani epistola ad Flavianum Patriarcham Constantinopolitanum sufficit. De peccato originali et de gratia divina Augustinus plerisque libris contra Pelagianos, et ceteri. Ad haec plurimum conducunt tam oecumenicorum, quam provincialium acta et consultationes Conciliorum.

Ejusmodi praesidiis, praesertim vero Sacrae Scripturae lumine adjuti, theologiae scientiae Doctores non ludent operam.

Quoniam Theologiae doctores a recentioribus etiam heterodoxis doctoribus licebit interdum mutuari subsidia, non tamen oportet illum placitis eorum adhaerere, nec narratiunculis eorum acquiescere. Hoc non obstante eorum manuactioni, quibusnam illi ex Scriptura et ex antiquis Patribus desumptis documentis, praesertim ad dogmata nobis et heterodoxis communia propugnanda utantur, potest insistere, caute tamen fidem eorum allegationibus adhibebit, sed Scripturam ipsam, ipsaque Patrum libros, utrum textus allegatus inveniat et utrum in eodem sensu, in quo adfertur, positus sit, consulat. Frequenter etenim hi domini hallucinantur, testimonia, quae nusquam reperiuntur, adducunt. Non raro etiam textum sincerum detorquent. Habe vel unicum pro exemplo hoc Domini verbum ad Petrum: „*Ego oravi pro te, ne deficiat fides tua*.“ Dictum est Petro, quo ad solam ipsius personam in individuo; Romanenses vero ad suum Pontificem detorquent, colligentes inde Papam non posse, quamvis velit²⁾, in fidei articulis peccare. Doctoris igitur Theologiae est ea, non quae ex aliorum commentis hauserat, sed quae exquisite novit, docere; immo opportuno tempore discipulis etiam ille indicabit in libris, ut illis pariter constet, et dubium, vera ne an falsa doceat, tollatur.

VIII. Fortuito ex occasione scilicet allatorum monitorum, hic loci mentio est injicienda Bibliothecae, quae ut perquam est necessaria, ita debet esse usibus scholarum sufficiens. Quoniam Bibliotheca pro anima Academiae est reputanda; quae nisi adsit, Academiam spiritu vitali destituit, necessarium est. Porro Bibliotheca duobus rublionum

¹⁾ En iterum habes serpentem Reformatorum de auctoritate scripturae doctrinam.

²⁾ Id a Romanensibus minime gentium asseritur; docent enim iudicium Romani Pontificis tum esse infallibilem fidei regulam, cum ex cathedra loquitur, id est, ut verbis Vaticani concilii utamur, cum omnium christianorum pastoris et doctoris munere fungens, pro suprema sua apostolica auctoritate, doctrinam de fide vel moribus ab universa Ecclesia tenendam dedat. Const. dogm. Pastor aeternus, cap. IV.

брани, только бы книги по водамъ не разбрасали, но чли бы оныя въ самой библиотечной конторѣ.

А ученикамъ и прочимъ охотникамъ отворять библиотеку въ уреченные дни и часы.

И ходили бы въ библиотеку, которіе языкъ умѣють, въ особенные часы и дни по должности, а въ иные за охоту и въ урочное время.

Спрашивать бы всякаго свой учитель, котораго оны Автора чтеть, и что прочеть, и что писалъ: а естли чего не ураумѣль, тобъ ему объяснить учитель. Сіе весьма полезно и скоро человека аки претворяетъ въ иного, хотя бы прежде грубымъ былъ обычаемъ.

IX. Обращаясь къ школьнымъ учениамъ, сіе видится быть весьма благоуспѣшно, что могутъ нѣкая учения двое или трое вдругъ одного часа и однимъ дѣломъ подаваться. На примѣръ, уча Грамматикѣ, можетъ учитель съ нѣмъ учить купно и Географію и Исторію: понеже, по регуламъ Грамматическимъ, купно есть дѣлать экзерциціи, сіестъ обучатся въ переводахъ съ моего языка на языкъ тотъ, котораго учуся, и вопреки, съ языка того на мой языкъ. То можно велеть ученикамъ переводить по части Географію, или Исторію одну вѣдѣшнюю, либо Церковную, или на перемену оба тѣ учения.

Обаче, понеже Исторію честь безъ вѣдѣнія Географскаго, есть какъ бы съ завѣсными глазами по улицамъ ходить: того ради здравый совѣтъ есть годъ, Грамматикѣ опредѣленный, раздѣлитъ на двѣ части; и полгода первое учить Грамматику, съ Географіею, особенный въ недѣль день опредѣляя, въ который на картѣ будетъ учитель показывать циркулы, планиферія и универсальную ситуацию міра. А еще лучше бы дѣлать сіе на глобусѣ, и такъ обучать студентовъ, чтобъ могли перстомъ показывать, когда кто спроситъ ихъ: гдѣ Азія? гдѣ Африка? гдѣ Европа? и къ которымъ сторонамъ подъ нами лежитъ Америка? Таковыя и особѣ о Государствахъ: гдѣ Египеть? гдѣ Хина? гдѣ Португалія? и прочая.

А другое полгода давать въ экзерциціи переводить Исторію универсальную, да краткую, только бы былъ Авторъ чистаго языка Латинскаго, яковъи есть Юстинъ историкъ, и можно будетъ послѣ другихъ усмотрѣть.

И се весьма полезно; ибо ученицы великое ко учению возымѣють добродѣтельство, когда невеселое языка учене толь веселымъ міра, и мимошедшихъ въ свѣтъ дѣлъ познаемъ растворено имъ будетъ; и скоро отъ нихъ грубость отпадетъ, и еще при бергѣ почитай училищномъ не мало драгихъ товаровъ обращать.

X. Чинъ учени таковъи добръи кажется:

1. Грамматика купно съ Географіею и Исторіею.
2. Арифметика съ Геометріею.
3. Логика или Діалектика, и едно то двоименное учение.
4. Риторика купно или раздѣльно съ стихотворнымъ учениемъ.
5. Физика, присовокупя краткую Метафизику.

millibus comparata videtur sufficere. Bibliothecae copia magistra quotidie et omni hora libros in ipsius Bibliothecae depromptos ad loca, in quibus degunt, deportandi copia conceditur.

Studentibus vero et aliis Bibliothecae visendae cupidis bibliotheca certis diebus et horis patebit.

Linguarum periti Bibliothecam certis horis et diebus ex jure, aliis autem diebus animi causa, assignato tamen tempore, adibunt.

Ludimagister unumquemque suorum discipulorum de auctore quemcumque ille legat, quid ex eo exceperit, percontabitur; et lecta non intelligenti explanabit. Id magnopere prodest, et hominem incultis antea praeditum moribus in alium transformat.

IX. Scholasticorum studiorum si habeatur ratio, id optimum promittit profectum, si duae vel tres artes liberales uno tempore, eademque opera, tradi potuerint. Exempli gratia, docens Grammaticam poterit simul etiam docere Geographiam et Historiam. Cum enim discipuli in aliquo, quod sibi praceptor ex patria lingua in eam, quae discitur, et ex hac lingua in patriam transfundendum injunxit, sese exercitaturi ad Grammaticae regulas astringantur, possunt moneri, ut membratim, sive solam Geographiam, vel solam Historiam, eamque profanam vel ecclesiasticam, sive Geographiam et Historiam alternatim transferant.

Sed quoniam inter Historiae lectorem Geographiae ignarum et inter erronem obnuptis oculis plateas peragrantem parum sit discriminis, proficuum adfertur consilium. Annus Grammaticae impendendus in duas partes poterit dispeci: priore quidem dimidio Grammatica et Geographia explicabuntur ita, ut Geographiae unus in septimana dies detur, quo magister circulos et universum mundi situm in charta demonstrat; magis vero expedit, ut in globo haec ostendantur, et discipuli ita erudiantur, ut interrogati, ubinam Asia, ubi Africa, ubi Europa, et cui regioni America, quae nobis subjacet, respondent. Et singulatim de regnis, ubi Aegyptus, ubi Sinae, ubi Lusitania, et caetera, digito valeant indicare.

Altero autem anni dimidio, discipuli in Historia universali, compendiosa tamen, et a purae latinitatis Auctore, qualis audit Justinus¹⁾, et si qui alii eadem laude conspicui visi fuerint, conscripta, transferenda exercitabuntur.

Hinc magna expectanda est utilitas; siquidem discipuli ex tristi taedique plena linguarum doctrina capientes molestiam, eamque laeta mundi et eventuum, qui in mundo retroactis temporibus accidissent, contemplatione demulcentes, propensissimo in literas animo ferentur; et extemplo explosa rusticitate, in primo fere literarum littore, satis pretiosarum mercium explicatari aunt.

X. Ordo in literarum studiis observandus hic prae aliis commodus ac profuturus esse videtur:

1. Grammatica docebitur simul cum Geographia et Historia.
2. Arithmetica et Geometria.
3. Logica sive Dialectica, utpote eadem ars duplici nomine insignita.
4. Ars oratoria simul cum Poesi vel seorsum.
5. Physica cum compendiosa Metaphysica.

¹⁾ Auctor alterius a Christo saeculi, cuius proclarum habetur Historiae universalis compendium, ita inscriptum: *Historiarum Philippicarum libri XLIV.*

6. Политика, краткая Пуффендорфова, аще она потребна судится быть, и может она при-совокупиться въ Діалектику.

7. Богословія.

Первые шесть по году возмутъ, а Богословія два года. Ибо хотя и всякое ученіе, кромѣ Діалектическаго и Грамматическаго, пространное есть; обаче въ школахъ сокращенно трактовать надобь, и главнѣйшія только части. Послѣ самъ долгимъ чтеніемъ и практикою совершится, кто какъ доброе руководство получить.

Языкъ Грецкій и Еврейскій (еслии будутъ учителя), между иными ученіи урочное себѣ время примуть.

XI. Ректоръ и Префектъ усмотрѣть при-дѣльныхъ человекъ, в которыхъ ученіе и труды уже известны. И указать имъ Духовное Коллегіумъ тщательнымъ быть въ дѣлѣ своемъ съ таковымъ угроженіемъ, что ежели нечынно пойдуть ученія и неблагоуспѣшно; то они сами суду подпадутъ въ Духовномъ Коллегіумъ. И того ради смотрѣть должны, ходять ли всегда въ школу учителя, и такъ ли учать, какъ подобаетъ. И должны Ректоръ съ Префектомъ посѣтить въ недѣлю двѣ школы, а въ другую недѣлю другія двѣ, и такъ и прочія кругомъ. А когда въ школу придутъ, учитель при нихъ учить будетъ, а они слышати, хотя чрезъ полчаса; такожъ и вопросами отвѣдовать учениковъ, знаютъ ли, что уже должно бы имъ знать.

XII. Еслии кто отъ учителей противенъ покажется Академическимъ уставамъ, и непреклоненъ наставленію Ректорскому, такового Ректоръ объявить въ Духовное Коллегіумъ; и по сѣдованіи отставленъ или наказанъ будетъ по разсужденію.

XIII. Мощно и фискаловъ опредѣлить, которые бы насматривали, все ли во Академіи порядочно.

XIV. О ученикахъ сіе разсужденіе: должны вси Протопопы, и боготшіи и инии Священники дѣтей своихъ присылать во Академію. Мощно тоужь указать и градскимъ лучшимъ приказнымъ людямъ; а о дворянхъ, какъ собственная воля будетъ Царскаго Величества.

XV. Приходящіе же тые ученики былибъ при Академіи до конца всѣхъ ученій, и не отпускать отъ школы Ректору безъ вѣдома Духовнаго Коллегіумъ. А еслии бы Ректоръ или Префектъ, или инии кто отпустили ученика отай за мзду поданую, и на такого преступника опредѣлить жестокое наказаніе.

XVI. Всемъ повсюду извѣстно буди, что гдѣ будетъ человекъ ученый во Академіи, и отъ Академіи свидѣтельствованный того на степень духовныя или гражданскія чести не можетъ упредить неученый съ великимъ штрафомъ на власти оныя, которые бы инако сдѣлали.

XVII. Новопришедшаго ученика отвѣдать память и остроуміе; и еслии покажется весьма тупъ, не принимать въ Академію;

6. Puffendorfi succincta Politica¹⁾, si operae pretium esse videbitur: quae forsitan poterit etiam Dialecticae adjungi.

7. Theologia.

Priores universae sexennium, sed Theologia sola biparium sibi vindicabit. Quoniam enim omnes scientiae (si a Dialectica et Grammatica diacesseria) ad remotos excurrunt terminos, in scholis tamen in compendio, et quidem praecipuae illarum partes sunt tradendae. Ipsi enim discipuli ejusmodi fausto usi auspicio, prorogata legendi assiduitate et praxi, exquisitam comparabunt cognitionem.

Hebraea et Hellenica linguae (dummodo adfuerint, qui doceant) inter caetera studia peculiaris sibi horas postulabunt.

XI. Rector et Praefectus solertiae eruditionisque spectatae sunt eligendi. Hos spirituale Collegium, ut in suo munere exequendo gravam strenuamque ponant operam, jussu obstringet: quinimo minabitur ipsis iudicium, in quod, nisi bonus ordo in docendo observatus fuerit, et nisi literarum studia laudando cum profectu exulta fuerint, rationem spirituali Collegio reddituri accersantur. Eorum itaque interest observare, frequentant ne scholae Magistri, et eam ne, quam debuerant, in docendo sequantur methodum. Rector et Praefectus binas scholas una hebdomade, alteras binas altera hebdomade, et sic porro caeteras scholas ordine visitaturi sunt. Scholam ingressi, ludimagistrum se coram docentem audient saltem per semihoram. Propositis itidem quaestionibus tentabunt discipulos, utrum ea, quae pro temporis ratione capere deberent, sint assecuti.

XII. Si quis docentium academicis regulis inficias iverit, nec Rectoris monitis morigerum se praebuerit, de ejusmodi male morigerо Rector certius faciet spirituale Collegium. Reus proinde in iudicio convictus, schola movebitur, aut ex iudicii sententia praenam subibit.

XIII. Possunt etiam constitui Annotatores, qui advertant animum, utrum omnia in Academia decente ordine procedant.

XIV. De discipulis ejusmodi esto iudicium. Protopresbyteri, et tum lautioris tum tenuis conditionis sacerdotes, filios suos mittent in Academiam. Eadem lege ii: qui in tabulis Perscriptores, Notarii, vel Tabularii audiunt, et id genus alii, tenebuntur. Quantum autem ad Nobiles atinet, id a propria et peculiari Regiae Majestatis dependet voluntate.

XV. Discipulos in academicorum civium numerum cooptatos Rector non potest ab Academia, spirituali Collegio inscio, in perpetuum dimittere, priusquam studiorum cursum absolverint: alioquin tam in Rectorem, sive in Praefectum, quam in quemvis alium, qui muneribus corruptus discipulis abeundi facultatem indulerit, utpote transgressorem, severo animadvertetur.

XVI. Omnes et singuli, ubi vis locorum positi, pro certo habeant, hominem in Academia eruditum, et Academiae commendatis literis ornatum, omnibus, qui in officinis scientiarum non sunt exalti, in obtinendis tam spiritualium quam civilium dignitatum gradibus palmam praeripere. Gaudentes vero quadam potestate, contrarium molitari, multa afficientur.

XVII. Tyro discipulus, si facto sagacitatis et memoriae periculo, prorsus tardus apparuerit, in Academiam minime admittetur: quoniam annorum

¹⁾ Puffendorfi, quem magis aestimabo: Petrus I, nullum opus hoc titulo inscribitur; sed conjicere licet, liberum De officio hominis et civis hic ab imperatore notatum esse.

ибо дѣла потеряешь, а ничего не научишься; а обаче возыметь о себѣ мнѣніе, что онъ мудрый, и отъ таковыхъ гнѣтъ горшка бездѣльниковъ. А чтобъ который не притворялъ себе тупости, желая отпуску въ домъ, какъ до другіе притворяютъ телесную немощь отъ солдатства; искушенію ума его цѣлымъ годъ положить. И можетъ умный учитель примыслить способы искушенія таковыя, яковыхъ онъ познать и ухитрять не донается.

XVIII. Буде покажется дѣтина неподобной злобы, свирѣпый, до драки скорый, клеветникъ, непокоривъ; и буде чрезъ годовое время ни увѣщанія, ни жестокими наказаніями одолѣть ему не возможно: хотѣвъ и остроумнѣе быть, выслать изъ Академіи, чтобъ бѣшеному мечу не дать.

XIX. Мѣсто Академіи не въ городѣ, но въ сторонѣ на веселомъ мѣстѣ удобное, гдѣ нѣтъ народнаго шума, ниже частыя окаянія, которыя обычно мѣшаютъ ученія и находить на оцѣ, что похищаютъ мысли молодыхъ чело-вѣкъ, и прилѣжать ученіемъ не попускаютъ.

XX. Не надобѣ хвалиться Академіи, но ниже смотрѣть на то, что много учениковъ имѣеть: сіе бо весьма суетно есть: но смотрѣть, какъ много есть остроумныхъ и добрыхъ учащихся, съ великою пользою надеждою, и какъ бы оныхъ додержать постоянныхъ до конца.

XXI. И сіе есть отнюдь непотребно, паче же и тщетно, чтобъ студентовъ, какіе ни придутъ, принимать на поденныя деньги Государевы.

Приходить бо многіе не для ученія, но еще иные и неспособные по природѣ, для жалованья только, нищетою нуждою влекомы. Иные же и способные, да сколько похотятъ при Академіи жить, а когда и куды хотять, отходить. Чтожь съ того добра? Только суетный убытокъ.

Принимать бы студентовъ съ разсмотрѣніемъ остроумія, и они бы запись давали на себѣ, что до конца ученія пребудутъ во Академіи, подѣ великимъ штрафомъ, естли бы объята своего не исполнили безъ крайней нужды.

И такъ можно будетъ, оныхъ по совершеніи школьномъ, презентовать Царскому Величеству и, по Его Величества Указу, опредѣлять оныхъ на разныя дѣла.

XXII. Но что паче всего, и почитай едино есть потребно и полезно, быть при Академіи, или въ началѣ и безъ Академіи Семинаріумъ для ученія и воспитанія дѣтей, какіе вымышлено немало во иноземныхъ странахъ.

А того нѣтъ здѣ образъ представляется.

(О СЕМИНАРІИ.)

1. Построить домъ образомъ монастыря, котораго пространство и жильѣ и всякіе къ препитанію, и одѣжанію и прочимъ нуждамъ припасы быдѣтъ противъ числа дѣтей (каковое определено будетъ по воли Царскаго Величества), пятьдесятъ, или сѣмьдесятъ или больше, такожъ и потребныхъ управителей и слу-жителей.

2. Въ дому томъ имѣютъ жить дѣти и уже и большаго возраста юноши, по оуби-

jacturam facturum, oleum et operam perdet; superba tamen, ac si ipse esset sapiens, intumescet opinione. Horum pebulionum genere nihil est detestabilius. Ne quis porro a literarum studiis abhorrens, hebentudinem sibi eo animo, ut ad patrios redire penates licet, perinde ac tyrones, qui simulato morbo militiam conantur eludere, affingat, testando illius ingenii acumini annuum spatium tribuitur. Imo sagax paedagogus poterit ejusmodi ad periculum faciendum modos comminisci, qui solertiae et astutiae aeleronis sint impervii.

XVIII. Si puer fuerit obstinatae malitiae, ferox, ad rixas proclivis, calumniator, contumax, qui monita et atrocia verba ad se emendandum, per annum adhibita, superaverit, licet ingenii acumine polleat, ne furibundus ense armatus grassetur, expellendus est ex Academia.

XIX. Ne tumultus vulgi aliaeque variae occasiones sint melioribus literis impedimento; neve in oculos juventutis quippiam incurrat, quod teneras mentes a literarum studiis avocet, Academia non intra muros, sed extrinsecus in loco amano idoneo est erigenda.

XX. Multitudo discipulorum non praebet ansam Academiae gloriandi; haec enim vana omnino est gloria; nec numerus, sed qualitas in censum venit; nimirum observandum est, multi ne sunt solertes, et quot sunt, qui laudabiliter cum conspicua utilitatis spe literis operam navant. Providendum etiam est, ut illi benemerati ad extremum a vitiiis immunes perseverent.

XXI. Res prorsus inepta, immo etiam inanis esset, si discipuli undequaque advenientes, in Academiam et quidem ex aerario Regis sustentandi, admitterentur.

Multi enim intrudunt se in Academiam non eo animo, ut erudiantur, utpote ex natura ad literas inepti, sed spe stipendii, quo diurno vitui consulant, utpote pauperculi. Quidam autem idonei quidem sunt, sed tamdiu manent in Academia, quamdiu ipsis libet; deinde quocumque et quando-cunque velint, abeunt. Nulla inde utilitas, sed solum est detrimentum.

Admittendi equidem sunt discipuli probatae solertiae, qui itidem se chirographo obstringant, se scilicet in Academia, usque studiorum cursum confecerint, esse mansuris, et grandi muletiae, si suum promissum abque summa necessitate interversum ausint, fore obnoxios.

Hi peracto studiorum cursu poterunt sicuti Regiae Majestati, ex cuius edicto ad varia munia astringantur.

XXII. Expediit equidem, imo praecipuum et unice maxime necessarium esse censeatur, ut seminarium Academiae adjungatur; vel itidem, antequam Academia dampserit principia, illud instituat in tenerae aetatis educandae profuturum; prout multa ejusmodi in extraneis regionibus sunt usu recepta.

Quaedam illius idea hic depingitur.

(DE SEMINARIO.)

1. Domus ad modum monasterii est aedificanda, cuius amplitudo et intra eam domicilia et omnigeni ad victum et amictum ad aliaeque necessitates requisiti apparatus, nec non idonei homines, tam qui curam gerant, quam qui famulentur, alumnorum multitudini, quanta ex Regiae Majestatis placito definita fuerit, sufficiant.

2. In illa domo pueri, quinimo provecioris aetatis adolescentae, octoni vel noveni sub eodem

или по девяти человекъ въ одной избѣ. Оба же съ такимъ расположеніемъ: большіе во единой, средніе въ другой, малые въ третьей избѣ.

3. Всякому мѣсто опредѣлить при стѣнѣ вмѣсто собственной конторы, гдѣ его стоять кровать складная, чтобы въ день логоваща знать не было; также шкафа на книжки и инныя вещицы, и стулья для сидѣнія.

4. Во всякой избѣ (сколько оныхъ будетъ) имать быть Префектъ, или надсмотрщикъ, человекъ хотя неученый, обаче честнаго житія, толькобъ не вельми свирѣпый и не меланхоликъ, лѣтами отъ 30 до 50-го году. А дѣло онаго сие: надсматривать, чтобы между Семинаристы (такъ воспитываемые въ дому томъ нарицаются), не было ссоръ, драки, сквернословія, и всякаго инаго безчестія, и чтобы во уреченные часы всякъ дѣлалъ, что должно. А всякъ бы Семинаристъ изъ избѣ своей безъ его благословенія не исходить, и то со объявленіемъ причины, куды и для чего исходить.

5. Въ томъ же дому подобаетъ быть хотябъ тремъ ученымъ человекѣмъ монахомъ или мирскимъ, изъ которыхъ одинъ будетъ Ректоръ, дому всего управитель, а два Экзаминаторы, сестры розыщики учения, какъ кто учится лѣниво или прилѣжно.

6. Во всякой избѣ Префектъ имать власть наказывать себя подчиненныхъ за преступленіе, но малыхъ розгою, а среднихъ и большихъ словомъ угрозытельнымъ, а потому на не исправляющихся доносить Ректору.

7. Также Экзаминаторы за лѣность во учении съ малыми, средними и большими пощучать будутъ, и Ректору доносить.

8. Ректоръ, верховная власть всѣхъ всякимъ по разсужденію наказаніемъ наказывать можетъ. А кто непреклоненъ ко исправленію явится, того Ректору не отпускать изъ Семинаріумъ безъ вѣдома Духовнаго Коллегіумъ.

9. Опредѣлить времена ко всякому дѣлу и покою Семинаристомъ, когда спать ложиться, когда вставать, молиться, учиться, читать за трапезу, гулять и прочая. И вси бы оныя часы колокольцемъ означать, и вси бы Семинаристы, какъ солдаты на барабанной бой, такъ на колокольцевъ голосъ, принимались за дѣло, какое на часъ уреченной назначено.

10. Не отпускать изъ Семинаріумъ въ города, или куды ни есть, къ своимъ въ гости, пока Семинаристъ не обикнетъ, пребывая въ Семинаріумъ, и не ощутитъ знатной пользы таковаго воспитанія, а именно: до трехъ лѣтъ, по приходѣ всякаго въ Семинаріумъ, не выпускать никуда; а и по третьемъ году, не больше дважды въ годъ позволить выдти въ гости къ родителямъ или сродникамъ, и то не далеже отстоящимъ, такъ чтобы не больше седми дней прошло отъ шестнасти до возвращенія въ самый домъ Семинаріескій.

11. А когда и такъ испущенъ будетъ въ гости Семинаристъ, то обаче придавать оному честнаго человека, яко Инспектора или наблюдателя, который былъ бы при немъ вездѣ, и всегда и при всякихъ случаяхъ, и по возвращеніи давать бы репортъ Ректору, что дѣлалось. А естли бы тотъ приданный Инспекторъ, попорочи ему, утаилъ нѣчто худое, и таковаго плута бить горадо. А можно будетъ тоя познать и по сему, что возвратившійся Семинаристъ

tecto habitabunt; ea tamen cautione, ut pueritia, adolescentia, et juvenus separatis conclavibus discriminentur.

3. Quilibet ad parietem societur locus quasi peculiare cubiculum, ubi statuat lectulus, qui ita diurno tempore componatur, ut lectulus esse minime appareat, repositorium libris aliisque rebus servandis aptum, et sedile ad sedendum.

4. Unicuique habitaculo, quotquot fuerint, Inspector praeficitur, homo quamquam non literatus, probatae tamen vitae, non ferax, intra 30 et 50 annos. Illius est inspicere, ne Seminarii alumni (seminaristae vulgo dicti) alitercentur, ne vellicent; ut ab obscenis putidisque sermonibus omnique petulantia abtineant, ut unusquisque assignato tempore suum munus exequatur, nec ullus alumnorum ex habitaculo absque illius licentia egrediatur, idque indicata ratione, quorum et quo fine exeat.

5. Intra easdem mansiones debent esse saltem tres homines docti, monachi sive saeculares, quorum primus Rector vel totius domus Director, duo posteriores vocabuntur Examinatores, id est, Inquisitores studiorum, quomodo unusquisque in doctrina proficiat, negligenter an industrie.

6. Penes Praefecti arbitrium est pacem infligere subordinatis; hoc nihilominus discrimine, ut parvulos virgis, mediae vero et provectoria aetatis minia et objurgatione castiget. Si qui vero minus morigeri extiterint, eos apud Rectorem deferet.

7. Eodem modo Examinatores parvos, medioceres et provectorios tractabunt, Rectorem pariter certiorum facturi.

8. Rector in Academia omnium est suprema potestas, vario castigationum genere corripienti jure praeditus; jure tamen ablegandi a Seminario eum, qui nullam ad frugem redeundi spem praese fert, nisi prius spirituale consuleret Collegium, privatur.

9. Horae cuique negotio exequendo et capiendae quieti, qua itidem eundem est dormitum, qua surgendum, orandum, discendum, qua eundem est pransum, ab opere cessandum, et caetera, sunt assignandae; de unaquaque hora ex dato per campanulam signo constabit, ut omnes discipuli sono campanulae perinde atque milites τυμπανο provocati, opus certae horae attributum aggrediantur.

10. Alumni priusquam vitae in Seminario ducebant assueverint perspectamque ejusmodi educationis utilitatem sibi habuerint, ex Seminario in oppidum aut aliorum apud consanguineos hospitaturi non sunt dimittendi. Et quidem a tempore, quo in Seminarium erunt recepti, ad triennium decursum prorsus non sunt dimittendi. Quinimo, elapso triennio, alumni ut apud parentes consanguineosque, qui non tam longe distant, ut eorum exitus regressusque in Seminarium diutiore quam hebdomado temporis intervallo indigeant, hospitentur, non nisi semel per annum possunt veniam impetrare.

11. Cum vel hac lege hospitaturus alumnus abundi facultatem nactus fuerit, adjunctum tamen sibi habebit comitem exploratae virtutis tanquam inspectorem, qui illi ubique, semper et in omnibus occasionibus praesens adsit, Rectorem a rebitu de omnibus, quae acta fuerint, certiorum facturus; alioquin iste additus inspector si indulgens alumno aliquid nefas celatum, iverit, ejusmodi veterator verberibus probe excipiendus est. Facinus autem silentio tectum inde colligi potest, quia discipulus

наркста не можеть не показати на себя нѣкоей прежнихъ нравовъ и охоты камѣны.

12. А когда какіе сродники придуть въ Семинаріумъ посѣтитъ своего тамо сродника, и такъ гостей, съ нѣдомомъ Ректорскимъ, ввѣсть въ трапезу или иную обѣду нѣбу или въ садъ, и тамо бѣлымъ съ сродникомъ своимъ разговаривать, и мѣрно душанемъ и питіемъ потратовать ихъ можно, самому присутствующему Ректору или одному Экзаминатору, по разсужденію шить.

13. Такое молодыхъ челоуѣкъ житіе кажется быти стужительное и заключенію плѣнническому подобное. Но кто обикнеть такъ жить, хотя чрезъ одинъ годъ, тому весьма сладко будетъ. Обаче ко врачеванію скуки, послѣдствующія регулы угодны суть.

(*Regulae pro evacuando spiritu.*)

A. (14). Не принимать до Семинаріумъ, только малыхъ дѣтей отъ десятого до пятнадцатаго году возраста, а выше того развѣ за прошеніемъ честныхъ лицъ, свидѣтельствующихъ, что отрокъ и въ домѣ родительскомъ жель въ страхѣ и добромъ насмотрѣніи.

B. (15). На всякъ день два часа опредѣлить на гулянье Семинаристамъ, а именно: по обѣдѣ и по вечерѣ, и тогдабы не болѣе нѣкому учиться, и ниже книжки, въ рукахъ имѣть. А гулянье было бы съ играми честными и тѣлодвижимымъ, лѣтомъ въ садѣ, а зимою въ своей же избѣ. Ибо сіе и здравію полезное есть и скуку отгоняетъ. А еще лучше такковыя избирать, которыя съ потѣхою подають полезное нѣкое наставленіе. Такое, на примѣръ, есть водное на регулярныхъ судахъ плаваніе, Геометрическія размѣры, строеніе регулярныхъ крѣпостей и прочая.

C. (16). Можно единожды или дважды на мѣсяць, наипаче лѣтомъ, проѣздитъ на острова, на поля и мѣста веселыя, къ дворамъ загороднымъ Государевымъ, и хотя единожды въ годъ въ Санктпетербургъ.

D. (17). Въ трапезѣ чтеніе будетъ ово Исторіи воинскихъ, ово Церковныхъ. А въ началѣ всякаго мѣсяца чрезъ два или три дни чтомы да будутъ повѣсти о мужахъ, во ученіи просвіаныхъ, о Церковныхъ великихъ учителяхъ, такожъ и о древнихъ и нынѣшнихъ Философахъ, Астрономахъ, Риторахъ, Историкахъ и прочая. Ибо такovýchъ повѣстей слышаніе и сладко есть, и къ подражанію мудрыхъ оныхъ людей поощраетъ.

E. (18). Можно же еще дважды въ годъ или болѣе дѣлать нѣкія акція, диспуты, комедіи, риторскія экзерциціи. И то бо зѣло полезно къ наставленію и къ резолюціи, сіесть честной смѣлости, наковыя требуетъ проповѣдь слова Божія, и дѣло пооскъское, но и веселую перемѣнну дѣлають такowymi акціи.

F. (19). Могуть уставлены быти и нѣкіи почести добры и тщательно учащимся.

G. (20). Добры въ великіе праздники быти при столѣ оныхъ Семинаристовъ гласоуѣ Музыкшескихъ инструментовъ; и сіе не трудно: ибо перваго токмо нанять мастера, а отъ него

post reditum in Seminarium non potest, quod ali- quod degenerantis morum probitate remissioraque studii praeponderet iudicium.

12. Advenientes ad Seminarium consanguinei, consanguineam ibi conventuri, possunt in caenaculi palatium aut in aliud publicum aedificium aut denique in hortum, annuente Rectore, introduci, ubi copiam habebunt colloquendi cum consanguineo. Cibe pariter atque possunt refici, Rectore ipso vel Examinatore uno praesente, pro conditione personarum.

13. Hujusmodi tenerae aetatis vita molesta quidem et captivorum carceri non dissimilis esse videtur; sed qui vel unico anno confecto huic vivendi rationi assueverit, nae in magno ejus capietur dulcedine. Taedio autem tollendo sequentes inserviunt regulae:

(*Regulae taedio tollendo inservientes.*)

A. (14). Pueri in Seminarium qui non sint intra decem et quindecim annos non admittentur. Nati vero majoribus, nisi homines fide digni, eos in paterna domo honeste et in timore educatos esse, testati fuerint, aditus intercluditur.

B. (15). Binis horis cuiusque diei, prandio scilicet et caena sumptis, discipuli omni prorsus opere, ita ut hoc temporis intervallo non solum discere, sed etiam librum legere non liceat, vacabunt. Hoc vero otii tempus honestis ludis cum corporis motu, aestate quidem in horto, hieme vero sub tecto, ubi degunt, transigent. Ita enim valitudini eorum servandae et taedio discutiendo consulatur. Satius vero ejusmodi ludi sunt eligendi, ex quibus discipuli inter ludendum non nihil profuturae exercitationis addiscant. Pro exemplo sit natatio cum directa ad regulas natandi ad ipsiusque instrumenti artificium attentione, dimensiones geometricae, arcium simulacra ad regulas extracta, et caetera.

C. (16). Licebit discipulis semel iterumque intra menstruum tempus, vel maxime aestate, insulas, campos et amena loca, item in suburbio regias aedes, et saltem semel per annum Petropolim visitare.

D. (17). Ad mensam tum militaria, tum ecclesiastica Historia legetur. Ineunte autem mense, biduo vel triduo legentur Historiae de viris, qui literis incluserunt, de magnis Doctoribus Ecclesiae, de antiquis et recentioribus Philosophis, Astronomis, Oratoribus, Historiographis et id genus aliis. Hujusmodi enim narrationes auribus perceptae ut sunt jucundae, ita ad aemulandum calor addunt.

E. (18). Cum quaedam actiones, disputationes, comediae et oratoriae exercitationes multum conducant, non solum ut discipuli erudiantur prompteque respondeant, id est, decorem comparent confidentiam, qua verbi divini praedicatio et legationum negotia indigent, sed etiam ad percipiendam ex ejusmodi exercitationibus gratam mixturam praeferunt, in rem ergo est, ut binis vel pluribus vicibus id genus exercitationes per annum habeantur.

F. (19). Non absolum est, ut illi qui naviter et coeclerter in studiis proficiunt, quaedam honoraria quibus orantur decernantur.

G. (20). Diebus solennium festivitatum ad mensam alumnorum apposite possunt usurpari musica instrumenta. Nec hoc factu est difficile. Primus etenim unicus, tantam pretio conducitur musice

наученные охотыме Семинаристы должны будут и других научить на свое место туе.

И сй седмь воспоминаемыя регулы служить мо усовершенію учащихса.

21. Подобаетъ быть въ Семинаріумъ Церкви, Аптеки и Доктору, а школы въ близкой Академіи, куды Семинаристы ходятъ учиться будутъ. А естли въ Семинаріумъ и школы и учителя будутъ, то Академія и Семинаріумъ вмѣстѣ будутъ. А для учениковъ прочихъ, которые не похотятъ жить въ Семинаріумъ, можно построить нѣсколько жилья въ Семинаріумъ, и пустить въ наемъ студентамъ.

22. Регулы учителей, учении и учениковъ, выше во Академіи описанныя, и здѣ хранитися должны.

23. Семинаристы едины будутъ люди убогихъ, и тѣмъ, по милости Царскаго Величества, прѣпитаніе и одѣжаніе и прочая нужная возимъютъ. А другіе богатыхъ людей дѣти, которые должны будутъ платить за кормъ и одѣжаніе, а цѣны будутъ единой, навсегда опредѣленной.

24. Какъ придетъ Семинаристъ въ совершенный разумъ, и къ большимъ учениямъ достигнетъ; то долженъ учинить въ церкви Семинарійской при прочей братіи своей присягу на томъ, что хочетъ онъ быть вѣренъ Царскому Величеству и Его Наслѣднику, и готовъ къ службѣ, до которой угодеиъ естъ, и пованъ будетъ Указомъ Государевымъ.

25. Совершившихса во учении Семинаристовъ не отпустить Ректоръ отъ Семинаріумъ, пока прежде не объявитъ до Коллегіумъ Духовнаго, а Коллегіумъ презентовать оныхъ будетъ Царскому Величеству. И потому дать онымъ абшичь со свидѣтельствомъ искусства ихъ.

26. А которые Семинаристы, по совершеніи учении, удобнѣиши покажутся къ дѣлу духовному, и оныи у Епископовъ были ближайши ко всякимъ степенемъ властелинскимъ паче прочихъ, хотя бы и равно онымъ искусныхъ, но не въ Семинаріумъ воспитанныхъ, развѣ бы нѣкій знатный порокъ на Семинаристѣ показался, и то не быть бы оной пороку отъ клеветы. А на завистниковъ и клеветниковъ опредѣлить жестокое наказаніе.

До здѣ о Семинаріи. И можно впередъ будетъ больше придумать, или отъ иноземныхъ лучшихъ Семинаріовъ информація проискать.

А отъ такового воспитанія и учениа востинну надѣянтыя великой пользы отечеству.

XXIII. О проповѣдникахъ сана Божіа послышанія регулы полезныя суть:

(О ПРОПОВѢДНИКАХЪ.)

1. Никтоже да дерзаетъ проповѣдать не въ сей Академіи учении, и отъ Коллегіумъ Духовнаго не свидѣтельствоваанныи. Но естли кто учился у иноштрцовъ, тотъ бы имѣть себе прѣжде въ Духовномъ Коллегіумъ, и тамо его испитать, какъ искусенъ въ Священномъ Писаніи; и слово бы сказать о томъ, о чемъ ему повелитъ Коллегіумъ; и естли искусенъ покажется, то дать ему свидѣтельство, что, аще

magister; caeteri ex alumnis musicae studiosis ab eo edocti alios sibi successuros gratis et quidem ex officio suo sunt docturi.

Haec igitur septem allatae regulae exhilarandis discentium animis inseruiant.

21. In Seminario debet esse templum, medicamentorum officina et medicus. Scholae porro sint in proxima Academia. Si vero scholae etiam fuerint in Seminario, Academia et Seminarium ibidem loci habebuntur. Si qui autem discipulorum in Seminario noluerint habitare, possunt extra Seminarium aliquot aedes erigi, quas pretii conducturi musis operantes inhabitabunt.

22. Quaecumque ad docentes, ad discentes et ad ipsa studia pertinentes regulae supra, ubi de Academia erat sermo, sunt traditae, hic etiam sunt observandae.

23. Discentium in Seminario quidam forte erunt inopes, ideoque ex Regiae Majestatis liberalitate victum, amictum, caeteraque obtinebunt; quidam autem divitum parentum liberi, ideoque ad solvendam pro alimentis et vestibus pecuniam astringuntur. Solutionis porro pretium vel semel definire sufficit.

24. Qui in Seminario inbuitur literis, statim, ac ad maturitatem ingenii perveniet gradumque ad altiores scientias promovebit, debet se in Seminarii templo praesentibus suis condiscipulis iurando obstringere, dabitque fidem se velle esse Augustissimae Regiae Majestati Illiusque Haeredi fidelem ac promptum ad servitia praestanda, ad quae erit idoneus, et quibus ex Regio mandato obeundis addictus fuerit.

25. Discipulos in Seminario scientiis exquisite exultos Rector, inconsulto spiritali Collegio, missos facere non potest. Siquidem Collegium eos Regiae Majestati prius conspiciendos exhibebit, deinde potestatem abeundi eis indulgens, literas, eorum in studiis laudabilem profectum testaturus, impertiet.

26. Educati in Seminario, stadio literarum decurso, si qui ad exequenda spiritalia munia magis idonei exatiterint, illi in obtinendo ab episcopis quovis priorum dignitatum gradu alii licet aequae vulgaris literaturae peritis, non tamen in Seminario educatis, praecedent; nisi perspicuum et grande, idque a calumniatoribus non confictum vitium obstiterit. Cum calumniatoribus autem et osoribus summo jure est agendum.

Haecenus de Seminario. Possumus etiam plura excogitare aut ab aliis extraneis celebrioribus Seminariis mutuari institutiones.

Ab educatione porro et literarum studiis hunc in modum institutis magna profecto Patriae utilitas est praestolanda.

XXIII. Praedicatoribus cerbi divini sequentes regulae praesunt:

(DE PRAEDICATORIBUS.)

1. Nulli publico Concionatoris munere fungi, qui in hujus Academiae literarum officina non esset exultus nec spiritalis Collegii testimonio munitus, licebit. In heterodoxarum vero scholarum alumnos spiritalis Collegium, cuius examini ut se sistant oportet, inquirat, utrum ejusmodi literatus sacrae Scripturae sensum intelligat; deinde concionem de argumento sibi a Collegio assignato dicat. Si itaque sui muneris exequendi industriam

похощетъ быти въ чину священническомъ, мощно ему проповѣдать.

2. Проповѣдали бы проповѣдники твердо; съ доводомъ Священнаго Писанія б доказаніи, о исправленіи житія, о почитаніи властей, паче же самой высочайшей власти Царской, о должностяхъ воинскаго чина. Истребляли бы суевѣріе; вкореняли бы въ сердца людскія страхъ Божій. Словомъ рещи: испытывали бы отъ Священнаго Писанія, „*что есть воля Божія, свѣтлая, видная и совершенная*“, и тобы говорили.

3. О грѣхахъ во обществѣ говорить, а не именовать кого, развѣ быти бы публиковать отъ всей Церкви. Но и когда провѣстется о нѣкоемъ лицѣ недобрымъ нѣкій сдѣхъ, о семъ или ономъ именно грѣхъ, и тогда проповѣдникъ долженъ о таковомъ грѣхѣ молчать на словѣ. Ибо если вспоминать грѣхъ той, хотя бы и не вспоминать лица именно; обаче помыслить народъ, что на оное лице громъ той есть. И тако оному умножится печаль, и оны не о своемъ исправленіи, но паче о мщеніи, на таковаго проповѣдника думать станеть. Чтoby изъ того пользы? Если чей грѣхъ великій, съ презрѣніемъ закона Божія, самохотно отъ грѣшника гордаго явленъ будетъ: то его Епископу, а не коему либо Пресвитеру штрафовать, такимъ способомъ, какъ выше говорилось въ дѣлахъ Епископскихъ о анаемѣ.

4. Обычай нѣкимъ проповѣдникамъ есть, аще кто его въ чемъ прогнѣять, на проповѣди своей мететь оному, хотя не именно терная слава его, обаче такъ говори, что можно слышателямъ знать, о комъ рѣчь есть: и таковыя проповѣдники самые бездѣльники суть, и оныхъ бы жестокому наказанію подвергать.

5. Неурягоже вельми проповѣднику, на паче юному, говорить о грѣхахъ властительскихъ, или обличительнѣ къ лицу слышателей. Такъ на примѣръ: „Не имѣете страха Божія, нѣтъ у васъ любви ко ближнему; немилосердни есте, другъ друга обидяте.“ Но долженъ паче въ первомъ лицѣ, во множественномъ числѣ такъ говорить: „Не имѣемъ страха Божія, нѣтъ у насъ любви ко ближнему; немилосердни есми, другъ друга обидимъ.“ Ибо сей образъ слова вроткій есть, поуже и самъ проповѣдникъ въ число грѣшниковъ мѣшаетъ себе, какъ-то и самая истина есть: „*много бо дерзаша еси*“. И тако Павесть Апостоловъ, обличая учителей, которые, ставя себя высоко, по своему имени ученикамъ своимъ нарицаются желали, не вспоминая оныхъ именно, на себя акибы вину тую приеждеть, въ первомъ посланіи къ Коринтеомъ въ главѣ первой, таковы и на другомъ своихъ Петра, Аполоаса: „*Ктоже, рече, оны еси ималомъ: аки убо еси Павелъ, аки же Аполоасовъ, аки же Кифинъ, аки же Христосъ. Еда раздѣлса Христосъ? еда Павелъ распялся по сасъ, или ео или Аполоасоу крестистоса?*“ и прочая. А что оны вину сию пренесе на себе и на другихъ, самъ свидѣтельствуеъ. Ибо долго о томъ поговорилъ, таже въ главѣ четвертой исповѣдуетъ: „*да не, братіа моя, превраташа на себѣ и Аполоасоу насъ ради, да оны насъ научиша не паче мудрствовати написаннаго*“, и прочая.

6. Долженъ всякъ проповѣдникъ имѣти у себя книги святаго Златоустаго, и прилично

прае се forte visus fuerit, commendatitius literis eo sine, ut illi ad sacerdotij ordinem promotio liceat concionari, instructur.

2. Oportet ut praedicatores solido sacrae Scripturae innixi fundamento concionentur de poenitentia, de vitae renovatione, de honorandis potestatibus, maxime vero de ipsa suprema Regia potestate honoranda, et de cuiusque ordinis munio: ut extirpent superstitiones, hominum cordibus Dei timorem verbo insaluent. Ut rem paucioribus absolvam, debent scrutari et probare, ex sacra Scriptura, „*Quae sit voluntas Dei bona et bene placens et perfecta*“ (Rom. XII, 2), et de hac exequenda concionari.

3. De peccatis universae est loquendum, nullius hominis, nisi quis a tota Ecclesia proclamatus esset, facta mentione. Si itidem turpia quidam de cuiusdam personae facinore rumor disseminaretur, praedicator id flagitium silentio in concione praeteribit. Simul enim atque illius facinoria, nulla licet personae nominatim injecta mentione, meminerit, ex populi conjectura concionator sana illam personam impetare credetur; quo fiet, ut eiusmodi homo acerbior affectus dolore, non ad frugem redeundi, sed ultionis a tali concionatore sumendae studio tenebitur: Quid igitur inde cummodi? Peccat ne aliquis graviter, divinam legem habens despiciatui, et suum peccatum consulto et superbe jactat, episcopi intererit ea ratione quae inter episcoporum munia, ubi de anathematis diximus vinculo, praescribitur, non itidem cuiusque praesbyteri, in illum animadvertere.

4. Quidam concionatorum deprehenduntur haec gaudere consuetudine, ut ab aliquo ad iram provocati concionantes ulcisci conentur: et quanquam suppresso nomine alterius famam calumnientur, ita tamen ut auditores facili negotio, ad quem sermo dirigatur, colligant. Huiusmodi concionatores sunt profecto nebulones nequissimi, atrocique poenae sunt subijcendi.

5. Magno dedecori adscribitur concionatori praesertim aetatis haudquaquam provecetae, si imperiosa peccata quasi praesentibus auditoribus exprobrare annitatur; si, exempli causa, in hunc modum loquatur: „Deum non timetis, non amatis invicem, crudeles estis, alteri in alteros estis injuriosi.“ Sed magis congruum est, ut in prima plurali personae proferat in hunc modum: „Deum non timeamus, mutuae erga proximos charitatis sumus expertes, sumus immisericores, alter alteri invicem sumus injuriosi.“ Haec enim formula loquendi est mitior, utpote concionatorem peccatorum numero complectens: quod quidem esse verissimum, ex eo „*In multis enim offendimus omnes*“ (Jac. III, 2) evincitur. Ita etiam Paulus apostolus eos doctores, qui alta de se concepta opinione tumidi discipulos de suo nomine nuncupatos volebant, redarguens, suppressis nominibus, quasi sibi suisque sociis Petro et Apollo culpam illam imputari patitur: „*Unusquisque, inquit, vestrum dicit: Ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, ego vero Cephae, ego autem Christi. Divinus est Christus? Numquid Paulus crucifixus est pro vobis? Aut in nomine Pauli baptizati estis?*“ (I Cor. I, 12, 13.) Hanc autem culpam in se atque in alios transtulisse ipse testatur. Fuit etenim de hoc disserens, tandem fatetur: „*Haec autem fratres transfiguravi in me et Apollo propter vos, ut in vobis discatis, ne supra quam scriptum est unus adversus alterum inflatur pro alio*“, etc. (Ib. IV, 6.)

6. Cuiusque concionatoris refert, libros sancti Chrysostomi ad manus habere, inque iis diurna

честе оныя: ибо тако приобучится складать чистѣйшее и яснѣйшее слово, хотя и не будетъ Злагоустому равное; а кознодѣшкови легкомысленныхъ, каковыя наипаче Польскіе бывають, не чель бы.

7. Аще проповѣдникъ видитъ отъ слова своего въ народѣ пользу, да не хвалится тымъ. Аще же не видитъ, да не сердитуется, и людей за сѣя да не поноситъ. Дѣло ихъ есть говорить: а обращение сердець человеческихъ, дѣло Божіе есть. „*Am nasadim, Amallos nam, hanc aegē coarsam.*“

8. Безумно творять проповѣдники, которые брови свои поднимають, и движенье раменъ авдляютъ гордое, и въ словѣ ничто такое проговаривають, отъ чего можно познать, что они сами себѣ удивляются. Но благоразумный учитель, елико мощно, да тщется и словомъ и всего тѣла дѣйствіемъ такового себе показывать, что онъ ниже помышляетъ о своемъ остроуміи или краснорѣчїи. И того ради часто подобаетъ мѣшать краткія оговорки съ смиреннымъ вѣкиемъ самаго себе понижениемъ. На примѣръ: „Молю вашу любовь да не смотрите, кто глаголетъ: что бо самъ о себѣ засвидѣтельствовать могу вамъ, развѣ яко грѣшникъ есмь? Вѣруйте слову Божію: ибо отъ Писаній священныхъ, а не отъ моего вымысла потщуся.“ и сямъ подобна.

9. Не надобно проповѣднику шататься вельми, будто въ судїи вельми гребеть. Не надобно руками всплескивать, въ боки ушпиртися, подсакивать, смѣяться, да не надобъ и рыдать: но хоти бы и возмутился духъ, надобъ, елико мощно, унимать слезы; вса бо сія лишняя и неблагообразна суть, и слышателей возмущають.

10. По словѣ, аще прилучится въ гостяхъ быти, или въ какихъ ни есть бесѣдахъ съ людьми, не подобаетъ проповѣднику воспоминавать о словѣ своемъ, и не точию слова своего хвалить, что есть великое безстудіе, но и не охуждать самохотнѣ: ибо покажется, что онъ въ похвалѣ слова своего таковымъ способомъ поощряетъ прочіихъ. А хотябъ кто и стать хвалить слово его, то проповѣдникъ долженъ показать на себѣ, что ему слышать то стыдно, и всячески отводить отъ похвалы и заводитъ иную бесѣду.

§ 5.

МІРСКІЯ ОСОБЫ, ПОЕЛИКУ УЧАСТНЫ СУТЬ
НАСТАВЛЕНІЯ ДУХОВНАГО.

Хотя и немного въ сей частицѣ говорить надлежитъ; обаче подобаетъ предположить малое предисловіе къ лучшему уразумѣнію: почему міряне нарицаются міряне, и въ чемъ отъ чина духовнаго имѣютъ разнство?

Сіе имя „міръ“, въ тройственномъ разумѣ употребляемо есть.

1. Міръ нарицается вса подсолнечная, отъ человекъ обитаемая, но не въ семъ разумѣ человекъ, служенія церковнаго не имущи, нарицаются „міряне“; ибо и священническій чинъ въ томъ же съ прочими міръ живетъ.

2. Міръ приеется за людей просто, яко суть тварь тѣлесная, но разумная. И не по сему міру міряне именуемъ, которые въѣ причта службы церковныя суть. Понеже и священникъ и кій либо причетникъ не похощетъ отрещися, нарицатися „мірянинъ“ въ

nocturnaue manu evolvendis exercitari. Hoc etenim modo cultioris et clarioris concionis concinnandae, quamquam Chrysostomi operi neutiquam equiparandae, facilitatem comparabit; a futilibus vero concionatoribus locutuleis, cuiusmodi sunt quidam Poloni, legendis abatineat oportet.

7. Concionator si suam populo proficere concionem sciat, ne gloriatur; sive sciat non proficere, ne succenseat nec auditores calumniatur. Concionatorum est loqui, convertere vero corda Dei opus est. „*Ego plantavi, Apollo rigavit, Deus vero dedit incrementum.*“ (I Cor. III. 6.)

8. Indecore ineptique se gerunt concionatores, qui sua attollunt supercilia, humerorum gestibus superbiunt, ipsaque peroratione tale quiddam produunt, ut sui ipsorum admiratione capi videantur. Prudentis porro doctoris est, quantum potuerit, peroratione et totius corporis habitu talem se exhibere, ut de sui ingenii acumine aut de eloquentia ostentandis, ne cogitare quidem credatur. Ideo non raro interponendae sunt eiusmodi cum quadam propria concionatoria humili extenuatione excusationes: exempli causa: „Obsecro vestram pietatem, ut non habeatis rationem verba facientis: quid enim de me possum aliud dicere, quam me peccatorem esse fateri? Verbo Dei fides est habenda, quoniam ex Sacris Literis, non vero ex meo ingenio deprompturus sum ea, quae profertur,“ et id genus.

9. Dedit concionatorem nimium motitari, ne celerem rem agere videatur; dedit manus complodere; lateribus manus submittere, exsultare, in risum solvi, nec etiam lacrimari. Licet si vero turbaretur animus, oporteret eum pro virili a lacrimis abstinere: haec enim omnia sunt superflua, a decore aliena, et nauseam fastidiumque pariunt auditoribus.

10. Concionatori suo munere perfuncto si convivio vel familiaribus interesse contigerit colloqui, nulla suae concionis faciendae est mentio nec illa est laudanda: id enim magnam arguit impudentiam; nec de industria est culpanda: divinare siquidem inde licebit, illum occasionem alii subministrare suae concionis laudibus efferendae. Quamquam vero proruperit non nemo in concionatoris laudandam concionem, oportebit ut concionator indicium det se non posse audire encomium, quin rubore suffundatur, sermonemque a laudibus aliorum data opera retorquebit.

§ 5.

SAECULARES SEU MUNDANI QUATENUS SPIRITUALIS
DISCIPLINAE SUNT CAPACES.

Quamquam pauca quae dicenda sunt haec sectio complectatur, ut tamen dilucidius innotescat, quare saeculares homines mundani nuncupentur et per quod a spirituali ordine differant, brevi indigent praefatione.

Hoc vocabulum *mundus* triplex sumitur significatu.

1. Universus terrarum orbis, qui a mortalibus inhabitatur, *mundus* vocatur; non hoc tamen sensu homines munia ecclesiasticis non ornati dicuntur *mundani*, quoniam et spirituales una cum aliis ejusdem mundi sunt incolae.

2. *Mundus* sumitur simpliciter, pro hominibus, prout sunt creaturae corporeae, ratione nihilominus praeditae. — Nec hoc rursus sensu homines ecclesiastico clero non addicti *mundani* vocantur; nullus quippe sacerdos aut clericus aegre fert hoc sensu „*mundanus*“ appellari. Ubicumque *mondo*

Есть сіе именованіе разуму второму прилично, вси бо и священники и не священники суть міряне, то есть челоуки. Но не священники нарицаются „міряне“ просто: поелику не суть управители и служители опредѣленные духовнаго ученія, но симпатіе.

И уже нѣчто сказать надобѣ о „мірянахъ.“ поелику надлежать они къ духовному управленію.

I. Всѣмъ вѣдомо сіе въ первыхъ да будетъ, что всякъ Христіанинъ долженъ православнаго ученія слушать отъ своихъ пастырей. Якоже бо пастыри не пасутъ, аще оведъ своихъ словомъ Божіимъ не питаютъ: тако и овцы не суть овцы, но всею тако нарицаются, аще не хотятъ пасомы быть отъ пастырей. Того ради естли бы кто презиралъ и ругалъ, или что горше, тѣмалъ бы не допустить чтенія, или проповѣди слова Божія безъ крайней нужды за одну нѣкую горделивую алобу; тотъ наказанію Церковному подлежать, или суду Епископскому, о которомъ выше слово было, гдѣ о анаемѣ, или, аще сильнѣ явится, самого Духовнаго Коллегіумъ слѣдованіемъ и декретомъ.

II. Долженъ всякъ Христіанинъ и часто, а хотя бы единожды въ годъ причащаться святой Евхаристіи. Сіе бо есть и благодареніе наше явнѣйшее Богу о толикомъ смертію Спасителевою содѣланномъ намъ спасеніи. „Единожды аще ясте хлѣбъ сей, и чашу сію пиете, смерть Господню возвѣщаете, дондеже приидеть.“ И наипутьствіе къ животу вѣчному: „аще не ясте Тѣла Сына челоуческаго, и не пиете Крове Его, живота не имате въ себѣ.“ И есть характеръ или знаменіе, которымъ являемъ себе быть уди единаго мысленнаго Тѣла Христова, сіесть, сообщники единой Святой Церкви, якоже глаголетъ Апостоль, I Корин. глава 10. „Чаша благословенія, юже благословилъ еси, не общае ли Крове Христове естъ? Хлѣбъ, южеже лопамъ, не общае ли Тѣла Христова естъ? Яко еднъ Хлѣбъ, еднъ тѣло есмы мнзи, еси бо оны еднѣ Хлѣбъ причащаемъ.“

Того ради, аще который Христіанинъ покажется, что оны весьма отъ Святаго Причастія удаляется, тѣмъ самымъ являетъ себе, что не естъ въ Тѣлѣ Христовѣ, сіесть, не естъ сообщникъ Церкви, но раскольникъ. И нѣсть лучшаго знаменія, почему познать раскольника. Сіе прилично подобаетъ наблюдать Епископомъ, и приказывать, чтобъ имъ священники приходскіе по вся годы о своихъ прихожанахъ доносили, кто изъ нихъ не причащался чрезъ годъ, кто же и чрезъ два, и кто никогда же. И таковыхъ понуждать ко исповѣданію клятвенному, аще сѣтъ они члены Церкви, и промѣняютъ ли вся полки раскольническіе, которые гдѣ ни естъ въ Россіи обрѣтаются.

Понужденіе же оное клятвѣ, не иное имать быть, только угроженіемъ, что естъ ли не похотятъ клятвенно, и промѣнать именно вся раскольническая согнасіа; то объявленіе о оныхъ надаетъ, что они суть раскольники.

Respondet, hanc denominationem ad secundum sensum pertinere. Omnes siquidem sacerdotes et non sacerdotes sunt mundani, videlicet homines: nec „mundani“ nomine sacerdotii absolute privantur, sed quatenus solum non sunt ministri et dispensatores delegati ad spiritualem doctrinam, sed amoultatores¹⁾.

Tandem nonnihil est dicendum de „mundanis“ quatenus spirituali regimini subordinatis.

I. In primis omnes pro certo habeant, quemlibet qui Christo nomen dederit, in orthodoxa doctrina a suis pastoribus esse erudiendum. Quemadmodum enim pastores, nisi oves verbo Dei nutriant, non creduntur pascere; ita quoque oves, ovium nomine abusus, non sunt inter oves numerandae, nisi pastorum suorum pascuis velint se refectas. Idcirco si quis nulla premente necessitate, sed sola contumaci motus malitia, verbum Dei duceret despiciat vel cavillaretur vel, quod pejus est, data opera obstatet, quo minus illud legatur aut praedicetur, ecclesiasticae censurae sive episcopi iudicio, de quo supra diximus, vel anathemati erit obnoxius; vel si quis denique vim legibus opposuerit, ab ipso spirituali Collegio iudicatus condemnabitur.

II. Interest uniuscuiusque christianorum frequenter, vel minimum semel per annum, sumere sanctam Eucharistiam. Illam enim ausipientes salutis Salvatoris morte nobis comparatae et tantopere aestimandae memores, tam vaticum ad vitam aeternam quam characterem, quo probemur ejusdem mystici corporis Christi esse membra, habemus, id est, indubiamus nos participare esse unius catholicae Ecclesiae, prout testatur Apostolus: „Quotiescumque manducabitis panem hunc et calicem hunc bibetis, mortem Domini annuntiabitis donec veniat. (I Cor. XI, 26.) Nisi manducaveritis carnem filii hominis et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. (Joan. VI, 53.) Calicis benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? Panis quem frangimus, nonne participatio corporis Christi est? quoniam unus panis et unum corpus multi sumus; nam omnes de uno pane et de uno sanguine participamus. (I Cor. X, 16—17.)

Propterea si quis christianorum inveniat qui communicationem sanctae Eucharistiae prorsus refugiat, eo ipso prodit se non inesse Christi corpori, videlicet Ecclesiae communionem privari et ab Ecclesia dissidere; nec ad dignoscendum schismaticum aliud certius datur indicium. Episcoporum est sedulo cavere et sacerdotibus parochialibus in mandatis dare, ut hi quovis anno de paraecianis sibi commissis, si qui forte per annum a mystica mensa se abalienaverint, qui per bicanium, et qui denique nunquam fuerit participans; ab his exigendum est, ut interposito juramento fateantur, sint ne illi filii Ecclesiae: omnes ne schismaticorum sectas, quotquot sunt in Russia, eiecerunt.

Ad juramentum vero praestandum non alia conditionibus admittentur, quam his minis praeventi, ut nisi obstricti juramento universa, quocumque nomine veniant, schismaticorum sectas diris devoverint, ipsi quoque illi inter schismaticos re-

¹⁾ Mirum sane lectori videbitur, discrimen ecclesiastici ordinis a civili uno verbi sacrilegum numero consistit, quia nunc sermo fit de sacra ordinatione aut de spirituali jurisdictione.

Не малая бо польза гадать о семъ: ибо многие раскольники, подъ одескою православию приидиши, ахото того, чтобъ болше, еще сами возбуждаютъ гониміе на Церковь. И не токмо ругаютъ чинъ священній и, сколько могутъ, наноситъ ему, но и мірскихъ, своему безумію несогласныхъ, всячески утѣшаютъ. О чемъ могутъ засвидѣтельствовать людіе ширь достойнии.

III. А когда такимъ или инымъ способомъ объявленъ будетъ раскольникъ; тогда Епископъ долженъ о ономъ раскольникѣ непременно дать знать тому, подъ чимъ онъ судомъ, который его имѣеть послать въ Духовную Коллегію.

IV. Полезно есть имѣть въ Коллегіумъ вѣдніе, сколько во всѣхъ Епархіяхъ обрѣтается раскольниковъ; сіе бо ко многимъ, разсужденіямъ требующимъ, случаямъ помощно есть.

V. Великій грѣхъ есть и нетерпиміи молчаніи духовныхъ, что вѣдніи мірскихъ, господа, въ своихъ областяхъ гадая раскольниковъ, покрываютъ для мады, имъ подаеной.

Иное дѣло о раскольникахъ явнымъ; ибо отъ тѣхъ напасти бѣжиться не надобно: но раскольниковъ, подъ видомъ православія живущимъ, покрывать сіе дѣло безбожیمъ смердящее. И за сіе должны суть Епископи ревновать, и доносить о семъ къ Духовному Коллегіуму; а Коллегіумъ, по духовномъ розыскѣ, таковыхъ господъ, аще не похотятъ въ томъ исправиться, можетъ предать анаемѣ. Духовный же розыскъ надлежитъ быть таковымъ образомъ: доношеніе подаетъ Епископъ въ Духовную Коллегію на мірскаго господина не просто, что у него раскольники обрѣтаются; но что, господинъ тотъ сильно не доускаетъ священнику прихода онаго, или в посланнимъ Архіерейскимъ смекивать и облачать раскольниковъ, въ вотчинѣ его пребывающихъ, и именовани будутъ въ доношеніи достоверными свидѣтели того. А Коллегіумъ, слушая свидѣтелей, напишетъ уличательнъ ко оному господину, чтобъ попустилъ свободно смекивать раскольниковъ въ своей вотчинѣ. И буде послушаетъ господинъ, то его больше не утруждать; буде же преслушаетъ, то и самъ дѣломъ о себѣ засвидѣтельствуеъ, что онъ раскольниковъ заступникъ есть. И тогда Коллегіумъ преступитъ къ духовному его наказанію всѣмъ тѣмъ порядкомъ, какъ выше дѣлаю о анаемѣ. А дѣло сіе не о явнымъ, но о тайнымъ раскольникамъ, какъ объявлено выше, естли они простой народъ суть: естли же учителя, и аки бы пастыре раскольническіе суть, о тѣхъ какъ тайныхъ, такъ явнымъ дѣло сіе есть. Таковымъ же образомъ судятся и духовные, которые имѣють за собою подданныхъ.

VI. По всей Россіи никого отъ раскольниковъ не возводить на власть, не токмо духовные, но и на гражданскія, даже до посылнаго начала и управления, чтобъ не вооружать намъ на насъ же лютыхъ неприятелей, и Государству и Государю, непрестанно зломыслищихъ.

А естли кто въ подосрѣніи будетъ раскольничества, хотя бы и вѣлъ на себя казать православіемъ, и того прежде признать на преданіи, и о семъ на себя, и о семъ, что онъ

консентур. Multum enim expedit rectae schismatice, cum eorum plerique sub rectae fidei involucro latitantes, tantum abest ut Ecclesiam reverentur, ut etiam eam persecuantur. Non solum calumniis et maledictis Ecclesiae ministros insecuntur et quantis maximis possunt eos afficiunt injuria, sed etiam saeculares ab eorum delictis abhorrentes omnibus modis eunt opprobrium. Quod equidem multorum fide dignorum testimoniis facile comprobatur.

III. Episcopus postquam sibi de schismatico ex praefato modo vel ex quapiam alia ratione constiterit, eum, ad cuius pertinet iudicium, debet per literas de schismatico certiorum facere, qui ad spirituale Collegium illum missurus est.

IV. Cum ad multos casus in Collegio deliberandos conducat schismaticorum, quot in unaquoque diocesi inveniantur, notitia, haud inutile itaque est, ut spirituale Collegium eam curet habendam.

V. Nonnulli saeculares praediorum possessores grave peccatum, quod spiritualium rumpat silentium, committunt; siquidem schismaticos in suis praediis habitare non ignari, turpi nihilominus quiescu in transversum acti sinunt eos abscondi.

Secus se res habet in causa schismaticorum, qui consulto tales se esse profitentur, quippe a quibus minus periculi est formidandum. Contra si quis schismaticos sub orthodoxorum larva latitantes abscondat, fastidium impietatis edit facinus. In hoc casu ardens studium episcoporum esse exacerat, oportet. Illi super hoc casu spirituale Collegium certius facient; deinde Collegium facta spirituali ritu inquisitione, eos proceres, nisi facinus emendarint, potest percutere anathemate. Series vero in inquisitione instituenda haecce observabitur. Episcopus apud spirituale Collegium per supplices literas conquireretur non nude, schismaticos videlicet in praedio certi alicuius possessoris manere, sed illum dominum obstare, quominus parochialis sacerdos aut ii, qui a Praesule mittantur, schismaticos in illius praedio delitentes in lucem possint protrahere et quatenus tales divulgare. Testes itidem fide digni nominatim in iis litteris allegandi sunt. Porro Collegium auditis testibus dominum illum scripto monebit, ne schismaticis in ipsius praediis libere investigandis intercedat. Si monitis paruerit, plus negotii non est facessendum; sin minus, eo ipso non obscure prodet se partes schismaticorum tueri. Proinde Collegium eodem per omnia modo, qui anathemati vibrando supra praescriptus erat, ad ecclesiasticam poenam illi irrogandam aggredietur. Hoc modo procedendum erit in eo casu, si schismatici non fuerint ejusmodi, qui se palam aperteque tales esse fateantur, sed clandestini, et sunt quidem rude vulgus. In schismaticorum vero primipilos, qui tanquam pastores sive clam sive etiam palam doceant, praedicto modo est inquirendum. Eidem iudicio spirituales etiam, qui rara praesident, sunt obnoxii.

VI. Schismatici ab omnibus officiorum tam spiritualium quam saecularium etiam infimorum gradibus in universa Russia sunt prohibendi, ne infestissimi inimici Patriae et Regi absque respicientia malevoli nostris armis instructi nos facto impetu adorianter.

Si quis rectae quidem fidei prae se ferat specimina, in suspicionem tamen schismatis incurrat, jure ferendo obstrictus statuetur et nec esse nec velle schismatice: siquidem hoc nec nec

XI. Но вѣнчаніе иррегулярнаго брака иже случается труднѣе изъ омыслимаго, и того ради, остальнѣе таковое иже случается случившагося, то не должно бы вѣнчаніе чрезъ священника. А священника, омысли и сама сомнѣвается, не должно бы омысли вѣнчаніе, но отпосылъ дѣло оное по разсужденію Епископа. Но и Епископъ отпосылъ бы къ Духовному Коллегіуму, остальнѣе и отъ сама рѣшить недоумѣнаго.

И для чиннаго и кнѣзотнаго таковыя трудностей рѣшенія надлежитъ Коллегіуму Духовному, избравъ собственное время, довольно договоритъ о омысли, и на всякую трудность написать рѣшеніе крѣпкое отъ Священнаго Писанія, и отъ разсужденія священныя древняго учителя, таковыя и отъ уставовъ Царскихъ.

XII. А хотя бы и несумнительный бракъ чей мнѣе быти; обаче не подобаетъ вѣнчаніе во иномъ приходѣ, въ которомъ ни женитъ ниже не вѣнчаніе; но въ иномъ наче во иной Епископій вѣнчаніе не подобаетъ. Таковыя и не вѣнчаніе въ чужаго приходу или Епархіи священника не вѣнчаніе; ибо сіе, кромѣ укоризны своихъ пастырей, еще являетъ, что такъ женитъ въ подозрѣніи суть неправоуднаго сочетанія.

ЧАСТЬ ТРЕТІЯ.

Самыя управителей должность, дѣйствіе и сила.

Время уже совершило о самыхъ управителяхъ, иже попервое составляются Духовное Коллегіуму.

I.

Число особъ правительствующихъ довольно есть 12. Быть же лицамъ разнаго чина: Архіерею, Архимандритомъ, Игумену, Протопопомъ, изъ котораго числа, тремъ Архіерею, а прочіимъ чинамъ, сколько порого достойныхъ счислется.

II.

Смотреть сего, чтобы Архимандриты и Протопопы не было въ чину сего собранія; которые подручны суть иному Архіерее, въ ономъ собраніи обрѣтающемуся: ибо таковыя Архимандриты, или Протопопы будутъ напрасно наблюдать, въ которой сторонѣ судимой крѣпко есть Епископъ его, въ той и тотъ Архимандритъ и Протопопы крѣпко быдетъ, и такъ двѣ или три особы будутъ уже сдѣла членомъ.

Прочее разсмотрѣть подобаетъ, что Духовное Коллегіуму должно дѣлать, и какъ въ прѣсенныхъ дѣлахъ дѣйствовать и воступать и какую выветъ оно силу въ верховіи дѣла. И сіе три означаются тремя видами, въ тѣхъ части сего означенныхъ, аже суть, должность, дѣйствіе и сила.

О всякомъ особѣ нѣчто поговорить.

XI. Монахи pluribus circa inceda matrimonialis, quae in dubium vocatur, difficultatibus praesentatur. Si igitur cui quomodolibet dubium accidit, oportet, ne a sacerdote absconditum velit; sacerdos itidem ipse sine haec benedictionem imperare non audeat, nisi ad episcopi arbitrium rem detulerit. Ipse denique episcopus, si dubitationum occurrat sibi curandis non fuerit, spirituale Collegium certius faciet.

Spiritualis itaque Collegii est peculiare haec casibus exquisitis deliberandis tempus impendere, et solidum, nimirum Sacrae Scripturae conforme nec non clarissimorum antiquorum doctorum sententiae regumque statuta consonum, ad omnes id generis difficultates evadendas sufficiens statuere decretum.

XII. Licet autem matrimonio incedo dubia non occurrant, non tamen decorum conveniensque est, ut sacramentum rite peragatur in illa ecclesia, cui neuter matrimonium incedentium est addictus; multo minus id licebit in aliena dioecesi. Nec itidem sacerdos ex altera ecclesia aut ex aliena dioecesi ad benedicens matrimonium est accessurus; per id enim praeterquam quod proprii pastores contemnuntur, ipsi qui matrimonium contrahunt in suspicionem illegitimi tori venire creduntur.

PARS TERTIA.

De ipsorum, qui regimini adveniunt, officio, exercitio et efficacia.

Tempus jam instat, ut de iis qui regimini utuntur, cu quibus nomen spirituale constat Collegium, verba faciamus.

I.

Ad spiritualis regiminis corpus componendum duodecim personae sufficiunt, quae quidem, ut diversi sint ordinis, oportet: 1. Metropolitanus, Archiepiscopi vel Episcopi; 2. Archimandrita; 3. Hegumeni; 4. Protosacerdotum. Quorum tres ex primo ordine, reliqui ex aliis ordinibus, qui digni iudicabuntur, eligendi sunt¹⁾.

II.

Cavendum est, ne archimandrita et protosacerdotum huic collegio intersint, qui episcopo, qui quodam Collegii socius audit, sint subordinati; quoniam huiusmodi archimandrita vel protosacerdos legem inconcessam sibi datam existimabit, ut eadem in iudicanda parte, quibus ipsius pontifex favet, taceat; proinde duae vel tres personae in unum quasi hominem coalescant.

Ceterum dispiciendum est in quo munus spiritualis Collegii consistat; quomodo illud et qua methodo sit obeundum; quanta vi et auctoritate ad negotia decidenda Collegium sit instructum. Haec tria titulo huius parti praemissae comprehenduntur, quae sunt: munus seu officium, exercitium seu exercitium, vis seu efficacia.

De unoquoque separatim nonnihil est dicendum.

¹⁾ Quae hic lege praescribuntur, nunquam factum esse fatendum est. In prima Partis I Appendixe, supra citata, apparet praescriptum quodam jam factum a 25 Junii 1781 indicium tantum verum esse constitutum; multo vero alia constituta sunt postea.

§ 1.

УПРАВЛЕНІИ ДОЛЖНОСТІ.

I. Первое и почтнейшее единство должности есть того Духовнаго Правительства вѣдѣть, кѣмъ суть должности и всѣхъ обща Христіанска, и собственно Епископова, Пресвитерова съ прочими церковными служителями, монашеска, ученова и учащихъ; таковыя и мірсныя лица, волею или настояніемъ духовнаго участника суть. И того ради адъ возможныя кѣмъ волею омытъ чинова должности. И должно Духовное Collegiumъ наблюдать, аще волея въ звани своемъ пребываетъ, а пограничюдахъ настоять и наказывать. Обаче кѣмъ Правительствъ сего должности и собственно адъ прилагаются.

II. Обязать или публиковать волея обща Христіаномъ, моего либо чина, что можно всякому, усмотрѣвъ кѣмъ къ лучшему управленію Церкви полезное, доносить на письмѣ Духовному Collegiumъ такъ, какъ волею всякому доносить Сенату о правдымъ прибыльяхъ Государственнымъ. А Collegiumъ Духовное разсудитъ, полезны ли, или неполезны совѣтъ; и полезныя приять, а неполезныя прогнать будетъ.

III. Аще кто о чемъ Богословское письмо сочинитъ, и тое не печатать, но первѣ презентовать въ Collegiumъ. А Collegiumъ разсудитъ должно, нѣтъ ли каковаго въ письмѣ ономъ погрѣшенія, учению Православному противнаго.

IV. Аще гдѣ провидѣно вѣдѣніе тѣло, или придетъ въ слухъ видѣніе тѣло, или чудотвореніе: Collegiumъ долженствуетъ испытывать тоя истинны, призвать къ допросу омытъ погнѣстителей, и прочія, которые о томъ свидѣльствовать могутъ.

V. Аще кто юго поречеть, яко раскольщикъ, или новаго кѣмъ ученія изобрѣтатель есть, судить тое въ Духовномъ Collegiumъ.

VI. Случаются недоумѣныя кѣмъ падеши совѣсти. На примѣръ, что дѣлать, когда кто, вохотѣвъ чуждое имѣніе, хоцетъ, но не можетъ блага возвратити, или за стѣмъ или страхъ, или что оного лица, у него украсть, уже не стало? И что дѣлать тому, которому случилось быть у поганыхъ въ неволѣ, и для свободы своей безбожнуу омытъ вѣру приять, а потомъ обращается ко исповѣданію Христіанскому? Онъ и нѣмъ недоумѣніа приносить къ Духовному Collegiumъ, и отъ него пригнѣно разсудаемыя и рѣшныя бытъ.

VII. Производимыя на Архіерейство тутъ первѣ освидѣтельствовать, не суть ли еретичны, ханжы, святоуцны, гдѣ и какъ нѣмъ; допроситъ съ свидѣльствомъ, отъ чего богатство имѣеть, естли кто таковыя покажется.

VIII. На судъ Духовнаго Collegiumъ отослать суды Епископова, естли кто омытъ не доволенъ. Дѣла же суду оному подносить сіа именно: недоумѣныя браки, или разводъ брачнныа, обиды клиру, или монастырю отъ своего Епископа нанесеныя, обиды, сдѣланныя Епископу отъ другаго Епископа. И крѣтвое рѣшене, все тѣ дѣла, которыя къ суду Патриаршему надлежали.

IX. Должно Collegiumъ разсудитъ, кто и какъ вѣдѣть земными церковными, и куды,

§ 1.

МУНІА СЕУ OFFICIA.

I. Primum et fore unicum hegasse spiritualis Collegii munus est curare munia, ad quae ut unumquodque et universi omnes christiani, ita peculiariter episcopi, presbyteri cum reliquo clero, monachi, scholarum ludimagistri et discipuli, nec non saeculares quatenus spirituali disciplinae sunt obnoxii, sunt adstricti. Ideo quaedam omnium interiorum ordinum munia describuntur. Spirituale igitur Collegii interest observare, utrum quilibet suo munere rite fungatur; alioquin delinquentes instituendi sunt et castigandi. Sunt nihilominus nonnulla, ad quae praestanda hoc ipsum Collegium obstringitur. At quae ea sint, haec in medium proferuntur.

II. Universis et singulis cuiusque ordinis et conditionis christianis divulgandum est, posse quemvis deferre spirituali Synedrō per literas id, quod ad meliorem ecclesiastici regimini profectum conducit; non secus atque cuique licet deferre senatui de augendis regni commodis. Spirituale vero Collegium, spectata consilii utilitate vel inutilitate, utile quidem amplectetur, posthabito minus utili.

III. Opus aliquod theologicum argumenti a quocunque compositum, priusquam Collegio oblatum fuerit, sub typographica prelo non mittetur. Collegii vero erit dispicere, nonne illud scriptum erronea quadam opinione orthodoxae doctrinae contraria est infectum.

IV. Sicuti mortui hominis corpus a corruptione integram apparuerit vel rumor increbuerit de aliquo homine visente vel de miraculo, Collegium debet illos rumores divulgatores alioque testimonium praebituros citare et inquirere, unde possit veritas indagari.

V. Calumnia, si quis alterum vocaverit schismaticum aut novae cuiusdam sectae coryphaeum, in spirituali Collegio est iudicanda ac decidenda.

VI. Non deant quidam conscientiae casus, v. g. quid est faciendum, si quis rem alienam furto ablatam cupiat restituere, non tamen potest, quia pudor vel metus obstat, vel quis rei ablatae possessor vivis est creptus; quid itidem ille facturus est, qui postquam ab infidelibus captivus retentus fuisset, cupidus vero libertatis recuperandae coram impietati adhacesset, deinceps ad christianam redeat religionem. Haec aliaque dubia ad spirituale Collegium sunt deferenda, ab eoque deliberanda sunt et solvenda.

VII. Ad praesulia dignitatem promovendos evahendosque spirituale Collegium primum explorabit, nonne laborent superstitione; nonne sint impostores; nonne impiae ex Christo maledictioni obnoxii, ubinam et quomodo vixerant. Si itidem opibus abundant, quaerendum est, unde divitias comparaverint, et quaestio testimonio est expedienda.

VIII. Si quis iudicio episcopi putet sibi non satisfieri, ad spirituale Collegii iudicium provocabit. Causae in hoc iudicio decidendae sunt nominatim sequentes: matrimonia dubis intronata, divortiorum causae, injuria clero vel monasterio a suo episcopo illata, injuria qua episcopus episcopum affecerit; ut paucis omnia complectamur, omnes illae causae, quae sub patriarcharum censuram cadebant.

IX. Ad spirituale Collegium spectat dispicere, quis et qua ratione agros Ecclesiae possideat;

на что хлѣбъ и прибави, аще нѣ суть дошныя, надерживаются. И естли кто церковные пожитки похититъ человекъ; Духовное Collegiумъ поступитъ на оного, и на него похитившаго допрашивать дознаетъ.

X. Когда Епископъ, или монашій служитель церковной обшчы теритъ отъ господина гнѣвсого сиканого; хотя на него не въ Collegiумъ Духовномъ, но въ Юстиці Collegiумъ, или послѣдѣ въ Семгѣ управѣ проситъ надобь; однакожъ и Духовному Collegiумъ нужду свою отыретъ обшчиннѣ. И тогда Президенту и все Collegiумъ, подъ помощю обшчному своему брату, пошлютъ отъ себе мужей честныхъ проситъ скоро управѣ, гдѣ надлежитъ.

XI. Забиты или духовники знатныхъ особъ, аще покажутся быть въ чемъ сумнительны, объявить оныя въ Духовное Collegiумъ и въ Юстиці Collegiумъ; и оба сія Collegia разсудятъ, и опредѣленіе положить.

XII. О подаваніи милостыни должно Collegiумъ Духовное сочинитъ наставленіе; ибо въ семъ не мало погрѣшаемъ. Многие бездѣльники, при совершенномъ здравіи, за глѣность свою пускаются на прошеніе милостыни, и по міру ходятъ бесстыдно; и нине же въ богатырствѣ возлежотъ посулами у старость, что есть богопротивное и всему Отецеству вредное. Повелѣваетъ намъ Богъ „*ante vocem legis vivere*“, сіесть отъ промысловъ праведныхъ и различныхъ трудовъ есть хлѣбъ, Бытія глава 3; и дѣлати доброе не только для собственнаго прешитанія, но еще „*ut non solum mihi sed et fratri*“, сіесть убогимъ. Посланіи къ Ефессомъ глава 5. И запрещаетъ Богъ; „*deus vult ut unusquisque diligat proximum sicut seipsum*“. 2 Посланіи къ Солуняномъ, глава 3. И потому здравіи, а глѣнныи прошаки, Богу противны суть.

И аще кто снабждаетъ оныхъ, и той есть яко помощникъ, тако и участникъ оныхъ же грѣха; и что либо на такуюю суетную милостыню надерживаетъ, все то вотще ему, а не въ пользу духовную. Но нѣтъ таковой дурной милостыни еще и Отецеству, якоже рѣкомъ, великій вредъ дѣется; отъ сего бо въ первыи скудость, и дорогъ бываетъ хлѣбъ. Разсуди всякъ благоразумный, сколько тысячъ въ Россіи обрѣтается глѣнныи таковыхъ прошаковъ, столько тысячъ не дѣлаютъ хлѣба, и потому нѣтъ отъ нихъ приходу хлѣбнаго. А обаче нахальствомъ и лукавнымъ смрачаніемъ чуждые труды подаютъ, и потому великій хлѣба расходъ вотще. Хватать бы таковыхъ всюду, и въ дѣламъ обшчиннѣ приотавитъ.

Да отъ такъ же прошаковъ дѣется убогимъ истиннымъ великая обшча; ибо сколько оныхъ подаетъ, столько принимъ убогимъ отыскетъ. А еще бездѣльники оныя, новаше здравы суть, скоро до милостыни прибѣгаютъ, когда немощныя нищѣ остаются, крѣпъ же поумертвѣ почитатъ на увидѣть лежать, и при своей болѣзни и глѣдомъ истощивотъ. Суть же и таковыя, что и днѣной плечи днѣнаемъ, просятъ отыскатъ. Аще кто воткнуву хлѣбъ утробу милосердія, сія разсудитъ, не можетъ не желать отъ сердца, чтобъ было таковому боленному доброе исправленіе. Сверхъ того ест глѣнныи оныя нахальныи сочинитъ крѣпъ болѣзныи и днѣнныи глѣнныи, и оныя се про-

сятъ и къ нимъ necessitatibus frumentum alioque obventionem, si quae sunt, peculiariter impendantur. Si denique quis bona ecclesiastica foretur, spirituale Collegium instare ab eoque sacrilego illud, quod surripserat, repetere, severit suarum esse partium.

X. Episcopus vel inferioris ordinis Ecclesiae minister ab aliquo potente nobili oppressus, quamquam non in spirituali Collegio, sed in Justitiae Collegio, aut in casu intervervae aequitatis in Senatu exprobulare jubetur, contentantem tamen est, tam oppresso, ut de sua injuria certius faciat spirituale Collegium, quam spirituali Collegio, ut praecses imo totum Collegium fratri suo injuria affecto subventuri mittant a sua parte viros honestos, qui judices illud negotium tractantes moneant, ut citius causam, discutiant.

XI. Si testamentum, id est, ultima moriturorum magni nominis hominum voluntas, i dubiis laborare videatur, spirituali Collegio et Justitiae Collegio est exhibendum. Utriusque porro Collegii in propositam causam intenti communis decisiva sententia expediet negotium.

XII. Quantum attinet ad distribuendam eleemosynam, cum in hoc casu multum omnes peccemus, admonitione aliqua opus est. Multi enim circumventores integrae sanitatis, otio marcentes, audent mendicare stipemque impudice colligunt. Non desunt etiam, qui se in nosocomia intrudant, et quidem numerata pecunia nosocomii praefectum corumpentes; quod non minus Deo displicet, quam nocet patriae. Deus nobis praecipit, ut „*in sudore vultus nostri panem*“, justo scilicet varioque labore comparatum, comedamus“ (Gen. III, 19), utque bonum operemur, non tantum ut nobismetipsis nutriendis provideamus, sed etiam „*ut habeamus, quid egemus*, id est pauperibus, largiamur“ (Eph. IV, 28). Cibum etiam homini „*labores subterfugienti*“ abjudicat Apostolus (II Thes. III, 10). Mendicci idecirco robusti simulque desides Deo sunt exosi.

Proinde qui in eos stipem erogat, sicut vitae eorum nequiter agendaе adjutor, ita peccati quoque eorum sit complex. Quidquid igitur impenditur male collocatae ejusmodi eleemosynae, frustra abit nec ullam spiritualem adfert utilitatem. Praeterea haec imprudenter effusa liberalitas magnam patriae, uti diximus, infert incommodum, imprimis penuriam et frumenti caritatem. Perpendat quilibet prudens, quotquot millia in Russia ejusmodi pigrorum sunt mendicorum, totidem millia hominum esse, qui subterfugiant agriculturam, atque adeo eos ad rem frumentariam augendam non facere; cum tamen illi e contrario cum effronte praetervia simulque cum pravae animi contritione alienos labores devorent. Magna igitur frumenti copia idecirco frustra perit. Oportet, ut ejusmodi rapti ad publicos damnentur labores.

Hi itidem mendicci in mendicis proprie dietos sunt injuriosi. Quantum enim illis tribuitur, tantumdem inopibus, qui jure merito inopes appellantur, detrahitur. Cum itidem pauperes infirmi vix loco moveantur; nonnulli vere eorum fore semimortui in plateis projeti, praeterea quod morbo distorquantur, fame contabescant; quia imo non desunt ejusmodi, qui quotidiani panis indigi, pudore, quo minus ostentim vocem emittant vel manum extendant, suffundantur; verberosos illi firmae fruentis valetudine expedito cursu in eleemosynam eripiendam advelant. His perperam homo, cuius cor sincero liberalitatis studio inflammatur, non potest non ex animo optare, ut ista

творимъ степенями, предъ народомъ вопить, и простыя вещи ево видне обесумляють, приемы за то награждение себя.

И кто истратъ изволятъ вреду, отъ тако-
вмъ бездѣльничествъ дѣлами? По дорогамъ,
гдѣ угодно видѣть, разбиваютъ; закигетая
сутя, на нищество отъ кутюшничествъ и камѣ-
нниковъ подираются; клеветку на власти
высокиа, и самую власть Верховную азъ
обносятъ, и простой народъ въ превороту
властей преклоняютъ. Самы иныи не Хри-
стианскія должности касаются; въ Церковь
входить не свое дѣло быти помышляють, только
бы имъ предъ церковію непрестанно вопить.

И что еще мѣру превосходить безсовѣстіе
и безчеловѣчіе оныхъ: младенцемъ своимъ очи
ослѣпляютъ, руки скорчиваютъ, и иные члены
развращаютъ, чтобъ были прамые нищие и
милосердія достойны.

Воклетину имъ беззаконнѣйшаго чина лю-
дей! Надлежитъ убо великая должность Ду-
ховному Collegіуму, прилично о семъ думать
и совѣтовать, каковымъ бы лучшимъ способомъ
ало сіе искоренить, и добрый чинъ милостыни
опредѣлить; а опредѣлявъ, просить Царскаго
Величества, дабы изволилъ Указомъ своимъ
Монаршамъ утвердить.

XIII. И се не малая должность, какъ бы
Священство отъ симоніи и безстуднаго нахаль-
ства отвратить. Къ сему полезно есть сдѣлать
совѣтъ съ Сенаторами, какъ много дворовъ къ
одному приходу опредѣлить, съ которыхъ вся-
кій бы давалъ такую-то именно подать Свя-
щенству и прочимъ причетникамъ церкви
своея, дабы они совершенное по мѣрѣ своей
имѣли довольство, и впредь бы не домогались
платы за крещеніе, погребаніе, вѣчаніе, и
прочая.

Обаче сіе опредѣленіе не возбраняеть до-
брохотнымъ челоукомъ подавать Священнику,
сколь много кто по щедрости своей похочеть.

Собственно всякъ Collegіатъ, какъ Прези-
дентъ, такъ и прочіи въ началѣ пріятія чина
своего, должны учинить присягу, что вѣрны
есть и будутъ Царскому Величеству; что не
по страстямъ своимъ, не для мадопримства,
но для Вога и пользы людской, со страхомъ
Божіимъ и добромъ совѣстію, судить дѣла и
совѣтовать, и другихъ братія своей мѣряи и
совѣты рассуждать, принимать или отвергать
будеть. И клятву таковую изречеть на себе
подъ именнымъ штрафомъ алаемъ, и тѣлес-
наго наказанія, аще бы носкъ противеньъ пра-
сги своей подстержень и удичень бытъ.

Сіа вся азъ написанная перше самъ Вос-
російскій Монархъ, Его Царское Священнѣй-
шее Величество, слушать предъ собою чюмалъ,
рассуждать же и исправлять благоволилъ сего
1720 году, Февраля 11 днѣ. А потомъ по
Указу Его Величества, Просвященные Архи-
ереи, Архимандриты, кучно же и Правитель-
ствующіи Фисаторы слушали же, и рассужда-
ли исправляти сего же Февраля 23 днѣ. Также въ
утверждение и въ исполненіе исправленнаго, по
привольію руга присутствующаго Духов-

quod etiam illi gramatores quibusdam insubis et
impis compositis cantilenis haecque cum simulate
gemitu in vulgi concursu decantatis rudes et male
officio in majorem conspicimus insaniam: ob id tamen
ipsam larga stipe cumulatur.

Universa, quae ab his veteratoribus perpetratur
incommoda, quis compendiosa descriptione com-
pletatur? In viatores latrocinia, in incolas incendiis
gramantur; rebellibus et proditoribus suam ven-
alem, exploratorum habitum induti, offerunt operam;
viros ad honorem fastigia evectos calumniantur;
quin imo ipsam Supremam Potestatem convitiis
proscindunt, et infimam plebem ad optimates vili
faciendos excitant; ipsi interim ab omnibus, ad
quae singuli fidelium adstranguntur, manibus prorsus
abhorrent; populi in templo orantis conventui
interesse opus a se alienum esse, contra vero suas
plane partes se obire, si templi vestibulum con-
tinuo coque incondito fiebili impleant clamore,
autumant perdit.

Quae vero de prava eorum conscientia et plus
quam ferina crudelitate narrantur, fidem superant:
infantibus ex se progenitis oculos eruunt lumen-
que adimunt; manus contorquent alioque artus
vitiant, ut eos veri nominis pauperes et miseri-
cordia dignos efficiant.

Re quidem vera non est hominum genus magis
acceleratum profligatumque imago. Oportet igitur
spirituale Collegium solertissime ad hoc esse inten-
tum, consiliumque, qua ratione hocce malum facilius
sit extirpandum et congruae largiendae elemosynae
praescribendae sint regulae, inire: tandem rogare,
ut Regia Majestas illas Regio suo edicto ratas esse
habendas praecipiat.

XIII. Summopere interest spiritualis Collegii
a sacerdotum ordine arcere simoniam et impudi-
cam proterviam. Expediit super hac re consilium
cum Senatu instituire, quotnam scilicet domibus
seu familiis justus parochiae conficiendae numerus
sit definiendus; ex quarum singulis sacerdotes et
reliqui ecclesiastica munia administrantes certas
obtineant obventiones, ut pro ratione sui status
decenter queant sustentari; ne in posterum pretium
solvendum pro baptismo, pro sepultura, pro matri-
monii benedictione, et caetera, exigant.

Non tamen per hocce stabit decretum, quo
minus benevoli homines sacerdotibus, quantum
cuique libuerit, a spontanea liberalitate largiantur.

Quis collegae, tam Praeses quam caeteri mu-
nus suum aggressuri, dato jurejurando conceptis
verbis promittent, se fore fideles Regiae Majestati;
nec affectibus indulturos, nec donis in transversum
actum iri; sed propter Deum hominumque utilita-
tem cum Dei timore et bona conscientia in judi-
cando et consultando, in aliorum suorum Collegarum
sententiis et consiliis acceptandis vel rejiciendis se
esse gesturos. Hoc porro juramentum praestabant
non detrectaturi anathematis vel civilis supplicii
paenam, si contra juramentum quidquam patrare
annotati et redarguti fuerint, subire.

Isa universa hic scripta antea Ipse totius
Rossiae Monarcha, sua Regia sacra Majestas, in
sua praesentia lecta benevole audire, deliberare et
emendare non est gravatus, hujus 1720 anni
Febr. 11° die. Postea ex suae Regiae Majestatis
mandato Eminentissimi Antiatites et Archiman-
dritae simulque regentis Senatus Collegae audi-
ta deliberantes, itidem emendaverunt, ejusdem
Febr. 23° die. Deinde ut rata habeantur et abs-
que ulla mutatione adimpleantur, postquam eae
manus tam spirituales quam regentis Senatus Col-

имъ и Святотроицкыя вероубы, и сама Его Царское Величество своею собственною рукою подписать совошлялъ.

Смиранный Стефанъ, Митрополитъ недо-
стойный Рязанскій.

Смиранный Сильвестръ Митрополитъ Смо-
ленскій.

Смиранный Феофанъ Епископъ Половскій.

Смиранный Пятримаъ Епископъ Нижне-
городскій.

Смиранный Варлаамъ Епископъ Тверскій.

Смиранныи Ааронъ Епископъ Коральскій.

Феодосій Архимандритъ Александровскій.

Антоній Архимандритъ Златоутовскій.

Казанскаго Спасскаго Преображенскаго мо-
настыря Архимандритъ Юза Сальниковаъ.

Московскаго Симоновскаго монастыря Архи-
мандритъ Петръ.

Смиранный Пахомій Митрополитъ Воронеж-
скій и Елецкій.

Троицкаго Упатскаго монастыря Архиман-
дритъ Гавриилаъ.

Донскаго монастыря Архимандритъ Герошей.

Адмиралъ Графъ Апраксинъ.

Канцлеръ Графъ Головкинъ.

Князь Яковъ Долгорукой.

Князь Дмитрей Голлицинъ.

Графъ Андрей Матвеевъ.

Петръ Толстой.

Баронъ Петръ Шафироваъ.

Собственною Его Царскою Престолаю Вели-
чества рукою подписано:

ПЕТРЪ.

Да се Епархіялы, Архидяконы и прочіи Духовныи чины
подписали тако:

Смиранный Игнатій Митрополитъ Сарскій
и Подонскій.

Смиранный Георгій Епископъ Ростовскій.

Смиранный Варлаамъ Епископъ Суздаль-
скій и Юрьевскій.

Смиранный Иоанникий Митрополитъ Коло-
менскій.

Смиранный Павелъ Епископъ Вологодскій.

Смиранный Кириллъ Шумляискій Епископъ
Переяславскій.

Недостойный Архиепископъ Черниговскій и
Новгородка Сѣверскаго Антоній.

Смиранный Тихонъ Митрополитъ Казанскій.

Смиранный Алексій Епископъ Вятскій.

Смиранный Иоакимъ недостойный Епископъ
Астраханскій.

Смиранный Варнава Епископъ Холмогорскій.

Смиранный Боголепаъ Епископъ Устюжскій.

Геннадій Архимандритъ Чудовскій.

Сергій Архимандритъ Новоспаскій.

Серапионъ Архимандритъ Андроньевскій.

Леонидъ Архимандритъ Петровскій.

Лаврентій Архимандритъ Дожскій.

Иакимъ Архимандритъ Боголюбевскій.

Серапионъ Архимандритъ Знаменскій.

Феофилактъ Архимандритъ Спаскій.

Макарій Игуменъ Водкинскій.

Сильвестръ Игуменъ Новинскаго монастыря.

Макарій Игуменъ Даниловскій.

legas subscripserunt, Ipsi etiam Augustissimae
Regiae Majestati placuit ut sua propria manu
subscriberet¹⁾.

Humilis Stephanus Metropolitanus indignus Ria-
zanicensis.

Humilis Sylvester Metropolitanus Smolenscensis.

Humilis Theophanes Episcopus Pleascoviensis.

Humilis Pitiremus Episcopus inferioris Novo-
gradiae.

Humilis Barlaam Episcopus Tverensis.

Humilis Aaron Episcopus Careliae.

Theodosius Archimandrita Alexandri Nevenais.

Antonius Archimandrita Chrysostomi.

Monasterii Casanensis Transfigurationis Salva-
toris Archimandrita Jonas Salnikiev.

Mosquensis Monasterii Simonis Archimandrita
Petrus.

Humilis Pachomius Metropolitanus Voronezensis
et Elecensis.

Monasterii Trinitatis et Hypatii Archimandrita
Gabriel.

Došenais Monasterii Archimandrita Hierotheus.

Maris Praefectus Comes Apraxin.

Prinicerius Cancellarius Comes Golovkin.

Princeps Jacobus Dolgoroucy.

Princeps Demetrius Golicin.

Comes Andreas Matveev.

Petrus Tolstoi.

Baro Petrus Schaphirov.

Propriae colossimae Regiae Majestatis manus
subscriptio ita se habet:

PETRUS.

In Diocessibus itidem Praesules et caeteri, spirituales
personae, subscripserunt ita:

Humilis Ignatius Metropolitanus Sarensis et
Podonensis.

Humilis Georgius Episcopus Rostoviensis.

Humilis Barlaam Episcopus Suxdalensis et
Jureviensis.

Humilis Joannicius Metropolitanus Colomnensis.

Humilis Paulus Episcopus Vologdensis.

Humilis Cyrillus Schumlanski Episcopus Pere-
slaviensis.

Indignus Archiepiscopus Caernigoviensis et Novo-
gradiae Sieveriensis Antonius.

Humilis Tycho Metropolitanus Casanensis.

Humilis Alexius Episcopus Viatcensis.

Humilis Joachimus indignus Episcopus Astra-
chanensis.

Humilis Barnabas Episcopus Cholmogorensis.

Humilis Bogolepus (Θεοκλή;) Episcopus
Ustiuzensis.

Genadius Archimandrita Cudovensis.

Sergius Archimandrita Salvatoris in novo (loco).

Serapio Archimandrita Androniensis.

Leonidas Archimandrita Petrus.

Laurentius Archimandrita Denensis.

Hyacinthus Archimandrita Theophaniorum.

Serapio Archimandrita Zaamenensis.

Theophylactus Archimandrita Salvatoris.

Macarius Hegumenus Elevationis crucis.

Sylvester Hegumenus Novinensis.

Macarius Hegumenus Daniellus.

¹⁾ In officio principe subscriptiones hinc columnis
construit, quarum altera ecclesiasticorum, altera laicorum
chirographa exhibent. Hoc autem pro rei typographicae
conditione princeps columnam primam, alteram postea reddi
curavit.

Свято-троицкаго Сергіева монастыря Архимандритъ Тихонъ.

Изъ Суздаля Спаса Ефиміева монастыря Архимандритъ Киріилъ.

Владимірскаго Рождествовскаго монастыря Архимандритъ Гелсонъ.

Изъ Ростова Богоалександрскаго Авраміева монастыря Архимандритъ Адрианъ.

Изъ Ярославля Спасаго монастыря Архимандритъ Кипріанъ.

Луницкаго монастыря Архимандритъ Сергій.

Монастыря Саввы Сторожевскаго Архимандритъ Седивестръ.

Воскресенскаго монастыря Архимандритъ Антоній.

Изъ Боровска Пафнутьева монастыря Архимандритъ Арсеній.

Иосифова монастыря Волоцкаго Архимандритъ Германъ.

Спасаго монастыря съ Рязани Архимандритъ Мизаэль.

Водоколамскаго Возмицкаго монастыря Архимандритъ Іосафъ.

Данилова монастыря, что въ Переславлѣ Затыскомъ Архимандритъ Варлаамъ.

Ростовскаго Ворисоглѣбскаго монастыря Архимандритъ Іосифъ.

Солочинскаго монастыря Архимандритъ Исаакій.

Переславля Затыскаго Никитскаго монастыря Архимандритъ Іосифъ.

Колоцкаго монастыря, что въ Можайску Игуменъ Тихонъ.

Николая Угрьскаго монастыря Игуменъ Теофанъ.

Изъ Дмитрова Борисоглѣбскаго монастыря Архимандритъ Адрианъ.

Высоцкаго монастыря, что въ Серпуховѣ, Архимандритъ Герасимъ.

Владычня монастыря, что въ Серпуховѣ, Игуменъ Павелъ.

Богословскаго монастыря, что на Рязани, Архимандритъ Ааронъ.

Игуменъ Леонтій съ Ужи Макаріева монастыря.

Иринархъ Архимандритъ Кириллова монастыря.

Іона Архимандритъ Каменнаго монастыря.

Арсеній Архимандритъ Прилуднаго монастыря.

Феофилактъ Архимандритъ Павлова монастыря.

Макарій Архимандритъ Корнильева монастыря.

Филиппъ Игуменъ Ферапонтова монастыря.

Дамаскинъ Игуменъ монастыря Михайловскаго Переяславскаго.

Рафаэль Игуменъ Спасаго Золотоноскаго монастыря.

Евстратій Архимандритъ Елецкій Черниговскій.

Германъ Архимандритъ Свято-троицкій Ильинскій Черниговскій.

Епифаній Архимандритъ Назарета Благодѣленскаго Нѣжинскаго.

Іеромонахъ Нилъ Игуменъ монастыря Святителя Чудотворца Христова Николая Мокшенинскаго.

Іеромонахъ Зосима Игуменъ Лубецкаго Антоніева монастыря.

Святой великой Чудотворцей Лавры Петерской Кіевской Архимандритъ Іоаннскій.

Monasterii sanctae Trinitatis et Sergii Archimandrita Tyscho.

Suzdalensis monasterii Salvatoris et Euthymii Archimandrita Cyriacus.

Vladimirovensis monasterii Nativitatis Archimandrita Gedeon.

Leo Archimandrita monasterii Gericensis.

Rostoviensis monasterii Theophaniorum et Abrahamii Archimandrita Adrianus.

Jaroslaviensis monasterii Salvatoris Archimandrita Cyprianus.

Luaccensis monasterii Archimandrita Sergius.

Monasterii Sabbae de custodiis Archimandrita Sylvester.

Monasterii Resurrectionis Archimandrita Antonius.

Borovscensis monasterii Paphnutii Archimandrita Arsenius.

Volocensis monasterii Iosephi Archimandrita Germanus.

Riazanensis monasterii Salvatoris Archimandrita Misael.

Volokolamensis monasterii Vozmensis Archimandrita Joasaphus.

Pereslaviae ultra sylvam monasterii Danielis Archimandrita Barlaam.

Rostoviensis Monasterii Borisi et Glebi Archimandrita Iosephus.

Monasterii Solocensis Archimandrita Isaacus.

Pereslaviae ultra sylvam monasterii Nicetae Archimandrita Iosephus.

Mozaiscensis monasterii Colacensis Hegumenus Tyscho.

Ugroschensis monasterii Nicolai Hegumenus Theophanes.

Dimitroviensis monasterii Borisi et Glebi Archimandrita Adrianus.

Serpuchoviensis monasterii Vysocensis Archimandrita Gerasimus.

Serpuchoviensis monasterii Despotae Hegumenus Paulus.

Riazanensis monasterii Theologi Archimandrita Aarop.

Unzensis monasterii Macarii Hegumenus Leon-tius.

Monasterii Cyrilli Archimandrita Erinarchus.

Monasterii Camenensis Archimandrita Jonas.

Monasterii Prilucensis Archimandrita Arsenius.

Monasterii Pauli Archimandrita Theophylactus.

Monasterii Corneli Archimandrita Macarius.

Monasterii Therapontis Hegumenus Philippus.

Pereslaviae monasterii Michaelis Hegumenus Damascenus.

Zolotonoschae monasterii Salvatoris Hegumenus Raphael.

Czernigoviae monasterii Eleccensis Archimandrita Eustratius.

Czernigoviae monasterii Sanctae Trinitatis et Heliae Archimandrita Germanus.

Nizini monasterii Annuntiationis de Nazareth Archimandrita Epiphanius.

Macoschae monasterii hierarchae thaumaturgi Nicolai Hegumenus hieromonachus Nilus.

Lubecensis monasterii Antonii Hegumenus hieromonachus Zosimus.

Sanctae magnae thaumaturgae Laurae Kievo-pescariensis Archimandrita Ioannicus.

Миссионарское Одоевское монастыря Архимандритъ подвизаетъ игуменъ.

Святомихайловскаго Златоверховаго Кіевскаго монастыря Намѣстникъ Геромонахъ Гедонъ.

Святомихайловскаго Вадубацкаго монастыря Кіевскаго Намѣстникъ и Геромонахъ Венедиктъ.

Общештатнаго Киевомихайловскаго монастыря Архимандритъ Иродіонъ Журавовскій. Софійскаго монастыря Намѣстникъ Гонгорій Гошванъ.

Святомихайловскаго монастыря пустыннаго Кіевскаго Игуменъ Христофоръ Чарнотскій.

Святобогоявленскаго братскаго монастыря Кіевскаго Видиректоръ Силвестръ Помовскій.

Свято-троицкаго Карильскаго Кіевскаго монастыря Настоятель Іоасафъ Томилонъ.

Свято-иоаннскіаго Богородицкаго монастыря Архимандритъ Симеонъ.

Казанскаго Кіевскаго монастыря Игуменъ Іоасафъ.

Нижняго Новаграда Печерскаго монастыря Архимандритъ Варсонофій.

Нижнегородскаго уѣзду, Троицкаго Макаріева Жолтовскаго Архимандритъ Филаретъ.

Вологодскаго Глушицкаго монастыря Игуменъ Іоаннъ.

Великаго Новаграда Тихвинна монастыря Архимандритъ Варлаамъ.

§ 2.

ДѢЙСТВО ДУХОВНЫЯ КОЛЛЕГІИ.

О дѣйствіи Духовныя Коллеги собственно здѣсь не написано; поже Царские Величества приказали дѣйствовать по „Генеральному Регламенту“.

§ 3.

СИЛА ДУХОВНЫЯ КОЛЛЕГІИ.

Слѣду же Духовныя коллегіи Его Царское Величество Высочайшею своею властію благоволило дать такую, якая является въ именномъ Его Величества Указѣ, въ началѣ сего Регламента напечатаномъ. Такожъ и въ ниже положенныхъ Его Государственныхъ Резолюціяхъ, которыя Его Величество собственною своею Высочайшею рукою написалъ на предложенныя Его Величеству Духовной Коллегіи „Пункты“, гдѣ Его Величество и титулу „Святѣйшаго Правительствующаго Синода“ Духовной Коллегіи опредѣляетъ.

Миссионарское монастыря Симона Архимандритъ¹⁾ succide secundum.

Kievinae monasterii S. Michaelis Zolotoverchovii Vicarius hieromonachus Gedeon.

Kievinae monasterii S. Michaelis Vidubicensis Vicarius hieromonachus Benedictus.

Kievinae monasterii Menigurensis, quod caenobium dicitur, Archimandrita Herodio Zuyachovski. Monasterii Sophiae Vicarius Gregorius Goshkevics.

Kievinae monasterii S. Nicolai Eremitici Hegumenus Christophorus Czarnucki.

Kievinae monasterii Epiphaniarum societatis Vicerector Sylvester Pomovski.

Kievinae monasterio sanctae Trinitatis et Cyrilli Praepositus Joasaphus Tomilovics.

Sviazanensis monasterii Deiparae Archimandrita Simeon.

Sazani Monasterii Cizicensis Hegumenus Joasaphus.

Inferioris Novogrodiacae monasterii Pecariensis Archimandrita Barsanuphius.

Ex inferioris Novogrodiacae districtu monasterii Macarii de Fulva Aqua Archimandrita Philaretus.

Vologdae monasterii Gluschicensis Hegumenus Joel.

Magnae Novogrodiacae monasterii Tiphinensis Archimandrita Barlaam.

§ 2.

EXECUTIO SEU EXERCITIUM.

De minorum spiritualis Collegii adimplentione et executione speciatim hoc loco non traditur, quoniam Regia Majestas in mandatis dedit, ut generales omnibus Collegiis juridicis praescriptae regulae hic etiam observarentur²⁾.

§ 3.

VIS SEU EFFICACIA.

Quantum vero attinet ad vim, potentiam seu auctoritatem, quam spirituali Collegio Augustissimus Rex ex suprema sua Regia potestate indulgit, de illa luculentur constat non solum ex peculiari suae Regiae Majestatis regulamento huic praemisso mandato, sed etiam ex Regio beneplacito, quod in solutionibus infra positis sese exeruit, cum nimirum Potentissimus Monarcha „Quaestiones“ a spirituali Collegio submitte sibi propositas expediens, benignam suam voluntatem propriae regiae manus subscriptione exprimeret, ipsique spirituali Collegio ut „sanctissima Regens synodus“ nuncupetur, titulum impertiretur.

¹⁾ Vocem archimandrita omittit latinus interpres; cum iuxta textum adjectum. Simon ille, archimandrita iam inter eos invenitur, qui primam die 23 Februarii statim post contractam Ordinationem huic subsc. p. 141.

²⁾ Generalem istam Collegiorum Ordinationem anni 1720 Febr. 23 die datam vide, si lubet, in *Integrae caes. imperii legum collectione* (Полное Собрание Законовъ Россійской Имперіи). Petropoli, inde ab anno 1830, Series prima, tom. VI (1834), p. 141; germanica ejusdem versio extat apud Blöching, *Magazin für Historie und Geographie*, tom. I, p. 100—104.

Пункты

на которые Царское Пресвятые Величества собственноручно и Высочайшим образом своим Высочайшим указом резолюция (решение). См. Полн. Собр. Зап. Т. VI (3734), 14 февр. 1721, стр. 355—356.

Царскому Пресвятому Величеству от доклада:

1.

Въ церковныхъ служенияхъ, гдѣ было Патриарше имя возносимо, въсто онаго Правительствующаго Духовнаго собранія именованіе подобаетъ ли вознести по надлежащей формѣ:

ФОРМА.

„... О Святѣйшемъ Правительствующемъ собраніи, чинахъ пресвитеровъ и прочая.“

И сей титулъ, Святѣйшій, никому же партикулярно присвоится, но токмо всецѣлому собранію.

Его Царскому Величеству собственноручно подписаніе:

„О святѣйшемъ Синодѣ“ или „О Святѣйшемъ Правительствующемъ Синодѣ.“

2.

О приключившихся требованіяхъ отъ Правительствующаго Духовнаго собранія въ Правительствующій Сенатъ, также и въ Коллегіи, и отъ нихъ въ Духовное собраніе каковымъ образомъ письменное обхожденіе имѣть? А на Патриарше имя Указовъ ли отъ куду не присылалось: Духовная же Коллегія имѣть честь, силу и власть Патриаршескую или едва и не большую, понеже соборъ.

Въ Самамъ вѣдѣніемъ и за подписаніемъ всѣхъ, а въ Коллегіи такъ какъ изъ Сената ищущимъ, и за подписаніемъ только Секретарскимъ.

3.

Въ правды Епархіи въ духовномъ собраніи избирать ли въ Архіереевъ, и по доношенію Царскому Пресвятому Величеству, оныхъ въ поставленію и въ мѣстамъ опредѣлять ли? Выбрать по двѣ персоны, и которую опредѣлимъ, посвящать и опредѣлять.

4.

Патриарше, Архіерейскія и монастырскія вотчинныя зболами и правленіемъ, которыя вѣдомы были въ монастырскомъ приказѣ въ одной Духовной Коллегіи вѣдать ли, того ради, что оныя отъ гражданскихъ управителей приняты въ скудость и пустоту? А Духовная Коллегія присягою обязалась какъ въ вѣрности,

Quaestiones per puncta propositas

quae Augustissima Regia Majestas benevole et quidem propria manu scribens solvit¹⁾.

Ex Augustissima Regia Majestate modesto quaeritur:

1.

In ecclesiasticis precationibus, ubicumque nomen Patriarchae pronuntiabatur, titulus spiritualis Regentis Concilii debeant pronunciarum juxta appositam formulam?

FORMULA.

„... Pro Sanctissimo Regente Collegio; venerabili sacerdotum ordine, etc.“

Hic porro titulus, cum toti adaequato Collegio sit proprius, nulli separatim Synedrii Collegae potest tribui.

R. Regiae Majestatis decretum ex Ipsius propriae manus subscriptione per scriptum: „Pro Sanctissima Synodo“ vel „pro Sanctissima Regente Synodo.“

2.

In casu instantis necessariae spiritualis Collegii cum Regente Senatu vel etiam cum Collegiis aut e contrario eorum cum spirituali Collegio per litteras communicationis, qua norma utendum est? Si quidem Patriarcha ab omnium curiarum mandatis fuerat immunis; spirituale autem Collegium honore, vi et potestate Patriarchae convenientibus, quinimo potioribus, utpote congregatio, est praeditum.

R. Cum Senatu per litteras nomine notitiae indignitas, et quidem omnium Collegiarum subscriptione ratas habitas; cum Collegiis vero per mandatam scriptum, secretarii dumtaxat manu munitum, perinde atque in Senatu fieri solet, instituenda est collatio.

3.

Pro viduis diocesis Praesules in spirituali Collegio sunt ne eligendi? Et postquam a Regia Majestate mandatum eos ordinandi per litteras impetratum fuerit, ad suas sedes sunt ne designandi?

R. Duo candidati sunt eligendi; Nostro autem probatus suffragio designandus est et ordinandus.

4.

Praedia quae fuerant Patriarchae, item quae Praesulum et monasteriorum sunt, quorum directio a Curia sic dicta monasteriorum dependebat, spirituale ne tantum Collegium directurum est redditusque collecturum? Idque ideo, quoniam saecularibus oeconomis ea praedia ad egestatem redegerant; spirituale vero Collegium jurejurando non minus

¹⁾ Ex Integro legum Collectione novissimae quaestiones has die 14 Februarii propositas ac solutas fuisse; ibi sic inscribuntur: Summa solutio de synodo coactionis, t. VI (3734). Per vocem relationis reddimus rursus verbum ДОКЛАДЪ, quo significatur oratio, qua proponitur imperatori quippiam ab eo discipendum. In ceteris quoque quaestiones altera columna, responsiones altera dantur; his vero aliis post alias subscriptis, addito siglo R. quo indicantur imperatoris responsa.

такъ и по иснаніи интереса Царского Вѣнкова-
ства противъ прочтѣхъ Коллегій по мѣстамъ.
А въ Регламентѣ Дуковской полкована, что
такое правленіе надлежитъ до Дуковской Кол-
легіи.

Вытъ по саму.

quam alia Collegia tam ad fidelitatem servandam
quam ad rem pecuniariam Regiae Majestati debitam
ex ante praestandam est obstrictum. Spirituale
denique „Regulamentum“ sive Statutum ejusmodi
directionem spirituali Collegio adjudicat.

R. Hato.

AB ORIENTALIBUS PATRIARCHIS CONFIRMATUR PERPETUAE SYNODI INSTITUTIO.

ΓΡΑΜΜΑ

ΤΟΥ ΙΜΠΕΡΑΤΟΡΟΣ ΠΕΤΡΟΥ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ
πρός τῶν Πατριάρχων Κωνσταντινουπόλεως, Ἱερουσαλῆμ, καὶ Αἰγυπτῶν.

Τῶ παναγιωτάτῳ σοφωτάτῳ τε καὶ λογιω-
τάτῳ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῳ Νέας Ῥώμης,
Κυρίῳ Κυρίῳ Ἱεραρχῶν, τῶ ἐν Χριστῷ Ἡμῶν
Πατρὶ, τὸ ἀνηκὸν σέβας χαίρειν ἀδελφικῶς
προσάγοραβομεν.

Ὡς εὐκαίθῃς υἱὸς τῆς περιπόθητου ἡμῶν μητρὸς,
ὀρθοδόξου καθολικῆς ἐκκλησίας, διατηρῶν πάντοτε
τὴν ἐλλάξειαν πρὸς τὴν Ἱμετέραν Παναγιώτατην ὡς
πρωτὴν αὐτῆς τῆς ὀρθοδόξου καθολικῆς ἐκκλησίας,
ἀρχιεπίσκοπος καὶ κατὰ πνεῦμα Ἡμῶν πατήρ, ἐκρίναμεν
ἀναγκαῖον γνωστοποιῆσαι ταῦτα. Ἐπειδὴ μεταξὺ τῶν
πολλῶν κατὰ τὸ χρέος τῆς παρὰ θεοῦ δοθείσης Ἡμῖν
ἐξουσίας προνοίῳμεν κατὰ τὴν βελτιώσεως τῆς κατὰ θεοῦ
ἐγχειρισθείσης Ἡμῖν βασιλείας καὶ τῶν ὑποκαταμένων ἡμῶν
ἀσπράξαντες τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὴν προσοχὴν Ἡμῶν
καὶ εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν διαίτησιν καὶ εἰς τὸ ἱερα-
τεῖον, καὶ ἰδόντες ἐν αὐτῷ οὐκ ὀλίγας ἀκαταστάσεις
καὶ τὰς ὑποδείξεις αὐτῶν οὐκ ἐν ἀφιλομένῳ εὐταξίᾳ,
οὐ μάλιστα ἀναλίσκομεν ἐν τῷ Ἡμῶν συνειδήτῳ φόβῳ,
ἵνα μήπως φανώμεν ἀγνώμονες· τῆ πανσόφου θεῆς
προνοίας, ἀλλὰ τοσοῦτον ἐξισθίνοντες παρ' αὐτῆς εὐ-
δωξῶμεν εἰς τὴν βελτιώσιν ὅσον τοῦ στρατιωτικῆς ἰσχύος
καὶ τοῦ πολιτικῆς τῆς ἀμελήσομεν τὴν διορθώσιν
τῆς τε ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως καὶ τοῦ ἱερατείου,
καὶ ἵνα μὴ ἐρεθίσθωμεν ἀναπολόγητοι, ὅτι ὁ ἀπροσω-
πώλητος κριτὴς μέλλει ζητεῖν παρ' Ἡμῶν λόγον κατὰ
τῆς τοσούτης παρ' αὐτῶν ἐγχειρισθείσης Ἡμῖν ἐπιστα-
σίας. Ὅθεν κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν πρώτων ἐν τῇ
τῆ παλαιᾷ καὶ ἐν τῇ νῦν διαθήκῃ εὐσεβῶν βασιλέων
ἀναλαμβάνοντες προνοίας καὶ ἔργον ἐνεκα τῆς τε ἐκκλη-
σιαστικῆς διορθώσεως καὶ τοῦ ἱερατείου καὶ μὴ ἔχοντες
εἰς ταῦτο ἀρμόδιώτατον μέσον παρὰ τὴν συνειδήτην
διοίκησιν, διὰ τοῦτο κατὰ πολλὴν ἐπιθυμίαν καὶ
βουλήν μετὰ τῆς ἱερατείας καὶ τῆς τῶν λατῶν τῆς
ἐκκλησίας τῆς Ἡμετέρας βασιλείας ἀνεκρίναμεν συστήσασθαι
πνευματικὴν σύνοδον, ἰσοδυναμῶσαν τοῖς πατριάρχασι,
ὅ ἵσχυ, μίαν ἀνεκτίστην πνευματικὴν διοικητικὴν ἀρχή-
γυρον, πρὸς κυβερνήσασθαι τῆς Ῥωσικῆς ἐκκλησίας τῆς
Ἡμετέρας βασιλείας πρῶτος, ἀπὸ ἁγίας ἱεραρχίας ὑπο-
καταμένα ἀρχιερέων τε καὶ ποινοβιαρχῶν ἀπογράψαντες
τὸν ἀριθμὸν, καὶ διατάξασθαι Ἡμετέρῳ θεσπισμένῳ
πᾶσι τοῖς ὁμηγεμόσι Ἡμῶν, κληρικῶσι τε καὶ λαϊκοῖς,
λογίζεσθαι ταύτην οὐβριμίαν καὶ ἰκανὴν διοίκησιν
καὶ ὑπῆκειν αὐτῇ τῇ συνόδῳ ἐν πᾶσι τοῖς ἐκκλησια-
στικοῖς πράγμασι, καθὼς ὑπετάσσοντο τοῖς πρώτοις
πατριάρχασι· πάσης Ῥωσσίας· ταύτῃ τε τῇ ἱερᾷ καὶ
ἀγιωτάτῃ συνόδῳ διαπιστώσασθαι διὰ τῆς γενόμενης δια-
τάξεως, ὅπως διοικῶσι τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν ἐν πᾶσιν
ἀναρραλλήτως· κατὰ τὰ δόγματα τῆς ἁγίας ὀρθοδόξου
καθολικῆς ἐκκλησίας· τῆ ἀνατολικῆς δόξης· καὶ

EPISTOLA

PETRI PRIMI IMPERATORIS
ad Hieroniam patriarcham Constantinopolitanam.

Sanctissimo, sapientissimo ac doctissimo
universali patriarchae novae Romae,
Domino Domino Hieremiae, nostro in
Christo patri, debitam reverentiam fra-
ternamque salutem.

(Obsequiosi more filii dilectissimae nostrae matris,
orthodoxam dicimus catholicamque ecclesiam, in
Sanctitatem Vestram velut in primum summumque
ejusdem orthodoxae atque catholicae ecclesiae pas-
torem Nostrumque patrem secundum spiritum reve-
rentiam semper servare volentes, haec Vobis nota
facere necessarium existimavimus. Variis obstricti
curis atque negotiis ob potestatem quam a Deo
accepimus, ut imperium Nobis a Deo conceditum
subjectique populi in melius proveherentur, cum ocu-
lis animique ad res, quae ecclesiae gubernationem
ipsamque clerum spectant, conversis, eas admodum
perturbatas neque in ordine debito consistere
animadvertimus, haud vanum conscientia concepimus
timorem, ne forte in sapientissimum Dei numen
ingrati videremur, si post tot bonos eventus ab eo
acceptos in restituendis rebus nostris tum militari-
bus tum civilibus, earum rerum, quae cleri eccle-
siasticique regiminis emendationem spectant, negli-
gentes essemus, neve inexcusabiles inveniremur,
cum iudex, nulla personae ratione habita, tantae
Nobis demandatae provinciae rationem a Nobis
posceret. Quocirca priscorum veteris novique
Testamenti principum, qui pie se gesserunt, vesti-
gis insistentes, curam studiumque contulimus, ut
ecclesiae clerique negotia emendarentur. Quod ut
conficereamus, efficacius nihil adhibendum, duximus
quam regimen synodale. Unde re diu rectoque
perpetuas atque excusas, de sententia tum e clero
tum e laicorum ordine nostri imperii virorum, eccle-
siasticam synodum, patriarchis aequalem, id est,
summum quoddam ecclesiasticum gubernans Col-
legium e clericis constanti commendatione dignis
Nobisque subjectis, sive episcopi sint sive cano-
biarchae, instituisse decrevimus, a quo Russicae regii
nostri imperii ecclesia gubernaretur. Quapropter
mandato Nostrae praecipimus cunctis subditis Nostris,
sive clerici sint sive laici, ut pro sacro ac legitimo
habent Collegium illud, atque synodo illi obtem-
perarent in omnibus ecclesiasticis rebus, quemad-
modum prioribus totius Russiae patriarchis obtem-
perarunt. Sociis quoque sacrae istius sanctissimae
synodi membris lege data mandavimus, ut
sanctam ecclesiam in omnibus plane regerent ex
praecipis sanctae orthodoxae catholicae ecclesiae,

κατέχει ταύτα τὰ ἔθνη ὡς κανὼν ἀδελφότητος τῆς ἐκκλησιαστικῆς διακίτης. Ἐφ' ἧ δ' ἑνωμοσία: ἔθεν τῆς ἁγίας καθολικῆς ἐκκλησίας ἀποσπῶντες τὸν κίον σκυφὸν καὶ θλιβέντος ὑπογράφοντας ὑποχρῶσαν ἑαυτοὺς εἰς τὰτα. Περὶ τῆς δὲ καὶ ἡ Γρατεία Παναγιότητος ὡς πρότερος ἀρχιερεὺς τῆς ὀρθοδόξου καθολικῆς καὶ ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, τὸ Ἡμετέρον ταῦτο διάταγμα καὶ τὴν συστηθεῖσαν πνευματικὴν συνέθεον εὐδοκῶντας ὁμολογῶνται ὁμολογῶνται καὶ περὶ ταῦτα διακηνοῦνται τοῖς λοιποῖς μακαριωτάτοις πατριάρχεις, τῶν τῆς Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων.

Ἐπειδὴ δὲ ἡμεῖς πατριάρχαι, προστάξασιν ταύτῃ τῇ ἁγιωτάτῃ πνευματικῇ συνόδῳ ἔχειν μετὰ τῆς Γρατείας Παναγιότητος ἀναφορὰν καὶ ἀλληλογραφίαν ἐν πάσαις ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς ὑποθέσεσι, ἀξιόμαρ καὶ τὴν Γρατείαν Παναγιότητα, ὅπως εὐδοκῶντας διατηρήσῃ μετὰ τῆς συνόδου ταύτης ἀλληλογραφίαν καὶ ἀναφορὰν περὶ τὰς πνευματικὰς ὑποθέσεις, ὅσαι συντάσσονται εἰς τὸ σκῆψον τῆς ἐκκλησίας, ἄσκαρ καὶ πρότερον ταῦτο διατηρεῖται μετὰ τῶν πατριάρχων πάσης Ρωσσίας. Εἰ δὲ ποτε ἐξικτήσονται: πρὸς τῆς Γρατείας Παναγιότητος ὅποιον θέματα καλὴν συμβαλὴν πρὸς ὄφελος καὶ κρείττονα οἰκονομίαν τῆς ἐκκλησίας, παρακαλῶμεν ἐν τοιαύτῃ περιστάσει μὴ ἀπεψῶσαι αὐτοὺς τοῦτοι διὰ τὸ κοινὸν συμφέρον τῶν ὀρθοδόξων, Ἐφ' ἧ ἡμεῖς μετ' ἰδιαίτης πρὸς τὴν Γρατείαν Παναγιότητα εὐμαρίας ἡμῶν ὑποσχόμεθα ἀδελφικῶν πᾶσαν συγκατάθεσιν πρὸς τὰ Γρατεία ζητήματα.

Ἐν τοσοῦτῳ καινοποιούμεν πρὸς τὴν Γρατείαν Παναγιότητα καὶ περὶ τοῦ, ὅτι ἀφ' αὐτοῦ κρίματιν ὁ ὀφειστος θεὸς κατὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς ὑπερβάλλουσαν αὐτοῦ εὐσεβειαν ἡδὲ χάριτος χάρισσας: ἡμῶν τὸ θεῖον αὐτοῦ εὐσεβείας, εὐλογίας καὶ χάρισσας: ἡμᾶς τε καὶ τὸν Ἡμετέρον λαόν: ἰσχυρὰ κατὰ τὸ ἑσπέρως ἔτος, τῇ 30 Ἀπριλίου, ὁ διαρκίως μετὰ ἡμῶν καὶ τῆς Σερβίας πολυχρόνος καὶ σκληρὸς πόλεμος, ὑπὲρ τὴν εἰρηνότητα διὰ τῶν εὐτυχῶν καὶ τροπαιοφόρων Ἡμετέρων ἐπὶ τῶν ἐλαίων αἰσίων τέλος ἐν τῇ συνελθούσῃ τῇ γενομένῃ ἐν τῇ πόλει Νιστάτ: διὰ γὰρ τῶν κληρηθεῖσαν ὑποκειμένων ἀμφοτέρων τῶν μερῶν συμφωνήθη, μετὰ ἡμῶν καὶ τῆς Σερβίας αἰώνιος εἰρήνη, καὶ τοινοτοπως ἡ Σερβία παρεχώρησεν ἡμῶν. Ἰνα διὰ παντός κυριεύομεν τὰς διὰ τῶν ἐπὶ τῶν ἡμῶν πολιμηθείσας τοπαρχίας κατὰ τὸν αἰγιαλὸν τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης, Ἀθρονίαν, Ἀστλανδίαν, Ἰνγερμονλανδίαν, καὶ μέρος τῆς Καρελίας καὶ τῆς περιχωρήσεως τῆς Φινλανδίας σὺν πάσαις ταῖς πόλεσι καὶ χώραις καὶ λιμέσι, ταῖσι τὰς ἐπισκοπαῖς: ἐν ταῖσι ταῖς τοπαρχίαις πόλεσι καὶ φρούραις, Ρίγα, Λιναίνδ, Περνὸφ, Ρεβέλ, Δέρπ, Νάρβα, Βίπορχ, Κεσογλί. Ὅλα ἀμφεβάλλομεν δὲ, ὅτι αὐτῇ ἡ συμφωνία ἡμῶν τῆς παντοεινῆς εἰρήνης καὶ ἡ ἐπακολληθῆσασιν τῶν Ἡμετέρων βασιλείῃ αἰετῶς: ἔσται εὐχάριστος καὶ χαρῆς: ἀρδένον ἡμῶν ὡς εὐχέτη ἡμῶν καὶ ἀνωτάτῃ ἀρχιεπομάντορι: ἀπαιτῶμεν δὲ μετὰ παρακλήσεως, ὅτι ἡ Γρατεία Παναγιότητος: ἢ διαλείψῃ μετ' ἡμῶν τοῦ ἱερῆτος ἀνακίματος τῶν πανωφίτων θεῶν ὅμων καὶ εὐσεβείαν ἕνεκα τοῦ ἐκχυνθέντος ἐφ' ἡμᾶς τοσοῦτου θεοῦ εὐσεβείας καὶ τῶν λοιπῶν (καταύειν τὴν ἀπειρον αὐτοῦ ἀγαθότητα ὑπὲρ τὸ θεωρηθῆναι τῶν Ἡμετέρων κράτι εὐδοκῶντας, εἰρήνην καὶ γαλήνην. Τοῦτοι ἕνεκα ἡμεῖς ὑποχρῶμεθα ἀποδοῦναι τῇ Γρατείᾳ Παναγιότητι τὴν ὁμολογηθεῖσαν εὐγνωμοσύνην, ἐπαξίως ἀμείνονος Γρατείας.

Ὅπως τοῦτον διαταλοῦμεν πάντοτε τῆς Γρατείας Παναγιότητος, τὸ κατὰ πνεῦμα πατρός: καὶ ἀνωτάτῃ οὐρανοκτοῦ ἀρχιεπομάντορι ὡς κατὰ πνεῦμα υἱός: καὶ πρὸς τὸν θεόν.

Ἐξεδόθη ἐν Πετροπόλει, τῇ 30 Σεπτεμβρίου 1721. Τὸ τοιοῦτον ἐν τῇ ρωσικῇ διαλέκτῳ πρωτότυπον γράμμα ἡ Αὐτοῦ Βασιλικῆς Μεγαλειότητος εὐσεβείας ὑπογράφει ἰδιοχείρως.

quae orientalem profitetur fidem, hancque fidem haberent pro certa ecclesiastici regimini regula: ad quae servanda in cunctis catholicis ecclesiis venerandam commemorantes crucem propriisque manibus subscribentes iurjurando se observaverunt. Speramus igitur fore, ut Sanctitas Vestra, tanquam summus orthodoxae catholicae atque orientalis ecclesiae pontifex, Nostram hanc constitutionem institutumque ecclesiasticum collegium aequum agnoscere eoque de re ceteros beatissimos patriarchas, Alexandrinum nempe, Antiochenum et Hierosolymitanum, certiores facere dignetur.

Cum autem Nos sanctissimas hae ecclesiasticae synodo benignissime imperaverimus, ut de omnibus ecclesiasticis negotiis ad Sanctitatem Vestram referat et scribat, Sanctitatem Vestram pariter rogamus, ut ad hanc synodum mutuum relationemque ecclesiasticam servare dignetur de cunctis rebus ecclesiasticis, quae ad ecclesiae bonum conferant, eodem ratione qua id fiebat cum totius Russiae patriarchis. Si vero bonam, quacunque demum sit, sententiam ad ecclesiae utilitatem melioremque administrationem unquam exoptulent, Sanctitatem Vestram precamur, si id evenit, ut id illis tribuat ad commune orthodoxorum commodum: Nosque vicissim pro Nostra singulari erga Sanctitatem Vestram benevolentia pollicemur postulata Vestris prorsus obsequentes Nos praestaturos.

Interim Sanctitatem Vestram de hoc etiam monemus, ineffabili iudicio Deum altissimum pro summa sua in Nos misericordia divinam suam miserationem Nobis tribuere dignatum esse. Nos populumque Nostrum benedicens ac laetificando. Hoc enim anno, die 30 mensis augusti, longum illud saevumque bellum, quod inter Nos Suecosque a viginti et amplius annis trahebatur, per fortunata Nostra victriciaque arma feliciter confectum est congressu apud Neapolim (Nystad) civitatem habito. Ibi enim legati ab utraque parte cum plena potestate nisi perpetuam pacem inter Nos Sueciamque composuerunt, eaque ratione Suecia Nobis concessit, ut provincias armis Nostris juxta Baltici maris litus, quaesitas in perpetuum possideremus, Livoniam nempe, Eolandiam, Ingermonlandiam, partes aliquot Kareliae atque Finlandiae principatus cum omnibus civitatibus, tractibus, portibus, majores scilicet civitates atque castralla, quae in hisce provinciis inveniuntur, Rigam, Dinamendum, Pernovium, Rivelium, Dorpatum, Narvam, Vipoorium, Kekogolmum. Non dubitamus autem quin haec inter Nos mansurae pacis compositio atque ea, quae inde secuta est, finium imperii Nostris propagatio Vobis, qui preces pro Nobis funditis supremus pontifex, pergrata sint laetitiaque afferant. Speramus autem atque obtestamur, ne Sanctitas Vestra una cum cuncto clero unquam cesset ab emittendo ad altissimum Deum laudes et gratias pro tanta in Nos effusa ipsius miseratione, atque a supplicando in posterum infinitas illius bonitati, ut imperio Nostris firmitatem, pacem, tranquillitatem concedat. Quapropter Sanctitati Vestrae grates, ut decet, Nos praestaturos esse pollicemur, pacem Vobis gratiam digne referentes.

Hoc igitur modo in perpetuum manemus Sanctitatis Vestrae, Nostris secundum spiritum patris summi ac universalis patriarchae filius secundum spiritum atque officiosissimus.

Datum Petropoli, die 30 Septembris 1721. Huius epistolae originalis russica dialecto exarato Regia sua Majestas manu propria subscribere dignata est.

II
ΓΡΑΜΜΑΤΑ
 ΤΩΝ ΑΓΙΩΤΑΤΩΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΩΝ
 πρὸς τὴν Ἀγιωτάτην Σύνοδον.

1.
 Ἱερεμία· ἕλεφ θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος
 Κωνσταντινουπόλεως· καὶ οἰκουμηνικός
 πατριάρχης.

Ἡ μετριότης, ἡμῶν διὰ τῆς χάριτος καὶ ἐξουσίας
 τοῦ πανηγύτου, ζωοποιοῦ καὶ τελεταρχικοῦ πνεύματος
 ἐπικυροῦ, βεβαίη καὶ ἀποφάνει τὴν παρὰ τοῦ
 Ἐδραρσεστάτου καὶ Γαλιηνοτάτου Αὐτοκράτορος,
 ἁγίου βασιλείως πάσης· Μοσχοβίας, μικρῆς
 καὶ λευκῆς· Ρωσσίας· καὶ πάντων τῶν βορείων, ἀνατολι-
 κῶν, δυτικῶν καὶ ἄλλων πολλῶν μερῶν κατεξουσι-
 ασιστοῦ, Κυρίου Κυρίου Πέτρου Ἀλεξιάδου,
 Ἱμπεράτορος· τοῦ κατὰ κνώμα τὸ ἅγιον ἀγκη-
 τῶ καὶ περιποδήτου αὐτῆς, διορισθεῖσαν σύνοδον ἐν
 τῇ Ῥωσικῇ ἁγίᾳ μεγάλῃ βασιλείᾳ εἶναι καὶ λέγεσθαι·
 Ἡμεῖς ἐν Χριστῷ ἀδελφεῖ, Ἅγια καὶ ἱερὰ Σύνοδος·
 παρὰ πάντων τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων
 χριστιανῶν, ἱεραμένων τε καὶ λαϊκῶν, ἀρχόντων καὶ ἀρχο-
 μένων, καὶ ἀπὸ παντὸς προσώπου ἀξιοματικοῦ
 καὶ ἔχει ἄδειαν ταλεῖν καὶ ἐπιταλεῖν ὅσα οἱ τίσορες,
 ἀποστολικοὶ ἀγιάτατοι πατριαρχικοὶ θρόνοι· νουθεῖται,
 παραίνοι καὶ ἐπιτάττει αὐτὴν, ἵνα διαφυλάττῃ καὶ
 κρατῇ ἀπαράσφαυτα, ἴση καὶ κανόνες τῶν ἱερῶν
 οἰκουμηνικῶν ἁγίων ἐπὶ συνόδων καὶ ἄλλα ὅσα ἡ
 ἀνατολικὴ ἁγία ἐκκλησία διακρατεῖ, — καὶ διαμένῃ
 εἰς αἰῶνα τῶν ἁπαντα ἀπαράσφαυτος. Ἡ δὲ τοῦ θεοῦ
 χάρις· καὶ εὐχὴ καὶ εὐλογία τῆς Ἡμῶν μετριότητος·
 εἰη μετ' αὐτῆς, ψαγ', Σεπτεμβρίου κγ'.

Ἱερεμία· ἕλεφ θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος
 Κωνσταντινουπόλεως· καὶ ἐν Χριστῷ ἀδελ-
 φός Ἰρῶν.

2.
 Ἀθανάσιος· ἕλεφ θεοῦ πατριάρχης· τῆς
 μεγάλης· Θεουπόλεως· Ἀντιοχείας· καὶ
 πάσης· Ἀνατολῆς.

Ἡ μετριότης, ἡμῶν διὰ τῆς χάριτος καὶ ἐξουσίας
 τοῦ πανηγύτου, ζωοποιοῦ καὶ τελεταρχικοῦ πνεύματος
 ἐπικυροῦ, βεβαίη καὶ ἀποφάνει τὴν παρὰ τοῦ Ἐδραρ-
 σεστάτου καὶ Γαλιηνοτάτου Αὐτοκράτορος, ἁγίου βασι-
 λείως πάσης· Μοσχοβίας, μικρῆς· καὶ λευκῆς· Ρωσσίας·
 καὶ πάντων τῶν βορείων, ἀνατολικῶν καὶ δυτικῶν
 ἄλλων μερῶν κατεξουσιαστοῦ, κυρίου Πέτρου Ἀλεξιά-
 δου, τοῦ κατὰ κνώμα τὸ ἅγιον ἀγκητῶ καὶ περι-
 ποδήτου αὐτῆς· Ἱμπεράτορος, διορισθεῖσαν σύνοδον ἐν
 τῇ Ῥωσικῇ ἁγίᾳ μεγάλῃ βασιλείᾳ εἶναι καὶ λέγεσθαι·
 Ἡμεῖς ἐν Χριστῷ ἀδελφεῖ, Ἅγια καὶ ἱερὰ σύνο-
 δος παρὰ πάντων τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων χριστιαν-
 ῶν, ἱεραμένων τε καὶ λαϊκῶν, ἀρχόντων καὶ ἀρχο-
 μένων, καὶ ἀπὸ παντὸς προσώπου ἀξιοματικοῦ· καὶ
 ἔχει ἄδειαν ἐπιταλεῖν ὅσα οἱ τίσορες, ἀποστολικοὶ
 ἀγιάτατοι πατριαρχικοὶ θρόνοι· νουθεῖται, παραίνοι
 καὶ ἐπιτάττει, ἵνα διαφυλάττῃ καὶ κρατῇ ἀπαράσφα-
 υτα ἴση καὶ κανόνες τῶν ἱερῶν οἰκουμηνικῶν ἁγίων
 ἐπὶ συνόδων καὶ ἄλλα ὅσα ἡ ἀνατολικὴ ἁγία ἐκκλη-
 σία διακρατεῖ, — καὶ διαμένῃ εἰς αἰῶνα τῶν ἁπαντα
 ἀπαράσφαυτος. Ἡ δὲ τοῦ θεοῦ χάρις· καὶ ἡ εὐχὴ
 καὶ εὐλογία τῆς Ἡμῶν μετριότητος· εἰη μετ' αὐτῆς,
 ψαγ', Σεπτεμβρίου κγ'.

1) Reliquorum patriarcharum titulus non habentur. In
 omni tempore quo ambros illos missos fuerunt, videtur orat
 Alexanandria sedes; Hierosolymitano autem cathedra adveniens
 valedictio gratia loculo affinis erat.

II
EPISTOLAE
 SANCTISSIMORUM PATRIARCHARUM
 ad Sanctissimam Synodum.

1.
 Hieremias divina miseratione archi-
 episcopus Constantinopolitanus ac
 universalis patriarcha.

Mediocritas Nostra, sanctissimi, vivifici, sancti-
 fici spiritus gratia ac potestate, sancit, statuit,
 decernit, ut synodus, a piissimo serenissimoque
 Auctoratore, sancto totius Moscoviae, mino-
 ris et albae Russiae atque cunctarum septentriona-
 lium, orientalium, occidentalium multarumque alia-
 rum partium principe summo, Domino Domino Petro
 Alexiade, dilecto suo secundum spiritum
 sanctum carissimoque Imperatore¹⁾, in sacro
 magnoque Russorum imperio instituta, Nostra in
 Christo seror, sancta sacraque synodus a cunctis
 pio rectoque sentientibus christianis, sive clerici
 sint sive laici, sive principes, sive subditi, aut in
 qualibet dignitate constituti, dicatur et sit, jusque
 habeat faciendi ac perficiendi, quaecunque a
 quatuor apostolicis, sanctissimis, patriarchalibus
 sedibus sunt ac perficiuntur; eam monet, hor-
 tatur, jubet, ut sanctorum sanctorumque septem
 universalium Conciliorum instituta ac decreta
 ceteraque omnia, quae a sancta Orientali Ecclesia
 servantur, inconcussa servet ac retineat, ipsaque
 per aevum omne servetur inconcussa. Gratia
 autem a Deo atque a mediocritate nostra votum
 ac benedictio sit cum illa. 1723, 23 Septembris.

Hieremias, miseratione divina archi-
 episcopus Constantinopolitanus vester-
 que in Christo frater.

2.
 Athanasius misericordia Dei patriarcha
 magnae Theopoleos Antiochiae et totius
 Orientis.

Mediocritas Nostra per gratiam et potestatem
 sanctissimi, vivifici et sanctifici spiritus sancit,
 statuit et decernit synodum a piissimo serenissimo-
 que Auctoratore, sancto rege totius Moscoviae,
 minoris et albae Russiae atque cunctarum septen-
 trionalium, orientalium, occidentalium aliarumque
 partium principe summo, Domino Domino Petro
 Alexiade, dilecto suo carissimoque secundum spiri-
 tum sanctum Imperatore, in sacro magnoque Rus-
 sorum imperio institutam, esse et dici Nostram in
 Christo serorem, sacram sanctamque synodum ab
 omnibus pio rectoque sentientibus christianis, cleri-
 cis et laicis, principibus et subditis, et a quovis in
 dignitate constituto; eamque jus habere, quaecun-
 que a quatuor apostolicis, sanctissimis, patriarcha-
 libus sedibus perficiuntur, perficiendi; illam monet,
 hortatur, jubet, ut inconcussa servet ac teneat
 sanctorum sanctorumque universalium septem con-
 cilliorum instituta et decreta ceteraque omnia, quae
 a sancta Orientali ecclesia retinentur. — ipsaque
 per aevum omne inconcussa perduret. Dei autem
 gratia Nostraeque mediocritatis oratio et benedictio
 sit cum illa. 1723, 23 Septembris.

1) Imperatorem, non solum in Christo Petroque Hieremias
 appellat. Quae vox in altera Athanasii Antiocheni epistola
 motus in locum suum, post verba περιποδήτου αὐτῆς, re-
 jectur.

SYNODUS DIOECESANA POSNANIENSIS, CELEBRATA VARSAVIAE

1720 februarii 27-8.

„1720, synodus dioecisana Posnaniensis, sub Christophoro Szembek, Varaviae, in ecclesia collegiata S. Joannis Baptistae diebus 27 et 28 februarii celebrata.“

[Chodynaki et Likowski], *Decretales summorum pontificum pro regno Poloniae et constitutiones synodorum provincialium et dioecesanarum regni ejusdem*, (Posnaniae et Varaviae, 1893), I, 7.

SYNODUS DIOECESANA SUESSIONENSIS

1720 martii 21.

Synodus dioecisana SueSSIONENSIS, celebrata die 21 mensis martii anni 1720, sub Josepho Languet de Gergy, episcopo SueSSIONENSIS.

Extant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Ordonnances synodales du diocèse de Soissons, publiées au synode tenu le 17 mai 1673, par monseigneur Charles de Bourlon, et au synode tenu le 27 mai 1700 par monseigneur Fabio Brulat de Sillery, imprimées de nouveau par ordre de monseigneur Jean-Joseph Languet de Gergy, puis par ordre de monseigneur François de Fitz-James,

évêque de Soissons. Nouvelle édition, faite par ordre de monseigneur Henry-Joseph-Claude de Bourdelle, avec les avis donnés aux petits synodes par monseigneur Jean-Joseph Languet de Gergy, Charles-François le Febvre de Laubrière et François de Fitz-James. A Soissons, chez Ponce Courtois, imprimeur de monseigneur l'évêque; Pierre Nicolas Waroquier, associé au privilège de mondit seigneur évêque, MDCCLXIX.

In - 12, 370 p. — (Paris, Bibl. nat. B. 40490; Paris, Ste-Geneviève).

CONGREGATIO ARCHIPRESBYTERORUM DIOECESIS ANTVERPIENSIS

1720 mense martio.

Congregatio archipresbyterorum dioecesis Antverpiensis, celebrata mense martio anni 1720, sub Petro Josepho de Franken-Siestorf, episcopo Antverpiensi.

Extant constitutiones in opere cui titulus:

Van de Velde et de Ram, *Novae et absolute collectae synodorum tam provincialium quam dioecesanarum archiepiscopatus Mechliniensis*, (1898), III, 374-5, (ex ms. concilio collato cum exemplari Valdenii).

SYNODUS DIOECESANA GNESNENSIS

1720 augusti 26.

„Synodus dioecisana Gnesnensis sub Stanislawo Szembek, Lovicii, die 26 augusti anno 1720 celebrata.“

[Chodynaki et Likowski], *Decretales summorum pontificum pro regno Poloniae et constitutiones synodorum provincialium et dioecesanarum regni ejusdem*, (Posnaniae et Varaviae, 1893), I, 1.

SYNODUS PROVINCIALIS RUTHENORUM, CELEBRATA ZAMOSCIAE

1720 augusti 26 - septembris 17.

Synodus provincialis Ruthenorum, celebrata in civitate Zamosciae, tribus sessionibus, diebus 26 mensis augusti, 1 et 17 mensis septembris anni 1720, sub Leone Kincka, archiepiscopo, metropolitano Kioviensi, Haliciensi totiusque Russiae, et coram Hieronymo Grimaldo, archiepiscopo Edeosensi, auctore apostolico in regno Poloniae et praesidente synodali.

Bibliographia.

1) Synodus provincialis Ruthenorum habita in civitate Zamosciae, anno MDCCXX. sanctissimo domino nostro Benedicto pp. XIII. dicata. Romae, MDCCXXIV., typis sac. Congregationis de Propaganda fide. Superiorum, permessa. In - 4°, XII - 143 p. — (Roma, Casanatonae; Roma, Propaganda).

CONCIL. GENSUAL. TOMUS XXXVII.

2) Synodus provincialis Ruthenorum, habita in civitate Zamosciae, anno MDCCXX. sanctissimo domino nostro Benedicto pp. XIII. dicata; editio altera. Romae, typis sacrae Congregationis de Propaganda fide. Superiorum permessa, 1838. In - 8°, XXII f. - 178 p. — (Paris, Bibl. nat. B. 23725; Roma, Bocca; Roma, Propaganda; Roma, Vittorio-Ramanzoni).

3) Manz (J. D.), *Sacrorum conciliorum et decretorum collectio nova seu collectio conciliorum a Phil. Labbe et Gab. Cossartii primis editas*

deis emendationis et amplioris operis Nic. Coleti supplementum, (1788), VI.

4) Acta et decreta sacrorum conciliorum recentiorum collectio Laocœna; auctoribus presbyteris S. J. e domo b. V. M. sine labe conceptis ad Laocum, (Eriburgi, 1876), II, 1-74 et 479-84.

5) Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio cujus Joannes Dominicus Mansi et post ipsius mortem Florentinus et Venetus editores ab anno 1758 ad annum 1796, priores triginta unum tomos ediderunt, nunc autem continuata et, Deo favente, absoluta, (1902), XXXV, 1437-538.

Synodo Zamosciae additis, cura R. P. Pettit.

Sanctissimus pontifex Clemens XI jam ab anno MDCCXVI, commiserat nuntio Polonias synodum regere et nomine sedis apostolicæ præsidere sequentibus litteris apostolicis depromptis ex Regesto Vaticano epistolarum ad principes et alios viros, vol. XX, et publici juris jam factis cura ac studio Raphaelis de Martinis, *Juris Pontificii de Propaganda fide parte prima*, vol. II (Romae, 1888), p. 336.

Venerabili fratri archiepiscopo Edessen., nostro et apostolicæ sedis in regno Polonias nuntio

CLEMENS PAPA XI

Venerabilis frater, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum, sicut accepimus, modernus Metropolita Buesias, una cum venerabilibus etiam fratribus episcopis Ruthenis unitis, synodum super rebus ad ejus metropolitanam aliasque ecclesias Ruthenas spectantibus propediem celebrare intendat: nos, synodum hujusmodi recte et feliciter ad Dei gloriam dictarumque ecclesiarum utilitatem celebrari cupientes, te, de cujus prudentia, integritate et religionis zelo plurimum in Domino confidimus, in prædicta synodo nostro et sedis apostolicæ nomine præsentem cum auctoritate, facultatibus,

jurisdictione, honoribus et oneribus similibus præsentibus competentibus et aliis solitis et consuetis, apostolicæ auctoritate tenere præceptum, facimus, constituimus et deputamus, teque in Domino hortamur et monemus, ut synodum hujusmodi fideliter regere ac in illa omnia, quæ ad prosperam ecclesiarum prædictarum regimen et gubernium pertinent, decerni, statui et ordinari curæ et facias; ita tamen, ut ea, quæ in eodem synodo decreta, statuta et ordinata forent, in suspensio remaneant illorumque exequutio, donec a Congregatione venerabilium fratrum nostrorum a. R. e. cardinalium negotiis Propagandæ fidei præposita, examinata et approbata non fuerint, differri debeat: mandantes propterea in virtute sanctæ obedientiæ prædictis metropolitæ et episcopis ac dilectis filiis (s) clero in prædicta synodo congregatis aliisque, ad quos pertinet, ut te in ejusdem synodi nostro et prædictæ sedis nomine præsentem révérenter suscipiant, tibi que in omnibus ad præsentis officium pertinentibus pareant, obediant et assistant, tuoque salubria monita et jussa humiliter suscipiant et efficaciter adimplere procurent, non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis, ac quatenus opus sit, ecclesiarum hujusmodi, etiam juramento, confirmatione apostolica vel quavis firmitate alia roboratis statutis et consuetudinibus, privilegijs quoque, indultis et litteris apostolicis in contrarium præmissorum quomodolibet concessis, confirmatis et innovatis¹⁾; quibus omnibus et singulis illorum tenore præsentium pro plene et sufficienter expressis ac de verbo ad verbum insertis habentes, illis alias in suo robore permanentibus, ad præmissorum effectum hac vice dumtaxat specialiter et expressè derogamus ceterisque contrariis quibuscumque.

Datum Romæ, apud S. Mariam Majorem, sub annulo Piscatoris, die XX. martii MDCCXVI: pontificatus nostri anno XVI.

¹⁾ Fortasse deest: *derogare.*

SYNODUS DIOECESANA BENEVENTANA XXXV

1790.

Synodus dioecæsanæ Beneventanæ XXXV. celebrata anno 1790, sub Vincentio Maria Ursino, archiepiscopo Beneventano.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Synodus dioecæsanæ XXXV. Beneventanæ anni 1790, Beneventi, e typographia archiepiscopali, 1790. In-4°. — Cf. Quéstif et Echard, *Scriptores ordinis Prædicatorum*, (1721), II, 816.

STATUTA DIOECESIS NAMURCENSIS

1790.

Decreta et statuta omnium synodorum dioecæsanarum Namuroensium, cum actis congregationum episcopali moderati selectis usque ad hunc annum MDCCXX, item concilium provinciale Cameracense in oppido Montis Haemonis habitum anno Domini 1586, cum, edicto regio de hujus concilii decretis observandis; editio nova de jussu et mandato illi ac revêri domini Ferdinandi, comitis de Berle, episcopi Namuroensis, etc. Namuræ, ex typographia Caroli Gerardi Albert, sub signo typographiæ, 1790. (*Requiritur alter titulus:*) Concilium provinciale Cameracense in oppido Montis Haemonis habitum anno Domini MDLXXXVI, præsentibus

illis et revêris in Christo patribus et dominis Jo. Francisco Bombenio, episcopo et comite Veralloni, nuntioque apostolico cum potestate legati de lateri, ac Ludovico de Berlaymont, archiepiscopo et duce Cameracensi, ac. Ro. imp. principis, etc.; adjunctas sunt aliquot constitutiones pontificiæ et edictum regium de hujus concilii decretis observandis, additum est etiam concilium provinciale primum Cameracense quod in hoc illius frequens fit mentio. Juxta exemplar impressum Montibus Haemonis, exudebat Carolus Michael, typographus (sic) juratus, MDLXXXVII. Cum privilegio regniæ majestatis.

In-4°, 2 part., 4 f. - 491 p. - 1 f., 4 f. - cxxxix p. — (Gand, Université d'état; Paris, Bibl. nat. B. 2500).

(Pag. 1-40:) „Decreta et statuta synodi dioeceseae Namurcensis, die nona mensis Julij anni millesimi quingentesimi septuagesimi, pontificatus sanctiss. in Christo patris ac domini nostri Pij divina providentia papae V anno quinto inchoatae et die duodecima ejusdem mensis Julij ejusdem anni conclusae.“

(Pag. 41-136:) „Decreta synodi dioeceseae Namurcensis [die 30 mensis octobris] anno Domini MDCIV. in ecclesia cathedrali celebratae, praesidente reverendissimo in Christo patre et domino d. Francisco Buisseret, episcopo Namurcensi.“

(Pag. 137-56:) „Decreta facta per reverendissimum dominum Franciscum Buisseret, episcopum Namurcensem, in capitulari congregatione concilij Geldoniensis in Gallica Brabantia, eodem reverendissimo domino praesente nec non reverendis dominis archidiacono et archipresbytero ecclesiae cathedralis et decanis aliorum conciliorum cum sibi adjunctis pastoribus ab eorum concilio deputatis, die quarta mensis Junij, anno millesimo sexcentesimo duodecimo.“

(Pag. 157-80:) „Ordinata per reverendissimum dominum Joannem Dauvin, episcopum Namurcensem, in congregatione synodali habita die [25 et die] 26 martij 1625.“

(Pag. 181-4:) „Statuta per reverendissimum dominum d. Joannem Dauvin, episcopum Namurcensem, in congregatione synodali habita die octava aprilis anni 1626, decretis et ordinatis in synodo praeteriti anni adjicienda.“

(Pag. 185-91:) „Constitutiones seu ordinationes factae et decretae per reverendissimum d. Joannem Dauvin, episcopum Namurcensem, in synodo dioeceseae Namurci habita et celebrata die [trigesima et] trigesima prima martij anni millesimi sexcentosimi vigesima septimi.“

(Pag. 193-292:) „Decreta synodi dioeceseae Namurcensis anni MDCXXXIX.“

(Pag. 293-368, titulus:) „Decreta et statuta synodi dioeceseae Namurcensis, die quarta maij anno MDCLIX in ecclesia cathedrali sancti Albani tractari inchoatae et die sexta ejusdem mensis et anni a meridie absolutae, praesidente in ea perillustri revmo in Christo patre ac domino d. Joanne a Wachtendenc, episcopo Namurcensi, cum selectis congregationum actis illustrissimis ac reverendissimi domini Ferdinandi, comitis de Berlo de Brus, moderni episcopi Namurcensis. [Insigne.] Namurci, typis Caroli Gerardi Albert, typographi jurati, sub Cygno viridi, MDCUL.“

(Pag. 367-431:) „Acta selecta congregationum sub illustrissimo ac reverendissimo d. Ferdinando, comite de Berlo de Brus, episcopo Namurcensi, ecclesiae cathedralis Leodiensis canonico, in eadem majoris Campaniae archidiacono, etc., in palatio episcopali Namurci habitatum, feria quarta majoris hebdomadae annis 1698, 1699, 1700, 1701, assistentibus rr. admodum dd. de vicariatu nostro et decanis ruralibus...“

(Pag. 431:) mentio habetur congregationis archipresbyterorum dioecesis Namurcensis, celebratae die 30 mensis aprilis anni 1719.

SYNODUS DIOECESANA NICIENSIS

1720.

Statuta synodalia edita in synodo dioeceseae Niciensi, celebrata sub Francisco Martinengo, episcopo Niciensi.

Haec constitutiones habentur in opere cui titulus:

Constitutiones synodales dioecesis Niciensis a perillustri et revmo d. Francisco Martinengo, episcopo Niciensi, loci Drappi comite. Niciens. apud Franciscum Castellum, 1720. In-4° — (Nice, ville. *Ipsae non vidi*).

SYNODUS DIOECESANA PISTORIENSIS

1721 junii 7.

Synodus dioeceseae Pistoriensis et Pratenis, celebrata die 7 mensis Junii anni 1721, sub Columbino Basso, episcopo Pistoriensi et Prateni.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Synodus dioeceseae Pistorien., ab illustriss. et reverendiss. domino d. Columbino Bassi, episcopo Pistorien. et Praten., habita in ecclesia cathedrali Pistorien., nonis Junii anno salutis MDCCXXI. [Insigne.] Pistorii, ex officina Joannis Silvestri Gatti, impressoriae episcopalis. De superiorum facultate.

Sine anno. In-4°, 2 f. - 12 p. (index) - 294 p. — (Paris, Bibl. nat. B. 3372).

Pag. 196-267, habetur appendix documentorum ad hanc synodum attinentium.

De hac synodo cf. etiam opus sequens:

Synodus dioeceseae Pistoriensis et Pratenis, ab illustrissimo et reverendissimo d. d. Marcello Mazzantio, episcopo Pistoriensium et Pratenium, sa. d. n. Leonis pp. XIII. praelato domestico et solio pontificio assistente, habita Pistorii in templo maximo, an. MDCCCXCII. diebus XII., XIII., XIV. octobris. Pistorii, ex typographia episcopali fratrum Braccalium, MDCCCXCIII.

In-8°, 2 f. - XXIV - 308 p. — (Roma, Vittorio Emanuele.)

Pag. I: „ab anno 1721 quo decessor noster Columbianus Bassi duas synodos, alteram pro dioecesi Pistoriensi, alteram pro dioecesi Prateni, nullam legitimam synodum habitam esse.“

SYNODUS DIOECESANA PRATENSIS

1721 circa Junii 7.

Synodus dioeceseae Pratenis, celebrata anno 1721, sub Columbino Basso, episcopo Pistoriensi et Prateni. Vide synodum Pistoriensem 7 Junii anni 1721.

SYNODUS DIOECESANA AUXIMANA

1721 septembris 28-9.

Synodus dioecesis Auximana, celebrata diebus 28 et 29 mensis septembris anni 1721, sub Horatio Philippo cardinali Spada, episcopo Auximano.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Auximana synodus ab eminentissimo et reverendissimo domino Horatio Philippo, msa. div. tit.

S. Onaphrii s. R. c. presbytero cardinali Spada, episcopo Auximano, in cathedrali ecclesia celebrata diebus XXVIII et XXIX. septembris MDCXXI. Lucae, MDCXXII, typis Leonardi Venturini, de superiorum Boecia.

In -4°, XXIV - 318 p. — (Roma, Bocca.)

SYNODUS DIOECESANA AMBIANENSIS

1721 octobris 8.

Synodus dioecesis celebrata Ambiani à Petro de Sabatier, episcopo Ambianensi, die 8 octobris anni 1721.

Exstant constitutiones synodales in: *Actes de l'Eglise d'Amiens*, (1849), II, 209-17.

SYNODUS DIOECESANA DE VICH

1721.

Synodus dioecesis de Vich, celebrata anno 1721, sub Raymundo de Marimon, episcopo de Vich.

Ordinantur constitutiones synodales in opere cui titulus:

Constitutiones sinodales de Vich, 1721, por el obispo d. Raimundo de Marimon. Barcelona, apud Suria. — Cf. La Fuente, *Historia eccl. Esp.*, (1875), VI, 378.

SYNODUS DIOECESANA VIRDUNENSIS

1721.

Synodus dioecesis Viridunensis, celebrata anno 1721, sede episcopali vacante.

De hac synodo confer opus cui titulus:

Statuta généraux du diocèse de Verdun, publiés au synode général tenu au palais épiscopal, le 8 avril 1750, par monseigneur l'illustrissime et excellentissime Charles-François d'Hallencourt, évê-

que et comte de Verdun, prince du saint empire. [*Insigne.*] A Verdun, de l'imprimerie de Nicolas-Hyacinthe Fonart, imprimeur du roi et de s. e. monseigneur l'évêque et comte de Verdun, prince de s. empire, MDCCL.

Parvissimum in -4°, vj - 89 p. — (Paris, St-Sulpice.)

SYNODUS DIOECESANA CIVIPLEBANA

1721 circa.

Synodus dioecesis Civiplebana, celebrata circa annum 1721, sub episcopo Civiplebano.

De hac synodo confer opus cui titulus:

Constitutiones synodi dioecesis, ab illustrissimo et reverendissimo domino fr. Philippo Bechetti, episcopo Civiplebano, habitae in ecclesia cathedrali, diebus 12, 14, 15 septembris anni

MDCCL. Romae, MDCCCL. apud Fulgoqium. Super. permisum.

In -8°, 2 partes, 88 et 157 p. — (Roma, Bocca: Roma, Propaganda.)

Pag. 3: „Octagesimus appetit annus, ex quo nulla hujus dioecesis coacta est synodus.“

SYNODUS DIOECESANA SUESSIONENSIS

1722 martii 27.

Synodus dioecesis SueSSIONENSIS, celebrata die 27 mensis martii anni 1722, sub episcopo SueSSIONENSIS.

De hac synodo confer opus cui titulus:

Ordonnances synodales du diocèse de Soissons, publiées au synode tenu le 17 mai 1673, par monseigneur Charles de Bourbon, et au synode tenu le 27 mai 1700 par monseigneur Fabio Brulat de Sillery, imprimées de nouveau par ordre de monseigneur Jean-Joseph Languet de Gergy, puis par ordre de monseigneur François de Fitz-James, évêque de Soissons. Nouvelle édition faite par

ordre de monseigneur Henry-Joseph-Claude de Bourdeilles, avec les avis donnés aux petits synodes par monseigneur Jean-Joseph Languet de Gergy, Charles-François le Febvre de Laubrière, et François de Fitz-James. A Soissons, chez Ponce Courtois, imprimeur de monseigneur l'évêque; Pierre Nicolas Waroquier, associé au privilège de mondit seigneur évêque, MDCLXIX.

In -12, 370 p. — (Paris, Bibl. nat.; Paris, Ste-Geneviève.)

Pag. 200-2, „statuta synodi SueSSIONENSIS celebrata die 27 mensis martii anni 1722.“

CONCILIUM PROVINCIALE TARRACONENSE

1792 maii 5-30.

Bibliographia.

Acta et decreta sacrorum conciliorum recentiorum collectio Laccensis, (1883), VI, 911-4, et (1870), I, 783-6.

Acta.

Convocavit concilium Tarracensem eique praefuit illius archiepiscopus d. Emmanuel de Samaniego et Jaca; affuerunt vero illi domini d. Simeon de Guinda et Apostegui, episcopus Urgellensis; d. Bartholomaeus Camacho Madueño, episcopus Dertusensis; d. Thomas Broto, episcopus Celsanensis; d. Andreas de Orbe et Larreategui, episcopus Barcinonensis, et procuratores illi domini d. fr. Francisci de Olaso Hypenza, episcopi Illerdensis, et illi domini d. Raymundi de Marymon, episcopi Vicen., cum aliis multis abbatibus, prioribus, syndicis et procuratoribus monasteriorum, conventuum, capitulorum et communitatum provinciae ecclesiasticae.

Undecim sessiones a 5 maji usque ad 30 ejusdem mensis celebratae sunt.

Peroratio archiepiscopi.

Jure optimo, rr. patres, provincia haec nostra Tarracensis inter omnes totius Hispaniae gloriari potest, se spiritum Dei, apostolorum et ecclesiae semper sequutam et fortiter tenuisse, dum in congregandis conciliis, quorum auctoritate erroribus depulsis vera dogmata stabilirentur, et quorum decretis mores hominum salutari disciplina coerciti, vitam redolerent christianam, omnibus hucusque saeculis indefesse laboravit. Id enim verum est, sive antiquiora, sive moderna aevique nostri tempora intueamur. Jam porro si antiquiora, immo antiquissima ipsius aemet nascentis ecclesiae primordia respiciamus, invenimus saeculo sexto, tempore Theodorici regnantis in Italia et Hispania, Hormisda summo pontifice, a patribus Tarracense congregata, memoriam honorificam fieri conciliorum, quae jam dudum hic in nostra provincia congregata fuerunt, et quorum decreta maximo honore in universa ecclesia pro tunc celebrabantur.

Si vero ad tempora nobis recentiora oculos convertamus, ad tempus nimirum sacrosancti concilii Tridentini jubentis, sess. 24 de reformatione cap. 2, concilia provincialia, sicubi omnia, pro moderandis moribus, corrigendis excessibus, controversiis componendis, triennio saltem renovari, ubi quae, qua totius Hispaniae metropolitana ecclesia, si nostram Tarracensem excipiat, sanctio haec Tridentina, ea qua par est constanti disciplina, observata et obtemperata est? Certe unum vix alterum concilium provinciale Hispanicum post Tridentinum oecumenicum et generale invenire licet; sola haec nostra Tarracensis provincia morem hunc apostolicum firmiter asseruit et religiosissime retinuit. Illi soli inter omnes Hispaniae, illi soli, hic honor, haec laus, haec gloria immortalis debetur, et applauditur, ut primum quippe orbi christiano decretum Tridentinum de congregandis conciliis provincialibus innotuit, exemplo observantissima haec provincia idipsum quod multis retro annis laudabiliter coeperat, laudabiliter et constanter prosequuta est.

Haec autem sancta consuetudine, quid non boni reipublicae christianae allatum? Quibus moribus quamvis deperditis, quamvis depravatis, remedia opportunissima et efficacissima non adhibita? Quae leges, quae sanctiones pro disciplina ecclesiastica, pro

virtutibus christianis stabilendis non promulgatae? Nemo sane qui concilia nostra evolverit, infatigabitur, nihil novi decesse, nihil novi desiderari ad bene beataque vivendum, nihil a majoribus nostris omissum tum ad recte sentiendum in fide, tum ad praecclare agendum in opere; non opus esse novas leges condere, sed promulgatas observare pleno ore fatendum est.

Ecce ad litteram adimpletur in nobis missae nos Dominum metere quod non laboravimus neque seminavimus; alii laboraverunt, et nos in labores eorum introivimus. Ergo absolute non egemus novis conciliis, sufficiunt instituta majorum, nisi dixerimus oportere antiqua instaurare, oblita refricare, imperatis jam reipae parere, injuste inobservata redintegrare. Hoc opus nostrum est, rr. pp., hic scopus, hic finis, hac enim causa, Deo disponente, hic congregati sumus: accingite ergo, patres, et estote robusti et duces imperterriti; Deus cujus gloria convenimus pro nobis est, ergo quis contra nos? Pastor bonus Dominus Jesus illuminabit mentes nostras, ut per viam pacis incedentes, amotis offendiis, inimicorum incursibus superatis, gregem suum a se suo sanguine redemptum et nobis concretum, in portu salutis feliciter collocemus.

Ego certe post Deum, totam spem meam in vobis, rr. patres, reposui, in vobis, inquam, usu et experientia rerum peritissimis, sapientia et sanctitate venerandis: ad me quod attinet, sincere paratus ecce adsum, a quovis vestrum doceri et emendari, quin hoc in me ullum humilitatis testimonium praese ferat, sed confessionem tantum ingenium propriae imbecillitatis; et quis miretur me ita loquentem? Miretur potius magnum patrem Augustinum de se ita demissa sentientem et nos omnes docentem; cum enim episcopus nomine Auxilius vellet peccatum cujusdam patris in filio quoque et in tota familia punire, et Augustinus illi reclamaret, praefatus episcopus gravia acerbaque verba dedit Augustino, cui ille modestissime aequae ac sapientissime, si habes, inquit, de hac re sententiam certis rationibus vel scripturarum testimoniis exploratam, nos quoque docere digneris. En adsum: senex a juvene coepiscopo, et episcopus tot annorum a collega novum anniculo paratus sum discere. Caus. 24 q. 3, cap. 1. Si habes. Si ergo Augustinus, ad quem tamquam oraculum sapientiae undique terrarum de dubiis consultari confuebant omnes, si Augustinus senex a juvene coepiscopo, si Augustinus tot annorum episcopus ab episcopo unius anni paratus est discere et doceri, quid ni ego, cui conditiones Auxilii episcopi, non Augustini, conveniant, paratus sim a viris utique doctissimis et prudentissimis doceri et dirigi? Ita sane, ita sane, quinimmo hoc unum mihi in re adeo gravi quam molimur solatium est, vestris opera, consilio, doctrina posse uti. Character vester, rr. pp., sapientia et caritas triplex ille funiculus est difficilis rumpi; ipse concilium inchoavit, ipse dirigit et ipse perficiet Deus; illa, cujus naturae bonitas, vere pius, vere misericors largam benedictionem suam super nos omnes dignetur ex alto largiri, ut cuncta nostra oratio et operatio, concilium quoque nostrum, ab illo semper incipiat et per illum coeptum feliciter finiatur. Amen.

Protestatio archiepiscopi.

Et statim dictus illius et rhus dominus Tarracensis archiepiscopus, Hispaniarum primas, dixit

et exposuit dicto s. e. p. narrativam contentam in dictis et suprainsertis litteris praefati illi et rñi domini commissarii generalis sanctae cruciatae, qua nominat ecclesiam Toletanam Hispaniarum primatem, esse valde praepjudicalem et gravatorem suae illius et rñae dominationi susseque sanctae ecclesiae metropolitanae, eo quia ista, et non illa, nec alia altera est Hispaniarum primas; propter quod, absque animo praepjudicandi suam archiepiscopalem dignitatem Tarraconensem, nec honores et titula illi spectantia, dixit: Quod protestabatur, prout protestatus fuit omni modo meliori et prout de jure requiritur, acceptationem dictarum litterarum memorati illi domini commissarii generalis per suam illam et rñam dominationem et s. e. p. factam, non fuisse nec esse factam animo approbandi dicta verba narrativa primatiae Hispaniarum dictae ecclesiae Toletanae, immo potius expresse declaravit animum suum fuisse et esse contradicendi formiter prout contradixit dictas narrativas, et etiam cum protestatione, quod admissio dictarum litterarum cum dicta narrativa solum est facta animo non procrastinandi cursum hujus sacri concilii provincialis: exponens etiam et petens per dictum sacrum concilium dictam protestationem et declarationem admitti et illi adungi, quia a notario constat, suam archiepiscopalem dignitatem et ecclesiam Tarraconensem et non aliam fuisse et esse Hispaniarum primatem: Et dictum sacrum concilium una voce dicentes approbavit, ratificavit et confirmavit dictam protestationem et declarationem per suam illam dominationem factam, et illi se adjunxit.

De quibus omnibus et singulis dictis illius ac rñus dominus archiepiscopus, quoro approbante concilio, requisivit me notarium et secretarium infra scriptum, hanc protestationem et declarationem in hujusmodi originali processu ingeri et continuari¹⁾, et instrumentum praesentationis supradictarum litterarum et illarum admissionis non extrahi, nec alicui tradi, nisi cum insertione dictae protestationis et declarationis.

Decreta.

1. Cum in sacris conciliis Tarraconensibus omnia ita pie, utiliter sapienterque sancita sint, ut ardentem zelum ecclesiasticae disciplinae, reformationis morum hujusque provinciae optimi regiminis respicerent, hoc sacrum concilium omnes eorum constitutiones ex animo et reverenter amplectens approbat, ratas habet et confirmat, praesertim ea, quae stabilita sunt in conciliis celebratis ab illustrissimis et reverendissimis d. d. Josepho Sanchis et d. Josepho Illinas, archiepiscopis Tarraconensibus bonae memoriae, et in concilio Tarraconensi Gerundae celebrato anno 1717, utpote hiis temporibus utilissima. Quapropter impense commendatur episcopis, ut earum omnium observantiae indefesse invigilent; frustra enim statuuntur, quae executioni non mandantur.

2. Timendum est valde, multos ad primam tonsuram admitti et ad sacros ordines promoveri sine ulla vocatione divina, intentos magis ad sua suorumque commoda quam ad fidelem cultum Dei in ecclesia sua praestandum. Quod quam indignum absurdumque sit, et quae detrimenta divini cultus,

¹⁾ Fortasse: contineri.

ecclesiasticae disciplinae, aedificationis saecularium, immo et scandala parere possit, per se patet. Summo ergo igitur curant episcopi praes oculis semper habere constitutionem XI. memorati concilii Gerundae celebrati et juxta decreta concilii Tridentini sess. XXIII. c. III. et IV. de reform., in illius exactam observantiam incumbere, nullum ad primam tonsuram et sacros ordines admittendo sine diligenti examine de vocatione, vita, moribus et scientia. Sic enim, divina aspirante gratia, maxime florebit ecclesiastica disciplina cum ingenti Dei gloria, ecclesiarum decore et emolumento proximorumque (s. a. e.) aedificatione. Itaque ut hoc, quod tam in praecordiis habere debemus, quantum ex cura et providentia nostra¹⁾, facilius asequatur, s. a. e. injungimus episcopis, summa ope nitantur, ut qui ad sacrum tremendumque sacerdotii ministerium aspirant, recte instituuntur et ecclesiasticis disciplinis optime imbuuntur in seminariis juxta conc. Tridentinum ad hunc finem erectis. Ubi autem seminaria defuerint, destinetur quam primum locus aliquis, prout ordinario expedire videbitur, tam necessariae institutioni et instructioni aptus.

3. Sicut rationi consentaneum esse videtur, ut ii, qui obtinendorum beneficiorum causa Romam aedeunt, litteris testimonialibus a locoforum ordinariis muniantur: sic ad evitandas fraudes et gravia incommoda, quae ex falsis aut parum sinceris immemorarum personarum commendationibus suboriuntur, omnino convenit, ut penes episcopos tantum sit facultas expediendi litteras commendatitias, quae deinceps sint Romam petentibus concedendae. Idcirco s. a. e. injungimus episcopis, ut facultatem illas expediendi sibi reservent, neque ipsi expediant sine praevia et exacta informatione judiciali sive extrajudiciali de personae potentia qualitate, vita, moribus et scientia, ac juxta quae comperta habuerint, unice se gerant; caventes maxime in dictis litteris expediendis aliquid addere aut demere, augere vel minuire, sed omnino intra merita candidati, se contineant.

4. Cum natura humana per peccatum depravata, ni contineatur, sensim semper in malum declinet, dolet s. e. in majorem partem hujus provinciae irrepisse abusum circa debitam festorum observantiam. Negotiatores enim opificesque mechanici publice, apertisque suis officinis, emendo et vendendo ita lucrant instant, et alii quamplurimi ita et siq. scrupulo in mechanicum laborem incumbunt, quasi non dies festi, sed profecti essent. Quare, ut, eradicato penitus tam pernicioso abusu, festi dies ea qua par est, veneratione, reverentia et observantia celebrentur, Christianique fideles in illis, ut debent, orationibus, non negotiationibus, lucris spiritualibus, non temporalibus, intant: stricte prohibemus diebus festis praedictis officinas apertas habere, publice vendere et negotiari, multoque magis laboribus mechanicis vacare sine expressa licentia ordinarii, quae nisi justas ob causas nullatenus concedenda est. Qui tamen secus fecerint, poena decem regalium monetae Barcinonensis, ad arbitrium ordinarii applicandorum, statim mulcentur.

¹⁾ Fortasse addendum est: prout.

SYNODUS DIOECESANA FULGINATENSIS

1722 junii 21-3.

Synodus dioecesis Fulginatensis, celebrata diebus 21, 22 et 23 mensis junii anni 1722, sub

Existant constitutiones synodales in operibus quibus tituli:

1) Dioecesis synodus ab illustris et reverendissimis

readis, domino d. Josephat Baptistello, pridem Ripano, nunc autem Fulginatum episcopo, a sedi apostolicae immediate subjecto, celebrata in cathedrali ecclesia S. Feliciani Fulginae, diebus XXI., XXII., XXIII. et Janii MDCXXII., Innocentio XIII. pont. optim. max. Mutinae, typis Bartholomaei Soriani, impressoris ducalis, MDCXXIV. Superiorum permissa.

Maxim. in - 8°, 2 part., xvj. 285 p. - 1 f. - 298 p. - 1 f. — (Paria, St-Sulpice; Roma, Bocca.)

Parta secunda continet documenta ad hanc synodum attinentia.

2) Dioecessana synodus r. p. d. Josephat Baptistelli, Fulginatum olim antistitis, Innocentio XIII. pontifice maximo celebrata, typis iterum edita emendatior et notis locupletata utilibus per sodales r. p. l. n. Accedunt acta synodalia r. p. d. Marii Maffei, episcopi meritissimi, habita sedente Benedicto XIV. pont. optim. max. Fulginae.

MDCCLXIII. excudebat Franciscus Fofus, s. l. Umbr. typographus. Sup. facult.

In - 4°, XXXII - 360 p., cum figg. (Roma, Bocca; Roma, Vittorio-Emmanuele.)

Hoc opus est nova editio synodi Fulginatensis, celebratae anno 1722 et impressae anno 1724. Sequuntur cum titulo quoque speciali:

Acta synodalia... Maffei etc. [abque anno, sed 1741-62].

Ad synodum r. p. d. Josephat Baptistelli, Fulginatum olim antistitis, appendix, apostolicas constitutiones, encyclicas, edicta, decreta, pluraque alia opportune congesta complectens. Editio altera, emendatior et locupletior cui accedunt quae notantur ad acta synodalia r. p. d. Marii Maffei, episcopi vigilantissimi. Fulginae, MDCCLXII. excudebat Franciscus Fofus, soc. l. Umbr. typographus. Super. facult. In - 4°, 7 f. - 500 p.

SYNODO DIOECESANA AMBIANENSIS

1722.

Synodus dioecessana Ambianensis, celebrata Ambiani anno 1722, sub Petro de Sabatier, episcopo Ambianensi.

Exstant constitutiones synodales in *Actes de l'Eglise d'Amiens*, (1849), II. 218.

CONSTANTINOPOLITANAE SYNODI ADVERSUS CHRISTIANOS PROVINCIAE ANTIOCHENAE

qui ad catholicam unitatem redierant (1722-1724).

Ex quo ecclesia Christi condita est, nihil fere ei accidit, quod eventum gravitate comparari possit cum miseranda illa separatione, quae effecit, ut labentibus saeculis ecclesia Graeca a Latina prorsus deficeret. Cujus separationis causas quaerentem fugere non potest, ex quam multis diacidia et vehementibus certaminibus orta sit, quae minus rectae fidei defendendae causa quam ex nimia apud Graecos gentis suae admiratione atque avito communicque in Latinos odio. Mirandum ergo non est, Latinae ecclesiae impigros conatus ad pristinam consensionem concordiamque revocandam hucusque non prospere cessasse: siquidem obtrectationes et iyruidiae, quae ex stirpe moventur, robustiores esse solent. Id tamen negotii ne habeamus in perditis ac desperatis: fieri enim non potest, ut pax, quam Christus suo adventu mundo impertitus est, cui ecclesia a Christo edocta semper studuit, rursus inter christianos aliquando non affulgeat. Atque nihil sane est in quo vir catholicus cogitationem omnem et operam, laudabilius insumere ac ponere valeat, quam in parandis viis, quibus ad catholicam unitatem redeant, qui misere olim ab ea desciverunt, ut qui sumus uno baptismo abluti, una quoque, ipsis redeuntibus, fide constricti, unanimes honorificemus Deum, sitque populo ad aeternitatem vocato una fides mentium et pietas actionum.

Cui negotio, ut felix exitus contingat, quem optamus, haud parum prodeat, quae singulis aetatibus Graecae inter et Latinos acta sint, ea probe dignoscere ac serpendere. Horum autem actuum ea maxime conducunt, quae in explicandis diversitatibus et proprietatibus utriusque ecclesiae videntur, quorum non paucas non solum ex catholicorum, sed et ex ipsorummet schismaticorum dictis

et concessis hac in causa suppetunt, quae apprime faciunt sive ad ea confirmanda, quae catholicorum opusculis de recta sanaque ecclesiae doctrina disputantur, sive ad ea refellenda, quae novarum rerum cupidi student promovere in dies. Siquidem ecclesia Graeca, sicut magnopere profitetur cuncta se custodire inviolata, quae utpote divina immutabilia accepit, ita in usurpandis doctrinarum rituumque formis nonnunquam concedit novi aliquid vel indulget: plus animadvertitur in ea quam credi possit novitatis, praesertim si facies istius ecclesiae, qualis sub Turcis eo haecenus fuit atque adhuc est, diligentius paulo observetur. Et sane miramur inter Graecos, quos tamen caecothos scribendi omni aevo mirum in modum tenuit, neminem extitisse, qui hanc provinciam in se susciperet, cum qui fecisset, non parvum inde nomen comparare sibi potuisset. Quod cum neglectum ab ipsis sit, eo majori cura atque industria in id incubuimus, ut patriarcharum orientalium acta circa res fidei ac morum in *amplissima* ista conciliorum *collectione* ad manum haberentur; non quidem ea ex causa, quod nos eruditione in rebus graecis altis venditare cuperemus (absit), sed quod utilitatem maximam religioni ac litteris inde provenire posse existimaremus. Nam si hic dicendum, quod res est, Deum immortalem! quae nugae, quae somnia nonnunquam, cum sermo de ecclesia hodierna Orientali incidit, vel hodie audimus a multis etiam eruditis proferri!

Atque haec quidem, quae nobis scribantibus exciderunt pluribus verbis, quam prae loqui ratio, paucioribus, quam causae dignitas postulat, eo animo consilioque conferre cum lectoribus volumus, quo plus emittendum est, ut a Romana ecclesia depellatur invidia illa, qua laborare solet apud

Orientalis, quod nec pacis conciliandae causa quidquam velit audire, nec sibi multum cordi sit, quid Graeci agant, aut quid in ipsorum olim contigerit aut hodie contingat ecclesiae, quasi ipsa Graecorum ecclesiam ejusque ritus aversetur. Non id vitio Latinae ecclesiae verti debet, quod acri aliquot inculli, ipsorum colonorum voluntate, collecti fuerint. Verum ne nimis longa praefatione lectorum detineamus, ad rem causamque jam nobis veniendum est.

Saeculo decimo octavo ineunte, e provincia Antiochena Graecorum haud pauci, advenientes imprimis societatis Jesu missionarii, de redintegranda nobiscum unitate et concordia cogitare coeperunt. Cui conficiendo negotio non parum profuit miserandus illius provinciae status et christianorum conditio, necnon singularis nec satis laudanda operariorum industria et in praedicando Dei verbo opportune, importune, labor indefessus. His adde patriarcharum patriarchis subrogatorum vicissitudines et aemulationes, quibus orthodoxia (ut aiunt) quassata multa amisit praesidia stabilitatis suae. Inde enim a morte Macarii nihil aliud erat solum Antiochenum quam scena competitrix, in qua alter cum altero certamen honoris et dignitatis committebat. Vix ille fato concessit die XII junii 1672, cum Neophytus, Hamae metropolitanus, a magna (hoc sibi semper nomen tribuit curia Constantinopolitana) ecclesia aedis vacantis procurator (τοντορητής) designatur. Quam electionem aegre ferens Cyrillus, qui Macarii ex filio nepos erat, provinciae praefectum adit, a quo haud sine erogata pecunia summam dignitatem adipiscitur. Res pluribus verbis enarratur in relatione quadam arabice eodem anno missa ad magnam ecclesiam. Istud scriptum in vernaculam Graecorum linguam translatum asservatur in codice Constantinopolitano sancti sepulcri 2, e quo pauca desumere juvat. Minus in Cyrilli adversarios intentionis, praefectus ἐπέσειν αὐτὸν μίαν τῶσαν μαρίαν καὶ ἐκίνησαν ἐμπρός του οἱ ἡγουσάδες, καὶ ἀπέκτισον του ἐπαῖνον ἢ μαχητῶν τοῦ παρὰ, καὶ ἦλθεν ἀπὸ τοῦ σαρδί ἕως εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἀρχόμενος εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀπρόσταξ να τοῦ φορέσουν τὸν μανδύαν καὶ νὰ φάλου τὸ Ἄξιόν ἐστι, καὶ ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον καὶ εὐλόγησεν τοῦ: εὐφρόνους πρὸ τῆς χειροτονίας αἰς πατριάρχης. Μετὰ τοῦτο ἐστραίεν ὁ Κύριλλος, καὶ ἐκάλεσεν τρεῖς μητροπολίτας, καὶ καθὼς ἦλθεν, τὸν ἐχειροτόνησαν εἰς τὰς 8 τοῦ αὐτοῦ μηνός. Mox vero Cyrillus, qui id temporis adolescens decem et septem annorum erat, a Constantinopolitana synodo depositionis poena plectitur, et in ejus locum Neophytus Hamae, quem supra memoravimus, subrogatur mense novembri ejusdem anni 1672. Quem post annos duodecim summa dignitate se abdicantem rursus excipit Cyrillus; quin tamen certamen alterius cum altero conquiescat: imo vero toto biennio acriter inter se contendunt. Utrique autem accidit quod veteri proverbio fertur: *Abique pari certante, vincit fortius*. Namque anno 1686 supervenit Paulus, Damasco oriundus, monasterii sancti Sabbae Hierosolymitani praepositus, ad patriarchalem sedem evohitur, Athanasii nomine sibi assumpto. Nec tamen a pugnando desistit Cyrillus; sed bis intra annos octo amicum patriarchatum tandem recuperat anno 1694 mense octobri, Athanasio Alepi metropolitana ecclesia donato. Rem omnem narrat Athanasius ipse in Catalogo a se collecto Antiochenorum patriarcharum, qui in bibliotheca Vindobonensi asservatur¹⁾. Tum Cyrillus postquam

solum solum retinens, Damasci de solito more sedit ad diem usque Januarii quintum anni 1720, qua mortem obiit, pronuntiata jam pridem fidei catholicae professione, cura praesertim ac studio P. Nacchi s. J. sacerdotis, a quo praecleara illa conversio narratur epistola ad P. Tamburini, societatis Jesu praepositum generalem, data²⁾.

Cyrillum ad unitatem catholicam redeuntem jam inde ab anno 1701 praecurrerat Euthymia Ben el Sef, Tyri et Sidonis metropolitana, qui inter suos aequales virtute ac doctrina longe praestitit. Praeclarissimi hujus viri praeclearum exstat opus pro ineunda schismaticos inter et catholicos concordia scriptum, cui titulus iste praefertur in editione Hierosolymitana, quae praesto nobis est:

كتب الدلالة الامعة بين قطبي الكنية ايامة الشتمل على اتفاق كنية الروم الارثوذكية الشرقية مع كنية رومية ايامة الغربية واتكا لصا براي واحد واما نمو احدة مصيحه طبع با ورتليغ في دير الياض الغربية نبين سنة 1718

Hoc est: *Liber sideris fulgentis inter ambos polos universae ecclesiae, quo continetur concordia ecclesiae Graecae orthodoxae orientalis cum ecclesia Romana catholica occidentali, una cum altera consentiente in eadem sententia ac fide christiana. Excusum Hierosolymis in monasterio patrum Franciscanorum, anno 1683, in - 8°. Hujus operis translatio latina hactenus, quod sciam, inedita, interprete Josepho Simonio Hebronita (i. e. e vico dicto Hebronum prope Batroun in monte Libano) collegii Maronitarum alumno, anno, ut videtur, 1711 confecta, penes me servatur. Tanta apud suos auctoritate valuit Euthymius idque fuit ejus operis pondus, ut a Constantinopolitana synodo et auctor et liber una damnati fuerint. Condemnationis hujus libellus, de quo mentionem nemo hucusque fecit, integer exstat in codice Constantinopolitano sancti sepulcri 622 (olim 605) fol. 394-395. Prima illius verba haec sunt: Ὅσα ἐστὶν ἄλλως εἰσαβεῖν τὴν ἐπιγραφόμενον τὸ ἔννομα τοῦ Χριστοῦ; tempus ei adscriptum istud: «σφην» (i. e. 1718), ἐν μηνί ὀκτωβρίῳ ἰδικτιῶνος ἰβ'; episcopi vero, qui illi subscripserunt, isti:*

- + Ἱερεμίας Ἐλέφ θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως νέα Ῥώμης καὶ οἰκουμένης πατριάρχης.
- + ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως πρώην Ἀθανάσιος.
- + ὁ Ἐλέφ θεοῦ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως πρώην Κύριλλος συναποφαινεταί.
- + ὁ Ἱεροσολύμων πατριάρχης Χρυσάνθος συναποφαινόμεθα.
- + ὁ Ἡρακλείας καὶ Ραιδεστού Καλλίνικος.
- + ὁ Κυζίκου Ἀδελφός.
- + ὁ Νικομηδείας Παύλος.
- + ὁ Νικαίας Γεράσιμος.
- + ὁ Ἀδριανουπόλεως Ἀθανάσιος.
- + ὁ Ἀρσούσης Διονύσιος.
- + ὁ Ἀρσούσης Παρθένιος.
- + ὁ Μιτωλήνης Νικόδημος.
- + ὁ Ἀρόστρας Ἰερόθεος.
- + ὁ Ἐλευσάνθος Ἀθανάσιος.

Graeci memorato libello graviter accusant Euthymium cunctosque catholicos, quod orientales ritus neglexerint aut permutarint. Quae vituperatio cum execratione iisdem verbis in documentis infra adducendis sit reddenda, hic a nobis diligenter excutienda est, ut rem ex veritate aequa

¹⁾ Keller, Lambec. Comment. Supplum. t. I. p. 481; A. G. Demetriosopolita. Ἱστορίαι καὶ ἀποφάσεις αἰ τῶν Πατριάρχων τῆς Ἀντιοχείας καὶ τῆς Ἱερουσαλῆμ. Ἱεροσολύμων 1872.

²⁾ Cf. Letour. Mémoires et curieuses lettres des missions étrangères. Mémoires de Lemaire, Leipsic, 1818, t. I.

lector aestimare possit. Atque si de uno quidem Euthymio questio habetur, cum ab errati suspicionem immunem non esse aliter constetur, cum haud paucos ritus ab orientali ecclesia adhibitos orthodoxaque fidei minime adversantes arbitrio suo deseruerit. Porro illa agendi ratio, cum a Romana ecclesia non semel fuerit reprobata, haud sane vitio toti ecclesiae catholicae verti debet. Quae omnia ut clara spectataque fiant, eos ipsos quorum interest audiamus, Euthymium nempe nova sibi amentem, Romam autem vetera custodientem inviolata¹⁾.

Anno 1716 sub die 6 februarii ad instantiam Euthymii, archiepiscopi Tyri et Sidonis, proposita fuerunt infrascripta dubia sub sanctae memoriae Clemente XI circa aliquas consuetudines Graecorum videlicet:

1. Che la trasmutazione nel Sacrificio non consista nelle parole solite della Consecrazione, ma in una certa orazione, che dicono i Greci Scismatici allo spirito santo, cioè: *Fa quida Pane Corpo del venerabile Cristo tuo: e così del Sanguis.*
2. Che dopo la Consecrazione si metta l'acqua calda sopra il divin sanguis, con dire: *Sia scaldato col calore e fede dello spirito santo.*
3. Che non sia lecito il dire più messe il giorno in un Altare medesimo.
4. Che i Vescovi Greci comunicando i Preti, mettono la Particola in mano propria del Prete.
5. Che si proibisce il mangiar Pesce nella Quaresima, come pure nel Mercoledì e Venerdì, e ciò sottò peccato mortale.
6. Che si proibisce il matrimonio nel quarto Grado.

Super quibus dubiis rescriptum fuit.

Caritative admonendum praefatum archiepiscopum super mutatione rituum propria auctoritate facta, et exhortandum, ut servet et custodiat ritus et caeremonias, quas communiter in praxi servat ecclesia Graeca catholica, ut sunt illi, de quibus agitur.

In cujus rescripti executionem eidem archiepiscopo Euthymio scripta fuit a sacra congregatione de propaganda fide epistola tenoris sequentia, nempe:

Benchè voglia questa S. Congregazione persuadersi, che il solo zelo per la purità e santità della Cattolica Religione, e della Disciplina della Chiesa abbia eccitato V. S. alle variazioni, ed innovazioni espresse ne' Quesiti, che in numero di sei ha qui trasmessi: nulladimeno non può dissimulare il sentimento, che ne ha concepito, perchè prima di venire alli fatti, non abbia V. S. consultato l'oracolo della S. Sede per ricevere una sicura ed accertata regola alle sue risoluzioni, e per schivare ogni pericolo d'errare. Le serva dunque questa avvertenza in altre occasioni, che le potessero occorrere, acciò, senza riprova delle sue operazioni, si possa lodare l'attenzione del suo Pastorale officio.

Cui epistolae adjuncta fuit instructio, in qua habebatur, ut sequitur:

La materia de' Quesiti sopraccennati tocca li Riti, ed usi della chiesa Greca riveriti, e praticati sin' ad ora dalla medesima: e però qui non s'approva primieramente, che si tolgano e si cassino dalle Liturgie Greche le Preci, che sono comunemente in uso posteriori alla forma della Consecrazione istituita da Gesù Cristo, per essere le suddette Preci state esaminate, e spiegate in senso cattolico nel Concilio Generale di Firenze, e non riprovate dalla S. Sede. Che se alcuni per igno-

ranza, e per malizia pensano per le dette Preci si faccia la ingramentale Transustanziazione, dovrà V. S. istruire gli erranti con far conoscere, che la forma della Consecrazione unicamente consiste nelle parole istituite da Gesù Cristo per la medesima, e non già nelle Preci, che non hanno altro Autore, che gli uomini, che l'hanno composta.

Quanto al secondo Quesito nemmeno s'approva, che si levi il Rito tanto inveterato, e commune nella Chiesa Greca d'infondere l'acqua calda nel calice già consecrato, per esser questo Rito parimente dalla S. Sede conosciuto, e permesso a' Greci sacerdoti anche in Roma, e maggiormente, che significando questo Rito chiaramente l'ardore della fede, che deve accendersi verso un tanto mistero, resta più facile il modo per addottrinare li Fedeli, e superare l'ostinazione de' nemici.

Nel terzo, e quarto Quesito nemmeno s'approva, che contro l'uso sì antico che moderno della Chiesa Greca si introduchino novità pregiudiziali alla buona armonia, che devono avere assieme le Chiese particolari Greche cattoliche: giacchè sogliono per lo più le novità esser cagioni di confusione, e di contrasti: e perciò deve esser sua cura il non permetterle, acciò non siano motivo di scandalo, e d'avversione.

Sopra il quinto Quesito non s'approva la permissione da V. S. data per li cibi di Pesce anche ne' giorni, e tempi comunemente non usati dalla lodevole consuetudine della Chiesa Greca, mentre può ben V. S. avvedersi, che una tal permissione non può se non recare scandalo, e motivo di derisione a' nemici della nostra S. Fede, li quali unicamente devono restar convinti, e allettati ad adorarla, e abbracciarla per la sua verità, e santità, e non per la rilassazione delle astinenze de' cibi vietati.

Al sesto ed ultimo Quesito non approva questa S. Congregazione il di lei sentimento, con cui biasima la proibizione delle nozze nel quarto grado di consanguinità, ed affinità tra contraenti già stabilita nel Concilio Generale Lateranense, e già prescritta dalla S. Sede a' Greci stessi. Nè questa S. Sede può rimuoversi dalle regole e istruzioni, che sino a questi tempi ha praticato di dare a tutte le nazioni Cristiane anche dell' Oriente. Onde è necessario, che V. S. si conformi alle medesime, e col suo zelo conservi una legge sì santa, e commune, quale è questa di non permettere li matrimonj tra le persone congiunte, in quarto grado di consanguinità, ed affinità a V. S. ben noto.

Cumque idem archiepiscopus Euthymius deus supplicaverit pro resolutione trium sequentium articulorum, scilicet:

1. Quod unus sacerdos post alium possit celebrare missam supra idem altare in eodem die.
2. Quod illi, qui sunt confirmati a simplici sacerdote schismatico aut catholico, possint iterum reconfirmari, saltem sub conditione, ab episcopo.
3. Quod quis, mortua prima, secunda et tertia sua uxore, si velit, possit nubere cum quarta.

Decretum fuit sub die prima et nona junii 1718 scribendum esse ad primam instantiam juxta resolutionem factam sub die 6 februarii 1716 nempe, nihil esse innovandum, sed monendum oratorem, et hortandum, ut servet et custodiat ritus et caeremonias, quas communiter in praxi servat de praesenti ecclesia Graeca.

Quo vero ad secundam instantiam, responsum fuit, rescribendum esse oratori, quod confirmati a simplici sacerdote debeant iterum confirmari ad cautelam ab episcopo, juxta instructionem traditam a sanctae memoriae Clemente VIII pro Graecia, nisi doceant de aliquo privilegio a s. sede spe-

¹⁾ Quae sequuntur depropositum ex instructione S. Congregationis de propaganda fide sub die 31 martii 1739 ad Cyrillum patriarcham Antiochenum, quam publici juris fuerunt editare Conciliorum recentiorum Collectio Lacensis, t. II, p. 429-442.

stolica obtento; ita tamen, quod sic confirmari non sint cogendi ad denuo suscipiendum tale sacramentum, maxime si ex tali occasione scandala orti possent, quum sacramentum confirmationis non sit sacramentum necessitatis.

Et quoad tertium, doceat populum, non esse prohibitas secundas, tertias et quartas nuptias, sique deinceps successive alias nuptias illa, qui de jure nubere possunt.

Juxta autem tenorem dictorum decretorum et respective instructionum ac litterarum tradita sunt de omnibus per synodicam epistolam notitia superioribus missionum Terrae Sanctae, Damasci, Tripolis et Sidonis.

Deinde relatae fuerunt aliquae propositiones, quae apud aliquos in illis partibus circumferbantur, et sunt, quae sequuntur, atque de anno 1722 et 1723 a praefato archiepiscopo Euthymio propositae, videlicet:

1. Quod sabbato sancto apud Graecos lampas locatur subtus altare, et deinde post aliquas preces patriarcha seu episcopus, ingrediens sancta sanctorum, candelam ex ea lampade accendit, populo dicens, id esse lumen divinum procedens ex Christi sepulchro.

2. Quod feria V coenae domini magnus panis sacrum solet, et deinde subiri ac centeri, usque dum in farinam redigatur; qui postea a presbyteris distribuitur, et ab unoquoque eorum in quibusdam saeculis indecenter asservatur ad communicandos fideles infra annum.

3. Quod credunt Eucharistiae sacramentum in dicta feria V coenae domini confectum dignius esse eo, quod in reliquis anni diebus conficitur.

4. Quod pariter credunt, illicitum esse in uno eodemque die plures missas ad idem altare celebrari, hac falsa ducti ratione, scilicet, quod ipsum altare, calix, casula aliaque sacra indumenta pro priori missa adhibita, jejunia frangunt.

5. Quod anathematizant atque detestantur eos, qui credunt, per verba consecratoria consecrari panem et vinum.

6. Quod in principio liturgiae adjiciunt hostias plures particulas, quae nuncupantur *merides*, proferentes verba consecratoria supra omnes, quas in fine missae alteram ab altera separant, dicentes, unam factam esse corpus Christi, aliam corpus binae Virginis, alias corpus sanctorum, in quorum commemorationem oblatae fuerunt.

7. Quod iidem credunt panem et vinum per verba consecratoria fieri personam patris, per verba invocatoria spiritus sancti fieri personam filii, ac denique per infusionem aquae calidae in calicem fieri personam spiritus sancti, et per hoc sacramentum.

8. Quod pariter credunt licitum non esse tempore quadragesimae missam celebrare, nisi diebus sabbati et dominicae.

Supra quibus rescriptum fuit, ut sequitur:

Ad 1. Fideles instruuntur, miraculum luminis esse signum schismaticorum, nullamque mereri credulitatem, neque sanctam catholicam fidem indigere falsis miraculis et mendaciis, ut probetur vera.

Ad 2 et 3. Servetur decretum Innocentii IV, in ejus litteris apostolicis super ritibus Graecorum, incipiens: *Sup catholicos*, num. 9 ibi: *Eucharistiam in die coenae domini consecratam usque ad annum praestanti infirmorum, ut de illa videlicet ipse communicent, non reservent. Licet tamen eis pro infirmis ipsis corpus Christi conficere, ac per quindecim dies, et non longiori temporis spatia, conservare, ne per diuturnam ipsius reservationem, alterius fortassis speciebus, reddatur minus habile ad sumendum, licet servit et officium semper eodem omnino ratiocinetur.*

Item instructio Clementis Papae VIII edita die 21 augusti 1596, in qua sic habetur: *Sacrosanctissimum Eucharistiae sacramentum, quod pro dignitate conservetur, singulis octo diebus aut saltem quindecim reservetur. Et subinde: Tollatur abusus fundendi vel etiam miscendi aere oleo ac iterum cogendi vel alius conicendi species sacramenti sanctissimae Eucharistiae, feria quinta coenae domini, et deinde illud conservent. Si qui autem alii abusus irroperint, debent omnino tolli; et, si adit aliqua mala credulitas, instruantur fideles.*

Ad 4. Jam provisum per instructionem supra dictam sacrae congregationis sub die 6 februarii 1716.

Ad 5. Jam provisum per praefatam instructionem die 6 februarii 1716.

Ad 6 et 7. Servetur ritus, et tollatur erronea credulitas.

Ad 8. Servetur ritus celebrandi tempore quadragesimae in diebus sabbati et dominicae tantum, prout alias decretum fuit per aparam congregationem sancti officii sub die 13 aprilis 1695.

Ex adductis testimoniis comperitur, archiepiscopum Tyri et Sidonis quadam pruriginis laborare ecclesiae Graecae ritus immutandi, Romam autem non modo hunc pruritus non fuisse, sed etiam pro viribus ei sedando ac tollendo incubuisse. Quae si diligenter perpenderent Graeci, non id omnibus crimini darent, quod uni viro tantum vitio verti possit.

Sed jam ad propositum revertamur. Cyrillo itaque vita functo, Antiochenam sedem iterum possessit Athanasius, qui post restitutam Cyrillo sedem anno 1694 in Alepi metropolim translatus fuerat. Inde porro inimicis motibus tumultibusque extrusus et peregrinas petere oras coactus, anno 1700 in Valachiam venerat, ubi a Joanne Constantino Brancovano, Valachiae principe, non modo benigne susceptus habitusque, sed conscientiae etiam suae moderatoris dignitate ornatus fuerat. Constantinopolim reversus, Cypri insulae ecclesiam *προεδρική* gubernaverat; quo titulo post aliquot annos spoliatus, tandem ineunte anno 1720 patriarcha Antiochenus a synodo Constantinopolitana rursus creatus est. Quem litteris ad christianos Antiochenos datis diligentissime commendavit Hieremias patriarcha Constantinopolitanus, his verbis incipiens: *Θεότατον, ὑψηλότατον, σεβασμιόν τε καὶ ἀνεγκλίον ἐμολογούμενος ὑπὲρ τὸ ἄλλο παρὰ τῷ χριστιανίῳ πληρώματι ὄντα; τὸ θεοδώρητον τῆ; ἀρχιεπισκοπῆ; ἀξιωμα.* Asservatur haec epistola una cum altera, qua christiani illi orthodoxa dogmata edocentur, in codice Constantinopolitano, cui τὸ Κρυπτόν nomen, pag. 97, 98¹). Athanasii electio eo absente, ut videtur, facta est; nam in alia Hieremias ad Chrysanthum Hierosolymitanum epistola, quae hactenus inedita inter schedas nostras delitescit, haec leguntur sub die 31 martii 1620:

Ἐλθε σὺν θεῷ καὶ ὁ συνάξατο; μακαριώτατος; ἐπί; Ἄντιοχείας, ἀδελφὸν Δεο ἰουάννην φράτηρ ἡμεῖς θεολογικῶν ἐπιστολῶν Ἀντιοχέων; quae verba ad Athanasium profecto spectant. Hunc alii catholicum fuisse asserunt, alii orthodoxum; melius omnes dixerunt eum catholicum simul et orthodoxum fuisse, ὀρθονομίαι; scilicet, animo atque ingenio graeco, temporibus familiarique rei suae inserrens. Catholicorum partes modo tutatus est, modo impugnavit; episcopos cum Romanis unitos alios sedibus praefecit, alios amovit, infidelium gratis ac praesidio fretus. Magis quidem orthodoxus (si ita loqui fas est) quam catholicus vixit; magis vero catholicus quam orthodoxus animam efflavit. Si-

¹) Unquam, ut ante, non ceterum est Callistus, Dalmatae archiepiscopus et patriarchae antiocheni electus.

quidem morti proximus veteres in catholicos inimicitias deposuit, errores damnavit, fidem catholicam professus est coram patre Josepho a Rouilly, caponorum Alopeoniam custoda, ac tribus testibus, die 28 Julii 1724. Hujus rei documento omni exceptione majori est epistola ab ipso Josepho scripta ac nuper in lucem edita¹⁾.

Inter Athanasii scripta illud memorandum est quod anno 1721 adversus catholicos arabios edidit, hooce titulo praefixo:

كاتب يدي هاشرة شك اني بيان بده الانشاق بين الكنيستين الشرقيه والغريبه ولي ان سبب هذا التشويش العظيم ميار حرس الاساقفه الرومانيين لاجل توصيع رياستهم كم تنبيه لبيوع مبيد الرب على الزوان الذي يزره مبيد المدو في هذا الكنايس الشرقيه تم ولك وبر بالله العربيه في مدينه حلب للمسيد بيه لآب المكره الناسوس البطريرك الانطاكي في سنه ١٧٢١

Liber dictus Petra scandalii hoc est expositio de ortu schismatis inter ecclesias orientalem et occidentalem, et quod causa magnae hujus perturbationis posita sit in cupiditate episcoporum Romanensium proferendi sui principatus; accedit admonitio ad omnes servos Dei de rixanis sparsa a servis hostis in hisce ecclesiis orientalibus. Perfectus est liber exitus in lingua arabica in urbe a Deo custodita Halep studio patris venerabilis Athanasii patriarchae Antiocheni anno Christi 1721²⁾. Non enim, quem speraverat auctor, exitum liber iste habuit; quia etiam controversae schismaticae inter et catholicos de fide quaestiones acriter evaserunt. Computatam procellam ut evitaret Athanasius atque sedaret, Constantinopolim aufugit, ceterorum patriarcharum praesidium imploraturus. Qua de causa Byzantii habitum est conciliabulum exeunte anno Christi 1722 a patriarchis Hieremia Constantinopolitano, Athanasio ipso, et Chrysantho Hierosolymitano, praesentibus duodecim episcopis; in quo adversus Latinos libellus, a Chrysantho, qui concilii et mens et calamus fuit, confectus est atque transmissus graeco et arabice ad cunctos Antiochenae provinciae christianos. Gravissimum hoc opus multi memorarunt, legerunt pauci; hucusque enim luce publica caruit.

Primus inter eruditos, quantum scio, libelli mentionem fecit Jos. Sim. Assemanus (*Bibliotheca Orientali*, t. III, parte prima, p. 629), qui etiam unicuiusque quaestionis argumentum retulit. Ex Assemano suas de hoc synodico scripto hauserunt notitiae, qui de historia Graecorum sive ecclesiastica sive dogmatica fasius egere. Quibus vero in codicibus Assemanus ipse scriptum illud viderit, parum certa opinio est. Eo enim codice quem in *Bibliotheca sua Orientali* notat, epistolae synodicae compendium tantum continetur nec repraesentantur episcoporum subscriptiones. Codex iste arabicis litteris et sermone exaratus, Romam ex Oriente

ab Assemano advectus, signatus primo 19, anno 161, chartaceus est, cm. 0,22 x 0,14, foliis 46 constanti. Alia vide apud Mai, *Scriptorum veterum noes collectio*, t. IV, p. 302. Ita vero inscribitur, arabico sermone in latinum translato: *Hoc sunt litterae a sancta synodo Constantinopolitana missae in allegium christianorum, etc.* Et paulo inferius: *Es graeco in arabicum sermone certi et in breves epitomen coegi.* Folio autem 2 averso haec leguntur: *Secundum synodum sanctam, nobis cum vestro fratre domino Athanasio patriarcha nostro beatissimo et cum patriarcha beatissimo Hierosolymitano domino domine Chrysantho episcopo sanctissimo, quoniam aderat in urbe regia, cum ceteris nostris fratribus archiepiscopalis convenit de cura suscipienda hujus rei, etc.* Quae si conferantur cum textu graeco a nobis infra exhibendo, statim percipitur arabicum sermonem graeco longe contractiorem esse.

Ad graecum igitur sermonem, arabico relicto, revertendum est. Hunc nobis integrum suppeditavit codex Hierosolymitanus patriarch. 229, chartaceus saec. XVIII, cm. 0,21 x 0,16, constanti 69 foliis, quo nihil praeter synodicam nostram epistolam continetur. Hujus textum praecedunt fol. 1-3 index totius operis: *Ημεν τὸν ἀποκριπύτων ἐν τῷδε τῷ ἁγίῳ ἔγγυρτιδι*; qui cum non undequaque accuratus sit nec satis opus nostrum describat ejusque argumenta determinet, eum relinquendum esse duximus. Loca scripturae sacrae, e quibus libri sunt desumpta, in margine adscripta non omnia quidem, sed tamen potiora indicantur; ea nos in notis diligentius signavimus. Ad variorum scriptorum loca, quorum copia est per quam magna, quod attinet, quaedam nimis generaliter citantur, plura omittuntur, haud pauca perperam memorantur. Malo huc moderi volentes, omnes quorum mentio in ipso libello facta est scriptores adivimus, nec sine molesto nonnunquam labore locos et res ex illa excerpta indagavimus ac notavimus; quaedam majoris lucis ergo nostra sponte adduximus. Ne qua in re catholici theologi muneri deesse videremur, neve quis vitio nobis verteret schismatici, imo haeretici operis editionem, eamque sinistro oculo intueretur, in votis erat animadversiones subjungere antirrheticas refutandis libelli istius argumentis. Id vero spatium non permittit nec finis nobis praestitutus in adornanda ista conciliorum collectione. Theologia igitur subtilius haecoe studiis versantibus accuratius refellenda schismaticorum sophismata relinquimus; idque eo libentius quod praesertim hac nostra aetate nemini theologorum formidabilia haberi queant obtusae Graeculorum arma, post ea quae variis temporibus responsa ac disputata sunt a nobilissimis plane scriptoribus photianorum objectiones repellentibus.

Hunc libellum, illa virtute theologica, quaecumque est, praeditum, conservavit nobis alter codex, qui Romae in suppellectile litteraria Leonis Allatii asservatur in bibliotheca Vallicelliana, numero signatus 202 (CXXIV). Hoc apographon non fuisse ipsius Allatii, anno 1669 vita functi, vel ipse temporum ratione comperitur; e quo vero proveniat, definire non valemus. Ejus collationem cum codice illo Hierosolymitano instituendam operae pretium esse duximus. Sed cum Romam adire non possemus, aliorum uti cogebamur opera et industria. Virum hac in re humanissimum nacti sumus, Nicolaum Festa, in universitate Romana professorem, qui ibi manum solertissimam operi adhibuit; cui gratias summas referimus, alia loca, uti speramus, esse rursus cumulatimque relaturi. Eo, de quo agitur, codice epistola nostra synodica a fol. 1 ad fol. 43 continetur; ibi vero nullus titulus exstat,

¹⁾ Hilaire de Barenton, *La France catholique en Orient*, Parisiis, 1802, p. 179-180.

²⁾ Id tamen lectores monendi sunt, quod nondum animadvertunt viri docti, hoc opus *γρηγοριαν* ipsius Athanasii factum non esse, sed parum a graeco in arabicum translationem libelli cujusdam Heliae Miniatas, conciliatoris apud Graecos famosissimi, qui Lipsiae anno 1718 primum editus multis deinceps habuit editiones. Harum optima ea est, quae Vratislaviae graeco et latine exorta est sub hoc titulo: *Lapis effundendi sive expostio originis et causae schismatis duar. orient. ecclesiar. et occident. ecclesiarum, cum quinque controversiis compoedita, atque in lucem publicam edita ab Helio Miniatas Capalontensi Dei amantissimo episcopo olim Curvici et Cadrubitorum in Poloponno, in latinum autem sermonem conversa a Nicolo Methano et Gregorio Kostali et cunctis sanctis Joannis Jacobi Karoli Michaele Vratislaviensis anno a Christo nato MDCCXXII. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43.*

neque quaestionum argumenta perstringuntur, neque episcoporum subscriptiones referuntur. Ambo oedices, tametsi non adeo multis profunde latentibus mendis scitent, habent tamen itacismos tot, quot in libris recentiori aetate peraratis esse solent. Ejusmodi menda notavimus interdum: plerumque, quando nihil habebant quod fidem receptae lectionis labefactare posset, omisimus.

Transmissa ad christianos Antiochenos synodica illa epistola, pugna catholicos inter et schismaticos vehementius exaruit. Atque vir quidam catholicus, Alepo oriundus, cui nomen Abdallah Zakher, libello libellum opposuit, hoc significanti titulo decoratum: *Al-tafwid lil-Majmad el-Anid, i. e. Pervicacis synodi confutatio*; quo omissio volumine catholicorum partes mire tutatus est. Mortuo Euthymio episcopo Tyri ac Sidonia, qui obiit Damasci die 8 octobris 1723, unioni cum Romanis ineundae strenuam operam navarunt Gabriel Ibn-Finam, episcopus Balaie prope Alepum; Neophytus Nasri, Sidoniae episcopus; Uerasimus, archiepiscopus Alepi, ab ipso Athanasio ordinatus die 26 decembris 1721; Neophytus, qui anno 1713 Silvestrum Dahan in sede episcopali Beryti excoerperat; Euthymius, Fuzol episcopus. Qua de causa excommunicationis ac depositionis poena hi omnes a synodo Constantinopolitana plectuntur, ut ex diplomate haecenus inedito novimus, quod secunde loco infra collocabimus, ut historia renascentis apud Graecos Melchitas ecclesiae catholicae integrior habeatur.

Tres quatuorve menses post latam illam excommunicationis sententiam, Athanasius patriarcha supremum diem obiit exeunte mense julio anni 1724. Morti proximus, Silvestrum, protosyncellum suum, designarat, qui sibi succederet; quae electio mox a synodo Constantinopolitana sancita est. Id aegre ferentes catholici, coacto Damasci coetu, Seraphinum

Thanae, sororis Euthymii Sidonensis filium, patriarcham sibi creaverunt. Qui presbyter cum tantum esset, episcopus ordinatus est die 20 septembris 1724, Cyrilli nomine sibi assumpto. Silvester tamen, agentibus Graecorum primoribus, Turcarum sultani auctoritate eodem retinuit, et a Graecis omnibus schismaticis habitus est patriarchae loco. Hujus artibus cedere coactus est Cyrillus, Libanumque montem petiit, ubi paucis quibusdam praefuit episcopis, quos omnes Constantinopolitana synodus diris minis prosecuta est per litteras encyclicas, quas infra tertio loco dabimus, exordia catholici Antiocheni patriarchatus nova luce illustraturi.

Cyrilli in patriarcham Antiochenum Graecorum electi consecrationem validam et licitam habuit Romanus Pontifex, postquam praefatus Cyrillus emisit coram sanctae sedis delegato professionem fidei catholicae ac juramentum non immutandi in se suisque subditis absque praevia participatione sacrae congregationis de propaganda fide et oraculo praefatae sanctae sedis aliquem ex ritibus seu laudabilibus consuetudinibus ecclesiae Graecae, atque promisit se curam omnem ac operam impensurum, ut in pristinum reducerentur ritus ab Euthymio archiepiscopo Tyri et Sidonia, consanguineo suo, et forsitan ab ipsomet Cyrillo immutati, juxta instructionem eidem transmissam a sacra congregatione christiano nomini propagando die 31 martii 1729¹⁾; cui instructioni ad verbum fere consonant litterae apostolicae Benedicti PP. XIII, die 13 augusti 1729 datae²⁾. Haec omnia diligenter Graeci perpendant, ne Romanam ecclesiam de neglectis Orientalium ritibus invidiose criminentur.

¹⁾ *Acta et decreta sacrorum conciliorum recentiorum Collectio Lacensis*, t. II, p. 438-441.

²⁾ *Juris Pontificii de Propaganda Fide Pars I*, t. II, p. 414.

CONSTANTINOPOLITANAE SYNODI EPISTOLA DOGMATICA AD ORTHODOXOS ANTIOCHENOS, QUAE LATINORUM DOCTRINA REFELLITUR (1722).*

PROOEMIUM.

Ratio cur haec epistola composita fuerit et ad provincias Antiochenas
a sancta synodo transmissa.

Ἀρχαία καὶ διὰ ἐπισφί ποτε ἔθεινός καὶ ἀρχίκα-
κος ἔστι καὶ κοινός τοῦ ἀνθρώπινου γένους πόλεμος
Σατάν ἀπὸ τὸ νὰ πολεμῆ κατὰ καιροῦς μὲ διαφόρους
τρόπους τὴν ἄγίαν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν καὶ νὰ
σκουδάσῃ μετὰ προθυμία τὸν ἀφανισμὸν τῶν εὐσε-
βῶν καὶ ὀρθοδόξων χριστιανῶν, μεταχειρίζομενος
βόρῃνα ἀρμόδια εἰς τὴν κακίαν αὐτοῦ τούτην θυνά-
μις πινὰς κακοποιούς, ὅμως ἐξ ἐναντίας πάλιν διὰ
ἀπολείπει ἡ χάρις καὶ πρόνοια τοῦ ὑπεραγάθου Θεοῦ
νὰ ἐξαποσταλῇ κατὰ καιροῦς ἀντιπάλους γεννητούς
καὶ προθύμους ἀνταγωνιστὰς εἰς τὴν ἄγίαν τοῦ
ἐκκλησίαν ἀντιπολεμοῦντας¹⁾ γεννητούς καὶ σατανικαίς
ἐπιτηδεύσας καὶ ἐπιβουλαίς τοῦ κοινῶ ἔχθρου τοῦ
ἡμετέρου γένους διαβόλου, ὁ ὁποῖος γυμνάζοντα; πρῶ-
τον καύχημα καὶ πλοῦτον βουλον τῆς ψυχῆς καὶ εἰς
σωτηρίαν ἔκλον ἀναγκαῖον καὶ φυλακτικόν τὸ ὄχι;
καὶ ὄρθον καὶ ἀκταστον τῆς ἰατρῆς καὶ ἀμεμῆτου
ἡμῶν τῶν εὐσεβῶν χριστιανῶν πίστεως καὶ τὸ ἐν τοῖς
ἱεροῖς ἡμῶν δόγμασι μέχρι κεφαλῆς ἀπαρᾶχθᾶκτον
καὶ ἀνῶθεντον, κατὰ τοῦτο μάλιστα τὸ μέρος ὡς

¹⁾ ἀντιπολεμοῦντας B.

Etsi non destitit unquam Satan, horrendus ille
nefariusque serpens et communis humani generis
hostis, sanctam Christi ecclesiam singulis aetatibus
variousque modis oppugnare atque excidium piorum
orthodoxorumque fidelium propensius exquirere,
adhibitis velut aptissimis instrumentis ad hoc suum
facinus perpetrandum maleficis quibusdam potentiis,
nec rursus tamen pro parte sua Deus optimus
desinit ecclesiae suae sanctae provida gratia oppor-
tune emittere collectatores validos studiososque
propugnatores, qui daemone, communis generis
hostri inimici, diabolicos impetus insidiasque fortiter
propulsent. Cum hic compertum habeat, prae-
cipuam animae laudem inviolabilemque thesaurum
atque necessarium ad salutem scutum ac muni-
mentum id esse, ut nos, pii fideles, sane, recte,
sine lapsu servemus sacram nostram immacula-
tamque fidem et sacra nostra dogmata ad apicem
usque illaesa sinecraque teneamus, circa hanc prae-
cipue partem, ut quae potissima sit maximeque

κυριώτερον και ἀνεγκλιώτερον δοκιμάζει να ἐπιβουλεύεται τὸ γένος ἡμῶν. Ὅθεν και ἀνεφύθησαν ἀνωθεν και ἐξ ἀρχῆς ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ τοσούτοι διάφοροι αἵρεσις και βλασφημία: κατὰ τὸ ἑρθεῖον ἡμῶν οἴβας, σκεύδουσαι να βίβουν τοὺς ἀκλουστίρους εἰς τὸ τῆς ψυχικῆς ἀπωλείας βάρβαρον, τὰς ὁποίας ἡ προνοητικὴ σοφία τοῦ εὐσεβήσαντος θεοῦ διὰ μέσου τῶν ἱερῶν τῆς ἐκκλησίας πατέρων ἀνατρέψασα ἐδύστησε τὴν εὐσεβίαν.

Ἄλλὰ και κατὰ τοὺς παρόντας καιρούς ἀκούομεν εἰς τὰ μέρη αὐτὰ ἦτοι εἰς τὰς ἑπαρχίας και πολιτείας τῶν ἑρθεῖων χριστιανῶν τὰς ὑποκειμένας ὑπὸ τῶν ἁγιώτατων πατριαρχικῶν και ἀποστολικῶν θρόνων τῆς Ἀντιοχείας να ἐμφωλεύουσι και να εἶναι ἐγκατασπαρμένα λεληθότως εἰς τὰς ψυχὰς και διανοίας τῶν χριστιανῶν τῆς λατινικῆς κκοδοξίας και κακοφροσύνης: τὰ δόγματα ἢ μάλλον εἶπαι νεωτερίσματα και τῆς ἀληθοῦς πίστεως ἡμαρτημένα και ἀπεσοικισμένα φρονήματα, τῶν ὁποίων λατινικῶν δογμάτων οἱ ἀρχιγοὶ ¹⁾ και διδάσκαλοι εὐρίσκοντα; αὐτόθι τινὰς χριστιανούς εὐσεβειστῆτους δι' ἐμάθειαν και ἀγνοίαν τῶν ἑρθεῖων τῆς ἐκκλησίας δογμάτων και τούτου διαφόροι σοφίσματα μηχαναί: τε και κακοτεχνίαι: ἐφαπτόντα; καταπειθουσιν αὐτοὺς ἀποστατεῖν ²⁾ μετὰ τῆς ἀνατολικῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας και τῶν ἑρθεῖων δογμάτων και πατρικῶν παραδόσεων, πιστεῖν ³⁾ δὲ και ὡς ἀληθῆ παραδέχεσθαι τῆς λατινικῆς ἀπάτης τοὺς νεωτερισμούς. Ὅθεν ὁ τοῦ πατριαρχικῶ τούτου θρόνου τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀρχὴν θεοθεν κληρωσάμενος μακαριώτατος και ἁγιώτατος πατριάρχης Ἀντιοχείας, ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητὸς ἡμῶν ἀδελφός και συλλειτουργός, κύριος κύριος Ἀθανάσιος, συναλθὼν και συμπάσχων ἐπὶ τῇ τῆλικαυτῇ ψυχικῇ ἀπωλείᾳ τῶν ὑποκειμένων αὐτῷ χριστιανῶν, ἐλθὼν τε ἤδη σωματικῶς ἐν τῇ βασιλευσῶσῃ τῶν πόλεων και ἀδελφικῶς συγγενόμενος ἡμῖν τε και τῷ μακαριώτατῳ και ἁγιώτατῳ πατριάρχῃ Ἱεροσολύμων κυρίῳ κυρίῳ Χρυσάνθῳ, ἤδη ἐν τῇ βασιλευσῶσῃ διατρέποντι, και τῇ περὶ ἡμᾶς ⁴⁾ τῶν συναδέλφων ἀρχιερέων συνόδῳ ἐκτραγηθῆσας τε και δγλοποιήσας τὴν τῆλικαυτὴν δυστυχίαν και ψυχικὴν ἡλάνην τῶν εἰρημένων χριστιανῶν, εἰς λύπην οὐ μετρίαν και συμπάθειαν και ἡμᾶς ⁵⁾ προκαλέσασα, ὅστε κενῶς ⁶⁾ τε και συνοδικῶς μετὰ τῆς αὐτοῦ μακαριότητος σκέψασθαι και βουλευσασθαι περὶ τοῦ προκειμένου κακοῦ, και περὶ τῆς θεραπείας αὐτοῦ προνοησαμένου γράψαι και φανερώσαι ὑμῖν πᾶσι τοῖς αὐτόθι χριστιανοῖς, μὴ ἐφαπτάσθαι βραδίῳ, μηδὲ ἀνοίγειν τὰ ὦτα ταῖς τῶν Λατίνων κενωφωμίαις, ἀλλ' οὐδὲ παραδέχεσθαι τοὺς νεωτερισμούς αὐτῶν και ὅσα κατὰ ἀπάτην ψευδῆ και ἐλεύθρια δόγματα με σοφιστικὰ ἐπιχειρήματα σκεύδουσαι να ἐγκατασπαίρουν εἰς τὰς ψυχὰς ὑμῶν, ἀλλὰ ὄντα; ὠπλισμένοι με τὰ ἑρθεῖα τῆς εὐσεβείας; δόγματα και νοήματα να ἀποδιώκατε τὸ ψεῦδος; και να μένετε εἰς τὴν ἀληθῆ και πατροπαράδοτον οὐκ πίστιν.

necessaria, generi nostro insidari contendit. Hinc tot tamque variae haerese ac blasphemiae jamdudum et ab initio in ecclesia Christi exortae circa rectam nostram religionem, ad id annitentes, ut simpliciores animas in perditionis gurgites abripiant; quibus per sanctos ecclesiae patres subversis, misericordissimus Deus provida sua sapientia religionem erexit.

At nostra hac aetate fama accipimus, per regiones illas, scilicet per orthodoxorum christianorum provincias civitatesque, sanctissimo patriarchali et apostolico throno Antiocheno subjectas, in fidelium animas ac mentes irrepere occulteque diffundi Latinorum perversa insanaque dogmata, seu, ut melius dicamus, innovationes et a vera fide alienas ac sejunctas opiniones. Qui has Latinorum persuasiones moderantur ac docent, cum ibi quosdam fideles invenerint deceptu faciles ob rectorum ecclesiae dogmatum ignorantiam atque incertitiam, hos variis commentis, fraudibus, malis artibus elusos impellunt, ut a sese rejiciant quidem orientalis Christi ecclesiae rectas opiniones patrumque traditiones, latipi autem erroris innovationes sectentur ac tanquam veras apprehendant. Quapropter qui ecclesiasticam patriarchalis hujusce sedis gubernationem, divinitus accepit, beatissimum dicimus sanctissimumque patriarcham Antiochenum, dilectum nostrum in spiritu sancto fratrem et comministrum, dominum dominum Athanasium, cum tantam fidelium sibi subjectorum spiritualem perniciem conquestris ac commiseratus urbium reginam ipse jam petiisset ac fraterno more nos adisset beatissimumque ac sanctissimum patriarcham Hierosolymitanum, dominum dominum Chrysanthum, jam in urbe commorantem, nostrumque confratrum episcoporum coetum, post tantum dictorum fidelium infortunium spiritualemque damnum flebiliter narratum, nobis etiam dolorem haud modicum commiserationemque ita conceitavit, ut conjunctim ac synodaliter una cum Beatitudine ejus instans illud malum perpendentes atque consiliantes hujusque remedio prospicientes, vobis omnibus, qui illic estis, christianis scribendo praecipimus, ne facile decipiimini nec Latinorum vaniloquiis aures praebatis, nedum res illorum novas excipiatis ac falsa omnia exitialiaque dogmata, quae captiosis fucatisque argumentis in animas vestras tentant sparagere, sed sanae pietatis opinionibus cogitatisque instructi mendacium repellatis atque veram et a patribus traditam fidem retineatis.

CAPUT I.

Primatus Petri supra apostolos et Romani pontificis supra reliquos patriarchas et episcopos, ejusdemque in rebus fidei infallibilitas et in principes saeculares auctoritas impugnatur, ususque ferendi signatas cruce crepidas damnatur.*

Τὸ δὲ αἴτιον κυρίως ἔκτοῦ ἀναγκάζει τοὺς Λατίνους; να κάμουν τὰς τοιαύτας καινοτομίας και τοὺς νεωτερισμούς; εἶν εἶναι ἄλλο παρὰ να συστήσασιν τὴν

Præcipua autem ratio, qua Latini coguntur ad hujusmodi innovationes ac mutationes inducendas, non alia est quam ut papae principatum stabiliant.

¹⁾ ἀρχιγοὶ Α.

²⁾ ἀποστατεῖν Α.

³⁾ πιστεῖν Α.

⁴⁾ ἡμᾶς; ἡμῶν Α.

⁵⁾ ἡμῶν Α.

⁶⁾ κενῶς Α.

* Lemma in B non existit, in A habetur sequens: Λόγος α'. Περὶ ἀρχῆς τοῦ πάπῃ.

μοναρχίαν τοῦ πάπα καὶ νὰ ἀποδείξουν¹⁾, ὅτι μόνος ὁ πάπας ἄντας, καθὼς αὐτοὶ λέγουσι, καθέλου κα- φαλή τῆς καθέλου ἐκκλησίας καὶ βασιλεὺς τοῦ Χρι- στοῦ καὶ μόνος κύριος καὶ ἐπίσκοπος τῆς οἰκουμένης; ἢ καὶ ὑπεράνω τῶν ἄλλων πατριαρχῶν καὶ πάν- των ἀρχιερέων, καὶ ὅτι δὲν δύναται ποτε νὰ ἀμάρτυ καὶ νὰ ζεῦσθαι εἰς καμμίαν ἀρεσίαν, καὶ ὅτι εἶναι ὑπεράνω τῶν συνόδων οἰκουμενικῶν καὶ τοπικῶν, καὶ ὅσα ἄλλα προνόμια τυραννικῆς ἐξουσίας ἀποδί- δουσιν εἰς αὐτόν, τὰ ἑκεία θέλομεν ἀπαριθμήσαι κατωτέρω, σπαύδουσι νὰ δείξουν, ὅτι πάντα δύναται ὁ πάπας, καὶ ὅσα γομοῦται καὶ διδόνται εἶναι ἀλη- θινὰ καὶ βέβαια καὶ ἀνεξίτητα παρὰ πάντων, καὶ ὅτι εἶναι ἀνάγκη οἱ εὐσεβεῖς νὰ ὑποτάσσωνται καὶ νὰ δέχωνται ταῦτα χωρὶς καμμίαν ἐξέτασιν καὶ ἀπάνω εἰς αὐτὴν τὴν ἀλλόκοτον καὶ τετυρωμένην ἀρχὴν τοῦ πάπα θεμελιόνουσιν ὅλας τὰς καινοτομίας καὶ τοῦ νεωτερισμοῦ αὐτῶν καὶ ἐξαιτῶσι τοὺς ἀπλουσί- ρους, εὐθύνοντάς τοις ἀπὸ τὰ εὐσεβῆ δόγματα τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας καὶ σὺννοῦντάς τοις ἀδελφί- σι; τὸν βυθὸν τῆς ἀπολείας; Ὅθεν καὶ ἡμεῖς πρῶτον περὶ τούτου τοῦ μέρους θέλομεν συντόχει καὶ θέλομεν ἀποδείξει, ὅτι εἶναι ἀνωπόστατος καὶ ψευδὴς ἡ τοιαύτη τυραννικὴ ἐξουσία, καὶ μοναρχία τοῦ πάπα, καὶ ταύτης ὡς ἐπισκοπικῆς ἀρχῆς ἀνακρεθείσης, θέλουσιν συνακρεθεῖν ἐπομένως καὶ μετ' εὐκλείας καὶ ὅσα ἐκ ταύτης τῆς ἀρχῆς ἀναφύονται καὶ παραβλαστάνουσι τῆς κακοδοξίας τὰ ζιζάνια.

Λέγουσι λοιπὸν πρῶτον, ὅτι ἐπειδὴ ὁ μακάριος Πέτρος ἦτο πρῶτος καὶ κορυφαῖος τῶν λοιπῶν ἀποστό- λων καὶ αὐτὸν μόνον ἔκαμαν ὁ Χριστὸς ἀρχοντα πά- σης τῆς οἰκουμένης καὶ τὸν ἀρχὴν διέδοχεν, διὰ τοῦτο πρέπει καὶ ὁ πάπας ὡσὸν διάδοχος τοῦ ἀπο- στόλου Πέτρου νὰ ἔχῃ²⁾ ὅλα ἐκεῖνα τὰ προνόμια, ἔπειθ' εἶπε καὶ ὁ ἀπόστολος Πέτρος:

Ἄλλ' εἰς αὐτὸ ἀποκρινόμεθα, ὅτι ὁ μακάριος Πέτρος δὲν ἔστιν μοναχὸς ἀρχὸν τῆς οἰκουμένης ἀπὸ τῶν Χριστῶν, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι ἀπόστολοι, κα- θὼς τὸ μαρτυρεῖ καὶ ἡ θεία γραφή: ὁ μὲν θεὸς Δα- βὶδ εἰς τὸν μὲν ψαλμὸν λέγων³⁾: Καταστήσει; αὐτοῦ ἀρχοντα ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, εἰς τὸ ἔσοιον, καθὼς ἐγγεῖται ὁ θεὸς Βασιλεὺς, ἔνοστος τοῦς ἀγίους ἀποστόλους. Καὶ εἰς ἄλλον πάλιν ψαλμὸν⁴⁾: Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐ- τῶν καὶ εἰς τὰ πέριτα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν. Ὁ δὲ σωτὴρ εἰς τὸ ἱερὸν εὐα- γγέλιον⁵⁾: Πορευθέντες, λέγει, εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα, κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πᾶσι τῇ κτίσει. Καὶ ἀλλαχοῦ⁶⁾. Καθὼς ἀπέσταλκέ με ὁ πατήρ, καὶ γὰρ πέμπω ὑμᾶς. Ἀπὸ τὰ ἑκεία φαίνεται, ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς οἰκουμένης καὶ τὸ κήρυγμα τῆς εὐσεβείας ἦτον⁷⁾ κοινὰ εἰς ὅλους τοὺς ἀποστόλους καὶ ἔχει ἴδια τοῦ Πέτρου, καθὼς καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν μαρτυροῦσι: εἶδοι γινώσκοντες ὁ Ἰωάννης; πῶς ἦτον ἀρχὸν εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ κηρύττων τὸ εὐαγγέλιον καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ ἀποστολικοῦ ἐπαγγελ- ματος ἔργα ἀνεμπόδιστως ἐταλεῖν. Τὰ αὐτὰ ἔκαμαν ὁ Ἀνδρέας; εἰς Πελοπόννησον, ὁ Πέτρος εἰς Ἀνατό- λειαν καὶ Ρώμην, ὁ Παῦλος εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὁ Θω- μάς εἰς Ἰνδίαν, καὶ ἄλλοι ἀλλαχοῦ.

Ἐκ τούτων λοιπὸν φανερὸν γίνεται, ὅτι καθὼς ὁ Πέτρος δὲν ἦτον μοναρχὸς ἀνεμεταβίβη εἰς τοὺς ἀπο- στόλους, οὕτως ὁ πάπας δὲν ἔχει καμμίαν πρόφασιν εὐλογον νὰ ἀντιποιήται τὴν ὑπερήφανον αὐτὴν μο- ναρχίαν, προβάλλοντάς⁸⁾ πῶς εἶναι τοῦ ἀγίου Πέτρου

Atque, cum papa solus sit, ut ipsi dicunt, ecclesiae universae universum caput Christianae vicarius, unus dominus ac totius orbis episcopus supra ceteros patriarchas omnesque episcopos constitutus, cum- que peccare non possit unquam nec in ullum errorem incidere, conciliis tum generalibus tum particularibus cum superis ceterisque omnibus im- potentissimi dominatus privilegia gaudeat, quae illi ab eis collata infra percensebimus, ideo evincunt et probare temptant, eum omnia posse; quaecum- que vero jubeat ac doceat vera esse, certa, a nemine exploranda, a fidelibus omnino metuenda et absque ulla inquisitione probanda. Super monstruosam hanc insolentemque papae auctoritatem eunctas in- novationes suas mutationesque moliantur, simplicio- resque decipiunt, eos a piis ecclesiae Christi dog- matibus deducendo et in abyssum perditionis mi- sere abripiendo. Primum igitur hac de re nobis est disputandum atque evincendum, tyrannicam illam papae potestatem ac monarchiam commen- ticiam esse ac falsam; qua potestate utpote precaria sublata, facile deinceps extirpabuntur quotquot ex ea succrescent pullulantque pravae doctrinae zi- zania.

Dicant igitur primo, cum beatus Petrus cetero- rum apostolorum primus ac princeps fuerit solusque a Christo dominus totius orbis creatus et successor ipsius, ideo papae utpote Petri apostoli succes- sori ea omnia tribuenda esse privilegia, quibus Petrus ipse potitus fuerit.

Ad haec respondemus, beatum Petrum non solum orbis principem fuisse a Christo institutum, verum etiam et reliquos apostolos. Id sacrae lit- terae testantur. Et divus quidem David in psalmo XLIV: Constituas eos, inquit, principes super omnem terram; quibus verbis, divo Basilio inter- prete, sanctos apostolos subaudit. Iterum in alio psalmo: In omnem terram exiit sonus eorum et in fines orbis terrae verba eorum. Salvator autem in sacro evangelio: Euntes, ait, in mundum universum, praedicate evangelium omni creaturae; et alias: Sicut misit me pater, et ego mitto vos. Ex quibus intelligitur, orbis principatum religionisque praedi- cationem ad omnes simul apostolos, non ad unum Petrum pertinuisse; quod ex eorum etiam operibus evincitur. Novimus enim Joannem in Asia fuisse prin- cipem evangeliumque nuntiasse ac cetera apostolici muneris opera libere absolvisse. Eadem egit An- dreas in Peloponneso, Petrus Antiochiae ac Romae, Paulus in Graecia, Thomas in India, alii alibi.

Ex quibus liquet, quod sicut Petrus inter apo- stolos princeps non fuit, ita nec papae ullam con- sentaneam rationem habet insolentem illum prin- cipatum sibi vindicandi, beati Petri successorem sese asserens; cum praesertim quaecumque beatus Petrus

¹⁾ καὶ om. B.

²⁾ καὶ ἔχει A.

³⁾ λέγων A; cf. Ps. 44, 15.

⁴⁾ Ps. 118, 4.

⁵⁾ Marc. 16, 15.

⁶⁾ Joh. 20, 21.

⁷⁾ Joh. 1, 42.

⁸⁾ καὶ ἀντιποιήσας AB.

διόδοχος, μάλιστα όπου και όσα προνόμια είχαν ό άγιοι Πάτρος, αυτά ταύτα είχαν και οι λοιποί άγιοι άπόστολοι, τα όποια έλαβον και ηρώθησαν κοινώς έλα παρά του διδασκάλου Χριστού. Διά τούτο και κοινώς έκλήγονται¹⁾ παρ' αυτού. Λέγει ό Ιωάννης: Ούχ ύμεις με εξέλεξαθε, άλλ' εγώ εξέλεξα ύμην ύμεις εκ του κόσμου. Και προσκαλούνται (σούμας Ματθαίος²⁾: Δεύτε όπισσω μου, και ποιήσω ύμεις άλις; ανθρώπων. Και ένομαζόνται άπόστολοι. Λουκάς³⁾: Και εξέλεξα ύμεις άπ' αυτών δώδεκα, ούς και άποστόλους ένόμασα. Και έξουσίαν λαμβάνουσιν εν τή δευτέρη παρουσίη Ματθαίος⁴⁾: Όταν καθήσῃ ο υιός του ανθρώπου εν τή δόξῃ αυτού, καθήσεσθε και ύμεις; επί δώδεκα θρόνους κρίνοντες τάς δώδεκα φυλάς του Ισραήλ. Και στέλλονται κοινώς εις τή να μαθητεύσουν και να βαπτίσουν⁵⁾ πάντα τά έθνη και την έξουσίαν κατά πνευμάτων ακαθάρτων και του λύειν και δεύνει⁶⁾ τάς των ανθρώπων άμαρτίας; κοινήν λαμβάνουσιν. Έτι δέ και αυτήν την Ιερουσόνην. Και⁷⁾ μαρτυρεί ό Λουκάς⁸⁾: Αδελφες και φάγετε. τούτο μου έστι: τή σωμα; και τούτο ποιείτε εις την έμην άνάμνησιν. ήγουν ταύτην την Ιερών λειτουργίαν και αναίμακτον θυσίαν να κάμπετε εις την άνθύμνησιν μου. Φανερόν λοιπόν είναι, ότι μηδένα προνόμιον και χάρισμα μοναχικόν δέν είχαν ό μακάριοι Πάτρος, άλλά πάντα κοινώς είχαν οι άπόστολοι και εξίσου άπό τον Χριστόν.

Έτι δέ φερόσ; φανερόν είναι και έκαστο όπου προβάλλουσιν οι λατινοί, ότι μόνοσ; ό Πάτρος ήτον τής εκουμένης; επίσκοπος. Δέν ήτον λοιπόν μόνοσ;, άλλά και οι άλλοι άπόστολοι. Και μαρτυρεί ό Ιερών Αδγούστίνος; εις τή κατά Ιωάννην ευαγγέλιον (λέγων⁹⁾): Τίνι τρόπῳ ό κύριος Ιησούς Χριστός; και θύρα εις; και ποιμήν; θύρα μὲν άνοίγων έκαστόν, ποιμήν δέ¹⁰⁾ εισερχόμενος δι' έκαστόν; ετι: (δὲ) ποιμήν; εστι: δίδωκε¹¹⁾ και τούς έκαστόν; μέρεσιν, ετι: και ό Πάτρος; ποιμήν, και ό Παύλος; ποιμήν, και οι άλλοι επίσκοποι των άποστόλων ποιμένες, και οι καλοί επίσκοποι ποιμένες. Και αν οι άπόστολοι; δέν ήσαν επίσκοποι, πώς; χειροτόνησαν¹²⁾ άλλους; επίσκοπους, καθώς; φαίνεται; εις; τάς; πράξεις; Έτι δέ και ό Παύλος; χειροτόνησ; τον Τιμόθεον; εις; την Έφεσον; και τον Τίτον; εις; την Κρήτην. Ηρώ; δέ; τούτοι; φαίνεται, ότι και ό Πάτρος; τον Κλήμεντα; χειροτόνησ; επίσκοπον Ρώμης; και όχι; τής; οικουμένης; καθώς; ό Ιδιος; Κλήμης; ομολογεί; εις; την επιστολήν, όπου; γράφει; προς; Ιάκωβον; των; Ιεροσολύμων; επίσκοπον, λέγων¹³⁾: Μία; συνθηροισμένων¹⁴⁾ των; αδελφών; πάντων; τής; χειρός; μου; λαβόμενος, στάς; εν; μέσῳ; τῆ; εκκλησίας. Ακούσατέ; μου, ήγη, τέκνα; και; αδελφοί; του; μὲν; έμου; δρόμου; τή; τέλος; ήγγύς¹⁵⁾; τούτο; γάρ; και; ήδη; μοι; ήγνωσται. Κλήμεντα; δὲ; τούτον; επίσκοπον; ύμιν;

privilegia habuit, ea ipse etiam habuerint reliqui sancti apostoli, omnibus simul a Christo magistro tradita et collata. Quapropter omnes una ab illo eliguntur. Joannes dicit: Non vos me elegistis, sed ego elegi vos de mundo. Ad parum honorem admoventur. Mattheus: Venite post me, et faciam vos piscatores hominum. Et apostoli vocantur. Lucas: Magis duodecim ex ipsis, quos et apostolos nominavit. Eandem adipiscuntur potestatem in altero adventu. Mattheus: Cum sederit filius hominis in maiestate sua, sedebitis et vos super sedes duodecim judicantes duodecim tribus Israel. Simul mittuntur ad docendas baptizandasque omnes gentes et pari donantur potestate in spiritus immundus inque hominum peccata liganda atque solvenda, nec non et eodem sacerdotio, teste Luca: Accipite et manducate: hoc est corpus meum; hoc etiam facite in meam commemorationem, id est, hanc ipsam sacram actionem incurtumque sacrificium in mei recordationem faciatis. Manifestum est ergo nullum privilegium, nullam dotem propriam ad beatum Petrum pertinuisse, sed omnia simul et ex aequo apostolis a Christo fuisse collata.

Praeterea, apertum mendacium illud etiam est, quod a Latinis producit, unum Petrum fuisse orbis episcopum; solus enim non fuit, sed ceteri quoque apostoli. Id testatur sanctus Augustinus in evangelium Joannis dicens: Quomodo dominus Jesus Christus et ostium sit et pastor: ostium pandendo se, pastor intrando per se. Et quidem quod pastor est, dedit et membris suis; nam et Petrus pastor, et Paulus pastor, et ceteri apostoli pastores, et boni episcopi pastores. Quod si apostoli episcopi non fuissent, quomodo alios episcopos ordinassent, sicut ex actibus constat? Item Paulus Timotheum Ephesi, in Creta Titum ordinavit. Clementem praeterea comperitur Romae, non orbis, episcopum a Petro fuisse creatum, quod Clemens ipse fatetur in epistola, quam ad Jacobum Hierosolymorum antistitem scripsit: Quondam, inquit, omnibus congregatis fratribus, apprehensa manu mea, medius stans coram ecclesia: Audite me, ait, filii et fratres; quoniam vitas meae spatium prope est exactum (id enim jam edoctus sum), Clementem hunc episcopum hodie vobis ordino, cui meam sermonum cathedram credidi. Et inferius: Quocirca ipsi trado ligandi et solvendi potestatem; ligabit enim quod ligari oportet, et solvet quod expedit solvi, tanquam qui ecclesiae regulam ad liquidum noverit. Discant ergo papistae, qualem ligandi solvendique potestatem beatus Petrus

¹⁾ εκλήγονται A. cf. Joh. 15. 16.

²⁾ Matth. 4. 19.

³⁾ Luc. 6. 13.

⁴⁾ Matth. 19. 28.

⁵⁾ βαπτίσουσιν A.

⁶⁾ δεύνει del. B.

⁷⁾ και ήν A. Alterum και ante φάγετε positum oh. A.

⁸⁾ Luc. 22. 19.

⁹⁾ Augustin. in Joh. tract. 47. 3.

¹⁰⁾ ποιμήν εστι ποιμήν; οτι; AB, quae sententia quid valeat non videmus. Exciderunt sane verba aliquot, quae unciis includentes restituenda curavimus.

¹¹⁾ δίδωκε; δίδωκε; A.

¹²⁾ χειροτονησάν A.

¹³⁾ Inter multa apocrypha quae Clementi Romano veteres tribuerunt, non incelebris ista est epistola Jacobo inscripta, quam videre est apud Migne, Patr. Gr. t. II, p. 52-56: locus hic adductus e s. 2 desumptus est; cf. ibid. p. 56.

¹⁴⁾ συνθηροισμένων B.

¹⁵⁾ ήγγύς A.

χειροτονῶ¹⁾ σήμεραν, ἢ καὶ τὴν ἑμὴν τῶν λόγων ἐπίστευσα κ' αὐτίδραν. Καὶ κατωτέρω· Διὸ αὐτῶ μεταδίδομαι τὴν ἐξουσίαν τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν· δέξει γὰρ ὁ θεὸς δεθῆναι καὶ λύσει· πάντως ὁ θεὸς λυθῆναι, ὡς τὸν τῆς ἐκκλησίας κανόνα καλῶς εἰδῶς. Ἄς μάθωσι λοιπὸν οἱ παπισταί, ποταπὴν ἐξουσίαν τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν ἔδωκεν ὁ ἅγιος Πέτρος τῷ Κλήμντι, ὅχι ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε, καθὼς αὐτοὶ τώρα λέγουσι διὰ τὸν πάπαν, ὅτι ὅμνια πότεσσι ἤγουν πάντα δύναται, ἀλλὰ νὰ λύῃ καὶ νὰ δέμῃ τὰ λύσεως καὶ δεσμοῦ ἀξία, ὡς τὸν κανόνα, λέγει, τῆς ἐκκλησίας καλῶς εἰδῶς· ἤγουν πρέπει νὰ ὑποκείνται ἕλοι ταῖς συνόδους καὶ κανόσι, καὶ ὅχι καθὼς τινες φαντάζονται, ὅτι ὁ πάπας εἶναι ἀνώτερος τῶν συνόδων καὶ κανόνων.

Ἀλλὰ καὶ ἔτι λέγουσιν οἱ παπισταί, ὅτι μόνος ὁ μακάριος Πέτρος ἦτον βικάριος ἤγουν ἐπίτροπος τοῦ Χριστοῦ. Λέγουσιν ἀπὸ τῶν ἁγίων Ἀμβρόσιον, ὁ ὅποιος ἐπὶ τὴν ἐξήγησιν τῆς πρὸς Κορινθίους πρώτης ἐπιστολῆς εἰς τὸ²⁾ θεοῦ γὰρ ἐργάται· ἐσμὲν καὶ τὰ ἑξῆς λέγει· Τοῦτο προσήκει τοῖς ἀποστόλοις, οὗς ἐγγλῶν ἵστι θεῷ συνεργήσασθαι³⁾· εἰσὶ γὰρ Χριστοῦ ἐπίτροποι. Βλέπει, ὅτι τοῖς ἀποστόλοις ἀπλῶς λέγει ἐπίτροπος Χριστοῦ καὶ ὅχι μόνον τὸν Πέτρον.

Ἦταν δὲ πάλιν λέγουσιν οἱ παπισταί, ὅτι μόνος⁴⁾ τοῦ Πέτρον ἐδέθη ἡ προστασία καὶ ἡ κυβέρνησις τῆς οἰκουμένης, τοῖς ἀποκρινόμεθα, ὅτι ψευδόνται, εἰς τὴν λέγει ὁ θεὸς Χρυσόστομος⁵⁾· Καθ' ἅπερ οἰκίαν μίαν τὴν οἰκουμένην διαναμειμένοι οἱ ἀπόστολοι, οὕτως ἅπαντα διεκονοῦντο καὶ τῶν ἀπανταχοῦ ἐπιμέλλοντο, ὁ μὲν τοῦτο, ὁ δ' ἐκεῖνο λαβῶν τὸ μέρος. Καὶ ἐπειδὴ ὁ Πέτρος δὲν εἶχε⁶⁾ μόνος τὴν τοιαύτην προστασίαν, μήτε ὁ πάπας πρέπει νὰ τὴν ἔχῃ, τοῦτο⁷⁾ νὰ εἶναι κυβερνήτης μόνος καὶ ἐπιμέλειτης καὶ αὐθιγῆς τῆς οἰκουμένης.

Ἀλλὰ καὶ ἔτι διὰ νὰ ὑπερυψώσουσιν τὸν πάπαν ἐπιφέρουσιν⁸⁾, ὅτι καθὼς ὑπερεῖχε⁹⁾ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων ὁ Πέτρος καὶ οὕτως ἦν ἴσος αὐτῶ, εἰς¹⁰⁾ οὐδὲ τῷ πάπῃ ἵστί τις ἄλλος ἴσος τῶν λοιπῶν ἀρχιερέων, ἀποκρινόμεθα μὲ τὸν λόγον τοῦ ἁγίου Κυπριανοῦ, ὅπου λέγει εἰς τὴν τρίτην πραγματείαν περὶ τῆς ἀπλότητος τῶν ἱερέων· Τοῦτο γὰρ πάντως ἦσαν καὶ οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι, ὅπερ ἦν Πέτρος, τῷ ἰσῷ χάριτι καὶ δωρεᾷ κεκοσμημένοι τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἐξουσίας. Καὶ ὁ θεὸς Χρυσόστομος τὸν Παῦλον ἰσότημον λέγει τῷ Πέτρῳ εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ α' κεφ. τῆς πρὸς Γαλάτας ἐπιστολῆς¹¹⁾· Τί ταύτης ταπεινοφρονέστερον γένοιτ' ἂν τῆς ψυχῆς; μετὰ τοσαῦτα καὶ τοσαῦτα κατορθώματα μηδὲν Πέτρον δεόμενος μηδὲ τῆς ἐκεῖνου φωνῆς, ἀλλ' ἰσότημος ὢν αὐτῷ¹²⁾, ὁμοῦς ἔρχεται ὡς πρὸς μείζονα καὶ πρεσβύτερον.

Διὰ δὲ τὰς κλειεὶς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ὅπου προβάλλουσι πῶς μόνος τῷ Πέτρῳ ἵσταται νὰ δώσῃ ὁ κύριος, πρέπει νὰ γνωρίσωσιν καλῶς, ὅτι τὰ κλειδιά δὲν σημαίνουσιν ἄλλα παρὰ τὴν ἐξουσίαν καὶ πνευματικὴν δύναμιν, διὰ τῆς ὁποίας λύοντες οἱ πνευματικοὶ τὰς τῶν ἁμαρτωλοῦσιν καὶ μετανοοῦντων ἁμαρτίας, ἀνοίγουσι τοὺς οὐρανοὺς καὶ εἰσέρχονται,

Clementi tribuerit: non solvendi quidem ac ligandi temere et utcumque, sicut nunc ab illis de papa asseritur, eum omnia posse (ὅμνια πότεσσι), sed ea tantum quae solutu ac ligatu digna fuerint, tanquam, inquit, qui ecclesiam regulam optime noverit. Nam conciliis canonibusque singulos subijci oportet; neque vero papae, ut quidam imaginantur, conciliis atque canonibus superest.

Insuper papistae cum contendunt beatum Petrum solum fuisse Christi vicarium seu procuratorem, a sancto Ambrosio redarguantur, qui in commentario primae ad Corinthios epistolae in illud: *Dei enim operarii sumus* et quae sequuntur, haec dicit: *Hoc ad apostolorum personam pertinet, quos constat Dei esse adjutores, quia vicarii sunt Christi.* Quos apostolos ab eo absolute dici Christi vicarios, non autem unum Petrum.

Rursus cum asserunt papistae, uni Petro collatam esse orbis curam ac gubernationem, eos mentiri respondemus. Dicit enim divus Chrysostomus: *Quasi domum unam orbem totum distribuentes apostoli, ita omnia administrabant, ut omnium qui in mundo essent curam gererent, dum hic illam, ille aliam partem sibi sumeret.* Quoniam vero Petrus hujusmodi praefecturam non solus habuit, neque papae ita tribuenda est, ut totius orbis unus sit gubernator, cetrator, dominus.

Cum autem ut papam extollant, id adducunt, quod quemadmodum Petrus ceteros apostolos antecessit nullumque sibi aequalem habuit, ita neque quivis alius reliquorum episcoporum papae sit exaequandus, verbis sancti Cypriani ad eos respondemus, qui in tertio tractatu de *sacerdotum simplicitate*¹⁾ haec habet: *Hoc erant utique et ceteri apostoli, quod fuit Petrus, pari gratia et consortio praediti et honoris et potestatis.* Divus quoque Chrysostomus Petrum Paulum exaequat in commentario cap. I epistolae ad Galatas: *Quid hoc animo, inquit, possit esse modestius? Post tanta tamque praecleara gesta, cum nihil opus haberet Petro, nec illius egeret voce, sed honore par esset illi, tamen ascendit velut ad majorem ac seniperem.*

Quantum autem ad claves regni caelorum, quas dominum objiciunt uni Petro tradere voluisse, eos probe nosse oportet, nihil aliud per claves significari quam spirituales potestatem ac facultatem, qua confessorii, solutis confitentium poenitentiumque peccatis, caelum aperiunt ingressuris, quaque rursus rite ligatis, clausum caelum homines ingredi

¹⁾ χειροτονῶν εἰς B.

²⁾ Ambros. in I Cor. 8. 19.

³⁾ συνεργήσασθε AB.

⁴⁾ μόνον B.

⁵⁾ Chrysost. in epist. ad Titum, cap. I. homil. II. 1. Patr. Gr. LXII, 671.

⁶⁾ εἶχε A.

⁷⁾ τοῦτο A.

⁸⁾ ἐπιφέρουσιν B.

⁹⁾ ὑπερεῖχε A.

¹⁰⁾ εἰς B.

¹¹⁾ Chrysost. in cap. I epist. ad Gal. 8 11. Patr. Gr. LXI, 631.

¹²⁾ αὐτῷ A.

¹⁾ Intellige tractatum de unitate ecclesiae, cap. III. Hujus enim libelli in titulo variant codd. mss. et editi. Alii: *De unitate ecclesiae catholicae, contra haereticos et schismaticos*; alii: *Adversus Novatianum*; alii: *De simplicitate praedicatorum.*

καθὸς πάλιν ἐβένθη κανονικῶς τοὺς ἀνθρώπους, κλείουσι τοὺς οὐρανούς, καὶ ἐὰν δύνανται νὰ εἰσέλθουν. Καὶ τὴν τελευταίαν μεταφορικὴν τῶν κλειδίων σημασίαν σαφηνίζει καὶ ὁ Χρυσόστομος εἰς τὸ κατὰ Ματθαίου κγ' ὁμιλ. κεφ. γ' λέγων¹⁾: Πῶς δὲ αὐτοῖς τὰς κλείδας ἔδωκε; εἰ γὰρ μὴ μέλλουσι κρίνασθαι, ἀπάντων ἴσονται ἄκυροι καὶ μάλιστα τὴν ἐξουσίαν τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν εὐλόγησαι. Καὶ ἡ ἐν Χαλκηδόνι σύνοδος εἰς τὸν Ν' κανόνα²⁾, καὶ ὁ Σπουδίτης Θεόδωρος λέγει: Οὐχ ὑλικὰς κλείδας ἐνεχείρισεν τῷ μακαρίῳ Πέτρῳ, ἀλλὰ τὴν τοῦ λόγου δυνάμιν.

(ὅταν δὲ εὐαγγελίζοντα³⁾ οἱ παύονται, εἰ ὁ Χριστὸς μόνον εἶπε τῷ Πέτρῳ⁴⁾: Σοὶ δώσω τὰς κλείδας, λέγομεν εἰ μόνον τὰ ἔγραψεν, ἀλλ' αὐτὸς ἐὰν τοῦ τὰ ἔδωκεν, εἶπε ἐὰν εἶπε: Σοὶ δίδωμι, ἀλλὰ Σοὶ δώσω. ἔδωκε δὲ ταῦτα μετὰ τὴν ἀνάστασιν τῷ Πέτρῳ σὺν τοῖς λοιποῖς ἀποστόλοις, ὅταν ἦσαν ἐνεψύχασαν καὶ λέγει αὐτοῖς⁵⁾: Λάρατε πνεῦμα ἅγιον· ἐν τινῶν ἀφῆτε κτλ. Καὶ ἐὰν τὸ εἶπε πρὸς μόνον τὸν Πέτρον, ἀλλὰ πρὸς τοὺς ἀποστόλους ἅπαντας· τὸ ὅποιον ἔργον ἐξήρῳντας καὶ ὁ Θεοφύλακτος λέγει⁶⁾: Εἰ γὰρ καὶ πρὸς Πέτρον μόνον εἰρήται: τὸ δώσω σοί. ἀλλὰ πρὸς τοὺς ἀποστόλους δίδεται. Καὶ ὁ ἱερὸς Ἀθουστίνος λέγει⁷⁾: Τὰς κλείδας οὐχ ἐνὶ, ἀλλὰ ἐν ἑνότητι ἔδωκεν ὁ Χριστός.

Λέγουσιν εἰς οἱ παύονται τὸ ἔργον τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Πέτρον⁸⁾: Σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρῳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ μετὰ τοῦτο ἐπ' ἀνάγκης (λέγουσι) ὁ Χριστός, εἰ ὁ Πέτρος εἶναι πρῶτος καὶ κύριος τῶν ἀποστόλων.

Ἀλλὰ πρῶτος νὰ ἰδεώμεθα, εἰ ἡ πέτρα, ἀπάνω εἰς τὴν ὅποιαν ἠκοδομήσαν ὁ Χριστὸς τὴν ἐκκλησίαν αὐτοῦ, ἐὰν εἶναι ὅτε Πέτρος ὅτε Παῦλος ὅτε ἄλλος τις ἀπόστολος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Χριστὸς καὶ ἡ πρὸς αὐτὸν εὐσεβὴς ὁμολογία καὶ πίστις. Λέγει γοῦν ὁ ἀπόστολος Παῦλος⁹⁾: Ἐπινοῦν ἐκ πνευματικῆς ἀκοινοφροσύνης πέτρας, ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστός. Καὶ πάλιν¹⁰⁾: Θεμελίον γὰρ ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς ὁ Χριστός. Καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος εἰς τὴν ἡ' β' ἔκθεσιν τῶν παραβολῶν τῶν εὐαγγελίου τὴν λέγουσαν¹¹⁾: Ἀνθρώπος τις ἠκοδόμησεν τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν, λέγει: Τίς ἀνθρώπος; ὁ ἅγιος Πέτρος. Τίς ἡ πέτρα; ὁ Χριστός. Τίς ἡ οἰκία; ἡ πίστις, καὶ τὰ ἔργα. Καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἐργαζόμενος τὸ β' κεφ. τοῦ προφήτου Ἠσαίου ταῦτα λέγει¹²⁾: Εἰδέναι γὰρ φησι, πῶς εἶ: ἐν οἰκῇ κυρίου ἀναστρέφεσθαι, ἐκκλησίᾳ ζώντος Θεοῦ¹³⁾, ἧς ὁ θεμελίος εἶσιν ἐν τοῖς ὄρεσι τοῖς ἁγίοις ἠκοδομηται¹⁴⁾ γὰρ ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν. Ἐν τῶν ὄρων ἦν καὶ ὁ Πέτρος, ἐφ' ἧς πέτρας ἐπηγγελάτο ὁ κύριος οἰκοδομήσειν αὐτοῦ τὴν ἐκκλησίαν· πέτρα δὲ ὑψηλὴ ἢ ψυχὴ τοῦ μακαρίου¹⁵⁾ Πέτρον ὀνομάσθη, διὰ τὸ παγίως ἐπιβεβού-

nequeunt. Hanc metaphoricam clavorum significationem explanat etiam Chrysostomus in Matthaei cap. VII, homil. XXIII: *Cur autem, ait, illis claves dedit? Nam si iudicaturi non sunt, nullam habebant auctoritatem, et frustra ligandi atque solvendi auctoritatem acceperunt.* Dicitur etiam a Chalcedonensi concilio canone IX et apud Theodorum Studitam: *Non materiales claves beato Petro commisit, sed sermonis auctoritatem*¹⁾.

Cum vero a papistis affirmatur, Christum uni Petro dixisse: *Tibi dabo claves*, illum dicimus has quidem soli Petro promississe, non autem illico tradidisse. Etenim non dixit: *Tibi do, sed tibi dabo.* Has vero post resurrectionem Petro una cum ceteris apostolis tradidit, quando, inquit, *stetit in eos et dicit eis: Accipite spiritum sanctum: quorumcumque remiseritis etc.* Quae verba non uni Petro dicuntur, sed omnibus apostolis. Hoc effectum explicans Theophylactus, ait: *Quamvis enim soli Petro dictum sit Dabo tibi, omnibus tamen apostolis ea potestas concessa est.* Sanctus quoque Augustinus dicit: *Claves non uni, sed communitati dedit Christus.*

Rursus a papistis obijcitur illud Christi ad Petrum assertum: *Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo ecclesiam meam*: quibus verbis, aiunt, ostendit Christus, Petrum esse apostolorum primum ac principem.

At nobis sciendum est, petram super quam Christus ecclesiam suam aedificavit, non esse nec Petrum nec Paulum nec alium quavis apostolum, sed Christum ipsum atque in eum piam confessionem ac fidem. Dicit enim Paulus apostolus: *Bibebant de spiritali, conseqente eos, petra: petra autem erat Christus.* Et iterum: *Fundamentum enim aliud nemo potest ponere praeter id, quod positum est, quod est Christus Jesus.* Et Athanasius magnus in dictum VIII parabolarum evangelii²⁾ sic expressum: *Vir quidam aedificavit domum suam super petram, ait: Quis ille vir? sanctus Petrus: quae petra? Christus: quae domus? fides, et quae sequuntur.* Magnus quoque Basilius interpretans cap. II Isaiae prophetae, ita loquitur: *Sciendum est enim, inquit, quomodo oporteat versari in domo Dei, quae est ecclesia Dei viventis, cujus fundamenta sunt in montibus sanctis: est enim aedificata supra fundamentum apostolorum et prophetarum.* Unus ex his montibus erat et Petrus, supra quam petram pollicitus fuerat dominus suam se aedificaturum ecclesiam. Anima autem beati Petri vocata est sublimis petra, propterea quod firmas in fide radices egerit, constantiterque et fortiter plagas in tentationibus illatus pertulerit. Et iterum dicit: *Quicumque dirimitatis cognitionem percipere, ob mentis et carum*

1) λέγει Ἀθ. Chrysost. in Matth. homil. XXIII, 1.
 2) Can. IX Chalcedon. nihil tale legitur.
 3) εὐαγγελίζονται Α.
 4) Matth. 16, 19.
 5) Joh. 20, 22.
 6) Theophyl. Patr. Gr. CXXIII, 320.
 7) Alludere videntur ad illud Augustini, Serm. CXXV: *Has claves non homo unus, sed unitas accepit ecclesiae.*
 8) Matth. 15, 18.
 9) I Cor. 10, 4.
 10) I Cor. 3, 11.
 11) Matth. 7, 24.
 12) Basil. in Is. II, 66; Patr. Gr. XXX, 233.
 13) πῶς εἶ — θεοῦ ζώντος, I Tim. 3, 15.
 14) θεμελίωται B, cf. Eph. 2, 20.
 15) πέτρα δὲ ἢ ψυχὴ τοῦ μακ. AB.

1) Theodori sententiam, non verba asserunt. Haec ita quidem se habent, *Matth. XV: Ματθαίος δὲ εἶπεν τῷ κυρίῳ καὶ τὰς κλείδας τοῖς μαθηταῖς τοῖς ἀποστόλοις Πέτρον δὲ ταῖς κλείδας καὶ αὐτῷ γὰρ ὁ κύριος, οἱ κλείδας αὐτῷ δίδωμι αἰσθητὰς, ἀλλὰ τὰς ἀπὸ λόγου, εἰς τὸ δεσμεῖν καὶ λύειν (cf. E. Antray, Theodori Studita praeparanda parva catecheta, Parisiis, 1801, p. 55. Atque aliter etiam citantur a Josepho Methou, Pro concil. Florent. cap. V, Patr. Gr. CLIX, 1356 D).*
 2) Quaestiones illae falso Athanasii praefertur nomen, et iure inter spuria rejectae sunt ab editoribus. Videtis Migne, Patr. Gr. XXVIII, 712.

θαί τῆ πίστει καὶ στερεῶς καὶ ἀνεκδότως ἔχειν πρὸς τὰς ἐκ πειρασμῶν ἐκαγαμένας πληγὰς. Καὶ πάλιν λέγει· Πάντες οἱ χωροῦντες τὴν τῆς θεότητος γνῶσιν διὰ τὸ μέγεθος τοῦ νοῦ καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ νοῦ πράξεων τεταλειωμένοι τῷ ὕψει βίῃ τὰ ἔκτρα εἰς τὴν ὁμίαν. Ἀκούον ἀπὸ τῶν ῥητῶν αὐτοῦ τοῦ ἁγίου ἐμάθομεν, ὅτι ἡ ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ἐκοδομήθη ἐπάνω εἰς τὸ θεμέλιον τῶν ἀποστόλων, τὸ ὅποιον εἶναι ἢ πρὸς τὸν Χριστὸν ὀρθόδοξος πίστις, καὶ ὅτι τὰ ῥητὰ τὰ ἅγια εἶναι· οἱ ἀπόστολοι, οἱ ὁποῖοι ἐπάνω εἰς τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως τοῦ Χριστοῦ ἀμαρτωλοῦσαν τὴν ἐκκλησίαν αὐτοῦ, καὶ ὅτι ἕνα ἀπὸ τὰ ἅγια ῥητὰ ταῦτα ἦτον καὶ ὁ μακάριος Πέτρος, ἦγον ἢ ψυχῇ αὐτοῦ ἦτον πέτρα ὅχι κυρίως καὶ ἀλλοῦ, ἀλλὰ ὡσάν στερεωμένη εἰς τὴν πίστιν καὶ ὑπομένουσα πάντα πειρασμῶν καὶ θλίψεων καὶ στενωχῶν κατὰ τὸ ὅποιον σημερινόν καὶ ἔτι· ἐκείνοι ὅπου χωροῦσι τὴν γνῶσιν τῆς θεότητος καὶ πιστεύουσιν ὀρθῶς καὶ εἶναι τεταλειωμένοι εἰς τὴν πίστιν, λέγονται ῥητὰ ἅγια καὶ πέτρα. Λέγει δὲ καὶ ὁ τῆς Σαλευκαίας θεοῦ Βασίλειος εἰς τὸν λόγον ὅπου κάρην· Τίνα μὲ λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι; Ἔιναι· ἀμαρῶν τὸ θεῖον καὶ γεννητῆς ἀμειβῶν ζῴσης. Ταύτην τὴν ὁμολογίαν πέτραν καλέσας ὁ κύριος, Πέτρον ὀνομάζει· τὸν πρῶτον ταύτην ὁμολογήσαντα. Καὶ ὁ ἅγιος Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης εἰς μίαν τοῦ ἐπιστολῶν λέγει·, ὅτι ἡ ὁμολογία τοῦ Πέτρου ἦτον ἡ κρισις καὶ τὸ θεμέλιον καὶ τὸ θεμέλιον, εἰς τὸ ὅποιον ἐπάνω ἡ ἐκοδομήσαν ὁ Χριστὸς τὴν ἐκκλησίαν του. Ὡστε ἀπὸ τὰ εἰρημένα φανερόν ἐγένετο, ὅτι ὁ μακάριος Πέτρος ἔην ἦτο ἡ κυρίως καὶ ἀλλοῦ; πέτρα, ἀλλ' ὁ Χριστὸς μόνος, ἐπάνω εἰς τὴν ὅποιαν ἐκοδόμησε τὴν ἐκκλησίαν του¹⁾.

Λέγουσιν ἀκόμη οἱ Ῥωμαῖοι, ὅτι ὁ Χριστὸς εἰς μόνον τὸν Πέτρον εἶπεν²⁾· Ποίμαινα τὰ πρόβατά μου, καὶ διὰ τοῦτο αὐτὸς μόνος εἶναι κύριος καὶ δεσπότης τῶν ἄλλων ἀποστόλων, καὶ ἀκολουθῶν ὁ πάπας ὡς διαδοχὸς του εἶναι κύριος τῶν λοιπῶν πατριαρχῶν καὶ ἀρχιερέων.

Ἀλλ' εἰς τοῦτο πρέπει νὰ ἠξεύρωμεν, ὅτι ποιμὴν λέγεται ὁ φυλακίτερος καὶ ἐπιμελητῆς τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν, ὅτι λογῆς ἦσαν οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ ὅσοι ἔχουσι τὴν πνευματικὴν φροντίδα τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ· ὁ δὲ κυρίως καὶ καθόλου ποιμὴν εἶναι μόνος ὁ Χριστὸς, καθὼς αὐτὸς λέγει· Ἔγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός· οἱ δὲ ἅγιοι ἀπόστολοι ἔλοι ἦσαν ἕξισου ποιμένες ὡσάν κατὰ τοῦ κυρίου Χριστοῦ ἀπεσταλμένοι εἰς τὴν οἰκουμένην καὶ παρ' αὐτοῦ λαβόντες ἐξουσίαν τοῦ ποιμαίνειν καὶ κυβερνᾶν τὰς ψυχὰς τῶν πιστευόντων, καθὼς ὁ Χριστὸς λέγει· Ἐπορευθέντες εἰς τὸν κόσμον μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη. Καὶ πάλιν³⁾· Ἄντινας ἀφῆτε τὰς ἀμαρτίας, καὶ τὰ ἔθνη. Καὶ ὁ Λουκᾶς εἰς τὰς Ἠραβείας⁴⁾· Λέγει λοιπὸν αὐτοῖς ὁ Παῦλος· Προσέχετε ἑαυτοῖς· καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ὑμᾶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ. Νὰ ὅπου φανερὰ ὁ ἀπόστολος αὐτὸς λέγει, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ ἐκαμὲν ἐπισκόπους καὶ ποιμένας. Ποιμένες ἦσαν λοιπὸν

actionum quae in ea proficiuntur amplitudinem, senioris vite contemplationi, vertices sunt mentium. Ex his igitur sancti doctoris verbis edocemur, Christi ecclesiam esse aedificatam supra fundamentum apostolorum, quae est recta in Christum fides, atque sanctos montes esse apostolos, qui supra fidei in Christum confessionem ejus ecclesiam aedificaverunt; unum vero ex sanctis illis montibus fuisse et beatam Petrum; etenim anima ejus petra erat, non potissimum quidem ac re vera, sed quasi in fide esset fundata atque omneq. tentationes, vexationes, angustias perferret; quae ratione quicunque divinitatis cognitionem percipiunt, recte sentiunt, in fide fundantur, si montes amoti ac petrae dicuntur. Et sanctus Basilius Seleuciensis in oratione sua in illud: *Quem me dicunt homines, dicit: Est numen partis expertis, neque cum natura generabili participat. Hanc confessionem dominus petram cum nominasset, eum qui primo confessus est, Petrum nominat.* Sanctus vero Isidorus Pelusiota in quadam e suis epistolis asserit, Petri confessionem fuisse crepidum, basim ac fundamentum, super quod Christus ecclesiam suam extruxerit.

Dicunt insuper Romani, Christum soli Petro dixisse: *Pasce oves meas*, ac propterea eum solum fuisse ceterorum apostolorum dominum ac principem: idecirco papam, tanquam successorem ejus, dominum esse reliquorum patriarcharum et episcoporum.

At hac in re sciendum est, pastorem eum dici qui hominum animas custodit et curat; hujus ordinis homines fuerunt apostoli et episcopi, et quicumque spiritualem curam gerunt ecclesiae Christi: pastor vero praecipuus ac universus solus est Christus, sicut ipse dicit: *Ego sum pastor bonus*. Sancti autem apostoli omnes ex aequo fuerunt pastores, ut qui a Christo domino in omnem terram missi fuerint, suscepta ab eo potestate credentium animas pascendi ac gubernandi, quemadmodum Christus dicit: *Ita in mundum et docete omnes gentes*; et rursus: *Quorumcumque remiseritis peccata, et quae sequuntur.* Et Lucas in *Actibus*: *Dicit igitur eis Paulus: Attendite vobis et cuncto gregi, in quo vos spiritus sanctus posuit episcopos ad regendum ecclesiam Dei.* Vides quam aperte apostolus ipse dicat, eos a spiritu sancto episcopos ac pastores esse constitutos. Pastores igitur erant ceteri apostoli eorumque successores, non vero unus Petrus. Adde pascendi munus sicut et cunctas alias dotes, facultates, dignitatem ac potestatem

¹⁾ πιστεύουσιν Α.

²⁾ *viva* — ἄνθρωποι, Matth. 16, 8. Basil. Seleuc. Orat. XXV in Sn.: Patr. Gr. LXXXV, 397.

³⁾ Isidor. Pelus. epist. l. I, ep. 236.

⁴⁾ ἐπάνω Β.

⁵⁾ cor om. Α.

⁶⁾ Joh. 21, 15.

⁷⁾ Joh. 11, 14.

⁸⁾ Marc. 16, 15.

⁹⁾ h. 20, 28.

¹⁰⁾ Act. 20, 28.

καὶ οἱ ἄλλοι ἀπόστολοι καὶ οἱ ἄλλων διδόντες, καὶ ὄχι μόνον ὁ Πέτρος· ἔτι δὲ καὶ τὸ ποιμαίνειν τὸ λαὸν καὶ οἱ ἄλλοι ἀπόστολοι, καθὼς καὶ ἔλας ταῖς ἄλλαις χάριτες καὶ δυνάμεις καὶ τὴν τιμὴν καὶ τὴν ἐξουσίαν ἀπὸ τῶν Χριστῶν, καὶ ὄχι ἀπὸ τῶν Πέτρων.

Εἰς δὲ τὸ ἐπιχείρημα ὅπου προβάλλουσιν οἱ Λατῖνοι, ἔτι μόνου τοῦ Πέτρου εἶπεν ὁ Χριστός¹⁾· Ποιμαίνει τὰ πρόβατά μου, καὶ ὄχι τῶν λοιπῶν ἀποστόλων, λέγοντα ἔτι ἀγαθὰ²⁾ καὶ εἰς μόνον τὸν Πέτρον τὸ εἶπεν, ἀλλὰ ἀκούεται καὶ διὰ ἑλοῦς τοῦ ἀποστόλου, καθὼς καὶ ἐκεῖνο ὅπου εἶπεν εἰς μόνον τὸν Πέτρον³⁾· Ἐγὼ ἐπαρκαλέσσα, ἵνα μὴ ἐκλείψῃ ἡ πίστις σου, ἐνεστίται διὰ ἑλοῦς τοῦ ἀποστόλου καὶ διὰ τῶν ὁρθόδοξων τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησιῶν, τῆς ἑποίας ἡ πίστις μὴτε ἔλαψεν ποτε μὴτε ἔλαβε λείψυ ἑὸς τῆς συνταλείας τοῦ αἰῶνος. Μάλιστα δὲ ἐπειδὴ μόνος ὁ μακάριος Πέτρος διὰ τῆς ἀρνείσεως ἐξέπεσαν ἀπὸ τῆν τιμὴν καὶ ἀξίαν τῆς ἐπισκοπῆς, διὰ τοῦτο ὁ Χριστὸς πρῶτον μὲ τὴν τρίτην ἐρώτησιν τοῦ ἱατροῦσιν⁴⁾ τὴν πλῆξιν τῆς ἀρνείσεως, καὶ ἀκολουθῶς τοῦ ἀνεχείριστο πάλιν τὴν ποιμαντικὴν ἐξουσίαν λέγοντας ἰδίως εἰς αὐτόν· Ποιμαίνει τὰ πρόβατά μου, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς Ἰωάννης ἠρμηθεύων τὸ κα' κεφ. τοῦ κατὰ Ἰωάννην λέγει⁵⁾· Ἄμα δὲ καὶ δεκανὸς αὐτῶν, ἔτι χρὴ θάρρειν λοιπῶν, ὡς τῆς ἀρνείσεως ἐξέλεγκμένους, ἐγχερίζεται τὴν προστασίαν τῶν ἀδελφῶν. Διὰ γὰρ ἀλευθερώσῃ, λέγει, ὁ διδάσκαλος τὸν Πέτρον ἀπὸ καθῆ λογῆς φόβου, ὅπου εἶχε διὰ τὴν ἀρνείαν, καὶ διὰ τὰ τὸν πληροφόρησεν πῶς τὸ ἀμάρτημά του τὸ ἐξέλειψε καὶ τὴν μετανοίαν του τὴν ἐδέχθη, τοῦ ἐγχερίζε⁶⁾ τὴν προστασίαν τῶν ἀδελφῶν ἵπρουν τὸ πρωταίον τῆς τιμῆς καὶ τῆς πρωτοκαθεδρίας, καὶ ὄχι τὴν δεσποτείαν καὶ ἐξουσίαν κατὰ τῶν ἀδελφῶν, ἐπειδὴ καὶ μόνος ὁ Χριστὸς ἐκαλεῖτο κύριος τῶν ἀποστόλων, καθὼς αὐτὸς λέγει⁷⁾· Ὑμεῖς φωνεῖτέ με ὁ κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος, καὶ καλῶς λέγετε· εἰμὶ γάρ. Μάλιστα καὶ τοὺς παραγγέλλει⁸⁾ νὰ μὴν τολμήσῃ τινα· νὰ ἐνομασθῇ τοιοῦτος, λέγων⁹⁾· Ὑμεῖς δὲ μὴ κληθῆτε βαρβάρῃ· εἰς γὰρ ἔστιν ὑμῶν ὁ καθηγητής, ὁ Χριστὸς· πάντες γὰρ ὑμεῖς ἀδελφοί ἐστε· καὶ πατέρα μὴ καλέσητε¹⁰⁾ ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς· εἰς γὰρ ἔστιν ὑμῶν ὁ πατήρ ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· μὴ δὲ κληθῆτε καθηγηταί· εἰς γὰρ ὑμῶν ἔστιν ὁ καθηγητής, ὁ Χριστὸς· Καὶ πάλιν θάλλοντας νὰ τοὺς δεῖξῃ, ὅτι τοῦτο εἶναι ἔθνικόν καὶ ὄχι χριστιανικόν οὐδὲ τοῦ ἀποστολικοῦ ἐπαγγέλματος, τοὺς λέγει¹¹⁾· Οὐδέποτε ἔτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἔθνων κατακυριεύουσιν αὐτῶν, οὐχ οὕτω δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν, ἀλλ' ὅς ἐν θείῳ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι, ἔστω ὑμῶν διάκονος. Φανερόν εἶναι λοιπόν, ἔτι¹²⁾ ἐκεῖνο ὅπου ἤτοδοσεν τοιαύτην ἐξουσίαν δὲν εἶναι μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ ἔθνικοι, προτιμῶντες μᾶλλον τὴν δόξαν τοῦ κόσμου ἢ τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ· οἱ δὲ ἄγιοι ἀπόστολοι ἦσαν ὅμοιοι καὶ ἰσότητιοι κατὰ τὴν ἐξουσίαν μὲ τὸν μακάριον Πέτρον, τὸ ἑποῖον μαρτυρεῖ καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος εἰς τὴν πρὸς Γαλάτας β' ἐπιστολήν¹³⁾· Ὁ γὰρ ἀνεργήσας τῷ Πέτρῳ εἰς ἀποστόλην τῆς περιτομῆς,

reliquis apostolis a Christo fuisse concessas, non autem a Petro.

Ad illud vero argumentum a Latinis obiectum, Christum nempe uni Petro, non ceteris apostolis dixisse: *Pasce oves meas*, respondemus, ea verba quamvis soli Petro dicantur, tamen ad cunctos apostolos spectare. Ita et illis, quibus unum Petrum alloquitur: *Ego rogas, ne deficiat fides tua*, cuncti subintelliguntur apostoli ac orthodoxa tota Christi ecclesia, cujus fides neque defecit unquam neque deficiet usque ad consummationem saeculi. Quin etiam cum beatus Petrus, solus per suam negationem episcopali honore ac dignitate exoidisset, idecirco Christus, excussa primum per trinam interrogationem negationis vulnere, deinceps pastoralem dignitatem iterum ei contulit, illum singillatim alloquens: *Pasce oves meas*. Id etiam Joannes Chrysostomus caput XXI Joannis interpretans asserit: *Simul ostendens ei optinere deinceps fidere, quasi abolita negatione, fratrum ei praefecturam committit*. Ad Petrum, inquit, ab omni de facta negatione metu liberandum atque de culpa deleta acceptaque poenitentia admonendum. ei dominus fratrum praefecturam committit, scilicet honoris ac primi concessus primatum, non autem summum in fratres principatum: unus enim Christus apostolorum dominus appellabatur, ut ipse dicit: *Vos vocatis me magistrum ac dominum, et bene dicitis: sum etenim*. Imo vero ne quispiam eorum ita vocari audeat prohibet dicens: *Vos autem nolite vocari rabbi: unus est enim magister vester, nempe Christus; omnes autem vos fratres estis. Et patrem nolite vocare vobis in terra; unus est enim pater vester, qui in caelis est. Nec vocemini magistri: unus enim vester est magister, nempe Christus*. Ac rursus ut illis ostendat id ethnici, non christiani moris esse neque apostolicae professionis, dicit: *Scitis quod principes gentium dominantur illis, et qui magni sunt potentatem exercent in eas. Non ita vero erit inter vos, sed quicumque voluerit inter vos magnus fieri, sit vester minister*. Comperitur ergo, eos qui hujuscemodi potentatem ambiunt non Christi discipulos, sed ethnicos esse, mundi gloriam gloriae Dei praeponentes. Sanctos autem apostolos beati Petri aequales fuisse honore ac potestate, id testatur et Paulus apostolus in epistola ad Galatas, cap. II: *Qui enim operatus est Petro in apostolatam circumcissionis, operatus est et mihi inter gentes*. Quod si Paulus pari honore ac Petrus non fuisset, hunc non ausus esset increpare eo loco, ubi dicit: *Cum autem venisset Petrus Antiochiam, in faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat. Et inferiorius: Dixi, ait, Petro coram omnibus: Si tu, cum Judaeus sis, gentilititer visis et non judaice, quomodo gentes cujus judaizare?*

1) Joh. 21, 15.
 2) ἀγαθὰ ὡν καὶ Α.
 3) Luc. 22, 32.
 4) ἰατροῦσιν Α.
 5) Chrysost. in Joh. homil. 88, 1.
 6) τὸν ἐγχερίζε Α.
 7) Joh. 18, 18.
 8) παραγγέλλει Α.
 9) λέγον Α; cf. Matth. 23, 8-9.
 10) καλέσθη Α.
 11) Matth. 23, 9.
 12) ἔτι: ἕτερο Α.
 13) Gal. 2, 8.

ἐν ἑσθλάσῃ καὶ ἐν ἰσχυροῖς τὰ ἔθνη. Καὶ ἂν ὁ Παῦλος, δὲν ἦτον ἰσχυρὸς μετὰ τὸν Πέτρον, δὲν ἦθαλε τολμήσῃ μετὰ τὸν ἀρχιεπίσκοπον ὅπως λέγει: "Ὅτι δὲ ἕλθῃ Πέτρος εἰς Ἀντιόχειαν, κατὰ πρόσωπον αὐτῷ ἀντίστην", ὅτι καταγενομένοις ἦν. Καὶ κατωτέρω λέγει: "Εἶπον τῷ Πέτρῳ ἐμπροσθεν πάντων· Εἰ σὺ Ἰουδαίος ὑπάρχων ἔθνικῶς ζῆς, καὶ οὐκ Ἰουδαίως, τί τὰ ἔθνη ἀναγκάζεις Ἰουδαίσειν;

Ἐπὶ λέγουσιν οἱ Λατῖνοι, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶπε τῷ Πέτρῳ: Σίμων, Σίμων, ἰδοὺ ὁ Σατανᾶς ἐξήρτησάτο ὑμᾶς, τοῦ συνίστασαι ὡς τὸν λίθον ἐγὼ δὲ ἐθεθήην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλείπῃ ἡ πίστις σου, καὶ σὺ ποτε ἐπιστρέψῃς, στῆριζόν τὸν ἀδελφόν σου. Λοιπὸν λέγουσιν εἰς αὐτὸ, ὅτι τὸ στῆριζόν τοῦτο τὸ εἶπεν ὁ Χριστὸς πρὸς τὸν Πέτρον, θέλοντας;*) νὰ τὸν δεῖξῃ κύριον καὶ ἀδελφόν τὸν ἀποστόλων, διότι ἵνα; ἀνθρώπος; ὅπου νὰ στῆριζῇ ἄλλον. ἀκολουθεῖ νὰ εἴναι μεγάλτερος ἀπὸ αὐτόν.

Ἄλλ' ἡμεῖς εἰς τὴν ἐξηγήσιν τοῦ ῥητοῦ τούτου λέγομεν, ὅτι ὁ κοινὸς ἐχθρὸς; διάβολος; θέλοντας; νὰ βλάψῃ καὶ νὰ σκοταλέωσῃ ὅχι μόνον τὸν Πέτρον, ἀλλὰ καὶ τοὺς λοιποὺς ἀποστόλους, καὶ νὰ σκώσῃ*) τὴν ὑποταγὴν καὶ ἀγάπην ὅπου εἶχον εἰς τὸν Χριστόν, καθὼς τὸ εἶκαμεν εἰς τὸν Ἰούδαν, διὰ τοῦτο λέγει ὁ Χριστὸς: Ἐξήρτησάτο ὑμᾶς, τοῦ συνίστασαι. Καὶ ἐπειδὴ πάλιν εἶπαν ἐρώτησαν ὁ Χριστὸς τοὺς ἀποστόλους: Ἥμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ἀπεκρίθη; πρῶτος ὁ Πέτρος εἶπε: Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. διὰ αὐτὴν τὴν πίστιν καὶ τὴν ὁμολογίαν εἶπεν ὁ Χριστὸς: Ἐγὼ ἐπαπακάλεσα, ἵνα μὴ ἐκλείπῃ ἡ πίστις σου, ἡ ὅποια καὶ ποτε δὲν ἐλάτῃ οὔτε θάλα; λείπει ἀπὸ τὴν θέαν τοῦ ἐκκλησίαν. Καὶ πάλιν ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς; ὡς καρδιογνώστης; προγνωρίζοντας;*) τὸν ξεπεσμένον καὶ τὴν ἀρνήσιν τοῦ μακαρίου Πέτρον ὅπου ἐμάλειν ὑπερῶν νὰ πάθῃ, τοῦ ἐπροείπεν ὅτι, „Καὶ σὺ ποτε ἐπιστρέψῃς“, ἦγουν ἐπιστρέψῃς διὰ μετανοίας; καὶ πικρῶν θαυρώων, ἦγουν ἀπόντος; ἐπιστρέψῃς; καὶ μετανοήσῃς; ἀπὸ τοῦ ἀμάρτημα αὐτὸ τῆς ἀρνήσεως, στῆριζόν τοὺς ἀδελφούς σου, εὐχάνοντάς;*) τοὺς; ὁμοιωθῆναι ἀπὸ κάβα ἀμφιβολίαν ὅπου ἔχουν διὰ λόγου σου; βεβαιώσαι τοὺς νὰ μένωσιν εἰς τὴν αὐτὴν ἀγάπην καὶ πίστιν, ὅπου ἔχει; καὶ ἐνὶ πρὸς; με. Καὶ τοιαύτην ἰννοίαν ἔχει; τὸ στῆριζόν ἦγουν στῆριζόν καὶ νοουθεσίαν καὶ παραγγέλλαν καὶ συμβουλίαν. ὅχι; ἀρχὴν καὶ ἐξουσίαν καὶ κυριότητα τοῦ Πέτρον πρὸς τοὺς ἄλλους ἀποστόλους, καθὼς οἱ Λατῖνοι λέγουσιν, ὅτι μόνου τοῦ Πέτρον ἐδόθη νὰ στῆριζῇ καὶ νὰ βεβαιώσῃ τοὺς ἄλλους ἀποστόλους, καὶ ἀκολουθεῖ;*) καὶ ὁ πάππας τοὺς ἄλλους πατριάρχας, καὶ μετὰ τὸν τρόπον τοῦτον σκουδάξουσι νὰ τοῦ δώσωσιν μίαν τυραννικὴν μοναρχίαν. Καὶ ἂν ὁ Πέτρος ἦτον τοιοῦτος, καθὼς λέγουσιν οἱ Λατῖνοι, ὅπου αὐτὸς; νὰ βεβαιώσῃ τὰ χαρίσματα τοῦ Χριστοῦ πρὸς τοὺς ἀποστόλους καὶ χειρὶς τὴν βεβαιώσιν ἐκείνην νὰ μὴ ἔχωσι τὸ κύρος καὶ τὴν ἰσχύον, ἀλλοιούται ὁ Πέτρος; νὰ ἦτον ὁ μόνον τῶν λοιπῶν ἀποστόλων πρῶτος, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ ἀνώτερος, τὸ ὅπου οὐδὲ; νοῦν ἔχων ἦθαλε τολμήσῃ νὰ τὸ εἶπῃ. Ἄλλὰ καὶ ἀπὸ τὰς; Πράξεις; τῶν ἀποστόλων, τὰς; ὅποιας; ἔγραψεν ὁ ἅγιος; Λουκᾶς; γίνεται φανερόν, ὅτι

Praeterea a Latinis asseritur. Petro dixisse Christum: *Simon, Simon, ecce Satanas expetivit vos, ut cribraret sicut triticum; sed ego rogavi pro te, ne deficiat fides tua; et tu aliquando conversus confirma fratres tuos.* Illud igitur contendunt, Christum Petro dixisse *confirma*, ut apostolorum dominum ac principem eum designaret: si quis enim alterum confirmat, eum altero praestantiorē esse consequitur.

At nos ad explicandum dictum illud dicimus quod, dum diabolus, communis omnium hostis, damnum scandalumque non solum Petro, sed etiam ceteris apostolis inferre vellet, eosque ab obsequio et amore, quo Christum prosequerentur, divellere, eo quo cum Juda egisset modo, idcirco Christus dicit: *Expetivit vos, ut cribraret.* Iterum cum Christo ab apostolis quaerenti: *Vos autem quem me esse dicitis*, primus Petrus respondisset dicens: *Tu es Christus filius Dei vivi*, propter hanc fidem ac confessionem Christus dicit: *Ego rogavi, ne deficiat fides tua*, quae quidem in sancta eius ecclesia, nec defecit unquam nec deficiet. Rursus cum Christus, ut qui animos noverit, beati Petri lapsam negationemque, quam posterius passurus esset, praevideret, prius ei dicit: *Et tu aliquando conversus*, scilicet convertere per poenitentiam amaraque lacrimas, et, cum fueris conversus ac negationis istius culpae poenitueris, *confirma fratres tuos*, eos nempe quavis de te concepta sollicitudine expediendo: eos corrobora, ut in eadem, qua tu me prosequeris, dilectione ac fide permaneat. Hanc igitur sententiam habet illud *confirma*, actum nempe confirmandi, adhortandi, admonendi, suadendi, non autem Petri in ceteros apostolos principatum, auctoritatem, imperium significat, quemadmodum a Latinis asseritur, uni scilicet Petro datam esse potestatem alios apostolos confirmandi ac roborandi, atque ob id consequenter papam pari officio polle in ceteros patriarchas. Ea quomodo temptent tyrannicum quoddam imperium papae tribuere. Quod si Petrus qualis a Latinis dicitur, is fuisset, atque Christi in apostolos dotes ab eo fuissent sanciondae, quin ullum robur ac firmitatem habuerint nisi assensu ejus comprobatae, consequeretur Petrum non solum primas habuisse inter alios apostolos, sed etiam Christo superfuisset: quod nemo nisi insanus dicere auderet. Imo vero ex actibus apostolorum, quorum auctor est sanctus Lucas, comperitur, haud ullam Petro supra sanctos apostolos potestatem auctoritatemque adfuisse, sed primas tantum ordine ac consensu eum tulisse. Dicit enim: *Emergens Petrus in medio discipulorum*

1) ibid. 11.
2) *divitium B.*
3) ibid. 14.
4) Luc. 22, 32.
5) *θέλοντας B.*
6) *συνίστασαι A.*
7) Matth. 16, 18-19.
8) *προγνωρίζοντας A.*
9) *εὐχάνοντάς A.*
10) *ἀκολουθεῖ A.*

ὁ μακάριος Πέτρος, δὲν εἶχε καρμίαν ἐξουσίαν καὶ ἀθηνεϊάν¹⁾ ἀπάνω εἰς τοὺς ἁγίους ἀποστόλους, ἀλλὰ μόνον νὰ εἶναι πρῶτος τῆ τάξε: καὶ τῆ πρωτοκαθεδρίας λέγει καὶ γάρ²⁾ Ἀναστά: Πέτρος, ἐν μέσῳ τῶν μαθητῶν εἶπεν (ἦν τε ὄχλος ὀνομάτων ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὄνομα: ἕκατὸν εἰκοσι). Ἄνδρες ἀδελφοί, ἴδαι: πληρωθῆναι τὴν γραφὴν ταύτην, ἣν προεῖπε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ στόματος Δαβὶδ κατὰ Ἰούδα τοῦ γαλιλαίου, ὁδηγῶς τοῖς συλλαβεσῶσι τὸν Ἰησοῦν: ὅτι κατηριθμημένος ἦν τὴν ἡμῶν, καὶ ἔλαβεν τὸν κλῆρον τῆς διακονίας ταύτης, καὶ τὰ ἔζη. Ὁ δὲ σκοπὸς τῆς δημηγορίας ταύτης τοῦ Πέτρου ἦτον τοιοῦτος: ἑπειδὴ ὁ προδότης Ἰούδα: ἀπερίβη, ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν ἑδώκεν ἀποστόλων καὶ μόνον³⁾; ὁ ἀριθμὸς ἄλλοις, ἔπειτα νὰ βαλῆ ἄλλο: εἰς τὸν τόπον ἐκείνου, διὰ τοῦτο συνάξοντα: ἔλοι: οἱ ἀπόστολοι νὰ χειροτονήσῃν ἄλλον: καὶ ἔρχεται πρῶτον ὁ Πέτρος, καὶ δημηγορεῖ εἰς τὴν συνέδον. Φανερὸν εἶναι λοιπόν, ὅτι: ἂν ὁ Πέτρος ἦτον μόνος ἐπίτροπος καὶ μόνος μακάριος τοῦ Χριστοῦ, καθὼς λέγουσιν οἱ Λατῖνοι, ἤθελεν ἐκλέξῃ καὶ χειροτονῆσαι μοναχῶς τοῦ ἄλλου ἀποστόλου εἰς τὸν τόπον τοῦ Ἰούδα καὶ ἤθελεν εἶπε: Ἐγὼ ἔτι⁴⁾ ἦναι, ἔτι: προστάξω, καθὼς τὸ κάρμεν τὴν σήμερον ὁ πάπας, ὅπου λέγει: πῶς εἶναι διάδοχος τοῦ Πέτρου, καὶ δὲν ἦτον ἀνάγκη, νὰ συναχθῶσιν ἔλοι: οἱ ἀπόστολοι. Ἀλλ' ἑπειδὴ καὶ ὁ Πέτρος τοιαύτην ἐξουσίαν δὲν εἶχε, διὰ τοῦτο ἐ συναχθῆσαν ἔλοι: καὶ ὁ Πέτρος, τοῦτο μὲν ἔκαμιν ὅπου πρῶτος ἐδημηγόρησεν εἰς τὴν συνέδον, ἢ δὲ ψῆφος καὶ ἢ ἐκλογὴ τοῦ Ματθαίου⁵⁾ ἔγινε κοινῶς ἀπὸ ἑλοῦς τοῦ ἀποστόλου: λέγει: καὶ γάρ ὁ Λουκᾶς εἰς τὸ α' κεφ. τῶν Πράξ. Ἔστησαν δύο, δὲν εἶπεν⁶⁾ ἔστησε, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι: ἔλοι: τοῦ ἔστησαν καὶ τοῦ ἐδείξαν: καὶ ποῖους: Ἰωσήφ τὸν καλούμενον Βαρσαβάν, ὃς ἐπακλήθη Ἰούδας, καὶ Ματθαίον. Ἐπειτα λέγει: καὶ προσευξάμενοι εἶπον: Κύριε, καρδιογνώστα πάντων, ἀνάδειξον δὲν ἐξελέξῃς ἐκ τούτων τῶν δύο ἕνα, λαβεῖν τὸν κλῆρον τῆς διακονίας ταύτης: καὶ ἀποστόλης, εἰς ἣς, παρέβη Ἰούδας. Καὶ ἰδωκαν⁷⁾ κλήρους αὐτοῖς: καὶ ἔπεσεν ὁ κλῆρος ἐπὶ Ματθαίον καὶ συγκατεψηφίσθη, μετὰ τῶν ἑδώκεν ἀποστόλων. Νὰ λοιπὸν ὅπου⁸⁾ ὁ μακάριος Πέτρος, δὲν ἦτον μονάρχης μὴτε ἐξουσιαστής, ἀλλὰ ἕνας τῆς συνέδου καὶ πρῶτος τῆ τάξε: ¹⁰⁾.

Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς Λουκᾶς¹¹⁾ μαρτυρεῖ εἰς τὴ δ' τῶν Πράξ., ὅτι: ἐκείνοι: ὅπου ἐπίστευον εἰς Χριστόν, ἔφερον τὰ πόδια καὶ πρῆγματά τους καὶ ἔβρισπον ἐμπροσθεν εἰς τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων, καὶ δὲν λέγει: ἐμπροσθεν εἰς τοὺς πόδας τοῦ Πέτρου. Ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκλογὴν ἔγινον τὴν χειροτονίαν τῶν ἐπιτά διακόνων ἔλοι: οἱ ἀπόστολοι τὴν ἔκαμιν: λέγει: καὶ γάρ εἰς τὸ ε' τῶν Πράξων¹²⁾. Ἔστησαν αὐτοῦ: ἐνώπιον τῶν ἀποστόλων, καὶ προσευξάμενοι: ἐπίθηκαν αὐτοῖς: τὰς χεῖρας, καὶ δὲν λέγει: μόνου τοῦ Πέτρου.

Καὶ πάλιν δταν ὁ ἅγιος Βαρνάβας: ἐπέγινε εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, δὲν τὸν ἔστειλε μόνος: ὁ Πέτρος, ἀλλ' ἢ

dicit (eratque turba nominum simul fere centum viginti): Viri fratres, oportuit impleri scripturam hanc, quam praedixit spiritus sanctus per os David de Juda, qui fuit dux iis qui comprehenderunt Jesum; quia cooptatus erat in numerum nostrum, et sortitus erat partem ministerii hujus, et quae sequuntur. Scopus autem hujus concionis Petri is erat. Ne duodecim apostolorum coetus post expulsum Judam, proditorum imperfectus numero relinqueretur, alius in ejus locum substituendus erat: ideoque cunctis ad hunc eligendum coeuntibus apostolis, Petrus incipit primus synodum alloqui. Atqui, si Petrus, ut Latini volunt, Christi solus procreator unusque vicarius fuisset, ei soli alium apostolum in Judae locum eligendum esset eligendum atque creandum: eum dicere oportuisset: Sic volo, sic jubeo, juxta praesentem papae, qui esse Petri successorem proficitur, agendi rationem, neque esset cunctis apostolis conveniendum. At enim, id generis potestatem cum Petrus non haberet, ideoque cuncti convenerunt: ac Petrus quidem id egit, ut primus synodum alloqueretur: suffragium autem ac Matthiae electio a cunctis apostolis simul facta est. Dicit enim Lucas in actibus, cap. I: Et statuerunt duos: statuit non dixit, ut eos a cunctis statui ac eligi ostenderet. Quoniam vero? Joseph, qui vocatur Barsabas, qui cognominatus est justus, et Matthiam. Deinde dicit: Et facta precatione dixerunt: Tu, domine, qui corda nosti omnium, ostende utrum elegeris ex his duobus, ut decipiat sortem ministerii hujus et apostolatus, unde praevicarius excidit Judas. Et dederunt sortes in eos, et cecidit sors super Matthiam, et cooptatus est ad numerum undecim apostolorum. En igitur quomodo beatus Petrus nec monarcha nec princeps fuit, sed unus e coetu ac primus ordine.

Rursus idem Lucas testatur cap. IV actuum eos, qui in Christum crederent, nummos resque suas afferre et ad pedes apostolorum ponere: non autem dicit, ad pedes Petri. Praeterea septem diaconorum electio seu creatio a cunctis apostolis facta est: dicit enim in actibus, cap. VI: Hos statuerunt in conspectu apostolorum, et cum orassent, imposuerunt eis manus, nec de uno Petro loquitur.

Item sanctus Barnabas Antiochiam profecturus non a solo Petro missus est, sed ab apostolorum

¹⁾ ἀθηνεϊάν B.

²⁾ Act. I, 15.

³⁾ μόνοντας A.

⁴⁾ ἔτι B.

⁵⁾ Ματθαίον μαθητοῦ A.

⁶⁾ εἶπε A. Act. I, 23.

⁷⁾ ibid. 24.

⁸⁾ ἰδωκαν B.

⁹⁾ ὅπου λοιπὸν B.

¹⁰⁾ τάξῃ A.

¹¹⁾ Act. 4, 36.

¹²⁾ Act. 6, 6.

σύνεδρος τῶν ἀποστόλων καὶ ἡ ἐκκλησία τῆς Ἱερουσαλῆμ λέγει καὶ γὰρ¹⁾· Ἐξαπέστειλαν Βαρνάβαν διαλθεῖν εἰς Ἀντιόχειαν.

Καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ ζήτημα τῆς κείτουτος εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, οἱ Ἀντιόχειοι δὲν ἐπέστειλαν πρὸς μόνον τὸν Πέτρον, νὰ κρίνῃ αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν, ἀλλὰ πρὸς τὴν συνέδρον τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν πρεσβυτέρων· λέγει καὶ γὰρ εἰς τὸ ι' τῶν Πράξεων²⁾· Διαγινόμενης οὖν πτάσεως καὶ ζητήσεως οὐκ ὀλίγης τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Βαρνάβῳ πρὸς αὐτοὺς, ἐταξάν ἀναβῆναι Παῦλον καὶ Βαρνάβαν καὶ τινὰς ἄλλους ἐξ αὐτῶν πρὸς τοὺς ἀποστόλους καὶ πρεσβυτέρους εἰς Ἱερουσαλὴμ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου. Καὶ πάλιν, ἀγροῦ³⁾ ἐμαζώθησαν, λέγει Ἀναστάς Πέτρος εἰπε πρὸς αὐτούς· Ἄνδρες ἀδελφοί, καὶ τὰ εἴη. Εἶτα λέγει· Ματὰ δὲ τὸ σιγήσαι⁴⁾ αὐτοὺς, ἀπεκρίθη Ἰάκωβος λέγων· Ἄνδρες ἀδελφοί, ἀκούσατέ μου, καὶ τὰ λοιπὰ. Νὰ ἐπὶ καὶ ὁ Ἰάκωβος πρῶτος δημηγορεῖ, καὶ λέγοντας τὴν γνώμην του μῆτε ὁ Πέτρος τοῦ ἐναντιῆται μῆτε ἄλλος ἀπόστολος, ἀλλὰ ἔλη ἡ συνέδρος τῶν ἀποστόλων καὶ πρεσβυτέρων ἀπεφάσισαν καὶ ἐπέμψαν τὴν ἐπιστολὴν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν περιέχουσαν τὴν γνώμην τῆς συνέδρου, καθὼς φαίνεται εἰς τὰς Πράξεις· Ἀπὸ τῆς ἐποιας ἐπιστολῆς φανερόν⁵⁾ γίνεται, ὅτι ὁ μακάριος Πέτρος δὲν ἦτον κύριος καὶ δεσπότης τῶν ἀποστόλων μῆτε ἐξουσιῶν αὐτὸς ἴσους νὰ κρίνῃ καὶ νὰ ἀποφασίῃ τὰς καθόλου ὑποθέσεις τῆς ἐκκλησίας, ἀλλὰ ὅλοι ἐμοθυμαδὸν οἱ ἀπόστολοι συναζόμενοι ἐκρίναν καὶ ἐβαβαίοναν αὐτάς.

Καὶ ἐπὶ τὸν ἦτον ὑποκείμενοι οἱ ἀπόστολοι εἰς τὸν Πέτρον, τὸ μαρτυρεῖ καὶ ὁ Παῦλος ὁ ἐπίσης ἔγραψεν τὰς δεκατέσσαρας⁶⁾ ἐπιστολάς, καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ θεολόγος τὴν καθολικὴν τοῦ ἐπιστολῆν, ἐμείως καὶ Ἰάκωβος ὁ ἀδελφίδης καὶ ὁ ἀπόστολος Ἰούδας, χωρὶς τὴν εἰδησὴν καὶ προσταγὴν τοῦ Πέτρον, ἐπειδὴ καὶ οἱ ἄγιοι ἀπόστολοι, καθὼς ἐδιεμάθησαν ἀπὸ τὸν διδασκαλῆν τοὺς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, δὲν ἐνύφρασαν προεταί καὶ ἐξουσίας καὶ δέξαν ματαίαν, τὰ ἐποια σήμερον ζῆται ὁ πάπας, ἀλλὰ ἀκούεισαν⁷⁾ νὰ κηρύξουν τὸ εὐαγγέλιον καὶ νὰ ἐπιστρέψουν τοὺς ἀνθρώπους εἰς θεογνωσίαν, καὶ δὲν εἶχον ἀναμεταξύ τοὺς καμμίαν διαφοράν, ἀλλὰ ἀδελφικὴν ἰσοτιμίαν καὶ φροντίδα κοινὴν τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος.

Εἰς ἐκείνο δὲ ἐπὶ λέγουσιν οἱ Λατῖνοι, ὅτι ὁ Πέτρος ἦτον ἀνώτερος βασιλέων⁸⁾ καὶ πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας τοῦ κόσμου, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὁ πάπας ὢν διδούχος τοῦ πᾶσι· νὰ εἶναι τοιοῦτος, φαίνονται ψευδόμενοι ἀπὸ τὴν ἁγίαν γραφὴν, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς εἰδείξεν ὑποταγὴν εἰς τοὺς βασιλεῖς, ἐπὶ ἀπεγραφήν εἰς τὴν ἀπογραφὴν τοῦ Καίσαρος, καθὼς ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς μαρτυρεῖ εἰς τὸ β' κεφ. Καὶ πάλιν ὑποτάγη, ἐπὶν ἐπλήρωσε τὰ εἰδράχμια, καθὼς ὁ Ματθαῖος⁹⁾ εἰς τὸ ιζ'. Ἀλλὰ καὶ ὁ Πέτρος εἶπε μᾶς· νοθεύεται εἰς τὴν πρώτην τοῦ ἐπιστολῆν λέγων¹⁰⁾· Ἰποτάγητε πᾶσιν ἀνθρώπινῃ κτίσει· διὰ τὸν κύριον, εἴτε βασιλεῖς ὡς ὑπερέχοντι, εἴτε ἡγεμόνοι ὡς δι' αὐτοῦ κερκόμενοι, εἴτε οὗτοι· ἐστὶ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὁ Παῦλος πρὸς Ῥωμαίους γράφει¹¹⁾· Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω αὐ

τοῦ ac Hierosolymitana ecclesia. Dicit enim: *Miserunt Barnabam, qui Antiochiam peteret.*

Item Antiocheni, exorta Antiochiae disceptatione de circumcissione, non ad solum Petrum ea de re iudicandum mandarunt, sed ad coetum apostolorum ac seniorum. Dicit enim *actuum* cap. XV: *Cum orta ergo sedilio et disceptatio esset non exigua Paulo ac Barnabas adversus illos, statuerunt ut ascenderet Paulus et Barnabas et quidam alii cum illis ad apostolos ac presbyteros Hierosolimam super hac quaestione.* Rursus autem, conventu facto, dicit: *Surgens Petrus, dixit ad eos: Viri fratres, et quae sequuntur.* Postea dicit: *Et postquam conticuerunt, respondit Jacobus dicens: Viri fratres, audite me, et reliqua.* En habet etiam Jacobum primum contionantem, quia ei sententiam dicenti Petrus aliter apostolus adversetur. Imo re a cunctis apostolis presbyterisque dijudicata, epistola, qua concilii sententia concluderetur. Antiochiam miserunt, ut ex *actibus* liquet. Qua ex epistola comperitur, beatum Petrum apostolorum principem ac dominum non existisse, neque universas ecclesiae causas iudicandi ac dirimendi jus ipsi soli competitivisse, sed eas a cunctis una conveniētibz apostolis esse solutas ac sancitas.

Apostolos vero in Petri ditione non fuisse, id testatur Paulus, qui Petri injusu ac incitua quatuordecim epistolas scripsit; item Joannes theologus, qui catholicam epistolam scripsit, nec non et Jacobus frater Domini et Judas apostolus. Nam sancti apostoli, ut a magistro suo domino nostro Jesu Christo fuerant edocti, primas partes, imperium, vanam gloriam, quae hodie a papa affectantur, non ambierunt, sed in evangelio praedicando hominibusque ad Dei cognitionem reducendis elaborarunt, nullo inter sese admisso discrimine, sed fraterna juris aequatione parique evangelicae praedicationis cura.

Quod autem attinet ad illud Latinorum assertum, Petrum nempe regibus praefuisse ac cuivis mundi potestati et auctoritati, ac idcirco papam, eum cum excipiat, talem esse oportere, a sacra scriptura mendacii arguuntur. Etenim Christus ipse obsequium in principes praebuit, quando in Caesaris descriptionem relatus est, sicut a Luca evangelista narratur cap. II. Rursus obopdivit cum didrachmum solvit, ex Matthaei cap. XVII. Quin imo et Petrus idem nos monet in prima sua epistola: *Subjecti, inquit, estote omni humanae creaturae propter dominum, sive regi quasi praecellenti sive ducibus tanquam ad eo missis, quia sic est voluntas Dei.* Paulus quoque ad Romanos scribit: *Omnis anima potentatibus sublimioribus subdita sit; non est enim potestas nisi a Deo; quae autem sunt, a Deo ordinatae sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit.*

¹⁾ Act. 11. 22.

²⁾ Act. 15. 2.

³⁾ ἀγορῶν· αὐτοῦ A; cf. ibid. 7.

⁴⁾ σιγήσαι A; ibid. 12.

⁵⁾ καθὼς φανερόν B.

⁶⁾ δεκατέσσαρες A.

⁷⁾ ἰσχυροῦσαν A.

⁸⁾ βασιλέων· βασιλεῖ; A.

⁹⁾ Matth. 17. 24.

¹⁰⁾ Petr. 2. 13-15.

¹¹⁾ Rom. 13. 1-4.

γάρ ἐστιν ἐξουσία αἰ μὴ ἀπὸ θεοῦ· αἱ δὲ οὐσαι ἐξουσίαι ὑπὸ θεοῦ τεταγμέναι εἰσὶ· ὅσα δ' ἀντίτασσόμενος τῇ ἐξουσίᾳ τῆ τοῦ θεοῦ διαταγῆ ἀνθέστηκεν· οἱ γὰρ ἀνθεστηκόται αὐτοῖς κρίμα λήφοντα· οὐ γὰρ εἰσὶ τὴν μάχαιραν φορεῖ· θεοῦ γὰρ διακονός ἐστι· τὸ ὅποιον βῆτον ἔζηγόντα· ὁ βῆτος Χρυσόστομος λέγει¹⁾· Καὶ δαιμόνιοι, οἱ πασι ταῦτα διατάσσεται· καὶ ἱερεῶσι καὶ μοναχοῖσι, λέγει· Πᾶσα ψυχὴ ὑποτασσάσθω, καὶ ἀπόστολοιο· ἢ, καὶ ἀναγγελιστῆς, καὶ προφήτης, καὶ ὅστισοῦν· οὐδὲ γὰρ ἀνατρέψει τὴν εὐσεβείαν αὐτῆ ἢ ὑποταγῆ, καὶ οὐχ ἀπλῶς· λέγει· πατριάρχῃ, ἀλλ' ὡς ὑποτασσάσθω· Ἰδοὺ λοιπὸν πῶς ἔζηγει τὸ βῆτον τοῦτο ἔσθι, οἱ καὶ ἀπόστολοι· καὶ προφῆται· καὶ κάθε ἄλλοι, κρείται νὰ ὑποτάσσεται αἱ τὴν ἐξουσίαν· Ἄν ὁ Πάτριος, λοιπὸν καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι ἦσαν ὑποταγμένοι αἱ τὰ ἐξουσία· τὰς κοσμικὰς, πῶς ἀποτολμῶσιν οἱ διδάσχοι τοῦ Πάτριου νὰ λέγουν, οἱ ἡμεῖς ἐρῶμεν μόνοι· καὶ ἐξουσιάζομεν καὶ κρίνομεν τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου καὶ διαμοιράζομεν τὰς ἐξουσίας καὶ κυβερνοῦμεν οὐ μόνον τὰ ἐκκλησιαστικὰ, ἀλλὰ καὶ τὰ πολιτικὰ·

Ἄλλα καὶ ἕσα ἄλλα προνόμια τὴν σήμερον διδοῦσιν οἱ παπίται αἱ τὸν πάπαν μὲ πολλὴν εὐαγγελισίαν, φαίνονται· γανερὰ, οἱ εἶναι ἐκτὸς πάσης εὐσεβείας καὶ φρονήσεως ὁμοῦ· Καὶ πρῶτον μὲν τὴν ἐνομαζοῦσι Θεὸν εἰς τὴν γῆν, τὸ ὅποιον κανίνας θεοσεβῆ· ποτε δὲν τὸ ἐδέχθηκεν, ἀλλὰ ὡς βλάσφημον καὶ ἀντίθεον φωνὴν τὸ ἀποκαύγουσι, πᾶρξ μόνον ὁ εὐσεβὴς διδάσκαλος, ὁ ὅποιος εἶπε²⁾· Ἔθισα τὸν φρόνον μου ἐπάνω γῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἔσομαι ὁμοῖος τῷ ὑψίστῳ· διὰ τὸν ὅποιον καὶ ὁ Χριστὸς λέγει³⁾· Ἐθεώρου τὸν Σατανᾶν ὡς ἀστραπὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντα· Καὶ πάλιν ὅταν ἐπαίρας τὸν Χριστὸν λέγων⁴⁾· Ἐάν πεσῶν προσκυνήσεις μοι, ταῦτα πάντα σοὶ δώσω, τὸν εἶπαν ὁ Χριστὸς· Ἔπαρε ἐπίσω μου, σατανᾶ· γέγραπτα· γὰρ Κύριον τὸν θεόν σου προσκυνήσεις· καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις· Ἄλλὰ καὶ ὁ Ἀδὰμ διὰ τὴν ἐπιθυμίαν ταύτην τῆ· θεότητος ἐδέχθη ἀπὸ τὸν παράδεισον καὶ ἦκουσεν ἀπὸ τὸν θεόν⁵⁾· Ἰδοὺ Ἀδὰμ γέγονεν ὡς εἰς τῆ γῆν· Ἦὼς λοιπὸν οἰκιστοῦνται ὁ πάπας, ἄνθρωπος ὢν καὶ οὐδὲν ἄλλο εἶμι, γῆ καὶ σποδός, τὴν ἐνομασίαν τοῦ θεοῦ καὶ νὰ κηρύτταται ἐκ ἡμῶν· καὶ νὰ προσκυνῆται· καὶ νὰ λατρεύεται ὡς θεός· Ἐάν δὲ προβάλλωσιν οἱ παπίται, οἱ καὶ ὁ θεός εἶπε τῷ Μωϋσῆ⁶⁾· Ἰδοὺ ἐγὼ δίδωκί σε θεὸν Φαραῶν, ἀλλὰ δὲν ἔχουν νὰ εἰδῶν πῶς ὁ Μωϋσῆς· νὰ ἐξῆται ποτε νὰ ἐνομαζέται ἀπὸ τοῦ Ἰουδαίου θεός, καθὼς τὴν σήμερον τὸ ζῆται ὁ πάπας ἀπὸ τοῦ Ῥωμαίου, οὕτε φαίνεται ποτε κανίνας ἀπὸ τοῦ Ἑβραίου νὰ ὀνομασῆ καὶ νὰ ἐκίρῃσεν εἰς τὸν λαὸν τὸν Μωϋσῆν πῶς εἶναι θεός εἰς τὴν γῆν· μάλιστα αὐτὸς ὁ Μωϋσῆς, καθὼς φαίνεται εἰς τὸ τέταρτον τοῦ Δευτερονομίου, διδάσκει τοῦ Ἰουδαίου νὰ μὴ γνωρίζουν ἄλλον παρὰ ἕνα καὶ μόνον θεόν· Καὶ ἂν ὁ πάπας ἄλλῃ νὰ ἐνομαζέται θεός, τὰχα δύναται νὰ κἀμῃ καὶ τὰς ἐνεργείας τοῦ θεοῦ, καθὼς οἱ Ῥωμαῖοι τὸν ἐκθειάζουσι μὲ τὸ ὄμναι· καὶ ποτεστ ἦγουν πάντα δύναται· Ἄλλ' ἐπειδὴ τὰς ἐνεργείας τοῦ θεοῦ νὰ κἀμῃ δὲν δύναται, καθὼς εἶναι καὶ ἡ ἀλήθεια, ἢ γνωρίσῃ τοῦ λόγου του ὡς εἶναι καὶ αὐ-

Qui autem remanent, ipsi soli damnationem acquirunt: non enim sine causa gladium portat; Dei enim minister est. Quae verba explicans divus Chrysostomus: Et ostendens, ait, hoc omnibus imperari, sacerdotibus etiam et monachis, dicit: Omnis anima subdita sit, etiam apostolus sit, etiam evangelista et propheta, etiam quibus alius: neque enim haec subjectio pietatem subvertit. Nec simpliciter dicit subdita sit, sed subdita sit. Vides quomodo sanctus effectum illud interpretetur, apostolos nempe et prophetas et alium quemvis potestati subjiendos esse. Petrus ergo ceterique apostoli si potestatibus saecularibus erant subditi, qua fronte Petri successores declarare audent, jus sese solos habere orbis regna delimitandi, regendi, iudicandi, imperia decernendi, res non ecclesiasticas solum, sed et civiles moderandi?

Quin etiam alia privilegia quotquot a papistis summa imprudentia hodie papae tribuuntur, ea comperitur a quavis pia sanaque sententia esse aliena. Atque primum quidem *Deum super terram* illum appellant, quam vocem nullus unquam pertulit religiosus vir, sed tanquam impium Deoque infestam a sese abiecit, si unum excipias luciferum diabolum, qui dixit: *Ponam solum meum super nubes caeli et similis ero altissimo*. De eo Christus: *Videbam, inquit, Satanam sicut fulgur de caelo cadentem*. Rursus cum Christum tentaret dicens: *Haec omnia tibi dabo, si prostratus adoraveris me*, tunc ei Christus: *Vade retro, Satana; scriptum est enim: Dominum tuum adorabis et illi soli servies*. Imo vero Adam ob eandem divinitatis cupiditatem e paradiso pulsus haec a Deo audivit: *Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est*. Quomodo ergo papa, homo cum sit nihilque aliud nisi terra et pulvis, Dei nomen sibi vindicans tanquam Deus e suggestu praedicatur, adoratur, colitur? Etai obijciant papistae, Deum ipsum Moysi dixisse: *Ecco constitui te deum Pharaonis*, tamen ostendere non valent, Moysen sese a Judaeis *deum* vocitari unquam exegisse, quod nunc a Romanis papa repossit, nec comperitur unquam ullum Hebraeorum de Moyse declarasse et ad populum praedicasse, quod esset Deus super terram. Quin etiam Moyses ipse, ut in quarto Deuteronomii capite videre est, Judaeos docet ne alterum praeter unum dei solum Deum agnoscant. Quod si papa vocari Deus velit, Dei opera faciendi copiam forte habet, juxta illud quo a Romanis deificatur *omnia potest*, scilicet omnia potest. Cum autem Dei opera perficere non possit, quod verissimum est, ipse sese habeat pro una e Dei creaturis, ut sunt ceteri homines, nec divinum nomen exquirat.

¹⁾ Chrysost. in epist. ad Rom. homil. 23. 1. Patr. Gr. LX. 616.

²⁾ ἄλλ' om. A.

³⁾ Ia. 14. 13.

⁴⁾ Luc. 10. 18.

⁵⁾ Matth. 4. 9-10.

⁶⁾ Gen. 3. 22.

⁷⁾ Ex. 7. 1.

τὸς ἕνα κτίσμα τοῦ Θεοῦ, καθὼς εἶναι καὶ οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι, καὶ ὡς μὴν ζητῆ τὴν ὁμοίαν τῆς Θεότητος.

Λέγουσιν ἔτι οἱ Ῥωμαῖοι, ὅτι ὅταν τις ὑπάγῃ νὰ ἐξομολογήσῃ εἰς τὸν πνευματικὸν τοῦ, πρῶτον νὰ τὸν ἐρωτήσῃ¹⁾, ἂν πιστεύῃ εἰς τὸν πᾶπαν· καὶ εἰ μὴν ὁμολογήσῃ ὅτι πιστεύει, τότε νὰ τὸν δεχέται καὶ νὰ τὸν ἐξομολογῇ· εἰ δὲ μὴ, τὸν ἀποδιώχνει ὡς ἀρνητὴν. Τὸ ὅποιον κἀμωμῆ τους ἔχει μόνον εἶναι ἀκρετον καὶ παράνομον, ἀλλὰ καὶ βλάστημον σιμὰ εἰς τὸν Θεόν, ἐπειδὴ καὶ ἡ λέξις αὐτῆ τὸ πιστεῖν δὲν ἐδόθη ἄλλου πινὸς κτίσματος οὔτε ὄρατοῦ οὔτε ἀκράτου, ἀλλὰ μόνον τοῦ ἐν τριάδι ὁμολομένου Θεοῦ. Διὰ τοῦτο δὲν πρέπει· νὰ τὸ οἰκαιοποιονταὶ οἱ ἄνθρωποι οὔτε νὰ βιάζουσι τοὺς ἄνθρώπους εἰς τοῦτο καὶ νὰ τοὺς κἀμωσουσιν ἄνθρωπολάτρας, καθὼς τὴν σήμερον κἀμωσουσιν οἱ Φραγκοπατέρες, οἱ ὅποιοι διὰ νὰ πλανῶσι τοὺς χριστιανούς καὶ μάλιστα τοὺς ἀσφαβεῖς καὶ ὀρθόδοξους τοῦ ἡμετέρου γένους Γραικοὺς μικρὰ τε παιδία καὶ γυναῖκας καὶ καθεὶ ἄλλην ἀπλήν²⁾ καὶ ἀκακὸν ἡλικίαν, τοῦτο μόνον κατὰ πρῶτον λόγον τοὺς ἐξέτάκουσι· καὶ τοὺς ζητῶσι νὰ πιστεύουσι τὸν πᾶπαν· καὶ ὅσα ἄλλα κακὰ καὶ ἂν ἔχουσι, τὰ παρατρέχουσι καὶ τὰ συγχωροῦσι, καὶ τοὺς διδουσι ἀδειαν εἰς ἅλα νὰ μὴ φυλάττουσι τὰς ἁγίας νηστείας οὔτε τὰς λοιπὰς παραδόσεις τῆς ἐκκλησίας, καὶ τοὺς δείχνουσι μίαν ἀνοικτὴν καὶ πλατείαν καὶ ἐλεύθερην στράταν, καὶ διὰ νὰ εἰποῦμεν καλλίτερα, ἕνα εὐκόλον κατήφορον εἰς τὸν κρημνὸν τῆς ἀπωλείας³⁾. Καὶ ὅσα τοὺς ζητήσουσι εἰς τὰ κακὰ τοὺς θαλάματα οἱ ἀνάγτοι ἐκείνοι· καὶ δυστυχίστατοι χριστιανοὶ ὅπου εἰς αὐτοὺς ἐξομολογοῦνται, ἅλα τοὺς τὰ συγχωροῦσι, μόνον νὰ ὁμολογήσουσι, ὅτι πιστεύουσι τὸν πᾶπαν. Καὶ διὰ νὰ εἰποῦμεν μὴ ἕναν λόγον, ἢ πρὸς τὸν πᾶπαν ὁμολογία καὶ πίστις γίνεται· εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀθλίους χριστιανούς, ὅπου δὲν γνωρίζουσι τὴν ἀπάτην καὶ τὴν ἄνοιαν τῶν Φραγκοπατέρων, αἰτία καὶ στράτα εἰς καθεὶ ἀνομίαν καὶ ἀπόλειαν ψυχικὴν. Λοιπὸν ἡ νόμιμος καὶ καλὴ ἐξομολογία εἶναι· νὰ⁴⁾ ἐρωτῶσιν οἱ πνευματικοὶ πατέρες τὸν ἐξομολογούμενον χριστιανόν, ἂν πιστεύῃ εἰς τὴν ἁγίαν τριάδα, τὸν ἀληθῆ Θεόν, ἂν ὑποτάσσεται εἰς τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν, ἂν φυλάττῃ τοὺς ἱερὰς νόμους, καὶ τὰ ἄλλα⁵⁾ ὅσα ἀρμόζουσιν εἰς ἐξομολογίαν, καὶ ἔχει· νὰ τὸν ἐρωτῇ, ἂν πιστεύῃ τῷ πᾶπῳ, τὸ ὅποιον κοντὰ ὅπου κἀμωμῆσαν δὲν εἶδε· εἰς τὸν ἐξομολογούμενον, γίνεται ἀκέρμη αἰτία πολλῆς βλάβης καὶ ψυχικῆς ἀπωλείας, ὡς εἶπομεν.

Ἀλλὰ καὶ ὅταν λέγουσιν οἱ παπίσταί, ὅτι ἀδύνατον εἶναι νὰ σφάξῃ πᾶσι ὁ πᾶπας καὶ νὰ ξεκίση εἰς κἀμωμῆν⁶⁾ ἁμαρτίαν καὶ αἵρεσιν, ψεύδονται φανερά καὶ εἰς τοῦτο· ἐπειδὴ καθεὶ ἄνθρωπος, ὡς εἶναι καὶ ὁ μεγαλύτερος ἄγιος, δύναται νὰ ξεκίση, καθὼς φαίνεται ἀπὸ τὸν Ἀδάμ, τὸν Δαβὶδ καὶ τὸν Πέτρον· καὶ ἔχει μόνον ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄγγελοι, καὶ τὸ μαρτυρεῖ ὁ ἱωσήφ. Ἀλλὰ καὶ οἱ παπίδες, οὐκ ὀλίγοι ἐξέπεσαν εἰς αἵρεσιν, καθὼς ὁ Μαρκελλῖνος⁷⁾, ὅπου ἔργον εἰδωλολάτρης⁸⁾, καὶ ὁ Λιβέρτος καὶ ὁ κρ' Ἰωάννης οἱ αἰρετικοί, καὶ ὁ πᾶπας (Ὁνόριος ὁ μονοθελήτης, καὶ ἄλλοι πολλοί, τοὺς ὅποιους παρατρέχομεν, διὰ νὰ μὴν κολογοῦμεν μεταίως διηγούμενοι τὰ φανερά. Ὅστε καὶ ὁ πᾶπας καὶ καθεὶ ἄλλος ἄνθρωπος δύναται νὰ ξεκίση. Καὶ ὡς παύσωσιν ἀπὸ τὸ νὰ φλυαροῦσιν οἱ παπίσταί, συγκλιθεὶς τὰ ἀσύγλωστα καὶ εἰς τὰ φανερά ἀντιταίνοντες.

Dicunt insuper Romani, quemque, cum sua peccata patefacturus confessarium adit, prius ab eo esse percentandum, num in papam credat: et si se quidem credere asseruerit, tunc excipiendum esse ac peccata confitentem audiendum; sin minus, velut apostatam abigendum. Quae illorum agendi ratio non solum indecens videtur ac iniqua, sed etiam impia coram Deo, quandoquidem verbum illud *credo* haud cadit in ullam rem creatam sive visibilem sive invisibilem, sed in unum Deum in trinitate laudandum. Quapropter homines non decet illud sibi assumere nec ceteros, ut id ipsis tribuant, cogere ac anthropolatrias reddere, quemadmodum id nunc fit a Franco-patribus, qui fideles decepturi, maxime vero nostrae Graecorum gentis pios et orthodoxos, parvos pueros, mulieres et aliam quamvis simplicem aetatem, primo quoque colloquio eos hoc unum docent ac num in papam credant percentantur; alia vero peccata, quotquot illi commiserint, negligunt ac condonant; eis summam dant licentiam sacra jejunia ceterasque ecclesiae traditiones non retinendi ac apertam quandam, latam, liberam viam ostendunt, seu, ut melius dicamus, prona in perditionis praecipitium declivia. Quidquid vero e pravo suo arbitrio efflagitant insipientes illi atque infelicissimi fideles, quorum peccata excipiunt, id in totum indulgent, dummodo se in papam credere fateantur. Haec in papam, ut uno verbo dicamus, fides ac confessio miseris illis christianis, qui deceptorias Francorum patrum artes non vident, causa evadit ac via in quamque iniquitatem spiritualemque perditionem. Atqui ea est recta optimaque confessio, ut christianum peccata confitentem percententur confessarii, num in sanctam trinitatem, in verum Deum credat, num sanctae ecclesiae obsequatur, sacras leges custodiat, atque alia quaecunque ad confessionem referantur; ne autem quaerant, num in papam credat, quae quaestio praeterquam quod poenitenti haud ullo modo prosit, praeterea multum, ut diximus, damnum affert spiritualemque perniciem.

Latini vero cum asserunt, papam non posse unquam errare neque in ullum peccatum aut haeresim labi, tum rursus aperte mentiuntur. Nam quisvis homo, etiam si sanctus sit omnium maximus, excidere potest, ut ex Adae, David, Petri exemplo comperitur; imo vero non homines tantum, sed etiam angeli, ut testimonio est Lucifer. Sed et papae haud pauci in haeresees inciderunt; ita Marcellinus idololatra evasit, Liberius et Joannes XXII haeretici, Honorius papa monotheleta, et alii multi, quos omittimus, ne frustra copiose disseramus, rem manifestam expediendo. Quocirca et papa ut alius quisvis homo errare potest. Desinant ergo nugari papistae dissociabilia consociando ac perspicuis rebus reluctando.

¹⁾ ἐρωτῇ Α.

²⁾ ἄλλην ἀπλήν· ἀπλῶς Α.

³⁾ ἀπωλείας Α.

⁴⁾ νὰ om. Β.

⁵⁾ ἄλλα· ἴσα Α.

⁶⁾ κἀμωμῆ ΑΒ.

⁷⁾ Μαρκελλῖνος Α.

⁸⁾ εἰδωλολάτρης Α.

Ἀλλὰ καὶ ἕταν θέλουσιν οἱ παπῆσαι νὰ δείξουν τὸν πάπαν ἀνώτερον τῶν συνόδων μὴ τὸ νὰ ἦτον, ὡς λέγουσι, καὶ ὁ Πέτρος ὑπεράνω πάσης συνόδου, μῆτε εἰς αὐτὸν κληρίαν¹⁾ ἀπόδειξιν δὲν ἔχουν· ἐπειδὴ καὶ οὐτε εἰς τὰ πρακτικὰ τῶν συνόδων οὐτε εἰς τὰς ἱστορικὰς βίβλους εὐρίσκεται πούθεν ὁ πάπας νὰ ἦτον τῆς συνόδου ἀνώτερος, ἀλλὰ ὅλοι οἱ ἀρχιερεῖς τῆς καλαίας Ῥώμης ὑπετάσσοντο εἰς τοὺς ἄρους καὶ κανόνας τῶν ἁγίων συνόδων καθὼς καὶ αὐτὸς ὁ μακάριος Πέτρος, καθὼς φαίνεται εἰς τὰς Ἠραξίαι, διότι λέγει:²⁾ Ἀκούσαντες· δὲ οἱ ἐν Ἱερουσαλὺμοις ἀπόστολοι, ἔτι δίδεχται ἡ Σαρδάρα τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτοὺς τὸν Πέτρον καὶ Ἰωάννην, οἵτινες καταβάντες προσήλθοντο περὶ αὐτῶν, ὅπως λάβωσιν πνεῦμα ἁγίου. Ἐτα λέγει:³⁾ Τότε ἐπετίθει τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτούς, καὶ ἐλάμβανον πνεῦμα ἁγίου. Ἰδὲ λοιπὸν ἡ ἐξουσία τῆς συνόδου, ὅπου στέλλει τὸν Πέτρον εἰς ὑπερασίαν, καὶ ἡ ὑποταγή τοῦ Πέτρον ὅπου ὑπακούει καὶ ὑπάγει εἰς τὴν ὑπερασίαν. Καὶ ἂν⁴⁾ ὁ Πέτρος ἦτον ἀνώτερος τῆς συνόδου, οὐτε ἐπρόστάζετο οὐτε ὑπετάσσετο ὥστε φανερὸν εἶναι, ἔτι αἱ σύνοδοι καταξουσιάζουσιν ἀπάντων καὶ διοικοῦσι τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ τὸ ὅπου οὐκ ἔστι καὶ ὁ λθ' κανὼν τῶν ἁγίων ἀποστόλων λέγων⁵⁾· Τοὺς ἐπισκόπους ἐκάστου ἔθνους εἰδέναι· χεῖρ τὸν ἐν αὐτοῖς πρῶτον καὶ ἡγασθῆναι αὐτὸν ὡς κεφαλὴν καὶ μηδὲν τε πράττειν περιττὸν ἀνευ τῆς ἐκείνου γνώμης, ἐκεῖνα δὲ μόνον πράττειν ἕκαστον, ἕσα τῆ ἐκείνου παροικίᾳ ἐπιβάλλει· καὶ ταῖς ὑπ' αὐτὴν χώραις· ἀλλὰ μηδὲ ἐκεῖνος⁶⁾ ἀνευ τῆς πάντων⁷⁾ γνώμης ποιεῖται· οὕτω γὰρ ὁμόνοια ἔσται· καὶ δοξασιάζεται ὁ θεὸς διὰ κυρίου ἐν ἁγίῳ πνεύματι, ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. Νὰ λοιπὸν ὁ κανὼν οὗτος φανερὰ προστάζει, ἔτι μῆτε οἱ ἐπισκοποὶ εἰσὶντα· νὰ κἀμουν⁸⁾· τὴ χωρὶς τὴν γνώμην τοῦ πρῶτου, μῆτε ὁ πρῶτος, εἴτε πάπας ἢ ἄλλου εἰσθῆαι⁹⁾· ὁ τοιοῦτος εἴτε πατριάρχης εἴτε μητροπολίτης, δὲν ἔμπορει νὰ κἀμῃ τὴ χωρὶς τὴν γνώμην τῶν ἐπισκόπων. Ἀλλὰ καὶ ἀνωτέρω εἰδείξαμεν ἀπὸ τὰς Ἠραξίαι τῶν ἀποστόλων, ἔτι τὸ ζήτημα καὶ τὴν ἀμφιβολίαν τῆς περιτομῆς, ὅπου εἰσνήρη εἰς τὴν Ἀντιόχειαν καὶ Συρίαν, ἡ σύνοδος τὴν ἔλυσε, καὶ ἔχ· μόνος ὁ Πέτρος, ὁ ὅπουτος ἦτον καὶ αὐτὸς ἕνας τῆς συνόδου, πρῶτος μὲν εἰς τὴν τάξιν, ὑποτασσόμενος δὲ καὶ αὐτὸς εἰς τὰ ὅσα ἡ σύνοδος ἀπεράσσει· καὶ διὰ τοῦτο λέγει ἐκεῖ ὁ Λουκᾶς¹⁰⁾, ἔτι ὁ Παῦλος καὶ ὁ Σίλας διεπορεύοντο τὰς πόλεις καὶ παραδίδουν αὐτοῖς φυλάσσειν τὰ δόγματα τὰ κεκριμένα ὑπὸ τῶν ἀποστόλων καὶ πρεσβυτέρων, τούτῳ ὑπὸ τῆς συνόδου.

Ἐπι δὲ αἱ σύνοδοι εἶχον ἐξουσίαν καὶ κατὰ τῶν παπῶν καὶ πατριαρχῶν καὶ πάντων τῶν ἄλλων αἰρετικῶν, ἡ ἕκτη σύνοδος φανερὰ μᾶς τὸ ἀποδείξει, ἀναθεματίσασα ἐξ αὐτῶν τοὺς αἰρετικούς. Λέγει καὶ γὰρ¹¹⁾· Τὰς δὲ κατὰ κενόφωνίας καὶ τοὺς τοῦτων ἔφευρατὰς πόρρω που τῶν ἐκκλησιαστικῶν περιβόλων ἐκβάλλομεν καὶ τῷ ἀναθέματι δικαίως καθυποβάλλομεν, φανερὸν δὲ θεόδωρον τὸν τῆς Φαραν, Σέρ-

Rurus papistae cum probare contendunt, papam eo conciliis praesesse, quod Petrus, ut aiunt, cuius synodo praestiterit, neque hac in re ullum argumentum proferunt. Nam nec in Conciliorum actis nec in historicis operibus alicubi reperitur, synodo papam praefuisse, sed cuncti senioria Romae episcopi sacrorum conciliorum legibus ac decretis astringebantur, haud secus ac ipse beatus Petrus, ut in Actibus videre est. Dicit enim: *Cum autem audissent apostoli qui erant Hierusolymis, quod recepisset Samaria sermonem Dei, miserunt ad eos Petrum ac Joannem; qui cum descendissent, oraverunt pro ipsis, ut acciperent spiritum sanctum.* Postea vero dicit: *Tunc imponebant manus super illos, accipiebantque spiritum sanctum.* En igitur synodi potestas, qua Petrus ad negotium mittitur, et Petri obsequium, quo is oboedit et ad negotium se confert. Quod si concilio praesesset Petrus, nec mandaretur, nec obtemperaret. Comperitur itaque synodos in cunctos dominari ac regere ecclesiam Christi. Ad illius rei fidem en verba canonis XXXIX sanctorum apostolorum: *Episcopos gentium singularum civis convenit, quis inter eos primus habeatur quem velut caput existiment, et nihil amplius praeter eius conscientiam gerant quam illa solu singuli, quae parochiae proprias et villis, quae sub ea sunt, competunt; sed nec ille praeter omnium conscientiam faciat ultiquid: sic enim unanimitas erit et glorificabitur Deus per dominum in spiritu sancto, pater et filius et spiritus sanctus.* Itaque praesenti canone prohibentur episcopi ne quidquam gerant nisi e praesidis voluntate; nec praeses, seu papa in sit seu patriarcha aut metropolitae, quidquam potest facere praeter episcoporum sententiam. Sed et supra ex apostolorum Actibus probavimus, quaestionem ac disceptationem, quae de circumcissione Antiochia et in Syria orta est, a synodo fuisse compositam, non autem a solo Petro, qui unus e synodo erat, ordine quidem prius, tamen subditus et ipse cunctis synodi decretis; ideo dicit ibi Lucas: *Paulus et Silas, cum pertransirent cives, tradebant eis servanda decreta, quae erant ordinata ab apostolis et presbyteris, scilicet a synodo.*

Concilia autem auctoritate valuisse etiam in papas, patriarchas, cunctosque alios haereticos, id sexta synodus aperte nos docet, quae ex eorum numero haereticos damnavit; dicit enim¹⁾: *Vanas autem novitates earumque sectores procul ab ecclesiae septis ejicimus ac jure anathemati subjicimus, Theodorum inquit Pharas, Sergiumque et Paulum, Pyrrhum simul ac Petrum, qui Constantinopoli praecederant, praeterea Cyrum qui fuit Alexan-*

¹⁾ κληρίαν AB.

²⁾ Act. 8, 14-16.

³⁾ ibid. 17.

⁴⁾ ἂν· ἕαν A.

⁵⁾ Apostol. canon hic adhaerens 39 dicitur, sed est 34.

⁶⁾ ἕκαστος A.

⁷⁾ πάντων πάντως B.

⁸⁾ κἀμουν A.

⁹⁾ εἰσθῆαι· ἔσται A· εἰσθῆαι B.

¹⁰⁾ Act. 16, 4.

¹¹⁾ Synod. sexta, can. 1.

¹⁾ Lectores monitos volumus, hoc in loco non ipsa concilii verba proferri, sed eorum quoddam voluti compendium. Curiosum est, primam laudati loci periocham isdem fere verbis inveniri in epistola Tarsii ad imperatores Constantinum et Irenem; cf. Mansi, *Collect. Concil.*, t. XIII, 404 C; Patr. Gr. XCVIII, 1422 B.

γίόν τε καὶ Πάολον, Πύρρον ἕνα καὶ Πέτρον τοῦς Κωνσταντινουπόλεως προεδρεύσαντας. Ἐπὶ δὲ καὶ Κύρον τὸν τῆς Ἀλεξανδρείων ἀρχιερατεύσαντα καὶ σὺν αὐτοῖς Ὀνώριον τὸν τῆς Ρώμης γανόμενον πρόεδρον. Ἀλλὰ καὶ τὸν Δάμασον πάπαν μερικῆ συνέδοι, τὸν ἀπόστολ, καὶ Ἀλέξανδρον τὸν ἑβραῖον καὶ Ἰωάννην τὸν αἰκοστὸν τρίτον ἐκάθερον, καθὼς ὁ Πλάτινας¹⁾ μαρτυρεῖ. Ἀπὸ τὰ ὅποια φανερὸν γίνεται, ὅτι καὶ πάπαις καὶ καθὼς ἄλλοι ἀρχιερεῖς ὑπετάσσονταν ταῖς συνέδοις καὶ αἱ συνέδοι εἶχον ἐξουσίαν καὶ νὰ τοῦς χειροτονῶσι καὶ νὰ τοῦς καθήρουν ἀναξίους γανέντας.

Λέγουσιν ἀκόμη οἱ Λατίνοι, ὅτι ἰσαδί, καὶ ὁ μακάριος Πέτρος ἔχουσε τὸ ἀίμα του εἰς τὴν Ρώμην καὶ ἐκεῖ ἐμαρτύρησε. διὰ τοῦτο νὰ ἔχη τὴν προτιμήσιν ἢ παλαιὰ Ρώμην καὶ ὁ πάπας νὰ εἶναι πρῶτος καὶ μονάρχης καὶ κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας.

Ἀλλ' εἰς τοῦτο τοῦς ἀποκρινόμεθα, ὅτι ἀντίως διὰ τὸ ἀίμα τοῦ Πέτρου πρῶτος ὁ θρόνος τῆς παλαιᾶς Ρώμης νὰ ἔχη τὰ πρῶτα καὶ τὴν κωνσταντιναικήν, δικαιοτέρον ἦτον νὰ ἔχη τὴν τοιαύτην προτιμήσιν καὶ τὸ μεγαλύτερον ὁ θρόνος τῶν Ἱεροσολύμων, ὡσὺν ὅπου ἐκεῖ ἔχουθ, τὸ δεσποτικὸν ἀίμα τοῦ σωτήρος Χριστοῦ, ὁ ὅποιος ἀνυγκρίτως ὑπερέχει καὶ εἶναι μεγαλύτερος ἀπὸ τὸν Πέτρον. Ὅθεν αὐτοὶ μὴ ψεύδονται εἰς τοῦτο, καὶ μάλιστα ὅπου ὁ πρῶτος θρόνος τοῦ μακαρίου Πέτρου ἦτον ἡ Ἀντιόχεια καὶ ὄχι ἡ Ρώμη. Ἀλλ' ἡ ἀληθὴς αἰτία ὅπου ἐπροτιμήθη ἡ Ρώμη ὑπὸ τῶν συνέδων δὲν ἦτον διὰ τὸν Πέτρον, ἀλλὰ διὰ τὸ βασιλείον ὅπου τότε εὐρίσκατο ἐκεῖ, καθὼς τὸ μαρτυρεῖ ὁ κτ' κανὼν τῆς ἐν Χαλκηδόνι οἰκουμένης δ' συνέδου, ὁ ὅποιος λέγει: Ἐξῆς²⁾ Πανταχοῦ τοῖς τῶν ἁγίων [πατέρων] ὁμοῖς ἐπόμεινοι καὶ τὸν ἀρτίως ἀναγνωσθέντα κανόνα τῶν πρ' θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων τῶν συναχθέντων ἐπὶ τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει γνωρίζοντες, τὰ αὐτὰ καὶ ἡμεῖς ὀρίζομεντε καὶ ψηφίζομεθα περὶ τῶν πρεσβείων τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας τῆς αὐτῆς Κωνσταντινουπόλεως νέας Ρώμης: καὶ γὰρ τῇ θρόνῳ τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης διὰ τὸ βασιλεύειν τὴν πόλιν ἐκείνην οἱ πατέρες εἰκότως ἀποδεδώκασι τὰ πρεσβεῖα, καὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ κινούμενοι οἱ πρ' θεοφιλέστατοι ἐπίσκοποι τὰ ἴσα πρεσβεῖα ἀπέπειραν τῷ τῆς νέας Ρώμης³⁾ ἁγιωτάτῳ θρόνῳ, εὐλογον κρίναντες τὴν βασιλείαν⁴⁾ καὶ συγκλήτῳ τιμηθεῖσαν πόλιν καὶ τῶν ἴσων ἀκολούσαν πρεσβείων τῇ πρεσβυτέρῃ βασιλίδι πόλει, καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἐκείνην μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δευτέραν μετ' ἐκείνην ὑπάρχουσαν.

Ἀπὸ τῶν ὁποῖον κανόνα φανερὸν γίνεται, ὅτι ἡ συνέδος τῶν πατέρων ἔδωκε πρῶτον τὰ πρῶτα τῇ παλαιᾷ Ρώμῃ μὴ τὸ νὰ ἦτον ἐκεῖ βασιλεία, καὶ πάλιν μετὰ ταῦτα ἡ συνέδος τῶν πατέρων ἔδωκε τὴν ἴσην καὶ ὅμοιαν τιμὴν καὶ τῷ θρόνῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως μὴ τὸ νὰ ἦε ἡγεμένη καὶ αὐτὸς βασιλείαν καὶ σύγκλητον, ἰσαδί καὶ ἐπὶ τὸ λέγει ἕως ὁ κανὼν, ὅτι τὰ ἴσα πρεσβεῖα ἀπέπειραν τῷ τῆς νέας Ρώμης ἁγιωτάτῳ θρόνῳ. Τὰ αὐτὰ λέγει καὶ ἡ ἐκτὴ συνέδος⁵⁾. Ἀνανεοῦμενοι τὰ κατὰ τῶν πρ' ἁγίων πατέρων [τῶν] ἐν τῇ θεοφιλῆστῳ ταύτῃ βασιλίδι συναλθόντων καὶ τῶν χλ' τῶν ἐν Χαλκηδόνι συναθροισθέντων νομοθετηθέντα ὀρίζομεν, ὥστε τὸν Κωνσταντινουπόλεως θρόνον τῶν ἴσων ἀπο-

drinarum episcopum, et cum illis Honorium qui fuit Romae praesent. Insuper Damasus papa a particulari synodo fuit absolutus, Leo autem octavus ac Joannes vigesimus tertius depositi, teste Platina. E quibus perspicuum efficitur, papas atque alios quoque episcopos conciliis fuisse subditos, concilia vero jus habuisse eos creandi et, si indigni visi fuerint, deponendi.

Asserunt insuper Latini, beatus Petrus cum Romae sanguinem suum fuderit ibique martyrium pertulerit, idcirco veterem Romam praelatione gaudere paratque haberi primum, monarcham, ecclesiae caput.

Ad haec autem respondemus, quod si forte propter Petri sanguinem sedit senioris Romae primatus tribuendus esset ac principatus, hujusmodi praelatio ac praestantia Hierosolymorum sedit aequius propterea concederetur, quod ibi dominicus sanguis salvatoris Christi effusus sit, qui Petrum longe superat ac antecellit. Unde illi quidem haec in re mentiuntur, eo vel magis quod prior beati Petri sedes Antiochiae fuerit, non Romae. At enim vera causa, cur concilia Romam praetulerint, Petrus non est, sed imperium quod ibi tunc aderat, quemadmodum id asseritur canone XXVIII concilii Chalcedonensis oecumenici IV, cujus haec sunt verba: *Sanctorum (patrum) decreta ubique sequentes, et canonem, qui nuper lectus est, centum et quinquaginta Dei amantissimorum episcoporum qui Constantinopoli sub Theodosio magno convenerunt agnoscentes, eadem quoque et nos decernimus ac statuimus de privilegio sanctissimae ecclesiae ejusdem Constantinopolitanae novae Romae. Etenim antiquae Romae throno, quod urbs illa imperaret, jure patres privilegia tribuere. Et eadem consideratione moti centum quinquaginta Dei amantissimi episcopi sanctissimae novae (Romae) throno aequalia privilegia addixerunt, recte judicantes, urbem, quae et imperio et senatu honorata sit et aequalibus cum antiquiori urbium regina privilegia fruatur, etiam in rebus ecclesiasticis non sedit ac illam extolli ac magni fieri, secundum post illam existentem.*

Quo ex canone comperitur, patrum synodum seniori Romae praestantiam primum dedisse, quod ibi adesset imperium; iterum vero patrum synodum postea tribuisse parem aequalemque dignitatem etiam Constantinopolitanae sedit, quod et ipsa imperio ac senatu honorata sit. Id enim conceptis verbis in canone declaratur, eos nempe eadem sanctissimo novae Romae throno privilegia addidisse. Eadem a sexta synodo dicuntur (can. 36): *Removentes quas a sanctis centum et quinquaginta patribus, qui in hac a Deo conservanda et regia urbe conveniunt, et sexcentis triginta, qui Chalcedone conveniunt, constituta sunt, decernimus, ut thronus Constantinopolitanus aequalia privilegia cum antiquioris Romae throno obtineat, et in ecclesiasticis negotiis ut ille magnifiat,*

¹⁾ Platinae liber nobis in ultimas Orientis plagas destructus praesent non est.

²⁾ Mansi, Concil. Collect. VII, 200.

³⁾ Ρώμης om. AB.

⁴⁾ βασιλείαν AB.

⁵⁾ Cf. Mansi, Concil. Collect. XI, 200 C.

λαβεῖν πρεσβυτέρων τοῦ [τῆς] πρεσβυτέρας
 Ῥώμης θρόνου καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς
 ὡς ἐκείνων μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δεύ-
 τερον μὲν ἐκείνων ὑπάρχοντα, μετ' ἐν ὃ
 τῆς Ἀλεξανδρείων μεγαλοκλίσεως ἀριθ-
 μεῖσθαι¹⁾ θρόνος, εἶτα ὁ τῆς Ἀντιοχείων,
 καὶ μετὰ τοῦτον ὁ τῆς Ἱεροσολυμιτῶν πό-
 λεως. Τὰ πῦρ λέγει καὶ ἡ ἐκαστῆ νεαρή τοῦ
 Ἰουστινιανοῦ τοῦ βασιλέως²⁾. Θεσπίζομεν κατὰ
 τοὺς τῶν ἁγίων συνόδων ὅρους τὸν ἁγιω-
 τιστὸν τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης ἐπίσκοπον
 πρῶτον εἶναι πάντων τῶν ἱερῶν, τὸν δὲ
 μακαριώτατον ἐπίσκοπον Κωνσταντινου-
 πόλεως νέας Ῥώμης δευτέραν τάξιν ἐπί-
 σχοιν μετὰ τὸν θρόνον τῆς πρεσβυτέρας
 Ῥώμης, τῶν δὲ ἄλλων πάντων προτιμάσθαι.
 Ἰσοῦ λοιπὸν σφίσι κατα εἰδείχθη, ὅτι ἀπὸ τῆς συνό-
 δους ἔλαβε τὸ πρῶτον τῆς τάξεως ἡ παλαιὰ Ῥώμη
 διὰ τὴν βασιλείαν καὶ ἐχὶ διὰ τὸν Πέτρον.

Ἀφίνομεν νὰ λέγωμεν τὰ ἄλλα ἀποκρίματα προ-
 νόμια ὅπου εἶδουσι τῷ πάπῃ, ἵηουν τὸ νὰ ἐχῶ ἐξου-
 σίαν νὰ βάλῃ τὸ σχῆμα τοῦ τιμίου σταυροῦ ἀπάνω
 εἰς τὸν φελὸν τοῦ ποδὸς του καὶ τὸ νὰ μεταλαμβάνῃ
 τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ καθέξομενος, καὶ
 ὅσα ἄλλα παρόμοια³⁾ γέμοντα κείνης ἀθέτης καὶ
 ἀνευλαβείας καὶ σατανικῆς ὑπερηφάνιας ἔργα, ἐκείνη
 καὶ εἶναι εὐκολὸν εἰς κάθε εὐσέβη νοῦν νὰ τὰ δια-
 κρίνῃ καὶ νὰ τὰ γνωρίσῃ πόσως ἔχονται ἀποκρίας.
 Καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτον θεωρήσαντες καὶ ψευδῆ
 καὶ ἀδύνατα ἀποδείξαντες, κενὸς εἶναι νὰ ἐξετά-
 σωμεν καὶ τὰς λοιπὰς καινοτομίας καὶ τοὺς νεο-
 τηρισμούς, ὅπου ἐπενέσχον οἱ Λατίνοι διὰ νὰ συγ-
 χύσουσιν⁴⁾ τὴν ἐκκλησίαν καὶ νὰ βλάψωσι τὴν εὐσε-
 βειαν, ἀνατρέποντες τὰ ὕγιη καὶ ὀρθὰ δόγματα καὶ
 τὰς παλαιὰς παραδόσεις τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν
 ἁγίων πατέρων.

ut qui sit secundus post illum. Post quem magnum
 Alexandrinorum civitatis numeretur thronus; deinde
 Antiochiae, et post omnia Hierosolymitanas civitatis.
 Eodem quoque decernit centesima Justiniani im-
 peratoris novella: Sacrosimus secundum sanctorum
 synodorum definitiones sanctissimus totius Romae
 episcopum primum eas omnium, sacerdotum, beatis-
 simum vero episcopum Constantinopolis, novae Romae,
 post totius Romae sedem secundum locum habere,
 reliquis vero omnibus praefari. Ea igitur habet
 apertissime probatum, ordinis praestantiam seniori
 Romae a synodis fuisse concessam ob imperium,
 non propter Petrum.

Silentio praeterimus inepta alia, quae papae
 tribuuntur, privilegia, facultatem scilicet pedibus
 ferendi signatas sacra cruce crepidas, Christi corpus
 sanguinemque considendo suscipiendi, cunctaque alia
 jura omni impietate irreverentiaque referta, diabo-
 licae superbiae opera; siquidem piase cuique menti
 facile est ea discernere ac quantae sint insultantis
 perpendere. Atque his quidem eousque excusis,
 commentitia ac temera esse cum ea probaverimus,
 tempus est ceteras quoque perscrutandi novitates
 ac immutationes a Latinis excogitatas ad miscen-
 dum ecclesiam religionique nocendum, sana recta-
 que dogmata ac antiquas ecclesiae sanctorumque
 patrum traditiones aspernando.

CAPUT II.

Processio spiritus sancti ex solo patre asseritur et vox illa filioque a Latinis
 symbolo adjecta rejicitur.*

Ἀπὸ τὰ ἐποικία πρῶτον εἶναι ἡ προσθήκη, ὅπου
 ἐθαλοκίως καὶ ἡμαρτυμένως παρεσιόγουσιν εἰς τὸ
 σύμβολον τῆς πίστεως, λέγοντες τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον
 νὰ ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ.

Ὅτι δὲ ἡ προσθήκη αὕτη ἐπισφαλὴς ἐστὶ, εἰὰ νὰ
 μὴν πολυλογώμεν παρὰ τοῦ θέοντος, ἀφίνομεν⁵⁾ τὰς
 ματαιολογίας καὶ κακοτήχνους περιεργίας καὶ παρ-
 εγγήσεις τῶν ἐναντίων, ἀρκετὸν εἶναι εἰς βεβαίωσιν
 τῆς ἀλήθειας τὸ ἀφευδέστατον στόμα τοῦ σωτήρος
 Χριστοῦ ἀποφανομένου ἐν τῷ εὐαγγελίῳ περὶ τοῦ
 πνεύματος τοῦ ἁγίου⁶⁾. Ὁ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκ-
 πορεύεται. Ἄν λοιπὸν αὕτη ἡ ἀθεῖα σοφία τοῦ
 ἀνάρχου πατρὸς, ὁ ἀληθὴς υἱὸς τοῦ Θεοῦ, μὲς δι-
 δασκαί οὕτω νὰ πιστεύομεν τὴν ἐκπόρευσιν τοῦ
 ἁγίου πνεύματος, ποίαν εὐλογον πρόφασιν ἔχομεν νὰ
 ἀμφιβάλλωμεν⁷⁾ περὶ τούτου ἢ μὲ τὴν προσθήκην
 τῶν ἐναντίων ταῦτα νὰ διορθώσωμεν τὴν εὐαγγελικὴν
 τοῦ κυρίου διδασκαλίαν τα καὶ ἀπόφασιν;

Συμφώνως ταύτῃ τῇ τοῦ σωτήρος διδασκαλίᾳ καὶ
 ἡ ἐν Νικαίᾳ οἰκουμένη πρώτη σύνοδος ἀρχισα⁸⁾

Harum novitatum prima est additio, quam
 malevole ac immerito in fidei symbolum induxerunt,
 dicentes spiritum sanctum e patre filioque pro-
 cedere.

Hoc autem additamentum exitiosum esse, prae-
 terminis, ne plus aequo garrivus, adversariorum
 vaniloquiis, astutis industriis ac discrepantiis, id
 certo probare satis est ore servatoris Christi vera-
 cissimo, a quo in evangelio de spiritu sancto ita
 decernitur: Qui a patre procedit. Si ergo aeterna
 haec ininitabilis patris sapientia, verus Dei filius,
 ita sentiendum de spiritus sancti processione nos
 edocet, quaeenam probabilis nobis est causa hac de re
 disceptandi aut adversariorum additamento evango-
 licam domini disciplinam sententiamque emendandi?

Huic salvatoris doctrinae consentaneum a prima
 Nicaena oecumenica synodo sacrum symbolum scribi

¹⁾ ἡριθμεῖσθαι A.

²⁾ Tertia illa lex (et centies apud Graecos recantata, quae
 tamen non Nov. C. sed CXXXI. cap. 2. continetur.

³⁾ παρόμοια πρὸ νόμια A.

⁴⁾ συγχύσουσιν A.

⁵⁾ ἀφίνομεν AB.

⁶⁾ Joh. 15, 26.

⁷⁾ ἀμφιβάλλωμεν AB.

⁸⁾ ἀρχισα A.

* Lemma in A sic concipitur: Λόγος ὁ. Ἐπεὶ ἀναρτίως τοῦ ἁγίου πνεύματος, in B nullum habetur, sed in margine
 notatur a, i. e. primum, quae vox referri videtur ad ultimum prioris capituli locum, quae novae in Latinis ornamentis indicantur.

ἔγραψε τὸ ἱερὸν σύμβολον καὶ ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει δευτέρα οἰκουμένη συνόδος ὑπὸ τοσούτων ἁγίων καὶ θεοφόρων πατέρων συγκροτηθεῖσα ἐτελείωσεν τὸ ἱερὸν σύμβολον τῆς ὀρθόδοξου πίστεως· λέγουσι· Καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον. Μετὰ δὲ τὴν δευτέραν ταύτην σύνοδον αἱ λοιπαὶ ἁγίαι οἰκουμένικαι σύνοδοι μέχρι τῆς ἰσίδωρης ἀπεδέξαντο¹⁾ τὸ ἱερὸν τοῦτο σύμβολον, ἕκαστ' ἄριστον ἢ πρῶτον καὶ ἐτελείωσεν ἢ δευτέρω καὶ ἔχει μόνον τὴν προσθήκην ἢ τὴν ἀφαίρεσιν τι τὸ παρὰ τὴν ἐν ἡδύλοισιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς τοιμῶνας· προσθήκην ἡντικαθεύσαν ἀπαγορεύει βήτας· Ὥριστα γάρ, φησὶν, ἡ ἁγία σύνοδος μηδὲν ἐξείναι προστιθέναι, καὶ τὰ λοιπὰ.

Συμφέρει τῆ διδασκαλίᾳ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆ νομοθεσίᾳ τῶν οἰκουμένων συνόδων ἀκολουθοῦντας· καὶ οἱ ἱεροὶ καὶ θεοφόροι πατέρες τῆς ἐκκλησίας· μὴ ἀδιδάξαν²⁾ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. Καὶ πρῶτον ὁ μέγας καὶ θεὸς Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης εἰς τὸ Περὶ ἡνωμένης καὶ διακεκριμένης θεολογίας λέγει³⁾· Καὶ οὐδὲ ἐκ αὐτοῦ εἶ⁴⁾, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας τὸ ἐν· ἢ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται⁵⁾. Δεύτερον ὁ Ἰουστίνος καὶ φιλόσοφος καὶ μάρτυς εἰς τὸν λόγον ὅπου ἐπιγράφεται· Ἐκθασίς· περὶ ὀρθῆς ἡμολογίας, φέρωντας⁶⁾ τὸ βήτον τοῦ ἀποστόλου Παύλου λέγει· Ὑμεῖς δὲ οὐ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου ἐλάβετε, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς. Εἶτα λέγει κατωτέρω· Τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ἢ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται. Τρίτον ὁ μέγας Ἀθανάσιος εἰς τὸ ἅγιον αὐτοῦ σύμβολον⁷⁾· Τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀπὸ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον, οὐ δεδημιουργημένον· οὐτε γεγεννημένον, ἀλλ' ἐκπορευτόν. Καὶ ἀγκαλιὰ⁸⁾ οἱ ἐναντίοι ἐπιχειροῦσι· νὰ δείξουν, ὅτι ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος μὴ τὴν προσθήκην καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἔγραψε τὸ σύμβολον, ὅμως ἐλέγχονται ψευδόμενοι, τοῦτο μὲν ὅτι τὰ σφραγισμένα παλαιὰ χειρόγραφα βιβλία τοῦ ἁγίου τῆν τοιαύτην προσθήκην ἐν τῇ ἔχουσι, τοῦτο δὲ ὅτι ἂν εἶχον τοιοῦτον ἐπιγράμμα σφοδρῶν καὶ ἰσχυρῶν αἱ Λατῖνοι πρὸς βοήθειάν τους, τὴν μαρτυρίαν δηλαδὴ τοιοῦτου ἁγίου, πῶς ἐν ἐτόλμησαν νὰ τὸ προβάλλουν εἰς τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ καλουμένην σύνοδον; Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ ἐλεγχθῶσι ψευδόμενοι⁹⁾ ὑπὸ τῶν τότε ἐκεῖ ἐσφραδίζοντων, τὸ ἐπιώπησαν. Ἐκτὸς δὲ τούτων καὶ τὰ μετὰ ταῦτα εἰς τὸν ἔκδοθέντα τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου βιβλία γραμματολατικῶς εἰς τοὺς ἔχοντα φαίνονται εἰς μὲν τὸ ἑλληνικὸν ἀνευ προσθήκης, καθὼς ὁ ἅγιος καὶ τὸ ἔγραψε καὶ τὸ ἔφρασε, εἰς δὲ τὸ λατινικὸν μὴ τὴν προσθήκην, καθὼς ἐκείνη ὅπου τὰ μεταγλωττίσαν ἠδύλοισιν νὰ τὸ νοθεύσουν. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἄλλων ὀρθῶν σκοπεύον ἐπισκοπώμενα τοῦ ἁγίου φανερῶν καὶ ἀνεπιβόλων εἶναι, ὅτι ἐκ τοῦ πατρὸς ἀδεδείξαν ἐκπορευόμενον τὸ πνεῦμα καὶ οὐκ ἐκ τοῦ υἱοῦ. Πλὴν διὰ νὰ ἐπιστηρίσωμεν ἐξ ὑπαρκτοῦ τοῦ ἐναντίου, ἔστιν κατ' ὑπόθεσιν ὁ ἅγιος οὗτος καὶ ἔγραψεν εἰς τὸ σύμβολον τὴν προσθήκην (τὸ ὅποιον

conceptum, idemque sacrum orthodoxae fidei symbolum a secunda Constantinopolitana oecumenica synodo absolutum est. Dicunt coetus illi tot sanctis ac divino numine afflatis constantibus patribus; Et in spiritum sanctum qui a patre procedit. Post alteram vero illam synodum cetera sacra concilia oecumenica ad septimum usque sacrum illum symbolum, a primo inceptum et ab altero absolutum, probavere; atque non solum ne quidquam addatur detrahaturve omnino prohibuere, verum etiam eos, qui quicquam addere sustinuisissent expresse cohibere: decrevit enim, inquirunt, sacra synodus non licere cuiquam adjicere¹⁾, et quae sequuntur.

Christi doctrinam conciliorumque oecumenicorum sententiam plane sequentes sancti quoque ac divini ecclesiae patres nos docuerunt spiritum sanctum e patre procedere. Atque primo quidem divus ac magnus Dionysius Areopagita in libro *De unita distinctaque theologia* dicit: *Tu autem idem ipse es, et illud: Spiritus veritatis qui est, qui a patre procedit*. Secundo Justinus et philosophus et martyr in opere quod inscribitur: *Expositio rectae confessionis*²⁾ illud Pauli apostoli adducens: *Vos vero, ait, non spiritum mundi accipistis, sed spiritum qui est ex Deo et patre*. Et infra dicit: *Filius spiritus veritatis, qui a patre procedit*. Tertio Athanasius magnus in sacro suo symbolo: *Spiritus sanctus qui a patre procedit: non creatus nec genitus, sed procedens*. Et quamvis adversarii ostendere temptent, sanctum Athanasium cum additamento *Filiusque* symbolum scripsisse, tamen mendacii manifestantur, tum quod sancti hujus veteres codices manuscripti huc usque servati additamentum illud non habent, tum quod ad firmandum suam sententiam grave illud ac probabile argumentum, illius iniquus sancti testimonium, si habuissent Latini, quomodo id producere in synodo Florentina dicta ausi non essent? At enim istud tacuerunt ne mendacii ab iis manifestarentur, qui ibi tum aderant. Adde quod sancti Athanasii opera, quae postea anno MDCI graece ac latine typis excusae sunt³⁾, in graeco quidem sine additione vulgantur, juxta sancti scriptionem ac sententiam, in latino vero cum additione, secundum consultam interpretum depravationem. Imo vero ex sancti dictis passim occurrentibus citra controversiam comperitur id eum sensisse, quod spiritus e patre procederet, non e filio. Nihilominus ut plenius aeque os adversariorum opprimamus, hunc sanctum ponamus in symbolo scripsisse (quod apertum mendacium est, ut diximus, ac in sanctum criminatio), quanti unius sancti sensus valet ad communem ecclesiae sententiam et opinionem evertendum, quae a sacro evangelio, ab oecumenicis conciliis ac tanti sanctorum patrum coetus testimoniis firmatur?

¹⁾ ἀπεδέξαντο AB.

²⁾ ἰδιόθεν A.

³⁾ Dionys. Areopag. de div. nomin. II, 1.

⁴⁾ Pa. 101, 98.

⁵⁾ Joh. 15, 26.

⁶⁾ φέρωντας B. Aluditor ad I Cor. 2, 12. et ad Joh. 14, 15, 18.

⁷⁾ Pseudo-Athanas. Patr. Gr. XXVIII, 1584.

⁸⁾ ἐν καλῇ A.

⁹⁾ ψευδόμενοι AB.

¹⁾ Pauciora haec verba e canonis septimo concilii Ephesini de prompta sunt: qui canon non post edicti alioquin et symboli niceni lectionem editus est, sed post lectum Chariti libellum et symbolum noster. Ceterum suspicio non deest totum hoc decretum esse additamentum valde dubiae originis. Qua de re confer, si lubet, J. B. Pitru, *Juris ecclesiastici Graecorum historiae et monumentis*, t. I (Romae, 1864), p. 621.

²⁾ Longe ab aetate Justiniani, sed longius multo a sancti martyris animo distat noster illa fidei expeditio, e qua locus quidam hic in medium profertur: quem vide inter opera Justiniani opera apud Migne, Patr. Gr. VI, 1217 A.

³⁾ Haec quoque latine tantum esse fuerunt Athanasii opera, cum, anno 1600, graeco primum Heidelbergae typis Hieronymi Commellini, in publicum prodierunt; hanc editionem non adeo accuratam multo alio observaverunt, quae Graeci nostri, si voluissent, edito esse potuissent.

είναι προφανές φεδός και ουκοφανία κατά το
 ἅγιον, ὅς ἐστιν, ἢ ἰσχυρὸν ἐνός ἁγίου γέννησιν καὶ
 ἀνατρέψῃ τὴν κατὰ τῆς ἐκκλησίας γέννησιν καὶ
 δόξαν, ὅπου βασιλεύει ἀπὸ τῶν ἁγίων εὐαγγελίων, καὶ
 οἰκουμηνικῆς συνόδου καὶ τοσαύτης μαρτυρίας τῆς
 κοινότητος τῶν ἁγίων πατέρων;

Μετὰ δὲ τὸν ἅγιον Ἀθανάσιον ὁ Νεοκαισαρείας
 θεός Γρηγόριος εἰς τὸν λόγον, ὅπου γράφει περὶ
 πίστεως; λέγει: ¹⁾ Καὶ ἐν πνεῦμα ἐκ θεοῦ τὴν
 ὑπαρξίν ἔχον καὶ δι' υἱοῦ κερηνός τοῖς
 ἀνθρώποις; ²⁾ Μὲν τὸν ὁμοίον συμφώνως καὶ ὁ
 θεολόγος Γρηγόριος εἰς τὸν περὶ εὐταξίας λόγον ³⁾,
 Δέον, φησὶν, ἕνα θεὸν πατέρα γινώσκαι
 ἀναρχόν καὶ ἀγέννητον, καὶ υἱὸν ἕνα γε-
 γεννημένον ἐκ τοῦ πατρὸς, καὶ πνεῦμα ἐκ
 θεοῦ τὴν ὑπαρξίν ἔχον, παραχωροῦν πατρὶ
 μὲν ἀγεννησίας, υἱῷ δὲ γεννήσεως. Καὶ εἰς
 τὸν περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος λόγον λέγει: ⁴⁾
 Τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς
 ἐκπορεύεται. Καὶ ἀλλοχὸς ὁ αὐτός; ⁵⁾ Ἡμεῖς
 εἰς θεός, ὅτι μία θεότης, καὶ πρὸς ἐν τὰ ἐξ
 αὐτοῦ τὴν ἀναφορὰν ἔχει, καὶ τρία πιστεύ-
 ηται. Καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Κασσιός εἰς τὴν τρί-
 τὴν ἀπόκρισιν τῶν ἐρωτησίων αὐτοῦ λέγει: ⁶⁾
 Τὸ δὲ θεῖον καὶ πανάγιον πνεῦμα οὐ γεν-
 νητὸν μὲν, ἐκπορευτὸν δὲ καὶ αἰτιατὸν ἐξ
 αἰτίου τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον. Ὁ δὲ
 μέγας Βασίλειος εἰς τὴν ἐπιστολὴν ὅπου κἀμαί περὶ
 οὐσίας καὶ ὑποστάσεως λέγει: ⁷⁾ Ἐπειδὴ τοί-
 νυν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀφ' οὗ καὶ ἐκ
 τὴν κτίσιν ἢ τῶν ἀγαθῶν χορηγία κηράζει,
 τοῦ μὲν υἱοῦ ἔρηται, ἢ ἀδιαστάτως συγκα-
 ταλαμβάνεται, τῆς δὲ τοῦ πατρὸς αἰτίας
 ἐξημμένον ⁸⁾ ἔχει τὸ εἶναι, ὅθεν καὶ ἐκ-
 πορεύεται, τοῦτο γνωριστικὸν τῆς κατὰ τὴν
 ὑπόστασιν ἰδιότητος σημεῖον ἔχει, τὸ μετὰ
 τὸν υἱὸν ⁹⁾ καὶ οὖν αὐτῷ γνωρίζεσθαι καὶ
 ἐκ τοῦ πατρὸς ὑπεστάναι. Καὶ ἀλλοχὸς ὁ
 αὐτός; ¹⁰⁾ Ἔστι μὲν ὁ πατὴρ τέλειος ἔχων τὸ
 εἶναι καὶ ἀνενδεής, ῥίζα καὶ κηγή τοῦ υἱοῦ
 καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. Καὶ ἐν τῷ περὶ
 πνεύματος λόγῳ ¹¹⁾ Οὐδὲν ἔχον ἐν ἑαυτῷ
 ἀπικλητὸν, ἀλλ' ἀδίως πάντα ἔχον ὡς
 πνεῦμα θεοῦ καὶ ἐξ αὐτοῦ κερηνός; ¹²⁾ αἰτίον
 αὐτὸν ἔχον ὡς κηγήν ἑαυτοῦ, κἀκαίθην κη-
 γάζον.

Καὶ ὁ θεός Χρυσόστομος ἐν τῷ περὶ ἀκατα-
 λήπτου ¹³⁾ (ὁ ἰσχυρὸς τὸ πνεῦμα ἐξ αὐτοῦ ¹⁴⁾, τὸ
 δὲ πῶς ἐξ αὐτοῦ οὐκ ἐπίσταται. Καὶ ὁ Νύ-
 σσης Γρηγόριος εἰς τὸ λείον κερ. κατ' Εὐνομίου:
 Ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον δι' αὐτοῦ μὲν ἐκ-
 λάμπον (ἦγον διὰ τοῦ υἱοῦ), τὴν δὲ τῆς ὑπο-
 στάσεως αἰτίαν ἔχον ἐκ τοῦ πρωτοτύπου
 φωτός (ἦγον τοῦ πατρὸς). Ὁ αὐτός ἐν τῷ περὶ
 θεωνυμίας λόγῳ. Ἡδὲ ἐν τρισὶ προσώποις
 εἰς ἑστὶ θεός. Τὰ τοῦ ἀνθρώπου, φησὶ, πρό-
 σωπα πάντα οὐκ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ προσώ-

Præter sanctum Athanasium divus Gregorius Neo-
 caesariensis in libro quem de fide scripsit dicit: *Unus-
 que spiritus sanctus ex Deo assistentiam habens, et qui
 per Filium appropinquat hominibus.* Huic consentaneus
 Gregorius theologus in Oratione de Moderatione:
*Unum, inquit, Deum patrem agnoscere oportet prin-
 cipium expertem et ingentium, et unum filium ex patre
 genitum, et unum spiritum ex Deo substantiam ha-
 bentem, concedentem patri ingentem, filio vero generationem.* Atque in Oratione de
 Spiritu sancto: *Spiritus sanctus, qui a patre pro-
 cedit. Idem vero aliam: Nobis Deus unus est, quoniam
 una deitas; atque ad unum ea quae ex eo sunt
 referuntur, etiamsi tres personas credamus.* Cassarius
 autem frater ejus in responsione tertia Dialogorum
 suorum dicit: *Divinus autem sanctissimusque spiritus
 non est genitus quidem, sed procedit, atque ex ipso
 quod de patre procedit, a patre tanquam causa ori-
 tur.* Basilii Magni in Epistola quam scripsit
 De substantia et hypostasi: *Quoniam igitur, inquit,
 spiritus sanctus, a quo solus ex fonte honorum om-
 nium in creatas res largitas emanat, a filio quidem
 dependet, quocum sine ulla distantia mente compre-
 henditur; ex patre vero ut principio suspensum ha-
 beat esse, unde et procedit; hanc proprietatis, quae
 est secundum hypostasim, notam obtinet, ut post
 filium et cum ipso dignoscatur.* Et aliam idem:
*Est pater habens esse perfectum nec ullius indigens,
 radix ac fons filii et spiritus sancti.* Et in libro de
 Spiritu sancto: *Nihil habens in seipso adventitium,
 sed ex aeterno habens omnia tanquam spiritus Dei
 et ex ipso progressus; principium hunc habens tan-
 quam sui fontem, indeque scaturiens.* Divus Chry-
 sostomus tractatu de Incomprehensibili: *Neque spiritum
 ex ipso esse; quomodo autem ex ipso sit nescio.*
 Gregorius Nyssenus cap. XXXV contra Eunomium ¹⁾:
*Spiritus sanctus per eum quidem respicitur (scilicet
 per filium), principium autem hypostasios habet e
 prototypo luminis (videlicet e patre).* Idem libro de
 Divina nominatione ²⁾, quomodo in tribus personis
 unus sit Deus. In hominibus, inquit, personas
 omnes non ab eadem persona secundum continuum
 habent esse; eorum haec quidem ex illa, haec
 autem ex illa in multa et diversa esse super
 eausatis etiam causas. In sancta autem trinitate
 non ita; verum una eademque persona patris e
 quo filius generatur ac spiritus sanctus procedit;
 unde proprie unam causam cum iis quae ex ea sunt
 unum Deum vocare audent. Vide quomodo etiam
 hic unum idemque principium dicit, patrem scilicet,
 filium autem ac spiritum duo principia. Basilium

¹⁾ Celeber locus, de quo audire praestat doctissimum Le-
 quiennum, Dissert. prima Damascen. § 3. Videas etiam Patr.
 Gr. X. 568.

²⁾ ἐξ υἱοῦ κερηνός Α.

³⁾ Gregor. Nazianz. Orat. XXXII, 5.

⁴⁾ Id. Orat. XXXI, 2.

⁵⁾ Orat. cit. n. 18.

⁶⁾ Cassar. Dial. I, resp. 8; Patr. Gr. XXXVIII, 600 B.

⁷⁾ Basil. Epist. XLIII; Patr. Gr. XXXII, 329 C.

⁸⁾ ἐξημμένον Α.

⁹⁾ μετὰ τοῦ υἱοῦ Α.

¹⁰⁾ Basil. Contra Sabellianos Homil. XXIV, § 4; Patr. Gr.
 XXXI, 609 B.

¹¹⁾ Basil. Contra Eunom. lib. V, cap. ult.

¹²⁾ κερηνός Α.

¹³⁾ Chrysost. De Incompreh. homil. I, 3; Patr. Gr. XLVIII, 704.

¹⁴⁾ ἐξ αὐτοῦ em. Α.

¹⁾ Locus iste ubi sit, compertum nobis non est. attamen,
 si sententiam, non verba spectas, adeas lib. I contra Eunom.
 apud Migne, Patr. Gr. XLV, 369 A.

²⁾ Tractatum intellige de communibus notionibus apud
 Migne, t. cit. 180 B.

που κατά τὴν προσηχὲς ἔχει τὸ εἶναι¹⁾ (ἀλλὰ τὰ μὲν ἐκ τούτου, τὰ δὲ ἐξ ἐκείνου εἰς πολλὰ καὶ διάφορα εἶναι) πρὸς τοὺς αἰτιατοὺς καὶ τὰ αἰτία· ἐπὶ δὲ τῆς ἁγίας τριάδος οὐκ οὕτως· ἐν πρόσωπον καὶ τὸ αὐτὸ τοῦ πατρὸς, ἐξ οὗπερ ὁ υἱὸς γινώσκει καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται· διὸ κυρίως καὶ τὸν ἕνα αἴτιον μετὰ τὸν ἐξ αὐτοῦ αἰτιατὸν ἕνα θεὸν φερὲν τεθαρρηκότες· Ὅρα πῶς καὶ ἐνταῦθα ἕνα καὶ μόνον λέγει αἴτιον τὸν πατέρα, τὸν δὲ υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα δύο αἰτιατά. Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος²⁾· Τὸ δὲ πνεῦμα τῆς ἀληθείας ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται διδραχθέντες, ἐκ τοῦ θεοῦ εἶναι ὁμολογοῦμεν αὐτίστως.

Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρεὺς (παρὶ τοῦ πνεύματος)³⁾· Καὶ προχέται μὲν ἡγουν ἐκπορεύεται καθάπερ ἀπὸ πηγῆς τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς· χορηγείται δὲ τῇ κτίσει⁴⁾ διὰ τοῦ υἱοῦ. Ὁ αὐτὸς εἰς τὴν ἐνωτικὴν ἐπιστολὴν ὅπου εὐρίσκεται εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς ἁγίας τρίτης συνόδου λέγει⁵⁾· Κατ' οὐδένα τρόπον σαλευσθῆναι κατὰ τιμῶν ἀνεχώρημα τὴν ὁρισθεῖσαν πίστιν, ἥτοι τὸ τῆς πίστεως σύμβολον, οὔτε μὴν⁶⁾ ἐπιτρέπομεν ἑαυταῖς ἢ ἀλλοῖς ἢ λέξιν ἀμαρτῶν τῶν ἐγκειμένων ἐκείσε ἢ μίαν γοῶν παραβῆναι συλλαβὴν, μεμνημένοι τοῦ λέγοντος⁷⁾· Μὴ μάταια ἔρα σιώνη, ἢ ἔθεντο οἱ πατέρες σου· οὐ γὰρ ἦσαν αὐτοὶ οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς, ὃ ἐκπορεύεται μὲν ἐξ αὐτοῦ, ἔστι δὲ οὐκ ἀλλότριον τοῦ υἱοῦ.

Καὶ ὁ μακάριος Δάμασος πάππας εἰς τὴν ἐπιστολὴν ὅπου γράφει πρὸς Παυλίνον τὸν ἐπίσκοπον Θεσσαλονικῆς λέγει· Εἰ τις μὴ εἰπῇ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ πατρὸς εἶναι ἀληθῶς καὶ κυρίως ὡς καὶ τὸν υἱόν, ἀνάθεμα ἔστω. Ὁ δὲ θεὸς Ἰερώνυμος εἰς τὴν ἐπιστολὴν ὅπου γράφει πρὸς τὸν Δάμασον λέγει· Πιστεύομεν καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ κατὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται ἀτίστως.

Τούτοις συμφώνως καὶ ὁ ἱερεὺς Ἀμβρόσιος Ἀβγουστίνος τε⁸⁾ καὶ Ἐπιφάνιος Κύπριος καὶ Γερμανὸς Κωνσταντινουπόλεως ἐκ τοῦ πατρὸς ὁμολογοῦσι τὴν τοῦ πνεύματος ἐκπόρευσιν· ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ θεὸς Δαμασκηνὸς σαφέστατα τὸν πατέρα μόνον αἴτιον καὶ ἀρχὴν καὶ πηλοῦσα τοῦ πνεύματος ἐν πολλοῖς τόποις ἀποφαίνεται· πρὸς δὲ τούτοις ὁ θεὸς καὶ ἱερεὺς Μάξιμος ὁ ἐν Ῥώμῃ εὐρισκόμενος εἰς τὸν μακρὸν Μαρτίνου τοῦ πάππας εἰς τοὺς χρ⁹⁾ χρόνους ἀπὸ Χριστοῦ γενήσεως. Οὗτος λοιπὸν ἐν τῇ πρὸς Μαρτίνον ἐπιστολῶν¹⁰⁾ Κύπριον ἐπιστολῇ φανεράνους¹¹⁾ πῶς ἐνέουσι οἱ ὁριτικοὶ διδασκαλοὶ ἡγουν ὁ Ἀβγουστίνος, Ἰερώνυμος, Ἀμβρόσιος, Λέων καὶ οἱ λοιποὶ, ἐπὶ δὲ καὶ ὁ θεὸς Κύριλλος, τὴν ἐκπόρευσιν τοῦ ἁγίου πνεύματος, λέγει, ἐπὶ πάντων ἐπίσταν ἕνα καὶ μόνον αἴτιον τὸν πατέρα τοῦ υἱοῦ καὶ πνεύματος· ἦτοι γὰρ Συμφώνους παρήγαγον χρήσεις Ῥωμαίων¹²⁾ κα-

Magnus: Spiritum autem unitatis ex patre procedere docet, ex Deo esse constitutum ante creationem.

Cyrillus Alexandrinus de spiritu: *Et profunditur quidem sic procedit tanquam a fonte a Deo et patre; tribuitur autem creaturae per filium. Idem epistola de unione quae in actibus est sacrae synodi tertiae: Nullo modo patitur, ut ab aliquo fides illa canonice sic fidei symbolum concutatur; neque enim est nobis aut ulli omnino alteri vel unam voculam ibi positam immutare, aut unam etiam syllabam praeterire permittimus, memores ejus qui dixit: Ne transferas terminos antiquos, quos posuerunt patres tui. Non enim ipsi locuti sunt, sed ipse spiritus Dei ac patris, qui procedit quidem ex ipso; est autem non alienus a filio.*

Beatus Damasus papa, epistola quam scripsit ad Paulinum episcopum Thessalonicensem¹⁾: *Si quis, inquit, non dixerit, spiritum sanctum de patre esse esse et proprie, sicut et filium, anathema sit.* Divus autem Hieronymus, epistola quam ad Damasum scripsit: *Credimus et in spiritum sanctum, qui a patre aeterno procedit.*

His etiam consentanei sanctus Ambrosius, Augustinusque et Epiphanius Cyprius et Germanus Constantinopolitanus processionem spiritus a patre constant. Divus itidem Damascenus patrem multis locis unam spiritus causam, principium, prolatorem apertissime declarat. Quibus adde divum, etiam Maximum qui Romae versabatur tempore Martini papae annis post Christum natum DCXL. Hic enim epistola ad Marinum Cypri episcopum explicans quoniam modo occidentales magistri, videlicet Augustinus, Hieronymus, Ambrosius, Leo et ceteri, divus itidem Cyrillus, spiritus sancti processionem intelligerent, eos fatetur omnes unum idemque sibi spiritusque principium agnoscerent, patrem; dicit enim: *Consentantis Latinerum patrum testimonio praetulerunt, praeterea etiam Cyrilli Alexandrini ac ejus sacra incubatione*

¹⁾ ἀλλὰ τὰ μὲν — ἀίτια εἶναι em. AB, quae verba tamen ad certam consequentiam omnino requiruntur.
²⁾ Basil. Epist. CXXV. 3; Patr. Gr. XXXII, 509 C.
³⁾ Cyril. Alexand. Epist. ad monachos de Symbolo; Mansi, Concil. Collect. V, 608.
⁴⁾ πρὸς Α.
⁵⁾ Cyril. Alex. Epist. 29 ad Joan. Antioch.; Patr. Gr. LXXVII, 180 D.
⁶⁾ μὴ μὲν Α.
⁷⁾ Protr. 28, 28.
⁸⁾ τὴ em. A.
⁹⁾ Pro ἐπίσκοπον ἡγο προβήντες; cf. Patr. Gr. XCI, 126 A.
¹⁰⁾ φανεράνους Α.
¹¹⁾ Ῥωμαίων Α.

¹⁾ Haec epistola, quae a Theodoro (Hist. eccl. V, 11) recitatur, titulus falso appositus est; et nisi diuinae hinc ab aliquo alio conductum esse, Theodoretus a fraude nequaquam excusari potest qui pro Antiochano Paulino Thessalonicensem debens ecclesiam, ex titulum de omni, ne ex hac Damasci epistola ad Paulinum scripta, hic catholice ecclesiae communiter cognoscitur saltem videtur. Nam certum est hoc tempore Achilium, non Paulinum, Thessalonicensem ecclesiam gubernasse. Vide Severini Hinc notam supra non et verba a Graecis nostris probata apud Mansi, Concil. Collect. III, 280 D.

τέρων, ἔτι γὰρ μὴν καὶ Κυρίλλου¹⁾ Ἀλεξανδρείας ἐκ τῆς κοινήσεως αὐτῶν πραγματικῶς εἰς τὸν εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην, εἰ ἂν οὐκ αἰτίαν τὸν υἱὸν κοινοῦντας²⁾ τοῦ πνεύματος, σφας αὐτοῦ; ἀπέδειξαν· μίαν γὰρ ἰσοσύν υἱοῦ καὶ πνεύματος τὸν πατέρα αἰτίαν, τοῦ μὲν κατὰ τὴν γέννησιν, τοῦ δὲ κατὰ τὴν ἐκπόρευσιν.

Ἐπειδὴ λοιπὸν αἱ ἄγαι οἰκουμηνικαὶ συνόδοι καὶ οἱ κατὰ μέρος ἄγιοι πατέρες³⁾ οὕτως ἐφῆλλον καὶ οὕτως ἐπίστατον καὶ ἐδιδάσκον, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ πατρὸς μόνον ἐκπορεύεται· καὶ οὐκ ἐκ τοῦ υἱοῦ, καὶ ὁμοίως δὲν ἦσαν αἰρετικοὶ καὶ σχισματικοὶ ἀπὸ τῆς καθόλου τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας· οὕτως φρονούντες, οὕτως εἶπε· ἄρα ὅσοι πιστεύομεν καὶ φρονούμεν καθὼς οἱ εἰρημίνοι τρισμακάριοι πατέρες· ἰσὺν σχισματικοὶ καὶ αἰρετικοὶ. Τοῦτο τὸ ἅγιον σύμβολον, ὅπου φυλάττεται μέχρι τῆς σήμερον εἰς τὴν ἀνατολικὴν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν χωρὶς προσθήκης, ἐφέλλει τότε καὶ ἡ τῆς παλαιᾶς· Ρώμης· ἐκκλησία καὶ πάντες· οἱ ὅποιοι τὸν ἅγιον ἐκκλησιαστικὸν πᾶσαι, ὡς περὶ ὁ Δάμασος, Συρίκιος, Ἀναστάσιος, Λέων, Ζώσιμος· ὁ Γραεκοῦ· καὶ Κελεστίνου· καὶ οἱ λοιποὶ, καὶ μετὰ παρελθούσων χρόνων πολλῶν ἄρχισιν καὶ ἱερωδοτοῦ τὴν καινοτομίαν. Καὶ ἐπειδὴ ἡσὺν πνευματικοὶ διδάσκαλοι· τῆς ἐκκλησίας· λέγοντες, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καθὼς ὅσον θεωρεῖται, χορηγεῖται, πέμπεται, ἀναρτῶνται· ἐκ τοῦ υἱοῦ, καθὼς ὁ θεὸς· Ἀδγουστίνος ἐν τῇ περὶ τριάδος· καὶ πνεῦς ἄλλοι, διὰ τοῦτο οἱ Λατῖνοι ἐνόμισον, ὅτι ἡ χάρις τοῦ παναγίου πνεύματος· καὶ ἡ δωρεὰ καὶ ἡ δόσις εἶναι ταῦτόν τῃ ὑποστάσει· καὶ τῇ εἰς προσώπων τοῦ ἁγίου πνεύματος. Καὶ λοιπὸν ἀπατηθέντες· καὶ τὴν δωρεάν ἀντὶ τῆς ὑποστάσεως· ἐνοήσαντες, λέγουσιν ἰσχυμένως· ὅτι ἡ ὑπόστασις τοῦ ἁγίου πνεύματος· ἐκπορεύεται· καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ· ἀμαρτάνουσι δὲ, ὅτι ἡ χάρις· καὶ ἐνέργεια καὶ δωρεὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος, μὴ τὸ νὰ εἶναι κοινὴ τῆς· ἁγίας τριάδος, κοινῶς πέμπονται καὶ ἐκ τῶν τριῶν προσώπων, καὶ κατὰ τοῦτο πέμπεται καὶ ὁ υἱός· τὸ πνεῦμα τοῦτοῦ τὴν ἐνέργειαν τοῦ πνεύματος· ἡ ὅποια εἶναι ἄλλο παρὰ τὴν ὑπόστασιν, ἐπειδὴ καὶ ἡ ὑπόστασις· εἶναι ἴδιον καὶ οὐ κοινόν, καὶ ἐπὶ τῆς ἁγίας· τριάδος· τὰ κοινὰ δὲν γίνονται ἴδια οὐδὲ τὰ ἴδια κοινὰ. Ὥστε καὶ ὅσας μαρτυρίας προβάλλουσιν εἰς ἡμᾶς· οἱ Λατῖνοι ἀπὸ τοῦ πατρὸς· τῆς ἐκκλησίας, εἰς τὰς ὅποιας φαίνονται νὰ εἶπον, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται· ἢ ἀναρτῶνται ἢ εἰδεται παρὰ τοῦ υἱοῦ, εἶναι· ἴδια ἐνοοῦνται ὑπὸ τῶν ἁγίων ἀντὶ τῆς χάριτος· δωρεᾶς· τε καὶ ἐνεργείας τοῦ ἁγίου πνεύματος, οὐ μὴν δὲ περὶ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ. Καὶ μέγιστα ἐπειδὴ οἱ Λατῖνοι δὲν κέμουν⁴⁾ διαφοράν τοῦ πέμπεται, ὅπου λαμβάνεται ἐπὶ τῆς χάριτος, καὶ ἐκπορεύεται, ὅπου λαμβάνεται ἐπὶ τῆς ὑποστάσεως, εὐκολὰ παραλογίζονται καὶ τῆς ἀρεθείας καὶ ἀληθείας διαμαρτάνουσι.

Καὶ ἀπὸ μὲν τῶν ἁγίων πατέρων τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν οἰκουμηνικῶν συνόδων, ἔτι δὲ καὶ αὐτῆς τῆς εὐαγγελικῆς φωνῆς τοῦ σωτῆρος φανερόν ἐγένετο, ὅτι ἡ ἐκπόρευσις τοῦ ἁγίου πνεύματος ἢ ὑποστατικῆ καὶ οὐσιώδης εἶναι ἐκ μόνου τοῦ πατρὸς. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Λατῖνοι θέλοντες νὰ μυστήσουν τὴν εὐαγγελίαν τοῦ υἱοῦ, προβάλλουσιν εἰς ἀπαρίαν ἕγχετα τινε τῆς θείας γραφῆς, τὰ ὅποια παρεξηγοῦνται· καὶ κατὰ γνώμην ἑαυτῶν ἐρμηνεύοντες σκαύθουσι νὰ ἀπατήσουν τοὺς ἀπλουστεροὺς καὶ ἀμαθευτέροους, ἰδοὺ ἐν συντόμῳ φέροντες· εἰς μέσον αὐτὰ εἶδομεν τὴν κρείουσαν ἀπάντησιν καὶ ὀρθὴν ἐρμηνείαν.

in sanctum Joannem ex apostolice; ac quibus non causam se ac auctoror. filium spiritus facere ostendunt. Unam quip. a filii ac spiritus causam venerunt patrem, illi quidem secundum generationem, hujus secundum processionem.

Cum igitur sacrae oecumenicae synodi ac singuli sancti patres id cocinerint, tenerint, docuerint, sanctorum nempe spiritum a solo patre non a filio procedere, nec tamen ita sentientes haeretici fuerint et ab universa Christi ecclesia segregati, neque nos ergo quotquot credimus ac sentimus quemadmodum dicti beatissimi patres schismatici ac haeretici sumus. Sacrum illud symbolum, quod hucusque ab orientali Christi ecclesia sine additamento servatur, olim etiam concinebatur ab ecclesia senioris Romae et a cunctis hujusce sedis sanctissimis pontificibus, a Damaso v. g., a Syricio, Anastasio, Leone, Zosimo viro Graeco, Celestino ac ceteris. Post multos autem transactos annos novitatem excogitare coeperunt. Atque cum Latini quidam ecclesiae doctores, ut sanctus Augustinus in opere de Trinitate et alii quidam, spiritum sanctum affirmarent sicut donum dari, tribui, mitti, effandi e filio, ideoque Latini putarunt spiritus sancti gratiam, donum, munus idem esse ac personam ipsam et hypostasim spiritus sancti. Errore igitur capti ac donum hypostasis loco habentes, immerito asserunt spiritus sancti hypostasim etiam e filio procedere. Atenim errant: nam spiritus sancti gratia, operatio, largitio, cum res sint sanctae trinitati communes, a tribus quoque personis communiter emittuntur, et hoc modo spiritus etiam a filio mittitur, spiritus iniquus operationem, quae alia est ac hypostasis. Etenim hypostasis proprium quoddam est, non commune: in sancta autem trinitate communia propria non sunt neque propria communia. Quapropter et testimonia quotquot nobis a Latinis obijciuntur, quibus ecclesiae patres videntur dicere spiritum sanctum per filium procedere, profundi, donari, de omnia a sanctis patribus accipiuntur pro spiritus sancti gratia, largitione, operatione, neque vero pro ejus hypostasi. Atque praesertim cum Latini haud ullum discrimen faciant inter *mittere*, quod pro gratia sumitur, ac *procedere*, quod adhibetur pro hypostasi, facile decipiuntur et ab accurata veritatis ratione aberrant.

Atque e sanctis quidem ecclesiae patribus et oecumenicis conciliis, praeterea etiam ex ipsa evangelica Salvatoris vocis compertum est, spiritus sancti personalem ac essentialem processionem esse e solo patre. Cum autem ad firmandam suam opinionem adductis quibusdam sacrae scripturae dictis negotium facessant, quibus detortis ac praepostere interpretatis simpliciores imperitioresque decipere nitantur, hic ea summam producimus apta responsione rectaque interpretatione adjecta.

¹⁾ Κυρίλλου Α.

²⁾ κοινοῦνται ΑΒ.

³⁾ πατέρες Α.

⁴⁾ κέμουν Β.

Ἡρώτων προβάλλουσι τὸ βιβλίον τοῦ εὐαγγελίου¹⁾. Ὅταν εἰλθῇ ὁ παρακλητός, ἐν ἑγὼ κέρψω ὑμῖν. Λέγουσι λοιπὸν, ἐν ἐκείνῃ ὁ υἱὸς τῆς πατρὸς, ἄρα καὶ ἐκπορεύεται.

Ἀλλὰ τοῦτο ἀκριβῶς ἐξηγήθη ἀνωτέρω καὶ ἔτι εἶναι χρεια περιστολογίας, ἐπὶ δηλαδὴ τὸ πᾶν ἐπὶ τῆς χάριτος λέγεται καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῆς ὑποστάσεως. Δεύτερον ὁ Χριστὸς εἶπεν²⁾. Ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήφεται καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. Ἐπειδὴ λέγουσι, τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ υἱοῦ λαμβάνεται, ἄρα καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐκπορεύεται.

Ἀλλὰ τὸ βιβλίον τοῦτο ἐξηγοῦσιν οἱ πατέρες τῆς ἐκκλησίας. Ὁ μέγας Ἀθανάσιος εἰς τὴν μετὰ Μακεδονίου διέλεξιν³⁾. Ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήφεται, δηλονότι ἐκ τοῦ ἐμοῦ πατέρος ἐκέρψεται γὰρ. Πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ ἐμὸς ἐστὶ λαμβάνειν δὲ τὸ αὐτὸ εἶπεν, οὐχ ὡς ἀγνοοῦν, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸν αἰτίον ἄγων τὴν τοῦ πνεύματος ἐνέργειαν τε καὶ χάριν. Ἴδοὺ λοιπὸν τὴν χάριν λέγει πῶς λαμβάνεται καὶ οὐχὶ τὴν ὑπόστασιν. Ὁ δὲ θεὸς Χρυσόστομος εἰς τὴν ἐξηγήσιν τοῦ εὐαγγελίου⁴⁾. Ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήφεται, λέγει, ἦτοι ἐκ τοῦ χαρίσματος τοῦ εἰς τὴν σάρκα τὴν ἐμὴν εἰλθόντος ἢ ἐπὶ ἀπὸ τῆς γνώσεως. ἢ καὶ ἐγὼ οὐχ ὡς δεόμενος οὐδ' ὡς παρ' ἑτέρου μαθὼν, ἀλλ' ὡς μίαις οὐσίας καὶ τῆς αὐτῆς μίαι ἢ ἐμοῦ καὶ ἐκείνου διδασχὴ καὶ διδασκαλία ἦτοι συνειδήσει τοῖς ἐμοῖς ἐρεῖ, τοῦτέστιν ἄπαρ εἶπον ἐγὼ, ταῦτα ἐκείνος ἐρεῖ. Λαμβάνεται λοιπὸν παρὰ Χριστοῦ τὸ πνεῦμα σοφίας καὶ διδασκαλίας, ὅχι πῶς δὲν τὰ εἶχε (πάντα γὰρ ταῦτα εἶχεν ὡς ἑμοῦσος τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ). ἀλλ' ἵνα δεῖξῃ ὁ Χριστὸς τοῖς ἀποστόλοις, ὅτι ὁ παρακλητός ὁ μὲλλον ἐρχομενὸς πρὸς αὐτοὺς οὐκ ἐστὶ ἐναντίος τῷ αὐτοῦ διδασχῇ οὐτε θέλει διδάξῃ ἀλλὰ παρὰ ὅσα καὶ αὐτὸς εἰδὶκατε, διδοὶ σύμφωνος ἄν καὶ ἑμοῦσος τῷ υἱῷ σύμφωνά τοις παρ' ἐκείνου λεγομένοις; θέλει διδάξῃ διὰ τοῦτο λέγει⁵⁾. Ὅσα ἂν ἀκούσῃ λαλήσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήφεται. Καὶ ὁ μακάριος Κύριλλος ἐν Θεσσαλονικεῖ λέγει⁶⁾. Ἐπειδὴ γὰρ ἐμὸς ἐστὶν ὁ πατὴρ ἀποκλήρωσας οἰκονομίαν ἀναβαίνειν πρὸς τὸν πατέρα πέμψειν τε ὑπέσχετο τὸν παρακλητὸν τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς, ἵνα μὴ τις ὑπολάβῃ, ὅτι τὰ μὴ κατὰ γνώμην αὐτοῦ⁷⁾ διδάξῃ κατὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἄγιον, δεικνύς τε σαφῶς, ὅτι πᾶν πνεῦμα αὐτοῦ ὑπάρχον, τὰ ἐξ αὐτοῦ κελίον διακονήσῃ βήματα, οὐ λαλήσει (φησὶν) ἀπ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ λαλήσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήφεται. Ὁ αὐτὸς κελίον⁸⁾. Ὁ δὲ γὰρ τοῖς⁹⁾ φύσεως εἰδήλου διαφορὰν ἑαυτοῦ τε πατρὶ καὶ τοῦ ἀγίου¹⁰⁾ πνεύματος λέγων¹¹⁾ ὁ υἱὸς, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήφεται καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν, ἀλλ' ὅτι λόγους κερήσεται; τοῖς αὐτοῦ διὰ τὸ τῆς οὐσίας ταύτης καὶ εἰς ἄπαν ἰσοφύεις ἰσοεργὸν τε καὶ ἰσοεπὲς. Καὶ ὁ Ἐπιφάνιος εἰς τὸν Ἀγκυραίων λόγον¹²⁾. Ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήφεται, φησὶν, ἵνα μὴ ἀλλότριον νομισθῆται πατρός μηδὲ υἱοῦ, ἀλλὰ τῆς αὐτῆς οὐσίας καὶ τῆς αὐτῆς θεότητος.

Obstant primo illud evangelii: Cum venerit paracletus, quem ego mittam vobis. Illum ergo dicunt, cum a filio mittatur, etiam ab eo procedere.

Id autem satis explicitum est supra nec supervacaneo sermone indiget, verbum nempe mittere de gratia accipi, non de hypostasi.

Secundo Christus dicit: De meo accipiet et annuntiabit vobis. Si, inquam, spiritus a filio accipit, profecto ex eo quoque procedit.

At dictum illud interpretantur ecclesiae patres. Athanasius Magnus colloquio cum Macedonio: Ille de meo accipiet, nempe de patre meo. Haec enim subiungit: Omnia quae patris sunt, mea sunt. Accipere autem illum dicit, non ex ignorantia, sed quod spiritus operationem et gratiam ad auctorem referat. En igitur dicit quod ille gratiam accipit, non hypostasim. Divus autem Chrysostomus commentario in evangelium: De meo accipiet, inquit, nempe de gratia quae in carnem advenit, sive de illa ipsa quam ego habeo cognitionis; non quasi egerit vel ab alio doceat, sed quod una eademque sit cognitio... Una est et mea et illius doctrina ac disciplina; scilicet; verbis meis consona dicit, id est, quae ego dixi, et ille dicit. A Christo igitur spiritus accipit sapientiam ac doctrinam, non quod non habuerit (haec enim omnia habebat tanquam patri filioque consubstantialis), sed ut apostolis ostendat Christus, paracletum, qui ad eos venturus esset, suae doctrinae iniquum non fore neque alia, praeter ea omnia quae docuisset ipse, esse docturum. Nam filio consentaneus cum sit ac consubstantialis, quae iam dixerat, iam consentanea et ille docturus erat. Quapropter ait: Quaecumque audierit, loquetur, quia de meo accipiet. Et beatus Cyrillus in Thesaurio ait: Cum enim absoluta sua administratione in carne accessurus esset ad patrem, promisit se missurum paracletum suis discipulis, ne quis suspicaretur doctrinam spiritus sancti alienam a sua fore; ostendens manifeste quod, cum spiritus ex eo esset, verba quoque ex ipsa administraret. Non loquetur, inquit, ex seipso, sed quaecumque audierit loquetur, quia ex meo accipiet. Iterum idem: Non enim naturas differentiam innumbat filius, cum de se et spiritu diceret: Quis de meo accipiet et annuntiabit vobis; sed suis verbis utitur propter identitatem substantiae et omnimodam naturae et loquendi operandique aequalitatem. Epiphanius quoque in Ancorato: Et de meo, ait, accipiet, ut ne alienus a patre vel filio crederetur, sed ejusdem substantiae ac divinitatis.

¹⁾ Joh. 15, 26.

²⁾ Joh. 16, 24.

³⁾ Athanas. contra Macedon. dial. I, 16; Patr. Gr. XXVIII, 1317 C.

⁴⁾ Chrysost. in Joh. homil. 78, 8; Patr. Gr. LIX, 464 D.

⁵⁾ Joh. 16, 18.

⁶⁾ Cyrill. apud Migne, Patr. Gr. LXXV, 608 B.

⁷⁾ αὐτοῦ αὐτῷ ΑΒ.

⁸⁾ Cyrill. de 20. Trinit. dial. VII; Patr. Gr. LXXV, 1150 D.

⁹⁾ καὶ τὸ ΑΒ.

¹⁰⁾ ἑαυτοῦ καὶ πατρὶ τοῦ ἀγίου ΑΒ.

¹¹⁾ λέγει Α.

¹²⁾ Epiph. Ancorato, p. 9; Patr. Gr. XLIII, 99 B.

Τρίτον προβάλλουσιν, ὅτι ὁ Χριστός λέγει¹⁾: Εἰ δὲ ἐν αὐτῷ θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια. Αἰ γουσαν λοιπὸν εἶναι, ἐπειδὴ δάκτυλος μὲν λέγεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὁ δὲ υἱὸς βραχίων τοῦ πατρὸς κατὰ τὸν ψαλμὸν²⁾. Σὺ δὲ ὁ βραχίων μετὰ δυναστείας, καὶ τὸν εὐαγγελιστὴν Λουκᾶν³⁾. Ἐποίησε κράτος ἐν βραχίονι αὐτοῦ, καθὼς ὁ δάκτυλος ἐκπορεύεται ἐκ τῆς χειρὸς, οὕτως καὶ τὸ πνεῦμα ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ υἱοῦ.

Ἀπαντῶμεν δὲ καὶ πρὸς τοῦτο, ὅτι ὁ μὲν υἱὸς βραχίων ἀληθῆς λέγεται, δάκτυλος δὲ τὸ πνεῦμα ἐπὶ μὲν τῆς ὑποστάσεως ἀνοούμεθα, ἐπὶ δὲ τῆς ἐνεργείας καὶ ταύτης μιᾶς ὁμολογοῦμεν. σημαίνει γὰρ τὴν μίαν καὶ μόνην ἐνεργείαν ἤτοι δύναμιν τοῦ πνεύματος κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον ἐν τῷ κατ' Ἐδνομίῳ πῆκτε⁴⁾. Ὁ δάκτυλος τοῦ θεοῦ ἐν τούτοις τοῖς ὑπὸ Μωσέως καὶ τοῖς τοῦ κυρίου σημείοις εἴρηται τὸ πνεῦμα, οὐχ ὅτι μικρὰ τίς ἐστὶ τῷ θεῷ συνοδὸς δύναμις καθάπερ σώματι δάκτυλος, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν τι τῶν κατὰ διαίρεσιν χαρισμάτων ἐστὶ καὶ τὸ τῶν ἰαμάτων, τὸ ἐντι καὶ οὐχὶ τὰ ἅλα τοῦ πνεύματος χαρίσματα δάκτυλον καλεῖ. Ταῦτα βραβαιοὶ καὶ ὁ θεὸς Ἀθανάσιος· εἰς τὴν ἐν Νίκαιῃ πρὸς Ἄριον διέλεξιν λέγων⁵⁾: Ἀναλογισασθε· θέλησον⁶⁾ τὴν περὶ τοῦ υἱοῦ συνοδοιπορήσαν⁷⁾ συνεξέτασιν, καὶ εὐρήσεις τὴν ἀδελφὸν τοῦ ἁγίου πνεύματος δύναμιν ὁμοούσιον τῷ πατρὶ διὰ τὸ⁸⁾ δάκτυλον αὐτὸν εἰρησθεῖ. Καὶ ὁ θεὸς Κύριλλος ἐν ἠγασαυροῖς⁹⁾: Οὐκ οὐκ οὐκ ἀλλότριον οὐδ' ἀπεξενωμένον τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τῆς θείας οὐσίας φαίνεται, (ἀλλ') εἰς αὐτῆς καὶ ἐν αὐτῇ φυσικῶς. Ὁσαπερ οὖν καὶ ὁ τοῦ σώματος δάκτυλος ἐν τῇ χειρὶ ὁμοφυῆς αὐτῇ, καὶ ἡ χεὶρ αὐτῆς πάλιν ἐν τῷ σώματι οὐχ ἑτερουσίως πρὸς αὐτὸ τυγχάνουσα. Φανερὸν λοιπὸν ἐγένετο ἐκ τῶν εἰρημένων διδασκάλων, ὅτι ὁ δάκτυλος σημαίνει τὴν ὁμοουσιότητα καὶ τὴν δύναμιν καὶ ἐνεργείαν τοῦ παναγίου πνεύματος καὶ οὐ τὸ εἶναι καὶ τὴν ὑπόστασιν, καθὼς οἱ Λατῖνοι λέγουσιν.

Τέταρτον λέγουσιν, ὅτι ἐπειδὴ ὁ εὐαγγελιστὴς λέγει¹⁰⁾: Ἐνεφύσησε καὶ λέγει· αὐτοῖς· Ἄβρατα πνεῦμα ἅγιον κτλ., διὰ τοῦτο ἐφανέρωσεν, ὅτι ὁ υἱὸς ἐκπορεύει τὸ πνεῦμα.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τοῦτο πρόχειρος ἡ ἀπάντησις ἐκ τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας, οἱ ὅποιοι κοινῶς διὰ τοῦ ἀμφοσμάτου ἔνοουσαι τὴν χεῖρ καὶ τὴν ἐνεργείαν τοῦ ἁγίου πνεύματος, οὐχὶ δὲ τὴν ὑπόστασιν. Ὁ μέγας Ἀθανάσιος εἰς τὴν κθ' ἐπιτομήν λέγει¹¹⁾: Πνεῦμα ἅγιον ὀνομάσκει οὐ τοῦ ἁγίου πνεύματος τὴν ὑπόστασιν (αὐτὸ γὰρ ἦν τε αἰεὶ καὶ ἐστὶ καὶ ἐσται), ἀλλὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος τὸ χάρισμα, ὅπερ κατὰ τὴν δεκάτην ἡμέραν τῆς ἀναλήψεως, πεντηκοστὴν δὲ τῆς ἀναστάσεως ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ μαθητὰς καταποίησε. Καὶ ὁ ἱερεὺς Κύριλλος ἐν ἠγασαυροῖς¹²⁾: Μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀναβίωσιν ἐνεφύσησε τοῖς αὐτοῦ μαθηταῖς λέγων· Ἄβρατα πνεῦμα ἅγιον, ἵνα πάλιν ἀναμορφωθέντες εἰς τὴν εἰς ἀρχῆς

Tertio Christum dixisse objiciunt: Si in digito Dei spiritus emanavit. Cum igitur, inquit, patris digitus vocetur spiritus sanctus, filius autem brachium, juxta illud psalmi: Tuus brachium cum potentia, et Lucæ evangelistæ: Fecit potentiam in brachio suo, sicut digitus e manu, sic et spiritus e illo procedit.

Ad hæc autem respondemus, filium quidem vero dici brachium; ad spiritum autem quod attinet, eum negamus vocari digitum ratione hypostasis, ratione vero operationis hæcque unius concedimus; significat enim unam tantum operationem, virtutem nempe spiritus, secundum Magnum Basilium in quinto contra Eunomium: *Dei digitus in iis quæ a Moyse et Domino factæ sunt signis dictus est spiritus, non quod sit exigua quædam potentia una cum Deo existens, quæmodò in corpore digitus, sed quod ex iis illius donis quæ per divisionem sunt unum aliquod est signorum ac sanationum donum; propterea unum aliquod, non universa spiritus dona digitum vocat.* Id corroborat et divus Athanasius in colloquio contra Arium Nicææ habito: *Recogitare velis quæ de filio in itinere disputata sunt, inveniesque æternam sancti spiritus virtutem consubstantialitatem esse patris, eo quod digitus dictus ipse fuerit.* Et divus Cyrillus in Thesaurò: *Quocirca non est alienus vel extraneus a divina natura spiritus sanctus, sed ex ipsa, et in ipsa naturaliter. Sicut igitur digitus in manu ejusdem naturæ cum ipsa est, ita vicissim et manus in corpore nequaquam diversæ substantiæ ab ipso corpore est.* Ex dictis ergo doctoribus exploratum habetur per digitum significari consubstantialitatem, virtutem, operationem spiritus sancti, non autem hypostasim, sicut Latini volunt.

Quarto asserunt quod, cum evangelista dicat: *Flavit in eis et dicit eis: Accipite spiritum sanctum,* etc., his verbis spiritum a filio procedere significavit.

At hæc etiam in re præsto est responsio ex ecclesiæ patribus, qui per inspirationem intelligunt spiritus gratiam operationemque, non vero hypostasim. Dicit Athanasius magnus quæstione XXIX: *Spiritum sanctum cum vocat, non sancti spiritus indicat hypostasim (hæc enim erat ante, et est, et erit), sed spiritus sancti donum, quod post ascensionem decimo, post resurrectionem vero quinquagesimo die venit super discipulos Christi.* Et sanctus Cyrillus in Thesaurò: *Post resurrectionem a mortuis inspiravit discipulis suis dicens: Accipite spiritum sanctum, ut reformati ad pristinam imaginem conformes creatori natura per participationem spiritus feremus.* Et Basilus magnus ad Amphilochem: *Domine renovans hominem eiusque iterum reddens gratiam, quam ex afflatu Dei acceptam amiserat,*

1) Luc. 11, 20.
 2) Ps. 88, 14.
 3) Luc. 1, 61.
 4) Basil. contra Eunom. V; Patr. Gr. XXIX, 716 C.
 5) Athanas. Diopat. contra Ar., 49; Patr. Gr. XXVIII, 496 C.
 6) θέλησον ἕλεσον Α.
 7) συνεξέτασιν.
 8) αὐτὸ τὸν Α: αὐτὸ τοῦ Β.
 9) Cyril. Thesaur. XXXIV; Patr. Gr. LXXV, 577 A.
 10) Joh. 20, 22.
 11) Athanas. Quæst. 29 in Nov. Test.; Patr. Gr. XXVIII, 730 C. Pre κθ' legitur in utroque codicibus: θ'.
 12) Cyril. Thesaur. XXXIV; Patr. Gr. LXXV, 585 A.

εἰκόνα σύμμορφοι φαινόμεθα τῷ πατρὶ-
 ηκότι διὰ τῆς μετοχῆς τοῦ ἁγίου πνεύ-
 ματος. Καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τοῖς πρὸς Ἀρ-
 φιλόγιον¹⁾. Ἀνακαινίζων τὴν ἀνθρώπων ὁ
 κύριος καὶ ἦν ἀπόλασος χάριν ἐκ τοῦ ἁφου-
 σήματος τοῦ θεοῦ, ταύτην πάλιν ἀποδιθεὶς
 ἁφυσήσας εἰς τὸ πρόσωπον τῶν μαθητῶν,
 τί φησι; Λάβετε πνεῦμα ἅγιον.

Πρὸς τοῦτους προβάλλουσιν, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ
 ἅγιον λέγεται πνεῦμα τῆς ἀληθείας²⁾, ὁ δὲ
 Χριστὸς ὅστιν ἡ ἀλήθεια κατὰ τὸ εἰρημάνον³⁾. Ἐγὼ
 εἶμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ· ἔτι
 δὲ καὶ πνεῦμα Χριστοῦ κατὰ τὸν ἀπόστολον·
 Εἴ τις πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει⁴⁾· καὶ νοῦς
 Χριστοῦ κατὰ τὸ⁵⁾. Ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸ
 πνεῦμα τοῦ υἱοῦ εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν⁶⁾.
 Ἐπειδὴ λοιπὸν λέγεται πνεῦμα ἀληθείας, πνεῦμα
 υἱοῦ, πνεῦμα Χριστοῦ, νοῦς Χριστοῦ, ἐκπορεύεται
 ἀπὸ καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ.

Ἀλλὰ τούτων πάντων τὴν λύσιν ἱκανῶς διδόντων
 ὁ μέγας ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριος εἰς τὸν περὶ τοῦ ἁγίου
 πνεύματος λόγον, ἐνθα φησὶν⁷⁾. Ἐγὼ μὲν φρίττω
 τὸν πλουτοῦν ἐνοῶν τῶν κλήσεων καὶ καθ'
 ὅσων ἐνομάτων ἀναίσχυτον ὄντων· τῷ πνεύ-
 ματι ἀντιπίπτοντες· πνεῦμα θεοῦ λέγεται,
 πνεῦμα Χριστοῦ, νοῦς Χριστοῦ, πνεῦμα κυ-
 ρίου, πνεῦμα υἱοθεσίας, πνεῦμα ἀληθείας,
 δάκτυλος θεοῦ καὶ τὰ λοιπὰ, εἰς ἔμφασιν
 οἷμα· τοῦ ἁφουσίου. Καὶ ὁ ἅγιος Ἀναστάσιος
 ὁ Συναίτης, εἰς τὸν περὶ ὁρθῶν δογμάτων λόγον⁸⁾. Τὸ
 πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγεται πνεῦμα θεοῦ, πνεύ-
 μα Χριστοῦ, πνεῦμα υἱοῦ, δεκνύοντος· δι'
 ὧν τοῦ λόγου τὴν φυσικὴν συγγένειαν
 τῆς θεότητος. Καὶ ὁ θεὸς Λαμασκηνὸς εἰς τὸν
 λόγον τοῦ μεγάλου σαββάτου⁹⁾. Πνεῦμα ἅγιον
 τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς· ὡς ἐξ αὐτοῦ ἐκπορευ-
 ὄμενον, ὅπερ καὶ τοῦ υἱοῦ λέγεται ὡς δι'
 αὐτοῦ φανερούμενον καὶ τῆ κτίσεως μετα-
 διδόμενον, οὐκ ἐξ αὐτοῦ τὴν ὑπαρξίν ἔχον.
 Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς εἰς τὸ ἴσον κεφ. τοῦ ἀβραμίου¹⁰⁾.
 Τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον πνεῦμα πατρὸς ὡς ἐκ
 πατρὸς ἐκπορευόμενον, υἱοῦ δὲ πνεῦμα οὐχ
 ὡς ἐξ αὐτοῦ, ἀλλ' ὡς δι' αὐτοῦ¹¹⁾ ἐκ πατρὸς
 ἐκπορευόμενον· μόνος γὰρ αἴτιος ὁ πατήρ.
 Ἐκ τῶν εἰρημάνων λοιπὸν μαρτυριῶν τῶν ἁγίων
 φανερὸν ἐγένετο, ὅτι τὸ πνεῦμα λέγεται υἱοῦ πνεῦμα
 διὰ τὴν οικειότητα τῆς φύσεως καὶ τὸ ὁμοούσιον,
 οὐχὶ δὲ διὰ τὸ ὑποστατικῶς ἐξ αὐτοῦ ἐκπορεύεσθαι,
 καθὼς οἱ Λατῖνοι φρονοῦσιν.

Εἰ δὲ καὶ ἠθέλων ἐπιφέρει πάλιν εἰς ἀπορίαν,
 ὅτι εἰ οὕτως εἶχεν, ἔκπερ καὶ ὁ υἱὸς νὰ λέγεται
 υἱὸς τοῦ πνεύματος διὰ τὴν αὐτὴν οικειότητα, λέγο-
 μεν εἰς τοῦτο, ὅτι ἂν δὲν συνυπακούετο αὐτὸς μὲ τὸν
 υἱὸν ὁ πατήρ, ἐγένετο καὶ ἡ τοιαύτη ἀντιστροφή.
 Καὶ βεβαίως τὸν λόγον ὁ ἱερός Ἀδγουστίνος ἐν τῷ
 περὶ τριᾶδος¹²⁾. Οὐ λέγομεν τὸν υἱὸν τοῦ πνεύ-
 ματος, ἵνα μὴ πατήρ αὐτοῦ νομισθῆ τὸ
 πνεῦμα τὸ ἅγιον· διότι ἂν ἀντιστρέφοντες
 ἠθέλαμεν εἰπεῖν ὁ υἱὸς ἐκ τοῦ πνεύματος,

*cum inspirasset in faciem discipulorum, quid ait?
 Accipite spiritum sanctum.*

Objiciunt praeterea, sanctum spiritum dici spiri-
 tum veritatis, Christum autem veritatem esse secun-
 dum illud: *Ego sum vis, veritas et vita*; ac prae-
 terea etiam spiritum Christi secundum illud Apo-
 stoli: *Si quis spiritum Christi non habet, et mentem
 Christi juxta illud: Misit Deus spiritum filii sui in
 corda nostra*. Atqui cum spiritus veritatis dicatur,
 spiritus filii, mens Christi, profecto procedit quo-
 que ex ipso filio.

Sed harum difficultatum idoneam solutionem
 praebet Gregorius, vir in theologia magnus, ora-
 tione de spiritu sancto, ubi dicit: *Equidem ipse ad
 tantam nominum copiam, adversus quam frontem
 perficiant qui spiritui adversantur, totus corroboratur.
 Spiritus Dei dicitur, spiritus Christi, mens Christi,
 spiritus Domini, spiritus adoptionis, spiritus veritatis,
 digitus Dei et cetera, ad ostendendum; ut opinor, quod
 ejusdem essentiae sit*. Et sanctus Anastasius Sinaïta,
 tractatu de rectis dogmatibus: *Spiritus sanctus
 vocatur spiritus Dei, spiritus Christi, spiritus filii,
 quibus omnibus demonstrat divinus sermo naturalem
 cognationem divinitatis*. Divus quoque Damascenus
 oratione in sabbatum sanctum: *Spiritus sanctus
 Dei et patris, tanquam ex ipso procedens; qui et
 filii dicitur, ut qui per eum manifestetur et creatis
 rebus impertiat, non tamen ex ipso existentiam
 habens*. Idem capite XIII libri I: *Spiritus sanctus
 spiritus patris, ut qui ex patre procedat, quin filii
 quoque spiritus dicitur, non tanquam ex ipso, sed
 tanquam per ipsum ex patre procedens; solus enim
 pater auctor est*. Ex adductis igitur sanctorum
 patrum testimoniis pro comperto habetur, spiritum
 vocari spiritum filii ob naturae proprietatem ac
 consubstantialitatem, non autem quod ex ipso, ut
 sentiunt Latini, hypostatice procedat.

Atque si quidem ad negotium facessendum
 iterum objiciant, filium ipsum, si res ita se habe-
 ret, dicendum fore ob eandem proprietatem spiritus
 filium, respondemus, quod locus hujusmodi con-
 versioni sane daretur, nisi statim cum filio pater
 subintelligeretur. Quod argumentum firmat sanctus
 Augustinus, tractatu de Trinitate: *Non dicimus
 filium spiritus sancti, ne pater ejus intelligatur
 spiritus sanctus. Quoniam et si vicissim spiritus
 diceretur filius, statim subaudiretur ne esse patrem*

¹⁾ Basil. de Spirit. Sanct. XVI, 29; Patr. Gr. XXXII, 140 D.

²⁾ Joh. 16, 13.

³⁾ Joh. 14, 16.

⁴⁾ *ei τις — οὐκ ἔχει*, Rom. 8, 9.

⁵⁾ *κατὰ τὸ καὶ τὸ ἄβ.*

⁶⁾ *ἐξαπέστειλεν — καρδίας ἡμῶν*, Gal. 4, 6.

⁷⁾ Gregor. Naz. Orat. XXXI, 29.

⁸⁾ Anastas. Orat. I de SS. Trinitate, 29; Patr. Gr. LXXXVIII, 1206 A.

⁹⁾ Joh. Damascen. in Sabb. Sanct. § 4; Patr. Gr. XCVI, 606 B.

¹⁰⁾ Damascen. De fide orthod. lib. I, cap. 12 (non 13); Patr. Gr. XCV, 648 B.

¹¹⁾ *ἐκ τῆς ἐξ αὐτοῦ ἄ.*

¹²⁾ Augustin. de Trinit. lib. V, cap. 12; Patr. Lat. XLII, 648 B.

αὐθὺς ἐννοοῦμεν, ὅτι ὁ πατὴρ ἐστὶ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα, καὶ οὕτως ἡθελεν δοθῆναι δύο πατέρες τοῦ υἱοῦ, ὅπερ προφανῆς ἐστὶ βλασφημία.

Ἐπι λέγουσιν, ὅτι τὸ πνεῦμα λέγεται ἴδιον τοῦ υἱοῦ, καὶ ἐπειδὴ ἐστὶν ἴδιον αὐτοῦ, ἔρα καὶ ἐκπορεύεται ἐξ αὐτοῦ.

Ἄλλ' εἰς φανέρωσιν τῆς περὶ τούτου ἀληθείας φέρομεν εἰς μίσην τὸν θεῖον Κύριλλον καὶ τὸν μακάριον Θεοδοῦργον, οἱ ὅποιοι ἦσαν ἑσχατοὶ καὶ πρότεροι τῆς τρίτης συνόδου, διὰ τὰ γίνεσθαι τὸν υἱὸν τὸν ἐδόξαν ἢ καθόλου ἐκκλησία περὶ τοῦ ἴδιου καὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος. Λέγει γοῦν ὁ ἅγιος Κύριλλος εἰς τὴν ἐν τῶν (ἱ) κεφαλαίων¹⁾: Τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἴδιόν ἐστὶ τοῦ υἱοῦ. Ἀποκρίνεται εἰς τοῦτο ὁ Θεοδοῦργος²⁾: Εἰ μὲν ὡς ὁμοφυῆς καὶ ἐκ πατρὸς ἐκπορευόμενον ἔφη, οὐδομολογήσομεν καὶ ὡς εὐσεβῆ δεξόμεθα τὴν φωνήν· εἰ δὲ ὡς ἐξ υἱοῦ τὴν ἑσχατὴν ἔχον, ὡς βλάσφημον τοῦτο καὶ ὡς δυσσεβῆς ἀπορρίψομεν· πιστεύομεν γὰρ τῷ Χριστῷ λέγοντι, τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεσθαι, καὶ τῷ θεῷ Παύλῳ ὁμοίως φάσκοντι· Ἡμεῖς δὲ οὐ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου ἐλάβομεν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς. Τί δὲ πρὸς ταῦτα ἀπεκρίθη ὁ Κύριλλος; Ἐκπορεύεται μὲν γὰρ ἐκ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κατὰ τὴν τοῦ σωτῆρος φωνήν, ἀλλ' οὐκ ἀλλότριόν ἐστὶ τοῦ υἱοῦ. Ὡστε καὶ ὁ θεῖος Κύριλλος ὁμολογεῖ, ὅτι ἐκ τοῦ πατρὸς μόνον ἐκπορεύεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐστὶ δὲ οὐκ ἀλλότριον, ἀλλ' ἴδιον τοῦ υἱοῦ κατὰ τὸν τῆς φύσεως καὶ οὐσίας λόγον. Τὸ αὐτὸ βεβαίως καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος εἰς τὴν πρὸς Σαραπίωνα ἐπιστολήν³⁾: Εἰ γὰρ ἐπρόνοιον ὀρθῶς περὶ τοῦ λόγου, ἐπρόνοιον ὕψως καὶ περὶ τοῦ πνεύματος, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, καὶ τοῦ υἱοῦ ἴδιον ὄν, παρ' αὐτοῦ διδύεται τοῖς μαθηταῖς· καὶ πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτόν. Φανερόν εἶναι λοιπόν, ὅτι τὸ ἴδιον λέγεται κατὰ τὴν τῆς οὐσίας λόγον, καὶ ἔχει κατὰ τὸν αἴτιον καὶ αἰτιατόν, καθὼς οἱ ἐναντίοι λέγουσιν.

Ἐπι φέρουσιν οἱ ἐναντίοι εἰς σύστασιν τῆς γνώμης αὐτῶν κάποια ῥητὰ τῶν ἁγίων μὲ παρεξηγήσεως εἰδικαίως τῶν, ἦγον· ὁ ἅγιος Κύριλλος εἰς τὴν ἐναντίον ἐπίστασιν τῶν (ἱ) κεφαλαίων λέγει περὶ τοῦ υἱοῦ⁴⁾: Πάντα ὑπάρχων ὅσα καὶ ὁ πατὴρ δίχα μόνου τοῦ εἶναι πατὴρ καὶ ἴδιον ἔχων τὸ ἐξ αὐτοῦ καὶ οὐσιωδῶς ἐμπεφυκὸς αὐτῷ πνεῦμα ἅγιον ἐργάζεται τὰς θεοσημίας.

Εἰς ἐξηγήσιν λοιπὸν τοῦ ῥητοῦ τούτου⁵⁾ λέγομεν, ὅτι ὁ υἱὸς πάντα ὑπάρχει· ὅσα καὶ ὁ πατὴρ, ἦγον τὰ φυσικὰ ἰδιώματα τοῦ πατρὸς, ὡσάν τὸ θεός, τὸ κύριος, τὸ δημιουργός, ἡ ζωὴ, τὸ φῶς, τὸ ἀθάνατον, τὸ ἀκατάληκτον, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ταῦτα πάντα ἔχει καὶ ὁ υἱὸς κατὰ τὸν θεολόγον Γρηγόριον⁶⁾: Πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ τοῦ υἱοῦ ἐστὶ πλὴν τῆς αἰτίας. Τὰ ὅποια εἶναι κοινὰ καὶ τῷ πνεύματι· κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον· Τὰ κοινὰ πατρὶ καὶ υἱῷ κοινὰ καὶ τῷ πνεύματι. Τὸ δὲ ἐκπορεύειν δὲν εἶναι ἀπὸ τὰ φυσικὰ καὶ κοινὰ ἰδιώματα ἑποῦ νὰ τὸ ἔχῃ καὶ ὁ υἱὸς, ἀλλ' εἶναι ἴδιον καὶ ὑποστατικὸν τοῦ πατρὸς. Τὸ δὲ ἐξ αὐτοῦ ἐννοεῖται διχῶς, ἢ ἐξ αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ ἢ ἐξ αὐτοῦ τοῦ πατρὸς. Ἄλλ' ἐκ τοῦ υἱοῦ ἀδύνατον ἐννοηθῆναι· ἔπεται⁷⁾ γὰρ ἢ τὰς δύο ὑποστάσεις πατρὸς καὶ υἱοῦ μίαν γενέσθαι, καὶ διὰ

fili, et ita duo patres essent filii, quod sane blasphemum est.

Spiritum insuper dicunt esse proprium filii. Si autem ejus proprium est, profecto ex eo quoque procedit.

Ad ostendendum autem quid haec in re verum sit, divum Cyrillum ac beatum Theodoretum, qui legati ac praesides tertiae synodi fuerunt, in medium producimur, ut cuius sit exploratum, quid de spiritus sancti proprio ac processione universa ecclesia senserit. Dicit igitur sanctus Cyrillus capitulo quodam e duodecim capitibus: *Spiritus sanctus filii est proprius*. Quas verba sic vellicat Theodoretus: *Si quidem ut ejusdem cum eo naturae et ex patre procedentem dixit, assentimur, et eam vocem tanquam piam admittimus. Sin hoc asserit, tanquam ex filio existentiam habeat, volut blasphemum hoc impiumque rejiciamus; Adem enim adhibebimus dicenti Christo, spiritum ex patre procedere, nec non divo Paulo similitur loquenti: Nos autem non spiritum mundi accepimus, sed spiritum qui ex patre est*. Quodnam ad haec responsum reddidit Cyrillus? *Procedit enim ex Deo et patre spiritus sanctus secundum salvatoris vocem; sed non est alienus a filio*. Quocirca divus quoque Cyrillus fatetur, e solo patre spiritum sanctum procedere, eumque non alienum esse a filio, sed ejus proprium ratione naturae ac substantiae. Idem ab Athanasio magno asseritur epistola ad Serapionem: *Nam si recte de verbo sentirent, sanam quoque doctrinam de spiritu sancto qui a patre procedit tenerent, qui cum filii sit proprius, ab illo discipulis omnibusque in eum credentibus datur*. Comperitur ergo ratione substantiae proprium dici, non autem, ut ab adversariis affirmatur, ratione qua unus causa est, alter a causa.

Praeterea ad firmandam suam sententiam afferunt adversarii dicta quaedam sanctorum, quae arbitrio suo prave interpretantur. Ita sanctus Cyrillus declaratione nona duodecim capitum de filio ait: *Omnia praeter solam paternitatem cum patre communia habens, spiritumque sanctum; qui ex ipso est ipsique essentialiter inest, proprium habens, divinae potentiae signa operatur*.

Ad haec igitur verba explicanda dicimus, omnia filii esse quotquot patris sunt; naturales nempe patris proprietates, veluti Deum esse, dominum, creatorem, vitam, lumen, immortalem, incomprehensibilem; et alia hujusmodi omnia, ea cuncta et filii sunt secundum Gregorium theologum: *Omnia, quaecumque pater habet, filii sunt, excepta causa; atque spiritui quoque sunt communia juxta Basilium magnum: Quae patri et filio communia sunt, sunt quoque spiritui communia*. Emittere autem non pertinet ad naturales communes proprietates, quae et filio competunt, sed est quoddam proprium patris hypostaseos. Quod ad *ex ipso* attinet, dupliciter intelligitur: aut ex ipso filio aut ex ipso patre. Atqui ex ipso filio intelligi nequit: sequeretur enim vel duo patris et filii hypostases

¹⁾ Cyril. Anathemat. IX; Patr. Gr. LXXVI, 300.

²⁾ Theodoret. Ibid.

³⁾ Athanas. Epist. I, 9; Patr. Gr. XXVI, 533 B.

⁴⁾ Cyril. apud Migne, Patr. Gr. LXXVI, 300 D.

⁵⁾ τοῦτου οὐκ Α.

⁶⁾ Gregor. Naz. Orat. XXIV.

⁷⁾ Invenit: ἰσχυρῶς Α.

τοῦτο ἐκπορεύεται καὶ ἐκ τῆς ὑποστάσεως τοῦ υἱοῦ, ἢ δοθένται· δύο ἀρχαὶ ἐπὶ τῆς μακαρίας τριάδος, ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱός, τοῦ ἁγίου πνεύματος, τὰ ὅποια καὶ τὰ δύο εἶναι βλάστημα καὶ ἄσπεκα. Λέγεται ἄρα τὸ ἐξ αὐτοῦ νὰ ἐνοήσωμεν τοῦ πατρὸς, ἢ ἔσεν ἔχων τὴν ἐξ αὐτοῦ διδόμενον πνεῦμα, οὐ, καθὼς ὑπόστασις, ἀλλὰ καθὼς δῶρον καὶ χάρις¹⁾.

Ἐπιπροβάλλουσιν εἰς ἀπορίαν τὸν ἅγιον Ἐπιφάνιον ὅπου εἰς τὸν Ἀγκυρωτὸν λόγον λέγει²⁾: Πνεῦμα θεοῦ καὶ πνεῦμα πατρὸς καὶ πνεῦμα υἱοῦ οὐ κατὰ τινα συνθέσειν καθάπερ ἐν ἡμῖν ἢ ψυχῇ καὶ τῷ σῶμα, ἀλλ' ἐν μέσῳ πατρὸς καὶ υἱοῦ ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ τρίτον τῆ ὀνομασίᾳ. Ἄλλ' ἐνταῦθα ὁ σκοπὸς τοῦ ἁγίου εἶναι φανερός, ὅτι οὐκ ἔστι διὰ τὴν ἐκπόρευσιν, ἀλλ' ὅτι τὸ πνεῦμα εἶναι τρίτον τῆ ὀνομασίᾳ.

(1) αὐτὸς ἅγιος καὶ ἄλλοι λέγει³⁾: Οὐδαίς οἶδε τὸν πατέρα εἰμὴ ὁ υἱός, οὐδὲ τὸν υἱὸν εἰμὴ ὁ πατήρ, τολμῶ λέγειν· οὐδὲ τὸ πνεῦμα τις οἶδεν εἰμὴ ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱός, παρ' οὗ λαμβάνει. Λέγουσι λοιπὸν οἱ ἄνακτοι· παρ' οὗ υἱοῦ ἐκπορεύεται καὶ λαμβάνει, ἀλλὰ ψεύδονται· εἰς τοῦτο· οὐ γὰρ ἐνοεῖ ὁ ἅγιος παρ' οὗ υἱοῦ, ἀλλὰ παρ' οὗ πατρὸς ἐκπορεύεται καὶ παρ' οὗ υἱοῦ λαμβάνει, καθὼς καὶ ἄλλοτε λέγει ὁ αὐτός⁴⁾. Τὸ δὲ πνεῦμα παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ λαμβάνον. Ἄλλοι δὲ ἐνοεῖται· τὸ λαμβάνειν, ἐσαφηνίσθη, ἀνωτέρω εἰς τὸ Ἐκ τοῦ ἐμοῦ λέγεται.

Ἐπι διαχωρίζονται οἱ Ἄτινοι παρ' ἐκ καὶ διὰ προθέσεως, ὅτι ἐν τοῖς θεαίσις παραλαμβάνονται νὰ εἶναι ταυτοσύμοιοι. Ἄλλ' ἀμαρτάνουσι τὰ μέγιστα, ἐπειδὴ καὶ μεγίστη διαφορά εἶναι τῶν δύο τούτων προθέσεων. Ἰστίον ὅμως, ὅτι ἡ ἐκ πρόθεσις ἐν τοῖς ἔνδοξοις θεολογίας σημαίνει αἰτίαν ἰδικὴν καὶ ὑποστατικὴν ἐπὶ μόνου τοῦ πατρὸς, ὅστις μόνος καὶ γεννᾷ καὶ ἐκπορεύει καὶ εἶναι μόνος αἰτία καὶ πηγὴ τῶν λοιπῶν δύο ὑποστάσεων· εἰς δὲ τὰ ἔξω σημαίνει μίαν αἰτίαν μᾶς βουλῆς καὶ θελήσεως τῆς ἁγίας τριάδος. Διαφέρει δὲ ἡ ὑποστατικὴ αἰτία τῆς αἰτίας τῆς βουλῆς, ὅτι ἡ ὑπόστασις γεννᾷ καὶ ἐκπορεύει ὅμοια κατὰ τὴν φύσιν αὐτῆς, ἢ δὲ αἰτία τῆς βουλῆς εἶναι κρινὴ τὰς τριῶν ὑποστάσεων, πατρὶ υἱῷ τε καὶ πνεύματι, ἢ ὅποια κτίζει καὶ δημιουργεῖ, τὸ ὅποion δὲν εἶναι φύσεως ἔργον, ἀλλὰ θελήσεως· διὰ τοῦτο καὶ τὰ κτίσματα δὲν εἶναι ὅμοια τῷ δημιουργῷ. Τὴν ὅποιαν διαφορὰν διδάσκει καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος εἰς τὸν διάλογον ὅπου κἀμει πρὸς Ἀνόμιον καὶ Ἀρειανιστὰς λέγων⁵⁾: Ὅτι τὰ μὲν (ἔτι· τὰ κτίσματα) ἐκ τῆς ἐντολῆς αὐτοῦ δημιουργικῶς, ὁ δὲ υἱὸς ἐκ τῆς ὑποστάσεως γεννητῶς, τὸ δὲ πνεῦμα ἐκπορευτῶς. Καὶ ὁ θεὸς Δαμασκηνός· εἰς τὸ πρῶτον βιβλίον⁶⁾: Ἡ μὲν γέννησις ἀναρχος καὶ ἀβδίκος φύσεως ἔργον οὐσα καὶ ἐκ τῆς ὁμοίας αὐτοῦ προάγουσα, ἢ δὲ κτίσις ἐπὶ θεοῦ θελήσεως ἔργον οὐσα οὐ συνατδίδος ἔστι τῷ θεῷ.

Ἡ δὲ διὰ πρόθεσις σημαίνει αἰτίαν κοινήν, αἰτίαν μεσσησίαν καὶ αἰτίαν τάξωσ. Καὶ κοινήν μὲν αἰτίαν ἐν τοῖς ἔξω καὶ εἰς τὰ κτίσματα ὡς τὸ Ἐκτισθῆναι ἀνθρώπων διὰ τοῦ θεοῦ⁷⁾, καθ' ὃ σημαίνοντο λαμβάνεται ἐπὶ τῆς θελήσεως τῆς ἁγίας τριάδος, ἥτις ἐστὶ κοινὴ τῶν

in unam coalescere ac propterea spiritum etiam ex hypostasi filii procedere, vel duo dari in beata trinitate spiritus sancti principia, videlicet patrem ac filium: utrumque vero impium est ac absurdum. Relinquitur ergo illud ex ipso de patre intelligendum, videlicet proprium habere spiritum quod ex ipso datur, non quatenus hypostasis, sed quatenus donum sive gratia.

Præterea ad quaestionem movendam sanctum Epiphanium inducunt, qui in Anacratio ita scribit: Spiritus Dei et spiritus patris et spiritus filii, non compositione aliqua, quemadmodum in nobis anima et corpus, sed inter patrem filiumque medius, ex patre et filio appellatione tertius.

At hoc in loco peripicuum est sancti propositum: processionem videlicet non cogitavit, sed declaravit tantum spiritum esse appellatione tertium.

Idem sanctus iterum dicit: Nemo novit patrem nisi filius neque filium nisi pater, ita audeo dicere, neque spiritum nisi pater et filius, a quo procedit et a quo accipit. Porro dicunt adversarii: A quo filio procedit ac accipit, sed mentiuntur: non enim vult sanctus dicere a quo filio, sed a quo patre procedit et a quo filio accipit, quemadmodum et in alio loco idem posuit: Spiritus sanctus qui a patre procedit et a filio accipit. Quid verò vox accipere significet, jam supra declaratum est in illud: E meo accipiet.

Latini insuper contendunt, praepositiones δὲ et ἐκ, cum in divinis usurpentur, idem significare. Sed errant quam maxime: maximum enim interest inter ambas illas praepositiones.

Sciendum est ergo per voculam ἐκ, in iis quae intra trinitatem aguntur, causam notari propriam ac hypostaticam unius patris, qui solus gignit ac producit solaque existit causa ac fonā ceterarum amborum hypostaseon: in iis vero quae foris, unam designari causam unius sanctae trinitatis consilii ac voluntatis. Hoc autem interest discrimen inter causam hypostaticam atque consilii, ut hypostasis generet ac producat sibi natura similia, consilii autem causa tribus personis, patri, filio, spiritui, sit communis: ea est quae creat ac condit, quae quidem operatio naturae non est, sed voluntatis: ac propterea res creatae creatori similes non sunt. Hanc differentiam adstruit etiam Athanasius magnus in dialogo, quem scripsit adversus Anomium et Arianiatas: *Alia quidem, ait, (nempe res creatae) sunt ex ipsius mandato per creationem, filius vero ex ipsius hypostasi per generationem; spiritus vero per processionem.* Divus quoque Damascenus libro I: *Generatio quidem initium non habet sempiternaque est, ut quae naturae sit opus exque ipsius substantia procedat; creatio autem in Deo cum sit voluntatis opus, Deo profecto coaeternus non est.*

Praepositione autem δὲ significatur causa efficiens, causa interjecta, causae ordinis. Atque efficiens quidem causa in iis quae foris aguntur et in rebus creatis, sicut loco illo: *Possedi hominem per Deum;* qua significatione adhibetur pro designanda voluntate sanctae trinitatis, quae tribus personis

¹⁾ χάρις Α.

²⁾ Epiphani. Anacrat. n. 8; Patr. Gr. XLIII, 29 C.

³⁾ Id. op. cit. n. 72.

⁴⁾ Id. op. cit. n. 7; Patr. Gr. t. cit. 26 Α.

⁵⁾ Athanas. de SS. Trinit. dial. I, 6; Patr. Gr. XXVIII, 1126 Α.

⁶⁾ Damascen. De fide orthod. lib. I, cap. 8; Patr. Gr.

XCV, 818 Α.

⁷⁾ Gen. 1. I.

φωσὶν ὑποσημαίνων, ὡς ἀνωτέρω εἰρήται. Παραδειγματὶ δὲ τούτου ἐπὶ μὲν τοῦ πατρὸς Παύλου πρὸς Κορινθίους¹⁾: Πιστοὶς ὁ θεός, δι' οὗ ἐκλήθητε εἰς κοινωνίαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ· ἐπὶ δὲ τοῦ υἱοῦ ὁ ἀπογγλιστὴς Ἰωάννης²⁾: Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο· ἐπὶ δὲ τοῦ ἁγίου πνεύματος Παύλος³⁾: Ἦσαν δὲ ὁ θεός ἀπεκάλυψε διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ· καὶ κάλιν πρὸς Κορινθίους⁴⁾: Ὁ μὲν δὲ τοῦ πνεύματος δίδεται λόγος σοφίας κ. τ. λ.

Αἰτίαν δὲ μετὰ ταῖς σημαίνει ἡ διὰ, ὅταν λαμβάνεται εἰς ἐνδειξιν τῆς οικειότητος καὶ ὁμοουσιότητος τοῦ ἁγίου πνεύματος πρὸς τὸν υἱὸν καὶ τοῦ υἱοῦ πρὸς τὸ πνεῦμα, καθὼς ὁ μέγας Ἀθανάσιος εἰς τὸν κατὰ Μακεδονίον λόγον λέγει⁵⁾: Τὸ πνεῦμα τὸ δεῦτερον τοῦ πατρὸς διὰ τοῦ υἱοῦ ἐκχυθὲν, καὶ ὁ θεός ἀπεκαλύθη εἰς τὸ ἐνδέκατον κεφ. τοῦ πρώτου βιβλίου⁶⁾: Τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ ἐκ τοῦ πατρὸς λέγομεν καὶ πνεῦμα πατρὸς ὀνομαζόμενον· ἐκ τοῦ υἱοῦ δὲ πνεῦμα οὐ λέγομεν, πνεῦμα δὲ υἱοῦ ὀνομαζόμενον (εἰ τις⁷⁾ γὰρ πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει, φησὶν ὁ θεός ἀπόστολος), καὶ δι' υἱοῦ παρρησιάζομεθα· καὶ μεταδίδομεθα ἡμῖν ὁμολογούμενα· Ἐνεφύσησε γὰρ, φησὶ, καὶ εἰς τοὺς μαθηταίς αὐτοῦ⁸⁾: Λάβετε πνεῦμα ἅγιον. Ἐκ ταύτης τῆς μαρτυρίας τοῦ ἁγίου μανθάνομεν πρῶτον, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται· ἐκ τοῦ πατρὸς· λέγει γὰρ: Τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ ἐκ τοῦ πατρὸς λέγομεν· δεῦτερον, ὅτι εἶναι ὁμοούσιον τῷ πατρί· Καὶ πνεῦμα πατρὸς ὀνομαζόμενον· τρίτον, ὅτι εἶναι ἐκπορεύεται· ἐκ τοῦ υἱοῦ· Ἐκ τοῦ υἱοῦ δὲ πνεῦμα οὐ λέγομεν· τέταρτον, ὅτι εἶναι ὁμοούσιον καὶ τῷ υἱῷ· Πνεῦμα δὲ υἱοῦ ὀνομαζόμενον, τὸ ἄποστολος βεβαίως καὶ ἐκ τοῦ Παύλου· Εἰ τις πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει· πάμπαν, ὅτι ἡ χάρις τοῦ πνεύματος φανεροῦται καὶ δίδεται ἡμῖν διὰ τοῦ υἱοῦ· Ἐνεφύσησε γὰρ, φησὶ, κ. τ. λ.

Ἐπι σημαίνει ἡ διὰ αἰτίαν ἐνώσεως, καθὼς ὁ ἱερός καὶ θεός Μάρτινος ἐν τῇ πρὸς Μαρίνον ἐπιστολῇ λέγει⁹⁾: Ὅτι οἱ τότε θεολόγοι τῆς παλαιᾶς Ῥώμης, καθὼς Ἀύγουστίνος, Ἀμβρόσιος, Ἰερώνυμος καὶ λοιποὶ, εἰς ἀνόουον αἰτίαν τὸν υἱὸν τοῦ πνεύματος, ἀλλὰ μίαν ἀγνώριζον πάντες· αἰτίαν τὸν πατέρα τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ πνεύματος, τοῦ μὲν κατὰ τὴν γέννησιν, τοῦ δὲ κατὰ τὴν ἐκπόρευσιν· Ἐλεγον ὅμως κατὰ λέξιν ἐκ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα, ἴνα, φησὶ, δι' αὐτοῦ προέλθαι· δηλώσωσι καὶ ταύτη τὸ συναφές τῆς οὐσίας καὶ ἀκατάλληκτον παρθεσιώσιν, ἦγουν διὰ τὴν φανερώσιν τὴν ὁμοουσιότητα καὶ τὴν ἐνωσιν τοῦ πνεύματος πρὸς τὸν υἱὸν καὶ τοῦ υἱοῦ πρὸς τὸ πνεῦμα. Ὅπως ἐνωσεται καὶ τὸ ῥητὸν τοῦ ἁγίου Ταρσίου ὅπου λέγει¹⁰⁾: Τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεται ἀτρίως· ἢ κατὰ τρόπον μετὰ ταῖς ἢ ἐνώσεως (ὡσεὶ εἴλεγε μετὰ τοῦ υἱοῦ) ἢ τάξεως (ὡς μετὰ τὸν υἱὸν), ἦγουν πρῶτος ὁ πατὴρ τῆ τάξε· καὶ ὀνομαστῆ, δεῦτερος ὁ υἱός· καὶ τρίτον τὸ πνεῦμα. Ὡσαύτως τα σημαίνοντα ἔχει ἡ διὰ, οὐδέποτε ὅμως σημαίνει αἰτίαν ἐκπορεύσεως.

communis est, ut supra dictum est. Hujus rei documenta suppeditantur pro patre quidem a Paulo ad Corinthios: *Fidelis Deus, per quem vocati estis in societatem filii eius*; pro filio vero a Joanne evangelista: *Omnia per ipsum facta sunt*; pro spiritu vero a Paulo: *Nobis autem revelavit Deus per spiritum suum, et iterum ad Corinthios: Alii quidem per spiritum datur sermo sapientiae, etc.*

Causam autem intermediam notat διὰ, quando assumitur pro ostendenda proprietate ac consubstantialitate spiritus sancti cum filio atque filii cum spiritu. Ita sanctus Athanasius oratione adversus Macedonium: *Spiritus qui ex ipso patre per filium effunditur*; et divus Damascenus capite XI libri I: *Spiritum autem sanctum et ex patre esse dicimus et patris spiritum nominamus; at vero eum ex filio esse non dicimus, filii tamen spiritum vocitamus. Si quis enim spiritum Christi non habet, ait divinus apostolus. Quin et cum nobis per filium manifestatum esse et impertiri profiteretur: Insuper enim, inquit, et dixit discipulis suis: Accipite spiritum sanctum. Quo sancti doctoris testimonio edocemur, primo spiritum sanctum e patre procedere: dicit enim: *Spiritum sanctum et ex patre esse dicimus*; secundo, eum esse consubstantialem patri: *Et patris spiritum nominamus*; tertio, e filio non procedere: *At vero eum ex filio esse non dicimus*; quarto, consubstantialem esse et filio: *Filii tamen spiritum vocitamus*, quod e Paulo quoque confirmat: *Si quis spiritum Christi non habet*; quinto, spiritus gratiam nobis per filium manifestari ac dari: *Insuper enim, inquit, etc.**

Praeterea per voculam διὰ notatur causa unitatis, teste sancto divoque Maximo in epistola ad Marinum: *Veteres, inquit, senioris Romae theologi, ut Augustinus, Ambrosius, Hieronymus ceterique, non filium agnoscebant tanquam spiritus causam, sed unam filii ac spiritus causam patrem noscerant omnes, alterius quidem generationis modo, alterius vero processionis; aiebant tamen verbo tenus spiritum ex filio esse, ut (inquit) per eum prodire significarent, eaque ratione conjunctionem substantiae ac omnimodam similitudinem demonstrarent; videlicet ut consubstantialitatem unitatemque spiritus cum filio ac filii cum spiritu ostenderent. Eodem modo intelligenda sunt illa sancti Tarasii verba: *Spiritus sanctus, ait, per filium aeterno procedit vel interpositionis est unitatis* (ac si diceret *cum filio*) *vel ordinis modo* (velut si diceret *post filium*); scilicet pater primus est ordine ac appellatione, secundus filius, tertius spiritus. Haec igitur significat vox διὰ, nunquam tamen processionis causam.*

¹⁾ I Cor. 1, 9.

²⁾ Joh. 1, 8.

³⁾ I Cor. 2, 10.

⁴⁾ I Cor. 12, 8.

⁵⁾ Athanasia, contra Macced. dial. I. 5. Patr. Gr. XXVIII. 1296 B.

⁶⁾ Damascen. De fide orthod. lib. I. cap. 8. Patr. Gr. XCIV. 682 B.

⁷⁾ *et τις* — *oūs ἔχει*, Rom. 8, 9.

⁸⁾ Joh. 20, 22.

⁹⁾ Maxim. ad Marin. Patr. Gr. XCI. 136 A.

¹⁰⁾ Tarsa, apud Migne, Patr. Gr. XCVIII. 1461 C.

Πρὸς ταῦτα λέγουσιν οἱ Λατῖνοι, ὅτι καὶ αὐτοὶ μίαν ἐφαλογοῦσιν αἰτίαν τὸν πατέρα τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ πνεύματος, τοῦ μὲν κατὰ τὴν γέννησιν, τοῦ δὲ κατὰ τὴν ἐκπόρευσιν· εἴτα ἐρωτῶμεν, ἀπὸ διὰ τί λέγουσι καὶ τὸν υἱὸν αἰτίαν τοῦ πνεύματος, ἀπεκρίνονται, ὅτι ὁ πατήρ ἐν τῇ γεννῶν ἐκινῶντος ταύτην τὴν δύναμιν τῇ αὐτῆς τοῦ ἐκπορεύειν τὸ πνεῦμα.

Ἀλλὰ πρὸς ταῦτα τοὺς ἐρωτῶμεν καὶ ἡμεῖς· Ἡ δύναμις ἐκείνη φυσικὴ ἦτον ἢ ὑποστατικὴ; Ἐὰν μὲν εἴπωσι φυσικὴ, εἰ ἀνάγκης ἀκολουθεῖ νὰ ἦτον κοινὴ πατρός, υἱοῦ καὶ πνεύματος· πᾶσι γὰρ τὰ φυσικὰ κοινὰ εἰσι τῶν τριῶν ὑποστάσεων κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, καὶ οὕτως ἦθαλεν εἶναι ταύτην τὴν δύναμιν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ τρίτον, ὅσοις νὰ ἐκπορεύῃ καὶ αὐτὸ αὐτῶν, τὸ ὅποιον εἶναι βλάσφημον. Ἐὰν δὲ εἴπωσιν, ὅτι ἡ δύναμις ἐκείνη εἶναι ὑποστατικὴ καὶ ἰδική, ἔπεται τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς νὰ γένῃ ἐν μετὰ τοῦ υἱοῦ· ὦν γὰρ μία ἡ ὑποστατικὴ καὶ ἰδικὴ ἐνέργεια, τοῦτων μία ἡ ὑπόστασις καὶ τὸ πρόσωπον, καὶ τοῦτο ἐστὶν ἡ τοῦ Σαβελλίου αἵρεσις.

Ἐπι ἀπερροδοὶ καὶ κατὰ τῆς τάξεως τῆς μακαρίας τριάδος, καὶ λέγουσι· Καθὼς ὁ υἱὸς ἐστὶ δεύτερος τῇ τάξει ἀπὸ τὸν πατέρα καὶ ἔχει τὸ εἶναι τῆς ὑποστάσεως εἰς αὐτοῦ, οὕτως καὶ τὸ πνεῦμα τρίτον τῇ τάξει ἐστὶν ἀπὸ τὸν υἱόν· διὰ τοῦτο ἔχει καὶ τὸ εἶναι τῆς αὐτοῦ ὑποστάσεως ἐκ τοῦ υἱοῦ καὶ ἐκπορεύεται εἰς αὐτοῦ.

Λέγομεν δὲ καὶ πρὸς τοῦτο, ὅτι ἡ τάξις αὕτη εἶναι εἴω καὶ καθ' ἡμᾶς καὶ χρονικὴ, καὶ δὲν ἀκολουθεῖ, ἀπειθὴ τὸ πνεῦμα εἶναι τρίτον¹⁾ τῇ ὀνομασίᾳ, νὰ ἐκπορεύεται διὰ τοῦτο καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ· ἐν γὰρ τοῖς ἔνδοξοις τῆς θεολογίας οὐχ οὕτως ἔχει ἡ τάξις, ἀλλ' ἔχει ὁ πατήρ λέγεται πρῶτος ὡς αἰτίας, ὁ δὲ υἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα δεύτερα ὡς αἰτιατὰ καὶ ἅμα τὰ δύο ἐκ τοῦ πρώτου· τὸ ὅποιον διδάσκει· καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος ἐν τοῖς ἑπιστολῶν²⁾.

Ὡς ἂν θεοὶ τὰ δεύτερα πατρός ἔχουσιν. (Ὅτι δὲ ἅμα τὰ δύο ἐξέρχονται, ἀγκαλιὰ καὶ κατὰ διαφορὸν τρόπον, οἱ θεοὶ πατέρες πανταχοῦ τὸ κρυπτόντες, καὶ σαφέστερον ὁ Δαμασκηνὸς ὀνομαζόμενος λέγει³⁾· Ἄμα δὲ καὶ ἡ τοῦ υἱοῦ ἐκ πατρὸς γέννησις καὶ ἡ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκπόρευσις. Αὕτη λοιπὸν ἡ τάξις πᾶσι καὶ τῆν τρόπον εὐρίσκειται ἐν τοῖς θεοῖς, ἀγνωστὸν ἐστὶν ἡμῖν καὶ ἀκατανόητον, τῆς ἁγίας γραφῆς διαφέρως αὕτη χρωμένης⁴⁾ καὶ τὸν υἱὸν προτιθέσης, ὡς τὸ⁵⁾· Ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ ἐν ἑομεν, καὶ τὸ τοῦ ἀποστόλου⁶⁾· Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου πνεύματος. Ὅτι δὲ κατὰ τὴν εἴω τάξιν τρίτον λέγεται τὸ πνεῦμα, δὲν ἔπεται διὰ τοῦτο νὰ ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ υἱοῦ. Ἐπι δὲ τῶν ἔνδοξοις οὐδὲ εἶναι τάξις κατὰ τὸν θεὸν Χρυσόστομον εἰς τὸν λόγον ὀνομαζόμενος εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ Ἀβραάμ⁷⁾· Θεὸς τὴν χεῖρά σου ἐπὶ τὸν μηρὸν μου⁸⁾· Κηρυττίσθε πνεῦμα ἁγίου, ὁφουσθε μόνογενῆς, δοξαζέσθε ὁ πατήρ, μηδεὶς ἀναπαράφθαι⁹⁾ τὴν ἐξίαν νομιζέτω, εἰ πνεύματος πρῶτον μνημονεύομεν, εἴω υἱοῦ, εἴω πατρός, ἢ υἱοῦ πρῶτον ἢ πατρός· οὐ γὰρ ἔχει τάξιν, οὐχ ὡς ἀτακτος, ἀλλ' ὡς ὑπερβαίνουσα. Καὶ

Ad haec dicunt Latini, unam sibi ac spiritus causam patrem a se quoque agnosci, alterius quidem per generationem, alterius vero per processionem. Deinde, si ab eis quaeratur, cur spiritus causam filium etiam profiteantur, respondent patrem, cum filium generaret, ei virtutem illam communicasse, spiritum nempe emittendi.

At vero et nos ab eis percontamur, nam naturalis sit virtus illa an hypostatica. Si naturalem quidem dicant, necessario consequitur eam esse patri, filio ac spiritui communem; cuncta enim naturalia secundum Basilium Magnum tribus personis sunt communis; atque ideo eandem hanc virtutem spiritui sancto tribuendam esse, ita ut se ipse emittat, quod impium est. Quod si virtutem illam hypostaticam dicant ac propriam, sequitur personam patris eandem fieri ac filii personam: quorum enim una est hypostatica propriaque operatio, horum hypostasis ac persona una est; quae opinio Sabellii haeresis est.

Quaestionem insuper de sancta trinitate movent aiuntque: Quemadmodum filius ordine secundus est a patre et ab eo substantiam accipit, ita et spiritus sanctus a filio ordine tertius est: ideoque accipit etiam substantiam suam a filio et ex eo procedit.

Ad haec autem dicimus, ordinem illum externum esse, ex arbitrio nostro, temporalem, neque ex eo quod spiritus appellatione tertius sit, inde eum consequi etiam e filio procedere. Etenim in ipsa intima trinitate ordo non ita se habet, sed pater ibi dicitur primus tanquam causa; filius autem ac spiritus secundi tanquam causati et ambo simul e primo prodeuntes. Id nos docet et Gregorius theologus in carminibus suis, nempe eos a Deo patre secundas habere. (Quod autem ambo simul, licet diverso modo, prodeant, id a sanctis patribus ubique praedicatur, sed manifestius a Damasceno: Simul porro, ait ille, et filii ex patre generatio, et spiritus sancti processio est. Quomodo vero et qua ratione ordo ille in divinis constituitur, nobis compertum non est nec comprehendi potest, cum a sacra scriptura diverse exhibeatur filiusque primus ponatur, ut sunt ista: Ego et pater unum sumus, et illa apostoli: Gratia domini nostri Iesu Christi et caritas Dei et communicatio spiritus sancti. Quod autem secundum externum ordinem spiritus tertius dicatur, non ideoque sequitur eum e filio procedere. In intima vero trinitate nullus ordo datur secundum dictum Chrysostomum in oratione quam habet in illud Abrahae: Pone manum tuam super femur meum: Praedicatur spiritus sanctus, exaltatur unigenitus, glorificatur pater. Nemo potest dignitatem quarti, si primo spiritum commemoremus, deinde filium, postea patrem: vel primo filium, deinde patrem. Haece quippe dignitas ordinem non habet, non ut inordinate, sed ut ordinem superans. Item Dionysius Areopagita cap. V: Ordinem non habet divina natura. Sanctus etiam Maximus et Georgius Pachymeres dictum illud

¹⁾ τρίτον om. A.

²⁾ Gregor. Naz. Carm. III de Spiritu R. v. 56.

³⁾ Damascen. De fide orthod. lib. I. cap. 8; Patr. Gr. XCIV. 224 A.

⁴⁾ χρωμένης χρωμένης A.

⁵⁾ Joh. 10. 30.

⁶⁾ II Cor. 13. 13.

⁷⁾ Chrysostomi Oratio, e qua profertur locus iste, inter spuria ab editoribus jure rejecta est; cf. Patr. Gr. LVI. 555 C.

⁸⁾ Gen. 24. 2; τὸν μηρὸν σου A.

⁹⁾ ἀναπαράφθαι ἀναπαράφθαι AB.

ὁ Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης κατὰ πάντων¹⁾. Οὐδὲν ἔχει τάξιν ἢ θεία φύσις, καὶ ὁ ἅγιος Μάρκος καὶ Γεώργιος; ὁ Παχυμέρης ἀγγελοποιεῖ τὴν ἑαυτοῦ. Οὐδὲν ὡς ἀνακτος, ἀλλ' ὡς τάξιν ἐκτεθειμένου. Ἄγως κατὰ πρόθεσιν, οὐ τῆ τάξει πρόθεσιν, ἀλλὰ τῆ ἐνοσίφ, ἐπειδὴ γεννήτωρ τοῦ μονογενοῦς, ἐπειδὴ ῥίζα τοῦ ἁγίου καρποῦ.

Παρὰ ταῦτα ἀποροδοῖν οἱ Λατῖνοι: Ἐπειδὴ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καλεῖται ἰδίως ἔρας πατρὸς; καὶ υἱοῦ, ἐκπορεύεται ἔρα καὶ ἀξ ἀμφοῖν. Ἀπαντῶμεν καὶ πρὸς τοῦτο, ὅτι ὁ ἔρας καὶ ἡ ἀγάπη καὶ ἐπὶ τῶν τριῶν προσώπων λέγονται: καὶ γὰρ κατὰ τὸν ἀπόστολον²⁾. Ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστίν. Εἰ δ' ὁ θεὸς ἀγάπη, ἀδελφὸν εἶ καὶ τὰ τρία πρόσωπα. Μάρτυ: εἰ εἰς τοῦτο καὶ Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης εἰ: τὸ πάντων κατὰ πρὸς θεῶν ὀνομάτων. Ὅσα καὶ τοῦτο αὐτῶν τὸ ἐπιχείρημα σαφῆς.

Ἄλλ' οἱ Λατῖνοι εἴταν στενοχωρηθῶσι καὶ μόνου ἀναπολόγητοι εἰ: ἀποκρίσεις; καὶ ἀδύνατοι εἰ: τὸ νὰ συστήσουσιν τὸν νεωτερισμὸν αὐτῶν τοῦτον, τότε καταφεύγουσιν εἰ: τὴν ἀρχὴν τοῦ πάπα λέγοντες, ὅτι οὕτως ὁ πάπας ὄρισεν, οὕτως πρέπει: νὰ πιστεύωμεν ἀνεξαρτήτως, ἐπειδὴ καὶ εἶναι δυνατόν νὰ ζήσῃ ἐκείνος; τῆ; ἀληθείας. Δεύτερον προστρέχουσιν εἰ: τοὺς δοκίμους διδασκαλοῦς τῆ; ἐκκλησίας, Ἀδγουστίνου, Ἱερώνυμου, προβάλλοντές; τούς; ὡς ἐμολογούντες τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορευόμενον. Ἄλλ' ἐπὶ τοῦτων εἴπομεν καὶ ἀνωτέρω, ἔτι ἢ τὰ χαρίσματα ἐννοοῦσι τοῦ πνεύματος, τὰ ὅποια κοινῶς κίμκονται ἐπὶ τὴν κτίσιν καὶ παρὰ τῶν τριῶν ὑποστάσεων, ἢ εἰς νὰ δαίξουν τὸ ὁμοούσιον τοῦ πνεύματος καὶ υἱοῦ εἶπεν τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορευέσθαι, οὐ μὴν δὲ ἐννοῦν αἰτίον τοῦ πνεύματος τὸν υἱόν; καὶ μάλιστα ἀναγκαζόμενοι: νὰ διαλέγωνται; ἀγωνιστικῶς πρὸς τοὺς; κατ' ἐκεῖνο καιροῦ αἰρετικούς; λέγοντας; τὸ πνεῦμα κτίσμα καὶ γέννημα τοῦ υἱοῦ, εἶπεν νὰ ἐκπορεύεται; καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ, εἰς νὰ συστήσουσιν τὴν ὁμοουσιότητα αὐτοῦ πρὸς τὸν υἱόν. Ὅσα ἀγωνιστικῶς; ὡς εἴπομεν. Ἐλεγον τοῦτο, καὶ εἰ δογματικῶς. Καὶ μάρτυ: εἰς τοῦτο ὁ προφητὴ; Μάρκος. Πλὴν ἔστιν καθ' ὑπόθεσιν, ὅτι ἐκεῖνοι οἱ δοκίμοι διδασκαλοῖ; νὰ ἐννοῦν³⁾ τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορευέσθαι ὑποστατικῶς, καθὼς οἱ Λατῖνοι; λέγουσι, εἶναι: πρέπει οὕτως δίκαιον νὰ ἀκολουθήσωμεν γνώμην ἐνός; ἢ δύο πατέρων; ἀλλὰ νὰ προτιμήσωμεν τὴν θεῖαν γραφὴν, τὰς ἁγίας συνόδους; καὶ τοὺς θεοφόρους; πατέρας; τῆ; ἐκκλησίας; ἐκ συμφώνου λέγοντας; πάντας; ἐκ τοῦ πατρὸς; μόνου ἐκπορευέσθαι; καὶ ἔχειν τὸ εἶναι; τῆ; ὑποστάσεως; τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ αὐτοῦ; νὰ πιστεύωμεν.

Ἄλλ' ἐπειδὴ καὶ λέγουσιν οἱ Ῥωμαῖοι, ὅτι ὁ πάπας; εἶναι ἀνεμάτητος; καὶ εἶναι δυνατόν νὰ ζήσῃ; τῆ; ἀληθείας, καὶ εἰς τοῦτο πρέπει: νὰ πιστεύωμεν καθὼς; ἐκεῖνος; ἰδογματικῶς, εἰς τοῦτο φέρομεν εἰ: μέσον τὸν ἀγιώτατον Ἰωάννην, πάπαν ὄντα; τῆ; Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, τὴν ἔγραψεν εἰς τὸν Φώτιον πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως; εἰ: μίαν του ἐπιστολὴν⁴⁾. Καὶ γὰρ ἡ τῆ; ἀδελφότης⁵⁾ ἐπιστάται, ὡς; εἴταν παραγένετο πρὸς; ἡμᾶς; ὁ μικρὸν ἐμπροσθεν ἀποσταλεῖς; παρ' αὐτῆς; καὶ ἐπὶ τοῦ ἁγίου συμβόλου ἡμᾶς; ἔδοκίμασεν, εὐρην ἀκατάρατον, καθὼς ἀρχήθην παραδόθη ἡμῖν, διατηροῦντας; καὶ μὴ τι προστιθέντας; μὴ; ἀφαιροῦντας; ἀκριβῶς

interpretantes: Non quod sit inordinate, sed quod ordinem superet: Patrum dico primum, non ordinem primum, sed intelligendi modo, quia genitor est unigeniti, quia radix sancti fructus.

Hanc praeterea difficultatem movent Latini: Cum spiritus sanctus proprie vocetur patris filii-que amor, profecto ex utroque procedit.

Ad haec etiam respondemus, amorem caritatemque de tribus personis dici. Namque secundum apostolum *Deus caritas est*. Atqui si caritas Deus, tres quoque personas caritatem esse patet. Id testatur Dionysius Areopagita cap. V *De divinis nominibus*. Itaque et istud eorum argumentum inane est.

Latini vero quando coartati nequeunt responsa sua defendere ac novitati propugnandae impares commorantur, tunc ad pontificiam auctoritatem confugientes, rem ita a papa solutam esse atque ita a nobis absque ulla inquisitione amplectendam asserunt, cum ille a veritate errare non possit. Deinde ad occidentales ecclesiae doctores Augustinum Hieronymumque recurrunt, eos producentes quasi spiritum e filio procedere tenuerint.

Ad hos autem quod attinet, aut de spiritus donis locuti sunt, ut supra jam diximus, quae a tribus personis una in res creatas mittuntur, aut dixerunt spiritum e filio procedere, ut spiritus filii-que consubstantialitatem ostenderent: non autem spiritum causam filium intellexerunt: praesertim cum eis contentiose disceptandum esset adversus temporis illius haereticos, qui filii creaturam ac sefem spiritum dicerent, hunc e filio quoque procedere affirmarunt, ut ejus cum filio consubstantialitatem affirmarent. Id igitur contentiose, ut diximus, non dogmatice contenderunt, quemadmodum testatur praedictus Maximus. Ponamus tamen, ut Latini volunt, doctores illos occidentales cogitare spiritum e filio substantialiter procedere, non decet neque aequum est hos unius alteriusve patris sententiam amplecti, sed potius nobis praeferrenda est divina scripturae sacrae synodi, divi ecclesiae doctores, qui omnes cum ex consensu spiritum sanctum asserant e solo patre procedere et hypostasim accipere, eis credendum est.

Romani vero cum dicant papam peccare et a veritate aberrare non posse, ac propterea quae ab eo fuerint sancita, ita credenda esse; ideo in medium afferimus quae sanctissimus Joannes, cum romanae ecclesiae papa esset, ad Photium patriarcham Constantinopolitanum quadam epistola scribebat: *Novit enim fraternitas tua, quod quando accessit ad nos qui non ita pridem a te missus est, de sancto symbolo nostram sententiam persecutus est; et innoxius illatum, quemadmodum a principio traditus est nobis, servasse nos, nihil addidisse, nihil auferente; quippe qui recte noverimus, quod qui audent Italia, hoc gravis condemnationis noxae. Iterum igitur tuae reverentiae significamus, ut de hoc arti-*

¹⁾ Quae verba hic in medium producantur Dionysio falso tribuantur; namque ex Chrysostomi oratione modo laudata sunt desumpta; cf. ibid. 555 P.

²⁾ I Joh. 4. 8.

³⁾ *Idem* B.

⁴⁾ Cf. Mansi, Concil. Collect. XVII. 468 AB.

⁵⁾ *ἀδελφότης*; *ἀδελφός*; A.

εἰδότες, ὅς τοις τὰ τοιαῦτα τολμήσει βαρβαροκαταβίην ἀναρίθμητον ἀπέκρινται. Καὶ πάλιν οὖν παραδηλωμένῃ τῇ αἰθεσιρρήτῃ σου, ἵνα περὶ τοῦ ἄρθρου τούτου, δι' ἐκτενέστερα τὰ ἐκείνητα μέσον τῶν ἐπιληψιῶν τοῦ Χριστοῦ, ἔχῃ πληροφάνειαν εἰς ἡμᾶς, ὅτι οὐ μόνον οὐδ' ἴσμεν τούτο, ἀλλὰ καὶ τοὺς πρῶτον θαρρήσαντας τῇ ἐαυτῶν ἀνομιῇ τούτο ποιῆσαι παραβήτας τῶν θεῶν λογίων κρίνομεν καὶ μεταποιητὰς τῆς θεολογίας τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν λοιπῶν πατέρων, οἱ συναδικῶς συναλθόντες κατέθεναν τὸ ἅγιον σύμβολον, καὶ μετὰ τοῦ Ἰουδα αὐτοῦς τάττομεν, ὅτι καὶ ταῦτ' ἐκείνῳ τετολμήκασι, οὐ παραδόντες εἰς θάνατον τὸ κυριακὸν σῶμα, ἀλλὰ τοὺς πιστοῦς, οἵτινές εἰσιν ὡς μέλη τοῦ σώματος αὐτοῦ, διασχίσαντες καὶ διατεμόντες ἀλλήλων, καὶ οὕτως αἰωνίῳ παρακρίψαντες θανάτῳ.

Ἰδοὺ λοιπὸν ὁ ἄγιος οὗτος, πάππας ὃν τῆς Ῥώμης, οὐ μόνον ὅν ἐλεγε τὸ ἐκ τοῦ οὐοῦ, ἀλλὰ καὶ τοὺς εἰπόντας τούτο παραβήτας τοῦ νόμου¹⁾ τοὺς ἐκρίνε καὶ μετὰ τοῦ Ἰουδα αὐτοῦς ἀνάμειξε. Ποῦ ἔμεινε λοιπὸν τῶρα τὸ ἀναμείρητον τοῦ πάππας, ὅπου βεβαίως τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ οὐοῦ ἐκπορεύεσθαι, γίνεται παραβήτης καὶ συναρβήμιος τῷ Ἰουδα; Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐκείνου πατριάρχου γενομένην σύνοδον οὐ χρόνους ὀλίγον ἀπὸ τὴν οἰκουμένην ἐβδόμην σύνοδον, εἰς τὴν ὁμοίαν εὐρίσκειται καὶ ὁ προφητικὸς Ἰωάννης πάππας; διὰ τοιαυτῶν Πάππου καρδινάλιου καὶ δύο ἐπισκόπων Παύλου καὶ Εἰδωκίου, φαίνονται εἰς τὴν ἐκτὴν πρῶτην γραμματὴν ταῦτα²⁾. Μετὰ τὸ ἀναγνωσθῆναι τὸ ἱερὸν σύμβολον, οὕτως φρονούμεν, ἀπαντες οἱ πατέρες ἐβόησαν, οὕτως πιστεύομεν, εἰς ταύτην ἐβρακτίσθημεν τὴν ὁμολογίαν καὶ τοῦ ἱεροῦ βαθμοῦ ἡξιώμαθα τοὺς δὲ ἑτέρους κατὰ ταῦτα φρονούντας ὡς ἐχθροὺς θεοῦ καὶ τῆς ἀληθείας ἠγοῦμαθα. Εἰ τις κατὰ τούτο τὸ ἱερὸν τολμήσει ἕτερον ἀναγράψασθαι ἢ προσθεῖναι ἢ ὑφαλεῖν, καὶ ὄρον ὀνομάσαι ἀποθρασυνδοίῃ, κατὰκριτος καὶ κείνης χριστιανικῆς ὁμολογίας ἀπέβλητος, καὶ τελευτατοῦν ὁ τούτο τολμήσας ἀνάθεμα ἴσται.

ante, ob quem certum sunt mandata inter certum Dei, certum persequendum de nobis habere, quod non solum illam non dicimus, sed etiam eos qui primum cum cum sua insipientia hoc fecerunt, praesertim eos cum omnibus doctorum orthodoxorum, qui pervertunt sanctam doctrinam Christi ac veterum patrum, qui synodice convenientes tradiderunt sanctum symbolum. Hoc cum Juda collocamus, quoniam idem ac ille oculis cum cum admittit, non quidem morti tradentes corpus dominicum, sed fideles, qui cum membris corporis eius, dissociantes ac dissociantes invidiam, et sic in sempiternam mortem illos deducunt.

Vides igitur sanctum illum papam romanum non solum non alioque dixisse, verum etiam qui dicerent, eos legis transgressores dixisse et cum Juda collocasse. Quanam ergo ratione nunc papa infallibilis haberetur, qui cum spiritum existimat e illo procedere, transgressor evadit cum Juda connumerandus? Adde quod in synodo sub Photio patriarcha habita LXXV annos post septimum oecumenicum concilium, cui praedictus Joannes papa per legatos aderat, Petrum nempe cardinalem ac episcopos duo, Paulum Eugeniumque, haec actione VI scripta leguntur: Sic omnes sentimus, exclamarunt patres, sic credimus, in hac fidei confessione baptisati ac sacro ordinis insigniti sumus; ceteros vero qui praeter haec sentiunt, hos Dei veritatisque hostes esse existimamus. Si quis praeter haec sacrum symbolum aliud conscribere aut huic quidquam addere vel auferre ausus fuerit ac defensionem nuncupare praesumpserit, hic ob tantam audaciam damnatus, a christiana professione omnino segregatus ac denique anathema sit.

CAPUT III

Fermentum in consecratione eucharistiae, azymo rejecto, probatur.*

Ἀλλ' ἡ μὲν συζήτης; περὶ τῆς ἐν τῷ ἁγίῳ συμβόλῳ προσθήκης κινετορίας τῶν Ἀσίων ὡς ἐν συντόμῳ κατὰ τὸ παρὸν ἔλαβε τὸν προσήκοντα ἐλεγχὸν καὶ τὴν λύσαν· λέγουσι δ' ἰσχυρῶς οἱ Ἀσίοι νεωτερίζοντες, ὅτι ἡ ὁλὴ τῆς θείας λειτουργίας, εἰς τὴν ὁμοίαν λειτουργοῦσα, πρέπει νὰ γίνεται μὲ ἄζυμα, λέγοντες ὅτι ὁ Χριστὸς τῇ ἁγίῃ καὶ μεγάλῃ πνεύματι παραδίδοντας τὸ μυστήριον εἰς τοὺς ἁγίους τοῦ μαθητῆ, μὲ ἄζυμον ἄρτον τὸ ἐταλαίωσεν. Ἀλλ' ἡμεῖς ἀναθεν ἐξ ἐξείδικησεν τὸ ζῆτοῦμενον, διὰ νὰ φανερωθῇ ἡ ἀλήθεια καὶ νὰ ἐλεγχθῇ τὸ ψεῦδος.

Ὁ Μαλχισεδὲν ὅπου ἐπροσέβηκε τὸν Χριστὸν, καθὼς ὁ Δαβὶδ λέγει³⁾. Ἐξ ἱερέως εἰς τὴν αἴθρα κατὰ τὴν τάξιν Μαλχισεδῆν, ὅστις ἱερεὺς τοῦ θεοῦ τοῦ ὀπίστου μὲ ἔζυμον ἄρτον ἱερουργεῖ, καθὼς φαίνεται εἰς τὸ 18^{ον} κεφ. τῆς Γενέσεως⁴⁾. Καὶ Μαλχισεδὲν βασιλεὺς Σαλὴμ ἐξήνεγκεν ἄρτους καὶ οἶνον· ἦν ἱερεὺς τοῦ θεοῦ τοῦ ὀπίστου.

Sed hactenus quidem disceptationi de aucto nuper a Latinis sacro symbolo solutio congrua confutatione breviter data est. Praeterea vero novitatis cupidum contendunt illi, materiam, quam ad mihens sacrificium adhibent, ex azymo conficiendam esse, quod Christus, aiunt, dum sacra majoris hebdomadae feria quinta sanctis discipulis sacramentum traderet, hoc cum azymo pane confecerit. Haec autem quoniam a principio nobis est investiganda, ut veritate illustrata mendacium confutetur.

Melchisedec, a quo Christus praefigurabatur, teste David: Tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedec, Dei altissimi sacerdos cum esset, fermentato pane sacrum faciebat, ut ex Genesis cap. XIV constat: At vero Melchisedec rex Salem produxit panes et vinum: erat enim sacerdos Dei altissimi; cuius sacrificium secundum Athana-

1) παραβήτας νόμον Α.
 2) Cf. Mansi, op. cit. t. XV, 516 D.
 3) Ps. 118, A.
 4) Gen. 14, 18.

* In B nullum lemma datur; in A hocce inscribitur: λέγουσ γ' ὅτι περὶ τῶν ἄζυμων.

Τὸ ὄμοιον ἢ θυσία κατὰ τὸν μῆνα Ἀθανάσιον καὶ Ἰωάννην τὸν Δαρδανεύην ἴσον τόπος καὶ εὐαγγέλιον¹⁾ τῆς μυστικῆς καὶ ἀνομιᾶτου θυσίας τοῦ Χριστοῦ. Ὅθεν καθὼς ἴσον ἔ τόπος καὶ ἡ εὐαγγέλιον μὲ ἐκζυμον, ἐξ: ἀπαλοῦθι νὰ εἶναι καὶ τὸ εὐαγγέλιον.

Ἄλλὰ καὶ τὸ ἴδ-ον παρ. τῆς Ἐξόδου λέγει²⁾: Εἶπε κύριος πρὸς Μωϋσῆν καὶ Ἀαρὼν· ὁ μῆν οὗτος ὄρν ἀρχὴ μηνῶν, ὁ ὅμοιος κατὰ τὸν Χρυσόστομον ἴσον ὁ μάρτυς, καὶ εἰς αὐτὸν προστάζει ὁ θεὸς νὰ προετοιμάσονται οἱ Ἰουδαῖοι τὴν ὄλην τοῦ μήνης τούτου λαβέτωσαν ἑκαστὸς πρόβατον, κ. τ. λ. Καὶ παρακάτω λέγει³⁾: Καὶ ἵστα ὄρν διατετηρημένον ἕως τῆς τεσσαρεσκαεὶς δεκάτης τοῦ μήνης τοῦ πρώτου. Προστίθει λοιπὸν ὁ θεὸς τῆ δεκάτῃ τοῦ μάρτυρος νὰ πάρῃ τὸ πρόβατον καὶ ἕως τῆς δεκάτης τετάρτης νὰ τὸ φυλάττωσι καὶ πρὸς ἑσπέραν νὰ τὸ σφάξωσι. Καὶ ἀγαθὰ κατὰ τὸν λογισμὸν τούτον ἡ δεκάτῃ τετάρτῃ τοῦ μήνης ἴσον ἡ μεγάλη παρασκευὴ, εἰς τὴν ἑσπέραν τῆς ὁμοίας ἴσον ἀπαλοῦθον νὰ σφαγῆ ὁ ἄρνὸς κατὰ τὸν μωσαϊκὸν νόμον, ὅπως ἐπειθὴ εἰς τὸ Λευϊτικὸν⁴⁾ προστάζει ὁ θεὸς ἡ ἀρχὴ, τῆς ἡμέρας νὰ γίνεται ἀπ' ἑσπέρας, διὰ τούτου ἴσον ἀνάγκη καὶ ὁ Χριστὸς νὰ πάρῃ τὸ καλὸν πάσχα εἰς τὸν ἑσπερινὸν⁵⁾ τῆς πέμπτης, ὁ ὅμοιος ἴσον ἀρχὴ τῆς δεκάτης τετάρτης ἴσον τῆς μεγάλης παρασκευῆς. Ὅθεν οἱ μὲν Ἑβραῖοι ἑμμελλόν⁶⁾ νὰ σφάζουν τὸν ἄρνον εἰς τὸν ἑσπερινὸν τῆς μεγάλης παρασκευῆς· ὁ δὲ Χριστὸς τὴν μὲν ἡμέραν ἐφύλαξε τοῦ νομικοῦ πάσχα, τὴν δὲ ὄρν δὲν ἐφύλαξε διὰ τὴν αἰτίαν ὅπου εἴπαμεν, ἀλλὰ ἐπρόλαβεν ἀπ' ἑσπέρας τῆς μεγάλης πέμπτης καὶ ἔκαμε τὸ νομικὸν πάσχα, ἐπειθὴ καὶ εἰς τὸν ἑσπερινὸν τῆ: μεγάλης παρασκευῆς ἴσον προερισμένον νὰ σφαγῆ καὶ νὰ θυσασθῆ ἑκάστῃ εἰς τὸν σταυρὸν. Λοιπὸν εἰς τὸν ἑσπερινὸν τῆς ἀγίας πέμπτης, ὅπου ἔκαμε τὸν δεῖπνον ὁ κύριος, ἴσον καὶ τὰ ἐκζυμα καὶ τὰ ἄζυμα⁷⁾· πλὴν τὰ μὲν ἄζυμα τὰ εἶχαν προετοιμασμένα διὰ τὴν αἰτίαν ἴσον τὴν ἑσπέραν τῆς παρασκευῆς· νὰ τὰ φάγουσι μὲ τὸ πρόβατον καὶ μὲ τὰς κικρίδας, καθὼς ὁ θεὸς προστάζει⁸⁾: Ἐναρχόμενοι: τῆ δεκάτῃ τετάρτῃ τοῦ μήνης τοῦ πρώτου ἀπ' ἑσπέρας, ἴσον εἰς τὸν ἡμέρας μίας καὶ εἰκάδος τοῦ μήνης ἕως ἑσπέρας. Τὰ δὲ ἐκζυμα τὰ εἶχαν διὰ νὰ τὰ φάγουσι τὴν ἡμέραν ἐκείνην τῆς πέμπτης κατὰ τὴν συνήθειαν, τὰ δὲ ἄζυμα τὰ ἐφύλαττον διὰ τὴν ἡμέραν τῆς παρασκευῆς, ὅς εἴπαμεν. Τὸ ὅμοιον μαρτυρεῖ καὶ ὁ Θεοφύλακτος⁹⁾ ἐξηγῶντας τὸ ἴδ-ον παρ. τοῦ κατὰ Μάρκον εὐαγγελίου καὶ λέγει ὅτι: Πρώτην ἡμέραν τῶν ἄζυμων, τὴν πέμπτην¹⁰⁾ λέγει, ἴσον πρὸ τῶν ἄζυμων ἴσον τὰ γὰρ ἄζυμα τὴν παρασκευὴν ἴσον ἔσθιοντο. Λοιπὸν δεῖξθι, ἀπὸ τοῦ πάσχα τὸ νομικὸν, ὅτι ὁ Χριστὸς μὲ ἐκζυμον ἴσον ἐξέτισσε τὸ δεῖπνον τὸ μυστικὸν.

Πρὸς δὲ τούτοις ἡ θεία γραφὴ καὶ οἱ οἱ ἴσον κατὰ τὸν ἴσον εἶναι ἄζυμα, διὰ τῆς λέξεως ταύτης τὰ ὀνομαζοῦν καὶ τὰ προφύρον βηθῆ: ἄζυμα· ἴσον δὲ καλὴν ἴσον εἶναι ἄζυμα, τότε ὀνομαζοῦν ἴσον, καὶ δὲν συγχέουσι τὰ ἴσον, ὅτε λέγουσι τὸν ἴσον ἄζυμα ὅτε τὰ ἄζυμα ἴσον τὸν δὲ μυστικὸν δεῖπνον τοῦ Χριστοῦ ἴσον κοινῶς ἴσον συμφέου μὲ

asiam magnum et Joannem Damascenum typus erat ac figura mystici incrementique sacrificii Christi. Quomodo igitur typus ac imago cum fermentata fuit, ita quoque rem figuratam conficiendam esse consequitur.

Præterea in Exodo legitur cap. XII: *Dixit Dominus ad Moysen et Aaron: Mensis iste vobis principium mensium. In mense, qui secundum Chrysostomum martius fuit, jubet Dominus, ut paschae materiam præparens Judæi, ac Moysi dicit: Decima die mensis hujus tollat unusquisque agnum etc. Et infra: Et convestitis eum usque ad quatuordecimam diem mensis primi.* Jubet igitur Deus die decima martii agnum parari, ad decimam quartam usque servari et ad vespæram mactari. Quamvis autem juxta computationem hanc decima quarta mensis in majorem feriam sextam incidit, qua vespærascente agnus secundum mosaicam legem immolandus esset, tamen a domino cum in Levitico præcipiatur, principium diei a vespæra computari, idcirco Christo agendum fuit vetus pascha sub vespærum feriae quintae, qui decimae quartae diei, scilicet majoris feriae sextae, principium est. Unde Judæi quidem agnum mactaturi erant sub vespærum majoris feriae sextae; Christus vero diem quidem legitimi paschæ servavit, non autem horam, propter illam, quam diximus, causam, sed ea præversa a vespæra feriae quintae legitimum pascha egit: etenim sub vespærum majoris feriae sextae, sicut prius definitur, in cruce mactandus ac immolandus erat. Itaque feria quinta vespærascente, quando caenam fecit dominus, et fermentata erant et asyma; tamen asyma quidem parata servabantur in diem sequentem, scilicet in vespærum feriae sextae, ut cum agno lactucisque agrestibus comederentur, sicut præceperat Deus: *Primo mense, quatuordecima die mensis ad vespæram, comedetis asyma usque ad diem vigesimam primam ejusdem mensis ad vespæram.* Fermentata vero paraverant ad manducandum, sicut convenerant, die illa feriae quintae, asymis sepositis, ut diximus, ad feriae sextae vespærum. Id testatur Theophylactus, caput XIV evangelii secundum Marcum interpretans: *Primum, ait, diem asymorum, feriam quintam dicit, qui erat ante asyma: asyma enim feris sancta comedebantur.* E legitimo igitur pascha probatum est, Christum ad caenam mysticam perficiendam pane fermentato usum esse.

Hic adde divinam scripturam cunctosque sanctos patres, quando asyma cogitant, hac voce ea designare ac nomine proprio asyma appellare; rursus autem, quando fermentatum secum reputant, tunc illud vocant panem, nec perturbatis vocibus panem dicunt asyma neve asyma panem. Ad mysticam vero caenam Christi quod attinet, eam omnes ex

1) εὐαγγέλιον εὐαγγέλιον Α.
 2) Exod. 12, 1.
 3) Ibid. 2.
 4) Ibid. 4.
 5) Levitic. 22, 22.
 6) τὸ ἑσπερινὸν Α.
 7) ἄζυμα Α.
 8) φάγουσι καὶ τὰ ἐκζυμα τὰ εἶχαν, etc. Α.
 9) Exod. 12, 14.
 10) Theophyl. opus. Migne, Patr. Gr. CXXIII, 648 B.
 11) τὴν πέμπτην — τῶν ἄζυμων om. Α.
 CONCIL. GENERAL. TOMUS XXXVII.

ἄρτον τὸν ἐναρμόζουσαν. Ὁ μὲν Μάρκος¹⁾· Λαβὼν δὲ Ἰησοῦς τὸν ἄρτον καὶ εὐχαριστήσας, ἐκλάσας καὶ ἐδίδοτο τοῖς μαθηταῖς. Καὶ ὁ Παῦλος εἰς τὴν πρῶς Κορινθίους²⁾ α'-ην λέγει, ὅτι ὁ κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν τῇ νυκτὶ ἣ παρεδίδοτο³⁾ ἔλαβεν ἄρτον καὶ εὐχαριστήσας· κ. τ. λ. Καὶ ὁ Λουκᾶς ὁμοίως, καὶ πάλιν ἐν λέγει, ὅτι ἔλαβεν ἄρτον. Συμφώνως τῆ θεῆς γραφῆς καὶ οἱ πατέρες τῆς ἐκκλησίας, Ἰσάκιος ὁ ἀβαλφόνθεος εἰς τὴν λειτουργίαν του, Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης εἰς τὸ γ'-ον κεφ. τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱεραρχίας. Ἐπι δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος εἰς τὰς ἁγίας τῶν λειτουργίας, καὶ Γρηγόριος ὁ Νύσσης καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἄγιοι διὰ τοῦ κοινοῦ ἄρτου παρέδοσαν γίνεσθαι τὴν θεῖαν λειτουργίαν. Ὁ δὲ ἅγιος Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης εἰς τὸ α'-ον βιβλίον τῶν ἐπιστολῶν λέγει⁴⁾· Καὶ ἐπὶ τῆς τραπέζης τῆς μυστικῆς τὸν ἄρτον τὸν κοινὸν σῶμα ἰδὸν τῆς αὐτοῦ σαρκώσεως ἀποφαίνον τὸ κανόν τῆς πνεύμα. Κοινὸν ἄρτον λέγοντας, φανερόν εἶναι, ὅτι τὸν ἐκῆμον καὶ ἀνάβατον⁵⁾ ἔνοον. Ἀλλὰ καὶ ὁ θεῖος Δαμασκηνὸς λέγει⁶⁾· Ἐπεὶ δ' ἔθος τοῖς ἀνθρώποις ἄρτον ἐσθίειν ὕδαρ τε καὶ οἶνον πίνειν, συνέζευξεν αὐτοῖς τὴν θεότητα καὶ κελοίηκεν αὐτὰ σῶμα καὶ αἷμα αὐτοῦ. Ἰδοὺ καὶ αὐτὸς ὁ ἅγιος φανερὰ λέγει τὸν συνθετημένον⁷⁾ ἄρτον ὅπου τρώγουσιν εἰ ἄνθρωποι· τὰ δὲ ἄρματα οὕτως συνθετημένα εἶναι οὕτως κοινά.

Καὶ λοιπὸν κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν ταύτην διδασκαλίαν καὶ τὴν παράδοσιν τῶν ἁγίων πατέρων καὶ ἅλη ἡ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία κατὰ πάσαν τὴν οἰκουμένην ἐξ ἀρχῆς ἱερούργει μὲ ἄρτον ἐκῆμον καὶ οὐδέποτε μὲ ἄρμον⁸⁾· καὶ οὐ μόνον ἡ Ἀνατολή, ἡ ὅποια καὶ πρώτην ἔδεχθη, πάντα τὰ μυστήρια ἀπὸ τοῦ κήρυγμα τῶν ἀποστόλων, ἀλλὰ καὶ Ἀγρυπτος καὶ Ἑλλάς καὶ Ἑσθονία δι' ἐκῆμου ἱερουργουσι. Πάλαι τούτοις τὴν ἀρχαίαν τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν πατέρων παράδοσιν. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκκλησία τῆς παλαιᾶς Ρώμης μὲ ἐκῆμον ἄρτον ἱερουργουσα πρώτη⁹⁾, καθὼς βλοῦσι οἱ ἱστορικοὶ τῶν Λατίνων, ὅσοι ἔγραψαν τοὺς βίβλους τῶν πάπιδων μαρτυροῦσι· καὶ μετὰ ταῦτα εἰς τὸν καιρὸν τοῦ πάπα Ἀλεξάνδρου τοῦ πρώτου ἐσθίον¹⁰⁾ τὸ ἐκῆμον καὶ ἀρχισαν τὰ ἄρματα, προβάλλοντες τάχα τὸ ἄρμον νὰ εἶναι καλλίτερον καὶ καθαρώτερον τοῦ ἐκῆμου. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἔχει καμμίαν πιθανολογίαν, ἐπειδὴ καὶ οὕτως κατὰ τὴν ἅλην οὕτως κατὰ τὸ εἶδος οὕτως κατὰ τὴν ἐνέργειαν εἶναι καλλίτερα τὰ ἄρματα ἀπὸ τὸ ἐκῆμα· μάλιστα τὰ ἄρματα εἶναι καπνικὰ καὶ βαπτικὰ, ὁ δὲ ἐκῆμος ἄρτος εἶναι εὐχμος καὶ θρεπτικὸς· εἰ δὲ καὶ εἰσποῖεν διὰ τὴν χερίν καὶ πνευματικὴν ἐνέργειαν, καὶ ἐκείνη εἶναι μία καὶ ἡ αὐτὴ εἶτα εἰς τὸ ἐκῆμον εἶτα εἰς τὸ ἄρμον, καὶ δὲν εἶναι διαφορά κατὰ τοῦτο. Λοιπὸν ὁ πάπας Ἀλέξανδρος δὲν εἶχε καμμίαν εὐλογον αἰτίαν νὰ σηκώσῃ¹¹⁾ τὸν ἐκῆμον καὶ τέλειον ἄρτον ἀπ' ἐναντίας τῆ παραδόσεως τῶν ἀποστόλων καὶ τῆς ἐκκλησίας, μῆτε εἶχεν ἐξουσίαν μόνος ὁ πάπας νὰ ἀνατρέψῃ μίαν¹²⁾ τοιαύτην κοινὴν τῆς ἐκκλησίας παράδοσιν κατὰ τοὺς κανόνας τῶν ἀποστόλων, ἀλλὰ ἔπραξε μὲ κοινὴν γνώμην τῆς ἐκκλησίας

consensu panem vocant. Et Matthaeus quidem: Cum accipisset Jesus panem et egit gratias, fregit deditque discipulis. Paulus vero epistola prima ad Corinthios: Dominus Jesus Christus, ait, in nocte qua tradebatur accepit panem, et, cum gratias egisset, etc. Item et Lucas; nec ullus dicit, cum asyrum sumpserit. Divinae scripturae consoni patres ecclesiae, Jacobus nempe Dei frater in liturgia sua, Dionysius Areopagita cap. III Ecclesiasticae hierarchiae, Basilus etiam magnus divinae Chrysostomus in sacris suis liturgiis, Gregorius Nyssenus alique multi sancti patres sacrum sacrificium cum pane communi fieri tradiderunt. Atque sanctus Isidorus Pelusiota libro I epistolarum: Et in mystico mensa communem panem proprium incarnationis ejus corpus reddens spiritus sanctus. Communem panem cum dicat, comperitur eum loqui velle de fermentato ac fermento. Praeterea divus Damascenus dicit: Quia hominum consuetudo fert ut panem edant unumquemque et equum didant, idcirco conjuncta cum illis sua divinitate haec corpus et sanguinem suum fecit. Et et sanctus ipse aperte loquitur de pane usu recepto, qui ab hominibus comeditur; asyrum vero nec usitata sunt nec communia.

Secundum ergo evangelicam hanc doctrinam sanctorumque patrum traditionem universa Christi ecclesia per totum orbem a principio ad sacrificandum adhibet fermentatum panem, nunquam autem asyrum. Neque vero Oriens solus, qui primus ab apostolis praedicantibus cuncta sacramenta recepit, sed Aegyptus etiam, Graecia et Europa prisca apostolorum patrumque traditione servata sacrum cum asyrum conficiunt. Quin imo senioris Romae ecclesia prius adhibito pane fermentato sacrum fecit, quod cuncti Latinorum historici, quotquot paparum vitas conscripserunt, testantur. Postea vero tempore Alexandri papae primi rejecto fermentato primum asyrum adhibuit, asyrum simulans fermentato melius ac purius esse. Quod haud ullam probabilitatem habet. Etenim sive materiam species sive speciem sive virtutem, asyrum fermentatis meliora nullo modo videntur; imo vero asyrum mali succi sunt ac noxia, fermentatus autem panis boni succi aptusque ad olendum. Quod si gratiam spiritualeque virtutem perperderis, haec una eademque videtur tum in asyrum tum in fermentato neque ex hac parte ullum invenitur discrimen. Itaque nulla fuit Alexandri papae probabilis causa fermentatum perfectumque panem rejiciendi contra apostolorum ecclesiaeque traditionem, neque uni papae potestas dabatur ex apostolorum canonibus communem illam ecclesiae consuetudinem immutandi, sed hujusmodi quaestio universa probante ecclesia perpendenda fuisset. Quod autem dicant asyrum puriora esse, id non vere loquuntur, cum asyrum unius ejusdemque sint ac fermentata substantiae, imo minus integra videntur,

¹⁾ Matth. 26, 26.

²⁾ I Cor. 11, 23.

³⁾ παρεδίδοτο A.

⁴⁾ Isidor. Pelus. Epist. lib. I, cap. 109; Patr. Gr. LXXVIII, 266 C.

⁵⁾ ἀναβατόν A: ἀναβατόν B.

⁶⁾ Damascen. De fide orthod. lib. IV, cap. 18; Patr. Gr. XCIV, 1141-1144.

⁷⁾ συνθετημένον A: item lra. seq.

⁸⁾ ἄρμον ἄρμα A.

⁹⁾ πρώτη A.

¹⁰⁾ ἐσθίονον B.

¹¹⁾ σηκώσῃ AB.

¹²⁾ μίαν A.

ὄλας τὰ ἀρτυρήθη ἢ τοιαύτη ὑπόθεσις. Τὸ δὲ τὰ λέγουσι, ὅτι τὸ ἄζυμα εἶναι καθαρῆταρα, ἐν ἀληθεύουσι, ἐπειδὴ καὶ εἶναι μίαις καὶ τῆς αὐτῆς οὐσίας μὲ τὰ ἔνζυμα, μάλιστα εἶναι καὶ ἀτάλασταρα, διότι εἶναι χωρὶς προζύμης¹⁾ καὶ ἄλατος καὶ ἐμοιαζουσι μὲ τὸ κορμί, ὅπου εἶναι χωρὶς ψυχῆν καὶ νοῦν.

Χωρὶς δὲ τούτων καὶ ἡ ἅγια ἐκκλησία ὡς ἀχρηστα τὰ ἀπέβαλε. Καὶ ὁ μὲν οὐ-ος κανὼν τῶν ἀποστόλων λέγει· Εἰ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος νηστεύει καὶ ἑορτάζει μετὰ Ἰουδαίων ἢ δέχοιτο παρ' αὐτῶν τὰ τῆς ἑορτῆς ξένια, ὅλον ἄζυμα ἢ τι τοιοῦτον, ἀποαιρεῖσθω· εἰ δὲ λαϊκός, ἀφορίζεσθω. Καὶ ὁ λη-ος κανὼν τῆς ἐν Ἀποδικαίᾳ συνόδου λέγει· Οὐ δεῖ παρὰ τῶν Ἰουδαίων ἄζυμα λαμβάνειν ἢ κοινωνεῖν ταῖς ἀσεβείαις αὐτῶν. Ἀλλὰ καὶ ὁ Βαλααμῶν πατριάρχης Ἀντιοχείας ἐξήγγωντας τὸν ἀποστολικὸν ταύτον κανόνα λέγει·²⁾ Εἰ γὰρ τὸ ἀπλῶς φαγεῖν ἄζυμα Ἰουδαϊκῆς ἑορτῆς καθάρσειν ἀπάγει καὶ ἀφορισμὸν, τὸ μεταλαμβάνειν αὐτῶν ὡς κυριακοῦ σώματος καὶ παρῆμοιο· ἐκαίνοις διὰ τοῦτου τὸ πᾶσα ποιεῖν ἕως οὐχ ἔξει κατὰ γνῶσιν καὶ κόλασιν;

Ἐφανερῶδη λοιπὸν³⁾ ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι πρῶτος ὁ Χριστὸς καὶ μετ' αὐτὸν οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ ἅγιοι πατέρες τε καὶ πατριάρχαι, ἀρχιερεῖς τε καὶ ἱερεῖς τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας, καθὼς ποτε καὶ ἡ παλαιὰ Ῥώμη, ἐλειτουργοῦσιν μὲ ἔνζυμον καὶ τέλειον ἄρτον ἀπὸ τὸν καιρὸν τοῦ μακαρίου Πέτρου καὶ τῶν διαδόχων ἐκείνου ἕως τὸν καιρὸν τοῦ πάπα Ἀλεξάνδρου τοῦ πρώτου, ὁ ὅποιος ἀπὸ λόγου του κινήσας χωρὶς σύνθετον ἐσθήκωσεν⁴⁾ τὸν ἔνζυμον ἄρτον καὶ ἔφερε τὸ ἄζυμα καὶ τὰ παρῆμοια⁵⁾ εἰς τὴν ἐπαρχίαν του Ῥώμης, καὶ ἔκαμε τοιαύτην καινοτομίαν⁶⁾ παρανόμω· καὶ σχίσμα καὶ ἐκάνδαλον εἰς τὴν ἅγιαν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν· ἀλλ' ἡ καθ' ἡμᾶς ἀνατολικὴ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία ἀποστρεφόμενη τὰς τιαύτας καινοτομίας τῶν Λατίνων, φυλάττουσα τὰς παραδόσεις τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν πατέρων, ἐπιτελεῖ τὴν ἅγιαν λειτουργίαν μὲ ἔνζυμον καὶ τέλειον ἄρτον, ὁ ὅποιος ἔχει πάντα εἶδη, ἄλευρον, προζύμην, ὕδωρ, ἄλας καὶ πῶρ, τὰ ὅποια ἔχουσι κάποιαν μυστικὴν θεωρίαν· τὸ ἄλευρον σημαίνει τὴν σάρκα τοῦ κυρίου ἀπλῶς, τὴν ὅποιαν αὐτὸς παρομοιάζει μὲ τὸν κόκκον⁷⁾ τοῦ σίτου⁸⁾· Ἀρὴν ἀρὴν λέγω ὑμῖν, ἐάν μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσῶν εἰς τὴν γῆν ἀπέθάνη, αὐτὸς μόνος μένει· ἐάν δὲ ἀποθάνη, καρπὸν πολὺν φέρει. Τὸ προζύμη σημαίνει τὴν ψυχὴν καὶ ζωὴν τῆς αὐτῆς σαρκὸς· τὸ ὕδωρ σημαίνει τὰ χαρίσματα τοῦ ἁγίου πνεύματος· τὸ ἄλας σημαίνει τὸν νοῦν, καθὼς ὁ εὐαγγελιστὴς λέγει⁹⁾· Ὑμεῖς ἐστέ τὸ ἄλας τῆς γῆς, καὶ ὁ Παῦλος πρὸς Κορινθίους¹⁰⁾· Ὁ λόγος ὑμῶν ἄλατι ἡρυμένον¹¹⁾. Τὸ δὲ πῶρ σημαίνει τὴν θεότητα τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Ἰησοῦ.

ut quae, abaque sale ac fermento cum sint, cadaveris imaginem referant, quod anima mentoque caret.

Adde quod sancta ecclesia ea ut inania respuit. Atque canone quidem apostolorum LXX: Si quis, ait, episcopus aut sacerdos aut diaconus cum Judaeis jejuset vel festos agat dies aut festorum munera ab ipsis accipiat, velut asyrum aut quidpiam simile, deponatur; si autem saecularis fuerit, separetur. Canone vero XXXVIII Laodicensi concilii: Non oportet, inquit, asyrum a Judaeis accipere aut communicare impietatibus eorum. Praeterea Balaamon Antiochenus patriarcha apostolicum illum canonem interpretans ita scribit: Si enim simpliciter asyrum comesset Judaei festi depositionem et segregationem inducit, eorum tanquam dominici corporis esse participes et ita similiter ac illi pascha facere, quam non habebit condemnationem et animadversionem?

Ex dictis igitur liquet, Christum primum ac postea apostolos, sanctos papas ac patriarchas, episcopos sacerdotesque ecclesiae Christi haec non et ipsam olim veterem Romam, fermentato adhibito perfectoque pane sacrum fecisse a temporibus beati Petri ac successorum ejus ad aetatem usque Alexandri papae primi, qui aperte sua inconsultoque consilio cum fermentatum panem sustulisset, asyrum induxit invexitque in provinciam suam Romanam; qua novitate contra leges facta, schisma scandalumque sanctae Christi ecclesiae suborta sunt. Nostra vero orientalis Christi ecclesia, haece Latinorum novitatibus repudiatis ac servatis apostolorum patrumque traditionibus, fermentato perfectoque pane divina mysteria conficit, qui quinque constat elementis, farina, fermento, aqua, sale, igne, quibus mystica quaedam significatio subjicitur: farina significatur tantum Christi caro, quam ipse cum frumenti grano comparavit: Amen amen dico vobis, nisi granum frumenti dejectum in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet; si vero mortuum fuerit, multum fructum affert. Fermento indicatur ejusdem carnis animus ac vita: aqua notantur spiritus sancti dona; sale mens ostenditur, ut scribit evangelista: Vos estis sal terrae, atque Paulus ad Corinthios: Sermo vester sale conditus; igne Jesu incarnata divinitas demonstratur.

CAPUT IV.

Purgatorius ignis, locusque a paradiso et gehenna distinctus, exploditur.*

Ἀλλ' ἐπειδὴ ἕως τώρα συντόμω· μὲν, ἀλλ' ἱκανῶς ἔσον πρὸς εὐσεβεῖς χριστιανούς· ἐβαλεμὴν ἱπισφαλῆς

Cum hucusque breviter quidem, satis tamen ut ad pios fideles, Latinorum novitates quam pericu-

1) προζύμην A: προζύμη B.
 2) Balaamon apud Migne, Patr. Gr. CXXXVII, 181 B.
 3) locum A.
 4) ἐσθήκωσεν B.
 5) ἐκαπέμοια A.
 6) καινοτομίαν A; item infra.
 7) κόκκον A.
 8) Joh. 12, 24.
 9) Matth. 5, 12.
 10) Coloss. 4, 6.
 11) ἡρυμένον AB.

* Titulus in A iste ponitur: Λόγος δ' ἔσ' ἐπὶ καθαρτηρίων τῶ καὶ πορρωτάτοιον.

καὶ ἀουσιότους τοὺς λατινικοὺς νεωτερισμοὺς, λαίωτα
 νὰ ἐξέτασαν ἐνῆρι καὶ κάποιος ἄλλος κεινονο-
 μίας αὐτῶν, ἐποὶ ἐπαύσαν ἐναντίον τῆ κοινῆ τῆς
 ἐκκλησίας παραδόξαι· καὶ πρῶτον τὸ καθαρτήριον
 πῶρ ἐποὶ δοξάζουσι, τὸ καὶ κουργατήριον κατ' ἐπι-
 νοῦς λεγόμενον. Διακροτοὶ καὶ γὰρ τὰς ψυχὰς τῶν
 τελευταίωντων εἰς τρεῖς τόπους, παράδεισον θαλάσσιον,
 κόλασιν καὶ κουργατήριον· καὶ παραδεισοὺς μὲν εἶναι
 ἐκαὶ ἐποὶ ἀναπαύονται αἱ ψυχὰι τῶν δικαίων, κόλασις
 δὲ ἐκαὶ ἐποὶ τιμωροῦνται αἱ ψυχὰι τῶν ἀμαρτωλῶν, καὶ
 κουργατήριον ἐκαὶ ἐποὶ καθαρῶνται διὰ πυρὸς αἱ
 ψυχὰι ἐπιβίαι, αἱ ἐποὶ εἶναι ἄξιαι τοιαύτης τιμω-
 ρίας. Ἐπειτα λέγουσιν οἱ Ῥωμαῖοι, ὅτι ὁ κόλασις ἔχει
 ἐξουσίαν νὰ ἀνοίγῃ καὶ νὰ σφαλῇ τὸν τόπον ἐπινοῦ
 τοῦ κουργατηρίου καὶ νὰ ἀλευθάρωνῃ τὰς ψυχὰς τῶν
 ἀμαρτωλῶν μὴ τελείων ἰδικῆν του αὐθεντίαν καὶ
 ἐξουσίαν, στίλλοντας γιουκουλαίων¹⁾, καθὼς αὐτοὶ
 λέγουσιν, εἰς τὰς ὑποκαίμενας ἐκκλησίας τῆς Ῥώμης
 εἰς μίαν τόσην χρόνον περίοδον, καὶ ἄλλα τοιαύτα·
 φλυαρίας μυθώδεις.

Ἄλλ' ἡμεῖς οἱ εὐσεβεῖς ἀκολουθοῦντες τὴν ἀλή-
 θειαν καὶ τὰς τοιαύτας κεινονομίας ἀποστραφόμενοι,
 δύο μὲν τόπους διὰ τὰς ψυχὰς τῶν ἀποθανόντων,
 παράδεισον καὶ κόλασιν, διὰ τοὺς δικαίους καὶ ἀμαρ-
 τωλοὺς, καθὼς ἡ θεία γραφή μα; διδάσκει, ἐμλο-
 γοῦμεν καὶ ἀποδεχόμεθα· τρίτον δὲ τόπον καὶ κουργ-
 ατήριον οὐδένασι στέργομεν. Ἐπειδὴ καὶ οὕτω ἡ γραφή
 οὕτω οἱ θεοὶ πατέρες τοιοῦτόν τι μα; ἀδίδαξαν.
 Πιστεύομεν ὅμως, ὅτι οἱ δύο αὐτοὶ τόποι ἔχουσι
 πολλὰς καὶ διαφόρους μονάς, καθὼς ὁ Χριστὸς λέ-
 γει²⁾: "Οἱ κολλοὶ μοῦναι εἰσιν ἐν τῷ οἴκῳ
 τοῦ πατρὸς μου· τὸ ὅποιον καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Ἰε-
 ρουσαλίτης διδάσκει· λέγων ὅτι, Πολλοὶ μοῦναι παρὰ
 σοί, σῶτερ, παύξασο· κατ' ἀξίαν πᾶσι μερι-
 ζόμεναι. Ἄλλα καὶ Ἰουστίνος ὁ φιλόσοφος καὶ
 μέγας τοὺς δύο τοῦτους τόπους σαφῶς μαρτυρεῖ εἰς
 τὴν αἰ-τὴν ἐρωτησθεῖσιν λέγων³⁾: "Ὅχι ἦν ἔχου-
 σιν αἱ ψυχὰι ἀνταῦθα μετὰ τοῦ σώματος
 κατὰστασιν, ταύτην ἔχουσι καὶ μετὰ τὴν
 ἀνταῦθαι ἀπὸ τοῦ σώματος· ἐξοδὸν εὐθὺς
 γίνεται τῶν δικαίων τὴ καὶ τῶν ἀδικῶν ἡ
 δικαιοσύνη· ἀγονταὶ γὰρ ὑπὸ τῶν ἀγγέλων
 εἰς ἀξίους αὐτῶν τόπους, αἱ μὲν τῶν δι-
 καίων ψυχὰι εἰς τὸν παράδεισον, αἱ δὲ τῶν
 ἀδικῶν ψυχὰι εἰς τοὺς ἐν τῷ βῆθι τόπους,
 καὶ εἰσιν ἐν τοῖς ἀξίοις αὐτῶν τόποις φυ-
 λαττοῦμαι ἕως τῆς ἡμέρας τῆς ἀναστά-
 σεως καὶ ἀνταποδοσεως. Καὶ οὐδαὶ τῶν δι-
 δικαίων τῆς ἐκκλησίας παράδεισον ἢ ἀδίδαξαν τὸ
 τοιοῦτον κουργατήριον, ἀλλὰ εἰσι ἕνα καὶ μόνον τό-
 πον τιμωρητικόν λέγουσι, τὸν βῆθι, καθὼς καὶ ἕνα
 φασιν καὶ λαμπρὸν διδάσκουσι, τὸν παράδεισον.
 Ἐχουσιν ὅμως καὶ οἱ δύο τόποι μονάς διαφόρους, ὡς
 εἰπομεν· καὶ ἐπειδὴ αἱ μὲν τῶν ἀγίων καὶ τῶν δι-
 καίων ψυχὰι πηγαινουσιν ἀναμφιβόλως εἰς τὸν παρά-
 δεισον, αἱ δὲ τῶν ἀμαρτωλῶν εἰς τὴν κόλασιν, ἀπὸ
 τοῦ ὅποιου ἀμαρτωλοὺς οἱ μὲν δοξάζει καὶ ἀσὺ-
 γνηστα ἀμαρτησονται; καλεῶνται αἰώνως, οἱ δὲ συγ-
 γνηστα καὶ μέτρια πταίοντα; ἀπείκουσιν τυχρὴν ἀλευ-
 θέρια; κατὰ τὴν ἀμαρτον εὐσπλαγγίαν τοῦ θεοῦ, διὰ
 τοῦτο ὑπὲρ τῶν τοιοῦτων, τῶν μέτρια δηλαδὴ καὶ
 συγγνηστα ἀμαρτησάντων, γίνονται κατὰ τῆς ἐκκλη-
 σίας; αἱ προσευχαὶ καὶ δεήσεις, λειτουργίαι τε καὶ
 μνημόσυνα καὶ ἐλεησύναι, διὰ νὰ λάβωσιν αἱ ψυ-
 χὰι ἐπιβίαι ὀφέλιαν καὶ ἀνεσιν. Ὅθεν καὶ εἴταν ἡ
 ἐκκλησία προσεύχεται διὰ τὰς ψυχὰς τῶν κεινονο-
 μένων, ἀπείκουσιν μὲν νὰ γίνονται ἄριστοι κατὰ θεοῦ
 εἰς τοὺς τοιοῦτους, ὅμως οὐ; διὰ πυρὸς καὶ κουργατο-

locus sint ac absurdas, extenderimus, speraret ut
 alias quosdam eorum novitates, quas contra com-
 munionem sanctorum ecclesie traditionem suserant,
 perpendamus; atque primum quidem piacularem,
 quem opinantur, ignem, qui et purgatorium apud
 eos dicitur. Nam defunctorum animas in tres sedes
 disperant, paradisiu nemp, infernum et purga-
 torium; atque paradisiu quidem, ubi iustorum
 animae conquiescant; infernum vero, ubi pecca-
 torum animae poenam solvant; purgatorium autem,
 in quo animae illae, quae hujusmodi supplicium
 meruerint, ignibus perpollantur. Deinde a Romanis
 aseritur, papam auctoritate pollere purgatorii istius
 locum aperiendi ac claudendi peccatorumque animas
 pro summo suo imperio ac potestate liberandi,
 jubileum, ut ipsi loquantur, ad ecclesias Romae
 subjectas post tot annorum spatium mittendo; alias
 etiam istiusmodi commenticias nugae afferunt.

At nos, qui veritate pie stantus illaque novitates
 aspernamur, duos quidem locos animis demortuorum
 destinatos, paradisiu ac infernum, pro justis et
 peccatoribus, quemadmodum nos divina scriptura
 docet, profitemur ac recipimus; tertium autem se-
 dem purgatoriumque minime admittimus, eum ne-
 que scriptura neque divi patres quidpiam simile
 nos docuerint. Credimus tamen duobus illis locis
 multas esse variisque mansiones, sicut Christus
 dicit: *In domo patris mei mansiones multae sunt.*
 Quod et Joannes Damascenus docet, dum scribit:
*Multae apud te, salvator, mansiones exstant cuique
 pro merito disperantiae.* Praetera Justinus mar-
 tyr ac philosophus ambos illos locos esse clare
 testatur responsione LXXV: *Non quem statim hic
 habent animas cum corpore, eundem etiam habent
 cum v corpore migraverint. Statim fit iustorum et
 iniustorum distinctio: aguntur enim ab angelis in
 locos sibi convenientia, iustorum quidem animae in
 paradisiu, iniustorum autem animae in inferorum
 locis; ac in locis se dignis custodiuntur usque ad
 diem resurrectionis et remunerationis.* Neque ullus
 ecclesiae doctor istiusmodi purgatorium esse tradi-
 dit vel docuit, sed unum tantum quique agnoscit
 piacularum locum, infernum, sicut et unum lucidum
 nitidumque tenet, paradisiu; uterque tamen locus
 diversus, ut diximus, mansiones habet. Atque cum
 sanctorum quidem iustorumque animae paradisiu,
 peccatorum vero infernum certo petant, quibus
 peccatoribus qui impia ac irremissibilia peccaverint
 aeterno puniantur, qui autem remissibiles leviores-
 que noxae admiserint, libertatem sperent adipisci
 secundum inenarrabilem Dei misericordiam, idcirco
 pro hisce, qui leviora nimirum ac ignoscenda pec-
 carunt, preces ab ecclesia sunt, deprecationes,
 missae, commemorationes, elemosynae, ut utilita-
 tem inde ac remissionem animae illas percipiant.
 Quapropter quando preces pro defunctorum animabus
 ab ecclesia fiunt, credimus quidem veniam
 eis a Deo dari, non tamen pro ignem ac purga-
 torium, sed per divinam misericordiam, prout in-
 finita Dei bonitas noverit.

¹⁾ γιουκουλαίων B.

²⁾ Joh. 14, 2.

³⁾ Justin. Patr. Gr. VI. 1316-1317.

ρίου, ἀλλὰ διὰ τῆς θαύσεως φαινομένης, καθ' ἃν
πρῶτον εἶδεν¹⁾ ἢ ἄκουσεν²⁾ τὸ θεῶν ἄγασμα.

Ἄλλ' ἐπειδὴ οἱ Ἄστυνοι εἰς βεβαίωσιν τῆς τοι-
αύτης αὐτῶν δόξης προβάλλουσι καὶ τινα βητά,
παρεξηγουμένους αὐτά, φέρει δὲ ἀκριβεῖας ἐξετάσωμεν
τὰ ὅτι αὐτῶν λεγόμενα.

Καὶ πρῶτον προβάλλουσι τὸ βητὸν τοῦ Παύλου
ὅπου γράφει εἰς τὴν πρὸς Κορινθίους πρώτην ἐπι-
στολὴν κατὰ γ' οὐ³⁾: Θεμέλιον ἄλλον οὐδεὶς
δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, ὃς ἐστὶν
Ἰησοῦς ὁ Χριστός· εἰ δὲ τις ἐποικοδομῆσιν
ἐπὶ τὸν θεμέλιον τούτων χρυσόν, ἄργυρον,
λίθους τιμίους, ξύλα, χόρτον, καλάμην,
ἐκάστου τὸ ἔργον φανερόν γενήσεται· ἡ γὰρ
ἡμέρα θελήσει· ἐπεὶ ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτε-
ται, καὶ ἐκάστου τὸ ἔργον, ὅποιόν ἐστι, τὸ
πῦρ δοκιμάσει· εἰ τις τὸ ἔργον μεταί, ὃ
ἐποικοδομήσει, μισθὸν λήψεται· εἰ τις
κατακαήσεται τὸ ἔργον, ζημιωθήσεται· αὐ-
τὸς δὲ σωθήσεται, οὕτως δὲ ὡς διὰ πυρός.

Τούτο δὲ τὸ βητὸν ἐξηγῶντα⁴⁾ ὁ θεῖος Χρυσό-
στομος τὸ ἐννοεῖ διὰ τὴν αἰώνιον καὶ ἀταλάντητον
κόλασιν, καὶ ὅτι διὰ τὸ καθαρτήριον πῦρ τὸ ὅποιον
εἶναι φανερόν καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς τοῦ λόγου ἀπολου-
θείας, διότι λέγει· ὁ θεμέλιος καταβλήθη, ὁ
ὅποιος εἶναι αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς Χριστός καὶ ἡ εἰς τὸν
σαρκωθέντα θεὸν πίστις· καὶ διὰ τούτου ἄλλον δὲν
εἶναι δυνατόν νὰ βάνωμεν, οὔτε τὴν πίστιν νὰ ἐναλ-
λάξωμεν, ἀλλ' εἰς αὐτὸν ἀπαντᾷ νὰ πιστεύωμεν⁵⁾.
Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ πίστις ἀνευ τῶν ἔργων νεκρά ἐστίν,
διὰ τούτου πρέπει νὰ ἐποικοδομήσωμεν εἰς τὴν πίστιν
ἀπάνω καὶ τὰ ἔργα καὶ τὰς πράξεις, τὰ ὅποια
διαίρει εὐθὺς εἰς δύο, χρυσὸν μὲν καὶ ἄργυρον καὶ
λίθους τιμίους· ἐνομαζῶν τὰς ἀρετὰς, ξύλα δὲ καὶ
καλάμην καὶ χόρτον τὰς κακίας, καὶ τὰς μὲν ἀρετὰς
διὰ τὴν αἰώνιον ζωὴν, τὰς δὲ κακίας διὰ τὴν αἰώνιον
κόλασιν· δὲν ἔβαλεν ὁμοῦ καὶ τὸ τρίτον μέρος, ὃ
ἀπόστολος διὰ τὸ πουργατόριον. Ἐπειτα λέγει·
Ἐκάστου τὸ ἔργον φανερόν γενήσεται, βάνει
δὲ καὶ τὸ κότα, σημαδεύοντα· τὴν τελευταίαν ἐκείνην
ἡμέραν τῆς δευτέρας τοῦ Χριστοῦ παρουσίας· καὶ τὸν
μύλοντα ἐκεῖνον αἰῶνα, ἡμέραν⁶⁾ κυρίου καλοῦ-
μενον κατὰ τὸν αὐτὸν ἀπόστολον ἐν τῇ πρὸς Ρω-
μαίους⁷⁾. Ἡ νῦν προέκοψεν, ἡ δὲ ἡμέρα
ἡγγικαν, εἰς τὴν ὅποιαν ἔχει νὰ ἀποδώσῃ ὁ θεός,
τὰ κατ' ἀξίαν ἐκάστου, διὰ τὴν ὅποιαν καὶ ὁ μα-
κάριος Πέτρος λέγει εἰς τὴν πρώτην ἐπιστολὴν⁸⁾.
Ἦξει δὲ ἡ ἡμέρα κυρίου ὡς κλέπτῃς ἐν
νυκτὶ, ἐν ᾗ οἱ οὐρανοὶ βοιζήσονται⁹⁾ παρελθού-
σονται. Ἐπειτα λέγει· Τὸ πῦρ ἐκεῖνο ἐκά-
στου τὸ ἔργον ὅποιόν ἐστι δοκιμάσει, ἀλλὰ
μὲν φωτίζων, ἀλλὰ δὲ κατακαίων μαζὸν μὲ ἀκαίνο·
ὅπου τὰ ἔπραξαν· διότι οἱ οἱ δὲ δάσκαλοι τῆς
ἐκκλησίας καὶ μέγιστα ὁ μέγας Βασίλειος· ἐξηγῶντα,
τὸν κη' οὐ φιλόν¹⁰⁾. Φωνὴ κυρίου διακόπτου-
τος· φλόγα πυρός, τὸ πῦρ ἐκεῖνο ἐπλοῦν τὸ
λέγουσι νὰ εἶναι· διότι ἐπειδὴ καὶ ἔχει δύο δυνά-
μεις· καὶ τὸ μὲν φωτιστικὴν καὶ λαμπρὴν χωρὶς τὴν
καύσιν νὰ ἀποκαίρησθαι τοὺς δικαίους, τὸ δὲ καυστι-
κὴν χωρὶς τὴν λαμπρότητα νὰ ἀπομείνῃ εἰς τοὺς
ἀδικητάτους, διὰ τούτου λέγει ὁ ἀπόστολος, καθενὸς
τὸ ἔργον, ἐπὶ λογῆς εἶναι, τὸ πῦρ θέλει τὸ δοκιμάσει·
διότι ἐκαίνον ὅπου μένουσι τὰ ἔργα καὶ δὲν καίον-

Quia vero ad probandam hanc ipsorum senten-
tiam quaedam dicta prave detorta a Latinis ad-
ducuntur, agendum accurate quae ab eis dicantur
perpendamus.

Atque primum obijciunt effatum illud a Paulo
scriptum epistola prima ad Corinthios cap. III:
*Fundamentum aliud nemo potest ponere praeter id
quod positum est, quod est Christus Jesus. Si quis
autem superaedificaverit super fundamentum hoc, aurum,
argentum, lapides pretiosos, ligna, foenum, stipulam,
uniuscujusque opus manifestum fiet: idcirco enim de-
clarabit, nam per ignem revelabitur, et uniuscujusque
opus quale sit ignis probabit. Si cuius opus manebit
quod superaedificaverit, mercedem accipiet: si
cujus opus arserit, detrimentum patietur, ipse vero
salvabitur, illa tamen ut per ignem.*

Hoc autem effatum interpretans divus Chryso-
stomus, de aeterna perpetuaeque damnatione illud
intelligit, non de purgatorio igne. Quae sententia
ex ipsa sermonis conjunctione patet: dicit enim:
Fundamentum positum est, quod est Christus Jesus
et in Deum incarnatum fides, ideoque aliud ponere
aut fidem commutare non possumus, sed nobis
omnibus in eum tradendum est. Cum autem fides
sine operibus sit mortua (Jac. II, 26), ideoque super
fidem nobis superaedificanda sunt opera et actus;
quae opera statim disperit apostolus in duas
species, virtutes quidem vocans aurum, argentum,
lapides pretiosos, vitia vero ligna, stipulam, foenum;
atque virtutes quidem propter aeternam vitam, vitia
autem propter aeternam damnationem; tertiam
tamen partem ob purgatorium apostolus non
posuit. Deinde scribit: *Uniuscujusque opus mani-
festum fiet*; tempus etiam notat designando ex-
tremam illam alterius Christi adventus diem
futurumque illud saeculum, quod *diei Domini*
dicitur secundum eundem apostolum epistola ad
Romanos: *Nox praecessit, dies autem appropin-
quavit*, qua Deus cuique digna redditurus est: ob
hanc etiam diem beatus Petrus prima epistola:
*Advenies autem, inquit, dies domini sicut fur in
nocte, in qua caeli magno impetu transibunt*. Sub-
dit apostolus: *Ignis ille uniuscujusque opus quale
sit probabit*, alia quidem illustrans, alia vero com-
burens una cum eis qui haec egerint. Etenim
cuncti ecclesiae doctores et praesertim Bequilius
magnus commentario in illud psalmi XXVIII: *Vox
Domini intorquentis flammam ignis*, ignem illum
geminum esse asserunt, ut qui duplicem vim habeat:
unum quidem illuminatorium ac fulgentem abaque
ustione, qui justis sortitur; alterum adurendi vi
praeditum abaque splendore, qui peccatores manet.
Quapropter dicit apostolus: *Uniuscujusque opus
quale sit ignis probabit*. Quorum enim opera super-
sunt, nec comburantur, imo vero ignis splendorem
illuminandique virtutem adipiscuntur, ut quae ful-
geant et splendeant et ipsae pariter ac aurum,
argentum, pretiosi lapides: ejusmodi, inquam,
operum artifices mercedem accipient haeredesque

¹⁾ εἶδεν· εἶδεν A.

²⁾ ἄκουσεν A.

³⁾ I Cor. 3, 11-12.

⁴⁾ ἔξηγῶντα A.

⁵⁾ εἰς αὐτὸν ἀπαντᾷ — πιστεύωμεν om. A.

⁶⁾ ἡ ἡμέρα A; cf. Rom. 12, 12.

⁷⁾ Rom. 2, 6.

⁸⁾ II Petr. 3, 12.

⁹⁾ βοιζήσονται AB.

¹⁰⁾ Basil. Petr. Ge. XXX, 20 B.

ται, ἀλλὰ μάλιστα ἐκείνους: μὴ τὴν φυσικὴν ἐνέργειαν καὶ λαμπρότητα τοῦ πυρός, ὡς φυσικὰ καὶ λαμπρὰ καὶ εὐχάριστα καὶ ἕμοια μὴ τὸν χρυσοῦν καὶ τὸν ἄργυρον καὶ τοὺς τιμίους λίθους, αὐτοὶ λοιπὸν οἱ ἄγγελοι τῶν τοιούτων ἔργων λήθονται καὶ τῆς αἰωνίου δόξης κληρονομαί γνησονται· εἰς οὗσα δὲ ἔργα θέλει δεῖξαι τὸ πῦρ τὴν καυστικὴν τοῦ ἐνέργειαν μὴ τὴν ἐκείνου (1) μὴ τὰ ἔλαια καὶ τὸν κλάμιν καὶ τὸν χόρτον, τὰ ἅποια γίνονται ἕλη εὐκολόκαυστος τοῦ καίοντος πυρός, οἱ ἄγγελοι λοιπὸν τῶν τοιούτων κακῶν ἔργων ζυμωθήσονται· ὅπως οὐκ ἐν τῷ πῦρι θέλουν ἀφανισθῆναι τὰ πονηρὰ ἔκαστα ἔργα ὑπὸ τοῦ πυρός, εἴτε θέλουν ἀφανισθῆναι καὶ ἐκείνοι ὑπὸ τῆς ἐπικρασίας, ἀλλὰ αὐτοὶ οἱ ἄγγελοι τῶν κακῶν διαμένοντες καὶ σφάζονται, ἐν τῷ πυρὶ αἰωνίως κολαζόμενοι· καὶ διὰ τοῦτο λέγει ὁ ἀπόστολος: Εἰ τις κατακαήσεται τὸ ἔργον, ζυμωθήσεται, αὐτὸς δὲ σωθήσεται ὡς ὅτις ὡς διὰ πυρός, ἦγουν τὸ σωθήσεται· θέλει γὰρ εἶπε διαμένει καὶ σφάζεται αἰωνίως ἐν τῷ πυρὶ.

Καὶ αὕτη εἶναι ἡ εὐχὴ καὶ ἀληθὴ: ἐξήγησις τοῦ ἀποστολικοῦ βήτου, κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον καὶ ἄλλους πατέρας τῆς ἐκκλησίας, καὶ οὐκ κατὰ τὸ ἀνοσοῦν οἱ Λατῖνοι: τὸ σωθήσεται ἀντὶ τῆς ἀπαλλαγῆς καὶ ἐλευθερίας ἀπὸ τῆς κολάσεως διὰ τοῦ πυρός, ἐπειδὴ καὶ τὸ σφάζεσθαι εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν σημαίνει τὸ διαμένειν, τὸ ὄποιον καὶ ἡ ἔννοια τοῦ ἀποστολικοῦ βήτου φανερώσει· διότι ἐπειδὴ τὸ φυσικὸν ἰδιόμα τοῦ πυρός εἶναι νὰ φθείρῃ, ἐκείνοι δὲ ὑπὸ κολάζονται αἰωνίως ἐν φθείρονται (2), εἴτε ἐν ἐφθίροντο, ἐν ἑμένον αἰωνίως ἐν τῇ κολάσει, καὶ διὰ τοῦτο λέγει ὁ ἀπόστολος, οἱ οἱ κολαζόμενοι: σωθήσονται, ἦγουν θείου (3) καὶ σφάζεσθαι: αἰωνίως ἐν τῷ καίοντι πυρὶ.

(1) ὅτι δὲ ὁ λόγος τοῦ Παύλου εἶναι περὶ καθαρτηρίου πυρός, εἶναι φανερὸν πρῶτον μὲν καὶ ἀπὸ τῆν διαίρεσιν ὑποὸ κάμινος, ἐπειδὴ καὶ ἐν διαίρει τὰς κακίας εἰς θανασίμους καὶ συγγνωστάς, ὑποὸ νὰ γίνῃ χρεια τοῦ πουργατορίου, ἀλλὰ διαίρει ἀπλῶς τὰ ἔργα εἰς ἀρετὰς καὶ κακίας, τὰς ἀξίας τοῦ παραδείσου καὶ τῆς κολάσεως, ὡς εἶπομεν· δεύτερον δὲ καὶ ἀπὸ τὸν καιρὸν ὑποὸ διορίζει τῆς τελευταίας ἡμέρας, τὸ δὲ πουργατόριον διορίζουσιν οἱ Λατῖνοι πρὸ τῆς κρίσεως καὶ τελευταίας ἐκείνης ἡμέρας: καὶ τὸ διορίζουσιν οὕτω διὰ τοὺς πάντες δικαίους καὶ καθάρους, οὕτω διὰ τοὺς πάντες ἁμαρτωλοὺς καὶ κατωκρίτους, ἀλλὰ διὰ τοὺς μέσης τάξεως ὄντας, καὶ μικρὰ καὶ συγγνωστά πταίσαντας, εἰς τοὺς ὁποίους οὐδαίς λόγος γίνεται ἐνταῦθα διὰ τοῦ ἀποστόλου, ὅτι οὕτω εὐδὲ περὶ τοῦ πουργατορίου. Ἀλλὰ καὶ ἡ λέξις τοῦ ζυμωθήσεται φανερὰ τοὺς αἰωνίως κολαζόμενους θηλοὶ, οἱ ὅποιοι ζυμωθῶνται καὶ ὁσπερ ὄντας τὴν μετουσίαν τοῦ θεοῦ φωτός, καὶ ἐν ἀρμόζει εἰς ἐκείνους ὑποὸ καθαρῶνται εἰς τὸ πουργατόριον, καθὼς λέγουσιν οἱ Λατῖνοι: διότι αὐτοὶ κοντὰ ὅπου ἐν ζυμωθῶνται καὶ μεγάλας, καὶ μεγάλας ὀφελούονται, ἀποβάλλοντας τὴν κακίαν καὶ ἐνδύμενοι τὴν καθαρῶτητα καὶ γενόμενοι ἀξιοὶ τοῦ παραδείσου.

Ἐτι δὲ ὕστερα ἀπὸ τὸ βήτων τοῦτο τοῦ ἀποστόλου προβάλλουσιν οἱ Λατῖνοι καὶ ἄλλα τινὰ βήτη τῶν

1) ἀνοσοῦναι B.
2) φθίρονται A; item ἐφθίροντο.
3) μένει A.

sunt aeternae gloriae; in quorum vero opera adurendi virtutem suam ignis exercebit, eo quod imaginem ferant ligal, stipulas, foeni, rerum nempe flammis ignis facile absumendarum, hi pravorum istinamodi operum operarii poenas solvent; non tamen quatenus prava illa opera igne absumenda sunt, eatenus absumendi qui haec egerunt; sed ipsi malorum opifices supersunt ac servantur, flammis aeternae excrucianti; ac propterea dicit apostolus: Si cuius opus arserit, detrimentum patietur, ipse autem salvabitur, ita tamen ut per ignem; vox scilicet illa salvabitur idem sonat ac superest aeternaeque in igne servatur.

Atque haec est apostolici dicti recta veraque interpretatio secundum divum Chrysostomum aliosque ecclesiae patres: non autem, ut a Latinis intelligitur, vox illa salvabitur pro migratione ponitur ac liberatione a cruciati quae per ignem fit; nam verbum σφάζεσθαι apud Graecos *servari* significat, qui sensus apostolici dicti sententia probatur. Cum enim insita virtute ignis corrumpat, illi vero qui aeternae cruciantur non corrumpantur (nam si corrumpentur, aeternae damnationi non subicerentur), ideo apostolus ait, cruciandos salvatum iri, scilicet in adurenti igne perpetuo superfuturos esse ac servatum iri.

Quod autem Pauli sententia de purgatorio igne non sit intelligenda (1), id primum quidem comperitur e divisione ab illo facta; non enim vitia dispergit in mortifera ac leviora, ut locus purgatorio detur, sed opera in virtutes et vitia tantum distribuit, quatenus paradiso vel damnatione digna sunt. Secundo e diei ultimi tempore, quod definit: purgatorium vero a Latinis ponitur ante ultimum illum iudicii diem atque ab eis ad homines reservatur neque omnino justos et pufos neque plane peccatores damnatosque, sed ad homines intermediū ordinis qui leviora ignoscendaque peccarunt, de quibus cum apostolus ne verbum quidem hic fecerit, profecto de purgatorio non est locutus. Praeterea voce ζυμωθήσεται aperte designantur perpetuo cruciandi, qui detrimento suo divini luminis participatione privantur, non vero congruenter illi indicantur qui in purgatorio purgantur, ut a Latinis dicitur; namque tantum abest ut grave illi detrimentum accipiant, ut contra magnum lucram faciant, qui vitio deposito indutaque munditia digni paradiso efficiantur.

Praeter illud apostoli effectum a Latinis obijciuntur et alia quaedam ecclesiae patrum dicta,

1) Licet verissimum sit, ex verbis Pauli legitimum deduci argumentum, quo catholica doctrina de purgatorio demonstratur, eorum tamen sententia probari non potest, qui verba illa directe et sensu litterali de purgatorio intelligenda esse dicant. At multo magis reprobanda est Graecorum expositio, qui verbo σφάζεσθαι nihil praeter augmentum supplicii doceri contendunt, scilicet damnatos in igne non comburi nec in cineres redigi, sed conservari (καμίνεσθαι), ut in aeternam cruciari possint. Vox enim *salvabitur* (σωθήσεται) in tota scriptura saletatem, auxilium, liberationem a malo, refrigerium et similia denotat, nunquam vero malum aliquod (Mansi, Coll. Concil. XXXI, 489). Adde quod in loco nostro τῆς ζυμωθήσεται et σφάζεσθαι inter se opponuntur; atque oppositio nulla est, si utroque poena indicatur.

κατέρων τῆς ἐκκλησίας, ὡσάν τοῦ μεγάλου Βασιλείου ἐν ταῖς εὐχαῖς τῆς πεντηκοστῆς καὶ τοῦ ἁγίου Ἐπιφανίου καὶ τοῦ Δαμασκηνοῦ Ἰωάννου καὶ τοῦ Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου καὶ τοῦ Χρυσοστόμου καὶ ἄλλων τινῶν, τὰ ὅποια φανερώουσι, ὅτι αἱ προσευχαὶ καὶ δεήσεις, λειτουργίαι τε καὶ μνημόσυνα καὶ ἐλεητηρίαι, ὅπου γίνονται διὰ τὰς ψυχὰς τῶν ἀποθανέντων, προξενοῦσιν ὠφέλειαν καὶ ἀνεσιν καὶ ἐλευθερίαν κολάσεως.

Αὐτὸ καὶ ἡμεῖς τὸ ὁμολογοῦμεν ἕως ἐκ τούτων δὲν ἀκολουθεῖ νὰ εἶναι καὶ πουργατήριον, ἀλλὰ ἕνας τόπος εἶναι διὰ εὐσεύς τοῦ ἁμαρτανλοῦς, ὁ ἔδης, ὁ ὅποιος ἔχει διαφόρους μονάς, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῶν ἁμαρτημάτων καὶ ἀφόντις ἑκατέρωθεν ὁ Χριστὸς εἰς αὐτὸν καὶ τὸν ἀνοίξαν, ἐλευθερώοντας τοὺς προπάτορα καὶ ἑλίου τοὺς ἐκαδικούς, εὐρίσκεται μέχρι καὶ σήμερον ἀνοικτός καὶ ἑκατὴ ἢ φοβερὰ ἑκατὴ ἀπόρασι; ἀποὸ λέγει: ¹⁾ Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κληραῖμοι; εἰς τὸ πόρ τὸ αἰώνιον, μέχρι τοῦ νῦν οὐκ ἔγινετο καὶ ἡ ἀπειρος εὐσπλαγγία τοῦ θεοῦ ἐτοίμη, πρὸς τὸ βοηθεῖν, διὰ τοῦτο ἡ ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ἱερουργοῦσα προσεύχει καὶ δεῖται διὰ τοὺς ἀνεταίμους καὶ ἀσυμφάστους μεκοιμημένους ὀρθοδόξους χριστιανούς, πιστεύουσα ἀναμφιβόλως, ὅτι τοῦτο εἶναι ἔργον θεάριστον καὶ ὠφελείας προξενον κατὰ τὸν ἱερὸν Διονύσιον ὅπου λέγει: Δέχεται: εὐ μάλα καὶ τοῖς ἀσυμφάστους καὶ ὅσων εἰσιεν ἀνεταίμους: ἐκδημήσασ; τὰς ἀπὸ τῶν οἰκειῶν τούτοις: προσφερομένας τῶν ὑστερημάτων ἀναπληρώσεις: καὶ εἰς ἔργον τούτοις καὶ πρᾶξιν λογιζέται: ὅτι: γὰρ οὕτως ὁ φιλόανθρωπος κύριος αἰτασθᾶ: καὶ νέμειν τὰ τῶν ἰδίων κτισμάτων ²⁾ πρὸς σωτηρίαν αἰτούμενα, καὶ τότε αὐτοῖς: ὀλίκως: ἀπικάμπασθαι: οὐχ ἔταν τις ὑπὲρ ἰδίας: ψυχῆς: ἀγωνίζεσθαι, ἀλλ' ἔταν καὶ ὑπὲρ τοῦ πλάσ; τοῦτο ἐργάζεσθαι.

Λοιπὸν τὸ νὰ ὠφελοῦνται αἱ ψυχὰι μετὰ θάνατον διὰ μέσου τῶν προσευχῶν καὶ ἐλεημοσυῶν διὰ τὴν ἀπειρον εὐσπλαγγίαν καὶ ἀγαθότητα τοῦ θεοῦ, τὸ ὁμολογοῦμεν τρίτον δὲ τῆρον πουργατήριον καὶ καθάρσεως, καθὼς διδάσκουσιν οἱ Λατίνοι, οὐκ ἀποδεχόμεθα, ἀπειδὴ καὶ ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ εὐαγγελίου μνησθόμεν περὶ τοῦ πλουσίου καὶ λαζάρου, ὅτι ὁ μὲν ἀπακοιμήσθη ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἀβραάμ ³⁾, ἡ δὲ ψυχὴ τοῦ πλουσίου εὐρέθη ἐν τῇ ἔδῃ ὑπάρχουσα ἐν βασάνοις, καὶ ὅτι μεταξὺ τούτων τῶν δύο, παραδείσου καὶ κολάσεως, εἶν εἶναι ἕτερος τόπος, ὅπου νὰ ἔχη πρόσκαιρον κόλασιν, ἀλλὰ γάσμα μέγα καὶ ἀδιάβατον ⁴⁾. Ἀλλὰ καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος εἰς τὸν λόγον ὅπου κἀνε: εἰς τὴν πληγὴν τῆς χαλάζης, καὶ λέγει: Ἡ Βέλτιον νὸν παιδεύθησθαι καὶ καθαρῆσθαι: ἢ τῇ ἐκατὴν βασάνῃ παραπεμφθῆσθαι, ἥνικα κολάσεως: καιρὸς, οὐ καθάρσεως, παρίσται φανερός: ὅτι μετὰ θάνατον καθαρτήριον πόρ οὐκ ἔστιν. Ἀλλὰ μήτε εὐλογον εἶναι ἡ ψυχὴ μετὰ θάνατον χωρισθεῖσα τοῦ σώματος καὶ ἄυλος γινόμενη, πρὸ τοῦ νὰ ἀναλάβῃ τὸ σαυτῆς σῶμα, νὰ κολάσεται καὶ νὰ καθάρσεται: ⁵⁾ μὲ ὀλίκων καὶ σωματικῶν πόρ.

Πρόσθε; τελευταίον, ὅτι τὸ δόγμα τοῦ καθαρτήριου πυρὸς ὡς προξενον βαθμίας καὶ ἀμελείας εἰς τοὺς ἀνοσβαί; καὶ ὡσάν ὅπου τοὺς κατακαίθαι: νὰ μὴν ἀγωνίζονται κατὰ τὸ δυνατόν εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν νὰ καθαρῶνται ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας, ἀλλὰ τοὺς κἀνε; νὰ ἐπιζῶσιν ἄλλην καθάρσιν μετὰ θάνατον,

velut sancti Basilii orationibus dominicae pentecostis, sancti Epiphanii, Joannis Damasceni, Dionysii Areopagitae, Chrysostomi et quorundam aliorum, e quibus liquet orationibus ac deprecationibus, missis, commemorationibus, elemosynis, quae pro demortuorum animabus fiunt, utilitatem afferri, remissionem, a damnatione liberationem.

Id et nos profiterur: inde tamen non sequitur purgatorium esse, sed unum locum dari pro cunctis peccatoribus, infernum scilicet, in quo, ut supra diximus, variae sunt mansiones pro rata peccatorum parte. Ex quo vero Christus ad hunc descendens eum aperuit, patribus cunctisque iustis qui ibi aderant liberatis, apertus ille adhuc haecenus reperitur: et cum tremenda illa sententia qua dicitur: *Discedite a me maledicti in ignem aeternum*, nondum habita fuerit atque infinita Dei miseratione prona sit ad levamen praestandum, ideoque Christi ecclesia sacra perageas pro fidelibus orthodoxis, qui imparati et praemature obdormierunt, orat ac deprecatur, certo existimans, opus Deo gratum ac quaesitum id esse, secundum sanctorum Dionysium ¹⁾: *Libentissime, inquit, haec accipit et iis qui praemature atque, ut ita dicam, imparati visis excesserunt, eas quas sibi familiares eorum offerunt, praetermissi officii vices adscribit perindeque reputat ac si illum his functi operibus fuissent: sic enim clementissimus dominus ab se peti vult et iis quae condidit ea rogatus praestare quae saluti ipsorum conducant; ac tunc demum inflectitur, cum quis non pro anima sua enititur, sed proximi causa operis aliquid narat.*

Itaque quod post mortem fractum animae capiant ex orationibus elemosynisque ob infinitam Dei misericordiam ac bonitatem, id profiterur: tertium vero purgatorium expiatoriumque locum, quem Latini tenent, non admittimus, cum et a sacro evangelio de divite et Lazaro addiscamus, hunc quidem esse deportatum ab angeli in sinum Abrahae, divitis autem animam in tartaro inventam fuisse ac in tormentis, alium vero locum praeter has duo paradisi damnationisque sedes, ubi transitoria sit damnatio, non dari, sed ingentem imperiumque hiatum. Sed et Gregorius theologus oratione quam habuit propter plagam grandinae ait: *Satis est nunc castigari ac purgari quam ad cruciatum illum transmitti, cum jam poenae tempus erit, non purgationis.* Statuit aperte, post mortem purgatorium ignem non esse. Imo prorsus improbabile videtur, animam post mortem corpore solutam materiaeque expertem, antequam proprium corpus resumat, cruciari atque materiali corporeoque igne purgari. Denique adde quod purgatorii dogma istud fidelibus causa sit remissionis ac negligentiae eosque deducere videtur, ne omni opera in hac vita enitentur, ut a peccatis abstergantur, sed alterius post mortem expiationis spem afferat, qua spe concepta ad quodvis peccatum perditionemque impelluntur. Quapropter a sancta Christi ecclesia rejectum est, non secus ac Origenis doctrina, quae cum in medium quasi producta Dei miseri-

¹⁾ Matth. 25, 41.

²⁾ ἀποκαταστασιν ἀποκαταστασιν Α.

³⁾ Luc. 16, 22.

⁴⁾ ibid. 24.

⁵⁾ Gregor. Naz. Orat. XVI, 7.

⁶⁾ ἀποκαταστασιν ΑΒ.

¹⁾ Locus hic productus non a Dionysio desumptus est, sed a Johanne Damasceno, op. *De his qui in fide dormierunt*, n. 8, Patr. Gr. XCIV, 253 B.

καὶ μετὰ τὴν τοιοῦτην ἔκθεσιν ἐκλήθησαν εἰς κάθε ἁμαρτίαν καὶ ἀπέλασαν, διὰ τοῦτο εἶναι ἀποβλήτων ἀπὸ τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας, καθὼς καὶ τὸ ἔθνος τοῦ Ἰσραὴλ ἐπεὶ ἠθέλην ἀποκαταστασθαι καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλὰ καὶ ἕως αἰσίου ἡμερικῆς ἐκκλησίας, ἕως αἰσίου καὶ αὐτὸ τοιοῦτης ἀπαρτίθῃ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ ἕως αἰσίου ἡμερικῆς ἐκκλησίας ἀναθεματίσθῃ παρὰ τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμένης πέμπτης συνόδου. Καὶ ταῦτα μὴ ἀρνεοῦν εἰς ἀναίρεσιν τοῦ λατινικοῦ περυσιαίου.

cordia omnium in pristinum statum restitutionem damnationisque sine velletis ac eandem et ipsa negligentiam perditionemque fidelibus injecerit, ab ecclesia non solum repudiata est, sed etiam a sacra et occurr. unica quinta synodo tanquam impius error anathematizata. Sed haec quidem ad Latinorum purgatorium evertendum cauta.

CAPUT V.

Beatitudo sanctorum et poena damnatorum usque ad communem resurrectionem differtur.*

Παρὰ ταῦτα δὲ καὶ ἐκεῖνο οὐκ ὀρθῶς δοξάζει ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία παρὰ τῆς τῶν δικαίων ἀπολαύσεως, λέγουσα ὅτι αἱ ψυχαὶ τῶν ἁγίων ἀπέλασαν τῆς τῆν τελείαν μακαριότητα. Ἡμεῖς δὲ πιστεύοντες τῇ ἀληθείᾳ καὶ ἀποδεχόμενοι τὴν διδασκαλίαν τῶν θείων πατέρων ἐμολογοῦμεν, ὅτι οἱ ἅγιοι δὲν ἀπέλασαν ἐν τελείᾳ τὴν μακαριότητα, ἀλλὰ μαρτυροῦντες τὴν δὲ τελείαν μακαριότητα ἀπολαμβάνουσιν ἐν τῇ ἀναστάσει, καθὼς ὁ ἀπόστολος Παῦλος λέγει: ¹⁾ Ὅτι ἀκόμισται μοι ὁ κύριος ἐν τῇ στέφανος, ἐν ἀποδείξει μοι κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὁ δικαίος κριτής, οὐ μόνον δὲ ἐμοί, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς ἡγαπητοῖς τὴν ἀπεφάνειαν αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἱερεὺς Αὐγουστίνος λέγει: Αἱ τῶν ἁγίων ψυχαὶ οὐκ οὕτω τελείως ἀπολαύσουσι τῆς θείας θεωρίας πρὸς τῆς ἀναστάσεως ὡσπερ μετὰ ταῦτα. Εἰτα λέγει τὴν αἰτίαν· Ἡ ἐννοία τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ἐστὶ φυσικὴ καὶ οὐσιώδης· οὐκ ἀνδέχεται τὴν τῆς ψυχῆς φύσιν τελείαν εἶναι τὴν μακαριότητα, χωρὶς τοῦ σώματος αὐτῆς, φέρονται οὐσιώδως καὶ φυσικῶς. Καὶ ὁ μέγας Βασίλειος εἰς τὰ Ἠθικά του λέγει: ²⁾ Τὸ μὲν γὰρ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον καὶ ἡ τελεία ἐπιγνώσις τῆς τοῦ θεοῦ ἀκαταλήπτου μεγαλειότητος ἐν τῇ μέλλοντι· ³⁾ αἰῶνι τοῖς ἀξίοις ἀποδοθῆναι ἐπιγγέλλεται· νῦν δὲ καὶ Πάυλος εἰς τὴν ἑβραϊκὴν ἐπιστολήν, βλέπει μὲν ἀληθῶς καὶ οὐ πλανᾶται οὐδὲ φαντάζεται, διὰ τὸ σκόπετον· ⁴⁾ δὲ καὶ δι' αἰνίγματος καὶ τὸ ἐκ μέρους κυρίου εὐχαριστῶς ἐκδέχεται. Ἀλλὰ καὶ ὁ θεὸς Χρυσόστομος ἐξηγῶντας τὸ ἱερόν κειν τῆς πρὸς Ἑβραίων ἐπιστολῆς εἰς τὸν κ'-ον λόγον λέγει: ⁵⁾ Τίς οὖν ὁ μισθός τῆς τοσούτης ἀποδοξῆς; τίς ἡ ἀνταπόδοσις; οὐδέπω ἀπέλαβον ἐκεῖνοι· χρόνους ἔχουσι τοσούτους, νικήσαντες, καὶ οὐδέπω ἀπέλαβον ὅμοιοι; δὲ ἐν τῇ ἀγῶνι ἐνταῦθα ἀσχάλλετε; ἀνοήματα καὶ ὅμοιοι, τί ἐστὶ καὶ ἔσονται τὸν Ἀβραάμ καθῆσθαι καὶ τὸν ἀπόστολον Παῦλον, περιμένοντας πότε τὸ τελειώθῃ, ἵνα δυνήθῃσι τότε λαβεῖν τὸν μισθόν. Εἰτα κατατίθει λέγει: Ἐνα ὅριος πᾶσι τῶν στεράντων τὸν καιρὸν, καὶ ὁ πρὸ τοσούτων καιρῶν νενικήκως μετὰ σοῦ λαμβάνει τὸν στέφανον· τὸ γὰρ ἔμοδοξασθῆναι μεγάλην ἡδονήν. Ὁ αὐτὸς εἰς τὴν πρὸς Κορινθίους α'-ην ἐπιστολήν λέγει: ⁶⁾ Καὶ μὲν ἡ ψυχὴ, καὶ ἡ μωρία αὐτῆς ἀθάνατος ἐστίν,

Præter id autem ecclesia romana et illud de justorum perfruitione non recte sentit, sanctorum scilicet animas perfectas beatitudinis participes jam factas esse. Nos autem fide veritati adjecta ac sanctorum patrum doctrina probata confitemur, sanctos nondum omnino beatitudine perfrui, sed particulatim; perfectam vero beatitudinem ab eis post resurrectionem esse adipiscendam, quemadmodum Paulus apostolus dicit: *Quia reposita est mihi corona justitiae, quam reddet mihi dominus in illa die justus iudex, non solum vobis mihi, sed et omnibus qui diligunt adventum ejus.* Imo vero sanctus Augustinus: *Sanctorum animas, ait, non tam perfecte divina contemplatione perfruantur ante resurrectionem quam postea.* Deinde causam notat: *Cum vivo animas et corporis naturalis sit ac substantialis, animas natura perfectam beatitudinem consequi non potest abque suo corpore, cui substantialiter naturaliterque conjungitur.* Et Basilius magnus in Moralibus suis dicit: *Nam promissum est fore ut facies ad faciem et perfectam majestatis Dei incomprehensibilis cognitio illis qui digni habiti fuerint in futuro saeculo exhibenda sit; nunc vero sive Paulus quis sit sive Petrus, videt quidem vere quae videt, et non errat et non imaginatione luditur, sed tamen per speculum et in aenigmate et quod de Deo ex parte est cum gratiarum actione suscipit.* Imo vero divus Chrysostomus cap. XI epistolae ad Hebraeos interpretans oratione XXVII dicit: *Quae est ergo merces tantae retributionis? quae remuneratio? Nondum acceperunt illi: tot sunt anni ex quo vixerunt, et nondum acceperunt; eos autem dum adhuc certatis, maestis estis? Cogitate vos quoque quid et quantum sit sedere Abraham et Paulum apostolum, expectantes quando tu fueris consummatus, ut tunc possint accipere mercedem.* Et post pauca: *Defecit omnibus unum tempus coronarum; et qui tam multis ante te annis vixit, tecum accipit coronam. Quod enim simul glorificantur, magna est voluptas. Idem in epistolam primam ad Corinthios: Si manserit anima, ait, et millies sit immortalis, sicut est reversa, abque carne non accipiet bona illis ineffabilis, sicut neque punietur. Omnia enim manifestabuntur ante tribunal Christi, ut accipiat unusquisque quae per corpus gessit sive bona sive mala.*

¹⁾ II Tim. 4, 8.

²⁾ Basil. De fide, cap. 2; Patr. Gr. XXXI, 681 A.

³⁾ μέλλοντι A.

⁴⁾ σκοπεῖτον AB.

⁵⁾ Chrysost. in Epist. ad Hebr. homil. XXVIII, 1; Patr. Gr. LXIII, 192 B.

⁶⁾ Chrysost. in Epist. I ad Cor. homil. XXXIX, 8; Patr. Gr. LXXI, 393 D.

ἄσπερ οὖν καὶ ἐστὶ, τῆς σαρκὸς χωρὶς οὐ
καταλείφεται τὰ ἀπόρρητα ἀγαθὰ ἐκείνη,
ἄσπερ οὖν οὐδὲ κολλασθήσεται ταῦτα γὰρ
φανερωθήσεται ἐμπροσθεν τοῦ βήματος
τοῦ Χριστοῦ, ἵνα ἕκαστος κορίσῃται τὰ διὰ
τοῦ σώματος ἢ ἐκράξεν, εἴτε ἀγαθὰ εἴτε
κακά¹⁾. Σύμφωνα μὲ τοὺς εἰρημένους πατέρας καὶ
ὁ μέγας Ἀθανάσιος καὶ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς καὶ
ἄλλοι πολλοὶ πατέρες διδάσκουσιν, ὅτι δὲν ἀπέλαυσαν
ἀκόμῃ τελείως οἱ δίκαιοι τὴν μακαριότητα. Εἰ δὲ καὶ
φαίνονται τινες διδάσκαλοι τῆς ἐκκλησίας²⁾ νὰ λέγουσιν,
ὅτι ἀπέλαυσαν αἱ ψυχαὶ τῶν ἁγίων τὴν μακαριότητα
καὶ ὅτι διαγούσιν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ κατ' αὐτὸν τὸν
παράδεισον, ἀλλὰ καὶ οὗτοι πάντες ἐννοοῦσι τὴν μαρι-
κὴν καὶ ὄχι τὴν τελείαν ἀπόλαυσιν, καθόσον αἱ τῶν
ἁγίων ψυχαὶ βλλίπουσι καθὸ ψυχαὶ τὴν μακαριότητα
καὶ δόξαν τοῦ θεοῦ καὶ ἔχουσιν εὐφροσύνην καὶ
αἰσθησὶν τοῦ παραδείσου, καὶ τοῦτο λέγεται μαρική,
ἀπόλαυσις· τὴν δὲ τελείαν ἀπόλαυσιν ἔχουσι νὰ ἀπο-
λαύσουσιν ἐν τῇ ἀναστάσει μετὰ τοῦ σώματος· αὐτῶν,
καθὼς ἀπὸ τὰ ῥητὰ τῶν ἡμετέρων πατέρων τῆς ἐκ-
κλησίας ἐμάθομεν, εἰς τὰ ὅπερα ἀπολοῦσθαι καὶ
πιστεύουσα ἢ κατ' ἡμᾶς ἀνατολικῆ τοῦ Χριστοῦ ἐκ-
κλησία ὁμολογεῖ μετὰ τῆς ἀληθείας τὴν τελείαν ἀπό-
λαυσιν τῶν ἁγίων ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι καὶ ἀπο-
στρέφεται τὴν δόξαν τῶν Λατίνων, ὅπου λέγει πῶς
ἀπέλαυσαν ἴδῃ οἱ ἅγιοι τὴν τελείαν μακαριότητα.

CAPUT VI.

Suffocatorum usus interdicitur.*

Καὶ ὄχι μόνον εἰς αὐτὰς τὰς πάντα διαφοράς ὅπου
ἀπαριθμήσαμεν ἀνωτέρω καινοτομοῦσιν οἱ Λατίνοι
καὶ ἀνατρέπουσι κατὰ εὐσεβῆ καὶ ὀρθὰ δόγματα τῆς
τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ ἄλλας παραδόσεις
τῆς ἐκκλησίας μεθαιωμένας παρὰ τῶν ἁγίων ἀποστό-
λων ἱερῶν συνόδων τε καὶ θείων πατέρων ἀπατοῦσα
καὶ περιφρονοῦσι χωρὶς καμμίαν συστολήν· καθὼς
γέρει αἰεὶν συγχωροῦσι τὸ νὰ τρώωσι κνικτὸν καὶ
αἷμα, καὶ μὲ ἕλον ὅπου ὁ 57-ος κανὼν τῆς ἐν
Τροῦλλῳ συνόδου ῥητῶς τὸ ἀπαγορεύει λέγων ἧ·
Ἡ θεία γραφή, ἡμῖν ἀνετείλατο ἀπέχεσθαι
αἵματος καὶ κνικτοῦ καὶ πορνείας. Τοῖς
οὖν διὰ τὴν λίχνον γαστέρα αἷμα θλουθῆ-
ποτε τῆς τέχνης τινὶ κατασκευάζουσιν
ἐδώδιμον, καὶ οὕτω τοῦτο ἐσθίουσι, προσ-
φόρως ἐπιτιμῶμεν. Ἦως λοιπὸν δὲν ἀσχύνονται
οἱ Λατίνοι, φανερὰ ἀνατρέποντες τὴν παραγγελίαν
τῆς θείας γραφῆς καὶ τὸν συνοδικὸν τοῦτον κανόνα;

Quod si quidam ecclesiae doctores dicere viden-
tur, sanctorum animas beatitudinis jam compotes esse
atque in caelo ipsoque paradiso commorari, hi
profecto particularem, non integram beatitudinem
cogitant, quatenus sanctorum animas, prout animas,
Dei beatitatem gloriamque vident atque paradisi
gaudio ac voluptate fruuntur, quod particularis
perfructio dicitur; ad perfectam autem perfrui-
tionem quod attinet, eam in resurrectione una
cum corpore adipiscuntur, quemadmodum ex dictis
nostrorum ecclesiae patrum didicimus. His dictis
stans et credens orientalis nostra Christi ecclesia
perfectam sanctorum in futuro saeculo fruitionem
secundum veritatem profitetur atque Latinorum
aspernatur opinionem, qua sancti perfectae beati-
tatis compotes jam essent facti.

Neque vero hisce tantum quinque discrimibus
quae supra recensuimus, novas res inducunt Latini,
piis rectisque Christi ecclesiae dogmatibus rejectis,
verum etiam alias ecclesiae traditiones a sanctis
apostolis, sacris synodis, divinis patribus probatas
evertunt et absque ulla verecundia despiciunt.
Ita verbi causa suffocatum sanguinemque come-
dendi licentiam largiuntur, licet canone LXVII
Trullani concilii id diserte prohibeatur: *Divina
scriptura, ait, nobis mandavit, a sanguine et suffo-
cato et fornicationis abstinere. Eos ergo qui propter
lautum et delicatum ventrem cuiuscumque animalis
sanguinem arte aliqua esculentum condunt ac in-
strunt, et sic illo vescuntur, ut par est, castigamus.*
Quomodo ergo Latini divinae scripturae mandatum
synodalemque hunc canonem aperte evertere non
verecundantur?

CAPUT VII.

Sabbati jejunium perstringitur. Denique notantur Latini, quod parvulis post baptismum
eucharistiam non porrigunt, neque eos unguunt sacro chrismate, neque oleo ungi per-
mittunt nisi infirmos.**

Ἐπι νηστεύουσι τὸ σάββατον ἐναντιούμενοι τῷ
57-ῳ κανόνι τῶν ἁγίων ἀποστόλων ὁ ὅποιος λέγει ἧ·
Εἰ τις εὐσεβῆ τὴν κυριακὴν ἡμέραν νη-
στεύων ἢ τὸ σάββατον (πλὴν τοῦ ἐνὸς μέ-
νον), εἰ μὲν κληρικὸς, καθαιρεῖσθαι· εἰ δὲ
λαϊκός, ἀφορίζεσθαι· διότι τὸ μὲν σάββατον εἶναι
εὐχαριστία τῆς δημιουργίας, ἢ δὲ κυριακὴ τῆς ἀνα-
στάσεως. Καὶ ὅτι αὐτὰ αἱ ψυχαὶ προοίμιον εἶναι
τῆς ἀναστάσεως, ἀληθῶς, ἐπειδὴ καὶ κατὰ τὴν ὁσμήτην
εἰς τὸν βῆθιν καὶ ἔδωκε τὴνλευθερίαν καὶ τὴν ἀνά-
στασιν, καὶ διὰ τοῦτο δὲν εἶναι κρέον νὰ γίνετα· ἐν

Praeterea sabbato jejulant contra LXVI cano-
nem sanctorum apostolorum: *Si quis clericus, ait,
inventus fuerit die dominica vel sabbato, excepto
tantum uno, jejunans, deponatur; si fuerit laicus,
segregetur.* Namque sabbato quidem pro creatione,
dominica vero die pro resurrectione gratias agimus.
Quod autem dies illi resurrectionis proemium fuerint,
id certo scimus, quoniam ad inferos salvator descen-
dit liberationem afferens ac resurrectionem; ideo
hisce diebus jejunium fieri indecorum est. Uno
autem magno sabbato jejunemus, quo dominicum

¹⁾ cf. II Cor. 5, 10.

²⁾ cf. Mansi, Concil. Coll. XI, 778 C.

³⁾ Apostol. can. 68, alias 66; cf. Mansi, Concil. Coll. I, 44 A.

* *Lectione in A: λέγει 5-ος ἔπι νηστεύ.*

** *Lectione in A: λέγει 5-ος ἔπι τοῦ ἁγίου πνεύματος τὸ σάββατον.*

αὐταί; ταί; ἡμέραις νηστεία. Κατὰ δὲ μόνον τὸ μέγα σάββατον νηστεύομεν, ἑπειδὴ καὶ ἐν αὐτῷ τὸ δεσποτικὸν σῶμα ἐφατο ἐν τῷ τέφρῳ ἄκνον. Ὅπως οἱ τὰ πάντα τολμῶντες Λατῖνοι καὶ μὴδὲ ἐν ἀφίοντα: 1) τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως; καὶ παραδόσεως ἀκαινοτομήτων, καὶ αὐτὸ καθὼς καὶ τὰ ἄλλα τὸ ἀθέτησον.

Πρὸς τοῦτοις; 2) βαπτίζοντα; τὰ βρέφη, δὲν μεταδίδασκιν εἰς αὐτὰ τὰ ἀγράντα μυστήρια, ἀλλὰ μέχρι πάλλων ἐτῶν τὰ ὑστεροβαίν ἀπὸ τῶν ἁγιασμῶν ἐκείνων· ἀλλὰ καὶ χωρὶς χρίσματος ἐκταλοῦσι τὸ βάπτισμα, ὥστε πολλοὶ βαπτίζομενοι νὰ τελειοῦνται καὶ νὰ ἀποθνήσκουσι χωρὶς χρίσματος καὶ χωρὶς τῆς μεταλήψεως τῶν μυστηρίων. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν μετάδοσιν τῶν ἀγράντων μυστηρίων καινοτομοῦσι καὶ μεταλαμβάνουσι τοὺς πιστοὺς χριστιανούς; σῶμα μόνον, καὶ ἔχι; αἶμα, ἔξω ἀπὸ τὴν παράδοσιν τοῦ Χριστοῦ, τῶν ἀποστόλων καὶ ἀπλω; τῆς καθόλου ἁγίας τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας.

Πρὸς δὲ τοῦτοις; 3) διέφθειραν καὶ τὴν παράδοσιν τοῦ ἁγίου εὐχέλαιου καὶ λέγουσιν, ὅτι; δὲν πρέπει νὰ γίνετα; εἰς τοὺς ἀρρώστους, ἀλλὰ εἰς τοὺς; ἀποθνήσκοντα;ς, διότι; λέγουσιν, ἑπειδὴ τὸ εὐχέλαιον ἀφήσιν ἁμαρτίας, διὰ τοῦτο μόνον εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς πρέπει; νὰ γίνετα; μῆπως; καὶ ἐπιζήσῃ; τινὰς; ξανα-ἀμάρτη; ὑστερον. 4) τῆς ἀναισθησίας; παραλόγου τε καὶ ἐσφαλμένης; ὑπολήψεως τῶν Λατίνων. 5) μὲν ἴακμος; ὁ ἀδελφός;τος; λέγει; 6) Ἀσθεναί; τις; ἐν ὑμῖν, προσκαλεσάτω; 7) τοὺς; πρεσβυτέρους; τῆς; ἐκκλησίας; καὶ προσευξάσθεσαν; ἐπὶ; αὐτόν, ἀλείψαντα; αὐτόν; ἑλαίῳ; ἐν τῷ; ὀνόματι; τοῦ; κυρίου, καὶ ἡ; εὐχὴ; τῆς; πίστεως; σώσει; τὸν; κάρνοντα; καὶ; ἄγειρα; αὐτόν; ὁ; κύριος; κἄν; ἁμαρτίας; ἢ; πεποιηκῶς; ἀφεθή; σεται; αὐτόν. 8) Ὅσα; φανερόν; εἶνα; ὅτι; τὸ; ἁγιον; εὐχέλαιον; γίνετα; διὰ; τοὺς; ζῶντα;ς, ὥστε; χριόμενοι; νὰ; ζῶσι; καὶ; νὰ; μένουσι; καθαρά;μοι; τὸ; ὅποιον; καὶ; ὁ; Χριστός; ἐπανερώσαν; εἰς; τὸν; παράλυτον; λέγων; 9) Ἀφέντα; σοι; αἱ; ἁμαρτίαι; σου, καὶ; ἔγειρα; 10) καὶ; περιπάτα;. Καὶ; Ἰδα; ὑγιῆ; γέγονα;ς, μὴ; κίτ; ἁμάρταν;. Καὶ; ἀλλαχού; 11) Ἡλεί; φον; ἑλαίῳ; πολλοὺς; ἀρρώστους; καὶ; ἐθερά; πευον;. Καὶ; καθὼς; ἀνωτέρω; εἶπαν; ὁ; ἀδελφός;τος; καὶ; ἡ; εὐχὴ; τῆς; πίστεως; σώσει; τὸν; κάρνοντα;. 12) Οἱ; δὲ; Λατῖνοι; ἐξ; ἐναντίας; λέγουσιν, ὅτι; χρίτα; διὰ; νὰ; ἀποθάνῃ, καὶ; ὅταν; δὲν; ἐπιζῆ; νὰ; σηκωθῆ; 13) ὁ; νοσῶν.

corpus in sepulchro jecit exasime. Latini vero qui omnia audent nec ecclesiastici ordinis ac traditionis quoquam relinquunt illibatam. ut et alia. sic et hoc subverterunt.

Insuper baptizatis infantibus sacramentum communionem non praebent, sed per multos annos eos defraudant dapo illa sanctifica. Imo vero in conficiendo baptizate chrisma non adhibent, ita ut multi baptizati vita discedant ac moriantur, quin chrisma eucharistiamque susceperint. Huc accedit quod in tradendis divinis mysteriis novitates inducunt fidelesque christianos solo corpore, non sanguine pascent, contra Christi, apostolorum atque, ut uno verbo dicamus, universae sanctae Christi ecclesiae traditionem.

Tum etiam sancti unguenti traditionem adalteros, asserunt illud aegrotantibus non esse adhibendum, sed moribundis. Cum enim inquit, unguento abluntur peccata, ideo in exitu vitae tantum dandum est, ne quis iterum, si superfuorit, peccet. O absurdam Latinorum stoliditatem ac falsum praedudicatum! Dicit quidem Jacobus domini frater: *Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros ecclesiae, et orent super eum, unguentes eum oleo in nomine domini, et oratio fidei salvabit infirmum, et allevabit eum dominus; et si in peccatis sit, dimittentur ei.* Comperitur ergo, sacrum unguentum vivis adhiberi, ut uncti vivant ac mundati commorentur, quod et Christus paralyticum docuit: *Dimittuntur tibi peccata tua; surge et ambula; et; Ecce sanus factus es, ne posthac pecces.* Et alibi: *Et ungebant oleo multos aegros et sanabant,* atque, ut supra dixit domini frater, *oratio fidei salvabit infirmum.* Latini e contra dicunt, aegrotantem tunc esse unguendum, quando moriturus est nec ullam spem habeat ex morbo convalescendi.

EPILOGUS.

Ἀλλὰ, καθὼς; εἶπομεν, ὅχι; μόνον τὰ; δόγματα; τῆς; εὐσεβείας; πίστεως;, ἀλλὰ; καὶ; τὰ; παραδόσεις; καὶ; τάξαι; τῆς; ἐκκλησίας; ἀνέτρεψαν; καὶ; διέφθειραν; οἱ; κατὰ; πάντα; καινοτομοῦντες; Λατῖνοι;, ἐναντιούμενοι; καὶ; τῆ; εὐαγγελικῆ; διδασκαλίᾳ; καὶ; τοῖς; ἀποστολικαῖς; κανόσι; καὶ; εἰς; τὰ; ἱερά; συνόδους; καὶ; ἀπλω; εἶπαν; εἰς; τοὺς; πατέρας; τῆς; ἐκκλησίας; καὶ; τὰς; ἐξ; ἀρχῆς; φυλαττο; μένας; παρ' ἡμῶν; πάντων; τῶν; εὐσεβῶν; παραδόσεις; τῆς; ἐκκλησίας;. Καὶ; ὅτι; μὲν; αὐτοὶ; ἀδελκαίως; ἀμαρτά; νουσι; καὶ; ἐναντιοῦνται; εἰς; τὴν; ἀλήθειαν, καθὼς; ἀρ; κατὰ; τὸ; ἐπανερώσαμεν; μέχρι; τοῦδε;, οὐδείς; νοῦν; ἔχων; ἀμφιβάλῃ;. Μέλων; τοῦτο; ἐάν; ἔμεινε; τὸ; κακὸν; εἰς; τοῦ; λόγου; του;, ὄλιγον; μας; ἔμελλε; νὰ; τοὺς; κρίνωμεν; καὶ; νὰ; τοὺς; κατακρίνωμεν, ὡσάν; ὅπου; δὲν; προξενεί;

Non solum autem, uti diximus, rectae fidei dogmata, sed etiam ecclesiae traditiones ordinationesque evertunt ac adulterant Latini, qui omnibus in rebus nova moluntur praeter evangelii doctrinam, apostolorum canones, sacra concilia, et. ut summatim loquamur, praeter ecclesiae patres ac traditiones, quas omnes nos a principio pie servavimus. Quod isti quidem consulta malitia errant ac vero adveniunt, sicut hucusque satis ostendimus, id nemo sanus in dubium vocat. Malum tamen istud si tantum sibi habuissent, non multae curae nobis fuisset sententiam damnationemque in eos ferendi, ut qui nullum inde fructum percepturi sint, cum insana protervia contentione-

1) ἀφίοντες B.
 2) Lemma in A: Περὶ τὴν ἁγίαν μετάδοσιν.
 3) Lemma in A: Περὶ εὐχέλαιου.
 4) Jac. 5, 14-15.
 5) προσκαλεσάτω A.
 6) Joh. 8, 14.
 7) ἔγειρα AB.
 8) Matt. 9, 18.
 9) Joh. 5, 14.
 10) Joh. 5, 14.
 11) Joh. 5, 14.

τα ἐκ τούτου καμμία ἀφέλιμα¹⁾ εἰς αὐτοὺς, οἱ ὅποιοι δὲ κατὰ καὶ καθὼς ἔλογον δεχόμενοι ἀπὸ τῆν καθέλου ἐκκλησίαν καὶ ἐκνήσαν τὴν καινοτομίαν καὶ νεωτερισμὸς εἰς τὰ τῆς εὐσεβείας κίστεως δόγματα καὶ παραδόσεις. Ἄλλ' ἐπειδὴ καὶ βλέπομεν, ὅτι τὸ ἰδίον τοὺς κακὸν καὶ τὸ φαρμάκι τῆς καινοδοξίας τὸν φραδύσαν ὡσὸν ἕνας ἀλλήλοισι καὶ τὸ μεταδύσαν καὶ εἰς τοὺς ἀπλουστέρους χριστιανοὺς τοῦ ἡμετέρου γένους, τῆς ἀνατολικῆς θηλασθῆ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας, καὶ μὴ τρόποις ἀκατηλούς καὶ τοὺς διαφθείρουσι καὶ τὸν οὐρανὸν ἀβύσσου εἰς τὸν κρητὸν καὶ τὸ βράθυρον τῆς ἀκαλείας, διὰ τοῦτο λυπούμενοι καὶ φροντίζοντες τοὺς ἰδιοὺς μας χριστιανοὺς ἐπράξαμεν καὶ ἐπανεφέσαμεν ἐν τῇ παρόντι μὴ συντομίαν ἐκεῖνα ὅπου φρονεῖ καὶ δοξάζει ἡ ἀνατολικὴ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία, καὶ τὰ ὕγιη καὶ ἁρῆθὰ δόγματα αὐτῆς ὁμοίως ἐπανεφέσαμεν καὶ τοὺς νεωτερισμὸς καὶ τὰς ἀπάτας τῆς λατινικῆς καινοδοξίας, διὰ τὴν στήριξιν οἱ εὐσεβεῖς εἰς τὴν εὐσεβείαν καὶ τὴν μὴ ἀκατῶνται ἀπὸ τὰς λατινικὰς φλυαρίας.

Ὅθεν καὶ συμβουλεύομεν πατριὰς καὶ πνευματικῶς ὄλους τοὺς ὑπὸ τὸν ἀγιώτατον πατριαρχικὸν θρόνον τῆς Ἀντιοχείας εὐρισκομένους χριστιανοὺς, μικροὺς τε καὶ μεγάλους, κἀσῆς τε καὶ παντοίας τάξεως καὶ καταστάσεως, καὶ προσέχετε καλῶς καὶ τὴν φυλάττετε τὴν πατροπαράδοτὸν ὡς κίστιν καὶ τὴν μίνατε στερεῶς μέσα εἰς τὰ ἅγια τῆς ἀνατολικῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας, ἡ ὅποια ὅσα παρῆλαβε καὶ ἰδιδάχθη ἀνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς ἀπὸ τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ τοὺς ἁγίους ἀποστόλους, ἱερὰς συνόδους καὶ θαίους πατέρας καὶ ὅλας τὰς παραδόσεις τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας, ἐγγράφους τε καὶ ἀγράφους, τὰ ἐφύλαξε καὶ τὰ φυλάττει ἀκραιολαυτα καὶ ἀνόθευτα, καὶ τὴν ἀπέχετε μακρὰν ἀπὸ τὰς καινοτομίας καὶ τοὺς νεωτερισμὸς τῶν Λατίνων, οἱ ὅποιοι δὲν ἔφησαν κανένα δόγμα καὶ μυστήριον καὶ παράδοσιν τῆς ἐκκλησίας ὅπου τὴν μὴ τὸ φθείρουσι καὶ τὴν τὸ νοθεύουσιν. Καὶ οὕτω μὲν ποιοῦντες καὶ ἐπιμένοντες εἰς τὴν πατροπαράδοτὸν ὡς εὐσεβείαν, θέλετε ἔχη μισθὸν παρὰ θεοῦ πολλακλάσιον καὶ ζωὴν τὴν αἰώνιον καὶ ψυχικὴν σωτηρίαν καὶ παρὰ πάντων τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας καὶ παρ' ἡμῶν εὐχὰς καὶ εὐλογίας πνευματικῶς. Ὅστις δὲ τολμήσῃ ἀπὸ λόγου ὡς καὶ ἀθετήσῃ τὰ δόγματα τῆς ἀνατολικῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας καὶ τὴν παρασελεύσῃ κανένα ἀπὸ αὐτὰ καὶ τὴν δεχθῆ κανένα νεωτερισμὸν καὶ ἀπάτην καὶ ψεῦδος τῆς λατινικῆς καινοδοξίας, ἢ γνωρίζῃ βεβαίως ὅ τοιοῦτος, ὅτι ἁμαρτάνει θανάσιμα, ἐπειδὴ καὶ εὐγαίνει²⁾ ἀπὸ τὰ ἅγια τῆς εὐσεβείας, καὶ γίνεται ὑπόδικος καὶ ὑπεύθυνος τῇ αἰωνίᾳ κολάσει καὶ ὡσὸν ἀσεβῆς καὶ ἀσεπτικῶς λογισθήσεται παρὰ θεοῦ, λαμβάνοντας τὰς ἀράς τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν συνόδων καὶ ὅλων τῶν ἁγίων τῆς ἐκκλησίας ὡς παραβάτης καὶ καταφρονητῆς³⁾ τῆς διδασκαλίας καὶ παραδόσεως αὐτῶν⁴⁾.

Τὸ ἴσον τῶν πατριαρχικῶν ὑπογραφῶν καὶ λοιπῶν ἀρχιερέων ἀπαράλλακτον.

+ Ἱερεμίας ἐλὲν θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως νῆας Ρώμης καὶ οἰκουμηνικὸς πατριάρχης ἀποφαίνομαι καὶ ὁμολογῶ, ταύτην εἶναι τὴν δόξαν καὶ ὁμολογίαν τῆς ἀγίας ἀνατολικῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας παρὶ τῶν ἐνταῦθα ἐκτεθέντων προβλημάτων.

+ Ἀθανάσιος ἐλὲν θεοῦ πατριάρχης τῆς μεγάλης θεουπόλεως Ἀντιοχείας συναποφαίνομαι καὶ ὁμολογῶ,

quae ab universa ecclesia discesserint totque in rectae fidei dogmatibus traditionibusque mutationes ac novitates excogitarint. Cum autem compositum nobis sit, esse omnia, ut proprium malum pravaeque opinionis venenum simplicioribus christianis generis nostri, orientalis numpo Christi ecclesiae, veluti nefarii serpentes infundant illicoque dolens artibus contumpanit ac in perditionis gurgitem barathrumque misere abripiant, ideo animo maesto atque de nostris fidelibus sollicito hinc litteris ea summam protulimus quae orientalis Christi ecclesiae sentit ac tenet, expositis ejus sanis rectisque dogmatibus nec non et novitatibus fallacisque pravae Latinorum opinionis, ut fideles in religione firmiores effecti Latinorum nugis non decipiantur.

Quapropter vos omnes, christiani, quotquot sanctissimae patriarchali Antiocheni sediti subditi estis, minores et majores, cujuscunque ordinis aetate ac dignitatis, paterno spiritaliter admonemus, ut magna diligentia fidem a patribus traditam retineatis, definitionibus orientalis Christi ecclesiae firmiter perstantes, quae jamdudum et a principio quaecunque edocta accepit a Jesu Christo, sanctis apostolis, sacris conciliis, divinis patribus, non secus ac cunctas sanctae Christi ecclesiae traditiones scriptas et non scriptas, ea inconcussa illibataque servavit ac servat; atque a novitatibus mutationibusque abhorreatis Latinorum, qui haud illum ecclesiae dogma vel mysterium aut traditionem praetermiserunt, quin illud corruerint et adulteraverint. Quod si ita quidem agentes vestra religione a patribus accepta persistitis, a Deo quidem uberrimam mercedem, vitam aeternam animaeque salutem, a cunctis vero ecclesiae patribus et a nobis orationes spiritualesque benedictiones accipietis. Quisquis autem vestrum, orientalis Christi ecclesiae dogmatibus repudiatis et eorum quopiam labefactato, pravae Latinorum opinionis aliquam novitatem et fallaciam mendaciumque admisit, is certo sciat se mortifera peccare, ut qui religionis fines transeat, aeternae damnationi obnoxium fieri ac obligatum, veluti impium haeticumque Deo habitum iri, quod Christi, apostolorum, conciliorum, cunctorum ecclesiae sanctorum doctrina traditioneque perfracta ac contempta, in eorum execrationes incurrerit.

Apographum per omnia simile subscriptionum patriarcharum ceterorumque episcoporum:

+ Hieremias misericordia Dei archiepiscopus Constantinopolitanae, novae Romae, et patriarcha oecumenicus assero et confiteor, hanc esse opinionem et confessionem sanctae Christi ecclesiae orientalis circa quaestiones hic expositas.

+ Athanasius misericordia Dei patriarcha magis Dei urbis Antiochiae assero et confiteor, hanc

¹⁾ καμμία ἀφέλιμα AB.

²⁾ εὐγαίνει A.

³⁾ καταφρονητῆς καὶ καταφρονητῆς AB.

⁴⁾ ἢ ἐκ ἀνάγκης καὶ. Vollständigkeit.

λογα, ταύτην είναι την δόξαν και έμολογίαν της άγιης ανατολικής του Χριστού εκκλησίας κατ' τών ένταυθα έκτεθέντων προβλημάτων.

+ Χρόσσανθος έλέμ θεού πατριάρχη: της άγιης πόλεως Ιερουσαλήμ και πάσης Παλαιστίνης άποφαινομαι, ταύτην είναι την δόξαν και έμολογίαν της άγιης ανατολικής του Χριστού εκκλησίας κατ' τών ένταυθα έκτεθέντων προβλημάτων.

+ Έγωγε Ηρακλής και Ροδοστού Καλλίνικος τά προβληθέντα άποδεχόμενος συμφρονθ και συμφέγγομαι τοις άγιωτάτοις πατριάρχεις, και ούτως έμολογώ και δοξάζω καρδιά και στόματι, καθάπερ και ή του Χριστού άγια καθολική και άποστολική ανατολική εκκλησία κηρύττει.

+ Κυζίκου Αδξέντιος τά προβληθέντα άποδεχόμενος συμφρονθ¹⁾ και συμφέγγομαι τοις άγιωτάτοις πατριάρχεις, και ούτως έμολογώ και δοξάζω καρδιά και στόματι, καθάπερ και ή του Χριστού άγια καθολική ανατολική εκκλησία κηρύττει.

+ Ο Νικομηθείας Παύλος τά προβληθέντα άποδεχόμενος συμφρονθ και συμφέγγομαι τοις άγιωτάτοις πατριάρχεις και ούτως έμολογώ μέχρις έσχάτης μου άνακνοσης.

+ Ο Νικαίας Γεράσιμος κατ' τών τήδε έμπεριεχομένων συμφρονθ είμι διόλου τοις άγιωτάτοις πατριάρχεις.

+ Ο Χαλικηδόνης Παρθένιος τά προβληθέντα άποδεχόμενος συμφρονθ και συμφέγγομαι τοις άγιωτάτοις πατριάρχεις, και ούτως έμολογώ και δοξάζω καρδιά και στόματι, καθάπερ ή του Χριστού άγια ανατολική εκκλησία κηρύττει.

+ Ο Γένου και Χώρας Γρηγόριος τά προβληθέντα άποδεχόμενος συμφρονθ και συμφέγγομαι τοις άγιωτάτοις πατριάρχεις, και ούτως έμολογώ και δοξάζω καρδιά και στόματι, καθάπερ και ή του Χριστού άγια καθολική άποστολική ανατολική εκκλησία²⁾ κηρύττει.

+ Ο Σοφίας Άναστάσιος³⁾ τά προβληθέντα άποδεχόμενος συμφέγγομαι τοις άγιωτάτοις πατριάρχεις, και ούτως έμολογώ και δοξάζω καρδιά και στόματι, καθάπερ και ή του Χριστού άγια καθολική άποστολική ανατολική εκκλησία κηρύττει.

esse opinionem et confessionem sanctae Christi ecclesiae orientalis circa quaestiones hic expositas.

+ Chrysanthus misericordiae Dei patriarcha sanctae civitatis Hierusalem et totius Palaestinae assero et confiteor, hanc esse opinionem et confessionem sanctae Christi ecclesiae orientalis circa quaestiones hic expositas.

+ Ego quidem Heraclius et Rhodesti Callinicus quae proposita sunt excipiens consentio et concino cum sanctissimis patriarchis, atque ea corde et ore credo et profiteor, quae et sancta Christi catholica et apostolica ecclesia orientalis praedicat.

+ Cyzici Auxentius quae proposita sunt excipiens consentio et concino cum sanctissimis patriarchis, atque ea credo, et confiteor corde et ore, quae et sancta Christi catholica ecclesia orientalis praedicat.

+ Nicomediae Paulus quae proposita sunt excipiens consentio et concino cum sanctissimis patriarchis et ita confitebor ad extremum usque spiritum.

+ Nicaeae Gerasimus circa res hic comprehensas prorsus sum consentaneus cum sanctissimis patriarchis.

+ Chalcedonis Parthenius quae proposita sunt excipiens consentio et concino cum sanctissimis patriarchis atque ea profiteor ac teneo corde et ore, quae et sancta Christi ecclesia orientalis praedicat.

+ Gani et Chorae Gregorius quae proposita sunt excipiens consentio et concino cum sanctissimis patriarchis atque ea profiteor ac teneo corde et ore, quae et sancta Christi catholica apostolica ecclesia orientalis praedicat.

+ Sophiae Anastasius quae proposita sunt excipiens concino cum sanctissimis patriarchis et ea profiteor ac teneo corde et ore, quae et sancta Christi catholica apostolica ecclesia orientalis praedicat.

II.

SYNODALIS ADMONITIO AD OMNES ECCLESIAE ANTIOCHENAE FIDELES DE RESPUENDIS LATINORUM ERRORIBUS ATQUE RECTA ORIENTALIS ECCLESIAE DOCTRINA RETINENDA

(mense aprili 1724).*

+ Ιεραμίας έλέμ θεού αρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως νέας Ρώμης και οικουμανικος πατριάρχης.

+ Ιεράτατοι μητροπολίται οι όικουμενοι τή άγιωτάτη άποστολική και πατριαρχική θρόνη της θεουκόμενης Αντιοχείας, έν άγίω πνεύματι άγαπητοί

+ Hieronias misericordiae Dei archiepiscopus Constantinopolis, novae Romae, et patriarcha oecumenicus.

+ Sacratissimi metropolitae, sanctissimae apostolicae ac patriarchalis Dei urbis Antiochiae sedis suffraganei, dilecti nostri in spiritu sancto

¹⁾ συμφρονθ εκθ.

²⁾ εκκλησία εκθ. cod.

³⁾ Nomen episcopi in codice non datur, sed locus vacuus relicta est; aliunde tamen sciunt episcopum Sophianensem in temporibus Anastasium fuisse; qui anno 1701, mense maio, die 28, in locum Gregorii, sede sua die 18 ejusdem mensis dejecti, successit, ad annum 1748 usque vixit. Mense maio hujus anni 1748 cum excepit Anthimus. Vide patriarchalis tabularii codicem 3, p. 64, et codicem 4, p. 70.

* Hanc epistola initio ea fuit unita in codice Κωνσταντινουπόλεως, qui in tabulario patriarchatus Constantinopolitani aservatur, a pag. 154 ad pag. 157; integrum vero habetur in codice Constantinopolitano sancti copulati 626 fol. 63-69, quem sequuntur; variantes hujus codicis locutiones littera A, alterius litterae C signabimus. Littera in A secunda manu adjectum id offertur: Κατά τών άποστόλων και λατινοφρονούντων έν τή θρόνη της Άντιοχείας; in C vero littera: Ηρακλής προς τούς προτανοείς του πατριαρχικού θρόνου Άντιοχείας, καί μη λατινοφρονούντων, άλλα καί φιλοκέντρων τή θρόνη οίχης της Άντιοχείας Ηρακλής. Cum sub fronte eiusdem epistolae littera addita, hoc vero notandum in parte prima, epistolam hanc e codice Critiano editam esse. Hanc epistolam in codice Constantinopolitano non habetur, sed in tabulario patriarchatus Constantinopolitani aservatur, a pag. 154 ad pag. 157; integrum vero habetur in codice Constantinopolitano sancti copulati 626 fol. 63-69, quem sequuntur; variantes hujus codicis locutiones littera A, alterius litterae C signabimus. Littera in A secunda manu adjectum id offertur: Κατά τών άποστόλων και λατινοφρονούντων έν τή θρόνη της Άντιοχείας; in C vero littera: Ηρακλής προς τούς προτανοείς του πατριαρχικού θρόνου Άντιοχείας, καί μη λατινοφρονούντων, άλλα καί φιλοκέντρων τή θρόνη οίχης της Άντιοχείας Ηρακλής. Cum sub fronte eiusdem epistolae littera addita, hoc vero notandum in parte prima, epistolam hanc e codice Critiano editam esse. Hanc epistolam in codice Constantinopolitano non habetur, sed in tabulario patriarchatus Constantinopolitani aservatur, a pag. 154 ad pag. 157; integrum vero habetur in codice Constantinopolitano sancti copulati 626 fol. 63-69, quem sequuntur; variantes hujus codicis locutiones littera A, alterius litterae C signabimus.

ἀδελφοὶ καὶ συλλειτουργοὶ ἡμῶν, καὶ ἐπιτρότοι κληρικῶν τοῦ τε πατριαρχικοῦ τοῦτου θρόνου καὶ τῶν ὑποκειμένων αὐτῷ μητροπόλεων, ἐκείντοι καθηγουμένοι τῶν εἰς τὰ αὐτῶν οὐρανόων μοναστηρίων καὶ εὐλαβήτατοι ἱερεῖς, εὐγενέστατοι ἄρχοντες, χρεῖσμοι πραγματευταὶ καὶ λοιποὶ ἀπαξέκτανες εὐλογημένοι χριστιανοί, τέκνα ἐν κυρίῳ ἀγαπητὰ τῆς ἡμῶν μακαρίτητος, χάρις εἰς ὑμῶν ἀψοὶ καὶ εὐχὴν ἀπὸ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν εὐχῆ, εὐλογία καὶ συγχώρησις¹⁾.

Τοῦ χριστιανικοῦ ἐπαγγέλματος τὸ πρῶτον καὶ μέγιστον καὶ ἐξαιρέτων ἔργον καὶ γνώρισμα εἶναι ἡ καθαρά καὶ ἀμώμητος πίστις καὶ εὐσέβεια εἰς θεόν, τὴν ὅσκιαν ὡσάν²⁾ ἐν θεοσεβῶν ἀσουλῶν καὶ κόσμον τῆς ψυχῆς ἀναφαίρετον ἀναγκαίως πρέπει νὰ φυλάττωσιν ὅσοι οἱ εὐσεβεῖς ὅπου ἐπαγγίλλονται³⁾ νὰ ἔχουσιν ἀληθῆ καὶ τέλειον χριστιανισμόν, καὶ νὰ μὴ προδίδωσι⁴⁾ κόποτα οὐδὲ τὸ φαινόμενόν μικρότερον αὐτοῖς⁵⁾, ἀλλὰ νὰ ἀντίκωνται ὅλα⁶⁾ τὰ τῆς εὐσεβείας καὶ πίστεως ὅσα καὶ ἀνέθευτα καὶ ἀπαρσάλευτα⁷⁾ εἰς τὸ παντάλως, καθὼς ἐνομοθετήθησαν καὶ διατάχθησαν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἀρχιδιδασκάλου καὶ σωτήρος ἡμῶν Χριστοῦ καὶ τῶν ἁγίων⁸⁾ αὐτοῦ μαθητῶν καὶ ἀποστόλων καὶ λοιπῶν ἁγίων πατέρων τῆς ἐκκλησίας, καὶ αὐτὰ νὰ φρονοῦσι⁹⁾ τῇ καρδίᾳ καὶ νὰ ὁμολογοῦσι¹⁰⁾ τῷ στόματι, ὑποτασσόμενοι εὐπειθῶς τῇ κοινῇ μητρὶ, ἁγίᾳ τοῦ Χριστοῦ ἀναταλικῇ¹¹⁾ ἐκκλησίᾳ, καὶ τῷ ἐν αὐτῇ προσημένῳ πνευματικῷ αὐτῶν ποιμένι, τῷ λόγον κεφαλῆς ἔχοντι¹²⁾, ὡσάν μέλη ὑπαίοντα καὶ εὐσεβῆ τοῦ ἐνός τῆς ἐκκλησίας σώματος· εἰ ἐναντίας δὲ ἐκείνοι ὅπου ἀποσκιρτήσουσι¹³⁾ ἀπὸ τῆν εὐσεβείαν καὶ ἀφήσουσι¹⁴⁾ μὲν τὰ πάτρια καὶ ὁρθὰ τῆς πίστεως ἡμῶν δόγματα καὶ τὰς κοινὰς παραδόσεις τῆς ἐκκλησίας, περιπίσωσι¹⁵⁾ δὲ καὶ ἐξολιθθῶσιν εἰς νεωτερισμοὺς καὶ ἀλλοκότους· ὑπολήψεις καὶ ἰδίᾳ ἑτερόδοξα καὶ παραχαράξωσι καὶ νοθεύωσι τὴν τῆς εὐσεβείας ἀληθείαν, οἱ τοιοῦτοι οὐτε πλέον¹⁶⁾ εἶναι οὐτε ὀνομάζονται τῇ ἀληθείᾳ χριστιανοί, ἀλλ' ὡς ἑτερόδοξοι καὶ νεωτερισταὶ ἐκκόπτονται καὶ χωρίζονται τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ χριστιανικῆς ὀλομελείας¹⁷⁾ καὶ τῆς ἱερᾶς μάνδρας ἐμβάλλοντα ὡς κρόβατα ψευθῶντα καὶ μέλη σσηπότα¹⁸⁾ καὶ ταῖς ἐσχάτας καὶ μεγίστας τῆς ἐκκλησίας παιδείας καθυποβάλλοντα, καὶ τῆς τοῦ θεοῦ χάριτος¹⁹⁾ παντάλως μακρυνόμενοι, μετὰ τοῦ διαβόλου τῇ αἰωνίῳ κολάσει²⁰⁾ καταδικάζονται.

fratres et comministri, honoratissimi clerici patriarchalis hujusce sedis ac metropolitae ei subiectarum, sanctissimi praepositi venerabilium regionis illius monasteriorum, religiosissimi sacerdotes, clarissimi proceres, negotiatores praestantissimi, cunctique ceteri benedicti fideles, dilecti in domino filii mediocritatis nostrae, gratia vobis omnibus et pax a Deo adsit, et a nobis votum, benedictio atque condonatio.

Christianae professionis primum, maximum et egregium opus ac insigne fides est pura et immaculata atque in Deum pietas, quae veluti thesaurus quidam inviolatus perpetuumque animae decus cunctis illis fidelibus omnino servanda est, quibus est laudi, verum perfectumque christianismum tenere, nec quidquam, quantumvis exiguum ipsis videatur, omittere, sed ea omnia, quae ad religionem fidemque pertinent, integra, incorrupta, inconcussa in aevum omne custodire, quemadmodum promulgata ac sancita sunt a primario ipso magistro et salvatore nostro Christo necnon a sanctis ejus discipulis apostolicisque ac ceteris sanctis ecclesiae patribus, atque ea corde sentire et ore profiteri, obsequenter communi omnium matri parente, sanctam inquam Christi ecclesiam orientalem, atque ei, qui huic praesert, spiritali ipsorum pastor, qui capitis partes agit, veluti sana ac pia unius ecclesiae corporis membra. E contra vero qui vera religione abjecta paterna quidem rectaque fidei nostrae dogmata communisque ecclesiae traditiones deserunt, in novas vero absurdasque sententias ac heterodoxos mores labuntur ac foruntur, religionis veritate depravata atque adulterata, hi amplius veri christiani neque sunt neque vocantur, sed ab ecclesiastica christianaque integritate abscissi segregantur, e sacro ovili ut scabinosae oves putridaque membra eiciuntur, extremis vero maximisque ecclesiae poenis obnoxii divinae gratia prorsus destituti ad aeternos cruciatus cum diabolo damnantur.

1) Totum hoc prooemium om. C.
 2) ὡσάν om. C.
 3) ἐπαγγίλλονται AC.
 4) προδίδωσι C.
 5) αὐτοῖς αὐτῆς C.
 6) εἰς ὀλομείαν ὅλα C.
 7) ἀπαρσάλευτα ἀπαρχάρακτα C.
 8) ἁγίων ἱερῶν C.
 9) φρονοῦσι C.
 10) ὁμολογοῦσι C.
 11) ἀναταλικῇ om. C.
 12) ἔχοντα C.
 13) ἀποσκιρτήσουσι C.
 14) ἀφήσουσι C.
 15) καὶ ὁρθὰ καὶ παραδόσεις τῆς ἐκκλησίας καὶ πίστεως ἡμῶν δόγματα περιπίσωσι C.
 16) πλέον οὐτε C.
 17) ὀλομείας ὀμείας A.
 18) σσηπότα A.
 19) Post χάριτος C addit: καὶ φωτός καὶ λαμπρότητος.
 20) Post κολάσει C item addit: καὶ εἰς τὸ αἰῶνος τὸ ἔσχατον.

monitus ad voluminis colorem inter addenda et corrigenda commendavit. Delicantis opus longo variorum circuitu ita inscribitur: Τῆ ἐν τοῖς κώδεσι τοῦ πατριαρχικοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ ἐπισημα ἐκκλησιαστικῆ ἱεραρχία τὰ ἀφορῶντα εἰς τὰς ἐσχάτας τοῦ ὀλομεινικοῦ πατριαρχίου πρὸς τὰς ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων καὶ Κύπρου (1876-1888) περιουλλεγμένα καὶ συναρμολογημένα κείμενα τῆς Α. Θ. Π. τοῦ ὀλομεινικοῦ πατριαρχίου Ἰωάννου τοῦ Γ'. Ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν τοῦ πατριαρχικοῦ τυπογραφείῳ, 1884, in-8°, XXIX-700 p. Epistola, de qua sermo est, extat p. 166-171 et p. 368. In eodem volumine monumentis quaedam lecto reserptae, supra e nobis memorata, depositionem scilicet Euthymii, episcopi Tyri et Sidonis, de qua supra c. 136, et Athenensi patriarchae electionem, quam col. 124 memoravimus; atque harum inscriptionum prior quidem apud Delicantis p. 68-68 habetur, posterior vero p. 173-177.

Ἐπειδὴ τοιγαροῦν καὶ τὰ νῦν ἡμεῖς καὶ ἡμεῖς, ὅτι τινὲς καὶ οὐκ ὀλίγοι ἐκ τῶν παλαιῶν καὶ ἀποστολικῶν τῶν ὁρίων τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς ὑπεραγίας αὐτῆς μητροπόλεως καὶ ἐπαρχίας ἀριστοτέρων χριστιανῶν ὑπὸ τοῦ φθονοῦ καὶ χυδαίου διαβόλου ὑποκαταστάσαντες, περιέπεσαν εἰς αἰνήν καὶ¹⁾ χαλεπωτέραν ἀρρωσίαν ψυχῆς, καὶ ἀφίσταντες τὰ εὐσεβῆ καὶ κάρτερὰ δόγματα τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως²⁾ καὶ τῆς κοινῆς³⁾ παραδόσεως τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, εἰς τὰ ἴδια καὶ ἐγνηθήσαν καὶ ἐτρέψαν, ἐξέλιξαν⁴⁾ εἰς κρημνὸς καὶ βράχια ψυχιατρικῆς ἀκαλείας, καὶ οἰκαιοποιήσαντες τὰ ἐπαρδοξὰ καὶ λατινικὰ νεωτερίσματα τοῦ ἀποθανόντος λατινόφωνου Κασσιόρου καὶ τῶν λοιπῶν δυσσεβῶν ὁμογενημένων⁵⁾ αὐτοῦ⁶⁾, ἄρχισαν νὰ κινωτομεθοῦν καὶ νὰ ἀνατρέπουσι⁷⁾ τοὺς ἔθους καὶ κανόνας καὶ τὰ κοινὰ παραδόσεις τῆς ἀνατολικῆς⁸⁾ ἐκκλησίας καὶ πρώτον μὲν δὲν φυλάττουσι τὰς θεαταγμένας νηστίας, τῆς τοῦ Χριστοῦ ἡμῶν γεννήσεως ἡμερῆς, τῆς ὑπεραγίας⁹⁾ θεοτόκου καὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων¹⁰⁾, κατὰ τὴν ἀρχαίαν κοινὴν παράδοσιν ἑποῦ παρέλαβεν ἀνοθεῖν ἢ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία, μὴ φυλάττοντας προσι¹¹⁾ μήτε τὴν¹²⁾ νηστίαν καὶ ἀποχήν¹³⁾ τῆς ἰχθυοφαγίας κατὰ τὴν μεγάλην τεσσαρακοστήν καὶ τὰς λοιπὰς τετράδας καὶ περικοπὰς τοῦ ὅλου ἐνιαυτοῦ, ἐκείνας δηλαδὴ ἑποῦ φυλάττονται κοινῶς ἀπὸ πάντων τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν¹⁴⁾, ἀλλ' οὐδέ¹⁵⁾ τὸν ἀριθμὸν τῶν τεσσαράκοντα ἡμερῶν ἐπὶ¹⁶⁾ τῆς τοῦ κυρίου ἡμῶν γεννήσεως ἑορτῆς¹⁷⁾ καὶ ἐπὶ¹⁸⁾ τῆς ὑπεραγίας¹⁹⁾ θεοτόκου καὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν φυλάττουσιν²⁰⁾. Ἰτι δὲ τολμήσῃ νὰ κέμουν τετραγαμίαι καὶ ἄλλα νεωτερίσματα ἀπηγορευμένα καὶ κωλύμενα ὑπὸ τῶν ἱερῶν νόμων, καὶ ἄλλας δὲ τινὰς²¹⁾ παραδόσεις καὶ εὐσεβῆ νόμους τῆς ἐκκλησίας ἀθετοῦσι καὶ ἀνατρέπουσι²²⁾. Πρὸς δὲ τοῦτοις²³⁾ καὶ εἰς τὴν προλαβόντως ἐπιδοκίμασιν καὶ σταλθεῖσιν ὑφ' ἡμῶν συνοδικῶς καὶ τῶν εὐσεβῶν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως δογμάτων²⁴⁾ ἔγραψον διδασκαλίαν²⁵⁾ καὶ νουθεσίαν χριστιανικὴν οὐδεμίαν οὐκ εἶσαν καὶ ὑποταγὴν εἰδείξαν, ὅτε εἰς τὴν εὐθείαν ὁδὸν τῆς εὐσεβείας ἀπὸ τῆς προτέρας πλάνης ἐπιστρέψῃ καὶ ἀκολουθήσῃ ἠθέλησαν, ἀλλ' ὅσπερ ἀπαλωθέντα πρόβατα εἰς τὸ σκότος τῆς ἀπίστεως καὶ πλάνης, πλανῶνται καὶ περιτρέφονται, ἀκολουθοῦντες καὶ ἀποδεχόμενοι τὰ μισρὰ

Nuper legitur audientes ac fama accepturas, quosdam, hinc majorum fore partem eorum christianorum, qui in sanctissima patriarchali et apostolica ista Antiochena sede eiusque subiectis metropolitibus ac provinciis degunt, ab invide malignoque diabolo supplantatos in horrendum gravissimumque animae morbum incidisse, atque abjectis piis patrisque orthodoxae nostrae fidei dogmatibus et communibus sanctae Christi ecclesiae orientalis traditionibus, in quibus et nati et nutriti fuerant, ad gurgitem spiritualis perditionis barathrumque incubuisse, atque jam aecitis peregrinae latineque novitatibus pravi vita defuncti Tyrri, Latinarum factoris, reliquorumque impiorum sectatorum ejus, caepisse nova moliri ac decreta canonice et communis ecclesiae orientalis traditiones subvertere. Atque primum quidem constituta jejunia, videlicet Christi nostri nativitate, sanctissimae Deiparae sanctorumque apostolorum, secundum veterem omnium traditionem jam dudum a Christi ecclesia acceptam, haud servant, rejecto quoque jejuniis et abstinencia a piscibus per magnam quadagesimam ceteraque quartas ac sextas ferias totius anni, quod quidem ab omnibus orthodoxis christiano vulgo custoditur, imo non retento quādragesima dierum numero jejunii tempore nativitate domini nostri, sanctissimae Deiparae, sanctorumque apostolorum juxta ecclesias traditionem. Praeterea quarta matrimonia aliaque connubia a sacris legibus prohibita ac vetita inire non verentur, sprotis etiam ac subversis aliis quibusdam traditionibus legitimisque ecclesiae ritibus. Huc accedit quod scriptae institutioni christianaeque admonitioni circa sacra orthodoxae fidei dogmata nuper a nobis synodicaliter editae ac transmissae haud ullam obtemperacionem obsequiumque praestiterunt nec priori errore relicto rectam religionis viam tenere veluerunt, sed veluti oves a grege aberrantes in fallacias errorisque calligine vagabundi circumaguntur, exceptis ac probatis nefariis novitatibus pravi illius, quem diximus, episcopi Tyrri, cujus nomine inter se dissidentes et in perplexas pravaeque opiniones discedentes, discordias, alternas lites, insectationes, detrimenta sibi invicem attulerunt, ita ut elato novissime cervicis ac muta rebellione adversus

1) αἰνήν καὶ om. C.
 2) τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως om. C.
 3) κοινῆς om. C.
 4) ἐξέλιξαν. B.
 5) ὁμογενημένων θεοτόκων C.
 6) αὐτοῦ om. C.
 7) ἀνατρέπουσι C.
 8) ἀνατολικῆς om. C.
 9) φυλάττουσι τῶν Χριστοῦ γέννησιν τὰς νηστίας, τοῦ τεσσαρακοστήτου, τῆς ὑπεραγίας C.
 10) ἀποστόλων ἁγίων C.
 11) προσι om. C.
 12) τὴν om. A.
 13) καὶ ἀποχήν om. C.
 14) χριστιανῶν om. C.
 15) ἀλλ' οὐδέ μήτε C.
 16) ἐπὶ om. C.
 17) ἑορτῆς καθώς C.
 18) ἐπὶ om. C.
 19) Post ὑπεραγίας vox ἡμῶν additur in C.
 20) κατὰ τὴν — φυλάττουσιν ἀπ' ἐναντίας περιέπουσι τῆς ἀρχαίας παραδόσεως τῆς ἐκκλησίας C.
 21) τινὰς om. C.
 22) ἀνατρέπουσι παραβλήσαντες C. Post hanc ultimam vocem hanc additur in C: νεωτερίζοντες κατὰ πάντα καὶ νεωτεροῦντες καὶ τῶν πατρικῶν καὶ ἐκείνων παραδόσεων ἰσχυρίζονται.
 23) Πρὸς δὲ τοῦτοις. In δέ C.
 24) Post δογμάτων C habet: καὶ ἐκκλησιαστικῶν παραδόσεων.
 25) διδασκαλίαν ἔγραψον C.

ναυπηγίαις τοῦ βυζαντίου, καὶ κακοτύρῳ, ἀφ' αἰτίας τοῦ ὁμοίου καταμαρτυρήσαντες καὶ διαμαρτυρήσαντες εἰς τὴν περιπέλοισι κακοδοξίαις, ἐκπροξίνησαν, ἀνεμαρτυροῦντες αὐτῶν δεχόμενοι μάχας τε ἀλλοπαλλήλων καὶ κἀναδελφῶν καὶ ζῆλιας, εἰς τόσον ἐπιτραχηλίσαντες, τελευταίον καὶ ἀπειθεῖς γενόμενοι ἐκπέποιθησαν κατὰ τὸ πρῶτον, καὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν, τοῦ μακαριστάτου βυζαντίου καὶ ἀγιωτάτου πατριάρχου Ἀντιοχείας καὶ συναδέλφου ἡμῶν κυρίου Ἀθανασίου, σκαδόντες μετὰ πολλῆς ἀνομοίας καὶ ἀθεοφοβίας, ἐκπέποιθησαν ἄλλον ματριάρχην διὰ τὴν ἡμποροσίαν, καὶ κἀμῶσι τὰ πονηρὰ καὶ κακὰ τοὺς θαλάματα, καὶ προσκαλοῦσι μὲ ἐκπροξίνην τὴν αὐτοῦ μακαριότητα, καὶ εἰς τὴν Ἀσιασίαν διὰ τὴν ἐπιφορτίσασιν τὸ χρέος τῶν ἀσπρῶν, τὰ ὅποια ἐξοδεύσαντες αὐτοὶ διὰ πᾶσιν ἡμέραις καὶ καίματα, τὰ ζῆτοισι τῶρα εὐδαιμονίᾳ ἐπὶ τὴν αὐτοῦ μακαριότητα, μὲ μῆσον κακοποιῶν τιμῶν καὶ δουλοτρόπων ἀνθρώπων. Παρὰ δὲ ταῦτα ἐτόλμησαν ἐπιφορτίσασιν ἀρχιερέα τὸν ἀνίστητον καὶ παράνομον Κακογερασίμῳ Ἰπνί Φινῶν λεγόμενον, τὸν ὅποιον αὐτὸν ὁμοῦ μετὰ τοῦ Χαλεπίου Κακογερασίμου καὶ τοῦ Κακογερασίμου, ἀνεψίου τοῦ θανόντος Κακοτύρου, καὶ τοῦ Βαρουσίου Κακογερασίμου τοὺς ἔχοντες καθ' ἑαυτοὺς τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἀξιώματος καὶ ἀποβαλλημένους τῆς τῶν χριστιανῶν ὁμολογίας, ὡς λατινόφρονες καὶ ἑτεροδόξους.

Τὰ ὅποια αὐτὰ ἀποκρίματα καὶ δυσσεβείας γέροντα ἔργα ἀνεμαρτυρήσαντες καὶ βεβαιωθέντες, καλῶς, δικίμως ἐπισημάνθησαν, καὶ ἐπὶ τὴν τοιαύτην ψυχικὴν ἀπάθειαν τῶν τοσούτων χριστιανῶν, ἀλλὰ καὶ δικίμως ἀγανακτισήσαντες, καὶ μὴ ὑποκρίνοντες, καὶ παραλλήλως ἀδιδόχῳ τὸν τοσούτων κοινὸν κακὸν τοῦ εἶς τὰ αὐτῶν χριστιανικοῦ γένους, γράφοντες διὰ τοῦ παρόντος γνώμην τοῦ μακαριστάτου καὶ ἀγιωτάτου πατριάρχου Ἱεροσολύμων, κυρίου κυρίου Χρυσάνθου, τὸν ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητοῦ καὶ περιποθητοῦ ἀδελφοῦ καὶ συλλειτουργοῦ τῆς ἡμῶν ματριότητος, ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν πατρικῶν καὶ πνευματικῶν συμβουλευόμεν καὶ παραγγέλλομεν ἐλοῦς ὑμᾶς τοὺς αὐτόθι ἐν τῇ ἀγιωτάτῃ πατριαρχικῇ θρόνῳ Ἀντιοχείας καὶ ταῖς ὑποκαίμεναις αὐτῇ ἐπαρχίαις ἐπίσκοποις,

duorum eorum caputque insurrexerit, beatissimum iniquissime sanctissimumque patriarcham Antiochenum, fratrem nostrum, dominum Athanasium, et quo multa insanis et impietate alium patriarcham instituire contenderint, quo improba pravaque consilia exsequi valerent. Atque Beatitudinem ejus dolose rogant ut Damascum se conferat, in humeros ejus esse alienum impositari, quod ab ipsis in propriam cupidinam ac perniciam impensum nunc a Beatitudine ejus injuria exigunt, adhibitis quibusdam sceleratis callidisque hominibus. Praeterea nefarium illum improbumque Gabriel, qui Ipsi Phinan dicitur, episcopum creare ausi sunt, cum ipsam viderent, quem simul ac pravum Gerasimum Alepi, pravum Seraphim, defuncti pravi Tyrii nepotem, pravum Neophytum Beryti, episcopali dignitate deiecerimus et a christianorum societate sejunximus, quippe qui peregrinas Latinorum opiniones sequeretur.

Qua indigna impiaque agendi ratione audita probeque explorata, non solum tantam tot christianorum spiritualem perniciem graviter doluimus, sed etiam justa concepta ira tantumque eorum, qui plagas illas incolunt, christianorum malum non correctum relinquere haud sustinentes, per praesentes scribimus, assentiente quoque beatissimo ac sanctissimo Hierosolymitano patriarcha domino domino Chrysantho, dilecto in spiritu sancto et desideratissimo fratre ac comministro mediocritatis nostrae, ac synodally sanctissimis cum illis qui nos comitantur sacerdotibus fratribus antistitibus et hypertimis, paterne spiritualiterque mandantes ac imperantes vobis omnibus christianis, qui isthic in sanctissimo patriarchali Antiocheno throno eique subjectis provinciis versamini, clericis et laicis, magistratibus ac privatis, juvenibus et senibus,

1) ὁμοῦσι C.
 2) εἰς καὶ C.
 3) περιπέλοισι κακοδοξίαις καὶ κακοδοξίαις ἑννοεῖται ἐκπροξίνησαν C.
 4) κατὰ τὸ πρῶτον, om. C.
 5) καὶ ἀγιωτάτου om. C.
 6) Post vocem Ἀθανασίου haec habentur in C: καὶ ὅτι μῆσον ταῖς πατρικαῖς αὐτοῦ τοῖς καὶ ἐπισημάνθησαν ἀγανακτισήσαντες, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἐπισημάνθησαν γνώμην τοῦ ἄλλου πατριάρχου γινόμενοι τὴν ἀνίστησιν, διὰ τὴν ἡμποροσίαν etc.
 7) ἡμποροσίαν C.
 8) μὲ ἐκπροξίνην om. C.
 9) τῶν ἀσπρῶν ὅπου διὰ π.θ. C.
 10) Post καίματα C haec habet: ἕκαστον, τὰ ὅποια τῶρα ζῆτοισιν εὐδαιμονίᾳ.
 11) Post ἀνθρώπων C addit: καὶ τὸν ἱεροπόλιν καὶ τὸν ἀνατολίαν μετὰ πολλῆς ἀθεοφοβίας.
 12) παρὰ δὲ ταῦτα πρὸς δὲ ταῖς C.
 13) Ἰπνί Φινῶν C.
 14) αὐτὸν om. C.
 15) Κακογερασίμου καὶ τοῦ om. C.
 16) τοιαύτην τοσούτων C.
 17) εἰς τὰ αὐτῶν om. C.
 18) γνώμην κοινὴν συνοδικῇ C.
 19) τῶν Ἱερου. C.
 20) πατριῶν κυρίου Χρυσάνθου om. C.
 21) τῆς ἡμῶν ματριότητος ἡμῶν C, cui vel immediate subdit: καὶ τῶν πατρικῶν καὶ πνευματικῶν ἡμῶν ἀρχιερέων καὶ ἐπισημάνθησαν πατρικῶς.
 22) Post πνευματικῶς haec habentur in C: τοσούτων ἡμῶν καὶ.
 23) ἀποβαλλημένους καὶ ματριότητων C.

χριστιανούς, ιερομένους και λαϊκούς, αξιωματούχους
 τε και ιδιώτας¹⁾, νέους και γέροντας, άνδρας τε και
 γυναίκας, όπως από τούδε και εις τὸ ἔσθ²⁾; να ἀφι-
 σετε και ἀπορρίψετε κάθε λατινικήν καινοτομίαν και
 ἐκτροχάσα δόγματα και ἔθη³⁾ περί τῆς ἀμώμητον
 πίστεως τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως, και να φυλάττετε
 ἀνένδεκτα⁴⁾ τὰ πάτρια και ἀρχαία⁵⁾ νόμιμα τῆς κοι-
 νῆς μητρὸς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ ἀνατολικῆς ἐκκλησίας,
 τῶν εἰς τὰ εὐσεβῆ δόγματα⁶⁾ ὅσον και εἰς τὰς
 κοινὰς παραδόσεις τῆς ἐκκλησίας ἐγγράφους τε και
 ἀγράφους. Και λοιπὸν τὰς μὲν νηστείας, τῆς⁷⁾ τοῦ
 Χριστοῦ γεννήσεως⁸⁾ ἑξαμήνου, τῆς ὑπεραγίας θεοτό-
 κου και τῶν ἁγίων ἀποστόλων, να νηστεύετε και να
 φυλάττετε σφαιρα και ἀνέλλιπεις⁹⁾ μετ' τὸν ἀριθμὸν τῶν
 ἡμερῶν ὅπου παρέλαβεν ἡμεῖς ἡ ἀνατολικῆ, τοῦ
 Χριστοῦ ἐκκλησία, ἀπερχόμενοι και τῆς ἑθνοκρατίας
 κατὰ τὴν μεγάλην τετραρακοστήν και τετράδα
 και παρασκευὰς τοῦ ἔτους ἐνιαυτοῦ τὴν ὅποιαν ἔγ-
 ρησεν οἱ ἀποστολικοὶ κανόνες ἀπαγορεύουσιν. Ἐπι δὲ
 να ἀπέχετε ἀπὸ τὴν παράνομον τετραγαμίαν και
 ἕτα ἄλλα συνουσια εἶναι κακοιωμένα ὅπου τῶν
 ἱερῶν νόμων τῆς ἐκκλησίας πρὸς δὲ πάντων να ὑπο-
 τάσσεται μετὰ πάσης εὐνομοσύνης τῆ μακαριώτατη
 και ἁγιωτάτη πατριάρχῃ Ἀντιοχείας και συναίτησιν
 ἡμῶν κυρίῳ Ἀθανασίῳ, ὡς πνευματικῆ ποιμῆνι και
 δεσποτῇ και κεφαλῇ ὁμῶν πάντων, και να ἀπο-
 δεχόμε μετ' εὐπειθείας και ἀγάπης τὰς πατρικὰς
 αὐτοῦ νοθεσίας παραίνεσις¹⁰⁾ τε και διδασκαλίας,
 προσέχοντες καλῶς να μὴ ἀντιφέρωμε τὴν ἐπιθυμίαν
 τρέψῃ τῆ αὐτοῦ μακαριότητι, ὅστε να τὸν κατατρέ-
 χετε και να τὸν ἐνοχλήτε ἢ διὰ τὸ προειρημένον¹¹⁾ ἐν
 Λαμασκὸν χρεῖος τῆ ὅποιον πρέπει να τὸ ἀπολογηθῶ-
 σαι ἑαυτοῦ ὅπου διὰ πάθος και πείσματα ἑδικί του
 τὸ ἐπροξένησαν και ἔγ¹²⁾ να τὸ ἔγρησεν ἀδικῶς ἀπὸ
 τὴν αὐτοῦ μακαριότητα, μήτε ἄλλην τινα καταδρομήν
 να τοῖμῃσθε κατ' αὐτοῦ, διότι και ὁ θεὸς δικαίως
 θέλει τὰς ἐργασίῃ, και διὰ τοῦτο και ἡμεῖς δὲν
 ὑπερέφωμε τὴν ἀδικον βλάβην τῆς αὐτοῦ μακαριότη-
 τος. Ἐπι δὲ τοὺς προειρημένους και ἐγγεγραμμένους,
 τὸν Χαλεπίου Κακογεράσιμον¹³⁾ και τὸν Κακο-
 σεραφεῖν, ἀνεφέν τοῦ ποτε Τύρου¹⁴⁾, και τὸν Βερου-
 τίου Κακονεόφρονον, ὡς ἀνιέρους και ἀπορραβημένους
 ἀπὸ τε τῆς ἀρχιερωσύνης και τῆς χριστιανικῆς τά-
 ξεως, και ἕτα ἄλλοι εἶναι ἐμῆχρονοι και ἐμωμόμο-
 νες μετ'¹⁵⁾ αὐτοῦ, ἀπειθῆ, κοινῶς ἢ ἀνατολικῆ, τοῦ
 Χριστοῦ ἐκκλησία και ἡμεῖς ἔλας τοὺς ἔχοντες και ἐγγε-
 γραμμένους και ἀπορραβημένους¹⁶⁾, να τοὺς ἀποστρέ-

viris ac mulieribus, ut jam nunc et in posterum,
 omni Latinorum novitate peregrinisque dogmatibus
 ac ritibus circa immaculatum rectae nostrae fidei
 cultum relictis et abjectis, paterna veteraque com-
 muni matris, sanctae nempe Christi ecclesiae
 orientalis, instituta sincera servetis, tum quae ad communes
 ecclesiae traditiones, scriptas aut non scriptas, re-
 ferantur. Profunde jejunia quidem, Christi inquam
 nativitatis, sanctissimae Deiparae sanctorumque
 apostolorum, sarta tecta teneatis, integro servato
 dierum numero, quem orientalis Christi ecclesia
 jamdudum accepit, per magnam quadragesimam
 quartasque et sextas ferias totius anni piscibus
 abstinentes secundum disertum apostolicorum ca-
 nonum interdictum. Cum etiam abstinence ab
 illicitis quartis matrimonitis et ab alio quovis con-
 nubio sacris ecclesiae legibus prohibito. Imprimis
 vero proba totaque mente obsequamini beatissimo
 sanctissimoque Antiocheno patriarchae fratrique
 nostro domino Athanasio tanquam omnium vestrum
 spirituali pastori, domino, capiti, paternas ejus ad-
 monitiones, hortationes, institutiones obsequenter
 et ex amore suscipientes, sedulo caventes ne ullo
 modo Beatitudini ejus adversemini neve eum im-
 petatis ac lacescatis ob memoratum Damascenum
 debitum, quod ab eis solvendum est, qui ex pro-
 pria cupidine ac perversa illud contraxerunt, non
 autem a Beatitudine ejus injuria exigendum; neve
 ullam aliam insectationem adversus eum moveatis,
 sin minus et Deus justam in vos iram conciperet
 et nos iniquum in Beatitudine ejus detrimentum
 non sustineremus. Praeterea quos supra inemora-
 tos deposuimus, Alepi praxum Gerasimum, praxum
 Seraphim, nepotem olim Tyrii, Belyti praxum
 Neophytum, hos ab universa orientalis Christi
 ecclesia nobisque omnibus depositos ac segrega-
 tos ut impios et episcopali christianoque ordi-
 dine amotos, necnon eorum sectatores ac fautores,
 aequae et vos omnes una rejiciatis et non modo
 pro episcopis, sed ne pro christiānis quidem pro-
 sus habeatis.

1) ἀξιωματούχους τε και ιδιώτας om. C. sed post γέροντας
 addit: μικροὺς και μεγάλους.
 2) και ἔθη και νομιματά, C.
 3) ἑθνοκρατία και ἀνάθετα C.
 4) ἀρχαία ἔθη και νόμιμα.
 5) τῶν εἰς τὸ τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως ἑξα-
 μήνου C.
 6) νηστείας τοῦ τοῦ ἀνατολικῆς ἡμῶν, ἡμῶν τῆς etc. C.
 7) Post γεννήσεως, haec in C habentur: και τῆς κοιμή-
 σεως τῆς κυρίας ἡμῶν θεοτόκου ἡμῶν τὸ δεκαεννιήμηνον
 ἡμῶν νηστεύετε. Ἐπι δὲ και τῆς νηστείας τῶν ἁγίων ἀποστόλων
 και τῆς etc.
 8) ἀνέλλιπεις, καθὼς ἀνωθεν ἢ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία
 παρέλαβεν να φυλάττετε, και να μὴν τῆς ἀνατρέψετε με μόνην
 τῆς λατινικῆς νηστείας, ἔπι δὲ να ἀπέχετε ἀπὸ τὴν λατι-
 νικῶν etc. C.
 9) και παραίνεσις και δὸδ, C.
 10) Proxus aliter habetur in C hic locus, scilicet: ἢ διὰ
 τὸ προειρημένον ἀδικον χρεῖος, ὅπου τινες ἐπὶ πεισματικῆς
 πίστεως και νόθους ἐπροξένησαν εἰς τὴν Λαμασκὸν και πεί-
 σματα τοῦ να τὸ ἀπολογηθῶσιν τῆ αὐτοῦ μακαριότητι,
 ἀλλὰ ἐκείνοι ἀπὸ ἐπροξένησαν τὸ χρεῖος τοῦτο και ἔγ τὸ
 ἀπολογηθῶσαι, καθὼς ἀδικαί τὸ δίκαιον, μήτε ἄλλην τινα
 καταδρομήν να μὴ τοῖμῃσθε κατὰ τῆς αὐτοῦ μακαριότητος.
 Ἐπι δὲ τοῖς προειρημένους, etc.
 11) Κακογεράσιμον om. C.
 12) Τύρον Κακοτόρον C.
 13) κατ' μί C.
 14) και ἀπορραβημένους om. C.

πρεθε και εσει.¹⁾ Ελοι κεινω; και εβισου, και εχ: μνον ως αρχιερεϊς, αλλ' ουδε ως χριστιανου; απλω;²⁾ γα του; λογισθε.

Και ουτω μιν ποιοντες εστε³⁾ αληθω; χρι- στιανοι και εχετε⁴⁾ και την παρ' υμων ευχην και ελογισια⁵⁾ και εβισουθε και τη; βασιλεια; του; ουρα- νων. Ελ δε παρακοουσετε παλιν και εβρισουθε εις την⁶⁾ τη; λατινικη; κακοδοξια; κλωνην και αθετη- σετε κανονα; απε τα; περιεγραμμενα; ειτε εις τας; νη- σταια; ειτε, εις τα; εδωγμα; και παραδοσει; και εθη; της; αγια; του; Χριστου; ανατολικη; εκκλησια; η; τη; μακαριωτατη; πατριαρχη; υμων; απειθειαν και κατα- ερημη; η; νη;νασων; θεϊστα; η; του; καθηρημενου; αρχιερεϊ; ως λατινω; φρονω; και νεωτεριστα; περι- ποιησατε⁷⁾ και βουθη;σετε εβδητην; τροπον; και συγ- κωνωνη;σετε εις του; νεωτερισμου; αυτων, αλλα; και τα; αρχαικα; αρχαια; οπο; φεροντα; τυπομενα⁸⁾ επ' ονοματι; του; ποτε; Κακοδοξου; και εσα; αλλα; τοιαυτα; εναντια; τη; ανατολικη; εκκλησια; εστι; τα; αναγνωσκει; η; τα; φρονει; και τα; πιστευει; η; οπο; τα; εβρισει;⁹⁾ εδεν; φησιν; να; κωσει; ετι; δε; και; εις; τα; εκκλησιαστικη; των; υμων; συγγραμματα; οπο; προλαβοντα; συνοδικη; γνωμη;¹⁰⁾ αποφασει; εσταλμεν; εις; τα; αυτου; και; φανερω;ντα; τας; διαφορα; οπο; εχει; η; ανατολικη; εκ- κλησια; με; την; δυτικην; και; αποβαλλει; και; ανατραπει; τας; των; λατινω; κωνωταια; και; κακοδοξια; εστι; εσθη; χριστιανω; εδεν; το; πιστευει; και; εδεν; το; απο- εβη;σετα; μετα; παση; ευγνωμοσυνη; και; προθυμια; αλλα; τα; αποβαλλει; και; τα; καταφρονει;. — Ελοι; λοιπον;¹¹⁾ οι; τοιοτοι; εσο; και; οπο;λοι; η;θελαν; η;ρθαι;¹²⁾ οι; φανω- μενοι;¹³⁾ εναντια; τη; παροδω; εκκλησιαστικη; και; τυ- νοδικη; υμων; αποφασει; πατριαρχη; τε; και; πνευματικη; νοουθεσια; ετισωαν; αφωρισμενοι; παρη; της; αγια; και; εμενου; και; ζωποιο; και; εδικαιου; τριδος; του; εδου; τη; φου; μνου; θεου; και; καταφραμενοι; και; δου- χωρητοι; και; μετα; θανατου; ελυτοι; εν; τη; νυν; αιωνι; και; εν; τη; μελλου;τι; αι; πετρα; τα; εβλα; και; ο; σιδη- ρο; λυθη;ρονται; αυτοι; δε; ουδαμω; κληρονομει;σταιαν; την; κληρα; του; Πατρι; και; την; αρχην; του; Ιουδα; σχισμα;τι; η; γη; και; καταπη; αυτου; ως; τον; λαθραν; και; Αραβων; τα; πραγματα; και; υπαρχοντα; αυτων; ειησαν; εις; παντα; η; εξελθου;σταιαν; και; αφανισμεν; η; μερη; αυτων; μετα; του; προδου;του; Ιουδα; και; των; θεο- μαχων; Ιουδαϊων; των; σταυρωσαντων; τον; κυριον; εχου;σαν; και; τα; αρχα; των; αγιων; τριακωσιον; δεκα; και; οκτω; θεοφρων; πατερων; των; εν; Νικαια; και; των; λοιπων; αγιων; συνεδων; και; προσητη;ν; ου; μη; θω;σεν; ποποτε; επι; ζωη; αυτων; και; ειησαν; ενουχοι; του; πυρη; της; γειννη; και; υπεδικοι; τη; αιωνιη; αναθηματι;. Και; ει; μιν; σωφρονισθη;σιν; οι; τοιοτοι; με; την; παροδω;σαν; εκκλησιαστικην; επιτιμη;σιν¹⁴⁾ και; παιδειαν; και; κω- μωσ;¹⁵⁾ τελειαν; αποχη;ν; των; περιεγραμμενων; αποπι- ματων; και; ευσεβη;ματων¹⁶⁾ του; θελου; αξιωθη;

Atque ita quidem si vos ipsi gesseritis, christiani vere eritis: orationem et benedictionem a nobis habebitis ac regno caelorum digni videbimini. Sin autem rursus detrectantes in pravae Latinorum sententiae erroribus insederitis, eorum quae diximus quicquam spernentes sive in jejuniis sive in dogmatibus traditionibusque ac ritibus sanctae Christi ecclesiae orientalis, aut in beatissimum patriarcham vestrum quamlibet detrectationem insectationemve agentes, aut episcopos, quos ut Latinorum fautores novatoresque deposuimus, quovis modo tuentes et adjuvantes vel eorum novitates participantes, quin etiam arabica volumina, quae nuper pravi Tarii nomine edita circumferuntur, et quaecumque hujus modi alia, quae orientali ecclesiae contraria sunt, si quis legerit, probaverit, rata habuerit aut inventa comburere recusarit: imo vero ecclesiasticum scriptum nostrum, quo nuper synodali sententia ac cognitione illuc misso discriminata, quibus orientalis ecclesia a latina dissentit, declarantur, Latinorum novitates falsaeque opiniones refelluntur ac subvertuntur, si quis pius christianus verum esse non putaverit neque proba obsequiosaque mente susceperit, sed illud abjecerit ac despexerit, hi omnes, quotquot qualesque fuerint, qui nostrae huic ecclesiasticae synodali sententiae atque paterne spiritualique admonitioni obstiterint, sint excommunicati a sancta, consubstantiali, vivifica, indivisa Trinitate, uno natura solo Deo, et maledicti et nullius veniae capaces et insolubiles post mortem et in hoc et in futuro saeculo: saxa, ligna, ferrum solventur, illi vero nequaquam: Giezi lepram et Judae laqueum adipiscantur: scindatur tellus eosque absorbeat veluti Datan et Abiron: bona eorum atque res funditus tollantur ac deleantur: pars eorum sit cum proditore Juda cumque Judaeis Deo repugnantibus, qui dominum crucifixerunt: devoveantur diris sanctorum trecenta decem et octo patrum, qui divino numine afflati Nicaeae convenere, ceterorumque sacrorum conciliorum: ne unquam per totam vitam in ulla re proficiant, sintque rei ignis gehennae subiective aeternae execrationi. Quod si post hanc ecclesiasticam ob- jurgationem castigationemque ad sanam mentem redierint atque a memoratis indecentis impietatibusque prorsus abstinerint, tum, ut decet, condona- tionem veniamque ab ecclesia consequentur. Sin autem posthac in malitia sua rursus perstiterint, hi probe sciant, nos civili castigatione in eos usuros esse ac libellos adversus eorum nonnullos potentia-

1) ταυ; εσει; C.
2) απλω; om. C.
3) εστε; εβδθ; C.
4) εχετε; τη; C.
5) τη; in C' rejectis post κακοδοξια;.
6) περιεγραμμενα; C.
7) τοιαυτα; om. C.
8) εβρισκει; C.
9) γνωμη; και; om. C.
10) λοιπον; om. C.
11) η;θελν; εβδθ; C.
12) οι; φανωμενοι; C' οι; φανου;.
13) Quae hic uberiori sermone execrationes in contumaces feruntur, eae in C' paucis ita complectuntur: εναντια; τη; τη; παροδω;σαν; εκκλησιαστικην; συνοδικην; και; πατριαρχη; υμων; νοουθεσια; ετισωαν; αφωρισμενοι; παρη; θεου; και; καταφρα- μενοι; και; δουχωρητοι; και; ει; μιν; σωφρονισθη;σιν, etc.
14) επιτιμη;σιν και; om. C, sed post παιδειαν; addit, και; παιδειαν;.
15) κωμωσ; C.
16) και; θεου; ματων; — και; συγγνωμη; in C' una voce contrahuntur: λογω; οβδθ;.

μετά ταύτα παρὰ τῆς ἐκκλησίας τῆς προσκυούσης ἀρέστω; καὶ τυγγύνης: εἰ δὲ καὶ μετὰ τοῦτο ἐπιμένους πάλιν εἰς τὴν κακίαν τοῦς, ἃ ἤξυρόντες καλῶς, ὅτι θέλομεν μεταχειρισθῆ κατ' αὐτῶν καὶ ἔξωτερικὴν παιδείαν καὶ θέλομεν δώσει διὰ μαρτύρου τοιοῦτου; ἄρ' οὐ εἰς τὴν κραταιάν βασιλείαν, πῶς εἶναι ἑτερόδοξοι; καὶ ἀπειθεῖς τῇ ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ τότε θέλουσι παιδαυθῆ¹⁾ μὴ σφοδρότατην βασιλικὴν παιδείαν καὶ ἰδοὺ ὅπου τοῦς τὸ προλλέγομεν, διὰ τὴν εἰρησθε πλείον ἀναίτιοι εἰς ὃ π. κακὸν ἤθελεν ἀκολουθήσει: κατ' αὐτῶν. Ἡμεῖς οὖν²⁾ ποιήσατε ἀπαντες ὡς γράφομεν, ὑπακούοντες εὐπειθεῶς τοῖς ἐν τῇ παρόντι γραμμῆν, ἵνα καὶ ἡ τοῦ θεοῦ χάρις καὶ ἡ εὐχὴ καὶ ἡ εὐλογία τῆς ἡμῶν ματρίας: εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν.

Ἐν ἑκτῇ ποιήσῃ, ἀφ' ἧς μὴ ἀπρῆλθῃ.

+ Ιερεμία; ἐπίσκοπος ἀρχιεπίσκοπος; Κωνσταντινουπόλεως, νέας Ῥώμης, καὶ οἰκουμανικὸς πατριάρχης.

+ Ο Ἱεροσόλιμων Χρυσάνθος; τρικαποκινόμενα.

- + Ο Κασταρία; Νέφυτος;
- + Ο Ἡρακλείας; Καλλίνικος;
- + Ο Κυρίκος; Αὐξέντιος;
- + Ο Νικαίας; Γεράσιμος;
- + Ο Χαλκεδόνος; Παρθένιος;
- + Ο Βερροίας; Μακάριος;
- + Ο Μεσημυρίας; Γρηγόριος;
- + Ο Ἀγγύλου; Καλλίνικος;
- + Ο Ἀρόστρας; Σεραφίμ;
- + Ο Χίου; Δανιὴλ.

simo imperatori daturae, quibus significetur ecclesiae orientalis doctrinam auctoritatemque eos recedere, et jam tum acerbissima poena ab augusto principe castigabuntur. Id igitur eos monemus, ut jam excusari non possint, si quid mali illis acciderit. Vos autem omnes, ut scribimus, sic agite, huic scripto obsequenter oboedientes, ut Dei gratia et votum atque benedictio nostrae mediocritatis sit cum vobis omnibus.

Anno reparatae salutis MDCXXIV, mense aprili.

+ Hieremias, miseratione Dei archiepiscopus Constantinopolis, novae Romae, et oecumenicus patriarcha.

+ Ego Chrysanthus Hierosolymitanus simul decerno.

- + Neophytus Caesariensis.
- + Callinicus Heraclensis.
- + Auxentius Cyzicenus.
- + Gerasimus Nicaeensis.
- + Parthenius Chalcedonensis.
- + Macarius Berrhoeensis.
- + Gregorius Mesembriensis.
- + Callinicus Anchialensis.
- + Seraphim Drystrenus.
- + Daniel Chiensis.

III.

CYRILLUS IN ANTIOCHENŒM GRAECORUM PATRIARCHAM ELECTUS A SYNODO CONSTANTINOPOLITANA TANQUAM PATRIARCHATUS INVASOR EXCOMMUNICATIONIS AC DEPOSITIONIS POENA PLECTITUR

(mense decembris 1724).*

+ Ιερεμία; ἐπίσκοπος ἀρχιεπίσκοπος; Κωνσταντινουπόλεως, νέας Ῥώμης, καὶ οἰκουμανικὸς πατριάρχης.

+ Ἱερωτάτος; μητροπολίται; καὶ ὑπέρτιμοι οἱ ὑποκαίμενοι τῷ ἀγιωτάτῳ ἀποστολικῇ πατριαρχικῇ θρόνῳ τῆς μεγάλης θεουπόλεως Ἀντιοχείας, ἐν ἁγίῳ πνεύματι; ἀγαπητοὶ συλλειτουργοί, ἀντιμέτατοι; κληρικοί; τοῦ ἀγιωτάτου τοῦτου θρόνου καὶ τῶν ὑποκαίμενων αὐτῷ ἐπαρχίῶν τε καὶ μητροπόλεων, καὶ εὐλαβίστατοι; ἱερεῖς; μετὰ πάντων τῶν ὑποκαίμενων αὐτοῖς χωρίων, χριστιανοὶ; ἄρχοντες; καὶ γέροντες; καὶ λοιποὶ πάντες; εὐλογημένοι; χριστιανοί, τίκνα ἐν κυρίῳ ἀγαπητὰ τῆς ἡμῶν ματρίας: χάρις εἴη ὑμῖν καὶ εἰρήνη καὶ εὐλοία ἀπὸ θεοῦ παντοκράτορος; καὶ παρ' ἡμῶν εὐχὴ, εὐλογία καὶ συγχώρησις.

Ὅτι ἀληθῶς χριστιανοὶ τὸ πρῶτον καὶ μέγιστον καὶ τιμιώτατον πράγμα ὅπου ἔχουσιν εἶναι ἡ εὐσέβεια; καὶ ἀμώμητος; πίστις τῆς ἀνατολικῆς; τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας, τὴν ὅποιαν θεοὶ φυλάττουσιν ἀκριβῶς, καθὼς ἐδιδάχθησαν καὶ παρέλαβον ἀνωθεν ἀπ' αὐτοῦ τοῦ θεοπύτου Χριστοῦ καὶ τῶν ἁγίων αὐτοῦ μαθητῶν καὶ ἀποστόλων καὶ τῶν ἱερῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας,

¹⁾ καὶ θέλει παιδαυθῆσαι σφοδρότερον, καὶ ἰδοὺ... C.
²⁾ Omnia jam ab ἡμεῖς οὖν desunt in C.

+ Hieremias miseratione divina archiepiscopus Constantinopolis novae Romae et patriarcha oecumenicus.

+ Sacratissimi metropolitae et honoratissimi, qui sub sanctissima apostolica patriarchali sede magnae Dei urbis Antiochiae agitis, dilecti in sancto spiritu comministri, venerandissimi clerici hujusce sedis necnon metropoleon provinciarumque ei subjectarum, religiosissimi sacerdotes cum cunctis pagis subditis, praestantissimi proceres et senes atque reliqui omnes benedicti christiani, filii in domino dilecti mediocritatis nostrae, gratia vobis et pax atque misericordia a Deo omnipotente, a nobis vero votum et benedictio atque venia adsit.

Qui vere christiani sunt, his primum et maximum et studiosissimum quod agitur negotium pia est ac immaculata ecclesiae Christi orientalis fides: quam qui diligenter custodiunt, quemadmodum illam jamdudum ab ipso Christo domino ejusque sanctis discipulis et apostolis necnon sanctis ecclesiae patribus edocti sunt et acceperunt, hi vere

* E codice patriarchatus Hierosolymitani 124 fol. 1-2 primus editus A. Papadopoulos-Kerameus in suis *Novae Graeciae imperatorum et patriarcharum*, t. II (Petropolis, 1894), p. 295-299; locos praecipuos recedit etiam Callinicus Delicaneus in suo opere nuper edito et a nobis supra memorato p. 642-644.

ἐσίντοι εἶναι καὶ λέγονται τῇ ἀληθείᾳ χριστιανοὶ εὐσεβεῖς καὶ ὀρθόδοξοι καὶ γίνονται μέτοχοι τῆς θαλάσσης δόξης καὶ χάριτος, συναριθμοῦμενοι ἐν τῇ τάξει τῶν ἐκλεκτῶν ὡσὺν λογικὰ πρόβατα τῆς ἱεράς τοῦ Χριστοῦ μάνδρας· ἐξ ἐναντίας δὲ ἔσοι ἀθετοῦσι καὶ παραβαίνοσι τὰ πατροπαράδοτα δόγματα τῆς ἀνατολικῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας καὶ πίπτουσιν εἰς ἑτεροδόξους καὶ κακόφρονες ἑνοίας· καὶ ἀπολευθεροῦν εἰς τὸ ψεῦδος καὶ ἀπάτην, τῶν ὁποίων ἐξηγῆ· εἶναι ὁ διάβολος ὡς πατὴρ τοῦ ψεύδους, εἰ τοιοῦτοι ἔχῃ μόνον μακρόνουν καὶ χωρίζονται ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι· ἡ αὐτοαλήθεια, καὶ γίνονται οὐκ τοῦ σκότους καὶ ὑπεύθυνοι τῆς μελλούσης αἰωνίου κολάσεως, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ παρόντι βίῃ λαμβάνουσι τὴν μεγίστην καὶ χαλεπωτάτην παιδείαν παρὰ τῆς ἐκκλησίας· καὶ κέπτονται μὴν ἀπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐλεμελείας· ὡς μέρη, σαφῆ καὶ ἀκάρθρα καὶ εὐόκοντα ἀπὸ τὴν συναναστροφῆν τῶν λοιπῶν εὐσεβῶν ὡς πρόβατα φερόμενα, παιδεύονται δὲ καὶ μὴ ἄλλα· σκληρὰ παιδεία· πρὸς σωφρονισμὸν καὶ ὑπέδειγμα τῶν πολλῶν, διὰ τὸ μὴ γίνονται καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς ὀρθοδόξους πρόκομμα καὶ κακὸν ἀπολεία· παραδειγμα.

Ἐνθεν δὲ, τοιγαροῦν καὶ ὁ μακαρίτης πατριάρχης Ἀντιοχείας κύριος Ἀθανάσιος, ἐπὶ τῶν καὶ διατρέψων αὐτόθεν εἰς Χαλέπιον, ἔκαμε διαθήκην καὶ παραγγελίαν ὁμοῦ μὴ τὴν γνώμην καὶ φῆσιν τῶν ἀρχιερέων τοῦ θρόνου τούτου καὶ τῶν ἐν αὐτῇ εὐσεβῶν χριστιανῶν, καθὼς εἶναι γνωστὸν εἰς ἔλους σας, ὅτι· νὰ γένῃ διαδοχῶς μετὰ θανάτου τοῦ ὁ πρωτοσυγγαλλῆς τοῦ κῆρ Σιλβέστρος, ἀφίνοντας καὶ τρεβερὰς ἀρὰς εἰς ἐκείνους ὅπου ἤθελαν ἀναντιῶθῃ εἰς αὐτό. Ὅθεν κατὰ τὴν διατάξιν καὶ παραγγελίαν τῆς ἐκείνου μακαριότητος, μὴ τὴν ὁποίαν προδρέπατο καὶ ἀπαρῆκινε· ἐκ γραμμάτων τὴν τε ἡμῶν μετριότητα καὶ τὸν μακαριώτατον καὶ ἁγιώτατον πατριάρχην τῶν Ἱεροσολύμων καὶ περιπόθητον συναδέλφον ἡμῶν κύριον Νηρόανθον καὶ τὴν περὶ αὐτῶν ἱερὰν τῶν συναδέλφων ἡμῶν ἀρχιερέων σύνοδον τοῦ οἰκουμένου τοῦτου θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, νὰ ἀποκαταστήσωμεν τὸν κῆρ Σιλβέστρον πατριάρχην Ἀντιοχείας, ἐκπερονοῦσμεν καὶ ἡμεῖς τὸν αὐτὸν κῆρ Σιλβέστρον πατριάρχην Ἀντιοχείας γνήσιον καὶ νόμιμον καὶ κανονικὸν κατὰ τὸν τύπον καὶ τὴν τάξιν τῆς ἐκκλησίας. Ὁ δὲ εἰς τὰ αὐτόθεν εὐρισκόμενος Κακοσραφεῖμ, ἀναφῆς τοῦ θανόντος λατινόφρονος καὶ προκαθημένου Κακοσραφεῖμ, εὐρισκόμενος· εὐκαίριον μετὰ τὴν πρὸς κύριον ἀποδημίαν τοῦ εἰρημένου πατριάρχου κῆρ Ἀθανασίου καὶ θέλοντας νὰ ἀρπάσῃ ληστρικῶς ὁ ἀνίερὸς καὶ ἀνάξις τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου τῆς Ἀντιοχείας καὶ νὰ φθῆρῃ καὶ νὰ ἀπολέσῃ τὸ ἐν αὐτῇ λογικὸν τοῦ Χριστοῦ ποιμνιον μὴ τὰς λατινικὰς καινοτομίας καὶ αἵρέσεις, εὐρίσκει ὄργανα πονηρὰ καὶ ἐμμέτρων αὐτῇ τὸν Κακοσραφεῖμ Ἰβνι Φινὰν ἀπὸ Ρεμλίου καὶ τὸν Κακοσραφεῖμ μητροπολίτην Σαϊδανάγια, οἱ ὁποῖοι μὴ ψευδῶνμον χειροτονίαν ἀπεκατέστησαν ἕνα τρίτον τάχα ἀρχιερεῖα εἰς ὄνομα μὲς κώμης· ἑγγύς Λαμασκου, Φουρζουλ ὀνομαζομένης· καὶ αὐτοὶ οἱ τρεῖς ἐκφανοῦσι καὶ ὀνομαζοῦσι· τὸν Κακοσραφεῖμ τοῦτον, μετονομασθέντα δολίως Κύριλλον, πατριάρχην Ἀντιοχείας, οἱ ἀνίερο· τὸν ἀνίερων, καὶ ἔκαμαν οἱ εὐσεβεῖς καὶ ἀνόητοι· τὸ μέγα καὶ ὑψηλὸν τῆς πατριαρχικῆς τιμῆς καὶ ἀξίας κομφοδίαν τινὰ καὶ παιδίαν καὶ γέλωτα, παίζοντες οἱ ἀνόητοι· εἰς τὰ θεῖα καὶ ἱερά. Ὅθεν βλέποντες ἡμεῖς καὶ ὁ ἱδὴ θεῖος ἔλπει μακαριώτατος καὶ ἁγιώτατος πατριάρχης Ἀντιοχείας κῆρ Σιλβέστρος, ὁ ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἁγαπητὸς ἀδελφὸς καὶ συλλειτουργὸς ἡμῶν ὡς γνήσιος καὶ κανονικὸς ποιμὴν καὶ προστατῆς τοῦ θρόνου τούτου, καὶ ἡ περὶ ἡμῶν τῶν ἀρχιερέων ἐμῆγγυς, καὶ μὴ ὑπερέροντας τὴν τοιαύτην ἀσέβειαν τοῦ ῥηθέντος Κακοσραφεῖμου καὶ τῶν ἑπαθῶν τοῦ καὶ ἀκαλοῦθου αὐτοῦ, σάφως συνοδικῶς γενομένης περὶ αὐτῶν, πρῶτον μὲν ἐπροσδράμαμεν τῷ βασιλικῷ κράτει, καὶ

sunt et dicuntur pii orthodoxique christiani, divinae gloriae et gratiae participes sunt, quippe qui uti spirituales sacri ovilis Christi oves electorum ordini adscribuntur. Contra vero quicumque, dogmatibus a patribus traditis orientalis Christi ecclesiae aspernatis ac transgressis in peregrinas pravasque opiniones labuntur atque mendacium errorumque sectantur, quorum dux diabolus est tanquam mendacii pater, hi non modo a gratia Christi, qui est ipsa veritas, digrediuntur ac segregantur, necnon caliginis sunt filii ac futurae aeternaeque damnationi obnoxii, sed etiam in hac vita maxima acerbitasque poena ab ecclesia afficiuntur: atque segregantur quidem ab ecclesiae conspectu tanquam putrida immundaque membra et a ceterorum fidelium societate ut scabiosae oves expelluntur, aliis vero acerbis castigationibus puniuntur, ut ipsi meliores fiant ceterisque sint in exemplo, ne reliquos orthodoxos offendant pravumque videantur perditionis exemplum.

Quapropter patriarcha Antiochenus non ita pridem defunctus, dominus Athanasius, dum adhuc vivebat ibique apud Alepum commorabatur, testamento mandatoque facto, assentientibus ac suffragantibus hujusce sedis episcopis piisque christianis, ut vobis omnibus notum est, sibi qui post mortem succederet elegit protosyncellum suum dominum Silvestrum, eis, qui rem impugnarent, horrenda mala precatus. Hinc Beatitudinis illius jussa ac mandata exsequentes, quibus mediocritatem nostram et beatissimum sanctissimumque patriarcham Hierosolymitanum, dilectissimum fratrem nostrum, dominum Chrysanthum, atque sacram, qua comitamur, fratrum nostrorum sanctorum episcoporum synodum oecumenicae hujus sedis Constantinopolitanae, per epistolas inducebat excitabatque, ut dominum Silvestrum patriarcham Antiochenum designaremus, eundem dominum Silvestrum creavimus et nos genuinum, justum, legitimum patriarcham Antiochenum secundum ecclesiae ritum et ordinem. At qui isthic degit pravus Seraphim, Latinorum fautoris illius olimque exactorati, modo vero defuncti, pravi Tyrii nepos, post migrationem ad dominum laudati patriarchae domini Athanasii opportunitatem nactus, ut optaret profanus ille et indignus, patriarchalem Antiochenam sedem praedonum more invadendi, ejusque spirituale Christi gregem Latinorum novitatibus haeresibusque diripiendi ac perdendi, adhibita opera improborum hominum secumque convenientium, videlicet pravi Gabriel Ibi Phinam a Ramla oriundi et pravi Neophyti, Sidnatae metropolitani, qui fictitia ordinatione tertium alium renuntiarunt simulatum episcopum titulo pagi cujusdam prope Damascus, cui nomen Phourzoul, a tribus istis, a sacrilegis sacrilegus, pravus ille Seraphim, Cyrilli nomine dolose assumpto, patriarcha Antiochenus declaratur et creatur. Atque ita quidem summum illud amplissimumque patriarchalis dignitatis decus vulgi fabula et ludibrium ac deridiculum factum est impiorum istorum stultorumque hominum opera, qua divina quaeque et sacra stolidè deridentur. Quae perpendentes nos et qui jamnunc miseratione divina nuncupatur beatissimus et sanctissimus patriarcha Antiochenus dominus Silvester, dilectus in sancto spiritu frater noster ac comminister, ut qui legitime et secundum canones electus sit sedis illius pastor ac patronus, et qui in aula nostra versantur episcopi, neque tantam memorati Pseudocyrilli ejusque asecularum et comitum impudentiam sustinentes, rebus hinc synodaliter cognitis, primum quidem perugio ad

αὐτοῖς μὲν τοῖς ἰεράταις ἑαυτοῦ καὶ συνεργοῦ τοῦ
 τοιοῦτου κακοῦ ἔγγησάμεν νὰ ἐξορισθῶσι διὰ βασιλι-
 κοῦ ὁρισμοῦ. Ἐπειτα δὲ ἐκρίναμεν εὐλόγητον καὶ ἀπα-
 φρνάμεθα γνώμῃ κοινῇ συνοδικῇ νὰ παθεῶσιν οἱ
 τοιοῦτοι καὶ μὴ ἐκκλησιαστικὴν παιδείαν. οἱ μὲν τοῦ
 ἱερατικοῦ τάξεως λογίζομενοι καταλόγου διὰ συνοδικῆς
 καθαιρέσεως, ἔσοι καὶ ὅποιοι εἰσὶν οἱ τοιοῦτοι, οἱ δὲ τῆς
 τῶν λαϊκῶν τάξεως ἀφορισμῶ καὶ ἐξώσει τῆς Χριστοῦ
 ἐκκλησίας, πρὸς συμφωνισμὸν καὶ παράδειγμα τῶν
 λοιπῶν χριστιανῶν.

Ὅθεν γράφοντες διὰ τοῦ παρόντος ἀποφαινόμεθα
 συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων
 καὶ ὑπερτίμων τῶν ἐν ἀγίῳ πνεύματι γρηγορούντων
 ἡμῶν ἀδελφῶν, ἵνα ὁ βῆθαι πρότερον μὲν Κακο-
 σεραφεῖμ, ὕστερον δὲ μετονομασθεῖς Κακοκυρίλλος,
 ἔμοῦ μὲ ἐκείνου ὅπου τὸν ὠνόμασαν καὶ τὸν ἀπέφρι-
 σαν πατριάρχην Ἀντιοχείας, δηλαδὴ τὸν Κακογαβριήλ
 Ἰβνὸν Φινὰν καὶ τὸν Κακονεόφυτον Σαϊθανάγίαν καὶ
 τῶν εἰς ἔνοχη Φούρτουλ χειροτονηθέντα ὑπ' αὐτῶν
 κακοπίστονον, ὡς ψευδώνυμοι καὶ ἀνέροι ἀθέμιτοι
 τε καὶ ἀνάξιοι καὶ φανεροὶ αἱρετικοὶ καὶ λατινόφρονες,
 εἶτι δὲ καὶ ὁ Χαλεπίου Κακονεόφυτος, ὁ ἑποιοῦς κοντά
 εἰς τὰ ἄλλα σφάλματα καὶ κακοεργήματα εἰς τὴν
 λατινόφρονα αἵρεσιν καὶ ἀπάτην τοῦ διὰ τὰ ἔποια
 καὶ πρότερον ὑπεύθυνος ἐγένετο παρ' ἡμῶν συνοδικῇ
 καθαιρέσει, καταπάτησα πρὸς τοῦτοι καὶ τὴν προ-
 γουνοῦσαν κατ' αὐτοῦ ἐκκλησιαστικὴν ταύτην παιδείαν
 τῆς καθαιρέσεως καὶ ἐπέλαμψεν ὕστερα ἀπὸ τοῦτο νὰ
 ἐνεργῇ ἀνοπιστόλως τὰ τῆς ἀρχιερωσύνης γενόμενος
 φανερώς ἀποστάτης καὶ περιφρονητῆς τῆς μεγάλης τοῦ
 Χριστοῦ ἐκκλησίας καὶ τῆς ἱερᾶς συνόδου, ἔτι δὲ καὶ
 οἱ ὁμογενόμενος καὶ ὁμόφρονες καὶ συνεργοὶ καὶ συμ-
 βοηθοὶ τούτων ἱερατῶν ὡς ἀρχιεροὶ καὶ προεπίτοι τῆς
 ψυχικῆς ἀπωλείας τῶν χριστιανῶν, δηλαδὴ ὁ χορὸς
 Βόχπε ὁ ἀπὸ Λύδης, ὁ κασιὶ Ἀπτελμεσίχ ἀπὸ τοῦ
 μοναστηρίου τοῦ ἁγίου Γεωργίου Τέπ-Εχμπίρ, ὁ χορὸς
 Τάτρος καὶ ὁ χορὸς Ὀυτράς ἀπὸ τὰ πόρι τῆς Λα-
 μασκῶ, ὁ χορὸς Ἀπτελμεσίχ Ζιμπάλ, ὁ κασιὶ Χάνα
 Χουμπίγια ἀπὸ Λαμασκῶ, ἔσοι ἔμοῦ οἱ ἀπεριθνή-
 μένοι κατ' ἔνοχη ψευδώνυμοι ἀρχιερατῶ καὶ ἱερατῶ μετὰ
 τοῦ βῆθίντου Κακοκυρίλλου τοῦ τάχα ὑπὸ αὐτῶν καὶ
 πατριάρχου χειροτονημένου, καθυτημένοι ὑπάρχουσι
 πάσης ἀρχιερατικῆς καὶ ἱερατικῆς ἐνεργείας καὶ τά-
 ξεως καὶ ἐκπιτοὶ ἀρχιερατικοῦ καὶ ἱερατικοῦ κατα-
 λόγου καὶ ἀπόρητοι καὶ ἔνοχοι καὶ γεγυμνωμένοι τῆς
 θείας χάριτος, μηδμίαν δέξιαν ἔχοντες ἀρχιερατικὴν
 ἢ ἱερατικὴν ἐνδύθηνα: σπολὴν ἢ ἀρχιερατικὴν καὶ
 ἱερατικὴν ἐκτέλλουσα ὡς καθυτημένοι καὶ
 ἀνέροι καὶ μηδεὶς τομῆσιν συμφορᾶσαι αὐτοῖς ἢ
 συλλαιτουργήσαι ἢ ὡς ἀρχιερατῶ καὶ ἱερατῶ τμησῶ ἢ
 τὴν μιανὴν αὐτῶν χεῖρα ἀσκαοθῆναι ἢ εἰσοδῆσαι
 ἐκκλησιαστικὸν πολὺ ἢ ἄλλοτεν αὐτοῖς δοῦναι ἢ συν-
 τρέχειν καὶ βοηθεῖν αὐτοῖς καὶ ὑπαρσασθῆναι ἑλωῖς,
 φανερώς ἢ κρυφίως, ἐμμέσως ἢ ἀμέσως: Ἐπι δὲ καὶ
 ἀπὸ τῆς τάξεως τῶν λαϊκῶν, ἐκ μὲν τῆς Λαμασκῶ
 Ὀστα Μανσοῦρ, ἐκ δὲ τοῦ Χαλεπίου ὁ Ἀπτάλλα
 Ἰβνὸς Ζάχερ, ὡς ὁμόδοχοι καὶ συκοφαντοὶ καὶ συμ-
 βοηθοὶ τῶν εἰρημένων δυσσεβῶν αἱρετικῶν, ἀφορισμέ-
 νοι εἴησαν παρὰ τῆς ἀγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ ἰσοοσιῶ
 καὶ ἀδιαίρετου τριάδος καὶ κατηραμένοι καὶ ἀσυγγε-
 ρητοὶ καὶ ἄλλοι μετὰ θάνατον αἰωνίως. Αἱ κίτραι
 καὶ ὁ σίδηρος λυθήσονται, αὐτοὶ δὲ οὐδαμῶς κλη-
 ρονομήσονται τὴν λέκτραν τοῦ Γιεζῆ καὶ τὴν ἀρχὴν
 τοῦ Ἰουδα: στένοντες εἴησαν καὶ τρέμοντες ἐπὶ γῆς
 ὡς ὁ Κέιν, καὶ ἡ μαρὶ αὐτῶν μετὰ τῶν θεομάχων
 Ἰουδαίων τῶν σταυρωσάντων τὸν κύριον τῆς δόξης:
 ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ εἴη ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ
 προκοπήν οὐ μὴ ἴδωσιν πάποτε ἐφ' οἷς δουλεύουσιν
 ἐφ' ἄλλην τὴν ζῆσιν αὐτῶν, καὶ ὑπόδοχοι εἴησαν πάσαι
 ταῖς πατρικαῖς καὶ συνοδικαῖς ἀρεταῖς καὶ τῆ αἰωνίῳ
 ἀναθέματι καὶ ἔνοχοι τοῦ πυρός τῆς γέννης καὶ ἔξω
 τῆς Χριστοῦ ἐκκλησίας καὶ τῆς τῶν χριστιανῶν ὁμη-
 γύρωσε, μὴ ἐκκλησιαστικῶν ἢ ἀρταζόμενοι καὶ χρ-

regiam auctoritatem facto postulavimus. ut omnes
 mali istius auctores ac factores regio decreto in
 exilium agerentur. deinde vero sequum duximus,
 ut data a tota synodo sententia, hujusmodi homi-
 nes ecclesiastica etiam castigatione punirentur, illi
 quidem, qui e sacerdotum catalogo esse ferebantur,
 synodali depositione, quotquot qualesque fuerint,
 qui vero e laicorum erant ordine, excommuni-
 catione et ab ecclesia Christi exactione, ut ceteris
 christianis emendationi essent ac documento.

Quapropter praesentibus litteris synodaliter cum
 iis, qui nobiscum sunt, sacratissimis antistitibus
 et honoratissimis, nostris in spiritu sancto dilectis
 fratribus, decernimus, ut qui non ita pridem pravus
 Seraphim dicebatur, nunc vero mutato nomine
 Pseudocyrillus appellatur, simul ac illi, a quibus
 patriarcha Antiochenus creatus est et electus, vide-
 licet pravus Gabriel Ibi Phinam, pravus Neophy-
 tus Sidoniensis, atque pseudoeписcopus ille, quem
 titulo Phourmoul ordinaverunt, ut nomine mendaces,
 sacrilegi, improbi, indigni, ex professo haeretici
 latinisque faventes: necnon Pseudogerasimus Alepi,
 qui praeter alia delicta ac facinora praeterque
 susceptam Latinorum haeresim ac fallaciam, qua
 de causa olim synodali depositione a nobis de-
 vincitur est, tum etiam spreta ecclesiastica hac
 depositionis poena, quam prius in ipsum tulimus;
 deinceps episcopalibus officiis contra jus perfungi
 ausus est, magnae Christi ecclesiae ac sacrae synodi
 transfuga atque contemptor palm factus: praeter-
 terea sacerdotes, qui ejusdem cum essent sententiae
 et animi, horum adjutores et auxiliares ac spiri-
 tualis christianorum perditionis principes archi-
 tectique fuerunt, scilicet parochus Bochpe e Lydda
 civitate, presbyter Abdelmesich e monasterio sancti
 Georgii Deir-Echmeirensi, parochus Tatro et paro-
 chus Outraos e Damasci confinibus, parochus Abdel-
 mesich Zimpal, presbyter Hanna Choubiye e Da-
 masco: hi omnes nominatim memorati falsi episcopi
 ac sacerdotes una cum nominato Pseudocyrillo, qui
 fertur patriarcha ab illis electus, semoti sint quovis
 episcopali ac sacerdotali munere et gradu, ordine
 episcopali sacerdotalique exclusi, divina gratia de-
 pulsus, alieni, spoliatus, haud ulla facultate pollentes
 episcopalem seu sacerdotalem vestem sibi induendi
 aut episcopale sacerdotalique munus quodvis pera-
 gendi, ut qui depositi sint ac sacrilegi. Ne quis
 audeat cum illis simul sacras vestes gerere vel
 sacris fungi aut eos ut episcopos et sacerdotes
 honore prosequi aut sordidam eorum manum deo-
 seculari aut ecclesiasticam stipem multam vel par-
 vam illis tribuere aut subsidio vel auxilio vel prae-
 sidio prorsus venire, propalam vel occulte, per se
 vel per alios. Quin etiam saeculares illi, e Da-
 masco quidem Osta Mansour, ex Alepo vero Ab-
 dalla Ibi Zaehar, ut impiorum, quos diximus,
 haeticorum sectatores ac participes atque coad-
 jutores, excommunicationi sint a sancta, consubstan-
 tiali, vivifica et individua trinitate, et execrandi
 et inexcusabiles ac post mortem perpetuo inso-
 lubiles. Quae ferrumque dissolvantur, illi vero
 minime: sorte accipiant Giesi lepram et Judae
 laqueum; ingemiscent ac contremiscant super ter-
 ram veluti Cain: societatem habeant cum Judaeis
 Dei inimicis qui dominum gloriae cruci affixerunt:
 ira Dei super capita eorum effundatur neque in
 rebus, quas per totam vitam suam confecturi sunt,
 unquam proficiant: sint obnoxii cunctis patrum
 synodorumque diris et aeternae damnationi, ignis
 gehennae rei et extra Christi ecclesiam christia-
 norumque societatem; sacris nec intersint nec
 lustrentur aqua nec cum fidelibus commorentur
 nec post mortem sepeliantur sub poena suspensionis

συνανοί, συναναστρέφονται ἢ μετὰ θάνατον θάρτο-
μανοί ἐν βίβρῃ: ἀργίας ἀσυγγνώστου καὶ ἀφορισμοῦ
αἰλύτου τοῦ ἀπὸ θεοῦ παντοκράτορος. Οὕτως γινώσκου
ἐξ ἀποφάσεως.

ἄψκδ', μὴ γινὼ δακτυλοῦσθαι.

1) Alterum depositionis libellum in Cyrillum tulit mense februario 1725 Chrysanthus patriarcha Hierosolymitanus; qui libellus cum fuerit praecedenti fere omnino similis, cum consulto omisimus. Non eadem mensura usus (Graecicus Delicenses epistolam illam e codice Constantinopolitano sancti sepulcri 411 fol. 11 excerptam ad calcem adiecit voluminis, de quo supra mentionem fecimus, p. 647-650). Aliam etiam Chrysanthi istius epistolam adversus Euthymium, catholicum Tyri ac Sidonis episcopum, e tabulario Hierosolymitano eruit ac publici juris fecit A. Papadopoulos-Kerameus in suis *Ἀναλόγητος ἱεροσολιμίων: ἀνατολική: σταχυολογία*, t. II (Petropoli, 1894), p. 314-320.

non ignoscibilis insolubilique excommunicationis a Deo omnipotente. Ita fiat de mandato.

MDCXXIV, mense decembri.

SYNODUS DIOECESANA MURANA

1722.

Synodus dioecesis Murana incepta sed non absoluta anno 1722, sub Acerno Guardiensi Lucano, episcopo Murano.

De hac synodo confer opus cui titulus:

Prima dioecesis Murana ab illustriss. et reverendis. patre et domino Dominico-Antonio Manfredi, episcopo, sa. d. n. Benedicti pp. XIII. praesule domestico pontificioque solio assistenti, celebrata Muri, in cathedrali basilica, diebus 1, 2 et 3 maji MDCXXVIII., praesulatus anno IV. Beneventi, ex typographia archiep., 1728. Sup. licentia.

In - 4°, 13 f. - 453 p. - 15 f. (index). (Roma, Boeca.)

Fol. 13: „Joh. Carolus Coppola Gallipolitanus (episcopus Muranus) synodum jam indixit anno 1645, ast vota ejus, struente diabolo insidias, in cassum abiire. Porro Franciscus Maria Annonus, patricius Mediolanensis, alias synodo cogendae curas incumbit, anno 1668, sed humani generis hostis clavum in ea variis fallaciis imponi adeo protendit, ut finem minime viderit. Angelus denique Acernus Guardiensi, Lucanus, praedecessor noster, synodum anno 1722, coepit aedificare, sed unversae carnis viam ingressus non potuit consummare.“

SYNODUS DIOECESANA NIVERNENSIS

1722.

Synodus dioecesis Nivernensis, celebrata anno 1722, sub episcopo Nivernensi.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Statuta synodalia dioecesis Nivernensis edita et

publicata in variis synodis dioecesis. Niverni, ex typographia viduae Le Febvre, 1777.

In - 12, 68 p. — (Nevers, séminaire).

In hac synodo, edita sunt iterum statuta synodorum celebratarum annis 1669, 1722, 1734, 1735, 1736, 1753, 1754 et 1756.

SYNODUS DIOECESANA VIRDUNENSIS

1722.

Synodus dioecesis Virdunensis celebrata anno 1722, sede episcopali vacante.

De hac synodo confer opus cui titulus:

Statuts généraux du diocèse de Verdun, publiés au synode général tenu au palais épiscopal, le 8 avril 1750, par monseigneur l'illustrissime et ex-

cellentissime Charles-François d'Hallencourt, évêque et comte de Verdun, prince du saint empire. [Insigne.] A Verdun, de l'imprimerie de Nicolas Hyacinthe Fanart, imprimeur du roi et de s. e. monseigneur l'évêque et comte de Verdun, prince de s. empire, M. DCC. L.

In - 4°, vj - 89 p. — (Paris, St-Sulpice.)

SYNODUS DIOECESANA SUESSIONENSIS

1723 martii 18.

Synodus dioecesis SueSSIONENSIS celebrata die 18 mensis martii anni 1723, sub Joanne Josepho Languet de la Villeneuve, episcopo SueSSIONENSIS.

De hac synodo confer opus cui titulus:

Ordonnances synodales du diocèse de Soissons, publiées au synode tenu le 17 mai 1673, par monseigneur Charles de Bourbon, et au synode

tenu le 27 mai 1700 par monseigneur Fabio Brulat de Sillery, imprimée de nouveau par ordre de monseigneur Jean-Joseph Languet de Gergy, puis par ordre de monseigneur François de Fita-James, évêque de Soissons. Nouvelle édition, faite par ordre de monseigneur Henry-Joseph-Claude de Bourdeilles, avec les avis donnés aux petits syno-

des par messeigneurs Jean-Joseph Languet de Gergy, Charles-François le Febvre de Laubiére et François de Fitz-James. A Saisons, chez Ponce Courtois, imprimeur de monseigneur l'évêque.

Pierre Nicolas Waroquier, associé au privilège de monseigneur évêque, M. DCC. LXIX.
In-12, 370 p. — (Paris, Bibl. nat. B. 40490; Paris, Ste-Geneviève).

STATUTA DIOECESIS BRIOCENSIS

1723 maii 5.

Statuta dioecesis Briocensis, edita extra synodum dioecesanam, die 5 mensis maii anni 1723, a Petro Guillelmo de La Vieuxville, episcopo Briocensi.

De his statutis confer opus cui titulus:

Statuts du diocèse de Saint Brieuc, imprimés par l'ordre de monseigneur l'illustrissime et reverendissime messire Pierre Guillaume de la Vieux-

ville, évêque et seigneur de S. Brieuc. [*Insigne.*] A Rennes, chez Pierre André Garnier, imprimeur libraire, au palais, à la Bible d'or, M. DCC. XXIII. Avec privilège du roy.

In-8°, 6 f. - 326 p. - 1 f. (index). — (Le Mans, ville; Paris, Bibl. nat.; Paris, St-Sulpice.)

F. 5, hæc statuta edita sunt, extra synodum, die 5 mensis maii anni 1723.

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS,

in qua Methodii Anthracitæ errores damnantur (1723 mense augusto).

Praecipuos inter errores, qui labente saeculo XVII excitati sunt atque catholicam doctrinam vehementer labefecerunt, principem locum obtinere novum (ut aiunt) quietismum, communis doctorum virorum consensus iamdudum asseruit. Huius autem periculosae ac temerariae opinionis auctorem principem extitisse Michaelē de Molinos, presbyterum Hispanum, nemo est qui ignoret. Hic Patacinae in Aragonia anni 1627 natus, post scientiarum sacrarum curriculum in Pampelonensi et Comimbriensi universitate elaboratum, anno 1665 Romam venit, ubi sub fucatae sanctitatis specie permultorum utriusque sexus, etiam primariorum, gratiam et familiaritatem aucupatus, doctrinam suam late diffudit, tum praedicatione, tum vulgato libro cui titulus: *Dux spiritualis, conducens animas per viam interiorē ad assequendam perfectam contemplationem et divitem thesaurum pacis interioris*; quo opere saepissime recuso varias urbes et regiones sua peste infecit.

Venenum hujus pestis in quibus principis delitescat, res est tam illustris et omnium sermone celebrata, ut ne recensenda quidem videatur. At veneno illo orientem ipsum imbutum et infectum fuisse, id haud paucis plane novum et admirabile videbitur. Nemini tamen dubium esse potest, quin res ita venerit; quo vero auctore, satis ex instrumento deprehenditur, quod modo producturi sumus. Ibi enim vir quidam Graecus, Methodius nomine, acrius redarguitur quod Molini errores inter fideles orthodoxos sparserit. Quis Methodius ille fuerit et quibus magistris usus, certissimis argumentis non plene comperitur. Eum Joanninis in Epiro e fortunatis parentibus natum esse tradit Procopius Moschopolitanus¹⁾, atque inde digressum ad plenissimum scientiarum quaestum in Italiam migrasse, ubi diu commoratum opinionem illam hausisse, ex qua una scripta ejus cum philosophica tum theologica a synodo Constantinopolitana damnantur. Strenuam illum philosophiae ac rebus mathematicis operam navasse amplissimis verbis narrat Balanus Basilopolus, qui ex discipulis ejus fuit, in praefatione adjecta ad opus Methodii satis egregium cui titulus: *Μεθόδου τῆς ὁδοῦ*²⁾. Studiis absolutis

regressus in patriam, ludimagistri munere functus est Joanninis primum, deinde Castoriae, demum Siatistae, haud sine nominis gloria ac discipulorum frequentia, quam ipsi conciliabat acumen ingenii, graecae facundiae elegantia, philosophica novitas. Ille spreta Peripateticorum doctrina vulgari et in scholis obvia, novum philosophandi genus a Cartesio praeclarissimo viro nuper apud Occidentales instauratum in Epirum invexit, ut quod in veteris Europae partibus effusius scatebat, hoc praecunte coeperit in Oriente semina spargere. Virum illum asserunt libros Michaelis de Molinos in graecum vertisse et in errores abuisse multos et varios, quod in homine acris, sed ancipitis ingenii atque exoticis opinionibus affluentis mirum sane nemini videbitur. In summam igitur plurimorum invidiam incidit, tum quod discipulis abundaret, tum quod publice doceret, quae orthodoxa sententia reprobantur. Acerrimos inter ejus adversarios atque obtrectatores Anastasius quidam annumerandus est, qui Tricae ludo graeco praeerat. Ad hunc praecleara exstat Methodii epistola³⁾, e qua fragmentum quoddam hic referre juvat, ut quam submisit se gesserit Methodius, aequus lector iudicet:

“Ἐως τότε ὁ ἀγαπητός μοι κ. Ἀναστάσιος εὐθύνων; ἔως τότε ὄργης ἦσαν; τίς ἡ τσακίτη μαρτύρησις κατὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἐπιτεταμένη ἀγάπη; ὁ τὸ πᾶν ἐκ καρδίας ἀφῆκά σοι; οὐκ ἐσμέν ἀδελφοί; ὁ μίς κυρίου τραπέζης; ὁ μίς πίστει, μίς ἰακλήσις, τοῖς αὐτοῖς μυστηρίοις συνδεθέντα; Ἐπεὶ τίνας δ' ἡ τοιαύτη ἔρις; περὶ φιλοσοφίας; περὶ ἐρεσχολίας; ἔρρωσαν ἅπαντες οἱ τε πάλαι καὶ νῦν φιλοσοφοῦντες, οἱ ἀρχῆς κατὰ τῆς ἀληθείας ἐπιπλάστους τίθενται. Ἡ τὸν ἐθνικὴν φιλοσοφίαν πᾶσα ἐπισκιαζομένη, πᾶσα μίταιος κατὰ τὸν οὐρανοφάντορα, ἡ τούτων διάνοια ἔξυτάτη πρὸς τὴν τῆς ματαιότητος θεωρίαν, πρὸς δὲ τὴν τοῦ ἀληθινοῦ φωτός κατανόησιν ἐξημαρῶνται. Μία ἀλήθεια, Χριστὸς ἐσταυρωμένος, οὐδὲν ἕτερον ἀλλ' ἢ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Τίς κοινωνία τῷτὶ πρὸς σκότος; Ἰακῶς κενκοκίκατα, καὶ τὴν ἀμοιβὴν τῶν πόνων ὡμῶν ἔχετε. Ὅσα ἠθέλησατε ἐποιήσατέ μοι καταπρονήσατε, ὕβρισσατε, ἠτιμάσατε, περιφθνιά με ἀναδείξατε ἀποτρόπαιον ἀνθρώποις, ὁ μὴν δὲ θεῶν.

¹⁾ Apud A. Fabricium, *Bibliotheca Graeca*, t. XI (Hamburgi, 1722), p. 809.

²⁾ Venetis, 1740, t. I, p. XIII.

³⁾ A Ch. Aravantino edita in *Fandora*, t. XI, p. 66 sq. et inde a M. Chamadopolis reperta in Constantinopolitana ophiceride cui titulus: *Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια*, t. II (1809), p. 466.

Τί ἐστι ἐπιγύπτου; τὰ καλά ἀνακυκλοῦν καὶ τὰς λύπας ἀποτομοῦν; Ὁρᾶτε, ἐστὶ ἐστὶ καὶ ὀφθαλμοῦ; ἐκδὲν... Ταῦτα μὲν ὅ; παρὶς ἡμεῖς διὰ κατὰ τὸ δοκοῦν ἔμην ποιεῖτε. Ἑγὼ αἰνοῦντα.

Hactenus Methodius. Qui tamēn erroris circū dogmata apud patriarcham accusatus, Constantinopolim in ius vocatus est, ut oblatas ad adversariis criminationes depelleret. At ille licet semel et bis a Zosima, Sisanii praesule, admonitus, minime obsedivit; quin etiam Sisanium relinquens Joannina apud concives suos aufugit, post missas ad sacram synodum litteras, quibus se et sua facta et scripta excusabat. Procillam adversus concivem et magistrum commotam sedare tentarunt discipuli, qui Joanninis erant, per epistolam datam ad Paisium, metropolitan Nicomodiensem, qui Byzantii auctoritate multum valebat. Hunc rogabant Joannitiae, ut negotium et causam Methodii susciperet atque foveret. Quam epistolam, cum ad res Methodii dignoscendas non parum conducat, totam hic referendam censemus ex editione non cuique obvia (Ch. Aravantini 1):

Πανιερώτατε καὶ λογιώτατε μητροπολίτα τῆς ἀγιοτάτης μητροπόλεως Νικομήδειας, κύρια κύρια Παῖσια, τὴν ὑμετέραν πανιερότητα ἡμεῖς οἱ ἐκ τῆς πολιτείας τῶν Ἰωαννίνων εὐλαβῶς προσκυνούμεν, τὴν ἀγίαν αὐτῆς δεξιάν ἀσπάζομενοι.

Ἠλιεῖστοι τῶν σοφῶν εἰρήκασι τὸν παρόντα κόσμον θαλάττῃ ἠμοικοδοῦσαι, πανιερώτατε καὶ λογιώτατε ἐπίσκοπα, καὶ τοῦτο σοφῶς καὶ μετὰ βίας καὶ ἀσφαλοῦς, ἐπειδὴ περισσοὶ πλέοντες εἰς αὐτόν, τὸν οὐράνιον λιμένα ἐλπίζοντες, προσερμῆσαι ἑαυτοῦς καὶ εἰρᾶν ἀνάπαισιν, ὑπὸ τινῶν ἀνέμων σφοδρῶν, πολλῶν καὶ ἀγρίων κυμάτων ἐξεγερθέντων, κινδυνεύουσι ναυαγήσαι: τὰ μέγιστα. Τοῦτ' αὐτὸ ἀντικρὺ ὄρωμεν νὰ ἐσυνέβῃ, εἰς τὸν αἰδεσιμώτατον καὶ λογιώτατον κύριον Μεθόδιον, ὁ ὅποιος διδάσκοντας τοὺς προσερχομένους τῶν μαθητῶν πρότερον μὲν εἰς Καστορίαν, ὕστερον δὲ καὶ εἰς καμπόπολιν Σιάτισταν, καὶ φωτίζοντας πολλοὺς οὐ μόνον μὲ τὸ φῶς τῶν ἐπιστημῶν καὶ μαθησίων, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ πῆλας τῆς εὐσεβείας, ἐπιστρέφοντας πολλοὺς δι' ἐξομολογήσεως εἰς μετάνοιαν, ἀνέστησαν τινες δίκην σφοδρῶτων ἀνέμων ἀλλεπάλληλα κύματα καὶ χαλεπὰ, τρικυμίας διεγείροντες, οὐχὶ δι' ἄλλο παρὰ διὰ νὰ προξενήσωσι ναυάγιον τῆς ἀγαθῆς καὶ καλῆς φήμης τοῦ ῥηθέντος λογιώτατου κύριου Μεθοδίου. Ἐμῶν, ὡς πνέουσιν ἔσον ἐθέλωσιν, ἃ διεγείρωσι κύματα χαλεπώτατα, οὐδὲν ἀποταλέσουσιν, ἐπειδὴ εὐρόντες ἡμεῖς λιμένα σωτήριον τὴν ὑμετέραν σοφωτάτην καὶ ἀγγιχουστάτην πανιερότητα, προστρέχοντες εἰς αὐτὴν διὰ νὰ φυλάξωμεν χωρὶς ναυάγιον τὴν ἀγαθὴν φήμην τοῦ λογιώτατου κύριου Μεθοδίου, τὸν ὅποιον γινώσκοντες ἡμεῖς τρόπον πᾶν ἐξ ἀκαλῶν ὀνύχων εὐσεβῆ καὶ χριστιανικώτατον, μαρτυροῦμεν εἶναι τοιοῦτον καὶ εἰς τὴν ὑμετέραν πανιερότητα ἐν φόβῳ θεοῦ καὶ βέβαιε τῶν ὑμετέρων ψυχῶν, καὶ μέλιστα διὰ τὴν ἐκδοθεῖσαν παρ' αὐτοῦ ἐγγράφῳ; καὶ διὰ ζωῆς φανῆς ἐνώπιον τῶν λογιωτάτων διδασκάλων τῆς ὑμετέρας κοινότητος ὁμολογίαν τῆς πίστεως, ἣτις ὑπάρχει κατὰ πάντα σύμφωνος καὶ οὐκ ἀπέχουσα τοῖς δόγμασι τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας: ὅθεν καὶ ἀπεφασίθη κοινῶς διδασκαλὸς τῆς πρώτης σχολῆς τῆς πολιτείας μας. Καὶ ἐπειδὴ οἱ συκοφανταὶ ἔβησαν κατηγοροῦντες τὴν ἐκείνου λογιότητα καὶ εἰς αὐτὴν τὴν πατριαρχικὴν περιωπὴν, ὑφ' ἧς ἐπροσέχθη νὰ ἀνέβῃ εἰς τὴν βασιλεύουσαν διὰ νὰ ἀπολογηθῆ, παρακαλοῦμεν τὴν ὑμετέραν ἐξέταστον πανιερότητα νὰ ἐμ-

ποδίσῃ τὴν τοιαύτην πρόσλησιν, ὅ; δι' ἄλλο εἰρή, ἐστὶ ὑπάρχει ὁδοσὴ; καὶ ἀδύνατος, καὶ οὐκ ἰσχύουσιν αἱ γυρολαλαὶ οἰκίας νὰ ἀντιπαλαίσωσιν εἰς τοιαύτην σκληρότητα οὐκοῦρας τοσούτων ἡμερῶν. Διὰ τοῦτο, πανιερώτατε ἐπίσκοπα, ἐπειδὴ προετήρησαν ὡς ἐκ μέρους τοῦ λογιωτάτου κύριου Μεθοδίου ὡς εἰς τοιαύτην καὶ γαλήνιον λιμένα τὴν ὑμετέραν πανιερότητα, νὰ ὑπερμαχῆσθαι δεόμεθα νὰ ἀπολοιοκομήσῃ με τὴν ὀφειλὴν τῆς ἀγγιχίαν τὰ ἀντικείμενα φασίματα καὶ τοῦ; λαίλακας τῶν ψευδοεπιπέλαστον κατηγοριῶν διεγερθεῖσων ἐναντίον τῆς ἀγαθῆς φήμης τοῦ λογιωτάτου κύριου Μεθοδίου, ὁ ὅποιος ὑπάρχει, ὡς ἔφημεν, εὐσεβέστατος καὶ χριστιανικώτατος. Εἰ δὲ γὰρ οἱ κατηγοροῦντες εἰρήκιναι: τὴ γράφειναι: ἀπομαρτυροῦν τοῖς νόμοις καὶ εὐσεβῶς διδάγμασι τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, ἀληθῶς, πανιερώτατε ἐπίσκοπα, τὸ τοιοῦτον προσετίθη ὑπὸ τῶν κατηγορούντων, ἢ ἐν εἰρήκῃ: τὸ τοιοῦτον, ἀληθῶς, κατὰ τὸν τρόπον τῶν σχολαστικῶν καὶ οὐχὶ δογματικῶς. Ταῦτα μὲν πρὸς τὴν ὑμετέραν πανιερότητα: αἱ δὲ ἄγρια καὶ βασκαίθει: αὐτῆς, οὐχὶ εἶχον ἡμῶν ποδὲν γὰρ εἰς ἐστὶ, σωτηριώδη, ἀφ' ἧς (1723) Αὐγούστου 15.

Τῆς ὑμετέρας Πανιερότητος ἐλάχιστοι: θεοῦ, ἡμῶν: Ἰερωνήμονος, Ἀναστάσιος Παπαφύλιος, Ἀλέξιος Καρασάρης, Κωνσταντῖνος Σαυροῦ, Σάββας Δημητρίου, Παναγιώτης Νίκου παρὰ: ἡμῶν: Θεοδοσίου, Ζάχος Σαλίχης, Ἀναστάσιος Καραθωάννου, Χρήστος Μπίτζης, Ἀλέξιος Σπανός.

Bonum exitum et felicem non habuit haec epistola, quem auctores optabant. Eodem enim mense quo confecta est, Methodius semel et iterum ad tribunal evocatus et comparere recusans, absens judicatur, convincitur, damnatur, atque ejus quaterniones igne comburantur. Verum id totum et dilucidius ex ipso synodali decreto patebit, de quo mox agendum.

Hoc typis excusum, sed valde lacunosum invenitur tum apud Athanasium Comnenum Hypsilantem. Τὰ μετὰ τὴν ἐλευσιν (1453-1789), Constantinopoli, 1870, p. 310-313, tum apud Manuelem Gedeon. Ἀνέκδοτος ἐγκύκλιος τοῦ οἰκουμηνικοῦ πατριάρχου Ἰερμίου Γ', ibidem, 1872, p. 14-17, qui variantes lectiones e codice Critiano desumptas adiecit. Tertius edidit Agathangelus, Sisanii metropolitae, e locupletiori apographo exarato ab ipso Zosima, Achrideno archiepiscopo, ad quem libellus depositionis in Methodium latae missus fuit. Hanc editionem in Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ, t. II, p. 496-500, veluti sepultam si quis cum reliquiis contulerit, omnibus illam praestare facile concedet. Cum vero nos experientia docuerit, ipsam Agathangelum quandoque parum accurate se gessisse, editionem ejus iterum recognoscendam duximus, ut quae illi vitiose exciderant, heic, quantum fieri potuit, castigarentur. Quo vero facilius de collatione a nobis instituta iudicet optimus lector, Agathangeli editionem littera A, Hypsilantis siglo H, Critiae siglo K notavimus; siglo autem X apographum signavimus, quod apud Manuelem Gedeon, civem Constantinopolitanum, asservatur.

Ne vero alienis meritis ingrati videamur, profutendum nobis est latinam translationem, quam haud sine labore limatam proferimus, deberi exquisitae singularique benevolentiae Henrici Gelzer, in alma Jenensi universitate professoris, viri ut multis litteris excellenter praecultri, ita et arctissimo nobis amicitiae vinculo copulati. Animo in clarissimum virum decenter grato ejus laboribus lector utatur felix.

1) Ἀπονογραφία τῆς Ἡεῖρας, t. II (Athena, 1857), p. 277-278.

IN METHODIUM ANTHRACITAM LIBELLUS DAMNATORIUS.

+ Ιερειας ελεφ θεου αρχιεπισκοπος Κωνσταντινουπόλεως, νεας Ρώμης, και οικουμενικος πατριάρχης.

+ Μακαριώτατε αρχιεπισκοπε της άγιωτάτης αρχιεπισκοπης πρώτης Ιουστινιανής Αχριδών και πάσης Βουλγαρίας, και μακαριώτατε αρχιεπισκοπε πρώτης Αχριδών και πρόεδρε Σισανίου κυρ Ζωσίμα, και ιερωτάτοι μητροπολίται και θεοφιλέστατοι επίσκοποι: οι υποκαίμενοι τη αρχιεπισκοπή ταύτη, εν άγιω πνεύματι αγαπητοι αδελφοι και συλλειτουργοι, και εντιμότατοι κληρικοί των αυτών επαρχιών και ελλαρότατοι Ιερείς μετά των 1) υποκαίμενων αυταίς χωρίων, χρήσιμοι άρχοντες, και γέροντες, και λοιποί υμολογημένοι χριστιανοί, τέκνα εν κυρίω αγαπητά της υμών μετριότητος, χάρις εν υμίν άπασι και ειρήνη, άπε θεού, εύχη, δε, εύλογία και συγχώρησις παρ' υμών 2).

Φεδ, ως δεινόν και άλλθριον κουφότης νοός και ψυχής αναγώγου, μηδεμίαν έχούσης οικοθεν πηξίν τε και κατάστασιν, κατά του πρανοός έτοιμη φορά, ήτις μηδαμώς περισκεπτομένη έαυτήν, αλλά τυφλώττουσα τη νοση έμματα 3), επιπροσθουμένη 4) τε τη ζόφω 5) της άμαθειας, ώςπερ οι εν βαθειά νυκτι όδούοντες, έρροσκοπται πανταχού και προς τό φώς της αληθείας, επιβλέπειν 6) ουχ όσα τί έστιν 7): ό γάρ περιπατών εν τη σκοτία ουκ οίδα 8) ποδ ήπάγει, φησίν ό σωτήρ 9). Τούς ούν τοιαύτην πάρωσιν 10) νοσήσαντας, ό του σκότους άρχων και του ανθρώπινου γένους πολέμιος, πρόσφορα και κατάλληλα τη ιδία μοχθηρία εύρίσκων 11) μέσα και όργανα και έαυτη (πάντη υποποιήσιμος ουκ εν μικροίς ουδ' εν τοίς τυχοσαιν 12), άλλ' επ' αυτέ το κεφάλαιον της σωτηρίας 13), τό της ιεράς και άμωμήτου πίστεις σέβας, υποσκελίζει και περιτρέπεται 14) και καταβάλλει, — πτώμα έλασινόν και εξάισιον. Και γε εικότως, τοίς γάρ σαθράς και διακένου όντας διανοίας, και μηδέν μόν ήθος 15) βεργικός ή φρόνημα όρθόν έσχηκότας, ουτε εύσεβεία και δογματών όρθότητι, κατηρησμένους, άλλ' κατά τά άναρμήσιστα πλοια πλημμελώς φερομένους, και παρεκκλίοντας, προς πλάσιν τε παραθοράν 16) και κυμάτων έπιδρομήν επιτηδείως έχοντας, εύαλότους 17) έαυτη έπιγνούς, βήματα έπιτίθεται, και φυσήματος 18) πρότερον έμπλήσας 19) αυτους και τύπου πολλού, τό δοκείν πρό του είναι: άνακείσας 20) διώκειν, ουκ έτι 21) έντός των ιδίων όρων μένειν έφ, άλλ' κατά τον μυθευόμενον Ικαρον πτεροίς τισιν άνακείσας αυτους 22), υπερνετός και μεταέθρου κατατολμάν πτήσας ούν ουδενί λογιωμή προτρέπεται 23) και τοίς υπέρ δύναμιν έχου-

+ Hieronias misericordia dei archiepiscopus Constantinopolis Novae Romae et universalis patriarcha.

+ Beatissime archiepiscope, sanctissimi archiepiscopatus primae Justinianae Achridensium et totius Bulgariae, beatissime nuper archiepiscopo Achridensium et praeses Sisanii domine Zosima, sanctissimi metropolitae et dei amantissimi episcopi, huic archiepiscopatu subditi, in sanoto spiritu dilecti fratres et coadministri, honoratissimi clerici earundem provinciarum, religiosissimi sacerdotes cum subditiis pagis, strenui primates et senes et reliqui benedicti christiani, in domino dilecti filii nostrae medioeritatis, gratia sit vobis omibus et pax a Deo, oratio vero, benedictio et venia a nobis.

Vae! res profecto horrenda et perniciosa est mentis levitas animaeque incultae, constantiam et tranquillitatem in se non habentis, ad prava directa declinatio. Quae nullum cautionis genus adhibens, oculo vero intellectuali caecutiens, obscuritate ignorantiae involuta, nocte profunda peregrinantibus similia, ubique offenditur neque apta est quae lumen veritatis intueatur. Qui enim in tenebris ambulat, nescit quo se conferat, dicit salvator. Eos autem qui tali animi obstinatione laborant, tenebrarum princeps humanique generis inimicus ad prava sua consilia perficienda instrumenta ministrosque utiles et idoneos esse censens, prorsus in suam dicionem redigit. Quin etiam in rebus neque exiguis neque vilibus, sed in ipso redemptionis capite i. e. in sanctae immaculataeque fidei gloria eos supplantat, subvertit, prosternit — ruina lamentabilis et ingens. Neque id mirum. Hominibus enim pravae vanaeque mentis ingenium constans aut rectum copulium non habentibus, neque sanctitate neque dogmatum veritate nisiis, uti navibus autem saburra carentibus, fluctibus in pravum agitatis et de via decedentibus, omni pernicii et fluctuum impetui expositis, facile insidiatur, quippe quos nullo negotio capere se posse cognoscat. Quos cum prius superbia et summa insolentia impleverit adduxeritque ad id agendum, ut videantur, non sint, intra suos fines remanere non sinit, sed uti fabuloosum illum leorum alis exornans eos impellit, ut temere in sublime et ultra nubes efferantur, quae supra hominis vires

1) μετ' πάντων των X.
2) Totum hoc prooemium om. KH.
3) νοσην αυτης έμματα K.
4) επιπροσθουμένη A.
5) ζόφω ζοφω X.
6) επιβλέπειν X.
7) ουχ όσα τί έστιν HK.
8) οίδα εϊδε A.
9) Joh. 12, 36.
10) πάρωσιν KH.
11) εύρίσκων A.
12) ουδ' εν τοίς τυχοσαιν H: ουδ' εν τοίς K: ουδ' εν τοίς X.
13) τό της σωτ. X.
14) και περιτρέπεται om. K.
15) ήθος ήθος H.
16) κυμαθθοράν φορέν X.
17) εύαλότους και μεταέθρου επιτηδείως έχοντας και κυμάτων έπιδρομήν εύαλότοις K.
18) και φυσήματος om. K.
19) έμπλήσας πρότερον H.
20) άνακείσας πρό του είναι H.
21) πρότερον έμπλήσας τύπου και τό δοκείν πρό του είναι άνακείσας διώκειν, ουκέτι K.
22) άλλ' πτεροίς τισιν άνακείσας αυτους κατά τον μυθ.
23) εν. K.
24) ταύτης φρονηται K.

ρείν και άπτεσθα: ών ου θάμις, (9) εφ' αλλοις¹⁾ αὐτῶ γέλωτα, καταπεπρωκίως τοσοῦτον; ἔσον ὁφροσθα: φαντάζονται²⁾; οἱ δὲ³⁾ τελευταῖον τοῦ ἀλλοῦ φράσου; και τῆς εἰς τὴν εὐσεβειαν⁴⁾ παροινίας⁵⁾ ἐνδίκως ὑπὸ τῶν ἱερῶν και θεῶν⁶⁾ νόμων κολάζονται, καταλλήλους τὰς ἀντιδόσεις ἀποφορβόμενοι, και τοῖς πᾶσι δημοσιεύονται και ὡς δυσσεβεῖς στήλιτεύονται, ἐφ' ᾧ μάλιστα λανθάνουσι⁷⁾ τοιοῦτοι ὄντες, και τοῦς ἀπλουστέροις τῶν εὐσεβῶν διαφθείρουσιν⁸⁾ ἀτυλακτοῦς τυγχάνοντα, και διαδίδοτα⁹⁾ τὸ κακὸν διαμείναν ἀκόλαστον¹⁰⁾.

Ἐπειδὴ τοιγαροῦν κἀν¹¹⁾ τοῖς καθ' ἡμᾶς ἔθνε¹²⁾ χρόνις τοιοῦτόν τι ἀποφύλιον τέρας και ἀνευκόλις ἀνθρώπος ἀνεβάνη, κατὰ τὰς ἐπαρχίας τῆς Ῥηθείσης ἀρχιεπισκοπῆς ταύτης¹³⁾ Ἀχριδῶν, ἔστι; και παρ' αἰσίαν (ὡς μὴ ὄρατα) τῆς ἱερουσύνης ἐδράξατο, Μαιόδιος τοῦνομα, τὸν δὲ τρόπον κακομεθόδους, μάλλον δὲ πρὸς μὲν ὀρθὴν παιδείαν και εὐσεβειαν ἀμέθοδος πάντῃ και ἀφύτης και ἀτεχνός¹⁴⁾, πρὸς δὲ τὰ σφαλερὰ και πονηρὰ και δυσσεβεῖας γέμοντα μεθοδικόν τινα εὐθύτως αὐτὸν φαντάζόμενος, ἔστι; ἀδρανῆ, και κενόν¹⁵⁾ εἰκοθεν κακτημένος τὸν νοῦν, ἤμιστά τε¹⁶⁾ πρὸς κατάληψιν και κρίσιν και τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν ἱκανόν¹⁷⁾, ἄλλως τε οὐδὲ¹⁸⁾ παιδείας και διδασκαλίας τυχῶν ὄντος¹⁹⁾, οὔτε μὴν²⁰⁾ τοῦ καθ' Ἑλλήνας²¹⁾ λόγου πεπειραμένος, καλῶς²²⁾, ὡς ποῦ²³⁾ μαρτυροῦσιν αὐτὸν τὰ ἀσύντακτα και ἁλοικίζοντα²⁴⁾ συγγράμματα αὐτοῦ, ἀλλ' οὔτε φιλοσοφίᾳ, ἔστι²⁵⁾ περὶ τὴν ἐξέτασιν τῆς φύσεως πραγματεύεται, εἰδῶσιν ἔχον ἡνικακοῦν, τὸ δὲ πάντων χαλεπώτατον, ἐτι οὐδὲ τὰ²⁷⁾ τῆς ἱερᾶς θεολογίας; και τὰ κατ' ἐκείνην ὀρθὰ και ἀληθῆ, δόγματα²⁸⁾ μεμνημένος οὐδ' ἄκροις (ὅ φασι) χεῖλεσιν²⁹⁾, ἀλλ' εἰς ὑπερορίους τὴν ἀρχὴν σταλαῖς³⁰⁾ τόποις κάκεισιν³¹⁾ κακῶς ἀχθεῖς τε και παιδευθεῖς, τῆς μὲν ἀληθείας; και εὐσεβείας εἰτε τυφλώττων πρὸς αὐτὴν εἰτε ἐπιλοκακῶν πάντῃ καταπεφρόνηκε, τοῦ δὲ ψεύδους; και ἀπάτης ἔλος³²⁾ γενόμενος, τὴν ἀθεον και δυσσεβεστάτην

sunt aggrediantur, quae non fas tractare moliantur; tantumque in praecipua decedentes, quantum sublimes abire animis cogitant, irritandi sui facultatem inimico dant; denique insanae protervitatibus et contra religionem delirantis furoris poenas divinis legibus constitutas merito luunt, pari munere remunerati: cunctis enim omni probro denotantur et propter impietatem ignominiae obiciuntur, uti ne amplius, delitescant jactius modi homines, neve simpliciores fideles sibi non caventes corrumpant, atque malum propter impunitatem longe lateque diffundatur.

Verum enim vero etiam nostris temporibus apparuit monstrum huiusmodi vaniloquum et hominum in ipsis provinciis dicti huius archiepiscopatus Achridensium, qui contra dignitatem — utinam ne factum esset — sacerdotium arripuit. Methodius nomine, verum si mores respicias, praeus Methodius, immo vero prorsus inhabilis (ἀμέθοδος; et ineptus et imperitus ad comparandam veram doctrinam et pietatem, aptissimum vero ad fraudem, pravitatem et impietatem perficiendam stolidus se ostentans, qui natura praeditus mente debili et inani minime apta ad comprehendendum iudicandumque et ad cognoscendam veritatem, praeterea doctrinae et sanae eruditionis expertus, neque graeci sermonis bene gnarus, quod volumina eius male digesta et solocismos exhibentia demonstrant, etiam philosophiae quae de rerum natura agit prorsus ignarus, et quod gravissimum est, theologiam et recta eius et vera dogmata ne primoribus (ut ita dicam) labris gustans, sed primum in peregrinas terras missus, ibique male agens et eruditus, sive caecutiens sive malo consilio perductus, veritatem et sanctitatem plane contempsit, mendacii vero et fraudis plenus, sectam Molini deum spernentem et impiissimam amplectitur et in illa nuper e tenebris prolata et a diabolo excogitata disciplina edocetur, quae omnes unquam commemoratas haereseas impietate longe superavit, et aegre

1) ὁμοίως ὁμοίως H.

2) και τοῖς ἐτέρῃ δυνάμιν — φαντάζονται και ἡμετέριον τοῖς οὐ βαιτοῖς και φιλοτιμιῶσιν τοῖς ἐτέρῃ δυνάμιν, ἵνα ἔσον ἡνωθῆται φαντάζονται τοσοῦτον καταπεπρωκίως ἰσχυρίσθαι K.

3) οἱ δὲ ὡς δὲ H: οἷμαι K.

4) εἰς τὴν εὐσεβειαν εἰς θεόν K.

5) παροινίας ἀπονοίας; H.

6) θεῶν και ἱερῶν X.

7) λανθάνουσι H.

8) διαφθείρουσιν H.

9) διαδίδοται διαδίδωσι H.

10) και τὰς πᾶσι δημοσιεύονται, ὁποῖοι τινος γέροντος, ἀνηλικιωμένης τῆς δυσσεβείας αὐτῶν, ἐφ' ᾧ μὴ διακρίσθαι τοῖς ἀπλουστέροις, ἀφελώκτοις ὄντας, χρεῖσθαι τῇ πρὸς αὐτοῖς ὁμολίᾳ, δυνάμιν τοῦ κακοῦ μεταδοθῆναι και ἀλλοῖς ἀκόλαστοι διαμείναντο; K.

11) κἀν και ἐν A.

12) ἔθνη om. H.

13) Ῥηθείσης et ταύτης om. HK.

14) ἀτεχνός ἀτέλει; H.

15) κενόν ἀσάτων K.

16) ἤμιστά τε οὔτε K.

17) ἱκανός X.

18) οὐδὲ οὔτε X.

19) και διδασκαλίας ὀρθῆς και ἡνικακοῦς μετασχιών K.

20) οὔτε μὴν ἀλλ' οὔτε K.

21) καθ' Ἑλλήνας A.

22) καλῶς om. K.

23) ποῦ γὰρ K.

24) ἁλοικίζοντα ἁλοικισμῶματα K.

25) ἐστι om. K.

26) ὄσῃ ἢ H.

27) τὰ om. K.

28) και τῶν κ. ε. ὀρθῶν και ἀληθῶν δογμάτων K.

29) χεῖλεσιν ἀπογευσάμενος K.

30) ἐπὶ τὴν ἀρχὴν σταλαῖς om. K.

31) κάκεισιν om. K.

32) ἔλος ἔφος X.

αίρεσιν τοῦ Μολίνου αἰρεται καὶ ἀποδοκιμασται, ἐνεργὸς ἐκπεριεργασθῆναι καὶ ἐπινοηθεῖσθαι ὑπὸ τοῦ διαβόλου καὶ τὰς πάποτε μνημονευομένας τῶν αἰρέσεων δουρικρίτως νικῶσιν τῇ ἀσθεσίᾳ¹⁾, φυγαδευθεῖσθαι τὴν²⁾ μόρις³⁾ ὅθεν προήλθεν ἐπὶ προστίμῳ θανάτῳ. Ταύτης οὖν⁴⁾ ὁρηγῆριον καὶ φορτίδα τὴν κονηρῶν αὐτοῦ⁵⁾ ψυχὴν καὶ διάνοιαν⁶⁾ ἐργασάμενος⁷⁾, ἐπανήλθε μετὰ τῆς δυσσοβῆς ἀμπορείας⁸⁾· καὶ τὸ πρῶτον εἰς Καστορίαν γενόμενος⁹⁾, τῇ λανθάνειν ὄσται· ποτὲ ἦν σχολῆς ἐπιδράττεται καὶ τῇ τῆς διδασκαλίας προσοχῆματι μαθητῶν περὶ αὐτῶν¹⁰⁾ συγκροτήσας· πρωτοπαίρους· καὶ ἀδιδάκτους νέους ἀπαιλαί¹¹⁾ αὐτῶν ταῖς ψυχαῖς· ἐγκατεφύταυσε τὰ ζῆλῶτα, καὶ κατὰ μικρὸν μεταχευάσας¹²⁾ τὰ θεολογὰ καὶ ἀκαθάρατα νόματα τῆς ἡς ἐπηγάγαστο αἰρέσεως¹³⁾, διέφθειρεν ὅσα ὄλλγους καὶ ψυχικῆς αὐτῶν ἀπαιλαί· παραίτιος· γέγονεν, ὑποσπαίρων¹⁴⁾ καὶ μεταδιδούσ ὄδλους· παντοδαπῆς γέμοντας ἀσθεσίας. Καὶ γὰρ ἐπιδείξασθαι θέλων ἑαυτὸν νέον φιλόσοφον καὶ θεολόγον, ὅσα μὲν ἀνωθεν¹⁵⁾ κατὰ παράδοσιν ἀρχαίαν οἱ εὐσεβεῖς τοῦ ἡμετέρου γένους¹⁶⁾ διδάσκουσι καὶ διδάσκονται¹⁷⁾ μαθήματα, ἐν μὲν τοῖς περὶ φύσεως λόγοις καὶ ταῖς θύραθεν ἐπιστήμασι, δηλαδὴ τὰ τῆς περιπατητικῆς φιλοσοφίας, ἐν δὲ τῇ θεολογίᾳ τὰς ἱερὰς βίβλους τῶν θεοσόφων πατέρων τε¹⁸⁾ καὶ διδασκάλων τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας, τούτων πάντων τὴν διδασκαλίαν καὶ ἀνάγνωσιν παρητήσατο καὶ ἀπεδοκίμασεν¹⁹⁾, ὡς οὐκ ἀξία²⁰⁾ κρίνας· τῆς ἰδίας ἀμαθείας καὶ ψυχικῆς παρώσεως, τὰ δὲ τοῦ Μολίνου δυσσεβῆ συγγράμματα εὐρών, ὡς ἰοικέ, λατινιστὶ γεγραμμένα, μεταφράσας²¹⁾ τε καὶ τετραδέκῃ τινα²²⁾ συγκροτήσας, ἐν οἷς· νοῦς μὲν ὕγιης· οὐδαμοῦ, φλυαρία δὲ πανταχοῦ, μίξας τε, ὡς λέγει²³⁾, φιλοσοφίαν θεολογίᾳ ὃ ἐν ἐκατέρῳ τυφλὸς καὶ ἀμύγλος, συνέχει καὶ συνέφθειρε πάντα, ὄδλους ἄλλοτρίους· κατὰ τὸν μυθικὸν κολοῖδν σεμνόμενος, δηλον δ'²⁴⁾ ἐκ τῆς ἀταξίας καὶ τοῦ κωκεῖνος τῶν γεγραμμένων αὐτῷ, ὅστε διαφέσθαι ταῦτα εἰδὸς ὅστε κρίσιν ἵντι· νασὸν τῶν λεγομένων ποιούμενος²⁵⁾.

sub mortis poena unde prodierat eo detrusa est. Cuius igitur propugnaculum et quasi navigium pravam suam animam et mentem efficiens, cum improba merce rediit. Atque primam quidem Castoriam perveniens, omnibus neciis cuius quondam scholae fuerit, firmo gradu constitit et specie institutionis discipulos circa se tirones et ignaros iuvenes congregans, delicatis eorum animis, zizania insemnavit, paulatimque aquas lutasas et immundas eius quam institit sectae, huc deducens, permultos corrupit quibus spiritalis perniciiei auctor factus est, ineptias impietatis plenas dispergens et divulgans. Cupiens enim gloria novi philosophi et theologi nitere, disciplinarem quas nostrae gentis homines pii antiquitus e vetere traditione edocent edocenturque, scilicet in philosophia naturali et litteris profanis peripateticam philosophiam, in theologia sacros libros sapientissimorum ecclesiae (christi patrum et magistrorum, harum omnium explicationem et recitationem condemnavit et reprehendit, quippe quas mente sua illiterata et hebetis dignas non habuerit. Impia vero Molini opera, inventa nimirum latine scripta, in graecam vertit linguam, quaternionesque quosdam confecit, ratione plane carentes, nugis vero refertos. Philosophiam autem cum theologia copulans, ut ipse dicit, cum utriusque imperitius et prorsus rudis esset, omnia confudit corruptisque, alienis ineptiis velut fabulosa illa ceturnix glorians, quamvis neque bene disponere neque accuratius examinare dicta sua posset. Quod manifesto ordo perturbatus et prava dispositio operum eius demonstrant.

1) τὴν ἄσθειν — τὴν ἀσθεσίαν καὶ τὴν ἐπινοήσασθαι ἀπὸ τοῦ διαβόλου τὸν Μολίνον ἀσθεσίᾳ καὶ ἐπινοηθεῖσθαι ὅθεν προήλθε τὸ πρῶτον Κ.
 2) τε om. K.
 3) μόρις· μόρις H.
 4) ταύτης, οὖν καὶ ταύτης K.
 5) τὴν ἑαυτοῦ κονηρῶν H.
 6) ἡ καὶ διάνοιαν om. A.
 7) ἐργασάμενος K.
 8) ἐπανήλθε — ἀμπορεία· ἐπὶ τῆς μετὰ τοῦ κονηρῶν θανάτου πᾶν εἶδος ἀσθεσίας καὶ φλυαρίας ἐμπροσθεν αὐτοῦ K.
 9) γενόμενος om. H.
 10) ταῦτων H.
 11) γενόμενος· δὲ τὸ πρῶτον εἰς Καστορίαν καὶ λανθάνειν ὄσται· ποτὲ ἦν σχολῆς ἐπιδράττεται ἑαυτῷ καὶ τοῖς ἐρωτῶν μαθητῶν ἀντιότιος πρωτοπαίρους καὶ ἀδιδάκτους νέους· ἐπὶ προσοχῆματι διδασκαλίας ὁποιοῦντος ἀπαιλαί K.
 12) κατὰ μικρὸν λεληθότως μετ. K.
 13) τῆς μίξας αὐτοῦ καὶ κωκεῖνος αἰρέσεως K.
 14) ὑποσπαίρων κατὰ μικρὸν καὶ μ. K.
 15) ὅσα μὲν ἀνωθεν τὰ μὲν εἰδικόμενα ἀνωθεν K.
 16) τοῦ ἡμετέρου γένους om. H.
 17) διδάσκονται· διδάσκονται H.
 18) τε om. H.
 19) καὶ ἀπεδοκίμασεν om. X.
 20) ἀξία H.
 21) κατὰ παράδοσιν τοῖς εὐσεβεῖς διδάσκεισθαι μαθήματα, οἱ μόνον εἰς τὴν περὶ φύσεως ἐπιστήμην φιλοσοφικὰ μαθήματα τοῦ περιπατητοῦ παρητήσατο καὶ ἀπεδοκίμασεν, ἀλλὰ καὶ τὰς εἰς θεολογίαν διδασκαλίαν γενόμενους ἀναγνώσασθαι ἱερὰς βίβλους τῶν καθ' ἡμᾶς θεοσόφων διδασκάλων· ζῆλον δὲ καὶ ἐναντίον ἀσθεσίας ὄδων καὶ τῶν Μολίνου δυσσεβῆ συγγράμματα ἀπὸ τῆς λατινίδος γωνίης μεταφράσας K.
 22) τινα τετραδέκῃ K.
 23) ὡς λέγει om. K.
 24) δ'· δὲ H.
 25) ἄλλοτρίους ὄδλους σεμνόμενος καὶ ζῆλον, κωκεῖνος· κατὰ τὸν μυθικὸν κολοῖδν ἐγκατεφύταυσε φιλοσοφίαν· δηλον δὲ τούτου ἡ ἀταξία τῶν γεγραμμένων καὶ τὸ πᾶν ἐπινοηθεῖσθαι, φέρων τε καὶ ἀναγνῶσθαι, τὴν ἀναγνώσασθαι παντοδαπῶν μισθῶν· ὅθεν τούτου ἐπινοηθεῖσθαι ὃ ἀσθεσίαν

Ἐπισημαίνονται πενήτων συγγραμμάτων καὶ τετραδίων ἀποκομιθέντων προλαβόντως εἰς τὰ ἔδα καὶ συνεδικῶς ἡμῖν ἐφανισθέντων, ἐξισποθέντων¹⁾ τε ἀκριβῶς²⁾ ἐπὶ παρουσίᾳ διδασκάλων ἡμετέρων καὶ εἰδημόνων ἐν³⁾ φιλοσοφίᾳ ἅμα τε καὶ τῇ ἱερᾷ θεολογίᾳ⁴⁾, ὅστις μὲν οὐδὲν ἐν αὐτοῖς καὶ ὁμοιοῦν λόγου ἐχόμενον εὐρηται, ἀλλὰ (τὸ τοῦ λόγου) κακῶν ἴλιθῶν καὶ ῥήματα καταπονητισμοῦ, μυσταί τε βλασφημίας⁵⁾ σποράδην τῇ κεντρῆ ἐκείνῃ συγγραφῇ ἐμπεριέχονται. Ἐξ ὧν γὰρ ἀναίρειν παρὰ τὸ κληθὸς τῶν ὄντων καὶ τὰ εἰσθητὰ καὶ φαινόμενα, καὶ οὐτε σώματα οὐτε ποιότητες, οὐτε δυνάμεις, ἀλλ' οὐδὲ⁶⁾ ἕλωσ ἀισθησιεῖς εἶναι ἀξιοί⁷⁾ ὁ τῶν ὄντων ἀναίσθητος καὶ φρενοβλαβέστατος κατ' αὐτῆς τῆς δημιουργίας ἀντιστρατεύεται καὶ τῶν θεῶν γραφῶν παραβλῶς καταξάνισται⁸⁾, ἀλλὰ καὶ⁹⁾ ἐν εἰς φιλοσοφίᾳ ἐπαγγέλλεται, εἰς¹⁰⁾ οὐδὲν δέον¹¹⁾ καὶ θεολογικῶν ὑποθέσεων ἀπτεται, ὧν τὴν ἔνοιαν μὴ εἰδὼς ἀλλόκοτα τερατεύεται, συγκλῶθειν παρῶμενος τὰ ἀσύγκλωστα¹²⁾, ὡς εἶναι τὴν συγγραφὴν οὐχ ὅτι¹³⁾ φιλοσοφίαν, πολλοῦ γε ἐστὶ¹⁴⁾ καὶ θεολογίαν, ὅρα δὲ πολυκέφαλον καὶ χιμαίραν τερατώδη, ἣ ἵπποκένταυρον, καὶ ὅσα ἄλλα παισὶν Ἑλλήνων μυθικῶς ἀναπλάττεται τέρατα¹⁵⁾, οὐδὲ¹⁶⁾ γὰρ κατὰ τι καὶ εἰδικῶς ἁμαρτάνει καὶ τῆς ἀληθείας ἀποπαλάννεται οὐδὲ μὴ¹⁷⁾ αἰρέσει καὶ ὑποτιμῆν βλασφημίας περιπέπτωκεν, ἀλλ' ὡς οὕτως εἰπεῖν μισγάγκαι τίς ἐστιν, σφόδραν ἔχουσα πάσης σηπεδόνος, βορβόρου τε καὶ ἀκαθάρτου ὄλης, σωφεία τε καὶ συνάνοις πάσης καὶ παντοίας βλασφημίας τε¹⁸⁾ καὶ αἰρέσεως¹⁹⁾ οὐτε γὰρ τὰ ἱερά τῆς ἐκκλησίας μυστήρια κανόνες²⁰⁾ τε καὶ παραδόσεις ὑπολείπονται κατ' αὐτῆν, ἀλλὰ κοινὸς τίς ἐστὶ πόλεμος καὶ ἀρνήσις πάσης τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς ἱερᾶς ἡμῶν πίστεως· ἐπὶ τοσοῦτον γὰρ ἦκεν ἀβελτηρίας ὁ ἀλιτήριος, ὡς διακομῶμεν τὰ θεῖα καὶ παῖζιν ἐν οὐ παικτοῖς, καταφρόμενος καὶ αὐτῶν τῶν ἁγίων τῆς ἐκκλησίας πατέρων²¹⁾. Ἀλλὰ καὶ τῆς Ἐπικουρίου²²⁾ αἰρέσεως ἐγγλὸς ἐστὶν ἀντεχόμενος, ἀπὸ τε τοῦ λόγου καὶ τοῦ τρόπου, ὡς ἐγνωμεν, ἡδονὴ τὸ ἀγαθὸν τιθέμενος²³⁾, καὶ πάντα εἰς τοῦτο φέρεν αὐτό, ἔ τι μὴ πάρεργον, εἰς τις ἄμπαθῆς καὶ φιλοσαρκος καὶ ἀγενὲς τῶν ἡδονῶν ἀνδράποδον, ἀντικειμένως τῇ κατὰ Χριστὸν πολιτείᾳ καὶ ταῖς εὐαγγελικαῖς ἐισηγήσεσι διδάσκων καὶ²⁴⁾ πολιτεύμενος, καὶ τοὺς ὁμιλοῦντας αὐτῷ ἢ

Quae prava scripta et quaterniones cum iam pridem hac delata synodu denunciarentur et coram magistris doctissimis, cum philosophiae tum sacrae theologiae peritis, examinarentur, nil sanum vel memoratu dignum in eis inventum est, sed (ut aiunt) malorum illas, verba digna (quae sanctitas evertantur, innumerabilia maledicta dissertationi illi pravae passim inserta sunt. Quoniam vero multitudinem rerum existentium, res sensibus subjectas et perspicuas, delere conatur, nec corpora nec qualitates nec effectus, immo ne cognitiones quidem quas sensibus percipimus esse censet ille vir re vera obtusus et amentissimus, ipsam de mundi creatione doctrinam impugnat, et temerarie sacrae scripturae auctoritatem tollere adortur. Verum in eis quoque, in quibus se philosophari contendit, contra fas etiam argumenta theologica tractat, quae in malam partem accipiens, abona quaedam alucinatur, consociare temptans inter se pugnantia, ita ut commentatio nec philosophica nec theologica sit, sed hydra multorum capitum, chimaera monstruosa vel hippocentaurus et quae alia fabulosa portenta a Graecis excogitantur. Non enim in una tantum re vel singillatim peccat aut a veritate aberrat, neque in unam haeresim vel certam quandam blasphemiam incidit, sed, ut ita dicam, angustiae vallis sunt, in quas omnis coacervata putredo, caenum, materia impura et omnes omnigenae blasphemiae et haereses congregatae conflunt. Nam neque sancta ecclesiae mysteria, regulae, traditiones ex eius doctrina integrae remanent, sed contra totam ecclesiam bellum movet et sanctam nostram fidem negat. Nam eo stupiditatis homo nefarius ille progressus est, ut res divinas deridat, et ludibrio habeat non ludificanda, in ipsos sanctos ecclesiae patres invehens. Manifesto autem et Epicuri sectae se tradidit, verbis et vita, uti nobis notum est, voluptatem summum bonum esse probans, et omni opera hunc finem sibi proponit. Neque id omittendum est quod ut servus impotens, luxuriosus et ad voluptates propensus, contra vitae christianae rationem et praecepta evangelica doctrinam suam profitetur et vitam agit, illos qui cum eo commercium habent vel eum frequentant peccata confite di

τηλικαῦτην μαγικήν πάσης σηπεδόνος καὶ παντοίας βορβόρου ὡς σφόδραν ἀκαθάρτην ὄστων εἰς τὴν ταυτοῦ φηγὴν συγκλῶσθαι, μὴδ' ἕπωσ ἁθίσθαι εἰδῶς, ἣ κρινεῖν ἱκανὸς ὢν K.

1) ἐξισποθέντων A; ἐξισποθέντων τε καὶ ἐξισποθέντων K.

2) ἀκριβῶς om. K.

3) ἐν ἐπὶ A.

4) ἐμπεριέχονται — θεολογίᾳ om. K.

5) μυσταί τε γλωσσολογία καὶ βί. K.

6) οὐδὲ οὐτε H.

7) ἀξιοί om. H.

8) ξάνισται X.

9) καὶ τῶν — ἀλλὰ καὶ καὶ ἀρρωστίαν διανοίας τοσῶν

ἐξισπύχεται οἱ μὴ ἀλλὰ καὶ K.

10) εἰς ὡς A; εἰς K; εἰς X.

11) δέον om. H.

12) ἀσύγκλωστον — ἀσύγκλωστα om. K.

13) οὐχ ὅτι μὴ μίλλον K.

14) δέον H.

15) ἀναπλάττεται τέρατα τερατεύεται K.

16) οὐδὲ οὐτε H.

17) οὐδὲ μὴ οὐδὲ μὴ εἶναι K; καὶ οὐδὲ μὴ X.

18) τε om. A.

19) κανόνες om. X.

20) ἀλλ' ὡς οὕτως εἰπεῖν σίστημα πάσης καὶ παντοίας βλασφημίας καθόστως καὶ αἰρέσεως, ἀλλὰ γε δὴ καὶ τῶν θεῶν γραφῶν καταξάνισται καὶ τῶν ἱερῶν μυστηρίων καὶ ἐκκλησιαστικῶν κανόνων καὶ παραδόσεων καὶ αὐτῶν τῶν ἁγίων πατέρων τῆς ἐκκλησίας καταφρόνεται, διακομῶμεν τὰ θεῖα ὁ ἀλιτήριος καὶ παῖζιν ἐν οὐ παικτοῖς K.

21) ἐπικουρίου H.

22) εἰδῶς K.

23) καὶ om. X.

προσόντα: χάρην εξομολογήσεως διαφθεύρων¹⁾ και
 κινεί τον στανος και τεθλιμμένου το άνετον και φιλι-
 θονον²⁾ αυτοις υποκαθήμενος και σατιριζών τινα βλον
 ως άλλος τις Σαρδανάπαλος μεταρχόμενος.

Ταυτα δη και τα τοιαυτα και άλλα μύρια τούτοι;
 παραπλήσια ατοπώτατα³⁾ και δυσσεβείας γέροντα έστιν
 ιδειν εμπεριεχόμενα τοις βηθείσι τετραβίοις; αυτόου,
 άττα επί λαπτού καταλέγειν ακαικάμωθα τώου διά τε
 τό του λόγου μήκος και τό αίσχρον της αφήγησεως⁴⁾.
 (Οτι δέ ή μαρά⁵⁾ συγγραφή αυτή ίδια έστιν αυτού⁶⁾,
 μακαρτόρηται από τε των παρ' αυτώ μαθητευσάντων
 και ακροάσμενων (ερωμένων⁷⁾ όντων⁸⁾ και αξιο-
 πιστων προσώπων και από των έν επίσταίλων⁹⁾ εις
 τα ύδα γραμμάτων, δι' έν όμολογεί ίδια μόν είναι¹⁰⁾
 ταυτα, εδιδόθηται δέ, προκάλυμμα¹¹⁾ της δυσσεβείας
 την μελετωμένην αυτώ διδόθωσιν προβαλλόμενος.
 Πλήν τινα διδόθωσιν¹²⁾ δέξαιντο έν τα¹³⁾ διόλου
 διαφθεύριμα και άναμίζ ταις βλασφημίαις συμπαφω-
 μένα σύχ ήττον της Αναξαγόρου πανοσημίας¹⁴⁾ τα¹⁵⁾
 πάντα έν πασι τιθεμένης¹⁶⁾, μηδέποτε διακριθσό-
 μενα¹⁷⁾. έν τό καλόν¹⁸⁾ άπιστία και ήρις πάν ε
 πιστεύεται; Διδ¹⁹⁾ και νυκτός (ως φασι) παραδίδου
 και ήρμήνευε (ταυτα δέ ήσαν²⁰⁾ λαθείν τοις άλλοθεν
 ποθεν επιδομούντα) έν σκοτει τα του αιωνίου²¹⁾
 σκοτους και πυρός²²⁾ άξια²³⁾ ολά τις παλιγκάπλος
 τά κίρνηλα και υπόχαιλα περικρύπτειν βουλόμενος
 και έν γνώσει²⁴⁾ την άόφειαν μεταρχόμενος, ως
 μηδέ άπολογισθαι έχεν²⁵⁾ την άγνοϊαν²⁶⁾. Εφ' οίς
 άγανακτήσαντες, ως είκόσ, και τρικαύτην ζήμϊαν
 του ήμετέρου²⁷⁾ γένους παριδειν ούκ άνεχόμενοι
 έπέταξαιεν²⁸⁾ αυτώ δι' ήμετέρου συνοδικου γραφ-
 ματος; έλθειν²⁹⁾ εις τα ύδα παρασταθηναι τε επί
 συνόδου³⁰⁾ και δοθαι άπολογϊαν, ήν δη τινα έχει,
 περί των βηθέντων τετραβίων έγράψαμεν δέ περί
 τούτου και σοι³¹⁾ τή συναδέλφω ήμϊν μακαριωτάτω
 αρχιεπισκότω πρώτω Αχριδών κύρω Ζωσιμώ, όπως
 επιτιμήσῃς³²⁾ αυτώ έλθειν κατά τάχος και άπολο-
 γήσῃς³³⁾. Αλλ' αυτό; καιτοι; επιτιμήσαις υπό της

causa, occurrunt et pro angusta (porta) et arcta
 (via) intemperantiam Ebriarum eis commendat,
 cum ipse ut novus Sardanapalus vitam satyricam
 agat.

Quae omnia et multa alia eiusdem generis,
 quae ineptissima et contra deum nefaria sunt, in
 supra dictis voluminibus inveniuntur, quae propter
 verborum amplitudinem et narrationis turpitudinem
 accurate enarrare omisimus. Foedam vero illam
 commentationem ab ipso conscriptam esse, id
 sacerdotum et virorum fide dignorum, ab ipso
 institutorum eique operam dantium testimonio con-
 firmatur, probaturque libellis quos huc misit in
 quibus commentationem illam se ipsum conscrip-
 sisse, nondum autem emendasse confitetur, emen-
 datione illa ab ipso mente agitata tamquam pro-
 pugnaculo impietatis utens. Sed nonne abhorret
 omnis emendandi ratio a scriptis plane corruptis
 et blasphemis foede inquinatis, quae exemplo
 Anaxagorae illius omnium seminum permixtionis,
 per omnia loca penetrantis, numquam vera a falsis
 distinguere possunt, cum impietatem decus putent
 et christianam fidem ludibrio habeant! Quamobrem
 noctu, uti dicunt, et in tenebris (haec vero fiebant,
 ut ab aliunde adventibus se occultaret) ea quae
 aeternis tenebris et igni digna erant, instituebat et
 enarrabat, uti caupo quidam qui merces improbas
 et subditicias abdere conatur, sciens et prudens
 impietati operam dedit, ita ut ignorantiae ex-
 cusationem adhibere nequeat. Quamobrem iusta
 ira perciti neque tale publicum incommodum
 poena vacuum esse sustinentes, litteris nostris
 synodalibus huc venire, synodo adesse et pro
 dictis quaternionibus defensionem quam posset
 dicere eum iussimus. Qua de causa etiam ad
 te, fratrem nostrum beatissimum, nuper archi-
 episcopum Achridensem, dominum Zosimam scrip-
 simus, ut ei celeriter venire et pro se dicere in-

1) και ται; — διαφθειρων και τοις όμιλοϊτας αυτω
 διαφθειρων K: όμιλων και τοις αυτω προσοϊτας χριων εν
 διαφθειρων X.
 2) φιλιθονον και τεθλιμημένον K.
 3) ατοπώτατα κηπό και άπερτή K.
 4) διά τε — αφήγησεως τό του λόγου μήκος; έκκλινοντες
 και τό αίσχρον της αφήγησεως τελαβοήμενοι K.
 5) μαρά om. A.
 6) αυτοϊ ίσαι H: ίσαι om. X: ίδια και γνώσια ήν τοϊ
 ποιημοϊ συγγραφείας τούτου έμαρτηρήθη K.
 7) και ταυτα ερωμένων K.
 8) όντων om. H.
 9) άπισταίλων H.
 10) δι' έν μόνος όμολογεί ίδια είναι K.
 11) προκάλυμμα A.
 12) πλήν τινα διδόθωσιν; ειδή ταυτα αναισθανόμενος;
 ως τινα έν διδόθωσιν K.
 13) έν τό: αυτώ H: έν om. K.
 14) της Αναξαγόρου πανοσημίας; ή τό έν τή Αναξαγο-
 ρείω χριϊ K.
 15) τα om. K.
 16) τιθεμένης om. K: τιθέμενα H.
 17) μηδέποτε ένπό τοϊ έπιστατοϊντος; τοός διαφθεύσο-
 μενα K.
 18) τό καλόν; τό σεμνότερον K.
 19) δι' ε A.
 20) δι' ήσαν; δεξων H: om. X: όμνηται ίδε; K.
 21) τοϊ αιωνιον om. K.
 22) πυρός; πρόσ H: om. K.
 23) άξια H.
 24) έν γνώσει; εθελουσιών K.
 25) έχει A.
 26) ως μηδέ — την άγνοϊαν om. K.
 27) ζήμϊαν και ψυχικών διαθεων τ. ή. K.
 28) έγράψαμεν και έπέταξαιεν K.
 29) αυτώ — έλθειν; τή εβθέντι μακαριωτάτω έλθειν K.
 30) επί συνόδου; συνοδικώς K.
 31) σοι om. HK.
 32) επιτιμήσῃς HK.
 33) συναδέλφω ήμϊν — άπολογηθήτω om. H.

ος¹⁾ μακαριότητος ἀπὸ καὶ δις, ὡς ἐγνωσεν ἀπὸ γράμματος αὐτῆς²⁾, οὐδὲν ὑπέκρινεν καὶ τοῦ ἡμετέρου συνδικίου καταπεφρόνιζε γράμματος, καὶ ἤδη ἀπέφραξεν αὐτόθεν³⁾ ἀπαθήσασιν ἀλλοτρίοι, ἀπειθήσασιν φανείς⁴⁾ καὶ φυγόδικος, ἐπὶ⁵⁾ ἐπιγνοῦς, ἐκὺν ἀνακαλόγητον ἰσόμενον, καὶ αὐτοκατάκριτος ἤδη⁶⁾ ἀπὸ γε τοῦτου ἐγένετο. (Ὁ ἕνεκα σάφους συνδικίῃ; προβάσας⁷⁾ μετὰ τῶν συνενημεούτων⁸⁾ ἡμῶν ἤδη⁹⁾ ἐνταῦθα μακαριωτάτων καὶ ἀγιωτάτων πατριάρχων, τοῦ Ἀντιοχείας κυρίου Ἀθανασίου καὶ τοῦ Ἱεροσολύμων κυρίου Χρυσάνθου¹⁰⁾, ἀπεφάνθη καὶ ἐγνωμοδοτήθη κοινῶς, αὐτὸν μὲν καθαιρέσαι παντελῶς¹¹⁾ τῆς ἱερουσύνης ὑποκρίσας, τὰ δὲ βήθιντα κακοτεράδια¹²⁾ αὐτοῦ ἀναθίματι καθυποβλήθηται¹³⁾.

Τούτου χάριν γνώμῃ τῶν βηθίντων μακαριωτάτων πατριάρχων καὶ συναδέλφων ἡμῶν¹⁴⁾ γράφοντες ἀποφαινόμεθα συνδικίως¹⁵⁾ μετὰ τῶν πατρῴων ἡμῶν ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπεριμένων, τῶν ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα ὁ μὲν βηθίς Κακομηθόσιος ὡς ἐπὶ τοιαύταις βλασφημίαις καὶ αἰρέσεσι κατακριθεὶς τε καὶ φαραθείς¹⁶⁾, λυμῶν τε καὶ ψυχοφθόρος τῶν ὀρθοδόξων γενόμενος¹⁷⁾, ἀπειθήσας τε τῇ πατριαρχικῇ οἰκουμένικῃ καὶ συνδικίῃ κριτηρίῳ¹⁸⁾ καὶ φυγόδικος, καὶ διὰ τοῦτο αὐτοκατάκριτος ὢν, καθηρημένος ὑπάρχει πάσης ἱερατικῆς ἐνεργείας καὶ τάξεως καὶ ἔκπτωτος τοῦ ἱερατικοῦ καταλόγου καὶ ἀπόβλητος καὶ γεγυμνωμένος τῆς θείας χάριτος, μηδεμίαν ἄδειαν ἔχων ἱερατικῆν ἐνδυσθῆναι στολήν καὶ ἱερατικὸν τι¹⁹⁾ ἐκτάλειος ὑπόδηγμα ὡς καθηρημένος καὶ ἀνίερως, Μεθόσιος μοναχὸς λεγόμενος καὶ ὡς εἰς τῶν ἰδιωτῶν γνωρίζομενος, καὶ μηδεὶς τομῆσιν συμφορέσαι αὐτῇ ἢ συλλειτουργῆσαι ἢ ὡς ἱερεὶς τιμῆσαι ἢ τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἀσπασθῆναι ἢ εὐλογίαν καὶ ἀγιασμόν παρ' αὐτοῦ δεχθῆναι ἐν βάρει ἀργίας καὶ ἀλύτου ἀφορισμοῦ· ἐπὶ δὲ ὑπάρχει γεγυμνωμένος καὶ ἀμίτοχος²⁰⁾ καὶ τοῦ διδασκαλικοῦ ἀξιώματος καὶ μηδεμίαν ἄδειαν ἔχει διδάσκειν καὶ παραδιδόναι δόξας²¹⁾ μαθήματα οὔτε φιλοσοφικὰ οὔτε θεολογικὰ, ὡς ἐν ἀμφοτέροις κατεγνωσμένος καὶ ὑποκτος τοῦ λοιποῦ γενό-

inagus. At ille licet semel et bis a tua beatitudine admonitus, ut epistola tua certiores facti scimus, minime oboedivit, quia etiam nostras synodales litteras contemnens, et hanc provinciam relinquens, in aliam se contulit diem non audiam, litem detrectans, quippe qui se nullam excusationis locum habere probe sciret. Quo modo suo ipsius iudicio usus est. Quamobrem cognitione synodica facta una cum hic commemoratis beatissimis et sanctissimis patriarchis, domino Athanasio Antiochiae et domino Chrysantho Hierosolymorum, communi decreto probatum et indicatum est, eum a sacerdotii dignitate removendum et dictos pravos quaterniones damnationi subiciendos esse.

Quamobrem ex dictorum beatissimorum patriarcharum et confratrum nostrorum sententia, una cum sanctissimis et honoratissimis antistitibus, dilectis nostris in sancto spiritu fratribus et comministris, scripto synodico decrevimus, dictum pravum Methodium (Κακομηθόσιος) quippe qui propter innumeras blasphemias et haereseos condemnatus et convictus, corruptor et pestis verae fidei studiosorum factus, patriarchico et universali et synodico iudicio non oboediverit, sed litem detrectans, suo ipsius iudicio usus sit, ab omni munere atque ordine sacerdotali remotum esse, eiectionem ex sacerdotum indice, exclusum et separatum a divina gratia, nullam eum facultatem habere induendi sacerdotalem vestem vel sacerdotali munere perfungendi, remotum et profanum, Methodium tantum appellandum esse, cum sit unus ex hominibus privatis. Nemo una cum eo sacras vestes induere vel sacram missam facere audeat neve ut sacerdotem eum reveretur neve manum exoaculetur neve benedictionem vel consecrationem ab eo accipiat, poena depositionis et aeternae excommunicationis proposita. Praeterea munere magistri philosophicae vel theologicae docendae et tradendae ulla ei licentia concedatur, ut pote qui propter utramque con-

1) οὗς· ἐκὺν H· αὐτοῦ K.
 2) ὡς· αὐτῆς om. K.
 3) αὐτόθεν· ἐκὺν HK.
 4) φανείς τῇ πατριαρχικῇ καὶ οἰκουμένικῃ κριτηρίῳ K.
 5) ἐπὶ· ὡς K· ἔτε H.
 6) ἤδη om. X.
 7) προβάσας· γενόμενος K.
 8) ἐνημεούτων K.
 9) ἤδη· ὡς X.
 10) ἡδη· Χρυσάνθου om. H.
 11) παντελῶς om. X.
 12) κακοτεράδια· τεράδια H.
 13) ἐπὶ· ἱερουσύνης· καθυποβλήθηται· ὑποβλήθη τῆς ἱερουσύνης αὐτοῦ ὡς αἰρετικὸν καὶ βλασφημὸν καὶ θεομήχο· καὶ ἀποκρινόμενος αὐτὸν οὐ μόνον ἱερουσύνης, ἀλλὰ καὶ τοῦ διδασκαλικοῦ ἀξιώματος ὡς κείνῳ ἱερουσύνης καὶ ψυχοφθόρον τῶν ὀρθοδόξων, τὰ δὲ βλασφημία καὶ παντοδαπὸς βλασφημία· καὶ φανείας πολλῆς γέγοντα κακοτεράδια καὶ οὐ γράμματα αὐτοῦ τὰ οὔτε φιλοσοφίαν ἢ θεολογίαν φερούσ· ἐκκεγγελλόμενα καὶ ἐπιγραφόμενα ὡς αὐτῶν καὶ ψυχοκτόνα καὶ εἰς ἀδείαν παντελῆ τοῖς μετέωτοις προσκαλούμενα ἀναθίματι καθυποβλήθη, ἕως αὐτῶν καὶ ἀποσποραίσαι μακρὰν τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας καὶ τῆς τῶν ἐκείνων χριστιανῶν μελέτης καὶ ἀναγωγῆς, καὶ τοῖς τομῆσιν αὐτὰ ἀπὸ χεῖρας λαθῶν ἢ ἀδίκων ἢ ἀσπασθῆναι φωναίς ἐκκλησιαστικαῖς ἐπιτιμίας ἐνόησεν ἀποδοῖναι, ὡς μὴτε λέγεσθαι τοῦ λοιποῦ μὴτε δόξας ἀποδοῖναι οὔτε στήριγμα καὶ ἀποδοῖναι παρ' ὁμοιωσῶν χριστιανῶν, λεγόμενον ἢ λαϊκοῦ, τὰς ἀσθελεῖας βλασφημίας K.
 14) γνώμῃ· ἡμῶν om. KH.
 15) συνδικίως κτλ. Hoc modo dominit H.
 16) ὡς κατακριθεὶς τε καὶ φαραθείς ἐπὶ τοιαύταις βλ. x. al. K.
 17) λυμῶν· γεγυμνωμένος om. K.
 18) τῇ πατριαρχικῇ· κριτηρίῳ· τῇ συνδικίῃ K.
 19) τι om. X.
 20) ἀμίτοχος· ἐστερημένος K.
 21) δόξας om. K.

μενος. Τα δὲ βιβλία κατωτέρω και συγγράμματα¹⁾ αὐτοῦ, εἴη²⁾ φιλοσοφίαν εἴη θεολογίαν φουδονόμιας, ἐπιγραφόμενα, ὡς παντοειδῆς δυσσεβείας και βλασφημίας και φλυαρίας πολλῶν γένοντα οὐτανικά τε δι' ἑαυτοῦ και φυλάκτρα τυγχάνοντα και εἰς ἀδειαν παντάῃ τοῖς μετέπειτα κατακαταρτιζόμενα, ὡς ἀπὸ αἰωνίου ἀναθήματι ἕνεκα ἀπέβληται τε και ἀποκατακαταρτιζόμενα μακρὸν τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας και τῆς τῶν εὐσεβῶν μελέτης και ἀναγνώσεως, ὡς μήτε λέγεσθαι τοῦ λοιποῦ μήτε εἰσεῖσθαι ἀποδοθῆναι, ἀλλ' ἀπολεσθῆναι μετ' ἡχοῦ τῆς μνήμης τῶν χριστιανῶν και ἀποσυνέγνωμα γίνονται³⁾.

Και μηδεὶς εἰς τὸν ἀπανταχοῦ ὀρθοδόξων⁴⁾ λαομύμονος ἢ λαϊκῶς τοιμήσει τοῦ λοιποῦ ἀποδέχεσθαι τὸν βιβλίοντα Κακομεθόδιον ἢ ὡς ἱερέα ἢ ὡς διδάσκαλον⁵⁾ ἢ τοιμήσει ἀνὰ χεῖρας λαμβάνειν τὰ βιβλίοντα κατωτέρω και συγγράμματα αὐτοῦ και ἢ διδάσκωιν ταῦτα ἑτέροις ἢ διδάσκασθαι αὐτὰ ἢ παρ' αὐτοῦ τοῦ Μεθοδίου ἢ παρ' ὁποιοῦσιν ἄλλοι⁶⁾ μαθητοῦ αὐτοῦ χρηματίζονται; και διαφθαρμένος κακίονος ἐπιστολῆς προλήψεται και πεπισθάντος τοῖς ἀκαθάρτοις τουτοῖς και θολεροῖς νόμοισιν⁷⁾. Ὅς δ' ἂν τις τοιμήσει ἐναντιωθῆναι τοῖς ἐν τῷ παρόντι συνοδικῶς ἀποφανθεῖσι και ἢ τὸν Μεθόδιον τοῦτον ἀποδεχθῆ ὡς ἱερέα ἢ ὡς διδάσκαλον ἢ τὰ βιβλίοντα συγγράμματα και τετράδια αὐτοῦ θελήσει διδάξαι ἢ διδάχθῆναι οὐδέ τι τῶν τῶν καὶ εἰς λαβεῖν αὐτὰ εἰς χεῖρας και μετέχειν και ἀναγινώσκωιν, ὁ τοιοῦτος, ὁποῖος ἂν εἴη τάδεως και ὁποῖου βαθμοῦ, ἀφορισμένος⁸⁾ εἴη παρὰ τῆς ἀγίας και⁹⁾ ὁμοουσίου και ἑσοποῦ και ἀδικαιροῦ τριάδος, τοῦ ἐνός τῆ φύσει μόνου θεοῦ, και καταραμένος και ἀσυγχώρητος και μετὰ θάνατον ἄλυτος, ἐν τῷ νῦν εἶναι και ἐν τῷ μέλλοντι, και πάσαις ταῖς πατριαις και συνοδικαῖς ἀραῖς και τῷ αἰωνίῳ ἀναθήματι ὑπεύθυνος και ἕνοχος τοῦ κυρῶ; τῆς γέννης, και εἴη ἢ μαρὶ αὐτοῦ μετὰ τοῦ προδότη τοῦ Ἰούδα και τῶν θεομάχων Ἰουδαίων τῶν στυρωσάντων τὸν κύριον τῆς δόξης.

Ἔμεις οὖν ποιήσατε ἀπαντας ὡς γράφομεν, ὑπακούοντας εὐπειθῶς τῇ συνοδικῇ ἡμῶν ταύτῃ ἀποφάσει, ἵνα και ἢ τοῦ θεοῦ χάρις και ἢ εὐχὴ και ἢ εὐλογία ἡμῶν εἴη μετ' ὅμων.

Ἐφ' ἧν μὴν ἀγούστη ἰνδικτιῶνος α'.

- + Ἐπίθ θεοῦ Ἀθανάσιος Ἀντιοχείας βεβαίος.
- + Ὁ Ἱεροσολύμων Χρύσανθος συνακοφανόμεθα.
- + Ὁ και πρόεδρος Σισανίου Ζωσιμῆς βεβαίος¹⁰⁾.
- + Ὁ Ἡρακλείας Καλλίνικος.
- + Ὁ Κυζίου Ἀδρόνιος.
- + Ὁ Νικομηδείας Παύλος¹¹⁾.
- + Ὁ Νικαίας Γεράκιμος.
- + Ὁ Χαλκηδόνος Παρθένιος.
- + Ὁ Θεσσαλονίκης Ἰγνάτιος.
- + Ὁ Ἰκονίου Σάβαστρος.
- + Ὁ Φιλιππουπόλεως Θεόκλητος.
- + Ὁ Ἀρχαίου Καλλίνικος¹²⁾.

¹⁾ συγγράμματα και κατωτέρω X.

²⁾ εἴη X.

³⁾ Locum iste apud K in praecedenti periodo restat; cfr. n. 12.

⁴⁾ μηδεὶς — ὀρθοδόξων μηδεὶς τῶν χριστιανῶν K.

⁵⁾ τοιμήσει — ἀδικαίωιν τοιμήσει ἀπὸ τῶν και ἀδικαίωιν εἶναι μεθῆματα παρ' αὐτοῦ ἢ ὡς ἱερέα και ἀδικαίωιν ἀποδέχεσθαι και ἔχει αὐτὸν ἢ τὰ βιβλίοντα κατωτέρω και μακρὰ συγγράμματα αὐτοῦ ἀνὰ χεῖρας λαμβάνειν και μετέχειν ἢ ἀδικαίωιν K.

⁶⁾ ἄλλοι om. K.

⁷⁾ νόμοισιν ἴδιον K.

⁸⁾ ὁ τοιοῦτος ἀφορισθῆναι αὐτῶν οὐδέ τι τῶν τῶν καὶ ἐναντίας ποιῆσαι τοῖς ἐν τῷ παρόντι συνοδικῶς ἀποφανθεῖσιν, ὁ τοιοῦτος ἀφορισμένος πλ. Hic locum modo desinit codex K.

⁹⁾ ἀγίας και om. X.

¹⁰⁾ om. X.

¹¹⁾ om. X.

¹²⁾ Καλλίνικος Ἡρακλείας X.

domatus et in futurum suspectus sit. Dicit vero pravi quaterniones et libelli eius, falso philosophiae aut theologiae nomine inscripti, cum omni genere impietatis, blasphemiarum, negarum sceleratos proceras satanici et perniciosi esse videantur, et sectatores in exitium doctrinas Deum spernentis praecipitent, damnationis aeternae poena teneantur, ediciantur et procul segregentur a Christi ecclesia neque ab hominibus piis examinentur vel legantur; ita ut ne notie quidem eorum fiat neque commemorentur, sed cum clamore e christianorum memoria tollantur et ab eorum communione seiuagantur.

Ne quis igitur in futurum orthodoxorum sacerdos vel laicus dictum pravum Methodium vel sacerdotem vel magistrum appellare audeat nec dictos pravi quaterniones et libellos in manus sumat neque alios illius praecepta doceat neque ab ipso Methodio illam doctrinam doceatur aut ab alio quolibet qui eius discipulus fuerit eiusdemque vanis notionibus corruptus, aquis illis impuris et luto turbatis irrigatus sit. Quodsi vero quis praesenti synodali decreto oblectari audeat vel hunc Methodium sacerdotem et magistrum appellet dictosque libellos et quaterniones alios docere vel ipse quomodocumque doceri, vel in manus sumere, examinare vel legere temptet, ille cuiuscumque ordinis et individua trinitate, natura uno et solo Deo, excommunicatus et execrandus sit; veniam ne accipiat, neque in hoc nec in illo mundo post mortem consummatur, omnibus patrum synodorumque diris imprecationibus atque aeternae excommunicationi obnoxius et ignis geennae reus sit; societatem habeat cum Juda proditore et Iudaeis Dei inimicis qui dominum gloriae cruci affixerunt.

Vos igitur omnes facite quae scripsimus, libenti animo synodico nostro decreto parentes, ut Dei gratia, nostraque oratio et benedictio vobiscum sit.

Anno MDCCXXIII mense augusto indictione I.

- + Athanasius Dei gratia Antiochiae confirmat.
- + Chrysanthus Hierosolymorum idem decernit.
- + Zosimas qui et praeses Sisanii confirmat.
- + Callinicus Heracleae.
- + Auxentius Cysici.
- + Palsius Nicomediae.
- + Gerasimus Nicaeae.
- + Parthenius Chalcedoniae.
- + Ignatius Thessalonicae.
- + Silvester Iconii.
- + Theodotus Philippopolae.
- + Callinicus Anchiiali.

- + Ο Βέρνης Καλλίνικος.
- + Ο Λήμνου Ίωαννίκιος.
- + Ο Μοναμβασίας Παΐσιος¹⁾.
- + Ο πρόην Δράμας Ίωαννίς²⁾.
- + Ο Σοφίας Αναστάσιος³⁾.
- + Ο Δέρμιον Νικολάου.
- + Ο Κλαυδιουπόλεως Ίωαννίκιος⁴⁾.

Ἐν τῷ κώδικι Στατιστῆς μετὰ τὴν ἀντιγραφὴν τῆς ἀνωτέρω πράξεως γέγραπται: „σφκγ' νομιβρίου κα' καὶ κα' ἀνεγνώσθη ἐκ ἐκκλησίας ἐν τῇ πολιτείᾳ ταύτῃ Στατιστῆς.“

¹⁾ Παΐσιος: Γεράσιμος; X.

²⁾ om. X.

³⁾ om. X.

⁴⁾ om. X. at e contra addit: ὁ Προϊερίος... ὁ Καλυδιουπόλεως Ίερεμίας.

- + Callinicus Varnae.
- + Joannicus Lemni.
- + Paisius Monembasiae.
- + Joachim super Dramae.
- + Anastasius Sophiae.
- + Nicodemus Deroi.
- + Joannicus Claudiopoleos.

In codice Statistae post supra dicta acta descripta est: „MDCXXIII XXI et XXV novembre in ecclesia huius civitatis Statistae haec perfecta sunt.“

SYNODUS CONSTANTINOPOLITANA

pro eligendo patriarcha Alexandrino (1723 septembris 12).

Mortuo Samuele Capasule, patriarcha Alexandrino, alter antistes ei subrogandus erat. Hunc in finem Hieremias, patriarcha oecumenicus, episcopus Constantinopoli degentes, clericos civitatis, gentis primarios ad se conventu edicto vocavit. Rem ita narrat Paisius Nicomediensis litteris ad novum patriarcham mense septembri 1723 datis:

Καὶ λοιπὸν συνακρότησι ἡ παναγιότης αὐτοῦ ἐξ ἰδίας καλοκἀγαθίας σύνδοον ὑπερτελεῖ, συνεδριάζοντες αὐτῇ τοῦ τε μακαριωτάτου καὶ ἀγιωτάτου πατριάρχου Ἀντιοχείας; κὺρ Ἀθανασίου, ἐσθουκότου καὶ τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου Ἱεροσολύμων κὺρ Χρυσόφου τὴν γνώμην αὐτοῦ διὰ τὸ ἐνοχλεῖσθαι ὑπὸ ποδᾶς καὶ μὴ δύνασθαι συμπαραγενέσθαι, καὶ συμπρόντων τῶν ἐνδημιούντων αὐτόθι συναδέλφων ἀρχιερέων καὶ τοῦ μεγάλου δραγουμάνου καὶ τῶν κληρικῶν καὶ ἐκκλησιῶν ἀρχόντων τῆς πολιτείας; καὶ ἀπεκράτους τὴν ὑπόθεσιν ταύτην καὶ ἀποκατίστησεν τὴν βρατέραν μακαριότητα εἰς τὸν ἀγιωτάτον θρόνον τῆς Ἀλεξανδρείας τῇ δωδεκάτῃ τοῦ παρόντος. Εἰς τὴν ὁποίαν αὐτὴν ὑπόθεσιν πρὸ πάντων τῶν συναδέλφων ἀρχιερέων συνεπόνθη καὶ ἐσύνθησαν ὁ συνάδελφος ἀγιος Ἡρακλείας, ὁ ὁποῖος προσκυνεῖ τὴν βρατέραν μακαριότητα καὶ ἀσπάζεται τὴν ἀγίαν αὐτῆς δεξιάν¹⁾.

Datis suffragiis, patriarcha creatus est Cosmas, cujus vitae curriculum subitis commutationibus enitet. Anno 1703 mense aprilii e hieromonachorum (ut ajunt) ordine ad montis Sinai archiepiscopatum evectus, sedem hanc abdicavit anno 1706, ut archiepiscopus Claudiopolitanus feret. Quo in munere sedem Alexandrinam ambitiose petiit ac pecunia Turcis erogata invasit. A christianis tamen Aegyptiis pulsus, anno 1714 mense martio oecumenicum ipsum thronum occupavit, a quo post undetriginta menses ejectus in montem Sinai relegatus est, ibique lectioni ac meditationi operam dedit usque

¹⁾ Σελτίον τῆς ἱερομηνῆς καὶ ἰθρολογικῆς ἱεραρίας τῆς Ἑλλάδος, τ. III (1860), p. 561.

dum Alexandrinae ecclesiae regimen iterum obtinuit anno, ut diximus, 1723, die 12 septembris. Cui Alexandriam redeunti litteris gratulati sunt Paisius Nicomediensis, Chrysanthus Hierosolymitanus, Gregorasus Ghica summus interpres, imprimis vero universa episcoporum synodus, cujus synodicae epistolae, 14 septembris 1723 datae, subscripserunt Hieremias Constantinopolitanus, Callinicus Heracleensis, Paisius Nicomediensis, Auxentius Cynioenus, Gerasimus Nicaenus, Ignatius Thessalonicensis, Parthenius Chalcedonensis, Theocletus Philippopolitanus¹⁾. Altera epistola omnibus Alexandrinae provinciae christianis inscripta novum patriarcham amplissimis verbis commendavit synodus Constantinopolitana, subscriptionibus hinc adjectis:

- + Ἱερεμίας ἑλεῖθ θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, νέας Ρώμης, καὶ οἰκουμηνικὸς πατριάρχης.
- + Ἱεροσολύμων πατριάρχης Χρυσόφου συναποφαινομαί.
- + Ἀντιοχείας πατριάρχης Ἀθανάσιος τῆς μεγάλης θεουπόλεως ἀποφαινομαί.
- + Ο Ἡρακλείας Καλλίνικος.
- + Ο Νικομηδείας Παΐσιος.
- + Ο Νικαίας Γεράσιμος.
- + Ο Κυζίκου Αδελφίνος.
- + Ο Χαλκηδόνος Παρθένιος.
- + Ο Θεσσαλονίκης Ἰγνάτιος.
- + Ο Προύσης Κύριλλος.
- + Ο Ἰκονίου Σίλβεστρος.
- + Ο Ναυπάκτου καὶ Ἁρτις Καλλίστος.
- + Ο Βέρνης Καλλίνικος.
- + Ο Λήμνου Ἰωαννίκιος.
- + Ο Σηλυβρίας Παρθένιος.
- + Ρόδου Νεόφυτος.
- + Ο Μεσσηβρίας Νικολάου.
- + Ο Βεζύης Ἀνάσιος²⁾.

¹⁾ ibid. p. 517-518.

²⁾ E codice publico patriarchatus Alexandrini Vahiras asservati edidit A. Papadopoulos-Kerameas, loc. cit. p. 519-517.

SYNODI CONSTANTINOPOLITANAE

epistola de Serborum religione (1723 mense decembri).

Quemadmodum ecclesia Serbica splendidis testimoniis comprobatur olim fuisse cum sede Romana unita, ita et Romanorum pontificum singulare studium in Serbia ad religionis integritatem revo-

candis post funestissimum utriusque ecclesiae dissidium manifesto compertum est. Quo in opere conficiendo strenuos adjutores habuerunt cum multis sanae doctrinae praesones, tum maxime egre-

gus societatis Jesu sodales, qui saeculis praesertim XVII et XVIII lactes et uberes conchili fructus perciperunt. Obvia sunt, quae varia lingua magno numero apparuerunt, opera historiam hanc pulcherrimam illustrantia. Ex his lectori rerum ecclesiarum cupido unum indicare suffecerit, *Symbole* videlicet *ad illustrandam historiam ecclesiae orientalis in terris coronae sancti Stephani ex multis tabulariis erutas a Nicolao Nilles S. J., p. 701 eqq.*¹⁾ Ad uberrima documenta ab auctore clarissimo undique collecta unum idemque accessu difficilem praestat adhibere in eorum gratiam, qui ad argumentum istud magis illustrandum curas studiaque adjungere voluerint, epistolam inquam a synodo Constantinopolitana missam ad omnes ecclesias Orientalis christianos, qua exponitur, ecclesiae Serbicae fideles in *orthodoxa* (ut aiunt) Graecorum doctrina ac religione hucusque permansisse. Quae litterae, si Graecolorum modus ac ratio in scribendo spectetur, id unum significant, plurimos scilicet Serbos ad inte-

grandam cum Romanis unitatem ab orthodoxis defecisse. Exile scriptum e codice τοῦ Φαρίου Κυπρίου, p. 341-345, primum edidit Manuel Gedeon in suis *Κωνσταντίας Διατάξεις*, t. II (Constantinopoli, 1889), p. 424-426, indicato quidem editionis anno, non mense. Hunc ut reperiremus, codicem maximae molis adiimus, Constantinopoli in praesentissima sancti Sepulcri bibliotheca asservatum, olim 606, nunc 622 signatum, cujus fol. 340 recto ea, de qua modo agimus, epistola continetur. Amburum codicum lectiones non tantum in chronologia statuenda diversae sunt, sed plerisque locis. Posterior autem priorum auctoritate ita superat, ut eum solum sequi possumus, vel locis illis, in quibus Gedeonina editio meliora praebere videtur. Ut enim Critias, ita et Photius Cyprius non archetypa ipsa epistolarum, sed harum lineamenta tantum retulit. Ne, quia tamen nobis ignaviam crimini verteret, omnes variantes editionis Gedeoninae lectiones littera G signatas in notis attulimus, codicis 622 varietatibus, a quibus recessimus, siglo A indicatis.

¹⁾ Geniponte, 1886, CXX - 1088 p. in-8°.

Συνοδικὸν δηλωτικὸν ἐστὶ τὴν ἐκκλησίαν τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Πεκίου καὶ τὸν ταύτης ἀρχιεπίσκοπον καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ τελοῦντας ἀρχιερεῖς μετὰ καὶ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ χριστιανῶν Σέρβων ἁμέφρονας οἰδαμεν.

+ Ἱερμίας ἐλέη θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, νέας Ῥώμης, καὶ οἰκουμηνικὸς πατριάρχης.

+ Βδελύγμα κυρίῳ χεῖρ ψευδῆ, καὶ τῆς ἀληθείας οὐδέποτε κατασχέει τὸ ψεῦδος· ἀλλ' οὐδὲ δέεται βήθηται ἢ τῆς ἀληθείας ἰσχύς κατὰ τὸν ἐν ἁγίοις πατέρα¹⁾ ἡμῶν μέγαν Χρυσόστομον· κἀν γὰρ μύριους ἔχη τοὺς σβενύοντας αὐτὴν, οὐ μόνον οὐκ ἀφανίζεται, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτῶν τῶν ἐπηρέζειν ἐπιχειρούντων φαιδρότερα καὶ λαμπρότερα²⁾ ἐν αἷθ, τῶν εἰς κοπτόντων ἑαυτοῦς καταγελάσσει καὶ³⁾ μυκτηρίζουσα καὶ ἐξουθενόσα· γέλωτος καὶ γὰρ ἐξουθενισμοῦ τε καὶ κατακρίσεως· μὲν ἄξιοι οἱ ψευδολογῶντες καὶ πλαστολόγοι, ὡς ἀκολουθοῦντες τῇ μισοκάλῳ διαβόλῳ τῇ πρώτῃ ἐφευρετῇ τοῦ ψεύδους· αὐτοῦ γὰρ⁴⁾ τοῦ διαβόλου πρώτον ἐφεύρημα ἐστὶ τὸ ψεῦδος διαβαλλόντος·⁵⁾ πρὸς τοὺς γενάρχας τὸν ποιητὴν καὶ κλάστην αὐτοῦ θεόν, εἰπόντος καὶ ψευσαμένου· Τί ἐστι εἶπεν ἡμῖν ὁ θεός, οὐ μὴ φάγητε ἀπὸ τοῦ ξύλου τῆς γνώσεως; ἦ δὲι γὰρ ἐστὶ ἡ ἡμέρα φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, διανοιχθήσονται ἡμῶν οἱ ὀφθαλμοί⁶⁾ καὶ ἴσσοθα ὡς θεοί. Ὁ οὖν τὸ ψεῦδος λαλῶν καὶ πλαστολογῶν ἀκλόουθός ἐστι καὶ μιμητής⁷⁾ τοῦ παμπόνηρου διαβόλου, καὶ ἀδιόρθωτος μένων ἐ; τέλος συγκαταδικασθήσεται αὐτῷ καὶ τοῖς σκοτεινοῖς αὐτοῦ ἀγγέλοις καὶ ταρταρούχοις δαίμοσιν εἰς τὸ ἀβεβαστον πῶρ τῆς αἰωνίου κολάσεως.

Ἐπειδὴ τοιγαροῦν καὶ τινες τῶν ἑταροδόξων βουλόμενοι ἐξαπατησάμενοι τοὺς ἀκλουστέρους ἡμῶν τῶν ἀνατολικῶν ἑταροδόξων⁸⁾ χριστιανῶν, συκοφαντίαν καὶ κατηγορίαν ψευδελπλαστον καὶ ἄλλως ἔξω τῶν θυρῶν τῆς ἀληθείας καὶ πάντῃ ἀνέμωστον κατὰ τῆς ἱερᾶς ἐκκλησίας τῆς ἀγιωτάτης ἀρχιεπισκοπῆς Πεκίου⁹⁾

Epistola synodalis, qua declaramus atque agnoscimus, archiepiscopatus Peciensis ecclesiam ejusdemque archiepiscopum necnon episcopos in illa degentes simul ac christianos Serbos eis subditos nobiscum esse concordos.

+ Hieremias miseratione Dei archiepiscopus Constantinopoleos, novae Romae, et universalis patriarcha.

+ *Abominatio domino verba mendacia* (Prov. 12, 22), nec veritas unquam a mendacio superatur; immo ne auxilio quidem indiget veritatis robor secundum sanctum patrem nostrum Chrysostomum magnum. Et si enim sexcenti sint qui eam extinguant, non solum tamen non obscuratur, sed etiam per eos qui comprimere illam temptant clarior fulgidiorque efficitur, illis qui sibi ipsi temere laedunt irrisis, subannatis, contemptis: etenim risum, spreum, damnationem merentur qui falsa, fictaque loquuntur, quippe qui diabolum, honesti osorem et primum mendacii auctorem sequuntur. Ipse enim diabolus mendacium primus excogitavit, cum Deum factorem creatoremque suum apud proauctores nostros calumniatus ita falso locutus est (Gen. 3, 1. 5): *Quid, quia vobis dixit Deus ne edatis a ligno cognitionis? Sciebat enim, quoniam qua die manducaveritis de eo, aperientur oculi vestri et sicut dei eritis.* Qui ergo mentitur ac simulata dicit, improbissimi diaboli sectator imitatorque est, et ad finem usque inemendabilis si manserit, una cum eo ejusque tenebricosis angelis et tartareis daemionibus ad inextinguibiles aeterni supplicii ignes deturbabitur.

Quoniam igitur heterodoxi quidam ad simpliciores ex orthodoxis nostris orientalibus christianis decipiendos calumniam accusationemque fictitiam et a veritatis foribus prorsus alienam ac ineptissimam in sacram sanctissimi patriarchatus Peciensis ecclesiam ejusque episcopos detulerunt, illos scilicet non

¹⁾ πατέρα A.

²⁾ λαμπρότερα ὀφλοῖρα G.

³⁾ καὶ αἶψα καὶ G.

⁴⁾ καὶ γὰρ G.

⁵⁾ ἀβαλλόντος A.

⁶⁾ οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν G.

⁷⁾ καὶ μιμητής ἐστὶ G.

⁸⁾ ἑταροδόξων ἀνατολικῶν G.

⁹⁾ Latine Peciis, antea Pei, Pci, turcice Ipek, urbs Albaniae turcica, antea Ipek sub regno Serbis et orientaliiter a Nigrie Mentibus, in vall. Deliana ad fluvium Syrtica, sub imperio turco Koprivnik; olim sedes patriarchatum Serbicum.

καὶ τῶν ταύτης ἀρχιερίων ἐξήνεγκαν, ὅτι θρησθεῖ
οὐκ ἔχουσι τὸ φρόνημα τῆς καθ' ἡμᾶς ἀνατολικῆς
ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας οὐκ ἀπόφρονες καὶ
ἐμύθοιοι τυγχάνουσιν ἡμῶν¹⁾, ὅπερ οὐκοφαντία ἐστὶ
προφανῆς καὶ κατηγορίας²⁾ δίκαιος καὶ ἀσύστατος,
πρὸς ἐξαπάτην τῶν ἀπλουστέρων, ὡς εἰρηται, ἐκινη-
θεῖται — ἡμεῖς γὰρ τοῖς ῥηθέντας ἀρχιερεῖς τῆς
ἀγιωτάτης, ἀρχιεπισκοπῆς Πεκίου καὶ τοῖς ἐν αὐτῇ
χριστιανοῦς Σέρβους ὀρθοδόξους καὶ ἐμύθους ἡμῶν
εἶδαντες, καὶ ὅτι φρονοῦσι καὶ δοξάζουσιν ὡς ἀλη-
θῆς³⁾ ὅσα ἢ καθ' ἡμᾶς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας φρονεῖ
καὶ δοξάζει, τὰ ὅσα δὲ τινες λέγουσι κατ' αὐτῶν καὶ
διαβάλλουσι: τοῦτους ὡς ἐτερόφρονες οὐκοφαντία· εἰσι
ψευδεῖς καὶ κατηγορία· μιθαιμῶς ἀληθεύουσαι, —
τούτους χάριν καὶ⁴⁾ γράφοντες γνώμη κοινῇ συνοδικῇ
τοῦ τῆ μακαριωτάτου καὶ ἀγιωτάτου πατριάρχου
Ἱεροσολύμων κυρίου κυρίου Χρυσάνθου καὶ τῶν περὶ
ἡμᾶς ἱερωτάτων μητροπολιτῶν καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν
ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἀδελφῶν⁵⁾ ἡμῶν καὶ συλ-
λειτουργῶν, δηλοποιούμεν πᾶσι τοῖς ἐνταυξομένοις τῷ
παρόντι ἱερωτάτοις ἀρχιερεῶσι καὶ ὑπερτίμοις, ἐν ἀγίῳ
πνεύματι ἀγαπητοῖς ἡμῶν ἀδελφοῖς καὶ συλλειτουρ-
γοῖς, ἐπιτομάτοις κληρικοῖς, εὐλαβεστάτοις ἱερεῶσι,
χρησιμωτάτοις ἀρχουσι καὶ παντὶ τῷ χριστιανῶν
πληρώματι, καὶ διαβαίνουσαν, ὅτι ἡ ἐκκλησία τῆς
ἀρχιεπισκοπῆς⁶⁾ Πεκίου, ὅ τε ταύτης ἀρχιεπισκοπῆς⁷⁾
καὶ οἱ⁸⁾ ἐν αὐτῇ τελούντες ἀρχιερεῖς μετὰ τῶν ὑπο-
κειμένων αὐτοῖς⁹⁾ χριστιανῶν Σέρβων ἀνωθεν καὶ ἐξ
ἀρχῆς ἐμύθοιοι καὶ ἐμύθονες εἰσιν ἡμῶν, ἔχοντες¹⁰⁾
τὸ ἡμίτερον ὀρθόδοξον φρόνημα τῆς καθ' ἡμᾶς ἀνα-
τολικῆς ἐκκλησίας, καὶ τὴν ὁμολογίαν τῆς ὀρθοδόξου
ἡμῶν πίστεως ὁμολογοῦσι καὶ πιστεύουσι κατὰ πάντα
ὡς καὶ ἡμεῖς. Ἐνθεν τοι καὶ γινώσκοντες αὐτοὺς
πάντας ὀρθοδόξους καὶ φρονούντας¹¹⁾ τὰ τῆς καθ'
ἡμᾶς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας δόγματα καὶ διδάγματα,
τιμᾶτε καὶ ἀγαπᾶτε αὐτοὺς καὶ διευλαβεῖσθε κατὰ
τὸ πρῆπον καὶ δίκαιον, μιθαιμῶς προσέχοντες ἢ
πιστεύοντες ταῖς ὑπὸ τούτων τῶν ἐτεροδόξων κατ'
αὐτῶν ἐρεχηλαῖαι καὶ ψευδαπειλάστοις οὐκοφαντίας
καὶ κατηγορίας¹²⁾. (Ὅσως ποιήσατε ὡς φίλοις¹³⁾
καὶ φιλάδελφοι, ἵνα ὑπάρχητε εὐλογημένοι κατὰ τῆς
ἀγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ ἰσοποιοῦ καὶ ἀδιαιρέτου καὶ
ἀσυγγύτου τριάδος, τοῦ ἐνὸς τῷ φύσει μόνου θεοῦ¹⁴⁾,
καὶ ἡ εὐλογία τοῦ Ἀβραάμ, Ἰσαάκ καὶ Ἰακώβ εἴη
ἐφ' ὑμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ὑμῶν, ἔχητε δὲ καὶ τὰς
εὐχὰς τῶν ἁγίων καὶ θεοφόρων πατέρων εἰς ἀβύσσον
καὶ πλουτισμὸν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν καὶ ἀξιο-
θαίγητε τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ὡς ζηλωταὶ τῆς
εὐσεβείας καὶ τῆς ἀληθείας ὑπέμνητοι ἐν¹⁵⁾ Χριστῷ
Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ¹⁶⁾ ἡμῶν, οὗ ἡ χάρις καὶ τὸ ἀπειρον
ἔλεος καὶ ἡ εὐχὴ καὶ ἡ εὐλογία τῆς ἡμῶν μετριό-
τητος εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει¹⁷⁾, ἀψκγ' μηνὶ δεκεμβρίῳ¹⁸⁾.

eodem sentire ac nostra Orientalis sacra (Christi
ecclesia nec ejusdem nobiscum animi esse ac opi-
nionis, quae aperta est calumnia atque vana ab-
surdaque accusatio, ad simpliciores, ut diximus,
decipiendos excoitata (laudatos enim sanctissimi
archiepiscopatus Peciensis episcopos necnon chri-
stianos Serbos in eo degentes orthodoxos con-
cordesque nobiscum agnoscimus eosque probe sci-
mus vere sentire ac credere quaecunque ecclesia
nostra Orientalis sentit et credit: quaecunque vero
adversus illos dicunt quidam, ut heterodoxos eos
accusantes, ea falsas esse calumnias accusationes-
que, quibus nihil veri sit): ideo ex communi
synodaliq[ue] sententia beatissimi et sanctissimi pa-
triarchae Hierosolymitani domini domini Chrysanthi
una cum sacratissimis et honoratissimis antistitibus,
dilectis nostris in sancto spiritu fratribus et com-
ministris, declaramus omnibus praesentem epistolam
lecturis sacratissimis et honoratissimis antistitibus,
dilectis nostris in sancto spiritu fratribus et com-
ministris, pretiosissimis clericis, religiosissimis sacer-
dotibus, primatibus strenuissimis, cunctoque populo
christiano, atque affirmamus, archiepiscopatus Pe-
ciensis ecclesiam, tum ejusdem archiepiscopum tum
episcopos ibidem degentes una cum christianis
Serbis eis subditis, jamdudum et a principio ejus-
dem nobiscum animi opinionisque esse, rectam
nostram ecclesiae Orientalis sententiam tenentes,
atque confessionem orthodoxae nostrae fidei in
omnibus sicut et nos profitentes ac credentes. Cum
igitur illos omnes probe noveritis orthodoxos esse
ac dogmata institutaque tenere ecclesiae nostrae
Orientalis, honore, amore, veneratione eos pro-
sequamini, ut decet et aequum est, non eas con-
tentiones, calumnias, accusationes, quae in illos ab
heterodoxis feruntur, attento fidoque animo con-
siderantes. Sic agite tanquam pietatis fratrumque
amantes, ut benedicti sitis a sancta consubstantiali
vivifica indivisa inconfusa trinitate, uno natura solo
Deo, et benedictio Abraham, Isaac et Jacob sit
super vos filiosque vestros, atque sanctorum dei-
ferorumque patrum vota habeatis ad res vestras
augendas ac ditandas, regnumque caelorum con-
sequamini, quippe qui pietatis studiosissimis fueritis
veritatisque propugnatores, in Christo Jesu domino
nostro, cujus gratia immensaque miseratio simul
ac votum et benedictio mediocritatis nostrae sit
cum omnibus vobis.

Constantinopoli MDCXXIII mense decembri.

¹⁾ ἡμῶν τυγχάνουσιν G.

²⁾ κατηγορία· ματαιολογία G.

³⁾ ἡμεῖς γὰρ τὴν ἐκκλησίαν τῆς ἐσχ. II. καὶ τὸν ταύτης
ἀρχιεπισκοπῶν καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ τελούντας ἀρχιερεῖς μετὰ
καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς χριστιανῶν Σέρβων ὁμῶς. ἡμῶν οὐκ
φρονούντας τε καὶ δοξάζοντας, ὡς ἀληθῆς G.

⁴⁾ καὶ om. G.

⁵⁾ ἀγαπ. καὶ περιποθέμενοι ἡμῶν ἀδελφῶν G.

⁶⁾ τῆς ἀγιωτάτης ἐσχ. G.

⁷⁾ ἐσχ. ταύτης G.

⁸⁾ οἱ om. A.

⁹⁾ ὑποκειμένων αὐτοῖς· ἐν αὐτοῖς G.

¹⁰⁾ ἐξ ἀρχῆς ὑπαρχόντων ὁμῶς. καὶ ὁμῶς. ἡμῶν καὶ ἔχοντες G.

¹¹⁾ φρονούντας τε καὶ δοξάζοντας καὶ εὐσεβούντας πάντα
τὰ στα. G.

¹²⁾ πιστεύοντες ταῖς κατὰ ταύτων ἐρ. σικ. καὶ κατηγο. τ.
ἐτεροδόξων G.

¹³⁾ G addit: καὶ φιλόχρηστοι.

¹⁴⁾ contractus apud G: εὐλογημένοι κατὰ πατέρας, τοῦ καὶ
ἀγίου πνεύματος.

¹⁵⁾ ἐν αὐτῷ Xp. G.

¹⁶⁾ καὶ θεῷ addit G.

¹⁷⁾ om. G.

SYNODUS CONSTANTINOPOLITANA

anno 1733.

Cum Antonius Nautes et uxor ejus Aemena monasterio S. Mariae Πλατιανής dictae, in insula Andro, praedium suum Στραμπούργιας usurpatum oblati quibusdam condicionibus dono dedissent, ut esset in posteram dominium Sancti Sepulcri, sicut et monasteriolum ipsum Platanæ, synodus Constantinopolitana, praesidente Hieremia patriarcha, donationem illam ratam habuit ac confirmavit actibus his verbis incipientibus: Τὰ κατὰ καὶ θεοφιλή

τῶν ἔργων καὶ πρὸς ψυχικὴν σωτηρίαν συμφέροντα. Adhuc inedita exstant in codice Constantinopolitano Sancti Sepulcri 622 (olim 605), fol. 147. Metropolitanarum subscriptiones hae sunt: (1) Κασοπέας; (locus vacuus, sed lege Νεόφυτος), — ὁ Ἡρακλείας; Καλλίνικος; — ὁ Νικομηθείας Παῖσιος; — ὁ Νικαία; Γεράσιμος; — ὁ Θεσσαλονίκης Ἰγνάτιος; — ὁ Βερόλιας; Μακάριος; — ὁ Φιλιππουπόλεως Θεόκλητος; — ὁ Ἀρχιδίου Καλλίνικος.

SYNODUS CONSTANTINOPOLITANA

in qua orthodoxorum cum catholicis societas prohibetur (anno 1724).

Catholicorum cum haereticis quamlibet in rebus divinis communicationem lege acerbissima prohiberi compertum est. Non minorem sane cautionem adhibuisse et diligentiam orthodoxorum orientalium duces ac magistros in arcendis a suis sequacibus viris catholicis ex multis deprehenditur monumentis, quorum unum hic in lucem proferimus. Id anno quidem 1724 editum fuisse tam certum est quam quod certissimum; quo vero mense, colligi facile non potest, cum metropolitanarum (dolenter dicimus)

quaevs subscriptio desit. Non enim ex archetypo aut ex publico codice eruit qui primus illud edidit Manuel Gedeon, sed e codice privato Photii Cyprii, p. 357-358, apud quem praecipui tantum aetorum loci exhibentur. Illud tamen negligendum esse non duximus, siquidem non parum conducit ad res utriusque ecclesiae illustrandas. Editio nostra, qualiscumque demum sit, tota pendet a Gedeonina illa quam videre est in altero volumine operis cui titulus: Κωνσταντῶν διατάξεις, p. 326-328.

Ἐπιστολὴ συνοδικῆ ἀποκριτικὴ πρὸς τὸν μητροπολίτην Ἀρτιῆς, ἔκδοσ τοῦ ἐκείνῃ Φραντζέζου, ἃν δὲν ἀφήσουσιν τὰς αἰρέσεις των. νὰ μὴ τοῦ δέχωνται εἰς ἐξομολόγησιν οἱ ὀρθόδοξοι ἱερεῖς; μήτε νὰ τοῦ ἀνταρτίδωσιν μετὰ θάνατον.

Rescriptum a synodo ad metropolitam Artae missum, quo Francos illic degentes, nisi haereseos suas missas faciant, ab orthodoxis sacerdotibus confitentes audiri ac post mortem sepeliri non posse declaratur.

+ Ἱεραμίας ἐπίσκοπος ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, νέας Ῥώμης, καὶ οἰκουμένης πατριάρχης.

+ Hieremias divina miseratione archiepiscopus Constantinopolis, novae Romae, et universalis patriarcha.

+ Κοινὴν ὑμῶν ἀνακρίβην ἐλάβομεν, εἰ ἢ προβάλωμεν περὶ τινος συνήθειας ἔκδοσ εἰσέφρασιν εἰς τὰ αὐτῶν; καὶ ἐρωτᾶτε ζητοῦντες περὶ ἡμῶν καὶ τῆς περὶ ἡμᾶς τῶν συναδέλφων ἀρχιερέων συνόδου τὸ ποιητέον. Τὸ περὶ συνήθεια; πρόβλημα εἶναι τοῦτον Φραντζέζου, Ἑλλαδῆ, ὀυτικοί, εὐρισκόμενοι αὐτῶν. ἄλλοι: νὰ ἐξομολογῶνται ἀπὸ ὀρθόδοξους ἱερεῖς; καὶ νὰ μεταλαμβάνωσι τῶν ἀχράντων μυστηρίων, ἔμμενοντες τοῖς ὀυτικοῖς αὐτῶν δόγμασι, καὶ ταῖς νὰ ἀφίωνται ἀποδύνησκοντες; καὶ τινες αὐτῶν νὰ θάπτωνται ἐνδὸν τοῦ νεοῦ, τὸ ὅποιον προέβη, ὡς λέγετε, σκάνδαλον πρὸς ὑμᾶς οὐ μικρὸν καὶ παραχρῆν οὐ τὴν τυχοῦσαν, καὶ διὰ τοῦτο ζητᾶτε τὴν περὶ τούτου ἀπόφασιν παρὰ τῆς καθ' ὑμᾶς μεγάλης τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας. Τούτου χάριν ἀποκρινόμενοι ὑμῖν διὰ τῆς παρούσης ἡμετέρας πατριαρχικῆς συνοδικῆς ἐπιστολῆς; λέγομεν ἐκεῖνο, ἔκδοσ εἶναι καὶ γνωστὸν τοῖς; πάσι καὶ εὐλογον, ἦρουν ἐάν θελήσουσιν οἱ τοῦτοιοι Φραντζέζοι ὀυτικοὶ νὰ παρατήσουσιν τὴν λατινικὴν δόξαν ἦτοι τὸ λατινικὸν φρόνημα καὶ νὰ ἀποδεχθοῦσιν τὴν πίστιν καὶ τὴν ἐρηλογίαν τῆς ἡμετέρας ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, τότε ἀνεμποδίστως καὶ ἐξομολογῶνται περὶ ὑμῶν τοῖς; ὀρθόδοξοῖς ἱερεῶσι καὶ μεταλαμβάνωσι τῶν ἀχράντων μυστηρίων καὶ ἀνταρτίδωσιν. Εἰ δὲ καὶ μόνουσιν εἰς τὴν θρησκείαν τους, πρέπει; νὰ ἴνα; ἀκοινώνητοι, εἰ; ἢ αὐτῆ; ἐξομολόγησι; καὶ τὸ αὐτὸ ποτήριον τοῦς; κοινωνοῦντας ἑμοφρονοῦντας εἶναι βούλωνται, οὐχὶ ἄλλοτρῶς; τὰ ἄλλοτρια καὶ γὰρ ἀκοινώνητὰ εἶσι, καὶ ὁ μὴ ἔν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστὶ, τὸ ἱερὸν λέγει; ἀσπγγίλιον, καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκοπιζέτι. Ἐπει; ὅσον πρὸ χρόνων πολλῶν τὸ ἀπορῆμα τῆς ὀυτικῆς

+ Communem vestram relationem, qua circa consuetudinem quandam, quae isthic invaluit, quaestionem proposuistis, cum a nobis tunc a fratrum nostrorum episcoporum synodo rogantes ac requirerentes quid faciendum sit, accepimus. Consuetudo vero, de qua quaestio adducitur, haec est: Qui vitam ibi agunt Franci, nempe occidentales christiani, contendunt confitentes se ab orthodoxis sacerdotibus audiri ac sacrosancta communione refici, non repudiat is quae tenent Latinorum dogmatibus, atque mortuos sepultura affici, immo intra ecclesiae septa humari, quae res vobis, ut scripsistis, non levem offensionem tumultumque haud mediocrem concitat; atque ideo rei solutionem a magna Christi ecclesia postulatis. Quapropter praesentibus patriarchicis synodalibusque litteris vobis respondemus, illud, quod cuique notum est ac probabile, asserentes, hujusmodi scilicet Francos occidentales, si Latinorum quidem opinionem seu id quod Latini sentiant abnuero, ecclesiae vero nostrae orientalis fidem ac confessionem amplecti voluerint, tum expedite ab orthodoxis vestris sacerdotibus confitentes audiri, sacra communione refici ac sepeliri posse. Sin autem in sua religione peratiterint, a societate vestra arcendi sunt; qui enim ejusdem confessionis ejusdemque calicis participes sunt, hos eadem, non aliena sentire oportet. Et enim alienati animi communia habere nequeunt, ut in sacro evangelio dicitur (Matt. 12, 30): *Qui non est mecum adversum me est, et qui non cogit mecum spergit.* Cum ergo multis abhinc annis occidentalis ecclesiae coetus a spirituali quatuor sanctorum pa-

ἐκκλησίας ἀποσχισθῆ ἐκ τῆς τῶν τοσούτων ἁγίων πατερικῶν κινεματικῆς κοινωνίας καὶ ἀποσχισθῆ καὶ προσέθῃς δόγματα τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν ὀρθοδόξων ἀλλότρια, διὰ τοῦτο ἀκοινωνήτοι ὑπέρχουσι ἡμῖν τοῖς ὀρθοδόξοις: τὰ γὰρ ἡνωμένα καὶ κοινωνουμένα ἀλλήλοις δὲν εἶναι διεγρημένα καὶ ἐπαρρονα, καὶ τὰ διεγρημένα δὲν εἶναι ἡνωμένα καὶ ὁμοφρονούντα. Καὶ ἃ; ματαιολογῶσι οἱ δυσκοῖ ἐπαρρονας ἀποσχισθέντας τῆς καθολικῆς τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησίας ὅσα θέλουσι.

Ταῦτα περὶ τοῦ προβλήματος ὡμῶν καὶ ἀρωγμάτων: ἢ δὲ τοῦ θεοῦ χάρις καὶ ἡ εὐχὴ καὶ ἡ εὐλογία τῆς ἡμῶν μετριότητος εἴη μετὰ πάντων ὡμῶν.

αψκδ'.

triarcharum communionem discesserit ac discederit persuasionesque a catholica orthodoxorum ecclesia alienas induxerit, idecirco communia nobiscum orthodoxis non habent. Qui enim cum altero junctus est ac communicatur, ab eo sejunctus non est nec alia sentit; qui vero sejunctus est, is profecto junctus non est nec idem sentit. Quoad heterodoxos occidentales, qui a catholica orthodoxorum ecclesia discesserunt, quaecumque sibi libuerint blaterent.

Atque haec quidem de quaestione vestra ac postulatione; Dei autem gratia votumque ac benedictio medicocritatis nostrae sit cum omnibus vobis.

MDCXXIV.

SYNODUS DIOECESANA FOGARASIENSIS

universae Ecclesiae Rumenorum unitae (graeco-catholicae) in Transilvania
atque Hungaria (1725 februario 26).

Rumeni Transilvaniem et Hungariam incolentes, omnes ad unum, schisma graecum intra annos 1697 et 1701 abjuraverunt, atque ad normam concilii Florentini sese Ecclesiae Romanae conjunxerunt. Ast, heterodoxi hanc unionem vehementer impugnare coeperunt, imprimis sectae protestantes, in illis regionibus pullulantes, qui Ecclesiam rumenam sibi jam subjecerant, et insuper jure meritoque metuebant, ne populus rumenus, antea toleratus et oppressus, per unionem aequis cum ipsis potiretur juribus politicis et oeconomicis. Efficacius tamen adversabantur unioni praesules schismatici in Hungaria et Valachia, qui regiones sacerdotibus et monachis schismaticis inundabant. Ita tempore vacationis sedis episcopalis rumenae unitae, ab anno 1713 ad annum 1721, fere quadringenti sacerdotes ab episcopis schismaticis pro Transilvania ordinati fuere¹⁾. Libri quoque doctrinas falsas continentes inter unitos disseminabantur. Quorum numero erat opus, cui titulus: Sapte taine, i. e. Septem sacramenta, editum Jassiis anno 1644, denuo typis excusum Rimnicii in Valachia anno ignoto.

Magis vero, si fieri potuit, infesta erat unioni crassa cleri ignorantia. Clerus etenim rumenus, non secus ac integer populus, in misero definebatur mancipiorum statu, ac proinde studiis minime incumbere poterat. Hinc in sacerdotem ordinabatur qui vix liturgiam decantare sciebat²⁾. Exinde mores quoque laxiores evaserunt. Clerici inveniebantur, qui, vestitu nihil a laicis differentes, cauponas frequentarent, blasphemias proferrent, populum die dominica et festiva absque missa relinquerent, sacrum viaticum in cubiculis asservarent, aegrotantibus communionem sine praevio sacramento poenitentiae administrarent, absolutionem illicite denegarent, imo nec ipsi tempore paschali confiterentur. Quasnam igitur pietas in populo? Missam de praeepto audiendam negligebat, annuam confessionem despiciebat, jejunia non observabat.

Aliquando ipsa canonum graecorum et legum collectio, rumenice Tirgovestini in Valachia anno 1652 sub titulo slavonico „Pravila“, i. e. „Jus“, edita, ansam praebat abusu. Ita capita 214 et sequentia³⁾ facillimam plane reddebant solutionem

vinculi matrimonialis propter levisimas causas. Cui praxi etiam favebat corruptela archiepiscoporum et usus protestantium⁴⁾.

Diuurna dominatio calviniana super Ecclesiam rumenam aliud quoque perniciosum reliquit vestigium. Ut enim sacra communio sensim aboleretur, princeps haereticus Transilvaniae, G. Rakotzi, decreto diei 10 octobris 1643⁵⁾ injunxit Rumenis distributionem panis vino mixti et mere benedicti, non consecrati, et „pascha“ vocitati. Ita episcopus graeco-catholicus Magni-Varadini, Moyses Dragoșiu, ad s. Congregationem de Propaganda Fide, die 12 martii 1777⁶⁾. Populus rudis hunc usum non secus ac eucharistiam venerabatur, teste Petro Maior (+ 1821), in sua „Historia Ecclesiae Rumenorum“⁷⁾. Imo, nescitur qua impostura, superstitiosa invasit consuetudo, loco „paschatis“ gemmas arborum manducandi, forsitan si cui illa „pascha“ a sacerdote denegabatur.

Istos et similes abusus invenit in sua ampla dioecesi r̄m Joannes Giurgiu Pataki, praekonizatus in episcopum rumenum unitum, simul ac nova sedes Fogarasiensis, die 18 maji 1721⁸⁾. Doctus pastor, laurea theologiae insignitus in Collegio Germanico et Hungarico Romae⁹⁾, mox decrevit gregem suum reformare. Itaque synodum dioecesanam ad diem 26 februarii 1725 convocavit, probabiliter in domo episcopali Sămbăta de jos¹⁰⁾ (comitatus Fogarasiensis) celebrandam, ubi tunc etiam residentia erat. Acta hujus synodi a supra laudato Petro Maior, in eadem Historia, p. 378—84, fideliter descripta sunt juxta originales litteras, ab ipso episcopo manu propria signatas, atque ad

¹⁾ cfr. de his relationes illius temporis apud Nilles op. c. pp. 146, 151 et 464-5.

²⁾ Hoc decreto praedictus princeps instituit episcopum Rumenorum Simeonem Simeonoviciā, commendatum ab „episcopo orthodoxo hungaro“, id est a superintendente calviniano, Goleji, eique plura injunxit mandata mere protestantia. (Cfr. egregium et pro historia ecclesiae rumenae Transilvaniae fundamentale opus: Vechile Episcopii românesci a Vadului, Gogașului, Sîlvașului și Bîlgradului, a Dr. A. Bunea. Blaj 1902, p. 96.)

³⁾ Apud Dr. J. Ardeleanu, Istoria diocesei române greco-catholice a Oradei Mari, pars I, Gherla 1888, pp. 73 et 163. Relationem praedicti episcopi edidit etiam Tim. Ūpariu, Acte și fragmente latine românești pentru Istoria bisericii române mai ales unite, Blaj 1885, p. 10.

⁴⁾ P. Maior, Istoria bisericii Românilor, Buda 1818, pp. 385 et 77-8; cfr. Nilles op. c. p. 471, nota 1.

⁵⁾ Bulla exstat apud Nilles op. c. pp. 439-42.

⁶⁾ Nilles op. c. p. 405.

⁷⁾ Hoc magis innotecet considerata nota 2, col. 263.

¹⁾ Litterae episcopi uniti Joannis Pataki, anno circiter 1721, apud N. Nilles S. J., *Symbolum ad illustrandam historiam ecclesiae orientalis in terra (Bucovinae s. Moldaviae, Oeniponte 1888, p. 464.*

²⁾ De his cfr. relationes missionis S. J. in Transilvania, anno 1697, apud Nilles op. c. pp. 145-6 et 151-2.

³⁾ In editione I. M. Dujoreanu, Bucarestini 1885, pp. 221 et.

archipresbyterum quemdam directas. Ab hac editione principi acta denuo typis mandata sunt a J. M. Moldovanu, Acta sinodali ale basericii romane de Alb' a Iulia si Fogarasiu, 2 vol., Blaiu 1869 et 1872, vol. II, pp. 108-14; hinc denique transiit in Nilles, op. c., cum versione latina ab isto auctore facta, pp. 465-75.

Sequens impressio desumpta est ex praedicta

editione principi, cujus typi cyrillici litteris latinis reproducantur, omissis spiritibus et accentibus tonicis, rationali reddita interpunctione et sejunctione verborum, integratis abbreviationibus, correctis mendis manifestis et inconsequentibus, necnon addita, in parenthesi, interpretatione moderna locutionum obsoletarum. Translatio latina facta est duce Nilles.

(Pag. 378.) Dela Hristos bună sănătate îți trimitem și dela noi blagoslovenie îți trimitem Frății tale. Cinatite Protopoape Miclăuș dela Völfa.

Intr'aceste zile mai denainte, străngându-se căți-va Cinstiți Frați, Protopopi glurați, împreună, și cu alți preoți înțelepți făcând Săbor, socotiră și isprăviră niște puncturi pentru multe socotele ale Săborului mare, care iată și Frății tale le trimitem în scrisoare. Pentru aceea, cum vei primi Frăția ta aceluși scrisoare, de una (indată) să străngi Săbor deplin, și poruncile aceste foarte pe amăruntul să le arăți și să le dai a înțelege tuturor preoților, iară popii în toate satele la toți oamenii, ca de acum înainte să se ție și să se plinescă aceste toate supt acele gloabe și pedepse, oare care să vor afla scrise înlăuntru.

Fără (afară) de aceste porunci ale Săborului să albi grije Frăția ta, cum Dăj-dile Vlădicești până la Sveti Gheorghie să se străngă împreună cu talerul logofătului, și atunci înlăuntru să se aducă. Venitul Frății tale, pe cum au fost obiceiul în zilele altor Vlădici răpăsați, poți-le cere Frăția ta.

Apoi vei ave grije Frăția ta, de vei pune în catastiv toți popii, cari s'au hirotonit printr'alte țări și până acum n'au venit la noi să-și ia blagoslovenie, nice dela noi n'au păucenii (certificate). De acești căți sânt în Eparhia Frății tale să-i-putem ști.

SOCOTELELE SĂBORULUI MARE.

Anul 1725, luna lui Fevruarie, zile 26.

1. Pentru rândul Diacilor celor înpăratești, cari (pag. 379) se vor socote să vâlătuiască¹⁾ (certese) pentru treba nevoilor Cliroului, săjdere

¹⁾ Hungarice: vallatui, investigare.

Salutem a Christo adprecamur et a vobis benedictionem impertimur Tuae Fraternitati Reverende Archipresbyter Nicolae ex Voila¹⁾.

Elapsis his diebus nonnulli Reverendi fratres Archipresbyteri jurati cum aliis prudentibus sacerdotibus congregati et Synodum agentes, perpenderunt et elaboraverunt quaedam puncta pro multis decretis magnae Synodi, quae hic scripto tenus et Tuae Fraternitati mittimus. Idcirco Fraternitas Tua, statim post perceptionem hujus scripti, congreget oportet Synodum plenariam, et huc statuto minutissime nota facias omnibus sacerdotibus, sacerdotes vero omnibus fidelibus in omnibus pagis illa publicent, ita ut amodo in posterum haec omnia adimpleantur et observentur sub auctoritate et poenis²⁾, quae in hoc scripto continentur.

Præterea Fraternitas Tua curam gerat oportet, quatenus competentiae episcopales³⁾ simul cum thalero logothetae⁴⁾ usque ad festum s. Georgii⁵⁾ coadunentur et deinde huc afferantur. Tuae Fraternitatis proventus sub alijs episcopis defunctis consuetos solus exigere potes.

Dein Fraternitas Tua curabit catalogo inscribi omnes sacerdotes in tua eparchia degentes, qui ordinati sunt in alijs provinciis, et qui ad usque non semet praesentarunt coram nobis benedictionis accipiendae causa, nec habent a nobis testimonia. Quotquot hujusmodi in eparchia Fraternitatis Tuae inveniuntur, tot cognoscere volumus.

DECRETA SYNODI MAGNAE.

Anno 1725, mense februario, die 16.

1. Quod attinet officiales imperiales, qui exmittentur ut de necessitatibus cleri⁶⁾ investigent, necnon procuratorem ejusque mercedem, cum Syno-

¹⁾ Voila est archipresbyteratus graeco-catholicus in comitatu Fogarasiensi.

²⁾ Episcopo jus competebat, delinquentes ad multas condemnare, sed ea lege, ut medietas ipsi cederet, altera vero in necessitates ecclesiarum converteretur. Diploma, nuncupatum secundum, Leopoldi I, datum die 19 martii 1701, art. VII et IX, apud Nilles op. c. p. 297. Hujus diplomatis genuinitas antiquus in dubium vocata fuit; quod tamen hodierna die amplius non licet, quum protocollatio ejusdem in Cancellaria imperiali Viennensi, necnon duo transcripta authentica inventa sint. Nilles op. c. p. 301.

³⁾ Vectigal pro subsistentia episcopi erat unius scroeni anni, a quocumque presbytero subjecto solvendi. Diploma praedictum, art. VII.

⁴⁾ Intelligendus videtur secretarius cleri, non, ut vult Nilles op. c. p. 466, procurator, cujus stipendium modum constitutum erat.

⁵⁾ Die 26 aprilis.

⁶⁾ Investigandum erat procul dubio circa intolerabilem tyrannidem, qua gubernium transilvanum et domini agrorum (nobles) clerum unitum opprimebant; cfr. quorelas episcopi Joannis Innocentii Klein (successoris Joannis Patalki) apud imperatorem Carolum VI, anno 1722, apud Nilles op. c. pp. 513-7.

pentru procuratorul¹⁾, împreună și plata lui²⁾, având Săborul mare în multe locuri nevoe, supărări și pedepse mari, pentru care măcar că se jeluise la deregătorii cei de afară, mai de multe ori să acela răspuns, să caute cei pedepsiți cu lege pe aceia, care le fac nevoe, pentru aceia am socotit să numim pe sama Săborului mare un procurator, carele să poarte de grije tuturor căți or ave nevoe; și de tocmela lui s'au rugat Săborul Măril sale Domnului să-l numiască, și pe ce se va pute tocmi Măria sa cu dinsul, după aceia se va face veste pe la toți Protopopi.

2. Pentru popi, care s'au proștit într'alte țări streine în alenul³⁾ (încontra) poruncii Pravilei, pe cum spune la canoanele sfinților Apostoli, listu (pagina) 436. Într'această chip: Nu ce cade a hirotoni peste hotar; iară de va face fără de știrea Episcopului, a cui este Eparhia, acela să fie nehirotonit cu cela ci-au hirotonit. Și iară tâlcuște așa: Nu-i volnic vreunul de Episcopi să hirotoniască pre cine-va afară de hotărâle Eparhii lui, iară cine va face aciasta fără de știrea Episcopului, a căruia este Eparhia, să i-se ia darul și lui și aceluia, ce l-au hirotonit pre el. Dece pentru uni ca aceste, dacă nice pe urmă n'au venit să-și ia blagoslovenie dela arhierul său și al nostru, ci s'au lăpădat de Săbor, având vreme destulă să-și ia blagoslovenia, pentru aceia Săborul mare încă se lăpădat de dinși: să facă de aici încolo ce vor ști, că Săborul de grije mai mult nu le va purta nice la o nevoe.

3. Pentru nește călugări, cari se află pe la unele Mănăstiri, de nice se ști sânt proști adevărați și au alobozenie a sluji sfințele taine beserecești au ba, și blagoslovenie, de unde (pag. 380) se cuvine, luat-au n'au luat, și totuși înblă celuindu⁴⁾ (amăgind) oamenii de-și lasă mulți pe popi de sat cel adevărați și mergu la nește călugări ca, aceia, să le slujască liturghie și alte slujbe beserecești, de aciastă tocmială încă fu socotela Săborului, așa cum uni călugări fără de ispravă ca aceia să jasă din țară și să n'albă a vedé pe la mănăstiri nice cum: iară mirénul, carele-și va cuteza duce jârta la vre-un călugăr amăgitoriu, ca acele, lăsându-și preotul de sat cel vrednic, omului aceluia nice la o trebă a lui să nu-l slujască popa mai mult.

¹⁾ Rectius, rumenice et latine: Procurator.

²⁾ In archetypo, rumeno, apud Maior l. c., necnon apud Nilles et Moldovan, numerus 1, i. e. articulus primus, nonnisi hic ponitur. Sed quoniam paulo ante verbum „intâiă”, „primo”, occurrit, mendose numerus 1 ab illo verbo seunctus videtur. Ratio quæque id suadet. Nam quæ titulum sequuntur, nequeunt esse index omnium decretorum; e contrario, tota phrasia, usque ad numerum 2, unum efficit contextum, quia procurator, a Synodo propositus, procul dubio munere suo præcipue coram officialibus ab imperatore specialiter deputatis fungi debebat. Titulus iteratus in archetypo etiam menda videtur, et verbum: „primo”, superfluum evadit, posito numero 1. Correctius igitur legendam erit, ut supra positum est. In archetypo textus est sequens: „Anul 1795, luna lui Fevruarie, zile 26. Socotela Săborului mare, intâiă pentru rându Dăncilor ... și plata lui.

1. Având Săborul mare ... Latine: „Anno 1795, mense Februario, die 26. Magnæ Synodi decreta primo, pro officialibus ... e jusque mercede.

1. Cum Synodus magna ...

²⁾ Ab hungarico: alien, contra.

³⁾ Ab hungarico: castui, fallere.

4) Intelligendum videtur de clericis singillatim.

1) Quærelæ episcopi Klein, quarum mentio facta est nota 6, col. 256, testantur, sacerdotes unitos immunitate ab imperatore decreta nullo modo gavisos esse, nam officiales et nobiles eos comprehendebant et puniebant.

2) Intellige: imperiales, in oppositum officialium transilvanorum.

3) Scilicet episcopum.

4) Quæ desumpta sunt verbotenus ex Pravila, ed. c. p. 314, ubi canon 25 Apostolorum cum sua glossa. Idem sensus est capituli 18 Pravilæ, ed. c. p. 146, quod citat Nilles, p. 487, nota 1, cum textu græco.

5) Id est: ab Ecclesia unita. Tempore hujus synodi jam plures ab unione defecerant archiepiscopatibus, imprimis in comitatu Brassoviensi et Fogarasiensi. Hic enim incolæ et ecclesiæ plurima ex limitropis Valachia trahabant emolumenta, quæ ne perderent, ad schisma mox redierunt. Eorum exemplum secutæ sunt aliæ quoque parocciæ, instigantibus præcipue metropolitæ serbo et valacho eorumque emissariis, qui inter unitos morabantur absque benedictione episcopi uniti. (Fr. de his egregiam dissertationem Dr. A. Bunca, Episcopi Petru Paul Aron și Dionisie Novacovici, Blag 1908, p. 40 ss.

6) Mitior videtur hic tractandi modus cum clericis intrinsecis et rebellibus. At cum ipsi quoque, utpote Rumeni, a nobilibus opprimerentur, neque libertatem nisi per unionem consequi possent, decretum Synodi circumstantiis optime congruebat.

4. Iară pentru nește cărțibăi, carele să eșit acuma de curând din țara rumânească din Râmnic, și se chiamă învățătură beserecească de cele 7 taine, încă socoti Săborul, că oare-unde se vor găsi în țara Ardealului, fie la mireni, fie la popă, dela toți să se ia, și să nu fie alobod a tiné nimărui, că să învățătură multe ca acele, carele sânt în alenul (încontra) legi Crăstinești, și a sântelor Săboare; pe cum se vede numai de acolo, unde nice, că se sfințește agnețul cu aceste cuvinte: Adică fă pâniia aiaasta cinstit trupul Hristosului tău iproci (și celelalte); măcar că toată sfînta scriptură, Clucul, liturgia și alte cărți ale legii pravoslavnice grecești așa ne arată și ne spune, că nu cu acele, ci cu aceste cuvinte se sfințește: Luați, mâncați, aceasta este trupul mieu al legii iproci; și potirul iară: Beți dintr'acesta toți iproci. Drept aceia se opresc acele cărțile, că să tocmele înprova învătăturilor acestor adevărate¹⁾.

5. Și pentru popi care merg la cărămă și suduesc (înjură) sau blastămă să grăesc cuvinte de hulă (ocară), pe cum nu se cade popilor, încă socoti²⁾, ca să se dea poruncă întru toate eparhiile și să oprescă toți Protopopi pe preoți săi, cum de acuma înainte să nu cutează a face nice unile de acele, iară care cine va gre- (pag. 381) și întru unile ca aceste să-l albă a-l globi Protopopul cum va socoti sufletece după greutate păcatului. Iară de se va oblici (afia), că nu l-au globit, ci l-au ertat fără de oară³⁾ (pricină), atunci el protopopul singur să fie globit cu gloaba Săborului mare 66 de florinți. Și să umble popi ales în sfînta Besereca cu tichia (potcap), iară nu ca căciula sau cu cumănac; halnele încă să fie lungi popești, adecate port să albă ca acela, cu carele să se cunoască de alți oameni mireni și să se deschiliniască⁴⁾ (deosebescă).

6. Așa socoti⁵⁾ și de sfînta slujbă, adecă de liturgie, cum să fie datori preoții în toate Duminecile și sărbători mari a face liturgie pe la toate beserecele; unde sânt popi mai mulți⁶⁾, pe rându, unul într'o duminică, altul într'alta. Iară mireni încă să marga tot de una la sfînta liturgie, în toate Dumineci și sărbători mari. Și care nu vor merge să fie pedepșiți întâiu cu trei lopăți, adoară

¹⁾ Verbum „iproci” „et caetera”, quum hic, ubi in archetypo invenitur, nullum sensum habeat, post verba autem „al legii” „legis” desideretur, mendose hinc avulsam atque posterius rejectam videtur.

²⁾ Adde: Săborul, Synodus.

³⁾ Ab hungarico: ok, causa.

⁴⁾ Ab hungarico: kílón, diversus.

⁵⁾ Adde: Săborul, Synodus.

⁶⁾ Adde: Să slujescă, celebrent.

4. Circa quosdam liberos nuper Rimnicii in Valachia editos, quorum titulus: *Doctrina ecclesiastica super septem sacramenta*¹⁾, Synodus etiam censuit eos, ubicumque in Transilvania inventi fuerint, sive apud laicos, sive apud sacerdotes, auferendos esse nec permittendum, ut ab aliquo detineantur; continent etenim multas doctrinas adversantes legi christianae et sacris conciliis, uti inde liquet, ubi dicitur, hostiam consecrari his verbis: *Fac istum panem venerabile corpus Christi tui* etc., quamvis universa sacra Scriptura, Clavis²⁾, Liturgia et alii libri fidei orthodoxae graecae ostendant et dicant, quod non illis verbis, sed istis consecratur³⁾: *Accipite, manducate, hoc est corpus meum, legis* etc.; et calix iterum: *Bibite ex eo omnes* etc. Propterea illi libereculi prohibentur, quia continent dispositiones contrarias doctrinis veris⁴⁾.

5. Et intuitu sacerdotum, qui visitant popinas, et conviciantur, aut blasphemant, vel verba maledictionis proferunt, prout sacerdotes dedecet, etiam statuit, ut promulgetur in omnibus eparchiis mandatum, tenore cuius archipresbyteri amodo sacerdotibus suis prohibeant, ne in posterum tale quid patrare audeant; si tamen acciderit, quod horum reus existat aliquis, archipresbyter illum muletet, secundum quod in conscientia gravitatem peccati dijudicaverit⁵⁾. Si vero constiterit, quod huiusmodi reo condonans nullam injungeret poenam, ipse archipresbyter puniendus est amenda a magna Synodo praescripta, nempe 66 florenorum. Et sacerdotes, praecipue in ecclesia, gestent oportet pileum, non vero cucullam aut galerum; vestes quoque linguae sacerdotales sint, id est talia, quibus discriminentur a laicis.

6. Sic decrevit et intuitu sacrae liturgiae, quod sacerdotes obligati sint omnibus diebus dominicis et festis peragere s. liturgiam; et quidem secundum ordinem, ubi plures sunt sacerdotes, unus in una die dominica, et alter in altera. Et laici praesentes sint oportet omnibus diebus dominicis et festis occasione celebrationis s. liturgiae. Quodsi neglexerint, muletandi sunt primo tribus,

¹⁾ Recole dicta in prooemio.

²⁾ Est liber slavonice „Cluciu” nominatus, rumenice vero „cheia inteligentului”, „clavis intelligentiae”, impressus Bistritini anno 1678. Continet 18 sermones, ex quibus secundus Epiphaniae huc spectat, prout dicitur in „Flocculo veritatis”, edito Romae 1693, pp. 5 et 22. Ibidem recte notatur, quod et in Pravila, cap. 56 (ed. c. p. 160), celebris sententia divi Chrysostomi citatur, secundum quam transubstantiatio fit verbis Christi.

³⁾ Scilicet panis.

⁴⁾ Sententia libro „Septe taine” exposita communis fere evasit tunc temporis inter Graecos. Synodus igitur, illum impugnans, non levem in eorum theologiae latinae prodit auctoritatem. Et hic animadvertendum est, virtute diplomatis secundi Leopoldiani, episcopo unito adjectum fuisse theologum latini ritus, velut „canoniarum generalem auditorem”, ab archiepiscopo Strigoniensi nominandum. Tempore Synodi ille theologus erat P. Georgius Regai S. J. Nilles op. c. p. 306, nota 6.

⁵⁾ Pravila, ed. c. p. 173, majorem poenam dicit: „Iară preotul, care va blăstăma și va huli pre Dumnezeu săi pe sfinți, acela să fie lipsit de preoția lui un an, și să ia și alți canon, post și metanii, și altele asemene, cum va socoti Archiepiscopul; iară de va blăstăma și va huli și a doi oară, și vor mărturisii mărturisii credințioase, atunci fără de nici o ertăctune i-se ia darul.” „Presbyter, qui blasphemabit et Deo atque sanctis maledicet, sacerdotio privetur uno anno, eique insuper alia poenitentia imponatur, uti jejunium et orationes et alia similia, ad beneplacitum sui episcopi; si vero secunda vice blasphemabit et maledicet, tunc ab eo venia suspendatur.” Quaedam convicia cfr. capita 106 et m. ejusdem Pravilae. Frequentationem consporum prohibent capitul 91 et canon Apostolorum 54, ed. c. pp. 170 et 315.

(a doua oară) cu 6. Peste aceste toate, pe la sfintele Paști tot omul mai mare de 7 ani să se ispoveduiască și să se cuminece; iară carele nu va face porunca aciastă, dacă i-se va tâmpla unnia ca acelaia moarte, preotul nice să-l providească (prohodască), nice să-l îngroape în țintirim. Pentru aceste toate veni în pravilă cum nice, listu (pagina 629, cap. 77.¹) Că se cade să se păzască sfânta Besereca și de preoți și de mireni.

7. Preoții sfânta Cuminecătură supt globă de 12 florinți să nu o cutesc țină în casa lor, ci cu bună socoteală în răcluțe frumoase curate, pușe iară în săculețuri de giolgiu, sau de pânză curată, în beserecă să o ție, și de acolo să o ia când vor merge la bolnavi, și iară să o ducă în loc, înapoi de unde o-au luat cu cinele să o pușe. Iară unde se vor găsi preoți ca aceia, carele nu va asculta de porunca aciastă, de una să-l globească protopopul cumu-l scria mai sus, și cu banii aceia să facă în besere (pag. 382) rocă loc iscusit și vrednic, ca acela, unde să se ție sfânta Cuminecătură în toată vremea.

8. Bolnavii sau betegii cei de moarte nice cum popii să nu-l cuminece fără de ispovedanie înainte, carii vor pute grăi; iară cărora li-se va lega graiul, pentru aceia să învețe protopopii pe preoți, cum să facă cu unii ca aceia, și cum să deslege au să nu-l deslege.

9. Care om nu se va ispovedui până la paști, adevă în Săptămâna mare, și nu se va pricestui, acelaia nice cum să nu i-se diia pașca.

10. Afându-se unii ca aceia, carii în loc de paști iau de mână mugur sau alte erbi, și se lapădă de obiceiul și de porunca besericii, de aceia se lapădă și besereca, oare până cându nu se vor pocăi și nu se vor întoarce cu umilință și cu ascultare cătră beserecă.

11. Preoții încă să fie datori pe la săptămâna mare a se ispovedui în tot anul; iară cartele se va găsi după paști neispoveduit, întâiu să fie globit cu 12 florinți, adooara (a doua oară) cu 24, a tris oară să i-se ia darul. Protopopii pentru una ca acelaia întâiu cu 24 de florinți să se globească, apoi cu 66, a treia oară să fie lipsiți de dregătorie.

12. Posturile trespatur, ce sânt într'un an, după obiceiul sfintei besericii noastre să se ție cu socoteală bună, aa și până acum, de toți oamenii; iară de se va tâmpla, să fie cine-va foarte lipsit, unul ca acela să-și aște duhovnicul numai în vreme de lipsă mare.

¹) Mendose ponitur in archetypo caput 807. En ejus tenorem (ed. c. p. 388): „Carole fără de nevoc se va lipsi de beserică trei săptămâni, acela să fie nepriocuit. Tăc: Carole fără de grea nevoc sau o nelisnire ôre cum se va lipsi de beserică trei săptămâni, de va fi cleric, să i-se ia darul, iară mirénul să se așurisască”. „Qui sine necessitate per tres hebdomadas in ecclesia deerit, illi denegetur communicatio. (Hocsa: Quicumque absque gravi necessitate vel difficultate quovis modo per tres hebdomadas in ecclesia deerit, si est clericus, suspendatur, si laicus, excommunicetur”. De actate requisita pro confessione sic sonat caput 291 Pravitae (ed. c. p. 382): „Sfântul Ioan Chitral poruncoste, că copii partea bărbătească după 14 ani să se ispovedească... iară partea muertescă după 12”. „Sanctus Joannes episcopus Cytri jubet infantes masculos post 14 annos confiteri... feminas vero post 12 annos”. Locis hic adductis non reperitur, si bene legitur, in Responsis Joannis Cytri (Patr. Gr. CXIX, 960-966), apud quem actas tantum definitur ad sponsalia contrahenda requisita. Sed haec per errorem forte dicta sunt ex opinione quadam in Orientalium vulgus satis evagata, qua obligatio peccata confitendi existere non videtur ante initum matrimonium. Synodus igitur decernens, missam singulis dominicis et festis diebus celebrandam eoque assistendum esse, necnon quovis a septimo anno expleto ad confessionem et communionem teneri, iterum salutarem effectum theologiae latinae praeferit.

secundo sex palli²). Praeterea generatim in festa paschali quiesque, qui jam septimum annum complevit, peragat oportet et poenitentiam et communionem; si quis autem hoc omiserit, et contigerit ei mori, sacerdos talem non comitetur ad sepulturam, nec in coemeterio eum inhumet. De his omnibus vide Pravitam, pagina 629, caput 77. Decet enim sacerdotes et laicos frequentatio ecclesiae.

7. Sacerdotes sacram synaxim sub amenda 12 florenorum non audeant in propriis aedibus aservare, sed magna solertia in capsula pura reverenter collocatam, in sacculis linteis obvolutam in ecclesia aservent, et inde illam deferant ad aegrotos, et revertentes iterum debita reverentia ibidem collocent. Sacerdotes hoc mandatum transgredientes per archipresbyterum amenda superius indicata puniantur, qui ex illa pecunia curabit perfici locum dignum in ecclesia, quo dein aservabitur sacra synaxis omni tempore.

8. Sacerdotes tales moribundos, qui adhuc loqui possunt, nullo modo vistico provideant, omissa sacramento poenitentiae; cum talibus autem, qui jam loqui non possunt, sacerdotes ab archipresbyteris instruendi sunt, quomodo sit agendum: an absolventi sint nec ne.

9. Si quis usque ad festum paschale s. confessionem et communionem non peregerit, tali deneganda est Pascha³.

10. Cum inveniantur nonnulli, qui pro Pascha manducare soleant gemmas arboris, vel alias herbas, et consuetudinem mandatumque ecclesiae non observent, illos ecclesia quoque ignorat, quousque non respiciant et non convertantur ad ecclesiam.

11. Sacerdotes quoque se usque ad magnam hebdomadam omni anno obligatos esse sciant s. confessionem peragere; quodsi aliquis eorum post festum paschale impaenitens reperitur, primo mulctetur amenda 12 florenorum, secundo 24, tertio sacerdotio privetur. Archipresbyteri eadem ex causa primo mulctentur amenda 24 florenorum, secundo 66, tertio officio priventur.

12. Quatuor jejunia annua solita, secundum consuetudinem ecclesiae nostrae, omni pietate observentur ab omnibus, prout hucusque servata fuere; si vero contigerit, quod quis coactus sit (illa frangere), is adeat suum, confessorium, qui talem solummodo in casu magnae necessitatis absolvet.

²) Nilles op. c. p. 471 verba: trei lopăți, latine reddit: tribus palae plagis. Verum potius intelligenda videtur hic quaedam mulcta, verbi gratia, tribus pallis framenti. Diploma enim saepius citatum episcopo jus quidem confert mulctandi, at non corporaliter castigandi.

³) Circa hoc „Pascha” recole dicta in prooemio.

13. Pentru lucrul despărțirii cauză de veni în pravilă, cum spune sfântul Săbor dela Cartaghen, glava (cap.) 100, unde așa grăiește: Cine se vor despărți de împreunare, de nu se vor împăca, ei să (pag. 383) fie așa; iară de nu, să se îndemne către pocănie. Tăle: Plăcu Săborului acostuia, după a Evanghelii și Apostolului învățătură, să nu-și despărță neștine mueria și să o scoată pentru fie-ce; iară de se va tâmpla, din bărbat sau din muere să se deslege împreunare, și nu vor vre să se împacă, și să se împreune iară, să fie așa lăsați și nedespărțiți, și să nu se mai atingă de altă nunta, după cuvântul Domnului, că cine, zice, va lua lăsați, acela precurvește; iară de se va împreuna bărbatul alții femeii, sau muere altul bărbat, atunci către pocănie să se aducă, și să li-se dé canon, ca și precurvarilor. Caută de acia la canonul 84 a șasului Săbor dela trulla, și la canonul marelui Vasilie 9, 31, 35, 48 și la 76.¹⁾ Pentru acia toate despărțiriile la oprește și al nostru Săbor supt gloaba pierării derogătorii, oare-cine va cuteza face lucru ca acela.

14. Afându-se alocuri unii duhovnici ca acia, carii, dacă merg oamenii la dâncii să se ispoveduiască, nu-i deslegă, până nu-și vor plini canonul, și le caută a se duce așa nedeslegați, și până-și pot plini canonul, iară cad într'alte păcate, căce că unile canoane nu se pot plini în multă vreme; deci unii nu vor mai fi deslegați, că tot mai pot căde într'alte păcate, până și-or umple canonul. Pentru acia, ca nu cumva să piară vre-un suflet nedeslegat, trebuie să deslege și să pricestuiască duhovnicii pe toți, carii cum se vor ispovedui, și să-i învețe după acia, cum vor pute mai curând să-și pliniască canonul; căce că pocăința nu stă numai întru plinire canonului, ci mai vărtos în durerea de păcate și inima eia înfrântă a păcătoșului, pecum zice însu-și Domnul, că în ce clas se va întoarce cu toată inima sa omul păcătoș către sfinția sa, într'acela clas îl va erta; pentru acia așa trebuie să facă și duhovnicii.

Aceste toate am socotit și am tocmit cu voia noastră, ce deplin ca să fie pe loc, și stăitoare pentru mai mare tărie și credință, puind iscălitura și pecetia noastră. Scriu-i în Sămbăta de jos, Mța (luna), Anul și zilele, cumu-i scris mai sus²⁾.

Încă s'au mai socotit și alte lucruri, carele acuma nu le-am putut da afară; iară când le va veni vremea, vei ave și tire Frăția ta.

Însă aceste toate le poruncim să se fie și să se ispreviască cu socoteală bună, pecum sânt scrișe, și pentru acia le întărim cu iscălitura noastră.

Vlădiea Ioanu m. p.

¹⁾ Ipsissima sunt haec verba Pravilae ed. c. p. 386-7. Additum est canon 81 a. Basilii et canon 806 monacho positus est pro 76.

²⁾ In archetypo, apud Major, non fit, sicut in editione Moldovae et Nilles, distinctio diversis typis inter epistolam episcopi Patrali et decreta Synodi. Jamvero ultima phrasae documenti attentis considerando, nota synodalia non videntur finire cum articulo 14, prout habent Moldovae et Nilles, sed comprehendere adhuc phrasin sequentem, ubi firmam sermo est de subscriptione et sigillis non solum episcopi, sed omnium Synodi membrorum. Si enim illa phrasa ad epistolam pertinet, tunc episcopus bis declararet, se eam cum subscriptione firmasse. Nec obstat verbum „scripsit“, „scriptus“, ut habent Moldovae et Nilles, quia in archetypo legitur: „scripsit“, probabilis: „scripsit“, vel „scripsit“, scriptum est.

Stante hoc ratiocinio, jam certum est, Synodum celebratam

§ 13. Quod attinet separationem, vide in Pravila ad a. Synodi Carthaginensis canonem 100, qui ita sonat: *Qui separantur ab invicem, si inter illos non intervenit pax, manent sic; et adhortandi sunt ad reconciliationem.* Glossa: *Placuit Synodo haec secundum Evangelium et Apostoli doctrinam (decernere), nemini licere unum suum quorunque de causa dimittere; si separatio laeva fit ex causa vel mariti vel uxoris, et nolunt reconciliari, ut iterum cohabitent, tunc manent separati, et non licet illis necum inire matrimonium secundum mandatum Domini: Si quis duxerit dimissam, moechatur; si vero maritus cum alia femina, vel mulier cum alio viro commercium carnale iniret, ad poenitentiam adigendi sunt, et illis applicandi sunt canones, qui respiciunt moechos.* Vide haec ad canonem 84 sextae Synodi Trullanae, et canones 9, 31, 35, 48 et 76 s. Basilii Magni. Ergo et nostra Synodus omnes matrimonii dissolutiones sub poena amissionis officii interdicat, quicumque hoc facere praesumpserit¹⁾.

14. Quum nonnullis in locis et tales confessarii existant, qui, si confitentes nondum satisfecerint pro peccatis proxime confessis, non absolunt, quousque non satisfecerint, et hoc modo confitentes absque absolutione recedunt, et, antequam satisfecerint, novis peccatis se maculant, quia nonnullae poenitentiae longiori tempore indigent; ideo aliqui amplius non absolventur, quia usque ad satisfactionem expletam novis peccatis se maculare possunt. Quomobrem, ne anima quaedam ex causa denegatae absolutionis pereat, confessarii debent absolvere et sacrae synaxis participes facere confitentes, adhortando illos, ut quam primum fieri poterit pro peccatis satisfaciant; caeterum poenitentia non consistit unice in satisfactione pro peccatis, sed et in peccatoris corde contrito et humiliato, prout ipse Dominus dicit, quod *quocumque hora peccator ex toto corde a peccatis suis conversus fuerit, eadem hora remittentur ei peccata*; ergo et confessarii haec prae oculis habeant oportet.

Haec omnia decrevimus et constituimus plena nostra voluntate, et, ut in vigore existant, et authenticam habeant, subscripsimus et sigillo nostro munivimus. Scriptum est in Sămbăta de jos, mense, anno et die, ut supra notatum est.

Præter haec et alia decreta sunt, quae hac occasione promulgare non potui; quando autem erit tempus et publicandi, certiorum reddemus Fraternalitatem Tuam.

Haec omnia mandamus, quatenus religiose executioni mandentur, prout scripta sunt, et ideo confirmamus nostra subscriptione.

Ioannes Episcopus m. p.

¹⁾ Omnes textus citati inveniantur in Pravila, ed. c. p. 388, 400, 406, 408 et 407. Quamvis isti canones, aliunde etiam noti, longe severiores sint legibus civilibus in eadem Pravila insertis, attamen facile praxim reddebant laxiorem, praesertim propter adulterium admissum ut causa sufficiens pro dissolutione vinculi. Synodus, hanc controversiam neglegens, et archiepiscopis prohibens, quominus divortia decernerent, abusi potius modici poterat. Immerito igitur Petrus Major op. c. p. 388, Synodum hac in agenda ratione vituperat.

CONCILIIUM ROMANO-LATERANENSE

1725 aprilis 15 - maii 29.

Concilium Romanum celebratum in basilica Lateranensi a Benedicto papa XIII., diebus 15, 22 et 29 mensis aprilis, 6, 13, 22, 27 et 29 mensis maii anni 1725,

Bibliographia.

1) Elenchus archiepiscoporum et episcoporum qui in Romanum concilium nuper a s. d. n. Benedicto pp. XIII. pro dominica in albis futura anni iubilaei 1725 indictum convenire tenentur. [*In fine:*] Romae, typis reverendae camerae apostolicae, 1724.

In fol. plano, 1 f. — (Paris, Bibl. nat. inv. B. 1262.)

2) Decretum concilii Romani, praesidente s. p. n. Benedicto papa XIII., depromptum ex sessione habita in basilica S. Petri, V. idus maii M.DCC.XXV. Decret du concile Romain, présidé par n. s. p. le pape Benoist XIII, extrait de la session tenuë à S. Pierre, le 11. mai 1725.

S. l. n. a. (1725). In - 4°, 2 p. — (Paris, Bibl. nat. inv. B. 2503.)

3) Concilium Romanum in sacrosancta basilica Lateranensi celebratum, anno universalis iubilaei MDCCXXV, a sanctissimo patre, et domino nostro Benedicto papa XIII., pontificatus sui anno I. Romae, ex typographia Rocchi Bernabò, anno MDCCXXV, sumptibus Francisci Gjannini, suae sanctitatis bibliopulae. Cum privilegio summi pontificis.

In - 4°, 10 f. - 317 p. - 8 f. (index), 1 fig. — (Carpentras, ville; Douai, ville; Le Mans, ville; Lyon, ville; Nice, ville; Paris, Arsenal; Paris, St-Sulpice; Piacenza, communale; Roma, Casanatese; Roma, Propaganda; Roma, Vittorio-Emmanuele.)

4) Concilium Romanum in sacrosancta basilica Lateranensi celebratum anno universalis iubilaei MDCCXXV, a sanctissimo patre, et domino nostro Benedicto papa XIII., pontificatus sui anno I. Romae, typis Bernabò, anno MDCCXXV, sumptibus Francisci Gjannini, bibliopulae suae sanctitatis. Cum privilegio summi pontificis.

In - 8°, 18 f. - 464 p. - 11 f. (index), cum fig. — (Aix, ville; Avignon, ville; Lyon, ville; Nice, ville; Paris, Arsenal; Paris, Mazarine; Piacenza, communale; Roma, St. Louis-des-Français; Roma, Vittorio-Emmanuele.)

5) Concilium Romanum in sacrosancta basilica Lateranensi celebratum anno universalis iubilaei MDCCXXV, a sanctis. patre et domino nostro Benedicto papa XIII., pontif. sui anno I. Romae et Lucae, tip. Salv. et Jo. Dom. Maroscand., 1725.

In - 8°, XXIV - 387 p. - 19 f. — (Roma, Vittorio-Emmanuele. — *Ipsae non vidi.*)

6) Concilium Romanum in sacrosancta basilica Lateranensi celebratum, anno universalis iubilaei MDCCXXV, a sanctissimo patre et domino nostro Benedicto papa XIII., pontificatus sui anno primo. Avensione, apud Carolum Giroud, excell. dom. archiepiscopi typographum, MDCCXXVI.

In - 8°, 8 f. - 106 (*corrige 116*) - 52 p. — (Avignon, séminaire; Lyon, ville; Paris, St-Sulpice; Toulouse, ville.)

7) Concilium Romanum, in sacrosancta Lateranensi basilica celebratum, anno universalis iubilaei MDCCXXV, a sanctissimo patre et domino nostro Benedicto papa XIII., pontificatus sui anno primo. [*Insigne.*] Bruxellis, typis Francisci Foppens, M. DCCXXVI. Cum privilegio caesareo.

In - 8°, 11 f. - 428 p. - 13 f. (index), 1 fig. — (Lyon, séminaire; Paris, Arsenal; Paris, Bibl. nat. inv. B. 6811.)

In hac editione inest quaedam differentia in ultimo tituli verbo cum alia editione ejusdem anni.

8) Concilium Romanum, in sacrosancta basilica Lateranensi celebratum anno universalis iubilaei MDCCXXV, a sanctissimo patre et domino nostro Benedicto pp. XIII., pontificatus sui anno I. Romae, ex typographia Rocchi Bernabò, anno MDCCXXV, sumptibus Francisci Gjannini, suae sanctitatis bibliopulae. Cum privilegio summi pontificis. Editio prima in Germania, ubi omnia, quae ibidem italico idiomate continentur, in latinum versa, e latere apposita inveniuntur. Monachij, sumptibus Joannis Jacobi Remy, bibliopulae, 1726, typis Mariae Magdalenae Riedlin viduae.

In - 4°, 10 f. - 284 p. - 6 f. (index). — (Paris, Bibl. nat. inv. B. 2489.)

9) Coleti (N.), Sacrosancta concilia ad regiam editionem exacta, quae olim quarte parte proditit auctior studio Philip. Labbei et Gabr. Cosartii, Soc. Jesu presbyterorum, nunc vero integre insertis Stephani Baluzii et Joannis Harduini additamentis, plurimis praeterea undecunque quaesitis monumentis, notis insuper ac observationibus firmiori fundamento conciliorum epochas praecipue fulciantibus longe locupletior et emendatior, (1733), XXI, 1845-908.

10) Concilium Romanum in s. s. basilica Lateranensi anno 1725 a Benedicto papa XIII. Romae, 1751.

In - 4°. — (Roma, libr. Bocca; Toulouse, ville. — *Ipsae non vidi.*)

11) Concilium Romanum in sacrosancta basilica Lateranensi celebratum anno universalis iubilaei MDCCXXV, a Benedicto papa XIII. nunc denuo recensum, regnante sanctiss. d. n. Clemente XIII, p. m. Romae, H. H. Laur. Barbiellini, 1764.

In - 4°, XII - 193 p. — (Roma, Vittorio-Emmanuele. — *Ipsae non vidi.*)

12) Acta et decreta sacrorum conciliorum recentiorum collectio Lacensis, auctoribus presbyteris S. J. e domo b. V. M. sine labe conceptae ad Lacum, (Friburgi, 1870), I, 349-466.

13) Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio cujus Joannes Dominicus Mansi et, post ipsius mortem, Florentinus et Venetus editores ab anno 1758 ad annum 1798, priores triginta unum tomoe ediderunt, nunc autem continuata et, Deo favente, absoluta, (1902), XXXIV, 1845-908.

Hujus concilii textum vide in nostra editione Mansi supra citata t. XXXIV, col. 1845-908.

SYNODUS DIOECESANA MONSPESSULANA

1725 maii 15.

Synodus dioecesana Monspeessulana, celebrata die 15 mensis maii anni 1725, sub Carolo Joachimo Colbert de Crisay, episcopo Monspeessulano.

De hac synodo confer opus cui titulus:

Statuta et ordonnances synodales du diocèse de Montpellier, imprimées par ordre de monseigneur Charles Joachim Colbert, évêque de Montpellier. A Montpellier, chez la veuve d'Honoré Pech, im-

primeur ordinaire du roy, de messeigneurs des états, de monseigneur l'évêque, du clergé, de l'université, et de la ville, M. DCC. XXV.

In-4°, XXXII-112 p. - 2 f. — (Avignon, ville).

Pag. 1-39: „Statuts et réglemens ecclésiastiques publiés au synode du diocèse de Montpellier tenu par monseigneur Charles Joachim Colbert, évêque de Montpellier, le 17 mars 1700, et confirmés dans celui du 15 mai 1725.

SYNODUS CONSTANTINOPOLITANA

ad confirmandam libertatem monasterii S. Eliae, in insula Samo (1725 mense maio).

Monasterium Sancti Eliae, in insula Samo, ad australem partem civitatis Carlovassiorum situm, primus aedificavit Nicolaus Jacomou dictus, qui anno 1626 in insula Chio degens illud in clientelam monasterio sanctae Mariae, dicti Neamone, dicavit, ad quod etiamnum pertinere fertur. Hanc aevritatem anno 1725 mense maio confirmavit synodus Constantinopolitana missa epistola, cujus prima verba haec sunt: Τῆς θαυμάσιης καὶ συντηρηθείσης τῶν ἐν τῇ μετὰ σάματος τῆδε βίῃ πραγμάτων λόγον δὲ πλείστον ποιούμενοι. Ei vero una cum Hieremia

patriarcha subscripserunt Callinicus Heracleensis, Palaius Nicomediensis, Nicodemus Chalcedonensis, Gerasimus Cretensis, Callinicus Anchiolensis, Gregorius Monembasiensis, Daniel Veterum Patrum, Nicodemus Dereensis, Constantius Pheralensis, Daniel Chius. Edita exstat tum apud Constantinum N. Canellacem, Νέα καὶ Ἀνδάλουσα, in-8°, Athenis, 1890, p. 583-588, tum apud Epam. J. Stamatidom, Σαμιακά ἔργοι ἱστορίας τῆς νήσου Σάμου, in-8°, Sami, 1891, t. IV, p. 334-338.

CONCILIIUM PROVINCIALE AVENIONENSE,

a Francisco Mauricio de Gouteris, archiepiscopo metropolitano celebratum,
28 octobris 1725.*

BREVE PONTIFICIUM BENEDICTI

divinae providentiae papae XIII,

quo probatur consilium convocandae synodi provincialis Avenionensis.

Venerabili fratri archiepiscopo Avenionensi
BENEDICTUS pp. XIII.

Venerabilis frater, salutem et apostolicam benedictionem. Ex litteris fraternitatis tuae laetitiam hausimus plane singularem, cum te ad celebrandum istius provinciae concilium pro vigilantiae pastoralis officio paratissimum esse intelleximus et, quod proposito hujus sanctae Romanae ecclesiae exemplo, urgere in caeteris provinciis nitimur, a seculitate tua jam pene representatam esse perpeximus. Quae sane consolatio adventus tui desiderium lenivit et uberi gaudio compensavit. Immo vero, qui omnium ecclesiarum necessitatibus apostolica sollicitudine adesse debemus, fraternitatem tuam, curis nostris tua etiam studia sociantem, minime a nobis abesse reputamus. Adit autem operantis suis coelectis pater-familias, ut vineae florentes, ipso dante benignitatem, dent fructum suum. Ac fraternitati tuae apostolicam benedictionem peramantor impertimur:

Datum Romae, apud sanctum Petrum, sub annulo Piscatoris die octava maji MDCCXXV, pontificatus nostri anno primo.

C. archiepiscopus Avenionensis.

INDICTIO

Concilii provincialis Avenionensis.

FRANCISCUS MAURITIUS

Dei et apostolice sedis gratia archiepiscopus Avenionensis ac metropolitans.

Praemonstrante nobis beatissimo patre et supremo pontifice nostro Benedicto XIII, qua studii in dies impensioris assiduitate, quae sollicitudinis opera conceditis ovibus prodere simul ac praeesse debeamus, nihil tum sacro muneri nostro magis concutendum duximus, tum dignitati pallii nobis, licet immeritis, traditi, congruum magis, quam ut ad tanti exemplaris formam nosmetipsos fingeremus, votique ipsius in duplici apostolica pagina ad nos demissa benigniter expressis debitum praestantes obsequium, ceteri concilii provincialis indictione responderemus, majorumque itidem nostrorum caduca ac pene abolita vestigia renovantes, pergratum sanctae Avenionensis ecclesiae ad fidelium aedificationem in unum congregatae spectaculum praebereamus.

* Hujus concilii decreta Avenione typis mandata sunt opere cui titulus:

Concilium provinciale Avenionense, a Francisco Mauricio de Gouteris, archiepiscopo metropolitano, habitum, anno M. DCC. XXV. Avenione, apud Charolam Giroud, Bibliopolum et typographum ordinarium Illustrissimi et reverendissimi archiepiscopi, sub signo bibulorum curcorum. S. a. In-4°, xij-264-78 p. (appendix) - 2 f. — (Avignon, seminario; Avignon, ville; Carpentras, ville; Le Mas, ville; Lyon, ville; Nice, ville; Paris, St-Sulpice; Roma, Vittorio-Emmanuel; Toulouse, ville.

Et sane, cum ea summorum pontificum et generalium conciliorum mens ab initio fuerit, ut quolibet triennio ageretur in unaquaque metropoli episcoporum conventus, in quo et perfecta ipsorum consensione et totius cleri unanimi conspiratione revivisceret sacrorum canonum observantia, cogmentaretur magis magisque in probatis fidei ac disciplinae regulis concordia, tandemque, uno afflante spiritu, una nobis fides esset mentium et pietas actionum.

Hinc est, quod tanti momenti officio satisfacere flagrantissime cupientes, triplici jam quidem pastoralis visitatione ac una dioecesana synodo comitorum id genus defectum supplere pro nostra virium tenuitate studuimus: at, obstante non semel rerum temporumque calamitate, tanta nobis exsequi ac perficere non licuit, quanta, sollicitante agri dominici zelo, animo conceperamus.

Reddita tandem nobis incolunitate publica et privata, statim ac longam nostri valetudinem excepit pristinus animi corporisque vigor, unum hoc nos consilium, unum propositum incessit, ut, datis ad unumquemque comprovincialium episcoporum litteris, eos de cogenda conciliari synodo prae-moneremus, indeque conducta die in monasterium sancti Martialis de Gentilino singuli conveniremus, ibi scilicet, collatis simul, in commune provinciae bonum, ante habitis conciliis, cogitati operis quasi fundamenta jacturi: At, quam in simili negotio agendi methodum quaerebamus, eam ex praesynodalibus concilii Romani, nuperrime absoluti, foliis decumendam fore censuimus. Ex iis enim tam manifeste proditur pontificia mens, ut et ipsam sequi debere nos et discutiendarum rerum servatam distributionem facilius imitari posse crediderimus. Selecta nihilo tamen minus ex archiepiscopali scrinio veterum conciliorum et Avenionensium synodorum decreta pervolvimus, ut suae quisque dioeceseos potiora vicissim in medium afferret documenta, quorum ope ac praesidio in congregationibus examine instructi, quidquid ad fidei et doctrinae integritatem servandam, ad instaurandam ecclesiasticam disciplinam compositionemque morum seu reformationem inducendam profuturum arbitraremur, id omne provida circumspeditione sibi vindicaret ventura synodus, et novo unitae virtutis robore firmaret conciliaris auctoritas.

Quoniam autem boni ecclesiasticae praesertim provinciae animarumque rectoris sit, non tam novis legibus ac decretis subditam sibi plebem obruere quam sapienter olim condita restituere et quasi intermortua suscitare: Nos, qui in synodis tum provincialibus tum dioecesanis, quas habuerunt praeclaras memoriae praedecessores nostri, comperimus multa jam opportune laudabiliterque fuisse sancita, ex iis praestantiora et utiliora a tenebris oblivionis ad memoriam usumque revocare conabimur.

Jam vero, cum omne bonum descendat a patre luminum, ad eum vota primum nostra ferantur necesse est, ut publicis privatisque precibus infra notandis in suscepti hujus negotii regimen adductus, ea nobis ab alte subditorum commoda suppeditat, quibus freti juxta atque roborati, alicrius dehinc et securiori animo ad praesentis publicae indictionis petiti exitum procedere valeamus.

Quapropter, ne tam necessarium tamque vehementer optatum a praesentate summo pontifice archiepiscopalis nostri ministerii opus ulterius protrahatur, praemonitis iterum per epistolam reverendissimis episcopis comprovincialibus nostris, eos etiam praesenti nostrae edicto ad diem vigesimum

octavam mensis octobris anni 1725, festum ss. Simonis et Judae, in hanc sanctam Avenionensem metropolitanam ecclesiam, auctoritate metropolitanae, convocamus. Ut autem et reliqua, qui de jure vel consuetudine hujusmodi provinciali synodo interesse tenentur, ejus celebratio plenius innotescat, neve eorum quis ignorantiae excusationem praetendere vel se neglectum dicere possit: universis et singulis abbatibus commendataris, capitulis cathedralium ac collegiatarum et cujuscumque dignitatis et gradus clericis, quorum quacumque de causa intererit, etiam exemptis, intra tamen fines provinciae nostrae positis, significamus, indicimus ac denuntiamus provincialis nostri concilii celebrationem, sub poenis et censuris ecclesiasticis a sacris canonibus adversus non accedentes latis atque decretis. Si qui vero (praeter eos, ad quos ex officio interesse spectaverit) sive ex reliquis clericis, sive ex laicis quibuscumque, pro justitia consequenda, si forte quacumque de causa esse laesos extimaverint, accedere ad concilium vel procuratores mittere voluerint, id sibi licitum esse sciunt. Quare his quoque, nec non civitatum et oppidorum quorumcumque consulis, locorum piorum ac sodalitorum rectoribus et administris caeterisque provinciae nostrae, qui sua quomodolibet interesse putaverint, praefati concilii celebrationem pariter significamus hortamurque, ut, donec indictus synodi dies advenerit, assiduis interim precibus aliisque christianae pietatis officiis ea nobis caelestia dona impetrare nitantur, quibus consultationum nostrarum ac deliberationum fructus et salubriores et fecundiores evadant.

Quamobrem praesens edictum ad valvas nostrae metropolitanae ecclesiae aliarumque cathedralium, collegiatarum similiumque insigniorum ecclesiarum, etiam exemptarum, affigendum promulgandumque mandamus, cujus affixio et promulgatio ita omnes et singulos, qui in eo comprehenduntur, afficiat et adstringat, ac si nominatim illis et personaliter intimaretur. In quorum fidem hoc ipsum edictum conficiendum, per nos et per secretarium nostrum subscribendum nostrique sigilli impressione munendum decrevimus.

Datum Avenione, ex palatio nostro archiepiscopali, die prima septembris anni 1725.

† F. M., archiep. Aven. metrop.

Philip., secret.

PRECES PUBLICAE.

I. Addatur quotidie in missa collecta de Spiritu sancto, et de eodem solennis missa habeatur qualibet quinta hebdomadae feris, a die intimati edicti usque ad concilii solutionem.

II. Tribus proximis dominicis ante concilium, in omnibus parochiis populus monetur et excitetur, ut iteratis orationibus et frequentiori sacramentorum usu, felicem concilii provincialis exitum impetrare contendat.

CONCIO

ad synodum provincialem.

Quo animo, qua mente vos omnes in hanc urbem metropolim sacramque basilicam adunari et congregari tam vehementer optaverimus, sat ex publica indictione provincialis hujusce synodi vobis innotuit. Scilicet intellexistis, eo nos tantum colineare, ut et propositum nuper ab optime nostro pontifice scopum attingeremus, ejusque praedecessorum ac Tridentini concilii patrum vota et monita non longiori interruptione dilaberentur, sed ad debitam executionem reviviscerent: et ut, quanta

esse in hanc primariam provinciae Avenionensis cathedram totius sui cleri devotio sanctorumque suorum antistitem cum suo metropolita perfecta in fide ac disciplina consensus atque communio, late pateret: utque inde, plaudentibus etiam hujus ecclesiae angelis tutelaribus, quaedam sanctae unitatis, qua apostolicas sedi propius inhaeremus, nova quidem, sed gratissima species exhiberetur: ut tandem cum studio caelestis disciplinae refloresceret ac vegetior fieret in dies antiqua et recta ecclesiae disciplina, sanctorumque scientiae sanae etiam doctrinae praecepta jungerentur.

Et nos inspirante divino numine, per quod mysticum ecclesiae corpus sanctificatur ac regitur, in hanc adducti fuimus sententiam: eo duce ac comite, ausa haec quaecumque nostra finem in votis habitum assequuntur; et quem concilii nostri auctorem solemnem supplicatione mox invocavimus, eum sic operis perfectorem habituros esse confidimus, ut habuimus inceptorem.

Tanto siquidem obfirmati praesidio, tantaque felicitatis spe erecti, expectatione stimulati, laborem hunc, quantumvis arduum ac difficilem, fidenter aggredimur: grande profecto et grave opus. Quotquot enim episcopi sumus, divinam hic Christi ac ecclesiae procuracionem, in nostra consecratione susceptam, agimus et, tanquam supremi numinis actores, ipsius jura sarta tecta pro viribus servare contendimus.

At id nobis feliciter accidit, quod eo in agro conducti ac constituti sumus, in quem olim ab ecclesiae nascentis infantia sanctos eosque peritissimos colonos Christus immiserat, qui opimia vegetata sudoribus germina propriisque, ut ita dicam, manibus insita nobis reliquere. Tamque opportuna fuit, quam rudi novoque solo culturam adhibuerunt, ut uberrimam inde segetem fructusque, quemcumque laborem operamque nostram exsuperantes, nobis colligere datum fuerit.

Nec mirum: habuit namque dilecta haec Deo Avenionensis provincia praecoones ab ipso veritatis auctore eruditos, Martham scilicet Christi hospitio claram Rufumque tanti magistri discipulum. Hinc primum aeternae sapientiae fluentia, puris immisae canalibus, in felicissimam regionem istam permanserunt. Hinc habuimus Justum, Donatum, Maximum, Magnum et Agricolum, hujusce civitatis patronum; habuit Carpentoracte suum Siffredum, Oruntium et Antonium, Veranum Cabellio, Vasio Quindium: omnes mira sanctitate colendos, sacerorum dogmatum magistros, fidei ac disciplinae vigilantissimos assertores. Nec defuere, sequentibus saeculis, varia

ac perutilia ex praeclearis nostrorum proxime praedecessorum gestis scriptisque subsidia.

Quid igitur ex tot tantisque praesaggiis huius nostrae provinciae auspiciari non liceat? Quid ex tot ad optima quaeque majorum nostrorum invitamentis inferendam restat, nisi quod ad tenuitatem nostram respicientes, ea fere omnia, quae tam provide, tam sancte ad clericalis ordinis splendorem statuta jam usque firmata comperimus, ea, inquam, sanctis praedecessoribus nostris debere humiliter fateamur? Ita tamen, ut ad illorum exemplum indefesse atque viriliter in hoc intendamus, ut nempe a clero fidelibusque, nobis in fide ac devotione subditis, dociliter ac studiosae excipiantur et religiose serventur, quaecumque a nobis, prout traditioni tantorum patrum addictis, in hac provinciali synodo statuantur.

Quod vero potissimum majorem nobis spem ingerit perfectioris vitae normam facile inducendi, illud est, in quod mentium oculi, urgente fama, flectuntur: datum nempe caelitus et nobis et orbi catholico numeris omnibus absolutissimum exemplar, Benedictus XIII., in quo uno pontifice, gregis universi formam, qua perfectior praestantiorque exorbitari vix possit, duximus proponendam: sic enim monstratam nobis ab optimo duce viam graviter sequentes, et synodum hanc nostram, ad stipulantibus comprovincialibus nostris, ac conspirantibus in commune provinciae bonum cleri populi que votis et animis, Deo favente, celebrabimus, et pari studio parique exitu, ut speramus, ad eum, quem sanctissimus noster in terris legislator et doctor finem assequi voluit, propius accedemus. Sicut enim in alta ecclesiae specula a Deo positus, novit ipse, quanta utilitatis quamque necessaria sint episcoporum comitia, ut canones, quibus ecclesiastica disciplina nititur, ad memoriam revocentur, ut, qui irroperere, corrigantur abusus, comprimantur excessus, orta inter fratres compeccatur omnis contentio: ita nobis prospiciendum est, ne ab antiquis conciliorum provincialium praefinitis regulis limitibusque digrediamur, qui in hoc praecipue consistunt, ut in iis potissimum rebus immoremur, quae universae provinciae conveniant et accommodari possint ac in ea concorditer et uniformiter servari et executione vigere.

Rebus itaque omnibus in praesynodali congregationum serie perattente discussis, servatis iis, quae juxta catholicam traditionem conciliorumque provincialium usum servari assolent, ac implorato prius supremo numine, angelorumque tutelarium auxilio precibus publicis expetito, jam ad decreta, prout res poscet, sancienda procedamus.

CONSTITUTIONES CONCILII PROVINCIALIS AVENIONENSIS

Anni MDCCXXV.

Franciscus Mauritius, Dei et apostolicae sedis gratia sanctae Avenionensis ecclesiae archiepiscopus metropolita,
de reverendissimorum d. d. coepiscoporum nostrorum, qui in provincialem hanc synodum convenerunt, concilio et assensione statuimus:

TITULUS I.

De fide catholica et ejusdem professione.

Prooemium.

Proordinata ab aeterno ecclesiae Christi fundatio divinique fundatoris mens atque consilium adumbratur.

Cum sacrosanctae catholicae ecclesiae mos ille fuerit ab initio, ut modo geniti infantes nuntiis per fidei petitionem beatas regenerationis ad-

ipiscerentur jura, eisque pateret in veri Dei templum ingressus: sic omnino congruum est, ut nos omnes, quibus secretiora templi penetrare sanctae vocationis privilegio datum est, fidem, quam excipimus, ipsi astruamus et, quam ex corde profiteamur, ore etiam et opere confiteamur¹⁾. Hoc enim

¹⁾ Fides a nobis excipit duplex officium, cordis et linguae: nec sibi esse peccatum, nisi fidem ore profiteamur, quam corde gerimus. August. lib. de fide et symb. [c. 1. ubi tamen sententia haec paulo uberius explicata reperitur. (Opp. s. August. ed. Benedict. VI, 151. A.)]

potissimum in causa fuit, cur generalia seu provincialia concilia a fidei professione initium sumerent, prout majores nostri provide sapienterque statuerant.

Nos itaque laudabili patrum instituto, quam maxime possumus, inhaerentes, acta provincialis hujus synodi sanctissimae Trinitatis sanctaeque fidei catholicae nomine inscribi et quodammodo consecrari curavimus.

Cum autem nostri sacerdotalis officii sit, ut, ubi de fide agitur, volvatur obscurum nihil, sed evangelica veritas in sua simplicitate eniteat et clarescat: cumque sanctae synodo cura esse debeat, ut hujus provinciae clerus et populus in fide et fidei principiis sint omnino concordēs: quaedam, quae notione speciali ac majori animadversione digna visa sunt, quae simul fidelibus, quos cura nostra complectitur, prodesse valeant, eadem sancta synodus hic praemittenda et inquirenda censuit. Cui nempe credamus? Cui credendum sit? Quae fidei magistra? Quis ipsius mysteriorum interpres? Quocirca priusquam res ad fidei tutelam defensionemque spectantes distinctis pertractentur capitibus, utque liberi animo ac mente sinceriori profitendae fidei publicum sacramentum enuntietur: haec, quae sequuntur, praelibare duxit opportunum, ut, tantae artis magistra ex caelestibus suis institutionibus cognita, firmiter ac fidentius ejus doctrinae principia teneantur, quo fiat, ut juxta d. Gregorii magni praescriptum in vera fide persistamus, et vitam nostram in petra ecclesiae, hoc est, in confessione beati Petri, apostolorum principia, solidemus.

Noeant itaque, quicumque sacrarum litterarum eruditione praediti sunt aeternaeque veritati assentiuntur, quod ecclesia catholica, ab aeterno in mente Dei concepta, in plenitudine temporum genita, haec illa nobis magistra a Deo data est, cujus primaria et princeps cathedra apostolica sedes est, cujus doctrina verbum verbi, seu in sacris paginis scriptum seu apostolica traditione ad nos transmissum. Ex quo, quanta fides atque fiducia tam egregio doctore haberi debeat, facile intelligit, quisquis ad ejus antiquitatem originis, ad magisterii dignitatem, ad divinitatis tandem consortium serio attendit.

Hoc enim non humanae, sed divinae sapientiae sacrum, grande ac spectabile lyceum, ad addiscendam scientiam sanctorum et ad veri Dei cultum ab increata sapientia ante saecula praedestinatum, totque saeculis insumptis saeculorumque consiliis perfectum, exhibuit tandem omnipotens artifex Christus, ut rationalis creatura omnia, tanti forma spectaculi allecta tantoque rapta mirabilium compendio, ad contemplationem mysteriorum evangelicae fidei efficacius simul ac suavius traheretur.

Licet enim homo, ad Dei imaginem efformatus ac fictus, potiora Dei creatoris attributa magnifice exprimere videatur: immortale tamen fidei ac religionis templum, quod sibi aedificavit Christus, longe majora nobis exhibet beneficae Deitatis argumenta per omnipotentem simul ac immensam ipsius misericordiae largitatem.

Ad divinam autem providentiam spectabat, ut, sicut omnium temporum ac nationum ea fuit semper seu vera seu vana religio, ut naturae auctori delubra aedificarentur ac templa; ita, ubi divinitas ipsa, revelato nostrae reconciliationis sacramento per incarnationis mysterium, se prope totam mortalium oculis exhibuerat, auctori etiam gratiae templum dicaretur, non quidem manu hominis factum, sed Dei omnipotentis dextera constructum, cui nec temporum nec rerum vicissitudines nec potestates tenebrarum nocere unquam possent, et

in quo ritu sanctiori incrementa sacrificia et oblationes mundas Deo suo immortalis offerret gens sancta, populus electus.

Nec minus exinde necessarium erat ac condecens, huic sancto templo sacerdotem magnum praefici, cui sacrarum praecipua incumberet cura: cui in sancta sanctorum, hoc est, in profundum mysteriorum Dei seu in altitudinem divitiarum sapientiae et scientiae Dei, pateret aditus: qui novae legis doctor ac interpres a Deo constitutus, et obscura interpretaretur et ligata dissolveret; qui subolescentia, latentibus surculis, errorum germina evelleret ac eradicaret statim, ne in damnum agri evangelici remedii tarditate succrescerent; qui pariter subortas vel excitandas ex causis majoribus et ex fratrum contentione interminabiles quaestiones ac controversias, jure summae et ultimae cognitionis, irreformabili suo ex cathedra prolato judicio dirimeret.

Tanto autem ac tam necessario ministerio insignitum fuisse constat Petrum, apostolorum principem, qui primus ad apostolatam vocatus, primatum, quem vivente ac volente Christo gesserat, ad successores transmittendum praesignaret, cujus ex novi nominis sacramento praedestinatio ad supremum pontificium praemonstraretur, ut societate quadam nominis cum ipso angulari lapide Christo Jesu quaedam etiam societas potestatis innueretur. Nec cogitata haec sua quibusvis arcani involucri et quasi velis obtendi voluit Christus, qui ex paritate tributi pro se et Petro solvendi collegam sibi in regendo ecclesiastico imperio, praecipuo Vicarii nomine, demonstravit: qui trina petitione ejus erga se amoris a Petro pignus expetivit, pasceudique agnos et oves suas curam suscipi, pro pignore exoptavit; qui Petrum in monte Tabor cum Elia et Moyse tanquam potiore legis evangelicae, quae caeterarum complementum eam, testem adhibuit, ut paternae vocis fidelis esset auditor, et Filii unigeniti dictis, ex ore Petri prodeuntibus, fides omnis imposterum a fidelibus haberetur, fierentque Petri dogmata oracula orbis terrarum.

Si qua inde superabundantia gratiarum dona consequutus est Petrus, his non invidit sacrum apostolorum collegium, quippe cui perspectum erat, revelata fuisse Petro secreta caelestia et reserata divinitatis arcana, ex quo inenarrabilem Christi generationem aperte confessus pro tota ecclesia primam fidei professionem, non expetito fratrum voto, nec expectato consensu, solus emiserat per haec divina verba, in ipsius ore a patre caelesti posita: *Tu es Christus, filius Dei vivi.*

Quot autem et quanta Petro ajusque successoribus ad perfectum ecclesiae regimen eam ob confessionem privilegia divinitus fuerint concessa, sat ex sacris constat ubique paginis: cum non semel perspicimus in sacro evangeliorum libro, pro ejus dogmatum indefectibili veritate orasse Christum, datamque confirmandi fratres in fide praecellentem virtutem: summam item salutis nostrae aditusque ad beatam aeternitatem expediendi curam caeli clavium traditione ipsi commissam, concessamque fortitudinem, ne portae inferi praevalerent unquam adversus firmam hanc petram, quam Christus ipse selegerat, ut in ea, tanquam in incoercuato ac indefectibili fundamento, ecclesiam supraedificaret suam.

Quis itaque, accurata his omnibus lance perpena, ponderatoque hoc toto, hoc vero, quod non humana ratio excogitavit, nec ulla forensis opinio adinvenire praesumpsit, sed quod scriptura sacra testatur, quod venerabilis antiquitas se profteri gloriata est, quod apostolica traditio docuit, quod

sanctorum patrum, hac de re inter se nunquam dissentient, sententia firmavit; quia, inquam, non utatur divi Ambrosii verbis? *Si de trinitate non creditis sacerdotum, creditur oraculis Christi*¹⁾. Quis non incuset fuisse et legendam nostrorum temporum conditionem, quibus, cum tam vasta terrarum spatia, vanis gentium superstitionibus ac haereticorum sectis et sectatorum erroribus pateant, vix tutam stationem inveniat Petri navis, vix terrae angulus verae religioni remaneat, in quo pacata ac tranquilla quiescere possit? Eam enim in Oriente profugam, in Occidente pluribus etiam regnis novimus extorrem, undequaque turbatam ac laceratam, in suo etiam centro vexatam perpicimus. Addam, quis tam infaustam catholice fidei vicem, non doleat, ecclesiam non lamentetur, dum in ipso materno sinu filios, per evangelium genitos, caelestium veritatum lacte enutritos, tam inter se discordes atque divisos videre cogitur?

Sunt etenim qui zelo, ut ajunt, veteris disciplinae et antiquae doctrinae beatum illud semitarum justitiae ac sapientiae medium deserentes, nec attendentes ad vocem prudentiae, *stantis supra viam in medio semitis*²⁾, novas sibi sternunt vias, nova evulgant dogmata, linguis loquuntur novis. Alii siquidem, congestis hinc inde, eorumdam auctorum seu indubitatae seu incertae fama opinionibus, multiplices dissertationum editione vel inextricabili quaestionum ambagibus, lectorum mentem confundunt potius quam erudiant; feliciores sane ac laudabiliores, si, dum sapientiam antiquorum, ut sapientes videantur, exquirunt, proprio sensui iudicioque minus indulgerent, recentiorumque novatorum fallacis faverent minus; si, saniorum sanctorumque ecclesiae scriptorum revolutis libris, eorum etiam more Deum, qui dat spiritum intelligentiae, consulere, sicque tanta luce perfusi tantaque auctoritate suffulti, gravi inde argumentorum pondere suborta dissidia composescent vel saltem composescere velle, non asperare viderentur.

Censores alii seu critici tanto propugnandi depugnandique pruritu aguntur, ut hostes quandoque, si desint, ipsi sibi effingant. Hi autem, si intra fines academicarum exercitationum suos impetus continerent, philosophos, rhetores, poetas lacerarent, devotam sibi litterariam rem-publicam haberent totque debitores, quot amatores bonarum artium. Sed nostra hac aetate ita scribendi furor exaestuat, ut mediocriter etiam eruditi, sanctorum scrutantes scrutinio ac secretiora ecclesiarum scrinia ayide perlustrantes, quaecumque ipsorum mentis aciem excedunt, aut se captui ad evidentiam non praebent, saepe authenticae validitatis convictionem ac pene demonstrationem non ingerunt, arbitraria decisione in dubium revocare non vereantur. Quo fit, ut antiquiora quandoque apostolicae traditionis monumenta tanquam apocrypha vel saltem dubia declarantes, canonicis etiam scripturae libris fidem demere vel imminuere audaci calamo praesumant. Siquae sanctorum retro saeculorum dogmata ad injuriosam problematis sortem redigere studentes, tantum apost. ut inquirendae illustrandaeque veritatis propositam, quod essentia specie sibi astruunt, assequantur, ut haereticorum potius ac schismaticorum contumaciae faventes, orthodoxorum mentes, injectis dubietatibus, magno cum salutis periculo et religionis damno saepe vacillare compellant.

Sunt et alii, qui sanctorum patrum scripta a nativo sanctorum idiomate, ecclesiae menti consono et accommodato, ad vernaculas loquendi rationes traducant, eo spiritu ducti, quod pariter asserunt, ut quisque possit de suae religionis et fidei principiis facilius imbui et erudiri, quasi deficiant ad rudiorum instructionem catechismi rudimenta ac symboli, quod est credendorum compendium, vernaculae etiam explicationes, quibus nitide ac simpliciter exposita selecta fidei dogmata patent omnibus. Advertant autem illi mysteriorum explanatores, catholicam nostram religionem habere arcana quaedam, quorum intelligentiam sibi ipsa iisque, qui ad interpretandi ministerium designati sunt, provido consilio reservavit. Quod quidem sanctissime ac providentissime constitutum est, ne mysticae fidei veritates, de quibus credere reverentius est quam curiose scrutari, ubi ad rudes indoctosque lectores pervenerint, nimis arbitraria explicatione vilescant et tanquam communis admodum et vulgaris merx publico exponantur in foro, neve publicanorum, quod fere fit, telonia in superbas ac temerarias dogmatum cathedras erigantur.

Alii tandem, religionis praestantiae eloquentissimis scriptis magnifice plaudentes, parce tamen ac haesitant de indefectibili sedentium in Petri cathedra summorum pontificum fide atque doctrina loquuntur et scribunt. De his autem hominibus, dum sacrosanctae ecclesiae aedificium, affectata unitatis professione, elogiis extollunt suis, si ad nimiam tamen veri reticentiam attenderis, jure credas, eos ecclesiae fundamentum, licet in petra manu summi Dei robusta mole positum, subtracto infallibilitatis caemento, circum effodere velle ac inde, nutante basi ipsa, molem totam convellere et praecipitem funditus agere in ruinam; tanta tamen soliditate munita est Petri sedes ac fides, ut eam neque novatorum malitia, schismaticorum perfidia, neque haereticorum pravitas quater unquam vel corrumpere valeat³⁾. Unde illud Hieronymi grave consilium, ubi de orientalium scissuris agebatur, adaptari potest: *Ideo mihi cathedram Petri et fidem apostolico ore laudatam censui commendandam*⁴⁾.

Sed illud sane dolendum magis, quod nempe tam cito e sapientum memoria dilapsa sint ac effluxerint saecula illa, pari sanctitate ac doctrina aeternitatem ipsam illustrantia, quarum fausta serie ac gloriosissima epochis constat, quo veritatis zelo, quo spiritu ducti sanctissimi doctissimique patres, in rebus quoquo modo ad universalis ecclesiae tranquillitatem spectantibus, non sibi ulro fidentes, Petri successorem consulere ambiebant⁵⁾, ut, quae in sola episcoporum auctoritate atque consensione nitebantur, apostolico Petri robore firmarentur, et, quae ab ore pastoris universalis prodire contingeret ad omnes Christi fideles, qui sub caelo sunt, ea pro fidei regula tenerentur et publicam transirent in legem. Dolendum, quod viri, doctrinae nomine ac ipsa etiam doctrina praestantes, aut ignorent aut ignorare se fingant, quo humili et sincero cultu, qua veneratione pontificiae decretales ac Vaticani oracula uti fidei symbolum ipsum olim

¹⁾ Divus Leo, serm. 5 (ad 2) in Anniv. assumpt. saec. c. 3, Opp. a Leonis, edit. Ballerini, t. I, col. 13.

²⁾ Hieron. epist. 57, n. 1, ad Damasum papam. (Constans, Ep. Rom. pontif., col. 545, B.)

³⁾ Arbitraver, adjuvante misericordia Domini Dei nostri Jesu Christi, qui te et regere consulente et orante exaudire dignatus, auctoritate sanctitatis tuae, de sanctorum scripturarum auctoritate depremissa, fideles eos, qui tam perversa et perniciosa sentiant, esse censes. August. epist. 92. (n. 3, Constant. Ep. Rom. pontif., col. 576, D.)

⁴⁾ D. Amb. ad Siricum pap. epist. 21. [n. 4. Constant. Epist. Roman. pontif. et quo ad eos scriptae sunt, col. 671, A.]

⁵⁾ Fauch. Salom. VIII, 2.

excipiebantur¹⁾. Tunc siquidem sancti antistites, dum se ab orientalium erroribus immunes ac Romanae fidei concordos esse laetabantur, Petrum in Leone loquentem audire sibi gratulabantur ad invicem, *tantumque apud eos vigebat erga supremum antistitem cultus et observantia, ut ab ipsis decretis vel tenui linea declinare ducerent esse sacrilegum atque impium et a veritate omnino deficere²⁾*.

Si tamen ad tot tantoque, Leoni ipsi tum apostolico robore tum sacra eloquentia non impares, advertamus, quorum clara nomina in recentioribus etiam ecclesiae fastis magnifice praedicantur, non est, cur illorum saeculorum gloriae invidiamus, sed nostrorum potius temporum celebremus sortem, quibus permulti, adnumerantur divi Leonis, Gregorii magni aliorumque id genus hominum digni haeredes, a Petri stipite nunquam degeneres; quidam in albo sanctorum, urgente heroicae virtutis merito et miraculorum copia, publico cultu venerandi: quidam, vel ex cathedra Romana vel per legatos vicaria papae auctoritate munitos occumenicis conciliis praesidentes, haeresum omnium omniumque Christiani nominis hostium habentur profigatores: plures tandem jurium ac libertatum universalis ecclesiae acerrimi defensores intrepidique vindices memorantur.

Quo fit, ut verae sapientiae tenaces assertores, omnem fidem fiduciamque suam reponentes in Christi promissis, pretiosissimo ejus sanguine conscriptis, verbo ejus nunquam transituro obfirmatis ac valido testamento roboratis, ad seriem etiam Petri successorum a saeculis non interruptam attendentes, Romanamque Petri sedem, ejus totque pontificum confessione sanctificatam, tot doctorum fama illustratam, tot tandem oraculis, quot decretalibus, Christianum orbem in fide ac disciplina erudientem, demirantes, fateri non erubescant, Romam istam, antiquitate, dignitate, sanctitate conspiciendam, aliud nihil esse quam novam illam Jerusalem, a coelo descendentem ac Dei claritatem habentem, de qua ob mirabile fidelium communionis foedus merito dici possit: *Participatio ejus in idipsum³⁾*.

Quis enim tam excors, tam a vero alienus, qui ecclesiam Dei, eadem potenti dextera conditam, qua coelum terraque regitur, adeo improvide constitutum credat, ut Deus ipse, cujus virtute firmatur orbis, fulciendae ac roborandae ecclesiae suae potentissimi brachii sui opem auxiliumque donegaverit? Quis vero eam, in urbe illa sacerdotali ac regia tam bene recteque compositam, ibique sub visibili venerandoque capite conjuncta ad Christi compaginem membra, apostolatium unum constituentia, suspiciens non agnoscat, pontificis auctoritatem ac primatum vere significari specie illa diadematis summi sacerdotis, in quo *sculpta erat Dei magnificentia, in cujus veste poderis totus erat orbis terrarum, et parentum magnalia sculpta videbantur⁴⁾*. Imo vero quis tam elegantem divini operis formam, Christi videlicet sponsam eamque sine macula, sine ruga hucusque servatam, considerans, ipsam nostris hinc temporibus senescere, ut aiunt novatores, vel alicui vicissitudini esse posse obnoxiam suspicetur?

¹⁾ Quae apostolatus vestri scripta, ita ut symbolum fidei, quiaque redemptionis sacramenta non negligit, tabulis cordis acriscript.

²⁾ Baron. ad ann. 449, num. 46, in Epist. Corot. Salon. et Veron. episc. Galliae ad Loca. pap.

³⁾ Psalm. CXXI, 3.

⁴⁾ Sup. XVIII, 24.

Quis tandem tam rationis expertus, qui excelsae ecclesiae throno, id est Petri cathedrae, hoc denegat veracitatis ac infallibilitatis donum, quod Moyse cathedrae, doctibus scribis ac pharisaeis, a Christo¹⁾ ipso legitur attributum²⁾? Quin potius, hujus supremae sedis imperturbata majestate percussus, eam stantem semper ac erectam post tot persecutionum impetus medias inter Christiani orbis ruinas admirando, Romanam fidem esse non asserat, quae jure quodam haereditario ab apostolorum principe transit ad supremos sanctosque nostrorum temporum Romanos pontifices, in quibus manet adhuc dispositio veritatis, et beatus Petrus in accepta fortitudine petrae perseverat³⁾: in quibus vivunt ac vigent adhuc heroicae praedecessorum vires atque virtutes: quibus demum pinguisimae haereditatis, fidei nempe atque traditionis, depositum tanquam fidissimis religionis sanctae tutoribus ad custodiam datum esse conspicimus?

Adeamus itaque cum fiducia novam hanc speciosamque Jerusalem, et ambas manus tendentes ad aram verae fidei, appropinquare nitamur apostolicae Sedi, quae centrum unitatis est et ideo unitatis, quia veritatis. Ibi enim plurimis argumentis facile suaderi poterit vacillantibus in fide, quam in hoc dogmate veterum recentiorumque orthodoxorum patrum concors fuerit et constans sententia. Extant siquidem in Romanae ecclesiae fastis praecleara adhuc monumenta, ex quibus evidentiissime constat, quod, etsi in remotis longaeque disitis ac disjunctis Romani olim imperii provinciis, patres ad fidei catholicae defensionem heroico proorsu animo decertassent, debellatae tamen haeresis spolia Romam statim deferri curabant, ut in fidei capitulo catholicae veritati triumphalis honor decerneretur, ibique tanquam in Dei immortalis templo reportatae ubicunque terrarum victoriae servarentur insignia. Ibi non minoris momenti documenta patebunt: scilicet, revolutis vaticani codicibus, plura occurrunt elogium, quibus offerebantur vigilantissimi speculatores, qui haereticorum insidias, quocumque laterent loco, bellum indicabant, donec, vel profligatis vel ecclesiastica charitate reconciliatis fidei hostibus, inita pacis atque concordiae acta piscatorio Petri annulo obsignanda atque firmanda Romam deferrentur. Ubi enim pontificis decretales tum ad convocanda tum ad confirmanda concilia prodibant, statim, tanquam personante toto terrarum orbe apostolica Petri voce, haeresum omnium perturbabant auctores, victrixque errorum ac triumphans veritas effulgebat.

¹⁾ Matth. XXIII, 2, 3.

²⁾ [Nota Collectionis Lavenis.] Synodus hic Bossuetum spectare videtur, qui Christi vicario, in Petri cathedra sedenti, hoc denegat veracitatis ac infallibilitatis donum, quod synagoga et Moyse cathedrae, super quam sedebant scribae et pharisaei, attribuit: *Les docteurs de la loi et les pharisiens sont assis sur la chaire de Moïse (Matth. XXIII, 2). Mais pour enseigner, ils en ont l'autorité. Sur la chaire de Moïse. Il n'y avait rien de plus grand pour l'ancien peuple que d'être assis sur la chaire du législateur, de celui que Dieu avait établi alors pour être le médiateur entre lui et son peuple. . . . Après avoir établi leur autorité sur celle de Moïse, il conclut: Gardez donc et faites tout ce qu'ils vous diront (Matth. XXIII, 3). Il attribue clairement à la synagogue une vérité infallible* (Bossuet, Médiet. sur l'évangile, LIII jour). Aliis quoque concilium hinc in tractatione, quam de sa. pontifice instituit, quam Galliarum tum Bossueti rationem habet. Itemque et homines reprehendit, qui sacrosanctae ecclesiae aedificium, affectata unitatis professione, elogio extollunt ovis, quae tamen fundamentum, in Petri passum, subtrahit infallibilitatis commentum, circum effodere velle volentibus: dubium esse non potest, quin Molleis orationem, de ecclesiae unitate in comitiis cleri Galliarum habitam, aperte significet.

³⁾ S. Leo, Sermo 3 (al. 2), c. 3. Opp. I, 12.

Quicunque itaque in hac provincia orthodoxi vocamur et sumus, non caeca, ut aiunt, obedientia, sed rationabili obsequio, non ut ancillae filii, sed ut liberae, quae ex Petri cathedra emanant dogmata, non ut unius hominis aut humanae vocis sonum, sed ut divini Spiritus, qui in ea sede praesidet semper, germana oracula reverenter excipere gloriamur; unde, cum apostolo asserere nobis liceat, quod nempe *scimus, cui credimus, et certi sumus.*

Hic tandem ad sane et rite credendum, ad fidelium nostrorum eruditionem sic opportune praemissis, ut feliciter incepta feliciter prosequamur, nunc ad ea progredimur, quae de nostra deque fidelium nobis concreditorum fide atque doctrina certos nos reddere valeant et a nobis atque ab ipsis omnem etiam novitatum suspicionem amoveant.

Mandat ideo sancta synodus, ut, ex antiqua conciliorum provincialium laudabili praxi atque consuetudine, post emissam a nobis publicam catholicae fidei professionem, juxta formam a fel. rec. Pio IV. traditam, eadem ab omnibus ad concilium vocatis et in eo astantibus publice etiam emittatur ac sacramento firmetur.

Hic emissa est publica fidei professio a patribus concilii et convocatis omnibus, habita ratione dignitatis et ordinis.

TITULUS II.

CAP. UNICUM.

Constitutionis UNIGENITUS Clementis pp. XI. observantia atque obedientia commendatur.

Emissa jam ad praescriptum etiam sacri concilii Tridentini publica fidei professione, nunc instantibus ejusdem fidei necessitatibus occurrere ac providere vult provincialis haec synodus. Itaque, quamvis nos a die publicationis bullae, quae incipit: *Unigenitus*, omnem curam diligentiamque una cum comprovincialibus episcopis adhibuerimus, ut debitum et omnimodum ei, tanquam regulae fidei, praestaretur obsequium; opportunum tamen illa censuit novum hic et solemne antiquae nostrae obedientiae testimonium edendi occasionem non praetermittere. Quod eo libentius exsequimur, quo magis excitati sanctissimi domini nostri Benedicti XIII. pontificiae vocis oraculo, in *naperrima*¹⁾ synodo Lateranensi emisso, ad sedulam et integram praefatae bullae observantiam accendimur. Hinc, quae sequuntur, statuere arbitrati sumus:

I. Nempe, quod bulla, quae incipit *Unigenitus*, Clementis papae XI., cui ab alto datum erat magnifice (ut ait scriptura) tractare sapientiam, per extensum annectatur in calce praesentis concilii, ut a cleri nostri memoria non dilabatur unquam, et inter alias fidei regulas mente et corde ab omnibus teneatur.

II. Quod omni majori diligentia et sedulitate a nobis nostrisque coepiscopis serio invigiletur, ne quis ex provinciae clero, tam saeculari quam regulari, vel quoquo modo exterius ad ordines sacros, ad beneficia, maxime curam animarum habentia, et ad sacrorum quorumcumque dispensationem admittatur, quin de ejus sincera supradictae bullae *Unigenitus* acceptatione, de debita et omnimoda obedientia legitimis pro episcoporum conscientia et judicio constiterit argumentis.

¹⁾ *Quae Rom. sub Bula XIII. tit. I. cap. 6.*

TITULUS III.

Fidei professio quando et a quibus sit emittenda extra synodales conventus.

CAP. I.

Eodem inde, quo supra, consilio curandam esse censuit sancta synodus, ut non solum ab iis, qui ecclesiae indulgentia ac largitate beneficia providentur, orthodoxae etiam doctrinae experimenta sumamus, sed multo fortiori titulo ab iis omnibus, qui ad praecellens praedicandi munus ex toto clero seliguntur. Quapropter, sacri concilii¹⁾ Tridentini summorumque pontificum auctoritate suffragante, statutum est, ne quisquam deinceps ullius ecclesiastici beneficii possessionem adeat, nisi prius coram provinciae ordinariis seu de eorum licentia coram eorum vicariis generalibus sanctae fidei professionem emisit, juxta bullam felicitis recordationis Pii IV. et juxta formularium Alexandri VII., in hac synodo jam propositum.

CAP. II.

Id autem servare etiam debent provisores a Romano pontifice vel a prolegatis²⁾: Provisores vero de dignitatibus, personatibus, canonicatibus, tam in nostra metropolitana ecclesia tum in provinciae cathedralibus, non solum coram episcopis suis seu eorum vicariis³⁾ generalibus, ut supra, sed etiam in capitulo, idem praestare teneantur; alioquin praedicti illi fructus suos non faciant, nec eis possessio suffragetur.

CAP. III.

Cum pariter alleviando praedicationis apostolicae jugo, quod episcopis speciali titulo incumbit, quodam de clero, tam saeculari quam regulari, in partem pastoralis nostrae sollicitudinis advocare contingat, qui Christi legatione fungantur, temporibus maxime ab ecclesia designatis, quadragesimae nempe et adventus: hinc est, quod, licet ex ipsorum propenso in salutem animarum studio de iis non nisi bene augurari ac sentire posse videamur, hoc tamen decreto providendum statuit sancta synodus, ne quis exterius, seu de alia regione ac dioecesi, admittatur in posterum ad id apostolici ministerii genus et exercitium, nisi exhibito documento a propriis ordinariis aut praelatis subscripto, quo constet de sana doctrina, morum probitate ac sufficienti ad praedicandum idoneitate: ne tandem his etiam munitis documentis huic ministerio se accingat⁴⁾, nisi obtento localis episcopi mandato gratis dando, fidei professione emissa, ac benedictione pastoralis recepta: *Quomodo enim praedicabunt, nisi mittantur?*⁵⁾

CAP. IV.

Quod de praedicatoribus, ut supra, statutum est, afficit pariter sacerdotes illos, qui ideo missionarii dicuntur, quia in plateas et vicus civitatis, in vias et sepes mittantur, ut assiduo et ferventi zelo evangelizent, semperque expediti et accincti reperiantur, ut compellant intrare, et impleatur domus Domini: ex eorum siquidem cooperatione in procuranda fidelium nostrorum salute plurimos colligi fructus, communi omnium judicio comperitum est.

¹⁾ Trid. sess. 24, de ref. cap. 12. Bull. Pii IV. Conc. Rom. tit. I. cap. 1. Conc. Aven. sub Taurasio, tit. 6 de fid. profess. a. 1564.

²⁾ Idem Rom. ibid. Idem Aven. ibid.

³⁾ Trid. sess. 24, cap. 12 de ref. Idem Aven. ibid.

⁴⁾ Idem Rom. ibid. § 6. Idem Aven. ibid.

⁵⁾ Pauli ad Rom. X. 14.

CAP. V.

Regulares vero se monitos sciant, eos nec in suorum ordinum ecclesiis concionarium officium posse licite exercere, nisi petita a loci ordinario benedictione¹⁾, nec in alienis, nisi facultate habita, seu mandato ejusdem ordinarii in scriptis obtento: quo deficiente, nullus rectorum, in hac provincia quoquo modo ecclesiis praepositorum, regulares concionari permittat.

TITULUS IV.

De universitate et collegiis.

Expenditur universitatis et collegiorum utilitas, et ne quid in his sanae doctrinae adversetur, fidei professio a professoribus ac laureandis exquiritur.

Prooemium.

Cum non minora damna intulerit fidei inflata olim cleri orientalis scientia quam occidentalium mox elapsis retro saeculis ignorantia et in instruendis fidelibus damnabilis incuria, locum inde spatiumque praebendo haereticorum fallacia, prout infelici prope modum experientia dignoscitur: numquam etiam satis laudanda fuit summorum pontificum ac religiosissimorum principum cura ac sollicitudo, qua novas universitates atque collegia erigi curarunt, vel jam erecta redditibus ac privilegiis augeri. Hinc sacri antistites omnes, quibus sana doctrina ad fidei integritatem, tam a supremis ipsis pontificibus quam a catholicis principibus enixe adeo commendatur, omni studio praecavere debent, ut a talium collegiorum professoribus nihil unquam contra fidem ac bonos mores in publicis lectionibus doceatur.

Cum itaque in hac civitate ex pontificum munificentia erectae jam ab antiquo ac etiam regum privilegiis decoratae universitatis beneficio fruamur, ut proinde veterum antecessorum famae novus semper a successoribus per sanae doctrinae professionem splendor accrescat, utque provinciae nostrae adulescentes in omnium scientiarum artiumque facultatibus bonis principiis imbuantur: ad mentem Pii papae IV. et Alexandri VII. sancta synodus decernendum duxit:

CAP. UNICUM.

I. Quod publici²⁾ professores tam in jure civili quam canonico, ad mentem memoratorum pontificum, fidei profitendae constantem usum servant omnino, eademque lege teneantur regentes, qui philosophiam, artem medicam caeterasque liberales disciplinas edocent: quae fidei professio, singulis annis, initio studiorum iteretur juxta decretum ultimi concilii provincialis Francisci Mariae Taurasii, tunc temporis archiepiscopi.

II. Qui autem sacrae theologiae edocendae³⁾ tam publice in universitate seu collegiis quam privatim dant operam, censet sancta synodus, ut ad hoc exercitium in provincia nostra non admittantur, nisi prius catholicam fidem, ut supra, professi fuerint: qui usus singulis annis initio pariter studiorum servetur, et de quibus actis documenta tradantur episcoporum secretariis, qui ea in libro notata asservent.

III. Adversent item theologiae professores, ne quid in thesibus publice defendendis inseratur, quod directe vel indirecte favent opinionibus novatorum vel quomodocunque offendat debitam sedi

apostolicam reverentiam ac obedientiam; cum enim certaminibus haece litteraria, ad discipulorum exercitationem instituta, adeit plerumque rudium virorum frequentia, qui ex objectis ac responsis perverae intellectus adduci possunt ad erroneas opiniones parum caute imbibendas: illud prudenti professorum consilio vitandum omnino videtur.

IV. Laurea item doctoratus⁴⁾ juxta laudabilem ac observandum morem nulli in hac universitate conferatur, nisi prius emissa in nostris seu pro-cancellarii nostri manibus fidei professione, de qua in privilegio doctoratus specialis mentio fiat, sub poena nullitatis alisque in bulla Pii IV. propositis.

V. Hoc tandem summopere mandat simul et optat sancta synodus, ut in scholis, tam publicis quam privatis, intra provinciae nostrae fines constitutis, sana semper et sincera sacrosanctae fidei apostolicae doctrina tradatur, quatenus fideles nobis concediti, sicut uno baptismate in spem vivam regenerati unum colunt Deum, sic una jungantur fide in terris, ut fidei mercedem consequi mereantur in coelis.

TITULUS V.

De ludimagistris.

Qualitates ac requisita praesciendorum ad hoc munus ab ordinariis diligenter inquirenda.

Prooemium.

Cum prima litterarum elementa grammatae doceant, ut pueros aetate et intelligentia crescentes ad collegia scholae publicae deinceps ad studia praestantiora disponant; cumque ipsis pariter incumbat onus quaedam fidei rudimenta scholaribus tradendi: ideo pauca, sed utilia de ludimagistris decernere statutum est.

CAP. I.

Prohibet expresse, sancta synodus, ne tales professores, ubi aere publico conducuntur, ad possessionem seu scholae exercitium in posterum admittantur, nisi prius coram episcopo dioeceseo fidei professionem emisserint, ac nisi de eorum sufficienti peritis bonisque moribus legitimis documentis constet.

CAP. II.

Hanc ergo sanctae synodi mentem curent parochi oppidorum consulibus manifestare, ut, quos ad tale magisterium eligere intendunt, eorum quemlibet suo primum ordinario praesentari faciant ad effectum supradictum. Curent insuper ac invigilent, ut ii, ad quos electio pertinet, semper prae oculis habeant rectam ac sanam puerorum institutionem. Quodsi aliquid scandalum vel parum sanae doctrinae in ipsis ludimagistris, etiam per nos vel locorum ordinarios approbata, detexerint, statim praelato suo dioeceseo revelent, ut opportuna interdictione aliisque juris remediis, bono animarum publico consulatur.

CAP. III.

Quoniam autem multa oriri possunt scandala in juventutis perniciem, si pueri et puellae promiscue vel in eadem schola domove erudiantur, stricte prohibet sancta synodus, ne magistri puellas apud se aut edoceant aut edoceri faciant, sub poena inhabilitatis: mandatque, ut nunquam nisi magistrae, a metropolitano respectivo et ab episcopis comprovincialibus approbandae, eaeque integris moribus conspiciendae, de puellis instituendis satagant; quod ut fiat, parochorum curae praecipue commendatur.

¹⁾ Trid. sess. 5 de ref., cap. 2.

²⁾ Idem Rom. Ibid., § 3. Idem Aven., tit. 6 de prof. sed.

³⁾ Idem Rom. Ibid. Idem Aven. Ibid.

Consuet. avinion. annis MCCCXXV.

⁴⁾ Idem Aven. Ibid.

CAP. IV.

Insuper teneantur ludimagistri, qui clerici sunt vel in sacris ordinibus constituti, missae parochiali divinisque officiis, saltem diebus dominicis et festis, interesse, ibique scholares suos in debita modestia continere.

TITULUS VI.

De catechismo.

Christianae institutiones quam utiles et necessariae, et quantum in eis edocendis incumbere debeant parochi caeterique de clero ad id muneris deputati.

Prooemium.

Sicut omnia humana scientia ad sui perfectam intelligentiam bonis indiget institutionibus, sic salutis aeternae scientia, quae a fide catholica initium sumit, quae debet habere prima elementa, quibus ab adolescentiae fideles imbuantur, ut inde mystica religionis arcana, quadam licet caligine obvoluta, maturescente aetate, faciliora intellectu et ad memoriam accomodatiore fiant. Quod ut perfici possit, requiritur etiam et certa quaedam methodus et magistri cum sedulitate tum solertia, quibus puerorum voluntas ad ultro ediscenda sanae doctrinae praecepta promptius commodiusque flectatur.

CAP. I.

Invigilare itaque debent episcopi¹⁾, ne potissima illa dominici gregis pars, quae Christianam exigit a pastoribus simul ac piis parentibus educationem, ullo unquam errorum seu novitatum pravo semine contaminetur. Ideoque perutile sanctae synodo visum est ad rudimentorum fidei uniformitatem induendam quosdam deputare probatae doctrinae viros, in sacra theologia magistros et ex unaquaque dioecesi seligendos, qui ex concilii Tridentini catechismo aliisque ab ecclesia jam approbatis primaria rerum credendarum eruant elementa, primaque artis artium, quae fides est, initia ordine disponant: eaque compilata et apte digesta, prout adolescentum captus exigit, ad gallicum idioma traducant, ut postea metropolitani et episcoporum comprovincialium submissa iudicio, ad juventutis usum publicentur.

CAP. II.

Dum tamen hoc mediatum opus ad optatum perducat exitum, curare ac invigilare debent metropolitanus respective et comprovinciales, ut non nisi per ipsos examinatis ac approbatis catechismi libris utantur parochi aliique de clero, qui ex hujus provinciae capitulis, collegiatis ac seminariis ad sanctum catechistae ministerium deliguntur. Summopere item in hoc insistendum, ne ad erudiendas de fidei principiis puellas alii quam probatissimae virtutis et modestiae clerici adhibeantur, atque iis interdum praesideat sacerdos, cui catechizantium praecipua demandata sit cura.

TITULUS VII.

De bibliopola et impressoribus.

Ne libri quomodocumque exitiosi spargantur in vulgus legantur, episcoporum vigilantia exercitatur.

Prooemium.

Ad integritatem²⁾ fidei servandam librorum ac eorum maxime, qui de religione utonque tractant, praecipua inspectio episcoporum est. Quapropter,

¹⁾ Idem Aven., tit. 8 de fidei rudimentis.

²⁾ Trid. sess. 4. §. Sed et impressoribus. Idem sess. 18. Idem Aven. hoc titulo 7.

cum eo processerit quorundam scriptorum audacia, ut in sanctae religionis contemptum plures a suspectis auctoribus divulgentur libri, speciosa sanae doctrinae aive severioris disciplinae aut sanctarum precum aliaque id genus nomina praeferentes, in quibus tamen inimicus homo in morum fidei corruptelam supereminavit sisanis: ne talium sive quoquomodo noxiorum librorum contagio hujus ecclesiasticae provinciae fidelium animi pervertantur, sic statuit sancta synodus:

I. Librorum omnium haeticorum aut alia a sede apostolica damnatorum lectionem ac retentionem omnibus, qui ad id debitam licentiam non obtinuerint, prohibet.

II. Unusquisque bibliopola penes se habet indicem omnium librorum prohibitorum omnibus patentem.

III. Nullus quemcunque librum, quamvis alibi impressum, iterum imprimere ac manuscripta typis mandare audeat, nisi prius per ordinarios eorumque vicarios generales et inquisitorem diligenter examinentur et approbentur.

IV. Nulli liceat imprimere vel imprimendos dare quosvis libros de rebus sacris tractantes, nisi apposite auctoris nomine: neque illos in futurum vendere aut etiam apud se retinere, nisi primum examinati probatique in scriptis fuerint a metropolitano respective et comprovincialibus.

V. Eorum officinas seu bibliothecas episcopi, prout ipsis expedire videbitur, vel visitabunt vel per suos deputatos visitari curabunt, ne quid contra haec decreta fiat, neve se a poenis incurrendis semper immunes credant librarii.

VI. Talmudicos libros et nefaria hujusmodi Rabbiorum scripta legi, vendi, emi, teneri omnino prohibet sancta synodus, sub poenis quae constitutionibus apostolicis continentur.

VII. Cum ex novatorum artificio et contra sacri concilii Tridentini sanctorumque pontificum mentem impressi fuerint quidam libri sacrarum precum, in quibus vulgari lingua inserti sunt ordo et canon missae contra decretum Innocentii XII., 17 septembris anno 1695: missale item Romanum gallico idiomate vulgatum contra decretum Alexandri VII., 12 januarii 1661: item horae Jansenianae sub titulo: *Prères pour faire en commun dans les familles chrétiennes*, damnatae ex decreto praefati pontificis 4 januarii 1661: item aliae quaecumque id genus horae, in quibus tituli superstitiosi orationibus apponuntur, ne in posterum similes libros venales apud se habeant hujus provinciae librarii, curabunt metropolitanus et episcopi eos opportuno decreto monere, ut juxta praescriptum ab ultimo concilio Avenionensi, sub F. M. Taurusio, ubi ad eos pervenerint librorum capsae, eas non aperiant, nisi vocato deputato ab episcopis hac in re specialiter praeposito vel inquisitore. Item libros omnes, libellos seu folia quaelibet, vulgo *Fides fugitives*, impugnantes quomodocumque bullam, quae incipit *Unigenitus*, Clementis XI., quae pro damnatis sancta synodus habet, eadem imprimi, vendi ac retineri prohibet.

VIII. Invigilent tandem parochi in partibus provinciae, Occitaniae et Delphinatus positi, ne ab eis, qui venales circumferunt libros, libri ulli seu libelli vendantur, in quibus aliquid compererint vel contra bonos mores vel in religionis contemptum, quales sunt cantiones obscenae, fabulosa miraculorum commenta et in genus similia: impleturque etiam, quatenus opus sit, juxta usum provinciae, brachii specularis ministerium. Haec autem vigilantia multo majori titulo pertinet ad parochos hujusmodi status ecclesiastici, quoadquidem et fact-

lius et minus multis cautionibus supradicto abusu moderari possunt.

TITULUS VIII.

De Judaeis.

Concilli Avenionensis, sub Taurasio habiti, renovantur decreta, quibus varia a Judaeis, a fidelibus hujus provinciae varia circa Judaeos exiguantur.

Prooemium.

Quo sanctissimorum pontificum mentem, quae ad Judaeorum conversionem¹⁾ unice tendit, dum eos in hac ecclesiastica ditione tolerat, fideliter haec sancta synodus assequatur: ubi hebraicae linguae peritos²⁾ ac professores reperiri contigerit, curent metropolitanus et episcopi lectionem publicam instituire, quae semel saltem quolibet mense in loco designato fiat ad eorum illuminationem, qui in tenebris sedent. Nec aliud in ea lectione argumentum tractetur, quam quo christianae fidei veritatis obduratis hominum cordibus ex sacrae scripturae, veteris nempe testamenti et prophetarum oraculis, dilucide demonstretur. Ubi vero derit, qui hebraicam linguam calleat, gallico aut vernaculo idiomate ad fidem catholicam morumque ipsorum rectam institutionem interdum erudiantur.

CAP. UNICUM.

Ut autem abusus, si qui irrepserint ex eorum nimia familiaritate et consuetudine, penitus obsolescant, censet sancta synodus hic inserenda esse decreta super hac re edita in ultimo concilio provinciali Avenionensi.

I. Omnibus prohibet sancta synodus cibum sumere cum Judaeis, carnes aut azyma ab illis porrecta manducare, in una ac eadem domo cum iisdem versari, ludere, societatem inire, praesertim improbum foenus exercendi causa.

II. Medicus Judaeus a nemine, quantumvis gravi morbo laboret, vocetur: caveant omnes, ne eorum diebus festis aut nuptiis intersint: ne qua mulier christiana³⁾ Judaeis parientibus praesto sit: nulla item mulier Judaeorum infantes nutriet, nec contra: nemo sub poena excommunicationis Judaeis inseruiat.

III. Judaei in diversis civitatum partibus ne maneat, sed in una tantum vicinia simul habitent.

IV. In die parasceves et sabbati sancti lateant Judaei, ipsorum⁴⁾ portis ac fenestris clausis toto eo tempore manentibus: diebus vero festis, dum celebrantur divina officia, nullus eorum ex vico, quem inhabitant, egrediatur, exceptis patribus familias, ut victum emere possint.

V. Sub excommunicationis poena ne domus seu praedia et cujusvis generis bona ecclesiastica, tam mobilia quam immobilia, ullo modo Judaeis vendantur pariter vel oppignorentur.

VI. Stricto pariter eis prohibitum esse sancta synodus intendit, ne in diebus festis nostris quid servilis operis in publico faciant, nec commercii causa quid contractent vel vendant vel venale exponant vel circumferant; sub poena confiscationis mercium contractarum et alius nostro arbitrio imponendis; firmis item et in suo robore permanentibus quibuscumque praedecessorum nostrorum ordinationibus de hac re tractantibus.

¹⁾ Cap. Cum sibi. 18 [?, fortasse c. Quam sibi. 10] de Judaeis.

²⁾ Idem concil. Aven., tit. 62 de Judaeis.

³⁾ De Judaeis c. Ad Aser. 2.

⁴⁾ Ibidem c. Quis super. 4.

VII. Cum autem varia edicta de mandato sacrae congregationis sancti officii divulgata fuerint ac publicari de novo possint, concernentia Judaeos in ista ditione pontificia commorantes eorumque vivendi et agendi modum: stricto praecipit et mandat sancta synodus, ut omnino fideliter peragatur, quidquid in iis fuerit vel erit constitutum.

VIII. Hoc tandem moneri debent Christiani omnes, ne licitum sibi esse credant ex Hebraeorum cordis duritie, eos quibuscunque contumeliis afficere, quando Christus ipse nos docuit pro illis orare: tunc enim, quia nesciebant, quid facerent, nunc vero multo potiori christianae commiserationis titulo, quia nova et densiori caligine involuti ac circumfusi in poenam deicidii, nec scire volunt, quae Christi sunt, nec quid facere debeant, edoceri.

TITULUS IX.

De haeresi et haereticis.

Ab haeresi abhorrendum: vitandi haeretici, quorum tamen ad matrem ecclesiam regressio et expetenda precibus et exemplis suscipienda. Adversus doctrinae novitates adhibendum in primis theologiae scholasticae praesidium.

Prooemium.

Detestanda praesertim haeresis, quam parit ac fovet superbia, quae verbum Dei nefarie attentat, sanctae matris ecclesiae appetit jura, charitatis vincula dissolvit, debitam ac necessariam, qua inferiores e superioribus pendent, ordinationem invertit et solutidri plerumque favet libidini. Fugiendus itaque, quisquis a catholica fide dissideat: hoc enim verae nostrae debetur religioni, ut discadamus ab ipsius infensissimis hostibus, et in erroris familiaritatem nunquam veniamus: hoc nobis ipsi debemus, ne, si tetigerimus picam, inquinemur ab ea¹⁾.

Summo equidem Dei beneficio ac deiparae semper Virginis praesidio pontificia haec provincia nostra ab omni haeresum labe hucusque fuit praeservata, quamvis non longe a suis confiniis per occultos meatus serpat adhuc veneficus torrens. At, ne hujus damnosae fluentis aggeres episcoporum vigilantia oppositi subedantur ac diruantur unquam, neve oves nostrae nimia haereticorum vicinia et consuetudine tamque foeda contagione miserrime corrumpantur, meminisse juvat oraculi, quondam a regio propheta editi: *Commixti sunt inter gentes et didicerunt opera eorum*²⁾. Ex illo autem effato edocti ac eruditi monentur omnes fideles, ut ab infidelium ac haereticorum consortio extra necessitatis vel debitae comitatus casum abstineant. Sed quis in vestimentis ovium quandoque latent aut lupi rapaces aut effugiendae semper nec satis unquam vitandae vulpeculae, quae hoc saeculo nequam demoliri vineas nobis conceditas student: quaedam praemissis hisce admonitionibus addenda censuit sancta synodus, quae ad gregis, cui nos praefecit Spiritus sanctus, regimen ac tutelam hac in re conducibilia esse possint.

CAP. I.

Provinciali hoc itaque decreto stricto inhibetur, ne quis deinceps exterum ullum cujuscumque regionis, aetatis et sexus seu in famulatum seu in artium mechanicarum societatem sumere praesumat, vel ei domum locare; quin prius certior factus sit aut per schedulam baptismatis aut per catholicos fide dignos, talem exterum esse vere catholicum. Quodsi dubium insurgat seu suspicio de ejus vera

¹⁾ Eccl. XIII, 1.

²⁾ Psal. CV, 32.

fectave religione, ad triduum tantum retineri liceat, statimque metropolitano vel episcopo respective vel parochio loci denuntiatur, ut inquiratur sedulo, quid rei sit. Parochorum autem cura erit casum, ubi receiverint, praelato suo per epistolas diligenter exponendi.

CAP. II.

Ut autem haec sanctae synodi mens neminem lateat, universis ac singulis hujus provinciae parochiis praecipitur, ut, mora nulla interposita, in dominicalibus suis concionibus, vulgo *predes*, decretum hoc palam annuntient ac publicent, intimantes praecipue, quod, si quis in eo contenta neglexerit vel fraudulenter exteros de haeresi suspectos seu notorie haereticos ultra triduum in domo celaverit vel contubernales habuerit, canonicis eum poenis, a competenti iudice infligendis, coerceri, metropolitano respective et episcopi curabunt pro modo culpae.

CAP. III.

Vult insuper ac in virtute sanctae obedientiae praecipit sancta synodus, ut, bis saltem in anno, hujus provinciae parochi, tam urbani quam foranei, diligenter visitent suas parochias; et si quos repererint exteros, qui domicilium vel jam ibi fixerint vel figendi animum habeant, ab iis schedulam seu baptismatis fidem sibi exhiberi faciant: si autem in forma matrimonii vivunt, curent, tam ad eruendam religionis, quam profitentur, notitiam, quam ad vitanda concubinatus, adulterii seu polygamiae scandala, etiam contracti matrimonii documenta sibi proferri, revelantes: statim episcopo suo quidquid super his compertum fuerit. Quodsi facere neglexerint, et Deo rationem tantae incuriae reddituros se meminierint et praelato suo, qui a Deo positum se novit ad indiligentium ac refractorum canonicam correctionem.

CAP. IV.

Quoniam vero in quibusdam hujus provinciae parochiis, extra pontificiae ditionis confinia positae, admixti adhuc antiquis catholicis reperiuntur quidam homines, vulgato nomine *apostatae rursus*, qui plerumque dubium ingerunt, an ex artis politicae mundanaeque prudentiae legibus potius quam vero et sincero animo haereticam pravitatem ejurarent, quandoquidem nec sanctae nostrae religionis praeceptis parent, nec ulla novae regenerationis per fidem probabiliter saltem praebent argumenta: ideo sancta synodus, quae occultam tamen ac internam pravitatem Deo judicandam relinquit, eorum majorem curam habendam esse censet, ita nempe, ut, si qui sint minus fortes in fide aut a debita persuasione prostrati alieni, salutaribus lenimentis alliciantur, aut sanis roborentur consiliis, non minis asperis ac immoderatis objurgationibus terreamur. Nunquam enim de obduratis et contumacibus sic desperandum est, ut a charitate, ubi reconciliatio agitur, deflectere liceat. Quapropter episcoporum ac parochorum hujus provinciae studium impensum hoc sit, non amaro solo, sed placido, ferventi ac perseveranti animo tales quocumque homines paternis hortationibus ac blandis verbis adducere, ut ad promerendam Dei gratiam, ecclesiae communionem et principia benevolentiam verbum Dei, ex quo omnis catholica veritas defluit, assidue audiant, divina frequentent officia, catechismo cum suis filiis interint, sermoque tam sanctis documentis adesse cogant: quibus saltem institutionibus et boni cives et fideles subditi et una omnes vere catholici esse doceant: ut tandem non in errorem protrahant veras fidei professio-

nem veram; sacris enim scripturis, quibus potissimum insistant ac inanti se flagant, edocentur, quod Deus non irridetur: nec ignorare possunt, quo fidelitatis sacramento in Deum praepositoque a Deo pastores et temporales etiam dominos obstringantur¹⁾.

CAP. V.

Praeterea, cum nolit Deus mortem peccatoris, sed velit potius, ut convertatur et vivat: cum Christus pro suis legisque suae persecutoribus oraverit, ecclesiaeque ipsae certas quasdam adhibeat preces, ut *errantium corda respiciant et ad veritatis redeant imitatem*²⁾: clerum plebemque hujus provinciae hortatur sancta synodus, ut enixe et assidue divinam implorent misericordiam pro haereticorum ac schismaticorum sincera ad verae fidei semitam sanctaeque matris ecclesiae sinum reversione. At probis tamen moribus summaque vitae integritate ipsae religionis catholicae sanctitas et excellentia comprobanda est: exemplo enim potissimum ducuntur homines, quodsi bonum sit, a malo, si malum, a bono facile avocantur.

CAP. VI.

Repetat, ut, quoniam hac potissimum aetate fortis bene multos cecidisse vidimus in Israël ob immodicum novitatis amorem, tam noxiae pesti opportuno hic decreto remedium aliquod afferatur. Monitos ideo vult sancta synodus eos omnes, qui theologicis studiis dant operam, ne vanam sibi affectatae eruditionis suppellectilem comparent, sanae theologiae scholasticae principia negligentes; rudimenta enim haec si minus noriant, mox parum tuti novatorum ludibrium fient, tum variis aestuabunt dubitationibus, recedent paulatim a fidei obsequio, tandemque in insipientium errorem imprudenter adducti, nihil praeter religionis catholicae, quod abest, nomen ac speciem retinebunt.

TITULUS X.

De blasphemis.

In blasphemos, a Deo in sacris codicibus, dein conciliorum decretis ac principum legibus damnatos, animadvertitur, indulgentiaque a Leone X. concessis eorum id genus delatores ac iudices stimulantur.

Prooemium.

Sic rebus circa haereticos ac Judaeos in domino dispositis, prout magis locorum seu temporum opportunitati congruere visum est, jam non minorem credit sancta synodus conferendam esse operam ad reprehensionem et emendationem ecclesiarum quorundam hominum, qui, licet in albo christianorum inscripti sint, gentium tamen mores palam ostentant et sacrilegas paganorum expromunt voces: de blasphemis agitur, qui, contumeliosis verbis perniciose praebentes exempla nequitiae, et suum supremi numinis contemptum aperte declarant, et ipsam illius tremendam majestatem in omnium despectum adducere velle videntur. Hi autem cum nec severius puniri possint nec longius ablegari, de quibus³⁾ *locutus est Dominus ad Moysen, dicens: homo, qui maledixerit Deo suo, portabit peccatum suum; et qui blasphemaverit nomen Domini, morte moriatur: lapidibus opprimet eum omnis multitudo, sive ille civis sive peregrinus fuerit.* Quod sequenti capite statuitur, imprimis observandum est.

¹⁾ Ad Hebr. XIII, 17.

²⁾ Orat. str. VI in Parasceve.

³⁾ Levit. XXIV, vs. 14, 16.

CAP. UNICUM.

Ut igitur in tam execrandis malis radicibus evellendis et ab isthac provincia penitus deturbandis non inutile studium ponat sancta synodus, et ne talium scelerum foeditate diutius tempora nostra maculentur, utque vitentur in posterum perditissimorum hominum periculosa contagia, qui nefaria tanti sceleris consuetudine polluti in divinam usque majestatem superbe se erigunt: metropolitanus et comprovinciales episcopi, sacrorum canonum jure et sanctorum conciliorum auctoritate innixi, crimen hoc, principum etiam legibus sanctionibusque damnatum, ubi in quacunque dioecesium suarum parte intra pontificiam ditionem posita revelatum sibi fuerit vel denuntiatum, severioribus poenis atque censuris a canone impositis coerceri atque puniri curabunt. Quodsi a parte regni Galliae, Dei aut sanctorum obtretratores denuntiabuntur, metropolitanus et comprovinciales episcopi suis respective officialibus foraneis stricto injungunt, ut ad debitam punitionem viriliter procedatur. Praeterea, cum tam gravis delicti testes ad laudabilem reorum delationem praemiis etiam spiritualibus excitandi sint, curent parochi omnes juxta mentem hujus sanctae synodi evulgare quandoque indulgentias, quas Leo X., in Lateranensi concilio, alique summi pontifices tam judicibus quam delatoribus largiti sunt. Invigilent pariter omni maxima diligentia, ne in suis parochiis blasphemiae scelus, quod ad haeresim, quae summa blasphemiae est, proxime accedit, diutius impunitatis spe toleretur; moneantque parochianos suos, teneri quemcumque ad deferendum episcopo vel cui de jure, eum, qui blasphemias haereticas impie protulerit. Quid autem sit id genus blasphemiae, hoc ab ipsis caute et opportune edoceatur.

TITULUS XI.

De episcopis.

Hic aggreditur sancta synodus, quae ad domum Dei pertinet; ideoque ab episcopis initium sumendum esse censuit, ut illi de se prius judicent, quam de aliis statuunt.

Prooemium.

Cum ad quandam similitudinem domus patris sui, in qua mansiones multae sunt, catholicam ecclesiam sic instituerit Christus Dominus, ut in ea plures etiam mansiones hierarchico ordine apte dispositas esse voluerit, electis a se ab initio sacrorum ministris, secundum mensuram gratiae ipsis concessae: hinc episcoporum potior cura esse debet praecavendi, ne mirabilis ille ordo invertatur unquam, sed ad tranquillam ecclesiae statum fideliter religioseque servetur. Hoc autem ut juxta Christi sic ordinantis mentem placitumque fiat, sancta synodus provide sapienterque statuit, ut, qui inter caeteros de clero primarias in ecclesia sedes occupant et in sacerdotii gradibus praee aliis eminent, ii ordinis sui decus, prout decet, tueantur et, ubi de domo Domini agendum est, ipsi se primum in judicium vocent, ne illos tanquam sibi parentes alieno, ut olim pharisaeos, iudicio damnari contingat.

CAP. I.

De episcoporum munis in genere.

Quapropter, serio ad invicem cogitantibus nobis, quae et quanta in nostra consecratione uno evangeliorum libro onera, angelis ipsis etiam formidanda, fuerint humeris nostris imposita; haec statim examinanda ac severiori calculo discutienda nos et comprovinciales episcopi duximus: ad quid nempe ex episcopali teneamur officio? Quae con-

finia nobis traditae potestatis? Quae tandem a nobis gesta sint vel ad nostrae cujusque dioeceseos utilitatem agenda remaneant? Ut conscius sibi quisque nostrum tenuitatis suae, ea humili oratione a Deo postulet, quae sua virtute operari ac exsequi posse non praesumit.

CAP. II.

De visitatione et praedicatione pastoralis.

Perpenis deinde evangelicis Christi verbis, quibus ipse prima apostolicae praedicationis quasi fundamenta jecit mandatumque nostrae procuratoris aperte expressisse videtur: *entes in univrsam mundum, praedicato evangelium omni creaturae*¹⁾, duo nobis agenda potius quam meditata esse facile colligitur: paucis siquidem ex verbis illis innuitur nobis et visitandi et praedicandi munus, ad quod digne sustinendum tam frequenter et exempla regnantis summi pontificis nos provocant²⁾ et consilia quaeque nos invitant. Congruum enim est ac omnino necessarium, ut oves aspectu³⁾ pastoris quandoque recreentur, utque ejus verba audiant, et amicae vocis sono assuescant. Paterno autem potius eloquio quam phalerato et ambizioso dicendi modo fidelium aures mulceri debent, ut salutis monita, quae ex parentis ore procedunt, audientium cordibus altius impressa remaneant ad uberrimum optatumque animarum lucrum atque proventum.

CAP. III.

Non verbis tantum, sed exemplis praedicent episcopi.

Duplex autem praedicandi genus, aliud verbo, exemplo aliud. Dum adolecebat adhuc Christi ecclesia, praedicatione miraculis ob legis novitatem fovenda erat ac quodammodo fulcienda; nunc vero adultae jam et ad virilitatem feliciter perductae non prodigiis, sed evangelisantium claris exemplis opus est: enervatur enim ac obtunditur sermo Dei, licet penetrabilior omni gladio, si, quae plebi nostrae facienda proponimus, operibus non comprobemus; nec unquam ad suadendum esse potest efficacior sermo noster, quam cum ea facimus, quae dicimus, et ea portare videmur onera, quae aliis ducimus imponenda.

CAP. IV.

In visitatione pastoralis laboris sui adjutores et administratores sibi seligant episcopi.

Non ad Christi verba tantum, sed etiam ad gesta suam in regenda dioecesi agendi rationem dirigere debent sacri antistites. De divino autem illo nec satis unquam imitando magistro legimus, quod sacram sibi a patre demandatam peregrinationem aggressurus binos ante se discipulos⁴⁾ mittere consuevit, qui adventantis domini pacificam simul ac beneficam mentem exprimerent et, tanquam novae publicandae legis praecoena, prima evangelii spargerent semina, quae Christi praedicatione fovenda ac foecundanda opimam fructuum segetem populis colligendam promitterent. Quid haec vero nobis innuant, facile arguet, quisquis cogitaverit, exemplo nobis esse Christum, ut, quemadmodum fecit, ita et nos faciamus. Monemur, siquidem episcopi, selectos ex omni clero nostro cooperatores et administratores, instante visitationis tempore, vel praemittendos esse vel nobis comites habendos, qui de utilitate sacrae visitationis ple-

¹⁾ Marci XVI, 15.

²⁾ Idem Conc. Rom., tit. 1, cap. 8.

³⁾ Conc. Trid., sess. 24, cap. 3 et 4. Idem Conc. Aven., hoc tit. 1.

⁴⁾ Luc. X, 1.

bem instruant, qui dispensanda a pastore sacramenta praesunt, qui in unaquaque parochia de cleri moribus ac doctrina caute percontentur, familiarum discordias rescire studeant, quinamve pravi habitus seu affectus praevalcant in populo: ut, rebus dehinc consulte perpensa, ea medicinalia remedia, eae reprehensiones a visitantibus adhibeantur episcopis, quae ipsorum prudentiae atque discretioni congruere videbuntur.

CAP. V.

Fida episcoporum adhaesio summo pontifici sedisque Romanae praecellenti auctoritati, optimam episcopalis ordinis ac dignitatis firmitatem.

Quoniam vero eos nobis coepiscopos, Deo et apostolica sede in simul conspirantibus, habere contingat, qui ex praecellenti perfectionis statu, in quo positi sunt, satis norunt, quantum sibi dominibusque suis debeant esse bene praepositi¹⁾, quidve a sacris conciliis, Tridentino et nuperrimo Lateranensi²⁾, aliisque pontificum decretis statutum injunctumque sit circa visitationis pastoralis modum, comitatum frugalemque victum; quos etiam et ab assidue in suis dioecibus praesentiae necessitate non refugere et ad evangelicae praedicationis munus implendum constat esse paratos; de episcopalis munus non fuisse lateque, sed obiter dicendum censuit sancta synodus. Duo tamen, in quibus maximum momentum est, non ita raptim perstringenda existimat. Primum nempe, quod, cum ex communione nostra cum Romano pontifice orthodoxiae nomen ac fama pendeat, ita unitate spiritus cum ipso coalescere et quodammodo conglutinari debemus, ut in eo quasi inesse videamur. Pro hoc enim Christus oravit patrem, ut apostoli unum essent inter se, non unitate loci seu personae, sed ea, qua ipse ac pater³⁾ unum sunt, amoris nimirum, consensionis ac participationis ad intra et sicut personas divinas inter se unum esse catholica veritate edocemur, ita unum simus in Christo per fidem, unum in ecclesia per obedientiam, reverentiam, devotionem ac subordinationem membrorum ad caput, filiorum ad patremfamilias, partium integritatum ad totum, quod est Petri apostolatus; ut tandem hierarchicus ordo nostra ad unitatem conspiratione servetur, sicque Dei ordinationi non resistentes, nec Deo resistere incusemur. Secundum autem, non minoris ponderis ac momenti, illud est, quod nunquam melius causam episcopatus agimus, quam cum Petri apostolatum, ejus clypeo protecti, pro viribus defendamus: summa enim est inter utrumque connexio iurium et, fas sit dicere, commixtio. Quodsi ultra recti justique mensuram, a Deo praefinitam, iudiciorum paritate praesumpta, contendatur: timendum, ne in ipsius religionis damnum eveniat, ut, dum immodice extolluntur episcopi, episcopatus simul cum Petri apostolatu deprimatur.

CAP. VI.

Continuatio capituli proxime praecedentis. Explicatur, quid sentiendum sit de pristino more, quo episcopales cathedrae ipso sedis apostolice nomine appellabantur.

Licet enim eo tempore, quo primus fervebat adhuc religionis amor cultusque vigeat, episcopalis quibusdam cathedris apostolicae sedis nomen fuerit attributum; non aliam tamen ob causam sanctissimi praesules ea se appellatione condecorari patiebantur, nisi quia ipsi, cum unum ex evangelico unitatis praeecepto episcopatum agnos-

cerent (singulis scilicet cathedris Romanae sedi catholicae communionis adherentibus unamque cum ea sedem apostolicam constituentibus), singulares etiam cathedras in partem honorum primariae ecclesiae debitorum venire posse existimabant. Caeterum sanctissimi illi antistites ex tam gloriosa nominis ac dignitatis quasi consortione non superbiebant, non ambitiose de se sentiebant. Certis quippe monumentis apparet, eos nihilominus fateri, palam solitos fuisse, Romani antistitis proprium hoc esse ac praecipuum, ut, non secus ac caput prae caeteris membris celsissimum in corpore locum occupat, sic ille prae caeteris episcopis praestantissimam pro suo jure obtineat sedem. Unde, qui debitam ei obedientiam ac reverentiam non praestat, tanquam a capite¹⁾ sejunctus, Acephalorum deliramentis agitur, quodque magis est, totum perveritate sua lacescit episcopatum. Nam, ut sapienter advertit Avitus, Viennensis episcopus²⁾, si papa Urbis vocatur in dubium, episcopatus jam, non episcopus vacillare videbitur.

CAP. VII.

In regenda dioecesi, dd. Petri ac Pauli monitis animum advertant episcopi.

Ut tandem ab antiquis patrum monitis ad antiquiora mentem attollamus, vult sancta synodus, episcopos saepe memores esse eorum, quae Tito et Timotheo dicta sunt ab apostolo Paulo, nec unquam desincant a provido illo divi Petri consilio³⁾: *Pascite, qui in vobis est, gregem Dei, providentes non coacte, sed spontaneae secundum Deum, neque ut dominantes in clero, sed forma facti gregis ex animo.*

TITULUS XII.

De capitulis et canonicis.

Prooemium.

Ut caeteris de clero canonicis praestant dignitate ordinis, sic doctrina et sanctitate praestare debent.

Ad episcopalem cathedram propius accedunt canonicorum subaellia, in quibus distinctis gradibus dispositi variisque nominibus et titulis insigniti ad diversa etiam officia ab ecclesia destinantur. Quocirca, cum pars illa cleri proximitate cathedrae caeteris praeminet ac muneris dignitate, ita doctrina et sanctitate praecellere debet, eoque majori zelo decorem domus Dei augere tenetur exemplo suo, quo frequentius ac solemnius adhibet suum in sacris peragendis ministerium.

CAP. I.

Canonici angelorum more se gerant in domo Domini.

Noverint itaque sacerdotes omnes, diaconi et subdiaconi, in dignitatibus aut personatibus constituti, caeterique canonici et praebendati, qui primariis aliisque nostrae provinciae ecclesiis addicti sunt, quod⁴⁾, sicut invisibilis angelorum chorus tabernaculo adstat pronus adorans Deum vivum et verum, cui complacuit sedem ibi suam collocare, ita ipsi tanquam visibiles angeli in choro et ecclesiis versari debent, non ut mercenarii seu venales adoratores, sed ut liberi ac ferventes sapienter⁵⁾ ac dili-

¹⁾ Isidori, episc. Hispal., Epist. ad Eugen., episc. Tolet. 697. (Opp. a. Isidori, ed. Migne, Patr. lat. LXXXIII, 908, C.)

²⁾ Aviti, episc. Vienn., epist. 31. (Opp. Sirmond., ed. Venet., 1738, II, 46, B.)

³⁾ I Petr. V, 2-3.

⁴⁾ Trid. sess. 24, cap. 12. Ibid. vera. Omnes vero. Conc. Aven. sub Turra, hoc tit. 28.

⁵⁾ Paulin. XLVI, 6.

¹⁾ I ad Tim. III, 4.

²⁾ Trid. sess. 24, cap. 2. Conc. Rom., tit. 8, cap. 1.

³⁾ Joann. XVII, 11.

genter ministrantes acceptissimum Deo sacrificium laudis. Nec satis esse sibi credant, quod canonicis horis interfuerint, nisi praesentiae corporali cordis affectio animique meditatio responderint. Et quandoquidem incidimus in ea, quae ad chorum pertinent, in ejus aut tuenda aut restituenda disciplina immorandum esse opinet sancta synodus.

CAP. II.

Non praecipitauer, non perfunctorie, non viliis lucri causa psallant horae canonicae, sed compositae, sed sedulo, sed propter aeternam retributionem.

De choro itaque et horis canonicis ex patrum concilii placito primo tractatur, ut, quisquis quotidiano ecclesiae seu chori servitio tenetur ratione beneficii, ipse non de onere ac labore, non de caduco seu temporali stipendio, sed de mercede spirituali¹⁾ et aeterna sollicitus sit, psallendo nempe et canendo non praecipiti, sed lento et gravi modo, non perfunctorie et oscitanter, sed accurate, ne populo ansa praebatur objurgationis ac conviciorum in ecclesiae ministros, quasi si taedio affecti longa nimis ea temporis spatia crederent, quae in celebrandis Dei beneficentissimi laudibus impenduntur.

CAP. III.

Sic caeremoniae ritusque observentur in ecclesia metropolitana, ut aliis ecclesiis exemplo esse possit ac disciplinae.

Quae in genere de omnibus choro inservientibus proponuntur, specialiter efficiunt capitulum sanctae hujus metropolitanae ecclesiae, in qua eo major debet esse cura, ut caeremoniae et ritus missarum pontificalium aliarumque solemnium diligenter ac religiose serventur, quod ad ipsa exemplum sumere debeant caeterae cathedrales et collegiatae eundemque celebrandi ac psallendi modum servare, quem in metropolitana sede cognoverint usitatum²⁾. Hoc enim antiqua etiam concilia decrevere, ut inde unaquaeque provinciae ecclesia hauriret agendi regulas, ubi ratione praecminentiae et magisterii securior norma viget et antiquior.

CAP. IV.

Edicatur cantus Gregorianus.

Admonet igitur sancta synodus et enixe obtentur omnes, qui in capitulis et collegiis canonicorum locum obtinent, ut cantum Gregorianum ediscant³⁾, et antiquam chori disciplinam diligenter observantes, nullam ejus partem aut exiguam aut minoris esse momenti existiment, cum ab ecclesia instituta sit, et ideo instituta, ut cultus Deo debitus exhibeatur.

CAP. V.

Qui tuendae chori disciplinae praefecti sunt, ab officio ne discedant.

Chori itaque disciplinae tum praepositi decanive tum praecentores diligenter invigilent, ut quisque munere suo bene fungatur, praecaventes, ne ex nimia indulgentia gravent conscientiam suam⁴⁾. Punctuator vero fideliter officium exerceat suum, nullo habito humano respectu. Liber punctuatorum in loco tuto asservetur, ita ut solis punctuatoribus pateat extra necessitatis casum.

CAP. VI.

Palam in choro proponatur tabella, unde officiorum ac missarum ratio decumatur.

Curet praecentor, ut omnia in choro fiant juxta rubricas tam breviarii Romani quam missalis et

¹⁾ Psalm. CXVIII, 112. Inclinari cor meum ad faciendas justificationes tuas... propter retributionem. Vide Bellarm. in hunc psalm.

²⁾ Conc. Bonavent. a. 1698, tit. 25, cap. 6.

³⁾ Conc. Bonavent. tit. 21, cap. 7.

⁴⁾ Conc. Avon. sub Taur., tit. 25, de censuris.

caeremonialis. Divina autem officia semper ex ordine calendarii et ecclesiae institutio celebrentur: nec ea ratio sine justa causa, et nisi consulto episcopo, immutetur unquam. Ideoque a praecentore edatur cum omni cura ac diligentia parvula tabella, exponenda in loco apto, quae singulis diebus missarum et officii ordo praescribatur.

CAP. VII.

Praecipitur, ut in qualibet provinciae Avenionensis dioecesi instituantur congregationes, in quibus periti sacerdotes de sacris caeremoniis ac ritibus palam discant.

Cum autem caeremoniae sacrae, si sedulo ac modeste serventur, fidelium etiam laicorum animis pietatem ingerunt et sacerdotalis ordinis aestimationem, si vero negligentur vel incomptae et tumultuarie fiant, scandalo sunt: ideo praecipit sancta synodus¹⁾, ut in unaquaque nostrum dioecesi instituantur congregationes, in quibus periti sacerdotes, ab episcopo selecti ac deputati, conducti die, de re omni ad ritus ac caeremonias spectante disserant et, si quid dubium aut intricatius agatur, ordinario consulto, resolvant, ut sic in melius semper ecclesiastica disciplina promoveatur ac invalescat.

CAP. VIII.

Ne quid in musicis concertibus, ad solemniorum divinarum officiorum celebrationem adhiberi solitis, profanum sit, caveatur.

Ut musicae numeri, ad pios animi affectus inter sacra solemnia excitandos instituti, ab ecclesiae mente non discedant: serio hic caveatur, ne quid in posterum ad modulos profanarum cantionum concinatur, Cantica vero, quae vulgo dicuntur *motets*²⁾, non verbis constant auctorum arbitrio concinnata, sed ex aliquo tantum hymno ecclesiae noto psalmo decerptis. Carmina pariter tempore natalium Domini vernacula lingua componi solita, gallice *noëls*, et hucusque tolerata, jam prohibenda esse sancta synodus credit, eo quod intenta sacri mysterii explicatio admixtione risibilium eventuum multoque vaniloquio et scurrili verborum lusu depravabatur.

CAP. IX.

Idem agitur ac in praecedenti capite, nova tamen statuuntur circa instrumenta musica.

Moneantur itaque musicorum concentuum moderatores et magistri, ne, in solemnissimis etiam ecclesiae festis, praescripta modo canendi norma immutetur minuse accurate servetur. Cumque a sacris³⁾ solemnibus arceri omnino debet, quidquid ab illorum dignitate alienum videtur: caveant praeterea supradicti musici, ne ex suo vel audientium placito, praeter solita illa, etiam adhibeant instrumenta bellica, vulgo *timbales* et *tambours*, quae convenire sancta synodus non credit iis, qui militant in castris Domini: tuba tamen excipitur, quae animum ad judicii universalis cogitationem metumque suo potest excitare clangore.

CAP. X.

Proludatur ad decreta subsequenda de recto vivendi modo in claustris domibusque canonicalibus.

Ordinatis hucusque rebus singulis, quae ad sacrarum caeremoniarum observationem debitamque divinarum officiorum celebrationem pertinent, non minori diligentia providendum est recto sanctoque vivendi et agendi modo in claustris aedibusque canonicalibus, prout ecclesiae proxime adhaerentibus. Ad hoc igitur, quae sequuntur, statuta collineant.

¹⁾ Conc. Rom., tit. 15, cap. 9.

²⁾ Conc. Avon., tit. 25, de cantu eccles.

³⁾ Conc. Rom., eodem tit., cap. 6.

CAP. XI.

Varia circa rectam vivendi rationem in claustris, agendi in capitularibus conventibus, bona ecclesiastica administrandi, pias fundationes ac statuta exsequendi, pueros chorales educandi, ac nonnulla etiam circa chori disciplinam statuuntur.

Quoniam ex indulgentia summorum pontificum quaedam hujus provinciae canonicorum collegia fuerint a regulari disciplinae legibus benigniter soluta, non inde tamen existiment id genus canonici, se ab omni religioso ~~congregandi~~ agendique modo esse prorsus expeditos. Non enim in habitu tantum nec in mensa communi summa regularitatis consistit, sed in aliis multo gravioribus, quae ad canonicos etiam pertinent: scilicet, charitate fraterna, frequenti statutorum lectione ac meditatione, laudabili singularium conspiratione ad utilitatem tum capituli tum ecclesiae, sincera tandem votorum communiione ac societate bonorum operum. Quod cum ita se habeat, statuit sancta synodus, ut infra.

I. Capitulares conventus (quod ex antiquo usu factum hactenus fuisse ~~conjectamus~~) semel saltem in hebdomada, data die praevioque campanae sonitu, convocentur: nunquam tamen tempore divinatorum officiorum et conventualis seu solemnioris missae, nisi gravis necessitas urgeat. Inter negotia in capitulo tractanda primario loco sint ea, quorum major et antiquior in animis cura esse debet, res nempe spirituales et ad Dei cultum spectantes: cum de iis disseratur, quae ad rectam administrationem iurium ac bonorum pertinent. Quidquid autem fuerit capitulariter constitutum, dignioris, qui praesidet, et secretarii capitularis chirographo subnotetur. Si quid vero ex adverso opponatur, tunc contrariae sententiae intercessio, quatenus fiat in re gravi, ab ipso opponente scribatur et ipsius firmetur subscripto nomine.

II. Servetur omnino in dictis capitulis ea, quae decet sanctos, modestia et animorum concordia: rebusque a digniore seu antiquiore propositis, vitatisque inutilibus digressionibus, suffragia ferantur a canonicis ordinate, non promiscue, incipiendo a senioribus. Quod si contigerit, aliquam esse sententiarum discrepantiam, tunc facultate habita ab eo qui praesidet, quisque poterit contradicere, suaviter tamen in modo, ut sublata opinionum dissidentia, rebus scilicet novo examine ponderatis, ad conciliationem animorum optimumque capitularis deliberationis exitum deveniri possit.

III. In administratione bonorum ecclesiasticorum duo potissimum advertenda censuit provincialis haec synodus: quae sit nempe natura rei beneficiariae administrandae, et quo pacto jus administrandi tradatur ab ecclesia, ad quam ratione oeconomiae generalis recta proventuum ecclesiasticorum dispensatio pertinet. Quoniam itaque pinguiores praebendae, de quarum proventibus dotatae reperiuntur ecclesiae dignitate insigniores, ex pontificum seu principum largitate proveniant: ideo sollicite pensandum atque curandum est ab omnibus, tum canonicis tum quocumque alio titulo beneficiariis, quod, cum nullum nec a sanguine nec a lege jus fuerit ipsis quaesitum ante beneficiorum ademptionem, cavere debent, ne ea, quibus tanquam altarium servitio dediti fruuntur, collata beneficia sic administrent, quasi haereditario vel proprietaria jure possiderent. Quapropter pleraque concilia generalia synodique¹⁾, seu provinciales seu dioecesanæ, explicite et distincte statuerant, ut in quolibet capitulo conficeretur generale inventarium bonorum omnium mobilium et immobilium, cujus ope facilius ac nitidius rectae vel malae admini-

strationis ratio, quoties ab episcopis exigeretur, reddi posset. Cum autem plurimum pendeat a diligenti inventarii confectione expeditior computorum redditio, et apertius etiam innotescere possit ordinario proventuum capitularium ac mensae canonicae status: operae idcirco pretium est, ut praepositi, decani alique, qui dictis collegiis, quomodocumque praefecti sunt, ad tam necessarij negotij perfectionem animum appellent, ne se gravis incuriae obstringant crimine, neve ecclesiae patrimonium in pejus, ruat magisque ac magis deteratur.

IV. Cum pariter ex munificentia pontificia ad cathedralium et collegiatarum erectionem ac sustentationem addita mensis capitularibus fuerint plura beneficia, sive simplicia sive curam animarum habentia: ita fructus inde procedentes colligi debent ac dispensari, ut juxta mentem sanctorum pontificum nihil tanquam desit neque parochiis neque parochiis a mensa capitulari sic pendentibus. Parochorum autem portio, quam congruam appellant, non modo assidue ac tempore solvatur, sed nulla etiam praebatur ipsis occasio conquirendi ex eo, quod parcius suppeditentur aut denegentur prorsus vasa et ornamenta sacra, quae praebere debent a prioribus decimatoribus, tum saecularibus tum regularibus. Dictum idem sit de quibusdam minutis expensis ac reparationibus presbyterii seu sanctuarii, servato regionum et provinciarum more. Quoniam vero haec inspectio ad visitationem pastorem potius pertinet quam ad synodum provincialem: nihilo tamen minus haec sancta synodus, quae litibus ac jurgiis occurrere summopere cupit, propositum scopum attingendi spe ducta, suggerendum hoc consilium censet, nimirum ut quolibet anno a capitulis metropolitanae, cathedralium, collegiatarum ac etiam ex monasteriis demandetur aliquis, qui parochias, de quibus supra, visitet inspiciatque, quoniam in statu sanctuariorum et sacrorum reperiantur, ut statim de iis, quae ad decentiam domus Dei sunt necessaria, provideatur, consulta potius conscientia quam oeconomia, cujus quandoque nomen avaritia ipsa facum factura sibi vindicat.

V. Praeter solitam administrationis sive syndicati rationem quotannis reddendam, ratio etiam anniversariorum et piorum legatorum absque ulla cunctatione reddatur coram auditoribus a capitulo delegatis, ut rescire promptius et certius possit episcopus, an celebrata illa fuerint, haec vero executioni mandata.

VI. Servetur omni cum sedulitate laudabilis usus legendi statuta in capitulo publico, cui intersint omnes a statuto designati, ut quisque corde recogitans advertere possit numquid fiat quod praescriptis regulis adversetur, cognoscantque singuli, ea se lege teneri, ne in perjurium cadant. His autem, qui dicto capitulo intersunt, liceat de propriis juribus aut querimoniarum causis dicere, modeste tamen, ut unicuique ex aequo et bono post accuratam rei considerationem sanumque ac rectum iudicium satisfiat.

VII. Statuta si fideliter serventur nec arbitraria vitentur interpretatione, non erit querimoniarum locus: ipsius enim datae legis ope contentiones, si forte oriantur, defini possunt, facillimeque est praeterea ad ordinarium recursus in casu dubio vel obmisso. De statutorum autem executione litterali solliciti debent esse canonici capitulares, ne, qui de ecclesiae gremio sunt, licet non de capitulo, compellantur quandoque pulsare episcoporum aures molestis conquestionibus, quae facile vitarentur, si canonicus quisque in suo se ordine contineret respiceretque caeteros praebendatos tanquam consecratos, in

eadem secum ecclesiae ad Dei servitium consociatos ejusdemque matris enutritos uberibus, quanquam dispari gradu positos.

VIII. Quoniam vero ad servandam concordiam plurimum conferunt reciprocae simul cohabitantium urbanitas et comitas, quibus scilicet charitas fraternitas fovetur ac etiam augetur; in hoc omnem curam adhiberi studeant digniores senioresque capituli. Sic enim semota omni discordia, tranquilles undeque animis, paceque mutuo officiorum adminiculo firmiter coagmentata, facilius et efficacius rerum tam spiritualium quam temporalium bonae administrationi vacari poterit.

IX. Inter praecepta, quibus Paulus apostolus Timotheum ac Titum informavit, illud praecipue tam ab episcopis quam a caeteris de clero, qui in collegiis seu capitulis quoquomodo locum obtinent, memorandum est, quo monemur¹⁾ nullatenus esse litigiosi nec cupidi: nihil enim magis indecorum est clericali ordini quam damnanda cupiditas ac ipsa etiam necessitas judiciaria tribunalia adeundi, clamorosaeque fori contentiones insectandi occasione litium, quae plerumque sine controversa, sine molestia, sine dispendio componi possunt. Quocirca plurimum satagere debent, qui praesunt collegiis et capitulis, ne unquam moveantur lites, nisi tentatis prius earum praeventendi aut dirimendi viis, vel saltem consulto actore capituli alisque, quatenus opus sit, jurisprudentiae peritis. Ubi autem de suscipienda lite agendum erit, decernit sancta synodus, ut de more convocetur capitulum in quo saltem intersit canonicorum numerus super medietatem, utque suffragia adstantium quoque medietatem superent, ad deliberationis validitatem.

X. Ne occasione optionis aedium claustralium excitentur discordiae, in ingressu novi canonici vel beneficiarii in acta referatur status talium aedium, sicut constat, quidquid in melius mutatum additumve fuerit, vel saltem appareat, utrum aliquid detrimenti illatum fuerit ab ultimis possessoribus, ut eo titulo innixus canonicus seu beneficiarius successor debitam ac congruam ab haeredibus defuncti reparationem repetere possit. Canonicorum item consanguinei in primo et secundo gradu a conductione seu locatione bonorum capitularium abstineant omnino in posterum, sub poena nullitatis factarum pactionum.

XI. Dies vacationum et pausa vulgo dictae, quae in statutis praefinitae non sunt, si aliquatenus adversentur concilio²⁾ Tridentino et ex solius consuetudinis instituto sint, arbitrio episcopi moderentur, nec, nisi eo consulto, etiam praetextu rerum capituli gerendarum legitimae absentiae tempus protrahatur.

XII. Invigilent delegati a capitulo ad regimen puerorum choralium, ut hi non solum musicam cantumve Gregorianum discant, sed et fidei ac grammaticae rudimenta doceantur bonisque inficiantur moribus; quod ut bene laudabiliterque succedat, idoneos ac probatae vitae magistros habeant. Id curandum insuper, ut nempe sacramentis pro sua aetate frequenter utantur. Haec autem omnia eo diligentius fieri optat sancta synodus, quod pueri choro inservientes, si ex praescripta superius norma educantur, spem majorem facient, se, ubi aetatem proveciorem attigerint, dignos futuros, qui ea beneficia consequantur, ad quae vi statutorum quorundam prae caeteris omnibus competitoribus sunt vocati, et jure sane ac merito; aequum enim est, eos, qui a primoribus annis

ecclesiae alicujus servitio addicti ac quasi mancipati fuerunt, sic bene meritos aliquando ab eadem ecclesia nutririque certaque tandem laborum suorum mercede donari. Onerat itaque sancta synodus conscientiam eorum, qui pueris id genus instituentibus ac informantibus praefecti sunt, censeatque, supra dictos delegatos extra culpam esse non posse, si nimio parcimoniae studio vel indigentia tanti momenti munus ab ipsis negligatur.

XIII. Cognoscant demum ac meminerint omnes dignitates et canonici, impositam esse, sibi necessitatem quamdam caeteris de clero praelucendi tam verbo quam exemplo, in iis praecertim, quae ad sacerdotii dignitatem pertinent.

TITULUS XIII.

De lectione sacrae scripturae.

In metropolitana et cathedralibus ecclesiis canonicus ex officio theologus institutam sacrae scripturae lectionem seu explanationem non omittat: huic vero lectioni intersint canonici ac beneficiati, sub punctuationis poena.

Prooemium.

Cum lectio sacrae scripturae per erectionem unius praebendae, quam theologalem nuncupant, in insignioribus ecclesiis instituta, episcopis omnibus a concilio Tridentino tantopere commendata fuerit¹⁾; hinc inhaerens provincialis haec synodus tam providae menti Tridentinorum patrum et nuperrimi Lateranensis concilii decreto morem gerens²⁾, mandat et praecipit, ut muneris sibi commissi conditiones omnes studiose ac sollicitè impleat tam in metropolitana ecclesia quam in caeteris provinciae cathedralibus canonicus ex officio theologus.

CAP. UNICUM.

Ne quid autem in re tanta praetermittatur in posterum, et quoniam mysteriorum fidei cognitio plurimum confert tum ad plebis nobis concreditaе utilitatem tum ad cleri decus, quem decet sacrorum voluminum arcanorumque caelestium scientia esse instructum: ideo, quamvis calamitas temporum aliaque dein oborta impedimenta fecerint, ut supra dicta sacrae scripturae lectione aliquandiu supersederetur, jam vult sancta synodus, pristinum theologi usum revocari et servari qualibet die dominica, adstantibus canonicis ac beneficiatis, sub poena punctuationis unius horae canonicae.

TITULUS XIV.

De sacro ecclesiae aedificio ejusque structura.

In prooemio nonnulla dicuntur de loci dignitate: tum sacrarum aedium, sacellorum ac oratoriorum decanti statui providetur decretis opportunis.

Prooemium.

*Domus mea domus orationis vocabitur*³⁾, ait Dominus. Quantum ergo pietatis ingerere, quantum reverentiam cuivis injicere debeat nomen hoc, quo fidelium ecclesiae insigniuntur, facile erit intelligere, si serio ac in fide cogitamus, quam tremendus sit locus ille, quem Deus non in condemo neque caligine circumfusis inhabitat, sed sua reali et augusta praesentia ac tota suae divinitatis maiestate dignatur implere. Cum itaque omnis pontifex, ex hominibus assumptus, pro hominibus constituatur in iis, quae sunt ad Deum⁴⁾; ideo sancta syno-

¹⁾ Trid. sess. 5, cap. 1 de reform.

²⁾ Conc. Rom., tit. 1, cap. 6.

³⁾ Matth. XXI, 18.

⁴⁾ Hebr. V, 1.

¹⁾ Epist. 1 ad Tim. III, 8 et ad tit. 3, cap. 2.

²⁾ Trid. sess. 24, cap. 12, vers. praeterea, etc.

299
 dus, ad decreta sacri concilii Tridentini, a prae-
 decessoribus nostris jam adoptata, de reverentia
 ecclesiae debita atque praestanda se accomodans,
 duo potissimum duxit advertenda: primum nempe,
 quod pertinet ad structuram atque decentiam loci,
 alterum, quod spectat ad modum, quo fideles om-
 nium ordinum in eo se gerere debeant. Cum enim
 templum omne in ecclesia catholica corpus quod-
 dam mysticum sit, ex materialibus ac spiritualibus
 partibus constans, iis omnibus ut consulatur solli-
 cite ac provideatur, pastorale officium requirit.

CAP. I.

Quod ad primam inspectionem pertinet, nobis
 ipsis haud temere gratulari possumus de metro-
 politano hoc templo omnibusque ecclesiis catho-
 dralibus, in amplam venustamque formam edictis
 atque constructis, deque aliis tum collegiatis hujus
 provinciae tum parochialibus plerisque. Eo vero
 major nobis inde laetitiae causa est, quod spem
 haud dubiam faciant episcoporum vigilantia fidelium-
 que pia munificentia, fore, ut aedes sacrae magis
 ac magis in dies ornentur ac nitescant. Si quae
 tamen parochiales aut rurales ecclesiae, si qua
 oratoria aut sacella reparationibus forte indigent,
 pastoralis erit sollicitudinis, ut rectorum, communi-
 tatum, consulum ceterorumve, ad quos de jure
 spectat, excitetur sedulitas, et quae ruinosae sunt
 vel inconditae, pro dignitate loci resarciantur quam-
 primum ac restituantur.

CAP. II.

Ut autem, quae inter visitationem pastora-
 lem a nobis tum ab hujus provinciae coepiscopis
 super hac re decreta sunt, suam habeant execu-
 tionem, neve rectorum aliorumque, de quibus supra,
 vel incuria vel contumacia negligantur: officialium,
 tam generalium quam foraneorum, ac promotorum
 cura sit omnia juris adjuncta ac ipsam etiam
 fructuum sequestrationem adhibendi, quibus re-
 fractarii ad obsequium redigantur, omni humano
 respectu posthabito, omnique vitata conniventia.
 Vult praeterea sancta synodus, provinciae nostrae
 parochos omni maxima diligentia percontari funda-
 tionum instrumenta et de sacellorum et oratoriorum
 erectione inquirere, ut episcopi, quorum intererit,
 talibus documentis aliisque, quae colligi potuerint,
 instructi, supradictos curiae ecclesiasticae officiales
 et promotores opera sua atque consilio adjuvent
 usque ad integram decretorum observationem.

TITULUS XV.

De altaribus.

Decenti altarium et oratoriorum constructioni ac ornatui con-
 sultur.

Prooemium.

Altaria parva sunt templorum, cui major re-
 verentia debetur: non solum itaque apte constructa
 sint, verum etiam ea, qua decet, munditie decorata:
 absurdum quippe est et sancta nostra religione
 prorsus indignum, sordes in sacris tolerari, quae
 summo studio vitantur in profanis. Quapropter
 hortandos esse censuit sancta synodus canonicos
 omnes, parochos ac capellanos quoscumque, quos
 hoc titulo zelari pro Dei sui gloria et cultu ne-
 cesse est, ut capellas suae curae commissas rite
 tueantur. Quia vero quorundam altarium seu ca-
 pellarum patroni necessarias quandoque reparationes
 negligunt vel ornamenta requisita suppeditare recu-
 sant: statuitur, ut ab episcopia dioti patroni sive
 rectores incuriosi hortationibus ac monitis ad offi-
 cium ad faciendum reducantur. Tum si pastorali-

bus consiliis obtemperare noluerint, cum illis agetur
 vi juris, ut cogantur ad congruam altarium supra-
 dictorum seu sacellorum instaurationem et ornatum:
 nisi maluerint ad eorum abdicationem in favorem
 ecclesiae jure ipso compelli.

CAP. I.

Prohibendum insuper censuit sancta synodus, ne
 in funebri pompa altaria seu altarium imagines
 nigro velo tegantur ultra diem depositionis eorum,
 ad quos pertinet, et anniversarium diem recur-
 rentem ac octavarium, quo missae celebrari solent
 pro defuncto. His autem diebus elapsis, toleran-
 dum tantum, ut in altaris fronte aut circumstanti-
 bus parietibus solita expandatur zona fasciave fu-
 nebris, gentilitiis insignibus exornata: dominicae
 enim Christi salvatoris passioni et morti imaginum
 ac crucis obumbratio ab ecclesia reservatur. Salvum
 tamen hic esse voluit sancta synodus baronum jus,
 patronorum et aliorum, quorum interest.

CAP. II.

Altaria item in quacunque indiscriminatim templi
 parte¹⁾ constri non debent, sed decenti ac oppor-
 tuno loco erigi: non sub fenestris nec prope ja-
 nuam, ne imbribus aut ventorum impetu detur-
 pentur, non tandem super tumulis, sed ita sint
 posita, ut inter se, alterum ab altero, quinque
 saltem passuum spatio disjuncta videantur. Nihil
 pariter de novo extruatur vel diruatur sacris in
 templis, quod magni momenti sit, aut quo interna
 ecclesiae structura immutetur, sine episcopi vel vi-
 carii generalis licentia. Praeterea juxta sacrorum
 canonum dispositionem prohibetur, ne ulla ecclesia
 aut capella sive oratorium secundum vias publicas
 de novo et ex integro aedificetur.

TITULUS XVI.

De sacris imaginibus.

Suas debetur honos sacris imaginibus, quae ut auctus pie me-
 veant congruantque altarium, templorum sacellorumve digni-
 tati, ad quorum ornatum sunt destinatae, varia statuuntur.
 praecipitur item, ne adhibeantur ad usus profanos: et per
 transennam de altarium aris ex lapide sive sacris lapidibus
 fit decretum.

Prooemium.

Sacrae imagines, quae non tam ad ornatum al-
 tarium in templis collocantur, quam ut excitetur
 fidelium pietas, et ad memoriam revocentur reli-
 gionis mysteria, suum etiam, approbante universa
 ecclesia, cultum exigunt: plurimum enim possunt
 res aspectabiles, ubi fluxae memoriae instabilitas
 oculorumque vage peregrinantium mobilitas sistenda
 est. Et quidem variis, quae pictura exprimit, no-
 vae legis mysteriis ac sanctorum praeclare gestis
 animus pius affectus concipit, incenditurque facilius
 spectator ad veneranda et imitanda vel Christi vel
 deiparae vel caelestium incolarum exempla, quae,
 cum oculis subjecta sint colorum ope, non me-
 diocrem ad persuadendum efficaciam habent.

CAP. I.

Ne autem frustra sit tam sancta ecclesiae mens
 in imaginum tabellarum pictarum statuarumque usu
 inducendo, videndum maxime, ut in his²⁾ nihil in-
 sit aut parum pudicum aut profanum indecorumve,
 quod intuentes offendant potius, quam aedificet ac
 pie detineat. Ideoque vult sancta synodus, ima-

¹⁾ Conc. Aven., tit. 27 de aed. struct.

²⁾ Trid. sess. 25, cap. 2. § omnia, etc. Conc. Aven., hoc
 tit. 28.

gines omnes aliaque id genus altaribus destinanda, sive picturae sive statuariae sive sculpturae opus sint, ad sacrarum aedium ornatum non admitti in posterum, nisi adumbratione, vulgo *ébauche*, episcopo vel vicario generali aut officiali foraneo exhibita, ut consulto hac in re sapienterque provideatur. Quod vero sic decenter pictum vel sculptum erit, non idcirco in ecclesiis publicae venerationi prius proponatur, quam episcopi vel ab ipso delegandi benedictione fuerit sanctificatum. Moneantur itaque quicumque parochi, fundatores et ecclesiarum benefactores, ut tales in posterum adhibeantur ad sacellorum ornatum imagines, quae non ad pictorum libitum, sed ad normam in hac provinciali synodo praescriptam sint efformatae. Caeterum hoc eodem etiam decreto vetatur, et in ecclesiis appendi tabellas aulicae ac picta, quae obscenorum quid aut profanum expriment, et cujusquam effigiem ex vivo depingi sub specie et habitu sancti aut sanctae cujuscunque.

CAP. II.

Si quae vero imagines, statuae cruceae aut impetu ventorum aut temporis edacitate aut perditorum hominum, quod absit, impietate dejectae, mutilatae, profanatae seu violatae in hujus provinciae territorio comperiantur: eas parochi, in suis quisque parochiis, quam primum refici et pristinae decetiae restitui per eos, ad quos de jure spectat, diligenter curabunt, non omissa benedictione, cujus de novo faciendae potestatis ipsis parochis ab episcopo committatur.

CAP. III.

Quod pertinet ad aras ex lapide, quae vulgari nomine altaria portatilia seu lapides sacri dicuntur: vileant quandoque extra visitationis pastoralis tempus primae in capitulis dignitates, parochi item ac oratoriorum capellani, aliarumque ecclesiarum necnon hospitalium rectores spirituales, et diligenter inquirant, an bene positae sint, ita ut nullum instet periculum invertendi calices, an integrae, in ea maxime parte, in qua sanctorum reliquiae recondi solent, ad quam etiam sollicitudinem invitantur regularium superiores. Et si aras illae fractae vel inconditae sint, habeantur pro interdictis, donec de aliis provideatur: ad quem effectum excitari episcoporum vigilantiam et charitatem superfluum esse sancta synodus credit.

CAP. IV.

Cum abusus quicumque longa nimis superiorum dissimulatione aut indulgentia saepenumero in usum et consuetudinem abeat: illis praesertim occurrendum ac medendum, si invaluerint, qui reverentiam sanctissimae nostrae religioni debitam imminuunt et haereticis locum praebent catholicorum fidem ac mores jocum risumque faciendi. Hinc sanctae huic synodo pernecessarium visum est aliquando coercere effrenatam illam tabernariorum et cauponum licentiam, qua plerumque sacrorum mysteriorum vel sanctorum sanctarumve repraesentationes tabernis suis aut cauponis in signum palam appendunt, aedibusque profanis veneranda indere nomina non dubitant.

CAP. V.

Quocirca, ne id genus hospitia popularis opinio- nis perversitate diutius credantur protegi sanctorum patrocinio, quorum nominibus insigniantur, praefatum intolerabilem abusum sancta synodus damnatum prohibitumque declarat. Omnimode siquidem absurdum est, divos adhiberi quasi testes tutoresque ac praesides domorum, quae, licet ab

initio ad solum visitorum commodum institutae sint, quotidie tamen civium catholicam fidem profitentium commensationibus, ebrietatibus, execrationibus aliisque depravati saeculi vitis deturpantur aut saltem, cum unicuique pateant, libidinosorum interdum hominum perfugium esse censentur.

CAP. VI.

Caveant itaque atque omni diligentia invigilent officiales, sive generales sive foranei, promotores item omnes hujus provinciae, ut, simul atque approbatione pontificia roborata et publicata fuerint nostrae synodi acta, decretum hoc ex juris forma significetur ac notum fiat singulis civitatum oppidorumque tabernariis seu cauponibus, qui jam nunc praemoneantur, ut praeparent se ad promptissimam illius executionem, sicque effugiant poenas pecuniarias aliasque, episcoporum arbitrio in sua eujusque dioecesi de transgressoribus repetendas.

TITULUS XVII.

De sanctorum reliquiis.

Ut una constet sanctorum reliquiis reverentia, diligenter et opportune praecavetur.

Prooemium.

Sanctorum reliquiae seu exuviae, animabus Deo caris olim sociatae et per inhabitantem Spiritum sanctum quodammodo sanctificatae, summo semper in honore a majoribus nostris habitae sunt: sub altaribus siquidem reverenter condebantur eo ecclesiae tempore, quo prima altaria memoriae martyrum dicata sunt. Ut tamen ordinatus in omnibus sit fidelium nostrorum cultus, utque nulla superstitioni aut falsae credulitati ansa praebatur: expressae prohibet sancta synodus, sub poenis canonicis arbitrio episcopi infingendis, ne ullo pacto novae reliquiae¹⁾ in dioeceses nostras invehantur, nec invectae inter sancta et publice colenda reponantur, nisi praevia episcopi vel vicarii generalis debita recognitione, in qua scilicet et instrumentorum authentica forma et admittendarum reliquiarum veritas indubitanter appareant. Austeram autem hac in re diligentiam ab hujus provinciae episcopis adhiberi, eo magis necesse est, quod in hac regionis parte positi sumus, quam circumstant undique adulteratae aut saltem dubiae fidei homines, qui sanctorum blasphemantes cultum, quem aversantur, catholicos idololatriae insimulant et, quas veneramur, reliquias mera esse figmenta ad simplicium animorum ludificationem inventa, nefarie non minus quam temere asserere saepe non erubescunt.

CAP. I.

Tam sacra deposita, sive in ecclesia sive in sacrario sint, asservari volumus in loco decenti, non humido neque sordido: nec alia quam benedicta suppellectili involvantur. Locus autem ille duabus clavibus ac crate ferrea claudatur, quarum clavium in parochiis (omni consuetudine in contrarium, quam abusivam declarat sancta synodus, non obstante) una saltem in manibus parochi remaneat, alia penes aedituos sit, vulgo *marguilliers*: et, nisi omnino inops sit ecclesiae fabrica, coram insignibus sanctorum reliquiis jugem ardere lampadem concedens erit, maxime ubi tam tenui impensae sufficere valent locorum consules piorumque fidelium largitates ac eleemosynae.

CAP. II.

Non frequentius, non facilius, quam sat est, inspicendae reliquiae populo exhibeantur, sed diebus

¹⁾ Trid. sess. 25. Ibid. conc. Aven. cit. hoc tit. 25.

duntaxat solemnibus vel aliis, quibus fit officium seu commemoratio sanctorum, quorum sunt reliquiae. Non alibi exponantur, quam in altari sive lateribus altaris, decenter ad hoc aptatis. Dum¹⁾ reconduntur vel extrahuntur, unus saltem sacerdos, clerico facultam accensam praefere, sacram sarcinam, si ferre ipse non valet, comitetur. In processionibus non circumferantur, nisi gravi de causa, nec ad infirmos, nisi in casu periculosa et urgentis infirmitatis. Corporalia vero ne in aegritudinis levamen deferantur aut commodentur, omnino sancta synodus prohibet. Denique caveant, presbyteri omnes ac sacristae, ut in procuratione seu contrectatione reliquiarum à turpi, quaeestu fovendisque superstitionis opinionibus abstineant.

CAP. III.

Prohibetur insuper, ne de reliquiis sic approbatis et ad venerationem sic expositis vel fragmentorum quidquam deinceps excerpatur, detur aut datum accipiatur, vel sigillum capsae seu thesae appositum, quo scilicet obsignatae sunt, frangatur, sub poena excommunicationis latae sententiae. In unaquaque autem ecclesia, sive metropolitana sive cathedralis, collegiata aut simplex parochialis sit, sacrarum reliquiarum diligens inventarium scripto conficiatur, in quo mentio fiat de authenticis attestationibus ac de episcoporum eorumque praedecessorum decretis, super hac re publicatis.

CAP. IV.

Denique, si ex reliquiarum vel sanctarum imaginum cultu aliquando contingat, ut rumor aliquis de miraculo recens edito concessa gratia miraculo proxima in vulgus prodierit: onerat sancta synodus conscientiam parochorum omnium, nisi statim de omnibus rei circumstantiis et adjunctis certiores faciant episcopum, ut, rite explorata, quae de jure requiri in similibus debent, caute et opportune ab illo agatur. Studium autem omne in hoc adhibendum est a metropolitano respectivo et episcopis, ne falsa commenta pro veris miraculis evulgentur in sanctae nostrae religionis dedecus atque contemptum.

TITULUS XVIIII.

De sacrario.

Sacra suppellex ne desideretur in sacrario. Serretur silentium. Vasa augustissimae Eucharistiae destinata qualia esse debeant. Proventus sacrarii ne in alios usus impendantur. Missarum fundarum omnino vitanda reliquatio. Adscititiae caesariae inter sacrum faciendum interdictio renovatur.

Prooemium.

Ecclesiae sacrarium²⁾ suo ipso nomine reverentiam postulat ac providam tuitionem. Plurimum enim confert hujus loci decetia ad honorem debitum templis Deo dicatis, quibus adhaeret, quorumque pars quaedam esse dici potest. Itaque non modo instructum illud esse debet congrua et sufficienti copia vasorum, indumentorum et ornamentorum, quae in missarum ac divinarum officiorum celebratione solent adhiberi: sed reverentissimis etiam episcopis plurimum commendat sancta synodus, ut quisque intra fines suae dioeceseos sive in synodo dioeceseana sive in pastoralis visitatione ea decernat, quae sibi videbuntur efficacissima ad avertendum id omne, quo loci sanctitas temeretur, praesertimque ad modestiam inducendam faciendumque silentium. Id unum enim in sacra-

rio agere debent sacerdotes, cujus causa in sacrarium itur; atque ideo inanes rerum humanarum cogitationes prorsus expellendae sunt, saepe tantum animo versanda, quae aut ad sacra proximo celebranda praeparant, aut debitae post celebrationem gratiarum actioni reddendae conveniunt.

CAP. I.

Cum autem in comitiis provincialibus ea sunt potissimum statuenda, quae in tota provincia aequaliter servari possunt ac debent, ideo fixum ratumque sit hoc decreto publico: ut nempe calices, ostensoria, patenae, ciboria, capsulae, deferendo sancto viatico accommodatae (quae praecipua augustissimae Eucharistiae vasa sunt et sacrosancti sacrificii instrumenta atque adeo majori veneratione digna), non nisi ex argento et in interiori parte deaurata adhibeantur. Accedit hoc, quod post duos menses a decreti hujus publicatione, nisi hoc temporis spatium producendum episcopis videatur, caetera vasa sacra ex metallo inferioris notae pro omnino interdictis habeantur. Hac vero monitione affici intendit sancta synodus capitula omnia, quoscumque etiam priores decimateos, quamvis regulares et rectores, qui huic synodo intersunt vel per se vel per procuratores, ac etiam ipsos absentes: ut memores singuli onerum, quae suis beneficiis annexa reperiuntur, executionem praesentis decreti nec negligant nec procrastinent in divini cultus detrimentum.

CAP. II.

Intendere pariter in hoc debent capitula praecipue eorumque administratores, ne sub quovis praetextu in alium quemcumque usum deriventur redditus atque proventus, qui ex fundatorum mente, legatis, statutis, dono datis vel ex jure captae, a canonicis et beneficiatis in adipiscenda possessione soluto, ad sacrarii specialiter et ecclesiae utilitatem ac ornatum percipiuntur: ita ut nihil quidquam arbitraria interpretatione, inconsultove episcopo, in contrarium unquam attentari contingat. Ne tamen religiosis et aequi observantissimis conscientiis scrupulos sancta synodus injiciat, eadem mandat, ut de proventibus praedictis fiat speciale inventarium, infra sex menses a publicatione praesentis concilii nobis tradendum tumque in archivo episcopali reponendum et asservandum. Ne autem massae capitulari accedat, quod ex dictis redditibus provenit, provide praeterea decernitur, ut quotannis praeter alios capituli officarios unus ex canonicis eligatur, qui sit specialis depositarius et thesaurarius dictorum proventuum, de quibus in fine suae administrationis rationem reddere teneatur, separatim ab alia generali computorum redditione fieri solita.

CAP. III.

Ut autem nulla detur occasio conquestionibus, quae saepe oriuntur ex eo, quod defraudari interdum creditur voluntas fidelium, qui laudabili in deiparam Virginem sanctoave devotione adducti, missas votivas sibi celebrari postulant solitamque elemosynam ob hoc sacerdotibus solvendam tradunt sacristae: sancta haec synodus cuicumque sacrarii praefecto, sive canonico sive in canonici alteriusve locum substituto, praecipit et ex d. Caroli sententia fieri mandat, ut in sacrario liber sit, in quem¹⁾ diligentissime referantur missae omnes votivae, quae qualibet die in certis altaribus designatis celebrantur, et in quo sacerdos ipse, qui

¹⁾ Conc. Aven. cit. hoc tit. 25.

²⁾ Conc. Aven. cit. hoc tit. 31.

¹⁾ S. Carolus, Act. ecclesiae Mediolan. p. 4. Instruct. supell. ecclesiae.

sacrum fecerit, ad indubitam perpetrati sacrificii notitiam manu propria subscribat.

CAP. IV.

Quoad missas, quae *fundationis* dicuntur, servetur usus, ubi invaluit, tabellas in sacratio exponendi, in quibus sua cuique canonico seu beneficiario assignetur celebranda missa; at dictae tabellae non intendant, sed supradicto libro adnectantur, ut ex publico et perpetuo documento cognosci possit, neminem suo muneri non satisfecisse. Nec desciscendum a laudanda illa consuetudine, quam in omnibus sacriis, etiam regularium, retineri decet, majorem nempe tabellam eleganter descriptam et in patenti sacrii loco appensam habendi, in qua recenseantur missae omnes, anniversaria, benedictiones, orationes aliaeque id genus, vel ad deiparae cultum vel in defunctorum solatium fundata, memoratis testatorum nominibus aliorumque similium benefactorum, nec omissa mentione anni et notarii, qui supradictas fundationes in acta publica retulit: ut perpetuo exstet tot legatorum memoria omniumque oculis subjectum facile prospiciatur communis diligentiae gratique animi ac pietatis monumentum.

CAP. V.

Jam vero, cum major sit missarum quandoque et anniversariorum, quae ex fundatione statis diebus celebrari debent, quam sacerdotum copia, et exinde fiat, ut, damno animarum in purgatorio detentorum retardatis ac reliquis mortuorum suffragiis, augeatur cum lae conscientiae numerus missarum, quae remanent celebrandae: hinc est, quod, siue damnum hoc procedat ex defectu tabellarum, de quibus supra, siue potius ex prava cupiditate pinguiorem accipiendi mercedem seu retributionem missarum, quae votivae dicuntur, tam grave malum avertere omnino volens sancta synodus, ut sui muneris est, praesenti decreto mandat et stricte injungit promotoribus, tam generalibus et urbanis quam foraneis metropolitani et comprovincialium: ut a die, qua ipsis innovaverit mens haec nostra, instent, juris ordine servato, coram nobis pro celeri executione decreti: et ut infra duos menses, quos pro termino, peremptorio ex nunc assignamus, a quocunque capitulo tam metropolitanae ecclesiae quam cathedralium caeterarumque collegiarum, ac parochiarum rectoribus diligenter inquiratur, qui missarum ex fundatione numerus suspensus remaneat: ita ut canonicorum et parochorum conscientia onerata sit, si in hoc opere perficiendo diligentiam omnem fidemque non adhibuerint. Praeterea, ut in eo examine vigilantius agant, a die intimationis hujus decreti, nisi missas, ut supra, celebratas omnes fuisse pro certo habeatur, sancta synodus prohibet, ne canonici, beneficiati alique presbyteri, servitio dictarum ecclesiarum ita addicti, ut earum etiam oneribus subjaceant ex fundationum acceptatione, missam ullam votivam celebrent, nec in propria nec in aliena ecclesia, donec constet de celebratione praedictarum. Quoad parochos autem, quamvis minori indagine opus sit ad perquirenda fundationum legata, ne tamen negligentiores fiant, prohibetur pariter acceptio retributionum pro missis votivis in virtute sanctae obedientiae: et si in eorum parochiis adsint presbyteri aggregati, pari lege prohibitiva, cum par sit legis necessitas, eos teneri statutum est: reservato episcopis omni jure alia etiam modis accelerandi executionem decreti praesentis, censuris nempe, ubi non obtemperantes aut monitionum contemptores aut contumaces erunt ad obsequium redigendi.

CAP. VI.

Caeterum renoventur, in sacriis edicta jam publicata, quibus prohibetur, ne qui sacerdos cum adscitis caesarie, vulgo *patruque*, sacrum faciat nec sine veste talari.

TITULUS XIX.

De sepulchris et coemeteriis.

De sepulchris, quid statuendum sit, videant episcopi et in visitatione pastorali, prout res poscet, judicent; observetque tamen a Pii papae V. constitutis. De coemeteriis decernantur, quae ad eorum decentiam, ad sacerdotum funeribus assistentium commodum et ad infantium humanitatem pertinent.

Prooemium.

Sepulchra, quae ex ecclesiae benignitate ac indulgentia sacris etiam in templis construi licet, ea tamen esse debent structura et eo loco posita, ut nullum divino cultui afferant impedimentum. Quod autem hac in re aut refugandum aut concedendum videbitur, hoc relinquatur episcoporum curae, quorum est in visitatione pastorali ea cognoscere et statuere, quae magis congrua et opportuna esse videbuntur.

CAP. I.

Revocari tamen ad memoriam et observari praecipit sancta synodus, quaecumque in constitutione sanctae memoriae Pii V. disponuntur vel prohibentur.

CAP. II.

Quod vero ad coemeteria pertinet, de quibus specialem mentionem fieri convenit, stricte prohibet sancta synodus, ne quid intra illorum ambitum profani aut sordidi unquam inferatur vel ad tempus deponatur. Mandat pariter, ut parochorum et consulum diligentia clausa sint ac parietibus tres saltem cubitos altis circumsepta¹⁾, ut fructifera arboribus, moris alisque, ex quibus annuus quidam redditus percipitur, consita non sint, nec ulli animalium ingressui pateant vel incautorum parumve religiosorum hominum contemptui. Locus item in eis sit tegulis contextus et a caeli inclementia tutus, ut, quoties venerit, cadavera pluvioso die inhumanda esse, possint justa funebria, ab ecclesia praescripta, decenter et nullo sacerdotum incommodo celebrari. Proceras etiam crux, seu lignea seu lapidea, decenti et patenti in loco defixa sit: nec usquam in coemeteriorum dedecus violationemque debitae mortuis reverentiae, ipsis olim pagani commendatissimae, ullus pateat transitus ad domos saeculares, quae nullam cum claustris cohaerentiam habent. Si quae vero vicinarum aedium, sive claustralium sive saecularium, fenestrae in coemeterium versae sint eique, nullo interposito intervallo, immineant, clathratae sint aut cratibus ferreis aeneisque ita munitae, ut per eas sordes nullae, nulla domorum purgamenta deici possint. Caeterum oneratur super hoc conscientia negligentium executionem decreti et refractoriorum.

CAP. III.

Vult insuper sancta synodus infantium baptizatorum et ante usum rationis mortuorum cadavera, quae in coemeterium asportantur, separatim ab adultis sepeliri, ut suis indubitatae innocentiae reddatur honor. Cadavera autem infantium, qui sine baptismo decedunt, in loco ejusdem coemeterii non benedicto, sed tuto et ad id unum designato inhumantur.

¹⁾ Conc. Aven. cit. eod. tit. 29 [de sepulchris].

²⁾ Const. 5. cum primis, d. 1. april. 1566.

³⁾ Conc. Aven. ibid. [30. de coemeteriis].

TITULUS XX.

De reverentia ecclesiarum debita.

Quomodo in templis gerere se debeant fideles omnes, quid a sacerdotum, praesertim dignitate praestantium, ac ipsorum etiam regularium vigilantia exquiratur ad irreverentiam a loco sancto ablegandam, declarat hic titulus. Varii abusus tollantur.

Prooemium.

Quandoquidem de structura ecclesiarum, de praecipuis ejus partibus eique adhaerentibus sacris locis actum est: nunc de reverentia ei debita et de modo, quo in ea se gerere debent fideles, tractandum ac statuendum esse censuit sancta synodus¹⁾. Cum enim domum Dei deceat sanctitudo, humilis debet esse ac pius in eam ingressus, quietaque ibi ac modesta commoratio. Compositio item corporis serius animi meditationibus apprimè respondeat. Nullus intra ecclesiam vel deambulare vel confabulari audeat, multo minus inanes profanosque sermones cum aliquo conferre, strepitum excitare, jurgia commovere, maxime quamdiu sacra fiunt, aut de divinis rebus e sacro suggestu ad populum dicitur. Fervidis siquidem nec interpellatis ad Deum precibus pia fidelium vota sunt ex intimi cordis penetralibus exprimenda: ne, dum in loco sancto irreligiosae vel perperam agunt, ira divina provocetur, iterumque Christus, zelo domus suae concitus, ad profanatorum vindictam exardescat.

CAP. I.

Praepositi itaque, decani, parochi caeterique ecclesiarum rectores invigilent, in metropolitana maxime et cathedralibus, ne quidquam in templo irreverentiae admittatur. Eos etenim, qui excubitores collocati sunt in domo Dei, in eadem attentos ac sedulos esse oportet et exemplo Nepotiani, a sancto Hieronymo collaudati, sollicitè ac studiose spectare, an nitida sint altaria, parietes mundi nec fuliginosi, pavimenta tersa? an sacrarium sit concinnum? an sacra vasa ad suos usus sint accommodata? an denique ad ritus ac caeremonias bene omnia comparata videantur? Sacerdotes quippe ac ii praesertim, qui in clero primas aedes obtinent, prae omnibus zelare debent decorem domus Dei et locum habitationis gloriae ejus.

CAP. II.

Et autem in omnibus omnino ecclesiis, tam saecularibus quam regularibus, nihil quidquam fiat, quod sanctitati loci ac reverentiae ipsi debita quoquo modo adversetur: sacrum concilium Tridentinum²⁾ hanc praecipue curam episcopis, etiam tanquam a sede apostolica delegatis, expresse commisit. Hincque, cum ad nostram notitiam de- venerit, quod in aliquibus hujus provinciae ecclesiis, fundatorum mente vel ordinariorum indulgentia in abusus excedente, quaedam in anno festorum recursu fieri soleant, etiam inter missarum solemniam, quae contemptum risumve movent potius, quam pios affectus excitant, supra dicti concilii auctoritate innitens sancta haec synodus stricte prohibet: ne quidquam deinceps in templis exhibeatur, quod profanas sapiat aut scenicas representationes, qualis est hominum ad speciem et pompam armorum ingressus in ipsas aedes sacras cum tumultu et castipularum explosione. Idem statuitur de introductione quorumcumque jumentorum, belluarum,

etiam scitiarum, veluti draconia, vulgo *tarasque*, cujus tamen per vicus circumductionem in quibusdam civitatibus die sanctae Marthae toleramus, modo aditus ei non sit in ecclesiam. Idem quoque sentiendum de strepitoso columbae descensu die pentecostes et similibus, quae, licet ad explicanda quaedam mysteria vel ad recolenda sanctorum patronorum beneficia ab initio instituta fuerint ad simplicium et rudium utilitatem, in ridiculos tamen jocos ludosque, saeculi pravitatem omnia corrumpente, desierunt. Haec siquidem omnia sancta synodus ut supra prohibet, ne in tota provincia fiant, sub poena suspensionis quoad sacerdotes, sive regulares sive saeculares, talia in ecclesiis tolerantes: quoad caeteros vero laicos in his opera sua vel consilio adjuvantes, sub poena interdicti ab ecclesia et perpetuae inhabilitatis ad officia sui sodaliti.

CAP. III.

Cum vero in publicis supplicationibus pares joci, a religiosa caeremonia prorsus alieni, interdum exhibeantur, praecipitur omnino abesse a functionibus id genus, quidquid ludi theatrialis speciem habet.

TITULUS XXI.

De sacrosancto missae sacrificio.

Sacerdotes ut nunquam, nisi mundo corde, praemisissaque, si opus sit, confessione sacramentali, ad altare Dei intendant, ne sacrificiorum pretium pacifacantur, ne diutius tandem vigeant abusus, novarum missarum occasione introducti, decretis sequentibus statuitur.

Prooemium.

Praecipua in domo Dei ac praecellens sacerdotalis ordinis functio est missae sacrificium, quo nihil habet religio nostra sanctius et augustum magis, nihil, quod nos prae aliis quibuscunque sectis reddat praestantiores. Hinc est, quod, jam supra deliberatis diligenter ac definitis omnibus, quae ad structuram ac decentiam templorum directe pertinent, nunc juvat, ut iis, quae de cultu sunt, sancta synodus prospiciat.

CAP. I.

Licet autem in sacro jam concilio Tridentino¹⁾ et ea damnata sint ac improbata, quae tam sancto ministerio videbantur injuriosa, et ea designata, quae observanda sunt in celebratione missae: aliqua tamen hic denuo tractanda, duxit sancta synodus, ut, si forte quid, usu vel abusu disciplinae sinceritatem corrumpente, in pejus deflexerit, sanctisque hac de re legibus vel lapsus temporum vel lectorum penuria aut incuria nonnihil laxamenti attulerit, id omne in integrum restituerit.

CAP. II.

Itaque curam omnem suam eo debet intendere quilibet sacerdos, ut per internam praeparationem cordisque munditiem ac puritatem, quae tanto convenit operi, ad sacrum faciendum se instruat et accingat, ne huic misere subiaceat maledictioni, quam in sacris oedibus comminatur Spiritus sanctus iis, qui opus Dei²⁾ faciunt negligenter. Hortatur ideoque sancta synodus praebiteros omnes hujus provinciae, ut meditatores saepe dignitatem ministerii, cui mox obeundo aptare se debent, diligenter advertant, ne ad tantum sacrificium accedant, conscientia peccato mortali coinquinata³⁾, quamvis se dolore tactos contritosque corde existiment, et

¹⁾ Trid. sess. 22, cap. 2, § Postremo, etc. Conc. Aven., tit. 26, de modo versandi in eccl.

²⁾ Trid. sess. 26, in decreto sub fine.

¹⁾ Trid. sess. 22, cit.

²⁾ Jerem. XLVIII, 10.

³⁾ Vide cardin. Bona de sacrificio missae, cap. 4, § 2.

votum confitendi omiserint: sed confessionem sacramentalem semper esse praemittendam cogitent, nisi incumbat illis ex officio celebrare, deficiatque confessarii copia. Monitos etiam vult eadem sancta synodus, a supradicta Tridentino¹⁾ eo ipso excommunicatos existere eosque omnes, qui contrarium docuerint, praedicaverint vel pertinaciter asserere seu etiam publice disputando defendere praesumpserint.

CAP. III.

Ut mandata dicti concilii fidele praestemus obsequium, et ut avaritiam omnem a sanctuario expellamus, synodali decreto stricte prohibet sancta synodus omnigena mercedis ergo pacta et conventa. Pari lege improbat, quidquid pro missis novis celebrandis datur, necnon importunas atque illiberales elemosynarum exactiones potius quam postulationes aliaque huiusmodi, quae a simoniacis vel certe a turpi quaestu non longe differunt, suntque laicis saepe scandalis et conviciis in clerum occasio. Quod igitur erogatur in elemosynam missae votivae, recipiatur humiliter; et in caeteris servetur sedulo id, quod apostolicis constitutionibus statutum est ac nominatim in bullis Urbani VIII. et Innocentii XII.²⁾

CAP. IV.

Cum autem variis saepe querimoniis accepimus, morem hunc viris christianis omnino indignum nondum obsolevisse, ut nempe inter ipsa novarum missarum solemnia ludicri ac theatrales joci exhibeantur, qui celebrantis mentem a tam sancto mysterio distrahunt adstantiumque oculos huc illuc divertunt, volitantibus undequaque columbis ex alto immissis, magnoque acclamantium et insequentium strepitu ac tumultu excitato: sancta synodus, tam damngibilem usum ab hac provincia radicitus evellere volens, rectoribus aliisque, qualicumque nomine vocentur, etiam regularibus, quibus prima et potior cura divini cultus incumbit, [sub] poena suspensionis incurrendae hoc decreto prohibitum declarat, ne similia permittant; qua pariter censura irretitum se esse sciat novus sacerdos, si talibus consensum praestiterit. Quodsi quis post huius synodi publicationem in tam insulsam et immoderatam consuetudinem redire praesumpserit, pro qualitate scandalis et contumaciae ad interdictum etiam ecclesiae procedendum certo sciat.

CAP. V.

Hoc vero salutare decretum in quacunque ordinatione novis sacerdotibus denuntiari cupit sancta synodus, ut a parentibus et propinquis ejusdem mens non ignoretur, et in pias vertantur largitiones inepti sumptus, qui in similibus nugis tam absurde et irreligiose insumebantur. Patrimonium autem a sacerdotibus recens ordinatis adhiberi in prima missae celebratione, omnino prohibet.

CAP. VI.

Abusum alterum, quem indulgenter credimus ex incuria potius quam avaritia inductum in aliqua huius provinciae loca, ubi ad sacram faciendum minoribus hostiis, quas vulgo *particulas* dicunt, vice majorum interdum utuntur presbyteri, damnat omnino sancta synodus et improbat: taliumque particularum usum in re divina praeter casum extremae necessitatis, in quo populus satisfacere non posset praeepto missae audiendae, diebus nempe dominicis et festis, sub poena suspensionis eadem sancta synodus interdicat.

¹⁾ Trid. conc. sess. 13, cap. 7 [can. 11].

²⁾ Const. 120, *Nuper a congregatione*, d. 23 dec. 1697.

CAP. VII.

Occurrit alius insuper abusus, qui, cum sordidam indicet parcimoniam aut turpis lucri cupiditatem, damnandus quoque ac interveniente decreti auctoritate praecidendus est. In hoc consistit, quod plerique parochi, pinguem aliquando mercedem percipientes ex missa pro defunctis decantanda, quamvis possint ad decentiorem celebrationem vel clericos in sacris constitutos vel regulares adiacere sibi, et adhibere, nihilo tamen minus acceptae pecuniae partitionem reformidantes, simplicem adhibent clericum, ne pannosum famulum dicamus, mutuato clerici nomine speciose nuncupatum. Is, licet nec adhuc primoribus ordinum mysteriis initiatus fuerit nec unquam sit initiandus, dalmatica tamen seu tunica indutus, gravi cum scandalo plebis et astantium irrisione sanctissima ridiculis immiscet. Ut autem sacro cuique ordini suus honor sacraque sua paludamenta reserventur, hunc abusum omnino improbat sancta synodus. Quodsi missae solennes, ut supra, erunt in posterum decantandae, adhibeantur primo secundarius, secundo clerici in sacris constituti, si qui sint, tum iis deficientibus, regulares advocentur; at si eorum omnium copia defuerit, epistolam missae recitare poterit in choro clericus inserviens, cui tamen sacrarum vestium usus omnino interdicatur.

CAP. VIII.

In celebrandis missis is ordo servetur, qui in rubrica et in missali Romano praescribitur: nec quis audeat vel praesumat, quovis alio pietatis praetextu, collectas seu orationes ultra aditum numerum multiplicare aut caeremoniarum ritumve externorum minimam partem immutare vel omittere, sub poena interdicti. Studeant in super presbyteri omnes, ut supradictos ritus ea compositione corporis et oculorum modestia eaque in omnibus gravitate peragant, quam hostiae altaribus immolandae dignitas postulat.

CAP. IX.

Ut autem supra statutis obtemperetur, cum per necessaria sit sacerdotalium numerum cognitio, laudatae memoriae cardinalis Taurusii, huius olim provinciae metropolitani, decretum in provinciali sua synodo conditum¹⁾ patres huius concilii renovant, congregationemque in aedibus tum archiepiscopi tum episcoporum sive in seminariis haberi volunt, in qua bis saltem quolibet mense diebusque designandis de cunctis ad missam et caetera divina officia spectantibus graves expertique viri disserant, et juxta rationem usumque a sancta Romana ecclesia receptum, cuncta perpendantur et ad uniformitatem adducantur.

TITULUS XXII.

De die dominica et festis rite servandis.

Diei dominicae festorumque solennium observantia commendatur et parochorum vigilantiae et fidelium pietati. Praecipitur, ut palam exstat in ecclesiis vel sacris dictorum festorum catalogus typis mandandus.

Prooemium.

Postquam de sacrosancto missae sacrificio dictum fuit, restat, ut de necessitate ac modo divinis assistendi deque festorum dierum observantia pauca quidem, sed utilia statuatur.

CAP. I.

Dies dominica religiose observanda est, eademque ut sacro missae sacrificio quilibet intersit,

¹⁾ Conc. Aven. hoc tit. 22.

praecipitur. Hoc antiqua ecclesiae disciplina statutum est et sanctorum patrum seu monitis seu monumentis exstantibus comprobatum. Dominicam autem diem apostolici viri ideo feriatam ac solemnem agi voluerunt, quia in ipso redemptor noster a mortuis resurrexit, unde dominica vocatur. Hinc autem etiam conficitur, non solum a mechanicis servilibusque operibus, sed a saecularibus desideriis mundique ludis et oblectamentis omnino esse abstinendum, ut gratiarum actioni pro acceptis in hebdomada beneficiis orationique et divino tantum cultui sit locus.

CAP. II.

Plebem itaque sibi commissam doceant parochi, festorum dierum celebritatem ad recolenda Dei optimi maximi beneficia, ad sacra ejus mysteria meditanda sanctosque dignis honoribus efficiendos institutam esse, ideoque piis tunc exercitationibus dandam esse operam. Catholici enim nomine indignum se praebet, quisquis tam sanctum vel negligit vel detrahet cultum: et est sacrilego proximus, quicumque, nulla talium dierum habita ratione, illicitis ac profanis rebus vacare non dubitat.

CAP. III.

Praecipit jam sancta synodus, ut festorum catalogus, quem typis edendum pro qualibet dioecesi publicari vult et ad calcem hujus concilii adnecti, in sacra etiam vel aliis ecclesiarum locis patentibus semper affixus et expositus sit, ne a quocumque ignoretur. Parochi vero, quoties tale aliquod festum infra hebdomadam celebrandum occurrat, dominica die praecedenti, ut moris est, inter missarum solemnia illud populo praenuntient hortenturque omnes utriusque sexus fideles ac praecipue patresfamilias, heros et dominos, ut illud a suis diligenter observari curent, quod quidem fit sacrosancto missae sacrificio deinceps vespertinis precibus pie ac religiose assistendo.

TITULUS XXIII.

De administratione sacramentorum.

Se ipsum probet, quicumque sacramenta dispensaturus est. Nunquam autem illa nisi rite et ad formam ritualis Romani tantum administrantur. Pactio quaestiosa seu mercedis exactio praevia pro dispensando quovis sacramento sub excommunicationis poena prohibetur.

Prooemium.

Si spectentur religionis nostrae munia, multum esse momenti reperietur in sacramentorum administratione legitima sanctaque perceptione. Quocirca sancta haec synodus operae pretium duxit quaedam hic decernere, quae ad eorum dispensationem pertinent, parochosque ac caeteros sacerdotes mone re imprimis, ut, antequam sacramenta conferant, quaecumque illa sint, semetipsos diligenter probent quoad interiorem animae statum, in quo se esse actu sibi conseci sunt: ne, dum Christi Domini personam agunt, sacri, quod exercent, ministerii, nimia conscientiae laxitate vel securitate temeratores fiant sacerdotique sui polluant dignitatem.

CAP. I.

Primo itaque quoad ritus externos, qui administrationem sacramentorum comitantur, id praesertim animadvertendum est, ut, quisquis hoc sibi muneri suscipit obeundi, non temere nimis fidenterque suscipiat, sed iis prius se doctrinae praesidiis vel munitum sentiat vel muniri curet, quibus tanto muneri par esse possit: ne forte, dum alienae sanctificationis ultro cupideque nimis satagit, suae

Licet autem in hac provincia neminem quemquam esse arbitremur adeo sacrorum canonum rudem ac imperitum, ut vel ignoret vel ignorare velit, non posse citra flagitium aliquid mercedis exigi titulo administrationis sacramentorum: hoc tamen apostoli[s] dictum ab omnibus, praesertim parochis, saepius recogitandum ac quasi indesinenter remanendum putat sancta synodus: *Gratis acceptis, gratis date*. Quapropter, nisi agatur de publicationibus, ut mos est, faciendis ante matrimonium, vel de earum documento, fulgo *certificati*, exactio nem omnem sive pactionem quaestuosam, quae cujuavis sacramenti dispensationem praecesserit, hocce decreto sub excommunicationis poena vetat et prohibet sancta synodus. At si quid post administratum sacramentum pie offeratur titulo elemosynae, illud ea modestia, quae in percipiendis oblationibus adhibenda est, accipi non improbat, servata tamen taxa huic provinciali synodo adjungenda.

CAP. II.

Demum, quae ad sacramenta vel ad sacramentalia pertinent, ea diligenter a parochis observentur ad formam ritualis, nec alio quam Romano utantur. Caetera autem monita ad dispensatores sacramentorum spectantia, ubi de unoquoque singillatim sacramento disseretur, non omittentur.

TITULUS XXIV.

De sacramentis in genere.

Quot sint sacramenta, quae sint, quem ad finem instituta, quid ad illorum essentiam ac confectionem requiratur, hoc primum: quid plebi suae debeant parochi, ut ad sacramentorum cognitionem quisque deveniat iisque sancte utatur ac religiose, hoc alterum explicatur.

Prooemium.

Quandoquidem in superiori titulo de iis, quae ad rectam probatamque sacramentorum administrationem faciendae, quaeve vitanda sunt, opportune statutum fuit: nunc de sacramentorum essentia atque virtute mentionem facere haud abs erit. Aliqua siquidem ad perutilem eruditionem, quaedam ad sanctae nostrae religionis inflammandum studium, nonnulla etiam ad emendationem cautionemque dicenda occurrunt.

Principio, quanquam ex primoribus fidei rudimentis nemo non didicit, septem omnino esse novae legis sacramenta a Christo Domino instituta, videlicet, baptismum, confirmationem, eucharistiam, poenitentiam, extremam-unctionem, ordinem et matrimonium, eaque omnia et gratiam continere et digne suscipientibus conferre: scire tamen praeterea utilissimum sancta synodus arbitratur, quod horum prima quinque ad spiritualem et propriam cujuslibet hominis perfectionem, duo vero ultima ad totius ecclesiae regimen fideliumque multiplicationem praecipue instituta sunt. Per baptismum siquidem spiritualiter regeneramur ac renascimur. Per confirmationem nova gratiae amplificatione ditamur et roboramur in fide. Deinde vero, sic renati et robustiores, divino eucharistiae pabulo sustentamur. Quodsi contracta peccati labes aut aegritudinem animabus nostris aut mortem intulit, per poenitentiam sanamur spiritualiter ac reviviscimus. Tum per extremam-unctionem, quae peccati reliquias delet, accedit quodammodo totius spiritualis curationis complementum, et corporali sanitati, prout animae expedit, restituimur. Jam ordinis sacramento ecclesia suis altaribus ministros parat, suorum mysteriorum dispensatores suppeditat, sanctae suae religioni defensores praebet suoque regimini asserit perpetuitatem. Ac tandem

matrimonio fidelium sibi obaequentium et copiam tuetur et numerum auget.

CAP. I.

Haec autem omnia sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, et persona ministri sacramentum conferentis cum intentione faciendi, quod facit ecclesia: quarum trium conditionum si qua desit, nullum est sacramentum.

CAP. II.

Parochi itaque sana et orthodoxa de sacramentis doctrina imbuti, quam ex conciliis aliisque purissimis fontibus hausimus, eam indidem desumptam admittantur populo suae curae demandato sinceram integramque tradere, suumque primo animum ad hoc adjiciant, ut ex tantae sacramentorum virtutis ac efficaciae data noticia fidei mentes excitent ad beneficium institutorem grato ac reverenti animo recolendum: tum corda moveant et incendant ad colligendas locupletissimas opes, quas justorum ac vere paenitentium felix experientia docuit ex tam opinis thesauris effluere. Secundo, continuo ac sedulo invigilent, ne qui in re sacramentali irrepaunt errores: quos ut perfecte noscant ac detegant, sacros¹⁾ concilii Tridentini canones de sacramentis in genere et in specie saepissime prae oculis habeant: sic enim tot anathematum quasi sono deterriti, debitum aliis ipsi ac saluferum terrorem incurrere facile poterunt.

CAP. III.

Hortentur pariter plebem suam, increpent, obsecrent, ut tam efficacia tanque fragilitati nostrae accommodata ad salutem media non negligat, sed iis caute et digne utatur, maxime autem sacramentis paenitentiae et eucharistiae: ut, qui ab innocentia baptismali semel delapsi fuerint, ad iustitiam verae et validae reconciliationis subsidio revertantur, deinque eucharistia, postquam sese juxta apostoli monitum rite probaverint²⁾, providumque et sapientem confessarium consuluerint, reficiantur.

TITULUS XXV.

De sacramento baptismi.

Ubi, quomodo et quando infantes, adulti vero a quo sint baptizandi, quid a baptismi ministris, qualescunque sint, tum urgente necessitate, tum citra necessitatis casum requiratur: quid de patris ac matris, obstetricibus variisque rebus ad baptismum pertinentibus statuendum sit: hoc agit sancta synodus in sequentibus decretis.

Prooemium.

Aggrediendum nunc est ad dicendum de baptismo, qui, cum sit ipse sacramentum, sacramentorum tamen janua nuncupatur: quia per ipsum et ad aliorum sacramentorum usum jus acquirimus et in domum Dei, hoc est ecclesiam, ut pars illius simus, intromittimur. Cum autem hujus sacramenti virtute ex irae filius membra cohaeredesque Christi efficiamur, summaque et indeclinabilis est illius necessitas ad salutem: ideo maxima debet a ministris adhiberi cura, ut rite ac recte in eo administrando se gerant. Praecipit itaque sancta synodus, ne baptismus alibi quam in ecclesia conferatur, nec aliter quam adhibitis sacris ritibus in rituali Romano praescriptis: excipiuntur hic tamen casus urgentis necessitatis. Ubi autem in praecipiti esse videtur infans modo genitus, instatque mortis periculum, si mature succurrendum est:

¹⁾ Trid. sess. 7 et seq.

²⁾ I Cor. XI, 28.

tuncque, si in domo parturientis non adsint clerici, verisimilius Ne baptismatis materia, forma et intentione requisitis edocti: si clericorum defectu non succurat gnarus laicus, feminae etiam et obstetrices ipsae illud administrare poterunt, ea tamen lege, ut, revallescente infante, ceteri quam primum ritus, ob temporis necessitatisque angustias praetermissi, juxta ritualia praescriptam a sacerdotibus in ecclesia suppleantur.

CAP. I.

Quia vero interdum evenire potest, ut de infante sic baptizato dubium oriatur, an in eo baptizando confectum id omne fuerit, quod ad sacramenti validitatem requiritur: parochi omni diligentia moraliter sufficienti inquirent, an apta fuerit aquae materia? an debita verborum forma cum intentione faciendi, quod facit ecclesia? Quodsi de supra memoratis baptismi conditionibus ac constitutivis aliquid defuisse comperiat, vel si vero sit dubitandi locus: tunc denuo, sub conditione tamen, infantem praecipit sancta synodus baptizari. Ideoque, ne in tam necessario ad salutem sacramento quidpiam a populo ignoretur, maxima debet esse parochorum cura, indefessaque sedulitas.

CAP. II.

Festissimos persaepe casus adducit damnaque nunquam satis dolenda infert obstetricum imperitia, tum in iis, quae ad infantium temporalem vitam, tum etiam in iis, quae ad eorum aeternam salutem spectant, ubi scilicet, urgente necessitate, infantumque vita in discrimine posita, earum ministerio utendum est ad baptismi dispensationem. Ideo, ut tot simul periculis vitandis in posterum provideatur, decernit sancta synodus, ne qua mulier in provinciae civitatibus seu insignibus oppidis, ubi adsunt medicinae professores, obstetricis munere fungatur, nisi peritam se medico probaverit prius in examine, suaeque ad id genus servitium habilitatis et aptitudinis scriptum testimonium obtinuerit. Deinde vero restat, ut ab arte sua exercenda prorsus absteat, donec supra dictam testificationem exhibuerit curato parochiae, in quam advocatur, ut ab illo discere possit, quidquid ignorari aut omitti nefas est ad rectam baptismi dispensationem in casu praecisae necessitatis.

In oppidis vero, ubi medici deficient, curent parochi, ut obstetricis ab intelligentiori saltem pharmacopola vel chirurgo periculum fiat hac in arte, quam si minus illa calluerit, edoceatur. Tum vero scriptis probata ejusdem sufficienti peritia, hoc agant parochi, ut parturienti ad futura, foetui quoque, si baptismatis accelerandi necessitas occurrerit, opportunam opem ferre valeat.

Jam, si quae parochiae reperiantur, in quibus nulla sit obstetrix, consules a parochis moneantur, ut debito recursu ad praesidem provinciae sibi facultatem postulent addendi ad expensas extraordinarias, quae in communitatum rationibus ratae haberi solent, congruum obstetricis stipendium. Quod si ex supradictis obstetricibus aliqua malae vel dubiae famae deprehendatur, denuntiatur episcopo, ut promptae interdictionis remedio omnis scandali occasio amoveatur. Supradictis praeterea obstetricibus injungat parochus, ut sibi revelent puellas de concepto fetu suspectas. Hoc vero ex parte obstetricum non nisi prudenter et secreto fiat: ex parte autem parochi nunquam temere et inconsiderate credatur.

CAP. III.

Nec aliis quibuscunque fidelibus latere debet baptizandi norma, ne, obstetricum opera deficiente,

pueris morti proximis deest labis originalis praesens ablutio. Hi equidem necessitatis casus ne saepe recurrant, non dubitamus, quia a parochia summa vigilantia impendatur: at eos tamen, ne in re tam gravi negligentius agatur, monitos vult sancta synodus, ut per se vel suos vicarios de proxime parituris percontentur, siquo sint in subsidium, periculo imminente, paratiores.

CAP. IV.

Et ut omni acerbo ac damno eventui obviam eat, sancta haec synodus episcoporum sollicitudinem ac prospicientiam in hoc potissimum, quod mox dicetur, adjuvari necessarium omnino esse existimat. Nimia siquidem utriusque sexus familiaritate ac saeculi proximitate aliquando contingit, ad nequitiam adductas puellas et ex illicita copula gravidas (dum pudori ac famae consulere volunt, tum legum poenaliū severitate tum parentum iusto timore perterritae), nefaria vel meditari paricidia vel patrare, foetum scilicet aut suffocando aut clam emissum immisericorditer deserendo. Quapropter strenue ac sagaciter faciant parochi, ut, si quae in sua parochia tam infelice temeritas praegnantaeque puellas esse noverint, de conservando partu serio et efficaciter satagent, nullam tamen summae prudentiae conditionem negligentem, ne malo, quod timetur, pejus occurrat ex inordinato agendi modo remedium.

CAP. V.

Censet insuper sancta synodus, nec baptismum differri debere ultra triduum¹⁾, nec baptismi occasione dissimulari posse comensationes immoderatas, acclamationes festivas, saltationes alioque indecentes gratulationum usus, qui reverentiae tum sacramento tum sacro loco debitae et patrinorum muneris dignitati nimis sane adversantur. Si qui vero majores abusus damnanda consuetudine vel incuria in hanc forte provinciam irreperint, eos omnes abolendos esse nec iterum unquam suscitandos, sperat sancta synodus, parochorum accuratae circumspeditioni confisa.

CAP. VI.

Prohibet praeterea sancta synodus, ne imponantur pueris baptizandis nomina seu profana seu ex veteri testamento deprompta: neve in patrinos sive susceptores admittantur alii praeter eos, quos credibile saltem est sufficienti mysteriorum fidei notitia esse instructos. Nullus etiam de clero in susceptorem adhibeatur, nisi habita ab episcopo speciali facultate, de qua posthac parochus in actis publicis baptismatum mentionem faciat.

CAP. VII.

Cum autem baptismus adultorum, qui ex gentilibus, Judaicis aliive sectis, divina operante gratia, ad verae fidei professionem traducuntur, solemniores exigat ritus, quibus et, debellato errore, triumphare videatur sancta nostra religio et credentium persuasio confirmatio fiat: cumque multa cautione opus sit in vitanda errorum fallacia, qui apertio publicae ad christianam fidem conversionis apparatu piaae fidelium insidiantes liberalitati, quaestumque majorem ex congerendis hoc nomine elemosynis tam nefarie quam fraudulentem aucupantes, ad sacrilegam saepe baptismatis jam suscepti reiterationem ecclesiae ministros inducunt: necesse est, ut talium baptismatum administrationem, si casus obtigerit, nobis in dioecesi quaeque nostra reservemus. Ideoque prohibetur omnibus curam animarum habentibus caeterisque pres-

byteris, ne quid unquam hac in re audeant attentare, nisi nobis consultis, et facultate a nobis scripto accepta. Excipitur tamen aliter agendi necessitas ex gravi et instanti mortis adultorum periculo.

CAP. VIII.

Infantibus proxime pariendis patrini saepe numero absentes matris aequo seliguntur. Hi vero si intra praescriptum triduum ab ortu forte nequeant advenire, ut spirituales stato tempore filios sive filias e sacro fonte suscipiant²⁾: baptismatis mox dilatio dierumque praefinitorum prorogatio petitur. Quamvis autem tali hucusque petitioni nunquam annuerint episcopi nisi probabilibus de causis, cognita tamen fraude aut inconsiderantia parentum, qui et a concedentis mente aliquando deflectunt, et concessio sibi laxamento legis audacter abutuntur: sancta haec synodus, non severitate impulsam, sed prudenti patrum consilio et assensu atque ipso rei momento inducta, declarat censeturque, similes baptismatis procrastinationes esse omnino in posterum denegandas, exceptis casibus gravissimis, ubi scilicet agitur aut de familiarum componenda discordia aut de aliis similibus, ex quibus magnam quamdam utilitatem preventuram esse arbitrentur episcopi.

CAP. IX.

Parentes itaque moneat parochus quisque in suis concionibus, ut paratos deinceps susceptores habeant vel susceptorum procuratores, per epistolam etiam designandos: sibi que persuadeant, non aliter unquam, ac supra statutum est, ab episcopis agendum esse nec indulgendum.

TITULUS XXVI.

De oleis sacris.

Olea sancta in loco tuto mundisque ac congruis vasculis asserventur. Recens consecrata mature quolibet anno sibi comparent parochi, nec nisi nova in administrandis sacramentis adhibeant: cogente tamen necessitate, veteribus uti possunt. Metropolitanae aut cathedralis ecclesiae sacrista caveat, ne sancta olea ad parochos asportanda tradat, nisi accipientis scripto diligenter nomine.

Prooemium.

Mysticarum unctionum, quibus gratiae divinae significatur infusio, cum frequens sit usus in administratione quorundam sacramentorum, cumque tam operose tamque solemniter ab episcopis olea sacra conficiantur: non nihil de illis erit statuendum, quo et prospiciatur reverentiae ipsis debitae, et variis casibus obviam eundi ratio perhibeatur.

CAP. I.

Primo itaque videant episcopi dioecesim visitantes, ut in qualibet ecclesia parochiali designetur locus aptus ac tatus, in quo vascula sanctorum oleorum recondantur³⁾: vascula autem ipsa ex argento vel saltem e plumbo candido stannove sint conficta: praeterea perpolita et ab omni mucore ac situ purgata sint, deinde grandiori capsula inclusa, tum demum sacculo serico superinduta.

CAP. II.

Quaecunque hac de re fuerint ab episcopis decreta, haec sedulo ac citissime priores exsequantur. Parochi vero statim atque audierint, nova consecrata fuisse olea, sacerdotem vel quempiam saltem in ordinibus sacris constitutum mittant, qui ea decenter recipere et secum asportare valeat. Nec

¹⁾ Conc. Aven. cit. hoc tit. 12.

²⁾ Conc. Aven. hoc tit. 12.

³⁾ Conc. Aven. cit. hoc tit. 12.

mora ulla interponatur, quandoquidem veteribus oleis uti non debent, ubi recentiora suppetere possunt. Ut autem majori in posterum securitati et decentias simul in sanctorum oleorum dispensatione seu distributione parochiis facienda provideatur, placuit sanctae synodo duo hic pernecessaria subjungere.

CAP. III.

Aeditus nempe seu sacrista aut alius in metropolitana et cathedralibus ad hoc muneris delegatus librum penes se habeat, in quo accurate scribantur nomina eorum, qui ex parochiis mittuntur, ut olea supra dicta recipiant.

CAP. IV.

Quod attinet ad commodiorem ac securiorem sacrorum oleorum asportationem, bene erit, si inter parochos viciniore conveniat de eligendo ac delegando sacerdote vel alio sacris ordinibus adstricto, qui unus pro pluribus parochiis sanctorum oleorum comparationem faciat eaque deferat in vasis non fragilibus, unde hauriat quisque, quod sibi ad annum sacramentorum administrationem opus esse visum fuerit.

CAP. V.

In dubio positum est, an, ubi non ex negligentia, sed ex legitimis obortis impedimentis sancta olea recens consecrata parare sibi non potuerint parochi, possint interea veteribus uti in administratione sacramentorum baptismi et extremae unctionis? Quaestionem definire patres concilii, consultis theologis, parochosque iisdem oleis uti posse existimant. Quoad aquam vero baptismalem, cum ejus benedictio se jungi possit ab infusione, fiat aquae benedictio, deinceps superveniente chrismate, fiet infusio.

TITULUS XXVII.

De sacramento confirmationis.

Confirmationis traditur notio. Puerorum ad hujus sacramenti perceptionem cauta institutio commendatur. Praecipitur, ut more solito patrini ac matrinae confirmandis adiant, et a parochis affinitates sic contractae scriptis assidue mandentur. Tandem vitandae in dispensanda confirmatione confusionis ratio episcopo proponitur.

Prooemium.

Secundum ordine sacramentum, apposite confirmationis nomine nuncupatur: per illud nimirum fideles, quos jam ecclesia suum in gremium admisit, contra quoscunque christiani nominis hostes confirmari solent ac roborari. Haec siquidem non otiosa (quod patet ex Tridentino¹⁾) caeremonia est, sed sacramentum gratiam conferens, qua instructi ii, quorum frons sacro fuit uncta chrismate, tanquam fortes ac intrepidi athletae non debent evangelium erubescere, verum aperte et animose Christi nomen confiteri. Ut itaque tanti sacramenti dignitas et virtus fidelibus notae sint, satagat enixe quilibet parochus de pueris, ubi septem annos attigerint, vel citius, si septimum annum rationis usus praecesserit, christiana doctrina diligenter imbuedis et ad recipienda spiritus sancti dona praeparandis. Eos autem potentissimis statim hortationibus inducat, ut haustam e sacro baptismatis fonte innocentiam integram inviolatamque conservent; et si de ea jam deperdita forte quid suspicietur, ab illis ope omni contendat, ut inestimabilis thesauri jacturam sacramentali mox confessione resarciant; tum ea, ne quid obstat conferendae gratiae, opera sollicitudinis adhibita, statim atque promulgatum

¹⁾ Trid. sess. 7, can. 1, de confirm.

fuerit proximae visitationis pastoralis edictum, inquirat ille, quinam in parochia sua sacramento confirmationis suscipiendo maturi sint. Habitoque eorum prudenti delectu, servandum codicem aptet sibi, in quo singula confirmandorum, parentum ac patrinorum nomina perscribat. Haec vero cautionem dum adhibendam censet sancta synodus, id sibi praecipue proponit, vitandum scilicet officulum, in quod incidunt multi, qui aut parum memores aut prorsus ignari cognitionis, quam in hoc sacramento patrinus et matrina contrahunt cum persona confirmata ejusque patre ac matre, conubio nihilo tamen minus aut jungi deinceps volunt, relictis incogitantur impedimentis, aut reipsa junguntur.

CAP. UNUM.

Quaquam diuturna experientia compertum est, non alio quam religionis amore ferri hujus provinciae fideles, quotiescunque sacramentum confirmationis publice dispensatur: cum tamen ex affluentia in composita multitudinis festinatione plerumque fit confusio, vehementer optandum est, ut modus aliquis tam indecorae perturbationi statuatur, debitaque cum silentio inducatur reverentia.

Solent quidem ob hoc in quibusdam exteris dioecesibus unum tantum sacerdotem omnibus confirmandis maribus patrinum unamque piam ac probatae vitae feminam puellis matrinam assignare. At morem hunc pueris damno esse fatebitur, quisquis noverit, quae saepe sit patrinorum ac matrinarum voluntas erga eos, quibus tum baptizandis tum salutis chrismate confirmandis adfuerunt, quae amoris ac pietatis incitatione illis diligenter educandis et in rei familiaris angustia sublevandis praesto sint, dum parentes multi, naturae et consanguinitatis immemores, ab hoc se ipsi munere expediunt. Ideo patres concilii a patrinorum ac matrinarum usu solito dicedendum non esse censuerunt. Hoc tamen a metropolitano et provincialibus agendum existimant, nempe, ut disperdiatur tempus dispensandae confirmationis, habitaque ad decentiam utriusque sexus ratione, primo maribus ac deinde puellis sacramentum hoc discriminatim conferatur. Sic enim omnia erunt ad tantae functionis dignitatem accommodata, maximo si praevia parochi monitio tumque pia lectio hinc hortatio fecerint silentium modestiamque astantibus instillaverint.

TITULUS XXVIII.

De sacrosancto eucharistiae sacramento.

De opimitatibus in caelesti epulatione colligendis strictim primo dicitur. Deinde Christo, in tabernaculis commoranti fideliumque adorationi palam in altaribus proposito ac demum publice tum in processionibus tum ad infirmos delato, quae reverentia, quis cultus, quis apparatus debeatur, sancta synodus declarat et statuit.

Prooemium.

Quoniam in quadam Christi Domini unitate cum ecclesia sua verae nostrae religionis essentia posita est, unde maximum suum decus ac splendorem ducit: hinc est, quod ecclesia ipsa eucharistici sacramenti immenso beneficio laetatur plurimaque ex eo praesidia percipit. Per unius enim mensae communionem et fideles recenset suos et discernit: gaudetque, ubi filios adoptionis uno pane enutrit, uno salutari potu recreari, unum tandem corpus cum Christo fieri demiratur. In hoc itaque sacramento administrando et episcopi et parochi et sacerdotes omnes, qua maxima possunt vigilantia ac sedulitate, eniti debent, ut ad fertilissimam bonorum segetem in divina mensa colligendam populum sibi concredatum invitent et alliciant.

CAP. I.

Ut vero ad Christi institutoris finem procedatur facilliusque et certius deveniatur, quaedam hic adnotat statuitque sancta synodus. Cum autem divina bonitas ac providentia, necessitatibus generis humani semper intentis, sacrosanctum caelestium epularum sacramentum non ad hoc tantum instituit, ut fideles enutrentur et, angelorum pane refecti, in fortitudine cibi illius ambulare montisque apicem attingere possent, utque pastor pabulum factus unum quid cum ovili quodammodo foret: verum etiam, ut ex pronae illius in nos misericordiae beneficio ac consilio templa nostra reali Christi salvatoris praesentia decorarentur: ideo subsequenter decreta, ad cultum Christo Deo nobis appropinquanti adhibendum pertinentia, ut accipiantur religiosissime sanctissimeque serventur, sancta synodus mandat.

CAP. II.

Veteris legis tabulas et manna continebat arca foederis: ipsum novae legis auctorem Christique corpus tabernacula nostra continent: arcam Deus volavit auro mundissimo intus et foris esse desuratam¹⁾: quid de tabernaculis nostris, multo majori reverentia dignis, sentiendum? Quid adhibendum, ut eorum ornatus ac mundities dignitati hujus, quod in eis asservatur, aliquatenus respondeant? Ea itaque, nisi sint ex marmore constructa, saltem ex ligno affabre elaborato compacta sint²⁾, intus serico panno vestita, exterius vero aut auro illita aut saltem in pauperioribus ecclesiis vel sacellis decenter picta. Horum ostium sit bene tutum: clavis argentea sit vel aureis bracteis circumfusa: in illis nihil recondatur praeter ostensorium (si per loci capacitatem liceat), unam aut plures pyxides ad sacram eucharistiam dispensandam minoremque pariter aliam sive pyxidem sive capulam ad deferendum remotioribus infirmis sanctum viaticum destinata. Sacrarum particularum congrua semper asservetur copia, per hiemem quidem quindecimo quoque die renovanda, verum aestate non ultra octo dies retinenda. Mundum item corporale non desit sacris vasis suppositum: lampas³⁾ demum coram tabernaculo diu noctaque ardeat. Qua in re sancta synodus conscientias onerat et priorum et parochorum, qui nimia saepe avaritia aut incuria cultum divinum tam criminose negligunt ac etiam contemnunt, ut oleo parcant Christumque, quantum in se est, atris tenebris obductum pernoctare patiantur.

CAP. III.

Quoties augustissimum corporis Christi sacramentum fidelium adorationi palam erit proponendum, congruae magnitudinis justique ponderis cerei altari imponantur: in metropolitana autem et cathedralibus ecclesiis duodecim saltem ardeant, quorum tamen numerum explere possint majores faces seu taedae, a clericis et confratribus societatis sancti sacramenti gestari solitae: in collegiatis vero insignioribus decem minimum erunt: in simplicibus tandem parochiis seu paenitentium aliorumve sacellis octoni continue illucescant. At, ne magno laicorum scandalo vacuum unquam adoratoribus sit templum, quamdiu salutaris hostia in propatulo est, vehementer optat sancta synodus⁴⁾, ut juxta laudabilem plurium ecclesiarum consuetudinem aliquis semper ex capitulorum seu aggregationum gremio,

habitu chori aut mundo saltem superpelliceo indutus, in infimis arae gradibus vel alio commodiori ac patenti loco adoratione ac divinarum rerum contemplatione pie detentus immoretur. In caeteris vero parochiis, tum urbanis tum ruralibus, clericos omnes sacerdotesque, si qui sint, quamvis nulla servitii conditione parochiae obligatos, quantum in Domino potest, sancta synodus hortatur, ut non modo ad laicorum hac in re laudandam religiositatem sese conforment, verum etiam ipsis pietate antestent exemplumque et fidei et reverentiae luculentissimum omnibus praebant.

CAP. IV.

Ubi vero cultui publico divinam hostiam obijci contigerit, vel ex fundatione vel ex peculiari ecclesiae instituto vel ex metropolitani et comprovincialium edicto vel alia quacunq; de causa: capitula, ecclesiarum rectoribus, monialibus earumve moderatricibus sive superioribus curae sit, ut, dum posita erit ante oculos sacra eucharistia, in spiritu et veritate adoranda, aliquis adsit sacerdos, qui astantes leniter ac temperate moneat de modestia et gravitate coram Domino inviolate tenendis: haecque consuetudo perquam necessario inducenda, diligentissime observetur in metropolitana praesertim ecclesia et cathedralibus ac collegiatis, per delegationem scilicet gravis cujusdam ac prudentis viri, de ipso capituli gremio aut de clero désumpti, qui, data occasione, silentium, decenciam ac reverentiam et verbis et exemplo suadere possit. At si cujus eo forte processerit temeritas et irreligio, ut amica et salutaria monita neglexerit aut respuerit arroganter: tunc ex sanctae synodi mandato penitentis ac refractarii nomen ad episcopum deferatur, qui laesae majestatis divinae vindex, in reos id genus arbitrio suo pro scandali gravitate animadvertat.

CAP. V.

Statuit praeterea sancta synodus, ut (extra casum majoris solemnitatis, quo nimirum divina officia sacraeque caeremoniae longiori temporis spatio ministros ecclesiae detinent) sanctissimae eucharistiae benedictiones in omnibus hujus provinciae templis ac sacellis dentur ante solis occasum, ne, dum in noctem protrahuntur, et peccato et scandalo sit locus. Quod autem hic edicit nostra synodus, hoc et declarat intelligi etiam debere de solemnitatibus piarum sodalitatum earumque praesertim, quas paenitentium nomine insigniunt. Hi nempe sodales in processionibus suis, per octavam corporis Christi fieri solita, ne ardentium taedarum, facularum ac cereorum fulgori diurna lux officiat, impensarum aliquando suarum nimii ostentatores, urbem nonnisi noctu obeandam existimant. Hoc vero speciatim prohibet sancta synodus, et quantum opus est, sub poena interdictionis. Edictis praeterea de hac re jam publicatis vel ad mentem synodi publicandis ut obtemperetur religiosissime, parochia et sodalitatum rectoribus praecipitur.

CAP. VI.

Jam vero, si culpam infirmo dandum deferatur sacram viaticum, hortatur sancta synodus cives omnes utriusque sexus¹⁾, imprimisque nobiles ac primarios viros, ut ad decentiorem sacrae eucharistiae per vias gestandae comitatum, facibus aut cereis accensis instructi maximeque pietatis insignia vultu et incessu praeferebant, Christo diligentem cultum adhibeant eximiumque fraternae charitatis officium praestent, solito indulgentiarum munere ditandi. Sin aliquo negotio impediti fuerint,

¹⁾ Exod. XXV, 11.

²⁾ Conc. Aven. hoc tit. 14.

³⁾ Ibidem.

⁴⁾ Conc. Aven., tit. 45, de orat. quadrag. hor.

¹⁾ Conc. Aven. [tit. 16].

quosdam saltem ex familia sua mittant ad famulandum Domino dominantium, qui humiles ac infirmos sibi demississime supplicantes respicit et visitando confortat atque a longe cognoscit¹⁾, hoc est, longe a se projicit vana generis aut dignitatis celsitudine elatos ac superbientes. Et quidem scandale atque impietati proximum est, tanto illos famulorum labore ac incommodo assiduam sibi servitium exigere, eodemque orbis terrarum dominatori praestanda obsequia denegare.

CAP. VII.

In hac autem materia, ne quid a sanctae synodi sollicitudine ac prospicientia desideretur, praecipit eadem, ut suum sit in unaquaque ecclesia parochiali non modo majus umbraculum, vulgo *deis*, sanctae eucharistiae in viis publicis, dum circumfertur, cooperiendae aptum, sed et alia minor umbella albi coloris, vulgo *parasol*, qua sanctissimum sacramentum in angustioribus etiam vicis ac in ipsis infirmorum aedibus tegatur et ab omni orbe labenti defendatur.

TITULUS XXIX.

De communione paschali.

Quid cautionis adhibendum, ne quisquam a communione paschali refugiat; quid agendum cum indeclinabilis hujus praeccepti contemptoribus: quid cum publicis peccatoribus ad sacrum epulum non admittendis: quid tandem requiratur ad sacram eucharistiam decentius et commodius dispensandam: haec sequentibus decretis comprehenduntur.

Proemium.

Quamvis neminem lateat praecceptum ecclesiasticum de sacrosancto eucharistiae sacramento paschalibus diebus sumendo in propria uniuscujusque parochia, multos reperiri tamen certum est adeo propriae salutis negligentes, ut impositae cuius christiano legis observationem vel differant vel prorsus omittant, nulla censurarum nec anathematum comminatione deterriti. Cum autem genus hoc perditorum hominum, laborem in praeccepto fingens et quaerens excusationes in peccatis aut diligenti parochorum inquisitioni se subducant malitiose, aut parochis ipsis omnem monitionis ac reprehensionis viam aliquando intercludat, objecto scilicet sacrilegio, quod se commissuros esse aiunt, si ad sacram synaxim acrius adigantur: ideo concilii patres, tam inviolate servandi praeccepti necessitate moti, nefarios illos augustissimae eucharistiae contemptores ad officium suum reducendos existimant, et ne sua vel parochorum conscientia alienis peccatis aut peccatorum impunitate contaminetur, sic statuunt:

CAP. I.

Decreto itaque hoc synodali praecipitur, ut a quolibet parcho frequentes habeantur ad populum de supradicto praeccepto sermones: et, si quos repererit cujusvis conditionis et sexus, qui paschalem aut negligent coenam aut effugiant subdole aut palam dedigentur, eos statim lenibus amicusque verbis ad respiciendam adducere nitatur et a sopro lethargico excitare. Tum, si haec frustra sint, alia jura adhibeat remedia triplicemque monitionem coram testibus fide dignis juxta provinciae morem fieri curet: haec vero si nihil etiam profuerint, episcopos demum consulat, ut obsequium ecclesiae debitum canonica severitate exigatur. Nunquam autem et nulli sacerdotum in hac provincia liceat, nimis libera et arbitraria interpretatione regulae in rituali Romano praescriptae communionem cuiquam quovis titulo publice denegare, episcopis in-

¹⁾ Psalm. CXXXVII. 6. Bellarm. in supradict. psalm.

consultis. Cum enim ex tali denegatione plurima possunt oriri scandala in sacerdotalis ordinis decus ac detrimentum, nunquam satis hac in re prospectum atque consultum esse posse concilii patres arbitrantur. Caveant praeterea sacerdotes omnes, ut, siquando obtigerit occasio angelicam denegandi panem non mittendum casibus, abstant ab omni injuriosa objurgatione solaque ac tacita praetermissione sint contenti. Similibus vero casibus ut obviam ire possint, peccatorem publicum (si quis erit, quem pro suo judicio et conscientia talem crediderint) moneant, ne ad sacrarum epularum mensam occasionem denegationis daturus accedat.

CAP. II.

Ne qua autem fraus opituletur ac faveat hujus praeccepti transgressoribus, conveniat inter parochos in prima de casibus conscientiae habenda post synodum congregatione, quam cautelam seu diligentiam pro cujuscunque loci circumstantia adhiberi satius sit, ne quis impune suo se muneri subtrahat: sive expediat magis, nominum indicem ante communionem paschalem fieri a presbytero aut ab alio viro notae probitatis ad hoc delegato: sive potior videatur schedularum usus aut tesserarum in ipso communionis actu tradendarum aut accipiendarum: sive praestet alia quavis cautione uti. Quod autem optimum habebitur, ad metropolitanum referatur et episcopus, qui uniformem hac in re agendi methodum in omnes hujus provinciae dioeceses induendam approbent. Interea, ut omnino nihil a concilii patribus deest, quo oves suas paschali tempore facilius recensere queat parochus, regularibus aliisque curam animarum non habentibus prohibetur, ne intra quindecim illos dies sacramentum eucharistiae ministrent, neve patiantur in suis ecclesiis ministrari nisi iis, quos constiterit in propria parochiali ecclesia debito suo jam satisfecisse.

CAP. III.

Ubique tandem mensa ad communionem stabilis et decens adstruatur, quae sanctuarium ab anteriori ecclesiae parte distinet: ea vero sit mundis mappulis instructa, de quarum opportuna et congrua, non secus ac caeterorum linteamina et ornamentorum, habenda copia canonicorum et priorum omnium respective conscientiam sancta synodus onerat. Caveat praeterea omnis sacerdos, ne sacrosanctum corpus Domini de patena praebet communicantibus, nisi forte pauci sint, sed vel calice vel solita pyxide utatur¹⁾. Curati autem ac praedicatores singulis diebus festis et dominicis quadragesimae decreta haec de paschali communionem palam recitent in majori populi frequentia.

TITULUS XXX.

De sacramento poenitentiae.

Poenitentiae sacramentum quid sit; quid a confessorio agendum, ut peccatores ad integram et conducibilem delictorum confessionem vitiorumque emendationem alliciat; quid, ut minus suum caste et pro sacramenti dignitate implant: quid, ut omnem a se vituperationem ac praesertim quaeestione indolis suspensionem, etiam in casibus restitutionis, propulset: haec prioribus continentur capitula. Tum de revelantibus, sollicitantibus ac complicitibus statuitur. Parochia, si solemnium festorum tempore ad excipiendas confessiones satis esse nequeant, paratur subsidium. Ac demum confessoriorum delectas episcopis commendatur.

Proemium.

Quartum sacramentum est poenitentia, cujus praesidio et peccatorum remissionem et divinae gratiae reconciliationem impetrari constat ex uni-

¹⁾ Conc. Aven. hoc tit. 17.

verso et antiquo ecclesiae consensu. Cum tamen ad hos colligendos fructus saluberrimos tanto sacramenti beneficio consentanea praeparatione peccatoribus opus sit, quorum absolute non consulere voluit Christus: ideo et de ratione consequendi veniam docendi sunt fideles et iterum hortationibus excitandi, ut hac secunda post naufragium tabula, sibi sub manus quasi posita, frequenter ac feliciter utantur. Ministri autem per episcopos vel delegati vel delegandi tanti ministerii dignitatem studiose tueantur serioque eorum reputent, quoties aliquis eorum sacrum poenitentiae tribunal iudicis vices obiturus ingreditur, quantum et zeli et prudentiae in suo ministro inesse velit ecclesia.

Ecclesia quidem ager ille est¹⁾, in quo electa grana cum pravo zizaniae semine promiscue crescere sinit paterfamilias usque ad tempus messis: est et mystica illa sagena, ex omni genere piscium congregata, donec eligantur boni in vasa, mali autem mittantur foras. At cum ex materna sua charitate communi fidelium saluti, quicumque illi sint, pari consulit zelo (quamvis ad specialem quandam Dei providentiam pertineant iusti ac, testante scriptura, propter electos tolerentur saepe peccatores), non ex citatis parabolis conficitur, neglectui esse debere peccatorum in melius immutationem. Imo vero si attendatur ad parabolam ovium, quae perierat²⁾, si ad illud evangelii: *non veni vocare justos, sed peccatores*³⁾; *non est opus valentibus medicus*, si ad gaudium tandem, quod erit in caelo super uno peccatore poenitentiam agente⁴⁾: facile arguetur, quae impensior ecclesiae cura sit, quaeve gravior sollicitudo. Constat siquidem, pie ac beneficentissimae matris operam in hoc maxime positam esse, ut peccatores cum Deo suo restituantur in gratiam et ad eum revertantur, eo enim potissimum spectant tot sacrosancta sacrificia, tot praedicationes, tot preces publicae, tot sanctorum exempla, tot tandem indulgentiarum subsidia, quibus peccatores apte dispositos ad confessarii pedes quasi manu ducit. Caveat itaque minister, ne aut incuria sua aut remissioni in salutem animarum studio opportuna illa momenta, a quibus pendet saepe miseri peccatoris aeternitas, vel male terat vel incautus ac negligens dilabi sinat.

CAP. I.

Quemlibet praeterea confessarium hortatur in Domino sancta synodus, ut monita sanctorum patrum, de poenitentiae sacramento ejusque recta administratione discretem, saepe animo revolvens, confitentium corda primo demulceat omni charitatis illicio eorumque spem erigat, Dei misericordiam ostentans, ut cum majori fiducia intima cordis animique secreta pandant et, quibus gravantur, delicta cum debita integritate atque sinceritate reveleat. Saepe enim fit, ut ex metu, propter inopportunitatem asperamque confessarii obijurationem incusso, vel perplexo et inerte immurmurentur potius peccata quam enuntientur, vel omnino silentio praetermittantur.

Secundo, ubi cum poenitentibus sic actum fuerit, eorumque conscientiam omni corde peccati vacuum exoneratamque senserit minister, tunc expressam ab ulcere saniem emissaque conscientiae purgamenta eorum oculis subjiciat, ut tantae illius quasi foetore et aspectu deterriti iustoque horrore perfusi, a peccatorum suorum caeno, Dei gratia

¹⁾ Matth. XIII.

²⁾ Luc. XV.

³⁾ Marc. II, 17. Matth. IX, 12, 13.

⁴⁾ Luc. XV, 7, 10.

auxiliante, liberi evadant. Sic a confessarii initio alliciendos sancta synodus credit peccatores tanquam fratres et humanae fragilitatis socios atque participes; tum vero, priusquam sententia profertur, induenda est majestas Christi iudicis, cujus auctoritate instructus est sacerdos: neque solum congrua injungatur satisfactio, sed et ea quandoque pro delictorum natura aggravetur, ut divinae hinc justitiae severitas aliquatenus argui ejusque vindicta reformidari in posterum atque vitari possit. Ex conscientiarum iudicis officio pariter esse sancta synodus ducit, ut in peccatoribus mulctandis contrariorum opportuna ratio habeatur: hoc est, ut eas imponantur poenitentiae, quae commisso peccato adverterentur et reum ad contrariam vivendi normam traducant; sic avaris praescribendus est eleemosynarum usus, incontinentibus jejunium ac solitudo et similia. Hac quippe laudanda methodo confitentium vitia adversis saepe virtutibus curantur et radicitus evelluntur.

CAP. II.

Videant insuper confessarii omnes, ne animum flectentes ad dexteram vel ad sinistram, a rectis sanctorum patrum vestigiis discedant mediumque illud deserant, quod unum optimum est, imo quod unum: est ab ipsis poenitentibus probatum. Nec igitur molliori indulgentia conscientias in fallacem soporem inducant, unde sacrilegia potius quam verae et sincerae confessiones oriuntur: nec rigidiore doctrina et inconsulta severitate hipidi ita sequantur litteram, quae occidit, spiritumque, qui vivificat, negligant, ut peccatores, perterrefacti ac pene in desperationem adacti, a sacramento ac salutari remedio, quod opportune ac indulgenter Christus ad subsidium refectionemque fragilitatis nostrae instituit, damnose arceantur. Hoc eis potius curae sit, quibus curam animarum demandarunt episcopi, scilicet, ut manum vere medicam laborantibus porrigant et medendi praxim ad aegritudinum naturam accommodent. Ex quotidiano itaque usu esse debet, lenia primum adhibere remedia extremisque tandem malis extrema medicamenta opponere. At cum distinguenda sunt sanabilia ingenia a deploratis ac deperditis, inde fit, ut quaedam cordis vulnera oleo fovenda sint ac vino detergenda, quaedam autem, ne ad animae interitum ingravescant ac inflammentur, ferro et igne curanda. Qui ergo divi Caroli vel divi Francisci Salesii sancta ad confessarios monita sequuntur, si laudabiles ac veri eorum doctrinae assertores esse velint, eorum etiam sanctitatis, humilitatis ac mansuetudinis imitatores esse nitantur, sicut prudentem Caroli severitatem justae ac moderatae Francisci indulgentiae atque commiserationi miscentes, fasciculos myrrhae suavi melle contemperent. Hoc tandem serio ad peccatorum utilitatem animis imprimendum est, quod, licet non velit Deus mortem peccatoris, sed magis ut convertatur et vivat, non ideo tamen est illudenda peccandi consuetudine seu misera pristinarum nozarum iteratione divinae bonitatis indulgentia paternaeque Dei longanimitas; non enim Deo miserratore dignum esset, si in eae liberalitatis dona conferret, qui ipsius patientiam ad impunitatem vertunt, non ad suorum delictorum emendationem: nihil quippe fidelibus timendum magis quam procrastinata et sera Dei vindicta.

CAP. III.

Caveant omnino confessarii, ne ulle modo confessiones, mulierum maxime et puellarum, extra confessionale audiant, nisi in casibus gravium infirmitatum, vel cum ex numero poenitentium concursu aut inopia confessionum liquet, non

aliter satisfieri posse publicae affluentium devotioni: quo casu occurrente, in loco saltem patenti se-deant, superpellicei manicas aliudve linteum ori obducant, a latere positae poenitentis peccata audiant, sicque demum se gerant, ut modestias, in tam difficili ac spinoso ministerio tam necessa-riae, nihil quidquam desideretur. Videant autem, ut, omni personarum semoto discrimine, unicuique ad vitae noxas expiandas accedenti ordine suo fa-ciles aures praebant.

CAP. IV.

Invigilent praeterea episcopi, ne confessarius quidquam recipiat a poenitentibus in actu et exer-citio confessionis sub quocunque titulo, etiam elemosynae pauperibus distribuendae vel oblatae pro missarum celebratione mercedis: sed ubi poeni-tentium pietas eo processerit, ut piis id genus largitionibus peccata sua quodammodo redimere velint, tunc illis poterit confessarius pro sua pru-dentia suadere, ut aliis viis consilium expleant suum: sic enim omnis a sacro poenitentiae tribu-nali turpis quaestus suspicio penitus aberit. Quodsi de secretis restitutionibus agatur, tunc fas erit summam quaecunque debitam cum omni cautela recipere et, consulto prius episcopo, de incertis disponere, certas vero dominis suis restituere. Haec autem, quae ad rectum perfectiusque tra-ditae potestatis exercitium statuit sancta synodus, fideliter observari summopere cupit, ne in praev-aricatores canonicis poenis animadvertendum sit.

CAP. V.

Nullus superior regularium subditos suos con-fessionibus audiendis praeficiat, nisi prius ex lit-teris ab episcopo concedi solitis certior factus sit de sui subditi praevio examine et approbatione: nec ullum unquam approbandum proponat, qui vel minimum de prava novitate suspectus sit. Con-fessarii vero saeculares, sic etiam ab episcopo suo rite examinati et approbati, nunquam munere suo fungantur, nisi superpelliceo induti, praesertim in ecclesia.

CAP. VI.

Jam vero poenas omnes, a sacris canonibus contra confessarios revelantes et ad turpia sollici-tantes tam merito statutas¹⁾, hoc synodali decreto ad memoriam et executionem revocari suumque omnino sortiri effectum patres concilii volunt, quoties infausta similium occasio se praebuerit.

CAP. VII.

Quoniam autem severius agendum est cum pro-fanatoribus sacri ministerii, qui sacrilego dama-toque commercio suis poenitentibus abutuntur, eos non solum omni canonica ultione muletandos esse censuit sancta synodus, sed, ne inviolabile confes-sionis secretum tam horrendis flagitiis obsecundet, solis provinciae episcopis reservatum ipsa voluit casum sacrilegii consummati a parcho cum pa-rochiana et vicissim: sic etiam sentiendum de omni peccato incontinentiae cujuscuque confessarii cum poenitente et vicissim, quem scilicet casum ex-ceptum volunt patres concilii, etiam cum facultas conceditur absolvendi a casibus reservatis in ge-nere: complicitibus autem ne suorum factinorum participes absolvendi potestas committatur un-quam, omnino prohibetur.

CAP. VIII.

Ubiunque parochi, sive perpetui sive ad nu-tum revocabiles in provincia constituti, recurrente

paschate vel aliis anni solemnioribus festis, quibus major est populi frequentia et major poenitentium concursus, senserint, se, etiam vicariorum ope ad-jutos, ad excipiendas confessiones satis esse non posse, subsidiariis confessariis opus erit. Ideoque hortatur in Domino sancta synodus priores et alios quoscunque, ad quos tam necessarij subsidij sup-peditatio de jure vel de consuetudine pertinet, ut tam gravibus necessitatibus sponte prospiciant sua. Sicubi vero jam viget tam laudabilis haec quam opportuna consuetudo parochis sic oneri imparibus auxiliandi, hoc maxime probant patres concilii: at vehementer optant fieri, ut episcopalis haec in re auctoritatis opera nunquam expectetur.

CAP. IX.

Permulta quidem haecenus et pernecessaria de sacramento poenitentiae dicta sunt ac statuta. Parum tamen est, quod illius dignitas, virtus, uti-litas innotescunt: parum, quod conscientiarum judi-cibus definitum fuit, quid faciant caveantque, nisi idoneos ipsius sacramenti dispensatores episcopi seligant. Quapropter censet sancta synodus, non alios praeter probatos diligenti examine sacerdotes, sive saeculares sint sive regulares, ad tam grave ministerium admittendos esse²⁾. Vult praeterea, facultatem audiendi confessiones, puellarum maxime ac mulierum, nemini cuiquam indulgeri, qui tri-gesimum aetatis annum non attigerit: ab hac tamen regula caute quandoque discedi, ubi necessitas utilitatis aliud postulaverit, non improbat sancta synodus.

TITULUS XXXI.

De sacramento extremae unctionis.

Demonstrata extremae unctionis virtute, praefatur tempus, quo aegroti sacro inungendi sunt oleo. Ne quis autem hoc adjumento destitutus moriatur, infirmorum statum a parentibus familiaribusve rescire student parochus: nec unquam a consentanea sacramento etiam aucta dispensando reverentia discedat.

Prooemium.

Quintum sacramentum est extrema unctio, in cujus divina institutione eo magis altissimi provi-dentia esse paratam semper exhibet indigentiae fidelium, quo in gravioribus morbis ipsoque mortis quasi limine premimur magis suggestionibus ac tentationibus daemonis³⁾ calcaneo insidiantis. Quinam vero salutare effectus a tanto defluant sacramento, explicat divi Jacobi epistola⁴⁾, ab ec-clesia universali recepta: *Oratio fidei salvabit in-firmum, et allevabit eum Dominus, et si in peccatis sit, remittentur ei*. Unde facile colligitur, delicta, si quae sint adhuc expianda, ac peccati reliquias hujus mysticae unctionis beneficio et gratia sancti Spiritus abstergi: aegrotantis animum sublevari simul et corroborari, magna scilicet in eo divinae misericordiae fiducia excitata, qua mirifico recrea-tus, aegritudinis incommoda laboresque tranquillius patitur et animosius: periculosas instantia daemonis artes ac pertinaces circumquaque rugientis leonis conatus facilius eludi: tandemque corporis ipsius sanitatem, ubi expedierit, operante Deo, interdum restitui. Arguendum etiam est ex supra citatis verbis, sacramentalem illam unctionem illis tantum infirmis adhibendam esse, quos ad eas angustias invalescens morbus adduxit, ut in exitu vitae pro-babiliter constituti videantur, unde et sacramentum exeuntium nuncupatur.

¹⁾ Conc. Trid. sess. 23. de ref., cap. 13.

²⁾ Genes. III. 15.

³⁾ Jac. V. 18.

⁴⁾ Const. Greg. XV., quae incipit: *Univerſi Domini*, 20 aug. 1622.

CAP. I.

Silentio non praetermittimus parochos quamplurimos, qui damanda negligentia sacramentum extremae unctionis non prius conferre solent, quam aegroti, hebetatis sensibus, alienata mente, rerumve prorsus adempta cognitione, animam agere incipiant. Qua sane methodo quisque utitur, gravissimam culpam admittit, ut patet ex catechismo Romano; quandoquidem constat ad hujus sacramenti gratiam percipiendam plurimum valere, si aegrotus, dum adhuc integra mente et inturbata ratione viget, fideique ac religiosae voluntatis praeparationem afferre potest, oleo sacro liniatur. Quare parochos omnes sancta synodus monet, ut, quoties ea est infirmi aegritudo, quae iudicio medicorum, ubi sunt, imminet mortem portendere videatur, tunc, praemonitis comiter infirmi propinquis ac familiaribus, dum adhuc mentis corporisq; vires utcumque suppetunt, haec provide afferatur medicina, ex qua beneficium commodumque, eo majus percipitur, quo erit ad illam expetendam accipiendamque paratior.

CAP. II.

Ne quem autem ex parentum, propinquorum familiariumve incuria hujus sacramenti beneficio privari contingat, vigilantis est parochi, ut omnibus sedulo et sollicite suadeat, quanti ad salutem animarum refert, cujusque in parochia degentis morbum sacramentorum ministro nunciari: quomodo enim aegrotanti aut morienti subsidium opportunum ferri poterit, si ipsius infirmi periculum urgens et angore a parochio ignorentur?

CAP. III.

Quamvis ex adhibenda interdum in extremae unctionis sacramento administrando festinatione legitima erui non possit causa, cur sacramenti reverentiam sacerdos exuat; quia tamen ex multis querimoniis comperimus, oleum infirmorum, tum noctu tum interdiu, sine ullo apparatu a parochis saepe deferri: prohibet sancta synodus, ne unquam deinceps infirmis deferatur aut saltem ministretur, quin parochus superpelliceo et stola indutus sit, aditoque ad formam ritualis Romani clerico, minorem crucem gestante, comitatus.

TITULUS XXXII.

De sacramento ordinis.

Sacrorum ordinum explicatur dignitas: indeque, quid ad inculpatam praecellentiam hujus sacramenti dispensationem ab episcopis, quid ad dignam susceptionem ab ordinandis quibusque requiratur, variis statutis decretis. Patrimonii clericali instituti ac publicandi ratio praescribitur. De missae canonis ejusdemque ritibus atque caeremoniis praecipitur aliqua. Tandemque constitutio jam publicata synodi dioecesis Avenionensis de vita et honestate clericorum renovatur et in communem totius provinciae legem speciali decreto inducitur.

Prooemium.

Sextum sacramentum est ordo, cujus praecellens dignitas utriusque testamenti paginis ita extollitur, ut nemini ex episcopis ignorare liceat; quanta in ejus administratione diligentia, quanta prospicientia opus sit; agitur quippe de evehendo simplici viro ad eam vitae conditionem eamque dignitatem, quam Deus prae caeteris spectatissimam esse et ad unam olim leviticam stirpem pertinere voluit: unde levitarum nomine ac praestantia gloriari jure nunc etiam possunt ii quicumque, quos novae legis beneficio in sortem Domini vocari contingit, ut leviticis gradibus ad ministerii fastigium, quod sacerdotium est, aliquando deveniant.

CAP. I.

Cum igitur inter varias ecclesiae catholicae sollicitudines potissima illa sit, quae ad Dei cultum procurandum spectat, necesse est, episcopos, quos in operis sui consortium pia mater advocat, iis omnibus esse praesertim intentos, quae ad servitium divinum ac templorum ministerium attinent, eosdemque propositorum hac de re praecceptorum monidorumve aut consiliorum executioni sedulam operam dare. Quoniam autem commodior nulla dari potest occasio pro rei momento percipiendi, quid agendum sit, quidve statuendum, quam haec comitorum celebritas ac frequentia, operae pretium esse duxerunt patres concilii ea nunc de ordinandis et clero edicta condere, quibus et sacerdotalis muneris dignitati consulatur, et sacerdotes ita informantur, ut omni suffragiorum conspiratione probari merito possint.

CAP. II.

Primo itaque serio inquirendum est de vocatione, indole, habilitate ad litterarum studia aliisque requisitis eorum, qui prima tonsura sunt initiandi¹⁾, quam, licet simplex habeatur dispositio ad ordines, conferre tamen episcopus non debet ad petentium placitum, sed causa probabili motus legitimaque ratione credendi, eam vere esse parentum vel consanguineorum mentem, ut praesentati consecrentur Deo et ecclesiae, non quidem beneficiorum expetitis redditibus augendi, sed Christi jugum ab adolescentia sua portaturi. Statuit praeterea sancta synodus, ne quis deinceps ad primam tonsuram admittatur, nisi sit ex legitimo matrimonio procreatus, vel saltem a defectu natalium cum ipso legitime dispensatum fuerit; confirmatum eum esse oportet aut ad confirmationem rite dispositum; fidem baptismatis exhibeat; aliisque tandem documentis instructus sit, quibus certior fieri queat episcopus de bonis initiandi moribus cognoscatque, eundem esse fidei saltem ac primorum litteraturae rudimentorum sufficienter peritum. Tum vero in clericorum numerum aggregari poterit.

CAP. III.

Quisquis autem ex hac provincia supradictis praeditus requisitis tonsuram acceperit, eum monitum vult sancta synodus, quod, nisi habitum detulerit, in constitutione de vita et honestate clericorum designatum, (qua de re perhibenda erunt indubitata testimonia) nunquam vel raro admodum ad minores ordines promovendus sit. Clericorum illorum parentes insuper ac tutores seu quoscunque alios eorum educationi praepositos hortatur sancta synodus, ut propriae obligationi incumbentes eos, quantum poterunt, a nugis et saecularibus illecebris abstrahant, ad studia incitent ac demum flexibilem indolem ad sacrorum, ad verbi divini praedicationum, ad catechismorum ac piarum socialitatum frequentationem suaviter et fortiter adducant. Ubi vero minus multa sunt educationis subsidia, curent saltem, ut in scholis paedagogorum modestiores sint et in parochialibus ecclesiis utiles se praebant, tum celebranti sacerdoti ministrando tum etiam horis assistendo canonicis. Quodsi talia fortunae sint iidem clerici, ut talem sibi vestem comparare queant, eam dominicis diebus ac solemnioribus festis, addito superpelliceo, induant sicque caeremoniis sacris, in parochia fieri solitis, intersint. Jam cavendum restat, ut quilibet clericus in ordinatione ad concilii Tridentini mentem ab episcopis certae alicui ecclesiae pro ipsorum arbitrio designandae addicatur, in qua missae saltem so-

¹⁾ Trid. sess. 22, de ref. cap. 4. Idem conc. Aven. hoc tit. 19.

lemni et vespertinis canonicis horis cum superpelliceo et bireto, adesse consuecat. Quodsi eorum aliquis, ordines sacros petiturus, suo se assistere velit episcopo, non accedat, nisi munitus attestatione parochi sive rectoris parochiae, in qua clericalis ministerii partes assiduus implere debuerit.

CAP. IV.

Ad minores autem ordines promovendi aetatem a conciliis definitam habeant et supradictis instructi sint requisitis ac tali doctrina, ut non solum de qualitate suscipiendorum ordinum eorumque materia, forma et muniis sint respondere parati, verum etiam spem faciant moraliter certam melioris in dies profectus in sacris scientiis et pietate non ficta.

CAP. V.

Quia vero subdiaconatus majorem exigit indaginem, cum sit janua sacrorum ordinum, per quam licet introire in sancta, et unde ad saecularia vota non datur regressus, ideo pluribus experimentis ac diligentiori disquisitione prius opus esse visum est, quam conferatur: vocatio siquidem ordinandi est exploranda, et, quantum fieri potest, compertum esse debet firmum ejus propositum satagendi, ut per bona opera certam suam vocationem et electionem faciat¹⁾. Ad subdiaconatum itaque nullus admittatur, nisi peracto anno in aliqua domo clericali sive seminario, per episcopum designando, nec praesentetur, nisi annum saltem integrum in theologicis studiis insumpserit: ut sic probatus ac paratus, quod sibi tradendum est, ministerium fideliter impleat dignioremque se praestet, qui ad diaconatus ac sacerdotii gradum evehatur.

CAP. VI.

Praeterea, quicumque titulum sufficientis beneficii non possidet, cum ex decreto patrum Tridentini concilii²⁾ ad subdiaconatum ordinari non possit titulo patrimonii, nisi suadente ecclesiae utilitate, vel necessitate cogente: ideo, qui in hac ditione ecclesiastica hunc ordinem appetunt, aliquanto tempore, antequam aperiuntur seminaria, generales hujus provinciae vicarios conveniant, ut de supradicta necessitate vel utilitate secreta et opportuna inquisitio agatur. Qui autem in partibus Galloprovinciae, Occitaniae et Delphinatus degunt, officiales foraneos, quorum integritati summe confidit sancta haec synodus, adeant: ut, pari capta cognitione, ab his ad metropolitanum respective et provinciales, quod compertum fuerit, referatur.

CAP. VII.

In patrimonio autem constituendo seu approbando observare debent promotores fiscales, an assignati redditus annui taxae synodali respondeant; et quamvis ex indulgentia et ratione paupertatis parentum in aeplytis promovendis non saepius eveniat, ut, qui patrimonium instituunt, non ideo sortem aut fundum de manibus amittant, sed scripto et authentico pacto, ne res familiaris deterior fiat, obligare se malint aut ad redditus quotannis pendendos aut ad subministranda clerico alimenta: non inde tamen cuius abusu jurgioso aut litibus dari locum liceat. Idcirco ab assensu talibus contractibus praestando abstinere promotores, donec episcopos consuluerint. Item solita diligentia curent, ne quid falsum aut fraudulentum, ut saepe fit, in ordinantis contemptum detrimentumque ordinandi dictis contractibus inseratur; ad-

vertantque praecipue, ne, dum constituitur patrimonium in favorem unius clerici, toti omnino clericali ordini grave damnum inferatur, excitatis scilicet laicorum querimoniis, qui interdum maledictis insectantur clericorum parentes eo, quod hi filios suos ecclesiae devoveant, non ad augendum numerum ministrantium in templo Dei, sed ad bonorum suorum partem plerumque potiore de taleis aliisque vectigalibus eximendam, in locis praesertim, ubi talia onera imponi solent super aera et libram. Quocirca diligenter inquirendum est ac praecavendum, cum approbatur patrimonium clerici, ne haereditatis portiones, ad caeteros de familia jure legitimae pertinentes, cum assignata eidem clerico portione compliceantur de industria ac commisceantur. Hinc siquidem aliud etiam oriretur clerici grave incommodum: sacerdos etenim factus, alienos haberet ac sustentandos parentes fratresque et familiam totam, injusta patrimonii constitutione depauperatam. Quae omnia offendicula ut tutius vitentur, utque vera, si quae sint, tum ex re familiarum tum ex ordinandi moribus impedimenta facilius detegantur, praecipit praeterea sancta synodus, tres in posterum fieri dictorum patrimoniorum publicationes in loco domicilii vel originis illius, qui patrimonium constituerit.

CAP. VIII.

Sacer presbyteratus ordo caeterorum sacrorum ordinum complementum est³⁾; unde fit, ut summam requirat et ab episcopis ipsam conferentibus et ab ecclesiasticis viris ad tam praecelsam ministerii gradum aspirantibus cautionem ac diligentiam. Quapropter, ne minus apti ac idonei ministri ad cooperandum nobis in dispensatione mysteriorum Dei temere et inconsulto adhibeantur, in hoc maxime insistendum esse censet provincialis haec synodus, ut in praevio examine de vita et moribus, de doctrina ac sufficienti sacrae theologiae peritia ordinandi suis sese probent episcopis omni ex parte admittendos.

CAP. IX.

Quia vero juxta patrum sententiam sancta sancte administranda sunt, sanctaque Tridentina synodus⁴⁾ missae canonem, multis abhinc saeculis institutum, ab omni errore vel erroris suspitione purum esse declaravit, nihilque in eo contineri, quod sanctitatem ac pietatem non redoleat: sat erit, novos presbyteros moneri, ut in hoc legendo eo accuratiores sint ac religiosiores, quo indubitabiliter est, ipsum non nisi ex dominicis aut apostolicis veteri traditione ad haec usque tempora propagatis verbis aut sanctorum pontificum precibus constare.

CAP. X.

Cum autem quosdam ritus et quasdam caeremonias aliaque ad cultum externum pertinentia instituere et adhibere ecclesia catholica voluit, ut sunt mysticae benedictiones, lumina, thymiamata, vestes aliaque id genus multa, quibus sacrificii majestas commendaretur, fideliumque mentes a sensibilibus religionis signis ad mysteriorum, quae in hoc sacrosancto sacrificio latent, contemplationem ac cognitionem devenire possent: ideo pastores tam primi quam secundi gradus serio attendere debent ad Tridentini canones contra disseminatos errores et ad egregium illud decretum de iis, quae observanda et vitanda sunt in celebratione missae⁵⁾;

¹⁾ II Petr. I, 10.

²⁾ Trid. sess. 21, cap. 2, de ref. Aven. hoc tit. 10.

CONCIL. GENERAL. TOMUS XXXVII.

³⁾ Trid. sess. 23, cap. 14, de ref. Aven. hoc tit.

⁴⁾ Trid. sess. 23, cap. 4.

⁵⁾ Trid. sess. 22, decret. de observ. et vitand. in celebr. missae.

quo scilicet decreto episcopis et locorum ordinariis datur a sacrosancta synodo facultas, ut possint, etiam tanquam sedis apostolicae delegati, prohibere, mandare, corrigere, statuere; utque ad ea inviolate servanda, quae statuta fuerint, censuris ecclesiasticis aliisque poenis suo arbitrio fidelem populum compellere valeant, non obstantibus etc.

CAP. XI.

Advertant tandem episcopi, ne quis ex iis, qui sacerdotii gradu ac honore novissime aucti fuerint, primam missam celebret, nisi in seminario vel alia clericali domo modum rite recteque celebrandi missam prius didicerit.

CAP. XII.

Sic definitis, quae ad ordinum susceptionem sive collationem opportuna magis et congrua viae sunt, quaedam etiam decernenda esse concilii patres autumant, quae ad reparandam tuendamque clericalis ordinis dignitatem plurimum conferunt. Quocirca iterum publicari censuerunt constitutionem ultimae synodi dioeceseanae Avenionensis de vita et honestate clericorum, quae scilicet constitutio¹⁾ ex eorundem patrum sententia, communis lex facta, totius jam provinciae clero aequaliter observanda proponitur.

TITULUS XXXIII.

De seminariis.

Seminaria, ubi instituta sunt, recte gubernentur; instituantur, ubi nulla sunt. Qui in eis informandi vitam degunt, educantur ad debitam episcopis reverentiam et obedientiam; exercentur in omni ecclesiastico munere, atque catechetica ac concionatoria edoceantur. De caeteris in pastoralis visitatione pro suo iudicio decernant episcopi.

Prooemium.

Quam vehementer optaverint patres concilii Tridentini seminariorum institutionem ab episcopis sollicite ac diligentèr procurari, nemo nescit. Noverant siquidem viri perspicacissimi et clericalis dignitatis tuendae atque reparandae studiosissimi, quantae id futurum esset utilitatis, si certis in locis clerici ad pietatem et rerum sanctarum scientiam educarentur. Enimvero, sicut haereses multae ex imperitia cleri lapsaeque ab antiqua disciplina moribus ortae sunt; sic ex assiduo ejusdem cleri studio, sacrarum litterarum gnaritate rectaque ac pia institutione juventutis altaribus consecrandae fiet, ut suos fides habeat acerrimos defensores. Quae cum ita sint, ubi instituta jam reperiuntur seminaria, quantam maximam potest, vigilantiam adhibeat episcopus quisque in sua dioecesi, ut recte gubernentur. Ubi vero nulla sunt, de instituendis quam cito satagat, postulata, si necesse fuerit, a summo pontifice beneficiorum collatione ac etiam multiplicitate accessione ad tanti operis consummationem, et exstimulatis consiliis primariisque viris, ut sui intercessus operam opportunaque subsidia ad concivium clericalem educationem pro rei momento conferant.

CAP. I.

Cum autem clericales domus, quae seminaria nuncupantur, sint antiquo more ac jure domicilia episcoporum, ideo vult sancta synodus, in hoc potissimum standere atque incumbere sacerdotes omnes, qui domos id genus regunt, ut, clericis sibi commissis dum rectam vitae rationem praefini-

unt, eos itidem ad debitam episcopis reverentiam et obedientiam educare nitantur. Hac etenim, veluti corpus nervis, coalescit in unum totus ecclesiasticus ordo mirisque modis coagmentatur.

CAP. II.

Cum pariter domerum illarum institutio ad hunc praecipue finem a Tridentino concilio commendata fuisse videatur, ut alumni in iis conviventes utili scientiarum suppellectile instrui et ad munia clericalia exerceri possint; idcirco earum superiores et rectores, quorum pietati ac prudentiae valde confidimus, hortatur sancta synodus, ut fiduciae nostrae plene respondeant, omnimodam scilicet adhibendo diligentiam in edocendis clericis, de iis praesertim rebus, quae ad ecclesiarum cultum atque ministerium, ad animarum curam, ad munia curialia pertinent, quales sunt ritus sacri, caeremoniae, rubricae, theologia moralis et modulatio cantus Gregoriani, quem *planum* appellant. Non ad haec tamen, tanquam ad officii sui metas, haereant supradicti seminariorum moderatores. Operae enim pretium est, clericos ad explicanda etiam christianae doctrinae rudimenta sacrasque orationes ad populum apposite habendas erudiri, ut sic exercitati habiliores fiant fungendo muneri, quodcumque illud sit, ad quod ab episcopis sunt aliquando destinandi.

CAP. III.

Caetera, quae ad praedictarum domuum disciplinam aut condendam aut firmandam augendamve in melius conducere possunt, metropolitani respective et comprovincialium iudicio in visitatione pastoralis disponenda relinquit sancta synodus.

TITULUS XXXIV.

De residentia.

Canonicis, beneficiariis ac praesertim parochis praecipitur residentia. Legitimae absentiae ratio praefinitur.

Prooemium.

Quanquam observandae residentiae variis in locis provideat sancta haec nostra synodus, ubi scilicet de episcopis, de canonicis, de parochis mentio est; cum tamen a Tridentinis patribus tam explicate ac distincte vetitum sit, ne quis assidue in propria ecclesia commorationis immunitatem sibi arroget; nonnulla hic etiam super hac re definienda videntur. Prae caeteris itaque caveant parochi, ne a parochia sua tridui spatio diuturnius unquam absint, nisi permessa sibi facultate, ab episcopo seu vicario generali scripto et gratis danda. Haec autem scripta facultas causas memoret longioris absentiae nec petenti concedatur, nisi subrogato idoneo et approbato sacerdote, qui absentis vices gerat.

CAP. UNICUM.

Quoad canonicos et beneficiarios inquirat episcopus quisque in sua dioecesi, an dies vacationum, quibus illi de consuetudine a residentiae lege solutos se credunt, excedant limites a Tridentino praescriptos, ut, si forte quid praeter jus fuerit usurpatum, prudenter et ex aequo recidatur, salvis tamen statutis capitularibus, quatenus ea fuerint a sede apostolica confirmata. Prohibet insuper sancta synodus, ne usquam fiant ex horis dies, neque ex diebus et horis menses absentiae seu vacationum, de quibus in decreto Tridentini, sessione XXIV., cap. XII., nisi in ecclesiis, ubi ex fundatione, privilegio apostolico aut statuto a sede apostolica specialiter confirmato aliter fuerit ordinatum.

¹⁾ Vide tit. huius concilii 24.

TITULUS XXXV.

Constitutio de vita et honestate clericorum.

Prooemium.

Et perpensa utilitate uniformis in tota provincia disciplinae concluditur, quaedam in hoc etiam concilio esse statuenda, quae ad vitam et honestatem clericorum pertineant, quarumvis haec de re in unaquaque dioecesi cautum fuerit.

Fuit quidem a metropolitano et comprovincialibus episcopis caute et opportune in unaquaque dioecesi publicata constitutio, qua quisque pro sua pastoralis vigilantia eam vivendi regulam observandam clericis suis proposuit, quae et clericalis ordinis dignitati foret consentanea, et ecclesiasticis viris laicorum laudem ac existimationem conciliare posset. Nihilominus tamen reverendissimi concilii patres, tum unanimiter manifestandae tum maxime perfectae morum convenientiae in totam hanc provinciam inducendae causa, leges quasdam ad clericorum vitam et honestatem pertinentes hic astruendas censuerunt. Perlectis itaque Tridentini¹⁾ concilii decretis statutisque, in synodis praedecessorum nostrorum olim conditis²⁾, haec, quae sequuntur, decerni ac definiiri commodum duxit sancta synodus et per necessarium.

CAP. I.

De habitu clericali.

Vestis talaris deferatur ab iis, qui in sacris dignitate, beneficio etc. constituti sunt. Poena suspensionis atque etiam gravior contumacibus proponitur. Pallium brevius ne adhibeatur, nisi urgente caeli inclementia. Profanarum vestium usus prohibetur.

Omnes ecclesiasticae personae, quae aut in sacris sunt constitutae, aut dignitates, personatus, officia seu beneficia quaecumque obtinent, si post publicationem praesentis synodi unam saltem talarem vestem nigri coloris diu noctuque deferre neglexerint, suspensionem incurrant, etiam pro prima vice, juxta Tridentini mentem³⁾. Pro secunda et tertia, si semel correcti monitque fuerint, privationibus aliisque canonicis poenis ab eodem Tridentino inflictis omnino subjaceant. Prohibet insuper sancta synodus, ne confessarii similibus tribuant absolutionem, quam nimirum episcopis et vicariis generalibus tantum reservatam declarat. Ad decentiam autem clericalis ordinis, maxime in hac civitate aliisque episcopali residentia decoratis, praecipitur etiam, ut deferatur pallium ejusdem coloris et longitudinis, sub poenis pro qualitate locorum et personarum arbitrio episcopi repositendis. Tempore vero incommodo et diebus, quibus caelum inclementius est tum ex vehementi ventorum impetu tum ex densis imbribus, usus pallii brevioris, at coloris ejusdem, indulgetur, dummodo tamen talaris vestis demissa semper appareat. Cum autem aliquorum de clero tanta sit audacia, ut vel itineris faciendi vel licitae occupationis causa sive occasione profanas induant palamque gerant vestes, laicorum indumentis haud absimiles: hoc etiam vestium genus, ecclesiastico instituto parum consonum, clericis omnibus, supra citato concilio inhaerens, sancta haec synodus omnino interdicit.

CAP. II.

De cauponis et tabernis.

Cauponas frequentantibus suspensionis poena ac ipsa etiam fructuum beneficii privatio denunciat: excipiuntur tamen iter habentes, at itineris condiciones praefiniuntur.

Si quis cauponas seu tabernas⁴⁾ praeterquam itineris faciendi causa adierit, suspensionem in-

¹⁾ Trid. sess. 22, de ref., cap. 1.

²⁾ Aven. concil. hoc tit. 32.

³⁾ Trid. sess. 14, cap. 6, de ref. Bulla Sixti V. 92, quae incipit: *Sum sacrosanctas*, etc., 9 Jan. 1589. Conc. Aven. ibid.

⁴⁾ Conc. Aven. ibid.

currat, episcopis reservatam ut supra, etiam pro prima vice; hoc enim popinonibus clericis jure dici potest, quod inordinate comessantibus Corinthiis ait apostolus¹⁾: *Numquid domos non habetis ad manducandum et bibendum? Aut ecclesiam Dei contemnitis?* In casu vero repetitae ac recidivae culpa postquam trinam monitionem ad privationem etiam fructuum beneficii pro tempore arbitrio episcopi procedi, sancta synodus mandat. Ut autem omnis arbitrariae interpretationis tollatur occasio, dum aditus ad cauponas permittitur ratione itineris, intelligendum hoc est de itinere saltem unius diei sive diaetae legalis, eoque non ad simplicem oblectationem, sed legitima de causa suscepto.

CAP. III.

De spectaculis et ludis publicis²⁾.

Abstineant clerici a spectaculis ac ludis publicis: sua minus, canonicis poenis aliisque arbitrio episcopi infligendis multandos se esse sciunt. Severius etiam cum iis agatur, qui larvam sive personam alienam induere aut choris interesse ausi fuerint.

Si quis item a spectaculis, vulgo *opera, comedies*, seu ludis publicis, vulgo *brelands, billards, jeux de paume*, seu hortis, in quos convenire solent quicumque laeores, interfuerit, canonicis ille poenis, juxta sacrorum conciliorum severitate injunctis, aliisque arbitrio episcopi pro qualitate transgressionis et scandali injungendis se noscat obnoxium. Sed rigidiori animadversione ferietur, quicumque clericus larvatus aut personatus per civitatem incedere aut privatas etiam sic adire domos, choreas ducere vel frequentare ausu temerario praesumpserit: suspensionem enim incurrat pro prima vice; quodsi a similibus non abstinerit, fructuum etiam beneficii seu pensionis privatione multabitur, donec inemendabilis indolis suspicionem iterati actus poenitentiae non fictae prorsus diluerint.

CAP. IV.

De balneis.

Qui balneis sive lavatione utuntur minus modeste, canonicè puniantur.

Item, si quis clericus ex medicorum consilio vel ad corporis munditiam balneorum beneficium experiri debuerit, eis utatur caute ac modeste et in locis, quantum fieri poterit, a feminarum et laicorum intuitu atque consortio remotioribus; si secus fecerit, pro inobedientiae ac immodestiae modo canonicè puniatur.

CAP. V.

Propositis supra legibus ac poenis subjectos esse declarat sancta synodus clericos, ecclesiasticam pensionem possidentes, quae summam conficiat scutorum 60.

His ita definitis, iisdem obligari legibus³⁾, eadem supra statutis obtemperandi necessitate, premi, iisdemque poenis, si jussa neglexerint, coerceri mandat sancta synodus clericos omnes, pensionem ecclesiasticam possidentes, modo summam attingat scutorum sexaginta monetae patriae.

CAP. VI.

Tonsura vel minoribus ordinibus initiati nigram aut saltem baeticam vestem gerant. Similis etiam vestis usus conceditur clericis, de beneficio, capellania aut pensione provisum, quamdiu inferiores scholas frequentant. Quisque tamen coronam in capite habeat pro ordinis sui ratione.

Si quis clericus in simplici tonsura vel ad minores ordines assumptus, vestem nigri aut saltem baetici coloris, gallice *minime*, tribus minimum digitis subter genua protractam, simplici methodo

¹⁾ I. Ad Cor. XI, 22.

²⁾ Conc. Rom. ibid.

³⁾ Conc. Aven. ibid.

confectam et modestiae, quae clerum decet, accomodatam, una cum lineo colli amictu, vernacule *collet*, non detulerit: si parochi vel magistri sui exhibitio testimonio non probaverit, se eam assidue gestasse: ab ordinationibus publicis et a susceptione subdiaconatus ad tempus pro episcopi arbitrio ac pro negligentiae modo arceatur. Consimilis autem vestis brevioris usus iis quoque clericis indulgetur, qui provisi sunt de beneficio seu capellania seu pensione, ut supra, quamdiu ratione studiorum inferiores collegiorum classes frequentabunt: hoc vero illis conceditur, ne scholaribus ludibrio sint. Supradictis tamen omnibus sancta synodus mandat, ut coronam ordini suo congruentem in capite habeant.

CAP. VII.

Clerum hortatur sancta synodus, ut supra conditarum legum observantissimus quisque et ordinis sui dignitati et proprio nomini consulat iramque caelestem, in sacrarum ministeriorum contemptores accessum a se avertat.

Quae huc usque ad clericalis ordinis decus, probante synodo, fuerunt definita, eo fidelius ac religiosius servanda in posterum fore, confidunt patres concilii, quod nihil aut genio ad novitatem propenso aut vano statuendi pruritu incitati decreverunt: sed ea praeceperunt tantum, quae tanquam debitores legis in selectioribus ecclesiasticae disciplinae regulis seu sacris canonibus contenta reperierunt et ad cleri memoriam duxerunt revocanda. Clerum ideo hujus provinciae sancta synodus hortatur in Domino, ut tam sanctis, monitis instructus, ordinis quisque sui dignitati consulat bonamque sibi eorum, qui *foris* sunt, existimationem conciliet, utque meritam ex sacrarum ordinationum contemptu supremi numinis iram atque vindictam a se avertat.

CAP. VIII.

A saecularium negotiorum procuratore abtineant, qui in sacris ordinibus sunt constituti: nec vignieratum aliave id genus laicorum officia unquam exercent.

Cum sacris canonibus vetitum sit, ne sacerdotes, quos fidelibus et documento et exemplo esse decet, saecularibus se negotiis immisceant: ideo ad tollendum ac eradicandum funditus usum, qui in hac provincia nimis certe invaluit, nempe ut sacerdotes alicui ordinibus sacris adstricti procuratores constituantur quorumcunque saecularium et officia civilia exercent, prohibet sacrum concilium provinciale, ne quis deinceps sacerdos neve quis alius in ordinibus sacris constitutus ullo modo ac praetextu (omni pariter fraude ac collusione prohibita) saecularium negotiorum procuracionem suscipere possit, sive pacto stipendio sive absque mercede soloque grati animi ac necessitudinis incitamento adductus: poterit tamen titulo charitatis, sed annuente episcopo, cujus praevia licentia, sub poena suspensionis arbitrio episcoporum, infligenda, requiritur.

Praecipit item sancta synodus, ne quis munere praetoris sive vigerii baronum sive alio officio, civili et laicali fungatur, sub eadem poena.

CAP. IX.

Non gaudeant privilegio fori nec vectigalium seu talearum immunitate clerici, qui praesenti constitutioni de habitu clericali deferendo non obtemperarint.

Jam vero clericus, quicumque recesserit a lege deferendi clericalem habitum ad formam praesentis constitutionis, post triplicem monitionem non gaudebit privilegio fori nec vectigalium seu talearum immunitate: reservato tamen episcopis jure reclamandi eum in casu criminalis inquisitionis, per curiam laicalem faciendae.

TITULUS XXXVI.

De matrimonii sacramento.

Matrimonii sacramentum potentes moneantur de conjugalis vitae officio. Ab ecclesiasticis legibus ritibusque ne solvandos se esse putent nobiles. Superstitiosae muliercularum opiniones a nubentibus exuantur. Inita invidiose coram inuito parcho consubia inter causas reservatas recensita et ad competentem judicem deferenda. Pari cum eis ratione agatur, qui filiarum suarum stuprationi assenserint spe optimi matrimonii. Inconsultiis parentibus, ne contrahant filii filioque familiae. Tollantur a nuptiis comestiones immodicae, quibus ne vocati quidem intersint parochi. Publicationes ita fiant, ut juxta mentem ecclesiae prosint. Episcopos consulat parochi, ubi de exteris matrimoniis jungendis agitur. Puerperae tandem, cum primum a partu in publicum prodeant, Deo in ecclesia parochiali gratias agant et pastoris sui benedictione maniantur.

Prooemium.

Septimum est sacramentum matrimonii, quo verbi divini cum natura humana mirabilis consociatio mysticumque Christi cum ecclesia sua connubium significantur, dicente apostolo¹⁾: *Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo et in ecclesia.*

Hoc igitur quoties administrari contingit, curent parochi omnes vel ii, qui ab episcopis ex causa delegati fuerint, ut sancta nunquam non praecedat monitio de dignitate sacramenti, de conjugum obligationibus, de fide servanda, de mutua charitate fovenda, de pueris diligenter ac religiose educandis, de confessione ac communione praemittendis, ut sponsi talibus instructi gratiam, quae a tanto sacramento confertur, in vacuum non recipiant. His vero praemissis, ad formam ritualis Romani celebretur matrimonium, nunquam tamen vespertino tempore nec in monialium sacellis, absque episcopi licentia scripto concessa.

CAP. I.

Quoniam vero eo progressa est humana superbia, ut plerique proceres ac nobiles sese cum plebeis commisceri et in contemptionem adduci putent, nisi ab omni ecclesiasticarum legum seu rituum observatione, in matrimoniis potissimum celebrandis, cum eis dispensetur, quibus tamen legibus, eo lubentius obedire, eo reverentius subjicere se debent, quod in religione praesertim ac religionis professione exemplum ab ipsis multitudini praebere convenit, eosque maxime decet ejusdem esse fidei, quam cum aliis profitentur, studiosiores et tam verbo quam opere praecipuos assertores: eos ergo sancta synodus monet et moneri saepe a parochis confessariisque praecipit, ut, semota natalium vana ostentatione, sibi persuadeant, nunquam melius dignitati ac claritati originis esse consultum, quam cum fideli sanctorum legum executione nobiliorem hominis partem, quae anima est, prae omnibus familiae insignibus a stimari diligique ostenditur.

CAP. II.

Quasdam autem inanes persuasiones sive praecipuae mentis deliraciones, ex muliebri quidem credulitate ac imbecillitate potius quam ex animi praevitate procedentes, at in hoc tamen superstitioni proximas, quod certi quidam hebdomadae dies (unum pro omnibus exemplum satis sit) contrahendis matrimoniis infuati existimentur, damnat ac improbat sancta synodus: hortaturque parochos hujus provinciae, ut ridiculas illas opiniones penitus aboleant et eradicent ab animo fidelium, qui nimia simplicitate in errorem adducti, dum muliercularum somniis ac fabulis temere credunt, gratias

¹⁾ Ephes. V. 32.

ex sacramento prodire solitis privantur graviterque peccant in Deum institutorem, qui sanctificare conjuges voluit ac potest qualibet die ac hora, modo sint ad percipiendos sacramenti fractus bene comparati.

CAP. III.

Alius etiam tollendus est abusus, isque certe gravissimus. Cum enim nemo prorsus ignoret, clandestina matrimonia a concilii Tridentini patribus¹⁾ improbata necnon damnata fuisse, novam machinata est fraudem humana nequitia. Vesani siquidem amatores cupidoresque inordinati conjugii captiosae non minus quam audacter parochia aliquando insidias tendere non dubitant, eosque, ut susceptum negotium ex sententia periciatur, variis sic artibus nefarie circumveniunt. Incautos nempe alieno tempore et indebitis horis adeunt parochos; multa fingunt simulantque; testes sibi adasciunt propositi sui conscios; expetitam puellam secum adducunt; tum solitis verbis enuntiata coram mutua nupturientium fide ac voluntate, verum se matrimonium contraxisse declarant; denique tandem allegatis palam testimoniis, quibus constat intercessisse praesentiam proprii parochi, ausis confidenter fruuntur suis, et de dolo malo tanquam de rite ac legitime facto gloriantur, quamvis ecclesiam matrem pastoresque debita fraudarint reverentia, sacrorumque canonum auctoritatem spreverint. Sancta itaque synodus, tam effraenatam licentiam in hac provincia cohiberi volens, non solum corporalibus poenis, episcoporum arbitrio infligendis, sed censuris etiam ecclesiasticis talia committentes in posterum vel attentantes, testes pariter et fautores ac consilium operum in similibus praestantes puniendos esse censuit. Tantum praeterea facinus tamque audacem irreverentiam in casuum reservatorum elenchum referri, mandant hujus concilii patres et ejus absolutionem episcopis eorumque vicariis generalibus reservatam pariter declarant, injungentes parochis omnibus, ut de nefaria illa in leges ecclesiasticas molitione statim conquerantur coram competenti iudice, qui ad debitam castigationem, servato provinciae more, procedere possit.

CAP. IV.

Saepe etiam parentes (sive ingenii imbecillitas sit, sive damnanda industria), dum filiarum suarum matrimonium cupide et ambitiose meditantur, incautos juvenes, eos scilicet, quibus rem amplio domi esse putant, malis artibus conantur seducere et artiori oblatas consuetudinis nexu obstringere, ut liberae familiaritatis illecebra capti paulatim tirones incallidi, ad expetitam nuptiale promissum ac pactum deveniant, tandemque territi metu iudicii criminalis, in nuptias ipsas facilius certiusque conjiciantur. Hinc autem cum tot orientur scandala, repudia, lites, familiarum discordiae ac ruinae: tam gravi malo salutaribus ac efficacissimis remediis hujus sanctae synodi patres occurrendum existimant. Quoties crimen hoc, lenocinio proximum, ex legitimis probationibus constare contigerit, in reos ut inquiratur ac pro modo culpae actio intendatur, diligentissime curabunt. Ut autem tanti delicti gravitas parentibus innotescat magis, ut supradicti pudicitiae proditores terreantur, utque fiant cautiore et religiosiores in urgendis filiarum suarum nuptiis, sic statuitur: si pater vel mater illicitam propriae filiae copulam, etiam sub spe futuri matrimonii, directa vel indirecta consensione adjuverit, ejus absolutionem episcopis pariter esse reservatam, declarat sancta synodus.

¹⁾ Trid. sess. 24, cap. de ref. matrim.

CAP. V.

Saepe idcirco moneri debent a parochis et confessoris filii et filiae familiae, ut nunquam, incois et inconsultis parentibus, maritentur fidemve obligent suam. Sicut enim, parentum expectato consensu, divinis humanisque legibus debitam reverentiam praestant ac obedientiam, cujus ipso pollicente Deo praemium est longaevitae¹⁾; ita inobedientia in re tam gravi, cum praeepti violatio sit Deo et hominibus exosa, origo et fons merito dici potest, unde tot infausta connubia et conjugum fastidia, moerores, damna, odia scaturire videntur.

CAP. VI.

Quodsi in matrimoniis celebrandis vel eorum occasione alii pejores abusus nobis adhuc ignoti forte irrepserint, eos statim atque notuerint, validis remediis corrigent metropolitanus respective et comprovinciales episcopi. Comessiones interim minus sobriae, quibus contaminari solet nuptialis laetitia, si omnino tolli nequeant, ut saltem in diem posteram remittantur et ad moderationem reducantur christiano conjugio dignam, hortatur sancta synodus et a parochis tempestive auferri cupit; quod enim in matrimonio sacrum est, intemperantiae gaudiiisque profanis et immodicis misceri dedecet. His autem ne intersint parochi, etiam vocati, omnino prohibetur.

CAP. VII.

In hujus provinciae dioecibus²⁾ matrimonia nunquam, nisi dominicis festisque diebus³⁾, quantum fieri poterit, iis tamen intervallatis sive interpolatis, et inter missae parochialis solemnibus denuncientur ac publicentur. Sponsi sponsaeque nomen et cognomen clare et articulate exprimantur; non omitantur qualitates et indicia, quibus illi ab omni alio ejusdem secum nominis et cognominis distingui ac discerni possint; vitetur frequentioris populi concursus, etiam occasione expositionis sanctissimi et benedictionis accipiendae congregati; nec factas publicationes scripto testificetur parochus nisi post elapsam ab ultima diem integrum. Quia vero, magno fidei publicae multorumque honestatis damno, evenire potest, ut, futuras nuptias dum promulgare habent parochi, contrahere volentium nomina confuse et submissa voce (sive ars sit, sive negligentia) sic proferant, ut circumstanti plebi prope inaudibilia sint, indeque inutilis fiat ac quasi nulla promulgatio: ideo monentur parochi eorumque vicarii, ne talia in posterum attentent, poena interdicti ipso facto incurrendi. Ad impetrandam autem publicationum immunitatem exhibeatur fides baptismatis, unde eorum, qui proximum conjugium meditantur, patris et matris nomen erui possit, de quo in posterum mentio habeatur in ipsis dispensationibus concedendis. Haec vero cautio sollicito adhibeatur, ut vitentur errores pene inextricabiles, in quos saepius ex nominum praenominumve aequivocatione et ambiguitate inducuntur bene multi, dum de haereditate litem habent, quam procul dubio perdituri sunt, nisi, quaecumque ad decedentiam sive originem suam pertinent, manifestare possint.

CAP. VIII.

Advertere etiam debent parochi, ne nimis lata suarum facultatum interpretatione credant, se posse ad matrimonii celebrationem procedere, inconsulto episcopo, vel sine ejus dispensatione³⁾, si agatur

¹⁾ Exod. XX, 12.

²⁾ Trid. ibid.

³⁾ Trid. sess. 24, cap. 7, de ref.

de exteris; quandoquidem experientia nobis compertum est, ex tali saepe arbitrio evenire, ut specie legitimi matrimonii adulteria et concubinae impune tolerentur. Et quidem, quamvis extraneorum vel vagorum hominum matrimonio interdum in episcoporum cancellariis justa opponantur impedimenta, cum tamen oppositiones illae sive intercessionis vix notae esse possint parochia, facile est, hos deludi ac circumveniri, dum sibi a domicilio in sua parochia subdole fraudulentisque fixo aut ab exhibita falsa baptismatis statusve liberi testificatione non satis cavent. Haec itaque causa est, cur nimiam parochorum in conjungendis concubiis confidentiam improbat sancta synodus ac damnat poena interdicti, ut supra.

CAP. IX.

Denique mandant concilii patres, ut puerperae, cum primum à partu foras prodierint, ad ecclesiam parochialem, Deo gratias acturae, se conferant, ibique benedictionem a paracho, quantum fieri poterit, juxta divi Caroli praescriptum, suscipiant.

TITULUS XXXVII.

De officio parochi.

Prooemium.

Doctrina et ovium suorum amore ac studio praestet parochus.

Sacerdotes quidem omnes doctrina et sanctitate morum prae aliis eminere oportet, utpote qui augustissima religionis mysteria tractant, conficiunt populoque dispensant; parochos tamen, qui in domo Dei et sacerdotali characterè insigniti et ad pastorem animarum curam destinati sunt, insigniori quadam eruditione, pietate, studio aliisque virtutibus atque animi dotibus instructos esse decet, ut tanto suo pares esse possint oneri. Cumque divini pastoris Christi Domini vices obeant, non solum, ne ab ipsis quidquam desideretur, quod ad propriarum ovium salutem pertineat, admitti debent, sed etiam erga eas ita esse affecti, ut labores, vigiliis, curas aerumnasque perferre ac mortem ipsam pro grege, si necessitas postulaverit, optere parati videantur, ejus scilicet, qui pro ovibus suis animam posuit, exemplum intuentes et expressam in se charitatem factis exhibentes.

CAP. I.

Fidelibus evangelicum panem assidue frangat.

Quia vero parochiale munus non in eo tantum consistit, ut fidelium animae caelestium sacramentorum pabulo reficiantur, verum etiam, ut salutari doctrina verbisque aeternae vitae nutriantur, summo esse debet parochis studio, ne commissae ipsi plebi documenta necessaria opportunaque hortamenta unquam deficiant, diebus maxime dominicis. Pastorales autem, persuasorios et praecipis plenos, potius quam eloquentes sermones, habeant. Dicendi materiam eruant ex ipso diei evangelio¹⁾. Hoc breviter atque ita dilucide explicent, ut populus etiam rudior religionis nostrae mysteria pro suo captu erudiri queat. Denique nec ea, quae promulgari vel annunciari solent inter missae parochialis solemnias, tam circa festos quam jejuniorum dies proxime imminentes, nec ea, quae ex officio, per modum deprecationis recitanda sunt, omittant.

CAP. II.

Pueris, quadragesimali praesertim tempore, erudiat ad primam corporis Christi assumptionem.

Licet autem jam, ubi de catechismo actum est, data sint monita opportuna, quae ad juventutem

catholicae fidei praecipis imbuendam pertinent: hoc tamen parochis nunc etiam commendandum restat, nimirum ut eorum quisque, praeter generalem rudimentorum fidei explicationem, pueros et puellas aetatis idoneae¹⁾ singulari studio edoceat aut edoceri faciat de iis omnibus, quae ad primam corporis Christi assumptionem necessario requiruntur. Ad hoc vero curam operamque suam conferat, quadragesimali praesertim tempore, ut ad communionem paschalem dignius deinde ac ferventius accedant.

CAP. III.

Verbi divini ne deprimat dignitatem, dum populariter catechizat. Aegrotis ac egenis opportunam ferat opem. Non alias famulas ille, haud secus ac caeteri de clero, quam probas easque saltem quadragesimas habeat domi.

Quodsi ad rudium puerorum commodum utilitatemque attineat vernaculam linguam adhiberi²⁾, ridiculis ac vilibus proverbiis non utatur in dicendo parochus, sed potius ita sit memor dignitatis, qua decet praedicari verbum Dei, ut ab ea ne tunc discedat quidem, cum ad ingeniorum tarditatem accomodate dicere laborat. Aegrotos maxime cordi habeat, nec in propinquos consanguineosve suos ea sit voluntatis propensione, ut pauperes parochiae suae familias negligat, quas tamen in iis, quibus urgentur angustiis, non modo paternae consolationis adminiculo recreare, sed († et) elemosynarum etiam subsidio interdum reficere debet atque sustentare. Talem autem dum se praestabit, patrem in pastore dignoscent parochiani, nec ei ad miserorum levamen sic parato convicia solita facient ob superfluentem ex proventu ecclesiastico pecuniam in nepotes alendos, egenis inhumane derelictis, impensam. Caeterum, si consanguineis ad rei domesticae curam famulatumve non utatur, ancillas ad minus quadragesimas sibi eligat (hoc autem omni pariter clero statutum esse intendit sancta synodus), quarum probi et probati sint mores, quas seorsum vivere juvet, et quae sodales puellas, si quibus familiaritate devinctae sint, in ipsa claustra raro admodum ac fere nunquam intromittant.

CAP. IV.

Rarus citra necessitatem vagetur. Alienis nunquam odiis faveat, nec cuiquam sit devinctior. Abstineat a profanis. In cibo et potu moderatus sit ac temperans.

Parochi raro per urbes et oppida vagentur, nisi urgente ministerio. Ut autem a conviviis popularibus ac querimoniis tuti sint, nullam in similitudinibus ac inimicitias partem habeant, nec cuiquam se factionum fautori unquam adjungant. Imo vero in hoc maxime studium collocent suum, ut se ab omni arctioris necessitudinis vinculo aut caute expediant, aut sedulo defendant: ne, dum alios negligunt aliorumque parant sibi gratiam ac fovent, inter parochianos, ac praesertim superbos inter loci primores plebemque atomachosam, suboriantur aemulatio quaedam invidiae proxima et ministeris sacramentorum semper damnosa. Quod de clericali vitae norma in nostra jam constitutione decretum fuit, hoc sibi dictum praecipis ac praecipitum intelligant: eos enim, qui caeteris praefecti sunt, prae caeteris etiam abstinere oportet a mundania oculorum auriumque oblectamentis. Histionum, circulatorum aliorumque turpia et obscena canentium petulantiae non solum adversari debent, verum etiam impedire, ne applaudat multitudo aut assuescat. Praeterea temperantiam in cibo et potu, quae firmissimum est castimoniae munimentum, fideliter et inviolate servent eandemque parochia-

¹⁾ Trid. sess. 22, cap. 8, et in decreto de observandis, in ocl. missae.

²⁾ Trid. sess. 24, cap. 7, de ref.

³⁾ Conc. Aven. hoc tit. 42.

nis sua servandam saepe proponant. Cogitent autem difficile omnino esse, cum ad alienam utilitatem ac salutem apposite et efficaciter dicere posse, cujus mens immodicae comensationis usu obtorpuerit.

CAP. V.

Caveat sibi ab avaritiae sordibus ac nimiae: quodque superat de beneficii proventibus, sapienter impendat.

Quod spectat ad sordidae tenacitatis ac avaritiae famam, quam laici clericis inurere solent, ea ut omnino vitetur a parochia, summopere optat sancta synodus. Ne itaque id, quod sibi ratione congruae assignatur, vel quocumque alios redditus adventitios, quos *casuales* nuncupant, in alios impendant usus praeter modicum ac decentem sui victum cultumque; tum si quid redundat, in pauperum levamen erogetur. Nunquam quippe pastorum auctoritas labefactatur et enervatur magis, quam cum ipsi opes exaggerandi cupiditate flagrare videntur.

CAP. VI.

Non indecori lucri cupidus sit.

Quoniam vero eos maxime dedecet lucri faciendi occasiones nimis avidè insectari, hoc synodali decreto ipsis strictè injungitur, ne quis ex ipsis, sive perpetuus sit sive ad nutum amovibilis, audeat immiscere se exactionibus seu conductionibus bonorum juriumve spectantium ad priores, decimatores dominosve aut *barones* oppidi suae curae crediti, poena suspensionis ipso facto.

CAP. VII.

Residentiae legibus ac conditionibus obtemperet: nec lites ultro sectetur.

Decretum¹⁾ sacri concilii Tridentini de residentia fideliter a parochis servetur: et, quoties longiori absentia opus erit, episcopi assensionem sibi quaerant, memoratis legitimis causis, quibus impetrari expetita licentia possit, et subrogato vicario, qui absentis munere rite fungatur. Quia autem litigandi cacoethes sive prurigo nonnullos ita parochos agit, ut varias saepe profectionum et absentiae causas comminiscantur, eos primum sancta synodus hortatur in Domino, ut, si de re familiari agitur, litem movendam sive defendendam committant fratribus aliusve consanguineis: praesertimque optat, ut res, quoad ejus fieri poterit, cum bona gratia et semota omni cavillatione forensi componatur: sin autem de juribus seu praeseminentiis curialibus agendum sit contra priores decimatores sive curatos primitivos, non intendatur lis, quin petitum prius fuerit consilium ab episcopo, qui vel tempore visitationis vel extra, discussis citra iudicium, ac disceptationem querimoniarum civiliumve *instantiarum* causis, dabit operam, ut fiat *aequalitas*²⁾ contentionumque dirimendi vias aperiet.

CAP. VIII.

In alienis disidiis unam pacificatoris induat personam, unum manus exerceat.

Caveant pariter, ne se unquam motis movendive inter parochianos suos litibus ingerant, nisi vero nec ementito studio conciliandae pacis adducantur.

CAP. IX.

Propriis quidem juribus prospicere laudabiliter potest: non ita tamen utilitati serviat suae, ut ipsa ecclesiae suae jura negligat.

Propria quidem jura tueri laudabiliter possunt ac debent parochi: at non minus praestabile est, assiduam eos operam navare tum servandis eccle-

siae suae juribus rebusque mobilibus aut immobilibus, tum etiam perquirendis ac recuperandis actis seu instrumentis, quibus probatur aliquid fuisse vel testamento, vel legato, vel gratuita donatione ipsi ecclesiae relictum. Quocirca moneant saepe tabularios seu notarios locorum ut, si quid hi suis in actis scriptum noverint, quod sit in rem utilitatemque ecclesiae, quamprimum revelent, sub poena excommunicationis, juxta caput: de testamentis et legatis, concilii provincialis domini Taurusii³⁾: utque intra triduum post mortem testatoris legata pia, si quae sunt, parochis nota faciant, mandanda scilicet fundationum sive legatorum quorumcumque libro, in quo et notarii et fundatoris aut testatoris et anni dieique mentio non omittatur. Liber autem praedictus penes parochum et in tuto positus remaneat, successori deinde fideliter tradendus ab haeredibus ipsius, sive a consulibus, sicubi forte in more positum sit, ut acta aliaque parochiae documenta, dum vacat beneficium, in archivis publicis ad majorem cautelam, facto prius coram testibus inventario, recondita serventur.

CAP. X.

Baptismata, matrimonia mortuosque in acta referat ad normam praesentis concilii. Nihil in ecclesia palam denunciet nisi caute et legitima auctoritate fretus.

In baptismatum, matrimoniorum et mortuorum codice non alia scribendi adhibeatur forma quam ea, quae a praesenti provinciali concilio probata jam et praefuita, typis deinde mandanda et publicanda est. Sic autem baptismatum et mortuorum acta conficiantur, ut nativitatis respective ac mortis hora, quantum fieri poterit, memoretur.

Nihil a parochis in ecclesia denuncietur, nisi ex legitima potestate procedat: nunquam vero quidquam, quod ad privatas personas earumve jura et res familiares pertineat, Monitoria insuper, licet a competenti iudice ecclesiastico prodeant, a parochia tamen et eorum vicariis non publicentur, nisi consulto episcopo: episcopus autem ea non concedat nisi gravissimis de causis, re mature perpensa, et alia non suppetente ratione conquerentium damna resarciendi.

CAP. XI.

Convenientes sibi libros comparet ac legat. Concilium Tridentinum ejusdemque catechismum penes se habeat. Uno rituali Romano utatur. Gregis sibi commissi rationem a se aliquando reposcendam esse cogitet.

Congruentem sibi librorum suppellectilem comparent parochi, ut ex assidua sanctorum codicum lectione rerumque divinarum meditatione optimam scripturarum consolationem capiant⁴⁾, ut parochiales sollicitudines patientia tolerare doceantur et, quaecumque ad suam doctrinam scripta sunt⁵⁾, ita in propriam utilitatem convertant, ut et plebis christianae institutioni ac eruditioni doctiores ipsi sufficere valeant. Nec avaritiam suam aut segnitiam paupertatis patrocinio protegant parochi ac secundarii, dum negant, libros se habere posse: quandoquidem locupletissimam sacris concionibus hortationibusve materiam suppeditat accurata lectio unius breviarii Romani: in quo scilicet congestae reperiuntur selectiores patrum homiliae, praecipua scripturae loca sanctorumque vitae, et unde, tanquam ex promptuario, nova facile hauriri possunt qualibet die dicendi argumenta. Concilium insuper Tridentinum, ejusdem catechismum ac rituale Romanum sedulo prae manibus habeant eoque uno in tota provincia utantur: rituum siquidem varietas

¹⁾ Conc. Aven., tit. 56, de testamentis.

²⁾ Rom. XV, 8.

³⁾ Ibid. XV, 6.

⁴⁾ Trid. sess. 6, cap. 2, de ref. et sess. 22, cap. 1, de ref.

⁵⁾ H. Cor. VIII, 14.

novitasque vitandae sunt, utpote quibus in ministrorum animos dubitatio saepe ac perturbatio immittitur, formulas inducuntur, vel minus vel nullatenus episcopo probatae, fidesque ipsi ministerio debita imminuitur. Serio item attendant ad onera sibi in collatione beneficii cum animarum cura imposita¹⁾: cogitent rationem se esse reddituros Deo, qui ab ipsis et a nobis in tremendo suo iudicio repetet fidelium animas, nobis concreditas et incuria tamen nostra vel pravitate damnatas; ac ne austere cum ipsis agat supremus ille paterfamilias²⁾, memoria saepe retractent atque perpendant illud Ezechielis³⁾: *Haec dicit Dominus Deus: ecce ego ipse super pastores requiram gregem meum de manu eorum et cessare faciam eos, ut ultra non pascant gregem, nec pascant amplius pastores semetipsos, et reliqua, quae continentur toto capite XXXIV, in quo perplura reperient sibi summe utilia, quibus ad diligentiorum animarum curam procul dubio stimulabuntur.*

CAP. XII.

Piis exercitationibus ac meditationibus impensiorum dateris operam, in clericali aut regulari domus solitudinem quotannis, per octo saltem dies, secedat. Canonici, beneficiati caeterique de clero idem faciant.

Cum nemo sit, sive sacerdos sive laicus, qui, postquam toto ferme anno, variis distentus curis ac negotiis, ab opere non cessavit, ita infensus sibi ipse sit, ut aliquot saltem dierum otium non tribuat reficiendis viribus et firmandae valetudini: neminem etiam esse decet adeo sui inmemorem, ut in aeternam suam salutem, multo sane intentius curandam, aliquando cogitationes suas non derivet. Canonicos itaque omnes, parochos caeterosque de provinciae clero hortatur sancta synodus in Domino, ut quotannis in aliquam aut clericalem aut regularem domum, per octo saltem dies, secedant, in qua meditationi ac orationi libere vacent et ad divini cultus animarumque studium atque virtutum ecclesiasticarum exercitationes magis magisque accendantur. Ne autem lucri cessantis species deterreat quemquam, eadem haec synodus juxta mentem Clementis pp. XI.⁴⁾ statuit, canonicos ac beneficiatos ex tali causa absentes pro praesentibus habendos esse, declaratque parochos, quamdiu divinarum sic rerum commentatione ac recognitione sui detinebuntur, residentiae vinculis esse legitime solutos, modo vicarium aliumve sacerdotem nullo parochiae damno in sui locum suffecerint.

CAP. XIII.

Instituatur conventus quolibet mense agendi, ut in eis familiares de casibus conscientiae sermones conferantur.

(Congregatio seu *conferentia*)⁵⁾ casuum conscientiae, adeo parochis ipsis eorumque vicariis ad conscientiarum suarum tranquillitatem utilia, in qualibet provinciae dioecesi juxta episcoporum mentem et edicta, haec de re publicanda, assidue convocetur singulis mensibus. Nec aegre ferant parochi quod hic instituitur, quandoquidem eo tantum animo fit, ut sacramentorum dispensatores sacerdotesque omnes majori praesent munitur suorum intelligentia et ad res arduas paratiores evadant. Menstrui autem illi congressus sive conventus in civitatibus episcopalis residentiae habebuntur, quantum fieri poterit, coram episcopo vel vicario generali, eiusque interesse ne cunctentur omnes civitatis parochi cum caeteris de clero ad formam edicti.

¹⁾ Trid. sess. 6, cap. 1, de ref.

²⁾ Luc. XIX, 28: *sciebas, quod ego homo austerus sum.*

³⁾ Ezech. XXXIV, 10.

⁴⁾ Clem. XI, *Inter gravissimas*, sub data Romae, die 1 febr. a. 1710.

⁵⁾ Conc. Rom., tit. 16, cap. 9.

TITULUS XXXVIII.

De qualitate praeficiendorum exercitio functionum curialium.

Explicentur conditiones, sine quibus nemo externus, sive saecularis sit sive regularis, ad secundarii vicariique munus exercendum admittendus est.

Prooemium.

Jam de parochis et parochiali munere abunde statutum est; nunc illa, quae pertinent ad secundarios vicariosque, sive saeculares sint sive regulares, opportune prospiciendum.

CAP. I.

Primo itaque nullus in posterum sacerdos advena in functionum parochialium exercitium admittatur, nisi testimoniales episcopi sui litteras exhibuerit, ex quibus pro certo haberi possit, eum esse sufficienti et sana doctrina praeditum, e propria dioecesi in aliam demigrandi legitima potestate instructum, nec censuris ecclesiasticis irretitum.

CAP. II.

Nullus itidem admittatur, ut supra, ex regularibus ad laxiorem vitae statum translatis, quin clara et indubitata testimonia tum episcopi, tum superioris localis protulerit, quibus legitimae ipsius translationis veritas manifestetur, et authenticas litteras ostenderit novi praelati et superioris *ad quem*, in quibus et mentio fiat facultatis permanendi extra claustra, et illius facultatis causae abaque fuci aut ambiguitatis suspicione perhibeantur.

TITULUS XXXIX.

De quadragesimali aliorumque sacrorum jejuniorum observantia.

Jejunii necessitas utilitasque demonstrantur. Decreto firmiter comprovincialium episcoporum constitutiones de sanctae quadragesimae observatione. Cavetur tandem ne convivia, ultimo bacchanalium die fieri solita, extra justos limites in ipsam quadragesimam protendantur.

Prooemium.

Inter plurima eaque, miserente Deo optimo, concessa nobis subsidia sive media ad salutem non infimum sane in utroque testamento locum obtinet jejunium. Tot autem illud sanctorum patrum offertur elogis, ut alia hic commendatione non sit opus, sed satis futurum sit, si, inculcantibus verbi divini praeconibus, noverint fideles quae praeceptis, quae consiliis ecclesiae praestanda sit obedientia, ubi pia illa mater, de communi nostra salute sollicita, nos ad jejunationem, statis anni temporibus, hortari potius quam cogere videtur.

Ne itaque tanto tamque efficaci medio abutatur plebs nobis concredita, neve saluberrimo jejunii beneficio in damnum suae salutis frustretur: haec, quae sequuntur, ad sacrorum jejuniorum observationem statuit ac decernit sancta synodus.

CAP. I.

Cum ex ciborum immoderato usu non solum corpora quandoque infirmantur, sed animus ipse sua patitur intemperantiae damna: hinc est, quod ecclesia, noceens quantum et animi et corporis castigatione indigeant fideles, qui undequaque diversae tentantur, et quibus, quamdiu versantur in periculo, multa et valida praesidia necessaria sunt, quadragenorum primo dierum, ad Christi ejusque praecursorum exemplum, jejunium instituit ac deinde, cuilibet anni tempestate, solemnibus trium dierum assignavit quoque jejunia. Dum autem unusquisque annus, dum unaquaeque anni tempestat christi-

stiano jejuniis sanctificatur: quaedam quasi primitiae regi saeculorum immortalis et almo siderum ac dierum conditori offeruntur, nosque ipsi salutari corporis maceratione et a terrenis affectibus liberiores et ad festa solemniora religiose colenda dignumque sacrorum mysteriorum usum paratiores sumus.

CAP. II.

De hac ecclesiae mente¹⁾, ut christiana plebs monitis et hortationibus edoceatur, parochorum et concionatorum solum atque charitatem excitari, superfluum esse credit sancta synodus, quandoquidem ipsorum est officii ad omnia ecclesiastici praecepti legalem observantiam caeteros verbo et exemplo adducere. At dum hac de re ad populum dicunt, non id tantummodo curent, ut de recurrentibus publicorum jejuniorum temporibus seu diebus commoneantur fideles, verum etiam, ut putus cibi-que paritate ad festorum celebrationem se accingant, sciantque, quantum ad pietatis exercitationes conferat sobrietas, et quam alacri fide jejunia servanda sint, quibus culpa, quas, dum hic vario tentationum impetu misere jactamur, debilitate carnis et cupiditatum immoderatione commisimus, expiari aut praecaveri possunt.

CAP. III.

Caeterum quoad ciborum qualitatem ac eorum usum dispensationesque, ex indulgentia antistitum quandoque pro corporum temperatura vel infirmitatum natura concedendas, hoc arbitrio episcoporum relinquitur: eorumque constitutiones, quae de observantia quadragesimali quolibet anno publicari solent, sub poenis vi earumdem constitutis, sedulo serventur et executioni mandentur.

CAP. IV.

Ut vero vitetur inposterum, quod saepe fieri accepimus, protrahi nempe comensationes ultimo bacchanalium die ultra mediam noctem: hoc provinciali decreto praecipitur et mandatur, ut tam in metropolitana ecclesia quam in cathedralibus caeterisque etiam ruralibus parochiis, securantibus respective capitulis et parochiis, pulsetur una ex majoribus campanis hora sexquiddecima vespertina diei ultimi bacchanalium, cujus campanae pulsatio continetur usque ad primum horologii publici sonitum, quo media nox atque ineuntis quadragesimae solemnitas annuntiantur.

TITULUS XL.

De paenitentium confraternitatibus.

Paenitentium sodalitates, e pristina disciplina delapsae ac saepenumero ab episcoporum ac parochorum reverentia descissentes, variis decretis reformandas esse, statuit sancta synodus.

Prooemium.

Quanto utiliores fuerunt recentes a sui constitutione id genus sodalitates²⁾ ad excitandam in laicorum animis pietatem charitatemque fraternam, tanto deflexerunt magis ab institutorum proposito, pietatis scilicet calorem progressu temporum imminuente. Et sane nec antiqua *paenitentium* jam viget disciplina, nec ipsi multum curant adhibendam adversus parochos reverentiam, quandoquidem infausto eoque frequenti experimento docemur, *confratres* sive sodales ita se credere omnibus obedientiae legibus solutos, ut non alio quam suo arbitrio saepissime agant, curialibus interdum juribus adversentur, contumeliosi ac litigiosi oblucentur

¹⁾ Trid. sess. 25, de ref. de jejunia.

²⁾ Conc. Aven. hoc tit. 52 [Mansi-Coleti, Conc., (1902), XXXIV, 1261].

parochia, ipsorumque nonnunquam episcoporum voluntati refragentur. Ideo hoc provinciali decreto renovant patres concilii, quidquid in synodi diocesanis vel specialibus constitutionibus a metropolitano et episcopis respective jam statutum reperitur: superadditisque opportunis remediis, quibus varii abusus, hactenus forsitan aut ignoti aut indolenter dissimulati, aliquando tandem tollantur, haec, quae sequuntur, decreverunt:

CAP. I.

Constitutionibus ab episcopo approbatis munitae sint omnes.

Primo, si quae confraternitates noviter in provincia institutae vel exleges sint vel statuta habeant ab episcopo non approbata, tam necessaria auctoritate quamprimum muniantur.

CAP. II.

Pios suos conventus non agant sodales nisi post missam parochialem, hora certa et constituta celebrandam.

Secundo, diebus festis ac dominicis, dum parochialis missa celebratur, dumque sacra oratio, vulgo *prône*, habetur ad populum, vetat sancta synodus, ne in *paenitentium* sacellis celebrentur missae, neve officium beatae Mariae virginis aut aliae quaelibet preces recitentur: absurdum enim est, tunc maxime portionem gregis aliquam abesse et alio distrahi, dum pastor ipse e suggestu tanquam e specula oves recenset, compellat et commonet suas, quamvis omnes omnino in parochialem ecclesiam ex antiquo et probato instituto convenire debeant. Ideoque et parochos hortatur sancta synodus, ut certum tempus assignent parochiali missae celebrandae, et statuit, ut nunquam nisi post eandem celebratam supradicti sodales in oratoris suis aut sacellis ad solitas suas quantumlibet pias exercitationes congregentur.

CAP. III.

In sodalibus ad officia eligendis, in reddendis rationibus, in sodalium aere impendendo quaedam hic praefixita observentur.

Tertio, electiones *officiorum* tempore debito inposterum fiant, vocatoque parcho, in hunc effectum ab episcopis ad nutum delegato, qui si aliis fuerit distentus curis, alium presbyterum in sui locum substituat. *Confratres* autem excommunicati vel blasphemii vel vino intemperanter dediti vel alio quovis titulo inhabiles a muneribus excludantur¹⁾. Item rationes quolibet anno referantur coram parcho, qui tanquam ab episcopo specialiter delegatus habeatur, et coram aliis de more vocari solitis; rata autem accepti et expensi nomina non erunt, nec liber existimandus erit thesaurarius, donec computationibus nomen parochi fuerit subscriptum. Praeterea, si post recognitas rationes aliquid de *confraternitatis* fructibus redudans in aerario reperiat, nulla omnino impensa fiat excedens scuta quinque monetae regiae sine episcopi licentia, quae, consulto parcho, prout res poscet, opportune permittetur.

CAP. IV.

Sodalitatum fractus ne in epulas et computationes, sed in pios ac laudandos usus abeant.

Quarto, intolerabilem usum profundendi *confraternitatum* redditus peculiumve, ex elemosynis aut oblationibus collectum, in convivia et potationes improbat omnino sancta synodus ac prohibet, poena interdicti quoad oratoria et inhabilitatis ad munia *confraternitatum* quoad ipsos *confratres*, hujusce legis violatores: jubetque eadem, ut talis inposterum pecunia in necessarias tantum

¹⁾ Conc. Aven. ibid. [Mansi-Coleti, l. c.]

reparationes et sacrae suppellectilis accretionem abeat. Quia tamen hic agitur de re ad pios usus destinanda, religiosa panis benedicti, vulgo *gâteaux*, sodalibus disperendi consuetudo servetur, dum placentarum numerus et qualitas debitae moderationi congruant.

CAP. V.

Sacrae suppellectilis inventarium sive synopsis fiat. Vasa et instrumenta sacra in loco tuto decenter condita serventur. Sacella et sacraia sint ad loci dignitatem accommodate instructa. His omnibus aliisque, ad Dei cultum et fundationes pertinentibus, extra civitatem episcopalem invigilent parochi.

Quinto, confratres inventarium vasorum sacrorum aliorumque ornamentorum juxta decreta, verisimiliter publicata in pastoralis visitatione, quamprimum conficiant: sacra omnia supellex in loco tuto et decenti servetur¹⁾: supradicta oratoria eorumque sacraia sint apte et pro dignitate composita. Mandat autem sancta synodus parochiis provinciae foraneis, ut ea, quae in suis parochiis posita sunt, tanquam ab episcopis specialiter delegati, saltem quolibet anno visitent: et si quid irreverentiae vel in officiorum celebratione vitiosi aut abusive compererint, episcoporum intercedente auctoritate corrigant ac reforment: videantque praesertim, an fundationibus, quarum exhibita sibi documenta perlegent, sive aliis ecclesiasticis servitiis fideliter juxta testatorum mentem satisfiat.

CAP. VI.

Processiones extraordinariae nullae sint, nisi episcopo auctoritate ordinatae et modeste fiant, advocato parochi²⁾ jus praecedendi penes eam sodalitatem sit, quae prius fuerit instituta.

Sexto, processiones publicae extraordinariae tam intra parochias fines quam extra nunquam fiant, nisi facultate ab episcopo data, et nisi parochus aut, recusante parochi, proprius *confraternitatis* capellanus aut hujus defectu alius presbyter, a parochi subrogatus, in *poenitentium* societatem adsciscatur, quod ut gratis fiat, mandant concilii patres. Viri ac mulieres separatim, ordinatim, graviter ac modeste procedant³⁾, vitent contentiones, quibus incensus interturbari possit, nec unquam extra territorium pernocent. Quod vero spectat ad praecedendi ac praecedendi jus, de quo ejusdem oppidi vel loci *confraternitates*, alia cum alia, contendere possunt, haec erit controversiae dirimendae regula, nempe, ut, quae prius instituta fuerit ac confirmata sodalitas, priorem gradum obtineat.

CAP. VII.

In exsequiis sodalium, sive defunctus in ecclesia parochiali sive in ipso sodalitatibus sacello sepellatur, de cereis ac faculis fiat, ut statuitur.

Septimo, licet ex ecclesiae indulgentia liberum cuique relinquatur arbitrium, sepulturam sibi eligendi: quoties tamen acciderit, ut eam quis elegerit in oratoriis supradictis, in quibus jus sepeliendi jam a concilii patribus vel ab eorum antecessoribus fuisse indultum, mandat sancta synodus non solum, ut iis funeribus ea, qua par est, ratione intersit parochus, verum etiam censet, faculas, quae circum cadaver ad funebrem pompam deferuntur, eidem esse parochi sine controversia tradendas. Quodsi sepultura in ecclesia parochiali eligatur, quamvis defunctus de gremio *confratrum* sit vel cum ipse sub exitum vitae consociatus, idem ipsa synodus servandum existimat, additis praeterea cereis altari impositis; caeteri vero, quos praemanibus habent singuli sodales, ratione tantum

supradictae consociationis ipse sodalibus indulgentur, nisi maluerint, eos in oratorii sui utilitatem adhiberi, salvo semper iuribus et legitimis consuetudinibus ecclesiarum.

CAP. VIII.

Sacerdotes, in sodalitatibus ad rem divinam adhibiti, erga parochos reverentes sint et eandem sodalibus reverentiam persuadeant; ne turbatores sint, sed pacis et concordiae conciliatores.

Octavo, sacerdotes quoscunque, servitio talium sodalitatibus addictos, serio sancta synodus monet, ut erga parochos reverentes sint, sinceroque pacis studio permoti, eandem sodalibus observantiam persuadeant. At si pravo consilio zizanias seminare et discordiam suscitare praesumpserint, de ministerio suo dimovendos se esse sciant et poenis a jure statutis, servato provinciae more, corrigendos.

CAP. IX.

Rectores atque priores ad institutorum observationem advigilent: fraternam foveant charitatem: pastoribus sibi praefectis sint obsequiosi: munus suum diligenter obeant.

Rectores quoque ac priores *confraternitatum* hortatur in Domino sancta synodus, ut constitutionibus suis religiose inhaerentes, nec unquam a fundatorum mente, quae disciplinae firmitatem est, nec a charitate, quae nexus est societatis, decedere quemquam patiantur: sed ipsi aliis exemplo sint, pastoribus sibi ab ecclesia praepositis obsequantur munusque suum tam integre, tam accurate exerceant, ut divinam gratiam promereri possint.

CAP. X.

Agitur nunc de aliis sodalitatibus. Officiariorum electioni, computationum receptioni, proventuum justae dispensationi, missarum votivarum celebrationi prospicietur.

Sunt et aliae *confraternitates* sive sodalitates artificum, vulgo *maîtrises*, sub patrocinio quorundam sanctorum in ecclesiis constitutae. Haec vero cum nostris plerumque indigeant monitis ad rectam administrationem reddituum, vel ex fundatione provenientium vel ex contributione sive elemosynis, quae exigi solent ab iis, qui, dato nomine, in societatem assumuntur: ideo sancta synodus, abusuum extinctioni semper intenta, sic decernit:

I. Electiones administratorum, vulgo *boiles*, aliorumque officiariorum nunquam fiant, nisi placide, moderate et praevia convocazione debita.

II. Electio fiat per vota secreta: nec valida habeatur consilii definitio, nisi ex tribus suffragiorum partibus quae in unam sententiam conspirarint, modo tamen aliter non fuerit in statutis praescriptum: alioquin satis erit, si suffragiorum multitudo dimidiam partem excesserit.

III. Quolibet anno rationes edantur promotoribus, ad hunc praecise effectum ab episcopo delegandis.

IV. Cum pessima haec invaluerit consuetudo, ut talium sodalitatum fructus sive proventus magnam partem in convivis et comensationibus impendantur, declarat sancta synodus, similes sacrae pecuniae dispersiones a promotoribus de mandato episcoporum non esse comprobandas, sed eas tantum expensas, quae aut pro ornando ac reconcinando sodalium sacello aut pro excudendis imaginibus aut pro comparanda benedicendi ac distribuendi panis copia necessaria factae fuerint. Hic tamen non improbantur cenulae sive jentacula aliae quaecunque epulae, quae de more magistratibus apponuntur.

V. Noverint tales administratores, quod, etiam in ecclesiis regularium constituta fuerint sodalitia, obnoxii tamen ipsi sunt legi supra statutae de re-

¹⁾ Conc. Aven. ibid. [Mansi-Coletti, l. c.]

²⁾ Conc. Aven. ibid. [Mansi-Coletti, l. c.]

ferendis quolibet anno rationibus coram delegatis ab episcopo, juxta sacri concilii Tridentini¹⁾ mentem plurimasque ejusdem sacrorum interpretum resolutiones. Quoties vero eleemosynae pro missis votivis offerentur in dictorum *confratrum* sacellis, nemo quisquam eas accipiat praeter rectorem aut aedituum, si quis sit sacrario praefectus, quo maturius certiusque ex fidelium voluntate fiat. In computationibus autem talium missarum celebratio pro nulla habeatur, nisi perpetratum sacrificium sacerdos ipse proprio chirographo testatus fuerit.

TITULUS XLII.

De montibus pietatis et frumentariis.

Montium pietatis administratores munia sua diligenter impleant. A fundatoris mente et conditionibus in erectionis bulla expressis ne discendant. Pareant episcoporum decretis ac statutis. Rationes quotannis referant episcopo vel vicario generali vel alii civis delegato. Consilium de re gravi nunquam habeant, nisi praemonito episcopo. Quod ad montes frumentarios spectat, aequitati consulat dispensatores, dum frumentum distribuitur, usurae parcant, cum restituitur.

Prooemium.

Inter onera pastoralis sollicitudinis non minima sane habenda est *montium*, hospitalium omniumque piorum locorum cura²⁾. Ut igitur quae recte instituta sunt, in suo permaneant statu et, quae sunt vitiosa, emendentur: licet jam plura a nobis nostrisque coepiscopis fuerint in nostris eorumque visitationibus definita, haec nunc et alia quaecunque provide a praedecessoribus nostris ad dictorum locorum regimen edicta vim decreti provincialis obtinere, declarat sancta synodus.

CAP. I.

Primo itaque, *montes pietatis et frumentarii* cum nomen prae se ferant, ex quo facile dignoscitur summorum pontificum voluntas in pauperum solatium propensa, tam pie constitutioni ipsique aequitati valde consonum erit, si bona ex fundatione testatorum ad hoc misericordiae opus legata summa diligentia, omnique vitata usurae suspicione, administrentur.

CAP. II.

Quapropter eorum administratores, quorum fidei ac probitati plurimum patres concilii confidunt, instanter monendos esse censet sancta synodus, ne quid suo arbitrio immutari posse existiment ex iis rebus, quae expresse continentur in bulla erectionis vel in statutis ab episcopo confirmatis vel in constitutionibus seu decretis in pastoralis episcoporum visitatione factis. Quae omnia nisi inviolate serventur, salva esse non potest indigentium ac inobedientium conscientia.

CAP. III.

In computationibus recensendis eo accuratiori disquisitione opus est, quo major est nominum sive *partitarum* numerus: ideoque³⁾ in civitatibus episcopalis residentiae quolibet anno reddatur coram episcopo vel vicario generali hujus administrationis ratio; deinceps computa, ut rata fiant, vel episcopi vel vicarii generalis subscripta approbatione muniantur. In aliis vero provinciae locis officiales, decani aut parochi pro cujusque loci natura et opportunitate dictis computationibus pari modo recognoscendis praesint.

¹⁾ Trid. sess. 22, cap. 11, de ref.

²⁾ Trid. sess. 7, cap. 13, et. sess. 25, cap. 8, de ref. Conc. Rom. sess. 4, tit. 28, de religiosis domib. [Maasi-Coleti, Conc., (1802), XXXIV, 1892-3]. Benevot. a. 1693, tit. 81.

³⁾ Trid. sess. 22, cap. 9, de ref. Conc. Rom., tit. 28, de relig. domib. [Maasi-Coleti, l. c.]. Conc. Aven., tit. 51, de hospitalibus [Maasi-Coleti, XXXIV, 1860].

CAP. IV.

Praeterea, ubi de re gravi consultandum erit ac deliberandum, seniorum consilium non cogatur, nisi praemonito episcopo, qui vel ipse vel per suum delegatum praesideat.

CAP. V.

Jam vero, cum *montes frumentarii*¹⁾, quoque in plurimis parochiis institutos novimus, diversis pro foundationum diversitate legibus constant ac conditionibus, eas episcopus quisque in pastoralis sua visitatione diligenter expendat. Videat praesertim, an frumenti distributio, quae ad pauperum levamen praecipue a fundatoribus ordinata est, ex aequo et bono fiat; an adaequetur necessitati subsidium, habita scilicet ratione non inopiae tantum, sed et numeri et qualitatis egentium; an demum aliquid causae sit, cur de fide ac aequitate dispensatorum merito dubitetur. De caetero cavendum pariter, ne, cum mutuitium illud frumentum restituitur, quidquam aliud supra mensuram aut pretium dati mntui exigatur praeter certam quamdam accessionem, ab episcopo in ipsa *montis* constitutione approbatam et rectae horrei administrationi necessariam. Absurda siquidem res esset et monstro similis, si beneficentia in pauperes cum usura consisteret.

TITULUS XLIII.

De hospitalibus et aliis locis piis.

Publici valetudinarii regimen in tribus maxime positum est, scilicet bonorum administratione, corporum curatione, animarum moderamine. De his tria subsequencia capitula statuunt: in quorum ultimo sacerdotibus, aegros christianae caritatis studio invisentibus, indulgentiae conceduntur.

Prooemium.

Nosocomia sive *hospitalia*, quae ad pauperum infirmorum solatium condita sunt, non minorem patrum concilii sollicitudinem sibi vindicant; ideo eorum rectores et administratores obtestatur in Domino sancta synodus, ut ex providis sacri concilii Tridentini hac de re decretis idonea muneri suo documenta sumant sicque se gerant in tanti momenti negotio, ut, dum pauperum sanationi assidue ac diligenter invigilant, tum facile ipsos admittendo, quoties nota infirmitate et inopia urgentur, tum admissos omni ope ac medicamine curando, dumque eorum bona non minus religiose administrant, quam qui de Christi sanguine rationem reddituri sunt, veri miserorum conservatores ac consolatores habeantur.

CAP. I.

Quoniam autem hunc potissimum finem spectaverunt fundatores ac benefactores, nempe ut alimenta et remedia pro cujuscunque infirmi necessitate sufficientur: caveant rectores, ne quid unquam nimiae parcimoniae ipsis hac in re objectari merito possit; quod procul dubio vitabunt, si, seposito omni humano respectu, spretisque sordidae oeconomiae consiliis, non alios medicos, chirurgos, pharmacopolas, familiares famulosque ad aegrotantium ac domus hospitalis curam adhibeant quam peritos; probos et ad misericordiam propensos. Constat autem, non melius bono temporali hospitalium consulti posse, quam si valida opportune parentur

¹⁾ * *Montes frumentarii* a *monte pietatis* hoc differt, quod, dato pignore, pauperibus non pecunia, sed frumentum (ad serendum praecipue) matro datur. Pium hoc opus Benevotus XIII. maximopere fovit, qui in *synodico diocessano s. Beneventanae ecclesiae* leges montis frumentarii Beneventani et omnium similium illius dioecesis institutionum earumque statum accurate descripsit (t. II, p. 321-325) (*Nota collectiois Lucensis*).

remedia et congrua alimenta; nam sicut illorum ope morbi semina et radices citius evelluntur, ita, his apposite subministratis, facilius reficiuntur convalescentium vires, indeque publici pauperum aeris non mediocre fit compendium. Nec minus commodum capiatur ex multa linteorum facta comparatione, at curare potissimum debent rectores, ut munda sint; plurimum enim potest mundities ad sanitatem aegro restituendam. Caveant praeterea, ne (quod saepe quodque dolentes viderunt patres concilii) duo simul in eodem lecto aegrotantes accumbant; hinc enim bene multa et gravissima oriuntur incommoda. Mutua siquidem aliquando contagione inficiuntur infirmi novaque veneni accessione ex sanabili morbo in insanabilem ac mortiferum incidunt; erratur in remediorum atque ciborum dispensatione; quodque pejus est, paenitentiae et extremae unctionis sacramenta frustra fere, ubi necessitas non urget, interdum administrantur, interdum, ubi praesens periculum est, omnino denegantur.

CAP. II.

Si quid itaque ex supradictorum inobservantia obvenit mali, culpam, quantumque sit, rectoribus imputandum esse statuit sancta synodus: vultque, ab iis pro laudabili consuetudine quolibet anno proferri coram episcopo seu vicario generali accepti et expensi rationes exequiendas ac deinde rata auctoritate, hoc est, ejusdem vel episcopi vel vicarii generalis chirographo, munendas.

CAP. III.

Cum tamen multo melior sit ac praestantior animarum curatio, multo etiam impensiori studio laborandum est, ut aeternae infirmorum salutis provideatur. Ideo, quicumque in nosocomiis nunc delegatus vel deinceps delegandus est in administrationem sacramentorum paenitentiae, eucharistiae et extremae unctionis, studium omne ac curam adhibeat, ut nullum infirmis auxilium ac solatium spirituale desit; praesertim vero, ut statim diebus peccata sua confiteantur, sacra reficiantur communionem, matutinoque ac vespertino tempore solitas orationes et preces recitent. Graviori morbo laborantes invisantur frequentius, nec in ultimo vitae agone positi deserantur: quod a capellanis, huic sancto muneri specialiter addictis, sedulo fieri praecipit sancta haec synodus. Ut autem plurimorum sacerdotum, sive saecularium sive regularium, qui propria vel suorum ordinum solita caritate ducti, infirmos dicti hospitalis visitant, fervor novis incrementis augeat et, novo quasi fomite admoto, magis ac magis accendatur, eorum quemque hortatur sancta synodus, ut in optima exercitatione constans salubribus et amicis verbis aegrorum anxietatem discutiat, horum, si legitima sit auctoritate instructus, confessiones audiat animosque validis munimentis corroboret, consecutus ipse sibi pro qualibet vice indulgentiam quadraginta dierum, quam ei, paterno instigante amore, patres concilii libentissime concedunt.

CAP. IV.

De hospitio pauperum.

Est sit hospitii pauperum cura, ut pauperes ipsi non negligantur. Infantes ut a bonis lactentur nutricibus, justo ne parcatur sumptui. Separatim a viris habitent puellae ac feminae. Multa sit lintea suppellex. Ubique salubris munditia niteat. Sic se gerant rectores, ut ad piam liberalitatem facilius quisque ac fidentius adducatur. Tales tandem se praebent episcopi, ut erga id genus hospitia non benevoli tantum, sed benedicti videantur.

Sic in Domino statutis, quae ad nosocomia spectant, nunc pauperum sanorum hospitio, vulgo

conventus generale sive maison de la charité, non minori diligentia prospiciendum esse existimant patres concilii. Cum autem hoc ad bonum commune non leviter conferat, si ii, qui angustia rei familiaris oppressi tenuitatem suam sustentare non possunt, in publica egenorum domo nutriantur et bonis instruantur moribus: ideo rectores domuum hujusmodi, quos paterno amore complectitur sancta haec synodus, paterne monentur, ut operis quam honoris studiosiores, earumdem temporalia jura bonaque ita tueantur et administrent, ut, dum pauperum hospitio utiles se praebere volunt, pauperes ipsos in hospitio alendos non deserant aut male habeant: sit enim Christus: *Quod uni ex meis fecistis, mihi fecistis*¹⁾. Supernae itaque providentiae fidant magis quam humanae atque circumscriptae industriae, benigneque potius quam austere, sentientes de iis, qui paupertatem causantur suam, egenos alliciant, imo et, docente Christo, compellant²⁾ intrare in domum refugii³⁾, non acerbe ac fastidiose excludant: *hilares quippe datores diligit Deus*⁴⁾.

I. Itaque, ubi infantium ex incertis parentibus procreatorum cura vel ex fundatione vel de consuetudine ipsis commissa erit, parentum ac loco esse sciant bonisque eos nutricibus justa mercede conductis lactandos tradant: si quae tamen forte sint in ipso pauperum hospitio, quae lactare queant, caeteris ipsae posthabitis adhibeantur, at minus parce minusque simpliciter, quam pauperum communitas solet, cibandae sunt. Ubi vero ad eam aetatem infantes supradicti devenerint, qua ediscendis fidei rudimentis maturescere videbuntur: tunc ipsi alique, ex legitimo partu nati, a sacerdote ad hoc designato, sancte erudiantur, nec ejusdem sacerdotis minor sollicitudo ac cura sit in caeteris hujusce domus ad religiosam rectamque vivendi rationem instituendis.

II. Certa et propria sibi habeant puellae ac feminae cubacula, eaque sejuncta, clausa et bene tuta: nec unquam ad illa pateat aditus laicis viris, in eadem domo degentibus, nisi necessitate cogente, testeque una ex sororibus, custodiae cubiculorum praepositis. Cum pariter summe cavendum sit, ne nimia pauperum frequentia corrumpatur aer, unde plerumque generantur morbi et languores: ideo optimum esse ducit sancta synodus, si lintea suppellex interdum reficiatur ac nova comparatione augeatur, et si munditia, quantumvis simplex, tam in arceis seu cavaediis, scalis atque porticibus, quam in rectoriis, cubiculis, lectis ipsoque praesertim pauperum vestitu et corpore niteat, juxta hoc divi Bernardi sententiose dictum: *Paupertas mihi semper placuit, sordes autem nunquam*.

CAP. V.

Hoc vero tantum christianae caritatis opus ut promoveatur atque augeatur, plurimum valebit fidelium liberalitas; at nunquam illa major erit ac frequentior, quam cum in procurandis pauperum rationibus ea esse manifestabit prudentia eaque miseratio, quae ad ipsorum congruam sustentationem ac religiosam educationem satis esse videantur. Res quidem, ut est, optatis nostris respondet, et gratulari nobis ipsi possumus de optima ac provida supradictorum hospitiorum rectione. Veruntamen sui officii putant esse patres concilii, ut episcopus quisque in sua dioecesi non modo propensum ac praebent in talium hospitiorum utilita-

1) Matth. XXV. 40.

2) Luc. XIV. 28.

3) Ps. XXX. 3.

4) II Cor. IX. 7.

tem, sed eis ex proventu subveniat suo, multarum quandoque ac confiscationum pretium pro ratione majoris indigentiae adjudicet, restitutionesque incertas, quae ultra certam summam episcopi arbitrio dispensandae reservantur, attribuat. Concionatores pariter, confessarii ac parochi moneantur saepe, ut de praemio misericordibus promisso verba palam facientes, hospitium pauperum piis munificentis juvandum fidelium miserationi commendent. Decretum tandem concilii provincialis, sub cl. mem. cardinali Taurusio, tit. de hospitalibus, § ultimo¹⁾, iterum publicari et observari mandat sancta synodus.

CAP. VI.

De conservatoriis.

Conservatoria non in novissimis curanda sunt. Eorum fundationes ac statuta episcopis intra mensem exhibeantur. Referantur quolibet anno rationes. Bonorum quorumcumque index describatur. Spirituali talium domorum rectioni nemo se immisceat, nisi legitime delegatus. Moniales congregationis Viennensis, in urbe Avenionensi ad quorundam locorum piorum moderamen adhibitae, quamvis claustris non detineantur, raro tamen foras procedant.

Non dissimili accuratione indigent quaedam domus in hac civitate et provincia erectae, vulgo *conservatoria* nuncupatae: quarum scilicet aliae ad servandam virginitatem, aliae ad ejusdem jacturam salutari paenitentiae ac solitudinis remedio resarciendam institutae sunt. Eae itaque ut tam in spiritualibus quam temporalibus summa sedulitate regantur, sancta synodus praecipit.

CAP. VII.

Quod ut ad mentem concilii facilius succedat, monet sancta synodus cujuslibet *conservatorii* rectores, ut episcopis intra mensem tradant *copiam* authenticam erectionis seu fundationis *conservatorii*, cui praesunt, necnon exemplar statutorum: ut, si quid in eis pro temporum ratione immutandum fuerit (ubi in eis confirmandis auctoritas apostolica non intervenerit), mutetur ac reformetur in melius. Rationes item quolibet anno referant ad libitum episcoporum. Inventarium pariter bonorum omnium mobilium atque immobilium confici curent vel jam confectum saepe recenscant, ut in ipso nova legata seu fundationes inscribantur.

CAP. VIII.

Conservatoria pariter, quae solis piarum personarum largitionibus ac beneficiis sustentantur, ita regi cupiunt patres concilii, ut eis majus in dies incrementum det Deus. Licet itaque de talium benefactorum conscientia atque intentione certa sit sancta synodus, providendum tamen credidit, ne illi ullo unquam titulo directioni spirituali puellarum se ingerant, sed soli sacerdotes, ab episcopis delegati vel delegandi, hanc sibi curam assumant. Nulla item dictis puellis mater sive moderatrix, quamvis honesta, praeponatur, nisi eisdem episcopis consultis, ut de ejus probitate, habilitate, ut par est, plane constet. Nulli item sacerdoti, licet per episcopum approbato, fas sit in posterum talium puellarum confessiones audire in ipsi *conservatoriis* seu conciones familiaresve de rebus divinis sermones habere sine episcopi vel vicarii generalis licentia. Moniales item congregationis Viennensis, quae in duarum ex hisce domibus regimen admissae fuerunt, quanquam *clausurae* voto non obstringantur, ad decentiam tamen regularis habitus atque professionis optat sancta synodus, ut raro in publicum prodeant, nisi

necessitas postulaverit vel debitum urbanitatis officium.

CAP. IX.

De variis rebus ad quaecunque opera pia pertinentibus summam hic, tum deinceps de peregrinorum hospitibus speciatim statuitur.

Perspectis hucusque quorundam piorum locorum necessitatibus, nunc ad quorumcumque piorum operum universitatem, attendente sancta synodo eademque approbante, haec statuta fuerunt:

I. Ut saepe congregationes, vulgo *biroaux*, pro eorum bono regimine convocentur, quibus, cum praesidere per se ubique non possit episcopus, praesint officiales foranei in civitatibus suae residentiae: in caeteris vero oppidis ac locis hujus provinciae decani capitulorum, si qui in eis sunt: si minus, parochi alique ad hoc munus delegandi.

II. Rectores curent, ut fundationibus missarum aliisque, si quae sint, diligenter ac fideliter satisfiat. Tabella etiam publice affixa retineatur, in qua fundationes supradictae sint ordine et singularim descriptae, memorato in ea nomine benefactoris, factaque mentione legati, anni et diei nominisque pariter notarii, qui de his instrumentum confecit.

III. Pessime inductam consuetudinem (praesertim ubi nullum est hospitium receptandis infirmis aptum), distribuendi hospitalium redditus rectorum seu consulum loci arbitrio, abolendam esse hoc synodali decreto concilii patres judicaverunt: voluntque, supra dictorum mandata, vulgo *billets*, pro nullis haberi in redditione solita rationum, nisi fuerint etiam parochi nomine autographo subnotata: huic siquidem perspectae magis esse debent suorum parochianorum angustiae, nec tantum erit periculum fraudis seu praedilectionis.

IV. Cum plures ad nos querelae delatae fuerint tam a parochis quam ab aliis bonis civibus, quod in quaedam peregrinorum hospitibus titulo hospitalitatis exercendae, at plerumque contra mentem fundatorum indistincto recipiantur pessimae utriusque sexus personae omni alio vagantes incitamento quam sanctae peregrinationis a benefactoribus intentae: tam gravi malo mederi volens sancta synodus obtestatur consules locorum omnium hujus provinciae, ut, consultis parochis et senioribus, probos et integros vitae viros praeponant custodiae talium hospitalium, nec praestari hospitium patiantur personis malae vel incertae famae, quandoquidem primariae fundatorum mens est, ut aegrotis pieve peregrinationis causa, iter facientibus subveniatur, non vero erronibus ignavis, vagis mulierculis caeterisque hujusmodi sordibus.

V. Tandem zelo omnium consulum, rectorum ac benefactorum supradictorum plurimum contenta sancta synodus loca eadem pia ipsis valide commendat eosque hortatur, ut nunquam a prima caritate decidant, sed novae semper sollicitudinis ac christianae liberalitatis ope atque opera faciant, ut aegrotis, peregrinis seu cujuscunque nominis pauperibus pro ratione instituti deserviat, nec eos quidquam deficiat tam de congruis alimentis quam de medicaminibus necessariis. Licet enim oeconomia tanquam provida liberalitatis ministra laudanda sit, cupit tamen sancta synodus, ut publicarum eleemosynarum dispensatores, tanquam fidi voluntatis ac misericordiae episcopalis interpretes, non solum pauperum indigentiae ac penuriae prospiciant, sed ea etiam ipsis suppeditent solatia, quibus eorum maerores et taedia, si in totum tolli non possunt, temperentur saltem ac minuantur.

¹⁾ Conc. Aven., tit. de hospitalibus, 51, § ultimo [Mansi-Coleti, l. c.].

CAP. X.

Nullus administrator hospitalium caeterorumque locorum religiosorum electus munere prius fungatur suo, quam in manibus episcopi vel vicarii generalis iuramentum praestiterit¹⁾, quo fideliter se diligenterque manus suam exsecutorum promiserit ac studiose invigilaturum, ne bona fructusque in alios quam legitimos et designatos usus impendantur.

TITULUS XLIII.

De sanotimonialibus.

Ex commendata à ss. patribus vita monialium inducitur earum ab episcopis habenda cura. Deinque nonnulla de ipsarum tum regulari disciplina tum regimine temporali sancienda esse statuit sancta synodus.

Prooemium.

Quandoquidem de sanctimonialibus, tanquam de selecta dominici gregis portione, quae caelestem propemodum in terris vitam degit, magnifice dicunt sancti patres: hinc facile argui potest, quanta a pastoribus hac in re sedulitas, quanta cautio, quanta prudentia requiratur. Ideo, licet ab episcopis nihil haecenus videatur defuisse, quo virgines illae Christo suo, cui se consecrarunt, conjunctissime semper adhaerent, nonnihil tamen provincialis haec synodus sancienda esse duxit, quod ad earum regularem disciplinam ac etiam ad temporale regimen conferre possit.

CAP. I.

Nemo ingrediatur claustra monialium absque episcopi licentia.

Quapropter sacrosancti concilii Tridentini summorumque pontificum decretis ad moniales spectantibus inhaerens sancta synodus²⁾ declarat: quod, quicumque ex quolibet sexu claustra monialium ingredi praesumpserit, canonicas in bullis summorum pontificum impositas censuras et poenas incurret, nisi prius habuerit ab episcopis licentiam, scripto et ex necessitatis causa tantum concedendam.

CAP. II.

Antecedentis capituli mens fuit explicatur: tum cavetur decreto, ne pueri masculi, cujuscunque aetatis, intra monasterii septa intromittantur.

Invalescendo in dies erronea quorundam opinione, creditum non violari claustra, quoties aditus ad monasteria liber esse videtur vel ex janua fortuito casu aperta vel ex murorum ruina, sancta synodus, errori simul et periculo ad conscientiarum securitatem occurrere volens, juxta mentem sanctorum pontificum eisdem censuris et poenis, subjacere declarat quocunque claustrorum temeratores, etiam in casibus supradictis, et quamvis nullo malo consilio inducti fuissent. Quapropter concionatores omnes omnesque provinciae sacerdotes, ad specialem monialium directionem seu confessionem delegatos, hortatur sancta synodus ac monet in Domino, primo, ut illi suorum auditorum mentes a tam erronea ac futili opinione deterreant debitamque sacrarum virginum claustris reverentiam ingerant; secundo, ut hi (confessarii nempe) creditas suae curae moniales serio moneant, ne ipsae in supradictis casibus aut assentiendo aut connivendo eisdem censuris et poenis reddantur obnoxiae. Vetat pariter sancta synodus, pueros masculos³⁾ cujuscunque aetatis intra monasterii septa quovis praetextu intromitti.

¹⁾ Conc. Aven., tit. de hospitalibus, § ultimo (Mansi-Coleti, l. c.).

²⁾ Trid. sess. 25, cap. 5, de regularibus. (Conc. Aven. hoc tit. 50) (Mansi-Coleti, l. c.).

³⁾ Trid. sess. 25, cap. 5, de regularibus.

CAP. III.

Renovantur pontificum et conciliorum decreta in parentes, qui adhibita vi aut fraude male filias suas ad suscipiendum monasticum institutum invitae adigunt.

Bonum sane est et jucundum, habitare plures in unum, quoniam illis mandavit Dominus benedictionem et vitam usque in saeculum¹⁾; ideoque beata jure dici potest puellarum ad claustra vocatio. At religiosae vitae institutum divino, non humano quovis afflatu capiendum est, nec vera illa vocatio habetur, quae ex vi aut fraude adhibita procedit. Ne itaque audeant parentes a natura datam et probatam a canonicis et civilibus legibus paternam potestatem in tyrannidem vertere: neve ab ipsis compellantur meticulousae filiae vel seducantur quovis pacto, ut monasticae disciplinae se addicant, sicut invitae votis solemnibus obstringantur, censuit sancta synodus, omnino observanda esse tum pontificum tum conciliorum decreta²⁾, quibus tam atrox paternae potestatis usus tollatur penitus timore poenarum: neque enim paterno amori, ipsis feris commendato, nuncium impune remittere licet. Caveant ergo parentes omnes, ne maledicto subjaceant, novum scilicet saevienti genus subdole exercendo, quoties, adveniente legitima suarum filiarum aetate, dum illae adhuc de velo sacro suscipiendo incertae sunt aut propositam veli susceptionem detrectant, eas illi assiduis molestiis de industria conspergunt domi et in claustra detrudunt, ut, omni matrimonii sublimitate spe, taedio saepe ferius quam zelo, secretaeque desperatione potius quam vocatione, velum religionis ore petant, quanquam reapse aliud nihil velint quam ineluctabili necessitati cedere, non vero Deo inservire propriaeque saluti prospicere.

CAP. IV.

Puellas suae curae commissas ad emittenda religionis vota non inducant moniales.

Graviter etiam peccare declarat sancta synodus moniales illas, sive sint consanguineae talium puellarum sive earum parentibus amicae, quae, veteris hominis cum exuere debuissent affectus, eos adhuc in corde retinent carnisque et sanguinis fallacibus suggestionibus sic assentiuntur, ut puellas sibi ad educationem commissas suasoria quandoque verbis et versuta saepe ac simulata nunc severitate nunc indulgentia ad morem pravis parentibus gerendum et ad vota tandem emittenda inducant; unde series dolenda malorum erumpit, constitutionum nempe neglectio vel arbitraria nimia interpretatio, nonnunquam etiam religiosae familiae confusio.

CAP. V.

In exploranda puellarum vocatione non alienis facile credatur dictis, sed earum ipsarum mens sagaciter introspectatur.

Maxima item vigilantia curare debent episcopi, ut, qui ab ipsis delegari solent ad puellarum sacro velo initiari postulantium explorationem, solerti indagine omnique humana ratione seposita, veros earum exquirant sensus nec monialium dictis facile acquiescant.

CAP. VI.

De canonicis monasticisque, quibus obstringantur, legibus doceantur moniales a suis confessariis ac directoribus.

Ut monialium conscientia tranquilletur, quam ex ignorantia canonicarum sanctionum vel ex oblivione, violatione seu inobservantia constitutionum illaqueari saepe contingit, sancta synodus hortatur earum directores ac confessarios, ut eas ipsi edoceant de canonicis legibus, quibus obnoxiae sunt,

¹⁾ Ps. CXXII, l. 3.

²⁾ Trid. sess. 25, cap. 18, de regularibus.

et quae ad earum regimen pertinent, moneantque, quam stricte fidem ipsae obligaverint suam, se a monasterii legibus nec indiligentia nec oblivione nec desuetudinis specie unquam discessuras.

CAP. VII.

In contractibus, quoties puellae ad religiosam familiam aggregantur, conficiendis nullae unquam sint pactiones illicitae. Nec in puella adiacendis abbatissae aut superiorissae cupiditate lucri moveantur.

Dispositis juxta episcoporum superius expressam mentem puellis, ingressum in aliquod monasterium tam libere quam enixe petentibus, episcoporum ac generalium vicariorum cura esse debet, ne in conficiendis contractibus ullae unquam illicitae pactiones ad parentum seu monialium placitum inaeantur. Scire enim contrahentes debent, dotes alimentarias, quae in ingressu virginum monasterio adjudicantur, eo solo consilio ab ecclesia tolerari seu permitti, ne ex modicis redditibus, qui assignari solent in foundationibus, sufficere non possint annui proventus ad congruam monialium sustentationem. Quapropter serio moneri debent abbatissae et superiorissae quaecunque, ut in recipiendis puellis ad animi ingeniique dotes, docilitatem nempe, lenem indolem, pietatem et moralem saltem verae vocationis certitudinem, animum potius intendant quam ad turpem lucri opimaeque dotis nummariae cupiditatem explendam. De pensionibus vero, ad merum supplementum ob egestatem monasterii toleratis, ea servari patres concilii volunt, quae quisque episcopus in sua visitatione sancte decreverit.

CAP. VIII.

Caveat, ne ullus sacerdos audiat monialium confessiones, ne concionem apud illas habeat neve capellani ordinarii fungatur officio sine speciali episcopi aut vicarii generalis licentia scripto concessa. Praefinitur tempus, quo vacua confabulationibus et clausa esse debent locutoria. Prohibetur, ne quemquam sibi procuratorem aut notarium, inconsulto episcopo vel vicario generali, moniales adhibeant.

Nullus sacerdos, saecularis aut regularis, quantumvis generaliter approbatus, monialium confessiones audiat, nisi specialem ab episcopo aut vicario generali approbationem et facultatem in scriptis obtinuerit, juxta decretum fel. recordat. Gregorii papae XV. Ne quis etiam saecularis aut regularis in earum ecclesiis missam celebret tanquam ordinarius capellanus aut concionem habeat, sine facultate praedicta, scripto similiter obtenta. Prohibetur praeterea omnibus cujuscunque ordinis monialibus, ne ullum capellanum sive procuratorem aut quemvis notarium vel ei substitutum recipiant, nisi parem ab episcopo aut ejus vicario generali licentiam impetraverint. Logea seu locutoria monialium tempore divini officii clausa sint, nec cuiquam in iis confabulari seu immorari liceat nisi consanguineorum causa seu propinquorum, qui exteri sint: nec nisi raro colloqui ipsi possint cum monialibus sibi sanguine conjunctis.

CAP. IX.

In monialium sacrariis atque in ipsis monasteriis, quis fenestrarum clathris muniendarum modus.

Cum autem ad sacraria monialium liber accessus pateat, occasione festorum seu missarum, quae celebrari solent in earum ecclesiis, cumque ad traditionem sive transmissionem sacrarum vestituum, certis quibusdam rotis seu armariis versatilibus, vulgo *tour* et *tambour*, uti liceat ad sacerdotum ipsarumque monialium commodum: et in quibusdam ex dictis sacrariis toleretur minor fenestra clathrata, quae tamen in pluribus monasteriis juxta praescriptum in constitutionibus munita est a parte

interiori lamina ferrea vel lignea compage, parvis foraminibus interita, ad solam vocis emissionem in casibus simpliciter necessariis: censuit sancta synodus, quod, si vel ex negligentia vel ex laxata disciplina in quibusdam monasteriis eorumque sacrariis extant adhuc crates non ut supra munitae, mandent omnino episcopi, ut quamprimum dicti cancelli ferrei vel lignei superaddantur, qui vel muro fixi et stabiles inhaereant, vel quorum clavis, si valvarum more vertantur in cardine, penes superiorissam remaneat.

CAP. X.

Frequens computorum recensio ac recognitio episcopis commendatur.

Quoniam vero in monasteriis summam ab episcopis vigilantiam requirit et aedulitatem rei domesticae administratio, cum raro perfecta caritas et filialis obedientia exigi possint a monialibus, nisi vitae communis condiciones, congruo vestium, alimentorum ac remediorum subaidio non deficiente, facile pro instituti ratione sustineri possint: hinc est, quod frequens debet esse computorum recensio ac recognitio, ne imperitia monialium electorum ad dispensationem annuorum reddituum, res monasterii negligenter aut improvide geratur.

CAP. XI.

In recensendis computis delegandi sunt viri probi et periti, qui certiores reddant episcopos de statu oeconomico cujuslibet monasterii.

Quapropter non in fine solum triennii recensendae sunt rationes computorum, sed delegandi quandoque intra triennium viri probi et de rei familiaris administratione periti, qui diligentem examinationis expensis et peculii monastici dispensatione cognita, certiores reddant episcopos de statu oeconomico cujuslibet communitatis, ut opportuna dentur consilia, ne male disperdatur, quod ex multiplici dotium accessione augeri deberet in melius.

CAP. XII.

Abbatissae et superiorissae non inaeant contractus, inconsulto promotore mensae episcopalis.

Cum autem eveniat saepe, ut re familiari comminuat monasterium ex nimia monialium fiducia vel ex minus diligenti perquisitione facultatum eorum, quibuscumque agi debet de constituendis censibus seu capitalibus pro reinvestitione dotium: ideo, ne in posterum falli vel decipi possint, stricte sancta synodus prohibet abbatissae ac superiorissae, ne ullum contractum inaeant, nisi consulto promotore mensae episcopalis, ut fraus omnia vitari possit, utque consulatur simul bono regimini monasticorum reddituum.

TITULUS XLIV.

De usuria.

Detestabile vitium est usura, eo severiori zelo profiganda, quo judaice nequitiae similis est. Innotantur excommunicatione notarii, proxenetae, testes caeterique consilio et opera contractibus usurariis faventes. Quisquam censendus sit usurarius contractus. Caveant notarii, ne quid ex conniventia damno fiat in contractibus cum personis rusticis aut cum illis familiaribus. Assidue laboret confessarius in discernendis casibus usurarum redolentibus, et in dubiis quid agendum.

Prooemium.

Quam detestabile feneratorium scelus, quam injuriosum nomini christiano, quam religioni et conscientiae perniciosum, quam denique humanae societati contrarium sit, dum reputant patres concilii, quaedam decernenda esse statuunt, ne inultum remaneat tam damnabile flagitium, neve culpa aut incuriae pastorum id unquam tribui possit, quod

de iniqua Jerusalem dolenter dicit psalmista rex¹⁾:
Non defecit de plateis ejus usura et dolus.

CAP. I.

Ideo, licet in hac provincia parce hucusque et sobrie adhibitum fuerit censurarum poenarumque canonicarum terculamentum, ab eo tamen abstinere diutius non posse sancta synodus censuit, ubi longe ab hujus provinciae finibus ablegandum occurrit tantum aeternae damnationis periculum scelusque, eo severiori zelo profigandum, quo propius ad Judaeorum fraudem et nequitiam accedit.

CAP. II.

Ut igitur tam prona lucri sordidi via prorsus intercludatur, notarios omnes, proxenetas, testes caeterosque quomodocunque illiciti lucri participes, eosque pariter, qui, licet non expresse nominati, consilio tamen et opera contractibus usurariis favent, excommunicatione innodatos sancta synodus declarat reprobaturque omnino lucrum quodcumque immediate proveniens ex mutuo, sive illud ad pecuniam pertineat sive ad honorem, sive sit aliquid pretio ac pecunia aestimabile, quod supra sortem seu summam capitalem oriatur vel intendatur solummodo ratione mutui, etiam nullo praecedente pacto, imo etiamsi accipiatur ut donatum, modo detur ut debitum. Studeant ideo confessarii diligenter animum advertere in casibus usuram redolentibus ad circumstantias omnes, quibus involvi solent vel excusari id genus pacta seu verius peccata. In basibus autem dubiis, suspensa caute absolute, peritos in hac materia magistros consulant, a quibus erudiri possint de justis lucrandi titulis ex mutuo aliisque in similibus contrahendi modis evenire solitis.

CAP. III.

Usurariae pactiones ut plurimum cum personis rusticis ac filiis familiae fiunt. Ideo solertius subveniendum est eorum imbecillitati, ne quid ex aliena malitia in simplicium damnum accidat. Monitos itaque vult sancta synodus notarios omnes, ne in censura ecclesiasticae lucri vilissimi studio incidant occasione contractuum seu mutui seu societatis²⁾ ac eorum praecipue, in quibus alter pecuniam, alter operas confert, vel uterque socius sortem sive capitale, distributione scilicet lucri non nisi per quotas partes facienda pro rata portione rerum vel operarum, quae in contractu constituuntur. Cumque saepissime fraus et dolus in acta similia sive in societates ingeri possint, maxime ubi agitur de pecudibus aliisque hujusmodi armentis: caveant notarii, ne quid, quod usuram sapiat, damno rustici contrahentis ad placitum alterius ex conniventia fiat.

CAP. IV.

Cum tandem hic fieri non possit, ut infinita propemodum dubia, quae ex variis pactionum rationibus sciant, memorentur et aperiantur: plurimum commendat sancta synodus professoribus casuum conscientiae omnibusque parochis et concionatoribus ut in publicis concionibus invehantur saepe contra usurarios eorumque ministros ac fautores, ne maledicto subiaceant, neve in rem familiarem damni plus inferant quam lucri, quoties ex tam damnabili contrahendi modo ditescere et ad pinguiorem fortunam se deventuros esse arbitrantur.

¹⁾ Ps. LIV, 12.

²⁾ Bulla Sixti V. quae incipit: *Detestabilis*, const. 45, die 21 oct. 1585.

TITULUS XLV.

De maledictis et detractoribus.

Detractionis crimen quam horrendum. Quinam censendi sint maledicti et detractores. Ad quid teneantur, ut de violata fama pro ratione injuriae proximo satisficiant propriamque suam conscientiam exonerent. Quid cum his agendum a confessoribus. Contumaces quomodo coercendi.

Prooemium.

Cum satis actum sit de fidei publicae temerariis, quo nomine designare convenit usurarios, qui sanctissimas leges jusque ipsum naturale nefarie proculcant et privatas hominum sortes remque eorum familiarem malis artibus ac immodico fenore penitus exhauriunt: nunc in aliud pessimum hominum genus pari cura animadvertendum esse sancta synodus judicavit. Eo enim timendi sunt magis, quo enixius proximi famam venenato detractionum halitu deturpare contendunt, non parentes gregi, imo in ipsum Dei sanctuarium, quod dolenter dicimus, ausu temerario irrumpentes et falsis quandoque criminationibus vel malignis commentis pastores ipsos sacrorumque ministros denigrare non grubescentes.

CAP. I.

Ut ergo fideles hujus provinciae tam nefarios homines, alienae existimationi infensos, sibi ipsis consulendo effugiant, neve quid habeant commune cum humani generis hoste, qui mendacii pater est et iniquus proborum insectator, parochos omnes, confessarios et concionatores sancta synodus hortatur in Domino, ut omni apostolico zelo plebem sibi concreditam instruant de tanti gravitate delicti deque necessitate restitutionis laesae famae ac de stricta obligatione congrue satisfaciendi parti offensae. Quicumque enim, non solum falsum crimen imponens, sed et verum malo animo detegens ac revelans; exaggerans, e mentis circumstantiis aggravans, proximi famam dehonoreare praesumpserit, sive verbo sive scripto famosive libellis, noscat, se non solum ex justitia et praeecepto teneri ad integram cumulatamque laesae famae reparationem, sed etiam ad dicta scriptae contrariis scriptis aut verbis iisque publicis, si opus fuerit, retractanda eademque simul lege teneri ad cujuscumque temporalis damni refectionem, quoties ex detractione damnum etiam fortunarum alteri obverit.

CAP. II.

Circumspectissimi proinde ac consideratissimi esse debent confessarii, ubi aliquis tanti criminis reus ad eorum tribunal accedit: videant itaque, ne nimis praecipitanter et inconsulto absolutionem prodigant, sed praevio diligenti examine, poenitentium dispositiones perspicendo suggerant eis, duce prudentia atque discretionem, non solum ea, ad quae tenentur, sed aptissima quoque media, quibus ad reconciliationis gratiam obtinendam et ad conscientiae securitatem pervenire valeant.

CAP. III.

Ut itaque maledicorum acuta velut serpentis lingua retundatur tutius: quoties detrahendi pruritus extinguere aut saltem temperare non possunt hortationes et pastorales admonitiones, ad severiora canonum remedia procedendum esse concilii patres duxerunt, licet inviti. Quocirca omnes et singulos, qui libellos probrosos mordacesque satyras seu cantiones, graviter proximi famam laedentes, confecerint, conscripserint, publicaverint, poenis canonicis coerceri ac censuris etiam puniri,

metropolitanus et comprovinciales curabunt, ubi tam execrabile facinus ad ecclesiasticum forum delatum fuerit et legitimis iudiciis ac testimoniis fuerit probatum.

TITULUS XLVI.

De archivis et juribus ecclesiae recuperandis seu conservandis.

Assidue laborent episcopi et quicumque beneficiati, ut suorum beneficiorum jura conservent ac recuperent. Retinentes ecclesiastica bona, jura vel jurium documenta moneantur in parochiali concione diebus dominicis habenda, ut ea restitui curent. Beneficiorum seu capellaniarum rectores infra tres menses post publicatum concilium episcopali cancellario tradant in manus instrumenta authentica bonorum mobilium et immobilium suarum ecclesiarum.

Prooemium.

Episcoporum onus et cura non levis fuit olim administratio et dispensatio omnium oblationum, quae ministris altarium in ecclesia fiebant; in sua scilicet quisque dioecesi idoneos divino servitio addecebat clericos, quibus congruam collatitiae pecuniae portionem dividebat, unde vitam sustentarent. At crescente postea pietate ac munificentia fidelium, multiplicatisque in bona etiam stabilia oblationibus supradictis, horum administratio seu oeconomia quibusdam de clero partite attributa fuit, quae portio cuique assignata beneficium nuncupatur. Non ideo tamen, quia pluribus plura ecclesiae bona sunt distributa, defervescente licite potest pastorum sollicitudo, quoties de iisdem bonis ecclesiasticis servandis et, si forte in pejus ruerint, pristino statui restituendis necnon ab usurpatione et invasorum cupiditate defendendis agitur.

CAP. I.

Metropolitanus igitur et comprovinciales, qui iurejurando obstricti tenentur bona ac jura beneficiorum hujus provinciae sarta tecta servare, exemplo aliis esse debent:

I. In instituendis, disponendis ordinandisque archivis, quae sunt ecclesiae aut pauperum scrinia¹⁾.

II. In colligendis recuperandisque omni diligentia sparsis quandoque apud notarios actis seu instrumentis *particularise* legatorum ac foundationum, quae occasione motae litis persaepe extrahuntur ex archivis et per oblivionem aut incuriam non reponuntur.

III. In conficiendis (ad mentem summi pontificis) diligentibus ac fidelibus beneficiorum ejusdem provinciae inventariis cum enumeratione reddituum ac fructuum, qui vel praesenti pecunia vel ex frumento, vino, oleo etc. quotannis percipiuntur: in quo promptissimam a capitulis omnibus, etiam ab ecclesiae metropolitanae canonicis, executionem concilii patres expetunt.

IV. In meliorandis instaurandisque fundis beneficiorum, in reparandis urbanis ac rusticis praediis, ne in supremo iudicio a patre familias pro male gesta villicatione et dissipatis bonis ipsius damnentur²⁾, neve ira summi vindicis in nos tanquam perjuri fontes effundatur.

CAP. II.

Ut itaque ad curam operamque, in hoc adhibendam tam a capitulis quam a quocunque beneficiorum possessore, auctoritas hujus concilii provincialis accedat: praedecessorum episcoporum statutis inhaerens, praesenti decreto mandat sancta synodus, moneri in parochiali concione, diebus do-

minicis haberi solita, omnes et quoscunque et cujuscunque status ac dignitatis sint, qui jura vel jurium documenta vel bona quaecunque, ad ecclesias vel loca pia hujus provinciae quomodolibet pertinentia detinent, ut ea quamprimum restitui curent capitulis seu beneficiorum possessoribus seu piorum locorum rectoribus et ipse tam gravi conscientiae consulant suae, ne poenis tam sacrilegae detentioni reservatis subiaceant. Quodsi publicae ac iteratae huic monitioni propriae salutis obliti obtemperare detrectaverint, ubi episcopi de monitionis negligentia atque contemptu certiores facti fuerint: ab illis, quorum intersit, severius etiam monitoriorum, quod est extremum, remedium opportune adhibeatur, ut canonicis omnibus modis frangatur simul contumacium pertinacia, et tantae ecclesiarum utilitati prospiciatur.

CAP. III.

Quia tamen clericorum saepe vel incuria vel ignorantia fit, ut, qui talia jura seu bona possident, ea tanquam transitoria et a re familiari prorsus aliena negligant laicorumque, ecclesiae patrimonio invidiose inhiantium, cupiditati permittant: ideo inventarium, ut supra, tam mobilium quam immobilium infra tres menses a die publicatae synodi confectum omnino patres concilii volunt.

CAP. IV.

Quapropter fore sperat sancta synodus, ut ab omnibus capitulis tam metropolitanae ecclesiae quam caeterarum cathedralium ac collegatarum exemplum in re tanti momenti praebeatur, injungitque omnibus beneficiorum seu capellaniarum rectoribus, ut infra praefinitum tempus deferantur in manus secretarii episcopalis *copiae* authenticae inventarii supradicti. Huic autem decreto eo libentius obsequi debet quicumque beneficiatus ad exonerationem propriae conscientiae, quod fidelem se et laudabilem ecclesiastici patrimonii administratorem sic praebebit Deo, cujus providentia, et ecclesiae, cujus beneficio sustentatur.

TITULUS XLVII.

De taxa functionum curialium.

Nullus sacramentorum dispensator quidquam mercedis exigere debet, nisi tanquam persona legalis: hoc primum. Plures habentur coram episcopis querimoniae de immoediciis ministrorum ecclesiasticorum exactionibus: hoc alterum. Ex his duobus inducitur necessitas taxationis, qua et habendi cupidini modus et conquerendi libidini finis imponatur: hoc ultimum.

Prooemium.

Quamvis jam expresse prohibita fuerit omnis exactio seu pactio pro sacramentorum dispensatione; cum tamen parochi duplicem personam gerant ratione duplicis ministerii, ad quod ab ecclesia delegantur: sunt enim et sanctae nostrae religionis ministri, qui sacra dispensant, et personae legales, quibus competit confectio quorundam actorum civilium, qualia sunt testamenta seu legata, ad quae jure canonico adhiberi possunt, quales etiam sunt commentarii publici, sponsalium publicationes scriptaeque testificationes, vulgo *certificates*, tum baptismorum tum mortuorum, sponsalium etc., quibus in iudicio et extra adhibenda est fides: ideo invigilent episcopi, ut, dum procedent ad taxam dioecesanam, in iis tantum immorentur, quae nullo modo ad sacrorum dispensationem pertinere possint.

CAP. UNICUM.

At, quoniam saepissime coram episcopis habentur jure vel injuria querimoniae de immoediciis ministrorum exactionibus, quae sane fidelium in

¹⁾ Conc. Rom., tit. 12, de fide instrumentorum [Mansi-Coleti, Conc., (1808), XXXIV, 1869-71].

²⁾ Luc. XVI.

viros ecclesiasticos, proprioque pastores amorem restringunt reverentiamque imminuunt ac fiduciam: ideo curabunt episcopi, in sua quisque dioecesi, ut generalis conficiatur taxatio, in qua ratio habeatur veteris consuetudinis, probati provinciae usus, subventionum aliorumque onerum, quibus subjacent beneficia, et majoris proventuum casualium qualitatis. Haec vero taxa, ubi in unaquaque dioecesi publicata et juxta juris normam intimata fuerit, mandat sancta synodus, ut inviolate observetur et in praesentis concilii appendicem inseratur.

TITULUS XLVIII.

De taxa pro salario et mercede expeditionum cancellariae episcopalis¹⁾.

Taxatio expeditionum cancellariae episcopalis diligenter fiat, ita tamen, ut, quoad ejus fieri potest, et taxae Innocentianae et aliorum, quae in hoc negotio pensanda sunt, ratio habeatur. Quicumque clericus in hac provinciam ex alienis dioecesibus venerit sacris ordinibus initiandus, dimissorias litteras proferat cancellario episcopali; eas autem cancellarius non restituat, nisi in acta publica relatas, nec recipiat clericus, nisi restitutas sibi fuisse scripto testatus fuerit.

Prooemium.

Cum nullo partium studio patent aures querimoniarum, sive a clericis sive a laicis prodeant, tunc res aequiori lance majorique diligentia pensantur, nec aliud quidquam praeter juris aequabilitatem in statuendo spectatur. Patres itaque concilii, apud quos habitae sunt querelae de nimietate sive immoderatione salarii, quod pro dimissoriis litteris aliisque similibus expediri solitis a cancellariis episcopalibus exigitur, quamvis non certae omnino fidei esse putent id genus expostulationes, omnem tamen objurgandi causam occasionemve submovendam esse arbitrantur. Ideoque curabunt episcopi, si taxam dioecesanam a se vel a praedecessoribus suis statutam nondum habeant, ut novam diligenter conficiant, quae, quantum fieri poterit, cum taxa Innocentiana congruat, habita tamen ratione usus regionum, in quibus sitae sunt dioeceses, antiquae consuetudinis et monetae tum papalis tum maxime regiae, quae quoad extrinsecum valorem incerta saepe est et commutabilis, aliisque pro rei momento perpensis atque discussis, necnon auditis interessentibus.

CAP. UNICUM.

Quia vero clerici, quoties ab aliis dioecesibus in hanc provinciam sacris ordinibus initiandi veniunt, non solum authenticas testificationes proferre debent, a quibus ordinis ultimo loco suscepti certa notitia depromi possit, verum etiam dimissorias litteras a propriis suis episcopis obtentas: idcirco majoris cautionis causa placet sanctae synodo, ut archetypae illae seu *originales* dimissoriae litterae non reddantur a secretariis episcopalibus, nisi postquam in acta publica ordinationum fuerint relatae, easque dein sibi restitutas fuisse declaraverit ordinandus, apposito in publici codicis margine chirographo.

TITULUS XLIX.

De medicis.

Renovantur et denno publicantur decreta de medicis, in ultimo concilio provinciali Avenionensi facta.

Quandoquidem in ultimo concilio provinciali Avenionensi, sub clarae memoriae cardinali Taurasio, hujus tunc provinciae metropolitano, de medicis ad mentem sanctorum pontificum caute pro-

videoque statutum fuit, estis futurum esse censuit sancta synodus, si tam pii tamque considerati viri premerentur vestigia: ideoque ejusdem hac de re decreta renovari et iterum publicari mandat.

DECRETUM

clar. mem. cardinalis Taurasi in suo concilio provinciali.

Ita corporis valetudo curanda est, ut animas salus non negligatur. Quapropter medicis tam physicis quam chirurgicis praecipimus, ut, cum primum ad aegrotos vocati fuerint, eis necessariam peccatorum confessionem faciendam esse persuadeant. Quoniam vero res ista magni est momenti: idcirco, quaecumque constitutio Pii V. fol. record.¹⁾ circa medicorum munus decrevit et sancivit, hic commemoranda esse censuimus, ne cuiquam ignorantia suffragetur.

Medici itaque tertio die ulterius aegrotos non visitent, nisi longius tempus ipsis confessor ob aliquam rationabilem causam, super quo ejus conscientia oneratur, concesserit, et illis per fidem confessoris in scriptis factam constiterit, quod infirmi, ut praenittitur, peccata sua confessi sint.

Quodsi qui medicum praemissa non observaverint, ultra poenas in constitutione Innocentii III.²⁾ contentas, quas incurrunt, iis etiam subiaceant, quas in supradicta bulla Pii V. continentur.

Nullus item medicus, sub poenis supradictis, pro corporali salute aliquid suadeat vel permittat, quod in animae periculum vergat.

Quod autem de medicis haecenus dictum est, de pharmacopolis intelligendum est pariter, ubi medicorum vices obeunt.

TITULUS L.

De formulis.

Parochi, cum baptismata, conjugia mortuosque in acta publica referant, eadem omnes utantur formula, a patribus concilii praefinita; nec parochorum testificationes, nisi conceptis verbis perscriptae, auctoritate publica muniantur.

Hoc etiam totius provinciae commodo non ita inutile futurum est, si omnes parochi una eademque utantur formula scribendi, cum baptismatum, conjugiorum mortuorumque indicem conficiunt. Provide itaque decrevere hujus concilii patres, ut, quam, consultis theologis parochisque bene multis, normam praefinierint, ab ea nemo quisquam curam animarum habens unquam recedat: monenturque ad hunc finem secretarii episcoporum seu cancellarii, ne *legalitatem* apponant testificationibus, quas parochi, etiam proprio chirographo munitas, concesserint, nisi conceptis et solemnibus verbis perscriptae sint.

TITULUS LI.

De synodo provinciali ejusque decretis et constitutionibus.

Statuta jam in synodis dioecesanis et in metropolitani ac provincialium episcoporum edictis atque constitutionibus, quae hujusce concilii decretis non adversantur, confirmat sancta synodus. Praecipitur, ut ejusdem concilii exemplar comparatur, et in eo contenta observentur. Interpretatio veri sensus decretorum, ad quos pertineat, et quae sit res difficile ac dubias enolandi aut aperiendi ratio.

Licet, quae haecenus definita et publicata sunt, pro majori parte decerpta fuerint ex antiquioribus conciliorum provincialium Avenionensium codicibus,

¹⁾ Constitutio Pii V. quae incipit: *Supra gregem*. Const. 8 die 8 martii 1566.

²⁾ Cap. *Cum infirmis*, 18 de poenit. (V. 88).

¹⁾ Trid. sess. 21, cap. 1, de ref.

omnemque ideo observantiam ipsa praestendam esse, ex obedientia et docilitate cleri nostri facile confidamus. Ut tamen caetera, quae vel in synodis dioecesanis vel in nostris et comprovincialium episcoporum edictis et constitutionibus statuta jam sunt, in suo vigore ac usu remaneant, declarat sancta synodus, hanc sibi mentem fuisse, ut eorum omnium vis et auctoritas augetur, non imminueretur, in iis praesertim, quae hujusmodi decretis directe non repugnant. Ne autem, quae hic a nobis et eisdem episcopis unanimi judicio renovata, correctae ac in divini cultus augmentum et in strictiorem disciplinae observantiam statuta sunt, eo, quem intendimus, fructu careant, praecipit sancta synodus omnibus praepositis, decanis, prioribus, parochiis et ecclesiarum rectoribus, ut, statim ac auctoritate pontificia fuerint examinata, probata et confirmata typisque demandata, horum exemplar sibi comparent, penes se habeant semperque retineant, legant et in eo conclusa observent. Si qua autem difficultas circa decretorum sensum aut praxim occurrat, eam proprio judicio et interpretatione solvendam ne existiment, sed eorum explanationem seu declarationem usque ad proxime futuram synodum reservatam esse noverint metropolitanam et episcopis comprovincialibus respective: quod intelligendum est de dubiis levioribus. Quoad graviora vero et urgentiori explanatione indigentia, ea quilibet episcopus ad metropolitanam deferat, ut cum eorumdem comprovincialium voto et consensu opportune provideatur, salva semper sanctae Romanae ecclesiae suprema auctoritate, cui omnia a patribus in hac provinciali synodo acta atque decreta, ea, qua decet, obedientia et reverentia subjiciuntur examinanda, explicanda et emendanda.

DECRETUM

de concilii conclusione ac dimissione.

Ut tandem praedecessorum metropolitanorum et comprovincialium episcoporum veneranda traditio in similibus cleri comitiis servetur: exoptata reverendissimorum coepiscoporum sententia, pastoralique sollicitudine eos jam ad suas ecclesias revocante, ipsam synodum merito dimittendam esse existimamus et praesenti decreto tanquam absolutam dimittimus.

Dat. Avenionis in ecclesia metropolitana, hac die prima novembris anno 1725.

Ego Franciscus Mauritius, archiepiscopus Avenionensis metropolita, supradictis decretis provincialis synodi definiens subscripsi.

Ego Franciscus Maria, episcopus Carpentoractensis, consentiens subscripsi.

Ego Joseph, episcopus Cavallicensis, consentiens subscripsi.

Ego Joseph Ludovicus, episcopus Vasionensis, consentiens subscripsi.

*Cl. Carret, eccl. metrop. canonicus,
secretarius concilii.*

ELENCHUS MINISTRORUM CONCILII.

I. Promotores fiscales.

Hieronymus Barbier, i. u. d. et mensae archiepiscopalis advocatus.

Spiritus Josephus Dumas, i. u. d. et ejusdem mensae advocatus.

II. Secretarius.

Claudius Carret, canonicus ecclesiae metropolitanae, in s. theologia licentiatus.

III. Magistri caeremoniarum.

Spiritus Laget, canonicus ecclesiae parochialis et collegiatae s. Mariae Magdalenae Avenionensis.
Franciscus Ranchet, presbyter.

IV. Cancellarius.

Joseph Philip.

V. Notarius.

Joannes Franciscus Mantillery.

VI. Theologi et canonistae.

Pro parte illustrissimi et reverendissimi metropolitae.

Lupus Paulus de Sallières de Fosseran, i. u. d., canonicus ecclesiae metropolitanae, vicarius et officialis generalis illustrissimi et reverendissimi archiepiscopi.

Josephus de Clero de Mollières, i. u. d., ecclesiae collegiatae s. Marthae Tarasconensis thesaurarius canonicus et officialis a parte Provinciae.
Alexander de Fortia d'Urban, i. u. licentiatu ecclesiae collegiatae s. Joannis Rupiamaur. decanus et officialis a parte Occitaniae.

Abbas Franciscus de Tullia, Tricastinensis ecclesiae antiquus praepositus.

Josephus Franciscus de Salvador, presbyter, i. u. d., superior seminarii N. D. a S. Custodia Avenionensis.

Claudius Franciscus de Bellis de Roays, presbyter, i. u. d.

Paulus Antonius Bruyère, presbyter.

P. Josephus Patin, ordinis Praedicatorum, s. theologiae doctor et in academia Avenionensi professor perpetuus.

P. Lambertus Gaud, ordinis Praedicatorum, s. theologiae doctor et in academia Avenionensi professor perpetuus.

P. Claudius Rousset, ordinis Carmelitarum, doctor Sorbonicus.

P. Bartholomaeus Moiroux, soc. Jesu, majorum scholarum praefectus.

P. Ignatius Arnaud, soc. Jesu, s. theologiae professor.

Pro parte reverendissimi episcopi Carpentoractensis.

Joseph Franciscus de Jarente de Cabanes, s. theologiae doctor, praecentor ecclesiae cathedralis Carpentoractensis.

Ludovicus de La Motte d'Orleans, s. theologiae doctor, ecclesiae cathedralis Carpentoractensis canonicus theologus.

Joseph de Ste-Marie, presbyter, i. u. d., superior seminarii S. Caroli a Cruce Avenionensis.

Petrus Paulus Franciscus Tussanus de Cabanis, presbyter, doctor Sorbonicus, director seminarii s. Caroli a Cruce Avenionensis.

Pro parte reverendissimi episcopi Cavallicensis.

Ludovicus de Guyon de Crochant, s. theologiae doctor, canonicus ecclesiae metropolitanae et reverendissimi episcopi Cavallicensis vicarius et officialis generalis.

Jacobus Gavotty, canonicus ecclesiae cathedralis Cavallicensis et reverendissimi episcopi vicarius et officialis generalis.

Laurentius Dominicus Bertet, presbyter.

Pro parte reverendissimi episcopi Vasionensis.

Joseph Gabriel Barbier, i. u. licentiatu, baccalaur. Sorbon., praepositus ecclesiae cathedralis Vasionensis.

Spiritus Petrus Julien, s. theologiae doctor, archidiaconus ecclesiae cathedralis Vasionensis.

Paulus Joachim Barthoquin, s. theologiae doctor.

BREVE SANCTISSIMI DOMINI NOSTRI
BENEDICTI

divina providentia pape XIII.

quo praesentis concilii Avenionensis constitutiones
ratae habentur et pontificia auctoritate confirmantur.

BENEDICTUS pp. XIII.

Venerabilis frater, salutem et apostolicam benedictionem. Provincialis concilii constitutiones, quibus fraternitas tua ad vota nostrae sollicitudinis explenda aliorum solertiae antevertare studuit, sicut a te missae libenter accepimus, ita a nobis merito comprobatae ad fraternitatem tuam grato laetique

animo remittimus, tuum et coepiscoporum solum ac sapientiam dignis laudibus prosequentes. Eisdem proinde sanae doctrinae disciplinaeque ecclesiasticae munientiae et propagandae, Domino adjuvante, mirifice profecturas nostra etiam auctoritate confirmamus. Tibi autem, venerabilis frater, et comprovincialibus episcopis, qui ad colendam vineam Domini strenuam operam per synodalia decreta contulerunt, caelestem mercedem supplices exposcimus et apostolicam benedictionem peramanter impertimur. Datum Romae, apud sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die XXV. februarii MDCCXXVIII. pontificatus nostri anno quarto.

C., archiepiscopus Emissenus.

APPENDIX AD CONCILIUM AVENIONENSE.

Praefatio.

Probatissimum jam ex pontificia benignitate hujus concilii provincialis constitutionibus, ac inde pari indulgentia concessa nobis earumdem editione ac publicatione, quaedam in ejus appendice addenda esse duxit sancta synodus, quae uno volumine complexa ad manus totius provinciae cleri haberi possent et ad ipsius eruditionem paratiora fierent, quo promptiora; suntque selectae quaedam constitutiones summorum pontificum seu decretales, quibus et apostolico robore firmarentur synodalia haec statuta, et contra nostrorum temporum novi-

tates ac errores inflictae jam censurae atque damnationis provida recordatio clerum omnem redderet cautiorem.

Quaedam item recenseri conducibile visum est, publica nempe documenta, et sua antiquitate spectanda et gravissimorum antistitum auctoritatis pondere veneranda, tum etiam alia ex veterum hujus provinciae patrum synodalibus comitiis excerpta, ut sic ad instar patris familias ad utilitatem plebis suae nova et vetera proferantur.

Epistolarum et constitutionum in appendice contentarum textum non dabimus, quia inveniuntur in bullariis, sed horum documentorum seriem hic notare juvat.

I. Constitutio Pii V. contra 79 propositiones Baii: „Ex omnibus afflictionibus... Romae, 1 oct. 1567.“

II. Constitutio Urbani VIII. contra librum Jansenii: „In eminenti ecclesiae... Romae, 6 martii 1641.“ [Magnum bullarium Romanum, (Luxemburgi, 1737), V.] [Bullar. cit., V, 369-73.]

III. Constitutio Innocentii X. contra quinque propositiones Jansenii: „Cum occasione impressionis... Romae, 31 maii 1653.“ [Bullar. cit., V, 486-7.]

IV. Epistola cleri Gallicani ad Innocentium X.: „Optata pervenit ad nos.“ Absque data.

V. Constitutio Alexandri VII. in qua quinque propositiones ex libro Cornelii Jansenii excerptas, ac in sensu ab eodem Cornelio intento damnatas fuisse declaratur: „Ad sacram beati... Romae, 16 oct. 1656.“ [Bullar. cit., VI, 46-8.]

VI. Constitutio Alexandri VII. in qua certa formula contra Jansenianam haeresim subscribenda traditur: „Regimini apostolici... Romae, 15 februarii 1665.“ [Bullar. cit., VI, 211-2.]

VII. Decretum Innocentii XII. super fomulario Alexandri VII. die 28 januarii 1694: „Sanctissimus d. n. d. Innocentius XII., auditis...“

VIII. Constitutio Clementis XI. confirmans praecedentes constitutiones Innocentii X. et Alexandri VII.: „Vineam Domini Sabaoth. Romae, 16 octobris 1656.“

IX. Constitutio Clementis XI. contra librum Quesnellii: „Unigenitus Dei filius... Romae, 8 sept. 1713.“ [Bullar. cit., VIII, 118-22.]

X. Epistola Ravennii aliorumque episcoporum Gallorum, ad Leonem papam: „Perlati ad nos.“ [Mansi, Conc., VI, 161-5.]

XI. Epistola Ceretii, Salonii, et Verani, episcoporum Gallorum, ad Leonem papam: „Recensita epistola.“ [Mansi, Conc., VI, 81-2.]

XII. Eusebii, Mediolanensis episcopi, epistola ad Leonem papam: „Reversis, Domino annuente.“ [Mansi, Conc., VI, 141-4.]

XIII. Constitutio Benedicti XIII. super ecclesiastica disciplina in Hispania: „In supremo militantis... Romae, 23 septembris 1724.“ [Bullar. cit., VIII, 472-8.]

XIV. Constitutio Benedicti XIII. de immunitate ecclesiastica: „Ex quo, divina... Romae, 8 junii 1725.“ [Bullar. cit., VIII, 482-5.]

XV. Constitutio Clementis X. de regularium privilegiis: „Superna magni patris-familias... Romae, 21 junii 1670.“ [Bullar. cit., VI, 305-7.]

XVI. Epistola congregationis concilii Tridentini interpretis, ad archiepiscopum Avenionensem, super exercitiis spiritualibus singulis annis peragendis: „Inter gravissimas pastoralis... Romae, 1 febr. 1710.“

SYNODUS CONSTANTINOPOLITANA

1725 mense novembri.

Synodi istius acta memoramus tantum *κατ' ἐπιτομὴν*, ut aestimare quisque possit, quanti ponderis negotia interdum agantur penes ecclesiae orientalis antistites, viros illos maximae gravitatis et amplitudinis. Cum in maiori patriarchatus Con-

stantinopolitani templo nova per totum ambitum sedilia a mulieribus occupanda extracta essent, horum decimum quartum in parte sinistra e regione ipsius sedis patriarchalis collocatum uxori domini Thomae Testabuza medici eiusque haeredibus ex

totius synodi sententia in perpetuum concessum est. Diploma, quo ius illud datur, publici iuris fecit Georgius P. Purnaras apud Ath. Palaeologum, *Hμερολόγιον της Ανατολής του έτους 1885, Constantinopoli, 1884, p. 157-158.* Huic subscripserunt una cum Hieremia patriarcha metropolitae tredecim, quorum nomina haec sunt: δ Ηρακλής;

Καλλίνκος. — δ Κυζίκου Αλέξανδρος. — δ Νικομηθείας Παύλος. — δ Νικαίας Γεράσιμος. — δ Χαλκηδόνος Νικόδημος. — δ Αθριανουπόλεως Αθανάσιος. — δ Σηλυβρίας Μακάριος. — δ Πισιδίας Ματθαίος. — δ Αγγιόλου Καλλίνκος. — δ Δρύστρας Σεραφείμ. — δ Χίου Δανιήλ. — δ Παλακίων Πατρών Δανιήλ. — δ Μαρωσσίας Αθανάσιος.

LONDINENSES ET CONSTANTINOPOLITANAE SYNODI

pro ineunda concordia Anglicanos inter et orthodoxos Orientales (1716-1725).

Saepe quidem subinde actum est de ecclesia Orientali cum Romana concilianda, sed infelici semper conatu. Nec meliori sane fortuna protestantes elaborarunt, quemadmodum multisprehendit experimentis. Etenim ut silentio praeteremus ingens illud *intercommunio*nis (ut vocant) negotium, quod annis abhinc non multis summo labore susceptum gravi lapsu corruit, optime cuique notum est, quis exitus fuerit famosi illius per litteras colloquii, quod theologi Tybingenses cum patriarcha Hieremia anno 1576 et sequentibus habuerunt. Unitas instaurari non potest apud eos qui ab ecclesia catholica recesserunt: ubi ut omnes a catholicis, ita a seipsis singuli incredibili odio dissident. Sola catholicae veritatis invidia coniuncti, caetera omnia toto caelo differunt, quasi Sampsonis vulpeculae, quae caudis colligatae capite in diversa tendebant. Cui veritati comprobandae luculentum sane ac plane novum adducimus exemplum, negotium iniquum infeliciter gestum saeculo XVIII ineunte Anglicanos episcopos inter et Graecos patriarchas. Qua ratione susceptum, tractatum, confectum fuerit, id ex epistola utrimque in eo obeundo scriptis satis aperte lectoribus significabitur. Priusquam tamen litteras ipsas aggredieremur, pauca quaedam, quibus res illustraretur, prae loqui causa generaliter praemittenda duximus. Totius igitur negotii summam hanc habeto.

Sub initium saeculi XVIII Alexandrino patriarchatu fungebatur Gerasimus cognomento Pallidas, qui die 25 iulii 1688 summum illud munus adeptus, post annos viginti duo, 30 ianuarii 1710, sponte dimisit, cum aeris alieni pondere, tum senio oppressus. Eadem qua se removet die, Samuel Capasules, genere Chius ac Lybiae metropolitano, in eius locum successit, ac tertia die, 22 nimirum ianuarii eiusdem anni, in nova sede sollempni ritu constitutus. Vix iste patriarcha salutatus est, cum ad dissolvenda debita, quibus demergebatur Alexandrina sedes, animum totum appulit; atque ultima statim expertus, duos viros, Arsenium Thebaidos metropolitanum una cum Gennadio archimandrita Alexandrino, in Angliam amandavit, qui suo ipsius nomine pecuniam colligerent. Litteris commendatitiis, quibus eos instruxit, Annam Stuartam, Britannorum reginam (1702-1714), rogavit Samuel, ut legatos blande suscipere ac prompte adiuvare, immo cunctis regni proceribus vehementer commendare velit. Ut autem quivis hac de re iudicare eo facilius possit, verba epistolae ipse diligenter expendat, cuius potior locis sic habet¹⁾:

Διὰ ταῦτα καὶ ἡμεῖς τεθαρρηθέντες ἐλπίζαντες, ὡ γαλήνοτάτῃ Ἰνασσα, πέμπομεν εἰς ταπεινὴν προσκύνησιν τοῦ ἱεροῦ καὶ διοργανήτου κράτους τῶν

ἐν Χριστῷ ἀδελφῶν ἡμῶν, τῶν πανιερώτατων κυρ Ἀρσένιον μητροπολίτην Θηβαΐδος, ὑπερίτερον καὶ ἔξαρχον παντός κατὰ Νείλου ἐπαρχίας, ὑποκειμένης τούτῳ τῷ καθ' ἡμᾶς ἀγιοτάτῳ θρόνῳ τῆς Ἀλεξανδρείας, καὶ τὸν δούλοτάτον ἀρχιμανδρίτην τοῦ αὐτοῦ ἡμετέρου θρόνου ἐν ἱερομοναχίῳ κυρ Γεννάδιον μετὰ τῆς συνοδείας αὐτῶν. Καὶ πρῶτον μὲν παρακαλοῦμεν, ὅπως ἐνώπιον τῆς σῆς φιλανθρωποτάτης βασιλείας εὐρωσὶ χάριν τῆς φιλοθέου ἀποδοχῆς καὶ εὐμενοῦς δεξιώσεως (πρόσωπον καὶ γὰρ ἐπιφέρουσιν τοῦ ἀγιοτάτου τούτου θρόνου καὶ τῆς ἡμῶν μετριότητος, ἀπὸ νεαρῆς αὐτῶν ἡλικίας πιστοὶ καὶ γνήσιοι πεφυκότες θεράποντες τῆς ἀγιοτάτης ταύτης τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας)· δεῦτερον δὲ καὶ ἡμᾶς μετόχους γενέσθαι τῶν πλουσιῶν δωρεῶν καὶ ἀφθονοπαρέχων ἐλεημοσυῶν καὶ εὐποιῶν τῆς σῆς μεγαλοδωροῦ βασιλικῆς δεξιᾶς· μέγα γὰρ τὸ ἐφ' ἡμᾶς δεινόν, ἦ τε ἀπορία ὑπερβάλλουσα καὶ ἀκρα ταλαιπωρία, ὅς ὢν καταπιεζόμενοι ἀθλίως εἰς βυθὸν κινδυνεύομεν καταστρεφῆναι τὸν καθ' ἡμᾶς πατριαρχικὸν θρόνον τὸν ἐν μέσῳ τῆς τοιαύτης καὶ τοσαύτης ἀθείας τοῦθων τῶν ἀραβικῶν μερῶν καὶ μάλιστα τῶν κατὰ τὴν Αἴγυπτον ὡς ἀστὴρα λάμποντα καὶ κηρύττοντα, ὡ μόνου ἀπὸ κακίας καὶ φθόνου τῶν ἐχθρῶν τοῦ Χριστοῦ εἰς ἐλεῆρον τοσοῦτον φθίσαντα. Ἀλλ' ἐκ τῶν ἡμῶν ὁμοιοσχίμων κινήθεισας τῆς κακίας καὶ τῶν μελῶν, καθιχθῆμεν εἰς χάρος ἐπιώθονον καὶ ἀθλιότατος καὶ ταλαιπωρίας καὶ χρέους βαρυτάτου ἐπέκεινα τῶν ἐξήκοντα πουργίων, ἅτινα ἐθανείσθημεν κατὰ ἀλλοτρίων καὶ ἀλλοφύλων τῶν τόκῳ δεινοτάτῳ. Καὶ τῶν μὲν ἱερῶν σκευῶν, πατριαρχικῶν ἀμείνων καὶ πραγμάτων ἐκκλησιαστικῶν τὰ μὲν ἀπεμπολήθησαν καὶ τὰ λοιπὰ ἐνέχυρον μένουσι διὰ τὸ χρέος. Τῆν δὲ αἰτίαν τοῦ τοιαύτου ἡμῶν ἐστολέου ἀφαισμοῦ καὶ τῆς πανολέθρου καταδίκης, γνωρίμην ποιήσουσι καὶ δόλῳ ἐν συνέψει τὰ τε μαρτυρικά τὰ ἐν χερσὶ τῶν ἡμετέρων πατέρων, διεξοδικώτερον δὲ ἀπὸ γλώσσης αὐτῶν καὶ ζώσης φωνῆς· οὐκ ἔδοξε γὰρ ἡμῶν ἀμύδιον ἔλεος καὶ χάριν ἀπαυτοῦσας τὰς ἱερὰς ἐκκλῆσας τῆς ἡμετέρας βασιλείας βαρύνειν διὰ τοῦ πολλοῦ τῆς διτηγῆσεως καὶ παρεξόντων θρήνων καὶ θακρῶν ἀποκαταστάσειν (!).

Datae erant litterae ex aedibus patriarchalibus aegyptiacis anno salutis MDCXXII, mensis februarii 25, indictione V.

Legatorum in Angliam adventum paucis narrat Wanley, vir tunc temporis magni apud suos nominis. Sua ipsius verba hic referre iuvat¹⁾: „Gerasimus the aged patriarch of Alexandria resigned his office, that he might go and end his days at Monte Santo (i. e. Monte Atho). The people elect Samuel archbishop of Lybia in his room; but Cosmas, archbishop of Mount Sinai, purchasing the

¹⁾ Integram vide apud Sp. Lampros, *Ἱστορίαι τῆς ἱστορίας καὶ ἐθνολογικῆς ἐταιρίας τῆς Ἑλλάδος*, t. III (Athenis, 1888), p. 562-567.

¹⁾ British Museum, Harl. No. 3778, fol. 111, apud G. Williams, *The orthodox church of the east in the eighteenth century*, Londini, 1898, p. XXVII.

favour of the Grand Vixier, the church of Alexandria is so much oppressed that they send hither Arsenius, metropolitane of Thebais, and Gennadius a Cypriot and archimandrite, and cathegumenes of Alexandria, with four deacons, an anagnostes, a cook and an interpreter, to crave the assistance of good christians." Graecos cum Londinum appulisse cognovisset Joannes Covel, collegii Christi apud Cantabrigienses rectoris, ad amicum Wanley scripsit, unum atque alterum argumentum contra catholicam circa transubstantiationem doctrinam de Arsenio eiusque socio expiscaturus. Remisit ille epistolam indiciorum plenam, cui testimonium, quod a Graecis acceperat, inclusit. Quod utrumque scriptum, cum ad rem nostram non parum conferat, lectori benevolo laeti ac hilares impertimus. Sequitur proinde primum epistola Wanley ad Covel, et ea finita, testimonium Arsenii de transubstantiatione¹⁾:

Humphrey Wanley to Dr. John Covel.

Coach Office, 21 December, 1714.

Reverend Sir,

According to your Desire, I did (some months since) enquire of Arsenius the Metropolitane of Thebais, and of the Archimandrite Gennadius, touching the *μετουσίωσις*, which word they seemed not to understand: and afterwards owned that they had never heard of it before. They said that in the Blessed Sacrament of the Eucharist, they receive Christ's Body *πνευματικῶς*, and declared that they would give me a Certificate of such their Belief when I should require it. This I did upon the Receipt of yours of the 13th instant, which I also communicated to the Bishop of London, who is much harrassed about them, and cannot as yet get them to accept the £ 200 given by our late pious Queen for their Departure. His Lordship had them to Dinner last Saturday, and was pleased to have at that time some conference with me and others, with or concerning them. The Result is, the men (although we have reasons sufficient to persuade and satisfy us that they are True and Honest Men) must quickly be gone; we are against a Brief, or any General Collection for them; and we do not like that the Universities should be pestered with them. The poor Archbishop cried out like a child, when my Lord of London told him he must Depart. Only thus far he Relented (upon much Intercession) that they might petition to his Majesty (which he advised should be done in French, and not in Greek), and if that had any good effect, well; if not, to be gone. They are extremely necessitous, and live in much misery and want. I have lent them some pounds, since I saw you, and have gotten them some charities; and yet their numerous Family consume all. On Monday, I got the following confession from them, craftily worded. I told them I believed it was taken from some book I had heretofore read: they replied it is taken from the Liturgies of Basil and Chrysostome. I told em roundly, the Question was not, about what Chrysostome or Basil believed but about what they themselves believed; they Answered, they believe as those saints did. I would have had them to declare against the *μετουσίωσις* in their certificate; they said they would not meddle with what did not belong to them, etc. I am therefore forced to content myself with what you see in the margin, which is a

faithful copie of the badly spelt and badly accented original, which I keep by me. They would have put no date, nor no names unless I had particularly required them.

The crosses (†) also were left out, which when I asked the reason of, they said that since that mark was not used in this Country, they complied with the fashion: but at my speaking they freely put them to.

If you have any other service to command me, you may freely make use of

Reverend Sir,

Your most faithful

and obliged Servant,

Humfrey Wanley.

The last is *ὁ ἀρχιμανδρίτης Γεννάδιος*, by way of the monocondylia.

Autographo epistolae huius auctor Londinensis sequens apographon in margine subiecerat:

+ Περὶ τῆς ἀγίας εὐχαριστίας τοῦ τίμου Σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ. Ἰπνοκᾶτος εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου, εἰς τὸ ὅποιον εἶναι ἀληθῶς καὶ κυρίως παρῶν, ἦγουν κατὰ τὸ πρᾶγμα, ὁ Ἰησοῦς Χριστός. καὶ κατὰ τὸ φαινόμενον εἶναι ἄρτος, καὶ οἶνος. εἰδὲ κατὰ πνεῦμα Σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ. οὕτως ἔχει.

Κάτετος, ἀψιδ^{*)} Δεκεμβρίου 21.

+ ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης θεσσαλονικῆος ἀρσένιος.

+ ὁ ἀρχιμανδρίτης γεννάδιος.

*) — Here they mistook the day of the month: and as bad as this their certificate is, it had been worse if they were to have drawn it from their heads alone without the help of books: at least for Gennadius his part.

Haecenus illa epistola, quae satis quidem accurate, etiam minus liberaliter, negotium Arsenianum proponit ac pro ratione circumstantiarum de eo disserit. Ex qua aperte comperitur, Graeculos illos gravibus Britannis brevi molestos et odiosos fuisse: atque hos quidem omni studio et opera elaborasse, ut peregrinantes loco exturbarent. Illos vero a sententia nec transversum unguem deflexisse, ex altera eiusdem Wanley epistola ad dominum Tudway, 24 decembris 1715 data, pronum est intelligere, in qua Thebaidos metropolitani apulsum ad Cantabrigienses denuntiat, stipis colligendae gratia: *The Greek metropolitane of Thebais, scribit ille, will come to Cambridge soon after Twelfth-day on purpose to collect your charities: pray acquaint the master (i. e. Covel) of this*¹⁾. Quin immo septem interiectis mensibus a scripta, hac epistola Londinensium compita rursus pervagabantur, cum mense iulio 1716 uni alterive episcopo pusilli *Non iurantium* gregis occurrentes vias plane novas sibi aperuere.

Qui fuerint illi *Non iurantes* (Non juratores), cuique rerum historicarum non prorsus ignaro notum est. Confestim a suscepto Angliae regno sub initium anni 1685, Jacobus secundus catholicos a tot annis crudeli iugo depressos voluerat libertati reddere. Rem aggressus, tam pervicaces animos offendit, ut inde famosa illa rerum conversio traxerit originem, qua coniuratione inita et comitibus generalibus pronuntiantibus Jacobum a iure regnandi excidisse, in Guillelmum Arausicanum collatum est imperium. Novo tamen principi sacramentum dicere abnuerunt non pauci vel ex Anglicanis. Hinc factum est, ut in illa pravaram religionum turba, quibus Anglia iam in tot partes scindebatur, nova secta surrexerit, eorum scilicet

¹⁾ Exstat ex Museo Britannico, add. man. 22, 911, fol. 163, apud G. Williams, op. cit., p. LX.

¹⁾ Cod. Musaei Britan., Harl. 3782, fol. 182; G. Williams, op. cit. XXX.

qui *Non iurantes* (Non jurata) dicti sunt; quorum numerus, etsi principio exiguus, crevit tamen in dies, quando Araucanus anno 1697, ubi actum de pace generali, legitimus regni possessor renuntiatus est; item quando in eius locum Anna Danica principissa, Jacobi II filia altera, anno 1702 suffecta est, praecipue vero anno 1714, cum regnum cepisset Georgius Hannoveranus. Sed quid istud negotii cum mendicantibus Graeculis? Exstat quaedam pagina eaque satis brevis D. Brett, viri cuiusdam ex *Non iurantibus* insignis, in qua res tam luculente exponitur, ut hic integram exhibere placuit. Illa itaque a verbo ad verbum sic sonat¹⁾:

In the month of July 1716, the bishops called Nonjurors, meeting together about some affairs relating to their little church. Mr. Campbell took occasion to speak of the archbishop of Thebais then in London; and proposed that we should endeavour an union with the Greek church, and draw up some propositions in order thereto, and deliver them to that archbishop, with whom he intimated, as if he had already had some discourse upon that subject. I was then a perfect stranger to the doctrines and forms of worship of that church, but as I wished most heartily for a general union of all christians in one communion, I was ready to have joined with Mr. Campbell on this occasion: but Mr. Lawrence being in the room, drew me aside, and told me, that the Greeks were more corrupt and more bigoted than the Romanists, and therefore vehemently pressed me not to be concerned in this affair. Therefore I then declined it. But Mr. Collier, Mr. Campbell and Mr. Spinkes joined in it, and drew up proposals, which Mr. Spinkes (as Mr. Campbell informed me) put into Greek, and they went together and delivered them to the archbishop of Thebais, who carried them to Moscow, and engaged the Czar in the affair, and they were encouraged to write to his majesty on that occasion, who heartily espoused the matter, and sent the proposals by James, proto-synellus to the patriarch of Alexandria, to be communicated to the four Eastern patriarchs. Before the return of the patriarchs' answer to the proposals, a breach of communion happened among the Nonjurors here, Mr. Hawes, Mr. Spinkes and Mr. Gandy on the one side, and Mr. Collier, Mr. Campbell, Mr. Gadderar and myself on the other. So that when the patriarchs' answer came to London, in the year 1722, Mr. Spinkes refused to be any further concerned in the affair, and Mr. Gadderar and I joined in it. After Mr. Gadderar went to Scotland, Mr. Griffin, being consecrated, joined with us. The rest of the story relating to this matter may be gathered from the letters and the subscriptions to them. Mr. Collier subscribes Jeremiae, Mr. Campbell Archibaldus, Mr. Gadderar Jacobus, Mr. Griffin Johannes, and I, Thomas.

March 30th, 1728.

Thomas Brett.

Haber hic, lector benevole, totum unionis tentatae negotium Anglicanos inter et Orientales summatim quidem, sed accurate expositum ab uno ex illarum rerum actoribus. Quo vero facilius intelligas, quae fuerint actoris cuiusque partes quamque tandem fabula solutionem habuerit, operae pretium erit memorasse nudam ac simplicem rerum narrationem ac seriem, ut ex illa discas actus, ut vocant, cuiuslibet argumentum et oeconomiam.

Vix *Noniurantes* episcopi exiguitatis suae sibi concilii cogitare coeperunt de ineunda cum Orien-

talibus unitate et concordia, eamque ad vehementer expetere Arsenio significarunt, cum ad condiciones Orientalibus offerendas animum appulerunt. Hanc in rem a Campbell, viro inter illos spectatissimo, schema editum, mox ex anglico in latinum graecumque sermonem translatum, in latinum quidem pro sancta Russorum synodo, in graecum vero pro Graecorum patriarchis; ne autem hoc refutato conatu restinguantur studia Orientalium, quod sine ingenti Anglicanorum probro ac detrimento contingere non posset, consilium ceptum de tota re potentissimum Russorum imperatorem Petrum I certiolem facere, ac propositae unitati supremum eius patrocinium supplicibus litteris flagitare: litterae datae, quibus instructus ex Anglia festinato itinere in Moscoviam adventans Arsenius, eas una cum ineundae concordiae pactionibus Petro I offert. Rei favet Caesarea sua Maiestas, et cupit optime; neque desinet, in posterum eam favore fulcire suo: ad id temporis providet, ut graecum schematis exemplar Constantinopolim ad orthodoxos patriarchas per Jacobum, Alexandrinae sedis proto-synellum, transmittatur. Pro suo isto negotii promovendi studio gratias gloriosae principi maximas referunt Anglicani litteris 8 octobris 1717 datis, quas secundo loco edemus.

Protinus a suscepto Anglorum schemate, Graeci patriarchae, coacta Constantinopoli episcoporum clericorumque synodo, condiciones oblatas mente animoque considerant. Re diligenter perpensa, respondent ad singula schematis capita, alia probantes, alia reiicientes; uberiori sermone declarantes in quo ipsis cum Anglicanis conveniat, et in quo non conveniat. Sententias Anglorum totidem verbis ordine describunt, ut subiectis animadversionibus pateat, quantum tota ista componendae transigendaeve religionis ratio, ad quam conveniendi necessitas in summo dissentienti arbitrio adversarios compulit, ab immutabili ea veritatis norma discedat, quam scriptura, quam patres ac synodi ita munierunt, ut nullis contradictionibus expugnari aut everti posset. Mirum sane cuique videbitur, Graecis omnibus, qui de sua ipsorum ecclesia scripserunt, haecenus plane ignotam mansisse luculentam istam orthodoxae, ut vocant, fidei expositionem, quam exaravit Chrysanthus, patriarcha Hierosolymitanus, praeclarum illud tunc temporis totius Orientis lumen, idem decernentibus Hieremia Constantinopolitano et Samuele Alexandrino, eo scilicet ipso, a quo Arsenius sex ante annis in occidentales partes missus fuerat, stipem collecturus. Patriarcharum responsum, anno 1718, die aprilis 12, scriptum, Jacobus proto-synellus Petropolim, indeque adseito sibi Gennadio archimandrita Londinum defert, ubi tantopere ab Anglicanis expetitum mense demum novembri anni 1721 in eorum manus traditur. Adiectae erant duae aliae synodicae disquisitiones, una e mense ianuario 1672 ad Anglos itidem missa, altera e martio mense 1691, qua Graeci pro doctrina catholica de transsubstantiatione in eucharistiae sacramento acerrime propugnant.

Dum unitatem cum Orientalibus parant Noniurantes, impedire non valent quo minus novum inter se dissidium erumpat; stantibus (ut ipsius Brett verbis utar) ab una parte dominis Hawes, Spinkes et Gandy, ab altera vero dominis Collier, Campbell, Gadderar ac Brett. Quod causae est, cur Spinkes, qui schema anno 1716 in graecum transtulerat, se negotio amplius admiscere abnuat. Concordiam tamen non habent in desperatione domini Collier, Campbell, Gadderar et Brett; immo patriarcharum responsum ipsis ansam praebet, alterum

¹⁾ (Y. G. Williams, op. cit. p. 3-4.

adorandi rescriptum, quo suam sententiam satis operose confirmant, et Graecorum argumenta solvunt atque prolixè refutant. Quae omnia gesta sunt anno 1722 mensis maii die undetricesima.

Ad optatissimam reconciliationem firmiorem faciendam, votum quoddam exposuerant Anglicani theologi, quod fas esse putabant protestantes postulare ab orthodoxis; propositionibus scilicet schematis septima et octava expetierant divini cultus aequalitatem, servatis tamen singularum ecclesiarum iuribus, pro viribus utrique praestari. Quem propositum finem ut assequerentur, Anglorum liturgiam iusserant ad pristinam formam revocari passimque amplificare et emendari, quo propius ad Orientalium liturgiam similitudine accederet, rati et optantes, novum hunc ritum, immo dissentaneorum partium congeriem, a Graecis adscisci posse. Haec in re prae caeteris desudavit atque elaboravit Jeremias Collier, nova edita liturgia sub hoc titulo: *A Communion Office, taken partly from Primitive Liturgies, and partly from the first English reformed Common-Prayer-Book: together with offices for Confirmation, and the Visitation of the Sick*, London, Janus Bettenham, 1718, in-8° (British Museum: 3475 b. 40 [1]; t. 695 [6]; 116 e. 49; 117 g. 52), altera editio eodem anno excusa a J. Smith, London, in-8° (British Museum: 4327 b). Haec etiam postea edita est; ac primum quidem a P. Hall, *Fragmenta liturgica*, t. V, Bath, 1848, in-16° (British Museum: 3478 aa. 23); deinde vero a J. Dowden, *The Annotated Scottish Communion office. An historical account of the Scottish Communion office and of the Communion office of the Protestant-Episcopal Church of the United States of America, with liturgical notes. To which is added a reprint in reduced facsimile of the edition of the Scottish office of 1764; and also reprints of the American Communion office, the Scottish office of the 1637, and the Nonjuror's office (of) 1718*, Edinburgh, R. Grants & Son, 1884, in-8°, XII-346 pp. (British Museum: 3406 df. 2). Eum quem induxerant ritum multis Iniurati tuiti sunt argumentis ac dissertationibus; quarum unam alteramve memorabimus. Unam celato nomine protulit in lucem N. Spinkes sequenti titulo: *No just grounds for introducing the new Communion office . . . by a Non-Juror*, London, 1719, in-8° (British Museum: 3475 b. 42 [4]). Harum autem praecipuae Jeremiam Collier auctorem habent, qui in unum eas collegit, titulo isto praefixo: *A Collection of tracts written by the late rev. and learned J. Collier, in-8°*, London, 1736. Insunt: 1) *Reasons for restoring some prayers and directions as they stand in the Communion Service of the first English reformed Liturgy compiled by the bishops in the 2^d and 3^d years of the reign of the K. Edward VI*, second edition, London, 1717; — 2) *A defence of the Reasons (etc.), being a reply to a book entitled No reasons for restoring them*, London, 1718; — 3) *A vindication of the Reasons and Defence (etc.), part I: being a reply to the first part of No sufficient reasons (etc.)*, London, 1718; — 4) *A vindication (etc.), part II*, London, 1719; — 5) *A farther defence (etc.), being an answer to a reply to the vindication of the Reasons and Defence (etc.)*, London, 1720 (British Museum: 3475 b. 22). — Uberrimam hanc librorum notitiam mihi suppeditavit L. Baillet, O. S. B., a Gallis apud Anglos exactus, cui gratias referro quam maximas mihi aequum ac iucundum est.

Novum illum sacri peragendi ordinem in Graecorum sermonem paucis immutatis transtulerunt Iniurati, cuius translationis autographum ipsum etiam nunc servatur in bibliotheca Constantinopoli-

tana sancti sepulcri, unde diligentissime descriptum publici iuris facimus. Eius simul ac alterum Anglorum patriarchis rescriptum in Moscoviam asportavit Jacobus protosyncellus, quem Iniurati litteris etiam systaticis eodem tempore datis instruxerunt, rem commendantes cum sacrae totius Russiae synodo, tum summo rei publicae cancellario comiti de Golovkin. Eiusdem anni die nona septembris Petropolim demum adventavit Jacobus, uti ex epistola, quam inde in Angliam misit, comperitur. Ea vero tempestate Russorum imperator Mosquae commorabatur; cum autem illic mense novembri se contulit Jacobus, Astracham Petrus iam petierat. Inde tamen Mosquam reversus, statim Anglicanorum responsum Orientalibus patriarchis transmitti iussit, illud quoque exoptans, ut unus alterve ex Iniuratis in Moscoviam se conferret, quo citius negotium absolvi posset. Quod regium consilium amicis Londinensibus protinus nuntiavit Arsenius, missis etiam in Britanniam conciliatoribus, Jacobo protosyncello et Bartholomaeo Cassano, qui rem urgerent ac legatorum perfectionem maturarent. Arsenianae illi epistolae adscripta dies 25 augusti 1723. Instante autumno, perfectionem parat protosyncellus; sacra quoque Russica synodus tradita Jacobo epistola concordiam mox absolvendam amplissimis verbis decantat.

At veteribus negotiis nova quotidie accrescentibus, annus ad exitum venit, quin Jacobus loco cedat. Interim ex Oriente patriarcharum affertur responsum, alteri Britannorum responsioni oppositum, in quo argumenta ab Anglicanis allata intacta relinquunt orthodoxi praesules. Verum ne silentio suo futurum esset, ut protestantibus assentiri viderentur, tanquam fortasse recte opinantibus, ideo confutationis loco antiquam (ne dicam antiquatam) Dosithei patriarchae confessionem exarant, nihil fere in ea immutantes, sed adiectis in fine propriis subscriptionibus. Immo data eodem tempore ad Russicam synodum epistola, eam rogant ne quid amplius Britannis respondeat. Litterarium potius cum peregrinis colloquium abrumperere quam verbis diutius contendere maluerant Graeci.

Russica vero synodus, durioribus hiisce nihil territa, graecum quidem scriptum in Angliam transmittit, sed Anglos iterum monet, ut e suis duo in Russiam se conferant, cum duobus itidem ex orthodoxo clero de unitate procuranda sermonem habituri. Cui Russorum epistolae dies secunda februarii 1724 adscribitur. Eam Jacobus protosyncellus Londinum affert, duos inde viros ab Iniuratis delegandos mox apud Russos tracturus. At inexpectata quaedam negotio mora iniicitur: eorum enim, qui profecturi sunt, legatorum alter cum locorum distantia, tum rei familiaris implicationibus prohibetur, ne aestivo huius anni tempore iter suscipiat. Quin etiam d. Gadderar in Scotiam discedenti alius in eius locum subrogandus est; qua de causa d. Griffin, is ipse qui in postremis subscriptionibus sub Joannis nomine abditus latet, episcopus creatur. Procrastinationis istius culpam ut levent, multa excusationes utuntur Anglicani, missis in Russiam litteris ad Arsenium Thebaidos metropolitanum, totius negotii ducem ac magistrum, ad sanctam synodum Petropolitanam, ad magnum imperii cancellarium. Quae litterae eodem tempore dantur, die scilicet iulii decima tertia anni 1724.

Dum vero tempus ad agendum idoneum ita conteritur, terribilis e Russia rumor per cunctas Europae regiones vulgatur: Petrum primum, potentissimum illum Russorum imperatorem, morte occubuisse. Inopinato hoc evento, qui 8 februarii 1725

accidit, negotia per tot annos protracta, concordia infecta, abrumpuntur. Etsi enim litteris ad Arsenium, ad sanctissimam synodum, ad magnum cancellarium, die undecima aprilis datis, iniurati exoptent, ut colloquia de unione instauranda olim repetantur, tamen ex epistola comitis de Golovkin, cui dies 16 septembris 1725 adscripta, satis aperte comperitur, ad calendae graecas rem dilatatum iri.

Eam huc usque tractaverant Noniurantes, inscii, ut videtur, iis episcopis, qui publicas ecclesiae Anglicanae personas gerebant. Quorum primus id temporis ordine, Guillelmus Wake, archiepiscopus Cantuariensis, accepto tentatae concordiae nuntio, magnam operam dedit, ut Graecos ab incepto avocaret. Hunc ad finem Chrysantho, patriarchae Hierosolymitano, perferendas inscripsit litteras, in quibus post actas pro libris quibusdam acceptis gratias, Graeco praesuli narrat, unde tandem originem duxerint illi qui societatem cum Orientalibus inire quaesierant. Multum sane in ista epistola momenti est, quam propterea ex autographo ipso benevolo lectori libentes communicabimus, adiecta eiusdem in graecum translatione a Chrysantho expressa. Postremo tandem loco epistolam, quam Chrysantho Britanno viro rescripsit, luci commitemus. Haec XIX ianuarii 1727, illa VI septembris 1725 data est. Thomae Payne, presbyteri illius, a quo Guillelmus Wake rei infeliciter tentatae nuntium accepit, duas epistolas Chrysantho inscriptas, quarum uni XIV iulii 1724, alteri VI iunii 1726 dies adscripta est, in tabulario Metochii, ut vocant, Constantinopolitani sancti sepulcri olim existisse nos monuit vir optimus nobisque amicissimus Aemilius Legrand, quem maturius mortuum merito omnes lugent. Eas multis abhinc annis, a Georgio Constantinide subreptas in praesentia detineri ab altero hominis istius parum verecundi genero audivimus; quarum copiam lectoribus facere non posse eo magis dolemus quo ex eis rerum indicia copiosius sane suppeditarentur.

Atque ista ea aetate gesta et de concordia utriusque ecclesiae procuranda utrinque disputata sunt. Exitus vero alius non fuit, quam colloquiorum inter partes dissidentes susceptorum et initorum plerumque esse solet. Ne tamen merita laude fraudentur, exemplum posteritati reliquisse existimamus, quod de controversiis in religione capitibus, semoto omni odio et acerbitate, agendum et disputandum sit. Quin etiam ex his actis non pauca, nec solum ex Anglorum, sed et ex ipsorum Graecorum dictis et concessis hac in causa suppetunt, quae ad doctrinam catholicorum confirmandam apprimè faciunt. In his porro persequendis prior nobis in eo laborandum esse mens fuit, ut ad certa doctrinarum capita niteremur singula revocare, ac velut in unum colligere, quae in toto illo quaestionum responsorumve curriculo huc et illuc fusa et dispersa occurrunt; re tamen diligentius considerata, eam potius ordinis rationem tenendam, esse duximus, quam ipsi secuti sunt auctores disputationum, a quibus expectanda sunt ea singulatim, quae gravissimi in re nostra videntur esse momenti. Qua ratione satis apte illi, quam agimus, causae consultum iri confidimus, si nonnulla capita, quae ad praemuniendam reconciliationem viam exposuerat britannus theologus Thomas Brett, vir inter Noniurantes praecipuus, hic appendicis gratia exhibuerimus. Sunt quidem illa anglico vermone scripta; ne tamen lectori nimis proluxae rerum narrationes taedium forte pariant (quod nihilominus factum iri suspicamus), latino tantum idiomate laudata capita referre visum est.

CONCIL. GENERAL. TOMUS XXXVII.

Illa itaque de verbo ad verbum reddita sic sonant¹⁾:

Capita, de quibus cum Graecis disputandum est, haec sunt:

1. Additamentum ab ecclesia Latina symbolo Nicaeno, immo Constantinopolitano, factum adiecta voce *filioque*, quod additamentum reformationis tempore a nobis retentum hactenus adhibemus; promisimus autem vocem hanc adiectam, si de ceteris rebus consenserimus, nos esse praetermissuros. Quapropter non multum disceptandum erit. Quaedam tamen hac de re dicenda erunt ad probandum rectam fidei nostrae rationem ac ostendendum semper nos nihilominus existimasse, patrem in divinis unum esse fontem tum filii tum spiritus sancti. Atqui Graecos putabamus sentire, e patre per filium, *ἐκ πατρὸς ἐκείνου*, procedere spiritum sanctum: ita ut utrique crederemus spiritum sanctum e filio procedere, modo tantum ac verba dissidentes. Quae persuasio hactenus apud nos fere omnes constare videtur, ut ex his colligere est, quae hac de re disserit doctor Waterland in sua *Historia critica symboli Athanasiani*. Ex quo opinabamur nostrum hac in re cum Graecis dissidium, ieiunium esse verborum certationem, utraque voce idem sonante, quippe cum existimarem *ἐκ* atque *ἐκείνου* idem valere. At in eo, quod nobis miserunt, responso Graeci negant eandem esse vim praepositionum *ἐκ* et *ἐκείνου*, atque asserunt voculam *ἐκ* nunquam sumi pro *ἐκείνου* nec vice versa *ἐκείνου* pro *ἐκ*. Illud etiam affirmant, quod cum de spiritus sancti processione per filium sermonem habent, non eam processionem significant quae naturalis est, aeterna, prior tempore, atque eam ob rem cum de filio loquuntur neque praepositione *ἐκ* neque praepositione *ἐκείνου* utuntur. *Non enim* (inquiunt) *secundum hanc processionem dicimus sanctum spiritum ex filio vel per filium procedere; sicut enim filius non generatus est a patre mediante spiritu sancto, ita nec spiritus sanctus processit a patre mediante filio. Secundum temporalem autem et exterioriorem processionem confitemur procedere illum sive exire et emitti per filium sive mediante filio, et ex filio ad externa procedere ad sanctificandam rem creatam.* Cum igitur ad rectam fidei nostrae rationem probandam cum Graecis disceptantes asserimus sanctum spiritum procedere ex patre et ex filio, non amplius possumus in nobis defendendis id argumenti afferre, quod *ἐκ* et *ἐκείνου* idem valeant sive valere possint, cum aperte illi negent, sive *ἐκ* sive *ἐκείνου* adhiberi posse, si naturalis est aeterna spiritus sancti processio spectetur, quam neque ex filio neque per filium fieri annuunt; de ea porro aeterna processione agitur in symbolo, cum ex altera processione, pro qua voculam *ἐκείνου* probant, spiritus sanctus non significetur verus esse et aeternus Deus, quod tamen hoc symboli articulo esse declaratur. Pearson autem episcopus, qui percepisse videtur, qua tandem ratione processio per filium a Graecis definiatur, quam isti nunquam in aeternam ipsius processionem transferunt, argumentum illud, licet vulgatissimum sit ac saepe a Latinorum additamenti propugnatoribus adhibeatur, omnino neglegit. Quapropter quod additamentum hoc retinuerimus ac retineamus hactenus, id Pearson episcopi argumento defendendum est, sacram scilicet scripturam, cum conceptis verbis spiritum sanctum e patre procedere demonstret, ita processionem illius e filio potentialiter docere. Ille

¹⁾ Apud G. Williams, op. cit. p. 182-180, e codice collegii s. Trinitatis apud Glenalmond a d. Lyon ex ipsius Brett autographo exarato.

enim utpote e patre procedens, *pater spiritus* (Matth. X, 20) ac *Dei spiritus* (I Cor. XI, 12) vocatur; atqui *filius* etiam *spiritus* (Gal. IV, 6) et *Christi spiritus* (Rom. VIII, 9; I Petr. I, 11; Phil. I, 19) nuncupatur. Si sanctus igitur spiritus Dei et patris spiritus vocatur, quatenus e patre procedit, sequitur illum, cum filii spiritus appellatur, etiam e filio procedere. Idcirco de spiritu loquens Christus (Joh. XVI, 14, 15) ait: *Ille de meo accipiet*. Cum in prototypo tum in vulgatis editionibus legitur: *ἐκ τοῦ πατρὸς λαμβάνεται*, cui lectioni congruit translatio nostra. At ex doctore Nilles perspicuum est, optimos codices in utroque loco exhibere λαμβάνει, accipit. Ex alterutra porro lectione evicit Pearson episcopus, veteres patres Graecos id de aeterna processione filii intellexisse. Qua occasione Epiphazium refert (Haeres. 69): Καὶ γὰρ καὶ περὶ τοῦ πνεύματος βλάσφημοι: καὶ τοῖμασι λέγειν κακίοντα ὑπὸ τοῦ υἱοῦ, ἔπει ἐστὶν ἄκτιστον ἐκ πατρὸς ἐκπορευόμενον καὶ τοῦ υἱοῦ λαμβάνον. Praeterea (Haeres. 62, § 4): Αἱ γὰρ τὸ πνεῦμα σὺν πατρὶ καὶ υἱῷ, οὐ συνάδελφον πατρὶ, οὐ γυνεὴν, οὐ κτιστόν, οὐκ ἀδελφὸν υἱοῦ, οὐκ ἔγγονον πατρὸς, ἐκ πατρὸς δὲ πορευόμενον καὶ τοῦ υἱοῦ λαμβάνον. Eodem quoque modo S. Cyrillus Alexandrinus (Comment. in Joann., I, 11): Ἐπειδὴ (τὸ πνεῦμα) ὁμοούσιον τὰ ἐστὶ τῷ υἱῷ καὶ πρόκειται θεοπροπῶς, ἔξ αὐτοῦ, πάσαν αὐτοῦ τὴν ἐν ἑαυτῷ τελειωτάτην ἔχον ἐνέργειάν τε καὶ δύναμιν, διὰ τοῦτο φησὶν, ἐκ τοῦ πατρὸς λαμβάνεται. Quod autem e filio accipere neque intellexerint veteres patres ac e filio procedere, id cum ex Epiphaziano perspicuum est (Ancorat., cap. 9), ubi dicit: Ἄρα θεὸς ἐκ πατρὸς καὶ υἱοῦ τὸ πνεῦμα, tum ex multis aliis eiusdem sententiae locis.

Concedit nihilominus episcopus, adiectionem recepto symbolo invita orientali ecclesia factam defendendam non esse; quo excusari exinde poterimus, si ad procurandam unitatem excludere illud non recusemus. Nos tamen, si nulla iniatur concordia, illam retinere iure poterimus, quippe qui rem veram esse existimemus, modo ne contenderemus a concilio id esse definitum, sed adiectum explicationis interpositae gratia, neve eos vituperaremus, qui maiori synodiarum huiusmodi definitionum verecundia additamenta istius generis non probaverint neque aliter locuti fuerint atque scripturae patresque locuti sunt. Atque ita hac de re sentit Pearson episcopus.

2. Ad eas vero animas, quae poenas dant in inferno, quod attinet, futurum esse spero, ut disceptandi locus hac in re contingere non possit, cum utrimque conveniamus sacrificia orationesque pro mortuis, qui in fide decesserunt, esse offerendas. Quod si orationibus hisce ac sacrificiis poenas illorum mundi aut felicitatis qua iam fruuntur incrementum afferri credatur, nihil id ad rem, modo ne in orationibus istis verba adhibeantur, quibus alterutrius sententiae causa adiuvetur, neve altera pars persuasionem suam alteri imponat, sed utraque pristinos ritus retineat, Graecis aequae ac nobis epinantiibus, papisticum purgatorium commenticium quiddam esse ineptamque fabulam ad quaesitum faciendum simplicioresque decipiendos excogitatum.

3. Quod ad illam quam vocant septimam synodum oecumenicam vel alteram synodum Nicaenam, anno Domini 787, regnantibus Irene imperatrice filioque eius Constantino adhuc puero, celebratam, oecumenicam eam fuisse annuere non possumus, cum tres patriarchae orientales, Alexandrinus scilicet, Antiochenus et Hierosolymitanus, invitati ad eam non fuerint neque ei interfuerint, eumque Palaestini monachi, Joannes et Thomas, qui se

eorum legatos esse personasque in hac synodo gerere contenderunt, nullam ab illis legationem acceperint. (Vide Cavaei *Hist. Liter.*, tom. II, p. 260 [lege 649]). Quamvis vero episcopus Romanus legatos ibi habuerit, caeteri tamen episcopi occidentales nec concilio interfuerunt neque eius decreta admittere voluerunt; immo septem annis interiectis, anno 794, synodum Francofurti egerunt, in qua concilii illius decreta damnarunt. *Hic causa imaginum summa cura ventilata, conclusumque, in ecclesiis quidem memoriae et ornamenti causa retineri posse, omnem vero cultum et adorationem penitus esse abrogandum; acta synodi Nicaenae secundae, quae in partibus Graeciae, pro adorandis imaginibus, stolidè sive arroganter gesta est (ut habet operis Carolini inscriptio) post longum et diligens examen rescissa et reprobata: testimonia ex patribus scriptisque ecclesiasticis a Nicaenis deprompta sedulo excussa, omnia ipsorum sophismata et argutiunculae solide refutatæ. Unde synodum Nicaenam nec pro oecumenica, nec pro septima, habendam esse rite iudicaverunt.* (Cavaeus. *Hist. Liter.*, tom. II, p. 264 [lege 652]). Photius ipse, qui alteri Nicaenae synodo ardentè favet, non plures quam duos illos monachos, Joannem et Thomam, deprehendere potest, qui cunctorum Orientis patriarcharum archiepiscoporumque vices gerant. Namque de synodo ista agens in prima sua epistola, quae Bulgarorum regi veram fidem erudiendo inscripta est, post factam de episcopi Romani legatis mentionem, ait: Ἄρα δὲ τοῦτοι Ἰωάννην καὶ Θωμᾶν, ἀνδρας μοναχικῆ πολιτικῆ περιωνήμου; καὶ ἱερατικῆ τιμῆ διαλάμποντας καὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀπάσης; διοικήσεως τῶν ἀποστολικῶν καὶ μεγάλων θρόνων τοποτηρητὰς καὶ τῶν ἀρχιερέων προνόμιον ἔχοντάς, λέγω δὲ Ἀπολλωνίου τε καὶ Θεοδορήτου καὶ Ἡλίου, ὧν ὁ μὲν Ἀλεξανδρείας, ὁ δὲ Ἀντιοχείας, καὶ ὁ λοιπὸς δὲ Ἱεροσολύμων ἱεροπροπῶς; τε καὶ παντοφῶς προειστικῆς κείσων. Rogerus de Hoveden, historicus Anglus, qui circa annum 1180 scripsit, in suis Annalibus dicit, parte I, fol. 232, C. anno 792: *Carolus rex Francorum misit synodalem librum ad Britanniam, sibi a Constantinopoli directum, in quo libro (heu pro dolor) multa inconvenientia et verae fidei contraria reperiebantur; maxime quod pene omnium orientalium doctorum non minus quam trecentorum vel eo amplius episcoporum unanima assensione confirmatum fuerit imagines adorari debere, quod omnino ecclesia Dei execratur.* Simeon Dunelmensis, qui circa annum 1130 floruit, in Historia sua, quae inter *Decem scriptores*, pag. 3, edita est, idem omnino asserit atque prorsus eisdem fere verbis. Idem etiam refert Matthaeus Westmonasteriensis qui circa A. D. 1377 vixit, in suis *Floribus Hist. Au. Grat.* 793. Haec sunt eius verba: *Anno 793, Carolus rex Francorum misit librum synodalem ad Britanniam, in quo verae fidei multa reperta sunt obviantia, et eo maxime quod pene omnium orientalium doctorum unanimes assensione est definitum, imagines adorari debere, quod omnino ecclesia catholica execratur. Contra quod Albinus scripsit epistolam ex auctoritate divinarum scripturarum mirabiliter dictatam, illamque cum eodem synodali libro, in persona episcoporum ac principum idem Albinus ad regem attulit Gallicanum.* Pinius de synodo Francofurtana sermonem habens, eam asserit ex 300 circiter episcopis Galliae, Italiae et Germaniae constituisse. Quod satis est ad evincendum synodum Nicaenam secundam generale concilium non fuisse, cum eius decreta a tanta occidentis synodo tam cito reiecta ac damnata fuerint. Imaginum cultus saeculo tantum duodecimo ad finem vergente et tertio decimo ineunte apud Germanos invaluit.

Nicetas Choniates in Isaaci Angeli Annalibus (Lib. secundo, § 3, pag. 437, 4 edit. Genev. 1893) dicit: Ἀρμένιοι καὶ Ἀλαμανεὶς ἐπίσης ἢ τῶν φύλων εἰκόνων προσκύνουσι ἀπηγγέλονται. Isaacus postquam Angelus, tempore cuius haec commemorantur, A. D. 1184 principatum aggressus, ab Alexio fratre a. 1194 deturbatus est et a Latinis a. 1202 restitutus; Nicetas vero circa 1205 historiam absolvit. Quantum vero temporis effluxerit, priusquam apud Anglos et Gallos imaginum cultus admitteretur, haud reperio; inde autem apparet, amplius quadringentia post annis a celebrata synodo Nicaena secunda, hunc apud Germanos admissum non fuisse; atque ex verbis Simeon Dunelmensis, Rogeri de Hoveden et Matthaei crederes tantum temporis praeteriisse, quoad in Anglia reciperetur. Immo Pinus (*Eccles. Hist.*, cent. 8, p. 146) Gallos aequae ac Germanos asserit in sua sententia diu permanisse, ac sero admodum synodum Nicaenam secundam in se transtulisse, cuius loco concilium Francofurtanum haberent, quemadmodum ex multis scriptoribus historicisque Gallis colligere est.

4. Quid discriminis sit inter latrae, duliae et hyperduliae cultum, plane non assequimur. Namque I Sam. VIII, 3, legimus: Ἐτοιμάσατε τὰς καρδίας ὑμῶν πρὸς κύριον, καὶ δουλεύσατε αὐτῷ μόνῳ. Et in Actibus XX, 19: Δουλεύσατε τῷ κυρίῳ. Rom. VII, 6: Ὡστε δουλεύειν ἡμᾶς ἐν καινότητι πνεύματος. Rom. XII, 11: Τῷ κυρίῳ δουλεύοντες. Atque I Thess. I, 9: Δουλεύειν θεῷ ζῶντι καὶ ἀληθινῷ. Legimus etiam Num. XXVIII, 18: Πάν ἔργον λατρευτῶν οὐ ποιήσατε. Eadem pariter verba coniuncta inveniuntur Num. XXIX, 1, 7, 12, 35.

Hactenus theologus ille britannus, cuius elucubratio in eo saltem codice, quo usi sumus, abrupte desinit imperfecta; utrum absoluta unquam fuerit, comperire non potuimus. Eam tamen, qualiscumque demum sit, eo libentius referendam esse duximus, quo nobis clarius capita nonnulla elucidaverit, quae satis leviter *Iniurati* rescripto perstrinxerant.

Neque vero notatu minus digna nobis videtur coetanei cuiusdam Graeci pagella, qua articuli Anglos inter et Orientales praecipue controversi brevi comprehenduntur. Quis fuerit ille, asserere nequimus; eum tamen unum et eundem fuisse ac Jacobum protosyncellum, cuius in ea causa, de qua agitur, partes iam lectori notae sunt, inde colligere est, quod se suo nomine rem cum Britannis tractasse ipse fateatur. Id etiam nobis pro comperto habetur, quantum ex ipsa scribendi ratione perspicere est, eundem illum fuisse ac amanuensem, cuius opera prioris Graecorum ad Anglos responsi in codice Constantinopolitano sancti sepulcri asseruati, una alterave pagina descripta est. Qualiscumque demum is fuerit, en eius opellam, prout continetur folio quodam adventitio codicis Constantinopolitani sancti sepulcri 828, in quod optima fortuna incidimus:

Τὰ ἐναντία τῶν Βρετανῶν καὶ εἰς μερικὰ ζήτηματα ἔποδ θέλουσι συγκατάθεσιν, καὶ εἰς μερικὰ ἔποδ διστάζουσι.

α'-ον. Ἐν πρώτοις (cod. πρώτης) κυβερνοῦν καὶ συγκατάθεσιν εἰς τὰς ἀγίας τεσσαρακοστάς, οὐχὶ πῶς νὰ τὴν ἔγερσαν αὐτοί, ἀλλ' ἡμεῖς, ἐπειδὴ εἰς ἕσον καπρὸν ἐκάμαμεν αὐτοῦ, ἐμάθομεν τὴν γνώμην τους. Ἡμεῖς ἔξαιρούμεν μερικοὺς ἔποδ τὴν μεγάλην τεσσαρακοστήν καὶ αὐτὸ τὸ λάδι νηστεύουσι: τὸ βεῦτερον μόνον δὲν νηστεύουσι, διὰτὶ ἔδω ἔχει τὸ λάδι τέσσαρα βρούτια τὰ 160 βράμια.

β'-ον. Δεύτερον ζήτημα, καὶ διὰ τὰς γυναίκας ἔποδ ἔχουν οἱ ἐπίσκοποι, διὰτὶ αὐτοὶ βαβαίωνονται εἰς τὸν λόγον τοῦ Παύλου ἔποδ γράφει πρὸς Τιμό-

θιον α'-ον, κεφάλαιον γ'-ον, στίχους β'. καὶ εἰς τοῦτο εἶπαι δυνατόν νὰ τοὺς ἀποκριθῆ τις με παλαιὰς μαρτυρίας.

γ'-ον. Πῶς πρέπει οἱ ἱερεῖς νὰ πέρνουν μίαν γυναίκα, καὶ ἐν ἀποθάνῃ ἢ γυνὴ τοῦ, νὰ μὴν ἔχη ἄδειαν νὰ πέρνῃ ἄλλην αὐτοῦ τοῦτο, ἔχ' ἔλοι, ἀλλὰ μερικοὶ ἀνίσταίνται, ἐγλαθῆ νὰ μετακαυθεύονται.

δ'-ον. Ἀποκρίσιν καὶ εἰς τοῦτο, διὰ τὴν χεῖρος τῶν (cod. χειροτονεῖαν) τους, εἰ μὴν καὶ εἶναι εὐλογον νὰ μεταχειροτονεῖται ἢ ἔχι.

ε'-ον. Ἐχουν συνθήματα καὶ εὐορῶν τὰ γένεια οἱ ἱερεῖς, καὶ ἐστὶν μίᾳ κακῇ συνθήμα, καὶ ἐποῖς ἔχει γένεια (cod. γένει) τὸν πονάουον πόρερ ἢ τὸ πτωχόν.

ζ'-ον. Καὶ διὰ τὴν τετραγαμίαν, ἀγκυλὰ (cod. ἐν γκαλὰ) αὐτοὶ λέγουσι πῶς φυλάττουσιν τὰ ἔρια τῶν ἁγίων πατέρων.

η'-ον. Καὶ διὰ τὴν συγγένειαν τοῦ γάμου καὶ τοῦ βαπτίσματος.

θ'-ον. Καὶ διὰ τὸ ἀγγελικὸν σχῆμα τῆς μοναχικῆς πολιτείας.

ι'-ον. Καὶ διὰ τὴν ἐξομολόγησιν ποῖα (cod. ποῖα) σύνδοξ, τὴν ἀποφάσις.

κ'-ον. Καὶ διὰ τὰ μνημόσυνα τῶν θανόντων, ἐπὶ ποδ ἐστὶν.

λα'-ον. Καὶ διὰ τὴν προσκύνειν τῶν εἰκόνων καὶ τὴν τιμὴν ἔποδ προσφέρουμιν τῇ θεοτόκῃ.

μα'-ον. Καὶ διὰ τὰς ἑορτάς τῶν ἁγίων τοῦ καθ' ἑνὸς τὴν ἑορτήν τους.

ν'-ον. Καὶ ἐπὶ ποδ ἐστὶν ἔχον αἱ τέσσαραις τεσσαρακοστάς ἔποδ ἡμεῖς οἱ ἐρθεῖοξοι νηστεύομεν.

ξ'-ον. Θέλουν καὶ παρὰθουσι καλὴν διὰ τὸ ἅγιον βάπτισμα, διὰ νὰ βαπτίζονται καθὼς καὶ ἡμεῖς, διὰτὶ αὐτοὶ συνηθίζουσι καὶ κάμνουσι ἕνα σημεῖον σταυροῦ εἰς τὸ βλέφαρον καὶ μερικὰς εὐχὰς, καὶ ὅτω τελειώνουσι.

Τὰ ἔτα γράμματα τῆς παλαιᾶς καὶ καινῆς διαθήκης, ἢ μὴν παλαιὰ κατὰ τὴν ὁ ἔκδοσιν σὺν ταῖς ἐρμηνείαις: Ἀκύλου, Συμμάχου καὶ Θεοδοτίωνος.

Τετραβάγγελον, ἀπόστολος (cod. ἀποστόλων), εὐαγγέλιον, καὶ ἄλλοις βιβλοῖς γραφόμεναις μεγάλαις γράμμασι: παρὰ τῶν παλαιῶν χρωμένους.

Τίνας ἐκ τῶν κύκλων παρὰ τῶν Ἑλλήνων ἔθνικῶν (cod. ἔθνηκῶν) συντεθέντων.

Τίνας ἐκ τῶν διπλωμάτων (cod. διπλωμάτων) ἢ συγγραφῶν παλαιῶν, καὶ αἱ τῶν γνωρίμων ἀνθρώπων ἐπιστολαί.

Τίνας ἐκ τῶν ἐνεληγμάτων (cod. ἐνεληγμάτων) παλαιῶν ὁμνίων.

Τίνας ἐκ τῶν γραφῶν τῶν ἐν ἁγίοις πατέρων ἡμῶν Ἰππολύτου Θηραίου (cod. Θηραίου), Ἰουλίου Ἀφρικανοῦ, Ὠριγένους, καὶ τὰ λοιπὰ.

Ex ista pagella, sermone Graecorum vulgari conscripta, perspicere haud difficile est, non solum rei dogmaticae in hoc tractando negotio studuisse Britannos, sed etiam amanuensi, quisquis ille fuerit, mandata dedisse, ut pervetustos codices sacrarum praesertim scripturarum ex Oriente in Angliam: reductum secum adportaret. Facile inde crederes, operosum illud negotium, etsi praeter opinionem ceciderit, irritum tamen non omnino extitisse. Sed et istud, quod caput est, alte retinendum, magnum Dei donum esse vocationem ad fidem, enixisque proinde precibus a Deo implorandum. Quibus iam eius inquirendae pium studium et affectum incidit, ii profecto ab illis temperamentis cavent, quibus ad optatae concordiae viam praemuniendam accepta a maioribus probe constituti ecclesiastici regiminis forma conturbatur, convellitur, penitusque dissiicitur. Nulla unquam sic est instituta aut suscepta ineundae concordiae ratio, quasi ecclesia, aut de suis dogmatibus ullo pacto dubitaret, aut

quo facilius exteros ad se alliceret, vel minimum quidquam de credito, sibi deposito remittendum censere. Haec norma, hoc institutum in ea, de qua agimus, causa non utendum esse existimant protestantes. Quid, igitur mirum, si spes illa evanuerit, quae se iam laetior ostenderat fore, ut praemeditatae societatis ope Britanni, Graeci, Russi, ac permulti cuiusque generis dissidentes in eiusdem ecclesiae sinum et amplexum revocarentur.

Haec habuimus quae de negotio illo praefarimus. Reliquum est ut in grati animi obsequium praecipuos studiorum nostrorum fontes commemoremus. Eius, de qua agitur, controversiae historiam primam, quod sciamus, delineavit Thomas Lathbury. *A history of the Nonjurors; their controversies and writings; with remarks on some of the rubrics in the Book of Common Prayer*, in-8°, Londini, 1845. Qui vir integras quidem Anglorum ad Graecos dogmaticas epistolas edidit, sed Graecorum ad Anglos responsorum nonnulla tantum fragmenta praestitit. Ex illo deprompsit ac russica fecit quaecunque de hac causa protulit Porphyrius Uspenskij archimandrita in incomposito opere nuper edito sub hoc titulo, quem e russo in latinum reddimus: *Alexandrinus Patriarchatus. Sylloge rerum, indagacionum actorumque ad Alexandrini patriarchatus historiam pertinentium. Edente imperiali academia scientiarum cura Chr. M. Loparev*, Petropoli, 1898, t. I, p. 350-364. Litterarum vero utriusque missarum suppellectilem fere integram suppeditavit Georgius Williams, praestantissimo evulgato opere, cui titulus: *The orthodox church of the East in the eighteenth century being the correspondence between the eastern patriarchs and the Nonjuring bishops with an introduction on various projects of reunion between the eastern church and the anglican communion*. Rivingtons: London, Oxford and Cambridge, 1868, in-8°, LXXI-180 pp. Huic tamen spicilegio ceteroqui optimo summaque diligentia collecto desunt gemmae quaedam sane

pretiosissimae, liturgiae scilicet ab Iniuratis confectae ordo paene incognitus, necnon una alterave Graecorum praesulum epistola, quibus conciliationis tentatae gesta aut illustrantur aut confirmantur. Huc accedit quod documenta omnia clarissimus editor anglie tantum produxit, quippe qui, ut ingenue fatetur, autographa ipsa reperire non potuerit; ideo graeca cum ab Anglia tum a Graecis conscripta, quae in hoc tomo edidimus, frustra omnino apud Williams quaereres. Omni tamen iure postulat aequitatis officium, ut magnopere praedicemus quanti nos illi debeamus, sive in universo epistolarum commercio instituendo sive in multis explicandis personarum aut rerum angustiis.

Qua vero ratione singulas operis partes instituerimus, opus ipsum declarabit: cuique vel primas evolventi nostras pagellas perspicuum erit textum graecum esse ad unius aut plurium codicum fidem summa religione expressum, anglicum ex Williams volumine depromptum; praeterea singulis litteris praefigi argumentum et notas subiici, in quibus habetur uberius cuiusque epistolae notitia, codicesque indicantur, ex quibus illa eruta fuerit. Ceterum ea solet esse editionis principis conditio et fortuna, ut aegre prodeat ex omni parte perfecta, maxime si ex unico exemplari, quod plerumque nobis accidit, evulgetur. Vix autem veniam non merebitur editor qualicumque primus, dummodo constet eum nova proferre, nec fuisse in textu recognoscendo indiligentem: quas quidem partes pro virili adimplevisse nos absque invidia profitemur. Porro iniqui simus, nisi praestantium virorum, quos habuimus quasi operis collegas ac συνεργούς, benevolentiam non praedicemus ad perennem ipsorum congenitae humanitatis memoriam. Eorum quisque in notis cuique epistolae adiectis pro re nata laudabitur; hic tamen omnes nomine saltem recolere iuvat, clarissimos dicimus viros F. C. Conybeare et F. F. Urquhart Oxonienses, N. Festa Romanum, Worth Londoniensem, L. Baillet-Lolesmensium O. S. B.

I.

CONDICIONES INEUNDAE CONCORDIAE BRITANNOS INTER ET GRAECOS AB INIURATIS EPISCOPIS OBLATAE

(18 aug. 1716).*

Προθέσεις τινές εἰς τὴν τῶν καθολικῶν καὶ ὀρθοδόξων τῆς ἐκκλησίας Βρεττανικῆς, λειψάνων μετὰ τῆς ἀνατολικῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας συμφώνησιν.

α'. Ἡ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν ἐκκλησία γινώσκουσα εἶναι πάσης τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητος ἀρχὴν πασῶν τε τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν μήτηρ ἀναμφισβήτητον, ἧς ἐξεγένοντο ἑκασταὶ τῶν κατὰ μέρος ἐκκλησιῶν καὶ ἡ ἐξαιρετός τις τῆς τιμῆς ὀφείλεται.

β'. Τῶν Ἱεροσολυμιτῶν ἐπισκόπων τοῦδεκα ἡ πρωτοκαθεδρία¹⁾ παραχωρεῖσθαι ὑπὸ πάντων τῶν ἄλλων χριστιανῶν ἐπισκόπων.

γ'. Ταῖς ἐν Ἀντιοχείᾳ, τῇ Ἀλεξανδρείᾳ, τῇ Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίαις ὡς καὶ τοῖς ἐπισκόποις

Propositiones quaedam pro ineunda concordia inter catholicas orthodoxasque Anglicanas ecclesiae reliquias et catholicam apostolicamque ecclesiam Orientalem.

I. Hierosolymitanorum ecclesia agnoscat esse totius ecclesiasticae universitatis principium et aliarum ecclesiarum mater indubitabilis, ex qua singularae particulares ecclesiae provenerunt, et cui honor excellens quidam debetur.

II. Hierosolymitanorum igitur episcopo principatus a ceteris omnibus christianis episcopis deferatur.

III. Antiochenae, Alexandrinae, Constantinopolitanae ecclesiae itemque episcopis earum, qui sunt

¹⁾ ἐκκλησία C.

²⁾ τις τῆς W.

³⁾ πρωτοκαθεδρία C.

* Istud schema tribus exemplis, graeco, latino, anglico, exaratum est. Ac textum quidem anglicum vide apud Williams, op. cit. p. 4-11. Latini exemplar Mosquam delatum est, unde frustra quaesivimus; quare novam interpretationem adornare oportuit. Graecum autographum in quo Anglice tabulario delitecat, comperire non potuimus; eo utimur exemplo quod aservatur in codice Constantinopolitano sancti papaveri 227 (olim 50), parte altera, fol. 2-7 (= C), indicatis etiam varietatibus, quas praebet codex Collegii Aedis Christi in Academia Oxoniensi Arch. Wake gr. 82 (= W), fol. 1-5. Oxoniensis codicis notitiam simul et collationem a se religiosissime confectam tradidit mihi singulari benevolentia et humanitate vir doctissimus F. C. Conybeare, cui quantum debeam dici vix potest.

αὐτῶν τοῖς αὐτοῦ συνάρχουσιν τὰ δίκαια, τὰς ἐξουσίας καὶ τὰ προέβια αὐτῶν τὰ παλαιὰ πάντα καὶ ἕκαστα ἀποδεδόθῃσαν τὰ ὑπὸ τῶν κανόνων τεταγμένα.

δ'. Τῶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπισκόπου καὶ πατριάρχου ἰσα προέβια καὶ τῶ τῶν Ῥωμαίων ἐπισκόπου ἀπονεμέθῃσαν, ὥστε ἑκατέρω αὐτῶν τὴν αὐτὴν ἐξουσίαν καὶ τὴν αὐτὴν ὑπεροχὴν προσήκειν παραχωρήσει.

ε'. Τὰ τῶν Βρετανικῶν ἐκκλησιῶν λείψανα γενεῶντα τὸ εὐαγγέλιον παρὰ τῶν ἐξ Ἱεροσολύμων προσελθόντων λήψασθαι, πρὶν ἂν ἢ τῆ τῶν Ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ ἢ τῶ αὐτῆς ἐπισκόπου ὁπωσδήποτε ὑποταγῆναι, καὶ ὡσαύτως τὴν αὐτὴν ἀγίαν καθολικὴν πίστιν ὁμολογούντα τὴν ὑπὸ τῶν ἀποστόλων παραδοθείσαν καὶ ἐν ταῖς παλαιωτάταις τῆ ἐν Νικαίᾳ καὶ τῆ ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδοις διὰ τοῦ συμβόλου ἐκτεθείσαν, κρατοῦντα τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας μέρος τι ὑπὸ πάσης τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας ἡγείσθω, τὸ μετὰ τῶν ἀγίων ἀποστόλων κοινωνοῦν καὶ μετὰ τῶν ἐν ταῖς προειρημέναις συνόδοις συναθροισθέντων πατέρων καὶ τῶν διαδόχων αὐτῶν.

ς'. Τὰ τῶν Βρετανῶν λείψανα καθολικὰ τὰ προειρημένα, παύσειον συνθεμένων, ἐπαγγέλουσιν ἑαυτοῦς τὴν παλαιὰν παιδείαν ὅσως ἀναζωπυρεῖν σπουδαζομένους, δηλοῦσι: εἰ ὀλισθεῖσαν ἐπανορθοῦν οὐ μόνον πολὺν ἤδη χρόνον ἐπιθυμήσαμεν, ἀλλὰ καὶ νῦν ἀληθῶς ἠρξάμεθα.

ζ'. Ἐπὶ τὴν βαρύτεραν¹⁾ ἔννοιαν τῆς θεοσεβείας ἰσότης, ὅσον ἐφ' ἡμῖν ἐστὶ, ἐκτερωθῆν ἀσφαλίζεσθαι, δηλαδὴ, διασσωσμένων τῶν δικαίων τῶν ἐν μέρει ἐκκλησιῶν ὡσπερ καὶ ἐκάστου τοῦ ἔθνους συνθηθειῶν καὶ τῶν παρούσων πραγμάτων περιστάσεων.

η'. Ἡ τῶν λειτουργιῶν ἀγγλικῶν παλαιωτάτη παρατυχία ἐπαναγείσθω καὶ εἰς χρῆσιν καθημερινὴν καθιστάσθω, ἐπειδὴ μὲν ταῖς τῶν ἀποστολικῶν ἐκκλησιῶν συγγενεωτέρα ἢ ἐκείνη ἢ νῦν ἡμῖν²⁾ ἤθεομένη, καὶ προσεὶ γενέσθω τοιαῦτα ἐπιβλήματα καὶ ἐπανορθώσεις, ἅτινα³⁾ καὶ ταῖς ἐκκλησίαις ταῖς ἀνατολικαῖς καὶ τῆ πρώτῃ καὶ παλαιωτάτῃ, τῆ πασῶν ἐκκλησιῶν θεμελίω καὶ κανόνι, μέγιστα διοικήσει⁴⁾ συμφωνεῖν.

θ'. Τοῦ πατρὸς ἀγίου τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τῶν ἄλλων ἐκ τῶν τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας πατέρων ἐνδοξοτάτων ὁμιλίαι τινὲς εἰς τὴν τῶν Ἀγγλῶν γλῶσσαν παραχρῆμα μετακτιθέσθωσαν, ἵνα ἐν ταῖς ἀγίαις ἡμῶν συναγωγαῖς⁵⁾ δημοσίως⁶⁾ ἀναγιγνώσκασθαι δυναθῶσι.

ι'. Ὅσοις: ἂν εὐχαὶ παρ' ἡμῶν προσφέρωνται ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας τῆς καθολικῆς, μνημονεύεσθω πάντοτε ὁ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν ἐπίσκοπος, καὶ ἐν τῇ ἡμῶν τῆς εὐχαριστίας ἱεροποιῆα διὰ παντός ὑπὲρ αὐτοῦ ἱκετεύσομεν καὶ ὑπὲρ τῶν ἄλλων αὐτῶ συγκατανοούντων πατριαρχῶν, μητροπολιτῶν καὶ ἐπισκόπων, ὡσπερ καὶ ὑπὲρ τῆς ἅλης ἐκκλησίας ἀνατολικῆς ἀπαλλαγῆς, καὶ ἀποκαταστάσεως.

ια'. Καὶ πάλιν μὲν τὰ ὀνόματα τῶν Βρετανικῶν ἐκκλησιῶν λειψάνων ὀρθοδόξων καὶ πιστῶν καὶ τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν, ὅσας: ἂν καιρὸς ἔσται ἢ ἡμερῶν τινῶν τακτομένων, ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου σημῶς προστερέσθωσαν καὶ τῆς ἐκκλησίας τῆς ἀνατολικῆς ταῖς προσευχαῖς δημοσίαις περιεχέσθωσαν.

ιβ'. Ἐπιστολαὶ τινὲς ἐκκλησιακῆ καὶ κοινωνικῆ ἑκατέρωθεν ἀμοιβαίως πεμπέσθωσαν⁷⁾, καὶ τὰ ὑπὸ θατέρων ψηφισθέντα καὶ ἄλλα ἄρτι μὲν τοῖς θατέρω: νομομορφήα ἔστωσαν.

¹⁾ βαρύτεραν W.

²⁾ ὅμιν CW.

³⁾ ἅτινα CW.

⁴⁾ διοικήσει in W man. recentiori supra versum; man. propr. δεκίσει.

⁵⁾ ἀναγιγνώσκαι om. C.

⁶⁾ δημοσίαις C.

⁷⁾ εἰ; in W om. pr. man. add. recentior.

⁸⁾ Litterae περὶ in W ex correctura.

eiusdem potestatis participes, iura, praerogativae, privilegia omnia et singula reddantur, ut canonibus statutum est.

IV. Constantinopolitano episcopo et patriarchae aequalia privilegia atque Romanorum episcopo tribuantur, ut eorum utrique potestas eadem et eadem praeceminentia impertiri concedatur.

V. Britannicarum ecclesiarum reliquiae, cum sciant se accepisse evangelium a Hierosolymitanis ante quam vel Romanorum ecclesiae vel eius episcopo quovis pacto se subigerent, et praeterea eandem similiter sanctam catholicam fidem confiteantur, ab apostolis traditam et antiquissimis omnium synodis Nicaena et Constantinopolitana per symbolum expositam, catholicae ecclesiae partem aliquam obtinere ab universa orientali ecclesia agnoscantur, societatem videlicet cum sanctis apostolis et sanctis patribus qui in synodis supra dictis convenerunt eorumque successoribus.

VI. Britannorum catholicae reliquiae supra dictae, his pactis, profitentur se veteris doctrinae pie excitandae cupidos, utpote qui lapsam erigere non modo iamdiu expetiverint, sed etiam nunc re vera coeperint.

VII. Ad firmiorem unionem praestetur utrimque, quantum in nobis est, divini cultus aequalitas, servatis scilicet singularum ecclesiarum iuribus sicut etiam gentis cuiusque consuetudinibus et rerum praesentium necessitatibus.

VIII. Vetustissima Anglorum liturgia statim revocetur et in usum quotidianum reducatur: est enim haec propior liturgiis apostolicarum ecclesiarum quam illa quae nunc apud nos in consuetudine est. Praeterea adiectiones et emendationes fiant, quae cum orientalibus ecclesiis ac praesertim cum prima illa et antiquissima, quae omnium ecclesiarum fundamentum est et regula, videbuntur convenire.

IX. Sancti patria Chrysostomi aliorumque clarissimorum orientalis ecclesiae patrum homiliae quaedam in Anglorum linguam confestim convertantur, ut in sacris nostris concionibus palam legi possint.

X. Quotiescumque orationes a nobis pro catholica ecclesia offeruntur, toties Hierosolymitanorum episcopus commemoretur: in nostra etiam eucharistiae celebratione preces semper pro illo effundemus ac pro illis, qui cum eo eadem communione iunguntur, patriarchis, metropolitans, episcopis, necnon pro totius ecclesiae orientalis liberatione ac instauratione.

XI. Item Britannicarum ecclesiarum orthodoxae reliquiae et fideles ac eorum episcopi, quotiescumque occasio dabitur aut statutis quibusdam diebus, religiose ad altare nomine proferantur, ecclesiamque orientalem publicis precibus complectantur.

XII. Mutuae quaedam encyclicae et communes epistolae utrimque mittantur, et quae ab alterutra parte deoeruntur ac promulgantur, haec alteri pro-

Τοιγαροῦν ἵνα ἡ προλεγομένη συμφώνησις ἢ ἐνόμοια ἀνά μέσον τῶν ἐκκλησιῶν προειρημένων βεβαιωθῆ, ἄχρις οὗ ἂν ἡ ἔνωσις τέλειος καὶ ἀλόκληρος σταθῆται· δουχίστηται, οἱ ἐπίσκοποι καθολικοὶ οἱ ἐν τῇ μεγάλῃ Βρετανίᾳ τὴν παλαιὰν ἐκκλησιαστικὴν διατάξιν κατέχοντες, καὶ τοὺς καὶ δυσχερῶς καταδυναστεύμενοι, γνωσθῆναι βουλόμεθα τὰ κεφάλαια, ὡς ἂ σὺν τῇ ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ ὁμοδοῦντες ἐκδεχόμεθα, οὕτως ἐξίσως οἱς τὸ παράπαν καὶ παντάλως συγκραθῆσθαι οὐδὲν ἀδύναμα. Συνευδοκούμεν οὖν·

α'. Πᾶσι τοῖς δώδεκα τῆς πίστεως ἀρθροῖς, ὅσπερ ἐν ταῖς συνόδοις οἰκουμενικαῖς τῇ πρώτῃ καὶ τῇ δευτέρᾳ διατυπῶνται· ἢ διατύπωσιν ἐν τῷ συμβόλῳ περιεχομένην πρὸς τὴν πίστιν ἀρκεῖν ἡγοούμεθα. (Ὅθεν οὖν τῇ τῶν Λατίνων ἐκκλησίᾳ συγκραθῆσθαι οὐ δύναμα, ἢ τοσαῦτα νέα ἀρθρα τῇ πίστει προσέθημεν.

β'. Ἐν τῷ πιστεύειν τὸ πνεῦμα ἅγιον τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ ὁμοούσιον εἶναι κατὰ τὴν ὁρθὴν τῆς ἀνὰ τὴν ἐκκλησίας ἐξομολόγησιν, τὸν δὲ πατέρα κυρίως εἶναι πηγὴν ἢ ἀρχὴν, πόθεν ἐκπορεύεται τὸ πνεῦμα, μὴ δὲ μετ' αὐτοῦ ἐν τούτῳ τῷ πράγματι βεβαίως εἶναι σωτηρίαν ἢ ὁ Χριστὸς διαρρηθὴν ἐδίδαξε¹⁾.

γ'. Ἐν τῷ πιστεύειν τοῦτο τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὑπὸ πατρὸς πέμπεσθαι, μεστεινόντος δὲ τοῦ υἱοῦ· ἂν δὲ ποτε ἐν ἐξομολογήσειν ἢ συμβόλοις ἡμῶν ἢ ἐκπομπῇ ἢ ἐκπορεύσει αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ υἱοῦ εἶναι λέγεται, οὐ κλειδὸν τι ἐν τούτῳ τῷ πράγματι βεβαίως εἶναι ἢ ὁ ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ ἀεὶ ὁμολόγηκε καὶ ἐν τῷ παρόντι ὁμολογεῖ, ἐγλονότι ἀπὸ πατρὸς αὐτὸ ἐκπορεύσθαι διὰ τοῦ υἱοῦ.

δ'. Ἐν τῷ πιστεύειν τὸ ἅγιον πνεῦμα πάλαι διὰ τῶν προφητῶν καὶ ἀποστόλων εἰρηγένηναι, καὶ πᾶσαν τὴν γραφὴν ἁγίαν διὰ τῆς αὐτοῦ ἐπιπνοίας²⁾ γεγραμμένην.

ε'. Ἐν τῷ πιστεύειν, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τῇ ἐκκλησίᾳ παρίστησιν ἐν τῷ καθορίζειν τὰ τῆς πίστεως προσήκοντα, καὶ τοῖνον ἔτι αἱ συνόδοι καὶ μερικαὶ καὶ οἰκουμενικαὶ, ἂν κατὰ τὸν τύπον τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις πρώτης, ἀπευθύνωνται, τὴν αὐτοῦ βεβαίως καὶ ἐπιχορηγίαν³⁾ ἀπὸ τῆς δύνωνται.

ς'. Ἐν τῇ τῶν χαρισμάτων τοῦ ἁγίου πνεύματος φύσει καὶ τῷ ἀριθμῷ.

ζ'. Ἐν τῷ πιστεύειν οὐδένα εἶναι ἄλλον τῆς ἐκκλησίας θεμέλιον εἰ μὴ μόνον τὸν Χριστὸν, τοὺς δὲ προφήτας ἕως καὶ τοὺς ἀποστόλους θεμέλιους εἶναι, ἀλλ' ἰδιώματι ἤτιον κυρίου⁴⁾ ἢ ὑποβελιμαίω, τούτῳ μόνον ἀναφορικῶς.

η'. Ἐν τῷ ἐπιγινώσκειν τὸν Χριστὸν μόνον εἶναι τὴν τῆς ἐκκλησίας κεφαλὴν, ὁ ἀξίωμα οὖν οὐδενὶ τῶν θνητῶν, ἤμισα δὲ τῶν λαϊκῶν ὁπωσδήποτε προέχοντι, ἔξουσιον αὐτοῦ προσποιεσθαι· οὐ μὴν ἀλλὰ οὐκ ἀνούμεθα ἕκαστον τῶν ἐπισκόπων ὑπεροχὴν τινα ὑπὸ τὸν Χριστὸν τὴν παράγωγον ἔχειν, καθάπερ τὴν ἀρεθὴν αὐτοῦ καὶ τὸ πρόσωπον ἐπὶ χθονὶ κυρίως κομιζόμενα· ὅθεν ἐν τοῖς πνευματικαῖς μὴδεμὴ ποτε ἐξουσίᾳ ὑποστάσεται. Διόπερ ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ τοὺς πατριάρχας καὶ προηγούμενους τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ ἐν τοῖς πνευματικαῖς ἀπὸ πάσης ἐξουσίας κοσμικῆς ἐλευθέρων εἶναι καὶ ἀνυπότακτον ἄμα γνωρίζειν ἀπὸ τῆς πίστεως, καὶ τοῖ τῶν ἐπισκόπων καθαρῶς τῷ τῶν λαϊκῶν ψήφισματι ποιούμενα· ἀκλούθως οὐδ' ὅτιον ἰσχύειν· καὶ ἵνα τούτο τὸ ἀρθρον φανερώς καὶ βεβαίως διαβεβαιωθῆται, ἐκτενῶς αἰτάται.

θ'. ἵνα πάντες οἱ χριστιανοὶ τῇ ἐκκλησίᾳ ὑποτάσσονται καὶ ἵνα ἐπὶ πᾶσι τοῖς οὕτως ὑποταχθεῖται,

Quapropter ut praedicta consensio aut concordia inter memoratas ecclesias firmetur, usque quo integra et perfecta unitas institui poterit, catholici episcopi qui in magna Britannia vetesta ecclesiae instituta retinemus quique propterea violenter opprimimur, capita significare volumus quotquot Orientali ecclesiae assentientes admittimus, itemque ea quae prorsus et omnino comprobare non possumus. Consentimus igitur:

I. In eunotia duodecim fidei articulis, prout in conciliis oecumenicis cum primo tum altero conditi sunt; quam constitutionem in symbolo comprehensam ad fidem satis esse ducimus. Unde cum Latinorum ecclesia convenire non possumus, quae tot novos articulos fidei adiecit.

II. In credendo spiritum sanctum patri et filio consubstantialem esse secundum rectam orientalis ecclesiae confessionem, patrem vero proprie esse fontem aut principium, e quo procedat spiritus, neque aliud quicquam hac in quaestione ad salutem populari praeter ea quae Christus disertis verbis docuit.

III. In credendo sanctum illum spiritum a patre mitti, mediante autem filio. Et si quando in confessionibus aut symbolis nostris missio vel processio eius a filio esse dicatur, nihil amplius iis verbis indicari volumus quam, quod orientalis ecclesia semper confesssa est et adhuc in praesentia confitetur, scilicet a patre eum procedere per filium.

IV. In credendo sanctum spiritum iam pridem per prophetas et apostolos locutum esse, totamque sacram scripturam eius inspiratione scriptam esse.

V. In credendo spiritum sanctum ecclesiae adesse in definiendis iis quae fidei prosint, ac proinde synodos tam particulares quam oecumenicas, si quidem secundum formam primi Hierosolymitani concilii regantur, eandem divinam opem et auxilium sperare posse.

VI. In gratiarum spiritus sancti natura et numero.

VII. In credendo nullum aliud esse fundamentum ecclesiae praeter unum Christum; prophetas tamen et apostolos fundamenta quoque esse, sed tantum vulgari dicendi genere minus proprio seu subditicio, hoc est per translationem.

VIII. In recognoscendo Christum solum esse caput ecclesiae, quam dignitatem nemini sane mortalium, minime vero laicorum, quoquo modo praestet, sibi attribuere licet. Non tamen negamus singulos episcopos superioritatem quandam a Christo derivatam habere, utpote vicem eius et personam in terra vere gerentes; quapropter in rebus spiritualibus nulli unquam potestate subiacent. In orientali igitur ecclesia simul optatur ut patriarchae ceterique praepositi Dei ecclesiam in rebus spiritualibus ab omni mundana potestate liberam et solutam recognoscant, ac proinde episcoporum depositiones laicorum decreto factae nihil omnino valeant; utque articulus hic aperte et diserte confirmetur, obnixè flagitatur.

IX. Ut omnes christiani ecclesiae se submittant et super omnes ita se submittentos, quicumque sit

¹⁾ ἰδιώματι κυρίου.

²⁾ In W ἰδιώματι, pr. man.; man. recentior supra versum add. πν.

³⁾ ἐπιχορηγίαν W.

⁴⁾ κυρίως W, ubi man. rec. vult delere.

ὅποια θήσονται αὐτῶν ἢ τῆς ἡμετέρας, ἢ ἁπλοῦς τῆς ἐξουσίας παρὰ τοῦ Χριστοῦ προσκυρούσης ἀπολαβῆ πρός τὸ¹⁾ τὰ τῶν γραφῶν αὐτῶν ἢ προσώπων ἢ κυροῦν ἢ ἀποδοκιμασθῆναι.

γ. Ὅτι δὲ τὸ μυστήριον τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ὑπὸ ἀμφότερου εἶδους δοῦναι τοῖς πιστοῖς, καὶ τοῖνον ἢ τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἐν εἶδος τοῦ λαοῦ ἀπελούσα ἀπὸ τοῦ κυρίου προδήγματος ἀποκλίνας.

α. Ὅτι τοῦτο τὸ μυστήριον ὡσαύτως καὶ τὸ βάπτισμα πρός τὴν σωτηρίαν σφόδρα ἐστὶν ἀναγκαῖα, ἀλλὰ καὶ ἐστὶ πάντα τὰ λοιπὰ μυστήρια ἢ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ ἢ ὑπὸ τῶν ἀποστόλων ἐντεταλμένα, ἅτινα ἐκείσῃ οὐκ ἀναγκαῖα, οὐδὲν ἔπτεον μετὰ τῆς προσκυρούσης εὐχαρείας κατὰ τὸ εἶδος τὸ καθολικὸν καὶ παλαιότατον εἶναι καὶ λαμβάνεσθαι καὶ διδοῦσθαι.

β. Ὅτι ἐν τῷ κόσμῳ τῆ ἐπομένῃ οὐκ ἐστὶν ἀληθὲς τὸ πῦρ καθαρτικόν, καὶ ἀκολούθησθαι οὐκ ἐστὶν οὐδεμία τῶν ψυχῶν ἐκ τῆς φλογὸς αὐτοῦ λύτρωσις· διὰ τῶν ζώντων τὰς ἐντεύξεις, καὶ μὴ δοθῆσεται αὐταῖς ἄμεσος εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνάστασις· ταῖς δὲ τῶν ἁγίων ψυχῶν οὐκ ἀνεύμεθα δοχεῖά τινα εἶναι· ἢ ταμεῖα κατώτερα, πρὸς εἶδος τῆς ἡμέρας ἀναστάσεως μένειν δύνανται· καὶ πρὸς αὐτὰς ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἀποκλύψιν ἐπὶ ἐλπίδι προσδέχονται, ἐν τῇ μεταξὺ κοινωνοῦσαι προσευχῶν καὶ εὐχαριστιῶν τῆς ἐκκλησίας· ἐστὶ ἐπὶ τῆς²⁾ γῆς στρατευομένης.

Πρὸς δὲ τὰ κεφάλαια, εἰς οἱ προεξηρημένοι ἐπίσκοποι Ἑρριτανικοὶ παράπαν καὶ παντελῶς συγκαταθέσθαι ἐν τῷ παρόντι οὐ δύνανται, αὐτοὶ ἐπαγγέλουσι·

α. Ἐν τῶν παλαιῶν συνόδων κανόνας καὶ ὁρισμοὺς μετὰ τῆς προσκυρούσης εὐχαρείας αὐτοὶ λαμβάνουσιν, οὐ τὴν αὐτὴν ἀξιοπιστίαν αὐτοῖς, καὶ τῆ ἁγία γραφῆ τολμῶσιν ἀπονέμειν, ἀλλὰ μὴν ἀνεῖσθαι· δοῦναι, εἰ ἢ ἀγάπῃ ἢ ἀνάγκῃ, αἰτεῖται· καὶ τοῖς τῆς ἐκκλησίας ἡγεμόσι δόξει, πεπεσμένοι εἶσι.

β. Ἐν τῇ³⁾ τὴν ἁγίαν παρθένον θεοτόκον εὐλογουμένην προσαγορεύουσι καὶ χρηματίζουσι, καὶ γὰρ μὴ τὴν χάριν θεῶν τσαύτης τῆς τιμῆς καὶ μεγαλοπρεπείας αὐτὴν ἀξιώσασαν ἔμπροσθεν τῆς ἐκκλησίας μεγαλύνουσι, μὴ ποτε αὐτὴν ταῖς ἄγαν εὐφημαῖς καὶ ἐπαῖταις κομμοῦντες τὴν τοῦ θεοῦ δόξαν τῇ κτίσει· ἐστὶν ἔπος ἀπονέμειν δοκῶσιν, αἰροῦνται μάλλον τὴν θεὸν αὐτὴν αἰνεῖν ὡς ἐπὶ ὑπεράσπῃ χάριτι αὐτῇ δοθεῖσῃ, οὕτω καὶ ἐπὶ πάσαις ταῖς εὐεργεσίαις ἐνεσθῆεν ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου καταβαίνουσαι, καὶ ἅμα μετ' αὐτῆς εὐχαριστεῖν.

γ. Ἐν βῆδῳ συγχωρήται οὐ μόνον τοὺς ἀγγέλους, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἁγίους τοὺς μακαρίους διὰ τὴν τοῦ ἐνὸς ἁμαρτωλοῦ μετάνοιαν καὶ τὴν τοῦ ἐνὸς μετανοῦντος προκοπὴν οὐρανῶν συγχάριεν, καὶ μόντοι αὐτοῖς τῶν εὐχῶν ἡμῶν καὶ θυσῶν δούτως τῷ θεῷ προσφερομένων καὶ ἐν τῇ⁴⁾ τῆς ἐκκλησίας κοινωνίᾳ ἐσίως διαπραττομένων ἑαυτοῦς ἡμῶν συνειννοῦσιν⁵⁾ ἀξιοπιστόν εἶναι δοκεῖ, ἵνα δὲ μὴ τῆ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆς διακονίας μεσιτευτικῆς καὶ σμικρότατον τι ἀπαρεῖν ὑποπετωόμεθα, εὐσεβῆς τις ἤθελος ἀπαγορεύει τὸ ἄγρον τινα ἢ τὴν ἁγίαν τὴν αὐτὴν μενοῦν γὰρ παρθένον τὴν δὲ εὐλογουμένην προσκυρεῖν ἐν τῷ βῆδῳ ἢ ἐπὶ εὐθείᾳ ἐπικαλεῖν, οὐδαμῶς· δὲ κωλύει τοῖς οὕτω προσκυνοῦσαι καὶ ἐπικαλεῖσθαι τῷ πνεύματι συνειννοῦμεν μίαν σὺν αὐτοῖς κοινωνίαν ἐν τελείᾳ ἀγάπῃ δὲ σπουδαῖαν.

δ. Ἐν τῇ μυστηρίῳ τοῦ θυσιαστηρίου διὰ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ πνεύματος ἁγίου ἐπὶ τοῖς στοιχείοις· τι θεῶν ἐνεῖναι πιστεύουσι, πᾶσιν τὸ τοῦ

eorum ordo aut ministerium, utatur ecclesia potestate illa quae a Christo illi data est ad eorum scripta vel personas aut probandum aut improbandum.

X. Ut mysterium corporis et sanguinis Christi sub utraque specie fidelibus impertiri debeat: itaque Romana ecclesia alteram speciem populo auferens a Domini praecepto aberrat.

XI. Mysterium hoc sicut et baptisma esse ad salutem maxime necessaria, sed reliqua etiam omnia mysteria vel a Christo ipso vel ab apostolis instituta, quae singulis non necessaria, tamen cum convenienti pietate secundum universalem antiquissimam consuetudinem esse danda et accipienda.

XII. In vita futura non extare revera ignem purgatorium, ac proinde nullam esse animarum ex eo igne redemptionem per viventium intercessionem, etsi non detur illis immediate in caelum ascensio: sanctorum tamen animabus non negamus receptacula quaedam vel cellas subterraneas esse, ubi usque ad resurrectionis diem deversari possint et ubi illae eius diei revelationem sperantes expectent, cum interea precibus et gratiis militantis adhuc in terra ecclesiae fruuntur.

Quod ad capita, quibus prae dicti Britannorum episcopi omnino ac prorsus assentiri in praesenti nequeunt, haec ab istis declarantur:

I. Etiam si veterum synodorum canones et definitiones isti cum debita reverentia recipiunt, non tamen illis eandem auctoritatem atque sacrae scripturae tribuere audent, immo sibi persuaserunt ea prorsus dissolvi, si forte amor aut necessitas postulet et ecclesiae principibus videatur.

II. Etiam si sanctam virginem deiparam benedictam appellant et reputant, etsi divinam gratiam, quae illam tanto honore et magnificentia dignam fecit in ecclesiae conspectu, extollunt: tamen, ne nimis illam benedictionibus et laudibus ornantes Dei gloriam quodammodo creaturae tribuere videantur, malunt potius Deum ipsam celebrare cum propter supremam gratiam illi tributam, tum etiam propter omnia beneficia quae inde hominibus provenerunt: et una cum illa gratias agere.

III. Etiam si facile conceditur, non modo angelos, sed etiam sanctos vita functos propter unius peccatoris poenitentiam et unius poenitentiae profectum in caelo gaudere: etiam si precibus nostris et sacrificiis Deo rite oblati et in ecclesiae communionem pie peractis eos quoque nobis se adiungere credibile videtur: tamen, ne domini nostri Jesu Christi intercessoris officio ne minimum quidem detrudere videamur, pius quidam fervor vetat nos sanctum quemquam vel sanctam ipsam quidem virginem semper benedictam colere disertis ac directis invocationibus, sed minime vetat ita adorantibus et invocantibus spiritaliter se adiungere et unam cum illis communionem in perfecto amore semper quaerere.

IV. Etiam si in sacramento altaris per invocationem spiritus sancti super elementa divinum quiddam his inesse credunt, unde Christi corpus

¹⁾ τὸ τὰ C et W pr. man., sed man. recent. supra versum τὸ: ea quod sequitur om. C. W.
²⁾ τῆς om. C.
³⁾ Hujus voculae litteram K add. in W man. recentior.
⁴⁾ ἐν τῇ
⁵⁾ συνειννοῦσιν C.

Χριστοῦ σῶμα καὶ αἷμα ὑπὸ τῶν πιστῶν τῶ ἐντι
προλαμβάνεται, τοῦτο δὲ οὐ τοιούτως γίνεσθαι, ὥστε
ὑπὸ τῆς σαρκὸς καὶ πνεύματος κατανοεῖσθαι δύ-
νασθαι. Καὶ τοιγαροῦν οὐτε ἐν τοῖς γραπτοῖς οὐτε ἐν
τῇ παραδόσει καλεῖται θεμέλιον τίνα πρὸς τὸν τοῦ
τρόπου διουρισμὸν ὄρωντας, τοῦτον τοῖνον τὸν τρόπον
ἀόριστον καὶ ἀπαρέμφατον εἶναι δεόνται, ἵνα ἕκαστος
κατὰ τὴν αὐτοῦ Χριστοῦ ἐντολὴν καὶ τὸν νοῦν τῆ
πίστεως σαφῶς τοῦτο τὸ μυστήριον λαμβάνειν δυ-
νηθῇ καὶ αὐτὸν ἐν Χριστῶ ἐν πνεύματι προσκυνῇ,
αὐτῷ ὡσεὶ ἀληθῶς παρόντι ἐμβλέπων, ἀγία δὲ τῆς
παρουσίας αὐτοῦ σύμβολα οὐ πρόσκυνῶν οὐτε προσ-
κυνεῖν δεδιμένους.

ε. Ἐάν πάντων τῶν πιστῶν ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ
μαρτύρων μνημοσύνην διὰ τιμῆς ἔχωσι οὐτε κατ' αὐτὸ
παράνομον εἶναι διαβραβεύονται: τῇ φαντασίᾳ εἰκόσιν
ἢ γλυπτῆς ἢ γραπτῆς βοηθεῖν τούτων τῶν μαρτύ-
ρων ἢ πράξεως ἢ παθήματα ἐνδοξα παρισταμένας ἢ
τὰ πρόσωπα ψιλῶς ἀποφαινούσας, σφόδρα μὲν φο-
ροῦνται: τὸ ἐντεῦθεν σκανδαλίζεσθαι ἐνθάδε τοὺς Ἰου-
δαίους καὶ τοὺς Μαχουμβανούς, αὐτόθι δὲ τοὺς τῆς
εὐδοκίας χριστιανούς καὶ τούτους οὐκ ἐλίγους: καὶ
εἰ: ὑπέσθησθε τίς οὐκ ἄλαφρά ὑποφύεται, εἰ καὶ οἱ
σφωτέρωτοι ἀκινδύνοι μόνουσι τοιαύτης τῶν εἰκόνων
καταχρήσεως ἀσφαλεῖς, ἐκ τοῦ πλῆθους τοὺς μὲν
ἀπαιδεύτους ἐξαπατήσεσθαι: καὶ πρὸς τὴν λατρίαν
ἀσπερ καὶ παράνομον ἀπρονοήτους μεταβήσεσθαι.
(Ὁκλῶν πρὸς τὸ ταῦτα τὰ κακὰ προφυλάττεσθαι, τοῖς
τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας πατριάρχαις καὶ ἐπισκόποις
προβάλλεται, ἵνα τῆς συνόδου τῆς ἐν Νικαίᾳ δευτέρας
ἢ κανὼν ἔννατος περὶ τῶν εἰκόνων διὰ τῆς φρονιμῆς
ἡμῶν¹⁾ ἐπιεικέως τοιούτως ἐρμηνεύηται, ὥστε πᾶν
εἰκαῖον ἔργλημα προφθάνει καὶ τὸ σκάνδαλον διὰ
τῆς λατρείας ὀρθῶς προσοικειωθείς: ἀφαιρεῖν.

Κυρωσάμενης ταύτης τῆς συνθήκης μετὰ τινῶν
ἐξαιρέσεων καὶ συγχωρήσεων διδομένων ἑκατέρωθεν
καὶ λαμβανόμενων, προβάλλεται ἔτι, ἵνα Λουδοβίχῳ
ἢ ἔγγυς τοῦ Λουδοβίχου τὸ ἱερόν τι οἰκοδομηθῆται τῇ
διοικήσει προσήκον τοῦ τῆς Ἀλεξανδρείας πατριάρχου,
ὃ εἰς διηγεσίαις τούτου πράγματος μνημόσυνον ἑνο-
μοσθῆσεται ἢ τῆς Ὁμονοίας ἐκκλησία, πρὸ καιρῶν
τινῶν τεταγμένων τῇ λειτουργίᾳ ἀγγλικῇ²⁾ χρῆσθαι,
ὡσερ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πατριάρχου ἢ ὑπὸ τῆς ἀνα-
τολικῆς ἐκκλησίας συνοδικῶς παρασταθείς: δοκι-
μασθῆσεται ἢ συγχωρηθῆσεται τοῖς Βρετταννοκαθολι-
κοῖς συμφωνήσεων ἐξέσται. Ἐτέρωθεν δὲ ἐάν ποτε
ἀξιώσῃ ἢ θέῃ τὴν ἐκκλησίαν Βρεττανικὴν ἡδὴ μετὰ
τῶν ἐπισκόπων αὐτῆς ὑπὸ τοῦ σταυροῦ στενάζουσαν
ἔλασιν καὶ ἀποκαθίστασθαι, οὗτοι ἑαυτοὺς στερεῶς
προσδέουσιν ἐκ τῶν ἐνδεχομένων σπουδάσειν, ὥπως
τῇ ἀνατολικῇ ἐπισκόπῳ ὡς καθ' ἑαυτὸν ἢ τὸ μέρος
αὐτοῦ ἀναπληροῦνται, ἡμερῶν τινῶν τακτῶν, ἐν τῇ
βασιλικῇ τοῦ Ἁγίου Παύλου τοῦ κατὰ τὸ τῶν ἀνα-
τολικῶν ἔθος λειτουργεῖν ἐξουσία δοθῆ. Εἰ δὲ μία
καὶ αὐτῇ λειτουργίᾳ κοινῇ ἑκατέρωθεν δοκιμασο-
μένη³⁾, ἐκ τῶν παλαιῶν λειτουργιῶν ἑλληνικῶν συλ-
λεγμένην, παραλειπομένων μόνον τῶνδε τῶν περιου-
των καὶ ἡθῶν, ἃ οὐσιώδη οὐκ εἰσὶ καὶ ἐν τῶν συμφω-
νησάντων μέρει πρόσομμα εἶναι: δύνανται, καὶ ἢ ἐν-
τεῦθεν πανταλῶς ἔσται ἀκατέγνωστος, ἀμφοτέρωθεν
δοκιμασθείσα καὶ κυρωθεῖσα ἔσται, οὐδὲν δῆπου
μᾶλλον συνοίσει πρὸς τὸ ὡς τῆς ἐνώσεως, οὕτω καὶ
τῆς κοινωνίας ἀμονίαν τινὰ καθολικὴν προσάγεσθαι
καὶ ἐνδελεχθεῖν ἢ ἵνα τῇ τοιαύτῃ κοινῇ λειτουργίᾳ
δι' ἑλπίς τῆς μεγάλης Βρεττανίας: οὐ μόνον οἱ Ἕλλη-
νες εὐερε ἀποδημόντες ἢ ὡς συνδιατρίβοντες, ἀλλὰ
καὶ οἱ ὁμονοῦντες: Βρεττανεὺς καθολικοὶ καὶ ὀρθό-
δοξοὶ, τῆς τῶν πατριαρχῶν ἀνατολικῶν προνομίας
εὐσεβῶς καὶ ἡπίως συγχωρηθείς, χρῶνται.

¹⁾ ἡμῶν C.

²⁾ ἀγγλικῇ CW, sed in W rec. man. s. deleri valt.

³⁾ δοκιμασομένην W.

et sanguis a fidelibus revera adsumitur; hoc tamen
non eiusmodi esse, ut ex carne et spiritu intelli-
gatur. Et quidem neque in sacris libris neque in
vetere traditione fundamentum aliquid invenientes
ad modum definiendum; hunc igitur modum in-
definitum et incertum esse postulant, ut unus-
quisque secundum ipsius Christi praeceptum et
consilium venerandum hoc sacramentum fide acci-
pere possit et Christum ipsum in spiritu adoret,
illum tanquam vere praesentem intuens, quin sacra
praesentiae eius symbola vel adoret vel adorare
teneatur.

V. Etiamse cunctorum fidelium pro Christo
martyrum memoriam in honore habent et hoc pacto
minime absurdum iudicant vel sculptis vel pictis
imaginibus phantasiae indulgere, quibus horum
martyrum facta vel passiones gloriosae repraesent-
entur vel tantum vultus eorum praebentur; vehem-
enter tamen metuunt ne istic Judaei et Maho-
metani scandalizentur, hic autem christiani bonae
voluntatis iique haud pauci; et praeterea suspicio
minime levis oritur, quamvis sapientiores periculo
careant et ab huiusmodi imaginum abusione tuti
sint, ne tamen rudiores homines e vulgo fallantur
et in impiam vel iniquam laetiam imprudentes
incidunt. Igitur ut haec repellantur incommoda,
orientalis ecclesiae patriarchis et episcopis propo-
nimus, ut synodi Nicaenae alterius canonem nonum
de imaginibus prudenti vestra aequitate ita inter-
pretemini, ut omnem iustam criminationem praeve-
niatis et cultu recte circumscripto scandalum tollatis.

Hoc foedere facto cum exceptionibus et con-
cessionibus nonnullis utrimque datis et acceptis,
proponimus etiam aut Londini aut prope Londinum
templum aedificare Alexandrini patriarchae dioecesi
pertinens, quod ad perpetuam rei memoriam *Eccle-
sia* appellabitur *Concordiae*, ubi stans quibusdam
temporibus, catholicis Britannicis concordibus factis
anglica liturgia uti licebit, sicut ab ipso patriarcha
vel ab orientali ecclesia synodice probatum vel
permissum erit. Vicissim si quando dignetur Deus
Britannicam ecclesiam cum episcopis suis iam sub
cruce gementem miserari et restaurare, illi vehem-
enter se obstringunt pro viribus se curaturos, ut
orientali episcopo hic sedenti vel eius vice gerenti,
statis quibusdam diebus, in divi Pauli basilica
(Orientalium more liturgiam exsequendi facultas de-
tur. Quod si una eademque liturgia utrimque pro-
bata fuerit, ex antiquis graecis liturgiis collecta,
omissis tantum iis quae in dicendi vel agendi ra-
tione minime quidem sunt substantia, alteri
vero consentientium parti offensioni esse possunt,
et liturgia ita facta omni reprehensione caruerit
utpote utrimque probata et confirmata, nihil sane
magis utile erit ut tam unionis quam com-
munionis compages catholica instituat et per-
ficiatur, vel ut hac liturgia communi per totam
magnam Britanniam non modo Graeci huc com-
migrantes vel hic vitam degentes, sed etiam con-
sentientes Britanni catholici et orthodoxi, sicut ab
Orientalibus patriarchis pie et benigne facultas
concessa erit, utantur.

Ἀλλὰ γε τακτικόν εἶναι νομιζομεν, μὴ τινα ταύτης τῆς κοινωνίας ἀποστερήσομαι, ἀλλ' ἢ μὴ δεῖ ἐκουσίως μετέχειν οὐκ ἐθέλησει. Τοῦναντίον δὲ σφόδρα ἐπιπόθητόν ἐστι πάντας αὐτοῦ; ὅπως συμφωνήσαντας κατὰ τὸ δυνατόν σπουδαίειν πάντων τῶν τραυμάτων αὐτῆ; τὴν ἐκκλησίαν ἰασοῦν καὶ παρὰ πᾶσι τοῖς χριστιανοῖς ὁμόνοιαν καὶ εἰρήνην πανταχοῦ κατασκευάζειν καὶ παραίτησιν.

Ast statuendum esse, existimamus, ne quis ista defraudetur communione, nisi ea frui sponte abnuerit. Quin immo vehementer exoptandum est, ut omnes, qui ita inter se convenierint, cunctis suis vulneribus ecclesiam sanare et inter omnes christianos concordiam ac pacem ubique parare et propagare pro viribus studeant.

Londini, augusti die 18, 1716.

2.

INIURATI RUSSORUM IMPERATORI

(8 oct. 1717).

A letter to the Czar of Moscovy relating to the preceding proposals.

Sir. — The archimandrite, who attended the archbishop of Thebais at London, acquaints us that your majesty is pleased to encourage the proposal of union between the Greek and Britanick churches, and that your majesty has graciously offered to send the articles to the four Eastern patriarchs. This welcome information has made it our duty, to return your majesty our most humble thanks for the honour of your countenance. And since God hath put it into the heart of so great a prince to assist in closing the breach of the catholic church, and restoring the harmony designed by the christian institution, we hope the undertaking will prosper in your majesty's hand.

Some late practices with regard to church and state have reduced our communion to a few; but your majesty knows truth and right does not depend upon numbers. That God may reward your majesty's pious endeavours, and long continue you glorious and happy to yourself and subjects, is the unfeigned prayer of us, who are, with the most profound regard, your majesty's most obedient servants.

Oct. 8th, 1717.

To his majesty the Czar, etc.

Ad Moscoviae Tsarum epistola de superioribus propositionibus.

Domine, archimandrita ille, qui Thebaitidos metropolitanum Londinum comitatus est, nos monet, maiestatem tuam dignatam esse, unionis Graecam inter et Britannicam ecclesiam ineundae consilium fovere, et quatuor Orientalibus patriarchis articulos mittendi curam officiose sibi suscepisse. Quo grato nuntio impellimur ad maximas maiestati tuae gratias agendas, quod nos in tutelam recepit. Quoniam vero tanti principis menti a Deo iniectum est consilium praestandae operae ad sananda ecclesiae catholicae vulnera et ad pristinum christianae institutionis ordinem instaurandum, negotium speramus in manibus maiestatis tuae prospere successurum.

Recentibus quibusdam tractationibus, quae ecclesiae ac reipublicae supervenerunt, communicio nostra ad paucos quidem redacta est; maiestas autem tua probe novit, verum ac ius e numero non pendere. Ut Deus maiestati tuae pii laboris fructum referat, eamque diu gloriosam felicemque sospitet ad tuam subditorumque tuorum utilitatem, ex animo petimus, nosque profitemur cum summa observantia maiestatis tuae obedientissimos servos.

Oct. 8, 1717.

Ad maiestatem suam Tsarum, etc.

3.

THEBAITIDOS METROPOLITANUS AD INIURATOS.*

Copy of a letter of the archbishop of Thebais in Egypt, by whom the first proposals from Britain were transmitted to the Eastern patriarchs.

To the most venerable and wise bishops, Mr. Campbell, and the rest, and to the reverend priests and beloved laicks and all worthy christians, Arsenius, metropolitan of Thebais, wisheth prosperity.

Having had many and frequent opportunities of writing to your sanctities, I have thought fit in a few words to give you the reasons why I have not made use of them; for I would not, my brethren, incur the censure of neglect of being deficient in that love and charity which is due to you: for it is not fit the affection I bear you should be forgotten, which is wholly fixt and rooted in my soul. Wherefore I seemed to enjoy the conversation of him that was silent, and the presence of the absent. But, my brethren, considering the doubtfulness and uncertainty, nay the arduousness of our affair, I rather chose to be silent than to

Exemplar litterarum metropolitani Thebaitidos in Egypto, a quo primae Britannorum propositiones Orientalibus patriarchis transmissae sunt.

Reverendissimis sapientissimisque episcopis, D. Campbell et ceteris, venerandis presbyteris, dilectissimis laicis, christianis honestissimis, Arsenius Thebaitidos metropolitanus prosperitatem.

Sanctitatibus vestris scribendi multas frequentesque occasiones nactus, aequum existimavi, vobis rationem paucis reddere, cur eis usus non fuero: nolim enim, fratres mei, in vituperationem venire, quod dilectionem illam caritatemque vobis debitam neglexerim aut deseruerim: namque benevolentiam, qua vos prosequor, de memoria excidere non decet, quippe quae penitus insita animo haeret. Quapropter cum silentibus colloqui et absentibus adesse mihi videbar. Animo tamen reputans, fratres, quam anceps et incertum, immo arduum sit nostrum negotium, silere malui quam imperfecte rem narrare atque spem alere, cuius exitum ipse ignoro.

* Epistola haec graeco sermone ab auctore scripta est, eius autem autographum periisse videtur.

give you an imperfect account, and feed you up with hopes which I myself do not know the event of. Indeed the patriarch did not send an answer sooner, which was not owing to contempt, but to their being taken up in a synodical examination of it, as they informed me by letter; but as for the council, tho' they have and do give me good hopes concerning your demands, yet the difficulties of the present time make it not so easy to bring the matter to a conclusion so soon as you and we could wish. I therefore thought fit to defer what relates to this to another opportunity, and to send you immediately the answers of the patriarch by James the reverend patriarchal protocynellus, who is the person that carried your questions to the patriarch, and brought back their answers. Receive therefore both them and him, my beloved, cheerfully: receive them with that love and inclination which you expressed towards me when present, and both shewed in words and confirmed in actions. For I will not speak of the difficulty I have endured for you: I say I will not mention my labour so as I can reap the fruit of your harmony and agreement with us. When therefore you have received the answers, and given them a charitable reading, send us your opinion, which we both pray and hope will be right. And if you desire condescension in some particulars, not prejudicial to the faith, this also will be allowed by our mother, and those who preside in her: and as for what remains I shall use all my endeavours both by word and deed to perfect it; and will neither suffer mine eyes to sleep, nor mine eye-lids to slumber till I see this matter brought to a conclusion. Receive the reverend protocynellus in the best manner you can, and treat his labours with the same beneficence, both of word and action, you have formerly shewn to us. Farewell.

From Petersburg, 1721, august 16th.

The second decade of the month Μεταγυτιών.

Arsenius the humble metropolitan of Thebais, and your brother in Christ.

Re enim vera patriarchae citius responsa non miserunt, non quod fastidiosae ipsi se gesserint, sed quod synodali facta cogitatione ea conscribenda fuerant, quemadmodum id me litteris monuerunt. Ad synodum vero quod attinet, etsi bene de petitionibus vestris sperare mihi permanserunt ac persuadent, temporis tamen lectus difficultates non sinunt rem tam expedito ad exitum perducere quam ego et vos optamus. Quapropter aeque differre ac statim patriarcharum responsa vobis mittere per Iacobum, reverendum patriarchalem synocellum, qui vir quae sita vestra ad patriarchas detulit eorumque retulit responsa. Haec igitur et illum, dilectissimi, benevolo animo excipite, eo scilicet amore ac propensa voluntate, quam mihi praesenti praestitistis, quam verbis simul protulistis ac factis probastis. Molestias vero, quas pro vobis pertuli, commemorare nolo; non, inquam, referam labores susceptos, ut mihi contingat ex vestra nobiscum concordia unioneque fractum percipere. Itaque responsa postquam acceperitis ac benevole perlegeritis, sententiam vestram nobis significate, quam rogamus simul ac speramus rectam fore. Quod si quidpiam in rebus fidei non damnosis vobis concedendum esse avertitis, id a matre nostra et ab iis, qui illi praesunt, tribuetur. In illud, quod supererit, studium omne cum verbo tum facto impendam ut perficiatur, nec sinam ut oculi mei somnum capiant et palpebrae meae dormitionem (Pa. CXXXI, 4), donec negotium istud absolutum prospexero. Reverendum protocynocellum quam optime poteritis excipite, illiusque labores eadem in dicendo simul et agendo beneficentia tractate, quam olim mihi praestitistis. Valet.

Petropoli, 1721, augusti 16.

Mensis Μεταγυτιώνος; decade altera.

Arsenius humilis Thebaitidos metropolitanus ac vester in Christo frater.

4.

Patriarcharum responsa ad Propositiones

18 aprilis 1718 data.*

Ἀποκρίσεις τῶν ἀνατολικῶν ὀρθοδόξων πρὸς τὰς ἀπὸ Βρετανίας ἀποσταλείσας ὑπὲρ ἐνώσεως καὶ ὁμονοίας μετὰ τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας προτάσεις.

Ἐπειδὴ πάντες οἱ ὀρθόδοξοι καὶ εὐσεβεῖς χριστιανοὶ, καὶ μέγιστα οἱ ἀρχιερεῖς καὶ ποιμένες τῆς ἐκκλησίας, ὀφείλουσι μὴ μόνον καρδίᾳ πιστεύειν εἰς δικαιοσύνην, ἀλλὰ καὶ στόματι ὁμολογεῖν εἰς σωτηρίαν¹⁾ κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον, πρὸς δὲ τοῦτους καὶ ἰστοίμους πάντοτε εἶναι λόγον ἀποδίδόναι κατὰ τὸ ἔρατόν: κατὰ τῆς ἐν ἡμῖν ἐλπίδος²⁾ καὶ (κατὰ) πίστεως ἀμείνων τε καὶ ἐπιεικῆς ἀποκρινοσθαι, ὅσον ἔδοξε καὶ ἡμῖν, συνακουμένου θεοῦ, ἐπιδοσθαι διὰ τῆς ἀποκρίσεως τινῆς πρὸς τὰς ἐναγχοῦς ἀποφάσεις εἰς ἡμᾶς θέσεις ἐκ μέρους τῶν ἐν Βρετανίᾳ τῆς ἀρχαίας

Responsiones orthodoxorum orientalium ad propositiones ex Britannia missas de unione et concordia cum orientali ecclesia.

Quoniam omnes orthodoxi et pii christiani, antistes praesertim et pastores ecclesiarum, debent non solum corde credere ad iustitiam, sed etiam ore confiteri ad salutem ex divi apostoli sententia, praeterea etiam parati semper esse ad satisfactionem omni rationem de ea quae in nobis est spe et (de) fide libenter simul et benigne respondere; nobis quoque convenire duximus, Deo adiuvante, litteris mandare responsiones quasdam ad propositiones super nobis significatas eorum nomine qui, ut ipsi se ferunt, reliquiae sunt in Britannia religiosissimi ex pristina orthodoxia.

¹⁾ κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον — εἰς σωτηρίαν, Rom. X. 10.
²⁾ ἐλπίδος — ἀποκρινοσθαι, cf. I Pet. III, 15.

* In codice Constantinopolitano sancti scripti 287, parte altera, fol. 6-28 (= C), et in codice Oxoniensi Aetia Christi, fol. 6-28, quae supra iam memoravimus quaeque ab viri F. C. Conybeare diligentissime constat. Erit W. Gravshamm hoc scriptum verbis suis totidem in latinam transmittit nobisque pro singulari sui humanitate versionem transmittere dignatus est Nicolaus Pusch, in universitate Romana professor, cui maxime agimus gratias.

ὀρθοδόξως φιλοσοφῶν-καρφῶν κατὰ τὴν ἐκείνων
ἐξέτασιν. Ἄνθ' ἐν ἐκείνῃ οὕτω ποιεῖν κατὰ τῆς
γραφῆς ἐντελέμεθα, οὕτω οὖν θεῶν ἀρξίματα τῶν
πρὸς αὐτοὺς ἀκαταστάσεων, λέγομεν οὕτως·

Ἡ καθ' ἑμᾶς θεία καὶ ἀκαταστάτη
πίστις, τῆς ἀνατολικῆς θρησκείας καὶ ὀρθοδό-
ξου ἐκκλησίας, οὐδέποτε ἀλλότρια καὶ ἀλλότρια τῆς
τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος ἡμῶν διδασκαλίας ἐδέξατο
δέγματα, ἀλλ' ἐκείνη καὶ μόνη διακρινεῖται καὶ φυλάτ-
ται ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ τοῦ σωτῆρος Χριστοῦ ἐν ταῖς
ιεραῖς καὶ θεαῖς γραφαῖς· ἐδέξατο δὲ ἅπαν θρησκεία
καὶ ἀπόστολοι ἐδέξατο καὶ αἱ θεία καὶ οἰκουμένηκαὶ
σύνδοι ἐδέξατο καὶ ἐκύρωσαν καὶ παρέδωκαν ἡμῖν,
ἅπαν ἡμῶν μίχρη τοῦδε καὶ ἐφυλάξαμεν καὶ φυλάτ-
τομεν ἀκατάστρεπτα καὶ ἀκαταστάτητα. Διὸ αὕτη
μόνη ἐστὶ δικαίω· ἀληθῆς, καθαρὰ καὶ εὐσεβεστάτη,
μηδὲν ἔχοντων ἕως τῶν αἰρετικῶν καὶ τῶν ἄλλως
προσόντων ἢ ὡς ἡμεῖς εἰπὼν τι ἢ ἕως διαρεῖ τὸ
σῶμα καὶ λαλῆσαι τι κατ' αὐτῆς ἐναντίον ἢ μομφῆν
τινα προσέφασι αὐτῇ· ἐστὶ γὰρ καὶ διαμῖνει ἀσπίλος
καὶ καθαρτάτη. Ὅτι δὲ αὕτη μόνη ἢ τῶν ἀνατολι-
κῶν ὀρθοδόξων (καὶ μὲν Ἑλλήνων, οὖν δὲ Γραι-
κῶν καὶ νέων Ῥωμαίων διὰ τὴν νέαν Ῥώμην καλου-
μένων) χριστιανῶν πίστις ἐστὶν ἀληθῆς καὶ μόνη
ἀκαταστάτη, δείκνυται ἐκ πολλῶν ἀποδεικτικῶν
ἐπιχειρημάτων. Ἡμεῖς δὲ ἵνα τὰ κλειῶ ἐξέσωμεν,
εἴπα καὶ μόνῃ οὐδὲ κατὰ τακτικὰ τῆς ἀληθείας ταύτης
ἡμῶν θέσεως προτιθέμεν. Πρῶτον, ἐπὶ συμφωνίᾳ
ἐστὶν ἀκριβῆς τῆ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ
διδασκαλίᾳ καὶ κατ' οὐδὲν ἕως ἐκείνης παρελάγα-
μένη, ἀλλ' ἐξ αὐτῶν τῶν θεῶν γραφῶν ἀποδεικνυ-
μένη· ὅσα γὰρ λέγομεν κηρύττομεν τε καὶ δογματι-
ζομεν, πάντα ταῦτα ἐν ταῖς θεαῖς γραφαῖς εὐρίσκουμεν
ἀπαρραλλετικῶς κείμενα, ἃ καὶ οἱ θείοι ἀπόστολοι
ἐκφύλαξαν ἐν λόγοις καὶ γραφαῖς καὶ αἱ θεία
οἰκουμένηκαὶ σύνδοι ἐδέξατο καὶ ἐκύρωσαν, τῶν
ἄλλων θρησκείων οὐδ' ἕως ἔχουσιν οὐδὲ τὰ παρ'
ἐκείνων διδασκόμενα ἀπὸ τῶν θεῶν γραφῶν ἀπο-
δείξαι· εἰ γὰρ ἐναντία ἐκείναις διδάσκουσι, πῶς ἂν
ἐξ ἐκείνων αὐτὰ ἀποδείξωσιν; Αἱ γὰρ θεαῖς γραφαὶ
αὐταὶ ἐαυτὰς οὐδαμῶς ἀνατρέπουσιν. Ἐστῶσαν πα-
ράδειγμα οἱ οὖν παπισταί· πῶς γὰρ ἂν αὐτοὶ τὸ μὴ
μεταδιδόναι τοῖς πιστοῖς τὰ μυστήρια τῆς εὐχαριστίας
διὰ δύο εἰδῶν. Ἁρτου ψυγῆ καὶ οἴνου, ἀλλὰ δι' ἑνὸς
(καὶ μόνου, ἀπὸ τῶν θεῶν ἀποδείξωσι¹⁾) γραφῶν,
τοῦναντίον ἐκβουσοῦσιν²⁾; Ὁ γὰρ κύριος ἡμῶν λέ-
γει, φάγετε, εἰπὼν, καὶ Πίστε ἐξ αὐτοῦ πάν-
τες, καὶ δι' ἀφοσίωσιν τῶν εἰδῶν παρέδωκε τοῖς
ἀγίοις αὐτοῦ ἀποστόλοις τὸ τίμιον αὐτοῦ σῶμα εἰς
βρώσιν καὶ τὸ ζωρὸν αὐτοῦ αἷμα εἰς πόσιν. Αὐτοὶ
δὲ ὡς καὶ αὐτοῦ τοῦ κυρίου βουλόμενοι εἶναι σοφώ-
τεροι, φασι ὡς ἐπὶ περιττὸν ἐστὶ μεταδιδόναι τοῖς
λαϊκοῖς τὸ ποτήριον· ἐν αὐτῷ γὰρ τῷ μυστηριώδει
σώματι τοῦ κυρίου περιέχεσθαι φασὶ καὶ τὸ αἷμα,
ὡς τοῦτο δὴθεν μὲ νοήσαντος τοῦ κυρίου· ὅσα προ-
ειδῶς ὁ κύριος εἶπε· Πίστε ἐξ αὐτοῦ, προσθεῖς καὶ
τὸ³⁾ πάντες, ἵνα μὴ ἐξέλθωσι τινα τῶν πιστῶν τῆς
τοῦ τοιοῦτου θεοῦ καὶ ζωροῦ νόματος μεταλήψεως.
Ἡ πῶς ἂν ἐκ τῶν γραφῶν ἀποδείξωσι τὴν θρυλλου-
μένην τοῦ πάπα μοναρχίαν καὶ τὸν αὐτὸν εἶναι
καρὰ τῆς ἐκκλησίας, τοῦ ἀποστόλου βούλοντος κε-
φαλὴν εἶναι τῆς ἐκκλησίας τὸν Χριστόν⁴⁾; ἢ πῶς ἂν
ἀποδείξωσιν καὶ ἐκ τοῦ οὐοῦ τὸ πνεῦμα
ἐκπορεύεσθαι, τοῦ κυρίου διαρρηθῆναι βούλοντος· Τὸ
πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ κατὰ τοῦ πατρὸς
ἐκπορεύεται⁵⁾; ἅπαν ἐκείνοι ἵνα ἀποδείξωσι, τὰς
θεαῖς νοθεύουσι βέβλους, τὰς μὲν προσκιδόντας, τὰς

Cum igitur ita nos gerere ex sacra scriptura in-
beamus, responsum ad illos initium cum Deo
sententes, dicimus quae sequuntur.

Sancta nostra et irreprobabilis et purissima
fides, orientalis videlicet ecclesiae, nunquam ab-
surda et a doctrina Domini et Salvatoris nostri
aliena dogmata accepit; sed ea tantum servat et
tuetur compert, quaecumque ab ipso salvatore Christo
in sacris et divinis libris praecepta sunt: eadem sci-
licet quae et apostoli docuerunt et sanctae oecum-
enicae synodi sanxerunt et firmaverunt nobisque
tradiderunt, quae autem nos ad hanc diem serva-
vimus et servamus illaesa et inconcussa. Quapropter
haec una est iusta, vera, pura et religiosissima, cum
minime possint haeretici et qui aliter sentiunt vel
eadem dicere quae nos vel omnino aperire ea suum
et adversus illam loqui vel vituperationem aliquam
ei affingere; est enim et permanet intemerata et
purissima. Hanc autem unam, quae orientalium est
orthodoxorum (Hellenae quondam, Graeci nunc et
propter novam Romam novi Romani appellantur)
christianorum germanam fidem et unam sincerissi-
mam esse, apodictica epichiremata multa convin-
cunt. Nos vero ceteris praetermissis tria tantum
argumenta verum nostrum propositum adiuvantia
afferimus. Primum quod fides nostra plane concinit
cum domini nostri Jesu Christi doctrina et nihil
omnino ex illa immutata est, sed ex ipsis sacris
libris deprompta. Quaecumque enim dicimus praedi-
cavimusque et dogmatizamus, haec omnia in sacris
libris congruenter invenimus exposita, quae etiam
sancti apostoli praedicaverunt et verbis et scriptis
sanctaeque oecumenicae synodi sanxerunt et firma-
verunt; ceteris autem religionibus minime licet
suas quoque doctrinas ex libris sacris deprompta
ostendere. Nam si contraria illis docent, quomodo
ex illis deducta esse ostendant? Exemplo sint
nostri temporis papistae, qui cum eucharistiae
mysteria fidelibus non per duas species, panis
scilicet et vini, sed per unam tantum communi-
cent, quoniam pacto istud ex divinis libris ostend-
ant? Immo ex duabus substantiis! Dominus
enim noster *Sumite, manducate*, dixit, et *Bibite de
eo omnes*, et per utramque speciem tradidit sanctis
suis apostolis pretiosum corpus suum in cibum et
vivificum sanguinem suum in potum. Isti autem
tantquam ipso Domino sapientiores esse volentes,
supervacuum putant tradere laicis poculum; in eo-
dem enim Domini corpore mystico sanguinem quo-
que contineri contendunt: quasi hoc Dominus non
intellexerit! Quod quidem praesciens Dominus *Bibite*
inquit *de eo*, et *omnes* quoque addidit, ne quis fide-
lium exciperetur huiusmodi sancti et vivifici laticis
communione. Quoniam autem pacto ex libris sacris
ostendant decantatum illum papae principatum et
ecclesiae caput eum esse, clamante apostolo *caput
ecclesiae Christus esse*? Vel quomodo demonstrant
ex filio quoque procedere spiritum, Domino ipso
diserte clamante: *Spiritus veritatis, qui ex patre
procedit*? Quae ut ostendant, divinos libros ad-
ulterant, alios addentes, alios detrahentes, velut
fecerunt in secundae sanctae oecumenicae synodi
tempore, fingentes sibi fidem qualem volunt et in
ea credentes quae ipsi adulterant. Cetera omitti-
mus, ne molesti simus. Eadem illa ceteri quoque
haeretici faciunt omnes. Nos autem non ita, sed

¹⁾ ἀποδείξωσι C.

²⁾ ἐκβουσοῦσιν in W ἐκβουσοῦν pr. man., ubi o subter
vernum man. res. add.

³⁾ τὸ om. C.

⁴⁾ Eph. V, 23.

⁵⁾ Joh. XV, 26.

δὲ ἀρκεύμενοι, ὡς ἐν τῇ κερφῇ τῆς δευτέρας ἀγίας οἰκουμένης συνόδου ἐπαίρουσι, κλέπτουσι καὶ κτενοῦσι καὶ ἀπαρνεύονται κατὰ βούλησιν καὶ ποιοῦντες εἰς ἀπαρνεύεσθαι. Ἐπὶ τὰ λοιπὰ, ἵνα μὴ προσκαρῆς γινώσκῃται. Ἀπὸ ταῦτα ποιεῖται καὶ πάντες οἱ λοιποὶ τῶν αἰρετικῶν ἡμαῖς δὲ οὐκ οὕτως, ἀλλὰ τρεῖς ἀνέθευον τὴν τοῦ κυρίου διδασκαλίαν καὶ τῆς ἐκ αὐτοῦ παραδεδομένης ἡμῶν πίστεως ἀπὸ ἀναγκασθέντων καὶ φιλιότατον ἀπαρνεῖται τε καὶ ἀκαρτερῶνται ὡς βασιλικὸν θεσμὸν καὶ ἀμφίβιον τιμωρότατον, μηδὲν προσπιθόντες, μηδὲν ἀρκεύμενοι. Διὸ καὶ συνάμεθα ἀποδείξαι αὐτὴν ἀπὸ τῶν θεῶν γραφῶν ὡς ἐξ αὐτῶν δηλονότι τῶν ταύτης κτητῶν, ἐξ ὧν καὶ ἀνέβλυσε καὶ ποτίσθη πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς καθολικῆς ἀποστολικῆς ἡμῶν τῶν ὀρθοδόξων ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, δι' ὧν ζωογονεῖται πᾶν τὸ χριστιανικὸν σύστημα τῶν ὀρθοδόξων ἡμῶν.

Δεύτερον δείκνυται, ὅτι κατ' ἡμῶν μόνοις τοῖς ὀρθοδόξοις Γραικοῖς, ἀνατολικοῖς δηλονότι χριστιανοῖς, ἢ ἀληθῆς καὶ ἀκαρνεύσεσθαι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πίστεως διακίβηται καὶ κατ' οὐδέσιν ἄλλοις διεφυλάχθη. Ἐπει γὰρ ἡ ὀρθόδοξος πίστις τῶν ἀποστόλων ἐκείνων ἦν (ἐξέλιπε καὶ γὰρ κατ' ἐκείνους· οὐ γὰρ παρὰ τοῖς αἰρετικοῖς ἦν πάντως, ὡς δηλονότι ἐστὶ καὶ ὁμολογούμενον παρὰ πάντων, ἀλλ' οὐδὲ κατ' αὐτοῖς τοῖς παπασταῖς, ὡς καὶ Λουθηροῦ συνδοκᾷ καὶ τοῖς ἡμετέροις, οὐδὲ οἱ Λουθηροκαλίβιοι ἀνέειπον, ὅτι κατ' αὐτοῖς διεσφίζετο μήποτε τότε οὐκ ἐπὶ ἐν κόσμῳ), ἀνάγκη γοῦν ἐστὶ λέγειν, ἢ ὅτι ἐξέλιπε ὅπως ἡ πίστις τοῦ Χριστοῦ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, ἢ παρὰ καὶ νεῖσαι ἐστὶν ἀσέβης, τοῦ κυρίου εἰπόντος, ὅτι καὶ πῦλαί εἰσι οὐ κατισχύουσιν αὐτῆς¹⁾, ἢ πάντως ὁμολογήσαι, ὅτι κατ' ἡμῶν μόνοις τοῖς ὀρθοδόξοις ἀνατολικοῖς Γραικοῖς χριστιανοῖς διεσφίζετο καὶ διέλαμπεν. Ἦν ὡς πρότερον καὶ νῦν ὡσαύτως κατήγομεν ἀπράτρεπτον καὶ ἀκαρτεροῦτον, καὶ πρόθυμῳ ἴσμεν καὶ αὐτὸ τὸ αἶμα ἡμῶν ἐκχεῖται ὑπὲρ αὐτῆς· καὶ εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ, ὅτι οὐκ ἐγκατέλιπε ἡμᾶς οὐδὲ εἰσεν ἐκλειπῆναι τὴν πίστιν ἡμῶν, ἣν δὴ καὶ κρατοῦμεν καὶ κρατήσομεν ἀκαταπόνητον²⁾ μέχρι ταριχέων αἰῶνος εἰς δόξαν αὐτοῦ.

Τρίτον τεκμήριον ἔχομεν, ὅτι ἡ πίστις ἡμῶν τῶν ἀνατολικῶν αὕτη καὶ μόνη ἐστὶν ἀληθεστάτη καὶ ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ παρὰ τοῦ σωτήρος ἡμῶν κηρυχθεῖσα καὶ ὑπὸ τῶν ἱερῶν ἀποστόλων καὶ οἰκουμένης ἀγίων συνόδων βαθευθεῖσα καὶ παρὰ ταύτην οὐκ ἐστὶν ἕτερα πίστις πλην ταύτης καὶ μόνη. ἔχομεν δηλονότι τεκμήριον καὶ σφαιρότατον γνώρισμα καὶ ἀπόδειξιν, τὸ τὰς λοιπὰς αἰρέσεις καὶ τοὺς ταύτης ἀποσφαλέντας καὶ προλήψεσθαι πᾶσι ἄλλοις συναρπαγέντας καὶ ἄλλως ἢ ὡς ἔχει τὸ ἀληθὲς πιστεύοντας πάντα γὰρ ἡμῶν κινεῖν, ὡς αὐτοὺς ἀποδείξαι συμφωνοῦντας ταύτῃ ἡμῶν τῇ μόνῃ ἀληθινῇ πίστι· τοῦτο γὰρ ἀποδείξαντας, εἰσὶν ἔχειν τὸ πᾶν καὶ ὡς ὀρθοδόξοι παρὰ τοῖς ἄλλοις εἶναι καὶ μάλιστα τοῖς τούτων ἀπλουστεροῖς νομιζομένοις καὶ τὰ οἰκία διδάγματα τούτων μάλιστα τὸν τρόπον τοῖς πολλοῖς ποιεῖται αὐτὰ εὐκαταδέκτα. Ἀπολύτως γὰρ οἱ ἀπείροι καὶ χυδαῖοι τῶν ἀνθρώπων, ὡς τὰ ἐκείνων διδάγματα σύμφωνα εἰσι τοῖς τῶν ἀνατολικῶν ὀρθοδόξων Γραικῶν, καὶ μὴ εἰδότες τὸ ἀληθὲς, βλάπτες αὐτὰ παραδέχονται καὶ κἀθονται ταῦτοις ὡς ἀληθῆ· μανθάνοντας δὲ ὡς ἀσύμφωνά εἰσι τοῖς τῶν ἀνατολικῶν ὀρθοδόξων³⁾ δόγμασιν, εὐθὺς ἐκείνων ἀποκηρύσσουσι τε καὶ ἀποδιεργάζονται ὡς ἀπὸ

incorruptam servamus Domini doctrinam et mendicis tenemus fidem ab eo nobis traditam sinceramque servamus et illibatam tamquam regiam thesaurum et gemmam protiosissimam, nihil addentes, nihil detrahentes. Quapropter et possumus eam ex libris divinis demonstrare tamquam ex ipsis videlicet fontibus eius, unde et manavit et totam aspergit faciem catholicae apostolicae nostrae orientalis ecclesiae, unde et vivificatur omnis Christi nomine insignita universitas nostra orthodoxorum.

Iterum demonstratur apud nos tantum orthodoxos Graecos, hoc est orientales christianos, veram et integerrimam domini nostri Jesu Christi fidem permanere et apud nullos alios servatam esse. Si enim recta fides domini nostri ante aliquot saecula, scilicet ante Lutheri adventum, apud nullas alias omnium quae sub caelo sunt gentium vigeat (defecerat enim apud illos: neque enim apud haereticos erat omnino, ut manifestum est et ab omnibus conceditur, neque tamen apud ipsos papistas, ut Lutheri quoque videtur ac nostris, neque dicere possunt Lutheri et Calvini aeclesiae apud se tunc eam servari, qui nondum in terris essent), necesse igitur est dicere aut interiesse omnino tum Christi fidem ex orbe terrarum, quod vel cogitasse impium est, cum dixerit Dominus: *Portae inferi non praevalent adversum eam*, aut denique concedere apud nos tantum orthodoxos Graecos orientales christianos eam tunc servari et fulgere. Quam ut olim ita et nunc tenemus incorruptam et inconcussam; paratque sumus vel sanguinem nostrum effundere pro ea, gratiasque Deo agimus quod non deseruit nos neque a fide nostra deficere nos sivit, quam quidem et tuemus et tuebimur immutatam in eius gloriam usque ad finem saeculorum.

Tertium argumentum habemus quo nostra orientalium fides haec una probatur esse verissima et haec una a salvatore nostro praedicata et a sanctis apostolis et oecumenicis sanctis synodis confirmata, praeter quam unam non est altera fides recta; argumentum scilicet et indicium manifestissimum et rationem habemus hoc, quod ceterae haereses et quicumque ab hac lapsi sunt et absurdis quibusdam erroribus abrepti aliter quam se res habet credunt, intentatum nihil relinquunt, ut se ipsos ostendant huic nostrae unice verae fidei consentientes: illud enim cum demonstraverint, omnia se consecutos esse existimant et se tamquam orthodoxos a ceteris gentibus, simplicioribus praesertim, habitum iri et doctrinas suas hoc praecipue pacto plerisque probabiles reddituros. Imperiti et radiiores homines audientes doctrinas eorum cum doctrinis orientalium orthodoxorum Graecorum concinere, et veritatis ignari, facile eas recipiunt creduntque illis pro veris; at ubi senserunt abhorre illas ab orientalium orthodoxorum dogmatibus, statim ab illis deficiunt et tamquam ab angue venefico refugiunt. Habemus exemplum quoddam manifestum in Lutheri et Cal-

¹⁾ Λουθηρος C.

²⁾ Matth. XVI, 18.

³⁾ ἀκαταπόνητον CW.

⁴⁾ Locum inde a Γραικῶν οἱ ὀρθοδόξων apud W add. in marg. p. 399.

ὁρῶντες ἰσχυροῦς. Ἐχομεν παράδειγμα ἢ οὐκ; τοῦ
 Λουθηροκαλβινιστοῦ, ὃν εἰ μὴ ἀποβάλλοιεν ἵνα τὰ
 εὐαγγελικά ἐγγράμματα τοῖς πολλοῖς εὐκατανοήτως
 ποιήσασιν, ἐπέλεξαν κατὰ συκοφαντήσαν τὴν ἑαυ-
 τῶν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν, ὡς ἔβλεπον καὶ αὐτὴ αὐτὰ
 ταῦτα πιστεύει καὶ ἀποδέχεται ἕνα καὶ εἰ Λουθηρο-
 καλβινιστῶν διέπει καὶ βιβλίον τινὰ πρὸ χρόνων πῶθεν
 ἀνεκλάσαντο, ἐπιγράφαντες αὐτῇ Ὀμολογίαν τῆς
 τῶν Γραικῶν ὀρθοδόξων ἀνατολικῶν πίστεως, ὡς
 ἔβλεπον κατὰ Κυρίλλου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως,
 ἐκείνου δηλαδὴ τοῦ σοφοῦ Λουκάρου, ἐκδοθείσαν,
 ἐκείνου κατὰ αὐτῆς; οὐδ' ἔλας εἶδον ἔχοντος, ἀλλὰ
 μάλλον διδάξαντος καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ πᾶν τὸ
 πάντων τοῖς ἐν ἐκείνῃ τῇ ψευδοστάτῃ ὁμολογίᾳ συμ-
 πεπλασμένοις. Τοιαύταις τοῖς μηχαναῖς καὶ συκο-
 φανταῖς ἐξαπατᾶν οἰόμενοι τοὺς ὁμοφύλους αὐτῶν
 καὶ μάλιστα τοὺς ἀπλουστέρους καὶ εἰ δυνατόν καὶ
 τοὺς ἡμέτερους, ἔσοι τὰ καθ' ἡμᾶς; ἰσὴρ καὶ σαφέστατα
 καὶ θεοκαρδέστατα ἀκριβῶς; οὐκ ἴσασιν δόγματα, ἀλλ'
 οὐδὲ οὕτως τι ἤνυσαν· οἱ γὰρ ἡμέτεροι ἀνατολικοὶ
 ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ ἰδόντες τὴν ψευδοπίπλαστον
 ἐκείνην ὁμολογίαν καὶ ἀναγνόντες, ὡς ἔγνωσαν ἀλλό-
 κота καὶ ψευδῆ καὶ ἀντίθετα περιέχουσαν δόγματα,
 εὐθὺς αὐτὴν ἀπερραπίσαν καὶ ἐξουθένησαν καὶ
 ἀπίσταντες καὶ τὸν ἐν αὐτῇ ἐγκυρωμένον δόλον τοῖς
 πᾶσιν ἀπακαλύψαν, καὶ ἐδηλοποίησαν τὸ μὴ εἶναι
 ἡμᾶς; οὐχ οὕτως πιστεύομεν ὡς ἐκείνῃ ἐδίδασκεν,
 ἀλλὰ τὴν ἀπαιρητὴ καὶ θεοκαρδέστατον κατέχομεν
 πίστιν καὶ οὐχ ὡς ἡ ψευδοπίπλαστο; ἐκείνη καὶ
 κίβδηλος ὁμολογία συκοφαντεῖ ἡμᾶς, τὸ δὲ εἶναι ὁ Λού-
 κάρου; οὐ τοιοῦτος ἦν, ὡς ἔβλεπον γίνεσθαι ἐκ τῶν ἐκεί-
 νου συγγραμμάτων καὶ ὁμιλιῶν καὶ λόγων καὶ διδα-
 χῶν εἰσὶ καὶ νῦν παρ' ἡμῖν σαφῶς ἰδιοχίρως
 παρ' αὐτοῦ γεγραμμένων. Ἄλλ' οὖν ἐπειδὴ ἡ ὀρθό-
 δοξος ἡμῶν ἀνατολικῆ καὶ ἀποστολικῆ ἐκκλησία οὐ
 μόνον αἰρετικὸν οὐ προσέτα; δόγμα, ἀλλὰ καὶ τὰς
 ὑποφίας αὐτὰς ἀποκρούεται κατὰ τὸ Εὐλ. α. β. γ. δ. ε.
 διαβολὰς, καὶ ψευδῆ; ὡς, διὰ τοῦτο, συνόδου
 συγκροτηθείσης, οἱ ἡμέτεροι ἐκείνον τε τὸν Λούκάρου
 διὰ τὴν τοιαύτην ὑπόψιν ἀναθέματισαν καὶ τὴν
 ψευδοπίπλαστον βιβλίον ἐκείνην ἀναθέματι καὶ κυρί-
 παρῶσαν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἀλλόκοτα καὶ ψευδῆ δόγ-
 ματα πόρρω τῆς ἡμετέρας τῶν ὀρθοδόξων αὐτῆς
 ἀπέσαντο καὶ κατέρριψαν. Τοιαύτην πρὸ συκοφαν-
 τῶν οἱ Λουθηροκαλβινιστῶν καθ' ἡμῶν ἀνεκλάσαντο
 καὶ τύπῃ ἐξέδωκαν εἰς πολλῶν ἐξαπατῆται, ἀλλ' οὐδὲν
 ἤνυσαν· ἡ γὰρ πίστις ἡμῶν τῶν ἀνατολικῶν ὀρθο-
 δόξων λαμπροτάτη καὶ πάσης διαβολῆς ἀντιτέρα ἐστὶ
 καὶ πανταχοῦ ὡς ὁ ἥλιος διαλάμπει· διότι τοῖς τοι-
 οῦτοις οὐ συκιάζεται οὐδ' ἀμαυροῦται τοῖς νέφασιν,
 ἀλλὰ βρῆται; διαλύει ταῦτα καὶ ἀποπέμπεται ὡς
 πορρωτάτω. Ὅθεν καὶ πολλοὶ τῶν ἡμετέρων διὰ τῆς
 ἱερωσύνης καὶ πολλὰ συγγράψαντες κατ' ἐκείνων
 τῶν κεφαλαίων τῆς ἐπιπλάστον ψευδοῦς ὁμολογίας
 τοῦ Λουκάρου βιβλία, καὶ μάλιστα ὁ ἀσπίδος τῶν
 Ἱεροσολύμων πατριάρχης; ὁ κύριος Δοσίθεος; καὶ ὁ ἐν
 Θεολόγοις μακαριστὸς Μελέτιος, ὅς καὶ ἀντίρρητον
 ἐκείνα τὰ κεφάλαια καὶ ὡς ἰστέον ἀραγνῶν διέρηξε
 καὶ διέλυσε καὶ ἀπῶσε τὰ τῶν Λουθηροκαλβινῶν
 ψευδῆ δόγματα ἀνετρέψαντο ἐν βιβλίῳ καλυπτικῆς,
 ἥτις καὶ τύπῃ ἐξεδόθη ἐν Βουκουρεστίῳ τῆς Οὐγ-
 κροβλαχίας κατὰ τὸ χιλιοστὸν ἑξακοσιοστὸν ἐνενη-
 κοστὸν ἔτος, καὶ ἔξοσι τοῖς βουλομένοις γινῶσθαι ταῦτα
 σαφέστερον ἀνὰ χεῖρας λαβούσιν τὴν βιβλίον ἐκείνην
 καὶ ἀναγνῶσασιν. Καὶ ταῦτα μὴ εἰ ἀποβάλλοιεν τῶν
 Λουθηροκαλβινιστῶν ἐγκαίριον; οἱ δὲ ἐκεί-
 νιστάτοις τούτων τοῦτο καὶ ἐπαγέθησαν καὶ γὰρ
 ἀποδείξαι, ὡς τὰ ἐκείνων σαφῆ δόγματα ταῦτα εἰσι
 τοῖς κατὰ τῶν ὀρθοδόξων ἀνατολικῶν πιστευόμενοις
 τε καὶ κρυπτομένοις. Ἰδιὸν καὶ αὐτῶν; ἵνα μὴ τοῦτο
 ψευδοπίπλαστον ἐν ἀληθείᾳ, συγγράφη παρ' ἡμῶν
 τῶν εὐσεβοφρόνων ὀρθόδοξος ὁμολογία, ἐκδοθῆσιν
 ἐκτιθεμένη καὶ μερικῶς ἀρνηθεῖσιν τὰ ἡμέτερα

vini sceleratioribus, quorum audaciores quidem ut
 suas perverras opiniones vulge probabiles redderent,
 cum sunt aliquando nostram orthodoxam ec-
 clesiam calumniari quasi et haec crederet reci-
 peretque eodem protervo quae Lutherocalvinistas.
 Unde librum quoque ante aliquot annos commenti
 sunt quem *Confessionem* inscripserunt *fidei Graecorum
 orthodoxorum orientatum*, eumque a Cyrillo
 Constantinopolis patriarcha compositum finxerunt,
 a sapiente scilicet ille Lucare, qui quidem de eo
 libro ne indicium quidem acceperat, immo potius
 et privatim et publice omnia proterva contraria do-
 cuerat illis quas in falsissima illa confessione con-
 ficta sunt. Huiusmodi nonnullis machinis et calum-
 niis decipere conati sunt populares suos, imperi-
 tiores praesertim, et ex nostris etiam, si fieri pos-
 set, quicumque nostra venerabilia et a Deo tradita
 dogmata non norant penitus; sed ne ita quidem
 aliquid effecerunt. Nostrum enim orientales ortho-
 doxi christiani cum vidissent mentitam illam Con-
 fessionem eamque legisent et absurda quaedam
 falsaque et Deo contraria dogmata continentem
 invenissent, illico verberaverunt eam et commi-
 nuerunt ac dilaceraverunt fraudemque in ea laten-
 tem aperuerunt, manifestumque omnibus fecerunt
 non modo nos haud ita credere ut illa doceret,
 immo puram a Deo traditam fidem servare contra
 ac subditiis illa et spuria Confessio calumniaretur,
 sed etiam Lucarem non talem virum fuisse, ut
 patet ex eius scriptis, homiliis, sermonibus, doctrinis,
 quae apud nos adhuc eius ipsius manu scripta
 servantur. Verumtamen quia orthodoxa nostra
 orientalis et apostolica ecclesia non modo haereti-
 cum dogma recipit nullum, sed etiam suspiciones
 ipsas rejicit iuxta illud: „Cave ab insimulationibus,
 etiam si falsae sint“, ideoque synodo convocata
 nostri Lucarem illum propter huiusmodi suspicio-
 nem anathematizaverunt librumque illum subditi-
 cium anathemati et igni tradiderunt, absurda vero
 et falsa eius dogmata longe a nostra orthodoxorum
 aula exturbaverunt et damnaverunt. Talem pro-
 calumniam Lutherocalvinistas contra nos finxerunt
 et typis ediderunt in multorum deceptionem! sed
 nihil effecerunt: nostra enim orthodoxorum orien-
 talium fides fulgidissima et adversus omnes calum-
 nias data est et ubique solis instar refulget: qua-
 propter huiusmodi nimbis non obscuratur neque
 offuscatur, sed facile dissipat ea et quam longissime
 repellit. Unde factum est, ut nostrorum complures
 divino fervore permoti multos componerent libros
 adversus ea capita subditiis falsaque Lucaris
 confessionis, imprimisque praeclearus ille Hiero-
 solymae patriarcha dominus Dosithus et beatus
 in theologia Meletius, qui et subvertit ea capita et
 quasi telam araneorum fregit et dissipavit, ac pe-
 nitus falsa Lutherocalvinistarum dogmata evertit
 libro ponderoso: qui typis quoque editus est
 Bucarestii in Ungarovalachia anno MDCLXXX.
 Necque volentibus haec noscere apertius librum
 illum in manus sumere et legere. Haec igitur
 inepte gesserunt Lutherocalvinistarum audaces;
 prudentiores contra conati sunt corrupta sua dog-
 mata eadem esse quae ab orthodoxis orientalibus
 creduntur et praedicantur demonstrare. Quare et
 iterum ne commenticium illud pro vero defende-
 retur, composita est a nobis pie credentibus *Ortho-
 doxa confessio* fusius exponens et singillatim inter-
 pretans nostra, a Deo tradita dogmata; impressa
 autem ea est impenis viri illius beatae memoriae
 et religiosissimi Panagiotas Nicusii Othomanorum
 regni interpretis magni, postea vero amplius ex-
 plicata et sanctorum patrum testimonio confirmata
 impressa est a magistro Bessarione Macre Ioanni-

θεοπαρέδωτα δόγματα, ἧς καὶ ἐτυπώθη διὰ δαπάνης τοῦ μακαρίτου ἐκείνου καὶ εὐσεβεστάτου ἀδελφοῦ Παναγιώτου Νικουρίου τοῦ μεγάλου ἱερομόναχου τῆς τῶν Ὁθωμανῶν μοναρχίας, ἧς καὶ ὑπερῶν κλυτότερον ἀνατυχθέντος καὶ μαρτυρίας τῶν θείων πατέρων ἀπαυθίστα¹⁾ κατὰ τὸ ἐν ἑλλησπείδων Βυσοπριανός Μασπὴ τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων ἐτυπώθη ἐν Βουκουρεστίῳ διὰ δαπάνης τοῦ μακαρίτου Κωνσταντίνου τοῦ Βραγυκοβάνου ἡγούμενος πάσης Ὀδηγηροβλαχίας τοῦ πρότερον σὺν τοῖς τίσοις αὐτοῦ υἱαῖν ἀνεργημένου, οἱ καὶ μαρτυρικῆς τέλει διὰ ζήλους ἐταπείνωσαν ἅπαντες ἐν τῇ Κωνσταντίνου. Ἐξ ὧν καὶ τι; ἐρθεῖ φρονεῖν δύναται γινῆναι καὶ πληροφορηθῆναι, ὡς ἡ ἡμετέρα ὀρθόδοξος ἀνατολικῆ καθολικῆ καὶ ἀποστολικῆ ἐκκλησία οὐδὲν ἄλλοτερον τῆς τοῦ κυρίου διδασκαλίας παρέδεδωκε ἢ ἀπ᾿ αὐτῶν θεῶν δόγμα οὐτε κατὰ τινῶν ἄλλων αἰρετικῶν οὐτε κατὰ τῶν σχισματικῶν παπιστῶν ἠρανίστα οὐτε κατὰ τῶν Λουθηροκαλβινιστῶν αὐτῶν εἰληφῆ π, ἀλλ' αἱ διακρατα²⁾ καὶ φυλάττει ἐκεῖνα τὰ δόγματα καθαρὰ καὶ ἀνόθευτα, ὡσαύτως ἐξ ἀρχῆς κατ' αὐτῶν τῶν θείων γραφῶν ἐδιδάχθη καὶ διὰ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν θείων καὶ ἱερῶν ἐπιτάξεων οὐκ ἐπινοήσασθαι ἀποδοῦναι.

Παρὰ ταῦτα καὶ ἑτέρα ἐξεδόθη κατ' ἡμῶν τῶν ἀνατολικῶν ὀρθοδόξων σύνοδος ἐκθεσις πίστεως, ἧς καὶ ἀποστάλη πρὸ χρόνων τινῶν τοῖς Λουθηροκαλβινικοῖς ἐρωτήσασιν καὶ βουληθείσιν μαθεῖν, πῶς πιστεύει ἡ ἀνατολικῆ ἐκκλησία· πολλοὶ γὰρ ἐξηπάτου αὐτοὺς συναίρετας πολλὰ καὶ πείθοντας οἱ μὲν ὡς ἡ ἀνατολικῆ ὀρθόδοξος ἐκκλησία (βαβαὶ τῆς συκοφαντίας) συνεφώνησε τοῖς Λουθηροκαλβινισταῖς, οἱ δὲ ὡς ἠνώθη τοῖς παπισταῖς. Ταύτην δὲ τὴν σύνοτον τῆς εὐσεβοῦς ἡμῶν πίστεως ἐκθεσὶν συνάφομεν ἐγχαράξαντες ἐν τῇ τέλει τῆς παρούσης γραφῆς, ἵνα κατὰ παντὸς τοῦ ἐντυγχάνοντος ἀναγινωσκομένη φῶς παράσχῃ καὶ πίστιν αὐτῶν τε καὶ πᾶσι τοῖς βουλομένοις καταμαθεῖν τὰ τῆς ἡμῶν ἀνατολικῆς ἐκκλησίας³⁾ ἐνθεα δόγματα, ἅπαν ἡμεῖς πιστεύομεν καὶ διακρατοῦμεν ὡς ἀληθῆ καὶ ἀναμφλέκτα.

Καὶ ταῦτα μὲν οὕτοι· οἱ δὲ τούτων φιλομαθέστεροι καὶ τῆς ὀρθῆς καὶ ἀμωμήτου τῶν ἀνατολικῶν ὀρθοδόξων πίστεως ἐρασταί, ὅποσοι δηλονότι καλῶς ἐγνώκασιν ὡς τὰ Λουθηροκαλβινικὰ καὶ παπιστικὰ δόγματα οὐ συνάδει τῇ ὀρθοδόξῳ ἡμῶν πίστι, ἀντίσταται δὲ μᾶλλον αὐτῇ καὶ πόρρω τῆς ἀληθείας ἀπεσχίζονται, τοὺς μὲν ταῦτα δεχομένους ἀμφοτέρους μικρῶν ἀποφθεοῦνται θεοῦ τε καὶ τῆς ἀληθείας, βούλονται δὲ τῇ ὀρθοδόξῳ ἀνατολικῇ ἐνωθῆναι ἐκκλησίᾳ καὶ συμφρονῆσαι αὐτῇ καὶ ἐαυτῶν γινόμενοι προσελθεῖν καὶ ἐν πνεύμα γινόμενοι μεθ' ἡμῶν ὡς καὶ μὲν μεθ' ἡμῶν κεφαλὴν ἔχειν τὸν Χριστὸν καὶ μίαν γινώσκων ἐκκλησίαν· οἱ καὶ καλῶς ποιούντες προβάλλουσιν ἡμῖν τινὰς προθέσεις, εἰ ὧν ἐν σὺν ἡμῖν δυνηθεῖαν⁴⁾ ἔμνησθαι. Ἐχει μόνον τὸ πρόημα τοῦτο καὶ τινὰς δυσχερείας· οὗτοι γὰρ καίπερ εὐγνώμονες ὄντες καὶ τῆς ἀληθείας διάπυροι ἐρασταί, ὅμως προκαταληγμένοι τυγχάνοντες ὑπὸ τινῶν προλήψεων καλῶς συντηραμένους αὐτοὺς καὶ συνηζυγμένους, δυσκοποσθέντως ἔχουσι τούτων· διὰ καὶ τῶν κατ' ἡμῖν εὐσεβῶν δογμάτων τινὰ μὲν προθυμίαν οὐ μικρὰν ἔχουσιν εἰς τὸ παραδέξασθαι, ἐν τῷ δὲ συγκρατῆσαι ἐπιζητοῦσι, τινὰ δὲ τῶν ἐκ προλήψεως καλῶς ἐκταμένων αὐτοῖς οὐκ ἐρθεῖν τῇ ἀληθείᾳ δογμάτων οὐδὲ εἰς ἐμβαλεῖν τοῦ νεοῦ βούλονται, ἅτε δὲ εὐσεβηθέντα ταῖς τούτων ψυχαῖς ἀπὸ ἔθους πολυχρονίου. Ζητοῦσιν οὖν εἰς ταύτας δὲ τὰς προβαλλομένας προθέσεις θερηπείας ἀποκοινοῦσι καὶ ἐπιδιορθώσασιν. Τῶν δὲ προθέσεων, ἃς προβάλλονται, ἡ μὲν α', β', γ', δ' καὶ ε' αὐταὶ εἰσιν·

¹⁾ ἐμπροσθεν CW.

²⁾ κραταί W.

³⁾ ἐκκλησιαστικῆς W.

⁴⁾ ἐννοηθεῖσιν G.

nomi Bucarestii impressis Constantinensi beatae memoriae Brancovani totius Ungarorvahnobiae ducis qui super eam quatuor illis sublatu est, qui omnes occultis martyrum morte Constantinopoli perierunt. Quibus ex libris uniusquisque recte sententiam potest nosse et exploratum habere, quod nostra orthodoxa orientalis catholica et apostolica ecclesia nihil alienum a Domini doctrina recepit, nullum a Deo discors dogma neque ab aliis haereticis neque a schismaticis papistis recepit aliquid, sed semper retinet et servat ea dogmata pura et incorrupta, quaecumque ab initio ex ipsis sacris libris didicit et a sanctis apostolis et sacrosanctis septem conciliis oecumenicis accepit.

Praeterea altera quoque a nobis orientalibus orthodoxis edita est brevis expositio fidei, quae missa est ante aliquot annos ad Lutherocalvinistas interrogantes et scire cupientes quomodo crederet orientalis ecclesia. Multi enim eos decipiebant multa molientes et docere conantes partim orientalem ecclesiam (proh calumniam!) Lutherocalvinistis consensisse, partim ad papistas eam accessisse. Hanc igitur brevem pie nostrae fidei expositionem adiciemus exarantes in calce huius libelli, ut ab omnibus lectoribus legi possit luocumque illis et fidem afferat omnibusque explorare volentibus divina orientalis ecclesiae nostrae dogmata, quae nos credimus et servamus ut vera et indisputabilia.

Atqui isti quidem ita se gesserunt; ii contra qui maiore veritatis studio moventur et irreprehensibilem orientalium orthodoxorum fidem recte adamaverunt, quicumque scilicet norunt plane Lutherocalvinica et papistica dogmata minime cum nostra recta fide concinere, immo potius illi repugnare et a veritate longissime abesse, reiiciunt eos qui talia dogmata recipiunt longe a Deo et a veritate, cupiuntque ipsi ad orientalem ecclesiam accedere et cum ea consentire et sui iuris facti adire nos et fieri nobiscum spiritus unus, velut unum habere caput Christum et unam agnoscere ecclesiam. Hi recte agentes propositiones quasdam nobis proponunt seu conditiones, quibus nobiscum convenire possint. Habet quidem et hoc negotium difficultates nonnullas: hi enim, benivoli quamquam et fervidi veritatis studiosi, tamen falsis quibusdam opinionibus praecoccupati quae antiquitas illis cohaerent et comoverunt, diungi nequeunt ab illis; quare etiam nostrorum piorum dogmatum nonnulla quidem accipere haud modice parati sunt, in quibusdam autem indulgentiam desiderant, quasdam denique ex illis dogmatibus minime rectis quae vetus error in animis eorum impressit, nolunt omnino deponere, utpote quae diuturna consuetudine obdurascerunt. Quae igitur ad haec propositas conditiones remedium responsum et emendationum. Earum vero quae proferant propositionum, I, II, III, IV et V sunt haec:

Πρόθεσις α'.

α'. Ἡ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν ἐκκλησία γνωρίζεσθαι εἶναι πάσης τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητος ἀρχὴ καὶ τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν μήτηρ ἀναμφισβήτητος, ἥς ἐξεγένοντο ἕκασται τῶν κατὰ μέρος ἐκκλησιῶν καὶ ἡ ἐξαιρέτως τὴν τιμὴν ἀφείλεται.

Πρόθεσις β'.

β'. Τῷ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν ἐπισκόπῳ τοῦνεκα ἢ πρωτοκαθεδρία¹⁾ παραχωρήσθαι ὑπὸ πάντων τῶν ἄλλων χριστιανῶν ἐπισκόπων.

Πρόθεσις γ'.

γ'. Ταῖς ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίαις ὡς καὶ τοῖς ἐπισκόποις αὐτῶν τοῖς αὐτοῦ συνάρχουσι, τὰ δίκαια, τὰς ἐξουσίας καὶ τὰ προεβία αὐτῶν τὰ παλαιὰ πάντα καὶ ἕκαστα²⁾ ἀποδιδόσθαι ὑπὸ τῶν κανόνων τεταγμένα.

Πρόθεσις δ'.

δ'. Τῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπισκόπῳ καὶ πατριάρχῃ ἴσα προεβία καὶ τῷ τῶν Ῥωμαίων ἐπισκόπῳ ἀπονεμέσθαι, ὥστε ἕκαστῶν αὐτῶν τὴν αὐτὴν ἐξουσίαν καὶ τὴν αὐτὴν ὑπεροχὴν προσήκειν παραχωρήσειν³⁾.

Πρόθεσις ε'.

ε'. Τὰ τῶν Βρετανικῶν ἐκκλησιῶν λείψανα γνωρίζοντα τὸ εὐαγγέλιον παρὰ τῶν ἐξ Ἱεροσολύμων προσελθόντων λήψασθαι, πρὶν ἢ ἡ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἢ τῆς αὐτῆς ἐπισκόπῳ ἀποσπασθῆναι ὑποταγῆναι, καὶ ὡσαύτως τὴν αὐτὴν ἀγίαν καθολικὴν πίστιν ὁμολογοῦντα τὴν ὑπὸ τῶν ἀποστόλων παραδοθεῖσαν καὶ αὐταῖς καλαισιτάταις τῇ ἐν Νίκαιᾳ καὶ τῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδῳ διὰ τοῦ συμβόλου ἐπιτεθείσαν, κρατοῦντα τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας μέρος τι ὑπὸ πάσης τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας ἡγεῖσθαι, τὸ μετὰ τῶν ἀγίων ἀποστόλων κοινωνοῦν καὶ μετὰ τῶν ἐν ταῖς προσηρμέναις συνόδοις συνηθροισθέντων πατέρων καὶ τῶν διαδόχων αὐτῶν.

Ἀπόκρισις.

Πρὸς ταύτας τὰς πέντε προθέσεις μία ἴσται ἡ ἀπόκρισις, ἑκαὶ καὶ περὶ μιᾶς διαλαμβάνουσιν ὑποθέσεις, τῆς τάξεως; δηλονότι τῶν πέντε πατριαρχικῶν θρόνων; βούλονται γάρ (εἰ ταῦτα οὕτως ἐννοοῦσι καὶ οὐκ ἄλλως, ὡς δηλωθήσεται κατωτέρω) οἱ καλούμενοι λείψανα τῆς παλαιᾶς ἐν Βρετανίᾳ ὀρθοδοξίας παρακεῖσθαι τὴν ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων βασιλέων θεωρηθεῖσαν ἀρχαίαν τάξιν αὐτῶν καὶ ὑπὸ τῶν θεῶν καὶ ἱερῶν συνόδων ἐπικυρωθεῖσαν, μεταστῆναι δ' εἰς ἑτέραν καινὴν τάξιν, ὅτε μάλιστα πρῶτον εἶναι τὸν Ῥώμης ἢ τὸν Κωνσταντινουπόλεως; θρόνον, ἀλλὰ τὸν τῶν Ἱεροσολύμων. Ἀλλὰ φαίη τις ἂν πρὸς αὐτούς; Ἡ ἄριστοι, εἰ ὁ λόγος ἐνταῦθα περὶ δογματικῶν ἐστὶ καὶ πίστεως; ἀσφαρῶς, ὅτε δηλαδὴ συμφρονῶν αὐτοὺς τῇ ὀρθοδόξῳ ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ, εἰς τὴν τοῦτο συνταλεῖ, τὸ μεταλλαγῆναι; δηλαδὴ τὴν τῶν πατριαρχικῶν θρόνων τάξιν; Τοῦτο γάρ ἔστιν⁴⁾ πρὸς εὐσέβειαν οὕτε συνταλεῖ; οὕτε παραβλάπτει; αὐτὴν διακρίσει; ἢ ἄλλως; ἔχον, μάλιστα ἀπὸ ἐνώσεως; διαστάσει;

Propositio I.

I. Hierosolymitanorum ecclesia agnoscatur esse totius ecclesiasticae universitatis principium et aliorum ecclesiarum mater indubitabilis, ex qua singulae particulariter ecclesiae processerunt, et cui honor excellentius quidam debetur.

Propositio II.

II. Hierosolymitanorum igitur episcopo principatus a ceteris omnibus christianis episcopis deferatur.

Propositio III.

III. Antiochenae, Alexandrinae, Constantinopolitanae ecclesiae itemque episcopis earum, qui sunt eiusdem potestatis participes, iura, praerogativas, privilegia omnia et singula reddantur, ut canonicis statutum est.

Propositio IV.

IV. Constantinopolitano episcopo et patriarchae aequalia privilegia atque Romanorum episcopo tribuantur, ut eorum utrique potestas eadem et eadem praesentia consensu omnium concedatur.

Propositio V.

V. Britannicarum ecclesiarum reliquias, cum sciant se accepisse evangelium a Hierosolymitanis ante quam vel Romanorum ecclesiae vel eius episcopo quovis pacto se subigerent, et praeterea eandem similiter sanctam catholicam fidem confitentur ab apostolis traditam et antiquissimis omnium synodis Nicaena et Constantinopolitana per symbolum expressam, catholice ecclesiae partem aliquam obtinere ab universa orientali ecclesia agnoscantur, societatem videlicet cum sanctis apostolis et sanctis patribus qui in synodo supra dictis convenerunt eorumque successoribus.

Responsio.

Ad has quinque propositiones una erit responsio, quoniam in uno argumento versantur, quod est de ordine quinque patriarcharum sedium. Volunt enim (si quidem haec ita sentiunt, non aliter, ut infra manifestum fiet) isti qui vocantur veteris in Britannia orthodoxiae reliquiae veterem ordinem illum everti qui ab orthodoxis regibus decretus a sacrosanctis synodis firmatus est, et in novum alium ordinem immutare, ut Romana vel Constantinopolitana sedes non sit princeps, sed Hierosolymitana. Verum dixerit quispiam adversus illos: Si quidem, optimi viri, hic de dogmatibus et recta fide agitur, ut scilicet ipsi cum orientali orthodoxa ecclesia consentiant, quid sibi vult hoc, scilicet immutatio ordinis in sedibus patriarchicis? Quantum enim ad pietatem, minime illud eam roborat neque labefactat, sive ita sive aliter se habeat, immo potius pro consensu discordiam generat. Novitas enim non parva in re inease videtur. Nostra vero

¹⁾ πρωτοκαθεδρία C.

²⁾ ἕκαστῶν C: ἕκαστῶν ut videtur W.

³⁾ παραχωρήσειν C.

⁴⁾ ἔστιν W.

προξενει· κωνσταντία γάρ οὐ μικρὴ¹⁾ εἶναι τὸ πρῶτον δεκαί. Ἡ δὲ ἡμετέρα ἀνατολικὴ ἐκκλησία ἢ ὁμοίως τοῦ Χριστοῦ νόμῳ οὐδέποτε οὐδέποτε κωνσταντιανὴν εἶδέετο οὐδὲ ἕως πρόσθεν, φυλάττουσα τὸ λέγον ῥητόν· Μὴ μεταίτηρα ὄρια αἰώνια, ἀ εἶδεντο οἱ πατέρες σου²⁾. Καὶ διὰ τὴν βούλησιν πρῶτον εἶναι τὸν τὴν Ἱεροσολύμων θρόνον; Ἐπειδὴ (φασὶν) ἐκείθεν ἐξῆλθεν ὁ εὐαγγελικὸς τῆς χάριτος νόμος καὶ ἡ ἀλήθεια κατὰ τὸ· Ἐκ Σιών ἐξελεύσεται νόμος καὶ λόγος· κυρίου ἐξ Ἱερουσαλήμ³⁾. Ἐπὶ δὲ καὶ διότι ἐκεῖ τὸ κάθος τοῦ κυρίου ἡμῶν ἐγενόηται καὶ ἡ ἀνάστασις. Βούλονται ἄρα τοῦτοις τοῖς λόγοις σοφώτεροι καὶ προνοητικώτεροι φανῆναι τὴν ἄλλην, ἀλλὰ μὴ τοιαύτην τάξιν τῶν θρόνων θεμένων, ὥς· εἶδεν ἐκείνων ἀσκήτως καὶ ἀσυνείτως τὰ τοιαῦτα θεσμοθετησάντων· ἢ μὴ γένοιτο· ἐκείνοι γὰρ θεοφόροι ἄνδρες ἦσαν πολυειδήμονες· τε καὶ ἡμερονες, νοῦν Χριστοῦ ἔχοντες, οἱ καὶ οὕτως ἐκριναν, οὕτως ἐδέξασαν, καὶ οὐ δυνάμεθα ἡμεῖς κρείττονες ἐκείνων φανῆναι καὶ συνετώτεροι, καὶ ἄπειρ ἐκείνοι μετὰ σκέψεως ἀπερήναντο καὶ συνοδικῶς, ἀνατρέψαι ταῦτα ἢ ἕως μετακινήσασθαι τῆς τάξεως, μὴ καὶ τοῖς ἁγίοις εὐρεθῶμεν ἀντιμαχόμενοι καὶ αὐτῷ τῷ θεῷ. Ὁ γὰρ ἀθετῶν (φησὶν) ὑμεῖς· ἐμὲ ἀθετεῖτε!⁴⁾. Καὶ οὗτοι μὲν εἰσιν οἱ τὸ σύστημα τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας,⁵⁾ εὐσεβῆς· συγκροτούμεναι. Ὑποτασσόμενοι μὲντοι πρὸ χρόνων τινῶν ἐπιρραΐα τοῦ πονηροῦ ὁ Ῥώμη· πάπας ἀπασφαλῆς καὶ εἰς ἀλλόκοτα δόγματα καὶ κωνσταντίας ἐμπεσόν, ἀπίστη, τῆς ὁμοειδέας τοῦ σώματος τῆς εὐσεβούς ἐκκλησίας καὶ ἀποσχισθῆ· καὶ νῦν ἔστιν ὁλον διαρρηγῆς τὸ τεμαχίον⁶⁾ τοῦ ὄλου ἰστίου τῆς πνευματικῆς ὁλοκλήρας τῆς ἐκκλησίας, ἄπειρ ἐκ πάντα πρότερον συνίστατο καὶ συνέπρακτο μερῶν· νῦν δὲ τὰ μὲν τέσσαρα μέρη τοῦ ῥηθέντος ἰστίου ἐνέμειναν κατὰ χώραν συντηρήματα τε καὶ συνεπραγμένα, δι' ὧν εὐχερῶς ἡμεῖς διαπλέομεν καὶ ἀκυμάντως τὸ τοῦ βίου τοῦτου πέλαγος· καὶ κούφως διαπερῶμεν τὰ κύματα τῶν αἰρέσεων, μέχρις οὐδ⁷⁾ εἰς τὸν εὐδίων καταντήσομεν τῆς σωτηρίας λιμένα· ἐκεῖνος δὲ τὸ⁸⁾ πεμπτημόριον⁹⁾ τεμαχίον τοῦ ὄλου ἰστίου ἀποσχισθεὶς καὶ διαμεινῶν καθ' ἑαυτὸν ἐν διαρρηγῶτος ἰστίου μικρῆ τεμαχίᾳ, οὐκ ἂν ποτε διαπλεύσει, καὶ διὰ τοῦτο καθ' ἑαυτὸν ὑπὸ κυμάτων ἀλλεπαλλήλων καὶ καταγιγῆσθαι ὄρωμεν αὐτὸν πόρρωθεν κατακλυζόμενον, ἕως ἂν καὶ αὐτὸς προεέλθῃ τῇ καθολικῇ ἀποστολικῇ ἀνατολικῇ ἀμωμήτῃ ἡμῶν πίστει καὶ συρραφείῃ τῷ οὐ πρότερον ἀποσχισθῆ ἰστίῳ· ὁπῶν γὰρ ἂν διασπασθεῖ καὶ διαπλεύσει κἀκεῖνος τὰς λαίλακας τοῦ ἐπαναστάσαντος αὐτῷ ψυχικοῦ κλύδωνος. Ὅπως οὐν ἢ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ εὐσεβῆς ἐκκλησία ἐπὶ τέσσαρσιν νῦν ἐρείθεται στήλοισι, τοῖς τέσσαρσι δηλαδὴ πατριάρχεις, καὶ μὴ μὴ ἀδίσταστος καὶ ἀκλόγητος, πρῶτον μὲν ἔχουσα τῇ τάξει τὸν Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχη, δεύτερον δὲ τὸν πάπαν Ἀλεξανδρείας, τρίτον τὸν Ἀντιοχείας καὶ τέταρτον τὸν Ἱεροσολύμων συνιστάσας· δὲ καὶ ἐρείθουσα ταύτην οὐν τοῦτοις καὶ οἱ αὐτοκέφαλοι ἀρχιεπίσκοποι, ὃ τε Μοσχολίας ὃ καὶ πατριάρχης πάσης Ῥωσίας, καὶ οἱ δύο ἀρχιεπίσκοποι Ἰβηρίας τῆς ἐν τῇ Ἀσίᾳ οἱ καὶ ἰδίως κατὰ τοῖς Γεωργιανῶν καθολικοὶ ἐνομαζόμενοι, πρὸς τοῦτοις ὃ Ἀχρῖδων καλούμενός πρώτης Ἰουστινιανῆς ἀρχιεπίσκοπος, ὃ τε Κύπρου ὃ καὶ νέας Ἰουστινιανῆς, καὶ ὃ Ἰνακίου ἀρχιεπίσκοπος, καὶ οἱ ὅκ' αὐτοὺς τοῦ-

orientalis ecclesiae, immaculatae Dei sponsae, nullam unquam novitatem accepit neque omnino recipit, praecceptum illud servans: *Ne transgrediaris termines quos posuerunt patres tui*. Quae enim causa est cur Hierosolymitanam sedem principem esse contendant? Quia (aiunt) inde exiit evangelicae gratiae lex et veritas iuxta illud: *E Sion exiit lex et verbum Domini ex Hierusalem*; praeterea quia ibi Domini nostri passio facta est et resurrectio. Volunt igitur huiusmodi rationibus sapientiores et prudentiores videri quam illi fuerunt qui alium et non hunc sedium ordinem statuerunt, quasi inconsulte illi et inepte talia decreverint. Quod ne quis dixerit! Illi enim a Deo afflati erant viri sapientes et prudentes, Christi mentem habentes, qui ita iudicaverunt, ita sanxerunt, neque possumus nos illis meliores et sagaciores videri, et quae ab illis cum meditatione et in conciliis tradita sunt evertere aut etiam eorum ordinem immutare, ne sanctis quoque ipsis et Deo ipsi repugnantes reperiamur. *Nam qui eos spernit*, inquit, *me spernit*. Et hi quidem sunt qui christianae ecclesiae universitatem pie composuerunt. Postea vero, ante aliquot saecula, maligni impulsu Romae papa defecit et in absurda dogmata et novitates incidit remotusque est ab integro corpore sanctae ecclesiae et recessus; nunc autem est ille tamquam abrepta lacinia ex integris velis spiritualis ecclesiae navis, quae antea ex quinque partibus composita et consuta erant, nunc contra partes quatuor velorum supra dictorum intacta manserunt cohaerentia et consuta inter se, iisque nos facile tranquilloque transimus huius vitae pelagus et leviter superamus haeresum fluctibus donec in placidum salutis portum perveniamus. Ille autem, lacinia integri veli quinta para, avulsus et solus permanens, parva lacinia lacerati veli nullo pacto navigare potest, cum praesertim quotidie illum fluctibus frequentibus et tempestatibus obrutum e longinquo videamus donec iterum accedat catholicae apostolicae orientali irreprehensibili nostrae fidei et rursus assuatur velis unde olim abscissus est. Ita enim servari potest et ille quoque superaverit impetum spiritualis tempestatibus quae adversus illum coorta est. Nostra igitur Christi sancta ecclesia quatuor nunc fulta columna, quatuor videlicet patriarchis, immota manet et inconcussa, primum ordine habens patriarcham Constantinopolis, secundum Alexandriae papam, tertium Antiochenum et quartum Hierosolymitanum. Componunt autem et sustinent eam cum his etiam archiepiscopi autocephali, scilicet Moscoviae archiepiscopus qui et totius Russiae patriarcha, et duo archiepiscopi Iberiae asiaticae qui peculiariter a Georgianis catholicis appellantur, praeterea Achridensis qui et veteris Iustinianae dicitur, et Cyprius qui novae Iustinianae vocatur archiepiscopus, et his subiecti paene innumerabiles episcopi et metropolitae, qui ad hunc diem concorditer retinent et fortiter observant recta orientalis catholicae et apostolicae nostrae ecclesiae dogmata incorrupta et integra extra omnem novitatem et adulterationem. Igitur si illi qui reliquiae in Britannia veteris religiois dicitur orthodoxae orientalis ecclesiae accedere volunt et

¹⁾ οὐ μικρὴ in W supra verbum add.

²⁾ Prov. XXII, 28.

³⁾ Is. II, 2.

⁴⁾ Luc. X, 18.

⁵⁾ ἐκκλησίας in W supra verbum additur.

⁶⁾ τεμαχίον W, ita quoque infra.

⁷⁾ μέχρις οὐδ CW: μέχρις ἂν συνέλθῃ Χρῆστα.

⁸⁾ τὸ em. C.

⁹⁾ πεμπτημόριον pr. man. in W ubi rec. man. add. μο supra

τους διαταλοῦντας οὐκ ἐπαρτήθητε ἐπίσκοποι καὶ μητροπολίται, οἵτινες μέχρι τῆς σήμερον ἠεροφρόνως διακροτοῦσα καὶ ὁμιλοῦσα διαφυλάττουσα τὰ ἑρθεῖα τῆς ἀνατολικῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἡμῶν ἐκκλησίας δόγματα ἀπαράτρεκτα καὶ ἀπαρμεινῶσα ἐκείνης πίστεως καινοτομίας καὶ κινήσεως. Εἰ οὖν οἱ καλούμενοι ἐν τῇ Βρετανίᾳ τῆς καλαίας εὐσεβείας λείψανα βούλονται τῇ ἑρθεδοξῇ προσελθεῖν ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ καὶ μετ' ἡμῶν ἐνωθῆναι, ἢ τὴν καλαίαν ἀνατρέψαι τῶν πατριαρχῶν τάξιν ἐπιχειροῦσι, πρῶτον εἰς οὐδὲν περὶ τὴν πίστιν οὕτω λυκαταλοῦν οὕτω βλάπτου, ὡς εἴρηται, καὶ ἀντινομοθετοῦν τοῖς ἀρχαίοις ἐκείνοις αἰθεσίμοις¹⁾ ἀνδράσιν, οἱ τοιαύτην τῇ ἐκκλησίᾳ παραδεδώκασι τάξιν. Εἰ γὰρ ὁ σκοπὸς αὐτοῖς ἐστὶν ἑμνοῖα καὶ ἠεροφροσύνη, δέον ἐστὶν αὐτοῦς εἶναι κατὰ χώραν μένειν ἀπαρασάλευτα τὰ πάντα ὑπὸ τῶν θεοσεβῶν ἐκείνων ἀνδρῶν παραδεδομένα, καὶ ταῦτα μηδὲν ἀντιφάσκοντα τῷ θεῷ καὶ ἱερῷ εὐαγγελίῳ, ἀλλὰ μὴ ἀντιλογίας ἐπινοεῖν καὶ κινεῖν σχίσματα, τληροῦντας τὸ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου βῆθῆν²⁾. Παρακαλῶ (φροῖν) ὑμεῖς, ἀδελφοί, ἵνα τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες, καὶ μὴ ἦ ἐν ὑμῖν σχίσματα. Εἰ δὲ οἱ καλούμενοι λείψανα τῆς ἀρχαίας ἑρθεδοξίας διὰ τινὰ ἰσως ἰδιόχουσαν εὐλαβίαν πρὸς τὸν ἀγίατον καὶ ἀποστολικὸν τῶν³⁾ Ἱεροσολύμων θρόνον βούλονται προτιμᾶν αὐτὸν καὶ τῶν ἄλλων ἐξαίρειν, τοῦτο οὐδὲν καλοῦσι· καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς εἰ καὶ τέταρτον αὐτὸν ἀριθμοῦμεν τῇ τάξει, ἀλλ' οὐν διὰ τιμῆς τε εἰς κλειστότης καὶ εὐλαβείας ἀγομεν καὶ σεβασόμεθα, ὡς ἐκεῖθεν ἡμῖν ἀνατελέσσης τῆς αὐγῆς τῆς θεοσεβείας καὶ σωτηρίας καὶ τῆς ἀπελευθέρωσης τῶν ἀνθρώπων καὶ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος ἀναλάμψαντος τῷ κόσμῳ παντί, καὶ διότι ἐκεῖνος ὁ κύριος ὑπὲρ ἡμῶν ἔπαθε καὶ χάριν τῆς ἡμῶν σωτηρίας τὸ τίμιον αὐτοῦ αἷμα ἐξέχευεν ἐν τῷ σταυρῷ, ἵνα ἐξαγοράσῃ ἡμᾶς τῆς ἐκ τοῦ διαβόλου δουλείας καὶ καταδυναστείας. Καὶ τοῖς ἐν Βρετανίᾳ οὖν φιλοσεβῶσι λειψάνοις, ἐπειδὴ τούτου ἐρώσιν, εἰ μόνον ἐξ ἀγαθοῦ τοῦτο πρόρχεται σκοποῦ, ἔστω, δεδδοθῆ, συγκληρωσῆθ⁴⁾· μόνον τὴν ἀρχαίαν μὴ ἀθετεῖτωσαν τάξιν μηδὲ ὡς κακῶς γέγονεσαν συκοφαντήσασσαν⁵⁾ ἢ ἀποβαλεῖτωσαν· ἑρθεῖς γὰρ καὶ ἠεροφρόνης αὕτη καὶ μετὰ πολλῆς τῆς συνέσεως διατίεταται παρὰ τε τῶν αἰμνήστρων βασιλέων καὶ τῶν θεοφόρων πατέρων, ὡς ἐκ τῶν ἱερῶν κανόνων αὐτῶν ἐγγλῶν ἐγένετο. Ἐπὶ τέλος δὲ σημειοῦμεν καὶ τοῦτο, ὡς εἰ μὲν σκοπὸς αὐτοῖς ἐστὶ παρὰ πῆσῃ τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας τὴν τοιαύτην καινήν⁶⁾ τάξιν κρατεῖν, ἀλλὰ μὴ τὴν⁷⁾ ὑπὸ τῶν θεῶν ἡμῖν πατροπαραδοθεῖσαν⁸⁾ κανόνων, οὐδ' ἄλλως παραδεξόμεθα τοῦτο· εἰ δ' ἄλλως τὸ πρῶτον ἐννοοῦσιν, ὅτι δηλαδὴ ἐπειδὴ ἐαυτοὺς παραδεδοσὶ τῷ μακαριωτάτῳ πατριάρχει τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τοῦτον ἐφ' ἑαυτοῦ ἐπίστασι ποιμένα καὶ πατριάρχη, μόνον αὐτὸν αἰροῦμενοι καὶ οὐκ ἄλλον, καὶ βούλονται ἐνωθῆναι τῇ ἐκείνου διοικήσει καὶ ἐπαρχίᾳ, ὥστε τοὺς ὑπὸ τῶν Ἱεροσολύμων θρόνον χριστιανούς ἑρθεδοξούς καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐν Βρετανίᾳ καλουμένους λείψανα τῆς ἀρχαίας εὐσεβοῦς πίστεως ἐν εἶναι καὶ λέγεσθαι λογικῶν ποιμνίων, ὑπ' αὐτοῦ ποιμνιόμενον καὶ διαυθετοῦμενον κατὰ μίαν⁹⁾ διοίκησιν, τυχικαῦτα δίκαιόν ἐστι καὶ νόμιμον καὶ κανονικὸν αὐτὸν καὶ μόνον ἀναφέρειν ἐν πάσαις ταῖς ἱερατελεύσειαις καὶ τοῦ ἐκείνου μνημονεῖν κανονικῶς

nobiscum coniungi, cum veterem patriarcharum ordinem evertere conentur, cum inde, ut dictum est, ad fidem nihil boni nihil mali redundet, et immutare ea quae antiqui illi viri sanxerunt, qui talem ecclesiae ordinem tribuerunt? Si enim eorum propositum est concordia et consensus, relinquenda sunt illis omnia suo quoque loco immota quae a piissimis illis viris tradita sunt, cum praesertim ea minime sacrosancto evangelio contradicant, non contra excogitandas obiectiones et excitandas dissensiones, illud apostoli servantibus: *Obsecro eos, inquit, fratres, ut id ipsum dicatis omnes et non sint in vobis schismata.* At si ii qui veteris orthodoxiae reliquiae reverentiam dicuntur propter quandam fortasse peculiarem reverentiam erga sanctissimam et apostolicam Hierosolymae sedem volunt illam prae ceteris honorare et super alias extollere, nihil hoc vetat. Nam nos quoque, etsi ordine quartam numeramus, tamen in honore habemus quam maximo et reverentia veneramus, utpote unde nobis lux religionis et salutis orta est redemptioque omnium hominum et evangelica praedicatio totum orbem illuminavit, et quia ibi Dominus pro nobis passus est, et ibi pro salute nostra pretiosum sanguinem suum effudit in cruce, ut ex diaboli servitute et imperio nos redimeret. Britannicis igitur reliquiis quoque, si quidem hoc desiderant, si ex bono tantum proposito hoc procedit, liceat, permittatur, concedatur: dummodo veterem ordinem non evertant, neque tamquam male institutum calumnientur vel respuant. Recte enim et prudenter et magna cum sapientia ille dispositus est ab aeternae memoriae imperatoribus et sanctis patribus, sicut ex sacris eorum canonicis manifestum est. Postremo hoc monemus: si illis propositum est ostendere communem quidem hunc ordinem ab universa orientali ecclesia receptum esse, sed minime traditum nobis esse divinis patrum canonicis, nullo pacto in hac re consentiemus: sin aliter cogitant, videlicet quoniam semetipsos beatissimo Hierosolymae patriarchae committunt et hunc sibi pastorem et patriarcham praeficiunt, illum unum eligentes et non alium, et volunt eius dioecesi et provinciae se aggregare, ita ut christiani qui iam Hierosolymitanae sedi subiecti sunt orthodoxi et ipsi in Britannia veteris fidei reliquiae nuncupati unum efficiant spiritalem gregem qui ab illo agatur et dirigatur uno regimine, tum sane iustum et legitimum et canonicum est eum unum in omnibus sacris ministeriis commemorare, eiusque canonicum nomen referre, sicut Hierosolymae ita etiam in Britannia, utpote iam in sacra illius ovili spiritales oves factos et sub illo nec sub alio pastore degentes et diasporitas (quemnam enim alium appellent cum ille sit unicus eorum pastor summus et patriarcha?). Hoc pacto non modo non contradicimus, sed etiam propositionem eorum laudamus et gratulamur et tamquam canonicam recipimus. Necesse autem erit ut ille etiam in Britannia episcoporum electiones faciat, sanctissimo adjuvante spiritu, aut immediate aut delegata auctoritate, nemine ex ceteris patriarchis audente electiones in Britannia

¹⁾ αἰθεσίμοις om. C.

²⁾ I Cor. I, 10.

³⁾ τῶν τὸν W.

⁴⁾ συγκληρωσῆθαι W.

⁵⁾ συκοφαντήσασσαν W, ubi man. rec. add. τὸ supra versum.

⁶⁾ καινήν C.

⁷⁾ τὴν om. C.

⁸⁾ πατροπαραδοθεῖσαν W.

⁹⁾ καὶ μίαν W, ubi rec. man. add. κατὰ supra versum.

ὄνοματος, καθάπερ ἐν Ἱερουσαλῆμ, οὕτως δὲ καὶ ἐν Βρετανίᾳ, ὡς ἦδη τῆς ἐκείνου ἱερατικῆς μέντης λογικῆ χρηματίζοντα πρόβατα καὶ ὑπὸ ἐκείνων καὶ οὐχ ἑτέρων ὑποκείμενα καὶ ταπτόμενα πατριάρχῃ (τίνας γὰρ καὶ ἄλλου μνημονεύουσιν, αὐτοῦ καὶ μόνου ὄντος αὐτῶν ἀρχιεπίσκοπος καὶ πατριάρχου); Κατὰ τοῦτο οὖν οὐ μόνον οὐκ ἀντιλέγομεν, ἀλλὰ καὶ τὴν πρόθεσιν αὐτῶν ἐπαινοῦμεν καὶ ἀπαζόμεθα καὶ ὡς νόμιμον καὶ κανονικὴν ἀποδεχόμεθα· ἀναγκαστικῶς δὲ καὶ τὰς ἐν Βρετανίᾳ χειροτονίας τῶν ἀρχιεπίσκοπων αὐτῶς ἐκτελέσει τῆ χάριτι τοῦ παναγίου πνεύματος ἢ ἀμέσως ἢ δι' ἐκδόσεως, μηδενὸς τῶν ἄλλων πατριαρχῶν ταλμυθῶν ἐν Βρετανίᾳ χειροτονίας ποιεῖν παρὰ τὸν Ἱεροσολύμων καὶ καταπερβαίνειν αὐτοῦ παρ' ἑνορίαν.

Πρόθεσις Γ.

Γ. Τὰ τῶν Βρεττανῶν λείψανα καθολικὰ τὰ προσηγμένα, τούτων συνθεμένων, ἐπαγγέλουσιν ἑαυτοὺς τὴν παλαιὰν καιδέϊαν δόξιν ἀναζωκυρεῖν σπουδαζομένους, δηλονότι: οἱ ἄλλοι σφαιρισαν ἐπανορθοῦν οὐ μόνον πολὺν ἤδη χρόνον ἐπεθυμήσαμεν, ἀλλὰ καὶ νῦν ἀληθῶς ἡρξάμεθα.

Ἀπόκρισις.

Ἀποροῦμεν τίνας συνθεμένων οἱ καλούμενοι λείψανα καθολικὰ τῶν Βρεττανῶν ὑπόσχονται ἀναζωκυρεῖν τὴν παλαιὰν παιδείαν; ἢ δηλονότι, ὡς φασιν, ἐάν ἡμεῖς οἱ ἀνατολικοὶ ἀνατρέψωμεν τὴν ἀπὸ χρόνων ἀρχαίων βασιλευσάντων τε καὶ πατριάρχων τῶν πατριαρχικῶν θρόνων, ὅσα ὅλας ἀδύνατον. Εἰ τοῦτο οὕτως ἐννοοῦσι, καὶ οὐχ ὡς ἀμέσως πρὸ τούτου εἰρήκαμεν, ὡς εἶναι οὐ παρὰ πάσῃ τῇ καθόλου ἐκκλησίᾳ, ἀλλὰ παρ' αὐτοῖς; καὶ μόνοις, δηλονότι τοῖς Βρεττανοῖς, πρῶτον τῶν τῶν Ἱεροσολύμων πατριάρχῃν (τοῦτο γὰρ καὶ ¹⁾ δίκαιον καὶ νόμιμον κρίνομεν), ἀλλ' οὐ καὶ παρὰ πάσῃ τῇ καθόλου ἡμῶν ἐκκλησίᾳ, εἴη γὰρ ἂν ἐπόμενον καὶ αὐτοῦ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως προτεθεῖσθαι καὶ προκαθηθεῖσθαι τὸν Ἱεροσολύμων, τοῦτο δὲ παρὰ τὴν ἀρχαιοπαράδοτον εἶναι φανήσεται τῶν. Εἰ δὲ παρ' αὐτοῖς; καὶ μόνοις τοῖς Βρεττανοῖς λογίζομεν πρῶτος; ὁ Ἱεροσολύμων ὡς τῆς ἐκείνου διοικήσεως μέρος γεγονῶσι; καὶ αὐτὸν μόνον ἴδιον διεγνωσθῆναι ποιμένα καὶ πατριάρχῃν καὶ δικαιοδοσίαν εἰς τὸ εἶη; ἔχοντα παρ' αὐτοῖς διὰ τὸ αὐτῶν καὶ μόνων ὑποκλιθῆναι καὶ πρόβατα ἐκείνου λογικῶς νομισθῆναι, τοῦτο στήργομεν καὶ ὡς δίκαιον καὶ κατὰ νόμους γινόμενον εὐκότως ἀποδεχόμεθα· τότε γὰρ καὶ τὰς τῶν ἐν Βρετανίᾳ ἐπισκόπων χειροτονίας αὐτῶς ἐκτελέσει καὶ οὐδεὶς ἕτερος παρ' αὐτῶν ²⁾, ὡς τῆς διοικήσεως ταύτης, τῆς Βρετανικῆς; δηλαδὴ, (ἰδίας ³⁾ αὐτοῦ διοικήσεως γεγονυίας καὶ ὀνομασμένης, κατὰ μὴδὲν διαλλακτικῆς τῆς ἐν Ἱερουσαλῆμ διοικήσεως, ἀλλ' ἀμφοτέρων μίας λογισμένης καὶ τῆς αὐτῆς, ὡς ἅμα συνενοθεῖσθαι ἀμφοτέρων εἰς μίαν. Ἀλλὰ καὶ τῇ καλουμένῃ αὐτοῦ δημοσίᾳ εὐφραμίᾳ ἐπ' ἐκκλησίας συναφθήσεται ⁴⁾ Καὶ πάσαι αἱ Βρετανικαὶ νῆσοι καὶ ἐκφωνηθήσονται παρὰ τῶν αὐτῶν ἐσομένων ἐπισκόπων ἐν ταῖς Βρετανικαῖς πόλεσιν, ἐν τῷ ἴσῳ καὶ ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ ἐν πάσῃ τῇ αὐτοῦ διοίκησει. Ἀλλὰ καὶ πάσαι αἱ ἐπισκοπικαὶ ἐκκλησιαστικαὶ ὑποθέσεις ἐν Βρετανίᾳ παρ' αὐτοῦ ἐπομένως θεωρηθήσονται καὶ κριθήσονται ὡς ἰδίου αὐτῆς χρηματίζοντος πατριάρχου, πλὴν εἰ μὴ ποτε χρῆζοιεν αὐταὶ συνοδικῆς διακρίσεως· τότε καὶ γὰρ πρὸς τὴν κοινὴν τῆς καθόλου ἐκκλησίας σύνοδον ἀνερχθήσονται καὶ

facere, praeter Hierosolymitanum, et eius iurisdictionem invadere.

Propositio VI.

VI. *Britannorum catholicae reliquiae supra dictae, his pactis, profitentur se veteris doctrinae pie excitandas cupidos, utpote qui lapsam erigere non modo iamdiu expetierint, sed etiam nunc re vera coeperint.*

Responsio.

Ignoramus quibusnam pactis iati qui Britannorum catholicae appellantur reliquiae veterem excitaturos doctrinam se polliceantur, an scilicet, ut aiunt, si nos orientales ordinem patriarchicarum aedium inde ab antiquis temporibus confirmatum consolidatum everterimus? quod fieri non potest. Si hoc ita intelligunt, et non potius, ut modo supra diximus, ut sit minime in universa catholica ecclesia, sed apud eos tantum Britannos Hierosolymitana sedes ceteris proposita (id enim iustum et legitimum iudicamus), non vero etiam in universa nostra catholica ecclesia: consequens erit et ipsi Constantinopolitano praeferi et praeponi Hierosolymitanum: hoc autem contra ordinem antiquitus traditum esse patebit. Si vero apud ipsos tantum Britannos primus habeatur Hierosolymitanus, utpote eius dioecesi pertinentes et eum unum agnoscentes pastorem suum et patriarcham et in posterum iurisdictionem apud illos habentem, cum illi uni se submiserint et eius oves spirituales habeantur, hoc probamus et velut iustum et e legibus factum recte accipimus. Tum enim episcoporum quoque in Britannia electiones ille perficiet et nemo praeter eum, cum videlicet illa dioecesis Britannica peculiariter eius dioecesis facta et appellata fuerit, nihil differens a dioecesi Hierosolymitana, immo ambae pro una et eadem habeantur velut in unam simul coniunctae. Praeterea etiam in publica quae dicitur eius acclamatione in ecclesia adiunguntur etiam verba *Et omnes Britannicas insulas* et proclamabitur ab omnibus ibi futuris episcopis in Britannicis civitatibus quemadmodum et in Hierusalem et in universa eius dioecesi fieri solet. Item omnes quae inciderint in Britannia ecclesiasticae controversiae ab eo consequenter examinabuntur et iudicabuntur ut a proprio eius regionis existente patriarcha, nisi forte quaestiones illae synodicum consilium postulaverint: tum enim ad communem catholicam ecclesiam synodum deferentur et ibi iudicabuntur. Et de iis quae sequuntur dubitamus quoniam doctrinam nos docturi

¹⁾ καὶ ὁμ. (.)

²⁾ παρ' αὐτοῦ W, et apud marginem man. rec. scriptum: ἰσ(α) αὐτῶν.

³⁾ ἰδίας C: ἰδίας W pr. man. ut videtur; supra verum vero man. rec. ac ut videtur adscriptum.

⁴⁾ συναφθήσεται CW; συνενοθεῖσθαι similis Pesta.

ἀνακαμθῆσονται¹⁾. Παρὶ γὰρ τῶν ἑξῆς ἀπορούμεν, ὅποιαν ἡμᾶς παιδείαν διδάσκουσιν. Εἰ μὴ τὴν ἕξω σοφίαν, ἀλλ' ἐκείνην ἀπορούμεν τοῦ θεοῦ Παύλου τῶν τῆς καθολικῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας περιβόλων ἀποδοκιμαζομένων· Μηδαίς ἔστι, λέγοντος²⁾, ὁ συλαγωγῶν ὑμᾶς διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ κακῆς ἀπάτης κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου καὶ οὐ κατὰ Χριστόν. Καὶ αὐτίς³⁾· Ἡ σοφία τοῦ κόσμου τοῦτου μωρία ἐστὶ παρὰ τῷ θεῷ. Οὐ χρῆζομεν οὖν ταύτης· ἀναγκαίως ἡμᾶς· εἰ δὲ καὶ κατὰ τινὰ περιέργειαν καὶ καλυμθῆσαν ἢ νοδὸν ἐξυτήτα καὶ ταύτης τὴν γνώσιν βουλευθῆμεν κτήσασθαι, ἔχομεν παρ' ἡμῖν τὰς ἀριστοτελικὰς βίβλους καὶ ἄλλων σοφῶν καὶ τοῦτων ὑπομνηματιστὰς καὶ ἐξηγητὰς, καὶ σχολαὶ εἰσι παρ' ἡμῖν κατὰ διαφόρους πόλεις καὶ χώρας, ἐν αἷς αὐταὶ διδάσκονται· καὶ διαλευκαίνονται, ἐξ ὧν δυνάμεθα πλοῦτον σοφίας οὐκ ὀλίγον ἀρρῶσασθαι. Μωρίας οὖν τοὶ αὐτοὶ ὁμολογοῦμεν τὰς χάριτας· τῆς χρηστῆς προαιρέσεως καὶ καλοκαγαθίας, εἰ καὶ μὴ τοσοῦτον παρ' ἡμῖν τὸ πρᾶγμα τοῦτό ἐστι· ὑψηλότερον, ὡς μὴ ἀναγκαῖον πρὸς σωτηρίαν. Εἰ δὲ νοοῦσιν οὐ τὴν ἕξω σοφίαν, ἀλλὰ τὴν [ἴσω], θεολογίαν φαμέν⁴⁾, εἰ μὴ σύμφωνός ἐστι τῇ καθ' ἡμᾶς ὀρθοδόξῃ θεοσοφίᾳ, προθύμως ταύτην ἀποδεξόμεθα· εἰ δὲ ἀσύμφωνός τε καὶ ἀκατάλληλος τῇ ὀρθοδόξῃ τῶν ἀνατολικῶν πίστει, ἀρίθ' ἀπέφραγτες⁵⁾ πρὸς τοὺς κακτημένους· αὐτὴν ἀποπέμφομεν, τῆς δ' ἀρχαιοπαράδοτου εὐαγγελικῆς παιδείας τε καὶ διδασκαλίας ἀπορίξ ἀνθεξόμεθα, ἕως ἂν τὸ ζῆν ἔχωμεν. Τοῦτο μόνον φαμέν, ὅτι· εἰ τὰ τῶν Βρεττανῶν φιλοσεβῆ λαίφανα βούλονται· εὐκρινῶς καὶ ἀβέβαιως τῇ ἀνατολικῇ καθολικῇ τε καὶ ἀποστολικῇ ἡμῶν ἐκκλησίᾳ⁶⁾ ἐνωθῆναι τε καὶ ἐμονοῆσαι, χάρις τῷ θεῷ, ἔστι· καὶ γίνονται συνεργοί· καὶ ταλαιωτῆς τοιοῦτου ὑπερμεγίστου καὶ κοινωφελούς ἀγαθοῦ· τοῦτου γὰρ γενόμενου, ἀλλήλους τε διδάσκοντες καὶ ὑπ' ἀλλήλων διδάχθησόμεθα μετ' ἐπισκευῆς καὶ σὺν ἀδελφικῇ τῇ στοργῇ τὰ ὅσα τε θεοφιλή καὶ ὀρθὰ τῶν θεῶν τε δογμάτων καὶ προσεῖτα τὰ τῆς ἕξω παιδείας μαθήματα κατὰ διαφόρους ἐπιστάτας ἐν βίβλοις· πολλὰς καὶ ποικίλας, ἐνίοις δὲ καὶ μήπω μέχρι τοῦδε εἰς τὰ ἕξω ἐκδομέναις, φυλαττομέναις δὲ παρ' ἡμῖν ἐν διαφόροις ναοῖς, μοναστηρίοις καὶ φροντιστηρίοις, καὶ μάλιστα ἐν ταῖς καθ' Ἀλεξάνδρειαν καὶ Ἱερουσαλήμ καὶ Βυζάντιον καὶ Ἅγιον Ὄρος πλουσιωτάταις βιβλιοθήκαις, αἷ καὶ ἔχομεν παγκοίνως εἰς τὸ ἕξω. Γενήσεται δὲ σὺν θεῷ ἡ ἐμόνοια καὶ ἡ ἔνωσις οὐκ ἐπὶ πῶν ἄλλαις προτάσεσιν, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς ἀναγκασιωτάτοις καὶ ψυχοφελέσιν δόγμασιν, ὧν ὁμολογοῦμεν. βεβαία ἡμῖν ἡ τῆς σωτηρίας ἐλπίς· μὴ ὁμολογοῦμένων δὲ, φανερός ἐπὶ τῆς ὁ κατὰ ψυχὴν κίνδυνος, εἴαν δηλονότι ἀντίθετα ὡς τὰ διδασκόμενα τῇ τοῦ κυρίου ἀψευδοστάτῃ διδασκαλίᾳ. Ἄλλ' οἱ καλοὶ κάγαθοὶ Βρεττανῶ! μὴ τοιαύτην ὑπόνοιαν ἐχέτωσαν περὶ ἡμῶν, ὡς δεῖσαν ἀμοίρων διαμεμενηκότων παντάπασιν τῆς ἀρχαίας ἐκείνης καὶ πατρῶς καὶ ἐνάδο· παιδείας, ἐν τῇ δὲ σὺν θεῷ καὶ κραιττόνης ἢ παρ' ἄλλοις τοῖσιν εἰς ἔτι καὶ νῦν παρ' ἡμῖν διατηρουμένης. Ἄλλὰ μὴ τι· ἡμᾶς τῶν μεμφομένων οἰσθῶν λέγοντας ταῦτα εἰκαίως ἀγκαυθῶσθαι· τάληθές· καὶ γὰρ λέγομεν· ἔχομεν γὰρ θεοῦ χάριτι καὶ εἰς ἔτι καὶ νῦν ἐν διαφόροις τόποις, ὡς εἴρηται, σχολὰς καὶ ἀκαδημίας, ἐν αἷς διδάσκονται καθ' ἐκαστὴν ἑλληνιστὶ καὶ μόνον τὰ τε ἑξωτερικά καὶ τὰ θεῖα μαθήματα μετὰ πολλῆς τῆς ἐρεῦνης τε καὶ ἐπιμελείας, κατὰ τὴν τῶν πατέρων μὲν διδασκαλίαν ἐν τοῖς θεολογικοῖς, κατὰ δὲ

sint. Si enim profanam sapientiam, at illam audimus divinam Paulum longe a catholicis orientalis ecclesiae terminis eicientem: *No quis, ait, vos decipiat per philosophiam et inanem fallaciam secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi et non secundum Christum, et aliae: Sapientia huius mundi stultitia est apud Deum. Necessae est igitur huiusmodi sapientiae nos minime indigere: quod si propter aliquam curiositatem et sciendi studium vel mentis ardorem illius quoque cognitionem acquirere velimus, apud nos habemus aristotelicos libros eorumque interpretes et explanatores, et scholae sunt apud nos in nonnullis urbibus et oppidis, ubi illi libri docentur et explicantur, unde haud modicas sapientiae divitiae haurire possumus. Gratias igitur quam maximas illis debere nos profitemur pro bona voluntate et benignitate eorum, etiam si res illa nobis minus expetenda videtur ut ad salutem non necessaria. Si autem intelligunt non profanam sapientiam, sed interiore¹⁾, hoc est theologiam, si quidem consentit ista cum nostra orthodoxa divina doctrina, libenter illam excipimus: sin vero dissentit et discrepat a recta orientalium fide, *lana coronatam* ad eius possessores remittimus illam, et antiquitas traditam evangelicam institutionem et doctrinam mordicus tenebimus donec vita nobis supererit. Hoc tantum dicimus, quod si pia Britannorum reliquiae volunt integra et sincera mente cum orientali catholica et apostolica nostra ecclesia coniungi et consentire, Deo gratias agimus, qui utinam huiusmodi maximi et omnibus utilis operis adiutor et effector existat: hoc enim perfecto alteri alteros docebitur et alteri ab alteris discemus cum indulgentia et fraterna caritate quaecumque sunt Deo cara et recta et divina dogmata et etiam profanae institutionis disciplinae secundum varias scientias in libris multis et variis, quorum nonnulli ad hunc diem nondum in publicum editi sunt, servantur autem apud nos in variis templis, monasteriis et collegiis, praesertim in amplissimis bibliothecis quae sunt Alexandriae, Hierusalem, Byzantii et in Monte Saeuro, quae in posterum communes habebimus. Fiet autem, Deo adjuvante, concordia et unio nullis aliis condicionibus quam dogmatibus maxime necessariis et animae utilibus, quibus admissa firma nobis salutis spes erit, contra non admissis manifestum imminet animae periculum, cum scilicet opposita sit vestra doctrina Domini nostri doctrinae veracissimae. At optimi viri Britanni ne habeant de nobis talem suspicionem, ut scilicet expertes omnino facti simus veteris illius patriae et consuetudinis institutionis: in quibusdam vero, Deo favente, melius quam apud alios nonnullos adhuc apud nos illa servatur. At ne quis murmurans nos haec stulta iactantia dicere opinetur: vera enim dicimus. Habemus enim Dei gratia ad hunc diem nonnullis in locis, ut dictum est, scholae et academiis, in quibus quotidie graeco tantum et profanae et sacrae disciplinae magna cum cura et diligentia traduntur, secundum patrum doctrinam in theologia et secundum Aristotelem in philosophia. Concordiam igitur et unionem vobiscum expetimus quidem, o pia Britannorum reliquiae, sed non ut doctrinam et sapientiam accipiamus a vobis neque ut sapientiores in doctrinis fiamus et eruditiores (haec enim, ut saepe dictum est, utcumque apud*

¹⁾ ἀνακαμθῆσονται W.

²⁾ Col. II, 8.

³⁾ I Cor. III, 19.

⁴⁾ Plat. Civ. III, 9, pag. 808 A.

⁵⁾ τῇ ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ καὶ καθολικῇ τε καὶ ἀποστολικῇ ἡμῶν ἐκκλησίᾳ C.

¹⁾ Vocem *interiorem* (τὴν ἕξω) supplivimus utpote sententiae omnino, ut videtur, necessariam.

τὸν Ἀριστοτέλην ἐν τοῖς φιλοσοφικοῖς. Τὴν μεθ' ἡμῶν οὖν ὁμόνοιαν ἡμεῖς ἐπιποθεύμεν, ἡ φιλοσοφία τῶν Βρεταννῶν, λαίφανα, ὅχι ἵνα κινδύνητε καὶ σέβαν κτησόμεθα παρ' ἡμῶν οὐδ' ἵνα σφοδρῶς γενόμεθα ἐν τοῖς μαθήμασι καὶ πολυμαθέστεροι (ταῦτα γὰρ παρ' ἡμῶν, ὡς προείρηται πολλοῖς, ὁπωσδήποτε;) οὖν θεῶν εὐρίσκοντες), ἀλλ' ἵνα μὴ γίνηται ἐκκλησία ἐν ἀμφότεροις εἰς δύο θεοὺς καὶ ἵνα οἱ τὴν ὁρθόδοξον ἀνατολικὴν καὶ ἀνατολικὴν ἐν πολλοῖς ἀποκόσμηται πίστιν εὐθείας ὅ; καὶ πρῶτον κατὰ τοὺς χρόνους; τῆς πρώτης τε καὶ δευτέρας οἰκουμένης συνόδου αὐτὴν ἀναλάβωσι καὶ γένωνται μεθ' ἡμῶν τῶν ἀνατολικῶν ἐν καὶ συνευφρανθήσονται μεθ' ἡμῶν ἄγγελοι τε καὶ ἄνθρωποι πάντες; καὶ ἀναλάβωσι;) ἐκ νέου παρὰ τοῖς αὐτοῖς μέρεσιν ἢ ἐκ μέσου ἀρθεῖσα πρὸ χρόνων οὐκ ὀλίγων εὐθείας, καὶ γίνηται κατὰ τὴν ἀγάπην καὶ πίστιν ἀνά μέσον ἡμῶν καὶ ἡμῶν ὁμόνοια καὶ ὁμοφροσύνη. ὡς; θεῶν ἄγγελοις τε καὶ ἄνθρωποις ἀρέσκει. Τούτων χάριν, καὶ οὐ σωματικῶς τινος; κέρδους; καὶ ἐπικέρου καὶ εὐλας μεταίτου ἐνεκεν. οὕτω διακίρου; τὴν ἑνωσιν ταύτην καὶ τὴν ὁμόνοιαν ἐπιποθεύμεν μὴ γένοιτο. Καὶ ταῦτα μὲν ἱκανὰ καὶ πρὸς ταύτην τὴν θέσιν.

Πρόθεσις ζ.

ἦτις ταῦτα κατὰ λέξιν διέξισι.

ζ. Ἐπὶ τὴν βεβαιωτέραν ἑνωσιν ἢ τῆς θεοσεβείας ἰσοότης, ὅσον ἐφ' ἡμῶν ἐστίν, ἐκατέρωθεν ἀσφαλιζέσθω, δηλαδὴ δικαιοσμομένων τῶν δικαίων τῶν ἐν μέρει ἐκκλησιῶν, ὡς περ καὶ ἐκάστου ἔθνους συνηθείων καὶ τῶν παρούσων πραγμάτων περιστάσεων.

Ἀπόκρισις.

Αὕτη ἡ πρόθεσις ἀφανὴς εἶναι δοκεῖ καὶ γράφῃ τινὶ παρεκτιζομένη; τίνα γὰρ ἂν καὶ ἀλάβωμεν;) δίκαια τῶν ἐν μέρει ἐκκλησιῶν; ποίας δὲ συνηθείας; καὶ ἐκάστου ἔθνους νοήσωμεν, ἀλλὰ δὲ καὶ περιστάσεις τῶν παρόντων πραγμάτων; ταῦτα δέονται σαφηνείας, ὥστε ἐντελής νοηθῆναι. Τοῦτο μόνον λέγομεν ἔάν σὺν θεῶν γίνηται ἡ ἐπιζομένη ἑνωσις, τότε καὶ ταῦτα διορθωθήσονται, ἔάν μόνον αἱ τοιαῦται συνηθείαι καὶ τὰ δίκαια καὶ αἱ περιστάσεις μὴ ὡς παντάπασιν ἕξωλοι; καὶ ἐκ διακίρου; παρεκτιζομένη; καὶ τὴν ἐπιζομένην ὁμόνοιαν συνάμει; διαρρηξί; τῶν γὰρ ὁρθόδοξων καὶ αἱ συνηθείαι; ἀφαιρούσιν εἶναι σημαῖ καὶ ἐπαινεταί, ἀλλ' οὐ γελωτέαι; καὶ κατὰ τῶν καὶ μνηστῆρος καὶ σωματικῶν τοῖς; χυδαίοις; παραίτοι. Ἀλλ' οὐδὲ αἱ τῶν πραγμάτων περιστάσεις καλεῖται δύνανται τὴν εὐσεβῆ πίστιν καὶ τὸ, ὁρθά φρονεῖν. Μὴ ἐπαισχυνθῶμεν, φησὶ, τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ;) μὴδὲ τὸν στωικὸν αὐτοῦ, ἀλλὰ κατὰ τὸν Δαυὶδ;) λαλεῖν ἐπεύλομεν ἐναντίον βασιλείων καὶ τυράννων καὶ μηδὲ ὀλέως ἀισχύνεσθαι, ὡς; ἐκεῖνος ἔποιε.

Πρόθεσις η'.

η'. Ἡ ἀγδὴ πρόθεσις ἐπαγγέλλεται ἀπανδξί; παραυτίκα τὴν καλαισιότατην τῶν Ἀγγλικῶν λειτουργίαν εἰς χρῆσιν καθημερινὴν καὶ ἀποβαλεῖν τὴν νῦν ὄσαν ἐν χρῆσιν παρὰ τοῖς Ἀγγλοῖς; αὕτη γὰρ ἀσφωβός; ἐστὶ (φασὶ) τῆ ἀνατολικῆ τῶν ὁρθόδοξων λειτουργία, ἐκείνη δὲ ὡς; ἀρχαιοτάτη συγγενεστέρη ἐστὶ ταῖς τῶν ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν ἢ ἐκείνη ἢ νῦν παρ' αὐτοῖς εἰθισμένη; καὶ προσέτι γενέσθω τοιαῦτα ἐπιβλήματα καὶ ἀπανορθώσεις, ὅτινα καὶ

nos Deo favente inveniantur), immo ut una fiat in utriusque ecclesia ad Dei gloriam et ut illi qui iam dudum rectam orientalem irreprensibilem amiserunt fidem, iterum ut antea, scilicet secundae et primae oecumenicae synodi tempore, illam recipiant et nobiscum orientalibus unum fiant, et laetentur nobiscum angeli et homines universi, et rursum resurgant in istis regionibus illa quae ante multos annos subacta fuerat pietas, et exsistat inter vos et nos cum castitate et fide concordia et mutua amor, sicut Deo angelisque et sanctis placet. Horum rerum gratia, non corpori cuiquam lucri et perituri et omnino vani causam tam forvide hanc unionem et concordiam expetimus. Absit! Et haec quidem ad hanc quaestionem sufficient.

Propositio VII.

quae ad verbum exponit haec.

VII. Ad firmiorem unionem praestetur utrimque, quantum in nobis est, divini cultus aequalitas, serventis scilicet singularium ecclesiarum iuribus sicut etiam gentis cuiusque consuetudinibus et praesentibus rerum necessitatibus.

Responsio.

Propositio haec obscura videtur et aenigmati similis. Quae enim singularium ecclesiarum iura esse coniciamus? Quae autem cuiusque gentis consuetudines intelligamus? Praeterea quas praesentium rerum necessitates? Explanatione indigent haec omnia, ut recte intelligi possint. Hoc tantum dicimus: si Deo favente exoptata unio fiat, tum haec etiam corrigentur, dummodo tales consuetudines et iura et rerum praesentium necessitates non sint omnino contraria et toto caelo distantia et quae speratam concordiam frangere possint. Orthodoxorum enim consuetudines quoque debent severae et laudabiles esse, non ridiculae et spernendae et non ludibrii et facetiarum causa vulgaribus. At ne rerum quidem necessitates prohibere possunt piam fidem et rectas opiniones. Ne erubescamus, inquit, evangelium Christi non crucem eius, sed secundum David loqui debemus adversus reges et tyrannos et minime erubescere, ut ille fecit.

Propositio VIII.

VIII. Octava propositio pollicetur vetustissimam Anglorum liturgiam statim reducere in usum quotidianum et abicere illam quae nunc Angli uti solent; est enim haec (aiunt) discrepans ab orientali orthodoxorum liturgia, illa autem prout vetustissima prior est liturgia orientalium ecclesiarum quam ea quae nunc apud illos in consuetudine est. Praeterea adiectiones et emendationes fiant quae cum orientalibus ecclesiis praesertim principi omnium videbuntur convenire.

1) ὁπωσδήποτε C.

2) ἀναλάβωσι C.

3) ἐλάβωμεν CW.

4) Rom. I. 16.

5) Pa. CXIX. 46.

ταῖς ἀνατολικαῖς ἐκκλησίαις καὶ μάλιστα τῇ πρώτῃ καθ' ὅσον διοικήσει¹⁾ συμφωνεῖν.

Ἀπάνσις.

Πρὸς ταῦτα φεμὲν, ὅς ἡ ἀνατολικὴ ἐκκλησία ἐκκλησία μίαν καὶ μόνην οὕτως λειτουργίαν, παρεδεδειμένην μὲν ἐπὶ τῶν ἀποστόλων, συγγραφεύσαν δὲ παρὰ τοῦ ἐν Ἱερουσόλοις πρώτου ἱεραρχήσαντος Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοῦ, συντηθεύσαν δὲ ἕτερον διὰ τὸ μέγεθος παρὰ τοῦ μεγάλου πατρὸς Βασιλείου τοῦ Καππαδοκίαις ἀρχιεπισκόπου, παρὰ δὲ τοῦ χρυσοῦ τὴν γλώσσαν Ἰωάννου τοῦ Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχου μετὰ ταῦτα ἐπι συντομώτερον²⁾ γεγενημένην, αἷς καὶ ἐπὶ τῶν Βασιλείου καὶ Χρυσοστόμου χρόνων μέχρι τοῦ νῦν ἡ ἀνατολικὴ ἐκκλησία ἐκκλησία ἀποδεξαμένη λέγεται πανταχοῦ καὶ δι' αὐτῶν ἐνταῦθα τὴν ἀναίμακτον ἱεουργίαν ἐν πάσαις ταῖς ἀπανταχοῦ τῆς ἐκκλησίας ἐκκλησίαις. Δὲν ἐστὶ τοιγαροῦν καὶ τοὺς καλούμενους; λαΐφανα τῆς καλαῖας εὐσεβείας ταύτης χρῆσθαι ἐνωθέντας ἡμῖν, ἵνα κἄν τούτων μὴ διαφανεῖται, ἀλλ' ἐπι βήταις μὲν ἡμέραις τῇ τοῦ Βασιλείου, καθ' ἐκείτην δὲ τῇ τοῦ Χρυσοστόμου χρόνῳ καὶ αὐτοὶ καθ' ἑαυτὸν καὶ ἡμεῖς. Τὴν δὲ τῶν Ἀγγλικῶν ἡμεῖς οὐκ ἐπιστάμεθα λειτουργίαν· οὐ γὰρ εἶδομεν³⁾ πώποτε ταύτην οὐδὲ ἀνέγνωμεν, σκοποῦν δὲ αὐτὴν ἔχομεν, ἐπειδὴ ἐν τοῖς μέρεσιν αὐτοῖς πολλοὶ καὶ διάφοροι ἀναφύησαν αἰρέσεις καὶ σχίσματα καὶ παρασυνομασίαι, μήτοι καὶ⁴⁾ εἰς αὐτὴν παρεστῆχθη ἀπὸ τῶν τῆς εὐσεβείας παρὰ τῶν αἰρετικῶν καὶ νεώθενται. Διὰ τοῦτο χρῆσι ἐστίν, ἵνα καὶ ἡμεῖς ἴδωμεν καὶ ἀναγνώμεν αὐτὴν, καὶ οὕτως ἢ ἐγκρινοῦμεν ὀρθῶς ἔχουσαν ἢ ἀποβαλοῦμεν ὡς μὴ συμφωνοῦσαν τῇ ἀμωμῆτι ἡμῶν πίστει. Σκεψόμενοι οὖν αὐτὴν καὶ εἰ τις διοίκοι διορθώσας, διορθώσομεν⁵⁾ καὶ τοὺς γνησίους; αὐτὴν εἰ δυνατόν ἐγκρινοῦμεν. Τίς χρῆσι ὅμως ἑτέρας λειτουργίας τοὺς ἔχουσι τὴν ἀληθινὴν καὶ ἀβόλον τοῦ θεοῦ πατρὸς Χρυσοστόμου εἰδομένην ἀναγινώσκουσαν ἐν πάσαις ταῖς ἀνατολικαῖς ἐκκλησίαις τῶν ὀρθοδόξων Γραικῶν καὶ Ῥώσων καὶ Ἰβήρων Ἀράβων τε καὶ μυρίων ἄλλων εὐσεβοφρόνων ἐθνῶν; Εἰ γὰρ καὶ οἱ καλούμενοι λαΐφανα τῆς παλαιᾶς εὐσεβείας ταύτης ἀποδέχονται, ἔσονται μάλλον ἡμῖν ἡμεῖς καὶ κατὰ τοῦτο καὶ προσφιλοτάτοι; ὁ γὰρ λαὸς οὐχ οὕτως πρὸς τὰ κερυμμένα τῆς καρδίας; ἔφορῃ ἔσεν πρὸς τὰ ἔξω καὶ πᾶσι φαινόμενα καὶ παρόδηλας γινόμενα καὶ τελοῦμενα· κἄν ἴδωσι τινα διαφανεῖν τῶν αὐτοῖς εἰδομένων, εὐθύ; εἰς μῖσος διεγείρονται καὶ ἀποστρεφθῆναι καὶ διάστασιν.

Πρόθεσις θ'.

θ'. Ἡ ἐννάτη πρόθεσις; προσεπαγγέλλεται⁶⁾, ὡς καὶ πολλοὶ τῶν ὁμιλιῶν τοῦ θεοῦ πατρὸς Χρυσοστόμου καὶ ἄλλων ἀνατολικῶν πατέρων βιβλοὶ μεταφρασθήσονται εἰς τὴν τῶν Ἀγγλῶν διάλεκτον καὶ δημοσίῃ ἀναγνώσθησονται.

Ἀπάνσις.

Τοῦτο οὐ μόνον ἐπινοοῦμεν, ἀλλὰ καὶ ἀποδεχόμεθα ὡς πᾶν καλῶς γεννηόμενον· ἐκ τούτου γὰρ πολλὴ κατὰ ψυχὴν ὀφέλεια προσγενήσεται τοῖς ταῦτας ἀναγινώσκουσι. Νῦν μὲν γὰρ Ἕλληνας καὶ Λατίνους μόνους ἐξ ἐκείνων τῶν ὁμιλιῶν ὀφελούσονται, τριπλαστοὶ δὲ καὶ οἱ μὴ τὰς διαλέκτους; αὐτὰς ἐπιστάμενοι; καὶ μόνην τὴν τῶν Ἀγγλῶν διάλεκτον

Responsio.

Ad haec ita respondemus. Orientalis ecclesia unam tantam novit liturgiam, ab apostolis traditam, scriptam a Iacobo dei fratre qui primus Hierosolymae sacerdos summus fuit, in compendium deinde redactam a magno patre Basilio Caesareo in Cappadocia archiepiscopo et ab auro oris Iohanne Constantinopolis patriarcha etiam breviorē factam. His inde a Basilio et Chrysostomi temporibus ad nostram aetatem orientalis orthodoxa ecclesia ubique utitur, et per illas perficit incrementum sacrificium in omnibus ubique orthodoxae ecclesiae. Necessae est igitur ut illi quoque qui veteris pietatis reliquiae appellantur sobriam coenae illis utantur, ut in hoc quoque concordēs simus, et statis quidem diebus Basilio liturgia, quotidie autem Chrysostomi liturgia utantur et ipsi sicut et nos. Anglicorum autem liturgiam nos ignoramus; nunquam enim eam vidimus nec legimus, suspectam vero habemus eam, quoniam in illis regionibus multae et variae exortae sunt haereses et schismata et conventicula, ne forte in illam quoque illatum sit ab haereticis verbum aliquod a recta pietate alienum et illa sit adulterata. Quapropter opus est ut nos quoque illam inspiciamus et legamus, deinceps aut recte se habentem prosequamur aut reiiciamus ut nostrae irreprehensibili fidei non convenientem. Examinatam igitur illam si cuius emendationis indiget emendabimus et si fieri poterit sinceram iudicabimus. Tamen quid opus est alia liturgia verum et sinceram sancti patris Chrysostomi habentibus? Quae legi solet in omnibus orientalibus ecclesiis orthodoxorum Graecorum et Rossorum et Iberum et Arabum aliarumque innumera bilium piarum gentium. Nam si et illi qui veteris pietatis reliquiae vocantur illam accipiant, erunt nobis magis coniuncti et ideo etiam cariores; populus enim haud ita cordis secreta respicit sicut externa et omnibus manifesta, quae in omnium oculis fiunt et aguntur; ac si quem videant alienum ab ea quam ipsi servant consuetudinem, illico in odium et aversionem et diacidium excitantur.

Propositio IX.

IX. *Propositio nona pollicetur fore ut multae homiliae sancti patris Chrysostomi aliorumque orientalium patrum libri in Anglicorum linguam convertantur et publice legantur.*

Responsio.

Istud non solum laudamus, sed accipimus ut egregie eventurum; exinde enim ingens spiritalis utilitas accedet eorum lectoribus. Nunc enim Graeci tantum et Latini ex illis homiliis utilitatem capiunt, tunc autem etiam earum linguarum ignari et unam tantum Anglorum linguam intelligentes, dummodo sine fraude et adulteratione convertantur,

¹⁾ διοικήσει W et apud marginem man. rec. διοικήσει.

²⁾ συντομώτερον W et man. rec. ap. marg. -τερον.

³⁾ ἴδωμεν W.

⁴⁾ μήτοι καὶ W et in marg. -τοι man. rec.

⁵⁾ διορθώσομεν W.

⁶⁾ προσεπαγγέλλεται W.

συνέταις, εἰ μόνον ἀκριβῶς καὶ ἀνεκδοκῶς μεταφραστούσονται χωρὶς πινος προσθήκης ἢ ἀφαίρεσης ἢ ἀλλοιώσεως ἢ ἄλλως πως, ἀλλὰ γὰρ πιστῶς καὶ ἀδάλως.

Πρόθεσις ι' καὶ ἀπόκρισις.

ι'. Τῆς δευτέρας πρόθεσις τοσούτου ἐστὶ τὸ βούλημα, ὅστε θεληθῆ προσεφέσθαι παρὰ τῶν ἐν Βρετανίᾳ ὀρθοδόξων λαϊκῶν ἐκείνους καὶ δευτέρας τῶν ἀνατολικῶν ὀρθοδόξων, καὶ πάλιν ἐκείνους τῶν ἀπὸ τῶν ἀνατολικῶν ὀρθοδόξων. Τούτου, γενετήριος καὶ ἀσφαλισθεὶς τῆς ἐκείνων μαρτῶν ἐπινοίας τε καὶ ἐμφοροσύνης παρὰ τὴν τὰ δόγματα καὶ τὰ ἔθη, ἔστιν πάντως καὶ τρησθήσεται, δημοσίᾳ μνημονευομένη ἐκείνων κατ' ἐκείρους.

Πρόθεσις ια' καὶ ἀπόκρισις.

ια'. Οὐκ ἀνομοία ταύτη ἐστὶ καὶ ἡ ια' πρόθεσις. Τὰ αὐτὰ οὖν καὶ παρ' αὐτῆς καὶ φρονούμεν καὶ λέγομεν καὶ ποιήσομεν, εἰ μόνον ἐν τοῖς θεοῖς καὶ ἱεροῖς τῆς ἀκριβοῦς ἡμῶν πίστεως συμφωνήσουσι δόγμασι¹⁾ οἱ ταῦτα ζητοῦντες.

Πρόθεσις ιβ' καὶ ἀπόκρισις.

Παρὰ τῶν ἡ' β' πρόθεσις ἐγκυκλίων καὶ κοινωτικῶν ἐπιστολῶν διορίζεται²⁾, φασὶν εἶναι τὰ ἐν ταῖς συνόδοις ἡμῶν ἀποφαινόμενα καὶ αὐτοῖς αὐτὰ ταῦτα διὰ γραφῶν διαδίδουσαν καὶ τὰ παρ' ἐκείνων κοινῶς καὶ συνοδικῶς διορισθέντα δεχόμεθα καὶ μετὰ σιέφους ἀναγνώσομεν, καὶ εἰ σύμφωνά εἰσι τῇ ἀνατολικῇ ὀρθοδόξῳ ἡμῶν πίστι, καὶ ἀποδεχόμεθα καὶ κυρώσομεν.

Τούτοις ἀκολούθως οἱ καλούμενοι λαϊκῶνα τῆς ἐν Βρετανίᾳ πάλαι κατὰ ὀρθοδόξου ἐκκλησίας ἐν πει προτάσει διασποροῦσι τε καὶ ἐκτιθέμενοι τὰ κεφάλαια, ἐφ' ὧς ἐν καὶ συμφωνήσουσι μεθ' ἡμῶν, ἐν τῶν μόνων καὶ συνομολογουμένων, ἡγῶν, ἔστιν πάντως ἔνωσις καὶ ὁμόνοια, καὶ ὧν μὴ ἀμφοτέρωθεν ὁμολογουμένων, οὐκ ἔστιν.

Πρόθεσις α' καὶ ἀπόκρισις.

α'. Συνευδοκούμεν³⁾, φασὶ, τοῖς ιβ' τῆς πίστεως ἄρθροις ἦτοι τῶ τῆς πίστεως συμβόλῳ ὡς καλῶς καὶ εὐσεβῶς διορισθέντι καὶ κυρωθέντι ἐν τῇ πρώτῃ καὶ τῇ δευτέρᾳ οἰκουμένην ἁγίᾳ συνόδῳ, καὶ οὐ συγκατατιθέμεθα τοῖς κατὰ διαφόρους καιροῦς συνταθειμένοις συμβόλοις πίστεως παρὰ ταῖς τῶν Λατίνων ἐκκλησίας. — Τούτου καὶ ἡμῶν συνδοκαί, οὐδὲ γὰρ οὐδὲ ἡμεῖς ἕτερον δεχόμεθα πίστιν οὐδ' ἄλλο τι σύμβολον παρὰ τὸ ἐν τῇ πρώτῃ καὶ δευτέρᾳ οἰκουμένην συνόδῳ ἐκταθειμένον. Τὰ δὲ παρὰ Λατίνων συνταθέντα ἡμεῖς ἀποκρίνομεν καὶ ἀποβαλλόμεθα, καὶ οὐδὲ εἰ τις προσθήκην ἐν τῷ συμβόλῳ τούτῳ παρεντίθεται ἀποδεχόμεθα, ἀλλ' ὡς βλάσφημον ἀνατρέπομεν καὶ ἀποβαλλόμεθα. Καὶ κατὰ τοῦτο δεῖα ἦδη ἔμην συμφωνούμεν καὶ συνευδοκούμεθα.

Πρόθεσις β' καὶ ἀπόκρισις.

β'. Καὶ τὸ δεύτερον ἀπαντήσομεν καὶ ὡς ὀρθοδόξον ἀποδεχόμεθα, τὸ πιστεύειν θεληθῆ καὶ αὐτοῖς τοῖς καλούμενοις τῆς παλαιᾶς ἐν Βρετανίᾳ ὀρθοδόξου λαϊκῶνα μεθ' ἡμῶν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύειν τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ, οἱ γὰρ μὴ οὕτως πιστεύοντες κατ' ἕτος⁴⁾ παρ' ἡμῶν ὡς ἡμεῖς καὶ μακεδόνοι καὶ πνευματομάχοι κοινῶς ἀναθεματίζοντες. Ὅτι δὲ

nulla re addita vel dempta vel immutata quomodocumque, sed fideliter et sincera.

Propositio X et responsio.

X. Propositionis decimae propositum est, ut ab orthodoxorum in Britannia reliquis vota et preces offerantur pro orientalibus orthodoxis, et invicem ad eundem modum ab orientalibus orthodoxis pro his. Hoc sane, cum ab utraque parte de dogmatibus et moribus concordia et consensus constituta et confirmata erit, fiet et observabitur, alteris altero publice commemorantibus.

Propositio XI et responsio.

XI. Non differt haec a X propositione. Eadem igitur de hac quoque sentimus, dicimus, et faciemus, dummodo in sacris et sanctis intemeratae nostrae fidei dogmatibus consentiant nobiscum qui haec postulant.

Propositio XII et responsio.

De iis quae in XII propositione definiuntur circa encyclicas et communes epistolas dicimus: nos quoque in nostris conciliis decreta erunt illis quoque eodem per litteras trademus, et quae ab illis in conciliis et synodis definita erunt accipiemus accurateque examinabimus, et si fuerint convenientia cum nostra orientali orthodoxa fide, probabimus et confirmabimus.

Post haec ii qui reliquiae veteris quondam in Britannia orthodoxae ecclesiae appellantur in quibusdam propositionibus declarant et exponunt condiciones principales quibus nobiscum concordae fieri possunt; quibus firmatis et constitutis, erit, aiunt, omnino unio et concordia, contra si utrumque non admittantur, unio fieri non poterit.

Propositio I et responsio.

I. Approbamus, aiunt, XII fidei articulos, seu fidei symbolum ut bene et pie decretum et firmatum cum in prima tum in altera oecumenica sacra synodo, et non ad stipulamur symbolis fidei variis temporibus confectis in Latinis ecclesiis. — Hoc nobis quoque placet; nam ne nos quidem aliam fidem accipimus neque aliud symbolum praeter illud quod in prima et altera oecumenica synodo expositum fuit. A Latinis autem confecta nos respicimus et reiicimus; et si qua adiectio in hoc symbolum illata est, non accipimus, sed tamquam blasphemam delemus et abiicimus. Et in hac quidem re iam sumus vobiscum concordae et coniuncti.

Propositio II et responsio.

II. Alterum quoque laudamus et tamquam orthodoxum accipimus, ut scilicet ipse qui reliquiae veteris in Britannia orthodoxiae appellantur credant nobiscum spiritum sanctum patri et filio consubstantialem esse. Nam qui ita non credunt quotannis a nobis ut semiariani et macedoniani et pneumatomachi communiter anathematizantur.

¹⁾ δόγμασι om. W., sed ap. marg. non. rec. scriptum est: *τῶς ἐλλείπει δόγμασι.*

²⁾ διορίζεται om. W.: add. non. rec. supra verbum.

³⁾ συνευδοκούμεν συνοδικούμεν C.

⁴⁾ κατ' ἕτος, quatenus, scilicet dominica prima quadragesimae, qua memoriae triumphus fidei sive ὀρθοδόξου solemniter agunt Graeci.

χρή πιστεύειν ἕς καὶ ἡμεῖς τὸν πατέρα μόνον κτλ. ἄρχην καὶ εἰς τὴν τῆς τοῦ υἱοῦ μὴ γεννήσεως, τῆς δὲ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκπορεύσεως, τούτοις ἔχοντες καὶ δεδιδόμεθα ἐκ τῆς τῶν ἱερῶν καὶ θεῶν συνόδων καὶ καθαρῶτερον πρὸς αὐτὸν παρὰ τοῦ θεοῦ Διου- κίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου λέγοντες, ὅτι τῆς ὑπερουχίας θεότητος μόνη κτλ. καὶ εἰς τὸν ὁ πατήρ, ἐξ οὗ ὁ υἱὸς ἐγεννήθη καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται. Ὅτι δὲ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται ὅτι τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ, καὶ ἅπ' αὐτῶν τὸν θεῶν γραφῶν δεδιδόμεθα καὶ πιστεύομεν, ἀλλὰ καὶ ἡ δευτέρα οἰκουμένη ἁγία σύνοδος, τούτου χάριν συγκροτηθεῖσα, ἐδέξατο καὶ ἐκέλευσε, καὶ τὸν μὴ οὕτω φρονούντα Μακεδόνιον τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἐξέ- ωσε καὶ ἀναθεματίσεν αὐτὸν τε καὶ τοὺς σύμφορον; ἐκείνου καὶ ὁ; ἀρετικῶς καὶ βλασφημικῶς ἐκπρο- ρεύσαν· τοῖς δὲ τούτο θεῶν ὁμολογούσιν ἀληθινόν, πατρὶ καὶ υἱῷ θεοῦσιον, τὸ Αἰῶνις ἡ μνήμη τῆ; ἐκπυφίμου.

Πρόθεσις γ'.

γ'. Τρίτον οἱ καλούμενοι τῆς ἀρχαίας ἐν Βρεταννίᾳ ὀρθοδοξίας λείψανα συνευδο- κεῖν φασὶ τῇ ὀρθοδόξῳ τῶν ἀνατολικῶν πιστοῖς ἐν τῷ πιστεύειν (φασὶ) τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦτο ὅκτ πατρός κίμπεσθαι, μισι- τεύοντος δὲ τοῦ υἱοῦ. Ἐάν δὲ ποτε ἐν ἐξο- μολογήσειν ἢ συμβόλοις ἡμῶν ἢ ἐκπομπῇ ἢ ἐκπύρσεσι; αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ υἱοῦ εἶναι λέ- γεται, οὐ κλειδόν τι ἐντεθεῖται σημαίνεσθαι βούλονται ἢ ὁ ἢ ἀνατολικῆ ἐκκλησίᾳ καὶ ὁμολόγησε καὶ ἐν τῷ παρόντι ὁμολογεῖ, δηλονότι ἀπὸ πατρός αὐτὸ ἐκπορεύεσθαι διὰ τοῦ υἱοῦ.

Ἀπόκρισις.

Πρὸς ταῦτά φασιν, ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἀποδεχόμεθα ἕτερον ὄρον ἢ ἕτερον σύμβολον παρὰ τὸ ὅκτ τῆς πρώτης ἁγίας οἰκουμένης συνόδου ὀροθετηθῆναι καὶ εὐσεβέστατα ἐκτεθῆναι, ἐν ᾧ παρὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐδέξατο, ὅτι ἐκ τοῦ πατρός ἐκπορεύεται· φησὶ γάρ· Πιστεύομεν καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ κύριον τὸ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ πατρός ἐκ- πορεύομενον. Διὸ καὶ τοὺς προσπιθέντας καὶ μικρὸν τι μέρος λέξεως, πολλοὺ καὶ δεῖ λέξιν ὁλό- κληρον, ἢ τῶν προσθήκων ἢ ἐξηγήσεως λόγων καὶ ἱρηνείας ἐν τούτῳ τῷ ἱερῷ συμβόλῳ ἢ ἀφαιρούστας ἐκ τούτου οὐκ ἀποδεχόμεθα· οἱ γάρ τότε ἅγιοι πα- τῆρες τοὺς ἀφαιρούστας ἢ προσπιθέντας εἰς αὐτὸ λέξιν τινα ἢ μέρος λέξεως ἀναθεματίσθησαν. Ὅθεν οὐδὲ τὰ τοιαῦτα μέρη προστεθῆναι εἰς αὐτὸ οὐδέλας ἀνεχόμεθα, δηλονότι ἢ τὴν διὰ ἢ τὴν ἐκ πρόθεσιν, καὶ λέγειν ἢ καὶ ἐξ υἱοῦ ἢ διὰ τοῦ υἱοῦ, ἀλλὰ βουλόμεθα τοὺς μὲθ' ἡμῶν εἶναι καὶ κοινωνεῖν καὶ συμφρονεῖν ἡμῖν. βουλομένους ἀνέθετον αὐτὸ τηρεῖν καὶ ἀκίβητον καὶ λέγειν καὶ ἀναγινώσκον, ὡς ἐξ ἀρχῆς ὅκτ τῶν ἁγίων συνόδων ἐκείνων συνετέθη καὶ ἐδέξατο. Οὐκ ἀνεχόμεθα οὐδὲ αὐτὸ ἢ ἰδίᾳ ἢ δημοσίᾳ μετὰ τινος προσθήκων ἀναγινώσκεσθαι· ἀλλ' εἰ καὶ ἐφθασε παρὰ τινος προστεθῆναι τινα λέξιν, ἐπιλη- θέτω τούτου καὶ μανίως ἀνέθετον, ὡ; καὶ ἐξ ἀρχῆς συνεγράφη καὶ μέχρι τῆς σήμερον, τοσοῦτων παρελ- θόντων ἐκείνων, ἀναγινώσκεται καὶ πιστεύεται παρ' ἡμῶν. Παρὰ δὲ τοῦ δόγματος τούτου ἡμεῖς οὕτω πιστεύομεν, ὅτι διττῆ ὅστιν ἢ ἐκπύρσεως τοῦ πνεύ- ρου πνεύματος, ἢ μὴ εἰς τὸν καὶ ἄχρονος καὶ καθ' ὁ πρὸς τὰ ἑω, καθ' ἢ τὸ ἅγιον πνεῦμα ἐκ μόνου τοῦ πατρός ἐκπορεύεται, παρὰ ἢ καὶ ἐν τῷ συμβόλῳ γέγραπται καὶ ὁ κύριος εἰρημην¹⁾. Καὶ ἄλλον παράκλητον κίμπεσθαι παρὰ τοῦ πατρός, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας; δ παρὰ τοῦ πατρός ἐκπορεύεται· ἢ δὲ ὅτι χρονικῆ καὶ καθ' ὁ πρὸς

Quod autem necesse est credere, ut non credi- mus, patrem unum esse fontem, principium et causam et filii generationis et sancti spiritus pro- ceptionis, hoc tenemus et didicimus non modo ex sacrosanctis synodis, sed etiam claris ante illas a divina Dionysio Areopagite affirmatis superubstan- tialis divinitatis eorum causam et fontem esse patrem, unde filius generatus est et spiritus sanctus processit. Spiritum autem sanctum patri filioque consubstan- tialem esse, non modo ex ipsis sacris libris didici- mus et credimus, sed etiam secunda oecumenica sancta synodus, huius rei causa convocata, decrevit et confirmavit, Macedoniumque aliter sentientem ab ecclesia catholica expulit anathematizavitque eum et sectatores eius, ac tanquam haereticos et blasphemos damnavit; credentibus autem illum esse Deum veracem patri filioque consubstantialem ter acclamavit verbis *Aeternis memoria*.

Propositio III.

III. *Tertium dicti veteris in Britannia ortho- doxias reliquias sicut nobiscum probare se rectam orientalem fidem in eo quod credunt (sunt) spi- ritum sanctum a patre mitti mediatore filio. Et si quando in confessionibus et symbolis nostris misio et processio eius a filio esse dicatur, nihil amplius in verbis indicari voluit quam quod orientalis eccle- sia semper confessus est et adhuc in praesentia con- fitemur, scilicet a patre eum procedere per filium.*

Responsio.

Ad haec dicimus non recipi a nobis aliam de- finitionem vel aliud symbolum praeter illud quod a prima sancta oecumenica synodo definitum et religiosissime expositum, in quo de spiritu sancto decretum est a patre illum procedere. Verba enim sunt haec: *Credimus etiam in spiritum sanctum dominum singulum a patre procedentem*. Quare etiam parvam dictionis particulam addentes, et multo magis integram dictionem, vel additamenti vel explanationis modo, aut delentes ex eo, non recipimus; illi enim sancti patres addentem in eo aut delentem verbum aut dictionis particulam anathematizaverunt. Quapropter ne particulas quidem huiusmodi inseri in illud permittimus, videlicet praepositionem *per* vel *ex*, et dicere vel *et ex filio* vel *per filium*, sed volumus ut qui nobiscum esse et communicare et consentire nobis- cum volint, sincerum illud servent et non adultera- tum et ita dicant et recitent sicut ab initio a sanctis illis synodis compositum et decretum fuit. Non toleramus igitur ut illud privatim vel publice cum aliquo additamento recitetur; sed etiam antehac verbum aliquod ab aliquo adiectum est, eliciatur, et maneat illud sincerum sicut a principio compositum est et usque ad haec tempora, tam multis praeteritis annis, recitatur et creditur a nobis. De hoc autem dogmate nos ita credimus, duplicem esse sancti spiritus proceptionem, aeter- nam alteram et tempore carentem et interiorem, secundum quam ex uno patre spiritus sanctus exstat et Domi- nus dixit: *Et alium paraclatum mittam vobis a patre, spiritum veritatis qui a patre procedit*; alte- ram autem temporalem et exterioram, secundum quam spiritus sanctus procedit, effunditur, exit, emanat ex patre et ex filio ad exteriora et sancti-

¹⁾ Joh. XV. 26.

τὰ ἔξω καθ' ἣν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κτίσεται, πρό-
χεται, πρόσει, πηγάζει ἀπὸ τοῦ πατρὸς καὶ υἱοῦ πρὸς
τὰ ἔξω καὶ πρὸς ἀγιασμὸν τῆς κτίσεως. Ὅτι δὲ ἡ
ἐκ πρόθεσις ἐπὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύ-
ματος οὐδέποτε ἐκλαμβάνεται ἀπὸ τῆς διὰ οὗτος τὸ
ἀνάγκαιον, δηλοῦν μὲν καὶ ἐξ ἄλλων πολλῶν, ἀλλὰ
δὴ καὶ ἐκ αὐτοῦ τοῦ ἐν θεολογίᾳ μεγίστου Ἰωάννου
τοῦ Δαμασκηνοῦ ἐν βιβλίῳ α'-ψ τῆς αὐτοῦ θεολογίας
κεφ. γ'-ψ λέγοντος. Πνεῦμα πατρὸς ὡς ἐκ
πατρὸς, ἐκ πατρὸς ἐκπορευόμενον, καὶ υἱοῦ
δὲ πνεῦμα οὐχ ὡς ἐξ αὐτοῦ, ἀλλ' ὡς δι'
αὐτοῦ, ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον. μέ-
νως γὰρ αἴτιος ὁ πατήρ. Ὅπως ὅπως τὴν μὲν
διὰ τίθειν ἐπὶ τοῦ υἱοῦ, τὴν δὲ ἐκ ἀκαταστάσεως.
Ὁὐχ ὡς ἐξ αὐτοῦ, φησὶν, ἀλλ' ὡς δι' αὐτοῦ.
Οὐκ ἔστιν ἄρ' ἡ ἐκ πρόθεσις ἡ αὐτὴ τῆ διὰ οὗτος
οὐ τοῦ πατρὸς. εἰ γὰρ ἦν ἡ αὐτὴ, τί ἐκάλει αἰετὸν
εἶναι καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεται; Ἀλλ' ἔφη, ἐκ τοῦ
πατρὸς διὰ τοῦ υἱοῦ αὐτὸ ἐκπορεύεται. Ἡμεῖς ὅμως
οἱ ἀνατολικοὶ ἑρθεῖς ἐκ τῶν πατέρων διδάσκοντες
ἡμεῖς, ὡς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κατὰ τὴν αἰώνιον καὶ
ἄχρονον ἐκείνην καὶ καθ' ἡ πρὸς τὰ ἔξω ἐκπορεύσειν
ἐκ τοῦ πατρὸς ἀπλῶς ἐκπορεύεται, καὶ τῆς αὐτῆς
οὐτε τῆ ἐκ πρόθεσις χρώμεθα ἐπὶ τοῦ υἱοῦ οὐδὲ τῆ
διὰ. οὐ γὰρ λέγομεν ὡς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπο-
ρεύεται καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἢ διὰ τοῦ υἱοῦ κατ' ἐκείνην.
Ὅσπερ γὰρ ὁ υἱὸς οὐκ ἐγεννήθη ἐκ τοῦ πατρὸς,
μεσιτεύοντος τοῦ ἁγίου πνεύματος, οὕτως οὐδὲ τὸ
πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ πατρὸς, μεσι-
τεύοντος τοῦ υἱοῦ. Κατὰ δὲ τὴν χρονικὴν ἐκπορευ-
σειν καὶ καθ' ἡ πρὸς τὰ ἔξω συνομολογοῦμεν, εἶναι
ἐκπορεύεται ἦτοι πρόσειν καὶ ἐκπέμπεται διὰ τοῦ
υἱοῦ, ἦτοι μεσιτεύοντος τοῦ υἱοῦ, καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ
πρὸς τὰ ἔξω εἰς ἀγιασμὸν τῆς κτίσεως. Ταύτην δὲ
τὴν πρόσειν ἢ ἐκπέμπειν οὐ καλοῦμεν ἐκπορεύσειν,
ἵνα μὴ πάθωμεν ὅπως ἔπαθον καὶ οἱ παπισταί. οὐ-
σης γὰρ τῆς λατινίδος διαλέκτου στενῆς καὶ μὴ
εὐναμένης δι' ἄλλης μὲν λέξεως δηλώσει τὴν πρό-
σειν ἢ ἐκπέμπειν, δι' ἄλλης δὲ τὴν ἐκπορεύσειν, ἐκάλει-
σαν οὗτοι ἀμοιβαίως προτζεσιόνεμ. διδὲ καὶ ἔλα-
θον ὕστερον, ἀπὸ τῆς χρονικῆς πρόσεως ἐκλαμβάνοντες
καὶ ἐνοήσαντες τὴν ἄχρονον ἐκείνην ἐκπορεύσειν.
Ἔθεν ἡμεῖς ἵνα τὴν ὁμωνυμίαν ταύτην ἐκφύγωμεν,
τὴν μὲν καλοῦμεν ἐκπορεύσειν, τὴν πρὸς τὰ ἔξω δη-
λαδὴ καὶ αἰώνιον τὴν δὲ ἐκπέμπειν ἢ πρόσειν ἢ ἀπο-
στολήν¹⁾, δηλονότι τὴν ἐν χρόνῳ καὶ πρὸς τὰ ἔξω,
οὐ καλοῦμεν ἐκπορεύσειν. Καὶ τοῦτο ἔστι τὸ αἴτιον,
δι' ὃ νῦν σφαιραῶς δοξάζουσιν οἱ Ἰσπανοί, ὡς τὸ
πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται ἐκ πατρὸς καὶ υἱοῦ,
ὅπερ ἔστι κατὰ τὴν τοῦ κυρίου καὶ τὴν τῶν ἁγίων
πατέρων διδασκαλίαν. Ὅτι δὲ ἐκ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεύ-
μα τὸ ἅγιον κατὰ τὴν ἄχρονον ἐκπορεύσειν ἐκείνην
οὐκ ἐκπορεύεται, ἔκρουσον τοῦ αὐτοῦ πατρὸς βιβλίῳ
δ'-ψ τῆς αὐτοῦ θεολογίας κεφ. η'-ψ λέγοντος²⁾. Τὸ
δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ ἐκ τοῦ πατρὸς λέ-
γομεν καὶ πνεῦμα πατρὸς ἐνομάζομεν. ἐκ
τοῦ υἱοῦ δὲ τὸ πνεῦμα οὐ λέγομεν, πνεῦμα
δὲ υἱοῦ ἐνομάζομεν. εἰ τις γὰρ (φησὶ) πνεύ-
μα Χριστοῦ οὐκ ἔχει, φησὶν ὁ θεὸς ἀπό-
στολος. καὶ δι' υἱοῦ κειρανεῖσθαι καὶ
μεταδίδωσθαι ἡμῖν ὁμολογοῦμεν. Τί τούτων
τῶν λόγων σαφέστερον; Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτου.

Πρόθεσις δ' καὶ ἀπόκρισις.

δ'. Τέταρτον φασὶν οἱ καλοῦμενοι τῆς ἀρχαίας
εὐσεβείας λαίφανα ἐν τούτῳ συνευδοκῆν, ἐν τῇ
πιστεύειν τὸ ἅγιον πνεῦμα καλεῖν διὰ τῶν προφητῶν
καὶ ἀποστόλων εἰρημέναι καὶ κῆσον τὴν γραφὴν
ἁγίαν διὰ τῆς αὐτοῦ ἐπινομίας γεγραμμένης. Ταῦτα

sententiam creationis. Quod autem ex praepositio-
ne in processione sancti spiritus minime accipitur pro
praepositione per neque verum vice, patet quidem
ex aliis multis, sed praesertim ab ipso in theo-
logia summo Iohanne Damasceno in lib. I, cap. XIII,
suae theologiae dicente: *Spiritus patris, tanquam
ex patre, ex patre procedens, et filii autem spiritus
non tanquam ex ipso, sed tanquam per ipsum, ex
patre procedens: solus enim pater est causa.* Vides
quemodo praepositionem per de filio dicens ponat,
praepositionem ex excludat. *Non ex ipso, ait, sed
per ipsum.* Si enim idem esset, quid vetuisset
dicere etiam ex filio eum procedere? Contra dixit
eum ex patre per filium procedere. Nos tamen
orientales orthodoxi a patribus edocti dicimus spiri-
tum sanctum secundum aeternam et tempore
causam illam interioremque processionem ex patre
tantum procedere, et hactenus de filio neque praepo-
sitione ex neque praepositione per utimur; non
enim dicimus sanctum spiritum secundum illam
etiam ex filio vel per filium procedere. Sicut enim
filius non generatus est a patre mediante spiritu
sancto, ita nec spiritus sanctus processit a patre
mediante filio. Secundum temporalem autem et
exteriorem processionem confitemur procedere illum
sive exire et emitti per filium, sive mediante filio,
et ex filio ad externa ad sanctificationem creationis.
Hanc autem emanationem et emissionem non dici-
mus processionem, ne in papistarum errorem inci-
damus; cum enim latina lingua exigua sit nec per
aliud verbum possit significare emanationem et
emissionem, per aliud autem processionem, uno
verbo utrumque appellatur: *processionem*; qua-
propter postea imprudenter pro temporali emana-
tione aeternam illam processionem acceperunt et
intellexerunt. Nos igitur ut homonymiam hanc
vitemus, alteram dicimus processionem, scilicet
interiorem et aeternam; alteram autem emissionem
vel emanationem vel dimissionem, scilicet tempo-
ralem et exteriorem, processionem non vocamus.
Haec autem est causa quare nunc vitiose opinan-
tur Latini spiritum sanctum a patre et a filio pro-
cedere, quod contrarium est Domini et sanctorum
patrum doctrinae. Quod autem ex filio secundum
illam aeternam processionem non procedit spiritus
sanctus, audi eundem patrem lib. IV, cap. III,
suae theologiae dicentem: *Spiritum autem sanctum
et ex patre dicimus et spiritum patris appellamus;
ex filio autem spiritum non dicimus, et spiritum
filii appellamus; nam si quis, inquit sanctus aposto-
lus, spiritum Christi non habet et q. s. et per filium
revelatum nobis illum et communicatum confitemur.*
Quid sermonibus istis clarius? Et de hoc satis.

Propositio IV et responsio.

IV. Quartum aiunt veteris pietatis reliquiae se
in hac re convenire, quod credant spiritum sanctum
iam pridem per prophetas et apostolos locutum
esse, totamque sacram scripturam eius inspiratione
scriptam esse. Haec omnino recta et nobiscum

¹⁾ ἀποστολήν W et in marg. cor. man. rec. γὰρ ἀπο-
στολήν.

²⁾ Patr. Gr. XCV, 682.

πάνυ ὀρθά καὶ ἐπιβεβημένα ἡμῶν· προσθετέον ὅμως ἐν τῷ διὰ τῶν προφητῶν καὶ ἀποστόλων καὶ τῶ καί τῶν ἱερῶν συνόδων καὶ θεοφόρων πατέρων. Ὁρθῶς δ' ἔχουσι καὶ οὐ πάρος τῆς ἀληθείας ἀπίστανται ἢ τὰ ε' πρόθεσις καὶ ζ' καὶ ζ': αἱ δ' αὐταί.

Πρόθεσις ε', ζ' καὶ ζ'.

ε'. Ἐν τῷ πιστεύειν, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τῆ ἐκκλησίᾳ καρίσθησιν ἐν τῷ καθαρῶν τῶν πλίσται· προσήκοντα, καὶ τοίνυν ὅτι αἱ σύνοδοι καὶ μερικαὶ καὶ οἰκουμενικαί, εἰς κατὰ τὸν τύπον τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις πρώτης ἀπευθύνονται, τὴν αὐτοῦ βοήθειαν καὶ ἐπιχορηγίαν ἐλπίζουσιν δύνανται.

ζ'. Ἐν τῷ τῶν χαρισμάτων τοῦ ἁγίου πνεύματος φύσει καὶ τῷ ἀριθμῷ.

ζ'. Ἐν τῷ πιστεύειν οὐδέναι εἶναι ἄλλον τῆς ἐκκλησίας θεμέλιον εἰ μὴ μόνον τὸν Χριστόν, τοὺς δὲ προφήτας ἕως καὶ ἀποστόλους θεμελίους εἶναι, ἀλλ' ἰδιώματι ἤττον κυρίῳ ἢ ὑποβολιμαίῳ, τούτῃσι μόνον ἀναφορικῶς.

Ἀπόκρισις.

Πρὸς ταῦτα οὐδὲν ἀνταπεινῶν ἔχομεν εὐσεβείας γὰρ καὶ ὀρθότητος ἔχονται καὶ τοῖς παρ' ἡμῶν ὀρθῶς δογματιζομένοις σύμφωνα καὶ συμφηριζόμενα καὶ ἀπέδεντα. Ὁ δὲ φασὶ περὶ τῶν συνόδων, περὶ μὲν τῶν μελλουσῶν¹⁾ γενέσθαι ἐννοούμενον, καί ποτε περὶ δὲ τῶν ἤδη γεγενημένων οὐδέμια ἀμφισβήτησις ἔστιν, ὅτι θεῖα ἐπιτιμία ἐγένοντο καὶ ὅτι τὸ αὐτὸ ἅγιον πνεῦμα, ἕπερ τοῖς ἀποστόλοις ἐπαφοίτησεν ἐν αἰδοὶ πυρίνων γλωσσῶν, αὐτὸ τοῦτο καὶ ταῖς οἰκουμενικαῖς ἐπιτά συνόδοις διὰ στόματος τῶν τότε θεοφόρων ἁγίων πατέρων λαλάληκε καὶ τὰ θεῖα ἐδόξασε λόγματα. Διὸ θεωρητίον καὶ τὴν γ' πρόθεσιν, ἣτις ἐπὶ λέξεως οὕτω καίεται.

Πρόθεσις η'.

η'. Ἐν τῷ ἐπιγινώσκειν τὸν Χριστόν μόνον εἶναι τὴν τῆς ἐκκλησίας κεφαλὴν, ὃ ἀξίωμα οὐκ οὐδενί²⁾ τῶν θνητῶν, ἡκίστα δὲ τῶν λαϊκῶν ὁπωσδήποτε προέχοντι³⁾, ἔξεστιν ἑαυτῷ προσποιεσθαι. Οὐ μὴν ἀλλὰ οὐκ ἀρνούμεθα ἕκαστον τῶν ἐπισκόπων ὑπερόχην τινὰ ὑπὲρ τὸν Χριστόν, τὴν παράγωγον ἔχειν καθάπερ τὴν ἀμοιβὴν αὐτοῦ καὶ τὸ πρόσωπον ἐπὶ χθονὶ κυρίως κερμίζοντα. Ὅθεν ἐν τοῖς πνευματικοῖς μηδεμίᾳ ποτε ἐξουσίᾳ ὑποτάσσεται· διόπερ ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ τοὺς πατριάρχας καὶ προηγούμενους, τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ ἐν τοῖς πνευματικοῖς ἀπὸ πάσης ἐξουσίας κοσμικῆς ἀλευθέραν εἶναι καὶ ἀνυπότακτον⁴⁾ ἅμα γνωρίζουσιν ἐλπίζεται, καίτοι τῶν ἐπισκόπων καθαιρέσεις τῷ τῶν λαϊκῶν ψηφίσματι ποιουμένας ἀκολούθως οὐδοτιοῦν ἰσχύειν, καὶ ἵνα τοῦτο τὸ ἀφθρον φανερώς καὶ ῥητῶς διαβεβαιώται, ἐκτενῶς αἰτεῖται.

Πρὸς ταῦτα φασιν, ὅτι ὁ μὲν κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός ἐστι μόνος κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας, τῆς ἐπιγινώσκουσας καὶ τῆς οὐρανοῦ, τῆς στρατευομένης ταύτης καὶ τῆς θριαμβουούσης· ἀλλ' ἐπειδὴ κατέστησεν ὁ αὐτός ἐπὶ τὸ ἴδιον αὐτοῦ πλάσμα τοὺς ἀποστόλους ἱεράρχας ἢ ἀρχιερεῖς ἀρχὰς καὶ διοικητάς,

consentientia; addendum tamen verbis per prophetas et apostolos hoc etiam: et synodes et a Deo afflatus patres. Roste se habent et minime a veritate abeunt etiam V, VI et VII propositiones; sunt autem haec.

Propositio V, VI et VII.

V. In eo quod credant spiritum sanctum ecclesiae adesse in definiendis iis quae fidei prociunt, itemque synodes tam particulares quam oecumenicas, si quidem secundum formam primi Hierosolymitani concilii regantur, eandem divinam opem et auxilium sperare posse.

VI. In gratiarum spiritus sancti natura et numero.

VII. In eo quod credant nullum aliud esse fundamentum ecclesiae praeter Christum; prophetas tamen et apostolos quoque fundamenta esse, sed tantum vulgari dicendi genere minus proprio seu subditicio, hoc est per translationem.

Responsio.

Ad haec nihil contra dicere possumus; pietatis enim et sincœritatis plena sunt, consentiuntque cum iis quae a nobis recte creduntur et sunt una cum illis decreta et recepta. Quod autem de synodiis dicunt, si de futuris intelligunt, recipiatur; de iam factis nulla dubitatio est quin divina inspiratione factae sint et idem sanctus spiritus, qui et apostolis supervenit in specie ignearum linguarum, contra in septem oecumenicis synodiis per ora sanctorum qui tunc orant patrum a Deo afflaturum locutus sit et divina dogmata constituerit. Quapropter examinanda est etiam VIII propositio, quae ad verbum ita legitur.

Propositio VIII.

VIII. In eo quod recognoscamus Christum solum esse caput ecclesiae, quam dignitatem nemini mortali, minime vero laicorum quomodocumque principi sibi attribueri licet. Non tamen negamus singulos episcopos superioritatem quamdam a Christo derivatam habere utpote vicem eius et aspectum in terra gerentes; quapropter in rebus spiritualibus nulli potestati subiacent; in orientali igitur ecclesia patriarchas et praesules, ipsam Dei ecclesiam in rebus spiritualibus ab omni mundana potestate liberam et solutam recognoscere simul optatur, deinceps episcoporum depositiones laicorum decreto factas nihil valere; utique articulum hoc aperte et diserte confirmetur, omnino flagitatur.

Ad haec respondemus. Dominus noster Jesus Christus est quidem solus caput ecclesiae, terranae scilicet et caelestis, militantis huius et triumphantis; sed quoniam ipse praefecit creaturis suis apostolos, principes sacerdotum seu antistes tamquam magistratus et curatores, imperium quasi ex imperio.

¹⁾ μελλουσῶν W.

²⁾ οὐδενί C.

³⁾ προέχοντι C.

⁴⁾ ἀνυπότακτον W.

ἀρχὴν ὡς ἐξ ἀρχῆς καὶ κεφαλὴν οὐχὶ προκαταρκτικὴν, ἀλλὰ δευτέραν συνέχουσαν καὶ ζωογονοῦσαν τὸ ὅλον σύστημα τῶν ἐν γῆ εὐσεβῶν, δι' αὐτοῦ θηλασθῆ τῆς πρώτης καὶ καθόλου κεφαλῆς, ἐν ᾧ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμεν¹⁾, εἰς τὸ εἶναι καὶ αὐτὸς μεσσίας θεοῦ καὶ ἀνθρώπων διὰ τῶν ὅτι αὐτῶν τελουμένων μυστηρίων, ὡς ὁ κύριος ἐπέταξε αὐτοῖς, διδάσκων θηλασθῆ καὶ βαπτίζων καὶ πάντα ἐκτελεῖν καὶ ἱεουργεῖν τὰ θεῖα μυστήρια, δοῦς αὐτοῖς τὴν τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν ἐξουσίαν, ὡς ἐπαγγέλλεται, διὰ τοῦτο καὶ ἕκαστος τῶν παρ' ἡμῶν ἀρχιερέων κεφαλὴ ἔστι καὶ λογίζεται ὑποβαθμικῶς τῇ πρώτῃ καὶ καθόλου κεφαλῇ καὶ μαρτυρῶν τῶν μαρτυρῶν κατὰ πόλεις ἐκκλησιῶν. Ὅθεν καὶ ὁ λδ' κανὼν τῶν ἱερῶν ἀποστόλων κεφαλὴν ὀνομάζει τὸν ἐν ἐπισκόποις πρωτεύοντα λέγων· Τοὺς ἐπισκόπους ἐκαστοῦ ἔθνους εἰδέναι χρὴ τὸν ἐν αὐτοῖς πρῶτον καὶ ἡγεῖσθαι αὐτὸν ὡς κεφαλὴν· ἔδειξε καὶ γὰρ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τοὺς ἐπισκόπους καὶ πρεσβυτέρους ποιεῖν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ²⁾ πρὸς καταρτισμὸν τῶν ἁγίων, λόγων ζωῆς ἐπέχοντας. Ὅθεν οὐκ ἀπαικτικῶς καὶ κεφαλῆς ἦσαν ἀρχαῖς αὐτοῖς ὀνομάζομεν τῇ ἐν ἡμῶν ἀγιότητι, καὶ πιστεύομεν λαμβάνειν τὰ θεῖα μυστήρια καὶ χαρίσματα τοῦ ἁγίου πνεύματος ὡς διδόμενα παρ' αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ, τῆς κυρίας ἡμῶν κεφαλῆς, διὰ τῶν ἱεραρχῶν. Καὶ ἐν τῷ ἁγίῳ γὰρ πολλοὶ ἐνδύομενοι τὸ τοῦ θεοῦ πρόσωπον καὶ ἐπιλοῦντες τὰ θεῖα ἔργα· Ἐγὼ εἰμι κύριος ὁ θεὸς σου³⁾ (δι' ἀγγέλων⁴⁾) καὶ γὰρ ὁ νόμος τοῦ θεοῦ ἐλαλήθη, οὐ διὰ τοῦτο καταβιβάζουσι τὴν φύσιν τοῦ θεοῦ εἰς αὐτούς, οὐδὲ καὶ οἱ γνησίως προστάταιμοι τῶν ἐκκλησιῶν λεγόμενοι κεφαλὴ λαμβάνουσι τὸ ὄνομα τοῦτο ἀπὸ τῆς ὄντως κεφαλῆς καὶ ἀνεργοῦσι τὰ ἔργα τῆς κεφαλῆς, ἔμπης εἰς ἐκείνον ἀναβιβάζουσι τὰ ὅτι αὐτῶν ἐπιτελούμενα, καὶ οὐδέως εἰς αὐτούς ὡς εἰς ἄμεσον κεφαλὴν· ὡς καὶ ὁ Μεσσίας κατασταθεὶς ἐκ θεοῦ εἰς θεὸν Φαραῶν, μηδενὸς εἰς τοῦτου παρασυληθείσης τῆς θείας μεγαλειότητος, καὶ οἱ ἀπόστολοι φῶς τοῦ κόσμου ὡς καὶ ὁ κύριος ἐπέθηκεν. Καὶ ὁ Χριστὸς γὰρ εἰ καὶ θεμιλίον τῆς πίστεως, ἀλλ' οὐ καὶ οἱ προφήται καὶ ἀπόστολοι κατὰ δεύτερον λόγον θεμιλίον τῆς πίστεως καὶ λέγονται καὶ ὑπάρχουσιν. Ὅντας οὖν ἀρχιερεῖς καὶ πρεσβυτέρους ἐκλελεγμένους παρὰ θεοῦ διὰ τῆς χειροτονίας καὶ τῆς ἐπιφοίτησως τοῦ παναγίου πνεύματος καὶ διακονοῦντες Χριστοῦ καὶ κοίμους τοῦ χριστιανικοῦ λαοῦ, ἀρχαὶ ἐξωτερικαὶ καὶ κοσμικοὶ ἀρχοῦν ἐν τοῖς πνευματικοῖς καὶ ἐκκλησιαστικοῖς οὐκ ὑπέκνευται ἑλπίς καὶ ὅσπερ αὐτοῖς τοῖς κοσμικοῖς ἀρχοῦσι χειροτονίας ποιεῖν ἐπισκόπων ἢ πρεσβυτέρων ἀπέστηται, οὕτως καὶ καθάρσεις ἀρχιερέων ἢ ἱερῶν ἐπάγειν ὑπὸ τῶν θείων νόμων οὐ συγκατέχεται, ἀλλ' ἢ ἱερὰ τῶν ἐκκλησιῶν σύνοδος καὶ χειροτονεῖ καὶ ἀποχειροτονεῖ, ὡς τοῦ δεσμεῖν ἔχουσα καὶ τοῦ λύειν τὴν ἐξουσίαν παρὰ τοῦ κυρίου· μόνος γὰρ τοῖς ἀποστόλοις καὶ τοῖς ἐκείνων διαδόχοις ἀλληλοδιαδόχως τοῦτο δεδωρηται. Ἐν δὲ τοῖς κοσμικοῖς καὶ πολιτικοῖς κῆν ταῖς χρηματικαῖς ἢ ἐργλημματικαῖς, πολιτικαῖς ἔμοις καὶ κοσμικαῖς, ὑποθίσσει καὶ μέλα ὑπέκνευται· οἱ γὰρ βασιλεῖς ὑπερίστην ἔχουσι ἐξουσίαν ἐπ' ἀπαντας τοῦ κρίνειν καὶ κειθεῖν δικαίως τοὺς κτείνοντας, πλὴν τῶν πνευματικῶν· ἐν ταῖς γὰρ χρεῖαι συνόδων ἐκκλησιαστικῶν, ἵνα συνοδικῶς κρίνουνται καὶ συναποφαίνωνται παρ' αὐτῶν. Ἀλλ' ἀρκεῖ ταῦτα καὶ πρὸς τὴν παρούσαν πρόθεσιν ὡς ἐν συντόμῳ· κειθὸς δὲ μεταβῆναι καὶ ἐπὶ τὰς λοιπὰς ἐπομένας προθέσεις, τὴν τε δ', ε', ια' καὶ ιβ', οὕτως ἔχομεν.

caput non principale, sed secundum coniungens et vivificans corpus universum in terra vivendum religiosorum, per suum scilicet ipsius primum et universale caput, in quo vivimus et movemur et sumus, ut sint illi quoque mediatores inter Deum et homines per mysteria ab illis peracta, sicut dominus illis praecipit, docere scilicet et baptizare et omnia peragere et sacrificare divina mysteria, data illis etiam necendi et solvendi potestate, ut creditum est, propterea etiam nostrorum antistitem unusquisque caput est et habetur, subiectum universali capiti et particulare particularium in singulis urbibus ecclesiarum. Quare etiam XXXIV canon sanctorum apostolorum caput appellat in episcopis principem locum habentem, his verbis: *Singularum gentium nosse debent eum qui est in illis princeps et tamquam caput reputare*. Posuit enim spiritus sanctus episcopos et presbyteros vel pastores ecclesiae Domini ad sanctorum perfectionem vitae verbum possidentes. Igitur haud absurde capita scilicet principes eos appellamus nostrae sanctitatis et accipere credimus mysteria et charismata spiritus sancti tamquam ab ipso Christo data, a proprio capite nostro, per antistites. Et sicut angeli saepe Domini personam assumentes et divina oracula promittentes ut illud est: *Ego sum Dominus Deus tuus* (nam per angelos emissus est lex Dei), non ideo Dei naturam in se ipsos trahunt, ita qui sincere praesunt ecclesiae cum capita appellentur, a vero capite hoc nomen accipiunt et capitis opera efficiunt, omnino ad illa referunt quae ab ipsis peraguntur et minime ad se ipsos ut ad caput proximum; quemadmodum Moses a Deo positus in deum Pharaonis, minime per hoc divina magnificentia orbata, et apostoli *lux mundi* sicut Dominus dicti sunt. Etenim etsi Christus fidei fundamentum est, tamen prophetae quoque et apostoli secundaria ratione fidei fundamenta dicuntur et sunt. Atqui cum antistites et presbyteri electi sint a Deo ipso per ordinationem et adventum sanctissimi spiritus et sint Christi ministri et christiani populi pastores, externis potestatibus et mundanis imperantibus in spiritualibus et ecclesiasticis rebus nullo pacto subiacent; et sicut ipsis mundanis magistratibus episcoporum vel presbyterorum electiones facere vetitum est, ita depositiones quoque antistitem vel sacerdotum decernere sacris legibus non est concessum; sed sancta ecclesiarum synodus et elegit et deponit quippe necendi solvendi potestatem a Deo habens; solis enim apostolis et eorum successoribus ex ordine illud datum est. In mundanis autem et civilibus rebus et in pecuniariis et criminalibus, civilibus modo et mundanis, controversiis sine dubio subiacent; reges enim supremam habent potestatem in omnes iudicandi et iuste castigandi delinquentes praeter quam in rebus spiritualibus; in his enim opus est synodis ecclesiasticis ut synodice ab illis iudicentur et decernantur. Sed de haec quoque re satis ut per compendium diximus, iamque ad ceteras sequentes propositiones transendum est, IX, X, XI, XII, quae ita se habent.

¹⁾ Act. XVII, 28.

²⁾ Act. XX, 28.

³⁾ Ego — ὁ θεός σου, Ex. XX, 2.

⁴⁾ δι' ἀγγέλων — ἐλαλήθη, Gal. III, 19.

Act. XVII, 28.

Πρόθεσις θ', ι', ια', ιβ'.

θ'. Ἴνα πάντας οἱ χριστιανοὶ τῇ ἐκκλησίᾳ ὑποτάσσωνται καὶ ἵνα ἐπὶ πάσι τοῖς ὁμοῦς ὑποταχθεῖσιν, ὁποιαδήποτε αὐτῶν ἢ τάξις ἢ ὑπηρεσία, ἢ ἐκκλησία τῆς ἐξουσίας παρὰ τοῦ Χριστοῦ προσηκούσης ἀκολούθῃ πρὸς τὰ τῶν γραφῶν αὐτῶν ἢ προσώπων ἢ κυροῦν ἢ ἀποδοκιμάζειν.

ι'. Ὅτι δεῖ τὸ μυστήριον τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ὅκ' ἀφοτέρου εἶδους δοῦναι τοῖς πιστοῖς, καὶ τοῖνον ἢ τῶν Ῥωμαίων ἐκκλησία ἐν εἶδρι τοῦ λαοῦ ἀπελοῦσα ἀπὸ τοῦ κυρίου προστάγματος ἀποκλίνας.

ια'. Ὅτι τοῦτο τὸ μυστήριον ὡσαύτως καὶ τὸ βάπτισμα πρὸς τὴν σωτηρίαν σφόδρα ἐστὶν ἀναγκαῖα, ἀλλὰ καὶ ὅτι πάντα τὰ λοιπὰ μυστήρια ἢ ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ ἢ ὑπὸ τῶν ἀποστόλων ἐντεταλμένα, ἕτινα ἐκάστῃ οὐκ ἀναγκαῖα, οὐδὲν ἤττον μετὰ τῆς προσηκούσης εὐλαβείας κατὰ τὸ εἶθος τὸ καθολικὸν καὶ παλαιότατον δεῖ καὶ λαμβάνεσθαι καὶ διδασθαι.

ιβ'. Ὅτι ἐν τῷ κόσμῳ τῷ ἐπομένῳ οὐκ ἐστὶν ἀληθῶς τὸ πῦρ καθαρτικόν, καὶ ἀκολούθως οὐκ ἐστὶν οὐδεμίαν τῶν ψυχῶν ἐκ τῆς φλογὸς αὐτοῦ λύτρωσις διὰ τῶν ζώντων τὰς ἐνταύθεις, κἀν μὴ δοθῆσεται αὐταῖς ἀμειψοῦς εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνάβασις· ταῖς δὲ τῶν ἀγίων ψυχῶν οὐκ ἀρνούμεθα δοχεῖά τινα εἶναι ἢ ταμεῖα κατώτερα, τοῦ ἔως τῆς ἡμέρας ἀναστάσεως μένειν δύνανται καὶ τοῦ αὐταὶ ἐκαίνης τῆς ἡμέρας ἀποκάλυψιν ἐπ' ἐλπίδι προσδέχονται, ἐν τῷ μεταξὺ κοινοῦσθαι προσευχῶν καὶ εὐχαριστιῶν τῆς ἐκκλησίας ἐπὶ ἐπὶ γῆς στρατευομένης.

Ἀπόκρισις πρὸς τὰς ἄνω προθέσεις.

Ταῦτα τὰ ἀνωτέρω τέσσαρα κεφάλαια ἢ προθέσεις ἔχονται ἀληθείας καὶ συμφεδῆ ἡμῶν φέγγονται· διὸ καὶ ἀποδεχόμεθα καθ' ὅν ἡγοῦμεθα τρόπον νενοημέναι. Ὅτι γὰρ τῇ ἐκκλησίᾳ δεῖ παθεῖσθαι¹⁾ πάντας τοὺς χριστιανούς, τοῦτο καὶ ἡμῶν συνοδοῖ καὶ ὅτι τὰ κατὰ τὸν πειθομένον αὐτῇ συγγράμματα καὶ λόγοι καὶ πρόσωπα ὀφείλουσι παρὰ τῆς ἐκκλησίας ἢ κυροῦσθαι ἢ ἀποδοκιμάζεσθαι· ἐκκλησιαστικῶς καὶ συνοδικῶς, ἀναντίρρητον· τοῦτο γὰρ καὶ παρ' ἡμῶν ἐκίστοτε πραγματικῶς ἐνεργεῖται. Ὁσαύτως καὶ τὰ θεῖα μυστήρια τῆς εὐχαριστίας παρ' ἡμῶν διὰ τῶν δύο εἰδῶν μεταδίδοται τῷ λαῷ, καὶ οὐχ ὡς οἱ Λατίνοι πιστοὶ κακῶς ποιῶντες τοῦ ἐνὸς μόνοι εἶδους παρὰ τὴν τοῦ κυρίου παράδοσιν μεταδίδοσιν τῷ λαῷ, ὃ καὶ ἀνωτέρω διὰ πολλῶν διηλέξαμεν. Ἀλλὰ καὶ ὅτι τὰ θεῖα μυστήρια ἐκτὰ μὲν εἰσὶν ἀριθμούμενα, δύο δὲ ὅμως εἰσὶ τὰ ἀναγκαῖότερα καὶ ὅν ἄνευ οὐδεὶς δύναται σωθῆναι· παρὶ μὲν γὰρ τοῦ βαπτίσματος ὁ κύριος εἶρηκεν²⁾· Ὅστις οὐκ ἀναγεννηθῆ ἔξ ὕδατος καὶ πνεύματος οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. Παρὶ δὲ τῆς εὐχαριστίας φησὶ³⁾· Ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ πίνετε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. Ὅμως καὶ τὸ τῆς ἱερωσύνης μυστήριον τῶν ἀναγκαιοτάτων ἐστὶ· χωρὶς γὰρ ταύτης, πῶς ἂν τὸ τῆς εὐχαριστίας μυστήριον τελεσθῆ, παρὶ οὐ ὁ κύριος

Propositiones IX, X, XI, XII.

IX. *Ut omnes christiani ecclesias se submittant et super omnes ita se submittentes, quicumque sit eorum ordo aut ministerium, utatur ecclesia potestate illa quae a Christo illi data est ut eorum scripta et personas aut probet aut improbet.*

X. *Debet mysterium corporis et sanguinis Christi sub utraque specie fidelibus offerri; quare Romana ecclesia alteram speciem populo auferens a Domini praecepto aberrat.*

XI. *Mysterium hoc sicut et baptismum sunt ad salutem maxime necessaria, sed reliqua etiam omnia mysteria vel a Christo vel ad apostolis instituta, quae singulis non necessaria, tamen cum convenienti pietate secundum universalem antiquissimam consuetudinem dari et accipi debent.*

XII. *In vita futura non exstat reuera ignis purgatorius, et deinceps nulla est animarum ex eo igne redemptio per viventium intercessionem, etsi non datur illis immediate in caelum accessio; sanctorum tamen animabus non negamus receptacula quaedam vel cellas subterraneas esse, ubi usque ad resurrectionis diem possunt permanere et ubi illae eius diei revelationem sperantes expectant, cum interea precibus et gratiis militantis in terra ecclesiae fruuntur.*

Responsio ad superiores propositiones.

Haec supra scripta quatuor capita seu propositiones sunt veritati consentanea et nobiscum consona; quare accipimus ea quem ad modum intellecta ea esse putamus. Nam quod ecclesiae obtemperare debeant omnes christiani, hoc nobis quoque probatur; et quod scripta et verba et personas eorum qui ei parent ab ecclesia debent aut probari aut damnari ecclesiasticae et synodice, hoc sine controversia est; hoc enim apud nos revera omni tempore fit. Item et divina mysteria eucharistica a nobis per duas species populo traduntur, non ut Latini papistae perperam agentes per unam speciem contra domini praeceptum populo tradunt, quod supra quoque multis verbis refutavimus. Praeterea divina mysteria septem quidem numerantur, sed duo ex his sunt magis necessaria, sine quibus nemo servari potest; de baptismo enim Dominus dixit: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* De eucharistia autem dicit: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis et biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Tamen etiam sacerdotii mysterium est maxime necessarium, nam sine illo quomodo quis eucharistiae sacramentum perficiat? De quo dominus dixit apostolis: *Hoc facite in memorem meum.* Unde autem habebunt christiani sacramentum communionis pretiosi corporis et sanguinis eius,

¹⁾ παθεῖσθαι W pr. man., corr. man. rec.

²⁾ Joh. III, 5.

³⁾ Joh. VI, 53.

εἰς τοὺς ἀποστόλους¹⁾. Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν; Πέδαν δὲ καὶ ἔξουσιν οἱ χριστιανοὶ τὸ μυστήριον τῆς μεταλήψεως τοῦ τριτοῦ σώματος· τε καὶ αἵματος αὐτοῦ, μὴ ὄντος τοῦ ἱερουργήσαντος· καὶ ἐκτελείοντος ἐπὶ τῆς ἱερέως; Χωρὶς γὰρ ἱερέως, οὐδ' ἂν πάντες οἱ ἀρχόντες καὶ βασιλεῖς συνέλθοιεν ἐπὶ τὸ αὐτό²⁾, συνήθηεν τὸ τοιοῦτον ὑπερφύεως μυστήριον ἐκτελεῖσαι καὶ δοῦναι τοῖς πιστοῖς. Ἀλλὰ καὶ τὰ λοιπὰ τρία καὶ μάλιστα τὸ τοῦ ἁγίου μύρου καὶ τὸ τῆς μετανοίας κένυ πρὸς οὐρανὸν εἰς χριστιανούς· χωρὶς γὰρ μύρου οὐδὲς ἐστὶ· τέλος χριστιανός· σφραγὶς γὰρ ἐστὶ τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος δωρεᾶς, ἢ κέν τῆς καλαιῆς ὡς ἀναγκαῖστατον διετέχθη κέν τῆς καινῆς. Ἀλλ' ἐπειδὴ εὐότερον οὐ δίδεται βάπτισμα, κολλοὶ δὲ καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα ἁμαρτάνουσι, πῶς ἂν συγχωρήσῃς τούτοις· μετανοίας οὐκ οὐσης καὶ ἐξομολογήσεως, καὶ τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν μὴ³⁾ ἔχοντας· ἔξουσιν;

Τὸ δὲ καθαρτήριον πῦρ τὸ ὑπὸ τῶν παπιστῶν ἀναπλασθὲν ἐπὶ τῇ χρηματισεῖσθαι παρὰ τῶν ἀπλουστέρων, τοῦτο οὐδ' ἀκούσα· ἀνεχόμεθα ἄλλως· πλάσμα γὰρ καὶ μὴδὲς ἐστὶν ἀτεχνῶς ἐκείνων γραῶδης⁴⁾, ἐπὶ χρηματισμῷ καὶ ἐξαπατῆ τῶν ἀπλουστέρων ἐφουραθέν, καὶ ἄλλως εἰπεῖν κατ' ἐπίνοιαν ὄν⁵⁾, οὐδαμοῦ παρὰ τῆς θεῆς γραφῆς ἢ τοῖς θεοῖς πατράσι φαινόμενον οὐδὲ ἄλλως ὀνομαζόμενον, κέν διαρρηγοῖεν οἱ τοῦτο⁶⁾ συμπλάσαντες ἢ δεχόμενοι. Ἡμεῖς δὲ φημεν, ἐπὶ αἱ ὑπὲρ τῶν ἀποχοιμένων ἐπιτελεῖσθαι εὐπορίαι· καὶ θεῖαι λειτουργίαι· τε καὶ μνημόσυνα καὶ αἱ ὑπὲρ αὐτῶν τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν ἱερέων δεήσεις, ἐκτελεῖσθαι εἰς αἱ μεγάλας αὐτοῦς ὠφελούσας, καὶ οὐ τὸ μὴδαμῆ μὴδαμῶς ὄν πῦρ καθαρτήριον· κουφίζουσι γὰρ τὰς τῶν ψυχῶν ἐκείνων δόνας, αἱ ἔχουσιν ἐν τῇ ἔδῃ. Τοῦτο δὲ ἔβλον ἀπὸ τοῦ ἐκατοντάρχου, οὐ τὸν παῖδα ὁ κύριος διὰ τὴν δέησιν τοῦ αὐτοῦ ἐκατοντάρχου ἴδαστο, καὶ τὸν παράλυτον διὰ τὴν πίστιν τῶν προσενηγκάντων αὐτὸν πρὸς αὐτὸν ἰθεράπευστο διὰ διόλης ἰάσεως, καὶ ἐξ ἄλλων μυρίων λαμπρότερον εἰκνυται τοῦ ἡλίου. Ἀνάγνωθι περὶ τούτου ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ Συρίγου κεφάλαιον ιη'.

Ἴνα γοῦν μὴ μακρήγοροι φαινόμεθα, καιρός ἐστὶν ἐπὶ τὸν μέγιστον χωρήσαι ἀγῶνα, ἐπ' αὐτὰς δηλαδὴ τὰς προθέσεις, αἱ οὐκ ἐνι τοῦς καλουμένους τῆς παλαιᾶς εὐσεβείας βρεταννικᾶς λείψανα παραδέξασθαι· καὶ τοῦτο οὐδὲν θαυμαστόν· γεννηθέντες γὰρ οὕτοι καὶ συντραφέντες· τοῖς Λουθηροκαλβινικοῖς δόγμασι καὶ τοιαύταις ὄντες· προλήψαι προκαταληγμένους, ὡς πιστὸς ἐρυός⁷⁾ ἀπρὶξ ἔχονται καὶ δυσἀπόσκοστοί εἰσι· καὶ γὰρ καὶ δευσοκοῖδ· βαφὴ ἱματίου τιμὴ ἔμπροσθεν⁸⁾ κατὰ βάθος δυσἀκινετός· ἐστὶ καὶ δυσἀπόβλητος, καὶ ῥῆον ἂν τὸ ἱμάτιον ἐκείνο διαφθαρείη καὶ διαλυθείη ἢ ἡ δευσοκοῖδς ἐκείνη βαφὴ ἀπολεφθείη⁹⁾ ποτὴ. Ἀλλ' ἐπειδὴ θεὸς βούλεται, νικᾶται φύσεως τάξις, καὶ αὐτὸς ἐστὶν ὁ μεταποιῶν καὶ μετασκευάζων τὰ πάντα ὡς παντοδύναμος εἰς τὸ κρεῖττον, εἰς ἐκείνον καὶ ἡμεῖς ἐξαρθησάντες τὰς ἡμετέρας ἐπιπέδας καὶ αὐτὸν ἐκ καρδίας θερμῶς ἐπικαλούμενοι, ἀποδόμεθα ἡδὴ καὶ πρὸς τὰς αὐτῶν ἀποκρίσεις, ὡς ἡ α' πρόθεσις ἐστὶ τοιαύτη ἐπὶ λέξεως:

nisi sit qui sacrificaturus et effecturus illud est, sacerdos? Nam sine sacerdote ne si omnes quidem reges et principes in unum conveniant, possint omnino tale sublime sacramentum perficere, quod nullo pacto consentaneum est fidelibus quoque tribuere. Sed etiam quatuor reliqua, praecertim sancti chrisimatis et poenitentiae, sacramenta plane ad salutem perutilia sunt; nam sine chrisimate nemo est perfectus christianus, signum enim est illud quo sancti spiritus donum signatur et tam in veterem quam in novo testamento maxime necessarium definitum est. Sed quoniam alterum baptismum non datur, multi autem etiam post baptismum peccant, quomodo isti veniam impetrent nisi poenitentia et confessione et nectendi solvendique adhibita potestate?

Ignem autem purgatorium a papistis confectum ad pecuniam quaerendam ex hominum credulitate, nos ne audire quidem patimur omnino; fictio enim est et anilis omnino eorum fabula ad lucrum et simpliciorum hominum deceptionem inventa, denique, ut dicamus quod sentimus, nusquam neque in sacris libris neque apud sanctos patres apparetur vel tantum nomine significata, rumpantur licet quicumque illam finxerunt vel receperunt. Nos autem dicimus eorum qui hinc discesserunt bona opera et divina officia et commemorationes et preces pro illis cum ecclesiae tum sacerdotum, haec omnia esse illis valde utilia, non purgatorium ignem, qui nusquam est; sublevant enim haec animarum poenas quas in inferis habent. Manifestum hoc est ex centurionis exemplo, cuius filium dominus ob ipsius centurionis precem sanavit; item paralyticum propter eorum fidem qui illum ad eum tulerant sanavit et integrum reddidit; item ex aliis innumeris exemplis sole clarius elucet. De his ex Syrigi libro caput XVIII legatur.

At ne nimis garruli videamur, accedamus iam ad maximum certamen, ad eas scilicet propositiones, quas dictis veteris pietatis britannicis reliquiis accipere non licet; neque id mirum: nati enim et adulti in Lutheranorum et Calvinistarum opinionibus et huiusmodi erroribus involuti, iis sicut hederae quae adhaerescunt mordicus et aegre inde possunt revelli; indelebilis enim color cum vestem aliquam infecerit penitus, neque elui potest neque reici. et facilius vestis illa corrumpatur et dissolvatur quam color ille indelebilis auferatur. Sed quoniam ubi Deus vult, naturae ordo vincitur, et ille est qui omnia convertit et corrigit, quippe omnipotens, in melius, nos quoque spes nostras in eo sitas habentes et illum ex imo corde fervide invocantes, transimus iam ad respondendum ad eas propositiones, quarum prima haec est ad verbum:

¹⁾ Luc. XXII, 19.

²⁾ Post ἐπὶ τὸ αὐτὸ additur in utroque codice: οὐκ ἔν ποτε, quae verba redundant, ut recte notat ad marginem W manus recentior scribendo: οὐκ ἔν ποτε κατέλειπον ἐστὶ. Quam notam amanuensis C in textum ipsam recepit post vocem ἐκτελεῖσαι his verbis, quibus sermonis consequentia proreus abrumptur: τὸ μὲν οὐκ ἔν ποτε κατέλειπον ἐστὶ.

³⁾ μὴ om. pr. man. in W; add. man. rec. supra verbum.

⁴⁾ γραῶδης W ex correctura.

⁵⁾ ἐν C.

⁶⁾ τοῦτο CW.

⁷⁾ ἐρυός W: ἐρυός C.

⁸⁾ Cf. Plat. Oe. IV, 7, p. 429 e. N. Festa.

⁹⁾ ἀπολεφθείη in W pr. man.; sed in marg. man. rec. scrip- sit: ἰσως ἀπολεφθείη.

Πρόδοσις α'.

α'. Κάν των καλαίων συνόδων κανόνας και έρισμούς μετά της προσηκούσης εδλαβείας αδοτοι λαμβάνωσι¹⁾, ού την αότην εξι:οπιστίαν αδοτοι: και τη άγία γραφή τολμωσιν άπονέμειν, αλλά μὴν άνεισθαι δόνασθαι, ελ η άγάπη η άνάγκη αίταιται: και τοις της έκκλησίας ηγεμόσι δόξει, παπαιοσμένοι εισί.

Απόκρισις.

Τά έν τη πρώτῃ ταύτῃ πρόδοσι:*) λεγόμενα τη άνατολικῇ έκκλησίᾳ πάντῃ εισιν άπαράδεκτα: ού γάρ άνεχόμεθα τά καλώς και δικαίως και ως έδοξε τῷ άγιῷ πνεύματι διορισθέντα και νομοθετηθέντα και κανονισθέντα υπό πνευματοφόρων και άγιῶν άνδρῶν συνοδικῶς και συμφήφως η άθετησαι η αλλοιωσαι η αποβαλλέσθαι²⁾, και έτερα άντινομοθετησαι γεννήματα κοιλίας³⁾ ημῶν και ού κατ' έπίνοιαν τοῦ άγιου πνεύματος, και ταῦτα μή ταίς θελαίς γραφαίς άντικείμενα έντα, μάλλον δέ και συνάδοντα: τοῦς γάρ τῶν προγεννημένων ιερῶν και άγιῶν έκτά συνόδων και τῶν τοπικῶν, τῶν έν τη άνατολῇ⁴⁾ δηλονότι συγκαροτημένων (άπό τῶν χρόνων τῶν άποστόλων μέχρι τοῦ χρόνου⁵⁾ καθ' έν έβασίλευσεν έν Κωνσταντινουπόλει: Βασίλειος: ο Πορφυρογέννητος), θεσμούς και κανόνας: ως αὐτά τά άγια εὐαγγέλια δεχόμεθα κατά τῶν β'ον της σ'ης άγίας: και οίκομνησιας συνόδου κανόνα και την γ'-ην διάταξιν τοῦ β'ου τίτλου τῶν νεαρῶν, έν η εύρισκομεν, ετι δει τοῦς κανόνας: τῶν έκτά συνόδων και τά δόγματα κρατεῖν ως τάς θελας γραφάς. Αὐτῃ εστιν ρα'-η νεαρά Ιουστινιανέως κειμένη έν β'β'φ ε'-φ τῶν Βασιλικῶν, τίτλῳ β'-φ διατάξει: β'-η: ετι οί τοις κανόσιν άναντιοῦμενοι: πραγματικοί τυποί άκυροί εισί. Δηλον δέ και δια τί τοῦς τῶν ιερῶν συνόδων κανόνας: ως τάς θελας δεχόμεθα γραφάς, ετι θεοφόρων άνδρῶν θεσμοί εισιν, οὐς έθετο ο θεός έν τη έκκλησίᾳ: ως και τοῦς άποστόλους και τοῦς προφήτας, οὕτω και τοῦς διδασκάλους, καθῶς ο θεός: άπόστολος διδάσκει⁶⁾. οί και θεῷ πνεύματι έμπνευσθέντες έθέσπισαν τοῦς τοιούτους κανόνας, έν έχωμεν αὐτοῦς ως λύχνους φαίνοντας έν αυχμηρῷ τόπῳ⁷⁾ καθά και τάς θελας γραφάς: τὸ γάρ δια τῶν άποστόλων, ως προείρηται, λαλήσαν άγιον πνεῦμα, τὸ αὐτὸ και δια τῶν θεοφόρων πατέρων λαλήλαχε και οὐχ έτερον. Τοῦτο, ε φαιμεν, και αὐτὸς ο κύριος άπερήνατο εικών⁸⁾: 'Ο άκούων ὕμων έμοῦ άκούει, και ο άθετων ὕμας: εμὰ άθεταί, και τά εζης. Τίνοι οὖν λόγω τολμῶσωμεν ημείς: αὐθαδῶς: και άνυποστόλως άθετησαι και αὐτήν την πολλοστήν τῶν θείων πατέρων διάταξιν και θεσμοθεσίαν, και ταῦτα μή ταίς θελαίς γραφαίς άνυφθεγγομένην, και μάάλιστα τῶν εσα περί θείων δογμάτων άπεφάνθησαν τε και ομοφώνως εκυρώθησαν; Εί δέ τίς ποτε συγκατάβασις και οίκομνησία εγένετο, ίσως έν εσοις τρόπῳ συμβουλή: περί εθη και τάξις και συνιθείας μικράς⁹⁾ φικονομήθη, άλλ' οὐα έν εσοις περί πίστεις και δογμάτων ο λόγος, ως λόγου χάριν τὸ μή ίχθυοφαγεῖν έν τη μεγάλη τεσσαρακονθήμερῃ νηστειᾳ: τοῦτο γάρ παρά τοις: τά βορειότερα κατοικοῦσαι δια την σπάνιν τῶν από γῆς¹⁰⁾ βρωμάτων, βοτανῶν δηλαδῆ και εσπρίων και άλλων καρπῶν, συγ-

Propositio I.

I. *Etiamsi veterum synodorum canones et definitiones isti cum debita reverentia recipiunt, non tamen illis eandem auctoritatem atque sacrae scripturae tribuere audent, immo sibi persuaserunt ea posse dissolvi, si forte amor aut necessitas postulet et ecclesias principibus videatur.*

Responsio.

Quae in hac propositione dicuntur nullo pacto possunt ab orientali ecclesia recipi: non enim patimur ea quae bene et iuste et secundum quod sancto spiritui placuit definita et constituta sunt a sanctis viris divino spiritu afflatis synodice et concorditer, aut dissolvi aut immutari aut reprehendi, et alia pro his constitui, nostri ventris fetus non ex divini spiritus inspiratione, cum praesertim illa minime opponantur sacris libris, sed potius concordent cum illis. Nam praeteritarum sacrosanctarum septem synodorum et particularium quae in oriente convocatae fuerunt (ex apostolorum aetate usque ad tempora quibus Constantinopoli Basilius Porphyrogenetus regnavit) decreta et canones tamquam ipsa evangelia accipimus iuxta II canonem VI sanctae et oecumenicae synodi et III praescriptum tituli II novellarum, ubi invenimus quod canones et placita septem synodorum sicut sacra scriptura observari debeant. Haec est Justiniana novella CXXXI in V Basilicorum libro posita, tit. II, constit. XII: *quod canonibus contrarias pragmaticas praecipiones irritas sunt.* Patet autem etiam propterea sacrarum synodorum canones a nobis tamquam sacram scripturam recipi, quia virorum a deo afflatorum sunt decreta, quos Deus in ecclesia posuit sicut *apostolos et prophetas*, ita etiam *magistros*, ut sanctus apostolus docet: illi autem divino spiritu repleti decreverunt huiusmodi canones, ut habeamus illos *quasi lucernas lucentes in caliginoso loco* secundum sacram scripturam: nam qui per apostolos, ut supra dictum est, locutus erat, idem spiritus sanctus etiam per divinos patres locutus est neque alius. Hoc quod dicimus, ipse quoque Dominus ostendit dicens: *Qui vos audit, me audit, et qui vos spernit me spernit* et quae sequuntur. Quanam igitur causa nos audacter et impudenter vel minimum sanctorum patrum praescriptum et decretum spernere audeamus, praesertim cum sacrae scripturae non repugnent, et eorum imprimis quaecumque de sanctis dogmatibus communiter et una voce constituta sunt? Quod si qua remissio et transactio facta est, scilicet in iis quae hortationis instar de moribus et ordinibus et consuetudinibus haud magni momenti praescripta sunt, non sane in quibus de fide et dogmatibus agitur, velut exempli gratia ne pisces comedantur in magno quadragesimae ieiunio, hoc enim septentrionalia loca incolentibus propter inopiam terrestrium ciborum, herbarum scilicet et leguminum et aliorum fructuum, indulgenter remissum est: id quoque item ex edicto synodico fiat: nemini enim facultas est in rebus ecclesiasticis ea facere quae

1) λαμβάνουσιν C.

2) προδοσαι ταύτη C.

3) επιβαλλέσθαι C.

4) νοικίας W: της παρθίας C.

5) άνατολῇ άνατολικῇ C.

6) τῶν χρόνων CW.

7) I Cor. XII, 28.

8) II Petr. I, 19.

9) Luc. X, 16.

10) μικράς C: μικράς W: μικρά comitit Festa.

11) από γῆς άποχῆς W.

καταρατικῶς συγκατέβηται, καὶ τοῦτο πάλιν μετὰ συνοδικῆς ἀποφάσεως· οὐ γὰρ ἔχει τις εὐλαίαν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ποιεῖν ἕκαστ' ἐν αὐτῷ δόξῃ, ἀλλὰ μετὰ συνοδικῆς συνδικασιφειᾶς ἢ κατὰ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων κρίσις τε καὶ ἀπόφασις γίνεται, ἀποφάσις καὶ συγκατέβασις ἢ οἰκονομία. Ἐὰν τοῦτων γίνηται χρεῖα τις ἀναγκαία. Ἐν γὰρ τοῖς θεοῖς δόγμασιν οὐδαμῶς χεῖραν ἔχει ποτὲ ἡ οἰκονομία ἢ συγκατέβασις· τὰυτὰ γὰρ ἀσάλευτά εἰσι καὶ ὑπὸ πάντων τῶν ὀρθοδόξων ὡς ἀκατάβητα ἐν πάσῃ ἀλλαγῇ διαφυλάττονται· καὶ ὁ μικρὸν τι τούτων παραβαίνων ὡς σχηματικὸς καὶ αἰρετικὸς κατακρίνεται καὶ ἀναθεματίζεται καὶ ἀκαινώνητος παρὰ πᾶσι λογίζεται. Τὰς μέντοι ληστροκίνας συνόδους τῶν αἰρετικῶν ὡς τὴν ἐν Ἐφέσῳ ποτὲ τῶν Ἀρειανῶν (οὐ τὴν¹⁾) τῶν ὀρθοδόξων) καὶ τὴν τῶν Εἰκονομάχων καὶ τὰς τῶν παπιστῶν οὐδέλλως δεχόμεθα, καὶ μάλιστα τὸ ἐν Φλωρεντίας καταρατικῶν συνέδριον ὡς ληστροκίαν τε καὶ βίαιον καὶ μήτε τὸν τύπον φυλάξαν τῆς ἐν Ἱερουσαλῆμ γεγονυίας τῶν ἀποστόλων· οὐτε τῶν προτέρων ἐπὶ οἰκουμηνικῶν ἁγίων συνόδων, ἀλλὰ τὸν πᾶσαν ἰσχυρὸς καὶ ἀντιπροσγεγόμενον, δηλαδὴ κρινόμενον καὶ ἀναγόμενον, καὶ κριτὴν τὸν αὐτὸν ἐπὶ θρόνου δικάζοντα καὶ ἀποφαινόμενον κατὰ τὸ αὐτῷ ἀρέσκον πάντως τυραννικῶς καὶ ἀθέτως. Τὰς τοιαύτας οὖν συνόδους καὶ τοὺς ἐκείνων νεωτεριστικοὺς καὶ ἀθέτους κανόνας οὐδέλλως παραδεχόμεθα, ἀλλὰ καὶ ἀποστρεφόμεθα καὶ καταδικάζομεν. Εἰ οὖν βούλονται οἱ καλούμενοι τῆς ἐν Βρεταννίᾳ παλαιᾶς εὐσεβείας λαίφανα ἠμνοῦσαι ἡμῖν τοῖς ὀρθοδόξοις ἀνατολικῶς, καλῶς ποιήσουσιν, ἐὰν κἂν τοῦτε τῷ μέρει συμφρονήσωσιν ἡμῖν τὰ ληθῆ καὶ φρονεῖν καὶ λέγουσι. Καὶ τὰυτὰ μὲν συντόμως εἰπεῖν κατὰ τῆς α' ἡς ταύτης προθέσεως ἀποκρύντες εἰρηται· μεταβῆμεν ἴθι καὶ κατὰ τὴν β' ἡν ἔχουσαν οὕτω κατὰ λέξιν.

Πρόθεσις β'.

β'. Κἂν τὴν ἁγίαν παρθένον θεοτόκον εὐλογημένην προσαγορεύουσι καὶ χρηματίζουσι, κἂν γε μὲν τὴν χάριν θεῶν τοσαύτης τῆς τιμῆς καὶ μεγαλοκρηθείας αὐτὴν ἀξιώσασαν ἐμπροσθεν τῆς ἐκκλησίας μεγαλύνοισι, μή ποτε αὐτὴν ταῖς ἁγῶν εὐφημασίαις καὶ ἐπαίνοισι κοσμοῦντες τὴν τοῦ θεοῦ δόξαν τῇ κτίσει ἵστιν ὅπως ἀπονέμειν δεκῶσι, αἰροῦνται μᾶλλον τὸν θεὸν αὐτὸν εἰνεῖν ὡς ἐπὶ ὑπερτάτῃ χάριτι αὐτῇ δοθεῖσθαι, οὕτω καὶ ἐπὶ πάσαις ταῖς εὐεργασίαις ἐντεῦθεν ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις καταβαίνουσιν, καὶ ἅμα μετ' αὐτῆς εὐχαριστεῖν.

Ἀπόκρισις.

Ἐνταῦθα ἔστι δικαίως ἀναβοῆσαι τὸ τοῦ Δαυὶδ²⁾· Ἐφοβήθησαν φόβον οὐ οὐκ ἦν φόβος. Πῶς γάρ; Καὶ ἡμεῖς τοσοῦτον αὐτὴν τὴν ὑπεράγνην θεοτόκον καὶ ἀειπάρθενον Μαρίαν εὐφημοῦντες καὶ ἐξαιρόντες, οὐδέποτε τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ ἀπαινεῖμεν εἰως ἢ αὐτῇ ταύτῃ τῇ ὑπερενδόξῃ ἢ ἄλλῃ τινὶ κτίσει, ἀλλ' ἕνα καὶ μόνον διὰ παντὸς γινώσκομεν καὶ σεβόμεθα θεόν, δημιουργὸν καὶ κτίστην τῶν ἐρωμένων πάντων καὶ ἀοράτων, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύομεν αἰνῶμεν τε καὶ δοξολογοῦμεν ὡς θεὸν παντοκράτορα· οἴδαμεν γὰρ εἰαιροῦν τὴν προσκύνησιν, καὶ τὴν μὲν λατρευτικὴν δεῖ μόνῳ ἀποδιδάσκειν, τὴν δὲ δουλικὴν τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις, μάρτυσι καὶ δικαίοις καὶ θεοφόροις ἁγίοις πατράσι, τιμῶντες αὐτοὺς ὡς δούλους πιστοῦς καὶ φίλους ἀληθινούς τοῦ θεοῦ, κἂν τοῦτε τὸν ἱεροφάντην Δαυὶδ ἐκμιμούμενοι λέγοντα³⁾· Ἐμοὶ δὲ λίαν ἐτιμῆ-

velit, sed cum communi synodico examine ecclesiasticarum questionum iudicium et edictum sit, et similiter remissio vel transactio, sicuti talium rerum usus sit necessarius. Etenim in divinis dogmatibus nunquam indulgentiae vel remissioni sit locus; haec enim inconcessa sunt et ab omnibus orthodoxis tamquam intransgressibilia summa reverentia custodiuntur; et si quis paululum in his transgrediar pro schismatico et haeretico damnatur et anathematizatur et ecclesiae communionem privatur apud omnes habetur. Haereticorum autem quasi latrocinatorum concilia, ut fuit illud Arianorum¹⁾ Ephesi (non orthodoxorum dicimus) et Iconomachorum et praesertim papistarum, non recipimus, imprimis autem Florentinum Caiapha dignum synodrium tanquam praedatorum congregationem violentam, ubi nec apostolicae Hierosolymitanae nec septem anteriorum sanctorum oecumenicarum synodorum forma servata fuit, sed papa fuit idem reus, in ius scilicet vocatus et adductus, et iudex e tribunali iudicans et edicens ad libitum omnia tyrannice et inique. Eiusmodi igitur concilia eorumque novitates et canones iniquos minime accipimus, immo aspernamur et damnamus. Quare si volunt isti qui veteris in Britannia pietatis reliquiae appellantur nobiscum orientalibus orthodoxis consentire, haec quoque in re nobiscum consentientes, qui vera sentimus et dicimus, recte facient. Et haec quidem quasi per compendium de hac prima propositione sufficiunt; transeamus iam ad alteram quae sic ad verbum se habet.

Propositio II.

II. *Etiamsi sanctam virginem deiparam benedictam appellant et reputant, etsi divinam gratiam, quae illam tanto honore et magnificentia dignam fecit in ecclesiae conspectu, extollunt, tamen, ne nimis illam benedictionibus et laudibus ornantes Dei gloriam quodammodo creaturas tribuere videantur, malunt potius Deum ipsum celebrare sicut propter supremam gratiam illi tributam, ita etiam propter omnia beneficia quae inde hominibus progesserunt, et una cum illa gratias agere.*

Responsio.

Hic licet merito illud Davidis exclamare: *Perterriti sunt metu rei cuius metus non est.* Quid enim? Nos quoque purissimam deiparam et semper virginem Mariam tot laudibus extollentes et benedicentes, minime Dei gloriam tribuimus aut illi ipsi gloriosissimae aut cuius alteri creaturae, sed unum tantum ubique reputamus et veneramus Deum factorem et creatorem visibilium omnium et invisibilium et illi uni servimus eumque laudamus et glorificamus ut Deum omnipotentem. Scimus enim venerationis genera distinguere, adorativam Deo uni tribuentem, servilem autem sanctis apostolis, martyribus et sanctis et beatis patribus, honorantes esse ut servos fideles et amicos sinceros Dei, in hoc quoque sacrum psalmistam David imitantes, qui dicit: *Mihi autem valde honorati sunt amici tui, Deus;* quos enim dominus amicos suos et

¹⁾ τὴν οὐν W.

²⁾ Ps. LIII, A.

³⁾ λέγοντες GW; cf. Ps. CXXXII, 17.

¹⁾ Eutychemorum, non Arianorum scribendum fuit; omnes enim norunt, latrocinium Ephesinum ab Eutychemi haereticis fuisse patrum.

ἦσαν οἱ φίλοι σου, ὁ θεός· οὐ γὰρ ὁ κύριος ἐκάλεσε φίλους ἑαυτοῦ καὶ υἱούς (ἦτοι γὰρ¹⁾). Οὐδὲ ἔτι ὄρας καλῶ δούλους, ἀλλὰ φίλους καὶ υἱούς καὶ συγκληρονόμους, τοὺτους καὶ ἡμεῖς δουλικῶς, οὐ λατρευτικῶς, τιμᾶμεν καὶ προσκυνούμεν καὶ εἰς πρεσβείαν ἐπικαλούμεθα ὡς καὶ μετὰ θάνατον ζῶντας καὶ χάριν θεοῦ λαβόντας, ὅστε καὶ τὰ ἐνταῦθα γινόμενα ὄραν καὶ ἀκούειν καθὰ δέχουθεν καὶ οἱ ἄγγελοι. Καὶ ἀκούσεν Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου τὴν φωνὴν ἐν λόγῳ²⁾ β-φ τῆ³⁾ εἰς τὸν βίον τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου· Ὁ μέγας (ἦτοι) Κωνσταντίνος ἐν τῷ προστάγματι αὐτοῦ τὰς οὐσίας τῶν μαρτύρων, εἰ μὴ ἔχοιεν κληρονόμους, ἡ ἐκκλησία κληρονομεῖται. Διὰ τὴν· Οὐκ ἔστιν πάντως (ἦτοι) οὐδὲ τοῖς ἀπελθεῖσι τοῦτο βαρὺ, εἰπερ ἡς ἕνεκα πάντας ὑπέστησαν κόπους, κληρονόμον ἐντυχίσαν ταύτην. Τὴν δὲ δέσποιναν ἡμῶν θεοτόκον Μαρίαν ὑπερδουλικῶς μετὰ θεόν, οὐχ ἡμῶς ὡς θεόν, ἀλλ' ὡς θεοτόκου καὶ μητέρα θεοῦ προσκυνούμεν, ἀλλ' οὐ λατρευτικῶς· μὴ γένοιτο· ἀπαγε τῆς βλασφημίας· θεὸν γὰρ καὶ μόνον λατρευτικῶς προσκυνούμεν, αὐτὴν δὲ πρὸς τὸν θεόν ὑπὲρ τῶν μετὰ τὸ βάπτισμα ἡμῶν ἐκτασμένων πρὸς τὸν θεόν προβαλλόμεθα καὶ δι' αὐτῆς ἐλπίζομεν παρὰ θεοῦ τυχεῖν συγχωρήσεως. Τοῦτο λοιπὸν μὴ ταραττίτε ὑμᾶς· οὐδεὶς γάρ, εἰ μὴ πάντῃ φρονίως εἴη καὶ ἀσύνετος ὢλος, τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα προσκυνήσιν ἢ λατρεύσιν, πλην μὴ πῶς εἴη εἰδωλολάτρης, πολύθεος καὶ ἀφρον παντάπασιν. Τιμᾶμεν τοὺς ἐπιγενομένους βασιλεῖς καὶ στεφανοῦμεν καὶ αὐτοῖς ἐν πολλῇ ταπεινώσει ὑποκύπτομεν καὶ γονυπετῶς αὐτοὺς προσκυνούμεν, ἀλλ' οὐ διὰ τοῦτο ἀνθρωπολάτραι κληταίμεν ἂν οὐδὲ ὡς λατρεύοντες τῇ κτίσει· παρὰ τὸν κτίσαντα λογιζομένους· δουλικῶς γὰρ προσκυνῶμεν αὐτοὺς ἀπονέμενοι, ὡς δούλους ἐλευθεροῦν θεοῦ καὶ παρ' αὐτοῦ τιμημένους, καὶ διὰ τοῦτο θεοσεβεῖς καὶ ἔντας· καὶ καλούμεν, καὶ οὐκ ἂν ποτε ὑπὸ μομφῇ εἴημεν. Ἡρόδοτος· ἔτι καὶ βασιλεὺς αὐτὸς ὁ ἐπίγειος ὄραν τοὺς αὐτοῦ γνησιωτάτους τῶν φίλων ἢ καὶ θεραπεύων παρὰ τῶν ἄλλων τῶν ὑπὸ χεῖρα τιμημένους τε καὶ προσκυνούμενους γάνυται καὶ θαψιλέην ἐκείνοις τῆ· τοιαύτης τιμῆς ἀντιμεβεταί· χάρισεν· οὐ γὰρ τὴν αὐτὴν ἐκείνοις βασιλικὴν καὶ βασιλεὶ μόνῃ πρόκεισαν τιμὴν ἀπονέμουσιν, ἀλλὰ τὴν ὡς φίλοις βασιλέων ἀρμόζουσιν. Ὅμως εἰ τοῦτο αὐτοὺς σκανδαλίζει, μὴ λυγίτωσιν· Ὑπεραγία θεοτόκα, βοήθει ἡμῖν, ἀλλὰ· Εὐσπλαγχνε καὶ παντοδύναμε κύρια, ταῖς τῆς παναγίας παρθένου καὶ θεοτόκου Μαρίας πρεσβείαις βοήθει καὶ σῶζε ἡμᾶς, ὡς ἂν καὶ πρὸς⁴⁾ ἐκείνη⁵⁾ μετὰ χρόνον συνεθεσθῶσιν. Ἀλλὰ μεταβῶμεν καὶ πρὸς τὴν γ-ην πρόθεσιν οὕτω διεξίσομεν.

Πρόθεσις γ.

Κἂν ῥαδίως συγχωρήται· οὐ μόνον τοὺς ἀγγέλους, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἁγίους τοὺς μακαρίους διὰ τὴν τοῦ ἐνὸς ἀμαρτωλοῦ μετένοστον καὶ τὴν τοῦ ἐνὸς μετανοοῦντος προκοπὴν οὐρανῶδι συγκαίρειν, κἂν μόντοι αὐτοὺς, τῶν εὐχῶν ἡμῶν καὶ θυσίων δόντως τῷ θεῷ προσφερομένων καὶ ἐν τῇ τῆς ἐκκλησίας κοινωρίᾳ ὁσῶς διαπραττομένων, ἑαυτοὺς ἡμῖν συνονοῦν ἀξιοπίστον εἶναι δοκεῖ. Ἴνα δὲ μὴ τῆς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆς διακονίας μειστικῆς κἂν σμικρότατόν τι ἀφαιρῆν ὑποκτεσώ-

filios appellavit (ait enim: Non iam vos servos appello, sed amicos et filios et haereditos), hoc nos quoque serviliter, non adorative, honoramus et veneramur et intercessores invocamus utpote etiam post mortem viventes et Dei gratia ornatos, ut quae in terra sunt videre et audire possint, sicut fecimus angelis quoque datum est. Eusebium Pamphili praeterea audi quid dicat in libro II sermonum de vita Constantini magni: Magnus, inquit, Constantinus meo edicto martyrum substantias, si haereditas non adveni, ecclesiae obtinet. Quare? Non est (inquit) ne defunctis quidem hoc esse molestum, si cuius gratia omnes susceperunt labores, illam haereditatem habeant. Dominam vero nostram deiparam Mariam plus quam serviliter post Deum, non tamen aicut Deum, sed sicut deiparam et Dei matrem veneramus, sed non adorative (ne istud fiat! apage blasphemiam!); Deum enim solum adorative veneramus, illam autem apud Deum pro peccatis nostris post baptismata factis patronam nostram ad Deum delegamus per eamque a Deo indulgentiam consecuturos nos esse speramus. Hoc igitur ne vos turbet; nemo enim nisi omnino insanus et stultus creaturam pro creatore veneretur vel adoret, nisi forte sit aliquis idololatrias, paganus et vecors omnino. Honoramus enim et ipsos terrenos reges et coronamus et illis magna cum humilitate nos submittimus et flexis genibus reveremur, sed non ideo anthropolatras dicendi sumus; servilem enim reverentiam illis tribuimus ut Dei servis electis et ab eo honoratis, et propterea nomine et re a Deo coronatis, neque ideo vituperandi simus. Adde quod etiam rex ipse terrenus cum videat optimos ex amicis vel servis suis a ceteris subditis honoribus et reverentia affici, gaudet et donis copiosis talem honorem illis rependit: non enim regium honorem regi soli debitum illis tribuit, sed honorem regis amicis aptum. Tamen si hoc illos scandalizat, liceat illis ommittere verba: Sanctissima virgo, succurre nobis, et dicant potius: Misericors et omnipotens domine, sanctissimae virginis et deiparae Mariae intercessionibus succurre nobis et nos serva, donec temporis cursu et illud dicere assuescant. Sed transeamus iam ad III propositionem ita se habentem.

Propositio III.

Etiamsi facile consentitur non modo angelis, sed etiam sanctos beatos propter unius peccatoris poenitentiam et unius poenitentis profectum in caelo gaudere; etiamsi precibus a nobis et sacrificiis Deo rite oblati et in ecclesiae communionis pie poractis eos quoque nobis se adiungere credibile videtur; tamen, ne domini nostri Jesu Christi intercessoris officio ne minimum quidem detrudere videamur, pius quidem fervor velat nos sanctum quemquam vel sanctam, ipsam quidem virginem semper benedictam venerare disertis et directis invocationibus; sed minime velat ita adorantibus et invocantibus spiritualiter se adiu-

¹⁾ Joh. XV, 15.

²⁾ ἐν τῷ λόγῳ C.

³⁾ τῶν C: om. W.

⁴⁾ καὶ om. in W pr. man. add. sec. man.

⁵⁾ καὶ in W pr. man., πρὸς sec. man.

⁶⁾ ἀποτῆ C.

μεθ', εὐσεβῆς τις ζῆλος ἀπαγορεύει τὸν ἀγίον τινα ἢ τὴν ἁγίαν τὴν αὐτὴν μενοῦν γε παρθένον τὴν δαι εὐλογουμένην προσκυ- νῶν ἐν τῷ βῆματι ἢ ἐκ' εὐθείας ἐπικαλεῖν· οὐδαμῶς δὲ κωλύει τοῖς οὕτω προσκυνοῦσι καὶ ἐπικαλοῦσι τῷ πνεύματι συνανοουμέ- νους μίαν σὺν αὐτοῖς κοινωνίαν ἐν τελείῃ ἀγάπῃ δαι σκουδάξεν.

Ἀπόκρισις.

Τὰ αὐτὰ ἔπειθ' ἀνωθεν εἰπομεν, καὶ πρὸς ταύτην τὴν παροῦσαν ἀποκρινόμεθα πρόθεον. Ὅν δὲ φασὶ ζῆλον φαίνεται εἶναι ὡς ὁ ζῆλος ἐκείνων καὶ ἐν ὁ θεῖος ἀπόστολος εἶρηκεν¹⁾. Μαρτυρῶ γάρ, φησὶν, αὐτοῖς, ὅτι καὶ ζῆλον ἔχουσιν, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν. Καὶ συγγνώσκω ἡμῖν τοιαῦτα φεγε- γομένοις πρὸς αὐτούς· αὐτοὶ γὰρ φιλοσοφῶντες ἐκείνους λέγοντες κἀν ταῖς ἱεραῖς καὶ θειογραφικαῖς βίβλοις καὶ ἐν τοῖς τῶν ἁγίων πατέρων δαι ἐγκύκλιαις συγ- γράμμασι καὶ διδασκαλίαις, πῶς οὐ συνόρωσιν, ὅτι εἰκατόν ἐστι καὶ θεῶν εὐαπόδεκτον τιμὴν τοῖς ἁγίοις καὶ μάλιστα τὴν θεοτόκον Μαρίαν τὴν παρθένον καὶ πρέσβει εὐτοῖς εἰς συγγνώμην τῶν κατ' ἡμέραν πλημμελοῦμένων ἡμῖν πρὸς Χριστὸν τὸν θεὸν τὸν μόνον ἀληθινὸν μεσίτην τῆς ἡμῶν σωτηρίας καὶ ἀπο- λυτρώσεως ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου τυραννίδος, δι' οὐ κατηλλάγημεν τῷ θεῷ²⁾ καὶ πατρὶ καὶ δι' οὐ τὴν προσαγωγὴν ἐσχήκαμεν³⁾; Ἐκείνος καὶ γὰρ μεσίτης ἐστὶ τῆς πρὸς τὸν θεὸν καὶ πατέρα ἡμῶν καταλλαγῆς, ὅτι ἐχθρὸς ἡμᾶς ὄντας θεῶν διὰ τὴν παρακοῆν καὶ παράβασιν τοῦ προπάτορος ἡμῶν Ἀδάμ, καταβλάσεν ἡμᾶς· οὐτε γὰρ ἀγγελος οὐδ' ἄνθρωπος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ κύριος ἔσωσεν ἡμᾶς καὶ ἔσμεν χάριτι σέσωσμένοι⁴⁾. οἱ δὲ ἄγιοι καὶ ἡ θεοτόκος μεσιτεύου- σιν ὅπερ τε τῶν μετὰ τὸ βάπτισμα ἡμῖν γινομένων παραπτώματων ὅπερ τε μετανοίας ἡμῶν (χαίρουσι γὰρ ἐπὶ ἐνὶ ἀμαρτωλῶ μετανοοῦντι⁵⁾) καὶ ὅπερ βοηθείας καὶ ἀντιλήψεως ἡμῶν καὶ ἀπαλλαγῆς κινδύνων καὶ ἄλλων συμφορῶν ἢ νόσων ἢ οὐδυνῶν ἢ οἰσμηῶν ἢ ἀμνησίων ἢ λοιμῶν ἢ λιμῶν ἢ ἐπι- θρομῆς ἀλλοφύλων ἢ ἐμφυλίου πολέμου ἢ κατακον- τισμοῦ ἢ αὐχμοῦ καὶ ἑτέρων διαφόρων δαινῶν καὶ χαλεπῶν μεσιτεύουσιν, ὅπως ἡμᾶς ἐκ πάντων τούτων διαφυλάξοι⁶⁾ ὁ τῶν ὅλων θεός· μὴ γὰρ διὰ ταῦτα μεσίτης ἡμῶν ὁ Χριστὸς πρὸς τὸν θεὸν καὶ πατέρα λέγεται· εἰ γὰρ οἱ ταῦτα λέγοντες τὸν Χριστὸν τοι- οῦτον λέγουσι μεσίτην, λεγέτωσαν λοιπὸν κἀν ταῖς πρὸς θεὸν αὐτῶν προσευχαῖς· Ὑψίστα καὶ πο- λυεὐσπλαγχε θεέ, καὶ προσβείε καὶ μεσι- τεύε τοῦ σου υἱοῦ καὶ θεοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐλέησον ἡμᾶς. Ἀλλὰ τοῦτο λέγειν ἀποκόν ἐστι πάντως καὶ τολμῶ λέγειν βλάσφημον. Ἡμεῖς δὲ λέγομεν· Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, διὰ προσβείων τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου ἢ τοῦ σου βαπτισ- τοῦ Ἰωάννου ἐλέησον ἡμᾶς καὶ ἀφεε τὰ πλημμελήματα ἡμῶν. Ὅτι δὲ προσβέουσιν καὶ οἱ ἄγιοι πρὸς θεὸν ὅπερ ἡμῶν, ἀναγνώτωσαν τὰ καὶ τοῦ Ἐξαιίου βασιλέως, πῶς διὰ Δαυὶδ λελύτρωται τοῦ Σαναχτηρίμ⁷⁾. Ἐβλὸν δὲ ὅτι καὶ ὅπερ τοῦ Πέτρου ἐγένετο προσευχὴ ἐπιτηνὴ πρὸς τὸν θεόν, ὅτι καθείρ- κτο⁸⁾· ἀλλὰ καὶ ὁ θεῖος Παῦλος προσβείας καὶ μεσι- τείας ἐδέετο τῆς πρὸς τὸν θεὸν λέγων⁹⁾. Παρα- καλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, διὰ τοῦ κυρίου

per et unam communionem in perfecto amore semper quiescere.

Responsio.

Eadem quae supra diximus, ad hanc quoque propositionem respondemus. At quem ardorem se habere dicunt, patet esse qualis aemulatio illorum de quibus sanctus apostolus dixit: *Testimonium*, inquit, *perhibeo illis quod aemulationem habent, sed non secundum scientiam*. Et nobis talia ad illos loquentibus veniam dent; cum enim ipsi affirmant se pietatis amatores esse et in sacros a Deo scrip- tos libros et sanctorum patrum tractatus et doctri- nas semper incumbere, quomodo non sentiunt iustum esse et Deo bene acceptum sanctos hono- rare, et in primis deiparam Mariam virginem, et intercessores eos ad veniam petendam peccatorum a nobis quotidie factorum apud Christum Deum, unicuique verum mediatorem salutis nostrae et libera- tionis ex diaboli potestate, *per quem reconciliati sumus Deo et patri et per quem habuimus accessum?* Ille enim mediator est reconciliationis nostrae cum Deo et patre nostro, quoniam nos, Dei inimicos propter inobedientiam et transgressionem pro- genitoris nostri Adam, ille reconciliavit nos; neque enim angelus neque homo, sed ipse dominus nos servavit et *sumus gratia salvati*; sancti autem et deipara intercedunt propter nostra post baptismum facta peccata et propter poenitentiam nostram (*laetantur enim super uno peccatore poenitentiam agente*) et propter auxilium et patrocinium nostri et liberationem a periculis aliisque calamitatibus vel morbis vel doloribus vel terrae motibus vel incendiis vel fame vel pestilentia vel exterarum gentium incursione vel civilibus bellis vel inundationibus vel siccitate aliisque variis et horren- dis periculis; intercedunt ut ex his omnibus liberet nos qui omnium Deus est: non enim pro his omni- bus intercessor noster apud Deum et patrem dicitur Christus. Nam si illi qui haec dicunt, Christum huiusmodi intercessorem dicunt, dicant licet etiam in suis ad Deum precibus: *Summe misericordia plene Deus, etiam propter intercessionem et media- tionem filii tui et Dei Jesu Christi miserere nobis*. Sed haec dicere plane absurdum est et, dicere vanam, blasphemum. Nos vero dicimus: *Domine Jesu Christi, propter intercessionem sanctissimae deiparae vel baptisatoris tui Johannis miserere nobis et remitte nobis peccata nostra*. Quod autem sancti quoque apud Deum pro nobis intercedunt, legant isti quae de Ezechia rege scripta exstant, quomodo Davide intercedente liberatus ait a Senacherim; item notum est etiam pro Petro factam esse precem fervidam ad Deum, cum ille in vinculis esset; praeter- etiam divus Paulus intercessionem et media- tionem apud Deum postulabat dicens: *Obsecro vos, fratres, per dominum nostrum Jesum Christum et*

¹⁾ Rom. X, 4.

²⁾ Rom. V, 10.

³⁾ Rom. V, 2.

⁴⁾ οὐκ W.

⁵⁾ Eph. II, 5.

⁶⁾ Luc. XV, 10.

⁷⁾ Hic iterum vox ἡμᾶς in W.

⁸⁾ Chr. II Reg. 20, 6.

⁹⁾ Act. XII, 6.

¹⁰⁾ Rom. XV, 30.

ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ διὰ τῆς ἀγάπης τοῦ πνεύματος, συναγωνισαμένοι μετ' ἐν τῆς προσευχῆς ὑπὲρ ἡμῶν πρὸς τὸν Θεόν, ἵνα βυσθῶ ὑπὸ τῶν ἀπειθούτων ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ. Ὁ οὖν θεσπίας Παῦλος μοίτας ἀνθρώπους πρὸς τὸν Θεὸν προβαλλόμενος οὐκ ἀναιρεῖ πάντως τὸ εἶναι τὸν Χριστὸν μόνον μοίτην πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πατέρα τῆς ἡμῶν καταλλαγῆς πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἀπολυτρώσεως¹⁾. Οὕτως γίνεται καὶ τὸν παρ' ἡμῶν κατὰ μίμωσαν Πέτρου καὶ Παύλου, ὅσοι ἂν ἐπιρροῦσαν καὶ προσήκοντο ἐκτενέστατα ἐπιστολῆ. Παρίντας οὖν, ὃ φιλευσεῖς, τὰ τοιαῦτα μαρμαλόγια, ἐνοταρῖσασθε βεβαίως τὰ εὐσεβεῖστα καὶ φυγαφελῆ καὶ μηδενικοῦν βλέποντα: ἐρευνάτε, φησὶ, τὰς γραφάς, ὅτι ἐν αὐταῖς ζῶν αἰώνιον εὐφροσύνη²⁾ καὶ ἀκαλλήγητα τῆς ἐκ τῶν προλήψεων προγεννημένης ἡμῶν θεϊκῆς βουλῆς καὶ οὐκ ἀχρηλωσίας, λυτρωθέντες μὲν ἐκείνων, τοῖς δ' ἀληθείαι καὶ ἀπ' ἀρχῆς παραδομένοις ὑποκλιθέντες δόγμασι καὶ διδασκαλίαι καὶ τὰς τῶν θεῶν πατέρων παραδόσειν, ὅσα μὴ τὰς θεῖαις γραφαῖς ἀντιπίπτουσιν. Ἐχομεν δὲ παρ' ἡμῶν ἐκείνας χρηστὰς καὶ πνευματικῶς ἐν καρδίᾳ σικρῶμεν καὶ ἀγαλλόμεθα ὑπὲρ ἡμῶν: παρέχεται γὰρ ἡμῖν (ὡς ἂν ἐν τῇ προθέσει ταύτῃ ταμῆρασθαι δύναμεθα) βεβαίως³⁾ τῆς εὐτακίας καὶ πολυποθήτου τερπνῆς ὁμοιοῦς καὶ συμφρονήσεως ἐκείνας, ἡς, καὶ Χριστὸς βασιλεὺς, γένοιτο τῇ σῇ πανοθενιστάτῃ ἀντιλήπει ἐν τάχει κρεσβεῖας τῆς παναχράντου σου μητρὸς καὶ πάντων τῶν ἁγίων, ἡσκαρ ἡμῶν διακίρως καὶ ἐπιμέτως ὡς εἶπαι ἐπιμέρατα τῆς καρδίας.

Πρόθεσις δ',

δ'. Κἀν ἐν τῇ μυστηρίῳ τοῦ θυσιαστηρίου διὰ τῆς ἐκικλήσεως τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου ἐπὶ τοῖς στοιχείοις τῆς θεῶν εἶναι πιστεύσει, πῶθεν τὸ τοῦ Χριστοῦ σῶμα καὶ αἷμα ὑπὸ τῶν πιστῶν τῷ ὄντι προσλαμβάνεται, τοῦτο δὲ οὐ τοιοῦτως γίνεται, ὥστε ὑπὸ τῆς σαρκὸς καὶ πνεύματος κατανοεῖσθαι. Καὶ τοιγαροῦν οὕτως ἐν τοῖς γραπτοῖς οὕτως ἐν τῇ παραδόσει καλαίᾳ θεμιλῶν τινὰ πρὸς τὸν τοῦ τρόπου διωρισμὸν ὄρῶντας, τοῦτον τοίνυν τὸν τρόπον ἀόριστον καὶ ἀκαρῆματον εἶναι δεόνται, ἵνα ἕκαστος κατὰ τὴν αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ ἐντολὴν καὶ⁴⁾ τὸν νοῦν τῆς πίστεως σεβασμιῶν τοῦτο τὸ μυστήριον λαμβάνειν δυναθῆ καὶ αὐτὸν τὸν Χριστὸν ἐν πνεύματι προσκυνῇ, αὐτῷ ὡσπερ ἀληθῶς παρόντι ἐμβλέπων, ἅγια δὲ τῆς παρουσίας αὐτοῦ σύμβολα οὐ προσκυνῶν οὐτε προσκυνεῖν δεδεδμένον.

Ἀπόκρισις.

Πῶς ἐνὶ μὴ φρεῖαι τῶν εὐσεβῶν ἕκαστον ἐνταῦθα τοιαύτας ἀκούοντα (τολμῶ εἶπαι) βλασφημίας; Τὸ γὰρ μὴ βούλεσθαι τὸν ἱεραργηθέντα ἄρτον καὶ εἰς σῶμα μεταβεβλημένον Χριστοῦ προσκυνεῖν ταῦτόν ἐστι μὴδὲ αὐτὸν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν δημιουργὸν ἡμῶν καὶ σωτήρα μὴ βούλεσθαι (φεῶ) προσκυνεῖν: τί γὰρ ἄλλο ἐστὶν ὁ ἱεραργηθείς ἄρτος μετὰ τὸ διὰ τῆς ἐπιποιτήσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος ἁγιασθῆναι καὶ μετουσιωθῆναι; Οὐδὲν ἄλλο πάντως ἢ αὐτὸ τὸ ἀληθῆς σῶμα τοῦ κυρίου ταῦτόν εἶπαι αὐτὸς ὁ Χριστὸς ὁ θεὸς τοῦτον τοῖς θεοῖς αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ αἰών⁵⁾. Τοῦτό ἐστι τὸ σῶμα μου, καὶ Ἐάν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ πίνητε αὐτοῦ τὸ

per caritatem sancti spiritus ut adiuventis me in orationibus vestris pro me ad Deum, ut liberer ab infidelibus qui sunt in Iudaea. Divinus igitur Paulus homines ad Deum intercessores sibi eligens minime tollit Christum esse unum intercessorem ad Deum et patrem nostrae reconciliationis et liberationis. Similiter fit etiam nunc a nobis ad exemplum Petri et Pauli, pro quibus fideles intercedebant et orare orabant. Omnis igitur, o pietatis amatorum, formidibus istis, fortiter amplectamini ea quae sunt maxime pia et animae utilia et nullo pacto noxia: Scrutemini, inquit, scripturas, quoniam in illis vitam aeternam invenitis et liberamini ab ea quam errores vobis imposerunt gravem servitutem et quasi captivitatem, liberati quidem ab illis, veris autem et antiquitus traditis dogmatibus et praeceptis vos subiacentes et sanctorum patrum traditionibus, quaecumque sacris scripturis non contradicant. Habemus autem de vobis quoque spes bonas et spiritualiter in corde nostro exultamus et laetamur pro vobis: praebet enim nobis (quae de re in hac propositione argumentum habere possumus) firmam spem exoptatae et votis invocatae concordiae et consensionis, quae utinam, Christo rex, tuo omnipotentissimo patrocinio, intercedente etiam immaculata matre tua et sanctis omnibus, fiat quam primum, ut nos ex intimo plane corde ferventer exoptamus.

Propositio IV.

IV. Etiam in sacramento altaris per invocationem spiritus sancti super elementa divinum quiddam his inesse credunt, unde Christi corpus et sanguis a fidelibus revera adsumitur; hoc tamen non eiusmodi esse, ut ex carne et spiritu intellegi possit. Et quidem neque in sacris libris neque in vetero traditionis fundamentum aliquod invenientes ad modi definitionem, hunc igitur modum indefinitum et indeterminatum esse postulanti, ut unusquisque secundum ipsius Christi praeceptum et mentem venerandum hoc sacramentum cum fide accipere possit et Christum ipsum in spiritu adoret, illum tanquam vere praesentem intuens, sacra autem illius praesentiae symbola neque adoret neque adorare teneatur.

Responsio.

Quomodo consentaneum est non horrore afflictorum unumquemque huiusmodi (dicere audeo) blasphemias audientem? Nam consecratum panem et in Christi corpus mutatum adorare nolle idem est ac ne ipsum quidem (pro!) Dominum nostrum Jesum Christum creatorem et salvatorem nostrum velle adorare. Quid enim aliud est panis consecratus post benedictionem per sancti spiritus interventionem et transformationem? Nihil aliud sane quam ipsum verum corpus Domini, scilicet Christus ipse qui hoc dedit sanctis suis discipulis dicens: Hoc est corpus meum, et Nisi manducaveritis carnem filii hominis et biberitis eius sanguinem, vitam non habebitis in vobis, nam caro mea vere est cibus et

¹⁾ Initio vocis d' super litteram in W.
²⁾ Joh. V, 20.
³⁾ Bebaίως C.
⁴⁾ καὶ κατὰ W.
⁵⁾ Joh. VI, 28-29.

αἷμα, οὐκ ἔχετε ζῶν ἐν ἑαυτοῖς. Καὶ γὰρ ἡ σὰρξ μου ἀληθὴς ἐστὶ βρῶσις καὶ τὸ αἷμα μου ἀληθὴς ἐστὶ πόσις. Ἐὰν δὲ ὁ ἄριστος, ὁ ἡγιασμένος ὑπαλάξῃ ἄρτος, οὐκ ἔστιν αὐτὸ τὸ τοῦ Χριστοῦ σῶμα καὶ οὐδὲ χρῆς, ὅς φατε αὐτοί, προσυνοίεσθαι, πολεῖν ἑαυτοὺς ἑαυτοῖς; Ἐὰν δὲ ἐστὶ ὡς ἑστὶν χάρις ἐνοῦσα τῷ ἄρτι ἄρτος, ὅς λέγετε, ἄρα ἐὸ σῶματος Χριστοῦ μεταλαμβάνετε, ἀλλὰ χάρις, ἥτις οὐτε οὐσία ἐστὶν οὐτε σῶμα Χριστοῦ, ἀλλὰ πνευματικὸν δῶγμα. Οὐκ ἀναδέετα τοῦ κυρίου εὐαγγέλιον. Τοῦτό ἐστι τὸ σῶμα μου; Ἄλλ' ἔφαθ' οὐκ εἶπεν ὁ κύριος, πᾶς ὅστις διδάσκει ἕναρ ἐπιδιαφοδοῦντας τὰ ῥήματα τοῦ κυρίου; Θεσπετα γὰρ. Ἐν τῷ ἄρτι εἶναι τι θεῖον. Μὴ γίνοντο· οὐκ εἶπεν ὁ κύριος ἐν τούτῳ ἢ ὅτι τούτῳ ἢ ὅτι τούτῳ ἐστὶ τὸ σῶμα μου, ἀλλὰ τοῦτο αὐτὸ ἐστὶ τὸ σῶμα μου, δείξας αὐτοῖς τὸν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ καταχόμενον ἄρτον. Μὴ παρεσφραμίεν καὶ παρερρηγόμεναι τὰ κυριακά λόγια, ἀλλ' ὅς ὁ κύριος ἐνενοῖα, οὕτως καὶ ἡμεῖς τῇ αὐτῇ διανοίᾳ ἐκλάβομεν ταῦτα. Ὅτι δὲ ὁ ἄρτος τῆς προθέσεως τοῦ θουαστηρίου τῆς νέας χάριτος μεταβάλλεται εἰς σῶμα Χριστοῦ διὰ τῆς ἐπικλήσεως καὶ ἐπιφοιτήσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος; καὶ τῆς εὐχῆς καὶ αὐλογίας τοῦ ἱερῆος λόγου ἀρρητοῦ, μόνοντων μόνων τῶν συμβεβηκότων ἀμεταβλήτων, ἀγιασμένων ὁμοῦ καὶ αὐτῶν, ἄρτος δὲ οὐσίας οὐκ ἐστὶ οὐσίας ὅτι ἐκείνη τὰ συμβεβηκότα, σῶματος δὲ ἀληθοῦς τοῦ κυρίου, ἄρα δὴ τῆς οὐσίας τοῦ ἄρτος μεταβληθείσης εἰς αὐτὸ τὸ ἐν οὐρανοῖς ἱδρυμένον τοῦτου Χριστοῦ σῶμα καὶ ἐν αὐτῷ ἐκείνῳ¹⁾ γεγεννημένης, καὶ οὐκ ἐπὶ οὐρανῶν δύο ἢ πολλῶν θυσιῶν, εἰ καὶ καλλεῖ ἐν διαφόροις νεοῖς γίνοντο θυσίαι ἀναίμακτοι, ἀλλὰ μίαι καὶ μόναι γίνοντο θυσίαι ἀναίμακτοι, ἀλλὰ μίαι καὶ μόναι γίνοντο θυσίαι ἀναίμακτοι διὰ καὶ προσόντες²⁾ αὐτῷ τῷ μεταποιηθέντι εἰς σῶμα Χριστοῦ ἄρτι διὰ τὰ φαινόμενα συμβεβηκότα καλούμενα, λέγειν ὀρεόμεν ἐκείνη ταῦτα ἕναρ καὶ ὁ Πάτερς εἶρηκε³⁾. Πιστεύω, κύριε, καὶ ὁμολογῶ, ὅτι σὺ εἶ ἀληθὴς ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος· ἐπὶ πιστεύω ὅτι τοῦτο αὐτὸ ἐστὶ τὸ ἀχραντὸν σῶμα σου, πρὸς τὸν ἅγιον ἀντιζώνον ἄρτον, καὶ τοῦτο αὐτὸ ἐστὶ τὸ τίμιον αἷμα σου, πρὸς τὸ ἅγιον ἀφορῶντας ποτήριον, ἵνα καὶ ἡμεῖς σὺν ἐκείνῳ τοῦ αὐτοῦ ἀπολαύσομεν μακαρισμοῦ. Ἀνάγνωτε τοὺς πρὸ ἡμῶν καὶ ὁμῶν ἁγίους πατέρας; τοὺς ἀπ' αὐτῶν τῶν ἀποστόλων καὶ μέχρι τοῦδε λαμπρῶς διαλάμπαντας, καὶ ἐν πᾶσιν αὐτοῖς εὐρήσεται ὅτι ὁ ἄρτος τῆς προθέσεως μεταβάλλεται, μετασφραγίζεται, μεταποιεῖται, μεταοἰεῖται εἰς αὐτὸ τὸ τίμιον καὶ πανακρίατον τοῦ κυρίου σῶμα, καὶ οὐκ ἐπὶ μένει ἄρτος· μεταβλήθη γὰρ εἰς ἐκεῖνο ὃ οὐκ ἦν πρὸ τοῦ ἁγιασμοῦ, καθὼς φησὶ καὶ Κύριλλος Ἱεροσολύμων κατηχησὶ α' γ καὶ ε' γ καὶ ἄλλα ἄλλα. Ἄλλ' ἵνα μὴ πάσας τὰς μαρτυρίας αὐτῶν ἐνταῦθα γράφοντες κατὰ λέξιν ἐκταίνωμεν τὴν γραφήν, παραλείπομεν ὁμοῦ εἰς τὸ ἱε-ον κεφάλαιον τῆς τοῦ Συρίγου κατὰ Λουθηροκαθολικιστῶν συγγραφῆς βίβλου, οὐδέ τις ἡ τυπωθείσης ἐν Βουκουρεστίῳ ἐν ἔτει 1690, καὶ εὐφρασετο πάσας σχεδὸν ἐκείνην καμένην ἀντολαξί, ὅς καὶ μετ' ἀδελφῶν ἐκαμμένως διέλλοιτο. Δὲν δὲ ὁ κύριος, ἵνα καὶ κατὰ τὸν εὐαγγέλιον αὐτῶν οὐκὸν καὶ ὀρθὸν λογισμὸν συνήσγητε ταῦτα; καὶ ἀποδέχησθε.

Πρόθεσις ε'.

ε'. Κἂν πάντων τῶν ἁγίων ὁμοῦ Χριστοῦ μαρτύρων μνημοσύνην διὰ τιμῆς ἔχωσιν οὕτως κατ' αὐτὸ⁴⁾ παράνομον εἶναι διαβεβαίονται; τῇ φαντασίᾳ εἰκόσιν ἢ γλυκταῖς ἢ γράκταις βοηθεῖν τούτων τῶν μαρτύρων

sanguis meus vere est potus. At si ille quem manducamus, consecratus scilicet panis, non est ipsum Christi corpus neque est, ut vos dicitis, necessario adorandum, quid aliud erit? Si autem alia aliqua gratia sancte panis, ut dicitis, inest, non igitur Christi corpus accipitis, sed gratiam, quae neque substantia est neque corpus Christi, sed spirituale quoddam donum. Nonne auditis Dominum dicentem: *Hoc est corpus meum?* Quod vero Dominus non dixit, quo pacto vos docetis, quasi Domini verba emendantes? Dicitis enim *diciturum quiddam his inesse*. Absit! Non dixit Dominus *in hoc vel sub hoc vel cum hoc est corpus meum*, sed *hoc ipsum est corpus meum*, ostendens illis quem in manibus habebat panem. Ne pervertamus et perperam interpretemur dominica verba, sed ita ut Dominus intelligebat, nos quoque illa mente accipiamus. Quoniam autem panis propositionis altaris novae gratiae in Christi corpus mutatur per invocationem et interventum sancti spiritus et precem et benedictionem sacerdotis ineffabilibus verbis, immutatis permanentibus accidentibus tantum, sanctificationis tamen et istis, panis autem substantia iam non manente sub accidentibus illis, sed vero Christi corpore, quippe panis substantia commutata in Christi corpus quod in caelis est et cum illo unita, et iam non duobus vel pluribus existentibus sacrificiis, quamvis multa in diversis templis fiant incrementa sacrificia, sed uno tantum quod fit modo supernaturali; ideo accedentes ad illum in Christi corpus mutatum panem ita propter visibilia accidentia appellatum, dicere debemus eadem quae Petrus dixit: *Credo, domine, et confiteor, quod tu es verus Christus filius Dei vivens; praeterea credo hoc esse tuum corpus immaculatum, sanctum panem intuentem, et hunc esse pretiosum sanguinem tuum, sanctum potum intuentes, ut nos quoque cum eo eadem beatitudine fruamur*. Legite sanctos patres qui ante nos et vos fuerunt, qui ab ipsis apostolis ad hanc aetatem clare falsarunt, et in omnibus illis invenietis propositionis panem mutari, converti, transformari, substantiam accipere ipsius integerrimi corporis Domini, et panem iam non esse; mutatum est enim in illud quod ante sanctificationem non erat, ut Cyrillus Hierosolymitanus ait in catechei I et V et alia. Sed ne omnia eorum testimonia describentes opus nostrum extendamus, delegamus vos ad cap. XVII operis a Syrico adversus Lutherocalvinistas compositi, pag. CXV, Beocresti anno MDCXC impressi; invenietis enim ibi omnia fere ipsius verbis descripta; quae otiosi attente percurratis licet. Det autem Dominus, ut secundum primum illorum propositum et rectam rationem intellegatis ea et recipiatis.

Propositio V.

V. *Etiamsi scilicet pro Christo martyrum memoriam in honore habent et ad hoc minime adendum indicant vel sculptis vel pictis imaginibus phantasias opitulari, quibus horum martyrum facta vel passiones gloriose representantur vel tantum vultus*

¹⁾ *Ambrg W.*
²⁾ *Litterae seu super litam in W.*
³⁾ *Matth. XVI, 16.*
⁴⁾ *Ambrg W.*

ἢ πράξεις ἢ καθήματα ἐνδοξα καρισταμέ-
ναις ἢ τὰ πρόσωπα φίλως ἀπομεινοῦσαις,
σφόδρα μὲν φοβούνται τὸ ἐντεῦθεν σπαν-
δαλίσειν ἐνθάδε τοὺς Ἰουδαίους καὶ τοὺς
Μαχμηθᾶνοὺς, ἀτόφθι δὲ τοὺς τῆς εὐδο-
κίας χριστιανοὺς, καὶ τούτους οὐκ ἀλίγους·
καὶ ἔτι ὑπόληψις τις οὐκ ἐλαφρὰ ὑποφέ-
ται, εἰ καὶ οἱ σφώτεροι ἀκίνδυνοι μένουσι,
τοιούτης τῶν εἰκόνων καταχρήσεως ἀσφα-
λεῖς, ἐκ τοῦ πλήθους τοὺς μὲν ἀκαίδεύτους
ἐξακατήσεσθαι καὶ πρὸς τὴν λατρείαν ἀσε-
βῆ καὶ παράνομον ἀπρονοήτους μεταβῆσεσ-
θαι. Οὐκοῦν πρὸς τὸ ταῦτα τὰ κακὰ προ-
φυλάττεσθαι τοῖς τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας
πατριάρχαις καὶ ἐπισκόποις προβάλλεται,
ἵνα τῆς συνόδου τῆς ἐν Νικαίᾳ δευτέρας ὁ-
κανῶν ἐννατος περὶ τῶν εἰκόνων διὰ τῆς
φρονίμης ὁρῶν ἐπισεικείας τοιούτως ἐρη-
νεύηται, ὅστε πᾶν δίκαιον ἔγκλημα προφ-
θάνειν καὶ τὸ σκάνδαλον διὰ τῆς λατρείας
ὁρθῆς προσοικαιωθείσης ἀφαιρεῖν.

Κυρωσαμένης ταύτης τῆς συνθήκης με-
τὰ τινῶν ἐξαιρέσεων καὶ συγχωρήσεων δι-
δομένην ἑκατέρωθεν καὶ λαμβανομένην,
προβάλλεται ἔτι, ἵνα Λουβδινῶσι ἢ ἄγγυς
τοῦ Λουβδίνου τὸ ἱερόν τι οἰκοδομηταὶ τῆ
διοικήσει προσηκόν τοῦ τῆς Ἀλεξανδρείας
πατριάρχου, ὃ εἰς διηγετικὸν τοῦτου πράγ-
ματος μνημόσυνον ὀνομασθήσεται ἢ τῆς
Ἱεροσολίας ἐκκλησίας, ποῦ καιρῶν τινῶν τε-
ταγμένων τῆ λειτουργίᾳ ἀγγλικῆ χρησθῆαι,
ὅσπερ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πατριάρχου ἢ ὑπὸ τῆς
ἀνατολικῆς ἐκκλησίας συνοδικῶς καταστα-
θείσης δοκιμασθήσεται ἢ συγχωρηθήσεται,
τοῖς Βρετταννοκαθολικοῖς συμφωνήσασιν,
ἔξεσται. Ἐτέρωθεν δὲ εἰς ποτὲ ἀξίωσιν ὁ θεὸς
τὴν ἐκκλησίαν βρετταννικὴν ἤδη μετὰ τῶν
ἐπισκόπων αὐτῆς ὑπὸ τοῦ σταυροῦ στενδι-
ζοῦσαν ἔλασιν καὶ ἀποκαθιστάειν, ὅ-
τοι ἑαυτοὺς στερεῶς προσδέουσι ἐκ τῶν
ἐνδεχομένων σπουδαίων, ὅπως τῷ ἀνατο-
λικῷ ἐπισκόπῳ ὡς καθιζομένην ἢ τὸ μέρος
αὐτοῦ ἀναπληροῦντι, ἡμερῶν τινῶν τακτικῶν,
ἐν τῇ βασιλικῇ τοῦ ἁγίου Παύλου κατὰ τὸ
τῶν ἀνατολικῶν ἤθος λειτουργεῖν ἐξουσία
δοθῆ. Εἰ δὲ μία καὶ αὐτὴ λειτουργία κοινῇ
ἑκατέρωθεν δοκιμασμένη, ἐκ τῶν καλαίων
λειτουργικῶν ἑλληνικῶν συλλεγομένη, πα-
ραλειπομένων μόνων τῶνδε τῶν περιοχῶν
καὶ ἡθῶν, ἃ οὐσιώδη οὐκ εἰσι καὶ ἐνὶ τῶν
συμφωνησάντων πρόσκομμα μέραι εἶναι
δύνανται, καὶ ἢ ἐντεῦθεν παντελῶς ἔσεται
ἀκατάγνωστος ἀμφοτέρωθεν δοκιμασθεῖσα
καὶ κυρωθεῖσα ἔσεται, οὐδὲν δῆπου μᾶλλον
συνοίσει πρὸς τὸ ὡς τῆς ἐνώσεως, οὕτω καὶ
τῆς κοινωνίας ἀρμονίαν τινὰ καθολικὴν
προσάγεσθαι καὶ ἐνδελεχίσειν, ἢ ἵνα τῇ
τοιούτῃ κοινῇ λειτουργίᾳ δι' ὅλης τῆς μα-
γάλης Βρετταννίας ὁ μόνον οἱ Ἕλληνας
δεῦρο ἀποδημοῦντες ἢ ὡς συνδιατρίβον-
τες, ἀλλὰ καὶ οἱ ὁμοιοῦντες Βρέττανες
καθολικοὶ καὶ ὁρθόδοξοι, τῆς τῶν πατρι-
άρχων ἀνατολικῶν προνομίας εὐσεβῶς καὶ
ἠπίως συγχωρηθείσης¹⁾, χρῶνται.

Ἀπάντησις.

Τὸ τοὺς ἁγίους, τὴν θεοτόκον καὶ αὐτὸν τὸν
Χριστὸν καὶ σωτῆρα ἡμῶν εἰκόσι καὶ χρωματουρ-
γιαῖς γραφικαῖς τῶν ἀρχαίων ἔστι καὶ παρ' ἡμῶν
ὁσημέραι καὶ φυλάττεται καὶ εὐσεβῶς ἐνεργεῖται·
ἀλλὰ καὶ τὰ ἐκείνων εἴδη καὶ πᾶσιν καὶ κατορθώ-

¹⁾ συγχωρηθείσασιν CW.

eorum praebeantur; vehementer tamen metuent ne
hinc Iudaei et Mahometani scandalizentur, illius
autem christiani bonae voluntatis liquet laevi pavori;
et praeterea sapientia minime levis erit, quae
sapientiores periculo carere et ab huiusmodi ima-
ginum abusione tuti sint, ne tamen rudiores homines
e vulgo fallantur et in impiam et iniquam labram
imprudenter incidant. Igitur ut haec repellantur
incommoda, orientalis ecclesiae patriarchis et epis-
copis proponimus, ut synodi Nicaenae alterius cano-
nem IX de imaginibus prudenti vestra acquirite
interpretemini, ita ut omnem iustam criminationem
praeventis et recta fide bene circumscripta scanda-
lum tollatis.

*Hoc foedere facto cum exceptionibus et con-
cessionibus nonnullis utrinque datis et acceptis, pro-
ponimus etiam aut Londini aut prope Londinium
templum aedificare Alexandrini patriarchae dioecesi
pertinens, quod ad perpetuam rei memoriam Ecclesia
appellabitur Concordiana, ubi statim quibusdam tem-
poribus concordibus factis catholicis Britannicis
anglica liturgia uti licebit, sicut ab ipso patriarcha
vel ab orientali ecclesia synodice probatum vel per-
missum erit. Vicissim si quando dignetur Dominus
Britannicam ecclesiam, cum episcopis suis iam sub
cruce gementem, miserari et restaurare, illi vehemen-
ter se obstringunt pro viribus se curaturos, ut orien-
tali episcopo hic sedenti vel eius vice gerenti, statim
quibusdam diebus in divi Pauli basilica orientali
more liturgiam exequendi facultas detur. Quod si
una eademque liturgia utrinque praeparata, ex antiquis
graecis liturgiis collecta, omissis tantum iis par-
tibus et ritibus quae minime quidem sunt substan-
tialia, et alteri consentientium parti offensionem esse
possunt, et liturgia ita facta a reprehensione liberit
quippe utrinque probata et confirmata, nihil esse
magis utile erit ad tam unionis quam communionis
compagem catholicam instituendam et perficiendam,
quam ut hac liturgia communi per totam magnam
Britanniam non modo Graeci hac commigrantes vel
hic vitam degentes, sed etiam consentientes Britanni
catholici et orthodoxi, licentia ab orientalibus patri-
archis pie et benignè concessa, utantur.*

Responsio.

Sanctos, deiparam et ipsum Christum et salva-
torem nostrum imaginibus et tabulis pictis honorare
vetus est consuetudo quae apud nos quotidie ser-
vatur et pie agitur; verum etiam eorum labores
et passiones et victorias in tabulis pingi et omnium

μετα γράφεσθαι και οὐδ' αὐτῶν ἔρασαν, και τοῦτο
ὡς πᾶν κατὰ φύσιν ἀρετῶν δευκλίμεθα. Διὰ τῶν
τοιούτων καὶ θεοσεβῆς χριστιανὸς πρὸς μίσην ἐπι-
νων διαγίγεται και πρὸς καρτερίαν μάστιγα πρὸς τὸ
ὕπερ Χριστοῦ και τῆς εὐσεβείας και αὐτοῦ τοῦ
θανάτου καταφρονεῖν. Ἐπι γὰρ ἡ ζωγραφικὴ συν-
κασὶ τις ἱστορία ὡς και ἡ ἱστορία φθογγερμῆ τις
ζωγραφία. Ἐκαστοῦ μὲν οὖν ἔρας, ἐπι και ἔρας
συνευδοκεῖται και ἀποδέχεται¹⁾ τὸ και αὐτῶ θεῶ
ἐμπρόδεδκτον και εὐσεβῶν τούτῳ ἔργῳ. Τινὲς ἔρας
ἡμῶν (πατέ) φοβούνται τὸ ἐνταῦθεν σκανδαλίσαι τοὺς
Ἰουδαίους και Μαχμηθάνους και ἄλλους τινὲς τῶν
παρ' ἡμῶν καλουμένων εὐσεβῶν, οὗς ἡ ζ' ἡ) ἔρα
και οἰκουμένη σίνδος ἐνδύως ἀπακέρυεν ὡς οὐ
ἔρα φρονούνας. Τοῦτο αὐτοῦς μὴ φοβεῖται, πρῶ-
τον μὲν ἐπι τὸ καλῶς και εὐσεβῶς γινόμενον ἔρα
ἀρετῶν και μὴ ἀρετῶν τούτου μηδὲ ἀπακέρυ-
νεσθαι: τί γὰρ ἡμῶν και τοῦ ἄλλου; κρίνεις; Και
ὕπερ τῆς τοῦ σαββάτου²⁾ γὰρ λόσως καλλοὶ τῶν
Ἰουδαίων σκανδαλίζοντο, ἀλλ' οὐ διὰ τοῦτο ἐκεί-
σατο ὁ κύριος; ἡμῶν ἢ οἱ ἀπόστολοι λόσως τοῦτο,
μηδὲως εἰς νόον πύθμενοι τὰς ἔρας και φληνα-
φείας τῶν Ἰουδαίων. Ἐξὲν μάλιστα τοῦ μὲν Ἰου-
δαίου ἀλλίγται ἀπὸ τῆς θείας γραφῆς, ἐν ἡ συγ-
καχῶρηται γανέσθαι ἐγγεγλυμμένα ἐπι τῆς θείας κί-
βητοῦ σεραφίμ³⁾, ἀντιπροσώπα βλέποντα και ἀνθρω-
πίνους: ἔραγματιομένα προσώποις ἔραπ πινὲ ἀγῶ-
ματα ἀνθρωπόμορφα: ἔρατον δὲ και ἀπὸ τῶν πρῶτων
κεφαλῶν τῆς βίβλου τῆς Γενέσεως: αὐτοῦς ἀκαλέγται,
ἐν οἷ φαίνεται, ἐπι και ὁ θεὸς ἐποίησεν πρῶτον
εἰκόνας: φησὶ γὰρ⁴⁾. Πῶι ἡ σῶμαν ἀνθρώπων κατ'
εἰκόνα ἡμετέραν και κατ' ὅμοιωσιν. Οἱ δὲ
Μαχμηθάνοι ἔρα παρ' ἡμῶν εἰσιν, οἷς και ἐδου-
λῶμεθα θεοῦ συγγαρησὶ διὰ τὰς ἔρας ἡμῶν.
τὰς ζωγραφίας: οὐκ ἀποστρέφονται, μάλιστα οἱ τού-
των σπουδαίεταροι και σοφοί, ἀλλὰ και ὁρῶντες ἡμῶς
προσκυνοῦντες σχετικῶς τὰς εἰκόνας και εἰς τὸ πρῶ-
τότυπον ἀναβιβάζοντες τῆ διανοῖαν τὴν προσκύνουσαν,
οὐκ εἰς αὐτὰς τὰς εἰκῶς: και χρωματουργίας, ἐκπ-
νοῦσαν μηδὲν ἀντιλέγοντας, ἐπι θελησθὲ τῶν τῶν
τῆς προσκύνουσας μάθωσιν, ἐπι οὐκ ἔρα λατρευτικῶς,
ἀλλὰ σχετικῶς: και παρ' αὐτοῦς γὰρ εὐσεβῶν τὸ
τοιούτων: γράφουσι γὰρ και αὐτοὶ τοὺς πόδας και
χεῖρας και αὐτὸ τὸ πρόσωπον τοῦ παρ' αὐτοῦς καλου-
μένου προφήτου και τιμῶσι και κατασκάζοντα.
Οὐδ' ἄλλως οὖν ἐπι τῶν εἰκόνων σκανδαλιζήσονται.
Εἰσὶ μόντοι τινὲς ἐξ αὐτῶν ἀγράφματοι και μηδὲως
τῆν σχετικὴν ἐνοούσας προσκύνουσαν, οἱ και δυσ-
πισχοῦσας: ἀλλ' ἡμῶς τὴν αἰτίαν μάθωσιν ἀρροχέ-
ζουσι, και μάλιστα ἐπιθέοντες ἀπὸ τῆς συνηῆς αὐτῶν
πρὸς: αὐτὰς ἐνατενέσως. Εἰτα ἐπιθεὶ σκανδαλι-
ζονται: οἱ τοιοῦτοι ἐπι τοῖς ἡμετέροις ἔρασι: και
μυστηριώδεις τελείας, διὰ τοῦτο ἀναγκασθόμεθα
ἀπέχεσθαι τούτων και μὴ ἐκτελεῖν αὐτὰς: Τί τού-
του ἀνοητότερον; Ἀθετήσομεν ἔρα και βέκτιομα
και ἱερῶν ποιωνέων, ἐπι και τοῦτο αὐτοῦς σκαν-
δαλίζαι, και αὐτὸ τὸ πιστεύειν και ὁμολογεῖν παρηγοῖ
υἱὸν θεοῦ και θεὸν ἀληθινὸν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰη-
σοῦν Χριστόν, ἔρα μάλιστα αὐτοῦς σκανδαλίζαι.
Μὴ γίνετο: ἀκούοντες γὰρ, ἐπι ὁ Χριστὸς υἱὸς ἐπι
τοῦ θεοῦ, ἀποκέρυθαι και αὐτὰ τὰ ἡμέτια αὐτῶν
διαρηγγόνουσι και εἰς τοὺς κάλους αὐτῶν ἀπο-
πύουσιν: ἀλλ' οὐ διὰ τοῦτο ἡμῶς κωλύμεθα παρ-
ρηγοῖ κηρύττοντας και ὁμολογούσας αὐτὸν υἱὸν θεοῦ
ἀληθινὸν ἐνώπιον βασιλέων και τυράνων, μηδὲως
ἐπισκύνόμενοι, καρδίᾳ μὲν πιστεύοντες αὐτῶ
ἐν δικαιοσύνη, στόματι δὲ ὁμολογούσας:

oculis subitici, id quoque tamquam valde animas
utile probemus. Ex huiusmodi enim imaginibus
omnes pii christiani ad eorum imitationem exci-
tantur, ad constantiam, praesertim, qua pro Christo
et pietate vel mortem ipsam contemnant. Est
enim pictura eius quaedam historia sicut etiam
historia est loquens quaedam pictura. Laudamus
igitur vos, quoniam vos quoque probatis et reci-
pitis hoc Deo ipsi placens et gratum negotium.
Nonnulli tamen (ut dicitis) in vobis inveniunt, ne
inde scandalizantur Iudaei et Mahometani et alios
quidam ex his qui apud nos iconomachos appel-
lantur, quos VII sacra oecumenica synodus iure
damnavit tamquam non recte sentientes. Istud ne
illos turbet; primum quis quodcumque recte et pie
fit, agendum nobis est et non omittendum neque
erubescendum. Quid enim ad nos quod illi iudi-
cent? Etenim etiam de sabbati remissione Iudae-
orum complures scandalizabantur; at non ideo
tamen desit Dominus noster et apostoli illud fran-
gere, minime curantes Iudaeorum maledicta et ra-
mores. Licet maxime Iudaeos refutare ex sacris
scripturis, in quibus concessum esse traditur Sera-
phim in aera sacra vultibus iavocem se intuentibus
et humana forma insculpi tamquam signa anthropo-
morphic; facile autem est illos ex primis Genesis
libri capitulis confutare, unde patet Deum quoque
primum imagines finxisse; ait enim: *Faciemus ho-
minem ad imaginem nostram et similitudinem*. Maho-
metani autem quotquot sunt apud nos, et quibus
Deo iubente propter peccata nostra subditi sumus,
picturas non respiciunt, praesertim qui sunt in his
optimi et sapientes, immo cum videant nos adorare
imagines relative et ad archetypum cogitatione
adorationem elevare, non ad ipsam materiam et
tabulas, laudant; nihil contra dicentes, cum scilicet
adorationis rationem intellexerunt non esse adora-
tivam, sed relativam. Istud enim etiam apud illos
acceptum est; pingunt enim et ipsi pedes, manus,
faciemque prophetae quem ita appellant, et reve-
rentur et amplexantur imagines. Minime igitur ex
imaginibus hi scandalizabuntur. Sunt tamen in
illis homines illitterati, relativam adorationem non
intelligentes, qui haec aegre ferunt, et tamen causa
cognita acquiescant, praesertim assueti longa ima-
ginum contemplatione. Deinceps, propterea quia
scandalizantur huiusmodi homines nostris caeremoniis
et sacris mysteriis, cogemur igitur illis abstinere
et ea non peragere? Quid hoc stultius? Reici-
mus igitur baptismum et sanctam communionem,
quoniam et haec illos scandalizant, et ipsum illud
credere et aperte confiteri Dei filium et Deum
verum esse dominum nostrum Iesum Christum, quod
maxime illos scandalizat. Abait! Audientes enim
Christum esse Dei filium, exiliunt et vestes suas
scindunt et in sinu suo spuunt. At non ideo nos
dominum aperte praedicare et confiteri illum Dei
filium verum in regum et tyrannorum conspectu,
minime erubescentes, *corde quidem credentes illi in-
iustitia, ore autem confitentes et praedicantes in salu-
tem*. Cum autem dicant se timere, ne vulgares
homines, relativam adorationem non intelligentes,
imagines ipsas tamquam deos revereri et adorare
incipiant, quod olim fecerant Israelitae quoque et
Samaritae, tamen id quoque vanum praefectum
est. Nam apud nos orthodoxos plerique sunt
illitterati; adorantes tamen imagines, non eas dei-

¹⁾ ἀποδέχεται C.

²⁾ ἡ ζ' W, et in marg. ἡ ζ' αἰμα pr. man.

³⁾ τοῦ β σαββάτου W.

⁴⁾ σεραφίμ W, quod mendacium corr. add. ex scripto veterum.

⁵⁾ Gen. I, 26.

καὶ ἀνακηρύττοντες εἰς σωτηρίαν¹⁾. Τὸ δὲ λέγειν οὐ φοβούμαι, μήπως ὁ ποιὸς λαός, μὴ συνήκων τῆν σχετικῆν τῶν εἰκότων προσκύνειν, ἀρξῶνται δὲ θεοὺς προσκύνειν καὶ λατρεύειν αὐτούς, ἕκαστ' ἑαυθὺν καὶ οἱ Ἰσραηλῖται ποτε καὶ οἱ Σαρματαῖται, ἀλλὰ καὶ τοῦτο κατὰ ἴσιν πρόφρασι· καὶ γὰρ κατ' ἡμῖν τοὺς ἑρθεοδόξους οἱ κλεῖτοι εἰσὶν ἀγρέματοι· προσκυνούντες ἑμῶς αὐτάς, οὐ θεοποιούσιν οὐδὲ λατρεύουσιν ὡς θεοὶς, ἀλλ' ἐρωτηθέντες, εὐθέως οὐδὲν ἀποκρίνεσθαι, ὅτι εἰς Χριστὸν ἀναφέροντες τὴν προσκύνειν, τιμῶμεν αὐτοῦ τὴν εἰκόνα· καὶ οὐδὲν ἐρωτώμενοι λέγειν, ὅτι ἡ τιμὴ τῆς εἰκόνης ἐπὶ τὸ κρετόντων διαβαίνει, καθὰ φησὶν ὁ μέγας Βασίλειος. Οὐδὲν περὶ τὴν πίστιν μέχρι τοῦδε οἱ οὕτω προσκυνούσας αὐτά· παρεβλάθουσαν ἢ εἰς εἰδωλολατρείαν ἐξίτασον. Τὸν δὲ θ' -ον τῆς ἐν Νικαίᾳ τοῦ δευτέρου ἁγίας συνόδου κανόνα ἀδύνατον παρακρεθῆναι, ἕκαστ' αἰτιοῦθε· πάντι γὰρ ὁρθῶς καὶ καλῶς ἔχον ἐκκαρπύνηται καὶ τεθίσκισται καὶ ἐν τοιαύτῃ καλυμπερῆται ἀνδρῶν ἁγίων συνόδῳ, ἐν ᾗ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον πάντως ἐμπνέον αὐτούς καὶ φωτίζον καὶ ὁδηγῶν πρὸς αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν· διὸ καὶ ὑπερ πάσης τῆς οἰκουμένης καὶ παρὰ πάντων ἔθνων καὶ φυλῶν καὶ γένων ἀσμένως παραδεχθέντα καὶ μέχρι τῆς σήμερον μετ' εὐλαβείας ἐνστατηζόμενον, ὑπὸ πάσης, φησὶ, τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν ὑποκαίμενων καὶ παιδομένων αὐτῇ Γραικῶν, Ῥώσων, Ἰβηρῶν, Ἀρμενίων, Βουλγάρων, Ἀλβανῶν, Βλάχων, Μολδαβῶν καὶ αὐτῶν φησὶ τῶν αἰρετικῶν Σύρων καὶ Ἀρμενίων καὶ Ἰακωβιτῶν καὶ Κοπτικῶν καὶ τῶν σχισματικῶν παπιστῶν καὶ Ἀλβουσκῶν καὶ ἄλλων πολλῶν καταχόμενον. Ἀλλὰ καὶ²⁾ τοῖς ναοῖς τῶν Λουθηρανῶν (ὅρασι εἰκόνας ἁγίας Πέτρου καὶ Παύλου καὶ αὐτοῦ τοῦ σωτήρος ἡμῶν, τὰ μὲν ἱσταμένας ἐν τοῖς αὐτῶν θυσαστοτητοῖς, τὰς δὲ καὶ ἀκρωτηριασμένας ἐπὶ κινεμάων ἐν τοῖχοις τῶν κατ' αὐτοῖς³⁾ ναῶν, καθὰ δὴ σὺν θεῷ καὶ κατ' ἡμῖν αὐτοῖς ἐπιζόμενον εἶδος οὐκ αὐτὸ θεάσασθαι αὐτάς καὶ προσκυνῆσαι αὐτάς σχετικῶς, οὐ λατρευτικῶς· θεῷ γὰρ μόνῳ λατρεύομεν. Ἔομεν εἰς ἃν ἔχομεν πρὸς αὐτοὺς εἶπειν περὶ τούτων ἐπιπέθετα τὰ κλεῖτονα· παραπέμπομεν δὲ αὐτούς εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς Γ' -ης συνόδου καὶ πρὸς τοὺς ὑπὲρ τῶν ἁγίων εἰκότων λόγους τῶν διδασκάλων καὶ εἰς τὰ περὶ εἰκότων βιβλίον Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ καὶ τοῦ μακαρίου Θεοδοίου τοῦ Στουδίτου καὶ ἄλλων.

Τὰ δὲ ἐπὶ τέλος τούτων τῶν προθέσεων σημειούμενα καὶ ἐπαγγελλόμενα πάντι εὐαταία καὶ κατὰ πάσης τῆς ἀνατολικῆς ἑρθεοδόξου (ἐκκλησιαστικῆς) προσφιλῆ τε καὶ περιπόθητα, θελοῦντι κυρωθῆσθαι τῆς ἐκείνης καὶ θεοφιλῶς ταύτης σὺν θεῷ συναρῆ τε καὶ συλλήψασθαι τῆς· περὶ τὰ ὁρθὰ δόγματα συνθήκης, ἀνεγερθήσεται καὶ θεῶς ναὸς Λουνδινῶν ἢ ἄλλος Λουνδίνου εἰς δόξαν τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ τελειωτοῦ τῶν ἀγαθῶν θεοῦ καὶ κληθήσεται ἡ Ἐκκλησία τῆς ἐμνεσίας, ἐν ᾗ αἱ τε ἐκκλησιαστικαὶ ἀκαλουθίαι καὶ προσευχαὶ γενήσονται καὶ ἡ θεία καὶ ἱερὰ λειτουργία ἐπιτελεσθήσεται ἑλληνιστῶν τε καὶ ἀγγλιστῶν παρὰ τὰ ἱεράων καὶ ἐπισκόπων τῶν ἀπ' ἐκείνων τῶν γένων, Ἑλλήνων τε θελαθῆ ἑρθεοδόξων καὶ τῶν φιλοσοφῶν τῆς ἀρχαίας πίστεως λαϊκῶν τῆς Βρεταννίας ἦδη σὺν ἡμῖν ἐνωθέντων, καὶ δοξασθήσεται ὁ ὁριστὸς πάντων θεός. Περὶ δὲ τῶν ἐξαρῶσεων καὶ συγχωρήσεων, ἃν ἐπιπέθετα μνησὶν ποιηθῆ, μὴ καίμενον ἑμῶς· ὁμοσπῶσι, τοῦτο φησὶν, ὡς οὐ φησὶν κατ' ἡμῖν σὺν χρόνῳ γεγραμμένων καὶ ἔγνωσμένων, μηδὲν τῆς ἑρθεοδόξου ἀνατολικῆς πίστεως καὶ τῶν εὐαθῶν καὶ δειῶν δογμάτων παραβλαπτεμένων, γενήσεται πάντως ἡ προσήκουσα καὶ ἀνεχωρήτη οἰκονομία καὶ συγκατάφασις,

sciant nec tamquam deos adorant, sed interrogati statim respondent: ad Christum adorationem referentes, honoramus eius imaginem; et interrogati dicere solent: imaginis honor ad archetypum transit, ut ait magnus Basilius. Ita adorantes minime ad hunc diem isti in fide vacillarunt vel in idololatriam incidunt. Canonem autem IX alterius sanctae Nicaenae synodi tollere non possumus, ut postulat. Optime enim et rectissime ille pronuntiat et decretus est in illa frequentium sanctorum virorum synodo, in qua spiritus sanctus aderat, sane inspirans illos et illuminans et mansuetuens ad ipsam veritatem. Quare etiam in omni terrarum orbe ab omnibus nationibus et gentibus et stirpibus receptus et ad hunc diem summa pietate colitur, ab universa scilicet orientali ecclesia et a Graecis et subiectis et obtemperantibus, a Russis, Iberis, Arabibus, Bulgaris, Albanensibus, Valachis, Moldavis et ab ipsis quoque haereticis Syris et Armenis, Iacobitis et Coptis, et a schismaticis papisticis et Abyssinis et aliis multis servatur. Quin etiam in Lutheranorum templis vidimus sacras imagines Petri et Pauli et ipsius nostri salvatoris, partim in altaribus eorum collocatas, partim in tabulis suspensas in parietibus templorum illorum, sicut etiam Deo adiuvante etiam apud vos speramus quam primum fore ut imagines conspiciantur in templis et vos illas adoretis, relative, non adorative, quoniam Deum solum adoramus. Ex his quae de hac re dicere advenus illos possumus, hic plurima omittimus, illosque ad acta VII synodi et ad doctorum sermones de sacris imaginibus et ad librum de imaginibus Iohannis Damasceni, beati Theodori Studitae aliorumque legendum relicimus.

Quae vero sub finem propositionum harum significantur et nuntiantur sunt plane optanda et universae orientali ecclesiae acceptissima et exoptata; scilicet haec desiderata et pia, Deo adiuvante et opitulante, de rectis dogmatibus conscientiae effecta, aedificabitur etiam sanctum templum Londini vel prope Londinam ad gloriam creatoris et perfectoris omnium bonorum Dei, et Ecclesiae concordiae appellabitur, ubi non solum ecclesiasticae caeremoniae et procer fient, sed etiam sacrosancta liturgia peragetur graeco et anglice a sacerdotibus et episcopis utriusque gentis, Graecorum orthodoxorum scilicet et veterum veteris fidei in Britannia reliquiarum iam nobiscum consentientium, et glorificabitur omnium altissimus Deus. De exceptionibus autem et concessionibus quarum hic mentionem facta, non tamen expresse eas significantes, hoc dicimus: cum illae posthac dicente scriptae fuerint et nobis innotuerint, nullo fidei orthodoxae orientalis et veterum sanctorumque dogmatum damno, set sane a nobis debita et idonea facultate indulgentiaque, quoad fieri licet, cum synodice tamen et accurato examine, ne quid ex

¹⁾ Rom. X. 10.

²⁾ ἡμῶν C.

³⁾ κατ' αὐτοῦ UW.

ἔσον ἔγχεσθε, μετὰ συνοδικῆς ἑμῆς καὶ ἀκριβοῦς διασκέψεως, ἵνα μὴ λάθωσιν τὴν θέλησιν τῆς πίστεως δογματικῶν ἐξ ἀπροσβίας παραγράφοντες ἢ ἄλλως μεταποιήσαντες. Τὸ δὲ τὴν σὺν· θεῷ ἀνεγερθεομένην ἐκείνην τῆς ὁμοιοῦς ἐκκλησίαν ἐκποιεῖσθαι ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ μακαριωτάτου πάπα καὶ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας, ἐκαινοῦμεν τὰ μέγιστα καὶ ἀποδεχόμεθα ὡς πᾶν τοῦτο ἐκαρμένως καὶ θαυμάσιως; ἀποφανθέν· τοῦτο γὰρ καὶ παρ' ἡμῶν εἰδίεται· αἰοὶ γὰρ ἐν ταῖς διοικήσεσι τοῦ τε Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχου καὶ τῶν ἄλλων πατριαρχῶν τοιαῦτα τινες ἐκκλησίαι καὶ μοναστήρια τῷ ὄνόμῳ τοῦ Ἱεροσολύμων πατριάρχου ἀφαιρούμεναι τε καὶ ἀναθεματίζεσθαι, σταυροπηγιακὰ μετόχια κατονομαζόμεναι· καὶ εἶθε γίνετο τοῦτο, εἴη ὁ κύριος, ἵ' ὡς θαυρούμεντες ὑμεῖς ἐπαγγέλλεσθε κατ' ἑνθεον ζῆλον.

Κάν τῃ βασιλικῇ τοῦ θεσπιστοῦ Παύλου οἱ ἀνατολικοὶ ὀρθόδοξοι ἐπίσκοποι ἢ ὁ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξανδρείας ἀπίσταλμένος καὶ μόνος καὶ σὺν ἄλλοις τὴν ἱερὰν σὺν ὄντι ἡδὴ ἐνωθεῖσθε τε καὶ ὁμοιοῦσα μετὰ παρρησίας ἐκτελέσειαν λειτουργίαν ἐν ἐκείνῃ τῇ διαλέκτῳ, ἑλληνιστὶ θηλονότι καὶ ἀγγλιστὶ, εἰς δόξαν τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ κούχημα ἐκείνων τῶν εὐγενεστάτων περιδόξων γενῶν, Ἀγγλῶν τε καὶ Ἑλλήνων, καὶ ἡμῶν πνευματικῆν εὐπροσύνην καὶ ἀγαλλίαν. Ἰουαὶ δὲ καὶ οἱ σχηματικοὶ πίπισται μεταμαληθέντες καὶ αὐτοὶ τῆς ἀποστασίας, συνέλθοιεν καὶ συννωθεῖεν ὁμοιοῦσαντες καὶ συμπρονήσαντες ὄντι τε καὶ ἡμῶν ἡδὴ συννωθεῖσθαι ἀλλήλοις. Περὶ δὲ τῆς λειτουργίας, ἥτις προσήκον ἐστὶν ἡμῶν καὶ οἰκιστοτέρῳ χρῆσθαι, ἡμῶν δοκαί κρείττονα εἶναι πασῶν τῶν ἐν ἀγίοις Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου· ταύτη γὰρ οἱ πάνταχοῦ τῆς οἰκουμένης ὀρθόδοξοι ἀνατολικοὶ χριστιανοὶ μέλιτα χροῦνται, Γραικοί, Ρῶσοι, Ἰβηρες, Ἀραβες, Βιάχοι, Βούλγαροι, Ἀλβανοὶ· καὶ οἱ λοιποὶ πάντες εὐσεβεῖς καὶ ὀρθόδοξοι· ταύτην προτρέπομεν ὑμᾶς εἰς τὴν πατριὸν ὄμων διάλεκτον μεταφράσαντες ἢ ἑλληνιστὶ, ὡς συντίθειται, χρῆσθαι· οὕτω γὰρ, ἔσται ἡ μετὰ πάντων ὀρθόδοξων γενῶν τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας ἑνωσις καὶ ὁμόνοια βεβία τε καὶ ἀσφαλεστέρα καὶ ἀκαπόδεκτος, ὅταν τὰ ἐκ παιδῶν εἰδιωμένα καὶ εὐλαβείας ἐχόμενα καὶ ἀκούωσιν ἐκστότα καὶ ἀναγιγνώσκωσι· τὰ γὰρ ἄλλως ἔχοντα, κἂν ἡδὴ ὦσι, κἂν λόγοι, κἂν διδασκαλίαι, ἀποστρέφονται ἑκαστοὶ ὡς ἀήθη καὶ εἰς γέλωτα ἐκλύονται. Εἰ δὲ τίνα ὡς ἐπουσιώδη βούλοισθε ταύτης ἐξαιρηθῆναι, περὶ τούτου, εἰ βούλεσθε, μετὰ ταῦτα ἐπιστείλατε ἢ τῷ Ἱεροσολύμων πατριάρχῳ ἢ τῷ Ἀλεξανδρείας, καὶ ὁ ἂν παρ' αὐτῶν καὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἱερᾶς τῶν ἀρχιερέων συνέδου εὐλογοφανῆς κριθεῖται τε καὶ ἀποφανθεῖται, γινήσεται πάντως· εἰ μὲντοι ἐστὶ τὸ παραβλέπον κἂν μικρὸν τὴν εὐσεβείαν, οὐκ ἀποδεξόμεθα. Χείρονον δὲ καὶ σικρῶμεν ἀγαλλιώμενοι, ὄντως τὸ κατὰ τὴν ἑνωσιν καὶ ὁμόνοιαν ὄμων μετὰ τῆς εὐσεβοῦς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας πρόθυμον, καὶ χείρας εἰς θεὸν ἀναταίνομεν καὶ προσευχόμενοι ἐκταναῖς, ἵ' ὡς ἐλπίσωμεν θεοῦ συνέροισι καὶ ἡ ἐκθεσις τῆς ἐλπίδος ἡμῶν καὶ ὄμων προθυμίας γίνηται· τὸ γὰρ τέλος ἐστὶ τὸ στεφανοῦν τὸ ἔργον, ὡς κοινῇ λέγεται. Καὶ ταῦτα μὲν ἀποχρόντως εἰρησθαι οἰόμεθα, ὅσον πρὸς αὐτοσχέδιον ἐξ ὀνομαίου, ὡς ὁ κύριος ἡμῶν συνεχώρει, πρὸς τὰς προβληθείσας αὐτόθεν προθέσεις ἀπόκρισιν.

Προστέθη δ' ἐν τῷ τίλει καὶ ἡ (ὡς προειρησόμεθα ἐν ἀρχῇ τῆς γραφῆς ταύτης) ἀποσταλασθε ποτε τοῖς αὐτόθι ἀπολογία περὶ τοῦ πᾶς κρατῆ καὶ πιστεύει ἡ ἀνατολικῇ τοῦ Χριστοῦ ὀρθόδοξος ἐκκλησία, ἣν καὶ ἐκαρμένως καὶ εὐμενῶς ἀναγιγνώσκουσα. Ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης διὰ τῶν αὐτοῦ οὐρανῶν, ὁ ἔλθων ἵνα τὸ ἀκαλεῖσθαι ἐκζητήσῃ πρόβατον, ὁ καὶ εἰρὴν τοῦτο καὶ ἀρεὰς ἐκ ἡμῶν καὶ τῇ αὐτοῦ ποιμνῇ συγκρατῆσθαι, εἴη ἐν ἀλλήλοις ἐρῶμεναι καὶ ἑσπεροῦ-

sanctis fidei dogmatibus occitanter deformemus vel omnino imprudentes immutemus. Quod autem illam Deo adiuuante futuram concordiam ecclesiam sub dioecesi beatissimi papae et patriarchae Alexandriae esse prepositis, maxime haec laudamus et accipimus ut plane considerata et pio preposito. Hoc enim apud nos in consuetudine est; sunt enim in dioecesi Constantinopolitana aliorumque patriarcharum huiusmodi ecclesiae et monasteria sedi Hierosolymitani patriarchae consecrata et dedicata, quae stauropegica monasteria appellantur. Utinam igitur Deo largiente fiat istud sicut vos divino fervore pollicemini.

Et in divi Pauli basilica orientales orthodoxi episcopi vel qui ab Alexandrino patriarcha missus erit, seu solus seu cum aliis, sacram una cum vobis iam consentientibus et coniunctis liturgiam libere peragant in utraque lingua, graeco scilicet et anglice, ad gloriam Dei magni et patris nostri Iesu Christi et laudem utriusque nobilis et clarae gentis, Anglorum et Graecorum, et ad nostrum spiritale gaudium et laetitiam. Forsitan etiam papistae schismatici ad poenitentiam conversi, relicta apostasia, convenient et coniungentur concordet et consentientes vobis nobisque iam invicem coniuncta. De liturgia autem qua nos uti maxime idoneam et consentaneam esse, nobis videtur divi Iohannis Chrysostomi optima esse. Hac enim qui sunt ubicumque terrarum orthodoxi orientales christiani potissimum utuntur, Graeci, Russi, Iberi, Arabes, Valachi, Bulgari, Albanenses et reliqui omnes religiosi et orthodoxi. Hac vos quoque utamini hortamur vel in patrum vestrorum linguam conversa vel graeco sicut composita fuit. Sic enim cum omnibus ecclesiae orientalis orthodoxi gentibus unio et concordia facilis et tutior et acceptissima erit, cum audiant semper et legant ea quibus a pueritia adaeuerunt et quae religiose coluntur; quae enim aliter sunt, seu mores seu sermones seu doctrinae, respuunt omnia ut insolita et in risum solvuntur. Si quae tamen ut superflua ex illa demere velitis, de his posthac scribite, si libet, vel ad Hierosolymitanum vel ad Alexandriae patriarcham, et quodcumque ab illis et a sacro antistitem Constantinopoli concilio probabile indicabitur et proclamabitur, illud fiet. Si quid tamen vel minimum pietatem laedat, non recipimus. Gaudemus autem et exultamus in laetitia vestra de unitate et concordia cum sancta orientali ecclesia studium videntes, manusque ad Deum tendimus, enixe orantes, ut Dei auxilio sicut speramus, ita eveniat spei nostrae et studii vestri exitus; finis enim coronat, ut vulgo dicunt, opus. Et haec quidem sufficere arbitramur utpote ex tempore illico exposita, quantum temporis spatium aiebat, responsionem ad propositiones istino missas.

Adiecta est in calce (sicut ab initio inscriptionis huius polliciti sumus) etiam illa quae istae olim missae est defensio et expositio fidei quam habet et credit orientalis Christi orthodoxa ecclesia, quamque attentis et benigne perlegetis. Deus hanc pacis sua misericordia, qui semel generis eorum quae ornatis et inventam humeris suis imposuit et in gregem suam congregavit, concordiam et concensionem inter nos largiatur, ad-

νην νεύσαι· και επικινείσθαι τὸ πανουργὸν πνεῦμα, ὅπως τὸς αὐτόθι ἑαυτοὺς ἀπ' ἡμῶν κερδίσουσιν· ἀποστήσαντας συνελθεῖν και πάλιν ἐν ἀγάπῃ ἀδελφική τῇ και ὁμονοίᾳ εἰς τὸ αὐτὸ, ἀποτινάξαντας και πῦρρον που ἀποσπῆναι τὰς προκαταληψίμας οὐκ ὀρθὰς προλήψεις, ἐν κυρίῳ συλλήψασθαι και μεθ' ἡμῶν ἐν γενέσθαι εἰς δόξαν πατρὸς, υἱοῦ και ἁγίου πνεύματος, τοῦ ἐνὸς και μόνου τῷ φύσει θεοῦ, ἀμήν.

sentiente et interveniente spiritu sancto, ut isti segregati iam diu a nobis conveniant simul nobiscum et iterum in fraterna caritate et concordia, abiectione et valde excusis falsis opinionibus, in Deo auxiliatore et nobiscum unum fiant ad gloriam patris et filii et spiritus sancti, unius et unicus naturae Dei. Amen.

In anglico exemplari (Williams, op. cit., p. 67) haec praeterea adduntur translata, ut videtur, ex autographo graeco:

The answers here described to the proposals sent from Britain, were drawn up by a synodical judgement and determination of the Eastern church; after the most mature deliberations of the lord Jeremias the most holy oecumenical patriarch of Constantinople the new Rome, and the most holy and most blessed patriarchs, the lord Samuel of Alexandria, and the lord Chrysanthus of Jerusalem,

with the holy metropolitans and the holy clergy of the great church of Christ in Constantinople in council assembled, in the year 1718, in the month of April, day 12th.

NB. The foregoing paper, was in the original drawn up by the lord Chrysanthus the present patriarch of Jerusalem.

APPENDIX A.

*A synodical answer to the question, what are the sentiments of the oriental church of the Grecian orthodox, sent to the lovers of the Greek church in Britain in the year of our Lord 1672.**

Quaerentibus quid sentirent orientalis ecclesiae Graeci orthodoxi synodalis responsio, ad ecclesias Graecae amicos in Britannia degentes transmissa anno Domini nostri MDCLXXII.

+ Οὐκ ἀνάξιον εὐαγγελικῆς πολιτείας, ἀλλὰ και λίαν ἐκείθιν δέκουσθαι θύραν ἀνοίγειν εἰς διδασκαλίαν τῷ κρούοντι τὰ τῷ φιλοπευστοῦντι τὰς ἀπαντήσεις φιλαργεῖν ἐξ ἰστοῦ τοὺς εὐληχότας θεοῦ ταύτης ἀντέχεσθαι· και γὰρ ἰστοίμους ἑαυτοὺς ἔχειν ὑπὸ τοῦ ἀποστολικοῦ παρεσκευασθῆσαν ἐπιτάγματος πρὸς ἀπολογία καὶ τῷ λόγον ἡμᾶς αἰτοῦντι ταύτης· ἐνεκεν τῆς ἐν ἡμῶν ἐλπίδος, και τοῦτο ποιῶντας μετὰ πραύτητος ἐν ἀγαθῇ συνειδήσει¹⁾, ὡς ἐντέλλομαι, εἰ και ἀπ' ἑαυτῶν οὐτε εἰπῶν τί ἔσμεν ἱκανοὶ οὐτε μὴ ἐνοησῶν, ἀλλὰ πρὸς τὸν ἐξευρόντα πᾶσαν ὁδὸν ἐπιστήμης και θεωρίας Ἰακώβ τῷ παιδί αὐτοῦ και Ἰσραὴλ τῷ ἡγαπημένῳ ὑπ' αὐτοῦ²⁾ ἀνατίθεντας, ἐκ τῶν καρ' αὐτοῦ και τοῦ υἱοῦ και λόγου αὐτοῦ, ἐν ᾧ οἱ θεοσαυροὶ τῆς σοφίας και τῆς γνώσεως³⁾, και τοῦ παρακλήτου πνεύματος τοῖς ὀρθοδόξοις ἀποκαλυπτομένων σωτηριῶδων διδασμάτων, οἷς ἐνθαλαμισομένη περιφέρεται ἡ εὐσέβεια, τὰς ἀπολογίας πραγματευόμεθα, πᾶσαν ἀλλοτρίαν ἀποφεύγειν μεμαθησάμεν τῆς τοῦ κυρίου διδασκαλίας φωνῆν και ἔννοιαν.

+ Evangelico haudquaquam indignum est instituto, immo vero dignissimum, ut ianuam pulsanti nunquam non aperiant, atque interroganti facere in promptu satis emittantur, quos rebus istis ut incumberent sors divina deputavit. Etenim apostolico accinoti sumus mandato, ut *paratos exhibeamus nos* (eadem utique de causa) *ad satisfactionem omni peccanti nos rationem de eo, quae in nobis est, pro:* hoc ipsum vero *cum modestia et conscientia bona* faciamus, iuxta mandatum quod accepimus, *quoniam non sumus sufficientes aliquid ex nobis ipsi eloqui, immo neque cogitare.* Quamobrem ad eum qui omnem adiuvavit artem scientiae *camque ostendit Iacob puero suo et Israel dilecto suo* intendentes, ex salutaribus institutis, in quibus inclusa pietas traducitur, quae per se ipsum perque filium ac verbum suum, *in quo sunt omnes thesauri sapientiae et scientiae,* et per spiritum paraclitum fidelibus revelavit, responsiones componere molimur, id quidem luminis indidem adepti, quos vel dictionem vel cogitationem ab scientia Domini alienam penitus effugiamus.

Ἐπειταρ οὖν και τὰ νῦν οὐκ οἷδ' ὅπως φιλοπραγμονεῖν τινας καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς κινηθέντες, προβιάζοντο ἡμῶν ἐρωτήσεως ἐκκλησιαστικῶν ὁμοθέσεων ἀπόκρισιν αἰτοῦντας, ὅποσα ἐβλαβῆ τὸν ἀριθμὸν μυστήρια πρεσβεύει ἢ πρὸς ἀνατολήν καθ' ἡμᾶς καθολικῆ και ἀποστολικῆ ἐκκλησία, και οἷα καὶ τοῦ θεοῦ μυστηρίου τῆς εὐχαριστίας φρονούμεν· Ἐπὶ καὶ τοῦ φωτισματος, εἰ ἀναγκαῖον τοῖς βρέפעσιν ἐστὶ, δηλονότι τὸ βέπτισμα, και τινῶν ζητημάτων καὶ αὐτὸ θεωρουμένων καὶ τῆς ἀρχιερωσύνης, εἰ ἀναγκαῖα τυγχάνει τῇ ἐκκλησίᾳ, και εἰ ὁ ἀρχιερεὺς θεῖς νομοθεσίᾳ τοῖς πρεσβυτέροις ἐπίσταται, και εἴτερ ἐναντίας φέρονται ταῖς γραφαῖς οἱ ἀγγέλων

Porro nonnulli hac aetate ad accuratam quarundam, ex iis quae geruntur apud nos, rerum inquisitionem, qua de causa nescio permoti, de dogmatibus ecclesiasticis quaestiones proposuere nobis, responsum utique flagitantes, quot nimirum sacramenta admittat catholica atque apostolica nostra orientalis ecclesia, quidve de divino eucharistiae sacramento sentiamus; praeterea circa illuminationem aive baptismum citre infantibus necessarius, ac nonnullas huc spectantes quaestiones proposuere; item utrum necessarius in ecclesia episcopatus caeterisque sacerdotibus dispositione divina pontifex sit praefectus; item utrum contrariam sacris

¹⁾ I Petr. III, 15, 16.
²⁾ Baruch. III, 37.
³⁾ Coloss. II, 2.

* Cetero isto libellus a Dionysio patr. Constantinopol. super Calvinistarum erroribus ac reali imprimis praesentia editus, una cum synode Hierosolymitana graeco et latino prodisit Parisiis 1676 cura M. (Michaelis) F. (Fouquet) e congregatione S. Mauri. atque ab eodem emendatus ibid. 1678. Hanc posterorem editionem secutus Harduinus, sed ita ut versionem poenim ad graecum castigaverit, cum in sua Collect. Conoil. regoitit t. XI, p. 372. Editurum etiam cum graeco et latino E. J. Kimmeli et H. J. C. Weissenborn, Appendix Hierosolymitanae ecclesiae orientalis, Jena, 1823, p. 314-327, necnon, sed graeco tantum et omnia subscrptionibus, J. Balguyon in opusculo Constantinopolitanae quae inscribitur: Ἐκκλησιαστικῆς ἀλήθειας, t. I (1821), p. 60-61. Haudum editio etiam in hae nova J. D. Mansi, Sacrosanctae Conoil. Collect., t. XXXIV b, p. 1777-1780.

αἰρούμενοι ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες, καὶ ἐὰν ἡ καθολικὴ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία ἴσεται εἰς ὁρατὴ καὶ ἀνεπιφαιλῆς περὶ τε προσκυνήσεως τῶν ἁγίων καὶ τῆς ἀναφορικῆς τῶν εἰκόνων προσκυνήσεως, καὶ περὶ διατακτομένης νηστείας καὶ ἀποχρῆς τινῶν βρωμάτων, καὶ περὶ τῶν ἀφιερηθησάντων τῆς παλαιᾶς διαθήκης βιβλίων, Τωβίου, Ἰουδίθ, Σαφίας, Ἐκκλησιαστοῦ, Βαρύχ καὶ Μακκαβαίων, εἰς μέρος κρητῆς λογισμῶν ταῦτα ἢ ὡς ἔθνικὰ ἢ ἀποβάλλοντα, — τοῦτο κεν ὡς θεμιτὸν ἔδοξεν ἡμῖν τὰς ἐρωτήσεις αὐτῶν εὖως παραδραμεῖν σιωπῇ. ἵνα μὴ σὺν ἄλλοις καὶ λέγον ἀμελείας ἀπατηθῶμεν, ἀλλὰ μικρὸς τινος ἀπολογίας αὐτοσυδεῖως τὸ γε ὅτι αὐτὰς ἠξιώσαμεν ἐν ἀπλουσιότητι ἀληθείᾳ, καθ' ἕσπον ἡμῖν ὁ πολλῆς γέμων τῆς ἀκαίριας καρπῆς συνεχώρησε τὴν τῆς σιωπῆς κατηγορίαν ἀποτρέγειν.

Μυστήρια μὲν οὖν ἐπὶ τὸν ἀριθμὸν πλουτοῦμεν (τοῖς ἐρωτῶσι φάμεν) εὐαγγῆ καὶ σεβάσματα ἐκ τῶν ἀρχαίων χρόνων, ἐξ ἑσπον πρὸς ἡμᾶς κατηγγέλθη τὸ ἱερὸν εὐαγγέλιον, ἀληθῆ τὰ πάντα καὶ ἀναγκαῖα τυγχάνοντα πρὸς τὴν τῶν πιστῶν σωτηρίαν. ὧν πρῶτον μὲν ἐστὶ τὸ ἅγιον βάπτισμα, ἐν ᾧ ἀφίεται τὸ προκατερικὸν ἁμάρτημα, ἐπὶ καὶ τὰ κατ' ἐνέργειαν, ἐν ἑσπον καὶ ταῦτα ἐστὶ δι' οὐ πνευματικῶς ἀναγεννώμενοι, ἁλοῖπροι πρὸς τὴν αἰώνιον ζωὴν ἀσθῆς γενόμεθα. Δεύτερον δὲ τὸ τοῦ ἁγίου μύρου, ἐν ᾧ τὴν πνευματικὴν ἰσχὴν ἀναλαμβάνομεν τοῦ εὐνοῦσαι παρρησία κηρύττειν ἔπει ἐν τῇ καρδίᾳ πιστεύομεν. Τρίτον τὸ τῆς ἁγίας μεταλήψεως, ἐν ᾧ πνευματικῶς τρεφόμενοι συντηρούμεθα τε καὶ αἰχόμεν ἐν τῇ κατὰ πνεῦμα ζωῇ. Τέταρτον τὸ τῆς μετανοίας, δι' οὐ τῶν κατ' ἐνέργειαν ἁμαρτημάτων ἀφαιμένων, τὰ ἀγαθὰ αἰσθῆς ἀναλαμβάνεται ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τὰ εἰς τῆς ἁμαρτίας ἀπολωλότα. Πέμπτον τὸ τοῦ γάμου, ἔπει ὅτι τοῦ ἀποστόλου τρανῶς μυστήριον φαίνεται κηρυττόμενον. Ἐκτον τὸ τῆς ἱεροσύνης νενομοθετημένον ὅτι Χριστοῦ, μεταδοτικὸν θείας χάριτος καὶ τελεστικὸν τῶν λοιπῶν μυστηρίων. Ἑβδομὸν τὸ χρίσμα, τὸ παρ' ἡμῖν καὶ εὐχέλαιον, ὃ καὶ διττὸν ἔχει: τὸ ἀποτελεσμα, τὸ μὲν τρέφει πρὸς ἱσιν ψυχῆς, τὸ δὲ πρὸς ἱσιν σώματος.

Περὶ δὲ τοῦ ἁγίου μυστηρίου τῆς εὐχαριστίας πιστεύομεν καὶ ὁμολογοῦμεν ἀδιστακτικῶς, ὅτι τὸ ζῶν σῶμα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ παρέσπον ἀοράτως πραγματικῇ παρουσίᾳ ἐν τῷ μυστηρίῳ. Ἐν γὰρ τῷ εἰπεῖν τὸν λειτουργῶντα ἱερεὶς μὲτὰ τὰ κυριακὰ λόγια: Πόθησον τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον τίμιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου, τὸ δὲ ἐν τῷ ποτηρίῳ τοῦτῳ τίμιον αἶμα τοῦ Χριστοῦ σου, μεταβαλὼν τῷ πνεύματι σου τῷ ἁγίῳ, τότε τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ παναγίου πνεύματος ὑπερφῶς καὶ ἀρρήτως ὁ μὲν ἄρτος μεταποιεῖται εἰς αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ ἴδιον σῶμα τοῦ σωτήρος Χριστοῦ πραγματικῶς καὶ ἀληθῶς καὶ κυριῶς, ὃ δὲ οἶνος εἰς τὸ ζωηρὸν αἶμα αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸν εἶλον τὸν Χριστὸν πιστεύομεν εἶναι τὸν προσφέροντα καὶ προσφερόμενον καὶ προσδεχόμενον καὶ διαδιδόμενον ἀναξήτακα καὶ ἐλευθέρων ἀπαθῶς ἐσθόμενον. Ὁ μόντοι ἀξίως μεταλαβόντες αὐτοῦ ζωοποιούνται, ἐνούμενοι αὐτῷ τῷ Χριστῷ· οἱ δὲ ἀναξίως, κατακρίνονται καὶ εἰς ἐλευθέρων βίπτουσιν ἑαυτούς. Ὅσον μυστήριον καὶ λατρεία ἐστὶ καὶ λέγεται, καὶ θεοπροπέως ἐν αὐτῷ λατρεύεται τὸ τεθεωμένον σῶμα τοῦ σωτήρος Χριστοῦ καὶ θεοῦ προσφέρεται ὅτι πάντων τῶν ἐσθόμενων χριστιανῶν ζώντων καὶ νεκροῦμένων.

Περὶ δὲ τοῦ φαισματος πιστεύομεν, ὅτι πᾶσιν ἀπλῶς τοῖς βρέφουσιν ἀναγκαιότατον ἐστὶ τὸ βάπτισμα, δι' οὐ σφραγίδα λαμβάνουσι τοῦ εἶναι δοῦλους Χριστοῦ καὶ ἀποτακόμενα τῷ σατανᾷ δι' ἀναδόχου

scripturā ducant vitam, qui ex utroque sexu caelibem elegere; item num catholica Christi ecclesia perpetuo visibilia futura sit et infallibilis; insuper et circa sanctorum cultum et eam, quae imaginibus exhibetur, venerationem; item circa ieiunium, et indictam a quibusdam oibus abstinentioniam; item et circa nonnullos, quos in controversiam vocant, veteris testamenti libros, scilicet Tobiae, Iudith, Ecclesiastae, Baruch et Maccabaeorum; tales, inquam, utrum inter sacra biblia recenseantur, an velut profana quaedam et extranea reiciantur, interrogare. Ea re haudquāquam aequum duximus huiusmodi quaestiones silentio penitus praeterire, ne a nobis cum aliorum, tum neglectiois ratio exigetur; quin potius dignas omnino censuimus, quibus e vestigio aliqua saltem brevi, licet inculta, at ex simplicissimae veritatis fonte traducta responsione satisfacimus, quatenus id nos temporis, non ita quidem opportuni, ab silentii incusatione sivit exsolvere.

Interrogantibus itaque dicimus, sancta et veneranda septenario numero esse apud nos sacramenta, ex quo primum sacri evangelii nobis lumen illuxit, singula quidem certissima atque salutis fidelium perquam necessaria. Primum est sanctum baptismum, in quo peccatum originale deletur, nec non et actuale, si quod in suscipiente reperitur: per quod et spiritualiter regenerati, in viam vitae aeternae denuo introducimur. Secundum est sanctum chrismum, in quo spirituali robore donamur, quo libere ac firmiter possimus ore promere quod corde credimus. Tertium est sanctae communionis sacramentum, in quo spiritualiter refecti, in ea quae secundum spiritum est vita conservamur ac proficimus. Quartum, poenitentia, per quam dimissis homini actualiter peccatis, ea quibus per peccatum fuerat expoliatus bona restituuntur. Quintum est matrimonium, quod aperte declarat apostolus esse sacramentum. Sextum est ordinis sacramentum a Christo institutum, per quod divina gratia confertur et sacramenta caetera conficiuntur. Septimum est unctio, quam vocamus εὐχέλαιον (hoc est, factam cum precibus unctionem) huius duplex effectus est, animae nimirum corporisque sanatio.

Circa tremendum vero eucharistiae sacramentum firmiter credimus et confitemur, corpus domini nostri Iesu Christi vivum reali praesentia invisibiliter praesens esse in hoc sacramento. Cum enim sacerdos celebrans haeec verba dominica haec dicit: *Fac panem quidem hunc pretiosum corpus Christi tui; quod vero est in calice hoc, pretiosum sanguinem Christi tui, transmutans spiritu tuo sancto;* tunc supra omnem naturae modum et ineffabiliter, operante spiritu sancto, panis quidem realiter, vere ac proprie in ipsummet Christi salvatoris corpus, vinum vero in sanguinem eius animatum transmutatur. Ipsumque totum credimus esse Christum, qui et offert et offertur, qui et suscipit et distribuitur omnibus, et integer a singulis impassibiliter manducatur. Porro quicumque ad huius participationem digne accedunt, vitam inveniunt, quippe qui ipsimet Christo inserantur; qui autem indigne, iudicium, in exitium suoapte praevalentes. Idem vero sacramentum cultus Dei (latría) est, uti et appellatur; nam et cultu Deo competente Christi salvatoris deificatum corpus adoratur in illo, et pro fidelibus christianis omnibus, cum vivis tum defunctis, oca hostia immolatur.

Quod vero baptismum attinet, ipsum omnibus ac singulis infantibus credimus absolute necessarium, per quem obsignantur sigillo, quo in servos Christi cooptantur, ac per patrum oca fideiussores ne-

και εγγυητοδ συντάσσονται τῷ Χριστῷ. ἵνα και τῆς προπατορικῆς κληῖδος καθαρῶσθεσ: και τῶν παγιδῶν τοῦ ἔχθρου, ἀνώτερα διατηρηθῶσθεσ: (Ἡ σοκρυφῶσ: γάρ ἀσφραγιστοσ: εὐεπιχειρήτοσ: κληῖπταισ:, και πρόβατοσ: ἀσχηθῶσθεσ: ἀκινδύνοσ: ἐπιβουλεύεται:), φησὶν ὁ μέγασ: Βασίλειοσ:, και δεκτικῶσ: τῆσ: μακαριότητοσ: κατασταθῶσθεσ: (Ὁ γάρ μὴ ἀναγεννηθῆσ: ἀνωθεν βασιλείασ: οὐρανῶν ἕωσ: ἔστιν ἀναπίδκτοσ:), καιτοσ: μήπω εἰσ: τὴν τῆσ: πίστεωσ: προχωρήσαν ἔστιν, ἀλλ' ὅσν δικαιοῦνται χάριτι θεοῦ διὰ τῆσ: πίστεωσ: τῆσ: ἐκκλησίασ: και τῶν γονέων αὐτῶν.

Περὶ δὲ τῶν ἑγγυημένων ἀμφὶ τὸ βαπτισμῶσ: φάμεν, ἐτι ἐν τῷ ἁγίῳ βαπτισμῶσ: τὸ προπατορικὸν ἀμάρτημα τελείωσ: ἐξαλείφεται: διόπερ εἰ και τινεσ: μαρτυροῦσ: μετὰ ταῦτα τεθῶσθεσ: ἐν ἀπιστίᾳ, οὐκ ἔστιν εἰπεῖν μὴ ἀφῶσθεσ: τὸν τοιοῦτον τῆσ: τοῦ προπατορικῶσ: ἀμάρτηματοσ: ἐξαλείφωσ: ἐν τῷ βαπτισμῶσ: (Ὁμολογοῦμεν δὲ και τὸν ἀπαρῶσ: δικαιοῦντα και θεοῦ ἡγογόντα κλέον, ἀνδέχεσθεσ: τὸν τοιοῦτον μετὰ τὴν δικαιοσιν ἔκπεσιν τῆσ: χάριτοσ: ἐ: ἀπιστίᾳ ἢ και θανατηφόρον ἀμάρτηαν ἑτέραν και προσκληρωθῆσ: τῷ σατανᾷ και γενέσθεσ: κλέον διαβόλου (Ἡ ἔργασία γάρ τῆσ: ἀμαρτίασ: ἀπαλλοτριεῖ τοῦσ: κυρίου και προσκοικεῖ τῷ διαβόλῳ*), ὁ οὐρανοφάντωρ φησὶν: ἀνθ' ὧν κλέν τισ: ἀπαρῶσ: δικαιοῦσ:, ἔμωσ: ἀδελῶν ἔστιν αὐτῶσ:, εἰ ἐν τῇ δικαιοσῶσ: διαμείνω, ἕωσ: τέλος. Διὰ τοῦτο και ἡ ἐκλογῆ, αὐτοῦ, ἡσ: εἴλαχε διὰ τῆσ: δικαιοσῶσ:, ἀδελῶν ἔστιν ἔπολον ἐξαι: τέλος: ἀνδέχεται γάρ ἔκπεσιν, ὡσ: διελάπεται, και ἀποτυχεῖ τῆσ: μερίδοσ: τῶν ἐκλεκτῶν. Ἦθῶν ὁ μακάριοσ: Πέτροσ: παρεγγυᾷ διὰ τῶν ἐναρτέων ἔργων τὴν ἐκλογῆν ἐπιβεβαιῶσ: Μᾶλλον γάρ, φησὶν, ἀδελφοί μου, σπουδάσατε βραβείαν ὁμῶν τὴν κλήσιν και ἐκλογῆν ποιεῖσθεσ: (Εἰσ: ἐπάγει: Ταῦτα γάρ ποιεῦντεσ:, οὐ μὴ, πταισθητέσ: ποτε*). Και ὁ θείοσ: Παῦλοσ: προσεκτικώτεροσ: ποιῶν φησὶν: Ὡσ:τα ὁ θεοκῶν ἰσ:τάνασ: ῥεσ:πέτω μὴ, πέσῃ*). Τοῖσ: αὐτοῖσ: και τὸ ἕτερον αὐτῶν λυταῖσ: ἤντημα, ἐτι ὁ δικαιοῦσ: ἐγγλονέτι πρότερον, εἰ ἐν ἕτερον κατολιθῆσ: πορνείασ:, μοιχείασ:, ἀνδρογονείασ:, και τοῖσ: τοῦτοσ: παραπλοίοσ:, και μὴ, ἀνακαλέσῃ ἑαυτὸν διὰ τῆσ: μετανοίας, ἐκπίπται: πάντωσ: τῆσ: ἡσ: ἔσ:τοχεν υἰοθεσίασ: και χάριτοσ: και ἀποτυχεῖ τῆσ: αἰωνίου ζωῆσ: Τα γάρ ὀφῶσ:τα τῆσ: ἀμαρτίασ: θάνατοσ:*)).

Περὶ δὲ τοῦ τὴν ἀρχιερωσὶν ἀναγκάζειν εἶναι τῇ ἐκκλησίᾳ φάμεν, ἐτι αὐτοῖσ: ἐκείνοσ: ὁ μέγασ: ἀρχιερεὺσ: εἰσ: τοῦσ: οὐρανοῦσ: διελαγλυθῶσ:*) ἔθετο ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ποιμένασ: και διδασκάλουσ:, καθ' ἡ φησὶν ὁ ἀπόστολοσ:, εἰσ: καταρτισμένῶν τῶν ἁγίῶν και οἰκοδομῆν τοῦ ἐκκλησιαστικῶσ: σώματοσ:*). Ἦσ:σ: τῶν ἀναγκάζει ἔστιν ἡ οἰκοδομῆ, τοῦ σώματοσ: τῆσ: ἐκκλησίασ:, τοσοῦτον ἀναγκαιοτέρα ἔστιν ἡ ἀρχιερωσὶν, δι' ἡσ: ἡ οἰκοδομῆ, καταρτίζεται: και τὸ εἶναι: τὴν Χριστὸν ἀρχιερεῖα εἰσ: τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελεχ:σεδέχ*). οὐκ ἄλλωσ: ἀνεργεῖται: εἰσ: τὸν αἰῶνα εἰ μὴ, διὰ τῶν ἐξ αὐτοῦ ἱερέων, ὧν μέσοσ: αὐτοῖσ: διγενεκάσ: ἱερουργεῖ και ἱερουργεῖται: εἰσ: τοῦσ: αἰῶνασ: Τῶν δὲ ἱερέων αἴτιοσ: και τελεσ:τῆσ: οὐδεῖσ: ἕτεροσ: ἐκτὸσ: τοῦ ἀρχιερέωσ: ἰσ:τι, καθ' ἡ και ὁ ἱερεὺσ: Διονυσίοσ: φησὶν: Ἀλλ' οὐδὲ αὐτοῖσ: ἱερεῶσ: ἔσ:ται μὴ, πρὸ τῶν ἱεραρχικῶν τελε:ώσ:σ:των εἰσ: τοῦτο κεκληρωμένοσ:*). Διὰ και Τίτοσ: και Τιμό-

tange abrenunciantes in Christi sortem adascuntur, ut deterasa originali labe, ab inimici laqueis deinceps conserventur expediti (thaurum enim non sigillatum facile furax irradunt, et oxi non obang-nitiae sine discrimine struantur insidiae, inquit Basiliius magnus), et aeternae beatitudinis capaces efficiuntur. Nemo quippe nisi desuper regeneratus nullo modo adipisci potest regnum caelorum. Etsi vero ad usque fidei habitum nondum pervenerint, ecclesiae tamen, necnon et parentum suorun hde per gratiam Dei iustificantur.

Ad ea vero quae circa baptismum quaesita sunt, dicimus originale peccatum in sancto lavacro penitus deleri: ita ut nec asserere locat maculam originalem in eo non fuisse per baptismum absterasam, quem post eius susceptionem contigerit in infidelitate decedere. Eum porro qui semel iustificatus Dei filius effectus est, ab iustificationis gratia per infidelitatem sive per quodlibet aliud letale peccatum excidere posse, neque satanae denuo mancipari, atque in kortem filiorum diaboli adscribi, confitemur. (Peccatum enim, cum perpetratur, abalienat a Domino: conciliat vero et adiungit diabolo, ait caelestis ille orator.) Etenim iustificationis gratiam ut quis semel acceperit, nescit tamen: num in iustitia usque in finem perseveraturus sit. Unde quem exitum habitura sit ea, quam in iustificatione sortitus est, electio ignoratur. Potest enim excidere, ut dictum est, et electorum sorte frustrari. Unde et beatus Petrus adhortatur nos, ut per bona opera certam faciamus electionem nostram: *Magis, inquit, satagite, fratres mei, ut certam vestram evocationem et electionem faciatis.* Dein subdit: *Hoc enim facientes, non peccabitis aliquando.* Sed et divinus Paulus, quo christianorum sollicitudini stimulos admoveat, ait: *Itaque qui stat, videat ne cadat.* Ac per haec quidem alteri fit satis eorum quaesitioni, scilicet hominem post receptam iustificationem in fornicationes, homicidia, adulteria, et alia id genus prolapsam, neque per paenitentiam restauratum, ab adoptionis gratia quam acceperat penitus excidere et vitam aeternam amittere: *Stipendia enim peccati, mors.*

Ad propositam vero de necessitate episcopatus quaesitionem respondemus, ipsummet pontificem magnum, qui penetravit caelos, posuisse in ecclesiae pastores et doctores, ut ait Apostolus, *ad consummationem sanctorum, in aedificationem corporis ecclesiastici.* Quam igitur necessaria est aedificatio corporis ecclesiastici, tanto magis necessarium esse episcopatum, liquido demonstratur, per quem sacra huiusmodi aedificatio consummatur. Neque vero id quod scriptum est, *Christum esse pontificem in aeternum iuxta ordinem Melchisedech,* alia ratione quam per vicarios eius sacerdotes impletur, quorum ministerio iugiter ipse sacrificat et sacrificatur. Sacerdotes porro consecrare ita pontificiae dignitatis est, ut nisi episcopus nemo hominum, inquit sacer Dionysius, ne sacerdos quidem, id possit: quippe ex institutione functionum hierarchicarum ad id muneris minime deputatus. Quamobrem Titus et Timotheus ad episcopalem dignitatem, ita per-

*) Basil. Homil. exhort. ad s. baptismum, n. 4. Patr. Gr. XXXI. 482 C.

*) Basil. Moral. reg. 22. Patr. Gr., t. cit. 741 B.

*) II Petr. I. 10, 11.

*) I Cor. X. 12.

*) Rom. VI. 23.

*) Hebr. IV. 14.

*) Eph. IV. 11, 12.

*) Hebr. VI. 20.

*) Dion. Areop., *Ecd. Hierarc. V. 8.*

*) Dion. Areop., *Ecd. Hierarc. V. 8.*

*) Dion. Areop., *Ecd. Hierarc. V. 8.*

θεοῦ ὑπὸ τῶν ἀποστόλων ἀναγκαστικῶς ἀρχιερωσύνη; ἤξιώθησαν, ἵνα κατὰ πόλεις διακόνους καὶ πρεσβυτέρας καὶ τοὺς τῶν λοιπῶν τάξεων ὑπουργοὺς τῶν θείων καταστησῶσιν ἐπὶ συμπληρώσει τῆς ἐν τῇ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ ἱερατικῆς διακονήσεως. Ἐκ τούτου συνάγεται καὶ τὸ ἕτερον ζήτημα, ὅτι ὁ ἀρχιεπίσκοπος νομοθεσίᾳ τοῖς ἱερατοῦ ἐπίσταται, ὅτινας ἐξ αὐτοῦ τῆς θείας χάριτος ἀξιοῦνται καὶ τῆς ὑπ' αὐτῶν ὑειμένης τελοῦσαι τάξεως τὸ γὰρ ἑλάττω ὑπὲρ τοῦ κρείττονος εὐλογούμενον¹⁾ καὶ ὑποκαίμενον αὐτῶ πάντως ἐστὶ.

Τοὺς δὲ μὴ βουλομένους γάμοις προσημίῃσαι, ἀλλ' αἰρουμένους ἐν παρθενίᾳ βιοτεύειν, ἀνδρας τε καὶ γυναίκας, μηδέλω; φαμέν ἀντιταταγμένως φέρεσθαι ταῖς ἀγίας γραφαῖς, ἀλλὰ καὶ ἐνδοξότερους τοὺς στεγάνους παρὰ θεοῦ κοινοῦσιν, ὡς κρείττονα τῆς σουτηρίας ὁδὸν ἐκλεξάμενοι: ἐπεὶ ὁ μὲν ἐγγαμιζῶν καλῶς ποιεῖ, ὁ δὲ μὴ ἐγγαμιζῶν κρείττονον ποιεῖ²⁾, φησὶν ὁ ἀπόστολος. Καὶ γὰρ ὁ ἀγαπῶν μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου, πῶς ἀρέσει τῇ κυρίῳ; ὁ δὲ γαμήσας μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῇ γυναίκι³⁾. Ὅθεν πολὺ κρείττον ἐστὶ τὸ μεριμνᾶν τὰ τοῦ κυρίου ἢ μεριμνᾶν τὰ τοῦ κόσμου καὶ κρείττονα ἐπιμηνηστέουσι τὰς ἀντιδόσεις.

Ἐπεὶ δὲ τῆς καθολικῆς τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας φαμέν, ὅτι ἐστὶ μὲν ἀνεπισφαλῆς, οὐκ ποδηγετούμενη ὑπὸ τῆς ἰδίας κεφαλῆς; ἥτις ἐστὶν ὁ Χριστός, ἡ αὐτοαληθεία, καὶ διδασκομένη ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς ἀληθείας. Ἀδύνατον οὖν ταύτην παρὰ ταῦτα σφάλεσθαι, διὸ καὶ στύλος καὶ ἰσθμὸς⁴⁾ τῆς ἀποστολικῆς κατωνόμαστοι τῆς ἀληθείας. Ἔσται δὲ καὶ αἰὶ ὁρατὴ διὰ τὸ μηδέποτε τοὺς ὀρθοδόξου; ἐκλείπειν ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος, ἐπειδή περ πάντες μὲν οὐ κοιμηθήσονται, πάντες δ' ὁμοῦ ἀλλαγῆσονται⁵⁾, ὅπερ ὁ ἀπόστολος περὶ τῶν πιστῶν λόγον ποιούμενος εἰρηκεν· δῆλον ἄρα ὅτι μέχρι τερμάτων αἰῶνος ἡ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία τὸ ὁρατὸν ἔχειν οὐ διαλείψει τοῖς μέρεσι.

Προσκυνοῦμεν δὲ τοὺς ἁγίους ὡς ὑπὲρ Χριστοῦ ἀναγωνισθέντας καὶ μεστὰς αὐτοῖς θεῶν προβαλλόμεθα ὡς φίλους θεῶν καὶ παρησιαίαν πρὸς αὐτὸν κειτημένους. δι' αὐτῶν τὴν πρὸς θεοῦ βοήθειαν ἐξαιτούμενοι, ὅπερ τῆς ἀγίας γραφῆς; πολλαχόθεν συνάγεται ὡς ἔργον εὐσεβείας καὶ ἀναγκαῖον ἡμῶν βοήθημα. Τὸ δὲ λέγειν τινὰς, ὅτι τὸ προσκυνεῖν τὴν πανάχραντον θεοτόκον κατ' ἀξίαν ὡς ἐνδοξότεραν τῶν ἄλλων δυνάμεων καὶ τοὺς ἁγίους τοῦ θεοῦ τιμητικῶς ἀλλάττωσιν ποιεῖ τῆς τιμῆς τοῦ υἱοῦ, τοῦτο ματαιολογίαν οὐκ ἔχον· διάφορος γὰρ ὁ τρόπος τῆς προσκυνήσεως, καὶ οὐκ ἀλλάττωται δι' αὐτοῦ ἡ τοῦ Χριστοῦ προσκυνήσις καὶ τιμὴ λατρευτικῶς τελουμένη.

Ἀλλὰ δὴ καὶ τὰς εὐχὰς τῶν ἱερῶν καὶ ἀναρτίων ἀνδρῶν καὶ τὰς δεήσεις αὐτῶν δεκτὰς ὑπάρχειν θεῶν πιστεύομεν καὶ εὐλαβῶς ταύτας ζητοῦμεν, ὅπερ τῆς ἀγίας γραφῆς; πολλαχόθεν διδασκόμεθα. Καὶ Παῦλον αὐτὸν τὸν ἐκ κοιλίας μητρὸς ἀφωρισμένον εἰς τὸ εὐαγγελίον τοῦ θεοῦ⁶⁾ Ῥωμαίοις ἀκούομεν λέγοντα· Συναγωνίσασθε μοι ἐν ταῖς προσευχαῖς ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν θεόν⁷⁾. Ἡρὸς Ἑβραίου καὶ πρὸς Ἑβραίους γράφων τὰ παρόμοια δέσται.

Πρὸς τρίτοις τὸ εὐσεβέστατον καὶ λυσταλέστατον ἔθος τῆς τῶν ἁγίων εἰκότων προσκυνήσεως ὡς ἀπὸ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων ἡρῆμένον κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν ἐνστερνίζόμεθα, προσκυνούντας τὰς

suadente necessitate, ab apostolis fuere cooptati, ut et ipsi diaconos, presbyteros caeterorumque divinarum ordinum ministros per urbes constituerent, eumque qui Dei decet ecclesiam decorem utique completerent. Ex his etiam alia quaestio concluditur: nam et de iure presbyteris praesert episcopus, utpote qui divinam eo conferente gratiam consequantur, atque sub eius auctoritate dumtaxat et regimine sacra perficiant. *A maior enim benedicitur id quod minus est* eique in omnibus submittitur.

Eorum autem, qui ex utroque sexu remisso nuptiis nuncio, castam virginum agere vitam proponere, oppositum sacris scripturis institutum adeo non asserimus, ut praestantiores apud Deum coronas sibi componere, ceu qui meliorem salutis viam inierint, contendamus. Ait enim apostolus: *Qui matrimonio iungit virginem suam, bene facit; et qui non iungit, melius facit. Qui enim sine uxore est, cogitat quae domini sunt, quomodo placeat Deo. Qui autem cum uxore est, cogitat quae sunt mundi, quomodo placeat uxori.* Quapropter cogitare quae domini sunt, quam quae mundi, longe praestantioris meriti est iuxta ac retributionis.

Circa catholicam sive orthodoxam ecclesiam, hanc quidem praestemur esse infallibilem, quoniam a Christo, qui veritas ipsa est, ceu proprio capite dirigitur, et a spiritu veritatis caelitus eruditur. Istita itaque suffulta praesidiis, ut erret fieri omnino non potest. Propterea *veritatis columnam et firmamentum* hanc apostolus appellavit. Visibilis porro nunquam non est existitura, quoniam usque ad consummationem saeculi fideles non deficient. Nam et de fidelibus loquens apostolus, dixit omnes quidem immutatum iri, at non omnes mortem obituros: itaque ecclesiam Christi ad finem usque saeculi quibusdam ex partibus suis visibilem existituram, manifestum est.

Sanctis etiam ceu generosis Christi quondam athletic cultum exhibemus, eosque tanquam Deo acceptissimos, liberoque ad sacrum eius tribunal accessu gaudentes, divinae opitulationis implorandae mediatores adhibemus. Quod et ex plurimis scripturae sacrae locis colligitur: quippe pietatis opus et perquam necessarium nobis subsidium. Quod autem cultum qui sanctis sive etiam maiorem illum qui merito prorsus immaculatae deiparae utpote caelestibus virtutibus praecellenti exhibetur, filii eius honori detrudere nonnulli dicitant, ad fabulas revocamus. Diversus enim est venerationis huiusce modus, neque Christi ex eo honor et cultus, qui quidem latriae est, imminuitur.

Sed et sacerdotum, necnon et proborum hominum orationes supplicationesque valere apud Deum certissime credimus, easque nobis admodum pie postulamus. Id enim ipsum non semel sacra scriptura nos edocet; ac in primis sanctus Paulus, in *evangelium Dei ex utero matris suae segregatus*, Romanis dicens: *Advocate me in orationibus vestris pro me ad Deum.* Quod iterum Ephesios rogat et Hebraeos.

Praeterea ex piissima atque utilissima consuetudine cultum sanctorum imaginum ceu ritum a temporibus apostolicis ad nos usque transmissum, iuxta ecclesiastica monumenta prorsus amplectimur,

¹⁾ Hebr. VII, 7.

²⁾ I Cor. VII, 38.

³⁾ Ibid. XXXII, 33.

⁴⁾ I Tim. III, 15.

⁵⁾ I Cor. XV, 51.

⁶⁾ Gal. I, 15.

⁷⁾ Rom. XI, 20.

ἀγίας εἰκόνας οὐ λατρευτικῶς, ἀλλὰ σχετικῶς· οὐ μᾶλλον τῆς ὁλῆς καὶ τῶν χρωμάτων ἰστώντας· τὴν δὲ νόμιμον, ἀλλὰ δι' αὐτῶν εἰς τὴν τῶν ἀρχιεπίσκων διακοσμηθεὶς μνήμην κἀκαίνοις τὴν τιμὴν ἀναφέρομεν.

Περὶ δὲ τῆς νηστείας ὁμολογοῦμεν, ὡς ἔστι τῆ ἐκκλησίᾳ διατάσσεται νηστεία· καὶ βρωμάτων τινῶν ἀποχή· ὡς διγενικῶς παρ' ἡμῶν ἀνεργούμενον φαίνεται, ὅπως τῆ νηστείας διαταγμέναις ἐπιτίθεται τὸ χριστιανικὸν πλήρωμα καὶ ὅπως ἐν αὐταῖς οὐ μόνον ψυχὴν ἀσπίαν ἀγομεν, ἀλλὰ καὶ διαφόρων βρωμάτων ἀπεχόμεθα, κρεῶν, ἰχθύων, τυρῶν καὶ τῶν τοιούτων· καλῶς διαταχθέντων ἐπὶ νεκρώσει τῶν σαρκικῶν παθῶν καὶ ἐπιτηδεύειν τῶν προσευχῶν καὶ ἐπιτελεῖν ταπεινώσει.

Περὶ δὲ τῶν γραφικῶν βιβλίων διαφόρου ἀπαριθμήσει· εὐρίσκομεν παρὰ τε τοῖς ἀποστολικῶς κανόσι¹⁾· καὶ τοῖς τῶν ἱερῶν συνόδων, τῆς ἐν Λαοδικαίᾳ²⁾ ἐγλαδί· καὶ τῆς ἐν Καρθαγίνῃ³⁾, ἐξακριωμένων τῶν διὰ τοῦ Κλήμεντος διαταγῶν, ἃς ὁ δεύτερος τῆς ἑκτῆς συνόδου κανὼν ἀπαγορεύει· διὰ τὸ νεώτερον ταῦτα ὑπὸ τῶν αἱρετικῶν, εὐν ἔστιν ἐπιπέσει τῆ βουλεμένη καὶ καταμαθεῖν τὰ ἐγκρινόμενα τῶν βιβλίων. Ὅσα μόντοι τῶν τῆς παλαιᾶς διαθήκης βιβλίων τῆ ἀπαριθμήσει τῶν ἀποστόλων οὐ συμπερικλαμβάνονται, οὐκ ἀποτροπάζονται ταῦτα ἕνεκεν τούτου ὡς ἔθνικα τινα καὶ βέβηλα, ἀλλὰ καλὰ καὶ ἐνάρετα προσαγορεύεται, καὶ οὐκ ἀπόβλητα τυγχάνουσι διόλου.

Ταῦτα κατὰ τὸ παρὸν ὡς ἐν συνόφει τοῖς ἐρωτήσαντι ἀπεκρινόμεθα, μετ' εὐρηκῆς ἀπλότητος τὴν εὐσέβειαν ἡμῶν ὁμολογοῦντες εἰς πληροφάνειαν αὐτοῖς τοῦ ἐν ἡμῖν ὀρθοδόξου προσημίματος, ὅπως μὴ ἔχουν ἀμφισβητεῖν τοῦ λοιποῦ περὶ τῶν τοιούτων μῆτι διασαλευσθῆσαι πῶς ὑπὸ τῶν καθ' ἡμῶν καὶ ἀλλότρια ἐπιτηδεύειν βουλευμένων.

Γέγραπται· ἐν τῇ πατριαρχίᾳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως· ἔτε· αὐχρῶν, μηνὶ Ἰανουαρίῳ, ἰνδικτικῶνος 1725.

+ Διονύσιος ἐλέη θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, νέας· Ρώμης, καὶ οἰκουμηνικὸς πατριάρχης.

+ Ὁ πρῶτος Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχης Παΐσιος.

+ Ὁ πατριάρχης πρῶτος Κωνσταντινουπόλεως Διονύσιος.

+ Ὁ πρῶτος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Μεθόδιος.

+ Ὁ Ἀλεξανδρείας Παΐσιος⁴⁾.

+ Ὁ Ἡρακλείας Βαρθολομαῖος.

+ Ὁ Κυζίκου Μητροφάνης.

+ Ὁ Χαλκηδόνος Ἱερεμίας.

+ Ὁ Καισαρείας Καππαδοκίας Γρηγόριος.

+ Ὁ Φιλιππουπόλεως Γαβριήλ.

+ Ὁ Προύσης Ἀνθίμος.

+ Ὁ Ἀδριανουπόλεως Νεόφυτος. (Ὁὗτος ἐγένετο πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως.)

+ Ὁ Σοφίας Μελέτιος. (Ὁὗτος ἐχρημάτισεν ἀρχιεπίσκοπος Ἀχριδίων.)

+ Ὁ Ἀθηνῶν Ἀνθίμος.

+ Ὁ Ρόδου Ἰωακείμ.

+ Ὁ Εὐβείου Δανιήλ.

+ Ὁ Λακεδαιμονίας Θεοδώριτος.

+ Ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Δανιήλ.

+ Ὁ Χριστιανουπόλεως Εὐγένιος.

+ Ὁ Δέρκων Χρυσάνθος.

ead non latrae, sed relativo cultu prosequentes. Neque enim soli materiae coloribus haeremus, at ad illarum ἀρχιεπίσκων memoriam assurgimus, et illis honorem exhibemus.

Ieiunia vero et a quibusdam cibis abstinenciam constituere, penes ecclesiam esse constemur, uti perpetuo apud nos in usu existitiae comprobatur: statutis quippe ieiuniis christianorum plenitudo sanctificatur. Quin etiam in ipsis ieiuniis nedom modico cibo utimur, verum etiam a quibusdam, videlicet carne, piscibus, caseo et id genus, abstinemus. Ac saluberrima quidem ista constitutio, quae et carnales affectus mortificat, orationi fiduciosos efficit, et conciliat humilitatem.

Denique variam sacrorum bibliorum enumerationem cum in canonicis apostolicis, tum in sacris synodis Laodicaena et Carthaginensi legitimus. Clementis quidem constitutionibus exceptis, quae ob eam quam passae fuerant ab haereticis depravationem, sextae synodi canon secundus exemit. Quod et neminem latere potest ad eos, quos cum canonicis ecclesia suscipit, libros attendentem. Porro etsi nonnullos veteris testamenti libros ea, quae a sacris scriptoribus facta est, recensio non habeat, non propterea uti profani nefarii que fetus abiiciendi sunt, imo vero ut optimi et ad virtutem utilissimi habendi sunt, nec omnino contemendi.

Atque haec quidem in praesentia his qui nos interrogavere velut in synopi respondemus, nostrae utique professionis rationem cum pacifica simplicitate exponentes in plenum orthodoxae fidei, quam profitemur, argumentum: eo quippe ut nullus supersedit deinceps de istis ambigendi locus, neque ab illis amplius agitentur, qui contra nos sentiunt, atque a professione nostra aliena nobis imponere moluntur.

Scriptum in palatio patriarchali Constantinopolitano MDCLXXII, mense ianuario, indictione X.

+ Dionysius miseratione divina archiepiscopus Constantinopolis, novae Romae, et patriarcha oecumenicus.

+ Paisius nuper patriarcha Constantinopolitanus.

+ Dionysius nuper patriarcha Constantinopolitanus.

+ Methodius nuper patriarcha Constantinopolitanus.

+ Paisius Alexandriae.

+ Bartholomaeus Heracleae.

+ Metrophanes Cyzici.

+ Hieremias Chalcedonis.

+ Gregorius Caesareae Cappadociae.

+ Gabriel Philippopoleos.

+ Anthimus Prusae.

+ Neophytus Hadrianopoleos. (Hic fuit patriarcha Constantinopolitanus.)

+ Meletius Sophiae. (Hic fuit archiepiscopus Achridenus.)

+ Anthimus Athenarum.

+ Ioachim Rhodi.

+ Daniel Euripi.

+ Theodoretus Lacedemoniae.

+ Daniel Patrae veteris.

+ Eugenius Christianopoleos.

+ Chrysanthus Derci.

¹⁾ (an. apost. 88.

²⁾ Laodic. can. 7.

³⁾ Carthag. can. 82.

⁴⁾ Ex subscriptionibus quae sequuntur nonnullas ab editoribus parum accurate relatas ad codicum fidem emendavimus.

- + Ο Κορίνθου Κάλλιστος.
- + Ο Αμασειας Γερσίμοσ.
- + Ο Θεσσαλονίκης Μελέτιος.
- + Ο Τραπεζούντος Γερσίμης.
- + Ο Δρύστρας Μακάριος.
- + Ο Βιδύνης Δανιήλ.
- + Ο Τορνόβου Γερσίμοσ. (Ουτος έγινεν πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως.)
- + Ο Μαρωνείας Αναστάσιος.
- + Ο Προλάβου Λαυρέντιος.
- + Ο Βάρυης Μητροφάνης.
- + Ο Μασσαρίας Θεοφάνης.
- + Ο Διδυμοτείχου Γρηγόριος.
- + Ο Μεδείας Δανιήλ.
- + Ο Αγγιόλου Δανιήλ.
- + Ο Μονεμβασίας Λαυρέντιος.
- + Ο Ναυπάκτου καὶ Ἀρτης Βαρθολομαίος.
- + Ο Φιλίππων καὶ Δράμας Γερμανός.
- + Ο εὐταλῆς ἀρχιεπίσκοπος Φαναρίου καὶ Νεοχωρίου Δαριδ.

- + Callistus Corinthi.
- + Gersimus Amasiae.
- + Meletius Thessalonicae.
- + Ioannes Trapezuntis.
- + Macarius Drystrae.
- + Daniel Bidynae.
- + Gerasimus Tornobi. (Hic fuit patriarcha Constantinopolitanus.)
- + Ananias Maroneae.
- + Laurentius Proilavi.
- + Metrophanes Varnae.
- + Theophanes Mesembriae.
- + Gregorius Didymotichi.
- + Daniel Medeae.
- + Daniel Anchiali.
- + Laurentius Monembasiae.
- + Bartholomaeus Naupacti et Artae.
- + Germanus Philipporum et Dramae.
- + David humilis archiepiscopus Phanarii et Neochorii.

APPENDIX B.

Another short synodical explication of the sacrament of the holy eucharist; exactly transcribed from the sacred archives of the great church of Christ, into these papers.*

+ Ἀπλὸς ὁ λόγος ἐστὶ τῆς ἀληθείας καὶ τεχνικῆς τοῦ δεῖται κομψότητος· εἰκοθεν γὰρ ἔχει τὴν ἴδιαν δύναμιν καὶ ἐνέργειαν. Ἐνθεν τὴν χρείαν ἔδει καταπειγούσης εἰς τὸ φανερωθῆναι τὴν περὶ τοῦ προκειμένου ἀληθείαν, πάσης τερπείας· τῆς ἐν λόγοις ἀποκλιναίας, ἀπλῆ τῆ λέξει καὶ ὕψει τῶ νοήματι τὴν ἀληθείαν ἰσχυρῶς παραστήσαι, προσδοκιοῦσης ἀνωθεν τῆς θείας χάριτος.

Ἐπειδὴ τοιαυτὸν καὶ ἡ ἀγία καὶ καθολικὴ τοῦ Χριστοῦ ἡμῶν ἐκκλησία ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ καθέξη· ἄχρις ἡμῶν κατὰ τὴν παράθεσιν τοῦ σωτήρος ἡμῶν Χριστοῦ καὶ θεοῦ ἐπιστεύουσα καὶ φρονεῖ περὶ τοῦ ἁγιωτάτου μυστηρίου τῆς ἱερᾶς εὐχαριστίας, παρῆναι ἐν αὐτῷ τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἀληθῶς καὶ πραγματικῶς, ὥστε δηλονότι μετὰ τὸν ἁγιασμὸν τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου μεταποιεῖσθαι καὶ μεταβάλλεσθαι τὸν μὲν ἄρτον εἰς αὐτὸ τὸ ἀληθὲς καὶ ἐκ τῆς παρθένου γεννηθέν σῶμα τοῦ Χριστοῦ, τὸν δὲ οἶνον εἰς αὐτὸ τὸ ἀληθὲς καὶ ἐκ τοῦ σταυροῦ ἐκχυθέν τοῦ αὐτοῦ κυρίου καὶ σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ θεοῦ αἷμα, καὶ οὐκέτι μένειν τὴν οὐσίαν τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου, ἀλλ' εἶναι ἀληθῶς καὶ πραγματικῶς αὐτὸ τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ κυρίου ἐν τοῖς φαινόμενοις εἶδεσι τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου· προσεῖτι δὲ ἐν ἐκάστῃ μερίδι τοῦ ἁγιασθέντος ἄρτου καὶ οἴνου μὴ εἶναι μέρος τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' ἔδον ἐλικῶς· τὸν δεσπότην Χριστὸν κατ' οὐσίαν, μετὰ ψυχῆς δηλονότι καὶ θεότητος, ἦτοι τέλειον θεὸν καὶ τέλειον ἄνθρωπον· τὸ αὐτὸ γὰρ σῶμα τοῦ Χριστοῦ ὑπάρχει καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῷ μυστηρίῳ τῆς εὐχαριστίας, οὐχ ὅτι ἐκεῖνο κατέρχεται ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλ' ὅτι αὐτὸ· ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος μεταβάλλονται εἰς αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ κυρίου οὐσιωδῶς καὶ πάρεστι τὸ δεσποτικὸν σῶμα καὶ αἷμα ἀληθεῖα καὶ κρῆγμα ἐν τῷ μυστηρίῳ δοθέν· ὅθεν καὶ πολλῶν γινόμενων ἐν τῇ αἰκουμένῃ ἱερουργιῶν,

Synodalis altera brevis explicatio sacramenti sacras eucharistiae; quae accurate excerpta ex sacro magna Christi ecclesiae tabulario his verbis comprehenditur.

+ Simplex natura sua est sermo veritatis, nec ulla artis indiget elegantia, cum domi habeat vim propriam et efficacitatem. Hinc cum iam instet necessitas declarandae circa id, quod proponitur, veritatis, nos ab omni verborum perplexitate declinantes, simplici dictione et sana sententia decrevimus veritatem proponere, praesente et adspirante desuper gratia divina.

Quemadmodum igitur sancta et catholica Christi nostri ecclesia ab ipso sanctorum apostolorum tempore ac deinceps ad nos usque iuxta Christi servatoris nostri ac Dei traditionem credidit, sic etiam nunc sentit de sanctissimo sacrae eucharistiae sacramento, adesse in illo dominum nostrum Iesum Christum vere ac realiter, ita ut nimirum post consecrationem panis ac vini convertatur ac transmutetur panis quidem in ipsum verum et ex virgine natum corpus Christi, vinum autem in ipsum verum et effusum in cruce ipsius domini ac servatoris nostri Christi ac Dei sanguinem; et non amplius manere ibi substantiam panis et vini, sed esse vere ac realiter ipsum corpus et sanguinem domini sub iis, quae apparent, speciebus panis et vini. Quin etiam in qualibet particula consecrati panis ac vini non esse partem corporis et sanguinis Christi, sed totum totaliter dominum Christum secundum substantiam, hoc est cum anima et divinitate, sive perfectum Deum et perfectum hominem: idem enim corpus Christi existit et in caelo et in sacramento eucharistiae, non quod ex caelo descendat, sed quod ipse panis et vinum transmuentur in ipsum illud corpus et sanguinem domini substantialiter, et praesens sit dominicum corpus et sanguis vere ac realiter in sacramento invisibiliter; unde cum plura in orbe terrarum sacrificia fiant, non fieri plures Christos et plura corpora Christi, sed unum et eundem Christum adesse, uti

* Exstat editum graece in fine libelli contra Ioannem Caryophilem a Dositheo patriarcha Hierosolymitano conscripti: *Ἐγγυθίων κατὰ Ἰωάννου τοῦ Καρυοφύλλου*, Iasii, 1694, p. 98-108. Primus latinum fecit Nicolaus Comnenus Papadopoli in sua *Adecris haereticam epistolam Ioannis Hekatonii Bapronione*, Venetiae, 1708, p. 40-49. Tum graece tum latine iterum edidit Eusebius Renaudot ad calcem operuculi quod inscribit: *Genadii homiliae de SS. Eucharistia*, Parisiis, 1709. Nuperime etiam graece repetierant I. Mesloras in appendice ad suam *Synodicam ecclesiae orthodoxae*, Athenis, 1832, et M. Godeon. *Kavovnai Histories*, t. I, p. 99-105. Haec postremam editionem sequemur, sed passim a nobis emendatam ex codice Paris. Suppl. gr. 178, cuius apographum exstat in codice Constantinopolitano S. Sepulchri 426, p. 282-294. Quod ad latinam interpretationem, eam recutimus quam primus fecit N. C. Papadopoli, propterea quod hucusque ignota fere iacuerat in libro satis raro.

μη γίνεσθαι πολλούς Χριστούς και πολλά σώματα Χριστού, ἀλλ' ἓνα και τὸν αὐτὸν Χριστὸν παρῆναι, ὡς εἴρηται, ἀληθῶς και πραγματικῶς ἐν πάσαις ταῖς κατὰ μέρος τῶν πιστῶν ἐκκλησίαις, και ἐν ἓναι: τὸ σῶμα αὐτοῦ και τὸ αἷμα αὐτοῦ οὐσιωδῶς ἐν πολλοῖς τόποις, και ὁ πολλὰ πιστευόμενον τε και λατρευτικῶς προσκυνούμενον αὐτόχρημα και γὰρ τὸ τεθεωρούμενον ἑαίνο δεσποτικὸν σῶμα πάρεστιν, ἔτου χάριν λατρεία τε κέκληται και λατρευτικῶς προσκυνεῖται: και μεταδίδοσθαι: τὸ αὐτὸ σῶμα και αἷμα πᾶσι τοῖς προσδοκοῦσι και μεταλαμβάνουσιν, ἱερομένοις και λαϊκοῖς, δι' ἀφοτέρων τῶν εἰδῶν, πλην τοῖς μὲν εὐσεβέσι και ἀγίοις ἀφαιρῶν ἀμαρτιῶν και ἁγιασμὸν και ζωὴν αἰώνιον προξενεῖν, τοῖς δὲ ἀσεβῶς και ἀναξίως λαμβάνουσιν αὐτὸ γίνεσθαι: εἰς κατάκριτον και κόλασιν αἰώνιον.

Ἀλλὰ πολλῶν αἰρετικῶν κατὰ καιροῦ ἀναφανέντων και ἀρνούμενων τὴν ἐν τῷ μυστηρίῳ οὐσιώδη και πραγματικὴν μεταβολὴν τοῦ ἄρτου και τοῦ οἴνου εἰς τὸ σῶμα και τὸ αἷμα τοῦ κυρίου, και τῶν ἱερῶν διδασκάλων τῆς ἀγίας ἐκκλησίας κατ' αὐτῶν ὡς τὸ εἰκὸς ἀγωνισμένων, και αὐτῶν τῶν αἰρετικῶν ἑνωμοσιῶν και σοφισμασ: χρωμένων πρὸς ἀπάτην τῶν ἀπλουσιτέρων, ἡ ἐκκλησία τέλος πάντων πρὸς ταπεινότεραν παράστασιν τῆς ἐν τῷ μυστηρίῳ ἀληθείας κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτῆς ἐξουσίαν τε και συνήθειαν τῆ ἀπηχῆσαι: τοῦ παναγίου πνεύματος, ἐχρήσατο λέξιν τὴν μετουσιώσιν, οὐκ ἄλλο τι ἐγλοῦσα δι' αὐτῆς ἀλλ' αὐτὸ ἑαίνο, ἔπερ και ἡ μεταβολὴ ἐν τῷ μυστηρίῳ παρίστασιν. Ἐχρήσατο δὲ ταύτη καθότι ἀπέλλακται: τῶν ἑνωμοσιῶν και ὑπέρκειται πάντων τῶν κατὰ τὸ μυστηρίου αἰρετικῶν σοφισμάτων, οὐκ ἐκ τῶν Λατίνων θανατοῦσας ταύτην, ἀλλ' ἐξ οἰκείων και γνησίων αὐτῆς ὀρθοδόξων διδασκάλων πλουτήσασα πρὸ χρόνων πολυκαρφησίων, ὡς πάρεστιν ἰδεῖν ἀπὸ τῶν συγγραμμάτων ἑαίνο τοῦ ὑπερασπιστοῦ τῆς εὐσεβείας κύριου Γενναδίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἀνόπιον βασιλέων ὀρθοδόξων και πατριαρχῶν εὐσεβῶν και τῆς ἱερᾶς συγκλήτου και διδασκάλων τῆς καθ' ἡμᾶς ὀρθοδοξίας διὰ τῆς αὐτῆς λέξεως ὡς προγενοσμένης και ἀποδεχομένης ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας ἀναγνωρισμένου περὶ τοῦ ἱεροῦ μυστηρίου. ἦντινα λέξιν ἔκτοτε ἀδιστακτικῶς προσβέβη: ἀπὸ περάτων ἕως περάτων, και οὐδεὶς ἀντιπρόθετος: ἐπᾶν τῆ χρήσει: ταύτη τῆς ἐκκλησίας πλην τῶν αἰρετικῶν, ἀλλὰ πάντες μετ' ἑσπέρια και συμπνοία τοῦ ἁγίου πνεύματος μέχρι τῆς δευρο συνομολογοῦσι τε και διδάσκουσι: ταύτην ἀνεδοξιάτως εἰλικρινεῖ και εὐσεβεῖ τῆ συνειδήσει. Και τοῦτο δὲ γὰρ και αὐτόπιστον ἐκ τῶν πολλῶν και διαφόρων συγγραμμάτων τῶν μετ' ἑσπερον ἐπιστήμων και σοφῶν διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας, Μαξιμου τοῦ Μαργουνίου ἐπισκόπου Κυθῆρων, Μελετίου τοῦ Πηγᾶ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας, Γαβριήλ τοῦ Φλαβαδελφείας, Γεωργίου τοῦ Κοροσίου και Θεολόγου τῆς ἐκκλησίας, και Νεκταρίου Ἱεροσολύμων πατριάρχου, και ἄλλων πολλῶν ἐγκρίτων διδασκάλων, οὗς ἑνομασι: καταλέγειν διὰ τὸ πλῆθος παρατιούμεθα: ἐπ' αἰς και τὰ παρὰ τοῦ μακαρίτου διδασκάλου τῆς ἐκκλησίας κύριου Μελετίου τοῦ Συρίγου διαπονηθέντα μὲν κατὰ ταῦτα τραποιοῦσι: τὴν αὐτὴν λέξιν και τὴν δι' αὐτῆς διδασκομένην ἔνοσιαν, τὸ τε ἐπιγραφόμενον ἐπὶ λαβῆ, Ὀρθόδοξο: ὁμολογία, ἔπερ και ὑπὸ τῆς ἱερᾶς συνέδου τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου καθύρωται, συναινούντων και τῶν λοιπῶν ἀγιωτάτων πατριαρχῶν συναποφνησμένων τε και συνεπισφραγισμένων ταῖς ἰδίαις ὑπογραφαῖς, και ἐπ' ἐκκλησίας κειρήνεται τὸ ὀρθόδοξον ἔχειν και ἀνεπίληπτον, ὡσαύτως και ἕτερον τοῦ αὐτοῦ, ἔπερ ἀντίρρητον διεξοδικώτερον περιέχει: κατὰ τῶν κυριλλωνύμων κεφαλαίων και ἀπλῶς κατὰ τῆς τῶν Καλουμένων ἀφάσεως.

Νῦν δ' οὐκ οἶδ' ἔπερ: ἀνεφανίσθησαν σχήδια τινα, ἐν προσχήματι: μὲν δοκοῦντα μάχεσθαι τῆ λέξει τῆς μετουσιώσεως: ὡς δὲ γὰρ καινῆ και μὴ ἀρχαία εὐσε,

dictum est, vere ac realiter in omnibus et singulis fidelium ecclesiis, et unum esse corpus ipsius et sanguinem substantialiter, in multis locis, non plura; quod scilicet creditur et cum laetitia adoratur; statim enim deificatum illud dominicum corpus adest, quare et laetitia appellatur et cum laetitia adoratur. Tribui porro ipsum corpus et sanguinem omnibus accedentibus et communicantibus, sive in sacris sint sive laici, sub utraque specie: at enim piis et dignis remissionem peccatorum et sanctificationem et vitam aeternam polliceri, recipientibus vero impie ac indigne cedere in damnationem et supplicium aeternum.

Iam cum haeretici multi variis temporibus apparuerint, negaverintque eam; quae fit in sacramento, substantialem ac realem mutationem panis ac vini in corpus et sanguinem domini, cumque sacri doctores sanctae ecclesiae contra eos, ut decuit, depugnaverint, et mox haeretici usi sint aequivoqis ac sophismatibus ad simpliciorum deceptionem; ecclesia tandem ad clariorem constitutionem veritatis, quae in sacramento est, iuxta suam propriam et potestatem et consuetudinem ductu sanctissimi spiritus usa est voce transubstantiationis, transubstantiatione non aliud quidpiam per se significante quam quod mutatio seu conversio, quae est in sacramento, proponit. Usa porro ea est, quoniam nec aequivoqis subicitur, et superat omnia haeticorum sophismata contra sacramentum; nec eam a Latinis mutuata est, sed est ea voce ditata ante annos plurimos a domesticis et legitimis suis orthodoxis doctoribus, ut promptum videre est ex commentariis versae religionis defensoris illius domini Gennadii patriarchae Constantinopolitani, qui coram orthodoxis imperatoribus et piis patriarchis ac sacro senatu ipsique doctoribus rectae fidei nostrae per hanc vocem ut ante cognitum atque ab ecclesia receptam pro hoc mysterio depugnavit. Quam vocem ex eo tempore incessanter ecclesia praedicat a finibus ad fines, neque ullus insurgere visus est contra usum hunc ecclesiae praeter haeticos; sed omnes illam una consensione afflatu spiritus sancti una confitentur ac doceant indubitanter pura et pia conscientia. Hoc porro et per se ipsum certum est ex multis ac variis scriptis nobilium deinceps et sapientium doctorum ecclesiae. Maximi Margunii episcopi Cytherae, Meletii Pegae patriarchae Alexandrini, Gabrielis Philadelphiensis, Georgii Coreasii theologi ecclesiae, Nectarii sanctissimi Hierosolymorum patriarchae, aliorumque eximiorum doctorum, quos nominatim recensere propter multitudinem prohibemur; quos inter et libri laboriose conscripti a beatae memoriae domino Meletio Syriquo doctore ecclesiae secundum haec celebrant eandem vocem ac sententiam, quae per ipsam docetur: itidem liber qui inscribitur *Orthodoxa confessio*, qui a sancta synodo oecumenici throni confirmatus est, consentientibus caeteris sanctissimis patriarchis unaque decernentibus et simul suffragantibus propria subscriptione, et alioqui promulgatum est quod is liber sit orthodoxus et irreprehensibilis: similiter et aliud eiusdem opus, quod refutationem continet proximiorum capitum Cyrilli nomine inscriptorum, simpliciter vero haeresis calvinianae.

Nunc vero nescio quomodo apparuere quaedam exemplaria, quae quidem a fronte videntur pugnare contra vocem transubstantiationis, quasi videlicet

τῆ ἀληθείᾳ δι' ἡμῶν στρατεύονται κατ' αὐτῆς τῆς ἐκκλησίας τοῦ μυστηρίου, καθότι ἀρνοῦνται, εἰ καὶ ὑποκαταλαμβάνουσιν τὴν πραγματικὴν καὶ οὐσιώδη τοῦ σωτήρος ἐν αὐτῷ παρουσίαν· εἰ γὰρ καὶ λέγουσιν τὰ τετράδια ταῦτα μεταβολὴν καὶ πραγματικὴν καὶ ἀληθινὴν ταύτην ἐνομαζοῦσιν, ἀλλὰ διὰ τῶν ἐμφερειμένων ἐν αὐτοῖς λοιπῶν σοφισμάτων καὶ ὑποκρίσεων ἐκ μέσου ποιοῦνται τὴν κυρίως ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων ἐμολογουμένην καὶ πιστευομένην εὐσεβῆ· μεταβολὴν, καὶ ἄλλως ἢ ὡς ἔχει ἡ δόξα τῆς ἐκκλησίας ταύτης ἐρμηνεύουσιν· εὐ συνάγεται καὶ γὰρ δι' αὐτῶν εἶναι τὸ ἀληθινὸν τοῦ Χριστοῦ κατ' οὐσίαν σῶμα καὶ αἷμα τὸν ὁρώμενον καὶ ἐσθιόμενον ἄρτον καὶ εἶνον ἕδῃ ἁγιασθέντα, ἀλλὰ τὸν νοούμενον πνευματικῶς ἢ μάλλον εἶπεν φανταζόμενον, ἕπερ πάσης ἀσεβείας ἀνάπλεον, ὡς ἡ ἐπι Παρθένου τοῦ Γέροντος πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τῆς τοιαύτης αἰρετικῆς δόξης· συγκροτηθεῖσα σύνοδος ταῖς αὐταῖς λέξεσι τὴν βλασφημίαν ταύτην ἐστηλίτευσε.

Τούτου χάριν ἡ μετριότης ἡμῶν συνεδικῶς διακηραγμένη μετὰ τοῦ μακαριωτάτου καὶ ἁγιωτάτου πατριάρχου τῆς ἁγίας πόλεως Ἰερουσαλὴμ καὶ πάσης Παλαιστίνης· κυρίου Δοσιθέου καὶ τῶν παρευρεθέντων ἱερατῶν ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν ἁγίῳ πνεύματι πάντων ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ πλλετουργῶν, καὶ τιμιωτάτων καὶ λογιωτάτων κληρικῶν τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας καὶ ἐγγενεστάτων ἀρχόντων τῆς πολιτείας καὶ λοιπῶν ἄλλοτρίων ἀνδρῶν καὶ σπουδῆ γραμμάτων ἐγγυμνασθέντων ἁγχιτῶν τε φιλευσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων χριστιανῶν, περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης, καὶ τὸ ὀρθόδοξον τῆς ἐκκλησίας φρόνημα συστήσαι προσηθέντες ἐνομιλοῦμεν τὴν λέξιν ταύτην ἦτοι τὴν μετουσίωσιν μῆτε ἄλλοτρίαν εἶναι· μῆτε ἐπεροδιδάκτου μῆτε ἀσεβήσαντος εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν κακοδόξου ἐκ τῶν ἐπεροδόξων, ἀλλ' οὐκ εἶναι κατὰ γνήσιον τῆς καθ' ἡμᾶς ἱερᾶς διδασκαλίας καὶ ὑπὸ τῶν εὐσεβῶν διδασκαλῶν τῆς ἐκκλησίας ὀρθοδόξου γραφείσαν καὶ ἐκφωνηθείσαν, μῆτε ἀπέδουσαν τῆ δόξῃ τῆς ἐκκλησίας, ὡς παρεγγυοῦσι τὰ εἰρημένα τετράδια, μῆτε διαφέρουσαν τῆς πρεσβυτεμένης ἐν τοῖς μυστηρίοις μεταβολῆς μῆτε παραλλαγμένου φύσεως νόημα ταύτης· εἰ γὰρ ἐναλλαγὴν καὶ διαφορὰν εἴποι τοῦ νοήματος, οὐκ ἂν οἱ ὀρθόδοξοι ταύτην διδασκαλίαν, σοφοὶ καὶ ἐπιστήμονες ὄντες· καὶ καλῶς εἰδότες διακρίνουν τὰ πράγματα, ὡς ἀδιέφορον τίως ἰδέοντες καὶ αὐτοβύνημον τῆ μεταβολῆς, μάλιστα δὲ περιαιροῦντες, ὡς εἴρηται, ἀπὸ τῆς τοῦ ἱεροῦ μυστηρίου διδασκαλίας πάσαν αἰρετικὴν κακοουρίαν καὶ φαιλορημοσύνην καὶ ὀκυλον κατένοιαν καὶ κακοδοξίαν καὶ συγγραφήν, ταύτην τὴν λέξιν ὡς ἀποσβεβόσαν τὰ συρφετώδη τῶν κακοδόξων διδάγματα καὶ ἐπιστομίζουσαν τοὺς αἰρεσιώτας διὰ τῆς ἀνωθεν τοῦ πνεύματος συναντιλήψεως ἐπὶ τὴν ἁγίαν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν ἐξέδωκαν, ἀριθρότερον καὶ πρόσφοροτερον τὴν περὶ τοῦ μυστηρίου δόξαν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας διατρανῶσαι βουλόμενοι.

Ἄνθ' ὧν καὶ ἀποδεχόμεθα ταύτην καὶ διαβεβαίωσαν καὶ εὐσεβοφρονέας νοούμεν τε καὶ διδασκόμεν, πιστεύοντες ἀδιστακτως, ὅτι ὁ προκείμενος ἐν τῇ θυσιαστικῇ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος μεταβάλλονται κατ' οὐσίαν μετὰ τὰ κυριακὰ λόγια καὶ τὸν ἁγιασμένον εἰς αὐτὸ εἶναι τὸ ἀληθὲς σῶμα καὶ αἷμα τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ καὶ σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καθάπερ πλεονέστερον ἀνωτέρως εἴρηκαμεν, καὶ ταῦτο αὐτὸ εἶναι τὸ σημαίνεμενον ὑπὸ τῆς μετουσίωσης, καὶ μὴδὲν ἄλλο παραλλαγμένον τῆς ἀρχαίας δόξης τῆς ἁγίας ἡμῶν ἐκκλησίας· τὰ δὲ ὀκωσθέντα ἀναφανέντα τετράδια ὡς ὀκυλα καὶ ἐν ὀκυρίαι τὴν αὐτὴν δόξαν τῆς ἐκκλησίας παραβάλλοντα διόλου ἀνατρέπομεν καὶ ἀπεβάλλοντες καὶ μακρὰν ἀποπέμπομεν τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν ἐκκλησίας καὶ ἀκυροῦμεν ταῦτα καὶ ἀπρεκτα καὶ ἀνίσχυρα καθιστάμεν, καὶ πάντας τοὺς

novam, et non priscam; revera tamen militant contra ipsam integritatem mysterii, quoniam negant, licet latenter, realem ac substantialem servatoris in ipso praesentiam. Quamvis enim dicant illi quaterniones mutationem, et realem illam appellent, at ex reliquis sophismatibus et simulationibus, quae ibi insinuantur, e medio tollunt propriam et ab orthodoxis assertam ac p̄e creditam mutationem. Et alioqui licet ibi ecclesiae sententia, sicut se habet, explicetur, non tamen inde conficitur, esse verum Christi secundum substantiam corpus et sanguinem quae videntur et manducantur panis ac vinum iam consecrata, sed esse spiritaliter intellectum et, ut ita dicam, imaginatione conceptum: id quod omnis impietatis plenum est. quemadmodum synodus contra huiusmodi haeresin acta sub sanctissimo patriarcha Constantinopolitano Parthenio Seniore iisdem vocibus hanc blasphemiam condemnavit infamavitque.

Propterea mediocritas nostra synodaliter cognoscentes cum iis qui inventi sunt coram nobis sacratissimis antistitibus hypertimis, nostris in spiritu sancto dilectissimis fratribus et comministris, cum honorabilissimis et disertissimis clericis magnae Christi ecclesiae nostrae et nobilissimis reipublicae principibus ac reliquis eloquentibus viris et in literarum studio exercitatis, eximiiis amatoribus pietatis et orthodoxis christianis, de hoc argumento, et consulentes constitutioni orthodoxae sententiae ecclesiae, una confitemur, hanc dictionem sive transubstantiationem neque alienam esse neque ab alienis doctam neque illapsam orientali ecclesiae per malam opinionem ex aliquibus heterodoxis, sed propriam sive domesticam et legitimam nostrae sacrae doctrinae et a piis doctoribus orthodoxe scriptam atque pronunciatam, neque repugnantem opinioni ecclesiae, ut clam explicant praedicti quaterniones, neque diversam ab asserta in sacramento mutatione, neque hanc contrarium sensum producentem. Nam si alienationem et diversitatem faceret sensus, non illam orthodoxi doctores, cum fuerint sapientes et scientiarum periti ac bene docti res discernere, ut non diversam unquam recepissent utque acquiescentem mutationi; sed potius exterminantes, ut dictum est, a sacra mysteriorum doctrina omne maleficium haereticorum falsamque locutionem et dolosam malamque mentem et malam opinionem ac scriptionem, hanc vocem ut repellentem lutilenta male credentium documenta et silentium imponentem haereticis per superne advenientem spiritalis protectionem sanctae Christi ecclesiae tradidere, clarius et accommodatius sententiam catholicae ecclesiae de sacramento manifestare volentes.

Quamobrem eam nos recipimus et confirmamus ac mente pia et sentimus et docemus, credentes indubie propositum in altari panem ac vinum mutari substantialiter post verba dominica et consecrationem in ipsum illud verum corpus et sanguinem domini ac Dei et servatoris nostri Iesu Christi, ut latius supra diximus: et hoc esse quod a transubstantiatione significatur, et nihil aliud diversum ab antiqua sententia nostrae sanctae ecclesiae. Eos vero qui quomodocumque apparuere quaterniones, uti doli plenos et per hypocrisim eandem ecclesiae sententiam laedentes omnino evertimus et reicimus et longe a nostra orthodoxa ecclesia amandamus, eosque abrogamus et infectos ac invalidos constitimus; omnibus autem orthodoxis interdiciamus eos recipere, aut contraria piae

ὀρθοδόξου ἀποτρέπονται τοῦ ἀποδέχασθαι ταῦτα καὶ τὰναντία φρονεῖν διὰ τῆς αὐτῶν διδασκαλίας τῆ εὐσεβείας δόξης τῆς ἐκκλησίας καὶ διαφυλάττεσθαι καὶ διαφενδεύειν αὐτὰ κακοτρόπως καὶ κακοδόξως, καὶ διακαλυφόμεθα μηδένα τῶν χριστιανῶν δεῖσθαι ἔχειν ἀνά χεῖρας λαμβάνειν τὰ τοιαῦτα καὶ ἀναγινώσκειν καθ' ἑαυτὸν καὶ ἑτέροις διδάσκειν τὰ αὐτὰ παντάπασι. Ἀλλὰ καὶ ἐ; τοῦτονδεῖται ἂν ἐφέποτε ἀναφανείαν φρονούντες ἢ λέγοντες ἢ γράφοντες τὰ αὐτὰ καὶ ἑτέροις διδάσκοντες, κοινῶς ἢ ἰδίως, εἴτε ἀρχιερεῖς ὄντες εἴτε ἱερεῖς; καὶ ἱερομόναχοι ἢ ἱεροδιάκονοι ἢ κληρικοί καὶ ἐγγικμάλιοι τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, οἱ τοιοῦτοι παραχρημα χωρὶς τινος ἀνακρίσεως καὶ ἀναψηλαφήσεως καὶ ἀναβολῆς καθυποβάλλεσθαι ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς ποιναῖς; ἀποτόμῃς; καὶ ἀνοπερθέταις ἐκπίπτειν τῶν ὧν ἕλαχον βαθμῶν καὶ τάξεων συνοδικῆς καθαιρέσει; καὶ μακρὰν ἀπορραπίεσθαι τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πληρώματος διὰ κοινῆς ἀποκηρύξεως καὶ δημοσίας τοῦ ἀναθέματος ἐκφωνήσεως; κοινολατῆα; δὲ τινες ὄντες καὶ ἀπλῶς τῆς κοσμικῆς τάξεως, τῆ ἀναθήματι καταδικάζεσθαι καὶ παραπέμπεσθαι τῆ ἀπωλείᾳ καὶ καταδικῆ τοῦ αἰωνίου πυρός. Ὅσοι δ' ἂν ἀποτολήμῃσι παραβάται; φανήναι; ταύτης τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ συνοδικῆς ὀρθοδόξου ἀποφάσεως, ἀντίχεσθαι; δὲ βουληθῶσι τῶν ἀποβληθέντων αὐτῶν καὶ ἀποδοκιμασθέντων τετραδίων ἀπαντῆσαι; τῆς καθόλου ὀρθοδόξου ἐκκλησίας καὶ τοῖς ταῦτα φρονούσι; χαρίζεσθαι; καὶ διεκδικεῖν πως καὶ συντρέχειν καὶ βοηθεῖν; λόγοις ἢ ἔργοις; ἱερομένοι ὄντες καθ' ὅποιονδὴν βαθμὸν καὶ τάξιν ἢ καὶ λαϊκοὶ παντοίας καταστάσεως; ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου, ἀφωρισμένοι; εἴησαν ἀπὸ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ ἑωποιοῦ καὶ ἑωαρχικῆς τριάδος, τοῦ ἐνός τῆ φύσει μόνου θεοῦ, καὶ κατηραμένοι; καὶ ἀσυγχώρητοι; καὶ ἄλυτοι; μετὰ θάνατον καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι; καὶ ἐν τῷ μέλλοντι; ἢ μαρὶ; αὐτῶν εἴη μετὰ τοῦ προδότη Ἰούδα καὶ τῶν ἐξ ἀρχῆς ἀναφανέντων αἰρεσιάρχων καὶ τῶν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ εὐσεβιαταραζάντων καὶ αὐτῶν τῶν σταυρωσάντων τὸν κύριον, καὶ ἔνοχοι τοῦ πυρός τῆς γέννησι; ταῖς; τε πατρικαῖς; καὶ συνοδικαῖς; ἀραῖς; ὑπεύθυνοι; καὶ τῆ αἰωνίῃ ἀναθήματι ὑπόδοκοι.

Ὅθεν εἰς ἐνδειξιν καὶ παράστασιν τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν ὁμολογίας περὶ τοῦ σεπτοῦ καὶ σωτηριώδους μυστηρίου τῆς ἱερᾶς εὐχαριστίας καὶ τῆς ὀρθῆς καὶ ἀνεπιλήπτως διδασκούσης ταύτην λέξεως τῆς διαληφθείσης μετουσίωσης ἐγράφη καὶ τὸ παρὸν πατριαρχικὸν συνοδικὸν καὶ συστατικὸν γράμμα, κατηρατικὸν συνοδικῶς; ταῖς ὑπογραφαῖς; τῶν ἁγιωτάτων πατριαρχῶν, ἱερωτάτων μητροπολιτῶν καὶ τιμωτάτων κληρικῶν τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας καὶ λοιπῶν ἄλλοτρίων καὶ τιμῶν ἀνδρῶν, καὶ κατεστρώθη ἐν τῷδε τῆ ἱερῇ νέφ κώδικι τῆς μεγάλης ἐκκλησίας.

αρχαί.

+ Καλλίνικος; ἐπίφ; θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος; Κωνσταντινουπόλεως, νέας Ῥώμης, καὶ οἰκουμηνικός; πατριάρχης.

+ Δοσίθεος; ἐπίφ; θεοῦ πατριάρχης; τῆς ἁγίας πόλεως; Ἱερουσαλήμ; συναίνῃ ἐν ἅπασι.

+ Ὁ Ἐφέσου Θεοφάνης.

+ Ὁ Κυζίκου Κύριλλος.

+ Ὁ Χαλκηδόνος Γαβριήλ.

+ Ὁ Ῥόδου Παρθένιος.

+ Ὁ Νεοκαισαρείας; Κυπριανός.

+ Ὁ Δρύστρας; Ἀθανάσιος.

+ Ὁ Χίου Γρηγόριος.

+ Ὁ πρώην Λακεδαιμονίας; Θεοδώρητος.

+ Ὁ Ῥαιδεστού Παχώμιος.

+ Ὁ μέγας οἰκονόμος; Γεώργιος; ἱερεὺς.

+ Ὁ μέγας λογοθέτης; Ἰωάννης.

+ Ὁ μέγας ἐκκλησιάρχης; Παλάνης.

sententiae, quam probat ecclesia, sentire aut confirmare et defendere illos malo modo malaque mente; et praecipimus, nemini christianorum licere quaterniones illos in manus accipere et legere privatim aut eos omnino docere. Quin immo si qui unquam in posterum apparuerint sentientes aut dicentes scribentesve eadem et alios docentes publice vel privatim, sive sint episcopi sive sacerdotes et sacri monachi vel sacri diaconi vel clerici vel officiales catholicae ecclesiae, hi statim ante quancunque causae cognitionem et appellationem et sine dilatione subiecti sint ecclesiasticis poenis severae, et sine dilatione cadant a gradibus quos nacti sunt, et ab ordinibus synodali depositione et a plenitudine ecclesiastica procul abiciantur per communem proscriptionem et publicam anathematis denunciationem; si vero laici fuerint et simpliciter ordinis saecularis, sint anathemate damnati dimissique in perditionem et damnationem ignis aeterni. Si qui autem praecumant transgressores apparere huius ecclesiasticae ac synodalis orthodoxae sententiae, favere autem voluerint relictis ipsis ac reprobatas quaternionibus contra universalem orthodoxam ecclesiam, quique gratiam, defensionem, opem, auxilium talia sentientibus praestiterint verbis vel factis, si sacra in quocunque gradu et ordine sive laici cuiuscunque conditionis a parvo ad magnum, sint excommunicati a sancta et consubstantiali trinitate unius naturae solius Dei, et maledicti, et nullius veniae capaces, et insolubiles post mortem et in hoc et in futuro saeculo; para eorum sit cum proditore Iuda et cum haeresiarchis, qui ab initio apparuerunt et ecclesiam Christi conturbaverunt, et cum iis ipsis, qui dominum crucifixerunt; sintque rei ignis gehennae subiectique diris paternis ac synodalibus atque in aeternum ignem damnati.

Porro ad demonstrationem probationemque huius nostrae orthodoxae confessionis circa venerabile ac salutare sacramentum sacrae eucharistiae et circa praedictam transubstantiationem, quae recte et irreprehensibiliter docet eucharistiam, scriptum est praesens patriarchale synodicum systematicum, munitum synodaliter subscriptionibus sanctissimorum patriarcharum, sacratissimorum metropolitanarum et honorabilissimorum clericorum eius, quae apud nos est, magnae Christi ecclesiae, et aliorum desertorum et honorabilium virorum; relatum est etiam in novum hunc codicem magnae ecclesiae.

Anno MDCXCI.

+ Callinicus miseratione divina archiepiscopus Constantinopolos, novae Romae, et patriarcha oecumenicus.

+ Dositheus miseratione Dei patriarcha sacrae urbis Hierusalem, in omnibus consentio.

+ Theophanes Epheni.

+ Cyrillus Cyzici.

+ Gabriel Chalcedonis.

+ Parthenius Rhodi.

+ Cyprianus Neocaesareae.

+ Athanasius Drystrae.

+ Gregorius Chii.

+ Theodoretus nuper Lacedaemoniae.

+ Pachomius Rhacedestii.

+ Georgius presbyter magnus oeconomus.

+ Ioannes magnus logotheta.

+ Rhalaces magnus ecclesiarcha.

- + Ο μέγας χαρτοφύλαξ Μπαλάσης.
- + Ο δικαιοφύλαξ Σπανδωνής.
- + Ο λογοθέτης Χουρμούζιος.

+ Samuel, by the mercy of God, pope and patriarch of the Great City of Alexandria, and judge of the universe¹⁾.

Our mediocrity, by this patriarchal subscription and seal, bears witness and attest, that the contents of this paper are genuine and true, and faithfully transcribed; viz. the answers agreed on in synod, and the synodical expositions, exactly copied from the sacred register of the great church of Christ, in the year of our salvation 1718 in the month of April indictione 11^a.

(L. S.) + Samuel of Alexandria confirms.

- + Balases magnus chartophylax.
- + Spandones digaeophylax.
- + Churmusius logotheta.

+ Samuel miseratione Dei papa et patriarcha magnae civitatis Alexandriae atque orbis iudex.

Mediocritas nostra patriarchico isto chirographo et sigillo certum facit et attestatur, ea quae praesenti scripto continentur genuina esse et sincera ac summa fide exscripta; nimirum responsa ea esse de quibus synodus convenit, atque synodales expositiones esse accurate descriptas e sacro magnae Christi ecclesiae codice, anno salutis nostrae MDCCXVIII. mense aprili, indictione XI.

(L. S.) + Samuel Alexandrinus confirmat.

5.

GRAECORUM RESPONSO RESCRIPTUM BRITANNORUM

29 maii 1722 datum.*

Τοῖς παναγιωτάτοις καὶ σοφωτάτοις τῆς Ανατολικῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας πατριάρχαϊς, τῷ Κωνσταντινουπόλεως κυρίῳ Ἱερωνίμῳ, τῷ Ἀλεξανδρείας κυρίῳ Σαμουὴλ, τῷ Ἀντιοχείας κυρίῳ Ἀθανασίῳ, καὶ τῷ Ἱερουσαλὴμ κυρίῳ Χρυσάνθῳ, τοῖς τε πανιερωτάτοις μητροπολίταις, καὶ τοῖς ἀγιωτάτοις ἐπισκόποις, τῷ εὐαγγελί κλήρῳ, καὶ πάνι τοῖς Ἑλλήνων ὀρθοδόξοις.

Ἡ τῶν ἐν Βριταννίᾳ καθολικῶν λειψάνων ἀποκρίσις, τῆς Ἀνατολικῶν ὀρθοδόξων ἀποκρίσεως ἐπὶ τὴν μετ' ἀλλήλων συμφωνίαν πεποιημένην.

Ἦν ἀγαθὸν τὰ τῆς παλαιᾶς ἐν Βριταννίᾳ ὀρθοδοξίας λειψανα τοῦ τῶν τεσσάρων θεοσεβεστάτων τῆς ἐν Ανατολῇ καθολικῆς ἐκκλησίας πατριαρχῶν ἀποκρίσεως ἀπαμειβέσθαι, μάλιστα μὲν πρέπει καὶ ἀναγκαῖόν ἐστι πολὺ τῆς χάριτος; ἔχειν τὰς ὑψηλοτάτας πατριαρχῶν ἀξίας, τὰς χαλεπῶς οὐ φερόσας τὴν πρὸς τὰς ἡμῶν προθέσεις ἀπόκρισιν διὰ γραφῆς ἐκθέσθαι, καὶ αὐτὴν ἐπὶ τῆς χώρας μακρὰν ἀποθεῖν ὅσως τῆς μεγάλης Βριταννίας, διαπέμπεσθαι; ἀλλὰ καὶ ταύτην τὴν τῶν πατριαρχικῶν ἀξιωματῶν φιλόνηδρον τε καὶ γενναίαν ὁρμὴν ὑπὲρ τοῦ ἐν ἡμῖν ἀρμονίαν ἀπεργάζεσθαι, καὶ τὴν τοῦ χριστιανικοῦ πληρώματος ἑμένοναν ἐκτείνειν, τέλος πάντων εὐδαίμων ἔξεν ἐλπίσει. Καὶ ἐπειδὴ τὰ καθολικὰ τῆς Βριταννίας λειψανα πάντα λίθον κινεῖ, ὥστε τὸ πρῶτον τοῦτο εἰς τοιαύτην περιπέδητον ἀπόβασιν ἔχειν, καὶ πᾶν τὸ ἐξὸν ἀρμένως ποιῆσαι, διὰ τοῦτο πληροφρονηντα χαίρεται, ὅτι αἱ πατριαρχικαὶ ἀξιώτητες τὰς ἀγίας γραφὰς καὶ τὴν παλαιὰν ἐκκλησίαν τῆς ἐν ἡμῖν διαφωνίας δικαστῆς ποιῶσαι, καὶ πρὸς τὴν μέλλουσαν ἑμένοναν οὐκ ἀπαρμυθίως ὄρη. Ἐπεὶ γὰρ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ κανόνι καὶ γνώμονι τοῖς Ἀνατολικῶς τε καὶ Βριταννικῶς διαδικάζεσθαι ἔδοξε, καὶ πρὸς τὰ τῆς τε παλαιᾶς καὶ καινῆς διαθήκης γράμματα ἀπὸ τῶν τῆς πρωτοτύπου ἐκκλησίας πατέρων ἑρμηνευθέντα, ὡς πρὸς τὸ τῆς πίστεως καὶ θεραπειᾶς κοινὸν παράδειγμα προσβλέπειν, οὐκ ἀπογνώσκμεν, τοῦ πράγματος ὑπὸ τῆς καθολικῆς καὶ

Praesantissimis sapientissimisque Orientalis orthodoxae ecclesiae patriarchis, Constantinopolitano domino Hieronimo, Alexandrino domino Samuel, Antiocheno domino Athanasio, Hierosolymitano domino Chrysantho, reverendisssimis metropolitanis et sacratissimis episcopis, piissimo clero, omnibusque Graecis orthodoxis.

Catholicarum in Britannia reliquiarum responsum Orientalium orthodoxorum responso ad incedendam utrinque concordiam datum.

Prusquam nos, veteris Britannorum orthodoxiae reliquiae, incipiamus quatuor religiosissimorum catholicae ecclesiae Orientalis patriarcharum responsis vicissim respondere, maxime quidem decet oportetque multas referre gratias celsissimis patriarcharum dignitatibus, quae aegre non tulerunt nostris propositis responsum scriptis mandare, eamque in maiorem Britanniam, regionem a se longissimum, mittere; quin etiam illud patriarchalium dignitatum humanissimum eximiumque inceptum ad concordiam inter nos procurandam christianorumque populorum consensum dilataandum finem felicissimum habiturum speramus. Quia vero catholicae Britannorum reliquiae omnem movent lapidem, ut negotium illud in optatum huius modi exitum perducat, ac omnia, quae fieri poterunt, libenter contendunt, ideo laeti audierunt, a patriarcharum dignitatibus sacras scripturas veteremque ecclesiam de controversia nostra iudices esse constitutas, nec absque solatio ad futuram concordiam intendunt. Cum enim eadem adhibita regula ac norma cum Orientalibus Britannis disceptare visum fuerit, et ad veteris novique testamenti libros a pristinae ecclesiae patribus explicatos veluti ad commune fidei morumque documentum attendere, haud desperamus, re ab ecclesia catholica et orientali iterum perpensa, eas favente Deo concessionem accommodationemque datum iri, quibus utrique ad mutuum concordiam

¹⁾ Testimonium, quod sequitur, patriarchae Alexandrini ad hunc autographi in Britanniam missi habebatur; cuius textum graecum cum reperire non potuerimus, illud anglie exhibuimus, prout representatur apud Williams, op. cit., p. 83.

* Autographum ipsum graece exaratum bona fortuna conservavit nobis codex bibliothecae Constantinopolitanae Sancti Sepulchri, signatus prius 666, nunc 9. Constat vero foliis chartaceis decem, cm. 37x24,8, quorum primum omnino vacuum est. Unum hunc libellum continet a fol. 2 recto ad fol. 10 rectum. Exstat etiam responso illa Britannorum in codice quodam Oxoniensi, qui apud dominum rectorem Aedis Christi nullo numero signatus asservatur. Constat foliis chartaceis triginta tribus, recta tantum pagina exarata. Rescriptum, de quo agimus, a fol. 1 ad fol. 23 continetur. Huius codicis varietates negleximus, ne virum amicissimum F. C. Conybeare plus aequo gravaremus. A fol. 24 ad fol. 33 eiusdem codicis exhibetur, et graece quidem, si pauca excipias, novus ille ordo sacrae communionis peragendae, quem sub sequenti numero sumus representaturi.

ἀνατολικῆς ἐκκλησίας ἐκ δευτέρου καταβάντες, τριαβίας συγκαταβάσεις: οὐν θεῶ γεννησμένης καὶ οἰκονομίας, αἴπερ ἀμφοτέρους πρὸς τὴν ἀμοιβαίαν ἑνωσίαν καὶ κοινωνίαν ἐτοιμάσουσι. Ταύτην οὖν τὴν ἡμῶν εὐχὴν τε καὶ τιμὴν ὑπὲρ αὐτῶν μείναν διὰ βραχέων ποιησάμενοι, ἐπὶ τὰς ἀποκρίσεις, αἱ ἡμῶν ἀξιώσαντες ἐπίστευαν αἱ πατριαρχικαὶ ἀξιώτητες, μεταρρομέμεθα.

Ἄ συμφωνοῦμεν ἀμειψότεροι, οὐ μνημονεύομεν, πλὴν εἰ μὴ τὸν αὐτῶν ἀριθμὸν σημειώσωμεν.

Πρόθεσις α', β', γ', δ', ε'.

Τῆ πρὸς τὰς ε' πρώτας προθέσεις ἀποκρίσει οὐδὲν ἐγκαλοῦμεν, ἐκτός μὴ ἡμῶν πρέπον δοκεῖ τοῖς ἐν Βριταννίᾳ ἐπισκόποις αὐτοκεφάλους μένειν, καὶ τῶν πατριαρχῶν μηδὲν ὑποκεισθῆναι.

Πρόθεσις ζ'.

Ἐν ταύτῃ τῇ προθέσει μηδαμῶς ἐροῦσόμεθα τῇ τῆς καθολικῆς καὶ ἀνατολικῆς ἐκκλησίας σοφίᾳ ὑπογράψαν, ἢ περὶ τῆς αὐτῶν παιδείας ἀμφιγνεῖν. Διὰ παιδείας γὰρ ἐν ταῖς ἡμῶν προθέσει ἢ τῶν κανόνων διδάξεις καὶ εἰκὴ νοητέα.

Πρόθεσις η'.

Ταύτῃ τῇ τῶν πατριαρχικῶν κυριοτήτων ἀποκρίσει συγκαταπέμεθα.

Πρόθεσις θ'.

Ἐπι συνευδοκούμεν, ὅτι ὑπὲρ ἐν τῷ παρόντι χροῦμεν λειτουργίᾳ, εἰς τὴν τῶν Ἑλλήνων φωνῆν μεταφρασθεῖσα πρὸς τὰς πατριαρχικὰς ἀξίας, ὑπ' αὐταῖς ἐγλαδῆ βλεπέα, πεμφθήσεται.

Πρόθεσις θ', ε', ια', ιβ'.

Ἡ ταῖς θ', ε', ια', ιβ' προθέσεις ἀποκρίσει ἡμῶν συνδοκεῖ.

Ἐπὶ τοῖς ἐπειτα ἢ ἡμετέρα ἀμοιβῇ, πρὸς τὰ περὶ τῶν κεφαλαίων ἐν ταῖς ἡμῶν προθέσει ὁμολογούμενων λεχθέντα.

Πρόθεσις α', β', γ'.

Τῆ α', β', γ' ἀποκρίσει οὐδὲν ἔχομεν καταπεῖν, ἐάν γένηται ἐν πάσι λοιποῖς ἑνώσει.

Πρόθεσις δ', ε', ς', ζ'.

Τὰ δ', ε', ς', ζ' κεφάλαια ἐπισκεψόμεθα, ἐπὶ τὴν τῆς καθολικῆς καὶ ἀνατολικῆς ἐκκλησίας ἀποκρίσειν πρὸς τὴν α' τῶν ἡμῶν προθέσεων, ἐφ' αἱ οὐ πάντο μὲν αὐτῇ καὶ τῇ ἐν Βριταννίᾳ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ συνδοκεῖ, προσελθόντες.

Πρόθεσις η'.

Ἐν ταύτῃ τῇ ἀποκρίσει μετ' αὐτοῖς¹⁾ συμφωνοῦμεν.

Πρόθεσις θ', ε', ια'.

Καθ' ἕνα καὶ ἐν τῇ θ', ε', ια'.

Πρόθεσις ιβ'.

Πρὸς τὴν δωδεκάτην ἀποκρίσειν γαμεν, ὅτι πιστεύομεν τὰς τῶν ζώντων εὐχὰς καὶ τὴν τῆς ἀγίας εὐχαριστίας θυσίαν νεκροῦς ὠφελεῖν εἰς τὴν τῆς ἐκείνων εὐδαιμονίας αὐξήσιν ἐν τῷ θανάτῳ μεταξὺ καὶ ἀναστάσεως παραμίσθῳ χρόνῳ, τὰ δὲ τοῦτου τοῦ κεφαλαίου οὐκ ἐπὶ πλέον διασαροῦμεν.

Περὶ τῆς πρὸς τὰ ε' ἰσχυρὰ κεφάλαια ἀποκρίσεως, ἐν ᾗ οὐκ ἐλόκληρος²⁾ ἐστὶ συμφωνία, γενικῶς ἔδοξε ὑπομνήσαι, ὅτι ὅποιος ἀν' ἡ καθολικῆ καὶ ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ ἡμᾶς περὶ τοῦ λουθηροκαλβινισμοῦ στοιχαστικῶς ὑποπτεύσει, ἄλλον ποιῶμεν, ὅτι οὐχ οἷόν τε ἐστὶ τὰ τοιοῦτων ὁποτέρωθεν αἰρέσεων ἴδια δόγματα ἡμῶν καλῶς καὶ εὐκρίτως ἀνατιθέναι: ἔτι δὲ νομίζομεν,

¹⁾ μεθ' αὐτοῖς, cod.; in margine recentiori manu: κατ' αὐτῶν.

²⁾ ἀλόκληρος cod.

communitatemque alliciantur. Hac igitur votorum nostrorum nostraeque in illos observantiae mentione paucis absoluta, ad ea responsa, quae nobis mittere dignatae sunt patriarchales dignitates, aggrediamur.

Quibus in rebus utriusque consentimus, has non referemus, sed earum tantum numeros notabimus.

Propositum I, II, III, IV, V.

In responso ad V prima proposita nihil reprehendimus, nisi quod nobis aequum videtur Britannorum episcopus sui iuris permanere, nec ullo patriarchae subiecti.

Propositum VI.

Hoc in proposito nobis mens haudquaquam fuit catholicae orientalisque ecclesiae doctrinam vituperare aut de illorum eruditione ambigere. Per hanc enim vocem παιδεία in propositis nostris canonum ordinatio et disciplina intelligenda est.

Propositum VII.

Huic patriarchalium dominationum responso assentimur.

Propositum VIII.

Nobis etiam complacet, liturgiam, qua nunc utimur, in Graecorum sermonem translata ad patriarchales dignitates, ab illis nempe excutendam, fore mittendam.

Propositum IX, X, XI, XII.

Propositis IX, X, XI, XII, responsio a nobis probatur.

Praeterea succedit nostrum responsum ad ea quae de capitibus in nostris propositis constituta dicuntur.

Propositum I, II, III.

Responso I, II, III, nihil habemus quod obiciamus, modo in ceteris omnibus unitas fiat.

Propositum IV, V, VI, VII.

Capita IV, V, VI, VII, exquiremus, cum ad catholicae ecclesiae orientalis responsum primo e nostris propositis, de quibus non omnino quidem ipsam inter et catholicam Britannorum ecclesiam convenit, accesserimus.

Propositum VIII.

De istae responsum cum illis convenimus.

Propositum IX, X, XI.

Item de responsum IX, X, XI.

Propositum XII.

Ad duodecimum responsum dicimus, nos credere vivorum preces et sacrae eucharistiae sacrificium mortuis prodesse ad illorum felicitatis incrementum eo tempore, quod mortem inter et resurrectionem intercedit, nec fusius huius capituli argumenta declarabimus.

Quod ad V postremis capitibus responsum attinet, de quibus non omnimoda est concordia, hic universe visum est commemorare, quod qualitercunque catholica orientalis ecclesia nos lutherocalvinismi coniecturaliter suspectos habeat, aperte declaramus, fieri non posse, ut harum utralibet haereson propria dogmata nobis recte ac

ὅτι τὸ παρ' ἡμῶν ἀκριβῶς ἐπιλαβόμενοι, τοιαύτης τῆς κατηγορίας ἡμᾶς προθύμως ἀπολύσουσι. Μεταβόμεν δ' ἕβδ, καὶ ἐπὶ τὰ ἐν μέσῃ.

Πρόθεσις α'.

Τῆ πρώτῃ ἀποκρίσει παρὶ τοῦ τὰς ἑπτὰ συνόδους ὡς τὰς θείας γραφὰς δέχασθαι, οὐ μὲν δυνάμεθα οὐκ ὀλίγην ἐναντιοῦσθαι. Ἀσμένως μαρτυρούμεθα, ὅτι τὴν ἐν ταῖς πρώταις ὧ' οἰκουμένικαῖς συνόδοις δεσποθεύσαν πίστιν, ὡς ταῖς θεαῖς γραφαῖς συμφωνούσαν, δεχόμεθα, καίτοι τὴν ἡμῶν πίστιν οὐχ οὕτως ἐκταίνειν ἰσχύοντες, ὥστε τοὺς τῶν ἐκείνων συνόδων πατέρας ἐξ Ἰησοῦ τοῖς προφήταις, εὐαγγελιστοῖς, καὶ ἀποστόλοις ἐμπνευσθέντας πεποιθῶσι. Αἰτούμεν δὲ μὴ τινὲς τῶν ἐκείνων συνόδων κανόνι, τῷ περὶ τάξεως καὶ τὰ τοιαῦτα δεθῆναι. Περὶ δὲ τῆς ἐν Νικαίᾳ συγκροτημένης, συχόμεν, ἢ ἐβδόμη, οἰκουμένην λέγεται, ἀναγκαῖον νομιζόμεν διασαφῆσαι, ὅτι οὐ δυνάμεθα τοὺς ἀγγέλους καὶ τοὺς ἀντεθεὶν ἀποχομένους ἀγίους ἢ δουλικῶς προσκυνεῖν, καὶ τούτων μὲν ἕνεκα, ἵνα τὰ λοιπὰ ἐκείνων, πρῶτον μὲν ἐν τῇ παλαιᾷ διαθήκῃ οὐδεμιᾶν σαφῶς φαίνεται τὸ τοῦ Ἰουδαίου ἀγγέλου προσκυνῆσαι, μᾶλλον δὲ τὸ ἐναντίον. Εἰ μὲν τοῦτο τὸ ἔθνος τὸ ταῦτα τὰ κρείττονα ἐντα ἠρησκέειν νόμιμον ἐπιπεποιθῶσιν, λόγος μὲν ἰδίως εἰς τοιαύτην κινήθωσι: ἂν θεραπεύων. Ὁ μὲν γὰρ οἱ ἄγγελοι: πρὸς τοὺς πατριάρχας, τὸν τοῦ Μωϋσέως, νόμον παρέδωκαν, διὰ τῆς ἰσχυρίας αὐτοῦ ὡδήγησαν, καὶ ὁ Μιχαὴλ ὁ αὐτῶν ἀρχὸν λέγεται¹⁾ καὶ ὁ τὴν τῆς Ἰουδαίας φύλαξιν πεπιστευμένον. Ὁ μὲν Ἀβραάμ τοῖς ἀγγέλοις προσκυνῆσαι λέγεται²⁾, ἀλλὰ δὲ ἐκ τοῦ αὐτῶν ἐκείνων ξηνοδοχεῖν φανερόν ἐστιν, ὅτι τοὺς ἀνθρώπους ὄντας φήθη. Ὁ μὲν Ἰσραὴλ ἐξάρτος, ὅτι μὴ καλέσονται: ὁ Ἰησοῦς τε καὶ Μωϋσῆς: ἴσως: τὰ ὑποδείγματα τῶν ποδῶν αὐτῶν³⁾, καὶ ἐπὶ μὴ εἶπε πρὸς αὐτοὺς: ὁ ἀγγελὸς ὁ ἐφθάλμιος τὸν τόπον, ἐφ' ᾧ ἔστησαν, εἶναι ἁγίον⁴⁾. Οἱ δὲ πατέρες κοινῶς ἐνόμισαν ὑπὸ ταύτῃ τῇ προσωνυμίᾳ καὶ εἶσαι τὸν ἡμῶν σωτήρα ἐκεῖ ἐφθῆναι. Ὁ ἅγιος Ἐγλαδὴ, Ἰουστίνος ὁ μάρτυς, ὁ ἅγιος Εἰρηναῖος, ὁ Τερτουλλιανὸς καὶ ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος ταύτην τὴν δόξαν συμφωνούσας ἅμα ἐπιβεβαίωσαν⁵⁾. Ὅστω μὲν σημειοῦνται: οἱ πατέρες, τὸ τοῦ ἀγγέλου ἐφθάλμιος τὴν αὐτοῦ προσκυνῆσθαι ἀποδοκιμάσαι, ὡς ἐποίησαν ὁ τῷ Μανωὶ καὶ τῷ Ἰωάννῃ ἐπιφανεῖς ἄγγελοι. Πρόθεσις: ὅτι οὐ τὸ αὐτὸ ἐστὶ τὸ τοῦ ὁρατοῦ προσκυνεῖν ἀγγέλου: καὶ ἀοράτου. Τῆ τῶν ὁρατῶν κρείττονι φύσει, τῆ αὐτῶν τάξει καὶ ἀγγείᾳ, τιμὴν τινα ἀφαιροῦμεν, τὴν τοῖς ἀοράτοις καὶ Ἰωῶ ἀνεξιχνίαστοις οὐχ οὕτως προσήκουσαν. Ἔστι: δὲ ὁ Ὀριγῆνης⁶⁾ τῷ Κέλσῳ τῷ τοῦ Ἰουδαίου τῶν ἀγγέλων νεωκόρους λέγοντι, ὡς τῷ συκοφαντῇ ἐνεκάλεσε, καὶ ἐμαρτύρησε τὸ δεῖν οὐδὲν ἄλλο σέβειν ἢ τὸν ἐπὶ κασι θεόν, καὶ μόνον τῷ κρείττονα ὄντι εὐχεσθαι: τὸ τὸν θεὸν ἀληθῶς μὲν καὶ καλῶς προσκυνεῖν εἶναι τὸ αὐτὸν διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἱκετεύειν, ἀγγέλων δὲ οὐκ ἐπικαλουμένων: τὸ τοῦ ἀγγέλου πάντας καὶ τὰς τῶν μακαρίτων ψυχὰς ἀνεκκληθῆναις ὑπὲρ τῶν παρὰ τῷ θεῷ εὐ ἀκούοντων φιλικῶς καὶ οὐκ ἐπιεικῶς προσεύχων. Ἔστι δὲ ἐν τῇ παλαιᾷ καὶ καινῇ διαθήκῃ, ἐξ οὗ συνάγειν ἐν: τὸ τῆς ἀγγέλων προσκυνήσεως παράνομον. [Συγκριτέον τὸ Δευτερονόμιου κεφ. 5', κομ. γ' σὺν κόμματι δ', καὶ λεκτικόν τὸ τοῦ Βασιλ. α', κεφ. 5', κομ. γ', ἐπου οἱ ἑβδομήκοντα τῷ δουλεύσατε χρώνται, ἔπειρ τὴν τῆς λατρείας: πρὸς τὴν

iure tribuantur: quin etiam eos existimamus, qui nostrum responsum perlegerint, huiusmodi accusationis nos prois animis esse absoluturos. Sed iam ad singula transeamus.

Propositum I.

Primae responsioni de septem synodiis veluti sacris scripturis accipiendis, non possumus quidem non parum obaistere. Libenter fatemur, fidem a sex primis oecumenicis conciliis sancitam tanquam sacris scripturis consentaneam a vobis accipi, quamvis nostram fidem haud ita extendere valeamus, ut conciliorum illorum patres, neque ac prophetas, evangelistas et apostolos inspiratos esse credamus. Poscimus autem ne cui illarum synodorum canonum, ei nimirum qui de disciplina ceterisque huiusmodi agit, astringamur. Ad synodum Nicaenam congregatam, quae septima oecumenica dicitur, quod attinet, necesse ducimus declarare, nos non posse angelos et sanctos, qui hinc excesserunt, vel duliae cultu adorare, horum quidem causa, ut reliqua praetereamus, quod primum quidem in veteri testamento nusquam clare perspicitur, angelos a Iudaeis adoratos esse, imo vero contra. Gens illa, si naturas quidem istas perfectiores venerari aequum duxisset, propriis quidem de causis ad huiusmodi cultum esset inducta: Angeli enim patriarchis apparuerunt, Moysi legem tradiderunt, illis itineris duces per desertum fuerunt, et Michael ipsorum princeps vocatur eique Iudaeae tutela conceditur. Abraham quidem angelos adorasse dicitur, sed ex eo quod istos hospitio exceperit perspicuum est, eos in hominum loco ipsi fuisse. Non infirmum quidem, Iosue aequae ac Moysen iussos non esse, calcamenta de pedibus ipsorum solvere, nec eis dixisse angelum, qui ipse visus est, locum, in quo starent, esse sanctum. At patres communiter putarunt sub ista appellatione ac specie servatorem nostrum ibi apparuisse. Sanctus nimirum Iustinus martyr, sanctus Irenaeus, Tertullianus et sanctus Athanasius hanc sententiam uno ore affirmarunt. Ita quidem a patribus animadvertitur, conspectos angelos adorationem sibi exhibitam improbasse, quod egit angelus qui Manoe et Ioanni se conspiciendum praebuit. Adde haec, non idem esse visibiles adorare angelos atque invisibiles. Eorum, qui conspiciuntur, praestantiori naturae, necnon dignitati et legationi, honor quidam debetur, qui invisibilibus et forsitan aditu carentibus non ita congruit. Atqui ita se res habet: Origenes Celsum, qui Iudaeos angelorum cultores vocabat, uti calumniatorem reprehendit, ac testatur nihil aliud esse adorandum praeter Deum, qui omnia superat, unumque ad eum, qui potentissimus est, preces esse faciendas: Deum vere quidem ac recte adorare idem esse ac ei per Iesum Christum supplicare, angelis vero non invocatis: angelos omnes ac beatorum animas, etiam si non implerentur, pro his, qui a Deo bene audiant, amico animo et benevolente deprecari. Est autem in veteri et in novo testamento, ex quo colligi possit angelorum cultum esse illicitum. [Confer Deuteronomii cap. VI, vers. 13, cum versiculo 4, ac lege I Reg. cap. VII, vers. 3, ubi Septuaginta verbo δουλεύσατε utuntur, quod latrariam inter et duliam irritam omnino facit distinctionem. Confer praeterea Lucae cap. IV, vers. 8,

¹⁾ Dan. X, 13, 21.

²⁾ Gen. XII, 2.

³⁾ Ex. III, 5; Jos. V, 15.

⁴⁾ Ios. ibid.

⁵⁾ Iustin., *Dial. cum Tryph.*; Iren., *De Haeres.*, lib. IV, cap. 28; Tertull., *lib. adv. Iudaeos*; Athanas., *adv. Arion.*, lib. IV.

⁶⁾ Origen., *adv. Cels.*, lib. I et V; Patr. Gr. XI, 1185-1186.

δουλείαν ἄκρον πάντοτε διαφορῶν. Ἐν δὲ τὸ τοῦ Λουκᾶ κεφ. δ', κεφ. γ' καὶ τὸ τῆς πρὸς Κολοσσαίς κεφ. β', κεφ. ιγ', ιδ', σὺν τῇ τοῦ Θεοδορήτου ὑπομνηματισμῶ. Ἦνα δὲ καὶ τῶν πατέρων ἄλλοις τινὲς προσηρώμεν, ὁ μὲν Εἰρηναῖος διαρρήθην φησὶν, ἔτι ἡ ἐκκλησία μίτη τι θαυμαστόν τῆ τῶν ἀγγέλων ἐκκλησία: ἡ ἄλλη τιμὴ τῆ ἀρετῆς καλυπταμένης ποιεῖ¹⁾. Θεόφιλος ὁ τῆς Ἀντιοχείας τοὺς λόγους δηλοῖ ἀνθ' ὧν οἱ χριστιανοὶ τὸν αὐτοκράτορα μὴ θυνθῶσι προσκυνεῖν, ἔτι, φησὶν, οὐκ ἦν αὐτὸς θεός²⁾. Ἡ ἐν Λαοδικαίᾳ συνηγμένη σύνοδος τοὺς ἀγγέλους ὀνομαζόμενους ἀναθεματίζει³⁾. Ἀλλὰ φησὶ τινες τούτων τὸν κανόνα κατὰ τὴν ἐκείνων αἰρετικῶν ταύτην, τὸν τὸ εἶναι ἀπὸ τῶν ἀγγέλων τὸν τὸν νόμον παραδεωκῶτων σωτηρίαν διδασκόντων, κατεσωτήρες ἡμῶν, τοῦ προσκυνῆσαι αὐτούς, ἀποσταθάντων. (Ὁ: ἐὰν ἡ τῆς συνόδου γνώμη, οὐκ ἔστι τοιαύτη, ἐλέγχων ἐνδέχεται: πρῶτον, ἐπεὶ ἡ σύνοδος τὴν τῶν ἀγγέλων ἔργασίαν γενικῶς μὲν καὶ ἀορίστως ἀναθεματίζει, καίπερ, εἰ τοῦτο τὸ πάντοτε ἐξείναι: ἤγγιστον, στοιχίζεσθαι μὲν ἔξῃ, τὸ τοῦτο πράγμα ἂν διακρίσῃ, καὶ τὸ σφάλμα δείξασαν, μόνως τὰς τοιαύτης προσκυνήσεως ἀνομιλίαν: καὶ παραβάσει ἀναθεματίζῃ τὴν ἐκείνων τῶν σωτῶν ἀνδρῶν ἐκκλησίαν. Δεύτερον, εἰ φασὶ τοὺς ὑπακίους τῆς ἐκκλησίας ἀπειναί, τοῦτο μόνον ἐπιφέρει: τὸ αὐτοὺς κατ' ἴδιον εἰς τὸ αὐτὸ συναλεθροῦναι, ἔπερ καὶ αὐτὸς ὁ κανὼν ὑποσημαίνει. Εἰ γὰρ ἀπὸ τῶν ἀγγέλων τὸν τὸν νόμον ἐκδομένον σωτηρίαν εἶναι ἐκράτησαν, εἰ ἐκείνους ἰδίως μὲν καὶ πρῶτους μεσίτας ἐποίησαν, εἰ τῇ σωτῆρι: ἡμῶν μίτη γέσαντο, μίτη αὐτὸν προσκύνουν, χριστιανοὶ οὐκ ἔσαν, καὶ τῇ συνόδῳ τολμῶν οὐκ ὑπεβούσιον. Τί γὰρ μοι, φησὶν ὁ ἅγιος Παῦλος⁴⁾, καὶ τοὺς ἔξω κρίνειν; (Ὁ τῆ ἐκκλησίᾳ ἴθως καθίστηται τὸ τοὺς Ἰουδαίους, τοὺς ἔθνηκούς ἢ Ἀποστάτας ἀπορρίπτειν: τοῦτο γὰρ ἂν εἴη τὸ τοὺς κάλει ἀποστῆσαντας τῆς κοινωνίας ἀπορρίπτειν: ἀλλὰ καὶ ἔξω τοῦ πράγματος τοῦ χριστιανισμοῦ ἐξουσιάζεσθαι: οὐκ ἔχει. Δῆλον οὖν τοὺς τὴν Χριστοῦ, προσκύνουν οὐ πάντοτε ἀποθεμένους ἀπὸ τῆς συνόδου ἀποθεματίζεσθαι. Τίνας οὖν ἄλλοι κατακρίναντες, ἢ τὸ μὲρξιν τὴν προσκύνουν⁵⁾ ἀπὸ τοῦ θεοῦ καὶ πρὸς ἀγγέλους, καὶ τοῦ πολλὰ πλάσιους ἐν τῇ ἀρετῇ καὶ μεσίτας⁶⁾ ποιεῖν; Ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος ἐν τῇ κατ' Ἀριανῶν λόγῳ γ' τὸ τοὺς ἀγγέλους σωτῆρι: ἡμῶν διακονῆσαι δείξας, εἶπεν⁷⁾: Προσκυνεῖται: παρ' αὐτῶν οὐχ ὡς τῇ δόξῃ μείζων, ἀλλ' ὡς ἄλλοι: παρὰ πάντα τὰ κτίσματα, καὶ παρ' ἐκείνους ὄν. Εἰ γὰρ ὡς τῇ δόξῃ ὑπερέχων προσκυνεῖται, ἔδει καὶ ἕκαστον τῶν ὑποβεβηκῶτων τὸν ὑπερέχοντα προσκυνεῖν: ἀλλ' οὐκ ἔστιν οὕτως: κτίσματι: γὰρ κτίσμα οὐ προσκυνεῖται. Καὶ μετὰ τὸ λέγειν: ἔτι, Πάτερ ὁ ἀπόστολος προσκυνῆσαι: θέλοντα τὸν Κορνηλίον κωλύει, ὡσεὶ καὶ ὁ ἀγγελὸς τὸν Ἰωάννην⁸⁾, οὕτως ἐπιλέγει: (Ὁ οὐκ ὄν θεοῦ ἐστὶ μόνου τὸ προσκυνεῖσθαι. Ὁ δὲ Ἐπιφάνιος ἐν τῇ κατὰ τὴν τῆς Μαρίας προσφερόντων, οὕτως λογίζεται⁹⁾: Ἀλλ' οὕτως Ἠλία προσκυνητός, καίπερ ἐν ζῶσιν ὢν, οὕτως Ἰωάννης προσκυνητός¹⁰⁾ καὶ τοῖς διὰ ἰδίαν: οὐχ ὅτι τὴν κοίμησιν αὐτοῦ ἐκπληκτικὸν ἀπεργασάμενος, μᾶλλον δὲ ἐκ θεοῦ λαβῶν τὴν χάριν: οὕτως τῶν ἁγίων προσκυνεῖται.

et epist. ad Colossenses cap. II, vers. 18, 19, cum Theodoretii commentario.] Ut autem e patribus alius quosdam proferamus, Irenaeus quidem aperte dicit, ecclesiam nec invocationibus angelorum mirum quid facere, nec reliquis prava curiositate. Theophilus Antiochenus argumenta indicat, ob quae christiani imperatorem nequeant adorare, eo quod, inquit, non esset ipse Deus. Synodus Laodiceae coacta eos, qui angelos nominant, anathematizat. At dicunt quidam, hunc canonem adversus haereticos illos conditum esse, qui docebant, eis angelis salutem esse tribuendam, a quibus lex tradita esset, quique a salvatore nostro defecerant, ut illos adorarent. Quod autem synodi mens ea non fuit, id evinci potest primum, quod synodus angelorum cultum universae quidem ac indefinite damnat: quod si vero id omnino licere existimassent, concilium quidem licet futurum fuisse ut rerum delecto habitu et errore patefacto, solas huiusmodi adorationis anomalias ac transgressiones damnasset ille doctorum virorum coetus. Secundo, et si noxii dicantur ecclesiam reliquiasse, id tantum denotat congregationes ab illis seorsim eodem loco esse factas, quod ipso canone innuitur. Si enim ab angelis, qui legem tradiderunt, salutem pendere tenuissent, si illos pro propriis quidem ac primariis mediatoriis habuissent, si salvatorem nostrum nec invocassent nec adorassent, profecto christiani non fuissent, atque ideo nec synodi potestati subiecti. *Quid enim meum interest*, inquit sanctus Paulus, *etiam de extraneis iudicare?* Mos in ecclesia non obtinuit Iudaeos, Gentiles aut Apostatas excommunicare: id enim esset eos, qui prius defecissent, a communione segregare: sed extra christianismi septa ius nullum habet. Liqueat igitur eos, qui Christi adorationem non omnino rejecissent, a synodo damnatos fuisse. *Quid est igitur aliud causae, cur damnantur, nisi quod adorationem inter Deum et angelos partirentur et multiplices in adorando mediatores adhiberent?* Sanctus Athanasius oratione III contra Arianos, cum ostendisset angelos Salvatore nostro ministrasse, dixit: *Eum adorant non ut gloria maiorem, sed ut alium tum ab omnibus rebus creatis tum a seipso. Nam si eum tanquam gloria praecellentem adorarent, singulae res inferiores eas, quae praestantiores sunt, deberent adorare. Sed non ita se res habet. Nec enim res creata aliam creatam adorat.* Ubi vero dixit, *Petrus apostolum Cornelium se adorare volentem retinuisse, similiter et angelum Ioannem*, haec subiicit: *Itaque solus Deus adorandus est.* Epiphanius autem libro adversus eos, qui Mariae sacrificium offerunt, ita dissert: *Atqui nec Elias adorandus est, tametsi adhuc superstes sit; neque Ioannes adorandus, licet precibus propriis mortem suam admirabilem effecerit, vel id potius divino sit beneficio consecutus. Sed nec alius quisquam e sanctis adoratur. Si autem ne angelos quidem adorari permittit, quanto minus id tribui ei concesserit, quae ex Anna nata est, quae Annae e Ioacimo indulta est?* Et alius dicit nullam rem creatam esse adorandam. Praeter istos unum tantum sanctum Augustinum acriorem, qui quidem, e patribus Latinis quanquam sit, tamen ob

¹⁾ Iren., *adv. Haerese.*, lib. II, cap. 57. Patr. Gr. VII, 230.

²⁾ Theophil., *ad Autolycom.*

³⁾ Can. XXXV.

⁴⁾ I Cor. V, 12.

⁵⁾ προσκύνειν cod.

⁶⁾ μεσίτας cod.

⁷⁾ Contra Arian. Orat. II, 28; Patr. Gr. XXVI, 198.

⁸⁾ Act. X, 26; Apoc. XII, 9.

⁹⁾ Haerese. LXXIX, 5; Patr. Gr. XLII, 748 B.

¹⁰⁾ προσκυνητός cod.

Εἰ δὲ ἀγγέλους προσκυνεῖσθαι οὐ θέλει, πῶς μᾶλλον τὴν ἀπὸ Ἀννης γεγεννημένην, τὴν ἐκ τοῦ Ἰσακίου τῆ Ἀννης δεδωρημένην; Καὶ ἐτέρωθι φησὶ τὸ μηδὲν κτίσμα προσκυνεῖσθαι. Πρὸς τοῦτοι; ἓνα μόνον τὸν ἅγιον Ἀδγουσίτινον προσκαλεσόμεθα, τὸν μὲν, καὶ τοῖγα τὸν κατὰ Ρωμαίων, ἡμεῖς δὲ διὰ τὴν εὐσεβείαν τε καὶ παιδείαν λόγου τυχόντα, καὶ περὶ τὸ τῆς σωτηρίας ἕτος τσορακοιστοῦτον γράψαντα. Οὗτος μὲν σημεῖοι, τὸ μὴ βούλεσθαι προσκυνεῖσθαι τὸν ἐν Ἀποκαλύψει ἄγγελον, τὸ εἶναι αὐτὸν τῷ ἀποστόλῳ σύνθουλον, καὶ τὸ θεῖν μόνον τὸν θεὸν προσκυνεῖν¹⁾. Ὡς δὲ συντόμως εἰπεῖν, ὅπλα μὲν ἐστὶ τινὰ τούτων τὸ καὶ τοὺς ἁγίους προσκύνεσθαι ἀθεταπρόβητα, καὶ τὰ λοιπὰ τὰ τῶν ἀγγέλων περὶ καλούμενα μᾶλλον μὲν ἢ ἐξ ἰσου τοὺς τετελευτηκότας πιστοὺς ὡς τῷ αὐτῷ νόμῳ ὑποταχθέντας περιέχει· εἰ γὰρ οὐ τοὺς ἀγγέλους προσκυνήσαι δεῖ ἢ προσεύχεσθαι, τοὺς καὶ ἐπιτροπικούς καὶ λειτουργικά πνεύματα, εἰς διακονίαν ἀποσταλλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν²⁾, ἐν ταῖς θεαῖς γραφαῖς ἐνομασθέντας, πολὺ μᾶλλον τοὺς τὸν βίον μεταλλάξαντας ἁγίους; οὐ προσκυνήσιον, τοὺς τὴν ἀνθρώπων ἐπιτροπὴν οὐ πιστοτακτότας; μηδὲ (κατ' ὅσον οἴδαμεν) τὴν γῆν ἐπισκέπτεσθαι ἔχοντας; (ὃν ὁν ἡμῶν ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ ἱσταθεῖν λόγοι ἀναλόγως ἐν ἑαυτοῖσι. Περὶ τοῦ ἐκ τῶν θεῶν γραφῶν παραχθέντος ἐπὶ τὸ τὴν ἁγίων ἀπαλθόντων ἐπικληθῆναι βεβαιώσεται, φανερὸν ὅτι πρὸς τοῦτου τοῦ πράγματος ἀπέδειξεν οὐκ ἀρκεῖ ταῦτα. Ἐν τῷ γὰρ εἰπεῖν Ἀναγνώστωσαν τὰ περὶ τοῦ Ἐζεκιίου βασιλέως, πῶς διὰ Δαβὶδ λελύτρῶται τοῦ Σαναχρειῖμ, ἀποτυγχάνουσι τοῦ σκοποῦ. Μόνον γὰρ ἐν ταῖς γραφαῖς ἐπιγγεῖλαν ὁ θεὸς λέγων³⁾, ὑπὲρ τῆς Ἱερουσαλήμ δὲ· ἐαυτὸν καὶ διὰ Δαβὶδ ὑπερασπιστὴς εἶναι· οὐ μόνον δὲ τῶν Ἰουδαίων ὡς τὸν Δαυὶδ ὑπὲρ αὐτῶν ὑπερευτυγχάνειν ἐρωτησάντων μνηστὴν ποιεῖται ἢ θεῖα γραφή; καὶ ἀνευ τούτου τῶν πατριαρχικῶν ἀξιοτήτων ἕλεγχος οὐδὲν δύναται. Τὰ δὲ ἐξῆς, ὅτι καὶ ὑπὲρ τοῦ Πέτρου ἐγένετο προσευχὴ ἐκτενής; πρὸς τὸν θεόν, τοῦτο μόνον δείκνυσσι τὸ ἱσταθεῖν δηλαδὴ ὑπὲρ ἀλλήλων τὴν στρατευομένην ἐκκλησίαν· ἀλλ' οὐδὰ τὸ θεοῦ Παύλου⁴⁾. Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ διὰ τῆς ἀγάπης τοῦ πνεύματος, συναγωνισασθεῖσθε μοι ἐν ταῖς προσευχαῖς ὑπὲρ ἡμῶν πρὸς τὸν θεόν. Ἐὰν βυσθῶ ἀπὸ τῶν ἀπειθεῶντων ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, παρ' αὐτὰ προκόπτει. Ἡμεῖς δὲ οὐ τοῖς ἀνατολικῶς εἰς τοιαύτην τὴν μεσιτείαν ἐναντιούμεν· μᾶλλον δὲ καὶ δομένως ἁμογνωμονοῦμεν τὸ πρεσβεῖν τοὺς ἁγίους τοὺς ἐντεῦθεν ἀποικημένους ὑπὲρ τῶν ἐπὶ γῆν πιστῶν· ὅτι δὲ ἐκείνοις τούτου χάριν προσυκτεῖον, μηδαμῶς θηλον, τοῖς μὲν (ἐκ τοῦ εἰκότος) οὕτως εὐνοϊκῶς ἔχουσι, ὅστε αὐτόματι τε καὶ ἐτοίμως ἡμῖν βοήθειν, τοῖς καὶ τὰς ἡμῶν δεήσεις ἀποφ' ἰσως οὐκ εἰδῶσι⁵⁾).

Φανερόν μὲν ὅτι μέλιστα ἐστὶ, τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν εἰς τοσοῦτον διαφθερῆναι, ὅστε ἐπιμελῶς μὲν καὶ ἀνελευθέρως μὴ ἱσταθεῖσιν σκαπώτατα ἀγάθοποιήσαι· ἀλαζονικῶς μὲν εὐεργετοῦσι καὶ βραδύτερον καὶ δυσπρόσιτος· ἐστὶ δὲ ὅτι παρὰ τὴν τοῦ πράγματος ἀξίαν ἠνωχλήθη· ἀλλὰ καὶ νομίζουσι τὸ τῶν μεγάλων εἶναι τὸ ἄλγεσθαι τῶν ἄλλων· ἄρα ὁν μόνου; τοὺς αὐτοὺς τιμὴν ἀπονέμοντας εὐ ποιήσαι. Τὸ μὴ αὐτοὺς καλοκαθεῖν τὸ καταπρονεῖν ἠροῦνται, καὶ τὸ ὄντος μεγέθους ὑπέρημα τῆ ὑπερηφανίας ἐναπληροῦν παρῶν καὶ προσημασιῶν· ταῦτα δὲ τῆς αἰσθη; γνώμης; ἐστὶ, τῆς; τε ἀγνοίας καὶ ἀσθενείας;

spontitatem ac doctrinam impetrat ut audiatur, quique salutis anno circiter quadringentesimo scripsit. Id quidem ille animadvertit, quod abnuens adorari angelus in Apocalypsi, ostendit se una cum apostolo esse conserrum, unumque Deum adorandum esse. Ut autem paucis dicamus, liquet quidem ex argumentis adductis quaedam etiam obstarē ne sanctos adoremus; reliqua vero, quae de angelis dicta sunt, multo magis in defunctos sanctos, ut pote qui eidem legi adstringantur, cadunt. Nam si angeli adorandi non sunt nec deprecandi, qui penes divinas scripturas vocantur procuratores ac ministratores spiritus, ministerii causa missi propter eos qui haeredes erunt salutis, multo minus sancti, qui ex vita excesserunt, adorandi sunt, qui hominum curam non obeunt nec (quod sciamus) habent quod terrae prospiciant. Itaque argumenta nostra ad probandum illos esse invocandos pro rata parte imminuerentur. De eo, quod ex divinis litteris adductum est ad sanctorum vita functorum invocationem stabiendam, dicimus, huic rei evincendae illa non sufficere. Nam verba illa: *Legant Ezechias regis res gestas, quomodo per David a Senacherim liberatus sit*, a proposito aberrant. Hoc enim unum in scripturis spondit Deus dicens se scilicet protecturum esse *Ierusalem propter seipsum et propter David*; at nullibi divina scriptura refert Davidem a Iudaeis esse invocatum; ut pro ipsis intercederet; quod cum ita sit, patriarcharum dignationum argumentatio abit in vanum. Quae vero sequuntur, preces scilicet assiduas factas esse ad Deum pro Petro, id unum probant, in militanti nimirum ecclesia alios pro aliis deprecari. Sed ne locus quidem divi Pauli: *Obsecro autem vos, fratres, pro me ad Deum precibus, ut liberet ab iis qui rebelles sunt in Iudaea*, in rem conducit. Nos enim quoad huiusmodi interventum Orientalibus non adversamur. Immo vero libenter profitemur, sanctos, qui hinc excesserunt, pro fidelibus orare, qui in terra degunt. Quod autem illis hac de causa sit supplicandum, id minime constat, quippe qui (ut verisimile est) tanta benevolentia moventur, ut sua sponte ac prompte nobis succurrant; immo preces nostras audire forte non possunt.

Perspicuum quidem quam maxime est, humanam naturam adeo esse corruptam, ut, nisi sollicito serviliterque rogetur, beneficam rarissime se exhibeat. Iactantius quidem beneficia tribuunt homines et tardius et molestius; interdum etiam plus laboris capitur quam operae pretium est; at potentis id esse existimant, quod reliquos parvi pendat; quamobrem eis tantum beneficia conferunt, a quibus honore afficiantur. Si quis ipsis non aduletur, id in contemptum accipiant; quod ut vere praestantiae sint deest, id superbia supplere temptant ac mentis elatione. Id autem turpis animi est.

¹⁾ Augustin., *De Doctr. christ.*, lib. I, cap. 28.

²⁾ Hebr. I, 14.

³⁾ IV Reg. XIX, 34.

⁴⁾ Rom. XV, 30.

⁵⁾ εἰδῶσι; eod.

καὶ κοινότητος. Τὰ τοῦτου τοῦ ταλαιπώρου αἵματος κλίματα τῶν τῆς μακαριότητος οὐ πλέον διόχη ἢ τοιαύτη ἢ διάθεσις τῶν αὐτόθεν. Τὰ τῶν μακαρίων πνεύματα μάλλον συνίσχαι τι τὸ ὄψος ἐαυτῶν ἢ νομίζαν τὸ δύνεσθαι αὐτὸ κατ' ἡμῶν θεραπεύει ἀξάνεσθαι, καὶ ἀμείναι μὲν ἢ ὅσα ὑπεροκτιμῆς ἔχουν ἢ τι δεινοπαθεῖν. Ἐν εὐρανῷ οὐκ εἴρε τόπον ὑπερηφανία, ἀπ' οὗ ἐξεβλήθη ὁ διάβολος. Οὐδεὶς οὖν ἐστὶ κίνδυνος μὴ οἱ αὐτόθεν κατὰ τῆς εὐμενείας δουλείας παραλειφθεῖσιν, ἀν' ὀργίζοντο, μάλιστα δὲ αἰδέσθαι τὸ μὴ οὕτως ποιεῖν ἡμᾶς ὡς τοὺς αὐτῶν ἐλιγυροῦντας, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ θεῶν δυσπραστῆν. Αὐτῶν πρὸς τὸ ἀγαθοποιεῖν ἀνεμπόδιτος ἡ εὐνοία, ἡ μεγαλειότης ἀτυφοῦ, καὶ ἀπαραποίητος ἡ χρηστότης. Ἐκουσίως οὖν εὐεργεθοῦσι: ἀρκαι μὲν ἢ αὐτῶν φιλοφροσύνη πρὸς τὸ πᾶν ἀγαθόν, ὅσα μὴ δεῖν ἡμᾶς τῶν αὐτῶν ἐλευθεριότητα τῆ τε προσευχῆ καὶ δουλείᾳ ἐξεγείρειν.

Ἐπειδὴ καὶ φασί: τὸ μοιταθεῖν τὸν Χριστὸν ὑπὲρ μόνης τῆς παραβάσεως τοῦ προπατέρ, ἡμῶν Ἀδάμ, καὶ τὸ δεῖν ἡμᾶς ἐπικαλεσθαι τοὺς ἁγίους ἐς πρεσβίαν πρὸς θεὸν τὸν δημιουργὸν ὑπὲρ τῶν μετὰ τὸ βῆπτισμα ἡμῶν γινόμενων παραπτωμάτων, συννώτωσαν ἡμῶν αἱ πατριαρχικαὶ ἀξιώτητες, εἰ νομίζομεν τὸ ἀνιμάχεσθαι: τοῦτο ταῖς θεαῖς γραφαῖς, καὶ τὴν τοῦ Χριστοῦ τοῦ θεανθρώπου μεσιτείαν ἀπαίτου. Δῆλον γὰρ ἐστὶ τοῖς ἀποστόλοις καὶ ἐξ Ἰησοῦ πᾶσι τοῖς πιστοῖς ἐπιτάττει: τῷ θεῷ ἀμείως προσεύχεσθαι: "Ὁ τί: ἀν' αἰτήσητε, φησὶν, ἐν τῷ ὀνόματι μου, τοῦτο ποιήσω". Καὶ ἐν τῷ κόμματι ἐγγύστατα ἐντι: "Ἐάν τι αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματι μου, ἐγὼ ποιήσω". Ἐπι: δὲ ἐν τῷ κεφαλαίῳ ἐστὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ εἰπεῖν ὁ σωτήρ: "Ὅσα ἀν' αἰτήσητε τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματι μου, εἰσπί: ὑμῖν". Ὁ παρ καὶ ὁ κύριος ἐπιτάττει: "Ἐως ἀρτι: οὐκ ἠτήσατε οὐδὲν ἐν τῷ ὀνόματι μου: αἰτεῖτε, καὶ λήψετε, ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ἢ πεπληρωμένη". Φανερόν οὖν ἐστίν, ἐστὶ τὸν θεὸν ἀμείως ἐπικαλεσθαι ὑπὲρ τῶν τοῦ αἵματος τοῦτου καὶ τοῦ μάλλοντος ἀγαθῶν διαρρήδην καλεῖσθαι. (Ὅτι δὲ καὶ τῷ θεῷ ἀμείως προσευχθέν ὑπὲρ τῆς τῶν μετὰ τὸ βῆπτισμα πλημμελῶντων ἀμείως, ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἀποστόλου πρώτης ἐπιστολῆς μανθάνειν ἐπι: τοῦ λέγοντος: Ἐάν τις ἁμάρτη, παράκλητον ἔχομεν πρὸς τὸν πατέρα Ἰησοῦν Χριστὸν, δῆλον μὲν ἐστίν, καὶ αὐτὸς ἰλασμός ἐστι: κατὰ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν). Ἐκ τοῦ εἰπεῖν τὸν ἀπόστολον ἐστίν, Ἐάν τις ἁμάρτη, παράκλητον ἔχομεν πρὸς τὸν πατέρα Ἰησοῦν Χριστὸν, δῆλον μὲν ἐστίν, ἐστὶ τὰ μόνον καθ' ἡμέραν πλημμελομένη ὑποσημαίνει: προπατορικῆ γὰρ ἁμαρτία κολῶν χρόνον ἡμαρτήθη, πρὶν γενέσθαι τινὰς τῶν ἐφ' Ἰωάννου: ἀλλὰ καὶ ὁ ἀπόστολος τὸν σωτήρα ἡμῶν τὸν τιμιώτατον παράκλητον καὶ ἰλασμένον κατὰ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ὀνομάζων, τὸ μοιταθεῖν αὐτὸν πρὸς τὸν πατέρα ὑπὲρ τῶν μετὰ τὸ βῆπτισμα γινόμενων παραπτωμάτων, ἀρα καὶ μετὰ τὴν αὐτοῦ ἀνάστασιν, ὑποσημαίνει.

Περὶ τῆς τῶν πατριαρχικῶν ἀξιώτων δόξης, τῆς διαβεβαιουμένης τὸ μετὰ τὸν ἀγαθὸν μεταβάλλεσθαι τὸν εὐχαριστηθέντα ἄρτον καὶ οἶνον εἰς τὸ ζῆον σῶμα καὶ αἷμα Ἰησοῦ Χριστοῦ, μανόντων μόνων τῶν συμβεβηκότων ἀμεταβλήτων, ἄρτου δὲ καὶ οἴνου οὐσίας: οὐκ ἐστὶ εὐσης: ὅτι ἐκείνα τὰ συμβεβηκότα: ταῦτα ἡμῶν πᾶν ἐστὶν ἀπαράδεκτα: τοιαύτη γὰρ σωματικῆ παρουσία, ἢ αὐτῶν δευτέρᾳ μετασυστάσει, οὐκ ἐστὶ τῆς κρηπίδος τῆς θεῖας γραφῆς βέβαια, ἢ καὶ ἀπὸ τῶν τῆς παλαιᾶς ἐκκλησίας μεγαλωνόμων

ignorantiae, imbecillitatis, pravitatis. Miserandi istius saeculi regiones a felicitatis plagis non magis distant quam ista hominum natura a caelicolarum indole. Beatorum mentes esse ipsarum dignitatis nimium sibi conecias sunt, quam ut existiment, eam nostro cultu posse augeri: atque benigniores, quam ut fastidiosae sint aut ad accipiendam ullam offensionem faciles. Superbiae nihil est in caelo loci, ex quo expulsus est diabolus. Nullo igitur periculo est, ne ii, qui ibi degunt, inani cultu neglecto offendantur, praesertim cum probe sciant, non ita nos agere ut ipsos despiciamus, sed ne Deo displiceamus. Illorum benevolentia ad benefaciendum expedita est. praestantia minime fastuosa, non adulterata bonitas. Libenter igitur benefaciunt: ut quidquid boni est perficiant, eorum benignitas sufficit, neque opus habemus illorum liberalitatem precibus ac cultu excitare.

Quia vero asserunt etiam, Christum mediatoris munere fungi pro sola Adae, primi nostri parentis, transgressione, atque sanctos a nobis esse obsecrandos, ut apud Deum creatorem intercedant pro iis, quae post baptismum admisimus, peccatis, nobis ignoscant patriarcharum dignitates, si divinis scripturis id repugnare, et Christi, Dei simul et hominis, interpositioni despicatui esse existimemus. Compertum enim est, apostolis aequae ac omnibus fidelibus eum praecipere, ut Deum immediate deprecantur. *Quicquid petieritis, ait, in nomine meo, hoc faciam.* Atque versiculo, qui proxime sequitur: *Si quid petieritis in nomine meo, ego faciam.* Praeterea capite XVI discipulis suis Salvator dixit: *Quaecumque petieritis a patre meo in nomine meo, dabit vobis;* quibus verbis subiicit dominus: *Usque adhuc non petistis quicquam in nomine meo: petite, et accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum.* Perspicuum est igitur, ab eo non obscure praecipere, ut Deum pro huius ac futuri saeculi bonis immediate exoremus. Quod autem Deo nullo interveniente supplicandum sit, ut ea, quae post baptismum admisimus, condonentur, id ex prima eiusdem apostoli epistola discere est: dicit enim: *Quod si quis peccarit, advocatum apud patrem habemus Iesum Christum iustum; et ipse est propitiatio pro peccatis nostris.* Ex eo quod apostolus dicit: *Quod si quis peccarit, advocatum apud patrem habemus Iesum Christum,* perspicuum quidem est, ea tantum, quae quotidie peccamus, ab illo significari: nam originali peccato multo tempore peccatum est, priusquam Ioannis aetate suppar quidam esset: Quia etiam apostolus, cum salvatorem nostrum advocatum ac propitiationem pro peccatis nostris nuncupat, tum eum apud patrem intercedere pro delictis post baptismum commissis, ergo post eius etiam ascensionem, significat.

Ad patriarcharum dignationum sententiam quod attinet, qua asseritur, consecratum panem et vinum transmutari post consecrationem in proprium Iesu Christi corpus et sanguinem, accidentibus tantum manentibus immutatis, panis autem ac vini substantia sub accidentibus illis non amplius existente: haec nobis omnino reiicienda videtur: nam realis huiusmodi praesentia, elementorum videlicet transubstantiatio, divinae scripturae fundamento non innititur, quin et a celeberrimis

1) Ioh. XIV. 12.

2) ibid. 14.

3) ibid. XVII. 12.

4) ibid. 14.

5) I Ioh. II. 1-2.

πατέρων ἢ λέξω ἢ καὶ φανερώς ἀποβλήσεται. Περὶ τῆς θείας γραφῆς, ὁμολογεῖται μὲν εἶναι τὸν εὐχαριστηθέντα ἄρτον καὶ οἶνον τὸ ἑαυτοῦ σῶμα καὶ αἷμα ὀνομάζει ὁ Χριστός· εἶναι δὲ ταύτην τὴν λέξιν ἀπλῶς οὐχ ἔρμηνευτέον, τὰ τῆς γραφῆς ἄλλα ἢ δείξω, ἐν οἷς ὄρα τε καὶ ἀπκαλὸς ἀνομοί ὁ Χριστός, ἀλλὰ τοῦ δὲ ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ καὶ ὁ λέων ὁ ἄν ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα. Τὸ δὲ μεταφορικῶς ἔχειν ταῦτα, οὐκ ἀρνήσονται οἱ ἀνατολικοί· τί οὖν καὶ μὴ τὰ λοιπὰ, τὰ τοῦ εὐχαριστίαν ποιήσαντος κυρίου, τὰ καὶ ἀκριβῶς ἔρμηνευθέντα φοβερὰ ἐξ ἰσοῦ ὄντα; Πρὸς τοῦτους, ὁ θεὸς Παῦλος τὸ εὐχαριστηθέν σύμβολον, τὸ καὶ μετὰ τὸν ἁγιασμὸν ἦδη ληπτέον, ἄρτον καλεῖ!). Ἰνα δὲ καὶ τὸν παλαιῶν πατέρων τῶς παριστώμεθα, Ἰουστίνος ὁ ἅγιος μάρτυρ φησὶν, εἶναι τὰ ἡμῶν σῶματα ἐκ τοῦ εὐχαριστηθέντος ἄρτου καὶ οἴνου τρέφεται¹⁾. Ἄλλο οὖν ἔστιν, εἶναι τὸ μετὰ τὸν ἁγιασμὸν μένειν τὴν εὐχαριστηθέντων συμβόλων οὐσίαν οὕτως ἐπίστεικται. Εἰ γὰρ ἢ περὶ τῶν συμβεβηκότων γνώμη ἐν τῷδε ἀποσπασθῆ (ἦν τοὺς παλαιούς· ἐπιλαθέσθαι προσφανὲς ἐστὶ), εἰ μὲν οὕτως εἶδον, πῶς ἂν οὐκ εὐχρηστικῶς ὁ Ἰουστίνος τὸ δύνασθαι τὰ ἡμῶν σῶματα ἐκ τῶν ψιλῶν συμβεβηκότων τρέφεται; Πάσι; γὰρ οὐσία; ἐξερλήθη τὰ συμβεβηκότα· πῶς οὖν ἂν τις νομίζοι οἶνον τε εἶναι τὸ μὲν σῶμα ἐκ τοῦ μὴ σῶματος τρέφεται καὶ μέρη ἔχειν; Ἄγιος ὁ Εἰρηναῖος, ὁ τῷ μετὰ τὸν Χριστὸν δευτέρω αἰῶνι, τῷ τοῦ ἁγίου Ἰουστίνου, σύγχρονος, διδάσκει τὸ ἐκ δύο πραγμάτων συνεστηκυῖαν εἶναι τὴν εὐχαριστίαν, ἐπιγίνοι τε καὶ οὐρανίου, τὸ μὲν ἄρτος καὶ οἶνός ἐστι, τὸ δὲ ἐν τῇ μυστικῇ δυνάμει καὶ ὑπερφυσικῇ ἐνεργείᾳ παρὰ τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐπιφοιτήσεως ἐνεργουμένη συνίσταται²⁾. Ὁ Ἱεροσολύμων Κύριλλος, ὁμολογούμεν, τῇ μεταουσίᾳ φησὶν δοκεῖ τίθεσθαι· φησὶν οὕτως· Ἐὶ ὅδωρ ποτὶ εἰς οἶνον μεταβίβληκεν ἐν Κανά τῆς Γαλιλαίας; οὐκ οὐκ νεύματι· οὐ πόλλω μᾶλλον τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ σῶματος αὐτοῦ καὶ τοῦ αἵματος δωρησάμενος ὁμολογηθήσεται; ὥστε μετὰ πάσης πληροφίας ὡς σῶματος καὶ αἵματος μεταλαμβάνωμεν Χριστοῦ· ἐν τύπῳ γὰρ ἄρτου εἶδεται σοι τὸ σῶμα καὶ ἐν τύπῳ οἴνου εἶδεται σοι τὸ αἷμα³⁾. Ὅτι δὲ τὰ ἐπιλάθη, καίτοι ἐμπατικά, οὐκ ἐπὶ τὴν μεταουσίαν δεῖ ἐκταίνεσθαι. Ἐπὶ τὰ αὐτοῦ περὶ τοῦ ἁγίου μύρου, τὰ οὕτως ἔχοντα· Ὅσπερ καὶ ὁ ἄρτος τῆς εὐχαριστίας μετὰ τὴν ἐπίκλησιν τοῦ ἁγίου πνεύματος οὐκ ἐστὶ ἄρτος λιτός, ἀλλὰ σῶμα Χριστοῦ, οὕτω καὶ τὸ ἅγιον τοῦτο μῦρον οὐκ ἐστὶ ψιλὸν οὐδ' ὡς ἂν εἴποι τις κοινὸν μετ' ἐπίκλησιν, ἀλλὰ Χριστοῦ χάρισμα καὶ πνεύματος ἁγίου παρουσία τῆς αὐτοῦ θεότητος ἐνεργητικὸν γινόμενον⁴⁾. Ἐκ τούτων⁵⁾ μὲν ἐστὶ συνάγειν τὸ νομιστέον, ὡς τὸ ἅγιον μῦρον ἐπὶ τὴν τῆς θεότητος οὐσίαν καὶ ὑπεροχὴν μὴ μεταρριθῆναι, οὕτω καὶ οὐκ ἄλλο τι εἶδέναι ἐκείνον, ἐκ τῶς τοῦ τῆν ὑπερφυσικῆν τινα δυνάμιν καὶ ὀφελῆ ἐνεργεῖαν ἐκ τοῦ ἁγιασμοῦ λαβεῖν τὰ εὐχαριστηθέντα σύμβολα. Ἐπειτα δὲ Χρυσόστομος ὁ περιβόητος, ὁ ἐν τῇ πρὸς τὸν Καισάρην ἐπὶ τῆς τοῦ Ἀπολλινάριου αἰρέσεως, τὴν ἁγίαν εὐχαριστίαν εἰς τὸ πρᾶγμα ἐπίδειξιν καταστήσει⁶⁾. Ὁ μὲν ἄρτος, φησὶ, πρὶν ἁγιασθῆναι, ἄρτος ὀνομάζεται· μετὰ δὲ τὸ

pristinæ ecclesiæ patribus seu occulte seu manifeste relictur. Quod ad divinam scripturam attinet, in confesso quidem habetur benedictum panem et vinum suum ipsius corpus et sanguinem a Christo nuncupari. Hanc autem vocem non esse absolute accipiendam, id alii scripturæ loci edocent, in quibus et ostium et vitia, alibi vero agnus Dei et leo ex tribu Iuda audit Christus. Atqui hæc verba per translationem usurpari, Orientales non diffidentur. Quidni igitur et reliqua, quibus eucharistiam perfecit dominus, quæ, si ad verbum interpretentur, aequè formidabilia etiam videntur? Præterea divus Paulus consecratum illud symbolum, quod post consecrationem iam sumendum est, panem appellat. Ut autem quosdam ex antiquis patribus in medium proferamus, Iustinus, sanctus ille martyr, dicit, e consecrato pane ac vino corpora nostra ali. Hunc igitur existimasse perspicuum est, consecratorum symbolorum substantiam post consecrationem permanere. Si enim sententia illa de accidentibus eo tempore prævaluisset (quam veteres latuisse manifestum est), si, inquam, ita sensissent, quomodo sanctus Iustinus putasset, nostra corpora e nudis accidentibus ali posse? Nam accidentia omnino carent substantia. Qui ergo fieri potest, ut quis existimet, corpus quidem e non corpore ali posse et augeri? Sanctus Irenæus, alterius a Christo sæculi auctor, sancti Iustini coætaneus, docet, ex duabus rebus constare eucharistiam, terrena et caelesti; unam esse panem et vinum, alteram arcana virtute ac supernaturali efficacia, quæ spiritus sancti super-ventu exeritur, contineri. Cyrillus Hierosolymitanus, fatemur, transsubstantiationi suffragari videtur. Dicit iste: *Aquam olim in vinum proprio nutu in Cana Galilæas transmutavit; et non eum multo magis corpus suum et sanguinem fruenda donasse confitebitur? Quare cum omni persuasionem tanquam corpus et sanguinem Christi illa sumamus: nam in figura panis datur tibi corpus, et in figura vini datur tibi sanguis.* Quod autem verba ista, quantumvis significantia videantur, ad transsubstantiationem usque non sint extendenda, id evincitur ex his, quæ ab eodem dicuntur de sacro unguento: ita vero se habent: *Sicut panis etiam eucharistiæ post invocationem spiritus sancti non est communis panis, sed corpus Christi; ita et sanctum istud unguentum non amplius nudum, neque, si quis ita appellare malit, commune unguentum est post invocationem; sed Christi donarium et spiritus sancti præsentia et divinitatis eius causa efficitur.* Ex quibus licet quidem colligere, illud esse existimandum, quod sicut sacrum unguentum ad divinam substantiam ac præstantiam non provehitur, ita quoque nihil aliud consecratis symbolis ex consecratione obtingitur præter supernaturalem quandam virtutem ac utilem efficacitatem. Huc etiam accedit Chrysostomus, vir ille famosissimus, qui in epistola ad Caesarium de Apollinari hæresi agens, sacram eucharistiam ad rem demonstrandam adducit: *Panis quidem, ait, antequam sanctificetur, panis nominatur; postquam autem mediante sacerdote Dei gratia sanctificatus est, a panis appellatione libera-*

¹⁾ I Cor. XI, 28.

²⁾ Apolog. I, Patr. Gr. VI, 429 A.

³⁾ Hæres. lib. IV, cap. 24; Patr. Gr. VII, 1029 A.

⁴⁾ Conf. mag. II; Patr. Gr. XXXIII, 280 et 1029.

⁵⁾ Conf. mag. IV; Patr. Gr., t. cit., 1029 C.

⁶⁾ τούτων cod.

⁷⁾ In margine eodem manu: Τούτος τῆς ἐπιστολῆς μόνον ποιοῦνται ὁ μὲν Ἰουστίνος ἐν τῇ χειρογράτῳ συλλογῇ τῇ ἐν βιβλιοθήκῃ Πατριστατικῇ ἐν Φραγκῶν γερουσίᾳ, ὁ δὲ Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχης ἐν αὐτῇ χειρογράφῳ τοῖς

ἀγιασθήναι αὐτὸν τῇ θεῖᾳ χάριτι, μεσοῦντος τοῦ ἱερέως, τῆς ἄρτου ὀνομασίας ἐλευθεροῦται· καὶ τῆς κυριακοῦ σώματος ὀνομασίας· ἀξιοῦται, κὰν εἴ ἡ ἄρτου φύσις κατ' αὐτὸ μένη. Ἐκ τῆς βίσεως οὖν καὶ τῶν συγκριθέντων ἀναλογίας θελός ἐστι νομίζων τὸ μετὰ τὸν ἀγιασμὸν ἀμετάβλητον μένειν τὴν ἄρτου φύσιν ἡτοιοῦσαν. Θεοδώρητος, ὁ μὲλλον ἐσεῖναι τῶν Ἑλλήνων ἂν προέσμεν ἱερατικός, τὸ αὐτὸ ἐν τῷ δευτέρῳ διαλόγῳ τοῦ ὀρθοδόξου πρὸς τὸν Ἐρανίστην λέγει· Ἐρανίστης δὲ ἀνπροσωποποιεῖ Εὐτυχιανῶν τινα, τῶν μίαν μόνον ἐν Χριστῷ φύσιν μετὰ τὴν ἔνωσην ἐμλογούντων, εἰς ἄλλοιοι δὲ ταύτης τῆς θέσεως ἐν τῇ τῶν εὐχαριστηθέντων συμβόλων μεταβολῇ ἐπιχειρεῖ ὁ Ἐρανίστης; Ὡς περ τοίνυν τὰ σύμβολα τοῦ δεσποτικοῦ σώματος τε καὶ αἵματος ἄλλα μὲν εἰσι πρὸ τῆς ἱερατικῆς ἐπικλήσεως, μετὰ δὲ γε τὴν ἐπίκλησιν μεταβάλλεται καὶ ἕτερα γίνεται· οὕτω τὸ δεσποτικὸν σῶμα μετὰ τὴν ἀνάληψιν εἰς τὴν οὐσίαν μεταβλήθη τὴν θεϊαν. — Ἐάλω αἰς ὅσων ἄρτους, ἀποκρίνεται ὀρθόδοξος; (ὁ ἀντὶ Θεοδώρητου ὄν). Οὐδὲ γὰρ μετὰ τὸν ἀγιασμὸν τὰ μυστικὰ σύμβολα τῆς οἰκείας ἐξίσταται φύσεως· μένει γὰρ ἐπὶ τῆς προτέρας οὐσίας. Ἀλλὰ καὶ Χρυσόστομος καὶ Θεοδώρητος οὐκ ἂν ποτε ὡς περὶ τῆς ἁγίας εὐχαριστίας μὴ ὀρθῶς φρονούντες ἐγκληθῆσαν, ὥστε τὴν αὐτῶν γνώμην τῇ καθόλου ἐκκλησίᾳ εἰκότως ἀναθετόν. Πρὸς τὸ ταύτην τὴν ἀνατολικῶν μαρτυρίαν κραταιοῦν, τρεῖς ἐκ τῆς δόσεως τοῦ καὶ μακαρίτου ἐπιγραφόμεθα τὸν μὲν πρῶτον Τερτουλλανόν, τὸν ἀρχομένου τοῦ μετὰ τὸν Χριστὸν τρίτου αἰῶνος· γράψαντα τοῦ δὲ δευτέρου, τὸν τῆς Ἰππῶ Ἀθρουστίνου καὶ Γελάσιου τὸν πρῶτον, τοῦ κατὰ τὸν τέταρτον καὶ πέμπτον αἰῶνα βεβαιώσας. Τερτουλλανὸς λέγει· ὅτι ὁ Χριστὸς διὰ τοῦ ἐν τῇ εὐχαριστίᾳ σώματος κληθέντος τὸ τοῦ σώματος αὐτοῦ σύμβολον καὶ εἰκόνα ἐθέλησεν λαβῆναι τὸν ἄρτον καὶ τοῦ δειδοῦς τοῖς μαθηταῖς, τὸ αὐτοῦ σῶμα ἐποίησεν αὐτόν, εἰπὼν· Τοῦτό ἐστι τὸ σῶμα μου. τοῦτό ἐστι, τὸ σχῆμα σώματος μου¹⁾. Ἀθρουστίνος τοῦτον τὸν κανόνα τὸν κατὰ τὸν ἀντὶ τοῦ ἀξιώματος ἐν τῷ τὰς γραφῶν ἐμνηθεῖν τίθησι· Τὸ πονηρὸν τινος καὶ βδελυροῦ πράγματος κωλυτικόν, ἀγαθοῦ δὲ καὶ συμφέρου παρεγγυτικόν, ἀπλῶς μὲν ἐστὶ νοητέον· τὸ δὲ πονηρὸν τι παρεγγυῶν, ἢ καὶ ἀγαθὸν κωλύων δοκοῦν, βῆτορικῶς ἔχει²⁾. Ἀλλὰ καὶ τοῦ, τοῦτο τὸ ἀξίωμα φανερὸν ποιοῦν, τὸ τοῦ Ἰωάννου παρίστησι, τὸ καὶ ποτε εἰς τὸ τῆς σωματικῆς παρουσίας ἄλλοιοι παραχθέν· Ἐάν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ πίητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχητε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς³⁾. Ὁ μόνον ἀνασθεῖ καὶ ἀπὸ τῶν κελύεσθαι· δοκεῖ ἀνεμαλῶς οὖν ἔχει, καὶ τῷ τοῦ ἡμῶν σωτήρος πάθει συγκοινωνεῖν προστάττει καὶ ἡδέως μελετᾷν ὅτι ὑπὲρ ἡμῶν σταυρωθεῖσα ἢ αὐτοῦ σάρξ ἐτρέφθη. Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ διαρρήδην φησὶν, ὅτι οὐκ ὄντως ἐστὶ τὸ κυρίου σῶμα, τὸ μὴ μὲλλον ἔμα αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα μένειν. Ἐκ τούτων δὲ ἡλίω λαμπρότερον φαίνεται, ὅτι οὐκ ἐπίστασεν αὐτός ὁ ἔνδοξος τὸ μεταουσιωθῆναι τὰ εὐχαριστηθέντα σύμβολα εἰς τὸ κατὰ φύσιν κυρίου σῶμα. Πάντας γὰρ ἐμολογοῦσι, ὅτι ἡ εὐχαριστία ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως

ac dominici corporis appellatione dignus habetur, etiam natura panis in ipso permanens. Ex verbis igitur ipsius et ex eorum, quae conferuntur, analogia, manifestum fit illum existimasse, post consecrationem panis naturam seu substantiam immutatam permanere. Theodoretus, qui Graecorum, quos producturi sumus, ultimus erit, in secundo colloquio orthodoxi cum Eraniste idem asserit; Eranistes autem personam gerit cuiusdam ex Eutychania, qui unam tantum in Christo naturam post unionem profitentur; cuius opinionis probandae argumentum ex consecratorum symbolorum transmutatione eruit Eranistes: Sicut ergo symbola dominici corporis et sanguinis alia sunt ante sacerdotis invocationem, post invocationem vero mutantur et alia fiunt: ita dominicum corpus post ascensionem in divinam substantiam mutatum est. — Retibus quae ipse texisti captus es, respondet orthodoxus (qui Theodoreti loco est). Neque quim symbola mystica post sanctificationem recedunt a sua natura; manent enim in priore substantia. Atqui Chrysostomo ac Theodoro nemo unquam vitio verterit, quod de sacra eucharistia non recte senserint; quocirca eorum sententia universae ecclesiae videtur esse tribuenda. Ad hoc Orientalium testimonium roborandum, tres Occidentales eisdemque praeclaros adscribemus; quorum primus quidem Tertullianus tertio post Christum saeculo ineunte scripsit; ceteri vero, Augustinus videlicet Hipponensis et Gelasius primus, quarto et quinto saeculo vixerunt. Tertullianus dicit, Christum in eucharistia per corporis appellationem sui corporis symbolum imaginemque significari voluisse: *Acceptum panem et distributum discipulis, corpus illum suum fecit*, hoc est corpus meum dicendo, id est figura corporis mei. Augustinus sequentem hanc regulam uti enuntiatum in scripturis interpretandis servandum affert: *Si locutio est aut flagitium aut facinus ostans, aut utilitatem aut beneficentiam iubens, absolute quidem accipienda est; si autem pravum quid videtur iubere, aut bonum quid celare, figurata est*. Quin enuntiati istius manifestandi causa, illud Ioannis, quod ad praesentiam realem probandam olim adductum est, in medium profert: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis et sanguinem eius biberitis, non habebitis vitam in vobis*. *Saepe quid hoc in loco et inhumanum videtur iubere: figura est ergo, praecipiens salvatoris nostri passioni communicandum atque suaviter meditandum, quod pro nobis caro eius crucifixa et vulnerata sit*. Eodem autem libro aperte asserit, illud revera Domini corpus non esse, quod cum illo non in aeternum manebit. Ex quibus sole ipso clarius perspicitur, praeclarum illum virum non existimasse, consecrata symbola in naturale Domini corpus transmutari. Nam fatentur omnes, eucharistiae sacrificandae finem in die iudicii impositum iri; lata enim extrema sententia et sua cuique sorte assignata, quando peccatorum remissio non amplius erit, nec gratia contra tentationes opus habebitur, non amplius sacrificandum erit. At enim cum eucharistiae symbola non iam consecratur, naturale Domini corpus, quod ex illis effici superponitur, iam tum fieri non potest; neque igitur cum illo in aeternum manendi facultatem habet. Gelasius autem transubstantiationem non minus

ἐν τῇ τοῦ κυρίου κυρ. ἐκλήσει βεβαιώθηκε ἐν Φραγκίᾳ, ὁ καὶ Ἰωάννης Μαυρίνορος ἐπὶ τὸ τέλος τοῦ κατὰ τὸν ἀνατολικῶν. — At omnino legenda est Maurinorum hac de re animadvertio, Patr. Gr. LII, 782.

¹⁾ Patr. Gr. LXXXIII, 108 B.

²⁾ Tertull., *Contra Marcionem*, lib. IV, cap. 40.

³⁾ Augustin., *De doctr. christianae*, lib. III, cap. 18.

⁴⁾ Ioh. VI, 54.

παύεται θυομένη· θυομένης γὰρ φήρου τελευταίης· καὶ ἐνδὲ ἐκείνου κλήρου εἶναι οὐκ ἐπὶ θρησκείας ἀπαρτιῶν ἵσταται, οὐ χάριτος κατὰ καιροσμοῦ χροία, οὐκ ἐπὶ θύειν δεύσει. Ἐδωριστικῶν δὲ συμβόλων οὐκ αὐθις ἀγιοσθέντων, τὸ κατὰ φύσιν κυρίου σώμα, τὸ ἐκ τούτων εἶναι ὑποτιθέμενον, οὐκ ἐπὶ αὐτὸν τί ἐστι ποιῆναι, τὸ οὖν καὶ οὖν αὐτῶ εἰς τὸν αἶθρα μᾶναι οὐ συνάμενον. Ὁ μὲν Γαλάσιος οὐκ ἦν τὸν ἐπὶ μετουσίωσι ἀντίκειται· οὗτος δὲ κάπας, ὁ τοῦ πέμπτου αἰῶνος ἐξερχομένου γράφας, φανερώς λέγει τὸ μετὰ τὸν ἀγιοσθέν μᾶναι τὴν ἀρτου καὶ οἴνου οὐσίαν τε καὶ φύσιν. Φησὶ μὲν, ὅτι τὰ σύμβολα εἰς τὸ θεῖόν τι μεταβάλλεται, τοῦτο ἐστὶ, τῆ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐνεργησι¹⁾, ἕπερ καὶ προθύμως ὁμολογοῦμεν, τὸ δηλαδὴ εἰς τὰ εὐχαριστιθῆντα σύμβολα ἐμβληθῆναι μυστικὴν τινα δύναμιν καὶ ὑπερφυσικὴν ἐνέργειαν, τὴν διὰ τοῦ ἱερέως τοῦ τὰ Χριστοῦ ὅρματα ἐκφωρόντος· καὶ τὴν τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐπίκλησιν ποιήσαντος ἐνεργουμένην.

Περὶ τῶν ἐκ τῶν Ῥωμαϊκῶν πατέρων παραχθέντων, εἰσὶ μὲν μάρτυρες ἀκατάγνωστοι· κατὰ χρόνον γὰρ ἀρχαῖοι ὄντες καὶ παγκαλῶς ἀκούοντες, οὐκ ἦν τὸν ἀξιόστοι, ὅτι ἐκ τῆς δοτικῆς ἐκκλησίας. Οἱ πολλοὶ μὲν αἰῶσι τῶ ἐν Ἐκκλησίαις, Ἑλληνικῆ δηλαδὴ καὶ Ῥωμαϊκῆ, σχίσματι παλαιότεροι νομιζόμενοι δὲ εἰσι αἱ πατριαρχικαὶ ἀξιότητες· οὐ παρ' ἑλαττον αὐτοὺς ἡγήσονται, τοὺς ἑλληνικῶς οὐ γράψαντας.

Ἡ ἡμῶν πρὸς τὴν πέμπτην ἀνταπόδοσις τοιαύτη ἐστίν, ὅτι τὸ τοῖς ἁγίοις προσκυνεῖσθαι καὶ προσκυνεῖν εἶναι οὐκ εἰδότες, πόλλη μᾶλλον τὰς αὐτῶν εἰκόνας· μὴ καὶ σχετικῶς προσκυνητέον νομιζόμεν· εἰ γὰρ μὴ εἶαι τὸ πρωτότυπον οὕτως προσκυνεῖν ἢ δουλεύειν, μᾶλλον χαλεπῶς ἔχει τὸ νομίζειν, τοιαύτην τινα τιμὴν τῆ φιλή τούτου ὑποτυπώσει ὀφείλοσθαι. (Ὅτι δὲ ἡ ἐκκλησία τὸ τοῦ εἰκόνας προσκυνεῖν ἢ καὶ τοῦ αὐταῖς χρῆσθαι· ἔθος οὐκ ἔσχεν ἀρχαίως, δηλὸν ἐστὶ ἐκ τοῦ ἁγίου Ἐπιφανίου τοῦ τῆς ἐν Κύπρῳ Κωνσταντίας, τοῦ ἐν τῇ πρὸς τὸν Ἱεροσόλυμων Ἰωάννην τούτῳ τῶ εἶσαι κατὰ τὴν δύναμιν κατεπίνοτος²⁾· Ἐπὶ τὴν ἐν Παλαιστίνῃ ἀγρόθι ἐκκλησίαν τὴν Ἀναβλάθα καλουμένην παραγενόμενος, τὸ ἐπὶ τῆς θύρας κρεμαστὴν εὐρηκα παρατάσμα, τὸ τὸν Χριστὸν ἢ καὶ ἁγίον τινα ζωγραφηθέντα ἐνδεικνύμενον (τίς γὰρ, οὐκ εἶδα), ἀλλ' ὅμως τὴν ἀνθρώπου τινὸς εἰκόνα κατ' ἐκκλησίαν Χριστοῦ ἐναντίως ταῖς γραφαῖς οὐσαν θεώμενος διαρραγίσθη αὐτῆ τοῖς ἱεροφύλαξι ἐπίταξαι τὸ νεκρὸν τι ἐντυλίττειν καὶ ἀμφοτέρων ἐνταφιάζειν. Εἰ καὶ παρὰ τὸ εἶδον κατέφρασαν, ὅτι τὸ ἐν ἐκκλησίαις ἔχειν τὰς εἰκόνας οὐ θεμιτόν, ὅμως δὲ εἰκότως ἐν συνάγωμα τὸ μὴ ἐπ' Ἐπιφανίου κρατῆσαι τοῦτο τὸ ἔθος ἐν Κύπρῳ ἢ ἐν Παλαιστίνῃ³⁾).

Πρὸς τούτοις μνημονεύειν ἐστίν, ὅτι σύνοδος ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει γενομένη ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρηνίου κατὰ τῶν εἰκόνων μαρτυρεῖ, ὅτι ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ οὐκ ὑπῆρχε ἡ τὰς εἰκόνας ἀγιάζουσα εὐχή, ἢ καὶ ἡ ἐν Νικαίᾳ τὸ δεύτερον σύνοδος οὐκ ἀρνεῖται⁴⁾. Ὁ δὲ Ἀουγουστίνος δαισιδαίμωνων τινῶν περὶ λόγον ποιῶν (οὕτω γὰρ ὀνομάζει αὐτούς), λέγει πολλοὺς εἰδέναι τοὺς ζωγραφίας προσκυνήσαντας⁵⁾.

Ὡς ἐπὶ δὲ τὴν ἡμῶν γνώμην περὶ τῆς ταύτης θέσεως σαφέστερον ἐπέδησον, δομένης μὲν ὁμολογοῦμεν, τὸ ἐν ἐκκλησίαις ἔχειν εἰκόνας οὐ μόνον ἔδόν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ μακαρίτων ἱστορίαν παρεμφερίναι, τὴν τε λαφ' ἀνάμνησιν ἀνακαινίζειν καὶ εὐδοξάζειν

impugnat. Papa iste, qui saeculo quinto exeunte scripsit, aperte asserit, panis ac vini naturam substantiamque post consecrationem manere. Dicit quidem, in aliquid divini symbola immutari, per efficacitatem nimirum spiritus sancti, quod et nos libenter fatemur, in consecrata videlicet symbola immitti virtutem quandam arcanam ac supernaturalem efficientiam, quae per sacerdotem Christi verba pronuntiantem ac spiritus sancti invocationem recitantem exserit.

Quod ad Latinos patres in medium productos, hi testes quidem non irreprensivi: nam aetate veteres, optime audiunt, nec minus fide digni habendi, quod ex ecclesia sunt occidentali, ut pote qui multis quidem temporibus ecclesiarum, Graecae nimirum et Latinae, dissidio antiquiores sint. Ducimus autem, a patriarchicis dignationibus eos non minoris aestimatum iri, quod graece non scripserint.

Nostrum quinto responso responsum hoc est: cum sanotos deprecari et adorare rectum esse non iudicemus, multo minus eorum imagines vel relative adorandas esse existimamus. Nam si prototypum non ita adorandum est et colendum, multo difficilius est probare, quempiam huiusmodi honorem nuda eius delineationi esse tribuendum. Quod autem imagines adorandi aut illis utendi mos antiquitus in ecclesia non fuerit acceptus, id evincitur e sancto Epiphanio, Constantiensi in Cypro episcopo, qui in epistola ad Ioannem Hierosolymitanum mori huic pro viribus adversatur. *In Palaestinae orio cum ad ecclesiam quandam, quae dicitur Anablatha, venissem, huius in foribus vultum inveni pendentem, atque depictam habentem imaginem Christi vel sancti cuiusdam (cuius enim fuerit, nescio). Cum ergo vidiissem in ecclesia Christi contra auctoritatem scripturarum hominis pendere imaginem, scissa illa, custodibus praecipi, ut mortuum quemdam ea obvolterent et una cum illo sepelirent.* Et si immerito affirmat, imagines in ecclesiis proponi non licere, tamen par est colligere, consuetudinem istam Epiphanii aetate nondum in Cypro aut in Palaestina invaluisse.

Illud praeterea memorandum est, quod synodus Constantinopoli coacta sub Constantino Copronymo adversus imagines testatur, nullam in rituali pro benediciendis imaginibus esse orationem, quod et synodus Nicaena altera non diffidet. Augustinus vero de superstitionis quibusdam (sic enim eos appellat) sermonem faciens, asserit se multos novisse qui picturas adorarent.

Quo autem nostram hac de quaestione sententiam clarius rursus manifestemus, libenter quidem fatemur, imagines in ecclesiis proponi non solum licere, sed id etiam historiae beatorum significandae atque plebis memoriae refricandae ac pietati fo-

¹⁾ Cantor Nestor. et Eutych.

²⁾ In margine eodem manu: Ἰδὲ τὴν ἐν Νικαίᾳ σύνοδον β' καὶ Ἐπιφανίου αἰρία. κ. τ. τοῦτο δὲ τοῦδε γὰρ τοῖς ἐπισημασμένοις ἀντίκειται.

³⁾ Bez lincas in codice crano.

⁴⁾ Baron. A. D. 784; Concl. Labbe, t. 7.

⁵⁾ Augustin., De mor. eccles. osthol., cap. 24.

ζωοποιούν Ισως συμφέρον. Ἰβού οὖν τὰ ἀπ' ἡμῶν κατὰ τῆς εἰκόνων προσκυνήσεως, οὐ κατὰ τῆς αὐτῶν χρήσεως, προεπέχθησαν· εἰ γὰρ τὸ μόνον αὐταῖς χρῆσθαι παρὰ τῆς παλαιᾶς ἐκκλησίας ἐπίστευον κατακρίθη, τοῖς δὲ καθόλου οὐδαμοῦ συμβέβηκε, μάλλον μὲν ἔπειτα τὸ μὴ ἐκείνας ἀρχαίως εἶναι προσκυνηθῆναι.

Παρασταθέντων οὖν τῶν ἐν ἀλλήλοις διαφορῶν, τὴν νόν ἐπιτροπὴν ποιεῖν ἔτι καὶ τὰ ἐνώσεως προσφέρειν. Εἰ γὰρ πρὸς τὰ πρόσθεν αὐτεξουσίους ἡμᾶς ποιήσουσι οἱ Ἀνατολικῶν πατριάρχαι, ἐπίσκοποι, καὶ εἰ ἄλλοι· εἰ αὐθεντικῶς ἐκδηλώσουσι, ἔτι τῶ τοῖς ἀγίους τε καὶ ἀγγέλους ἐπικαλεσθῆναι, τῆ εἰκόνας δουλικῶς ἢ καὶ τὸν ἱερουργηθέντα ἄρτον λατρευτικῶς προσκυνεῖν οὐ κρατυνόμεθα· εἰ μὲν τοῖς δημοσίοις γράμμασι τοῖς αὐτῶν χειρογράφῳ σημειώθῃσι, τούτων ἡμᾶς, οἴκοι τε καὶ ἔξωθεν, ἐν ταῖς ἡμῶν ταῖς καὶ παρ' αὐτοῖς ἐκκλησίαις ἐλευθέρους ἐκφωνήσουσι· ταύτας τὰς συγκαταβάσεις τοῖς ἐκατέρωθεν ἀρτισμένας, τὴν ἔνωσιν ποιήσαι ἐλπίζομεν.

Ἔτι δὲ καὶ τὰς πατριαρχικὰς ἀξιοτήτας καὶ τοὺς ἄλλους ἀναμνησκόμεθα· αἰτούμεν, ὡς ἔτι οὐκ ὁ βᾶθρον ἐστὶ χριστιανισμοῦ, ὁ καὶ θανόντων τῶν ἀποστόλων καὶ εὐαγγελιστῶν τέλος ὢν. Τὰ οὖν παλαιότατων παραδοθέντα ἀναμφιδόξως ἐστὶ προαιρετὰ¹⁾· ἀριστοὶ δὲ οἱ πρῶτον ἀγωγοί· πηγὴ γὰρ ποταμοῦ ἀγλαοτέρα. Πάν οὖν τὸ τῆς ἀρχῆς διαφέρειν, τὸ κατὰ πίστιν ἢ καὶ τὸ πραγμαθὲν τοῖς παλαιότατοις ἐναντιούμενον, ὑποπτεύειν δεῖ. Ἀλλὰ καὶ ὡς φιλικῶς ἡμᾶς παραινέουσι, ἵνα πάσαι τὰς προλήψεις ἀπεβάλλομεν, οὕτω αὐτὰς αἰτούμεν μὴ ἡμῖν ἀγανακτεῖν τοῖς ἐκείνας τοῦ αὐτοῦ ὑπομνησκουσι. Ἐλπίζομεν δὲ, ὅτι αἱ αὐτῶν ἀξιοτήτες περὶ τούτου τοῦ πράγματος δικαίως κατανοήσουσι, μὴ κατὰ τὴν πρόληψιν ἢ καὶ τὰ νεωστὶ παραδείγματα μέλλοιεν ἐν τῷ διατάττειν τοῖς τῶν πρῶτων δ' μετὰ Χριστὸν αἰώνων δόγμασι καὶ πράξει μάλλον ὑποκείμενα· ἢ τισι τῶν κατ' ἀνατολὴν δεδογμένων ἐν τῇ ἡ' αἰῶνι ἀμεταβλήτως προσκαλλεσθῆναι, τῶν καὶ ἐν τῷδε παρὰ τῆς ἰσκρατοῦς ἐν τῇ δούσει ἐξουσίας ἀποδοκιμαθέντων.

Παπεισμένοι οὖν τοὺς ἀμφοτέρους ἀκριβῶς πράγμα ἐξετάσαι, τὴν ἀλήθειαν οὐκ ἐπιποθούνας, ἀλλ' ἀναδεικνύοντας, οὐκ ἀνελπίζομεν, ὅτι μὴ πρὸς τοικύτην τιὰ ἀλλήλων ἐν τῷ σέβασθαι ὁμοεῖδιαν ἐγγίσομεν, οἷα περ τὴν δυστυχῆ διασφραγὴν ἀναφράσουσιν ἐν μέλλοι, καὶ τὴν ἐν ἡμῖν διαφορὰν ἴσθαι.

Τέλος δὲ ὥστε ταῖς πατριαρχικαῖς ἀξίαι· χαίρειν ἔπωμεν, ἐκ καρδίας τὸν πάνσοφον καὶ ἐλεημονίστατον ἱκατεύμενον θεόν, τὸν κατοικίζοντα μονοτρόπους ἐν οὐρανῷ²⁾, τὸν τῆς εἰρήνης ἀρχηγὸν καὶ τῆς ὁμοιοῦς ἔραστην ἔντα, εὐμενῶς παρεκτείνειν τὰς αὐτῶν πρόφρονας εὐχάς, τὴν τε θαρμὴν ζωοποιούν, καὶ ἐκείνους εὐθύνειν τοὺς ἐνδοξότατον τοῦτο πρᾶγμα τελῆσαι μέλλοντας· ὥστε τὴν ἀνατολικὴν ὀρθοδόξων ἐκκλησίαν μετὰ τῶν ἐν Βριταννίᾳ καθολικῶν λειψάνων ἐπὶ τὴν ἱερουργίαν ἅμα συνελθεῖν, καὶ οικειότατα γενήσασθαι μίαν κοίμην ὑπ' ἑνὸς ποιμένο³⁾, τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν εὐλογητοῦ καὶ σωτήρος, ὃ μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ἀγίου πνεύματος ἔστω πάσα τιμὴ καὶ δόξα, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Τὰς⁴⁾ πατριαρχικὰς ἀξιοτήτας ἐκτενῶς αἰτούμεν, τὴν αὐτῶν περὶ τούτων⁵⁾ τῶν ἡμετέρων ἀποκρίσεων

vendae esse forsam adiumenti. Quae igitur protulimus argumenta, ea imaginum adorationi, non usui adversantur. Nam si praeis ecclesiae temporibus illas in usum adhibendi mos interdum damnatus est, neque apud omnes usquam invaluit, multo sane magis sequitur, eas antiquitus non fuisse adoratas.

Propositis ergo iis de quibus dissentimus opinionibus, rei arbitrium agere iam expedit et concordiae pactiones offerre. Nam si res memoratas nostri iuris fecerint (Orientales patriarchae, episcopi, ceterique fideles, atque certa fide pronuntiauerint, sanotis angelisque invocandis et imaginibus secundum duliae aut consecrato pani secundum latriae rationem adorandis nos non esse obstrictos, modo ut publicis litteris, suis ipsorum manibus subscriptis, domi nos forisque, cum in nostris tum in ipsorum ecclesiis harum rerum liberos fore declarent, his concessionibus utrimque probatis, nos concordiam in tuto speramus.

Tum etiam patriarchicas dignationes ceterosque rogamus, ut reminiscantur, religionem christianam in dies non crescere, quae inde ab apostolorum evangeliarumque morte perfecta fuerit. Quocirca, quae antiquissime tradita sunt, ea indubitanter reliquis sunt anteferenda; nam ii optimi, qui priores: fons est rivo nitidior. Quidquid igitur ab antiquitate discrepat, et in credendi aut etiam in agendi ratione antiquissimis adversatur, id suscipari oportet. Insuper quemadmodum Dignationes vestrae nos amice monuerunt, ut cuncta praeiudicia abiceremus, ita eas rogamus, ne nobis suscenseant idem illas admonentibus. Has igitur speramus, negotio isto recte explorato, non secundum praeiudicatam opinionem aut seiora etiam documenta quicquam esse decreturas, sed priorum post Christum aetatum dogmatibus et agendi rationi magis fultum iri quam quibusdam persuasionibus, quae saeculo VIII per Orientem invaluerunt, quasi glutinamentis inhaesuras, quas in praesenti aequae pollentes occidentalium partes iam repudiarunt.

Nobis igitur cum persuasum sit, utroque diligenter totam rem explorasse, veritatem non exoptantes tantum, sed probantes, haud desperamus fore, quin ad talem inter nos religionis consensionem propius accedamus, qualis miserabilem illum hiatum obspire possit nostroque discidio remedium afferre.

Denique vero ut patriarchicas dignationes valere iubeamus, sapientissimum misericordissimumque oramus atque obsecramus Deum, qui eos, quorum unus est mos, habitare facit in domo, quique pacis auctor est et concordiae amans, ut sedulas eorum preces benigne producat fervoremque foveat, atque eos dirigat, qui praeclarissimum istud negotium perfecturi sunt; ita ut Orientalis orthodoxorum ecclesia cum catholicis Britanniae reliquiis in sacra peragenda una convenient, et arctissime fiant unum ovile sub uno pastore, Iesu Christo domino nostro benedicto ac servatore, cui simul ac patri et sancto spiritui sit omnis honor et gloria in saecula saeculorum, amen.

Patriarchicas dignationes obnixè rogamus, ut quod de nostris hisce responsis existimaverint ac

¹⁾ προαιρετὰ cod.

²⁾ Ps. LXXXVII. 7.

³⁾ Joh. I.

⁴⁾ In anglico exemplari apud Williams, op. cit. p. 108, clausula ita se habet: This Reply was concluded and delivered to some Greeks in London, to be by them transmitted to the four Eastern Patriarchs, May 26, 1722. Nulla vero subscriptio datur.

⁵⁾ τούτων cod.

γνώμην καὶ βούλησιν ἀναποστέλλειν. Τοῦτο δὲ πρῶτον συνδικτικῶς ἐγένετο παρ' ἑμῶν τοῖς καθολικῶς ἐν Ἑβριτανίᾳ ἐκκλησιαστικῶς ἐπισκόποις, παρόντων ἐκ τοῦ κλήρου πολλῶν, καὶ ταύτῃ τῇ διατάξει συμφωνούντων.

Γέγραπται: ἐν Λονδίῳ ἐν ἡμεῖς ὡντηρίῳ, αὐτῶν-φ, ἐν μηνί μαῖου κθ'-γ.

(O) Σκότο-Βρεταννίας ἐπίσκοπος Ἀρχιβαλδος. (L. S.)
(O) Ἀγγλο-Βρεταννίας: πρῶτος ἐπίσκοπος Ἱερεμίας. (L. S.)

(O) Σκότο-Βρεταννίας ἐπίσκοπος Ἰάκωβος. (L. S.)
(O) Ἀγγλο-Βρεταννίας ἐπίσκοπος Θωμάς. (L. S.)
(O) μέγας χαρτοφύλαξ Θωμάς ὁ τοῦ Διακόνου¹⁾.

deceverint, id nobis rescribant. Haec autem synodalia facta sunt apud nos catholicae Britannorum ecclesiae episcopos, multis praesentibus clericis, qui hoc mandatum assensione comprobabant.

Scriptum Londini anno salutis MDCCXXII mensis maii die XXIX.

Archibaldus Scoto-Britanniae episcopus.
Hieremias primus Anglo-Britanniae episcopus.

Iacobus Scoto-Britanniae episcopus.
Thomas Anglo-Britanniae episcopus.
Thomas Deacon magnus chartophylax.

6.

RITUS SACRAE COMMUNIONIS CUM AB ANGLIS TUM A GRAECIS POST INITAM CONCORDIAM ADHIBENDUS.*

Τύπος τῆς λειτουργίας δείπνου τοῦ κυριακοῦ ἢ τῆς παναγίας συνάξεως.

¶ Σπουδαίως ἐπιμελήσεται ἕκαστος ἱερεὺς τὸ μηδὲνα πρὸς τὸ ἅγιον τῆς εὐχαριστίας μυστήριον προσδέχεσθαι, εἰ μὴ οὖς ἂν ἐν τῇ τῆς ἐκκλησίας κοινωνίᾳ ὄντας γινώσκῃ, ἢ περὶ τούτου διὰ βεβαίας μαρτυρίας πιστωθεὶς εἴη. Πρὸς δὲ τὴν τάξιν ταύτην παντελῶς παρατηρεῖσθαι, ὅσοι παρ' ἐν νῶ ἔχουσι μετέχειν τῆς παναγίας συνάξεως τῶν ἱερατῶν ἐπιστῶν γὰρ τῇ προτεραιᾷ τὰ αὐτῶν ὀνόματα ἐκδηλώσουσιν.

¶ Ἐάν τις αὐτῶν προδῆλωσιν ἢ καὶ φανερώσιν μοχθηρὸς ἢ ἢ ἕβριον εἰς τὸν πλάκα, ἢ λόγῳ ἢ ἔργῳ ὑβρισάμενος, ὅσοι ἐπ' αὐτὸν σκανδαλισθῆναι τὴν ἐκκλησίαν, ὁ ἱερεὺς ὑπομνησθεὶς προσκαλέσεται αὐτὸν καὶ νοθεύσει: μηδαμῶς τοῦ μὲν ἐγγίσαντα τραπέζῃ τῇ κυριακῇ μέχρι οὗ προφανῶς ἐδήλωσεν, ὅτι ἀληθῶς μετανόησεν ἐπὶ τοῖς ἁμαρτηθείσιν καὶ πρὸ τοῦ ποιεῖν αὐτοῦ βίον μεταρρώθησεν, ὅπως ἢ ἐκκλησία πρῶτον σκανδαλισθεῖσα ἱκανὸν λάβῃ: εἰ δὲ οὐκ ἐπὶ τῶν πλησίον τῶν ἀδικηθέντων ἀντικατάλλαγμα εἴδωκεν, εἰ δὲ μὴ, ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἀρκεῖται αὐτῷ τούτο ποιησάμενος, ὡς αὐτίκα προστηκόντως δύναιτο ἂν.

¶ Ἐσαυτὸς διαπράξει ὁ ἱερεὺς, ὅσοις ἂν αἰσθητοῖσι πινὰς ὑπούλας, καὶ ἀπεχθῶς ἀλλήλοις διακεῖσθαι, οὐκ ἔσσης κυριακῆς τραπέζης συμμετόχους εἶναι, πρὶν ἐνοηθῆναι αὐτοὺς καταλλαγέντας. Ἦν δὲ τῶν διχοστατούντων ὁ μὲν ἑκὼν φαίνεται ἐκ βλάβους τῆς καρθίας τῶν φιλονεικούντων τῶν ἡμαρτημένων συγγνώμη: καὶ προσεῖται αὐτῷ ὁποῖοσόν ὑβρισθέντα ἱκανὸν ποιῆσαι, ὁ δὲ εἰ τῇ σκληρότητι καὶ ἀσθαλείᾳ αὐτοῦ προσκαρτερῶν, εἰς τὸν εὐσεβῆ συμβιβασμὸν προσεχθῆναι ἀπαραίτηται, δεῖ τὸν λειτουργῶν τὸν μὲν μετανοοῦντα εἰς τὴν ἁγίαν σύναξιν προσδέξασθαι, τὸν δὲ ἀσθαλῆ οὐκ. Προνοεῖται δὲ οὐκ ἅπασαν λειτουργίαν ὄντινασὸν ἀποθεοῦμενος, καθ' ὅσον τρόπον εἴρηται ἐν ταύτῃ ἢ τῇ προοῦσῃ τῆς διατάξεως ταύτης περι-

Ordo administrandae caenae Dominicae seu sacrae communionis.

¶ Sedulo dabit operam unus quisque presbyter, ut eos tantum ad sacrum eucharistiae sacramentum admittat, quos ecclesiae communitati addictos noverit seu certo testimonio hac de re certior factus fuerit. Quae disciplina ut omnino servetur, quotquot in nomina sua, pridie saltem sacrorum, presbytero indicabunt.

¶ Horum autem si quis fuerit manifeste palamque flagitiosus, aut proximo suo verbis factive iniuriam intulerit, ita ut ecclesiae fuerit officendulo, id commonefactus presbyter eum advocabit et hortabitur, ne ullo modo audeat ad mensam Domini accedere, usque dum certissima indicia ostenderit, vere se delictorum poenituisse ac pravam vitam suam pristinam emendasse, ita ut ecclesiae, quam prius offenderat, sit satisfactum: quin etiam iniurias proximo illatas resurgat: sin minus, id saltem facere in animo habeat, quamprimum fieri commode poterit.

¶ Eodem modo se geret presbyter, quoties aliquem intellexerit similitate et odio in alterum ferri, nec prius eos sinet mensae Domini participes fieri, quam reconciliatos esse perspexerit. Quod si obtrectatorum alter quidem alteri offensam acceptam libenti intimoque animo remittere paratus sit, aut etiam pro illata a se iniuria aemulo satisfacere: alter vero in duritie sua ac perveracia perseverans ad piam concordiam redire abnuat: tum minister poenitentem ad sacram communionem admittat, pertinacem vero nequaquam. Illud autem praecavendum est quod omnis minister, qui quempiam a sacris arcuerit, prout habetur in hoc vel in praecedenti huius rubricae articulo, obstringitur.

¹⁾ In codice subscriptiones ita repraesentantur, ut sinistra Scoto-Britannorum, dextra Anglo-Britannorum episcoporum, infra magni chartophylacis chirographa, sigilla chartacolis, si de episcopis agatur, obsignata, exhibeantur.

* Variosum hunc ritum datus ex originali chartaceo graeco sermone exarato, quod in bibliotheca Constantinopolitana Sancti Sepulchri asservatur. Signatum prius 807, nunc 10, constat tredecim foliis, cm. 37>394,8. Primum folium vacuum est. Libellus a fol. 2 incipit et fol. 18 r° desinit; fol. 18 v° vacuum est. Prototypum in ratione cum scribendi tum interdicendi sequemur, si paucos excipias lapsos (ut aiunt) calami, quos in notis signavimus. Grandiores tamen litteras nominibus rerum praepostere praefixas plerumque negleximus. Ad latinam translationem quod attinet, cum servavimus, quantum fieri potuit, quae vulgata existat in Libro Precum communium Ecclesiae Anglicanae; haec in paucis tamen nobis iteranda aut temperanda fuit, cum Anglicanis nostri receptum apud nos ordinem, ut ipse libuit, immutare in se suscepimus. Latineum siquidem exemplar, in Moscoviam asportatum, assuequi non valuisse. Quod ad anglicum exemplar attinet, ea, quae, lector adeat, quae in praefatione disputata sunt.

οχή¹⁾, ὑπεύθυνος ἔσται τούτου λόγον δοῦναι τῷ ἐπισκόπῳ ἢ τῷ διατάκτῃ πρὸς ἡμερῶν τὸ πλείστον γὰρ δεκατεσσάρων.

¶ Τὸ θυσιαστήριον ἐν τῷ τῆς συνάξεως καιρῷ καθάρῃ τῇ οὐδὲν περισημασμένον²⁾ πρὸς τὴν ἀνατολικὴν τῆς ἐκκλησίας ἢ ναοῦ μερῖδα κατασταθῆσεται. (ὁ δὲ ἱερεὺς καὶ ὁ λαὸς πρὸς τὸ θυσιαστήριον ἀναβλέποντες³⁾ ὄρθοι, λέξουσιν ἢ φαλοῦσι⁴⁾ (καθ' ἕνα τρόπον φαίμοι καθημερινοὶ λέγονται ἢ φάλλονται) εἰς τὴν εἰσοδὸν ψαλμὸν τινα καθ' ἡμέραν διατεταγμένον κατὰ τὴν ἐρμηνείαν⁵⁾ τὴν ἐν τῇ τῆς δημοσίας εὐχῆς λεγομένη βιβλίῳ.

¶ Σημειωτέον δὲ ἐν τῇ διατάξει ταύτῃ, οἱ ὅπου δὴποτε ὁ ἱερεὺς πρὸς τὸ θυσιαστήριον ἐπιστρέφειν ἢ ἐστάναι ἢ γονυπετεῖν ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἢ προσώπῳ πρὸς αὐτὸ κειμένην κελύεται, ἐπὶ τὰ βόρεια τοῦ θυσιαστηρίου ἐστάναι: αὐτὸν δεῖ ἢ γονυπετεῖν.

¶ Τάξις τῶν ψαλμῶν τῆς εἰσοδῶ ἐπὶ ταῖς κυριακαῖς πάσαις⁶⁾ καὶ ἑορτασίμοις δι' ὅλου τοῦ ἔτους.

Κυριακαὶ τῆς παρουσίας:	Ψαλμὸς.
α'	α'
β'	ριθ'
γ'	δ'
δ'	ε'
Γενέθλια τοῦ Χριστοῦ	υγ'
Ἁγ. Στέφανος	να'
Ἁγ. Ἰωάννης ὁ εὐαγγελιστής	ι'
Ἁγία τὰ βρέφη	ογ'
Κυριακὴ μετὰ τὰ γενέθλια τοῦ Κυρίου	ρκ'
Ἡ περιτομὴ	ρκα'
Ἐπιφάνια	υε'
Κυριακαὶ μετὰ τὰ Ἐπιφάνια:	
α'	ιβ'
β'	ιγ'
γ'	ιδ'
δ'	ιε'
ε'	ιθ'
εβδωμηκοστή	κβ'
Ἐξηκοστή	κγ'
Πεντηκοστή	κα'
Πρώτη τῆς τεσσαρακοστῆς ἡμέρα ⁷⁾	ς'
Κυριακαὶ τῆς τεσσαρακοστῆς:	
α'	λα'
β'	ρκθ'
γ'	μβ'
δ'	μα'
ε'	νγ'
Κυριακὴ πρὸ τοῦ Πάσχα	ξ'
Ἡμέρα τοῦ Πάσχα ⁸⁾	κα'
Παρασκευὴ τοῦ Πάσχα	πζ'
Ἡμέρα τοῦ Πάσχα	ια'
Ἡμέρα β' ἐν τῷ Πάσχα	ξα'
Ἡμέρα γ' ἐν τῷ Πάσχα	ρια'
Κυριακαὶ μετὰ τὸ Πάσχα:	
α'	ριβ'
β'	ξθ'
γ'	οδ'
δ'	πβ'
ε'	πγ'
Ἡμέρα τῆς Ἀναβάσεως τοῦ Κυρίου	μς'
Κυριακὴ μετὰ τὴν Ἀνάβασιν	υβ'

rem totam episcopo vel eius delegato nuntiare intra dies quatuordecim ad summum.

¶ Quo tempore caena¹⁾ celebrabitur, mensa²⁾ mundo linte strata ad orientalem ecclesiae seu sacelli partem collocabitur. Presbyter autem et populus ad mensam spectantes ac stantes recitabunt vel cantabunt (eo modo quo psalmi cuiusque diei recitantur vel cantantur) ad introitum psalmum quemdam pro quaque die praestitutum, prout in libro precum (ut aiunt) publicarum praescribitur.

¶ Illud vero notandum est, quod quotiescunque in hoc officio presbytero praecipitur, ut ad mensam se convertat aut stet aut genua flectat coram illa seu facie ad illam versa, eum oportet ad septentrionalem mensae partem stare aut genua flectere.

¶ Index psalmorum ad introitum pro singulis dominicis et diebus festis totius anni.

Dominicae Adventus ³⁾ :	Psalmus.
1.	1
2.	119
3.	4
4.	5
Nativitas Christi ⁴⁾	97
S. Stephanus	51
S. Joannes evangelista	10
Sancti Innocentes ⁵⁾	78
Dominica post Nativitatem Domini	120
Circumcisio	121
Epiphania	95
Dominicae post Epiphaniam:	
1.	12
2.	13
3.	14
4.	2
5.	19
6.	29
Septuagesima	22
Sexagesima	23
Quinquagesima	25
Prima quadragesimae dies	6
Dominicae quadragesimae:	
1.	31
2.	129
3.	43
4.	45
5.	53
Dominica ante Pascha	60
Dies Passionis	91
Vigilia Paschae	87
Dies Paschae	15
Feria 2 post Pascha	61
Feria 3 post Pascha	111
Dominicae post Pascha:	
1.	112
2.	69
3.	74
4.	82
5.	83
Dies Ascensionis Domini	46
Dominica post Ascensionem	92

1) περιεχῆ cod.
 2) περισημασμένοι cod.
 3) ἀναβλέποντες cod.
 4) ψάλλουσι cod.
 5) ἑρμηνείαν cod.
 6) πάσαις πᾶσι cod.
 7) πρώτη τῆς τεσσαρακοστῆς ἡμέρα ash wednesday ed.
 8) ἡμέρα τοῦ πάσχα good Friday ed.

1) caena: communion time ed.
 2) mensa: altar ed.
 3) In editione anglica divisio psalterii secundum Hebraeos exhibetur, qui psalmum novum duos in psalmos secant, ita ut, v. g. 119 indicatur psalmus 120.
 4) Loco 97 in, ed. angl. habetur 96; et linea seq. pro 51 datur num. 52.
 5) Loco 78, angl. habet 11.

Κυριακή της Πεντηκοστής λβ'
 Ἡμέρα β' ἐν τῇ Πεντηκοστῇ γθ'
 Ἡμέρα γ' ἐν τῇ Πεντηκοστῇ ρ'
 Κυριακή παναγίας τῆς Τριάδος ες'
 Κυριακαὶ μετὰ τὴν τῆς Τριάδος

Ψαλμός
 Dominica Pentecostes 32
 Feria 2 post Pentecosten 99
 Feria 3 post Pentecosten 100
 Dominica sanctissimae Trinitatis 66
 Dominicae post dominicam Trinitatis:

ψαλμός ρθ' κατὰ τὰς μερίδας:
 α'. Μακάριοι οἱ ἄμωμοι ἐν ὄψι, κτλ. μερίς α'
 β'. Ἐν τίνι κατορθώσῃ, κτλ. " β'
 γ'. Ἀνταπόδος τῷ δούλῳ σου, κτλ. " γ'
 δ'. Ἐκώληθ τῷ ἰθάρι ἡ ψυχὴ μου, κτλ. " δ'
 ε'. Νομοθέτησόν με, κύριε, κτλ. " ε'
 ς'. Καὶ ἔλθοι εἰς ἐμέ, κτλ. " ς'
 ζ'. Μνήσθητι τὸν λόγον, κτλ. " ζ'
 η'. Μερὶς μου εἰ, κύριε, κτλ. " η'
 θ'. Χρηστέτητα ἐποίησας, κτλ. " θ'
 ι'. Αἱ χεῖρές σου ἐποίησάν με, κτλ. " ι'
 ια'. Ἐκλείπει εἰς τὸ σωτήριόν σου, κτλ. " ια'
 ιβ'. Εἰς τὸν αἰῶνα, κύριε, κτλ. " ιβ'
 ιγ'. Ὡς ἠγάπησα τὸν νόμον, κτλ. " ιγ'
 ιδ'. Λύχνος τοῖς ποσίν μου, κτλ. " ιδ'
 ιε'. Παρὰ νόμους ἐμίσησα, κτλ. " ιε'
 ις'. Ἐποίησα κρίμα, κτλ. " ις'
 ιζ'. Θαυμάσιὰ τὰ μαρτύριά σου, κτλ. " ιζ'
 ιη'. Δίκαιος εἰ, κύριε, κτλ. " ιη'
 ιθ'. Ἐκέκραξα ἐν ὄψι καρδίᾳ, κτλ. " ιθ'
 κ'. Ἴδε τὴν ταπεινώσιν μου, κτλ. " κ'
 κα'. Ἄρχοντες κατεδίωξάν με, κτλ. " κα'
 κβ'. Ἐγγισάτω ἡ δόξα σου, κτλ. " κβ'

Psalmus 119 per partes:
 1. Beati immaculati in via, etc. pars 1
 2. In quo corriget, etc. " 2
 3. Retribue servo tuo, etc. " 3
 4. Adhaesit pavimento anima mea, etc. " 4
 5. Legem pone mihi, Domine, etc. " 5
 6. Et veniat super me, etc. " 6
 7. Memor esto verbi tui, etc. " 7
 8. Portio mea, Domine, etc. " 8
 9. Bonitatem fecisti, etc. " 9
 10. Manus tuae fecerunt me, etc. " 10
 11. Defecit in salutare tuum, etc. " 11
 12. In aeternum, Domine, etc. " 12
 13. Quomodo dilexi legem tuam, etc. " 13
 14. Lucerna pedibus meis, etc. " 14
 15. Iniquos odio habui, etc. " 15
 16. Feci iudicium, etc. " 16
 17. Mirabilia testimonia tua, etc. " 17
 18. Iustus es, Domine, etc. " 18
 19. Clamavi in toto corde meo, etc. " 19
 20. Vide humilitatem meam, etc. " 20
 21. Principes persecuti sunt, etc. " 21
 22. Appropinquet deprecatio mea, etc. " 22

Ψαλμός
 κγ'. ρκγ'
 κδ'. ρκδ'
 κε'. ρκε'
 Ἅγιος Ἀνδρέας ρκη'
 Ἅγ. Θωμᾶς ρκς'
 Ἐπιστολὴ τοῦ ἁγίου Παύλου ρλζ'
 Καθαρισμὸς τῆς ἁγίας Θεοτόκου Μαρίας ρλγ'
 Ἅγ. Ματθαῖος ρλδ'
 Ἀναγγελία τῆς μακαρίας παρθένου Μαρίας ρλ'
 Ἅγ. Μάρκος ρμ'
 Ἅγ. Φίλιππος καὶ Ἰάκωβος ρμβ'
 Ἅγ. Βαρνάβας ρμα'
 Ἅγ. Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής ρμβ'
 Ἅγ. Πέτρος ρμγ'
 Ἅγ. Ἰάκωβος ρμη'
 Ἅγ. Βαρθολομαῖος ριδ'
 Ἅγ. Ματθαῖος ρις'
 Ἅγ. Μιχαὴλ καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι ρδ'
 Ἅγ. Λουκᾶς ρλε'
 Ἅγ. Σίμων καὶ Ἰούδας ρν'
 Πάντες οἱ ἅγιοι ρμθ'

Psalmus
 23. 123
 24. 124
 25. 126
 Sanctus Andreas 128
 S. Thomas 127
 Conversio sancti Pauli 137
 Purificatio sanctae Dei genitricis Mariae 133
 S. Matthias 139
 Annunciatio beatae Mariae virginis 130
 S. Marcus 140
 SS. Philippus et Iacobus 132
 S. Barnaba 141
 S. Ioannes Baptista 142
 S. Petrus 143
 S. Iacobus 148
 S. Bartholomaeus 114
 S. Matthaeus 116
 S. Michael et omnes Angeli 112
 S. Lucas 136
 SS. Simon et Iuda 150
 Omnes Sancti 149

¶ Συμμετέτων ἐστὶ ὁ ψαλμός εἰσόδου, συναπτή, ἐπιστολὴ καὶ εὐαγγέλιον τῆς κυριακῆς ἐν ἑλῃ τῇ ἑβδομαδὶ ἐπιούσῃ λαχθήσονται, εἴπου ἂν μὴ ἄλλως διατίτακται.

¶ Animadvertite, psalmum ad introitum, collectam, epistolam, et evangelium dominicae per totam sequentem hebdomadam recitanda esse, ubicunque non aliter praescriptum fuerit.

¶ Τελευτηθεῖσιν τῆς εἰσόδου λαχθήσεται τὸ Ἄδξα τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ.

¶ Introitu absolute dicetur:
 Gloria patri, et filio, et spiritui sancto.

Ἀπόκρισις:
 Ὡς ἐν ἀρχῇ καὶ νῦν καὶ ἀεὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Responsio:
 Sicut erat in principio, et nunc, et semper, in saecula saeculorum. Amen.

¶ Τότε ὁ ἱερεὺς πρὸς τὸν λαὸν ἐπιστραφεὶς λέξει:
 Ὁ κύριος μεθ' ὑμῶν.

¶ Tum presbyter ad populum conversus dicet:
 Dominus vobiscum.

Ὁ λαός:
 Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.

Populus:
 Et cum spiritu tuo.

Ὁ ἱερεὺς:
 Δεηθῶμεν.

Presbyter:
 Oremus.

¶ τελευτηθεῖσιν cod.

¶ Τότε ὁ λαὸς γονυπετίσας ἀπέκλιεν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ὁ ἱερεὺς πρὸς αὐτὸ ἐπιστραφεὶς καὶ εὐλόγησας ἐμπροσθεν ἐστῶς λέξει·

Κύριε, ἐλέησον ἡμᾶς.

Ὁ λαός·

Χριστὶ, ἐλέησον ἡμᾶς.

Ὁ ἱερεὺς·

Κύριε, ἐλέησον ἡμᾶς.

¶ Εἴτα ὁ ἱερεὺς¹⁾ τὴν κυριακὴν εὐχὴν καὶ τὴν ἐξῆς συνακτὴν λέξει·

Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου, ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου, γεννηθήτω τὸ θέλημα σου ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς· τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον ἕδος ἡμῶν σήμερον, καὶ ἄρα· ἡμῶν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀρτίμεν τοῖς ὀφειλίταις ἡμῶν, καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥύσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. Ἀμήν.

Συνακτὴ·

Παντοκράτωρ θεός, ὃ πάσα καρδία φανεραὶ, πάσα ἐπιθυμία πρόδηλος, καὶ οὐδὲν τὸ κρυπτόν τῶν ἀπορρήτων κεκρυμμένον ἐστὶ· τῆ τοῦ ἁγίου πνεύματος σου ἐπινοίᾳ τοὺς καρδιῶν ἡμῶν διαλογισμοὺς καθάρισον, ὥπως ἐντελῶς σε ἀγαπῶμεν καὶ ἀξιοπρακῶς τὸ ἅγιον ὄνομά σου μεγαλύνωμεν διὰ τοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. Ἀμήν.

¶ Εἴτα ὁ ἱερεὺς πρὸς τὸν λαὸν ἐπιστραφεὶς ἄρα·

Ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· Ἀγαπήσεις τὸν κύριον τὸν θεόν σου ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ δυνάμει σου· αὕτη ἐστὶ πρώτη, καὶ μεγάλη ἐντολή. Δευτέρα δὲ ἑστὶ αὕτη· Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν. Ἐν ταύταις ταῖς δύο ἐντολαῖς ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται κείμενοι· Ἐκ τοῦ ἀγ. Ματθ., κεφ. κβ'.

Λαός·

Κύριε, ἐλέησον ἡμᾶς, καὶ ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἔγγραψον, δεόμενά σου, ἀπάσας τὰς ἐντολάς σου.

Ὁ ἱερεὺς·

Δευθόμεν.

¶ Εἴτα ὁ ἱερεὺς πρὸς τὸ θυσιαστήριον ἐπιστραφεὶς ἑκατέραν τῶν ἐξῆς εὐχῶν ὑπὲρ τοῦ βασιλέως λέξει·

Παντοκράτωρ θεός, οὗ ἡ βασιλεία ἀβιὸς ἐστὶ καὶ ἡ δύναμις ἀπειρος, ἐλόλυθρον τὴν ἐκκλησίαν σου ἐλέησον, καὶ εὖ τὴν καρδίαν τοῦ ἐκλεκτοῦ δούλου σου τοῦ βασιλέως ἡμῶν καὶ κυβερνήτου διεύθυνε, ἵνα αὐτὸς (συνῶν οὐδὲν ὑπὲρ τῆς τυχερίας σου) πρὸ πάντων τὴν τιμὴν²⁾ καὶ δόξαν σου ὑψίστου· παράσχου δὲ ἵνα ἡμεῖς καὶ πάντες οἱ ἀρχόμενοι ὑπὸ αὐτοῦ κατὰ τὸ προσήκον ἐνθυμούμενοι παρ' οὗ ἐξουσίαν ἐγχειρίζεται, πιστῶς αὐτῷ δουλεύωμεν, τιμῶμεν τε καὶ ταπεινοφρόνως πεῖθαρχήσωμεν, ἐν καὶ διὰ αὐτοῦ, κατὰ τὸ σὸν εὐλογητὸν ῥήμα καὶ πρόσταγμα, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, τοῦ σοῦ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι σωζόντος καὶ συμβασιλεύοντος, ἐνὸς θεοῦ, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Ἦτος·

Παντοκράτωρ καὶ αἰώνιος θεός, ἐκ τοῦ ἁγίου λόγου σου διδασκόμεθα, ὅτι αἱ τῶν βασιλέων καρδίαι ὑπὸ τῆς δεσποτικῆς καὶ ἡγεμονικῆς σου ὑπάρχουσι, καὶ ὅτι σὺ κατὰ τὸ δοκοῦν τῇ ἁγίᾳ σοφίᾳ σου διατίθῃς καὶ κλίεις· αὐτὰς ταπεινῶς δεόμενά σου, εὖ τὴν καρδίαν τοῦ δούλου σου βασιλέως ἡμῶν καὶ αυτοκράτορος εὖθῆσαι καὶ κυβερνήσαι, ὥστε αὐτὸν ἐν πάσῃ ἐνθυμήσασθαι, λόγοις τε καὶ ἔργοις αὐτοῦ, τὴν τιμὴν

¹⁾ ἱερεὺς presb. ed., quae vox reddi potest verbo presbyteri vel sacerdotis, immo, cum hic agatur de ministerio peragendo, voce celebrantis. Nam tamen ubique visum est verbo presbyter reddere.

²⁾ τιμὴν cod.

¶ Tum populus genua submittet coram monacho; presbyter autem ad hanc conversus ac venerandus ei ex adverso stans dicet·

Domine, miserere nostri.

Populus·

Christe, miserere nostri.

Presbyter·

Domine, miserere nostri.

¶ Tum presbyter orationem dominicam cum collecta sequente recitabit·

Pater noster, qui es in caelis, sanctificetur nomen tuum; adveniat regnum tuum; fiat voluntas tua sicut in caelo et in terra. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie; et dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Et ne nos inducas in tentationem; sed libera nos a malo. Amen.

Collecta.

Omnipotens Deus, cui omne cor patet et omnes affectus cogniti sunt, et quem nullum omnino latet secretum; purifica per inspirationem spiritus sancti tui cogitationes cordium nostrorum; ut te perfecte diligamus et sanctum nomen tuum digne celebremus per Christum Dominum nostrum. Amen.

¶ Tum presbyter, ad populum conversus, dicet·

Iesus dixit: Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et in tota anima tua, et in tota mente tua: hoc est primum et maximum mandatum. Secundum autem simile est huic: Diliges proximum tuum perinde atque teipsum. In his duobus mandatis tota lex et prophetae pendent. E S. Matth., cap. XXII.

Populus·

Domine, miserere nostri, et omnia mandata tua cordibus nostris, quae cumus, inscribe.

Presbyter·

Oremus.

¶ Tum presbyter, ad mensam conversus, harum orationum alterutram pro rege recitabit·

Omnipotens Deus, cuius regnum aeternum est, et potestas infinita, miserere universae ecclesiae tuae; et cor electi famuli tui regis et gubernatoris nostri ita dirige, ut ipse (gnarus cuius sit minister) supra omnia honorem et gloriam tuam quaerat; concede vero, ut nos et quotquot ei subiecti sunt, debite penitentes a quo tradita sit illius auctoritas, fideliter ei serviamus, illum vereamur illique humiliter obtemperemus, in te ac propter te, iuxta sacrum verbum et mandatum tuum; per Iesum Christum dominum nostrum, qui una tecum et cum spiritu sancto vivit et regnat, unus Deus, in saecula saeculorum. Amen.

Aut·

Omnipotens et sempiterna Deus, ex sacro verbo tuo discimus, corda regum sub ditione ac gubernatione tua esse, eaque a te dirigi et inclinari, prout sanctae tuae sapientiae visum fuerit; supplices te rogamus, uti cor famuli tui regis et imperatoris nostri, ita inclinet ac dirigat, ut cunctis cogitationibus, verbis et operibus honorem ac gloriam tuam indesinenter quaerat; simul ac

καὶ δόξαν σου πανταχὴ ζητοῦν, ἅμα καὶ σπουδαζέιν τὸν λαὸν σου τῇ αὐτοῦ κηδεμονίᾳ ἐπιστραφεῖνον ἐν τῇ εὐπορίᾳ εἰρήνῃ τε καὶ εὐφρασίᾳ διασκεύειν. Τοῦτο χάρισμα, κἀταρ τῶν οὐκισμῶν, ἔνεκεν υἱοῦ τῆς ἀγάπης σου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. Ἀμήν.

¶ Τότε λεχθήσεται ἡ συνακτὴ τῆς ἡμέρας. Καὶ εὐθὺς μετὰ τὴν συνακτὴν ὁ λαὸς ἀναστήσεται, καὶ ὁ ἱερεὺς πρὸς τὸν λαὸν ἐπιστραφεὶς ἀναγνώσεται τὴν ἐπιστολὴν, λέγων·

Ἡ ἐπιστολὴ (ἢ περιοχὴ τῆς γραφῆς διαταχθεῖσα ἀντὶ τῆς ἐπιστολῆς) γέγραπται ἐν τῷ... κεφαλαίῳ... ἀρχομένη ἀπὸ... κήμματος·

¶ Καὶ τελευτηθεῖσιν ἐπιστολῆς ἔρει·

Ἦδε τέλος ἔχει ἡ ἐπιστολὴ, ἢ Ἦδε τέλος ἔχει περιοχὴ τῆς γραφῆς ἀντὶ τῆς ἐπιστολῆς διαταχθεῖσα.

¶ Τότε ἀναγνώσεται τὸ εὐαγγέλιον, λέγων·

Τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον γέγραπται ἐν τῷ... κεφαλαίῳ... ἀρχομένη ἀπὸ... κήμματος.

¶ Ὁ δὲ λαὸς ἕμω ἐστὼς ἔρει·
Δόξα σοι, κύριε.

¶ Τελευτηθέντος δὲ τοῦ εὐαγγελίου ὁ ἱερεὺς ἔρει·
Ἦδε τέλος ἔχει τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον.

¶ Ἀποκρίνεται ὁ λαὸς·
Χάρις σοι, κύριε.

¶ Τότε φοθήσεται ἢ λεχθήσεται τὸ ἐκόμενον σύμβολον, τοῦ ἱερέως καὶ τοῦ λαοῦ ἐστῶτων ἀντικρὺ τοῦ θυσιαστηρίου καὶ λεγόντων·

Πιστεύω εἰς ἓνα θεὸν πατέρα παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων.

Καὶ εἰς ἓνα κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων· θεὸν ἐκ θεοῦ, φῶς ἐκ φωτός, θεὸν ἀληθινὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ πατρὶ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο· τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ δι' ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ σαρκωθέντα διὰ πνεύματος ἁγίου ἐκ Μαρίας τῆς καθάρου καὶ ἐνανθρωπήσαντα, σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου, καὶ παθόντα καὶ ταφέντα, καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς γραφάς, καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς, καὶ πάλιν ἀρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς· οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος.

Καὶ πιστεύω εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ κύριον καὶ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ (ταῦτα τὰ ῥήματα καὶ τοῦ υἱοῦ παραληφθέντα, ὅταν ἡ ἔκθεσις τῆς κοινωνίας χριστεῖ τοῦ θεοῦ εὐδαμῶνως συντελεσθῆσεται) ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν πατρὶ καὶ υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσον διὰ τῶν προφητῶν. Καὶ πιστεύω μίαν ἁγίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν. Ὁμολογῶ ἓν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ἀμήν.

¶ Τότε ὁ λειτουργὸς τῷ λαῷ μνησθεὶς τίνες ἡμέρας ἑορτασμούς ἢ νηστειασμούς ἀγορεύει δεῖ ἐν τῇ ἐκείσῃ ἐβδομίδι. Καὶ τότε δὲ (ἐὰν οὕτω συμβῇ) γνωρισμὸς ἔσται τῆς πανηγύρις συνάξεως ἑορταστικῆς καὶ τὰ βάννα ἤτοι προμνηστειτικὰ ἢ προτίλεια γράμματα τοῦ γάμου δημοσιωθήσονται· καὶ τὰ βράβια καὶ αἱ προσλήσεις καὶ ἀφορισμοὶ ἀναγνώσθησονται. (Ὅδὲν δὲ κηρυχθήσεται ἢ δημοσιωθήσεται ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μετὰ τῆς λειτουργίας εἰ μὴ διὰ τοῦ ἱερέως ἢ διακόνου, οὐδὲ γε δι' αὐτῶν, εἰ μὴ ὅ τι προσταγεμένον ἂν εἴη ἐν τοῖς τοῦ βιβλίου τούτου κανόσιν ἢ ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου ἢ τοῦ διατάκτου ἐνταταλμένον.

¹⁾ Διατάκτου ordinary ed.

studeat populum tuum, curae suae demandatum, opibus, pace ac pietate florentem custodire. Haec concede, o pater misericordiarum, propter dilectum filium tuum Iesum Christum dominum nostrum. Amen.

¶ Tum dicatur collecta diei. Et statim post collectam populus surget, et presbyter, conversus ad populum, leget epistolam, dicens:

Epistola (seu portio scripturae assignata pro epistola) scripta est capite... incipiens a versu...

¶ Finita autem epistola, dicet:

Hic desinit epistola, seu, Hic desinit portio scripturae assignata pro epistola.

¶ Tunc legat evangelium, dicens:

Sanctum evangelium scriptum est capite... incipiens a versu...

¶ Populus autem universus stans dicet:
Gloria tibi, Domine.

¶ Finito autem evangelio, presbyter dicet:
Hic desinit sanctum evangelium.

¶ Respondet populus:
Laus tibi, Domine.

¶ Tunc cantabitur aut recitabitur sequens symbolum, presbytero ac populo coram mensa stantibus et dicentibus:

Credo in unum Deum, patrem omnipotentem, factorem caeli et terrae, visibilium omnium et invisibilium.

Et in unum Dominum nostrum Iesum Christum, filium Dei unigenitum, ex patre natum ante omnia saecula: Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero: genitum, non factum, consubstantialem patri, per quem omnia facta sunt. Qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit de caelis: et incarnatus est de spiritu sancto ex Maria virgine, et homo factus est: crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato, passus et sepultus est. Et resurrexit tertia die secundum scripturas: et ascendit in caelum, et sedet ad dextram patris: et iterum venturus est cum gloria iudicare vivos et mortuos: cuius regni non erit finis.

Et credo in spiritum sanctum, dominum et vivificantem: qui ex patre filioque¹⁾ (Haec verba *filioque* praetermittentur, quando Deo favente societatis unitas ad felicem exitum fuerit perducta) procedit: qui cum patre et filio simul adoratur et conglorificatur: qui locutus est per prophetas. Et credo unam sanctam, catholicam et apostolicam ecclesiam. Confiteor unum baptismata in remissionem peccatorum: et expecto resurrectionem mortuorum, et vitam venturi saeculi. Amen.

¶ Tum minister populo annuntiabit, qui dies festi aut ieiunii per sequentem hebdomadam sint observandi. Tum etiam (si res contigerit) quae sacra communicatio futura sit significabitur: banna seu litterae matrimonii in eundem edictis edicentur: brevia etiam, citationes, et excommunicationes legentur. Nec quicquam promulgabitur aut publicabitur in ecclesia, quo tempore sacra peraguntur, praeterquam a presbytero vel diacono: nec quicquam ab illis ipsis, nisi quod regulis huius libri continetur aut ab episcopo vel delegato eius imperatum fuerit.

¹⁾ Quae hic interponimus, in codice marginali describuntur.

¶ Εἴτε εἴεται ἡ δημογορία ἡ ὁμιλία.

¶ Τελουμένης ἤδη τῆς συνέσεως, καὶ τῶν συγκοινωνούντων ἀντιπρὸ τοῦ θυσιαστηρίου ἱσταμένων, ὁ ἱερεὺς πρὸς αὐτοὺς ἐπιστραφεὶ; ταύτην λέξει τὴν παραίνεσιν¹⁾.

Ἀγαπήτοι ἐν κυρίῳ, δοῦναι διανοεῖσθε παραδεῖν εἰς τὴν κοινωνίαν τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ σωτῆρος ἡμῶν τοῦ Χριστοῦ, σκοπεῖν αὐτοὺς χρῆ, πῶς ὁ ἄγιος Παῦλος παραινῶν πάντας ἀνθρώπους ἀκριβῶς ἐξετάζειν καὶ δοκιμάζειν ἑαυτοὺς, πρὶν ἢ τοῖς μὲν ἐκ τοῦ ἄρτου τούτου ἐσθῆναι καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου τούτου πίνειν. Ὅσον γὰρ μέγα ἐστὶ τὸ ὄφελος, εἰ μετὰ καρδίας ὄντως μετανοήσης καὶ ζωῆς πίστεως τοῦ ἁγίου μυστηρίου μεταλάβωμεν (τότε γὰρ πνευματικῶς τὴν τοῦ Χριστοῦ σάρκα ἐσθῆομεν καὶ αὐτὸ τὸ αἷμα πίνωμεν, τότε ἐν Χριστῷ ὀλοοῦμεν καὶ Χριστὸς ἐν ἡμῖν, τότε ἐνούμεθα τῷ Χριστῷ καὶ Χριστὸς ἡμῖν), οὕτως καὶ μέγας ὁ κίνδυνος, εἰ ἀναξίως αὐτοῦ μεταλάβωμεν: τότε γὰρ τοῦ σώματος καὶ αἵματος Χριστοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἔνοχοι ἐσμεν, τὸ κρίμα ἡμῖν αὐτοῖς ἐσθῆομεν καὶ πίνωμεν, μὴ διακρίνοντας τὸ σῶμα τοῦ κυρίου, τὴν τοῦ θεοῦ ὀργὴν καθ' ἡμῶν ἀνέπιπτον, αὐτὸν τε ποικίλοις τοῖς νοσήμασι καὶ πολεμίδεσι τοῦ θανάτου τρόποις ἡμᾶς μαστιγῶσαι παραξύνωμεν. Διακρίνετε οὖν ἑαυτοὺς, ἀδελφοί, ἵνα μὴ κριθῆτε²⁾ ὑπὸ τοῦ κυρίου· ἀληθῶς μετανοεῖτε ἐκ τῶν ἁμαρτημάτων ὑμῶν παρηχημένων· ζώσαν καὶ βεβαίαν πίστιν ἔχετε εἰς τὸν Χριστὸν τὸν σωτῆρα ἡμῶν: τὸν βίον ὑμῶν ἐπανορθοῦτε· εἰς πάντα ἀπαξιαλῶς τὴν τελείαν ἀγάπην ἐπιδείκνυτε· οὕτως τῶν ἁγίων ἐκείνων μυστηρίων συμμέτοχοι ἐπιτίθεισθε ἑαυτοῖς. Πρὸ πάντων δὲ ταπεινοφρονέστατα καὶ ἐξ ἁλῆς τῆς καρδίας εὐχαριστεῖν εἰς ὑμᾶς θεῷ τῷ πατρὶ, τῷ υἱῷ καὶ πνεύματι τῷ ἁγίῳ ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ἀπολυτρώσεως διὰ θανάτου καὶ πάθους τοῦ σωτῆρος ἡμῶν τοῦ Χριστοῦ θανθρώπου, τοῦ ταπεινώσαντος ἑαυτὸν μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ, ὑπὲρ ἡμῶν ἀδελφωμάτων ἁμαρτωλῶν, τῶν ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου κειμένων, τοῦ ποιῆσαι ἡμᾶς; τὰ τέκνα θεοῦ καὶ ὑπερυψῶσαι ἡμᾶς; εἰς ζωὴν αἰώνιον. Ἐφ' ᾧ δὲ καὶ ὑπερβάλλουσαν τὴν ἀγάπην τοῦ διδασκάλου καὶ μόνου τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ οὕτως ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντος, καὶ τὰ ἀναρίθμητα ἀγαθὰ, δὲ διὰ τιμωτάτου αἵματος; αὐτοῦ ἐκχυθέντος ἡμῖν περιποιήσατο, διὰ μνήμης; ἔχωμεν, ὅσα τὰ μυστήρια, ὡς ἐχέγγυα τῆς ἀγάπης; καὶ ὑπομνήματα τοῦ θανάτου αὐτοῦ, εἰς μεγάλην καὶ αἰώνιον ἡμῶν παραμυθίαν κατέστησεν καὶ δίδαξε. Τοῦτο οὖν μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ πνεύματος ἁγίου, ὡς μάλιστα ὀφείλομεν, ἀδιάλεκτον χάριν ἔχωμεν, τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ θελήματι πανταλῶς ὑποτασσόμενοι, καὶ φιλοτιμούμενοι αὐτῷ δουλεύειν ἐν τῇ ἀληθείᾳ³⁾ ἀγνῶσιν καὶ δικαιοσύνῃ πᾶσας τὰς ἡμέρας τοῦ βίου ἡμῶν. Ἀμήν.

¶ Τότε ὁ ἱερεὺς ἀρξεί: τῆς προφορᾶς, ἐν τῇ ἢ πλείω τῶν ἐπινοουμένων γνωμιδίων λέγων, κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ, τοῦ δὲ λαοῦ ἀντιπρὸ τοῦ θυσιαστηρίου γονυκατορθῶντος⁴⁾.

Γεν., κεφ. δ'. Καὶ ἐγένετο μετ' ἡμέρας ἤνεγκε Κάιν ἀπὸ τῶν καρπῶν τῆς γῆς; θυσίαν τῷ κυρίῳ· καὶ Ἀβὲλ ἤνεγκε καὶ αὐτὸς ἀπὸ τῶν πρωτότων τῶν προβάτων αὐτοῦ καὶ ἀπὸ τῶν στείων αὐτῶν· καὶ ἐπέβλεπεν ὁ θεὸς ἐπὶ Ἀβὲλ καὶ ἐπὶ τοῖς θύροις αὐτοῦ, ἐπὶ δὲ Κάιν καὶ ἐπὶ ταῖς θύραις αὐτοῦ οὐ προσέβλεπε.

¹⁾ Ante sequentem exhortationem, aliae duae exhibentur in edit. anglica; nec ipse sunt, quae habet *Liber primus publicanus*.

²⁾ προσθῆται cod.

³⁾ ἀληθῶς cod.

⁴⁾ Libri scripturae, e quibus loci desumpti sunt, margini in cod. adscribuntur.

¶ Tum sequetur concio seu homilia.

¶ Quando vero peragitur sacra communio, communicaturis coram mensa stantibus, presbyter, ad eos conversus, hanc exhortationem recitabit:

Carissimi in Domino, quibus in animo est accedere ad communionem corporis ac sanguinis Christi, servatoris nostri, considerandum vobis est, quomodo sanctus Paulus omnes homines admonet, ut seipsum percrutentur ac probeat diligenter, priusquam audeant e pane isto comedere et e calice isto bibere. Nam sicuti magna inde utilitas affertur, si animo vere emendato ac fide viva sanctum hoc sacramentum suscipiamus (tum enim spiritualiter carnem Christi comedimus et illius sanguinem bibimus: tum in Christo habitamus, et Christus in nobis: tum unum sumus cum Christo, et Christus nobiscum), ita quoque grave subest periculum, si indigne illius participes reddamur. Tum enim corporis ac sanguinis Christi, servatoris nostri, rei efficimur; edimus et bibimus ipsi iudicium nostrum, non discernentes corpus Domini: iram Dei adversus nos accendimus; illum provocamus ad nos plectendos morbis ac variis generibus mortis. Quapropter, fratres, vos ipsos diiudicate, ne a Domino iudicemini. Praetereorum peccatorum vos serio paeniteat; vivam et solidam fidem in Christum, servatorem nostrum, habeatis; vitam emendate; cunctos omnino caritate perfecta prosequamini: sic enim sacrorum illorum mysteriorum partem idonee capietis. Verum ante omnia vos oportet demissae atque intima mente gratias agere Deo, Patri, Filio, et Spiritui sancto ob redemptionem mundi per mortem ac passionem Christi, servatoris nostri, Dei simul et hominis, qui seipsum humiliavit usque ad mortem, mortem autem crucis, pro nobis miseris peccatoribus, cum habitarem in tenebris et in umbra mortis, ut nos faceret filios Dei et ad vitam aeternam eveheret. Ut autem excellentissimum amorem domini nostri et servatoris unici, Iesu Christi, qui ita pro nobis mortuus est, atque innumera beneficia, quae sanguinis sui pretiosissimi effusione nobis impetravit, memoria teneremus, sacrosancta mysteria, veluti amoris sui pignora et mortis suae monumenta, ad magnam aeternamque consolationem nostram instituit et ordinavit. Illi itaque una cum Patre et Spiritu sancto indesinenter, uti maxime tenemur, gratias agamus, sanctae eius voluntati prorsus obsequentes, atque adnitentes, ut ei serviamus in vera sanctitate ac iustitia cunctis diebus vitae nostrae. Amen.

¶ Tum presbyter offertorium incipiet, sententiarum, quae hic adducuntur, unam aut plures recitans, prout ipsi videbitur, populo coram mensa in genua provoluto:

Gen., cap. IV. Et factum est post dies: obtulit Cain ex fructibus terrae sacrificium Domino. Abel autem obtulit et ipse de primogenitis ovium suarum, et de adipibus earum. Et respexit Deus super Abel et super munera eius; super Cain autem et super sacrificia eius non advertit.

Ἐξ, κεφ. κε'. Εἶπον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, καὶ λάβετε¹⁾ ἀπαρχὰς παρὰ πάντων, ὡς ἐν δόξῃ τῆ καρδίᾳ, καὶ λήψετε τὰς ἀπαρχὰς μου.

Λευτ., κεφ. ιζ'. Οὐκ ἐφθήσῃ ἐνώπιον κυρίου τοῦ θεοῦ σου κενός. Ἐκαστὸς κατὰ δόξαν τῶν χειρῶν ὑμῶν, κατὰ τὴν εὐλογίαν κυρίου τοῦ θεοῦ σου, ἣν ἔδωκε σοι.

Ψαλ. μ'. Μικαίριος ὁ συνίων ἐπὶ πτωχῶν καὶ πένητα· ἐν ἡμέρᾳ πονηρῆ βόσεται αὐτὸν ὁ κύριος.

Ψαλ. γε'. Ἐνώγκασα τῷ κυρίῳ δόξαν ὀνόματι αὐτοῦ· ἔρατε θυσίας· καὶ εἰσπορεύσατε εἰς τὰς αὐλὰς αὐτοῦ.

Παροιμ., κεφ. ιθ'. Δυναίσει θεὸς ὁ ἔλαθν πτωχῶν, κατὰ δὲ τὸ δόγμα αὐτοῦ ἀνταποδοῖσιν αὐτῷ.

Ματθ., κεφ. γ'. Μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σὴς καὶ βροχίαι ἀφανίζουσι, καὶ ὅπου κλέπτει διαρῶσσοι καὶ κλέπτουσι· θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ, ὅπου οὐτε σὴς οὐτε βροχίαι ἀφανίζουσι, καὶ ὅπου κλέπτει οὐ διαρῶσσοι οὐδὲ κλέπτουσι.

Ματθ., κεφ. ζ'. Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, κύριε, κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανῷ.

α' Κορ., κεφ. θ'. Τίς στρατεύεται ἰδιοῖς ὀφειλοῖς ποτὶ; Τίς φυτεῖαι ἀμπελόθρα, καὶ ἐκ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ οὐκ ἐσθίει; ἢ τίς ποιμαίνει ποίμνην, καὶ ἐκ γάλακτος τῆς ποίμνης οὐκ ἐσθίει;

α' Κορ., κεφ. θ'. Εἰ ἡμεῖς ὑμῖν τὰ πνευματικά ἐσπούδαμεν, μάλα εἰ ἡμεῖς ὑμῶν τὰ σαρκικά θέρυσσμεν;

α' Κορ., κεφ. θ'. Οὐκ οἴδατε ὅτι οἱ τὰ ἱερὰ ἐργαζόμενοι ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἐσθίουσιν; οἱ τῷ θυσιαστηρίῳ προσεδρεύοντες τῷ θυσιαστηρίῳ συμμερίζονται; Οὕτως καὶ ὁ κύριος διάταξε τοῖς τὸ εὐαγγέλιον καταγγέλλουσιν ἐκ τοῦ εὐαγγελίου ζῆν.

β' Κορ., κεφ. θ'. Ὁ σπαίρων φειδομένως, φειδομένως καὶ θέρπει· καὶ ὁ σπαίρων ἐπ' εὐλογίας, ἐπ' εὐλογίας καὶ θέρπει. Ἐκαστος καθὼς προαιρείται τῇ καρδίᾳ, μὴ ἐκ λόγῃς ἢ ἐξ ἀνάγκης· Ἰλαρόν γὰρ δότιν ἀγαπᾷ ὁ θεός.

Γαλ., κεφ. γ'. Κοινωνεῖται ὁ κατηχούμενος τὸν λόγον τῷ κατηχῶντι ἐν πάσιν ἀγαθοῖς. Μὴ πλανᾶσθε· θεός οὐ μυκτηρίζεται· ὁ γὰρ εἰς σπαίρω ἀνθρώπος, τοῦτο καὶ θέρπει.

α' Τιμοθ., κεφ. γ'. Τοῖς πλουσίοις ἐν τῷ νῦν αἰῶνι παρήγγαλλε μὴ βήλοφρονεῖν μηδὲ ἡλιθίαν ἐπὶ πλούτου ἀθλότην, ἀλλ' ἐν τῷ θεῷ τῷ ζῶντι, τῷ παρέχοντι ἡμῖν πλουσίως πάντα εἰς ἀπόλαυσιν· ἀγαθοεργεῖν, πλουτεῖν ἐν ἔργοις καλοῖς, εὐμεταδότους εἶναι, κοινωνικούς, ἀποθησαυρίζοντας ἑαυτοῖς θεμέλιον καλὸν εἰς τὸ μέλλον, ἵνα ἐπιλάβωνται τῆς αἰωνίου ζωῆς.

Ἐβρ., κεφ. γ'. Οὐ γὰρ ἄδικος ὁ θεός ἐκλαθίσθη τοῦ ἔργου ὑμῶν, καὶ τοῦ κέρου τῆς ἀγάπης, ἧς ἐνεδείξασθε εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, διακονήσαντες τοῖς ἁγίοις καὶ διακονοῦντες.

Ἐβρ., κεφ. ιγ'. Τῆς δὲ εὐποιίας καὶ κοινωνίας μὴ ἐκλιανθήνασθε· τοιαύταις γὰρ θυσίαις εὐαρεστοῦται ὁ θεός.

Ἡ μεταξὺ ἀναγιγνωσκόμενων τούτων τῶν γινωμιζῶν, ἐπίσκοποι, νεοφύλακες ἢ ἄλλοι τινὲς εἰς τοῦτο τεταγμένοι τὰ τοῦ λαοῦ ἐκδοσὶα λήφοντες ἐν τῇ προκοπῇ λατρίᾳ εἰς τὴν τὴν χρεῖαν παρασκευασομένην. Ἴνα δὲ μηδαὶς πρὸς τὴν ἕλπίαν σύνεξιν ἀλλοτρίᾳ διὰ τὴν τῶν χρημάτων ἀλιγότητα, ὅ τὰ ἐκδοσὶα λαβὼν συνδόνι καθαρῶς τὴν λατρίαν κατακαλύψῃ²⁾, ὅσπερ μὴ αὐτὸν μὴ ἕτερον ἰδεῖν τί τις³⁾

Exod., cap. XXV. Dico filiis Israel: Et accipite primitias ab omnibus, quibuscumque visum fuerit cordi; et accipietis primitias meas.

Levit., cap. XVI. Non apparebis coram Domino Deo tuo vacuus; unusquisque secundum facultatem manuumstrarum, secundum benedictionem Domini Dei tui, quam dedit tibi.

Ps. XL. Beatus qui intelligit super egenum et pauperem: in die mala liberabit eum Dominus.

Ps. XCV. Afferre Domino gloriam nomini eius; tollite hostias, et introite in atria eius.

Prov., cap. XIX. Faenerat Deo qui miseretur pauperis: secundum datum autem eius retribuet ei.

Matth., cap. VI. Ne reponatis vobis thesauros in terra, ubi erugo et tinea corrumpit, et ubi fures perfodiunt ac furantur; sed recondite vobis thesauros in caelo, ubi neque erugo neque tinea corrumpit, et ubi fures non perfodiunt neque furantur.

Matth., cap. VII. Non quisquis dicit mihi, Domine, domine, introibit in regnum caelorum, sed qui fecerit voluntatem patris mei, qui in caelis est.

I Cor., cap. IX. Quis militat suis stipendiis unquam? Quis plantat vineam, et de fructu eius non edit? Aut quis pascit gregem, et de lacte gregis non edit?

I Cor., cap. IX. Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est si nos vestra carnalia mesuerimus?

I Cor., cap. IX. An nescitis, eos qui sacra operantur, ea quae ex sacrario sunt edere? et qui altari assident, cum altari participare? Ita Dominus constituit iis qui evangelium annuntiant, ut ex evangelio vivant.

II Cor., cap. IX. Qui serit parce, parce etiam metet; et qui serit copiose, copiose etiam metet. Quisque sicut praecipit corde, ita agat; non ex tristitia aut ex necessitate: nam hilarem datorem diligit Deus.

Gal., cap. VI. Communicet qui instituitur in sermone ei qui se instituit omnia bona. Ne fallimini: Deus non irridetur. Quicquid enim seminaverit homo, hoc et metet.

I Tim., cap. VI. Iis qui divites sunt in hoc saeculo depuntia ne efferantur animo, neque spem ponant in divitiis incertis, sed in Deo vivo, qui praebet nobis omnia copiose ad fruendum; ut aliis beneficiant, et divites sint operibus bonis, faciles ad impertiendum, faciles convictus, reconcentes sibi ipsis fundamentum bonum in posterum, ut apprehendant aeternam vitam.

Hebr., cap. VI. Non enim iniustus est Deus, ut obliviscatur operis vestri, et laboriosi amoris, quem demonstrastis erga ipsius nomen, ut qui ministraveritis sanctis et ministretis.

Hebr., cap. XIII. Beneficentiae vero et communicationis ne obliviscimini: talibus enim victimis delectatur Deus.

Ἡ Dum istae sententiae leguntur, diaconi, aeditui, alii, quibus illud muneris demandatum est, populi oblationes colligent in lance idonea, in hunc usum comparata. Ne quis autem ob modicam pecuniam ad sacram communicationem accedere negligat, qui oblationes colligit paano mundo lancem ita obtiget, ut nec ipse nec alter videre possit, quid quisque obtulerit. Cum vero cuncti dona dederint,

¹⁾ λέγεται cod.

²⁾ καταλύσει cod.

³⁾ τι τις cod.

εμφησάτω. Όταν δὲ πάντες δώρα προσήνεγκαν, τὴν λαβάνην σὺν τοῖς δώροις εὐλαβῶς ὀλοεῖ τῷ ἱερεὶ, ὃς ταπεινῶς παραστήσει καὶ ἐπιθήσει τῷ θυσιαστηρίῳ.

¶ Ἐἴτα τοσοῦτον ἄρτον καὶ οἶνον λήψεται ὁ ἱερεὺς, ὅσον τοῖς συγκοινωνοῦν μέλλουσιν ἄρτιον νομίσει, τὸν ἄρτον εἰς τὸ λαπάδιον ἢ ἄλλο τι εἰς τοῦτο παρασκευασμένον τιθεῖς, καὶ τὸν οἶνον εἰς τὴν κυλίαν ἢ ποτήριον τι καθαρὸν καὶ εὐπρεπὲς εἰς τοῦτο παρασκευασμένον, τὸν οἶνον ἔμπροσθεν τοῦ λαοῦ ὄσσει ὀλίγον ὅσον καρδίαν. Ἐπειτα τὸν ἄρτον καὶ τὸ ποτήριον θυσιαστηρίῳ ἐπιθήσει, πρὸς τὸν λαὸν ἐπιστρέψαι λέγων·

Λεγθῶμεν.

¶ Ἐἴτα πρὸς τὸ θυσιαστήριον ἐπιστρέψαι· ὁ ἱερεὺς, καὶ ταπεινῶς ἔμπροσθεν ἐστῶς τὴν συνακτὴν ταύτην λέξει·

Ἐκ τοῦ Βασιλείου¹⁾. Παντοκράτωρ θεὸς ὁ κτίσας ἡμᾶς καὶ θήμενος ἡμᾶς εἰς τὴν διακονίαν ταύτην ἐν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματός σου τοῦ ἁγίου, εὐδόκησόν δὲ, κύριε, καθάπερ διάκονοι τῆς καινῆς διαθήκης καὶ λειτουργοὶ τῶν ἁγίων σου μυστηρίων γενόμεθα, προσδέχεσθαι ἡμᾶς προσεγγίζοντας τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ κατὰ τὸ πλῆθος ἁλίου σου, ἵνα γενόμεθα ἄξιοι τοῦ προσφέρειν σοὶ τὴν λογικὴν ταύτην καὶ ἀνάμακτον θυσίαν ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων καὶ τῶν τοῦ λαοῦ· ἣν προσδεξάμενος εἰς ὁσμὴν εὐωδίας²⁾, ἀντικατάπεμψον ἡμῖν τὴν χάριν τοῦ ἁγίου σου πνεύματος, καὶ ὡς προσδέξω ἐκ τῶν ἁγίων σου ἀποστόλων τὴν λατρίαν ταύτην καὶ λειτουργίαν, οὕτω καὶ ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν πρόσδεξαι τὰ δώρα ταῦτα ἐν τῇ χρηστότητί σου, κύριε, ἵνα καταξιωθῶντες λειτουργεῖν ἁμέμπτως τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ, ἀρωμαῖν τὸν μισθὸν τῶν πιστῶν καὶ φρονίμων οἰκονόμων ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς φοβερῆς ἀναποδόσεώς σου τῆς δικαίας, διὰ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ συζῶντος· καὶ συμβασιλεύοντός σοι καὶ τῷ πνεύματι ἁγίῳ ἐνδὲς θεοῦ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

¶ Ἐἴτα ὁ ἱερεὺς πρὸς τὸν λαὸν ἐπιστραφεὶς λέξει·
Ὁ κύριος μεθ' ὑμῶν.

Ἀπόκρισις·

Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.

Ἱερεὺς·

Ἄνω ἔχετε τὰς καρδίας.

Ἀπόκρισις·

Ἔχομεν πρὸς τὸν κύριον.

Ἱερεὺς·

Εὐχαριστήσωμεν θεῷ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

Ἀπόκρισις·

Ἄξιόν ἐστι καὶ δίκαιον οὕτως ποιεῖν.

¶ Τότε ὁ ἱερεὺς πρὸς τὸ θυσιαστήριον ἐπιστραφεὶς ἱερεὶ·

Πάνω ἄξιόν ἐστι καὶ δίκαιον καὶ πανταχῶς τὸ δεῖν, ἵνα πάντοτε καὶ πανταχοῦ εὐχαριστήσωμέν σοι, κύριε, ἄγιε πάτερ (Ταῦτα τὰ ῥήματα ἄγιε πάτερ, παραλείπεσθαι δεῖ ἐν τῇ κυριακῇ τῆς Τριώτης). παντοκράτωρ, αἰῶνι θεός.

¶ (Ὡς ἐπαχθήσεται τὸ ἴδιον προοίμιον κατὰ τὸν καιρὸν, εἰ ἄρα ἐπιταχθῆ τι· εἰ δὲ μή, εὐθέως ἐπιλεχθήσεται τὰ ἑκόμενα·

Διότι μετ' ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων καὶ πάσης τῶν ἐπουρανίων δυνάμεων πανηγύρεως ἰνδοξότατον ἕνομά σου ἀνυμνοῦμεν καὶ μεγαλύνομεν, ἀδολειπτικῶς αἰνοῦντί· σε καὶ λέγοντες.

¹⁾ Ex τῷ Βασιλείῳ in margine. Haec oblationis oratio e Basilii missa utique depremissa est, sed in multis immutata. (V. Gear, *Euchologion sive Officiale Græcorum*, Parisiis, 1647, p. 164. Non est cur lectorem monemus, illam e libris Anglicanorum alienam esse.

²⁾ εὐωδίας οὐδ.

lancem una cum donis ad presbyterum reverenter afferet, a quo modeste super mensa deponetur et collocabitur.

¶ Deinde tantum panis et vini assumet presbyter, quantum communicaturis sufficere videbitur: panem in patella seu in alio vase ad hoc praeparato, vinum autem in cyatho seu poculo nitido et apto in hunc usum comparato reponet, necnon parum aquae coram populo cum vino commiscet. Tum pane ac calice super mensa reposito, ad populum conversus dicet:

Oremus.

¶ Tum ad mensam se vertet presbyter, eique ex adverso verecunde stans collectam hanc dicet:

E Basilio. Omnipotens Deus, qui nos condidisti et huic ministerio praefecisti virtute sancti tui spiritus, tibi, Domine, placeat, ut nos, prout ministri sumus novi testamenti et dispensatores sacrorum tuorum mysteriorum, ad sanctum altare tuum accedentes suscipias secundum multitudinem misericordiae tuae; ut digni efficiamur qui tibi offeramus hoc rationale incruentumque sacrificium pro peccatis nostris ac peccatis populi; quo suscepto in odorem suavitatis, mitte nobis invicem gratiam sancti tui spiritus; et sicut suscepisti ab sanctis apostolis tuis cultum hunc ac ministerium, ita et ex manibus nostris, quamvis peccatorum, dona ista pro bonitate tua, suscipe Domine; ut digni habiti inculpate ministrandi ad altare sanctum tuum, fidelium et prudentium dispensatorum mercedem accipiamus in die timenda retributionis tuae iustae, per Dominum nostrum Iesum Christum, qui una tecum et cum spiritu sancto vivit et regnat unus Deus in saecula saeculorum. Amen.

¶ Tum presbyter ad populum conversus dicet:
Dominus vobiscum.

Responsio:

Et cum spiritu tuo.

Sacerdos:

Sursum habeatis corda.

Responsio:

Habemus ad Dominum.

Sacerdos:

Gratias agamus domino Deo nostro.

Responsio:

Dignum est et iustum id agere.

¶ Tum presbyter, ad mensam conversus, dicet:

Vere dignum est et iustum ac prorsus decet, nos tibi semper et ubique gratias agere, Domine, sancte pater (Haec verba sancte pater omittenda sunt in domibus Trinitatis, omnipotens, aeternus Deus.

¶ Quibus verbis subiicietur praefatio propria pro tempore, si qua sit assignata; alioqui statim subiungentur quae sequuntur:

Ideo cum angelis et archangelis, cumque omnium caelestium potestatum conventu, gloriosissimum nomen tuum laudamus et magnificamus, te indesinenter celebrantes ac dicentes.

¶ Ὡς λαός συνυμνεῖ τῷ ἱερεὶ λέγοντας·

Ἄγιος, ἅγιος, ἅγιος κύριος ὁ θεὸς σαβωθὸν κλη-
ρεις οἱ οὐρανοὶ καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης σου· ὡσανεὶ ἐν
τοῖς ὑψίστοις. Ἐλλογιζόμενος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι
κυρίου· δόξα σοι, κύρια ὑπερέψιστα. Ἀμήν.

Ἰδία προοίμια.

¶ Ἐν ταῖς γενεθλίοις τοῦ κυρίου καὶ ταῖς ἑπτὰ
ἑκατα ἡμέραις·

Ὅτι ἔθεκας Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν μονογενῆ υἱὸν
σου, ὡς περὶ τοῦ χρόνου τοῦτον ὑπὲρ ἡμῶν γεν-
νηθῆναι· ὅς διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ ἁγίου πνεύματος
ἐγένετο ὄντως ἄνθρωπος· ἐξ οὐσίας Μαρίας· τῆς παρ-
θένου, τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ ταῦτα ἔνευ τῆς κλιδοῦ
τῆς ἁμαρτίας, ὥστε ἐκκαθαρῆαι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἁμαρ-
τίας· Διόπερ μετ' ἀγγέλων κτλ.

¶ Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Πάσχα καὶ ταῖς ἑπτὰ ἑκατα
ἡμέραις·

Μάλιστα δὲ ἐπείθετο αἰνεῖν σε ὑπὲρ τῆς ἐνδοξο-
τάτης τοῦ υἱοῦ σου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν
ἀναστάσεως· ὅτι αὐτὸς ὁ ὄντως ἄμωρος τοῦ Πάσχα
ἔστιν, ὅς ὑπὲρ ἡμῶν ἐθύθη καὶ ἦρα τὴν ἁμαρτίαν
τοῦ κόσμου, ὅς διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ τὸν θάνατον
κατήργησε, καὶ διὰ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως αὐτοῦ
ζῶην τὴν αἰώνιον ἀποκατάστησεν ἡμῖν. Διόπερ μετ'
ἀγγέλων κτλ.

¶ Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς Ἀναβάσεως καὶ ταῖς ἑπτὰ
ἑκατα ἡμέραις·

Δι' ἀγαπητοῦ τοῦ υἱοῦ σου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ
κυρίου ἡμῶν, ὅς μετὰ τὴν ἐνδοξοτάτην αὐτοῦ ἀνάστα-
σιν προδήλως ἐφανερώθη πᾶσι τοῖς ἀποστόλοις· αὐτοῦ,
καὶ ἐνώπιον αὐτῶν ἀνῆλθ' εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἵτοιμάσαι
ἡμῖν τὸν τόπον, ἵνα ἴκομεθα αὐτό· ἔστιν, ἔλευσε καὶ
ἡμεῖς· ἀναβῆναι καὶ αὐτῶν ἐν δόξῃ συμβασιλεύσωμεν.
Διόπερ μετ' ἀγγέλων κτλ.

¶ Ἐν τῇ Πεντηκοστῇ καὶ ταῖς ἑξ ἑκατα ἡμέραις·

Διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, καθ' οὗ τὴν
παναληθῆ ὑπόσχεν τὸ ἅγιον πνεῦμα ὡς περὶ τοῦ χρόνου
τοῦτον ἐκ τῶν οὐρανῶν κατέβη μετ' ἤχου θο-
περ φερομένης· πνοῆς βιαίας ἐν ὁμοιωμάτι διαμεριζο-
μένων γλωσσῶν ὡσεὶ πυρός, καθήμενον ἐπ' ἑνα
ἕκαστον τῶν ἀποστόλων πρὸς τὸ διδάσκειν καὶ ἐδη-
γεῖν αὐτοῦς· εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν, θεωρούμενον
αὐτοῖς· τὸ τε διαφόρων γλωσσῶν χάρισμα καὶ παρη-
σίαν μετὰ διακέρου ζήλου πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν εὐτόνως
καὶ βέλαιω· κηρύξαι τὸ εὐαγγέλιον, δι' οὗ ἐκ σκότους
καὶ κλάνης· ἀγόμεθα εἰς τὸ λαμπρὸν φῶς καὶ τὴν
ἀληθινὴν ἐπίγνωσίν σου τε καὶ τοῦ υἱοῦ σου Ἰησοῦ
Χριστοῦ. Διόπερ μετ' ἀγγέλων κτλ.

¶ Ἐν τῇ ἑορτῇ τῆς Τριάδος μόνον·

Ὅς τυγχάνεις ἕν εἰς θεός, εἰς κύριος, οὐ μόνον
ἐν πρόσωπον, ἀλλὰ τρία πρόσωπα ἐν τῇ μιᾷ οὐσίᾳ·
ὁ γὰρ πιστεύομεν περὶ τῆς δόξης τοῦ πατρὸς, τοῦτο
καὶ περὶ τοῦ υἱοῦ καὶ πνεύματος ἁγίου ἕνευ ἡστυνο-
σοῦν διαφορᾶς ἢ ἀκρίστῆτος πεποισμεθα. Διόπερ μετ'
ἀγγέλων κτλ.

¶ Μετ' ἕκαστον τούτων τῶν προοιμίων φοβήσεται
ἢ λαχθήσεται εὐθέως·

Διόπερ μετ' ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων καὶ πάσης
τῶν ἐπουρανίων δυνάμεων πανηγύρεως ἐνδοξοτάτου
ὀνόματι σου ἀνυμνοῦμεν καὶ μεγαλύνομεν, ἀβυσσότητες
αἰνοῦντές σε καὶ λέγοντες.

¶ Ἐνταῦθα τῷ ἱερεὶ λαός συνυμνήσει·

Ἄγιος, ἅγιος, ἅγιος κύριος ὁ θεὸς σαβωθὸν κλη-
ρεις οἱ οὐρανοὶ καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης σου· ὡσανεὶ ἐν
τοῖς ὑψίστοις. Ἐλλογιζόμενος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι
κυρίου· δόξα σοι, κύρια ὑπερέψιστα. Ἀμήν.

¶ Hic populus cum presbytero concinit simul-
que dicunt·

Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Sa-
baoth: pleni sunt caeli et terra gloria tua: hosanna
in excelsis. Benedictus qui venit in nomine Do-
mini. Gloria tibi, Domine altissime. Amen.

Praefationes propriae.

¶ Natali die Domini, et septem diebus se-
quentibus·

Quia dedisti nobis unicum filium tuum, Iesum
Christum, ut pro nobis sub istud quasi temporis
nasceretur: qui operante spiritu sancto vere factus
est homo ex substantia Mariae virginis, matris suae,
idque sine labe peccati, ut nos ab omni peccato
mundaret. Ideo cum angelis etc.

¶ Die Paschatis, et septem diebus sequentibus·

Imprimis autem te laudare tenemur propter
gloriosissimam resurrectionem filii tui, Iesu Christi,
domini nostri. Ipse enim verus est paschalis agnus,
qui pro nobis immolatus est et abstulit peccatum
mundi: qui morte sua mortem abolevit et sua ex
mortuis resurrectione vitam aeternam nobis resti-
tuit. Ideo cum angelis etc.

¶ Die Ascensionis, et septem diebus sequentibus·

Per Iesum Christum, Dominum nostrum, filium
tuum praedilectum, qui post gloriosissimam suam
resurrectionem manifesto apparuit omnibus apo-
stolis suis: ipsisque spectantibus in caelos ascendit,
locum nobis praeparaturus: adeo ut ubi ipse est,
eo nos etiam ascendamus et cum ipso in gloria
regnemus. Ideo cum angelis etc.

¶ Die Pentecostes, et sex diebus sequentibus·

Per Iesum Christum, Dominum nostrum, iuxta
cuius certissimam promissionem spiritus sanctus
sub id quasi temporis e caelis descendit cum stre-
pitu tanquam ruentis flatus violenti ad simili-
tudinem disperitarum linguarum instar ignis, resi-
dens super singulos apostolos, ut eos doceret et
introduceret in omnem veritatem, impertito ipsis
variarum linguarum munere, simul ac fiducia et
fervido studio evangelium cunctis gentibus con-
stanter fidenterque praedicandi: quo e tenebris et
errore educimur ad puram lucem et veram cogni-
tionem tui atque filii tui Iesu Christi. Ideo cum
angelis etc.

¶ In festo Trinitatis tantum·

Qui unus es Deus, unus Dominus: non una
tantum persona, sed tres personae in una sub-
stantia. Quod enim de gloria Patris, illud idem
de Filio et de Spiritu sancto credimus absque
ulla differentia aut inaequalitate. Ideo cum an-
gelis etc.

¶ Post unamquamque ex his praefationibus
protinus cantabitur aut recitabitur·

Ideo cum angelis et archangelis, cumque omni
caelestium potestatum conventu, gloriosissimum
nomen tuum laudamus et magnificamus, te in-
desinenter celebrantes ac dicentes.

¶ Hic populus cum presbytero concinit·

Sanctus, sanctus, sanctus Dominus, Deus Sa-
baoth. Pleni sunt caeli et terra gloria tua: hosanna
in excelsis. Benedictus qui venit in nomine Do-
mini: gloria tibi, Domine altissime. Amen.

¶ Αὐτίκα ὁ ἱερεὺς ἔρει¹⁾:

Ἄγιωσύνη ἡ φύσις σου ἐστὶ καὶ τὸ ὄνομα, βασιλεὺς τῶν αἰώνων· ἅγιος καὶ ὁ μονογενὴς σου υἱὸς ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, δι' οὗ τὰ πάντα ἐποίησας· ἅγιον δὲ καὶ τὸ πνεῦμά σου αἰεὶ μακαριώτατον, ὃς τὰ πάντα ἐρευνᾷ καὶ τὰ βάθη τῆς ἀπειράτου σου τελειώσεως. Ἄγιος εἰς παντοκράτωρ καὶ πανελευθέριος θεὸς· ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα σὴν ἐποίησας, εἰς τὸν παράδεισον εἰσήγαγες, καὶ ἐν τῇ τῆς ἀξιοκρατίας καὶ ἡδονῆς ἀπολαύσει τέθεικας αὐτόν· ὅταν δὲ τὴν εὐδαιμονίαν αὐτοῦ ἀπέβαλεν ἐν τῇ τῆν ἐντολῇ σου παραβαίνειν, οὐκ ἐγκατέλιπεν αὐτόν ἢ ἀγαθότης σου οὐδὲ παρτίθεν· παρέμεινεν ἡ πρόνοιά σου, ὁ νόμος σου ἐδόθη πρός· τὸ παιδεῦσαι αὐτόν, οἱ προφῆται σου πρός τὸ ἀνακομίζεσθαι αὐτόν καὶ παιδαγωγεῖν ἀποσταλόνται. Ὅτε δὲ ἦλθε τὸ πληρωμα τοῦ χρόνου, τὸν μονογενῆ σου υἱὸν ἐξαπέστειλας εἰς τὴν σὴν δικαιοσύνην ἵκανὸν ἀναποδιδόνα· εἰς τὴν φύσιν ἡμετέραν ἐνουναμεν καὶ τὴν εἰκόνα σὴν ἐν ἡμῖν ἀνανεώσαι. Ἐξ τὸ ἔργον τοῦτο τὸ ἐνδοξότατον ὁ λόγος σου αἰώνως κατήλθεν ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ σαρκωθείς ἐκ πνεύματός ἁγίου, γεννηθεὶς ἐκ τῆς παρμακαρίας παρθένου, συναναστραφείς τε τοῖς ἀνθρώποις, τὴν ζωὴν αὐτοῦ καὶ τὰ θαύματα ἠφρονόμησε πρός σωτηρίαν τοῦ γένους ἡμῶν. Ὅτε δὲ ἦλθεν ἡ ὥρα τοῦ προσφέρειν αὐτόν τὴν τοῦ βλασμοῦ θυσίαν ἐπὶ τῷ σταυρῷ, μέλλων ὁ ἀναμάρτητος κατὰ τὸ ἔλεος αὐτοῦ θάνατον ὑπὲρ τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν καταδέχεσθαι, ἐν τῇ νυκτὶ, ἣ παρεδίδωτο (Ὡς δὲ τὸν ἱερεὶ τὸ λοιπὸν εἰς τὰς χεῖρας λαβεῖν), ἔλαβεν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας· (καὶ ὡς τὸν ἄρτον κλάσαι), ἔκλασε καὶ ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ λέγων· Λάβετε, φάγετε (Ὡς πάλιν τῷ αὐτῷ χεῖρας ἐπιθεῖναι). ΤΟΥΤΟ ΕΣΤΙ ΤΟ ΣΩ + ΜΑ ΜΟΙ τὸ ὑπὲρ ὑμῶν δίδόμενον· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἡμῶν ἀνάμνησιν.

¶ Αποκριθήσεται ὁ λαός·

Ἀμήν.

¶ Ἐτα ὁ ἱερεὺς ἔρει·

Ὡσαύτως καὶ μετὰ τὸ δειπνήσαι ἔλαβε (Ὡς δὲ τὸ ποτήριον εἰς τὰς χεῖρας λαβεῖν δεῖ) τὸ ποτήριον, καὶ εὐχαριστήσας· ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων· Πίνετε ἐξ αὐτοῦ πάντες (καὶ ὡς πάλιν τῷ αὐτῷ εἰτε κύλικα εἰτε λαγήνας), ἐν ᾧ ἐνσταυρωθῆσθε χεῖρας ἐπιθεῖναι). ΤΟΥΤΟ γὰρ ΕΣΤΙ ΤΟ ΑΙ + ΜΑ ΜΟΙ τὸ τῆς καινῆς διαθήκης τὸ περὶ ὑμῶν καὶ περὶ πολλῶν ἐκχυμένον εἰς ἄρασιν ἀμαρτιῶν· τοῦτο ποιεῖτε, ὅσους ἂν πίνητε, εἰς τὴν ἡμῶν ἀνάμνησιν.

¶ Αποκριθήσεται ὁ λαός·

Ἀμήν.

¶ Τότε ἔρει ὁ ἱερεὺς·

Ἐκ τῶν διατάξεων ἀποστολικῶν²⁾. Μνημόνοι τῶν τοῦ πάθους αὐτοῦ καὶ τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως καὶ τῆς εἰς οὐρανοὺς ἐπανόδου καὶ τῆς μελλούσης αὐτοῦ δευτέρας παρουσίας, ἐν ἣ ἔρχεται μετὰ δόξης καὶ δυνάμεως μεγάλης, κρίνει ζῶντας καὶ νεκρούς· καὶ ἀποδοῦναι ἕκαστον κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, προσφερόμεν σοὶ τῷ βασιλεὶ καὶ θεῷ κατὰ τὴν ἁγίαν αὐτοῦ διάταξιν τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο, εὐχαριστοῦντάς σοι δι' αὐτοῦ, ἐφ' οἷς κατηξίωσας ἡμᾶς ἐστάναι ἐνώπιόν σου καὶ ἱερατεῦσιν σοὶ· καὶ ἀξιουμέν σε, ὅπως εὐμενῶς ἐπιβλήῃς· ἐπὶ τὰ προκείμενα· δῶρα ταῦτα ἐνώπιόν σου, ὁ ἀνεύθεος θεός, καὶ εὐδοκήσῃς ἐπ' αὐτοῖς· εἰς τιμὴν τοῦ Χριστοῦ σου, καὶ καταπέμψῃς τὸ ἅγιόν σου πνεῦμα ἐπὶ τὴν θυσίαν ταύτην τὴν μάρτυρα τῶν παθημάτων τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, ὅπως ἀποφύγῃ (Ὡς

¶ Statim presbyter dicet:

Sanctitatis fons ipse es atque auctor, rex saeculorum: sanctus et unigenitus filius tuus, Dominus noster Iesus Christus, per quem omnia fecisti: sanctus et spiritus tuus semper beatissimus, qui omnia perscrutatur, etiam profunditates infinitae tuae perfectionis. Sanctus es, omnipotens et misericordissime Deus: hominem ad imaginem tuam condidisti, in paradysum introduxisti, et in dignitatis voluptatiue perfruitione constituisti: postquam autem mandatum tuum transgressus felicitate excidit, eum non dereliquit bonitas tua neque desepxit, sed permansit providentia tua: lex tua data est ad corrigendum illum: prophetae tui missi sunt, qui eum deducere et instituerent. Cum autem advenit plenitudo temporis, unigenitum filium tuum demisisti, qui iustitiae tuae satisfaceret, qui naturam nostram viribus instrueret, qui tuam in nobis imaginem renovaret. (Cui gloriosissimo negotio conficiendo verbum tuum aeternum e caelis descendit: et carne ex spiritu sancto indutum, e beatissima virgine natum, inter homines conversatum, vitam suam et miracula dispensavit ad salutem generis nostri. Cum vero tempus advenit seipsum offerendi in placationis sacrificium in cruce, mortem expers ipsum peccati secundum misericordiam suam pro peccatis nostris subiturum, ea nocte, qua tradebatur (Hic presbyter accipiat patinam in manus), accepit panem, et cum gratias egisset, illum (Hic autem frangat panem) fregit ac dedit discipulis suis, dicens: Accipite, comedite (Hic manus in panem porrigat), HOC EST COR + PUS MEUM, quod pro vobis datur: hoc facite in mei recordationem.

¶ Populus respondebit:

Amen.

¶ Deinde presbyter dicet:

Similiter postquam caenasset (Hic calicem in manus sumat), accepit calicem, et postquam gratias egisset, dedit illis, dicens: Bibete ex hoc omnes: (Et hic in vasa omnia [sive sint calices sive lagenae], in quibus est vinum et aqua consecranda, manus porrigat) HIC EST ENIM SAN + GUIS MEUS novi testamenti, qui pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Hoc facite, quotiescumque biberitis, in mei recordationem.

¶ Populus respondebit:

Amen.

¶ Tum dicet presbyter:

E constitutionibus apostolicis. Memores igitur passionis eius et mortis et resurrectionis a mortuis et in caelos reversionis et futuri eius secundi adventus, cum veniet cum gloria et potestate magna ad iudicandos vivos et mortuos et reddendum unicuique secundum opera eius, offerimus tibi regi et Deo iuxta sanctum ipsius institutum panem hunc et calicem hunc, gratias agentes tibi per eum, quia a te digni facti sumus stare in conspectu tuo et tibi sacrificium offerre. Atque te rogamus, ut benigne aspicias in haec munera tibi coram proposita, tu Deus nullius indigena, et bene placeant tibi in honorem Christi tui, et mittas super hoc sacrificium spiritum sanctum tuum testem passionum Domini Iesu, ut (Hic presbyter manus in panem porrigat) manifestum faciat hunc panem esse corpus Christi

¹⁾ Ista oratio in communi rituali Anglorum non reperitur: de prompta est panis immutatis e missa sancti Iacobi, quam vide apud Anselmum, Codex liturgicus ecclesiae universae, t. V, p. 54-55.

²⁾ Voces Ἐκ τῶν ἀναξίων ἀποστολικῶν in margine, in ed. vero anglica desunt. Haec revera oratio desumpta est e Constitutione Apost., lib. VIII, cap. 12.

ἀδελφον εἰρήνην· καὶ ἵνα ἐν τῇ τῆς κοινῆς πάντων ἀναστάσεως ἡμέρᾳ ἡμεῖς ἅμα τοῖς πασι τοῖς ἐν τῇ τοῦ σώματος· μυστικῶς τοῦ υἱοῦ σου κοινωνίᾳ ὑπέρχουσι πάντες ὅμοι ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ συγκαθιστησώμεθα, καὶ ἀκούωμεν τῆς αὐτοῦ φωνῆς ἡδίστης· Δεῖτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρὸς· μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. Τοῦτο χάρισμα, πάτερ, ἕνεκα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ μόνου μαστίου καὶ παρακλήτου ἡμῶν. Ἀμήν.

¶ Τότε ἀρεῖ ὁ ἱερεὺς τὴν κυριακὴν εὐχὴν, τοῦ λαοῦ ἐκάστην τὴν δέξιν μετ' αὐτοῦ ἐπιλέγοντος·

Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἀγιασθήτω τὸ ὄνομα σου· ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου· γενηθήτω τὸ θέλημα σου ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς· τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσῃν δός ἡμῖν σήμερον· καὶ ἄφε· ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίμεν τοῖς ὀφειλάταις ἡμῶν· καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥύσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. Ὅτι· σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις· καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

¶ Ἐξτα ὁ ἱερεὺς πρὸς τὸν λαὸν ἐπιστραφεὶς ἀρεῖ· Ἡ τοῦ κυρίου εἰρήνη μετ' ὡμῶν πάντοτε.

Ἀπόκρισις·

Καὶ μετὰ τοῦ πνευματοῦ σου.

Ἱερεὺς·

Χριστὸς τὸ πάσχα ἡμῶν ἔφαθ' ὑπὲρ ἡμῶν ἐθύθη, ὅτε τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν αὐτὸς ἀνήνεγκεν ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ ἐπὶ τὸ ξύλον· αὐτὸς γὰρ ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ ἀληθινός, ὁ αἴρων τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου· διὲ μετ' ἀγαλλιᾶσεως καὶ εὐλαβείας τῇ κυρίῳ ἑορτάζωμεν¹⁾.

¶ Τότε ὁ ἱερεὺς πάντας τοὺς ἐπὶ τὸ τῆς παναγίας συνάξεως μετέχειν συνερχομένους προσφωνῆσαι·²⁾

Ὅσοι περ ὄντως καὶ ἀληθῶς ἐπὶ τοῖς ἁμαρτίμασιν ὡμῶν μετανοεῖτε καὶ πρὸς τοὺς πέλας ἀγαπῆν ἔχετε καὶ τὸν καινὸν βίον διεκτείνετε προθυμῶς, τὰς ἐντολάς τοῦ θεοῦ τηροῦντες καὶ τοσποτοῦθε ἐν ταῖς δοξαῖς, ὁδοῖς αὐτοῦ πορεύεσθαι σπουδαίοντες, ἐγγίζετε μετὰ πίστεως, καὶ τοῦτο μυστήριον τὸ πανάγιον εἰς τὴν ὑμετέραν παραμυθίαν λαμβάνετε, καὶ παντοκράτορι τῷ θεῷ τὴν ταπεινὴν ἐξομολόγησιν ὡμῶν εὐσεβῶς γονυπετοῦντες ποιεῖσθε.

¶ Τότε ἡ γενικὴ αὐτῆ ἡ ἐξομολόγησις διὰ τοῦ ἱερέως καὶ τοῦ λαοῦ ἐπιλέγεται· αὐτοῦ τε καὶ αὐτῶν ταπεινῶς ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου γονυπετούντων καὶ λεγόντων·

Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, πάτερ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ τῶν πάντων κτίστης, τῶν ἀνθρώπων· πάντων κριτῆς, ὁμολογοῦμεν καὶ πενθοῦμεν πολλαπλασίας ἡμῶν τὰς ἁμαρτίας καὶ ἀνομίας, αἷ συχνῶς καὶ ἐκαλλήλω· καὶ ὑπὲρ λίαν πονηρῶς ἐποιήσαμεν, ἐνοίᾳ, λόγῳ καὶ ἔργῳ, κατὰ τῆς θείας μεγαλειότητός σου, τὴν ὀργὴν σου καὶ νέμεσιν καθ' ἡμῶν δικαιοτάτα παροξύνοντες. Ἐκτενῶς μετανοοῦμεν, καὶ ἐπὶ τούτοις τοῖς παραπτώμασιν ἡμῶν ἐκ καρδίας λυπούμεθα· ἀλγεῖν ἡμῖν ἐστὶν ἡ ὑπόμνησις αὐτῶν καὶ τὸ βάρος αὐτῶν ἀφόρητον· ἐλίησον ἡμᾶς, ἐλίησον ἡμᾶς, ἐλεημονίστατε πάτερ· ἕνεκεν τοῦ υἱοῦ σου τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἄφε· ἡμῖν πάντα τὰ παραηλυθότα, καὶ χάρισαι ἡμῖν τούτωνθεν διαπαντὸς ἐν καινότητι τοῦ βίου σοι δουλεύσαι καὶ ἀρεῖσαι πρὸς τὴν τὸν δόξα σου τιμὴν καὶ δόξαν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. Ἀμήν.

¹⁾ Deest haec oratio in *Præconi publicorum libro*. Variis constat scripturae locis, scilicet: I Cor. V. 7; I Petr. II, 24; Ioh. I, 29; I Cor. V, 8.

²⁾ In vulgato Anglorum libro rituali, oratio ista et quae eam excipiunt dicantur ante praefationem.

iucundissimam illius vocem audiamus: Venite benedicti patris mei, possidete regnum vobis ab orbem condito paratum. Id concede, pater, propter Iesum Christum, unicum nostrum mediatorem et advocatum. Amen.

¶ Tum presbyter recitabit orationem dominicam, populo unamquamque petitionem post ipsum iterante:

Pater noster, qui es in caelis, sanctificetur nomen tuum; adveniat regnum tuum; fiat voluntas tua sicut in caelo et in terra. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie, et dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris; et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos a malo. Quia tuum est regnum et potentia et gloria in saecula saeculorum. Amen.

¶ Deinde presbyter ad populum conversus dicit: Pax Domini sit semper vobiscum.

Responsio:

Et cum spiritu tuo.

Presbyter:

Christus, pascha nostrum, semel pro nobis sacrificatus est, quando peccata nostra pertulit in corpore suo super lignum; ipse enim verus est agnus Dei qui tollit peccata mundi. Itaque cum exultatione et pietate festum in Domino agitemus.

¶ Tum presbyter cunctos ad accipiendam sacram communionem accedentes alloquetur:

Vos omnes, quos vere ac reipsa peccatorum vestrorum paenitet, quique proximis caritate compectimini, et vitam novam agere percupitis, mandatis Dei obsequendo et in viis eius sanctis iam tum incedere conando, cum fide accedite, et hoc sanctissimum sacrificium in solatium vestrum accipite; atque omnipotenti Deo demisse confitemini, in genua modeste provoluti.

¶ Tum haec generalis confessio cum a presbytero tum a populo recitabitur, ipso et illis humiliter versus mensam in genua provolutis ac dicentibus:

Omnipotens Deus, pater domini nostri Iesu Christi, rerum omnium conditor, hominum omnium iudex, confitemur ac deflemus multiplicia peccata ac scelera nostra, quae saepe et assidue et extra modum flagitiose commisimus cogitatione, verbo et opere, contra divinam tuam maiestatem, iram atque ultionem tuam in nos iustissime provocantes. Obnix nos paenitet, et eiusmodi delicta nostra ex animo dolemus. Acerba nobis est eorum recordatio, et onus eorum intolerabile. Miserere nostri, miserere nostri, pater misericordissime; propter filium tuum Iesum Christum dominum nostrum praeterita omnia nobis remitte, ac concede, ut in posterum semper tibi serviamus et placeamus in novitate vitae ad nominis tui honorem et gloriam, per Iesum Christum dominum nostrum. Amen.

¶ Εἶτα ἀναστάς ὁ πρεσβύτερος (ἢ ὁ ἐπίσκοπος, εἴαν παρῆ) καὶ πρὸς τὸν λαὸν στραφαίς, ταύτην τὴν ἀπόλυσιν ἀποφθέγγεται:

Παντοκράτωρ θεὸς, πατὴρ ἡμῶν ἑπουράνιος, ὁ ἐκ μεγάλου τοῦ ἐλέους αὐτοῦ ἐπαγγελώμενος συγγνώμην ἔχειν ἁμαρτιῶν καὶ τοῖς τῆ ἐκ καρδίας μετανοίᾳ καὶ ἀληθινῇ πίστει πρὸς αὐτὸν ἐπιστρεφόμενοις, λαοθεῖν ὑμῖν καὶ ἀπὸ πάντων τῶν ἁμαρτημάτων ὑμῶν ῥύσασθαι ὑμᾶς, ἐν πίστῃ τῇ ἀγαθότητι σθενώσαι καὶ βασιλεύσαι ὑμᾶς· καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον καταγάγει ὑμᾶς διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. Ἀμήν.

¶ Τότε δὲ ὁ ἱερεὺς ἐρεῖ:

Ἐπισκοπεύσατε ὡς τὰ παραμυθητικά τῶν ῥημάτων ὁ σωτὴρ ἡμῶν ὁ Χριστὸς λέγει ἅπανι τοῖς πρὸς αὐτὸν ἀληθῶς ἐπιστρεφόμενοις 1).

Ματθ., κεφ. ια', κομ. κγ'. Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πειροσμένοι, καὶ ἐγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς.

Ἰωάν., κεφ. γ', κομ. ιε'. Οὕτως ἠγάπησεν ὁ θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἐξῆκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον.

Ἐπι δεῦτε λέγει ὁ ἅγιος Παῦλος:

α' Τιμοθ., κεφ. α', κομ. ιε'. Πιστὸς ὁ λόγος καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος, ὅτι Χριστὸς Ἰησοῦς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρτωλοὺς σῶσαι.

Πρὸς δεῦτε τοῖς ἐνωτίσασθε καὶ ὁ λέγει ὁ ἅγιος Ἰωάννης:

α' Ἰωάν., κεφ. β', κομ. α', β'. Ἐάν τις ἁμαρτή, παράλογον ἔχομεν πρὸς τὸν πατέρα, Ἰησοῦν Χριστὸν δικαίον· καὶ αὐτὸς ἰσχυρὸς ἐστὶ περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, οὐ περὶ τῶν ἡμετέρων ἔκ μόνου, ἀλλὰ καὶ περὶ ἑαυτοῦ τοῦ κόσμου.

¶ Τότε ὁ ἱερεὺς πρὸς τὸν λαὸν ἐρεῖ: Δεγθόμεν.

¶ Εἶτα ὁ ἱερεὺς πρὸς τὸ ἰεροσάντιον στραφαίς καὶ γονυπετῶν, ἐν ὀνόματι τῶν μεταληφθέντων ταύτην ἐρεῖ τὴν εὐχὴν:

(1) Παρρησιᾶν ἐλθεῖν ἐπὶ ταύτην τὴν τράπεζάν σου, ἑλέγημεν κύριε, τῇ ἡμετέρᾳ δικαιοσύνῃ, ἀλλὰ τὴ μεγαλείῃ καὶ πλήθει τῶν οἰκτιρῶν σου πεποιθότες. Ἡμεῖς μὲν οὐκ ἀξιοὶ ἐσμεν οὐδὲ τὰ ψυχὰ ἀπὸ τῆς τραπέζης σου πίπτοντα συλλέγειν: αὐτὸ δὲ ὁ αὐτὸς ὁ κύριος, ὃς τὸ ἴδιόν ἐστι τὸ πάντοτε ἐλεῆσαι. Χάρισα· ὁν ἡμῖν, ἐυμένιστα κύριε, ὅτω τὴν τοῦ ἀγαπητοῦ υἱοῦ σου Ἰησοῦ Χριστοῦ σάρκα ἐσθίειν καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ πίνειν, ὥστε τὰ ἁμαρτωλά ἡμῶν σώματα διὰ σώματος αὐτοῦ καθαρίσθαι καὶ τὰ ψυχὰς ἡμῶν διὰ τοῦ τιμιωτάτου αἵματος αὐτοῦ λελουσθαι, ὅπως ἡμεῖς ἐν αὐτῇ διαπαντὸς οἰκώμεν καὶ αὐτὸς ἐν ἡμῖν. Ἀμήν.

¶ Τότε ὁ ἐπίσκοπος, εἴαν παρῆ, ἦτοι ὁ ἱερεὺς ὁ λειτουργῶν, γονυπετῆσαι καὶ τῶν μυστηρίων ἀφοτέρῃ τῇ εἰδει αὐτὸς μεταλήφεται: εἶτα δὲ μεταδώσει αὐτὰ τοῖς ἐπισκόποις, πρεσβυτέροις καὶ διακόνις ὡσαύτως (ἦν τινες παρῶν), ἔπειτα δὲ καὶ τῷ λαῷ καθέλης εἰς τὰς αὐτῶν χεῖρας, πάντων εὐπρεπῶς γονυπετούντων.

¶ Καὶ παρέχων τιτὶ τὸ μυστήριον τοῦ σώματος Χριστοῦ ἐρεῖ:

Σῶμα κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸ περὶ σοῦ διεδεμένον, διαφυλάξαι τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν σου εἰς ζωὴν αἰώνιον.

¶ Ὡδὲ ὁ μεταλαμβάνων ἐρεῖ: Ἀμήν.

1) Ex quibus scripturas libris loci hic allati desumpti sunt, in margine adnotatur; quae indicia nos infra textum ad p. 516 supra.

¶ Deinde presbyter (aut episcopus, si adsit) assurgens et ad populum conversus hanc absolutionem pronuntiabit:

Omnipotens Deus, pater noster caelestis, qui pro summa sua misericordia peccatorum remissionem promisit iis omnibus, qui ex animo poenitentiam cum vera fide ad ipsum se converterint, vestri misereatur, ab omnibus peccatis vestris vos liberet, vos in omni bono confirmet et roboret, vosque perducatur ad vitam aeternam, per Iesum Christum dominum nostrum. Amen.

¶ Tum vero presbyter dicet:

Audite quam consolatoris verbis servator noster Christus eos omnes alloquatur, qui ad ipsum revera convertuntur:

Matth., cap. XI, vers. 28. Venite ad me omnes qui fatigati estis et onerati, et ego vos recreabo.

Ioann., cap. III, vers. 16. Ita Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum dederit, ut quisquis credit in eum non pereat, sed habeat vitam aeternam.

Audite insuper, quid dicat sanctus Paulus:

I Tim., cap. I, vers. 15. Fidus sermo et omnino dignus quem amplectamur, Christum Iesum venisse in mundum ut peccatores servaret.

Tum etiam auribus excipite, quid dicat sanctus Ioannes:

I Ioann., cap. II, vers. 1, 2. Quod si quis peccarit, advocatum apud patrem habemus Iesum Christum iustum: et ipse est propitiatio pro peccatis nostris: nec pro nostris solum, sed etiam pro totius mundi.

¶ Tum presbyter ad populum dicet: Oremus.

¶ Deinde presbyter ad mensam conversus et in genua provolutus, eorum nomine qui sunt communicaturi hanc dicet orationem:

Non ideo ad hanc mensam tuam, Domine misericors, audemus accedere, quod in nostra iustitia confidamus, sed in magnitudine ac multitudine miserationum tuarum. Nos quidem digni non sumus, qui micas quae cadunt e mensa tua colligamus: tu vero idem es dominus, cuius proprium est semper misereri. Nobis igitur concede, benignissime domine, dilectissimi filii tui Iesu Christi carnem sic edere, sicut sanguinem illius bibere, ut corpora nostra peccatis inquinata per illius corporum purgantur et animae nostrae per pretiosissimum illius sanguinem abluantur: ut nos in ipso perpetuo habitemus, et ipse in nobis. Amen.

¶ Tum episcopus, si adsit, aut presbyter, qui sacrum peragit, genua flectet et sacram communionem sub utraque specie ipse sumet: deinde illam tradet episcopis, presbyteris, diaconis (si qui adfuerint) eodem modo, tum etiam plebi per viros in manus, omnibus verecunde in genua provolutis.

¶ Unicuique autem porrigens sacramentum corporis Christi dicet:

Corpus domini nostri Iesu Christi, quod pro te traditum est, corpus et animam tuam custodiat in vitam aeternam.

¶ Hic qui communionem sumit dicet: Amen.

¶ Καὶ ὁ ἱερεὺς ἢ διάκονος· παρέχων τινὶ τὸ τοῦ αἵματος Χριστοῦ μυστήριον ἕρει·

Ἄψα κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸ κατὰ σοῦ ἐκχυνόμενον. διαφυλάξαι· τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν σου εἰς ζωὴν αἰώνιον.

¶ Καὶ ὁ μεταλαμβάνων ἕρει·
Ἀμήν.

¶ Ἰστίον δὲ εἶ· ὁ ἱερεὺς μεταλαμβάνων ταῦτα τὰ ῥήματα ἐκφώνως ἐπιλέξει· ἅπαρ ἐν τῷ μεταδίδόναι· τοῖς λοιποῖς, πλὴν¹⁾ εἶ· ἀντὶ τοῦ ΣΟΓ' ἕρει ΜΟΓ'.

¶ Ἐἴ τις παρὶ διάκονος ἦτο· ἱερεὺς, ἕταρος, τότε αὐτὸς σὺν τῷ ποτηρίῳ ἐπακολουθήσει· καὶ ὅσπερ ὁ ἱερεὺς ὁ λειτουργῶν μεταδίβει τὸ τοῦ σώματος μυστήριον, αὐτὸς (ἐπιτηδείας²⁾) χάριν τὸ μυστήριον τοῦ αἵματος ὁσαύτως μεταδώσει.

¶ Κοινωνηθέντων ἀπάντων, ἀναστρέφας ὁ ἱερεὺς ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, εὐλαβῶς ἐπιθήσει· τὸ ἐκ τῶν εὐχαριστηθέντων συμπέλω λαϊκόμενον, κατὰ τῆ συνδέν· ἀνακαλύπτων.

¶ Ἐπειτα ὁ ἱερεὺς πρὸς τὸν λαὸν ἐπιστραφεὶς ἕρει·
Ὁ κύριος μετ' ἡμῶν.

Λαός·

Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.

Ἱερεὺς·

Δευθόμεν.

¶ Ἐἴτα ὁ ἱερεὺς πρὸς τὸ θυσιαστήριον ἐπιστραφεὶς· καὶ ἡμπροσθεν ἑστώς, συναπτήν ταύτην μετὰ τὴν μετὰ τὴν εὐχαριστικὴν³⁾ ἕρει·

παντοκράτωρ καὶ δεῖξαι θεός, εἰς εὐχὴς τῆς καρδίας εὐχαριστοῦμαι σοι. εἶ· ἡμᾶς τοὺς τὰ παντάγια ταῦτα μυστήρια ἐν δένει· εὐχόμενος τῆ πνευματικῆς τοῦ πριωτάτου σώματος τε καὶ αἵματος τοῦ υἱοῦ σου τοῦ σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τροφή ποιμαίνειν ἀξιολογῶν· κἀνεθέθεν πίστιν παρέχεις ἡμῶν κατὰ τῆς εἰς ἡμᾶς εὐμενείας τε καὶ χρηστότητός σου, καὶ οἱ τὰ ἐντω· μέλλ', γεγονάμεν ἐν τῷ μυστικῷ σώματι τοῦ υἱοῦ σου ἔχοντες τῆ εὐλογίᾳ τῶν πιστῶν ἀπάντων ἀνθρώπων κοινωνίᾳ συντημένα, οἱ καὶ τῆς αἰωνίου βασιλείας σου διὰ τὴν ἀξίαν πριωτάτου τοῦ θανάτου καὶ πάθους τοῦ ἀγαπητοῦ υἱοῦ σου κατ' ἀλήθειαν κληρονομοῖ· ἐπιμένει. Ταπεινοφρονοῦντά τε ἀντιβουλομένη, σὺ πάτερ οὐράνιε, οἷον τῆ χάριτί σου ἡμῶν ἀντιλαμβάνεσθαι, ἕπως ἐν τῇ ἀγία ἐκείνῃ κοινωνίᾳ ἐμμένωμεν καὶ πάντα τὰ ἔργα ἀγαθὰ ποιῶμεν, ἀ προηροίμασας ἵνα ἐν αὐτοῖς περιπατήσωμεν, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, οἱ μετὰ σοῦ καὶ πνεύματος ἁγίου πάσα τιμὴ, καὶ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

¶ Ἐἴτα λεχθήσεται ἢ ἀσθηθήσεται ὑπὸ⁴⁾ τοῦ ἱερέως καὶ τοῦ λαοῦ·

Δόξα ἐν ὑψίστοις θεῶν, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία. Σὺ αἰνοῦμεν, σὺ εὐλογοῦμεν, σὺ προσκυνοῦμεν, σὺ δοξάζομεν, σὺ εὐχαριστοῦμεν ὑπὲρ μεγάλης τῆς δόξης σου, κύριε θεός, βασιλεὺς οὐράνιε, θεός ὁ πατήρ ὁ παντοκράτωρ.

Κύριε, υἱὸς μονογενής, Ἰησοῦ Χριστέ, κύριε θεός, ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ, ὁ υἱὸς τοῦ πατρὸς, ὁ ἀπὸ τῶν τῶν ἀμαρτιῶν τοῦ κόσμου, ἐλέησον ἡμᾶς· ὁ ἀπὸ τῶν ἀμαρτιῶν τοῦ κόσμου, ἐλέησον ἡμᾶς· ὁ ἀπὸ τῶν ἀμαρτιῶν τοῦ κόσμου, προσδέχου τὰς εὐχὰς ἡμῶν· ὁ ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς καθήμενος, ἐλέησον ἡμᾶς.

Σὺ γὰρ μόνος ἅγιος, σὺ μόνος κύριος, σὺ μόνος ὁ Χριστέ, μετὰ πνεύματος ἁγίου ὄψιστε εἰ ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς· Ἀμήν.

¹⁾ πλὴν τῆς cod.

²⁾ ἐπιτηδείας cod.; legendum ἐπιτηδείας.

³⁾ εὐχαριστικὴν cod.; scribendum fuit· εὐχαριστήριον seu χαριστήριον.

⁴⁾ ἐπὶ· ἀπὸ cod.

¶ Presbyter autem seu diaconus unicuique sanguinis Christi sacramentum porrigens dicit·

Sanguis domini nostri Iesu Christi, qui pro te effusus est, corpus et animam tuam custodiat in vitam aeternam.

¶ Qui vero communionem sumit dicit·
Amen.

¶ Sciendum est, quod presbyter ipse communicatur eadem illa verba, quae in ceteris communibus dicitur, clara voce recitabit, praeterquam quod pro verbis TE et TUAM dicit ME et MEAM.

¶ Si quis diaconus aut alter presbyter adfuerit, tum, in assumpto calice persequetur; et quemadmodum presbyter celebrans corpora communionem tradit, ita et ipse (celeritatis gratia) sanguinem communionem tradet.

¶ Postquam omnes communicaverint, ad mensam redit presbyter, et quidquid superfluum ex consecratis elementis reverenter super ea reponet ac mundo linteis cooperiet.

¶ Deinde ad populum conversus presbyter dicit Dominus vobiscum.

Populus

Et cum spiritu tuo.

Presbyter

Oremus.

¶ Tum presbyter ad mensam conversus eique ex adverso stans collectam hanc, qua gratiae post communionem aguntur, dicit·

Omnipotens et aeterna Deus, toto ex animo tibi gratias agimus, quod nos, qui haec sancta mysteria rite percepimus, pascere dignaris spirituali cibo pretiosissimi corporis et sanguinis filii tui servatoris nostri Iesu Christi, nobisque fiduciam in tua erga nos benevolentia ac benignitate eo pacto praebes; quodque facti sumus genuina membra mystico filii tui corpori seu benedictae fidelium omnium societati coniuncta; et quod spe sumus etiam heredes regni tui sempiterni per merita pretiosissimae mortis ac passionis filii tui dilectissimi. Te autem, pater caelestis, demississime deprecamur, uti nobis gratia tua ita succurras, ut in sancta illa communionem perseveremus, atque omnia ea bona opera exaequamur, quae tu nobis obunda constituiisti; per Iesum Christum dominum nostrum, cui una tecum et cum Spiritu sancto sit omnis honor et gloria in saecula saeculorum. Amen.

¶ Deinde dicitur aut cantabitur a presbytero et populo·

Gloria in excelsis Deo, et in terra pax, et erga homines benevolentia. Te laudamus; tibi benedicimus; te adoramus; te glorificamus; tibi gratias agimus propter magnam gloriam tuam, Domine Deus, rex caelestis, Deus pater omnipotens.

Domine, filii unigenite, Iesu Christe, Domine Deus, agnus Dei, filius Patris, qui tollis peccata mundi, miserere nostri. Qui tollis peccata mundi, miserere nostri. Qui tollis peccata mundi, suscipe preces nostras. Qui sedes ad dextram Dei patris, miserere nostri.

Quoniam tu solus sanctus, tu solus dominus, tu solus, o Christe, cum Spiritu sancto altissimus es in gloria patris. Amen.

¶ Εἶτα ὁ ἱερεὺς (ἢ ὁ ἐπίσκοπος, ἐὰν παρῆ) πρὸς τὸν λαὸν ἐκιστραφεῖς, μετὰ ταύτης τῆς εὐλογίας αὐτὸς ἀποπέμψῃ·

Εἰρήνη τοῦ θεοῦ, ἢ πάντα τὸν νοῦν ἐκπερνούσα, προύρῃσαι τὰς καρδίας ὑμῶν καὶ τὰ νοήματα ἐν ἐπιγνώσει καὶ ἀγάπῃ τοῦ θεοῦ καὶ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν· καὶ ἡ εὐλογία τοῦ παντοκράτορος θεοῦ, τοῦ πατρὸς, τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ πνεύματος ἁγίου, ὑμῖν παραίη καὶ διὰ μεθ' ὑμῶν διαμείναι. Ἀμήν.¹⁾

¶ Οὐ τελεσθήσεται²⁾ δὲ ἡ ἀναφορά, εἰ μὴ δύο τοῦλάχιστον τῷ ἱερὲι συγκοινωνῶσι.

¶ Πᾶς ἱερεὺς τὴν εὐχαριστίαν³⁾ καθ' ἐκείστην κυριακὴν, εἴ τι δὲ καὶ ἑορτάσιμον, λαειτουργήσῃ, ἦτοι ταύτης μεταλήψεται, πλην⁴⁾ εἰ μὴ δύο πρὸς τὸ συγκοινωνεῖν οὐ παρῶσι, ἢ ἐὰν μὴ ἡ ἀρρωστία ἢ ἄλλη, τις ἀξίολογος αἰτία αὐτῷ ἐμποδίσῃ.

¶ Πᾶς ἱερεὺς τῷ λαῷ τὴν χρῆσιν καὶ ἀνάγκην τοῦ πολλῆς κοινωσίνης καταγγελεῖ καὶ παρακαλεῖσαι⁵⁾. ἵνα μὴ ἀμελήσῃ τὸ πολλῆς προσεγγεῖν τῷ τοῦ θεοῦ θυσιαστήριον διὰ τὴν τῶν ὄν προσφέραιν διὰ χρημάτων ἄλιγότητα· διδάξει γὰρ αὐτοὺς ὅτι εἰ πολλῆς κοινωσίνης, εὐπρόσδεκτος τῷ θεῷ ἢ προσφορά, καίπερ ἄλιγότητι, εἰ προσφέρουσι τὰ ἐνόντα ἐκ τῆς καρδίας ἐκούσης καὶ θεοσεβοῦς.

¶ Πρὸς δὲ τὸ ἐκκόψαι πᾶσαν ἀφορμὴν τῆς διαχυσίας ἢ καὶ δευδαμονίας, ἀρκετὸν ἔσται, ἐὰν τοιοῦτος μὲν ὁ ἄρτος ἢ, ὅλος κοινῇ ἐδώκιμος, ἀριστος δὲ καὶ καθαρῶτατος ἄρτος πύρινος, δεξ ἐπιτηδείως· ποιοθεῖη δὲ.

¶ Ἐὰν τις διὰ τὸ νόσημα ἢ τὴν ἀναγκαίαν τινὰ αἰτίαν ἐν τοῖς αὐτῶν δόμασι κοινωσίνην χρῆ, τότε ὁ ἱερεὺς ἐκ τοῦ σώματος τε καὶ αἵματος ἱκανὴν διατηρήσῃ τοῖς οἰκοῖ μεταληψομένοις. Ἦν δὲ τι τῶν εὐχαριστηθέντων μετὰ ταῦτα περιλοιπὸν ἢ, τῆς ἐκκλησίας οὐκ ἐκκομισθήσεται, ἀλλ' ὁ ἱερεὺς καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν συγκοινωνησάντων, οὗς αὐτῷ τότε προσκαλίσσειεν δὲ, εὐθὺς μετὰ τὴν εὐλογίαν εὐλαβῶς φάγονται καὶ πίνονται αὐτά.

¶ Ἐκ τοῦ ἀργυρίου τῷ θεῷ δὲ ἐν τῇ προσφορῇ νομίμως ἀνατιθέμενος, ὅσον τῷ τὴν δαπάνην τοῦ ἄρτου καὶ οἴνου διαλύσειν ἀρκεῖ, προσλήψεται ὁ ἱερεὺς· τὸ δ' ἐπιλοιπὸν εἰς τὰς ἑαυτοῦ ἦτοι τὰς κατ' εὐσέβειαν καὶ ἀγάπην χρείας ταχθήσεται· κατὰ τὸ δοκοῦν τῷ ἐπιτόπῳ.

¶ Deinde presbyter (aut episcopus, si adsit) ad populum conversus, eos dimittet cum hac benedictione:

Pax Dei, quae superat omnem intellectum, praesidio sit cordibus vestris et mentibus vestris in cognitione et amore Dei et filii eius Iesu Christi domini nostri; et benedictio omnipotentis Dei, Patris, Filii, et Spiritus sancti, vobis adsit semperque vobiscum maneat. Amen.

¶ Non celebrabitur autem sacrificium, nisi duo saltem cum presbytero communicent.

¶ Quisque presbyter eucharistiam qualibet dominica, tum etiam die festo, celebrabit, videlicet illam suscipiet, nisi duo qui cum presbytero communicent defuerint, vel morbus aut alia legitima causa eum, quo minus id faciat, impediatur.

¶ Quisque presbyter populum de summa necessitate saepenumero communicandi monebit, eosque rogabit ne Dei ad mensam frequenter accedere negligent ob exiguam pecuniae quae offerenda est quantitatem. Eos enim docebit, oblationem vel tenuissimam, si frequenter communicent, Deo acceptam fore, dummodo ea quae supplicent animo libenti ac pio offerant.

¶ Atque ut praecidatur omnis occasio disensionis aut superstitionis, satis erit, si modo talis panis sit, qualis vulgo comeditur, sed lectissimus et ex purissimo tritico confectus, qui commode parari queat.

¶ Quod si qui propter morbum aut aliam urgentem necessitatem in domibus suis communicandi fuerint, tum presbyter satis corporis et sanguinis seponet domi communicaturis. Si vero consecratorum elementorum quicquam postea superfuert, extra ecclesiam non efferetur, sed cum presbyter tum quidam alii e communicantibus, quos ad se tum advocaverit, statim post benedictionem illud reverentur comedent ac bibent.

¶ De pecunia Deo sane ad offertorium rite dicata tantum detrahet presbyter, quantum ad impensam panis ac vini solvendam suffecerit: Quod superfuert, in suos usus aut religionis caritatisve opera erogabitur, prout episcopo visum fuerit.

7.

INIURATI THEBAIDOS METROPOLITANO

30 maii 1722.*

To the most venerable and wise bishop Arsenius the metropolitan of Thebais, the remnant of the catholic bishops and clergy of Britain wish prosperity.

We were much refreshed by your letter which you sent us by the reverend James the patriarchal protosyncellus, as being an evident testimony of

Archiepiscopo reverendissimo doctissimoque Arsenio Thebaitidos metropolitano, reliquiae catholicorum episcoporum et cleri Britannicorum, fausta et foelicia omnia precantur.

Nos multum consolata est epistola, quam per manus reverendi Jacobi protosyncelli patriarchalis a te accepimus, ex qua manifesto edidicimus quanto

¹⁾ Post allatam benedictionem exhibentur in edit. anglica sex orationes a ministro dicendae: eadem sunt ac illae, quae habentur in recepto *praeconum publicorum libro*.

²⁾ τελεσθήσεται cod.

³⁾ εὐχαριστίαν cod.

⁴⁾ πλην πᾶν cod.

⁵⁾ παρακαλεῖσαι cod.

* Epistola tum latine tum anglice exarata est, anglice quidem a d. Campbell, latine vero, ut videtur, a d. Jobb. Utrumque textum exhibet codex Edinburgensis B. p. 9 et 11, de quo plura dicuntur in appendice. Anglicum textum ex Williams (op. cit. p. 107) repetimus; latinum necnon, quam humanissime communicavit Johannes Dowden, episcopus Edinburgensis, vir cuius laudes consequi plane non valeo.

the great desire you have of bringing a coalition between the catholick Eastern churches, and the catholick remnant of the British churches to bear, upon such terms as may give us both the comfortable hope of its being permanent. We have now, together with this, sent our answer to the four patriarchs founded upon holy writ, as interpreted by the fathers of the primitive church, and in such terms as we hope will make our sincere desires and endeavours to promote and finish a blessed concordate, very apparent to them and to you. And we return you our hearty thanks for the great pains you have been at in bringing it this length, and doubt not of your doing your utmost to finish what you have so charitably carried on hitherto under such discouragements from the situation of public affairs, and the great distance we are at from one another. Nor need we inform you of the many difficulties and discouragements which we have to struggle with on this occasion. For while we had the happiness of your residing amongst us, you were pretty fully apprised of a good share of them, and they are not fewer now than they were then. Yet no difficulty nor discouragements of this nature shall hinder us, by God's help, from doing our utmost endeavours to promote so good a design. It is no small grief to us that under our present pressures, we have not been able to show such civilities to the diligent and faithfull protosyncellus as we willingly would, but he is most acceptable to us, and we have a deep sense of the great pains he has taken in this affair.

Our hopes of a happy conclusion in this affair are increased, by the generous encouragement which, we are glad to understand, his Imperial Majesty is graciously pleased to give it, and which will redound to the immortalizing of his name. And we are very sensible, that we owe his Majesty's being rightly apprised of this affair to your faithfull representation of it to him, as we do his countenancing and encouraging of it to his own greatness of soul and catholick charity.

Archibaldus Scoto-Britanniae episcopus.
Jeremias primus Anglo-Britanniae episcopus.
Jacobus Scoto-Britanniae episcopus.
Thomas Anglo-Britanniae episcopus.

Dat. A. D. 1722.
Maii die tricesimo.

Reverendus archimandrita hic commorans nobis est gratissimus: indolem ejus charitatem spirantem probe perspectam habemus, et huic negotio amicissimam.

Illustrissimo et reverendissimo fratri in Christo, domino d. Arsenio Thebaitidos metropolitano.

Moschae.

studio id operae in te suscepisti, ut catholica ecclesia Orientalis et catholicae Britanniarum ecclesiae unitatis vinculo, copularentur; atque ijs quidem conditionibus, ex quibus sperare liceat concordiam inter nos fore permanuram. Cum his literis nostris tibi transmisimus una responsiones nostras ad ea, quae nobis rescripserunt reverendissimi quatuor patriarchae, à sacris scripturis juxta primaevorum patrum sententiam explicatis depromptas, unde confidimus et tibi atque illis quoque patebit liquidò quam sincero et ardenti animo unitati huic promovendae incubimus. Tibi autem praecipue maximas a nobis agendas esse gratias censemus, quod in tantum laborasti, ut huc usque res prodiret; nec in dubium vocamus, quin post-hac anniteris, quantum in te est, ut quod pro summa tua caritatè hactenus produxisti optatam contingat metam, non obstantibus tamen rerum publicarum statu tales conatus dehortanti, et maximo locorum quibus a vobis dijungimur intervallo. Haud opus est vero, ut difficultates, quibus de hac re et nobis quidem laborandum est, tibi fustus exponamus, qui tum inter nos commorari dignatus fueris, quales et quantas essent non potueris quin cognosceres: neque tractu temporis minores fiunt. Nullae autem hujusmodi remorae nobis impedimento erunt, quo minus, Deo adjuvante, omnia quae in nobis sunt faciamus ad promovendam hanc concordiam. Id autem nos debet maxime, quod prae illis quibus nunc vexamur augustijs, diligentissimum et fidelissimum protosyncellum ijs affectus nostri testimonijs prosequi non potuerimus, quibus hunc excipere vellemus: nobis autem est gratissimus, atque animabus nostris alte manet infixus magnus ille labor, quem nostri causa subiit.

Summa autem fiducia freti sumus rem foeliciter iri consummatam, ex favore Imperatoriae suae Majestatis, cui pro benevolentia sua placuerit hanc in praesidium suum admittere, et propterea digno qui fruatur gloria. Quod vero Imperatoriae suae Majestatis hanc rem probe perspectam habuerit, fidae tuae descriptioni esse adscribendum: sicut et favorem quem erga illam ostendit summum magnanimitati suae et caritati vere catholicae esse tribuendum laeti agnoscimus.

Archibaldus Scoto-Britanniae episcopus.
Jeremias primus Anglo-Britanniae episcopus.
Jacobus Scoto-Britanniae episcopus.
Thomas Anglo-Britanniae episcopus.

Dat. A. D. 1722.
Maii die tricesimo.

Reverendus archimandrita hic commorans nobis est gratissimus: indolem ejus charitatem spirantem probe perspectam habemus, et huic negotio amicissimam.

Illustrissimo et reverendissimo fratri in Christo, domino d. Arsenio Thebaitidos metropolitano.

Moschae.

8.

INIURATI SYNODO GUBERNANTI RUSSIAE

30 maii 1722.*

To the right honourable council for ecclesiastical affairs at his Imperial Majesty's palace in Petersburg.

We the underwritten bishops of the catholick remainder in Britain have thought ourselves ob-

Honoratissimo concilio rebus ecclesiasticis praesidenti in palatio Magni Russorum Imperatoris, Petroburgi.

Nos episcopi ecclesiae catholicae incolentis Britanniam, quorum nomina infra adhibentur scripta, f

* Ex eodem codice Edinburgensi B. in quo textus anglicus exhibetur p. 13, latinus p. 15. Hunc iterum ad me transmisit reverendissimus episcopus Edinburgensis J. Dowden; illum e Williams (op. cit., p. 104) repetimus.

liged in point of regard to this right honourable board, to acquaint your lordships, that by the hands of the reverend Gennadius archimandrite, and the reverend Jacobus protosynellus, we have lately received an answer from the four patriarchs to some proposals of ours in order to a coalition. To which answers we have now returned a reply, with a transcript of it to your lordships; humbly desiring your lordships would please to give the greek copy a conveyance to the most reverend patriarchs. And the design of this projected union being apparently undertaken upon true christian motives, without any interested views on either-side, we hope your lordships' countenance and recommendation will second our endeavours. And being sensible that some difficulties with respect to authority and expence may probably arise, which neither party are in a condition to remove, we most humbly beg his Imperial Majesty would please to condescend so far as to lend his favour and assistance. And thus having the honour of encouragement and protection from so glorious a monarch, the affair, by the blessing of God, may be conducted to a happy conclusion. And we entreat this right honourable board would please to believe we have nothing more at heart, than that the issue may prove successful, and answer the overtures made by us, who are with the greatest regard,

Your lordships' most obedient servants
 Archibaldus Scoto-Britanniae episcopus.
 Jeremias primus Anglo-Britanniae episcopus.
 Jacobus Scoto-Britanniae episcopus.
 Thomas Anglo-Britanniae episcopus.
 May 30, 1722.

prae summa veneratione quam erga concilium hocce honoratissimum habemus, id nobis officij incumbere censuimus, ut celsitudines vestras certiores faceremus, nos haud ita pridem accepisse per manus reverendi Gennadij archimandritae et reverendi Jacobi protosynelli responsa, quae dederunt reverendissimi quatuor patriarchae propositionibus, quas ad concordiam inter nos promovendam ex parte nostra protulimus. Responsis hisce nostra regessimus, quorum apographa celsitudinibus vestris mittenda curavimus: id a vobis obnixè rogantes, ut celsitudines vestrae quae graeco idiomate sunt exaratae reverendisimis patriarchis transmittere dignarentur. Et cum proposita haec de concordia inter nos concilianda nulli alij causae adscribi possint, praeterquam caritati vere christianae, nec secularibus negotijs aut lucri studio implicatae, spes nobis est summa celsitudines vestras rem fore in vestram clientelam admissuras, et conatibus nostris favore vestro auxiliaturas. Id vero in animo habentes, negotium difficultatibus fore laborantem, nisi majores adsint auctoritas et impensae, quam quae ex utraque parte ferre poterint episcopi¹⁾, summa, qua par est, humilitate Imperatoriam suam Majestatem obsecramus, ut pro benignitate, qua patet, maxima ipsi placuerit incoeptis inspirare nostris, et tutelam studiorum nostrorum in se recipere. Quae si facere dignatus fuerit, quid, adjuvante Deo, impedit quo minus ad foelicem exitum res ipsa perducat, dum imperatoris tot eximij honorum titulis et factis insigniti praesidio, honestati fuerimus? Hoc vero ex honoratissimo concilio comprecamur, ut in animum inducerent nihil nobis gratius esse futurum, quam ut auspiciò res procederet et conditiones quas proposuimus vobis essent acceptae.

Celsitudinum vestrarum cultores observantissimi
 Archibaldus Scoto-Britanniae episcopus.
 Jeremias primus Anglo-Britanniae episcopus.
 Jacobus Scoto-Britanniae episcopus.
 Thomas Anglo-Britanniae episcopus.
 Dat. A. D. 1722 Maji die tricesimo.

Serenissimo Imperatori Magnae Russiae, et sacro concilio praesidentibus, reverendisimis archiepiscopis ac dominis

D. Stephano Razaniensi.
 D. Theodosio Novogradensi.
 D. Theophani Piscoviensi.

9.

INIURATI COMITI A GOLOVKIN, SUMMO RUSSIAE CANCELLARIO

31 maii 1722.*

Most noble Lord,

These are to return your lordship our humble thanks for the trouble you have been pleased to give yourself in promoting the union between the orthodox oriental church, and the catholick remainder in Great Britain. And as an affair of this nature stands in need of inclination and encouragement from those at the head of both church and state: so we hope your lordship's countenance and assistance will prove considerably instrumental for the success of so great an undertaking. We there-

Nobilissime Domine,

Hiace nos litteris dominationi tuae humillimas referimus gratias pro diligenti cura, quam in unione fovenda inter orthodoxam orientalem ecclesiam et superstitios in Magna Britannia catholicos dignata est ostendere. Quia vero id generis negotium consensione indiget ac praesidio eorum, qui ecclesiae simul ac reipublicae praesunt, speramus dominationis tuae patrocinium subsidiumque tanto huic incepto feliciter conficiendo permagni fore momenti. Qua de causa dominationem tuam humilibus exo-

¹⁾ episcopi cod.

* Epistola haec anglie tantum exarata est a d. Collier, ut videtur; exhibetur tum in codice Edinburgensi B, p. 17, tum apud Williams, op. cit., p. 106, ex quo cum recedimus ad hanc latinam nostram interpretationem.

fore humbly entreat your lordship would please to continue your favour and protection, without which we are afraid the business must languish and miscarry. My Lord, as to the archimandrite, we are entirely satisfied with his conduct and good intentions, and hope he will still reside with us for the carrying on what he has so worthily hitherto engaged in. We are.

Most noble Lord,
your lordship's most obedient
and most humble servants,

Archibaldus Scoto-Britanniae episcopus.
Jeremias primus Anglo-Britanniae episcopus.
Jacobus Scoto-Britanniae episcopus.

May 31, 1722.

A Son Excellence Monseigneur le Comte de Golowkin, Grand Chancelier de Sa Majesté Impériale de la Grande Russie, and Chevalier de l'Ordre de St. André, etc., à St. Petersbourg.

ramus precibus, ut suam nobis gratiam ac praesidium in posterum etiam prorogare dignetur; ea enim deficiente, timemus ne totum negotium languescat et corruat. Ad archimandritam vero quod attinet, eius agendi rationem bonumque consilium probe perspectum habemus, eumque speramus nobiscum esse commoraturum, ut opus teneat, cui operam adeo laudandam hucusque contulit. Permanemus,

Nobilissime Domine,
dominationis tuae obsequentissimi
et humillimi servi,

Archibaldus Scoto-Britanniae episcopus.
Jeremias primus Anglo-Britanniae episcopus.
Jacobus Scoto-Britanniae episcopus.

Maii die 31, 1722.

Excellentissimo Domino Domino Comiti de Golowkin, Imperialis suae Majestatis Magnae Russiae Magno Cancellario, Equiti Ordinis Sti Andreae, etc. Petropoli.

10.

THEBAIDOS METROPOLITANUS INIURATIS

11 iunii 1722.*

Τῷ θεοσεβεστάτῳ ἐπισκόπῳ καὶ σοφωτάτῳ ἀδελφῷ κυρίῳ Κιαμπέλλῳ καὶ πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς Ἀρσένιος μητροπολίτης τῆς Θηβαίδος τὸ χαίρειν.

Ἡ μὲν ὑμετέρα πτωχὴ μὲ ἤρσεν, καὶ τὸ βραδέως λίαν ἀνταποστέλλειν ταράττει με· ἤδη γὰρ καὶ πολλὸς παρήλθε χρόνος, ἐξ οὗ τὰ τῶν πατριαρχῶν ὑμῶν ἐπεμψα, καὶ οὐ μικρὸς διάστημα, ἐξ οὗ προδοκῶν τυγχάνω τὴν ὑμετέραν ἀποκρίσιν¹⁾· παρεκτείνων γὰρ τὰ πράγματα, οὐ κείνω²⁾ καλόν, ἵμαι³⁾· οὐ γὰρ τί τίξεται ἡ ἐπιούσα, οἶδαμεν· ἀλλὰ τὰ πάντα κατορθοῦν καὶ ἀγειν εἰς τέλος, ἕως οὗ ἔχομεν τὰς ψυχὰς τῶν κρατούντων προθύμους, διδάσκει ἡ φρόνησις. Ἐμὸν οὖν ἐστὶ τῶν ὑμετέρων ἀνεγείρειν τὴν θέλησιν, ὑμέτερον δὲ τοῖς αὐτόθι φιλετάτοις ἀδελφοῖς διδάσκειν καὶ ἀναγορεύειν καὶ παροτρύνειν πρὸς τὴν ἀπόκρίσιν⁴⁾. Τὴν μὲν οὖν ἀμοιβὴν τῶν ἐπιστολῶν ταχίστην εἶναι μοι νομίζω καὶ εὐχομαι· παρὰ δὲ θεοῦ τῇ ὑμετέρᾳ θεοσεβείᾳ καὶ πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς ὑγιαίνειν⁴⁾ αἰτοῦμαι. Ἐρρωσο.

αψαβ'... σχιρροφοριῶν μεσοῦντος...

Ο ταπεινὸς μητροπολίτης Θηβαίδος Ἀρσένιος
καὶ ἐν Χριστῷ ἀδελφός.

In aversa folii parte haec leguntur:

Τῷ θεοσεβεστάτῳ ἐπισκόπῳ καὶ σοφωτάτῳ ἀδελφῷ ἐν Χ-ῷ κυρίῳ Κιαμπέλλῳ καὶ πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς
εἰς Λόνδραν.

To the most venerable bishop and wise brother Mr. Campbell and all the brethern, Arsenius metropolitan of Thebais wishes prosperity.

I am concerned at your silence, and uneasy that your answer is so very late in coming. For it is now a considerable time since I sent you the patriarchal papers, nor is it a short while that I have been in expectation of your answer. For I don't think it proper that the matter should be protracted, because we know not what the morrow may bring forth. But prudence directs us to perfect and make an end of everything, while those who are at the helm are ready and well disposed. It is therefore my business to awaken the inclinations here, and yours to advise and push forward, and to press the beloved brethern among you to an answer. I shall therefore expect a speedy reply to my letters. I wish and pray for your reverence's good health, and that of all the brethern.

1722, June 11th.

Arsenius the humble metropolitan of Thebais,
and your brother in Christ.

¹⁾ *Lego ἀποκρίσιν.*

²⁾ *Lego κείνω.*

³⁾ *Lego ἵμαι.*

⁴⁾ *Lego ὑγιαίνειν.*

* Ex ipso autographo quod asservatur in codice Edinburgensi B, p. 19, ubi exhibetur etiam eius in anglicum translatio a T. Wagstaffo facta. Hanc ex Williams, p. 107, retractare satius visum est quam novam interpretationem latinam aggredi. Huius epistolae sicut et earum quae sequuntur textum accuratissime descripsit mihiq. transmisit Fred. C. Conybeare, in universitate Oxoniensi professor, cui quanta a me gratia debeatur cum omnino, tum hoc maxime in negotio, vix erit qui possit significare. Scribendi et syllabis apices apponendi rationem ab auctore adhibitam quam religiosissime servavi, etiam nonnulla aliter quam fieri debuit legantur. Nihil ego nisi verborum interpuncta perperam admota mutare volui, quo et lectoribus de recentiorum Graecorum scribendi modo in certis quibusdam constaret.

11.

PROTOSYNCELLUS PATRIARCHICUS INIURATIS

20 septembris 1722.*

A letter from the protosyncellus, who carried the proposals from Britain to the eastern patriarch, when he was gone as far as Petersburg with the reply which he carried to the eastern patriarchs.

Most reverend Fathers,

Now with a joyful heart we can let your lordships know that on the 9th instant, we arrived safe at this place after a long and tedious voyage, to the joy of all our friends here, which also we hope will be the same with your lordships.

His Imperial Majesty and the court being at Moscow, we shall proceed to go there with the first opportunity, and so soon as we shall arrive there and deliver your lordships' letters, etc. we won't fail of letting your lordships know the success we shall have in the knowing affair.

Mr. Barth. Cassano together with me, we beg that our humble service may be acceptable to your lordships, and remain wishing your lordships all prosperity and happiness,

Most reverend Fathers,
Your lordships' most obedient servant,
+ Ἡρωτο-σύγγελος Ἰακώβος.

St. Petersburg, 20th September, 1722.

To the most reverend Fathers in God
the lords bishops Jeremias and Archibaldo etc.
in London.

Protosyncelli, cui Britannorum propositiones ad orientales patriarchas deferendi cura fuit, epistola, quando secum ad patriarchas orientales responsum ferens Petropolim pervenit.

Reverendissimi Patres,

Summa affectus laetitia certiores facio dominationes vestras, quod post longum molestumque iter, die nona huius mensis incolumis huc perveni, omnibus hic amicis vestris magnum afferens gaudium, cuius dominationes quoque vestras participes fore spero.

Caesarea sua Maiestas eiusque aula Moschae nunc temporis degunt; sed prima arrepta occasione illuc concedam, et simul ac pervenero atque dominationum vestrarum epistolas, etc. tradidero, de noti negotii exitu dominationes vestras edocere non omittam.

D^{ns} Barth. Cassano u. mecum est; exoptamus uterque, ut humilis quam praestamus opera dominationibus vestris sit accepta, quibus fausta quaeque ac prospera deprecamur,

Reverendissimi Patres,
Vestrarum dominationum oboedientissimus servus,
+ Protosyncellus Iacobus.

Petropoli, die 20 septembris, 1722.

Reverendissimis in Domino Patribus
dominis episcopis Jeremiae et Archibaldo etc.
Londonium.

12.

THEBAIDOS METROPOLITANUS AD INIURATOS

9 decembris 1722.**

Reverendissimis fratribus et à Deo amatis episcopis d^{ns} Jeremiae, d^{ns} Archibaldo, d^{ns} Thomae, d^{ns} Jacobo, omnibusque ceteris dilectissimis in Christo filijs Arsenius metropolita Thebaidos S. P. D.

Post longum silentium vestrum, et maximam diurnamque expectationem, fratres in Christo charissimi, tandem huius (sic) anni mense novembri et charissimum nostrum protosyncellum recepimus, et literas vestras dilectissimas una cum responsis vestris ad a^{ss} patriarchas accepimus. Cum verò Imperator augustissimus ab Astrachanio nondum huc Moscuam venerit; nondum et epistola vestra ad illum tradita est: statim tamen ac veniet (diem enim ex die illum expectamus) tradam illius Majestati epistolam, rem commendam atque promoveam, Deo adiuvante, ad optatum terminum; cumque eius mandato et vestras responsiones mittam ad sanctissimos patriarchas, et urgeam, ut ita dicam, ut citius quam antea de re extremam manum imponant, si possibile est. Epistolam autem vestram ad magnum cancellarium, illi ego ipse tradidi, qui libentissimè eam accepit, et humaniter favorem suum promissit. Reverendum archimandritam Gennadium vobis commendo etiam, atque etiam, et

To the most reverend brethren and bishops beloved of God, the lord Jeremias, the lord Archibald, the lord Thomas, the lord James, and to all the rest my most beloved sons in Christ, Arsenius metropolitan of Thebais wisheth much health.

After your long silence, and our very great and daily expectation, most dear brethren in Christ, at length in the month of november this year, we received both our dearest protosyncellus and your most beloved letters, together with your answer to the most-holy patriarchs. But forasmuch as our most august emperor is not yet returned hither from Astrachan to Mosco, your letter is not yet delivered to him. Nevertheless as soon as he shall return (and we daily expect him) I will deliver the letter to his Majesty. I will recommend the affair and forward it by God's assistance to the wished for conclusion: and under his command I will send your answers to the most holy patriarchs, and urge them, if I may so say to put their last hand to the matter sooner than they did before, if possible. But your letter to the great chancellor I myself delivered to him, who received it most freely, and kindly promised his favour. I commend the reverend archimandrite Gennadius

* Anglice tantum habetur in cod. Edinburgensi B, p. 26, et apud Williams, p. 107.

** Ex autographo ipso quod continet cod. Edinburgensis B, p. 27; anglica interpretatio quam ex Williams (op. cit., p. 108) recedimus non optime concordat cum originali.

rego ut ita et imposterum diligatis eum, ac nunc facitis. Charissimus vero protocynellus vos salutat plurimum, gratiasque maximas agit, de charitate, de benevolentia, de unitate, de verò christiano amore. Ego verò fratres charissimi rogo, atque obtestor vos ut unionem, ut amorem, charitatem, existimationem ad orthodoxam ecclesiam velitis confirmare, rectam fidem docere, unionem persuadere, scandala evellere, si quae sint, ut per vos et in vobis glorificetur fides recta Iesu Christi, ut et unionem per Iesum Christum filium suum Deus inter nos perficiat. Breviter nunc ad vos, scribo, fratres, amantissimi, postea vero opportuno tempore uberius. Interim Deum misericordiarum obnixè precor ut vos, et nos velit in unionem fidei perducere. Amen.

Ταπεινὸς μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Ἀρσένιος
καὶ ἐν Χ-φ ἀδελφός.

Data Moscaë 1722.
Decembris 9.

P. S. Rogo vos quotquot epistolas missuros fore in posterum, ut eas latine scriptas mittatis.

N. B. *Graeca subscriptio ac postscriptum altera eademque manu.*

to you again and again, and I beseech you to continue to love him hereafter as you now do. But the most dear protocynellus salutes you most heartily and returns you his greatest thanks for your kindness, good will, civility, and true christian love. But I, my dearest brethren, desire and most earnestly beseech you that you will compleat an union, and confirm your love, charity and esteem, for the orthodox church, teach the true faith, persuade unity, remove offences if there be any, that the true faith of Jesus Christ may be glorified by you and in you, and that God may perfect an union between us through Jesus Christ his son. I now, most beloved brethren, write to you in short, but hereafter at a fit time shall write more fully. In the mean time, I earnestly beseech the God of mercies that he will vouchsafe to bring you and us into an union of faith. Amen.

Arsenius the humble metropolitan of Thebais,
and your brother in Christ.

Dated Mosco. 1722.
Dec' 9.

P. S. I desire that such letters as you shall send me hereafter you would send written in latin.

To the most reverend and most illustrious lords bishops, the lord Jeremias, the lord Archibald, the lord Thomas, the lord James, and the rest in London.

13.

INIURATI AD THEBAIDOS METROPOLITANUM

28 ianuarii 1723.*

Reverendissimo sanctissimoque d^{no} domino Arsenio Thebaidos metropolitae illustrissimo, fausta et foelicia omnia in Christo precantur catholicae Britanniarum ecclesiae episcopi.

Epistolam tuam Moscaë datam, praesul insignissime, summa charitate et amore plenam, omni gaudio et gratitudine accepimus; laeti praecipue quod pectus tuum tantus impleat promovendae pacis et concordiae ardor, ut ex eo nihil, quod in te situm fuerit, non sperare audeamus. Quod litteras nostras praeclarissimo d^{no} d^{no} magno cancellario tradideris, nobis gratissimum fecisti; cui quoque nos summopere obstrictos tenemus, quod pro maxima, qua gaudet, humanitate, favorem ipse suum nobis promiserit. Nec minores tibi, vir clarissime, debentur gratiae, quod Caesareae suae Majestatis clientelae epistolam causamque nostram commendaturus ea, et propitium erga nos summi imperatoris animum redditurus. Id vero credas velimus, nihil nos movere locorum distantiam, caeteraque istiusmodi quae inter nos unitati conciliandae obstare posse videantur, quin ardentissimis votis animisque maxime sinceris concordiam expetamus, quam ad obtinendam nihil non praetermittendum duximus, quod salva conscientia nostra, praetermitti potuerit.

Archimandrita Gennadius, vir quidem omni elogio dignus, nobis est dilectissimus; quod vero ampliores adhuc amicitiae nostrae tesseras haud acceperit, id sane nobis dolori est sub angusto rerum statu diu laborantibus. Sanctissimi quidem patriarchae laboribus vestris adjunxerunt munera, et libros pro summa sua benevolentia nobis donarunt praestantissimos, beneficium conferentes sem-

To the most reverend and holy lord the lord Arsenius the most illustrious metropolitan of Thebais, the bishops of the catholic church of Britain wish all prosperity and happiness in Christ.

Your letter, most eminent prelate, full of all love and affection dated at Mosco we have received with all joy and thankfulness, chiefly delighted that so earnest a desire of peace, and concord fills your heart as that we may assuredly expect everything in your power to procure it. You have done us the greatest kindness in delivering our letter to the most eminent lord, the lord great chancellor, to whom we are also exceedingly obliged that of his goodness he has promised us his favour. Nor are we less obliged to you for your purpose to recommend our letter and our cause to the protection of his Imperial Majesty, and to incline the heart of that great emperor to be favourable to us. We assure you that we are not discouraged by the distance of place or any other obstacle which may seem to obstruct an union betwixt us. But with most earnest and sincere desires hope for an agreement, to obtain which we shall leave nothing undone that may be done with a good conscience.

The archimandrite Gennadius, a man worthy of all commendation, is most dear to us: and we are very sorry that the strait circumstances under which we labour have hindered us from giving him greater testimonies of our friendship. To your labours the most holy patriarchs have added gifts, and of their great good will have presented us with excellent books, which kindness of theirs we

* Ex autographo cod. Edinburgensis B, p. 31; adiungimus anglicam translationem non satis verecundam e volumine Williams, p. 110, desumptam.

per a nobis grato animo agnosendum. Reverendum virum protosyncellum ut nostro nomine salutes obnixè rogamus, cujus pij labores et caritatis officia scripta sunt eruntque in animis omnium nostris.

Tu vero, reverendissime, pergas opera hæc dilectionis perficere, responsiones nostras ad sanctissimos patriarchas mitte, et hoc nomine nos tibi etiam quam plurimum debere puta. Vivas autem valeasque, incoeptis tuis annuat benignissimus Deus, et in ecclesie suae emolumentum faxit, ut serus in caelum redeas.

Hæc quidem habuimus, frater charissime, quae tibi rescriberemus: propria autem ipsorum nomina ideirco non subscripserunt cæteri collegæ nostri, quod vitam ruri agant hinc procul absentes; in hoc tamen ut et in alijs omnibus nobiscum consentiant, quod summa vos prosequantur observantia.

Jeremias Angliae episcopus.
Archibaldus Scotiae episcopus.

Dat. Londini januar. die
28° anno Christi 1724.

Reverendissimo d^{no} d^{no} Arsenio Thebaidos metropolitae Moscuæ commoranti.

shall always gratefully acknowledge. We earnestly desire you to salute the reverend protosyncellus in our names; his works and labours of love are, and always shall be, written in our hearts.

But you, most reverend, go on to perfect these your offices of love. Send our answers to the most holy patriarcha, and believe us to be exceedingly indebted to you for this. May you live prosperously and enjoy your health, may the most gracious God prosper your undertaking, and grant you a long continuance here for his church's sake.

These things, most dear brother, have we written to you at present. The rest of our colleagues have not subscribed their names with us, being at a great distance in the country. Yet in this, as in all other matters, they agree with us, that they have a most high esteem for you.

Jeremias Angliae episcopus.
Archibaldus Scotiae episcopus.

Dated London,
Jan. 28, 1724.

14.

THEBAIDOS METROPOLITANUS AD INIURATOS

25 aug. 1723.*

Reverendissimis fratribus et a Deo amatis episcopis d^{no} Jeremia, d^{no} Archibaldo, d^{no} Thome et d^{no} Jacobo, omnibusque ceteris dilectissimis in Christo filiis Arsenius metropolita Thebaidos N. P. D.

Quanto cum gaudio imperator augustissimus synodusque gubernatrix accepit, legit laudavitque literas responsi atque propensionem vestram vere christianam, quam de unione utriusque ecclesie habetis: ex multis conijcere potestis, fratres charissimi. Nihil enim aut magis expetendum, aut diligentius curandum, aut promptius promovendum existimant, quam ecclesie Christi concordiam. Ideo et vestras responsiones graeco conscriptas ad sanctos patriarchas cito miserunt, et ad vos rescripserunt: et quanto auxit gaudium S. I. M. post reditum illius a Persia, quantoque illi haec res accepta fuit gubernatrix synodus in suis ad vos epistolis certiores vos fecisse credo, ac significasse suam Majestatem promississe libenter velle rem promovere ut optatum habeat finem. Ut vero, si qua in re adhuc requiritur consensus alterius ex partibus ad rem definiendam jussit (sic) sua Majestas, ut unum vel alterum ex vobis in Russiam mittere velitis (quod et vobis desiderabile esse significavit mihi charissimus protosyncellus) ad veritatem amice perquirendam, examinandam, definiendam atque amplectendam. Ne autem alterutri, res cedere (si forte consensus non fiet, quod Deus avertat) injuriosa videatur, desiderat ut mittantur non cum plena auctoritate sed definita ad constituendum, si licet, colloquium de illis duabus propositionibus, de quibus adhuc dubitatis. Curandum est ergo, fratres charissimi, ut mittendi cito veniant, et ut adventus illorum vestris nostrisque laboribus finem imponat, ne videamur vel aereum verberasse, vel incassum cucurrisse, vel frustra tot tantosque suscepisse labores. Sanctus patriarcha Con-

To my most reverend brethren and bishops beloved of God, lord Jeremias, lord Archibald, lord Thomas, and lord James, and to all the rest my beloved sons in Christ, Arsenius, metropolitan of Thebais wisheth much health.

With what joy the most august emperor and governing council received, read, and praised your letters, answers, and truly christian propensity for the union of both churches, my dearest brothers, you may perceive by many particulars: for they think nothing is more to be desired, or more diligently to be taken care of, or more readily to be promoted than the union of the church of Christ. Therefore they both immediately sent your answers written in greek to the most holy patriarcha, and have also written again to you. How much his most sacred Majesty's joy was augmented, after his return from Persia, and how acceptable this matter was to him, I suppose the governing council has told you in their letters, and acquainted you that his Majesty has freely promised to promote the affair, that it may have the wished for conclusion. But if in anything there is yet required the consent of either party, in order to determine that matter, it is his Majesty's will that you send one or two of yours into Russia (which my dearest protosyncellus has acquainted me is also your desire) in a friendly manner to inquire out that truth which is to be considered, determined, and embraced. But lest it may seem injurious to either party to yield, if they should disagree (which God forbid), he desires they may be sent, not with full powers, but limited only to debate on those two propositions concerning which you are yet doubtful. You must therefore be careful, my dearest brothers, that those who are to be sent may come speedily, and that their coming may put an end to yours and our labours,

* Ex autographo quod nobis servavit codex Edinburgensis R, p. 25. Anglica translatio, quam ex Williams, p. 112, apponimus, non accurate cum originali concordat.

stantinopolitanas vestras responsiones adcepisse istis diebus gubernatrici synodo per litoras significavit scripsitque quam primum fieri potest convocata aliorum patriarcharum et episcoporum synodo illas examinet, et responsiones mitti curabit. Charissimum nostrum archimandritam Genadium vestrae benevolentiae etiam atque etiam commendo, et post illum nostrum protosyncellum Jacobum et amantissimum filium spirituale Bartholomeum. De vestra valetudine curare vos velim, quam diurnam et optimam a Deo optimo maximo vobis precor. Statim ac venit ad nos protosyncellus noster ad vos rescripai. Epistolae vero an vobis traditae sint, vel non certior me facere rogo. Iterum valete.

+ Ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης Θεσσαλονίκης ἀρσένιος, καὶ ἐν Χριστῷ ἀδελφός¹⁾...

Data Moscoviae, 1723 augusti 25.

In aversa folii parte:

Illustriss^{im} ac reverendiss^{im} episcopus d^{no} Jeremiae, d^{no} Archibaldo, d^{no} Thomae ac dom^{no} Jacobo. Londinum.

that we may not seem to have beat the air, or to have run in vain, or to have undertaken so much pains to no purpose. The most holy patriarch of Constantinople has acquainted the governing council by his letters that he has received your answers, and has written that as soon as may be, having convened a synod of the other patriarchs and bishops, he will examine them, and take care to send answers to them. I again and again recommend to you our dearest archimandrite Gennadius, and after him James our protosyncellus, and our most beloved spiritual son Bartholomew. I desire you to take care of your health, and beseech the most great and good God that it may be most firm and lasting. As soon as our protosyncellus came to us, I wrote again to you. I pray let me know if you received my letter. Again farewell.

+ Arsenius the humble metropolitan of Thebais and your brother in Christ.

Dated Mosco, 1723, aug. 25.

15.

RUSSICA GUBERNANS SYNODUS AD INIURATOS

febr. 1723.*

Святѣйшій Правительствующій Церкви руссїи Синодъ, пресвятѣйшимъ коволически въ великой британїи церкви епископамъ, брѣтїи нашей возлюбленной во Господѣ радоватися.

Писно ваше (нужне избранныи, свѣтѣйшии брѣта) 30 мая прошлаго 1722 году ишсанное къ намъ получило намъ, изъ котораго лучше нежели ѿ иуду увидѣли, что вы желаете и имете мѣти миръ и согласїе съ восточною церковю, въ чѣмъ и возрадовася душъ нашъ: и Христа спаса нашего, яже миръ нашъ есть, прославляемъ: который сѣмъ во насъ возжеланныи желаемъ, ишу ѿ обшчїиныхъ вѣру утверждѣтъ, ибо ваше сѣ ѿсоединѣнїи поначенїе есть нашъ доказательство, яко бы промышлѣтъ (якоже обшчїи) ѿ церкви своей. Цѣтвы ваши на писно свѣтѣйшихъ патрирхъ сомнѣныи, которые елїишскихъ языкомъ написаны, до оныхъ іерархѣвъ послали намъ. А которые написаны дїалектомъ латинскимъ, при насъ содержимъ и разсуждаемъ.

И несумнѣея что сѣ желани не ѿ мнѣного земного корене, но ѿ семени небеснаго возрастѣи намъ, помогать сему нашему начеи и нашему толь святому дѣлу, и всякое по возможности прилагать поначенїе обшчїиенїа.

И уже что здѣ Главнѣйшее есть, Императорскому величеству Государю нашему илюстїишнему сѣ начнѣнїа ваша известили намъ: чего и вы просите, и наше требуетъ должество. Приналъ ѿ насъ известїе сѣ препоудѣнїи Моїархъ, лицемъ весьма веселымъ, и яко надѣнїа въ число отрядъ своихъ посчїиновомъ мо и трудномъ походѣ своемъ почитѣтъ. Коеже ѿ сѣмъ дѣлъ илїиен егѣ есть истинно намъ известѣемъ.

¹⁾ Haec subscriptio sicut et numerus 25 diei adscriptus alterius, ipsius scilicet Arsenii, manu exaratur.

Sacrosancta Rossicae ecclesiae gubernatrix synodus perquam reverendis viris, catholicae in Magna Britannia ecclesiae episcopis, fratribus nostris carissimis salutem in Domino.

Litteras vestras, viri eximij, fratres carissimi, anno superiore maji tricesimā ad nos scriptas accepimus: ex quibus magis quam aliunde antea certiores facti, unice vobis cordi esse, quaerique, et expeti cum orientali ecclesia pacem ac concordiam, ut magnam spiritus exultationem concepimus, ita Christo salvatori, qui pax nostra est, gloriam dedimus: quippe qui haec in vobis studij excitatis, nostram de promissis suis fidem confirmavit. Quam enim perpetuū adit propitiū, sicuti promisit, ecclesiae suae, vestra haec etiam argumento est cura concordiae. Vobis quoque ingentes gratias agimus, quod synodum nostram vestra benevolentia, quam etiam summae venerationis nomine exprimitis non indignam reputantes, scribere de haec ad nos operae pretium existimastis. Responsa vestra sanctissimorum patriarcharum scriptis regesta, quae quidem graeco exarata sunt idioma ad antistites illos misimus, latina alia penes nos habemus et expendimus.

Et minime dubij, vobis haec desideria, non e terrea aliqua radice, sed de semine caelesti exorta esse, adstipulari huic vestro, imo nostro etiam, tam sancto negotio, operamque quantum poterimus maximam, et animo pollicemur.

Et iam quod hinc praecipui momenti est, Imperatoriae Maiestati domino nostro Clementissimo haec vestra consilia indicavimus: quod et vos petistis, et nos debere a nobis censuimus. Excepit haec phtentissimus princeps perquam sereno vultu, et inter iusta sua (ut credimus) post felicem quidem, laboriosam tamen expeditionem, solatia habuit. Quae verò ipsius, hac super re, sententia sit, vobis ingenuo significamus.

* E codice Edinburgensi B, in quo textus russicus p. 37, latina translatio p. 41 representatur.

Сие за благо рассуждѣть: дабы вы двоихъ изъ нашего согласія, своимъ прислали, краткаго ради, во имя Христова, и вѣдущаго, разговора, съ обоими нашими, коими иному опредѣлены будутъ. Рассуждѣть Его величество, что и убои разговора обоихъ сторонъ нѣма, доказательство, и твердобрѣ истинное повѣрѣ, и аснѣ уразумѣются, и убои повѣрѣно будетъ, что едина сторона другой повѣрѣть и воздрожать, и что повѣрѣ, неуступать нѣмѣтъ, и должна быть, съвѣсти ради. Такожь, и не будетъ предосудительна, какъ вамъ, такъ и вамъ особаю чрезъ сѣ, привѣтное, разглашество: и не весьма преслѣдствѣ надежда соединѣния. Сие есть оспариваемъ сѣмъ лѣтъ самодѣршна нашего рассуждѣніе: которое ни судить бытъ измѣняемое.

Чтоже вамъ ѿ сѣмъ нѣтъ, сѣбѣ просить ѿ насъ нѣтъ.

Прочее призвать Боже во благопоспѣшеству Милосердіе вамъ и нѣмъ должно.

Здравствуйте брѣтя любезнѣйшая, любви нашей добродѣтельная во Христѣ брѣтя.

Феофанъ архіепископъ Новгородскій и архимандритъ Александровскій.

Феофанъ архіепископъ Псковскій.

Гавриилъ архимандритъ Свято Троицкаго Сергіева монастыря.

Феофанъ архимандритъ Чудовскій.

Иерофей архимандритъ Новоситскій.

Петръ архимандритъ Симоновскій.

Αθανάσιος ἡγούμενος Τολκίνοϋ.

Αναστάσιος Νάουσιν.

Марта лѣта 1723,

ебруарис. 1)

Consultum putat, si vos duos à vestratibus mittatis huc, ad moderatum in nomine et spiritu Christi cum duobus itidem è medio nostri destinandis fratribus, colloquium faciendum. Fore ita, ut utriusque partis opiniones, argumenta et persuasiones sincerius expromantur, et luculentius intelligantur, faciliusque cognoscatur, quid ab alterutra alteri concedi ac remitti, quid, contra, negari penitus, pro conscientia, possit et debeat. Interim nihil praeiudicij nec vestrae neque nostrae societati ex privato eiusmodi colloquio afferret, nec ipse unionis prorsus concideret. Haec est imperatoris nostri de sanctissimo isto negotio sententia, quae quidem optima nobis videtur.

Optamus autem ut, quid hac de re existimetis, faciatis nos quamprimum certiores.

Interea a nobis singulis Deus deprecandus est, ut nobis vobisque sit propitius.

Valete fratres nostri dilectissimi,

Charitatis vestrae faventissimi in Christo fratres.

Theodosius archiepiscopus Novgorodii et archimandrita Alexandri Nevensis.

Theophanus archiepiscopus Plescoviensis.

Gabriel archimandrita monasterii sanctae Trinitatis et Sergii.

Theophylactus archimandrita Czudovens.

Hierotheus archimandrita Salvatoris in novo.

Petrus archimandrita Simonovensis.

Athanasius praepositus Tolkenensis.

Anastasius Nausius.

Mosquae, anno 1723

mense februarii.

Vos nonemus, fratres carissimi, nostrae huius synodi praesidem, Stephanum metropolitanum Riazanensem, vita decessisse, priusquam litterae vestrae ad nos pervenerint.

Reverendissimis episcopis catholicae ecclesiae in Magna Britannia, carissimis nostris fratribus.

16.

RUSSICA GUBERNANS SYNODUS AD INIURATOS

2 febr. 1724.

Святѣйшій Правительствующій Церква руссїица (Синодъ, преслѣдѣннѣмъ иаколическиа в ѿвѣной британиа церква епископѣ, брѣтя нашей возлюбленной, во Господѣ радостна.

Годъ уже проходить, когда вы отъ протосингеллу посланіе вручили изъ вамъ ѿ насъ писанное: во отъ протосингелла нѣма прѣнѣтъ досѣла удержали.

Извѣщали вы во ономъ посланіи, какъ благоприятно шло дѣржавнѣшему всероссїискому Императору, Господарю вамъ милостивѣшему, благочестивое ваше шира церковнаго желаніе: и новую издалъ его величество сентенцію, ѿ убои повѣрѣно томъ святѣго хотѣніа, вѣ лѣно произведеніа.

И повѣре его величество в ѿвѣной оной сентенциіи и нѣмъ непротивѣтъ, томъ ради оное прѣдосудительное посланіе намъ прѣсѣтъ посылѣтъ, и просить насъ, да толкое оного продолженіе, любѣно нѣче намъ повѣрѣто, нѣмѣла нѣма, какіе бы нѣмѣла, прѣнѣннѣ извѣнное увѣтъ будетъ. Прѣсѣтъ, посылѣтъ

Sanctissima ecclesiae per Russias directrix synodus reverendissimis catholicae in magna Britannia ecclesiae episcopis fratribus nostris amantissimis in Domino salutem.

Annus jam desinit ex quo literas r^{ae} patri protosyncello ad vos deferendas dedimus: sed illum quaedam impedimenta ab itinere in Angliam haecenus detinuerunt.

Significabamus per illas, quam bene affectus fuerit potentissimus Russiarum Imperator princeps noster clementissimus deoptio vestro pacis ecclesiarum desiderio, certior factus, quidque consilii dederit, de commodiore ratione sancti huius moliminis in opus producendi.

Et quia in sua illa sententia constans etiamnum perstat, easdem illas literas hinc recentibus junctas mittimus, moramque earum adeo protractam ut benevolentia vestra potius, quam ullis aliis causis excusatam velitis, oramus vos humanissime. Mitimus una Graecorum antistitem scriptum, quod

1) In utroque translatione, latina scilicet et anglica, occurrit de Stephani metropolitae morte nuntius, qui deest in russo.

1) Quae inde ab hac voce sequuntur ipse franstali; nam reliquam latinam epistolae translationem ex Anglia oportere non sum notum, cum in exaggeranda hac documentorum collectione totam typographicam diligentiam animose prosequer.

и патриарховъ греческихъ писаніе; между сими
двѣми, когда отъ профосинтеза въ эту и вѣкъ
собрался, вѣ Константинополѣ вѣ намъ присланное
сѣ прошеніе, любѣ ны и вѣкъ переслали. А
собирая любѣ вѣшей известуемъ, что каждаго, по
сентенціи Монарха нашего [имѣ и вы оную любѣ
любѣете, и двоица ѡ вѣсъ братіи, ѡ чѣмъ вѣсъ и
нѣки присни, на разговорѣ примете], лучшее ѡб-
щихъ вѣшихъ желаніи подучитъ соборіе. Что да
благодаритъ много, и искомого добра дрованіемъ да
исполнитъ оный любѣе законоположника, Богъ мира, и
отеца милости, желаетъ и молится ему.

Даровайте братія любѣеишма,
любѣи вѣшей добротѣишма во Христѣ братія.

Θεοφάνης ἀρχιεπίσκοπος Πεκωβική.
Θεοφιλάκτος ἐπίσκοπος Τωερική.
Γαβριήλ ἀρχιμανδρίτης Τριῖτις Σεργίου μοναστηρίου.
Θεοφίλος ἀρχιμανδρίτης Τυδωβική.
Ιεροσολὴ ἀρχιμανδρίτης Νωβωσταβική.
Ραφαήλ ἀρχιμανδρίτης Κολλωνική.
Πέτρος πρωτοπρεσβύτερος Πιτριναβωβική.

Свѣтъ Питеръ Бурхъ,
сентября мѣсѣ 2 1724 года.

intra hos dies cum pater protosyncellus ad iter se
accingeret Constantinopoli missum accepimus. ro-
gati per eorum epistolam ut illud ad vos trans-
mitteremus. Charitatem interim vestram, scire
volumus, nos ex concilio principis nostri, si et vos
illud amplecti volueritis, duosque e vobis fratres,
ad colloquium quod iterum petimus, miseritis, faci-
liorem votorum nostrorum exitum expectare. Qui-
bus ut annuat tandem quaesitumque bonum largia-
tur, legislator ille dilectionis, Deus pacis, pater
misericordiarum, optamus et precamur.

Valere fratres carissimi,
Charitatis vestrae faventissimi in Christo fratres.

Theophanes episcopus Plescoviensis.
Theophilactus episcopus Tweriensis.
Gabriel archimandrita s^{ss} Trinitatis.
Theophilus archimandrita Crudoviensis.
Jerotheus archimandrita s. Salvatoris.
Raphael archimandrita s. Nicolai¹⁾.
Petrus protopresbyter ecclesiae s. Petri.

S. Petro Burgi,
2 februarii 1724.

In folio averso haec leguntur:

Reverendissimis catholicae in magna Britannia
ecclesiae episcopis fratribus nostris carissimis.

17.

ORIENTALES PATRIARCHAE AD SACRAM RUSSICAM SYNODUM

mense septembri 1723.*

+ Ὁ Ἱερεμίας, ἐλεῖν θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κων-
σταντινουπόλεως, νέας Ῥώμης, καὶ οἰκουμένης πα-
τριάρχης.

+ Ὁ Ἀθανάσιος, ἐλεῖν θεοῦ μακαριώτατος πα-
τριάρχης Θεουπόλεως Ἀντιοχείας.

+ Ὁ Χρύσανθος, ἐλεῖν θεοῦ μακαριώτατος πα-
τριάρχης τῆς ἁγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ.

Τῆ ἁγία καὶ ἱερᾷ συνόδῳ τὴν ἀποστολικὴν
εὐλογίαν καὶ τὸν ἐν Χριστῷ ὄσκασμα.

+ Περὶ τῶν προβαλλομένων καὶ ζητούμενων παρὰ
τῶν ἐν τῇ μεγάλῃ Βρετανίᾳ ἐγράψαμεν προλαβόντως¹⁾
ὑμῖν τα κἀκείνοις, ὅτι μετέπειτα ποιήσομεν τὰς ἀπο-
κρίσεις. Τὰ νῦν δὲ διελθόντες τὰ παρ' ἐκείνων ἡμῖν
αὐτοῖς γεγραμμένα καὶ ἔγνωότες τὴν ἔνοιαν τούτων,
ἰδοὺ πλατύτερον καὶ πληρέστερον γράφοντες πέμπομεν
τὴν ἐκθεσιν καὶ τὸ πρόβλημα τῆς ὀρθοδόξου πίστεως,
τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ ἁγίας καὶ καθολικῆς
ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, ἣτις ἐκθεσίς ἐστι καὶ ἀπόκρισις
ἀκριβής πρὸς πάσας τὰς προτάσεις τῶν ὑπ' ἐκείνων
προβαλλομένων, καὶ ἐκτὸς ταύτης οὐδὲν ἄλλο ἔχομεν
εἰπεῖν καὶ ἀποκριθῆναι. Συμβουλευόμεν δὲ καὶ τῆ²⁾
ὑμετέρα ἀδελφικῆ ἡλικίᾳ, ὅτι ὡσπερ ἐξ ἀρ-
χῆς³⁾ δεξιόμενοι κρατεῖτε καὶ φρονεῖτε⁴⁾ ἐξ ἑλπίς ψυ-
χῆς καὶ καρδίας καὶ χριστιανικῆς εὐλαβίας τὰ δόγ-
ματα τῆς ὀρθοδόξου πίστεως τῆς καθ' ἡμᾶς ἀνατολι-

+ Hieremias miseratione Dei archiepiscopus
Constantinopolis, novae Romae, et oecumenicus
patriarcha.

+ Athanasius miseratione Dei beatissimus
patriarcha Dei civitatis Antiochiae.

+ Chrysanthus miseratione Dei beatissimus
patriarcha sanctae civitatis Hierusalem.

*Sanctae et sacrae synodo apostolicam benedictionem
et in Christo osculum.*

+ De iis, quae a maioris Britanniae episcopis
proponuntur et quaeruntur, vobisque illisque nuper
scripsimus, nos posthac responsa reddiduros. Nunc
vero perlectis illorum ad nos rescripta atque horum
mente cognita, en fusius uberiusque scribentes mi-
simus expositionem ac sententiam rectae fidei
sanctae nostrae et apostolicae orientalis Christi
ecclesiae, quae expositio accuratam simul est res-
ponsum cunctis propositis quae ab illis offeruntur,
nec quicquam aliud praeter eam habemus quod
dicamus et respondeamus. Consilium autem damus
et fraternae vestrae venerabilitati, ut quemadmodum
ab initio tradita rectae fidei dogmata sanctae
nostrae orientalis Christi ecclesiae retinetis ac fo-
vetis, ita etiam iam nunc et in posterum conti-
nenter persistatis, quin commoveamini et labe-

¹⁾ τῆς ἡμῶν Α.

²⁾ προλαβόντως Β.

³⁾ συμβουλευόμεν δὲ τῆ Β.

⁴⁾ ἐσπερὶς Β.

⁵⁾ κρατεῖσθαι καὶ φρονεῖσθαι Β.

¹⁾ Haec subscriptio omittitur in translatione cum latina
tum anglica.

* Prodiit in hoc libello: Τὸ τοῦ ἱεραρχοῦ Ἱερεμίου καὶ τῶν ἀνωτάτων πατριάρχων γράμματα πρὸς τὴν συνέ-
σιν τῆς ἀνωτάτης συνόδου, μετ' ἐκθέσεως τῆς ὀρθοδόξου πίστεως τῆς ἀνατολικῆς καθολικῆς ἐκκλησίας. Ἐν Πιτρι-
ναβῶ, ἐν τῷ ἀρχιεπισκοπικῷ τῆς ἀνωτάτης συνόδου. 1840, p. 9-11. Haec editio, quam siglo A notavimus, continetur
cum codice Constantinopolitano sancti sepulchri 297, fol. 1, qui nobis erit B. Nullam harum litterarum mentionem reperies
apud G. Williams.

κῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας· οὕτως καὶ ἀπὸ τοῦ
 νῦν καὶ εἰς τὸ ἔξῃ διατάσσεται¹⁾ ἐπιμένοντα· ἀμεταθέ-
 τως· καὶ ἀπαρσαλεύτως τοῖς αὐτοῖς· εὐσεβεῖς τῆς
 ὀρθοδοξίας· δόγμασιν ἑροῖς· τε καὶ ἐντάλμασι· καὶ
 ἐπιτάγμασι πρὸς τὴν βεβαίωσιν καὶ ἀκράσειν
 τὴν τελουσαν εἰς τὴν ἐκπαράδεισον αὐτῆς· ἐκκλησίαν,
 ὥστε δηλαδὴ μηδὲνας διαλλάξεις· πινὰς ἄλλας ποιῆν
 τὰ ποτε καὶ προβάλλειν πρὸς τοὺς εἰρημένους παρὶ
 τῶν θείων δογμάτων τῆς εὐσεβείας²⁾ ἡμῶν κίσεως·
 καὶ ὀρθοδοξίας, ἀπὸ προσετασθέντων αὐτῶν τούτων
 τῶν ὀρθοδόξων δογμάτων· καὶ διαταχθέντων κάλαι·
 δι' ἀκριβείας μετ' ὀρθῆς σκέψεως· παρὰ τῶν ἁγίων
 καὶ οἰκουμενικῶν συνόδων καὶ τῶν θεοφόρων ἁγίων
 πατέρων, παρασθέντων τε καὶ προσβουμένων διηγε-
 κῶς· καὶ ἀκαρτητῶς παρὰ τῆς ἀγίας καὶ καθολικῆς
 ἡμῶν ἐκκλησίας, ὡς διαταχθέντων καὶ ὁρισθέντων· καὶ
 αἰ· οὕτως προσδεῖν· ἄλλο τι ἔξεστιν, ὅστε μὴν ἀφαι-
 ρῆσαι τι ἐξ αὐτῶν· ἐπὶ τούτοις· δὲ καὶ τὸ κλη-
 ρωμα πάντων ἀπαρσαλῶς τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν
 ἐραδόμενόν τε καὶ ἐπιστημιζόμενον³⁾, θεῶν τε ὡς εὐ-
 σεβεῖς εὐχόμενοι καὶ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν (τοῖς
 γὰρ ἄλλως φρονούντας· ὡς μὴ ὀρθῶς φρονούντας· ἀδύ-
 νατον εὐδαιμονεῖν θεῶν καὶ ἐπιτυχεῖν τῆς θείας μακα-
 ριότητος) τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἠξιώθησαν.
 ἐδοξάζοντάς τε καὶ μακαρίζοντάς τε. Καὶ ὑμεῖς οὖν,
 εἰπερ σκοπὸν ἔχετε καὶ βούλοσθε γράψαι· καὶ ἀπο-
 κριθῆναι πρὸς ἐκείνους, οὕτως πάντως γράψετε λέγον-
 τας, ὅτι τοῦτο ἐστὶ τὸ ἡμέτερον τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλη-
 σίας φρόνημα, καθὼς δηλοποιεῖ καὶ παρίστην⁴⁾ ἡ
 νῦν παρ' ἡμῶν πρὸς ἐκείνους πεμπομένη, ὡς εἰρηται,
 ἔχουσα τῆς⁵⁾ ὀρθοδοξίας· οὕτως γὰρ καὶ οὐκ ἄλλως
 ἢ ἐνωσις γενίσκεται, καὶ τὸ ἐν ἔσονται μεθ' ἡμῶν,
 εἴγε δηλονότι ὁμοφρονεῖ ἡμῖν καὶ ὁμόδοξος θελήσωσιν
 εἶναι· ἴνεοντο δὲ σὺν θεῶν, τῶν θέλοντι πάντας
 ἀνθρώπους σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας· ἐλ-
 θεῖν⁶⁾, γενέσθαι· καὶ παρ' ἐκείνους τὴν ἐπίκρισιν καὶ
 αἰς αὐτὰ ταῦτα ὁμοφρονεῖ ἡμῖν συγκαταθέσειν κατὰ
 τὴν θείαν θέλησιν καὶ ἀρέσκειαν εἰς ψυχωφελίαν⁷⁾ καὶ
 σωτηριώδη κατάστασιν. Ταῦτα· ἢ δι' τοῦ τὰ πάντα
 ἐφορῶντος καὶ προνοητοῦ τῶν ἔλων θεοῦ χάρις εἰς
 διαφυλάττουσα τὴν ὑμετέραν σεβασμιωτάτην⁸⁾ καὶ
 ὀρθόδοξον σύνταξιν⁹⁾ ἔρρωμένην καὶ εὐφρανομένην
 ἐν ἀδιάπτωτῳ εὐτυχίᾳ καὶ εὐδοσίᾳ μακαριότητος,
 κατευοδομένην¹⁰⁾ τε καὶ προκόπτουσαν τῆ αὐτοῦ
 θείᾳ χάριτι· καὶ φιλανθρωπίᾳ εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν
 καὶ σωτήριον.

Ἐν ἑταῖ σωτηρίᾳ¹¹⁾, ἀφ' ἧς μὲν· οκτωβρίου.

- + Ὁ Κωνσταντινουπόλεως¹²⁾ εὐχέτης διάκρυος
 καὶ ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς ὁμῶν.
- + Ὁ Ἀντιοχείας¹³⁾ εὐχέτης διάκρυος καὶ ἐν
 Χριστῷ ἀδελφὸς ὁμῶν.
- + Ὁ Ἱεροσολύμων¹⁴⁾ Χρυσάνθος καὶ ἐν Χριστῷ
 εὐχέτης καὶ ἀδελφὸς ὁμῶν.

¹⁾ διατάσσεται B.

²⁾ εὐσεβείας A.

³⁾ ἐπιστημιζόμενον.

⁴⁾ παρίστην B.

⁵⁾ τῆς om. A.

⁶⁾ I Tim. II, 4.

⁷⁾ ψυχωφελίᾳ B.

⁸⁾ σεβασμιωτάτη A.

⁹⁾ σύνταξιν· ἐπίταξιν A.

¹⁰⁾ καὶ κατευοδομένην A.

¹¹⁾ σωτηρίᾳ om. A.

¹²⁾ Ἱερουσαλὴμ εἰς θεοῦ πατριάρχης Κωνσταντινουπό-
 λεως etc. A.

¹³⁾ ὁ Ἀντιοχείας· Ἀθανάσιος A.

¹⁴⁾ εἰς θεοῦ πατριάρχης Ἱεροσολύμων A. Quae omnes
 lectiones exemplaris A a consuetis apud Graecos praesulis sub-
 scribendi ratione prorsus abhorrent.

factum, in piis iisdem orthodoxiae dogmatibus,
 definitionibus, praecceptis, mandatis, cum apud
 urbem regiam tum in universa ecclesia, quae sub
 ditione vestra subiungitur: ita nimirum ut haud
 ullum aliqm̄ cum supra memoratis sermonem ha-
 beatia ac/ proferatis circa divina piee nostrae fidei
 et orthodoxiae dogmata, cum eadem haec ortho-
 doxa dogmata accurata rectaque consideratione
 iampridem excussa, sint ac constituta a sacris
 oecumenicisq̄ conciliis et sanctis patribus numine
 afflatis, cumque in sancta et catholica nostra ec-
 clesia perpetuo ac aeverissimo fuerint tradita palam-
 que affirmata, prout sancita ac definita sunt. Atque
 quicquam aliud istis addere non licet, nec quic-
 quam omnino de illis detrahere. Illis quoque om-
 nium prorsus, sanctorum patrum nostrorum coetus
 innixus ac suffultus, Deo, ut qui pii essent, pla-
 cuerunt, atque aeterna caelestis regni bona (eas
 enim qui aliter sentiunt impossibile est, ut qui non
 recto sentiant, Deo placere ac divinam beatitudinem
 assequi) adepti sunt et gloriam et beatitatem.
 Igitur et vos, si modo id propositi vobis est ac
 voluntatis, ut illis scribatis et respondeatis, ita
 omnino scribentes dicatis, eam esse nostram orien-
 talis ecclesiae sententiam, quae orthodoxiae illa
 expositione significatur ac repraesentatur quam ad
 illos, ut dictum est, modo mittimus. Ea enim
 ratione, et non alia, concordia fiet et unum quid
 nobiscum erunt, si quidem eadem ac nos sentire
 et credere voluerint. Utinam autem favente Deo,
 qui quosvis homines vult servari et ad cognitionem
 veritatis venire, eadem sit et apud illos existimatio
 atque haec ipsa concorditer nobis assentiantur
 secundum divinam voluntatem ac beneplacitum in
 animarum utilitatem et salutem. Sed haec huc-
 tenus. Deus autem qui omnia inspicit iisque pro-
 videt, per gratiam suam custodiat reverendissimum
 vestrum orthodoxumque coetum, ut bene valeat,
 inconcussa fortuna et praeclara longaevitae frua-
 tur, prospere succedat ac proficiat divina ipsius
 gratia et misericordia in quovis opere bono et
 salutari.

Anno salutis MDCCXXIII, mense septembri.

- + Constantinopolitanus, vester fervidus bono-
 rum deprecator et in Christo frater.
- + Antiochenus, vester bonorum deprecator fer-
 vidus et in Christo frater.
- + Chrysanthus Hierosolymitanus atque vester
 in Christo bonorum deprecator ac frater.

18.

ORIENTALES PATRIARCHAE AD INIURATOS

mense septembri 1723.*

+ Ο παναγιώτατος Κωνσταντινουπόλεως, νέας

Ρώμης, και οίκουμηνικός πατριάρχης Ιερουσαλήμ,

+ Ο μακαριώτατος πατριάρχης Θεουπόλεως Αντιοχείας Αθανάσιος,

+ Ο μακαριώτατος πατριάρχης της αγίας πόλεως Ιερουσαλήμ Χρυσάνθος,

Και οί ευρισκόμενοι Ιερότατοι αρχιερείς, μητροπολίται, εφλαδί, αρχιεπίσκοποι και επίσκοποι, και τὸ σύστημα ἑαυτοῦ τοῦ χριστιανικοῦ ἀνατολικοῦ τε καὶ ὀρθοδόξου κλήρου,

Τοῖς ἐν τῇ μεγάλῃ Βρετανίᾳ κλιθευμένοις ἀρχιεπισκόποις τε καὶ ἐπισκόποις καὶ τῇ περὶ αὐτοὺς εὐλαβεστάτῃ κλήρῳ, ἐν Χριστῷ περιποθήσει, τὸν ἐν πνεύματι ἀγίῳ ἀδελφικὴν ἀσπαρὸν καὶ πᾶν ἀγαθὸν ἐκ θεοῦ καὶ σωτήριον.

+ Τὸ ἀναπερικρινὸν καὶ ἀναταμιπικὸν πρὸς τὰς προπεμφθείσας παρ' ἡμῶν ἀποκρίσεις γράμμα ὑμῶν ἐν εἰδει βιβλιαρίου ἐλάρομεν· εἰ οὐ¹⁾ ἐγνωκότας τὴν καλὴν ὑμῶν υγιάν καὶ ἐν ἔχεται ἕλρον καὶ εὐλαβεῖαν πρὸς τὴν καθ' ἡμᾶς ἀνατολικὴν ἀγίαν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν, οὐ μετρίως ἐχάρημεν, ἀποδεξάμενοι (ὡς εἰκόσ) τὴν εὐλαβητικὴν ὑμῶν εὐγνωμοσύνην καὶ ἣν ἔχετε σπουδὴν καὶ προθυμίαν πρὸς τὴν ἔνωσιν τῶν ἐκκλησιῶν, ἣτις ἔνωσις ἐστὶ τὸ στήριγμα τῶν πιστῶν, καὶ ἐν ἣ ὁ κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ θεὸς ἡμῶν εὐαρεστῆται, δοτι; καὶ γνώρισμα τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκτιρώσεως δέδωκε τοῖς ἱεροῖς αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις²⁾ τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην ὁμοειδῆν τε καὶ ὁμοπροσῶνην. Κατὰ τὴν ἡμετέραν οὖν ἀξίωσιν ἰδοὺ συντόμως ἀποκρινόμεθα ὑμῖν λέγοντες, ὅτι διακινῶντες ἐσχεμενίως τὰ παρ' ὑμῶν αὐδὲς γραφόμενα, καταλάβομεν τὴν ἔνοιαν τῶν γεγραμμένων, καὶ ὡν οὐκ ἔχομεν ἄλλο τι εἰπεῖν, εἰ μὴ, ὅτι κατὰ τὴν προφανερῶτασαν παρ' ἡμῶν γνώμην καὶ δόξαν τῆς καθ' ἡμᾶς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας τὰ αὐτὰ καὶ πάλιν λέγομεν πρὸς πάσας τὰς πεμφθείσας ἡμῖν παρ' ὑμῶν προτάσεις, ὅτι δηλονότι τὰ καθ' ἡμᾶς δόγματα καὶ τὸ πρόνημα τῆς ἡμετέρας ἀνατολικῆς ἐκκλησίας πάλαι μὲν ἐξητάσθησαν, ὀρθῶς τε καὶ εὐσεβῶς διεωρίσθησαν καὶ διατάχθησαν παρὰ τῶν ἀγίων καὶ οἰκουμηνικῶν συνόδων, καὶ μὴτε προσθεῖναι τούτοις ἕτερον τι ἔξεστιν οὐδ' εἰτε ἕως ἀφαιρηθῆναι ἐκ τούτων· καὶ τοῖς βουλομένοις συμφρονήσαι ἡμῖν ἐν τοῖς θεοῖς δόγμασι τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ἀνάγκη ἀκολουθήσαι καὶ ὑποταγῆναι τοῖς διορισθεῖσι καὶ διαταχθεῖσιν ὑπὸ τῆς ἀρχαιοπαράδοτου καὶ πατροπαράδοτου καὶ παρὰ τῶν ἀγίων καὶ οἰκουμηνικῶν συνόδων διατάξεως ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς³⁾ θεοφόρων πατέρων τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν μετὰ ἀπλότητος· καὶ ὑπακοῆς καὶ ἀνευ τινὸς ἄλλης ἐρεῦνης καὶ περιεργείας. Καὶ ἀρκεταὶ μὲν εἰσιν αἱ τοιαῦται ἀποκρίσεις πρὸς τὰ παρ' ὑμῶν γραφόμενα· εἰς πληροστέραν δὲ καὶ ἀναντίρρητον πληροφορίαν, ἰδοὺ πέμπομεν ὑμῖν πλατυτέρως τὴν ἔκθεσιν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως τῆς ἀνατολικῆς ἡμῶν ἐκκλησίας, καθὼς περιέχεται ἐν τῇ πρὸ χρόνων ἰκανῶν γενομένη μετὰ σκέψεως ἀκριβοῦς συνόδῳ Ἱεροσολυμιτικῇ λεγομένῃ κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἔτος τὸ σωτήριον, ἣτις ἐτυκώθη καὶ ὕστερον

+ Hieremias sanctissimus et oecumenicus patriarcha Constantinopolis, novae Romae,

+ Athanasius beatissimus patriarcha Dei urbis Antiochiae,

+ Chrysanthus beatissimus patriarcha sanctae civitatis Hierusalem,

Et qui adant sacratissimi antistes, metropolitae scilicet, archiepiscopi et episcopi cum universo coetu christiani cleri orientalis et orthodoxi.

Reverendissimis maioris Britanniae archiepiscopis et episcopis, et piissimo ipsorum clero, in Christo dilectissimis, fraternum in spiritu sancto osculum, et fausta quaeque ac salutaria a Deo.

+ Vestrum ad ea responsa, quae prius a nobis missa sunt, responsivum rescriptum in speciem libelli accepimus; ex quo cum exploratum habuerimus recte vos valere, et quo studio ac observantia feramini in sanctam nostram Christi ecclesiam orientalem, haud mediocriter gavisi sumus, quippe qui acceptam (ut aequum fuit) habuimus observantissimam vestram benevolentiam ac sedulitatem illam et diligentiam, quam navatis unitati ecclesiarum procurandae: haec enim unitas fidelibus est praesidio; ea Iesus Christus, Dominus ac Deus noster, delectatur, qui discernendis sociis suis pro tessera dederit sanctis suis discipulis et apostolis aliorum in alios amorem, concordiam, consensum. Ad vestram igitur voluntatem in paucis respondentes vobis dicimus, nos, iis, quae a vobis rescripta sunt, diligenter perspectis, litterarum mentem esse assuetos; de quibus nihil aliud habemus quod dicamus, nisi ut ea quae fert ecclesiae nostrae orientalis mens ac sententia, iam a nobis explicata, haec eadem rursus dicamus ad cunctas, quae nobis obtulistis, condiciones: nostra scilicet dogmata atque orientalis nostrae ecclesiae cogitata iam pridem a sacris conciliis oecumenicis esse excussa, recte sancteque definita ac constituta, nec quicquam aliud illis addere neque vero omnino de illis detraxere fas esse; atque iis, qui de divinis orthodoxae fidei dogmatibus pacisci nobiscum volunt, necesse esse iis adhaerere ac parere, quae praefinita ac stabilita sunt ex sacrorum conciliorum oecumenicorum institutione antiquitus tradita et a maioribus accepta ab apostolorum temporibus et eorum, qui deinceps huc usque secuti sunt, divorum ecclesiae nostrae patrum: idque candidè et oboedienter, absque ulla alia investigatione ac vana curiositate. Atque haec satis essent ad respondendum litteris vestris: ad pleniorè tamen et certissimam persuasionem, in vobis mittimus uberrimam expositionem orthodoxae fidei ecclesiae nostrae orientalis, quemadmodum actis continetur Hierosolymitanae (ut aiunt) synodi, quae iam a temporibus multis, anno scilicet salutis 1672, accurata consideratione coacta est. Quae quidem

¹⁾ ἐς οὐ B.

²⁾ (Υ. Ιωανν. XIII, 35.

³⁾ ἐς τὸδε· εἰς δὲ B.

* Ex exemplari archetypo quod exstat in codice Edinburgensi C, additis varietatibus editionis quae exstat in libello citato p. 12-48. Ambo erant A et B. Continetur etiam idem documentum in codice laudato sancti spulcri 227, fol. 3-16; huius tamen lectiones neglexi.

ἀλληγορίᾳ καὶ λατινιστῶν ἐν Ἡεραισιῶν ἐν ἴτα· αἴχρα-φ, καὶ ἐνδαχόμενον ἐστιν ἀποκομιθεῖσαν καὶ εἰς τὰ αὐτὴν εὐρίσκεισθαι καὶ παρ' ἡμῶν, κάτισταδεν ἔχετε γυνάνα· καὶ καταλαβεῖν ἀδιστακτῶν· τὸ ἡμίτερον τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας· εὐσεβῆς καὶ ἐρθεῖσαν εὐσεβῆ· καὶ αἱ μὲν συγκατανεύσγη καὶ ὑμεῖς στέρνοντες τούτοις τοῖς παρ' ἡμῶν δοξαζομένοις· πάντως τὸ ἐν ἔρασθε μεθ' ἡμῶν, καὶ οὐδεμία διάστασις πρὸς ἀλλήλους· ἴστα· "Ὅσον δὲ παρὶ τῶν λοιπῶν ἰσθῶν καὶ τάξεων τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῆς ἐσθθώσεως τῆς ἱεραῖς μυσταγωγίας καὶ λειτουργίας· εὐχερῆς καὶ βραδία ἐστὶ καὶ ἡ τοῦτων ἐσθθώσε· ἐξ ἐνώσεως σὺν θεῷ γενομένη· ἱκαίδη καὶ ὡς ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἱστορικῶν βιβλίων εὐχέλων ἐστίν, ἐπὶ εὐθῆ μὲν καὶ τάξαι τινῶν παρηλλαγμένα· ἡσαν τε καὶ εἰσιν ἐξ διαφόρων τόποις καὶ ἐκκλησιῶν, ἡ ἐνότης δὲ ἐξ ἰσθῆ· καὶ ὁμοφροσύνης· πρὸς τὰ δόγματα οὐξ ἴστα· ἡ αὐτῆ· λέγη δὲ ὁ Ἐπορο· καὶ προνοητῆς τῶν ἁπάντων θεός, ὁ θεῶν πάντας ἀνθρώπους σωθῆνα· καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν, γενέσθαι τὴν παρὶ τούτων κρίσιν τε καὶ διακρίσιν κατὰ τὴν θέαν αὐτοῦ θεῶν εἰς ψυχωρελή καὶ σωτηριώδη κατὰστασιν.

Τὰ πιστεύομενα καὶ προνοούμενα παρ' ἡμῶν τοῖς ἀνατολικῶν ἐρθδοξοῦν χριστιανῶν·

Ὅρο· α'.

Πιστεύομεν εἰς ἓνα θεὸν ἀληθῆ, παντοκράτορα καὶ ἀόριστον, πατέρα, υἴον καὶ ἄγιον πνεῦμα· πατέρα ἀγέννητον· υἴον γεννητὸν ἐκ τοῦ πατρὸς, πρὸ αἰώνων, ἐμοῦσιν αὐτῷ· πνεῦμα ἄγιον ἐκ τοῦ πατρὸς· ἐκπορευόμενον, πατρὶ καὶ υἱῷ ἐμοῦσιν. Ταύτας τὰς τρεῖς ὑποστάσεις ἐν μίᾳ οὐσίᾳ παναγίαν τριάδα προσκαυοῦμεν, ὑπὲρ πάντης κτίσεως· αἰεὶ εὐλογουμένην, δοξαζομένην καὶ προσκονουμένην.

Ὅρο· β'.

Πιστεύομεν τὴν θέαν καὶ ἱεράν γραφὴν εἶναι θεοβιβλακτον, καὶ διὰ τοῦτο ταύτῃ ἀδιστακτῶν· πιστεύειν ἐσθθῶμεν, οὐκ ἄλλως μέντοι· ἀλλ' ἡ, ὡς ἡ καθολικὴ ἐκκλησία ταύτην ἡμῖν γενομένη καὶ παρῶν· πάσα γὰρ αἰρετικῶν βελοῦρα δέχεται μὲν τὴν θέαν γραφῆν, παρεξηγεῖται δ' αὐτὴν μεταφοραῖς καὶ ὁμοφροσύνης καὶ σοφισμασι σοφίας· ἀνθρώπινης χρομένη, συγγέουσα τὰ ἀσύγχυτα καὶ καίτρουσα ἐν οὐ κακτοῖς. Ἄλλως γὰρ ἄν· ἀλλου ἀλλῆν ὁσμηέρα· παρὶ αὐτῆς γνῶμην ἐσθθῶμεν, οὐκ ἂν εἴη ἡ καθολικὴ ἐκκλησία χριστοῦ χάριτι ζωῆς τῆς σήμερον ἐκκλησία μὲν γνῶμην ἔχουσα παρὶ πίστewς, καὶ αἰεὶ οὐσαυτως καὶ ἀπαρσαλεύτως πιστεύουσα, ἀλλ' ἐσθθῶμεν ἂν εἰ· μὲρ καὶ αἰρέσεις ὑπέκτειτο, καὶ μὴ δ' ἦν ἡ ἐκκλησία ἁγία σὺλῃ καὶ ἰσθῶμα τῆς ἀληθείας¹⁾, ἀσιλλῶς τε καὶ βυτίδος χωρεῖς²⁾, ἀλλ' ἐκκλησία³⁾ πονηροῦμένων, ὡς φαίνεται γενοῦσα ἀναμφιβέλως ἡ τῶν αἰρετικῶν⁴⁾, οἳ οὐκ αἰσχύνονται παρὰ τῆς ἐκκλησίας μανθάνειν, ἱκαίδη ταύτην πονηρῶ· ἀποκρούεσθαι. (Ὡθεν καὶ τὴν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας μαρτυρίαν οὐκ ἥττον τῆς ἦν κίττηται ἡ θέα γραφῆ εἶναι πιστεύομεν· ἔνδο· γὰρ καὶ τοῦ αὐτοῦ ἁγίου πνεύματος· ἐντο· ἀμφοτέρων δημιουργοῦ, ἴσθθ ἐστὶ πάντως ὑπὲρ τῆς γραφῆς καὶ ὑπὲρ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας.

1) τῶν om. B.

2) ἀσίλλῶς - τῆς ἀληθείας. I Tim. III. 4.

3) ἀσιλλῶς - χωρεῖς. Eph. V. 27. Quae verba om. A.

4) ἡ ἐκκλ. B.

5) Post τῶν αἰρετικῶν additur apud Doaitheum: καὶ μαμάτα τὴν ἀπὸ Καλοῖνον.

expositio postea Graece et latine Parisiis edita est anno 1675, atque credible est, eam isthic asportatam etiam apud vos reperiri. Habetis ergo unde certissime nōcatis ac percipiatis piām nostram orthodoxamque fidem ecclesiae orientalis. Atque si et vos assensu quidem comprobaveritis nostras istas persuasiones, unum profecto nobiscum efficiemini, nec ullum inter nos supererit dissidium. Ad reliquos vero ecclesiarum mores ac ritus, necnon emendandum sacri sacrificii peragendi ordinem quod attinet, id commode ac nullo negotio componetur: cum concordia Deo favente iam inita fuerit: quandoquidem vel ex ecclesiasticorum historicorum operibus comperitur, mores quosdam et ritus in diversis locis ecclesiisque variasse et etiamnunc variare, concordia in credendo ac sentiendo circa dogmata eadem permanente. Det autem Deus, qui omnia inspicit usque providet, qui quotvis homines vult seryari et ad cognitionem veritatis venire, ut haec omnia ad divinum ipsius beneplacitum excutiantur et discernantur in animarum utilitatem ac salutem.

Nos quidem orthodoxi orientales christiani haec credimus ac sentimus·

Decretum I.

Credimus in unum Deum verum, omnipotentem et immensum, patrem, filium et spiritum sanctum, patrem ingenuitum, filium ex patre ante saecula genitum ei consubstantialem, spiritum sanctum ex patre procedentem, patri filioque consubstantialem. Itaque tres una in essentia personas sanctissimam trinitatem appellamus, quae ab omni creatura continuo benedicatur, glorificatur et adoratur.

Decretum II.

Credimus sacram scripturam a Deo fuisse traditam, eique propterea, non quidem ut libuerit, sed secundum ecclesiae catholicae traditionem et interpretationem adhibendam esse fidem omni dubitatione maiorem. Hanc quidem universa recipit haeticorum colluvies, at sub metaphoris et aequivocationibus nec non et humanae sapientiae sophismatis perperam interpretantur: quae sunt distincta confundunt, atque in rebus ab omni ioco alienis nugantur. Quippe si alteri atque alteri diebus singulis novus probaretur scripturae sensus, eadem ipsa per gratiam Christi haectenus catholica non perstitisset ecclesia, unam eandemque retinens de fide sententiam, illique semper eodem modo inconcusae adhaerens: sed in infinitas foret partes conscissa ac variis haeticorum sectis divisa: nec esset veritatis columna et firmitate sancta ecclesia, neque immaculata ac sine ruga, sed congregatio improborum, cuiusmodi esse manifestum est conventum haeticorum, quos quidem non pudet ab ecclesia discere, ac deinde ipsam flagitiose expugnare. Quamobrem non minorem esse ecclesiae catholicae auctoritatem credimus quam sacrae scripturae. Enimvero utriusque auctor cum sit

1) I Tim. II. 4.

* Decem et octo illa, quae sequuntur, decreta ex actis desumpta sunt Hierosolymitanæ synodi, quae graece cum versione M(i)chaelis F(ouqueret), e congregatione S. Manri, Ord. S. Benedicti, prodierunt Parisiis, 1676, in 8°, sub *Synodi Bethleemicae* titulo, atque ab interprete emendata iterum eadem ibidem an. 1678, in scripto *Synodi Hierosolymitanæ* titulo. Hanc posteriorum editionum secutus est Harduinus, t. XI, sed ita ut versionem passim ad graecam castigaret: Harduianam vero ad verbum exscriptam Manri cum in suo *Supplemento*, tum in hac nova *Ampliconice Collectionis* editione, t. XXXIV, col. 1651-1790: ubi decreta nostra a col. 1794 ad col. 1798 videre est. Ne lectores autem oratione repetita praegravarem, textum passim emendatum, indicatis etiam scripturae patrumque locis a Doaitheo, horum actuum sectore, adhibitis: cui operi confutendo haud parum nobis subdidum tult editio I. R. Kimmel, *Lebrý symbolici Ecclesiae orientalis*, Ianae, 1842, p. 495-490.

διδάσκουσα. Ἐπειτα ἀνθρώπων μὲν ὄντινα οὐν λα-
λοῦντα ἐφ' ἑαυτὸ ἐνδέχεται ἁμαρτῆσαι καὶ ἀπαρτῆσαι
καὶ ἀπαρτῆθῃν· τὴν δὲ καθολικὴν ἐκκλησίαν ὡς
μηδέποτε λαλήσωσαν ἢ λαλοῦσαν ἐφ' ἑαυτῆς, ἀλλ'
ἐκ τοῦ¹⁾ πνεύματος τοῦ θεοῦ, ὃ καὶ διδάσκουσιν
ἀδιαιρέτως· κλυταὶ εἰς τὸν αἰῶνα, ἀδύνατον πάντη
ἁμαρτῆσαι ἢ ἕλω; ἀπαρτῆσαι καὶ ἀπαρτῆθῃν· ἀλλ'
ἔστιν ὡσαύτως τῇ θεῖᾳ γραφῇ ἀδιαιρέτως· καὶ ἀν-
ύαον τὸ κῆρος ἔχουσα.

Ἦρος γ'

Ἠιστεύομεν τὸν ἄρκως ἀγαθὸν θεόν ἐξ ἀρχῆς οὐδ'
ἐξελέξατο εἰς δόξαν προορίσαι, οὐδ' ἀπ' ἀποδεικνύμα-
σιν εἰς κατακρίσιν παραχωρήσας· οὐχ ὅτι δὲ τούτους
οὕτως ἠβουλήθη δικαιοῦσαι· τούτους δ' ἀνατιτῶς παρα-
χωρήσας καὶ κατακρίνας (ἀνοίκιον γάρ τοῦτο τῷ
πατρὶ τῶν ἕλων καὶ ἀπροσωπολήπτῃ²⁾) καὶ θέλοντι
πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀλη-
θείας· ἀλλ' ὅτι τούτους μὲν προεῖδε
καλῶς τῷ αὐταξούσῳ χρῆσόμενους, τούτους δὲ κα-
κῶς, προορίσας ἢ κατακρίνας. Ἐννοοῦμεν δὲ τὴν
χρησιν τοῦ αὐταξούσιου οὕτως, ὥστε τῆς θείας καὶ
φωτιστικῆς χάριτος· ἣν καὶ προκαταρκτικὴν προ-
σαγορευόμεν, ὡς τῶς τοῖς ἐν σκότει· παρὰ τῆς θείας
ἀγαθότητος πᾶσα χρηγγομένη· τοῖς βουλομένοις ὑπαί-
ξαι ταύτη (καὶ γὰρ οὐ τοὺς μὴ θέλοντας, ἀλλὰ τοὺς
θέλοντας ὠφελεῖ) καὶ συγκατατεθῆνα· ἐν οἷς ἐκεῖνη
ἐντέλλεται πρὸς σωτηρίαν οὖσιν ἀναγκασιότατος, ἐσο-
ρεῖσθαι ἑπομένως καὶ ἰδικὴν χάριν, ἥτις συνεργοῦσα
καὶ ἄνδυναμοῦσα καὶ ἐμμένους πρὸς τὴν τοῦ θεοῦ
ἀγάπην, ταῦτόν εἰπεῖν, πρὸς τὸ θεοῦ θέλει ἡμᾶς ἐρ-
γαῖσθαι ἀγαθὰ, ἃ καὶ ἡ προκαταρκτικὴ χάρις προ-
συντελέσασκε, ἀποτελοῦσα, δικαιοὶ καὶ προωρισμένους·
ποιεῖ τοῖς δὲ μὴ θέλουσιν ὑπακοῦσαι καὶ συγκατα-
τεθῆνα ἡ χάριτι, καὶ διὰ τοῦτο οὐδ' ὁ θεοῦ βούλε-
ται ἡμᾶς ἐργάσασθαι· τῆροσσι, καὶ ἐν τοῖς τοῦ σατανᾶ
ἐπιτηδεύμασι τὴν ἦν παρὰ θεοῦ ἀλήθειαν αὐταξού-
σιότητα εἰς τὸ ἐργάσασθαι· ἔκουσως τὸ ἀγαθὸν
καταχωρήσας· γίνεσθαι τὴν παραχωρήσιν εἰς ἀδῶν
κατακρίσιν.

Τὸ δὲ λέγειν τοῖς παμμάτους αἰρετικούς³⁾ τὸν
θεόν προορίσειν ἢ κατακρίσειν μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τὰ ἔργα
ἀποδείκνυντα τῶν ἰλλοπροορισμένων ἢ κατακρινόμενων,
βέβηλον καὶ ἀνόσιον εἰδαμεν· ἐμάχετο γὰρ ἂν οὐ-
τως ἡ γραφή πρὸς ἑαυτὴν, διὰ τῶν ἔργων τῷ πιστῷ
διδάσκουσα τὴν σωτηρίαν καὶ τὸν θεὸν μόνον αἰτίον
ὑποθιμένῳ, κατὰ μόνην τὴν φωτιστικὴν χάριν· ἦν μὴ
προηγγασμένων ἔργων παρέχει, δεῖξας τῷ ἀνθρώπῳ
τὴν τῶν θεῶν πραγμάτων ἀλήθειαν καὶ διδάξαι,
ὅπως οὕτως ἐκεῖνη συγκατατεθῆ, εἰ βούλοιστο, καὶ
κοίσει⁴⁾ τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον, καὶ οὕτω σωτηρίας
τυχεῖν· οὐκ ἀναρεῖ τὸ θέλειν ἢ μὴ θέλειν ὑπακοῦ-
σαι ἢ μὴ ὑπακοῦσαι αὐτῷ. Ἀλλὰ καὶ τὸ τὴν θεῖαν
ἰδέσθαι αἰτίαν εἶναι τῶν κατακρινόμενων οὕτως
ἀπλῶς καὶ ἀνατιτῶς, ποῖαν οὐκ ἔχει μανίαν· ποῖαν οὐκ
ἐπιφέρει κατὰ τοῦ θεοῦ σοκοφαντίαν· καὶ ποῖαν εἰς
τὸ ὕψος οὐ λαλεῖ ἀδικίαν καὶ βλασφημίαν· Ἀπει-
ραστον μὲν γὰρ κακῶν τὸ θεῖον⁵⁾ καὶ πάντων ἐξ
ἰσοῦ ἰθέλον τὴν σωτηρίαν, ὡς μὴ ἐχούσης χωρὰν
τῆς προσωπολήπτας παρ' αὐτῷ, εἰδαμεν, καὶ τοῖς βε-
βήλοις γενομένοις οὐκ εἰς διὰ μοχθηρὰν αὐτῶν προ-
αίρεσιν καὶ ἀμετανόγητον καρδίαν ὡς δικαίον παρα-
χωρεῖν τὴν κατακρίσιν ὁμολογοῦμεν. Κολλάσεως δ'
αἰωνίου ὀμώρτους τε καὶ ἀσπλαγγχίας καὶ μισαν-

spiritus sanctus, perinde est catholicam ecclesiam
audieris ac sacram scripturam. Deinde loquentem
a seipso hominem, quicquid ille sit, contingit errare
et falli, quin et fallere: catholicam vero ecclesiam,
utpote a seipso nunquam, sed spiritus sancti, cuius
magisterio ad usque saeculi consummationem abe-
que intermissione eruditur, illustratione aut locutam
aut loquentem errare nequaquam contingere potest
aut omnino fallere ac falli: sed perpetuam habet
perinde ac sacra scriptura firmitatem et auctori-
tatem.

Decretum IIJ.

Credimus Deum optimum ab aeterno quos ele-
git praedestinasse ad gloriam: quos vero repro-
bavit damnationi deputasse: at non sic ut illos
iustificare, hos autem sine causa reprobare voluerit,
atque damnare (hoc enim a Deo communi om-
nium patre prorsus alienum, qui quidem persona-
nism nescit acceptionem, sed vult omnes homines
salvos fieri et ad agnitionem veritatis venire): sed
illos quidem praedestinavit, quos arbitrio suo bene-
usuro praesecivit: quos vero male, damnavit. Hunc
porro liberi arbitrii usum ita intelligimus, ut divina
quidem illuminatrix gratia, quam et praevientem
appellamus, seu lumen in tenebris ab divina boni-
tate omnibus impendatur: ac postmodum iis, qui
obtemperare illi, atque ad ea, quae tanquam salutis
pernecessaria haec ipsa praecipit, cooperari vol-
uerint — neque enim non volentibus utilis est,
sed solum volentibus. — peculiaris gratia sub-
ministratur, quae cooperando nobis viresque prae-
bendo, atque ad Dei amorem, nihil est ad ea quae
vult Deus et praevieniens gratia monuit bona faci-
ienda perseverantiam impertiendo, iustos non facit
et praedestinos: iis vero qui gratiae consentire
et cooperari noluerint, ac proinde quae a nobis
exigit Deus praetermiserint, suoque arbitrio, quod,
ut bonum voluntarie facerent, a Deo acceperant,
ad gerendum satanae morem abusi sunt, in repro-
bationem cedit et aeternam damnationem.

Quod vero ecclesiastici aiunt haeretici, Deum
nullo prorsus respectu ad praedestinatorum repro-
batione opera praedestinare, hos damnare,
abominandum ducimus et sacrilegum: aecum enim
ita scriptura pugnaret, utpote quae fidei salutem ex
operibus statuit, Deumque solum huius esse auctorem
supponit, per solum illuminatricem gratiam, quam
quidem nullis praecedentibus operibus exhibit, rerum
divinarum homini veritatem ostendendo, eumque qui
adsentiat illi, si voluerit, atque ad opera bona
Deoque accedat, quibus salutem assequatur, incum-
bat, edocendo: Non aufert illi velle aut non velle
obedire vel non obedire). Sed et hominum ita sim-
pliciter ac sine causa damnatorum auctorem stattere
divinam voluntatem, insania quanta? Quae maior
Deo inseratur calumnia? Quanta in supremum
numen iniuria? Quanta blasphemia? Quippe in-
tentatorem malorum esse Deum et omnium ex
aequo salutem velle, seu apud quem personarum
acceptio nulla est, cognoscimus, et his qui pravis
voluntatibus ac secundum impaenitens cor vasa in-
contumeliam evasere, damnationem iuste decerni
confitemur. Aeternae autem punishmentis, immuni-
tatis, duritiae et inhumanitatis nusquam diximus

¹⁾ τοῦ om. A.

²⁾ ἀπροσωπολήπτῃ, cf. I Petr. I. 17. Rom. II, 11.

³⁾ θέλοντι — εἰθεῖν, I Tim. II, 4.

⁴⁾ Apud Diositheum, ἀπειραστός, ὁ; κείται ἐν τῷ τῷ κεφαλαίῳ, ut eodem capite habetur, in tertio nimirum capite Cyrilli Lucaris confessionis, contra quam Diositheae confessio praecipue dirigitur.

⁵⁾ ποιήσει B.

⁶⁾ ἀπειραστον — τὸ θεῖον, Iac. I, 13.

⁷⁾ Ita quidem ad verbum: Sensus est Deus homini non adimere facultatem annuendi vel recusandi obsequium in Deum obtemperantem.

δραπίας αίτιον οδοκ¹⁾ έφαμέν²⁾ τόν θεόν, την χαράν ημεοθαί εν οδραν³⁾ έπι ενι μετανοούντι άμαρτωλ⁴⁾ άπορηνάμενον). Μη γίνοντο ημάς ούτω πιστεύουσι η έννοησαι, έως άν έαυτών έσμεν άναδέματι δε αιώνι⁵⁾ καθυπαβάλλοντες τούς τά τοιαύτα και λίγοντας και φρονούντας, και χείρους πάντων άπίστων ηνώσκομεν.

Όρος δ'

Πιστεύομεν τόν τρισυπόστατον θεόν, τόν πατέρα, τόν υιόν και τό άγιον πνεύμα, ποιητήν είναι άρατων τε πάντων και άοράτων και άόρατα μόν τάς άγγελικάς δυνάμεις, φύλας τε λογικ⁶⁾ και δαιμόνας (δι και μη τοιούτους τούς δαιμόνας, ώς ούτοι προαιρέσει ιδία ύστατον έγένοντο, έ θεός πεποιήμεν), όρατά δ' οδραν⁷⁾ και τά ύπ' οδρανόν. "Ότι δε φύσει αγαθός έ ποιητής, έποίησε καλά λίαν πάντα όσα έποίησεν⁸⁾, ούδέ δύναται⁹⁾ ποτε κακόσ ποιητής είναι. Εί δε τι κακόν, ταύτόν ειπών άμαρτήμα, γινόμενον έναντίως τη θεία θελήσει έστιν έν τ¹⁰⁾ ανθρώπ¹¹⁾ η τ¹²⁾ δαιμόνι (άπλως γάρ έν τη φύσει κακόν ούκ οίδαμεν), έκείνο η τού ανθρώπου η τού διαβόλου είναι. Κανών γάρ έστιν άληθής και άδιέπτωτος, κακόσ τόν θεόν μηδ¹³⁾ είναι δημιουργόν, μήτε μη έλω; δικαιοσ λόγ¹⁴⁾ τού θεού καταψηφίζεσθαι.

Όρος ε'

Πιστεύομεν πάντα τά έντα, είτε όρατά είτε άόρατα, ύπ¹⁵⁾ της τού θεού κυβερνάσθαι προνοίας: τά δε κακά η κακά προειδέναι: μόν τόν θεόν και παραχωρείν, ού μήν και προνοητήν είναι τούτων, έπει μηδέ ποιητήν ηδη γεγεννημένα δε έσθ' ούτε έπευθύνεσθαι πρός τι χρ¹⁶⁾σιμον ύπ¹⁷⁾ της άκρας αγαθότητος, ού ποιούσης μόν, έγκεντριζούσης δε πρός τό κρείττον, ώς όλόν τε έκείνους. "Εκθειάζειν δε, άλλ' ούκ εξετάζειν έφείλομεν την θείαν προνοίαν έν τ¹⁸⁾ άπορητόις και μηδ' έλωσ αποκάλυφθαι κρίμασι¹⁹⁾. Τά μόντοι παρά τη θεία γραφή παραδόδεμένα περί αύτης, ώς συντέίνοντα πρός ζωήν αιώνιον, δείν ημάς εδγυμνώνως άνερωπών και έπομένως τάς πρώταις περί θεού έννοίας άνανδοιστώ; έκλαμβάνειν.

Όρος ζ'

Πιστεύομεν τόν πρώτον άνθρωπον κτισθέντα παρά θεού έν παραδείσ²⁰⁾ πεπταί έναι, έτε και καρδών την θείαν έντολήν τη τού όφως άπατηλή συμβουλή έπειθάργησε: κάνατοθεν άναβύσσαι την προκατορικην άμαρτίαν τη διαδοχ²¹⁾, ώστε μηδένα κατά σάρκα γεννάσθαι, δε τό φορτίον ούκ έπιφέρει τοϋτο και τούς καρπούς αύτης ούκ αισθάνεται έν τ²²⁾ ν²³⁾ν αιώνι. Καρπούς δε φημεν και φορτίον, ού την άμαρτίαν, όλον ασβείαν, βλάσφημίαν, φόνον, παιδεραστείαν, μοιχείαν, πορνείαν, έχθρος²⁴⁾, και εί τι έτερον ύπό μοχθηράς προαιρέσεως έναντίον τη θεία θελήσει γίνεται, ούχ ύπό φύσεως (πολλοί γάρ τών τε προκατόρων και προφ²⁵⁾των και έτεροι μυριοί έσοι τών έν τη σ²⁶⁾μ²⁷⁾ και τη άληθεία, δε τε θεός πρόδρομος και κατ' εξαίρετον λόγον η τού θεού λόγος μητήρ και δεικάρθενο; Μαρία, τών τοιούτων και τών όμοίων τούτοις πλημμελημάτων ούκ έπειρήθησαν), άλλ²⁸⁾ τό παρακείσθαι ημίν τό κακόν, και²⁹⁾ άπερ ώς ποιήν τ³⁰⁾ ανθρώπ³¹⁾ διά την παράβασιν έδίδουκ³²⁾ η θεία δικαιοσύνη, όλον ιδρώτας τών πόνων, θλίψεις, σωματικές άδυνασίας, ώδινας τού είναι, και τίως τό ζ³³⁾ έν τη παροικία επικίνους, και τελευταίον τόν σωματικόν θάνατον.

¹⁾ οδοκί φημεν B.

²⁾ (Υ. Luc. XV, 7.

³⁾ (Υ. Gen. I, 31.

⁴⁾ δύναται: βούλεται A.

⁵⁾ Rom. XI, 38.

⁶⁾ Verba παιδεραστείαν, μοιχείαν, πορνείαν om. B; cf. Gal. V, 19.

⁷⁾ τό παρακείσθαι ημίν τό κακόν, και apud Docthoum non habentur neque in A.

autorum esse Deum, super uno peccatore paenitentiam agente in caelo gaudium asserentem. Abait a nobis ita credere et cogitare, quamdiu nostri competes sumus: immo vero talia dicentes ac sentientes anathemati sempiterno subicioimus et cunctis infidelibus peiores agnoscimus.

Decretum IV.

Credimus Deum in personis trinum patrem, filium et spiritum sanctum, visibilium ad invisibilium esse conditorum: invisibilium quidem, quae sunt angelicae virtutes, animae rationales et daemones — quamquam Deus tales daemones non fecit, quales postea voluntate sua facti sunt, — visibilium autem, quae sunt caelum et ea quae sub caelo sunt. Quia vero natura bonus est creator, valde bona fecit quaecumque fecit, nec potest opifex esse malorum. Si quod vero malum, videlicet peccatum, quod contra divinam voluntatem sit, in homine, vel daemone deprehenditur — simpliciter enim nullum in natura malum agnoscitur, — hoc vel ab homine est, vel a diabolo. Vera quippe iuxta ac firmissima est haec regula, malum nec a Deo usquam fieri, nec absque iniuria posse illi ullatenus adscribi.

Decretum V.

Credimus res omnes cum visibiles tum invisibiles Dei providentia gubernari, Deum vero mala ut praesciat et permittat, eorum tamen, quae mala sunt, haudquaquam esse provisorem uti nec opificem. Quae vero iam patrata sunt, ab summa bonitate in finem utilem quandoque ordinari, non illa faciendo, sed pro modo uniuscuiusque ad aliquid melius dirigendo. Haec porro divinae decreta providentiae eiusdemque incomprehensibilia adorare iudicia debemus, non investigare. Quamquam et ea quae apud sacram scripturam nobis de illa tradita sunt, tempore ad vitam aeternam conducentia, bona mente perscrutari illaque proinde iuxta praestantissimas de Deo notiones absque haesitatione interpretari debemus.

Decretum VI.

Credimus primum hominem a Deo creatum in paradiso recidisse, cum neglecto divino praeepto serpentis fraudulento obtemperavit consilio; indeque originale peccatum ceu haereditarium profluxisse, quatenus carnali propagatione hunc in mundum nemo prodeat, quin huius et pondus secum afferat et fructus in hoc saeculo persentiat. Hos porro fructus, hoc pondus non peccatum quidem intelligimus, uti impietatem, blasphemiam, homicidium, sodomiam, adulterium, fornicationem, simultates, et si quid aliud divinae contrarium voluntati ab voluntate prava, non autem a natura committitur (cum et patriarchae et prophetae non pauci alique innumeri non modo sub legis umbra, sed etiam sub veritate gratiae, uti divinus praecursor atque imprimis verbi divini mater ac semper virgo Maria nullum istorum aut huiusmodi experti sint peccatorum), sed mala nobis adiacentia, et ea omnia, quae divina iustitia homini ceu poenam infixit, nimirum sudores laborum, aerumnas, corporis infirmitates, dolores in partu, denique vitam in hac peregrinatione laboriosam, et quod cumulus est omnium, mortem corporalem.

"Όρος ε΄.

Πιστεύομεν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν κένωσιν ὑποστῆναι, τοῦτ' ἐστίν, ἐν τῇ ἰδίᾳ ὑπόστασί· τὴν ἀνθρώπινην σὰρκα προσεληφθῆναι ἐκ πνεύματος ἁγίου ἐν τῇ γαστρὶ τῆς δεικαρ-θάνου Μαρίας, συληφθῆντα καὶ ἐνανθρωπήσαντα, γνησθέντα χωρὶς τοῦ θοῦναι πόνου ἢ ὀδίνης· τῇ ἰδίᾳ κατὰ σάρκα μῆτρι ἢ τὴν κάρθεναν αὐτῆς διασεισά-καθόντα, ταφέντα, ἀναστάντα ἐν τρίτῃ τῆς τρίτης κατὰ τὰς γραφὰς¹⁾), ἀναβάντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς· καὶ καθιζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς, ἐν καὶ προσδοκώμενον ἔλευσόμενον κρίναι ζῶντας καὶ νεκρούς.

"Όρος η΄.

Πιστεύομεν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν μόνον μεσίτην γεγονέναι, καὶ δόντα ἑαυτὸν λύτρον περὶ πάντων τὴν καταλλαγὴν διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος παποικηνία· ἀνάμεσον θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, καὶ αὐτὸν κηθόμενον τῶν ἰδίων εἶναι παράκλητον καὶ ἰλασμόν περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν. Ἐν ταῖς πρὸς αὐτὸν μέντοι ἐντεύξεσι καὶ αἰτήσεσι εἶναι· προσευτὰς τοὺς ἁγίους φάμεν καὶ πρὸ πάντων τὴν πανάχραντον μητέρα αὐτοῦ τοῦ θεοῦ λόγου, τοὺς τε ἁγίους ἀγγέλους, οὐς²⁾ καὶ προστατούντας ἡμῶν οἰδομεν, ἀποστόλους, προφήτας, μάρτυρας, ὁσίουσ καὶ πάντας, οὐς ἑκαίνοις ἐδύξασαν ὡς πιστοὺς αὐτοῦ θεραπεύοντα· οἱ συναριθμούμενοι καὶ τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖ· ὡς παρεσταμένους τῇ θεῇ θυσιαστηρίῳ καὶ τοὺς ἀρετῇ διαφέροντας δικαίους· ἀνδρας· εὐχόμεναι· γὰρ ὑπὲρ ἀλλήλων καὶ πολὺ ἰσχύειν τὴν εὐχὴν τοῦ δικαίου³⁾, καὶ μάλλον ἀκούειν τὸν θεὸν τῶν ἁγίων ἢ τῶν ἐν ἁμαρτίας ἐγκαλινομένων, ἐκ τῶν ἱερῶν διδασκόμεθα λόγιον. (Ὁ μόνον δὲ ἔστι ὄντας ἐν τῇ παροικίᾳ τοὺς ἁγίους μεσίτας· καὶ προσευτὰς ἡμῶν πρὸς θεὸν ὁμολογοῦμεν, ἀλλὰ καὶ μετὰ θάνατον· μάλιστα, ὅτε καὶ τῶν ἐσόπτρων λυθέντων⁴⁾), καθαρῶς ἐποικταύουσι τὴν ἁγίαν τριάδα, τὸ ἄπειρον ἐκείνης· φῶς τοῦτων ἐν τῷ νῦν τίθησι· τὰ ἡμέτερα· ὡς γὰρ τοὺς προφήτας· ἐν τῷ αἰσθητῷ ὄντας σώματι οὐκ ἀμφιβάλλομεν εἰδῆναι τὰ ἐν οὐρανῷ, εἰ ὦν τὰ μέλλοντα ἀχρηστωμένους, οὕτω καὶ τοὺς ἀγγέλους καὶ τοὺς ὡς ἀγγέλους γεγεννημένους ἁγίους εἰδῆναι τὰ ἡμέτερα τῷ ἄπειρῳ τοῦ θεοῦ φωτὶ· οὐ διστάζομεν, ἀλλὰ μάλλον ἀνανδοστάτως πιστεύομεν καὶ ὁμολογοῦμεν.

"Όρος θ΄.

Πιστεύομεν μηδένα οὐκ εἶσθαι ἀνεύπιστος· καλοῦμεν δὲ πίστιν τὴν εὐσαν ἐν ἡμῖν ἐρῳατήνην ὑπόληψιν περὶ θεοῦ καὶ τῶν θεῶν, ἥτις ἐνεργουμένη διὰ τῆς ἀγάπης, ταῦτὸν εἰπεῖν διὰ τῶν θεῶν ἐντολῶν, δικαιοὶ ἡμᾶς παρὰ Χριστοῦ, καὶ ταῦτῃ· ἀνεύ τῷ θεῷ εὐραστήσῃ ἀδύνατον.

"Όρος ι΄.

Πιστεύομεν τὴν λεγομένην, μάλλον δὲ τὴν εὐσαν ἁγίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν, εἰς ἣν καὶ πιστεύειν δεδιδάμεθα, πάντας τοὺς ἐν Χριστῷ πιστοὺς καθόλου περιέχειν, οἵτινες δηλονότι εἰσὶν καὶ νῦν ἐν τῇ παροικίᾳ ὄντες· οὐκ ἐφθασαν ἐν τῇ πατρίδι ἀποδημήσαι. Μηδὲμῶς δὲ συγχεόμεν τὴν ἐν τῇ παροικίᾳ ταύτῃ ἐκκλησίαν τῇ ἐν τῇ πατρίδι, διὰ τὸ εἶναι τυχόν, ὡς φασι τινες τῶν αἰρετικῶν, καὶ τῶν δύο τὰ μέλη πρόβατα τοῦ ἀρχιεπιμένου θεοῦ καὶ καθαγιασθῆναι ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἁγίου πνεύματος· ἄτοπον γὰρ ἄμα καὶ ἀδύνατον, ἑπειδὴ ἡ μὲν ἐστὶν πνευμαίη καὶ ἐν τῇ ὁδοῖ ἐστίν, ἡ δὲ τροπαιοφορεῖ καὶ ἐν τῇ πατρίδι ἀποκατέσθαι καὶ τὸ βραβεῖον εἰληφάν. Ἦστιν καθολικὴ· ἐκκλησίαις ἑπειδὴ ὄντως ἀνθρώπος καθόλου καὶ ἀπείως· κεφαλή· εἶναι οὐ δύνα-

Decretum VII.

Credimus filium Dei dominum nostrum Iesum Christum exinanivisse semetipsum, id est, humanam carnem in propriam assumpsisse personam. Mariae semper virginis in utero de spiritu sancto conceptum et incarnatum, absque ullo matris labore aut dolore aut virginitalis eius laesione natum, passum, sepultum; huncque die tertio secundum scripturas gloriosum resurrexisse, in caelum ascendisse et a dextris Dei patris considerare, atque ad vivos mortuorumque iudicandos expectamus adventurum.

Decretum VIII.

Credimus dominum nostrum Iesum Christum solum esse mediatorem, seque ipsum dedisse precium pro omnibus, ac per proprium sanguinem Deum inter et homines fecisse reconciliationem, quin et sollicitum suorum esse advocatum ac pro peccatis nostris propitiationem. Ad deferendas vero apud ipsum orationes ac petitiones nostras intercessores dicimus esse sanctos ac prae omnibus immaculatam eiusdem verbi divini matrem, nec non et sanctos angelos, quos scimus nobis esse praepositos, apostolos, prophetas, martyres, sanctos et quoscumque seu fideles servos suos glorificavit, in quibus episcopos et sacerdotes, tanquam Dei altare circumstantes, ceterosque homines iustos virtutibus eximios numeramus. Enim vero orandum esse pro invicem, multumque valere iusti deprecationem ac sanctos a Deo audiri magis quam qui in peccatis voluntant, sacris e paginis didicimus. Sanctos autem non solum dum in terris agunt, nostros apud Deum oratores et mediatores esse profiteamur, sed et post mortem maxime, quando sublati speculis sanctissimam trinitatem clare contemplantur, cuius et infinito in lumine ea quae apud nos geruntur agnoscunt. Quemadmodum enim prophetas sensibile corpus gestantes ea scivisse, quae in caelo fiunt, non dubitamus, unde et futura vaticinabantur, ita et angelos et aequatos angelis sanctos in infinito Dei lumine videre nostra non modo non ambigimus, at etiam firmiter credimus et confitemur.

Decretum IX.

Credimus neminem sine fide salvari: fidem autem appellamus certissimam, quae in nobis est, de Deo rebusque divinis persuasionem; quae eodem operans per caritatem, id est, per divinorum mandatorum observationem, iustificat nos apud Christum et sine qua nemo potest placere Deo.

Decretum X.

Credimus ecclesiam nomine quidem, magis autem re ipsa sanctam catholicam et apostolicam, in quam et credere docti sumus, omnes prorsus in Christo fideles comprehendere, eos videlicet, qui ad patriam nondum pervenere, sed etiamnum peregrinantur in terris. Nequaquam vero hanc, quae in via, cum ea, quae in patria est, ecclesiam confundimus, quod forte, quemadmodum quidam dicunt haeretici, binarum ecclesiarum membra sint oves principis pastorum Dei et ab eodem spiritu sancto sanctificantur. Id enim absurdum ac impossibile, cum altera quidem adhuc in via militet, altera bravium acceperit et in patria collocata triumphet. Huius autem catholicae ecclesiae cum universis ac perenniter caput esse mortalis homo non possit.

1) I Cor. XV, 3, 4.

2) οὐς τὸν Α.

3) Iac. V, 16.

4) τῶν ἐσόπτρων λυθέντων, cf. I Cor. XIII, 12.

ζαι, αὐτὸς ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐστὶ κεφαλή και αὐτὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχων ἐν τῇ τῆς ἐκκλησίας κυβερνήσει πηδαλιουχεὶ διὰ τῶν ἁγίων πατέρων. Και διὰ τοῦτο ταῖς κατά μέρος ἐκκλησίαις, κυρίως ὁδοῖς ἐκκλησίαις και ὑπὸ κυρίως, μελῶν συνισταμένας, ἠγομένους και ποιμένας και ἔλω; οὐκ ἐν καταχρηστικῇ, ἀλλὰ κυρίως ἀρχῆς και κεφαλῆς τοὺς ἐπισκόπους ἔθηκε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, εἰς τὸν τῆς σωτηρίας ἡμῶν ἀρχηγὸν και τελειωτὴν ἀφορώσας; και εἰς αὐτὸν τὴν ἐνέργειαν τῆς κατὰ τὴν κεφαλὴν χορηγίας ἀναριθμήσεως δηλώνει.

Ἐπειδὴ δὲ μετὰ τῶν ἄλλων ἀσεβειῶν ἔδοξε και τοῦτο τοῖς ἱερατικοῖς¹⁾, ὅτι τυχόν ταυτὶν ἐστὶν ἱερεῦς ἁπλῶς και ἀρχιερεῦς, και ἑνατὸν μὴ εἶναι ἀρχιερέα και διὰ τινῶν ἱερῶν τὴν ἐκκλησίαν κυβερνεῖσθαι, και οὐκ ἀρχιερεῖ; ἀλλὰ και ἱερεῦς δύνάται χειροτονεῖν ἱερέα, και πλείονα; ἱερεῖ; χειροτονεῖν ἀρχιερέα, και ταυτῆ; τῆς κακεντρεχείας κοινωνῶν εἶναι μεγαλορρημονοῦσαι και τὴν ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν²⁾, φασὲν κατὰ τὴν ἀνωθεν ἐπικρατίσασαν γνώμην τῆ ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, ὅτι τὸ τοῦ ἐπισκόπου ἀξίωμα οὕτως ἐστὶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀναγκαῖον, ὥστε χωρὶς αὐτοῦ μὴ δύνασθαι; μήτε ἐκκλησίαν μήτε χριστιανὸν τινα ἦ εἶναι ἢ εἶλω λέγεσθαι. αὐτὸς γὰρ ὡς ἀποστολικὸς διάδοχος; τὴν χάριν τὴν δοθεῖσαν ἐκεῖνον παρὰ τοῦ κυρίου εἰς τὸ δεσμεῖν τε και λύειν χειρῶν ἐπιθεῖσαι και ἐπιθέσει τοῦ παναγίου πνεύματος ἀλληλοδιαδόχως λαμβάνων, ὥσα ἐστὶν εἰπὼν τοῦ θεοῦ ἐπὶ τῆ; γῆς και μεθίσσει πληροστέτη ἑνεργεία; τοῦ τελεταρχικοῦ πνεύματος πηγῆ πάντων τῶν μυστηρίων τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, δι ὧν σωτηρίας ἐπιτυγχάνομεν. (Ὁσῶν δὲ αὐτοῦ τὸ ἀναγκαῖον ἔνοσθαι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ὡ; ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τὴν ἀναπνοὴν και ἐν τῷ κόσμῳ τὸν ἥλιον. Ὅθεν και τισι κομφῶς πρὸς ἑκαὶνον τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἀξιώματος εἰρηται. Ὅ τὶ θεὸς ἐν τῇ οὐρανῷ τῶν πρωτοτέρων ἐκκλησίας και ἥλιος ἐν τῷ κόσμῳ, τοῦτο ἕκαστος ἀρχιερεῦς ἐν τῇ κατὰ μέρος ἐκκλησίᾳ, ὡ; δι; οὐ τὸ ποιμνιον λαμπρύνεται. Ἐλέπει και ναδὸ; θεοῦ γίνεται³⁾).

Ὅτι δὲ ἀλληλοδιαδόχως τὸ τῆς ἐπισκοπικῆ; μέγα μυστήριον και ἀξίωμα εἰδοται; μέχρις ἡμῶν, φανερόν⁴⁾. (Ὅ γὰρ κύριος εἰπὼν εἶναι μεθ' ἡμῶν εἰς τὸν αἰῶνα, εἰ και κατ' ἄλλοις τρόποι; χάριτος και θείων ἐνεργημάτων ἐστὶ μεθ' ἡμῶν, ἀλλ' οὐδ' ὑψητέρῳ τρόπῳ, διὰ τῆς ἐπισκοπικῆς τελεταρχίας οὐκ οὐκ εἶναι ἡμῶν; και σύνεστιν ἡμῖν, και διὰ τῶν ἱερῶν μυστηρίων ἐνοσθαι ἡμῖν, ὧν πρωτοργός ἐστὶ και τελεταρχης διὰ τοῦ πνεύματος ὁ ἐπίσκοπος, και οὐκ εἰς αἰρίσει; ὑποκασιν; και διὰ τοῦτο και Δαμασκηνός⁵⁾ τετέτη ἐπιστολῆ; πρὸς Ἀφρικάνους ἔλεγε, τὴν καθέλω ἐκκλησίαν τοῖς ἐπισκόποις γενικῶς ἐπιτετρέφθαι. Και Κλήμης πρῶτος Ρωμαίων ἐπίσκοπος; και Εὐσέβιος ἐν Ἀντιοχείᾳ και Μάρκος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Πάτρου διάδοχοι ἐμολογοῦνται; και Στάχυν ἐν τῷ τῆ; Κωνσταντινουπόλεως ἁρόνῳ ὁ θετο; Ἀνδρίας ἀντ' ἐκεῖνον καθίστησι, και ἐν τῇ μεγάλῃ⁶⁾ ἁγία πόλει Ἰερουσαλήμ ὁ μὲν κύριος; Ἰάκωβον ποιεί, μετὰ δὲ Ἰάκωβον ἕτερος ἐγένετο και μετ' ἐκεῖνον ἄλλος ἄχρῆς ἡμῶν; και διὰ τοῦτο και Τερτουλλιανός ἐν τῇ πρὸς Παπινῶν ἐπιστολῇ⁷⁾ πάντας τοὺς ἐπισκόπους ἀποστολικὸς διάδοχος καλεῖ. Τούτων τὴν διαδοχὴν και τὴν ἀποστολικὴν ἀξίαν και ἐξουσίαν

caput est ipse dominus noster Iesus Christus, et in eius gubernatione clavum ipse tenens hanc sanctorum patrum ministerio gubernat; ac singulis propterea ecclesiam, quae proprie ecclesiae sunt atque eius inter membra vere locum obtinent, praepositos ac pastores, qui nequaquam abusive, sed verissime capitum instar illa praesint, episcopos spiritus sanctus posuit, qui quidem in auctorem et consummatorem nostrae salutis adipisciant, et ad eum hanc, quam pro ratione capitum impendant, operam referant.

Quod vero ad impietates ceteras addidere haeretici, non alium esse episcopi quam simplicis sacerdotis gradum posseque absque episcopia ecclesiam esse et a quibusdam sacerdotibus gubernari; item non ab episcopo dumtaxat, sed etiam ab sacerdotibus posse sacerdotem ordinari, quin et a pluribus sacerdotibus episcopum; atque eiusdem impietatis participem esse deblaterant orientalem ecclesiam, idcirco iuxta eam quae a principio in orientali ecclesia obtinuit sententiam planius dicimus, ita necessariam esse in ecclesia dignitatem episcopalem, ut, ea submota, neque ecclesia neque christianus aliquis esse aut dici possit. Quippe apostolorum successor episcopus impositione manuum et sancti spiritus invocatione datam sibi a Deo ex successione continuam ligandi solvendi que potestatem cum acceperit, viva Dei imago est in terris et auctoris sacrorum spiritus operationis participatione plenissima, fons omnium ecclesiae catholicae sacramentorum, quibus ad salutem pervenimus. Porro quam homini respiratio et sol mundo, tam necessarius in ecclesia nobis videtur episcopatus. Unde et ad episcopalis dignitatis encomium pulchre nonnulli dixere, quod Deus in caelesti primogenitorum ecclesia est et sol in mundo, hoc in sua quemlibet ecclesia episcopum obtinere, utpote qui gregem suum illustret, foveat, et Dei templum efficiat.

Transiisse autem successione continua ad nos usque magnum episcopatus sacramentum et dignitatem, manifestum est. Cum enim dixerit dominus, futurum se nobiscum usque ad consumptionem saeculi, ut aliis nobiscum sit gratiae beneficiorumque suorum modis, praesentior tamen modo per sacram episcopatus potestatem nobiscum est, in nobis habitat et per sacra mysteria nobis unitur, quorum primus minister est episcopus, immo et per spiritum sanctum auctor sacrorum constitutus, neque haerese succumbere nos permittit; ac propterea Damascenus quarta ad Africanos epistola dixit, universam ecclesiam fuisse episcopis absolute commissam. Et Clementem primum Romae episcopum, et Evodium Antiochiae et Marcum Alexandriae, Petri successores fuisse nemo non confitetur. Item et divus Andreas Staehym in throno Constantinopolitano suum in locum suffecit. Item in magna civitate sancta Ierusalem Iacobum ipse dominus constituit, Iacobo deinde alter et huic deinceps alter ad nos usque successit. Unde et Tertullianus epistola ad Papianum episcopos omnes apostolorum vocat successores. Horum

¹⁾ τοῖς κληρικῶσι τοῖς ἁγιολογῶσι Δ.

²⁾ Post ἐκκλησίαν addit D: οὐ ἕνεκα και τὸ δέκατον κεφάλαιον συγγράμματα Κυρίλλῳ, qua utique de eodem caput decimum ab Cyrillo conscriptum est.

³⁾ ναδὸ; θεοῦ γίνεται, cf. II Cor. VI, 16.

⁴⁾ Matth. XXVIII, 20.

⁵⁾ Talem Damasceni epistolam ignoramus. Sententia vero haud ab huius monachi doctoris abhorret, et est simile quiddam *De imag. I. Am.*, et II° 12.

⁶⁾ μεγάλη γὰντι Β.

⁷⁾ Epistolam nos novimus; ad mentem Tertulliani quod attinet, cf. *De praescript.*, cap. 22.

καὶ εὐδοκίαιος ὁ Παμφιλίου μαρτυρεῖ, καὶ ἄλλως οἱ πατέρες μαρτυροῦσιν, οὗς περιττὸν ἐγκαταλέγειν, καὶ ἡ κοινὴ καὶ ἀρχαιότατὴ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας συνήθεια βεβαίαι.

Ἵτι δὲ διαφέρει τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα τοῦ ἁπλῶς ἱερέως, ἕτερον ἢ γὰρ ἱερεὺς χειροτονεῖται ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου, ἐπίσκοπος δὲ οὐ χειροτονεῖται ὑπὸ ἱερέως, ἀλλ' ὑπὸ δύο ἢ τριῶν ἀρχιερέων, ὡς ὁ ἀποστολικὸς βούλεται κανὼν¹⁾. Καὶ ὁ μὲν ἱερεὺς ἐκλέγεται ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου, ὁ δὲ ἀρχιερεὺς οὐκ ἐκλέγεται ὑπὸ τῶν ἱερέων εἴτεον προσβυτέρων, οὐτ' ἐκλέγεται ὑπὸ πολιτικῶν ἀρχόντων, κἂν καὶ ἀρετῇ διαφέρωσιν, ἀλλ' ὑπὸ τῆς συνέθου τῆς ἀνωτάτω ἐκκλησίας τοῦ κλήματος ἐκείνου, ἐν ᾗ καίτις ἡ πόλις ἢ δεξιμένη, τὸν χειροτονήθευόμενον, ἢ τοῦλάχιστον ὑπὸ τῆς συνέθου τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης, ἐν ᾗ δεῖ γίνεσθαι τὸν ἐπίσκοπον. Εἰ δὲ ποτε καὶ ἡ πόλις ἐκλέγῃ, ἀλλ' οὐχ ἁπλῶς ἢ γὰρ ἐκλογὴ τῆ συνέθου ἀναφέρεται, καὶ εἰ μὲν ὁδῶ²⁾ ταύτην κατὰ κανόνα καλῶς ἔχειν, ὁ ἐκλεγθεὶς πρόββαλεται διὰ τῆς χειροθεσίας μὲν τῶν ἐπισκόπων, τῇ ἐπικλήσει δὲ τοῦ παναγίου πνεύματος, εἰ δὲ μὴ, ἐν βούλειται ἢ συνέθου, ἐκείνου καὶ προββαλεται. Καὶ ὁ μὲν ἱερεὺς εἰς αὐτὴν οἴησι τὴν ἡν εἴληψεν ἐξουσίαν καὶ χάριν τῆς ἱερωσύνης, ὁ ἐπίσκοπος δὲ καὶ ἕτεροι μεταδίδωσι. Καὶ ὁ μὲν ἦδη λαβὼν τὸ τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου, βαπτισμα μόνον τελεῖ τὸ ἅγιον καὶ εὐχέλαιον, ἱερούργει τὴν ἀναίμακτον θυσίαν καὶ μεταδίδωσι τῷ λαῷ τὸ πανάγιον σῶμα καὶ αἷμα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, χρίει τοὺς βαπτισμένους τῷ ἁγίῳ μύρῳ, στεφανοῖ τοὺς κατὰ νόμον γαμοῦντας εὐσεβεῖς, εὐχαίσι, ὑπὲρ τῶν ἀσθενῶν³⁾ καὶ ὑπὲρ πάσης σωτηρίας, καὶ ἀλλαγίας ἐπιγνώσεως πάντων ἀνθρώπων, ἐξαιρέτως δ' ὑπὲρ τῆς τῶν εὐσεβῶν ζώντων καὶ τεθνεώτων ἀγέσεως καὶ συγχωρήσεως τῶν ἁμαρτιῶν, εἰ δὲ καὶ δοκιμῇ καὶ ἀρετῇ διαφέρει, λαβὼν ἐξουσίαν παρὰ τοῦ ἐπισκόπου, διορθοῖ τοὺς πρὸς αὐτὸν ἐρχομένους, εὐσεβεῖς καὶ εἰς τὴν πρὸς κτίσιν τῆς οὐρανόυ βασιλείας ὁδὸν ποδηγετεῖ καὶ κήρυξ τοῦ ἱεροῦ προκηρύσσεται εὐαγγελίου. Ὁ δὲ ἀρχιερεὺς καὶ τούτων ἅπαντων διάκονός ἐστιν (ἐπειδὴ αὐτός ἐστιν, ὡς εἴρηται, πηγὴ τῶν θεῶν μυστηρίων καὶ χαρισμάτων διὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος) καὶ τὸ ἅγιον μύρον μονώτατος ἐπιτελεῖ, καὶ αἱ χειροτονίαι πάντων τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τάξουν καὶ βαθμῶν τούτου εἰσὶν ἰδίαι, καὶ κατὰ πρῶτον καὶ ὑπέτερον λόγον οὗτος δεσμεῖ καὶ λύει, καὶ θεῷ ἢ κρίσει εὐαπόδεκτος, ὡς ὁ κύριος εἴρηκε⁴⁾, καὶ τὸ ἱερὸν εὐαγγέλιον διδάσκει, καὶ τῆς εὐσεβείας ὑπερμαχεῖ πίστιω, καὶ τοὺς παρακούοντας ὡς ἔθνικοὺς καὶ τελώνιας τῆς ἐκκλησίας ἀποδίδοσιν, καὶ τοὺς αἰρετικούς ἀφορισμῶ καὶ ἀναθήματι καθυποβάλλει, καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθεισιν ὑπὲρ τῶν προβάτων⁵⁾. Ἐξ ὧν καταφανὲς ἐστίν, ἀναντιρρήτως διαφέρει τὸν ἐπίσκοπον τοῦ ἁπλῶς ἱερέως, καὶ πλὴν αὐτοῦ μὴ δυναμένους πάντας τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ ἱερεῖς ἐκκλησίαν θεοῦ ποιῆσαι ἢ ὄλως κυβερνήσαι.

Ἀλλὰ καλῶς λέγεται καὶ τινε τῶν πατέρων, οὐ βῆδον αἰρετικῶν ἀνδρα συνειδὸν εὐρεῖν καταλιπόντας γὰρ οὗτοι τὴν ἐκκλησίαν ἐγκαταλείφθησαν ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος καὶ οὐκ ἔμειναν ἐν αὐτοῖς σύνεσι οὔτε φῶς, ἀλλὰ σκότος καὶ πόρωσις⁶⁾. Εἰ γὰρ μὴ τοιαῦτα παρόνθασιν, οὐκ ἂν πρὸς τὰ φανερώτατα ἀντιτείναντο, ἐξ ὧν ἐστὶ καὶ τὸ τῆς ἐπισκοπικῆς μέγα ὄντως μυστήριον ὑπὸ τῆς γραφῆς διδασκόμενον⁷⁾, ὑπὸ τε πάσης ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας καὶ συγγραφῆς

denique successionem, et apostolicam dignitatem iuxta ac potestatem Eusebius quoque Palaphili et omnes prorsus patres, quos hic recensent supervacaneum esset, contendantur, et communis ac prima ecclesiae catholicae vel nascentis consuetudo confirmat.

Superiorem verò esse simplici sacerdotio pontificiam dignitatem, vel inde liquet, quod sacerdotem ordinet episcopus, non vero ab sacerdote, sed a duobus tribusve pontificibus iuxta apostolorum canones episcopus ordinatur. Et sacerdos quidem eligitur ab episcopo; episcopus vero nequaquam ab sacerdotibus sive presbyteris, neque etiam ab saeculi principibus quantacūmq; virtute eximia eligitur, sed ab supremæ ecclesiae tractus illius conventu, in quo urbs illa est, cui is qui ordinandus est destinatur, vel certe ab huius provinciae synodo, in qua opus est episcopum consecrari. Sin vero quandoque et civitas elegerit, at non una electum statuit: etenim ad synodum defertur electio, quam si canonicam illa duxerit, impositione manuum episcoporum et saugti spiritus invocatione, qui electus est episcopus renuntiatur: sin minus, quemcumque synodus ipsa voluerit, ille cooptatur. Rursum quam sacerdotii potestatem et gratiam sacerdos accepit, in se ipso conservat, episcopus vero ceteris impertitur. Et ille quidem sacerdotali dignitate ab episcopo initiatus, tantummodo baptismum extremamque administrat unctionem, incruentum offert sacrificium, et Domini nostri Iesu Christi corpus et sanguinem populo distribuit, sancto unguento baptizatos ungit, fideles legitime nubentes coronat, orat pro infirmis, utque omnes salvi fiant homines et ad veritatis agnitionem perveniant deprecatur, praecipue vero pro remissione et venia peccatorum fidelium tam vivorum quam defunctorum; si vero experientia et virtute praestiterit, facta sibi ab episcopo potestate, venientes ad se fideles emendat eisq; ad caelestis regni possessionem viam ostendit, atque sancti evangelii praedicator initiatur. Episcopus autem horum omnium et ipse quidem minister est, utpote qui divinorum mysteriorum gratiarumque fons per spiritum sanctum, uti iam diximus, existat; sed et sanctum unguentum solus ille conficit, et omnium qui in ecclesia sunt ordinum gradus conferre ad ipsum attinet; ac primario et sublimiori modo ligat ipse et solvit, sententiam eius approbante Deo, uti et Dominus spondit; insuper sacrum evangelium annunciat, ac pro fide orthodoxa decertat, et audire renuentes seu ethnicos et publicanos ab ecclesia elicit, haereticosque excommunicationi et anathemati subiicit, ac denique suam pro ovibus animam ponit. E quibus evidenter et invictissime constat, ab sacerdote simplici distingui episcopum, quo deficiente nec omnes qui in mundo sunt sacerdotes pascere ecclesiam possunt, nec omnino gubernare.

At enim, ut recte quidam patrum ait, haud ita facile haereticorum quempiam reperies sapientem. Cum enim ab ecclesia illi defecerint, ab eis sanctus etiam spiritus abesse, et omnis intelligentiae ac luminis expertes facti, tenebris et caecitate sunt involuti. Id enim ipsis ni contigisset, haudquaquam rebus ita obniterentur apertissimis, cuiusmodi profecto magnum episcopatus sacramentum est, quod scriptura nobis indicit, quod om-

1) 1° an. ap. I.
2) ὁδῶσι B.
3) (Υ. Ι. Τιμ., II, 4.
4) Matth. XVI, 19.
5) Ioh. X, 11.
6) πόρωσις A.
7) (Υ. Ι. Τιμ. III, 16.

ἀγίων συγγραφευμένων τε καὶ μαρτυρουμένων, καὶ ὑπὸ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἀεὶ γινόμενόν τε καὶ ἐρο- λογούμενον.

nium annalium ecclesiasticorum monumenta et sanctorum scripta constantantur, quod demique catholica ecclesia nunquam non credidit et sine intermissione fecit.

Ἔπος ια'.

Πιστεύομεν μέλη τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας εἶναι πάντας καὶ μόνους τοὺς πιστοὺς, τοὺς τὴν τοῦ σωτή- ρος Χριστοῦ θελήσθαι ἐμάρτυρον πίστιν (ὅπερ τε ἐκείνου τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν ἁγίων οἰ- κουμενικῶν συνόδων διαχρῆσαι) ἀδιστακτικῶς προ- βαίνοντας, καὶ καὶ τινες ἐξ αὐτῶν ἁμαρτίας παν- τοίαις ὑπέσθοντο εἶναι· εἰ γὰρ μὴ ἦν μέλη τῆς ἐκκλησίας οἱ πιστοὶ μὲν, ἁμαρτίαις δὲ συζῶντες, οὐκ ἂν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας ἐκρίνοντο. Νῦν δὲ κρινόμενοι ὑπ' αὐτῆς, εἰς τὴν μετάνοιαν προσκαλούμενοι καὶ εἰς τὴν τρίβον τῶν σωτηρίων ἐντολῶν ποδηγετούμενοι, καὶ καὶ ἐν ἁμαρτίαις βυπαινῶντο, μόνον δι' αὐτὸ τοῦτο εἶσι· οὐ πεπώκασιν εἰς ἀπόγνωσιν καὶ ἐν τῇ καθολικῇ, καὶ εὐσεβῶς ἀντίχονται πίστει, μέλη τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας εἶσι καὶ γινώσκονται.

Decretum XI. Credimus ecclesiae catholicae membra esse omnes ac solos fideles, eos nimirum, qui salvatoris Christi fidem, ab ipso quidem Christo et ab apostolis nec non et ab sanctis synodis oecumenicis traditam, firma mente servant illibatam, ut eorum aliquos variis peccatis obnoxios esse contingeret. Nisi enim essent ecclesiae membra qui fidem quidem habeant, sed in peccatis vivunt, utique non iudicarentur ab ecclesia. Atqui et hi ab ecclesia iudi- cantur, et ad poenitentiam incitantur, et in salu- tarium mandatorum semitam deducuntur, etiam si peccatis adhuc sordescant; semperque, dummodo in infidelitatem non prolabantur, sed catholicam et rectam fidem retineant, ecclesiae catholicae membra illi sunt et reputantur.

Decretum XII.

Credimus ab spiritu sancto erudiri catholicam ecclesiam; quippe verus consolator ipse est, quem ad docendum fideles veritatem expellendasque eorum a mentibus tenebras Christus a patre mittit. Porro haudquaquam, immediate, sed per sanctos patres et ecclesiae catholicae praepositos ecclesiam ipsam doctrina sancti spiritus illuminat. Quemadmodum enim verbum sancti spiritus sacra scriptura est et dicitur, non quod ab ipso immediate, sed per apostolos et prophetas fuerit enunciata: ita et ab vivifico spiritu docetur quidem ecclesia, sed medio sanctorum patrum doctorumque magisterio (quibus sanctae synodi oecumenicae regulae instar exsistere, quod millies dixero): ac propterea errare aut aliquatenus decipi aut aliquando pro veritate mendacium eligere catholicam ecclesiam non posse, nedum censemus, at etiam id ipsum cum verum ac certissimum constanter profitemur. Etenim per sanctos patres ac praepositos fideliter administrantes iugiter operans spiritus sanctus omnem quemcumque ab ecclesia removet errorem.

Ἔπος ιβ'.

Πιστεύομεν ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος διδάσκεισθαι τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν· αὐτὸ γὰρ ἐστὶν ὁ ἀληθὴς παράκλητος, ὃν πέμπει παρὰ τοῦ πατρὸς ὁ Χριστὸς τοῦ διδάσκαι τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ σκότος ἀπὸ τῆς τῶν πιστῶν διανοίας ἀποδιώκειν. Ἡ τοῦ ἁγίου πνεύματος θεία διδασχὴ οὐκ ἀμείωτος, ἀλλὰ (1) διὰ τῶν ἁγίων πατέρων καὶ καθ' ἑμῶν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας καταγλαφῆται τὴν ἐκκλησίαν ὡς γὰρ ἡ πᾶσα γραφὴ ἐστὶ τε καὶ λέγειται λόγος τοῦ ἁγίου πνεύματος, οὐχ ἐστὶ ἀμείωτος ὑπ' αὐτοῦ ἐλατθῆναι, ἀλλ' ἐστὶ ὑπ' αὐτοῦ διὰ τῶν ἀποστό- λων καὶ προφητῶν, οὕτως καὶ ἡ ἐκκλησία διδάσκειται μὲν ὑπὸ τοῦ ἱεραρχικοῦ πνεύματος, ἀλλὰ διὰ μέσου τῶν ἁγίων πατέρων καὶ διδασκάλων (ὧν κανὼν αἱ οἰκουμενικαὶ ἀγίαι ἐμολόγηται σύνοδοι· οὐ γὰρ τοῦτο παύσομαι μυριάκις λέγειν), καὶ διὰ τοῦτο οὐ μόνον πεποισμένα, ἀλλὰ καὶ ἀληθῆς καὶ βέβαιον ἀναμφιβέβως εἶναι ἐμολογοῦμεν, τὴν καθολικὴν ἐκ- κλησίαν ἀδύνατον ἁμαρτῆσαι ἢ εἰσὺς πλανηθῆναι ἢ παρὰ τὸ θεῶς ἀντὶ τῆς ἀληθείας ἐκλεῖσαι. Τὸ γὰρ πανάγιον πνεῦμα ἀεὶ ποτε ἐνεργοῦν διὰ τῶν πιστῶν διακονούντων ἁγίων πατέρων καὶ καθ' ἑμῶν, πίστις ἐποικισσοῦν πλάνης τὴν ἐκκλησίαν ἀπαλλάττει.

Decretum XIII.

Credimus non sola fide simpliciter, sed ea quae per caritatem operatur, id est fide atque operibus hominem iustificari. Quod vero fides quasi manus adimplens munus iustitiae quae in Christo est apprehendat nobisque applicet ad salutem, ab omni pietate longissime esse censemus. Enimvero sic intellecta fides omnibus conveniret, unde et ad salutem nemo non perveniret; quod aperte falsum est. Immo contrarium credimus, scilicet non qualicumque fidei relationem, sed ipsam quae in nobis est fidem operibus iustificare nos per Christum. Porro certitudinis vocationis nostrae argumenta esse huiusmodi opera nequaquam intelligimus, sed fructus qui ex se fidei testantur efficacitatem eaque ex divinis promissionibus esse talia dicimus, pro quibus recipere unusquisque fidelium dignus existat prout gessit in corpore suo, sive bonum sive malum.

Ἔπος ιγ'.

Πιστεύομεν οὐ διὰ πίστειος ἀπλῶς μόνης δι- καιοῦσθαι τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ διὰ πίστειος καὶ ἐνεργοῦμένης διὰ τῆς ἀγάπης, ταῦτόν εἶπεν διὰ τῆς πίστειος καὶ τῶν ἔργων. Τὸ δὲ τὴν γυνήν (2) πίστιν χαίρως ἔργον ἀποκληροῦσαν ἀντιλαμβάνεσθαι τῆς ἐν Χριστῷ δικαιοσύνης καὶ προσάπτειν ἑμῖν εἰς σωτη- ρίαν, κόρη πίστειος εὐσεβείας γινώσκουσαν· οὕτως γὰρ ἐννοουμένη ἡ πίστις καὶν ἐφαρμοσθεῖν καὶ οὐκ ἂν εἴη ὁ μὴ σφῶμενος, ἔκαστ' ἀντικρὺ θεοῦ ἐστὶ. Τούναντίον δὲ μᾶλλον πιστεύομεν, ἐπὶ οὐ τὸ τῆς πίστειος ἀναφορικόν, ἀλλὰ τὴν οὖσαν ἐν ἡμῖν πίστιν διὰ τῶν ἔργων δικαιοῦν ἡμᾶς παρὰ Χριστοῦ ἐν- νοουμένη δὲ τὰ ἔργα οὐ μάρτυρας τὴν ἡμετέραν κλήσιν ἐπιβεβαιούντας, ἀλλὰ μαρτύροις καθ' ἑαυτοὺς ὄντας δι' ὧν ἡ πίστις λαμβάνει τὸ ἑμπρακτικόν (3), καὶ καθ' ἑαυτὰ εἶσα διὰ τὰς θείας ἐπαγγελίας τοῦ κομίσασθαι ἑκάστον τῶν πιστῶν (4) τὰ διὰ τοῦ σώματος κτήσιν κα- πραγμένα, εἴν' ἀγαθὸν εἴτε κακὸν ὄντων.

Decretum XIV.

Credimus hominem transgressione lapsam com- paratum esse et assimilatum iumentis, id est, debilitatum et a perfectione ac passionum immunitate excidisse; haudquaquam tamen huius, quam ab op-

Πιστεύομεν τὸν ἄνθρωπον κατελιθῆσαντα τῇ παραβάσει παρασυμβληθῆναι καὶ ἐρωσθῆναι τοῖς κτήνεσι, συνίστην ἐμαρτυρῆσαι καὶ τῆς τελειότητος καὶ ἀπαθείας ἐκπίσειν, οὐ μὴν καὶ τῆς ἑξ ἔτυχ

1) οὐκ ἀμείωτος, ἀλλὰ οὐκ B.
2) γυνή οὐκ A.
3) (XII Cap. V, 19.
4) τῶν πιστῶν τῶν μεθ' ἡμᾶς.

κατὰ τὸ ἀκριβὲς ἀγαθὸν θεοῦ φύσεως καὶ ἐνεργείας ἕξωθεν ἐκείνην (οὕτως γὰρ οὐκ ἔν ἤν λογικὴ καὶ ἐπομνηστικὴ οὐδ' ἀνθρώπου), ἀλλ' ἔχων τὴν φύσιν αὐτὴν, ἢ ἐκίσταται, καὶ τὴν τῆς φύσεως ἐνέργειαν, ἥτις ἐστὶ τὸ πᾶσιθεῖον, ζῶον καὶ ἐνεργόν, ὅτι κατὰ φύσιν δύνασθαι αἰρεῖσθαι μὲν καὶ ἐργάζεσθαι τὸ καλόν, φέυγειν δὲ καὶ μισᾶσθαι τὸ κακόν· ὁμοίως γὰρ τὸ τὴν καλὴν κατὰ τὸ ἀκριβὲς ἀγαθὸν δημιουργηθείσαν φύσιν ἀμοίρον ἀγαθῆς ἐνεργείας ὁμολογῶν· τοῦτο γὰρ κακὴν εἶναι τὴν φύσιν λέγειν ἐστίν, ὅ ἢ ἀσφῆστερον; ἢ γὰρ ἐνέργεια τῆς φύσεως ἤρηται, ἢ φύσις δὲ τοῦ δημιουργοῦ, εἰ καὶ ὁ τρόπος διαφέρει. Ὅτι δὲ δύναται ὁ ἀνθρώπος φύσει ἐργάζεσθαι τὸ ἀγαθόν, ὑκαινέται μὲν καὶ ὁ κύριος λέγων¹⁾, καὶ τοῖς ἔθνικοις ἀγαπᾶν τοὺς ἀγαπῶντας αὐτούς· διδάσκεται δὲ σαφέστατα καὶ ὑπὸ τοῦ Παύλου Ῥωμ. πρώτ., κεφ. 13²⁾, καὶ ἀλλαχοῦ—ῤῥητός, ἐν αὖ ψαλμῶ, «τὰ μὴ νόμῳ ἔχοντα ἔθνη φύσει τὰ τοῦ νόμου ποιῶν». Ἐξ ὧν φανερὸν καὶ τοῦτο, ὅτι ἐκλαθὴ ἀδύνατον, εἰ πὶ ποιῆσαι ὁ ἀνθρώπος ἀγαθόν, ἀμαρτίαν εἶναι τὸ γὰρ καλὸν ἀδύνατον κακὸν εἶναι. Γινόμενον μὲν τοῖς φύσει μόνῃ καὶ ψυχικόν, οὐχὶ δὲ καὶ πνευματικόν ποιοῦν τὸν ματαρχόμενον, οὐ συμβάλλεται πρὸς σωτηρίαν ἀπλῶς ἀνεύστατος, οὐδὲ μὴν πρὸς κατάκριτον· οὐδὲ γὰρ ἐνδέχεται τὸ καλὸν ἢ τοιοῦτον κακοῦ γενέσθαι αἰτίαν. Ἐν τῆς ἀναγεννηθείσας δὲ ὑπὸ τῆς χάριτος καὶ μετὰ τῆς χάριτος ἀναγεγνημένοι, τίλειον ἀπεργάζεται καὶ σωτηρίας ἄξιον ποιεῖται τὸν ἐνεργούντα. Ὁ ἀνθρώπος τοιγαρὸν πρὸ τῆς ἀναγεννήσεως δύναται φύσει κλίνειν πρὸς τὸ καλόν καὶ αἰρεῖσθαι καὶ ἐργάζεσθαι τὸ ἥθικόν καλόν· ἀναγεννηθείς δὲ ἵνα ποιῇ τὸ πνευματικόν καλόν (σωτηρίας γὰρ ἔντα παραίτια τοῦ πιστοῦ τὰ ἔργα καὶ ὑπὸ χάριτος ὑπερφουδὸς ἐνεργοῦμένα, καὶ πνευματικὰ εἰκότως ὀνομάζεται), ἀνάγκη προηγηθῆσαι καὶ προφθάσει τὴν χάριν, ὅν τρόπον εἶρηται ἐν τοῖς παρ³⁾ προορισμοῦ⁴⁾, ὅστε μὴδὲν δύνασθαι ἐξ ἑαυτοῦ τῆς κατὰ Χριστόν ζωῆς ἄξιον ἔργον ἐκτελεῖσαι, ἐξ ἑαυτοῦ μέντοι ἔχειν τὰ θελήσαι ἢ μὴ θελήσαι τῇ χάριτι συγκρατηθῆναι.

Ὅροι 15.

Πιστεύομεν τὰ εὐαγγελικὰ μυστήρια ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εἶναι, κακάτω εἶναι ἐπὶ ἐλάττωνα γὰρ ἢ μέγιστα ἀριθμῶν μυστηρίων ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ οὐκ ἔχομεν, ἐπειδὴ ὁ κατὰ τὸν ἐπὶ τῶν μυστηρίων ἀριθμὸς αἰρετικῆς φρενοβλαβείας ἐστὶν ἀποκύημα. Ὁ δὲ τῶν ἐπὶ τὰ κατὰ τὸ ἱερὸν εὐαγγελίου νομοθετεῖται καὶ συνάγεται ὅς καὶ τὰ λοιπὰ τῆς καθολικῆς πίστεως δόγματα. Αὐτίκα γὰρ ὁ κύριος τὸ μὲν ἄγιον βάπτισμα διὰ τοῦ⁵⁾ «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος», καὶ τοῦ⁶⁾ «Ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται», παραδέδομαι.

Τὸ δὲ τῆς βεβαίωσης, ταῦτῶν εἶπειν⁷⁾ τοῦ ἁγίου μύρου καὶ ἁγίου χρίσματος διὰ τοῦ⁸⁾ «Ἰσαίς δὲ κεδθήσασθε ἐν τῇ πόλει Ἱερουσαλὴμ, ἕως ὅ ἑνδύσῃσθε δύνειν ἐξ υἱοῦ», ἣν ἐναδύσαντο τῇ ἐπιδήμῃ τοῦ ἁγίου πνεύματος, καὶ ταύτην ἐπὶ τῆς βεβαίωσης⁹⁾ μυστήριον, παρὶ οὗ καὶ Παῦλος δευτέρως πρὸς Κορινθίους κεφαλῶν πρώτῃ¹⁰⁾, καὶ τρανώτερον διὰ τοῦ Ἀρεοπαγίτου Διονυσίου¹¹⁾ θεολογεῖται.

timo Deo acciperat, naturae virtutisque naturalis inactaram facies; alioqui enim rationalis iam non esset, ac proinde nec homo: immo vero eisdem et modo credimus esse naturae, quam cum crearetur accepit, immo et eadem naturali virtute utique viva et efficaci, quae est facultas liberi arbitrii, pollere, ita ut possit naturaliter eligere et operari bonum ac fugere et odire malum. Minus quippe rationi consentaneum videtur, ut naturam bonam ab summo bono conditam cuiuscumque operationis bonae consisteamur expertem. Hoc enim dicere est, naturam esse malam: quo quid magis impium? A natura etenim operatio pendet, et ab opifice natura, etai ratiōe diversa. Possē autem hostilem naturaliter operari bonum, innuit vel ipse Dominus, ethnicos redamare dicens eos a quibus amantur. Sed et hoc ipsum manifestissime Paulus edocet ad Romanos I, 19 et alibi expressis verbis ubi ait, „gentes quae legem non habent, naturaliter quae legis sunt facere“. Ex quibus et hoc quoque manifestum est, nimirum fieri non posse, ut bonum, quod facit homo, sit peccatum: quippe impossibile est malum esse quod bonum est: Quod autem fit naturaliter solum, et quod animale, non vero etiam spiritalem facit auctorem suum, sine fide nihil omnino confert ad salutem, sed nec ad damnationem; neque enim bonum, qua tale, aliquando contingit mali causam existere. In regeneratis vero illud quod fit sub gratia et cum gratia, perfectum facit et salute dignum praestat operantem. Potest igitur naturaliter homo nondum regeneratus ad bonum morale propendere illudque eligere et operari; ut vgro spirituale bonum regeneratus operetur (nam et spiritualia merito vocantur fidelium opera, quae causa salutis existunt et ex supernaturali gratia fiunt), praesire ac praevnire gratiam necesse est, quemadmodum de praedestinatione agentes diximus, ita ut nullum omnino christianae vitae dignum possit ex se ipso opus edere; quamquam ex se ipso habet velle aut nolle assentiri gratiae.

Decretum XV.

Credimus esse in ecclesia evangelica sacramenta, eaque septem, nec minorem maioremve in ecclesia sacramentorum numerum admittimus: siquidem haereticorum dementiae fetus est alius sacramentorum numerus quam septenarius. Non enim secus ac cetera catholicae fidei dogmata septenarius iste in evangelio statuitur numerus et ex ipso colligitur. Ac primo quidem baptismi sacramentum Dominus tradidit, quando dixit: „Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris et filii et spiritus sancti“; item et cum dixit: „Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur“.

Confirmationis vero seu unguenti sacri et sancti chrismatis, cum dixit: „Vos autem sedete in civitate Hierusalem, quousque induamini virtute ex alto“. Hac autem per sancti spiritus adventum sunt induti, et hanc declarat confirmationis sacramentum. De quo et apostolus II Corinth., cap. I, et apertius per Dionysium Areopagitam describitur.

¹⁾ Matth. V, 47.

²⁾ Immo Rom. II, 14.

³⁾ κατὰ om. A.

⁴⁾ Vide quae supra dicta sunt cap. tertio.

⁵⁾ Matth. XXVIII, 19.

⁶⁾ Marc. XVI, 16.

⁷⁾ τῆς βεβαίωσης, ταῦτῶν εἶπειν om. B.

⁸⁾ Luc. XXIV, 49.

⁹⁾ τῆς βεβαίωσης τοῦ ἁγίου πνεύματος B.

¹⁰⁾ II Cor. I, 21, 22.

¹¹⁾ Dionys. Hier. eccles., cap. 4.

Τὴν δὲ ἱερουσόνην διὰ τοῦ¹⁾ „Τούτο ποιῆτε εἰς τὴν ἁγίαν ἀναμνησκόμενοι“, καὶ διὰ τοῦ²⁾ „Ὅσα ἂν ἐσθίετε καὶ πόματα ἐπὶ τῆς γῆς, ὅσα δὲ ποτίσθητε καὶ ἀποκαταίνεσθε ἐν τοῖς οὐρανοῖς“.

Τὴν δὲ ἀναμνησκόμενον θυσιάν διὰ τοῦ³⁾ „Λάβετε, φάγετε, τοῦτό ἐστι τὸ σῶμα μου“, καὶ „Ἴψα ἐξ αὐτοῦ πάντες, τοῦτό ἐστι τὸ αἷμα μου τὸ τῆς καινῆς διαθήκης“, καὶ τοῦ⁴⁾ „Ἐὰν μὴ φάγετε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς“.

Τὸν δὲ γάμον μετὰ τὸ εἶπαι τὰ ἐν τῇ καλιῃ περὶ αὐτοῦ εἰρημένα διὰ τῆς αἰώνιας ἐπισημασίας τοῦ⁵⁾ „Ὅς ὁ θεὸς συνέζυξε, ἄνθρωπος μὴ χωρίζεται“, ἢ καὶ ὁ θεὸς ἀπόστολος μάγα ἀπικαλεῖται μυστήριον⁶⁾.

Τὴν δὲ μετανοίαν, ἥτις ἐστὶ σύμμικτος ἢ μυστηριακὴ ἐξομολόγησις, διὰ τοῦ⁷⁾ „Ἄν τις ἐν ἑαυτῷ τὰς ἀμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς· ἂν τις ἐν κρατῆτι, κενάτηται“, καὶ τοῦ⁸⁾ „Ἐὰν μὴ μετανοήσῃτε, ὅσα ἔσονται ἀποκείσθη“.

Τὸ δὲ ἅγιον ἔλαϊον εἶναι οὐκ ἔλαϊον λέγεται κατὰ τὴν Μάρκον⁹⁾, μαρτυρεῖται δὲ βήτης ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ¹⁰⁾.

Σύγκριται δὲ τὰ μυστήρια ἢ τε φυσικὸ καὶ ὑπερφυσικὸ, οὐκ εἶσι δὲ φιλά σμματα τῶν ἀπαγγελίων τοῦ θεοῦ· οὕτω γὰρ οὐκ ἂν διανήνοχα τῆς περιτομῆς, ὡς ἐὶ ἀβλυώτερον¹¹⁾· Ὁμοιωθόμεν δ' αὐτὰ εἶναι ἔργα βραστατικὰ τοῖς μωμομένοις χάριτος ἐξ ἀνάγκης· ἀποκρίθωμεν δὲ ὡς ἀλλότριον τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας τὸ τὴν ἀπειραιστότητα τῶν μυστηρίων ἀκαταίτητην τὴν χρῆσιν τοῦ¹²⁾ γήινου πράγματος· ἀντίκειται γὰρ τῷ μυστηρίου τῆς προσφορῆς, ὁ ὅραμα ὑπερφυσικῆ νομοθετηθέν καὶ τῇ ἐπιπέσει τοῦ ἁγίου πνεύματος ἀριστοῦ, ταλειούται τῇ ὑπάρξει τοῦ σημανομένου, τοῦ σώματος θελαδῆ καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, καὶ προγγεῖται ἢ τοῦτο τελειώσεως ἀναγκαιῶς τῆς χρήσεως· εἰ γὰρ πρὸ τῆς χρήσεως μὴ ἦν τελειον, οὐκ ἂν ὁ κακὸς χρομένονος κρίμα ἐαυτοῦ ἦσθε καὶ ἔκανεν¹³⁾, εἰ καὶ φιλοῦ ἄρτου καὶ οἴνου ἦν μετασχικός· νόν δ' ἀναξίως μετέχων κρίμα ἐαυτοῦ ἔσθαι καὶ πίνει· ὅσα οὐκ ἂν τῆς χρήσεως, ἀλλὰ πρὸ τῆς χρήσεως ἔχει τὸ τῆς εὐχαριστίας μυστήριον τὴν τελειώσιν· Ἐπὶ ἀποκρίθωμεν ὡς καθάρσιον τὸ καὶ μέγιστον τὸ „Ἐλλίπεως γὰρ ἐχρῆσθαι τῆς πίστεως, ἤτις οὐκ ἔστιν ἢ ἐκλογὴ τῶν μυστηρίων“, οἱ γὰρ αἰρετικοί, ὡς τὴν αἴρεσιν ἀποσεισαμένους καὶ προσθεθέντας τῇ καθολικῇ ἐκλογῆ εἶχεται ἢ ἐκλογὴ, καὶ τοὶ ἅλλικι ὁμοιωθόμεν τὴν πίστιν, τελειον εἶλαβον τὸ βραπτικόν· ὅσα τελειον ὕστερον τὴν πίστιν κεντημένοι, οὐκ ἀναβαπτίζονται.

Ἔπος 15.

Πιστεύομεν τὸ ἅγιον βράπτικόν, τὸ διαταγὴν μὴν κατὰ τοῦ κυρίου, γινόμενον δὲ ἐν ὄνοματι τῆς ἁγίας τριάδος, εἶναι τὸν ἀναγκασιότατον· χωρὶς γὰρ αὐτοῦ οὐδαμῶς δύναται σωθῆναι, ὡς ὁ κύριός φησιν¹⁴⁾· „Ὅστις οὐ μὴ γεννηθῆ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν“. Καὶ διὰ τοῦτο εἶπεν ἀναγκασιότατον καὶ τοῖς νηπίοις, ἐπειδὴ ἀναγκασιότατον τῇ ἀρχαίᾳ ἀμαρτίᾳ καὶ χωρὶς τοῦ βραπτικῆτος οὐ δύναται τυχεῖν τῆς ἀφίσεως· ἔπερ ὁ

Sacramentum ordinis tradidit, dicens: „Hec facite in meam commemorationem“; item et cum dixit: „Quaecumque ligaveritis et solveritis super terram, erunt ligata et soluta in caelis“.

Innocentium vero tradidit sacrificium dicens: „Accipite et manducate, hoc est corpus meum“; et: „Bibite ex hoc omnes, hic est sanguis meus novi testamenti“; item et cum dixit: „Nisi manducaveritis carnem filii hominis, non habebitis vitam in vobis“.

Sacramentum vero matrimonii tunc tradidit, cum recensitis velut eius in oblationem iis quae de illo in veteri testamento scripta sunt, ait: „Quos Deus coniunxit, homo non separet“. Quin et magnum ab apostolo sacramentum appellatur.

Paenitentiam, in qua sacramentalis includitur confessio, tunc tradidit cum dixit: „Quorum remiseritis peccata, remittantur eis; quorum retinueritis, retenta sunt“; item et cum dixit: „Nisi paenitentiam habueritis, omnes similiter peribitis“.

Sanctum denique oleum sive extrema unctio apud Marcum legitur, et aperto Iacobi fratris domini testimonio comprobatur.

Porro naturali et supernaturali constant sacramenta: neque auda illa sunt divinarum signa promissionum, quippe ita nihil ab circumcissione discreparent; quo quid miserabilius dici possit? Innio vero ea esse instrumenta his qui inchoantur illis gratiam necessario conferentia, confitemur. Quod autem rei terrena usum sacramentorum integritas necessario exigit, ab doctrina christiana alienum id omnino existimamus, utpote eucharistiae sacramento contrarium, quod ab substantiali quidem verbo institutum ἢ a sancto spiritu sanctificatum, rei quam significat, nimirum corporis et sanguinis Christi, praesentia perficitur. Et prius quidem in se necessario perfectum est quam cedat in usum. Etenim si completum esset ante usum, suum utique non manducaret ac biberet ille iudicium, qui eo male utitur: quandoquidem nudum panem et vinum sumeret. Atqui iudicium sibi manducat et bibit, qui sumit indigne. Eucharistiae itaque sacramentum nequaquam in usu, sed ante usum suum obtinet complementum. Deinde et hanc quoque sententiam, videlicet integritati sacramenti dispendum afferre defectum fidei, ut exitialem et abominandam reiicimus. Nam et haeresim abiurantes fidemque catholicam amplectentes haereticos ecclesia recipit, qui quamvis fidei defectu laborantes perfectum baptismum receperunt; unde nec eos denuo baptizat, ubi perfectam fidem sunt adepti.

Decretum XVI.

Credimus sanctorum baptismi a Domino quidem institutum et in nomine sanctae trinitatis collatum, esse summe necessarium. Etenim sine illo salvari nemo potest iuxta Domini sententiam: „Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto, non intrabit in regnum caelorum“. Igitur et parvulis necessarium illud est, utpote qui rei quoque peccati originalis existant et sole possint baptismate mundari. Quod docens Dominus, nequaquam de qui-

¹⁾ Luc. XXII, 19.

²⁾ Matth. XVIII, 18.

³⁾ Matth. XXVI, 26, 27, 28.

⁴⁾ Ioh. VI, 53.

⁵⁾ Matth. XIX, 6.

⁶⁾ Eph. V, 32.

⁷⁾ Ioh. XX, 23.

⁸⁾ Luc. XIII, 3.

⁹⁾ Marc. VI, 13.

¹⁰⁾ Luc. V, 14, 15.

¹¹⁾ οὕτω γὰρ — ἀβλυώτερον om. B.

¹²⁾ τὸ om. B.

¹³⁾ I Cor. XI, 27, 28, 29.

¹⁴⁾ Ioh. III, 5.

κάρως βαπτισίων οὐκ ἔστι μαρτυρία, ἀλλ' ἁπλῶς καὶ καθάριον. "Ὅτι οὐ μὴ γεννηθῆναι", ὁ ταυτὸν ἔστι τῆς Πάντας τοῦ μετὰ τὴν Ἐκκλῆσιας τοῦ σωτῆρος Χριστοῦ ἐκκλησιασμένους ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν δεῖ ἀναγεννηθῆναι. Εἰ δὲ τὰ νήπια ἀνθρώπων, εἴπαρ καὶ ταῦτα δεῖται σωτηρίας, δεῖται καὶ τοῦ βαπτίσματος· καὶ τὰ μὴ ἀναγεννηθέντα, ὡς μὴ τὴν ἄφραν τῆς προκατορικῆς ἁμαρτίας λαβόντα, ὑπόκειται τῇ ἐπιπέσει τῆς ἁμαρτίας ἀνάγκης ποιητῆ, καὶ ἐπομένως οὐ σφίεται χωρὶς τοῦ βαπτίσματος· ὅτι δεῖ ἀναγκασίως καὶ τὰ νήπια βαπτίζεσθαι. "Ἐπι τὰ νήπια σφίεται, ὡς λέγεται κατὰ τῆς Ματθαίου¹⁾. "Ὁ δὲ μὴ βαπτισθεὶς οὐ σφίεται"; καὶ τὰ νήπια ἄρα ἀναγκασίως βαπτισθῆσεται. Καὶ ἐν ταῖς Πράξεσι λέγεται, ὅτι πᾶσαι αἱ οἰκίαι ἠβαπτίζοντο²⁾: ἄρα καὶ τὰ νήπια. Τοῦτο καὶ οἱ πάτεραι πατερες μαρτυροῦσι σαφῶς, ἐν οἷς καὶ Διονύσιος³⁾ ἐν τῇ ἐπι κατὰ Ἑκκλησιαστικῆς Ἱεραρχίας, καὶ Ἰουστίνος πνευματικῆς ἐκταῖ ζητήματι. ὃς λέγει ῥητῶς⁴⁾. "Ἀφισίουται δὲ τῶν διὰ τοῦ βαπτίσματος ἀγαθῶν τῇ πίστει τῶν προσφερόντων αὐτὰ τῆς βαπτίσματι". Καὶ Ἀδελφῶν⁵⁾ παραδόντων εἶναι φησὶ ἀποστολικὴν, τὰ καθαῖα διὰ τοῦ βαπτίσματος σφίεσθαι. Καὶ ἀλλὰ ὅτι: "Ἡ ἐκκλησία τοῖς βρέφεσιν ἐτίρων ποδα; ἐντίθωσιν, ὅπως ἐρχονται: ἐτίρων καρδιάς, ὅπως πιστεύουσιν: ἐτίρων γλώσσων, ὅπως ἐπαγγέλλωνται". Καὶ ἀλλὰ ὅτι: "Ἡ μήτηρ ἐκκλησία μητρικῆν⁶⁾ καρδίαν ἐκείνους χαρίζεται". Γίνεται δὲ τὸ βῆπτισμα δι: ὀλης μὲν ὕδατος καθαροῦ, καὶ οὐδενὸς ἐτίρου ὑγροῦ: ἀποτελεῖται δὲ διὰ μόνου τοῦ ἱερέως, καὶ κατ' ἀνάγκην ἀπροσάσιτον ἔχει: γίνεσθαι καὶ δι: ἐτίρου ἀνθρώπου, κλὴν ὀρθοδόξου καὶ σκοπῶν ἔχοντος τὸν ἀρμόδιον τῆς οὐκ ἔστι βαπτίσματι. Ἀποτελέσματα δὲ τοῦ βαπτίσματος, συνελδόντι φάναι, πρῶτον ἡ ἀφρασι: τοῦ προκατορικοῦ πλημμελήματος, καὶ ὄσον ἄλλων ἁμαρτιῶν παρρησίας ἐν ὃ βαπτισθῆσ: δεῦτερον ῥύεται: ἐκείνου τῆς διδίου ποιητῆ. ἔστιν ὑπόκειται εἴτε διὰ τὸ ἀργήγον ἀμαρτήματα εἴτε δι: ἀ ἰδικῶς ἔπραξε θανασίμως: τρίτον διδῶσιν αὐτοῖς τὴν μακάριον⁷⁾ ἀθανάσιαν ἀδικαιὸν γὰρ αὐτοῦ τῶν προμαρτυμένων, ναοῦς θεοῦ ἀποκαθίστησιν. (Ὅσα ἐστ: ὃ εἶπαι, μὴ λέεσθαι διὰ τοῦ βαπτίσματος πάσαι τὰ: ὀκωσοῦν κρὲς τοῦτοῦ ἁμαρτίας, ἀλλὰ μείνει μὲν, οὐκ ἰσχύειν δέ: τοῦτο γὰρ ἀσβεστῆς τῆς ἰσχύης ἔστι γίμον καὶ ἀρησις μάλλον ἢ ἔλως ἔμοιλγία εὐσβεστῆς: ἀλλ' ἐπ: πάσα ἁμαρτία κρὲς τοῦ βαπτίσματος ὀσα ἡ γεγονυα ἀφρανίεται καὶ ὡ: μὴ ὀσα ποτα ἡ γεγονυα λογίεται. Ὄ γὰρ τύποι τοῦ βαπτίσματος, πάσαι ἐκίτερον καὶ αἰ προμηγύουσαι: καὶ τελιοῦσαι ῥήσαι, τὸ βῆπτισμα, τὴν τελείαν ὑκαίνιττοι κἀθαροσιν. Τοῦτο αὐτὸ καὶ αὐτὰ τὰ τοῦ βαπτίσματος ὀνῆματα κρῖστωσιν: αἰ γὰρ βῆπτισμα διὰ πνῶματος καὶ κυρῆς⁸⁾, δὴλον ἔστι καὶ τελεία πᾶσιν ἡ κἀθαροσ: τὸ: ἄρ πνεῦμα τελείως κἀθαροσ: αἰ φῶς⁹⁾, τὸ οὐκ ὀτος ἔκκλῆσια: αἰ ἀναγέννησι¹⁰⁾, κρῖλθε τὰ ἀρχαῖα: τίνα δὲ ταῦτα, αἰ μὴ τὰ ἁμαρτήματα; Εἰ ἀπεκῶεται ὁ βαπτίζόμενος τὸν παλαῖον ἄνθρωπον¹¹⁾, ἄρα καὶ τὴν ἁμαρτίαν: αἰ ἐνδύεται τὸν Χριστὸν¹²⁾, ἄρα ἀναμαρτηγοσ: γίνετα: ἀναργαῖα διὰ τοῦ βαπτίσματος: μακρὸν γὰρ ἀπὸ ἁμαρτιῶν ὁ θεῶς. Τοῦτο καὶ Παῦλοσ διδῶσαι: τρανότερον λέ-

¹⁾ Matth. XIX, 14.

²⁾ Act. XVI, 33.

³⁾ Dionys. Hier. scol., cap. 7.

⁴⁾ Quaestiones et responsiones ad orthodoxos, q. 56. Liberum librum anoc. V. subreptum falso Iustino attribui. omnes sententiar.

⁵⁾ August., De Gen. ad litt., l. X, cap. 28: De pecc. mer. I, cap. 26, n. 29.

⁶⁾ ματρικὴν μαμὴν 1).

⁷⁾ μαμὴρον om. A.

⁸⁾ Matth. III, 11.

⁹⁾ φῶς, cf. Heb. IV, 4.

¹⁰⁾ ἀναγέννητος, Tit. III, 11.

¹¹⁾ Coloss. III, 9.

¹²⁾ Gal. III, 27.

buendam tantum, sed simpliciter et de omnibus dixit: „Nisi quis renatus fuerit“ etc. Quod idem est ac si dixeret, omnes post Christi salvatoris adventum aevolorum regnum ingressuros esse regenerandos. Cum autem homines sint et parvuli, salute utique et ipsi indigent, ac proinde indigent et baptismo: et qui non regenerati decedunt, tanquam qui originalis peccati remissionem non acceperint, sempiternas peccati poenae de necessitate subiciuntur et consequenter sine baptismo haudquaquam salvantur: quare necesse est, parvulos baptisari. Insuper salutem parvuli consequuntur: atqui apud Matthaem dicitur, „Non baptizatus autem non salvatur“: ergo necesse est, et parvulos baptisari. Et in Actis dicitur, familias totas fuisse baptizatas: ergo et parvulos. Sed et hoc ipsum patres antiqui testantur evidenter, in quibus Dionysius de Ecclesiastica hierarchia: Iustinus quaestione quinquagesima sexta, ubi sic expresse loquitur: „Bonorum quae per baptismum adveniunt digni sunt fide eorum, a quibus sacros ad fontes offeruntur“. Et Augustinus apostolicam ait esse traditionem, parvulos baptismo salvari. Item alibi¹⁾: „Alienos infantibus pedes ecclesia tribuit, ut ad se veniant: aliena corda, ut credant: linguam alienam, ut spondeant“. Et rursum alibi: „Cor illis maternum mater ecclesia subministrat“²⁾. Porro baptismi materia aqua pura est seu naturalia, non vero ullus alius liquor. Per solum autem sacerdotem perficitur: urgente tamen inexcusabili necessitate, potest et per alium hominem conferri, modo sit orthodoxus et convenientem sacro baptismi scopum intendat. Effectus porro baptismi breviter recensendi. Primus est originalis peccati remissio et aliorum, quotquot voluntate propria is qui baptizatur admittit. Secundus ab aeterna, quae sive propter originale sive propter propria mortalia peccata manebant hominem, poenis eximit. Tertio immortalitatem baptismi impertitur, quippe a peccatis praecedentibus eos emundans in Dei templa restituit. Neque dicere licet, omnia prorsus quae baptismum praecessere peccata per hunc non deleri, sed manere quidem, at non imputari. Extremos etenim id impietatis est et pietatis abnegatio censenda magis quam confessio. Immo vero omne quodcumque peccatum, quod ante baptismum aut est aut fuit, deletur, atque perinde ac si nunquam existisset reputatur. Etenim baptismi symbola et verba baptismum praesignantia ac perficientia, ipsa demique ablutio perfectam munditiam designant: idemque et illa, quibus appellatur, vocabula confirmant. Si enim per spiritum et ignem perficitur baptismus, perfectam utique munditiam hunc esse, manifestum est, cum perfecte spiritus expurgat: si lumen, tenebrae dissipat: si regeneratio, utique vetera demere: quae porro vetera, nisi peccata? Veterem hominem si qui baptizatur exiit, ergo et peccatum; Christum si induit, igitur per baptismum a peccato mundum actu efficitur: longe enim a peccatoribus Deus. Hoc ipsum vero et apertius Paulus edocet, dicens:

¹⁾ Ipse Augustini verba ita se habent, Sermon. 176 (aliam, de Verbis apostoli 10), cap. 2 = Patr. Lat. XXXVIII, 680: Accommodat illis mater ecclesia aliorum pedes ut veniant, aliorum cor ut credant, aliorum linguam ut faveantur.

²⁾ En integrum Augustini locum, De pecc. meritis et remissionibus, lib. I, cap. 26 = Patr. Lat. XLIV, 121 A: Quod per sacramentum baptismi in parvulis fieri non dubitat mater ecclesia, quae cor et ea maternum eis praebet, ut sacris mysteriis imbutantur.

γον¹⁾. "Ὅσπερ διὰ τοῦ ἐνὸς ἁμαρτωλοῦ κατεστή-
θημεν οἱ πολλοί, οὕτως διὰ τοῦ ἐνὸς ὕμνου". Ἐί
ἐξ ἁμαρτίας, ἥρα ἁμαρτίας ἀλευθεροῦ· ἐπὶ γὰρ ὄντως
ἐν ταύτῃ εἶναι τὴν ζωὴν καὶ τὸν θάνατον. Ἐί ἀλ-
θῆς ἀπέθανεν ὁ Χριστός, ἥρα καὶ ἀληθῆς ἡ ἐπιπέ-
νησιμος πνεύματος ἁρσας.

Ἐνταῦθεν ἐξ ὅλων, πάντα τὰ βαπτισθέντα καὶ
κοιμηθέντα βράβη ἀναμφιβάλλως οὐράζονται, προσρι-
θέντα διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ· εἰ γὰρ ἐν τῷ
πόσει ἦσαν ἁμαρτίας, κοινῆς μὲν, ἐπὶ ἀλυτρώθουν
τῷ θείῳ λουτρῷ, ἰδιωτικῆς δὲ, ἐπὶ τὰ βράβη μὴ ἔχοντα
ἐνεργεῖα προσέρειν οὐχ ἁμαρτάνει, ἥρα καὶ οὐράται.
Ἐντίθενται δὲ τὸ βάπτισμα καὶ χαρακτηρισμὸς ἀνεξίτη-
τον ὄσπερ καὶ ἡ ἱερωσύνη· καθὼς γὰρ ἀλύτρωτον τὸν
αὐτὸν δις τῆς ἱερωσύνης τυχεῖν τῆς αὐτῆς, οὕτως
ἀλύτρωτον ἀναβαπτισθῆναι²⁾ τὸν ἀπαξ ὁρθῶς βαπτισ-
θέντα, καὶ μυρίας συμβάβησεν αὐτῶν ὁκοποιεῖν
ἁμαρτίας ἢ καὶ αὐτῇ ἐξομοιώσει τῆς πίστεως. Ὅλων
γὰρ ἐπιστρέψαι πρὸς κύριον, ἀναλαμβάνειν τὴν ἡ ἀπό-
λεσεν υἰοθεσίαν διὰ τοῦ μυστηρίου τῆς μετανοίας.

"Ὁρος ιγ'.

Πιστεύομεν τὸ πανάγιον μυστήριον τῆς ἱεράς εὐ-
χαριστίας, ὅπερ ἀνωτέρω κατὰ τέξιν τέταρτον ἐδί-
μεθα, ἐκεῖνο εἶναι, ὅπερ ὁ κύριος παρέδωκεν τῇ νυκτὶ,
ἢ παραδίδου αὐτὸν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς. Λα-
βὼν γὰρ ἄρτον καὶ εὐλογήσας, ἔδωκε τοῖς ἁγίοις
αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις εἰπὼν³⁾. "Ἄβετε,
τάγετε, τοῦτο ἐστὶ τὸ σῶμά μου". Καὶ λαβὼν τὸ
ποτήριον, εὐχαριστήσας· εἰρημη. "Πῖετε ἐξ αὐτοῦ πάν-
τες, τοῦτο ἐστὶ τὸ αἶμά μου, τὸ ὑπὲρ ὅμων ἐκχυν-
μένον εἰς ἅρσιν ἁμαρτιῶν".

Τούτου ἐν τῇ ἱερωσίᾳ πιστεύομεν παρῆναι τὸν
κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν οὐ τυπικῶς οὐδ' εἰκο-
νικῶς οὐδὲ χάριτι ὑπερβαλλούσῃ, ὡς ἐν τοῖς λοιποῖς
μυστηρίοις, οὐδὲ κατὰ μόνην παρουσίαν, καθὼς τινες
τῶν πατέρων εἰρήμασι περὶ τοῦ βαπτισματος, οὐδὲ
κατ' ἐναρτισμόν, ὅσα ἐνεσῶσι τὴν θεότητα τοῦ λό-
γου τῷ προσιμῆν τῆς εὐχαριστίας ἄρτω ὁκοστατι-
κῶς, καθὼς οἱ ἀπὸ Λουθέρου Μαν ἀμαθῆς καὶ
ἀναξίως⁴⁾ δοξάζουσιν, ἀλλ' ἀληθῶς καὶ πραγματι-
κῶς, ὅσα μετὰ τὸν ἁγιασμόν τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ
οἴνου μεταβάλλεσθαι, μεταουσοθεῖσθαι, μεταποιεῖσθαι,
μεταρρυθμίζεσθαι τὸν μὲν ἄρτον εἰς αὐτὸ τὸ ἀληθῆς
τοῦ κυρίου σῶμα, ὅπερ ἐγεννήθη ἐν Βηθλεὲμ ἐκ τῆς
ἀειπαρθένου, ἐβαπτισθη ἐν Ἰορδάνῃ, ἔκαθεν, ἔταφην,
ἀνίστην, ἀναλήθη, καθύγει ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ καὶ
πατρὸς, μάλלי ἔλθεῖν ἐπὶ τὸν νεφέλων τοῦ οὐρανοῦ, —
τὸν δ' οἶνον μεταποιεῖσθαι καὶ μεταουσοθεῖσθαι εἰς
αὐτὸ τὸ ἀληθῆς τοῦ κυρίου αἶμα, ὅπερ, κρημαίνου
ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, ἐχύθη ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς⁵⁾.

Ἐπὶ μετὰ τὸν ἁγιασμόν τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου
οὐκ ἔτι μένει τὴν οὐσίαν τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου,
ἀλλ' αὐτὸ τὸ σῶμα καὶ τὸ αἶμα τοῦ κυρίου ἐν τῇ
τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου οὐσίᾳ καὶ τύπῳ, ταυτῶν εἰ-
πεῖν ὑπὲρ τοῖς τοῦ ἄρτου συμβεβηκόσιν⁶⁾.

Ἐπὶ αὐτὸ τὸ παναγίον τῶν κυρίου σῶμα καὶ
αἶμα μεταβιβάσθαι καὶ εἰσθεῖν εἰς τὸ σῶμα καὶ
στόμαχος τῶν μεταχόντων εὐδαρῶν τε καὶ δουβῶν·
πλὴν τοῖς μὲν εὐδαρῶσι καὶ ἀξίοις ἁρσιν ἁμαρτιῶν
καὶ ζωῆν αἰώνιον προξενεῖν, τοῖς δ' δουβῶσι καὶ ἀνα-
ξίοις κατὰρσιν καὶ κλάσιν αἰώνιον παραχωρεῖν.

Ἐπὶ τῆρσιν μὲν καὶ διακρίσθαι εἰτε χερσὶν
εἰτε καὶ οὐχόσιν⁷⁾ τὸ σῶμα καὶ τὸ αἶμα τοῦ κυρίου,

"sicut per unum peccatorem constituti unum multi,
ita et per unum iusti". Porro si iusti, igitur et a
peccato liberi; neque enim simul esse possunt vita
et mors. Si vere mortuus est Christus, vera pro-
fecto est et per spiritum condonatio peccati.

Hinc vero compertum, baptizatos parvulos et
defunctos omnes dubio procul salutem consequi
per mortem Christi praedestinos. Cum enim nul-
lus rei sint peccati, non quidem omnibus communis,
utpote iam divino lavacro mundati, neque etiam pro-
prii, utpote qui actu electione carentes non peccant,
certissime salvantur. Porro baptismus aeque ac ordo
characterem imprimit indelebilem: unde quemad-
modum eodem ordine initiari bis nemo potest, ita
nec recte semel baptizatus iterum baptizari, ut in
mille peccata forte prolapsus, immo ut a fide etiam
apostata. Enimvero converti ad Dominum quisquis
voluerit, eam a qua exiderat, per poenitentiae sacra-
mentum recuperat adoptionem.

Decretum XVII.

Credimus sanctissimum divinae eucharistiae
sacramentum, quod ordine quartum supra recen-
suimus, illud ipsum esse, quod ea nocte qua
semetipsum pro mundi vita tradidit Dominus, no-
bis traditione reliquit. Panem quippe accipiens ac
benedicens, dedit sanctis discipulis suis et apostolis,
dicens: „Accipite, manducate, hoc est corpus meum“.
Et accipiens calicem, gratias agens dixit: „Bibite
ex eo omnes, hic est sanguis meus, qui pro vobis
effundetur in remissionem peccatorum“.

In huius itaque celebratione sacramenti Domi-
ni nostri Iesum Christum credimus esse praesentem,
non quidem secundum figuram aut imagi-
nem neque etiam secundum quandam, aut ceteris
in sacramentis, gratiae excellentiam, neque secundum
simplicem, quam et in baptismo patres nonnulli
commemoraverunt, praesentiam, neque penes im-
panationem, qua proposito eucharistiae panis verbi
divinitas substantialiter uniat, quemadmodum in-
scite iuxta ac indigne arbitrantur Lutherani, sed
vero realiterque, quatenus panis et vini facta con-
secratione, transmutatur, transubstantiatur, conver-
tatur, transformetur panis quidem in ipsum corpus
Domini verum, quod natum est in Bethleem ex
semper virgine, baptizatum in Iordane, passum,
sepultum, quod resurrexit, ascendit, sedet a
dextris Dei patris, in caeli denique nubibus ad-
venturum, — vinum vero in ipsum Domini san-
guinem verum converti ac transubstantiari, qui ex
illo in cruce pendente pro mundi vita defluxit.

Item facta panis et vini consecratione, nec panis
nec vini manere amplius substantiam credimus, sed
ipsum corpus et sanguinem Domini sub panis et
vini specie et figura, id est sub panis accidentibus.

Item et ipsum distribui Domini corpus et san-
guinem parvulis, inque communicantium sive
plurum sive impiorum os ac stomachum introduci:
nisi quod remissionem peccatorum vitamque piis
ac dignis impertitur aeternam, impiis vero ac in-
dignis damnationem poenamque accersit sempiternam.

Item manibus destituisse concedi quidem Do-
mini corpus et sanguinem ac dividi: verum per

¹⁾ Rom. V, 18.

²⁾ Porrorem in B ambrosio sine hisce emenda: ἀναβαπτισθέντων (sic) ἀλύτρωτον γὰρ ἀναβαπτισθέντων.

³⁾ Matth. XXVI, 26-28.

⁴⁾ ἀναξίως δόξας D.

⁵⁾ Ioh. VI, 51.

⁶⁾ ταυτῶν — συμβεβηκόσιν om. B.

⁷⁾ εἰτε χερσὶν — εὐδαρῶν om. B.

κατὰ συμβεβηκόσιν μένου ήται κατὰ τὰ συμβεβηκόσιν τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου, καθ' ἑαυτὰ δὲ καὶ ἑαυτὰ καὶ ἀπὸ εἶναι ἀκαλογεῖσθαι, καθ' ἑαυτὰ δὲ μένου ήται πάντη καὶ ἀκαίρως. Ὅθεν καὶ ἡ καθολικὴ ἐκκλησία φησὶ· Μαρτυρεῖται καὶ διαμαρτυρεῖται ὁ μαρτυρούμενος καὶ μὴ διαμαρτυρούμενος, ὁ πάντως ἐσθίουμενος καὶ οὐδέποτε διαμαρτυρούμενος, ἀλλὰ τοῖς μετέχοντες (θνητοῖσι ἐξ ἕως) ἀγαθόν.

Ἐπὶ ἐν ἑκαστῷ μέρει καὶ τμήματι ἕλαστω τοῦ μεταβληθέντος ἄρτου καὶ οἴνου οὐα εἶναι μέρος τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ κυρίου (βλάσφημον¹⁾ γὰρ τοῦτο καὶ εἶπον), ἀλλ' ὅλον ὄλον αὐτῶσιν τὸν δεσπότην Χριστὸν κατ' οὐσίαν, μετὰ ψυχῆς θνητοῦσιν καὶ θεότητος, ήτοι τέλειον θεὸν καὶ τέλειον ἄνθρωπον. Ὅθεν καὶ πολλῶν γινόμενων ἐν τῇ οἰκουμένῃ μὲ καὶ τῇ αὐτῇ ἄφῃ ἱερουργιών, μὴ γίνεσθαι πολλοὺς Χριστοὺς καὶ²⁾ πλάσιν σώματα Χριστοῦ, ἀλλ' ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν Χριστὸν παρεῖναι ἀληθῶσιν καὶ πραγματικῶσιν, καὶ εἶναι αὐτοῦ τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα ἐν πάσῃσιν ταῖς κατὰ μέρος ἐκκλησίαισιν προκειμένοις ἄρτοις, μεταποιούμενοι καὶ μεταουσιούμενοι μετὰ τὸν ἄρισμὸν, γίνεται καὶ ἐστιν ἐν καὶ τὸ αὐτὸ τῶ ἐν οὐρανοῖσιν· ἐν γὰρ τὸ σῶμα τοῦ κυρίου ἐν πολλοῖς τόποις· καὶ τοῦ πολλῶσιν, καὶ διὰ τοῦτο τὸ μυστήριον τοῦτο μάλιστα ἐστι καὶ λέγεται θεαμαστὸν καὶ πιστεῖται μόνῃ καταληγτόν, οὐ σοφισμασιν σοφίας ἀνθρώπινης, ἤσιν τὴν ματαιάν καὶ ἀνόητον ἐν τοῖς θεοῖσιν παρεργάσιν ἀποκαίεται ἡ εὐσεβής· καὶ θεοπαρεδότο· ἡμῶν θρησκείας.

Ἐπὶ αὐτὸ τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ κυρίου τὸ ἐν τῇ τῆσιν εὐχαριστίας μυστηρίῳ θφελῖν τιμασθαι ὑπερβαλλόντως καὶ προσκυνεσθαι λατρευτικῶσιν· μία γὰρ ἡ προσκύνησις τῆσιν ἁγίας τριάδος³⁾ καὶ τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ κυρίου.

Ἐπὶ εἶναι θυσίαν ἀληθῆ καὶ ελαστικὴν προσφερομένην ὑπὲρ πάντων τῶν εὐσεβῶν ζώντων καὶ τεθνῶτων καὶ ὑπὲρ ὠφελείας πάντων, ὥσιν κατὰ ῤησιν ἐν ταῖς τοῦ μυστηρίου τοῦτου εὐχαῖσιν⁴⁾, ὑπὲρ τῶν ἀποστόλων τῇ ἐκκλησίῳσιν παραδοθεῖσαι· κατὰ τὴν πρόσιν αὐτοῦσιν διαταγῆν τοῦ κυρίου.

Ἐπὶ καὶ πρόσιν τῆσιν χρήσεσιν εὐθὺσιν μετὰ τὸν ἄρισμὸν καὶ μετὰ τὴν χρῆσιν τὸ φυλαττόμενον ἐν ταῖς ἱεραῖσιν· θήσιν πρόσιν μετάληψιν τῶν ἀποδημησιν μαλόντων ἀληθῶσιν εἶναι τοῦ κυρίου σῶμα καὶ κατὰ μὲτῶν διαπέρον ἑαυτοῦ, ὥσιν πρόσιν τῆσιν χρήσεσιν· μετὰ τὸν ἄρισμὸν, ἐν τῇ χρῆσιν καὶ μετὰ τὴν χρῆσιν εἶναι κατὰ πάντα τὸ ἀληθῶσιν τοῦ κυρίου σῶμα.

Ἐπὶ τῇ μεταουσιῳσιν· λέξιν οὐ τὸν τρόπον πιστεύουσιν θνητοῦσιν, καθ' ἑνὸν ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος μεταποιεσθαι εἰσ τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ κυρίου (τοῦτο γὰρ ἀληπτον πάντη καὶ ἀδύνατον κλην αὐτοῦ τοῦ θεοῦ, καὶ τοῖς πιστεύουσιν ἀμάρτυριαν ἅμα καὶ ἀσέβειαν ἐκπέσει), ἀλλ' ἐπὶ ὁ ἄρτος· καὶ ὁ οἶνος μετὰ τὸν ἄρισμὸν οὐ τυπικῶσιν οὐδ' εἰκονικῶσιν οὐδὲ χάριτι ὑπερβαλλούσῃ οὐδὲ τῇ κοινωνίῃ ἢ τῇ παρουσίῃ τῆσιν θεότητος μόνῃσιν τοῦ μονογενοῦσιν μεταβάλλεται εἰσ τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ κυρίου, οὐδὲ συμβεβηκόσιν τὸ σῶμα καὶ τὸ οἶνον εἰσ συμβεβηκόσιν τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ κυρίου κατὰ τινα τροπὴν ἢ ἀλλοίωσιν μεταποιεσθαι, ἀλλ' ἀληθῶσιν καὶ πραγματικῶσιν καὶ οὐσιαστικῶσιν γίνεται ὁ μὲν ἄρτος αὐτὸ τὸ ἀληθῶσιν τοῦ κυρίου σῶμα, ὁ δ' οἶνος· αὐτὸ τοῦ κυρίου αἷμα, ὥσιν εἰρησιν ἀνωτίρως.

1) Quae inter uncos ponuntur om. B.

2) πολλοὺσιν — καὶ om. B.

3) τῆσιν ἁγίας τριάδος· τοῦ κυρίου B.

4) ἐν ταῖς... εὐχαῖσιν, cf. Genz, *Enchiridion Graec.*, p. 79

accidens demtaxat sive panis accidentia panis et vini, per quae et visibilia ea esse et contractibilia in confusio est: at inaccota prosum et indivisa secundum se permanere. Unde et catholica dicit ecclesia: Conciditur et dividitur, qui membratim conciens nequaquam dividitur, semper manducatur et nunquam consumitur, sed digno accedentes sanctificat.

Item nequaquam sub divisione quilibet ac minima panis et vini transmutati particula esse partem corporis et sanguinis Domini (quippe hoc sine blasphemia et impietate nemo dixerit), sed totum ac integrum Dominum Christum secundum substantiam, animam videlicet suam et divinitatem, id est Deum perfectum et perfectum hominem. Unde et multae cum per orbem una et eadem hora celebrantur missae, haudquaquam Christi plures plurae Christi sunt corpora, sed unus in omnibus ac singulis fidelium ecclesiis vere ac realiter praesens est ipse Christus, unum et corpus est et sanguis unus. Atque id quidem, non quod illud quod in caelo est Domini corpus super altaria descendat, sed quod post consecrationem conversus ac transubstantiatus is, qui singularis in ecclesiis offertur, panis propositionis fiat et sit illud ipsum corpus quod est in caelo. Quippe multis in locis non multa, sed unum est corpus Domini: ac vel hinc maxime mirabile est diciturque huiusmodi sacramentum et sola fide comprehensibile, non autem humanae rationis sapientiae, cuius quidem vanam et circa res divinas caecam inquisitionem pia atque divinitus tradita abnuat professio nostra.

Item et honore supremo eplendum esse cultuque latrae adorandum idem Domini corpus et sanguinem, quae sunt in sacramento eucharistiae. Quippe sanctissimae trinitatis et corporis sanguinisque Domini una est adoratio.

Item et verum ac propitiatorium esse sacrificium, quod pro fidelibus omnibus tum vivis tam defunctis nec non et pro utilitate omnium offertur, uti et in huiusmodi sacramenti precibus exprimitur, quas iuxta id quod a Domino datum acceperant, apostoli ecclesiae tradidere.

Item ante usum statim a consecratione ac post usum id quod sacris in pixibus communioni moribundorum asservatur, corpus esse Domini verum et a se ipso ne vel levissime quidem diversum, quatenus ante usum post consecrationem, in usu ac post usum verum omnino sit corpus Domini.

Praeterea verbo *transubstantiationis* modum illum quo in corpus et sanguinem Domini panis et vinum convertuntur, explicari minime credimus — id enim penitus impossibile utpote incomprehensibile praeterquam ipsi Deo, et capere se credentibus incertiae ac impietatis notam inurit, — sed panis et vini, facta consecratione, non per figuram aut per imaginem, non panis superabundantem gratiam, non per communionem aut solius divinitatis unigeniti filii Dei praesentiam, ac in corpus et sanguinem Domini conversionem significari, sed nec panis aut vini accidens aliquod in quodam corporis et sanguinis accidens aliqua conversione vel alteratione mutatur, sed vere realiterque ac substantialiter fit quidem panis ipsum verum Domini corpus, vinum vero ipse sanguis eius, uti iam ante dictum est.

Ἔτι μὴ γίνωσθεαι ὑπὸ τῶν ἄλλων τῶν τῆς ἱερῆς εὐχαριστίας τοῦ μυστήριου εἰ μὴ μένον ὑπὸ ἱερῆς εὐσεβείας καὶ ὑπὸ εὐσεβείας καὶ νομίμου ἐπιπέτου τὴν ἱερωσύνην λαβόντες, καθ' ἣν τρέπον ἢ ἀνεπιτέμνη ἐκκλησίαι διδασκαί. Αὕτη ἐστὶν ἐν συντόμῳ ἡ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας καὶ περὶ τοῦ μυστηρίου τοῦτου δόξα καὶ ἀληθὴς ἐπαγγελία καὶ ἀρχαιοτάτη παράδοσις, ἣν οὐδεὶς καλεῖσθαι κατ' ἐξέλινα τρέπον ὑπὸ τῶν εὐσεβῶν βουλευμένων καὶ ἀποκατεμένων τοῦ νεωτερισμοῦ καὶ ἡ) τῆς βεβήλου τῶν αἰρετικῶν νεοφανείας, ἀλλ' ἀνεγκλίως οὐρανὸν καὶ ἀδίκους τῆν παρὰ τὴν νομοθετηθεῖσαν παράδοσιν τοῦ γὰρ παραβάνοντος ἀποποιεῖται καὶ ἀναθεματίζει ἡ καθολικῆ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία.

Ἔπος ιη'.

Πιστεύομεν τὰς τῶν κεκοιμημένων ψυχὰς εἶναι ἢ ἐν ἀνάσει ἢ ἐν ὀδύνῃ, καθ' ὅτι ἕκαστος ἔπραξεν. χαριζομένης γὰρ ἀπὸ τῶν σωμάτων παραυτίκα ἢ πρὸς εὐφροσύνην ἢ πρὸς λύπην καὶ στεναγμὸν ἐκδημαίν, ὁμολογουμένης μένου ἢ μήτε τῆς ἀπολαύσεως ἢ μήτε τῆς κατακρίσεως τελείας· μετὰ γὰρ τὴν κοινήν ἀνάστασιν, ὅτε ἡ ψυχὴ ἐνωθεῖ τῷ σώματι, μετ' οὗ καλῶς ἢ πονηρῶς ἐκαλλιτέτατο, ἀπολήφεται ἕκαστος τὸ τέλος, ἢ τῆς ἀπολαύσεως ἢ τῆς κατακρίσεως· ἐπιλονότι.

Τοὺς δὲ συμφορήντας θανάτοις κλημελῆμασι καὶ μὴ ἐν ἀπογνώσει ἀποδηήσαντας, ἀλλὰ μετανοήσαντας μὲν ἐπὶ καρίντας ἐν τῷ μετὰ σώματος βίῳ, μὴ κοιθῶντας δὲ οὐδ' ὀνητωσὸν καρπὸν μετανοίας (ἐκλείπει δὲ αὐτὸν ἀποδοῦναι καὶ γονυπετῆσαι ἐν γρηγορήσει προσευχῶν, θλιβῆναι, κτωχὸς παραμυθεῖσθαι, καὶ τῶν ἐν ἔργοις τὴν πρὸς τὸν θεὸν καὶ τὸν πλησίον ἀγάπην ἐπιδείξει, ἀ καὶ ἐκαστοῦ ἕνεκα καλῶς ἡ καθολικὴ ἐκκλησία ἀπ' ἀρχῆς ἀνόμισα¹⁾), τοῦτων καὶ αὐτῶν τὰς ψυχὰς ἀπέχεσθαι εἰς ἔθου²⁾ καὶ ὑπομένειν τὴν ἐνεκα ἐν αἰγῶσιν ἀμαρτημάτων ποιήν· εἶναι δ' ἐν συνεισθῆσει τῆς ἐκείθεν ἀκαλλαγῆς, εὐσεβοῦσθαι δὲ ὑπὸ τῆς ἐμῆς ἀγαθότητος διὰ τῆς βεβήλου τῶν ἱερῶν καὶ εὐσεβῶν, ἀ τῶν ἀποικῶν ἕνεκα οἱ ἐκείτου συγγενεὶς ἀπολαύσει, μεγάλη δύναμις μάλιστα τῆς ἀκαμῆτου θυσίας, ἣν ἰδίως ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων συγγενῶν ἕκαστος καὶ κοινῶς ὑπὲρ πάντων ἡ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία ποιεῖ ἐκκλησίαι ἐνοουμένου μένου καὶ τοῦτου, τοῦ μὴ εἶδῆναι ἡμῶς ἐπιλεθὴ τὸν καρπὸν τῆς ἀκαλλαγῆς. Ὅτι γὰρ γίνεται εὐσεβεία τῶν τοιούτων ἀπὸ τῶν θειῶν καὶ πρὸ τῆς κοινῆς ἀνοστώσεως τε καὶ κρίσεως, οἴδαμεν καὶ πιστεύομεν· ὅτι δὲ, ἀγνοοῦμεν.

Ἐρωτήσεις τινεὶ καὶ πρὸς αὐτὰς ἀποκρίσεις.

Ἐρώτησις α'.

Εἰ δεῖ τὴν θείαν γραφὴν κοινῶς παρὰ πάντων τῶν χριστιανῶν ἀναγινώσκεισθαι;

Ἀπόκρισις.

Ὁδὸ. Τὴν πᾶσαν γὰρ γραφὴν θεόπνευστον καὶ ἀφάριστον οἴδαμεν, καὶ ὅτι τὸ ἀναγκαῖον ἔχουσαν μετ' ἐκείτης, ὅστε χωρὶς αὐτῆς ἀδύνατον ὅπως οὖν εὐσεβεῖν· οὐ μὴν καὶ ὑπὸ πάντων ἐκείνης καὶ πάντ' ἀφάριμας³⁾ ἀναγινώσκεισθαι ταύτην, ἀλλ' ὑπὸ μόνων τῶν μετὰ τῆς προποθεῖς ἐραδίας τοῖς⁴⁾ βέβαιον ἐγκυκλίον του πνεύματος καὶ εἰδῶν οἷς τρέποις ἢ θεῖα γραφὴ ἀρνεῖται καὶ διδάσκονται καὶ ἄλλως ἀναγινώσκονται· τοῖς δὲ μὴ γυμνωσμένοις καὶ ἀδιαφόροις ἢ μόνον κατὰ τὸ γράμμα ἢ καὶ κατ' ἄλλον τινὰ

Denique nominibus praeter rium sacerdotum, ab pio utique episcopo canonice institute sacerdotii charactero initiatum, iuxta orientalis ecclesiae doctrinam hoc sacramentum eucharisticum credimus posse conficere sacramentum. Haec est compendiosa orientalis catholicae ecclesiae hoc de sacramento doctrina veraque confessio et traditio perantiqua, cui detrachere quidquam non convenit eae, qui pio sentire cupiant et novitates horrent ac profana haereticorum vaniloquia detestantur; sed hanc, quae iam pridem obtinuit, traditionem integram servant et illibatam. Hanc enim violantes catholica Christi relicit et anathematizat ecclesia.

Decretum XVIII.

Credimus defunctorum animas aut in quiete aut in poenis esse, prout quisque gesserit; quippe separatae a corporibus vel ad gaudii vel ad tristitiae gemitusque locum statim commigrant, nondum tamen eis concessa integra beatitudinis aut damnationis mensura. Etenim generali facta resurrectione, quando anima unietur corpori, quocum aut bene gessit aut male, tunc beatitudinis ac poenarum perfectam unusquisque vicem recipit.

Eorum vero, qui peccatis impliciti non in desperatione defuncti sunt, sed quos adhuc superstites poenituit, at nullum fecerunt poenitentiae fructum, (lacrimas videlicet effundendo, genibus flexis in orationibus vigilando, semetipsos affliciendo, pauperes recreando, suam denique cum in Deum tum in proximum caritatem operibus demonstrando, quae et catholica ecclesia recte ab initio satisfactiones appellavit), horum, inquam, ipsorum animas credimus ad inferos abire ibique iustas poenas commisso, peccatis poenas sustinere; at suae tamen ex hinc futurae liberationis esse conicias et ab summa bonitate per sacerdotum orationes, et elemosinas, quas pro defunctis eorum propinqui faciunt, liberari. Ad hoc vero potissimum valet inchoatum missae sacrificium, quod peculiariter singuli pro consanguineis defunctis, catholica vero et apostolica ecclesia quotidie pro omnibus communiter facit. Porro liberationis huiusmodi notum nobis esse tempus nequaquam dicimus; tales enim solvi quidem poenis, idque ante commumem resurrectionem et universale iudicium, et acimus et credimus; id vero quando fiat, ignoramus.

Quaestiones aliquot et ad eas responsiones.

Quaestio I.

Decetne sacram scripturam sine discrimine ab omnibus legi christianis?

Responsio.

Non decet. Enimvero omnem scripturam divinitus inspiratam et utilem novimus, et ita ex se necessariam, ut pio sine illa vivere nullatenus quisquam possit. Hanc tamen haudquaquam convenit omnes legere, at eae dumtaxat qui profunda, quae in illa latent, spiritus arcana convenienti acurratione explorare valent, quive eam qua excoctianda, docenda, legenda est scriptura sacra, rationem probe norunt. Inexercitatis autem et scripturam sacram abeque discrimine vel solum penes

¹⁾ καὶ om. A.

²⁾ ἐ καὶ — ἀνόμισα om. B.

³⁾ ἔραρα B.

⁴⁾ ἐπείως — ἀφάριμα om. A.

⁵⁾ τοῖς καὶ A.

γράφειν ἄλλοτερον τῆς εὐαγγελίας ταύτης τῆς γραφῆς ἐπιλαμβάνουσαν ἢ καθολικὴ ἐκκλησία, διὰ τῆς παρὰ τὴν βιβλίαν ἀγωγῆς, οὗ θεμελίον τὴν ἀνάγνωσιν εἶναι ἐπιβάλλεται¹⁾. Ὅτι καὶ πάλιν εὐαγγελία ἐπιτέτευκεται μὲν ἀποδοῖν τὰ τῆς γραφῆς ἵνα πιστοῦ τῆ καρδίας εἰς δικαιοσύνην, ἀπολογεῖ δὲ τῷ σὺντακτῇ εἰς αὐτοῦσαν²⁾. ἀναγινώσκουσι δὲ ἕνα τῆς γραφῆς μέρη καὶ μάλιστα τῆς καλαῆς; ἀπγορεύεται τῶν εἰρησῶν αἰτιῶν καὶ τῶν ὁμοίων τούτοις ἕνακα. Καὶ ἴσθιν ἴσον παραγγέλλειν τοῖς ἀγρομάτοις μὴ ἀναγινώσκουσι ὁσούτως τὴν πᾶσαν ἱερὰν γραφὴν καὶ τοὺς ῥήμασιν ἐπιβάλλουσαι μὴ ἀκτισθοῦσι στερὰς τροφῆς.

Ἐρώτησι: β’.

Εἰ σαφὲς ἴσθιν ἡ γραφὴ πᾶσι τοῖς ἀναγινώσκουσι χριστιανοῖς;

Ἀπόκρισις.

Εἰ σαφὲς ἦν ἡ θεία γραφὴ πᾶσι τοῖς ἀναγινώσκουσι χριστιανοῖς, οὐκ ἂν ὁ κύριος ἔρουναν ταύτην τοῖς βρωμαῖοις αὐτοῦ τυχαιὸν ἐπιτέρετα³⁾, καὶ τὸ χάρισμα τῆς διδασκαλίας μεταίωσεν τῷ Παύλῳ⁴⁾ ἀλλ’ ἤλεγετο τεθεῖναι ὑπὲρ τοῦ θεοῦ τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ ὁ Πέτρος⁵⁾ οὐκ ἂν περὶ τῶν τοῦ Παύλου ἐπιστολῶν ἔχων πινὰ δυσνόητα ἔλεγε. Ἀπὸ τῶν ὧν, ὡς πολλὸν τὸ βέβαο; ἔχων τὴν γραφὴν καὶ τὸ μέγεθος τῶν ἰνοῦν, καὶ δεῖσθαι ἐπιστημόνων καὶ θαίων ἀνδρῶν πρὸς ἔρουναν καὶ ἀληθῆ καταλήψιν καὶ γνώσκον ὄρθην καὶ συμφῶν τῇ κρίσει γραφῆ καὶ τῷ δημιουργῷ ταύτης ἀγίῳ πνεύματι. Ὅτι τοῖς ἀναγεννηθεῖσιν, εἰ καὶ γνώσκοντες ἢ περὶ τριάδος; πίστες καὶ ἡ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ ἐνανθρώπησις, τὰ καὶ τὴν ἡ ἀνάστασις, ἢ εἰς οὐρανούς; ἀνοδος, ὁ περὶ τῆς παλιγγενεσίας καὶ κρίσεως λόγος, ὧν ἕνακα καὶ πολλοὶ θᾶνατον ὑπομαίνοι; οὐκ ἔγνωσαν, οὐκ ἀναγκαῖον δέ, μάλλον δὲ ἀδύνατον πᾶσιν εἶδέναι; καὶ ἄ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον μόνοις τοῖς ἐγγεγραμμένοις; ἐπὶ σοφίᾳ καὶ ἀρίστην φανεροί.

Ἐρώτησι: γ’.

Ἱερὰν γραφὴν ποία βιβλία καλεῖται;

Ἀπόκρισις.

Στοιχειουόντας τῷ κανόνι τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ἱερὰν γραφὴν καλοῦμεν ἐκείνη πᾶντα ἢ ὁ Κύριλλος; ὑπὸ τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου ἀρτισσιμῶς ἀριθμῆται, καὶ πρὸς τοῦτοις ἕπερ ἀσυντάτως καὶ ἀμαθῶς εἶπ’ ὁδὸν ἀθεολογίας; ἀπόκρυφα κατωνώμισα; τὴν Σοφίαν δηλαδῆ τοῦ Σολομῶντος, τὴν Ἰουδίθ, τὸν Τωβίαν, τὴν Ἱστορίαν τοῦ Δρακόντος, τὴν Ἱστορίαν τῆς Σωδάνης, τοὺς Μακκαβαίους καὶ τὴν Σοφίαν τοῦ Σιραχ. Ἡμεῖς γὰρ μετὰ τῶν ἄλλων τῆς θείας γραφῆς γνήσιον βιβλίον καὶ ταῦτα γνήσια τῆς γραφῆς μέρη κρίνομεν, ἐπὶ τῇ παραδόσει ἀρχαίᾳ συνήθειᾳ, καὶ μάλιστα ἡ καθολικὴ ἐκκλησία, γνήσια εἶναι; τὰ ἱερὰ εὐαγγέλια καὶ τὰ ἄλλα τῆς γραφῆς βιβλία, καὶ ταῦτα εἶναι τῆς ἁγίας γραφῆς μέρη ἀνεμφιβέλως παραδῶκε, καὶ τούτων ἡ ἀρῆσις, ἐκείνων, ἴσθιν ἀθέτησις. Ἐὶ δὲ ποὺ δοκεῖ μὴ εἶναι πάντα⁶⁾ ὑπὸ πάντων συγκαταριθμηθῆσαι, οὐδὲν ἦτοιν ὅμοια καὶ ταῦτα παρὰ τε συνόδων καὶ πολλῶν ὄσων τῇ; καθολικῇ; ἐκκλησίᾳς καλαιοτάτων τε καὶ ἐγκρίτων θεολόγων ἀριθμῆται καὶ συγκαταριθμηται τῇ κρίσει γραφῆ, ἢ πάντα καὶ ἡμεῖς κανονικὰ βιβλία κρίνομεν, καὶ ταῦτα τὴν ἱερὰν γραφὴν εἶναι ὁμολογοῦμεν⁷⁾.

literam aut alieno a pietate sensu intelligentibus ecclesia catholica, utique per experientiam de dispendio certa, lectione eius interdicit. Itaque omnibus quidem fidelibus sacram audire scripturam, quatenus corde credant ad iustitiam, ore autem confessionem prout ad salutem, permitteum est; aliquos vero scripturas ac veteris potissimum instrumenti libros legere, praedictis ac consimilibus de causa prohibuit. Et vero porinde est sacrae scripturae lectione inexcitatos prohibere ac solidiori abstinere cibo infantibus imperare.

Quaestio II.

Sitne perspicua omnibus legentibus christianis scriptura?

Responsio.

Si legentibus omnibus perspicua esset sacra scriptura christianis, nequaquam persecrari scripturas his, qui salutis desiderio tenentur, Dominus mandasset; frustra quoque Paulus positam a Deo in ecclesia doctoratus gratiam scripissset, neque intellectu difficilia habere Pauli epistolas Petrus diceret. Maximam itaque constat esse scripturae altitudinem iuxta ac sensuum eius amplitudinem ac doctissimis proinde divinisque hominibus ad eius indagacionem veramque intelligentiam ac rectum sensum, scripturae et eiusdem auctori spiritus sancto consonum, opus esse. Itaque quamvis regeneratis conspicua ait fides sanctissimae trinitatis et incarnatio filii Dei, eiusdem passio, resurrectio, in caelos ascensio, item et regeneracionis ac iudicii veritas — pro quibus mortem subire multi non dubitarunt; — haud tamen necesse est, imo impossibile, et ea scire omnes, quae solis sapientia et sanctitate exercitatis spiritus sanctus manifestat.

Quaestio III.

Quosnam libros sacram scripturam vocas?

Responsio.

Ecclesiae catholicae regulam sequentes sacram scripturam eos omnes appellamus libros, quos ab Laodicensi synodo Cyrillus mutuat recenset, ille inasper additis, quos incipienter, incite aut magis malitiose vocavit apocryphos: Sapientiam videlicet Salomonis, librum Iudith, Tobiam, Draconis historiam, Historiam Susannae, Maccabaeos et Sapientiam Sirach. Hos etenim cum ceteris genuinis sacrae scripturae libris seu germanas eiusdem scripturae partes censemus esse numerandos. Quoniam quae sancta evangelia aliosque scripturae libros ut genuinos tradidit antiqua consuetudo seu magis ecclesiae catholicae, et istos haec ipsa seu sacrae scripturae partes procul dubio tradidit, quatenus istos qui neget et illos recenserit. Sin vero ab cunctis haud regenerari omnes fortasse videantur, isti nihilo secius ab synodis nec non et a multis cum antiquissimis iam nominatissimis catholicae ecclesiae theologiae recensentur et sacras inter scripturas numerantur. Quos omnes et nos iudicamus esse canonicos et sacram eos esse scripturam confitemur.

¹⁾ τοῖς δὲ μὴ γεγραμμένοις — ἐπιβάλλεται om. B.

²⁾ Rom. X, 10.

³⁾ Ioh. V, 39.

⁴⁾ τῷ Παύλῳ, cf. I Cor. XII, 28.

⁵⁾ II Petr. III, 16.

⁶⁾ μὴ εἶναι μὴ, ἢ cod. Edm. b.

⁷⁾ Totam hanc tertiam quaestionem om. B.

Ἐρώτησις 5.

Περὶ τῶν ἁγίων εἰκόνων καὶ τῆς προσκυνήσεως τῶν ἁγίων πᾶς ὁραλλομένη φρονεῖν;

Ἀπάντησις.

Τῶν ἁγίων ὄντων καὶ ὁμολογουμένων κατὰ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας προσβεβυμένων, ὃν τρόπον εἰρηται ἐν τῷ ἀρχαίῳ κεφαλαίῳ¹⁾, κεφαλὴ εἶπαι, ὅτι καὶ τιμᾶμεν αὐτούς ὡς φίλους θεοῦ καὶ ὡς πατρῴων δοξαζόμενους τῶν τῶν ἑαυτῶν. Τιμᾶμεν δὲ τούτους διττῶς· κατ' ἓνα μὲν τρόπον τὴν μητέρα τοῦ θεοῦ λέγου, ὃν καὶ ὑπερβουλικὸν φερόμεν· εἰ γάρ καὶ ὡς ἀληθῆς δουλὴ ἡ θεοτόκος τοῦ μόνου θεοῦ, ἀλλὰ καὶ μήτηρ, ὡς τὸν ἓνα τῆς τριάδος γεννήσασα σαρκικῶς, διὰ καὶ ἀσυγκρίτως ὑπερέχειν ἱμενεταὶ πάντων ἀγγέλων τε καὶ ἁγίων, ἔθεν καὶ ὑπερβουλικὴν αὐτῇ ἀπονέμομεν τὴν προσκυνήσιν. Κατὰ δεύτερον δὲ τρόπον, ὃν καὶ δουλικὸν ὀνομάζομεν, προσκυνούμεν αὐτοὺς τιμᾶμεν τοὺς ἁγίους ἀγγέλους, ἀποστόλους, προφήτας, μάρτυρας καὶ ἀπλῶς πάντας τοὺς ἁγίους.

Πρὸς τούτοις προσκυνούμεν καὶ τιμᾶμεν τὸ ξύλον τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ, ἐν ᾧ ὁ σωτὴρ ἡμῶν τὸ κοσμοσωτήριον εἰργάσατο πάθος, καὶ τὸν τόπον τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ, τὴν ἐν Βηθλεὲμ φάτιν, δι' ἧς τῆς ἀλογίας ἐρρύσθημεν, τὸν τόπον τοῦ κρανίου, τὸν ζωφύρον τάφον καὶ τὰ λοιπὰ ἅγια προσκυνήματα, τὰ τε ἱερὰ εὐαγγέλια καὶ τὰ ἱερὰ σκευῆ, δι' ὧν ἡ ἀναίμακτος ἐπιτελεῖται φύσις· μνήμαι; τε ἰσχυροὺς καὶ δημοτοὺς ἑσπέραις καὶ θεαῖς ἱδρύμασι καὶ ἀναθήμασι τοὺς ἁγίους γεραίρομεν καὶ τιμᾶμεν.

Ἐπειτα δὲ καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου καὶ πάντων τῶν ἁγίων προσκυνούμεν καὶ τιμᾶμεν καὶ ἀσπάζομεθα, καὶ μὴν καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων, ὡς ὤφθησαν ἐνίοις τῶν τε προπατόρων καὶ προφητῶν. Ἰστοροῦμεν δὲ καὶ τὸ πανάγιον πνεῦμα, ὡς ὤφθη, ἐν εἰδεί; περιστερᾶς.

Εἰ δὲ τινες εἰδωλολατρῶν ἡμᾶς, ἁγίους καὶ εἰκόνας ἁγίων καὶ τὰ λοιπὰ προσκυνούντας, λέγουσι, μάταιον ἡγοῦμεθα καὶ ἀδρανές· ἡμᾶς γὰρ μόνῳ τῷ ἐν τριάδι θεῷ λατρεύομεν καὶ οὐδενὶ ἑτέρῳ. Τούτοις δὲ ἁγίους τιμᾶμεν διττῶς· πρῶτον μὲν, κατὰ τὴν πρὸς θεὸν ἀναφορὰν, ἐπειδὴ ἐκείνου ἕνεκα τιμᾶμεν αὐτούς, καὶ κατ' ἑαυτούς, ὅτι ζωοαἰεσίον εἰκόνας τοῦ θεοῦ· τὸ δὲ κατ' ἑαυτούς δι᾿ αὐτῶν ὅτι δουλικῶν. Τὰς δὲ ἁγίας εἰκόνας σχετικῶς, ὡς τῆς πρὸς ἐκείνας τιμῆς ἐπὶ τὰ πρωτότυπα ἀναφερομένης· ὃ γὰρ εἰς τὴν εἰκόνα προσκυνῶν διὰ τῆς εἰκόνης τὸ πρωτότυπον προσκυνεῖ, καὶ ἡ δόξα οὐ μεταφέρεται οὐδ' ἕλλα; σχετῆται τῆς τε εἰκόνης καὶ τοῦ εἰκονιζομένου, καὶ ἐν ταύτῳ γίνεται, ὡς ἡ εἰς τὴν βασιλικὴν πύλαν γινόμενη.

Ἄ δὲ πρὸς σύστασιν, κενωτικῶς αὐτῶν, κατὰ τῆς γραφῆς λαμβάνουσιν, οὐκ ὅπως αὐτοῖς βοηθεῖ, ὡς βούλονται, ἀλλὰ μάλιστα ἧμιν συνφεδῶ φέμεται. Ἡμεῖς γὰρ τὴν ἑαυτῶν γραφὴν ἀναγιγνωσκόντας ἐξετάζομεν κληρὸν καὶ πρόσκοπον, παρεδέξαμεν καὶ αἰτίαν ἔθεν καὶ τὸν αὐτὸν θεὸν ποτὲ μὲν λέγοντα²⁾· Ὁὐ ποιήσεις σκευὴ εἰδωλον οὐτε ἑμῶματα, οὐδὲ προσκυνήσεις οὐδὲ λατρεύσεις αὐτοῖς³⁾, ποτὲ δὲ προστάττοντα γενέσθαι χρουφίμ, καὶ ἐπὶ βόας⁴⁾ καὶ λίοντας⁵⁾ γινόμενα ἐν τῷ ἱερῷ θεουρόντες, οὐ πεισματικῶς τούτων τὴν ἔνοιαν θεουρόμεν (ἐν γὰρ τῇ πεισμονῇ οὐκ ἐστὶ πίστις), ἀλλ', ὡς εἰρηται, κα-

Quaestio IV.

Quid de sanctis imaginibus et cultu sanctorum sentire debemus?

Responsio.

Oratores nostri eam sint et ab catholica ecclesia habeantur sancti, quemadmodum in octavo capitulo dictum est, dicendi modo tempus est, eos a nobis cum Dei amicos nostrosque apud Deum universorum intercessores honorari. Porro duplicem sanctis cultum adhibemus. Alterum quippe verbi divini matri, quem hyperdulia appellamus. Enimvero Dei et huius quidem solius ut famula vere ait et ipsa deipara; at mater eius est, utpote quae unum e trinitate in carne genuit. Quare omnium cum sanctorum tum angelorum longe superior praedicatur; unde et hyperdulico eam cultu veneramus. Alterum vero, quem et dulicum vocamus, sanctis angelis, apostolis, martyribus, omnibus denique sanctis adhibemus.

Insuper venerandae ac vivificae crucis lignum, in quo pro salute mundi salvator noster passus est, quin et eiusdem crucis signum veneramus et adoramus, item et quod apud Bethleem est praesepe, per quod ab irrationali affectu liberati sumus, item et calvariae locum, et quod theca fuit vitae sepulcrum, ceteras dehinc res sanctas, quas adoramus: sancta videlicet evangelia, nec non et sacra vasa, in quibus sacrificium incrementum celebratur. Sed et annis commemorationibus festisque solemnibus, sacris aediculis et anathematis sanctos ornamus et honoramus.

Deinde et Domini nostri Iesu Christi et sanctissimae deiparae omniumque sanctorum, quin et sanctorum angelorum secundum eam, qua quibusdam patriarchis aut prophetis apparuerit, formam, imagines veneramus, adoramus et osculamur. Denique et spiritum sanctum sub ea, qua visus est columbae specie, repraesentamus.

Eam porro, quam sanctis et eorum imaginibus ceterisque praedictis venerationem adhibemus, idololatriam si qui dicunt, stultum ac inane reputamus. Nos enim soli in trinitate Deo ac praeter ipsum nemini latrae cultum impondimus. Sanctos vero duplici modo veneramus, imprimis quidem relative ad Deum, quippe propter ipsam illos honoramus, deinde et in seipsis, quoniam animatae Dei imagines illi sunt. Duliam porro esse qua sanctos veneramus in seipsis, supra definitum est, sanctos vero imagines relative; siquidem qui exhibetur illis cultus, ad earum prototypa referat. Quisquis enim colit imaginem, per imaginem colit prototypum, neque aliquantum dividitur separative imaginis honor et prototypi; sed in eodem positus est, quemadmodum in prorege rex honoratur.

Quae vere e scripturis in confirmationem suae novitatis assumunt, non sic ipsis favent uti autumant, immo nobis maxime concidant. Nos enim sacram scripturam cum legitimas, tempus, personam, exemplum, causam examinamus; cur nimirum idem ipse Deus modo dicit: „Non facies tibi idolum, neque simulacrum, neque adorabis, neque colēs illa“; modo autem cherubim fieri praecipiat? Immo et cum sculptos in templo boves leonesque spectamus, haudquaquam perruaciter de illis iudicamus: non enim in perruacia est fides; sed tempus oetateque, ut dictum est, considerantes rectam

¹⁾ ἐν τρώπον — κεφαλαίῳ cm. A.

²⁾ Levit. XXVI, 1.

³⁾ Exod. XXX, 18.

⁴⁾ βόας. II Reg. XVI, 17.

⁵⁾ λίοντας. I Reg. VII, 28.

ρὸν καὶ τὰ λοιπὰ θεμελιώδεις τῆς ἐρέτης κατὰ τοῦτον¹⁾ δόξης ἐπιτυχάνουσαν. Καὶ τὸ „Ὁὐ ποιεῖς σκηνὴν εἰδωλῶν ἢ εἰδωλῶν“, τοῦτον ἡρώμαθα τῆς „Ὁὐ προσκυνῆσαι θεοῦ ἄλλοτρίου“ ἢ εἰσὶν „Ἢὴ εἰδωλολατρίᾳ“. Ὁὐτὸν γὰρ καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῶν ἀποστόλων ἐπιναρκήσαντα συνήθεια τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ προσκυνεῖσθαι σχετικῶς τὰς εἰκόνες· εἰκόνας καὶ ἡ μόνον τῆς Θεοῦ λατρεία διακρινεῖται καὶ ὁ θεὸς οὐκ ἐναντίας λέγων ἐαυτῆς φανεῖται. Εἰ γὰρ ἡ γραφή φησιν „Ὁὐ ποιήσεις οὐδὲ προσκυνήσεις“, τίνα τρόπον ὑπερὸν ὁ θεὸς τὸ μὴ ποιῆσαι εἰδωλῶν συζητήρημα, τὸ δὲ προσκυνῆσαι οὐκ οὐκ ἔχουσαν συνουσίαν²⁾. Ὅθεν κατὰ μόνον· τῆς εἰδωλολατρείας οὐσίας τῆς ἐντολής, εὐφρασκόμενοι καὶ ἄραις καὶ λέοντες καὶ βόας³⁾ καὶ χερουβίμ γυγόντες καὶ τιμώμενα καὶ εἶδη εἰσὶν εἰδωλῶν, ἐν οἷς οἱ ἄγγελοι ἐφαινότο, προσκυνεῖσθαι.

Οὗς δὲ προσφέρουσι τῶν ἁγίων ὡς λέγοντας, μὴ εἶδον προσκυνεῖν τὰς εἰκόνας, ἤτοι μᾶλλον βοηθεῖν ἐκείνων ἡρώμαθα, ἐκαὶ ἐκείνοι ἀγωνιστικῶς διαλεγόμενοι καὶ κατὰ τῶν λατρευτικῶς προσκυνούντων τὰς εἰκόνες καὶ κατὰ τῶν φερόντων εἰς τὰς ἐκκλησίας τὰς εἰκόνας τῶν τεθνηκότων συγγενῶν ἐκείνων ἐφέροντο καὶ ἀναθίματι τοὺς οὕτως ποιούντας καθυποβάλλουσι, οὐ κατὰ τῆς ἐρέτης προσκυνήσεως τῶν τε ἁγίων καὶ ἁγίων εἰκόνας καὶ τοῦ τιμίου σταυροῦ καὶ τῶν λοιπῶν, ὧν εἰρηται, θεοῦ μάλιστα καὶ ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῶν ἀποστόλων εἶνα τὰς εἰκόνας ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ προσκυνεῖσθαι κατὰ τῶν πιστῶν πλείστοι δοσοὶ καὶ ἰστοροῦσι καὶ κηρύττουσι, μεθ' ὧν καὶ μεθ' οὗς ἡ ἁγία οἰκουμένη ἐξέστη σύνδοξος κατισχύουσι πᾶσαν αἰρετικῶν βδελυρίαν, ἐκαὶ εὖ σαφέστατα μὴν διδόντων ἕνωσιν, ὅπως δεῖ προσκυνεῖν τὰς εἰκόνας καὶ τὰ προειρημένα ἀνωθεν, ἀναθεματίζουσι δὲ καὶ ἀφορισμῶ καθυποβάλλουσι τοὺς ἢ προσκυνούντας λατρευτικῶς τὰς εἰκόνας ἢ λέγοντας τοὺς ὀρθοδόξους εἰδωλολατρεῖν προσκυνούντας τὰς εἰκόνας. Ἀναθεματίζομεν οὖν καὶ ἡμεῖς μετ' ἐκείνων τοὺς προσκυνούντας ἢ ἁγίον ἢ ἄγγελον ἢ εἰκόνα ἢ σταυρὸν ἢ λειψανόν ἁγίων ἢ ἱερὸν σημεῖον ἢ εὐαγγέλιον ἢ ἄλλο τι, ὅσα ἐν τῆ οὐρανῷ ἔνω καὶ ὅσα ἐν τῇ γῇ καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ λατρευτικῶς, καὶ μόνον τῆ ἐν τριάδι Θεοῦ τὴν λατρευτικὴν προσκύνουσαν ἀποκρίνομεν. Ἀναθεματίζομεν δὲ καὶ τοὺς λέγοντας τὴν προσκύνουσαν τῶν εἰκόνων εἰκονολατρείαν καὶ μὴ προσκυνούντας αὐτάς καὶ μὴ τιμῶντας τὸν σταυρὸν καὶ τοὺς ἁγίους, ὡς ἡ ἐκκλησία παρέδωκε.

Καὶ τοὺς ἁγίους καὶ τὰς εἰκόνας προσκυνούμεν, ἐν εἰρηται τρόπον, καὶ ἰστοροῦμεν ταῦτας εἰς καλλωπισμὸν τῶν ψυχῶν, καὶ ἐν ὧσιν βιβλία τῶν ἀμαρτωλῶν καὶ πρὸς μίσησιν τῶν ἀρετῶν τῶν ἁγίων καὶ ἀνάμνησιν καὶ ἔρωτος εὐξῆσιν καὶ πρὸς ἐγγύθησιν τοῦ επικαλεσθῆναι καὶ τὸν μὴ κύριον ὡς δεσπότην καὶ πατέρα, τοὺς δὲ ἁγίους ὡς δούλους μὴ ἐκείνου, βοηθοὺς δὲ καὶ μεσῖτας ἡμῶν.

Ἄλλα οἱ⁴⁾ αἰρετικοὶ καὶ τὴν προσευχὴν τῶν εὐσεβῶν πρὸς τὸν θεὸν καθύπευκον, ἐπειτα οὐκ οὐδὲν ἔπειτα αὐτὴν μόνον τῶν μοναχῶν κατηγοροῦσι. Τὴν προσευχὴν τοίνυν ἡμεῖς ὁμιλοῦμεν μετὰ Θεοῦ καὶ πρεπόντων ἀγαθῶν αἰτησιν, παρ' οὗ λαβεῖν ἐλπίζομεν, ἀνδραγαθίαν τὴν κατὰ τὸν θεὸν καὶ εὐσεβῆ πρὸς θεὸν ἀπευθυνόμενῃν διαθέσειν. Ἰήτησιν τῶν ἀνωτέρων, ψυχῆς ἁγίας βοήθημα, λατρείαν τῆς Θεοῦ κηχαρισμένην, σημειομετανοίας καὶ βαβαίας ἐλπίδος οὐδὲν γίνεσθαι δὲ ἢ νῶ μόνον ἢ νοὶ καὶ φωνῇ· θεωρεῖσθαι ἐν αὐτῇ θεωρίαν τῆς ἀγαθότητος καὶ τοῦ ἁλλοῦ τοῦ Θεοῦ, ἀναξιοφύστα τοῦ αἰτούντος καὶ εὐχαριστίαν καὶ

corum interpretationem assequitur, idemque esse dicitur: „Non facies tibi idolum et simulacrum“, ac: „Non adorabis Deos alienos“, seu: „Idolatra non eris“. Ita enim et soli Deo latria conservata est et relativi sanctorum imaginum cultus in ecclesia ab temporibus apostolorum inducta consuetudo. Deumque nequaquam secum pugnare verbis, demonstratum. Verum enim vero si absolute scriptura dicit: „Non facies neque adorabis“, qui tandem simulacra facere, non autem adorare, postea Deus indulget, prorsus non intelligimus. Quamobrem cum de idololatria sola prohibitio facta sit et cherubim et serpentes et leones et boves sculptos fuisse ac honoratos invenimus, et figuræ sive simulacra, inter quæ et angeli, adorata comparare.

Quos vero allegant sanctos, adorationem imaginum asserentes illicitam, nostris potius quam illorum favore partibus aestimamus; quandoquidem acerisimis disputationibus suis in eos demtaxat invehebantur, qui latriæ cultum sacris imaginibus impendebant, quive parentum suorum defunctorum effigies in ecclesia inferebant, quos et insuper anathemati subiecerunt; non autem in rectum tum sanctorum tum sacrarum imaginum tum et venerandæ crucis ceterorumque prædictorum cultum; maxime cum ab apostolorum temporibus decoratam sacris imaginibus ecclesiam eisque adhibitum ab fidelibus cultum quam plurimi tradant et attestentur, quibuscum et quos secuta sancta oecumenica synodus septima omnem hæreticorum impudentiam confundit; siquidem manifestissime, qualem sacris imaginibus adhibere oporteat cultum et ea quæ supra dicta sunt, demonstrat. Quocumque vero, cum qui latriæ cultum sacris imaginibus impendunt, tum qui fideles, honorem imaginibus deferentes, idololatriæ insimulant, anathematizat et excommunicationi subiicit. Et nos igitur cum ipsis eos omnes, qui sive sanctum, sive angelum, sive imaginem, sive crucem, sive reliquias sanctorum, sive vas aliquid sacrum, sive evangelium, sive quidpiam aliud ex iis, quæ in caelo et in terra et in mari sunt, latriæ cultu venerantur, anathematizamus solique in trinitate Deo cultum huiusmodi ducimus esse tribuendum. Insuper et cultum imaginum appellantes iconolatriam easque ac crucem et sanctos iuxta traditionem ecclesiæ adorare et colere recusantes anathematizamus.

Sanctos quippe eo, quo supra diximus, cultu veneramur nec non et sanctas imagines, quæ ad templorum ornamentum depingimus, ut librorum instar inibi sint et ad virtutum sanctorum imitationem, memoriam, amoris incrementum, atque ad iugem Dei quidem oeu domini et patriæ, sanctorum vero seu servorum eius, nostrorum autem adiutorum iuxta ac oratorum obsecrationem rudiores excitentur.

Porro fidelium quoque orationes ad Deum improbant hæretici. Deinde vero quæ ab illis cam, quæ ab solis sit monachis, calumniantur necimus. Nos igitur orationem seu cum Deo colloquium ac conventionem, a quo speramus illa, bonorum postulationem, item ascensum piæque affectum mentis tendentem in Deum, caelestium rerum inquisitionem, animæ sanctæ subsidium, cultum Deo acceptissimum, paenitentiam ac firmam vel signum agnoscentium. Fieri autem vel sola mente, vel mente simul et voce; Deique bonitatem et misericordiam ac orantis pariter indignitatem et futuræ ad Deum

¹⁾ τούτο Α.

²⁾ Θεολ. XX, Β.

³⁾ εἰ γὰρ ἡ γραφή — συνουσίαν om. B.

⁴⁾ καὶ ἄραις — βόας om. B.

⁵⁾ εἰ δὲ B.

ἐπαγγελίαν τῆς ἡλιόβου τῆς πρὸς θεὸν ὑπετάξεως·
 ἔχουσιν δὲ αὐτὴν πίστιν καὶ ἐλπίδα καὶ διαμονὴν καὶ
 τήρησιν τῶν ἐπιτολῶν αὐτῆς κατὰ πρότερον λόγον εἰρησίου
 τῶν οὐρανίων· πολλοὺς δὲ ἔχουσιν τοὺς καρποὺς, οὓς
 καρπὸν ἐπαγγελίας· γίνεσθαι δὲ συνεχῶς, ἐπι-
 ταλίσθαι δὲ ἐρεθισμῶν καὶ γυναικῶν ὀχλήματι. Το-
 σούτη δὲ ἡ καρὴ αὐτῆς ἐφάλασα, ὥστε καὶ ψυχῆς
 τροφήν καὶ ζωὴν ἐμελογοῦσθαι. Συνάγεται καὶ τῶ-
 να πάντα ἐκ τῆς θείας γραφῆς, ὥστε εἰ τις τοῦτων
 ἀποδείξειν αἰρεσίαν, ὅμοιος ἄφρονι ἢ τυφλῶ καὶ τοῦ
 ἡλιακοῦ φωτός ὄρα μεσημβρίας καὶ ἀέθρας ἀμετρί-
 ητος.

Οἱ δὲ αἰρετικοὶ βουλευμένοι μὴδὲν ἂν Χριστὸς
 ἐπίτραπεν ἀπερῶσθαι τὸν ἴσον, καὶ τούτῳ καθή-
 φαντο. Αἰσχυνομένοι δ' οὗτω φανερώς ἀποβαίνοντες
 μὲν καὶ προσευχῆς, ἀπλῶς μὴ γίνεσθαι οὐ καλοῦσαι,
 ταῖς τῶν μοναχῶν ἔσχατος ταρτέρονται, ὅπως καὶ
 αὐτὴ ποιούσιν, ἵνα τοῖς ἀπλοαῖς μίσος κατὰ τῶν
 μοναχῶν θῶσι πρὸς τὸ μὴ ὅλως ἀνίχουσαι· τοῦτους
 τυχόν ὡς βεβήλους· καὶ νεωτεριστὰς ὄραν, μὴ ὅτι γὰρ
 ἀνίχουσαι τὰ ἁγία τῆς εὐσεβείας· καὶ ὀρθοδόξου πίστεως
 δόγματα διδάσκουσαι καὶ αὐτῶν. Σοφὸς γάρ ὁ ἁ-
 γιόγραφος· καὶ τὸ κακὸν καὶ ἀργίνους καὶ τὰ μάταια·
 ὄραν καὶ τοῖς ὀπαθεῖς αὐτοῦ (οἱ οἱ αἰρετικοὶ οὗτοι·
 μάταια οὐκ ἔστι τοσοῦτον καταδόμιον εὐσεβείας,
 ὅσον περιπερῶσθαι τὸ ἀειπότε ἐκτραχηλιεῖσθαι ἐπὶ
 βάθει· κακὸν καὶ ἐκρίγνυσθαι εἰς τόπους, οὓς οὐκ
 ἐπισκοπεῖ κύριος;).²⁾

Ἐρωτητίον οὖν αὐτοῦ, τίνας φασὶν εἶναι τὰς τῶν
 μοναχῶν προσευχάς; καὶ εἰ μὲν τοὺς μοναχοὺς φασὶν
 ἐξ ἑαυτῶν τίνα ἀλλόκοτα ποιητέμενα καὶ ἀπερῶσθαι
 τῆ ὀρθοδόξου τῶν χριστιανῶν θρησκείας, καὶ αὐτοὶ
 ἐπιπέφραμα καὶ τοὺς μοναχοὺς οὐ μόνον οὐ μονα-
 χούς, ἀλλ' οὐδὲ χριστιανούς· φασὶν· εἰ δ' οἱ μοναχοὶ
 διγγρονται ἐν ἔκστασι τὴν δόξαν καὶ τὰ θαυμάσια
 τοῦ θεοῦ καὶ συνεχῶς καὶ ἀδιαλείπτως καὶ ἐν παντί
 κατερῶ τὸ θεῖον, ὡς δυνατόν ἀνθρώπων· ὁμοίως καὶ
 δοξολογίας καταγεγραμμέναι, πῆ μὲν τὰ τῆς γραφῆς
 δηλονότι, φέλλοντες, πῆ δὲ τοὺς ὁμοίως ἐκ τῆς γρα-
 φῆς· συνάγοντες, αἶτουν συνεπὶ ἐκείνων φθρηγόμενοι,
 ἀποστολικὸν καὶ προφητικὸν, μάλλον δὲ κυριακὸν
 ἔργον αὐτοῦ πληραδὸν ἐμελογοῦμεν.

Ὅταν καὶ ἡμεῖς παρακλητικὴν, τριώδιον καὶ μη-
 ναίαν φέλλοντες· μὴδὲν ἀπέθω χριστιανοὶ, ἔργον πλη-
 ροῦμεν· πασαὶ γὰρ αἱ τοιαῦτα βιβλία καὶ ἡμεῖς φασὶν
 καὶ διακεκριμένης θεολογίας διελθόνται καὶ ὁμοίως
 πῆ μὲν συνηγμένοι ἐκ τῆς θείας γραφῆς, πῆ δὲ
 κατὰ τὴν χορηγίαν τοῦ πνεύματος, ἢ ὥστε τοῖς μέ-
 λουσιν αἱ λέξεις· κατὰλληλοι, εἰ ἑτέρων λέξεων τὰ
 τῆς γραφῆς φέμεν. Ἐπειτα ἢ ὅλως ἢ κατὰ μέρος,
 εἰ τὰ τῆς γραφῆς αἱ φέλλοντες, ἐν ἑκαστῶ τῶν
 ὁμοίων λεγομένων τροπαίως οἰχον τῆς γραφῆς ἐπι-
 λέγουμεν. Εἰ δὲ καὶ ὁμοίως καὶ ἄλλας τοὺς κἀλαι
 πατρίσι ποιεῖσθαι εὐχὰς φέλλοντες καὶ ἀνεπίβου-
 λουσαν, εἰπάτωσαν οὗτοι, ποῦ ἐκείνων τὸ βλάστημον
 καὶ μὴ εὐσεβείας, καὶ μετ' ἐκείνων τοῦτους ἀποδείξουμεν.

Εἰ δὲ καὶ μόνον τοῦτο φασὶν, ὅτι συνεχῶς καὶ ἀδια-
 λείπτως προσεύχουσαι, κακὸν, τί αὐτοὶ καὶ ἡμεῖς;
 μαχέσθωσαν Χριστῶ (καθὲν καὶ μάχονται) εἰπόντι
 τὴν τοῦ ἀδίκου πρὸς τοὺς παρὰ τὸν θεὸν συνε-
 χῶς προσεύχουσαι; καὶ διδάξουσαι ἀρεσκῶν καὶ
 εὐχέσθαι; φασὶν τὰ ὑπερὰ καὶ σταθεῖν ἐκπρο-
 σθεν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου; μαχέσθωσαν Παύλῳ
 πρώτῳ πρὸς Θεσσαλ. ἠ) κεφαλαίως κείνη καὶ

subjectionis beneficium ac promissionem in illa con-
 siderari. Fidem vero et spem et perseverantiam
 et mandatorum observationem ad, ut praediximus,
 caelestium curprimis habere petitionem, quia et
 fructus id genus quam plurimos, quos frustra re-
 cessemus. Denique sine intermissione fieri, et
 qua stando, qua genus flectendo peragi. Tanta
 vero est orationis utilitas, ut animas oibus et vita
 merito consecatur. Et haec quidem omnia theoris ita
 manifeste colliguntur e scripturis, ut insipienti aut
 caeco, meridie ac sereno caelo de sole lumine dubi-
 tanti, similia ille sit, qui probationem eorum exegerit.

Haeretici vero, cum eorum, quae fidelibus
 mandavit Christus, nihil relinquere integrum sta-
 tuerint, et illam omnino ore arrosere. Id tamen
 tam apertae circa orationem impietatis tandem
 erubescens, orare omino minime prohibent, sed
 monachorum orationibus commoventur; ea nimirum
 mente, ut simpliciorum odium in monachos excitent;
 quatenus eorum oeu profanorum ac novatorum nec
 adspicuum sustineant et catholicae atque apostoli-
 cae fidei ab illis exponi dogmata multo minus pa-
 tiantur. Prudens enim est in malum diabolus et
 ad confingendas calumnias ingeniosus. Unde et
 eius aseelas — cuiusmodi sunt isti maxime de
 quibus loquimur, haeretici — non tam pietatis
 propositum, quam homines ad malorum abyssum
 detrudendi et ad ea, quae non visitat Dominus,
 loca rapiendi, movet institutum.

Itaque, quales esse dicant monachorum ora-
 tiones, interrogandi sunt: et si quidem a seipsis
 aliqua aliena vel orthodoxae christianorum pro-
 fessione dissentanea fecisse monachos probaverint,
 iam adversus monachos cum illis causam agimus,
 eoque non modo monachos non esse dicimus, sed
 neque christianos. Sin vero gloriam et mirabilia
 Dei et intenta mente assidue et indesinenter et
 omni tempore enarrant monachi Deumque pro
 viribus humanis hymnis et canticis celebrant, nunc
 quidem scripturae verba psallentes, nunc vero
 hymnos ex scriptura componentes, sive eidem
 scripturae consona loquentes, apostolicum et pro-
 pheticum, immo vero dominicum opus eos imple
 confitemur.

Unde et nos nullum ab christianis alienum opus
 facimus, quando paracleticen, triodion et menaea
 cantamus: cum de coniuncta atque discreta edis-
 serant omnes isti libri theologia. Immo vero per
 hymnos tum e scriptura quidem desumptos, tum
 a spiritus adminiculo donoque aliis vocibus, quae
 voces melodiae ponciant, quae sunt scripturae
 decantamus. Deinde sacram semper nos canere
 scripturam, hinc prorsus liquet, quod cuilibet hym-
 norum modulo vericulum e scriptura subiungamus.
 Si vero et Thecarae aliaeve ab antiquis patribus
 compositas orationes canimus et legimus, quidnam
 blasphemias, quid impietatis habentur in illis, ad-
 versarii nostri demonstrant; et una cum ipsis mo-
 nachos, ipsa canentes, insequemur.

Sin autem hoc solum, quod semper et sine
 intermissione oramus, oeu malum quid improbant,
 quid hanc in nos querelam movent? In Christum
 magis certamen sumant — quemadmodum et su-
 munt — qui, sine intermissione orandum esse ut
 probaret, iniqui iudicia parabelam proposuit et ad
 cavendas tentationes vigilandum esse docuit et
 orandum standumque coram filio hominis. Sumant

¹⁾ ἠ) Α.

²⁾ Deut. XI, 12.

³⁾ Luc. XVIII, 2.

⁴⁾ Marc. XIII, 28.

⁵⁾ Luc. XXI, 26.

⁶⁾ I Thess. V, 6 et 17.

ἀλλὰ ἐπεὶ ἐν πολλοῖς ἔλα βῆσαι τοὺς θεοὺς τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας καθηγουμένους ἀπὸ Χριστοῦ ἄχρι ἡμῶν· ὅρατε γὰρ αὐτοὶ· πρὸς εὐλογίην τῆ σὺντονος τῆς προσευχῆς τῶν τε προκατήρων, ἀποστόλων καὶ προφητῶν.

Εἰ οὖν τὰ τῶν μοναχῶν ἔστι τὰ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν, ἕως δ' εἰσὶν καὶ τῶν ἁγίων πατέρων καὶ τῶν προκατήρων αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ, ὅρατε ὅτι αἱ τῶν μοναχῶν εὐχαὶ καρποὶ εἰσι τοῦ τῶν χαρισμάτων θεοῦ ἁγίου πνεύματος· Ἄ δὲ ἀρετικοὶ κικλονοτήσαν ἐν τα τοῖς κατὰ θεοῦ καὶ τῶν θείων βλασφημούστας καὶ τὴν θείαν γραφὴν παραγγυμένους, κολοβούστας καὶ καθυβρίζοντας τοῦ διαβόλου εἰσι σοφισματὰ τε καὶ ἄφρονεματα.

Ἀλλοτεταὶ δὲ καὶ τὸ ἀδύνατον τῇ ἐκκλησίᾳ βρωμάτων πνέων ἀποχὰς καὶ νηστίας διατάττειν ἀνευ βίας καὶ τυραννίδος· ἣ γὰρ ἐκκλησία πρὸς νύκτους τῆς σαρξὸς καὶ ἕως τῶν καθῶν, μάλα καλῶς ποιοῖσα, διατάττει ἐπιμελῶς τὴν προσευχὴν καὶ τὴν νηστείαν, ἥς ἄρασταί καὶ τύποι γίνονται οἱ ἄγιοι πάντες, δι' ὧν τῇ ἀνεσθῆν χάριτι καθυπερφάνοι οἱ ἀντιδικοὶ· ἡμῶν διαβόλος οὖν τοῖς στρατεύμασι καὶ ταῖς δυνάμεσιν αὐτοῦ, βραδίως τελειοῦται ὁ προκείμενος τοῖς εὐσεβεῖσι ὁρμος· Ταῦτα οὖν σκοπεύμεν ἢ ἀσπίδας ἀπανταχοῦ ἐκκλησίας, οὐ βιάσται οὐδέ τυραννεῖ, ἀλλὰ παρακαλεῖ, νουθετεῖ. διδάσκει τὰ τῆς γραφῆς καὶ παιθεῖ τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος.¹⁾

Ἐν Κωνσταντινουπόλει· κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τὸ σωτήριον ἐν μηνὶ σεπτεμβρίῳ.

+ Ἱεραμία· ἐλεῶ θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος· Κωνσταντινουπόλεως, νέας Ρώμης, καὶ οἰκουμένης πατριάρχης, οἰκτεῖ χειρὶ ὑπέγραψα, καὶ ἀποφαινομαι καὶ ὁμολογῶ, ταύτην εἶναι τὴν ὀρθόδοξον πίστιν τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ ἀποστολικῆς καθολικῆς καὶ ἀνατολικῆς ἐκκλησίας.

+ Ἀθανάσιος, ἐλεῶ θεοῦ πατριάρχης τῆς μεγάλης Θεουπόλεως· Ἀντιοχείας, οἰκτεῖ χειρὶ ὑπέγραψα, καὶ συναποφαινομαι καὶ βραβίω καὶ ὁμολογῶ, ταύτην εἶναι τὴν ὀρθόδοξον πίστιν τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ ἀποστολικῆς καθολικῆς καὶ ἀνατολικῆς ἐκκλησίας.

+ Χρύσανθος, ἐλεῶ θεοῦ πατριάρχης τῆς ἁγίας πόλεως Ἱερουσαλὴμ, οἰκτεῖ χειρὶ ὑπέγραψα, καὶ ἀποφαινομαι καὶ ὁμολογῶ, ταύτην εἶναι τὴν ὀρθόδοξον πίστιν τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ ἀποστολικῆς καθολικῆς καὶ ἀνατολικῆς ἐκκλησίας.

+ Ὁ Ἡρακλείας Καλλιπικὸς, οἰκτεῖ χειρὶ ὑπέγραψα, συμφθεγγόμενος τὰ αὐτὰ τρις ἀνωτέρω ἁγίοις²⁾ πατριάρχαις, καρδίᾳ καὶ στόματι, ἂ καὶ³⁾ κηρύττω⁴⁾ ἄχρι εὐαγγελίου μου ἀναπνοῆς.

+ Ὁ Κυζικίου Αὐξέντιος⁵⁾ ὁμολογῶ ταύτην εἶναι τὴν δόξαν τῆς καθολικῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας.

+ Ὁ Νικομηδείας Παΐσιος, οἰκτεῖ χειρὶ ὑπέγραψα, καὶ ὁμολογῶ καὶ κηρύττω ταύτην εἶναι τὴν δόξαν τῆς καθολικῆς καὶ ἀνατολικῆς ἐκκλησίας.

+ Ὁ Νικαίας Γεράσιμος, οἰκτεῖ χειρὶ ὑπέγραψα, καὶ ὁμολογῶ ταύτην εἶναι τὴν δόξαν τῆς καθολικῆς καὶ ἀνατολικῆς ἐκκλησίας.

+ Ὁ Χαλκηδόνος Παρθένιος⁶⁾ οἰκτεῖ χειρὶ ὑπέγραψα, καὶ ὁμολογῶ καὶ κηρύττω ταύτην εἶναι τὴν δόξαν τῆς καθολικῆς καὶ ἀνατολικῆς ἐκκλησίας.

¹⁾ Quae in Doethel confessione sequuntur cuncta hic omnia sunt, utpote: quae ad rem minus conferre videbantur.

²⁾ ἁγίοις ἐκν. cod. Constantia. 227 (= C).

³⁾ ἂ καὶ εἰς C.

⁴⁾ κηρύττω με C.

⁵⁾ Αὐξέντιος Ἀρμένιος B.

⁶⁾ Χαλκηδόνος Παρθένιος B.

et cum Paulo, qui tum primas ad Thesalonicensese quinto, tam et alibi passim ad continuam orationem adhortatur. Divinos praetermitto a Christo ad nos usque catholicas ecclesias praepositos: satis enim superque consore proavorum, apostolorum ac prophetarum de oratione sententia haereticos pudore suffundit.

Porro si quae fecerant apostoli, quae prophetae, immo — dicere liceat — et quae sancti patres atque ipsius Christi progenitores, haec ipsa faciunt et monachi: utique donorum largitoria spiritus sancti fractus esse orationes monachorum manifestum est. Quas vero novitates inducere haeretici, tum circa Deum resque divinas blasphemando, cum scripturam sacram perperam interpretando, decurtando et iniuriose tractando, diaboli sophismata esse dicimus et inventa.

Neque minus in septe garriunt, non posse ecclesiam absque violentia et tyrannide ab quibusdam cibus abstinenciam et ieiunia constituere. Enimvero recte admodum ad carnis et passionum pprae mortificationem orationem et ieiunia, quorum amantes ac exempla exaltate sancti omnes, sollicito praecipit: quibus, ac caelestis ope gratiae defecto tum exercitiis et virtutibus suis adversante nobis diabolo, propositum sibi cursum perquam facile fideles absolvunt. Haec igitur cum inculpata ubique ecclesia spectat, vim nullam, nullam adhibet tyrannidem, sed hortatur, sed admonet, sed quae scripturae sunt, edocet, illaque sancti spiritus operante virtute persuadet.

Constantinopoli anno salutis MDCCXXXIII mense septembri.

+ Hieremias Dei miseratione archiepiscopus Constantinopolis, novae Romae, et patriarcha oecumenicus, propria manu subscripsi, et assero et confiteor, hanc esse rectam fidem nostrae apostolicae et catholicae orientalis Christi ecclesiae.

+ Athanasius, miseratione Dei patriarcha magnae Dei urbis Antiochiae, propria manu subscripsi, ac decerno, assero et confiteor, hanc esse rectam fidem apostolicae nostrae et catholicae orientalis Christi ecclesiae.

+ Chrysanthus, miseratione Dei patriarcha sacrae urbis Hierusalem, propria manu subscripsi, et assero ac confiteor, hanc esse rectam fidem nostrae apostolicae et catholicae orientalis Christi ecclesiae.

+ Heracleae Callinicus propria manu subscripsi, eadem asserens ac praedicti sancti patriarchae corde et ore, quae et ad extremum usque spiritum praedicam.

+ Cysici Auxentius confiteor hanc esse opinionem catholicae ecclesiae orientalis.

+ Nicomediae Palaeus propria manu subscripsi, et confiteor ac praedico hanc esse opinionem catholicae ecclesiae orientalis.

+ Nicaeae Gerasimus propria manu subscripsi, et confiteor hanc esse opinionem catholicae ecclesiae orientalis.

+ Chalcedonis Parthenius propria manu subscripsi, et confiteor ac praedico hanc esse opinionem catholicae ecclesiae orientalis.

+ Ο Θεσσαλονίκης Ἱγνάτιος εὐαίς χειρὶ ἐπιγράψα, καὶ ἐπιλογῆ καὶ κηρύττω ταύτην εἶναι τὴν ἐξέση τῆς καθολικῆς καὶ ἀνατολικῆς ἐκκλησίας.¹⁾

+ Ο Πρωτοεὶς Κόσμιος εὐαίς χειρὶ ἐπιγράψα, ταύτην εἶναι τὴν ἐξέση ἐπιλογῶν καὶ κηρύττων τῆς ἀνατολικῆς καὶ καθολικῆς ἐκκλησίας.

+ Ο Φιλισσοῦσιος Θεοκτίστης²⁾ εὐαίς χειρὶ ἐπιγράψα, ταύτην εἶναι τὴν ἐξέση ἐπιλογῶν καὶ κηρύττων τῆς ἀνατολικῆς καὶ καθολικῆς ἐκκλησίας.

+ Ο Βάρνης Καλλίνικος εὐαίς χειρὶ ἐπιγράψα, καὶ ἐπιλογῆ καὶ κηρύττω ταύτην εἶναι τὴν ἐξέση τῆς καθολικῆς καὶ ἀνατολικῆς ἐκκλησίας.

+ Thessalonicae Ignatius propria manu subscripsi, et confiteor ac praedico hanc esse opinionem catholicam ecclesiam orientalem.

+ Prussiae Cyrillus propria manu subscripsi, hanc esse opinionem constantem ac praedicoam orientalis ecclesiae catholicae.

+ Philippopolis Theocletus propria manu subscripsi, hanc esse opinionem orientalis ecclesiae catholicae constantem ac praedicoam.

+ Varnae Callinicus propria manu subscripsi, et confiteor ac praedico hanc esse opinionem catholicam ecclesiae orientalis.

19.

DNUS CASSANO AD INIURATOS

8 iunii 1724.*

Honourable Gentlemen,

The services I have done already and am like to do in respect to the affairs which are going on is very well known to you all, particularly to those persons who are to be sent to his Imperial Majesty's dominions. This probable I must undertake the fatigue of the voyage to go with them again into those parts, since the reverend protosynellus is not able either to understand or converse with them; and to leave my uncle alone as I have done already, will be no small regret to me, finding him in a weak condition, and in case any thing extraordinary should happen to him, he will be destitute of all help and comfort, whom I am in duty bound to give attendance at every call in case of need. Notwithstanding neither my uncle nor I should ever be backward to obey your noble assembly's commands in what will tend to the forwarding such a glorious undertaking for the good of the publick, unto which I do assure you I shall be ready on all occasions even to sacrificing my life and fortune.

Therefore if you should think that my going is very necessary and unavoidable, with consent of my uncle, I am ready to obey; only beg that your noble assembly will be pleased, of you think fit, to honour me with some character, when I go with those persons, in your letters to his Imperial Majesty, and to the holy synod, and to the great chancellor, which will be an encouragement to do the utmost that lies in the power of,

Honourable Gentlemen,

Your most faithful and very humble servant,
Bartholomew Cassano.June 3rd, 1724.

Honorabiles viri,

Officia quae iam praestiti quaeque iterum praestare paratus sum in negotiis, quae aguntur, obsecundis, vobis omnibus probe nota sunt, praecipue vero viris illis qui in Caesareae suae Maiestatis fines mittendi sunt. Par est credere, laboriosam me esse suscepturam peregrinationem, eos in regiones istas deducturum, cum reverendus protosynellus eos loquentes non assequatur nec cum illis colloqui possit; neque vero mediocri mihi dolori erit, patrum meum iterum solum relinquere, qui tenui cum sit valetudine, si quid forte praeter solitum ei acciderit, omni auxilio orbabitur et solatio; cui me imploranti adesse ex officio teneor, si necesse fuerit. Nihilominus nec patruus meus nec ego nobilis vestri coetus praecceptis moram faciemus in glorioso hoc incepto ad publicam utilitatem promovendo; pro quo vobis me affirmo bona et vitam ipsam oblata occasione profundero paratum fore.

Si vobis igitur necessarium valde, immo inevitabile videtur, ut ego proficiam, ad oboediendum, patruo annuente, paratus sum: hoc unum rogo ut nobilis vester coetus, si aequum videbitur, mihi cum delectis a vobis viris profecturo insigne quoddam deferre dignetur in litteris ad Caesaream suam Maiestatem, ad sanctam synodum et ad magnum cancellarium; quo ad omnia quoad feret facultas praestanda excitabor.

Honorabiles viri,

Vester fidelissimus et humillimus servus
Bartholomaeus Cassano.Mensis iunii 3°, 1724.

20.

INIURATI AD ARCHIMANDRITAM GENNADIUM

8 iunii 1724.**

Κύριε ἀδελφεάτατα.

Αἰτούμεν σου ἐπιτάχως, ὅπως Βαρθολομαῖον τὸν τοῦ Κασανὸ ἐπὶ συγγενῆ σου μετὰ τὸν δῶδε παρ' ἡμῶν ἀδελφὸν πρὸς τὴν Ρωσσίαν ἀπεσταλέμενον, τὸν ἐν τῇ τῆς ἡμετέρας ἀρχιεπισκοπῆς ἐπιταχύνῃς ἵσταμενον, ὅπως καὶ ἡμῶν ταπεινὸν ἴσχυται, καὶ αὐτοῖς ἀναγνῶσκον.

Ἀδελφοὶ ἐν Χριστῷ
καὶ δούλοι ταπεινότατοι.

Archibaldus episcopus Sooto-Britannus.

Jeremias primus Anglo-Britanniae episcopus.

Ἰουλίου γ', ἀρχῆ.

Reverend Sir,

We earnestly desire you to send your kinsman Bartholomew Cassano to accompany our two brethren to Russia, to be their interpreter in our common affair, which will be pleasing to us and necessary for them.

Your brothers in Christ and most
humble servants,

Archibaldus episcopus Sooto-Britannus.

Jeremias primus Anglo-Britanniae episcopus.

June 3rd, 1724.

*) Integram episcop. Prussiae subscriptionem cfr. B.

2) Θεοκτίστης Ἀρθούσιος; B: Theocletus apud Williams.

* E codice Eschenburgensi B, p. 55, et ex editione G. Williams, op. cit., p. 55, addita interpretatione nostra.

** E codice Eschenburgensi B, p. 55, addita translatio anglica ex opere Williams, p. 124.

31.

INIURATI AD THEBAIDOS METROPOLITANUM

13 iulii 1724.*

Archiepiscopo reverendissimo eruditissimoque
Arsenio Thebaidos metropolitae dignissimo, S. P. D.
catholici Britannicarum ecclesiarum episcopi.

Sanctitati tuae nos quamplurimum debere fate-
mur grati, quod tam diu in Muscovia commemoratus
faedis, quo vestram inter et nostram ecclesiam uni-
tatem tam optatam conciliaris; hac etenim ratione
facilior nobis patuit sanctissimos orientis patriarchas
adeundi via, quam sperare aliter licuisset. Virtute
tua, tuis officiis motus, serenissimus ille magnae
Russiae imperator, cui naturali quodam iure libe-
ralitas est cordi, nobis quidem et nostris rebus
favere dignatus est, adeo ut non solum literas
nostras ad reverendissimos patriarchas datas mit-
tendas iusserit, et quas rescripserint nobis trans-
mitti fecerit, verum boni etiam consulerit, ut de
nostro grege mitterentur duo qui colloquium in-
stituerint de iis rebus, quae concordiae adhuc ob-
stare videantur. Hinc erat quod reverendis archi-
mandritis et protosyncello promiserimus olim, rem
statim a nobis transactam iri, atque duos confestim
delegandos fore. Horum autem alter, cum magno
terrarum distaret intervallo, tantum necessario tem-
poris inter itinera faciendum contrivit, atque in-
super privatis suis negotiis se adeo implicatum
deprehendit, ut quos ad hoc opus aggrediendum
destinavimus, hinc navi solvere non potuerint ante
consumptam nimium aestatem. Proximo tamen in-
cunte vere, modo Deus adsit, ad paratum iter se
accingent. Hoc autem, praesul reverendissime, a
te obnixè rogamus, ut nos apud serenissimum im-
peratorem excusatos habeas, ut magno cancellario,
sacratissimaeque synodo, nostris verbis significes,
nos non negligentiae causa fecisse haec, sed altè
mentibus nostris inhaerere fixum excolendae pacis
studium. Huic studio faveat Deus, sanctitati tuae
faveat, atque aliis omnibus qui tali tantoque operi
promovendo auxiliatricem admoveant manum. Ita
ex intimo corde precantur

Sanctitati tuae devotissimi

Archibaldus Scoto-Britanniae episcopus.
Jeremias primus Anglo-Britanniae episcopus.
Thomas Anglo-Britanniae episcopus.
Johannes Anglo-Britanniae episcopus.

13° die mensis iulii anno sal. 1724.

Illustrissimo ac reverendissimo in Christo patri
ac d^{no} d^{no} Arsenio Thebaidos archiepiscopo, fratri
nostro charissimo, Petroburgi.

To the most illustrious and most reverend father
in Christ, and lord, the lord Arsenius archbishop of
Thebais our dearest brother at Petersburg.

We cannot but acknowledge the great obliga-
tions we lye under to your lordship for so long
continuance in Muscovy in order to promote an
happy union betwixt our church and your own:
for by that means we have been enabled to treat
with the most holy patriarchs of the east in a
much better manner than we could have hoped
for by any other means. It is your merit and
interest, next to your own innate goodness, that
has obtained for us the favour of the great em-
peror of Russia, and has engaged him to condescend
to take notice of us, and not only to order the
transmission of our letters to the most holy patri-
archa, and the return of their answers, but also to
encourage the sending two persons to confer with
such as may be appointed to discourse the matters
wherein any difference remains. Accordingly we
acquainted the reverend archimandrite and proto-
syncellus that we would forthwith send them. But
one of those whom we had chosen for this pur-
pose being at a great distance, it was so long be-
fore he arrived and could settle his private affairs
as made their coming this summer impracticable.
But if it please God they will not fail to wait on
you as early as conveniently may be the next
summer. In the mean time we must desire you
to make an apology for us to the emperor, the
chancellor and the great synod, that they may not
think us negligent in an affair of such moment,
which indeed we have much at heart. May al-
mighty God pour forth his blessings upon our
endeavours, upon you, and upon all who give a
helping hand to the advancement of this great
work. We commit your lordship to his protection,
and subscribe our selves.

Your lordship's most humble servants,

Archibaldus Scoto-Britanniae episcopus.
Jeremias primus Anglo-Britanniae episcopus.
Thomas Anglo-Britanniae episcopus.
Johannes Anglo-Britanniae episcopus.

July 13, 1724.

32.

INIURATI AD SACRAM SYNODUM GUBERNANTEM RUSSIAE

13 iulii 1724.**

Sanctissimae synodo universis Russiarum eccle-
siis praesidenti S. P. D. catholici Britannicarum
ecclesiarum episcopi.

Domini,

Non potuimus vehementer non gaudere, dⁿⁱ dⁿⁱ
reverendissimi, cum redditis sunt nobis, quas nuper
misistis, literae. Quid enim honorificentius, quam

To the most holy synod presiding over the
church of Russia the catholic bishops of the
British churches send greeting.

My Lords,

'Twas with no small satisfaction we received
your letters. The honor of your correspondence
and the indication of your zeal for a coalition are

* E codicis Edinburgensi B. p. 69-69.

** Latinae textum a d. Jobb ex angliae redditione excerptimus e codicis Edinburgensi B. p. 68: ad anglicum quod attinet,
cum repetitis qui apud Williams, p. 126, editus est. Existat etiam in laudato codice B. p. 61. Auctorem habuit, ut videtur,
d. Collier.

vestrorum in nos officiorum memoria? aut jaundiam, quam quod ingenio declaratis colendas concordias studium? Unde et augurari licet, conatus nostros foelicem fore exitum consecuturos. Cum calm ardentissimis votis utriusque expetatur unitas, hanc tandem nos assequi posse non vani confidimus. Pacis causam agere, et quae in ecclesia Christi scissas fuerint resarcire, suave est et procelarum; neque enim unquam praecidenda unitas, nisi ubi praecidatur etiam veritas et caelestis illa doctrina, quam ab omnibus fideliter tenendam Christus docuerit. Licet tamen nos inter subsistat adhuc diversitas quaedam opinionum, viam sibi forsan adaperiet caritas, quae et conscientias singulorum consulatur, et floreat divini cultus harmonia. Atque ita quidem in peragendis sacris officiis perfectam fas erit unionem tenere, et amice ambulare in domo Dei.

Singularis ista benignitas et tanto Imperatore digna benevolentia, quibus nos affectit Caesaris sua Majestas, nobis summo sunt et ornamento et praesidio; vos autem humillime obsecramus, ut nostro nomine gratitudinalis nostrae testimonium daretis majestati suae serenissimae. Id vero nos piget, quod, prout promisimus reverendis archimandritae et protosyncello, duos adhuc de clero nostro delegare non potuimus, qui praesenti aetate vos inviserent; at rogamus suppliciter, ut propterea nos excusatos habeatis, cum hoc praeter expectationem acciderit nostrum. Res autem ita se habet. Ex longinqua peregrinatione nuper redijt horum alter, atque privatis rerum suarum curis ita se distractum reperit, ut hinc proficisci nequeat, donec propter appropinquantem hyemem per aequora vehi sit minus tutum. Quamprimùm verò proxima inchoaverit aestas, adjuvante Deo, navem conscendent, unà cum amicissimo nostro d^{no} Casano. Nosmet autem quamplurimum obstrictos tenemus rev^o viro d^{no} protosyncello, propter exantiatos suos labores et pericula, quae super hac re lubenti animo subierit, atque unice dolemus, quod rerum nostrarum angustiae pleniora dare et graviora observantiae nostrae testimonia nos non permiserint. Neque minus nos debere fatemur rev^o viro d^{no} archimandritae et nepoti suo nobis charissimo. Hic autem cum posthac vos inviserit, sicut et antea d^{no} protosyncellus, certiores vos faciet de nostro statu, et quam intimo cordis affectu.

Illustrissimae

Vestrae dignitati, dⁿⁱ dⁿⁱ reverendissimi,
nos sumus addictissimi.

Archibaldus Scoto-Britanniae episcopus.
Jeremias primus Anglo-Britanniae episcopus.
Thomas Anglo-Britanniae episcopus.
Johannes Anglo-Britanniae episcopus.

Londini, 13° die mensis Julii A. D. 1724.

strong motives for acknowledgment, and make the prospect look not unpromising. And since an union is thus earnestly desired on both sides, we hope the means of effecting it may not prove impracticable. To close the breaches made in the catholic church is a glorious undertaking, and which nothing but the parting with essential truths ought to prevent. And though there may be a distance remaining in some few branches of belief, a charitable latitude may be left open for the repose of conscience, and reviving an harmony in worship. And thus we may join in all the offices of communion, and walk in the house of God as friends.

As to his Imperial Majesty none can be more sensible of his condescending goodness and princely generosity than ourselves, and for which we entreat our most humble thanks may be returned. 'Tis not without regret that we cannot send two of our clergy to wait on your lordships this summer, pursuant to what we promised the reverend archimandrite and protosyncellus; but accidents unforeseen will sometimes happen, and which we hope you will please to excuse. The case in this: one of the gentlemen came but lately to town, and could not possibly put his private concerns in any tolerable order, till the season for his voyage would be past. But as soon as the next spring presents fair, they will certainly, God willing, attend your lordships with our worthy friend, Mr Casano. We own ourselves much obliged to the protosyncellus for the great fatigue and hazard he has undergone in this affair, and are sorry our circumstances would not give us leave to shew the marks of our regard with better significancy. And the same we likewise add with reference to the archimandrite and his nephew. This latter at his coming, and the protosyncellus now, will more particularly acquaint you with some disadvantages we lie under, and give farther assurance how much we are.

My lords,

Your lordships' most humble and
obedient servants,

Archibaldus Scoto-Britanniae episcopus.
Jeremias primus Anglo-Britanniae episcopus.
Thomas Anglo-Britanniae episcopus.
Johannes Anglo-Britanniae episcopus.

July 13, 1724.

23.

INIURATI AD SUMMUM RUSSIAE CANCELLARIUM

13 Julii 1724.

My Lord,

The lustre and interest of your station in the emperor of great Russia's court makes us repeat our address, and humbly solicit your lordship's recommendation of the endeavour for a coalition between the Greek, Muscovitic and Britannick churches. To this we are the more encouraged by your lordship's noble disposition to promote that christian design. We are likewise deeply

Domine,

Et dignitatis gloria et amplitudine, qua inter aulicos magnae Russiae imperatoris gaudeo, ad repetendas litteras impellimur, quibus dominationem tuam humiliter efflagitamus, ut conatus nostros in concensione procuranda Graecam inter, Moscoviticam, Britannicamque ecclesiam sustineat. Ad quod eo magis excitamus quo dominatio tua eximie propensior est ad christianum hoc opus promovendum.

conscience of his Imperial Majesty's clemency and bounty, and for the liberty his Majesty is pleased to give us for debating matters with some of the Russian clergy, and concerting measures for settling the union. This indulging a personal conference is a fresh instance of his Imperial Majesty's goodness, and will prevent the delays of corresponding by letters, and for which we return our most humble thanks. My Lord, we fully intended, as we promised the archimandrite and protosyncellus, to send two of our clergy with the worthy Mr Cassano; but one of the two gentlemen being just now come from a remote distance, and embarrassed in his private affairs, which it is not possible for him to disentangle till the season for sailing will be over, we must therefore of necessity defer sending till next spring when, God willing, they will certainly wait on your lordship. And tho' at present we want opportunity, yet none can have warmer inclinations to expedite this important business than,

My Lord,

Your lordship's most humble and obedient servants,

Archibaldus Scoto-Britanniae episcopus.
Jeremias primus Anglo-Britanniae episcopus.
Thomas Anglo-Britanniae episcopus.
Johannes Anglo-Britanniae episcopus.

Julii die 13, 1724.

P. S.

My Lord,

We have entreated the reverend protosyncellus to acquaint your lordship with the reason of our delay and the disadvantages we lie under.

To his excellency the lord great chancellor of Russia at Petersburg.

Maxime item moveamur Caesareae suae Majestatis comitate et benevolentia, atque licentia a Majestate sua nobis benigne concessa capita disceptandi cum viro quodam e Russico clero et consilio capiendi, quibus unitas instauratur. Ista data facultate per se coram colloquendi cum Caesareae suae Majestatis officium iterum probatur, tum per litteras colloqui cunctationes removeantur; quam ob rem humillimas referimus gratias. Firmum, domine, nobis fuit propositum, sicut archimandritae et protosyncello promiseramus, duo e nostro clero una cum spectabili d. Cassano ad vos legatos mittendi; at eorum alter vix e longinquo venit, atque privatis rebus ita est implicatus, ut eas nequeat prius expedire, quam tempus ad navigandum idoneum praeterierit. Quapropter cogimur eius legationem in proximum ver differre, quo certe, Deo dante, dominationi tuae praesto erunt. Quamvis enim in praesentia opportunitatem non assequamur, nemo tamen grave istud negotium absolvi cupiuitate adeo flagrat quam,

Domine,

Dominationis tuae humiles et obsequentes servi,

Archibaldus Scoto-Britanniae episcopus.
Jeremias primus Anglo-Britanniae episcopus.
Thomas Anglo-Britanniae episcopus.
Johannes Anglo-Britanniae episcopus.

Julii die 13, 1724.

P. S.

Domine,

Reverendum protosyncellum enixe rogavimus, ut dominationem tuam certiosem faciat de cunctationis causis deque eis, quibus frangimur, incommodis.

Excellentissimo domino magno cancellario Russiae, Petropolim.

24.

INIURATORUM APOCHA PROTOSYNCELLO DATA PRO ACCEPTEIS LIBRIS A PATRIARCHA HIEROSOLYMITANO MISSIS

13 Julii 1724.*

Testantur quae infra scripta sunt nomina nos Britannicarum ecclesiarum episcopos de manu Jacobi r. protosyncelli Alexandrini, dono accepisse libros quatuor eruditissimos, a beatissimo ecclesiae Hierosolymitanae patriarcha ac d^{no} d^{no} Chrysantho, in ecclesiae nostrae catholicorum reliquiarum usum et beneficium huc missos, nobisque a rev^{do} protosyncello summa cura fideque maxima redditos, pro quibus et plurimas debere gratias fatemur et lubentissime agimus.

Dat. 13° die mensis Julii, anno Christi 1724.

Archibaldus Scoto-Britanniae episcopus.
Jeremias primus Anglo-Britanniae episcopus.
Thomas Anglo-Britanniae episcopus.
Johannes Anglo-Britanniae episcopus.

The names underwritten testify, that we bishops of the British churches have received from the hands of James the reverend protosyncellus of Alexandria four very learned books, which were sent hither as a present for the use and benefit of the catholic remainder of our church, by the most blessed lord, the lord Chrysanthus, patriarch of the church of Jerusalem, and with the greatest care and faithfulness delivered to us by the reverend protosyncellus; for which we acknowledge many thanks to be due, and freely give them.

Dated the 13th day of the month of July in the year of Christ 1724.

Archibaldus Scoto-Britanniae episcopus.
Jeremias primus Anglo-Britanniae episcopus.
Thomas Anglo-Britanniae episcopus.
Johannes Anglo-Britanniae episcopus.

25.

SCHEDULA AD D. CASSANO MISSA

8 martii 1725.

Mr Cassano is desired to write that we were ready till the melancholy news arrived of the emperor's death, which has put a stop to the affair till we receive fresh directions from court.

D. Cassano rogamus ut scribat nos ad iter paratos fuisse, quando acerbus nuntius nobis allatus est de imperatoris morte, qua negotium intermittitur donec iterum ab aula de eo commoveamur.

* E codices Edinburgensi B. p. 67; translatio anglica habetur apud Williams, p. 128.

26.

INIURATI AD SACRAM SYNODUM GUBERNANTEM

11 aprilis 1725.*

Sanctissimae synodo univ[er]sae Russiarum eccle-
siis praesidenti, S. P. D. catholici Britannicarum
ecclesiarum episcopi.

Quod morti concesserit illustrissimus ille ex
Russiae Imperator, vobiscum, dⁿⁱ dⁿⁱ reverendissimi,
magnopere dolemus, cum nullis febilior potuerit
occidere quam nobis. Levius tamen hoc fore dam-
num confidimus, quod mariti solum concesserit
Imperatoria Consorti, et regni moderatur habenas
serenissima Russiarum Imperatrix. Hiuc institutum
iter tam diu protrahendum duximus, donec nos
fecerint certiores paternitates vestras, quicquid
amplius super hac re faciendum esse velitis.
Interea temporis dilectissimum nostrum dom. Cas-
sanum exoravimus, quem eximia sua fidelitas et
industria nobis commendatum maxime reddiderunt,
ut has nostras literas ad paternitates vestras de-
ferret, et voluntatem vestram disceret. Faxit autem
Deus, dⁿⁱ dⁿⁱ reverendissimi, ut diu vivatis et va-
leatis in ecclesiae suae emolumentum. Ita ex
animo precamur

Sanctissimae vestrae dignitati
Devotissimi

Archibaldus Scoto-Britanniae episcopus.
Jeremias primus Anglo-Britanniae episcopus.
Johannes Anglo-Britanniae episcopus.

Londini, 11° die mensis aprilis A. S. 1725.

Sanctissimae ecclesiarum per Russias directrici
synodo Petroburgi.

To the most holy synod presiding over the
church of Russia, the catholic bishops of the
British churches send greeting.

My Lords,

We are sensibly affected with the melancholy
account of the great emperor of Russia's death,
and heartily condole with your lordships upon
this unhappy occasion, tho' we hope loss may be
made up by the accession of her Imperial Majesty to
his throne. This misfortune has put a stop to the
affair between us till we receive fresh directions,
and know your lordships' pleasure. For which
purpose we have desired our worthy friend
Mr Cassano to wait upon your lordships, upon
whose fidelity and care we entirely rely. We com-
mend your lordships to the divine protection,
and remain.

My Lords,

Your lordships' most humble and
obedient servants,

Archibaldus Scoto-Britanniae episcopus.
Jeremias primus Anglo-Britanniae episcopus.
Johannes Anglo-Britanniae episcopus.

April 11th, 1725.

27.

INIURATI AD SUMMUM CANCELLARIUM RUSSIAE

11 aprilis 1725.

My Lord,

The affair of the union between the two
churches having been carried on hitherto under
your lordship's countenance and protection, and
lying now in suspense upon the much lamented
death of the great emperor of Russia, we take the
liberty of applying ourselves to your lordship,
both to condole so great a misfortune, and also
congratulate her present Majesty's accession, upon
whose pleasure the further progress of this matter
dependa. We beg leave to recommend to your
lordship's favor Mr Cassano, the bearer, of whose
fidelity and diligence we have had long experience,
and are with great respect,

My Lord,

Your lordship's most humble and
obedient servants,

Archibaldus Scoto-Britanniae episcopus.
Jeremias primus Anglo-Britanniae episcopus.
Johannes Anglo-Britanniae episcopus.

April 11th, 1725.

To his excellency the lord great chancellor at
Petersburgh.

Domine,

Cum utriusque ecclesiae conciliandae negotium,
quod dominationis tuae auxilio ac praesidio fultum
huc usque actum est, modo intermittatur ob mor-
tem maxime lugendam magni Russorum Impera-
toris, dominationi tuae inscribere audemus, ut gra-
vem illam calamitatem conquereamus, atque ad-
ventum regnanti Imperatrici congratulemur, cuius
arbitrio rei istius cursus in posterum pendet. Gra-
tiae dominationis tuae commendare non dubitamus
d. Cassano, harum litterarum peritorem, cuius
fidem ac diligentiam multis deprehendimus ex-
perimentis, atque summa cum observantia sumus,

Domine,

Dominationis tuae humillimi et
obsequentes servi.

Archibaldus Scoto-Britanniae episcopus.
Jeremias primus Anglo-Britanniae episcopus.
Johannes Anglo-Britanniae episcopus.

Aprilis die 11, 1725.

Excellentissimo domino magno cancellario
Petropolim.

* Haec epistola anglice a d. Campbell, latine a d. Jobb scripta est; anglicum exemplar exstat in codice Eschenburgensi B. p. 69. et apud Williams, p. 129; latinum ex eodem codice B. p. 70. profertur.

28.

INIURATI AD THEBAIDOS METROPOLITANUM

11 aprilis 1725.*

Archiepiscopo reverendissimo eruditissimoque
Arsenio Thebaidos metropolitae dignissimo S. P. D.
catholici Britannicarum ecclesiarum episcopi.

Cum serenissimum m. Russiae Imperatorem fato
esse functum tristes accepimus, d^{no} d^{no} reveren-
dissime, destinatum iter usque adeo deferendum
statuimus, donec quicquid a nobis de hac re ex-
pectaverit iam sacratissima synodus, didicerimus.
Hinc literas nostras ad sanctissimos patres et
illustrissimum cancellarium mittendas curavimus
per amicissimum nostrum d^{no} Cassanum, de qui-
bus ampliore ipse, vir praecipuarissime, tibi reddet
rationem. Ex te vero omnino rogamus, ut de statu
rerum ecclesiarum concordiam spectantium nos
facere certiores dignaretur amplitudo tua, quem
semper honoratum habebimus, et speramus ami-
cum. Valeas, insignissime praesul, atque Deo
gratus vivas.

Sanctitatis tuae cultores
addictissimi.

Archibaldus Scoto-Britanniae episcopus.
Jeremias primus Anglo-Britanniae episcopus.
Johannes Anglo-Britanniae episcopus.

Londini, 11° die mensis aprilis A. S. 1725.

Illustrissimo ac reverendissimo in Christo patri
ac d^{no} d^{no} Arsenio Thebaidos archiepiscopo, fratri
nostro charissimo. Petroburgi.

Most reverend Lord,

'Tis with great concern that we received the
news of the emperor of Russia's death, which has
put a stop to our affair, till we have fresh direc-
tions from that court. We have now by our friend
Mr Cassano sent a letter to the holy synod, and
another to the great chancellor, of which he can
give your lordship a full account. We desire that
your lordship would be pleased to inform us of
the situation of affairs, so far as relates to the
religious negotiation between us, and shall always
think ourselves happy in the continuance of your
friendship and favor. We commit your lordship to
the divine protection and shall always remain.

My Lord,

Your lordship's most humble and
obedient servants,

Archibaldus Scoto-Britanniae episcopus.
Jeremias primus Anglo-Britanniae episcopus.
Johannes Anglo-Britanniae episcopus.

April 11th, 1725.

To the most illustrious and most reverend father
in Christ, and lord, the lord Arsenius, archbishop
of Thebais, our most dear brother at Petersburg.

29.

SUMMUS RUSSIAE CANCELLARIUS AD INIURATOS

16 septembris 1725.

My Lords,

Your lordships' most esteemed letter of the
11th of April past I received from your messenger
Cassano, by which is understood here your regret
for the death of his Imperial Majesty of blessed
and glorious memory, as also congratulation for
her Imperial Majesty's accession to the throne, for
which your kindness and affection I return you
many thanks. As to the affair you have mentioned
of an union, you may assure yourselves that her
Imperial Majesty will support the same in such a
manner as his Imperial Majesty hath supported;
only at these mournfull times your lordships will
please to have some longer patience, till the first
opportunity I can have to represent to her Im-
perial Majesty of all more at large, and then I do
assure you I will not fail to acquaint you thereof,
and be persuaded that I shall be always ready to
serve you. I am,

My Lords,
Your lordships

most affectionate servant,
Earl G. of Golovkin.

St. Petersburg, the 16th September, 1725.

To the most reverend lords bishops Jeremias
primus, Archibaldus and Johannes.

Domini,

Valde aestimabilem dominationum vestrarum
epistolam, die 11 praeteriti aprilis datam, a nuntio
vestro Cassano accepi, per quam dolorem vestrum
significasti de morte Caesareae suae Maiestatis
felicitis gloriosaeque memoriae, simul ac Maiestati
suae Imperatrici regni ademptionem congratulati estis;
pro qua comitate vestra et amore plurimas vobis
gratias refero. Ad unionis vero negotium a vobis
memoratum quod attinet, pro comperto habere
potestis, Caesarem suam Maiestatem id in tute-
lam esse recepturam eodem prorsus modo quo
defunctus imperator illud tuitus est; hoc tamen
lugendi tempore aliquanto magis quiescere velint
dominationes vestrae, quoad primam quamque oc-
casionem amplectar rem omnem Caesareae suae
Maiestati accuratius significandi; atque pro certo
habetote tum me non praetermissurum vos de re
certiores facere, et in animum vobis inducite me
semper paratum fore ad operam vobis praestandam.
Me profiteor.

Domini,

Vestrarum dominationum
addictissimum servum
Comes dux de Golovkin.

Petropoli, die 16 septembris, 1725.

Reverendissimis dominis episcopis Jeremias
primo, Archibaldo et Johanni,

* Anglicum exemplar extat apud Williams, p. 180, et in codice Edensburgensi B. p. 72, in quo latinum etiam exemplar habetur p. 72.

80.

GUILIELMUS WAKE, ARCHIEPISCOPUS CANTUARIENSIS, CHRYSANTHO
Patriarchae Hierosolymitano

6 septembris 1735.*

Sanctissimo ac reverendissimo in Christo patri
et domino domino Chrysantheo misericordia divina
patriarchae Hierosolymitanae,

Guilielmus, eadem providentia Cantuariensis
archiepiscopus, totius Angliae primas et metro-
politanaus,

Serenissimo principi Georgio Dei gratia Magnae
Britanniae, Franciae et Hyberniae regia, fidei de-
fensori, a consilio,

S. P. D.

+ Libros quos ad me mittere dignatus es,
beatissime pater, per manus nuncii fidelis tuique
domestici, Marci Nomici, accepi: et maximas pater-
nitati tuae gratias ago pro insigni illa benevolentia
tua, qua me hominem tibi incognitum, tantopere
a te terra marique disiunctum, osculari benigne
voluisti.

Nequeo dicere, pater reverendissime, quantum
nobis consolatio atque laetitiae sit, ex prioribus
duobus voluminibus tuis (quae sola bibliothecam
conferere possint) discernere, qua cura, quaque con-
stantia, vos homines sapientissimi, iura vestra contra
indefessa papalis tyrannidis consilia et conamina,
tuemini: quae non contenta ecclesiarum latinarum
libertates sub pedibus concalcasae, etiam in vos,
vestraque ecclesiae, auctoritatem sibi vindicare
non dubitat: plurimosque passim e vestris in suas
partes seducere pergit. Huic nefando molimini tu,
pater consultissime, illustris praedecessoris tui
vestigia secutus, vigilias tuas strenue opponis.
Utinam caeteri praesules vestri tuum exemplum
sequerentur! Deusque adeo conatibus vestris ben-
dicat, ut iuribus atque libertatibus vestris integris,
et illaesa, ad ultimum saeculorum finem ecclesia
vestra perfruat.

Neque huius rei etiam in altero illo tuo non
tam unius aedae, quam totius ecclesiae, historiae,
praeciaro sane opere, oblitus es¹⁾. In illa passim
deteguntur, et lectoribus ob oculos exhibentur,
ecclesiae Romanae errores; quantumque a pura
evangelii tum doctrina, tum etiam disciplina, dis-
cesserit, ostenditur; ut vel inde discant ecclesiae
vestrae pastores, et sibi, et populo suo cavere.
Nos sane dum ista contemplamur, firmiter in ea,
quam a maioribus nostris accepimus, libertate,

¹⁾ Apertissime alludit ad maximae molis opus Desobae
patriarchae Hierosolymitani cura Chrysanthi editum: *Ἱστορία
πρὸς τὸν ἐν Ἱεροσολίμοις πατριάρχου Δεσσοῦ*, Βουκουβ.,
1715, in-fol., 1247 pp. Alterum volumen a Chrysantheo missum
fuisse videtur praeciarum Chrysanthi ipsius Hellenus ita in-
scriptum: *Συναγωγὴ πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον ἀρχιεπισκόπου καὶ
ἀρχιεπισκόπου τῆς τοῦ Χριστοῦ ὁσίας ἐκκλησίας*, Τεργουβίτι,
1715, in-fol., XIV—144 pp.

Τῶ ἀγιωτάτῳ ἐν Χριστῷ πατρὶ κυρίῳ κυρίῳ Χρυ-
σανθῷ δεῖξαι χάριτι πατριάρχῃ τῆς Ἱερουσαλήμ.

ὁ Γουλιέλμος τῆ αὐτοῦ δεῖξαι χάριτι ἀρχιεπισκό-
πος Καντουαρίας, πάσης Ἀγγλίας πρῶτος καὶ μητρο-
πολίτης;

σάββατος τοῦ γαλινοτάτου Γεωργίου, δεῖξαι χάριτι
βῆτος Βρετανίας, Γαλλίας καὶ Ἰβερίας, διακρυφ-
ταυτοῦ τῆς πίστεως.

+ Ἐλαβὸν τὰ βιβλία ἀπὸ καταδέχθη νὰ μὴ
σὶν ἡ Μακαριότης τῆς διὰ χειρὸς τοῦ ὑμετέρου
οἰκειακοῦ πιστοῦ Μάρκου, καὶ ὑπερευχαριστῶ διὰ τὴν
ἐκείνη τῆς καλοσύνης, ἀπὸ τὴν ὁκοίαν παρακινου-
μένη ἡδύλως νὰ μὴ ὑποχρέωσθαι, ὅντι αὐτῆ ἀγνωστον
καὶ τόσον κατὰ τὴ γῆν καὶ θάλασσαν ἀπεκρίνον.

Ὅν ἐμπορὸν νὰ περιγράψω, μακαριότητα δέσποτα,
πόσον παραμυθίαν καὶ χαρὰν ἐπροξένησαν εἰς τοῦ
λόγου μου τὸ νὰ καταλάβω ἐκ τῶν προτέρων δύο
τόμων (οἱ ὁκοὶ μόνον ἔμποροῦν νὰ ἐκτελέσουν ἐλό-
κληρον βιβλιοθήκην) μὴ πόσον σταθερότητα ὑμεῖς οἱ
σοφώτατοι ἄνδρες φυλάττετε τὰ δίκαιά σας; ἐναντίον
τῶν ἀκαρτέρων συμβουλῶν καὶ ἐπιχειρημάτων τῆς
κατακλιτικῆς τυραννίδος, ἥτις μὴ ἀρκομένη νὰ βιάσῃ καὶ
νὰ καταπατῆ τὴν ἐλευθερίαν τῆς λατινικῆς ἐκκλησίας,
πέσει νὰ σφετερισθῇ καὶ τὴν καθ' ὑμῶν καὶ κατὰ
τῶν ὑμετέρων ἐκκλησιῶν ἐξουσίαν καὶ νὰ ἐξαπατήσῃ
κλειστός τῶν ὑμετέρων καὶ νὰ τοὺς ἐκλήσῃ εἰς τοῦ
λόγου τῆς. Εἰς τὸ τοιοῦτον αἰσχρὸν καὶ ἀποκρινεῖται
χρῆμα σὺ, πάτερ προμηθευτικώτατε, ἀκολούθησας
τὰ ἴχνη τοῦ πρὸ σοῦ πατριαρχεύσαντος, γενναίως
ἐπαγρυκνῶν. Εἶθε καὶ οἱ λοιποὶ ἀρχιερεῖς νὰ ἀκο-
λουθῶσιν αὐτὸ τὸ παράδειγμα, καὶ ὁ ἅγιος θεὸς νὰ
ἐλόγησῃ τοὺς ἔργους καὶ ἐπιχειρήμασιν ὑμῶν, καὶ νὰ
ἀπολαμβάνῃ ἡ ὑμετέρα ἐκκλησία τῶν προνομίων καὶ
τῆς ἐλευθερίας κληρονομίας καὶ ἀσινούς μέχρι ἐσχά-
των αἰώνων.

Ἄλλ' οὐτε εἰς τὸ ἄλλο ἐκείνο ἐξείρετον ἀληθῶς
ἔργον τῆς ἱστορίας οὐκ μόνον μίαν καθέδραν, ἀλλὰ
πόσον ἐκλήσῃ τῆς ἐκκλησίας ἀληθινότητι αὐτὴν τὴν
ὁπάθειαν. Εἰς αὐτὴν τὴν ἱστορίαν πανταχοῦ φανερό-
νεται καὶ προτίθεται εἰς τὰ ὄμματα τῶν ἀναγνωστῶν
τὰ λάθη τῆς βεβαίτης ἐκκλησίας καὶ σαφηνίζεται
πόσον ἀπῆκε τῆς καθαρῆς εὐαγγελικῆς διδασκαλίας,
ὅστε καὶ ἐκ' αὐτῶν νὰ μάθωσιν οἱ κοίμενος τῆς ὑμε-
τέρης ἐκκλησίας νὰ προσέχωσι καὶ νὰ φυλάττωσι τὸ
ποιμνίον τους. Ἡμεῖς δὲ θεωροῦντες ταῦτα θέλομεν

* Ex ipso prototypo quod asservatur in aedae Constantinopolitanae sancti basilici 227 (olim 50), parte quinta. Trans-
lationem graecam a Chrysantheo hactenus editam in eodem aedae, servata eadem ratione quam auctor adhibuit. Alterum
exemplar eiusdem epistolae asservatur in bibliotheca Aedae Christi apud Ozoniam, Wake correspondens, No. 225, epist. 26,
ex quo primas cum editit G. Williams in *Occasional Paper of the Eastern Church Association*, No. 2, Angliam vortoniensem
videre est in sylloge, cui titulus: *Paper of the Russo-Greek Committee of the American Church*, No. 2, quam pariter immutatis
rursus editit laudatus Williams in opere supra a nobis citato, p. LV-LVIII.

atque contumaces; nos iugo illi colla submittere, quod neque nos, neque patres nostri, ferre valuerunt.

Dum vero haec ad paternitatem tuam illustrissimam scribo, nullo modo praeterire debeo quod ante omnem ab uno presbyterorum meorum, qui adhuc cum mercatoribus nostris Constantinopoli agit, accipi; schismaticos scilicet quosdam ecclesiae nostrae sacerdotes, sub amentitis archiepiscopi et episcoporum ecclesiae Anglicanae nominibus, ad vos scripsisse; vestraeque communionem cum his quaesivisse; qui nullum locum, aut ecclesiam, in his terris habentes, ad vos, schismatis eorum ignaros, hominum animam appulerunt. Quis aut horum hominum status, quae schismatis causa, a fidei illo presbytero meo, domino Thoma Payne, plenius cognoscere. Ille paternitati tuae referet quam inique a nobis secesserint; et quomodo eodem tempore et a regia maiestate debitam fidelitatem, et ab episcopis suis obedientiam suam, subdixerint: ecclesiaeque unitatem eo solo nomine violaverint, quod legibus regni parendum esse censuimus; quod illum pro rege colendum existimavimus quem proceres ac populus, quem totius Europae principes atque respublicae, regem esse agnoverint: cuique Imperium Britannicum iura regni, omniumque inter nos ordinum consensus (ad quos de his rebus statuendi potestas unico spectat) detulissent.

Hinc de clero pauci, de episcopis pauciores, a communione nostra secedendum censuerunt: de populo plures in partes suas sollicitarunt: conventus separatim ab ecclesia fecerunt: eoque tandem insanis pervenerunt, ut decedentibus primis huius schismatis auctoribus, novos, in locum eorum successuros, episcopos, sibi consecraverint. Hi sunt qui ad vos scribere ausi sunt: hi, qui vos ab ecclesiae nostrae communione seducere conati sunt. Quorum unus, ut audio, locum atque auctoritatem meam sibi arripens, non quidem se archiepiscopum Cantuariensem appellare sustinuit, sed novo titulo se Primum Episcoporum nominavit. Ab his ut porro oavere vobis pergatis paternitatem tuam oro atque obtestor: nos interim ecclesiae Anglicanae veri episcopi ac clerus, uti in omnibus maioris momenti articulis eandem vobiscum fidem profiteremur, ita eodem spiritu atque affectu (quoniam aliter, tam longe a vobis disisti non possumus) communicare non desistamus; omniaque vobis felicia, ac pacata precari. Ego vero uti tunc Beatitudini me addictissimum profiteor, ita ut in orationibus et sacrificiis tuis ad sacra Dei altaria mei reminiscaris, impensissime rogo; teque semper in Domino, bene valere iubeo.

Dat. ex Aedibus nostris Archiepiscopallibus
6 die septembris, annoque Domini 1726.

(A tergo):

Sanctissimo beatissimoque praesuli, domino Chrysantheo Dei misericordia patriarchae Hierosolymitano
(L. 8.) D. D.

ἐπιμεληθῆναι καὶ ἐπιμένειν μονώτερον εἰς τὴν ἀλευθέρειαν ἐκείνην, ἐπεὶ ἐκληρονόμησαν ἐπὶ τοῖς προπατόρας μας, καὶ ἐν μὴν ἐπισκοπῆσαν εἰς ἐνα ζυγόν, ἐπεὶ μῆτε ἡμεῖς μῆτε οἱ πατέρες μας ἠβουλήθησαν ἐν ἐπιπέσει.

Γράφοντας ἀπὸ τῆς ὑμετέρας Μακαριότητι, εἰν ἡμετέρας μὴ κενὸν ἔργον ἐν ἀποστολῇ ἐκείνῃ ἐπὶ ἡμετέρας πρὸ χρόνου ἐνὸς κατὰ τινος τῶν ἡμετέρας προσφύτων, ὅστις σὺν τοῖς ἡμετέροις πραγματευταῖς εἰς Κωνσταντινουπόλιν ἐνδιετέθει, ὅτι ἡλιαθὴ σχισματικαὶ τινες ἱερεῖς τῆς ἐκκλησίας μας ἐπ' ἐνάσει ἐκπλήστως ἀρχιεπισκόπων καὶ ἐπισκόπων τῆς Ἀγγλικῆς ἐκκλησίας ἔγραψαν ὑμῖν, καὶ ἐζήτησαν τὴν ὑμετέραν σὺν αὐτοῖς κοινωνίαν· οἵτινες οὐδένα τόπον οὐτε ἐκκλησίαν ἔχοντες, ἔβαλον σκοπὸν ἐν ἀκατήσκειν ὑμῶς, μὴ εἰδότες τὸ σχίσμα. Τὴν κατὰ σκεψὶν αὐτῶν καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ σχίσματος θύλα: τὴν μάθει καταλειπτῶς ἀπὸ τῶν πιστῶν μου προσφύτων κείνων θάρσει¹⁾ Μπῆνα, ὅστις θύλα: διεγρήθη τῆ μακαριότητι τῆς, πῶς παρανόμως αὐτοὶ ἀποσκόπησαν ἀπὸ λόγου μας, καὶ πῶς ἐπέκεισαν εἰς τὸν αὐτὸν κερὸν καὶ τὴν ἀπειλομένην τῆ βασιλικῆς μεγαλειότητι πίστιν καὶ τοῖς ἐπισκόποις εὐλόγησαν, καὶ ἔβασαν, τὴν ἐνεσὶν τῆς ἐκκλησίας τούτης μόνῃ τῷ λόγῳ, μὴ τὸ ἐν ἀπενομήσει πῶς: πρέπει ἐν ἐπίσει τοῖς βασιλικοῖς νόμοις καὶ μὴ τὸ ἐν λογισμῶν πῶς: πρέπει ἐν πρῶταιν διὰ βήγα τὸν κατὰ τῶν προδρόμων καὶ τοῦ λαοῦ καὶ πάντων τῶν ἡμετέρας τῆς Ἐδράκης γινωσκόμενον, ἐν οἱ νόμοι τοῦ βασιλείου καὶ ἡ κοινὴ τῶν ἡμετέρας τάξεων (εἰς τὰς ὁποίας ἡ κατὰ τῶν τοιούτων ἀπόφασις ἐπιτέτραπται) συμφωνίᾳ εἰς τὸν Βρετανικὸν προσβῆσαν ἔργον.

Διὰ αὐτὴν τὴν αἰτίαν ἄλλοι ἀπὸ τῶν κληρῶν καὶ ἄλλοτεροι ἀπὸ τοῦ ἐπισκόπου; ἤσαν εὐλογον ἐν ἀποσκόπησιν ἀπὸ τὴν ἰδικὴν μας κοινωνίαν καὶ παρακινῶσι πολλοὺς ἀπὸ τῶν λαῶν ἐν ἡμετέρας εἰς τὴν πατριάν τους· συνεκρότησαν καὶ συνέδους ἔβασαν τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον τῶς ἀνοίας ἦλθον, ὅστε ἀποθηνησκόντων τῶν κείνων αὐτοῦ τοῦ σχίσματος ἐφευρέτην, χερτονοῦσαν ἐντ' αὐτῶν νέους ἐπισκόπους διαδόχους. Αὐτοὶ εἶναι ἐκείνοι ἐπεὶ ἐπέκεισαν ἐν ἀποσκόπησιν ἀπὸ τὴν κοινωνίαν τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας, τῶν ὁποίων εἰς (καθὼς ἀποδοῖ) δικαιωσι τὸν ἰδικὸν μου τόπον καὶ ἐξουσίαν, ὅχι μόνον ἐπέκεισαν τὸν ἐαυτῶν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλὰ ἐν ἑνῇ ἐπιγραφῇ κείνων ἐπίσκοπον ἐκωνόμασε. Ἀπὸ τοῦ τοιούτου; λοιπὸν παρακαλῶ τὴν μακαριότητά σας ἐν προσέγγει· ἡμεῖς ἐν οἱ τῆς Ἀγγλικῆς ἐκκλησίας; ἀληθεῖς ἐπίσκοποι καὶ ὁ κληρὸς, καθὼς εἰς ἅλα τὰ ἀναγκαῖα ὁμολογοῦμεν τὴν αὐτὴν σὺν ὑμῖν πίστιν, οὕτως ἐν αὐτῆς πνεύματι καὶ τῆ αὐτῆ ἀγάπῃ. (ἐπειδὴ ἄλλως; ἀλλήλων ἀπέχοντες οὐ συνάμεθα) ἐν ἐπέκειν λαίψα ἐν συνεκλήρωσιν διὰ γραμμάτων καὶ ἐν ἐχέμεθα ὑμῖν πάντα τὰ καταθήματα. Κατὰ ὁμολογῶ τὸν ἐαυτῶν μου ὁπότερον, ἐκλικρῶ ὅπως; μνημονεύῃ μου εἰς τὰς προσευχὰς αὐτῆς καὶ θυσίας εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ θεοῦ θυσιαστήριον, κατ' οὐ τὰ ἐν αὐτῆς κάμκολλα.

Εἰς τὴν μητρόπολιν τῆς ἀρχιεπισκοπῆς, σκεπτεροῦς Σ', ἀφκ'.

¹⁾ Μέμνην ἐοδ.

31.

CHRYSANTHI PATRIARCHAE HIERSOLYMITANI SUPERIORI EPISTOLAE RESPONSUM

19 ianuarii 1727.*

Ο ἱεραρχὴς Ἱερουσαλῶν Χρῦσανθος τῷ παναιδουσισταῷ, κα πατριάρκῳ, ἀρχιεπισκόπῳ καὶ ἐκκλησιαστικῷ ἀρχιεπισκόπῳ Κανταuariensi κυρίῳ κυρίῳ Γουλιέλμῳ, μητροπολίτῃ τοῦ ἠμετέρου καὶ πρωτεύοντι πάσης Ἀγγλίας, τὸν ἐν πνεύματι ἁγίῳ ἀδελφικὸν καὶ ἀποστολικὸν ἀσπασμόν.

+ Οὐκ ἔστιν εἶπεῖν ὅση ἀμυδιότης χαρῆ περιέβαλεν ἡμᾶς τὸ ἀπὸ τῆς ὑμετέρας, παλαιδοσιμότητος ἐναγχοῦ περιφθάν γραμμα τοῦ πιστοῦ δούλου αὐτῆς Μάρκου Νομικοῦ, τοῦτο μὲν ἐστὶ φίλιας ἀρεσκυνοῦς καὶ εὐκρινεστοῦς εὐνοίας ἐναγχή καὶ λαμπρὰ προσιτὴ τὰ γεωρησιματα, τοῦτο δὲ ἐστὶ τῶ φίλτρῳ συναπτομένη ἡ μεγαλειότης καὶ ὑπεροχικὴ ἀξία τῆς ὑμετέρας ἀρεστότητος ἀξιώματα πάντως καὶ ἀξιολογώτατα ἀκαρῶντα ἡμῶν τὰ γραφόμενα, καὶ διπλῆ ἐκτοία ἐμφορεσιθεῖς τῆς ἀπὸ αὐτῶν ἠδονῆς· τε καὶ τέρψεως· Προέλασμα δ' ἐν τούτοις καὶ ὑπερῶνιστο μάλιστα πάντων ὁ πρὸς θεὸν διάπυρος καὶ θερμότατος αὐτῆς ζῆλος, ὅφ' εἰς καθ' ὑπερβολὴν ἐχάρημεν, καὶ τὴν περὶ ἡμᾶς διὰθεσι αὐτῆς ἀπαδεξάμεθα, καὶ τὴν ζῆσον ἠγασάμεθα, καὶ τὸ πρόθυμον ἐθαυμάσωμεν διὸ καὶ χάριτας ὁμολογοῦντες τῇ καλοκαγαθίᾳ αὐτῆς τοῖς ἴσοις αὐτῆν ἀμειβόμεθα καὶ ἀπὸ ἕλεως διαδέσεις καὶ εὐκρινεστοῦς τὸ ἴσον φίλτρον ἀντιδίδομεν.

Ἐπῆγομεν καλῶς καὶ ὄσα ἐρεξῆς ἐν τῷ ὄρει τοῦ γραμματός αὐτῆς περιείχεται. Καὶ περὶ μὲν τῶν γενομένων ἐπαινοῦν ὑπὸ τῆς ὑμετέρας συνείσεως ἐκ τῶς προκαμφθεῖσι βιβλίῳσι αὐτῆ τοῦ πρὸ ἡμῶν ἐν μακαρίᾳ τῇ ἀφῆει γενομένου ἀοιδίου δεσπότου ἐπαινοῦντες τὴν εὐνομοσύνην ὁμολογοῦμεν τῆς χάριτας, ὅτι εἰ καὶ ὁμολογουμένως ἀφ' ἑαυτῶν εἶχον ἐπαίνα τὸν ἐπαῖνον, ἔμπερος προλαμβάνοντα ἦδῃ καὶ τὴν ὑμετέραν ψῆφον καὶ χρίσιν, προσθεμένη ἔσχον τοῦ ἐπαινεσιθεῖαι καὶ ἀεθροῦ τῷ θεῷ δὲ χάρις τῷ εὐδοκῆσαι ἐν τηλικούταις δυσχερείαις καὶ περιστάσεσι καιροῦ συντελεσθῆναι συγγραφὴν καὶ πραγματιάζειν οὕτως ἐπίφοβον¹⁾ τε καὶ ἀξιόλογον, καὶ τούτοις ἐπὶ καὶ ὁδοιπορίας μακρᾶς καὶ ὑπεροχίσις κατατείνόμενος, φροντισῆς τε καὶ ἀσχολίας τοῦ θρόνου μυρίας τε καὶ ἀλλεπαλλήλοις ἐκείστοτε, περιστώμενος πανταχόθεν καὶ συνεπαυόμενος ἐν τῷ χαλεπῷ τούτῳ τῆς δουλείας τοῦ ἡμετέρου γένους ζυγῷ ὁ ἀοιδίος ἐκείνος καὶ θεοπίσιος ἀνὴρ καὶ ἀνάλαβε τὸν τηλικότου ὄπερ τῶν ῥηθέντων βιβλίων πόνον καὶ εἰς πέρασ ἤγαγε θεοῦ συναρμόνιον. Τὸ δὲ μάλιστα πάντων εὐφραίνον ἡμᾶς, ἐστὶ, ὅς καὶ ἡ ὑμετέρα ἀρεστότης ἐν τῷ γραμματι αὐτῆς σημεῖοι, καὶ οἱ ὑμέτεροι δι' αὐτῶν ὑποστηρίζονται, καὶ τῇ τούτων ἀναγνώσει καρπὸν ἀποδρέπονται ψυχωρελῆ, ἀλαχομένως ἐν αὐτοῖς τῶν παροτρῶν καὶ ἀμαρτημάτων τῆς θυτικῆς ἐκκλησίας, ἧτις ὄσα μὲν ἀληθῆ καὶ ὁρθοῦ λόγου ἐχόμενα διακρᾶται καὶ προσβῆται, παρ' ἡμῶν ἔχει λαβόμενα, ὄσα δὲ ἐναντία καὶ ἀπῆδοται οὐσιθεῖσι φιλονεικίαι, ἴδια αὐτῆς εἰσι γεννήματα οἰκῶθεν προεκλαττώμενα.

Περὶ δὲ τῶν ἀπῆδοθεν γραφέντων ἡμῶν πρότερον παρεσιδῶτων ἐπιστολῶν καὶ ἐν ἀπῆγῃ ἐξακτουσμένων τοῖς θροῦς τῆς παρ' ἡμῶν ἁγίας τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας, εἰ καὶ πρὸ τοῦ γραμματός αὐτῆς διηγήσατο καὶ

Chrysanthus patriarcha Hierosolymitanus reverendissimo honoratissimo excellentissimo et illustrissimo archiepiscopo Cantuariensi domino domino Gualthero, totius Angliae honoratissimo metropolitano et primati, fraternum in spiritu sancto et apostolicum osculum.

+ Exprimere non possumus quam immensa laetitia nos cumulavit epistola, quam reverentia tua nuper ad nos misit per fidelem suum domesticum Marcum Nomicum, tum quod sincerae amicitiae et apertissimae benevolentiae manifesta nobis splendidaque praestitit documenta, tum quod singulari erga nos amore, quo exardescit amplissima praestantissimaeque celsitudinis tuae virtus, miranda sane ac praecelerrima nobis scribere voluit, e quibus geminato affecti sumus, et voluptate et suavitate. In his vero elucebat eminebatque praesertim tuum in Deum fervidum ardentissimumque studium; quare, supra modum laetati sumus; tuam in nos affectionem acceptam habuimus, ardorem mirati sumus, obsequio obstupimus. Quapropter benevolentiae tuae gratias agentes, paria paribus respondemus: pari animo affecti ac voluntate parem amorem rependimus.

Etiam attente perlegimus, quae reliqua litterarum tuarum parte continentur. Ac de laudibus quidem, quas pro voluminibus ad te missis inelyti nostri beatae memoriae antecessoris sapientia tua reddidit, gratum tuum animum celebrantes gratias profitemur; nam etsi omnium consensu suo ipsorum pretio laudem illa obtinebant, tamen recepto iam nunc tuo suffragio et existimatione, magis et amplius quod laudarentur habuerunt. Deo autem sit gratia, qui in tantis temporum asperitatibus et adiunctis opus elucubrationemque tam laboriosam eximiamque perfici benigne voluit, idque cum longis et ultra patrios fines itineribus confectus atque curis negotiisque sedis suae sexcentis ac diuturnis semper et undique distractus et coarctatus, sub duro isto servituti gentis nostrae iugo inelytus ille, vir ac divinus tantum memoratorum librorum laborem susceperit et ad finem usque, Deo adjuvante, perduxerit. Illud autem praeceteris omnibus nos laetitia affectit, quod et celsitudo tua in epistola sua significat, vestros etiam fideles illis fulciri et in eis legendis fructum animae utilem decerpere, confutatis in illis occidentalis ecclesiae erratis et erroribus, quae quidquid veri quidem et recti servat antiquiusque habet, a nobis accepit, quidquid autem falsi et pravi tueri contendit, eius ipsius fetus est suo pte ingenio excogitatus.

Ad irreptitios episcopos quod attinet, qui prius nobis inde scripserunt aq; nostrae sanctae Christi ecclesiae condiciones dolose expostularunt, etsi ante epistolam tuam quidquid istud negotii est

¹⁾ ἐπίφοβον ἔπίφοβον cod. i. e. vellere infectum, satis inepte. Concilii quidem potait ἐπίφοβον, profectionem, sed vox ista non recte quadrat cum ceteris. Maluimus adhibere ἐπίφοβον, i. e. laboriosum, quae vox Domithi maxime molis volumini optime convenit.

* Ex ipsius Chrysanthi autographo, quod asservatur in codice Constantianopolitano sancti, sepulchri 297, duobus extremis foliis. Textum continens inscriptione curatum in capite distinctissimis coloribus chartae caesae.

ἀνήγγιλεν ἡμῖν τὰ κατὰ τῆς ἐπιθετικῆς ταύτης καὶ ὁ παρὰ τῷ ἐξουσιαστικῷ πρόβη ἐπιθέτου ἐπισκόπου ἀβέσπρος πρεσβύτερος κύριος Θεώφ. Πάιν (Payne) (ὅστις ὡς γνωστὸν παρ' ἡμῶν κύριος καὶ ἁγιὸς ἀνὴρ καὶ πιστὸς θαρσεῖον ἐν τῷ ἀσκήσει αὐτοῦ καὶ τῆς ἠμετέρας ἐξουσιαστικῆς διακρίσεως ἐγκριμωστῆς, παρακαλούμενος θάρρει πνευματικῆ, ὅπως ἐχθρὴ καὶ τὴν παρ' αὐτῆς εὐνοϊκὰ καὶ ὑπερασπιστικὰ καὶ ἐπιπροβήσονται ἐν κερφῷ προσφέρει μαζὸς βιβλίου), ἐπιπλὴν καὶ τοῦ γράμματος, αὐτῆς ἀναμειβόμενος ἤδη ἀκριβέστερον καὶ πληρέστερον τὴν ἀκασαν ἀλήθειαν, τὸν τε τρέπον τῆς προσελύσεως, αὐτὸν καὶ τὴν ἀπαιτημένην ἀπὸ τῆς ἡμῶν κοινωνίας κατέστασαν, ἀπληρότητος τῆς ἥ; ἐτυχεῖν ἔχοντες ἀμφιβολίας καὶ ἀγνοίας τὸ πρῖν. Πλὴν εἰ καὶ παρὰ τοιούτων ὅπως, κατὰ ἐπισκεψηθῆμεν καὶ τὴν κατὰ ἀπάτην ἀξίωσιν αὐτῶν καὶ ἐπιγνώσκει; ἀποκρίσεως αὐτοῦ, ἡξιώσαμεν, ἐπιπλὴν παρὰ τοῖς; εὐφρονόμοις οὐδέμην ἐκ τοῦτου μέρημι δικαιοῖαν κατ' ἡμῶν αὐτῶν, ὡς νομίζομεν, ἐπισκοπεύμεθα. Ἔδο; γὰρ ἡμᾶς καθάπερ ἀποκριθῆναι πρὸς αὐτοῦς, ἀποστολικῶν καὶ ἀρχαίων ἔδο; τῆς ἐκκλησίας ἀποκλιγροῦσται; καὶ παθεῖσθαι; τῷ λέγοντι. "Ἐσεσθε ἄποστομοι; ἄποστολὴν"; καὶ. "Εἶτε ἀληθεῖς; εἶτε προφάσει; Χριστὸς καταγγέλλεται;"²⁾ Ἀλλὰ καίτοι, εἰ καὶ κατὰ λόγον τὴν πρὸς ἡμᾶς ἀξίωσιν τετολημῆσαι, συγγνωστοί; ἐπιπλὴν τῆς; τοιαύτης; παρατροπῆς; ὁ γὰρ σκοπὸς αὐτῶν οὐ πρὸς ἄλλο ἦν, ἀλλ' εἰς βαρβαροῦσιν καὶ γνῶσιν τῆς ἀληθείας.

Τὸ δὲ πνεῦμα τῆς ἀληθείας; ὅπως; πᾶσι τοῖς τὸν Χριστὸν ὁμολογοῦσιν καὶ εἰς; αὐτὸν πιστεύουσιν ὁμοῖον ἐν πᾶσιν, ἵνα τὸ ἐν φρονῶσιν;³⁾ Ἰδοῖς; δὲ τῆς ἠμετέρας τελευταίης ἐπισκοπεύσεως (ὡς ἡμᾶς καὶ λιπαρὴν γῆρας. Ἐξιοῦμεν αὐτὴν γράφειν ἡμῖν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς; πρὸς πνευματικὴν εὐφροσύνην, καὶ μὴ ὑστερεῖν ἡμᾶς; τῶν φιλικῶν αὐτῆς γραμμάτων, ἐξ ὧν παραμυθίαν οὐ τὴν τυχοῦσαν λαμβάνομεν ἐν ταῖς; φάσεσιν ἡμῶν; καὶ προσῆτι μνησὶν ἡμῶν ποιῆσθαι ἐν ταῖς; πρὸς τὸ θεῖον ἐπιθέσεις, ὁσπέρ καὶ ἡμῖς; ὑπερ ἡμῶν οὐ διαλείπομεν ἐτυχεῖν ὄντες; ἀλλὰ καὶ προστάττειν ἡμᾶς; ἐν τοῖς; δουρατοῖς; ὑπουργήμασι; μὴ κατοινέτω, ἐτοιμῶς ἔχοντας; εἰς τὸ φιλικῶς; ἐξυπηρετῆσαι; αὐτῇ τὰ πρόσφορα καὶ θάρσατα ἡμετὰ τῆς; παρὰ θεοῦ συμμαχίας; ὁδηγίας; τε καὶ ἐπιπνεύσεως; τῆς ἐν Χριστῷ; τῷ κυριῷ ἡμῶν, παρ' οὐ καὶ οἱ χρόνοι αὐτῆς; ἐλθσαν πολλοὶ; τε καὶ πανευδαίμονες.

Ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως; "αφῆς", Ἰαννουαρίου; 18.

¹⁾ *εὐφροσύνη* — ἀπολογία, I Petr. III. 18.

²⁾ *εἶτε ἀληθεῖς* — καταγγέλλεται, Phil. I. 18.

³⁾ Phil. II. 2.

nobis narraverat nosque vertiores fecerat qui apud excellentissimum oratorem hic deget reverendus presbyter dominus Thomas Payne (quem cum noverimus magni aestimandum ac honestum, fidelemque in officio gerendo famulam et fervidum excellentiae suae laudatorem, te sumpta animi fiducia rogamus, ut ei adsis benevolus ac propugnator eumque etiam opportuno tempore ad ampliores gradum promoveas), tamen e litteris tuis cum iam accuratius uberiusque omnem veritatem compertam habuerimus, nec non modum quo irruerint et a societate vestra se abruperint, dubitationem et ignorantiam, quam prius habebamus, depulimus. Ceterum etsi in eorum laqueos utinque nos involvimus, ac dolosae petitionis inscii dignos responione eos iudicavimus, tamen nobis ita persuadeamus, in nullam capropter iustam vituperationem apud bene affectos homines nos occidime; nos enim oportuit illis semel respondere ex apostolico ac pristino ecclesiae more, et ei parere, qui dixit: *Estote parati ad respondendum, et Sive sincere sive simulate Christus annuntietur*. Quin immo et illis, etsi non iure ac merito nos interrogare ausi sunt, condonandas tamen istiusmodi error; nam non alio proposito id fecerunt, quam ut certam haberent compertamque veritatem.

Spiritus autem veritatis iis omnibus, qui Christum esse profiterentur et in eum credunt, intelligentiam det in omnibus, ut sint sententia uni; imprimis vero integritati tuae vitam longam concedat beatamque senectutem. Te rogamus, ut nobis et in posterum scribas ad delectandum animum neque nos amicis tuis litteris defraudes, quae solatium nobis haud vulgare afferunt in afflictionibus nostris; ac praeterea, ut memor sis nostri in tuis ad Deum precibus, quemadmodum et nos pro te non intermittimus deprecari: tum etiam pro viribus officia ne te pigeat in nos conferre, qui parati sumus ad tibi praestandum quicquid commodi est ac Deo grati, auxiliante, duce, et inspirante Deo in Christo domino nostro, a quo et anni tui multi sint ac felices.

Constantinopoli: MDCXXVII, ianuarii die XIX.

ADDENDA ET EMENDANDA.

Ad ultimum huiusce Britanno-graeci negotii terminum perveniam, aequo quidem animo multa prolixii laboris fastidia ferens. Illud maxime ingratum erat, quod Orientalium antistitem chirographa ad Anglos missa, saltem aliorum opera consulere datum non erat, quippe quae ubinam recondita delitescerent comperire non potueram. Irritos meos ad ea comparanda conatus nemo hominum mirabitur, cum scriptores sultissimi, Th. Lathbury, et G. Williams, qui de hoc negotio ex professo tractarunt, quique ad singula Angliae tabularia perfaciles aditus habuerunt, nihil prorsus invenerint. Itaque cum ea quae mihi bis ac tertio sollicite per litteras requirenti ex Anglia relata sunt spem penitus abstulissent fore ut illa mox adhuc detegantur, editioni acta mandata sunt, prout mihi praesto fuerunt, nec diutius cunctandum existimavi, praesertim cum typographus sponte currenti calcaria saepius adderet. Sed cum iam sub prelo esset dictarum synodorum textus; immo

vero maxima ex parte excusus, tandem ex Anglia allatus est nuntius, documenta illa tanto studio perquisita latitare apud Edenburgenses in Collegio theologico ecclesiae episcopalis Scotiae reformatae. Ea res, quam quatuor abhinc annis notam fecerat reverendissimus Iohannes Dowden, episcopus Edenburgensis, doctorum virorum sensum praetervolasse videtur: me autem maerore simul et gaudio affect: maerore quidem, quod tam sero documenta ista reperta sunt, gaudio vero, quod tandem reperta.

Locum, ubi essent, ex quo audivi, mens mihi fuit editionem iam inceptam prorsus abrumpere, ut novorum codicum ope integrior aeque ac castigatior in lucem emitteretur; sed propositum istum quominus tenerem obstetit irritabilis typhotheta; et quae editioni iam mandaveram, intacta mihi fuerunt relinquenda. Codices tamen diu requisitos et tandem feliciter detectos, quantum tempus ac res ipsae permittebant, adhibere statui. Rupta igitur qualicumque mora, angustias aperi meae clarissimo

praesuli I. Dowden, a quo primum inventi codices fuerunt. Nec frustra; anxit enim precibus vir eximius, statimque spondit se quam libentissime curaturum, ut quas documenta averem mihi peperarentur, modo ut per Scotiae episcopos, ex quibus causa pendebat, id liceret. Neque hic stetit egregii antistitis labor; sed quia annuus episcoporum coetus mox in domo capitulari ecclesiae cathedralis sancti Niniani apud Perth habendus erat, illico se conferre non piguit, rem cum eis communicaturus. Codices Edenburgenses in mea usus dextere sollicitavit, atque accepta a collegis humanissimis¹⁾ licentia, ubi domum rediit, nullis meis impensis neque additis precibus novis, accuratissimum nonnullorum actorum apographum ad me transmisit. Reverendissimo praesuli gratias habere quam plurimas aequum ac iucundum mihi est, ac mirari subito quomodo vir ille qui publicarum rerum tot pondera apud suos sustinet, etiam hominis exteri aequae ac novi commodis adeo facilem se et obvium praestiterit.

Quia vero de re non differenda agebatur, non unum rogaveram praesulem Edenburgensem, sed etiam cl. Fred. C. Conybeare, virum non communis quidem patriae, sed amicitiae purae vinculis mihi intime iunctum. Quem quamvis importanis meis interpellationibus saepius defatigatum ulteriori molestia afficere formidarem, tamen, desiderio timorem superante, ab amico viro flagitare ausus sum, ut si quid aeternae negotio absolvendo valeret, id praestare dignaretur. Vocem excepit ille; immo cum ea ornata humanitate et peritia, qua Anglici viri facile pollent, unus mihi pro multis fuit. Nam petita factaque sibi licentia, ut codices re nostra copiosi ex Edenburgensi collegio ad Bodleianam (Oxonienisiam) bibliothecam accederent, acta iam a I. Dowden excerpta denso contulit, reliqua omnia partim propria manu, partim adhibitis imaginibus photographiis in meam utilitatem qua maxima potuit diligentia sibi comparavit. Neque eo ipso contentus fuit, sed singulas plagulas iam typis impressas cum novis codicibus religiosissime contulit, quo proprio studio et labore damna, si qua in meis editis forent, resarcienda sibi suscepit. Quam insignem egregii viri liberalitatem multis praeconiis celebrandam putarem, nisi laude quavis esset longe superior.

Porro Edenburgeni codices quot sint, quidve comprehendant, accuratissime exposuit reverendissimus I. Dowden in ephemeride *The Journal of Theological Studies*, t. I (Londini 1900), p. 562-568. Unius brevem disputationem, quas viros doctos fore omnes praeteriit, integram referre satius visum est quam in frusta dividere. Ea igitur ita se habet:

Notes on the original documents containing, or relating to, the proposals of the nonjuring bishops for a 'Concordate' with the holy orthodox church of the East (1716-1725).

Mr. Lathbury was, if I mistake not, the first writer during the present century to give a tolerably full account of the negotiations between certain of the nonjuring bishops and the Russian and Greek churches, extending, at intervals, from 1716

¹⁾ Eorum nomina ad perpetuam rei memoriam iuvat hic referre; ita vero se habent: Arthurus Gossolgne Douglas, S. T. P., episcopus Aberdonensis et Orkneyensis; — Alexander Chinnery Haldane, S. T. P., episcopus Ergadiensis et Insularum; — Iohannes Dowden, S. T. P., D. U. L., episcopus Edenburgensis; — Georgius Howard Wilkins, S. T. P., episcopus Sancti Andree; — Gualterus Robbards, S. T. P., episcopus Brechinensis; — Archididus Han Campbell, S. T. P., episcopus Glasgowensis et Gallowayensis.

to 1725. In his *History of the Nonjurers*, 1845 (pp. 304-346), he printed, from a MS in the collection made by bishop Jolly, a large body of letters and papers which, in their English form, had been transcribed and arranged by Dr. Thomas Brett, who had been consecrated a bishop among the nonjurers in 1716. In 1868 Mr. George Williams published his volume, *The Orthodox Church of the East in the eighteenth century, being the correspondence between the Eastern Patriarchs and the Nonjuring Bishops*. With his scholarly instincts he naturally made search for the original documents. There was a hint that they might be in the library at Lambeth, but on enquiry this hope turned out to be unfounded. He discovered, however, that 'copies of the most important papers in Greek are contained in a small 4to volume among the Wake Papers in the Library of Christ Church, Oxford'; 'but,' he adds, 'the bulk of the Correspondence and the Original Letters of the Patriarchs have as yet baffled my search' (p. lxvii). Now it is curious to find that one of the copies of Brett's 'Account' which Williams collated (apparently the same as that used by Lathbury) was lent to him from bishop's Jolly's library, then deposited at Trinity College, Glenalmond, and that by a piece of remarkable ill-luck Williams was not supplied with the originals which he sought and which all the while were lying probably on the very same shelf with Brett's 'Account'. These interesting and valuable documents were some years ago transferred to the Theological College of the Episcopal Church in Scotland, at Edinburgh. It may be of use to students to have these documents catalogued.

We have no express evidence as to how the documents came into bishop Jolly's collection; but as the original suggestion that a 'Concordate' should be attempted came from the Scottish bishop, Archibald Campbell, and as he and his fellow-countryman, bishop James Gadderar, took an active part in the negotiations, one may conjecture that it was through one or other of these that the documents reached Scotland. But as to how or where they were preserved before coming into the hands of bishop Jolly I am unable to say¹⁾.

The documents are contained in three folio volumes, bound in brown calf, and consist of (1) the original 'fair copies' (transcribed in a clear clerical hand) of the letters, &c., sent by the nonjurers to Russia and the East, together with (2) the actual letters and other official documents sent in reply. These latter are all neatly inserted (sometimes mounted on guards), and are in perfect preservation. These three volumes I will designate respectively as A, B, C.

There is a fourth folio volume (in limp parchment), which I will mark D. But it is only a copy of Brett's 'Account', that is, a transcript of the English drafts of the correspondence on the side of the nonjurers²⁾, and of translations into English of the Latin, Greek, and Muscovite letters and documents on the side of the Russians and Greeks, all arranged chronologically, together with some observations by Brett himself. In the following note it has been found seldom necessary

¹⁾ There is some reason, I think, to suppose that they were once in the possession of William Falconer, bishop, successively, of Cathness, Moray, and Edinburgh, and Prims (1702-68); but the question need not be pursued here.

²⁾ As the English drafts were not subscribed, Brett has added the subscriptions from the Latin and Greek of the letters as actually sent.

to refer to D. Its contents have been printed in Mr. George Williams' volume referred to above, and as this is a book which every one who is interested in the subject must have in his hands, it may be useful to note the pages in Williams' book (which I designate as W) at which the documents referred to in the catalogue may be found.

There is inserted in the front of A a catalogue of all the letters and documents in a hand which I have not identified¹⁾. It is evidently written by one who had some knowledge of the inner history of the proceedings, and contains some valuable information as to the persons who drew up the documents on the side of the nonjurors, and as to those who were employed to do the work of translation into and from the Greek and Latin.

I have thought it best to transcribe this old catalogue, placing anything added by me in square brackets.

'An Act of the Papers relating to a concordate between the Greek Church and the Catholick remnant of the British Churches.'

1. A proposal for a concordate, Gr. [A 1], Lat. [A 9] and English [A 19: W 4], dated August 18, 1716. The English, I suppose, was drawn up by Mr. Collier or Dr. Lee; the Latin by Dr. Lee, and the Greek by Mr. Spinckes. It was sent into the east to Muscovy, subscribed by Mr. Collier, and Mr. Campbell, and Mr. Gadderar; and concocted at Mr. Hawes's.

[On a loose folio sheet lying in the same volume (A) containing a transcript of the catalogue there is added in a contemporary hand, 'N.B. The English of this 1st Proposal was not sent, but only the Gr. to the Patriarchs, and the Latin was given to the Abp. of Thebes [*sic*], that he might, if he had an opportunity, communicate it to the Moscovites, when he was there. And both the Lat. and Gr. were subscribed by the same Bps.']

2. A letter to the Czar of Muscovy, Lat. [B 2] and Engl. [B 1: W 12], dat. Oct. 8, 1717, drawn up, I believe, in both languages by Mr. Collier, and subscribed by Mr. Collier, Mr. Campbell, and Mr. Gadderar.

3. A letter from the Abp. of Thebais in Greek, dat. from Petersburg, Aug. 16, 1721 [B 5], with a translation by Tho. Wagstaffe [B 7: W 12⁵⁾].

4. The patriarchs' answer to the proposal, in Greek [A 31-82], dat. April 12, 1718, but not brought hither till about 1722; subscribed by Samuel, the then patriarch of Alexandria, and his patriarchal seal impressed at the bottom, with a translation by T. Wagstaffe [A 85-145: W 15³⁾].

5. Reply to the patriarchs' answer to the proposal, dat. May 29, 1722, drawn up in English by Mr. Collier [A 181-201: W 83], but sent only in Greek and Latin; of which the Greek [A 149-162] was done by T. Wagstaffe, and the Latin [A 163-180] by Mr. Jebb; subscribed by Mr. Collier, Dr. Brett, Mr. Campbell, and Mr. Gatherer, and Thomas Deacon, the registrar. [Gatherer is a not infrequent variant of Gadderar in the nonjuring writings of the time. Collier subscribed the Greek version as ὁ Ἀγγλο-βρεταννικῆς πρώτος ἐπίσκοπος Ἱερουσαλῆμ. The

¹⁾ Quære, T. Deacon's.

²⁾ The words 'The second Decade of the month Μεταγεννησιῶν', which will be found in W and in D, are not in Wagstaffe's translation. Arsenius seems to have first written ἰεραμένους, and then, seeing his mistake, to have corrected it into μεσοβένους, but the word is not very legible. As I read the words they are μεταγεννησιῶν ἢ μεσοβένους.

³⁾ This is throughout written in beautiful clerical Greek script, save the autograph attention and subscription.

Quære, Arsenius, supra LXXV.

ἑστῶτος, when it came to the knowledge of archbishop Wake, naturally gave offence. T. Deacon, too, subscribes in rather grandiloquent language, ὁ μέγας χερσοπόλας Οὐρακὶς ὁ τοῦ Διονύσου.]

6. Communion Office in Gr. [A 203] and Lat. [A 227], of which the Greek was done by Mr. Griffin, and the Latin by Mr. Ford. [These documents show at a glance that Mr. Williams (p. 102) is in error in stating that the Communion Office referred to was 'the Scottish Communion Office.' They are translations of the English Nonjurors' Communion Office, as it appears in the volume *A Communion Office, taken partly from the Primitive Liturgies, and partly from the first English Reformed Common Prayer Book, together with Offices for Confirmation and the Visitation of the Sick: London, 1718.* This has been reprinted in P. Hall's *Fragments Liturgica*, vol. v (1848), and in Dowden's *Annotated Scottish Communion Office* (1884). Mr. Williams' error is however partially condoned by the fact that he did not find the office in any of the copies of Brett's Account which he had collated. It is interesting to note that in the document sent to the east the nonjuring bishops gave the words of the creed, referring to the double procession as follows: τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς (καὶ τοῦ υἱοῦ) ἐκπορευόμενον; and added the marginal note Ταῦτα τὰ ῥήματα (καὶ τὸς υἱοῦ) παραλαβόμενοι εἶπαν ἢ ἕως τῆς κοινωνίας; χάριτι τοῦ θεοῦ εὐχαρίστως συντελεσθήσεται.]

7. Letter to the Abp. of Thebais, dat. May 30, 1722, drawn up in Eng. [B 9: W 102] by Mr. Campbell, but sent, as I remember, only in Latin [B 11], which was done by Mr. Jebb; subscribed by Mr. Collier, Dr. Brett, Mr. Campbell, and Mr. Gadderar.

8. Letter to the ecclesiastical council at Petersburg, dat. May 30, 1722, Eng. [B 13: W 104] and Lat. [B 15], viz. Eng. by Mr. Collier and Lat. by Mr. Jebb, subscribed by the same as the former, and sent, I think, in both languages, but *quære*. [The Latin has appended the following not reproduced in Brett's Account or in W, 'Serenissimo Imperatori Magnae Russiae, et Sacro Concilio Praesidentibus, Reverendissimis Archiepiscopis ac Dominis D. Stephano Razamsiensis, D. Theodosio Novogradensai, D. Theophani Piscoviensi.']

9. Letter to the count de Golowkin, lord High chancellor of Russia, Eng. dat. May 31, 1722; drawn up by Mr. Collier, and subscribed by him, Mr. Campbell, and Mr. Gadderar. [B 17: W 106. A marginal note in the old catalogue observes of 5, 6, 7, 8, 9, 'these were all sent at the same time.']

10. Letter from the Abp. of Thebais in Greek [B 19], dat. June 11, 1722, with a translation [B 21: W 107] by T. Wagstaffe.

11. Letter in Eng. from the protoyncellus, dat. Petersburg, Sept. 20, 1722 [B 23: W 107].

12. Letter from the Abp. of Thebais in Lat., dat. at Moscow, Dec. 9, 1722 [B 27: W 108. The English translation given by W is not among the originals].

13. Answer to the Abp. of Thebais in Lat., dat. January 28, 1723, subscribed by Mr. Collier and Mr. Campbell [B 31. The English (W 110) is not among the originals].

14. A letter from the Abp. of Thebais in Lat., dat. from Moscow, Aug. 25, 1723 [B 33. The English translation (W 112) is not among the originals, but is taken, as in the last instance, from Brett's Account].

15. Letter from the Russian synod, Moscovitic [B 37] and Latin [B 41], dat. from Moscow, Febr. 1723: subscribed by Theodosius, archiepiscopus Novo-Gardiae et archimandrita Alexandro-Nevensis, Theophanes [in the Latin original 'Theophanus'] archiepiscopus Pleseoviensis, Gabriel archimandrita sanctae Trinitatis, Sergii Monasterii, Theophylactus archimandrita Czudoviensis, Ierotheos archimandrita Noevospaaki, Petrus archimandrita Simonoviensis, Athanasius igumenus Tolaki, Anastasius Nausius. [W 114 is from Brett's 'Account'.]

16. Letter from the Russian synod, Moscovitic [B 45] and Latin [B 49], dat. from Petersburg, Febr. 2, 1724, subscribed by Theophanes archiepiscopus Pleseoviensis, Theophylactus episcopus Tweriensis, Gabriel archimandrita sanctae Trinitatis, Theophilus archimandrita Czudoviensis, Ierotheus archimandrita s. Salvatoris, Petrus protobresbyter ecclesiae s. Petri. [W 116 is from Brett's 'Account'.]

17. The patriarchs' rejoinder to the reply, in Greek [this important document is bound separately in C], dat. from Constantinople, Sept. 1723, subscribed by Ieremias patriarch of Constantinople, Athanasius patriarch of Antioch, Chrysanthus patriarch of Jerusalem, Callinicus of Heraclea, Auxentius of Cyzicum, Palsius of Nicomedia, Gerasimus of Nice, Parthenius of Chalcedon, Ignatius of Thessalonica, Arsenius of Prysa, Theoctistus of Philopopolis, Callinicus of Varna: with a translation [C. at the end] by T. Wagstaffe, of as much of it as is not to be found between page 225 and 333 of the synodus Bethlehemitica, published in Greek and Latin at Paris an. 1676. [Williams has in an Appendix (pp. 141-168) translated the parts omitted by Wagstaffe: but it should be observed that the passage (p. 168) referring, in contemptuous language, to 'Claud, a minister of Charenton,' is not found in the Greek of the patriarchs' rejoinder. A marginal note in the old catalogue states that 14, 15, 16, 17, were all brought hither at the same time.]

18. Mr. Cassano's letter [B 53] to the English bishops for a character [W 122], and their letter to the archimandrite upon that subject in Greek, subscribed by Mr. Collier and Mr. Campbell [B 55. Brett's translation in W 123].

19. Answer to the Abp. of Thebais, dat. July 13, 1724, drawn up in English [B 57: W 123], I think, by Dr. Brett, but sent only in Latin [B 59], which was done by Mr. Jebb, subscribed by Mr. Collier, Dr. Brett, Mr. Griffin, and Mr. Campbell.

20. Answer to the Russian synod, dat. July 13, 1724, Eng. and Lat., of which the Eng. [B 61: W 125] was drawn up by Mr. Collier, and the Latin [B 63] by Mr. Jebb, subscribed by the same as the former, and sent in both languages in one cover.

21. Letter to the great chancellor of Russia, English [B 65: W 126], dat. July 13, 1724, drawn up by Mr. Collier, and subscribed by the same as the two former. [A marginal note states that 19, 20, 21 were all sent at the same time.]

22. The receipt given to the protosyncellus (for the books sent to the English bishops as a present from the patriarchs), Latin, dat. July 13, 1724, drawn up and subscribed by the same as the three former letters [B 67. The English translation (W 128) is from Brett's 'Account'.]

23. A minute delivered to Mr. Cassano, in English, March 8, 1724, i. e. 1721. [B 68: W 129.]

24. Letter to the Russian synod, drawn up in English [B 69: W 129] by Mr. Campbell, as I remember, but sent only in Latin [B 70], which

was done by Mr. Jebb, dat. April 11, 1725, and subscribed by Mr. Collier, Mr. Griffin, and Mr. Campbell.

25. Letter to the great chancellor of Russia, Eng., dat. April 11, 1725, drawn up by [a blank space is left here], and subscribed by the same as the former. [B 71: W 130.]

26. Letter to the Abp. of Thebais, dat. April 11, 1725, drawn up in English [B 72: W 130] by [a blank here], but sent only in Latin [B 72], which was done by Mr. Jebb, subscribed as the two former. [In the margin 'These (24, 25, 26) were sent at the same time.']

27. The great chancellor of Russia's answer, in English, dat. Sep. 16, 1725 [B 73: W 131].

This concludes the old catalogue. Some day it may be thought of sufficient interest to print the originals; but it must be acknowledged that the English of Brett's 'Account', as printed by Williams, gives in all material points the sense of the documents. The important point to notice is that the Greek bishops of that day adopt absolutely the doctrinal definitions of the synod of Bethlehem, and peremptorily demand of the British bishops acceptance of these doctrinal definitions as the first step towards union.

JOHN DOWDEN.

Hactenus praesul ille clarissimus. Iam ratio mihi reddenda est, qua in Edenburgenis codicibus adhibendis usus sum. Quae in eis inde a numero VII acta referuntur, ea ut statim accepi, ita ad ipsam editionem adornandam adhibui, quemadmodum notis subiunctis lectores monui. Quoad ea quae sub numeris I-VI continentur, id praestiti, quod unum adhuc praestare licuit. Imprimis sedulo notavi variantes in graeco textu lectiones modo leviores modo graviore, quibus codices illi cum a Constantinopolitanis tum ab Oxoniensibus discrepant; deinde archetypum unius alteriusve epistolae textum, quem nactus non eram, repeti; denique latinam translationem ab ipsis Noniurantibus episcopis factam subiunxi, quae verbis et sententiis textus graeci illustrandis visa est opportuna, praesertim cum publica polleat auctoritate, quippe quae ad Russicam synodum missa fuerit. Etenim quamvis haec translatio nil fere novum nec in graeco dictum contineat, suum tamen pretium habet, dialectica quadam dexteritate, quae a graeco exsulat, rei dogmaticae expositionem corroborare ac munire videtur, quae ideo inter omnia huiusce negotii acta amplum sibi vindicat locum. Quae enim de verbo ad verbum in editione transferuntur, haec paulo liberalius reddita ab Anglis exhibentur. Unum excepti ritum sacrae communionis peragenda, cuius utraque translatio praeter minuta quaedam consona reperta est. Porro in edendis huius auctis et emendatis cum ordinem tenui, ut primo uniuscuiusque documenti varietates ex codicibus Edenburgenis adderem, deinde latinam eiusdem translationem repraesentarem, servata quidem scribendi et interpungendi ratione, quam Angli viri adhibuerunt, non autem grandioribus initio verborum litteris, quae oculis offensionem afferunt.

1.

Documenti I varietates e cod. A, p. 1-8:

Col. 383, § γ: ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἐν Κωνσταντινουπόλει.
Col. 385, l. 16 Κωνσταντινουπόλει, — l. 20 συνέ-
δαις (?), — l. 20-21 κατέραν om., — l. 23 ἐκαγ-
γέλλουσαν, — l. 32 τῶν om., — l. 36 αἰθιράνην,
— l. 40 δαίμων, — l. 48 προσηρόντων, — l. 54

- ἀνάγκη omittit quidem, sed reiecit ad l. 58 post τὸν αὐτὸν, — l. 60 τῆς om. ante vocem ἀνατολικῆς.
- Col. 387, l. 4 ὁμολογεῖται, — l. 7 γινώσκοντες, — l. 13 διακονοῦσαν (!), — l. 34 αὐτοῦ, — l. 47 κυρίως ἢ ὑποβαλιστάς, — l. 52 προσέχοντι, — l. 55 τὸ om., — l. 61 ἀνοκτάται, — l. 61 καὶ τὰς recte, — l. 64 διαβαλιστάς, — l. 67 ὑποτάσσονται.
- Col. 389, l. 15 προσηκούσας sic, — l. 27 γῆς addit supra versum propria manus, — l. 30 ἐκφυγάλλουσι, — l. 38 προσκαρτέωσι καὶ χρηματίζωσι, — l. 54 συνοδοὺν ἡμῶν, — l. 57 μικρότατον, — l. 62 συνονομήνους.
- Col. 391, l. 3 σαφῶς καὶ ἀκριβῶς omnino recte; alludit ad Matth. XVI, 17, — l. 11 ἀγαθὰ δὲ, — l. 14 τοῦ om., — l. 16 εἰνα: om. ac vocem insequentem habet διαβαλιστάς, — l. 20 σκανδαλοῦν, — l. 21 Μαρχιμαθάνους, ac post αὐτὸν om. δὲ, — l. 28 πρὸς τὰ ταῦτα pessimo, — l. 35 συνθήκῃς, — l. 37 Λονδινῶν; item lin. insequenti Λονδίνου, — l. 51 ἢ τῷ τὸ μέρος melius, — l. 65 Βριτανίας ac l. 67 ἑβριτανῶν.
- Col. 393, l. 5 σπουδαίον. Ad finem addit: Δόξα ἰν ὕψιστοις θεῶ.

Λονδρῶν βοηδρομιου 18, 1716.

Τέλος.

Eiusdem documenti translatio e cod. A, p. 9-18:

Proposita ad concordiam inter ecclesiarum Britannicarum reliquias catholicas et orthodoxas et a ecclesiam orientalem catholicam et apostolicam stabilendam.

Proponitur,

I. Ut ecclesiasticae unitatis principium, omniumque ecclesiarum reliquiarum parens genuina, a qua nempe singulae particulares natae sunt, cuique ob id reverentiam debent peculiarem, agnoscat ecclesia Hierosolymitana.

II. Ut episcopo Hierosolymitano prae reliquis omnibus episcopis christianis, hanc ob causam, principatus quoad ordinem concedatur.

III. Ut ecclesijs Antiochenae, Alexandrinae, et Constantinopolitanae, earumque episcopis ejus collegis, omnia et singula jura, privilegia, et praerogativa antiqua, prout canonibus stabilita, concedantur.

IV. Ut episcopo et patriarchae Constantinopolitano cum episcopo Romano honor aequalis praebatur: utque utriusque horum eadem potestates eandemque (sic) privilegia aequo convenire concedatur.

V. Ut Britannicarum ecclesiarum reliquiae, utpote quae evangelium, antequam ecclesiae Romanae aut ejus episcopo subditi essent, ab illis qui ab Hierosolymis provenerunt acceperint; nec non profitentes eandem sanctam catholicam fidem ab apostolis traditam, inque synodis antiquissimis Nicaeae et Constantinopoli habitis per symbolum explicatam; tanquam pars a ecclesiae catholicae, quae communionem cum s. s. apostolis cumque s. s. praedictorum conciliorum patribus eorumque successoribus tenet, ab orientali ecclesia universa ubique accipiatur.

VI. Ut praedictae Britannico-catholicae reliquiae, hoc pacto, semet ad antiquae ecclesiae disciplinam pie instaurandam obstringant; utpote quam lapsam restituere non solum in votis diu habuerunt, sed nunc serio incoeperunt.

VII. Ad unionem aeternam, in cultu uniformitatis, quantum fieri potest, salvo ecclesiarum particularium jure, salvisque gentium variarum consuetudinibus, aut praesentibus rerum circumstantiis, ex utraque parte stabiliantur.

VIII. Ut liturgia Anglicana antiquissima, tanquam ad ecclesiarum orientalium usum magis accedens quam illa quae nunc apud Anglos in non est, quamprimum reducatur et restitatur: idque non sine ejusmodi additionibus ac emendationibus, quae tam ecclesiae orientalis, quam primaevo omnium ecclesiarum fundamento ac statere maxime congruere videantur.

IX. Ut a patris Chrysostomi aliorumque ecclesiae orientalis patrum, vulgo probatorum, homiliae aliquot in linguam Anglicanam (sic) quamprimum transferantur, ut in sacris coetibus nostris publice legantur.

X. Ut quodcumque preces apud nos pro ecclesia catholica offeruntur, episcopi Hierosolymitani memoria semper habeatur: utque in sacrificio eucharistiae nunquam non interpellatio fiat pro ipso, proque reliquis sub eadem communione viventibus patriarchis, metropolitibus, et episcopis, sicut etiam pro totius ecclesiae orientalis liberatione ac instauratione.

XI. Ut ecclesiarum Britannicarum reliquiae orthodoxae ac fideles earumque episcopi, ex altera parte quodcumque erit opportunum, aut diebus quibusdam indictis, solenniter ad altare offerantur, precibusque ejus communibus ab ecclesia orientali includantur.

XII. Ut ex utraque parte literae encyclicae et communicatoriae mutuo stabiliantur; ut quae acta et promulgata ab una parte, rata habeantur ab altera.

Quapropter, ut praefata concordia sive confederatio inter ecclesias praedictas, usquedum unio inter has plenaria ac perfecta fieri possit, stabiliantur, episcopi catholici qui in Magna Britannia antiquam constitutionem ecclesiasticam sequuntur, tametsi ob id hodie oppressi, notas volunt esse articulos, tam illos quos cum ecclesia orientali consentientes recipiunt, quam istos quibus eandem plenum et illimitatum praebere nequeunt.

Consentiant ergo

I. In omnibus duodecim fidei articulis, sicut in concilijs oecumenicis prima et secunda declarati sunt: quam declarationem in symbolo eo contentam ad fidem sufficere existimant; neque cum ecclesia Latinorum igitur, quae tot articulos novos superaddidit fidei, consentire queunt.

II. Credendo spiritum sanctum cum patre ac filio consubstantialem esse, secundum orthodoxam ecclesiae orientalis confessionem: patrem autem ipsum proprie esse fontem sive originem, unde procedit spiritus; neque plus ad salutem requiri quam quod Christus hanc in re expresse docuit.

III. Credendo spiritum hunc sanctum mediante filio mitti a patre. Quod si verò ejus emissio sive processio nonnunquam in confessionibus suis sive formulis a filio esse pronuncietur, nec quicquam inde aliud per id significare sentiunt, quam illud quod et nunc profitetur semperque professus fuit orthodoxa ecclesia orientalis, id nimirum fieri a patre per filium.

IV. Credendo spiritum sanctum per prophetas et apostolos olim locutum fuisse; eumque genuinum omnia s. scripturae auctorem esse.

V. Credendo spiritum sanctum aeternum ecclesiam in rebus fidei concernentibus ritè determinandis adjuvare; atque insuper concilia tam generalia quam particularia, si ad concilium Hierosolymitani primi modum celebrentur, ejus auxilium et assistentiam sperare posse.

VI. In charismatum s. spiritus naturâ et numero.

VII. Credendo nullum aliud ecclesiae fundamentum existere praeter unicum Christum: prophetas autem ac apostolos fundamenta sensu minus proprio sive secundario, hoc est respectivè tantùm.

VIII. Credendo quòd Christus unicus sit ecclesiae caput: quem titulum igitur mortaliu[m] neminem, sed laicum multè minus, quantumvis excellentem, sibi arrogare debere autamant: nec tamen negando quòd episcopus quilibet sub Christo principatam quandam vicariam, tanquam ipsius vicem et personam in terris propriè gerens, habeat, unde in spiritalibus nulli omnino potestati seculari subditus sit. Ac proinde in ecclesiâ orientali patriarchas presulesque, ecclesiam Dei in spiritalibus à potestate omni civili liberam ac independentem esse: nec non episcoporum deprivationes, laicorum decreto factas, consequenter nequoquam valere, unà agnoscituros sperant: utque hic etiam ab illis articulis explicitè et disertè asseratur, eas propter summopere postulant.

IX. Quòd omnes christiani ecclesiae subditi sunt; quodque in subditos suos omnes, qualiacunque etiam sunt illorum ministeria sive officia, ecclesiae potestatem à Christo sufficientem habeat, ad ea quae vel illorum scripta vel personas respiciunt: probanda ac dijudicanda.

X. Quòd sacramentum corporis ac sanguinis Christi sub utràque specie fidelibus sit administrandum; quodque Latinorum inde ecclesia unam speciem à populo auferens, à Domini institutione deflexerit.

XI. Quòd hoc sacramentum, sicut etiam baptismus, omnibus fidelibus ad salutem apprime necessaria sit (*sic*): sed quòd reliqua etiam omnia sacra mysteria sive sacramenta, vel à Christo ipso vel ab apostolis ejus instituta, quae singulis non sunt necessaria, cum debita nihilominus reverentiâ, juxta consuetudinem catholicam ac immemorabilem, recipi ac celebrari debeant.

XII. Quòd in mundo futuro ad animas purgandas non detur ignis purgatorius, nec animarum consequenter ex purgatorii flammis redemptio per vivorum suffragia: attamen quòd non detur illis immediatus ad caelum ascensus; quòd vero sanctorum animabus receptacula quaedam sive promptuaris inferiora, ubi usque ad resurrectionis diem possint manere, concessa sint; ubi illius diei revelationem in spe expectant, dum ecclesiae in terris militantis, tam supplicationibus quàm gratiarum actionibus fide oblati communicant.

Quoad articulos autem illos, in quibus impresentiarum consensus haud adeò perfectus videatur, declarant,

I. Quamvis antiquorum conciliorum oecumenicorum canones atque determinationes debita cum reverentiâ accipiant, non eadem (*sic*) tamen illis ac sacrae scripturae auctoritatem tribuere, sed dispensabilia etiam esse, ubi aut charitas aut necessitas id requirat, si ecclesiae gubernatoribus visum fuerit, credere.

II. Quamvis s. virginem *Θεοτόκον* benedictam nuncupent celebrentque; quamvis etiam gratiam divinam, quae illam in honorem tam sublimes exaltavit, coram ecclesiâ magnificent; ne illam tamen ipsam benedictionibus et magnificationibus suis nimis onerando aliqualem Dei gloriam creaturae tribuere videantur, se hinc potius eligere ut ipsam Deum, tam propter summam illi gratiam praestitam summisque honoribus, tam propter beneficia cuncta quae in homines exinde derivata sunt, benedicant, unquam cum illâ magnificent.

III. Quamvis tam angelos quàm sanctos beatos, et propter peccatoris unius conversionem, et conversi unius progressionem, gaudium in caelis habere; quamvis etiam hoc precibus nostris, sacrificiisque eucharisticis, ritè ad Deum oblati, ac in ecclesiae communionis sancta peractis, sicut nobiscum adunare facile concedatur: ne autem ab officio Domini Jesu Christi mediatorio vel minimo detrahant, piâ zelotypiâ affectos, se nullum, nullamve, nec virginem ipsam semper benedictam exceptam, disertè aut directè invocare posse; cum illis omnibus in spirita nihilominus se adunantes, inque perfectâ illorum charitate, eandem cum illis communionem semper tenerè optantes.

IV. Quamvis sacramento altaris, per spiritus sancti super elementa invocationem, mysterium quoddam divinum inesse credant, unde Christi corpus et sanguis a fidelibus revera accipiuntur, id tamen fieri per modum, quem caro et sanguis comprehendere nequeunt. Ac proinde neque in s. literis, neque in traditione antiquâ, pro modi determinatione fundamentum aliquod videntes, illum indefinitum ac indeterminatum linqui cupiunt: ut unusquisque, secundum Christi ipsius institutionem ac mentem cum fide sacramentum illud venerabile accipiat, Christumque ipsum in spiritu adoret, illum tanquam revera ac reipsa praesentem intuens, sacra tamen ipsius praesentia symbola non adorando, nec adorare obstrictus.

V. Quamvis testium omnium pro Christo fidelium memoriam in honore habeant: nec imaginationem imaginibus pictis testium illorum, vel acta vel passiones gloriosae representantibus, vel personas nudè exhibentibus, adjuvare, rem in se illicitam esse contendant: se valde tamen metuere, ne ex unâ parte Iudaicis ac Mahometanis, ex alterâ verò christianis bonae voluntatis qui sint, eisque haud paucis, scandalum inde praebentur. Quinetiam suspicio apud illos quaedam est, etsi sapientes nullum inde damnum percepturi sint, à pravâ illarum applicatione securi, ne vulgus saltem indoctum hinc irretiat, et ad consuetudines idolatricas incogitenter feratur: Ad damnum igitur tale praecavendum, proponitur ecclesiae orientalis patriarchae episcopisque, ut concilij Nicaeni secundi canon nonus de imaginum cultu, per prudentem illorum moderationem ita explicetur, ut legitima omnis offensio tollatur, scandalumque per rectam cultus applicationem auferatur.

Concordato hoc pacto, cum exceptionibus et concessionibus nonnullis ex utraque parte datis et acceptis, tunc proponitur etiam ut Londini vel prope Londinum aedificetur templum, quod sub patriarchae Alexandrini jurisdictione manebit, vocabiturque in perpetuum rei memoriam *Ecclesiae Concordiae*: ubi statim temporibus liturgiae Anglicanae, simul ab eodem patriarcha, vel ab ecclesiâ orientali representativo approbata aut indulta fuerit, celebrabitur à Britanno-catholicis concordantibus: ex alterâ verò parte, si ecclesiam Britannicam cum episcopis suis sub cruce hodie gementem, aliquando liberare ac restabilire dignatus erit Deus, hi se fideliter totisque viribus moliri obstringant, ut episcopo orientali pro tempore tunc in Angliâ sedenti, aut illius deputatis, statim quoque diebus liturgiam in sede s. Pauli juxta ritus proprios celebrandi privilegium concedatur. At si una eademque liturgia communis, ab utràque parte concordante, ex liturgiis Graecis antiquis collecta, praetermissis tantùm periculis et ritibus quibusdam, quae de illorum substantiâ non sunt, ac quae uni saltem concordantium parti offensivae esse

possent, qualis futura est inde omnino irreprehensibilis, mutuo concordata ac constabillita fuerit: certo ad concordantiam tam uniois quam communiois catholice conciliandam ac firmandam nihil magis valebit, quam ut communis incipiamodi liturgia per Magnam Britanniam, tam et Graecia hic peregrinantibus vel commorantibus, quam a Britannis etiam concordantibus catholicis et orthodoxis, cum patriarcharum orientalium privilegio, pio ac misericorditer concessio, adhibeatur.

Cautum est praeterea, ne quis a concordantia hac excludatur, qui libens illam accepturus est. E contra omnia a concordantibus his tentanda, ut ecclesiae vulnera sanari, utque apud christianos omnes unanimitas ac pax ubique promoveri ac propagari possint.

Londini, augusti 18° 1716.

3.

Documenti 2 latina translatio e cod. B, p. 2:

Serenissima Majestas,

Nuper per archimandritam archiepiscopi Thebaidos Londini comitem, nobis innotuit, Majestatem tuam pro summa benignitate res nostras propius aspexisse, et conatui nostro ecclesiae Graecis et Britannica coalescentibus, favisse, utroque in se recepisse, articulos ex utraque parte concessos, ad quatuor patriarchas orientales perferendos, curaturam.

Nos tali honore ex inopinato dignati, officij nostri esse dudimus, Majestati tuae gratias quam maximas humillime agere.

Et cum tanto principii cordi est dissidij sopiendis, et concordiae inter ecclesias revocandae, operam navare, speramus rem ad foelicem exitum perductum iri.

Fatemur quidem, mutationes quasdam tam religionem quam rempublicam spectantes, partes nostras ad paucos redegrisse: sed non latet Majestatem tuam jus faeque non semper pluribus adesse, nec suffragia colligenda.

Coepit Majestatis tuae tam pietate insignia, prospero rerum cursu respiciantur: diu laetus terris intersis, tibi ipsi et subditis foelix: ac tandem gloriae et dierum satur, ad fastigium altius evehendus.

Hoc animitus in votis habent.

Majestati tuae

maximo cultu
deditissimi

N. B. Nulla temporis nota nec ulla subscriptio in cod. habetur.

3.

Documenti 3 textus archetypus e cod. B, p. 5:

Τοῖς Θεοσεβεστάτοις καὶ σοφωτάτοις ἐπισκόποις Κιαιμαλίῳ τε καὶ τοῖς ἄλλοις, τοῖς τε εὐλαβεστάτοις πρεσβυτέροις, καὶ ἀγαπητοῖς λαϊκοῖς, καὶ πᾶσι τοῖς ἐρωσιματέτοις χριστιανοῖς. Ἀρσένιος Θρηβατὸς μητροπολίτης εὐκράτειν εὐχομαι.

Πολλὰ μὲν καὶ μεγάλα κατακλιγόμενος ἀφορμαὶ εἰς τὸ γράψαι καὶ ἐπιστέλλαι πολλὰς εἰς τὴν ὑμετέραν θεοσεβείαν, πῶς δήποτε τοῦ τοιοῦτου ἀπίστη ἔργου καὶ πρᾶγματος, ἐλίγοις ὑμῖν δηλώσαι καὶ διασαφῆσαι ἔγνωσα. Οὐ γὰρ μοι ἀννηρίας ἔργον, οὐ ζήλου καὶ ἀγάπης τῆς πρὸς ὑμᾶς ἐπιλομένης, ἄνδρες ἀδελφοί, ἐλιγότητα κινήσασθαι βούλομαι. Οὐ γὰρ ἀποδοῦναι τῆ λήθη οὐκ ἐστὶ τὸν εἰς ὑμᾶς κέβον, ὅσπερ ἦδη τῆ πνεύματι μου ἐνώρισται, καὶ ἐκείνου ἐλεος ἐζητήματα. Δίσπασαι καὶ σιωπῆν δὲ καὶ ἡμῶν φηλαίην, καὶ ἀπὸν καρτεῖναι δέδοται μοι. Ἀλλὰ ἂν

ἀδελφοὶ εἰς τὸ ἀρίστον, καὶ ἀφ᾽ ἑαυτῶν, καὶ μὴν καὶ θυρόν¹⁾ τοῦ πρᾶγματος ἀποβλέπον, τῆ σιωπῆ πολλὸν χρῆσασθαι ἐπινοῦν, ἢ ὅσπερ π γράψαι, καὶ τρέψαι ὑμᾶς ἐλάττω, ἢ κατὰ ἐλεος εὐσεβείας οὐκ ἐπινοῦνται. Οἱ μὲν δὴ πατριάρχαι οὐ τοῦτο ἐπαρσαν, καὶ τοῦτο οὐκ ἐλιγοροῦνται, ἀλλὰ τῆ συνοδικῆ ἐπιστάσει²⁾ ἐνασχολούμενοι, ὅσπερ μοι δι' ἐπιστολῶν ἐδήλωσαν. Οἱ δὲ κριτεῖναι εἰ καὶ ἀγαθὰ μοι ἐλέγξαν ὑπὲρ τῶν ὑμετέρων ἀποκρίσεων παρήχον τε καὶ παρήχουσιν, ἀλλὰ τὸν τὸ κριτεῖναι κριτοῦ ἀνομαλίῳ³⁾ χέρον, οὐκ εἰς πείρας εἶναι τὰ πρᾶγματα ταχῆσαι, ὅσπερ ὑμᾶς τε, καὶ ἡμᾶς ποθοῦμεν, ἵνα βῆδον. Ἄνθ' ἐστὺν τὰ τῶν ἐκ τοῦδε ἐζητημένων. εἰ: ἄλλο κριτεῖν ταπεινός, τὰ: πρὸς ὑμᾶς τῶν πατριαρχῶν ἀποκρίσεις: διὰ τοῦ εὐλαβεστάτου πατριαρχικοῦ πρωτοσυγγέλου Ἰακώβου (ὅσπερ τὰ: ὑμετέρας ἐρωτήσεις εἰς πρὸς πατριάρχας, καὶ τὰ: ἐκείνων εἰς ὑμᾶς ἀποκρίσεις αὐτὸς ἐνομίσαστο) τὴν ταχίστην κινήσασθαι κινήσασθαι ἔδοξε. Δίξασθε οὖν αὐτὰς καὶ αὐτὸν ἀγαπητοὶ ἕκαστὸν τῶν προσώπων, λάβετε ἐκείνας: τῶ ζήλου, καὶ τῆ κλίσει⁴⁾ ἐκείνῃ, ἐνπερ ὅτι κ' ἄμωσ παρόντος: ἀμαρτυρήσατε, καὶ λόγοις ἐποδείξαθε, καὶ ἔργοις: ἐβεβαιώσατε. Οὐ γὰρ τῶν ἡμῶν κόπων, οὐκ ὑπὲρ ὑμῶν ἀναδέεσθαι, λόγον ποιήσασθαι, οὐ τῶν ἡμῶν πόνων μνησθεῖσθαι, εἰ καὶ τίνα καρπὸν τῆς ὑμετέρας ὁμοιότητος καὶ οὐν ἡμῖν ἀρμονίας καρπώσασθαι. Ὑμεῖς: τοῖνον τὰς ἀποκρίσεις: ἀποδεχόμενοι, καὶ τῆ ἀγάπῃ αὐτὰς ἀνεγνωσκόντες, δεῖτε ἡμῖν γνώμην, ἡμῶν ἀγαθὴν ἰσομένην καὶ ἐχέμεθα καὶ ἐλπίσασθαι. Ἐπειδήπερ εἰ καὶ τίνα, ὑμῖν τὰ τὸ δόγμα μὴ βλέποντα, συγχωρήσατε: χρίστα, καὶ τοῦτο ἐκ τῆς μητρὸς: καὶ τῶν ἐν ἐκείνῃ προεχόντων δεδύσασθαι. Ἐγὼ δὲ καὶ τὰ λοιπὰ τελευτᾶσαι ἔργοις: καὶ λόγοις διτοχυρῶσασθαι, καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς μου ὕπνον οὐ δεῶν, οὐδὲ νυσταγήσασθαι: τοῖς βλεφαρίοις μου ἕως οὐ τὰ πρᾶγματα εἶδω πρὸς τὴν τελειότητα. Αὐτοὶ δὲ ὑμεῖς, ὡς δύνασθε τὸν εὐλαβεστάτον πρωτοσυγγέλον δέξασθαι, ἰδύναται τοὺς κόπους αὐτοῦ τῶ ἔργῳ καὶ λόγῳ ὅσπερ καὶ εἰς ἡμᾶς ποτε ἐποίησατε, ἔρρωσθε.

Ἐκ Πατρωνόλεως, ἀψκα' μεταγεννηθῶν: τῶ μασονότος.

(1) Ταπεινός: μητροπολίτης Θρηβατὸς ἀρσένιος, καὶ ἐν χῶ ἀδελφός.

Inscriptio: Illustriss^{mo} et reverendiss^{mo} fratri in Christo dom^{no} Campbell episcopo prestantiss^{mo}.

4.

Graeci textus variantes e cod. A, p. 31-82:

- Col. 397, l. 16 ἀληθῆς καὶ εὐσεβεστάτη καὶ ὀρθή: ἔχουσα πίστις, — l. 21 καθαρωτάτη, — l. 35 post vocem γραφαίς addit παρέδωκαν, — l. 44 ἐν τοῖς δεξιῖν εἶδαι, τοῦ ἀρτοῦ εἶναι, — l. 53 λαϊκοῖς: λαοῖς, — l. 55 μὲ: μῆ, — l. 66 ἴνα κατὰ τὰ δοκοῦντα ἀποδ., — l. 67 τὰ μὲν... τὰ δεξ.
- Col. 399, l. 1 τῶ καιρῶ: τῶ ἱερῷ συμβόλῳ, — l. 5 αὐτὰ ταῦτα: τὰ παρακλήσια, — l. 21 post διαμῖναι: add. κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν διάταξιν, — l. 22 διαφυλάχθῃ ἀπαρᾶχρακτος, — l. 23 δηλαδὴ τῆς, τοῦ Λ., — l. 41 ἐπιλοκύναι, — l. 55 ἀληθινῆ μόνῃ.
- Col. 401, l. 1 π. om., — l. 12 οὐδὲ εὐως, — l. 19 εἶσαι, — l. 42 καὶ τὰ τε, — l. 49 καὶ om. post διότι, — l. 58 ἀραχθῆς, — l. 69 τῶν ὀφτῶν ἀνατ., — l. 70 ἴνα μῆ: ἴνα καὶ.
- Col. 403, l. 9 post ἡγεμόνος add. χρηματίσοντας, — l. 10-12 τοῦ πρότῃτα — ἐν τῆ Κωνσταντινίου om., — l. 16 τῶ διαφ., — l. 19 κραιπῖ, — l. 34 ἐγ.

¹⁾ Logo δεῖνον.

²⁾ Logo (ἐπιστάσει).

³⁾ Logo ἀνομαλίῳ.

⁴⁾ Logo κλίσει.

- Χαράξιντας και τον και έτερον από συννομοτάριον και ταύτην συνδικίην. — 1. 36 αναγνωσθέντων φως παρασχομαι. — 1. 66 από: 66δ.
- Col. 405, 1. 36 αύταίς· έν ταίς. — 1. 43 συννομοτάριον.
- Col. 407, 1. 1 ού μικρά om., — 1. 13-14 τον την τοιαύτην omision άλλην, αλλά μή, — 1. 17 πολυθρονες, — 1. 36 μέχρις ου, — 1. 40 ταρμάχων; item 1. 42 ταρμάχης, — 1. 45 eorr. mendam προσώληθ in προσώληθ. — 1. 56-60 και 6 αρχιεπίσκοπος... 6ς και ίδιως... καθολικός ονομάζεται. — 1. 63 Πεκίου.
- Col. 409, 1. 3 και σπαρρός· σπαρρός και, — 1. 16 άπαντα άκαί, — 1. 25 τον τον, — 1. 34 κησαι, — 1. 40 αρχαίαν τάξιν μη άδου, — 1. 41 συνεχαντήθωσαν, — 1. 42 αποβαλίθωσαν, — 1. 60 κατά: και.
- Col. 411, 1. 3 χρηματίζοντας προβ όπ' έκ., — 1. 4 ύποκαμμένους και ταττομένους, — 1. 12 τολμύντος, — 1. 16 initio add.: ή δε έκτη πρόθεσις ουτως επί λέξεως έχει, — 1. 18 επαγγέλλουσαι, — 1. 19 σκοποδοσίμους, — 1. 25 Βρεττανών, — 1. 33 τον om., — 1. 57 Βρεττανικαίς.
- Col. 413, 1. 1 άνακριθήσονται, — 1. 6 καθής· καθής, — 1. 12 περίργταν, — 1. 19 τοι om., — 1. 44 μοναστ. τε και φροντ., — 1. 46 και Άγιον Όρος omi, — 1. 50 φυχωφαλίσει, — 1. 55 Βρεττανολ.
- Col. 415, 1. 2 ήμάν· όμάν, — 1. 3 Βρεττανών, — 1. 4 κτησάμεθα, — 1. 6 και κερ' ήμιν, — 1. 25 pro ήτις habet: ή δ' έβδόμε πρόθεσις, — 1. 33 άφανής· σοσφής, — 1. 34 έκλάβωμεν.
- Col. 417, 1. 16 έκταλει, — 1. 21 καθ' έκαστην ήμέραν, — 1. 23 χρώνται· καθήσονται... αυτοί αυτοίς, — 1. 24 έβωμεν, — 1. 57 ου μόνον άποδεχόμεθα, αλλά και επαينوμεν.
- Col. 419, 1. 7 Βρεττανικαί, — 1. 19-20 συμφορησουσιν οι ταύτα omision δόγμασι, — 1. 22 post άν add. έξ, — 1. 23 διορίζεται om., — 1. 31 Βρεττανικαί, — 1. 33 συμφορησούσι, — 1. 34 φασίν, — 1. 56 Βρεττανικαί.
- Col. 421, 1. 16 άσασκράτιος, — 1. 17 perperam interrupt: όμολογούσαι, αληθειν ήμιν, και υίφ etc., — 1. 19 έκουσίματα, — 1. 23 Βρεττανικαί, — 1. 37 πρώτης και δευτέρας άγίας, — 1. 65 το πνευμα το άγιον, — 1. 67 ερμα.
- Col. 423, 1. 10 alterum ex πατήρ om., — 1. 17 έκώλυεν, — 1. 23 έκπορεύουσαι, — 1. 36 ένας· ένας, — 1. 50 alterum την om., — 1. 68 έαυτού· αυτού.
- Col. 425, 1. 19 και τους άποστ., — 1. 41 προέρχοντι.
- Col. 427, 1. 4 έν φ και ζώμεν, — 1. 43 οι άρχιεραίς, — 1. 44 παρά θεού, — 1. 55 του om. ante κυρίου, — 1. 58 ή· και.
- Col. 429, 1. 18 από· υπό, — 1. 24 έπαμένη· έσομένη, — 1. 36 επί της γης, — 1. 60 φησι inter ancinos, — 1. 63 έχεται (!).
- Col. 431, 1. 7 ουκ άν ποτε θνηθήσαν, — 1. 18 μη om. et pro έχοντας habet έχοντες, — 1. 26 διαρρηγοταν, — 1. 38 διόλης· διελής, — 1. 52 αποκαυθαίη· αποκαυθειή.
- Col. 433, 1. 4 λαμβάνουσαι qua in voce e corr. ex ου, — 1. 32 post Βασιλειών add.: τίς γ' ου, κερ. α'φ. θεματι α'φ: έν 64 ββλιφ α'φ, — 1. 53 post άναφθεγγομένην add.: ή άγάπη ή ανάγκη άνάιναί τι ή παραβλήται, — 1. 56 ηδη, — 1. 57 μικράς.
- Col. 435, 1. 34 αποχρώντας, — 1. 53 κας γάρ om., sed post και add. γάρ, — 1. 62 τφ θεφ.
- Col. 437, 1. 2 non interponit φησι γάρ inter ancinos, — 1. 10 τφ· τών, — 1. 66 μικρότατον.
- Col. 439, 1. 4 όπ' αύταίς, — 1. 6 συννομοτάριον, — 1. 14 ου super lineam et om. και, — 1. 31 ουκ άνδροκος, — 1. 43 post διακυλίθω add. ήμας, — 1. 48 και om. ante κερμαίς, — 1. 58 ανακαρβί.
- Col. 441, 1. 29 post κατανοήθησθαι add. δένουσαι, — 1. 50 θεολογίας, — 1. 55 Χριστόν.
- Col. 443, 1. 8 in μεταλαβέντες τε add. sup. hitoram man. rec., — 1. 16 αυτη om., — 1. 19 ή in αυτη sup. hitoram man. rec., — 1. 19 τούτου· του, — 1. 25 άμαρ έκείνη ταύτα, — 1. 48 μετανοήουσαι, — 1. 61 συνίστα, — 1. 65 καθ' αυτό.
- Col. 445, 1. 19 έπινοήθη, — 1. 21 έρθεός, — 1. 25 Λουδοβίχο et 1. 26 Λουδίνου, — 1. 28 μητρόσυνου πρόγματος, — 1. 44 το κατά τα, — 1. 45 έξουσίαις αις, — 1. 61 Βρεττανος, — 1. 62 πατριαρχειών, — 1. 70 τος έκείνων άθλους.
- Col. 447, 1. 13 ή σ'η, — 1. 26 αντιπροσώπα, — 1. 26 έρθητας αις, — 1. 40 ου· ουαν, — 1. 48 δυσαναρχουσι, — 1. 55 άθετήσαμεν.
- Col. 449, 1. 19 έχων, — 1. 20 πολυαριθμήτων άγιων άνδρών, — 1. 31 Άβυσσινών, — 1. 33 έβωμεν et pro άγίας habet άγιων, — 1. 45 eorr. θεοδώρου ex θεοδώρου, — 1. 53 Λουδοβίχο et Λουδίνου.
- Col. 451, 1. 2 λάθωμαι τοι αις, — 1. 15 ούκ et eadem 1. 7ν om., — 1. 19-20 και μόνος, σүн άλλοις τε και σύν όμιν, — 1. 20-όμοουσαι· όμοουσαι, — 1. 21 post παρηγοίας add. την ήραν; eadem 1. loco έκταλίσαται exhibit έκταλίτωσι, — 1. 23 πατήρ· σωτήρ, — 1. 40 πάντων των όρθ., — 1. 47 έκπερθεύηται, — 1. 57 και om., — 1. 58 verba ως ελίπόμεν θεού συνάροσι inter uncinos interponit, — 1. 59 μετά προθυμίας, — 1. 61 αποχρώντας, — 1. 68 έρθε in voce έρθεδόςος super hitoram add. man. rec.
- Col. 453. Additamentum quod anglie in editione exhibitur ita graece ex autographo se habet:
Αί τφ παρόντι συνταγματίφ άποκρίσεις πρός τας από Βρεττανικαίς άποσταλείσας πρόθεσις, συνδικίη της ανατολικής έκκλησίας· κρίσει και άποφάσει γεγένασιν επί συλαέσεσι και άκριβεστάτη συνδιακρίσει, του παναγιωτάτου οικουμενικού πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως νίας Ρώμης, κυρίου Ιερομίου, και των παρευρεθέντων μακαριωτάτων και άγιωτάτων πατριαρχών, του τε Αλεξανδρείας κυρίου Σαμουήλ και του Ιεροσολύμων κυρίου Χρυσάνθου, συνεδριάζόντων αύτοις, της τε ένδημούσης· ένταύθα των πανιερωτάτων μητροπολιτών όμνηγύρωσ, και του εθαγού κληρου της του Χριστού μεγάλης έκκλησίας· έν Κωνσταντινουπόλει: έν έτει· αψιη·ω έν μηνί άπριλλίφ ένδικτιώνος ια'ης.
N. B. Vox ένδικτιώνος solitis siglis repraesentatur, quae Anglici translatores perperam interpretati sunt legendo ήμαρ ή. e. die. Quoad notulam, qua Chrysanthus patriarcha auctor esse dicitur huicse responsionis, ea non exhibitur quidem in autographo, sed ut vera accipienda est: atque Chrysanthi conscriptio ea ipsa est, ni fallor, quae exstat in codice Constantinopolitano s. sepulchri 227, quo primo usus sum.
Epistola vero quae in editione sequitur ita in autographo inscribitur:
Απόκρισεις συνδικίη άποσταλείσας κατά το· αφορ·ον έτος το σωτήριοις τοις έν Βρεττανικαί φιλλήλων, έρωτήσεσιν, ένας φρονει ή ανατολική των έρθεδόςων Γραμικων έκκλησία.
Varietates autem quibus ab edita discrepat haec sunt:
Col. 453, 1. 26 eadem vel corrige in και, — 1. 52 εύχαριστίας.
Col. 455, 1. 2 mendam έσοται corrige in έσταται, — 1. 13 αυταρχείου, — 1. 25 vox αυδής statim post δοκίμους, — 1. 27 την om., — 1. 30 έν super hitoram man. rec., — 1. 62 άπονοσοίμενα.
Col. 457, 1. 6 ένας om., — 1. 26 άλλως et eadem 1. άλλος, — 1. 28 έξου, — 1. 36 απύστομα, — 1. 37

ἐστένων. — 1. 48 εἰς ἄ. — 1. 50 καθά. — 1. 57
 Μαλῆχοστία. — 1. 58 pro μέσον habet μέσον,
 ubi e corr. ex ο. — 1. 61 καθά. — 1. 63 πρὸ
 πρὸς ubi πρ corr. ex το.

Col. 459, 1. 5 ἐκ τούτων. — 1. 6 θεῖα νομοθεσία. —
 1. 13 ἀερόμενος εἰς. — 1. 17 ἐξαιρέσιμοι εἰς;
 eadem l. ἔκγασσον et iterum l. αἰγ., — 1. 24
 κρείσσονες. — 1. 30 post vocem ἰβραῖμα sub
 iicit statim τῆ; ἀληθείας. — 1. 36 τὸν λόγον. —
 1. 37 ἔχων τὸ ὄρατόν. — 1. 41 θεοῦ. — 1. 44
 βόθρημα: αἰς βοθήσειον. — 1. 48 ἐλάττωσον; ead-
 em l. eἰς om., — 1. 55 post εὐλαβῶς add.
 φαί. — 1. 61 Ἐπεισεύς τε καί.

Col. 461, 1. 8 τε om.; eadem l. ἀγίζεται: ἀγίζεται;
 — 1. 10 ἀγομεν. — 1. 18 Καρταγίνας. — 1. 21
 ἐπιπέλα (!). — 1. 27 προσπεραύνονται. — 1. 32
 ἔχων ἔχων. — 1. 34 καὶ τῆ. — 1. 44 Κωνστ.
 πρώην Διον., — 1. 46 Κωνσταντ. πατριάρχης. —
 1. 48 post Ἀλεξανδρείας add. πατριάρχῃ; super
 l. man. propria.

Col. 463, 1. 3 Μελέτιος ex Μεκάριος; refinxit man.
 pr., — 1. 12 Μεσημέρια; — 1. 19 εὐταλῆς: τα-
 κινός.

Alterius synodalis decreti lemma ita se habet:

Ἐκθεοῖς ἑτέρα συνοδικῇ συνοπτικωτάτῃ παρὶ
 τοῦ μυστηρίου τῆ; ἀγίας εὐχαριστίας ἀπὸ τοῦ
 ἱεροῦ κώδικος τῆ; τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλη-
 σίας ἀπαρλλακτικῶ; ἀντιγραφείσας ἐν τῷ παρόντι
 συνταγματίῳ.

Col. 463, 1. 46 Ἰησοῦ om.

Col. 465, 1. 14 ὡς in ἀοβῶ; super lituram. — 1. 21
 post ἀγίας add. γραφῆ; quod vult deleri? pr.
 man., — 1. 27 τῆν: τινά; — 1. 62 ante δηλαδὴ
 add. βιβλίον. — 1. 65 συναποφνημαίνων. — 1. 73
 κοινή.

Col. 467, 1. 4 λέγουσι. — 1. 5 τέτραδα. — 1. 13 ἐσ-
 θάμενον. — 1. 49 φασκορρημοσύνην. — 1. 55
 ἀριθνήωτον; eadem l. ἦν in artic. τῆν super
 lituram — 1. 68 ὁπωσδήποτε.

Col. 469, 1. 26 spiritus in voce τὰτά habetur qui-
 dem, sed eum vult deleri pr. man., — 1. 33
 καὶ ζωοποιῶ om., — 1. 46 τὰτὴν: ταῦτης, —
 1. 53 νέφ om.

Col. 471, 1. 2 Σπαντών, — 1. 3 Χρομού, τε;

Samuelis patriarchae testimonium, quod
 anglie in editione exhibetur, ita se habet in
 autographo:

+ Σαμουὴλ ἑλὲν θεοῦ πάπας καὶ πατριάρχῃς
 τῆ; μεγάλης πόλεως Ἀλεξανδρείας καὶ κριτῆ; τῆ;
 οἰκουμένης:

Ἡ μετριότης ἡμῶν, διὰ τῆ; παρούσης, πατρι-
 αρχικῆ; αὐτῆ; ὑπογραφῆ; καὶ σφραγίδος, παρὶ-
 στησι προσηματωμένη, καὶ διασχυριζομένη ἐπι-
 κυρεῖ, ὅτι τὰ ἐν τῷ παρόντι συνταγματίῳ περι-
 ἐχόμενα, ἀνέθεντα εἰσι καὶ ἀληθῆ, καὶ κατὰ
 πάντα τρόπον ἀπαρίτρεκτα, αἱ μὲν ἀποκρίσεις
 αἱ αὐταὶ αἱ συνοδικαῖς ἀποφανθεῖσαι: αἱ δὲ συνο-
 δικαὶ ἐκθέσεις ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ κώδικος: (sic) τῆ;
 τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας ἀπαρλλακτικῶ;
 ἐκδοθεῖσαι: ἐν ἑταῖ σπηρίῳ, αὐτῆ; φ, ἐν μηνὶ
 ἀπριλίῳ, ἰνδικτιῶνος, α'-ης.

(L. S.) + ὁ Ἀλεξανδρείας Σαμουὴλ ἐπιβεβαῖος. +

N. B. In medio sigillo effingitur s. Marcus,
 et hinc illincque ecclesia figuratur: infra indica-
 tur annus 1710, is ipse scilicet, quo Samuel
 patriarcha designatus est; circum vero haec
 leguntur: + Σαμουὴλ εἰσεῖ θεοῦ πάπας
 καὶ πατριάρχῃς τῆ; μεγάλης πόλεως
 Ἀλεξανδρείας καὶ κριτῆ; τῆ; οἰκουμένης.

5.

Documenti 5 autographum ipsius auctus, scribitur
 ex cod. Edinburgensi nopolani. Eius transcriptio tantum
 repetenda est e cod. A, p. 163-180:

Reverendissimae ecclesiae orientalis patriarchis
 et domitis, d. Jeremiae Constantinopolitano, d. Sa-
 mueli Alexandrino, d. Athanasio Antiocheno, d.
 Chrysantho Hierocolymitano, reverendis admodum
 metropolitae et episcopia, reverendo denique clero,
 omnibusque Graecorum orthodoxia.

Catholicorum in Britannia reliquiarum ipsae, quae
 ipsis vicissim retulerint orientalis orthodoxorum
 ecclesiae, pro mutua utrinque concordia responsio.

Priusquam catholicae ecclesiae Britanniam in-
 colentis reliquiae responsa sua ferant ipsae, quae
 protulerunt catholicae ecclesiae orientalis reveren-
 dissimi d. d. patriarchae, id sibi negotij incumbere
 existimant, ut ex animo gratias agant dominationi-
 bus ipsorum patriarchalibus eo nomine, quod ipsae
 quae ex parte nostra proposuimus responsiones
 dare dignati sunt, et in Magnam Britanniam re-
 gionem tam procul a sua disitam transmittendas
 curarunt. Hinc spes exurgit summa, fausta et for-
 licia omnia esse proventum ex tanto pacis studio
 et caritate adeo magnanima, quibus imbuti patri-
 archae nihil sibi gratius fore profiterentur, quam ut
 omnia inter nos unanimiter procedant, et latius
 expandatur Christi una ecclesia. Cum vero tales
 gerant animos inter Britannos catholici, ut nihil
 se omnia spondeant, quod concordiam promo-
 vere poterit, quin et omnia, quae sibi haud in-
 licita putarunt, facile esse concessuros, quo res
 exoptatam contingat metam; cum etiam laeti ad-
 inveniunt dominationes ipsorum patriarcharum ad
 a. scripturas et primaevae iudicium ecclesiae pro-
 vocare velle, ut hoc indice lites inter nos exortae
 dudum dirimantur, diem illum, quo tandem in-
 separabili cohaereamus unitatis vinculo, maximo
 non sine gaudio videre videntur. Cum enim et
 ecclesiae orientalibus et Britanniae catholicis una
 atque eadem sit norma qua componantur dissidia,
 cum sacrosanctas veteris et novi testamenti scrip-
 turas primaevorum patrum suffragio explicatas
 fidei esse et cultus regulam utraeque agnoscant,
 sibi non desperandum censent Britanni, quia cum
 penitus perspecta res fuerit a catholica orientali
 ecclesia, eos in tantum esse detracturos ab ipsis
 quae rescripserunt, ut, adjuvante Deo, individuo
 communionis consortio olim fruamur. His itaque
 dilectionis et observantiae causa praemissis, ad rem
 ipsam nosmet accingamus, et responsionibus, qui-
 bus nos cohonestare dominationibus vestris placu-
 erit, rogamus nostras.

Articulos autem, de quibus nulla inter nos
 futura est controversia, silentio praeteriendos cen-
 semus, praeterquam quod eorundem numeros ad-
 notabimus.

I, II, III, IV, V. Responsionibus, quas dedistis
 prioribus, quinque propositionibus, nihil est quod
 objiciamus; sint modo episcopi Britannici xrtotax-
 taloi, nec a patriarchatibus dependeant.

VI. Non in animo nobis erat, ut hoc articulo
 derogatum iri vellemus sapientiae aut doctrinae
 catholicae orientalis ecclesiae. Quae nobis ratio
 erat vocis παιδαγῶ, per quam nihil aliud intellexi-
 mus, quam disciplinam illam quae leges ecclesiasti-
 cas spectat.

VII. Eadem est patriarcharum et nostra de
 hoc articulo sententia.

VIII. Statuimus quoque liturgiam, juxta cujus
 ordinem divisam facimus, Graeco redditam, fore

transmittendam, ut patriarcharum inspectioni sub-
jiciatur.

IX, X, XI, XII. De his quoque articulis inter-
nos convenit.

Praeterea, ijs, quae protulerunt de articulis a
nobis in propositionibus nostris praesentibus, sic
respondendum.

Contra primam, secundam et tertiam respon-
siones nihil a nobis esse obijciendum, modo de
caeteris omnibus consentiamus.

Quartam, quintam, sextam, et septimam tum
deum nos esse expensuros, cum de responsione
catholicae orientalis ecclesiae ad primam nostram
propositionem sermo erit, qua in re sententiarum
aliqua diversitas occurrit inter nos et catholicam
ecclesiam orientalem.

Octavae facile consentimus, sicut, ut nonae, de-
cimae et undecimae.

Duodecimam vero quod spectat, preces viven-
tium et sacrificium eucharisticum, vita defunctis
prodesse credimus, adeo ut horum ope animarum
foelicitas, quae in loco ijs a Deo definita iudicij
diem expectant, magis magisque intendatur; nihil
autem amplius de hac re a nobis statuendum
putamus.

De ijs etiam, quae ad postremos quinque arti-
culos prolata leguntur, in quibus et aliqua manet
inter nos accommodanda dissentio, hic solum ob-
servare liceat, quod quacunq; tandem de ratione
nos Luthero-Calvinismi suspectos teneat ecclesia
orientalis catholica, palam tamen profiteamur, nul-
lorum dogmata, quorum causa cognomentum sec-
tatoribus suis induxerunt utriusque sectae auctores,
nobis recte imputari posse; atque insuper credamus
ipso quoque cum hanc nostram perlegerint respon-
sionem, facile nos esse exoneraturos hac cal-
umnia. Ut ad rem deveniamus.

I. Ad ea, quae in responsione ad primam pro-
positionem adhibentur de septem concilijs oecum-
enicis s. scripturis autoritate aequiparandis,
dicimus nos non posse eodem observationis res-
pectu has et illa colere. Libenter quidem agnos-
cimus, fidem a sex prioribus oecumenicis concilijs
stabilitam nobis esse receptam, quippe quae doc-
trinae in s. scripturis traditae consentanea depre-
hendatur; attamen nulla possumus ratione in ani-
mum inducere, eodem prorsus inspirationis gradu
patres in his synodis congregatos fuisse afflatos,
quo gaudebant prophetae, evangelistae et apostoli.
Rogamus insuper, ut ab ijs quae in his concilijs
disciplinae gratia erant sancita nos non obstrictos
teneamus. Praeterea, ad septimum quod attinet
concilium oecumenicum, Nicaenum scilicet, id nobis
officij incumbere putamus, ut asseveremus vel du-
liae cultum angelis et sanctis vita defunctis tri-
buere nobis illicitum haberi. Propter has autem
praecipue causas, hanc ampleximus sententiam.
Nullo primum exemplo e veteri testamento de-
prompto liquido probatur angelis exhibuisse cul-
tum Iudaeos, e contra ab ijs non fuisse adoratos
potius constat. Quod si vero angelorum cultum
sibi haud inconcessum crediderint Iudaei, rationes
quaedam ijs propriae adfuerunt cur hoc facerent.
Nam patriarchis se conspiciendos praebuissent
angeli, leges tradidissent Moesae, Israelitas per
deserta duxissent; Michael quoque dicitur eorundem
princeps, et tutela terrae Israeliticae eidem
attribuitur, Dan., cap. X. Legimus quidem Abra-
hamum corpus incurvasse suum coram angelis;
attamen ex epulis, quas eundem parasse discimus,
haec angelos patet ab ipso pro hominibus fuisse
habitos. Sic Moes et Iosua iubentur calceos
sibi exuere, et ab angelo, qui apparuit, didicere

terram fuisse sanctam ab ipsis conculcatam: at
uno ore tradiderunt s. patres dominum nostrum
Iesum ab ipsis fuisse visum sub angeli persona
et nomine. Consulatur s. Iustini martyris Dial.
cum Tryphone, Irenaeus, lib. 4, cap. 22. Tertull.
lib. adv. Iudaeos, et Athanas. lib. 4, contra Ari-
anos. Et simili prorsus ratione observant patres,
cultum non sibi praebere permisisse angelos, qui
apparuisent; v. g. angelum quem viderunt Manoa
et d. Iohannes. - Iudic. XIII. 16, Apoc. XIX, JO.
Et tamen diversa ratio est colendi angelos, qui
coram oculis se sistunt, et qui videri non possunt.
Dum se conspiciendos exhibeant, dignitati eorum
naturae nostrae longe superanti, muneri quod
sustinent, vel legationi quam obeunt, aliqua sal-
tem debetur reverentia; at haec omnes observandi
rationes evanescent prorsus, cum ab hominum visu
se amoveant, et forsitan extra omnem vocis aditum.
Adde quod Origenes calumniae inculcat Celsum, scri-
bentem angelos a Iudaeis fuisse adoratos. Contra
Cels., lib. 1. Idem docet, Deum solum omnipoten-
tem esse adorandum, et nemini praeterquam enti
supremo preces esse effundendas; Deum tunc op-
time a nobis esse adoratum, cum illi supplicemus
per Iesum Christum, absque ulla omnino angelo-
rum invocatione; angelos omnes et beatorum ani-
mas nobis amicos esse futuros, et non rogatos pro
nobis esse oraturos, si modo Deus propitius fuerit.
Ibid., lib. 5. Ex plurimis quoque s. scripturae locis
colligere est, angelorum cultum esse illicitum.
Conferantur Deut. VI, 13 et 4; I Sam. VII, 3, ubi
LXX legunt δουλεύσατε, unde et distinctio illa inter
latrariam et duliae evertitur. Adde etiam Luc. IV, 8;
Coloss. II, 18, 19, et Theodoretii interpretationem.
Sed ad patres ut redeamus. Irenaeus, lib. II, cap. 57,
expresse dicit, ecclesiam non fecisse miracula aut
invocatione angelorum aut alia illicita curiositate.
Theophilus Antiochenus ideo scribit imperatorem
a christianis adorari non potuisse, quia Deus non
erat. Lib. I, ad Autol. Concilium Laodicensem,
can. 35, anathema denuntiabant adversos eos, qui
adorabant Angelos. At dicunt quidam canonem
eos tantum respicere haereticos, quorum iuxta
sententiam angeli salutem tulerunt, dum promul-
garunt legem, et qui proinde erant adorandi nulla
habita servatoris nostri ratione. Hoc autem non
voluisse concilium exinde patet, quod 1°. Angelo-
rum cultus in genere damnatur a synodo, absque
ulla praefinita determinatione; quod si vero ulla
ratione licitum putassent, consultissimis ille epi-
scoporum coetus, fas est dicere, discrimina cultus
explicassent, in quo crimen consisteret elucidas-
sent, et eatenus tantum anathemati hunc cultum
subiecissent, quatenus abnormis erat et impius.
2°. Tametsi, qui notantur a concilio, reliquiae
ecclesiam dicantur, hoc tamen nihil amplius de-
notat, quam quod segregatos habuerunt conveniendi
locos, ut ipse canon innuit. Nam si angelos promul-
gando legem salutiferos fuisse docuissent, si hos ut
veros et primarios respexissent mediatores, si nec
servatorem nostrum aut invocassent aut adorassent,
christiani quidem non fuissent; et si non christiani,
nec decretis concilij obnoxii; nam ut d. Paulus,
„quid nobis est cum extraneis, ut eos iudicemus“?
Ecclesia non solet abstinere Iudaeos, Ethnicos, seu
apostas. Hoc quidem esset ex societate sua ex-
pellere, qui prius seipso segregassent. Et praeter-
ea nullam habet potestatem, quam exerceat
contra eos, qui non sunt christiani. Hinc liquido
constat, anathema concilij eos tantum ferre, qui
non omnem servatoris nostri cultum abrogassent.
Qua de re igitur damnantur, nisi quod angelos
una cum ipso adoraverint, et plures esse media-

typos religioso cultu venerandos docuerunt? S. Athanasius in tractatu suo contra Arianos, lib. 4, postquam probasset angelos servatori nostro ministrasse, et eundem veneratos esse, non ideo, inquit, adorarunt eum, quia ordine erat superior, sed quia alia et increata gaudebat natura. Nam si dignitas et ordo angelis essent idonea adorandi causa, inferiores angeli superiores adorarent; non autem sic se res habet. *ἡ τιμὴ γὰρ ὑπερῷου οὐ ὑποκινεῖται*, creatura enim non adorat creaturam. Deinde inducit exemplum Petri Cornelium, qui ipsum adorare voluerit, prohibentis (Act. X), et simile prorsus exemplum angeli et d. Johannis (Apoc. XIX), et tandem infert Deum solum esse adorandum. Athanas. contra Arian., pag. 286, 394, edit. Paris. Epiphanius, dum recitat eorum haeresin, qui beatam virginem adorarunt, sic argumentatur: Nec Elias igneo curru, in caelum euectus, et qui adhuc aura vescitur aetherea; nec adoratur d. Johannes, servatori nostro ut plurimum dilectus, nec sanctorum quispiam. Si angelos Deus non sinit esse colendos, quanto minus filiam Annae et Joachim? Epiphanius. Haeres. 79. Atque alibi tradit, nullam creaturam esse adorandam. His et alterum addamus testimonium a d. Augustino adductum; qui, tametsi gente erat Latinus, vixit tamen pietate et doctrina clarus, et sua scripsit aut ad finem seculi quarti aut sub quinti initio. Observat hic pater angelum, de quo in Apocalypsi mentio est, interdixisse cultum sui ipsius, eundem fuisse apostoli conservum, et Deum solum fuisse adorandum. August. de doctr. christian., lib. 1, cap. 33. Denique sicut ex his quaedam testimonijs disertis verbis inhihent sanctorum invocationem; ita et altera illa, quae angelorum cultum praecipue spectant, a fortiori ferunt invocationem sanctorum vita defunctorum. Si etenim angeli, quos scripturae nominant tutores et spiritus haeredibus salutis ministrantes, Pa. XXXVII, Hebr. I, non sunt invocandi aut religioso cultu venerandi, quanto minus sancti vita defuncti, qui tale non obeunt protegendi munus, quibus nec venia haec revisendi terras concessa (nobis saltem hoc non liquet), et qui proinde haud pari sane ratione sunt colendi. Locos autem s. scripturarum quibus invocationi sanctorum defunctorum patrocinari conati estis, metam non contingere opinamur. Verbi gratia, exemplum Hesekiae ab exercitu Sennacheribi liberati propter Davidem tunc apud mortuos, ab argumenti scopo aberrare videtur. Nihil aliud etenim legimus apud sacrum authorem, quam quod Deus pollicitus erat se Hierosolimam tueri velle propter Davidem servum suum et propter seipsum; at hullibi reperire est Iudaeos Davidem invocasse, ut pro ijs intercederet; et tamen si quid valeret patriarcharum argumentatio, necesse est ut ita se res haberet. Locum proxime allatum videre est apud Act., cap. XII, v. 6, ubi dicitur ecclesiae indesinenter preces fuisse Deo pro s. Petro; quid vero hinc licet colligere, quam quod altera ecclesiae militantis pars pro altera oraverit? Sic cum d. Paulus Romanos hortatur conjunctis precibus Deum pro illo orare, ut liberetur ab infidelium machinationibus, eadem plane res est, nec ab istiusmodi mediatione averiamur. Praeterea libenter agnoscimus sanctos, qui fato cesserint, pro fidelium coetu in terris degentium apud Deum intercessuros; nequam vero exinde sequitur, propterea a nobis esse invocandos; cum enim natura sint benefici, fieri non potest, quin absque sacro cultu operam nobis ferant; et porro non constat eos supplicationes audiendi nostras esse capaces.

CONCIL. GENERAL. TOMUS XXXVII.

Homines quidem non raro adeo sunt malevoli, ut beneficium in alium conferre noluissent, nisi humili gestu et submissa vultu ambiantur; quodcumque alteri gratum fecerint dehonstant, dum inter faciendum adiat morae, difficiles aditus, et protervitas; est etiam aliquando, cum jaceat rei adiacentiae pretium propter eorum superbiam, e quibus est petenda. Ideo se magni aestimandos censent quod alios abjectos videant, et proinde nulla ab ijs impetranda est gratia, nisi eorum obsequatur studijs; se contemptui habitos existimant, si desit adulatio; et grandia merita succurrant fastu et arrogantia. Unde autem haec omnia? Ex ignorantia, scilicet, ex vili animo et, malo. Mundus aerumnarum plenus non magis interest foelicibus beatorum domibus, quam mens tam male disposita sanctorum affectui est aliena. Dignitatem, qua fruuntur, melius cognorunt suam, quam ut aliquid novae ex observantia nostra accessurum putent, atque, adeo sunt benigni, ut non est quod, ne fastidiosius sese gererent, vereamur. Exultat ocellis superbia, ex quo Deus ejecerit Luciferum; haud opus est igitur animos excruciare, ne sanctos offenderemus, quod forsitan nosmet parum civiles praebeamus; praesertim cum hoc sciatis, non ideo haec fecisse nos, quod eos despectui habeamus, sed quod metuamus, ne Deo injuriam offeremus. Beneficentia adeo consummata nulla objiciet impedimenta, quo minus auxilium ferat; excelso licet in gradu sint positi, fastu tamen non tument; neque ideo erga alios benigne se gerunt, ut par illis referatur gratia. Unde et non rogati omnia humanitatis praestabunt officia. Pectora eorum tantus implet caritatis ardor, ut quodcumque potuerint id gratis faciant, nec opus est ad benevolentiam eorum suscitandam aut importunitate nostra aut reverentia.

Cum vero dicatur quod servatoris nostri mediatio spectat tantummodo peccatum originale, et quod sancti sunt invocandi ut universorum. Deo intercedant pro remissione peccatorum post baptismum commissorum, hanc positionem, pace quod fiat dominationum vestrarum, et sacris scripturis directe contrariam, et muneri servatoris nostri mediatorio ut Dei et hominis derogantem plane censemus. Ipse etenim Dominus noster Jesus luculenter praecipit apostolis, et proinde toti fidelium coetui, ut Deum directe invocarent. Quodcumque, inquit, rogaveritis in meo nomine, id faciam; atque iterum in commate proxime insequenti, Si quid rogaveritis in nomine meo, id faciam. Joh. XIV, 13, 14. Et in capite decimo sexto discipulis suis pollicetur servator noster, quod quaecumque rogaverint patrem in suo nomine, ea illis concessurum fore. Unde et pergit Dominus noster: Hactenus nihil in nomine meo petiatis; petite et acceperitis, ut gaudium impleatur vestrum. Ibid. Sic disertis verbis jubemur Deum expressae invocare, ut nobis daret omnia bona, quibus vel in hac vita vel in futura fruituri sumus; atque eandem valere normam invocandi Deum pro remissione peccatorum post baptismum commissorum, ex iis discernere est, quae idem scribit apostolus Ep. I, cap. II, v. 1, 2. Si quis deliquerit, advocatum habemus apud patrem, Jesum Christum justum, et ipse est deprecatio pro delictis nostris. Ex his verbis apostoli, Si quis deliquerit, advocatum habemus apud patrem, Jesum Christum; constat actualia peccata solum denotari, nam peccatum originale humano generi adhaesit longe ante tempora d. Johannis. Praeterea, dum apostolus affirmat servatorem nostrum esse advocatum nobis et deprecationem pro delictis nostris,

manifesto inuit eum, etiam postquam ascenderit in caelos, etiamnum Deo patri intercedere pro peccatis nostris post baptismum commissis.

Eam autem dominationum vostrarum sententiam, qua panem et vinum in eucharistia post consecrationem in naturale corpus et sanguinem servatoris nostri transmutari contenditis, dum interim nihil de elementis relinquatur, praeter accidentia substantiae vacua; haec, inquit, opinionem, minime a nobis probatam volumus. Talis enim praesentia corpora, quam transubstantiationem vocant, nec scripturis sacris innitur, nec traditione venerandissimorum ecclesiae primaevae patrum, quippe qui aut talia proferunt ex quibus contraria evincitur sententia, aut totidem verbis hanc diserte negant. Scripturas quod attinet, Dominus noster dicit quidem panem et vinum eucharisticum esse corpus et sanguinem suum; haec autem verba non in proprio sensu esse exponenda, ex aliis licet colligere scripturis, ubi servator noster seipsum dicit esse januam, et vitem; atque alibi dicitur esse agnus Dei et Leo de tribu Judae. Quae omnia scripturarum loca metaphorice esse explicanda credimus, agnoscat orientalis ecclesia; et si haec omnia tropice sunt accipienda, quidni illa altera verba institutionis eucharisticae, quae si in sensu proprio intelligantur, aequae videntur esse absurda et impossibilia? His addatur d. Paulum elementum eucharisticum panem dominare etiam per¹⁾ consecrationem, cum eras jam consecendus. Ad patres igitur deveniamus, et eorum aliqua proferamus testimonia. S. Justinus martyr de consecrato pane et vino dicit quod ab his sanguis et caro nostra aluntur: Apol. II. Unde et plane sequitur, quod crediderit substantiam elementorum eucharisticorum post consecrationem esse relictam. Nam si doctrina de accidentibus nulli substantiae inhaerentibus tunc temporis fuisset stabilita (quam quidem primaevis patribus omnino fuisse ignotum liquido constat), qua tandem ratione dicere potuit s. Justinus corpora nostra puris putis accidentibus fuisse enutrita? Accidentia enim sunt enim sunt diversum aliquod a substantia; quomodo igitur potest corpus accipere nutrimentum et partium incrementum ab eo, quod non est corpus? Eodem saeculo secundo cum s. Justino vixit Irenaeus, qui nos docet eucharistiam ex duobus esse conflam, terreno ac caelesti, quorum alterum panis est et vinum, alterum in mystica vi et energia praeternaturali per descensum spiritus sancti his communicata consistit. S. Cyrillus Hierosolymitanus quidem altero in loco ea protulit quae transubstantiationis causae favere videntur. Scribit (enim) Catech. Mystag. IV, quod sicut servator noster aquam in vinum convertit ad Canam Galilaeae, sic sine dubio corpus dedit et sanguinem suum in eucharistica institutione. Unde pro rato habeamus, nos accipere corpus ejus sub specie panis et sanguinem ejus sub specie vini. Haec autem locutiones, hujusmodi licet transmutationi favere maxime videantur, non tamen de transubstantiatione esse intelligendas, ex his facile est colligere quae idem scribit de sancto chrismate, Catech. Mystag. II, his verbis: Sicut panis eucharistiae post invocationem s. spiritus non amplius est panis communis, sed est corpus Christi, ita hoc sanctum chrisma post invocationem non amplius est commune chrisma, sed fit $\chi\rho\rho\mu\alpha$ Christi, et ipsa praesentia et divinitas spiritus sancti. Ex hac argumentatione inferre licet, quod sicut a nobis non est supponendum sacrum chrisma in ipsam converti deitatis essentiam; ita nec pari ratione possumus concludere

hunc patrem aliud (intellexisse amplius, quam quaedam elementa eucharistica divina quadam virtute et potentia benefica fuisse praedita per spiritus descendens sanctificationem. In resp. nostram clara proxime accedent d. Chrysostomi verba ex ejus epistola ad Caesarium¹⁾; sanctissimus pater disputans contra haeresim Apollinaria illustrandi gratia mutuatur comparationem ab eucharistiae sacramento, Antequam sanctificetur panis, inquit, panem proponamus, divina autem illum sanctificante gratia, mediante sacerdote, liberatus est quidem appellatione panis, dignus autem habitus est dominici corporis appellatione, etiamsi natura panis in ipso permansit. Ex hac loquendi forma, et ipsa comparatione, liquido ostendit pro sua sententia naturam sive substantiam panis post consecrationem permanens non mutatam. Similiter prorsus Theodoretus, qui Graecorum patrum agmen claudet, amice nobiscum conspirat in ejus dialogo secundo inter orthodoxum et eranistem, quorum posterior Eutycheis sectatorem denotat. Docuit autem Eutycheis unicum solum fuisse in Christo naturam, atque humanam a divina fuisse absorptam. Ut haeresin suam confirmaret, ex elementorum mutatione in sacra eucharistia argumentum ducit eranistes. Ut symbola, inquit, et dominici corporis et sanguinis alia sunt ante sacerdotis invocationem, post invocationem vero mutantur et alia fiunt, ita dominicum corpus post ejus ascensionem in divinam transmutatur substantiam. Tuo te ipsum jugulas gladio, inquit orthodoxus (qui Theodoretum vices gerit)²⁾; non enim mystica symbola post consecrationem suam amittunt naturam, sed substantia manet eadem qua prius. Nemo autem unquam dixerit, aut³⁾ d. Chrysostomum aut Theodoretum vel haereticos esse locutos, vel minus rectam amplexos esse sententiam de eucharistiae sacramento; unde et tuto licet concludere, eandem de hac re tradidisse doctrinam hos patres et ecclesiam primaevam catholicam.

Hanc orientalium testimonia confirmabit consensus trium patrum, qui in occidentali ecclesia floruerunt, praeclearissimorum: Horum primus est Tertullianus, qui sua scripsit sub initio saeculi tertii; alteri, s. Augustinus Hipponensis episcopus, et Gelasius I, episcopus Romanus, saeculis 4° et 5° vixere. Scribit Tertullianus, contra Marcionem, dominum nostrum per corpus suum in eucharistia intellexisse symbolum sive repraesentamen corporis sui. Corpus meum, hoc est, figura corporis mei. Tertul. contra Marcionem, lib. I, cap. XIV. S. Augustinus hanc regulam proponit interpretandi scripturas, Si scriptura inquit, ne impium aliquid ac sceleratum faciamus, nobis interdicit, tunc verba proprio sunt sensu accipienda; quod si vero, ut a bono abstinemus, et malum aliquid faciamus, jubere videatur, tum metaphorice sunt explicanda. Et hanc normam, illustrandi gratia, proferit ex evangelio d. Johannis, cap. VI, locum, quem ut praesentiam corpoream afferrent adduxerunt quidam, Nisi ederitis carnem filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Hic malum aliquid et inhumanum praecipitur videtur; figura est ergo praecipiens passioni ejus esse communicandum et suaviter et utiliter in memoria recolendum quod pro nobis caro ejus crucifixa et vulnerata sit. August. de doctr. christiana, lib. III.

¹⁾ In margine haec leguntur: Vide Anast. inter gesta Galliarum (Claromontanae, Nicephor. Constantinopol. patriarch. in duobus mss. Bibliothecae Colbertinae. Denique a Johana. Damasc. ad finem tractatus contra Acoephalos.

²⁾ Duae lines in codice crasse.

³⁾ et cod.

¹⁾ Lege post.

cap. XV. Et in eodem libro clarissime dicit, quod Non revera Domini corpus est, quod cum illo non erit in aeternum. Ibid. cap. XXXIII. Unde manifestum fit, insignissimum hunc patrem non putasse elementa eucharistica in naturale corpus servatoris nostri fuisse transubstantiata: omnibus etenim concessum habetur, sacrificium eucharisticum ad iudicii diem esse cessaturum. Postquam etenim lata fuerit sententia, et vita aut amittitur aut tenetur; cum nullis jam remittendi peccata sit locus, et non amplius opus fuerit spiritali gratia ne in lapsum procumbamus; sacrificandi ratio cadet prorsus. Et cum diutius elementa eucharistica non consecrarentur, naturale servatoris nostri corpus, quod exinde provenire supponitur, haud potest produci, et proinde cum illo non erit in aeternum.

Gelasius papa sententiam nostram contra transubstantionem non minus confirmat. Floruit exoriente demum seculo quinto, et disertissimis ait verbis, substantiam et naturam panis et vini permanere post consecrationem. Tract. contra Nestor. et Eutychem. Dicit equidem eodem in loco elementa converti in rem divinam, i. e. virtute divina esse praedita, operante spiritu sancto; quam quidem mutationem libenter agnoscimus, videlicet mysticam quandam virtutem et potentiam praeternaturalem in elementa eucharistica esse derivatam, pronuntiante institutionis verba sacerdote, et invocante descensum sancti spiritus.

Haec vero testimonia ex patribus Latinis prolata sunt omni exceptione majora; vñ enim in primis ecclesiae temporibus vixerunt, et pietate et doctrina erant eximii, non ideo contemnenda est eorum auctoritas, quod in occidentali ecclesia floruerunt. Seculis enim aliquot antiquiores erant dissidio inter Graecas et Latinas ecclesias; et quod graecè non scriperint, eorum sententiam minus fore aestimandum a dominationibus vestris non censemus.

Ad ea, quae in responsione adhibentur ad quintum articulum, dicimus, quod sicut in animum inducere non possumus sanctorum invocationem et cultum religiosum nobis licere, multo minus imagines eorum cultu relativo aut veneratione divina prosequendas esse censemus. Cum enim hoc cultus et honoris genere prototypum venerari nequeamus, majori adhuc nobiscum laborat difficultate merum hujus representamen in honore sacro esse habendum. Praeterea neque imaginum cultum neque etiam earum usum in primaevis ecclesiae temporibus valuisse, dicere est ex s. Epiphania, episcopo Constantiae in Cypro, qui in epistola ad Johannem Hierosolymitanum zelo fervidus hujusmodi praxin reprobat¹⁾. Cum ecclesiam quandam intrarem Palaestinae ruri positam, et cui nomen erat Anablatha, supra januam pensilem vidi cortinam, in qua inerat pictura servatoris nostri vel sancti hominis cujusdam (haud etenim bene memini quem pictura representaret). Attamen cum figuram hominis in ecclesia viderim, praeter voluntatem s. scripturarum, hanc dilacerabam, et ecclesiae procuratoribus in mandatis dedi, ut cadaver aliquod huic involerent, et sepelirent etc. Et quamvis minus recte pronuntiaret hic pater, non licere picturarum usum, in ecclesiis, attamen hinc facile est colligere hoc moris non fuisse in Cypro aut Palestina, dum vixerit Epiphanius. His addamus, quod concilium Constantinopolitanum sub Constantino Copronymo, qui sacrum imaginum usum damnabant, diserte dicant in libellis praecum ab ecclesia usurpatis nullam consecrandi imagines adfuisse formulam,

quod quidem patres in synodo secunda Nicaena congregati non negant. Baron. A. D. 754. Concil. Labba, tom. VII. Et s. Augustinus de christianis quibusdam superstitiosis laborantibus verba faciens, scribit se multos novitios, qui picturas adorarent. August. de moribus Eccles. Cath., cap. 34. Sed ut sententiam nostram de hac re amplius elucidemus, libenter quidem agnoscimus imaginum usum in ecclesiis non solum esse licitum, verum etiam posse esse utilem, dum his repraesentetur historia sanctorum, eorundem acta in memoriam revocentur, et pietatis affectus in populo excitentur. Et proinde, priora attulimus testimonia, non quod imaginum usum, sed quod earum cultum minus probemus. Nam si orat, quando ipse imaginum usus damnaretur, neque unquam ab universali ecclesia primaevis admitteretur, a fortiori sequitur in primaevis ista temporibus imagines haud unquam religioso cultu fuisse honestatas.

His itaque, de quibus diversum aliquid sentimus, hoc modo expositis, restat ut conditiones aliquas ex parte nostra proferamus, quae inter nos concordiam conciliare²⁾ poterunt. Si igitur modo memorata nobis fuerint concessa; si ratio fecerint patriarchae orientales, episcopi etc., nos non teneri obstrictos invocationi sanctorum et angelorum, imaginum cultui, vel adorandae hostiae, si instrumento publico et authentico, et sigillis suis obsignato, his placuerit pronuntiari ab his rebus nos esse omnino liberos, liberos peregreque et domi, in suis ecclesiis aequae ac in nostris; his concessis et stabilitis, ecclesiae paci utrinque consultum iri confidimus, et unitatis leges tandem inter nos valere posse.

Id vero ex d. d. patriarchis obnixè rogamus, ut in animo habentes religionem christianam non paulatim pervenisse ad maturitatem, sed perfectam et absolutam fuisse ab apostolis et evangelistis jam morientibus relictam. Et proinde quanto sunt antiquiora³⁾ quae traduntur, tanto sunt praestantiora; atque id optimum, quod prius. Quo proprius enim accedatur ad fontem, eo purius hauriantur aquae. Unde et quaecunque deflexum teneant iter ab iis quae primitis invaluerunt, quaecunque aut fidei aut praxi primorum seculorum contraria deprehendantur, suspecta debent haberi. Sicut igitur prae caritate, qua pollent patriarchae, nos admonent ne cedamus opinionibus male confirmatis; ita summa, qua par est, humilitate nos obsecramus, ut in bonam partem accipiant, quod illos itidem moneamus, ut abimet ipsis bene consentibus morem gererent. Speramus itaque d. d. patriarchas rem aequa lance trutinantes, juxta praefinitas sententias non fore iudicatos, nec ad exempla sequioris aevi, at vero primas potius esse delecturos universali praxi et doctrina priorum quatuor seculorum, primi praecipuae, quam ut immutabile habeatis decretum aliquod solenne orientalis ecclesiae, octavo demum seculo factum; et cui ecclesia occidentalis aequali praedita auctoritate tunc temporis adversaretur. Sic summa freti fiducia rem fore utrinque probe examinatum, atque ambo non veritatem modo exoptaturos, at probaturos quoque; non possumus quin expectamus unanimam in tantum quae situm iri, ut discidium causis valere jussis in solidam corporis unitatem copulemur.

Denique, ne ultra quam par est d. d. patriarchas detineamus, supplices oramus Deum misericordem et consummata imbutum sapientia, qui homines unanimes facit in domo, qui autor est pacis, atque amat concordiam, ut pro benignitate sua bene-

¹⁾ In *Margine*: Vide Concil. Nicaen. 2 et Epiphani. Haer. 27, apud quem concessa his habentur.

²⁾ conciliare cod.

³⁾ antiquiores cod.

volentiam erga nos ipsorum perdurare faciat, ardoremque animet, et consilia dirigat, ut finem tandem foelicem assequantur: ut orthodoxa orientalis ecclesia, et catholicae Britanniarum reliquiae, solennium religionis rituum administratione jungantur, ut aetiori vinculo fiant unum ovile sub uno pastore Jesu Christo beato Domino nostro et servatore; cui una cum patre et spiritu sancto tribuantur omnis honor et gloria in saecula saeculorum. Amen.

D. d. patriarchas obnixè rogamus, ut sententiam eorum de nostris hieq. responsionibus¹⁾ exponere, et quid de hac re sibi statuendum putaverint, nobis transmittere dignarentur. Haec autem conciliariter a nobis erant sancita catholicae Britanniarum ecclesiae episcopis, cum adessent è presbyteris et clero non pauci, qui suffragio suo decreta haec nostra comprobant.

Scriptum Londini A. D. 1722, vicesimo nono die mensis maij.

Archibaldus Scoto-Britanniae episcopus. (L. S.)
Jeremias primus Anglo-Britanniae episcopus. (L. S.)
Jacobus Scoto-Britanniae episcopus. (L. S.)
Thomas Anglo-Britanniae episcopus. (L. S.)

Thomas Deacon registrarius.

¹⁾ responsionibus eod.

Ad documentum 15 addenda.

Publica postremae litterarum partis translatio, quam serius ex Anglia accipi, ita se habet:

Col. 536. eiusmodij colloquio futurum: neque spes unionis penitus occasuras.

Haec est de sanctissimo hocce negotio monocratoris nostri sententia, quae nobis quidem videtur optima: quid vero vobis visum fuerit, oramus ut nobis quantocius significetis. Deus interea ut nostri vestrique sit misericors, utrique seriò implorandus est.

Valete fratres carissimi.

Caritati vestrae

Addictissimi in X^o fratres.

Theodosius archiepiscopus Novogardiae et archimandrita Alexandro Nevensis.

Theophanus archiepiscopus Plescoviensis.

Gabriel archimandrita Sanctae Trinitatis, Sergij monasterij.

Theophilactus archimandrita Czudovensis.

Ierotheus archimandrita Novospaski.

Petrus archimandrita Simonoviensis.

Athanasius igumonus Tolski.

Anastasius Nausius.

Mosca A^o 1723.

mensis febr.

SYNODUS DIOECESANA CALENI

1726 martii 12-3.

Synodus dioecesis Caleni, celebrata diebus 12 et 13 mensis martii anni 1726, sub Nicolao, episcopo Caleni.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Synodus dioecesis Caleni ab illustriss. et reverendis. dom. Nicolao, abbati episcopo Caleni, celebrata, die duodecima martii in festo S. Bernardi,

episcopi civitatis, & dioecesis patroni, & die decima, tertia ejusdem mensis, anno aerae vulgaris 1726, Benedicto XIII, pontifice optimo maximo, Romae, typis Zinghi & Monaldi, M. DCC. XXVI. Superiorum permisso.

In 4°, 4 f. - 132 p. — (Avignon, ville).

Pag. 41-132, habetur appendix documentorum.

SYNODUS DIOECESANA SUESSIONENSIS

1726 aprilis 10.

Synodus dioecesis SueSSIONENSIS, celebrata die 10 mensis aprilis anni 1726, sub Josepho Languet de Gergy, episcopo SueSSIONENSIS.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Ordonnances synodales du diocèse de Soissons, publiées au synode tenu le 17 mai 1673, par monseigneur Charles de Bourlon, & au synode tenu le 27 mai 1700 par monseigneur Fabio Brulat de Sillery, imprimées de nouveau par ordre de monseigneur Jean-Joseph Languet de Gergy, puis par ordre de monseigneur François de Fitz-James,

évêque de Soissons: Nouvelle édition faite par ordre de monseigneur Henry-Joseph-Claude de Bourdailles, avec les avis donnés aux petits synodes par messeigneurs Jean-Joseph Languet de Gergy, Charles-François le Febvre de Laubrière, & François de Fitz-James. A Soissons, chez Ponce Courtois, imprimeur de monseigneur l'évêque: Pierre Nicolas Waroquier, associé au privilège de mondit seigneur évêque, M. D. CC. LXIX.

In-12, 370 p. — (Paris, Bibl. nat. B. 40490; Paris, Ste-Genève).

SYNODUS DIOECESANA URBEVETANA

1726 aprilis 24.

Synodus dioecesis UrbevETANA, celebrata die 24 mensis aprilis anni 1726, sub Onufrio Alisei, episcopo UrbevETANO.

De hac synodo confer opus cui titulus:

1) Constitutiones synodales editae et promulgatae ab illustrissimo et reverendissimo Onuphrio e marchionibus Elisei, patris Fulginate atque UrbevETANO, Dei et apostolicae sedis gratia sanctae UrbevETANAE ecclesiae episcopo et s. d. n. d. Benedicti papae XIII., praelato domestico et pontificii solii episcopo assistenti, barone Castrorum Georgii, Meanae et Villae Pugliani, ex omnibus superioribus synodis manuscriptis ac editis in quatuor synodis dioecesis confirmatis, collectae; summorum ponti-

ficum, sacrorum conciliorum et canonum decretis vallatae, sacrae scripturae sanctorumque patrum testimoniis adornatae. Montefalisco, MDCCLXXX. typis seminarii. Superiorum permisso. (*Titulus II. partis*.) Tesoro o appendice sinodale, nel quale si contengono bolle pontificie, canoni, decreti, sommarii, editi, formole ed istruzioni, citate nel presenti sinodo. In Montefalisco, MDCCLXXX., nella stamperia del seminario, con licenza de superiori.

Magnum in-8°, 2 part., XXX p. - 1 f. - 352 p., 420 p. - 1 f. (errata) — (Roma, Vittorio-Emmanuel).

Pag. XII: „Secunda [synodus, ab Onuphrio e marchionibus Elisei, episcopo UrbevETANO] celebrata et uno die absoluta, videlicet die 24 aprilis 1726.“

CONCILIUM PROVINCIALE FIRMANUM

1726 aprilis 28 - maii 5.

Concilium provinciale Firmanum, celebratum, tribus sessionibus, diebus 28 mensis aprilis, 1 et 5 mensis maii anni 1726, sub Alexandro Borgia, archiepiscopo Firmano.

Exstant constitutiones hujus concilii in operibus sequentibus:

1) Concilium provinciale Firmanum, quod Alexander Borgia, archiepiscopus, metropolita et princeps Firmanus, habuit anno a Christo nato MDCCXXVI., diebus XXVIII. aprilis ac 1. & 5. maij. Firmi, MDCCXXVII., typis Dominici Antonij Bolis & frat., typographorum archiepiscopaliū. In-4°. 4 f. - 120 p. — (Roma, Propaganda).

2) Acta et decreta sacrorum conciliorum recentiorum collectio Lacensis, auctoribus presbyteris S. J. e domo b. v. M. sine labe conceptae ad J. a. cum. (Friburgi. 1870), I, 587-614.

BENEDICTUS PAPA XIII.

venerabili fratri ALEXANDRO, archiepiscopo Firmano.

Venerabilis frater, salutem et apostolicam benedictionem.

Quod episcopali vigilantiae sacrorum canonum ac Tridentinae praesertim synodi commendavit auc-

toritas, nostri vero apostolatus sollicitudo praecipuis votis expetebat, fraternitas tua impigra sedulitate repraesentavit. Vix enim ad metropolitanam istam ecclesiam tuae virtuti creditam perveneras, cum statim de provinciali concilio celebrando salubriter cogitasti ac, de divino cultu et ecclesiastica disciplina amplificanda sollicitus, una cum provinciae tuae coepiscopis sapientissima decreta promulgasti. Eorum itaque exemplum, quod per dilectum filium Fabritium Borgia, fratrem tuum, ad nos deferri curasti, libenti laetoque animo accepimus, ac fraternitatis tuae et comprovincialium episcoporum zelum prudentianque meritis laudibus prosecuti sumus; tibi que persuasum esse optavimus, insignia paterni studii incrementa ad pristinam in te benevolentiam nostram inde accessisse. Satis proinde intelligis, venerabilis frater, quantopere cupiamus singularem tibi charitatem rebus ipsis declarare eandemque germano fuo, tam suis meritis quam tuis commendationibus nobis acceptissimo, ubi se occasio dederit, testatam facere. Hujusce autem propensae voluntatis pignus apostolicam benedictionem fraternitati tuae peramanter impertimur.

Datum Romae, apud s. Petrum, sub annulo piscatoris, die XXVI. julii MDCCXXVI., pontificatus nostri anno tertio.

C., archiepiscopus Emissenus.

CONSTITUTIONES SYNODI PROVINCIALIS FIRMANAE.

Alexander Dei et apostolicae sedis gratia sanctae Firmanae ecclesiae archiepiscopus, metropolita et princeps,

de consilio et assensu reverendissimorum d. d. coepiscoporum nostrorum, qui ad Dei gloriam et honorem in hanc provincialem synodum convenerunt, haec statuimus et sancimus.

TITULUS I.

De summa trinitate et fide catholica.

In nomine sanctissimae et individuae trinitatis, Patris et Filii et Spiritus sancti. Amen.

Sanctam catholicam et apostolicam fidem, humanae salutis initium et fundamentum, quam in prima hujus concilii sessione professi sumus iuxta articulos in constitutione fel. record. Pii IV., Romani pontificis, praescriptos, satis in superiori concilio provinciali, sub Sigismundo Zannettini pie mem., archiepiscopo et principe Firmano, habito, cautum fuit, quinam et quando profiteri teneantur. Unum ad integritatem fidei servandam addimus, quod cum Clemens XI. sanctae mem., Romanus pontifex, novissimos aliquos in ecclesia errores constitutione sua, quae incipit *Unigenitus*, damnaverit, eadem constitutio uti fidei et disciplinae regula ab omnibus debita obedientia et executione servetur.

Ne vero neglectus jaceat coelestis ille sacrorum librorum thesaurus, quem Spiritus sanctus nobis tradidit, ut inde infallibili Dei sapientia edocti sciremus, quid credere, quidque sperare, quid denique agere debeamus, ut Deo placere possimus, praesertim, quod dolenter referimus, apud ecclesiastici ordinis viros: sancta synodus decernit, ut unusquisque sacerdos in universa nostra provincia sacrorum librorum codicem vulgatae et ab ecclesia approbatae editionis apud se habeat, sub poenis arbitrio episcopi infligendis. Nec tantum apud se retineat, sed frequenter legat et meditetur, et

unusquisque pro suo captu in sacrarum litterarum cognitione semper magis ac magis proficere conetur. Ad haec canonici theologi in cathedralibus et collegiatis ecclesiis, ubi sunt, ad implendum officium suum, juxta saluberrimam constitutionem nuper editam a sanctissimo patre ac domino nostro Benedicto XIII.¹⁾, quae modo publicabitur mox in calce decretorum registranda, omnino compellantur, eademque constitutio in reliquis quoque diligenter observetur. Hoc addentes, quod etiam in collegiatis ecclesiis existentibus in aliquo insigni oppido, ubi clerus numerosus sit, praebenda theologalis institutur juxta Tridentini concilii decretum, *sess. V, cap. I, de reformatione*. Omnes vero hujusmodi canonici theologi publice in ecclesia sacram scripturam interpretentur et, litterali in unaquaque lectione textus enarratione praemissa, duas saltem ex eadem sacra scriptura proponant semper solvantque quaestiones, historicam unam, moralem alteram, vel de nostrae fidei articulis et sacramentis, vel de catholicae ecclesiae ritibus eorumque mysteriis, vel de aliis ad sanam doctrinam et christianam institutionem spectantibus. Tempus et horam et numerum lectionum habendarum episcopi statuunt. Populum etiam vehementer hortentur, clero vero omnino mandent, ut intersit, ac praesertim dignitatibus et canonicis tam cathedralium quam collegiatarum ecclesiarum, parochis quoque et confessoribus.

¹⁾ Conc. Rom. in append. pag. 406 et seq.

Præterea non solum parochi, sed et capellani rurales, qui diebus dominicis in sacellis ruralibus, a parocciis disiectis, pro populi commoditate sacra faciunt, pueros erudiant in mysteriis fidei, qua in re instructione edita in novissimo concilio Romano, quantum pro regionis et temporis opportunitate licebit, utantur.

Insuper hujus concilii patres, quorum præcipuum est concionandi munus, quo frequentius possunt, ac præsertim inter pontificatum sacrarum solemniam, tum etiam, dum confirmationis sacramentum ministrant, dum parocciis visitant, dum aliis denique pontificales obeunt functiones, sermonem ad populum habeant. Parochi etiam caeterique animarum curatores singulis saltem dominicis festisque diebus, qui de præcepto observari solent, post lectum in missa evangelium sermonem brevem habeant et facilem auditorumque capacitati accommodatum ex ipso evangelii textu deductum, quo vitia quae declinare, et virtutes quae sectari oportet, populo denuncient. Tempore quadragesimæ et adventus ne canonici aliique choro ad dicti sacris concionibus, quae in propria ecclesia habentur, interesse negligant, subtractione quotidianarum distributionum aut punctaturis, ut vocant, tertiæ partis illius diei adigantur.

TITULUS II.

De constitutionibus, de concilio provinciali.

Constitutiones editas in concilio primo provinciali Firmano, sub Sigismundo Zannettini piæ reuerentionis, archiepiscopi et principis Firmano, anno MDXC, sancta synodus confirmat et approbat et ab illis, ad quos spectant, observari mandat, iis tantum exceptis, quae posterioribus ordinationibus adversantur.

De synodo dioecæsa.

Quod sacri canones tantopere commendant, quod concilii Tridentini auctoritas gravissimo decreto sancivit, quod sanctissimus dominus noster Benedictus XIII. exemplo suo in ecclesia Beneventana firmavit et nuper in concilio Romano decrevit, scilicet, ut episcopi semel saltem in annos singulos dioecæsanæ synodos cogant, hujus concilii patres in hac provincia restituere cupientes, annis singulis dioecæsanam synodum haberi constituunt, ad quam clerici omnes, qui de jure vel consuetudine interesse debent, sub poenis a jure statutis convenient, si non ad nova pro emergentibus casibus decreta tendenda, cum majores nostri optimis legibus hæc dioecæses munierint, saltem ad exigendam veterum legum observantiam, quae legum omnium optima est. Porro archiepiscopus et episcopi omnes in prima dioecæsanæ synodo, quam curent cogere, quanto ocius poterunt, quicquid in hoc provinciali concilio definitum atque erit, palam omnibus referre et intimare non omittent. Taxam quoque pro mercede officialium et notariorum extra casum in Innocentiana comprehensos in suis cancellariis observandam, sicuti ea desit aut informis sit, in eadem prima synodo, habita locorum et causarum ratione, conficiant, vel reforment et ad primum provinciale concilium deferant approbandam, ubi, si quid ulterius addendum, minuendum vel reformandum occurreret, opportune providebitur.

De statutis condendis ecclesiarum cathedralium, collegiarum et conventualium.

Sanctissimus dominus noster Benedictus XIII. in concilio Romano, pro summa sapientia sua, duo condidit decreta de conficiendis statutis ecclesiarum cathedralium, collegiarum et conventualium,

metropolitæ omnibus indiceas, ut unusquisque eorum in primo provinciali concilio providas hujusmodi ac plane necessarias sanctiones publicaret earumque executionem sedulo promoveret. Nos itaque, quo par est obsequio ac studio, pia hæc et salutaria beatissimi patris monita amplectentes præfata decreta universæ provincie denunciamus, quorum executionem sicut in hac archidioecæsi nostra sumus curaturi, ita etiam episcopi idem præstabunt in dioecæsis suis. Decreta autem hæc sunt:

Ex concilii Romani

titulo II, de constitutionibus, cap. IV et V.

Ecclesiarum capitulis tam patriarchalium et cathedralium, quam collegiarum omnium et conventualium, quas quidem velut corpora membris compacta, suis legibus vitæ suisque regulis nutrirî et conservari oportet, definitæ præcipimus ac mandamus, ut antiqua, si qua habent, statuta et capitulares constitutiones depromant; et ubi non adsint, sex infra saltem menses post præsentis concilii publicationem sub ecclesiastici interdicti poena omnino conficiant; et utraque, antiqua scilicet et nova, per nos quoad nostræ alme urbis ecclesiarum statuta, et reliqua suos respective per episcopos accurate examinanda et corrigenda deducant, atque approbanda præsentent. Episcopi igitur in iis examinandis, si quid contra jus vel Tridentini concilii decreta aut pontificias constitutiones irrepsisse cognoverint, super eo sedem consulant apostolicam, a qua juris remedia expectent. Consuetudines autem non nisi rationabiles et honestas admittant; et si quas a ratione declinasse vel contra brevissimi vel missalis, caeremonialis episcoporum, pontificalis vel ritualis Romani rubricas inolevisse ac proinde debitam legis speciem usurpasse compererint, eas vel corrigant vel omnino delenda decernant.

His præhabitis, præcipuae episcoporum partes erunt, ut tali methodo statuta ipsa et constitutiones condantur, quatenus, quas ipsarum sint ecclesiarum et capitulorum origines, fundationes, insignia, jura, consuetudines, redditus, onera et munera, suis sub capitibus distinctis exprimantur; nihilque in eis sit, quod a juris dispositione et congregationum decretis usque recepto et approbato exorbitet, sed illa appositis statuatur, quae pro opportunitate et necessitate temporum, rerum et locorum ad divini cultus augmentum, sanctioris disciplinae observantiam et ecclesiarum utilitatem statuenda judicaverint. Hoc interim decretum una cum præcedenti, ut ceterarum ecclesiarum capitulis et collegiis consulamus, ad metropolitanos omnes extra hanc synodum extendimus, qui primo in eorum concilio providas ipsas et plane necessarias præfatis super condendis statutis sanctiones publicare meminerint et executionem sedulo promoverent.

TITULUS III.

De rescriptis.

Ut episcopali dignitati debitus honor deferatur, statuit sancta synodus, ne litterae, decreta, citationes vel inhibitiones, quae partibus instantibus metropoliticae curiae iudices ad episcopos suffraganeos eorumque curias dirigent, a litigatoribus vel aliis eorum nomine sacratissimis ipsis episcoporum personis intimantur, sub poena nullitatis actus aliisque arbitrariis; imo nec eorum vicariis generalibus: sed vel exhibeantur in actis curiae episcopalis dimissa copia, vel intimantur immediate curiae promotori fiscali seu cancellario, quae exhibitio vel intimatio eandem vim habeat, ac si episcopis ipsis seu eorum vicariis generalibus intimata fuissent.

Inhibitiones vero in curia metropolitana vigore appellationum non expediantur sine inhibitione sententiae definitivae vel habentis vim definitivae, aut inferentis gravamina, quod per definitivam reparari non possit, sub poena suspensionis ab officio contra notarios et procuratores infligenda.

TITULUS IV.

De officio iudicis ordinarii.

De cathedralico.

Cathedralicum a clericis in signum subjectionis episcopis debitum et in iure communi ita privilegiatum, ut neque ad episcopos in totum remitti, nec a quoquam valeat quocumque titulo vel memorabili consuetudine praescribi, ab ecclesiis omnibus (non tamen regularium) et a beneficiatis subiectis ad rationem duorum solidorum, servata tamen moderatione in concilio Romano praescripta, exigatur.

De quarta funerali parochis a regularibus debita.

Restituit nuper sanctissimus dominus noster pro summa aequitate sua parochis omnibus per universam Italiam et Insulas adjacentes constitutis quartam funeralom, ex sacris canonibus et prisca ecclesiae disciplina a regularibus debitam, edita desuper constitutione, quam sancta synodus modo publicari et decretis hujus concilii apponi jubet; ut, quidquid in ea sancitum est, absque mora in universa provincia executioni mandetur. Ita ergo restituta parochis quarta funerali, omnem et quaecumque consuetudinem tribuendi parochis de funeralibus distributionibus portionem duplicem aut majorem ea, quae caeteris tribui solet, abrogat, parochis inhibens, ne quid ulterius accipiant sub poena arbitrio ordinarii infligenda.

De pauperum advocatis et procuratoribus.

Quoniam vero paternam pauperum curam gerere debemus, ubi procuratores vel advocati pauperum in curiis ecclesiasticis constituti non sunt, constituentur; et quatenus opus sit, praeter exemptiones et praerogativas, iisdem de iure vel consuetudine indulgas, etiam aliquod stipendium arbitrio episcopi ex proventibus locorum piorum assignetur.

TITULUS V.

De feriis et festorum dierum observantia.

Quod olim d. Silvester papa sapientissime in ecclesia constituit, ut, sabbathi ac dominici diei nomine retento, reliqui hebdomadae dies, abjectis profanis vocibus Lunae, Martis, Mercurii, Jovis et Veneris, feriarum nomine distinguerentur, sancta synodus in omnibus curiis ecclesiasticis hujus provinciae diligenter in posterum servari mandat.

His vero, quae in prima provinciali synodo, cap. 7, de festis diebus observandis provide statuta sunt, addit, ut, quando tempore messis aut vindemiae, vel alia urgente necessitate, servile opus, audito prius sacro, aggredi ab ordinariis locorum permittitur, moneantur fideles, ut ex eo, quod ipsis die dominico vel festo utilitatis obvenerit, circumpositis ecclesiis et Dei pauperibus aliquam tribuant portionem, veluti in alterius praetermissi cultus compensationem.

Praeterea vicarios foraneos monet, ne occasione festorum, quae magna populi frequentia celebrari solent, profanas aut amatorias cantilenas fieri permittant, quas aliquibus in locis, publice conductis

etiam citharoedis, juniores homines ad amasias suas habere, sancta synodus dolenter intellexit. Profanas quoque et ludicras mysteriorum nostrae fidei seu sanctorum martyrum repraesentationes omnino prohibet. Et ad hos tollendos abusus poenas, quas episcopi statuent, vicarii foranei proponant et exigant.

TITULUS VI.

De fide instrumentorum.

Constitutio edita motu proprio a Sixto V. fel. rec. pont. max., de conficiendis bonorum ecclesiasticorum inventariis, nuper in concilio Romano innovata, excitat sanctam synodum, ut huic tam necessario operi tandem aliquando manum apponat. Itaque non solum metropolita et singuli episcopi quorumcumque bonorum immobilium, censuum, canonum, livellorum, proventuum annuorum, jurium, jurisdictionum ac privilegiorum et scripturarum, quae eis annotatione digna videbuntur, ad ecclesias suas spectantium, inventaria diligenter conficere curabunt, et qui deinde in ecclesiarum regimine succedent, infra annum a die habitae possessionis idem praestare non omittent; sed et capitula metropolitanae, cathedralium vel collegiatarum ecclesiarum ac omnes et singuli abbates, praepositi, priores, vicarii, guardiani, abbatissae, priorissae et cujuscumque ecclesiae vel pii loci saeculares vel regulares et alii quocumque titulo et nomine praefecti utriusque sexus, caeteraque personae ecclesiasticae, quascumque dignitates, personatus, administrationes vel officia vel beneficia ecclesiastica, cum cura et sine cura, saecularia in quibusvis ecclesiis, seu ipsas parochiales aut alias ecclesias in titulum vel commendam aut alias quomodolibet obtinentes, praeceptores quoque et alii, qui beneficia quorumcumque militiarum obtinent, etiam exempti et sanctae sedi apostolicae immediate subiecti existant, denique omnes et quicumque administratores, rectores, custodes, officiales, operarii et quocumque nomine nuncupati superiores quorumcumque hospitalium, sodalitatum, confraternitatum, seminariorum, montium pietatis, collegiorum, studiorum generalium, fabricarum ecclesiarum et piorum vel religiosorum locorum, etiam quae per laicos seu clericos conjunctim vel divisim regi aut gubernari solent, in Firmana nostra provincia constituti, infra annum ab hujus concilii promulgatione, metropolitanae respective et episcoporum arbitrio non nisi ex rationabili causa moderate prorogandum, idem inventarium bonorum omnium ad suas ecclesias, monasteria, conventus, collegia aut alia pia loca, quocumque nomine nuncupentur, spectantium, et quidem intelligibili ac nitido charactere, sicut etiam adhibita charta competentis formae et materiae, et servato margine ex omni parte, conficiant; perfectumque episcopo exhibeant approbandum, qui, si ita ei videbitur, congruam methodum ejusdem inventarii conficiendi pro dioecesis suae ratione proponat, poenis quoque et censuris cogat eos, qui negligentis fuerint, aliisque opportunis juris et facti remediis sibi bene visis. Duo vero ejusdem inventarii exemplaria, unum in archivo episcopali, alterum in archivo ecclesiae asservetur. Quodai in ea ecclesia haberi non possit, rector aut beneficiatus in alio viciniora parochiae cum sua cautela deponat. Quoties autem, deficientibus rectoribus, qui ad vitam beneficia vel administrationes obtinebant, alii eorum loco succedent, hi quoque teneantur inventarium conficere vel confectum a praedecessore innovare. In illis vero ecclesiis, monasteriis, collegiis vel aliis piis locis,

quae administratores perpetuos non habent, sed temporarios, idem fiat singulis decenniis. Ubi vero locorum piorum administrationes a pluribus in animum fiunt, omnes pro viribus ad hujusmodi onus conficiendi inventaria teneantur; sin minus, poenas pro modo culpae et temporis ratione daturi.

Porro ut horum inventariorum tuta custodia habeatur, sicut archiepiscopus in archiepiscopio, ita et singuli episcopi in episcopio suis vel alio, quo possunt, tutiori simul et commodiori loco archivum erigunt, in quo nedum unum praedicti inventarii seu descriptionis bonorum propriae mensae exemplar (alio in archivo metropolitanae seu cathedralis ecclesiae respective reposito), sed et alias majoris momenti scripturas et inventaria omnium aliarum ecclesiarum et locorum piorum recondi curabunt. Eiusdem autem archivi sicut etiam cancellariae inventarium confici et singulis annis renovari ac penes se retinere satagent, provideantque, cum ex hac vita migrandum est, illud sigillo obaiguatum sacerdoti a confessionibus tradere, ut praelato dignioris conventus suae civitatis tute ac fideliter custodiendum consignet, qui successori antistiti illud quousum et integrum repraesentet, quod et, ipsimet ecclesiarum praesules per se implere non omittant, si quando longius a dioecesi necesse habuerint peregre proficisci. Tandem decedente archiepiscopo vel episcopo, capitulum, in ordinaria jurisdictione succedens, una cum vicario generali defuncti antistitis quamprimum, et si fieri poterit, etiam antequam ad vicarii capitularis electionem procedat, archivum archiepiscopale vel episcopale et cancellariam visitet, novumque inventarium conficiat et cum eo conferat, quod episcopus reliquit.

Quicumque tandem processus, scripturas et documenta existentia in hujusmodi archivo aut cancellaria corruperit, subtraxerit, combusserit, suppresserit, seu similia fieri mandaverit, aut auxilium, consilium vel favorem praestiterit: dignitate, beneficio et officio, si quod habet in curia ecclesiastica, notarii, scribae, procuratoris vel advocati omnino privetur, et inhabilis habeatur eo ipso ad futura obtinenda. Quodsi laicus fuerit, gravibus poenis pecuniariis vel corporis, afflictivis, etiam damnationis ad triremes, pro modo culpae coerceatur, et praeter has externi fori poenas, nemo sacerdote audeat illum absolvere absque speciali episcopi licentia (quae in generali casuum reservationum concessione comprehensa non intelligatur) et facta prius eo modo, quo fieri poterit, reintegratio.

Quo vero ad archiva aliarum ecclesiarum, ubi desunt, instituantur, praesertim in metropolitana, cathedralibus, collegiatis, conventualibus et parochialibus ecclesiis cum indice seu catalogo omnium scripturarum, quae in quolibet archivo recondentur.

Denique, quoniam sancta synodus animadvertit, frequenter accidere, quod provisi de beneficiis ecclesiasticis per litteras apostolicas, praesertim in forma gratuita, adeptae possessionis instrumenta cum litterarum apostolicarum insertionibus ad curiam archiepiscopalem seu episcopalem respective non deferant, unde fit, quod nec certo sciri possit, quinam dioecesis beneficia possideant: statuit et mandat, quod, provisi de beneficiis ecclesiasticis apostolica auctoritate, saltem intra quindecim dies, postquam possessionem consecuti fuerint, adeptae possessionis instrumenta cum insertionibus litterarum apostolicarum ordinario debeant exhibere, sub poena sequestri super fructibus beneficii apponendi: notarii vero, qui hujusmodi instrumenta conficiunt, debeant provisos, si exteri sint, de hujusmodi obligatione specialiter monere.

TITULUS VII.

De iurejurando.

Ad servandam religionem iuramenti, quod non sine manifesto perjurii periculo illis, qui de crimine accusantur, dum examini subiciuntur, deferatur, ut veritatem patefaciant ad ea, de quibus interrogantur, praxim, quae in curiis tam ecclesiasticis quam saecularibus inolevit, deferendi reis hujusmodi iuramentum sancta synodus omnino tollit et abolet, dum tamen rei uti principales constituuntur; atque ita ab omnibus et quibuscumque iudicibus et notariis in hac provincia servari mandat, alias examen seu constitutum et acta omnia nulla sint ex ipso, et omni careant contra reos effectu. Liceat tamen iuramentum hujusmodi reis deferre, dum non uti principales, sed uti testes quoad alios interrogantur.

TITULUS VIII.

De celebratione missarum et divinis officiis.

Decretum editum a Clemente XI. fel. record., Romano pontifice et a sanctissimo domino nostro nuper declaratum de oratoriis privatis¹⁾ et altari portatili sancta synodus publicari mandat una cum praedicta declaratione: decernit quoque, ut his decretis apponatur et ubique servetur, praesertim a regularibus, adversus quos episcopi tamquam sedis apostolicae delegati, quatenus opus, procedent.

De anniversario archiepiscopi et episcoporum.

Decet nos praedecessorum nostrorum, quorum memoria in benedictione est, rationem habere. Itaque non solum in metropolitana et cathedralibus pro defunctis archiepiscopis seu episcopis, ut hactenus servatum fuit, juxta primi provincialis concilii decreta, sed et in collegiatis aliisque conventualibus seu receptitiis ecclesiis, juxta concilii Romani sanctionem, solemne anniversarium prima die post commemorationem omnium fidelium defunctorum distinctum ab illo, quod pro canonicis seu aliis haberi solet, agatur; ac praeterea in iisdem ecclesiis aliud celebretur, recurrente anniversario die obitus seu depositionis archiepiscopi vel episcopi postremo defuncti. Et nos quidem in metropolitana nostra hujusmodi officium praestabimus pia memoriae archiepiscopi Balthasaris, s. R. e. presbyteri cardinalis Cincii, qui vigesima sexta maji anno MDCCIX., dum ecclesiam hanc summa vigilantia ac sapientia administraret, obdormivit in Domino.

Ut pontificalibus officiis sacerdotes et clerici omnes interant.

Veterem canonem Zephyrini papae, quo cautum fuit, ut rem divinam facienti episcopo sacerdotes omnes adstarent, sancta synodus innovans statuit, ut, quotiescumque contigerit in civitatibus vel oppidis dioecesis divina officia pontificaliter celebrari, sacerdotes omnes et clerici, praesertim beneficiati (inter quos, qui generis nobilitate clarescunt, decet esse promptiores) in civitate vel in oppido degentes, omnino debeant interesse. Et si dies solemnior sit et specialis necessitas urgeat, etiam capitula ecclesiarum collegiatarum in metropolitanam seu cathedralem ecclesiam, ubi pontificalia aguntur, conveniant, et omnes vocem sui pastoris audiant. Si forte quis, canonica praepeditione aut alia ratione detentus, interesse non poterit, excusationis suae causam prius episcopo proponat; sin minus, dabit ejus arbitrio contumaciae poenas.

¹⁾ Conc. Rom., tit. XV, c. 2 [Mansueti, Conc. (1892), XXXIV, 1874].

De eleemosynis missarum.

Ad consulendum paupertati ecclesiarum et locorum piorum, quae multis missarum oneribus supra vires gravantur, metropolitanus, nomine omnium episcoporum comprovincialium a sanctissimo patre ac domino nostro Benedicto XIII. impetrare curet facultatem reducendi praedicta onera ad rationem sexaginta scutorum monetae Romanae pro qualibet missa quotidiana, prout idem sanctissimus d. n. omnibus et singulis episcopis in concilio Romano congregatis indulgit atque etiam specialiter eidem metropolitano concessit pro archidioecesi Firmana.

In manualibus vero missarum eleemosynis mos uniuscujusque loci religiosa servetur, ita ut nec plus ad tollendam omnem avaritiae suspicionem exigatur, nec minus ad evitandam omnem licitationis speciem a quolibet recipiatur. Qua in re serio moneantur superiores regularium, ut hi etiam cum reliquo clero convenire velint.

De sacris collationibus.

Institutas in provincia nostra cleri congregationes pro disceptatione rerum moralium saepius quam hactenus frequentari, sancta synodus cepit; et si non liceat singulis hebdomadibus, singulis saltem quidam diebus omnino fiant, in quibus alternatim de rebus moralibus et de sacris ritibus, addita eorum praxi, disceptetur. Semper vero oratione mentali hujusmodi congressus concludantur ea methodo, quam unusquisque episcopus in dioecesi sua aptiorem iudicabit et utiliorem.

TITULUS IX.

De vita et honestate clericorum.

Quamvis, Deo sint laudes, in provincia nostra clerici omnes in sacris ordinibus constituti vel ecclesiastica beneficia obtinentes a laicali habitu abstineant, nihilominus pro cautione magis futurorum quam emendatione praesentium constitutionem editam a sanctissimo domino nostro contra clericos beneficiatos in habitu laicali incedentes¹⁾ sancta synodus publicari et in calce horum decretorum registrari mandat.

Insuper usum vestium nigri coloris olim in provincia receptum approbans, alios quoscumque colores in vestibus exterioribus clericis omnibus interdicit. Nemo praeterea audeat divinis officiis in choro interesse, missas celebrare aut sacramenta publice ministrare, nisi indutus sit sanctae religionis habitu et veste talari, eaque ex omni parte decenter clausa, sub poena suspensionis. Tonsuram vero et coronam ordini congruentem clerici gestent omni tempore et in omni loco.

Ad haec, quoniam arma clericorum sunt lacrimae et preces, aliorum armorum usum sciatis sibi esse interdictum et quascumque praesertim clamorosas venationes.

Praeterea ab alearum et taxillarum lusibus aliisque hujusmodi, qui clericalem vitam plurimum dehonstant, clerici abstineant, praesertim in tabernis aut apothecis aut etiam in praetoriis vel aliis locis publicis, in quibus si quis ecclesiastici ordinis vir ludere audebit, pecuniaria poena et aliis arbitrio episcopi gravioribus, etiam suspensionis, mulctetur. Insuper et tempus inutiliter terere, ut ludentes spectent, aut publicis spectaculis intersint, gravitati morum adversari cognoscant.

Verum et cohabitationem mulierum (his, quae primo vel secundo consanguinitatis vel affinitatis

A gradu conjunctae sunt, dumtaxat exceptis) et nimiam earum consuetudinem vel familiaritatem clerici omnino devitent. Nec quisquam audeat aliam mulierem vel ancillam pene se retinere, nisi forte aetate et moribus extra omnem suspicionem illa sit, et ordinarii sui accedat licentia, sub poena pecuniaria et contumacia crescente, suspensionis ab officio et beneficio aut etiam carceris vel alia graviore arbitrio episcopi. Praesbyteros tamen sancta synodus hortatur ac praesertim parochos, ut domi suae vel alium praesbyterum aut saltem clericum habeant, et a viris potius quam a foeminis sibi ministrari permittant.

Denique choreis interesse, aut foeminas ad choreas associare, aut domi suae opportunitatem dare, ut choreae aive publice aive privatim habeantur, clericis omnibus interdicit, sub poena pecuniaria aut etiam graviore arbitrio episcopi; si vero contingat, clericos cum foeminis saltare aut larvatos incedere, inhabiles habeantur ad altiores ordines. Praesbyteri vero si, quod absit, larvati incedere aut cum foeminis saltare audebunt, poenam suspensionis a divinis episcopo reservatam eo ipso incurrant; salva tamen episcopis facultate in dioecesana synodo aliam poenam loco suspensionis, si forte efficacior videatur, statuere. Caeterum omnes ecclesiastici ordinis viri animo frequenter recolant ea magni Gregorii papae verba: *Nullum majus praepudicium quam a sacerdotibus tolerat Deus, quando eos, quos ad aliorum correctionem posuit, dard de se exempla pravitatis cernit; quando ipsi peccamus, qui compescere peccata debuimus*¹⁾.

Postremo sacerdotes omnes sancta synodus monet, ut memores dignitatis suae, laicorum obsequio non se addicant nisi in iis, quae ad pietatem spectant; et tunc quidem negotiis saecularibus non se implicant, nec vilia audeant tractare. Qua in re nobiles quoque monet, ut, quoties contigerit, vel pro christiana filiorum suorum disciplina, vel pro alia pietatis causa sacerdotes apud se habere et sumptibus suis alere, nihil illis imponant, quod sacerdotali dignitati, quam semper summo opere revereri debent, possit esse indecorum; quae ratio etiam erga clericos habeatur, praesertim in sacris ordinibus constitutos.

TITULUS X.

De clericis non residentibus.

Ne saluberrima a concilio Tridentini decreta de residentia, *sess. 6, de reform., cap. 1, et sess. 23, de reform., cap. etiam primo*, unquam memoria excidant, sancta synodus mandat ea palam refegi et omnibus intimari.

Quoniam vero parochorum absentia a parochiis suis carere non solet periculis animarum, nemo eorum ultra biduum (quod nec frequenter fiat) audeat abesse absque ordinarii licentia, in scriptis et gratis concedenda; idoneo tamen oeconomio relicto, ab eodem ordinario approbando, sub poena amissionis fructuum pro rata temporis aliisque gravioribus pro modo culpa.

TITULUS XI.

De testamentis.

Plurimum nobis displicuit, in hac provincia exiguum adeo apud nonnullos curam esse adimplendi decedentium voluntatem, ut quandoque testamenta ac supremae tabulae ad multos annos post testatoris obitum oclusa maneant, prout adhuc manent, nemine petente, ut aperiantur. Quod

¹⁾ Conc. Rom. in append. *Acta conc. Trident. l. 1. c. 1.*

sane non minus ecclesiae quam reipublicae noxiam est, praesertim cum ex huiusmodi fraude pia legata et constituta suffragia ignorentur et negligantur. Propterea sancta synodus ad occurrendum huiusmodi male decernit, ut notarius aut quicumque alius, cujus fidei defunctus clausum testamentum commisit, statim post obitum testatoris, cadavere adhuc praesente, et antequam e mortuaria domo efforatur, si fieri poterit, aut saltem quamprimum licebit, testamentum, adhibitis testibus, ac servatis de jure servandis, aperiat et publicet, etiamsi con sanguinei testatoris id minime petant, sine praed iudicio tamen exigendi mercedem, a quibus et prout de jure; et si quid in pios usus legatum relictumque est, ad notitiam episcopi infra quindecim dies a testatoris obitu deducat; atque idem praestet (si quid fiat ad pias causas dispositione aliqua inter vivos, de qua ipse rogatus sit) infra idem tempus a die celebrati actus vel instrumenti: qua de re episcopi in propria dioecesi edictum publicent, proposita contra contumaces poena, etiam excommunicationis majoris latae sententiae sibi reservatae. Parochi quoque infra idem tempus de piis legatis, quae coram ipsis a parochianis fiunt, episcopum reddant certiorum: testamenta quoque, si fiant, exhibeant, ut, servata juris forma, revelentur: et hoc quidem, ut episcopi piarum voluntatum executionem, quae ipsis maxime incumbit, valeant curare.

TITULUS XII.

De statu monachorum et eremitarum ac monialium.

Arduum plane et periculis plenum eremitarum propositum paternae nostrae sollicitudinis merito excitat officium; praesertim cum eremus, a summis viris olim culta, quorum opera ac studio solitudo exultabat et florebat quasi lilius, neglecta modo jaceat ac moerens, ita ut, si quis nova cum veteribus conferat, fateri debeat, obscuratum esse aurum, mutatum colorem optimum. Itaque sanctae synodo primum praecavendum esse videtur, quod olim magnus ille monachorum pater ac magister Benedictus animadvertit, ne quis scilicet conversionis fervore novitio, sed monasterii probatione diuturna fraterna ex acie ad singulare certamen adversus diabolum descendat. Et sane, quantum fieri poterit, antequam quis ad eremum dimittatur, in aliquo severioris disciplinae monasterio probetur informeturque; deinde illis, qui litterarum gnari sunt, asceticorum librorum lectio summopere commendetur: ac praesertim, ut collationes patrum ac vitae et verba seniorum assidue legant: inde enim, unde hujus caelestis vitae genus initium duxit, capient exempla vivendi et praeccepta vitandi calidi hostis insidias. Postremo regulas a sanctissimo domino nostro in Romano concilio editas¹⁾ anachoretis hujus provinciae observandas proponit, nec desinent episcopi illos quotannis congruo tempore ad civitatem evocare, ut peculiari scrutinio de ecclesiis et eremiis, ubi fuerint divino servitio deputati, de elemosynis insuper et illarum usu, ac de actibus suis et institutae vitae perfecta reddant rationem.

Caeterum sancta synodus, quantum in Domino potest, monialium curam episcopis commendat, ut illae et vota sua Domino reddant, et clausurae leges diligenter observent, et rerum omnium communionem, quae nihil habet, et cui nihil deest, quantum fieri poterit, amplectantur. Carent quoque, ut puellae, quae in asceteriis degant, pie educantur et a vano vestium ornatu absterneant.

¹⁾ Conc. Rom. in append. Collectio cit. I. 448 et seq.

TITULUS XIII.

De consecratione ecclesiae vel altaris et cultu.

Solemnes ecclesiarum et altarium dedicationes, quae rarae admodum olim erant, sanctissimus dominus noster Benedictus XIII. exemplo et auctoritate sua in concilio Romano restituit. Et nos quidem, qui in priori nostra Nucerna ecclesia cathedrale templum et insignem collegiatam S. Petri Sentini et plures parochiales ecclesias et altaria consecravimus, ubi primum ad hanc metropolitanam sedem evecti sumus, animadvertentes, multas etiam praecipuas ecclesias et majora earum altaria in hac archidioecesi Firmana nondum fuisse solemniter dedicata, instructionem ad parochos edidimus, ut ea pararent, quae ad huiusmodi dedicationem requiruntur. Aggressi opus jam sumus in visitationis decursu; nec desinemus rem urgere, quod ut coepiscopi nostri etiam faciant, sancta synodus illos vehementer hortatur. Non enim decet, cathedrales, collegiatas aut parochiales ecclesias consecratione capere, nec altari portatili etiam in majoribus basilicis passim uti. Quapropter cum in hac metropolitana ecclesia aram maximam, quam olim Bonjoannes, episcopus et princeps Firmanus, anno Domini MCCCLI. dedicavit, postquam anno MCCCLVIII. eversa fuit, restitutam quidem, sed nondum perfectam et consecratam deprehenderimus, illam perfici curavimus, et hoc mane, quinta scilicet maji, dominica secunda post pascha, praesentibus et sacram eohonestantibus functionem sanctissimis coepiscopis nostris aliisque omnibus in praesenti provinciali concilio congregatis, solemniter dedicavimus ad honorem Dei et nomen b. Mariae virginis, et in eo reliquias sanctorum martyrum Alexandri, hujus ecclesiae episcopi, et Sabini, pariter episcopi, inclusimus, cum indulgentiis solitis et consuetis.

Quoniam vero locis Deo dicatis religiosus cultus debetur, caveant ecclesiarum rectores et sacristae, ne quid indecens aut inordinatum in ecclesia fiat: canes et alia animalia omnino arceantur. Sacris altaribus, quibus Christus significatur, nemo audeat pileos aut profanum quid superimponere, nec iis adherere vel accumbere; ac propterea, ubi licet, altaria cancellis muniantur; nec ita passim et adeo multiplicia in ecclesiis erigantur, ut divinus cultus confundatur potius quam augeatur, praesertim si inter se vicina vel ex adverso sint, ita ut sacerdos rem sacram faciens in uno impediatur alterum, aut populus ibi sacrificio assistens terga vertat alteri sacrificanti. Quod si alicubi ita inordinate altaria jam erecta sint, sublatis sanctorum reliquiis, arae destruantur, maneant tamen icones et quae circa aras sunt, ad ornatum ecclesiae. Divinis vero mysteriis absolutis, sacrae altarium mensae corio aut tela colorata contegantur, ne pulvere aut sordibus aequalent. Nitor denique et mundities in iis, quae ad sacrificium spectant, et in sacris vestibus et in omni templi parte diligentissime curetur. Qua in re maxime dolendum est, quod ditiores clerici aut monachi a pauperioribus se vinci permittant.

Ad haec parochi omnes interdum populo proponant atque explicent cap. XI. epistolae primae ad Corinthios, ubi beatus apostolus Paulus viris prohibet, ne audeant orare velato capite, et mulieribus, non velato, atque inde deducant, aeque turpe esse videre aliquando viros in ecclesia tecto capite et mulieres non tecto, easque hortentur, ut juxta apostoli monitum habeant super caput suum potentiam, colligat velum tanquam humilitatis suae signum et insignis subjectionis, idque, ut sit

apostolos, propter Angolos, scilicet ne Angelli, quorum custodias commissae sunt, eorum impudentia offendantur, et ne viri, qui castitatem velut Angelli vitam ducunt in terra, eorum aspectu scandalizentur. Si quae vero mulier his apostolicis monitis obtemperare contempserit, participatio sacramentorum, capite non velato, ei omnino denegetur.

TITULUS XIV.

De reliquiis et veneratione sanctorum ac de sacris imaginibus.

Quamvis catholica ecclesia, praesertim in oecumenico Tridentino concilio¹⁾, satis diserte tradiderit doctrinam de invocatione et veneratione et reliquiis sanctorum ac sacris imaginibus, nihilominus graves adeo in hac re passim videmus excessus, ut, nisi modus imponatur, pusillorum scandala et haereticorum vitari non possint blasphemiae, qui nihil frequentius, licet perperam, catholicis objiciunt, quam cultum uni Deo debitum defunctis cum sanctitatis opinione viris eorumque reliquiis, imaginibus quoque et sculptilibus et operibus manuum hominum a nobis exhiberi. Et hanc quidem rem Tridentini concilii patres tanti fecerunt, ut episcopos omnes non solum gravissimo decreto monuerint de tollendis abusibus, sed etiam in difficilioribus casibus metropolitani et comprovincialium episcoporum in provinciali concilio sententiam expectare voluerint.

Itaque episcopi, parochi caeterique docendi munus et curam habentes doceant populum sibi commissum, unum a nobis Deum ejusque filium dominum nostrum Jesum Christum, qui solus redemptor et salvator noster est, adorari, sanctos vero tantum cum Christo regnantes venerari: in Deo tantum fiduciam obtinendae gratiae ponendam esse per merita Jesu Christi filii ejus, qui unicus mediator est inter Deum et homines, non autem in ulla creatura; sanctos tamen utiliter a nobis invocari, non, ut aliquid nobis propria virtute largiantur, sed ut pro nobis a Deo petant, pro nobis orent et precibus suis apud Deum nobis suffragentur; nullam etiam imaginibus inesse virtutem, sed cultum, quem his adhibemus, ad prototypam referri, ita ut per imagines, quas osculamur, et coram quibus caput aperimus et procumbimus, Christum adoremus, et sanctos, quorum illae similitudinem gerunt, veneremur. Si quando autem divinae trinitatis mysterium aut divinam aliquam personam coloribus representari contigerit, ut indoctae plebis desiderio satisfiat, quod tamen sobrietate faciendum est, moneatur populus, non propterea divinitatem figurari, quasi corporeis oculis conspici vel coloribus aut figuris exprimi possit: atque idem servetur, cum contigerit, spirituales substantias, scilicet angelos et animas a corpore separatas, effingi.

Praeterea pictorum et sculptorum licentia fraenetur, qua quilibet etiam in sacris audentes, angelos (quorum ordo sanctis excelsior in caelis est) pingunt aut fingunt circa sanctorum reliquias aut imagines famulari, qui honor post Deum uni tantum deiparae virgini, angelorum reginae, deferendus est. Insuper cum domum Dei deceat sanctitudo, lascivia omnis et procax venustas in angelorum et sanctorum imaginibus vitetur, nec illae corporis partes, quas verecundus pudor tegere consuevit, nudatae unquam appareant, nec ludicrum quid aut profanum aut gentium superstitionem sapiens in ecclesia ullibi investatur.

¹⁾ Sess. 22.

Quoniam vero sacrificii oblatio uni Deo, rerum omnium creatori, debetur, omnino caveatur, ne indocta plebs credat, creaturas ulli a nobis offerri. Propterea omnes scient, ecclesias et altaria uni Deo a nobis dicari, licet ad nomen et memoriam aut deiparae virginis vel angelorum aut sanctorum: cum vero festi sanctorum dies aguntur, non alia ratione fieri, nisi ut Deo gratias agamus, a quo sancti et gratiae dona, quibus meruerunt, et justitiae coronam, quam acceperunt, consecuti sunt; memorias autem sanctorum ideo coli, ut ad pietatis studium eorum erudiamur exemplis, et precibus juvemur apud Deum. Super aras vero, praesertim cum missae celebrantur, in medio et digniori loco, ad avertendum omne idololatriae periculum aut suspicionem, imago Domini nostri Jesu Christi cruci affixi, cujus passionis memoriam sacrificio recolimus, dumtaxat collocetur. Cum autem sanctissima eucharistia populo adoranda exponitur, non solum procul sint omnes sanctorum imagines aut statuae, sed etiam illae, quae ad parietem supra vel prope altare habentur, contegantur.

TITULUS XV.

De baptismo et confirmatione.

Parochi baptismalis fontis benedictionem non solum sabbatho ante sacratissimum pascha, sed et altero sabbatho ante pentecosten juxta sacros canones et Romanum rituale non intermittant; baptizandorum quoque catechesim ad ecclesiae januam, his cum patribus extra existentibus, peragant, prout non hinc mysterio ab ecclesia est institutum.

Confirmationis sacramentum quotannis in civitatibus, et nisi grave obstat impedimentum, in festis pentecostae, per dioeceses vero tempore salutem visitationis episcopi solemniter conferant, semper tamen, quantum fieri poterit, de mane in ecclesia, et jejuniis jejunis, maribus a foeminis seorsim dispositis, et adultis sacramentali prius confessione mundatis.

TITULUS XVI.

De ecclesiis aedificandis vel reparandis.

Quamvis in hac provincia frequentes adeo ecclesiae sint, ut earum numerus non facile videatur augendus, si quando tamen novae ecclesiae aedificandae aut veteris reparandae aut novi altaris erigendi licentia petatur, curent prius episcopi, exhiberi sibi novi operis ideam, ne quid incipiatur, quod inordinatum deinde et cultui divino minus aptum aut a veteri et probata ecclesiae disciplina alienum deprehendatur: prius etiam de dote sufficienti constituta in actis curiae episcopalis doceatur. Insuper caveant, ne quis stemma aut titulum in digniori ecclesiae parte aut, quod deformius foret, in ipsa altarium summitate, ubi crux figenda est, vana quadam ad posterum jactantia apponere praesumat. Imo ubi haec apposita in summitate altarium inveniuntur, inde tollantur, et crux eorum loco ponatur; ipsa vero stemmata ad basim columnarum, quae aram ornant, aut alio aptiori loco arbitrio episcopi ad servandam gratiam erga fundatores memoriam transferantur.

Quoniam vero sanctissimus dominus noster saluberrima constitutione¹⁾, quae incipit *Pius et misericors Dominus*, conservationi et reparationi fabricae ecclesiarum metropolitanarum et cathedralium et collegatarum consulit, attributa his mediocritate fructuum primo anno percipiendorum ex beneficiis, quae ab episcopis aliisque inferioribus conferuntur,

¹⁾ Conc. Rom. in append. Collectio cit. l. 466.

candem constitutionem publicari et in hujus concilii actis registrari et ad praxim deduci, sancta synodus mandat.

TITULUS XVII.

De immunitate.

Constitutionem super editam a sanctissimo domino nostro circa immunitatem ecclesiarum, cujus initium est *que etc.*¹⁾, sancta synodus publicari mandat et hujus concilii actis inseri, ut diligenter ab omnibus servetur.

TITULUS XVIII.

De accusationibus.

Ut sancta synodus quarti Lateranensis concilii decreto in *cap. sicut olim, de accusationibus* faciat satis, testes synodales in hac aliaque provincia diocesis eos eligit et deputat ab ipsis sanctissimis provinciae patribus propositos, quorum nomina elenchus exhibet in actis hujus concilii inserendus. Horum autem synodaliu[m] testium officium erit simpliciter et de plano absque ulla jurisdictione sollicite investigare, quae correctione vel reformatione sunt digna, ut ea metropolitae et coepiscopis in futuro concilio congregatis fideliter referant, super quibus, prout utilitati et honestati congruerit provida deliberatione procedatur.

TITULUS XIX.

De magistris.

Semanaria clericorum, quae jam, Deo dante, in unaquaque hujus provinciae civitate erecta sunt, sicubi novis proventibus indigeant, sanctissimi domini nostri constitutione²⁾, superioris anno edita et actis hujus concilii addenda, satis consultum est; nec quidquam nobis restat, nisi ut ejus providam mentem exequamur, et ejus vigilantiam in hac re, ex qua ecclesiasticae disciplinae profectus maxime pendet, imitemur.

TITULUS XX.

De poenitentia et remissionibus.

Cum praebenda poenitentiarum³⁾ non solum in metropolitana, sed in unaquaque cathedrali hujus provinciae instituta sit, nihil superest, nisi ut provisum de illa ministerium suum diligenter adimpleant, et ubi hujusmodi praebenda admodum tenuis est, eo modo, qui in novissima et jam promulgata constitutione apostolica proponitur, au-
geatur.

Quoniam vero nihil aut Christifidelibus curae nostrae commissis periculosius aut nobis acerbius accidere potest, quam si quis ex hac vita sine sacramentali confessione demigret, propterea parochis omnibus aliaque animarum curatioribus sancta synodus districto jubet, ut praecipuam infirmorum curam habeant, et ubi primum aliquem aegrotare intellexerint, quamvis a domesticis non moniti, infirmum visitare et poenitentiae sacramento ejus spirituali salutem (ex qua aliquando etiam corporis salus dependet) consulere non omittant, sub gravi poena arbitrio episcopi imponenda. Praeterea iidem parochi, ubi amplior animarum cura est, et vires ecclesiae sufficiant, unum aut plures coadjutores ab episcopo approbatos secum habeant et, si fieri potest, in aedibus parochialibus; atque etiam equum, si cura animarum ad plura per agros mil-

laria se extendat, ut praesente caso possint et necessarium adeo officium adimplere.

Non tamen propterea domesticos infirmi ab obligatione accurrendi parochum, ubi primum quis aegrotare incipit, sancta synodus putat observandas, imo et domesticis quoque, ut in hac re diligentes sint, districto jubet; sin minus, episcopi in eos severe animadvertant pro modo culpa.

Medici quoque et Lateranensis IV. concilii decretum et constitutionem a Pii V., quae incipit *Super gregem Dominicum*, diligenter observent, sub poena excommunicationis latae sententiae episcopis reservata, si post tertiam infirmi visitationem a cura non abstineant, donec infirmus poenitentiam susceperit sacramentum. De observanda autem praedicta constitutione juramentum ibi praescriptum cum in medica facultate doctoris gradum suscipiunt, omnino praesentent; et antequam ad medendum admittantur, aut doceant jam praestitisse, aut coram ordinario hujusmodi juramentum emittant.

Infirmi autem non putent, licere sibi tempore sacratissimae quadragesimae carnibus aut lacticiis vesci, habito tantum a medicis necessitatis suae testimonio; sed sciant ulterius dispensationem ab episcopo esse petendam, qui in civitatibus per se aut vicarium generalem, in dioecesi vero per vicarios foreanos gratis illas concedet. Si quis tali dispensatione non impetrata carnibus aut lacticiis vesci praesumpserit, arbitrio episcopi puniatur.

SUBMISSIO

omnium sanctae apostolicae sedi.

Omnia et singula, quae a nobis in hac sancta provinciali synodo decreta atque acta sunt, qua debemus obedientia et reverentia, auctoritati et judicio a Romanae ecclesiae, omnium ecclesiarum matris et magistrae, emendanda et corrigenda subijcimus.

Ego Alexander, Dei et apostolicae sedis gratia archiepiscopus metropolitae et princeps Firmanus, de consilio et assensu reverendissimorum coepiscoporum meorum definiens subscripsi.

Ego Alexander, episcopus Maceratae et Tolentini, consentiens subscripsi.

Ego Lucas Antonius, episcopus Montisalti, consentiens subscripsi.

Ego Gregorius, episcopus Ripanus, consentiens subscripsi.

Ego Caesar, episcopus S. Severini, consentiens subscripsi.

In quorum fidem

Nicolaus Calucci, metropolitanus ecclesiae primicerius, s. concilii secretarius, subscripsi.

Annibal de Brancadoris, metropolitanus ecclesiae canonici, s. concilii secretarius, subscripsi.

In nomine Domini, amen.

Praesenti hoc publico instrumento cunctis ubique pateat evidenter et notum sit, qualiter in prima sessione sacri concilii provincialis Firmani habita in ecclesia metropolitana dominica in albis, die 30 aprilis 1726, de mane post missam pontificalem decantatam ab illustrissimo et reverendissimo in Christo patre et domino d. Alexandro Borgia, archiepiscopo metropolitae et principe Firmano, et caeteras proes in pontificali Romano praescriptas sermonemque habitum in faldistorio per eundem, fuerunt publicata a perillustri et admodum reverendo domino Nicolao Caluccio, ejusdem metropolitanae ecclesiae primicerio et sacri concilii praedicti secretario, ex ambone prima decreta videlicet:

¹⁾ Conc. Rom. in append. (Collectio cit., I, 480).

²⁾ Conc. Rom. in append. (Collectio cit., I, 481).

³⁾ Forte poenitentiarum.

De non praesudicando, de inchoanda synodo, de ratione siondi in synodo, de non discedendo, de ministerio synodali, de professione fidei et de educatione interuentum. In secunda vero sessione celebrata feria quarta prima maji, pariter de mane, post sacram pontificaliter ab illustrissimo et reverendissimo in Christo patre ac domino d. Alexandro Varani, Maceratensi et Tolentino episcopo, percolatum, aliasque process in eodem pontificali Romano descriptas ac sermonem habitum in ambone a perillustri et admodum reverendo domino Philippo Montani, dictae metropolitanae ecclesiae canonico, per praefatum dominum secretarium fuerunt publicata decreta de reformatione, consistentia in septem titulis, videlicet: *De summa Trinitate et fide catholica, de constitutionibus, de re scriptis, de officio iudicis ordinarii, de feriis et festorum dierum observantia, de fide instrumentorum et de iurejurando* una cum pluribus constitutionibus apostolicis ex eodem ambone lectis et publicatis, prout latius ex originali et authentico libro actorum ejusdem concilii provincialis asservato in cancellaria archiepiscopii Firmani. In tertia vero sessione, habita die dominica 5 ejusdem mensis maji 1796, a prandio, praemissis precibus, de quibus in pontificali, idem dominus secretarius prosecutus fuit publicationem plurium constitutionum apostolicarum, prout latius in dicto originali libro concilii, necnon promulgationem reliquorum decretorum de reformatione usque ad titulum vigesimum videlicet: *De celebratione missarum, de vita et honestate clericorum, de clericis non residentibus, de testamentis, de statu monachorum et eremitarum ac monialium, de consecratione ecclesiarum vel altaris, de reliquiis et veneratione sanctorum, de baptismo et confirmatione, de ecclesiis aedificandis vel reparandis, de immunitate, de accusationibus, de magistris, et de poenitentia et remissionibus*, una cum decreto submissionis sanctae apostolicae sedi, quibus accessit decretum de subscribendo ac indictio alterius concilii provincialis ad diem octavam maji 1799. Omnes demum et singulae constitutiones praedictae in praesenti sacro provinciali concilio contentae, celebratae et promulgatae, lectae, latae et gestae, ac in mei praesentia subscriptae in coram evangelii arae maximae fuerunt a dicto illustrissimo et reverendissimo domino archiepiscopo, metropolitano et principe, omnibusque illustrissimis et reverendissimis pp. coepiscopis assistentibus in memorata sacra metropolitana ecclesia coram reverendissimo metropolitano capitulo, procuratoribus ecclesiarum cathedralium, collegiis atque cleris urbano et foraneo; et deinde clausa fuit sessio, habita a perillustri et admodum reverendo domino Marco Antonio Francolino, dictae metropolitanae ecclesiae canonico, oratione gratulatoria.

Super quibus omnibus et singulis petitum fuit a me, protonotario apostolico infrascripto et notario synodali, ut unum vel plura, publicum seu publica conficerem atque traderem instrumentum vel instrumenta, prout opus fuerit, et requisitus ero.

Actum Firmi in memorata ecclesia metropolitana, hac die 5 maji 1796, praesentibus, audientibus, intelligentibus et insipientibus nobilibus viris dd. Caesare Brancodoro, Concepto Orlando et Marino Hieronymo Catalani, patritiis Firmanis, testibus ad haec specialiter vocatis, habitis atque rogatis; unde ego in praemissorum fidem de praedictis omnibus rogatus et requisitus hic me subscripsi, et consueto sigillo signavi.

Ita est. Joannes Baptista Galli, protonotarius apostolicus, curiae archiepiscopalis cancellarius generalis et notarius synodalis.

ELENCHUS MINISTRORUM CONCILII.

Judices quatuordecim et amonitionum.

Reverendissimus dominus abb. Fabricius Borgia, vicarius gen.
Reverendissimus dominus Fabricius Francolini p. vic. gen.

Promissores.

Perillust. et adm. r. d. Hippolytus Gratianus, archidiaconus eocl. metrop.
Perillust. et adm. r. d. Antonius Aloysius Sempromii, canonicus eocl. metrop.

Secretarii.

Perillust. et adm. r. d. Nicolaus Calvuccius, primicerius eocl. metrop.
Perillust. et adm. r. d. Annibal Brancadorus, canonicus coadjutor eocl. metrop.

Praefecti hospitiorum et disciplinas.

Perillust. et adm. r. d. Franciscus Maria Morroni, archipresb. eocl. metrop.
Perillust. et adm. r. d. Franciscus Xaverius Sabinus, decanus eocl. metrop.
Perillust. et adm. r. d. Ignatius Aloysius Grassi, canonicus eocl. metrop.

Coadjutores.

R. Alexander Fabricii, praebendat. eocl. metrop.
R. Franciscus Antonius Bernardelli, mansionarius eocl. metrop.
R. Angelus Bianchini, presb.

Oratores.

Perillust. et adm. r. d. Philippus Montani, canonicus eocl. metrop.
Perillust. et adm. r. d. Marcus Antonius Frandolini, canonicus eocl. metrop.

Theologi.

Perillust. et adm. r. d. Curtius Pacini, canonicus theologus eocl. metrop.
Perillust. et adm. r. d. Johannes Bernardinus Mora, canonicus poenitentiar. eocl. metrop.

Adm. rev. patres.

R. d. Joseph Maria Zarattini, abbas canonicus regul. Lateran. S. Catharinae Firmi.
P. fr. Augustinus Ricci, a. t. mag., prior convent. S. Dominici ord. praedicator. Firmi.
P. fr. Thomas a Velitris, lector jubilat., visit. et commissar. capit. provinc. Min. de Obeer.
P. fr. Johannes Baptista Aloysii de Firmo, lector jubilat. ord. Min. de Obeer.
P. fr. Augustinus Antonius Baccarini, a. t. mag., ord. Min. convent.
P. fr. Antonius de Aesio, a. t. lector, ord. Min. reform.
P. fr. Johannes Baptista Cotta, a. t. mag., prior convent. eremit. S. August. Firmi.
P. fr. Antonius Maria a S. Firmo, prior convent. eremit. discalceat. S. August. Firmi.
P. fr. Vitalis ab Ascensione, ord. Carmel. discalceat.
P. fr. Franciscus Barabbei, exprovincialis ord. Min. S. Francisci de Paula.
P. fr. Paulus de Offida, exprovincialis et guardanus Capucinarum Firmi.
P. Virginus Provenzali, soc. Jesu, theologus illustrissimus et reverendissimus d. archiepiscopi.
P. Emanuel Aguilera, soc. Jesu, theologus illustrissimus et reverendissimus d. episcopi Maceratensis ac Tolent.

P. Thomas Sampsonii, praepositor cong. Orat. S. Phi- A Perillust. et adm. exc. d. Jo. Laurentius Calvaceus,
lippi Firmani. u. j. d., advocatus et lector in univers. gymnasio
D. Joseph Maria della Piana, superior domus Mis- Firmano.
sionis Firmani.

Deputati.

Perillust. et adm. r. d. Lucius Guerricus, u. j. d.,
canon. eocl. metrop.

Perillust. et adm. r. d. Valentianus Paocaroni, u. j. d.,
canon. coadjutor eocl. metrop.

Perillust. et adm. r. d. canon. Antonius Hieronymus
de Canonica, vic. gen. a. Severini.

Perillust. et adm. r. d. abbas Franciscus Simon
Adami, u. j. d. et protonot. apost.

Adm. r. d. Benedictus Cavallini, presbyter, u. j. d.

Perillust. et adm. exc. d. Thomas Guerrieri, u. j. d.,
advocatus et lector primar. vespert. in univers.
gymnasio Firmano.

Perillust. et adm. exc. d. comes Thomas Spinaeci,
u. j. d. et advocatus.

Perillust. et adm. exc. d. Petrus Amicus Silotti, u. j. d.,
advocatus et lector primar. matut. in univers.
gymnasio Firmano.

Historici et chronologi novi.

Perillust. et adm. r. d. Bartholomaeus Adami, canon.
eocl. metrop.

Adm. r. p. Nicolaus Bardi, soc. Jesu.

Adm. r. p. Joannes Hieronymus Paocaroni, cong. Orat.
S. Philippi Nerii.

Magistri caeremoniarum.

R. Philippus Sensini, praebendat. eocl. metrop.

R. Gregorius Gramadassi, praeb. eocl. metrop.

R. Xaverius Morgantianus, praeb. eocl. metrop.

R. Conceptus Antonellus, presbyter.

Notarius.

R. d. Jo. Baptista Galli, prot. aposf., archiep. curiae
cancell. gen.

APPENDIX AD CONCILIUM PROVINCIALE FIRMANUM

A. D. 1726.

ORATIO ALEXANDRI BORGIAE

archiepiscopi et principis Firmani.

Habitu in provinciali concilio.

Adsumus, reverendissimi patres, sacrum concilium provinciale, auctore Deo, celebratum, ex quo universa provincia ad rei novitatem commota grande aliquod opus et amplissimi hujus conventus dignitati respondens merito praestolatur. Mali timent atque ii praesertim, qui adhuc operibus servientes saeculo, fidem mentiri Deo per consuram noascuntur; sciunt enim nos de emendandis moribus ac tollendis abusibus non ad speciem tantum acturos, sed pro tradita nobis a Deo potestate, sinceris votis atque omnibus operam reformatione daturus. Boni exultant veluti in spem meliorum rerum erecti, in spem scilicet videndi apud nos ecclesiam Dei non habentem maculas neque rugas sicut in diebus antiquis: omnes denique, conjectis in sacratissimum ordinem nostrum ocella, gravissimam hanc et insolitam, quam ordimur, actionem suspiciunt, stupent, mirantur.

Haecenus inaudita apud nos concilii vox erat. Principis siquidem ecclesiae temporibus bis in annum juxta canones, qui apostolorum nomine circumferuntur, episcopi simul congregari solebant, de ecclesiasticis causis tractantur, quod Nicaeni concilii patres ita servari mandarunt¹⁾, ut semel ante dies quadragesimae et iterum circa tempora autumnali episcopi simul convenirent²⁾, sed, hae temporis ratione in Antiochensi concilio deinde immutata, statutum fuit, ut primus conventus post tertiam hebdomadam paschalis festivitatis ageretur, secundus vero idibus octobris, qui dies apud Graecos hyperberetel mensis decimus invenitur. Sanctissimus quoque Romanus pontifex Leo, ex operum magnitudine merito magnus appellatus, ut hinc episcoporum conventus in annos singulos haberetur, rescripsit Anastasio episcopo Thessalonicensi et apostolicae sedis vicario³⁾. Vix saeculo salutis septimo tanta haec conciliorum frequentia sublata:

patres enim sextae synodi, ut episcoporum sumptibus et itineris incommodis parcerent, satis esse duxerunt, si semel quotannis congregarentur. Ne quis autem contra hanc gravissimam ecclesiae legem peccaret, in septima generali synodo⁴⁾ principibus, qui in eam quidquam molirentur, anathema dictum, metropolitae vero, qui infectum cogendi concilii negotium reliquissent, canonicae poenae imperatae. At, quod dolenter enarramus, collapsa deinde ad fere everta ecclesiastica disciplina, quod olim bis in annum agebatur, cum vix quolibet saeculo ageretur: placuit patribus oecumenicae Tridentinae synodi, ut saltem tertio quoque anno provincialia concilia haberentur, quem morem divus Carolus Borromaeus in provincia sua Mediolanensi et pauci alii sanctissimi metropolitae, ecclesiasticae reformationis maxime studiosi, ad amussim servarunt. Eruit etiam in hac provincia hujus canonicae observantiae praeclarum initium; ubi enim Sixtus V., immortalis memoriae Romanus pontifex, ecclesiam hanc, cujus olim fuerat episcopus, anno salutis 1589 in metropolim erexit, statim Sigismundus Zannettinus, felicitis recordationis archiepiscopus, sequenti anno 1590 provinciale concilium celebravit.

Altum deinde ad nostra usque tempora de synodis provincialibus silentium, et forte perissent, omnino vetera haec ecclesiasticae disciplinae instrumenta, nisi in ecclesia Dei surrexisset pontifex sanctus, innocens, impellutus, segregatus a peccatoribus, non inanis gloriae cupidus, non sapiens carnis et sanguinis, qui in archiepiscopali munere provinciales ac dioecanas synodos agere consuevit, jam ad apostolicae sedis fastigium erectus exemplo et auctoritate sua restitueret rem; qui episcopalem dignitatem maximi pro omnibus faciens episcopos amplecteretur ut fratres, ageret cum eis familiariter, et quantum licet pro suprema majestate sua, in omnibus vere fraterne; qui episcopalem auctoritatem tueretur, jura servaret et quieti ac tranquillitati regiminis nostri sapientissime consulere: ita ut episcoporum omnium vota unum a Deo petant, ut scilicet illi emeritam justitiae coronam reddat in caelis, sed nobis et ecclesiae uni-

¹⁾ Can. Audentur III, dist. 18.²⁾ Can. propter eocl. IV, dist. 18.³⁾ Epist. LXXXIV (al. ep. XIV, cap. 7. *Novae, Conc. V.* 1188).⁴⁾ Can. VI (Novae, Conc. XIII, 780).

veras scopitem ac felicem diutissime servet in A
terra.

Itaque, reverendissimi patres, cum ea tempora
advenire videremus, quorum hactenus spes tantum
ac desiderium fuit, nos auctoritatem dignitatis
nostrae fide et operibus quaerentes, aemulamur
charismata meliora et ecclesiis nostris atque uni-
versae provinciae, quantum in Domino possumus,
hujus provincialis synodi celebratione consulere
studeamus. Non enim a primo illo provinciali con-
cilio ad nostram usque aetatem centum triginta
sex annorum decursu inimicus homo, qui in agrum
dominicum Zizania supereminare solet, obdormivit,
sed partim diaboli invidia, partim iadita humanis
rebus conditione veterem disciplinam paulatim col-
labi, abusus vero ac morum corruptas in diem
succrescere et Tere secreta sanctorum penetrare
videmus. Propterea vigilare nos oportet et hac
temporum felicitate, qua modo fruimur, bene uti, B
ut potestate nobis ex alto credita vitiorum zizania,
quae jam adoleverunt usque ad messem, colligamus
in fasciculos ad comburendum, et frumenti
electi mensuram bonam et confertam et coagi-
tatam ac superfluentem servemus in horrea vitae
aeternae.

Aderit conatibus nostris supremus et invisibilis
agri dominici custos, qui apostolis suis (quorum
nos licet immeriti locum et officium tenemus) spon-
dere non dubitavit, ubi duo vel tres congregaren-
tur in nomine suo, se in medio eorum futurum.
Ipse mentis nostrae tenebras illustrare, corda nostra
excitare, labores nostros gratiae suae rore solari
et laboris uberrimum fructum atque operis copio-
sam mercedem reddere non tardabit.

Recens praesens oculis ponamus exemplum beatis-
simi patris nostri Benedicti XIII., qui superiori
anno his fere diebus Romanum concilium celebravit.
Opus sane dignum virtute et sapientia sua, quod
certe quanta sui nominis gloria, qua admiratione
sanctitatis, quanta universae ecclesiae et populorum
omnium acclamatione acceptum sit, verbis assequi
nemo potest; et ne Romanae tantum provinciae
consuleret, qui universae ecclesiae supremam curam
et sollicitudinem gerit, apostolicas addidit sanc-
tiones, quibus et nos de officio admonuit et ad
rem bene gerendam vehementer inflammavit. Has
nos quasi in speculo positas diligenter contem-
plamur et, collatis sine contentione sententiis, quo
maximo possumus, et quo certe debemus studio,
exequi satagamus. Decet enim nos in hac pro-
vincia constitutos, quae Romanae proxima est,

caeteros omnes aliarum provinciarum episcopos
anteire, ut alicuius et celeberrimi ea decreta exequa-
mur, quae ad nos delata sunt a suprema Petri
cathedra, cui aeternum conjugimur et non solum
animorum devotione, sed et ipsa locorum propin-
quitate tenacius copulamur. Quid enim in opere
nostro remissius aut cognius, quid ordini nostro
injuriosius, quid episcopali vigilantiae turpius ex-
cogitari posset, quam si culpa nostra Picenum
nesciret, quod remotissimae Italiae provinciae jam
laudarent? Si nos respiceremus, quod longe distat
ecclesiae jam forent amplexas? Si apud nos negli-
geretur, quod alibi jam esset executioni mandatum?
Meliora profecto de nobis sibi pollicetur sanctissi-
mus pater noster, cujus liberalitatis dono, non
meritis nostris, hanc metropolitanam sedem tenemus,
praesertim cum ipse septimo idus Januarii superio-
ris anni, dum archiepiscopale pallium sacratissimis
manibus suis humeris nostris imponeret, nil adeo
nobis commendandum duxerit, quam ut provincialis
concilii celebrationem quamprimum curarem.

Et vos, venerabiles fratres, dilecti filii, qui huc
nobiscum convenistis, ut legem requireretis de ore
nostro, bono animo estote, bene sperare vos jube-
mus; ecce enim nos et hi reverendissimi patres de
salute vestra solliciti, nil plane intermissuri, quod
ad divini cultus augmentum, ad incrementum pie-
tatis, ad cleri honorem, ad populi aedificationem
et ad universae provinciae utilitatem pertinere
existimabunt.

Eja itaque, patres reverendissimi, sacerdotali
plane zelo ac mansuetudine rem aggrediamur, et
ad piam hanc necessariamque muneris nostri curam
toto pectore incumbamus enitamurque, ut, quantum
consilio et opere, Spiritu sancto duce ac modera-
tore, possumus, tantum ad constituendam communis
provinciae incolunitatem afferamus. Nihil in hac
sacro-sancta gravissimarum rerum tractatione remis-
sum aut negligens, nihil praeposterum, nihil in-
ordinatum aut contentiosum, sed ordinata omnia
et pacifica, et quod caput est, Deum solum (cui
de credito nobis officio rationem aliquando reddi-
turi sumus) praesens oculis habentes, quidquid in
nostro munere est, strenue agamus perficiamusque,
ut fidem nostram apud Deum, apud beatissimum
patrem nostrum, apud universam provinciam, apud
bonos omnes liberemus.

[*Litterae apostolicae, quae in hac appendice con-
tinentur, hic omittuntur, quum et bullario Romano
et appendici ad conc. Roman. insint.*]

SYNODUS DIOECESANA CAPUANA IV.

1726 junii 9.

Synodus dioecesis Capuana IV., celebrata die D
9 mensis junii anni 1726, sub Nicolao Caracciolo,
archiepiscopo Capuano.

Exstant constitutiones synodales in opere cui
titulus:

Quarta synodus dioecesis ab eminentia et
reverendia. d. dom. Nicolao, tituli SS. Sylvestri et
Martini ad Montes presbytero cardinali Caracciolo,
archiepiscopo Capuano, celebrata dominica Pente-
costes, anno Domini M.DCC.XXVI. Romae, typis
reverendae camerae apostolicae. Superiorum per-
missa.

(*Sequitur alter titulus:*) Acta inventionis corpo-
rum s. s. m. Quarti et Quinti et ss. Prisci, et
Decorosi, Ruffi et Carponii, quarti et quinti epi-
scoporum, nec non aliquorum anonymorum sanc-
torum.

Sine anno. In-4°, 2 f. - 206-24 p. (acta). —
(Carpentras, ville.)

Page 77, haec synodus celebrata est die 9 mensis
junii anni 1726.

Page 79-206, habetur appendix documentorum.

SYNODUS DIOECESANA NEAPOLITANA

1726 iunii 9-12.

Synodus dioecesis Neapolitana, celebrata diebus 9, 10, 11 et 12 mensis iunii anni 1726, sub Francisco Pignatelli, archiepiscopo Neapolitano.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Synodus dioecesis ab eminentiss. et reverendis. dom. d. Francisco, episcopo Portuensi, a. R. e. cardinali Pignatello, sacri collegii decano, archiepiscopo

A Neapolitano, in metropolitana ecclesia Neapolitana, celebrata dominica Pentecostes, duobus festis ac feria IV. subsequentibus 9, 10, 11 & 12 mensis iunii, anno Domini M. DCC. XXVI., Benedicto XIII., pontifice maximo. Romae, ex typographia rev. camerae apostolicae, 1726. — (Roma, libr. Bocca.)
In - 4°, XXII p. - 4 f. - 326 p. - 8 f. (index).

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS

1726 mense iunio.

Exstat in insula Coe metochium quoddam, sancto Antonio dicatum, quod conditores inde a principio (ut fertur) celeberrimo sancti Ioannis monasterio in insula Patmo donarunt. Eius libertati cum inviderent incolae loci illius, Palms patriarcha una cum sanctissima synodo, precantibus monachis sancti Ioannis, ad archiepiscopum Coi cunctosque insulae christianos litteras dedit, quibus privilegia et exemptiones metochii s. Antonii confirmavit tuitusque est eius iura contra incolarum vexationes. Eas a Floride monacho descriptas in lucem protulerunt Fr. Miklosich et Jos. Müller, *Acta et diplomata*

B *graecae medii aevi sacra et profana*, t. VI (Vindobonae 1890), p. 332-334. Subscriptiones per monocondylia sive per longos et perplexos litterarum nexus exaratas legi integrae ab editore non potuerunt; nomina unois inclusa ipse supplendi: + ó [Ἡρακλῆς Καλλίνικος]. + ó [Κυζίκου Αδζέντιος]. + ó ... Ἀνθίμος. + ó Νικομηδείας [Σαραφῆμ]. + ó Σαρρῶν [Στέφανος]. + ó Κώου Γρηγόριος. + ó Ἀγχιδαίου Καλλίνικος. + ó ... + ó ... + ó Χαλκηδόνος Νικόδημος. + ó Ἡραιοκνήσου Θεόκλητος. + ó Ρόδου ... + ó Ἀντιόχεις Μεθόδιος. Epistola data est mense iunio, indictione IV.

SYNODUS DIOECESANA VARMIIENSIS-HEILSBURGENSIS

1726 iulii 14.

Synodus dioecesis Varmiensis, sub Chrystophoro Seembek, Heilsbergae, die 14 et seq. iulii anno 1726, celebrata. Per hanc synodum approbata est ejusdem pastoralis, data anno 1724.

[Chodinski et Likowski], *Decretales summorum pontificum pro regno Poloniae et constitutiones synodorum provincialium et dioecesanarum regni ejusdem*, (Poznaniae et Varsoviae, 1883), I, 2.

SYNODUS DIOECESANA PISANA III.

1726 iulii '31 - augusti 1.

Synodus dioecesis Pisana III., celebrata diebus 31 mensis iulii et 1 mensis augusti anni 1726, sub Francisco Frosoni, archiepiscopo Pisano.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Tertia synodus dioecesis ab illustriss. ac reverendis. domino d. Francisco Frosoni, Pistoriense, a. R. i. comite, archiepiscopo Pisano, insularum

Cornicae ac Sardiniae primata et in eis legato nato, habita in ecclesia primatiali Pisana, diebus XXXI. mensis iulii et I. augusti, anno salutis M. DCC. XXVI. Pisis, M. DCC. XXVIII., ex typographia Francisci Bindi, impress. archiepiscopalis.

D In - 4°, 5 f. - xvi - 336 p. — (Roma, libr. Bocca.)

SYNODUS DIOECESANA SANCTI-SEVERI

1726 augusti 15.

Synodus dioecesis Sancti-Severi, celebrata die 15 mensis augusti anni 1726, sub Adeodato Summanto, episcopo Sancti-Severi.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Secunda synodus dioecesis S. Severi ab illustriss. et reverendis. domino Fr. Adeodato Summanto, ex parte generalis ordinis cremonensis S.

Augustini, diocesis civitatis episcopo, celebrata in ejus cathedrali ecclesia, die decima mensis augusti in festivitate assumptionis beatae Mariae virginis, anno Domini 1726. Beneventi, ex typographia archiepiscopali, anno 1726. Superiorum licentia.
In - 4°, 56 p. - 1 f. (index). — (Roma, Victorio-Bianconcha.)

SYNODUS DIOECESANA OPPIDENSIS

1726 augusti 18-30.

Synodus dioecesis Oppidensis, celebrata diebus 18, 19 et 30 mensis augusti anni 1726, sub Josepho-Maria Perrimezi, episcopo Oppidensi.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Prima dioecesis synodus Oppidensis, ab illustrissimo et reverendis. domino d. fr. Josepho-Maria Perrimezi, ordinis Minorum S. Francisci de

Paula, ss. d. n. Benedicti papae XIII. praelato domestico ac pontificio solio episcopo assistente, Dei & apostolicae sedis gratia sanctae Oppidensis ecclesiae episcopo, celebrata anno MDCCXXVI., die XVIII., XIX. et XX. mensis augusti. Neapoli, typ. de Moeca, 1728. Superiorum permisso.

In 4to 2 partes, 73-68 p. — (Roma, libr. Bocca.)

SYNODUS DIOECESANA ANCONITANA

1726 septembris 15-8.

Synodus dioecesis Anconitana, celebrata diebus 15, 16, 17 et 18 septembris anni 1726, sub Joanne Baptista Bussio, episcopo Anconitano.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Synodus Anconitana, ab eminentissimo et reverendissimo domino d. Joanne Baptista tit. S. Mariae in Aracoeli a. R. e. presbytero cardinali Bussio,

episcopo Aneonitano et Humanae comite, in ecclesia cathedrali celebrata diebus 15, 16, 17 & 18 septembris anno Domini M. D. CC. XXVI. Romae, MDCCXXVII. ex typographia Antonii de Rubens Superiorum permisso.

In 4to, 10 f. - 258 p. - 8 f. (index). — (Paris, St-Sulpice; Roma, Casanatense.)

SYNODUS DIOECESANA LUCEORIENSIS

1726 octobris 21-3.

Synodus dioecesis Luceoriensis, sub Stephano Rupniewski, Luceoriae, diebus 21, 22 et 23 octobris anno 1726, celebrata. Per hanc synodum approbata est pastoralis ejusdem data anno 1722.

[Chodinski et Likowski], *Decretales summorum pontificum pro regno Poloniae et constitutiones synodorum provincialium et dioecesanarum regni ejusdem*, (Ponnaniae et Varsaviae, 1883), I, 2.

CONSTANTINOPOLITANAE SYNODI

sententia de episcoporum translatione (1726, mense novembri).

Satis constat episcoporum migrationes ab ecclesiis sive sedibus ad alias gravibus poenis intentatis prohibitas esse a canonibus Apost. 14, Nicaen. 15, Antiochen. 21, Sardic. 1 et 2, Carthagin. 48 et 71. Quae tamen prohibitiones locum habent, quando episcopi, avaritia aut ambitione inflammati, ecclesiam suam absque superiorum suorum auctoritate dimittunt, et aliam sedem invadunt. At si ecclesiae utilitas postulet ut translationes fiant ab uno episcopatu in alium, tum vero vetitae non sunt; quin immo saepissime sic usurpatum est in ecclesia cum occidentali tum orientali, ut ex variis historicorum documentis colligitur. Iuris canonici interpretes Graeci hac in re distinctionem adhibent; et eam his vocabulis exprimunt, μεταθεσις, μεταβασις, μεταβολη, id est, *translatio, migratio, invasio*. Translationem haberi decent, quando episcopus ab ecclesia minori ad majorem transit; migrationem vero seu *transitum*, quando quis ab una ecclesia ad aliam parvam aut inferiorem mutatur; invasionem

autem dicunt, cum episcopus sponte sua ab una ecclesia in aliam migrat, vel ad illam transfertur absque ulla ecclesiae utilitate. Apud Leunclavium, in libro IV *Juris Graeco-Romani*¹⁾, exstat tractatus περί μεταθέσεων, in quo referuntur quam plurima exempla variarum translationum, unde concludit auctor: *Migratio prohibita est, non translatio*: μεταβασις; ἀκαλόγηται, οὐ μὴν ἡ μεταθεσις. Ab hac vero conclusione longissime abhorret ea quae colligi posse videtur ex exemplo mox adducendo, ex quo apparet, μεταβασις quidem iure permitti, non μεταθεσις. Synodicam hanc sententiam hactenus ineditam descripsimus e codice Constantinopolitano sancti Sepulcri 828, fol. 37-38; ei adornandas praefuit, ut ex scribendi genere liquet, Critias magister (ὁ διδάσκαλος Κριτίας), qui id temporis famam haud modicam apud suos consecutus est.

¹⁾ Francofurti, 1766, t. I, p. 293-294.

Παύλο; ἄλλω θεῷ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως; νῆς Ῥώμης, καὶ οἰκουμένης πατριάρχης.

+ Τῆς ἱερᾶς ἀποστολικῆς εὐαγγελίως πάντα πρὸς εἰκοδομήν γίνεσθαι¹⁾ πανόφως διακαλυμμένης τοῖς τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων κρονισθεῖσι λαχοῖσι θεοῦ καὶ μηδέποτε παρεσθῆαι ὅσα πρὸς καταρτισμὸν ἐκκλησιῶν ἀφορῶσιν, εὐφρανθῆναι δὲ πρὸς τὴν ἀνωτάτω τῆς ἐκκλησίας ἀνεξωμένους; ἀρχὴν καὶ τὸ κοινὸν αὐτῆς κλήρωμα διεξάγειν κατὰ θεοῦ ἐπιτεταρτισμένοι; ἀπαρτητῶς ὀφείλουσι μετὰ πολλῆς ἐκταναίης; καὶ ἐνταυθείᾳ ἐπαγρυπνεῖν τοῖς θεραπεῖαις; ἡσιτισσοῦν ἐπιδορμῆναις ἐκκλησιαστικαῖς ὑποθέσει καὶ τὰ πρόσφορα αὐτῶν φάρμακα αὐταῖς ἐξευρίσκεσθαι; ἕνα καὶ μόνον σκοπὸν προδρυσιστατον ποιοῦμένοι διαφυλάξαι τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν ἀνεδαχομένης; ἡσιτισσοῦν βλάβης κρείττονα, ἢν αὐτὸς ὁ θεὸς ἡμετέρος Ἰησοῦς τῷ ἰδίῳ περιειρησάτο αἵματι²⁾. Ὅθεν καὶ τὰς ἐν μέσῳ συμβαινούσας ἐνίοτε δυσχεραίας; εὐμεθέδως; ἐφομαλίζοντες; καὶ τὰ ἔσοκοντα ὁπωσοῦν ἀντιπίπτειν εὐφρῶς ἐπιλύοντες; ἐπὶ τὸ εὐκατάστατον ἐπανίστανται; καὶ τῆ τῶν ἱερῶν κανόνων ἀκριβεστάτην στάθμην κατὰ τὸ ἐνὸν πρόσαρμῆζοντες; ἐπιβλοιοὶ γίνονται τοῦ σκοποῦ, οὔτε προδιδόντες τὴν εὐδοσίαν καὶ τὸ συμφέρον προεξευρίσκοντες; τῆ τοῦ πνεύματος; ὁδηγία καὶ χάριτι; κατ' οὗ τὰ ἀσθενῆ θεραπεύεται; καὶ ἀναπληροῦται τὰ ἐλλείποντα.

Ἐπειδὴ τοιγαροῦν καὶ ἡ ἀνωτάτη μητρόπολις Ἡρακλείας; καὶ Ραιδεστού ἀπροστάτους; καὶ χωρὶς γνησίου ποιμένος ἀναπαλείφθη; ἅτε τοῦ ἐν αὐτῇ ἀρχιερατεύοντος; κύριου Καλλίνικου³⁾ ἀκαλλαγίντος τῶν τῆδε καὶ πρὸς τὰς αἰωνίους μεταστάτους; μονῆς; φροντίδα ἰδέμεθα οὐ τὴν τυχοῦσαν κοινῶς; καὶ συνοδικῶς εὐρεῖν καὶ ἐκλιθεῖσθαι; ἀπὸ τῆς ἱερᾶς ὁμηγύρου; ἀξίον καὶ πρόσφορον καὶ ἀρμόδιον κατὰ πάντα πρόσωπον; καὶ τοῦτον ἀποκαταστήσαι; προσητάτην γνήσιον τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας; Ἡρακλείας; ἅτε τοῦ θρόνου τούτου προκαθημένου καὶ ὑπερέχοντος; τῶν λοιπῶν ἀπάντων καὶ τοῦ ἐν αὐτῷ μέλλοντος; προσεστάναι; τὴν προδρεψίαν μεταξὺ τῆς ἀδελφότητος; ἔχοντος; καὶ διὰ τοῦτο προέχειν ὀφείλοντος; ἐν τῇ ἀρετῇ καὶ ψυχικαῖς; ἡδαιν, ἄλλως; τε δύνασθαι; συλλαμβάνειν; ἡμῖν προθύμως; καὶ ἀόκνως; καὶ συναφάπτειν; ἐν ταῖς ἀναγκαῖαις; χρείαις καὶ ὑποθέσει τοῦ οἰκουμηνικοῦ; θρόνου ἐν εὐθύτητι; γνώμῃς; εὐλακρινεῖν; τε καὶ καθαρῶς; συνειδῶν; ὡς; τοιούτου; μεγάλην; βοήθην; παρεχομένου; τοῖς; πράγμασι; τῆς; κοινότητος; χρῆσθαι; ἀναγκαῖως; προσώπου; πατρὸς; μακρῶς; καταρτισμένου; καὶ; μέγιστα; ἐν; τοῖς; παροδοῖς; καιροῖς; καθ' οὓς; ἡ; καθ' ἡμᾶς; τοῦ; Χριστοῦ; μεγάλη; ἐκκλησία; μυστικός; καὶ; ἀλλεκαλλήλοις; βάρους; καὶ; χρεῖσι; καὶ; ἀκαταίτητοι; δαιμόνως; κατατρυχομένη; τῆς; ἀπὸ; τῶν; συναδελφῶν; ἡμῶν; ἀρχιερέων; ἀντιλήψεως; δέεται; συναπισμοῦ; τε; καὶ; συγκροτήσεως; (ἀδελφὸς; γάρ; φησὶν⁴⁾), ὅτι; ἀδελφοῦ; βοηθεύμενος; ὡς; πόλις; ὄχυρόν, καὶ; μέγιστα; τῆς; ἀπὸ; τῶν; ἐνδομοῦντων; ἐνταῦθα; κἀν; ταῖς; χρείαις; καὶ; ὑποθέσει; τοῦ; κοινῶς; συνασκαλουμένων; καὶ; ἀμφιπονοῦμένων; ἐν; οἷς; τὰ; πρῶτα; φέρειν; αἰδοῦς; τὸν; τῆς; ἐπαρχίας; αὐτῆς; προσητάτην. Καὶ; οὕτως; τῆς; βῆθαισ; αἰρίσεως; καὶ; ἐκλογῆς; γινόμενης; ἀπάντων; ἡμῶν; αἱ; φήσαι; συνήλθον; καὶ; συνέκνευσαν; ἑμιοφώνως; ἐπὶ; τὸν; συνάδελφον; ἡμῶν; ἱεράτατον; μητροπολίτην; Νικαίας; κύριον; Γερσάσιον.

Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ αὐτοῦ ἱερότης φαίνεται τὸ πρῶτον χειροτονηθῆναι εἰς τὴν μητρόπολιν Χίου, κἀνεῦθεν

Palais missionnaire divina archiepiscopus Constantinopolis, novae Romae, et universalis patriarcha.

+ Cum sacro apostoli concilio sapientissimo admoneretur ut omnia ad edificationem faciant qui rerum ecclesiasticarum curam divinitus sortiti sint, nec eorum quidquam praetermittant quae ecclesiis ordinandis faveant, perspicuum sane est, ut quibus summa ecclesiae commissa est potestas eiusque coetus universus a Deo demandatus est regendus, ii omnino debeat multo studio ac sedulitate invigilare negotiis illis ecclesiasticis, quae cura quadam indigent, eisque apta cuique remedia comparare, eo potissime tantum spectantes, ut a quovis damno, quod accidere possit, ecclesiam Christi defendant, quam ipse Iesus, Deus ille et homo, proprio acquisivit sanguine. Quapropter difficultates illas, quae interdum occurrunt, via et ratione explanantes et quae contraria quoquo modo videntur acute expedientes, animis pacem restituant, atque accuratissima sacrorum canonum amussi pro viribus adhibita propositum assequuntur, religionem servantes incolumem et id quod conducit adinvencientes, duce ac fautore spiritu, a quo infirma curantur suppleturque defectus.

Cum igitur sanctissima metropolis Heracleae et Rhodestae abaque tutore ac legitimo pastore esset derelicta, propterea quod dominus Callinicus, episcopus eius, vita decedens in aeterna demigraverit tabernacula, curam adhibuimus haud mediocrem ut coniunctim ac synodice reperiremus eligeramusque e sacro coetu virum dignum, idoneum, omnibus in rebus aptum, illumque institueremus legitimum eiusdem dioecesis Heracleensis patronum. Cum enim sedes ista ceteras omnes antecellat ac supereminet, praestantiamque inter fratres habeat qui ei praeficiendus est, idecirco praestare eum oportet virtute animique dotibus, immo parem esse nobis prompte impigreque adiuvandis ac sublevandis aequo sinceroque animo ac recta conscientia in necessariis rebus negotiisque oecumenicae sedis, quippe qui plurimum in publicis rebus valet, quibus vir longa experientia exercitatus omnino opus est, praesenti praesertim aetate, qua Christi magna ecclesia nostra sexcentis continuisque oneribus, debitis, vindicationibus dire vexata, fratrum nostrorum antistitum auxilio indiget opitulationeque ac mutua opera (frater enim, ait, qui adiuvatur a fratre tanquam civitas firma), eorum praecipue qui hic commorantur atque publicis in necessitatibus negotiisque curam operamque ponunt, inter quos primas agere eam decet, qui provinciae illi praeesit. Supradicta igitur creatione electioneque facta, omnium nostrum suffragia uno ore convenerunt et conspirarunt super fratrem nostrum sanctissimum metropolitam Nicaenam dominum Gerasimum.

Cum autem sanctitas sua in metropolim Chien-som prius ordinata, indeque in metropolim Nicae-

1) I Cor. XIV, 20.
2) Act. XX, 28.
3) Callinicus Nazius, o scholas patriarchalis rectore Heracleensis metropolitane creatus, ecclesiam hanc gubernavit inde ab anno 1716 ad diem usque 19 novembrii 1726, cum associarum suffragio patriarcha Constantinopolitano renuntiasset, ea ipse qua effectus est nocte repentina episcopalis potestatem correptus interitit. Max in eius locum subrogatus est Palaeus Nicaeniensis, a quo contentio illa promulgata est.
4) Prov. XVIII, 14.

μεταβῆναι εἰς τὴν μητρόπολιν Νικαίας, καὶ διὰ τοῦτο
 δευτὴν καὶ νομιζομένην τοῖς ἀπερισκέπτως ἐπιβαλλο-
 μένοις τῆ πρώτῃ διοικήσει, καὶ ἐκείνην ὑπο-
 δουλάτως ἔχιν γνησίως μετατεθῆναι ἐπὶ τὴν μητρό-
 πολιν Ἡρακλείας, τοῦτο χάρῃ κοινῆς καὶ συνοδικῆς
 αἰφύρας, καὶ τοῦτο προβάσεως καὶ ἐξουσίας ἀκρι-
 βούς, ἀνερίτης καὶ ἐγνωμοδοτήσεως, μηδέλλως εἶναι ἔ-
 κκειον νομιζομένην διοικήσει τὴν αὐτοῦ ἐπαρχίαν·
 καὶ γὰρ χειροτονηθεὶς τὸ πρῶτον μητροπολίτης Χίου
 γνησίως τε καὶ νόμιμος, ἠθέλησε δὴ καὶ καταδέξασθαι
 ἀπαλθεῖν εἰς τὴν λαχούσαν αὐτῷ ἐπαρχίαν, οὐκ ἔδυ-
 νήθη δὲ ἀντιλαβέσθαι αὐτῆς διὰ τὸ ἐπαναστήναι
 εὐσεβῶς τὸν ἐν ἐκείνῃ λαὸν ἐξ ἀπειθείας καὶ
 ἀπειθείας, καὶ χωρὶς τινος ἔλλω; αἰτίας ἢ ἐγκλη-
 ματος ἀπεκρούσασθαι βίαιως τὴν αὐτοῦ ἐπαρχίαν, ὡς
 μηδὲ ἔλλω; τὴν ἀρχὴν εἰσόδου τε καὶ καθέδρας αὐτὸν
 ἀξίως; τῆς αὐτοῦ μητροπόλεως· κἀναστῆναι ἐπιμένειν
 ἡσυχάζων καὶ σχολάζων καθ' ἑαυτὸν, ἀπεκδεχόμενος
 τὴν παρὰ τῆς συνόδου καὶ τοῦ ποιητοῦ διαγνώσιν.
 Μετὰ δὲ παρῆλθον καιροῦ τινος, συμβῆναι χηρεῖσαι
 καὶ τὴν ἐπαρχίαν Νικαίας καὶ στερηθῆναι ἀρχιερα-
 τικῆς προστασίας, ἢ αὐτοῦ ἐπαρχίης τοῦτο μὲν τῇ ἐν-
 δειῆ τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων συνωθούμενος,
 τοῦτο δὲ τὰς ἀφορμὰς τῶν σκανδάλων ἐκκλήνων καὶ
 λαβὰς τοῖς μεμροσκοπεῖν βουλεμένοις μὴ ἴλλων διδόν-
 ναι, ὡς εἴη δῆθεν ἐπαρθεῖν καὶ μνόμενος τὴν ἦν
 ἀφήθηται μητρόπολιν Χίου, μετέβη συνοδικῆ διαγνώ-
 σει ἐπὶ τὴν Νικαίαν, ὥστε τὴν χρεῖαν παραμυθῆσθαι
 καὶ τὰς κατ' αὐτοῦ ὑπονοίας διακρυφῆναι. Εἰ δὲ ἐν
 εἰδει μεταθέσεως ἐγένετο τότε ἡ τοιαύτη μεταβολή,
 ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἀναγκαίως ἐκονομήθη, βίαις ἐπικαι-
 μένης ἀπαιτήτου καὶ ἀπειλῶν σφοδρῶν διὰ βασιλι-
 κου ὀρισμοῦ ἐπαναπεινομένου βλάβην καὶ κίνδυνον, ἐάν
 ἀποποιήθῃ τὴν μεταθεσιν, εἴπερ ἔλλω; χρεῖ μεταθεσιν
 τὸ τοιοῦτον ὀνομάζειν, ἔπου γε κατὰ τὴν τῶν ἱερῶν
 νόμων καὶ κανόνων ἀριβίαν, ἦν ὁ σοφώτατος παρα-
 δίδωσι Θεόδωρος ὁ Βαλοσαμῆν, ἀνὴρ εἴπερ τις ἄλλος
 νομορτῆς; καὶ τὸν θεῖον κανόνιον εἰδήμιον ἐξηγητῆς,
 ἢ μὲν ἀπὸ παροικίας, φησὶν, εἰς παροικίαν
 μετένεστις μεταθέσις ἐστίν· ἐταν δὲ σχολάζων
 ἐπίσκοπος, δηλονότι μὴ ἔχων παροικίαν,
 εἰς σχολάζουσαν ἐκκλησίαν μετέλθῃ,
 μεταβάσις τὸ τοιοῦτόν ἐστιν¹⁾. Ὅστε κατὰ
 γὰρ τὴν ῥηθείαν ἐρημνείαν καὶ ἢ εἰς Νικαίαν ἀπέ-
 λουσις τῆς αὐτοῦ ἐπαρχίης μεταβάσις ἦν εἴη, ἀλλ' οὐ
 μεταθέσις; μὴ οὕτως δὲ μεταθέσις, οὐκ ἂν εὐλόγως
 ὑποληφθεῖ διοικήσει, ἀλλως τε καὶ τῆς προηγη-
 σαμένης ἐκείνης εἰς Χίον χειροτονίας εἰς ἐπισκοπικὴν
 ἐνεργείαν τὸ παράπαν μὴ προσχθεῖσθαι, ὡς εἴρηται,
 ἀλλὰ γενομένης σχεδὸν καὶ ἀπογενομένης, θαρρούντως
 ἀποφθῆναι ἂν τις μηδὲ γενέσθαι ταύτην τὸ σύνολον,
 εἰ γ' ἐκ τῆς οὐκ ἐνεργείας ἕκαστον τὸ εἶναι πορί-
 ζομένην πέφυκεν. Ὁ δὲ καὶ τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις
 κίρλοισι γενόμενος. Ὑψηλοθέτων γὰρ τινῶν κατὰ
 ταυροῦς εἰς τινὰς μητροπόλεις καὶ τῶν ψήφων ἐκείνων
 ἀργῶν ἀνακαλειφθεῖσθαι, μεταψηφισθῆσαν αὐτῶν εἰς
 ἄλλας ἐπαρχίας διὰ χειροτονίας ὡς μονεπισκοποί, αὐτὸ
 οὐ φέρεται ἐν ταῖς ἱστορίαις καὶ τοῦ Ἐδσταθίου
 ἐκείνου ψηφισθέντος μὲν τὸ πρῶτον εἰς τὴν μητρόπο-
 λιν Μύρου τῆς Λυκίας, διὰ δὲ τὸ καλυθῆναι εἰς
 χειροτονίαν βασιλικῆ προστασίῃ ἄλλοτερον χειροτονῆ-

nam translata¹⁾, ac propterea ab iis, qui rei in-
 considerate incumbere, pro biopiscopo habita et
 accepta. aegre exinde videretur in metropolim
 Hieracleensem iure transferri posse: ideo con-
 sideratione hac de re in synodo communiter facta
 accurataque inquisitione, visum sanctitatemque est,
 sanctitatem suam prorsus immerito biopiscopum
 existimari. Namque primum creatus metropolita
 Chiensis iustus ac legitimus, voluit quidem gratum-
 que habuit in provinciam sibi commissam se con-
 ferre: ea autem potiri non potuit, propterea quod
 populus ibi degens domesticam rebellionem ex
 contumacia et ignorantia commovit sanctitatemque
 suam absque ulla prorsus causa aut culpa per vim
 ita repulit, ut ne initium quidem facere metropo-
 lim suam adendi in eaque sedendi illam aiverit.
 Quapropter quietam otiosamque vitam domi egit,
 expectans dum synodus quid esset faciendum
 sanciret. Quodam autem interiecto tempore, cum
 accidisset ut sedes Nicaena vacaret et episcopali
 orbaretur praesidio, sanctitas sua partim quidem
 inopia rerum ad victum necessarium impulsa,
 partim vero scandalorum causas devitatura anam-
 que iis qui obiurgare volunt recusatura praesere.
 quasi eam, a qua destiterat, metropolim Chiensem
 aucuparetur et appeteret, in Nicaeam ex synodi
 sententia transit, quo inopiam sublevaret et suspi-
 ciones, quibus premebatur, propulsaret. Quae tran-
 sitio etsi translationis modo eo tempore facta est,
 ut tamen ea omnino providenda erat, cum ineluc-
 tabilis urgeret necessitas regiumque decretum diris
 minis damnum periculumque intenderet, nisi conce-
 deretur translatis, si modo ea prorsus dicenda sit
 translatio, cum iuxta sanctorum legum canonumque
 rigorem, quem sapientissimus tradit Theodorus
 Balsamon, vir iuris peritus quam qui maxime in-
 telligensque divinorum canonum interpret, *translatio
 quidem sit, ait, quas fit a parocchia in parocchiam
 traductio; quando vero vacans episcopus, videlicet
 non habens parocchiam, in vacantem ecclesiam tran-
 siverit, huiusmodi mutatio transitio sit.* Itaque iuxta
 laudatam interpretationem in Nicaeam traductio
 sanctitatis suae transitio dici potest, non vero
 translatio: atqui cum translatio non sit, non merito
 biopiscopus duceretur, praesertim cum ea quae
 antecessit in Chiensi ordinatio ad munus epi-
 scopalis effectum plane non venerit, ut dictum est;
 sed cum lata fere simul ac sublata fuerit, fidenter
 quivis pronuntiaret, nec ullo modo eam existitiae,
 si quidem unaquaeque res natura ita est com-
 parata, ut ex propria operatione esse consequatur.
 Quod vel praeiis etiam temporibus idem comperi-
 tur factum. Quidam enim variis aetatibus in ec-
 clesias quasdam ordinati, cum eorum creatio irrita
 permanisset, per ordinationem in alias provincias
 rursum creati sunt tanquam unepiscopi. Huiusmodi
 quidam memoriae proditur de Eustathio illo, qui
 primum quidem metropolita Myrensis in Lycia
 creatus, postea vero propter prohibitam regionem man-
 dato ordinationem archiepiscopus Thessalonicensis
 est renuntiatus²⁾. Praeterea tempore Callinici

¹⁾ In Can. 15 conc. Nicaen. I; Patr. Gr., t. CXXXVII, p. 281.

²⁾ Germainus a Lero oriundus, anno, ut videtur, 1714, quo
 (Genadius Chiensis metropolitans ad Hieracleam translatus
 est, ecclesiam Chiensem regendam sortitus est. Huic autem
 creationi valde resisterunt et pervercerunt loci illius incolae.
 Quapropter esse munere abdicare coactus, anno circiter 1717
 metropolitans Nicaeus est renuntiatus. Qui plura cepit,
 adeat eruditum inter suos virum M. A. Godeau, *Evangelicorum
 Auteurs*, t. III (1688), p. 545-550.

³⁾ Constat ex Demetrio Chomateno Eustathium, cum esset
 diaconus ecclesiae sanctae Sophiae, creatum esse metropolitam
 Myrensem et paulo post Manuelli imperatoris iussu in The-
 salonicensem metropolim esse profectum. Cf. Louclavii *his
 grecos-romanus*, Francofurti, 1686, t. I, p. 217. Quae trans-

θίνος μητροπολίτου Θεσσαλονίκης. Ἀλλὰ καὶ τῶν Ἀ
 ἱερῶν τοῦ μακαρίου Καλλίνικου πατριάρχου ἐπι-
 σκοπῆς π: Μάρκου Μακάριου, μεταβείας εἰς τὴν
 μητρόπολιν Ἀρτης καὶ ἐπὶ τοῦ ἐπιστολῆ λαοῦ μὴ
 παραδεχθείς, ὅτερον μετατέθη γνησίας εἰς τὴν μη-
 τρόπολιν Ἀγγιλίου¹⁾. Εἰ δὲ δεῖ π καὶ τῶν ἐν τοῖς
 ἀνωτέρω χρόνοις κατοικοῦντων, αὐτῶν ὁ ἅγιος
 Μελέτιος Ἀντιόχειας, ἐν ὁ Νυσομῶν φαστῆρ ἐν τῇ
 εἰς αὐτὸν ἐπιγραφῇ ἄγιον καὶ νέον ἀπόστολον
 κατονομαζέει²⁾, τὸ πρῶτον Σεβαστίας χειροτονηθείς,
 εἶτα εἰς Ἐβροκίον μεταβείας, ἐκ τρίτου αὐθὺς μετέβη
 εἰς Ἀντιόχειαν³⁾. Ὅσα τῆς τοιαύτης οικονομίας
 καιροῦ καλοῦντος διὰ π εἴλο; συμφέρον ἀνεθεῖν
 εὐρίσκωμεν ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίᾳ συγχωρηθείσας
 καὶ ἐκ εὐλόγοις αἰτίας γενομένης.

Ὅθεν γράφοντες γνῶμη καὶ οὐσίᾳ τοῦ μακαρι-
 οῦ καὶ ἁγιωτάτου πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων
 κυρίου κυρίου Χρυσάνθου, τοῦ ἐν ἁγίῳ πνεύματι
 ἀγαπητοῦ καὶ περιπόθητου ἡμῶν ἀδελφοῦ καὶ συλ-
 λειτουργοῦ, ἀποφανόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν παρὶ
 ἡμῶν ἱερωτάτων συναδέλφων ἡμῶν ἀρχιερέων καὶ
 ὑπεριμένων, ἵνα καὶ ὁ βῆθελος συνάδελφος ἡμῶν κῆρ
 Γεράσιμος; διὰ τὰ; βῆθελος αἰτία; καὶ περιπέσει;
 διασκίσιμος μὲθω; νομιζόμενος, ἐγγὺ μετατεθῆναι
 γνησίας καὶ νομιμῆς εἰς ἣν μάλλι διὰ προσελήσεως
 φήρου τε καὶ ἐκλογῆς; συνοδικῆς προσελήθηται καὶ
 προχειρισθῆναι μητροπολίτην Ἡρακλείας καὶ εἶναι καὶ
 λέγεσθαι καὶ διαφημιζομεθα γνησίας καὶ κανονικῶς
 ἀρχιερεὺς τῆς; μητροπόλεως ταύτης, γενομένης ἐκ
 αὐτῆς τῆς τοιαύτης οικονομίας; συνοδικῆ οὐσίᾳ καὶ
 ἐπικρίσει ἡμῶν ἀπορώντων πρὸς τὸ κοινῆ συμφέρον
 οὐσιασίν τε καὶ ὀφέλειαν τῆς; τε βῆθελος; μητρο-
 πόλεως, καὶ μὴν καὶ τοῦ καθ' ἡμῶς οἰκουμένου
 θρόνου. Καὶ δεῖ εἰς τὴν παρὶ τούτου ἐνδείξιν καὶ
 ἀσφάλειαν ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν τῆς συνοδικῆς; δια-
 γνώσεως γράμμα, καταστρωθῆν καὶ ἐν τῇ ἱερῇ κώδιτι
 τῆς; τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας.

- αἴτας; ἐν μηνὶ νοεμβρίῳ ἰνδικτιῶνος; ε'.
- + ὁ Ἱεροσολύμων συναποφανόμεθα.
- + ὁ Κυζίου Αἰθίνιος.
- + ὁ Νικομηδείας; Σεραφείμ.
- + ὁ Νικαίας Καλλίνικος.
- + ὁ Χαλκηδόνος Νικόδημος.
- + ὁ Σηλυβρίας Μακάριος.
- + ὁ Πισιδίας Κοσμάς.
- + ὁ Φιλιππουπόλεως Θεόκλητος.
- + ὁ Χίου Δανιήλ.
- + ὁ Δέρκων Νικόδημος.

¹⁾ Macarii translatio anno 1700 contigit, ut ex ipsa syno-
 dali sententia colligitur, quam vide, si libet, apud Max. Oudon,
Neurovoul. dactylis, t. I (Constantinopoli 1888), p. 73-74.
²⁾ Statim a principio, ut videtur est apud Migne, *Patr. Gr.*
 t. XLVI, 952 A.
³⁾ Meletii magni gesta praecedunt commentario Illustrarunt
 socii Bollandiani, *Acta SS. Februarii*, t. II, p. 624-622.

patriarchae felleis memoratis Macarius quidam,
 Metrorum episcopos, cum in metropoli Artas
 translatus ab lotius loci populo esset relectus, post-
 haec in metropolim Anchioli iure translatus est.
 Quod si quid inter antiquiorum etiam temporum
 gesta exquirendum est, protinus occurrit sanctus
 Meletius Antiochenus, quem Nymaeorum iumen
 laudatione in eam funebri sanctorum *ἐπιτάφιος ἁπο-
 στόλου* nuncupat, qui primum Sebastianus creatus,
 deinde Berrhoeus translatus, tertio rursus Anti-
 ochiam profectus est. Itaque concilia eiusmodi pro-
 rorum condicione ob ocepum quemdam utilem
 iampridem comperimus in ecclesia Dei invaluisse
 iustisque de causa fuisse adhibita.

Quapropter probante ac consentiente beatissimo
 sanctissimoque patriarcha Hierosolymitano domino
 domino Chrysantho, carissimo dilectissimoque nostro
 in sancto spiritu fratre et comministro, scribentes
 synodice decernimus una cum saceratissimis fratri-
 bus nostris antistitibus et honoratissimis, ut supra-
 dictus frater noster dominus Gerasimus, qui propter
 memoratas causas rorumque adiuncta diepiscopus
 minime habendus est, iuste ac legitime in eam
 transferatur, ad quam synodi vocatione, suffragio
 ac electione resuntiendus creandusque est, metro-
 polim Heracleensem, utque sit, dicatur, declaretur
 verus legitimusque antistes metropolis illius, cum
 huiusmodi consilium eius causa captum sit ex sy-
 nodi consideratione ac sententia, consulentibus nobis
 publico commodo, stabilitati, utilitati metropolis
 supradictae, immo totius nostrae oecumenicae sedis.
 Ad huius igitur rei significationem ac confirmatio-
 nem praesens factum est synodicae cognitionis
 scriptum, quod relatum est etiam in sacrum magnae
 Christi ecclesiae codicem.

MDCCLXXVI, mense novembri, indictione V.

- + Hierosolymitanus idem deoerno.
- + Auxentius Cynioi.
- + Seraphim Nicomediae.
- + Callinicus Nicaeae.
- + Nicodemus Chalcedonia.
- + Macarius Silybriae.
- + Coamas Pisidiae.
- + Theocletus Philippopolis.
- + Daniel Chii.
- + Nicodemus Derci.

latio ad diem 6 decembris anni 1173 referenda est, ut recte
 notavit W. Regel, *Fontes rerum byzantinorum*, Petropoli, 1889,
 p. XI-XII.

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS

in qua Hieronias patriarcha sede sua delicitur (1736 mense decembri).

Patriarcharum Byzantinorum, qui post captam
 a Turcis urbem praefuere, historia fore tota est in
 reconcedis aliorum in alios machinis. Quomod-
 odum enim Graeci imperatores, arbitrata suo,
 soli et sine alio episcoporum consensu patriarchas
 ponebant, deponabant, et, cum liberet, reponabant,
 ita recentiori quoque aetate fit. Namque Turco
 suo arbitrio ampliori pecuniae patriarchatum con-
 cedit, admittit, restituit; neque finis ultra calumnia-
 rum, discordiarum ac contentioforum est. Quae res

cum innumeris aliis, tum maxime Hieronias
 tertii patriarchae exemplo comprobatur, cuius
 gesta breviter nobis hic narranda sunt, prout
 temporis ratio postulat.

Hieronias ex Patmo insula oriundus, post sus-
 ceptam in patria diaconatus ordinem, Constantino-
 polim profectus est, sibi unde liberalius viveret
 comparaturus. Ac primum quidem in insula Chalco
 tanquam *ἐγυρῆτος* ecclesiae inservit, ubi primum,
 si monachi cuiusdam nascula fides est adhibenda,

Turco viro, Dumet Ali nomine, occurrit, qui postea summus sultani minister factus est¹⁾. Inde Caesarem in Cappadociam concessit, huius civitatis metropolis reconstitutus est anno, ut videtur, 1707, quo Oxyriana Caesareensis eodem Constantinopolitanam adeptus est. Ea dignitate donatus, Constantinopoli in synodo perpetua praecipuus mox partes egit; sed cum Cosmam patriarcham (1714-1716) graviter offendisset, se iterum Caesarem referre ab eo iussus est. At Hieronimus, summi Turcorum ministri, pristini scilicet amici, praecidio fretus atque charitativus, h. e. annum vestigal cultano solvendum, duplicare pollicitus, patriarchatum arripuit, Cosma eius adversario exsillii poena multato. Rom Chrysantho Hierosolymitano narra. Hieronimus ipse; cuius epistola, cum haecenus inedita sit, magna saltem ex parte hic referenda est ex apographo, quod in schedis meis asservatur:

Θέλει εξέρπει ή μακαριότης αυτής, scribit ille, κας ό πρό ήμων, κριμασι εν; ούδε κόριες, πατρι- αρχεως Κακοκομας, έχοντας φυσικόν τδ νά κακο- ποιή και νά θύη και νά άπολύθ ής λύκος μη άσολ- θών δια της; αδελφίας θύρας, και καταδικάοντας ούκ άλλους αδίκως και παραλόγως, προθυμήθη νά μετα- χειρισθ ή και καθ' ήμων την κακίαν του. Και λοιπόν άφ' ού τούτους διαγμού; και καταδραμά; είνητε καθ' ήμων, καθώς θέν την λανθάνει, μας εξέρπει υλικά αδίκως εις την άπαρχίαν μας την Καππαδοκίαν, κατά μέσον τόν χειρωνα, μηδενως εύσεπληγχιζόμενος, αλλά πάντα λίθον κινήσας πρό; τούτο, κατά την παροιμίαν, και πάσις και παντοίας μηχαναίς και βολοτροπιαίς; χρησόμενος.

Αλλ' ό θεός τών δυνάμεων, ό οικτιρμών και έλεών, δέν μας υπαείθε αδίκως; καταδικαζόμενους, αλλά μας ήλευθήσασεν άπροδοκήτως. Συμβάντος γάρ κινήσει άγωγην τού; συναδέλφους άγιους άρχιερείς; και έκαίνου του Κοσμά επί του ύπερτάτου έπιτρόπου της κρατίας; βασιλείας, και φανερωθέντων αυτώ τών δοξιοπροκτιών και τών άδικιών, αυτός μόν εξήρθη και άπεβλήθη, ής πονηρός και άδούμος, αντιπαίχθη- μεν δέ ήμεις εύδοκία θεού του νεύσαντος εις την του έπιτρόπου καρδίαν, έκαίθη και έκαίνος άφ' ού ήμας τα πάντα και την έξορίαν ήμων, έστειλε τσούσην βασιλικόν με μαζήλι και φερμάιν δηλοποιούν τδ πρό; ήμας; έλιος του και την θέαν της πατριαρχίας. Όθεν έκινήσαμεν και ήμας; και ήλθομεν εις Κων- στατινουπόλιν; έρχόμενος δέ μας υπαδέχθησαν μετά χαράς ή τα έρηγίως τών ενδημιούντων τη Κωνσταντινουπόλει άρχιερών και του κλήρου της εκκλησίας και τών άρχόντων της πολιτείας. Διά και δια ήβρων αυτών κανονικόν, τειλοθέντων κατά την τάξιν της εκκλησίας, μετατέθειμεν άπό του θρόνου της Καππαδοκίας εις τών άγιώτατων και οικουμενικόν θρόνον και άπειριστήμεν ήδη δείξ ήλιος; πατρι- αρχής Κωνσταντινουπόλεως.

Ita illo. Epistola eius data est anno 1716 die 27 martii; ex quo colligere est cum creatum esse patriarcham eodem mense; utrum vero die 23, a d. Manuele Godson assignata²⁾, ea ipse est qua Hieronimus Phegianam eodem concessit, necesse.

Primis quidem mensibus non sinistro aspectu patriarchatum egit Hieronimus, sicut ipse testis est in altera sua epistola ad Chrysanthum die 21 septembris eiusdem anni data. Οι συναδέλφοι άρχιε- ρείς, inquit, άγάπην και εύνοιαν πολλήν μας δείχνουσι, καθώς και ήμεις προς αυτους έν αδελφ γνήση, και θαρρόμεν εις τόν θεόν νά κυβερνηθώμεν καλώς, έχοντας θεμέλιον άρραγές την προς άλλήλους

καθάρην άγάπην; έτινος και συμπρονοιών γράμμα έκαμεν προς άλλήλους και προς ήμας, με άραίς και έκτίμηση, κας νά έχομεν την έκαυλη ήμέριαν προς άλλήλους μας; και έλαίσαμεν δια τών πατριαίων αυ- τής; ούχόν νά την φυλάξωμεν μέχρι τέλους. Αμει- λιστήν σοφιστικώσως το vera papigerunt in vicem metropolitae Constantinopoli commorantes odio libello quem Γράμμα ένόσεως; παραύρασαν. Eum prae manibus habeo e codice το Κριτίου accurate descriptum; atque libens publici iuris hic fecissim, nisi longior esset. Ceterum Graeci pro- culos, homines ad consilia clandestina nati, mox in agendi ratione oblitii sunt quid passio ante in scriptis posuissent; atque novo patriarchae per fas et nefas contra adversarios debellandum fuit.

Ac primum quidem Cosmam, praedecessorem suum, qui insidias occulte struxerat, in montem Sina exportatum ac tutissima custodia septum tenuit. Ad Chrysanthum Hierosolymitanum die 15 octobris 1716 scribens Hieronimus, egregium facinus his verbis narrat:

Διά του καρόντος δίθεμεν αυτή είθρον πρόξινον χαράς και εθροσύνης, ότι τόν παραχρησάι θεού προκατριαρχέουσαν Κακοκομαίν (όστινος τδ νεανικό- ματα και τας κακοπραγίας και τριβούλους έραμα- τουργίας καλώς τδ γινέσκει ή ύπετέρα μακαριότης;) άλλόνητα αυδής ένταθθα και κρυπτόμενον ένθεν κά- κισθεν εις τούς φίλους του, καθώς προεγράφαμεν αυτη), ό κανόνιος θεός ιδών θεινός πολυμεντα τη άγία αυτου εκκλησία και έλεθρον έπακισθόντα αυτη και έπιβουλιόντα καθ' έκαστην διαφόρος μη- χαναις και ζημίαν οδ την τυχοθεαν άπαγαγών μάλ- λοντα και τούς τούσους πατριαρχικούς; θρόνους, χρη- σόμενον και προς τούς λοιπούς τδ πρόξιν, φησ έρηόστο και προς τόν καθ' ήμας οικουμενικόν, και έλεθρος ήμας τε και την άγίαν αυτου εκκλησίαν, παρέθεσαν αυτόν εις χείρα; ήμων, όπως πάλιν τόν Άραλήν πρόξιν τοίθε.

Εχεν αυτός ό τριουατάρετος ένα φίλον, τόν Άχμή ένάντη Τζιλιγαίρ ζατά εις τού όποιου τδ όμοση έαθ- θρον ει; μαρικής ήμας; αυτός αυτος ής τις καλώς ίοΐθα; άλλών προς ήμας έν μια τών ήμας, παρ- θεμα τόν του άναχρίστου πρόξινον, έκαίνον και τδ μελετώμενα παρ' αυτου θεινά. Και λοιπόν έχοντας και ήμεις παρ' αυτου προηγουμένως φερμάιν, άπεσταλμεν τσχαντάση του όβηλοτάτου κατημα- κηφάκια, και έπιστομεν τδ καλόν κινήτη εις τας τρας θρας της νικιας έξαρχίαν της οσία; τού ήθόντος ένάντη και παρκακοπραμίαν έν μόν τη καρδιά με σαρία άστρον, έν τας πασίν υποθήματα όμοιανά και με πρόξινον γούνον φερμένον, με δια- φέροντα μόν τδ ήμας, καθώς και έν τας έργους, τών έθνικόν. Και αυτα ήτιναι ήμας ταύτη, τη δευατή του καρόντος;), εις τρας θρας της νικιας. Και τόν άπεσταλμεν λαπόν ει; τδ Ζινά ήρος με τσούσην όσο σταξερ φερμάιν άπό την μέση του και με άνδρόσους έθικούς μας άλυσοειμένον και μετά πάσης άτιμίας, καθώς τόν έκαμεν, νά είναι φυλακισμένος εις τόν πούλιν του Ζινά μέχρι τέλους της ζωής του.

In altera epistola die 1 novembris data haec subdit: Προς άλλων ήμας; πάλιν την ήγρήφαμεν, θελομενόντας την έξορίαν του Κακοκομά εις κλέ- τος, έν δηλαδή τόν έκαυτον νικιας, και τόν άπεσταλμεν με βασιλικούς άνδρόσους και με έθι- κούς μας εις τδ Ζιναν ήρος, δια νά κατακισθθη κατ' ήν έρη ζωής αυτου ούδενόσως, και ον τόν έχομεν και καθορμήμεν της ήμας και άρχιερα- τικής ούξιας; και γυγνασόμενον της οσίας χείρας.

¹⁾ Εκτίμησης άλλόνη, τ. II (1888), 658-659.
²⁾ Πατριαρχικοί κώδικες, p. 482.

¹⁾ In epistola citata die 21 septembris data.
²⁾ Die citata mensis 15 octobris.

καθός και ανεγνώσθη εν' εφέσοις ή συνεδρία του Α καθήρσις, την οποίαν θέλωμεν συλλάμ μετ' ελπίων και εις τας λοιπές επαρχίας άνωταυτάς."

Perbelle omnino; sed insedit Hieronimus in Byzantium cupiens vitare Charybideam. Eisdem epistola, ex qua fragmentum modo allatum desumptum est, narratur Gennadium Hieracloensium suppositum diem obituum, in eius locum Callinicum Philippopolitanum subrogatum esse, ac Theocletum archidiaconum creatum esse metropolitam Philippopoleam. Qui eventus postremis diebus mensis octobris anni 1716 contigerunt. Porro Callinicum isto max profectus est Hieronimus se inimicum, accusatorem odiosum, asiduum, acerbum adversarium; atque acie sibi sociis a sede deiecit patriarcham anno 1718 ineunte. Sed dignitatem amissam die 17 ianuarii 1718 recuperavit Hieronimus, uti colligere est ex epistola, quam eadem die Chrysantho inscripsit: „Θέλω ήκούσαι ή ύμείτερα μακαριότης, αις, ου σήμερον θέλω ελπίαι ανεδοθήσαν τω βασιλικόν ενδομα μετά τμης και θέτης πολλής, και ανελέθσαν κελιν την άξίαν με βασιλικόν χέτι, εντροπισθεθέντων των εχθρών και αντικαίων, και ανεκλήφσαν θραυος σύμπροσθίου τή παντάνακτι." Nec tamen offensione permoti animos demiserunt adversarii, sed alteram toxentem telam, mense ianuario anni 1720 patriarcham loco suo iterum depulerunt. Rem pluribus verbis narrat Hieronimus epistola die 26 ianuarii 1720 ad Chrysanthum missa:

„Θυμιάζομεν κατά αλήθειαν και ελευ εξουσιώτες εσμέν και ουκ ήμεί, αλλά και εινον τή γίνου των όρθοδόξων, τί λογής θεμιτικη συνήρεια ήτον αυτη εις τούς εναντίους μας, όπου καλώς έχόντων των πραγμάτων και μαθεμα; ύπαρχούσης αιτίας ή ψυχρότητος και άφορης οικανόδλων, μάλιστα όντας αήρηνη και όρνοικα μεταξυ ήμων και της βασηγύρωσ, και ήμεις όντας άνωστοκτοι εις τή πανταλά; από επιβουλήν φαναρίν ή πακουμάνη, εδθς; άπορόττως και αήρηθώς έγείρεται κόλαρος καδ' ήμων και όρη μαγάλη και ταώντι οστανική, άκαλοσος εις ήμεις κίνδουον και πότης της ζωής, αν ήθελαν εικοκουσθή εις τούς καλυθρόνιμους ήμων αδθόντας; και εξουσιώτας αι διαβολαι και αι συκοφαντίαι όπου έπλοσαν και ειπον καδ' ήμων οι εχθροι, οι όποται ήσαν ό Ηρακλειας ον τή Βιζόνς και Νευαλλίου, ήμος μετά τού μεγάλου δραγουμάνου κυριόχ Γρηγορόσμου.

Θέλοντας λοιπόν αυτοι να κέρουν αλλαξοπατριρχίαν κατ' ιδίαν γνώμη, χωρίς ελπίων και συναινεσι των λοιπών συνάδελφων ή άλλου τινός, και να μας έπαλλάουν από τον θρόνον χωρίς καμια αιτία ή μικρήν ή μεγάλην, και εβρόντας όργανον άρμόδιον εις τον τοιούτον τους σκοπόν τον ήρθόντα μέγαν δραγουμάνον, ενήργησαν λαληθώς την καδ' ήμων επιβουλήν αυτην, και ήθελον τον Ηρακλειου και ήθελαν αρχιχάλιον καδ' ήμων με την όδηγίαν του δραγουμάνου, από τή όποτον χωρίς να έχη αιδου άλλος τις των άρχιερέων, αυτοι έλεγον, πως ήσαν από σήμερος έλονθαι. Τίλος με τή να μας έκταγγήρουν προς τούς άλλους, ου έχομεν και ένα μακρ κρατημένον άπάνω μας, έμπουσιωσιόθς, ουκ εχθρ, αλλά να κατέξουν τον λογαριασμόν μας, αλλά αυτοι με έπάντη μας όφισομεν χέξς εις την τζουαλάφ. Επιν εγώ τή όσηήτιον, τάξηντας αυτς και όθρα ίκανά να μας κηρύττη και να μας έκταγγή μαζόβλην χωρίς να όμωσθον. Και μετά τούτο ό μέγας δραγουμάνος συγκατα εις τή όσηήτιον του συνάδελφον άρχιερίων και παντός του κλήρου και άρχόντων, και ζυται έυλογην πατριάρχη, και φησίζομεν αυτουν μεν ό συνάδελφος θγιος Ααρίας, όστις με σάφως άποκαθίσταται ό πρώην Κωνσταντινουπόλιτος κήρ Κόμillos όδ της φήρου. Και αυτοι έλα έπαλάσσο και όναργήσσο με την παλαιάτην φήμην του δραγουμάνου όπου μας έκάρτατα μαζόβλην, χωρίς τή σόναλον

ή να μπουσιωσιόθς ή να έκταγγή όδ του έκταγγήσσο εχθρ καδ' ήμων, και έλαξο με τή φέδης και την άνατρη να σασήγη πατριάρχη με τούς άναγνώσους του τριος άρχιερέσ, όστις ου όρνην και άνακαλάφθς τή φέδης και ή άνατρη, και όρνοικα έπήγη την έκταγγήτιον εις την πόρτα να φέρση καθήκ όγίριον άρκατω; και άνακαλάφθς; όδου οι καλυθρόνιμοι ήμων αδθόντας, τούς όποτους ή θεος να καλυστη, τούτο μεν ου ήσαν όνο και εβροντας εις ήμεις και όν έχον κανένα σκοπόν εναντίον, μάλιστα μες έχον και μες έχουον όδ τή σάφως τους, τούτο δε ου ενήρτησαν και ήθελάθθσαν τής κατηγροίας όπου μες ειπον εχθροι, πως ήσαν φουδεις και καθήτιαι, καθός και εν' αυτοι όπου εμωσθον χέξς, όταν έκλήθσαν μωραμα και συμπαροσθάσμεν εις τή κρητήριον του καζουαλαφ έρίνη, μετά των συνάδελφον άρχιερέων εινον (εκτός των προρηθέντων εναντίων μας, οι όποται αίστι και νόν ειναι φυγάδες και πακουμάνοι) έμπροσθή τή αδθον και άρμότχον των κατ' ήμους γινομάνων διαβολων και ου δέν εχέ τινος αιδου εις τή θεθόν αρχιχάλιον και ου ήσαν ελοι εχρησιωσιμάνοι από ήμεις ουκ ήμουν άρχιερέσ, αλλά και τή λοπόν καλυθρόνιμον κληθός των όρθοδόξων χριστιανών όπου αιδωμέται; συνήλθον αυτοι προς βοήθειαν εδικήν μας. Και ετύως τή του θεου βοήθειά; ουκ ήμουν εδφώθμεν από κάσον κατηγρορίαν, αλλά και τή εβς; ήτοι τή κή' του τρέχοντος άκακατότχου κελιν ες; τον οικουμηνικόν ήμων θρόνον όδ της βασιλικής εξουσίας, φοβήσσαντας και καβέδων.

Αυτά δε έλα τή σκάνδαλα και την παραχήν μες έκπροθίνον ό μέγας δραγουμάνος με τούς ήρθόντας τριος άρχιερέσ, τή όποται μετά πολλής ζήμιας και άνακαλάφτων ου ματρίων άκακουσάμεθα και ες όθοντα; οι αιτιοι του κακού, έκπαθ και ουκί τή άνθρόπυ, δι' ου τή σκάνδαλον έρχεται."

Haecenas ille. Ex alia epistola ad eundem Chrysanthum a Ιακώβω διδασκαλφ die 24 eiusdem mensis transmissa pauca etiam excoerpere iuvat:

„Την καθαριόθς, μάλλον δε άπρονήτον και άνόητον έπανόσταν τον άρχιερίων κατά τού παναγώγτου πατριάρχου κήρ Ιεραμίου πολλοι τινες Ιουκ όσμησιόσαντο τή όματρη ταλειότητι, ως θεδώνισαι όρηλάθ κατ' αυτous τή λεγόμενον αρχιχάλς εις τή βασιλικόν θρόνι τή αυτοπάτορ, και όστις κατ' ήρμα βασιλική προσταγή κατ' την έκαστην του λογαριαμού κατεκλήσθη ό κήρ Ιεραμίας εν αιδωμεν τήρθησ κατ' τή τζουαλαρεμίνη, και ου οι άρχιερέσ εβειαν θηθεν λαθόντας κατ' τον κρατούσσαν εκλέεσσο τον διαδοζόμενον τον πατριαρχικόν θρόνον, κήρτον μεν εκασ και ες συνήλθον κατ' ιδίαν, έκπατα και κοινή μετά κληρικών και άρχόντων εις την οκίαν του ενδοξοτάτου άρχοντος μεγάλου δραγουμάνου της κραταιας βασιλείας, προκαθόζομενου εν τή συνάδελφου του κήρ Κυρίλλου πρώην Κωνσταντινουπόλιτος, όστις τε ή έυλογη γέγονεν επί των θγιον Ααρίας; έκπαινο δε έκπαρημένου, τον κήρ Κυρίλλον έπήρτισοντο λαβαν αιδος τον θρόνον τον πατριαρχικόν. Πήρφηντας δε τή εβς, άκακατόθθσαν κατ' του έκταγγήτου έκταγγήσσο, και ήμιναν κατεγέλαστο και όσκαρ κήρκατος άρκατος γαρόντας, κατ' τον Πνθόρον, προς τον έρμάντην άσόν; ό γάρ κήρ Ιεραμίας κρατήσας, όργανός αιδος του θρόνου όγίνατο, ου τα νατρα ήσαν εις να όθλα της έκταγγήσσοσ. Πας αν όσκατος προς έκταγγήμενον μάχισθαι όνοματο και νικη; Και προχθός την κλαυθρομεν φοβήσας σκαλήν κατ' του έκταγγήτου έκταγγήσσο, κατεγέλατο εις τον πατριαρχικόν νόν του μεγαλαφάρτος Γουαρίου μετά πολλής θέτης και θεουμαρίας; οι δε κατ' αυτous κηρθόντας έκταγγήσσοσ αιδος άλλο ή την μερίστην ζυμιαν τή του θεου έκταγγήσσοσ προθίνοντα."

Exploratorum etiam rorum Chrysanthum cor-
torem fuit spontanea, magna chartophylax, in
epistola ei inscripta, his verbis:

Ο Ηρακλίας, Νικαίλιος και Βιζύης, ο πατριάρχης
και επίσκοπος του κπρ Ιερουσολ, καταγενομένος και
ἀποτυχόντας του ομοουσιένου, ἐπιβήσαν και ἐπέ-
χουσαν εἰς τὸς ὄφθαλμοὺς. Τὸ Βιζύης; και τὸ Νικαι-
λίος ἡ καθαιρέσις ἀναγνώσθη ἐκ ἀββόνος ἐν τῷ
πατριαρχείῳ και ἐν ταῖς λοιπαῖς ἐκκλησίαις; και τὸ
Ἡρακλίας δὲ ἐγράφη, και σχεδὸν ἀπολοῦσθαι νά
ἀναγνωσθῆ και ἀπὸ τῆ. Καταφθισθέντων δὲ οἱ βιβλί-
ους τρεῖς και ἀπορραφίσαντες τῆ; ἀρχιερατικῆς τάξεως
και πύσης τῆς χριστιανικῆς ἀναγωγῆς και διὰ συλλέ-
θουσι μνηστειογράφου τοῦ ὑπερέτους ἐπιτρέπου,
ἐποῦ ἐδόθησαν μαχζάρια τῷ ἀπὸς ἐπιτρέπου μὲ ταῖς
βουλίαις; τῶν λοιπῶν ἐπὶ τῶν ἀρχιερατικῶν ἱερῶν τε
και τῶν ἐνορίων και ἑλευ τῶν βουρατίων ὑπὲρ
τα τοῦ κπρ Ιερουσολ και κατὰ τῶν εἰρημίων τριῶν
ἀρχιερατικῶν. Τὰ γεγονότα πολυάριθμα ἔβουδ ὑπὲρ τὰ
ἐκαστὸν κοινότητα (γιατὶ ὁ κπρ Ιερουσολ νά εἰ ἀνα-
δοχῶσιν οἱ ἀρχιερεῖς, ἂν μὴ σταγγόντων, ἡμοσο-
λαβήσαντες ὁ τε μέγας λογοθέτης Γουλιανός; και ὁ
δοῦλό; τῆς και ὁ κυριῆ; Ἀθανάσιος; και πύσασαν
νά τοὺς συμβεβῶσμεν. διὰ τὸ ἀσκανδαλιστὸν και
εἰρημίων. Και ἔγγυς ἔβουδ ὁ συμβεβῶσμός; οὔπω δὲ
πύρας; Ἐλαβε μέγχι τῆς σήμερον. Ἰούσι και σήμερον
οὐν δεφ και δι; εὐχῶν τῆς ἁγίων νά συμπαρανθῆ
και νά λάβῃ τέλος ὁ συμβεβῶσμός;.

Tempestas ad tempus quidem sedata est. At
antistites et summus interpres Gregorius Ghica
nihil intentatum reliquerunt, quominus rixis con-
tentionibusque Hieroniam exagitarent. Et eorum
quidem infestatio adeo gravis fuit, ut coacta noctu
contione in aedibus Callinici Heracleonsis, hunc
patriarcham renuntiarent. Qui nimio gaudio adeo

excelsavit, ut eodem nocte liquorem efflaret animum.

Ex repente eam minime perturbati consuetudine
concessit, in Callinici locum statim successerunt
Palsium, Nicomedionem metropolitam, et apud
sultanum obtinuerunt, ut ille patriarcha renun-
taret. Quare edicto regie e patriarchio throno
deductus est Hieronimus, atque inde depulsus die
19 novembris anni 1726. Deiectionem eius scripto
comprehendit Critias, magnus ecclesiarcho. Causae
depositionis, quae in actis iactis afferuntur, non sunt
verae causae, sed malitiosae consota crimina, ut id
etiam fatetur Athanasius Comnenus Hypsilantes,
temporum illorum haud spernendus scriptor. „Τῆ
ὕστεραις, inquit, ἐξαρῶσθῆ ὁ Ἱερουσολ εἰς τὸ Σινά,
και ἐγράφη ἡ καθαιρέσις του καθηγουσῶς Ἰαν, ἀλλ’
οὐ ἀληθῆς; κατὰ τοῦ μεγάλου ἐκκλησιαρχου Κρι-
τιου, ἀνδρός Ἰαν ἐκκλησιαρχου εἰς τὸ καυλογοῦν, και
διὰ τούτο οὐδὲ ἀξία σημεῖωσης ἡ τοιαύτη του οὐ-
δοσι; πρὸς χάριν γὰρ διαγίνεσθαι καυλογοῦν, ἀλλ’
οὐ διὰ τὴν φιλίαν ἀληθῆσαν“). Scriptum tamen,
cum plurimas episcoporum subscriptiones haberit
et e suggestu in ecclesiis perlectum fuerit, in locum
proferre visum est ad perpetuam vitiorum illorum
ignominiam atque dedecus. Mendacia quidem sunt,
sed quidam tandem aliquando veri a pervicacibus
Graecis exspectandum est? Pagellas haecenus in-
editas uruimus e codice Constantinopolitano socie-
tatis Graecorum litterariae (τοῦ ἑλληνικοῦ φιλο-
λογικοῦ συλλόγου), numero 11 signato, fol. 158-165.
Aliorum apographum exstat in codice Constantino-
politano sancti Sepulcri 411, p. 188-193; eius tamen
varietates negleximus.

1) Τὸ μὲν τῶν ἑλευσιν, Constantinopoli, 1870, p. 206.

Καθαίρεσις τοῦ πατριάρχου Ιερουσολ.

+ Παῖσις; ἑλέφ. θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταν-
τινουπόλεως νίας Ρώμης; και οἰκουμηνικός πατρι-
άρχης.

+ Ο κοινός του ἀνθρώπινου γένους πόλεμος και
καταμνηστικός Σατάν οὐ δέλιπεν ἀναθεῖν τὴν καθ’
ἑμῶν ἀπὸ τοῦ μανίαν και ἀκατάσχετον ἐμῆν πολυει-
δῶς ἐνδεικνύμενος και ἄλλοτε ἄλλοτε καλοστηρίων
ὀργάνοις και ὀμοσῶσις κληγῆς; τὸ ἀνθρώπινον
φύλον ἐκατέρωθεν; τὸ δὲ δὴ μέγιστον, και χει-
ριδῶτον εἰς κακίαν ἐκλον ἀπὸ τοῦ δυνάμει χροθῶσι
κακοποιός; καὶ ἐρῶσιον¹⁾ ἀπορραφίσαι εἰς τὴν καθ’
ἑμῶν ἐπιχεύσασιν. Και πάλαι μὲν ἐπὶ κακῶσι τοῦ
ισραηλιτικοῦ ἔθνους τὴν Φαραὼ εἶχεν ἀπὸς ἐξυπηρε-
τούμενον, ὅσπερον δὲ Διοκλητιανοὶ και Μαξιμινοὶ και
λοιποὶ ἀσπῆρας προετίσαν κατὰ τοῦ χριστιανικοῦ
γένους; ὅτ’ ἀπὸς ὑπερταγῶσιν, τὸ κοινὸν τῆς εὐσε-
βείας ἀλεινός; ἐπιτρέποντας. Ἐμπῆς οὐδ’ οὕτως ἰσχυροὶ
διὰ τίλου; τῆς τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας περιγενέσθαι, ἥς
οὐδὲ πύλας ἔβουδ κατὰ τὴν ἀφειδοσῶσῆν φωνὴν
κατισχῶσασιν; εἰ γὰρ και συγχωρεῖ ὁ θεός; πρὸς
καρῶν γίνεσθαι τὰ κακὰ και τοῖς ποικίλοις τὰς ἀρχῆς
ἐπιτρέποντας, τὴν τῶν ἀμαρτανωμένων διαφῶσιν και
τῶν ὑπερέτων τὴν σωτηρίαν ἐνεπῶσιν προγραμματαί-
ωνος και ὀμοσῶσις μέσῶσι τὰ κακὰ διαφῶσασιν
τροπῶσιν, λόγους ἀρήτοις τῶν θεῶν ἀπὸς κρημῶν
πύσιν πρὸς τὸ συμπῆρον ἑμῶν εὐνοησῶσιν, ἀλλὰ
τὰς ἐν τούτῳ ὑπερταγῶσιν ἀπὸς τμῶσιν γένους
ὅς; κατὰ ἀγῆ και μύση τίλου ἀποσπῶσῆν και κοι-
νῶσις ἑκατέρωθεν ἐνδύσιν μέλας μετῶσιν, διότι εἰς τὸ
κακοποιῶσιν γένεσιν ἐπιτρέποντας, και τῆ; μαχζάρια
τῆς φῶσιν χαρζῶσιν, ταῖς κακῶσις συμφοραῖς
ἐντροφῶσιν και ἐπαρῶσιν. Ταύτη; τοι και τὴν

Hieronimus patriarchus depositio.

+ Palsius miseratione Dei archiepiscopus
Constantinopolis, novae Romae et patriarcha uni-
versalis.

+ Communis humani generis hostis et per-
niciosus Satan non cessavit a principis summi in nos
furorem incensumque impetum multifarie ostendere
et alias aliis calamitatum instrumentis publicisque
damnis humanam gentem lacessere; quodque maxi-
mum est, pro peccatis suis malitiae armis ad im-
petandum nos maleficia vitium potentatibus infestis-
que furia. Atque olim quidem ad vexandum
Israeliticam populum Pharaonem habuit sibi mi-
nistrum; postea vero Diocletiani et Maximiani
cotiorique impietatis patroni adversus christianorum
genus sub eo ducere militavere, universam religionem
misere proterentes. At tamen ne ita quidem valeret
Dei ecclesiam procerum pervincere, cui se orci qui-
dem portae secundum oris veritissimi celsum un-
quam praevalebant; omni enim stetit Deus ut mala
ad tempus accidant et improbis dominaretur im-
perium, peccatorum emendationem infortunorum
salutem inde subministraturis publicisque calami-
tatis omnibus vultura sanaturus, pro inextinguibili
divinorum ipsius iudiciorum ratione omnia ad uti-
litate nostram dispensans, tamen quae rei praes-
tandas adhibet ultriores naturae, eas uti publicae
exitia et monstra tandem supernaturae poenitentiae
acerbissimis iure omnino inaequatur, quod ad ne-
cessum fuerint indonesce ac effusa linguam pravitate
omnium misericordiae naturae his illustrant. Ita enim
et Pharaonem marinis verticibus poenitus delavit et
Iudam tradiderunt laqueo damnavit alioque alias

1) ἐρῶσιον καὶ.

Φαρά δὲ ἔργα βουδὸς θαλευτὸς κατέχευε καὶ τὸν Α
 προέτιν ἀγγέλυ καταβιβάσει καὶ ἄλλος ἄλλος κατέ-
 στροφη, ὡς τῆ ἀφουὶσ καὶ βλάβῃ καὶ ἀλλοτρῶ τὸν
 ἐπιπέσειν καταγράφοντες· ἀλλὰ γὰρ ἔργον αὐτοῦ
 αὐτοῦ ἔκλεισε ὁ θεός, ἀλλ' ἐπὶ τῆς βίβας προεπέ-
 σασ εἰς καίαν ἀπονομασίας καὶ ἀνομοσυνείων
 ἐν θεῷ ἀπαρξάται πρὸς π ἄλλος σαρφάει κατὰ
 τὴν ἀρρητιὴν καὶ ἀνέχοντο αὐτὸς σαρφίαν καὶ πρὸ-
 νοίαν καὶ τὸν πονηρὸν ἀγαθὸν π πονῆν ἀφουδι-
 πιστομένην κατὰ τοὺς ἀρίστους τὸν λατρεῖν, εἰ τῆ
 τῆ: ἐχέθη: διληχτερίαν εἰς ἀλλοτρίαν κατισοσῶν
 ἀποκλήρηται¹⁾. ἀλλ' καὶ τὸ ἀρρητιὸν τῆ θεοσολφ
 Παύλω²⁾, σκαθὸς εἶναι ὄργῃς κατηρτισμένον
 εἰς ἀπέλειαν, ἀλλ' οὐ τὸ τοσοῦτον, ἢ κατὰ θεοῦ
 κατισοσῶθη, ἀλλ' οὐ ἐκ προαίρεως ἐν ἑαυτῆ
 εἰσοκισμένης τὸν διόβολον καὶ ἀσκαρ ἄγγισιν χυρή-
 σας καὶ τῆς ἐκείνου δυσοείας ἀνακλήρωθαι, οὕτως
 πρὸς χρεῖαν ἠνιωσὸν συμπάλλεται, ἀλλ' ἀρρητιὸν
 μόνον καὶ ἀπαλείας ὁσὶν ἄρας· καὶ κατὰ χρεῖ
 συναρβήναι, ὡς ὑπὸ τῆς ἄραν καίας ἀναρριπῆται
 ἀνίστη, ὡς οὐκαὶ ὁ θεὸς παραρρητὴ γινώσκαι τοὺς
 καὶ καὶ παρίστατον, ὡς ἄλλος γού ἀρίστους διὰ
 τοῦ πᾶθος γένηται· ἐκλήρωσε γὰρ, ἢ πρὸν, ὁ
 θεὸς τὴν κερθίαν Φαρά³⁾, τῆ μακροθυμῆ
 θηλοπύτι ἐπίστασι αὐτῆ τῆς καίας διδού, ἵνα κορυ-
 φθησῆσ αὐτῆ εἰς τὸ ἔσχατον, ἢ δικαία τοῦ θεοῦ κρίσις
 πανερὰ γένηται⁴⁾, ἀναλόγως τῆ ὄφει τῆς ἀφῆς ἐπα-
 γουμένου δικαίας καὶ χυλεπαιτίου τοῦ πᾶματος,
 συνερὰ τῆ ἱεροφάτιγ φάσονται⁵⁾, τῆ τοῦ ἀσφουδι
 ὑπερφύσκει καὶ ὄφει τῆς κέρους τοῦ Λιβάνου ἐκέρ-
 οὐ ἀναρριπῆσθαι ὡς ἐν τῶν ἀρρητιῶν τῆ καὶ τὴν
 κατὰ φῆσιν. ἀλλ' ὅτε τὸς ἀφῆς καὶ τῆς καίας
 κατὰ θεοῦ εὐλοπίας γενναίας ἔγκαρταρεῖν, καὶ μὴ
 ἀκαρτορῆσιν μακροφῆγως παραμένοντας τοῦ θεοῦ τὸ
 φιλάνθρωπον, τοῦ κατὰ σόουτος καὶ πάλιν ἱερῶν,
 καὶ μὴ ἔκαρτινους κενταίας τὴν βᾶβου τὸν ἀρρη-
 τῶν ἐπὶ τὸν κλήρον τὸν δικαίων, ἀλλὰ ποιούτος
 κερμα καὶ δικαιοσύνην ἀδούτηον καὶ ἄσφουτος τὴν
 κληρονομίαν αὐτῶ· ἢ γὰρ ὅκορονή, ἢ τῶν
 κενήτων οὐκ ἀπολείται εἰς τέλος⁶⁾.

Εἰς τὴν δὲ ἡμῶν ταῦτα προανακέρουσαι; ἢ θηλο-
 νότι καὶ ὄφ' ἡμῶν ἤδη πρὸ χρέων τινῶν διὰ τῆς τοῦ
 λαοῦ ἀρρητιῆς διανθῆ καὶ χυλεπῆς κατὰ τῆς τοῦ
 Χριστοῦ ἐκλήρωσις ἐκέραιε τοῦ μισοκλήου ἀναρρητῆ
 καὶ ἐπαγίνετο πόλεμος καὶ τὸν πᾶσοι μαρηνουσο-
 μένον ὁ βαρῆτος ἄρα καὶ φρηκδούσας: ὁ γὰρ
 κατὰ παραχρήσειν θεοῦ καὶ κατ' ἀφῆν (ὡς μὴ
 ἀφῆν) ἀρρητιῆς τὸν εὐλοπῶν ἄρρητιν τῆς Κων-
 στατινουπόλεως, τυραννῆς τῆ καὶ ληροπῆς ἐκ-
 ρῆς τῆς ποινῆς ἡμῶν ἐκλήρωσις ἐπὶ κατὰ καὶ βλάβῃ
 αὐτῆ τῆ καὶ ἀλλοτρῶ τοῦ τὸν ἀφῆδῆς κληρ-
 ματος. Ἰερρησις, τὸ (ὡς ἐν τῆς ἀφῆς) ἀναρρητιῆς τῆς
 ἀρρητιῆς βᾶβου τῆ ἀφῆς κατὰ τὴν γρηπῆν ἐν
 τῆς ἀφῆς⁷⁾ καὶ βᾶβου καὶ μᾶστιν τὸ ἀφῆ, ὁ
 ἀφῆσιν ὁ ἀφῆσιν, ὁ τοὺς ὁ ἀφῆσιν⁸⁾, ὁ ποινῆς
 ἀφῆσιν θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἔχουθῆ καὶ κληρῶν,
 ὁ ἐπὶ φῆσῆ κενταίας τῆς ἐκλήρωσις καὶ τῆς ἀφῆ-
 βῆς πρὸς τῆ καὶ φρητις καὶ τῆς μαρῆστιν ἀφῆν
 βῆς τυραννῆς ὡς ἀρρητιῆς ἀναρρητιῆς, αὐτὸ μὴ
 ἐπὶ εἰς τὸν βῆν προηχῆ τὸ ἀφῆσιν (ὡς γὰρ ἐκ-
 λὸν ἢν, εἰ οὐκ ἀφῆσῆς ὁ ἀνθρώπος ἐκέρ-

perdidit quotquot in damnum perniciemque sibi
 subditorum potentate abusi sunt. Neque enim
 eorum instrumenta condidit esse Deo, sed
 proprio arbitrio iam ad praesentem propositi et
 effusum utilitati eisdem procurandae commo-
 ditavit pro insurrahili sua celestique sapientia
 et providentia, quae vel improborum spe aliquid
 boni efficere solito permovit, perinde atque medici
 periculosam viperam veneno ad antidota paranda
 utuntur. Quare a divo Paulo dicitur infortunati
 hominum esse esse sine commentatum ad interitum,
 non quod, ait, ita a Deo fuerit instructus, sed
 quod diaboli hocpes et quasi receptaculum conculcae
 effectus ac illius etiam foetore impletus, non potest
 amplius ad usum ullum adhiberi, sed interitu solo
 ac exilio dignus est; et quoniam contenti cum
 oportet, quippe qui ob nimiam multam insan-
 abilis videtur, statuit eum Deus illustres fieri et
 apud omnes celeberrim, ut infortunio suo reliquis
 nastem stillis fiat: *induravit enim, inquit, Deus cor
 Pharaonis, tolerantia videlicet nequitiam ipsius ad-
 augens, ut ea ad extremum usque cumulam pro-
 vecta, aequum Dei iudicium in illo essulgeat, a
 quo secundum dignitatis amplitudinem iure im-
 mittitur eorum acerbissimus iuxta illud quod a
 sacro: psalmista dicitur, pro impiis superbia ac super-
 cocdros Libani elatione interitum eius ac eversionem
 divinitus rependi. Quapropter piec homines decet talia
 Dei instituta fortiter tolerare nec animum ignave
 demittere in sustinenda Dei miseratione, qui *percutit
 et rurus sanat, nec patitur ut virgum pravus porri-
 puit peccatores in sortem iustorum, sed iudicio ac
 iustitia ex improvise patefacta hereditati suae
 opitulatur: nam pauperum, ait, patientia non peri-
 bit in finem.**

Sed quid ita praesumus? Nimirum quia vel
 inter nos iam aliquot ante annis propter populi
 peccata aevum acerbumque in Christi ecclesiam
 maligni impulsu erupit supervenitque bellum, idque
 omnium quae unquam memoriae prodita sunt gra-
 vissimum aequo ac toterrimum. Nam qui con-
 cedente Deo ac praeter meritum (utinam ne id
 accidisset) universalem Constantinopolis sedem sibi
 arripuit, tyrannorum praedatorumque more omnium
 nostrorum ecclesiam per vim petitis in malum, dam-
 num, dedecus ac perniciem universorum ortho-
 dorum, Hieremia, detestabilis illa, ut quis dicat,
*desolationis obominatio posita secundum scripturam
 in loco sancto, quae profanantur polluunturque res
 sacrae, dross illo apostata, genius illo assyrius,
 communi omnium Deiue hominumque hostis et
 adversarius, ad delendam funditus ecclesiam ac
 religionem natam et constitutis atque omnium prin-
 cipatum violentar ac tyranniae uti resti emptitiam
 marcentem, utinam ne in vitam quidem esset ullo-
 modo productus: nam verba illa: Bonum erat ho-*

1) Sicut enim et verba audivit Basil. Magist. Basil. Quod
 Deo non est esset instruat, § 3.
 2) Rom. IX, 22.
 3) Exod. IX, 12; X, 23, 27; XIX, 28.
 4) Horum Basil. exposit. lib. 5.
 5) Ps. XXXV, 28.
 6) Ps. IX, 12.
 7) Matth. XXIV, 13.
 8) Basil. XXIV, 4.
 9) In X, 3. Hanc etiam legimus apud Greg. Naz. Contra
 Julian. I, Patr. Gr. XXXV, 282 B, et apud Theodorum Studitum,
 Patr. Gr. XXXI, 124B.

νος¹⁾, κατὰ τοῦ προδότη Ἰούδα ἐπὶ τοῦ σωτήρος
 βρόχῳ, καλλίστη ἂν καὶ ἐκ αὐτοῦ βραχίῳ καὶ προ-
 φητεία, τοῦ μὴ τί γὰρ εἰς ἴσιν, ἀλλὰ καὶ πολλῆ τοῦ
 μέσῳ ἐκείνου τὸ γὰρ εἰς πρεβόταν καὶ φιλαργίαν
 (ἐρλαβέντος καὶ νικηθέντος): ἐκεῖ δὲ ἐτιχε γὰρ γεν-
 νήσας, καὶ ὁ παιδαγωγὸς αὐτῶν διαίρειν θοκαρ-
 τινὰ ἐπιθέμενον λομῶν εἰς τὴν βασιλίδαν τῶν κίλων
 ἀδελίας παρέταξεν, ἔτι ἐν διακόνις τῶν δ' οὐχ
 ἔτι: τοῦ ἱεροῦ κλήρου, ἀλλ' οὐδὲ τῆς τῶν χριστιανῶν
 προσήγοι: ἄξιος, ἔρθετε μὲν παρεμποδοῦν εἰς
 τὴν ἀλλήν τὴν πατριαρχικὴν τοῦ ἐν μακαρίῳ τῆ λήθῃ
 Καλλινίκου πατριάρχου τῶν οικουμανικῶν θρόνον τὸ
 τηλικαῦτα διακόντος: ὥ: δὲ ποτε ὄρησε κυρὰν ἐν
 τοῖς οἰκῆμασι καὶ μικροῦ ἰδίῳ ἀποταρσθέντα
 κυρὸν τὰ πατριαρχικά ἀνάκτορα, εἰ μὴ κρολαβόντων
 ἐπίσθεν τὴν τῆς φιλοῦς ἀνάθεον (τοῦ θεοῦ ἠναργῆς
 προδικαίνοντος τὸ μέλλον, καὶ τὸν θεὸν οὐκ ἠναρ-
 φόντα παραίνου δι' αὐτὸ τῆ ἐκκλησίᾳ οὐκ ἀμυδροῖς
 προτιποδοῦντος σημεῖοις), ἐπιβλήσκει καὶ ἀπεδιώχθη
 μακρὰν ὁδὸν τοῦ μακαρίου ἐκείνου πατριάρχου ἐπι-
 γινόντος τὸ ἐκ προορίων ἐκείνου ἀδελφίμων κακότη-
 τε καὶ θυσοειμέντον.

Ἄλλ' οὐκ οὐδαμῶν ἔτι μετὰ παρέλευσιν χρό-
 νων ἱκανῶν ὁ ἐπὶ βλάβῃ καὶ ἀτιμίᾳ τοῦ ἡμετέ-
 ρου γένους ἐκτετέμεν αὐτῶν οὐτανῶ, φέρων ἀδελ-
 αὐτῶν τῆ πατριαρχικῆ ἀλλῆ παραβάλα, καὶ
 ἔσκαρ αἶφην καὶ ἐκάνθου βλαπτικῆν τῆ τοῦ Χριστοῦ
 γαστήρι ἐγκαταφύτασεν²⁾, ἐν ἣ καίτοι πνευ ἰσοπέλας
 καὶ θαλάσσι διαγενόμενος, καὶ λαθῶν ὑπότος τῆ ἡν,
 ἔτι ἐκ διαβόλων μεθηγευθείς, ὡς πολλοῖς καὶ εἰς
 ἀγγελον φασὶ, καὶ ταῦτα σκότος ἂν ἔλος, φιλεῖ
 μετασχηματισθεῖν³⁾: καὶ ἀκατῶν τού: ἀναριστιέτους,
 ἐπέλετο μὲν τῆς ἀρχιερωσύνης, Καίσαρῆς ἀνα-
 δειχθεῖς. Ἐκείνη δὲ παραπίνα καὶ ἐκτετέροτα
 τῆ μεγέθει τῆς παρ' αἰσίαν ἐπιδοθεῖς τιμῆς, καὶ
 εἰς ἐσχάτην ἀπόνοικαν ἐλθῶν, τὴν ἐξουσιώτην τε
 κεφαλήν ὄψοφ ἀρας καὶ ἔσκαρ ὁ τῶς αὐτῶν περι-
 σκεψάμενος, τῆ τῆς Κωνσταντινίου θρόνον αἰθῆς ἐκο-
 φάλαμῶν καὶ πατριαρχίαν φαντασθεῖσθαι ἐπέβατο
 τῆ γὰρ τοῦ νοῦς κούρῳτῃ φρονητικότης, ὅκῃ τὰ
 ἰσκαμμένα (τὸ τοῦ λόγου) κηθῶν ἐκπακράφηκε, μηδὲ
 ταῦτα συνελθὶς ὁ ἀκόνητος, τὴν ἰδίαν ἐπιγνῶναι ἀκα-
 θεύσιαν καὶ βαρβαρότητα καὶ τὴν πρὸς τὸ ὄψοφ τοῦ
 θρόνον τούτου ἀναξιοτήτα, ὡς ἀληθεῖαν ἐκ' αὐτοῦ τὸ
 σολομῶντικον ἔπος⁴⁾: Ἔστι ποιηρία ἡν εἶδον
 ὄκῃ τὸν ἡλίον, ἄνδρα δόξαντα παρ' αὐτοῦφ
 σοφῶν εἶναι, καὶ ὁ τούτου ποιηρόταρον, ἢ φησιν ἡ
 θεολόγος φωνή⁵⁾, κηθεῖν αἰλλοῖς πιστικῶν τῶν
 μηδὲ τῆς ἰδίας ἀμαθείας ἐκποθανόμενον: τὸ γὰρ
 οὐδοθα τὸ εἶναι τὸ κλειστόν ἀραιεταῖ, καὶ μέγα
 τοῖς ἀνθρώποις ἡ κηθοῖα πρὸς ἀρατὴν ἡμάρτιον⁶⁾.

Ἐπὶ τοιαύταις οὖν φαντασίαις καταλινδῶν καὶ
 προδοῦς τὸ καίμων ὁ μεσῳτῆς καὶ ἀνάξιος, μηδὲν
 καλοῦντος, μελλίστα δὲ ἀποκαμμένοσιν αὐτῶν τοῦ τότε
 πατριαρχεῖοντος κῆρ Κοσμά καὶ εἰς τὴν ἐπαρχίαν
 ἀκίνας καὶ κηθεῖσθαι συνεδικῆς ἐπιτέτονοντος, ὁ δὲ
 παρὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ἔρους τε καὶ κηνῶν
 χαρῆς ἀδελίας τῆ Κωνσταντινίου ἐπιθῆκει, χραίαν μὲν
 ἄλλῃν ἔχειν σκηπτόμενος, τῆ δ' ἀληθείᾳ τὴν αὐτῆς
 ἄρῶν διδάσκων. Καὶ δὴ τῆ φιλαργίᾳ καὶ κηνοδοξίᾳ
 ὁ τοῦ ἐσπόρου ὄπαδὸς τίλειν τυλίκεταῖς καὶ παρὰ
 τοῖς λόσσωντας κῶνας ἀκαθεύτας καὶ μανικάς τὴν
 πατριαρχικῆν ἀσίαν ἐκ παντὸς τρόπου ἔσκαρ καὶ
 μνῶμενος, ἐκεῖ ἐγίνωσκων αὐτῶν ὄκῃ τῆς συνόδου καὶ
 τοῦ κλήρου ἀνένθεκτον ἐσκαρ ὡς ἀπρόσφορον καὶ
 ἀδελφίμων, τῶν αἰσῶν ἀλλοτρίοις ἐπιχειρεῖ καὶ ὀποσχεῖται
 ἀδελφότητος κησῆτος χρηματίων εἰς ὕπερῶντας ἀσίαν

animi illi etactus non fuisset, quae de Iuda pro-
dicere a Salvatore dicta sunt, utpote de isto et
aptissime dixeris, qui illum prae avaritia et pro-
ditione cumulat, non solum acquavit, sed et
magno intervallo superavit. At quoniam diem
hunc adeptus a magistro domesticus tanquam con-
tagiosam lucem in reginam urbium misere est injectus,
cum adhuc diaconi accesseretur homo non solum
sacri cleri, sed ne christiani quidem nominis dignus,
effecit ut in patriarchalem aulam subreperet Calli-
nici, felicitis memoriae patriarchae, qui occaecam
sedem id temporis moderabatur. Ut primum autem
aedibus ignem iniecit ac parum obstitit, quia pa-
triarcalis tota incendio absumeret, ni serpentis
flamma maturius praeventissimae (Deo quae futura
essent luculenter praemonstrante quantumque ful-
men in ecclesiam per eum mox irruendam esset
non obcuris praefigurante signis), statim eiecatus
est ac procul fugatus a beato illo patriarcha, cui
vel ab initio comperta fuit eius imperitia, pravitae,
omen funestum.

Veram enim veru, interioris aliquot annis, a
 Satana in nostri generis detrimentum et dedecus
 sustentatus, iterum (quo pacto necimus) in patri-
 archalem aulam infertur ac intruditur, uti lolium
 nocivaeque spina in Christi arvo conmixta. Atque
 ibi simulate et dolose aliquandiu commoratus, qui
 vir esset, qualisque dissimulans, utpote a diabolo
 instructus, qui saepe vel in angelum lucis, quamvis
 caligo totus sit, simplicioribus decipiendis libenter
 transformatur, pontificatu artepto, Caesariensis de-
 signatur: ac protinus dignitatis sibi praeter meritum
 collatae magnitudine elatus inflatusque, in
 summam insaniam incidit: perditissimum caput
 alte erigens et magnifice se pavonis modo circum-
 spiciens, Constantinopolitanae aedi limis oculis in-
 tuenda ac patriarchatus somnians statim incubuit.
 Namque animo inani sibi assentatus, comama, ut
 aiunt, transiliendum suscepit, ne id quidem stolidus
 ille compertum habens, se sibi consciam non esse
 propriae inscitiae ac rusticitatis necnon ecclies
 illi aedi occupandae indignitatis, adeo ut vero in
 eum transferri possit illud Salomonis effatum: *Est*
malum quod vidi sub sole, virum qui sibi sapiens
esse videtur, et quod peius est, ex Theologi cen-
tentia, alios erudiendos suscepit, qui ne inscitiam
quidem suam percentit. Etenim opinio plurimum
de re ipsa aufert, inanisque gloriae studium ho-
minibus magno ad virtutem impedimento est.

Hisco deliramentis captus, gregem deserit ac
 prodit indignus ille mercenarius, a nemine arces-
 sus, immo vero a domino Cosma, qui id temporis
 patriarcham agebat, propulsus atque a synodo
 iunctus in provinciam suam abire ac quiescere: ille
 vero praeter ecclesias leges et canones abique
 ulla licentia Constantinopoli commoratur, alterius
 quidem negotii obundi simulatione, res autem vera
 eedis eius affectandae causa. Namque imperii
 vanaeque gloriae studio prorsus obcecatus aescula
 ille faciferi, canum rabidorum more incontinenter
 ac furiose patriarchalem dignitatem omni modo
 venatur et consecratur: cum vero se utpote inop-
 tum inhabilemque cum a synodo tum a clero non
 admissum iri probe noverit, aliorum operam ad-
 hibet maximamque nummorum copiam potentioribus

¹⁾ Matth. XXVI, 24.
²⁾ I Cor. III, 9.
³⁾ II Cor. XI, 14.
⁴⁾ Prov. XXVI, 12.
⁵⁾ Greg. Naz. Ocul. 2, Patr. Gr. XXIV, 680 c.
⁶⁾ Notum verbo Saucius Greg. Naz. 1 c. 681 a.
 COUNCIL GENERAL ROMAE XXXVII.

ματικὸς τοῦ ἱερωτικοῦ κρείτους ἐφ' ἑσένοι ἐπιβου-
λαίαι φεραθαί; δ' ἐπι τούτοις καὶ τοῦ πονηροῦ συμ-
βολαίου καὶ γραμματικοῦ μετὰ τῆς ἀπογραφῆς αὐτοῦ
ἐν χεροῖν ἤδη ὄντος καὶ συνειδητῶς ἀπαλεγγθίνοντος
ἀποκατακρίματος καὶ ἀναπαλόγγητος ἀπαλαφθεί; καὶ
ἐνοχος γεγενῶς ταῖς ἐσχάταις πειθαίαις ἐ; ἐπιβουλος
τῆς ἐκκλησίας, φιλευδμονίας ἕτης ἀφιθούς ὁ ἀχά-
ριστος, ἀπειρίφθη συνειδητῶς ἐς τὴν ἐπιφθίαν αὐτοῦ.
Ὁδὸ μόντοι ἠδύχασαν ἀπαλεθῆν, ἀλλὰ συμμορίαν καὶ
πατρίαν καταλικῶν ἐνταῦθα ββελυθῶν καὶ ἐξαισωθεῖ-
των ἀνδροπρίαν τιθῶν καὶ καλαμινάτων τελέτων δια-
κονομίνων τῆ ὁστανική αὐτοῦ γνῶμη τε καὶ βούλη,
ἐυκαμρίας τε τῆς τότε τυραννικῆς δυναστοίας ἐραξέ-
μινος καὶ τῆ; ἐς τὸ ἑπάθειαν συντάξαι καὶ χορηγίας
ἐττίσιους ἐκαυθῆσαι ἐτελή καὶ καταπαρήνας τὴν ἐκ-
κλησίαν χρεῖσαι καὶ αὐδοῖασιν ἀφορήτοις, ἀπάρξε τὴν
ἀρχὴν ὁ ἐπιβῆτης καὶ ἀλιτήριος καὶ βία κατὰ τῆς
ἐκκλησίας ὁ θεομάχος χαρεῖ, καίτοι τῆς συνόδου
καὶ τοῦ κλήρου ἀποποιουμένων αὐτὸν ἕς ἀνάθειαν. Β
ἀλλ' αὐτὸς ἐπεθόμην ἐν κακίῃ ὀνομασθῆς γενίθομαι
κατὰ τὸν πάλαι Ναβουζαρδάν, ὅστις ἐκαυθετὸν ναθὸν
τοῦ κυρίου, ὅπως λέθῃ μέγα ὄνομα²⁾.

Τοιαύτη; δ' αὐτῶ ἐπισφαλοῦ; καὶ δυσσεβεστάτης
κρηπίδος ὀκοπεθαίσης; καλλῆ χείρη κατετολμήθη τὰ
μετὰ τὴν τῆς ἀρχῆς ἐκαυθῆσιν καὶ γὰρ κατὰ τὸν
μέγαν Βασιλείον, ὁδὸ ἡ ἀρχὴ ἀδύμορος, καὶ τὸ πᾶν
ἀββίαιον φιλανθρωπίας γὰρ. ἦν τὸ σκαθὸς τῆς ἐκλογῆς
ἐνδύκως μέλα ἐπιβουλοπαίαν προσαναγαίαι, ὅπου δε-
νῆς ἐτέλει καὶ ἤτρηται, ἕς χρυσοῦ κλέον μῆθεν φθῆ-
γεσθαι ὅπου κνεῖν ὅπου φαγεῖσθαι, πῶσαν δὲ τὴν
σκουδὴν προσδακίνα τῆ χηρηματιέσθαι, τὸ τοῦ
Χριστοῦ κόμινον ὀπάθειαν ἀισχροπραθείας ἐαυτῶ
προσθημῆναι; καὶ ὅπου καὶ ἀπολλῶν καὶ καίσης
ἀπηγορευμῆνης κατατολμῶν πρῆξαι, ἐτ' ἐπὶ τῆ
κλύτῃ τὴν ἐλεψία πιδέμενος, ἀλλ' ὀδχι τῆ ἰσχυρῶ
θεῶ. Καὶ δὴ τῆ λόγη τῆ καθάει ἐκναεῖς,
τὶ τῶν κακῶν ὀκα ἐτόλμησε; Μαλλον δὲ ποῖον εἶθε;
ἀσεβείας καὶ παρνομίας καρέθρησαν ἀκατήραστον ὁ
φιλοχρυσώτατος ὀδχι ἤτον ἡ μισοχρησιότητος; Πῶτα
παράνομα καὶ καυλυμῆνα συνειθεῖσαι καὶ διαβόηγια
ὀκα ἰδραματούργησε; Καὶ τούτων μὴ μόνον τὴν βε-
αλλίθε τῶν κλέων, ἀλλὰ καὶ τὰς ὀκορησίους καὶ
σχεθῶν τὴν ὀκομῆμῆνη πῶσαν ἐτέκμησαν, ἕς μῆθε-
μῆνη διαπορᾶν ὀκολειφθῆσαι χριστιανούς τε καὶ ἰθνα-
σιν ἐν γα τοῖς γαμμοῖς συναλλῆθαι; τετραγαμίαι
τε γὰρ καὶ ἀμομφίαι καὶ πᾶν εἶδος ἀδαμτογαμίας
καὶ βεθρῶν παρατηρημῆνων καταλλως πῶσαν τοῖς
ἀββῆ καταβῆλλουσιν ἀρτήρια ἀνάθειν³⁾ συνεχρησῆντο,
καὶ ἕς ὀκα κήρυκται ἐν μέσῃ τῆς ἀγορῆς ὁ βεθρῶ
ἐπὶ βηταῖς ἀρτηρίων ποσῆσαι ἐκαυθῆσιν, καὶ ἐπὶ
λόγη πῶσαν ὀκομῆν καταλλως χρημάτων ἦν ἄναι.

Τὸ δὲ καὶ τὰς χερουθίας αὐτοῦ ὀκομῆσαν καὶ
τὴν τοῦ λεγομένου φαλκνοῦ ἕς ὀκορησῆσαν ὄσων
ἀκατήρησαν βεταῖαι καὶ ἀρτηρίαν τῆς ἀββῆ παρασῆσαι
δυνήσονται; Αἱ ἦν τὰς τοῦ θεῖνου ἐπιφθίας σχεθῶν
ἀπῶσαι ἐπείφῃαι καὶ ἠφῆσαν, ἄγχαν καὶ πᾶσαν
τοῖς ἀββῆς ἀρτηρίαις καὶ τὴν ἀκρατων χῆρῃν
αἰς κῆρῃσι κατᾶσιν⁴⁾ καὶ μονοθεῖα κηρῃτων
ἕς ἐπὶ κρατῆρι τῆς χερουθίας ἐπαρχίας καὶ τοῖς
ἀνηγομῆνους ἐπιφθῆν καὶ ἐκαυθῆσαν ἐς ἀρῆλθῆν τε
καὶ ἀντιφλοτιμῆνη ἑρεθῆλθῆσαν, καὶ τῆ κλέθῃ
καταβῆλθῆσαι ἐκδύκως ὀκορησίους; καὶ διὰ πάντων
τῶν ὁστανικῶν τούτων κληρησῆν τὸ κλέθῃ δυνῆ-
σῆναι λαβεῖν μηχανήμας, καὶ τούτων τῶν ἀποστολι-
κῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν κανόνων γενομένης ἀπομαχο-
μῆνων τούτῃ τῆ ἐγκαλήθῃαι καὶ ἐτελή κηθῃσεβῆλ-

saecularis imperii magistratibus sollicitus sedem
ambit. Interea vero, dum postandam pactam
epistolamque a seorsipso subscriptam prae mani-
bus adhuc haberet, deprehensus et in synodo sua
ipsius confessione convictus, cum causam excusandi
nullam haberet, extremarum poenarum, quod in
ecclesiam coniarasset, reus factus est; misericor-
diam tamen consecutus vir ille ingratus, in dioec-
esim suam a synodo remisus est. Neque tamen,
ut abiit, quievit; sed cum nefandorum quorundam
nequissimorumque hominacionum ac perfrictos fron-
tis ineriorum factionem cateravamque hic reliquisset
qui diaboli ipsius consilio ac proposito inservirent,
impotentissimi qui tum erat dominatus occasionem
arripuit: atque vectigalibus ac stipendiis, quae
aerario quotannis percipienda sunt, duplo adausis
ecclesiaeque aere alieno intolerandisque largitionibus
pergravata, principatum occupat, ereptor ille eccle-
siasimus ac per vim iste Dei hostis adversus
ecclesiam progreditur, quamvis cum a synodo tum a
clero propulsetur utpote indignus, tamen cele-
berrimus propter nequitiam fieri concupivit, quem-
admodum olim Nabuzardan ille, qui templum Ido-
mini incendit, ut magnam famam sibi conciliaret.

Libericum istud impiissimumque fundamentum
dum sibi supposuisset, post usurpatum principatum
multo peiora sibi sumpsit: nam ex magni Basilii
sententia, celsus improbum est initium, huius reli-
quum omne ferri non potest¹⁾. Etenim avaritia,
quam *res electionis* iure quidem idololatriam nun-
cupat, adeo dire captus est ac devictus, ut nihil
amplius praeter aurum loqueretur, anhelaret, som-
niaret, sed totum studium in nummos congerendos
impenderet, sibi Christi gregem in materiem turpes
quaeetus faciendi constituens, cumque et mactans
et perdens, factis quaecunque prohibentur, ab eo
susceptis, quippe qui spem in divitiis, non in Deo
forti reponeret. Qua animi quidem insaniam ubi
primum laboravit, quidnam mali non admisit?
Immo vero quamquam nequitiam improbitatemque
intentatam reliquit iste homo auri amantissimus
aeque ac Christi inimicissimus? Quae nefaria
vetitaeque coniugia et divortia non perpetravit?
Quibus non solum urbem reginam, sed exteras
etiam civitates ac universum fere orbem adeo im-
plevit, ut nullum superfleret discrimen christianis
inter et gentilis in nuptiis saltem contrahendis.
Nam quarta matrimonia, incestus, nefanda omne
genus consubia, graduum servandorum immunitas
summa illis qui multum profunderent nummorum
licentius concedebantur; gradus uti sub praecone
in medio foro, praefixo nummorum numero, venum
dabantur, et, ut verbo dicam, quaevis legis vacatio
pretio venalis erat.

Hinc vero in ordinationibus conferendis simo-
niam et in exigenda pontifici quod vocant
immodica quantitate vim eo rapacitatem quis con-
ventienter sermonem assequi poterit? Qui extor-
quendis patriarchatus provincias fere omnes con-
tritus debent, misericordis antistitibus vexatis et
exasperatis. Gratiam, quam vendere nefas, vemo
subdito videntesque dioceses quasi sub haeta
positas hostias, ad emendam invitabat, ad inivocam
certandum accumulandumque incitabat impellebatque,
illas ei se addicturum pollicitus qui largius liceret,
omnibus hinc diabolicis artibus quam maximum
pretium auferre experiens, quamvis apostolici et
ecclesiastici canones huc crimini acriter adverten-
tur illudque duplci afficiant poena utpote gravi-

¹⁾ IV Reg. XIV, 2.
²⁾ ἀναθῆν καὶ.
³⁾ Verba a canon 9 canon III Chalcedonensis deponuntur.

⁴⁾ Similitudinem eadem fieri ait ad illa Claveriana: Et male
possimus iudicia, etc. eodem sequuntur.

λότων αὐτοῦ καθεὶς διὰ τὸ μέγεθος. Ὁ χειρο-
τόνων γὰρ, φησὶν, ἐπὶ χρήμασι καθαιρεῖσθαι
καὶ ἀφορίζεσθαι¹⁾. Ἄλλ' εἰς οὐδὲν ἐλογίσθησαν
τῷ ἀσέβει αἱ τῶν νόμων ἀπειλαὶ τῆς φιλαργίας
καθεὶς καθ' ἑαυτὸν, δι' ἣν καὶ αἱ περὶ τὰς
κρίσεις ἀδικίαι καὶ αἱ δεκαμερῶν κατατολμῶν αὐτῶν,
καὶ οὐδὲν ὄντως ἦν ῥάδιον ὧς τὸ ἀδικεῖν τῷ βουλο-
μένῳ παντὶ εὐποροῦντι χρημάτων ἐπ' αὐτοῦ γὰρ
μόνον εἶδον διεισεύειν καὶ ἀδικεῖν κλοῦντε καὶ
πενία ὀριζόμενας καὶ κρινεμένας· κἀν πένης προ-
σέλλῃ, δι' αὐτὸ τοῦτο ὡς ἀδικὸς κατακρίνεται ὁ δὲ
κλόστος καὶ πρόσκαιρον χρυσὸν, τὰ πρῶτα δίκαια
ἔχειν ἀναναρρήτως ἐγνωρίστο ἐπ' οἷς ἀδικούμενοι
οἱ εὐσεβεῖς μετὰ τοῦ προφήτου καταβῶν²⁾. Ἐξ
ἀναντίας ἡμῶν γέγονε κρίσις, καὶ ὁ κριτῆς
λαμπράζει θῶρα. Διὰ τοῦτο διεσκέδασαι
νόμος καὶ οὐ διεστέγηται εἰς τέλος κρίμα.

Τῷ δὲ ἀδικίᾳ παροικεῖσθαι εἶχε καὶ τὴν ἀσπλα-
χνίαν καὶ ἐμόρητα· οὐδὲ γὰρ εἶδεν ἤλιος ἀσυμπα-
θέταρον ἀνθρώπων καὶ περὶ τοὺς πένητας ἀκαμπέστε-
ρον. Κἀν ἀπαντήσῃ καὶ ὀφείη αὐτῷ ποτα πένης
ἄλλοις δέξιμος, ὡς ληστὴ· ἐφυλαδαύετο, καὶ ἀπορῆς
ἦν αὐτῷ ἡ ἡμέρα ἐκείνη καὶ ἀποτρόπαιος· ἐπὶ τοσοῦ-
τον γὰρ παρακληξία· ὄπερ τῆς φιλοχρηματίας· ἐξώ-
κειλαν, ὡς μὴ μόνον ἐργηγορέας, ἀλλὰ καὶ ὑπνώττων
τὴν ἀρκαγὴν πραγματεύεσθαι· καὶ θῆτα νόξ πᾶσα
ἐγείργει καὶ εἰδωλοποιεῖ αὐτῷ πόρους καὶ τρόπους
τοῦ χρηματισμοῦ περὶ τὴν τῶν οὐνείρων μαντικῆν
ἐπεικώς ἐκπομπῆν καὶ τὴν σύγκρισιν αὐτῶν ἐπὶ
λέξει· αἰετιοῦμένην χρημάτων· μέλλοιτα δὲ πάντων
ἐδόνειρος ἦν αὐτῷ ἡ νόξ ἡ ἀπὸ τῶν οὐνείρων τὴν
ἐδωδὴν τῶν σύμων αὐτῷ ἀναπλάττουσα· ἀπὸ τού-
των γὰρ θανάτου, ἀρχιερίων καὶ τέλαντα ἐλα φαλ-
τικῶν ὁ δὸνείρητος καὶ πεπλανημένος κακῶς ἐμαν-
τέετο καὶ τὰς ἀλλοτρίας συμφοράς· ἰδίαν εὐτυχίαν
ἤγειρε. Τὸ δὲ πάντων ἀτοπώτατον, εἶναι καὶ λέγειν
καὶ δημοσιεύειν τὰ τοιαῦτα οὐκ ἐπασχύνετο, καὶ
ταῦτα ἐν ἱεροῖς συλλόγοις καὶ συναλεύσεσιν. Ἄλλ'
ἔπασα αὐτῷ ἡ φιλοσοφία οὐνείρων καὶ μυθολογίας
μεκρὰ ἦν ἀδολεσχία, ὡς ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῆς θεο-
στοργῆς αὐτοῦ πατριαρχίας κἀν ἔθιμον καὶ νόμιμον
εὐπρέπειαν τε καὶ σεμνότητα ἐκκλησιαστικὴν ἀρῆν
ἔξαφανισθῆναι³⁾ καὶ τοὺς ἱεροὺς συλλόγους σκηνὴν
καὶ κομφῶδιον ἀναδαχθῆναι· ἐν τοῦτοις γὰρ λόγος
μὲν οὐδεὶς ἀρετῆς περὶ ἡ δογμάτων καὶ ἐκκλησιαστικῆς
τινὸς συνέψεως οὐδέποτε ἐπ' αὐτοῦ ἐκινετο ἢ
προδράλλετο, ἀλλ' ἢ οὐνείρου διήγησις ἢ χρημάτων
ἀνακρίσις ἢ ἄλλη τις φλυαρία οὐχ ἕως πατριαρχικῆς
ἀξίας, ἀλλ' οὐδὲ ἕως χριστιανικῆς κατάστασις ἀρμό-
ζουσα ἐμυθολογεῖτο, καὶ ὡς εἶπερ βουκολογία σκη-
νικὴ εἰκάετο ἡ πατριαρχικὴ παρουσία, μυθικῶν καὶ
εὐλογιστῶν ἀργηρίων γέμουσα. Μακρὸν ἂν εἴη λέ-
γειν τὰς γουταῖς καὶ μαγικὰς αὐτοῦ κακοτυχίας
μετακαμπόμενου καὶ ἠρωτινῶς τοὺς τὰ τοιαῦτα σατα-
νικῶς ἐπεγγελλομένους χρησιμοδοτεῖν καὶ ἀποδεχο-
μένου ὡς τὰ ἀπὸ τοῦ δελφικοῦ τρίποδος. Ἄλλὰ καὶ
ψευδογνωρίαν ἐμγαλαύχει ἀπὸ τῶν χρημάτων καὶ
σχημάτων τῶν περὶ τὸ σῶμα ἐκρινεν ἐκείνου τῆς
ψυχῆς τὴν κατάστασιν, ἀπερ ὄση· ἀσέβειας καὶ παρα-
φροσύνης γρηεῖ καὶ ὅπως τοῖς ἱεροῖς νόμοις, ἵστίν
ὁπότεθυνα, οὐδεὶς ἄγνωστ.

Τοῖς δ' ἐργημένοις καὶ βίος διαβεβλημένος συ-
λέλυκτο καὶ πολιτικῶς ἀσέβου καὶ ἀκαλόστου ἔργα
διεφύλλολλοντο, ὃ καὶ χάρις οὐστολῆς κατατολμώμενα
ὀ μισήσαντες ἔβρα· τοὺς εὐσεβεῖς οὐανθάλου καὶ προ-
σεύχηματος ἀρορῆν παρεχόμενα, ὡς κληρωθῆναι ἐν
αὐτῷ τὸ Ὀφίς πόρνῃς ἐγένετο σοῖ· ἀκηναι-
σχύνεσης πρὸς πάντας⁴⁾, κἀν τὰ κλειῶ τούτων

aimum: Qui prope ordinationem fecerit, inquit,
deponatur et segregetur. At nihil pendebat minas
legum impius ille, avaritiae morbo aliquando cor-
reptus: inde etiam iniurias ac corruptelas ab ipso
in iudiciis ferendis admissas, adeo ut cuius opibus
instructo nihil expeditius esset quam ceteris in-
iuriam facere: illius enim aetate bonorum tantum
copia aut inopia iustitiam iniustitiamque decerni
ac dirimi vidimus. Si quis inops accederet, propter
id ipsum ut reus damnabatur: sin autem dives ac
nummos proferens, is absque controversia summum
ius habere agnoscebatur. Quare prohi homines
iniuriis affecti cum propheta conclamabant: Contra
nos factum est iudicium, et index accipit munera;
propterea lacerata est lex, et non pervenit ad finem
iudicium.

Iniquitati comitem adiunxit immanitatem ac
Esaevitiam: neque enim sub sole unquam fuit eo
immitior homo, et in pauperes rigidior. Si forte
ei occurreret inops eleemosynam petens, fugam ut
latro arripiebat atque infaustum diem illum habe-
bat et abominandum: eo enim devenit insaniae,
avaritia pertractus, ut non vigilans solum, sed etiam
dormitans rapiendi cupiditate distinebatur; et aeno
in fovendis effingendisque viis ac rationibus pec-
uniam sibi confrogandi cunctas noctes consumebat,
vir somnia interpretandi arte satis eruditus, quorum
explicationem ad nummos rapiendos semper vertebat.
Praecipue vero omnium auspiciatissima ei
videbatur nox ficus edendos pro pomis illi exhibens:
ex his enim antistitum fata innumeraeque
psepticorum talenta insana emotaque mente stolidae
vaticinabatur, aliorum adversa in propriam felicitatem
accipiens: quodque omnium absurdissimum
est, talia dicere notaque facere non verebatur, et
ea in saecris coetibus ac concionibus. At omnia
ista somniorum rerumque commenticiarum cognitio
immodica erat garrulitas, adeo ut Deo exosi illius
patriarchatus tempore quaevis res usu recepta ac
legitima necnon ecclesiae decor et gravitas funditus
deleteretur costusque sacri proccenium ludicrum
viderentur: in his enim ne verbum quidem de
virtute seu de dogmatibus aut ecclesiasticis quodam
negotio ab eo movebatur unquam vel proferebatur,
sed somni cuiusdam expositio vel nummorum in-
vestigatio aut aliud quid nugatorium non solum
non patriarchicae dignitati, sed ne christiano qui-
dem instituto consentaneum fabulose narrabatur,
atque, ut ita dicam, a ludicra garrulitate non dis-
crepabat patriarchae praesentia fabulosis turpissi-
misque narratiunculis referta. Dicere longum esset
eius praestigias et magica maleficia, iis qui iatius-
modi vaticinia se edituros diabolice pollicerentur
arcessitis et interrogatis, horumque probatis respon-
sionibus perinde ac si ex delphico tripode fun-
derentur. Quin etiam peritiam suam naturas cog-
noscoendi utque se haberet quiaque animus ex cor-
poris colore et aspectu iudicandi valde venditabat:
quae quanta impietate insanisque redundant quan-
tumque sacris legibus adversentur, nemo non novit.
Cum iis vero quae diximus vitam infamem cop-
ulabat eiusque luxuriosa libidinosaque agendi
ratio decantabatur; quibus absque verecundia per-
petratis piorum animi haud parum conturbabantur,
scandali offensioisquo occasione oblata, adeo ut
rata in eo fierent verba illa: Facies tua facta est
meretricis; sine rubore factus es ad omnes, quamvis

1) Chn. Apostol. 28 et 30; (Chalcedon. 3.)
2) Matthe. I. 2. 4.
3) Ἐφεσησίθη cod.
4) Isora. III, 8.

Μή με κειράτε, δι: καταστρέψω τὴν ἐκκλησίαν τῇ ἐκπαύσει τῆς εἰς τὸ δημόσιον χορηγίας: καὶ ἀναβιβῶ τὴν εὐδοσίαν ἕως εἰς αὐτὸ τὸ καρχήσιον τοῦ ἱστού, τὸν ἰσχυρὸν ἀφανισμὸν ἡμῶν ἀπάντων ὃ ἐφελότατος διανοούμενος ἐστίν· καὶ προθυμώμενος. Ἄ καὶ ἀκούοντες μετὰ πολλῆς δεινοκαθείας, ἐτανάζομεν ἀπὸ βλάβους ψυχῆς καὶ τὴν τῆλικαύτην ὕβριν ἐφέρομεν ἀκούοντες, ὡς μὴ τολμῶντας κινηθῆναι πρὸς ἄμυναν καὶ ἐξοστρακίσαι τοῦ θρόνου τὸν κακῶς αὐτοῦ κατορχούμενον διὰ τὸ καθάραι τὴν ἀπεινωμένην αὐτοῦ μανίαν· παρ' οὐδὲν γὰρ ἐτίθειτο ἄρδην ἐκτρέψαι τὴν ἐκκλησίαν καὶ κυρῶς ποιῆσαι αὐτὴν παρανάλωμα.

Δεῖγμα δὲ τούτου καὶ ἡ κατὰ τὸν συναδέλφω ἀρχιερέων καὶ μάλιστα τῶν ἐγκρίτων καὶ τιμίων καὶ πολλῶν κηδεμονίαν εἶαι ποιούμενος τῆς τοῦ κοινοῦ κυβερνητικῆς ἀρετῆς περιφρόνησις καὶ ὕβρις· καὶ τέρντι φονικὴ καὶ ἀκάνθρωπος ὀργή, τε καὶ κίνησις αὐτοῦ· τούτων γὰρ τίσασαί· καὶ πάντε ἀθρόον προλαβόντες διὰ τῶν ψευδαρκῶν αὐτοῦ ἀδικίαι καὶ ἀνατίαι εἰς ἔξορίαν καταβίβασα, μὴ φέρων ὃ κωνηρὸς σιμανὸς θεατὰς ἔχειν τῶν αἰσχρίτων αὐτοῦ πράξεων· καὶ ἄλλοτε ἀλλοῦς τῶν ἀγίων ἀρχιερέων ἐλυμήνατο, τῶν μὲν καταπαταίνων ἐν ἀνάγκαις ἐπισκοπιμένων, τῶν δὲ τὰς ὑποθέσεις· προτιδὸς καὶ τὰ δίκαια καὶ ἐκ πάντων ἀπλήρως χρηματιζόμενος· οὐδὲ γὰρ ἐτύγχανε ποτε τι· τῶν ἀδελφῶν οἰκιστὸν ἀντιλήψεως καὶ βοηθίας· παρ' αὐτοῦ, μὴ πρότερον πληρώσας τὴν χεῖρα χρυσοῦ. Καὶ οὐ τοῦς μὲν παρόντας ἀπατρώγα, τῶν δὲ ἀπόντων ἐπειδετο, ἀλλὰ γράμματα πανταχοῦ διεφοίτων, καινὸν τινα φόρον καὶ δασμὸν ἐπαγγέματα. Ἐφ' οἷς ὕβρισκαθούνας· καὶ θεραπείαν τιὰ εὐρεῖν μὴ δυνάμενοι οἰκοθεν, ὄλην δὲ τὴν ἐλπίδα ἡμῶν ἀναδέμνο: τῆ κυρίῃ τῶ συντρέποντι ἁμαρτωλοῦ καὶ πονηροῦ βραχίονα¹⁾ καὶ ἰστώντι τὴν καταγιδα εἰς· αὐρα²⁾ καὶ ποιούντι ἐκδικήσιν ἐν τοῖς ἔθνεσιν³⁾, ἠντιβουόμεν, ἐποντιώμεθα, ἱκατούμεν θαλά θυνάμαι ἀοράτως πατάξαι· καὶ τοῦτον τὸν ἀλιτήριον καὶ ἐξαισίῃ θραύσαι ἀφαντὸν ἀναδειξαι· ὡσπερ ἐπὶ Μωυσοῦς τὸν Φαραῶ καὶ ἐπὶ Ἡλίου τοῦ· ἱερέ: τῆς αἰσχρόνης, καὶ οὕτω γνωρίσαι τοῖς λαοῖς τὴν δύναμιν καὶ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ⁴⁾ καὶ τὴν ἀγίαν αὐτοῦ ἐκκλησίαν τῆς τῆλικαύτης ὕβρεως καὶ φθορᾶς ὑπερφωῶς καὶ παραδόξως ἐξελέσθαι· καὶ διασωσασθαι· καὶ γὰρ ἐγενήθημεν διὰ τῶν ἀσεβῆ καὶ θεοπαίκτην τοῦτον ὄνειδος ἐν τοῖς ἔθνεσιν· μυχτηρισμὸς καὶ χλευασμὸς τοῖς κύκλοι ἡμῶν⁵⁾, ὡς βλασφημεῖσθαι δι' αὐτὸν τὸ ὄνομα τοῦ σωτήρος· ἐξέκλιναν γὰρ σχεδὸν ἅπαντες οἱ τοῦ ἡμετέρου ἀρθοδόξου γένους ὡς πρὸς· κακὸν παράδειγμα ἀφορώντας· τοῦτον τὸν καὶ ἀθετήσαντα πάντα τὰ τῆς εὐσεβείας· καὶ τοῖς ἄλλοις ἀθετεῖν συγχωρήσαντα.

Ἡμεῖς μὲν οὖν τὸ θετὸν ἐξελιόμενοι ἱσταμέθα καρτερῶντες καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ δικαίαν κρίσιν ἀπεκδεχόμενοι· ἀλλ' ὃ τὸ θέλημα τῶν φοβουμένων αὐτὸν ποιῶν⁶⁾, ὃ πατάσων καὶ πάλιν ἰώμενος οἰκτον λαβὼν καὶ τῆς ταλαικωρίας ἡμῶν ἡμεῶν ἐπινοήσας· πληγῇ ἀδοκήτῃ τὸν θεομάχον τοῦτον καταμεραύνοσα καὶ τὸν πτωρόποντα τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ τοῖς ἰδίῳι βλάσαι περιπαρῆναι ἀνδίκαις παραχώρησα· πρὸς γὰρ τοῖς ἀπειριθυμημένοις αὐτοῦ ἀποτήμασιν, ὅσα ἢ τῆς φυλακῆς ἡμεῶν λύσασα αὐτῷ ὑπηγύρευσεν, ὡσπερ κολοφῶνα ἐπέθηκα καὶ τὸ τῆς καθουσίωσης⁷⁾ ἔγκλημα· διαβάλλων γὰρ πολλοῦς τῶν εὐσεβῶν ὡς ἑτεροδόξου· ἢ καὶ ἐπὶ ἄλλοις· πλὴν

veritia, sin minus ecclesiam evertam, stipendia aerario solvenda adaugendo et vectigalia attollendo usque ad ipsum mali carthesium", extremam omnium nostrum meditatam perniciem exaequi paratus homo perditissimus. Quibus auditis, acerbo moerore affecti, intima mente ingemiscebamus, tantam contumeliam silentio sustinentes, quippe qui defensionem parare eumque throno iniuria occupato abigere non auderemus, desperatae illius insaniae probo consilii: nam pro nihilo putabat ecclesiam funditus evertere eamque incendio absumere.

Huic rei argumento etiam est summa eius in fratribus antistites, in praestantissimos praesertim et optimos qui multam gerundis rebus publicis curam adhibuerunt, despicientia, contumelia, impetus et incursus vere truculentus et immanis: horum enim quatuor et quinque ex falsis relationibus inique et immerito in exsilium novissime expulit, non ferens improbus homo probos habere testes foedissimorum ipsius operum; alias etiam alios sanctos antistites excruciat, aliis in angustias adactis irridens, aliorum bona et iura prodens et omnium spoliis insaturabiliter ditescens: neque enim quidquam adiumenti auxiliique ulli fratrum unquam obtigit qui non prius manum eius auro compleverit. Neque tamen praesentes exhaustiens absentibus parebat, sed litteris in omnes partes sparsis novum quoddam vectigal stipendiumque imponebat. Quare iniuriis lacessiti nos ullum remedium pro nostris facultatibus comparare valentes, sed omni spe in Domino posita qui *brachia peccatoris et maligni conterit procellamque in auram convertit et vindictam facit in nationibus*, implorabamus, exprocebamus, obtestabamur divinam potentiam ut pestem istam occulte percuteret et infausto vulnere e medio tolleret uti Pharaonem Moysis, pudendosque sacerdotes Eliae aetate, quo *virtutem et mirabilia sua populo nota faceret* sanctamque ecclesiam suam tanta talique contumelia et pernicie mirifice ac portentose liberaret et eximeret. Etenim impii istius et a Deo percussi opera *opprobrium facti sumus in gentibus, subsannatio et irrisio* iis qui in *circuitu nostro sunt*, adeo ut conviciis incessaretur illius causa salvatoris nomen: declinaverunt enim fere omnes quotquot sunt orthodoxi nostri generis, utpote pravum exemplum ex eo sumentes qui universam religionem transgressus, aivit etiam ut a ceteris infringeretur.

Nos igitur in divini numinis deprecatione perstabamus, iustum eius iudicium patienter exspectantes. At qui *voluntatem timentium se facit, qui percussit et iterum caecat*, misericordia captus nostrarumque misertus aerymarum, votis nostris benigne ac diligenter annuit, et fulmine in illum Dei hostem qui ecclesiam Christi sauciaverat inopinate emisit, propriis ictibus eum transigi iure permittit: illis enim quae retulimus facinoribus quotquot aeva avaritiae rabies ipsi suggessit tanquam fastidium imposuit ipsum laesae maiestatis crimen. Namque multos piorum virorum ut heterodoxos aut aliis quibusdam criminibus apud regiam potestatem relationibus oblati calumniatus, indeque decreta

1) Pa. IX, 36.
 2) Pa. CVI, 29.
 3) Pa. CXLIX, 7.
 4) Pa. LXXVII, 14.
 5) Pa. LXXIX, 4.
 6) Pa. CXLIV, 19.
 7) ἀθεωσίωσις et super lineam καθουσίωσις.

εγκλήμασι τῶ βασιλικῶ κράτει δι' ἄν εὐβουδ ἀρξάν A
καὶ ὀρθοῦς ἐξείτων ἐπὶ τῷ κακοποιήθῃν δαθέν
ἐπινοῦς, ὅσαρον τοῖς βασιλικῶς ἐπινοῦς φησίμασι
ἐπεβόλευε καὶ χρήμασι ἀπηπάλλει ταῦτα, τοῦς δὲ
ἐπὶ τοῦ συκοφαντοῦμένου ἐμπροσθέντος, ὡς τις τῶν
ἀνθρωπίνων συμφορῶν μεταβολῆς τε καὶ καλεγμῆ-
λος. Καὶ τοῦτοις αὐτοῦ τοῖς τεχνουργίαις καὶ ταῖς
ἀπάταις ὅπως διέθετο καὶ τῶν ἀγίστατων ἀποστολικῶν
καὶ πατριαρχικῶν θρόνων τῆς Ἀνατολίας, φρίττομεν
μνημονεύοντες; καὶ ἀγίας ἀνακικακλήματα· προδόμενα
γὰρ ὁ θεός τὸ ἱερὸν καὶ ἀνάμνητον ἡμῶν οὐρανὸς τοῖς
αἰρετικοῖς καὶ ἐτροδόξοις καὶ τῶν θρόνων ἐπινοῦν ἐξ
ἐλακτῆρου διέφθαιρῆ καὶ συνέχεα καὶ παραχῆς παν-
τοῖα; ἐνέπλησθη, ὡς κινδυνεύειν τὸ ἐκαστος χριστιάνωμον
πλήρωμα τέλειον ἐκτραπήναι τῆς εὐθείας; ὁδοῦ καὶ
ταῖς λατινικαῖς καινοτομίαις; καὶ καινοδοξίαις; συν-
παχθῆναι ἐξ αἰτίας τοῦ τρισκαπαράτου τούτου, μη-
δεμίαν ἐν καιρῷ τῷ προσήκοντι συνέσυναγελάσαντος
βοήθειαν τοῖς πράγμασι, ἀλλὰ καθυμένους ἐβαλο-
κάκως καὶ ὑποσχέσαι χρημάτων διαφθαρέντος καὶ
προδοθέντος τὴν ἰσοδοξίαν. Ὅν τινων τοιμημάτων
καὶ κακούργματων αὐτοῦ καὶ τῆς ἐπιβουλῆς καὶ ἀπάτης
καὶ προδοσίας τοῦ ἡμετέρου γένους γνωσθέντων καὶ
ἀκουσθέντων εἰς τοὺς αὐθέντας καὶ ἡγεμόνας ἡμῶν
καὶ αὐτῷ τῷ ὑπερτάτῳ ἐπιτρόπῳ τῆς κραταιῆς βασι-
λείας, αὐτὸς μὲν ὁ ἐπιβράτης ἀπελθῆναι τοῦ οἰκουμενι-
κοῦ θρόνου καὶ εἰς ἐξορίαν καταδικασθῆναι, δίκην θούς
ἀξίαν τῶν βεβαιωμένων· ἢ δὲ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία
καὶ τὸ γένος τῶν εὐσεβῶν ἀπῆλλάντων τοῦ τληικου-
τοῦ αἰσχύους καὶ τῆς παρηγορίας φθορᾶς τε καὶ
μλάνης. Ὅν ἕνεκα χάριτας τῷ θεῷ ἀνδομολογήσαν-
τες, ὅτι ἐπισκέψω; καὶ φιλανθρωπίας; ἠδιώθημεν
παρ' αὐτοῦ, ἀναγκασιῶν δεῖν ἠγγισμάθεα τὸν λησθῆν
καὶ φθορᾶ τούτου καὶ μισθωτῶν καὶ ἀνδροκοπιστῆν
τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν καὶ προδοτῆν τῆς εὐσεβείας
τοῖς φρικτοῖς καὶ ἐσάτοις ὑποβαλεῖν ἐπιτιμοῖς; καὶ
δημοσιεδοῦαι τοῖς πᾶσιν, ὡς ἐν τινὶ στηλογραφίᾳ ἀθα-
νάτω τὴν τοιαύτην καὶ τληικαύτην μοχθῆριαν αὐτοῦ
καὶ ἀσβείαν· ὅσαρ γὰρ ἀρετῆς ἐπαινοῦμένης, ὅστῳ
καὶ κακίης στηλιτευομένης, ὀφέλεια ὄχῃ ἡ τυχεύουσα
τοῖς ἐπιγινωμένοις τῶν ἀνθρώπων παροισαρται, τῆ;
μὲν εἰς μίμησιν, τῆς δὲ εἰς φουγὴν ἀριστα παιδευομέ-
νῳ; ἐπιπυθῆναι τὰ γὰρ χρεῶν τὴν κακὴν φυτεῖαν,
ἦν ὁ πατὴρ ὁ οὐράνιος οὐκ ἐφύτασε¹⁾, καὶ ἀποσκο-
ρακισθῆναι τὸν νέον Ἰούδαυ τῆς διακονίας τοῦ κλήρου
καθ' τῆς τῶν εὐσεβῶν τέλειον ἀποκοπήναι μερίδος· καὶ
γὰρ ἱατρὸς τεχνικός; τὸ οὐσηγὸς ἐκκόπτει μέλος, ὅστῳ
μὴ τῆ τῶν λοιπῶν μελῶν εὐεξία διαδοθῆναι τὸ νόση-
μα· ἀλλὰ καὶ ἀποστολικῇ ἐντολῇ ἐστὶν ἀποσοβεῖν τὸν
πονητῶν ἐκ μέσου ἡμῶν²⁾.

Τούτου χάριν ζήλω θεῷ κινούμενοι, ἵνα μὴ τοι-
αυτῆς ἀσβείας μέτοχοι ὀδύμεν καὶ κοινωνοῖ, κατα-
λύοντες αὐτὴν ἀτιμώρητον ἀθημοσιεύτων τε καὶ
ἀστηλάτου, ὁ μόνον καθαιρέσει νομίμῳ καὶ κανο-
νικῇ τούτου καθυποβάλλομεν ἐπὶ μυστοῖς ὁ; εἰρηται
εγκλήμασι καὶ ἄλλοις ὅσα διὰ τὸ τοῦ λόγου προσκο-
ρῆς καὶ ἀγδῆς τοῖς ἀκούουσι οἱ καθ' ἑαυτοὺς, ἀλλὰ
καὶ τῆς τῶν εὐσεβῶν ὀλομελείας καὶ κοινωνίας ἐκ-
κόπτομεν τῇ ἀξίᾳ τοῦ πνεύματος ὡς ἐνὰ τῶν ἀπει-
δαῦτων ἐπινοῦν καὶ ἀμαθῶν πάλαι αἰρετικῶν, ὡς
ἀσβῆ, ὡς ἀθέου, ὡς ἀντιχριστοῦ, καὶ γράφοντες
ἀποφαινόμεθα συνδικῶς μετὰ τῶν παρὶ ἡμῶν ἱερω-
τάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν ἀγίῳ πνεύ-
ματι ἀγακτῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν,
ἵνα ὁ τρισκαπαράτος αὐτῶς καινοτομίας καὶ τοῦ
διαβόλου ἀντίμμος, ὡς ἀνάξιος τῆς ἀρχιερατικῆς καὶ
πατριαρχικῆς ἀξίας καθ' ἑαυτὸν ὑπερῆξ καὶ γεγυ-
μναμένος πᾶσις ἰαρχιερατικῆς ἐνεργείας καὶ τάξεως
καὶ ἐκπρωτος τοῦ ἀρχιερατικοῦ καταλόγου καὶ ἀπο-
κακομῆτος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὀλομελείας καὶ ἄσφα-

adeptus ad noxam illis afferendam, regia ista con-
sulta deinceps deludebat ac pretio vendebat, eos
quos ipse inmalularat mundimatus, ut unus aliquis
humanarum aerumnarum venaliciarius et darda-
narius. Hisce fallaciis suis ac fraudibus quo modo
vel ipsam sanctissimam apostolicam et patriarchi-
cam sedem Antiochenam perverterit, referre ab-
horrescimus taedio reforti: prodidit enim sacrilegus
homo sacram inculpataque nostram fidem haere-
ticia et heterodoxia, sedem illam penitus labefac-
tavit, permiscuit, innumeris commovit perturbati-
onibus, ita ut christianus regionum illarum populus
in discrimen venerit a recta via prorsus deflectendi
ac Latinorum novitatibus falsisque opinionationibus
se submittehdi hominis istius ter execrandi causa,
qui haud ullum opportuno tempore praesidium
rebus gerendis attulit, sed occasionem praevari-
catorie dimisit, pollicitatione pecuniae fide labe-
factata ac vera religione prodita. Quae audacia
eius facinora ac scelera necnon machinationem ad
decipiendum prodendumque genus nostrum cum
cognovissent audissentque principes ac moderatores
nostri et summus ipse potentissimus imperatoris
vicarius, ipse quidem tyrannus universali sede
detectus in exilium expulsus est, meritas solvens
poenas eorum quae admiserat; ecclesia vero Christi
nosque omnes pia natio tanto talique probro ac
universa pernicioe noxaeque liberati sumus. Qua-
propter post gratias Deo persolutas, quod nos in-
spectione ac misericordia dignos iudicaverit, ne-
cesse omnino duximus, huiusmodi latronem, cor-
ruptorem, mercenarium, humanarum animarum
plagiarium, religionis proditorem diris summisque
subiacere poenis omnibusque notam facere velut
in perenni columna incriptam tantam talenque
improbicatem eius et impietatem: quemadmodum
enim ex virtute laudata, ita quoque ex nequitia
pervulgata utilitas haud mediocris a posteris om-
nibus percipitur, qui ad unam imitandum et ad
fugiendam alteram optime instituuntur. Etenim
eradicari oportet malam plantam, quam pater
ille caelestis non plantavit, et novum Iudam amo-
veri a ministerii parte et a piorum societate om-
nino segregari: nam peritus medicus putridum
rescat membrum, ne reliquorum membrorum socie-
tati communicetur lues; sed et apostolus iubet nos
sceleratum hominem tollere e nostro coetu.

Qua de causa divino fervore permoti, ne huius-
modi impietatis participes videamur et consortes
eam relinquendo inultam, tacitam et reconditam,
non solum iustae et legitimaee depositioni illum
subiicimus ex innumeris quae diximus criminibus
et aliis quotquot propter sermonis satietatem et
taedium audientibus silentio praetermissimus, sed
etiam a piorum consortio et societate abscindimus
a scia spiritali ut unum ex indoctis illis et ignavis
qui olim fuerant haereticis, ut nefarium, ut impium,
ut antichristum, et scripto synodico decernimus una
cum sanctissimis et honoratissimis qui apud nos
sunt antiistibus, dilectis nostris in sancto spiritu
fratribus et comministris, ter execrandum illum
Caocieremiam et diaboli asemulam ab episcopali
et patriarchali dignitate ut indignum amotum esse,
denudatum quovis munere atque ordine episcopali,
eiectum ex episcoporum indice, segregatum ab
ecclesiae consortio, privatum et exclusam a divina
gratis; nullam eum facultatem habere induendi

1) Math. XV, 12.
2) 1 Cor. V, 12.

μηδὲν ἔχον ἀρχιερατικὴν ἐξουσίαν οὐδὲν ἢ ἀρχιερατικὴν ἐκτέλεσιν ἐπιτρέψαντες ὡς καθ' ἑαυτοὺς καὶ ἄλλοι, Ἱεροσολίμῃ δὲ καὶ ἁγιάριον καὶ εἰς τὸν ἴδιον γινώσκοντες καὶ ἕνα καὶ ἀλλότριος τῆς χριστιανικῆς κακοποιίας, ὡς ἐπιβουλὰς τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ χριστιανικοῦ κληρονομίου. Καὶ μηδὲν τολμήσῃ συμφορῶν αὐτῶν ἢ συλλειτουργίαν ἢ ὡς ἀρχιερεῖς ἢ πατριάρχῃν ἀρῆσαι ἢ τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἀποσπῆσαι ἢ εὐλογίαν καὶ ἑπισκοπὴν παρ' αὐτοῦ δεχθῆναι ἐν βάρει ἀγίας καὶ ἀλώτου ἀφορισμοῦ. Ἀλλὰ καὶ οὗτοι ἄλλοι χριστιανοὶ θελήσαντες συντρέχειν καὶ βοηθῆσαι αὐτῶν, λόγῳ ἢ ἔργῳ, ἐμύσησαν ἢ ἐμύσησαν, ἢ εὐφρόνῃ ἄλλῃ τῶν, ὡς συγκοινωνούντες τῇ κακίᾳ καὶ ἀσεβείᾳ αὐτοῦ καὶ ἀναντιεὶς φερόμενοι τῇ ἡμετέρῃ ἐκκλησιαστικῇ καὶ συνοδικῇ ἐκτελεσθῆναι ἀφορισμοὶν εἰσὼν παρὰ τῆς ἀγίας καὶ ἐπουσεύου καὶ ζωοποιοῦ καὶ ἀειπρότου τριάδος, τοῦ ἐνθ; καὶ μένου τῇ φύσει θεοῦ, καὶ κατηραμένοι καὶ ἀσυγχάρητοι καὶ ἄλυτοι μετὰ θάνατον καὶ κείσεως ταῖς πατριαρχειαῖς καὶ συνοδικαῖς ἀραῖς καὶ τῷ αἰωνίῳ ἀνάθεματι ὑπόδικαι καὶ ἐνοχοὶ τοῦ πυρὸς τῆς γέννης, καὶ ἐχθίστοι τὴν μαρτίαν τοῦ προδότη τοῦ Ἰούδα καὶ τῶν θεωρητῶν Ἰουδαίων τῶν σταυρωσάντων τὸν κύριον τῆς δόξης. Οὕτω γενέσθω καὶ μὴ ἄλλως ἐξ ἀποφάσεως.

ἄρτης-φ: ἐν μηνὶ δεκεμβρίῳ ἰνδικτιωνος ε'-ης.

- + ὁ Ἡρακλείης Ἡρακλειώτης.
- + ὁ Κυρίκος Ἀδελφίτης.
- + ὁ Νικομηδείας Σαραφείμ.
- + ὁ Χαλκηδόνος Νικέδημος.
- + ὁ Σηλυβρίας Μάκαριος.
- + ὁ Φιλιππουπόλεως Θεοκλήτος.
- + ὁ Πισιδίας Κοσμάς.
- + ὁ Ἀγγιᾶλου Καλλίνικος.
- + ὁ Δρύστρας Κωνσταντῖνος.
- + ὁ Βέρνης Ἀθανάσιος.
- + ὁ Χίου Δανιὴλ.
- + ὁ Φερσολων Ἰάκωβος.

episcopalem vestem vel episcopali munere fungendi utpote depositam et profectam. Hieronymum esse et appellandum esse et tanquam usum ex hominibus privatis agnoscendum et advenam et christianorum institutione alienam utpote ecclesiae christianique populi insidiatorem. Nemo una cum eo sacros ritus habere vel sacra facere audeat neve ut episcopum vel patriarcham cum reverenter neve manum eius excusetur neve benedictionem vel consecrationem ab illo accipiat sub poena suspensionis et aeternae excommunicationis. Quia etiam ceteri omnes christiani qui ei succurrere et ospitali voluerint verbis vel factis, per alios vel per seipsos aut alio quocunque modo, quippe cum eisdem nequitiae impietatisque participes fuerint et adversarii se generant ecclesiasticae synodicae nostri decreti, sicut excommunicationi a sancta consubstantiali vivifica et individua trinitate, natura uno et solo Deo, et maledicti et nullius veniae capaces et inextinguibiles post mortem; sicutque omnibus patrum synodorumque diris imprecationibus atque aeternae excommunicationi obnoxii et ignis gehennae rei; societatem habeant cum Iuda proditore et Iudaeis Dei inimicis qui dominum gloriae cruci affixerunt. Ita fiat, non aliter, ex mandato.

MDCCKXVI mense decembri indictione V.

- + Gerasimus Heraclensis.
- + Auxentius Cynicensis.
- + Seraphim Nicomedensis.
- + Nicodemus Chalcedonensis.
- + Macarius Selybrius.
- + Theocletus Philippopolitanus.
- + Cosmas Pisidius.
- + Callinius Anchiensis.
- + Constantius Drystrenus.
- + Athanasius Varnensis.
- + Daniel Chius.
- + Iacobus Pharsalorum.

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS
anno 1726.

Laebentibus saeculis haud parum aere alieno se obligarat sedes Hierosolymitana, in quo dissolvendo acriter descendant atque elaborarant eius antistites, in primis vero Doaitheus Notaras atque Chrysanthus, eius nepos. Uterque, missis per omnes fere Orientis Occidentisque partes monachis stipis colligendae causa, longis epistolis principes obtundebat et populos, orthodoxos et catholicos, Graecos et Barbaros. Quis etiam monachi non pauci se in viam dabant, litteris commendaticis a patriarcha vel ab eius vicario (ἐπίτροπος) non instructi; alii, vel litteris munifi, praefinito tempore domum non revertentur, sed pecunia collecta, parentes, amicos, proceres apparatus epulis excipiebant. Quam perniciosi exempli vitam in insula Cypro agebat anno 1726 Chrysanthus quidam, qui confectis iti-

neribus Hierosolymam redire abnuens, mendicantem pecuniam una cum parentibus comedebat, exipilatis etiam incolas praediis, quae sancti sepulchri erant propria. Improbissimum illum praedatorem monuit synodus Constantinopolitana, ut cum ipse tum parentes acceptam pecuniam Callinico protoarchiepiscopo, novo sancti sepulchri procuratori, protinus restituerent. Quod si obsequium detrectaverit, ille depositionis et excommunicationis, hi excommunicationis poena afficerent. Exstat synodica illa sententia in codice Constantinopolitano sancti sepulchri 622 (olim 606), fol. 189-191, his verbis incipiens: Ἀντιέχθη ἡμῖν παρὰ τοῦ ἱερωτάτου μητροπολίτου Κωνσταντίας τῆς Πάλαιστινῆς καὶ συνοδικοῦ ἡμῶν κύριου Μαλετίου. Data est anno 1726; quo vero mense, non significatur. Subscriptions item desunt.

SYNODUS CONSTANTINOPOLITANA
1727 mense ianuario.

Inter suburbanas Byzantii insulas, quibus veluti gemmis distinguitur sinus Aetaceus, prima venientibus Byzantio et Chalcedone occurrit ea quae a Graecis usque ad hanc diem nominatur Πεδύνη.

Iuxta eius littus vergens ad Orientem monasterium est ab imperatore Romano Diogene, ut fertur, conditum atque gloriose Christi transfigurationi dicatum. Illud vetustate fere collapsum rudere jam

inde ab anno 1721 aggressi sunt ecclesiae sancti Iohannis, quae Galatia sita est, procuratoris Chii, incitante imprimis Hieremia novo Romano patriarcha. Atque primum quidem mense septembri 1722 mille grossae (grossus moneta est turcica, nostrorum *piastre*) ad monasterium reaedificandum fenero dederunt; mox vero, cum pecunia illa impensis in opus faciendum praestantia non sufficeret, reliqua impendia ex sumptibus suis ea conditione compensarunt, ut monasterii administrationem susciperent, quoad illud nominibus exactis cui iuris rursus foret. Aliquet autem post annis, mutato consilio, sacram illam aedem monachis coenobii sanctissimae virginis immaculatae (ἡ ἁγιογράφου) in insula Andro citi tradiderunt seu vendiderunt grossis duobus millibus et quingentis, quos a Dionysio τῆς Παναγίδου hegumene acceperunt die I novembris 1726. Utriusque coenobii coniunctionem gratam habuit confirmavitque synodus Constantinopolitana per litteras anno 1727,

A mense ianuario, indictionis V, quibus subscripserunt una cum Patrio patriarcha metropolitano tredocim, videlicet: ὁ Ἡρακλίας Γερβόρας, — ὁ Κωνσταντίνος Ἀδελφός, — ὁ Νικηταῖος Σερραφίμ, — ὁ Νικηταῖος Καλλίνος, — ὁ Χαλκιδεὺς Νικηταῖος, — ὁ Σουλῆρας Νικηταῖος, — ὁ Παναγιώτης Κορναῖος, — ὁ Ἀγγυλίου Καλλίνος, — ὁ Χίου Δανάη, — ὁ Δάφκων Νικηταῖος, — ὁ Φλωρεουσιώτης Νικηταῖος, — ὁ Ἀρδιστραῖος Κωνσταντίνος, — ὁ Βάρνης Ἀδελφός.

Potterem synodice huius constitutionis partem publici iuris fecit Georgius P. Georgiades in opere cui titulus: 'Ο ἐν Γαλατῆ ἱερῆ, τοῦ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῶν Χίου, Constantinopoli, 1896, p. 126-134; integrum autem apographum praesentibus habeo e codice tabularii patriarchali diligentissime descriptum. Prima verba haec sunt: + Ἡσυχίας ἡμπερος καὶ κληρονόμος ἁγίου ἑπιτοκομῆτος; κληρονόμος ἱερῶν κατὰ γὰ τοῖς σοφοῖς; καὶ κληρονόμος ἐκείνου; καὶ κληρονόμος τῆς οἰκουμένης; καὶ κληρονόμος ἐκκλησιαστικῆς κοινότητος.

SYNODUS CONSTANTINOPOLITANA

in qua sedes Olenensis in archiepiscopatum erigitur (1727 mense ianuario).

Olenus sive *Olenis* (Ὠλίνη), civitas Achaiae in Peloponneso, nunc *Caminitis* nuncupatur, estque oppidulum tenue ad Pirum fluvium, vix tribus milliariis distans ab ora maris Ionii mediam inter Patras et Araxum promontorium. Urbs quondam episcopalis, Patris Veteribus ut metropoli suberat. Quam continuo antistitum mutationibus graviter vexatam atque aere alieno fere oppressam ex episcopatu in archiepiscopatum promovit synodus Constantinopolitana, a metropolitani Veterum Patrum auctoritate eam vindicans ac sibi subiciens. Quapropter missis litteris decrevit ut Zacharias, qui id temporis ecclesiam Olenensem regebat, non iam episcopus, sed archiepiscopus diceretur atque inter ceteros archiepiscopos in pari iure sedem haberet, quidquid in contrarium esset dicturus Daniel,

Veterum Patrum metropolita, qui alium in Zacharias locum subrogare tentaverat. Litteris synodicis, anno 1727, mense ianuario, datis, subscripserunt post Paisium patriarcham metropolitano undecim, quorum nomina latine expressa haec sunt: Gerasimus Heraclensis, Auxentius Cyzicenus, Seraphim Nicomediensis, Callinicus Nicaenus, Nicodemus Chalcedonensis, Macarius Selybrius, Cosmas Plesidias, Callinicus Anchiali, Daniel Chii, Nicodemus Deroi, Cyrillus Drystrae. Exstant hactenus ineditae in codice Constantinopolitano sancti pulpieri 826, fol. 40-42. His autem verbis incipiunt: Οὐ μόνον ἄπορον, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐπιτοκαῖς καὶ ἐπίφορον τοῦ παραβλέπειν ἐλιγώρως τοὺς κοινούς τῶν ἀπανταχοῦ προστάτας καὶ κυβερνήτας.

SYNODUS DIOECESANA SUESSIONENSIS

1727 aprilis 2.

Synodus dioecessana SueSSIONENSIS, celebrata die 2 mensis aprilis anni 1727, sub Josepho Languet de Gergy, episcopo SueSSIONENSI.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Ordonnances synodales du diocèse de Soissons, publiées au synode tenu le 17 mai 1673, par monseigneur Charles de Bourlon, & au synode tenu le 27 mai 1700 par monseigneur Fabio Brulat de Sillery, imprimées de nouveau par ordre de monseigneur Jean-Joseph Languet de Gergy, puis par ordre de monseigneur François de Fitz-James,

évêque de Soissons. Nouvelle édition faite par ordre de monseigneur Henry-Joseph-Claude de Bourdelle, avec les avis donnés aux petits synodes par messeigneurs Jean-Joseph Languet de Gergy, Charles-François le Febvre de Laubrière, & François de Fitz-James. A Soissons, chez Ponce Courtois, imprimeur de monseigneur l'évêque; Pierre Nicolas Waroquier, associé au privilège de mondit seigneur évêque, M. D. CC. LXIX.

In 12, 370 p. — (Paris, Bibl. nat. B. 40490: Paris, Ste-Geneviève).

SYNODUS DIOECESANA UMBRIATICENSIS II.

1727 aprilis 15.

Synodus dioecessana Umbriaticensis II., celebrata die 15 mensis aprilis anni 1727, sub Francisco-Maria Loyerio, episcopo Umbriaticensi.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Secunda synodus dioecessana ab illustribus et reverendis dominis Francisco Maria Loyerio, episcopo Umbriaticensi, et aliis dominis, celebrata die 15 mensis aprilis anni 1727, sub Francisco-Maria Loyerio, episcopo Umbriaticensi.

dicti XIII., pont. max., praelato domestico & pontificio solio assisten., barone S. Nicolai de Alto, Maratheae, S. Marinae, Mottae, etc., celebrata die 15 mensis aprilis M. DCC. XXVII. Romae, M. DCC. XXIX. excedebat Komarek, in via Cursum in platea Sciarrae. Superioribus annuatis.

In 4, XVIII - 192 p. — (Roma, libr. Bocca.)

SYNODUS DIOECESANA URBEVETANA

1727 aprilis 27.

Synodus dioecesis Urbéveta, celebrata die 27 mensis aprilis anni 1727, sub Onuphio Alesii, episcopo Urbevetano.

De hac synodo confer opus cui titulus:

Constitutiones synodales editae et promulgatae ab illustrissimo et reverendissimo Onuphrio e marchionibus Alesii, patris Fulginate aequae Urbevetae, Dei et apostolice sedis gratia sanctae Urbevetae ecclesiae episcopo et ex. d. n. d. Benedicti papae XIII., praefate domesticae et pontifici solii episcopo assistenti, barone Castrorum Georgio, Meanae et Villae Pagliani, ex omnibus superioribus synodis manuscriptis ac editis in quatuor synodis dioecesis confirmatis, collectae; summorum ponti-

ficum, sacrorum conciliorum et canonum decretis vallatae, sacras scripturas conciliarumque patrum testimonio adornatae. Montefalco, MDCCXXX, typis seminarii Superiorum permissa. (Titulus II. partis:) Tenore e appendice synodale, nel quale si contengono molte pontificie, canonici, decreti, sommarii, editti, formole ed istruzioni, citate nel presente sinodo. In Montefalco, MDCCXXIX., nella stamperia del seminario, con licenza de' superiori.

Magnum in - 8°, 2 part., XXX p. - 1 f. - 352 p., 420 p. - 1 f. (errata) — (Roma, Vittorio-Emmanuel).

P. XII: „Secunda [synodus] celebrata et una die absoluta videlicet die 24 aprilis 1726“ ab Onuphrio, e marchionibus Alesii, episcopo Urbevetano.

SYNODUS DIOECESANA SENOGALLIENSIS

1727 maii 4-6.

Synodus dioecesis Senogalliensis, celebrata diebus 4, 5 et 6 mensis maii anni 1727, sub Bartholomaeo Castelli, episcopo Senogalliensi.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Constitutiones synodales ab illustrissimo et reverendissimo domino domino Bartholomaeo Castelli, patris Romano et Interamensi, episcopo Seno-

galliae et comite, editae in cathedrali ecclesia diebus IV., V. et VI. maii 1727, regnante Benedicto XIII., pontifice optimo maximo. Senogalliae, MDCCXXVIII., typis Stephani Calvani impressoris episcopalis.

In - 4°, XVI - 128 - CVI - XIV p. — (Roma, libr. Bocca.)

SYNODUS DIOECESANA AESINA

1727 maii 26-7.

Synodus dioecesis Aesina, celebrata diebus 26 et 27 mensis maii anni 1727, sub Antonio Fonseca, episcopo Aesino.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Constitutiones synodales Aesinae sanctissimo in Christo patri ac domino domino nostro Bene-

dicto XIII., pontifici maximo, dicatae et Antonio Fonseca, episcopo Aesino, in cathedrali ecclesia habitae, diebus XXV., XXVI. et XXVII. mensis maii anno Domini MDCCXXVII. Aesii, MDCCXXVIII., ex typographia Jo. Baptistae de Julijs, impress. pub. et episcop.

In - 4°, 372 p. — (Roma, libr. Bocca.)

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS

1727 mense maio.

Datis litteris ad metropolitae Adrianopolis, Didymotichi, Aeni, Bithyae et Mediae, Anchiali, Maroniae, Sozopolis, Xanthi et Peritheorii, Imbri, necnon ad archiepiscopum Lititzae et episcopum Agathopolis, synodus Constantinopolitana amplissimis verbis commendat eleemosynam, eam vero prae ceteris quae confertur in sacra Palaestinae loca. Quare supra dictos antistites rogat, ut eposita quavis negligentia, ius ultro tribuant Sancti Sepulcri procuratoribus capae (κοντσία) in omnibus ecclesiis circumagendi qualibet dominica aut festiva die, fidelesque hortentur ad stipem cogendam prout cuiusque facultates ferunt.

Encyclicae illae litterae his verbis incipiunt:

Ἀγαλλὰ καὶ νὰ εἶναι γνωστὸν εἰς ἅλους σας, εὐλογημένοι χριστιανοί. Δαταε sunt anno 1727, mense maio, indictione V. Nomina vero subscripta haec sunt: ὁ Ἡρακλείας Γερσόμοσ, — ὁ Κυρίκου Αἰζίντιος, — ὁ Νικομηδείας Σεραφείμ, — ὁ Χαλιπρόνοσ Νικέδομοσ, — ὁ Τυρνέβου Νικηφόροσ, — ὁ Προύσοσ Γρηγόριοσ, — ὁ Σηλυβρίας Μακάριοσ, — ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Παῖσιοσ, — ὁ Διδυμοτείχου Μισαήλ, — ὁ Μηθύμνησ Ἀνθίμοσ, — ὁ Ἀρχιδίου Καλλίνικοσ, — ὁ Αἰνίου Ἰωακείμ, — ὁ Δέρκων Νικέδομοσ, — ὁ Κασσανδρείασ Ἰωακείμ.

Exstant adhuc ineditae in codice Constantinopolitano Sancti Sepulcri 622 (olim 605) fol. 183.

SYNODUS DIOECESANA SYRACUSANA

1727 iunii 1-3.

Synodus dioecesis Syracusana, celebrata a die 1 ad diem 3 mensis iunii anni 1727, sub Thoma Marino, episcopo Syracusano.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Synodus prima ab illustris. et reverendis. domino f. d. Thoma Marino, ordinis Praedicatorum, Dei et apostolice sedis gratia episcopo Syracusano, regioque consiliario, pro sua dioecesi, celebrata anno MDCCXXVII. diebus I., II. & III. iunii.

sacro Pentecostes fests diebus, pontificatus a. d. n. mini nostri Benedicti XIII. ad etiam praesepatus diebus III. domini anno IV. [Insigne.] Panormi, ex typographia Joannis Baptistae Alcorado, 1727. Imp. Sidoti, v. g.; imp. Drago, p.

In-4°, XVI-189 p. (logo 206) - 1 f. — (Paris, Massina.)

P. 189-206, appendix documentorum ad hanc synodum attentum.

SYNODUS DIOECESANA TRIVENTINA II.

1727 Junii 1-2.

Synodus dioecisana Triventina II., celebrata diebus 1 et 2 mensis Junii anni 1727, sub Alphonso Mariocanda, episcopo Triventina.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Secunda dioecisana synodus sanctae Triventinae ecclesiae, ab illustriss. & reverendiss. in Christo patre, & domino Alphonso Mariocanda, ex congregatione Cassinensi, ordinis sancti Benedicti, patris Neapolitano, ejusdem ecclesiae episcopo, a sedi immediate subjecto, m. d. n. Benedicto XIII. in

pontificio solio episcopo assistente ejusque praesepato domestico, ac sacrae caesareae & catholicae majestatis a latere consillario, celebrata die dominico pentecostes & die sequenti, nemp. prima & secunda mensis Junii, anni MDCCXXVII. [Insigne.] Beneventi, ex archiepiscopali typographia, anno 1727. Superiorum licentia.

In-4°, 1 f. - 223 p. - 10 f. (index). — (Paris, Bibl. nat. B. 3398.)

P. 127-223, habetur appendix documentorum ad hanc synodum attentum.

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS

a qua christiani orthodoxi ad opem Sancto Sepulcro ferendam sollicitantur
1727, mense augusto.

Ut per haec tempora, ita anteactis aetatibus ecclesiam Hierosolymitanam vehementer ex aere alieno laborasse iam semel atque iterum memoravimus. Sancto Sepulcro paene occidenti aliquid opis collaturus, synodum Constantinopoli coegit Palsius patriarcha anno 1727, mense augusto, atque editis litteris ubivis terrarum orthodoxos etiam atque etiam rogavit, ut desperatis rebus Hierosolymitanis benedictam manum admovent. Negotium paucis verbis absolvit in suis Commentariis Athanasius Comnenus Hypsilantes: 'Ο πατριάρχης Παύσιος, inquit, εἶδεναι τῷ Ἱεροσολύμων Χρυσάνθῳ ἐγκύκλιον συνοδικὴν ἐπιστολήν ὑπὲρ βοήθειας τοῦ ἁγίου τάφου, προτρέπων τὴν τῶν χριστιανῶν ἐπιτροσίην καὶ τοὺς ἀποβέλλοντας τὸ θεῖον τοῦτο ἔργον ἀφορισμῷ καθυποβάλλων, κατὰ μῆνα αὐγούστου

(Τὰ μετὰ τὴν ἀλωσίν, Constantinopoli, 1870, p. 325). Scriptum synodicum, graeco, turcico, rumanico exaratum, typis mandavit ipse Chrysanthus patriarcha ad calcem rarissimi operis cui titulus: Ἐγκύκλιον κατὰ τῆς κατ' ἐξοχὴν ὑπαρχῆς τῆς ἁγίας πόλεως Ἱεροσολύμων καὶ τοῦ ἁγίου καὶ ζωοδόχου τάφου τοῦ κυρίου, Hierosolymis, 1728, in-4°, 63 p. Alteram adhibuimus editionem Bucuresti, anno 1768, in lucem emissam cura ac studio Ephraim patriarchae Hierosolymitani, in qua litterae illae synodicae a pag. κγ' ad pag. γβ' graeco exstant. Novissimam negleximus avatύκτων quam paucis abhinc mensibus publici iuris fecerunt editores actorum Hierosolymitanorum Νέα Σιών, t. I (julio-augusto 1904), p. 314-321; nam consulto omiserunt verba satis multa, quae Turcis offensum afferre potuerant.

Παύσιος ἕλεθ θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος
Κωνσταντινουπόλεως νέας Ῥώμης καὶ
οἰκουμένης πατριάρχης.

Οἱ τῷ καθ' ἡμᾶς πατριαρχικῷ οἰκουμένικῳ θρόνῳ ὑποκείμενοι ἐπὶ τῶν μητροπολιτικῶν καὶ ἐπίτροποι, θεοφιλέστατοι ἀρχιεπίσκοποι καὶ ἐπίσκοποι, ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ καὶ συλλειτουργοὶ, καὶ ἐπιτρόποι κληρικοὶ τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας καὶ ἐκείτης ἐπαρχίας, καὶ ἐκλεβίστατοι ἐρεῖς καὶ δοσιτάτοι ἱερομόναχοι, τιμώτατοι καὶ εὐγενέστατοι ἀρχόντες, χηρῆμοι, πραγματευταὶ καὶ παραβοκῆροι, ἐπίτροποι τε τῶν ἐκκλησιῶν, προτομαστορες τῶν βορειῶν, καὶ λοιποὶ πάντες ἐλλογγήμοι χριστιανοὶ οἱ ἐν τῇ μεγαλοπόλει ταύτῃ, καὶ τῷ Γαλατῶν καὶ τῷ Καταστίνῳ καὶ τοῖς περί, ἐτι δὲ καὶ ἀπανταχοῦ, τέκνα ἐν κυρίῳ ἀγαπητὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος, χάρις ἐστὶν ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ παντοκράτορος καὶ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ ἡμῶν δὲ εὐχῆ, εὐλογία καὶ συγχώρησις.

Τὴν Παρὰν καὶ θεοκαρδέστον ἐπιτροσίην, ὅπου εἶναι ἐνα δραστηκώτατον καὶ ἱερτακώτατον βότανον εἰς ἑλπίδα τῆς ἀπαλλαγῆς καὶ φυγῆς πλῆθος τῶν ἀνθρώπων, οἱ μὲν καλικοὶ προσηλατικοὶ καὶ θεοκινεστοὶ προσηλατικοὶ μὲν μεγάλας ἐπιτροσίους καὶ ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας τῆς ἡμετέρας καὶ τῆς οἰκουμένης, εἰ δὲ ἐπὶ τῆς

Palsius *miseratione Dei archiepiscopus
Constantinopolis, novae Romae, et patriarcha
universalis.*

Qui ad patriarchalem nostram oecumenicam sedem pertinetis sacratissimi metropolitae et honoratissimi, Deo amantissimi archiepiscopi et episcopi, dilecti in sancto spiritu fratres et comministri, honorificentissimi nostrae magnae Christi ecclesiae et cuiusvis diocesis clerici, religiosissimi presbyteri et piissimi hieromonachi, honoratissimi et praestantissimi proceres, optimi mercatores et nauleri, ecclesiarum curatores, collegiorum praefecti, et ceteri omnes benedicti christiani qui magnae huic urbi, Galatae, secundum fretum, in vicinis locis atque ubivis terrarum habitatis, filii in Domino dilecti nostrae mediocritatis, gratia vobis adsit et pax a Deo omnipotente et domino nostro Iesu Christo, et a nobis votum, benedictio atque condonatio.

Promptam divinitusque datam elemosynam, quae efficacissimum praesentissimumque est remedium ad sananda omnia hominum delicta et spiritualia vulnera, prius quidem futurorum praesagi et a Deo afflati prophetas eximie laudibus sanctissime praecedente extollunt et commendant,

ἀφίλειαν ἱερέας πανταχοῦ τὸ ἐκτελεῖν καὶ τὸ δια-
 φέρειν, προσκαλοῦντες ἑαυτοὺς τοὺς πτωχοὺς καὶ ἐ-
 σφιλεῖν εἰς τὴν φιλοστοργίαν αὐτῆς ἐνέργειαν, καὶ τὴν
 χάριν καὶ καρφίαν ἑαυτοὺς προφέρειν εἰς τοὺς ἐλεήμο-
 ναὺς καὶ ἔχειν κοντὰ εἰς τὸν θεόν. ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ὁ
 θεοπότης ἡμῶν Χριστὸς εἰς τὸ ἱερὸν εὐαγγέλιον μα-
 κάρει τοὺς ἐλεήμονας, καὶ διὰ τὴν ἀειψὴν τὴν ὑπερο-
 χὴν καὶ τὴν μεγαλίαν τῆς τοιαύτης αὐτῶν ἀρετῆς
 καὶ ἀγαθοεργίας, τοὺς προσκαλεῖ καὶ εἰς τὴν βασι-
 λειαν τοῦ τὴν οὐράνιον, ἐπὶ αὐτὸ τοῦτο, ὅτι ἔγνωσαν
 ἐλεήμονες καὶ φιλοστόργοι εἰς τοὺς τὸν νόμον.
 διὰ τοῦτο λοιπὸν εἶναι ἐπιθυμητὸν πρῶτον εἰς τοὺς
 φρονήτους ἀνθρώπους ἢ ἱερὰ πύθη καὶ παντοδύναμος
 ἐλεημοσύνη, ἐπειδὴ καὶ διὰ μέσου αὐτῆς ὁ πολυέλεος
 θεὸς λυτῶνται ἀπὸ θανάτου ψυχῆς, καὶ ἀνθρώπος
 πεταταίφηνος εἰς θεοῦ ἀμαρτιῶν μὲ αὐτὴν ἀξιο-
 τεκ εὐδαιμονίας τῆς ἀφίειας καὶ ἀπολαμβάνει ἀνοθεῖν
 παρὰ τοῦ θεοῦ καὶ πατρός τὸν οὐρανὸν τὸ πλοῦ-
 σιον ἑαυτοῦ. Καὶ τοιαύτη μὲν εἶναι ἡ ἐλεημοσύνη B
 ἀνεργουμένη καὶ εἰς καθὰ κίνηται καὶ ἐν
 ἀνάγκῃ τυπὶ καὶ στενοχωρίᾳ εὐρισκόμενον διδομένη
 ἐξαιρέτως δὲ καὶ κατ' ὑπερέταρον λόγον καὶ μάλιστα
 ὑπερβολικὴν καὶ ὑπερφυῆ χάριν χαρίζεται εἰς τοὺς
 ἡεροδότας ἐκείνους εὐσεβεῖς καὶ ἐλεήμονας, ὅπου μὲν
 μαρτὶαν ἀνοικτην καὶ πρῶτον καὶ ἡερῶν γινώσκον
 χύνουσι καὶ πλουσιονομήματα εἰσὺν τὰ πλοῦτη τοὺς
 εἰς τὸν θῆσιον καὶ ζωοδόχον τάφον τοῦ κυρίου μας,
 τὴν κηρὴν τῆς ζωῆς ἡμῶν, τὸ ἱερὸν ἱεραρὸς τῆς ἀγίας
 πόλεως Ἰερουσαλῆμ, ἐκεῖ ὅπου οἱ θεῖοι περιεπάτη-
 σαν πόδες καὶ τὰ φρικτὰ ἐτετέλεσθησαν μυστήρια, καὶ
 ὁ θεοπότης ἡμῶν Χριστὸς ἐκεῖθε σαρκὶ τὸ ζῶονιον
 πάθος καὶ μὲ ἐκεῖθε ἐκατέρωθεν τὴν παρὰ πῶτον
 οὐρανὸν, καὶ καταργήσας τὸ θάνατον, ἀνέστηκα ἐκ
 τάφου ὁ νοστής ἡλίου, ἐκείνην λέγω τὴν ἀγίαν Σιών,
 τὴν ἐπίγειον Ἰερουσαλῆμ καὶ τῆς ἐπουρανίου τὴν
 ἀνεύκτου, τὸν τοῦ θεοῦ πανοσιβόσιμον οἶκον, ἐκεῖ
 ὅπου ἔμελλουσι καὶ τεθεῖσι ἄνθρωποι καὶ καὶ κριθεῖσι
 πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς καὶ γλωσσαι, καὶ ἐπὶ ἐκεῖ
 ὅπου ἄρχισα τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα καὶ ἐξακλώθη
 εἰς ἅλην τὴν οὐκουμένην τὸ φῶς τῆς ἀληθείας καὶ
 θεογνωσίας, τὸ κοινὸν προσκύνημα ἑαυτοῦ τοῦ χριστι-
 ανικοῦ πληρώματος, τὸ ὅσιον πρῶτον μὲν εἰς τοὺς
 παλαιοὺς καὶ παροσμένους χρόνους εἶχε τὴν κυβέρ-
 νησιν, τοῦ ἀπὸ τὰ πλουσιονομήματα ἑλθὲν ἀφαιρέματα
 τε καὶ φιλοτιμύματα τῶν ἀξιομακίων καὶ εὐσεβῶν
 προσώπων, ἐπειδὴ ἀνοθεῖν καὶ ἐξ ἀρχῆς ἑαυτοὺς τὰ
 πλῆθη τῶν εὐσεβῶν χριστιανῶν, ὅσοι ἦσαν φιλό-
 χριστοι καὶ φιλελεήμονες ἀπὸ καθὰ γένος βαθεῖν τε
 καὶ τάξιν, μὲ πολλὴν θερμότητα καρδίας καὶ ζῆλον
 ἔθετον τρέχοντας μὲ σπουδῆν ἀπὸ τὰ τετραπέρατα
 τῆς οὐκουμένης καὶ προσφέροντες τὰ καλῆτερα τὸς
 πράγματα καὶ κειμήλια, τὰ ἀφίειραν μετὰ χαρῆς
 εἰς τὸν θῆσιον τάφον, φρονέοντας ἀληθῶς καὶ πιστεύον-
 τεσ, ὅτι εἶναι ἑαυτοὺς χρεῖσται καὶ τὸν ἐπισκέπτονται
 μὲ δῶρα καὶ ἐλεημοσύνην ἀκατάπαυστον. Ἀλλὰ
 μετὰ ταῦτα ἐπὶ οὐ ἐταπεινώθη καὶ ἐσημικρύνθη καὶ
 ἐδυστύχησε τὸ γένος ἡμῶν τῶν ὀρθοδόξων διὰ τὸν
 τῆς δουλείας ζυγόν, ἀκολούθως ἔλασε καὶ ὑπερβῆθη
 καὶ ὁ ἀγιος τάφος τοῦ κυρίου ἐκείνην τὴν προτέραν
 λαμπρὰν καὶ πλουσιονομήτον ἐλεημοσύνην καὶ τὰ
 πολυτίμα χαρίσματα καὶ ἀφαιρέματα, καὶ ἀπὸ τὸ
 ἑνα μὲν μέρος ὀλιγόπουσος καὶ ἐκλεβέθη κατὰ
 πολλὰ (ὡς εἰπαμέν) ἡ διδομένη ἐλεημοσύνη, ἀπὸ τὸ
 ἄλλο δὲ μέρος ἐπαρῆσυσαν καὶ αὐξήσαν τὰ ἀναγ-
 κὰ καὶ ἀπαιρέτητα ἐξοδα καὶ δοσῆματα, ὅπου κατ'
 ἕκαστον χρόνον χρεωστικῶς εἶδε καὶ ἀπολύεται,
 μὲ τὸ καὶ παρεκκλωθῆ καὶ καὶ ἀπείμανεν ἐν μέσῃ
 διαφόρων ἑθνῶν, καὶ κοντὰ εἰς φρενὰ ἀκλωθῆσαν
 καὶ ἔγνωσαν ἀναγκαιῶς μὲ τὸ ἑλεος τοῦ θεοῦ καὶ
 οὐκοδομαὶ λαμπραὶ καὶ μεγάλα καὶ πολυέσοδοι καὶ
 εἰς αὐτὸν τὸν θῆσιον τάφον καὶ εἰς ἄλλα πολλὰ μέρη,
 καὶ οὐκίσματα καὶ προσκύνηματα ὑποκείμενα εἰς ἀ-
 τόν, τὰ ὅσινα ἀναγκαιῶς ἐχρημάζοντο καὶ οὐκοδομα-

litatum et emolumentum pariter nusquam non
 praedicant concelabantque, cunctos fideles piosque
 homines provocantes ad salutem eius virtutum
 et gratiam atque fiduciam apud Deum habendam,
 quam misericordibus tribuit; immo ipse dominus
 noster Christus in sacro evangelio eos qui stipes
 conferunt beatis praedicat (Matth. V, 7), atque ad
 ostendendum quam precantem eximiam sit haec
 virtus eorum et beneficentia, vel ad caeleste ipsius
 regnum illos advocat propter id ipsum quod in hoc
 saeculo misericordes fuerunt ac benefici. Hanc
 igitur ob causam res est praeestantibus viris ex-
 optanda sacra illa praepotensque beneficentia, cura
 misericordissimus Deus ea adhibita animas a morte
 liberet et homo peccatorum vinculis obstrictis remissionem per eam facile consequatur, uberrimam
 desuper a Deo et patre miserationum misericordiam exportat. Atque ea quidem est beneficentia,
 quae universo usu civium pauperum in necessitatibus
 quasdam et angustias redacto erogatur; praecipua
 vero et potissima ratione praestantissimam mira-
 damque gratiam hilaribus illis piisque ac beneficiis
 datoribus largitur, qui aperto promptoque animo
 et alacri mente opes suas effusa ubertissime con-
 ferunt in sanctum et vivificantem dominum nostri
 sepulcrum, vitae nostrae fontem, in sacram sanctae
 civitatis Hierusalem terram, quam divini peragra-
 runt pedes, in qua tremenda peracta sunt mysteria,
 et Christus dominus noster in carne libera eam
 passionem perpassus est, per quam salutem uni-
 versis restituit, atque devicta morte, e sepulcro
 ortus est sol mentium; illam inquam sanctam
 Sion, Hierusalem terrestrem, eius quae caelestis
 est exemplum, Dei augustissimam domum, ubi
 collocandae sunt sedes et cunctae mundi tribus et
 linguae iudicandae; unde exorsa evangelii prae-
 dicatione, universo orbi veritatis divinae cognitionis
 lumen offudit. Publicum est totius christiani po-
 puli sacrarium, cui prius quidem, prius scilicet
 praeteritisque temporibus, sumptum suggererant
 copiosissimae honoratorum piorumque virorum ele-
 mosynae, consecrationes et largitiones; namque
 iam pridem et ab initio ingentes piorum christi-
 anorum multitudines, quotquot erant Christi amantes
 et benefici ex quocunque genere et gradu et ordine,
 summo animi ardore ac divino fervore permoti, ex
 quattuor mundi partibus concursu facto, optimam
 quamque rem ac pretiosam suppellectilem secum
 afferentes sacro sepulcro laeti dedicabant, quippe
 qui iure existimabant ac ducebant, omnium pro-
 fecto case cum donis assidueque stipendiis illud
 adire. At postea per servitutis iugum depresso
 et diminuto et aspere tractato hoc orthodoxorum
 genere, ideo sacrum Domini sepulcrum perdidit
 amisitque lautam illam uberrimamque praeteriti
 temporis stipem necnon munera donaque pretiosa;
 atque partim quidem stips quae porrigitur valde,
 ut, diximus, deminuta est ac recisa, partim vero
 multiplicata et aucta impendia ac vectigalia, quae
 prorsus atque omnino quotannis certis nominibus
 pensat et exsolvit, propterea quod varii populi
 circumdatum superfuit. Praeteros aedificare de-
 inceps oportuit; miserante Deo; egregias, amplas
 multorum nummorum structuras cum ad ipsum
 sacrum sepulcrum tum multis aliis in locis, nec-
 nog domus sacraeque aedes ipsi consecratae, quae
 aedificari ac refici et oportuit et opus fuit, quippe
 quae in eo erant ut vetustate collapsae penitus
 delerentur; has enim structuras pii christiani, qui
 religionis causa sacrum sepulcrum adierant, et
 oculis viderunt et compertas habent. Et si im-
 pendia ac sumptus in structuras istas aedificaque
 absumptos, quanquam infinitos et gravissimos,

θούη και νά άνακαινωθεύη, μέ τή νά έπιυόνησαν νά άκραινωθεύη και πανταλός νά άνακαινωθεύη, καθός εϊ γινόμενοι προσκυνηταί τού άγιού τάφου εδοξείη χριστιανοί ήσαν εφθαλμοφανώς τής ιουδαίας εθιμομαίας και τής ήβραίου. Και έν καλή τής ήβραίου και τή άναλήφεται, έπος έγραψεν εϊς τής εθιμομαίας εδοξείη και τή κτήρια, και μέ έλεον έπος ήσαν πολυέφθρα και βαρύτερα, ή βασιλευτάτος άγιώτατος και σοφώτατος πατριάρχης τής άγιος πόλεως Ιερουσαλήμ κύριος κύριος Κρόσανθος ή έν άγιω ανωτάτη άγαπητός ήμών αδελφός και συλλειτουργός πατριάρχης τής ήμών μαριόπολεως, εδοξείη και έλεον του φιλαδέφου θεού από τής έλεημοσύνης τών χριστιανών μέ τας παρήγγους έπος έγραψεν εϊ; πολλούς και διαφόρους τόπους μέ πολλούς κόνους και άγιους και μέ πολλήν έδίκην του ταλακωρίαν και καταπίθειαν τή εδοξείη και τή έπλήρωσε και τή έδιώρθεσε, και έν έβαλεν ούτα έπρόθεως διά έταίνας τής οίκοδομής, χρέος πολύ ή έλίγον έπίγω εϊς τών άγιον τάφον, καθός έλεον τή έπιπροφορήθημεν, μέ έλεον τοτο τή καθημερινή και χρονική έξοδα, έπος τρέχουσι άναγκαίως και άπαρατήτω; παντοτινός έστ εϊς τών άγιον τάφον, μέ τή νά εϊναι πολυέφθρα και βαρύτερα, έκατήγγισεν εϊς τούς παρόντας καιρούς νά εδοξείηται ή άγιος τάφος εϊς χρέος βαρύτερον· και τότε έχει άνάγκην δικήν, ένα, νά προφείτω νά έκαλογηθή τή δουλεύομενα διάφορα τών τοσοούτων χρεών, έλλο, νά πληρώη τή χρονική και συνθημαίνα και άναγκαία εϊς τών τήρον έξοδα, τή έκοφα έλα εδοξείηται μία μεγάλη, σοφία άσπρων, και εϊναι άνάγκη νά έδιδωνται άπαρατήτως· καθός εϊκομεν ή δέ έλεημοσύνη τών χριστιανών (καθός εϊκομεν) εϊναι έλίγη και έν προφείτω νά άπαντήση τή τοσαύτα έσοδήματα, έπών έπος από μέν τή κοιταία τής έλεημοσύνης πολλά έλίγη βοήθεια μαζώνεται, εϊ δέ προσκυνηταί, έπος ήσαν συνθημαί νά πηγαινούν εϊς τών άγιον τάφον και νά έδιδουσαν έλεημοσύνην, έκαλογησαν εϊ παρισούταροι και έν πηγαινούν εϊς και πρότερον· διά τή έποσον θαυμαζόντες και άπορούντες, μεγάλας λυπημέθρα, πόνον έκαλοούθησαν εδοξείη ή μεταβολή και ψυχρότης τών χριστιανών εϊς τή νά μη πηγαινούν εϊς προσκύνησαν του άγιού τάφου, ή έποία προξενεί βλάβην μεγάλην και εϊς τή δώδ μέρος, έκαίθη και εδοξείη μέν εδοξείηται τήν χάρην και τών άγιωμένων και τήν ελλογίαν έπος έπαιλλον νά έκαλοούσων από τήν προσκύνησαν τών άγιων εταίμων τόπων, έμοίως και ή άγιος τάφος εδοξείηται τήν βοήθειαν και τήν έλεημοσύνην τών προσκυνητών εδοξείη, μέ τήν έποσον ήμπορούσε νά κυβερνηταί.

Διά τοτο ήμας άγαπήντες και τήν εδοξείησαν του άγιού τάφου διά τήν έπραν ελλείθειαν έπος πρός εδοξείηται έχομεν, και προειπόντες και τήν ψυχικήν έφέλειαν τών εδοξείηται χριστιανών κατά χρέος άπαρατήτων πατριάρχης και ανωτατούς άγιους έπος πρός εδοξείηται έχομεν, γράφοντες διά τού παρόντος συνδικαίως μετά τών καπύ ήμας Ιερουσαλήμ αρχιερέων και επερίφρων, τών έν άγιω ανωτάτη άγαπητών ήμών αδελφών και συλλειτουργών, συμβουλευόμεν και νοουθετούμεν έλους εως τούς εδοξείηται χριστιανούς, μικρούς τε και μεγάλους, άνδρας τε και γυναίκας, νέους και γέροντας, ένας ήβραίοντες· καθός, έτι ή άγιος Ιερουσαλήμ εϊναι: τόπος· χριστιανός έκαλογημένος από τών θεών κατά τής μαρτυρίας τής άγιος γραφής έπος τή λέγουσα φανερά, έτι έκαλογησάτο κύριος τήν Σιών, και διά τοτο λέγεται έκαλογησάτο πόλις του μεγάλου θεού, και καθός ή κύριος μας Χριστός τή Ιερουσαλήμ μέ έδίπνον του παρδείσου, έκαίθη και εϊς εδοξείηται ήβραίως νά καθή και νά σταυρωθή και νά ταφεί διά τήν σωτηρίαν έλου του κόσμου, και τρέχηται και νά πηγαινεται μετά προθυμίας και ελλείπειας· πολλός εϊς προσκύνησαν του άγιού τάφου και τών ήρών και εδοξείηται έπιήκων τόπων έτι ελλείπειαν εδοξείηται και νά πηγαινεται

bestimus, sacerdotibus et sapientibus patriarcha sanctae civitatis Hierusalem dominus dominus Chrysanthos, dilectus in sancto spiritu frater pater ac desideratissime communitate nostrae medicoribus, favente ac miserante misericordissimo Deo, christianorum stipe, itineribus in multos variorumque locos susceptis haud sine multis negotiis ac laboribus necnon summa sua molestia et aerumna, collegit, exsolvit, reparavit, quia structurae illi absolvendis sacrum sepulorum aere alieno gravi vel levi oneraret, ut cuique nostrum competentum est: tamen ex cotidiana assidue impendia, quae plane atque omnino in sacrum sepulorum perpetuo ibi incumbunt, cum infinita ea sint et gravissima, hac aetate accidit ut sacrum sepulorum aere alieno gravissime obstrictum duplici nunc necessitate premeretur: una, qua tot debitorum aurae, ut cadunt, praestare cogitur; altera, qua exsolvenda sunt annua, solita, necessaria loci impendia. Ex quibus omnibus magna quidem afficitur asportum summa, quam singulis annis solvere opus omnino est: christianorum vero stipe (ut diximus) tenuis est et propterea impar tot sumptibus rearciendis: propterea quod ex multis quidem stipis colligendae caepis parvum congeritur subsidium, pergruissimum vero, quibus mos erat sacrum adeundi sepulorum stipemque conferendi, plerique sibi temperantes, illico, ut prius, non contendunt. Qua de re attoniti perdolenti animo exquirimus, unde tandem orta sit commutatio haec christianorumque languor in obscura sacri sepulcri peregrinatione, ex quo magnum vel utriusque parti damnum affertur, cum illi quidem ea gratia, sanctificatione et benedictione orbentur, quam ex sanctorum illorum locorum visitatione percepissent, sacrum vero sepulcrum pariter defraudetur peregrinantium subsidio ac stipe, quacum sustentari potuisset.

Quamobrem cum nobis cordi sit sacri sepulcri incolumitas pro summa veneratione qua illud prosequimur, cumque spirituales piorum christianorum utilitatem curas habeamus pro necessario paternae spiritualisque dilectionis munere qua illos complectimur, scripto haec synodico una cum eis qui nobiscum sunt sacerdotibus antistitibus et hypostasis, dilectis nostris in sancto spiritu fratribus et communitatis, vos omnes, pii christiani, parvos et magnos, viros ac mulieres, iuvenes ac senes, admonemus hortamurque, ut probe nocentes, sanctam Hierusalem locum esse praeceteris a Deo electum, testificantibus sacris scripturis, in quibus aperte dicitur, sicut a Domino fuisse praecipit, ac propterea praecipue nuncupari summi Dei civitatem, ad praemonstrante per suam agendi rationem Christo domino nostro, qui in ea pati et crucifigi et sepeliri voluit propter totius mundi salutem, summae diligentiae ac pietate sacrum sepulorum sanctaque et veneranda illa loca adorationis causa caloriter obsecra ad sancti Dei gloriam vestramque gratiam, sanctificationem, salvationem. Etiam sanctorum horum locorum visitatio et adoratio per antiquam morem ac a patribus tradita vel inde a

και αυτησαν ειδικην οα: επειδη η εδοικτορια και η προσκονησις εις τοδσ αγιουσ τοτους τοπουσ εσταιθη αρχαία και πατροκαρθετοσ αν αυτων τον κροτον αβανα της ουστασεωσ της εκκλησιασ και εφυλαχθη κατδ θεοδοχην εδιδασκεωσ μίχρη του νυν, το οποτον μαρτυροει και οι κατδ κροτουσ βασιλεϊσ τε και αρχιερεϊσ και μητροτε; και εφολογηται και δοιοι και διδασκαλοι της εκκλησιασ και οι λοιποι ελληρεϊσ και φυλοχριστοι χριστιανοι, οποσ με πολλην σπουδην και αγάπην και προθυμίαν επήγγικαν εις προσκονησιν των αγιων τοτων τόπων, καθδσ εις τδσ ιστορικδσ; βιβλουσ αναγινώσκουμιν, εχοντεσ και κρινοντεσ την προσκονησιν αυτην σημειον εδιδασκεωσ ελληρεωσ και θαρησπιστωσ εργον, οποσν οποσ οι σεβδσμοιοι του κυριου τόποι και τδσ οφθαλμοφανη καθήματα αυτου διεγειρουσι τον ανθρωπον θεωστικώτερον και θερμώτερον εις εδξην περιουσετερεσ εδλαβεισ και κατενόησι; Και λοιπον με την καλήν αυτην και ωφέλιμον εδοικτοριαν του αγιου τόπου τρία καλδ προξουνοται: κροτον, τιμη εις τον θεον και εις τοδσ αγιουσ τοπουσ: δεύτερον, γίνεταί εργον μετανοεισ και μέλιστα ικανοποιήσεωσ η τοιαύτη κοπιωστική εδοικτορια εις την Ιερουσαλήμ, και τρίτον, οτι εδξάνει και η ελληρεωσ των χριστιανων, βλέποντεσ και παρακινουόμενοι: ενασ από τον ελλον. Και εαν καθ' υποθέσιν ειναι και εις άλλα μέρη αγιοι τόποι, αλλά μητε ειναι μητε εχουσι σύγκρισιν, οσοιοι ειναι η τοιοιτοια με εκείνου; οποσ ετιμήθησαν με την παρουσιαν του δεσπότου Χριστου και ερραντίσθησαν με το τιμιον αυτου αιμα, και φαίνονταί εις αυτουσ τδσ σημάδια και τδσ Ιχνη αυτου. Διδ τοουτο μεγάλην ωφέλειαν φυγικτην λαμβάνουσι και μεγάλον μισθον παρά θεου εχουσιν οσοι χριστιανοι θαυμαστικώσ λάβουσι τον κόπον και τον κίνδυνον της εις Ιερουσαλήμ εδοικτοριασ, διδ να ιδουσι και να προσκυνήσουσι τοδσ αγιουσ εκείνουσ τοπουσ και τδσ εδιδασκατα προσκυνήματα οποσ εδρσιουονται εκεί, τδσ οποια καλωτέρα περιγράφει και διηγείται ο θεοδωροσ ο Στουδίτης εις την επιστολήν του. Πορεύομαι, λέγει, εις την αγίαν γην, και εκεί καταφιλή τδσ εδασφοσ εκείνο τδσ οποτον επάτησαν του Χριστου μου τδσ Ιχνη, και αυτον τον θεοδδχον τάφον εις τον οποτον εβδλθη τδσ πανάγιον σωμα του λυτρωτου ημων: εκείθεν διαβαίνω εις τον θειώτετον Γολγοθαν, οποσ ε κύριοσ της δόξης εσταυρωθη: πηγαίνω παρεμπρόσ εις την Βηθλεέμ, την οποιαν ως Εδδμ νέαν φαντάζομαι: προσκυνω εκεί την φάτινην κλίον παρά την χρυσην στάμνον, μέσα εις την οποιαν εχι τδσ μάννα, άλλ' ο ερτοσ της ζωης εφυλαχθη: θεωρω εκείμ: τδσ εδρος των ελατων, εδδεν ο κύριοσ ανέβη πρόσ τδσ οδράναια: βλέπω και της πανάγιου κόρης και θεοτόκου τδσ μνημα, επου προσκυνείται η πανυπερευλόγητοσ εις την αγίαν Γεθσημανη.

Διδ τοουτο ειναι κροτον και εδλογον και επαινυτον και θαδρεστον εργον, οσοι χριστιανοι εχουσι δόνημιν και εδποριαν διδ την εδοικτοριαν αυτην της αγίας πόλεωσ Ιερουσαλήμ και διδ την προσκονησιν του αγιου τόπου, να μην εμυλήσωσι μητε να μικροφυχθωσι ποσδσ, άλλδ βαλόντεσ εις θεον την ελπίδα τουσ, και αυτοι να πηγαίνουσι μετά προθυμιασ, και τοδσ άλλουσ εδδελφουσ αυτων χριστιανουσ να αναγινώζουσι και να παρακινώσι και με μίαν σύμφωνον γνώμην και κοινήν προθυμίαν να γίνονταί προσκυνηται του παναγιου τόπου: και ετσι εκείνοι οποσ εδξωθησι να υπάγωσκιν εις προσκονησιν αυτου, ετσι εκείνοι οποσ διδ καμμίαν εδδένειαν και σωματικην αδυναμίαν εδν ημποροδν να υπάγωσκιν, εδοι ομωσ οι εδδσβαλει χριστιανοι χρεοσ εχουσι επικρατήτων να εδξητε

primo ecclesiae conditis saeculo atque deinceps sine intermissione huc usque servata; cuius rei testes singulis aetatibus habentur reges et antiquitates, martyres, confessores, sancti, ecclesiae doctores, et ceteri pii Christianique amantes christiani, qui multa cura, dilectione, diligentia sacra ista loca adoranda adierunt, sicuti in historicorum libris legimus, adorationem illam pie religionis signum opusque ferridam fidei habentes ac devotas, propterea quod veneranda Domini loca eiusque cruciatus oculis expositi hominem efficacius ardentiusque impellant ad maioris pietatis compunctionisque incrementum. Namque ex optima illa fructuosaque sancti sepulcri visitatione tria suppeditantur bona: primum Deo sanctisque locis honor exhibetur; secundum paenitentiae ac praecertim satisfactionis opus efficitur laboriosa illa ad Hierusalem peregrinatio; tertium christianorum etiam pietas augetur, quorum alter ab altero consideratus confirmatur. Atque ut habeantur vel aliis in partibus loci sacri, si tamen, quicumque demum sint, cum illis nullo modo comparari possunt, quos Christus dominus honestavit praesentia, pretioso sanguine conspersit, in quibus impressa apparent eius vestigia. Quapropter magnam animae utilitatem percipiunt eximiamque apud Deum mercedem sibi comparant christiani illi, qui Hierosolymitani itineris laborem periculamque sponte suscipiunt, sacra illa loca mirandaque sanctuariorum, quae ibi inveniuntur, contemplaturi ac veneraturi. Optima descriptio ea refert in epistola sua Theodorus Studita: *Proficiscor, inquit, ad sanctam terram, ibique advenior sacrum solum, quod Christi mei vestigia calcant, dei ferum monumentum, in quo sanctissimum salvatoris nostri corpus depositum fuit; inde pergo ad divinisimum Golgotha, ubi dominus gloriae crucifixus; progredior longius ad sanctam Bethleem, ubi praesepe multo magis adoro quam urnam auream, in quo non manna, sed panis vitae conditus est; video etiam olivaram montem, unde ad caelos Dominus evolavit; intueor et sanctissimae virginis Deiparae sepulcrum ad sanctam Gethsemanen, ubi ea omni honore colenda veneratur.*

Est igitur res decora, aequa, laudanda, Deo grata, christianos omnes, quibus vires facultatesque suppetunt sanctam civitatem Hierusalem adveniendi sacrumque visitandi sepulcrum, seposita quavis negligentia animique remissione, sed spe in Deo concepta, diligenter ipse proficisci alioque christianos fratres suos compellere et incitare ad obsequendam uno consilio communique studio sanctissimi sepulcri visitationem. Verum enim vero si ve proficisci potueritis illud visitaturi sive itineri suscipiendo impares fueritis ob infirmitatem quandam viriumque imbecillitatem, omnes tamen, pii christiani, debetis omnino dignam pietatem, honorem, dilectionem reipse factisque ostendere, uberrimam atipem conferendo prout cuiusque ferunt facultates,

) Patr. Gr. XCIX, 1160 D - 1161 A.

την πρέπουσαν εὐλάβειαν καὶ τὴν καὶ ἀγάπην ἑμπεπραγμένην καὶ μὴ ἔργον καὶ τὰ εἶδεναι ἐλεημοσύνην κλουσιτοκάρωον ὅ καθ' εἰς ἕσαν δόματα, θαλατῆ ὅ μὴν σαρραντορία καὶ ἀδελφάται, ἥ δὲ σαρρανταλτοίριγα καὶ παρηγοίας καὶ ψυχωραφίαν ζώντων καὶ τὸ νεώ- των μὴ ἑπάρην καὶ ἀγαθὴν προαίρεσιν, σαρραζόντας μὴ καλὴν ἀπειθα ἐπίστα ἐπεὶ κατὰ τὸ παρὸν μὴ ἔχετε εἰς χεῖρας μετ' ἄλλων ἐὰ μὴ ἔλουσι νὰ φθα- ρθῶσι ὡς πρόσκαιρα καὶ ἐπίγεια, διὰ νὰ τὰ εὐρύτε εἰς τὴν ἄλλην ζώην οὐράνια καὶ αἰώνια, καθὼς ἐν εὐαγγελλοῖς μὰ; ἑβραϊσῶσι ὅ κύριος· διότι ὁσην ἐλεημοσύνην καὶ εὐκοίτην θάσητε εἰς τὸν ἄγιον τάφον καὶ θαφίλω φιλοδοκησῆσι καὶ εὐαγγετήσῃτε, βασιό- τατα μυριοπλῆστια θέλῃτε τὰ εὐρα εἰς τὴν ἀνα Ἱερου- σαλήμ, ἐπειδὴ εἰς τὴν κείνῃ μετὰ πίστειος τὰ ἐδώ- κατε, καὶ μὴ τὴν τοιαύτην κλουσιτοκάρωον ἐλεημοσύ- νην καὶ συνδρομὴν τὴν ἐδικήν ὡς νὰ θυγηθῆ ὁ ἀγιά- τατος αὐτοῦ θρόνος τῆς Ἱερουσαλήμ καὶ ὁ ζωοδόχος τοῦ κυρίου τάφο; νὰ κυβερνήσῃ καὶ νὰ ἀπαντήσῃ τὰ πολυέρηθρα καὶ βαρύτερα χρέη του καὶ τὰ καθη- μερινὰ καὶ χρονικὰ ἔξοδα καὶ ταῖς κολλὰς αὐτοῦ ἀνάγκαις, ὅπου ἐὰν λείπουν ἀπαραιτήτως, διὰ νὰ μὴ καταντήσῃ εἰς ἄλλον τὸ ὑστερον εἰς πανταχὴ φθοράν καὶ ἀφανισμὸν καὶ στερηθῆ τὸ γένος ἡμῶν τῶν ὀρθο- δόξων τοιοῦτον τιμώτατον καὶ ψυχωφαλλώτατον πρε- σῶνυμα.

Καὶ τοιαύτη μὴ εἶναι ἡ κατ' ἡμῶν πατρικὴ καὶ πνευματικὴ συμβουλὴ καὶ νοουθεσία εἰς ἄλους ἀπλῶς τοῦς ἀπανταχοῦ εὐσεβεῖς; χριστιανούς, νὰ τρέχουσι μετὰ προθυμίᾳ καὶ εὐλαβείᾳ εἰς προσκύνῃσιν τοῦ ἀγίου τάφου καὶ νὰ συντρέχουσι καὶ νὰ βοηθῶσιν αὐτὸν μὴ κλουσιτοκάρωον ἐλεημοσύνην· ἰδίως δὲ ἐνταλλόμεθα καὶ ἑμὶν τοῖς κατὰ τόπον ἱερατάτοις ἀρχιερεῖσιν, ὅπως καὶ αὐτοὶ συμφώνως τῇ νοουθεσίᾳ ἡμῶν ταύτῃ νὰ παραικινήσῃ καὶ νὰ συμβουλεύηται ἀμείωτος μὴ πατρικῆς διδασκαλίᾳ καὶ νοουθεσίᾳ πνευ- ματικῆς ὅ καθ' εἰς τοῦς χριστιανούς τῆς ἐπαρχίᾳ; του εἰ; τὸ θαύραστον τοῦτο ἔργον, ὡ; ὑπερασπισταὶ καὶ βοηθοὶ καὶ ἀντιλήπτορες καὶ ὑπέρμαχοί τοῦ ἀγίου τάφου, καὶ πρὸς τοῦτοις καὶ τοῦς πνευματικούς πατέρας ὅπου εὐρίσκουσι ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἡμῶν νὰ παραγγέλλῃται ἀκριβῶς καὶ νὰ τοῦς ἐπιτιμαται, ὅταν ἐξομολογηθῶσι τοῦς χριστιανούς, νὰ μὴ τοῦς ἀποκόπ- τωσι καὶ τοῦς ἐμποδίσωσι, ἀμαρτάνοντας θανάσιμα καὶ ἀσύγγνωστα καὶ θησαυρίζοντας εἰς τοῦ λόγου του; ὀργὴν θεικήν καὶ κατάκριμα ἐν ἡμέρῃ ὀργῆς καὶ ἐκδικήσεως τοῦ ἀγίου θεοῦ, ἀλλὰ μάλιστα καθ' ἕσαν δύνανται νὰ τοῦς παραικινήσῃ καὶ αὐτοὶ καὶ νὰ τοῦς συμβουλεύωσι τέσον εἰς προσκύνῃσιν τοῦ ἀγίου τάφου ἐκείνου ὅπου δύνανται ἕσαν καὶ εἰς ἀφίρωσιν καὶ ὄραν ἐλεημοσύνης καὶ βοηθείας πρὸς τὸν ἄγιον τάφον, ἐπειδὴ καὶ ἔλοι κοινῶς οἱ εὐσεβεῖς, εἴτε τοῖ ἱερατικοῦ καταλόγου εἴτε τῆς τῶν λαϊκῶν τάξεως, χρέος ἔχουσι νὰ βοηθῶμεν καὶ νὰ συντρέχωμεν τὸ κατὰ δόξαν καὶ ἡμεῖς, καὶ τοῦς ἄλλους νὰ παραι- κινῶμεν χριστιανούς καὶ νὰ διεγείρωμεν εἰς τοῦτο τὸ θαύραστον ἔργον· ἀλλ' ὁδῶ νὰ ζῆτοσιν οἱ πνευ- ματικοὶ πατέρες ἄσπρα βίβλιας καὶ ἀναγκασιμῶς ἀπὸ τοῦς χριστιανούς ὅπου θέλουσι νὰ ἀπώλθουν εἰς τὸν ἄγιον τάφον, ἢ ὅπου τὴν πηγαίνουσι ἢ ὅπου τὴν γυρίζουσι, καὶ μὴ τὸυτον τὸν τρόπον νὰ ψυχραινοῦν τὴν προθυ- μίαν καὶ εὐλάβειαν τῶν προσκυνῆτων τοῦ ἀγίου τά- φου, ἀλλὰ μόνον ὅταν προσκορνῶσι οἱ χριστιανοὶ νὰ τοῦς διδωσι, τότε νὰ τὰ δέχονται μετ' εὐχαριστίας, καὶ ὅχι νὰ τοῦς βιάσῃ. Καὶ ἕσο; μὴν χριστιανοὶ πηγαίνουσι εἰς προσκύνῃσιν τοῦ ἀγίου τάφου ἢ καὶ ἀπλῶς διδουσι ἐλεημοσύνην κλουσιτοκάρωον εἰς αὐ- τόν, ἀναμφίβλωως ἔχουσι τὸν μισθὸν πρὸς θεοῦ κολλη- τῶσι καὶ ἐν τῇ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῇ μέλλουσι. τοῦς ὁποιούτους καὶ ἡμεῖς εὐχόμεθα καὶ εὐλογεῖμεν πατρικῶς καὶ πνευματικῶς· ὅσοι δὲ χριστιανοὶ ἱερατικοὶ ἢ λαϊκοὶ, καὶ πνευματικοὶ πατέρες ἱερα- τῶν καὶ μοναστηριακῶν ἀπὸ ἀνωμάλθουσι καὶ ἀνεγ-

alios sollicit quadragenariis et confraternitatis, altius stipendia quadraginta miserum cum assi- stentia pontifici nec non vicarum mortuorumque particulari, prompta bonaque voluntate et summa fiducia ea largientes, quas hodie quidem ad ma- num habentur, propediem vero extabescent atpote caduca ac terrena, ea in altera vita ut caelestia aeternaque recuperaturi, quemadmodum in evan- gelio id nobis confirmavit Dominus; nam quan- cumque elemosinas largitionesque in sacrum se- pulcrum contuleritis, dona et beneficia copiose pro- funderetes, eas quam certissime in superna Hieru- salem reperietis, propterea quod in terrenam summa fide erogaveritis. Per hanc copiosissimam omnium vestrum stipem collationemque sanctissima ipse Hierusalem ecclesiae et vividum Domini se- pulcrum infinita sua gravissimaque debita atque cotidiana annuaeque impendia expedire et exsolvere poterit nec non multos sumptus, quos obire opus est, ne rerum omnium ruina perniciose oppressum in perpetuum intereat, orbaturque nostrum ortho- doxorum genus pretiosissimo illo ac saluberrimo sanctuario.

Ea quidem est paterna spiritalisque admonitio, et exhortatio nostra ad omnes prorsus ubivis ter- rarum pios christianos, videlicet ut celeriter ac pie religionis causa sacrum sepulcrum adeant illudque uberrima stipe collata sustentent. Praecipue vero vobis, sacratissimi locorum antistites, praecipimus ut et ipsi secundum nostram hanc admonitionem per paterna praecepta spiritaliaque monita verbis incitetis et cohortemini unusquisque provinciae suae christianos ad huiusmodi opus Deo gratum, quippe qui sacri sepulcri tutores et adiutores et defensores et propugnatores estis; utque etiam spiritalibus patribus, qui in provinciis vestris de- gunt, mandata diserte detis, propositis etiam cen- suris, ut christianos confitentes dum excipiunt, eos ne ab ea re deterreat prohibeant, neque et thesaurizarent sibi ipsi divinam indignationem condemnationemque in diem irae et ultionis sancti Dei, sed illos potius pro viribus excitent et commoneant tum ad visi- tandum sacrum sepulcrum, si facultas tulerit, tum ad stipem opemque in sacrum sepulcrum imper- tiendam atque conferendam; etenim omnes promiscue, quotquot sumus pii homines, sive ex cleri- corum albo sive e laicorum ordine, pro viribus de- bemus et ipsi auxiliari illi ac succurrere et alios christianos ad opus hoc Deo gratum compellere et incitare. Neque vero patres spirituales a christia- nis qui sacrum sepulcrum adeundi consilium capiunt vel hinc proficiuntur vel inde revertuntur pecuniam per vim coercionemve extorqueant, eoque modo illorum qui sacrum sepulcrum obeunt diligentiam pietatemque restinguant, sed id demum grato animo accipiant quod christiani sponte im- portiant, neque eis vim faciant. Atque omnes quidem christiani qui sacrum sepulcrum religionis causa obeunt aut in illud uberrimam stipem con- ferunt, multam apud Deum mercedem procul dubio sibi comparant cum in hoc saeculo tum in futuro, illique et nos paterne spiritaliterque prospera ac laeta precamur. Omnes vero christiani, clerici vel laici, nec non patres spirituales ecclesiarum vel monasteriorum, qui impietate et infidelitate, ava- ritia et cupiditate permoti aut etiam a diabolo operis cuiusque boni animasque utilis invidio decepti, vanis stultitiis et inceptis aut alia quavis satanicae fraudis ratione christianos prohibent ac deducunt

πιστιαν και πλεονεξίαν και εισχευερίδιαν παρακινού-
μενοι η και από το φθονούτος τα αγαθά και
φυχωρελή έργα θαίμενος υποκαλιζόμενοι, αποβί-
ζουσι και αποπέπτουσι με ματακαλόγους φλυαρίας
και φυχωρολογίας η με κανένα άλλον τρόπον οστανι-
κη; άπάτης τούς χριστιανούς από το να πηγαίνουσιν
εις προσκύνησιν του αγίου τάφου και να διδωσιν εις
αυτών ελεημοσύνην και άφιερώματα και γίνονται
αίτιοι εις αυτούς μὲν ζημία; και βλάβης ψυχικής εις
δέ τὸν άγιον τάφον προσβένοιοι τὴν στήνην τῆς
ελεημοσύνης τῶν προσκυνητῶν χριστιανῶν, οί τοιοῦτοι,
ἐν δὲν παύσουσιν εις τὸ εἶη; από τὴν τοιαύτην τους
οστανικήν και ἀλλότριον ἀνευλάβειαν και ἀπιστιαν
και κακοβουλίαν, ἀφωρισμένοι εἴησαν από θεοῦ
κυρίου παντοκράτορος; και καταραμένοι και δούλω-
ρητοι; και μετὰ θάνατον ἀλυτοι; αἱ πέτραι και ὁ
αἰθήρας λυθίζονται, αὐτοὶ δὲ οὐδαμῶς κληρονομή-
σειαν τὴν λέπραν του Γιεζή; και τὴν ἀγχόνην του
Ίούδα, και εἴησαν στίνοντες και τρέμοντες; ἐπὶ τῆς
γῆς ὡς ὁ Κάλιν· σχισθαίη ἡ γῆ και καταπίοι αὐτούς
ὡς τὸν Δαθάν και Ἀβειρών, και ἡ μερὶ; αὐτῶν μετὰ
του προδότου Ίούδα και τῶν θεοράχων Ἰουδαίων
τῶν σταυρωσάντων τὸν κύριον τῆς δόξης; ἡ ἔργη του
θεοῦ εἴη ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν; τὰ κρήματα και
κτῆματα, οἱ κόποι και ἰθρώτες αὐτῶν εἴησαν εις
παντελή ἀφανισμόν και ἐξολόθρευσιν, και προκρίτην
οὐ μὴ ἴθειεν πάποτε ἐφ' εἰς δουλεύουσι καθ' ἑλην
τὴν ζωὴν αὐτῶν, ἔχοντες και τὰς ἀράς τῶν αγίων
τριακοσίων δέκα και ὁκτώ θεοφόρων πατέρων τῶν
ἐν Νικαίᾳ και τῶν λοιπῶν αγίων συνόδων, και εἴησαν
ὑπόδοκοι του αἰωνίου πυρός και ὑπεύθονοι τῆς ἀτε-
λευτήτου κολάσεως. Ὑμεῖς δὲ πάντες ποιήσατε ὡς
γράφομεν, ὑπακούοντες εὐπειθῶς τῇ πατρική και συ-
νοδικῇ ἡμῶν ταύτῃ παραίνεσι; και νοουθεσίᾳ, ὡς
τάκνα γνήσια και εὐνόμωνα τῆς πνευματικῆς ἡμῶν
μητρὸς; αγίας του Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας, ἵνα
και ἡ του θεοῦ χάρις; και τὸ ἀπειρον ἔλεος, και ἡ
εὐχὴ και ἡ εὐλογία τῆς ἡμῶν μετριότητος; εἴη μετὰ
πάντων ἡμῶν.

αψκζ: ἐν μηνὶ αὐγούστῳ ἰνδικτιῶνος ε'.

Ο Ἡρακλείας Γεράσιμος.
Ο Κίρκου Αδξέντιος.
Ο Νικομηθείας Σεραφείμ.
Ο Νικαίας Καλλίνικος.
Ο Χαλκηδόνος Νικόδημος.
Ο Θεσσαλονίκης Ἀνανίας.
Ο Τηρόβου Νικηφόρος.
Ο Ἀθηνῶν Ἰάκωβος.
Ο Οὐγγροβλαχίας Δανιήλ.
Ο Μηθύμνης Ἀνθίμος.
Ο Δρόστρας Κωνσταντῖος.
Ο Ἀγγιάλου Καλλίνικος.
Ο Χίου Δανιήλ.
Ο Λήμνου Ἰωαννίκιος.
Ο Κασανδραίας Ἰωακείμ.

MDCCLXXVII, mense augusto, indictione V.

Heracliae Gerasimus.
Cysici Auxentius.
Nicomediae Seraphim.
Nicaeae Callinicus.
Chalcedonis Nicodemus.
Thessalonicae Ananias.
Tirnobi Nicephorus.
Athenarum Iacobus.
Hungarovalachiae Daniel.
Methymnae Anthimus.
Drystrae Constantius.
Anchiali Callinicus.
Chii Daniel.
Lemni Ioannicius.
Casandriae Ioachim.

CONCILIIUM PROVINCIALE EBREDUNENSE

1727 augusti 16 - septembris 28.

Concilium provinciale Ebredunense, celebratum a die 16 augusti ad diem 28 septembris anni 1727, sub Petro de Guérin de Tencin, archiepiscopo Ebredunensi.

Bibliographia.

1) Decreta concilii provincialis Ebredunensis, Ebredunae editi, ab illustrissimo & reverendissimo domino, d. Petro de Guérin de Tencin, misericordiae divina archiepiscopo principe Ebredunensi, sancti

pontificio assistente, regi ab omnibus consilii, anno Domini 1727, mensibus augusto & septembri. [Insigne.] Gratianopoli, apud Petrum Faure, typographum & bibliopolam d. d. illustrissimi ac reverendissimi archiepiscopi principis Ebredunensis, M. DC. XXVII.

In-4°, 1 f. - 39 p. — (Avignon, ville; Paris, Bibl. nat. B. 2498.)

2) Concilium provinciale Ebredunae habitum, ab illustrissimo & reverendissimo domino d. Petro de

Guérin de Tencin, miseratione divina archiepiscopo principe Ebredunensi, sancti Romani imperii princeps & tricamerario, throno pontificio assistente, regi ab omnibus consiliis, anno Domini 1727 mensibus augusto & septembri. Gratianopoli, apud Petrum Faure, typographum & bibliopolam illustrissimum ac reverendissimum domini archiepiscopi principis Ebredunensis, M. DCCXXVIII. Cum privilegio regis.

In-4°, 268 p. - 1 f. (Avignon, séminaire; Caen, ville; Carpentras, ville; Douai, ville; Gand, université d'Etat; Le Mans, ville; Lyon, archevêché; Paris, Arsenal; Paris, Bibl. nat.; Paris, Mazarine; Paris, Sainte-Genève; Paris, Sorbonne; Roma, Propaganda; Roma, Vaticano; Roma, Vittorio-Emmanuel; Sens, séminaire; Toulouse, ville.)

3) Decreta concilii provincialis Ebredunensis Ebreduni habiti ab illustrissimo & reverendissimo domino, d. Petro de Guérin de Tencin, miseratione divina archiepiscopo principe Ebredunensi, sancti Romani imperii princeps & tricamerario, throno pontificio assistente, regi ab omnibus consiliis anno Domini 1727, mensibus augusto & septembri; juxta exemplar Gratianopolis, Avenione, apud Paulum Ofray, typographum & bibliopolam, prope collegium societatis Jesu, M. DCC. XXVIII. Superiorum permissu.

In-8°, 43 p. — (Avignon, ville.)

4) Edictum de concilio Ebredunensi, Petrus de Guérin de Tencin, miseratione divina archiepiscopus princeps Ebredunensis, sancti Romani imperii princeps & tricamerarius, throno pontificio assistens, regi ab omnibus consiliis.

S. l. n. a. (1727). — (Paris, Bibl. nat. inv. B. 2284.)

5) Prima oratio illustrissimum ac reverendissimum archiepiscopi principis Ebredunensis ad r. r. provinciales, habita in 1° congregatione generali die 16 augusti ann. 1727. [In fine:] Gratianopoli, apud Petrum Faure typographum d. d. illustrissimum ac reverendissimum archiepiscopi principis Ebredunensis, 1727.

In-4°, 4 p. — (Paris, Bibl. nat. inv. B. 2284.)

Page 2: Secunda oratio illustrissimum ac reverendissimum archiepiscopi principis Ebredunensis ad patres concilii, habita in 1° congregatione generali, post adventum r. r. episcoporum e vicinioribus provinciis, die octava mensis septembris ann. 1727.

6) Discours prononcé par monseigneur l'archevêque d'Embrun, dans la première session publique, après l'arrivée des seigneurs évêques voisins, invités à venir prendre séance au concile, de lundi 8 septembre. [In fine:] A Grenoble, chez Pierre Faure, imprimeur de monseigneur l'illustrissime & reverendissime archevêque prince d'Embrun, 1727.

In-4°, 4 p. — (Paris, Bibl. nat. inv. B. 2284.)

7) Exhortation au peuple, prononcée par monseigneur l'archevêque d'Embrun après l'évangile de la messe solennelle du Saint-Esprit qu'il célébra le jour de la première session du concile provincial. [In fine:] A Grenoble, chez Pierre Faure, imprimeur de monseigneur l'illustrissime & reverendissime archevêque prince d'Embrun, 1727.

In-4°, 6 p. — (Paris, Bibl. nat. inv. B. 2284.)

8) Epistola synodica concilii Ebredunensis ad reverendissimos Galliae episcopos. [In fine:] Gratianopoli, apud Petrum Faure, typographum d. d. illustrissimum ac reverendissimum archiepiscopi principis Ebredunensis, 1727.

In-4°, 2 f. — (Paris, Bibl. nat. inv. B. 2284.)

9) Discours prononcé par monseigneur l'archevêque d'Embrun à la dernière session. [In fine:] A Grenoble, chez Pierre Faure, imprimeur de monseigneur l'illustrissime & reverendissime archevêque prince d'Embrun, 1727.

In-4°, 2 f. — (Paris, Bibl. nat. inv. B. 2284.)

10) Extrait des actes du concile provincial d'Embrun. [In fine:] Gratianopoli, apud Petrum Faure, typographum d. d. illustrissimum ac reverendissimum archiepiscopi principis Ebredunensis, 1727.

In-4°, 14 p. — (Paris, Bibl. nat. inv. B. 2284.)

11) Bref de n. s. p. le pape, de la propre main de n. s. à monseigneur l'archevêque d'Embrun. [In fine:] Gratianopoli, apud Petrum Faure, typographum & bibliopolam d. d. illustrissimum ac reverendissimum archiepiscopi principis Ebredunensis, 1727.

In-4°, 1 f. — (Paris, Bibl. nat. inv. B. 2284.)

12) Copie de la lettre du roy à monsieur l'archevêque d'Embrun.

S. l. n. a. In-4°, 1 f. — (Paris, Bibl. nat. inv. B. 2284.)

13) Instruction pastorale de monseigneur l'archevêque d'Arles, sur le jansénisme, & pour la publication de l'avis & jugement des cardinaux, archevêques & évêques &c. contre la consultation des 50 avocats du parlement de Paris, au sujet du jugement rendu à Embrun contre M. l'évêque de Senes.

S. l. n. a. In-4°, 39 p. — (Paris, Bibl. nat. inv. B. 2284.)

14) Lettre d'un avocat de province à M. Aubry, avocat au parlement de Paris, au sujet de sa dernière consultation en faveur de M. de Senes.

S. l. n. a. In-4°, 8 p. — (Avignon, ville.)

15) Seconde lettre d'un avocat de province à M. Aubry, avocat au parlement de Paris, au sujet de sa dernière consultation en faveur de M. de Senes.

S. l. n. a. In-4°, 8 p. — (Avignon, ville.)

16) Troisième lettre d'un avocat de province à M. Aubry, avocat au parlement de Paris, au sujet de sa dernière consultation en faveur de M. de Senes.

S. l. n. a. In-4°, 4 p. — (Avignon, ville.)

17) Lettre de son éminence monseigneur le cardinal Lercari, secrétaire d'état, à monseigneur l'archevêque d'Embrun. [In fine:] Gratianopoli, apud Petrum Faure, typographum d. d. illustrissimum ac reverendissimum archiepiscopi principis Ebredunensis, 1727.

In-4°, 2 f. — (Paris, Bibl. nat. inv. B. 2284.)

18) Lettre de M. le cardinal Lercari, ministre & secrétaire d'état à M. l'archevêque d'Embrun. [In fine:] A Grenoble, chez Pierre Faure, imprimeur-libraire, rue du Palais, 1728.

In-4°, 4 f. — (Paris, Bibl. nat. inv. B. 2284.)

19) Observations faites par un évêque du concile d'Embrun, adressées à un prélat de ses amis, sur la lettre circulaire de M. l'évêque de Senes aux évêques de France.

S. l. n. a. In-4°, 8 p. — (Avignon, ville; Paris, Bibl. nat. inv. B. 2284.)

20) Journal historique du concile d'Embrun, par M.*** bachelier de Sorbonne. S. l. n. typ. MDCCXXVII. Avec permission.

In-12, 2 tomi, 224 p. - 1 f., 234 p. - 1 f. (Aix, ville; Lyon, ville; Paris, Bibl. nat.; Paris, Mazarine.)

21) Lettre de monseigneur l'archevêque d'Embrun à monseigneur l'évêque de Senes communiquée aux ecclésiastiques du diocèse d'Embrun pour

leur instruction. A Paris, chez la veuve Mazières et Jean-Baptiste Garnier, imprimeurs-libraires de la reine, rue St-Jacques, à la Providence, avec privilège du roi, M.D.CC.XXIX.

In-4°, 1 f. - 26 p. — (Avignon, ville.)

P. 26, data: „Embrun, le 4 janvier 1728.“

22) Mandement de monseigneur l'archevêque prince d'Embrun, portant condamnation de l'écrit intitulé: Consultation des avocats du parlement de Paris, au sujet du jugement rendu à Embrun contre M. l'évêque de Senez. A Grenoble, chez Pierre Faure, imprimeur-libraire de monseigneur l'illustrissime & reverendissime archevêque prince d'Embrun, 1728. Avec privilège du roy.

S. l. n. a. In-4°, 4 f. — (Avignon, ville.)

F. 4, data: „Embrun, 25 août 1728.“

23) Lettre d'un ancien docteur de Sorbonne à un de ses amis, sur la consultation des avocats, au sujet du concile d'Embrun, MDCXXVIII.

S. l. n. a. In-4°, 3 f. - 55 p. — (Avignon, ville.)

P. 55, data: „Le 15 juillet 1728.“

24) Relation de ce qui s'est passé dans le concile provincial d'Embrun, au sujet de la condamnation des écrits de M. l'évêque de Senez & du jugement prononcé contre la personne de ce prélat; par M. l'abbé de Michel, chanoine d'Embrun & abbé commendataire de S. Marcel, secrétaire du concile. A Paris, chez la veuve Mazières & Jean-Baptiste Garnier, imprimeurs & libraires de la reine, rue Saint-Jacques, à la Providence, MDCXXVIII. Avec approbation & privilège du roy.

In-4°, 1 f. - 55 p. — (Avignon, ville.)

Post relationem sequuntur decem documenta.

25) Mandement de monseigneur l'archevêque prince d'Embrun portant condamnation de l'écrit intitulé: Représentations justes & respectueuses à nosseigneurs les cardinaux, archevêques & évêques assemblez extraordinairement à Paris par les ordres du roy, pour donner à sa majesté leurs avis & jugement sur un écrit imprimé qui a pour titre: Consultation de messieurs les avocats du parlement de Paris, au sujet du jugement rendu à Embrun

contre M. l'évêque de Senez. A Grenoble, chez Pierre Faure, imprimeur-libraire de monseigneur l'illustrissime & reverendissime archevêque prince d'Embrun, rue du Palais, M.DCCXXIX. Avec privilège du roy.

In-4°, 1 f. - 25 p. — (Avignon, ville.)

P. 25, data: „Embrun, le ... [récit] novembre 1729.“

26) Quatrième lettre de M. l'arch. d'Embrun à M. l'évêque de Senez... dans laquelle il démontre que les principes contenus dans une instruction pastorale du 17 août 1727, sur l'autorité infallible de l'église &c., et imprimée sous le nom de ce prélat, ruinent le principe de l'autorité visible... et dans laquelle il relève en passant quelques endroits d'une lettre qui lui a été adressée sous le nom du même prélat, datée du 16 septembre 1728. Grenoble, 1729.

In-4°. — (London, British Museum, T. 39°, 8.)

27) Sixième lettre de M. l'arch. d'Embrun à M. l'évêque de Senez, communiquée aux ecclésiastiques du diocèse d'Embrun pour leur instruction.

S. l. n. a. In-4°, 6 p. — (Paris, Bibl. nat. inv. B. 2284.)

28) Sixième lettre de M. l'arch. d'Embrun à M. l'évêque de Senez, communiquée aux ecclésiastiques du diocèse d'Embrun pour leur instruction. A Grenoble, chez Pierre Faure, imprimeur-libraire de monseigneur l'illustrissime & reverendissime archevêque prince d'Embrun, rue du Palais, M.DCCXXX. Avec privilège du roy.

In-4°, 1 f. - 8 p. — (Avignon, ville; London, British Museum, T. 39°, 10.)

P. 6, data: „Embrun, le 20 juin 1730.“

29) Lettre de monseigneur l'archevêque prince d'Embrun, &c. aux fidèles de son diocèse en leur communiquant l'instruction pastorale de M. l'évêque d'Evreux du 15 novembre 1730, contre la consultation des 50 avocats au parlement de Paris.

S. l. n. a. In-4°, 4 p. — (Avignon, ville.)

P. 4, data: „Embrun, le ... [récit] août 1731.“

ACTA CONCILII PROVINCIALIS EBREDUNI

habiti ab illustrissimo et reverendissimo d. d. Petro de Guérin de Tencin, archiepiscopo principe Ebredunensi, et die 16 augusti anno 1727 inchoati.

CONGREGATIO PRIMA PRIVATA.

Anno Domini millesimo septingentesimo vigesimo septimo, die decima sexta mensis augusti, ex edicto indictionis concilii ab illustrissimo et reverendissimo d. Petro de Guérin de Tencin, archiepiscopo et principe Ebredunensi, promulgato litterisque ejusdem convocatoriis ad omnes reverendissimos d. d. provinciae episcopos directis, convenere mane hora aequi-septima in palatio archiepiscopali cum supparo et capito rñus d. Joannes de Soanen, Senecensis episcopus; rñus d. Flooardus Moret de Bourchenu, Vinciensis episcopus; rñus d. Laurentius Dominicus des Bertons de Crillon, Glandavenensis episcopus, et rñus d. Carolus d'Antelmy, episcopus Graasensis. Atque post celebratam a rño archiepiscopo in palatii archiepiscopalis sacello missam de Spiritu sancto, habita est ibidem prima congregatio privata, cui interfuere soli dicti rñi d. d. episcopi secundum ordinem antiquitatis inaugurationis suae consistentes.

Actum est in ea de modo habendi congregationes, tum privatas tum generales; de creandis

CONCIL. GENERAL. TOMUS XXXVII.

officiariis seu adjutoribus concilii; de ordine sedendi servando a deputatis, simul et de suffragio, quod ipsis esset concedendum. Speciatim actum est de suffragio concedendo procuratori reverendissimi domini Diniensis episcopi absentis et de modo quo dictus procurator interesse et considerare deberet in congregationibus; de theologis concilii et canonistis eligendis; de edendis decretis, sive de aperienda synodo, sive de fidei professione emittenda, sive de exigendo juramento non revelandi ea, quae in congregationibus, seu privatis seu generalibus, agerentur; de indictione primae sessionis, de hora et toto ordine ac modo procedendi die indicta a palatio archiepiscopali ad ecclesiam metropolitanam; ac denique de indictione secundae sessionis. Sicque terminata est prima congregatio privata.

Tum ad valvas palatii archiepiscopalis haec affixa est tabella.

Illustrissimus ac reverendissimus d. archiepiscopus princeps Ebredunensis, rñi d. d. episcopi, patres concilii, universis et singulis, qui concilio provinciali de jure vel consuetudine interesse de-

benf. mandant et praecipunt: ut hac die 16 mensis augusti anni 1737, hora 3 pomeridiana, in palatio archiepiscopali sistant se, pro congregatione generali in sacello ejusdem palatii habenda; et ut procuratores ac deputati procuratoria ibidem examinanda afferre non praetermittant. De mandato illustrissimi et rmi d. archiepiscopi principis.

Amiel.

PRIMA CONGREGATIO GENERALIS.

In nomine sanctae et individuae Trinitatis. Patris et Filii et Spiritus sancti. Amen.

Anno Domini millesimo septingentesimo vicesimo septimo, pontificatus sñi domini nostri Benedicti divina providentia papae XIII. quarto, regni christianissimi regis Ludovici XV. duodecimo, die 16 augusti, hora tertia pomeridiana, habita est a rmo d. archiepiscopo in palatio archiepiscopali Ebredunensis sacello congregatio prima generalis, cui interfuere cum rochejo et mozetta reverendissimi d. d. episcopi: videlicet rñus d. Joannes Soanenfi, episcopus Senecensis: rñus d. Flodoardus Moret de Bourchenu, episcopus Vinciensis: rñus d. Laurentius Dominicus des Bertons de Crillon, episcopus Glandavensis: rñus d. Carolus d'Antelmy, episcopus Grassensis. Interfuere r. d. Josephus de Puget, rmi d. episcopi Diniensis absentis procurator neñon ejus in dioecesi vicarius generalis; r. d. Victor Amedaeus de la Font de Savine, abbatiae Boscodonensis S. Benedicti abbas commendatarius: deputati: scilicet duo capituli ecclesiae Ebredunensis: duo item Ebredunensis dioecesis cleri: unus capituli Diniensis ecclesiae et unus ejusdem dioecesis cleri: duo Glandavensis capituli, quorum alter erat item a clero ejusdem dioecesis deputatus: deputati duo Grassensis ecclesiae, alter capituli, alter cleri: dicti omnes cum pallio, talari et quadrato pileolo; demum deputatus unus abbatiae Lerinensis ordinis sui vestibus indutus. Interfuere theologi ac canonistae, in congregatione privata matutina electi. Facto initio ab invocatione Spiritus sancti solitis precibus, rñus d. archiepiscopus habuit orationem latinam ad concilium.

Cum perorasset, rñus d. archiepiscopus sequentes nominavit adjuutores concilii seu officarios ab iisdemque more solito juramentum exegit.

Adjuutores concilii.

R. d. Gaspar d'Hugues, ecclesiae metropolitanae Ebredunensis canonicus et reverendissimi d. archiepiscopi vicarius generalis, promotor concilii.

R. d. Joannes Baptista Jouve, ejusdem ecclesiae canonicus, vice-promotor.

R. d. Antonius de Michel, ejusdem ecclesiae canonicus, secretarius.

R. d. Nicolaus Amiel, in dioecesi Ebredunensi beneficiarius, subsecretarius.

R. r. d. d. Guillelmus Salva, Ebredunensis ecclesiae canonicus; et Franciscus Ignatius Jouvenc, ejusdem ecclesiae beneficiarius, caerimoniarum magistri.

D. Jacobus Vial, in supremo Delphinatus senatu causidicus, et d. Franciscus Leydon, in Ebredunensi curia procurator, notarii concilii.

Tum a concilio electi theologi, et canonistae nominati sunt, qui sequuntur.

Theologi et canonistae saeculares.

R. d. Joannes Faure, sacrae theologiae doctor, Ebredunensis ecclesiae canonicus et archidiaconus.

R. d. Josephus Payan, dioecesis Aquensis sacerdos, doctor Sorbonicus et dioecesis Grassensis deputatus.

Regulares.

R. d. Jacobus Silvestre, ordinis S. Benedicti, in abbatis Boscodonensi prior claustralis.

Pater Antonius Arnaud, ordinis S. Dominiaci, in monasterio Barcinonensi Alpium sacrae theologiae doctor.

P. Ludovicus Clarion, ejusdem ordinis, monasterii Brianconensis prior et sacrae theologiae baccalaureus.

P. Josephus Roux, ordinis Minorum conventualium sancti Francisci, in monasterio Ebredunensi guardianus, sacrae theologiae doctor.

P. Franciscus Roulx, ejusdem ordinis ac monasterii, sacrae theologiae doctor.

P. Stephanus Maniquef, ordinis Minimorum provincialis in provincia Lugdunensi, sacrae theologiae doctor.

P. Benedictus de la Roche, ordinis Capucinorum, Ebredunensis monasterii guardianus.

P. Laurentius de la Roche, ejusdem ordinis ac monasterii.

P. Polycarpus Ramboz, ordinis Recollectorum S. Francisci, Brianconensis monasterii guardianus.

P. Pontianus du Tremble, ejusdem ordinis, monasterii Gratianopolitani guardianus et sacrae theologiae professor.

P. Nicolaus Boudret, societatis Jesu, collegii Ebredunensis rector.

P. Franciscus Mollie, ejusdem societatis, in clericorum seminario Ebredunensi director et sacrae theologiae professor.

Rñus d. Senecensis episcopus a concilio petit, ut inter theologos admitterentur bini, quos adduxerat, ecclesiastici, quibus nomen esse dixit, uni Bouret de Vaumeni, alteri Boulenai.

Rñus d. archiepiscopus, de concilii sententia, rñum d. episcopum Glandavensem praeposuit examinandis theologorum concilii titulis et rñum d. episcopum Vinciensem expendendis deputatorum litteris procuratoriis: eundem constituit judicem tum absentiae causarum tum controversiarum: eique in praefatis adiutores dedit r. d. de la Font de Savine, abbatem Boscodonensem, et r. d. d'Hugues, in metropolitana ecclesia Ebredunensi canonicorum collegio praepositum.

Rñus d. archiepiscopus exhibuit litteras a rño d. episcopo Diniensi ad se missas, quibus significabat, gravibus detineri se infirmitatibus, ne concilio interesse possent, rogans hanc legitimam habeat absentiae causam, simul adjiciens perscriptum medicorum testimonium: hisce synodi jussu recitatis in consensu litteris medicorumque testificatione adjecta, excusationem accepit synodus acceptionisque actum concedi voluit rño d. episcopo Diniensi, atque tam ejus litteras, quam medicorum testimonium actis concilii inseri.

Exhibuit item rñus d. archiepiscopus tum epistolam propriam suam, regi Sardiniae scriptam, occasione concilii ecclesiaeque Niciensis, cujus episcopus Ebredunensis metropolitanae suffraganeus est, qua regiam ejus tutelam petit pro concilio, simul et facultatem omnibus ex dioecesi Niciensi, qui de jure vel consuetudine concilio interesse debent, Ebredunum conveniendi ad synodum inchoandam die 16 augusti praesentis anni; tum rescriptas sibi litteras a dicto rege, quibus significat, exoptasse se quidem, recens nominatum Niciae episcopum adesse concilio potuisse inauguratum; quod cum fieri non potuisset, sese interim omnibus ex dioecesi Niciensi, qui de jure vel consuetudine concilio interesse debent, facultatem Ebredunum con-

veniendi ad synodum die indicā perlibenter con-
cessurum.

Denique a rño d. archiepiscopo exhibitae sunt
item litterae, sibi a d. le Blanc, regi a decretis in
re militari consilia, missae regio nomine. Quibus
ipsi notam facit christianissimi regis voluntatem de
militaribus concilio deferendis honoribus regisque
hac de re mandata, a se denunciata domino de
Ménard, proregi ac praefecto Ebredunensi: videli-
cet, ut prima inchoati concilii actio publica tor-
mentorum bellicorum emissionibus duodecim cele-
bretur: ut, dum episcopi turnatim aliqui, incedendo
per urbem, occurrent stationi militum, derepente
armis accincti se stant stationis milites ordinati
signumque dantes protectionis. denique ut ex pro-
xima militum statione singulis episcopis pro foribus
collocetur excubitor honoris causa.

Has omnes jussum est palam in consessu reci-
tari litteras, atque inde inter concilii instrumenta re-
poni.

Statuit deinde synodus, quae sequuntur:

1. Hora octava matutina habebuntur in palatii
archiepiscopalis sacello congregationes privatae epi-
scoporum. Eodem in loco congregationes habe-
buntur generales hora tertia pomeridiana. Omni-
bus congregationibus intererunt episcopi exa ro-
cheto et mozetta. Solis generalibus intererunt de-
putati ac theologi, saeculares cum talari pallio et
pileolo quadrato, regulares vero vestitu quisque
suo proprio induti.

2. Congregationum privatarum fiet exordium a
missa ab uno episcoporum sine cantu celebranda:
quam subsequetur invocatio Spiritus sancti. Ab
ipsa vero invocatione Spiritus sancti congregationes
generales sument initium, finemque singulae acci-
pient oratione: *Sub tuum praesidium*, etc.

3. Ex responsō Gregorii papae XIII. ad Rotho-
magensis concilii quaesitum anno 1581, decretoque
conformi Burdigalensis concilii anno 1624, non alii
praeter episcopus vocem habebunt decisivam.
Reverendissimi tamen d. episcopi Diniensis gratia
concesso jure illo fruatur r. d. de Puget, dicti
reverendissimi d. episcopi procurator, in iis omni-
bus, in quibus ex canonibus non est praedictum
jus specialiter episcopis reservatum.

4. Dictus procurator omnibus concilii congrega-
tionibus intererit. In iis vero quemadmodum et in
sessionibus publicis sedebit primus ab episcopis,
eodem ordine et in sella dorsuosa. Quod ad alios
spectat deputatos, quemcumque sedendi ordinem
servent, nihil inde officietur juri alieno, nulli jus
novum acquiratur.

5. Nemo eorum, ex quibus constat concilium,
absque causa legitima aberit riteque sibi concessa
facultate.

6. Decreta, prius a reverendissimo d. archi-
episcopo, sive de aperienda synodo, sive de modo
vivendi in concilio, concepta et formata atque a
patribus in privata congregatione approbata, reci-
tabuntur, quae et palam perfecta sunt.

7. Cum fides totius sit religionis basis ac
fundamentum, decernendum visum est, ut in 1 ses-
sione pro more conciliorum omnium sollemnis emit-
tatur ab omnibus fidei professio, atque pro more
conciliorum provincialium Tridentino posteriorum
ea adhibeatur formula, quae ex Pii IV. constitu-
tione deprompta in praesenti consessu lecta est.

8. Habebitur prima sessio crastina die 17 au-
gusti in ecclesia metropolitana.

9. Etsi in posterioribus conciliis id moris videat-
ur fuisse, ut in prima sessione sacram eucharistiam
de manu archiepiscopi, sollemniter celebrantis, sumant
omnes, qui concilio intersunt: nihilominus, cum de-

clarasset reverendissimus d. archiepiscopus, signi-
ficatum sibi a quibusdam praesulibus fuisse, optare
se ea die ob speciales causas privatim sacrum fa-
cere, statutum est, omnia eucharistiae sumptione
publica, privatim singulos missam celebraturos.

10. Ante initium congregationum generalium
continuo per semi-horam ictu pulsabitur majus aea
campanum ecclesiae metropolitanae. Ut vero cunctis
solemniter annuntietur, prima sessio cras futura: hac
die vespere ab hora quarta ad septimam et cras
mane a sexta usque ad tempus, quo metropolim
ingressa fuerit synodus, urbis campanae pulsabun-
tur omnes.

11. Crastina die, decima septima augusti, hora
sesquiseptima matutina, processionaliter ad pala-
tium archiepiscopale conveniet capitulum cathedra-
lis ecclesiae: indeque universa synodus, ibidem
adatas hora praedicta, ad ecclesiam metropolita-
nam simul cum capitulo ordine infra describendo
procedet, primam sessionem habitura.

Ordo incedendi.

Bidellus.

Thuriferarius.

Subdiaconus crucem gerens ecclesiae metropolitanae,
duobus hinc inde stipatus acolythis.

Theologi et canonistae, regulares secundum ordinem
sui antiquitatem procedentes propriisque ordi-
nis vestibus induti, et saeculares cum talari
pallio et pileolo quadrato.

Deputatus abbatiae Lerinensis, ordinis sui vestibus
indutus.

Deputati clericorum cum talari pallio et pileolo
quadrato.

Beneficarii ecclesiae metropolitanae cum super-
pelliceo.

Deputati ecclesiarum cathedralium cum superpelli-
ceo villosaque amictu.

R. d. abbas Boscodonensis, rocheto et pluviali
indutus.

R. d. procurator rñi d. episcopi Diniensis, alba et
pluviali indutus.

R. r. d. d. canonici metropolitanae ecclesiae cum
pluvialibus.

Rñi d. d. episcopi, ordine antiquitatis consecra-
tionis suae incedentes, pluviali super roche-
tum induti mitramque gestantes, suo quisque
ad latus extra ordinem comitatu capellano.

Crucem gerens archiepiscopalem.

Qui pedit archiepiscopali gerendo destinatur.

Bini capellani rñi d. archiepiscopi.

Prima et secunda capituli dignitas, gremiale ferentes.

Illustrissimus et reverendissimus d. archiepiscopus,
pontificalibus indutus, pedum manu gestans,
medius inter diaconum et subdiaconum cano-
nicos.

Diaconus et subdiaconus assistentes.

Tertia et quarta capituli dignitas cum pluvialibus.

Presbyter assistens alterque mitram gerens cum
pluvialibus.

Bidellus.

12. In consessu recitatum est decretum de se-
cunda sessione indicenda ad diem 24 augusti, quae
erit dies dominica: salva tamen facultate eam pro-
rogandi aut in aliam diem rejiciendi, si id expedire
concilio videbitur.

Cum reverendissimus d. archiepiscopus etiam id
statuendum proposuisset, ut omnes, qui concilio
intersunt, jurejurando sese astringerent, ne quid-
quam revelarent, quod iis detrimento esse posset:
consensere omnes, praeter reverendissimum d. epi-
scopum Senecensem, qui huic obstat decreto jura-
menti velut insoliti. Re aliquamdiu agitata, cum

nihil certi de ea statui potuisset, in proxime futuram congregationem generalem rejecta est. Huncque finem habuit prima congregatio generalis.

PRIMA SESSIO.

Anno Domini millesimo septingentesimo vigesimo septimo, sanctissimi domini nostri Benedicti papae XIII. pontificatus quarto, christianissimi regis Ludovici XV. regni duodecimo, die decima septima mensis augusti, quas erat dies dominica, habita est prima sessio in ecclesia metropolitana.

[Longam quae deim sequitur caerimoniarum descriptionem omisimus, quam videre licet in editio ne Gratianopoli anno 1728, pag. 27-32.]

Concilii secretarius, medius inter binos caerimoniarum magistrus, ad rñum d. archiepiscopum accessit, atque, inclinato capite, tum ipsum tum rños d. d. episcopos salutans, de manu rñi d. archiepiscopi decreta sumpsit concilii promulganda. Salutatisque iterum rñis d. d. archiepiscopo et episcopis, in suggestum ascendit, promulgavitque sequens de aperienda synodo decretum.

Decretum de aperienda synodo.

Illustrissime et reverendissime domine, reverendissimi patres, placetne vobis, ad laudem Dei et ecclesiae catholicae decorem, concilii provincialis Ebredunensis initium fieri?

Promulgato decreto, subsecretarius simul cum duobus caerimoniarum magistris ad rñum d. d. archiepiscopum accessit, salutans tum ipsum tum rños d. d. episcopos, dixitque: *Illustrissime et rñe domine, placetne decretum?* Qui respondit: *Placet.* Eoque salutato, ad rños d. d. episcopos, qui erant e regione antiquioris episcopi, accedens, salutatis iis, dixit: *Rñi patres, placetne vobis decretum?* qui per vices singuli responderunt: *Placet.* Rursum salutatis iis, ad rños d. d. episcopos altroversum positos perrexit, factusque obviam rño d. archiepiscopo inclinavit sese, et salutatis rñis d. d. episcopis, dixit: *Rñi patres, placetne vobis decretum?* qui singuli per vices responderunt: *Placet.* His iterum salutatis, rediit ad rñum d. archiepiscopum, profundeque inclinans sese, dixit: *Illustrissime et reverendissime domine, decretum placuit patribus.* Simulque recessit. Tum rñus d. archiepiscopus pronuntiavit: *Decretum placuit patribus; itaque decernimus, concilii provincialis Ebredunensis initium fieri et jam factum esse.*

Post haec duo caerimoniarum magistri rño d. archiepiscopo annuciavere *Te Deum laudamus.* Sumptoque pastoralis pedo, stetit rectus ad finem usque hymni, quo finito, considerunt omnes rñi d. d. archiepiscopus et episcopi, mitras induentes. Jussu rñi d. archiepiscopi secretarius e suggestu legit decretum de modo vivendi in concilio.

Decretum de modo vivendi in concilio.

Ex quo concilii provincialis celebrationem, etc. [Mansi-Coleti, Conc., (1902), XXXIV, 1911-2.]

Tum subsecretarius, binis comitatus caerimoniarum magistris, modo praefato patrum vota acquisivit retulitque ad rñum d. archiepiscopum, qui, acceptis illis, dixit: *Decreta placere, patribus, ideo agendas sunt Deo gratias.* Responderunt patres: *Deo gratias.*

Secretarius e suggestu singulos rños d. d. episcopos nominatim appellavit.

Reverendissimus dominum episcopus Senecensis: r. adsum.

Reverendissimus dominus episcopus Diniensis: r. adest per procuratorem.

Reverendissimus dominus episcopus Vinciensis: r. adsum.

Reverendissimus dominus episcopus Glandavensis: r. adsum.

Reverendissimus dominus episcopus Grassensis: r. adsum.

Reverendissimus dominus episcopus Niciensis: r. adest.

Jussu rñi d. archiepiscopi ex eodem suggestu secretarius promulgavit decretum de professione fidei emittenda.

Decretum de professione fidei emittenda.

Cum inter omnes pastoralis officii. [Mansi-Coleti, l. c., 1913-4.]

Decreto a patribus approbato, secretarius e suggestu recitavit professionis fidei formulam, Pii IV. jussu edictam. Tum subsecretarius patrum vota de more sumpsit, retulitque ad rñum d. archiepiscopum, qui posita mitra, flexis genibus, manum super librum evangelii extensa, legit formulam etc.

Ego Petrus de Guérin de Tencin, archiepiscopus princeps Ebredunensis, ea omnia et singula, quae a sacrosancta Tridentina synodo definita et statuta sunt, recipio. Necnon veram obedientiam summo Romano pontifici spondeo et profiteor, haeresesque omnes, a sacris canonibus et generalibus conciliis praesertimque ab eadem synodo damnatas, detestor et anathematizo, juxta formulam praescriptam a sanctissimi domino nostro Pio IV. pontifice maximo.

Tum rñus d. archiepiscopus mitra indutus sedit, habens prae manibus librum evangeliorum, atque ad eum singuli rñi d. d. episcopi per vicem accedentes, positis mitris, manibusque super dictum librum evangeliorum superpositis, eandem pronuntiavere fidei formulam. Hos subsequutus est procurator rñi d. episcopi absentis. Idem praestitere abbas praeseus, deputati, theologi, canonistae, officarii concilii, bini et bini accedentes.

His peractis secretarius e suggestu promulgavit decretum sequens de secunda sessione habenda:

Illustrissime et reverendissime domine, reverendissimi patres, placetne vobis, secundam sessionem fore die vigesima-quarta praesentis mensis, quae erit dies dominica, ita tamen ut ad aliam diem transferri vel prorogari possit, si pro rebus concilii bene gerendis conducere videbitur?

A subsecretario votis patrum de more exquisitis et relatis, rñus d. archiepiscopus dixit: *Decreta placuerunt patribus, ideo habebitur secunda sessio die vigesima quarta praesentis mensis, ita tamen, etc., ut supra.*

Deinde rñus d. archiepiscopus solemniter benedixit. Secretarius e pulpito centum dierum indulgentias a concilio iis omnibus, qui caerimoniae adfuerant, concessas promulgavit. Discessitque concilium eodem, quo accesserat, ordine.

SECUNDA CONGREGATIO PRIVATA.

Anno 1727 die 18 augusti habita est mane in palatii archiepiscopalis sacello a rño d. archiepiscopo secunda congregatio privata: cui interfuere rñus d. episcopus Senecensis, rñus d. episcopus Vinciensis, rñus d. episcopus Glandavensis, rñus d. episcopus Grassensis et r. d. de Puget, rñi d. episcopi Diniensis procurator.

In hac congregatione disseruere patres, quaenam essent, de quibus utile foret statuere, ad rectam provinciae gubernationem instituendam.

SECUNDA CONGREGATIO GENERALIS.

Anno 1727 die 18 augusti, hora 3 pomeridiana, habita est in palatii archiepiscopalis sacello a rño

d. archiepiscopo secunda congregatio generalis, cui interfuere omnes rñi d. d. episcopi, deputati ac theologi.

Cum iterum actum esset ac deliberatum de jurejurando, de quo in priori congregatione generali nihil statutum fuerat, nisi de illo rursus esse deliberandum in praesenti congregatione; rñus d. archiepiscopus, exquisitis concilii sententiis, pronuntiavit: quandoquidem iurandum illud (soli rño d. Senecensi episcopo non probaretur, eo excepto, ab omnibus fore proferendum his verbis: Juro et promitto, nihil me revelaturum, quod in detrimentum eorum, ex quibus concilium constat, cedere possit. Quod et praestitum est.

Rñus d. episcopus Vinciensis, cui cura demandata expendendi absentium excusationes deputatorumque procuratoria, haec retulit ad concilium:

Primum: nihil esse, quod in causis absentiae rñi d. episcopi Diniensis, a rño d. archiepiscopo adductis atque a concilio approbatis, ultra adverteret.

Alterum: quod ad Niciensem ecclesiam spectat, lectam a se epistolam vicarii generalis dioecesis, sede vacante, ad concilium scriptam, in qua infirmam valetudinem causatur, tam longi itineris laboribus ferendis imparem, simul et suam in dioecesi praesentiam necessariam, cum propediem adventurus esset recens creatus episcopus, cui administrationis diuturnae rationem reddere et praesentem ecclesiae Niciensis statum aperire per sese accurate et enucleate nullo modo posset omittere. Denique absonum visum sibi fuisse in tui locum sufficere aliquem, cui deputati potestas brevi deficeret, cessante mox sua vicarii generalis, sede vacante, deputantis potestate atque jurisdictione.

His auditis, concilium adjudicavit dicto vicario generali actum excusationis epistolamque actis concilii inseri jussit.

Nullus aderat deputatus a clero Senecensi, nullus item a capitulo et clero Vinciensi. Rñus d. episcopus Senecensis dixit, brevi affuturum aliquem procuratorio sufficienti instructum a clero suo. Rñus d. episcopus Vinciensis postulavit, in concilium admitti r. d. Rostan, beneficiarium, cui item affirmavit intra paucos dies non defuturum simile a capitulo et clero dioecesis suae procuratorium. Caetera deputatorum procuratoria ex stata et consueta forma tradita esse, declaravit rñus d. episcopus Vinciensis.

Inde requisivit promotor, praedicta procuratoria in actis reponi concilii, riteque deputatos in concilium admitti. Quod ex tempore fieri jussum est a synodo.

Rño d. episcopo Vinciensi concessum est, ut interim r. d. Rostan concilio posset interesse.

Deputatorum nomina et cognomina.

R. d. Josephus de Puget, facultatis Parisiensis baccalaureus, sacerdos, vicarius generalis rñi d. episcopi Diniensis ejusdemque procurator.

R. d. Guillelmus d'Hugues, in ecclesia Ebredunensi metropolitana praepositus, et r. d. Ludovicus Paschalis, dictae ecclesiae canonicus, a capitulo deputati.

R. d. Andreas Remusat, Ebredunensis parochiae S. Vincēntii parochus, et r. d. Joannes Berthelot, pagi S. Clementis item parochus, ab Ebredunensi clero deputati.

R. d. Joannes du Pasquier, ecclesiae cathedralis Senecensis canonicus atque a capitulo Senecensi deputatus.

R. d. Joannes-Baptista de Boulogne, capituli Diniensis canonice theologiae atque ab eodem capitulo deputatus.

R. d. Josephus de Puget, qui et procurator rñi d. episcopi Diniensis, deputatus item a clero Diniensi.

R. d. Arnaldus Rostan, pro capitulo et clero Vinciensi.

Rdi d. d. Josephus Belin et Josephus Ravel, cathedralis ecclesiae Glandavensis canonici, a capitulo deputati.

R. d. Josephus Rayel, deputatus item a clero Glandavensi.

R. d. Stephanus Maria, ecclesiae cathedralis Grassensis canonicus, a (Grassensi) capitulo deputatus.

R. d. Josephus Payan, dioecesis Aquēnsis sacerdos et doctor Sorbonicus, a Grassensi clero deputatus.

D. Benedictus de Benoit, abbatiae Lerinensis decanus et cellarius, dictae abbatiae deputatus.

Visis et comprobatis procuratoriis, promotor sic exorsus est:

Reverendissimi domini. Cum primus ac potissimus sacri hujusce celebrandi concilii finis sit, eartam tectam atque incolumem tutari fidem ecclesiaeque dogma, ubi haec aliquo in periculo versari sentiuntur: nihil mihi, rerum concilii promotori, visum est magis ad vestram pertinere sollicitudinem, quam si disceptandum ad vos adducam scriptum opus, quod, ubi primum in lucem fuit editum, cunctis indignationi, infirmis in fide offensionem, vere catholicis pavori fuit atque, at ita dicam, consternationi. In quod proinde opus plurimorum sanctitate praestantium praesulum animus continuo fuit incensus atque inflammatus: opus videlicet, ita ab auctore conscriptum, ut leges disturbare ipsumque ecclesiae dogma penitus pervertere voluisse videatur: opus eo ad vos pertinens magis, quod vestris quodammodo sub oculis natum, in fronte etiam praeferat nomen in hac provincia augustius atque sacratius.

His quasi delineamentis haud dubie unusquisque vestrum designatum a me intelligit libellum instructionis pastoralis, in rñi domini episcopi Senecensis nomine typis editum, adscripta die 28 augusti d. Augustino sacra anni 1726.

Frustra occultare aut dissimulare vellem, quam aegre admodum pro muneris mei ratione in hoc opus insurgam, quod non minus ore omnium atque iudicio quam ipsa libri inscriptione huic praesuli tribuitur auctori.

Nimirum summam a puerp edoctus in ordinem episcopalem venerationem atque observantiam, inferiori ipse in ordine constitutus et educatus, cui specialis honor est animo aeque ac loco subesse episcopis: jam dudum in rño d. episcopo Senecensi quasi demirans suspexeram eximiam illam in dicendo facultatem, sibi a supremo bonorum omnium largitore Deo cumulate concessam. In eo oris dos illa singularis cum morum gravitate conjuncta, quibus decus addebant et ornamentum palani compositus pudor, vultus modestia totiusque corporis ad normam exacta compositio. Haec in praesule videbantur mihi delineare ac quasi oculis nostris subijcere formam virorum apostolicorum, quos dignitate referebat. Atqui ob hoc ipsum rursus maxime iudico tenendam esse mihi ac sequendam, quam institui, viam. Nempe, quo majoris est ponderis auctoritas rñi d. episcopi Senecensis, eo timendus magis videri debet omnibus error multiplex, tanto veniens tutus ac protectus nomine.

Ad haec postulat a me religionis amor, postulat sollemnis data vobis sacramenti fides, accurate et ardentem studio partes obeundi mihi commissas:

ut, posthabito humano affectu omni, non dubius haeream inter ea, quae officii mei sunt, et quae propensae caeteroqui voluntati. Cedant igitur muneri et officii mei rationi, cedant existimationis, observantiae ipsiusque etiam animi inclinationis rationes. Universae scilicet hujus provinciae nomine loquor. Ore suo expromitur vox sacerdotum, quibuscumque sunt, atque levitarum, vos patres inclamantium suorum. Quid ipsum, me loquente, audire vobis licet fidem ac pavidum populum vos interpellantem pastores, ut auctoritate vestra venenatum pravi dogmatis pabulum, callida sibi arte paratum blandisque sermonum floribus occultum, detegendo ac palam faciundo ab ipsis avertere longeque arcere tandem aliquando non dubitetis.

Inventa in vos Gallia, intentis animis ecclesia universa, quid acturi sitis, expectat. Summam enim vero apem faciunt ipsi jure merito in episcoporum coetus in Christi nomine congregatus iique, ex quibus conflatur haec synodus, praesules, plurimarum rerum cognitione conspicui, sanae praesertim doctrinae retinentissimi, pietate non fucata veraeque tuendae religionis studio magis etiam quam episcopali, qua fulgent, dignitate commendabiles. Spem auget et expectationem praeses ille, cui ob raras animi dotes, virtutem eximiam, acro ac praecellens ingenium singulariter dudum devinctus fuit animus duorum summorum pontificum, qui et ipsa eorum usus familiari consuetudine e puris hinc fontibus tutissima ac certissima hausit christianae fidei morumque disciplinae principia, quem nunc ipsi conspicimus, pietatis exemplo suo praelucentem clero, virtutumque omnium episcopi propriarum splendore toti populo ad miraculum pariter atque amorem quodammodo esse propositum.

Scriptum opus, quod ad vos iudices, reverendissimi domini, vestrumque tribunal defero, merito in se convertit vestrum omnium indignationem. Eo nempe continentur scripto (dolens dico, at dissimulare nequeo, nec tacere veritas sinit) eo scripto continentur monstrosa, ut ita dicam, errorum semina, principia seditionem concitantia, errores ipsi capitales, non semel damnati nec uno ecclesiae anathemate perculsi. In eo ipsamet damnatur fidei formula ab Alexandro VII. praescripta atque jam inde a sexaginta annis in regno isto recepta usuque firmata. Certe illi contradicitur, eamque omni ope irritam facere scripti auctor annititur: dum videlicet vexationi adscribit puram et simplicem, quae exigitur huic formulae, subscriptionem eique tanquam certissimo fonti tribuit mala plurima, quibus dudum, ait, ecclesiam Gallicanam afflicti. Idem constitutionem: *Vincam Domini Sabaoth*, a Clemente XI. traditam, ita interpretatur fallaciter atque in alienam detorquet significationem, ut non tam eam commemorasse, quam turpiter ei illuisse aut etiam contradicere aperte voluisse videatur.

Nec minus injuriose tractat constitutionem *Unigenitus*, ab eodem summo pontifice datam, ab episcoporum ordine receptam, regis Ludovici XIV. diplomate anno 1714 munitam, regia demum declaratione anni 1720 firmatam, atque pro certa utriusque pariter, tum ecclesiae tum regni, lege habendam. Vix equidem voce referre ausim, quae scripto temere protulit hujus institutionis auctor: dum eam constitutionem fidei populo exhibet ea mente, eo consilio datam, ut faveat ac patrocinetur periculosis in fide opinionibus, regulis morum laxioribus, abusibus in disciplinam inducendis falsisque de sacra hierarchia principiis: dum pronuntiat, re ipsa hac constitutione orthodoxae fidei dogmata, sanae ac tutae morum regulas, sacramentorum ad-

ministrandorum leges ipsaque regni hujus jura ac sacratissimos usus damnari, inverti, disjici penitus atque disturbari.

Demum in hac instructione pastoralis amplissimis exornatur laudibus liber moralium Queenselli considerationum. Dumque sociato utriusque, et ecclesiae et principis, damnatur liber ille iudicio atque auctoritate prohibetur: ausu temerario memoratae instructionis auctor populo Senecensi legendum librum illum et offerre et valde suadere non dubitat. Haec sunt ipsissima illius verba: *Is liber ille est, inquit, in quem non modo non cadit merito censura ulla, verum etiam qui dignissimus est, ut legatur; utpote qui totus in divinarum litterarum, sanctorum patrum sermone verbisque versatur, qui luce atque unctione plenus, alendae fidelium pietati aptissimus est, ipsorum scilicet animarum sensu ipsorum mysteriorum Christi plene induendo atque intelligentiam eorumdem ipsis subministrando.*

Sunt et alia plurima, quae in hac instructione pastoralis iuste ac meritisimo reprehendantur. Verum tribus hisce commemoratis a me capitibus potissimum inhaerendo, requiro et postulo primum:

Ut rñus d. episcopus Senecensis aperte declaret, an re ipsa sua sit haec instructio pastoralis, an non. Si suam esse negaverit, palam diffiteatur opus atque constantissima affirmatione condemnet. Si vero suam agnoscat, jam recantet opus pariterque condemnet; specialiter in iis, quae ibi profert, tum adversantia subscriptioni purae et simplici formulae Alexandri papae VII., tum injuriosa constitutioni *Unigenitus* ejusque factae acceptioni, demum in iis, quibus lectionem libri moralium Queenselli considerationum commendat atque auctoritate sua comprobat. Haud insuper approbans caetera, quae in dicta instructione pastoralis aliunde reprehensione digna possent inveniri.

Alterum postulo, ut ab ipso concilio prodeat condemnatio praefatae instructionis pastoralis, sive eam confiteatur esse suam rñus d. episcopus Senecensis, sive neget. Actumque exposco praesentis meae requisitionis.

Deliberatum Ebreduni die 18 augusti anno 1727. *Gaspar d'Hugues* promotor.

Promotori concessum est a concilio actum delationis. Ipse vero discedens, in consensu reposuit praedictae instructionis pastoralis exemplar, simul et delationem conclusionisque proprio chirographo munitis. Quae omnia exstant inter autographa concilii instrumenta.

Cum verba facturus surrexisset alter e duobus theologis, quos in synodum induxerat rñus d. episcopus Senecensis, rñus d. archiepiscopus ait, neutri id concedi posse, ut audirentur in synodo, nisi prius inter concilii theologos rite admissis: neque vero ante admittendos esse, quam idoneis testificationibus, quinam et quales essent, coram speciali iudice constituto ipsique ad vitandam publicae inquisitionis notam clementer a patribus indulto ostendissent. Quod cum hactenus constanter renuissent, in majorem inde venisse suspicionem concilio, qui jam ante merito ei erant valde suspecti: nimirum, cum nominibus viderentur uti supposititiis, essent extranei et non in hac modo, sed etiam in Senecensi diocesi penitus ignoti ipsique adeo rño d. episcopo Senecensi non satis cogniti, quippe qui in prima congregatione privata nomina eorum et cognomina ignorare se dixerat; cum tamen pridie, eo praesentante, in conspectum rñi d. archiepiscopi venissent, alter *Bouret* dictus *de Fauvemi*, alter *de la Nouvelle*; jam vero posterior iste non *de la Nouvelle*, sed novo indutus nomine, *Boulonay* nuncupatus, indaceretur. Quibus con-

siderationibus inductum fuisse concilium, ut omnino amandandos esse ediceret, donec de conditione vitaeque suae genere ac instituto certam ipsimet fecissent synodum. Quae cum jussa exequi non essent parati, e vestigio sponte simul a synodo recesserunt dicti theologi.

Tum vero rñus d. episcopus Senecensis jus eo ipso tempore petiit dici a synodo super acto suo extrajudiciali, rite omnibus in concilio adfuturis episcopis denunciato, dupl. denuntiatum fuit die 11 augusti praesentis anni rño d. archiepiscopo. Quo videlicet acto declarabat, provinciali synodo Ebredunensi non competere judicium sive de se sive de scriptis suis. Rñus d. archiepiscopus rogavit eum, tantisper recedere vellet, dum de ipsius requisitione deliberaretur.

Quo absente, decrevit synodus, prius omnino interrogandum esse rñum d. episcopum Senecensem, suamne agnosceret, an diffiteretur instructionem pastoralementem a promotore delatam. Ei iterum ingresso renunciavit rñus d. archiepiscopus concilii decretum; simulque eum interrogavit, suamne agnosceret praefatam instructionem pastoralementem, quam si agnosceret, nomine concilii petiit, ut in exemplari ejus adducto, subscripto nomine, propria item nota primam et ultimam paginam insigniret. Ad interrogatum respondens rñus d. episcopus Senecensis suam ipsemet dictavit declarationem, prout habetur infra in interrogatorio, ex juris formula concepto. Cujus interrogatorii declarationisque autographum exemplar inter acta concilii authentice asservatur.

Interrogatorium r. d. episcopi Senecensis.

Reverendissimus d. archiepiscopus ex promotoris requisitionibus nomine concilii rñum d. episcopum Senecensem interpellavit, ut diceret ac declararet, an a se auctore prodisset libellus, gallico sermone typis impressus, cui titulus: *Instructio pastoralis rñi d. episcopi Senecensis, in qua occasione apertorum de morte sua rumorum apud clerum et populum suum deponit, quid ultimo sentiat super iis, quae ecclesiam exagitant, disceptationibus*; sexaginta et una paginis comprehensum opus, adjecta insuper pagina sexagesima secunda, operis errata continente, die adscripta 28 augusti anni 1726, cum hac subscriptione, Joannes, episcopus Senecensis, et ex adverso *de mandato rñi domini, du Pasquier*. Quem libellum si suum agnosceret, factam declarationem chirographo muniret; atque in exemplari adducto dictae instructionis primae et ultimae paginae nomen suum, propria nota insignitum, apponeret. Disertis respondit verbi rñus d. episcopus Senecensis suam hanc agnoscere et adoptare instructionem pastoralementem: jussu suo promulgatam fuisse: ejusque defensionem se suscipere, donec convincentibus argumentis ostenderetur sibi errores in illa reperiri. Praesensque responsum dictavit ipsemet, subscribens: Ebreduni, in concilio, die 18 augusti anno 1727, subscripsit *Joannes, episcopus Senecensis*.

Simul in exemplari oblato dictae instructionis pastoralis subscriptum nomen, propria nota insignitum, apposuit primae et ultimae paginae. Tum denuo postulavit a synodo, ut super acto suo de incompetentia tribunalis concilii statueretur. Atque his dictis recessit.

Quo digresso, synodus, ut requisitioni dicti rñi d. episcopi Senecensis concederet, qua postulaverat, deliberari a synodo de synodi incompetentia argumentisque incompetentiae a se allatis in acto die 11 augusti dato: jussit palam recitari dictum actum. Cujus autographum extat inter instrumenta concilii.

ACTE

signifié à monseigneur l'archevêque le onzième août, de la part de monseigneur l'évêque de Senes.

L'an mil sept cens vingt-sept et l'onze août avant midi, devant Jacques Fantin, notaire royal du mandement de Savine, et présens les témoins bas nommés, fut présent en personne messire Jean de Soanen, évêque de Senes en Provence, lequel nous a requis d'insérer dans nos écritures l'acte dont la teneur s'en suit mot à mot. Au nom du Seigneur. Amen.

Personne n'a jamais désiré avec plus d'ardeur que nous, de voir revivre en France l'usage des conciles provinciaux, où les évêques d'une province, pénétrés de la sainteté de leur ministère, et unis par les liens de la charité, concourent avec une parfaite liberté à conserver le dépôt de la foy, et à maintenir la pureté des moeurs et de la discipline.

Les monumens sacrés de la tradition de l'église, nous font voir l'avantage inestimable de ces conciles, lorsque les prélats qui les composent, attentifs à suivre l'ordre prescrit par les saintes règles et à se renfermer dans les bornes de l'autorité de ces assemblées particulières, s'appliquent à faire refluer la science des saintes lettres, à ranimer le zèle et la piété des ecclésiastiques et des peuples, à faire connoître l'esprit de la religion, et les maximes essentielles du christianisme, à réprimer les relachemens scandaleux, tels que nous avons la douleur de les voir se répandre comme un déluge affreux qui fait périr une infinité d'âmes, à maintenir dans toute leur intégrité les articles de la foy catholique, dont l'église de Jésus-Christ fait une profession claire et universelle; à travailler à l'éclaircissement des matières sur lesquelles il s'est formé des nuages épais et de grandes disputes qui partagent les esprits des catholiques, à en conférer d'une manière pacifique, à mettre au grand jour la doctrine ancienne et perpétuelle, et à préparer ainsi les voyes à la décision du concile général, sans rien entreprendre sur l'autorité de ce tribunal suprême, et sans excéder la mesure de la compétence qui convient à un concile d'une province particulière.

Mais la voix publique, qui se fait entendre de toutes parts, ne nous permet pas d'ignorer que le concile convoqué dans la métropole de cette province, a un autre objet, et elle nous développe ce qui est indiqué dans la lettre de convocation que monseigneur l'archevêque d'Embrun nous a écrite. Nous voyons dans cette lettre que la convocation du concile provincial est la suite et l'exécution de l'assemblée du clergé de 1725 où l'on a conclu, malgré les contradictions de plusieurs prélats, de demander au roy la permission d'assembler des conciles provinciaux, particulièrement dans quelques provinces du royaume, et nommément dans celle de Narbonne, pour procéder contre monsieur l'évêque de Montpellier, au sujet des ouvrages qu'il a publiés contre la constitution *Unigenitus*, et pour le maintien de la paix de Clément IX. ouvrages que nous avons adoptés, en nous opposant à la délibération de cette assemblée.

Cette notoriété publique, et cette lettre de convocation de monseigneur l'archevêque d'Embrun, qui témoigne que la tenue du concile provincial, auquel on nous invite, est l'exécution de la délibération de l'assemblée de 1725, ne nous permettent pas de douter du dessein qu'on a formé de procéder contre notre personne, et contre les écrits que nous avons publiés, pour rendre un nouvel hommage aux

saintes vérités que nous devons défendre jusques à au dernier soupir de notre vie.

Seroit-il conforme aux règles de l'église, de reconnoître le concile particulier d'une province pour notre juge compétent, dans une matière dont le tribunal suprême de l'église universelle est saisi par l'appel juridique que nous avons interjetté, en mil sept cens dix-sept, au futur concile général, de la constitution *Unigenitus*, et de tous les griefs qui pouvoient être recherchés à dessein, et portés au préjudice de cet appel, au nombre desquels le public a mis plusieurs entreprises qu'on a faites dans ces derniers tems contre la paix de Clément IX?

Cet appel n'est pas une démarche qui nous soit personnelle: nous l'avons interjetté de concert avec plusieurs de nos collègues, et avec la faculté de théologie de Paris, par un seul et même acte qui forme un appel indivisible et inséparable: nous l'avons renouvelé en mil sept cens dix-neuf à l'occasion des lettres *Pastoralis officii*, contre lesquelles tous les parlemens du royaume se sont élevés, nous l'avons aussi renouvelé en mil sept cens vingt, à l'occasion de l'accommodement que l'on projettoit alors, et qui a échoué de toutes parts, et en même tems nous avons interjetté appel comme d'abus au parlement de Paris, lors séant à Pontoise, de tout ce qui pourroit être fait en faveur de la constitution, au préjudice de notre appel au futur concile. L'université, la faculté de théologie de Paris, et plusieurs curés de cette capitale ont présenté pour le même fait au parlement de Paris, des requêtes tendantes à la même fin.

Si par tous ces appels qui forment une cause indivisible, et qui sont une voye de droit reconnue dans l'église catholique, l'affaire de la constitution et tout ce qui peut y avoir rapport se trouve déferé au jugement de l'église universelle, assemblée dans le concile oecuménique: un concile provincial ne peut s'attribuer le droit de la terminer en dernier ressort, ni de prononcer à ce sujet des censures contre un évêque, sans attenter sur l'autorité de l'église universelle, et sans violer ouvertement les saintes libertés du royaume, et les droits sacrez de l'épiscopat.

Notre intérêt dans cette cause est inséparable de l'intérêt de ceux qui se sont joints à nous dans le même appel: et quel degré d'autorité, peut avoir le concile de cette province sur les évêques des autres provinces, sur les corps et cette multitude d'ecclésiastiques avec lesquels nous sommes unis?

Saint Augustin nous marque les bornes canoniques dans lesquelles les conciles particuliers des provinces doivent se renfermer, eu égard à la qualité des matières. Et voudroit-on ne mettre plus de différence entre les dogmes clairs et les articles de la foy catholique, dont l'église fait une profession unanime et d'autres points de doctrine qui nous sont à la vérité transmis par le canal d'une tradition toujours subsistante, mais sur lesquels de grandes disputes se sont élevées parmi des catholiques, et ont répandu dans plusieurs esprits tant de nuages, que le soin des conciles provinciaux doit être de les éclaircir par les conférences des évêques, de démêler la tradition de l'église d'avec la nouveauté, de disposer les voyes à une décision irrévocable, en ramenant les esprits à une con corde parfaite sur la doctrine, mais non pas de frapper d'anathème, ni de déposer les évêques qui pensent différemment de leurs collègues, encore moins d'entreprendre de prononcer sur ces matières en dernier ressort, au préjudice de ce qui a été réglé dans l'église.

De quel droit, en effet, le concile d'une province particulière condamneroit-il un évêque pour avoir justifié et maintenu une paix qui a été conclue par le concours des deux puissances, qui est aussi constanté par les monumens publics que nécessaire pour calmer les contestations, contre laquelle un concile particulier ne pourroit prononcer, sans s'attribuer le droit de condamner les souverains pontifes, les évêques de France, les arrêts du feu roi de glorieuse mémoire, confirmés par les déclarations de sa majesté, pour être exécutés selon leur forme et teneur?

Rien n'est donc plus évident, que l'incompétence du concile particulier d'une province, pour nous juger sur ces matières. Mais dans ces circonstances, nous avons deux devoirs à remplir, l'un de contribuer autant qu'il est en nous à la célébration légitime d'un concile ordinaire de la métropole, et de délibérer avec nos collègues sur les besoins de la province, et sur ce qui est de la compétence d'un tel concile; notre ministère exigeant de nous cette fidélité, et la vérité ne rougissant que de ne point paroître au grand jour.

C'est dans cette vue et avec ces intentions, que nous avons résolu de nous rendre à Embrun, quoique le poids de plus de quatre-vingt ans, et les infirmités qui en sont les suites, nous dispensassent, selon les canons, d'y assister en personne. L'autre devoir est, de ne point reconnoître en cette occasion pour juge de notre personne et de nos écrits un tribunal incompetent et formé extraordinairement dans ce concile. Nous ne pourrions le faire sans violer les règles des jugemens canoniques, sans renverser les loix de la hiérarchie et les maximes du royaume, sur les appels au concile général, sans entreprendre sur l'autorité de l'église universelle, et sans mettre un concile particulier à la place du tribunal suprême du concile oecuménique.

C'est par ce motif que la notoriété publique sur les desseins du concile convoqué dans cette province, la suite et la correspondance des actes qui y ont rapport, les préparatifs qui se font, et enfin de graves considérations qui ont été mûrement pesées par des personnes très-instruites des saintes maximes du royaume et des règles de la procédure judiciaire, nous engagent dès à présent de suivre la voye que les saints canons et les souverains pontifes nous ont tracée, que la nature même et la constitution de tous les tribunaux a dictée, et dont les plus grands évêques de l'antiquité nous ont donné l'exemple.

A ces causes et autres, nous évêque disposé autant qu'il est en nous, à concourir à la célébration légitime d'un concile de cette province; déclarons ne vouloir y assister que pour y délibérer canoniquement et avec une pleine liberté sur ce qui est de la compétence du dit concile, et qu'en cas qu'on y entreprenne de procéder contre notre personne et nos écrits, nous le récusons pour notre juge, par son incompetence notoire, eu égard à la qualité des matières, à la qualité des parties qui y sont intéressées, et à notre appel au concile général, nous réservant à déduire en tems et lieu, s'il y échoit, d'autres causes de récusation, adhérant à notre dit appel interjetté au futur concile général au mois de mars 1717, renouvelé en 1719 et 1720 et à l'appel comme d'abus interjetté en 1720 au parlement de Paris, lors séant à Pontoise, de tout ce qui pourroit être fait au préjudice de notre appel au futur concile. Nous déclarons encore, que nous interjettons appel au futur concile général, et appel comme d'abus au parlement de Paris,

de tout ce qui pourra être fait, soit contre notre personne, soit contre nos écrits, dans le concile provincial d'Embrun, convoqué et indiqué pour le seize du présent mois, protestant de nullité de tout ce qui pourra être fait au contraire.

De laquelle susdite enregistrement, moïdit notaire, suivant la réquisition dudit seigneur évêque, lui a été concédé acte, et de ce qu'il a retiré le modèle enregistré cy-dessus, pour lui servir et valoir ainsi que de droit. Fait et publié audit Savine, dans le grand logis, en présence du sieur François Doutra, consul moderne dudit lieu, et du sieur Antoine Garcier, fils de Claude, du même lieu, témoins réquis et signés avec ledit seigneur évêque, et moïdit notaire, ainsi signés: *Jean, évêque de Senes; Doutra; Garcier; J. Fantin* notaire. Et à la marge il y a: contrôlé à Embrun, le onze août mil sept cents vingt-sept, vol. 16, fol. 16, reçu 12 sols; signé *Raymond*. Collationné au réquis dudit seigneur évêque. Signé, *J. Fantin* avec paraphe.

Infra actum legitur adscripta acti denunciatio, eadem die rño d. archiepiscopo facta et insimul omnibus episcopis concilio interfuturis, his verbis:

ACTUM DENUNTIATIONIS.

Anno 1727 die 11 augusti post meridiem. Certum omnibus sit, per me, qui subscripsi, Tossanum Sarrazin, Ebredunensis urbis apparitorem ordinarium et in eadem urbe domicilium habentem, ad requisitionem rño d. episcopi Senecensis, supra descriptum actum rite fuisse denunciatum omnibus reverendissimis dominis, Archiepiscopo Ebredunensi et episcopis, ex quibus constat futura synodus provincialis, Ebreduni indicta ad diem decimam sextam praesentis mensis; ipsimet loquendo dicto rño d. archiepiscopo in palatio ejus archiepiscopali, tam causa dicti rño domini quam causa caeterorum dicti concilii provincialis episcoporum, ne ullus ignorantiam possit obtendere. Subscripsit *T. Sarrazin*.

His recitatis, edixit synodus, esse illud actum exhibendum promotori deliberandi causa. Quo recepto, promotor egressus iterumque concilium ingressus dixit:

Reverendissimi domini. Perpenso acto, die 11 praesentis mensis augusti denunciato rño d. archiepiscopo, perpensisque argumentis in illo allatis, quibus concilium provinciale Ebredunense in causa sua iudicem non esse idoneum affirmat rñus d. episcopus Senecensis: vanam esse iudico dictum actum vanaque allata argumenta et minime a concilio admittenda; cum sine ulla controversia talium rerum sit iudex, constituta synodus provincialis, et cum aliunde praedictum actum ad hanc synodum nullo modo pertineat, eo quippe tempore denunciatum, quo nondum ipsa existeret synodus congregata. Quamobrem concludo et requiro, ut praetermissa dicto acto, ultra procedat concilium ad iudicium ferendum ex requisitionibus, prius a me libellum deferente adductis hac ipsa die praesentis mensis.

Deliberatum Ebreduni, 18 augusti anni 1727. Subscripsit *Gaspar d'Hugues* promotor.

Cum discessisset promotor, deposita in consensu requisitione sua, synodus infrascriptum pronuntiavit iudicium. Cujus autographum exemplar simul cum requisitione promotoris extat inter authentica concilii instrumenta.

JUDICIUM DE PRAETENSA INCOMPETENTIA.

Concilium, attentissime ponderatis rationum momentis, de praetensa synodi provincialis incompetentia adductis in acto die 11 augusti anni 1727,

CONCIL. ORINAL. TOMUS XXXVII.

rño d. archiepiscopo Ebredunensi, nomine rño d. episcopi Senecensis, denunciatio, exquisitisque et auditis plurium concilii theologorum et canonistarum sententiis? infirma esse haec rationum momenta, minime idonea minimeque admittenda iudicavit. Quapropter promotoris requisitioni concedens decrevit: praetermissa praedicto acto, ultra procedendum esse ad iudicium, ut par erit, de delata instructione pastoralis ferendum; atque in hunc finem explicatorem causae designavit rñum d. episcopum Grassensem, etique consultores dedit rños d. de Boulogne, theologalem et deputatum a capitulo Diniensi; d. Payan, doctorem sorbonicum, deputatum a clero Grassenai; patrem Arnaud Dominicanum, theologiae jurisque doctorem, regis Sardiniae theologum eidemque a concilio; et patrem Maniquet, theologiae doctorem, ordinis Minimorum provinciales: ut, audita relatione dicti rño d. episcopi Grassensis, sententiam ferat concilium, prout ipsi videbitur.

Datum in concilio, in secunda congregatione generali, habita die 18 augusti anno 1727. Subscripsit *Petrus*, arch. p. Ebredunensis.

Rursus synodum ingresso rño d. episcopo Senecensi, palam renunciatum est a rño d. archiepiscopo concilii iudicium mox prolatum de incompetentiae argumentis allatis in acto suo, die 11 augusti anno 1727 dato. Tunc vero rñus d. episcopus Senecensis declaravit, recusare se iudices praesules, qui concilio intererant, generatim omnes et specialiter singulos, ob certas et distinctas causas, quas ipse recitavit scriptas: scriptumque proprio chirographo munitionem deposuit in consensu. Quod scriptum extat inter acta concilii, quale exscriptum legitur.

COPIE DE L'ECRIT

de monseigneur l'évêque de Senes.

Au nom du Seigneur Jesus. Amen.

Les bruits publics répandus de toutes parts, que le concile de cette province n'étoit convoqué que pour juger notre personne et nos écrits, nous ont obligé de faire signifier le onze un acte à monseigneur de Tencin, archevêque d'Embrun, pour lui déclarer, et en sa personne, à tous les seigneurs évêques du concile, que nous n'y entendions assister, que pour y délibérer sur les matières de sa compétence, et qu'au cas qu'on y entreprit de nous juger, nous récusions ledit concile par son incompetence notoire sur les matières, sur les personnes, eu égard à l'appel juridique que nous avons interjeté au futur concile général, nous réservant de proposer, s'il y échoit, d'autres moyens de récusations.

Nous espérons qu'une démarche si légitime et si autorisée, non seulement par les saints canons, mais même par le droit naturel, et par l'usage constant de tous les tribunaux, arrêteroit les poursuites qu'on avoit dessein de faire contre nous.

En effet, tous les canonistes nous apprennent, que la récusation est un moyen de droit offert à l'accusé pour se défendre, et que l'effet propre de cette récusation est de lier tellement le tribunal du juge récusé, qu'il ne peut plus agir, „proposita legitime et servato juris ordine ipsa recusatione, dit Van Espen (partie 3, tit. 10, cap. 5), suspenditur jurisdictio, et auctoritas iudicis, teneturque, pendente causa recusationis, iudex supersedere: verius est, ajoute le même jurisconsulte, acta a iudice, pendente recusatione, non tantum esse revocanda, probata causa recusationis, sed esse

¹⁾ Fortasse *consul*.

ipso jure nulla, tametsi postmodum declararetur, recusationis causam esse insufficientem."

Le célèbre Vallensis (lib. 2, tit. 28, § 19) apporte la raison de cette maxime: „quia, dit-il, hic est inhibito juri, constat autem, omnia acta post inhibitionem esse ipso jure nulla."

Nous avions donc lieu d'espérer, que les évêques du concile d'Embrun, instruits de ces règles si communes, auroient quelque égard à notre première récusation; nous nous étions prêtés d'autant plus volontiers à cette démarche, que nous croyions éviter par là la dure nécessité d'en venir à des récusations personnelles, pour lesquelles l'amour de l'union et le respect que nous portons aux évêques nos collègues, nous ont toujours inspiré un extrême éloignement; mais toutes nos espérances ont été vaines, et nous voyons avec douleur, que les prélats qui composent le concile de cette province, oubliant les droits les plus justes, et les règles les plus inviolables, entreprennent de nous juger, malgré l'incompétence de leur tribunal, que nous avons alléguée juridiquement.

Une conduite si irrégulière dans des évêques obligés par leur ministère de maintenir les loix de l'église et les règles saintes des canons, nous oblige de proposer enfin les moyens de récusation personnelle que nous avons à alléguer contre chacun d'eux.

Nous protestons devant Dieu, et à la face de l'église, que nous ne faisons cette démarche qu'avec un extrême regret, par la seule nécessité d'une juste défense, et pour ne point manquer à ce que nous devons aux droits sacrés de l'épiscopat et à la cause que nous avons l'honneur de soutenir.

Nous vous déclarons donc à vous monseigneur Pierre de Guérin de Tencin, archevêque d'Embrun, et à vous monseigneur de Bourchenu, évêque de Vence, et à vous monseigneur de Crillon, évêque de Glandèves, et à vous monseigneur Antelmy, évêque de Grasse, et à vous M. de Puget comme fondé de procuration et représentant monseigneur de Puget, évêque de Digne, que nous vous récusons tous et chacun en particulier pour nos juges.

Les moyens de récusation contre monseigneur l'archevêque d'Embrun, sont tirés, de ce que, selon le droit canonique et civil, celui qui ne peut être ni accusateur ni témoin, ne peut à plus forte raison être juge.

Or on ne peut être accusateur d'un évêque, si l'on est coupable, ou même simplement accusé, de quelque crime jusqu'à ce qu'on se soit purgé juridiquement, et que l'on aye fait connoître son innocence. C'est la disposition du canon 6 du second concile général tenu à Constantinople, dont voici les termes: „Si sit crimen ecclesiasticum, quod episcopo intentatur, tunc decernit sancta synodus examinari personas accusatorum, et eos, qui prius rei facti accusatique sunt, non prius ad episcopi vel aliorum clericorum accusationem admitti, quam se obsectorum criminum insontes ostenderint."

Le 8e canon du 6e concile de Carthage, où se trouvèrent les légats du saint siège avec deux cens dix-sept évêques, ne s'explique pas avec moins de force. „Aurelius dixit: placet charitati vestrae, ut is, qui aliquibus sceleribus irretitus est, vocem adversus majorem natu non habeat accusandi? Ab universis episcopis dictum est: si criminosis est, non admittatur. Placet."

Nous le disons avec douleur et avec une peine extrême, monseigneur l'archevêque d'Embrun est dans le cas exprimé par les canons que nous venons de citer; il a été accusé publiquement du

crime de confiance et de simonie: plusieurs factums ont paru imprimés à Paris chez Jacques Colombat, où l'on énonce des faits et des pièces qui établissent cette accusation: il est intervenu en conséquence et sur les conclusions de monsieur l'avocat général de Lamoignon, un arrêt du parlement de Paris en date qui condamne ledit seigneur archevêque en l'amande et en tous les dépens du procès. Ne pourroit-on pas dire, que c'est là une conviction manifeste du crime de simonie?

Inutilement allégueroit-on la clause *absolutas* insérée dans les bulles que monseigneur de Tencin a obtenues depuis l'accusation, pour être pourvu de l'archevêché d'Embrun: cette clause, selon tous les canonistes, n'est mise qu'*ad effectum*; c'est-à-dire qu'elle n'a d'autre effet, que de rendre le porteur de la bulle capable de recevoir la grâce qui lui est accordée en levant l'obstacle, et étant l'incapacité qui la rendroit nulle, mais en même temps elle laisse subsister tous les autres effets, et ne change rien d'ailleurs dans l'état de celui à qui la bulle est adressée.

C'est le sentiment de Cabassut (lib. 3, cap. 14, n. 12): „Duae sunt species absolutiois ab excommunicatione, dit cet auteur, prima simplex est et absoluta, quae vinculum omnino solvit; secunda vero secundum quid est restricta: haec dividitur in absolutioem ad effectum, qualis est, quam solet impertiri summus pontifex in suis litteris ad istum duntaxat finem, ut impetrans fiat capax fruenti apostolica concessione, remanente adhuc quoad omnia excommunicationis vinculo."

Fagnan (in 1re parte, lib. 3, cap. Quod praecessorat) ne s'explique pas moins clairement: „In litteris apostolicis provisionum ad validandam gratiam in favorem excommunicati non denunciati ex titulo apponi solet clausula absolutiois a censuris ad effectum gratiae duntaxat consequendum."

En effet, si la clause *absolutas*, avoit un effet général et rompoit absolument le lien de l'excommunication, il n'y a personne qui ne pût obtenir l'absolution des censures et de l'excommunication encourue par les plus grands crimes, en prenant des provisions en cour de Rome du plus petit bénéfice; il faudroit donc que monseigneur l'archevêque d'Embrun eût reçu une absolution publique et solennelle pour ce cas particulier, ce qui n'est point encore venu à notre connoissance.

Mais quand même ledit seigneur archevêque ne seroit point coupable ni convaincu de ce crime; il est du moins accusé: il a gardé sur cette accusation un silence profond, et il n'a jamais demandé réparation de cette injure: il ne peut donc pas, selon les canons, être notre juge, jusques à ce qu'il se soit purgé du crime dont il est prévenu, et qu'il aye manifesté son innocence: „Non prius ad episcopi accusationem admitti quam se obsectorum criminum insontes ostenderint," dit le canon cité.

A l'égard de monseigneur les évêques de Vence, de Glandèves, de Grasse, de Digne; les moyens de récusation sont fondés sur cette maxime reçue dans tous les tribunaux, qu'un juge qui se déclare avant le jugement, peut être légitimement suspecté, parce qu'alors il doit être regardé comme un juge prévenu qui prononce avant l'examen, et sans avoir entendu les parties, et qui est dans une disposition fixe, non de juger équitablement, mais de condamner; c'est ce qui est marqué clairement dans l'ordonnance de 1667, art. 6, tit. . . . , où l'on met au nombre des moyens de récusation, si on a ouvert son avis hors la visitation et jugement.

Or, pour commencer par monseigneur l'évêque de Vence, le plus ancien évêque après nous; il a dit en présence de monseigneur l'archevêque d'Embrun, et en la nôtre, dans le cabinet dudit seigneur archevêque, le... que nos deux dernières instructions étaient deux bouts-feux.

Monseigneur l'évêque de Glandèves a dit dans notre appartement, et en présence de plus de vingt personnes, que nos deux instructions étaient insoutenables, et que nous ne pouvions nous dispenser de les abandonner: et monseigneur l'évêque de Grasse qui l'accompagnait, ayant avancé que notre appel au futur concile n'avait rien de différent de celui de Luther, et plusieurs autres choses semblables; ledit seigneur évêque de Glandèves l'approuvait en tout à haute voix.

Monseigneur l'évêque de Grasse a dit dans la ville d'Aix: 1° Qu'on nous laisserait parler, et qu'ensuite quoy que nous représentassions, on nous interdirait; après quoi on nous déposerait, qu'avant que d'en venir à cette déposition, on mettrait un grand vicaire pour avoir soin de notre diocèse. 2° Le même seigneur évêque de Grasse a dit dans Aix: Les coups de bâton ne font honneur à personne; M. l'évêque de Senes en a voulu tâter, et il en aura. 3° Le même seigneur évêque a dit dans la même ville d'Aix, qu'il y aurait des défenses aux parlemens d'Aix et de Grenoble, de recevoir aucun appel comme d'abus de ce qui se ferait dans le concile d'Embrun. 4° Le même seigneur évêque a dit le... dans notre appartement et en présence de monseigneur de Glandèves, et de plus de vingt personnes, que notre appel au futur concile était semblable à celui de Luther.

Monseigneur l'évêque de Digne, après nous avoir invité lui-même à prêcher à la profession d'une religieuse de la Visitation de cette ville, nous écrivit peu de temps après, une lettre, par laquelle il nous mandait qu'il ne pouvait se dispenser de révoquer le pouvoir qu'il nous avait donné, attendu les engagements qu'il avait pris avec les autres évêques: ce moyen de récusation tombe sur M. l'abbé de Puget, procureur de mondit seigneur l'évêque.

Nous avons l'avantage de suivre dans ces récusations personnelles l'exemple de s. Jean Chrysostôme, patriarche de Constantinople. Ce grand saint ayant été cité par un concile assemblé au faux-bourg de Chalcedoine, connu sous le nom du faux concile du Cheane, écrivit en ces termes à Théophile d'Alexandrie: „Si vous avez dessein que je vienne vers vous pour me justifier, faites 1° sortir de votre assemblée mes ennemis déclarés, qui n'ont fait nulle difficulté de faire paroltre publiquement le dessein qu'ils ont conçu de me perdre, et après cela je ne disputerai pas du lieu où je dois être jugé; quoique selon les règles, ce jugement dût se faire dans la ville. Or le premier de ceux que je récusé comme suspect est Théophile, que l'on sçait très-certainement avoir dit dans la ville d'Alexandrie et dans la Lycie: „Je pars pour déposer Jean. La conduite qu'il a gardée envers moi, fait assez voir, qu'il a tenu ce discours, puisqu'étant arrivé en cette ville, il ne m'a point parlé, il n'a nullement communiqué avec moi: que ne faut-il donc pas croire qu'il fera après le jugement, puisqu'il s'est déclaré ouvertement mon ennemi, avant même qu'il y eût aucune action intentée contre moi? Je demande aussi que l'on ôte du nombre de mes juges, Acaoe, qui a dit en me menaçant: „Je lui ai aprêté son bottillon. Et qu'est-il besoin que je parle de Sévérie et d'Antioque, dont les crimes sont si publics, que les théâtres, même obscurs,

en retentissent? Si donc vous avez dessein que je vienne au lieu où vous me mandez, chassez de votre assemblée ces quatre évêques, en cas qu'ils prétendent être mes juges.“

Telles furent les raisons que s. Jean Chrysostôme alléguait, pour récusé ceux d'entre les évêques qui lui étaient légitimement suspects, mais elles n'empêchèrent pas qu'il ne fût injustement déposé et banni ensuite par l'empereur.

Placé dans les mêmes circonstances, et exposé peut-être aux mêmes rigueurs, pouvons-nous nous dispenser de suivre la même conduite? Nous vous déclarons donc à vous monseigneur Pierre de Guérin de Tencin, archevêque d'Embrun, et à vous monseigneur de Bourchenu, évêque de Vence, et à vous monseigneur de Crillon, évêque de Glandèves, et à vous monseigneur Antelmi, évêque de Grasse, et à vous M. de Puget comme représentant monseigneur l'évêque de Digne: 1° Que nous renouvelons notre premier acte de récusation de tout le tribunal du concile, attendu son incompetence notoire pour juger notre personne et nos écrits, par les raisons que nous avons alléguées dans ledit acte. 2° Que quand même ledit tribunal seroit compétent pour nous juger, ce qui n'est pas, nous vous récusons tous et chacun en particulier pour nos juges, pour les causes et raisons que nous venons d'énoncer, vous suppliant, requérant et interpellant de vous abstenir de tout jugement, protestant de nullité de tout ce que vous pourriez faire et attenter au préjudice de nosdites récusations, et de nous pourvoir par les voyes de droit, pour faire casser lesdits jugemens. Fait à Embrun, ce dix-huit août mil sept cens vingt-sept. Signé + Jean, évêque de Senes.

Cum hæc recitasset rñus d. episcopus Senecensis, ab eo quaesivit rñus archiepiscopus, num paratas haberet probationes factorum, quibus nitentur recitatae recusationes, petitique, ut adduceret. Cum vero adducere palam denegasset rñus d. episcopus Senecensis, sic eum affatus est rñus d. archiepiscopus:

Quid? meipsum, reverendissime domine, ejuras ac rejicis judicem, quem hæcenus tam apertis significationibus metropolitanum tuum habuisti, tum pluribus ad me rescribens litteris, hoc nomine insignitum, tum convocationi concilii a me factae obediens, quam ratam et legitimam habuisti, tum hæcena dio fidei professionis formulam in manibus meis solemniter pronuntians, tum pluribus jam in concilii congregationibus, me praeside, tuam ipse sententiam dicens, me concilii decreta audiens pronuntiantem et sustinens. Qui unquam istud in mentem venisset, statim ut de doctrina tua in concilio ageretur, excidisse me omni metropolitanæ dignitate et jurisdictione atque simoniae suspicionem venire? Minime credibile est, hoc totum, quod audivimus, quo famam nostram impetias, a te proficisci auctore. Si te ipse audisses, si tibi consulisses, nunquam animum induxisses hoc agere, hoc proloqui, unde nullum tibi commodum, merum scandalum, tui unius fauae nociturum, reportares. Ipse tu, ipse, priusquam talia in me injiceret, quibus me judicem detrectas, instrumenta omnia hujus a me olim, deperditae litis perpendere voluisses. Simul deprehendisses, nullum in hac causa, ne minimum quidem simoniae accusationis, nedum condemnationis vestigium extitisse, cum lis ageretur ab adversario non de beneficio jure devoluti a se impetrato, sed de gratia tantummodo per obitum obtentis provisionibus; proindeque dictam adversarium nihil unquam sive directe sive indirecte

in postulationibus suis nomine simoniaci petiisse vel labis fiduciaris. Nihil item hujusmodi reperisse, neque in requisitionibus supremi consilii regii, neque in sententia ipsa aut iudicio senatus. Denique exploratum plane habuisse, mulctam pecuniariam, in qua tantum praesidium ponit male centum concilium tuum ad probandum auctus praetensum, non aliam fuisse, quam longe ante praescriptam edicto mulctam cuiuscunque appellanti causa cadenti provocatoria. Atqui, quod ipse tibi relictus haud dubie fecisses, ut acta ipsa consuleres, possum in praesenti supplere, exhibendo nimirum tibi totique concilio, ut facio, archetypum exemplar dictae sententiae iudicijque senatus, quorum publicam recitationem postulo. Caeterum, cum ex hac recitatione veritas comperta fuerit omnibus detectaque calumnia, polliceor, reverendissime domine, quod ad te attinet, sanctoque profiteor, fore ut iisdem semper, quibus haecenus, viis lenitatis, moderationis sincerisque charitatis insistam; ac proinde et apud Deum, ut tibi saniora suadeat, precari et apud te, tui causa toto animo eadem semper repraesentare, obstetari, efflagitare non desistam.

Et ipso tempore rñus d. episcopus Grassensis palam declaravit, minime se unquam ea protulisse verba, quae conquestus fuerat rñus d. episcopus Senecensis; iterumque interpellavit eum rñus d. archiepiscopus, num probationibus obfirmare vellet ea, quae adduxerat tum in sui tum in caeterorum rñorum d. d. episcoporum recusationem. Quod cum iterum ille denegasset, rñus d. archiepiscopus secretario tradidit supradicta lita instrumenta recitanda. Tum vero iis aurem denegans rñus d. episcopus Senecensis abire velle visus est: frustra commonitus rogatusque, ut adesse vellet neve abnueret, qui se veritatis cultorem esse diceret, veritatem audire in re praesertim tam gravi, in qua de bona metropolitani sui existimatione ageretur diluendisque calumniis hominum male edocorum vel pejus affectorum falsisque inde et detrimentosis delendis notionibus, quae in ejus animo possent residere consignatae. Nil his exoratus abiit rñus d. ep. Senecensis.

Quo digresso, palam recitata sunt a secretario provisiones, sententia iudicijque senatus, quae exscripta leguntur.

COPIE DES PROVISIONS DE LA COUR DE ROME.

pour le prieuré de Merlou, datées du 22 décembre 1718.

BELLOVACENSIS.

Per obitum extra curiam.

Beatissime pater. Cum prioratus cura conventuque carens et personalem residentiam non requirens de Merloto (vulgo de Merlou), ordinis sancti Benedicti, Bellouacensis diocesis, dicti prioratus commendam, in quam ille ex concessione apostolica ad vitam obtinere consuevit, per obitum illius ultimi possessoris commendatarii, cujus nomen et cognomen in litteris, si videbitur, exprimi possint, extra Romanam curiam defuncti, cessante, adhuc eo, quo ante ipsam commendam vacabat, modo vacaverit et vacet ad praesens, licet quidam pro presbytero se gerens, cujus nomen et cognomen in litteris, si videbitur, exprimi possint, incapax, inhabilis nullisque saltem titulis legitimis suffultus, dictum prioratum indebitè assuequi praetendat seu jam forsitan indebitè detinere occupatum: supplicat humiliter sanctitati vestrae devotus illius orator Germanus Le Roy, presbyter Claremontensis seu alterius diocesis, quatenus sibi, ut commodius sustentari valeat de aliquo conventu auxilio,

providendo ac specialem gratiam faciendo, dictum prioratum, cujus et illi forsitan annexi fructus viginti quatuor ducatus aureos de camera secundum communem estimationem valorum annuum non excedant, quomodo seu per liberam dieti defuncti vel cujusvis alterius consensum de ille in dicta curia vel extra eam et coram notario publico et testibus sponte factam aut assentionem, commenda ipsa cessante, vacet, etiam devolutum, affectum specialiter vel alias ex quavis causa et dispositione exprimenda generaliter reservatum, litigiosus cujus litis status existat, eidem oratori per eum, quoad vixerit, tenendum, ita quod liceat ei de fructibus disponere, alienationeque interdicta, commendare dignemini de gratia speciali, non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis ac monasterii seu alterius regularis loci, a quo dictus prioratus forsitan dependet, et ordinis praefati etiam juramento et [quavis firmitate alia] roboratis statutis caeterisque contrariis quibuscunque cum clausulis opportunis.

Concessum ut petitur in praesentia sa. d. n. papae à *De Astellis*.

Cum absolute a censuris ad effectum et quod prioratus dispositio verusque et ultimus dieti prioratus vacationis modus, etiam ex illo quaevis generalis reservatio etiam in corpore juris clausa resultet, habeantur pro expressis, seu in toto vel ex parte exprimi possint, et cum clausula: Generale, etc. exprimenda, et de commendam dieti prioratus ad ipsius oratoris vitam, quatenus dictus defunctus illum sic obtineret, illeque sic obtineri consueverit, tenendi: ita quod liceat ei de fructibus disponere ut supra, et quatenus litigiosus existat litis status, ac nomina et cognomina iudicum et collateralium iuratum et tituli illorum exprimi seu etiam pro expressis haberi, et litterae in forma simplicis commendae gratiosae surrogationis etiam quoad possessionem gratiae *si neutri, si nulli, si alteri, perinde valere*, cum gratificatione opportuna, quatenus illi locus sit extendendi, simul vel separatim exprimi possint et cum derogatione regulae de annali possessione quoad primam ejus partem ac praefatorum statutorum caeterorumque quomodolibet contrariorum latissime extendendo et quod praemissorum omnium et singulorum etiam qualitatum invocationum, denominationum, nuncupationum annexorum fructuum aliorumque necessarium major et verior specificatio et expressio fieri possit in litteris, et committatur episcopo Bellouacensi sive ejus officiali in forma dignum antiqua.

Concessum . . . *De Astellis*.

L. Vannicellus.

Datum Romae apud Sanctam Mariam Majorem, undecimo kalendas januarii anno decimo nono.

R. P. H. Lancianus pro rño d. vicegerente.

S. m. m. undecimo kalend. januarii anno decimo nono, lib. 2, fol. 82.

Balthasar Roland du Bourg, in supremo Galliarum senatu et in regis consilio advocatus consiliaris regis; in Romana curia expeditionarius, Parisiis commorans in vice Sancti Severini, expediti curavi et tradidit. *Roland du Bourg.*

Contrôlé à Paris le 4 mars 1719. De la Note. Inscrit et contrôlé à Beauvais au greffe des insinuations ecclésiastiques, le 11 mars 1719. Renard.

SENTENCE.

A tous ceux qui ces présentes lettres verront; les gens tenant les requêtes du palais à Paris, conseillers du roy en sa cour de parlement, communières auxdites requêtes, salut. Sçavoir faisons; qu'entre Mrs Etienne Vaisière, clerc du dia-

clerc de Sisteron, prieur de Sainte Marie-Magdeleine de Merlo ou Merlou, demandeur, suivant sa requête et exploit d'assignation donnée pardevant le bailli de Senlis des douze et dix-neuf juillet 1719. Et évoqué en la cour, à ce que sans avoir égard à l'opposition du défendeur cy-après nommé, ledit demandeur sera maintenu, et gardé en la possession et jouissance du prieuré de Sainte Marie-Magdeleine de Merlo ou Merlou, fruits et revenus en dépendants, avec restitution de ceux qui seroient percés par ledit défendeur, et le condamner aux dépens, et... Comparant par Mre Cochin et Copineau ses avocat et procureur, d'une part; messire Pierre Guérin de Tencin, abbé de Veselay, grand archidiacre et grand vicaire de Sens, défendeur, et incidemment demandeur par ses défenses du 23 août 1719 à ce que ledit sieur Veissière fut débouté de ses prétentions et condamné aux dépens, comparant par Mre Aubry et l'Hoste ses avocat et procureur, d'autre part; la cour, parties oïes en la chambre pendant une audience, ordonne qu'il en sera délibéré. Fait le 7 juin 1720. Et après avoir délibéré, la cour faisant droit sur la demande de la partie de Cochin, a maintenu et gardé, maintient et garde ladite partie de Cochin dans la possession et jouissance du prieuré de Sainte Marie-Magdeleine de Merlo ou Merlou dont est question; fait défenses à la partie d'Aubry et tous autres de l'y troubler; condamne la partie d'Aubry à lui en restituer les fruits et revenus, si aucuns il en a percés; condamne en outre la partie d'Aubry aux dépens. Et sera la présente sentence exécutée nonobstant oppositions ou appellations quelconques, et sans y préjudicier par provision, en cas d'apel par forme de récrance à la caution juratoire de la partie de Cochin suivant l'ordonnance. Si mandons au premier huissier ou sergent royal sur ce requis, mettre la présente sentence à exécution, de ce faire lui donnons pouvoir. Donné à Paris, sous le scel desdites requestes en la seconde chambre d'icelles le 14 juin 1720. Collationné. Veillard. Scellé le 18 juin 1720. Copie. Copineau. Feuille. 21 juin 1720.

ARREST.

Lotis, par la grâce de Dieu, roy de France et de Navarre. Au premier des huissiers de notre cour de parlement, ou autrement notre huissier ou sergent sur ce requis. Sçavoir faisons, que le jour et date des présentes, comparat judiciairement entre messire Pierre Guérin de Tencin, abbé de Veselay, grand archidiacre et grand vicaire de Sens, apellant de la sentence rendue aux requestes du palais à Paris le 14e jour de juin et 19e jour de juillet 1720 et de l'exécutoire des dépens décerné en conséquence, et de tout ce qui est ensuivi, et demandeur en requête du 13e jour de février 1721 à ce qu'il plût à nôtredite cour, mettre lesdites appellations et ce dont est apel au néant, et émandant débouter le sieur Veissière cy-après nommé de toutes ses demandes, décharger ledit demandeur desdites condamnations contre lui prononcées par lesdites sentences, et condamner ledit sieur Veissière à la restitution des fruits par lui percés, ou pé percevoir audit prieuré, en ses dommages, intérêts, et en tous les dépens, tant des causes principales que d'apel, d'une part. Et Etienne Veissière, clerc tonsuré du diocèse de Sisteron, prieur de Sainte Marie-Magdeleine de Merlo ou Merlou, intimé et défendeur, d'autre part. Et encore entre Jean-Louis Guérin de Tencin, se disant clerc tonsuré du diocèse de Grenoble, demandeur aux requestes des 2 février et 2 août 1721. La

A première, à ce qu'il plût à ladite cour le recevoir partie intervenante dans la susdite cause, lui donner acte de ce que pour moyen d'intervention, il employoit le contenu dans sa requête, ensemble les provisions obtenues dudit prieuré de Merlou par ledit sieur abbé de Tencin, le 29e jour de juin 1717 et l'acte de prise de possession faite en conséquence le 19 avril 1718. Faisant droit sur son intervention où nôtredite cour jugeroit que l'union du prieuré de Merlou au chapitre de Veselay ne dût point recevoir d'exécution, en ce cas, le maintenir et garder dans la possession dudit prieuré avec restitution de fruits, faire défense audit sieur Veissière et tous autres de l'y troubler, à peine de tous dépens, dommages et intérêts, et condamner les contestans aux dépens; et la seconde, à ce qu'ou la cour seroit quelque difficulté d'autoriser l'exécution de l'union du prieuré de Merlou à la messe capitulaire de Veselay, il plût à nôtredite cour, le maintenir et garder dans la possession dudit prieuré, aux offres qu'il faisoit de rapporter ses lettres de tonsure en bonne forme, dans le tems qu'il plairoit à nôtredite cour de préférer, et condamner ledit sieur Veissière aux dépens, d'une part; et ledit sieur de Tencin abbé de Veselay, et Veissière prieur de Sainte Marie-Magdeleine de Merlou, défendeurs, d'autre part; et encore entre ledit sieur Veissière, demandeur en requête du 11e de février audit an, à ce que faite par ledit Jean-Louis de Tencin, d'avoir communiqué ses titres et capacités, il plût à nôtredite cour, le déclarer non recevable dans son intervention et requête, et le condamner aux dépens, d'une part; et ledit Jean-Louis de Tencin, défendeur, d'autre part. Après qu'Aubry, avocat de Pierre Guérin de Tencin, Chevalier, avocat de Guérin de Tencin, et Julien de Pruney, avocat de Veissière ont été oïes pendant trois audiences, ensemble de Lamoignon pour le procureur général du roy; nôtredite cour reçoit la partie de Chevalier, partie intervenante, sans avoir égard à son intervention, ni à sa requête, desquelles elle l'a débouté, a mis et met les appellations au néant; ordonne que ce dont est apel, sortira effet; condamne l'apellant en l'amende de douze livres et aux dépens; condamne pareillement la partie de Chevalier aux dépens. Mandons mettre le présent arrest à due et entière exécution selon sa forme et teneur; de ce faire te donnons pouvoir. Donné en parlement, le troisième jour d'avril l'an de grâce 1721 et de notre règne le sixième. Collationné par la chambre. Signé: Gilbert; et scellé extraordinairement le 8 avril 1721. Signé: Aubrelie syndic, avec paraphe; Coquineau, signifié le 8 may 1721 en domicile, et plus bas, Corpelet.

His recitatis, edixit concilium, promotori exhibendum esse rñi d. episcopi Senecensis scriptum, depositum in consensu, deliberandi causa super illo et requirendi, quae sibi viderentur.

Rñus d. episcopus Glandavensis theologos omnes, a concilio praesentatos, dignos a se reportos affirmavit, qui in concilium admitterentur: solos a rño d. episcopo Senecensi adductos theologos coram se nullò modo praesentes extitisse.

Subscripsit † Petrus arch. p. Ebredun.

TERTIA CONGREGATIO PRIVATA.

Anno 1727 die 19 augusti habita est mane in palatii archiepiscopalis aecello a rño d. archiepiscopo tertia congregatio privata, cui interfuere rñi d. d. episcopi Vinciensis, Glandavensis et Grassensis ac r. d. de Puget, solo absente ultro rño d. episcopo Senecensi.

Discernerunt patres de utilitate decretorum ad edendum, quibus, quantum fieri posset, una atque consimilis in tota provincia statueretur disciplina. Actum est specialiter de episcoporum, canonicorum et parochorum officis.

TERTIA CONGREGATIO GENERALIS.

Anno 1737 die 19 augusti, hora tertia pomeridiana, habita est a rño d. archiepiscopo in palatii archiepiscopalis sacello tertia congregatio generalis, cui interfuere rñi d. d. episcopi Viciensis, Glaudivensis et Grassensis, r. d. de Puget, r. d. abbas Boecodonensis, deputati, theologi ac canonistae omnes concilii. Solus aberat rñus d. episcopus Senecensis.

Promotor super exhibito sibi scripto rñi d. episcopi Senecensis, quo singulorum continebantur reverendissimorum d. d. episcoporum personales recusationes, haec exposuit apud synodum dixitque:

Reverendissimi domini. Manifestum est, non alium rño d. episcopo Senecensi propositum esse finem, quam ut novas et moratorias inducat causas, quaecunque illae sint. Cum enim primum objecisset concilii provincialis incompetentiam, a qua objectione se non recedere profitetur: viam tamen nunc oppositam inivit, dum personales tentat etiam iudicium singulorum recusationes cum incompetentia non consentaneas. Hae vero recusationes, iterum si in se spectentur, et probabili omnes destitutae fundamento, et vitiosae insuper ac non servata debita forma propositae primo aspectu apparent.

Primum enim et apertum formae vitium est, quod evidenti affectatione simul eodemque tempore omnes singulatim concilii episcopos recuset rñus d. episcopus Senecensis. Est enim illud speciali jure cautum, ne totum aliquod valide possit tribunal recusari, sive directa id fiat via sive indirecta, singulatim omnes simul recusando iudices. Nimirum haec cernitur esse manifesta attentatio affectata effugiendi iudicii, quam jura reprobant. Manifestius vero haec cernitur in praesenti delatae instructionis pastoralis causa, quae non aliam aptiorem agnoscat iudicem quam comprovincialium synodum episcoporum.

Alterum occurrit vitium, dictarum recusationum nullum afferri probationis firmamentum, imo et constanter denegari requisitum. Quod quam sit juri communi contrarium, nemo necit; quo vide licet expresse statuitur, ut recusans ob factum aliquod iudicii objectum, accedere teneatur cum scriptis probationibus objecti, alioquin in casum eat sua objectio, iudicique vel contrarium declaranti credi debeat et hoc uno asserta sibi manere iudicandi facultas; adeo ut rñus d. episcopus Senecensis hoc ipsum, quod amplectitur, recusationum remedium simul deserere videatur, dum probare reanuit, quod in recusationis argumentum adducit.

Jam vero, si singula opus sit perpendere dictarum recusationum capita, quis non videt, quam inane sit illud, quod rño d. archiepiscopo objicitur? Nempe fiduciariae crimen simoniae, de quo neque iudicium existit ullum, neque actio intentata, neque locus etiam fuerit actioni: cum provisiones in ea, quae adducitur, hinc agerentur defendendae ab adversario, non jure devoluti ob competitoris inhabilitatem ullam aut incapacitatem, sed mere per obitum obtentae, multa vero, a iudicio senatus imposita, non alia fuerit quam praestituta appellanti causa cadenti multa; atque etiam immunita et solita minor, quippe ad duodecim libras redacta. Quod apertius iterum est ad manifestius innocentiae signum. Atqui ex vulgarissimis juris regulis delictum nullum opponi potest iudici aut in recusa-

tionem propositi, nisi sit prius de illo intentata actio vel iudicanda vel iudicata. Quod si non constet, iam penes quemcumque reum foret, falsam affligendo iudici sine crimine, omnem suspendere auctoritatem iudicis omnemque proinde actionem iudiciumque declinare ac morari. Recusatio haec non esset, sed accusatio et recriminatio, quam pariter omnes vetant leges et canonicae et civiles. Non relations criminum, aiunt illae, sed innocentiae reus pergetur. Sed vulgata ista quid afferre necesse est? cum jam ex allatis atque recitatis in concessu praedictae litis instrumentis perspecta omnibus fuerit calumnia, cumque vel ipsemet rñus d. episcopus Senecensis, postquam ea in concessu hesterno audivit, quae in dictae calumniae confutationem a rño d. archiepiscopo ex tempore prolata sunt, neque interpellatus probationum fidem adducere, neque rogatus instrumentorum adductorum fidem vel auditu percipere voluerit, sed sponte a concilio recedens, planum omnibus fecerit, se nec talium auctorem esse, nec ullam habere fidem auctoribus commentorum. Est igitur haec recusatio fundamento destituta et forma debita.

Idem de caeteris reverendissimorum d. d. episcoporum recusationibus ferri debet iudicium. Inam pariter omnes nituntur fundamento. Rñus d. episcopus Grassensis palam negavit, se iis unquam usum fuisse verbis, quae retulit rñus d. episcopus Senecensis in acto suo. Aliunde vero constat, in rebus, quae ad fidei doctrinam pertinent, nullum jure posse recusari episcopum iudicem, quin sit ipse erroris in fide suspectus. Neque vero, quod eorum aliquis pro munere suo acriter in errorem insurrexerit, hoc ei aut crimini verti aut in recusationis legitimae argumentum opponi posse, quisquam dixerit.

Ex his aliisque permulta e re ipsa natis passimque cuilibet occurrentibus considerationibus requiro ac postulo, ut, non obstantibus supra dictis recusationibus, tam generalibus quam specialibus, quae vanae, illusoriae, frustratoriae, informes atque irritae declarabuntur, ultra procedatur ad instructionem iudiciumque querimoniae a me habitae de instructione pastoralis, delata die 18 augusti, ex requisitionibus dicta die allatis seu ulterius a me afferendis.

Deliberatum Ebreduni, die 19 augusti anno 1737. Subscripsit *Gaspar d'Hugues*, promotor.

Cum discessisset promotor, deposita in concessu requisitione, concilium, jus dicens, decretum infra descriptum protulit, cujus autographum, adjunctis promotoris requisitionibus, extat inter synodi instrumenta authentica.

Decretum.

Concilium, ex promotoris requisitionibus jus dicens, statuit: non obstantibus allatis recusationibus, sive generalibus sive specialibus, utpote vanae, frustratoriae, informibus et irritis, ultra esse procedendum ad examen instructionis pastoralis a promotore delatae, atque post auditam relationem rñi d. episcopi Grassensis, explicatoris hujus causae designati, iudicium pronuntiandum esse a synodo, prout ipsi videbitur. Notumque fiat praesens decretum rño d. episcopo Senecensi, recitante apud ipsummet secretario concilii, praesentibus binis concilii notariis.

Datum in concilio, tertia in congregatione generali, habita die 19 augusti anno 1737. Subscripsit + *Petrus* archiep. p. Ebredunensis.

Subinde deliberatum est a synodo, specialem curam esse demandandam patribus ea perpendendi singulatim, quae ad ecclesiasticam spectant disciplinam.

pliam. Quapropter rogati sunt rñi d. d. episcopi A vicinarum provinciarum Aquensis, Arelatensis, Viennensis, Lugdunensis et Bisuntinae.
Vinciensis et Glandavensis, ut expensenda susciperent, rñus d. episcopus Vinciensis, quae ad episcoporum et canonicorum, et rñus d. episcopus Glandavensis, quae ad parochorum officia pertinent.

QUARTA CONGREGATIO PRIVATA.

Anno 1727 die 20 augusti ante meridiem habita est a rño d. archiepiscopo in palatii archiepiscopalis sacello quarta congregatio privata: cui interfuere rñi d. episcopi Vinciensis, Glandavensis et Grassensis ac r. d. de Puget, solo absente rño d. episcopo Senecensi.

Actum est de utilitate edendi libri catechiami ad communem totius provinciae usum. Variis praeterea de rebus actum est. Sicque terminata est congregatio.

Descriptio notificationis hesterni decreti.

Anno 1727 die 20 augusti, me concilii secretario recitante, praesentibus binis concilii notariis, personaliter notificatum fuit rño d. episcopo Senecensi suprapositum decretum, die 19 praesentis mensis datum. Qui rñus d. episcopus Senecensis respondit, persistere se in actis suis contestatisque denunciationibus, subscriptionemque denegavit. Quae attestans subscripsi *de Michel*, secretarius concilii. *Vial*, concilii notarius, *Leyden*, concilii notarius, subscribere.

QUARTA CONGREGATIO GENERALIS.

Anno 1727 die 20 augusti hora 3 pomeridiana habita est in palatii archiepiscopalis sacello a rño d. archiepiscopo quarta congregatio generalis: cui interfuere rñi d. d. episcopi Vinciensis, Glandavensis et Grassensis, r. d. de Puget, r. d. abbas Boecodonensis, deputati, theologi et canonistae concilii. Abfuit rñus d. episcopus Senecensis.

Rñus d. episcopus Grassensis ex speciali relatoris mandato sibi munere die 18 augusti in secunda congregatione generali, cum retulisset ad synodum de instructione pastorali a promotore delata: ad plenioris causae cognitionem jussum est ipsamet palam recitari instructionem pastorem: simulque omnibus ejus generis ejusque momenti visa est esse, de qua statuendum foret ex requisitionibus promotoris. Quare ulterioris ab ipso afferendae deliberationis causa statutum est, exhibendam dicto promotori esse declarationem a rño d. episcopo Senecensi eadem die 18 augusti in concessu factam, qua se palam auctorem profiteretur instructionis pastoralis, jussu suo fuisse divulgatam, ejusque defensionem se suscipere. Promotor, accepta lectaque declaratione, synodum ingressus ait:

Rñi domini. Cum ad vos primum detuli libellum instructionis pastoralis, cui adscriptum erat nomen rñi d. episcopi Senecensis, confidebam, rñum d. episcopum Senecensem illius non esse auctorem, vel, si esset, fore ut ad recitandum opus adduceretur, vestra emollitus mansuetudine vestrique sinceræ erga ipsum charitatis officis permotus: quod cum longe aliter evenisse intellexerim ex ipsamet declaratione, jussu vestro mihi exhibita, qua potius promptum se paratumque profiteretur illud defendere: expresse jam requiro et postulo, ut non modo in dictam instructionem pastorem, sed et in ejus auctorem viis canonicis procedatur. Ad quem finem et ut solemniter a vestro coetu exeat iudicium, requiro, ut invitentur ad hanc synodum rñi d. d. episcopi

vicinarum provinciarum Aquensis, Arelatensis, Viennensis, Lugdunensis et Bisuntinae.

Deliberatum Ebredani, die 20 augusti anno 1727. Subscripsit *Gasper d'Hugues* promotor.

Deposita in concessu deliberatione, cum recensisset promotor: concilium sequens edidit decretum, cujus autographum exemplar simul cum promotoris requisitorio asservatur inter acta concilii.

Decretum.

Requisitioni promotoris concedens synodus statuit ac decrevit: e vicinis Aquensium, Arelatensium, Viennensium, Lugdunensium et Bisuntinam provinciarum invitatoriis litteris advocandos esse episcopos procedendi causa, ut attinebit, praesensque decretum ipsi rño d. episcopo Senecensi esse notificandum per secretarium, dictum decretum recitantem, praesentibus binis concilii notariis. Qui secretarius dictum rñum d. episcopum simul interpellabit, ut, si quos ex dictis Aquensium, Arelatensium, Viennensium, Lugdunensium et Bisuntinam provinciarum suspectos habeat meritoque recusandos, nominatim appellet ac recusationis argumenta proferat: quo synodus super his statuatur, quod aequum videbitur.

Statuit insuper synodus, ut non prius praefatum notificetur decretum dicto rño d. episcopo Senecensi, quam si a duobus rñis d. d. episcopis Vinciensi et Grassensi, ipsum simul cum r. d. de Puget et r. d. d'Hugues, Ebredunensis ecclesiae praeposito, aduentibus, denuo supplicatum fuerit verbis hortatoriis: ne velit longioris obediendi morae difficilem exitum experiri neve concilio diram inferre necessitatem, ex canonibus gravioris aliquid in ipsum constituendi, utrumque avertat, justae tum ecclesiae tum concilii voluntati obsequendo.

Datum in concilio, in quarta congregatione generali, habita die 20 augusti post meridiem anno 1727. Subscripsit *Petrus* arch. p. Ebredunensis.

Eo ipso tempore rñi d. d. Vinciensis et Grassensis episcopi, decretum exequentes, rñum d. episcopum Senecensem simul cum r. d. de Puget et r. d. d'Hugues, capituli ecclesiae Ebredunensis praeposito, convenere. Frustraque adhibitis suasionibus hortationibusque vehementioribus, ad synodum reversi retulere, obfirmato in priori proposito ac sententia perstare animo rñum d. episcopum Senecensem.

QUINTA CONGREGATIO PRIVATA.

Anno 1727 die 21 augusti ante meridiem habita est in palatii archiepiscopalis sacello a rño d. archiepiscopo quinta congregatio privata, cui interfuere rñi d. d. episcopi Vinciensis, Glandavensis et Grassensis ac r. d. de Puget, solo absente rño d. Senecensi episcopo.

Rñus d. episcopus Vinciensis patribus exposuit varia, quae sibi occurrerant, utiliter statuenda de iis, quae ad officia spectant episcoporum canonicorumque ecclesiarum cathedralium.

QUINTA CONGRERATIO GENERALIS.

Anno 1727 die 21 augusti, hora 3 pomeridiana, solito in loco habita est a rño d. archiepiscopo quinta congregatio generalis, cui interfuere de more omnes episcopi praeter rñum d. episcopum Senecensem absentem, r. d. de Puget, r. d. abbas Boecodonensis, deputati, theologi et canonistae.

Interim dum ipsa haberetur congregatio, notificatum fuit rño d. episcopo Senecensi hesternum concilii decretum. Cujus notificationis actum hic exscriptum infra decretum ipsum adscriptum legitur in autographo.

Notificatio decreti.

Annis 1727 die 21 augusti per me, concilii secretarium, praesentibus hiis concilii notariis, restatum fuit ac rite notificatum rñs d. episcopo Senecensi decretum concilii, die 20 praesentis mensis datum. Qui rñs d. episcopus simul per me ex dicto decreto interpellatus, ut, si quos ex Aquensi, Arelatensi, Viennensi, Lugdunensi et Bisuntina provinciis suspectos haberet episcopos meritoque recusandos, nominatim appellaret atque recusationum argumenta proferret. Ad dictam interpellationem non respondens, hoc solum petiit, ut liceret sibi infra praesentis notificationis actum scriptas apponere contestatas prioribus actis suis denuntiationes, quas iterare se velle declaravit. Cui postulationi cum a me concedi non posse retulissem, denec postulationem ipsam ad concilium detulisset: mox rediturus, ad synodum accessi; ejusque responsam voce deliberationem retuli ad rñm d. episcopum Senecensem, videlicet: contestatas denuntiationis minime ipsi licitum esse infra apponere notificationi decreti, in charta vero separata quaecumque vellet exarata dare responsa, me recepturam, simul daturam sponendi dictae chartae exemplum chirographo meo subsignatum, certum ipsi ac solemne futurum testimonium a se responsorum. Oblata renuit necnon et postulatam praesenti notificationi subscriptionem. Quae omnia recedens in actum redacta curavi, praesentibus dictis concilii notariis, qui necum subscripserunt.

De Michel, secretarius;

Vial, concilii notarius;

Loydon, concilii notarius.

Relato ad synodum praedicto notificationis acto, exposuit promotor, mirum esse, quod rñs d. episcopus Senecensis, a quo hactenus de industria ad lites litibus inserendas prodissent acta opposita, mox incompetentiae, mox recusationis, nihil tamen objecisset suspicionis adversus ullum ex quinque provinciarum episcopis, denuntiatis sibi in causa sua futuris iudicibus: unde provide facturam sibi videri synodum, si nullam accersat episcopum ex his, in quos ex cleri Gallicani conventuum statutis cadere possit privatio juris utriusque suffragii.

Rñs d. archiepiscopus recitandum tradidit sequens invitatoriae epistolae exemplum, ad viciniam provinciarum episcopos a se perscriptae.

EPISTOLA.

Reverendissime domine.

In civitatem istam Ebredunensem ad concilium nostrum provinciale, annuente rege christianissimo, nobis pro debito pastoralis sollicitudinis convocantibus, convenerunt illustrissimi ac reverendissimi domini episcopi suffraganei nostri, quo necessitatibus et bono ecclesiarum provinciae nostrae, aspirante Deo, provideremus. Porro inter caetera, quae huic sanctae synodo proponenda occurrebant, primum ac praecipue denuntiatum nobis fuit opus quoddam Gallico idioma impressum ac vulgatum sub titulo: *Instruction pastorale de monseigneur l'évêque de Senes, dans laquelle à l'occasion des bruits, qui se sont répandus de sa mort, il rend son clergy et son peuple dépositaires de ses derniers sentiments sur les contestations qui agitent l'église.* Cujus quidem operis auctor plurima ab ecclesia jam damnata dogmata commendare, a debitis principibus ac legitimis pastoribus obedientia avertere, summorum pontificum constitutiones, universa suffraganeae ecclesiae, promulgatas lacerare gravibus accusatur indicis. Illud vero stupendum magis visum est, quod reverendissimus episcopus Senecensis,

cujus nomine praefatum documentum inscribitur, ex juris praescripto interrogatus, illud suum esse agnovit cuiusque nota ac nomine muniverit.

Quocirca, ut saluti praesentis ac periclitanti plebi consulere, matura coram Deo deliberatione habita, adversus praedictum reverendissimum episcopum Senecensem juxta canonicas sanctiones agendum existimavimus. Ut autem solemnius hac in causa prodiret iudicium, e vicinioribus provinciis episcopos duximus advocandos. Has ideo ad amplitudinem vestram litteras mittimus, eam enixe rogantes et obtestantes in Domino, ut, abjecta omni cunctatione, ad hanc sanctam synodum ipsa die octava septembris adveniat et accedat, nobiscum et cum illustrissimis suffraganeis nostris de causa praefati reverendissimi episcopi Senecensis deliberatura. Hanc vero postquam invitationem gratam vobis futuram confidimus. Ipsi enim scitis, de ecclesiae hic agi utilitate promovenda, de episcopatus tuenda gloria ac denique de exitiali scandalo rescando. Ea sum interim, qua par est, observantia

Amplitudinis vestrae

humillimus et obsequentissimus
servus in Christo.

Recitatum epistolam synodus approbavit statuitque mittendam ad rños d. d. episcopos Vapincensem, Sistaricensem, Aptensem, Forojuliensem, Telo-nensem, Massiliensem, Arausicanum, Vivariensem, Tricastinensem, Diensem, Gratianopolitanum, Valentinum, Cabilonensem, Bellicensem, Augustodunensem.

Ingressus promotor ait: denuntiatum sibi hac ipsa die fuisse post meridiem nomine rñi d. episcopi Senecensis actum, priores ejus denuntiationes omnes innovans tum de incompetentia concilii tum de recusatis specialiter singulis rñis d. d. episcopis; quod actum cum mera esset praedictorum repetitio, postulare se, ut prioribus adjungatur actis ultimo causae iudicio reservandum. Depositoque in consensu acto, exiit promotor.

Synodus palam recitari jussit praedictum actum.

ACTE.

Au nom du Seigneur, Amen.

Jean, évêque de Senes, avoit droit d'espérer que le concile provincial d'Embrun se reconnoitroit incompetent à connoître de sa personne et de ses écrits, suivant l'acte du onze du courant, et que la matière seroit renvoyée au futur concile général, auquel tout étoit dévolu par un apel canonique, conformément aux loix de l'église et aux maximes du royaume. Cependant au préjudice de cette incompetence, et même avant qu'elle fut jugée, le concile a reçu la plainte du sieur promoteur, contre la personne et les écrits dudit évêque exposant, ce qui le réduisit à la dure nécessité de présenter et lire, lundi dernier dix-huit de ce mois dans l'assemblée, un acte de récusation personnelle, par surabondance de droit, contre les seigneurs archevêque et évêques dudit concile, lequel acte fut laissé sur le bureau par ledit évêque exposant qui en demanda acte. Et sans le lui avoir accordé, ni même remis l'original dudit acte répondu, ou du moins lui en avoir fait délivrer extrait par le sieur secrétaire du concile, on n'a pas laissé que de juger ladite récusation personnelle le jour d'hier, et d'en débouter ledit évêque exposant, de quoi il a eu connoissance seulement par la lecture que ledit sieur secrétaire lui en a faite le même jour sans lui en avoir délivré aucune copie, ni voulu

recevoir sa réponse par écrit, ce qui met ledit évêque exposant dans l'impuissance d'avoir ses piteux et actes nécessaires pour sa légitime défense, et l'oblige aujourd'hui conséquemment de déclarer qu'il persiste dans ses deux premiers actes d'incompétence et de recusation personnelle, protestant de nullité contre tout ce qui a été fait ou pourroit se faire dans la suite, et qu'il est dès maintenant appellé desdits jugemens pardevant qui de droit, à cause des abus, nullités et injustices qu'ils renferment. Signé: Jean, évêque de Senes, à l'original.

L'an mil sept cens vingt-sept et le vingt-unième jour du mois d'aout après midi, certifie je, Jacques Lagier, sergent ordinaire de la ville d'Embrun, y domicilié, paroisse Saint Vincent, pourvu par monseigneur l'archevêque et prince d'Embrun, immatriculé au greffé de ses juridictions, sousigné; qu'à la requête de messire Jean Soanen, évêque de Senes, j'ai bien et dûment intimé et signifié l'acte cy-dessus, par copie écrite et tout son contenu à M. l'abbé d'Hugues, chanoine en la cathédrale dudit Embrun, en qualité de promoteur du concile provincial qui se tient en ladite ville, aux fins qu'il n'en ignore, et ce ai fait et baillé la présente copie audit sieur d'Hugues en son domicile audit Embrun, parlant à M. l'abbé d'Hugues, chanoine en la cathédrale audit Embrun, qui l'a retiré. En foi de ce, signé: J. Lagier, sergent.

Recitavit actum decrevit synodus inter acta referri concilii, de illo jus dictura suo tempore, ut attinebit.

Sub hac variis de rebus ad disciplinam spectantibus tractatum est.

SEXTA CONGREGATIO PRIVATA.

Anno 1727 die 22 augusti ante meridiem habita est in palatii archiepiscopalis sacello a rño d. archiepiscopo sexta congregatio privata: cui interfuere rñi d. d. episcopi Vinciensis, Glandavensis et Grassensis ac r. d. de Puget, solo absente ulro rño d. episcopo Senecensi.

Pensata sunt decreta proposita de episcoporum et canonicorum officiis; cumque res sufficienter agitata in hac congregatione non visa fuisset, in proxime futuram congregationem rejecta est. Simul, decretis nondum confectis, deliberatum fuit de differenda sessione secunda, decretis hisce promulgandis destinata, ad diem trigesimam primam mensis augusti, quae erit dies dominica.

SEXTA CONGREGATIO GENERALIS.

Anno 1727 die 22 augusti, hora 3 pomeridiana, solito in loco, habita est a rño d. archiepiscopo sexta congregatio generalis, cui interfuere de more omnes rñi d. d. episcopi praeter rñum d. episcopum Senecensem, r. d. de Puget, r. d. abbas Boscodonensis, deputati, theologi et canonistae concilii.

Ut distributius tractarentur materiae, visum est, insistendum esse ordini decretorum in ultimo Ebredunensi concilio provinciali anno 1594 instituto, cujus habentur solummodo decreta; iis omissis vel retentis, quae temporibus his congruere vel non congruere judicarentur. Unde et ea recitanda curaverunt patres; atque agitata recitatorum decretorum materia, de his potissimum statutum est, esse edenda decreta, videlicet:

Primum, De exigenda certa ac non dubia constitutionibus summorum pontificum Innoc. X., Alexandri VII. et Clementis XI. obedientiae significatione ab iis omnibus ecclesiasticis, qui sive ordinibus initiandi sive ad beneficia canonice erant instituendi.

Alterum, Quo noxia librorum prohibitorum lectioni efficaciter occurratur.

Tertium, Quo praecipiasur parochia, ut solenter invigilent executioni ordinationum christianissimi regis de scholis ludique magistris et, si quid contra peccatum fuisse noverint, ordinarium sedulo commoneant.

Quartum, De edendo catechismi libro, quo uno et eodem uti teneantur omnes in tota provincia, et quo specialiter instructi esse debeant, antequam constituantur, ludimagistri.

Quintum, Quo prohibeatur cuilibet stipem rogare absque ordinarii facultate concessa.

Sextum, De reservanda episcopis ipsis perjurii in judicio absolutione.

Septimum, De innovandis concilii Ebredunensis decretis, quoad observationem celebrationemque festorum et diei dominicae: parochias mandando, ut in iis magistratuum vigilantiam excitent.

Octavum, Quo praecipiasur omnibus, qui apud se retinent tabulas renovationum, baptismorum, matrimoniorum et defunctorum, ut continuo eas in manibus parochorum reponant: prohibeaturque sub poena excommunicationis, ne, parochis vita functis, easdem surripiantur tabulae.

Nonum, Decretum, quo recens natos pueros praecipiasur quamprimum adduci in ecclesiam baptismi recipiendi causa.

Tum sequens de II sessione differenda edidit decretum, in consensu recitatum:

Decrevit sancta synodus, quod secunda sessio, quae indicta fuit ad diem 24 praesentis mensis augusti, transferatur seu prorogetur in diem trigesimam primam ejusdem mensis, et quod programma affigatur ad valvas ecclesiae metropolitanae et palatii archiepiscopalis.

Subscripsit + Petrus, arch. pr. Ebred.

SEPTIMA CONGREGATIO PRIVATA.

Anno 1727 die 23 augusti ante meridiem, habita est, solito in loco, a rño d. archiepiscopo septima congregatio privata, cui interfuere de more rñi d. d. episcopi Vinciensis, Glandavensis et Grassensis ac r. d. de Puget, absente rño d. episcopo Senecensi.

Referente rño d. episcopo Vinciensi, inceptam persecuti sunt patres materiam de episcoporum et canonicorum officiis.

Die 24 augusti, quae erat dies dominica, hora 5 matutina haec ad valvas ecclesiae metropolitanae et palatii archiepiscopalis affixa est tabella:

De mandato illustrissimi et reverendissimi d. archiepiscopi principis Ebredunensis et reverendissimorum d. d. episcoporum patrum concilii, moventur omnes, qui concilio intersunt aut interesse debent, secundam sessionem, die vigesima quarta praesentis mensis augusti anni 1727 habendam, in diem trigesimam primam ejusdem mensis esse translataam.

Subscripsit Amiel, subsecretarius concilii.

Eadem die hora decima matutina, rñus d. archiepiscopus et rñi d. d. episcopi Vinciensis, Glandavensis et Grassensis, r. d. de Puget, r. d. abbas Boscodonensis, deputati theologiae omnes et canonistae concilii in ecclesiam metropolitanam simul convenere, sacro adfuturi solemniter peragendo a rño d. episcopo Glandavensi. Quo peracto, cantatae sunt litaniae sanctorum.

Reliquum diei fundendis apud Doum precibus insumptum est.

OCTAVA CONGREGATIO PRIVATA.

Anno 1727 die 25 augusti ante meridiem, habita est, solito in loco, a rño d. archiepiscopo octava congregatio privata: cui interfuere rñi d. d. episcopi Vinciensis, Glandavensis et Grassensis et r. d. de Puget, absente rño d. episcopo Senecensi.

Proposita fuere decreta de iis, quae ad debitam constitutionibus *Vincem Domini sabbath et Unigenitus Dei filius* obedientiam spectant.

Actum est etiam de opportunioribus adhibendis remediis ad rescandos abusus coercendamque immodestiam sive laicorum sive ecclesiasticorum in usu sanctissimi sacramenti eucharistiae.

SEPTIMA CONGREGATIO GENERALIS.

Anno 1727 die 25 augusti hora 3 pomeridiana, solito in loco, habita est a rño d. archiepiscopo septima congregatio generalis: cui interfuere de more omnes rñi d. d. episcopi praeter rñum d. episcopum Senecensem, r. d. de Puget, r. d. abbas Boscodonensis, deputati, theologi et canonistae concilii.

Inchoata decretorum concilii provincialis Ebredunensis recitatio continuata fuit: atque constitutum, ea esse innovanda, quae modestiam praecipiant accedentibus ad sacram mensam: ea, quae decentiam commendant in ornando divinae hostiae tabernaculo: item ea, quae agunt sive de constituenda sodalitate titulo insignita sanctissimi sacramenti in locis, ubi non viget haec institutio, sive de ritibus observandis in sacro faciendo: cui posteriori decreto visum est, adjiciendum esse praecipuum, ne quis absque talari tunica sacrum facere praesumat, sub poena suspensionis tertium delinquenti constituta.

NONA CONGREGATIO PRIVATA.

Anno 1727 die 26 mensis augusti ante meridiem, habita est a rño d. archiepiscopo, solito in loco, nona congregatio privata: cui interfuere, rño d. episcopo Senecensi solo excepto, omnes rñi d. d. episcopi et r. d. de Puget.

De constitutionibus apostolicis decreta formata allata sunt atque perpensa.

OCTAVA CONGREGATIO GENERALIS.

Anno 1727 die 26 augusti hora 3 pomeridiana, solito in loco, habita est a rño d. archiepiscopo octava congregatio generalis: cui interfuere de more omnes praeter rñum d. episcopum Senecensem.

Continuata fuit decretorum recitatio concilii Ebredunensis actumque de recitatorum decretorum materiis.

DECIMA CONGREGATIO PRIVATA.

Anno 1727 die 27 augusti ante meridiem, in palatii archiepiscopalis sacello, habita est a rño d. archiepiscopo decima congregatio privata. Adfuere rñi d. d. episcopi Vinciensis, Glandavensis et Grassensis ac r. d. de Puget. Aberat rñus d. episcopus Senecensis.

Actum est variis de rebus ad fidem pertinentibus.

NONA CONGREGATIO GENERALIS.

Anno 1727 die 27 augusti hora 3 pomeridiana, habita est, solito in loco in palatii archiepiscopalis sacello, a rño d. archiepiscopo nona congregatio generalis: cui interfuere omnes rñi d. d. episcopi praeter rñum d. episcopum Senecensem; r. d. de

A Puget, r. d. abbas Boscodonensis, deputati, theologi et canonistae concilii.

Secretarius in consensu deposuit actum sibi die praecedenti sub vespere hora sexta nomine rñi d. episcopi Senecensis denuntiatum.

Quod actum decrevit synodus exhibendum esse promotori deliberandi causa, postmodum super ejus deliberatione jus dictura.

Recitata fuere concilii Ebredunensis decreta, quae innovanda constituit synodus:

De foraneis vicariis; de visitationis exercendae officio; de metropolitanis, cathedralibus et collegiatis ecclesiis et in his ministrantibus; de tempore, quo quisque debet esse in choro; de modo, quo divinum officium sit celebrandum; de missa solemniter celebranda; de ecclesiis in genere; de processionibus; de ecclesiarum mansionariis; de conservatione et administratione bonorum ecclesiae; de capellanis; de regularibus et de exequiis episcoporum.

Rñus d. episcopus Vinciensis obtulit procuratorium deputationis, quod pridie receperat a clero Vinciensi, r. d. Rostan rite concessum.

UNDECIMA CONGREGATIO PRIVATA.

Anno 1727 die 28 augusti ante meridiem, solito in loco, habita est a rño d. archiepiscopo undecima congregatio privata: cui interfuere rñi d. d. episcopi Vinciensis, Glandavensis et Grassensis ac r. d. de Puget, solo absente rño d. episcopo Senecensi.

Actum est iterum de rebus ad fidem pertinentibus, iterumque recitata fuere et examinata prius hac de re formata decreta.

DECIMA CONGREGATIO GENERALIS.

Anno 1727 die 28 augusti hora 3 pomeridiana, solito in loco, habita est a rño d. archiepiscopo decima congregatio generalis. Adfuere omnes rñi d. d. episcopi praeter rñum d. episcopum Senecensem et rñum d. episcopum Vinciensem morbi causa absentem; r. d. de Puget, r. d. abbas Boscodonensis, deputati, theologi omnes et canonistae.

Promotor dixit:

Reverendissimi domini. Actum praesentis mensis die 26, nomine rñi d. episcopi Senecensis synodo ipsi denuntiatum, mediante synodi secretario, expressam habet iteratam denuntiationem tum acti sui de incompetencia die 11 augusti, tum alterius de recusationibus ab ipsomet in consensu depositi die 18 ejusdem mensis. Caetera, quae praesenti enuntiantur acto, re ipsa mera sunt repetitio eorum, quae praecitata actis continentur; nisi quod in isto asserat et conqueratur rñus d. episcopus Senecensis, denegatum sibi fuisse dicta die 18 augusti, cum palam instructionem pastorem subscripto nomine suam declararet, postulatum actum contestatae denuntiationis, qua synodo objiciebat et ejus incompetenciam et recusationes episcoporum speciales: cum tamen, si veritas ipsa audiat per scriptaque consulantur acta, nullam omnino tunc temporis constet a rño d. episcopo Senecensi factam fuisse mentionem contestatae ullius denuntiationis.

Quare concludo et requiro, praesens actum aliis prioribus adjungi, ut tempore suo judicet de illo synodus, prout ipsi videbitur.

Deliberatum Ebreduni, die 28 augusti 1727. Subscripsit *Gasper & Augustus*, concilii promotor.

Deposita in consensu requisitione, cum exiisset promotor, recitandum jussit synodus actum rñi d. episcopi Senecensis.

ACTE.

[Cf. documenta ad finem hujus concilii edenda.]

Audita acti recitatione, synodus edidit decretum, cujus autographum simul cum promotoris requisitione actis concilii insertum est.

Decretum.

Promotoris requisitioni concedens synodus statuit, decrevit, ut actum, die 26 praesentis mensis concilii secretario, eoque mediante, concilio ipsi denunciatum nomine rñi d. episcopi Senecensis, caeteris adjungatur actis litisque instrumentis, suo tempore jus de illo dictura, ut attinebit; praesensque decretum ipsi rño d. episcopo Senecensi notificetur per secretarium, dictum ipsi decretum recitantem, praesentibus binis concilii notariis.

Datum in concilio, decima in congregatione generali, habita die 28 augusti post meridiem anno 1727. Subscripsit † Petrus, archiepiscopus p. Ebredunensis.

R. d. de Puget recitando protulit professionis fidei formulam, sibi a rño d. episcopo Diniensi missam concilio exhibendam: qua palam declarat ac profitetur, quid sentiat specialiter de iis, quae in praesenti acrius in ecclesia agitantur, quaestio- nibus.

Ea audita, rñus d. archiepiscopus dixit: ex iis, quae audierat synodus, sensu vere catholico plenis, non levem accepisse confirmationem jam ante animis omnium inlitam opinionem de eximia religione rñi d. episcopi Diniensis; simul et auctum praesulis illius desiderium doloremque de valetudine, per quam ejus praesentia careat synodus et sapientibus consiliis. Rogatusque est rñus d. episcopus Glandavensis, ut per litteras certum faceret reverendissimum d. Diniensem episcopum, quam laudata ab omnibus summaque cum veneratione habita fuerit tam sanae tanque orthodoxae fidei declaratio ac professio.

DUODECIMA CONGREGATIO PRIVATA.

Anno 1727 die 29 augusti ante meridiem, habita est, in palatii archiepiscopalis sacello, a rño archiepiscopo duodecima congregatio privata: cui interfuere rñi d. d. episcopi Glandavensis et Grassensis ac r. d. de Puget. Abfuit rñus d. episcopus Senecensis, abfuit item morbi causa rñus d. episcopus Vinciensis.

Actum est variis de rebus ad morum reformationem pertinentibus.

Notificatio decreti die 28 augusti dati.

Anno 1727, die 29 augusti post meridiem, per me, concilii secretarium, praesentibus binis concilii notariis, ex recitatione notificatum fuit rño d. episcopo Senecensi concilii decretum die 28 praesentis mensis datum. Qui dictus rñus d. episcopus Senecensis subscribere interpellatus recusavit. Quae attestans subscripsit de Michol, secretarius concilii. Vial, concilii notarius, Loydon, concilii notarius subscribere.

UNDECIMA CONGREGATIO GENERALIS.

Anno 1727 die 29 augusti hora tertia pomeridiana, solito in loco, habita est a rño d. archiepiscopo undecima congregatio generalis, cui interfuere rñi d. d. episcopi Vinciensis, Glandavensis et Grassensis, r. d. de Puget, r. d. abbas Boscodonensis, deputati, theologi et canonistae concilii, solo absente ut prius rño d. episcopo Senecensi.

A Recitata sunt decreta in II. sessione publica: 1. De episcopis, 2. De canonicis, 3. De celebratione missae.

Deinde rñus d. archiepiscopus dixit: Quoniam quidem de disciplina tractandae materiae omnes ita essent instructae atque ordinatae, ut intra hebdomadam sequentem decreta possent omnia confici promulganda in III sessione sub finem hebdomadae, ex tunc videri, sessionem illam posse ad diem septimam septembris, quae erit dies dominica; qua habita sessione, libera foret deputatis ac theologis omnibus a concilio abundi facultas atque assistendi pariter, si lubitum foret; quos etiam, ut prius, ipse rñus d. archiepiscopus domi suae laetus recipere mensaque communicare promptus esset ac paratus.

Recitatumque fuit decretum tertiam sessionem his verbis indicens ad diem septimam septembris, quae erit dies dominica:

Illustrissime et reverendissime domine, reverendissimi patres. Placetne vobis tertiam sessionem fore die septima mensis septembris, quae erit dies dominica; ita tamen, ut ad aliam diem transferri vel prorogari possit, si pro rebus concilii bene gerendis conducere videbitur?

SECUNDA SESSIO.

Anno Domini millesimo septingentesimo vigesimo septimo, sa. d. n. Benedicti papae XIII. pontificatus quarto, christianissimi regis Ludovici XV. regni duodecimo, die 31 mensis augusti, quae erat dies dominica, habita est secunda sessio in ecclesia metropolitana. [Caerimoniarum descriptionem omisimus, quam videre licet in editione Gratianopolitana anni 1728, p. 87-9.]

Secretarius concilii, binis comitatus caerimoniarum magistris, de manibus rñi d. archiepiscopi accepit decreta concilii promulganda: videlicet de episcopis, de canonicis, de celebratione missae; decretum unum, quo concilii provincialis Ebredunensis anno 1584 habiti innovantur decreta: De celebratione festorum, de juraneis vicariis, de visitationis exrecendae officio, de metropolitanis, cathedralibus et collegiatis ecclesiis et in his ministrantibus, de tempore, quo quisque debet esse in choro, de modo, quo divinum officium sit celebrandum, de missa solemniter celebranda, de ecclesiis in genere, de processionibus, de ecclesiarum mansionibus, de conservatione et administratione bonorum ecclesiae, de cappellaniis, de regularibus et de excois episcoporum; denique decretum, quo tertia sessio ad diem 7 septembris indicitur [ut supra p. 734 B].

Decreta illa a secretario e suggestu recitata cum approbassent patres, ritibus observatis iisdem, qui in I sessione, rñus d. archiepiscopus benedictione solemniter toti coetui ad populo benedixit, ac secretarius e pulpito centum dierum indulgentias, a synodo adstantibus concessas, promulgavit. Huncque habuit finem secunda sessio. Processionaliter recessere ad palatium archiepiscopale rñi d. d. archiepiscopus et episcopi, mitra et pluvialibus induti, ac tota synodus eodem, quo ad ecclesiam accesserant, ordine.

XIII. CONGREGATIO PRIVATA.

Anno 1727 prima die septembris ante meridiem, habita est a rño d. archiepiscopo, in palatii archiepiscopalis sacello, decima tertia congregatio privata: cui interfuere rñi d. episcopi Vinciensis, Glandavensis et Grassensis ac r. d. de Puget. Abfuit rñus d. episcopus Senecensis.

Actum est de parochorum officiis atque deliberatum de invitando rño d. Sistaricensi episcopo.

qui pridie in urbem advenerat, ut concilii congregationibus omnibus, sive privatis sive generalibus, vellet interesse, secundum ordinem inaugurationis suae concessurus.

XIV. CONGREGATIO PRIVATA.

Anno 1727 die 2 septembris ante meridiem, solito in loco, habita est a rño d. archiepiscopo decima quarta congregatio privata: cui interfuere rñi d. d. episcopi Vinciensis, Sistaricensis, Glandavensis et Grassensis ac r. d. de Puget, procurator rñi d. episcopi Diniensis, absente more suo rño d. episcopo Senecensi.

Rñus d. episcopus Sistaricensis gratias egit rño d. archiepiscopo et rñis d. d. episcopis, inter eos in concilium admissus. Tum continuata est de parochorum officii inchoata tractatio.

XV. CONGREGATIO PRIVATA.

Anno 1727 die 3 septembris ante meridiem, habita est a rño d. archiepiscopo, in palatii archiepiscopalis sacello, congregatio decima quinta privata: cui interfuere iidem rñi d. d. episcopi, qui in praecedenti congregatione adfuerant, et r. d. de Puget, absente de more rño d. episcopo Senecensi.

Actum est de sacramentis in universum atque etiam de specialibus baptismi, confirmationis et poenitentiae sacramentis: suntque allata de his meditata et formata decreta.

XII. CONGREGATIO GENERALIS.

Anno 1727 die 3 septembris hora 3 pomeridiana, habita est a rño d. archiepiscopo, in palatii archiepiscopalis sacello, duodecima congregatio generalis: cui interfuere rñi d. d. episcopi Vinciensis, Sistaricensis, Glandavensis et Grassensis, r. d. de Puget, r. d. abbas Boscodonensis, deputati theologique et canonicae concilii. Abfuit, ut semper, rñus d. episcopus Senecensis.

Recitata fuere et perpensa decreta, in privata hodierna congregatione proposita: de sacramentis in universum et de specialibus baptismi, confirmationis et poenitentiae sacramentis: atque ita, ut erant proposita, promulganda visa sunt in tertia sessione.

XVI. CONGREGATIO PRIVATA.

Anno 1727 die 4 septembris ante meridiem, solito in sacello, habita est a rño d. archiepiscopo decima sexta congregatio privata: cui interfuere rñi d. d. episcopi Vinciensis, Sistaricensis, Glandavensis et Grassensis ac r. d. de Puget, absente more solito rño d. episcopi Senecensi.

Postquam tractatum fuit de sacramentis eucharistiae, extremae unctionis, ordinis et matrimonii, proposita fuere de hisce sacramentis edenda decreta.

XVII. CONGREGATIO PRIVATA.

Anno 1727 die 5 septembris ante meridiem, solito in loco, habita est a rño d. archiepiscopo XVII. congregatio privata: cui interfuere iidem, qui in praecedenti congregatione, rñi d. d. episcopi et r. d. de Puget, absente de more rño d. episcopo Senecensi.

De indulgentiis actum est, de sacris reliquiis, de sepulturis: atque allata fuere statuenda de iis decreta: simul et de parochorum officii, de quibus abunde fuerat disputatum in privatis praecedentibus congregationibus.

R. d. episcopus Grassensis postulationem et querimoniam detulit ad concilium de urbe, Anti-

poli, quae, spreta sui Grassensis episcopi dioecesanii jurisdictione, id sibi arrogat, ut a vicario apostolico jura immediate sumere valeat. Quae causa in praesenti agitur apud iudices recuperatorios, a rege ipso designatos.

Rñus d. archiepiscopus rogatus est a concilio, ut in epistola sua, ad regem christianissimum occasione concilii perscribenda, hanc episcopi causam commendat, postquam a dicto rño d. episcopo Grassensi commentarium hac de re plenum ac sufficiens acceperit.

XIII. CONGREGATIO GENERALIS.

Anno 1727 die 5 septembris hora 3 pomeridiana, in palatii archiepiscopalis sacello, habita est a rño d. archiepiscopo XIII. congregatio generalis: cui interfuere rñi d. d. episcopi Vinciensis, Sistaricensis, Glandavensis et Grassensis: r. d. de Puget: r. d. abbas Boscodonensis: deputati, theologi et canonicae. Abfuit de more rñus d. episcopus Senecensis.

Recitata sunt in consensu decreta omnia prius in privatis congregationibus proposita de eucharistia, extrema unctione, ordine et matrimonio: de parochorum officii: de indulgentiis: de sacris reliquiis, et de sepulturis. Quae omnia approbata fuere et in sequenti sessione visa sunt esse promulganda.

XVIII. CONGREGATIO PRIVATA.

Anno 1727 die 6 septembris ante meridiem, solito in loco, habita est a rño d. archiepiscopo decima octava congregatio privata: cui interfuere rñi d. d. episcopi Vinciensis, Sistaricensis, Glandavensis et Grassensis ac r. d. de Puget, absente de more rño d. episcopo Senecensi.

Sequens datum est decretum de translatione tertiae sessionis ad diem 8 septembris. Quae sessio indicta fuerat ad diem septimam:

Decrevit sancta synodus, quod tertia sessio, quae indicta fuit ad diem septimam praesentis mensis septembris, transferatur seu prorogetur in diem octavam ejusdem mensis, et quod tabella affigatur ad valvas ecclesiae metropolitanae et palatii archiepiscopalis.

Deinde constitutum fuit, ut in ipsa III sessione a quo eucharistiae sacramento reficerentur simul omnes, ex quibus constabit concilium.

Sequenti die 7 septembris anni 1727, quae erat dies dominica, mane hora sequi-septima affixa est ad valvas ecclesiae metropolitanae et palatii archiepiscopalis tabella admonens de translatione III sessionis (ut supra p. 730 B, de transl. II sessionis).

Rñi d. d. archiepiscopus et episcopi interfuere missae solemnii a capitulo cum cantu celebratae. Vespere vero solemnibus item adfuere primis vespere festi nativitate b. M. virginis, sub quas gratiae Deo actae sunt publicae de felici reginae partu, solemnii cantato hymno *Te Deum laudamus*. Demum consueto ritu, sumpto in manus sanctissimo sacramento, toti coetui benedixit sacerdos.

XIX. CONGREGATIO PRIVATA.

Anno 1727 die 7 septembris hora 5 sub vespere, solito in loco, habita est a rño d. archiepiscopo decima nona congregatio privata: cui interfuere rñi d. d. episcopi Vapincensis, Massiliensis, Bellicensis, Vinciensis, Forojuliensis, Sistaricensis, Glandavensis, Vivariensis, Aptensis, Gratianopolitanus et Grassensis, ac r. d. de Puget, procurator rñi d. episcopi Diniensis, absente ultro de more rño d. episcopo Senecensi.

Statutum fuit in hac congregatione, ut dicti rñi d. d. episcopi, quotquot in concilio aderant, pariter interessent sessioni publicae die sequenti habendae atque recedentur ipsi et tota synodus sanctissimo eucharistiae sacramento, administrante scilicet rño d. archiepiscopo celebrante. Insuper statutum fuit, ut, qui inter eos recens ad synodum advenerant invitati, eandem pronuntiarent fidei professionis formulam, quae in I sessione a com-provincialibus episcopis fuerat recitata.

Deinde admissi fuere in concilio et in numerum theologorum et canonistarum adscripti, qui sequuntur, a rñis d. d. episcopis praesentati:

R. d. Stephanus Guérin, theologiae doctor, decanus capitali Massiliensis ecclesiae b. v. Mariae dictae *des Accoules*, rñi d. episcopi Massiliensis vicarius generalis et ab eodem rño d. episcopo praesentatus.

R. d. Nicolaus Reynaud, in Parisiensi facultate theologiae doctor, rñi d. archiepiscopi Aqueusis vicarius generalis, a rño d. episcopo Forojulienis praesentatus.

R. d. Josephus Franciscus Salvador, juris canonici doctor, Avenionensis clericorum seminarii superior, a rño d. episcopo Vivariensi praesentatus.

R. d. Ludovicus Franciscus Gabriel d'Orléans de La Mothe, theologiae doctor, rñi d. archiepiscopi Arelatensis vicarius generalis, a rño d. episcopo Aptensi praesentatus.

TERTIA SESSIO.

Anno 1727. ss. d. n. Benedicti papae XIII. pontificatus quarto, christianissimi regis Ludovici XV. regni duodecimo, die octava septembris, quae erat dies Lunae, habita est in ecclesia metropolitana tertia sessio. [*Caerimoniarum descriptionem omnium, quam videre licet in editione Gratianopolitana anni 1728, p. 99-101.*]

Secretarius, binis comitatus caerimoniarum magistris, de manu rñi d. archiepiscopi recepit decreta e suggestu promulganda fecitque initium a decreto professionis fidei, cujus formulam recitavit eandem, quae usurpata fuerat in I sessione. Tum rñi d. d. episcopi Vapincensis, Massiliensis, Bellicensis, Forojulienis, Sistaricensis, Augustodunensis, Vivariensis, Aptensis, Valentinus et Gratianopolitanus praedictam in manibus rñi d. archiepiscopi pronuntiare formulam. Secundum illos idem praestitere r. r. d. d. Reynaud, Guérin, Salvador et de La Mothe, theologi et canonistae concilii recens admissi. Deinde secretarius promulgavit decreta *de curatis et de administratione sacramentorum*, quae decreta a patribus provinciae approbata fuere, ritu in praecedentibus sessionibus observato. Denique publicatum fuit decretum indictionis quartae sessionis ad diem 14 praesentis mensis [ut supra p. 734 B].

Quod decretum ab omnibus concilii patribus fuit approbatum. Tum more solito rñus d. archiepiscopus solemnibus benedictione adstantibus benedixit. Secretarius e suggestu indulgentias promulgavit, atque rñi d. d. archiepiscopus et episcopi, pluviali et mitra induti, ac universa synodus ad palatium archiepiscopale processere eodem, quo ad ecclesiam accesserant, ordine.

XIV. CONGREGATIO GENERALIS.

Anno 1727 die 8 septembris hora 3 pomeridiana, in palatii archiepiscopalis sacello, habita est a rño d. archiepiscopo decima quarta congregatio generalis; cui interfuere illustrissimi et reverendissimi rñus d. Franciscus Berger de Mallisoles, Vapincensis episcopus et comes, s. imperii princeps;

rñus d. Henricus Franciscus Xaverius de Belunco de Castelmoron, Massiliensis episcopus; rñus d. Joannes de Doucet, Bellicensis episcopus et dominus, s. imperii princeps; rñus d. Flodoardus Moret de Bourcheu, Vinciensis episcopus et dominus; rñus d. Petrus Josephus de Castellane, Forojulienis episcopus et dominus; rñus d. Petrus Franciscus Laffitau, Sistaricensis episcopus et princeps Louraii; rñus d. Laurentius Dominicus des Bertons de Crillon, Glandavensis episcopus; rñus d. Antonius Franciscus de Blit-rwich de Moncley, Augustodunensis seu Aeduensis episcopus, comes Sauheu, provinciae Burgundiae comitorum praeses natus, provinciae Lugdunensis suffraganeorum primus et archiepiscopus Lugdunensis, sede vacante, administrator in temporalibus et spiritualibus; rñus d. Franciscus Reynaud de Villeneuve, Vivariensis episcopus, princeps Duxerae; rñus d. Joannes Baptista de Vaecon, Aptensis episcopus et princeps; rñus d. Alexander Milon, Valentinus episcopus et comes, princeps Soyonsii; rñus d. Joannes de Caulet, Gratianopolitanus episcopus et princeps; rñus d. Carolus Octavianus d'Antelmy, Grassensis episcopus; r. d. de Puget, rñi d. Diniensis episcopi procurator; r. d. de Savine, abbas Boscodonensis; deputati, theologi et canonistae concilii; absente ultro rño d. episcopo Senecensi.

Rñus d. archiepiscopus latinam habuit orationem.

Cum perorasset, rñus d. archiepiscopus ipsemet causae statum retulit, delatae a promotore instructionis pastoralis rñi d. episcopi Senecensis; totamque litem ad hanc usque diem exposuit. Deinde dixit, idcirco se invitatorias non direxisset litteras ad rños d. d. episcopos Arasicanum et Tricastinensem, quod eos a dioecesi sua abesse didicisset; quod vero spectat ad rños d. d. Diensem, Tolonensem et Cabilonensem episcopos, infirmam valetudinem causatos eos fuisse per litteras.

Declaravit praeterea rñus d. archiepiscopus, ab initio statutum fuisse a synodo, ut gallice quisque loqueretur in concilio; cum id postulare videretur materiae tractandae, cumque aliunde actum ipsum, a rño d. episcopo Senecensi die undecima augusti denuntiatum, gallice conscriptum esset.

† Petrus, arch. p. Ebredunensis. † Franciscus, ep. et comes Vapincensis. † Henricus, ep. Massiliensis. † Joa., ep. Bellicensis. † Flo., ep. Vinciensis. † Petrus Josephus de Castellane, episcopus Forojulienis. † Petrus Franciscus, ep. Sistaricensis. † Dominicus, ep. Glandavensis. † Antonius Franciscus, episcopus Aeduensis. † Franciscus Reginaldus, ep. Vivariensis. † Joannes Baptista, ep. Aptensis. † Alexander, ep. et c. Valentinensis. † Joannes, episcopus et p. Gratianopolitanus. † Carolus Octavianus, ep. Grassensis. Franciscus de Puget, sacerdos, vicarius generalis et procurator rñi episcopi Diniensis.

XV. CONGREGATIO GENERALIS.

Anno 1727, die nona septembris ante meridiem hora nona, in palatii archiepiscopalis sacello, habita est a rño d. archiepiscopo decima quinta congregatio generalis; cui interfuere rñi d. d. episcopi Vapincensis, Massiliensis, Bellicensis, Vinciensis, Forojulienis, Sistaricensis, Glandavensis, Augustodunensis seu Aeduensis, Vivariensis, Aptensis, Valentinus, Gratianopolitanus et Grassensis, r. d. de Puget, r. d. abbas Boscodonensis, deputati, theologi et canonistae; absente more suo rño d. episcopo Senecensi.

Promotor dixit:

Reverendissimi domini. In omnibus, quae ab inchoatione concilii haecenus peracta sunt, experti sumus, quid possit veritas, quantaeque vires habeat, tum ad detegendas haeresis artes varias ac tortuosas plenaeque periculi et insidiarum, tum ad depellendas discutendasque adductas sponte mendacis nebulas rebuque injectam erroris caliginem.

Rñus d. episcopus Senecensis, ut concilii hujusce provincialis auctoritatem subterfugeret neque ipse, episcopus scilicet, fidemque eam ac doctrinam iudicii ejus subtraheret, mira arte ab initio ad concilii universalis tribunal confugere se ac provocare palam declaravit, acto publico die 11 augusti praesentis anni denunciato reverendissimo domino archiepiscopo Ebredunensi. Hinc consequenter omne, quod non est plenum et oecumenicum concilium, incompetentem esse sui iudicem annuntiat rñus d. episcopus Senecensis, quasi vero ille, canones disciplinamque ecclesiae mire doctus, ignorare possit concilii provincialis iura perpetuumque in ecclesia iudiciorum usum, quo scilicet norant omnes, primum, quem sciamus, episcopum canonice iudicatum, Paulum Samosatenum, in provinciae suae concilio et iudicatum et depositum fuisse (erat tamen ille patriarcha Antiochenus et principum auctoritate praefultus); consequentibus vero temporibus, Euphratam in Coloniensi, Palladium et Secundianum, Arianos episcopos, in Aquilejensi, conciliis provincialibus rite et damnatos et depositos fuisse, quamvis posteriores ipsi duo, non secus ac rñus d. episcopus Senecensis, in ipso concilio, cui intererant, plenis buccis concilium generale inelamarent synodique provincialis iudicium rejicerent atque detrectarent; famosum illum Julianum Eclanensem, cujus doctrina necdum ullius concilii universalis iudicio percussa fuerat, sed tantummodo summi pontificis, cui annuerat sacra per orbem diffusa episcoporum cohors, nihilominus ob contumaciam depositum rite fuisse in concilio item provinciali, quamquam cum octodecim episcopis, asecclis suis, esset illi causa communis, et ipse quoque palam praetexeret interpositam a se damnationis pontificiae ad concilium universale provocationem. Doctrinae illius damnatio prior posteriorque depositio haud minus propterea in consequenti Ephesina synodo universali ratae et comprobatae sunt, parique in illa loco ac numero habitae sunt causa Juliani et mox ab ipsa damnati causa Nestorii.

Frustra congrederem innumera generis ejusdem exempla, passim in ecclesiae reperta commentariis. Minime vero haec ignorat rñus d. episcopus Senecensis; vel si ignorare videtur, affectata est tota haec ignorantia. Numquid enim oblivisci eorum potest, quae ipsemet nuper protulit in ea, quam ad vestrum detuli iudicium, instructione pastoralis; ubi disertis verbis, de episcopo consorte suo loquens, ista conqueritur: *Saltem debuisset, inquit, haec episcopi causas rite ad provinciale synodum fuisse deductas, ad quam solum pertinet primum ferre de episcopi doctrina iudicium... Non servata forma canonica indictaque ex praescriptis regulis causa, privatur ille beneficiis, atque praetermittitur naturalis ejus ac proprius iudex, in re videlicet, quae tota est de doctrina, et in qua id inquiritur, utrum derogaverit necne constitutionibus duorum summorum pontificum.*

Undenam igitur nunc auctoritate sua decedit concilium provinciale iudex factus est episcopi illegitimus et non competens? Atqui eadem processus agobatur tunc causa atque nunc. Idem facinus, par in utroque dignitas, idemque appellationis con-

A fugium. Id, quod est, perepicit; tunc temporis, anno scilicet elapso, olim tantum futura prospiciebatur, imo non futura putabatur unquam synodus provincialis. Nunc et processus adesse cernitur, et praesenti periculo errori damnationem, contumaciae poenam mimari. Hinc nimirum sermo diversus. Pro tempore nempe diversa loquantur laeti. Atque iade satis quisque habet iudicii, quid futurum esset, si illa ipsa, ad quam provocant, adesset processus synodus universalis: fore scilicet, ut, qui praecorum decimi sexti saeculi imitantur facta haereticorum, ab eorundem vestigiis non discederent, neque, pariter ut illi, oecumenico concilio obedientiam praestarent.

Scitis, reverendissimi domini, in rebus, quae ad fidem spectant, varium est in ecclesia iudiciorum genus: oecumenici concilii decretum; summi pontificis constitutio, subscribente episcoporum ordine; concilii etiam provincialis decisio, universalis deinde ecclesiae consensu comprobata.

Horum nota sunt omnibus temporibus exempla. Ariti quippe, Nestorii et Eutyctetis errores in conciliis oecumenicis damnati sunt. Pelagianorum aliorumque permultorum haereses, sive ante sive post tempora Nicaeni concilii a summis pontificibus peremptorie pariter confossae atque damnatae sunt, suffragantibus omnibus episcopis. Demum Semipelagianorum haeresis Paulique ipsius Samosatani errores non aliud peremptorium subiere iudicium quam concilii provincialis, ab universali postmodum ecclesia comprobatum.

Non igitur necesse quisquam dixerit, universale concilium cogi, quoties novus incidit error damnandus, neque ob paucos rebelles legitimoque ecclesiae per orbem diffusae iudicio non atantes totum ipsum commoveri debere orbem christianum, ut in unum adunentur locum primi pastores, qui jam conspiranti consensu erant animo conjuncti atque adunati. Et quis hoc sibi persuadeat, privati cujuslibet hominis vano provocationis ausu ad futurum universale concilium, cui congregando ut plurimum obstant variae principum rationes, prohiberi interim atque impediri patrefamilias, ne ex agro ecclesiae ea, quae non cessat inimicus homo supereminare errorum xizania, valeat eradicare?

Minime, reverendissimi domini, credibilis est tantus in supremo pastore Christo ovilis sibi tam cari neglectus. Quin potius quovis tempore, quovis loco circumstantes dedit illi hujusmodi rapaces arcece lupos, praesentis nempe iudicis remedio. Hoc laeti sumus experti in ea, quae agitur causa. Locutus est scilicet summus pontifex; loquentem duces conjunctis sententiis secutus est episcoporum ordo: causa finita est. Nefas igitur sit ecclesiae loquenti contradicere, absconum et contra leges, ab ecclesiae universalis iudicio authentico et irrevocabili ad ecclesiam ipsam, in concilium universale congregatam provocare.

Ex his, quae haecenus diximus, manifestum est, rñi d. d., interpositam a rño d. episcopo Senecensi appellationem, si in se spectatur, et canonibus esse contrariam, et sacrae hierarchiae adversantem, et ecclesiae ipsi injuriosam. Si vero expoetulationis nostrae singula perpendantur capita, omni prorsus praetextus volamine denudata apparebit hujusmodi appellatio. Nimirum tria conquesti sumus: primum, fidei formulae a s. pontifice traditae ac dudum regni legibus usque receptae audacem detractionem; alterum, constitutioni apostolicae ab ecclesia acceptatae apertam inobedientiam; tertium, libri anathematis ab ecclesia universa damnati affectatam approbationem atque laudationem. Quid horum

non censetur in concilio provinciali esse jure disceptandum atque judicandum?

Etenim, etiam si esset illa rñi d. episcopi Senecensis appellatio legitima, atque atque evidenter irrita est ac schismatica, an interim, dum cogatur supremum illud concilii universalis tribunal, non debent ab inferiore tribunali rescari abusus, audacia cotroeri, facinora puniri? Numquid non debet erroribus obiecti, lexque, potestatis utriusque conspirante auctoritate posita, incolumis atque illibata servari? An impune licebit haeresi verum inficere ecclesiae dogma? Tranquillaque licebit esse episcopis, dum in domo Dei, ipsis conspicientibus, flamma ardet discordiae, furor haeresis ac schismatis insanit? Idque licebit, donec per tempora liceat, forte nusquam, concilium universale congregari?

Hic, rñi d. d., legitimis atque consentaneis nixa est rationibus delatio mea atque expositio. Censui nempe pro munere mihi credito occurrendum dissensionem, regno pariter atque ecclesiae imminenti. *Solet enim, quemadmodum Constanti imperatori scribebat olim Martinus pontifex, una cum orthodoxa fide status fovere respublicas.*

Non hic referam, quae jam ante superioribus dixi sermonibus adversus recusationes, tam generales quam speciales a rño d. episcopo Senecensi adductas. Nihil iterum de falsis rei gestae expositionibus secusque ab ipso narratis in actis duobus posterioribus, quae concilii officariis denuntiari curavit. Hoc unum in praesenti consideretis, obsecro, quascunque ille sive ante sive post inchoatum concilium interposuit appellationes, ut dicitur, tamquam ab abusu seu usurpatae alienae jurisdictionis nomine, frivolas, inordinate et contra leges fuisse interpositas minimeque adeo esse admittendas: cum vel in ipsis tribunalibus saecularibus pro indubitato habeatur, causas doctrinales sortis esse ecclesiasticae cum exceptione, idque ipsum asserat articulus trigessimus edicti regii anno 1695 dati.

Ex quibus jam expresse requiro ac postulo, ut, praetermissis argumentis omnibus a rño d. episcopo Senecensi adductis ipsaque ejus appellatione ab abusu, ultra tendatur ad iudicium delationis et expositionis meae, ex prius datis a concilio decretis praeparatoriis. Atque in hunc finem, notificetur rño d. episcopo Senecensi, advenisse ad concilium invitato, me requirente, rños d. d. episcopos Vapincensem, Massiliensem, Bellicensem, Foro-Juliensem, Sistaricensem, Augustodunensem, Vivariensem, Aptensem, Valentium et Gratianopolitanum; eosque caeteris prius in concilium congregatis episcopis sese adjunxisse, iudicandi causa de ejus instructione pastoralis atque etiam de propria ejus persona.

Deliberatum Ebreduni, die nona septembris anni 1727. Subscripsit *Gaspard d'Hugues*, promotor.

Cum diocessisset promotor, concilium infra descriptum protulit decretum, cujus archetypum exemplar una cum promotoris requisitione extat inter acta concilii authentica.

Decretum.

Concilium, ex promotoris requisitione jus dicens, statuit ac decrevit, notificandum esse rño d. episcopo Senecensi, advenisse in hanc urbem rños d. d. episcopos Vapincensem, Massiliensem, Bellicensem, Foro-Juliensem, Sistaricensem, Augustodunensem, Vivariensem, Aptensem, Valentium et Gratianopolitanum, specialiter a synodo invitatos, eisque sese adjunxisse, ut viis canonicis procedatur ad iudicium de instructione pastoralis dicti rñi d. episcopi

Senecensis, a promotore delatae die 18 augusti praecedentis anni; jusque dicendum ex requisitionibus ab ipso factis, tum dicta die 18 augusti adversus praedictam instructionem, pastorem, tum insuper die 20 ejusdem mensis adversus personam ipsam rñi d. episcopi Senecensis, tanquam dictae instructionis auctoria. Concilium vero, ut iisdem, quibus hactenus, viis mansuetudinis et caritatis insistat, rños d. d. episcopos Glandavensem et Aptensem rogavit, ut, antequam dicto rño d. episcopo Senecensi notificetur per concilii secretarium praesens concilii decretum, ipsi eum conveniant, deo hortatari, ut exitum velit praevortere iudicii mox a synodo pronuntiandi de ejus instructione pastoralis atque etiam, casu incidente, de propria ejus persona.

Datum in concilio, in congregatione generali decima quinta, habita die nona septembris ante meridiem anno 1727. Subscripsit *Petrus*, arch. p. Ebredunensis.

Supradictum decretum confestim rño d. episcopo Senecensi notificatum fuit. Cujus notificationis actum habetur hic excerptum.

Notificatio decreti.

Anno 1727 die nona septembris ante meridiem. Postquam rñi d. d. episcopi Glandavensis et Aptensis munus sibi a concilio demandatum obissent et vanam in hortando rño d. episcopo Senecensi posuissent operam: praesentibus iisdem rñis d. d. episcopis, per me, concilii secretarium, bis comitatum concilii notariis, qui mecum infra subscribere, notificatum fuit rño d. episcopo Senecensi ex recitatione a me facta supra positum concilii decretum. Qui rñus d. episcopus Senecensis declaravit, perstare se in contestatis prius a se factis denuntiationibus. Quae supra dicta omnia in actum relata curavi, cui subscribere rñi d. d. dicti episcopi Glandavensis et Aptensis, minime vero rñus d. episcopus Senecensis, qui interpellatus recusavit.

† *Dominicus*, episcopus Glandavensis, subscripsit.

† *Joannes Baptista*, episcopus Aptensis, subscripsit.

De Michel, concilii secretarius; *Vial*, concilii notarius; *Leydon*, concilii notarius, subscribere.

Deinde secretarius in consensu lectionem publicam orsus est actorum concilii perceptorum, a prima congregatione privata et prima generali initium faciens. Synodus constituit ac designavit rños d. d. episcopos Glandavensem et Vivariensem relatores litis illatae in instructionem pastorem et in personam rñi d. episcopi Senecensis.

XVI. CONGREGATIO GENERALIS.

Anno 1727 die nona septembris hora tertia pomeridiana, in palatii archiepiscopalis sacello, habita est a rño d. archiepiscopo decima sexta congregatio generalis: cui interfuere omnes rñi d. d. episcopi, qui in precedenti interfuerant; r. d. de Puget, r. d. abbas Boscodonensis, deputati, theologi et canonistae, absente de more rño d. episcopo Senecensi.

Rñus d. archiepiscopus concilio exhibuit actum sibi hac ipsa die denuntiatum ante meridiem nomine rñi d. episcopi Senecensis ex occasione hymni *Te Deum laudamus*, die dominica praecedenti decantati, ut gratias Deo agerentur de felici reginae partu. Quod actum jussit synodus recitari.

ACTE

de monseigneur l'évêque de Senes.

Au nom du Seigneur. Amen. [*Cf. documenta ad finem hujus concilii adenda.*]

Recitato acto, rñus d. archiepiscopus dixit et palam declaravit, narrata in hoc acto cum factis

minime congruere, atque omnino rem gestam fuisse, videlicet: dicta die dominica post meridiem, cum ipse d. archiepiscopus simul esset in conclavi suo cum rñis d. d. episcopia, advenisse ac se coetui adjunxisse rñum d. episcopum Senecensem, atque post semihoram urbani cum ipso habiti colloqui, cum mox adesset tempus sacris vespere praestitutum, ipsum d. archiepiscopum surrexisse atque a coetu abeuntem dixisse, accinctum sese ire ad publicam caerimoniam decantandi hymni *Te Deum laudamus*; tum vero ei dixisse rñum d. episcopum Senecensem: *Et ego, ut una tecum huic interam caerimoniam, induam me modo vestibus episcopi.* Cumque nihil ei responsum fuisset a d. archiepiscopo, nihilominus eum in palatii vicinam aulam divertisse. Interim vero, cum sibi d. archiepiscopo ab aliquot ex rñis d. d. episcopia, qui praesentes aderant, necdum sese episcopalibus vestibus induerant, significatum fuisset, avaro se esse animo et quodammodo refugere huic caerimoniae publicae simul cum rño d. episcopo Senecensi interesse, non potuisse se d. archiepiscopum, quin revertenti in praedictam conclave d. episcopo Senecensi, rochetto et mozetta induto, occurreret, ingenue dicens: moestum quidem se illi renuntiare, segre et repugnanter ferre aliquot episcopos, quod cum ipsis simul vellet ad hanc caerimoniam convenire. Cui, haec ipsa cum retulisset verba, d. episcopus Senecensis: *Ergo jubes discedere me.* Responsum ei fuisse a se d. archiepiscopo disertis verbis: *Non dico tibi, discedas, neque, romanus. Id unum dico tibi, nimirum refugientem ac repugnantem animum aliquot reverendissimorum d. d. episcoporum.* Tum vero rñum d. episcopum Senecensem e vestigio discessisse, cum eadem ipse d. archiepiscopus saepius illi ingeminarer verba praedicta. Subdidit rñus d. archiepiscopus, se hac ipsa die, cum cerneret praedicto acto, conqueri rñum d. episcopum Senecensem: impediri urbis officia, ne sibi vel perscriberent acta, vel nomine suo denuntiarent, acivisse actuarios urbis omnes atque apparitores eiusque significasse, non solum non obstare se, quominus rño d. episcopo Senecensi acta prohibito perscriberent aut ejusdem nomine denuntiarent, verum etiam hanc esse sibi voluntatem, ut absque ulla speciali a se facta potestate eadem perscribant atque denuntient.

Promotor, hac audita declaratione rñi d. archiepiscopi, requisivit, ut actum praedictum rñi d. episcopi Senecensis, simul et illi adjecta declaratio rñi d. archiepiscopi in acta referrentur concilii. Postulavitque insuper decerni, ut ad requisitionem suam notificaretur rño d. episcopo Senecensi praefata declaratio rñi d. archiepiscopi per secretarium, binis praesentibus concilii notariis. Subscripsitque *Gasper & Hugues* promotor.

Cum recessisset promotor, concilium edidit decretum, quod sequitur.

Decretum.

Requisitioni promotoris concedens synodus decrevit, actum rñi d. episcopi Senecensis simul cum facta super illo declaratione a rño d. archiepiscopo in acta referendum esse concilii, praedictamque declarationem rño d. episcopo Senecensi notificandam per secretarium, praesentibus binis concilii notariis. Subscripsit *Petrus*, arch. p. Ebred.

Ipsa tempore notificatum fuit decretum rño d. episcopo Senecensi. Cujus notificationis actum hic exscriptum legitur. Ipsa vero autographa, scilicet actum rñi d. episcopi Senecensis cum adjecta illi declaratione rñi d. archiepiscopi, promotoris requisitio, concilii decretum ipsique

infra posita notificatio, extant inter concilii instrumenta authentica.

Notificatio decreti.

Anno 1727 die 9 septembris hora quarta post meridiem per me, secretarium concilii, praesentibus binis concilii notariis, qui mecum infra subscribere, ex recitatione notificata fuere rño d. episcopo Senecensi supra posita declaratio rñi d. archiepiscopi decretumque concilii. Qui rñus d. episcopus Senecensis subscribere interpellatus recusavit.

Subscripsit *de Michel*, concilii secretarius. *Vial*, concilii notarius, *Leydon*, concilii notarius, subscribere.

Rñi d. d. episcopj Vapincensis, Massiliensis, Bellicensis, Forojuliensis, Sistaricensis, Augustodunensis, Vivariensis, Aptensis, Valentinus et Gratianopolitanus, ac reverendi d. d. Guórin, Reynaud, Salvador et de la Mothe, idem juramentum iidemque conceptum sequentibus verbis, quibus juraverant in II congregatione generali ii omnes, ex quibus constabat synodus, et ipsi pariter jurant:

Juro et promitto, nihil me revelaturum, quod in detrimentum eorum, ex quibus concilium constat, cadere possit.

Secretarius legit primae sessionis narrationem in actis perscriptam. Tum rñus d. episcopus Grassensis referre coepit de instructione pastoralis rñi d. episcopi Senecensis. Cumque rem perficere non licuisset, deliberatum fuit, ut in proxime futura congregatione generali institutam persequeretur relationem.

XVII. CONGREGATIO GENERALIS.

Anno 1727 die 10 septembris ante meridiem, in palatii archiepiscopalis sacello, habita est a rño d. archiepiscopo decima septima congregatio generalis, cui interfuere rñi d. d. episcopi omnes, qui praecedenti interfuerant; r. d. de Puget; r. d. abbas Boscodonensis; deputati, theologi et canonistae concilii, absente de more rño d. episcopo Senecensi.

Secretarius perscripta recitavit acta II congregationis privatae et II congregationis generalis. Sub quae rñus d. episcopus Grassensis institutam in superiori congregatione relationem persecutus est. Cumque necdum finem referendi fecisset, statutum fuit, ut pergeret in proxime futura congregatione generali.

XVIII. CONGREGATIO GENERALIS.

Anno 1727 die 10 septembris hora tertia post meridiem, consueto in loco, habita est a rño d. archiepiscopo decima octava congregatio generalis, cui interfuere rñi d. d. episcopi omnes caeterique, qui priori matutinae interfuerant, absente more suo rño d. episcopo Senecensi.

Rñus d. archiepiscopus concilio exhibuit actum sibi hac ipsa die denuntiatum nomine rñi d. episcopi Senecensis, quod synodus jussit recitari.

ACTE

de monseigneur Fèveque de Senes.

Au nom du Seigneur. Amen. [*Cf. documenta ad usum hujus concilii edenda.*]

Recitatum actum requisivit promotor caeteris concilii actis adjungi, ut ei postmodum tantum tribuatur, quantum videbitur ratio postulare.

Egresso promotore, statuit ex promotoris requisitione synodus, caeteris concilii actis adjuvandum esse praedictum actum, juxta postmodum de illo dictura, prout attinebit.

Rñus d. episcopus Grassensis coeptam de instructione pastoralis relationem persecutus exegit.

Ipsaque deinde instructio pastoralis rñi d. episcopi Senecensis, a promotore delata, jussu concilii est recitata in consensu, quem ingrediens promotor dixit:

Reverendissimi domini. Cum jam rite notissimum fuerit rño d. episcopo Senecensi, advenisse rños d. d. episcopos ac esse concilio adjunxime, ut pariter de scriptis et persona ejus judicent; vobisque jam plene cognita sit causa ad vos a me delata, tum ex recitatione delati ipsius operis, tum ex iis, quae quisque vestram attente considerans super illo animadvertit: requiro ac postulo, ut dictus rñus d. episcopus Senecensis personaliter vocetur ad synodum, ore proprio responsurus articulatim ad ea, quae ab ipso quaerantur: primum super tripartita querimonia, a me data die 18 augusti praesentis anni de instructione pastoralis, de qua agitur; deinde super altera querimonia, item a me data die 20 ejusdem mensis augusti de ipsomet rño d. episcopo Senecensi, quatenus praedictae instructionis pastoralis auctore; atque super aliis causae ejusdem circumstantiis ac dependentiis seu accessionibus.

Deliberatum Ebreduni, die decima septembris anno 1727. Subscripsit *Gaspar d'Hugues*, promotor.

Deposita in consensu requisitione, cum exisset promotor, synodus subsequens tulit decretum, cujus autographum simul cum promotoris requisitione caeteris concilii instrumentis insertum est.

Decretum.

Concilium, ex promotoris requisitione jusiciens, edixit, ut rñus d. episcopus Senecensis personaliter vocetur ad synodum: statuitque, rogandos esse binos ex rñis d. d. episcopis, ut velint ipsi per se id obire munus personaliter citandi rñi d. episcopi Senecensis. Atque in hunc finem nominavit delegavitque rños d. d. episcopos Viniensem et Sistaricensis, qui praesens edictum rño d. episcopo Senecensi absque mora notificent, simul interpellantes eum, ut hac ipsa hora in praesenti congregatione concilii se sistat, vel si commodius ei fuerit, in congregatione crastina die habenda hora 10 matutina, proprio sui ipsius rñi d. episcopi Senecensis ore responsurus ad ea, quae ab ipso quaerentur super querimoniis, die 18 et die 20 augusti praesentis anni a promotore datis; tum de ejus instructione pastoralis, tum de ipsomet, qua dictae pastoralis instructionis auctore; atque super aliis causae ejusdem circumstantiis et accessionibus.

Datum in concilio, in congregatione generali decima octava, habita die 10 septembris post meridiem anno 1727. Subscripsit † *Petrus*, arch. p. Ebredunensis.

Eo ipso tempore rñi d. d. episcopi Viniensis et Sistaricensis rñum d. episcopum Senecensem adiere eumque personaliter ad synodum citavere. Cujus citationis actum autographum extat inter instrumenta concilii, quale hic excerptum legitur.

Prima citatio.

Anno 1727 die 10 septembris, hora secundi-sexta post meridiem. De concilii decreto, hac ipse die dato ex promotoris requisitionibus, rñi d. d. episcopi Viniensis et Sistaricensis domum se contulere d. Roux, in hac urbe judicis, ubi habet [domicilium] rñus d. episcopus Senecensis. Ibiq; ipsimet loquentes rño d. episcopo Senecensi, post consueta urbanitatis verba personaliter dictam rñum d. episcopum citavere, ut hac ipse hora ad synodum se conferret proprio ore articulatim responsurus ad ea, quae ab ipso quaerentur super tripli capite querimoniae a promotore datae die 18 augusti anni 1727, item-

Concil. EBREDUN. TOMO XXVII

que super altera consequenti querimonia, ab eodem promotore data die 20 dicti mensis augusti de ipsamet dicti rñi d. episcopi Senecensis persona, atque super aliis causae ejusdem circumstantiis et accessionibus: quod si dicto rño d. episcopo Senecensi non libeat protinus accedere, ut crastina die, idem subiturus interrogatorium, congregationi se sistat habendae hora 10 ante meridiem in palatii archiepiscopalis sacello, loco congregationibus habendis de more destinato. Qui rñus d. episcopus Senecensis respondit, perpensurum se, quid sibi facto opus. Interrogatus a rño d. episcopo Viniensi, num vellet huic suo responso nomen subscribere: dixit rñus d. episcopus Senecensis, nolle se in praesenti subscribere, ne juribus officeret suis, sequenti vero die daturum plenius obirographo munitionem responsum. Quae prius a se prolata verba ipsomet dictavit, prout hic relata sunt in acto, quod postulatu rñum d. d. episcoporum Viniensis et Sistaricensis per me, concilii secretarium, praesentibus binis concilii notariis, confectum est. Cui acto subscribere dicti rñi d. d. episcopi Viniensis et Sistaricensis una mecum binisque concilii notariis.

† *Flodoardus*, ep. Viniensis, subscripsit.

† *Petrus-Franciscus*, episc. Sistaricensis, subscripsit.

De Michel, concilii secretarius, *Vial*, concilii notarius, *Loydon*, concilii notarius, subscripsere.

Rñi d. d. episcopi Viniensis et Sistaricensis, in concilium reversi, suam frustra in hortando ac suadendo rño d. episcopo Senecensi insumptam operam narravere. Ad haec dixit rñus d. archiepiscopus, se quoque, etsi nihil haecenus apud ipsam egisset, habitis licet frequentibus cum ipso privatis colloquiis, eum sive domi invisendo, sive in domum propriam admittendo, non destitutum tamen atque tum officio tum animo indulgentem suo, quos semel induerat lenitatis et pacis spiritus, non depositurum cum nihil ardentius exoptaret, quam ut in viam rediens rñus d. episcopus Senecensis paratum concilii iudicium averteret. Subdidit rñus d. archiepiscopus: caeterum minime dubitare se, quin idem quoque constanter pertentarent rñi d. d. episcopi omnes, quos probe sciebat et eum jam adisse frequentius et vehementioribus efficacioribusque eum hortatos fuisse sermonibus.

Rñi d. d. episcopi, his permoti rñi d. archiepiscopi verbis, nihil se non acturos sponponderunt omnique ope usque enixuros, ut collegam videlicet suum ab errore ad saniores, si possent, viam tandem aliquando revocarent.

XIX CONGREGATIO GENERALIS.

Anno 1727 die 11 septembris ante meridiem, in palatii archiepiscopalis sacello, habita est a rño d. archiepiscopo decima nona congregatio generalis: cui interfuere iidem omnes rñi d. d. episcopi, qui pridie: r. d. de Puget, r. d. abbas Boceodonensis, deputati, theologi et canonistae concilii.

Cum rñus d. episcopus Senecensis citationi hesternae, per rños d. d. episcopos Viniensem et Sistaricensis sibi factae, non parvisset neque in concilio se stitisset: deliberatum est, ut hac die secundo citaretur. Atque in hunc finem sequentibus verbis decretum tulit synodus, cujus autographum extat inter instrumenta concilii.

Decretum.

Quandoquidem rñus d. episcopus Senecensis hesternae die per rños episcopos Viniensem et Sistaricensis ad synodum citatus non comparuit, edixit synodus, hac ipsa die secundo eum citandum; atque in hunc finem nominavit delegavitque rños

d. d. episcopo Bellicensi et Gratianopolitanum, A qui dicto rño d. episcopo Senecensi praesens concilii edictum notificent absque mora ulla, interpellantes eum, ut hac ipsa hora praesenti concilii congregationi se sistat, aut si commodius ei fuerit, congregationi hora 3 pomeridiana habendae, proprio sui ipsius dicti rñi d. episcopi Senecensis ore responsurus ad ea, quae ab ipso quaerentur super querimoniis de instructione sua pastorali et de propria ipsius persona, quatenus dictae instructionis pastoralis auctoritas, datis a promotore die 18 et die 20 mensis augusti praesentis anni, et super aliis causae ejusdem circumstantiis et accessionibus.

Datum in concilio, in congregatione generali decima, nona; habita die 11 septembris anno 1727. Subscripsit † Petrus, arch. p. Ebredunensis.

Et ipso tempore rñi d. d. episcopi Bellicensis et Gratianopolitanus rñum d. episcopum Senecensem adire atque personaliter eum secundo citare: prout legitur in sequenti acto, cujus autographum caeteris concilii instrumentis est adjunctum.

Citatio altera.

Anno 1727 die 11 septembris, hora undecima ante meridiem. De concilii decreto hac ipsa die dato, rñi d. d. Bellicensis et Gratianopolitanus episcopi domum se contulere d. Roux, in hac urbe judicis, ubi habet [domicilium] rñus d. episcopus Senecensis. Ibiq; ipsimet loquentes dicto rño d. episcopo Senecensi, post consueta urbanitatis verba, personaliter secundo citare dictum rñum d. episcopum Senecensem, ut ipso temporis articulo ad synodum sese conferat, proprio ore articulatim responsurus ad ea, quae ab ipso quaerentur super triplici capite querimoniae a promotore datae die 18 augusti anno 1727, itemque super altera consequenti querimonia, ab eodem promotore data die 20 dicti mensis augusti de ipsamet dicti rñi d. episcopi Senecensis persona, atque super aliis causae circumstantiis et accessionibus; quod si non libeat rño d. episcopo Senecensi eo ipso tempore accedere, ut hac ipsa die, idem subiturus interrogatorium, compareat in palatii archiepiscopalis sacello, loco congregationibus habendis de more destinato. Qui rñus d. episcopus Senecensis dixit, se responsurum. Rogatus autem a praedictis rñis d. d. episcopis Bellicensi et Gratianopolitano, ut huic vellet responso suo nomen subscribere, rursus dixit se responsurum. Atque praesenti acto, per me, concilii secretarium, postulatu rñum d. d. episcoporum Bellicensis et Gratianopolitanorum confecto, subscribere interpellatus recusavit dictus rñus d. episcopus Senecensis. Cui acto subscribere mecum et binis supradictis concilii notariis dicti rñi d. d. Bellicensis et Gratianopolitanus episcopi.

† Joannes, episcopus Bellicensis, subscripsit.

† Joannes, episcopus p. Gratianopolitanus, subscripsit.

De Michel, concilii secretarius. Vial, concilii notarius, Loydon, concilii notarius, subscribere.

Rñi d. d. episcopi Bellicensis et Gratianopolitanus, in concilium reversi, retulere, se frustra conatos suadere rñum d. episcopum Senecensem, sardis auribus cecinisse.

XX CONGREGATIO GENERALIS.

Anno 1727 die 11 septembris post meridiem, in palatii archiepiscopalis sacello, habita est a rño d. archiepiscopo XX congregatio generalis; cui interfuerunt iidem, qui matutinae interfuerant, omnes rñi d. d. episcopi, r. d. de Puget, r. d. de Savine; deputati, theologi et canonistae concilii.

Cum citatus hac die hora 11 ante meridiem a rñis d. d. Bellicensi et Gratianopolitanis episcopis rursus non comparisset in concilio rñus d. episcopus Senecensis: deliberatum est a synodo, ut hac ipsa die tertio et ultimo citaretur; datumque est subsequens citationis decretum, cujus archetypum exemplar extat inter instrumenta concilii.

Decretum.

Quandoquidem per rños d. d. episcopos Bellicensem et Gratianopolitanum citatus hodie hora undecima ante meridiem rñus d. episcopus Senecensis, ut concilio se sisteret, vel ipsomet tempore vel hora post meridiem tertia, non comparuit: edixit synodus, eum tertio et ultimo hac ipsa die esse citandum. Atque in hunc finem nominavit delegavitque rños d. d. episcopos Augustodunensem et Vivariensem, qui dicto rño d. episcopo Senecensi praesens concilii edictum sine mora notificent, interpellantes eum, ut illico praesenti congregationi se sistat, vel si commodius ei fuerit, congregationi sequenti die hora 10 matutina habendae, proprio sui ipsius ore responsurus ad ea, quae ab ipso quaerentur super querimoniis de ejus instructione pastorali propriaque ipsius persona, quatenus dictae instructionis pastoralis auctoritas, a promotore data die 18 et die 20 augusti praesentis anni, et super aliis causae ejusdem circumstantiis et accessionibus.

Datum in concilio, in congregatione generali vicesima, habita die undecima septembris post meridiem anno 1727. Subscripsit Petrus, arch. p. Ebredunensis.

Confestim, ubi editum fuit concilii decretum, ad rñum d. episcopum Senecensem adire rñi d. d. episcopi Augustodunensis et Vivariensis eumque personaliter citare, prout legitur in sequenti acto, cujus autographum exemplar extat inter instrumenta concilii.

III. et ultima citatio.

Anno 1727 die 11 septembris, hora de meridie quarta. De concilii decreto hac ipsa die post meridiem dato rñi d. d. episcopi Augustodunensis et Vivariensis domum se contulere d. Roux, in hac urbe judicis, ubi habet [domicilium] rñus d. episcopus Senecensis; ibique ipsimet loquentes dicto rño episcopo Senecensi, post consueta humanitatis verba personaliter tertio et ultimo citare dictum rñum d. episcopum Senecensem, ut eo ipso tempore ad synodum sese conferat, proprio ore responsurus articulatim ad ea, quae ab ipso quaerentur super triplici querimoniae capite a promotore datae die 18 augusti anno 1727 itemque super altera consequenti querimonia, a promotore data die 20 dicti mensis augusti de ipsamet dicti rñi d. episcopi Senecensis persona, quatenus auctoris instructionis, de qua agitur, pastoralis, atque super aliis causae circumstantiis et accessionibus; quod si non libeat dicto rño d. episcopo Senecensi eo ipso tempore accedere, ut crastina die, idem subiturus interrogatorium, compareat in congregatione habenda hora 10 matutina in palatii archiepiscopalis sacello, loco congregationibus habendis de more destinato. Qui rñus d. episcopus Senecensis dixit, persistere se in prioribus actis variis, quibus incompetentiam objecerat tribunalis, specialiter in acto hodierna die suo nomine denunciato; quo et idipsum rursus objicit et inter alia causas offert recusationis, e canonibus petitas adversus plurimos ex illis, qui concilio supervenerant, episcopis. Subscripsitque quantum ad hoc suum tantummodo responsum et nihil iuris suis praejudicando.

† Joannes, episcopus Senecensis, subscripsit.

Quae omnia, praesentibus binis concilii notariis, in actum relata sunt; cui nomen suum subscribere dicti rñi d. d. episcopi Augustodunensis et Vivariensis, concilii secretarius binique concilii notarii.

† *Antonius-Franciscus*, episcopus Augustodunensis, subscripsit.

† *Franciscus*, episcopus Vivariensis, subscripsit.

De Michel, concilii secretarius. *Vial*, concilii notarius. *Leydon*, concilii notarius, subscripsere.

Cum reversi ad concilium fuissent rñi d. d. episcopi Augustodunensis et Vivariensis: accessit ad palatii archiepiscopalis anteriorem aulam rñus d. episcopus Senecensis, nigra veste indutus pallioque talari; petiitque, in concilium ut admitteretur. Quod ei confestim concessum est. Admissus petiit, ut admitterentur item bini, quos secum adduxerat testes, apparitor uterque. Talia petens, rogatus est a rño d. archiepiscopo, tantisper vellet a concilio recedere, dum hac super petitione sua deliberaretur. Eoque absente, cum minime hujusmodi postulationi concedendum esse judicasset synodus: rursum ingresso ac in honorata episcoporum sella, vulgo *fautouil*, sedere jussu, ultimo tamen loco, quod rochetto et mozetta non esset indutus, dixit rñus d. archiepiscopus: synodum quidem libentissime ei, quod petierat, concessuram fuisse, si id concedi deberet aut potuisset; at vero primum id minime decere, imo injuriosum fore, in tam vengrando concilii coetu ut adhibeantur testes: iterum autem contra leges fori omnis esse, ut, qui semel reus factus sit, contestato accedat ac sistant se iudicibus, testes adhibendo; quare ipsi, reo facto, a concilio iudice suo minime concedi posse, quod postulaverat. Quibus cum consensisset rñus d. episcopus Senecensis: Ut video, inquit rñus d. archiepiscopus, ad concilium accessisti, rñe domine, ejus citationi tertio tibi denuntiatae obediens atque articulatim responsurus ad ea, de quibus te fore interrogandum, trina tibi denuntiata citatione, accipisti. A te igitur jam requiro: *primo*, num perstes in iis, quae adversus puram et simplicem formulam Alexandri VII subscriptionem protulisti? *secundo*, num perstes item in iis, quae a te injuriose in constitutionem *Unigenitus* prolata sunt, dum eam dogma, mores et disciplinam evirtere asseruisti? *tertio*, num in ea etiam sententia perstes, qua dioecesis tuis suadendam. Quesnelliani libri lectionem existimasti? Ad quae respondens rñus d. episcopus Senecensis dixit: Minime huc accessi citationibus mihi denuntiatis obediens, utpote qui hujus concilii iudicium detrectem, de incompetentia tribunalis obstans. Ideo autem accessi, ut hocce, quod mihi in manibus est, scriptum palam recitarem. Rursus vero interrogatus a rño d. archiepiscopo de iisdem, de quibus ante, dixit rñus d. episcopus Senecensis: Respondebo, ubi prius recitavero, quod ad vos attuli scriptum. Dixit rñus d. archiepiscopus: Audiamus. Tunc enimvero rñus d. episcopus Senecensis sedens et aperto capite recitavit, quae prae manibus habebat scripta. Auditis iis, rursus ad interrogata rediit rñus d. archiepiscopus super tribus questionum memoratis capitibus. Ad quae respondens rñus d. episcopus Senecensis dixit, hoc, quod modo recitaverat, et quod proprio chirographo munitum in consensu deponeret, scripto plenissime contineri, quae ipse sentiret, nec esse ultra, quod adderet. Cui reponens rñus d. archiepiscopus ab eo quaesivit: *Primum*, an vellet, actum sibi a concilio concedi istiusmet, quod dixerat, videlicet scripto, quod mox recitaverat, totum contineri responsum suum? *alterum*, an, quod praedicto, asserbatur scripto, ipse assereret, ex quinque damnatis Jansenii pro-

positionibus nullam re ipsa in Janseniano libro reperiri, an vero non fateretur, ex iis primam disertis verbis in hocce libro reperi perscriptam? *tertium*, an, quod eodem scripto indicari videbatur, praeter Montipessulani episcopum esset alter episcopus sibi provocationis hoc scripto interpositae societate conjunctus. Super his dixit quoad primum: non esse mentis suae, ad interrogata respondere, cum ab objectis a se prius, incompetens recusationibusque, non discederet; quin potius haec ipsa die acto, ut aiebat, jussu suo denunciato, tum eadem iterasset objecta, tum nova etiam recusationum in rños d. d. episcopos, recens concilio adjunctos, attulisset argumenta. Quoad secundum confessus est, ex quinque damnatis propositionibus primam ipsis verbis descriptam legi in Jansenii libro. Quoad tertium dixit, non habere se, quod affirmaret de hoc facto, quidquam, atque agere se tantum nomine suo ac rñi d. episcopi Montipessulani, cujus penes se haberet propria manu subscriptum nomen. Rursum ab ipso petiit rñus d. archiepiscopus, an vellet, quae respondiasset, subscriptione firmare, interpellans, ut faceret. Henuit rñus d. episcopus Senecensis, dicens, se concilii auctoritatem rejicere ac detrectare. Atque his dictis a concilio recessit.

ACTE

[*infra in supplemento, no IV.*]

XXI CONGREGATIO GENERALIS.

Anno 1727 die 12 septembris ante meridiem, in palatii archiepiscopalis sacello, habita est a rño d. archiepiscopo vicesima prima congregatio generalis. Adfuere rñi d. d. episcopi, qui praecedenti interfuerant, r. d. de Puget, r. d. abbas Boscodonensis, deputati, theologi et canonistae concilii, solo absente de more rño d. episcopo Senecensi.

Promotor concilio exhibuit acta duo, hesternae die sub vesperam sibi denuntiata nomine rñi d. episcopi Senecensis, itemque tertium ejusdem dicti rñi d. episcopi nomine sibi denuntiatum matutinis praesentis diei horis. Dixitque: Reverendissimi domini. Triplex ad vos affero actum a rño d. episcopo Senecensi mihi denuntiatum: duo scilicet post congregationem habitam hesternae die sub vesperam: tertium matutino hujus diei tempore.

Ex una horum lectione actorum plane comperitur habetur, quaecumque hactenus a rño d. episcopo Senecensi in defensionem suam allata sunt, huc collimasse, ut firmis destitutis rationibus argumentisque vel levissimam veri speciem habentibus, instructionis pastoralis, pro sua adoptatae, examen, disceptationem iudiciumque averteret, seque ipsam auctoritati hujus concilii provincialis subtraheret, quam idcirco omni ope, quod ad se attinet, disturbare ac pervertere annititur.

Nam primum ab ipso est objecta tribunalis incompetentia; dein adductae recusationes personales omnium singulatim rñum d. d. comprovincialium episcoporum, eaeque prorsus frivolae in se, vitiosae quoad formam; atque quod tales essent, concilii decreto ipsi rño d. episcopo Senecensi notificato, illusoriae, frustratoriae, vanae atque irritae declaratae. Sub haec interpellatus, ut, si qui essent suspecti sibi episcopi, in provinciis Aquensi, Arelatensi, Viennensi, Lugdunensi et Bisuntina, declararet, tacuit responsumque denegavit omne. Cum vero consequenter eosdem rños d. d. episcopos ad synodum invitatos advenisse numero decem, dioecesi sua relicta, atque ad priores facta accessione, paratos esse iudicium ferre, notificatum ei fuerit ex decreto die 9 mensis hujus dato: tacuit tunc etiam prorsus, silentio suo iudices eos agnoscentem.

Nihilominus, posteaquam ab iis in concilio causa cognita est, iis ordinata et instructa, ipseque adeo fuerunt citationes decretas ac sibi denuntiatae: jam memoratos rños d. d. episcopus recusare portendat, hisce postremis actis die 11 mensis hujus datis, tum generatim omnes, tanquam non legitime convocatos et invitatos, tum specialibus argumentis plures ex illis nominatim; annectendo sic prioribus comprovincialium episcoporum recusationibus, tam generalibus quam specialibus, posteriores recentiorum, atque cumulando cum dictis recusationibus omnibus ipse ab initio a se praetensam tribunalis incompetentiam, ut de persona sua scriptisque suis iudicet. Indicet ergo nobis ac significet rñus d. episcopus Senecensis, apud quos regni nunc iudices velit scripta sua, si noxia sint, ut certe sunt, causamque suam disceptari ac dijudicari.

Duobus vero potissimum argumentis haec illius effugia penitus dissipantur atque evanescent. Primum, quod ex legibus omnibus, tam ecclesiasticis quam civilibus, post dictas notificationes interpellationesque, sive antequam advenirent rñi d. d. episcopi, sive ab adventu eorundem, rite ipsi factas, jam non ei liberum sit recusationes afferre, seu generales seu speciales, neque horum praetextu inceptam morari litem. Idque iisdem legibus vetitum est, etsi recens ab illo tempore supervenisset causa recusandi, quod certe in praesenti manifeste non contingit, cum ex allatis ab ipso causis recusationis nulla sit, quam non probe multo ante perspectam et cognitam haberet rñus d. episcopus Senecensis. Nam quod spectat ad facinus objectum occasione hymni *Te Deum laudamus*, abunde ei satisfactum videri debet ex declaratione ipsi notificata rñi d. archiepiscopi, qua nullus objectioni locus est relictus.

Alterum, quo prorsus diluuntur vana illa recusationum figmenta, in eo positum est, quod non vitiose minus istae ac priores sunt propositae: nimirum quod minime scripto traditae afferantur probationes eorum, quae objiciuntur, factorum: vel quod recriminando eadem objiciantur; vel quod ex iis plerumque, ut sunt res, nata sint dissolvi nuda eorum, quibus objiciuntur, inficiationes; denique quod ejus generis sint, quae, ut maxime probarentur, legitimum recusationis fundamentum in re praesenti non praerent.

Nullius ergo momenti ac ponderis apud vos iudices esse debent hujusmodi contortae de industria ambages incompetentiae recusationumque generalium atque specialium; quarum scopus unus est moras necesse iudiciumque diffugere ac impedire, et quae insuper forma omni carent debita firmitate fundamento.

Quod ad appellationes attinet, sive simplices, ut dicunt, sive ab abusu, quae iterum atque iterum his postremis actis interpositas a se obtrudit rñus d. episcopus Senecensis, eodem, ut videre est, effugiendi animo impediendique remedii; quo uno tamen occurri efficaciter potest tum praesentibus, quibus dioecesis sua ex hac instructione pastoralis dixeratur malis, tum iisdem, quae in posterum latius etiam meditatur dispergere ac disseminare: iis, inquam, appellationibus perpendendis singulatim minime insistam; hoc unum observabo, appellationes praedictas, etsi validae essent atque admittendae, vim tamen nullam habere, quam dicunt suspensivam seu impediendi iudicis, ne iudicium pronuntiet.

Actum hodierna die denunciatum nullius aperte est momenti. Idem vero ferri debet iudicium de acto altero seu scripto, quod ipsemet rñus d. episcopus Senecensis hesternae die in hoc consensu pomeridianis horis recitaturus accessit. Quod qui-

dem scriptum ex tota rei gestae serie manifestam habet responsi speciem ad interrogata sibi ex praevia citationibus facta super trino delatae instructionis pastoralis concesso capite.

Neque singula persequar, quae hoc scripto continentur; cum satis perspicua, meram illud prae se ferre perstantis animi significationem atque obstinate perseverantis in defendenda delatae instructionis pastoralis articula, atque iterata in illo appellatione ad futurum universale concilium, non jam suo tantum, sed et asecularum suorum nomine confirmari atque innovari adhibita prius a se effugiorum remedia. Ex quo evidentius etiam apparet promptioris a vobis adhibendi remedii necessitas, ne, paratis hisce praetextibus, latius serpat atque disseminetur error. Atque haec hactenus commemorans, haud approbem propterea, quae eodem scripto enuntiantur ad praesentis expostulationis capita non pertinentia.

Ex his vero omnibus aliisque e re praesentis natis considerationibus jam ac expresse requiro ac postulo, ut, nulla habita ratione objectarum praedictis hisce actis die 11 hujus mensis incompetentiae recusationumque, tam generalium quam specialium, quae omnes vanae, illusoriae, frustratoriae et nullatenus admittendae declarabuntur, pariterque non obstantibus appellationibus omnibus a rño d. episcopo Senecensi, quas ipse summo cum abusu interponit, ultra procedatur ad litem ejus instructionem causaeque iudicium ex datis prius a me vel in posterum dandis requisitionibus. Requiro, ut actum die 12 denunciatum litem instrumentis adjungatur. Requiro praeterea, ut, quod interveniet iudicium, ipsi rño d. episcopo Senecensi forma consueta notificetur.

Deliberatum Ebreduni, die 12 septembris anno 1727. Subscripsit *Gaspar d'Hugues*, promotor.

Cum, deposita in consensu hac requisitione sua, depositisque item denunciatis sibi actis nomine rñi d. episcopi Senecensis, recessisset promotor: edixit concilium, recitari praedicta acta, quae sequuntur.

ACTE

de monseigneur l'évêque de Senes, le 11 septembre.

L'an 1727 et le 11 août avant midi, devant nous, Jacques Fautin, notaire royal du mandement de Savine, et présents les témoins bas nommés, fut présent en personne messire Jean Soanen, évêque de Senes en Provence, lequel nous a requis d'insérer dans nos écritures l'acte etc. [ut supra col. 710 A].

Au nom du Seigneur. Amen.

Les bruits publics répandus de toute part que le concile de cette province n'étoit convoqué que pour juger nôtre personne et nos écrits, nous oblige etc. [ut supra col. 714 C].

Observandum occurrit: in acto isto, quod duo complectitur consequentia acta, uno eodemque codice conjunctim denunciata die 11 septembris, sub finem posterioris, quod de recusationibus agit comprovincialium episcoporum, haec legi verba: *Et infra † Joannes, episcopus Senecensis; inferiusque adjecta esse verba sequentia: Actum supra descriptum a nobis generali in congregatione recitatum est atque in concilio consensu depositum dicta die 18 augusti anno 1727. † Joannes, episcopus Senecensis, subscripsit; item sub finem dicti posterioris acti, quod conjunctim iterum cum praecedenti denunciatum fuit secretario concilii die 26 augusti, haec etiam adscripta inferius legi verba: Actum supra descriptum a nobis frequenti synodo est recitatum et postmodum in consensu depositum die supra dicta 18 augusti anno 1727. Quae attestantes sub-*

scriptum in hunc modum: subscripsit Joannes, episcopus Senecensis; cum tamen in ipso actio autographo, a rño d. episcopo Senecensi, in consensu deposito die 18 augusti, nulla omnino reperitur ex subscriptionibus memoratis, duplici praedicti actio denuntiatione jussu ejus facta diebus 26 dicti mensis augusti et 11 septembris.

Signification

[infra in supplemento, no V].

ACTE

de monseigneur l'évêque de Senes,
signifié le 11 septembre.

Au nom du Seigneur. Amen.

Comme par l'arrivée d'un grand nombre d'évêques en cette ville d'Embrun, révérendissime père en Dieu Jean Soanen, évêque de Senes, a lieu de croire, que messeigneurs les suffragans ont dessein de poursuivre les procédures irrégulières qu'ils ont commencées contre sa personne et contre ses écrits; et qu'ils n'ont aucun égard ni à l'acte d'incompétence, ni à l'acte de récusations personnelles à eux ci-devant signifiés et intimés par plusieurs fois, ni aux appels par lui interjetés et deux fois signifiés de tout ce qui a été fait ou pourroit dans la suite être fait au préjudice des dits actes, ensemble des griefs, nullités et abus ensuivis; il déclare et signifie de nouveau, etc.

Déclare de plus ledit seigneur évêque à messeigneurs les évêques des provinces voisines, que n'ayant aucun droit de le juger, sinon dans un concile général ou national selon la teneur des canons, et n'ayant aucune vocation canonique pour le juger dans le concile de la province, qui par les actes précédens est dépouillé de tout droit de juger ledit seigneur évêque, ni d'appeler personne pour le juger; il les supplie et interpelle avec tout le respect qui leur est dû, de s'abstenir de tout jugement; qu'il proteste par avance d'abus et de nullité, et de se pourvoir contre tout ce qu'ils pourroient entreprendre contre sa personne et ses écrits, leur déclarant que n'ayant aucune vocation canonique de la province, ils ne peuvent être ici assemblés que par ordre du roy, auquel cas il ne peut les regarder que comme des juges royaux qui n'ont droit de connoître et de juger que des délits contre l'ordre civil, et non d'un prétendu délit ecclésiastique qui regarde le fonds du dogme et de la liberté ecclésiastique. Déclare en outre ledit seigneur évêque, qu'adhérant de nouveau aux actes d'incompétence et de récusations personnelles cy-dessus marquées, et outre la récusation générale de messeigneurs les évêques des provinces voisines, tant à cause de leur nombre extraordinaire et contraire aux canons qu'à cause du défaut de vocation de la part du concile de la province, il récusé personnellement et nommément monseigneur l'archevêque d'Embrun, monseigneur l'évêque de Gap, monseigneur l'évêque de Marseille, monseigneur l'évêque de Glandèves, monseigneur l'évêque de Grasse, monseigneur l'évêque de Belley et monseigneur l'évêque de Grenoble pour ses juges, à cause de l'injure publique qu'ils lui ont faite le dimanche septième de ce mois, et de l'acte schismatique par lequel ils l'ont privé du droit d'assister avec eux aux prières publiques pour le roy, ainsi qu'il est énoncé dans l'acte à eux intimé le 9 du présent mois à 8 heures du matin.

Déclare de plus ledit seigneur évêque de Senes, qu'il récusé personnellement monseigneur l'évêque de Marseille à cause des mandemens schismatiques qu'il a fait paroître dans le public, et à cause de la déclaration et condamnation

ouverte qu'il a fait dudit seigneur évêque de Senes dans son mandement contre le père Courayer, et à cause des accusations calomnieuses qu'il a avancées dans ses écrits contre les prêtres de l'Oratoire dans le tems de la peste, qui ont été démenties par des témoignages authentiques, et à cause de celles qu'il a intenté dans un de ses derniers mandemens faits contre le père Courayer, contre des personnes qu'il appelle jansénistes, contre lesquelles il dit positivement qu'il est sûr qu'ils ne croient pas la présence réelle; et à cause des erreurs grossières contraires au dogme public de l'église, qu'il a enseignées dans son mandement contre les 12 articles.

Déclare ledit seigneur évêque de plus qu'il récusé personnellement monseigneur l'évêque de Gap, pour la profession qu'il a faite dans son mandement d'une doctrine corrompue et depuis long-tems condamnée dans l'église, ledit mandement fait en 1711.

Déclare ledit seigneur évêque qu'il récusé monseigneur l'évêque de Viviers à cause de l'inimitié personnelle dont il lui a donné des marques depuis deux ans, en faisant défense aux religieuses de la Visitation du premier monastère d'Aix de recevoir chez elles ledit seigneur évêque; par les termes injurieux dont il s'est servi il y a long-tems contre ledit seigneur évêque, en le traitant de schismatique, et par les lettres qu'il a écrites depuis peu à un ecclésiastique dans lesquelles il lui donne avis de n'être pas député au concile d'Embrun et de ne pas prendre le parti dudit seigneur évêque, s'il ne vouloit y être brisé avec lui.

Déclare ledit seigneur évêque qu'il récusé personnellement monseigneur l'évêque d'Apt. à cause du mandement schismatique donné contre tous les appellans immédiatement après son sacre.

Déclare ledit seigneur évêque qu'il récusé nommément monseigneur l'évêque d'Autun, parce, que par une exclusion affectée des évêques voisins, qui selon les canons devoient être appelés à ce prétendu jugement, il a été appelé d'une distance de près de soixante et dix lieues.

Déclare enfin ledit seigneur évêque que réitérant ses actes d'incompétence, de récusation personnelle, appels, protestations et réserves cy-devant faites, il est appellant et appelle de nouveau comme d'abus de tous les jugemens, griefs, abus, nullités susdites et autres à déduire en tems et lieu au parlement de Paris où la présente cause est déjà liée par requête cy-devant présentée, reçue et répondué autant que besoin est, pour la conservation de ses droits. (Signé:) † Jean, évêque de Senes.

Hiscce recitatis actis, decretum edidit synodus sequentibus expressum verbis, cujus autographum exemplar, una cum praedictis actis ac requisitione promotoria, extat inter instrumenta concilii.

Decretum.

Concilium in congregatione XXI generali habita die duodecima septembris ante meridiem, auditis prius recitatis actis duobus, a rño d. episcopo Senecensi denuntiatis heri sub vesperam, auditio insuper a rño d. episcopo Senecensi heri recitata ac deposito in consensu scripti exemplo, cui subscripsit, atque promotoria deliberatione audita, ex promotoria requisitione jus dicens, statuit ac decrevit: ut, non obstantibus praedictis actis rñi d. episcopi Senecensis heri sub vesperam denuntiatis, incompetentiam objicientibus tribunalibus et recusationibus, sive generales sive speciales, quibus cum expulsi synodus, utpote vanis, illusoriis, frustratoriis ac minime admittendis; non obstantibus item variis appellationibus, tam praedictis actis quam scripto

eadem die in congregatione adducto, a rño d. episcopo Senecensi enuntiatis, ultra procedatur ad instructionem iudiciumque litis intentae ex datis a promotore querimoniis de instructione pastoralis rñi d. episcopi Senecensis ejusque persona; ut litis instrumentis adjungatur actum ab ipso die 12 denuntiatum; et ut praesens decretum ex consueta forma notificetur dicto rño d. episcopo Senecensi.

Subscripsit *Petrus*, arch. p. Ebredunensis.

Dein deliberatum est a synodo, ut, antequam praesens notificetur decretum, iteratae adhibeantur ad rñum d. ep. Senecensem hortationes a duobus rñis d. d. episcopis: rogatique sunt rñi d. d. episcopi Vapincensis et Grassensis, ut in hunc finem domum illius se conferant una cum secretario binisque concilii notariis. Quod et confestim peractum est, simulque notificatum fuit dicto rño d. episcopo Senecensi prius datum decretum notificationis acto hic descripto.

Notificatio decreti.

Anno 1727 die 12 septembris meridiano tempore, praesentibus rñis d. d. episcopis Vapincensis et Grassensis, per me, concilii secretarium, binis comitatibus concilii notariis, recitatum ac notificatum fuit suprapositum decretum, ipsi personaliter loquendo rño d. episcopo Senecensi in ejus domicilio a se electo apud d. Roux, in hac urbe judicem. Qui rñus d. episcopus Senecensis, respondit, nullatenus concilium Ebredunense agnoscere iudicem sive sui sive scriptorum suorum; ex quo varias adduxit recusationes personales variasque interposuit provocaciones ab abusu ad senatum Parisiensem, praecipue vero ex interjecta heri sub vesperam ad futurum generale concilium appellatione, nomine tam sui, episcopi Senecensis, quam rñi d. episcopi Montispessulani, sociata expostulatione conquerentium de violata pace a Clemente IX data ecclesiae violatisque curiae majoris concilii edictis, dictam pacem confirmantibus, et de aliis querimoniarum nominibus.

Subscripsitque † *Joannes*, episcopus Senecensis, absque jurium suorum praesidio.

Subscripsere † *Franciscus*, episcopus Vapincensis.

† *Carolus Oct.*, episcopus Grassensis.

De Michel, concilii secretarius, *Vial*, concilii notarius, *Leydon*, concilii notarius, subscripsere.

XXII CONGREGATIO GENERALIS.

Anno 1727 die 13 septembris ante meridiem, in palatii archiepiscopalis sacello, habita est a rño d. archiepiscopo vicesima secunda congregatio generalis. Adfuerunt rñi d. d. episcopi, qui praecedenti interfuerant, r. d. de Puget, r. d. abbas Boscodonensis, deputati, theologi et canonistae concilii, solo absente de more rño d. episcopo Senecensi.

A synodo deliberatum ac constitutum est, ut matutinis horis sequentis diei sub solemnibus missae finem, venerationi prius exhibito sanctissimo sacramento, solemniter deinde ritu idem sanctissimum sacramentum circumferatur in supplicatione generali, quae habebitur omnium ordinum procedentium una cum rñis d. d. episcopis ac universa synodo.

Visum est, quartam sessionem, quae indicta fuerat ad dominicam diem 14 septembris, transferendam esse in diem 21 ejusdem mensis, quae item erit dies dominica, sequenti decreto:

Decrevit sancta synodus, quod quarta sessio, quae indicta fuit ad diem decimam quartam praesentis mensis septembris, transferatur seu prorogetur in diem vigesimam primam ejusdem mensis,

et programma affigatur ad valvas ecclesiae et palatii archiepiscopalis.

Actum praeterea fuit variis de rebus.

Die dominica, decima quarta die septembris, affixa est ad valvas ecclesiae et palatii archiepiscopalis tabella admonens de translatione sessionis quartae, consimilis ei, quae affixa legitur pagina 734 admonens de translatione II sessionis.

Rñi d. d. episcopi missae solenni a capitulo celebratae interfuerunt, sub finem cujus habita est generalis omnium ordinum per urbem procedentium supplicatio: cui, excepto rño d. episcopo Senecensi, interfuerunt omnes rñi d. d. episcopi, rochetto induti et mozetta, caeterique, ex quibus concilium constat, iidem induti vestibus eodemque ordine procedentes, quae leguntur in II sessione, ipso rño d. archiepiscopo gestante ac circumferente sanctissimum corporis Christi sacramentum.

Fundendis precibus reliqua dies insumpta est.

XXIII CONGREGATIO GENERALIS.

Anno 1727 die 15 septembris hora de meridie 3, in palatii archiepiscopalis sacello, habita est a rño d. archiepiscopo vicesima tertia congregatio generalis: cui interfuerunt iidem rñi d. d. episcopi, qui praecedenti interfuerant, r. d. de Puget, r. d. abbas Boscodonensis, deputati, theologi et canonistae concilii.

Promotor concilium ingressus dixit:

Reverendissimi domini. Cum a synodo acceperim, quaecumque hactenus in rñum d. episcopum Senecensem lite ac iudiciis acta sunt: ex datis a me requisitionibus: priusquam ultima ac definitiva requiram, expressae postulo: ut trina monitione canonica moneatur dictus rñus d. episcopus Senecensis, ut condemnet ac revocet instructionem pastorem, cuius se ipse auctorem confessus est: in his potissimum, quae in illa edocuit adversantia purae et simplicis Alexandri VII formulae subscriptioni, injuriosa ac contraria constitutioni *Unigenitus* ejusque factae acceptationi: et in his, quae ad libri *Moralium* Quesnelli considerationum commendandam lectionem in ea protulit: insuperque ei declaratur, quod, nisi monitis obtemperet, futurum erit, ut ex sacris decretis ac canonibus censuris poenisque ecclesiasticis procedatur tam in dictam instructionem pastorem quam in ipsius rñi d. episcopi Senecensis, quatenus dictae instructionis auctoris, personam: demum ut praedictarum declarationis ac monitionum testes adhibeantur hinc concilii notarii. Deliberatum, Ebreduni, die 15 septembris anno 1727, hora de meridie sequitertia. Subscripsit *Gaspar d'Hugues*, promotor concilii.

Deposita in consensu requisitione, cum discessisset promotor, rñus d. episcopus Glandavensis, relator a concilio nominatus, eorum, quae hactenus lite acta fuerant in rñum d. episcopum Senecensem, tum ea ipsa retulit, tum ea, quae a dicto rño d. episcopo Senecensi, jus suum defendente, allata fuerant. Quibus auditis, synodus subsequens tulit decretum, cujus autographum una cum promotoris deliberatione instrumentis concilii est insertum.

Decretum.

Concilium ex promotoris requisitorio jus dicens statuit, trinam rño d. episcopo Senecensi faciendam esse monitionem, interjecto inter singulas monitiones unius diei spatio, de retractanda ac damnanda delata instructione pastorali, data die 28 augusti anno 1726, cuius se auctorem confessus est: in his praecipue, quae in ea edocuit adversantia

purae et simplici formulae Alexandri VII subscrip-^A tioni; in iis, quae in ea asserit opposita atque injuriosa constitutioni *Unigenitus* ejusque factae acceptationi; in iis, quae profert in illa ad commendandam libri *Moralium Quesnelli* considerationem lectionem; eique esse declarandum, si, post elapsa dicta temporum intervalla, monita non perfecit, processum iri ad iudicium de dicta instructione pastoralis et de ipsamet persona illius per censuras poenasque ecclesiasticas ex sacris decretis et canonibus. A synodo autem rogati ac delegati sunt rñi d. d. episcopi Augustodunensis et Valentinus, ut ipsi per se primam monitionem faciant, adstantibus secretario binisque concilii notariis, a quibus rei gestae actum scripto conficietur ex consueta formula. Datum in concilio, in congregatione generali vigesima tertia, habita post meridiem die 15 septembris praesentis anni 1727. Subscripsit † *Petrus*, arch. p. Ebredunensis.

Confestim post editum decretum a rñis d. d. episcopis Augustodunensi et Valentino facta est rño d. episcopo Senecensi prima monitio. Cujus monitionis actum autographum hic descriptum infra decretum ipsum in instrumento authentico est appositum.

Prima monitio.

Ipsa temporis articulo, Hora de meridie quarta dictae diei decimae quintae mensis septembris anni 1727, datum hac ipsa die concilii decretum exequentes rñi d. d. episcopi Augustodunensis et Valentinus una cum secretario binisque concilii notariis, apud rñum d. episcopum Senecensem se contulere domum d. Roux, in hac urbe judicis, ubi habet domicilium dictus rñus d. ep. Senecensis, ibique, ipsi personaliter loquendo, recitatum atque notificatum per dictum concilii secretarium fuit supradictum decretum. Tum rñi d. d. episcopi Augustodunensis et Valentinus perscriptas in decreto monitiones ac declarationes ipsimet intimarunt dicto rño d. ep. Senecensi. Quod ei pro prima monitione fuit. Qui rñus d. episcopus Senecensis respondit, se jura sua non deserentem neque provocationibus canonicis desistentem a se juridice denuntiata, animo autem palam faciendi toti ecclesiae, quam falso varijs de se sparsis rumoribus insimularetur de rejicienda subscriptione quacunq; formulae Alexandri VII omnique repudianda pace, declarare ac profiteri coram Deo, haec duo se firmiter credere: alterum, ecclesiae dogma esse, ecclesiam ipsam falli non posse, dum errores damnat, aut etiam dum de factis revelatione fundatis iudicium pronuntiat, fidelemq; omnem tenegi ejus in his iudicio stare sincero maxime fidei assensu: alterum contra, minime ecclesiam docere, in ipsam errorem non cadere, certis dum libris seu scriptis errores attribuit, neq; tunc fidelibus quoad haec facta ad doctrinam spectantia internum ab illa praecipii fidei assensum tum scilicet, cum in dubium vocatur ac controversiam, quisnam sit scriptorum sensus. Quibus declaratis, promptum se d. episcopum esse ac paratum memoratae subscribere formulae, non alia facta additione, modo idem a d. d. concilii Ebredunensis episcopis declararetur super praedictis duobus articulis, tradita sibi in testimonium ac monumentum authenticum scripta declaratione, cui ipse infra nomen suum sit appositurus, quin et ipsa, si velint, tabulis suis publicis dicta declaratione prius ibi inserta. Quod superest, perstare se in interpositis ad futurum generale concilium provocationibus.

Subscripsit † *Joannes*, episcopus Senecensis.

Praedicta omnia in actum redacta sunt, cui subscribere rñi d. d. episcopi Augustodunensis

et Valentinus, secretarius concilii binique ejusdem concilii notarii.

Subscripsere † *Ant. Fr.*, episcopus Augustodunensis,

† *Alexander*, episcopus Valentinus.

De Michel, concilii secretarius, *Viel*, concilii notarius, *Laydon*, concilii notarius.

XX CONGREGATIO PRIVATA.

Anno 1727 die 16 septembris ante meridiem, in palatii archiepiscopalis sacello, habita est a rño d. archiepiscopo vigesima congregatio privata. Adfuere iidem rñi d. d. episcopi, qui praecedenti interfuerant, ac r. d. de Puget.

Actum est de materijs ad fidem et disciplinam pertinentibus.

XXIV CONGREGATIO GENERALIS.

Anno 1727 die 17 septembris ante meridiem, consueto in loco, habita est a rño d. archiepiscopo vigesima quarta congregatio generalis, cui interfuere rñi d. d. episcopi omnes, qui praecedenti interfuerant, r. d. de Puget, r. d. abbas Boscodunensis, deputati, theologi et canonistae concilii.

Admissus in concilium fuit rñus d. Raymondus Recroscius, Nicensis electus episcopus, praesentique congregationi interfuit.

Dein recitatum est breve summi pontificis ad rñum d. archiepiscopum directum, verbis sequentibus conceptum.

Venerabili fratri Petro, archiepiscopo Ebredunensi, BENEDECTUS papa XIII.

Venerabilis frater, salutem etc. Vix unquam a fraternitate tua gestarum rerum documenta vel litterarum significationes accipimus, quin peculiare nobis afferant paternae laetitiae argumentum et pastoralis sollicitudinis solatium. Nihil tamen jucundius esse poterat, quam ut indictum a te provinciale concilium resciremus, ac dignum vigilantiae pastoralis officium non tibi modo tuaeque provinciae, sed Galliae quoque universae gratulareremur. Est enimvero non minus fraternitati tuae decorum quam ecclesiasticis causis necessarium votisque nostris optatum eo tempore, cum sacrae doctrinae disciplinaeque rationes maxime postularent, celebrari episcopales conventus, sacrorum canonum et sanctorum patrum exemplis et institutis praescriptos et commendatos, in quibus colendis et frequentandis Gallicanorum antistitem zelus sese insignitum probavit. Facit autem eximia ista erga sacras regulas observantia et reverentia, ut studia tua gratam inprimis et opportunam esse non dubitemus ministerii nostri operam, quam pro instauranda veteri observatione de suffraganeis consecrandis impendimus. Propterea dilectum filium Raymondum Recroscium, ex clericis regularibus sancti Pauli decollati, electum Nicensem, ad fraternitatem tuam dimittimus, ut in synodo ipsa solemniter more munus episcopalis consecrationis accipiat. Fructum interea curarum tuarum ac venerabilium fratrum coepiscoporum tuorum ad sacrosanctae religionis tutelam et animarum salutem expectamus uberrimum ac fraternitati tuae cunctoque synodali conventui apostolicam benedictionem, quam caelestis luminis praesidiique pignus esse cupimus, peramanter impertimur. Datum Romae, die 31 julii 1727.

Rñus d. archiepiscopus dixit, solemniter se ritu die dominica sequenti, si concilij placuerit, consecraturum episcopum rñum d. Nicensem electum. Quod et concilio placitum est.

Promotor synodum ingressus in consensu deposuit actum sibi a rño d. episcopo Senecensi denunciatum die 15 septembris sub vesperam, quod caeteris requisivit litis instrumentis adjungi, synodus post recitatum actum edixit litis instrumentis adjungendum, prout a promotore requisitum fuerat.

ACTE

[*infra in supplemento, n° VIII.*]

Post haec deliberatum est a synodo de secunda monitione faciendâ rño d. episcopo Senecensi ex promotoris requisitorio; editumque est hac de re decretum infra positum, cujus autographum extat inter instrumenta concilii authentica.

Decretum.

Ex promotoris requisitorio edixit concilium, ut quamprimum intimetur rño d. episcopo Senecensi secunda monitio de iis exequentiâ, quae continentur decreto dato die 15 hujus mensis: et in hunc finem delegavit rños d. d. episcopos Sistaricensem et Glandavensem, quibus aderunt secretarius binique concilii notarii, dictae monitionis perscriptum actum ad consuetam formulam concepturi.

Datum in concilio, vigesima quarta in congregatione generali, habita ante meridiem die 17 septembris anni 1727. Subscripsit † Petrus, arch. p. Ebredunensis.

Confestim post editum decretum rño d. episcopo Senecensi denunciata fuit secunda monitio, acto sequentibus verbis concepto infra decretum ipsum autographum adscripto.

Secunda monitio.

Ipo temporis articulo, hora scilicet undecima matutina dictae diei decimae septimae praesentis mensis septembris, suprapositum exequentes decretum rñi d. d. episcopi Sistaricensis et Glandavensis una se contulere cum secretario binique concilii notariis apud rñum d. episcopum Senecensem, domum d. Roux, in hac urbe judicis, ubi habet domicilium dictus rñus d. episcopus Senecensis. Ibi, ipsi personaliter loquendo, recitatum atque notificatum fuit per secretarium concilii suprapositum decretum. Tum rñi d. d. episcopi Sistaricensis et Glandavensis monitiones declarationesque decreto, die 15 septembris dato et ipsi pariter recitato, contentas ipsimet intimarunt dicto rño d. episcopo Senecensi. Quod ei pro secunda monitione fuit. Qui respondit, insistere se actis suis prioribus provocationibusque a se interpositis ad generale concilium aliique. Et subscripsit, declarando, minime se iudicem sui competentem admittere concilium provinciale Ebredunense.

Subscripsit † Joannes, episcopus Senecensis.

Quae omnia in actum redacta sunt, cui subscripsere dicti rñi d. d. episcopi Sistaricensis et Glandavensis, concilii secretarius binique concilii notarii.

Subscripsere † Petrus Franciscus, episcopus Sistaricensis, † Dominicus, episcopus Glandavensis, De Michel, concilii secretarius, Vial, concilii notarius, Leydon, concilii notarius.

XXI CONGREGATIO PRIVATA.

Anno 1727 die 18 septembris ante meridiem, in palatii archiepiscopalis sacello, habita est a rño d. archiepiscopo vigesima prima congregatio privata: cui interfuere omnes, qui praecedenti interfuerant rñi d. d. episcopi, rñus d. Recrosio, Nicensis electus et r. d. de Puget.

Quae in praecedenti congregatione privata agitatae fuerant materiae, eorundem tractatio materialis resumpta est in praesenti.

XXV CONGREGATIO GENERALIS.

Anno 1727, die 18 septembris hora de meridie 3, in palatii archiepiscopalis sacello, habita est a rño d. archiepiscopo vigesima quinta congregatio generalis: cui interfuere iidem, qui praecedenti interfuerant rñi d. d. episcopi, rñus d. de Recrosio, Nicensis electus, r. d. de Puget, r. d. abbas Boscodonensis, deputati, theologi et canonistae concilii.

Deliberatum est a synodo de tertia monitione faciendâ rño d. episcopo Senecensi ex promotoris requisitione; atque in hunc finem editum est decretum, sequentibus conceptum verbis, cujus autographum extat inter instrumenta concilii.

Decretum.

Ex requisitorio promotoris synodus jus dicens statuit, ut juxta concilii decretum die 15 praesentis mensis datum, quo trina edicitur faciendâ monitio rño d. episcopo Senecensi, interjecto inter singulas monitiones diei unius spatio, absque mora hac ipsa die procedatur ad tertiam et ultimam monitionem faciendam per rños d. d. episcopos Bellicensem et Grassensem, quibus aderunt secretarius binique concilii notarii, praedictae monitionis perscriptum actum ad consuetam formulam concepturi.

Datum in concilio, in vigesima quinta congregatione generali, habita post meridiem die 18 praesentis mensis septembris anno 1727. Subscripsit † Petrus, arch. p. Ebredunensis.

Confestim post editum dictum decretum rño d. episcopo Senecensi intimata est tertia et ultima monitio sequenti acto, cujus autographum infra decretum ipsum extat adscriptum.

Tertia et ultima monitio.

Ipo temporis articulo, hora scilicet de meridie quarta dictae diei decimae octavae praesentis mensis septembris, suprapositum concilii decretum exequentes rñi d. d. episcopi Bellicensis et Grassensis una se contulere cum secretario binique concilii notariis apud rñum d. episcopum Senecensem, domum d. Roux, in hac urbe judicis, ubi habet domicilium dictus rñus d. episcopus Senecensis. Ibi, ipsi personaliter loquendo, recitatum ac notificatum fuit per concilii secretarium praefatum decretum. Tum rñi d. d. episcopi Bellicensis et Grassensis monitiones declarationesque decreto contentas dato die 15 hujus mensis, quod et ipso simul tempore recitatum est, ipsimet intimarunt dicto rño d. episcopo Senecensi. Quod ei pro tertia et ultima monitione fuit. Qui rñus d. episcopus Senecensis dixit, se concilii non admittentem tribunal, quatenus incompetens et a se recusatum, insistere actis suis provocationibusque praecedentibus, subscribens absque jurum suorum praesudicio.

Subscripsit † Joannes, episcopus Senecensis.

Quae omnia in actum redacta sunt; cui subscripsere praefati rñi d. d. episcopi Bellicensis et Grassensis, secretarius binique concilii notarii.

Subscripsere: † J., episcopus Bellicensis, † Carolus Octavianus, episcopus Grassensis, De Michel, secretarius concilii; Vial, concilii notarius; Leydon, concilii notarius.

Ingressus promotor dixit:

Reverendissimi domini. Hanc iterum officii mei partem aliquam esse arbitratus sum, ut ad sacrum vestri concilii tribunal deferrem geminos gallico sermone editos libros, quibus titulus, alteri: *Dissertatio de Anglorum ordinationum validitate*.

alteri: *Defensio dissertationis praedictae*. Sunt enimvero gemina haec iniquitatis opera, in quibus non jam obscure, sed palam esse profert venenata haeresis. Neque in his erroribus, quibus contenti, verborum aut occultantur arte aut mitigatione temperantur. Ex ipso ecclesiae sine moesti conspiciuntur scripta prodire, radicibus ecclesiae degna pervertenda nata principisque fundata, a Calvini ipsius principiis nullatenus abhorrentia. In his nempe, quos in praesenti defero, sacrae eucharistiae oppugnantur fides augustique altarium nostrorum sacrificii veritas; ac praetextu utriusque conciliandae et Anglorum et catholicae nostrae fidei, documenta a primis ecclesiae saeculis ad haec usque nostra tempora constanti ac perpetua traditione pervulgata, ipsemet adeo conciliorum generalium decisiones disturbantur ac deiciuntur. Neque deterreri potuit horum librorum auctor multipliciti anathematis jaculato fulmine a sacra synodo Tridentina, cujus summam ille impane despicit auctoritatem: dum scilicet pro levi tantum ac mero sermonis minus accurati vitio deputat eisdem verbis assertas defendere propositiones, quas illa damnavit. At enim, rñi d. d., cum ex Augustini sententia ecclesia catholica minime possit approbare vel etiam dissimulare, quae fidei bonivae moribus adversantur: an et vestrae in ecclesia iudicium dignitatis esse non existimabit, huiusmodi libris specialem notam inurere? et mens non esse crederem partes ad vestrum iudicium censuramque deducere perniciosas, quibus referti sunt libri illi, a vero rectoque tramite aberrationes, plurima cum fidelium offensione conjunctas? Unde requiro ac postulo, ut ab hac sancta synodo damnentur praedicti libri, tanquam approbantes edocentesque de eucharistia missaeque sacrificio propositiones a concilio Tridentino damnatas; atque insuper, tanquam injuriosi auctoritati tum dictae generalis synodi tum sanctae sedis apostolicae.

Deliberatum Ebreduni, die 18 septembris anno 1727. Subscripsit *Gaspar d'Hugues*, concilii promotor.

Cum recessisset promotor, querimoniam ejus recepit concilium ac subinde delatorum librorum examinatorem relatoremque nominavit rñum d. episcopum Massiliensem.

Resumpta est instituta concilii actorum recitatio, quae deducta est ad congregationem usque privatam duodecimam.

XXII CONGREGATIO PRIVATA.

Anno 1727 die 19 septembris ante meridiem, consueto in loco, habita est a rño d. archiepiscopo vigesima secunda congregatio privata: cui interfuerunt omnes, qui praecedenti interfuerant, rñi d. d. episcopi, rñus d. de Recrocio, Nicensis electus, ac r. d. de Puget.

Rursum de materiis ad fidem et disciplinam spectantibus continuata disputatione tractatum est.

XXVI CONGREGATIO GENERALIS.

Anno 1727 die 19 septembris ante meridiem post privatam congregationem habitam habita est ibidem a rño d. archiepiscopo vigesima sexta congregatio generalis: cui interfuerunt rñi d. d. episcopi Vapincensis, Massiliensis, Bellicensis, Viciensis, Forojuliensis, Sistaricensis, Glandavensis, Augustodunensis, Vivariensis, Aptensis, Valentinus, Gratianopolitanus et Grassensis, rñus d. de Recrocio, Nicensis electus, r. d. de Puget, r. d. abbas Boscodonensis, deputati, theologi et canonistae concilii.

CONCILII GENERALIS ACTUS XXXVII.

Ingressus promotor requisitionem definitivam litis intentae in instructionem pastorem personamque rñi d. episcopi Senecensis, dictae instructionis auctoria, a se allatam, deposuit in concilio. Quo digresso, rñus d. episcopus Grassensis ea, quae jam ante de praedicta instructione pastorali rñi d. episcopi Senecensis referens in synodo exposuerat, iteravit; ipsaque postmodum deinde recitata est instructio pastorali. Tum rñi d. d. episcopi Glandavensis et Vivariensis, litis relatores a concilio nominati, totam litis seriem explicare, ipso verba faciente rño d. episcopo Glandavensi.

Finita relatione, cum prius rogati sententiam auditique deputati ac theologi recessissent: rñus d. episcopus Massiliensis patribus exposuit declaravitque: quandoquidem, ex quo in haec urbem advenerat, animadvertisset, se a rño d. episcopo Senecensi passim et qualibet occasione praedicari ut specialiter ipsi infensum¹⁾ hoc uno nomine, quod in edito a se Massiliae pastorali documento adversus p. Courayer auctorem dissertationis de Anglorum ordinationum validitate simul ceteris quibusdam verbis impetisset praesentis iudicandae instructionis pastorali auctorem; propterea humillime supplicare se patribus, gratum habere vellet, ut a iudicando cum ipsis rño d. episcopo Senecensi abstineret, quo ei vel levissima conquerendi aut expoatulandi probabilis ansa tolleretur. Quod ei quidem primo confestim denegatum est a concilio ea ratione, quod prius ab ipsa synodo iudicata fuissent recusationum argumenta tam in ipsam rñum episcopum Massiliensem, quam in caeteros episcopos, allata a rño d. episcopo Senecensi, frivola minimeque admittenda. Cum vero eadem saepius supplicans poposcisset rñus d. episcopus Massiliensis, adeptus est tandem, quod petierat.

Post haec a concilio lata fuit descripta inferius sententia, promotoris deliberationi adjuncta, quarum autographa caeteris concilii instrumentis authenticis sunt inserta.

Definitiva promotoris requisitio.

Reverendissimi domini. Quid hactenus intentatum reliquistis, ut rñi d. episcopi Senecensis animum, a communi discrepantem ecclesiae sensu, ad unitatem, si fieri posset, reduceretis? Nihil hac in parte providae vestrae excidit caritati. Omnia, consulente apostolo, advocatis: privata colloquia atque in iis adducta sacrarum monumenta litterarum, patrum testimonia, rationum argumenta, suasionum efficacia, sinceri singularisque amoris ac studii significationes. Quid communi ecclesiae matri, ab episcopo praesertim, debeatur, commonstratis: quantum in vobis fuit, filii affectum permovistis, excitastis. Vosmet in ipsum caritate fratres, consiliis patres, sollicitudine pastores exhibuistis. Felices vos, si vestris hortationibus ac obsecrationibus emollita tandem aliquando heu nimium aperte significata ejus praesulis pervercia, et vobis licuisset non esse iudicibus, et mihi sacra-

¹⁾ * Notissima est Massiliensis episcopi caritas vero heroica, quam tempore horrendae pestis annis 1720 et 1721 erga aegrotos hinc infectos ostendit, ejusque tenerrima devotio erga ss. cor Jesu, cui cum summa civium consensione et mira fidelium utilitate civitatem et diocesim consecravit, cujusque venerationem cum ingenti animarum fructu maxime promovit. (Videatur eximus liber p. Ch. Daniel a J. „Histoire de la bienheureuse Marguerite-Marie, religieuse de la Visitation de Ste-Marie, et des origines de la devotion au coeur de Jesus“, pag. 424 et seqq.). Neque tamen mirandum est, neminem Jansenistarum factioni, quam Senecensis obsecrato animo sequebatur, magis fuisse exoritur: nam cum illa caritate erga homines et devotione erga misericordiae fontem conjungebat praeclearas antistes ejus haeresis odium, quae praecipue misericordiae divinae erga homines detrahit. [Nota editorum Collectionis Lacensis.]

rum fidei disciplinaeque legum violatarum vindictis officio minime perfungi! Nunc vero cum eo res jam deducta sit, ut factus admissum nulla ratione celari possit vel attenuari; cum non accusatus modo, sed propria confessione convictus, rñs d. episcopus Senecensis se ipse auctorem delatae a me instructionis pastoralis palam declaraverit, omnia illius documenta pro suis adoptaverit, nullaque ratione habita tum concilii hujus tum ecclesiae universae, toti contradicant episcoporum ordini conspirante consensu iudicanti ac decidenti: si tam atrox datum scandalum silentio praeteream, si poenas iudicio persequi desistam: et meo pariter muneri desim, et ad ecclesiae vocem, jam dudum spretoe auctoritatis eius poenas continuo exposita, sponte obsurdescam. Huic nimirum, reverendissimi domini, sacrae, ut par est, postulationi concedens, requiro a vobis ac postulo, quae sequuntur, leviora certe ad admissorum a praesule gravitatem atque atrocitatem.

Noe Gaspar d'Hugues, concilii provincialis Ebredunensis promotor, visis omnibus litiis instrumentis: videlicet, delatione ac querimonia a nobis habita etc. [*recessentur deinceps litiis instrumenta eadem ratione, qua in sententia paulo post referenda continentur*]: his omnibus rite perpensis, concludimus ac postulamus:

Ut damnatur pastoralis instructio rñi d. episcopi Senecensis, data die 28 augusti anno 1726, tanquam contraria omnino constitutionibus Alexandri VII de praecipienda formulae subscriptione quae constitutiones, regis declarationibus obfirmatae atque in curiarum tabulis relatae, jam inde a 60 annis constanti usu in toto regno observatae sunt; tanquam in frivolum ac illusorium sensum detorqueas bullam, quae incipit *Vincem Domini Sabaoth*; ut seditiosa insuper, scandalosa, errores ab ecclesia damnatos fovere nata atque ad schisma inducens, injuriosa constitutioni *Unigenitus*, apostolicae sedi, a qua manavit dicta constitutio, episcoporum ordini, qui acceptavit, regis declarationibus, quae ejus in toto regno observationem edixere, utriusque proinde potestati, quae conspiranti consensu eam fecere pariter ecclesiae regnique legem; demum ut approbens, suadens et commendans libri haeretici lectionem, erroribus referti seditiosisque sententiis, a summis pontificibus totoque episcoporum ordine anathemate damnati atque vel iis solis, quos in ecclesia concitavit, motibus pro scandalo publico habendi ab iis ipsis, qui maxime ei favent: caetera vero, quae dicta instructione pastoralis continentur, minime approbando, in quibus alia multa reperire est justa reprehensione maxime digna;

Ut praedicta supprimatur instructio pastoralis, edicaturque sub poena excommunicationis ipso facto incurrendae, ne quis hujus provinciae ecclesiasticae fidelis, cujuscunque sit status, conditionis aut aetatis, exemptus vel non exemptus, eam legat, apud se retineat aut disseminet; et ut teneantur sub eadem poena, quicunque apud se habent dictae instructionis exempla, eadem in tabulis officialitatis dioecesis suae referre per se vel per alium;

Ut dictus rñs d. Joannes Soanen, episcopus Senecensis, sit et remaneat suspensus et interdictus ab omni episcopali functione exercitioque sanctorum ordinum, simul et ab omni jurisdictione et inspectione in dicta Senecensi dioecesi, donec acto authentico dictam instructionem pastorem scriptaque omnia in ejus defensionem a se edita retractaverit et damnaverit, in iis praesertim, quae super tribus memoratis capitibus reprehendenda docuit in praedicta instructione pastoralis; quod

actum sit repetiturus in manibus rñi d. archiepiscopi Ebredunensis vel, eode vacante, antiquioris provinciae episcopi, quibus a concilio potestas fiat, cum, dicta contingente retractatione et recipiendis, et non aliis, a praedicta suspensione et interdicto absolventi eumque in pristinas restituenti functiones episcopales et sanctorum ordinum jurisdictionemque et inspectionem in sua dioecesi:

Ut cuicumque vicario generali, officiali, vicario generali, promotori, substituto, vicario foraneo et quibuscunque aliis designatis vel potestate utentibus accepta ex approbatione dicti rñi d. episcopi Senecensis interdicitur et vetetur expresse, ne exercent ullam dictorum officiorum ac commissionum ex approbatione praedicta functionem, durante praedicta rñi d. episcopi Senecensis suspensione et interdicto;

Ut a concilio ipso nominetur vicarius generalis officialis in dioecesi praedicta Senecensi, cui litterae ad id necessariae tradantur a rño d. archiepiscopo Ebredunensi concilii nomine; poterit item rñs d. archiepiscopus Ebredunensis, prout sibi videbitur, alios in locum praecedentium substituere, si contingat, nominatos vicarium generalem et officialem vel vita ledere vel morbo teneri, aut alia quacunque ex causa sibi probata;

Ut fiat item rño d. archiepiscopo Ebredunensi potestas diversos a praecedentibus nominandi officarios, qui jurisdictionem exercent, sive voluntariam sive contentiosam in praedicta dioecesi, quibus officialis litterae concedantur a rño d. archiepiscopo Ebredunensi ad arbitrium revocabiles;

Ut vicario generali a synodo nominato praecipiat, publicari curet et executioni mandari tum Senetii tum in tota dioecesi Senecensi constitutionem *Unigenitus* a Clemente XI datam;

Ut ipsi iterum injungatur, tolli curet, si id fieri possit, e registro seu actorum codice episcopatus Senecensis, vel si non possit, deleri saltem et expungi curet e dicto codice instructionem pastorem datam die 28 augusti anno 1726, facta ad marginem mentione decreti concilii id praecipientis;

Item ex eodem codice episcopatus Senecensis expungi mandetur acta quaecunque impugnantia subscriptionem puram et simplicem formulae Alexandri VII vel injuriosa et contraria constitutioni *Unigenitus* ejusque factae acceptationi;

Ut gestionis suae rationem reddere teneantur supra memorati officarii singulis trimestribus rño d. archiepiscopo Ebredunensi aut saepius etiam, si opus sit;

Ut ex fructibus episcopatus Senecensis certa pars, a rño d. archiepiscopo assignanda, sumatur impendenda sive ad vitae cultum officiariorum, qui fuerint a synodo, ut dictum est, nominati, sive ad sumptus administrandae per ipsos dioecesis Senecensis necessarios, cujus fructuum partis a se insumptae rationem item teneantur reddere dicti officarii rño d. archiepiscopo Ebredunensi.

Ut praefato vicario generali onus imponatur cogendae quamprimum Senecensis synodi dioecesanae, in qua ad subscriptionem puram et simplicem formulae Alexandri VII adiget, quotquot de jure interesse debent huic synodo, certamque ab iisdem recipiet verae ac sincerae constitutioni *Unigenitus* obedientiae significationem;

Demum, ut praedictae pariter subscribere formulae Alexandri VII pure et simpliciter, neque et veram ac sinceram constitutioni *Unigenitus* obedientiam certo testificari teneantur, quotquot in posterum ex dioecesi Senecensi accedent: sive ad sacros ordines promovendi, aut minoribus ordinibus

ipsaque etiam tenetur initiandi, sive potestatem accepturi concionandi aut confessiones in praedicta diebus Senecensium audiendi, sive impetrari vel litteras vice dictas super provisiones in Romana curia obtentas vel beneficiorum collationes super patronorum ecclesiasticorum aut laicorum praesentationes aut alio quovis modo.

Deliberatum Ebreduni, die vigesima septembris anno 1727. Subscripsit *Gasper d'Hugues*, promotor.

SENTENTIA.

Visis a concilio, cui aderant illustrissimus ac reverendissimus dominus archiepiscopus Ebredunensis, illustrissimi ac reverendissimi domini episcopi Vapincensis, Bellicensis, Vinciensis, Forjuliensis, Sistaricensis, Glandavensis, Aeduensis, Vivariensis, Aptensis, Valentiniensis, Gratianopolitani et Grassensis, querimonia promotoris facta in secunda congregatione generali, habita die decima octava augusti anni 1727 adversus mandatum pastorale, cui titulus *Instruction pastorale de monseigneur l'evêque de Sens, etc.* datum Castellani, die 28 augusti anni 1726; processu verbali ejusdem congregationis, quo constat rñum d. Sanitiensem seu Senecensem episcopum, ex ejus propria confessione, praefatum mandatum a se adoptatum et promulgatum fuisse, in cujus confessionis fidem dicti mandati exemplar, ei in concilio exhibitum, proprio nomine munivit et subscriptioni peculiarem notam addidit in prima et ultima pagina; exemplo instrumenti a parte dicti rñi d. episcopi Sanitiensis, per apparitorem publicum denunciati die 11 augusti dicti anni 1727 rño d. archiepiscopo Ebredunensi ante inchoationem concilii provincialis Ebredunensis, ad diem 16 ejusdem mensis indicti, quo instrumento dictus rñus d. episcopus Sanitiensis opponit, concilium provinciale Ebredunense legitimam non habere potestatem ad iudicium ferendum de scriptis et persona ipsius, attentis gravitate rerum, de quibus agitur; in quo instrumento idem rñus d. reassumit praetensam appellationem ad futurum concilium generale, a se interpositam anno 1717 et innovatam annis 1719 et 1720, necnon appellationem tanquam ab abusu ad supremam Parisiensem curiam, declarando insuper, se novam interponere appellationem, tam simplicem ad futurum concilium generale, quam ab abusu ad dictam supremam Parisiensem curiam, si contingat, concilium provinciale Ebredunense litem intendere velle adversus scripta et personam ipsius, praefato instrumento in eadem congregatione generali a rño d. archiepiscopo Ebredunensi palam exhibitio; requisitorio promotoris et concilii decreto in dicta congregatione generali die decima octava augusti pronuntiato, quo dictum est, posthabenda esse praetensae incompetentiae concilii allata argumenta, atque inchoatam litem adversus praefatam instructionem pastorem prosequendam esse, prout expedit, quod decretum lectum et publicatum fuit in ipso concilii consensu dicto rño d. episcopo Sanitiensi; exemplo alterius instrumenti, a dicto rño d. episcopo Sanitiensi subnati et ab ipsomet recitati in eadem congregatione generali die 18 augusti et in consensu concilii deposito, quo instrumento rñus d. episcopus Sanitiensis proponit recusationes adversus omnes et singulos concilii patres; processu verbali eorum, quae dicta sunt hac de causa; requisitorio promotoris in tertia congregatione generali, habita die 19 augusti, et decreto concilii, quo declaratum est, propositas recusationes generales et particulares frustratorias, informes et nullas esse, ad proinde eis non immorando ulterius peragendum esse ad examen praefatae instructionis

pastoralis; quod decretum intimatum fuit die 30 augusti per secretarium et ambos notarios concilii dicto rño d. Sanitiensi episcopo; audita relatione contentorum in praefato mandato pastorali, facta per rñum d. episcopum Grassensem, ad id a concilio deputatum, et habita lectione publica ejusdem mandati: visis etiam requisitorio promotoris in quarta congregatione generali diei 20 augusti tam adversus instructionem pastorem quam adversus personam dicti rñi d. Sanitiensis episcopi, tanquam ejusdem auctoris; et decreto concilii ejusdem diei de vocandis episcopis e vicinioribus provinciis, Viennensi, Aquensi, Arlatensi, Lugdunensi et Bissantina; quod decretum intimatum est per secretarium et ambos notarios concilii rño d. Sanitiensi episcopo cum interpellatione declarandi, an aliquem ex episcopis vocandis suspectum haberet, cui interpellationi nihil respondere voluit; exemplo instrumenti promotori denunciato die 21 augusti a parte dicti rñi d. Sanitiensis, quo se persistere dicit in prioribus suis protestationibus incompetentiae concilii et recusationum; requisitorio promotoris ex decreto concilii in quinta congregatione generali, habita dicto die 21 augusti, quo decreto dictum est, praefatum exemplum actis concilii esse inserendum, et intimatione ejusdem decreti facta per secretarium et ambos concilii notarios dicto rño d. episcopo Sanitiensi; exemplo alterius instrumenti sub data diei 26 augusti, quo dictus rñus d. episcopus Sanitiensis declarat, se appellare tanquam ab abusu a dictis iudiciis, super praedictas incompetentiam et recusationes pronuntiatas; requisitorio promotoris et decreto concilii in decima congregatione generali die 28 augusti prolato, quo dicitur praefatum exemplum actis concilii insertum iri; quod decretum intimatum fuit die 29 augusti rño d. episcopo Sanitiensi per secretarium et ambos concilii notarios; requisitorio promotoris in 15 congregatione generali habita die 9 septembris hora matutina; processu verbali in eadem congregatione facto eorum, quae gesta sunt occasione convocationis rñorum d. d. episcoporum e vicinioribus provinciis; et decreto concilii, quo dicitur, intimandum esse rño d. episcopo Sanitiensi adventum rñorum d. d. episcoporum Vapincensis, Massiliensis, Bellicensis, Forjuliensis, Sistaricensis, Aeduensis, Vivariensis, Aptensis, Valentiniensis et Gratianopolitani, ut una cum episcopis provinciae procedatur juxta canonicas sanctiones adversus dictam instructionem pastorem dicti rñi d. episcopi Sanitiensis et ejus personam, tanquam dictae instructionis auctorem confessum; praehabita missione rñorum d. d. episcoporum Glandavensis et Aptensis a concilio deputatorum, ut dictum rñum d. episcopum Sanitiensem hortarentur, quatenus in se reverens exitum iudicii averteret; intimatione praefati decreti per secretarium et ambos notarios concilii, facta die nona septembris rño d. episcopo Sanitiensi, qui respondit, se persistere in prioribus suis dictis et protestationibus; exemplo alterius instrumenti, ab ipso rño d. episcopo Sanitiensi denunciato dicta die nona septembris, quo obtendit, ipsi denegatam fuisse facultatem adstandi cum aliis rñis d. d. episcopis decantationi solemnium hymni *Te Deum*, factae in ecclesia metropolitana pro felici partu serenissimae reginae nostrae; declaratione rñi d. archiepiscopi Ebredunensis in congregatione generali habita dicta die nona septembris hora pomeridiana, qua declaratione veritatem rei gestae testatur circa praetensam rñi d. episcopi Sanitiensis conquestionem; requisitorio promotoris et decreto concilii, quo statuitur, declarationem rñi d. archiepiscopi actis concilii esse inserendam et simul rño d. epi-

scopo Sanitiensi intimandam; intimatioe dicti decreti, dicto rño d. episcopo Sanitiensi facta die nona septembris per secretarium et ambos notarios concilii; exemplo alterius instrumenti, eadem de causa ab ipso rño d. episcopo Sanitiensi die decima septembris oblato et per decretum a concilio eadem die prolatum actis concilii inserendo; requisitorio promotoris et decreto concilii corandum diei et mensis in congregatione generali, quo decernitur citatio faciendae per duos ex rñis d. d. episcopis concilii rño d. episcopo Sanitiensi, ut ad concilium accedens respondeat ere proprio super interrogata, ipsi a concilio faciendae occasione querimoniarum promotoris tam adversus praefatam instructionem pastorem quam adversus ipsum, ut auctorem ejusdem mandati, circumstantiarum et accessionum; processu verbali citationum dicti rñi d. episcopi Sanitiensis, quae factae fuerunt a rñis d. d. episcopis Viniensi et Sistaricensi dicta die 10 septembris; et a rñis d. d. episcopis Bellicensi et Gratianopolitano die undecima ejusdem mensis hora matutina; et a rñis d. d. episcopis Aeduensi et Vivariensi eadem die hora pomeridiana, dictis citationibus factis in praesentia secretarii et amborum concilii notariorum; processu verbali comparitionis rñi d. episcopi Sanitiensis in congregatione generali dicta die undecima septembris hora pomeridiana; in qua congregatione post iteratas de incompetencia tribunalis protestationes palam ipsemet recitavit quoddam scriptum in forma litterarum omnibus visuris patentium, factum tam suo nomine quam sibi adhaerentium et datum in pago Castellanaensi die 15 junii et Mospelli mense julio anni millesimi septingentesimi vigesimi septimi, in quo scripto praesertim enuntiat, se episcopum Sanitiensem appellationem emittere a praetensa pace Clementis papae IX, quam violatam esse conqueritur, ad summum pontificem et concilium generale, quod cogi rogat, ob idque petit litteras *Apostolos* dictas, ad cujus scripti calcem extat decretum officialis Sanitiensis datum die prima septembris anni millesimi septingentesimi vigesimi septimi, quo dictus officialis concedit, quantum in se est, litteras *Apostolos* dictas, quod denique scriptum a se subsignatum in publico concilii consensu reliquit: visis etiam interrogatis, ipsi rño d. episcopo Sanitiensi factis a rño d. archiepiscopo Erredunensi, et responsionibus dicti rñi d. episcopi Sanitiensis, conducentibus ad confirmationem tam praefatae pastoralis instructionis suae quam scripti mox ab ipso relicti et priorum, quae fecit, protestationum; exemplo acterum duorum pro parte rñi d. episcopi Sanitiensis promotori denuntiatorum dicta die undecima septembris secretinis horis: quorum uno novum dat exemplum dictorum instrumentorum, jam denuntiatorum diebus undecima et decima octava mensis augusti praeteriti, quibus continentur ipsius praetensa rationes incompetenciae et recusationum tam generalium quam particularium adversus rños d. d. archiepiscopum et episcopos comprovinciales: altero autem non solum praedicta argumenta incompetenciae et recusationum iterum inculcat, verum etiam novas recusationes generales proponit adversus rños d. d. episcopos ex vicinioribus provinciis vocatos occasione gestorum circa decantationem solemnem hymni *Te Deum*, de quo supra, et recusationes particulares adversus maximam partem ex praefatis rñis d. d. episcopis; exemplo alterius instrumenti, denuntiatum promotori die duodecima septembris ante meridiem, quo rñus d. episcopus Sanitiensis protestatur, se non agnovisse concilium, et postulat sibi acta concedi, quibus innoscet, se

A relegisse scriptum supradictum et litteras *Apostolos* dictas; requisitorio promotoris et judicio concilii in congregatione generali die duodecima septembris pronuntiat, quo dictum est, ipsum rñum d. episcopum Sanitiensem occidisse a praetensa omnibus argumentis incompetenciae et recusationum, tam generalium quam particularium, ab eo propositis et contentis in dictis argumentis diei 11 septembris, utpote vasis, illusoriae, frustratoriae et inadmissibilibus, statuturque, iis non immorando, et non obstantibus diversis appellationibus in liadem instrumentis a rño d. Sanitiensi enuntiatis, persequendam esse litem inceptam super querimoniis promotoris adversus dictam instructionem pastorem dicti rñi d. episcopi Sanitiensis et personam ipsius; intimatioe praefati iudicii, facta die 12 septembris in praesentia rñum d. d. episcoporum Vapincensis et Grassensis, ad id deputatorum, per secretarium concilii, ipsi secretario adstantibus ambobus concilii notariis, dicto rño d. episcopo Sanitiensi, qui respondit, se persistere in suis protestationibus et appellationibus; requisitorio promotoris in 23 congregatione generali, habita die 15 septembris hora pomeridiana, et concilii decreto in dicta congregatione prolato, quo statuitur ad requisitionem promotoris, ut ab una die ad alteram tres fiant monitiones rño d. episcopo Sanitiensi ad hoc, ut retractet et damnet mandatum suum pastorale diei 28 augusti anni 1726, per promotorem denuntiatum et ab ipso episcopo Sanitiensi recognitum tanquam opus suum, praesertim in his, quae docet ibidem contra subscriptionem puram et simplicem formularii sanctissimi papae Alexandri VII, in his, quae contumeliose asserit adversus constitutionem *Unigenitus* et ipsius factam acceptationem demum in his, quae affert ad commendandam lectionem libri, cui titulus *Reflexions morales*, a Quenello compositi: sin autem retractare et damnare recuset, ipsi episcopo Sanitiensi declaretur, quod dictis dilationibus transactis, iis suscepta peragetur in dictum pastorale mandatum ipsiusve rñi d. episcopi Sanitiensis personam, tanquam dicti mandati auctorem, per censuras et poenas ecclesiasticas secundum sanctissima decreta et canones ecclesiae; processu verbali primae monitionis, factae statim post dictum decretum hora quarta vespertina dictae diei 15 septembris a rñis d. d. episcopis Aeduensi et Valentiniensi, ad hoc deputatis, adstantibus secretario et ambobus notariis concilii, dicto rño d. episcopo Sanitiensi, cum ejusdem responsione in dicto processu inserta et ab eo subsignata: in qua responsione continetur ejusdem episcopi restrictio seu explicatio circa subscriptionem formularii et perseverantia in suis appellationibus et protestationibus; exemplo instrumenti dicti rñi d. episcopi Sanitiensis, promotori denuntiatum dicta die 15 septembris hora pomeridiana, in quo jam allata in prioribus instrumentis reassumit et conatur appellationes suas et suam agendi rationem probare sub suis iteratis protestationibus; processu verbali secundae monitionis die 17 septembris hora 11 matutina, a rñis d. d. episcopis Sistaricensi et Glandavensi, ad hoc deputatis per decretum concilii ejusdem diei in 24 congregatione generali, adstantibus secretario et ambobus notariis concilii, dicto rño d. episcopo Sanitiensi; cujus responsura fuit, quod retinet perseverantiam contentorum in instrumentis ab eo productis et suis appellationibus ad concilium generale et alia, et subsignavit declarando, se non agnoscere tribunal concilii; processu verbali tertiae et ultimae monitionis, factae die 18 septembris hora quarta pomeridiana, a rñis d. d. episcopis Bellicensi et Grassensi, ad hoc deputatis in

25 congregatione generali ejusdem diei, adstantibus secretariis et ambobus notariis concilii, dicto rño d. episcopo Senecensi, cujus responsum fuit, se absque agnitione tribunalis perstare in suis appellationibus et protestationibus, et subsignavit: audita iterata relatione facta a rño d. episcopo Gramsculæ eorum, quæ in dicto mandato pastorali continentur; et insuper audita relatione facta totius presentis processus a rñis d. d. episcopis Glandaveni et Vivariensi commissariis ad hoc deputatis: vixit denique definitivis conclusionibus promotoris: omnibus diligenter perpensis, sanctissimoque Dei nomine invocato:

Concilium, non obstantibus supradictis appellationibus, damnavit et damnat prædictam instructionem pastorem, cui titulus: *Instruction pastorale de monseigneur l'êvêque de Senes, dans laquelle, à l'occasion des bruits qui se sont répandus de sa mort, il rend son clergé et son peuple dépositaires de ses derniers sentiments sur les contestations qui agitent l'église, en date du vingt-huit août mil sept cent vingt-six*; tanquam temerariam, scandalosam, seditiosam, ecclesiae, episcopis et auctoritati regiae injuriosam, schismaticam, haereticam spiritu plenam, erroribus refertam et haereseos foventem: in his præcipue, quibus adversatur puræ et simplicis summi pontificis Alexandri VII formularii signaturæ, cui vexationis nomen adscribit: in his, quæ falso et injuriose profert in constitutionem *Unigenitus* et in ejus factam acceptationem, affirmando, dictam constitutionem ecclesiae dogma, mores, disciplinam et hierarchiam evertere: in his, quæ ad damnati libri *Moralium Quæsnelli* considerationem commendationem affert, cujus libri lectionem permittit et suadet, tanquam alendæ pietati maxime idonei: in his etiam, quibus rñus d. episcopus Senecensis eos ex suis, qui occasione supradictorum post mortem suam possent inquietari, hortatur, ut a principiis dictæ suæ instructionis pastoralis non discedant: quos omnes errores denuo affirmavit dictus rñus d. episcopus Senecensis, tum in scripto per modum litterarum omnibus visuris directo tam suo quam sibi adhaerentium nomine, dato mensibus junio et julio præsentis anni, quod scriptum ipsemet recitavit in pleno consensu, ejusque exemplar sua manu subscriptum deposuit, tum in actis suis omnibus, adversus promotoris expositionem allatis: minime tamen intendente concilio, his singularibus designationibus caetera, quæ in dicta instructione pastorali enuntiantur, approbare, in quibus alia multa notavit, justa reprehensione maxime digna. Vetat ac prohibet sancta synodus, ne quis fidelis utriusque sexus, sive exemptus sive non exemptus, tam dioecesis Senecensis quam hujus ecclesiasticæ provinciae, doceat aut sectetur pravam dictæ instructionis pastoralis doctrinam aut cujuscunque alterius libri in favorem dictæ instructionis conscripti: ne quis etiam hujusmodi libros legat, imprimat, vendat aut spargat in vulgus: præcipiens omnibus aliquod horum exemplar apud se habentibus, ut continuo reponant illud apud tabularium suæ dioecesis: supra dicta omnia sub poena excommunicationis ipso facto incurrendæ, ordinario reservatæ.

Statuit sancta synodus, ut dictus rñus Joannes de Soanen, episcopus Senecensis, qui dictam instructionem pastorem subscripto proprio nomine suam declaravit et adoptavit, et qui, non obstantibus monitionibus canonicis eidem factis, ut dictos excessus suos retractaret, perniciter in eis perseveravit, sit et maneat suspensus ab omni officio et jurisdictione episcopali et ab omni exercitio ordinis tam episcopalis tum sacerdotalis, donec

A satisfecerit, debite retractando et rite condemnando tam dictam instructionem pastorem quam quæcunque alia ab eo ad eam defendendam conscripta: quo casu retractationis concilium potestatem facit rño d. archiepiscopo Ebredunensi metropolitanæ et, vacante sede metropolitana, antiquiori provinciae suffraganeo, ad hoc requisitam absolutionem dicto rño d. Joanni de Soanen, episcopo Senecensi, concedendi et imperitendi.

Vetat et prohibet concilium, ne quis interim sive vicarius generalis, sive officialis, vicegerens, promotor, decanus ruralis, vicarius foraneus et quisvis alter officarius ecclesiasticus, a dicto rño d. episcopo Senecensi constitutus aut delegatus, durante prædicta suspensione, ullam exerceat munera sui prædicti functionem: conciliumque eligit ac constituit in tota dioecesi Senecensi vicarium generalem simul et officialem, quamdiu durabit prædicta censura, rñum d. Joannem d'Yse de Saléon presbyterum, capacem, idoneum, pietate, zelo doctrinaque conspicuum, cui in hunc effectum tradentur nomine concilii litteræ vicarii generalis et officialis a rño d. archiepiscopo Ebredunensi: qui quidem vicarius generalis, simul et vicarium advenit, synodum convocabit dioecesanam inibique signaturam exiget puram et simplicem formularii Alexandri VII ab iis omnibus, qui nondum illam præstiterint: exiget etiam in posterum ab iis omnibus, qui sive erunt promovendi ad ordines sive per vias aut alia quavis ratione canonica ad beneficia erunt instituenti. Præterea dictus vicarius generalis jubebit, e codice actorum episcopatus auferri, si possit, instructionem pastorem supradictam, discindendam, simulque alia, quæcunque acta potuissent ibi inseri, eandem dictæ instructionis pastoralis doctrinam continentia, pariter discindenda: si vero extrahi non possint, ex dicto codice expungenda et delenda curabit, adhibita ad marginem præsentis judicii mentione. Et insuper prospiciet iis, quæ ad sanæ doctrinæ disciplinæque ecclesiasticæ sive restitutionem sive firmamentum conducere aut necessaria fore judicabit. Quoniam vero præfata constitutio *Unigenitus* nondum in dicta dioecesi Senecensi fuit promulgata, curabit sine mora juxta formam solitam promulgari.

Concilium item toto supradictæ censuræ tempore promotorem constituit ac delegat in dicta dioecesi Senecensi rñum d. Joannem Allard, presbyterum, capacem, idoneum et tali munere dignum: isque in hunc finem nomine concilii litteras a rño d. archiepiscopo Ebredunensi traditas recipiet. Qui quidem, sive vicarius generalis et officialis, sive promotor, erunt revocabiles a rño d. archiepiscopo Ebredunensi aut, vacante sede archiepiscopali, ab antiquiori provinciae suffraganeo, qui alium vel alios in præcedentium locum sufficient, prout e re ecclesiæ fore judicabunt.

Et ex fructibus episcopatus Senecensis assumetur tertia pars, necessariis administrandis dioecesis Senecensis sumptibus impendenda ac propterea reponenda in manibus præfati vicarii generalis et officialis, qui supradictæ partis fructuum, simul et totius administrationis suæ, quemadmodum et ipse promotor muneris sui, rño d. archiepiscopo Ebredunensi aut, vacante sede archiepiscopali, antiquiori provinciae suffraganeo singulis trimestribus aut saepius etiam, si ab iis requisitum fuerit, rationem reddent.

Insuper christianissimo regi humillime supplicabitur, ut præsens judicium auctoritate sua firmare ejusque executionem promovere velit. Statuit ac decrevit concilium, præsens sum judicium hac in urbe notificandum ac denunciandum dicto rño d.

Joanni de Soanen, episcopo Senecensi, exemplum-que illius illi relinquendum ac insuper in urbe Senecensi legendum ac promulgandum et ubivis juri postulat, ne quis ignorantiam ejus possit praetendere.

Datum in concilio provinciali Ebredunensi, die vigesima septembris anni millesimi septingentesimi vigesima septimi. Sic subsignatum in autographo:

- † Ego Petrus, archiepiscopus p. Ebredunensis, definiens subscripsi.
- † Ego Franciscus, episcopus et comes Vapincensis, definiens subscripsi.
- † Ego Joannes, ep. et d. Bellicensis, definiens subscripsi.
- † Ego Petrus Joannes de Castellano, ep. Forjulienensis, definiens subscripsi.
- † Ego Flodoardus, ep. Viciensis, definiens subscripsi.
- † Ego Petrus Franciscus, ep. Sistaricensis, definiens subscripsi.
- † Ego Dominicus, ep. Glandavensis, definiens subscripsi.
- † Ego Antonius Franciscus, episcopus Aeduensis, definiens subscripsi.
- † Ego Franciscus Reginaldus, ep. Vivariensis, definiens subscripsi.
- † Ego Joannes Baptista, ep. Aptensis, definiens subscripsi.
- † Ego Alexander, ep. et comes Valentinensis, definiens subscripsi.
- † Ego Joannes, ep. et princeps Gratianopolitanus, definiens subscripsi.
- † Ego Carolus Octavianus, ep. Grassensis, definiens subscripsi¹⁾.

QUARTA SESSIO.

Anno Domini 1727 sa. d. n. Benedicti papae XIII pontificatus quarto, christianissimi regis Ludovici XV regni duodecimo, die vigesima prima septembris, quae erat dies dominica, habita est in ecclesia metropolitana quarta sessio ea quae sequitur forma.

Hora 8 matutina adfuerunt in palatio archiepiscopali rñi d. d. episcopi iique omnes, ex quibus concilium constat. Hinc processum est ad ecclesiam metropolitanam eodem ordine ac modo, qui in praecedentibus sessionibus descripti sunt: Rñus d. archiepiscopus in throno suo vestes induit sacrificantis; tum pontificaliter missam celebrans, consecravit in episcopum rñum d. Nicensem electum, cum ipsi consecranti adessent rñi d. d. episcopi Glandavensis et Grassensis.

Peracto sacrificio, eadem adhibitae sunt, preces, quae in sessione secunda, iisdemque ritibus. Dein secretarius e pulpito promulgavit decreta de constitutionibus apostolicis, quae more solito excepta

¹⁾ [Nota editorum Collectionis Lacensis] Sistaricensis congregationem hanc generalem, cui interfuit, in constitutione Unigenitus historice hinc verbis describit:

Ce fut le 20 septembre que, faisant droit sur les conclusions définitives du promoteur, les pères du concile s'assemblerent pour porter leur sentence contre Mr. de Soanen. Je ne sais s'il s'est jamais passé une action où la présence de Dieu se soit rendue plus sensible que dans celle-ci. J'avoue que tout ce que j'avais lu dans nos histoires, dans nos annales, dans les livres sacrés de l'église, et que tout ce que j'y avais appris de la majesté qui régit dans les conciles, ne m'en avait pas donné une idée aussi auguste que le fit la seule séance dont je parle. L'Esprit-Saint rendu visible au milieu de nous, ne nous aurait peut-être pas imposé un silence plus absolu, ni imprimé un respect plus profond. La séance dura cinq heures. Pendant tout ce temps-là, pas un seul évêque qui fit le moindre mouvement ni qui parût hors de son rang. Ils me parurent immobiles, tombés de la plus vive douleur, pénétrés du jugement qu'ils allaient prononcer, absorbés en Dieu, remplis de l'Esprit-Saint qui les animait.

et approbata fuere a patribus omnibus. Postmodum idem secretarius ex eodem suggesta publicavit sententiam pridie a concilio letam in instructionem pastorem rñi d. episcopi Senecensis et in personam ipsius, quatenus auctoritas dictae instructionis. Publicata sententia, cum exquisita fuissent vota a patribus omnibus, excepto rño d. episcopo Massiliensi, et relata fuissent rño d. archiepiscopo rita descripto in prima sessione: rñus d. archiepiscopus dixit: *sententia placuit patribus*. Tum a secretario promulgatum fuit decretum de indicenda sessione quinta ad diem dominicam sequentem, praesentis mensis diem 28, rñus d. archiepiscopus adstantibus solemniter benedixit; publicatisque a secretario centum dierum indulgentiis, de more a synodo concessis iis, qui caerimonias interfuerunt, concilium recessit ad palatium archiepiscopale eodem, quo ad ecclesiam accesserat, ordine.

Infra promulgatae sententiae autographum latine conscriptum extat actum promulgationis ejusdem sententiae his verbis conceptum:

Die vigesima prima mensis septembris anni millesimi septingentesimi vigesima septimi in quarta sessione concilii Ebredunensis post promulgationem decretorum: *de constitutionibus apostolicis*, praedicta sententia promulgata fuit. Quo facto, a patribus concilii requisita sunt vota; et iis relatis rño archiepiscopo, ipse rñus archiepiscopus pronuntiavit: *sententia placuit patribus*.

† Petrus, arch. p. Ebredunensis.

Die vero 22 septembris anno 1727 supraposita sententia rite denunciata fuit rño d. episcopo Senecensi; duplexque illius exemplum ipsi in manus repositum est, latino scilicet et gallico sermone descriptum: prout habetur ex acto ipso perscripto denunciationis, apposito infra singula dictae sententiae autographa, latine et gallice conscripta sequentibus verbis.

Denuntiatio sententiae.

Anno 1727 die 22 septembris ante meridiem, per secretarium, cui aderant bini concilii provincialis Ebredunensis notarii, rite denunciata fuit supraposita sententia gallice conscripta; atque tum illius ad verbum descriptae simul cum enarratione visorum liti instrumentorum tum praesentis denuntiationis acti exemplum, decem scriptis paginis unoque codice descriptum, in manus traditum ac relictum est rño d. Joanni de Soanen, episcopo Senecensi, ipsi personaliter loquendo in dicta urbe Ebredunensi ipsoque ejus in domicilio, quod habet apud d. Roux; praedictique secretarius et notarii subscribere tum praesenti autographo tum praefato acti denuntiationis exemplo. Praeterea in manus dicti rñi d. episcopi Senecensis traditum ac relictum est alteram exemplum latino sermone descriptum tam iudicati sententiae praedictae, ipsissimis quibus in quarta sessione latinis verbis est promulgatum, quam acti promulgationis ejusdem. Praedicta omnia, ne ignorantiam possit praetendere.

Subscribere de Michel, concilii secretarius, Viel, concilii notarius, Loydon, concilii notarius.

EXSCRIPTA DENUNTIATIO SENTENTIAE apposita infra dictae sententiae autographum latine conscriptum.

Anno 1727 die 22 septembris ante meridiem, per secretarium, cui aderant bini concilii provincialis Ebredunensis notarii, rite denunciata fuere tum iudicatum sententiae supraposita, ipsi latinis verbis conscriptum, quibus promulgatum fuit, tum facta illius promulgatio in quarta sessione; pra-

dictorumque tam iudicati quam acti promulgationis, simul et praesentis denuntiationis acti exemplum, septem paginis descriptum, in manus traditum ac relictum est rño d. Joanni de Soanen, episcopo Senecensi, ipsi personaliter loquendo in dicta urbe Ebredunensi ipsoque ejus in domicilio, quod habet apud d. Roux; atque subscribere praedicti secretarius et notarii tum praesenti autographo tum praefato acti praesentis denuntiationis exemplo; cum praeterea in manus dicti rñi d. episcopi Senecensis traditum ac relictum fuisset exemplum alterum praedictae sententiae plene descriptae simul cum enarratione visorum litis instrumentorum, gallico sermone. Praedicta omnia, ne ignorantiam possit obtendere.

Subscribere *de Michel*, concilii secretarius, *Vial*, concilii notarius, *Leydon*, concilii notarius.

XXIII CONGREGATIO PRIVATA.

Anno 1727 die 23 septembris ante meridiem, in palatii archiepiscopalis sacello, habita est a rño d. archiepiscopo vicesima tertia congregatio privata, cui interfuere rñi d. d. episcopi Vapincensis, Massiliensis, Bellicensis, Forojuliensis, Vinciensis, Sistaricensis, Glandavensis, Augustodunensis, Vivariensis, Aptensis, Valentinus, Gratianopolitanus, Grassensis et Nicensis ac r. d. de Puget.

Rñus d. episcopus Massiliensis palam declaravit, nulla re prorsus se animo discrepare a synodi iudicio de doctrina instructionis pastoralis rñi d. episcopi Senecensis, quin potius toto pectore ac mente adhaerere se justae illius pronuntiatione damnationi notisque censoriis seu qualificationibus, quae illi doctrinae merito a synodo iniustae sunt, simul et iudicio, quod ab eadem synodo pronuntiatum est in personam rñi d. episcopi Senecensis.

Idem declaratum fuit a rño d. episcopo Nicensi.

Tum rñus d. episcopus Massiliensis simplex rogavit patres, vellent recordari eorum, quae frequenti synodo dixit tunc, cum a rño d. episcopo Senecensi iudex fuit recusatus; nimirum, acerbissimo cum animi dolore audisae, se ab episcopo insimulari de traditis erroribus in mandato pastoralis, a se edito die 14 januarii anno 1726; quamvis autem probe intelligeret, satis per se ipsam detegi ac confutari calumniam, tum ex circumstantiis, in quibus positus eum accusasset rñus d. episcopus Senecensis, tum ex vaga ipsius accusandi ratione, qua nullum singillatim appellaret errorem nullumque etiam generatim, seu erroris materiam proferret, nihilominus tanto acerbius ferre se, vel minimam sibi labem suspicionis injici de adulterata aut etiam debilitata veritate fidei, quanto sibi conscius esset flagrantiori se studio accendi purae illius atque illibatae servandae; caeterum multum inde mitigatum fuisse conceptum animo dolorem, quod iis coram paratis iudicibus fuisset accusatus eoque in consensu episcoporum, quos et plurima religionis cognitione instructos et pari tuendae veritatis zelo incensus esse pernosceret; quibus proinde totius sententiae suae ac doctrinae rationem reddere nunquam non summo honori duceret; quare humillime se supplicare ipsis censoria aggredierentur ratione opus recognoscere impetiturumque examinare mandatum; quod si aliquatenus reprehendendum esse iudicarent, eatenus et ipse idem retractare ac damnare iudicioque synodi proprio, si opus esset, sanguine subscribere promptus esset ac paratus.

Ad quae respondit synodus, supervacuum esse prorsus, institui, quod postulaverat rñus d. episcopus Massiliensis, mandati a se editi examen, cum illustrata essent iam inde ab initio episcopa-

tas cui integritatis fidei monumenta ardentisque studii in sana doctrina defendenda adversus eam impugnantium impetus, quam ut tantillum infirmari possent vagis huiusmodi rñi d. episcopi Senecensis accusationibus, quas et nihil certi designarent et iis temporis circumstantiis adduceretur, quibus non tam accusato labem inferre, quam accusanti causae detrimentum afferre valerent; cum praeterea id iure asseverare quisque posse videretur, erroris accusari ab iis, quos constat errori esse deditos, honori potius quam dedecori facile esse ab omnibus tribuendum.

De integro recitata fuere decreta: *de episcopis, de canonicis, de celebratione missae*, quae fuerant in secunda sessione promulgata. Eaque omnia rata habita sunt atque approbata a rñis d. d. vicinarum provinciarum invitatis episcopis.

XXIV CONGREGATIO PRIVATA.

Anno 1727 die 23 septembris ante meridiem, in palatii archiepiscopalis sacello, habita est a rño d. archiepiscopo vicesima quarta congregatio privata, cui interfuere in praecedenti congregatione nominati rñi d. d. episcopi ac r. d. de Puget.

Quae in tertia sessione promulgata fuerant decreta: *de curatis et administratione sacramentorum*, fuere item recitata in praesenti consensu, atque item ut priora rata sunt habita atque approbata a rñis d. d. vicinarum provinciarum invitatis episcopis.

XXV CONGREGATIO PRIVATA.

Anno 1727 die 24 septembris ante meridiem, consueto in loco, habita est a rño d. archiepiscopo vicesima quinta congregatio privata, cui interfuere iidem rñi d. d. episcopi, qui praecedenti interfuerant, ac r. d. de Puget.

Pensata sunt diligenter atque cohabitata decreta in proxime futura sessione promulganda.

XXVII CONGREGATIO GENERALIS.

Anno 1727 die 24 septembris hora 3 pomeridiana, in palatii archiepiscopalis sacello, habita est a rño d. archiepiscopo vicesima septima congregatio generalis, cui interfuere omnes rñi d. d. episcopi, qui praecedenti interfuerant, r. d. de Puget, r. d. abbas Boacodonensis, deputati, theologi et canonistae concilii.

Rñus d. episcopus Massiliensis retulit ad synodum de libellis a promotore delatis die 18 mensis hujus in congregatione generali: qui libri in praesenti consensu palam revoluti sunt, atque instituta fuit eorum accurata recognitio examenque censorium.

XXVI CONGREGATIO PRIVATA.

Anno 1727 die 25 septembris ante meridiem, consueto in loco, habita est a rño d. archiepiscopo vicesima sexta congregatio privata, cui interfuere rñi d. d. episcopi omnes, qui praecedenti interfuerant, ac r. d. de Puget.

Actorum concilii incepta recitatio ad vicesimam primam usque congregationem generalem deducta est.

Rñus d. episcopus Gratianopolitanus tutamen a concilio petiit in lite, quam habet pro seminario suo, in patres Oratorii Jesu.

Postulationi concedens synodus rogavit rñum d. archiepiscopum, ut in epistola, quam ad regem christianissimum de rebus in concilio gestis est conscripturus, hanc etiam episcopi causam regi commendandam curet.

XXVII CONGREGATIO PRIVATA.

Anno 1727 die 26 septembris ante meridiem, consueto in loco, habita est a rño d. Archiepiscopo vigesima septima congregatio privata, cui iidem interfuere rñi d. d. episcopi, qui praecedenti interfuerant, et r. d. de Puget.

Deliberaverunt patres de ea, quam adhibitori essent, ratione in promulgandis decretis iudicioque concilii in sua quisque dioecesi; visumque est ac constitutum, esse in hunc finem edendum mandatum pastorale unum atque consimile, quod esset cunctorum suffragiis approbandum, et quo uterentur ad praedicta promulganda singuli rñi d. d. episcopi tam comprovinciales, quam qui synodo interfuere iavitati.

Perscripta concilii acta recitata fuere usque ad quartae sessionis narrationem.

XXVIII ET ULTIMA CONGREGATIO GENERALIS.

Anno 1727 die 26 septembris hora de meridie tertia, in palatii archiepiscopalis sacello, habita est a rño d. archiepiscopo vigesima octava et ultima congregatio generalis, cui interfuere rñi d. d. episcopi omnes, qui praecedenti interfuerant, r. d. de Puget, r. d. abbas Boscodonensis, deputati, theologi et canonistae concilii.

Institutum examen librorum a promotore delatorum die 18 praesentis mensis exegit synodus tulitque in delatos libros censuram infra descriptam, cujus autographum extat inter instrumenta concilii authentica.

CENSURA

adversus quosdam libros gallice impressos.

Facta a concilii promotore denuntiatione librorum, quibus titulus est: *Dissertation sur la validité des ordinations des Anglois. A Bruxelles, chez Simon Herstevens, libraire, 1723, et: Défense de la dissertation: sur la validité des ordinations des Anglois, contre les différentes réponses, qui y ont été faites avec les preuves justificatives etc., par l'auteur de la dissertation. A Bruxelles, chez Simon Herstevens, 1726.* Audito hac super re rño d. episcopo Massiliensi, cui cura demandata fuerat referendi, quae censura ecclesiastica digna viderentur in praedictis scriptis: eosdem, coram propositos ac diligenter examinatos, iusto anathemate dignos facile agnovit haec sancta synodus.

Ex illo siquidem examine evidenter colligitur, praefatos libros sub falso et inani futurae cum ecclesia Romana Anglorum conciliationis obtenta haeretica dogmata exsuscitare; neque enim auidacissimo huic erroris magistro fuit satis primatui Petri detrahere, auctoritatem episcoporum aperte impugnare, catholicam circa sacerdotium et in anima impressum per sacramenta characterem doctrinam adulterare, venerandas, quae in celebrandis sacris mysteriis adhibentur, caerimonias despectui et ludibrio objicere, ea demum circa sacramentorum formam edocere principia, quibus vel ipsa destrueretur sacramentorum substantia; quod stupendum et horrendum magis, ut sacrilegas de eucharistia Anglorum opiniones, in sacrosancta Tridentini concilii synodo profligatas¹⁾, a censuris vindicaret, nullam praesentem in sacrificio altaris immolari victimam, et missae sacrificium esse duntaxat repraesentativum et commemorativum, ac proinde *namam sacrificii in cruce peracti commemorationem in missa fieri, asserere non erubuit,*

¹⁾ Conc. Trid., sess. 22. can. 3.

A suamque de transubstantiatione et reali praesentia, Christi corporis et sanguinis in sacramento eucharistiae neonon circa alia ecclesiae dogmata fidem innumeris in locis suspectam demonstrat.

Quapropter concilium in Spiritu sancto congregatum, invocato Christi nomine, auditis theologorum votis, ipsaque pro rei gravitate causa mature perpensa, praefatam dictorum librorum doctrinam: falsam, temerariam, scandalosam, sedi apostolicae et episcopis injuriosam, schismati et haeresi faventem, erroneam, jam a sacra Tridentina synodo damnatam et haeticam declarat et ut talem damnat et anathematizat. Praeterea praedictos libros retinere, legere, commodare, describere aut typis edere universis utriusque sexus Christi fidelibus sub poenis a jure praescriptis prohibet, eosque apud tabularium dioecesis reponi mandat.

Datum in concilio provinciali Ebredunensi, in vigesima octava et ultima congregatione generali, habita die vigesima sexta mensis septembris anni millesimi septingentesimi vigesimi septimi [Sic signatum ad authenticum.]

- † Ego Petrus, arch. p. Ebredun., definiens subscripsi.
- † Ego Franciscus, episcopus Vapincensis, definiens subscripsi.
- † Ego Henricus, episcopus Massiliensis, definiens subscripsi.
- † Ego Joannes, episcopus et dominus Bellicensis, sacri Romani imperii princeps, definiens subscripsi.
- † Ego Flodoardus, episcopus et dominus Vinciensis, definiens subscripsi.
- † Ego Petrus Josephus de Castellane, episcopus Forojulienensis, definiens subscripsi.
- † Ego Petrus Franciscus, episcopus Sistaricensis, definiens subscripsi.
- † Ego Dominicus, episcopus Glandavensis, definiens subscripsi.
- † Ego Antonius Franciscus, episcopus Aeduenensis, definiens subscripsi.
- † Ego Franciscus Regivaldus, Vivariensis episcopus, definiens subscripsi.
- † Ego Joannes Baptista, episcopus Aptensis, definiens subscripsi.
- † Ego Alexander, episcopus et comes Valentinenensis, definiens subscripsi.
- † Ego Joann., episc. et princeps Gratianopolitanus, definiens subscripsi.
- † Ego Carolus Octavianus, episc. Grassensis, definiens subscripsi.
- † Ego Raymundus, episcopus Niciensis, definiens subscripsi.

XXVIII ET ULTIMA CONGREGATIO PRIVATA.

Anno 1727 die 27 septembris ante meridiem, consueto in loco, habita est a rño d. archiepiscopo vigesima octava et ultima congregatio privata, cui iidem interfuere rñi d. d. episcopi, qui praecedenti interfuerant, ac r. d. de Puget.

Deliberatum fuit, ut sequenti die post meridiem synodus solemniter procedens interesset generali omnium ordinum supplicationi habendae pro celebranda festivitate translationis sacrarum reliquiarum beatae Victorinae; quae sollemnis procedendi ac supplicandi caerimonia eam referret, quae pro dimittenda ac solvenda synodo fuisset de more indicenda.

Praeteracta atque absoluta est actorum concilii recitatio.

Tam demum constitutum fuit a synodo, ut nomine suo conscriberentur litterae ad summum

pontificem, ad regem christianissimum, ad Galliae A
episcopos, ad eminentissimum cardinalem de Fleury,
publicae rei administratorem, et ad ipsos Senecensis
diocesis fideles; curaque commissa perscribendi
ad summum pontificem rño d. episcopo Grassensi;
ad regem christianissimum rño d. episcopo Gratia-
nopolitano; ad Galliae episcopos rño d. episcopo
Sistaricensi; ad eminentissimum cardinalem de
Fleury rño d. episcopo Augustodunensi, et ad
fideles dioecesis Senecensis rño d. episcopo Viva-
riensi.

V ET ULTIMA SESSIO.

Die dominica, quae fuit dies vicesima octava
septembris, anno millesimo septingentesimo vige-
simo septimo, ss. d. n. Benedicti papae XIII ponti-
ficatus anno quarto, regni christianissimi regis Lu-
dovici XV duodecimo, habita est in ecclesia
metropolitana quinta et ultima sessio eo, qui se-
quitur, modo.

Hora octava matutina rñi domini episcopi
caeterique omnes, quibus constat concilium, in
palatium archiepiscopale convenere, unde pro-
cessionaliter itum est ad ecclesiam metropolitana
eo vestium ornatu eoque procedendi ordine, qui
designatus fuit ac praescriptus in prima congrega-
tione generali.

Illustrissimus ac rñus d. archiepiscopus, cum in
throno suo sese sacrificantis vestibus induisset,
missam pontificaliter celebravit de communi virgi-
num, cum hac die ex praecepto dicti rñi d. archi-
episcopi officium fieret de translatione reliquiarum
sanctae Victoriae.

Peracta missa, eadem sunt recitatae preces,
eadem adhibitae caerimoniae, ac in tertia sessione.
Tum secretarius e manibus rñi d. archiepiscopi
excepit more solito decreta, quae promulgavit or-
dine sequenti: 1 de baptismo, 2 de confirmatione,
3 de eucharistia, 4 de poenitentia, 5 de extrema
unctione, 6 de ordine, 7 de matrimonio, 8 de in-
dulgentiis, 9 de reliquiis, 10 de sepulturis; et
denique censuram supra transcriptam adversus
quosdam libros gallice impressos, quibus titulus
est: *Dissertation sur la validité des ordinations
des Anglois etc. et: Défense de la dissertation sur
la validité des ordinations des Anglois contre les
différentes réponses, qui y ont été faites etc.* Quae
cum decreta recepta et approbata fuissent a patri-
bus more in praecedentibus sessionibus usurpato,
illustrissimus et rñus d. archiepiscopus orationem
habuit.

Cum perorasset rñus d. archiepiscopus, secre-
tarius e pulpito recitavit decretum de subscribendo
decretis concilii.

Decretum de subscribendo.

Illustrissimus et rñus d. Petrus de Guérin de
Tencin, archiepiscopus princeps Ebredunensis, sancti
Romani imperii princeps et tricamerarius, throno
pontificio assistens, admonet reverendissimos patres
omnes, qui huic synodo jure intersunt et inter-
fuerunt, ut post se, singuli loco et ordine suo, ad
altare majus accedant et iis, quae in hac synodo
decreta sunt, subscribant.

Recepto et approbato dicto decreto a patribus
more solito, rñus d. archiepiscopus, cum sese in-
clinasset ad rños d. d. episcopos, convertit se ad
altare atque, paululum inflexo ad crucem capite,
subscripsit modo sequenti.

Nos, Petrus de Guérin de Tencin, archiepiscopus
princeps Ebredunensis, sancti Romani imperii prin-
ceps et tricamerarius, throno pontificio assistens,
regi ab omnibus consilia, haec decreta a nobis
definita subscripsimus. † Petrus, arch. p. Ebred.

Cumque in solita sede sua reverens rñus d.
archiepiscopus consedisset, rñi d. d. episcopi, sin-
guli per vicem ad altare accedentes, inclinato
capite ad rñum d. archiepiscopum, deinde ad
altare, subscribere pariter eo, qui sequitur, ordine
et modo.

† Ego *Franciscus*, ep. et comes Vapincensis, prin-
ceps sancti imperii, subscripsi.

† Ego *Henricus*, episcopus Massiliensis, subscripsi.

† Ego *Joannes*, episcopus et dominus Bellicensis,
sacri Romani imperii princeps, subscripsi.

† Ego *Flodardus*, episcopus et dominus Viciensis,
subscripsi.

† Ego *Petrus Josephus de Castellane*, episcopus
Forojuliensis, subscripsi.

† Ego *Petrus Franciscus*, episcopus Sistaricensis,
subscripsi.

† Ego *Dominicus*, episcopus Glindavensis, sub-
scripsi.

† Ego *Antonius Franciscus*, episcopus Aeduensis,
subscripsi.

† Ego *Franciscus Reginaldus*, episcopus Vivarien-
sis, subscripsi.

† Ego *Joannes Baptista*, episcopus Aptensis, sub-
scripsi.

† Ego *Alexander*, episcopus et comes Valentinen-
sis, subscripsi.

† Ego *Joannes*, episc. et princeps Gratianopoli-
tanus, subscripsi.

† Ego *Carolus Octavianus*, episc. Grassensis, sub-
scripsi.

† Ego *Raymundus*, episcopus Niciensis, subscripsi.

Ego *Franciscus de Puget*, vicarius generalis at-
que procurator generaliter ad omnia deputa-
tus illustrissimi ac reverendissimi domini
episcopi Diniensis, ejus nomine interfui et
subscripsi; et omnia et singula in hac sancta
synodo Ebredunensi acta, decreta, edita et
promulgata ejus et ecclesiae suae nomine
recipio.

Quibus omnibus ad propriam sedem reversis et
sedentibus, secretarius e dicto pulpito interrogavit:

Illustrissime domine, reverendissimi patres! Pla-
cetne vobis, ad Dei omnipotentis laudem, hujus
concilii provincialis finem jam fieri?

Reverendissimi episcopi responderunt: *placet*.
Atque secretarius decretum de fine concilii pro-
mulgavit.

Decretum de fine concilii.

Cum absoluta sint, quae pro temporis ratione
agi gerique posse videbantur, cumque pastoralis
cura rños d. episcopos, qui huic sanctae synodo
interfuerunt et intersunt, ad ecclesiarum suarum
pastorales vigilias revocet, propterea huic sancto
concilio finem imponi censuimus.

Tum vero sic acclamatum est a patribus.

ACCLAMATIONES.

Secretarius. Benedictio Dei omnipotentis super
sanctissimum papam, multi anni Bene-
dicto XIII ad exaltationem ecclesiae.

Resp. Benedictio super illum, multi anni.

Secret. Ludovico XV, regi nostro, qui concilium
hoc provinciale promovit et protexit, dies
super dies adjiciat Dominus et annos ejus
usque in diem generationis et generationis.
Benedicat illum Deus in aeternum.

Resp. Dies super dies adjiciat Dominus, amen
Benedicat illum in saecula, amen.

Secret. Victorem Amedeum, Sardiniae regem pium
et pacificum, conservet Deus et custodiat.

Resp. Conservet illum Deus et custodiat.

Secret. Reverendissimum dominum/metropolitanum A hujus provinciae et in hoc concilio praesidentem rore gratiae suae perfundat Deus et ad aeternam gloriam reservet.

Resp. Rore gratiae suae perfundat eum Deus, ad aeternam gloriam reservet.

Secret. Reverendissimos episcopos, quos Spiritus sanctus in hoc concilio congregavit ad gloriam et utilitatem provinciae nostrae, ad ecclesias suas feliciter reducat incolames et ad multos annos conservet.

Resp. Incolumes reducat et conservet.

Secret. Omnibus orthodoxis in hoc concilio congregatis pax super illos et benedictio.

Resp. Pax et benedictio.

Secret. Fidem, quam haec sancta synodus professus est, integram illibatamque servemus, sanctas leges in perpetuum amplectamur.

Resp. Amplectamur, credamus corde et hanc fidem B ore profiteamur.

Secret. Qui a fide illa pertinaciter recesserint, inter ethnicos habeantur.

Resp. Haereticis illis anathema, anathema.

Secret. Novatores, qui Romanam ecclesiam sanctam, catholicam et apostolicam vel corde vel ore blasphemant, detestamur.

Resp. Eos anathematizamus. Anathema cunctis haereticis.

Secret. Confessionem illam in ore nostro conservet Dominus ad gloriam et utilitatem ecclesiae salutemque nostram.

Resp. Conservet in aeternum. fiat. fiat. Pax super nos et misericordia.

Acclamationes excepit solemniter cantus *Te Deum laudamus*. Hunc vero secuta est *oratio gratiarum actionis*, recitata a reverendissimo domino archiepiscopo.

Hinc mitrati reverendissimi domini episcopi, ordine antiquitatis procedentes, ad rñm d. archiepiscopum accessere, inclinatoque ad eum capite, pacis osculum accepere et dedere: indeque ad locum quisque suum reversi, sese invicem dicto pacis osculo sunt deosculati.

Deinde solemniter rñm d. archiepiscopus toti coetui ac populo benedixit: cui consequenter indulgentias centum dierum, a concilio concessas, promulgavit e suggestu secretarius, dimittens eos et canens *recodamus in pace*. Respondit chorus *ocinendo in nomine Domini*.

His peractis, rñm d. archiepiscopus et rñi d. d. episcopi, depositis ornamentis, recessere.

Post meridiem rñi d. d. archiepiscopus et episcopi solemniter omnium ordinum supplicationi, habitae pro celebranda festivitate translationis reliquiarum b. Victoriae, interfuere, sacram reliquiarum thecam gerentibus quatuor presbyteris dalmaticis indutis, ad quatuor thecae angulos praeligatas vittas longiores manu gestantibus quatuor antiquioribus episcopis, videlicet rñis d. d. Vapincensai, Massiliensi, Bellicensi et Vinciensi episcopis. Cum autem in ecclesiam cuncti longo ordine procedentes reversi fuissent, rñm d. archiepiscopus, sumpto in manus ss. sacramento, solemniter ritu ac more toti coetui benedixit. Tum, postulantis rñis d. d. episcopis, singulis impertivit rñm d. archiepiscopus, non sine authentico traditionis perscripto testimonio, partem aliquam reliquiarum b. Victoriae, solemne ac perpetuum ipsis futurum tam augustae caerimoniae monumentum.

† Petrus, arch. p. Ebredunensis.

† Franciscus, episcopus Vapincensis.

† Henricus, episcopus Massiliensis.

† Joannes, episcopus Bellicensis.

† Flodoardus, episcopus Vinciensis.

† Petrus Josephus, episcopus Forojuliensis.

† Petrus Franciscus, episcopus Sistaricensis.

† Dominicus, episcopus Glandavensis.

† Antonius Franciscus, episcopus Aeduensis.

† Franciscus Reginaldus, episcopus Vivariensis.

† Joannes Baptistus, episcopus Aptensis.

† Alexander, episcopus et comes Valentignensis.

† Joannes, episcopus princeps Gratianopolitanus.

† Carolus Octavianus, episcopus Grassensis.

† Raymundus, episcopus Niciensis.

De Michel, concilii secret.

Epistolae synodicae concilii Ebredunensis.

EPISTOLA SYNODICA

ad sanctissimum dd. p. Benedictum XIII

Beatissime pater.

Antiquae traditionis exempla servantes et ecclesiasticas memores disciplinas¹⁾, concilii nostri Ebredunensis gesta ad ecclesiarum matrem et magistram referenda esse consuevimus, ut statutis nostris etiam sedis apostolicae adhibeatur auctoritas.

Officium vero illud nostrae erga Petri cathedram reverentiae eo propensius exequimur, quo sanctitatis vestrae pro synodalibus episcoporum coetibus sive restituendis sive confirmandis studium novimus ac sollicitudinem.

Horum, quibus olim, beatissime pater, praecipue florebat, celebrationem conventuum instaurari, jam dudum efflagitabat ecclesia Gallicana. Nostrorum tandem, illustrissimo promovente Ebredunensi archiepiscopo, et rege annuente christianissimo, compotes facti votorum, in nomine Domini convenimus summa omnium provinciae ordinum frequentia.

Cum autem episcoporum, quos Spiritus sanctus posuit regere ecclesiam Dei, primum munus sit, fidei depositum custodire intemeratum, prima quoque nobis cura fuit, ut apostolicas constitutiones ad profligandas recentes haereseis, toto plaudente orbe christiano, promulgatas, ea qua par est, animi sinceritate atque demissione servandas esse declararem.

Delatum exinde tartareum quoddam opus, quo sub obtentu ineundae Anglos inter et catholicam ecclesiam concordiae a sacrosancta Tridentina synodo execratae haereseis, circa adorandum praesertim missae sacrificium, aperte retractantur, damnavimus et reprobavimus. Moros demum restaurare aggressi, ea statuimus, quae in ecclesiarum nostrarum utilitatem cessura in Domino judicavimus.

Quot ex illo nostro concilio in hanc provinciam, quot in ecclesiam Gallicanam fructus atque emolumenta redundatura essent, boni omnes laeto animo prospiciebant. Sane abundabat per Christum consolatio nostra; sed heu quam cito ex laetitia ad luctum reciderunt omnia, cum reverendissimi episcopi Senecensis pastorale documentum permultis audivimus, inanimante concilii promotore, scaterere erroribus! In iudicium deductum opusculum, prout rei gravitas postulabat, diligenter expendimus: plurima autem in eo deprehendimus ecclesiae, summis pontificibus et Gallicanis episcopis injuriosa, plurima scandalosa, schiamatica et spiritu haeretico plena; uno verbo, nihil in eo documento comperimus, quod, ut siebat Innocentius I²⁾, pla-

¹⁾ Innoc. I ad conc. Carthag. [Mansi, Conc., III, 1071.]

²⁾ Ad episc. Afric. [Mansi, Conc., III, 1072.]

peret, et nihil pens, quod non penitus displiceret, a quois damnandum atque culpandum, cujus similia, nisi qui ea scripserat, nemo alter in mentem reciperet atque sentiret.

Exitialis quippe libellus iste formulae, ab Alexandro VII ad excidendam radicibus jansenianam haeresim sapienter praescriptae, futilibus vim omnem distinctionibus conatur adimere; Clementis XI irtractabilem constitutionem, quae incipit *Unigenitus Dei filius*, palam et aperte proscindit. Perniciosum denique Quesnelli Considerationum moralium librum, totius ecclesiae judicio damnatum, summis, verius dixerimus, horrendis encomiis extollit ac veluti nutriendae fidelium pietati idoneum praedicat atque commendat.

Solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis, inexpertum nihil reliquimus, beatissime pater, ut fratrem devium ad debitam sanctae matris ecclesiae obedientiam revocarem. Sed *hominum mentes corruptorum et qui veritate privati sunt, deditus consiliis et deceptus, omnium nostrum plenissimis amoris et officii monitis corde restitit obfirmato.*

Quocirca, ne, ut scribebat synodus Carthaginensis¹⁾, diu inultus multa occupans insanabilis error accresceret, neve, aberrante pastore, oves commisi gregis abducerentur in praeccepta, advocatis e vicinioribus provinciis plurimis episcopis, ut causae plenior cognitio haberetur, judiciumque ageretur splendidius, praefatum reverendissimum episcopum Senecensem, uti damnatos saepius erronea foventem et ecclesiae rebellem, omni jurisdictione episcopali et exercitio potestatis, tum episcopalis tum sacerdotalis, suspendendum esse decrevimus et suspensionem ore unanimi pronuntiavimus.

Quid superest, beatissime pater, nisi ut concilio nostro s. v. major accedat auctoritas, qua decreta robore firmentur apostolico, et qua plenissime constet, reverendissimi episcopi Senecensis causam rite et legitime dijudicatam fuisse.

Nostras hac super re demississimas preces b. v. audituram benigne, spem non dubiam faciunt vigor ille sacerdotalis et pastoralis illa vigilantia, qua dominicum gregem verbo pascit et exemplo; hanc fiduciam multum juvant vestrae ad ducem nobis et auctorem operis, illustrissimum Ebredunensem metropolitani, litterae ipsum erga et synodum officiosissimae.

Deum interea precamur enixe, ut ecclesiae suae b. v., renovata ut aquilae juventute, diu praestet salvam et incolumem.

Ita vovent, paternam vestram benedictionem enixe postulantes,

beatissime pater,
sanctitatis vestrae

obsequentissimi ac devotissimi filii
archiepiscopus et episcopi in concilio
Ebredunensi congregati.

† Petrus, arch. p. Ebredunensis.

Datum in concilio Ebredunensi, die 27 mensis septembris anno 1727.

De mandato concilii
De Michel, a secretis.

LETTRE SYNODIQUE

au roy.

Sire

Nous avons regardé comme un effet singulier de la protection que votre majesté ne cesse d'accorder aux évêques de son royaume, la permission qu'elle a donné d'assembler le concile de la province d'Embrun.

¹⁾ Ad Inoc. I.

Le rétablissement de ces saintes assemblées a fait, depuis plus d'un siècle, l'objet des vœux de nos prédécesseurs. La plupart d'entre nous ont eu l'honneur d'être les témoins des favorables dispositions de votre majesté à satisfaire sur ce point les vœux empressés que le clergé formoit depuis si long-temps.

L'expérience du passé, la connaissance des maux présents de l'église, l'efficacité du remède étoient de puissants motifs pour nous faire désirer de voir revivre un usage consacré par la pratique des temps apostoliques.

Les lumières supérieures de votre majesté, la sagesse qui préside à ses conseils, son attachement à l'intégrité de la foi l'ont rendu sensible au bien général et aux besoins particuliers. C'est dans des vœux aussi respectables, qu'elle a autorisé la métropole d'Embrun à s'assembler en concile provincial, et les évêques des provinces voisines à s'y joindre pour discuter et traiter de concert les affaires qui nous paroîtront intéresser davantage la religion et le dogme catholique.

Nous pouvons, sire, nous rendre à nous-mêmes la justice que nôtre unique but a été de remplir un devoir aussi important. Nous nous sommes attachés à déclarer nos sentimens sur les points de doctrine qui nous ont paru exiger une attention plus particulière, pour nous opposer au cours des nouvelles erreurs. Nous avons choisi, dans les divers canons de discipline, reçus déjà dans nos églises, ceux dont nous avons jugé que l'exacte observance contribueroit davantage à l'édification des peuples soumis à nos soins.

De tels objets n'offroient que des idées consolantes, si nos soins n'eussent été partagés par la douleur que nous ont causé les plaintes qui ont été déferées à nôtre tribunal contre un de nos confrères, et cette première douleur n'eût été encore que passagère, si l'examen que nous avons dû faire de ces plaintes, ne nous avoit convaincu qu'elles n'étoient que trop bien fondées.

Des doutes scandaleux renouvellez hautement sur une question solennellement décidée; un livre proscripé par la réunion de tous les évêques au souverain pontife, remis avec éloge au grand jour, une constitution dogmatique adoptée par le corps entier des pasteurs, traitée outrageusement, sont en peu de mots les divers excès que nous avons remarqués avec d'autant plus de douleur dans les écrits de ce confrère, que nous nous sommes trouvé dans la dure, mais indispensable nécessité de les réprimer.

C'est la fâcheuse extrémité où nous a réduit son insensibilité aux représentations qu'un zèle tendre et compatissant à son malheur dictoit successivement à chacun de nous. Bien persuadés que la gloire la plus pure que nous puissions acquérir eût consisté à ramener à la vérité celui de nos frères qui s'en éloignoit, nous n'avons rien omis pour vaincre son obstination; mais elle a rendu vains et inutiles tous nos efforts, et c'est cette obstination seule à qui on doit attribuer un jugement dont la rigueur s'est fait d'abord sentir à nous-mêmes dans le temps que nous n'avons pu la refuser aux droits sacrez du ministère dont nous sommes revêtus.

Etabli, sire, comme vous l'êtes, protecteur des saints canons, titre auguste dont votre piété vous rend si digne; nous ne craignons point d'employer auprès de votre majesté les mêmes expressions dont se servit autrefois le pape a. Léon en écrivant [Epist. 81] à un empereur du même nom, et de vous exhorter dans cette conjoncture, de faire une

sérieuse attention que la puissance royale ne vous est point seulement confiée pour le gouvernement temporel de votre royaume, mais qu'elle est principalement déposée dans vos mains pour protéger l'église, afin qu'en arrêtant les entreprises téméraires, vous souteniez les choses qui ont été prudemment réglées, et vous assuriez la jouissance d'une paix solide dans les lieux où l'on a vu le trouble et l'agitation.

C'est en tenant une route aussi sûre que vous mériteriez, sire, que nos annales vous mettent au rang des Constantins, des Théodôses, des Marcien, des Justinien, et que vous vous montrerez fidèle imitateur de la religion de s. Louis et de Louis le grand.

Pour nous, sire, après avoir répandu en commun devant le trône du Dieu vivant, des prières ferventes pour la conservation de votre majesté, nous nous hâtons de retourner dans nos diocèses, soutenus par la confiance de ne nous être pas montrés indignes de la préférence qu'elle a bien voulu nous accorder. Le même esprit a dirigé toutes nos délibérations: elles ont été formées par le seul désir de défendre la vérité attaquée, et de procurer à des peuples menacés de la séduction, un secours que nous ne pouvions leur refuser sans prévarication.

Nos décrets munis du sceau de votre autorité serviront d'un frein propre à arrêter le progrès de l'erreur, de même que notre convocation faite par vos ordres, est un témoignage éclatant de la religieuse déférence que vous avez pour la voix des ministres de l'église¹⁾.

La justice que votre majesté rendra sans doute à la droiture de nos démarches, nous fait espérer qu'elle trouvera un nouveau motif de rendre commun à l'avenir l'usage de ces saintes assemblées dans l'attention avec laquelle nous avons tâché de remplir en même temps dans celle-cy nos différents devoirs.

Nous sommes avec un respect très-profond, sire, de votre majesté les très-humbles et très-obéissants serviteurs et sujets les archevêques et évêques composant le concile d'Embrun.

A Embrun, le 27 septembre 1727. Par le concile, De Michel, secrétaire.

EPISTOLA SYNODICA

ad dilectos fratres, capitulum, clerum et populum ecclesiae Senecensis.

Vobis omnibus scribendum duximus, fratres dilectissimi, de eo, quod spectat ad omnes. Urinur graviter, nimis ecclesiam vestram procellis errorum jactari; et quod magis exacerbat dolorem, inde ortam esse tribulationem, unde consolatio sperari debuerat.

Indixit antistes vester bellum veritati, auctoritati, iudicia, et sponae Christi praelium movit; filiis inobedientiae non solum manus dedit, sed etiam ducem et antesignanum se praebuit.

Ad synodum nostram delatum est documentum pastorale, datum Castellanae, die 28 augusti anni proxime elapsi, quod reverendissimus Senecensis episcopus suum agnovit et in parocciis vestris suo jussu fuisse promulgatum ultro confessus est.

Legimus documentum illud et exhorruimus. Quis enim talia non exhorreat, nisi attendens spiritibus erroris jam a fide diacessit? Auctor illius subscriptioni purae et simplicis formulae, ab

¹⁾ Epit. du conc. de Constantinople à Théodose. [Mansi, Conc., III, 556.]

A Alexandro VII praescriptae ad ejurandam quinque Jansenii propositiones in sensu ab auctore intento, aperta fronte refragatur; constitutionem *Unigenitus*, quam universalis ecclesia amplexata est, non solum audacter respuit, sed pravae, etiam doctrinae per insignem calumniam insimulare non veretur et, dicens malum bonum et bonum malum, Quesnelli librum, per praefatam constitutionem damnatum cum centum et una propositionibus inde excerptis, gregi suo tanquam ab omni erroris labe immunem et ad fovendam pietatem saluberrimum commendat: ac si ipse solus cum paucissimis sequacibus, aliis Christi fidelibus ubique gentium desipientibus, sciret, ipse solus, reliquis caecutientibus, lumen veritatis aspiceret.

B In lacrymis luctuque jacentes, diu obtestati sumus eum, qui aperit oculos caecorum et aures surdorum patero facit, ut fratri nostro, in tam gravi delicto praecipitato, daret poenitentiam ad cognoscendam veritatem, simulque nihil intentatum reliquimus, ut juxta apostoli praecipitum, in spiritu lenitatis illum instrueremus et a doctrinis variis et peregrinis abductum, quod unice in votis erat lucraremur.

Credebamus, hortando, suadendo, obsecrando, in quo toti fuimus per dies plurimos in omni patientia et doctrina, credebamus, inquam, factum iri, ut, qui haecenus sibi quodammodo derelictus, in suo sensu abudare falso praesumpserat, sanctae synodi in Spiritu sancto congregatae sanis sermonibus et ejus, quae secundum pietatem est, doctrinae tandem aliquando, ut par erat, acquiesceret. Sed pro dolor! inani spe jactati sumus, imo vero dolori nostro novam dolendi materiam suppeditans, tanquam aeger multa febre laborans, contra medicos insanivit et priores excessus graavioribus excessibus in ipsa synodo cumulavit, ita ut cum propheta dicere possimus: *Expectavimus pacem, et non est bonum, tempus curationis, et ecce turbatio* (Hierem. XIV. 19).

Cum igitur, nec charitatis officiis victus, nec etiam monitionibus ecclesiasticis permotus, pertinaciter renuerit intelligere, ut bene ageret: ulterius dissimulare nobis non tutum est, christiano autem populo et vobis praesertim perniciosum: atque adeo censuimus cohibendum, ne diutius noceret ovibus, et sanguis earum de manu nostra requireretur. Itaque ad lugubrem sententiam contra vestrum nimum episcopum et illius instructionem pastorem coacti venimus; doctrinam istius praesertim tanquam aeditiosam, scandalosam, schismaticam, spiritu haeretico planam, erroribus refertam et haereseos foventem damnavimus; illum ab officio et jurisdictione episcopali et ab omni officio ordinis tum episcopalis tum sacerdotalis suspendimus, donec profana vocum novitate relicta, quae recta ac decentia sunt, sapiat. Simulque salutis vestrae consulentes, quasi rationem pro animabus vestris reddiduri, dioecesi vestrae regendae praeposuvimus virum enutritum verbis fidei et bonae doctrinae et jam dudum pietate, scientia, zelo et ecclesiasticarum rerum usu de ecclesia bene meritum.

Mirum non sit, dilectissimi fratres, episcopum, cum tanta contumacia ecclesiae iudicia et auctoritatem aversantem et ab iis gregem sibi commissum avertere conantem, non eas dedisse poenas, quas postulare videbantur regulae canonum et ipsum etiam iudicium divino ore prolatum contra prophetas, qui locuti sunt vana et vident mendacia, de quibus dixit Dominus: *in concilio populi mei non erunt, in scriptura domus Israel non scribentur, nec in terram Israel ingredientur, eo quod deceperint populum meum.*

Decebatne, dum fratri nostro zelo veritatis et justitiae irasci cogebamur, misericordiae non recordari, docente apostolo, servos Dei manus ut esse ad omnes, cum modestia corripientes eos, qui resistunt veritati?

Quapropter sic in errantem animadvertimus, ut medicinam potius adhibuisse videamur quam poenam; sin autem mitiori manu tractatus ad cor non redeat, sin amaritudine animae nostrae consolabimur invicem in verbis istis: Quid debuimus facere praesuli indurati et rebelli, et non fecimus, ut converteretur et viveret?

Quod ad vos spectat, fratres dilectissimi, rogamus et obsecramus vos in Domino Jesu, ut, quem admodum per praedictam sententiam accepistis a nobis, quomodo vos oporteat sentire et placere Deo, sic et sentiat; si fidem vestram a tramite veritatis insinuatō male docentis pastoris averterit, hodie vocem matris ecclesiae benignissime revocantis audite: doctrinam ab illa in Jansenii et Quesnelli libris damnatam religiose detestatione damnata; illi repugnare, vel ipso trahente proprio episcopo, quasi peccatum ariolandi est, et quasi scelus idololatriae nolle acquiescere.

Sit igitur vestri erga sanctam synodum obsequii debiti iudicium a venenatis pascuis pastoris vobis subducti recedere. Sit vestri in ipsam amoris officium errantem deflere et supplicibus a Deo precibus quotidie postulare, ut illuminans sedentem in tenebris et umbra mortis, in viam obedientiae, unitatis et pacis pedes ejus quam citissime dirigat.

Charitas nostra, dilectissimi fratres, cum omnibus vobis in Christo Jesu.

Datum Ebreduni, die 23 mensis septembris 1727.

EPISTOLA SYNODICA

ad reverendissimos Galliae episcopos.

Reverendissime domine,

Quod olim tantopere commendabant oecumenica concilia, quod tot abhinc annis expetebant cleri Gallicani comitia, quod demum exigebant vel ipsa ecclesiae discrimina undique ingruentia, hoc a summa nec satis laudanda regis pietate consecuti sumus et studuimus religiose exequi.

Obtenta igitur celebrandi concilii licentia, reverendissimos provinciae nostrae episcopos Ebredunum convocavimus; ibique sacra fidei dogmata acerrime propugnari, expurgari mores sanctioresque universalis disciplinae leges in integrum restitui curavimus.

Unum nos summo moerore percudit: fratrem amantissimum, arctissimis huic nostrae provinciae obstrictum vinculis et vel ipsa sua provectori aetate venerandum, reverendissimum episcopum Senecensem doluimus graviter accusatum.

Ejus nomine inscripta prodierat anno proximo elapso *instructio pastoralis* sub die vigesima octava augusti, typis impressa. Hoc idem documentum ad nos detulere concilii promotores, prout scatenis erroribus, refertum conviciis et schismatis ignibus accensum. Tria praecipue eaque gravissimi ponderis hoc in scripto mature perpendenda ob oculos posuere, auctoris videlicet audaciam in damnanda pura et simplici formulari subscriptione, temeritatem tum in lacestanda constitutione *Unigenitus* tum in impugnanda illius acceptatione ubique terrarum ab episcopis facta, obstinatissimam denique animi pervicaciam in tuendo *Reflexionum moralium libro*. Praedicto et coram adstanti episcopo Senecensi ex juris praescripto injunximus, ut gra-

vibus adeo querelis in ipsam contortis responderet, dilueret impositum crimen et gravissimam suspicionem a se amoveret. Respondit quidem ille interroganti, sed pro dolor! detestandum illud opus suum esse agnovit, manu propria suo nomine obsignavit asseruitque, promptum se esse, qui illud acriter propugnaret.

Quis tunc fuerit omnium sensus, quis spiritus, quantoque fuerimus pressi dolore, vix conjici possit. Quos labores non suscepimus, quas non impendimus curas, quo cum errantem ad saniores sensum revocarem? Sed frustra.

Accipere ergo a vicinioribus provinciis episcopos numero plures operae pretium duximus, in Domino confisi futurum, ut dictum antistitem, aut suis precibus et colloquiis devictum, aut solemnioris iudicii apparatu perculsum, ecclesiae matri restituerent. Incredibile dictu, quantis cum humanitatis et religionis officiis persecuti sint. Nihil intentatum, inexpertum nihil omisere, ut illius animum pravis exasperatum consiliis, falsis opinionibus imbutum et in suis erroribus pertinaciter obfirmatum e mendacii tenebris eruerent.

Verum quid prosunt obdurato cordi rationum momenta vel adhortationum pondera? Haereticorum more iudicibus recusationem, rationibus cavillationem, citationibus et interrogationibus appellationem, monitionibus contemptum, dilationibus tandem contumaciam opposuit.

Pessimo eo in rerum statu quid facto opus? Nec crimen omnino inultum relinquere ferebat religio, nec etiam meritas ab eo poenas summo jure expetere commiseratio suadebat. In illud igitur propheticum plene intenti: *Cum iratus fueris, misericordiae recordaberis*, satius duximus, si in reum nec severius nec segnius vindicaretur. Ulteri praeterita, futura prospeximus et absolutioni locum, si forte respiscat, in Domino concedendum iudicavimus: sicut fidei deposito, saluti praesulis, gregis utilitati ac denique totius ecclesiae expectationi consultum fuisse confidimus.

Faxit Deus, ut, quae unanimi patrum consensus gesta sunt, amplitudinis vestrae suffragio comprobentur. Faxit etiam, ut, quem in exemplum aegre dedimus, in se tandem reversus, caeteris sit exemplo redeundi.

Ea sumus, qua par est observantia, reverendissime domine,

amplitudinis vestrae

humillimi et obsequentissimi in Christo servi

† Petrus, arch. p. Ebr.

Datum in concilio Ebredunensi, die 27 mensis septembris 1727.

De mandato concilii
De Michel, secretarius.

P. S. Post exaratas praesentes litteras et jam in pleno consensu perlectas ad nos pervenit typis impressa, quae reverendissimi episcopi Senecensis nomine inscripta et ad cunctos Galliae episcopos data fuit epistola encyclica. Commentis, calumniis et factis, supposititiis eam esse plenam, luculenter demonstrabant vel ipsa acta concilii, quantocius, ut speramus, in lucem edenda. Ratam interim illud et fixum est, salvam omnino, penitus illaeram et integerrimam esse et semper fuisse hujus sanctae synodi libertatem. Imo notorium est, omnes et singulos hujus concilii nostri episcopos et nominatim praefatum reverendissimum episcopum Senecensem eandem prorsus libertatem habuisse, et ad ipsum saepius in qualibet hebdomada nuntios et cursores pervenisse.

PRECIS DU RAPPORT

de M. l'évêque de Grasse.

M. l'évêque de Grasse, ayant pris le bureau a dit que l'instruction pastorale de M. l'évêque de Senes répandue dans le public depuis près d'une année avoit excité le zèle et l'attention de tous les évêques, et particulièrement de ceux de cette province; que d'ailleurs les excès dont cette pièce étoit remplie frappoient tellement à la première lecture, qu'il ne lui avoit pas fallu un long travail pour se mettre en état d'exécuter les ordres de l'assemblée, et après avoir donné une idée générale de cette instruction, et avoir représenté toute l'importance du jugement que le concile avoit à prononcer, il a divisé son rapport en trois parties: la première regardoit la signature du formulaire d'Alexandre VII, la seconde la constitution *Unigenitus*, et la troisième le livre des Réflexions morales.

M. de Grasse a exposé dans la première partie, que M. de Senes soutenoit¹⁾ que l'église n'a droit d'exiger la signature, que des décisions qu'elle fait sur les dogmes révélés, et non pas des jugemens qu'elle prononce sur les faits dogmatiques, que par conséquent la signature du formulaire d'Alexandre VII doit être expliquée selon la distinction du fait et du droit autorisée par Clément IX et que quoi qu'il eût signé le formulaire purement et simplement, c'est conformément à cette distinction que doit être entendue sa signature; que le pape Clément XI, dans sa bulle *Vincam Domini*, ne prononce rien sur le silence respectueux qui ne regarde que le fait de Jansénius; qu'il eût été à souhaiter que l'assemblée du clergé de 1705 eût mis hors de toute atteinte la distinction du fait et du droit pour ôter aux ennemis de la paix et de la doctrine de l'église, les funestes atteintes qu'ils portent à l'une et à l'autre; que la signature du formulaire est l'occasion et la source de beaucoup de maux, qu'on a raison de souhaiter qu'elle soit abolie, et que jusqu'à ce que ces vœux soient accomplis, il n'épargnera rien pour maintenir la liberté des signatures expliquées selon la distinction du fait et du droit.

M. de Grasse a combattu ces principes en disant que l'église étoit en droit d'exiger une soumission intérieure aux jugemens qu'elle prononce sur les faits qui ont rapport avec les dogmes; il a montré par plusieurs actes tirés des conciles, qu'elle avoit dans tous les tems exercé ce droit; il a développé ces points de l'histoire ecclésiastique avec autant de solidité que d'érudition, et il a répondu à tous les subterfuges dont les partisans de Jansénius ont coutume de se servir pour éluder la force de ces autorités. Il est entré dans le détail de ce qui s'étoit passé au tems de la paix de Clément IX et il a fait voir que ce pape n'avoit jamais approuvé qu'on signât le formulaire en ne se soumettant intérieurement qu'à la décision du droit, et en gardant seulement un silence de respect et de discipline à l'égard du fait. Il l'a prouvé par les paroles mêmes des deux brefs que Clément IX écrit à cette occasion; l'un aux quatre évêques et l'autre au roy. Dans le premier²⁾, le pape dit qu'inviolablement attaché aux constitutions de ses prédécesseurs il n'eût jamais admis sur la signature du formulaire aucune

exception ni restriction; dans le second³⁾ le même pape assure le roy qu'il a reconnu avec joye la soumission et l'obéissance des quatre évêques dans la signature pure et simple qu'ils ont faite du formulaire, et qu'il lui est bien plus agréable d'être porté à user de clémence envers eux, que d'être obligé à user de rigueur à cause de leur opiniâtreté.

Des brefs de Clément IX, M. de Grasse, a passé à la bulle *Vincam Domini* de Clément XI dont il a fait l'analyse. Il a remarqué, 1° Qu'elle déclaroit précisément, que pour satisfaire aux constitutions apostoliques⁴⁾, tous les fidèles doivent rejeter et condamner non seulement de bouche mais encore de coeur, le sens du livre de Jansénius comme le sens hérétique qui a été condamné dans les cinq propositions. 2° Qu'elle condamnoit expressément la doctrine qui enseigne que pour rendre aux constitutions apostoliques l'obéissance qui leur est due, il n'est pas nécessaire de condamner intérieurement comme hérétique le sens du livre de Jansénius condamné dans les cinq propositions, mais qu'il suffisoit de garder sur cela un silence respectueux. 3° Que⁵⁾ cette bulle condamnoit l'abus qu'on avoit voulu faire des brefs de Clément IX puisqu'elle taxoit de témérité ceux qui vouloient faire servir ces brefs à la défense de leurs erreurs, comme si Clément IX eût admis quelque sorte d'exception et de restriction dans une affaire si importante, lui qui avoit protesté qu'il n'en auroit jamais admis aucune. M. de Grasse a fait sentir combien ces décisions étoient contraires aux principes de M. de Senes sur la signature du formulaire; il a remarqué ensuite qu'on ne pouvoit signer le formulaire purement et simplement, et cependant ne pas condamner intérieurement le sens du livre de Jansénius sans pécher non seulement contre la sincérité chrétienne, mais encore contre l'honnêteté publique, sans être parjure et sans tromper l'église: que M. de Senes s'avoit coupable de tous ces excès lorsqu'il disoit qu'en signant le formulaire purement et simplement, il n'avoit point eu dessein de condamner intérieurement le sens du livre de Jansénius.

Sur ce que M. de Senes ne s'étoit pas seulement contenté d'attaquer la signature pure et simple du formulaire, mais qu'il vouloit la détruire entièrement, en déclarant qu'il la regardoit comme une occasion, une source et une cause de beaucoup de maux, et qu'il approuvoit ceux qui en demandoient l'abolition: M. de Grasse a dit qu'il sembloit que M. de Senes eut pris à tâche de contredire tout le monde, les évêques de France, le roy, le pape, toute l'église: les évêques de France qui protestent en écrivant à Alexandre VII qu'il n'y avoit pas de meilleure voye que cette signature pour établir l'autorité de la constitution

¹⁾ Tanta sane cum laetitia cognovimus in simplici ac pura subscriptione formularii quatuor episcoporum obedientiam et obsequium, a quo profecto magis nos juvat ad clementiam invitari, quam ad severitatem rigoris a contumacia compelli.

²⁾ Obedientiam, quae praesertim constitutionibus debetur, obsequioso illo silentio minime satisfieri, sed damnatum in quinque praefatis propositionibus Janseniani libri sensum, quem illarum verba praecae ferunt, ut praesertim, ab omnibus Christi fidelibus ut haereticum, non ore solum, sed et corde rejici ac damnari debere, nec alia mente, animo aut credulitate supradictae formulae subscribi licite posse... auctoritate apostolica decernimus, declaramus, statuimus ac ordinamus.

³⁾ Quosdam sane memorie Clementis papae IX litteras in erroris sui patrocinium advocare, temerario plane assu non erubescunt, perinde ac si memoratus Clemens praedecessor... aliquam in tam gravi negotio exceptionem seu restrictionem, quam nullam proventus se unquam admisorum fuisse protestatus fuit, reipso admisisset.

¹⁾ Instruction pastorale de M. de Senes du 28 août 1726, p. 24, 25.

²⁾ Nam dictorum praedecessorum nostrorum constitutionibus firmiter adherentes, nullam circa illud (formularium) exceptionem aut restrictionem admittari unquam fulsumus.

d'Innocent X, le roy qui remontra à Alexandre VII A que le moyen le plus propre pour extirper les restes du jansénisme étoit de faire signer un formulaire: le pape qui assura (c'est Clément XI), qu'Alexandre VII dressa le formulaire pour ôter tout prétexte d'éluder les définitions du saint siège: toute l'église enfin qui a toujours regardé les formulaires par lesquels on souscrivait la condamnation non seulement des erreurs, mais encore des écrits et de leurs auteurs, comme un moyen très convenable et souvent très nécessaire pour s'assurer de la foi des fidèles.

M. de Grasse a fini cette première partie de son rapport en disant, que M. de Senex voyant bien qu'il ne pouvoit se flatter qu'on abolit la signature du formulaire, vouloit au moins la rendre tout à la fois inutile et crimihelle: inutile, en n'exigeant pas que ceux qui signent le formulaire condamnent intérieurement le sens du livre de Jansénius, que l'église condamne dans les cinq propositions: criminelle, en autorisant le mensonge et le parjure, dont on se rend toujours coupable quand on jure et proteste condamner sincèrement un sens qu'on croit orthodoxe et véritable; de là M. de Grasse est entré dans la seconde partie de son rapport.

Selon M. de Senex, n-t-il dit¹⁾: la constitution *Unigenitus* a été donnée pour favoriser et autoriser des opinions dangereuses sur le dogme, des maximes de relâchement sur la morale, des abus sur la discipline et de faux principes sur la hiérarchie. La constitution proscriit et renverse dans son vrai sens les dogmes orthodoxes, les règles sûres des moeurs, l'administration légitime des sacrements, les points les plus importants de nos saintes libertés, nos loix et nos usages les plus sacrés. Les défenseurs de la bulle en veulent à la doctrine, et aux règles de l'église: ils attaquent ouvertement les vérités catholiques, persuadés qu'en cela ils ne font que se conformer à la constitution trop favorable à leurs desseins²⁾. La bulle a mis le trouble³⁾ et la division dans tous les ordres du royaume au moment qu'elle a paru, elle sera la semence d'une guerre éternelle, jusqu'à ce que tout le monde s'accorde enfin à la rejeter, on ne peut l'accepter avec quelque correctif qu'elle puisse être proposée, sans faire un tort très préjudiciable à la vérité⁴⁾.

Après cet exposé, M. de Grasse a dit que pour combattre tout ce qu'avançoit M. de Senex contre la constitution *Unigenitus*, il y avoit deux voyes à prendre: la première, de montrer que toutes les propositions que la constitution proscriit méritent d'être condamnées: la seconde, de prouver que cette bulle est un jugement définitif de l'église universelle qui ne peut autoriser des décrets qui auroient les défauts que M. de Senex reproche à celui-ci. Il a dit qu'il ne s'arrêtoit point au premier moyen qui avoit été si exactement discuté par les prélats de l'assemblée du clergé de 1714 et par plusieurs autres personnes distinguées par leur science et par leurs dignités; il a seulement remarqué que le livre des réflexions morales contenoit le principe fondamental des erreurs de Balus et de Jansénius, et pour le prouver il a parcouru quelques-unes des propositions condamnées par la bulle. Quant au second moyen, il a dit qu'il ne paroissoit pas nécessaire de prouver que la bulle

étoit une décision de l'église universelle, que trois grands papes, Clément XI, Innocent XIII et Benoit XIII, à la tête d'un concile nombreux, l'ont déclaré, que dès 1717 cinquante deux cardinaux, archevêques et évêques de France s'expliquèrent de même, que deux assemblées du clergé de France, celles de 1723 et de 1725, l'ont reconnu, qu'un grand nombre d'évêques étrangers en ont rendu témoignage, et que la seule notoriété du fait doit en convaincre tous les gens de bonne foi, qu'il est évident que cette bulle a été donnée par le pape, et qu'elle a été reçue solennellement et tacitement par tous les évêques du monde hors un très petit nombre; que les novateurs avoient beau crier que cette acceptation n'a été ni uniforme ni canonique, que ce sont des chicanes qui ont été mille fois détruites, que les papes et les évêques ont tous décidé que les 101 propositions condamnées par la bulle renferment quelque erreur ou du moins quelque excès qui les rend répréhensibles, qu'après cela on ne doit plus demander ce que l'église a dit, parce que sa décision n'est pas moins nette et précise qu'elle est ferme et constante¹⁾.

Or, a ajouté M. de Grasse, puisque la constitution est un jugement de l'église universelle, les outrages que M. de Senex fait dans son instruction à cette bulle, retombent sur l'église même. Si le jugement qu'elle a rendu contre les 101 propositions renverse les vérités chrétiennes, comme le prétend M. de Senex, les promesses lui ont manqué; elle n'est plus la colonne et l'appui de la vérité; les portes de l'enfer ont prévalu; elle a perdu son unité qui consiste dans la profession d'une même foi, puisqu'en même tems qu'un petit nombre d'évêques défend, dit-on, la vérité, le pape et le corps episcopal ont autorisé l'erreur; elle a perdu sa sainteté, puisque son chef visible et la très grande multitude de ses premiers pasteurs renversent les véritables maximes de morale et les seules règles légitimes pour l'administration des sacrements; elle a cessé d'être apostolique, puisque le plus grand nombre de ses pasteurs et de ses fidèles ne professent plus la foi que les apôtres ont enseignée et embrassent des décisions erronnées; elle a enfin cessé d'être visible puisque la vérité a cessé d'y prévaloir et d'y dominer.

M. de Grasse a parlé ensuite du trouble que M. de Senex prétend avoir été causé par la constitution, et il a fait voir que ce n'étoit pas la bulle qui avoit causé le trouble, mais ceux dont les erreurs étoient proscriites par ce sage décret, et qui inondent la France d'une foule de libelles séditieux et schismatiques. Il leur a appliqué ce qu'on répondoit aux ariens qui faisoient la même reproche, *has voces, disoient les ariens, ex substantia et consubstantialitate nobis minime placent, quibusdam enim offendiculo fuerit, plurimos conturbant*. Mais, leur répondoit s. Athanase, si ces paroles causoient par elles-mêmes du scandale, j'en serois moi-même scandalisé aussi bien que tous les fidèles; marquez moi, je vous prie, continué-t-il de leur dire, qui sont ceux que vous prétendez être scandalisés et troublés de ces expressions: certainement ce n'est aucun de ceux qui pensent avec piété de J. C. car ils les défendent et ils les emploient; que si ceux qui sont choqués de ces expressions sont ariens, faut-il s'étonner s'ils se révoltent contre ceux qui détruisent leur hérésie? Le rapport de cette seconde partie a été terminé par ce beau passage de saint Augustin qui disoit aux pélagiens: votre cause a été jugée par le tri-

¹⁾ Instr. past., p. 15.

²⁾ Instr. past., p. 8.

³⁾ Instr. past., p. 56.

⁴⁾ Instr. past., p. 13 et 57.

¹⁾ M. Bossuet, liv. 15 des Var., n. 155.

bunale, compétent des évêques, il ne faut plus agir avec vous que pour vous faire obéir en paix au jugement qui a été rendu, et si vous refusez de le faire, on ne doit plus agir que pour détruire vos artifices et pour réprimer votre inquiétude.

M. de Grasse a commencé la troisième partie de son rapport par exposer les éloges que M. de Senex donne au livre des réflexions morales dans son instruction: c'est un livre, selon M. de Senex¹⁾, qui bien loin de mériter aucune censure est très digne au contraire d'être lu, comme renfermant le langage des divines écritures, et des saints pères, comme rempli de lumière et d'onction, comme très propre à nourrir la piété des fidèles, en les faisant entrer dans les mystères de J. C., en leur en donnant l'intelligence; ce livre ne mérite pas plus d'être proscrit que les 101 propositions qui en ont été extraites; c'est par une lâche complaisance, dit M. de Senex, pour le chef de l'église, que je l'ai condamné; et pour réparer le tort qu'il lui a fait en le condamnant, il le remet entre les mains de ses diocésains comme un précieux gage de son zèle pour leur salut.

M. de Grasse, a fait voir la fausseté du jugement que porte M. de Senex du livre des réflexions morales; il a rappelé plusieurs des erreurs condamnées dans les propositions qui sont extraites de ce livre: il a fait sentir l'infidélité de la traduction dont l'auteur s'est servi, l'abus que ce même auteur fait de l'écriture et des pères; il a ajouté ensuite que M. de Senex n'avoit pu sans témérité, sans scandale et sans révolte contre l'église, approuver ce livre, en autoriser et en recommander la lecture, que tous les évêques avoient concouru avec le souverain pontife pour ôter des mains des fidèles, que les prélats mêmes qui n'avoient pas accepté la bulle *Unigenitus* s'étoient crus obligés d'en interdire la lecture à leurs diocésains; que la raison aussi bien que la religion nous apprennent que le sentiment particulier d'une seule personne qui combat et qui contredit ce que tous les autres soutiennent, n'étoit, suivant l'expression de Cassien, qu'orgueil et présomption, et par conséquent nuisible et dangereux; que pour justifier le procédé de M. de Senex dans la conduite qu'il tient par rapport au livre des réflexions morales, il falloit dire que Dieu avoit découvert à lui seul la vérité, et qu'il l'avoit cachée aux autres, ce que le concile d'Afrique de l'an 417 traitoit de paradoxe insoutenable, comme si l'on pouvoit croire, dit ce concile, que notre Dieu fasse disserter à un seul évêque la justice d'une cause qu'il laissera ignorer à une infinité d'évêques assemblés en concile.

M. de Grasse a aussi remarqué l'exces auquel M. de Senex s'étoit porté en exhortant ses diocésains de persister dans leur adhésion à son appel, et en leur adressant ces paroles²⁾: *nous vous conjurons, m. t. c. f., vous tous à qui appartient cette gloire (l'adhésion à son appel), et qui l'avez jusqu'ici conservée sans tâche, de ne vous la point laisser enlever, lorsque nous ne serons plus parmi vous. Soyez en garde contre tous ceux qui voudroient vous en dépouiller, sous quelque nom qu'ils viennent, et de quelque caractère qu'ils soient revêtus. Reconnoissez l'autorité légitime qu'ils auront sur vous, conservez pour eux tout le respect qui leur sera dû, obéissez leur en tout ce qui sera conforme à la loi de Dieu, mais non pas jusqu'à leur sacrifier les lumières de votre conscience, et les intérêts inaliénables de la vérité.*

M. de Grasse a résumé tout ce qu'il avoit rapporté de l'instruction de M. de Senex; il a fait sentir le venin répandu dans cet ouvrage et ja dit qu'il croyoit avoir démontré que la doctrine de ce prélat étoit entièrement opposée à celle de l'église, qu'il ne lui restoit plus qu'à remercier le concile de la bonté avec laquelle il avoit bien voulu l'entendre, et en finissant il a adressé ses vœux au ciel pour demander à Dieu d'éclairer M. de Senex, de toucher son coeur, et de le ramener au chemin de la vérité.

PRECIS DU RAPPORT

de M. l'évêque de Glandèves.

M. l'évêque de Glandèves a pris le bureau pour faire le rapport de l'affaire de M. l'évêque de Senex.

Il a représenté d'abord l'importance de l'affaire que le concile avoit à juger, et ce que l'église attendoit d'un tribunal aussi auguste: il est entré ensuite dans le détail de toute la procédure depuis la dénonciation que le promoteur du concile a faite de l'instruction pastorale de M. l'évêque de Senex, dans la congrégation du dix-huit août jusqu'à la comparution de ce prélat dans la congrégation du onze septembre. Il a rendu compte de tous les actes qui ont été produits par M. l'évêque de Senex ou signifiés à sa requête, la dénonciation du promoteur et ses différens réquisitoires, les jugemens rendus par le concile sur chacun de ces actes en particulier, et les significations qui ont été faites de ces jugemens à M. de Senex, généralement tout ce qui est contenu dans les actes du concile sur cette affaire. Il a fait sur chacune de ces pièces différentes réflexions, et a relevé les fausses allégations qui sont insérées dans les actes de ce prélat touchant ce qui s'est passé dans le concile.

M. l'évêque de Glandèves après avoir rendu compte de la procédure, est entré dans les fonds et a dit, que pour en donner une connoissance exacte, il lui paroissoit nécessaire d'examiner quatre points.

1° Si les chefs de plainte contenus dans la dénonciation du promoteur, étoient conformes à la doctrine et aux expressions renfermées dans l'instruction pastorale de M. l'évêque de Senex.

2° Si cette doctrine et ces expressions conformes aux chefs de plainte du promoteur ont dû exciter son ministère, et si elles méritent la censure du concile.

3° Supposé que l'instruction pastorale mérite d'être censurée, si M. de Senex, qui s'en est avoué l'auteur et qui a remis au concile un écrit qui en renouvelle et qui en confirme la doctrine, doit être condamné à quelque peine canonique.

4° Quelle peine canonique le concile devoit dans ce cas imposer à ce prélat.

Sur le premier article M. l'évêque de Glandèves a rappelé au concile que le promoteur dans sa dénonciation se plaignoit de trois choses: de la manière dont M. de Senex, dans son instruction pastorale, avoit parlé du formulaire d'Alexandre VII et de la signature pure et simple de ce formulaire: du portrait affreux que ce prélat y faisoit de la bulle *Unigenitus*, et de ce que, dans cette même instruction, il recommandoit à ses diocésains la lecture du livre des réflexions morales. M. de Glandèves a dit qu'il eût été à souhaiter que le concile en examinant par lui-même l'instruction pastorale eût pu reconnoître que les idées que le promoteur lui avoit données de cet ouvrage étoient outrées, mais que depuis que cette instruction avoit été lûe en plein concile, et depuis le rapport que M. l'évêque de Grasse en avoit fait avec autant

¹⁾ Instr. past., p. 12.

²⁾ Instr. past., p. 60.

d'exactitude que d'érudition, on voyoit avec douleur que les plaintes du promoteur n'étoient que trop fondées; il a cependant encore fait la lecture des endroits de l'instruction qui avoient donné lieu aux plaintes du promoteur, d'où il a conclu que les chefs de la dénonciation étoient pleinement vérifiés.

Sur le second article, il a dit que pour faire sentir combien la doctrine de l'instruction pastorale de M. de Senex est condamnable, il suffisoit de la remettre devant les yeux du concile; il y a 70 ans, a-t-il dit, que les papes, les évêques de France et nos rois agissent de concert pour affermir la condamnation des cinq propositions de Jansénius, en exigeant la signature pure et simple du formulaire. Pourra-t-on impunément contredire cette signature, y substituer cette fameuse distinction du fait et du droit que le parti n'a défendu jusqu'aujourd'hui avec tant d'opiniâtreté, que parce qu'il l'a regardée comme un moyen sûr pour éluder la condamnation des erreurs auxquelles il demeure toujours attaché malgré les anathèmes de l'église? Sera-t-il permis d'attaquer la bulle d'Alexandre VII si constamment exécutée dans l'église de France, et de vouloir l'annuler sous prétexte d'une paix que Clément IX n'accorda que parce qu'on lui fit entendre que ceux qui y furent compris, étoient parfaitement soumis à cette bulle? De quel front peut-on dire que la bulle *Vincam Domini Sabaoth* ne condamne pas le système du silence respectueux sur le fait de Jansénius, et n'oblige pas ceux qui signent le formulaire à la créance intérieure de ce fait? Les termes de la bulle sont clairs, et d'ailleurs quel en a été l'objet? la condamnation du fameux cas de conscience où le système du silence respectueux, tel que le propose l'instruction pastorale de M. de Senex, étoit approuvé. Quant à la constitution *Unigenitus*, vous savez, messeigneurs, que cette bulle acceptée par le corps des premiers pasteurs, munie du sceau de l'autorité royale, est devenue une loi de l'église et de l'état, contre laquelle il n'est pas plus permis à un évêque qu'à un simple fidèle de s'élever aujourd'hui; vous la regardez sans doute tous comme un jugement dogmatique et irréformable de l'église universelle. C'est donc sur l'église même, cette épouse de J. C. pure et sans tâche, cette colonne de la vérité, que retombent les blasphèmes impies et scandaleux qu'on vomit contre cette décision. C'est l'église même qu'on attaque lorsqu'on dit que la bulle autorise des opinions dangereuses sur le dogme, des maximes de relâchement sur la morale, des abus sur la discipline, de faux principes sur la hiérarchie, qu'elle renverse, qu'elle proscrie non par des conséquences obscures et éloignées, mais dans son véritable sens, les dogmes orthodoxes, les règles sânes des mœurs, l'administration légitime des sacrements, les points importants de nos libertés, nos loix et nos usages les plus sacrés. Quant au livre des *Réflexions morales*, sans entrer même dans le détail de tout ce qu'il contient de mauvais, peut-on, sans une témérité scandaleuse, se déclarer hautement le défenseur d'un livre proscrie si solennellement? Quel aveuglement de vouloir se croire seul plus capable de juger de l'orthodoxie d'un livre, que le pape, que tous les évêques du monde chrétien, et ceux même qui n'ont pas reçu la constitution, qui l'ont condamnée? Une singularité si outrée ne mérite-t-elle pas que l'ouvrage où on la trouve, quand il n'auroit pas d'autre vice, soit flétri par le concile? M. de Glandèves a ajouté plusieurs autres réflexions sur ces différentes ma-

tières, et il est ensuite entré dans la discussion du troisième point; savoir si M. de Senex qui s'étoit avoué auteur de l'ouvrage où il se trouvoit une doctrine si condamnable, méritoit quelque peine canonique; il a remarqué que la condamnation d'un ouvrage entraînoit avec soi celle de l'auteur qui ne vouloit pas le désavouer, lorsque l'auteur étoit soumis à la juridiction de l'autorité qui censuroit l'ouvrage; il a exposé les moyens dont M. l'évêque de Senex se servoit pour décliner le jugement du concile, l'appel qu'il avoit interjeté en 1717 de la constitution *Unigenitus* au futur concile général, et qu'il avoit renouvelé en plusieurs autres occasions, l'inséparabilité de sa cause avec celle des personnes qui comme lui, avoient appelé de la même constitution au futur concile général, l'appel comme d'abus dont il avoit saisi le parlement de Paris en 1720, le nouvel acte d'appel au pape et au concile du violement de la paix de Clément IX qu'il venoit de faire signifier; M. de Glandèves a dit qu'il seroit à souhaiter que ce que les évêques devoient à la conservation du dépôt de la foi pût permettre au concile d'admettre les moyens proposés par M. de Senex; que c'est toujours avec une véritable douleur et avec une grande répugnance qu'on se détermine à employer son autorité contre un confrère qu'on ne peut s'empêcher d'aimer, lors même que par son obstination il semble vouloir mettre dans la dure nécessité de le punir; mais que rien ne pouvoit soustraire M. de Senex au jugement du concile, qu'une rétractation pure et simple de son instruction; que l'église n'auroit pas de ressource pour arrêter le progrès des erreurs, si à la faveur d'un appel au futur concile général, tribunal qui ne subsistera peut-être pas de plusieurs siècles, il n'y avoit pas d'autorité capable d'imposer aux novateurs; qu'un évêque étoit justiciable du concile de sa province, et que ce qui étoit allégué par M. de Senex, ne pouvoit empêcher que ce prélat ne fût soumis à celui qui étoit assemblé, ce qui a donné occasion à M. de Glandèves de discuter encore les raisons d'incompétence objectées par M. de Senex.

Enfin M. de Glandèves, après avoir prouvé que M. de Senex ne pouvoit échapper au jugement du concile, a proposé les différentes peines auxquelles les canons condamnoient les évêques qui se trouvent dans le cas où étoit ce prélat, il a rapporté un grand nombre d'exemples des jugemens que les conciles avoient rendus contre des évêques accusés dans leur doctrine, il s'est arrêté principalement à ceux où l'esprit de douceur et de charité avoit prévalu sur la rigueur prescrite par les saints canons contre les évêques rebelles aux décisions de l'église, à ces jugemens où on s'étoit contenté de punir le coupable par de simples suspenses dans l'espérance de pouvoir par ce ménagement le faire rentrer en lui-même, et où on lui avoit laissé entre les mains le moyen de pouvoir, par une humble soumission, se faire délier des censures prononcées. M. de Glandèves ayant fini son rapport ajouta qu'il ne pouvoit donner un avis définitif sur cette affaire, qu'on n'eût fait de nouveaux efforts auprès de M. de Senex, et qu'on n'eût épuisé tout ce que la charité pouvoit encore avoir de ressource; que Dieu avoit peut-être attaché aux démarches qu'on feroit dans cet instant auprès de ce prélat, la grâce de sa soumission et de son retour, et qu'ainsi il croyoit qu'on devoit lui faire trois monitions d'un jour à l'autre, en le sommant de rétracter l'instruction pastorale par lui avouée, et de la condamner en ce qu'il y enseigne d'opposé à la signature pure

et simple du formulaire, en ce qu'il y dit d'injurieux et d'opposé à la constitution *Unigenitus* et à l'acceptation qui en a été faite, en ce qu'il y avance pour autoriser la lecture du livre des *Réflexions morales*, et lui déclarer en même temps que faute de ce faire et ledits délais passés, il sera procédé au jugement de sadite instruction et de sa personne par censures et peines ecclésiastiques conformément aux saints décrets et aux canons.

M. l'évêque de Glandèves ayant pris le bureau pour continuer son rapport sur l'affaire de M. de Senex, a rappelé au concile tout ce qu'il avoit dit le lundi précédent, il a rendu compte des actes contenant les trois monitions et sommations faites à ce prélat, les 15, 17 et 18 septembre, et de l'acte que ce même prélat a fait signifier le onze septembre. Et après qu'ils ont été lus, ensemble tout le procès, il a dit: vous aviez lieu de vous flatter que vos dernières démarches si pleines de charité pourroient enfin ramener cet évêque à l'unité de sentimens, et le porter à renoncer à la mauvaise doctrine qu'il a avancé dans son instruction pastorale, mais ses réponses aux trois monitions qui lui ont été faites de la part du concile et l'acte qu'il vous a fait signifier, ne laissent plus aucune espérance sur son retour, ce qui m'oblige de déclarer avec la douleur la plus amère que mon sentiment est:

1° Quant aux écrits de M. l'évêque de Senex, que sans avoir égard aux divers actes que cet évêque a fait signifier, tant au sujet de l'incompétence et des récusations générales et particulières, qu'aux appels par lui interjetés au futur concile général et au pape, et aux appels comme d'abus au parlement de Paris et autres, le concile condamne son instruction pastorale du 28 août 1726 comme contraire aux lois de l'église et de l'état, pernicieuse, tendante à fomenter des erreurs déjà condamnées, à révolter les fidèles contre les supérieurs légitimes et sur-tout à introduire le schisme en ce qui regarde la signature pure et simple du formulaire d'Alexandre VII en ce qui y est fausement avancé contre la constitution *Unigenitus* et l'acceptation qui y en a été faite, et en ce qui concerne la lecture du livre des *Réflexions morales*, sans vouloir approuver par ces désignations particulières le surplus de ladite instruction.

2° Qu'en proscrivant les erreurs que M. l'évêque de Senex a renouvelées dans l'écrit en forme de lettre en date du 15 juin de la présente année tant en son nom qu'en celui de ses adhérens, qu'il a lui-même lu en plein concile, signé et laissé sur le bureau, le concile condamne cet écrit comme téméraire, scandaleux, séditieux, tendant à favoriser des erreurs condamnées par l'église, injurieux au saint siège et au clergé de France, principalement en ce qui regarde la bulle *Vincem Dominus Sabaseth* acceptée et exécutée sans aucune contradiction dans le royaume.

3° Qu'inhibitions et défenses soyent faites par le concile à tous les fidèles de l'un et de l'autre sexe, exempts et non exempts, du diocèse de Senex et de cette province ecclésiastique, de soutenir et d'enseigner la mauvaise doctrine contenue dans ladite instruction pastorale et dans les autres écrits qui la favorisent, d'imprimer, vendre et débiter ladite instruction et ledits écrits, de les lire et retenir chez soi, le tout sous peine d'excommunication encourue par le seul fait, et avec injonction de remettre les exemplaires de ladite instruction et dedités écrits aux greffes des officialités des diocèses.

4° Quant à la personne de M. de Senex, que ce prélat soit interdit et suspendu de toute jurisdic-

tion et des fonctions épiscopales et sacerdotales dans son diocèse et par tout ailleurs, jusqu'à ce que par une rétractation authentique de son instruction pastorale et des autres écrits qu'il a faits pour la défense de ladite instruction, il vienne à résipiscence, et que le cas avenant, le concile donne pouvoir à monseigneur l'archevêque d'Embrun, son métropolitain, et en cas de vacance du siège métropolitain, au plus ancien suffragant de de la province, de lui donner l'absolution à ce requise.

5° Que le concile nomme à Senex un grand vicaire, un official, un promoteur et tous officiers nécessaires pour le gouvernement du diocèse, autres néanmoins que ceux qui ont été établis par M. de Senex, auxquels grand vicaire, official et officiers seront délivrées des lettres par monseigneur l'archevêque, ou en cas de vacance du siège métropolitain, par le plus ancien suffragant de la province, suivant qu'il sera jugé convenable pour le bien du diocèse de Senex.

6° Qu'il sera pris sur les revenus de l'évêché de Senex un tiers pour fournir aux frais de l'administration du diocèse, lequel tiers sera remis entre les mains du grand vicaire nommé qui en rendra compte, ensemble de toute son administration de trois en trois mois, ou plus souvent s'il en est requis, à monseigneur l'archevêque, et en cas de vacance du siège métropolitain, au plus ancien suffragant de la province.

7° Que le concile enjoigne au grand vicaire qui sera nommé, de faire biffer des registres de l'officialité, ladite instruction pastorale, de faire signer purement et simplement le formulaire à ceux du diocèse de Senex, qui ne l'ont pas signé, ou qui l'ont signé avec des restrictions, et à ceux qui se présenteront pour les saints ordres ou pour des *risa* et institutions de bénéfices; de faire publier la constitution *Unigenitus* dans tout le diocèse et de pourvoir généralement à tout ce qui sera nécessaire pour le bien du diocèse et pour le rétablissement et le maintien de la bonne doctrine.

Qu'enfin le jugement du concile soit signifié à monseigneur l'évêque de Senex, que copie lui en soit donnée, et qu'il soit publié dans le diocèse de Senex et partout où besoin sera.

PRECIS DU RAPPORT

fait par M. l'évêque de Marseille.

M. l'évêque de Marseille a fait son rapport et a dit.

Jamais ouvrages ne furent si dignes de l'attention des évêques assemblés, surtout dans un concile pour arrêter les progrès de la nouveauté et de l'erreur, que ceux qui vous ont été dénoncés, et dont je suis chargé de vous rendre compte.

Je le ferai, messeigneurs, avec l'exactitude et la fidélité que vous avez droit d'attendre de moi, et autant qu'il me sera possible, avec la brièveté qui paroit convenir à une matière aussi claire que l'est par elle-même, celle dont je dois vous entretenir.

Le f. Pierre-François Le Courayer, chanoine régulier de l'abbaye de sainte Geneviève de Paris, donna au public en 1723 un livre intitulé: *Dissertation sur la validité des ordinations des Anglois, et sur la succession des évêques de l'église anglicane, avec les preuves justificatives des faits avancés dans cet ouvrage. A Bruxelles, 1723.*

Il n'y mit point son nom; il craignoit sans doute et avec raison les rétractations et les censures, mais ne rattachant ensuite et ne pouvant se résoudre à

lui-même l'honneur qu'il s'imagina que devoit lui faire son livre parmi ce qu'il appelle les catholiques désoberés, il s'en déclara l'auteur en 1724.

Cette dissertation dans laquelle l'auteur entreprend de justifier la doctrine et la religion des Anglois aux dépens de la foi de l'église Romaine ouvertement combattue sur plusieurs points, scandalisa les véritables fidèles; elle alarma plusieurs célèbres théologiens, ils la regardèrent comme une suite dangereuse de ce malheureux projet d'union de religion avec les Anglois, qui, selon le bruit qui en avoit déjà couru, avoit été formé par quelques docteurs, ils s'élevèrent donc contre elle et démontrèrent la fausseté et les erreurs dont elle est remplie.

Le nouveau défenseur de la secte Angloise pour répondre à ces théologiens et pour soutenir ce qu'il avoit avancé fit paroître en 1726 un nouvel écrit qui porte ce titre: *Défense de la dissertation sur la validité des ordinations des Anglois, contre les différentes réponses qui ont été faites etc. par l'auteur de la dissertation etc.* Ce second livre mille fois plus pernicieux et plus digne de votre indignation que le premier, attaque sans ménagement et à découvert l'église catholique, dans son auguste sacrifice, dans son sacerdoce, dans la forme de ses ordinations, dans ses saintes cérémonies, dans l'autorité et la primauté de son chef.

Il n'est point ici question de quelques expressions équivoques ou hardies, échappées sans dessein; c'est un système formé et soutenu dans tout cet ouvrage de ténèbres, non pour engager les Anglois à rentrer dans le sein de l'église de Rome dont ils sont malheureusement sortis; mais au contraire pour porter les catholiques Romains à se réunir eux-mêmes avec l'église de Londres. Les opinions des protestans mille fois condamnées, y sont renouvelées et enseignées comme des vérités incontestables, reconnues pour telles dans l'église, la doctrine constante de cette même église sur le sacrifice de la messe, et sur la présence réelle de Jésus-Christ dans l'eucharistie y est combattue avec audace, les théologiens scholastiques y sont traités avec un souverain mépris, le saint concile de Trente n'y est guères plus respecté, ce que l'église proscribit et est approuvé, ce qu'elle enseigne et ce qu'elle pratique y est blâmé, et cela avec un air dédaigneux et triomphant, capable d'imposer à la multitude qui se laisseroit aisément séduire, si on ne lui donnoit les précautions nécessaires contre de pareils artifices.

Le f. Le Courayer paroît dans tout son écrit attaché aux erreurs qui affligèrent ce royaume dans les derniers siècles et qui causèrent tant de maux dans cette province en particulier que l'hérétique et l'impie desolèrent par le fer et par le feu, et qu'ils couvrirent de profanations et de sacrilèges dont les tristes marques se font encore voir aujourd'hui jusques sur la porte de l'auguste temple de cette métropole.

Il semble en effet, messeigneurs, que cet écrivain téméraire, cachant son véritable dessein sous les fausses et trompeuses apparences d'une réunion imaginaire, n'aye eu en vûe en composant l'indigne défense de sa condamnable dissertation, que de rappeler au milieu de nous le calvinisme que le sabbat et la piété du plus grand de nos rois en a heureusement banni. Mais il s'est vainement flatté de pouvoir nous surprendre dans le sommeil, et mêler l'ivraye avec le bon grain dans le champ du père de famille; il est des surveillans que le souverain pasteur a établi dans son église. Sans

doute, messeigneurs, vous jugerez dignes de condamnation ces deux livres déjà frappés de plusieurs anathèmes; mais avant que vous vous déterminiez à porter une juste censure contre ces écrits qui avec raison vous ont été dénoncés, il est convenable d'entrer dans quelque détail et d'exposer à vos yeux quelques-unes des propositions que j'en ai extraites, et qui présentent des erreurs grossières et palpables, manifestement opposées aux sacrées décisions du saint concile de Trente, et à la doctrine de l'église catholique: leur seule exposition suffira pour vous en convaincre. Afin d'agir avec quelque ordre je les distinguerai par des articles séparés, et pour vous faciliter la vérification des propositions, je marquerai exactement l'endroit et les pages dont je les ai tirées.

ARTICLE PREMIER.

Sur la suprématie des rois d'Angleterre.

Ce ne fut jamais aux puissances temporelles, ni aux rois de la terre, que Jésus-Christ en établissant son église en donna le gouvernement, mais à ses apôtres, dont saint Pierre étoit le chef, et en leurs personnes au pape et aux évêques leurs successeurs. Ce ne fut point aux princes des nations que le Sauveur dit¹⁾: *Vous êtes Pierre et sur cette pierre, j'établirai mon église, et enfin je vous donnerai les clefs du royaume des cieux.* Ce n'est pas non plus à eux, selon l'explication du saint concile de Trente²⁾, qu'il a été dit par l'Esprit-saint: *Attendite vobis et universis gregi, in quo vos Spiritus sanctus possit episcopos regere ecclesiam Dei*³⁾.

Mais ces saintes autorités ne sont pas capables d'arrêter le f. Le Courayer et de l'empêcher d'enseigner que la puissance spirituelle que le roi d'Angleterre exerce dans ses états n'est pas condamnable, mais qu'elle est même canonique. Voici comment il ose s'en expliquer dans les propositions suivantes.

I.

En matière ecclésiastique comme en toute autre, le pouvoir coactif ne réside que dans la personne du prince⁴⁾.

II.

La suprématie réclamée par les rois (d'Angleterre) ou accordée par les loix ne consiste point dans aucune portion du sacerdoce, mais dans une extension de juridiction qui dépouille le pape et toute autre personne étrangère, d'une autorité qu'une longue prescription, l'exemple des autres églises d'Occident, et le fruit de son apostolat lui avoient acquises⁵⁾.

III.

Si les raisons d'un refus de quelque dispense ecclésiastique sont trouvées injustes, le roi (d'Angleterre) ordonne à l'archevêque d'accorder la dispense, et à son refus il commet par une commission du grand sceau deux autres prélats pour accorder la dispense refusée; se peut-il rien de plus mesuré, de plus canonique et de plus subordonné à l'autorité de l'église⁶⁾?

IV.

En parlant des rois de France, il dit: c'étoient eux en effet qui ratifioient ou annulloient les

¹⁾ Matth. XVI, 18.

²⁾ Sess. 24, cap. 4.

³⁾ Act. XX, 28.

⁴⁾ Défense de la dissert., tom. 2, part. 2, p. 22.

⁵⁾ Ibid., p. 62.

⁶⁾ Ibid., p. 72.

ordinations des évêques... qui faisoient des loix A sur toute sorte de matières ecclésiastiques¹⁾

V.

Il est visible qu'à cet égard (il parle de la consécration des évêques) les rois d'Angleterre ne jouissent présentement d'aucun autre droit que de ceux dont jouissoient alors nos rois²⁾.

VI.

C'est ainsi que les princes non contents de prêter aux évêques leur autorité pour les soutenir dans le maintien de la discipline, prenoient sur eux le soin d'y veiller eux-mêmes comme une portion de leur devoir, parce que Jésus-Christ a partagé entre eux et les évêques, le soin de gouverner son église³⁾.

ARTICLE SECOND.

Sur les cérémonies.

Nos saintes et augustes cérémonies établies par l'église, pour inspirer aux peuples le respect dû à nos redoutables mystères, pour réveiller leur attention, pour exciter et entretenir leur piété paroissent au f. Le Courayer comme aux Anglois, incommodes et propres à nourrir la superstition; en vain le saint concile de Trente a-t-il prononcé des anathèmes contre ceux qui disent que les cérémonies, les ornemens, et les signes extérieurs, dont se sert l'église catholique dans la célébration de la messe, sont plus propres à porter à la superstition et à l'impie, qu'à entretenir la piété. Cet auteur peu intimidé par le bruit des foudres de l'église, excuse les Anglois dans la suppression des cérémonies dont l'augmentation leur a paru onéreuse et propre à nourrir la superstition, il trouve leur conduite exempte de crime et de blâme. Voici quelques propositions, qui serviront à faire connoître, combien sa doctrine est sur, cet article, opposée à celle du saint concile.

I.

Parlant de ceux qui furent chargés de composer la liturgie anglicane, il dit:

Ils ne donnoient pas avouglément dans les vûes de Calvin, et étoient presque autant éloignés d'un culte aussi nud, et aussi dépoûillé que celui qu'il vouloit établir, que de la multitude des cérémonies qui semblent accabler la nôtre⁴⁾.

II.

L'Angleterre dans la substitution du rituel d'Edouard au pontifical romain, n'a fait autre chose que de revenir à la simplicité du rit ancien⁵⁾.

III.

Il ne doit pas par conséquent paroître extraordinaire, que les papes eussent fait des offres de confirmer la liturgie (des Anglois) sans rien retrancher de la simplicité à laquelle avoit voulu la réduire le goût des Anglois par la suppression de ce grand nombre de cérémonies sur lequel ils croyoient qu'on avoit accablé le culte extérieur, plutôt qu'on ne l'avoit relevé⁶⁾.

IV.

L'ancien missel gallican n'a rien qui convienne mieux au sacrifice que la liturgie d'Edouard⁷⁾.

¹⁾ Ibid., p. 88.

²⁾ Ibid., p. 91.

³⁾ Ibid., p. 84.

⁴⁾ Ibid., part. 1, p. 818.

⁵⁾ Ibid., part. 2, p. 1.

⁶⁾ Ibid., tom. 2, part. 2, p. 188.

⁷⁾ Ibid., p. 148.

V.

Nous nous assujettissons tous les jours à des cérémonies ecclésiastiques que nous ne jugeons ni nécessaires, ni criminelles: telle est la conduite des hommes sages; ils s'asservissent aux usages qui n'ont rien de criminel, ils n'y mettent pas leur confiance, ce seroit superstitieux, mais ils obéissent à l'autorité pour ne pas se rendre coupables de préemption, ou suspects d'indépendance¹⁾.

VI.

Ils ont voulu simplement réformer un langage, dont ils ont crû qu'on pouvoit abuser, et supprimer des cérémonies dont l'augmentation leur a paru onéreuse, et propre à nourrir la superstition; voilà proprement tout leur crime²⁾.

ARTICLE TROISIÈME.

Sur la forme de sacremens.

Le f. Le Courayer ne se contente pas de prétendre que la forme des sacremens ne consiste que dans la prière, et qu'il n'est pas nécessaire que cette prière exprime ni l'effet, ni la fin du sacrement pour lequel elle est employée. Il va jusqu'à laisser à chaque église la liberté entière d'établir à son gré telle prière qu'elle juge à propos pour la forme essentielle des sacremens. Une pareille liberté seroit visiblement un abus par lequel on anéantiroit les sacremens. Le concile de Trente a prononcé des malédictions contre ceux qui oseront dire que les pasteurs peuvent changer les rites approuvés et usités dans l'église. Ces anathèmes tombent, à plus forte raison, sur ceux qui osent avancer, comme le fait cet auteur, que chaque église peut changer les paroles de la forme des sacremens.

Ce même concile reconnoît et enseigne que quoi que l'église aye le pouvoir d'ordonner ce qu'elle croit convenable sur l'administration des sacremens, elle ne peut cependant rien changer à ce qui est de leur substance: *salva tamen eorum substantia*³⁾; ce sont ses propres termes. D'où il suit évidemment qu'il est faux que chaque église ait le pouvoir de changer les paroles de la forme des sacremens; puisqu'il est certain que les paroles de la forme appartiennent à la substance. Il n'est donc pas douteux que les faux principes du f. Le Courayer tendent à détruire les sacremens.

I.

On décide de la validité ou de l'invalidité des formes par l'accomplissement exact du rit de son église⁴⁾.

II.

La variété qui se remarque dans les pratiques des églises particulières à l'égard des sacremens, ne peut être le fruit que de la liberté qu'elles ont eu de donner telle forme qui paroîtroit convenable à leur rit⁵⁾.

III.

La variété est si grande en ces matières, qu'il est impossible d'avoir rien de fixe, si on ne laisse aux églises le droit de choisir leurs rites et de former leurs prières⁶⁾.

Il ne faut pas oublier que par prières il entend la forme essentielle des sacremens.

¹⁾ Ibid., tom. 1, part. 2, p. 388.

²⁾ Ibid., tom. 2, part. 1, p. 68.

³⁾ Sess. 21, ch. 2.

⁴⁾ Défens., tom. 2; Ibid., part. 1, p. 84.

⁵⁾ Ibid., p. 84.

⁶⁾ Ibid., p. 88.

IV.

Chaque église particulière est maîtresse de ses rites ordinaires, et d'y faire les changements qu'elle jugé nécessaires¹⁾:

V.

Je sçais bien que l'usage des réordinations a prévalu à Rome... c'est contre cet usage que je réclame... il n'est fondé que sur l'ignorance des faits, et non sur une décision faite avec connoissance de cause²⁾.

VI.

Ces rites ajoutés à l'ordination demeurent donc toujours variables, puisque telle est leur nature, et s'ils sont variables, la même église qui s'y est soumise peut donc les changer³⁾.

Il parle de la forme de l'ordination.

ARTICLE QUATRIÈME.

Sur le sacerdoce et sur le caractère.

L'essence du sacerdoce consiste dans le pouvoir d'offrir le sacrifice. C'est l'idée que nous en donnons communément tous les docteurs catholiques, et le concile de Trente semble l'avoir positivement défini dans le second canon de la vingt-deuxième session: *Si quis dixerit, Christum non instituisse apostolos sacerdotes, aut non ordinasse, ut ipsi aliique sacerdotes offerrent corpus et sanguinem suum, anathema sit.*

Le même concile définit⁴⁾ encore que le caractère attaché aux sacrements de baptême, de la confirmation et de l'ordre, est un signe spirituel et ineffaçable, imprimé dans l'âme de ceux qui les reçoivent; et que ce caractère ou ce signe spirituel est la cause pour laquelle ces sacrements ne peuvent être réitérés. *Si quis dixerit, in tribus sacramentis: baptismo, confirmatione et ordine, non imprimi characterem in anima, hoc est signum spirituale et indelebile, unde et iterari non possunt, anathema sit.* L'initériorité de ces trois sacrements n'est donc pas le caractère, mais ce caractère est un signe imprimé dans l'âme dont l'initériorité n'est que la suite et l'effet. Cependant le f. Le Courayer après avoir donné une idée de l'essence du sacerdoce absolument différente de celle qu'en donne le concile de Trente, affecte de confondre le caractère qu'impriment quelques sacrements avec l'initériorité de ces mêmes sacrements, et semble, par ces expressions, vouloir effacer, autant qu'il est en lui, le signe intérieur imprimé dans l'âme qui fait l'essence du caractère. C'est ainsi que cet auteur contredit partout le saint concile de Trente et la doctrine de l'église pour se réunir aux Anglois.

PROPOSITIONS.

I.

Ce n'est point parler exactement que de dire... que le sacerdoce des chrétiens se tire de ce que Jésus-Christ est immolé dans l'eucharistie... ce n'est pas plus sur le sacrifice que sur toute autre fonction qu'est fondé le sacerdoce⁵⁾.

II.

Comme de toutes les fonctions qui concernent le culte extérieur, il n'y en a point de plus solennelle et de plus sainte que celle de l'oblation de

A l'eucharistie, on la regarde communément comme celle qui constitue proprement le sacerdoce: mais c'est une erreur. Toutes les autres lui sont également propres, et je ne vois point comment, à parler exactement, on peut dire que le sacerdoce des chrétiens est fondé sur ce pouvoir plutôt que sur les autres⁶⁾.

III.

Mais que le sacerdoce de l'église se tire de ce que Jésus-Christ est immolé dans l'eucharistie, c'est une expression fautive et une imagination bizarre qui ne vient que d'un faux raffinement des scholastiques⁷⁾.

IV.

Faire des prêtres pour dire la messe n'est pas un usage de la première institution⁸⁾.

V.

B Il a donc été comme nous, les sacrements non réitérables quand ils ont été bien conférés, et qu'entendons-nous autre chose par le caractère⁹⁾?

VI.

Mais en reconnoissant avec nous que les sacrements ne se réitérent point, parce que ce qui a été consacré à Dieu ne peut plus perdre la consécration qu'il a reçue, quelque idée philosophique qu'il se soit formé d'ailleurs de ce caractère, on peut le lui passer, et l'église n'a pas jugé à propos d'interdire aux hommes l'usage de leur philosophie en cette matière, dussent-ils en faire un usage aussi bizarre qu'en font sur ce point la plupart de nos scholastiques¹⁰⁾.

VII.

De l'initériorité au caractère il n'y a pas autre distance que celle d'une idée qui se conçoit avec une expression sans idée¹¹⁾.

ARTICLE V.

Sur la présence réelle de Jésus-Christ dans l'eucharistie, et la vérité du sacrifice.

L'essence du sacrifice de la messe et la présence réelle de Jésus-Christ dans le très saint sacrement sur laquelle est fondée la vérité de cet auguste sacrifice, ayant une liaison si essentielle et si intime que l'on ne peut combattre et détruire l'une sans attaquer et anéantir l'autre. Je n'ai pas cru devoir les séparer dans cet article, d'autant plus que le f. Le Courayer les attaque à la fois.

L'église fondée sur la parole infaillible du Sauveur enseigne à ses enfans, que Jésus-Christ n'est pas seulement spirituellement par la foi et en figure dans l'eucharistie, comme le croient les Anglois, mais qu'il y est véritablement, réellement et substantiellement¹²⁾. Penser autrement et l'insinuer, est sans doute une impiété et un blasphème. Nous verrons dans un moment, si l'auteur des livres dénoncés s'explique en catholique romain sur ce point fondamental de notre sainte religion.

L'église, dans le concile de Trente, nous apprend et nous ordonne de croire que le sacrifice de la messe est un sacrifice propre, véritable et propitiatoire, qu'une véritable victime y est offerte et véritablement immolée sur nos autels, que cette victime est le même Jésus-Christ qui s'est offert sur la croix, qu'il est en même temps et la victime

¹⁾ Ibid.

²⁾ Ibid., p. 161.

³⁾ Ibid., tom. 2, part. 1, p. 68.

⁴⁾ Ibid., tom. 2, part. 2, p. 128.

⁵⁾ Ibid.

⁶⁾ Ibid., tom. 2, part. 1, p. 68.

⁷⁾ Ibid., tom. 2, part. 1, p. 68.

⁸⁾ Ibid., tom. 2, part. 1, p. 68.

¹⁾ Def. etc., part. 1, p. 94.

²⁾ Ibid., p. 60.

³⁾ Ibid., tom. 2, part. 1, p. 107.

⁴⁾ Ibid., tom. 2, part. 1, p. 107.

⁵⁾ Ibid., tom. 2, part. 1, p. 107.

⁶⁾ Ibid., tom. 2, part. 1, p. 107.

du sacrifice et le souverain sacrificateur qui offre par le ministère des prêtres cette même victime qu'il offrit autrefois sur la croix, que ce sacrifice représente, renouvelle et maintient celui de la croix, qu'il est le même sacrifice que celui de la croix, mais qu'il en est distinct par le manière dont il est offert, l'un étant sanglant, et l'autre non sanglant, l'un pouvant être répété et l'étant en effet chaque jour en mille endroits à la fois, et l'autre n'ayant pu être offert qu'une seule fois et en un seul endroit. Voici comment s'explique sur cela le saint concile de Trente¹⁾: *In divinis hoc sacrificio, quod in missa peragitur, idem ille Christus continetur et incruente immolatur, qui in ara crucis semel seipsum crucis obtulit, docet sancta synodus sacrificium istud vere propitiatorium esse etc. . . . Una enim eademque est hostia, idemque offerens sacerdotum ministerio, qui seipsum tunc obtulit sola offerendi ratione diversa, et dans la même session, canon 3, il dit encore: Si quis dixerit missas sacrificium tantum esse laudis et gratiarum actionis, aut nudam commemorationem sacrificii in cruce peracti . . . anathema sit. Le concile enfin déclare²⁾, dans la même session, que la messe est un sacrifice propre et véritable.*

Tout cela n'est pas capable de contenir le protecteur de la secte anglicane. Il soutient que le sacrifice de la messe est seulement un sacrifice représenté, qu'il est purement spirituel, sans victime si ce n'est en figure, et sans immolation réelle; il ne reconnoît que le sacrifice de la croix, dont la messe est une simple représentation, et qui n'en diffère en aucune manière; enfin il n'y trouve que des figures et des images; ce n'est selon lui qu'une idée de sacrifice, qui n'exige qu'une présence spirituelle de la victime, et il n'a point de pudeur d'avancer que *l'eucharistie est chez les Anglois tout ce qu'elle est dans l'église.*

Il est cependant certain que la doctrine des Anglois comme celle de Calvin leur maître est directement opposée à celle de l'église catholique sur l'eucharistie; leur confession de foi imprimée à Londres, par Jean Bill, imprimeur de sa majesté, en 1661, en fait la preuve. Ce que j'en vai rapporter vous fera voir en même temps combien les sentimens du f. Le Courayer sont conformes à ceux des Anglois, et combien ils sont contraires à ceux de l'église.

Il y est dit en effet que *le corps de Christ est pris et mangé en la cène, seulement d'une manière céleste et spirituelle, et que le moyen par lequel le corps de Christ est reçu et mangé en la cène, c'est la foi. Et encore c'est pourquoi les sacrifices de la messe, auxquels on disoit communément que le prêtre offroit Christ pour les vivans et pour les morts . . . étoient des fables blasphématoires et des séductions dangereuses.*

Je ne rapporterai point ici toutes les monstrueuses propositions du f. le Courayer qui contiennent et renouvellent les erreurs des anglois, qu'il répète mille fois et en mille manières. Il faudroit copier des volumes entiers de la défense de la dissertation. Je me contenterai d'en mettre ici quelques-unes.

PROPOSITIONS.

I.

Il me paroît démontré que le sacrifice de l'eucharistie tout propre que l'appelle le concile

¹⁾ Sess. 22, ch. 2.

²⁾ Can. 1.

de Trente, n'est fondé que sur la représentation et le souvenir de la mort de Jésus-Christ³⁾.

II.

Voilà donc précisément en quoi consiste le sacrifice de l'église chrétienne, dans l'offrande de la mort de Jésus-Christ. Or cette mort ne se renouvelle point, on ne fait qu'en rappeler le souvenir et la représenter devant Dieu⁴⁾.

III.

Il s'ensuit que nous avons un sacrifice, mais que ce sacrifice n'est que figuratif et commémoratif, quoi que propre, parce que la mort et l'immolation ne sont que figurées et représentées⁵⁾.

IV.

Nos théologiens qui soutiennent que dans la célébration des saints mystères, il s'y fait une immolation réelle, et que c'est moins la mémoire de la mort de Jésus-Christ que sa mort même qui s'y renouvelle . . . Opinion qui n'est fondée que sur des idées peu exactes et peu autorisées⁶⁾.

V.

Tel est le langage et la doctrine des théologiens Anglois qui renferme une reconnaissance authentique du sacrifice de Jésus-Christ rappelé et représenté dans la célébration des saints mystères, et rien n'est plus conforme au langage et à la doctrine des pères, de nos anciens théologiens et de nos meilleurs controversistes . . . Eusèbe de Césarée s'exprime d'une manière encore plus forte pour marquer que le sacrifice que nous offrons, n'est qu'un sacrifice représentatif et commémoratif⁷⁾.

L'auteur de ces propositions a ici comme en mille autres endroits la mauvaise foi d'ajouter aux textes qu'il cite des particules exclusives pour tromper plus facilement les lecteurs.

VI.

Je sçais qu'à d'autres égards on appelle le sacrifice des autels un sacrifice réel, mais ce sont de ces questions de nom sur lesquelles se partagent les théologiens, et qui ne peuvent point autoriser une division dans la foi⁸⁾.

VII.

La question qui est entre nous et les anglois sur le sacrifice et le sacerdoce se réduit à une pure question de nom⁹⁾.

VIII.

Le concile (de Trente) ne s'est jamais servi du mot de sacrifice réel, mais simplement de celui de sacrifice propre et véritable, de peur apparemment que le terme de sacrifice réel ne nous induisît fausement à croire qu'il y a dans ce sacrifice une immolation réelle, comme semble le faire entendre l'expression peu exacte du père Le Quien qui dit que Jésus-Christ est tous les jours immolé et offert véritablement et réellement, quoique mystiquement sur nos autels¹⁰⁾.

IX.

On trouve dans l'eucharistie un vrai sacrifice en ce sens, qu'on y fait à Dieu l'oblation d'une mort toujours présente . . . mais comme cette mort

¹⁾ Défense de la dissert. tom. 2, part. 1, p. 282.

²⁾ Ibid., p. 182.

³⁾ Ibid., p. 182.

⁴⁾ Dissert. tom. 2, p. 68.

⁵⁾ Ibid., p. 68.

⁶⁾ Ibid., p. 64.

⁷⁾ Def. de la dissert. tom. 2, part. 1, p. 64.

⁸⁾ Ibid., p. 167.

ne se réitére point, ce sacrifice n'est que la ré-
présentation d'un autre¹⁾.

Pour prouver ce qu'il avance, il abuse de ces
paroles de Jésus-Christ: *Hoc facite in meam com-
memorationem.*

X.

Les Anglois ne rejettent point toute présence
et celle qu'ils admettent suffiroit pour le sacrifice
de l'église chrétienne, quand bien même la nature
du sacrifice exigeroit que Jésus-Christ fût réelle-
ment présent... la controverse que nous avons
avec les Anglois sur le sacrifice n'est qu'une dis-
pute de nom, qui ne peut avec justice autoriser
aucune division dans la foi²⁾.

XI.

En supposant même cette présence nécessaire,
celle que les Anglois admettent suffiroit pour un
sacrifice spirituel, tel qu'est celui de l'église³⁾.

XII.

Je soutiens 1° que Jésus-Christ se rend pré-
sent à la consécration des Anglois comme à celle
des catholiques. 2° Que quand ils ne croiroient
pas cette présence... celle qu'ils reconnoissent
suffiroit pour l'oblation d'un sacrifice spirituel tel
qu'est celui des chrétiens⁴⁾.

XIII.

On a vu d'ailleurs, que l'erreur prétendue (des
Anglois) sur le sacrifice n'étoit qu'un mal-entendu,
et se réduisoit à une pure question de nom⁵⁾.

XIV.

Que les uns l'appellent sacrifice propre, que les
autres l'appellent sacrifice commémoratif; cela peut
bien intéresser le respect dû à l'autorité d'un con-
cile, mais la vérité ne peut en souffrir, pourvu
qu'en s'expliquant, on convienne des mêmes idées,
quoique sous différens noms⁶⁾.

XV.

Qu'ils prouvent après cela que le pain et le vin
demeurent ou disparaissent après la consécration,
qu'ils croient que le corps de Jésus-Christ soit
présent spirituellement ou corporellement, c'est à
dire qu'il soit ou ne soit pas revêtu de ses pro-
priétés physiques et naturelles dans l'eucharistie,
ce peut être l'objet d'une contestation particulière⁷⁾.

XVI.

L'exposition de cette doctrine nous présente
plusieurs choses à croire dans ce mystère. 1° Le
changement véritable mais spirituel et invisible du
pain et du vin au corps et au sang de Jésus-
Christ, ce que l'église appelle transubstantiation.
2° La présence véritable ou réelle de Jésus-Christ
que la foi reconnoît sous les symboles qui ne lui
présentent comme auparavant rien que de sensible.
3° Le sacrifice du même Jésus-Christ qui consiste
dans l'offrande de sa mort, qui y est seulement
représentée, et qu'on annonce quand on célèbre ce
mystère⁸⁾.

XVII.

Aussi enseignent-ils comme nous, que Jésus-
Christ est véritablement présent dans l'eucharistie,

et qu'il y est présent par sa nature et par sa sub-
stance, mais que c'est une nature et une substance
spirituelle et sacramentelle¹⁾.

XVIII.

Le sacrifice de l'eucharistie n'exige donc point
par lui-même une présence physique, et pourvu
qu'on en reconnoisse une véritable, quelle qu'elle
puisse être, invisible, spirituelle, séparée ou jointe
à la substance du pain et du vin, le sacrifice est
toujours le même, parce que Jésus-Christ y est
également offert, et qu'on représente également
sa mort²⁾.

XIX.

La nature même du sacrifice de l'église, ne
semble exiger qu'une présence spirituelle, parce
que le sacrifice lui-même est tout spirituel... une
présence spirituelle suffit donc pour le fondement
d'un tel sacrifice³⁾.

En voilà bien plus qu'il n'en faut, messei-
gneurs, pour vous faire connoître combien les deux
livres qui vous ont été dénoncés sont pernicieux,
et dignes de toutes les censures de l'église.

Sages dépositaires de la doctrine et de la foi
de l'église, fidèles interprètes de ses décisions et
de ses lois, pontifes du Dieu vivant, c'est à vous
à confondre les ministres de l'irréligion et du
mensonge, qui dans ce temps de séduction mettent
tout en usage pour s'accréditer parmi les peuples
qu'ils veulent séduire par un nombre prodigieux
de livres remplis d'erreurs; habiles à profiter des
moindres circonstances, ils se font même du silence
que la prudence fait garder quelquefois, un puis-
sant moyen pour autoriser leurs entreprises et
pour triompher de la simplicité et de la foi des
fidèles dont le salut vous est confié. La religion
est attaquée dans ses points fondamentaux, la foi
est en péril; il est donc nécessaire de venir à son
secours et d'arrêter les progrès de ses ennemis,
d'autant plus dangereux qu'ils sont du nombre des
ministres des autels. Flétrissez par une condam-
nation solennelle ces deux livres dont j'ai tâché
de vous manifester une partie du venin.

La décision d'un concile aussi nombreux et
aussi respectable que l'est celui-ci, sera sans doute
d'un grand poids pour maintenir les peuples dans
la foi et dans la religion de leurs pères; ce dernier
coup reçu de votre main fera rentrer ces ouvrages
dans les ténèbres dont l'enfer les avoit fait sortir;
peut-être même qu'il touchera le cœur de leur
auteur, et l'engagera à se rétracter, et à se rendre
à l'église en se séparant à jamais du nombre in-
fortuné de ces esprits superbes dont parle l'Esprit
saint⁴⁾, qui se sont laissés séduire à leurs fausses
opinions, et que l'illusion de leur esprit retient
dans la vanité et dans le mensonge.

Et ensuite M. de Marseille a conclu à ce que sans
entrer dans le détail des propositions, lesdits livres
intitulés: *Dissertation sur la validité des ordinations
des Anglois, et sur la succession des évêques de
l'église anglicane etc. et Défense de la dissertation
sur la validité des ordinations des Anglois contre les
différentes réponses qui y ont été faites etc.*, soient
condamnés en général comme contenant des pro-
positions respectivement fausses, téméraires, cap-
tieuses, malsonnantes, scandaleuses, injurieuses à
l'église et au saint siège, favorisant le schisme et

¹⁾ Ibid., p. 168.

²⁾ Ibid., p. 162.

³⁾ Ibid., p. 168.

⁴⁾ Ibid., p. 208 et 209.

⁵⁾ Ibid., tom. 2, part. 2, p. 224.

⁶⁾ Ibid., tom. 2, part. 1, p. 228.

⁷⁾ Ibid., p. 65.

⁸⁾ Ibid., p. 160.

¹⁾ Ibid., p. 214.

²⁾ Ibid., p. 212.

³⁾ Ibid., tom. 2, part. 1, p. 230.

⁴⁾ Ecclésiast. III, 26.

l'hérésie, erronées, déjà condamnées par le saint Agard, de lire les susdits livres, et qu'il leur soit ordonné d'en rapporter tous les exemplaires au greffe des évêchés des diocèses où ils demeurent.

MANDEMENT UNIFORME

pour la publication des décrets du concile.

Bénissez le Seigneur, m. t. c. f. La promesse (nous croions pouvoir le dire avec confiance) la promesse qu'il a faite à ceux qui seroient assembles en son nom, vient d'être accomplie dans le concile d'Embrun. L'unanimité qui y a régné, et qui ne peut être contredite, la charité avec laquelle on s'y est toujours comporté, l'esprit de religion, qui animoit les discours et les actions de tous les pères, semblent autoriser cette confiance. Réunis dans cette sainte assemblée pour votre sanctification, les premiers pasteurs ont imploré les lumières d'en haut, ils ont demandé au saint Esprit de leur suggérer ce qu'ils devoient faire, ce qu'ils devoient enseigner pour la procurer, ils ont vu les maux dont leurs églises étoient affligées, ils ont cherché le remède, et ils ont appliqué celui qui leur a paru le plus efficace. L'erreur qui gagne comme la gangrène, s'étoit glissée au milieu de nous: ils ont tâché de la réprimer par l'autorité de leur ministère. La vigueur de la discipline ecclésiastique s'étoit rallentie: ils ont fait leurs efforts pour la ranimer par leurs réglemens. La foy étoit attaquée jusques dans son principe: chargés de veiller à la garde de ce sacré dépôt, ils ont travaillé à le conserver par leurs décrets. Vous apprendrez dans ces décrets l'obéissance que vous devez rendre aux constitutions émanées de la chaire de saint Pierre contre le jansénisme et ses fauteurs: Le scandale avoit pénétré jusqu'aux oints du Seigneur; et, ce que nous ne pouvons rappeler sans la plus vive douleur, un de nos confrères s'étoit écarté des voyes de la vérité. Les évêques n'ont pu se dissimuler que l'étendue de leur ministère les rendoit responsables du salut de leurs frères, que leur silence et leur inaction deviendroient un scandale encore plus grand. Après toutes les voyes de douceur et de charité inutilement tentées pour ramener le pasteur égaré, ils se sont armés du glaive que Jésus-Christ leur a confié; ils ont porté contre l'auteur du scandale ces coups salutaires qui dans l'esprit de l'église doivent moins servir à punir le rebelle, qu'à le corriger. Il nous reste encore un devoir à remplir: c'est de ne pas démentir le zèle qui nous a fait agir dans le concile, et de l'employer à maintenir l'observation des décrets que nous avons souscrits.

A ces causes, adhérant de nouveau à tout ce qui a été statué et ordonné dans le concile d'Embrun, voulons et ordonnons que les décrets joints, faits dans ledit concile, sur l'obéissance due aux constitutions apostoliques qui y sont énoncées, de même que les réglemens qui y ont été dressés pour la discipline, soient publiés dans toute l'étendue de notre diocèse, pour y être observés sous les mêmes peines contenues dans lesdits décrets et réglemens; comme aussi les censures portées par la condamnation de l'instruction pastorale de révérendissime seigneur Jean de Soanen, évêque de Senes, du 28 août 1726: et contre les livres de f. Le Courayer sur la validité des ordinations des Anglois. Déclarons qu'en conséquence de la sentence rendue contre ledit révérendissime évêque de Senes, vous devez le regarder et réputer comme

* MANDATUM PASTORALE

ad decreta concilii promulganda¹⁾.

Benedicite Dominum, carissimi fratres! Etenim, quae aliquando illis, qui in ejus nomine essent congregati, facta est a domino promissio, eam in hoc Ebredunensi concilio modo esse impletam, certa animi fiducia asserere nos posse arbitramur. Tanta enim ibi erat animorum unio atque sensorum, tanta omnium ibi charitas atque religionis ipsius studium, quod omnes omnium patrum sermones actionesque veluti spirabant, ut merito hanc fiduciam habere nobis videamur. Collecti igitur in hunc sacrum conventum quum essent vestrae sanctitatis gratia summi pastores, lumen coelitus sibi implorantes, a spiritu sancto petivere, ut sibi suggereret, quae facere deberent; quae docere vos ad vestram salutem; mala vero, quibus suam quisque ecclesiam laborare cernebat, quomodo tollerent, inquirentes id, quod optimum et efficacissimum sibi visum fuit, adhibuerant. Errorem enim, qui ut cancer serpsit, quum etiam inter nos se insinuasset, sui muneris vi et auctoritate reprimere: ecclesiasticae vero disciplinae vigorem, qui jam defecisset, praecipis et suscitare et confirmare: fidei denique, cujus conservandae cura eis demandata esset, fundamenta ipsa quum jam impugnarentur, decretis et defendere et confirmare studuerunt. Ex his igitur decretis, quam obedientiam praestare debeatis constitutionibus a sede s. Petri contra Jansenismum ejusque fautores editis, facile discetis. Scandalum penetraverat usque ad ipsos unctos Domini, ita ut unus ex ipsis fratribus nostris, cujus memoria summo nos dolore afficit, a recta via veritatis aberraverit. Neque episcopos fugere potuit, et sibi aliquando rationem salutis fratrum reddendam fore, et suo silentio atque negligentia serpere latius et crescere malum. Quare quum nulla neque mansuetudine neque charitate quidquam valerent ad pastorem illum ab errore reduendum: gladio tandem a Christo ipsis concessio usi sunt, quo salutaria vulnera malorum auctori infligerent ea, quae ad mentem ecclesiae non tam poena essent quam viri contumacis correctio. Unum porro adhuc restat, ut, quo studio in ipso concilio agebamur, eodem prorsus etiam decreta, quibus subscripsimus, exsequamur.

Quae quum ita sint, omnibus, quae in illo concilio statuta sunt atque mandata, denuo confirmatis, volumus atque mandamus, ut tam decreta, de obedientia constitutionibus apostolicis praestanda in illo concilio lata, quam ipsa praecipua in rebus disciplinae edita, quae late patent dioceses nostrae, promulgentur, utque tam ipsorum observatio iisdem poenis, quae illis decretis et praecipua statuuntur, urgeatur, quam censurarum, quae et in condemnanda instructione pastorali reverendissimi domini Joannis de Soanen, episcopi Senecensis, d. d. 28 augusti a. 1726; et contra libros f. Le Courayer de validitate ordinationum Anglorum latae sunt. Hinc declaramus, quod ex ista sententia contra reverendissimum episcopum Senecensem lata sequitur, vos eundem ab omni potestate et jurisdictione episcopali et ab omni ordine et episcopalis et sacer-

¹⁾ * Cf. XXVII congr. privatae, supra col. 778. Hujus epistolae verba latine sumuntur ex Collectione Lacord.

suspens de tout pouvoir et juridiction episcopale, et de tout exercice de l'ordre tant episcopal que sacerdotal, jusqu'à ce qu'il ait fait une satisfaction telle que l'exige le concile.

Veulons que lesdits decrets et reglemens soient enregistrés dans le greffe de notre officialité, pour s'y conformer dans tous les jugemens ecclesiastiques.

A details exercitio ut suspensionem considerare debere, dum concilii decreto satisfecerit.

Volumus, ut haec decreta et statuta in tabularium nostrae officialitatis referantur judiciorumque omnium ecclesiasticorum sint norma.

CATALOGUS

eorum omnium, qui interfuerunt concilio
Ebredunensi.

Illustrissimi et reverendissimi d. d.

Petrus de Guérin de Tencin, archiepiscopus princeps
Ebredunensis.

Joannes Soanen, episcopus Senecensis.

Franciscus Berger de Mallisoles, episcopus et comes
Vapincensis.

*Henricus Franciscus Xaverius de Balsunce de Castel-
moron*, episcopus Massiliensis.

Joannes du Doussat, episcopus et dominus Bellicensis.

Floardus Moret de Bourchenu, episcopus et do-
minus Vinciensis.

Petrus Josephus de Castellane, episcopus et dominus
Forjulienis.

Petrus Franciscus Laffiteau, episcopus Sistaricensis.

Laurentius Dominicus des Bertons de Crillon, epi-
scopus Glandavensis.

Antonius Franciscus de Blietwich de Monclay, epi-
scopus Aedubensis.

Franciscus Reynaldus de Villeneuve, episcopus Viva-
riensis.

Joannes Baptista de Vaccon, episcopus Aptensis.

Alexander Milon, episcopus et comes Valentiniensis.

Joannes de Caulet, episcopus et princeps Gratia-
nopolitanus.

Carolus Octavianus d'Antelmy, episcopus Grassensis.

Raymundus Recrosio, episcopus Niciensis.

D. *Franciscus de Puget*, vicarius generalis et pro-
curator illustrissimi et reverendissimi d. *Henrici
de Puget*, episcopi Diniensis.

Abbatas.

D. *Victor Amedeus de la Font de Savine*, abbas
monasterii beatae Mariae de Boscodono.

Domnus *Benedictus de Benoit*, decanus monasterii
Lirinensis, ejusdem monasterii procurator.

Deputati capitulorum.

D. *Guillelmus d'Hugues*, praepositus ecclesiae me-
tropolitanae Ebredunensis.

D. *Ludovicus Paschalis*, ejusdem ecclesiae canonicus.

D. *Joannes du Pasquier*, canonicus ecclesiae cathedra-
lis Senecensis, deputatus a capitulo ecclesiae
Senecensis.

D. *Joannes Baptista de Boulogne*, canonicus theo-
logus ecclesiae Diniensis, a capitulo ejusdem
ecclesiae deputatus.

D. *Arnaldus Rostan*, ecclesiae Vinciensis beneficiatus,
a capitulo ejusdem ecclesiae deputatus.

D. *Josephus Belin*, canonicus ecclesiae cathedralis
Glandavensis, a capitulo Glandavensi deputatus.

D. *Josephus Ravel*, canonicus ejusdem ecclesiae, ab
eodem capitulo deputatus.

D. *Stephanus Maria*, canonicus ecclesiae cathedralis
Grassensis, a capitulo ejusdem ecclesiae de-
putatus.

Deputati a clero.

D. *Andreas Ramusat*, parochus sancti Vincentii Ebre-
dunensis, a clero dioecesis Ebredunensis depu-
tatus.

D. *Joannes Berthelot*, parochus sancti Clementis ejus-
dem dioecesis, ab eodem clero deputatus.

Ordo. censual. tomus XXXVII.

D. *Franciscus de Puget*, deputatus a clero dioecesis
Diniensis.

D. *Arnaldus Rostan*, ecclesiae cathedralis Vincien-
sis beneficiatus, a clero dioecesis Vinciensis
deputatus.

D. *Josephus Ravel*, canonicus ecclesiae cathedralis
Glandavensis, deputatus a clero dioecesis
Glandavensis.

D. *Josephus Payan*, a clero dioecesis Grassensis
deputatus.

Officarii concilii.

D. *Gaspar d'Hugues*, canonicus ecclesiae metropoli-
tanae Ebredunensis, promotor.

D. *Joannes Baptista Jouve*, canonicus ejusdem ec-
clesiae, vice-promotor.

D. *Antonius de Michel*, canonicus ejusdem ecclesiae,
secretarius.

D. *Nicolaus Amiel*, canonicus ejusdem ecclesiae,
vice-secretarius.

D. *Guillelmus Salva*, canonicus ejusdem ecclesiae,
magister caerimoniarum.

D. *Franciscus Ignatius Jouve*, ejusdem ecclesiae
beneficiatus, magister caerimoniarum.

M. *Jacobus Vial*, advocatus

M. *Franciscus Leydon*, procurator / notarii.

Theologi et canonistae saeculares.

D. *Joannes Faure*, doctor theologiae, canonicus archi-
diaconus ecclesiae Ebredunensis.

D. *Joannes Payan*, presbyter dioecesis Aquisensis,
doctor sorbonicus, illustrissimi et reverendis-
simi d. archiepiscopi Aquisensis vicarius generalis.

D. *Stephanus Guérin*, doctor theologiae, decanus
ecclesiae collegiatae Nostrae Dominae des
Acoules civitatis Massiliensis, illustrissimi et
reverendissimi d. episcopi Massiliensis vicarius
generalis.

D. *Nicolaus Reynaud*, doctor theologiae facultatis
Parisiensis, illustrissimi et reverendissimi d.
archiepiscopi Aquisensis vicarius generalis et
officialis.

D. *Josephus Franciscus Salvador*, juris canonici
doctor, superior seminarii Avenionensis.

D. *Ludovicus Franciscus Gabriel d'Orléans de la
Mothe*, doctor theologiae, vicarius generalis
illustrissimi et reverendissimi archiepiscopi
Arelatensis.

Theologi et canonistae regulares.

Domnus *Jacobus Silvestre*, ordinis sancti Benedicti,
magnus prior monasterii de Boscodono.

P. *Antoninus Arnaud*, ordinis ff. Praedicatorum con-
ventus Barcellonensis, doctor theologiae.

P. *Ludovicus Clarion*, prior ff. Praedicatorum con-
ventus Brianconii, theologiae baccalaureus.

P. *Josephus Roux*, ff. Minorum sancti Francisci,
guardianus conventus Ebredunensis, theologiae
doctor.

P. *Franciscus Roulx*, ordinis et conventus eorun-
dem, theologiae doctor.

P. *Stephanus Maniquet*, provincialis Minorum pro-
vinciae Lugdunensis, doctor, theologus.

P. *Benedictus de La Roche*, guardianus Capucinorum
conventus Ebredunensis.

- P. Laurentius de La Roche, ordinis et conventus A
eorundem.
P. Polycarpus Rambos, guardianus Redallectorum
conventus Brianconii.
P. Pontianus de Tremble, guardianus Recollectorum
conventus Gratianopolitani, theologiae lector.
P. Nicolaus Boudret, rector collegii Ebredunensis
societatis Jesu.
P. Franciscus Mollie, societatis Jesu, director semi-
narii Ebredunensis, theologiae professor.

CONFIRMATIO CONCILII.

Venerabilibus fratribus nostris, archiepiscopo
metropolitano et coepiscopis in provinciali
concilio Ebredunensi congregatis et sub-
scriptis.

BENEDICTUS PAPA XIII.

*Venerabiles fratres nostri, salutem et apostolicam
benedictionem.*

Bonam sobolem [sacrae] institutionis et anti-
quae traditionis memorem, ad sinum matris eccle-
siae recurrere, gavisus sumus, cum a vobis conditas
in concilio provinciali constitutiones et litteras
synodales conventus accepimus, per quas nostri
apostolatus officium implorastis, ut vestris pro
ecclesiastica unitate disciplinaeque statutis inde
principalis auctoritatis robur accederet, unde uni-
tas sacerdotalis exorta est, unde episcopatus in
Christo coepit exordium, et unde in Galliarum
regionibus fides sancta proviuit. Fructum sane
uberrimum cepimus diuturnae sollicitudinis, qua
pristinam synodorum provincialium consuetudinem
hujus etiam sanctae sedis exemplo decretisque
nostris, nuper in Romano concilio editis, restituere
ac promovere contendimus, quam nimirum erroribus
et corruptelis avertendis aptissimam Tridentina
synodus commendavit ac tertio quoque anno
celebrandam praecepit, tum ipsa salutarem im-
primis christiana sensit ac praedicavit antiquitas.

In hac vero temporum gravitate, qua florentis-
sima Galliarum regni laborant ecclesiae propter
paucos episcopos, officii sui immemores et aposto-
licae constitutionibus detestabili pertinacia refraga-
ntes, cum nihil esse ad removenda scandala
conducibilis reputaremus, omnem dedimus operam,
ut habendis pro colenda firmandaque disciplina et
contra episcopos obedientiam detrectantes provin-
cialibus conciliis nulla objicerentur impedimenta.
Propterea venerabili fratri Bartholomaeo, archi-
episcopo Atheniensi, nostro atque hujus sanctae
sedis nuncio, diligenter injunximus, ut apud majes-
tatem christianissimi regis ageret et instaret, ut,
si quae occurrerent, difficultates amoverentur, et
celebritas illa synodorum Gallicanarum, quae du-
dum per omnes Christi ecclesias inclaruit, jam diu
intermissa refloresceret. Eidem praeterea venerabili
fratri in mandatis dedimus, sedulo curaret ac nite-
retur, ut per episcopales conventus ab ordine et
jurisdictione temere exercenda pernicaces episcopi
abstinerentur; verebatur enim, ne, dum canonica
a nobis pararentur remedia, ad alendam interea
impunitatem mora proficeret, et oves Christi veris
pastoribus destitutae caecisque pastoribus obsequen-
tes fierent in dispersionem. Opportunum igitur
rati sumus, ut earum saluti per episcopalem zelum
charitatemque, opera, mandatis curiae nostris in-
structam, pro tempore prospiceretur et, qui superiora
apostolica judicia parvi pendentes, creditum sibi
gregem corrumpere potius pergerent quam servare,
per coepiscoporum vigilantiam cogentur pravita-

tem suam a seducendis oribus continere. Nostrae
autem voluntati cum sapienter ante ceteros ob-
secundaverint fraternitates vestrae, satis explicare
non possumus, quanta consolatione repleti simus
ex synodali providentia, qua episcopum Sani-
tiensem exercendo ordine pontificali et sacerdotali at-
que ordinaria jurisdictione abstinere coegit, donec
ad saniora consilia rediret, eaque resipiens salu-
tari uberioris ac meritis declinaret hujus sanctae
sedis animadversiones: irrita, scandalosa, schisma-
tica ejusdem appellatione rejecta, atque intercluso
inani illo ad fovenda schismata comparato dissen-
sionis perflugio. Non solum igitur precibus vestris
annuentes, sed, constitutionum etiam gravitate et
sapientia postulante, quae ad nos misistis, concilii
decreta mature a nobis expensa, praesertim vero
de contumaci episcopo providum consilium, libenti
animo collaudamus et comprobamus nostraeque
auctoritatis subsidium ac robur adjicientes plenis-
sime confirmamus. Deus autem, qui pacem posuit
fines ecclesiae, studia nostra et vestrae vigilantiae
exempla secundet et provehat ad fraternitatis in-
citamentum, ut animabus Christi sanguine redemptis
nulla desint episcopalis sedulitatis praesidia ac,
stulti pastores detracta seducendi licentia, novus
quaerendae veritatis et pacis stimulus admoveatur:
ut et ipsi aliquando intelligant, in cathedra unitatis
positam esse doctrinam veritatis. Ac vobis, vena-
rabiles fratres nostri, apostolicam benedictionem
intimae charitatis susceptaeque laetitiae testem per-
manenter impertimur.

Datum Romae, apud sanctum Petrum, sub annulo
piscatoris, die XVII decembris MDCCXXVII, ponti-
ficatus nostri anno IV.

Carolus, archiepiscopus Emissenus.

EPISTOLA

R. D. ARCHIEPISCOPI EBREDUNENSIS
ad ss. d. d. Benedictum XIII.

Beatissime pater,

Litteras, quas die XVII decembris proxime
elapsi ad me mittere dignata est sanctitas vestra,
incredibili laetitia parique observantia accepi.
Eodem animo lectae sunt ab episcopis, qui me-
cum concilio Ebredunensi adfuere, rogaveruntque
reverendissimi praesules, ut communes gratiae
voluntatis sensus beatitudini vestrae exponerem.
Felicis nos, quorum iudicia, ad tuendam fidem
servandamque unitatem catholicam synodaliter lata,
muniantur auctoritate sanctissimi illius pontificis,
cujus est confirmare fratres suos, et quem in die-
bus misericordiae Deus ecclesiae concessit, non
minus operibus quam eminenti vicarii Christi et
principis apostolorum successoris dignitate conspi-
cuum. Si nobis ipsis gratulamur, quod omnia
synodi Ebredunensis decreta suo suffragio corro-
boraverit sanctitas vestra, speciatimque sententiam,
quam tulimus, aegre licet, adversus episcopum Sani-
tiensem, cujus heu! infaustas animi praepredicantis
opinionis dolere vix unquam satis possumus; si
probe intelligimus, quanta ex apostolica confirma-
tione in nos gloria redundet, quantusque in rei
catholicae bonum fructus excrecat: non minus
gratum tibi, beatissime pater, accidere debet,
quod magnam hujus operis partem non uno,
sed multiplici titulo possit sibi vindicare sanctitas
vestra. Enim vero cum te vigilantissima ecclesiae
Beneventanae administratione ad capessendum uni-
versalis ecclesiae regimen efformaret et institueret
Deus: pristinam conciliorum provincialium consue-
tudinem ferme obsoletam, pluribus habitis Bene-
venti synodis, canonum vindex et assertor revocasti,

quod Romae etiam vix inauguratus summus pontifex, ad episcoporum omnium aemulationem et gaudium, solemniori pompa religiose praestitisti. Apostolicae postmodum adhortationis officio regis pietas excitata nostris flagitationibus studiisque ardentibus cessit permisitque, ut Ebredunum synodaliter conveniremus; vestris denique precibus annuens, Deus misit de sancto auxilium, quo tantopere indiguimus pro sustinendis molestiis et aerumnis, inter quas nostra sollicitudo pastoralis versata et agitata fuit. Dolendum sane quod synodale concilium, tot abhinc annis in Gallia primo habitum, inflata adversus unum de nostris fratribus poena ac censura memorandum sit; hoc procul dubio ad majorem sui nominis gloriam et ad amplius ecclesiae ac religionis incrementum permisit Deus, ut non gloriatur omnis caro in conspectu ejus, quoniam in angelis suis reperit pravitatem. Illud saltem testimonium nobis ipsis perhibere possumus, quod cum episcopo Sanitiensi ogerimus in omni patientia, mansuetudine et longanimitate, quas amor vere fraternus suadere poterat; speramus semper futurum, ut sibi ipsi redditus saniora consilia amplectatur, sicut agnita veritate, dignum se praebet, cui ordinum et jurisdictionis exercitium episcopalis charitas juxta synodale iudicium restituat. Visus fuerat ejus animus nostris precibus et conatibus tantisper commoveri; reservatum certe beatitudini vestrae credimus, ut cor ejus penitus emolliatur, ipseque domum ad unitatem, unde recedit, felici exitu revocetur. Obstrepant ecclesiae hostes; lacessant nos indigne convitiis; librum Considerationum moralium, iudicium solemnibus damnatum licet, magnificis tamen efferant laudibus; voce et scriptis in constitutionem *Unigenitus* et in puram ac simplicem formularii subscriptionem Alexandri VII bulla praescriptam invehantur; detrahant de auctoritate concilii Ebredunensis, in quo nihil prius habuimus quam ecclesiae iudicium adversus 101 propositiones et librum, unde sunt excerptae, sartum tectumque tueri ac decretorum apostolicorum circa formularii subscriptionem executioni allaborare. Illud utique singulis atque omnibus aperte constabit, pontificem inter eos, qui Petri cathedram virtutibus suis adornarunt, praestantissimum, pontificem catholicae doctrinae ac praesertim doctrinae sancti Thomae, in cuius schola educatus et nutritus fuit, studiosissimum assertorem, pontificem purioribus et sanctioribus morum ac disciplinae ecclesiae regulis maxime addictum censuisse ex praedecessorum suorum sancitis et actis, ex veritatis justitiaeque legibus ac ipso religionis jure iudicium nostrum sigillo apostolicae auctoritatis obsignandum. Opponent etiam adversus constitutionem *Unigenitus* provocationes istas, quibus in causa finita orbem catholicum, quem, Domino iis resistente, pervertere nequeunt, saltem commovere conantur, quibusque ecclesiam cum ecclesia veluti committentes, illam ignorant aut contemnunt, cui tamen Christus promisit se adfuturum omnibus diebus usque ad con-

summationem saeculi. Notam erit ac perspectum, sanctitatem vestram nostrum hac de re decretam approbasse sicut nobiscum interclusae bullae *Unigenitus* adversariis illam recursum viam, qua tam indigne utuntur: rati, hac ratione pervicaci suae contumaciae et schismati, quod inde nascitur, posse asseri impunitatem. Ita, beatissime pater, vincit ecclesia, et confunduntur qui insurgunt in eam.

Apostolorum successores, quos Spiritus sanctus posuit regere ecclesiam Dei, respicias nos ut fratres, pater sancte; sanctitatem vestram, in qua veneramur primatum beato Petro a Christo concessum, agnoscimus ut patrem, et ab haec capitis cum membris unione pendere existimamus rectam ecclesiae ordinationem praecipuamque ad sustinendam veritatem et coercendos errores Christi sacerdotii virtutem. Accipe igitur, sanctissime pater, pro tua in nos bonitate observantiae nostrae et grati animi significationes cum sinceris votis conjunctas. Beatitudinem vestram reveremur ut filii obsequentissimi; assiduas ad Deum fundimus preces, ut supremam illam sedem, in qua ad vestram gloriam et salutem, ad nostram vero felicitatem nostramque praesidium positus es, diutissime teneas; coram Deo et hominibus profitemur, quae concilium Ebredunense paternae pietatis sentit officia, nos ea nunquam oblituros. Ad me, quod attinet, e memoria non excident tot accepta a sanctissimo patre beneficia; speciali nomine audio filius tuus, in episcopum a beatitudine vestra sum consecratus; testis fui et admirator praecellissimarum illarum virtutum, quibus forma factus gregis exemplum es fidelium in verbo, in conversatione, in charitate et in fide. Itaque tam animi mei propensione, quam debito religionis officio ac veneratione profiteor me

beatitudinis vestrae, etc.

LETTRE DU ROY

à M. l'archevêque d'Embrun.

Mons. l'archevêque d'Embrun. Après la lecture qui a été faite par mes ordres, et le compte qui m'a été rendu des actes du concile d'Embrun, auquel vous avez présidé, je n'ai pas voulu différer de vous marquer la satisfaction que j'ai de la conduite de cette assemblée, et du zèle qu'elle a témoigné pour la défense de la saine doctrine et le maintien de la discipline ecclésiastique. Je suis bien aise de vous dire en même temps, que dans toutes les occasions qui le requerront, j'emploierai volontiers mon autorité, pour soutenir les décisions et les décrets de ce concile. De quoi je desiré que vous assuriez de ma part les évêques qui y ont assisté avec vous, et la présente n'étant pour autre fin, je prie Dieu qu'il vous aye, mons. l'archevêque d'Embrun, en sa sainte garde. Écrit à Versailles, le 28 jour de décembre 1727. Signé: Louis. Et plus bas: *Lé Blanc*.

Et au dos est écrit: à Mons. l'archevêque d'Embrun, conseiller en mon conseil d'état.

APPENDIX AD CONCILIUM EBREDUNENSE.

LETTRE DE M. L'ARCHEVÊQUE D'EMBRUN au roy.

Sire,
J'approche avec confiance du trône de v. m. J'y suis conduit par l'intérêt de la religion dont le maintien et la défense forment déjà, sire, l'un de plus glorieux caractères de votre règne. Parmi les maux dont v. m. a la douleur de voir

l'église affligée, elle est informée que les plus grands et les plus dangereux se font ressentir dans la province ecclésiastique d'Embrun. Je serois indigne, sire, de la place à laquelle vos bontés m'ont élevé, si je ne faisois tous mes efforts pour apporter à ces maux les remèdes que les saints canons m'indiquent, et qui même ont été prescrits par les ordonnances de vos plus illustres prédécesseurs.

Je supplie donc très-humblement v. m. de vouloir bien me permettre d'assembler et de tenir le concile de la province d'Embrun, pour traiter des affaires pressantes de la religion, et qui appartiennent au dogme et à la foi.

Je ne fais que renouveler les vives instances que plusieurs assemblées du clergé ont portées aux pieds de v. m. et la province d'Embrun a le malheur de se trouver précisément dans le cas, où v. m. a fait espérer qu'elle accorderoit la grâce que j'ose lui demander.

Je suis avec le plus profond respect et la soumission la plus parfaite, etc.

A Embrun, le 5 avril 1737.

LETTRÉ DU ROY

à M. l'archevêque d'Embrun.

Mons. l'archevêque d'Embrun. J'ai vu par la lettre que vous m'avez écrite, l'importance dont il est d'assembler incessamment votre concile provincial pour y traiter et discuter des affaires qui intéressent essentiellement le dogme et la religion. L'attention que j'ai toujours eu comme fils aîné de l'église à contribuer de mon autorité à tout ce qui pouvoit maintenir la foi dans sa pureté, m'a engagé sans peine à approuver le remède que vous proposez. Je vous écris cette lettre pour vous en donner avis et pour vous adresser celles que j'écris aux cinq évêques vos suffragans, pour leur enjoindre de se trouver en la ville d'Embrun au jour que vous leur indiquerez pour s'y assembler en concile provincial au nombre prescrit par les saints canons, et y traiter suivant les formes et les loix canoniques, des affaires qui y seront proposées sur les matières de dogme et de religion. Et ne doutant pas que vous ne vous conduisiez en cette occasion avec votre zèle ordinaire pour tout ce qui intéresse le bien de l'église et celui de mon service, je ne vous ferai la présente plus longue, que pour prier Dieu qu'il vous aye, mons. l'archevêque d'Embrun, en sa sainte garde. Ecrit à Versailles, le 24 mai 1737. Signé: Louis. Et plus bas: *Le Blanc*.

LETTRÉ DU ROY

à Mrs. les évêques.

Mons. l'évêque de . . . Ayant permis au S^r archevêque d'Embrun d'assembler incessamment son concile provincial pour y traiter et discuter des affaires qui intéressent essentiellement la religion et les dogmes de la foi, je vous écris cette lettre pour vous dire que mon intention est que vous vous rendiez en ladite ville d'Embrun et au jour qui vous sera indiqué par ledit S^r archevêque pour vous y assembler en concile provincial au nombre prescrit par les saints canons et y traiter desdites affaires suivant les formes et les loix canoniques, vous enjoignant au surplus de ne pas sortir de ladite ville avant la fin dudit concile et sans son consentement. Et ne doutant pas que vous ne vous conformiez à ce qui est en cela de mes intentions avec votre zèle ordinaire pour tout ce qui intéresse le bien de l'église et de mon service, je prie Dieu qu'il vous aye, mons. l'évêque de . . . en sa sainte garde. Ecrit à Versailles, le 24 mai 1737. Signé: Louis. Et plus bas: *Le Blanc*.

LETTRÉ DE M. L'ARCHEVÊQUE D'EMBRUN

au roy de Sardaigne.

Sire,

En convoquant le concile de la province ecclésiastique d'Embrun, je regarde comme un de mes

A première et de mes principaux devoirs, celui d'avoir l'honneur d'en donner part à v. m. et de la supplier très-humblement de vouloir bien honorer cette sainte assemblée de sa royale protection en tout ce qui pourra intéresser l'église de Nice et les autres de cette même province soumises à sa domination. J'espère qu'elle voudra bien permettre à tous ceux de ce diocèse, qui ont droit ou coutume d'intervenir aux conciles provinciaux de se rendre à Embrun au temps marqué, et je me flatte qu'elle a la bonté de compter assez sur mon zèle et sur mon dévouement pour être persuadé qu'il ne s'y passera rien dont le bien de son service et l'avantage de ses sujets puisse souffrir en aucune manière.

Je suis, avec le plus profond respect et la plus vive reconnaissance,

Sire etc.

A Grenoble, le 20 juin 1737.

LETTRÉ DU ROY DE SARDAIGNE

à M. l'archevêque d'Embrun.

Mons. l'archevêque d'Embrun. Nous aurions souhaité, que l'évêque que nous avons nommé pour le diocèse de Nice, et qui est parti ces jours passés pour Rome, eût pris possession de son évêché, et été instruit de son état, pour assister au concile provincial que vous avez convoqué, d'autant plus que c'est un ecclésiastique d'une capacité et d'une piété reconnues. Mais comme vous nous avez assurés que vous aures soin des intérêts de l'église de Nice, nous sommes persuadés que vous ne les séparerez point de ceux de votre province, et que vous ne permettrez pas, que l'on y fasse pour icelui des règles particulières. Nous permettons bien volontiers à ceux de nos sujets qui sont de ce diocèse, et qui ont droit ou coutume d'intervenir aux conciles provinciaux, d'aller à Embrun pour assister au vôtre; nous écrivons en cette conformité au président du sénat de Nice. Et sans autre, nous prions Dieu, qu'il vous ait en sa sainte et digne garde. Donné à la Venerie, le 9 juillet 1737. Signé: V. Amédée. Et plus bas: *Mellaredo*.

MANDEMENT

de M. l'archevêque prince d'Embrun.

Pour ordonner des prières à l'occasion du concile provincial.

Fierre de Gudrin de Tencin, par la miséricorde de Dieu, archevêque prince d'Embrun, etc., salut et benediction.

En vous annonçant notre concile provincial, nous avons la consolation de voir resalter dans l'église de France, l'usage de ces saintes assemblées que les saints pères ont toujours regardé comme le lien de la foi et le nerf de la discipline. Ce que notre attachement aux anciennes règles de l'église, ce que la sainte émulation de marcher sur les traces du souverain pontife, modèle parfait de tout le troupeau, enfin ce que le zèle du salut des Ames commises à nos soins, nous avoient fait désirer avec tant d'ardeur, la providence vient de nous l'accorder. Reconnoissez ici, m. t. c. f., les gages de la divine miséricorde toujours attentive à nos vœux et à nos besoins. Autrefois le Seigneur irrité contre son peuple, lui déclaroit que les prêtres n'interprétoient plus la loy, et que les anciens ne donnoient plus de conseils salutaires: *Lex peribit a sacerdotibus, et consilium a senioribus*. Aujourd'hui, rappelant ces anciennes miséricordes, il permet que l'usage de la parole soit rendu aux

chers des prêtres, qui sembloit leur avoir été interdit depuis plus d'un siècle: *Tunc apertis erit lingua mutorum.*

Vous allez voir, m. t. c. f., les pontifes de la nouvelle alliance, former sous vos yeux leur assemblée au nom de Jésus-Christ, et mériter, par la pureté de leurs intentions, que le saint Esprit préside au milieu d'eux. Quel sujet plus intéressant pour vous, et plus capable de ranimer votre dévotion? Nous attendons de la ferveur de vos prières, que celui qui a commencé par son inspiration, la bonne oeuvre que nous entreprenons, daignera, par une surabondance de grâces, lui donner tout l'accroissement et toute la perfection dont elle a besoin.

A ces causes, nous voulons et ordonnons, que dans toutes les églises de notre diocèse, on chante tous les jours de dimanches et de fêtes, les litanies des saints avec les oraisons ordinaires qui y sont jointes, à commencer depuis le 20 de ce mois jusqu'à la fin du concile. Enjoignons à tous les prêtres de dire tous les jours à la sainte messe, la collecte de *Spiritu sancto*, pour demander à Dieu qu'il daigne répandre sur tous ceux qui composeront le concile, les dons de sagesse et d'intelligence. Nous exhortons tous les fidèles de notre diocèse, à joûner dans la même vête tous les vendredis durant le concile, à assister chaque jour au saint sacrifice de la messe, et enfin à mériter par la sainteté de leurs moeurs, et la ferveur de leurs prières, que le Seigneur daigne perfectionner l'ouvrage que nous avons entrepris pour sa gloire.

Voulons que notre présent mandement soit lu et publié aux prônes et prédications, et dans toutes les églises de notre diocèse, et affiché par tout où besoin sera. Donné le premier de juillet mil sept cents vingt-sept.

LETRE

DE M. LE BLANC SECRETAIRE D'ESTAT
à M. l'archevêque d'Embrun.

Le roy ayant bien voulu, monsieur, ordonner des honneurs militaires au corps de Mra. les évêques qui doivent tenir le concile provincial à Embrun, j'écris à M. Ménard, qui y commande, que l'intention de sa majesté est que lors de la première cérémonie qui se fera pour l'ouverture du concile, il fasse tirer douze volées de canon, que les corps de garde devant lesquels les évêques en corps passeront se mettent sous les armes, et fassent battre aux champs, et qu'il soit envoyé une sentinelle du plus prochain corps de garde devant le logis de chacun desdits évêques. Comme ce grand nombre de sentinelles seroit par la suite très-onéreux à la garnison, je crois qu'ils voudront bien se contenter de cette marque de distinction, et qu'ils se porteront aisément à demander que ces sentinelles ne soient pas continuées. J'y suis avec un respectueux attachement etc.

A Versailles, le 26 juillet 1727.

ARREST DU CONSEIL D'ESTAT DU ROY,

Portant très-expresses inhibitions et défenses à tous juges d'empêcher ou troubler directement ou indirectement la célébration du concile provincial d'Embrun.

Du vingt-trois août mil sept cents vingt-sept.

Extrait des registres du conseil d'estat.

Le roy s'étant fait représenter en son conseil le premier article de l'édit donné à Melun au mois de février 1646 et la déclaration du feu roy, son

bis-ayeul, du 16 avril 1646, par lesquels, à l'occasion des conciles provinciaux que les archevêques et métropolitains du royaume devoient tenir de trois en trois ans, pour pourvoir à la discipline, correction des moeurs et direction de la police ecclésiastique selon la forme des saints décrets, il auroit été défendu à tous juges d'empêcher directement ni indirectement la célébration desdits conciles, avec injonction de tenir la main à l'exécution des décrets et ordonnances d'iceux, sans que les appellations comme d'abus de ce qui seroit ordonné en dite conciles pour la correction et discipline ecclésiastique eussent aucun effet suspensif; et attendu qu'il y a très-long-temps qu'il n'a été tenu aucuns conciles provinciaux, et qu'il est important que sa majesté règle elle-même, en conformité desdits édit et déclaration, les difficultés qui pourroient survenir tant à l'occasion de la célébration du concile provincial qui vient d'être convoqué à Embrun, qu'à l'exécution des décrets et ordonnances qui pourront en émaner concernant la correction et discipline ecclésiastique. Oûi le rapport, et tout considéré; sa majesté étant en son conseil a ordonné et ordonne que le premier article dudit édit de Melun, et ladite déclaration du seins avril 1646 seront exécutés selon leur forme et teneur, et en conformité d'iceux fait sa majesté très-expresses inhibitions et défenses à tous juges d'empêcher ou troubler directement ou indirectement la célébration dudit concile provincial d'Embrun, leur enjoignant sa majesté de tenir la main à l'exécution des décrets et ordonnances qui pourront y être rendus, sans que les appellations comme d'abus de ce qui pourra y être ordonné concernant la discipline, la correction des moeurs et la direction de la police ecclésiastique, puissent avoir aucun effet suspensif, sa majesté ayant retenu et réservé à sa personne et à son conseil la connaissance tant desd. appellations comme d'abus, si aucunes étoient interjetées, que des autres contestations qui pourroient être mises à l'occasion dudit concile, et icelle interdite à toutes ses cours et autres juges. Fait au conseil d'état du roy, sa majesté y étant, tenu à Versailles, le 23 d'août 1727. Signé: Le Blanc.

LITTERÆ EM. CARDINALIS LERCARI.

secretarii status,

ad archiepiscopum Ebredunensem.

(Verso latine et italico facta ab editoribus Collectionis Lacombe.)

Illustrissime et reverendissime domine. Pro ea, qua dominatio vestra illustrissima semper erat erga dominum nostrum sui etiamque sedem, pietate convenit quam plurimum, quod, convocati concilii totius provincie statuta, priusquam celebrari coeptum sit, idipsum cum sanctitate sua epistola ex officio scripta communicarit. Ipsa hinc litteris, sibi gratioribus, quam dicere possim, respondebit, idque, finito concilio, eo majore cum gaudio quo amplior inde in dominationem vestram laus et consolatio redundabit.

Interca autem, me interprete, eidem de illo concilio ejusque indictione jam facta gratulatur laudatque Deum, quod post varias rerum vicissitudines Gallia morem restituit conciliorum celebratorum, quae, quemadmodum Toletana in medio sevo tanta laude pervulgabantur tantique aestimabantur, post concilium Tridentinum habitum in ecclesia reliquorum omnium fuerunt norma. Nec dubitat sanctitas tua, quin synodus a te, illustrissime domine, celebranda, quae procul dubio aliis quoque exemplo erit, pristinae et fructu aequaturam

sit et gloria, quam probe sciat, te reliquosque A tibi totique sacro coetus apostolicam impartit benedictionem. Haec igitur sensu sanctorum esse postquam tibi scripsi, reliquum est, ut, quanta ipse te tuoque merita observantia prosequar, tibi significam manusque tuas deosculer.

Dominionis illustrissimae etc.

Romae, d. d. 23 Julii a. 1727.

N. M., cardinalis Lercari.

LITTERAE SS. DOMINI BENEDICTI XIII
ad archiepiscopum Ebredunensem manu propria scriptae.

BENEDICTUS PP. XIII.

Venerabilis frater, salutem et apostolicam benedictionem. Per due altre mie, ho espresso a v. s. la nostra cordiale consolazione, per aver il suo zelo risorta la memoria de concilii provinciali in cotesto religiosissimo regno. Ora in risposta alla sua lettera delli 26 del caduto aggiugniamo la testificazione della nostra stima verso il suo merito, per si santa e necessaria opera. Dalla nostra banda ella si accerti di tutt' il nostro impegno, e può crederci: per che sà con quale vigore promossi e terminai due concilii in qualità di semplice arcivescovo. *Unam sanctam ecclesiam* venerava in Benevento, et *unam* anche hoggi e fino alla morte. Onde v. s. operi senza rispetto, e Dio sarà nel suo cuore e nella sua gran mente. Monsignore eletto di Nizza, suo suffraganeo, le averà attestato questa verità, e quanto lo esortai et pregai, che si congiugnere colla dottrina, zelo, e fermezza di v. s. e spero che sarà ben servita da miei religiosi honorati da lei nel sinodo, per resistere alla proccacità di alcuno, che non avesse ò non habbia nutrito i di lei cattolici sentimenti. Prego il signore di assisterle con ispeziale benignità, mentre col mio obligatissimo affetto, al nome del medemo, le compartiamo l'apostolica benedizione.

Datum Romae, apud s. Mariam Majorem, die 26 augusti 1727, pontificatus nostri anno 4.

ALIAE LITTERAE SS. DOMINI,
manu propria ad archiepiscopum Ebredunensem scriptae.

BENEDICTUS PAPA XIII.

Venerabilis frater noster, salutem et apostolicam benedictionem. Rispondendo alle due giocondissime lettere di v. s. e 1^a a quella di 27 di agosto, ovi mi avvisa del principio e prosecuzione del suo concilio provinciale, diretto con somma prudenza e specialissimo zelo; 2^a alla seconda sua lettera delli 26 di settembre, in cui leggo il compimento felice di esso sinodo. Il signore, che le ha assistito, e condotto i suoi comprovinciali ad *idem sentiendum et decidendum*, assista anch' agli altri metropolitani di cotesto floridissimo regno, ad imitarla ed a resuscitare l'antica osservanza: dando a vedere a tutta la chiesa non solo lo utile, che si ricava da si necessarie adunanze per la disciplina; ma ancor la facilità di concluderle, e che i sinodi provinciali non cagionano disturbi a principi quando i medesimi non si lascino sopraffare da perversi consigli degl'inimici del regolamento ecclesiastico.

Il Signore medemo ha permesso, che in cotesto suo concilio, vi sia chi non ha voluto persuadersi della verità insinuatagli con tanta carità e discrezione, acciòchè riaprenda il provvedimento canonico preso da pp. e si desinganni, chi persuade la non

1) Venerabilis frater, salutem et apostolicam benedictionem. Quanto solatio nobis fuerit, quod tua opera studioque concilia provincialia in memoriam revocata sunt, jam duabus epistolis tibi manifestavimus. Ut igitur litteris tuis, die 26 superioris mensis datis, respondeamus, accipe jam, qua observantia, quaecumque in opere tam necessario tamque sacro bene merueris, prosequamur. De nostro vero studio nostraque ope, velimus tibi persuadere, quum haud ignores, quanta constantia, quum ipse archiepiscopus essem, concilia duo convocaverim, provexerim atque ad finem perduxerim. *Unam sanctam ecclesiam* Beneventi venerabar, eamque *unam* hodie veneror et ad mortem usque venerabor. Quapropter ut intrepide agas, te hortor, et Deus erit in corde tuo et magna mente tua. Episcopus electus Niciensis, suffraganeus tuus, credo, hac de re certiore te fecit simulque tibi significavit, quantopere eum cohortati simus et exoraverimus, ut tuae doctrinae, zelo, fortitudini esse adiutorem conjungeret. Spero quoque, fore, ut mei religiosi, quos in synodo tantopere honorasti, suam operam tibi conferant ad vincendam proccacitatem hominis cujusdam, qui sensus tuos catholicos vel non nutriverit vel non habuerit penitus. Dominum obsecro, ut singulari benignitate tibi praesto sit, simulque ejusdem nomine apostolicam benedictionem maximo cum amore tibi impartitur.

Datum Romae, apud s. Mariam Majorem, die 26 augusti 1727, pontificatus nostri anno quarto.

1) Venerabilis frater, salutem et apostolicam benedictionem. Gratiisimis epistolis duabus respondeo, alteri 27 die augusti datae, qua me de inchoato atque continuato concilio provinciali admones, quod tanta prudentia, zeloque tam singulari regebas et moderaberis, alteri 26 diei septembris, ex qua festum ejusdem synodi comperi finem. Dominus, qui tibi adjutor fuit sociosque tuos *et idem sentiendum et decidendum* induxit, alios quoque istius florentissimi regni metropolitano juvet, ut te imitentur et morem antiquum restituant. Ostendit enim ipse universae ecclesiae, coetus hooce ad disciplinam tuendam tam necessarie non solum procedere multum, sed facile etiam institui, nec molestias litaeque parere principibus, modo ne ipsi perversis cedant eorum, qui ecclesiae ordini adversantur, consilia.

Ipsae Dominus permittit, ut in isto concilio esset, qui veritatem, etsi tanta caritate atque modestia sibi insinuatam, minime intelligere vellet. Quod ideo evenisse videtur, ut, quae ex canonum norma a patribus contra eundem sancita essent, majore

1) Verso latina facta est ab editore Collectiois Lercari.

convocazione de' concilii provinciali per non intri-
garsi con questa santa sede, che sempre gli pro-
moverà, e nel nostro ultimo Romano inerendo alle
occorrenze di Trento, troppo apertamente ha di-
chiarato i veri suoi sentimenti. Stampato che sarà
il medesimo suo concilio, nella risposta che le fa-
remo sarà più manifesta si fatta verità. E con
pregare lo Altissimo che rimunerì le sue fatiche, il
suo studio, e la generosa ospitalità; lo accertiamo
della nostra riconoscenza per sì degne e sante
operazioni; mentre a v. a. affettuosamente com-
partiamo l'apostolica benedizione.

Datum Romae, apud sanctam Mariam Majorem,
die 25 octobris 1727, pontificatus nostri anno quarto.

LETTRE DE M. L'ÉVÊQUE DE SENEZ
à M. l'archevêque d'Embrun.

Monsieur,

Rien ne peut égaler la reconnaissance que j'ai
de vos bontés, si ce n'est ma vénération pour votre
personne. Le voyage a été fort heureux, et l'ex-
cellente voiture que vous avez eu la charité de me
fournir, m'a conduit sûrement au travers des pré-
cipices. Je suis arrivé si tard qu'il m'a été im-
possible d'aller saluer monsieur le président votre
illustre frère dès ce soir: mais ce sera demain un
de mes premiers et plus doux devoirs avant mon
départ. Recevez, je vous prie, mes sincères re-
mercimens, et faites-moi la grâce d'être convaincu
du parfait respect avec lequel j'ai l'honneur
d'être etc.

A Grenoble, ce 15 octobre 1727.

ARREST DU CONSEIL D'ESTAT DU ROY,
portant que le tiers des revenus de l'évêché de Senes
sera remis entre les mains du grand vicair et offi-
cial commis par le jugement du concile d'Embrun.

Du 10 janvier 1728.

Extrait des registres du conseil d'état.

Le roy s'étant fait représenter en son conseil,
le jugement rendu contre le sieur évêque de Senes
par le concile de la province d'Embrun, tenu en
ladite ville, par la permission de sa majesté, elle
auroit reconnu que ce prélat y ayant été suspendu
de l'exercice de ses fonctions jusqu'à ce qu'il ait
satisfait audit jugement, le concile auroit ordonné
en même tems que le tiers du revenu de l'évêché
de Senes seroit remis entre les mains du grand
vicair et official commis par ledit concile, à la
charge d'en rendre compte à l'archevêque d'Embrun
métropolitain, et en cas de vacance, au plus ancien
suffragant de la même province. Et comme il est
important de prévenir toutes les difficultés qui
pourroient naître dans les suites de ce jugement
dont ledit concile a très-humblement supplié le
roy de vouloir autoriser et procurer l'exécution;
sa majesté, qui met au nombre de ses principales
obligations la protection qu'elle doit aux decrets
des conciles provinciaux, a ordonné de suivre en
cette occasion l'exemple des rois ses prédécesseurs,
qui, par plusieurs de leurs ordonnances, et notam-
ment par le premier article de l'édit de Melun,
par le sixième article de l'édit de 1610 et par la
déclaration du 26 avril 1646, ont enjoint aux juges
de leur royaume, de tenir la main à l'exécution
des decrets des conciles provinciaux, sans que les
appellations comme d'abus de ce qui auroit été
ordonné audits conciles pour correction et disci-

pliner, pussent avoir aucun effet suspensif. A quoi
étant nécessaire de pourvoir, en joignant le secours
de la puissance temporelle à l'autorité ecclési-
astique: sa majesté étant en son conseil, a ordonné
et ordonne, que conformément audit jugement
rendu au concile d'Embrun, le 20 septembre 1727,
le tiers de revenus de l'évêché de Senes sera remis
audit grand vicair et official commis par ledit
jugement lequel sera exécuté selon sa forme et
teneur: fait défenses à toutes personnes de quel-
que état et condition qu'elles soient, d'apporter
aucun trouble ou empêchement à la remise et
délivrance dudit tiers réservé pour l'administration
et les besoins du diocèse de Senes, et sous quel-
que prétexte que ce puisse être, même d'appella-
tion comme d'abus, dont sa majesté s'est réservé
la connoissance, et icelle interdit à toutes ses
cours et autres tribunaux. Voulant que s'il survenoit
d'autres contestations sur ce sujet de la part des
fermiers ou receveurs desdits revenus, créanciers
ou autres qui peuvent y prendre droit, elles soient
portées pardevant le sieur Lebret, intendant et
commissaire départi en Provence pour l'exécution
des ordres du roy, auquel sa majesté a attribué
pour raison de ce, circonstances et dépendances,
toute cour, juridiction et connoissance, privative-
ment à tous autres juges, le tout à la charge de
l'appel en son conseil, des ordonnances et juge-
mens qui pourront être par lui rendus. Enjoint
audit sieur Lebret de tenir la main à l'exécution
du présent arrêt, qui sera lu, publié et affiché par
tout où besoin sera. Fait au conseil d'état du
roy, sa majesté y étant, tenu à Marly, le 10 jan-
vier 1728. Signé: Le Blanc.

Datum Romae, apud s. Mariam Majorem, die
27 oct. 1727, pontificatus nostri anno quarto.

Louis, par la grâce de Dieu, roy de France et
de Navarre, dauphin de Viennois, comte de Valen-
tinois et Dyois, Provence, Forcalquier et terres
adjacentes. A notre amé et féal conseiller en notre
conseil d'état, premier président en notre cour de
parlement de Provence, intendant et commissaire
départi pour l'exécution de nos ordres audit pays,
le sieur Lebret, salut. Nous voulons et vous man-
dons par ces présentes signées de notre main, que
suivant l'arrêt cy-attaché sous le contrescel de
notre chancellerie, cejourd'hui donné en notre
conseil d'état, nous y étant, vous ayez à vous em-
ployer et tenir la main à son exécution selon sa
forme et teneur, vous attribuant pour raison de ce,
circonstances et dépendances; toute cour, juris-
diction et connoissances, privativement à tous
autres, le tout à la charge de l'appel en notre
conseil, des ordonnances et jugemens qui pourront
être par vous rendus. Commandons à notre huissier
ou sergent premier requis, de faire pour l'exécution
dudit arrêt et de ce que vous pourrez ordonner

en conséquence, tous exploits, significations, et autres actes requis nécessaires, sans pour ce, demander autre congé ni permission. Car tel est notre plaisir. Donné à Marly, le 10 de janvier, l'an de grâce 1738, et de notre règne le troisième. Signé: Louis. Et plus bas: par le roy dauphin, comte de Provence. Signé: Le Blanc. Et scellé du grand sceau de cire jaune.

LETTRE DE M. L'ARCHEVÊQUE D'EMBRUN
à M. l'évêque de Sens.

Monseigneur,

J'ai peine à en croire mes yeux, sur l'acte¹⁾ que je viens de lire. Non, cette pièce si pleine d'aigreur, et où la vérité est si fort altérée, n'est point sortie de vos mains; vous n'auriez point démenti si promptement les témoignages d'estime et d'affection, que vous m'avez donnés pendant votre séjour à Embrun: témoignages que vous m'avez réitérés en tant d'occasions, et à tant de personnes, et que vous avez confirmés par écrit de la manière la plus précise. Il n'y a pas d'apparence que vous me croyiez tel, que me dépeint l'acte dont il est ici question, dans le même temps que vous m'adressiez par lettre, que vous eussiez pour moy toute la vénération possible. Je sçai par votre propre aveu, que la plupart des actes qui ont paru sous votre nom, monseigneur, n'étoient pas de vous, et que le plus souvent vous n'y aviez d'autre part, que la complaisance de les avoir signés, ou de les avoir adoptés.

On vous fait dire dans celui-cy, que je n'ai pas voulu vous entendre. Tout le monde sçait, que vous avez été entendu toutes les fois et aussi long-temps que vous l'avez voulu, et que depuis le jour de votre arrivée à Embrun jusqu'à celui de votre départ, il ne s'en est presque pas passé un seul, où je n'aye eu l'honneur de vous voir.

On vous fait dire, que vous eussiez en main l'arrêt rendu contre moy, et qu'il étoit tout pour vous. Est-il vrai-semblable que vous l'eussiez, puisque vous ne le produisiez pas, ou que ne le produisant pas, vous fussiez persuadé qu'il fût tout pour vous? Vous ne sçauriez avoir oublié, et plus de quarante personnes en ont été les témoins, qu'aussi-tôt après que vous eûtes récité vous-même les récusations personnelles dans la seconde congrégation générale, je vous demandai par deux fois, si vous vouliez vous soumettre à la preuve de tout ce que vous veniez d'avancer contre mes confrères et moi; vous répondîtes constamment, non; et qu'après vous avoir tenu le discours, qui est très-exactement rapporté dans la relation du concile, au lieu de produire l'arrêt, vous vous retirâtes malgré les instances qui vous furent faites de rester. Si-tôt que vous me vîtes produire moi-même cet arrêt, vous ne jugâtes pas à propos d'en entendre la lecture; elle vous auroit démontré évidemment, qu'il n'y avoit jamais eu d'accusation de confidence ou de simonie, et que ce n'étoit point sur une pareille accusation que l'arrêt étoit intervenu.

Vous n'auriez point oublié ce que vous me dites le lendemain, et que vous confirmâtes depuis à plusieurs personnes dignes de foy, que vous eussiez été surpris, et que vous ne sçaviez pas le fait tel qu'il étoit.

¹⁾ Acte de M. de Sens contre les franchises et exemptions répandues contre lui dans plusieurs évêchés, et les observations par un évêque du conseil d'Embrun, envoyé à Rome, et dans les provinces de France, par M. l'archevêque d'Embrun.

Faut-il encore vous rappeler, monseigneur, ce fait, que l'on affecte de déguiser si étrangement? Le veley. Il vaque un prieuré dépendant de l'abbaye de Veselay de laquelle je suis titulaire; ainsi-tôt je le confère à un de mes neveux qui dans ce temps-là étoit éloigné de moi de 500 lieues. Ensuite le chapitre de Veselay me requiert de faire l'union de ce même bénéfice à l'abbaye, conformément à une bulle qui en sécularisant l'abbaye dans le chef et dans les membres, avoit prononcé l'union de plusieurs prieurés dont celui-là étoit du nombre. Alors oubliant les intérêts de ma famille, et ne voulant pas qu'il fût dit que je les eusse préférés à ceux de mon église, je consummai l'union autant qu'il pouvoit dépendre de moi, je déposai mon neveu du revenu, et conformément à ladite bulle, le partage des biens dudit prieuré fut fait entre le chapitre de Veselay et la manse abbatiale. Si j'avois été capable de simonie ou de confidence, n'eût-il pas été plus simple de jouir du bénéfice sous le nom de mon neveu à qui je l'avois conféré, au lieu de sacrifier, comme je le faisois, la meilleure partie du revenu, par le partage des biens que je ne pouvois me dispenser de faire en conséquence de l'union? et aurois-je privé mon neveu de l'espérance de jouir dudit prieuré, du moins après moi? Espérance qui auroit dû être le prix de la confidence.

Pouvois-je m'empêcher de conférer ce bénéfice? Le droit n'en étoit point douteux, et je ne devois pas le négliger; pouvois-je m'empêcher de faire l'union prescrite par la bulle de sécularisation? N'auroit-ce pas été manquer à ce que je devois à mon abbaye, et m'exposer à un procès indécent avec mon chapitre?

Un an et demi s'étant écoulé, un ecclésiastique prend en cour de Rome des provisions de ce prieuré comme vaquant par mort, et forme une instance dans laquelle il prétend que l'arrêt d'enregistrement de la bulle de sécularisation excluait l'union. Mon neveu intervient dans le procès, en soutenant que si l'union étoit déclarée nulle, le bénéfice lui appartenait, comme premier titulaire. La cause est plaidée, et par sentence confirmée par arrêt, le bénéfice est adjugé au pourvu en cour de Rome. Si son avocat s'émancipa dans les plaidoyers ou dans les factums, comme il n'est que trop ordinaire, les pièces du procès font foy que jamais dans aucune de ses conclusions, il n'osa avancer ni la simonie, ni la confidence; il s'en tint à ses provisions *per obitum*, dans lesquelles il n'y avoit aucune clause de dévolut.

Que résulte-t-il de tout cela, monseigneur? qu'il y a eu des factums dans lesquels on a tenté de prévenir les juges contre moi, en hasardant les termes de simonie et de confidence: cela est vrai; qu'il y a eu un arrêt qui m'a fait perdre mon procès: cela est encore vrai. Donc il y a un jugement qui me condamne comme confidentaire, ou qui autorise cette accusation: voudriez-vous tirer une pareille conséquence, tandis que, non seulement l'arrêt n'en dit rien, mais encore que pareille accusation n'a jamais été formée? Et n'y a-t-il pas de la malignité et de la mauvaise foy à donner à entendre au public, comme l'a fait celui qui a rédigé l'acte de vos récusations, que l'amende à laquelle m'a condamné l'arrêt, étoit pour cause de simonie, quoiqu'elle ne soit que la peine à laquelle est toujours condamné celui qui succombe dans l'appel qu'il a interjeté?

C'est en conséquence de ce récit, que vous répétâtes à la personne qui vous le fit, que vous voudriez effacer de votre sang, ce que vous eussiez dit

contre moi dans ces récusations, et que vous étiez prêt de déclarer en plein concile que vous aviez été surpris, et que vous regardiez comme une calomnie, ce que l'on vous avait engagé de dire contre moi. Il est vrai que vous exigiez cette condition: Que le promoteur du concile retirât la plainte qu'il avait formé contre vous.

Avec quelle vrai-semblance l'auteur de votre acte, ose-t-il vous faire dire, que ce discours qu'il avoue que vous avez tenu: *Je voudrais effacer de mon sang la récusation, etc.*, tombe, non pas sur le regret de m'avoir injustement accusé, mais sur la prétendue faute que j'avois commise, et sur la confusion qui en réjaillissoit sur l'épiscopat, dont alors je n'étois pas honoré? Et dans quelle contradiction vous fait-il tomber, en vous faisant paroître transporté d'amour et de charité pour moi, jusqu'à vouloir répandre votre sang, dans le tems qu'il vous fait faire une récusation odieuse qui ne pouvoit que scandaliser vos frères, sans aucun fruit pour votre cause?

Ne seroit-ce point l'auteur de cet écrit, qui dans un autre libelle, pour prouver que je me sentois coupable, fait entendre au public non instruit, que j'avois pris soin de faire insérer dans mes bulles, la clause absolutive? Comme si cette clause m'étoit particulière, et ne fût pas de stile dans toutes les bulles.

Mais je n'ai garde de vous attribuer ces contradictions, monseigneur, ni de vous croire capable de ces malignitez, et je ne vous en sçai point mauvais gré. On a beau faire, on ne m'aigrit point contre vous, on ne parviendra point à répandre dans mon coeur le fiel et l'amertume; je ne cessera point d'avoir pour vous les mêmes attentions dont vous avez bien voulu quelquefois paroître touché; je n'autoriserai jamais les injures dont vous vous plaignez, et en particulier la note que l'on a ajoutée aux observations sur votre lettre aux évêques de France: je suis disposé à les souffrir les injures, et par la grace de Dieu, très-éloigné d'en jamais faire à personne, autant qu'il dépendra de moi; je ne répondrai point même à toutes celles qui pourroient m'être dites, tant qu'elles ne m'attaqueront point dans l'exercice de mon ministère. Je sçai que nous sommes faits pour les croix et les humiliations; peu nous importe, que l'on dise du mal de nos personnes, pourvu que le ministère soit à couvert, et que la cause de Dieu triomphe. Je sçai encore que ce n'est pas principalement à la personne de l'évêque, que les grâces spéciales sont promises, mais au ministère; et c'est ce qui m'a rempli de confiance dans la tenue du concile de ma province, et qui me rassure contre la fureur de votre parti.

Ce n'est donc pas pour vous faire des reproches, monseigneur, que j'ai l'honneur de vous écrire; mais pour vous solliciter de nouveau à rentrer dans vous-même, et à réfléchir sur l'état déplorable dans lequel vous êtes plongé. Car enfin, il ne vous reste plus de ressource que dans le repentir, quelque confiance que vous eussiez dans vos moyens d'incompétence et de récusations; vous avez été jugé par un tribunal que vous n'avez pu vous empêcher de reconnaître comme légitime, quand il n'étoit pas question de vous; notre jugement a été approuvé et confirmé par le p. père qui est l'unique supérieur à qui les canons renvoient la connaissance d'un jugement rendu dans un concile provincial. Vous verrez de quelle façon s'explique s. s. dans le bref, dont j'ai l'honneur de vous remettre une copie; et vous voilà réduit à mourir dans l'interdit, sans espérance d'en être jamais

relevé, à moins que vous ne vous déterminiez enfin à une satisfaction convenable.

Vos appels comme d'abus, et les consultations de tous les avocats du monde (dignes d'égard et d'attention en matière civile, mais de nulle valeur, et de nulle considération en matière de religion) peuvent-ils tranquilliser votre conscience?

Eh quoy! peut-il y avoir abus dans le jugement unanime d'un concile rendu contre un évêque notoirement et obstinément réfractaire à des constitutions apostoliques et dogmatiques, reçues de toute l'église, munies de l'autorité du souverain qui les a plusieurs fois déclarées régies de l'état, comme elles le sont de l'église? Où en seroit la religion, si l'appel comme d'abus avoit lieu en pareil cas? A quel tribunal, la connaissance du procès seroit-elle renvoyée? Je ne dis pas pour cela, qu'il ne puisse y avoir abus dans la procédure d'un concile, et que le roy, comme protecteur des canons, et de ses sujets, ne puisse en prendre connaissance; mais ce n'est que dans le cas, où les droits de sa couronne seroient attaqués, la tranquillité de l'état troublée; ou enfin, qu'il seroit fait violence manifeste à un de ses sujets. Or le cas présent est bien différent: nous ne nous sommes assemblés que par la permission du roy, nous n'avons travaillé qu'à maintenir l'ordre dans son état, et à venger le mépris de ses loix, et nous n'avons agi contre vous, qu'en conséquence de l'aveu que vous avez fait de les avoir violées. Ceux qui par passion ou par attachement mal entendu à votre personne, vous donnent des consultations, consentent le jugement d'un concile avec celui d'une officialité adreinte à de certaines ordonnances; ils ne distinguent point entre le procès fait à un évêque convaincu de désobéissance à l'église en matière de doctrine, et celui qui seroit fait à un prêtre pour des crimes personnels. Ces conseillers téméraires, ne craignent-ils point de rendre coupables eux-mêmes envers l'église, et envers le souverain, en s'unissant scandaleusement pour fournir des moyens de s'élever impunément contre les loix de l'église et de l'état? Permettez-moi de vous dire que ce ne sont pas là des conseils sur lesquels un évêque doit régler sa conduite. Gardez-vous des *curriers trompeurs*, dit l'apôtre. Et dans un autre endroit: *Prenez garde que personne ne vous fasse illusion par la philosophie, et par de vains sophismes fondés sur la tradition des hommes, et sur les sémens du monde, et non pas sur Jésus-Christ.* Vous avez été forcé de convenir avec moi, que l'on vous en avoit imposé sur un article capital¹⁾; ne vous apercevez-vous pas, qu'on vous engage chaque jour dans de fausses démarches, jusqu'à vous faire oublier les loix les plus inviolables de la charité? La vérité ne se défend point par les injures, et jamais un véritable apôtre n'y eût recouru pour la soutenir.

Souffrez, monseigneur, que je vous rappelle quelques-uns des discours que je vous ai tenus dans nos conversations particulières qui de votre aveu firent alors impression sur vous, et qui peut-être agiroient aujourd'hui plus efficacement.

Il est inutile de disputer, vous disois-je, les hérétiques les plus déclarés disputent, et il est rare qu'on les ramène par cette voye-là; vous vous appuyez sur quelques faits auxquels on a cent fois répondu; je vous en ai apporté d'autres sans nombre, et qui sont décisifs, mais auxquels vous vous flattez de trouver des réponses.

¹⁾ Le concile Romain.

Nous sommes tous deux dans des préjugés différents et opposés. Je parlois ainsi, pour m'accoutumer à votre façon de penser; j'ai pour moi trois papes concourents avec tous les évêques du monde, à la réserve d'un très-petit nombre; si je me trompe, ne serai-je pas excusable devant Dieu, lors qu'à son dernier jugement, je lui dirai: Seigneur, j'ai suivi la plus grande autorité visible, que vous aviez établi sur la terre; ne devois-je pas soumettre à cette autorité mes lumières particulières, et n'auroit-ce pas été un orgueil insupportable, que de vouloir les lui préférer? Pour vous, monseigneur, continuez-je, vous suivez un parti dans lequel vous êtes presque seul parmi tous les évêques du monde; vous préférez votre sentiment particulier à celui du chef de l'église, et de tous vos confrères; si vous êtes dans l'erreur, n'est-il pas évident que vous serez sans excuse devant Dieu, comme vous l'êtes déjà devant les hommes qui examinent sans prévention votre état?

Il n'est pas possible, ajoutois-je, que cette grande autorité visible ne forme quelque doute dans votre esprit. Dans ce doute, pouvez-vous exposer l'épiscopat à être flétri par la condamnation qui vous menace? Pouvez-vous vous exposer vous-même à être privé de l'exercice de vos saints ordres; et ce qui est encore plus terrible, à mettre votre salut éternel en péril? N'avez-vous pas assez fait pour votre parti, et devez-vous risquer, pour lui être fidèle, de vous voir séparer de l'église que la providence vous a donnée pour épouse? Rendez-vous donc à votre troupeau, monseigneur, par un retour sincère, par une véritable obéissance à l'autorité que Dieu a établie sur vous. Nous vous recevrons à bras ouverts; nous ne serons occupés par nos empressemens, par nos respects, qu'à vous faire oublier la peine, que notre devoir nous a forcés de vous causer malgré la répugnance de nos coeurs, malgré notre penchant et notre inclination pour votre personne. Vous ferez, à la vérité, le desespoir de quelques-uns; mais vous ferez la joye et la consolation de l'église entière. Vous déconcerterez les projets d'un petit nombre de gens également rebelles contre l'autorité temporelle et spirituelle; mais vous aurez la gloire de contribuer à la paix de l'église et au repos de l'état.

Au reste, monseigneur, je ne vous dispute pas la consolation de n'avoir jamais eu votre honneur attaqué par des factions produites en pleine audience, ni autorisées par un arrêt; je vous en souhaite même encore une autre plus solide et plus vraie, celle d'effacer par votre repentir la tache du jugement qu'un concile a porté contre vous, et qui vient d'être confirmé par le chef de l'église.

Je suis avec respect, etc.

A Embrun, le 4 janvier 1726.

LETTRE

DE M. LE BLANC, SECRETAIRE D'ETAT.

à M. l'archevêque d'Embrun du 29 mars 1728.

Le roy après avoir pris l'avis de quelques cardinaux, prélats et autres personnes de son conseil sur le bref confirmatif des decrets du concile d'Embrun, m'ordonne de vous écrire, monsieur, que sa majesté vous permet de la faire imprimer à la suite des actes de ce concile. On lui a rendu compte de la circonspection avec laquelle ce bref étoit écrit, et on lui a fait sentir en même tems, que dans les affaires de cette nature, la forme ne devoit pas l'emporter de façon que le fonds pût en souffrir. Sa majesté s'est d'autant plus volontiers déterminée à cette permission, que par la lettre que vous vous proposez d'écrire à sa sainteté, et qu'elle a fait examiner par les mêmes personnes, vous prévenez avec beaucoup de prudence quelques mauvaises interprétations que l'on auroit pu donner à ce bref. Sa majesté n'a pas jugé à propos de faire expédier des lettres patentes dans cette occasion, ayant été informée que cela ne s'étoit pratiqué, ni par rapport aux conciles qui ont été tenus dans le royaume postérieurement au concile de Trente, ni par rapport au bref que Clément XI écrivit à l'assemblée du clergé de 1714 et que même le feu roy n'avoit donné sur ce dernier bref, qu'une simple permission verbale; dans ces circonstances la lettre que j'ai l'honneur de vous écrire de la part de sa majesté est plus que suffisante pour vous autoriser à faire paroître incessamment les actes de votre concile, le bref qui les confirme et la réponse que vous faites à sa sainteté.

Je suis etc. Le Blanc.

SUPPLEMENTUM AD CONCILII EBREDUNENSIS APPENDICEM.

Bibliographia [cf. supra col. 193-8].

- 1) *Adde ad bibliothecas*: Paris, St-Sulpice.
- 2) *Adde ad bibliothecas*: Lyon, ville; Paris, St-Sulpice; Roma, Alessandrina; Roma, Propaganda.
- 3) *Adde ad bibliothecas*: Paris, Bibl. nat. B 2282 et rés. B 2283.
- 20) Auguste r. p. de Montausan, societatis Jesu. *Adde ad bibliothecas*: Paris, Bibl. nat. B 9932.
- 30) Secunda oratio illustrissimi ac reverendissimi archiepiscopi principis Ebredunensis ad patres concilii, habita in 1^a congregatione generali, post adventum r. r. episcoporum à vicinioribus provinciis, die octava mensis septembris ann. 1727. [In fine:] Gratianopoli, apud Petrum Faure, typographum d. d. illustrissimi ac reverendissimi archiepiscopi principis Ebredunensis, 1727.
In-4°, 1 f. cum paginis 3-4. — (Paris, Bibl. nat. B 2282.)
- 31) Journal [ut n° 20 his excerptis:] ... M. DOC. XXII. Avec permission.

S. l. n. typ. In-12, 2 vol., 224 p. - 1 f. (index, errata), 2 f. - (index) - 234 p. - 1 f. — (Paris, Bibl. nat. B 2498.)

Editio ejus titulus diversus est n° 20.

32) Questions diverses sur le concile indiqué pour la province d'Embrun. „Si canones non custoditis, & majorum vultis statuta convellere, non cognosco qui estis. S. Greg. Mag., lib. 2, epist. 52, vet. edit. Si vous voulez n'avoir aucun égard aux canons, & si vous ne vous mettez point en peine de violer les statuts sagement prescrits par nos ancêtres, je ne sçai qui vous êtes, ni comment vous voulez vous donner pour juges. S. Greg. pape, liv. 2, de ses lettres, lett. 52, de l'ancienne édition.“ M. DOC. XXVII.

S. l. n. typ. In-4°, 3 part., 24 p. (questions I-IV) - 20 p. (cinquième question) - 14 p. (éclaircissement d'un point de la III. question importante). — (Paris, Bibl. nat. Ld^o 1507.)

Auctore abbate Beupin.

33) Lettre des évêques qui ont assisté au concile d'Embrun, au roy, au sujet de celle que quel-

ques évêques ont écrites à s. m. contre ce concile. A
[F. 2.] A Grenoble, chez Pierre Faure, imprimeur-
libraire de monseigneur l'illustrissime & reveren-
dissime archevêque prince d'Embrun, 1728.

In-4°, 2 fms. — (Paris, Bibl. nat. B 2282.)
F. 2, data: „le 4 avril 1728.“

34) Consultation de M^{rs} les avocats du parle-
ment de Paris, au sujet du jugement rendu à Am-
brun contre Mr. l'évêque de Senes. A Rotterdam,
1728.

In-12, 162 p. — (München, bibliop. Rosenthal.
— *Ipsæ non vidi.*)

35) Recueil contenant le bref de notre s. père
le pape Clément XII et diverses lettres écrites
d'Italie & d'Espagne, au sujet du concile d'Em-
brun. [Insigne:] A Avignon, chez François Sé-
bastien Offray, libraire, à la place de Saint Didier.
Avec permission des supérieurs, MDCCLXXXII.

In-8°, 2 f. — 36 p. — (Lyon, séminaire; Lyon,
ville.)

36) Mémoire de Mgr. l'évêque d'Angoulême sur
le concile d'Ambrun; 1727.

In-4°. — (Le Mans, ville. — *Ipsæ non vidi.*)

I. ACTE

de monseigneur l'évêque de Senes.

[Cf. supra col. 710 A et 713 B.]

L'an 1727, le 11 août avant midy, devant
Jacques Fantin, notaire royal du mandement de
Savine etc. [ut supra col. 733].

Au nom du Seigneur. Amen. Les bruits
publics répandus de toute part que le concile de
cette province etc. [ut supra col. 714].

L'an 1727 et le 26 jour du mois d'août après
midi, je, Jean Gérard, sergent ordinaire de la ville
d'Embrun et y domicilié, paroisse Saint Donnat,
pourvu par monseigneur l'archevêque et prince
dudit Embrun, immatriculé au greffe de ses juris-
diction, soussigné, certifie qu'à la requête de mes-
sire Jean Soanen, évêque de Senes, à présent de-
meurant en cette ville d'Embrun paroisse Saint
Vincent en la maison du sieur Roux juge en la
dite ville, où il a élu son domicile, ai notifié,
signifié, et déclaré à messeigneurs les archevêque
et évêques assemblés à Embrun au domicile et en
la personne du sieur abbé de Michel chanoine de
l'église métropolitaine en qualité de secrétaire du
concile d'Embrun, en parlant à mondit sieur de
Michel en personne qui l'a retiré en foi de ce,
auxquels ainsi parlant, je huissier susdit et sou-
ssigné leur ai dit, déclaré et remontré que selon la
règle des jugemens canoniques ledit seigneur évêque
de Senes avoit droit d'attendre que la signification
de son acte d'incompétence du onse d'août arrêterait
les poursuites que l'on vouloit faire contre lui: que
selon les mêmes règles on n'auroit point reçu le
promoteur à dénoncer sa personne et ses écrits avant
que d'avoir fait lecture dudit acte et y avoir fait
droit; qu'on n'auroit point donné acte audit pro-
moteur de la dénonciation avant ladite lecture et
avant que d'y avoir fait droit; qu'au moins après
ces démarches irrégulières on auroit lu en la pré-
sence dudit évêque ledit acte comme il le demanda
dans la congrégation générale du dix-huit août,
laquelle lecture auroit fait dudit acte une intimation
et notification juridique en tel cas, et n'a pu lui
être refusée sans un violement manifeste de ses
droits et de la forme des jugemens canoniques:
qu'on n'auroit point refusé audit évêque une copie
juridique de la dénonciation faite contre lui, selon
qu'il la demanda et qu'elle lui fut promise; qu'on
ne lui auroit point refusé acte de la lecture, in-

timation et dépôt qu'il fit sur le bureau, des récu-
sations personnelles qu'il fut alors contraint de
faire pour s'opposer au violement si manifeste de
toutes les règles: qu'on ne lui auroit pas refusé
l'extrait et la collation des jugemens rendus sur
les deux actes d'incompétence et de récusation:
qu'on ne lui auroit point refusé acte de la prote-
station qu'il fit en adoptant et signant publiquement
son instruction, que ce qu'il en faisoit, étoit pour
rendre témoignage à sa foy, sans préjudice de son
acte d'incompétence, et de tous ses droits; qu'on
ne lui auroit point non plus refusé acte de tout
ce qui s'est fait dans les congrégations contre la
liberté du concile, et contre la forme des jugemens
et contre ses droits légitimes.

Cependant comme ledit seigneur évêque de Senes
n'a pu jusques à présent obtenir aucun de ces actes,
quelques demandes qu'il en aye faites, et qu'il a
un intérêt sensible de les avoir, tant pour constater
l'incompétence et les récusations personnelles, que
pour lui servir de moyens et de défenses devant
tel juge qu'il apartiendra; il est contraint de réitérer
la signification desdits actes d'incompétence et de
récusations personnelles, d'abondant et pour corro-
borer, et afin de les avoir en forme authentique;
à l'effet de quoy, il en fait avec ces présentes
bailler copie, et en conséquence il supplie, requiert
et interpelle avec tout le respect imaginable, et
par la seule nécessité de sa cause, monseigneur le
président et messeigneurs les évêques du concile,
de lui faire délivrer dans trois jours par le sieur
de Michel leur secrétaire, l'extrait et expédition
en forme, de la dénonciation faite de sa personne
et de ses écrits, par le sieur d'Hugues promoteur;
ensemble l'acte qui lui fut donné sur le champ de
cette dénonciation par monseigneur l'archevêque
d'Embrun; l'extrait et collation du jugement rendu
sur l'incompétence signifié l'onse août; l'extrait et
collation du jugement rendu sur les récusations
personnelles, lequel jugement lui a été seulement
notifié par une simple lecture; ensemble les autres
actes cy-dessus mentionnés; si non et à faute de
ce faire dans ledit tems de trois jours, proteste
ledit seigneur évêque de Senes de se pourvoir par
les voyes de droit, ainsi qu'il apartiendra; déclara-
nt de plus ledit seigneur évêque, qu'il est apela-
nt dès maintenant, et qu'il appelle par ces pré-
sentes comme d'abus, tant du jugement rendu sur
son incompétence, à lui notifié verbalement le dix-
huit août, en lui disant en pleine congrégation,
qu'on n'y avoit pas eu égard, que de celui rendu
sur les récusations personnelles, à lui notifié par
simple lecture le vingt du même mois, sans en
citer la date, pour les torts, griefs, abus, et nulli-
tés qu'il déduira en tems et lieu, ensemble de tout
ce qui a été et pourra être fait au préjudice du
présent apel, que ledit seigneur évêque relèvera
dans le tems de l'ordonnance, devant qui de droit.
Et ai laissé la présente copie aud. sieur de Michel,
aud. nom parlant commé dessus, lesd. jour et au
que dessus, en sept feuillets celui-cy y compris.
(Signé:) + Jean, évêque de Senes; J. Gérard,
sergent.

II. ACTE

de monseigneur l'évêque de Senes.

[Cf. supra col. 742 D.]

Au nom du Seigneur. Amen. Le roy nous
ayant fait l'honneur de nous adresser à Senes, la
lettre de cachet, par laquelle il nous invite à re-
mercier Dieu, par le chant du Te Deum, et les
autres prières accoutumées, de l'heureuse délivrance
de la reine, et à demander au ciel la naissance
d'un prince qui soit un digne successeur du trône,

et de la piété du grand monarque son père et de ses augustes ayeux; nous n'avons pu satisfaire à ce devoir en notre ville épiscopale, étant retenu à Embrun pour la tenue du concile, par les ordres de sa majesté. C'est ce qui nous a fait prendre le parti de nous unir aux prières et au Te Deum indiqué par monseigneur l'archevêque d'Embrun au dimanche septième jour de septembre suivant son mandement qu'il nous a lui-même envoyé. Dans cette vâh, nous nous sommes transportés sur les deux heures après-midi, chez ledit seigneur archevêque avec lequel nous avons trouvé messeigneurs les évêques de Gap, de Marseille, de Glandèves, de Grenoble, de Belley et de Grasse. Nous leur avons témoigné le désir que nous avions de remplir le devoir d'un sujet fidèle, et d'un évêque plein de zèle pour la personne sacrée de sa majesté. Et après une demi heure de conversation, monseigneur l'archevêque s'étant levé, en disant qu'il alloit à vêpres et au Te Deum, nous lui avons dit, que nous allions dans la salle nous mettre en rochet et en camail, pour avoir l'honneur de l'accompagner; mais revenant en cet habit, nous avons été extrêmement surpris de voir les prélats dans un profond silence sortir l'un après l'autre de l'appartement, et encore plus de voir monseigneur l'archevêque s'avancer vers nous, et nous dire en propres termes, que les évêques ne vouloient pas souffrir, que nous fussions avec eux dans la prière publique ordonnée par le roy. Sur quoi nous avons représenté à monseigneur l'archevêque, que c'étoit un droit incontestablement attaché à notre caractère d'assister à toutes les prières solennelles pour sa majesté, qu'il étoit autorisé par la coutume de tous les lieux, que notre inclination répondoit parfaitement à notre devoir, et que d'ailleurs si nous y manquions, nos ennemis nous en feroient un crime auprès du roy. Monseigneur l'archevêque nous a reparti alors, que nous ne devions pas nous exposer à prendre place dans l'église parmi les prélats, de peur de causer un grand scandale. C'est ce qui nous a pour lors obligé, pour éviter des suites plus facheuses, de quitter nos habits d'église, et de nous retirer dans notre maison. Or, comme cet outrage qui nous a été fait en présence d'un grand nombre d'ecclésiastiques et d'autres personnes, est un acte formel et public de séparation, par lequel lesdits seigneurs prélats lèvent l'étendard du schisme et nous traitent réellement comme déjà séparé de l'église, même avant l'examen des matières sur lesquelles ils prétendent être nos juges, nous, évêque, pour soutenir les droits de l'épiscopat, pour maintenir l'unité de l'église contre les attaques du schisme, et pour marquer à sa majesté notre soumission à ses ordres nous nous trouvons obligés de faire la présente déclaration que nous attestons par serment, ad pectus, contenir vérité, et pour servir et valoir en temps et lieu ce que de raison, aux protestations par nous cy-devant faites, et sans préjudicier à nos droits et actions, même de nous pourvoir par les voyes de droit ainsi qu'il appartient. Fait à Embrun, ce septième de septembre sur les cinq heures du soir, 1727. (Signé:) † Jean, évêque de Senes.

Et comme la liberté de nous servir des officiers publics nous a été ôtée par le refus de trois notaires de cette ville, nommés Patras, Miolan, et Balp; dont le premier après avoir inséré dans son registre l'acte cy-dessus presque en son entier, s'est retiré malgré nous sur un avis secret, sans vouloir rien finir; le second appelé en notre maison, ayant promis, au premier avertissement, a refusé ensuite; et le troisième étant allé demander à monseigneur

l'archevêque son agrément, pour recevoir l'acte, nous est venu dire qu'il n'avoit pu l'obtenir, et que monseigneur l'archevêque lui avoit répondu, que si nous avions quelque chose à lui dire, nous pouvions nous adresser à lui-même; nous nous trouvons dans la nécessité de nous servir du ministère d'un sergent, pour avoir un acte en forme. (Signé:) † Jean, évêque de Senes.

Signification.

L'an 1727 et le 9e jour de septembre à huit heures du matin, à la requeste de messire Jean Soanen, évêque de Senes, à présent demeurant en cette ville d'Embrun, paroisse St-Vincent, en la maison de sieur Roux, juge de ladite ville, où il a été son domicile: je, Toussaint Sarrasin, sergent ordinaire de la ville d'Embrun y domicilié, paroisse S. Donnat, pourvu par monseigneur l'archevêque et prince dudit Embrun, immatriculé aux greffes de ses juridictions, sousigné, ay signifié et notifié la déclaration cy-dessus à monseigneur de Tencin, archevêque et prince d'Embrun, et en sa personne à messeigneurs les évêques de Gap, de Marseille, de Glandèves, de Grenoble, de Belley et de Grasse, au domicile de mondit seigneur l'archevêque et prince d'Embrun, à l'archevêché, en parlant au sieur Antoine Amedée, suisse de monseigneur l'archevêque, auquel j'ai laissé la présente copie, à ce que du contenu en ladite déclaration lesdits seigneurs archevêque et évêques n'en ignorent, sous les protestations et réserves y énoncées lesdits jour et an que dessus. (Signé:) Sarrasin.

III. ACTE

de monseigneur l'évêque de Senes.

[Cf. supra col. 744 D.]

Au nom du Seigneur. Amen. Nous, évêque de Senes, sousigné, déclarons très respectueusement à monseigneur l'archevêque d'Embrun et en sa personne à messeigneurs les évêques assemblés en ladite ville, que nous avons été fort surpris d'appréhender par la lecture que le sieur de Michel, secrétaire de l'assemblée, nous a faite aujourd'hui sur les quatre ou cinq heures du soir, que vous, monseigneur, nous accusiez d'avoir altéré la vérité dans l'énoncé de l'acte qui vous a été signifié, ce matin, sur les huit heures, pour nous plaindre de l'injure et de la démarche schismatique faite contre nous le dimanche septième jour de ce mois au sujet du Te Deum. Cette accusation nous étant presque aussi sensible que l'injure même dont nous nous sommes plaint, nous nous croyons obligé de vous déclarer que nous persistons à assurer en notre conscience, que nous n'avons rien dit dans ledit acte qui ne soit très vrai; que vous-même monseigneur avez oublié ou évité de vous expliquer sur le fait important par nous allégué; que vous ayant témoigné que cette démarche violente des évêques méritoit que nous allussions d'avance dans l'église prendre notre place, nonobstant leur opposition, vous nous avez fortement averti de nous en bien donner de garde pour ne pas causer un plus grand scandale, vous nous avez même alors ajouté, monseigneur, pour justifier la conduite des évêques, que depuis la dénonciation du promoteur contre nous, nous étions *in rectis*, maxime que vous nous avez vous-même appliqués plusieurs fois comme votre propre sentiment, lorsque nous avions l'honneur d'être en conférence avec vous; qui nous a été répétée souvent par le sieur secrétaire, comme un légitime fondement du refus de tous les extraits et actes par nous demandés et qui ce matin même nous a été de nouveau opposée par monseigneur

l'évêque de Glandèves accompagné de monsieur A d'Apt, du sieur secrétaire, et des deux sieurs notaires du concile, pour défendre la conduite violente tenue par les prélats contre nous dimanche dernier. Ce qui est une preuve non équivoque de la vérité de tout ce que nous avons avancé dans notre acte et de l'approbation que vous avez donnée à leur procédé, tant par vos propres sentiments, que par le ministère que vous prêtiez à leur séparation. Nous pourrions ajouter, pour le même sujet, l'affectation évidente qu'on a eue, dans la première congrégation générale du concile du seizième d'août, de déroger à la loi et à l'usage édifiant de tous les conciles provinciaux, qui prescrit à tous les évêques et à ceux qui composent le concile de communier ensemble et publiquement de la main du métropolitain: usage que nous appuyâmes de notre suffrage, en marquant que nous désirions de nous y conformer. Vous nous refusâtes, mon-

seigneur, avec politesse, en nous disant que quelques-uns de messeigneurs les évêques voulant dire la messe ce jour-là, il ne falloit point de bigarrure dans le concile. Cette conduite comparée avec celle que l'on a gardée dimanche dernier où nous n'étions point présent, dans laquelle tous messeigneurs les évêques communièrent de votre main, ne prouve-t-elle pas la disposition du schisme dans laquelle sont la plupart des évêques présents à mon égard. Tous ces faits réunis font assez connoître combien la conduite des seigneurs évêques, à notre égard, est irrégulière, et peu suivie dans ses principes. En effet il est inouï que jamais aucun tribunal qui regarde sérieusement un accusé comme étant *in reatu*, lui ait fait des invitations honorables, de venir prendre sa place entre les juges, comme on l'a fait deux fois à notre égard, après néanmoins qu'on nous a ordonné de sortir lorsqu'on délibéroit contre nous; d'où nous concluons, ou que l'on ne nous a pas regardé effectivement comme *in reatu*, et qu'ainsi la démarche des seigneurs évêques du dimanche septième jour de septembre, étoit une insulte concertée, et un acte schismatique qui n'avoit pas le plus léger fondement, ou que si l'on nous a regardé comme *in reatu*, ce qui ne peut pas même être un motif de séparation, le concile se contredit et oublie les premières maximes des tribunaux, en invitant un criminel reconnu à prendre sa place entre les juges.

Nous vous déclarons donc, messeigneur, et en votre personne à messeigneurs les évêques du concile, qu'adhérant toujours à nos actes d'incompétence, de récusations personnelles, d'apels en conséquence et autres actes par nous signifiés, et protestant de tous nos droits, nous protestons en particulier contre l'acte qui nous a été lu ce soir par le sieur secrétaire, en présence des sieurs notaires du concile, et de ce nous demandons acte. Fait à Embrun, ce 9 septembre 1727. (Signé:) † Jean, évêque de Senes, approuvant le renvoy.

Signification.

L'an 1727 et le 10e jour de septembre avant midy, à la requeste de messire Jean Soanen, évêque de Senes, à présent demeurant en cette ville d'Embrun, paroisse S. Vincent, en la maison de Mr Roux, juge de ladite ville, où il a été son domicile, j'ai Toussaint Sarrasin, sergent ordinaire de la ville d'Embrun, y domicilié, paroisse S. Donnat, pourvu par messeigneur l'archevêque et prince d'Embrun, immatriculé au greffe de ses juridictions, soussigné, signifié et notifié les déclarations et protestations énoncées en l'acte cy-dessus à messeigneur l'archevêque prince d'Embrun, et en sa

personne à messeigneurs les évêques du concile, au domicile de mondit seigneur l'archevêque et prince d'Embrun, au palais archiépiscopal, parlant à sieur Antoine Amodée, suisse de mondit seigneur l'archevêque et prince dudit Embrun, auquel j'ai laissé copie, tant desdites déclarations et protestations cy-dessus, que du présent, à ce que du contenu en icelles ledits seigneurs archevêque et évêques n'en ignorent, sous les protestations et réserves cy-devant faites par ledit seigneur évêque de Senes, les jour et au que dessus. (Signé:) T. Sarrasin.

IV. ACTE

que messeigneur l'évêque de Senes a laissé sur le bureau. [Cf. supra col. 750 B.]

Au nom du Seigneur. Amen. Jean Soanen, évêque de Senes, Charles Joachim Colbert, évêque de Montpellier, à tous ceux qui ces présentes lettres verront, salut en celui qui est le véritable salut de tous les hommes.

Après la demande canonique que nous avons fait d'un concile général, pour terminer les disputes qui agitent l'église, les règles saintes du gouvernement ecclésiastique exigeoient que, dans un esprit d'union et de charité, on travaillât à éclaircir les matières qui en font l'objet, à ramener les esprits à une concorde très parfaite et à préparer les voyes par des conférences pacifiques, à la décision irrévocable du concile. Ce tribunal suprême étant saisi de cette grande affaire, toute puissance inférieure est incompétente pour la terminer, et c'est une maxime aussi inébranlable que les fondemens même de la hiérarchie, que le recours à l'église universelle suspend l'effet de tout ce qui a précédé, qu'il annule de plein droit tout ce qui pourroit être fait dans la suite au préjudice de cet apel, et que ceux qui réclament ainsi cette autorité souveraine doivent être à l'abri de toute censure et jouir tranquillement du bienfait de l'église.

Mais au lieu d'observer ces saintes loix dictées par la religion même, au lieu de concourir ainsi à rétablir la paix que la constitution Unigenitus a troublée, on veut abolir celle qu'avoit accordé le pape Clément IX. On réveille une ancienne dispute; on exige des signatures que la plupart des évêques n'exigeoient pas, et qu'on n'a jamais exigé dans presque toutes les autres parties de l'église, on ne veut point écouter ceux qui offrent de signer le formulaire aux conditions de cette ancienne paix, et l'on se sert de cette exaction nouvelle de signatures non expliquées, soit pour autoriser la doctrine de la bulle, soit pour inquiéter un très grand nombre d'apellans.

Cette paix dont on voudroit aujourd'hui abolir jusques aux dernières traces est l'ouvrage de l'équité du pape Clément IX, du zèle des plus grands évêques de France, de la sagesse du feu roy. Elle fut conclue avec solennité et avec l'applaudissement de tout le royaume, publiée dans la capitale par une acclamation authentique gravée sur une des médailles qui transmettent à la postérité les actions éclatantes de Louis XIV, scellée enfin par le bref du pape Clément IX, par les attestations et par les ordonnances des plus illustres évêques, par deux arrêts mémorables du conseil d'état du roy, dont le premier rendu, comme le porte son titre, pour la pacification des troubles causés dans l'église au sujet du livre de Jansenius, est autorisé par les dernières déclarations de sa majesté, enregistré dans les parlements, pour être exécuté selon sa forme et teneur.

L'objet et les conditions de cette paix, ne sont pas moins connus que cette paix elle-même. Personne n'ignore le dessein que formèrent les disciples de Molina, pour trouver des prétextes et des accusations contre les disciples de saint Augustin et de saint Thomas, et faire retomber sur les défenseurs de l'ancienne doctrine la condamnation arrêtée contre leurs nouveautés, dont ils avoient trouvé moyen de faire différer la publication; la hardiesse que leur inspira cette suspension, et cette impunité; les mouvemens qu'ils firent pour engager la cour de Rome à condamner cinq propositions qu'ils avoient composées eux-mêmes, à l'occasion du livre de Jansenius, et comme un précis de sa doctrine; l'examen qui se fit à Rome de ces propositions, sans relation à aucun auteur; la bulle du pape Innocent X qui les fêtrit et les qualifia; l'unanimité avec laquelle tous firent profession de les rejeter dans tous les sens que l'église les avoient condamnées; la vivacité avec laquelle on poussa ceux qui n'avoient de difficulté, que sur l'attribution de ces erreurs au livre de Jansenius; le formulaire que l'on obtint d'abord de l'assemblée du clergé, et celui que prescrivit ensuite le pape Alexandre VII dans lequel on fait serment de condamner les cinq propositions extraites du livre de Jansenius et dans le sens que l'auteur a eu intention de les enseigner; les peines que témoignèrent plusieurs personnes très recommandables par leur érudition et leur piété de certifier avec serment que ces erreurs sont dans un livre, où elles assuroient qu'elles avoient trouvé une doctrine contraire, et d'attribuer ces sens erronés à un auteur, sur des sommaires et des précis de doctrine qui étoient fait par des adversaires et sans son aveu; les fâcheuses extrémités où se trouvèrent réduits un grand nombre d'autres personnes, qu'on voulut forcer à attester avec serment, que des propositions sont dans un livre qu'elles n'étoient point en état de lire et sur lequel elles voyoient des disputes, et de témoigner qu'un évêque, dont elles ignoroient les intentions, avoit eu celle d'enseigner cette doctrine erronée. Les troubles enfin que causèrent ces contestations, eurent de si étranges suites, qu'il fallut y chercher un remède. Celui que le pape, les évêques de France et le feu roy y apportèrent, fut de permettre à ceux qui auroient des peines sur le fait de Jansenius, de joindre à la signature du formulaire une explication, dans laquelle ils distingueroient les divers genres de soumission qui sont dûs par rapport au droit et au fait, c'est-à-dire, une soumission intérieure et de foy, à l'égard des erreurs condamnées, et une soumission de silence et de discipline, par rapport à l'attribution de ces erreurs au livre de Jansenius; la cour de Rome seroit pleinement satisfaite de ce double genre de soumission. Le saint siège admit ces signatures du formulaire avec quelque explication plus étendue, dont on lui rendit compte, et non seulement la conduite des quatre évêques qui l'adressèrent, fut autorisée par plusieurs autres prélats, mais leur sentiment, comme l'attestent dix-neuf de leurs collègues, étoit celui de tous les évêques de France, ou plutôt celui de toute l'église. Telles furent les conditions de cette paix, dont nous ayons donné plus au long les preuves.

On seul nom rapellé aujourd'hui, soit par des évêques, dans les diocèses desquels on a voulu introduire la signature du formulaire qui n'y étoit point en usage, soit par des ecclésiastiques du second ordre, qu'on va troubler, sous ce prétexte, dans la possession paisible de leurs bénéfices, suffit

aujourd'hui pour attirer contre les apôtres les traitemens les plus rigoureux. On nous a représenté, comme employant notre ministère pour combattre et éluder ce que nos prédécesseurs ont établi et maintenu avec tant de sèle et de fermeté, fomenté par là dans l'église la division et entretenir l'erreur qui a été tant de fois prescrite: on a pris à ce sujet dans l'assemblée de 1735 des conclusions que nous attribuons aux sollicitations de nos parties secrètes, plutôt qu'aux mouvemens véritables du plus grand nombre des évêques de cette assemblée, conclusions auxquelles des prélats très distingués par leurs lumières et par leur mérite, ont résisté avec courage, et ont laissé même un monument authentique de leur opposition. L'assemblée a concilié, sans même qu'elle aye pris lecture de nos écrits, de demander la permission au roy, d'assembler le concile de la province de Narbonne, pour procéder contre nous, au sujet des instructions et autres ouvrages que nous avons publiés en faveur de la paix de Clément IX et contre la bulle Unigenitus.

On prononce en divers diocèses des sentences et des condamnations contre des ecclésiastiques vertueux et auxquels on ne reproche d'autre crime, que d'avoir réclamé l'autorité de cette paix. On en exclut un très grand nombre des fonctions du sacré ministère, de l'entrée aux ordres et aux bénéfices, et ce qui justifie clairement notre conduite et nos plaintes; c'est qu'en condamnant tant de personnes à cause de la paix de Clément IX on n'ose ni la condamner, ni la nommer elle-même, tant elle est tout à la fois et autorisée et odieuse.

Il seroit inutile de déduire au long tous les violemens de cette paix, on en sent mieux les effets qu'on ne peut en déduire le nombre: et ceux qui voudroient affecter de les révoquer en doute, les attestent eux-mêmes par leur timide réserve, soit à la justifier dans le public, soit à l'observer dans la pratique. En abolissant les remèdes qu'avoit apportés la paix de Clément IX on fait revivre les anciens maux qu'elle avoit assoupis, et ces maux s'unissant à ceux de la bulle Unigenitus, nous exposent à des périls visibles. Et par le trouble qu'ils causent dans l'église, et par le préjudice qu'ils portent à sa doctrine.

Il ne faut que des yeux pour appercevoir ce trouble, et qu'un cœur pour en être attendri. Qui pourroit, en effet, n'être pas touché, en considérant cette multitude de personnes retirées et tout occupées du soin de leur salut? Des ministres recommandables par leur piété, de jeunes gens d'une conscience fidèle et délicate, qu'on va troubler et tourmenter sans relâche, pour les forcer de prendre le saint nom de Dieu à témoin, en souscrivant un acte qui renferme un fait contesté, dont ils ne sont ni instruits, ni à portée de s'instruire; ces prévarications visibles de la religion du serment, dans ceux qui le font avec doute, avec répugnance, contre leurs sentimens, dans la vûe de parvenir aux ordres, aux places, aux bénéfices, et pour obtenir des biens que la cupidité desire, ou pour la délivrer des maux qu'elle appréhende; les suites déplorables de ces prévarications, soit dans ceux qui, après avoir sacrifié ainsi les lumières de leur conscience à leur intérêt, vivent dans une place digne d'une telle entrée, soit en d'autres, qui tourmentés par des remords continuels, s'accusent eux-mêmes, aussi bien que ceux qui les ont exposés à cette épreuve; ce nombre innombrable de sermens faits par des personnes légères et peu éclairées sans savoir ce qu'elles jurent, sans qu'on les avertisse, sans qu'elles en tirent ni lumière ni

utilité, et dont les consciences faibles sont blessées, A par le peu de précaution et de respect avec lequel elles font une action si importante; cette longue suite de rigueurs accablantes et de traitements inouïs qu'on exerce contre tant de personnes d'une éminente vertu, et auxquelles on ne peut reprocher que la délicatesse d'une conscience qui craint de violer la loi de Dieu, en certifiant un fait dont on n'est point certain; ces vexations portées jusques dans le fonds des cloîtres, et employées contre de simples religieuses; des monastères renversés, privés du secours et de la consolation des sacrements qu'on a la dureté de leur refuser à la mort même; ces lieux de retraite, ces asyles de la piété qui sont nécessaires à plusieurs, pour se garantir de la corruption du monde, regardés aujourd'hui par ceux qui en auroient le plus de besoin, comme des occasions de peines et de périls; les plus excellens sujets ou exclus par force, ou s'éloignant d'eux-mêmes des bénéfices, des saints ordres, des degrés dans les facultés de théologie, et même dans celle de droit; les communautés et les corps affoiblis ou renversés par la privation de ceux qui seroient capables de faire refleurir la science et la régularité, d'y conserver la pureté de la morale et les saintes maximes du royaume; l'érudition et les lettres presque éteintes par la terreur et les inconvéniens que causent les délations continuelles; les voyes de fait et une espèce d'inquisition exercée contre ceux qui ont le plus de capacité et de vertu; les peuples livrés à des pasteurs négligens et ignorans, à des guides sans lumières et sans zèle pendant que l'on ferme l'entrée du sacré ministère à une multitude d'ecclésiastiques capables d'édifier et d'instruire; enfin une foule de maux, de contestations, et de troubles qu'on est plus porté à déplorer qu'à décrire, et qui sont la suite naturelle du violement de cette paix et de l'exaction des signatures non expliquées.

Exaction d'ailleurs qui est sans fruit; puisque depuis près de 80 ans, il ne s'est pas trouvé une seule personne qu'on aye convaincu par cette voye, d'avoir soutenu les erreurs condamnées et qu'il est inouï dans l'église, qu'on aye jamais établi un formulaire, pour faire signer à tout le monde, la condamnation d'une erreur qui est rejeté par tout le monde.

Exaction de signature qui est capable d'allarmer les consciences, puisque ceux qui signent le formulaire, au moins celui d'Alexandre VII, renoncent à la grâce de Dieu et aux promesses de l'évangile, si ce qu'ils signent n'est véritable, et que dans l'acte qu'on signe, il est parlé d'un fait qu'on a toujours supposé suffisamment examiné, quoiqu'il ne l'aye été ni en France, ni dans les nations étrangères, ni même à Rome, et sur lequel on a déjà vu nos principaux adversaires se tromper lourdement, en soutenant que les cinq propositions se trouvent en propres termes dans où l'on convient maintenant qu'elles ne se trouvent pas.

Exaction de signature qui est sans exemple, puisqu'on la pousse jusqu'à des personnes, que leur âge, leur sexe, leur état, leur peu de lumières devroient garantir d'une pareille inquisition.

Exaction de signature capable d'indisposer les peuples contre les défenseurs de l'ancienne doctrine, en allarquant les esprits sur une prétendue secte, quoique l'erreur proscrite n'aye dans la vérité ni partisans ni sectateurs.

Exaction enfin, qui n'a d'avantage que pour les adversaires de la grâce efficace par elle-même, puisqu'en genre de témoignage, il est peu utile que des religieux et de jeunes enfans attestent

que cinq propositions sont dans un livre, qu'ils sont hors d'état de lire; au lieu que les défenseurs de l'équilibre tirent, des signatures non expliquées, un avantage en faveur de leurs nouveautés. De sorte que le trouble causé dans l'église par les violemens de la paix de Clément IX. a une relation intime avec le préjudice qui est porté à sa doctrine, et le second grief n'est ni moins visible, ni moins considérable que le premier. Le grand objet des défenseurs outrés de la bulle *Unigenitus*, le principe et le centre de toutes les nouveautés qu'elle favorise, est la pernicieuse doctrine de l'équilibre, opposée à celle de la grâce efficace par elle-même; c'est ce que nous avons démontré dans le mémoire, où nous avons déduit les principaux motifs de notre appel, conjointement avec deux autres de nos illustres collègues dans l'épiscopat. Dans les premiers tems de ces disputes, plusieurs des disciples de s. Augustin et de s. Thomas craignirent que les adversaires de la grâce efficace par elle-même ne se servissent de l'attribution des cinq propositions au livre de Jansenius, et des signatures non expliquées pour élever leurs nouveautés sur le débris de l'ancienne doctrine; ils prévirent que les défenseurs des nouvelles opinions formeroient ce raisonnement en son temps: la doctrine de Jansenius a été condamnée par les souscriptions universelles de l'église; or cette doctrine est manifestement celle de la grâce efficace; donc la doctrine de la grâce efficace est condamnée par l'aveu de ses défenseurs. Voilà pourquoy, disoit-on des-lors, les adversaires de la grâce efficace par elle-même proposent de signer cette condamnation d'une doctrine sans expliquer, voilà l'avantage qu'ils prétendent tirer de ces souscriptions.

Après avoir long-temps dissimulé cet avantage, ils le publient enfin, et ils font aujourd'hui le même raisonnement qu'on avoit prévu qu'ils feroient un jour, non pas à la vérité pour condamner nommément la grâce efficace par elle-même, dont le nom est trop autorisé, mais pour ériger en dogme la doctrine de l'équilibre qui est réellement opposée. „Sensus catholicus, dit l'auteur du nouveau traité de la grâce, oppositus errori primae propositionis, debet esse contradictorius sententiae Jansenii. Sensus catholicus est: justos illos ex gratia; non inferiores aut inaequales, sed pares vires habere quibus possint vel mediata vel immediata actualem oppositam vincere concupiscentiam ac praecipuum adimplere.“

Et afin qu'on ne se méprenne point sur la doctrine que cet auteur condamne, il suffit de remarquer que c'est celle que le célèbre père Massoulier a enseigné dans son ouvrage dédié au souverain pontife Innocent XII: „Non est quod recentiores adeo ventilent et extollant autoritatem dicti patris Massoulier: quae enim ille docet circa gratiam sufficientem, in qua duntaxat absolutam agnoscit ad superandam oppositam cupiditatem, potentiam, non verò relativam ac viribus propositionatam; plane consentiant cum Janseniana et à Thomastica doctrina plurimum discordant... Nec te moveat quod dictum opus Romae sub oculis pontificii typei mandatum fuerit. Nonne liber card. Sfondrati Romae pariter editus fuerat, et cum pontificis Innocentii XII commendatione ac cardinalium plurimorum applausu? Non tamen etc.“

Enfin voici ce que cet auteur fonde sur son raisonnement favori établi, comme la substance du dogme catholique: „Est igitur substantia dogmatis fidei segreganda à variis modis quos theologi excogitarunt, ut hanc exponerent ac incredulis suaderent. Facile est istud ac processus argumen-

tum transferre. Agnoscat ecclesia propter gratiam A
effluam, aliam sufficientem et per sufficientem
intelligit eam quae vires caltem medietat, pares et
aequales confert, relativè actuali ouilibet oppositas
concupiscentiae superandas, est substantia dog-
matis catholici."

M. le cardinal de Biszy, raisonne de la même
sorte, et l'erreur que ce prélat prétend que l'église
a condamnée dans Jansenius, est que pour être en
état de faire des actions libres, bonnes ou mau-
vaises, il n'est pas nécessaire d'avoir un pouvoir
égal en force à l'attrait de la grâce ou de la cu-
pidité, d'où ce prélat conclut que cette égalité de
forces est la substance de la foi, la crénce de
tous les catholiques et l'article fondamental qui est
opposé aux premiers principes du Jansenisme.

Personne n'ignore ce que M. l'évêque de Sois-
sons a écrit sur ce point et plût à Dieu que nous
pussions regarder ces propositions comme des ex-
pressions hasardées, mais on en fait la base des
nouveaux dogmes, on les publie avec autorité, on
les répand dans une foule d'écrits, de cahiers et
de thèses, on tâche de changer la doctrine des
universités, des séminaires, de toutes les parties de
l'église, et l'on se sert des subscriptions pures et
simples du formulaire pour rendre inutiles les pré-
cautions que prend avec tant de zèle notre s.
père le pape Benoît XIII pour maintenir la doc-
trine héréditaire, du s. siège touchant la grâce
efficace par elle-même et la prédestination gra-
tuite. Les saintes vérités de la grâce enseignées
par s. Augustin et par s. Thomas ne sont pas les
seules qui soient en péril. Comme la paix de Clé-
ment IX est fondée sur des maximes constantes
de la religion, on l'ébranle en attaquant ces mêmes
vérités qui lui servent de fondement. Les uns exi-
gent par rapport aux faits non révélés une créance
interieure et certaine, quoique sur le motif d'une
autorité faillible et incertaine; les autres, contre
la doctrine de leurs pères, de tous les théologiens,
de tous les controversistes, attribuent à l'église
une infailibilité par rapport aux faits, que l'église
elle-même n'a jamais connu; on change les pro-
messes de J. C.; on met une autorité faillible au
niveau d'une autorité infailible; on transporte à
l'homme un hommage qui n'est dû qu'à Dieu, et,
par une prétention inouïe, on veut assujettir tous
les esprits à la créance d'un fait non révélé que
l'église n'a jamais ordonnée et qui n'est avan-
tageuse qu'à ceux qui, sous l'ombre de cette dispute,
attaquent des points essentiels de la doctrine
révélée.

Avant même qu'une trop funeste expérience
eut développé tous ces maux, les plus grands pré-
lats de l'église de France, M. l'évêque d'Alais,
M. l'évêque de Chalons, M. le cardinal de Retz et
autres qui commençoient à appercevoir les intrigues
des disciples de Molina contre la paix de Clé-
ment IX, crurent qu'il n'y avoit nulle apparence
de faire cesser les troubles et les divisions de
l'église de France, ni d'y voir jamais regner cette
paix tant désirée et si glorieusement consommée
par le s. siège, si sa sainteté ne faisoit cesser
l'occasion la plus ordinaire dont on se sert pour
la troubler, en supprimant tout à fait la signature
du formulaire que l'on voit, disoit-il, par tant de
raisons, n'être bonne qu'à exciter des troubles.

Mais aujourd'hui ces maux sont montés à leur
comble, ils se montrent dans tout leur entier, ils
se joignent à ceux de la bulle *Unigenitus*, ils ont
les mêmes mobiles et les mêmes termes, les mêmes
armes et le même principé. Le formulaire et
l'exaction des signatures non expliquées est l'in-

strument qu'on emploie pour accorder la bulle,
et la bulle est le dénoûment de tous les mouve-
mens que les promoteurs secrets de cette affaire
se sont donnés sur la question de fait du formu-
laire. Au milieu de tant de périls, marchant sur
les traces de ces anciens évêques soutenus par les
sentimens de quelques-uns de nos collègues dans
l'épiscopat, appuyés par un nombre incroyable
d'ecclésiastiques distingués par leur piété et par
leur savoir, qui ne cessent de nous écrire de
toutes les provinces du royaume et même des na-
tions étrangères, nous implorons avec instance l'au-
thorité de notre s. père le pape, et nous sup-
plions sa sainteté, par les entrailles de J. C., de
vouloir bien prendre connoissance de ces maux
qui concernent non un diocèse ni une province,
mais qui intéressent la doctrine et le bien général
de l'église; de maintenir une paix qui a été si
justement accordée par l'un de ses prédécesseurs,
de faire attention aux vœux de ces grands pré-
lats, dont les circonstances présentes font sentir
plus que jamais l'équité, et de convoquer, au nom
du Dieu de paix, tous les pasteurs de l'église catho-
lique, pour rémédier à des playes beaucoup plus
considérables que ne sont plusieurs de celles pour
lesquelles les souverains pontifes ont jugé néces-
saires ces saintes assemblées, et que ceux qui de-
puis si long-tems s'appliquent à troubler la paix
ne forment point de nouveaux troubles et ne met-
tent point de nouveaux obstacles aux pieuses in-
tentions de sa sainteté en prétendant que l'affaire
est déjà finie par le jugement de l'église et par
la déclaration du feu roy de 1665. Car, outre que
nous avons démentré dans nos écrits que sur la
question du fait de Jansenius, il n'y a eu ni
examen suffisant, ni jugement de l'église univer-
selle, toutes les personnes équitables et non pré-
venues comprennent parfaitement qu'il s'agit icy de
la paix de Clément IX et de la distinction des
divers genres de soumission qui sont dûs par rap-
port au droit et au fait. Or, loin qu'aucun decret
de l'église ni du s. siège aye jamais condamné
cette paix, il est visible au contraire qu'elle a été
conclue par le concours des deux puissances; que
la conduite des quatre évêques en faveur desquels
elle a été accordée étoit conforme à celle de plu-
sieurs évêques, et que la doctrine qu'ils avoient
établie dans leurs mandemens étoit celle de tous
les évêques de France, ou plutôt celle de toute
l'église. Que si l'on entreprend aujourd'hui de
faire passer pour une doctrine proscrite par toute
l'église, celle qui étoit enseignée, il y a soixante
ans, par tous les évêques de France et par toute
l'église, une entreprise si hardie dévient un nou-
veau grief, dont nous devons porter nos plaintes
au pape et à l'église.

A l'égard de la déclaration de 1665 qui est
antérieure à la paix de Clément IX elle ne peut
préjudicier à une paix qui n'a été conclue que plus
de trois ans après. Outre que cette déclaration, en-
registrée dans un lit de justice et qui n'a point
été observée même dans la plus grande chaleur
des disputes, ne défend que les distinctions, inter-
prétations ou restrictions qui dérogent directement
ou indirectement aux constitutions des papes In-
nocent X et Alexandre VII et que les explications
que le pape Clément IX a admises n'y dérogent
pas, comme l'a observé, des les premiers tems, un
des quatre évêques en faveur desquels cette paix
a été conclue, et comme la bulle *Vincem Dominum*
le déclare en termes formels.

Ainsi, rappeler cette paix en signant le formu-
laire, ce n'est point s'écarter des dispositions de cette

déclaration et quand il s'agit d'un évêque c'est non seulement user d'une voye permise, mais exercer un droit attaché à son caractère. Que si, nonobstant la déclaration de 1665, on soufre que nos adversaires donnent au formulaire telles interprétations qu'il leur plaît, avec quelle justice pourroit-on nous refuser d'y en joindre une qui est autorisée, en rappelant seulement le nom d'une paix qui fait le dernier état de cette affaire?

Il ne faut que lire avec des yeux d'équité la bulle *Vincens Domini Saboth*, pour demeurer convaincu que la pape Clément XI qui l'a publiée ne condamne ni la paix de Clément IX ni une soumission de discipline et de silence par raport au fait de Jansenius, mais seulement un silence de duplicité par raport au droit, par lequel on cache l'erreur sans la quitter. Au contraire le pape Clément XI consulté sur le silence respectueux par raport au fait et évitant à dessein comme il l'a déclaré lui-même, de répondre sur cet article, quoi que toutes sortes d'intérêts l'engagassent à le faire, a montré que la paix de Clément IX n'étoit pas une tolérance arbitraire fondée sur des égards passagers, mais qu'elle étoit appuyée sur des vérités immuables, auxquelles il est impossible de donner atteinte.

C'est ce silence de duplicité par raport au droit que l'assemblée de 1725, dont nous étions, a condamné en propres termes dans le mandement uniforme qui y fut dressé, et c'est pour empêcher que l'on étendit plus loin la disposition de ce decret que l'assemblée déclara qu'elle se renfermeroit absolument dans la décision que contient cette bulle.

Mais ceux qui avoient sollicité pour faire condamner la paix de Clément IX, quoi que trompés dans leur attente, n'en sont pas devenus moins vifs dans leurs poursuites, et parce qu'on ne s'est pas expliqué clairement en faveur du silence respectueux par raport au fait, ils transportent à ce genre de silence une condamnation, qui ne tombe que sur un silence hypocrite par raport au droit. De là de nouveaux troubles dans les esprits, une confusion dans la doctrine qui nous a obligé de nous expliquer nous-mêmes, et qui nous oblige encore de demander qu'on s'explique et déclare nettement.

Primò, si ceux qui font les protestations les plus claires, les plus authentiques et les plus solennelles de condamner de cœur et d'esprit une erreur contraire à la foy, comme tous les catholiques de condamner l'erreur des Monothélites, avec une créance intérieure et une foy ferme par raport au dogme révéle, sont obligés à croire de plus que les lettres dogmatiques du pape Honorius renferment cette impiété, parce que le 6e concile général l'a ainsi jugé; et si pour satisfaire ce qui est dû à l'autorité de l'église et du concile, il ne suffit pas d'avoir, par raport à ce fait, une soumission de silence et de discipline qui peut varier selon les tems et les circonstances.

Secundò, si cette soumission de discipline qui, selon les théologiens et les controversistes, suffit par raport au fait d'Honorius, ne suffit pas également par raport aux faits de même genre et par conséquent à l'égard de Jansenius.

Tertiò, si l'on est obligé de croire de foy divine ces sortes de faits non révélés, comme quelques-uns de nos adversaires l'ont seulement soutenu.

Quartò, si l'église a reçu un privilège d'infaillibilité pour la décision des faits non révélés, et si, pouvant se tromper quand il s'agit d'attribuer des erreurs aux personnes et de prononcer contre eux des condamnations et des anathèmes, elle ne

peut plus, sitôt qu'il est question d'attribuer ces erreurs à leurs écrits.

Quintò, si quoi que l'église ne soit pas infallible dans ces sortes de faits, les fidèles néanmoins sont toujours obligés de les croire, en vertu de son autorité, par une prétendue foy qui n'a pas encore de nom bien fixé, et que nos adversaires ont appelé tantôt foy humaine et tantôt foy ecclésiastique, ou s'il est permis de révoquer en doute ces sortes de faits non révélés, ou même quand les contestations sont assoupies, d'en disputer publiquement comme l'on fait tous les jours sur celui d'Honorius et sur quelques autres.

Sextò, si la signature du formulaire, tel qu'il a été dressé par l'assemblée du clergé ou par le pape Alexandre VII, n'est point une marque que ceux qui le signent sont intérieurement persuadés du fait de Jansenius, et si les règles de la sincérité et de la religion du serment permettent à ceux qui doutent de ce fait, de signer sans y joindre une explication.

Enfin si le pape Clément IX, si les évêques de France, si le feu roy de glorieuse mémoire n'ont point agi selon la foy en admettant quelques signatures du formulaire avec quelque explication plus étendue, où étoit marquée la distinction de ces divers genres de soumission par raport au droit et au fait, et si c'est un crime qui mérite condamnation que de justifier et rappeler une paix fondée sur ces principes invariables, et dont les dernières déclarations de sa majesté rappellent elles-mêmes l'arrêt confirmatif.

La ressource de nos adversaires est de condamner sans rien démêler; la nôtre est d'établir la vérité sans rien laisser d'obscur. Nous savons la différence qu'il y a entre une domination interdite par le prince des apôtres et un usage légitime de l'autorité pastorale prescrit par le même apôtre: usage qui consiste à rendre raison de notre créance à tous ceux qui nous le demandent, à démêler le vrai d'avec le faux, et à porter la lumière dans les esprits en proposant les vérités avec précision et avec clarté.

Faute de s'expliquer ainsi sur les articles que nous venons d'exposer, les troubles augmentent, la vérité s'obscurcit, les erreurs se répandent, on trouble la paix de l'église, on altère sa doctrine, on tourmente les personnes qui lui sont les plus attachées, et c'est un des cas où, selon les maximes de la hiérarchie, on doit recourir au pape et au concile.

A ces causes et autres que nous sommes prêts de déduire plus amplement en tems et lieu, après avoir renouvelé nos protestations solennelles de ne jamais rien dire ni penser de contraire à la foy de l'église catholique, apostolique et Romaine, de demeurer inviolablement unis jusqu'au dernier soupir de notre vie au s. siège apostolique, et de ne nous départir en rien du respect qui est dû selon les saintes règles à notre s. père le pape, après avoir protesté en particulier que nous condamnons de cœur et d'esprit sans réserve ni restriction les erreurs condamnées par les papes Innocent X et Alexandre VII et rejetées par toute l'église dans les cinq propositions; nous, tant pour nous que pour nos adhérens, portons nos plaintes à notre s. père le pape et au concile général que nous le supplions très-humblement de convoquer, pour remédier aux maux de l'église, des violences de cette paix qui a été l'ouvrage de l'équité du pape Clément IX, du zèle des évêques de France et de la sagesse du feu roy de glorieuse mémoire. Déclarant que nous regardons les différentes in-

fractions de ladite paix indiquées cy-dessus, comme des griefs recherchés à notre préjudice, et par conséquent comme étant du nombre de ceux que nous avons par avance déferés au concile et à celui ou à ceux auxquels il appartient d'en connaître.

Et de crainte qu'à raison des actes et autres esprits justificatifs de la paix de Clément IX et de l'appel que nous avons interjetté au concile général, le premier mars 1717, conjointement avec plusieurs de nos illustres collègues dans l'épiscopat, avec la faculté de théologie de Paris, avec l'université de la même ville, avec plusieurs corps et communautés et une très grande multitude d'ecclésiastiques, des circonstances et dépendances desdits actes et écrits, des matières qui y ont rapport, on ne procède contre nous et contre nos adhérens par une entreprise contre l'autorité de l'église universelle; nous, tant pour nous, pour nos églises, pour nos curés et les fidèles qui nous sont soumis, que pour ceux qui adhèrent à nous ou qui voudront adhérer, persistant dans ledit appel interjetté le premier mars 1717, appellons à notre a. père le pape et au concile général que nous supplions sa sainteté de convoquer, de tous et un chacun les griefs susdits qui sont ou seront portés, et nous demandons avec l'instance qui est dûe, les lettres dites *apostolas*, nous mettant nous, nos églises, nos curés, les fidèles qui nous sont soumis et ceux qui adhèrent à nous ou veulent adhérer avec leur état, et leurs droits sous la protection de Dieu, de l'église universelle et dudit concile général. Protestant de renouveler le présent appel, où, quand, et devant qui il nous semblera bon être. Fait à Castelane, le 15 juin et à Montpellier, au mois de juillet 1727. (Signé:) † Jean, évêque de Senes, et † Charles Joachim, évêque de Montpellier. (Signé:) † Jean, évêque de Senes.

Aujourd'hui, le 1 septembre 1727, pardevant nous, Pierre Raynard, docteur en théologie, ancien chanoine, théologal et official de Senes, est comparu en la chambre de l'officialité de cette ville de Castelane, l'audience tenant messire Honoré Audibert, prêtre de ladite ville, lequel fondé de procuration originaire de monseigneur Jean Soanen, évêque de Senes, en date de vingt-huit août dernier, tant pour lui que pour monseigneur Charles-Joachim, évêque de Montpellier, dont il a déclaré et reconnu la signature être véritable, nous a présenté l'acte d'appel interjetté par lesdits seigneurs évêques au futur concile général des mois de juin et de juillet derniers, enregistrés cy-dessus dans le présent registre, tant des violemens de la paix de Clément IX au sujet de la signature expliquée du formulaire, qui a été l'ouvrage de la piété de ce pape, du zèle des évêques de France et de la sagesse du feu roy, que de tous les griefs recherchés au préjudice desdits seigneurs évêques défenseurs de ladite paix et de leurs adhérens, comme étant du nombre des griefs qui ont été d'avance portés au concile général par eux et par la faculté de théologie de Paris, par l'université de ladite ville, par des autres universités, corps et communautés ecclésiastiques du royaume. Et comme ils ont grand intérêt, tant pour eux que pour leurs adhérens, d'empêcher qu'on ne procède contre eux par une entreprise contraire à l'autorité de l'église universelle, ils ont déclaré conjointement, par l'acte authentique dont il s'agit, qu'en persistant dans leur appel du 1 mars 1717 et autres interjettés par eux au souverain tribunal de l'église, ils appellent de nouveau à notre a. père le pape et au concile général qu'ils supplient sa sainteté de convoquer au plutôt, de tous et chacune les griefs

contenus dans leurdit acte d'appel des mois de juin et juillet derniers et demandent avec l'instance qui est dûe, les lettres dites *apostolas* tant pour eux que pour leurs adhérens, afin de relever et poursuivre tant pour eux que pour leurs adhérens, les appels précédents que le présent; requérant ledit S^r comparant susdits noms, que par nous, official, lui soient accordées les lettres requises pour relever ledit appel, requérant acte. Et a signé Audibert prêtre, à l'original.

A quoi nous, official susdit, ayant égard, lecture faite dudit appel inséré cy-devant dans ce registre de notre dite officialité, pour le respect que nous avons pour l'église universelle assemblée dans un concile général pour satisfaire au présent requisiatoire seulement, avons, autant qu'il est en nous, accordé lesdites lettres requises, pour relever ledit appel. Fait à Castelane, dans la chambre de l'officialité, et donné par nousdit official, ledit jour et au que dessus et avons signé. (Signé à l'original:) P. Raynard, official.

De quoi nous, greffier en ladite officialité sousigné, avons audit comparant requérant et audit nom concédé acte pour servir et valoir comme de raison. (Signé à l'original:) Chiris, greffier.

Collationné sur son original qui a resté au archives de l'officialité. (Signé:) Chiris, † Jean, évêque de Senes. (Signé:) † Pierre, arch. p. d'Embrun.

V. Signification

du onzième septembre. [Cf. supra col. 753 A.]

L'an 1727 et le 11e jour de septembre après midi, à la requête de messire Jean Soanen, évêque de Senes, à présent demeurant en cette ville d'Embrun, paroisse S. Vincent, en la maison de M. Roux, juge de ladite ville, où il a élu son domicile; j'ai, Toussaints Sarrasin, sergent ordinaire de la ville d'Embrun, y domicilié, paroisse S. Donnat, pourvu par monseigneur l'archevêque et prince d'Embrun, immatriculé au greffe de ses juridictions, sousigné, signifié et notifié les actes d'incompétence et de récusations personnelles de nosseigneurs les archevêque d'Embrun, évêques de Vence, de Glanedes, de Grasse, et de M. de Puget représentant monseigneur l'évêque de Digne, signifié le 11 d'août et notifié le 18 du même mois lesdits deux actes signifiés de nouveau le vingt-six du même mois, et ai-je huissier susdit sousigné, laissé d'abondant, signifié et notifié, tant à monseigneur l'archevêque d'Embrun et aux seigneurs évêques ses suffragans cy-dessus nommés, qu'à messeigneurs les évêques de Gap, de Marseille, de Fréjus, de Sisteron, de Viviers, d'Apt, de Valence, de Grenoble, de Belley et d'Autun, en la personne du sieur abbé d'Hugues, chanoine de la métropole et promoteur du concile, en son domicile, en parlant à M. l'abbé d'Hugues, en son domicile audit Embrun, à ce que du contenu susdits actes d'incompétence et de récusations personnelles tous lesdits seigneurs archevêque et évêques cy-devant nommés n'en prétendent cause d'ignorance sous les protestations et réserves faites par ledit seigneur évêque de Senes susdits actes et sans préjudice de ses autres droits et actions, abus et nullités proposés ou à proposer. Et ai laissé la présente copie ce jour et au que dessus, le présent en six feuillets. Le présent compris. (Signé:) T. Sarrasin.

VI. ACTE

de monseigneur l'évêque de Senes, signifié le 11 septembre. [Cf. supra col. 753 A.]

Au nom du Seigneur. Amen. Comme par l'arrivée d'un grand nombre d'évêques en cette

ville d'Embrun, révérendissime pere en Dieu Jean Beaudouin, évêque de Benez, a lieu de croire que monseigneur l'archevêque et messeigneurs les suffragans ont besoin de poursuivre les procédures irrégulières qu'ils ont commencées contre sa personne et contre ses écrits, et qu'ils n'ont aucun égard ni à l'acte d'incompétence, ni à l'acte de récusations personnelles à eux cy-devant signifiées et intimées par plusieurs fois, ni aux appels par lui interjetés et deux fois signifiées, de tout ce qui a été fait ou pourroit dans la suite être fait au préjudice desdits actes, ensemble des griefs, nullités et abus ensuivis; il déclare et signifie de nouveau à monseigneur l'archevêque et à messeigneurs les évêques de la province, et à M. de Puget, député de monseigneur l'évêque de Digne et à tous les seigneurs évêques qui peuvent être icy assembles pour être les assessours du tribunal du concile, et pour former le nombre compétant de juges requis pour les jugemens canoniques d'un évêque dans les cas ordinaires, qu'il renouvelle et réitére, autant que besoin est, ledit acte d'incompétence signifié à monseigneur l'archevêque d'Embrun, le onze du mois d'août dernier, et d'abondant signifié le vingt-sixième dudit mois, et qu'il recuse le tribunal du concile d'Embrun, pour juge de ses écrits et de sa personne dans la matière présente, pour tous les motifs énoncés dans ledit acte d'incompétence, et autres raisons à déduire en tems et lieu; qu'il renouvelle et réitére, autant que de besoin est, l'acte de récusations personnelles lû et déposé sur le bureau du concile le dix-huitième dudit mois d'août, et qu'il recuse personnellement pour ses juges, tant monseigneur l'archevêque d'Embrun que messeigneurs les évêques de la métropole y dénommés et M. de Puget, député de monseigneur l'évêque de Digne. Et c'est pour les motifs et raisons contenues audit acte de récusation et autres causes graves à déduire en tems et lieu, qu'il réitére et renouvelle les deux actes d'appel qu'il a interjeté de tous les griefs, abus et nullités qui se rencontrent dans toute l'étendue de la procédure et jugement prétendu rendu contre lui, ledit acte d'appel en date du vingt-un et vingt-sixième jour d'août, et afin que messeigneurs les évêques des provinces voisines n'en prétendent cause d'ignorance desdits griefs, nullités et abus, ledit seigneur évêque déclare à tous en général et à chacun en particulier:

Primò, qu'il est appelland de la violence et de l'artifice dont on a usé à son égard lorsqu'on a arrêté avant le concile un messenger, chargé des papiers et mémoires pour sa défense, qu'on l'a mis en prison où il est encore détenu depuis le 14 du mois d'août qu'on lui a pris les papiers qu'il portoit: premier grief qui contient trois injustices, le violement du droit des gens, le vol de ses papiers et le défaut de liberté dans le lieu du concile. Qu'il est appelland de cette démarche odieuse, inventée pour couvrir la première, par laquelle on conduit M. le Lieutenant de roy tous ceux qui viennent pour voir ledit seigneur évêque; on examine ce qu'ils portent; on les garde à vûe, jusqu'à ce qu'on aye reçu des ordres du concile: second grief, qui, outre le violement de la liberté du concile, prive ledit seigneur évêque du conseil et du secours de ses amis, et lui ôte la liberté de recevoir ses lettres et papiers.

Secundò, déclare ledit seigneur évêque qu'il est appelland de l'injustice par laquelle monseigneur l'archevêque a chassé ses théologiens du concile, s'est rendu leur accusateur et leur juge et sur des accusations vagues, frivoles et manifestement fausses

les a condamnés, leur a refusé d'écouter leurs justifications, les a fait sortir malgré les remontrances dudit seigneur évêque sur son droit de choisir des théologiens qui passent, dans le besoin, parler pour lui, et malgré les preuves littérales que le seigneur évêque donnoit de leur état: troisième grief, qui outre le violement de la liberté du concile prive ledit seigneur évêque des moyens de se défendre. Qu'il appelle de l'injustice par laquelle, malgré les remontrances dudit seigneur évêque, on a exigé un serment de tout le concile sur le secret des opinions et de leurs auteurs: quatrième grief, qui change le tribunal d'Embrun en une assemblée irrégulière, parce que c'est une maxime essentielle aux jugemens ecclésiastiques qu'un évêque qui erre dans sa foi ou dans sa doctrine ne doit point être juge de celle d'un autre, que des lors il est récusable; que c'est une autre maxime aussi certaine, qu'un évêque qui veut que les opinions soient cachées, est légitimement suspecté d'en avoir de mauvaises. Et monseigneur l'archevêque d'Embrun ayant appuyé la demande du secret sur la modestie de plusieurs évêques qui avoient qu'il pouvoit leur échaper quelques opinions qu'on pourroit prendre en mauvaise part: cette demande jointe à l'ordre qu'on a donné audit seigneur évêque de se retirer lorsqu'on délibéreroit contre lui et à l'expulsion de ses théologiens qui auroient pu défendre sa doctrine ou recuser ses adversaires à cause de la leur, forme, dans un jugement ecclésiastique sur la doctrine, une nullité et une irrégularité absolue pour tout le tribunal d'Embrun.

Tertiò, déclare ledit seigneur évêque qu'il est appelland de l'injustice par laquelle monseigneur l'archevêque a supprimé la signification de son acte d'incompétence et n'a point voulu le faire lire au commencement du concile; de l'injustice par laquelle, avant d'avoir lû et fait droit sur ledit acte, il a excité le promoteur à faire sa dénonciation, il en a donné acte au promoteur et a fait toutes ces choses de son autorité privée sans aller aux voix, ni demander les avis du concile: cinquième grief, qui contient le violement de toutes les formes civiles et canoniques des jugemens, et fait quatre nullités absolues dans toute la procédure qui a suivi. Qu'il est appelland de l'injustice par laquelle monseigneur l'archevêque, après la dénonciation, lui a refusé de faire lire en sa présence l'acte d'incompétence signifié le 11 août; de l'injustice par laquelle au lieu de faire lire ledit acte, selon la réquisition dudit seigneur évêque, on l'a obligé de sortir avec ses théologiens pour délibérer contre lui; de l'injustice par laquelle, une heure après, on l'a fait rentrer seul; de l'injustice par laquelle alors même on a refusé de lui dire si on avoit lû son acte d'incompétence, et si on y avoit fait droit; de l'injustice par laquelle on lui a dit qu'on ne lui diroit rien là dessus, à moins qu'auparavant il ne reconnût son instruction pastorale en présence du concile: sixième grief, par lequel on prive ledit seigneur évêque des moyens de se défendre; on se déclare d'autorité absolue son juge, sans vouloir même lire les actes qui en disputoient le droit, et on veut qu'il reconnaisse par avance l'autorité d'un tribunal qui ne veut pas même déclarer s'il est son juge. Déclare qu'il est appelland de ce qu'on lui a refusé acte de ce qu'il a dit en reconnaissant son instruction, que ce n'étoit que pour satisfaire à sa foi, sans préjudice de ses droits; de ce qu'on lui a constamment refusé acte de tout ce qu'il a dit et de ce qu'on lui a répondu dans les congrégations auxquelles il a

assisté; de ce qu'on lui a refusé des actes tant de la dénonciation que de la récusation personnelle qu'il fut alors obligé de lire et de déposer sur le bureau et de tous les autres actes par lui faits et demandés: septième grief, par lequel, contre toutes les loix, on prive le seigneur évêque de toutes les pièces nécessaires à sa justification.

Quatrième, déclare ledit seigneur évêque qu'il est appellant du jugement par lequel tous les seigneurs évêques quoi que recusés légitimement tous en particulier pour cause raisonnable, ils ont jugé eux-mêmes la récusation nulle, abusive, frivole et frustratoire; de l'injustice par laquelle le jugement a été signifié audit seigneur évêque par la simple lecture d'un papier, avec déclaration que le concile ne donnoit point d'acte ni d'extrait à ceux qui étoient prévenus de crime; de l'injustice par laquelle monseigneur l'évêque de Glandèves est venu inviter de la part du concile ledit seigneur évêque d'assister au concile avec promesse qu'il auroit de la consolation d'entendre le jugement du concile sur les récusations personnelles: huitième grief, qui contient une manifeste contravention à toutes les loix humaines, civiles et canoniques, selon lesquelles jamais personne n'est juge en sa propre cause et jamais les inférieurs ne peuvent juger leur supérieur et leur juge naturel dans une cause qui lui est personnelle, qui contient un violement de la forme des jugemens en traitant un évêque dans un jugement ecclésiastique sur la doctrine, comme s'il étoit coupable des crimes personnels les plus grands et les plus énormes: qui contient une moquerie et une insulte publique en proposant sa condamnation comme un objet consolant et qui contient un piège par lequel, sous prétexte de civilité, on veut lui faire reconnoître un tribunal recusé. Déclare ledit seigneur évêque qu'il est appellant de la démarche irrégulière par laquelle ce tribunal, quoi que recusé à double titre, avant que d'avoir fait juger lesdites récusations, et au préjudice des appels à lui signifiés, de tout ce qui avoit été fait au préjudice desd. récusations, sans avoir droit et faute de ce, ni de nommer des évêques pour assessours audit tribunal, ni de proposer audit seigneur évêque de Senex d'en nommer, a invité à sa volonté un grand nombre d'évêques pour le juger. Qu'il appelle de l'injustice par laquelle, contre la disposition des canons et contre le droit dudit seigneur évêque, au lieu d'appeler avec les évêques de la province, lorsqu'ils auroient été déclarés juges légitimes par une discussion canonique, de l'acte d'incompétence et de celui de récusations, le nombre d'évêques suffisant pour faire le nombre de 12, on en a invité un plus grand nombre afin que le nombre de ceux qui pourroient être favorables à sa cause, soient accablés par le nombre de ceux qui lui sont opposés: neuvième grief, qui forme un tribunal incompetent, recusé, injuste et irrégulier.

Déclare de plus ledit seigneur évêque à monseigneurs les évêques des provinces voisines, qui n'ayant aucun droit de le juger, sinon dans un concile général ou national, selon la teneur des canons, et n'ayant aucune vocation canonique pour le juger dans le concile de la province qui, par les actes précédens, est dépouillé de tout droit de juger ledit seigneur évêque, ni d'appeler personnellement pour le juger, ni les supplier et interpellés, avec tout le respect qui leur est dû, de s'abstenir de tout jugement. Qu'il proteste par ces actes d'abus et de violence et de sa protestation contre tout ce qui est fait ou sera fait par le concile de la province, et par les lettres qu'il a écrites depuis peu à un ecclésiastique dans lesquelles il lui donne avis de n'être pas député au concile d'Embrun et de ne pas prendre le parti dudit seigneur évêque, s'il ne voutoit y être tenu avec lui. Interdits ledit seigneur évêque qu'il refuse personnellement monseigneur l'évêque d'Ép. à cause de mandemens schismatiques donnés contre tous les évêques de la province après une session.

A que de la province, ils ne peuvent être ici assemblée que par ordre du roy, auquel cas il ne peut les regarder que comme des juges royaux qui n'ont droit de connoître et de juger que des délits contre l'ordre civil, et non d'un prétendu délit ecclésiastique qui regarde le fonds du dogme et de la liberté ecclésiastique. Déclare en outre ledit seigneur évêque, qu'adhérant de nouveau aux actes d'incompétence et de récusations personnelles cy-dessus marquées, et outre la récusation générale de monseigneurs les évêques des provinces voisines, tant à cause de leur nombre extraordinaire et contraire aux canons qu'à cause du défaut de vocation de la part du concile de la province, il refuse personnellement et nommément monseigneur l'archevêque d'Embrun, monseigneur l'évêque de Gap, monseigneur l'évêque de Marseille, monseigneur l'évêque de Glandèves, monseigneur l'évêque de Grasse, monseigneur l'évêque de Belley et monseigneur l'évêque de Grenoble pour ses juges, à cause de l'injure publique qu'ils lui ont faite le dimanche septième de ce mois, et de l'acte schismatique par lequel ils l'ont privé du droit d'assister avec eux aux prières publiques pour le roy, ainsi qu'il est énoncé dans l'acte à eux intimé le 9 du présent mois, à 8 heures du matin.

Déclare de plus ledit seigneur évêque de Senex qu'il refuse personnellement monseigneur l'évêque de Marseille à cause des mandemens schismatiques qu'il a fait paroître dans le public, et à cause de la déclaration et condamnation ouverte qu'il a fait dudit seigneur évêque de Senex dans son mandement contre le pere Courayer, et à cause des accusations calomnieuses qu'il a avancées dans ses écrits contre les prêtres de l'Oratoire dans le tems de la peste, qui ont été démenties par des témoignages authentiques, et à cause de celles qu'il a intenté dans un de ses derniers mandemens faits contre le pere Courayer, contre des personnes qu'il appelle Jansenistes, contre lesquelles il dit positivement qu'il est sûr qu'ils ne croient pas la présence réelle; et à cause des erreurs grossières contraires au dogme public de l'église, qu'il a enseignés dans son mandement contre les 12 articles.

Déclare ledit seigneur évêque de plus qu'il refuse personnellement monseigneur l'évêque de Gap, pour la profession qu'il a fait dans son mandement d'une doctrine corrompue et depuis long-tems condamnée dans l'église, ledit mandement fait en 1711.

Déclare ledit seigneur évêque qu'il refuse monseigneur l'évêque de Viviers à cause de l'imitié personnelle dont il lui a donné des marques depuis deux ans, en faisant défense aux religieuses de la Visitation du premier monastère d'Aix de recevoir chez elles ledit seigneur évêque: par les termes injurieux dont il s'est servi il y a long-tems contre ledit seigneur évêque, en le traitant de schismatique, et par les lettres qu'il a écrites depuis peu à un ecclésiastique dans lesquelles il lui donne avis de n'être pas député au concile d'Embrun et de ne pas prendre le parti dudit seigneur évêque, s'il ne voutoit y être tenu avec lui. Interdits ledit seigneur évêque qu'il refuse personnellement monseigneur l'évêque d'Ép. à cause de mandemens schismatiques donnés contre tous les évêques de la province après une session.

Interdits ledit seigneur évêque qu'il refuse monseigneur l'évêque de Grenoble à cause de l'imitié personnelle dont il lui a donné des marques depuis deux ans, en faisant défense aux religieuses de la Visitation du premier monastère d'Aix de recevoir chez elles ledit seigneur évêque: par les termes injurieux dont il s'est servi il y a long-tems contre ledit seigneur évêque, en le traitant de schismatique, et par les lettres qu'il a écrites depuis peu à un ecclésiastique dans lesquelles il lui donne avis de n'être pas député au concile d'Embrun et de ne pas prendre le parti dudit seigneur évêque, s'il ne voutoit y être tenu avec lui. Interdits ledit seigneur évêque qu'il refuse personnellement monseigneur l'évêque de Gap, pour la profession qu'il a fait dans son mandement d'une doctrine corrompue et depuis long-tems condamnée dans l'église, ledit mandement fait en 1711.

Déclare enfin ledit seigneur évêque que, réitérant ses actes d'incompétence, de récusation personnelle, appels, protestations et réserves cy-devant faites, il est appellant et appelle de nouveau comme d'abus de tous les jugemens, griefs, abus, nullités susdites et autres à déduire en tems et lieu au parlement de Paris où la présente cause est déjà liée par requête cy-devant présentée, reçûe et répandue, autant que besoin est, pour la conservation de ses droits. (Signé:) † Jean, évêque de Senes.

Signification.

L'an 1727, le 11e jour de septembre après midi, à la requête de messire Jean Soanen, évêque de Senes, à présent demeurant en cette ville d'Embrun, paroisse S. Vincent, en la maison de M. Roux, juge de ladite ville d'Embrun où il a été son domicile; j'ai, Toussaints Sarrasin, sergent ordinaire de la ville d'Embrun, y domicilié, paroisse S. Donnat, pourvu par monseigneur l'archevêque d'Embrun et prince de ladite ville, immatriculé au greffe de ses juridictions, soussigné, signifié et notifié à monseigneur l'archevêque d'Embrun et à messeigneurs les évêques de Vence, de Glandèves, de Grasse, et à M. de Puget, représentant monseigneur l'évêque de Digne et à messeigneurs les évêques de Gap, de Marseille, de Fréjus, de Sisteron, de Viviers, d'Apt, de Valence, de Grenoble, de Belley et d'Autun, tous en la personne du sieur abbé d'Hugues, chanoine de la métropole et promoteur du concile, en son domicile, parlant à M. l'abbé d'Hugues d'Astoin, en son domicile, les déclarations, récusations personnelles et appels contenus et énoncés en l'acte cy-dessus et des autres parts, à ce que du contenu audit acte ledits seigneurs archevêque et évêques cy-devant nommés n'en prétendent cause d'ignorance, sous les protestations et réserves faites cy-devant par ledit seigneur évêque de Senes, lequel proteste de nouveau de nullité, de tout ce qui a été et pourroit se faire au préjudice du présent. Et ai laissé la présente copie le jour et au que dessus. Le présent en quatre feuillets, le présent compris. (Signé:) T. Sarrasin.

VII. ACTE

de monseigneur l'évêque de Senes signifié le 12 septembre. [Cf. supra col. 753.]

Aujourd'hui 11 septembre 1727, nous, évêque de Senes, considérant que les trois citations à nous faites de la part du concile d'Embrun quoi que refusé par un acte d'incompétence et par des récusations personnelles légitimement alléguées et souvent réitérées, lesquelles citations à nous faites depuis hier au soir sur les 7 heures jusqu'à ce jourd'hui 4 heures après-midi, marquoient dans les seigneurs évêques assemblés seulement depuis deux jours, un extrême empressement à nous condamner et une visible affectation de nous ôter le tems et les moyens de nous défendre, nous avons pris la résolution de nous rendre, à 4 heures et demie après midi, à la porte du concile, accompagné de plusieurs personnes, ou après avoir obtenu la permission d'entrer et avoir eulx très-respectueusement toute l'assemblée, nous avons demandé congé pour y lire nous-même un acte important en présence de deux témoins choisis avec nous. Monseigneur le procureur nous a répondu qu'il nous étoit permis de lire l'acte que le député de l'assemblée nous présenteroit par l'abbé d'Hugues, évêque de Digne, et que nous pourrions y être assistés par deux témoins choisis avec nous. Nous avons répondu que nous ne pouvions y aller sans un acte authentique de la lecture et dépôt de notre dit appel et apostolos. Il nous a répondu qu'il étoit permis de nous faire délivrer l'acte qui nous a été solennellement promis pour justifier la lecture, notification et dépôt de notre dit appel et apostolos. L'acte a été lu le 11 septembre 1727, sur les 7 heures de midi, par le sieur de Jean Sarrasin de Senes.

A l'archevêque ayant insisté au contraire, nous a prié de nous retirer un moment pour donner lieu à délibérer. Nous sommes donc sorti et ayant été rappelé un quart d'heure après, monseigneur l'archevêque nous a dit que les témoins étrangers étoient inutiles, puisque l'assemblée promettoit de nous donner acte de ce que nous voudrions lui dire. Et comme monseigneur l'archevêque commençoit de nous interroger sur notre instruction pastorale, nous lui avons dit en termes formels, que nous ne venions pour répondre à aucunes questions ou pour obéir à aucune citation, puisque nous ne reconnoissons pas le tribunal, mais uniquement pour lire un acte important pour notre défense. Et la lecture nous en ayant été permise, nous avons lu alors, distinctement à haute voix et tout au long, l'acte d'appel interjeté par monseigneur l'évêque de Montpellier et par nous, dans les mois de juin et juillet derniers, au pape et au concile général, du violement de la paix de Clément IX, par l'exaction de la signature du formulaire sans y permettre d'expliquer la différence soumission qu'on rend à l'église en cette occasion, et de tous les griefs qui ont accompagné ou qui pourroient suivre le violement de cette paix, selon qu'il est plus au long énoncé dans ledit acte, comme étant du nombre de ceux que nous avons déjà par avance déferés au concile général par nos appels précédens. Après laquelle lecture monseigneur l'archevêque nous a demandé si nous approuvions tout ce qui est énoncé dans ledit acte, comme aussi ce que nous avons dit dans notre instruction pastorale, contre le formulaire, contre la bulle *Unigenitus*, et sur le livre des Réflexions. A quoi nous avons répondu que nous n'avions rien à répondre. Et sur ce que monseigneur l'archevêque a dit alors aux notaires du concile d'écrire sur le registre que nous n'avions pas voulu répondre, nous avons reparti que nous y consentions à condition et non autrement, qu'on y inséreroit aussi la déclaration précise par nous faite dans la troisième citation: que nous ne reconnoissons point le tribunal, et qu'il n'avoit nul droit de nous interroger, après nos récusations et actes d'incompétence cy-devant réitérés, après les récusations signifiées aujourd'hui et encore moins depuis la lecture et notification par nous faite du présent appel au concile général. Après quoi nous avons déposé sur le bureau un double dudit appel, au bas duquel est la copie des lettres dites *apostolos*, du 1er septembre présent mois, le tout signé de nous. Et monseigneur l'archevêque continuant à nous faire plusieurs interrogats, nous avons déclaré que n'ayant plus rien à dire, nous nous retirions. Et comme nous avons un grand intérêt d'avoir acte en forme de la lecture et dépôt dudit appel et *apostolos*, faits en plein concile, et que les seigneurs prélats en refusant de laisser entrer nos témoins, nous ont privé de la liberté et nous ont ôté le moyen d'avoir par nous-même un acte authentique de la lecture et dépôt dudit appel et *apostolos*, nous supplions, requérons et interpellons très-respectueusement ledits seigneurs archevêque et évêques de nous faire délivrer l'acte qui nous a été solennellement promis pour justifier la lecture, notification et dépôt de notre dit appel et *apostolos*. L'acte a été lu le 11 septembre 1727, sur les 7 heures de midi, par le sieur de Jean Sarrasin de Senes.

Signification de l'acte lu.

L'acte lu le 11 septembre 1727, sur les 7 heures de midi, par le sieur de Jean Sarrasin de Senes.

paroisse S. Vincent, en la maison de M. Roux, juge de ladite ville, où il a été son domicile; je, Toussaints Sarrasin, sergent ordinaire de la ville d'Embrun, y domicilié, paroisse S. Donnat, pourvu par monseigneur l'archevêque prince d'Embrun, immatriculé aux greffes de ses juridictions, soussigné, ai signifié, notifié et avec les présentes baillé copie à monseigneur l'archevêque d'Embrun et à messeigneurs les évêques assemblés à Embrun, pour eux tous, en la personne de M. l'abbé Astoin d'Hugues, chanoine de la métropole et promoteur du concile, en parlant à M. l'abbé d'Hugues, en son domicile audit Embrun, de l'acte et sommation cy-dessus, à ce que du contenu ledits seigneurs archevêque et évêques n'en prétendent cause d'ignorance. Et en conséquence, parlant comme dessus, je sergent susdit et soussigné, ai supplié et requis très-humblement ledits seigneurs archevêque et évêques, au nom dudit seigneur évêque de Senes, de lui faire délivrer l'extrait en forme, de l'acte de lecture, notification et dépôt fait le jour d'hier sur le bureau du concile par ledit seigneur évêque de Senes, des actes d'appel et apostolos, énoncés en l'acte cy-dessus; sinon et à faute de ce faire, ledit seigneur évêque de Senes, que l'acte et la présente réquisition et supplique vaudront et lui tiendront lieu d'acte, de lecture, intimation et dépôt par lui requis. Et ai laissé la présente copie le jour et au que dessus. (Signé:) T. Sarrasin.

VIII. ACTE
de monseigneur l'évêque de Senes.
[Cf. supra col. 759.]

Au nom du Seigneur. Amen. Jean, évêque de Senes, n'a pu croire jusqu'à présent que des évêques instruits des saints canons, ignoraissent que l'appel qu'il a interjetté de la constitution Unigenitus, au concile général, en saisissant le souverain tribunal de l'église de toutes les matières renfermées dans ladite constitution et dans ledit appel: tout autre tribunal inférieur à celui du concile général est incompetent pour en connoître. Il ne pouvoit non plus se persuader que des évêques qui savent ce qui est contenu dans cet appel pussent ignorer que la paix de Clément IX et la signature expliquée du formulaire en fait une principale partie; ni qu'ils pussent penser que l'appel qu'ils l'ont obligé d'interjeter de nouveau au futur concile général du violemment de cette paix et de tous les griefs en conséquence, ne leur lie pas absolument les mains dans l'affaire présente: cependant la connoissance qu'il a des sentiments de plusieurs évêques du concile le fait maintenant penser autrement et l'oblige pour détruire leur préjugé à leur déclarer:

Primò, qu'il renouvelle tous ses actes d'incompetence, de récusations personnelles, d'appels comme d'abus au parlement de Paris et protestations cy-devant faites, et notamment l'acte d'appel lu et déposé par lui en plein concile le onze du présent mois.

Secundò, que l'appel qu'il a interjetté de la constitution Unigenitus, avec les évêques, universités, universités, corps académiques, etc. sous le régularité de ce royaume est entièrement nul et void, et en vertu de la sainte et pure loi divine qu'il a été et sera tel par tous les siècles des siècles. Et en vertu de la sainte et pure loi divine qu'il a été et sera tel par tous les siècles des siècles.

de 1717, par celle de 1720 qui le reconnoit pour valide avant ce temps, et qui n'a pu l'annuler pour la suite: primò, parce que cet appel de sa nature est fondé sur le droit divin des évêques, sur les loix de l'église, sur la liberté chrétienne, sur les libertés de l'église gallicane et sur le fondement même de la foi, qui ne peuvent recevoir d'atteinte par les déclarations du roy; secundò, parce que ladite déclaration supposoit un accord formel des évêques sur le dogme reçu et sur l'erreur proscrite dans les propositions; tertio, parce qu'elle supposoit une acceptation de la constitution par tous les évêques qui fût restrictive et relative à un corps de doctrine approuvée de tous, et quantité d'autres conditions essentielles qui n'ont nullement été acceptées par les évêques; et enfin ce qui est capital, parce qu'elle a été modifiée en son enrégistrement dans les parlemens du royaume précisément dans l'article qui regarde notre appel, et cela pour répondre à la requête par nous présentée au parlement de Paris séant à Pontoise. Ce parlement a enrégistré la déclaration, conformément aux règles de l'église, et aux maximes du royaume sur l'autorité de l'église, sur le pouvoir et la juridiction des évêques, sur l'acceptation des bulles des papes, sur l'appel au futur concile, lesquelles règles et maximes demeureront en leur force et vertu; modifications qui conservent l'appel dans toute sa force et sa canonicité.

Tertio, déclare ledit seigneur évêque que quand son appel ne seroit pas déclaré canonique par tant de formes civiles, de règles et de loix du royaume, il est tellement conforme aux saints canons, à l'esprit de l'église aux maximes et aux décisions de tous les conciles généraux qui sont en cette matière une règle invariable de juger et d'agir, qu'on ne pourroit le condamner, sans faire un schisme public avec la foi et les personnes de ceux qui composent ces saintes assemblées; qu'il est conforme à la condamnation que plusieurs saints évêques d'Orient ont fait de la personne et des écrits de Marcel d'Ancyre, après l'approbation solennelle qu'ils avoient eu dans le concile de Sardique; qu'il est conforme à l'approbation et à la défense que plusieurs des saints peres, des martyrs, plusieurs cardinaux, évêques et théologiens ont fait des écrits d'Origène sur la Trinité, après la condamnation qui en avoit été faite dans le concile d'Alexandrie et dans les 5e, 6e, 7e et 8e conciles généraux; qu'il est conforme à la défense que l'on a toujours faite dans l'église, de la personne et des écrits de Jean d'Antioche, malgré la condamnation qui en fut faite au concile d'Ephèse: qu'il est conforme à l'appel que plusieurs évêques firent, au cinquième concile, de l'approbation que la lettre d'Ibas, évêque d'Edesse, avoit eue au concile de Calcédoine; qu'il est conforme à l'opposition et à l'examen nouveau de la constitution ou lettre dogmatique de s. Léon qui avoit été approuvée et reçue par tout le monde chrétien, excepté par une quinzaine d'évêques d'Illirie, une vingtaine de Palestine, et par divers autres examens nouveaux demandés par ces évêques, approuvés et fait par le concile de Nicée, qu'il est conforme à l'opposition et à l'appel fait par quatre ou cinq évêques d'Illirie de la constitution du pape Vigile sur le schisme d'Acquin, approuvés par tout l'Occident par le concile d'Arles, par l'Église par le Concile de Sardique, par l'Église par le Concile de Nicée, par l'Église par le Concile de Constantinople, par l'Église par le Concile de Calcedoine et de l'examen précédent de s. Léon; et que par tous ces divers examens, et par tous ces jugemens et par tous ces appels que l'on a faits dans le monde chrétien de ladite constitution qu'il est contraire à l'appel.

ation qui fut faite par plusieurs évêques d'Afrique, d'Espagne, d'Ilirie, d'Italie et par la France entière, à la condamnation qui fut faite, dans le cinquième concile général, des écrits de Théodore de Mopsueste, de Théodoret et d'Ibas, de laquelle opposition les évêques de France ne se sont point départis, au moins pour ce qui regarde les écrits d'Ibas et de Théodoret, lorsque deux cens cinquante ans après, ils ont reçu ce cinquième concile au nombre des généraux. Sur quoi est à remarquer dans ces exemples précédens que l'église, bien loin de désapprouver cette résistance à des décisions si solennelles sur des faits doctrinaux, permet même que l'on recommande la lecture de ses écrits, que l'on en cite des passages et des autorités dans les écrits théologiques, pour faire foi de sa doctrine et de sa tradition; ce qui s'observe tous les jours, à l'égard d'Origène et de Théodoret, dans les écrits mêmes condamnés par les conciles généraux.

Quartè, déclare ledit seigneur évêque que son appel et sa défense des propositions et du livre condamné est conforme à l'opposition que le seul moine Sophron, depuis patriarche de Jérusalem, puis deux évêques d'Orient, puis quinze évêques d'Afrique firent aux constitutions et lettres dogmatiques d'Honorius, reçûtes dans les quatre patriarchats, confirmées par trois conciles et autorisées par deux édits des empereurs, et à l'appel qui en fut porté, quelques années après, par trente prêtres, moines et diacres au concile de Latran et ensuite au sixième concile général où elles furent condamnées comme hérétiques; qu'il est conforme à la défense et à la justification qui a été faite de ces mêmes lettres dogmatiques, par presque tous les papes, cardinaux, évêques, théologiens et canonistes du monde chrétien depuis plus de cinq cens ans, et en particulier par presque tous les évêques de France, qui, dans leurs thèses de théologie, ont justifié ces écrits, malgré la condamnation solennelle qui en a été faite par trois conciles généraux et qui ne souffriront sûrement pas d'être inquiétés sur cet article, sans se pourvoir, comme nous, par un appel canonique au concile général, sans que pour cela ils crussent d'être désobéissans ou rebelles à l'église. Et pour passer sous silence l'obligation imposée, sous peine d'anathème, dans le septième concile général, de regarder comme des sources pures de tradition dix ou douze écrits qui sont tous regardés aujourd'hui comme hérétiques ou fabuleux ou supposés; sans parler de la condamnation faite dans le grand concile de Latran du livre de l'abbé Joachim, aujourd'hui défendu par les plus habiles cardinaux, évêques et théologiens, ni de la constitution dogmatique de Gregoire VII qui ne reçût d'opposition que de la part de quelques abbés d'Italie, de quatre ou cinq évêques de France et de vingt-deux évêques d'Allemagne, ni de la constitution dogmatique et jugement porté dans le cinquième concile de Latran contre la pragmatique constitution reçûte par tout, excepté par quelques évêques et théologiens et par les parlemens de France qui en interjetterent deux appels canoniques, ni de plusieurs autres constitutions dogmatiques, auxquelles, en suivant l'esprit de l'église, on s'est opposé, et dont on a vingt fois appellé sans parler de neuf appels canoniques faits en France au futur concile général, des bulles dogmatiques des papes reçûtes précédentes pour les évêques de France, qui ont interjeté leurs appels canoniques de France au concile général, sans interruption de nos nombreux tribunaux, et au tribunal de l'opposition de la part de quelques

églises particulières, on pourvoye par toutes sortes de moyens, même par la convocation d'un concile général, à l'explication desdits decrets pour satisfaire à la conscience des opposans.

Quintè, déclare ledit seigneur évêque que, par la condamnation des 101 propositions, le pape et les évêques ayant attribué à ces propositions quantité d'erreurs qu'elles n'ont pas, il est appellant de cette attribution, et par conséquent il a porté au tribunal souverain du concile la question de la faillibilité du pape et des évêques dans les faits doctrinaux; ce qui est le fondement de la querelle qu'on lui fait sur la signature expliquée.

Sextè, déclare ledit seigneur évêque, que, de l'aveu de ses adversaires, dans la proposition qui regarde l'usage trop fréquent des sermons dans l'église, dans celle qui regarde l'excommunication, dans celle qui regarde la dispense des loix, le pape, dans sa constitution et les quarante évêques dans leur instruction et autres écrits, n'ayant condamné autre chose que le sentiment des prétendus Jansenistes qui refusent de jurer un fait non révélé et qui ne craignent pas l'excommunication portée contre ceux qui ne signent pas purement et simplement, et qui ne croient pas être obligés à se soumettre à la loi de la signature du formulaire, à moins qu'on ne leur permette de l'expliquer; il leur déclare qu'il appelle de cette condamnation du pape et déclaration des évêques, et qu'il a, par cet appel, formellement porté au concile général la question de la signature expliquée.

Septimè, déclare ledit seigneur évêque que, comme on n'a pu lui faire une injure de l'explication de la signature du formulaire, sans priver un évêque du droit d'être l'interprète naturel des loix de l'église, ce qui est un violemment manifeste de son droit divin; ou sans décider que l'église est infailible dans les faits doctrinaux, ce qui est une erreur pernicieuse dans la foi, plusieurs fois condamnée dans l'église et sur tout en celle de France; ou sans déclarer et enseigner, que, quoi qu'elle ne soit pas infailible, on doit pourtant affirmer par serment, et faire un acte de foi sur ces sortes de faits, ce qui seroit une manifeste hérésie; ou bien au moins sans décider qu'une loi positive, lorsqu'elle est établie par le pape et par plusieurs évêques, ne peut plus recevoir ni explication, ni modification, ni dispense eu égard au tems, aux lieux et aux personnes, ce qui est une erreur dans la foi, un violemment de la liberté ecclésiastique et un abus du pouvoir de faire des loix: l'appel qu'il a interjeté en 1717 pour l'exaltation de la foi, pour le maintien de l'ancienne doctrine, pour la liberté de l'église et pour la conservation du droit divin des évêques, a porté ces griefs et cette matière en entier au tribunal du futur concile.

Octavè, déclare ledit seigneur, que, depuis la paix de Clément IX, lui et messeigneurs les évêques, ses collègues, ayant toujours joui en paix du privilège, attaché à leur caractère, d'examiner la foi de leurs ecclésiastiques sur le formulaire, selon cette paix et selon les règles de la foi et de la liberté chrétienne, ce n'est que depuis leur appel que, par des vûes irrégulières, on les attaque sur ce sujet, et que, pour les punir de leur appel auquel ils sont inviolablement attachés, on leur suscite une nouvelle guerre sur cet article, ce qui est un grief manifestement recherché à dessein et à dessein par leur appel au tribunal du futur concile.

Nous déclarons par ce présent appel que les papes Clément IX et Innocent XII ont par leurs constitutions de la

signature du formulaire, est établie sur un fondement solide et qui ne peut être ébranlée par une autorité inférieure à celle qui l'a établie; qu'elle a été établie par le pape et par le clergé de France en entier et confirmée par des déclarations du roy plusieurs fois réitérées, qu'elle est établie sur la déclaration publique et sur les lettres de dix-neuf évêques au pape et au roi, sur la déclaration des trois évêques médiateurs de la paix, sur celle de trois autres évêques, sur les procès-verbaux et la lettre commune des quatre évêques, sur le bref qui, en conséquence, leur fut adressé, sur la pratique et l'approbation de presque tous les autres évêques de France, sur la déclaration du roi de 1668, sur celle de 1676 et sur deux autres de 1716 et 1720, depuis que cette paix a été ratifiée par les assemblées générales du clergé des années 1670, 1675, 1679, où les pièces originales de cette paix furent mises au nombre des titres précieux de l'église gallicane, et surtout en 1681 où, en termes exprès, l'assemblée demanda une rétractation au sieur David sur l'infailibilité de l'église dans les faits doctrinaux; que, depuis ce tems, elle a été ratifiée et confirmée à Rome par des actes authentiques, et qu'elle n'a depuis reçu aucune atteinte ni changement par la bulle *Vincem Dominum*: primò, parce que selon toutes les maximes du droit civil et canonique jamais une loi antérieure n'étant abolie par une postérieure, si celle-ci ne fait mention de l'autre et si elle n'en contient une révocation expresse, il ne se trouve aucun endroit dans la bulle *Vincem* qui contienne une révocation expresse de la paix de Clément IX, ni qui défende expressément aux évêques d'expliquer la double soumission dûë à la signature du formulaire. Secundò, parce que la bulle *Vincem* ne condamne que le silence de duplicité qui retient l'erreur dans le cœur. Tertio, parce que l'énoncé de ladite bulle renfermé dans l'à ces causes, se borne à déclarer, que pour satisfaire aux constitutions apostoliques, il faut, de cœur comme de bouche, condamner le sens du livre de Jansenius tel qu'il est dans les cinq propositions, ce qui ne touche pas même indirectement à la question présente. Quartò, ce qui est capital, parce que cette bulle qui ne fait loi dans ce royaume qu'aux termes de l'acceptation de messeigneurs les évêques de France, a été ainsi acceptée et entendue, comme il paroit par les mandemens de dix ou douze de messeigneurs les archevêques et de la plus grande partie de messeigneurs les évêques de France.

Mais quand même la paix de Clément IX auroit été chimérique, comme quelques-uns ont osé l'avancer, et quand il seroit vrai que tout ce qui s'est fait entre les évêques de France n'auroit été qu'une collusion, et quand on n'auroit rien communiqué à Clément IX, cette affaire seroit au moins restée en l'état où elle étoit avant le bref de Clément IX aux évêques et avant la déclaration de 1668; c'est-à-dire que d'un côté le pape demande qu'on soucrive son formulaire sans restriction, et de l'autre tous les évêques de France déclarent qu'ils n'accordent au formulaire et aux constitutions apostoliques, qu'une soumission de foi pour le dogme décidé et une soumission de respect et de discipline pour la décision du fait qui y est contenu; et qu'on ne peut demander rien davantage, sans établir ce dogme nouveau, inouï, pernicieux, contraire aux principes de la foi, contraire au salut du roi et du royaume, condamné par la doctrine constante de toute l'église, et en particulier par celle de France, par lequel on attribue au pape ou à l'église l'infailibilité sur les faits doctrinaux non révélés. Or,

dans cet état même, l'explication de la signature du formulaire seroit une loi de l'église de France, quand même elle n'auroit reçu aucune autre approbation publique; et l'on ne pouvoit s'écarter de cette loi et de cette doctrine de l'église de France, sans s'écarter de la doctrine constante de l'église sur la réception des conciles généraux et des bulles apostoliques, et sans condamner une tradition manifeste, formée sur la foi publique et sur la doctrine précise des papes s. Leon, s. Grégoire, Pélage I, Pélage II, Nicolas I, Adrien VI et de plusieurs autres papes depuis 500 ans et sur celle de s. Basile, s. Grégoire de Nazianze, s. Jean Chrysostome, s. Cyrille de Jérusalem, s. Jérôme, s. Augustin, Didyme d'Alexandrie, Rufin, Tertullien, et de presque tous les peres et auteurs ecclésiastiques dont nous avons les écrits, et en particulier sans condamner la doctrine présente de l'église de Rome, des cardinaux, des évêques, des théologiens et des canonistes de presque tout le monde chrétien.

De plus, ledit seigneur évêque déclare, que quand même le tribunal d'Embrun ne seroit pas incompétent, quand il seroit vrai que cette matière ne seroit pas portée au souverain tribunal du concile par son appel de la constitution, quand les seigneurs évêques ne seroient pas légitimement recusés, ils n'ont aucun pouvoir de le condamner à aucune peine pour les prétendus délits dont il est accusé: parce que c'est une maxime certaine dans le droit civil et canonique que, pour condamner quelqu'un à une peine, il faut, quand ce n'est pas le souverain qui juge et qui condamne: primò, un délit marqué et constaté par les loix; secundò, une peine déclarée et désignée par les loix; tertio, que cette peine regarde toutes sortes de personnes et nommément ceux qui, par leur état, doivent être nommés dans les loix, et qui n'y sont pas compris s'ils n'y sont pas nommés. Sans cela une condamnation portée, seroit une injustice manifeste, et un violement de toutes les loix, et un attentat contre l'ordre et la dignité de ceux qu'on voudroit soumettre à des loix qui ne les regardent pas. Or, rien de tout cela ne se trouve dans l'affaire présente: il n'y a nulle loi ecclésiastique qui défende ni qui puisse défendre à un évêque d'expliquer à ses ecclésiastiques la double soumission qu'ils rendent à l'église en souscrivant le formulaire; nulle loi ecclésiastique qui prive les ecclésiastiques, même du second ordre, de leurs bénéfices en souscrivant ainsi; nulle loi ecclésiastique qui parle de punir un évêque, pour signer ou pour faire signer avec cette explication. Il est bien vrai qu'il y a une loi du prince qui parle de punition contre ceux refusent de se soumettre aux constitutions apostoliques et à la signature du formulaire; mais cette loi ne soumet aux peines que ceux qui refusent de signer le formulaire, et non ceux qui le signent de tout leur cœur en expliquant la double soumission renfermée dans la signature. D'ailleurs cette loi ne parle que des ecclésiastiques du second ordre auxquels sa majesté veut que le procès soit fait par les évêques ou par leurs officiaux. Enfin c'est une maxime fondamentale dans l'église et dans l'état, que les édits et déclarations des roys sur les canons et sur les loix ecclésiastiques ne font que les suivre, les confirmer, les autoriser et les faire exécuter. Où il n'y a donc point de loi ecclésiastique contre nous, il ne peut y en avoir de civile et nous ne craignons pas que des évêques qui connoissent et leurs droits et les règles de l'église, puissent, au préjudice des uns et des autres, ou surprendre quelques édits ou déclarations contre nous, ou se servir de ceux qui avoient été surpris.

Et pour passer sous silence une infinité de raisons, de prescriptions tirées du fonds et de la forme de cette affaire qui ne peuvent être déduites dans un écrit de cette nature, quand ledit seigneur évêque ne seroit à couvert, ni par les appels de la constitution, ni par les actes d'incompétence et de récusations personnelles, ni par les appels comme d'abus, ni par la paix de Clément IX, ni par la nature de l'affaire: l'appel au futur concile général du violement de la paix de Clément IX et griefs en conséquence, qu'il a lu et notifié et déposé dans le concile d'Embrun, l'onze de ce mois, a lié en entier le pouvoit de cette assemblée, et a saisi le tribunal de l'église universelle de toute cette querelle. Et à moins que de vouloir user de violence, de mépriser ouvertement l'autorité du concile général, de fouler aux pieds la liberté de l'église, le droit divin des évêques et toutes les maximes du royaume; à moins que de mépriser le commandement de J. C. qui ordonne en dernier ressort, d'avoir recours au jugement de l'église dans une matière où, selon les adversaires, le clergé de France, ni aucune autre assemblée de l'église n'a porté de décision formelle, et dans laquelle il n'y a d'autre loi que le sentiment particulier de ceux qui l'accusent: le concile d'Embrun, ni aucun autre concile particulier, ne peut, sans abus et sans injustice, entreprendre de porter aucun jugement pénal contre lui.

Déclare enfin ledit seigneur évêque, que sans se départir d'aucun de ses actes par lui cy-devant faits, qu'en les renouvelant tous en général et en particulier autant que besoin est, et sans aucun préjudice de ses droits pour le seul honneur de l'épiscopat et pour communiquer à messeigneurs les évêques les choses qu'il croit en conscience devoir leur communiquer il leur fait et délivre la présente déclaration. (Signé:) Jean, évêque de Senes.

Signification.

L'an 1727, le 15 septembre après midi, à la requête de messire Jean Soanen, évêque de Senes, à présent demeurant en cette ville d'Embrun, paroisse s. Vincent, en la maison de M. Roux, juge de ladite ville, où il a élu son domicile, je Toussaint Sarrazin, sergent ordinaire de la ville d'Embrun, y domicilié, paroisse s. Donnat, pourvu par monseigneur l'archevêque prince d'Embrun, immatriculé au greffe de ses juridictions, sousigné, ai signifié et notifié la déclaration cy-dessus à monseigneur de Tencin, archevêque et prince d'Embrun, et en sa personne à messeigneurs les évêques assemblés à Embrun, en parlant à M. l'abbé d'Astoin d'Hugues, chanoine de la métropole et promoteur du concile, trouvé audit Embrun, en son domicile, auquel parlant comme dessus, j'ai laissé copie tant de la déclaration que du présent, à ce que du contenu en iceux, ledits seigneurs archevêque et évêques n'en ignorent, sous les protestations et réserves énoncées cy-dessus, et autres faites par ledit seigneur évêque de Senes, par ses actes précédens. Et ai laissé la présente copie le jour et an que dessus. (Signé:) T. Sarrazin.

IX. LETTRE

adressée à monseigneur l'évêque de Senes, au sujet de son instruction pastorale du 28 août 1726. [Ab his qui Formulae Alexandri VII subscribere renuunt. Cf. *Journal historique du concile d'Embrun* (1727), II, 46-51.]

Monseigneur. Votre dernière instruction pastorale a rempli de joye et de consolation tous ceux qui aiment l'église et qui sont touchés de ses maux.

CONCIL. GENERAL. TOMUS XXXVII.

Elle est généralement applaudie et estimée de tout le monde. Nous nous y sommes unis de coeur, dès le moment qu'elle a paru et nous avons compris dès-lors, qu'il étoit de notre devoir de nous y unir par un témoignage public.

Les bruits qui se sont répandus, d'une commission envoyée à monseigneur l'archevêque d'Embrun, pour procéder contre vous, au sujet de votre instruction pastorale, nous ont paré une occasion, qui nous obligeoit à nous déclarer. Mais indépendamment de ces bruits, dont il ne nous est pas permis d'approfondir la vérité, notre devoir subsiste; et nous ne pouvons différer à un autre tems, qui ne dépendra pas de nous, ce que notre conscience et le zèle que nous devons avoir pour la paix de l'église, nous obligent de faire.

Ainsi, nous nous unissons à vous, monseigneur, pour la défense et le soutien de la paix de Clément IX. Nous sentons combien ont été justes, comme vous le dites, les desirs et les vœux de plusieurs grands évêques, qui ont souhaité et demandé, il y a long-tems, l'abolition de la signature du formulaire; et nous vous rendons grâces, du zèle que vous témoignez pour l'accomplissement de leurs vœux, et de l'assurance que vous nous donnez, que vous n'épargnez rien pour maintenir la liberté des signatures expliquées conformément à la paix de Clément IX. Nous déclarons aussi que nous adoptons avec vous, monseigneur, les remontrances de M. l'évêque de Montpellier au roi, et la lettre pastorale qu'il a adressée, à ce sujet, au clergé de son diocèse. Que ces pièces contiennent nos sentimens, et que nous espérons de la miséricorde de Dieu d'y perseverer jusques au dernier soupir de notre vie. C'est un témoignage que nous devons à l'église, notre mère, pour contribuer, autant qu'il est en nous, à la délivrance du joug qu'on lui impose par le formulaire, sous lequel elle gemit depuis tant d'années, et dont on tire publiquement de si pernicieuses conséquences, contre les dogmes de la grace efficace par elle-même, et de la prédestination gratuite, lorsqu'on interdit l'explication.

Nous vous supplions d'être persuadé que nous sommes, avec un très profond respect, monseigneur, vos très humbles et très obéissans serviteurs. Juillet 1727.

Hamel, curé de Molême, diocèse d'Auxerres. N. Michard, curé de Chemilly, diocèse de Langres. P. Monceau, prêtre de la Doctrine chrétienne de Noyers. Frideric de Liege, chanoine regulier de l'abbaye de saint Pierre d'Auxerres, congregation de France. N. Bexon, supérieur des prêtres de la doctrine chrétienne du college de Noyers, diocèse de Langres. D. Théodore Brocq, religieux de la congregation de saint Vanne. Renou, prêtre curé de Merry sur Yonne, diocèse d'Auxerres, ci-devant prefect apostolique de la mission de l'isle Bourbon en Orient. J. B. Paul, prêtre de l'Oratoire de Troyes. N. Marie Ruffin Denis, prêtre de l'Oratoire de Troyes. Le Fèvre, curé de saint Jean de Troyes. J. Bourgeois, prêtre de la doctrine chrétienne de Noyers. D. J. Bouchier, religieux de la congregation de s. Vanne. J. Heuvrard, curé de Bernoul, diocèse de Langres. N. Polonceau, chanoine regulier de la congregation de France, et prieur curé de saint Pelerin, dans la ville d'Auxerres. L. Huez, prêtre de l'Oratoire de Troyes. Raveillot, prêtre de l'Oratoire. C. Bellot, prêtre de la doctrine chrétienne de Noyers. Lallement, prêtre chanoine, et promoteur de la collegiale de saint Pierre de Tonnerre, diocèse de Langres. Beaufort, curé de Clamange, diocèse de Châlons en

Champagne. Amateur Boulerot, prêtre de l'Oratoire de Troyes. D. Leon Chevalier, religieux de la congregation de saint Vannes. Ant. Foudrial, curé de Sacy, diocèse d'Auxerre. Ant. Camelin, ancien chanoine de Chably. Collot, prêtre curé de Doches, diocèse de Troyes. D. Lion, chapelain vicair de s. Pierre de Tonnerre, diocèse de Langres. F. Alexis Salazard, religieux diacre de l'abbaye de saint Germain d'Auxerre. N. Grozulier, prêtre de l'Oratoire de Troyes. C. Barigede, prêtre de l'Oratoire de Troyes. D. Challan, prêtre curé de Nitry, diocèse d'Auxerre. C. Johanni du Portail, prêtre de l'Oratoire de Saumur, diocèse d'Angers. F. François le Bel, prêtre benedictin de la congregation de saint Maur. Chaillon de Guérenne, prêtre de l'Oratoire de Saumur, diocèse d'Angers. F. Pierre Menardeau, prêtre benedictin de la congregation de saint Maur. H. Pelais, chanoine regulier, prieur curé de Cozy, diocèse de Sens. F. Louis Labitte, religieux benedictin de la congregation de saint Maur, et ci-devant prieur. F. Claude Leauté, religieux benedictin prêtre en l'abbaye de sainte Colombe-lez-Sens. F. J. J. Barré, prêtre religieux benedictin de la congregation de s. Maur. F. J. Bretagne, diacre de l'abbaye de s. Germain d'Auxerre. R. le Blond, docteur de Sorbonne, chanoine theologal de l'église d'Orleans. Peronny, prêtre du diocèse d'Auxerre, vicair de s. Louis de Gien. Lamy, curé de Nevoix, diocèse d'Auxerre.

X. LETTRE

adressée à monseigneur l'évesque de Senes au sujet de son instruction pastorale du 28 août 1726. [Ab his qui Formulae Alexandri VII subscripti sunt sed subscriptionem retractaverunt. *Ibid.*, 61-8.]

Monseigneur. Votre dernière instruction pastorale etc. ut supra col. 857 D usque ad verba: au clergé de son diocèse.

Que ces pièces en nous instruisant de plus en plus sur nos devoirs, ont, de plus, augmenté le regret, que nous avons déjà d'avoir signé le formulaire purement et simplement; et que nous sommes d'autant plus affligés d'avoir commis cette faute, que nous voyons les pernicieuses consequences, qu'on tire, chaque jour, de ces signatures non expliquées, contre les dogmes de la grace efficace par elle-même et de la predestination gratuite. Nous espérons de perseverer, par la misericorde de Dieu, dans ce sentiment jusqu'au dernier soupir de notre vie.

Nous vous supplions d'être persuadé que nous sommes, avec un très profond respect, monseigneur, de votre grandeur les très humbles et très obéissans serviteurs. Juillet 1727.

Jean-Ant. de Genibrouzé de saint Amant, prêtre de l'Oratoire de Troyes; R. J. B. de Gennes, prêtre de l'Oratoire de Troyes; B. Lenet, chanoine regulier, abbé de Notre-Dame du Grand-Val des Ecoilers; F. Guillaume Desir, religieux prêtre de l'abbaye de saint Germain d'Auxerre; J. Grenan, curé des villages de la Rivière, Soules, Noyers en Bourgogne, diocèse de Langres; E. Gaudin, prêtre de l'Oratoire de Troyes; F., curé de saint Pantaleon de Troyes; P. Julliot, chanoine de Chably, diocèse de Langres; Florent-Louis de Neuville, tresorier de l'église cathedrale de saint Etienne d'Auxerre; J. F. Belgeat, prêtre chanoine regulier de Troyes; Henri Camusat, prêtre de l'Oratoire de Troyes; Ant. Daine, prêtre de l'Oratoire; D. Claude Clouet, religieux de la congregation de s. Vannes; F. Hyacinthe le Maire, religieux de saint Dominique du couvent de Bourges; Drouillet, curé et doyen de Mouson, diocèse de Rheims; J. Martin,

prêtre du diocèse de Nantes, confesseur et chapelain du monastère de sainte Scholastique à Troyes; F. Ant. Leauté, prêtre religieux de l'abbaye de saint Germain d'Auxerre; F. Ant. Levêque, prieur et curé de la ville d'Auxerre, de la congregation de France; François Cligny, prêtre du diocèse de Troyes; C. Maurin, chanoine regulier, prieur de Neuvi Sautour, diocèse de Sens; J. Robin, prêtre religieux benedictin de la congregation de s. Maur, de l'abbaye, de s. Martin à Tonnerre, diocèse de Langres; F. Charles Clemencet, diacre, religieux benedictin de l'abbaye de s. Germain d'Auxerre, de la congregation de s. Maur; Geoffroi, docteur en théologie, chanoine theologal et curé de s. Simphorien de Rheims; Henri Julliot, prêtre curé de Courgi, diocèse d'Auxerre; J. Bernard de Blandé, prêtre de l'Oratoire de Troyes; F. Louis Abraham Magheuread, religieux diacre de l'abbaye de saint Germain d'Auxerre; H. J. Vinot, chanoine de l'église de Tours, docteur en théologie de la faculté de Paris, maison et société royale de Navarre; F. Louis Coignace, prêtre dominicain; F. J. J. Vaudrey, religieux diacre de l'abbaye de s. Germain d'Auxerre; Nicolas Vuitié, prêtre curé de Fouronne, diocèse d'Auxerre; Baudry, prêtre habitué de saint Pantaleon de Troyes; Mannoury, prêtre curé de Fontenailles, diocèse d'Auxerre; F. Etienne Bailly, moine religieux diacre de saint Germain d'Auxerre; F. François Bonnard, religieux diacre de l'abbaye de saint Germain d'Auxerre; F. Charles-Marie Doignon, diacre benedictin de la congregation de saint Maur; Verneulle, prêtre de l'Oratoire de Saumur, diocèse d'Angers; Mucy, prêtre de l'Oratoire de Saumur, diocèse d'Angers; Etienne Rouger, prêtre du diocèse d'Auxerre; P. Michault, prêtre de la Doctrine chrétienne de Noyers; J. Orillard, prêtre curé de Seignelay, diocèse d'Auxerre; N. Marcellat, prêtre de Troyes; Servoles, prêtre de l'Oratoire de Saumur, diocèse d'Angers; Denis F. Deneel, prêtre chanoine regulier de Troyes; E. de Percy, prêtre de l'Oratoire de Langres; Claude Denis Jourdain, prêtre de l'Oratoire de Riom; Nicolas Guerin, prêtre de l'Oratoire de Troyes; J. Foynal, prêtre chapelain de Lacourgis, diocèse d'Auxerre; Herbault, prêtre prieur de Notre-Dame de l'Isle, diocèse d'Angers; Le Cieulx, prêtre de l'Oratoire de Saumur, diocèse d'Angers; F. Henry Bernardin, religieux diacre de la congregation de saint Maur, de l'abbaye de saint Germain d'Auxerre; S. de Nogent, prêtre de l'Oratoire; C. F. le Roy, de l'Oratoire de Troyes; Michel Marcadé, clerc de la Doctrine chrétienne de Noyers; J. Charloy, de l'Oratoire de Troyes; F. Jean Provot, de l'ordre des freres Prêcheurs, professeur en théologie et du couvent d'Abbeville; frere Jean Baptiste George, religieux prêtre de la congregation de saint Maur; F. Philibert du Roussin, prêtre religieux de la congregation de saint Maur; F. J. Baptiste Marion, diacre, religieux benedictin de la congregation de saint Maur; Monfoy, prêtre de la Doctrine chrétienne; F. Nicolas Lamotte, prêtre, religieux benedictin de la congregation de saint Maur; Bocquillot, chanoine d'Avallon, diocèse d'Autun; Pombart, prêtre de la Doctrine chrétienne; Contet, curé de l'Isle, diocèse de Langres; C. de Reims, chanoine regulier, prieur curé de Cours diocèse de Langres; Grenan, curé de Frêne, diocèse de Langres; Mollard, curé de Chielot, diocèse de Langres; C. Bandouin, docteur en théologie et chanoine de l'église metropolitaine de Reims; Maxeline, chanoine regulier; Gourmaud, bachelier en théologie, curé de s. Louis de Gien; Chaseray, prêtre de l'Oratoire; L. de Rancourt,

prêtre, licentié en droit civil et canon et chanoine de Gien; Lamilault, prêtre et chanoine de Gien; Le Franc, prêtre du diocèse de Toulon et chanoine de Gien; Moreau, trésorier du chapitre de Varzi; Le Verrier de Chauvalon, chanoine de Donzy; R. Guaidon, chanoine de Clamecy, diocèse d'Auxerre; frère Ant. Thuilliers, prêtre, moine bénédictin de la congrégation de Saint Maur; F. Berlier, prêtre curé de saint Pierre de Varzi; Charles de la Garde, pr. vic. de saint Pierre de Varzi; Maupou, prêtre chanoine de Varzi; P. Colas, prêtre du diocèse de Langres; V. Jacquot, prêtre du diocèse de Langres; N. Cogneu, de la Doctrine chrétienne de Noyers, diocèse de Langres.

XI. ACTE

de M. de Senex, au sujet de la sentence portée contre lui par le concile d'Embrun. [Journal cit. II, 108-12.]

Au nom du Seigneur. Amen. Nous, évêque de Senex, considérant avec quelle constance on a violé toutes les loix, dans le prétendu tribunal érigé contre nous; et que sans respecter aucuns des formes civiles et canonique de jugement, ni l'autorité de l'église de France, ni celle de l'église universelle, on nous a condamné, parce que nous sommes inviolablement attachés à la doctrine et à la foi que nous avons reçue; considérant encore que l'on n'a eu aucun égard à la déclaration solennelle, que nous avons fait de notre foi, et de notre soumission aux loix de l'église, prises dans leur véritable sens et leur juste étendue; par laquelle déclaration nous promettons une très-sincère soumission de foi, à toutes les décisions de l'église qui regardent le dogme et à celles qui regardent les faits fondez en la revelation; et une soumission de respect et de déference, aux décisions qui regardent les faits doctrinaux non revelez; et persuadé, tant par les déclarations particulieres des seigneurs prélats du concile, que par la condamnation et le mépris qu'ils ont fait de notre déclaration, que le jugement qu'ils rendent contre nous, est un attentat contre nos saintes libertez, et contre la doctrine de l'église; et qu'ils ne condamnent l'explication de la double soumission renduë à l'église dans la signature du formulaire, que parce qu'ils sont eux-mêmes dans des erreurs dangereuses sur cet article, et qu'ils veulent qu'on fasse un acte de foi et que l'on jure sur les promesses de Jésus-Christ, que l'on croit un fait qui n'est fondé, ni sur la revelation, ni sur l'évidence des sens, ni celle de la raison; et qu'ils veulent que l'on adhère, et que l'on fasse un sacrifice réel de son entendement et de sa raison, à l'autorité humaine, en la mettant par là au niveau de celle de Dieu.

Après avoir examiné devant Dieu, combien une telle doctrine peut être funeste à l'église; combien elle est contraire à sa doctrine et à sa pratique constante; et sentant l'obligation où nous sommes par notre caractère episcopal, de faire tous nos efforts, et de combattre jusqu'à la mort pour en défendre l'église de Jésus-Christ.

Après avoir invoqué le saint nom de Dieu, et posé sous ses yeux l'importance de la matière nous protestons, que voulant toujours vivre et mourir dans l'unité de l'église catholique, sans vouloir nous départir de la communion de notre s. p. le pape, ni de l'obéissance canonique que nous lui devons; pour nous y attacher même d'avantage et plus parfaitement que jamais; nous renouvelons l'acte d'appel du violement de la paix de Clément IX interjetté à notre saint pere le

pape et au concile général: lequel acte nous avons lu, notifié et déposé sur le bureau du concile d'Embrun, avec les lettres apostoliques, en pleine congrégation, le onzième du présent mois de septembre; et protestons que nous y adhérons, et qu'outre les griefs y énoncés et contenus, nous déferons au tribunal du futur concile oecumenique les griefs de notre jugement et les erreurs de nos adversaires, qui sont la cause et le fondement de notre condamnation; et cela aux termes et clauses de notre dit acte d'appel, renouvelant en tant que besoin est, tous nos actes precedens. Déclarant en presence de Dieu et des hommes, que, n'ayant personne avec nous, qui sache ce qui est nécessaire pour valider des actes, si le présent manque en quelque chose, nous demandons la protection des loix pour le faire valider. Fait à Embrun, le 22 septembre 1727. (Signé:) † Jean, évêque de Senex.

XII. LETTRE

de M. de Senex à un chanoine de sa cathédrale, dattée d'Embrun, le 23 septembre. [Journal cit. II, 143-5.]

Ne vous affligés point, mon cher chanoine; car si votre peine étoit trop vive, vous mettriez le comble à la mienne; et au lieu de m'aider à soutenir la fidélité que je dois à Dieu, vous m'affligeriez par mon affection pour vous. La sentence du concile vient enfin de paroître. [Supra col. 765-71.]

Les choses étant dans cet état, vous jugés bien que mon coeur est déchiré dans toutes ses veines: car après Dieu, j'aime mon troupeau, mes filles [moniales Visitationis b. Mariæ de Castellane] et mes pauvres; et vous sçavez la part que vous avés dans mon coeur. Mais Dieu veut que je préfère à mes enfans, à mes amis, à mon honneur, et à ma propre vie, sa volonté, sa grace, son amour. C'est à ces trois devoirs qu'on livre la guerre; et M. l'archevêque m'a avoué, deux ou trois fois, que si j'acceptois la constitution, je serois blanc comme la neige.

Consolés mes amis, mes filles en leur faisant sentir que la persécution auroit été de même après ma mort; représentés leur que je donnerois volontiers ma vie pour eux, si on s'en contentois. Mais je ne puis, sans apostasie, ni trahir ma conscience par un horrible serment, en jurant malgré ma conviction, sur un fait non revelé et contesté, comme l'attribution des cinq propositions au livre de Janſenius, ni trahir vainement la doctrine de l'église, l'efficace de la grâce de Jésus-Christ, et la nécessité de l'amour de Dieu dans le sacrement de la penitence, et cent autres vérités en recevant la constitution.

On raisonne ici beaucoup sur mon exil: les uns disent Embrun, d'autres le mont Dauphin et d'autres Gap. Dieu est partout, et s'il me rend fidèle partout, je serai content. J'ai déclaré un appel en forme, au nom de M. de Montpellier et au mien, au parlement de Paris, comme d'abus; mais un dernier arrêt du conseil me ferme cette porte. Dieu se montrera quand son tems sera venu: attendons en paix ses momens et soumettons-nous à sa volonté. Ne vous laissés point vaincre à votre douleur. Dieu nous met tous à une grande épreuve. Il y a mis avant moi tant de grands saints, dont je ne suis qu'une ombre: les Athanases, les Chrysostomes, les Eusèbes de Verceil et les Hilaires de Poitiers, aimoient bien leurs diocèses, et ils les ont quittés et sacrifiés pour garder leur foi. Je suis tout-à-vous jusqu'à mon dernier soupir. † Jean, évêque de Senex.

XIII. LETTRE

circulaire de monseigneur l'évêque de Benez aux évêques de France, au sujet du concile d'Embrun. [Journal cit. II, 148-61.]

Monseigneur. L'intérêt commun de l'épiscopat qui nous unit, ne me permet pas de vous laisser ignorer ce qui se passe ici, à mon sujet, dans le concile de cette métropole. Ma douleur est de ne pouvoir vous en faire part, sans découvrir des faits peu honorables à mes comprovinciaux et que la charité, aussi bien que mon respect pour eux, me porteroient à ensevelir dans un silence éternel. S'il ne s'agissoit, dans cette affaire, que de mes intérêts personnels, je me contenterois de gémir de mon oppression dans le secret; et imitant la conduite du premier des pasteurs, je me livrerois comme lui, sans aucune plainte, à l'injustice de ceux qui ont formé le dessein de me condamner. *Tradebat autem judicanti se injuste.* (1er ép. de s. Pierre, c. 2, v. 23.) Ce ne sont point ici, monseigneur, de vaines exagérations, ni des declamations outrées; le simple exposé de la conduite qu'on a tenu à mon égard, depuis l'ouverture de ce concile, vous fera connoître avec quelle exactitude et quelle sincérité je vous parle. Vous savez, monseigneur, que plusieurs prélats de l'assemblée de 1725, prièrent le roy, malgré l'opposition de plusieurs de leurs collègues, d'accorder un concile provincial à Narbonne contre M. l'évêque de Montpellier et un autre à Rouen contre M. l'évêque de Bayeux. Ce projet peu mesuré fut rejeté comme il le meritoit. Mais M. l'archevêque d'Embrun, poussé par des ressorts plus secrets, a demandé et obtenu un concile pour sa province, que le roy a permis, en assurant par sa lettre de cachet du 24 mai, que tout se passeroit selon les loix et les formes canoniques. Cette promesse m'a fait entreprendre un rude voyage, malgré mon âge de plus de 80 ans, pour obéir aux ordres de sa majesté. Mais le viollement de toutes les loix et de tous les canons me cause aujourd'hui la douleur la plus sensible. Voici le fondement de mes plaintes et de mes griefs.

Sur le bruit général de tout le royaume, que ce concile étoit convoqué contre moi personnellement, je fis signifier à M. l'archevêque d'Embrun, le 11 août, un acte d'incompétence, dressé par les plus habiles avocats et canonistes de Paris, par lequel je reconnoissois le concile comme légitime, et offrois d'y assister, tant qu'il se tiendroit dans les bornes de sa compétence: mais que s'il entreprenoit de juger de ma personne ou mes écrits, qui, par mon appel de 1717, sont sous la protection de l'église universelle, je déclarois incompetent le concile d'Embrun. Une démarche si conforme aux loix et aux canons, n'opéra rien. C'est, monseigneur, mon premier grief contre le concile.

Quoique cet acte ne fût qu'un moyen de paix et de conciliation, les ennemis de ma personne et de ma cause, commencèrent, avant l'ouverture du concile, à employer contre moi l'artifice et la violence. Un de mes amis m'ayant envoyé de Digne un messenger, chargé de quatre mémoires importants pour ma défense, ce messenger fut arrêté aux portes d'Embrun, d'où il fut mené chés M. le lieutenant de roy, et, de ses ordres, ou autres, fut conduit en prison où il est encore detenu depuis 14 jours. Mes papiers lui furent enlevés, et quelque remontrance que j'en aye faite à M. le lieutenant de roy, à M. le major, et enfin à M. l'archevêque, ils m'ont tous assuré ignorer ce fait, qui cependant est public dans toute la ville et je n'ai pu obtenir là-

dessous aucune justice. C'est mon second grief, qui renferme trois injustices, le viollement du droit de gens, le vol de mes papiers, et le défaut de liberté durant le concile.

Pour couvrir une démarche si odieuse, on en a fait une, autre aussi injuste, en ajoutant à la garde militaire une garde bourgeoise à chaque porte, qui arrête tous les étrangers, examine ce qu'ils portent, et les fait conduire chés M. le lieutenant de roy. Un de mes amis, arrivant le 23 de ce mois, dès qu'il eut déclaré qu'il venoit pour me voir, M. le lieutenant de roy lui dit: „Monsieur, trouvéz bon que j'en aille donner avis au concile“. Il lui donna aussitôt un officier, qui le garda pendant une heure à vûe, et ne le relâcha qu'après le retour de M. le lieutenant de roy: ce qui a causé une telle terreur parmi ceux dont je pouvois tirer quelque secours, que j'ai été abandonné par un notaire, greffier de mon clergé, mon unique conseil jusqu'alors, et que je ne puis plus recevoir ni lettres, ni papiers pour ma défense. Troisième grief. Après avoir violé le droit public et naturel avant le concile, on commença dès la première congrégation générale, tenuë le 16 août après midi, par donner atteinte à la liberté nécessaire au concile, en voulant me priver de deux théologiens que j'avois choisis, pendant que M. l'archevêque en avoit quatorze pour lui, et pour deux évêques de l'assemblée. Il proposa, dans cette vûe, une commission pour examiner les théologiens: et sur ce que je representai que c'étoit faire une injure aux évêques qui en étoient les garans, et qu'il n'y avoit dans les conciles aucun exemple de pareille commission, il proposa un autre moyen: ce fut d'obliger tout le concile, sans exception, à promettre par serment de garder le secret sur les opinions. En vain j'exposai qu'un tel serment n'étoit ni nécessaire, ni juste, ni conforme à la liberté, et à l'usage des conciles, M. l'archevêque m'objecta l'exemple du concile de Bourdeaux, en 1624, où l'on avoit, disoit-il, exigé de toute l'assemblée un pareil serment. Mais, dans la congrégation générale qui suivit, j'exposai à l'assemblée, que j'avois examiné, avec mes théologiens, un grand nombre de conciles provinciaux, où il n'y avoit aucun serment sur le secret et que, dans le concile de Bourdeaux, le serment ne regardoit ni les évêques, ni leurs théologiens, mais seulement les députés et les officiers, desquels on l'exigea alors pour des raisons très particulières au tems, au lieu, et aux mesures que l'on vouloit prendre contre les violences des seigneurs temporels. Toutes mes remontrances et mes raisons furent inutiles sur ce point: on exigea le serment de tout le concile sur le secret. Quatrième grief qui ôte la liberté du concile, et me met dans l'impuissance d'appréhender aucune des vraies ou fausses démarches qu'on y fait contre moi.

Dans la même congrégation générale du lundi 18 on continua de violer la forme des jugemens canoniques: car, au préjudice de l'acte d'incompétence signifié, et avant que de l'avoir examiné et y avoir fait droit, M. l'archevêque excita le promoteur à faire une dénonciation de mes écrits en termes si violens et si outrageux, qu'il seroit difficile d'en trouver des exemples: cinquième grief, puisque l'incompétence n'étant point encore jugée, le promoteur n'étoit point en droit de faire cette dénonciation, ni le concile de la recevoir.

La dénomination ne fut pas plutôt finie par le promoteur, que le président, sans aller aux voix, prononça lui-même ces paroles: „Monsieur le promoteur, on vous donne acte de votre requisition.“

Ce qui forme un sixième grief, par le violement de la loy commune à tous les tribunaux, qui oblige le president à recueillir les opinions des juges.

Je demandai ensuite que cette dénonciation, toute noire qu'elle étoit, fût inscrite dans les registres, et que le concile m'en accordât acte ou copie; ce que M. le president me promit devant tout le monde, sans que j'aye pu l'obtenir jusqu'à ce jour, quelque demande que j'en aye faite: et ce refus devient pour moi un septième grief. M. l'archevêque, en me promettant les actes que je demandois, me proposâ de me retirer, pour laisser au concile la liberté de délibérer. Alors un de mes théologiens m'ayant dit un mot à l'oreille, pour me faire souvenir de la résolution que j'avois prise, de demander que mon premier acte, qui étoit celui de l'incompétence, fût lu auparavant à tout le concile en ma présence, offrant de me retirer si l'on me promettoit d'y statuer, M. l'archevêque attaqua pour lors mes deux théologiens et se rendit leur accusateur, reprochant à l'un qu'il étoit arrivé à Castellane en habit rouge, et que l'on doutoit de son état; à l'autre, qu'il étoit venu en poste de Paris, et que les chemins n'étoient pas assez larges pour lui, et autres choses frivoles. Et l'un des deux ayant demandé à M. le president la liberté de dire deux mots pour sa défense, M. l'archevêque, sans consulter le concile, dit tout haut: „Non, non, monsieur, il faut que vous sortiez tous les deux tout-à-l'heure; le concile ne souffre point de gens suspects, et ne veut point vous écouter.“ Il me fut inutile de représenter, que le reproche fait au premier sur son habit rouge, étoit une calomnie grossière, démentie par toute la ville de Castellane, et de mettre sur le bureau ses lettres d'ordination et de licence de Paris, qui prouvoient son état, comme aussi de montrer, qu'on ne pouvoit priver un évêque du droit de choisir deux théologiens, pour être son conseil et sa défense, que cela étoit conforme à la liberté dont devoit jouir cette assemblée, à l'usage de tous les conciles; on n'eut aucun égard à ma remontrance: huitième grief, par lequel on me prive de la liberté de me défendre. Je fus donc forcé par M. l'archevêque de sortir du concile avec mes deux théologiens; et une heure après, étant rentré seul, je demandai si l'on avoit lu au concile mon acte d'incompétence, et si on y avoit fait droit? M. l'archevêque me dit alors, qu'il ne vouloit point me répondre sur cet article, jusqu'à ce que j'eusse reconnu mon instruction pastorale. Ce qui fonde mon neuvième grief, par lequel le concile, sans vouloir encore déclarer s'il étoit mon juge ou non, m'obligeoit de me soumettre à son tribunal: ce qui est contre toutes les règles de l'équité. Je fus donc contraint, après plusieurs remontrances, de déclarer que la demande que l'on me faisoit pour lors, regardant ma foi, je pouvois et devois lui rendre témoignage sans préjudicier à mes droits: ainsi, je reconnus mon instruction pastorale et je la signai. Ce fut alors seulement que M. le president me déclara, que le concile, sans avoir égard à la signification faite le 11 de ce mois de mon acte d'incompétence, qu'il avoit jugé frivole et illusoire, passeroit outre à l'examen de mon instruction pastorale: dixième grief, par lequel, au préjudice d'un appel public qui saisit un tribunal supérieur, le juge inférieur s'en retient la connoissance, sans avoir même lu au concile, comme plusieurs personnes me l'ont assuré, l'acte qui lui en dispute la compétence.

Dans cette extrémité, n'ayant plus d'autre défense contre des démarches si irrégulières et si

prescrites, je produisis avec une extrême peine, et fûs en plein concile un second acte, par lequel renouvelant le premier sur l'incompétence je recusais personnellement tous et chacun messeigneurs les prélats, pour les motifs énoncés dans ledit acte, et je le laissai en original sur le bureau, demandant acte du dépôt que j'en faisois, ou du moins, une copie authentique, ce qui m'a été refusé jusqu'à présent: onzième grief, par lequel on me prive des pièces nécessaires pour ma défense.

Ce second acte ne fit pas plus d'impression que le premier; car, dans la congrégation générale du lendemain, les seigneurs évêques, quoique recusés personnellement, jugerent eux-mêmes la recusation nulle, frivole, illusoire et frustratoire: douzième grief, qui contient une contravention formelle à toutes les loix naturelles, civiles et canoniques, selon lesquelles jamais personne n'est juge dans sa propre cause.

Après cette démarche, le concile députa M. l'évêque de Glandèves, avec plusieurs autres personnes, pour m'inviter à venir prendre place dans l'assemblée, m'assurant que j'aurois de la consolation à entendre la décision qui venoit d'être rendue sur les recusations personnelles: treizième grief, qui renferme une insulte, en me présentant ma condamnation injuste comme un objet consolant, et un piège, en voulant, sous une espèce de civilité, me faire reconnoître un tribunal recusé.

Une heure après, je vis arriver le sieur Michel, secrétaire du concile, avec des témoins, pour m'apprendre le jugement rendu sur mes recusations personnelles: ce qu'il fit par la simple lecture d'un papier; et sur la demande que je lui fis de m'en délivrer un acte en forme, il me répondit que ce n'étoit point l'usage en matière criminelle de délivrer des extraits, et qu'on se contentoit d'en faire la lecture à ceux qui sont prévenus de crime: quatorzième grief, par lequel, dans un jugement ecclésiastique, on traite un évêque comme un scélérat, sur le point d'être condamné au plus grand supplice, comme je le dis moi-même audit sieur Michel, secrétaire du concile.

Cette suite d'irrégularités et d'injustices m'a mis dans la nécessité de faire signifier au sieur promoteur, par un simple sergent, au refus des deux appariteurs du concile et des huissiers royaux, un acte par lequel, renouvelant mes deux actes d'incompétence et de recusations personnelles, je proteste de nullité de tout ce qui a été fait ou pourroit se faire au contraire, et je déclare en termes formels que j'en suis appellant, dès maintenant, devant qui de droit. Voilà, monseigneur, un exposé fidelle de la conduite que les évêques du concile d'Embrun ont tenu à mon égard, jusqu'à ce jour. Je ne doute point que la seule vue de tant d'injustices réunies, n'excite votre zèle contre ceux qui en sont les auteurs: mais j'ai lieu d'attendre quelque chose de plus de votre amour pour le bien de l'église et l'honneur de l'épiscopat. Je me flatte donc que vous voudrés bien vous unir à ma cause, pour empêcher que je ne sois opprimé par les voyes les plus irrégulières, et par les moyens les plus injustes qu'on puisse employer. S'il y a jamais eu dans l'église quelque occasion, où le zèle et la charité épiscopale ait dû s'animer, c'est sans doute dans celle-ci, où il ne s'agit pas seulement de mon oppression particulière, mais encore de l'avilissement de notre dignité commune et du renversement des loix les plus saintes et les plus inviolables. J'espère ce secours de votre piété, et j'ai l'honneur d'être, avec un profond respect, mon-

seigneur, votre très humble et très obéissant serviteur.

† Jean, évêque de Senes.

A Embrun, ce 27 août 1727.

XIV. LETTRE

de cachet adressée à M. l'évêque de Senes.

[*Journal cit. II, 184-5.*]

Monsieur l'évêque de Senes. L'interdiction qui vient d'être canoniquement prononcée contre vous par le concile d'Embrun, vous mettant hors d'état d'exercer aucunes fonctions dans votre diocèse, j'ai cru d'autant plus nécessaire de vous en éloigner, que votre présence y entretiendrait un esprit de division, que je me suis toujours proposé de réprimer. Ces motifs m'engagent à vous écrire cette lettre, pour vous dire que mon intention est, qu'aussitôt que vous l'aurez reçue, vous vous rendiez en l'abbaye de la Chaise-Dieu, au diocèse de Clermont en Auvergne, pour y demeurer jusqu'à nouvel ordre de moi; et la présente n'étant pour autre fin, je prie Dieu qu'il vous ait, monsieur l'évêque de Senes, en sa sainte garde. Écrit à Fontainebleau, ce 30 septembre 1727. (*Signé:*) Louis. (*Et plus bas:*) Le Blanc.

XV. CARTA

del illustrissimo y reverendissimo señor arzobispo de Granada

a l'illustr. y rever. señor arzobispo de Embrun.

[Sequentes 12 epistolae episcoporum edimus, prout habentur in opere cui titulus: *Réueil* (supra col. 829 A, n.º 35).]

Illustr. y rev. s.

Illustr. s. mio: Con mi maior aprecio recivo la de v. s. i. de 12 de marzo del año proximo pasado, con un exemplar, que se sirve remitirme de los decretos y actas del concilio celebrado por v. s. i. en essa provincia Ebredunense, y dado a publica luz. paraque noticioso el orbe catholico de tan importante congregacion synodal, entiendan todos que la iglesia galicana no a degenerado de su antigua robustez. Aunque invalida tempestuosa mente de algunos, que no contentos con resucitar errores ya casi difuntos, parece intentan con detestable osadia destruir la jurisdiccion eclesiastica, y negar la visibilidad de la iglesia, dirigiendose con la delicadesa mas sabia y religiosa la serie del juicio a la norma de los santos canones, y tratandose en el de la causa del obispo Sanesense, uno de los sufraganeos de v. s. i.; y aviendo confirmado la santidad del señor Benedicto XIII entonces pontice romano, las resoluciones de tan util y oportuno concilio con la virtud de su aprobacion, y conducidola a la elevacion mas alta con los apreciables elogios, que sobre ellas distilo la sabia e irrefragable pluma de su beatitud (a que se acreció el subsidio de la auctoridad regia del christianissimo Luis XV, rey de Francia) nada me resta que hacer en obsequio de v. s. i., sino explicar toda mi gran complacencia, sobrando no solamente el mio por limitado, sino aun otro qual quier dictamen, que sobre tan digno assunto pueda formarse en la mas erudita y piadosa comprehension. Y asi puedo y debo asegurar a v. s. i. que e tenido una singularissima alegria en leer los decretos y actas de dicho concilio, dirigidos a la utilissima conservacion de las leyes y definiciones de la iglesia, y a rebatir los perniciosos impetus de los que induciendo nuevos dogmas con piedad mentida, quieran osadamente rasgar la vestidura hermosa de la santa establecida ley, y borrar en sombras el esplendor de sus sagrados ritos contribuyendo a mortificar la iglesia,

que avra de padecer estas y otras afliciones, como a quien instituo Christo por heredera de su cruz. En este concilio a acreditado v. s. i. un dignissimo oficio de su empleo pastoral, no menos glorioso a v. s. i., que necesario a las causas eclesiasticas, y muy proprio de aquella grande piedad, sabiduria, y desvelo, que debet resplandecer en los prelados para conducir a las personas de su cargo por las sendas de la virtud, que guian a la cima de la maior felicidad, aviendo decretado v. s. i. en el quanto importa a la mas digna y respetable auctoridad deus prelados a mantener la pureza de la fe, la integridad de las costumbres, y la conservacion de la disciplina eclesiastica, que es lo que constituye (con la quietud en los claustros de los monasterios) el estado hermoso de la iglesia. V. s. i. viva mill años por el regalo de dicho exemplar, que executa toda mi estimacion, y los maiores aplausos, debidos a el ardiente zelo, gran erudicion, y suma vigilancia de v. s. i., que le acreditan pastor muy del agrado y servicio de Dios, como los que por su incomparable clemencia prometia dar a su pueblo tenido con los supersticiosos colores de la idolatria, paraque le pastasen con luces de verdadera ciencia y ensenanza: *Et dabo vobis pastores juxta cor meum, et pascent vos scientia et doctrina.*

V. s. i. me tiene el mas obligado a resignarme en quanto fuere de su malor obsequio, y suplico a nuestro señor guarde a v. s. i. en su santa gracia y para bien de su iglesia muy dilatados años.

Illustriss. y reverendis. señor de v. s. i. sumas favorecido y respetuoso capellan: Francisco, arzobispo de Granada.

Albñuelas, y agosto 30 de 1730.

[*Verbo folio:*] A l'illustrissimo y reverendissimo señor arzobispo de Embrun.

XVI. LITERAE

eminentiss. ac reverendis. d. d. cardinalis Astorga, archiepiscopi Toletani, Hispaniarum primatis, ad illustrissim. ac reverendis. d. archiepisc. Ebredunensem.

Amplissimo praesul.

Laetitia illam vere magnam, qua amplitudinis vestrae litteras humanitate juxta ac religione plenas accepi, dolor justissimus temperavit, quod nimirum eas ita longa nimis mora suspenderit, ut non nisi post sesquiannum ab earum subscriptione, illae fuerint ad nos hucusque perlatae: quod quidem tanto minus potest premi silentio, quanto alioqui ipse multum criminosae in rescribendo lentitudinis postularer: id quod in re tanta et cum viro amplissimo manifesta esset noxa. Igitur paucis ab hinc diebus cum exemplari concilii Ebredunensis acceptas litteras jucundissime legi, in quibus, tum religione, ac zelo pleni conciliaris conventus, tum praecleari facinoris amplitudo vestra me certiore, confortemque facere non dubitavit. Pro qua quidem re meum est sane referre in primis amplitudini vestrae gratias amplissimas, quod tam pii monumenti me voluerit esse participem, eisdemque cumulatis gratulari, quod tanti moliminis opus animose ingressa, prudenter, exacteque prosecuta, tam feliciter absolvisset. Perspectum enim nobis esse non desinit, in tam procelloso tempore, frementibus undique fluctibus tempestatis, magnas re vera fortitudinis atque prudentiae partes ad ejusmodi facinus perficiendum desiderari; virumque propterea, qui prius Galliarum, Irenaeos, Hilarios, Caesariosque referre jam videretur: quos proinde in amplitudine vestra modo sic relegisse, nobis est

jucundissimum: eique proculdubio debet Gallia A universa grates habere quam plurimas, quod vetusta ejusdem concilia Parisiensis, Narbonensis, Cabillonensis, Senonsensis, aliaque quam plura, quae dulde foret plusculum persequi; tam egregie, et opprobriose renovaverit: et tanto magis strenue, quanto inter magis irrequietos animos id effectum est. Horum autem animorum infaustas vices, sine mœnore tetigisse non possumus; quantum in Domino delectamur, nostra concilia Toletana multis retro annis idcirco penitus conquiescere; quod videlicet eisdem evictum est, Deo dante, ut hic loci jam dudum unum ovile appareat, et unus pastor. Isthic vero, quanquam jam pridem aliqui male feriatii homines, et critico spiritu quodam abrepti, sacras sanctiones et leges ecclesiasticas contenderint cavillari, proprio, quem suscitavit pulvere, concutientes, haud potuerunt tamen efficere, quin Gallicana ecclesia toto terrarum orbe percelebris, in eodem praelio plus victrix, eademque collisione nitidior, viros et pastores tulerit christiano spiritu vere plenos, strenuos, et sapientissimos, qui primores ecclesiae patres aemulantes, hostes contriverint, ostenderintque, sese sua in arena nihil exteris gentibus reliquias vincendum.

Quod si monumenta cuncta interirent, quae universae ecclesiae asservat antiquitas: ea sola synodus ista Ebredunensis posset exsuscitare: quandoquidem cum fortitudine, humanitas, cum modestia, aequitas, cum integritate observantia, cum autoritate sollicitudo tam mirifice copulantur; ut exinde, ad totius Galliae, et ecclesiae gloriam, ingens praestet exemplar, et documentum posteritati. Cui quidem propterea neque poterant non ultro opeam ferre regia manus et pontificia; siquidem ibi utrarumque partium momenta, et jura gravissima appendebantur: neque poterant reliqui praesules ecclesiarum eidem actioni non plenis calculis suffragari, quam cornebant, tanta suavitate, et moderatione erga collegam suum fuisse tractatam; ut nihil eo iudicii genere suavius ac temperatius videretur posse desiderari: et merito quidem, cum praeter ipsius animum, et sententiam reapse justo plus obfirmatam praesulis Sanitiensis aetas, character, et confraternitas officia ejusmodi postularent. Huic et ergo pariter similia humanitatis, charitatisque signa perlibenter impertior: sed eo impraesentiarum liberius acta ipsius praeterita de munere reprobare non desinam, quo de ejusdem religione, ac zelo facilius potest esse mihi persuasum, temporis intercapedinem, hactenus inter datas, et acceptas litteras multa mora interjectam, potuisse eundem virum, alias ornatissimum, ad sese jam feliciter revocare: non secus ac per Deum licuit ex viris non imparibus tantumdem solatii nobis, benignissime contulisse.

Quod vero attinet ad tenorem istius sacri concilii comprobandum, prout a me amplitudo vestra perhumane contendit; sicuti nec deesse valeo, sic superesse non velim. Praeterquam quod enim tantus praesul et praeses, tantisque illustrissimorum episcoporum gravis conventus nihil queant, data opera, stabilire, quod mihi non sit futurum instar doctrinae; praesente insuper sanctissimi patris nostri Benedicti XIII confirmatione plenissima; non tam approbantis quam cernuo capite credentia, et obedientis more debet ire nostra subscriptio: quae vel sic statim ostendat, Hispanum quemvis antistitem ad sanctae sedis litteras non facile rationum momenta pensare: caeterum quia isthinc ea nobis esse vota significantur, ut ad convincendas perveritas quasdam mentes, tantae synodo adversas, de ingenua nostra consensione, et accessione testemur: id perlibenter sic duximus esse praestandum.

Igitur, amplissime praesul, relictis tantorum patrum coetui gravissimo iuribus suis, quibus de more solet in episcopos animadvertere, necnon ritibus, quibus consuevit praevie sacro-sancta testari, itaque pijs suis moribus disciplinae, ad acta judicialia contra Sanitiensem episcopum me convertens, generatim pronuntio, ea omnia prudenter, legitime et aequissime fuisse peracta: neque alio quam christianissimo character exceptas fuisse ejusdem postulationes illas debiles de incompetencia, appellatione, et recusatione iudicium; quas statim primum est intelligere, non mihi ex sinistra animi praecoceptione mansisse: quae satis frustra sibi exempla de patribus corrogavit, a quorum germano fidei spiritu tam procul abfuisse dignoscitur. De quo abunde testatur ipse dum pastoralis instructionis, sedi apostolicae apertissime refragantia, in plena synodo se auctorem esse non diffitetur: ita ut iustissime in eum regesta sint tria illa capita, videlicet de formulario Alexandri VII, de bulla *Unigenitus*, et de Quaesnelliana doctrina, quae promotoris accusatione vere dignissima esse censetur. Sed tamen sese ipse multo abundantius manifestavit, quando toties delusis et irritis, crebris ac pijs precibus collegarum, in eadem semper obstatus est perstare sententia: ea cum querelis suis acta et argumenta conglomerans, quae neque tantae dignitatis hominem concederent, neque praestarent quidpiam aliud, quam eum altius figere in barathro criminosi. Advocat enim ea pro se, quae sunt millies convulsa, nimirum in primis de appellatione ad futurum concilium, quibusdam casibus corrosis, nec plene discussis, de ecclesiastica historia, jam per viros doctissimos utraque manu complexis; neque discernendo ulterius, quid speciatim in iuribus etiam ecclesiae usurpandis unaquaeque sibi saecula reservaverint. Praeterea quod magis mirum est, idem ille ipse qui totus est, ut Romanam sedem infirmet, idcirco eam immobilem, et invariandam praedicat in Clemente IX quatenus pro se comminiscitur quendam ab eo pacem indictam, de acceptatione videlicet indulta sub distinctione illa dolosa et fugitiva, *iuris et facti*; quam multo verius exterminare conatus est Clemens IX veluti constat ex ejusdem litteris ad Ludovicum XIV datis, et ad quatuor episcopos sibi ipsi jam se submittentem.

Ad quae insuper accedit, quod postquam cleri Gallicani gravis comitia bullam *Unigenitus* solemnissime acceptavere, propositiones etiam singulas discutiendo, ostendendoque, esse iuste confixas: eam ipse nedum amandat; sed irreverenter incusat, atque proscindit: nempe ut omnia animi sui sensa Quaesnellio suo devoteat: immemor profecto, quanti horroris fuerit Chalcedonensi concilio, Dioscorum impudenter a Leoni anathema dixisse; Euticheti vero viscera sua servasse. Postremo autem ille ea omnia consuere nititur, quae jam pridem auferat factio Jansenii; et quae prius Baiana soboles procrearat: unde et aequissimum erat, ut iidem vigiles, qui Baium contriverant, ejusdem semina in Jansenio repullulantia detegerent, atque amputarent.

Non ergo ibi nisi multa male tuta deprompsit: contra quae jam olim illustr. d. Bossuet, illust. episcopus Successionensis, et eminentissimus collega noster cardinalis de Byssi, cum aliis pluribus Galliae doctoribus, praeclearissime dimicaverunt: et quae idem intra concilium illustrissimi episcopi Grassensis et Glandavenensis simul cum theologis et jurisperitis efficaciter promoverunt.

Quae quidem omnia, praesul amplissime, non eo commemorata sunt, quatenus ex nobis ullam litterarium robur accedat; potius existimantibus, Galliarum pugiles satis per se solos hoccine suum

facinus completis numeris perfectissae; sed ne (quod A per cavillatores dici cōsuevit) existimetur, suffragium quantulumcumque nostrum ire de re proreus incognita. Novimus enim, nec nisi cum dolore, undenam haec multum tristia proficiantur; cum haec eadem ipsa doctores Galli condoleant. Novimus Gallias prius temporibus in ecclesiam longe piissimas, etiam Spiritus sancti oleo viabiliter cadente desuper delibutas. Novimus vero nunc, haec tristia, quae cernimus, alia peperisse tristiora: quippe, ut nuper quidam isthinc delatus huc liber ostendit, virus jam primos fidei cardines et fundamenta corrodit: atque in isto eodem sacro concilio haec eadem misera res innotescit, dum perversi illi articuli cujusdam canonici, ad Anglicanam fidem descendentis, per illust. Massiliensem docte confutati, damnantur. Ex propter si ad radices securim admoveri jam oportebit; forte non pergunt minus feliciter qui pro sanctae sedis infallibilitate ample diducta, decertarunt, ut demonstrat r. p. d. Matthaeus Petittidier, Benedictinus, scribens ea de re in anno ipso concilii. Quemadmodum neque illa alia radix ipsis incognita est, qua, videlicet, etiam erga res fidei spiritus quidam censorius et criticus assurrexit, qui fidem ipsam sensim debilitat, enervat et labefactat: ut cum alijs pluribus id speciatim ostendit p. Rapin, societatis Jesu, opusculo plane docto, judicioque, scriptura, et patribus locuplete. Ad quae quid ego ipse adjiciam, nisi hanc menti humanae miseram deferentiam omnium haeresum hactenus et initium, et progressum et barathrum extitisse? Propterea Augustinus scripsit contra Manichaeos celebrem librum *De utilitate credendi* ad Honoratum: propterea Ariani contra Nicaenam synodum, Nestoriani contra Ephesinam, Pelagiani contra Africanas fuere ita perveraces: propterea neque Constantiense concilium omnino fregit Wiclephistas, neque Leo X Tridentinaque synodus Lutherum atque Calvinum potuerunt ad meliorem frugem revocare: propterea denique etiam Jansenistarum cohors eo est nunc magis dura, quo magis sinuosa apparet, ac circumflexa: ita ut nulla spes sit umquam fore, ut per eosdem etiam synodo oecumenicae pareretur. O utinam faxit Deus, quod deinceps isthinc pia vota, sanioraque consilia concrecant, eodem animata spiritu, ac religione, quibus ista synodus Ebredunensis per amplitudinem vestram coacta viriliter, et gloriose perfecta est. Quam proinde licet refractarii non pauci adlatrare non desinant; et quinquageni causarum patroni consurgant; hos tamen causa sua cecidisse jam video, dum jam per litteras praelatorum, jam per graviorum, saniorumque advocatorum suffragia, jam per Sorbonici cujusdam doctoris praeclaram dissertationem cerno esse jam diruta ea, quae per illos fuerant satis male substructa. Post quae omnia jam verba colligo, quibus testatum universis esse percipio, me ambabus ulnis istius sacri concilii provincialis sententiam amplecti; eamque hisce meis litteris velle penitus comprobata. Ergo id unum mihi modo relictum est, scilicet amplitudini vestrae pro suo in me humanitatis officio plurimum regratiari, eique adprecari faustissima, ac praesertim ad majorem Galliarum, totiusque ecclesiae honorem vitam ipsi praeoptare longaevam.

Amplitudinis vestrae affectissimus servus cardinalis Astorga, archiep. Tolet., Hisp. prim.

Matrii, die 30 septembris an. 1730.

[Verso folio:] Illustrissimo et reverendissimo domino archiepiscopo p. Ebredunensi.

XVII. LITTERAE

illustr. ac reverend. d. d. archiep. Burgensis

ad illustrissim.

ac reverendiss. d. archiep. Ebredunensem.

Illustr. et rever. Domine.

Longe tardius quam moris est, litteras amplitudinis vestrae accepi; non enim nisi post elapsam integrum annum ad nostras manus pervenerunt. Simul cum illis acta omnia concilii Ebredunensis placuit amplitudini vestrae mittere. Quae omnia non minus attente quam jucunde perlegi; admiratusque sum prudentiam juxta ac fortitudinem episcopalem, qua patres concilii omnia persecutantes, omnia ad regulam sacrorum canonum definitam, sententiam tulerunt plenam sapientia, utilissimam ecclesiae praesertim Gallicanae, valentemque omnino cancerum Jansenianum toties percussum, totiesque male revirescentem radicitus ejungere. Si manus Domini adhuc extenta, si furor ejus nondum a nobis aversus, tandem orationibus servorum suorum, placata procella, in judicium et misericordiam convertatur: hoc autem ideo tremens profero, quia vidi eruditam epistolam datam a clero Gallicano, regi christianissimo, in congregatione generali, hoc eodem anno, Parisiis celebrata, ex qua patet, nonnullos adhuc refractarios constitutioni *Unigenitus* cervicosum caput non subicere, inter quos, proh dolor! episcopus Mompessulanus infelix coriphaeus infamatur. Utinam quod archiepiscopus Ebredunensis in suo concilio provinciale sancto coepit, ac tandem felicissime absolvit, hoc ipsum in sua provincia Narbonae metropolitanus imitatus fuisset! Non sibi ex omissione injurius, non tam male inter cordatos audiret; eodem quippe sanctissima essentiae mucrone sauciatus episcopus Mompessulanus, ut fuit Senecensis, si non ut par erat, respiceret; saltem claustrum aliquo, vel tuto loco detrusus, non malo genio correptus, novas praestigias moliretur.

Grates ergo intimo pectoris affectu amplitudini vestrae persolvo, quod acta praefati concilii Ebredunensis communicare nobiscum non gravatur. Quanta nobis ex hoc humanitatis officio in communi laetitia fuit! Quales gratiarum actiones devoto corde patri luminum, a quo omne bonum, religiose persolvimus? Ut enim amplitudo vestra vere pronuntiat, episcopatus unitas et contentus postulat, ut episcopi, si celebriores in ecclesiis suis acciderint eventus, eos ad ecclesias externas pia sollicitudine referant. Ita sane hoc enim commercio sancto, et veritas catholica melius retegatur, simulque et stabilitur, et mutua charitas longe interjecto terrarum intervallo repugnante, praelatorum corda, arctius conglutinatur.

Sic olim, cum per Elipandum, antistitem Toletanum, et ejus magistrum Foelicem, episcopum Urgellitanum, sopita jam haeresis Nestoriana recrudesceret, pestiferumque virus hoc per Gallias quoque Foelix disseminaret, extemplo Gallicani episcopi concilium Francofordiense celebrarunt, in quo post veritatem catholicam egregie firmatam, epistolam direxerunt episcopis Hispaniae, qua non solum Elipandum et Foelicem, sed etiam (errore tamen puri facti decepti) sanctissimos antistites Toletanos Eugenium, Ildephonsum et Julianum haereticarum pravitatis criminabantur. Affuerunt vero praeclarissimi viri sanctus Etherius, episcopus Oxoniensis, et Beatus praesbyter, qui doctissimis scriptis Elipandum et Foelicem refellere, et post calumniam ab illis tribus sanctissimis praelatis propulsam, post veritatem fidei factique illustratam, dogma catholicum de filiatione Christi Domini na-

turali non adoptiva per universam Hispaniam statuerunt, ac deinceps subsequuta concilia confirmant: tanti interest licet longe disitarum regionum episcopos, eventus vel doctrinas novas, atque ideo periculosas, mutuis litteris hinc inde referre! Sic enim et veritas elucidatur, fides astruitur, charitas denique diffusa per Spiritum sanctum, qui posuit episcopos regere ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo, mirifice confovetur.

Ergo amplitudo vestra aequi bonique consulat, si prolixior epistola nostra, quam oportebat, negotium facessat amplitudini vestrae. Ex superabundanti quippe gaudio vix me continere potui, vix chartam absolvere: animo enim et mente prospicio quas, et quanta in universam praesertim Galliam bona opera, exemplo, concilio amplitudinis vestrae diffundenda sint, quod ut singulari, sua qua fulget pietate, fructuosius in dies praestare queat, diuturnam ipsi archiepiscopatus administrationem exopto, et, post hujus saeculi labores, aeternam in coelo foelicitatem.

Illustr. et reverend. domine, amplitudinis vestrae, obsequentissimus cultor: Emmanuel, archiep. Burgensis.

Burgis, 14 octobris 1730.

[Verso folio:] Illustrissimo et reverendissimo domino archiepiscopo Ebredunensi, quem Deus ad multos annos custodiat.

XVIII. LITTERAE

illustr. ac reverend. d. d. archiepiscopi
Caesaraugustani

ad illustrissim. ac reverend. d. archiep. Ebredunensem.

Illustr. et rev. domine.

Litteris dominationis vestrae, illustrissime praesul, licet sero responsum praebere; paucis enim abhinc diebus ad me pervenerunt. Nunc tibi tam pro mei memoria, quam pro tuo zelo gratias ago; et pro concilio tuae provinciae tam docto, justo, et catholico, Deo, cum tuis coepiscopis, benedictiones refero. Utinam per universam Galliam, ubi ab initio religionis sapientia et disciplina ecclesiastica viguit, observetur, et circa obedientiam patris patrum, ad quem spectat resolutio in materia morum, nulla deinceps contentio oriatur: nam, ut aiebat divus Bernardus in epistola ad Innocentium papam, qui contra suas decisiones in rebus fidei et morum est, vel antichristi, vel antichristus est.

Nos vero per universam Hispaniam in hoc, illustriss. et rever. domine, Christi sumus, cum spiritum verae religionis, qui in obedientia capitibus consistit, unanimiter profiteamur. Vale, et jube quidquid judicaveris tui obsequii, quod prompto et libenti animo exequar.

Illustriss. et rever. domine, amplitudini vestrae, D humillimus et obsequentissimus servus: Thomas, archiepiscopus Caesaraugustanus.

Caesaraugustae, 15 octobris 1730.

[Verso folio:] Illustrissimo ac reverendissimo domino archiepiscopo Ebredunensi.

XIX. LITTERAE

illustriss. ac reverendiss. d. d. archiep. Valentini,
ad illustrissim. ac reverendiss. d. archiepisc. Ebredunensem.

Illustrissime domine.

Cum epistola illustrissimae dominationis vestrae (quam nescio ob quae temporum impedimenta, non nisi post diutissimam satis moram, ad meas pervenisse manus, religiose testor) accepi simul acta Ebredunensis concilii, a vestra illustrissima dominatione coacti, convenientibus istius provinciae

A suffraganeis episcopis, caeterisque omnibus quibus de jure aut consuetudine jus est. Cumque res gravissima discutienda foret, causa nimirum in illustrissimum Senecensem episcopum in judicium vocata; ut res adeo magna, ut inter majores, quae in ecclesia evenire valent, merito numeretur, multorum maturiore judicio examinaretur, plures alios ex vicinis provinciis evocare tibi et concilio placuit praelatos: de quorum omnium consilio prudentissime, ut causa exigebat, religiosissime, et excellentiam tam venerandi coetus decebat, piissimeque, ut profecta auctoritasque illustrissimi Senecensis exposcebatur, sum ageretur, sicque re ipsa totum actum est.

Sed, ut legi, illustrissimum Senecensem reluctantem patrum consiliis saepe repetitis, in sua pertinacia persistentem, de haeresi condemnatum, separatim a suorum fratrum consortio vivere, vix me a lacrymis temperare potui? Nam aquae doloris ingentissimi intraverunt ubique ad animam meam, quasi oculis viderem fratrem meum, qui simul mecum dulces capiebat doctrinae cibos, atque olim sugebat ubera matris meae, relicto aquarum veritatis fonte, cisternas voluisse fodere dissipatas et aquas coelestis doctrinae continere non valentes. Proh dolor! Ovis quae multos Christo parere debuisset agnos, si sibilum pastoris sui auscultare studuisset, erravit a via; et cum, relicto pastore, ab ovili recessisset, errans mansit in deserto veritatis, pascuam inveniens in multitudine erroris: sicque immanissime decepta, neque ad gregem redire valens, neque vocem sui pastoris audire volens.

Sic apud me, lecta tantum epistola, cogitabam: cum ecce, illustrissime domine, ad Ebredunense concilium oculos converti: lego illud attente, admirorque summam prudentiam gravissimi hujus conventus, rectissimam methodum in instituenda persequendaque causa observatam, feum sua confessione convictum, justissimam pronuntiatam sententiam, in eaque obviam sibi visae misericordiam et veritatem, atque justitiam et pacem mutuo charitatis osculo fuisse osculatas: statimque venit in memoriam laetatum iri justum cum viderit vindictam. Deposui ergo dolorem, et quamdam aliam justam indignationem concepi. Vidi namque dilectissimos confratres nostros, venerandos episcopos, praesules doctrina et sanctitate illustrissimos, nomine proprio et totius colendissimi concilii, saepe saepius urbanissime convenisse, amantissime fuisse loquutos, efficacissime et modestissime suasisse illustrissimum Senecensem episcopum jam diu alienatum a vulva, et errantem ab utero matris ecclesiae, summi pastoris, optimi incantatoris vere incantantis sapienter. Sed (quis crederet!) eorum unus esse maluit Senecensis illustrissimus, qui, ut aspides surdae, suas obturant aures, ne exaudiant clamantis vocem contra serpentes et aspides, quorum nomine, teste Hieronymo, significantur haeretici.

Tu vero, illustrissime praesul, cum a via tuorum antiquorum patrum deflectere nolles, jure optimo, ut tuam reformares provinciam, et haeresim serpentem penitus extingueres, hoc venerandum concilium coegisti. Etenim si concilia provincialia assidue celebrarentur, reformationem ecclesiae causabunt, dixit Anaastasius Constantinopolitanus. Hunc morem in tota universali ecclesia, jam olim invaluisse, nemo est qui ignoret: tunc praecipue si causa occurreret examinanda illustrissimi cujusdam praelati. Cujus rei tot sunt vetusta majorum exempla, ut nulla sit orbis pars, aut provincia, in qua gravissimae episcoporum causae ad concilium non sint delatae. Quod si nobis praeterirent quae in Chalcedonensi provinciali, et in Antiocheno, in

Carthaginensi, Treverensi, Capuano, Aquileiensi, A Milevitano, Burdegalensi, et in aliis multis, quae communi loci edita sunt; occulta tamen esse nobis minime deberent quae in conciliis Toletanis aliisque in Hispania habitis aperte referuntur. Et quamquam causas omnes episcoporum diu jam ad se Romanus pontifex evocaverit, atque adeo in his ultimis temporibus episcopi apud nos vocati non fuerint ad concilium provinciale, imo neque ad iudicium inquisitorum (quibus in Hispania onus incumbit animadvertendi in haereticos) si qui crimen admiserint non impune relinquendum; scimus legem istam in Gallia minime observari, ut aperte demonstrat concilium Burdegalense celebratum saeculo proximo elapso, anno vigesimo-quarto. In eo namque visa, instructaque causa fuit contra illustrissimum episcopum de Sarlat, sententiaque gravior quidem in ipsam pronunciata, ut in universa Gallia satis notum est.

At cum semper jucundissimum fuerit habitare fratres in unum, frequens fuit mutua praelatorum affinium provinciarum inter se similium eventuum communicatio; ut sicut una erat in omnibus pastoralis sollicitudo pro fide sanctissime tuenda et conservanda, ita in omnibus una foret gloria pro pestifera doctrina profligata, atque erroris magistro digno mulctato supplicio. In Hispania nostra exemplum habemus satis antiquum: tempore enim divi Cypriani, cum episcopi duo, Basilides et Martialis, inter libellaticos fuissent adscripti, Hispaniarum episcopi simul convenere (quo tamen in loco noscitur omnino), atque causam eorum in sententiam usque protraxerunt; et denique eos ab episcopatu deposuere. Cujus rei certiores facere voluerunt a Cyprianum, reliquosque Africae episcopos, quibus tunc frequentia erant ista mutua charitatis signa. Nam cum tunc provincia Tingitana ad Hispaniae praetorem attineret, facilis erat Hispanorum accessus ad Africanos patres. Similiter cum Palladius et Secundinus, Mediolanensem ecclesiam regente sancto Ambrosio, ad Arianos turpiter defecissent, Aquileiae convenientes praelati, iudicium super eorum crimen instituerunt; de quo convictos a dignitate et ecclesiae suis deiecerunt; causamque, et damnationem, executionemque sententiae ad Gallos episcopos retulerunt.

Hujus religiosissimi conventus exemplar videris, illustrissime domine, tibi imitandum prae oculis habuisse. Ad hoc namque venerandum Ebredunense concilium, non tantum praelatos omnes hujus provinciae vocare decrevisti, sed multos alios provinciarum conterminarum: sicut etiam ad Aquileiense concilium affinium provinciarum episcopi invitati sunt multi; quin etiam ex Gallia duo sunt vocati. Manifeste in conventu patrum examinatus est illustrissimus Senecensis super crimen sibi impositum, sicut in Aquileiensi Palladius et Secundinus. Senecensis episcopus, nullo sibi vim inferente, sed libenter omnino passus est quidquid contra ipsum objectum erat; et semel, iterum et tertio pertinax, in errore permansit: sicut etiam Palladius et Secundinus, examine saepius repetito super errores, quos docebat, praefricta fronte eos fassi sunt, neque ab eis deflectere voluere. Quare a concilio debitam praesentem excipisse sententiam super iniquitate convictos, patres dicunt in epistola dicta, depositique ab episcopatu relictos sunt. Non ita rigide tu, illustrissime domine, et tuum omni veneratione dignum Ebredunense concilium cum illustrissimo Senecensi se gessit: sententiam benigniorem pronuntiavit suspensionis tantum, a qua nullo negotio liberari posset, facileque in suam ecclesiam restitui.

Verum licet illustrissimus Senecensis, et alii non pauci advocati, quibus maxime cordi est Quosoniam, ejusque doctrina, per Gallias elament iudicium et sententiam venerandi concilii nullam esse, utpote quae prolata est a iudice post interpositam appellationem omni jurisdictione destituta: certe patres concilii ab Spiritu sancto edocti, sapienter egerunt, et intellexerunt veritatem et iustitiam, et implerunt iudicia sua. Quippe quis ignorat, appellationem apertissime reprobam per sacros canones, et manifestissime frivolum, suspendere non posse auctoritatem et jurisdictionem iudicis; hincque, ea postposita, sententiam debere in debitam executionem deducere? Nonne poterit quis dignam existimare appellationem, quae manifestissime totum ecclesiae catholicae fundamentum funditus evertit? Ecclesia universalis cum summo pontifice conjuncta agnoscit constitutionem *Unigenitus* esse veram fidei regulam. Ad quem ergo iudicem appellat illustrissimus Senecensis? Concilium generale nullam aliam habet auctoritatem, nisi quam episcopi per universum orbem dispersi habent: neque plus repraesentant totam ecclesiam episcopi in unum locum conjuncti, quam iidem in suis diocesis consistentes. Igitur, si Senecensis illustrissimus a sententia data a summo pontifice dum omnibus episcopis (paucissimis non numerandis exclusis) repraesentantibus ecclesiam catholicam appellat, ad quam ecclesiam appellat?

Cernimus etiam in actis concilii voluisse illustrissimum Senecensem alio ex capite, aut fugere, aut saltem infirmare auctoritatem, et jurisdictionem venerandi concilii: ideoque omnes et singulos episcopos recusavit, ut hac ratione neque prosequi causam, neque sententiam in ipsum valerent proferre. At, juxta leges saltem Gallicae, non creditur recusatio legitima, cum crimen est publicum, teste Rebuffo; neque iudicem ullo modo impedit, ne iudicium ferat juxta merita causae: atque etiam contemnenda est, omnibus doctoribus consentientibus, cum omnes rationes ad recusandum adhibitae levissimae sunt: immo, etiam si graves et gravissimae forent, profertur tamen omni nuda probatione. Si ergo crimen illustrissimi Senecensis patens et manifestum erat, si plerasque rationes, vel veras, vel falsas, leves aut graves, nullo instrumento, nulla testibus probatas exhibuit; nescio quid posset venerandos illos patres detinere, quominus justissime in ultimam usque sententiam causam ipsius perducerent.

Objecitne aliud contra vestram illustrissimam dominationem, nisi calumniam apertissimam, quam probare non valuit? Contra reverendissimum Massiliensem quid opposuit, nisi quod magis ipsum laudabilem et spectabilem redderet, si ipse diu jam inter defensores catholicae religionis praeclarissimus non haberetur? Ut Grassensem Glandavensemque illustrissimos a iudicio excluderet, nihil aliud protulit, nisi quod pessime sensissent, locutique fuissent de sua appellatione. Haec de causa omnes catholicos episcopos recusare valuisse? Nihil ergo recusationes illustrissimi Senecensis retardare poterunt, quominus venerandi atque reverendissimi patres, desiderio magno excitati, impediendi ne levis pestiferae doctrinae, mors cancri serpentis, simplicium corda traxisset in ruinam, ut olim dixit Siricius papa; et ardenti zelo impulsus religionis catholicae defendendae, et integerrimae conservandae, iudicium suspendere, et sententiam proferrent. Optime ergo res acta fuit in hoc venerando Ebredunensi concilio; neque vel leviter contrarium suspicari posset de consensu gravissimo, in quo omnes patres qui conveniant, ita prudentissimi,

destinimi, et christianissimi sunt, ut in quolibet eorum doctrina floreat, virtus splendeat, integritas luceat, et solus conservandae catholicae religionis ardeat.

Verum struimus ille conciliator (pareat illustrissimus Senecensis: utor namque verba sancti Cyrilli in concilio Ephesino cum episcopo, imo cum patriarcha loquentis) callidusque calumniator accusationes in peccatis, ut scriptum est, praetendens, non nihil ad haec fortasse, haud incoite, ut ipse putat, respondit ac dicit: et ego quoque pro Domino solutus sum, sicut et sancta synodus. Sed cum haereticis caecis, mea vos sententia contristati. At cum haec dicit, aperte ostendit, se ex illis esse, qui apud Iosiam dicebant: Posuimus mendacium spem nostram, et mendacium protegimur. Quod si nemo fortasse id dicit, res tamen ipse clamat: namque superbia et arrogans deprehenditur, quod omnes quotquot per universum orbem dogunt sanctos sacerdotes contumelia efficiens, eademque virga feriens, sua sententia a communione exclusos esse voluerit. In qua re non tam illos laesit, quam seipsum ab eorum communione sejunxit. Utinam haec tam aperte illustrissimo Senecensi, omnibusque Quenellianis non convenirent! Hi namque a pharisaeo usurpantes vocem, se non esse sicut caeteri homines affirmant: namque nos sapientes sumus, aiunt, et lex Domini nobiscum est; sed isti, Hieremia teste, apprehenderunt mendacium et noluerunt converti.

Tu, illustrissime domine, clama, ne cesses, si forte audiat illustrissimus Senecensis, et convertatur a via sua pessima, et intelligat justitiam et iudicium, et aequitatem, et omnem semitam bonam. Namque si intraverit sapientia cor ejus, et scientia animae suae placuerit, consilium custodiet illum, et prudentia servabit illum, ut exeat a via mala, et ab homine qui loquitur perverso, ut Salomon in Proverbiis dixit. Sicque omnium catholicorum erit ingens gaudium, cum offendiculum hoc ex universa Gallia sublatum viderint, sisania ex spiritualis culturae agro eradicata intelligant. Et nos cum s. Cyrillo interim Christum, universorum salvatorem, obtestemur, ut vel nunc tandem, dissipatis diaboli laqueis, ecclesiarum scandala praescindat in aeternum.

Delationem promotoris venerandi concilii, dissertationis de ordinationis Anglorum validitate, cum ejusdem defensione, quam nullus nisi Anglus, in lucem dare valuisset, justissimam constanter affirmo, cum utramque reperiam plenam erroribus, manifestisque haeresibus. Quare a venerando concilio justissimis censuris condemnandam non dubito; quin imo a toto terrarum orbe amandandam, et ardentibus flammis tradendam.

Decreta, quae ad morum reformationem sancita sunt, quasi afflante Spiritu sancto stabilita videntur: neque enim veritatis spiritus alienus esse poterat a tam sacro et religiosissimo conventu, in quo omnium venerandorum patrum erat cor unum et anima una, pro defendenda fide, et animus concors consulendi ipsius puritati, et extirpandi quoslibet illi adversos errores. Hunc namque finem, tu, praesul colendissime, ad congregandum concilium tibi propositum habuisti; hoc animo convenere episcopi omnes illustrissimi, sive hae provinciae, sive vicinarum. Ideoque fides, quae per charitatem operatur, principium posuit, spes optimi finis consequendi animum auxit, et tandem charitas Spiritus sancti diffusa in cordibus singulorum, opus perfecit. Quod quamquam ex concilii actis meridiana luce clarius appareat, certius, imo certissimum jam est, postquam sanctissimus dominus Benedictus decimus tertius, cujus memoria in benedictione est, concilium

hoc Ebredunense sua approbatione confirmavit, a cujus iudicio discedere nefas omnino est.

Superest jam, praesul amplissime, ut pro humanitate, quae erga me usus es, maximas tibi habeam gratias, et pro felici exitu venerandi concilii, proque tam ingenti accepto beneficio summas perennesque, nec unquam posturas, Deo optime perennesque, nec unquam posturas, Deo optime maxime rependamus. Neque enim nisi ab ejus beneficentia et amore, quibus ecclesiam catholicam, suam sponsam, tam ardentem prosequitur, bonum tam magnum posset desperari; cum ab eo decedat omne datum optimum, et omne donum perfectum. Quare laetissime clamabo: A Domino factum est istud, et est mirabile in oculis nostris: Mirabile? Nam sapientiae duae, et sapientum emendator¹⁾ venerandis patribus horum omnium sapientiam dedit, dixitque in eorum corde justa iudicare. Benedicam ergo Dominum in omni tempore, qui, ut olim sanctus Augustinus in casa non multum absimili loquebatur, separato, non extincto filio contra patrem bellum gerente, dedit laetitia, frequentia, alacritates, et ad hymnos audiendos et canendos, et ad verbum Dei verum percipiendum celebra, hilaresque, sicut fide dignae nobis testantur litterae ex Gallia ad nos delatae. Quod tibi, illustrissime domine, laetitiae inexplicabili, perehni- que gaudio, et immortalis gloriae futuram minime dubitamus, quorum confratres tuos nos omnes participes esse voluisti, ut una sit inter nos vera fides, mutua ardens charitas, et religionis tuendae zelus ingentissimus. Dum ergo nos hic sumus orantes pro vobis, et vos oramus, ut vicem rependere dignemini. Largissimo aeo dominationem vestram incolum omnipotens Deus tueatur.

Illustrissime domine, amplitudinis vestrae obsequentissimus in Christo servus: Andrea, archiepiscopus Valentinus.

Matriti, XII kal. nov. 1730.

[Verso folio:] Illustrissimo et reverendissimo d. domino archiepiscopo Ebredunensi.

XX. LITTERAE

illustrissimi ac reverend. d. d. episcopi inquisitoris generalis Hispaniae

ad illustrissimum ac reverendiss. d. d. archiep.

Ebredunensem.

Illust. et rec. domine.

Litterae illustrissimae dominationis tuae datae die 12 martii praecedentis anni, et non ita pridem a me receptae una cum exemplari concilii Ebredunensis te praeside celebrati, maxima jucunditate, et erga te veneratione me affecerunt; nec exiguae gratiae illustrissimae dominationi vestrae referre decet, quod eximium munus ad me miserit, quo nullum aliud jucundius, gratiusve pacis et unitatis ecclesiae studiosis accedere potest. Hanc omni ope novatores labefactare conantur, nullum non movent lapidem, nullum non adhibent fraudem; non dolis, non calumniis, non mendaciis parcunt; nec eorum conatibus infringendis, totius orbis catholici, si paucos in Gallia excipias, concors consensus satis fuit. Ea est horum hominum contumax obstinatio, ut pauci se toti orbi pares, imo et superiores arbitrentur, nec aut pontificis maiestatis, aut episcopalis ordinis, aut regum et principum constitutiones et potentiam vereantur. Ipeis solis, si ipseis credendum esset, sacrae doctrinae depositum creditum est; quin et ipseis solis, ut jactitant, se credit Spiritus sanctus: sed nos possumus secure, et sine haesitatione asserere de ipseis id, quod de Judaeis Joannes: quod Jesus non se crederet eis. Verum

¹⁾ Carrige: Sapientiae duae et sapientum emendator (Sup. VII, 15).

quam multi horum fraudibus capti? Quot eorum ovina veste decepti? Quam verendum est a negotio perambulante in tenebris, ab incursu et daemone meretricio? Non aliter censendi sunt hi homines, et eorum similes, qui sub fraudulentis artibus spiritus pervertunt, et se sales ut filios lucis ambulare iactitant. Eorum dogmata summi pontifices, non semel, et iterum, sed saepius damnaverunt, detexerunt eorum fraudes, episcopi praesertim Galliarum insectati sunt, eorum effugia praeciderunt. Novissima constitutio Clementis XI, communi plausu cleri Gallicani, imo totius orbis catholici recepta, securim ad radicem misisse videbatur: christianissimus Ludovicus XIV, sua potentia et autoritate ecclesiae catholicae suppetias ferens, draconis capita confregisse visus est. Sed adhuc hoc terribilissimum monstrum suum venenum evomit. Quid igitur? Utinam omnes metropolitani, ubi id opus sit, tui similes esse pergant: exemplum eis dedisti, ut quemadmodum tu fecisti, ita faciant. Nil aliud jam proderit, satis jam benignitati datum, satis charitati consultum: tempus jam venit, quo opus est horum errores, qui ad messem usque creverunt, evellere. Antea non ita facile forsitan zizania a tritico discernere, sed creverunt; detecta est hypocrisis, palam est simulatio, vestimenta ovium ceciderunt, et universus orbis notus satis habet hos lupos rapaces. Concilium Ebredunense, ut ita dicam, ultimam manum huic difficili operi apposuit. Si in reliquis provinciis, ad quas haec gentes toties apostolica constitutionibus profligatae se receperunt, simile fiat, actum de illis est. Hoc nomine tuae illustrissimae dominationi tota catholicorum respublica maxime devincta est, quod primus fueris, qui radicibus, his erroribus convellendis, manum applicueris, eo scilicet remedio, quo post apostolicas constitutiones nullum aptius. Quid mirer, aut quid potius in studio tuo laudem? Zelum, quo causam fidei amplexus es? Prudentiam, qua ad felicem exitum rem ita arduam perduxisti? Patientiam, qua calumniis, et opprobria tibi objecta tolerasti? Benignitatem, qua usus es, et in omnibus exhibuisti? Fortitudinem, qua factum est, ut oppositae artes ab incepto te non detererent. Multa possem adjicere, id unum non omittam, te posse verbis d. Hieronymi (*epist. 68*) fidenter asserere: *Tu vero scito nobis nil esse antiquius quam Christi servare iura, nec patrum transferre terminos, semperque meminisse Romanam fidem apostolico ore laudatam, cuius se participem Gallicana ecclesia gloriatur.* Vale, illustrissime praesul, et me illustrissimae dominationi tuae eo, quo par est, studio, obsequentissimum habeto.

Illustr. ac reverend. domine, vestrae dominationi, humillimus ac obsequentissimus servus: Joannes, episcopus Hispanus, inquisitor generalis. Matrili die 27 octobris an. 1730.

[Verso folio:] *Illustrissimo ac reverendissimo domino Archiepiscopo Ebredunensi.*

XXI. LITTERAE

illustr. ac reverend. d. d. archiepiscopi Florentini ad illustrissim. ac reverend. d. archiep. Ebredunensem.

Amplissime praesul.

Cum primum litteras accepi quae ab amplitudine vestra, ad 18 kalendas septembris, ad me datae fuerant, non mediocri laetitia sum affectus, quod certum habere pignus vestrae humanitatis et benevolentiae erga me summas. Longe tamen majore cum gaudio, cum acta synodi Ebredunensis evolvi, et ex his intellexi quae ab amplitudine vestra, quae a coepiscopis, patribusque vestris

A pre vindicanda catholicae religionis paritate, pro ecclesiastica disciplina, et morum integritate reparanda, sustinendaque, prospere ac feliciter gesta sunt. Ea etiam in rebus discutendis maturitas, tantum in defendenda sana doctrina ardore studium, tanta in ferendis optimis legibus prudentia, ut nihil ex his quae communi consensu suffragari possint, desiderandum esse videatur. Quapropter amplitudini vestrae gratulandum mihi esse video jure optimo, et auspiciandum fore, ut peccatis aliquando compositisque rebus, provincia Ebredunensis quietem ac tranquillitatem suam diligentissime potissimum et sollicitudini vestrae referat acceptam. Deum autem optimum maximum etiam atque etiam obtestor, ut, quemadmodum amplitudinem vestram, et quotquot synodo interfuerunt patres, tanto pro tuenda religione orthodoxa studio atque ardore inflammavit, ita optatis vestris annuere, et homines ad saniora redire consilia adhuc detrectantes divinitus illustrare non dedignetur.

Caeterum quod acta synodi ad me perferenda curaverit amplitudo vestra, et humanioribus verbis fuerit prosecuta, gratias ago quam maximas; atque ita majores habeo ut si res ac tempus postulet, respondere pro viribus enitar: sin minus licuerit, observantia certe ac reverentia vincti non patiar, qua me sincere profiteor, amplitudinis vestrae, humillimum atque obsequentissimum servum: Joseph. M., archiepiscopus Florentinus.

Florentiae, IV id. nov. 1730.

[Verso folio:] *Illustrissimo ac reverendissimo domino archiepiscopo Ebredunensi.*

XXII. LITTERAE

illustr. ac reverend. d. d. episcopi Salmantini ad illustrissim. ac reverendiss. d. archiep. Ebredunensem.

Amplissime praesul.

Litteras amplitudinis vestrae datas Parisiis, die 12 martii 1729, laetus accepi mense novembri proxime elapso, una cum exemplari concilii Ebredunensis, quod ad me transmittere dignatur amplitudo vestra. Gratissimum profecto munus, quod mihi fama notum, ac multis nominibus commendatum, eo praesertim quod Jansenianae factionis hominibus tam vehementer displicuisset, ad legendum utoumque obtinere jam dudum erat in votis. Rescripsissem protinus, suffragiumque meum nulla mora misissem amplitudini vestrae, nisi tantisper expectandum fuisset, donec illud unum exemplar seorsum et attente perlegerent plures Salmanticensis viri docti, quorum iudicium exquirere, ac de eo testificari simul amplitudini vestrae constitueram. Nam ad me quod attinet, iudicium et assensum cohibere non licuit, cum primum acta concilii Ebredunensis inspexi: tanta illico esse mihi concipienda in fide firmitas et sinceritas, in decretis morum pietas et integritas, in ordine serieque iudiciali maturitas, et ad normam canonicam rectitudo, ac demum in sententia contra Senitensem episcopum iustitia et aequitas, simulque charitati consona moderatio: ut animi dicere, nullum in tota retro antiquitate facile inventum iri concilium, in quo, si de causa huiusmodi iudicium fuerit institutum, vel ratio agendi suavior, vel ordo discipulandi rectior et accuratior, vel probatio delicti constantior et manifestior, vel sententia pro rei gravitate, et delinquentis pertinacia mitior apparet. Proinde mihi valde mirum accedit, quod in tam sanctam, omnimodisque justam, et canonicam synodum, tam acriter et impudenter debacchari potuerit Janseniana et Quenelliana factio, quodque illam de violato vel naturali, vel canonico jure traducere tot sedi-

tionissimis pro more libellis non erubuerit. Sed A
 nimirum ea est haereticorum indoles, ut oculos
 habentes non vident; vel potius ut se videre dis-
 simulent, et tenebras effundere consentur caeterorum
 oculis, meridiano in lumine, quantumlibet ab aperto,
 et summo coelo sit agressio ejus. Nec sane
 existimandum, eos, ex animi sententia, vel judicia-
 riam formulam, vel iudicium personae voluisse car-
 pere veluti non legitime potestate. Quamvis hanc
 illi viam arripuerint, quo liberius et confidentius
 declamarent, alio prorsus intendisse credendum
 novatorum artes; ut scilicet, quoquo modo possent,
 auctoritatem enervarent venerandi concilii, quod in
 constitutione *Unigenitus* stabilem, et inconvulsam
 ecclesiae legem, ac fidei regulam agnovit, atque in-
 degenere et pervicacem antistitem, quamquam
 benigne admodum, animadversit. Hoc Jansenista-
 rum bilem commovit; hoc Quenellistas, eorumque
 fautores in furorem egit, impulitque ut cavillis, et
 tricis undeliberet conquisitis, Ebredunense concilium
 impetorent, et quicquid sors talisset, seu lapidem,
 seu lutum, avide arreptum, in nomen honoremque
 vestrum hinc inde conjicerent. Verum aequa laus
 est et a probis probari, et ab improbis improbari:
 vosque plurimum in Domino gaudere oportet, quoniam
 digni habiti estis pro sanctissimis ecclesiae
 legibus ac definitionibus contumeliam pati.

Haec amplitudini vestrae perscribere, ac de-
 clarare promptum fuit. Ratus tamen amplitudini
 vestrae pergratum, nec parum e re catholica futu-
 rum, simul nosse, ac testificari, quid super iisdem
 rebus sentirent celeberrimae hujus universitatis
 doctores primarii, legendum ipsis et expendendum
 obtuli praedictum exemplar. Quod ut per otium
 inspexere, confestim omnes una prorsus mente, at-
 que uno pariter ore concilium Ebredunense venerati
 sunt, et impensissime colaudarunt; non aliud,
 quam quod ipse praesenseram, de singulis capitibus
 sentire se testati ac professi. Hujusce sententiae
 et consensio doctorum Salmanticensium testem
 me praebere fidelem ac veracem amplitudini vestrae,
 ut qui doctores ipsos me coram loquentes, mentem-
 que suam explicantes audivi. Quapropter amplitu-
 dini vestrae, necnon caeteris admodum mihi vena-
 randis concilii patribus, synodi istius in tanta rerum
 difficultate, et obstrepentium clamore, felicem exitum,
 illustremque de violentis et infensissimis ecclesiae
 hostibus victoriam, ex animo gratulor. Immo
 et toti ecclesiae Gallicanae gratulari juvat, quod
 antiquum in tuenda fidei puritate robur hodieum
 retineat indefessum; nec retineat modo, sed forti-
 ter exerat adversus intestinos hostes, indomitos, et
 callidissimos; nec patiatur obaulari sibi sinceri
 luminis cynosuram, tot procellis turbinibusque
 vexata. Cujus quidem gloriam hujusmodi, nec
 a me, nec ab aliis verae fidei amore flagrantibus,
 et praesertim episcopis, alienam puto: unde et
 vestris de Janseniana et Quenelliana haeresi
 triumphis applaudo, et tamquam propriis con-
 gaudeo. Peculiarem insuper sensus mei super
 Ebredunensi concilio declarationem inclusam ad-
 jungo sub authentica forma, qua me, si forsam
 opus fuerit, et vobis, et caeteris Galliarum epi-
 scopis hac in re prorsus consentire liquido constet.
 Hoc demum vehementer opto, ut me in obsequium
 sui paratissimum intelligat amplitudo vestra: cui a
 Deo optimo maximo diuturnam vitam perpetuam-
 que felicitatem adprecor.

Amplissime praesul, amplitudinis vestrae humil-
 limus atque obsequentissimus servus: Josephus,
 episcopus Salmanticus.

Salmanticae, 12 januar. 1731.

XXIII. SALMANTICENSIS

episcopi declaratio qua sanam de concilio Ebredunensi sensum exprimit.

Cum ad me non ita pridem allatum fuisset exemplar fide dignum concilii provincialis, Ebredunensi in Gallia per illustrissimum dominum Petrum de Guérin de Tencin, archiepiscopum Ebredunensem, celebrati anno 1737: totum penitus vigilantur evolvi, et pro capta meo accuratissime perpendi: quod quidem a me peractum testor, seposito interim praesudicio, quantumvis aequo, ac legitime, quod pro decretis, et actis, ejusdem concilii cum dignitas et sapientia iudicium, tum summi pontificis confirmatio, apostolica auctoritate praestita merito afferbat. Cuncta vero quae inibi acta, et constituta vidi, mihi prorsus, atque omni ex parte probari, ut plane sentiebam, sic palam edicere, et authentice declarare constitui. Sed quoniam Salmanticae mihi sedes est, ubi magna foret universitas, toto orbe notissima et celeberrima, visum est opportunum, et proposito commodum (nempe ut a pluribus idem sentientibus ac profluentibus, facilius ora obloquentium, et mendacia loquentium obstruerentur) illud ipsum exemplar non paucis, iisque praecipuis ejusdem universitatis magistris ac doctoribus, tum sacrae theologiae, tum juris canonici peritis (quos inter aliqui sunt Salmanticensium ecclesiae cathedralis canonicatu insignes) singulim legendum et intento animo perspicendum tradere: simulque rogare singulos, ut nihil interea cogitantes de sapientissimorum praesulium auctoritate, nec de apostolica confirmatione concilii, rem totam expenderent diligenter, et si quid absorum, aut parum ad normam catholicae fidei, vel ad sacrorum canonum regulas exactum, offenderent in actis, et decretis per se spectatis, signanter vero in forma et ordine judiciali, non gravarentur mihi libere, et optabam, exponere. Acquieverunt omnes, et acceptum exemplar sedulo volutarunt singuli: nec diuturna deliberatione fuit opus. Nam una omnium sententia, quam incunctanter mihi verbis disertissimis declararunt, haec extitit: nihil prorsus in decretis et actis concilii Ebredunensis, per se spectatis, inveniri, quod fidei et morum puritatem aut juris ullius regulam, vel in minimo laederet; nihil omnino praetermissum quod ad judicalem formam in conciliis servandam, et observari solitam, pertineret; imo plane conspicuum esse, cuncta veritati, justitiae, integritati, zelo vere sapientis, et ecclesiasticis sanctionibus optime congruere. Nominatim, quod spectat causam episcopi Saenitensis, id unum in damnatoria sententia concilii, nisi charitatis et prudentiae commoda praee oculis habeantur, forte minus probari posse, quod videlicet mitior appareat, quam et delicti gravitas, et pervicacia rei obstinatissimi postulare videbantur. De caetero nihil non rite ac legitime peractum, sive in instruenda cognitione causae, crimineque luce clarius probando, sive in reo ipso perhumaniter habendo, et, quoad ipsi libuit, patienter audiendo, quantumvis insolenter et insultantis more se gereret, sive in appellationibus, exceptionibus, aut recusationibus ab eo adhibitis et interpositis, quae totidem nova crimina censeri poterant, jure optimo rejiciendis; neque ullum in tota iudicii forma, totoque ordine, serioque judiciali, reperiri posse querimoniam, vel reprehensionem locum, nisi per summam aut malitiam, aut ignorantiam. Denique videri concilium undequaque sanctum: et venerandum, atque inter pretiosae Gallicanae ecclesiae monumenta merito reponendum.

Haec omnia mihi a scientissimis doctoribus concorditer exposita, non modo sensui meo concensa, sed eadem omnino sunt, quae ipse jam antea praecogitaveram, et ex propria sententia declarare decreveram, ut primum acta concilii Ebredunensis ea qua praedixi mente perlegi. Quare mecum de concilio isto sententiam verbis hodie expressam, ac declaratam volo; atque hanc ipsam declarationem manu propria subscriptam, propriisque officii sigillo, et secretarii subscriptione munitam, ultro conficio ad illustrissimum Ebredunensem archiepiscopum transmittendam: ut, sicuti publicae rei, vel ecclesiae, vel episcopatus intersit, authentice ac dilucide constare possit, me concilio Ebredunensi, nulla exceptione facta, suffragari, et ad caeterorum antistitum, qui concilium ipsum per omnia probare, suffragium ac iudicium perlibenter accedere.

Datum Salmanticae, die 12 januarii, anno 1731.

Josephus, episcopus Salmantinus.

Locus † sigilli.

De mandato illustr. domini mei episcopi: D. Joannes a Montreal, secretarius.

XXIV. LITTERAE

eminentissimi ac reverendissimi d. d. cardinalis Odescalchi, archiep. Mediolanensis
ad illustrissimum ac reverendiss. d. d. archiep.
Ebredunensem.

Illustr. et rev. domine.

Nullam sane ad novatorum temeritatem cohibendam, et ad refractoriorum impetus retundendos aptiorem insistere poteris viam, vir illustrissime, quam provinciae tuae concilium convocando, in eoque ea decernendo, quae ad ecclesiae leges, atque definitiones integras incorruptasque servandas, ad mores reformandos, et ad invalentes errores evellendos in primis conducere viderentur. Illius quidem actus, quae ad me perhumaniter misisti, magna cum voluptate perlectis, immortales Deo optimo maximo gratias egi, quod te posuerit pastorem juxta cor suum in scientia et doctrina, eamque tibi mentem dederit, ut tam opportuno tempore inexpugnabile fidei scutum apprehenderis, illudque in manu forti contra spiritum erroris objeceris. Id luculenter ostendunt universa concilii decreta, eaque potissimum quae, super constitutionibus apostolicis, patres, una tecum in spiritu sancto congregati, condiderant, in quibus is apparet pontificiae auctoritatis defendendae zelus, qui praesules ecclesiae obstrictissimos, atque unitatis et integritatis fidei retinensissimos decet. Gratulor itaque tibi, illustrissime domine, quod laudabilem synodales conventus celebrandi consuetudinem, qua praeceteris Gallicana floruit ecclesiae, instauraveris. Gratulor episcopis, quos in partem pastoralis sollicitudinis vocasti, quod unanimes id ipsum sentientes, contra gliacentes haereseos insurrexerint; gratulor denique universae provinciae Ebredunensi, quae, te auctore, te duce, facta est in exemplum diligendae veritatis, et sanae doctrinae sustinendae. Utinam vero gratulari etiam possem episcopo Sauticensi, quod Domino, per vos ipsum vocanti, obedisset. Sed is maluit inter pastores numerari, qui praevariati sunt, et stulte egerunt, quique, non permanentes in doctrina Christi, Deum non habent quam monitis salutis, quae in spiritu lenitatis a vobis ei data sunt, obsecundare, suamque perniciam deponere. Dolendum profecto confratrem hunc vestrum maculam, atque execrationem sanctorum suae conculcavit, eo quidem turpiorum, quod errorem, toties a cathedra veritatis anathemate confixos, sustinere, ac palmam profecti non dubitaverit, aeque scripta suis in

lapidem offensivum, non minus diocesani suae quam universae huius plussimo regno posuerit.

Ceterum id vobis solatis esse debet, quod in omni charitate et patientia ad comitum justitiam, a qua miserime aberravit, revertere cessati estis, nihilque eorum emiseritis, quae ad tenebras in quibus sedet, illuminandas conducere maxime posse iudicatis. Quoniam vero curam ac sollicitudinem vestram fructu, quem quidem aberratum sperare non poterat, ejus perniciam fraudavit, id unum superest, [ad] patrum luminum vota nostra convertimus, rogemusque, ut obduratum cor ejus emolliere dignetur, antequam adveniat dies Domini, quem prope jam esse ab ipsa decrepita aetate sua quotidie monetur. Quod ad me attinet, sanctum archiepiscopum Carolum ore, obtestorque ut, quemadmodum in plerisque condendis concilii decretis facem vobis praetulit (video enim vos in iis praesertim quae ad clerici disciplinam pertinent, acta ipsius, quae Mediolanensis vocant, sectatos esse), ita impetret auxilium de sancto, ut confratri huic vestro spiritum poenitentiae instillare possitis, quo, a diaboli laqueis respiciens, ad sinum matris ecclesiae revertatur. Tibi vero, illustrissime domine, iterum gratulor, quod ecclesiae tuae utilitati non ad breve tempus, sed in perpetuum prospexeris, certaquo ei paraveris ecclesiae disciplinae firmamenta, quemadmodum Gulielmo Avansonio, praedecessori tuo, qui itidem provinciae synodum habuerat, scripsit idem beatissimus antistes Carolus. Quod reliquum est, diurnam incoluitatem, ac caetera fausta omnia a summo bonorum omnium largitore Deo tibi ex animo precor, illustrissime ac reverendissime domine, serv. verus: B., card. Odescalchus.

Mediolani, 10 kal. februarii 1731.

XXV. LITTERAE

eminentissimi ac reverendissimi d. d. cardinalis archiepisc. Neapolitani
ad illustrissim. ac reverendiss. d. d. archiepiscopum
Ebredunensem.

Illustr. et rever. domine.

Cum providum ac salutare consilium pro votis et incitamentis apostolicae sedis a celebri synodo tua Ebredunensi susceptum amplissimis litteris eadem sancta sedes confirmaverit, nihil mihi reliquum esse intelligo, quam ut sinceram gratulationem ad dominationem tuam illustrissimam deferam pro apostolico iudicio, quo contumaciae episcopi causam finitam esse, ac zelo tuo meritis laudes constare laetor et gaudeo. Pro litteris vero tuis humanitatis notis insignibus, quarum alteris quidem ejusdem mihi synodi acta significasti, alteris vero felicitatem in natalitia domini nostri festivitate esse apprecatis; et pro concilii exemplo, quod mihi jucundissimum fuit, gratiam dominationi tuae illustrissimae habere plane singularem, Deumque omnipotentem obsecro, ut contra errores fortiter dimicantem servet, ac sospitet dominationem tuam illustrissimam cuius sum, et esse pergam, dominationis tuae illustrissimae et reverendissimae, servus: J., card. Pignatellus, archiepiscopus Neapolitanus.

Neapoli, 6 kal. mart. 1731.

XXVI. LITTERAE

illustrissimi ac reverendissimi d. d. archiep. Tarraconensis, Hispaniarum primatis,
ad illustrissim. ac reverendiss. d. d. archiep.
Ebredunensem.

Illustr. et rev. domine.

Quo animi sensu ac voluptate litteras illustrissimae dominationis vestrae perlegerim, quibus

exemplar actorum concilii Ebredunensis, jam dudum apud vos celebrati, adjuncta quoque concepti, ipsaque nota quanta aviditate percurrorum nos facile explicare sufflorem. Nam praeterquam quod singulari tua benignitate ad id me invitari sentiebam ipse causae ratio, fidei scilicet unitas, et episcopalis gradus, quibus, locorum distantia minime obstant, in Christo capite membra conjungimur, ignorare nos suffert egregia fidei certamina, insignesque victorias quibus episcopalis dignitas in Domino decoratur. Ad id enim oportere, ait Christus, et haerese esse, ut magis ecclesiae unitas in soliditate petrae firmata luceceret, dum crebrae concussiones eiusae, repetitaeque tot saeculis haereticorum machinae solo aequatae, innumeris probaverunt exempla, portas inferi adversus eam praevalere mihi posse.

Quapropter, licet tribulationes vestras, ea, quae par est, animi afflictione saepe saepius audierimus, tamen dolere cordis ad dominum pro tranquillitate effuderimus preces nostras; jam vero in Domino vobiscum gloriamur, qui naviculam suam variis tentationum procellis jactari, nusquam tamen mergi permisit. Quae singularis patris misericordiarum providentia tunc magis elucescit, cum ab iis damnum imminere timemus, quos naviculae suae posuit nauceros, et custodes; iis enim coequentibus, et a recto tramite deviantibus, eam ad scopulos et aertes allidi necesse foret, nisi Dominus, ex alto prospiciens, alios sibi provideret sacerdotes fideles, qui ecclesiam suam in viam salutis dirigerent, et ab omni tempestate vindicarent. Nam qui manum et pedem, si scandalum dederunt, abscindere jussit, oculum etiam, cum scandalizaverit eruere et projicere a corpore, cui nocet, constanter et severe praecipit. Nihil minus, praesul amplissime, praestitisti vos in causa episcopi Sanitienis, quem, cum ei ecclesiae oculum praefecisset Dominus, qui membra corporis Christi dirigeret, et a periculis amoveret, et ipse vero creditas sibi oves a salutaribus pascuis ad noxia haereticorum prata traduceret, postquam montibus, rogastis, suastis, obsecrastis, quid reliquum erat, nisi ut, frustrata omni sollicitudine vestra, spe emendae prorsus evanescente, eum a corpore, cui certo nocitura erat, prorsus abscinderetis. In quo tamen ea vos benignitate gessistis, ut, absque sacrorum canonum, et ecclesiasticarum legum transgressione, immo iis adamuseim servatis, haereticum hominem, juxta apostoli monitum, vitare non decreveritis, nisi postquam, apostolici etiam praeepti memores, eum arguistis, obsecrastis, increpatis in omni patientia et doctrina. Quae cum ita sint, illustrissimae dominationi vestrae exprimere non haesitarem, me paratum, ut actis concilii libenter subscriberem, non tam accessione suffragii quam fidei confessione: postquam enim apostolicae sedes, quae Spiritu sancto regitur, ea probavit, confirmavitque, nostrum est illius judicium non probare, sed revereri; quod amplecti omnimodo debemus, roborare nullatenus possumus.

Pro ea vero, quae in tanto negotio illustrissimorum patrum dexteritas et benignitas, singularis tua prudentia et zelus enituit, cum ad instructionem et aedificationem nostram non parum proficiat, de tam insigni exemplo nobis praestito, illustrissimae dominationi vestrae immensas grates agere compellor. Cumque in grati animi signum parum sit, quod ex inopia nostra retribuere possim, accipiat, quaeso, illustrissima dominatio vestra exemplar concilii provincialis Tarraconensis, quod postremo in hac provincia, a praedecessore nostro, habitum est, ubi meo iste provincialia concilia

coegendi, qui in reliquis Hispaniarum regnis jam inolevit, et retroactis saeculis semper viguit, et haecenus viget: non quod ad tutamen fidei, quae in universa Hispania, singulari Dei benignitate, illibata perseverat, decreta sanciri necesse sit, sed quod in morem, et ecclesiasticam disciplinam, humana agente fragilitate, irrepentes abusus extirpare, frequenter oporteat. Quam laudabilem consuetudinem si vos, veteris Gallicanae ecclesiae aemuli, apud vos etiam instaurare pergitis, fidei puritati ac merum integritati innumera in dies sentitis incrementa. Haec sunt, illustrissime domine, pro vobis ad Deum vota nostra, quae juxta ac preces meas pro vestra tranquillitate, dum in conspectu Domini incoerenter effundo, sincere etiam profiteor, nullum esse gratitudinis et observantiae meae erga illustrissimam dominationem vestram quod non sim testimonium daturus.

Illustriss. et rever. domine, illustrissimae et reverend. dominationis vestrae addictissimus et obsequentissimus cultor: Petrus, archiepiscopus Tarraconensis, Hispaniarum primas.

Tarracone, die 22 mensis julii, an. 1731.

[Verso folio:] Illustrissimo ac reverendissimo domino archiepiscopo principi Ebredunensi, quem Deus incolumem servet. Ebredunum.

XXVII. LITTERAE

eminentissimi ac reverendissimi d. d. cardinalis de Lambertinis, archiepiscopi Bononiensis ad illustrissimum ac reverendissimum d. d. archiepiscopum Ebredunensem.

Illust. et rev. domine.

Quamvis, cum adhuc Romae essem, de Ebredunensi provinciali concilio, quae initia scilicet, quoque progressus atque exitum habuisset, satis superque intellexissem, ac probe scirem quo studio quantaque cum ope ipsum pontifex maximus Benedictus tertius decimus excitasset, et confirmasset, simulque quanta bonorum omnium approbatione, atque adeo plausu postea exceptum sit; eamque ob causam, summa jam tum observantia, sive quod verius dicam, veneratione, concilium ipsum prosequer, praesertim cum de omnium fere patrum qui in illo convenerant, sapientia doctrinaque singulari, ex ipso hominum sermone, certior factus essem; teque in primis summa probitate, et constantia virum atque omni litterarum eruditione cultum, et, quod maxime ad rem facit, apostolicae sedis amantissimum jam tum cognovissem, cum ambo Romae essemus, ac tu potentissimi Gallorum regis negotia apud Innocentium tertium decimum perageres, ego vero illa perficerem, quae mihi ab eodem pontifice fuerant demandata; nihilominus affirmare utique possum, me, cum codicem istius concilii, quem codicem perhumaniter misisti, studiose admodum ac diligenter perlegerim, non majorem quidem de concilio isto opinionem, aut erga vos observantiam concepissem (jam enim tanta erat quanta maxima capi animo poterat), sed eo tamen adductum esse, ut quod ante, propter gravissimas illas quidem, sed tamen extrinsecas, ut ita dicam, causas de vobis sentiebam, id jam argumentis a re ipsis petitis, et quasi intrinsecis, tum mihi ipse probare possem, tum aliis etiam demonstrare. Nam illa profecto quae ad ecclesiasticam disciplinam moderandam in concilio isto vestro institutis, quam praecellere, quam recte, quam sapienter sunt instituta! Quod studium in debita apostolicis constitutionibus obedientia praestanda ostendistis! Quod, quam sanctum, quam praecellens exemplum praebuistis, animos vestros, voluntatesque et sim-

cere et libenter apostolicas sedis submittentes! Quam porro opportune, quam in tempore illorum opinionum, ac sistema profigavistis, qui cum Anglos homines ad Romanam ecclesiam revocare se velle ostenderent, Romanos catholicos ad Londinensem per simulationem traducebant. Quid dicam de ille verisima, rectissimeque iudicio, quo pastorem Sanitiensis episcopi instructionem condemnavistis? Quam prudentiam, Deus bone! quam constantiam praestitistis, quem etiam amorem, et charitatem, cum vel illas convelleretis causas, quas ipse, quo se vestro iudicio subtraheret, inaniter praetendebat, vel ipsum perhumaniter invitaretis, ut e suis illis emergeret erroribus, seque ad bonam frugem tandem aliquando reciperet. Quare gratulor, vereque atque ex animo tibi gratulor, qui tanta cum laude et gloria praeclarum istum conventum indixeris, et suffraganeos tuos convocaveris. Gratulor cum tibi, tum his, quod rem gravissimam, Deo optimo adjuvante, suscepistis prudenter, tractavistis strenue, confecistis feliciter. Gratulor Italiae etiam, quod in his, quae ad disciplinam spectant (ut magna cum voluptate animadverti) non nihil luminis concilio vestro videntur attulisse ea, quae in Mediolanensis ecclesiae actis descripta sunt, cum illam s. Carolus Borromeus gubernaret. Huic etiam Bononiensi ecclesiae meae gratulor, ut qui plane scio quae multa, quamque gravia consilia, atque adjuncta a primo illustri illius archiepiscopo, cardinale Gabriele Palaeotto, ad illa acta, quae tum opera s. Caroli conficiebantur, manaverint. Quid plura? Mihi ipse gratulor, quod pastoralis diligentiae ac studii testimonium certissimum exemplumque a praelatis gravissimis mihi sit praestitum. Vicem tantum doleo infelicissimi Sanitiensis episcopi, qui pulcherrimam, ac sibi per concilium vestrum a divina gratia oblatam occasionem errores suos detestandi, ac, laudabili poenitentia, in salutis aeternae viam redeundi, miserrime (quae Dei iudicia sunt!) praetermiserit. Erit, vir praestantissime, nomen tuum in benedictione aeterna apud posteros; neque illorum quisquam, qui tibi in ista metropolitana ecclesia tua regenda prae-

cesserunt, nominis fama et gloria superabit: non Guillelmus secundus, qui pariter concilio a se convocato errores provinciae suae omnes absteruit; non Guillelmus quartus, qui tantum studii contulit ad illam salutarium ecclesiasticarum constitutionum collectionem, quae in sexto decretalium libro hodie legere; non denique Guillelmus octavus, qui et sacro Tridentino concilio interfuit, et, circumquaque grassante haereticorum peste, homines ubi subditos in fide et catholica religione retinuit. Erit similiter in benedictione aeterna nomen tuum, eorumque omnium, qui tibi collegae et fratres fuerunt, quique se tibi socios praeclari nobilissimisque labori dederunt; qui, cum vetera Gallicana provincialia concilia instauraverint, apertissime ostenderunt, quam illud in animis suis, atque in ipsis cordibus infixum insculptumque habeant, quod ille Galliae episcopus, et martyr clarissimus s. Irenaeus in suis libris scriptum reliquit: adversus haereses necessarium in primis esse, ut ecclesiae singulae, id est, fideles omnes cum ecclesia Romana consentiant: quippe quae fidei est, sacraeque doctrinae, et apostolicae traditionis provida conservatrix. Non est abbreviata manus Domini, et infinitus est numerus misericordiarum suarum. Ea re fit ut, quamvis infelicissimus Sanitiensis episcopus opinionibus irretitus suis, adhuc contumax maneat, spes tamen mihi sit, ut aliquando, antequam agat animam, ad officium redeat, atque animi sui sensus ad vestros accommodans, apostolicas constitutiones sic ex animo complectatur, quemadmodum vos illas primum complexi estis, postea etiam sustinueritis. Faxit Deus, ne spes tanta me fallat! Interim manum tibi osculans, qua par est observantia me tibi offero, ac tuus plane sum.

Dominationis tuae illustrissimae et reverendissimae, serv. verus: P., cardinalis de Lambertinis, archiep. Bononiae.

Bononiae, pridie kal. nov. 1731.

[Verso folio:] Illustrissimo ac reverendissimo domino domino Petro de Guérin de Tencin, archiepiscopo Ebredunensi.

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS

in qua ecclesiae Graecae fides sexdecim articulis repetita declaratur
1727, mense februario.

Nationum Orientalium theologia res est permagnis difficultatibus impedita. Ut enim istae longo terrarum ambitu a regionibus nostris avulsae ac dissitae sunt, ita vix fieri potuit ut via patuerit, qua ingredientibus nobis facile de illarum natura, fide ac ritibus constaret. Huc etiam accedit libros symbolice, quibus animos legentium religione obstringerentur, apud Orientales fuisse nullos; adeoque in perscrutanda cuiusvis ecclesiae fide tanquam fontes sanctos illos nobis adeundos esse libellos, qui, urgente necessitate vel opportunitate data, eo consilio sunt editi, ut pro fidei essent testimonia. Iam vero nemo est, si paulo cordatior fuerit, qui in re omnium gravissima non videat libellos illos tales esse oportere, ut non sectae alicuius aut factionis nec viri cuiusdam quantumvis eruditione et doctrina insignis, sed universam totius ecclesiae persuasionem exponant; ex his enim castissimae religionis puritas maxime dependet. Praeterea ne in isto argumentationis genere mancae quidem ac deficientes exhibeantur opiniones, non unum alterumve colligere soebit, sed ea omnia quae pro tuenda Orientalium persuasionem diversis temporibus

producta sunt testimonia. Nonnulli quidem pacto tantum evincitur constans illa perpetuaque traditio, quae certissimum in rebus fidei prae se fert veritatis argumentum. Id tamen auctores, qui in Orientalium ecclesiarum natura perspicienda librisque tradenda operam collocarunt, non satis in animum induxerunt fatendum est.

Non quidem ignoramus, ubi de Graeca agitur ecclesia, Ernestum Iulium Kimmel, Ruthenum, theologicas disciplinas in academia Ienensi quondam privatim professum, in id totum incubuisse, ut confessionum ecclesiae Graecae tum privatarum, quae tamen aliquam auctoritatem nactae essent, tum synodicarum corpus ederet, illudque opus typis mandasse hoc titulo: *Libri symbolici Ecclesiae Orientalis*, nunc primum in unum corpus collegit, variantes lectiones ad fidem optimorum exemplorum adnotavit, prolegomena addidit, indice rerum praecipuarum instruxit Ernestus Iulius Kimmel, Ruthenus, theol. licentiatas eamque in academia Ienensi privat. doc., societatis latinae Ienensis socius ordinarius. Ienae, apud Carol. Hochhausen, 1843, in 8°. Sed rem istam ab eo paulo im-

perfectius factam fuisse certissimis monumentis testatur. In illo si quidem confessionum corpore multa, eademque minime spernenda membra desiderantur. Namque, ut alia haud pauca silentio interim praetereamus, docet in Kimmelliano opere gravis illa fidei declaratio, quae Constantinopoli, anno saeculi XVIII vicesimo septimo, ab universa Graecorum ecclesia confecta est. Quae quidem expositio eo sanctorum sane esse debet, quo a maiori ecclesiasticorum virorum numero est subscripta. eoque doctior, quo magis ipse Chrysanthus Notaras, patriarcha Hierosolymitanus, praeceteris cum Graecis tum patriarchis doctrina et eruditione elucebat. Quem virum consilii moderatorem fuisse ipsamque opus adornasse, vel inde conicimus, quod Constantinopolitana ista fidei expositio non aliquot verba tantum, sed etiam locos integros repetit professionis fidei a Pio papae IV editae, quod sane ab alio non potuit quam ab homine, qui studiis theologicis apud Occidentales operam dederit. Iam vero Chrysanthum novimus primum in Italiam, deinde in Galliam, postremo per ceteras Europae regiones iter fecisse, ut ecclesiae tum Romanae tum reformatae viros doctos cognosceret eorumque placita accuratius perscrutaretur. Adde quod certissimam negotii istius fidem facit codex quidam manuscriptus, in Lero insula asservatus, in quo, teste Manuel J. Gedeon¹⁾, expositio illa Chrysantho disertissimis verbis tribuitur. Ceterum integrum opus evolventi statim apparet Chrysanthum e Piana fidei professione voces ac lucidum ordinem desumpsisse, non vero ipsas sententias, quod in homine Graeco mirum nemini videbitur. Quamobrem si idem Chrysanthus una cum universa Graecorum ecclesia Latinorum fidem de transubstantiatione ac de sacrae scripturae interpretatione amplectitur, non in Latinorum scholas, quas frequentavit, istud refundi debet, sed perfectam ecclesiae suae cum Latina in utroque argumento concordiam sentiens, huius locutiones, quae rem scilicet magis apertam facerent, absque ulla religione usurpavit. Quam animadversionem iam inde initio facimus, reformatorem obiectis statim praeventendum existimantes.

Graecam hanc fidei expositionem Constantinopoli, anno 1872, typis evulgavit Manuel J. Gedeon, hoc titulo decoratam: Ἀνάδοτος ἐγκύκλιος τοῦ οἰκουμένου καὶ πατριάρχου Ἱεροσολύμων γ' (1727) ἐξ ἀνεκδότου κώδικος τοῦ Κρητίου, in-4°, 30 pag. Quae editio tot locis vitiosa deprehenditur, ut eam emendare necessarium omnino fuerit. In accentuum praesertim notatione et interpunctionibus peccatum fuit; littera quoque interdum venit pro littera; quibus omnibus manum medicam adhibere operae esse ducimus. Adde singularem in ipso titulo errorem, quo Ieremiae patriarchae expositio ista tribuitur, quod sane falsissimum est. Re enim diligentius explorata, idem vir doctus in suis *Patriarchalibus*

¹⁾ *Μελίον τῶν ἐργασιῶν τῆς ἑταιρίας τῶν μεσαιωνικῶν ἐρευνῶν*, t. I (Constantinopoli, 1890), p. 88, in nota tertia.

tabularij asserit iam inde a die vicesima novembris 1726, Paisium, metropolitam Nicomediensem, ad oecumenicum thronum electum fuisse²⁾). Multas etiam alias mendas correximus, quas editoris incuria ita innoxit, ut ipse sermone sententia haud raro depravata fuerit. Ne quis autem, quod nec in virum de litteris bene meritum acerbioris iudicio nisi fuerimus, conqueratur, loca quibus ab illo recessimus indicare visum est, si accentus, interpunctiones et alia istiusmodi exceperit.

Eas, de quibus agitur, emendationes non ex libidine, sed melioris codicis ope induximus. Absit enim ut quae in Gedeoniana editione virgula censoria notavimus, ea omnia ab editore, non ab illo, quo usus est, codice, profecta fuisse existimaverimus. Textum, quem edidit Gedeon, e Critiano codice desumpsit, qui in tabulario oecumenici patriarchae hodie asservatur; quo in codice nonnulla a librario interpolata fuisse certo certius est. Nos vero in adornanda ea, quam hoc loco damus, editione ipsum originale exemplar secuti sumus, quod Constantinopoli, in aedibus patriarchae Hierosolymitani bibliothecam τοῦ ἁγίου τῶν ἁγίων, quam Graeci vocant, perlustrantibus invenire nobis contigit. Quem codicem prototypum esse, ex ipsis subscriptionibus satis evincitur, quae omnes propriis metropolitaram manibus fuerunt exaratae. Mentionem eius nemo, quod sciamus, vel obiter fecit. Chartaceus est, in forma, quam vocant, in folio, olim 122, nunc autem 614 numero notatus. Constat foliis 50, quorum 6 priora nec non et 37 posteriora vacua sunt. Expositio fidei, de qua nunc sermo est, extat a folio 7°-13°, optime et diligentissime scripta. Eadem haec expositio invenitur etiam in codice 28 eiusdem S^ti Sepulcri bibliothecae, fol. 212°-217°; quod alterum exemplar conferre non operae esse duximus, dulcius si quidem ac satius ex fonte ipso quam ex rivulis aquae bibuntur. Ob eandem causam negligi potuit Oxoniensis codex in Christi Ecclesiae Collegio sub numero Gr. ms. 82 asservatus et foliis constans 51 in forma in quarto, ex quibus novem ultima priori codicis parti posterius addita ethesim nostram continent.

Ad latinam interpretationem quod attinet, in id potissimum operam laboremque nostrum contulimus, ut synodicae confessionis mentem assecuti, eam verbis dilucidioribus et quae ab omnibus intelligi possent exprimeremus. In his enim, quae ad fidem resque divinas pertinent, perspicuitatis, non elegantiae vel concinnitatis maxime ratio habenda est. Quid autem a nobis in hoc negotio praestitum fuerint, si iudicent quibus inest aliquid eruditionis theologiae; quod si illis ingratum non esse intellexerimus, ad alia gradum alacriores faciemus.

L. Petit,

e congreg. Augustin. ab Assumptione.

¹⁾ *Πατριαρχικὸν Πνεύμα*, Constantinopoli, 1890, p. 628.

²⁾ De quo confer, si lubet, A. Pappadopoulos-Kerameus, *Ἱεροσολιμίτικὴ Βιβλιοθήκη*, t. IV (Petropoli, 1899), p. 41-44.

ΕΚΘΕΣΙΣ

σύντομος καὶ κεφαλαϊώδης τῶν ἱερῶν τε καὶ δογματικῶν τῆς ἀνατολικῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας

ἢτοι ἡ ὀρθόδοξος ἐμλογία τῆς εὐσεβοῦς καὶ ἀμεμῆτου πίστεως τῶν χριστιανῶν, καθὼς ἐμολογεῖται καὶ φρονεῖ καὶ δοξάζει αὐτὴν ἡ ἀνατολικὴ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία, ἣνεκα ἐφελλογεῖ πάντας οἱ ἀνανταχοῦ

EXPOSITIO

compendiosa summarique sacrarum definitionum et dogmatum Christi in Oriente ecclesiae,

scilicet orthodoxa confessio piæ sinceræque christianorum fidei, quemadmodum illam constetur, sentit, credit orientalis Christi ecclesia, quam debent cuncti, qui ubique sunt, christiani,

χριστιανοί, ὅσοι τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας εἰσι γνή-
σια τέκνα ἀποδέχονται καὶ πιστεύουσιν¹⁾ καὶ ὁμο-
λογεῖν ἀπαλλάσσονται, καθὼς ἐνεσθῆκε ἐπιτίθεσθαι.

Προοίμιον²⁾

Τοῖς διαπλέουσι τοῦ τῆδε βίου τοῦ καλύτεραχον
πέλαγος· καὶ εἰς τοὺς εὐδαίμονας καὶ ἀκαμπήτους λιμένας
τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας κατανήσασθαι ἀσφαλῶς
ἐπιειμένοι· οὐκ ἔστιν ἄλλως τοῦ σκοποῦ ἐγγρατεῖσαι
γενέσθαι, εἰ μὴ χρησαμένοι· ὡσεὶ κλοῖφ ἀσφαλῶς
τῆ ἱερῆ καὶ ἀμωμήτῃ πίστει ἡμῶν, ναυπηγηθέντι
ταῖς ἱεραῖς καὶ θεοκνεύστοις γραφαῖς· καὶ κυβερνήτην
ἔχοντι αὐτὸν τὸν υἱὸν καὶ λόγον τοῦ θεοῦ· ὃ γὰρ
τοιούτους πλοῦς· ἀσφαλῶς τε καὶ εὐδαίμονα· καὶ διασώζει
τούς· πλωτήρας ἀπὸ κινδύνων καὶ ναυαγίων τῆς
ἀπιστίας· καὶ τῶν αἰρέσεων ἥμισυ ἐπιβολὴν ὑπορώ-
μενος καὶ ὑμῶν τοῦ πλοῦτου τῆς εἰς θεὸν εὐσε-
βείας. Διὸ καὶ τὸ σκεδὸς τῆς ἐκλογῆς, ὁ μακάριος
Παῦλος, Τιμῳέῳ γράφων ταύτην τὴν παραγγελίαν
παρατίθεται σοι, φησὶ ἵνα στρατεύῃ τὴν καλὴν
στρατείαν, ἔχων πίστιν καὶ ἀγαθὴν συνείδησιν,
ἧν τινες ἀπιστάμενοι περὶ τὴν πίστιν ἐναυάγη-
σαν³⁾. Τῷ ἔντι γὰρ ναυάγιον ὑφίσταται· δεινὸν καὶ ὀλέ-
θριον ὁ τῆς ὀρθῆς καὶ ὑγιоῦς πίστεως ἐκπεσὼν καὶ
γυμνός· καὶ πάντων ἐρημος ὑπολείπεται· τί γὰρ τοῦ λοι-
ποῦ σώματος· ἐφαλὸς τῆς κεφαλῆς διεσπαρμένης· Ὅθεν
δοσὶ τῆ χριστιανικῆς προσηγορίας⁴⁾ συμμένονται, κατὰ
πάσαν ἀνάγκην ὀφείλουσιν ἀποδέχεσθαι ἐν καθαρῇ
ψυχῇ συνειδέσθαι τὴν πάντων τῶν ἀγαθῶν μητέρα
πίστιν καὶ ταύτην ἀρεσθεῖαι· ἐν ἀκραιότητι καὶ εὐθύ-
τητι γνώμης, εἰδότες ἡλίκων τὸ τῆς ἀπιστίας· βάρβα-
ρον καὶ πόσον τὸ τῆς εὐσεβείας καὶ ὑγιоῦς πίστεως
τείχος, καὶ ταύτην ὡσεὶ τροφὴν πνευματικὴν καθ'
ἐκείστην προσφέρεσθαι καὶ ἐπιδίδονα· κατὰ τὸν ἴσω
ἄνθρωπον⁵⁾ μὴδὲ συγχωρεῖν τοῖς συλλογισμοῖς⁶⁾
περιπίπτειν ὡσεὶ τιμὴ λαβυρίνθου, ταῖς τῶν ἑτερο-
δόξων καὶ ἀντιθέτων ρεφιστικαῖς κακοτεχνίαις καὶ
ἀπάταις λυμαινόμεναις περὶ τὰ καίρια, ἀλλ' ἐκτρέ-
πεσθαι κατὰ τὴν ἀποστολικὴν εἰσήγησιν τὰς βεβή-
λους κενοφωνίας καὶ ἀντιθέσεις τῆς ψευδωδύμου
γνώσεως, ἧν τινες ἐπαγγελλόμενοι, φησὶ, περὶ τὴν
πίστιν ἠστούχησαν⁷⁾. Καὶ γε εἰκότως· πίστεως γὰρ
οὐκ οὕτως οὐδὲ γνώσεως ἔστιν, εἰ γε τὸ ἐκ τῶν ἰδίων
λογισμῶν τικτόμενον γνώσις οὐκ ἔστιν. Ἐἴ τις γὰρ
δοκεῖ, φησὶν, εἰδέναι τι, οὐδέπω οὐδὲν ἔγνωκε
καθ' ὅσον εἰ γινώσκει⁸⁾. Διὸ καλεῖται, μὴ ὁμῶς χωρεῖν
πρὸς τοὺς τοιούτους, ἀλλ' ἀποστρέφασθαι τὰς ἀντι-
λογίας· τῶν κακοδόξων, οὗ τῆς ὑγιоῦς· ἐπιβάλλουσι
πίστεως καὶ οὐκ ἀπίστων ἑστάναι βεβαίως ἐπὶ τῆς
ἀρραγοῦς πέτρας. Ὁ μὲντοι στερεὸς θεμέλιος τοῦ
θεοῦ ἔστηκε⁹⁾, φησὶ. Ὁ γὰρ κῆξιν λαβόντες ἐν τῇ
εὐσεβείᾳ καὶ δογματικῶν ὀρθότητι οὐ μόνον οὐδὲν¹⁰⁾
πύσχυουσιν ὑπὸ τῶν ἀπατάων, ἀλλὰ καὶ θαυμά-
ζονται κατὰ τὸν χρυσορρήμονα Ἰωάννην, οὗ οὕτως
ποταμοὶ οὕτως ἀνεμοὶ προσπεσόντες· δυνήσκονται τι
παραλυμῆσθαι¹¹⁾.

Ἐκαὶ οὖν ἀναγκαῖον παντὶ εὐσεβεῖ χαλινὸν ἐπι-
θεῖναι τοῖς λογισμοῖς καὶ μὴ ὑπερβαίνειν τοὺς ὅρους
καὶ τὰ μέτρα τὰ δεδομένα ἡμῖν παρὰ θεοῦ διὰ τῆς
θείας γραφῆς τῆς ὑγιαίνουσας ἐν τῇ πίστει διδασκα-
λίας μὴδὲ ὑπὲρ τὰ ἐσαρκωμένα¹²⁾ (τὸ τοῦ λόγου) πη-

quicunque orientalis ecclesiae veri sunt filii,
excipere, credere, omnino confiteri, prout hic
exponitur.

Prooemium.

Qui praesentis vitae procellosum mare traiciunt
atque appetunt ad serenos tranquillosque caelestis
regni portus certo pervenire, his alia conditione
non licet finem consequi, quam si sanota sincera-
que fide nostra utantur veluti tuto navigio, e sacris
divinitusque inspiratis scripturis compacto ac gu-
bernatores habente ipsum Dei filium et verbum.
Tale enim navigium tutum tranquillumque est,
nautas ex incredulitatis periculis naufragioque sal-
vos tuetur nec ullo modo reformidat haeresion
impetum fortunarumque iacturam, pietatis nempe
in Deum. Quapropter et electum vas, boatas
Paulus, ad Timotheum scribens *Hoc praeceptum*,
inquit, *commendo tibi, ut milites bonam militiam*,
habens fidem et bonam conscientiam: quam quidam
repellentes circa fidem naufragaverunt. Re enim
vera in horrendum exitialeque patitur naufragium
atque nudus omnique destitutus praesidio relinquitur,
qui recta sanaque fide exiit. Quid enim,
capite corrupto, reliquum corpus prudent? Unde
quicumque christiana professione gloriantur, eos
omnino necesse est pura animi conscientia fidem,
bonorum omnium matrem, excipere, illamque sin-
cera et recta mente revereri, probe scientes quan-
tum barathrum sit incredulitas, quantus vero murus
pietas sanaque fides. Hanc veluti spirituales ei-
bum quotidie sumant et purgant *secundum inte-
riorem hominem* nec patientur, ut in ratiocinationes
velut in quemdam labyrinthum incidat, in eorum
nempe, qui alterius et oppositae sunt opinionis,
captiosa artificia ac fallacias, quae letale vulnus
afferunt, sed devitent, secundum apostolicam sen-
tentiam, *profana vaniloquia et oppositiones falsi*
nominis scientiae, quam quidam, inquit, promittentes
circa fidem exciderunt. Et iure quidem. Cum enim
fides non habetur, nec habetur scientia, si quidem
propterea excogitationis fetus scientia non est. *Si*
quis enim, inquit, existimat se scire aliquid, nondum
quidquam cognovit quemadmodum oporteat eum scire.
Quamobrem imperat, ne ad huiusmodi homines
concurramus, verum eorum controversias repudia-
mus, quorum perversa est opinio: quoniam de sana
fide depellunt neque sinunt super petra frangi
nescia firmiter stare. *Sed firmum fundamentum Dei*
statit, inquit. Qui enim pietate rectaque doctrina
fundantur, non solum, nihil mali a deceptoribus
patiuntur: verum etiam admirationem sibi movent,
iuxta Ioannem aurea verba fundentem, quibus ne-
que flumina neque venti irruentes aliquid damni
poterunt inferre.

D

Cum igitur quemvis pium necesse sit ratiocina-
tionibus frenum iniicere nec sanae fidei doctrinae
fines terminosque transcendere, quos nobis Deus
per divinam scripturam constituit, neque scamma,
ut aiunt, transilire: *alioquin enim te, inquit sapiens,*

¹⁾ καὶ πιστεύουσιν om. G.

²⁾ Προοίμιον om. G.

³⁾ ἔχων πίστιν — ἐναυάγησαν om. cod., quae verba tamen
ad sententiam omnino pertinent. — I Tim. I, 18.

⁴⁾ χριστιανικῆς προσηγορίας G.

⁵⁾ κατὰ — ἄνθρωπον, Rom. VII, 21.

⁶⁾ συλλογισμοῖς· λογισμοῖς G.

⁷⁾ I Tim. VI, 20-21.

⁸⁾ I Cor. VIII, 2.

⁹⁾ II Tim. II, 18.

¹⁰⁾ οὐδὲν· ἄν G.

¹¹⁾ Alabat ad Matth. VII, 26.

¹²⁾ Cf. Pseudo-Zeno VI, 25, Greg. Cyp. III, 25.

δὲν ἰσχυρότερα γὰρ σου, φησὶν ὁ σοφός, μὴ ζῆται καὶ ὑψηλότερα σου μὴ κολυκραγόμενοι· ἀ προστάτη σοι, ταῦτα διανοοῦ¹⁾. Καὶ πάλιν· Ἐν ᾧ ἕκαστος ἐκλήθη ἐν τούτῳ μενέτω²⁾, ἐκλήθημεν δὲ³⁾ ἀνοθεὶ εἰ εὐσεβεῖς τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας χριστιανοὶ διὰ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου ἀπὸ τε τῶν προφητῶν, ἀπὸ τε τοῦ σωτήρος ἡμῶν Χριστοῦ, ἀπὸ τε τῶν ἀποστόλων, ἀπὸ τε τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων καὶ ἀπαξιαπάντων τῶν ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐνηχηθέντων ἁγίων πατέρων εἰς τὸ πιστεῦν καὶ φρονεῖν⁴⁾ ὅσα ἡ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία παρέλαβε καὶ διασφίξει μέχρι τοῦδε ἀπαρμάρτωτα καὶ ἀνόθευτα εἰς τὸ παντελὲς εἶτα δόγματα πίστεως, ἔθους τε καὶ κανόνες, εἶτα παραδόσεις τῆς ἐκκλησίας ἑγγράφους τε καὶ ἀγράφους — Ὁφείλομεν ἄρα καὶ περιέπειν ταῦτα πάντα καὶ ἐνστερνίζεσθαι· ὅλη ψυχῇ, διανοίᾳ τε καὶ προθυμίᾳ, καὶ⁵⁾ μὴδὲ κεραιᾶν ἐκ τούτων ἀθετεῖν ἢ μεταποιεῖν ἢ προστιθεῖναι ἢ ἀφαιρεῖν, ἀλλὰ τὴν εὐθείαν βαδίζειν καὶ βασιλικὴν καὶ ἀπταιστὴν τῆς σωτηρίας ὁδὸν τὴν μῆτε εἰς τὰ δεξιὰ μῆτε εἰς τὰ ἀριστερὰ κλίνουσάν· καὶ γὰρ καὶ μικρὰ παρέγκλισις⁶⁾ καὶ μεταποίησις ἐν τοῖς περὶ θεοῦ λόγοις εἰς κτηνὴν φέρεται καὶ παράθρα καὶ βυθῶ ψυχικῆς ἀπωλείας⁷⁾ παρατίμπαι τὸν ὁπωσοῦν ἐκτραπέντα τῆς εὐθείας καὶ τῆς ἀληθείας διαμαρτίσαντα. Καὶ μὴ μόνον οὕτω φρονεῖν τῆ ψυχῇ καὶ πιστεῦναι τῆ διανοίᾳ, ἀλλὰ καὶ τῷ στόματι ὁμολογεῖν τὴν εὐσεβεῖαν ἐδιδάχθημεν· Καρδίᾳ μὲν γάρ, φησὶ, πιστεύεται· εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται· εἰς σωτηρίαν⁸⁾. Ὅδὲ γὰρ ἀρκεῖται ὁ θεὸς τῆ κατὰ διάνοιαν πίστει, ἀλλὰ καὶ τὴν διὰ τοῦ στόματος ὁμολογίαν ἀπαιτεῖ εἰς παρησίαν ἡμᾶς διὰ τοῦτου ἐπαλείφω καὶ προσκαλοῦμενος καὶ⁹⁾ εἰς πλείονα ἀγάπην καὶ δεῖξασιν ἐμβαλλόμενος· καὶ ὑψηλοῦς καὶ τελείους ἀπεργαζόμενος· Πᾶς γὰρ ὅστις ὁμολογήσῃ, φησὶν ὁ Σωτὴρ, ἐν ἔμοι ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω καὶ γὼ ἐν αὐτῷ ἐμπροσθεν τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς¹⁰⁾.

Ἀλλ' ἐπεὶ πολλοὶ πολλαχόθεν καὶ διάφοροι τῆς ἐκκλησίας ἐχθροὶ ἐπιφύονται καθ' ἡμῶν καὶ προδίδται τῆς εὐσεβείας κατεξανίστανται τῶν υγιαινόντων καὶ ὀρθῶν δογμάτων τῆς εὐσεβοῦς ἡμῶν πίστεως, εὐτιμῆς καὶ τεχνάσμασιν ἀπατηλοῖς καὶ σοφιστικαῖς κωκυτομηχαναῖς· οὐ παύονται τοὺς ἀπλουστεροὺς τοῦ ἡμέτερου γένους παραδιδάσκοντες καὶ σατανικαῖς ὑποκρίσει· διαφθείροντες καὶ παρενοσπεύοντες τῆ καλῆ γεωργίᾳ¹¹⁾ καὶ φυτεῖᾳ τοῦ Χριστοῦ τὰς ἀκάνθας καὶ τὰ ζιζάνια τῶν αἵρέσεων καὶ τὰς σχισματικὰς φλυαρίας, ἵνα μὴ ἐξαπατῶνται οἱ ἡμέτεροι ὑπὸ τῶν τοιούτων κακοτεχνιῶν μὴδὲ λανθάνωσιν αὐτοὺς αἱ καργίδες τῶν ἐναντιῶν, δεῖν ἴγνωμεν ἐκθεσὶν ποιήσεσθαι γενικὴν καὶ περιληπτικὴν καὶ κεφαλαιώδη τῶν ἱερῶν δογμάτων, ἔθους τε καὶ κανόνων καὶ παραδόσεων τῆς ἀνατολικῆς ἡμῶν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας, ὅσα τε φρονεῖ καὶ παρέλαβε καὶ ἐδιδάχθη ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου καὶ ὅσα πιστεῦναι τῆ ψυχῇ, τῷ νῷ τε¹²⁾ καὶ τῇ καρδίᾳ καὶ ὁμολογεῖν τῷ στόματι παρησίᾳ ἀναγκαίως· ὀφείλουσιν οἱ τοῦ ἡμετέρου γένους ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ, καὶ ταῦτα βήτως καὶ ἰδιῶς καταγράψαι· ἐν τῷ παρόντι καὶ ἰδίαις ἡμῶν ὑπογρα-

ne quassioris et fortiora te ne scrutatus fueris; quae tibi praecepta sunt, illa cogita. Et rursus: In quo unquamque vocatus est, in hoc permanent, caelitus autem vocati sumus nos pii orientalis ecclesiae christiani per Spiritum sanctum a prophetis, a Christo salvatore nostro, ab apostolis, a generalibus conciliis et a cunctis per Spiritum sanctum edoctis sanctis patribus ad credendum ac sentiendum quaecumque nostra Christi ecclesia accepit atque immutata ac pura omnino huc usque servat —, debemus sane haec omnia ex toto animo, mente, studio tutari et amplecti nec apicem ullum ex his spernere aut commutare aut adicere aut tollere, sed rectam, regiam tutamque salutis viam tenere, quae neque dextra neque sinistra declinat; quandoquidem vel parvus deflexus in rebus divinis aut immutatio in praeceptis barathrumque deducit ac in puteum spiritualis interitus missum facit eum, qui e via quomodocumque deflexit voreque aberravit. Neque vero solum ita religionem animo sentiendam esse menteque credendam, verum etiam ore profitendam sumus edocti: nam corde quidem, inquit, creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Nec enim fidem, quae in mente est, satis habet Deus, sed etiam confessionem, quae ore fit, exigit, hoc modo nos ad fiduciam excitans alliciensque et ad majorem caritatem dilectionemque provocans atque excelsos perfectosque efficiens. Omnis enim qui confitebitur me, inquit salvator, coram hominibus, confitebor et ego illum coram Patre meo qui est in caelis.

Cum autem multi multis ac diversis e locis ecclesiae hostes in nos invehantur et religioe prodita contra sana rectaque pie nostrae fidei dogmata insurgant, eos, qui e nostra gente simpliciores sunt, non desistentes fucatis artificiosisque fraudibus perperam docere et diabolicis corrumpere simulationibus, ut bona Christi cultura ac plantatione haereticorum, schismaticorum ac schismaticas nugacitates in nos mala hisce artibus nostri decipiantur nove vernaculorum laquei eos lateant, statuimus nobis faciendam esse generalem, compendiarium ac summarium sacrorum dogmatum, definitionum, canonum atque traditionum explicationem nostrae orientalis Christi ecclesiae, atque omnia, quae a Spiritu sancto edocta accepit ac sentit, quaeque animo, mente, corde credere et ore aperte profiteri orthodoxos gentis nostrae fideles necesse est, ea expresse ac specialiter praesenti hoc scripto tradenda atque propriis nostris subscriptionibus synodaliter obfirmanda ac sancienda, ut legentes illa et probe intelligentes admittant et oculis animisque in ea defixis velut in amussim

¹⁾ Eccl. III, 29-31.

²⁾ I Cor. VII, 24.

³⁾ ἢ γὰρ G.

⁴⁾ φρονεῖν φροισρεῖν G.

⁵⁾ καὶ om. G.

⁶⁾ παρέγκλισις· παρακλίσις G.

⁷⁾ ἀπωλείας· σωτηρίας G.

⁸⁾ Rom. X, 10.

⁹⁾ καὶ om. G.

¹⁰⁾ Matth. X, 32.

¹¹⁾ Alludit ad Matth. XIII, 26.

¹²⁾ τε om. G.

φαί: συνοδικώς¹⁾ καταπαλινοθεῖν καὶ βεβαίωσαι, αὐτὰ ἀναγιγνώσκοντες καὶ συνιέντες καλῶς καὶ ἀποδεχόμενοι καὶ τοῦτοι: ὅσπερ τινὶ στάθμῃ καὶ κανόνι ἀκριβεστάτῃ ἀφορῶντες καὶ προσίχοντες: πάσαν σχολιάν καὶ ἀπέδουσαν καὶ ἐναντίαν διδασκαλίαν ἀποστρέφοντα²⁾ καὶ ὡς περ ἐν γαλιηῷ κλίοντα: λιμνί, τῆ τῶν δογμάτων ὀρθότητι καὶ ὑγιανοῦσιν διδασκαλίᾳ, τὸν βίον αὐτῶν μετὰ ἀσφαλείας καταυθύνουσι καὶ τῶν αἰώνιων ἀγαθῶν ἐπιτόχουσι.³⁾

1. Πρῶτον μὲν ὅν ἀρεταίαι ἀπας⁴⁾ εὐσεβίης, ὁποῖα: ἐν αἷ τῆ τάξεως ἢ βαθμοῦ, εἴτε θηλασθὶ τοῦ ἱερατικοῦ καταλόγου ὑπάρχει ἢ τῶν καταλεγμένων τῇ ἐκκλησιαστικῇ κλίρῳ, ἢ τῆς τῶν λαϊκῶν καὶ τῶν ἰδιωτῶν τάξεως, μικρῶς ἢ μέγας, ἀρχῶν ἢ ἀρχόμενος, πιστεύειν καὶ ὁμολογεῖν καρδίᾳ καὶ στόματι τὸ θεῖον καὶ ἱερὸν καὶ ἅγιον σύμβολον τῆς εὐσεβείας: ἡμῶν πίστεως: τὸ ὑπὸ τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων διὰ τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐνηχίσεως συντελεσθὲν εὐσεβόφρονος: καὶ ἀκαρπισθὲν, ὅτινι χρῆται ἡ ἁγία τοῦ Χριστοῦ ἀποστολικὴ καὶ ἀνατολικὴ ἐκκλησίᾳ, ὁμολογούσα καὶ διδάσκουσα καὶ προφέρουσα⁵⁾ αὐτὰ χωρὶς προσθήκῃ: ἑως⁶⁾ πυνδ: ἢ ἀφαιρέσεως ἢ μεταποιήσεως μέχρι κεραιᾶ: μιᾶ: ὅπερ ἐστὶν ἐκ: λίσσω: τοιοῦτον⁷⁾.

Πιστεύω εἰς ἕνα θεὸν πατέρα παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων: καὶ εἰς ἕνα κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, ἦς ἐκ φωτός, θεὸν ἀληθινὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, ἑμῶσιον τῷ πατρὶ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ σαρκωθέντα ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς παρθένου καὶ ἐνανθρωπήσαντα, σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου καὶ παθόντα καὶ ταφέντα καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς γραφάς καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ καθιζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης: κρῖναι ζῶντας καὶ νεκροὺς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος: καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ κύριον, τὸ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν πατρὶ καὶ οὐ μὴ συμπροσκυνούμενον, καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν: εἰς μίαν ἁγίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν: ὁμολογῶ ἐν βάπτισματι εἰς ἄρσιν ἁμαρτιῶν: προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ἀμήν.

2. Δεύτερον, σέβεσθαι καὶ ἀποδέχεσθαι οἰκουμενικὰς συνεκτικὰς συνόδους μόνον ἐπτά⁸⁾, ὧν πρώτη ἐστὶν ἡ ἐν Νικαίᾳ τὸ πρῶτον συγκροτηθεῖσα, τὴν δευτέραν τοῦ Ἀρείου ἀρεσιν καταβάλλουσα: δευτέρα, ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ πρῶτον κατὰ τοῦ πνευματομάχου Μακεδονίου συναδραιοθεῖσα: τρίτη, ἡ ἐν Ἐφέσῳ Νεστόριον τὸν δυσσεβῆ καθαιρούσα: τετάρτη, ἡ ἐν Χαλκηδόνι, Εὐτυχῆ καὶ Διδόσκουρον περιτρέπουσα: πέμπτη, ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ δεύτερον, ἐν τῇ ὁ τῆς βῆθείσης ἐν Χαλκηδόνι συνέδου ὅρος ἀνακαταίνεσθαι: ἕκτη, ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ τρίτον Μονοθελίτας διώκουσα: ἑβδόμη, ἡ ἐν Νικαίᾳ τὸ δεύτερον τοῦ: Εἰκονομασίας συντρέπουσα. Τὰς δὲ κατὰ ταῦτα: οἰκουμενικὰς: λεγομένας συνόδους ἔχει τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ καὶ τὴν ἐν Τριδίντῳ μεθ' ἡμῶν: ἀποδέχεσθαι. Πρὸς δὲ ταῖς βῆθείαις ἐπτά ἀποδέχεσθαι καὶ τὰς: τοπικὰς συνόδους, τὰς κατὰ θεοῦ⁹⁾ χάριν ἐν διαφόροις καιροῖς πρὸς βεβαίωσιν τῆς

accuratissimamque regulam, quamlibet tortuosam, absonam, contrariam doctrinam reliciant, atque in reecta sanaque dogmatum doctrina, velut in tranquillo portu navigantes, vitam tuto moderentur bonaque aeterna consequantur.

1. Primo quidem igitur quisvis fidelis, cuiuscunque sit ordinis ac gradus, sive in sacerdotali albo adscriptus et in ecclesiastico clero deputatus, sive in laicorum et privatorum ordine, parvus aut magnus, princeps aut subditus, corde et ore credere ac confiteri debet divinum, sacramque et sanctum piao nostrae fidei symbolum, ab universalibus conciliis, Spiritu sancto personante, pie confectum ac traditum, quod sancta Christi apostolica et orientalis ecclesia utitur, illud profitendo, docendo ac proferendo absque ulla omnino additione aut detractione aut immutatione vel apicis unius, quodque his verbis expressum est:

Credo in unum Deum patrem omnipotentem, factorem caeli et terrae, visibilium omnium et invisibilium: et in unum dominum Iesum Christum Filium Dei unigenitum, et ex patre natum ante omnia saecula, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero: genitum, non factum, consubstantialem patri, per quem omnia facta sunt: qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit de caelis, et incarnatus est de Spiritu sancto ex Maria virgine, et homo factus est: crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato, passus et sepultus est: et resurrexit tertia die secundum scripturas, et ascendit in caelum, sedet ad dexteram patris, et iterum venturus est cum gloria iudicare vivos et mortuos: cuius regni non erit finis: et in Spiritum sanctum dominum et vivificantem, qui ex patre procedit, qui cum Patre et Filio simul adoratur et conglorificatur, qui locutus est per prophetas: et unam sanctam catholicam et apostolicam ecclesiam. Confiteor unum baptismum in remissionem peccatorum: et expecto resurrectionem mortuorum et vitam venturi saeculi, amen.

2. Secundo venerari ac suscipere venerandas universales synodos septem tantum, quarum prima Nicaeae primo congregata impiam Arii haeresim damnavit: secunda Constantinopoli primo adversus Macedonium pneumatomachum coadunata est: tertia Ephesina nefarium Nestorium condemnavit: quarta Chalcedonensis Eutychem Dioscorumque perfregit: quinta Constantinopolitana secunda, in qua praedictae Chalcedonensis synodi definitio renovata est: sexta Constantinopolitana tertia Monothelitas deiecit: septima Nicaeana secunda Iconoclastas confregit. Quas autem praeter istas universales dicuntur synodi, Florentina nempe ac Tridentina, eas nullo modo admittere. Simul vero ac praedictas septem, eas quoque suscipere particulares synodos, quae, Deo favente, divinis temporibus, ad firmandam religionem evangelicamque mores, convenerunt, tuncisque ab illis sancitis

¹⁾ συνοδικαίς (G.)
²⁾ ἀποστρέφεται (G.)
³⁾ πυνδ: (G.)
⁴⁾ προσφέρουσα (G.)
⁵⁾ ἕως (G.)
⁶⁾ τοιοῦτο (G.)
⁷⁾ ἐπτά, καὶ ὁμολογεῖν τὰ ἐν αἰεταῖς πνευματομαχίας ἐπιτεθέντα καὶ τυπωθέντα, ἄν etc. (G.)

εὐσεβείας¹⁾ καὶ εὐαγγελικῆς πολιτείας συναθροισθῆναι· Ἄσας traditis summo obsequio assentiri atque obtemperare.

καὶ μετὰ πάσης εὐλαβείας στήγειν καὶ καθέσθαι καὶ τοῖς ἱεροδοξοῖσι καὶ παραδοξοῖσιν ὑπ' αὐτῶν.

3. Tertio ecclesiasticas quolibet traditiones, scriptas aut non scriptas, approbare et amplecti, quemadmodum illas iam tum ex ipsis apostolorum temporibus ab orientali Christi ecclesia acceptas et approbatas, ab ea usque modo inviolate servantur ac custodiuntur.

3. Τρίτον, στήγειν καὶ ἀποδέχεσθαι καὶ πάσης τὰς ἐκκλησιαστικὰς παραδόξους, ἑγγράφους τε καὶ ἀγράφους, καθὼς αὐτὰ; ἢ ἀνατολικῆ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ ἀναθῆναι ἐκ τῶν ἀποστόλων παραλάβῃ καὶ διεδόξατο καὶ ἀναγῆται καὶ φυλάττει ἀπαρτρέπειας μέχρι τῆς σήμερον.

4. Quarto profiteri ac pie recipere divina sanctaque ecclesiae sacramenta, scilicet sacrum baptismum, sacrum unguentum¹⁾, sacram eucharistiam, sacerdotium²⁾, legitimum matrimonium, paenitentiam, oleum cum oratione³⁾; ea summa fide et pietate venerari atque observare, tanquam necessaria spiritualis nostrae salutis subsidia; illorum virtutem, participationem nempe et communicationem sanctificationis eorum et gratiae, admittere atque observare iuxta ritum ordinemque ab orientali Christi ecclesia adhibitum et custoditum.

4. Τέταρτον, ὁμολογεῖν καὶ ἀποδέχεσθαι εὐσεβῶς τὰ θεῖα καὶ ἱερὰ²⁾ τῆς ἐκκλησίας μυστήρια, εὐνάει εἶναι τὸ ἅγιον βάπτισμα, τὸ ἅγιον μῦρον, ἢ ἅγια λειτουργία, ἢ ἱερουργία, ὁ νόμιμος γάμος, ἢ μετάνοια καὶ τὸ εὐχέλαιον· καὶ ταῦτα τιμᾶν καὶ γαρβαίρειν μετὰ πάσῃ; πίστει καὶ εὐλαβείᾳ ὡς ἀναγκαίως συνταλόντα εἰς τὴν ψυχικὴν ἡμῶν σωτηρίαν, ὄντιναι τὴν ἐνεργίαν, κοινωνίαν τε καὶ μετουσίαν τοῦ ἁγίου πνεύματος καὶ τῆ; χάριτος αὐτῶν ἀποδέχεσθαι καὶ σέβασθαι κατὰ τὸν τύπον καὶ τὴν τάξιν τὴν ἀναργουμένην καὶ φυλαττομένην³⁾ ἐν τῇ ἀνατολικῇ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ.

Atque haec quidem sunt a piis orthodoxisque fidelibus generatim summatimque credenda ac profitenda. Peculiariter autem ac singulatim atque quodam modo relative et opposite, secundum eas nempe, quae multis diversisque terrae partibus occupatis ac infestatis orbem in praesentia obtinent, haereses, innovationesque ac schismata, ut letiferum damnum, quod inde oritur, a se amoveant ac dispellant fideles, ista insuper debent profiteri.

Καὶ ταῦτα μὲν εἰσὶ τὰ γενικῶς καὶ καθόλου πιστεύεσθαι καὶ ὁμολογεῖσθαι ὁφειλόντα παρὰ τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων χριστιανῶν. Ἰδίως δὲ καὶ ἀνεπιτημένως καὶ σχετικῶς (ὡς εἶπεν) καὶ ἀνυπόθετως; ὅσον πρὸς τὰς κατεχούσας τὸ γε ὡν ἔχον τὴν οἰκουμένην ἐν πολλοῖς τε καὶ διαφόροις τῆ; γῆς μέρεσιν εὐρισκομένης καὶ διεσπαρμένης αἰρέσεσι καὶ νεωτερισμοῖς καὶ σχίσμασι. εἰ; τε ἀποφυγῆν καὶ ἀποστρεφῆν τῆ; ἀπ' αὐτῶν προερχομένης ψυχοφθόρου βλάβῆς ὁφείλουσιν εἶναι ὁμολογεῖν οἱ πιστοί·

5. Quinto, Spiritum sanctum ex solo Patre procedere, non autem et ex Filio; id enim Latinorum est additio et innovatio, quam ut rem iniustam perniciosoque exempli et a sacris conciliis sanctaque patribus repudiatam respuere debent et ipsi, cum quia vocem aut syllabam aut apicem unum sacro symbolo adiacere nefas est, tum quia solus Pater causa est ac principium eius, quae in Filio et Spiritu sancto est, divinitatis, in Filio quidem per generationem, in sancto autem Spiritu per processionem; Filius vero caret quidem principio, utpote, expers temporis, non autem caret principio, utpote qui principium ac radicem patrem habeat, a quo et aeternaliter gignitur; sanctus autem Spiritus, qui ex solo patre procedit, pariter cum Patre Filioque principio quidem caret, utpote temporis expers, non autem principio caret, quippe qui et ipse Patrem habeat radicem ac fontem, non ut genitus, sed ut procedens; in a Patre Filioque separari nequit, quippe qui ex patre substantiam per processionem habeat et in Filio quiescat, quin Filius ut spiritus subsistentiae auctor ullo modo existetetur.

5. Πέμπτον, εἶναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ μόνου τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεσθαι, ἀλλ' οὐ καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ· τοῦτο γὰρ τῆ; τῶν Λατίνων ἐστὶ προσθήκης καὶ καινοτομίας, ἣν ὡ; ἀδικον καὶ σκανδαλίων πρόξενον καὶ ἀποβεβλημένον ὑπὸ τῶν ἱερῶν συνόδων καὶ τῶν ἁγίων πατέρων ὁφείλουσι καὶ αὐτοὶ ἀποστρέφασθαι, τοῦτο μὲν, εἶναι οὐκ ἔστιν οὔτε λέξιν ἢ συλλαβὴν ἢ ἰδίωτα ἐν προσθαίῃ⁴⁾ τῆ; ἁγίῃ συμβόλῃ, τοῦτο δὲ, εἶναι μόνος ὁ πατὴρ ἐστὶν αἰτία καὶ ἀρχὴ τῆ; ἐν υἱῷ καὶ ἁγίῳ πνεύματι θεότητος, τοῦ μὲν υἱοῦ διὰ γεννήσεως, τοῦ δὲ πνεύματος τοῦ ἁγίου διὰ ἐκπορεύσεως· ὁ δὲ υἱός, ἀναρχος μὲν ὡ; ἀρχονος, οὐκ ἀναρχος δὲ ὡ; ἀρχῆς καὶ ἔστιν τὸν πατέρα ἔχων, ἐξ οὐ καὶ ἀίδιως γεννᾷται· τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ πατρὸς μόνου ἐκπορευόμενον συνἀναρχον μὲν ἐστὶ τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ ὡ; ἀρχονος, οὐκ ἀναρχον δὲ ὡ; καὶ αὐτὸ ἔστιν καὶ πηγὴν ἔχον τὸν πατέρα, οὐκ ὡ; γεννητόν, ἀλλ' ὡ; ἐκπορευτόν, ἀδιαίρετον τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ ὡ; ἐκ τοῦ πατρὸς τὴν ὑπαρξίν ἔχον ἐκπορευτόν⁵⁾; καὶ ἐν υἱῷ ἀνακαυόμενον, μὴ συννενοουμένου τοῦ υἱοῦ ὡ; αἰτίου τῆ; τοῦ πνεύματος; ὑπερβῆσθαι καθ' ὁμοδοξίαν τρόπον.

6. Sexto, credere et confiteri plane arcanum sanctumque sacrae missae incruentique sacrificii ritum et eucharistiam, quae in Christi Dei propter nos sponte mactati recordationem paragitur, hoc modo confici: panem quidem fermentatum offerri, vinum autem cum aqua calida in sacrum calicem infundi, atque mirum in modum transmutari panem quidem in vivificum illud domini corpus, vinum autem in pretiosum ejus sanguinem, idque a sanc-

6. Ἐκτον, πιστεύειν καὶ ὁμολογεῖν τὴν μυστικωτάτην καὶ πανίερὸν τῆ; ἱερᾶς λειτουργίας καὶ ἀναίμακτου θυσίας ταλατὴν καὶ εὐχαριστίαν· γινομένην εἰς ἀνάμνησιν τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν ἱλουσίως σφαγιασθέντος Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ταλασθῆναι τόνδε τὸν τρόπον· ἄρτον μὲν ἐν ζυμῳ προσφέρεσθαι, οἶνον δὲ σὺν βδάτοι καὶ ἁγίῳ ποτηρίῳ ἐμβάλλεσθαι καὶ μεταβάλλεσθαι ὑπερβῆσθαι τὸν μὲν ἄρτον εἰς τὸ ζωαρχικόν ἐκτείνον δεσποτικόν⁶⁾ σῶμα, τὸν δὲ οἶνον εἰς τὸ

¹⁾ εὐσεβείας· ἀληθείας (1).
²⁾ τὰ ἐκτὰ θεῖα τῆ; ἐκκλησίας (1).
³⁾ φυλαττομένην cod.
⁴⁾ προσθῆναι cod.
⁵⁾ ἐκπορευόμενος G.
⁶⁾ δεσποτικὸν ἐκτείνον (1).

¹⁾ Confirmatio a Graecis appellatur *μῦρον unguentum*, σφραγὶς; signaculum et *chrisma*.
²⁾ Sacramentum ordinis Graeci vocant *ἱεροσύνην sacerdotium*, quod reliqui ordines, ut nomen ordinis praefert, sicut veluti gradus ad sacerdotium. Alii dicitur *χειροτονία ordinatio* et *χρῆσις*.
³⁾ Quod Latini appellant extremam unctionem, illud vocatur a Graecis *εὐχέλαιον oleum cum oratione*; quia nimirum Iacobi epistolae capite V legitur: *Infirmus quis in cubito inducat presbyteros ecclesiae et orat super eum, unguens eum oleo, etc.*

τίμιον αὐτοῦ αἷμα ἐπὶ τοῦ παναγίου πνεύματος διὰ τῆς ἐντύσεως καὶ ἐπιλήσεως τοῦ ἱερέως· ἐπισημειωμένης τῆς δυναμικῆς τῶν κυριακῶν λογίων, ὃ μὴν δὲ τελειοῦσθαι ἐν τῷ λάβετε, φάγετε καὶ τοῖς λοιποῖς οὐδὲ ἐν τῷ πίστε εἰς αὐτοῦ πάντες καὶ τοῖς ἕξ¹⁾, ὡς οἱ Λατῖνοι φρονοῦσιν. Ἐν γὰρ τῇ δοξῇ τοῦ ἱερέως ἐδιδάχθησαν γίνεσθαι τὴν τελείωσιν τοῦ μυστηρίου τούτου καὶ ἐν τοῖς ἐκφωνουμένοις ὅτι· αὐτοῦ ῥήμασι, δηλαδὴ· Ποίησον τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον τίμιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου, τὸ δὲ ἐν τῷ ποτηρίῳ τούτῳ τίμιον αἷμα τοῦ Χριστοῦ σου²⁾ μεταβαλὼν ἐν τῷ πνεύματι σου ἐν τῷ ἄγιῳ, καθὼς οἱ τὰς ἱερὰς λειτουργίας συγγράφοντας ἀπόστολοι τε ἐνδοξοῦσι³⁾ καὶ πνευματικῶσοροι πατέρες ἠρμήνευσαν καὶ παραδεδόκασι καὶ ἐκ τῆς ἐκείνων θεοσόφου διδασκαλίας περιήλθεν ἡ τοιαύτη παράδοσις εἰς ἡμᾶς τε καὶ τὴν ἁγίαν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν, ἀλλὰ καὶ ἐξ ὑποδείγματος αὐτοῦ τοῦ κυρίου εὐχαρίστου πρώτου καὶ ἐντεταμένου τοῖς μαθηταῖς· Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἔμνησιν σαφὴς· περιστάνεται. Τογαροῦν ἐν τῇ ἐπιλήσει τοῦ ἱερέως καθομιολογούμεν· τελειοῦσθαι τὸ ἀνεκφραστον ἐκείνο μυστήριον, εἶναι τε ἀληθῶς καὶ ὁμοιωθῶς πιστεύομεν αὐτὸ τὸ ἕμφυχον καὶ τεταμένον σῶμα καὶ αὐτὸ τὸ ζωοποιόν αἷμα τοῦ σωτήρος ἡμῶν, ἔλον ἀκαθῶς παρὰ τῶν μεταληφθέντων ἰσθιόμενον καὶ ἀνεμάκτως θυόμενον, ὃ ἐν τῇ μεταλήψει καὶ κοινωνίᾳ εἰ καὶ ἐπὶ θατέρῳ μόνον εἶδει⁴⁾ ἔλον καὶ τέλειον τὸν Χριστὸν εἶναι ἀνεκδοκίως· πιστεύομεν, ὡς κωρυμμένους λαμβάνεσθαι παρὰ πᾶσι τοῖς πιστοῖς, ἱερωμένοις καὶ λαϊκοῖς, ἐν ἑκατέρῳ τῷ εἶδει παραδόμενον κατὰ ἀρχαίαν παράδοσιν ἐπικρατήσαν ἐν τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ καὶ μὴ ἐπὶ θατέρῳ μὲν οἱ λαῖκοι, ἐν ἑκατέρῳ δὲ οἱ ἱερεῖς, ὡς καὶ τοῦτο οὐ καλῶς καινοτομαῖται τοῖς Λατίνεσι· ἥστινος μεταβολῆς τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου εἰς αὐτὸ τὸ θεσκοπικὸν σῶμα καὶ αἷμα παραστατικὴν καὶ ἀκριβίστατα ἔμφαντικὴν καὶ σημαντικὴν ὁμολογεῖν ὀφείλουσι καὶ ἀποδέχεσθαι οἱ πιστοὶ τὴν λέξιν τῆς μετουσίωσης, ἣν καὶ ἡ καθόλου τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία ὡς προσφύεστατα παραστατικὴν τοῦ μυστηρίου τούτου κέχρηται καὶ ἀποδέχεται· τὸ δὲ διὰ τῶν ἀζύμων ἔθος ὡς ὑστερογενὲς· καὶ νεωτερικὸν ἀποποιεῖσθαι, ἀποδέχεσθαι δὲ τὴν διὰ τοῦ ἐνζύμου ἄρτου θεῖαν⁵⁾ μυσταγωγίαν, ἥτι· ἀνωθεν ἐπικρατήσεν ἐν τῇ καθολικῇ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ.

7. Ἐβδομον, τὸ λεγόμενον παρὰ Λατίνους καθαρτήριον πῦρ ἦτοι κόλασιν προτέρων τοῖς ἀποχομένοις πρὸ τῆς κοινῆς κρίσεως· οὐδέως ἀποδέχεσθαι καὶ φρονεῖν, ἀλλ' ἠγισθεῖν μὲν ὀδυνάσθαι ἐν τόποις ζοφοῦσι καὶ ἀπαρκλήτοις⁶⁾ ὡς ἐν εἰρκῇ καταχομένους τὰς τῶν ἡμαρτημάτων ψυχὰς, τὴν τελευταίαν ἀναμεινύσας ἀπόρασιν τοῦ⁷⁾ ἀδελφίστου κριτοῦ, ὅσπερ τὰ· τῶν δικαίων ἐν τόποις φωτεινοῖς καὶ ἀνίστασιν ὑπαρχούσας ἀπαιδέχεσθαι τὴν μακαρίαν μετὰ τῶν σωμάτων⁸⁾ ἀπόλαυσιν· παρέχειν δὲ ἀνεσιν καὶ παρηγορίαν τῆς ὀδύνης⁹⁾ καὶ τοῦ φόβου τοῖς ἐν μετανοίᾳ, ἀτελῶς ὡς, ἀποβιώσασιν τὰς ὑπὲρ αὐτῶν γινόμενας εὐποιίας καὶ ἱερὰς προσυχὰς καὶ μάλιστα τὰς ἀναμακτούσι θυσίας ὑπὲρ ἐκείνων θεῶν προσφερόμενας, εἰ γε μόνον ὄρθῃ τῇ πίστει τῶν τῆδε μετέστησαν καὶ μετανοῖα πᾶν τῷ τέλει τοῦ βίου ἐχρήσαντο· καθαρτήριον¹⁰⁾ δὲ ἕως κυρὶ προσομιλεῖν τὰς

minimo Spiritu per sacerdotis postulationem invocationemque dominicorum verborum virtutem innoxiam, non vero perfici per illa: *Accipite et manducate et cetera*, neque per illa: *Bibite ex eo omnes et cetera*, sicut Latini existimant. Namque edocti sumus sacramenti huius peractionem fieri sacerdotis petitione verbisque ab eo prolatis, scribit: *Fac quidem panem hunc pretiosum corpus Christi tui, quod autem est in hoc calice pretiosum sanguinem Christi tui, immutans Spiritu sancto tuo*, quemadmodum qui sacras liturgias conscripserunt, gloriosi apostoli et a numine divino afflati patres, id interpretati sunt ac tradiderunt; quae divina doctrina ab illis accepta nobis sanctaeque Christi ecclesiae transmissa est. Quin imo ipsius domini exemplo, qui primum oravit, deinde discipulis praecipit: *Hoc facite in mei recordationem*, idem perspicue ostenditur. Sacerdotis ergo invocatione sacramentum illud ineffabile perfici profitemur idemque esse credimus vere ac essentialiter ipsum vivum et deificum corpus, ipsum vivificum sanguinem salvatoris nostri, qui sine ullo affectu a sumentibus comeditur, incruenteque immolatur; cuius sumptione et communionem, licet sub altera tantum specie totam atque integrum Christum esse indubitanter credamus, sub utraque tamen specie a cunctis fidelibus, sacerdotibus et laicis, seorsum sumitur secundum acceptam a maioribus traditionem, quae in catholica ecclesia praevaleuit, non autem sub altera quidem a laicis, sub utraque vero a sacerdotibus, quae res nova a Latinis non iure inducitur. Quam conversionem panis et vini in ipsum Domini corpus et sanguinem luculente, accuratissime, perspicue et significanter exprimi per vocabulum *transsubstantiationis*, quod etiam ab universa Christi ecclesia tanquam aptissimum huiusque sacramenti significantissimum adhibetur ac recipitur, debent fideles profiteri ac suscipere; azymorum autem usum ut recentiore et novum respuere, divinum vero sacrificium adhibito pane fermentato approbare, qui mos a principio in catholica Christi ecclesia viguit.

7. Septimo, qui a Latinis dicitur purgatorius ignis aive prius mortuorum supplicium ante commune iudicium, sum nullo modo recipere atque probare, sed opinari peccatorum animas tenebris locis veluti carere insolubiter inclusas cruciari, postremam incorrupti iudicii sententiam exspectantes, pariterque iustorum animas in lucidis quietisque locis beatam post assumpta corpora sperare felicitatem; iis autem, qui poenitentes, imperfecte tamen, decesserint, doloris ac timoris remissionem levamenque tribui per eas, quae pro illis sunt, beneficentias sacrarumque precationes et maxime per incruenta sacrificia Deo pro illis oblata, si quidem in recta fide e terris migrarunt poenitentiamque, etiam in extrema vita, egerunt; minime vero recte sententibus credendum est, defunctorum animas in igne purgatorio versari atque

¹⁾ πάντες καὶ τοῖς ἕξις om. G.

²⁾ τὸ δὲ — Χριστοῦ σου om. G.

³⁾ ἐνδοξοῦσι τε ἀπόστολοι G.

⁴⁾ εἶδει· εἶναι G.

⁵⁾ ἄρτου om. G.; θεῖαν· ἱεράν G.

⁶⁾ ἀπαρκλήτως G.

⁷⁾ τοῦ om. G.

⁸⁾ σωμάτων· δαιμόνων, i. e. angelorum G.

⁹⁾ ὀδύνης· ἴσονος cod.

¹⁰⁾ καθαρτήριον· καθαρτήριον G.

των αποχημένων φυγῆς καὶ δι' αἰσιμαίων¹⁾ καὶ ἀρισμένων καθάρσεων, ἀρισμένους τε κίβρις²⁾ καὶ ἀρισμένους ἰσχυρίαις κατὰ βουλὴν ἀνθρώπου κακωθαρμένους οὕτως τοῦ κυρίου ἀπαλλάττεσθαι τοὺς εὐσεβῆς φρονεῖσιν οὐδέλλως χρῆσιμιζέσθαι· ἐν χειρὶ δὲ θεοῦ κισθῆσαι μᾶλλον πῶτος ἀκλῶς καὶ κατὰ τὴν δικαίαν καὶ φιλόνητον αὐτοῦ εὐδοσίαν τὰ κρῆς ἄνεσιν καὶ θεινῶν ἀπαλλαγῆν αὐταῖς οὕτως εὐνομηθῆσαι χρῆσιμιζέσθαι, ἐκικαριστημένου ἀναμφιβόλως τοῦ κυρίου ταῖς πολλαῖς ἐνοσίαις.

8. Ὁγδοον, κατὰ δὲ τῆς τῶν ἁγίων ἀπολυθῶσεως τοῦτο³⁾ πιστεύειν χρῆσιμιζέσθαι τὴν δευτέραν τοῦ κυρίου παρουσίαν εἰς τελείαν καὶ κληροστάτην δόξαν τε καὶ μακαριότητα οἱ ἅγιοι κατεμένοντες ἐν τῇ μετὰ σῆματος ἀναστάσει, ὅν δὲ ἀπὸ σῆματος μέχρι τῆς παγκοσμίου ἐκείνης ἀναποδόσεως ἀπολυθῶσιν⁴⁾ ἐν μίρμυρι τῆς μακαριότητος· οὐ γὰρ ἦτοιν θαυρατὶ τανόν Παύλος ἐν οὐρανῷ μετὰ πνεύματος ἢ μετὰ σῆματος κατ' ἡμῖν ἐνδημῶν ἠρατῆρι εἰς τὸν παράδεισον ἢ μετὰ Μωϋσῆς καὶ Ἠλίαις μετὰ τῶν ἀποστόλων ἐν Θαβερρίῳ τοῦ ἀκτίστου καὶ θειοτάτου κατατρυφῶν φωτός· ὥστε θαυραῖνται⁵⁾· ἂν μετὰ τοῦ ἀποστόλου καὶ πάντας οἱ κατ' ἐκείνον γινόμενοι⁶⁾ ἔρασταί τοῦ Χριστοῦ⁷⁾ προσφωρῶνται Ἐκιδυμῶ ἀναλυθῶσι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι⁸⁾.

9. Ἐνωτάτην, τὸ θειοτάτην φῶς τῆς ἐν τῷ Θαβερρίῳ ἔρα: μεταμορφώσεως τοῦ σωτήρος ἡμῶν Χριστοῦ καὶ θεοῦ ὁμολογεῖν ὀφείλοισι μὴ κτίσμα εἶναι, ἀλλ' οὐδέ οὐσίαν ἀκλῶς τοῦ θεοῦ — οὐδέ τις γὰρ πῶποτε θεοῦ φύσιν καὶ οὐσίαν εἶδεν ἢ ἐξηγγόρευσιν, — ἀλλ' ἀκτίστον καὶ φυσικὴν Ἠλαμφιν καὶ ἀνάργειαν δι' αὐτῆς προτοῦσαν τῆς θείας οὐσίας, οὐχ ἄλλῃ δὲ αὐτοῦ τὴν θεϊκὴν δόξαν τοῦ θεανθρώπου ἀναδειξάντος, ἀλλὰ καθ' ὅσον ἠδύνατο εἶδεν οἱ μαθηταί, ἂν καὶ φειδόμενος οὐκ εἶδειεν αὐτοῖς ὁ σωτῆρ⁹⁾ τῆς ἀθεάτου βασιλείας τὴν τελείαν θεϊκὴν αὐτοῦ δόξαν, ὅπως μὴ σὺν τῇ ὁράσει καὶ τῷ ὄσῃ ἀπολύθῃσι.

10. Δέκατον, τὴν κοινὴν χάριν πατρὸς υἱοῦ καὶ πνεύματος καὶ τὸ φῶς τοῦ μέλλοντος αἰῶνος καθ' ὃ καὶ οἱ δικαιοὶ ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος¹⁰⁾, ὡς καὶ ὁ Χριστὸς πρὸ ἐπιπέδου ἐκ' ἐρου λάμψας, καὶ ἀκλῶς πᾶσαν δύναμιν καὶ ἀνάργειαν τῆς τρισυποστάτου θεότητος καὶ πᾶν τὸ διαφέρειν ὁπωσοῦν τῆς θείας φύσεως; ἀκτίστα εἶναι ὁμολογεῖν, ὅτι μηδενὸς ὄντος προπᾶτου τῶν τῷ θεῷ προσόντων φυσικῶς.

11. Ἐνδέκατον, οὐδεμίαν ἄλλην ἠντιναοῦν κατὰ τὴν ἀποδόχουσαν ἐν αὐτῇ τῇ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ, αἰμῆ τῶν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν μόνον κατὰ τοῦ πατρὸς¹¹⁾ δοθέντα κατὰ πάντα¹²⁾ τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ θεμίλιον τῶν αὐτῶν κατὰ τὸν μακαρίων ἀποστόλων φάσκοντα¹³⁾· θεμίλιον ἄλλον οὐδεὶς δύναται θάιναι κατὰ τὸν κείμενον, ὃς ἐστίν Ἰησοῦς Χριστὸς, καὶ αὐτὸς ἐστίν ἡ κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας¹⁴⁾. Τὸν δὲ κάπαν¹⁵⁾ ῥῶμη; οὐ κεφαλῆν¹⁶⁾ ἠγείσθαι τῆς ἁγίας καὶ καθολικῆς ἐκκλησίας, ἀλλὰ μέλος ὄντα ὑπόκεισθαι ταῖς συνόδοις, καὶ ὡς δυνάμενον ἀμαρτῆσαι (οὐ μόνον ὡς ἀνθρώ-

supplicis cruciatibusque purgari, purgatus vero post praestitata tempora praestitutaque officia ad hominum libitum igne illo exsolvi; potius autem existimandum, cunctas omnino in Dei manibus esse, qui pro iusta sua misericordiae voluntate ea, quae ad remissionem maiorumque liberationem conferant, illis largitur, quique multis orationibus indubitanter floctitur.

8. Octavo, quod ad sanctorum felicitatem attinet, id credere oportet, scilicet altaram Domini adventum ad perfectam absolutissimamque gloriam ac beatitudinem a sanctis usque ad corporum resurrectionem expectari, nunc autem, priusquam fiat universa illa remuneratio, illos absque corporibus captim felicitate frui; non enim minus nunc Paulus spiritu intuetur in caelo, quam cum apud nos degens, corpore in paradysum raptus est aut cum Moyses et Elias in Thabore cum apostolis increato divinissimoque lumine delectabantur, ita ut omnibus, qui secundum apostolum Christi amatores facti sunt, cum illo inclamare liceat: *Cupio dissoci et esse cum Christo.*

9. Nono, fideles profiteri oportet, divinum lumen in Thaborio monte transfigurationis salvatoris nostri Christi et Dei creatum quiddam non esse, sed ne meram quidem essentiam Dei — nemo enim unquam Dei naturam essentiamve vidit aut enarravit —, sed increatam quamdam naturalemque essentialitatem operationemque ab ipsa divina essentia emissam, qua quidem non tota ipsius hominis Dei divina gloria patefacta est, sed prout a discipulis cerni poterat, quibus ut parceret salvator non perfectam divinamque invisibilem illius regni gloriam ostendit, ne spectatum admitti vitam amitterent.

10. Decimo, communem Patris, Filii Spiritusque gratiam atque venturi saeculi lumen, quo et iusti fulgebunt sicut sol, quemadmodum et Christus in monte lucendo praemonstravit, et, ut summam dicamus, quamlibet divinitatis in tres hypostases divisee potentiam et operationem, quamlibet divinae naturae dotes, ea omnia increata esse profitendum est, nam quae ad Deum natura pertinent, horum nihil est posterius.

11. Undecimo, nullum prorsus aliud caput in ipsa apostolica ecclesia agnoscendum est praeter dominum nostrum Iesum Christum, qui simul unum omnino est fundamentum ecclesiae a Patre datum secundum haec beati apostoli verba: *Fundamentum aliud nemo potest ponere praeter id quod positum est, quod est Christus Iesus; et ipse est caput ecclesiae.* Papa autem Romanus sanctae catholicae ecclesiae capitis loco non est habendus, sed membrum cum sit, synodis est subiciendus; cum a recto veroque aberrare possit, non solum quatenus homo privatus, sed etiam quatenus ex ipsa cathedra

1) αἰσιμαίων G.
 2) τε καὶ κίβρις G.
 3) τοῦτο· ὄσῃ G.
 4) ἀπολυθῶσιν cod.
 5) θαυραῖνται cod.
 6) γινόμενοι cod.
 7) τοῦ Χριστοῦ ἔρασταί G.
 8) Phil. I, 28.
 9) σωτῆρ· πατήρ cod., quae vox hic minus congruit.
 10) Matth. XIII, 48.
 11) κατὰ τοῦ πατρὸς om. G.
 12) κατὰ πάντα δοθέντα G.
 13) I Cor. III, 11.
 14) Ephes. V, 28.
 15) κάπαν· μέσσην cod. inanis.
 16) εἰ κεφαλῆν· οὐχ tantum G.

πον άπλος, αλλά και') άπ' αὐτῆς τῆς καθήκους (διδάσκοντα) τοῦ ὁρθοῦ καὶ τοῦ ἀληθοῦς, κρῖνεσθαι τε καὶ ἀνακρῖνεσθαι καὶ διαρθεσθαι καὶ κενώσαις ἐκκλησιαστικαῖς ὑπεβάλλεσθαι, ὅτι τόχει ἐν πτωχεῖα, ὑπὸ τῆς ἱερατικῆς συνέθετος, ὡς μέρος ἐν, ἀλλ' οὐ κεφαλὴ τῆς ἀγίας καὶ καθολικῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦτο δὲ ὁπνίκα συμφωνῶν τοῖς λοιποῖς ἀγιωτάτοις πατριάρχεις ἐν τοῖς περὶ εὐσεβείας καὶ εἰσέως λόγοις; καὶ τὰ αὐτὰ δοξάζων ἢ δόγματα τῆ καθόλου τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ, οὐ μὴν δὲ εἶναι σχηματικῶς ἔστι καὶ εἶναι καὶ ἀλλότρια καὶ ἀπέθοντα") τῆ εὐσεβείᾳ φρονῶν, τότε γὰρ οὐδ' ὡς μέρος αὐτὸν ἀποδέχουσαί χρεῖ. "Ὅσα δὲ ὑπέρογκα καὶ φορτικὰ εὐχρήματα προσοικιοῦσιν αὐτῶν τινες, τὸ εἶναι ὁρμηθὴ ὑπερβῶν κανόνων καὶ νόμων καὶ τὸ ἀπαιστον καὶ ἀναμάρτητον καὶ τὸ πάντας τοὺς ἄλλους ἀρχιερεῖς αὐτῶν ὑπέκεισθαι καὶ αὐτὸν μόνον ἐπίτροπον εἶναι ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ") καθολικῶν ἐς πάντα καὶ πάντας καὶ κεφαλὴν ὁρατὴν ἀντι τοῦ σωτῆρος ἡμῶν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας; καὶ ὅσα τούτοις συγγενῆ καὶ παρακλήσια, λήρον ἡγείσθαι μακρὸν καὶ καλακείας ψυχόβλαστον; ἐπευρέματα καὶ ἡκατημίης διανοίας γεννήματα").

12. Δεῦτερον, τὴν θεῖαν γραφὴν ἀποδέχεσθαι κατ' ἐκείνων τὸν νοῦν, ἐν ἐκράτῳ καὶ κρατὶ ἢ καθολικῆ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ, ἥστινος ἔστι διακρίνειν περὶ τῆς ἀληθινῆς ἐνοίας καὶ ἐρμηνείας τῶν θεῶν γραφῶν, καὶ κατὰ τὴν συμφωνοῦν συμφωνίαν τῶν ἁγίων πατέρων ἐκλαμβάνειν καὶ ἐρμηνεύειν τὰ ἐν ταῖς θεαῖς γραφαῖς νοήματα, οὐ μὴν δὲ καθῶς ἢ μερικῆ βωμάτατῃ ἐκκλησίᾳ ἐρμηνεύει αὐτήν, ἀλλὰ καὶ τὰς λοιπὰς τῶν αἰρετικῶν παρεξηγήσεις καὶ ἀπροσφύλους ἐρμηνείας") τῶν ἱερῶν λόγων ἀποστρέφουσαι τέλειον.

13. Δίκατον τρίτον, τὴν ἐξουσίαν ὑπὲρ τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν, ἣν ἐγγράφως διδομένην τοῖς αὐσεβείῳ ἢ μὴν ἀνατολικῆ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ ἐνομάζει συγχωροχάρτια, Λατῖνοι δὲ ταῦτα καλοῦσιν Ἰντουλγέντιας, ὁμολογεῖν εἰδουσαι μὴν παρὰ Χριστοῦ ἐν τῇ ἀγίᾳ ἐκκλησίᾳ καὶ τὴν αὐτῶν χρῆσιν τοῖς πιστοῖς; σωτηριωτάτην") εἶναι καταφυγὴν εἰδουσαι μόντοι τὰ τοιαῦτα συγχωροχάρτια ἐν ἐλῆ τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ καὶ παρὰ τῶν τεσσάρων ἀγιωτάτων πατριάρχων, τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ Ἀλεξανδρείας, τοῦ Ἀντιοχείας καὶ τοῦ Ἱεροσολύμων, φειδομένως μόντοι καὶ μετὰ πνευματικῆς ἐπιπέσεως καὶ ὡσπερ δεῖ καὶ ὅτι δεῖ, καθῶς ἡ ἀνατολικὴ ἐκκλησία ἐν ταῖς τοιαύταις ὑποθέσεσιν ἀκριβῶς παρατηρεῖ, οὐχὶ δ' ὡς ἡ τῶν Λατίνων καὶ ἐν τούτοις προχωρεῖ ἄλογος ἐλευθεριότης καὶ κατάρχησις, ἐξ ἧς") ὅσα κατὰ ἡκολούθησαν τῇ δυτικῇ ἐκκλησίᾳ, οὐδένα ἄλλῃθε τῶν ἀπάντων. Τὸ δὲ λέγειν Ἀκουκλιωμένως ἔχει τὴν ἐξουσίαν τοῦ εἰδῶναι ταῦτα μόνος Ῥώμης πάπας; φερόδός ἐστι προφανὲς καὶ τῆς τῶν Λατίνων ἀτόπου καινοτομίας.

14. Δίκατον τέταρτον, τὴν τῶν εἰδωλοθύτων καὶ τοῦ αἵματος καὶ τοῦ πικτοῦ μετάληψιν ἀπηγορευμένην εἶναι καὶ κεκαλυμμένην"), καθῶς ὑπὸ τῶν ἀποστόλων ἀπηγόρευται καὶ κεκάλυται, καὶ τὴν ἀπαγόρευσιν ταύτην ἔχειν τὸ κῆρος καὶ τὴν ἰσχὺν καὶ κρατείαν") ἐν τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, τὴν τούτων ἀποχῆν. Τὸ δὲ ὑπὸ τινῶν κενῶς λεγόμενον φυλάττεσθαι μόνον τὴν τούτων ἀπαγόρευσιν ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ, καθ' ὃν ἦν ἡ περὶ τούτων διχόνοια μεταξὺ

doct, indicandus est, dñdicandus, corrigendus, ecclesiastica pœna afflicendus a sacra synode, si forte peccaverit, utpote membrum, non caput sanctorum catholicæ ecclesiæ. Atque ita quidem cum eo agendum, quando eadem est mens et ceteri sanctissimi patriarchæ in fidei religionisque argumentis eodemque dogmata caput ac universæ Christi ecclesiæ, non vero cum schismatis sit atque peregrina, aliena, abeons a vera religionē sentit; tunc enim neque ut membrum recipiendus est. Quæcumque autem superbe, arroganter, elata a quibusdam illi attribuuntur, scilicet cum canonibus legibusque superesse, peccare errareque non posse, cunctos alios episcopos in dicionem suam habere, ipsum solum Christi personam gerere eiusque vicarium universalem in omnia et in omnes esse atque visibile catholicæ ecclesiæ caput loco salvatoris nostri, et quotquot his proxima sunt ac similia, ea in prolixas nugæ sunt accipienda et in exitiosæ adulationis commenta et in decepti ingenii fetus.

12. Duodecimo, sacra scriptura admittenda est, iuxta eum sensum, quem tenuit et tenet catholica Christi ecclesia, cuius est iudicare de vero sensu et interpretatione sacrarum scripturarum; atque iuxta unanimem sanctorum patrum consensum accipiendæ sunt et explicandæ sacrarum scripturarum sententiæ, non vero prout ab una Romana ecclesia explicantur; quin imo ceteræ hæreticorum praviæ interpretationes peregrinaque sacrarum litterarum commentaria omnino sunt reiicienda.

13. Tertio decimo, potestatem in remittenda peccata, quæ scripto fidelibus data ab orientali Christi ecclesia vocatur charta condonativa, a Latinis vero indulgentia, a Christo sanctæ ecclesiæ concessam esse profitendum est, earumque usum fidelibus esse refugium maxime salutare; concedi sane chartas istas condonativas in tota catholica ecclesia et a quatuor sanctissimis patriarchis, Constantinopolitano, Alexandrino, Antiocheno et Hierosolymitano, parce tamen et cum spiritali prudentia, et quibus et quando oportet, quemadmodum in hisce negotiis ab orientali ecclesia accurate observatur, dum e contra Latini hac in re insana licentia ac intemperanter progrediuntur, ex quo quot quantaque mala occidentali ecclesiæ consecuta fuerint, neminem omnino latet. Asserere autem, potestatem illa concedendi ad solum Romanum papam unice pertinere, mendacium est manifestum insolensque Latinorum innovatio.

14. Quarto decimo, idolis immolata et sanguis et suffocata ne capiuntur prohibetur ac vetatur, sicut ab apostolis prohibitum est et votitum, hocque interdictum robur et auctoritatem habet atque catholica ecclesia adhuc rebus illis abstinet. Quod autem a quibusdam perperam dicitur, horum abstinentiam eo tantum tempore servandam fuisse, quo de illis ambigerent Iudæi et Gentiles, iam nunc vero sublata causa, tollendum esse et effectum,

) καὶ ὡς G.
 *) καὶ ἀπέθοντα om. G.
 *) Χριστοῦ θεοῦ G.
 *) γεννήματα· μήματα G.
 *) ἐρμηνείας· ἐνοήσεις G.
 *) σωτηριωτάτην G.
 *) ἐξ ἧς cod.
 *) Cf. Act. XV, 20, 28.
 *) ἐπιμαρτυρίαν G.

Ἰουδαίων τε καὶ Ἑλλήνων, ἤδη δὲ τῆς αἰτίας πακα-
μίνης, δεῖν πακαδοῦσθαι καὶ τὸ ἀποτέλεσμα, καὶ ἀνέ-
λυτον εἶναι εἶδέν ἤδη¹⁾ τὴν χρῆσιν αὐτῶν, ὅ; φε-
δος προφανὲς καὶ πάσης γέμον ακοηθείας καὶ ἐπι-
σφαλῆς ἰσχυροῦσθαι ἀποτρέφασθαι.

15. Δέκατον κέκρυτον, τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου
τῶν δεσφῶν ἀδιέλυτον εἶναι κατὰ τὸ²⁾. Οὗς ὁ θεὸς
συνέλεξε, ἀνθρώπος μὴ χωρίζεται. Ἐλλό-
γου δὲ καὶ νομίμου αἰτία; καὶ περιστάσεως ὑπόθεσις
εἰ; χωρισμὸν καὶ διάλυσιν καὶ ἐξ ὧν οἱ θεοὶ καὶ
ἱεροὶ νόμοι καὶ κανόνες τῆς ἁγίας ἐκκλησίας καὶ
ἐσθῶθον βασιλείων αἰ νεαραὶ καὶ τὰ θεσπίσματα βη-
τῶς διαρίσαντε καὶ ἀπεριθρήσαντο κεφαλαίων καὶ
αἰτιῶν συγχερούμενων κατὰ νόμους; τὴν διαλέξιν τοῦ
ἀνδρογῆνου, δύναται ὁ ἀνὴρ νομίμως χωρισθῆναι
μόνον τῆς γυναικὸς· εἰ δὲ φωραθῆ ἢ γυνὴ μοιχευ-
ομένη, δύναται ὁ ἀνὴρ μετὰ τὴν ἀπ' ἐκείνης διαλέξιν
καὶ εἰ; ἄλλον συναλεθεῖν γάμον ἀνεκλήτως κατὰ
τὴν δεσποτικὴν τοῦ σωτήρος ἀπόφασιν τὴν παρεχόμε-
νον λόγου πορνείας³⁾ ἀποφανομένην κἀν⁴⁾ περὶ τούτου
κακῶς φρονούντες; οἱ λατῖνοι ἄλλα παρὰ ταῦτα δι-
δάσκουσι.

16. Δέκατον ἕκτον, κεφάλαιον δ' ἐπὶ πᾶσι δόγ-
μασι τε καὶ διδάγμασι τοῦτο ἐπισφραγίζομεν ἀσφαλῶς
πιστευόμενον, τὴν ἁγίαν τοῦ Χριστοῦ καθολικὴν καὶ
ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν ἀνεθῆναι ἀπὸ ὁρθοδόξου δια-
κρήφασαν⁵⁾ καὶ εἰς τὸ διγενεαῖ; διαλάμψουσαν καὶ
συγκροτουμένην κανόσι τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν ἐπὶ
οἰκουμένην συνόδων καὶ τῶν λοιπῶν τοπικῶν, ἐπὶ
δὲ καὶ τῶν ἁγίων πατέρων, συμφρονούσαν τε καὶ
συμφωνούσαν⁶⁾ διόλου ἐκείνοις, μήτε ποτὲ κλη-
νηθῆσθαι μήτε ποτὲ κληνηθῆσεσθαι⁷⁾, ἀλλ' ἀπὸ ἀσα-
φῶς ἐστημένη ἀπειδομένη ἐπὶ πάσης ἀσφαλῶς τῆς
ὁρθοδόξου ἡμῶν πίστεως. Διὸ χρῆ τὸς εὐσεβεῖς
Χριστιανοὺς πάντα τὰ παραδοθέντα καὶ σαφηνισθέντα
ὑπ' αὐτῆ; τῆς ἐκκλησίας ὁμολογεῖν καὶ ἀποδέχεσθαι
καὶ δογματίζεσθαι καὶ δεξάζεσθαι καὶ φρο-
νεῖν ἢ φρονεῖν καὶ δεξάζεσθαι· πάντα δὲ τὰ ἐναντία
αὐτῆ;⁸⁾ καὶ τὰ σχίσματα καὶ τὰς ἰσασθηκοτοῦν αἰρέ-
σεις τὰς καταδικασθείσας καὶ ἀποβληθείσας; καὶ ἀνα-
θεματισθείσας ὑπ' αὐτῆ; καὶ τοὺς εὐσεβεῖς ὡσαύτως
καταδικάζειν ταῦτα, ἀποβάλλειν τε καὶ ἀναθεματίζεσθαι
καὶ ἀπόμνησθαι τοὺς δ' ἄλλως φρονούντας ἢ τῆ
ἀνατολικῆς ἐκκλησίας μὴ συμφρονούντας ἢ τὴν ὁρθο-
δόξίαν ταύτης διαβάλλοντας ἢ τὰ νόμιμα αὐτῆ; καὶ
ἴδιμα σφοκρανοῦντας τῆς κοινωσίας αὐτῆ; ἀποσχί-
ζομένους ἀποκηρύττειν καὶ ἀποβάλλεσθαι.

Ταύτην τὴν πίστιν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ἣν
ἑλεῖ⁹⁾ θεὸς νῦν ὁμολογεῖ καὶ ἀποδέχεται ἢ ἐν Ἐὐ-
ρώπῃ καὶ Ἀσίᾳ καὶ Λιβύῃ καὶ ἐν¹⁰⁾ τοῖς ὑπερβο-
ρείοις μέρεσι θεοφορούσης ἀνατολικῆς ἐκκλησίας ἢ
συγκροτουμένην παρὰ τῶν θεοπροβλήτων πατριαρχῶν
Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ
Ἱεροσολύμων καὶ τῶν αὐτοκεφαλῶν ὑπεριμένων ἀρχι-
επισκόπων καὶ τῶν ἱερωτάτων μητροπολιτῶν καὶ τῶν
θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων καὶ παντὸ; τοῦ κατ' αὐτὴν
ἐκκλησιαστικοῦ κλήρου καὶ τάγματος, ἧς ἐξῶθεν οὐ-
δεὶς δύναται σέξασθαι, κατὰ ἐν τῷ παρόντι ὁμολογῶ
(ὅσως γὰρ οὐδεὶς λέγειν καὶ παρηγοίᾳ κηρύττειν ὁ
τὸ ἡμέτερον ἀμώμητον αἶψας¹¹⁾ ἐπαγγελλόμενος
ἔχειν¹²⁾ Χριστιανὸς καὶ ἀληθῶς κρατῶ καὶ θεοπα-
τῆρα ἔγγραφον ἐμὴν ὁμολογίαν ἐπ' ἀνθρώπων μὲν ἐκφε-

atque ideo licitum esse eorum usum, id tanquam
mendacium apertum et quavis malitia refertum
periculosumque ex interpretatione ductum abicien-
dum est.

15. Quinto decimo, sacramenti matrimonii vin-
culum est indissolubile secundum illud: *Quos Deus
copulavit, homo ne separet*. Cum vero recta legi-
timaque causa ac conditio aderit ad disidium
divortiumque faciendum, si qua fuerit ex causis
illis et capitibus, quae, ut coniugii dissolutio iure
indulgeretur, in divinis sacrisque sanctae ecclesiae
legibus et canonibus atque piorum imperatorum
novellis ac decretis diserte definiuntur ac numeran-
tur, vir ab uxore tantum discedere legitime potest.
Si autem uxor in adulterio deprehensa fuerit, ius
habet vir, postquam ab illa discesserit, alterum
matrimonium inculpate contrahendi, ex ipsa Domini
salvatoris sententia, qua dicitur: *visi ob stuprum*,
quamvis hac in re Latini prave sentientes alia at-
que ista doceant.

16. Sexto decimo. Hoc autem veluti fastigium
cunctis dogmatibus praeceptisque imponimus fir-
miter credendum, sanctam Christi catholicam et
apostolicam ecclesiam, quae, inde ab initio, ortho-
doxia semper praestitit et in perpetuum praefabit,
canonibus instructa apostolorum septemque univer-
salium ceterorumque particularium conciliorum nec
non et sanctorum patrum, cum quibus omnino con-
sentit et congruit, non unquam erravisse nec un-
quam erraturam esse, sed semper firmam stetit, in
firma orthodoxae nostrae fidei petra infixam.
Quapropter, quaecunque ecclesia ipsa tradidit et
declaravit, ea pios fideles profiteri ac recipere
oportet; quae decernit, decernere; quae sentit et
sapit, sapere ac sentire. Omnia autem illi con-
traria et schismata atque haereseque quaecunque ab
illa damnatae et reiectae et anathematizatae, ea
pariter a fidelibus damnanda sunt, reicienda, ana-
thematizanda, respicienda. Qui vero aliter sapient
aut cum orientali ecclesia dissentiant aut eius
orthodoxiam criminantur aut eius usus consue-
tudinesque calumniantur aut ab eius communione
discedunt, ii expellendi sunt ac reiciendi.

Hanc catholicae ecclesiae fidem, quam, mise-
rante Deo, nunc profiteretur ac suscipit quae est in
Europa, Asia, Libya et in septentrionalibus parti-
bus a Deo custodita orientalis ecclesia, quaeque
constat ex divinitus electis patriarchis Constantino-
politano, Alexandrino, Antiocheno, Hierosolymitano,
ex honoratissimis archiepiscopis primatibus, sanctis-
simis metropolitibus, religiosissimis episcopis et uni-
verso ipsius ecclesiastico clero atque ordine, extra
quam nemo salvus esse potest, — et ego in praesenti
profiteor (sic enim loqui ac palam praedicare
christianum oportet qui nostrum involatium cultum
spondit se sectaturum) et veraciter teneo, eam-
que veluti scriptam a me promissam, coram ho-
minibus quidem nuncupatum, coram angelis autem

¹⁾ ἤδη om. G.

²⁾ Matth. XIII, 6.

³⁾ Matth. XIII, 9.

⁴⁾ κἀν καὶ G.

⁵⁾ ἀκακρήφασαν G.

⁶⁾ συμφρονούσαν καὶ συμφωνούσαν G.

⁷⁾ κληνηθῆσεσθαι G.

⁸⁾ αὐτῆ; G.

⁹⁾ ἕλεῖ G.

¹⁰⁾ ἐν om. G.

¹¹⁾ αἶψας ἔχεις cod.

¹²⁾ ἔχει om. cod.

νομήν. ἐκ' ἀγγέλων δὲ καὶ τοῦ ἀσκήτου θεοῦ Ἀ
 σπρηγίζομένην καὶ ἑνωμένην καὶ διαμαρτύρομαι ἐκ' αὐ-
 τῆς τῆς ἁγίας καὶ μεμαρτίας τριάδος καὶ κατὰ τὸν
 φρικτῶν καὶ ἁγίων τοῦ Χριστοῦ εὐαγγελίων οὕτως
 ἔχειν με εὐκρινεῖν¹⁾ τῆ διανοίᾳ, οὕτως πιστεῖν με
 ἀπλόστῳ τῆ καρδίᾳ, οὕτως διαφυλάττειν με πάσαις
 ταῖς δυνάμεσιν ἀκαταίτων, ἀπαρχάφρακτον, ἀκατά-
 βητον, ἀμετάθετον, ἀδιάβλητον, ἀνυπόκριτον, ἐν ταῖς
 πλααῖ τῆς καρδίας μου εἰς βέθο; ἐντεταπωμένην καὶ
 ἐγκυκαλωμένην στεγανώτατα γράμμασιν ἀνεξαιλέτοις
 μέχρι τῆς²⁾ τελευταίας μου ἀναπνοῆς; ὅπως τε τὸν
 ὀρθῶν δογμάτων εἰ καὶ δεῖται με τὸ ἴδιον αἶμα
 προχέαι οὐ φείσομαι, παποιθῶ; ἐπὶ τῷ ἐνδυναμοῦντι
 με³⁾ Χριστῷ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς
 αἰῶνας, ἀμήν.

Τοιαύτης τοιγαροῦν ὁμοῦς τῆς καθαρῆς καὶ ὑγιαι-
 νόυσης καὶ τελείας ὁμολογίας τῆς πίστεως τῶν εὐσε-
 βῶν καὶ ὀρθοδόξων χριστιανῶν καὶ οὕτως ὀφειλοῦσης
 καὶ τῆ καρδίᾳ πιστεύεσθαι καὶ τῷ στόματι παρη-
 σίᾳ⁴⁾ ὁμολογεῖσθαι, καθὼς ἐξετίθη καὶ διαπίσθη ἐν
 τῷ παρόντι, ἐφαλοῦσι κατὰ χρέος; ἀκαταίτητον πάν-
 τε; οἱ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν ἔχειν ἐπαγγελλόμενοι
 χριστιανοί, εἴτε τοῦ ἡμετέρου γένους ὄντες ἐγεννη-
 θῆσαν καὶ ἀνατρέψαν ἐν παιδοῖ; ἐν αὐτῇ καὶ
 ἐπέμειναν⁵⁾ μέχρι τῆς αὐτῆς, εἴτε ἐπηρέα τοῦ
 μισοκάλου δαίμονος; παρατραπέντες ὀκώσοιτε καὶ
 ἐξαπατηθέντες; ταῖς τῶν σχιζματικῶν καὶ αἰρετικῶν
 πανουργίαις; καὶ μηχαναῖς; καὶ ἀπάταις; τῆς τοιαύτης
 ὁμολογίας ἐξέλιπεν καὶ ἡ κολλὰ ἡ ὀλίγη ἡ μικρὸν
 ἡ μέγα ἡ ἅλας μίαν κεραίαν τῶν ἐμπεριχομένων
 αὐτῇ δογμάτων καὶ⁶⁾ παραδόσεων ἠθέτησαν καὶ
 παρήσαν ἡ μετέβαλον ὀκώσοον, ἡ ἔξωθεν τῆς ἡμε-
 τέρας αἰῆς; καὶ τῆς τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν
 ὁμηγύρητος ὑπάρχοντες βούλοντες ἀσθαίρτως προ-
 σελθεῖν τῇ χριστιανῶν πίστι τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλη-
 σίας; καὶ προσκολληθῆναι Χριστῷ τῷ θεῷ ἡμῶν,
 οὕτως ὁμολογεῖσθαι καὶ πιστεύεσθαι κατὰ τὸν
 ἀνωτέρω ὑποδειχθέντα τύπον καὶ πάντα τὰ ἐν τῇ
 ἱερῇ ταύτῃ ὁμολογίᾳ περιεχόμενα εὐκρινεῖν; καὶ
 ἀπαρμειώτως; ἀποδεχίσθωσαν καὶ πάντως⁷⁾ σωθή-
 σονται ἐν Χριστῷ.

Ἐξεδόθη⁸⁾ καὶ συνεγράφη τὸ παρὸν ἐν Κωνσταν-
 τινουπόλει κοινῇ γνώμῃ καὶ συναίνεσι; καὶ ἐπικρίσει
 τῶν ὑπογεγραμμένων ἐνταῦθα ἁγιωτάτων πατρι-
 αρχῶν, ἱερωτάτων μητροπολιτῶν καὶ παντὸς τοῦ
 εὐαγτοῦ; κλήρου τῆς Κωνσταντινουπόλεως; εἰ; κοινῇ
 τῶν ἐνταυρομένων ἐφέλιται, ἐν ἑται σωτηρίῳ, ἀμήν-φ
 κατὰ μῆνα φεβρουαρίου.

† Παῖσιος ἁγίου θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταν-
 τινουπόλεως, νίκης Ρώμης, καὶ οἰκουμένης πατρι-
 ἀρχῆς; οἰκία χερὶ ὑπέγραψα καὶ ἀποφαίνομαι καὶ
 ὁμολογῶ ταύτην εἶναι τὴν ὀρθόδοξον πίστιν τῆς καθ'
 ἡμῶς τοῦ Χριστοῦ ἀποστολικῆς, καθολικῆς καὶ ἀνα-
 τολικῆς ἐκκλησίας.

† Σιλβέστρος ἁγίου θεοῦ πατριάρχης τῆς μεγάλης
 θεουπόλεως Ἀντιοχείας; οἰκία χερὶ ὑπέγραψα καὶ
 συναποφαίνομαι καὶ βεβαίως καὶ ὁμολογῶ ταύτην εἶναι
 τὴν ὀρθόδοξον πίστιν τῆς καθ' ἡμῶς τοῦ Χριστοῦ
 ἀποστολικῆς, καθολικῆς καὶ ἀνατολικῆς ἐκκλησίας.

† Χρύσανθος ἁγίου θεοῦ πατριάρχης τῆς ἁγίας
 πόλεως Ἱερουσαλῆμ; οἰκία χερὶ ὑπέγραψα καὶ ἀπο-
 φαίνομαι καὶ ὁμολογῶ ταύτην εἶναι τὴν ὀρθόδοξον
 πίστιν τῆς καθ' ἡμῶς τοῦ Χριστοῦ ἀποστολικῆς, κα-
 θολικῆς καὶ ἀνατολικῆς ἐκκλησίας.

et invisibili Deo obsecratum, iure et obsecor ante
 ipsam sanctam beatamque Trinitatem et per vene-
 randa sacraque Christi evangelia ita me servaturam
 pacifica mente, ita me credituram animo non ficto,
 ita me custodituram omni contentione, integram,
 incorruptam, inviolatam, immutabilem, insculptam,
 sinceram, in tabulis cordis mei alto infixam litteris-
 que indelebilibus arctissime descriptam, ad extre-
 mum usque spiritum. Si vero pro recta doctrina
 necesse fuerit me proprium sanguinem effundere,
 non parcoam, Christo, a quo roboror, me totum
 committens, cui gloria et imperium in saecula,
 amen.

Cum igitur ita se habeat pura, sanaque et per-
 fecta piorum orthodoxorumque christianorum fidei
 professio, cumque ita animo credenda sit ac palem
 ore afferenda, ut in praesenti scripto exponitur ac
 definitur, plane et omnino christianos omnes, qui
 fidem orthodoxam amplexati sunt, sive nati in ea
 et a pueris instituti fuerint, utpote ex gente nostra,
 in eaque ad ultimum perstiterint, sive a diabolo
 honesti osore laecessiti quomodocunq; deflexerint
 atque schismaticorum haeticorumque astutiis,
 artificibus, fraudulentis decepti ab huiusmodi pro-
 fessione declinaverint, atque quidpiam ex dogmati-
 bus traditionibusque in ea comprehensia, aut mul-
 tum aut parum, aut parvum aut magnum, aut
 unum quidem apicem, sustulerint et neglexerint
 aut quomodocunq; mutaverint, sive fuerint extra
 nostrum ovile orthodoxorum christianorum coe-
 tum atque christianam orientalis ecclesiae fidem
 amplecti et Christo, Deo nostro, adhaerescere
 sponte voluerint, eo, quod supra significatum est,
 modo profiteri atque credere oportet, ac omnia,
 quae sacra hac confessione comprehenduntur, sin-
 cere integreque suscipere, atque salutem in Christo
 profecto consequentur.

Data et scripta sunt haec acta apud Constantino-
 polim, coniunctim consentientibus et comprobantibus
 et decernentibus, qui hic subscriperunt, sanctissi-
 mis patriarchis, sacratissimis metropolitibus omni-
 que pro Constantinopolitano clero ad communem eorum,
 qui lecturi sunt, utilitatem, anno salutis 1723,
 mense februario.

† Paizius, miseratione divina archiepiscopus
 Constantinopoleos, novae Romae, et patriarcha
 oecumenicus, propria manu subscripsi, et assero et
 confiteor, hanc esse orthodoxam fidem nostrae
 Christi apostolicae et catholicae ecclesiae orien-
 talis.

† Silvester, miseratione divina patriarcha Theo-
 polis, magnae Antiochiae, propria manu subscripsi,
 et assero et confiteor, hanc esse orthodoxam fidem
 nostrae Christi apostolicae et catholicae ecclesiae
 orientalis.

† Chrysanthus, miseratione divina patriarcha
 sanctae civitatis Hierosalem, propria manu sub-
 scripsi, et assero et confiteor, hanc esse ortho-
 doxam fidem nostrae Christi apostolicae et catho-
 licae ecclesiae orientalis.

1) εὐκρινεῖν G.
 2) τῆς om. G.
 3) με' μοι G.
 4) παρηρσίᾳ om. G.
 5) ἐπέμεινον G.
 6) καὶ δογμάτων G.
 7) πάντως G.
 8) Quae a voce ἐξεδόθη hic sequuntur, non habentur

† Ο Ηρακλείας Γερασίμος οικεία χειρὶ υπέγραψε και ὁμολογῶ ταύτην εἶναι τὴν ὀρθόδοξον πίστιν τῆς καθολικῆς και ἀνατολικῆς ἐκκλησίας.

† Ο Κυζικίου Αἰζένιος οικεία χειρὶ υπέγραψε και ὁμολογῶ ταύτην εἶναι τὴν ὀρθόδοξον πίστιν τῆς καθολικῆς και ἀνατολικῆς ἐκκλησίας.

† Ο Νικομηδείας Σεραφείμ οικεία χειρὶ υπέγραψε και ὁμολογῶ ταύτην εἶναι τὴν ὀρθόδοξον πίστιν τῆς καθολικῆς και ἀνατολικῆς ἐκκλησίας.

† Ο Χαλκηδόνος Νικόδημος οικεία χειρὶ υπέγραψε και ὁμολογῶ ταύτην εἶναι τὴν ὀρθόδοξον πίστιν τῆς καθολικῆς και ἀνατολικῆς ἐκκλησίας.

† Ο Τερνόβου Νικηφόρος οικεία χειρὶ υπέγραψε και ὁμολογῶ ταύτην εἶναι τὴν ὀρθόδοξον πίστιν τῆς καθολικῆς και ἀνατολικῆς ἐκκλησίας.

† Ο Προύσης Γρηγόριος οικεία χειρὶ υπέγραψε και ὁμολογῶ ταύτην εἶναι τὴν ὀρθόδοξον πίστιν τῆς καθολικῆς και ἀνατολικῆς ἐκκλησίας.

† Ο πρώην Βερροίας και πρόεδρος Σηλυβρίας Μακάριος οικεία χειρὶ υπέγραψε και ὁμολογῶ ταύτην εἶναι τὴν ὀρθόδοξον πίστιν τῆς καθολικῆς και ἀνατολικῆς ἐκκλησίας.

† Ο Διδυμοτείχου Παΐσιος οικεία χειρὶ υπέγραψε και ὁμολογῶ ταύτην εἶναι τὴν ὀρθόδοξον πίστιν τῆς καθολικῆς και ἀνατολικῆς ἐκκλησίας.

† Ο Μηθύμνης Ἀνθίμος οικεία χειρὶ υπέγραψε και ὁμολογῶ ταύτην εἶναι τὴν ὀρθόδοξον πίστιν τῆς καθολικῆς και ἀνατολικῆς ἐκκλησίας.

† Ο Ἀρχιέλου Καλλίνικος οικεία χειρὶ υπέγραψε και ὁμολογῶ ταύτην εἶναι τὴν ὀρθόδοξον πίστιν τῆς καθολικῆς και ἀνατολικῆς ἐκκλησίας.

† Ο Χίου Δανιὴλ οικεία χειρὶ υπέγραψε, πιστεύει δὲ και ὁμολογῶ και κηρύττει εἶναι ταύτην τὴν ὀρθόδοξον πίστιν τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ καθολικῆς, ἀποστολικῆς και ἀνατολικῆς ἐκκλησίας.

† Ο Δέρκων Νικόδημος οικεία χειρὶ υπέγραψε και ὁμολογῶ ταύτην εἶναι ὀρθόδοξον πίστιν τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ καθολικῆς και ἀνατολικῆς ἐκκλησίας.

† Heraclensis Gerasimus propria manu subscripsi, et confiteor hanc esse orthodoxam fidem catholicae ecclesiae orientalis.

† Cyzicenus Auxentius propria manu subscripsi, et confiteor hanc esse orthodoxam fidem catholicae ecclesiae orientalis.

† Nicomediensis Seraphim propria manu subscripsi, et confiteor hanc esse orthodoxam fidem catholicae ecclesiae orientalis.

† Chalcedonensis Nicodemus propria manu subscripsi, et confiteor hanc esse orthodoxam fidem catholicae ecclesiae orientalis.

† Ternobiensis Nicephorus propria manu subscripsi, et confiteor hanc esse orthodoxam fidem catholicae ecclesiae orientalis.

† Prusensis Gregorius propria manu subscripsi, et confiteor hanc esse orthodoxam fidem catholicae ecclesiae orientalis.

† Antea Berroensis ac praeses Silybriensis Macarius propria manu subscripsi, et confiteor hanc esse orthodoxam fidem catholicae ecclesiae orientalis.

† Didymoteichensis Paisius propria manu subscripsi, et confiteor hanc esse orthodoxam fidem catholicae ecclesiae orientalis.

† Methymnensis Anthimus propria manu subscripsi, et confiteor hanc esse orthodoxam fidem catholicae ecclesiae orientalis.

† Anchiolensis Callinicus propria manu subscripsi, et confiteor hanc esse orthodoxam fidem catholicae ecclesiae orientalis.

† Chiensis Daniel propria manu subscripsi; credo autem profiteorque ac praedico hanc esse orthodoxam fidem sanctae Christi catholicae apostolicaeque ecclesiae orientalis.

† Dercoensis Nicodemus propria manu subscripsi, et confiteor hanc esse orthodoxam fidem sanctae Christi catholicae atque apostolicae ecclesiae.

SYNODUS DIOECESANA TARVISINA

1727 septembris 2-4.

Synodus dioecesis Tarvisina, celebrata a die 2 ad diem 4 mensis septembris anni 1727, sub Augusto Archiepiscopo Zacco, episcopo Tarvisino. Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Constitutiones illustrissimi et reverendissimi d. d. Augusti Archiepiscopi Zacco, Dei & apostolicae

sedis gratia episcopi Tarvisini, promulgatae in synodo dioecesis, diebus 2, 3, 4 mensis septembris 1727. [Insigne.] Tarvisii, MDCCXXVIII, typis Gasparis Plantae, typographi episcopalis. Superioribus annuentibus.

Magnum in-8°, 222 p. - 1 f. — (Paris, Bibl. nat. B 3376).

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS

1727 octobris 4.

Constantinopolitanae synodo solenne fuit, ut quos episcopos depositionis poenae multaverat, in celeberrimum montis Atho monasterium Magnae Laurae (τῆς Ἀσώρας) amandaret, in eo quasi in carcere custodiendos. Quam agendi rationem aegre ferentes monachi Αλωπίστα: synodum missis litteris rogarunt, ut consuetudini ipsi molestissimae nuntium remitteret. Precibus annuerunt synodi antistites, qui data ad monachos epistola bene polliciti professique sunt huc se non amplius episcopos exules emiserunt. Antistitum illorum no-

mina haec sunt: Paisius patriarcha, Gerasimus Heraclae, Seraphim Nicomediae, Callinicus Nicocae, Nicodemus Chalcedoniae, Ananias Thessalonicae, Macarius Silybriae, Iacobus Athenarum, Macarius Philippopolis, Dionysius Methymnae, Daniel Chii, Cyrillus Drystrae. — Dies vero inscripta 4 octobris anni 1727.

Ε tabulario Magnae Laurae epistolam, edidit Alexander Eumorphopolus monachus in Ἐκκλησιαστικῆ Ἀληθείᾳ, t. XXIII (1903), p. 447.

CONCILIUM PROVINCIALE TARRACONENSE

1727 octobris 12 - decembris 21.

Concilium Tarraconense, per illustrissimum et reverendissimum d. d. Emmanuelem de Samaniego et Jaca, archiepiscopo Tarraconensi, celebratum a die 12 mensis octobris ad diem 21 mensis decembris anni 1727.

Convocavit concilium Tarraconem eique praefuit illū archiepiscopus d. Emmanuel de Samaniego et Jaca; interfuerunt vero illūi domini d. Bartholomaeus Camacho de Madueño, episcopus Dertusensis; d. Raymundus de Marymon, episcopus Vicensis; d. Bernardus Ximenez de Cascante, episcopus Barcinonensis; d. Petrus Copons et de Copons, episcopus Gerundensis; et procuratores illūorum dominorum d. Francisci de Olaso Hypenza, episcopi Illerdensis; d. Simeonis de Guinda et Apestegui, episcopi Urgellensis, et d. Thomae Broto et Perez, episcopi Celsonensis, cum abbatibus, syndicis, prioribus et procuratoribus monasteriorum, capitulorum et communitatum provinciae ecclesiasticae.

Celebratae sunt a die 12 octobris usque ad diem 21 decembris, 24 sessiones.

Allocutio habita ab illustrissimo et reverendissimo d. d. Emmanuele de Samaniego et Jaca, in prima sessione.

Secundo jam adsumus, rr. pp., hoc ipso loco, ubi semel anno superiori, Spiritu sancto duce, congressi, in eam curam incubuimus, ut pastoralibus nostris studiis succurreremus animarum salutem et opitularem pietatis operibus jam pene deflorescentibus. Quo in genere, etsi a vobis, rr. pp., vel plurimum elaboratum esse videatur, tamen si ahimadvertimus provinciae hujus statum, quem vos etiam optime nostis, is est, ut multa adhuc desiderentur ad operis inchoati consummationem et perfectionem; praesertim cum ea, quae praecedentibus conciliis sancita sunt, ita se habeant, ut vel nostra, vel aliorum culpa, illa executi simus non plane omnia. Scitis, rr. pp., quae a nobis insimul praescripta sunt de vita et honestate clericorum, de modestia tam viris, quam mulieribus christianis ordinata, de sacra rectaque observatione festorum, de silentio, veneratione eaque summa, qua par est, Deum in templis colere et deprecari. Illa certe omnia, ut acta sunt a nobis fortasse diligenter, sic pariter nostrum fuit, et est, et erit semper eadem exequi vel diligentissime: parum quippe prodest optimo consilio decernere, nisi quod decretum est, sedulo praestetur; nam, ut scientia debet esse cum virtute copulata, sic decretorum constitutio cum executione in primis conjuncta, aliequi parvam affert utilitatem, vel certe nullam. Itaque cum operis nostri suscepti ratio conficiatur et quasi conficiatur duabus hinc partibus, legum scilicet optimarum sanctione et executione, in hac nos fideles esse oportet, in illa prudentes; si prudentiam in sanciendo praestitimus, fidem in exequendo praestemus, necesse est, ut et prudentes coram Domino et fideles servi inveniamur.

Ecoe, rr. pp., in conventu hoc episcopali ceterorumque provinciam constituentium propositum est nobis studium curationis et nostrae et nostri gregis. Quasi in specula positi sumus, ex qua singulis provinciae nostrae partibus circumspiciamus,

requiramus, quod abjectum est, reducamus, quod contractum est, alligemus, quod infirmum est, consolidemus, quod pingue et forte, custodiamus. Hoc ipsum intonat nobis concilium Tridentinum premoderandis moribus, corrigendis excessibus, concilia provincialia jubens renovari. Ea nobis pro corrigendis excessibus ratio ineunda est, ut pro vi et modo morborum aegrorumque natura medicinam accomodemus, nunc levibus admonitionibus et objurgationis remediis errata castigantes, nunc acriori curatione pro delicti gravitate utentes, denique exulceratis membris ferrum et ignem applicantes, quemadmodum mali ratio et contagionis periculum postulat, in omnibus tamen memores semper patres nos esse, non dominos, medicos agere benignos, non chirurgos laniantes; in spiritu ergo lenitatis, ut monet apostolus, populi nobis concrediti instruendi sunt. At si speculatores sumus, rr. pp., ut vere sumus, magnopere nobis timendum est, inquit magnus ille vir, exemplar praelatorum sanctus Carolus Borromaeus, magnopere timendum, ne a Domino arguamur et perstringamur. Si speculatores eratis, cur caeci, si pastores cur gregem commissum errare permisistis? Si sal terrae, quoniam modo evanuitis? Si lux eratis, cur sedentibus in tenebris et umbrā mortis non illuxistis? Si apostoli, cur apostolica virtute colla superborum non humiliastis? Si os Domini, cur muti? Si vos huic oneri impares esse sentiebatis, cur non abjecistis? Si pares, cur ita desides et negligentes? Has horribiles irati iudicis voces nobiscum, patres, animo menteque reputemus, ut his atque adeo aliis excitati in hac sacrosancta tam gravium rerum tractatione non remisse, non leniter, non timide, sed sincere, sancta constantique sollicitudine, quod in nostro officio nostroque munere positum est, agamus et, Spiritu sancto duce, perficiamus. Aderit profecto, aderit coelestis ille Pater luminum, a quo omne bonum et omne donum perfectum, laboresque nostros affatim remuneraturus, qui opem auxiliumque in tempore opportuno haudquaquam negabit, neque misericordiam suam in finem abscindet. Tu ergo, Domine Deus omnipotens, qui iussisti seniores septuaginta de populo a Moyse convocari ad ostium tabernaculi foederis, illisque eodem loco commemorantibus adesse, atque unum eandemque spiritum largiri dignatus fuisti, quique apostolis tuis in uno loco congregatis Spiritum sanctum tuum misisti, eorum mentes illuminasti, corda usque adeo accendisti, ut, incredibili ardore inflammati, universum orbem, secundis praedicationibus peragrata, christianum reddiderint; nobis quoque, qui quanto infirmiores sumus, tanto plus his auxiliis indigemus, adesto, quaesumus, mentes nostras divini tui luminis splendore illustra, bonitate fove, sapientia rege, moderare, ut una mente, uno consilio, uno divinae caritatis ardore conglutinati, ita munera nostra officiaque exequamur, ut tandem sempiterna illa gloria in te uno Deo trinoque feliciter perfruamur. Amen.

VI sessio. Patres societatis Jesu libellum supplicem de beatificatione venerabilis patris Petri Claver ad concilium dederunt; quod, eorum petitioni libenter annuens, hujusmodi preces et pontifici abulit.

Beatissime pater!

Tarraconense concilium, ut suam provinciam ad virtutum exemplum excitet, pro obtinenda beatificatione venerabilis Petri Claver, e societate Jesu, qui fuit earum speculum, se ad pedes sanctitatis vestrae confidenter provolvit; possit enim ad beatificationem virum, quem heroicæ virtutes ac sanctimonie constans opinio tot confirmata miraculis ad canonizationem jam dudum poscere videbantur.

Potiori id etiam jure repetit, quod hic secundus societatis Xaverius in hac provincia natus est; et hinc animi robur expressit, quod decebat infractam totius ecclesie occidentalis columnam, nam dum innitatur Indiarum illa Carthago, novum regnum Scipione nullo delebitur: sistet enim in venerabili Petro Claver, et super hanc petram novam Christus Indiae roboravit ecclesiam, ne portae inferi adversus eam praevalent.

In hac etiam provincia per baptismum fuit natus ecclesie, per quem centena animarum millia ad oceanum undas renascerentur; in hac post tyrocinii biennium se votorum catenis societati servum adstrinxit, qui tot servos catholice religionis jugo suaviter catenatos vera libertate donavit. In eadem suum orientem habuit sol ille, qui in occidenti crevit usque ad perfectum diem; hic emit optimus mercator talenta, quae tot lucra Christo Domino pensitarunt; multis enim annis Coelonaë, Gerundae, Barchinone et hic praesertim Tarracone societatis jam religiosus degit, eo tantum intentus, ut sapientiae thesauros virtutumque merces congereret, adamantinam maxime constantiam, pretiosam margaritam castimonie in ejus cadaveris integritate satis praefulgentem, et aurifodinam caritatis, quibus Indiae ditavit inopiam. Ne tamen extraneos locupletans, suos vacuos relinqueret, natale solum, quod vivus odit ut exilium, mortuus amare coepit ut patriam; eam siquidem tot cumulat e coelo beneficiis et tutatur miraculis, ut eorum fama concilium excitaret ad illius beatificationem a sanctitate vestra postulandam. Id etiam exigit ab ecclesia catholica veterana phalanx societatis Jesu, cujus dum multi milites, ut apostolicam sedem a rebellium impetu defendant, circum Romanum pontificem, ut fideles custodes, excubant acuentes calamos, in Europae totius campum plures emicant; inde a. Xaverium et ven. Petrum Claver duces sequuti, invadunt Indica gehennae monstra Herculani pugiles; ignorantiam, schismata, idololatriam, haereseos lernaëam belluam, serpentem antiquum daemonem et mortem, etiam impetunt, eo triumpho, ut quotquot hydra post natam societatem pullulavit capita, tot illi cum sui capitis periculo in acie subjugarint, vel divini verbi gladio reciderint.

Est plane Jesu societas, beatissime pater, populus Israel, quem elegit Deus, ut currum Pharaonis et exercitus ejus infideles demergeret in mari rubro multorum martyrum sanguine. Ea est tabernaculum divinae gloriae, sanctorum officina, sapientiae palatium, dexteram ecclesiae brachium, apostolorum virorum seminarium, quorum cultura repletis Europae campis ubertate, non modo splendent in ecclesia duo flores confessorum a sanctitate vestra benedicti, sed speciosa jam Asiae et Americae deserta Jesuiticia inebriata sudoribus pinguescunt. Totam hanc inclytae societatis gloriam Tarraconensis provincia ducit suam; hic enim magnus ille parens Ignatius societatem concepit, quam Romae peperit; ibidem a venerabili Petro Claver seminatum est, quod in America Jesuitae colligunt; quamobrem, beatissime pater, cui jamdiu aras in cordis penetralibus furtim erigit devotio, erigat jam palam beatificationis honor in societatis

A templis altaria. Liceat, beatissime pater, beatum appellare heroem, quem jam sanctum fere omnes una voce compellant. Id erit ejus virtutibus et miraculis debitum, Tarraconensi concilio et societati gratum, perutile Indiarum et Gotholauniae populis, quae sic ferventius, quam legibus in concilio sancitis, in virtutis amorem accendetur.

Utinam ita faxit Deus, et ut ita fiat, beatitudinem vestram ad ecclesiae utilitatem, quemadmodum unice ab eo precatur concilium, conservet inconvulsum.

Datis Tarracone, die tertia mensis decembris, anni millesimi septingentesimi vigesimi septimi.

Beatissime pater, sanctitatis vestrae obsequentissimi et devotissimi filii ac servi, episcopi, abbates, priores et alii ecclesiastici viri in hoc concilio provinciali Tarraconensi congregati:

Emmanuel,

archiepiscopus Tarraconensis, praeses.

VII sessio. Syndici capitulorum petiverunt, ut de colore limbi almutiarum, quibus uterentur doctores, aliquid certi statueretur. Qua de re illius episcopus Vicensis et reverendus abbas Pobletanus designati sunt qui inquirerent.

XI sessio.

Supplicatio concilii provincialis Tarraconensis domino nostro papae directæ, super dierum festorum numero minuendo.

Sanctissime pater

Synodus provincialis Tarraconensis post oscula pedum b. v. humiliter ac reverenter exponit¹⁾, quod in sessione habita sub die 18 novembris proxime praeteriti, agendo de reformatione et super salutem animarum invigilando, sedulo disquisitum fuit, quodnam remedium videretur proficuum et opportunum ad sanandum abusum in dicta provincia communem nimis, quo praeceptum ecclesiae de omittendo diebus festis servili labore passim atteritur, quem abusum in lacrymabilem ruinam animarum confessarii, poenitentiae sacramentum ministrantes, in dies magis invalere cum dolore cordis intrinseco deplorant; et habito super haec maturo tractatu, unanimiter visum fuit, praefatum abusum originem inde traxisse, quod nimirum fideles, tam mechanicis operibus insudantes quam agrorum culturae, falsa quadam specie necessitatis a praecepto se eximi facile putant hinc rationibus: primum etenim provinciam Tarraconensem, montibus passim oppressam, quasi quotidiana cultura egere inquitant, ut terra semen suum germinet. Deinde tributa seu vectigalia imposita super frumento, vino et oleo et super omnia opera²⁾ manuum suarum indispensabiliter esse pensanda, communi consensu allegant. Denique addunt, quod festa de praecepto in hac provincia colenda sunt quam plurima, quia, demptis, quae ex voto, titulari seu patrono in singulis respective locis coluntur, nonaginta et unum de praecepto numerantur; sicque, qui ex vultu sudore et labore manuum victum emunt, miserrime pereunt, nisi, diebus festis, laboribus alioquin vetitis incumbant. Haec causas, quae veritatis speciem nonnunquam prae se ferre videntur, ut, necessitate compulsi, diebus festis sine peccato laborent rustici, cre-

¹⁾ Ita correctissimus exposcit.

²⁾ Singularis prosum est haec casus mutatio (super frumento et super omnia opera), quae fortasse similibus verbis psalmi VIII (super opera manuum tuarum) explicatur.

bria, quam oportet, contexit humana cupiditas et A. vivis adeo coloribus depinxit, ut veros esse transgressores punire et evitare scandala nequeamus. Cupientes ergo tanto damno occurrere, ne cultus festorum de medio tollatur, visum fuit concilio provinciali, debita cum reverentia et humilitate, v. b. suppliciter exorare, quatenus indulgere dignetur, vel ut dierum festorum numerus minuat, vel saltem in aliquibus fideles, audita missa, laborare valeant, manentibus, cum obligatione integra praedepcepti, omnibus diebus dominicis per annum, diebus natalis Domini et sequenti s. Stephani, circumcissionis, epiphaniae, resurrectionis et sequentis diei, ascensionis Domini, pentecostes et sequentis diei, et festo corporis Christi, s. Joannis b., ss. apostolorum Petri et Pauli, s. Jacobi apostoli et omnium ss., ac etiam quinque festivitatibus b. v. M. (scilicet purificationis, annuntiationis, assumptionis, nativitatibus et purissimae conceptionis), dummodo reliquis diebus de praedepcepto, audita missa, tuta conscientia fideles in hac provincia Tarraconensi demorantes laborare publice valeant. Hoc gratuitum donum, utpote unicum ac salubre remedium animarum, concilium provinciale flexis genibus s. b. v. humiliter exoptulat, utque apostolicam benedictionem sibi impertiri dignetur s. v., pro cujus incolumitate ad bonum totius ecclesiae Deum optimum maximum deprecari diu noctaque non supersedeat. Datum Tarraconae, die 12 dec. anno 1727.

B. p. — V. b. humilis et obsequentissimus filius Emmanuel, archiepiscopus Tarraconensis, praeses synodi provincialis Tarrac. De mandato dictae s. synodi provincialis: Ignatius Casanova, not. et secret.

Brevi concessione annuena supplicationi.

Venerabilibus fratribus nostris metropolitanis Tarraconensi [et] coepiscopis in concilio provinciali congregatis

BENEDICTUS PAPA XIII.

Venerabiles fratres nostri, salutem et apostolicam benedictionem. Superabundavimus gaudio, cum synodales litteras a fraternitatibus vestris accepimus; et pastoralem caritatem perapeximus, qua custodire vigilas super gregem vestrum Dei quae honorem tueri et augere satagitis. Nihil enim gratius nobis et jucundius esse poterat, quam ut insignes ecclesiarum istarum patres de divino cultu et animarum salute sollicitos, proposita opportuna servandae disciplinae et levandae necessitatis ratione, ad hanc ecclesiarum magistratam recurrentes, exciperemus. Quod igitur festos dies ad ingentem istic numerum excrevisse et, obtenta alendae vitae necessitate, vetitis laboribus aditum jam late speruisse significastis, nec salubrius remedium esse censuistis, quam ut in aliquibus festis diebus christifideles, audita missa, laborare valeant, integra remanente praedepcepti obligatione in ceteris festis, quae in synodali epistola numerastis: sapientissimum concilium confirmamus et collaudamus; atque ut fraternitates vestrae eo pacto conscientiarum securitati et ecclesiasticae observantiae prospiciant, cupimus et commendamus. Dum autem Tarraconensi provinciae gratulamur synodalem celebritatem veteris disciplinae decora aemulantes, fraternitatibus vestris apostolicam benedictionem peramanter impertimur. Datum Romae, apud sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die vigesima secunda maii anno millesimo septingentesimo vigesimo octavo, pontificatus nostri anno quarto.

Cereus, archiepiscopus Emilianus.

Locus † sigilli.

XX sessio. Aptum est de missa conventuali pro fundatoribus et benefactoribus et de missa parochiali pro populo. Facta constitutione de quotidiana missa conventuali in cathedralibus, concilium de missa pro populo diebus festis applicanda decrevit, per cardinalem Hispanum Belluga recurram esse ad s. congregationem concilii, exponendo extremam paupertatem parochiarum et gravissima damna, quae, si illas parochi, propter defectum congruae sustentationis, desererent, oriri possent; simul etiam rationes, quae item collegiatis faverent, proponendas esse.

Constitutiones hujus concilii promulgatae sunt ab illiño domino d. Emmanuele de Samaniego et Jaca, hoc modo:

DON EMMANUEL DE SAMANIEGO ET JACA, archiepiscopus Tarraconensis, Hispaniarum primas;

Ad futuram rei memoriam. Communis adeo et constans consensus est, tum apud theologos, tum item apud canonistas, promulgationem legis desiderari, ut subditi ejus obligatione obstringantur, quod non solum in humanis, sed in divinis quoque idem observari asseveret. Lex enim divina et evangelica non momento temporis obligare coepit, sed paulatim, ut scilicet promulgabatur, neque omnino ejus praedepcepto homines adstricti sunt, donec sufficienter edicta et praedicata fuit. In conciliis quoque tam generalibus, quam provincialibus ea patrum cura praecipua erat, ut eorum sanctissimi canones quamprimum promulgarentur. Nos ergo horum sacratissimis vestigiis humiliter inhaerentes, imo ea reverenter deosculantes, praesentes constitutiones sacri concilii provincialis hac nostra civitate Tarracone celebrati, anno millesimo septingentesimo vigesimo septimo, praelo mandare et promulgare praecipimus.

CONSTITUTIONES.

I.

Praedecessores nostri tollendis ac eliminandis, qui irrepserant, abusibus sedulo intenti, institutiones et permutationes beneficiorum personalium (quae ab immemorabili in hac nostra Tarraconensi provincia erigi et institui solent) optimis ac saluberrimis legibus munierunt. Quia tamen cupidorum hominum versutia eas perperam interpretatur aut ignorare praetendit, sacro approbante concilio, antiquas aliquas superaddere et omnes simul, ut unico conspiciantur obtuta, cogere perque capita digerere constituimus, quo facilius observentur, et via omnis in posterum fraudibus praeccludatur.

1. Pecuniae in tabula, banco, deposito, vel thecassio licet tuto et securo reconditae, non valent pro dote vel augmento dotis personatus valide et licite deservire; sed praecise in censualibus, vel aliis redditibus perpetuis; aut praediis fructiferis, non super bonis dotantis, nec ejus, qui patronus efficitur, sed super aliis recte collocatae esse debeant et investitae, sub poena nullitatis institutionis.

2. Beneficiorum personalium permutationem ordinarii permittere non valeant, nisi elapsa, sine dispensatione aliqua, quadraginta quinque diebus, ab institutionis die antea numerandis, sub poena nullitatis permutationis.

3. In ipsa erectione personatus declarandae sunt species piorum operum, in quae illorum redditus; in casu extinctionis, convertendi et distribuendi erunt. Quae declaratio, non sub clausula generali omnia opera pia complectente, sed sub speciali determinata, et non ultra sex species con-

junctim vel disjunctim designante, fieri poterit. A Redditus autem personatum, quorum institutiones seu permutationes contra formam his tribus capitibus praescriptam exsecutae fuerint, ordinarii in pia opera sibi benevolens, pro suo arbitrio et conscientia, irremediabiliter convertant.

4. Nullus personatus sine auctoritate et decreto ordinarii erigatur, permutetur, aut extinguatur; illorumque extinctiones, ad hujusmodi effectum, locorum ordinarii notae fiant intra sexaginta dies (terminum triginta dierum in constitutione secunda anno millesimo sexcentesimo nonagesimo nono a bonae memoriae d. Josepho Llinás edita praefixum, benigne ampliante); alias ordinarii redditus extingentorum personatum in opera pia, ex designatis in limine foundationis, sibi benevolens similiter convertant; haeredes autem et manumissores obtentorum personatum, qui istorum extinctionis notitiam habuerint, nec non notarii, in quorum posse personatum extinctio sive inter vivos, sive in ultima voluntate confecta fuerit, infra terminum praedictum, ordinario notam facere, sub excommunicationis majoris latae sententiae poena, obnoxii sint.

5. Ordinarii institutiones vel extinctiones personatum pro pia causa maritandi, vel in matrimonio carnali collocandi puellas, seu ad studentes in litteris erudiendos erectas non admittant, nisi exprimat, tam puellas, quam studentes vere pauperes, juxta suum statum, esse debere. Eveniente autem piorum reddituum distributionis casu, erit ordinarius pro tempore indagare et prudenter judicare, an puellae, vel studentes, pios redditus postulantes, vere pauperes juxta suum statum sint et dici valeant.

6. Capitale dotis beneficiorum personalium, nullo titulo nulloque praetextu, etiam applicationis in pios usus faciendae, extinguatur sub poena excommunicationis majoris latae sententiae, et si obtentor personatus doli vel fraudis in extinctione memorati capitalis particeps fuerit inventus, ultra dictam poenam, teneatur dotem de bonis propriis, appellatione omni rejecta, iterum statuere, privatusque ipso facto remaneat tali personali beneficio, de quo, vel de ejus redditibus, loci ordinarius in causas pias sibi benevolens, juxta tenorem institutionis, disponat. Notariis autem, sub eadem excommunicationis poena, non liceat instrumenta, in quibus talia capitalia extingui cognoverint, nec obligationes indemnitate sub quocumque praetextu conficere: imo talia instrumenta et obligationes, de quibus fraudem vel collusionem aliquam suspicati fuerint, ordinario denunciare teneantur.

7. Ut autem haec stringant fortius inviolabiliterque observentur, in ipso limine foundationis personatus exprimet fundator: *Et (insequendo consuetudinem hujus provinciae constitutionesque conciliorum Tarracoenensium) volo capitale perpetuum integre permanere nulloque praetextu unquam extingui, solummodoque annuos redditus in pia opera supra expressa converti, nullatenus autem dotem vel partem dotis; cum firma et determinata voluntas mea sit, quod ista nunquam insumatur.* Insuper in eadem foundatione declarabitur: *Quod in casu lutionis alicujus censualis, depositum in tabula, thesauro capituli, vel alicujus communitatis, aut alio loco publico omnino fieri debeat, sub poena nullitatis lutionis, a quo levare non possit, nec smertuari sine ordinarii decreto, sub eadem poena; nec in favorem possessoris, vel patroni beneficii personalis.* Denique in eodem foundationis limine transcribetur dispositio supra § 4 appositae, de notitia ordinario danda infra sexaginta dies, eveniente personatus extinctione.

8. Ad haec, etiam beneficia personalia ita nuncupata sint, quod non ut in perpetuum beneficia remaneant, sed ad vitam aliquarum personarum ecclesiasticarum dumtaxat instituantur, et postea eorum redditus in alios pios usus applicentur: nolumus tamen, quod haec applicatio fieri permittatur ultra tres personatariorum vitas: ita ut si tertius personatus obtentor de illius redditibus non disposerit in aliquam piam causam, ex his, quae in foundatione designatae fuerunt, dispositio ad ordinarium devolvatur. Quamobrem inhibeantur in posterum fundatores hanc facultatem ordinarii secundum jus et consuetudinem competentem imminuere; adeoque eis non permittatur in foundationis limine illa clausula, aliquoties praepostere apposita, qua determinabatur species piae causae pro casu, quo ultimus personalis beneficii obtentor obierit, tali non facta determinatione seu dispositione, cum ea derogaret ordinario libertatem disponendi de redditibus personatus, concessam secundo et tertio obtentoribus.

9. Et ut omnis deformitas vitetur in institutionibus personatum, statuimus, quod una praescribatur generalis formula amplectens omnes supra memoratas clausulas et condiciones, qua uniformiter utentur in posterum omnes curiae ecclesiasticae hujus nostrae Tarracoenensis provinciae.

10. Tractatus omnes, seu conventiones de personatu fundando sub tali dote, illoque permutando cum alio beneficio, nullatenus fiant, nisi dependenter a voluntate ordinarii; cui, ante personatus foundationem, omnia pacta illorumque circumstantias partes referent et exponant, licentiam petentes: quam ordinarius (si dolum omnem ac fraudem cessare viderit) poterit impertiri; exprimens postmodum in decreto, quod in personatus institutione interponere debet, *se jam ante foundationem ex justis causis suum animum moventibus licentiam dedisse.*

11. Insuper in omnibus ecclesiasticis curiis specialis aliquis destinabitur liber, in quo decreta omnia institutionum, permutationum ac extinctionum omnium personatum originaliter descripta maneant, cum expressione piorum operum, reddituum et censualium, quibus dotati primitus fuerint; ne, ob istorum ignorantiam (ut saepe saepius contigisse vehementer dolemus), plura pia opera misere pereant et evanescant.

12. Denique, ut omnium, quae in hac nostra perpetuo valitura constitutione statuta, praeepta et prohibita sunt, ignorantiam nemo praetendere praesumat, volumus, quod illa in vulgari lingua traducatur, ac in utroque idiomate, latino et vulgari, typis mandata, retineatur paginis et obvia, tabellae lignae affixa, in omnibus curiis ecclesiasticis, archivis capitulorum et communitatum presbyterorum in sacristiisque suarum ecclesiarum. Oportebit etiam ad uberiores notitiam, quod in materna lingua traducta ab omnibus parochiis, semel in anno, in die ab ordinario praefigendo, inter missarum solemnias coram populo congregato legatur et evulgetur.

II. *Parochi insistant doctrinae christianae institutioni, tum populi, tum puellarum et puerorum.*

Cum omnes christifideles teneantur, pro suo captu, scire, quae ad religionis christianae substantiam pertinent: mysteria, scilicet fidei, quae continentur in symbolo, praeepta decalogi ab omnibus servanda, sacramenta quoque, saltem ea, quae necessario ab unoquoque suscipienda sunt; tum

demum quas a Deo petere et sperare debemus: a sedulo ac diligenti studio in his erudiendi sunt a pastoribus. Ideo antiquorum canonum ac sacri concilii Tridentini statuta inhaerentes a. a. c. discernimus, ut omnes parochi, tam saeculares, quam regulares per se aut, si legitime detineantur impedimento, per viros idoneos, ab ordinario approbatos, omnibus diebus dominicis ac aliis festis, intra missarum solemnia, populum, et stata hora post meridiem, pueros et puellas discrete ac verbis captui audientium accomodatim, modo unum, modo alterum ex praecipuis doctrinae christianae capitibus docere teneantur, per tempus unius horae quadrantis intra missam et dimidiae horae post meridiem. Parentes quoque eorum admovent, ut filios ac famulos domi, bonis moribus ac exemplo instituentes, ea, quae ad doctrinam christianam spectant, frequenter doceant; crebro repetentes, quae a parochis audierunt; quodque praedictos mittant ad ecclesiam, quam primum statuta hora sono campanae convocabuntur; in parochiis autem ruralibus, ubi difficile est congregare pueros post meridiem, parochi aliis mediis opportunis utantur, quae certe zelus animarum sibi creditarum suggeret, ut pueri et rudes instructi remaneant. Notum ipsis esse volentes, quod si negligenter se gesserint in suo munere adimplendo, contra ipsos procedatur et suis sumptibus ad docendum populum substituti mittentur.

Ut facilius perniciosae ignorantiae doctrinae christianae occurratur, cunctis parochiis ceterisque confessoribus, tam saecularibus, quam regularibus, in virtute sanctae obedientiae praecipimus, eorum conscientias onerantes, ut in sacramentali confessione de doctrina christiana aedulo poenitentes examinent (exceptis his, de quorum instructione ac scientia sunt moraliter certi), et si quos in re tantopere ad salutem necessaria culpabiliter ignaros repererint, eorum socordiam patienter arguant, et absolutionis beneficium, quousque fuerint sufficienter instructi, non impendant; praesertimque et diligentius praefata exequantur tempore quadragesimae.

Concionatores omnes, in visceribus Jesu Christi hortamur, ut divinam ultionem denuntient patribus familiis, qui, parva aut fere nulla diligentia adhibita, omnem rationem non ineunt, ut sui liberi ac famuli christianam doctrinam addiscant; et quod in omnibus concionibus, relictis inutilibus quaestionibus, sacrosanctum evangelium ad populi instructionem et aedificationem exponant; memores se in tremendo Dei iudicio, sui muneris rationem strictam esse reddituros.

Cum in civitatibus et oppidiis populosis, forte plus quam in aliis, deploranda christianae doctrinae ignorantia inveniatur, curae sit omnibus episcopis, huic tam gravi damno occurrere, institutis congregationibus aut confraternitatibus doctrinae christianae, vel aliter, prout juxta temporum et locorum qualitatem ipsis videbitur expedire. Ac sedulo invigilent, ut executioni mandetur constitutio 4 quae incipit: *Ad nostrum pervenit auditum, tit. de summa Trinitate*, in qua praecipitur, ne patientur evangelium explicari alia lingua, quam materna. Quod in omnibus hujus provinciae ecclesiis parochialibus, tempore adventus praecipue et a dominica septuagesimae ad totam quadragesimam, volumus ac discernimus inconcussa servari. Praedicatoribus autem id detrectantibus, aut munus praedicandi exercentibus aliter, quam vernacula lingua, sine expressa ordinarii loci licentia (quae in uno vel in alio dumtaxat casu indulgetur) officium praedicationis interdicant episcopi.

III. Clericis in sacris constitutis indecoris ministerio prohibentur, honestaque vestibus praescrībuntur.

Maximopere oportet, eos, qui sanctuario decerviant, se in omnibus tamquam Dei ministros exhibere, vitamque ac mores suos ita omnino componere, juxta mandatum concilii Tridentini, ut habitu, gestu, incesu et sermone nil nisi grave, modestum ac religione plenum praes se ferant, levia etiam delicta, quae in ipsis maxima essent, effugiant, ut eorum vita et exemplo populus ad pietatem et ad Dei cultum assidue instruat. Quamobrem plura a summis pontificibus et sacris conciliis de clericorum vita et honestate salubriter edita fuerunt decreta. Quibus inhaerendo, constitutione provinciali X quae incipit: *Nemo militans Deo*, de vita et honestate clericorum, sub excommunicationis poena, clericis in sacris ordinibus constitutis prohibetur ministerio et famulos esse laicorum personarum eorumve mensas ministrare; nec non feminas cujuscumque status eidem clericis inuti eorumque manibus vel brachiis adhaerere aut eadem mula, equo vel jumento vehi. Et constitutione XI incipiente: *Etsi sublimis*, ejusdem tituli, sub eadem poena, praecipitur, ne mulieres aliquas praeter aviam, matrem, sororem, amitam vel materteram in sacris ordinibus constitutus, pedester vel equester, publice deducere vel reducere audeat. Nec non constitutione XI quae incipit: *Cum scriptum sit*, de immunitate ecclesiarum, praecipitur, clericos in sacris ordinibus constitutos aut beneficiatos aut regulares quoscumque, qui deprehensi fuerint personati, carcere triduo includi ibidemque in pane et aqua jejunare aut alia simili vel majori poena, juxta delicti aut personarum qualitatem coerceri. Similiter concilium Gerundense, constitutione V, cujus initium *Exteriori* [Coll. Lac. I, 759a], jubet, ut clerici beneficia obtinentes, tam in populis, quam ad iter faciendum, vestes licet contractiores, induant nigri, non autem alterius coloris; et quod in sacris ordinati in civitatibus, villis et aliis similibus hujus provinciae populis, veste talari (vulgo sotana) longa usque ad pedes utantur. Quia tamen horum plura temeraria transgressorum audacia contempit, a. a. c., dictas constitutiones provinciales instaurantes, statuimus et ordinamus, quod omnes praelati super praedictis aedulo invigilent, quodque adversus contrafactores, juxta dictarum constitutionum tenorem, procedant, etiam aliis poenis et auctoritate decem vel viginti librarum in eos animadvertentes.

IV. Ante denuntiationes, matrimonium contracturi de doctrina christiana examinentur.

Ut in fidei rudimentis parentes valeant, prout debent, filios erudire, in his expedit matrimonium contracturos esse apprime instructos. Ideo praesenti constitutione, a. a. c., sancimus, ut eos parochi de doctrina christiana, ante denuntiationes, diligenter examinent, in eaque ignaros serio moneant, ut ante tertiam denuntiationem in ipsa instrui satagant. Quod si salubri hac monitione recordes, in ignorantia sua adhuc permanserint, parochi super hoc ordinarios consulant, ut de opportuno remedio quameito provideant. In attestatione vero, quam de peractis denuntiationibus exhibent, teneantur de contrahentium instructione pariter fidem facere. In his itidem, qui proclamationibus dispensatis matrimonium contrahunt, idipsum statuimus ante ejus celebrationem.

V. Consulitur perpetuitati ecclesiasticorum reddituum.

Licet praedecessorum nostrorum cura et vigilantia variis providerit opportuna remedia pro con-

servatione et perpetuitate ecclesiasticorum reddituum, ut in constitutione X bonae memoriae illustrissimi domini d. Ferdinandi Lotharii, quae incipit: *Quod frequenter*, sub tit. 9° de rebus ecclesiarum alienandis, vel non, et in constitutione IX ejusdem sanctae memoriae illustrissimi domini d. Josephi Sanchii, quae incipit: *Totius status ecclesiastici* [Cf. Coll. Lotharii. I, 746 d], anno 1685 edita, continetur, cum tamen experitur frequenter, per inobservantiam eorum, quae in dictis conciliaribus dispositionibus provide stabilita fuerat, propter malitiam vel incuriam ecclesiasticarum personarum, plures redditus ecclesiasticos miserime perire et deperdi. Hinc gravissimo malo, pro officii nostri muneris adimplemento, occurrere volentes, a. a. c., stricto praecipimus et mandamus, quod in casu luitionis censualium quorumcumque beneficiorum perpetuorum vel personalium, curatorum, oneris miserum, anniversariorum, piorum operum, monasteriorum monachialium jurisdictioni ordinariorum subjectarum et quarumlibet ecclesiasticarum administrationum, eorum pretia seu capitalia debeant praecise deponi in aliquo loco publico pro similibus depositis faciendis. destinato, sive in archivis vel thesauris ecclesiarum cathedralium, collegiatarum et communitalium presbyterorum, vel alias in aliis locis tutis, ab ordinariis per edictum publicum, ut omnibus innotescat, secundum districta suarum dioecesium, pro commoditate ecclesiarum et ecclesiasticorum designanda. Quod exequi irremissibiliter debeat, licet in instrumento creationis censualium praedictorum ita cautum non fuerit, sub poena nullitatis luitionis, ultra incarcerationis poenam per tres menses pro clericis et quibuscumque beneficiatis, cujuscumque qualitatis et conditionis fuerint, infictam in praefata constitutione illustrissimi domini d. Josephi Sanchii, qui praedictas luitiones, non facta, modo praedicto, deposito, firmare ausi fuerint. Et deinceps in omnibus instrumentis consimilium creationis censualium debeat dicta obligatio faciendi praefatum depositum apponi, sub poenis arbitrii ordinarii injungendis, et in subsidium excommunicationis majoris contra dictas personas ecclesiasticas, notarios ac alios contravenientes. Quae quidem deposita in libro depositorum archivii, thesaurii vel alterius loci publici ad id designati conscribi debeant, sub poenis ordinarii arbitrii imponendis. Insuper decernentes, quod sub eadem poena pretia seu capitalia censualium inde levare nec amoveri possint, nisi ad emendos alios redditus censuales et praevio ordinarii seu superioris ecclesiastici decreto, quod in calce scripturae creationis censualis interponi debeat, adhibito per dictum ordinarium vel superiorem ecclesiasticum praevio diligenti ac praematuro examine super securitate praefati smertii, quin sufficiat notitia, quam de eo habuerint per suam interessentiam in tractatibus et deliberationibus habitis in suis respective capitulis aut collegiis. Cujus quidem decreti interpositio conscribi debeat tam in libro depositorum praedictorum capitulorum et communitalium ecclesiasticarum, quam in peculiari libro in omnibus curiis ecclesiasticis conscribendo, in quo notarii illarum praedicta decreta annotare debent, cum brevi expressione creationis talis censualis, declarando quantitatem, diem et notarium, in cujus posse est confecta scriptura ejusdem creationis; et quod notarii praedictas scripturas creationum censualium claudere neququam possint, nec minus administratores seu alias quaevis personae, ad quarum curam pertinet custodia praedictorum depositorum, permittere, quod leventur et extrahantur praefata capitalia, quin prius sit appositum

A decretum praedictum, sub poenis arbitrii ordinarii injungendis. Praefati autem aut superiores regulares depositorum loca designabunt pro casibus similibus luitionum censualium tam beneficiorum et officiorum regularium, quam saecularium, ac monasteriorum ac ecclesiarum praedictis regularibus subjectorum, decretum sive auctoritatem suam eorum omnium amentis interponendo. Si vero per constitutiones synodales singularum dioecesium hujus nostrae provinciae, vel alias per fundatores aut patros beneficiorum sive piorum operum, de strictiori aliqua providentia, tam in dispositis, quam pro majori tuitione in amentis faciendis, cautum fuerit: per hanc nostram constitutionem nihil imminui vel detrahi velle declaramus.

VI. *Obedientia erga apostolicas bullas „Unigenitus“ et „Apostolici ministerii“ renovatur.*

B Tarraconense concilium, insistendo debitae reverentiae, qua Romano pontifici, ut legitimo totius ecclesiae capiti, ante acta hucusque in hac provincia concilia paruisse gloriantur, apostolicae constitutioni felicis recordationis Clementis papae XI incipienti: *Unigenitus* [die 8 sept. 1713], divino afflante spiritu adversus tot errores compactae, necnon bullae Innocentii papae XIII incipienti: *Apostolici ministerii* [die 23 maii 1723], eodem iterumque confirmatae a sanctissimo domino nostro domino Benedicto XIII divina nunc providentia ecclesiam Christi regente, obedientiam, jam dudum a singulis provinciae dioecesibus exhibitam, nunc denuo communi omnium consensu renovat atque confirmat, eandemque singulis in praefatis bullis alta mente constitutis legibus observantiam integram inviolatamque praestandam in posterum esse decernit.

C VII. *Processionibus, novenariis, completorio, extrationibus ad nuptias virginum aliisque coepertinis solemnitatibus praefigitur tempus.*

D Ad aures nostras, non sine ingenti animi dolore, pervenit, in hujusce provinciae locis quamplurimis id jam usu vel abusu potius invaluisse, ut nonnullae sacrae functiones ad pietatem et Dei sanctorumque honorem institutae in eorundem contemptum vergant, quia vel nocte peragi incipiunt, vel saltem vespere jam cadente coeptae usque ad caecae noctis tenebras protrahuntur. Ita fieri solere accepimus, cum, ductis de more sortibus, quarundam virginum extrahantur nomina, ut cui fundata sorte obvenerit, aditus ad nuptias pateat: ita etiam cum novendiarum quaedam devotiones celebrantur, aut canitur solemne completorium, aut processiones circumducuntur, aut his similia exercentur. Quare cum sciamus tenebrarum principem odiosae lucem, et noctis umbras sceleratorum esse receptaculum, ut sancta sancte diurnoque tempore, sicut universae aesolet ecclesiae, tractentur, et ut daemones praescindatur omnis insidiarum occasio, praedictas nocturnas functiones eliminare penitus cupientes, districte praecipimus omnibus ecclesiasticis personis, tam saecularibus, quam regularibus, ad quas attinet, hisce solemnitatibus tempus et modum praefigere; omnem operam adhibeant, ut mature incipiant celebrari, neque ultra dubium solis occidentis lucem, aut ad summum ultra campanae signum ad salutationem angelicam recitandam quomodolibet protendantur; sed statim, ut noctescit, ecclesiarum claudantur fores, ne, aperta tenebrarum principi latius pateant ad insidias fidelibus machinandas. Exactam autem hujus nostrae constitutionis observantiam pastorum humeris injungimus; ex quibus, si nihil proest benignitas,

covertitatem adversus transgressores in re tanti momenti jure postulamus. Ordinariorum providentiae relinquentes, istius legis rigorem (evitatis tamen, parochorum vigilantia et consilio, periculis abusum, qui ex his nocturnis conventibus oriri solent) aliquando temperare, si ista in Domino judicent expedire.

VIII. Parochorum obligatio circa incidendas aegrotos.

Cum humani generis hostis (ut ex Tridentina, ubi de extrema unctione agitur, compertum habemus) in homines suos versutiae nervos nunquam magis intendat, quam cum mortalibus imminere vitae exitum percipit, et certissimum sit ex eadem *sess. 6, cap. 1, de reformatione*, non admitti pastorum excusationem, si lupus oves comedit et pastor necivit: nos, inhaerentes tum praedictae sacrosanctae synodo, tum sacrae congregationis decreto, incipienti: *Catalaenensis episcopus*, edito anno Domini 1692, declaranti, episcopos uti debere juris remedia, ut parochos ad visitandos aegrotos ipsorum curae commissos cogant atque compellant, etiam atque etiam admonemus parochos et omnes animarum curam habentes, ut in junctum munus in hac re sedulo perpendant, et aperti videbunt, satis non esse infirmorum domos adire solum, cum sanctis ecclesiae sacramentis roborandi sunt, sed ex quo morbus ingravescat, fore iterum iterumque, immo et quotidie, si fieri possit, invisendos et piis opportunisque contritionis actibus et aeternarum rerum colloquiis muniendos, ut oves infirmae corpore, pastore animam roborante, diabolicas fraudes eludant, et solutae, si Deo placeat, a corporis vinculis ad electorum gregem perducantur. Quae in re quotquot parochi et animarum curam gerentes deliquerint, quod Deus avertat, sicut tamquam profugos mercenarios se poenas juris apud episcopum proprium incururos.

IX. Renovatio obligationis medicorum erga infirmos, quos visitant.

Eadem de causa patribus hujus a. conc. placuit in memoriam revocare apostolicam constitutionem felicis recordationis Innocentii papae III a sancto Pio papa V renovatam et ampliatam cum constitutione, quae incipit: *Supra gregem dominicum*, in qua sub gravibus poenis statuitur, quod medici ad sananda aegrotorum corpora vocati, infirmos ante omnia moneant, ut idoneo confessori peccata sua, juxta ritum sanctae Romanae ecclesiae, confiteantur, neque tertio die ulterius eos visitent, nisi confessor longius tempus infirmo ob aliquam rationabilem causam concesserit, et eis per fidem confessoris in scriptis factam constiterit, quod infirmi peccata sua confessi fuerint. Pariterque benevisum fuit eidem patribus innovare et confirmare, prout cum praesenti innovant et confirmant, constitutionem provincialem Tarracoenensem, quae est lib. 5, tit. 16, de poenitentia et remissione peccatorum, cap. 6, incipientem: *Dilectionis debitus ordo*, qua universis et singulis corporum medicis, sub excommunicationis poena ipeo facto incurrenda, districte praecipitur et mandatur, ut nullum infirmum ultra tertiam vicem visitare praesumant, de quo non sciant, quod in illa aegritudine salutare poenitentiae receperit sacramentum. Et ut talis constitutio omnibus innotescat, adjicitur, quod locorum ordinarii, saltem quater in anno, videlicet in festis natalis Domini, resurrectionis, pentecostes et assumptionis beatae virginis Mariae, in principalioribus ecclesiis suae dioecesis vel territorii constitutionem hujusmodi publicare facere teneantur. Quam quidem constitutionem particularem in-

tellegendam volumus, ut per se patet, in ordine ad recipiendum sacramentum poenitentiae, non autem sacramentum eucharistiae, cum etiam a Pio V de sola confessione loquatur. Similiterque haec nostra praesens constitutio, sicut et praefata Tarracoenensis intelligi non debet in illis adeo levibus infirmitatibus, quas in periculosas transire frequenter non experitur.

X. De praetorum ac dignitatum absentium procuratoribus ad concilium provinciale.

Simplices presbyteri aut beneficiati, licet doctoris titulo in sacra theologia, aut in utroque vel altero jure decorentur, ad concilium provinciale, tamquam procuratores praetorum aut dignitatum absentium, non admittantur, nisi ab episcopo fuerint constituti, quibus facultas illos instituendi, juxta praescriptum in constitutione X, quae incipit: *Antiquam*, tit. de constitutione, non admittitur, immo expresse praeservatur, eos admonendo, ut cum praedicta constitutione X et alia bonae memoriae illustrissimi domini don Antonii Perez, circa procuratores episcoporum, quae incipit: *Cum episcopi*, anno 1636 edita, in quantum valeant, se conforment. Abbates vero et aliae primae dignitates ecclesiarum collegiatarum et monasteriorum, si fuerint saeculares, procuratores mittere debeant dignitates aut canonicos suarum respective ecclesiarum: si vero regulares fuerint, religiosos professos sui monasterii aut ordinis, vita et honestate probatos. Si autem justo aliquo impedimento tales, ut praedicitur et in dictis constitutionibus continetur, mitti non posse contigerit, declaramus licere tam episcopis, quam abbatibus et aliis dignitatibus procuratorem constituere quemlibet ex dignitatibus et canonicis ecclesiarum cathedralium hujus nostrae provinciae in sacris ordinibus constitutum, illum instruendo de iis, quae in dioecibus aut ecclesiis suis reformatione aut reparatione indigere cognoverint, volentes insuper, quod singuli procuratores ceteris polleant qualitatibus, quae antiquae constitutiones in eis, qui procuratoris munus assumpserint, requirunt.

XI. In sacris ordinibus constituti, tam saeculares, quam regulares, munus patris non subeant in sacramento baptismi et confirmationis.

Decori ecclesiastici status consulere volentes, constitutionem V, quae incipit: *Quoniam in nostra provincia*, tit. de baptismi, hac nostra innovantes, a. a. c., praecipimus, ut posthac tam saeculares, quam regulares presbyteri et alii in sacris ordinibus constituti et beneficiati in sacramento baptismi et confirmationis puerum vel puellam non teneant, nisi omnibus perspectis, episcopus dispensare judicaverit.

XII. Excommunicationis gladius non de facili, nec temere insitatur.

Quo magis gravis ac formidandus est spiritualis excommunicationis gladius, eo cautius magnaue circumspectione est exercendus; adeo ut nec levi aliqua ratione, nec abeque ingenti necessitate, nec extra justitiae leges debeat evibrari, cum experientia doceat, hunc terribilem gladium, si temere aut levibus ex rebus incutitur, magis contemni, quam formidari, ac perniciem potius parere, quam salutem. Ideo adhaerentes decreto a. c. Trid. *sess. 25, de reformatione*, cap. 3, constitutionemque a. c. prov. Gerundae anno 1717, celebrati [Cf. *Coll. Laeca*, I, 766 a.] de hac re editam confirmantes, a. a. c., statuimus et ordinamus, quod in omnibus causis ecclesiasticis in specie civilibus et temporalibus prima mensura

sed litterae expediantur lingua materna ac cum clausula justificativa, praecipiendo debitori, ut infra terminum decem dierum a die intimae personalis computandum, solvat quantitatem debitam, aut cum creditore suo se componat, vel iustas causas et rationes, si quas habet, alleget, earum postulata et praecipua facere non debeat; sub poena decem librarum monetae Barcinonae, et in subsidium excommunicationis, cum comminatione, quod in casu contumaciae et non comparitionis intra praefixum terminum, isto elapso, procedatur ad executionem dictarum poenarum, aut ad ulteriora in causa usque ad sententiam definitivam et ejus executionem, contumacia non obstanti.

Ad declarationem vero comminatae excommunicationis minime procedatur, nisi tentatis omnibus diligentibus practicabilibus, quas exequere non liceat solo praetextu expensarum, constet, executionem poenae pecuniariae practicari non posse; omnesque iudices ecclesiastici exire monemus et hortamur, caveant, ne de facili, reproductis primis mandatis, et accusata contumacia, etiam casibus, in quibus executio poenae pecuniariae sit impracticabilis, ad comminatae censurae declarationem deveniant; sed pensatis omnibus circumstantiis, cum summa circumspicione et maturitate se gerant, aut in illa decernenda, aut instantem ad ulteriora in causa procedere, declaratoria denegata, compellendo.

Praeterea omnibus et singulis creditoribus, ad quorum instantiam debitores fuerint excommunicati, injungimus, ut, per invocationem brachii saecularis vel alias, juxta curiarum ecclesiasticarum stylum, teneantur contra dictos debitores excommunicatos procedere ad effectum, ut a censura se faciant absolvi; et si per duos menses creditores in praedictis fuerint negligentes, ac de diligentibus per eos factis, quoties a iudicibus ecclesiasticis petitum fuerit, certiores eos non fecerint, sancimus, ut iudices ecclesiastici absque aliqua juris solemnitate, ad petitionem dictorum excommunicatorum, vel ex officio possint eos libere a dicta excommunicatione absolvi, salva tamen manente creditoribus actione, tam pro debito principali, quam pro expensis factis.

Et quia saepe contingit personas prope miserabiles ad creditorum instantiam excommunicari, quae, miseria ac egestate pressae, nequeunt debita solvere, nec ab excommunicationis vinculo liberari. huic incommodo occurrere etiam cupientes, s. a. c., statuimus et ordinamus, quod si aliquando evenerit similes personas propter debita civilia excommunicari, earum parochi ordinarios quanto citius reddant certiores ad effectum, ut de remedio opportuno et salutari ex officio provideatur.

XIII. Decernitur abstinentiarum color, qui distingunt ecclesiasticam hierarchiam in ecclesiis et choro.

Ne in choro et ecclesiis incerta sit habitus ratio, et ecclesiasticae hierarchiae honor et dignitas minuantur, dum inferiores ambitiosae sibi vindicant vestes solis gradibus superioribus congruentes: plures haec in re a praedecessoribus nostris fuerunt editae constitutiones, quibus provide cautum fuit, ut obtinentes dignitates et canonici almutiae, ex setimo coloris carmesini, commensales vero, portionarii, doctores vel licentiatii in theologia et in utroque vel altero jure violacei coloris suffultis deferant. Sed cum haec temporibus non pauci ex beneficiatis, commensalibus, portionariis seu doctoribus utantur almutiis violacei carmesini coloris suffultis, quasi volentes canonicis in habitu apparere aequales, expediatque ab ecclesiis tolli importunam, habitus ecclesiastici confusionem, cum perniciose sit in hoc aemulatio: ideo, s. a. c., constitutiones IV, quae incipit: *Clericos*, et V incipientem: *Ut virtuti*, de majoritate et obedientia, inanevantes, statuimus et ordinamus, quod singuli praelati curent, ut in suis ecclesiis abusus in praedictis penitus auferatur: procedendo per mulctas in dictis constitutionibus expressas, aut alias pro suo arbitrio infligendas, adversus eos, qui habitus sibi non competenti in choro et aliis functionibus ecclesiasticis condecorari praesument, facta vero episcopis facultate, ut extra civitates, in quibus existunt ecclesiae cathedrales, pro merito personarum, in explicanda praesertim doctrina christiana vel audiendis confessionibus laborantium, addere vel immutare quidquam possint, prout in Domino bene sibi visum fuerit expedire.

XIV. Innocatur constitutio pro cathedralibus de applicanda missa conventuali pro fundatoribus et benefactoribus.

Cum constitutio provincialis XVII [Cf. Coll. Lacrae. I, 766] an. millesimo septingentesimo decimo septimo edita, qua capitulis ecclesiarum cathedralium missae conventualis applicatio pro fundatoribus et benefactoribus quotidie injungitur, debitas executioni, prout accepimus, in omnibus ecclesiis mandata non sit: ideo, s. a. c., dictam constitutionem, quoad istud expresse et specificis innovantes, decernimus et virtute sanctae obedientiae praecipimus omnibus et singulis capitulis et canonicis ecclesiarum cathedralium, ut huic adeo gravi praecipio et obligationi omnino satisficiant, hortantes exire omnes nostrae provinciae episcopos, ut pro suo solo sedulo invigilent, moneant curentque hujus sacrae sanctionis observantiam, ac contra reluctantes et inobedientes juris remediis irremissibiliter procedant.

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS

in qua de approbatione ordinarii ad confessiones audiendas decernitur,
1727 mense novembri.

Ἐπιτομὴ κωνσταντινῆς, apud Graecos dicitur sacerdos ille qui confessionibus excipiendis praesit; neque hoc heri aut nudius tertius, sed iam inde a quarto post Christum natum saeculo, ut constat ex variis multorum scriptorum locis, quae afferuntur et explicantur cum a Carolo du Cange (sub voce κωνσταντινῆς) tum a Ioanne Fillesacio, ecclesiae Parisiensis doctore et theologo, libello de confessione curiulari in Graecia. Ceterum patris spiritualis integrum officium exponere non est huius loci. Id unum lecter monendum est, patrem spirituales apud Graecos, sicut confessorium apud Latinos, ad

confessiones excipiendas idoneum non esse, nisi sit approbatus ab episcopo. Immo privilegium exemptionis, quo gaudent in ecclesia Romana religiosi mendicantes, etiam apud Graecos locum habet, diversa tamen ratione. Sunt enim quaedam monasteria, quibus extruendis crucem fixit non episcopus, sed patriarcha: quae monasteria patriarchalia dicuntur, a iure nimirum et ditione episcoporum immune. Atque horum monasteriorum confessorii cum iurisdictionem tum approbationem habent a patriarcha, dum occidentales regulares iurisdictionem ab apostolica sede per ordinis proprii pue-

latos accipere solent, approbationem vero ab ordinariis, in quorum diocesi confessiones audiri sunt. Illud autem patriarchale ius confessionibus approbandi in monasterio quovis patriarchae subdito perturbare nequissime tentarunt non solum episcopi locorum, sed etiam ipsi monasteriorum praefecti, qui, insolis et patriarcha et episcopo, confessiones audiendi licentiam uni vel alteri e suis religiosi fecerunt. Curiosam hanc agendi rationem praecipue apud monachos celeberrimi montis Atho

adatum invaluisse colligere est e synodali sententia mox adducenda. Nam e tabulario Magnae Laerie depraesumptam, Alexander Eumorphopolus, eiusdem Laerie monachus, typis mandavit in ephemeride Constantinopolitana cui titulus: *Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια*, t. XIII (1898), p. 56. Alterum exemplar, quod conferre non licuit, exstat etiam in codice 83 monasterii τοῦ Σταυροπηγίου, teste Sp. Lambros, *Catalogus of the greek manuscripts on mount Athos*, t. I (Cambrigiae 1895), p. 84.

† Πατριός Ἰάκωβ θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, νίκης Ῥώμης, καὶ οἰκουμένης κατρίάρχης.

† Ὁσιώτατοι καθηγούμενοι τῶν ἱερῶν καὶ οὐραμίων μοναστηρίων τοῦ ἁγίου Ἰωάννου καὶ λοιποὶ πατέρες, τέκνα ἐν κυρίῳ ἀγαπητὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος, χάρις εἰη ὑμῶν καὶ εἰρήνη παρὰ θεοῦ.

Ἐπειδὴ ἀνηγάθη καὶ ἐδηλοποιήθη ἡμῖν ὑπὸ τοῦ ἱεροτάτου μητροπολίτου πρώην Ἀρτης καὶ συναδέλφου ἡμῶν κληρ Νεοφύτου, ὅτι οἱ αὐτόθι ἐν τῷ ἁγιωνύμῳ ἔρει εὐσεβεῖς καὶ ὁσιώτατοι πνευματικοὶ πατέρες, οἵτινες διορίζονται καὶ ἀποκαθίστανται ἀπὸ τῆς κοινότητος τῶν ἐνεσπουμένων ὁσιωτάτων πατέρων ἐπὶ τῷ δεχέσθαι τοὺς λογιζομένους τῶν προσερχομένων αὐτοῦ χάριν ἐξομολογήσεως εὐσεβῶν, εἴτε τῶν ἐνδημιούντων αὐτόθι πατέρων, εἴτε τῶν ἔξωθεν ἐπιδημιούντων περιηγήσεως χάριν καὶ εὐλαβείας εἰς τὰ αὐτόθι οὐράσια μοναστήρια, ἐκλέγονται μὲν οἱ αὐτοὶ πνευματικοὶ ὑπὸ τῶν εἰρημίων πατέρων κατὰ τινα ἐπικρατήσαν ἐν τοῖς αὐτόθι συνήθειαν, οὐ μὴν δὲ λαμβάνουσι τὸ ἐνδόξιον καὶ τὴν ἀδελφὴν τῆς πνευματικῆς διαγωγῆς ἐντυθεῖν παρὰ τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας καὶ παρὰ τοῦ κατὰ καιρὸς οἰκουμένου κατρίάρχου, εἴτε τῶν εἰρημίων ἐν τοῖς αὐτόθι μοναστηρίων κατρίαρχικῶν σταυροπηγίων ὄντων καὶ ὑποκαίμενων ἀμέσως τῷ οἰκουμένῳ τούτῳ θρόνῳ καὶ ὅτι αὐτοὺς διεξαγομένους τε καὶ πρὸς αὐτὸν τὴν ἀναφορὰν ἐξαγαγόντων, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἐπικρατήσαν, ὡς εἰρηται, ἐκ τοῦ παλαιῦ ἔθους μόνῃ τῇ τῶν πατέρων ἐκλογῇ διορισθῆναι τε καὶ δοκιμασίᾳ ἀρκούμενοι, ἐνόμιζον τούτῳ καὶ μόνῃ τῷ τρόπῳ ἱκανῶς ἔχειν πρὸς τὴν τῆς ψυχῆς τῶν ἐξομολογουμένων διεξόδου καὶ τὴν τῶν ἀμαρτημάτων αὐτῶν ἀφεσίαν τε καὶ λύσιν. — ταύτῃ τοι καὶ ἀνεξετάστου τοῦ πράγματος διαμείναντες μέχρι τοῦδε, ἔφθασαν ἐξομολογηθῆναι πολλοὶ ὅτι αὐτῶν ἴσως τε εἰσὶ καὶ τῶν τῆδε ἀκαλλογίτων μὴ κατὰ λόγον τὸν πρόποντα εὐδὲ κατὰ τὴν κανονικὴν ἀρτίειαν· τὴ γὰρ τῆς πνευματικῆς λειτουργίας ταύτης καὶ ἐξομολογήσεως ἔργον καὶ ἡ ἐξουσία καὶ ἀδελφὴ τῆς λύσεως τῶν ἀμαρτημάτων προηγουμένων καὶ πρώτως καὶ κυρίως παρὰ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, τοῦ μόνου ἔχοντος τὴν τελείαν ἐξουσίαν τοῦ ἀφίεναι ἀμαρτίας, ἀνεδόθη τοῖς ἱεροῖς αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις καὶ δι' αὐτῶν κατὰ διαδοχὴν καὶ εἰς τοὺς ἀρχιερεῖς προεστάτας τε καὶ ποιμένας τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ· τοῖς δὲ ἱεροῖς οὐκ ἄλλως πρόσθεν ἢ τοιαύτῃ ἀδελφὴ καὶ ἐξουσίᾳ εἰ μὴ διὰ τῆς ἐκδόσεως καὶ παραχωρήσεως τῶν ἀρχιερέων, ἔξ ἂν ἐπιτροπικῶς παραχωρούμενοι καὶ λαμβάνοντες τὴν ἀδελφὴν, δύνανται καὶ αὐτοὶ ἀφίεναι καὶ ἀνεκλήσει ἀνεργεῖν τὸ τῆς ἱερᾶς ἐξομολογήσεως μυστήριον.

Ὅς ἔνεκα κοινῶς καὶ συνοδικῶς προβλεθέντος εἰς ἔρευναν καὶ τοῦ φθάσαντος μέχρι τοῦδε ἀπεριστάτως γινώσθαι ἐν τοῖς αὐτόθι μοναστηρίοις ἐκ τινος ἐπικρατησῆος συνήθειας καὶ τῆς βεβαίως ἐξομολογήσεως ὑπὸ τῶν ἐκλεγμένων πνευματικῶν πατέρων, δεῖν ἔγνεμεν παρακεῖσθαι ἐκ τῶν ἐνόντων τὸ εἰ ἀπεροσῆς τοῦτο ἀφίενται καὶ διὰ τῆς ἀνωθενούσης καὶ παντοδυνάμου χάριτος τοῦ πανηγύριου πνεύματος τὴν ἁγίαν καὶ ἀνεκλήσει ἀνεργεῖν τὸ τῆς ἱερᾶς ἐξομολογήσεως μυστήριον.

† Palaus, miseracione Dei archiepiscopus Constantinopolis, novae Romae, et universalis patriarcha.

† Reverendissimi sacrorum venerabiliumque sancti Montis monasteriorum praefecti et ceteri patres, dilecti in Domino filii medicocritatis nostrae, gratia vobis adsit et pax a Deo.

Quandoquidem relatum significatumque est nobis a sanctissimo nuper Artae metropolita et fratre nostro domino Neophyto, reverendissimos patres spirituales itic in sancto Monte degentes, qui ab universis reverendis patribus vitam agentibus acoeticam designantur et constituuntur, ad piorum eorum hominum excipienda cogitata, qui ad ipsos confessionis causa accederent, sive ex patribus fuerint ibi commorantibus, sive peregre in venerabilia illa monasteria itineris religionisque gratia advenarint, hos, inquit, confessorios designari quidem a memoratis patribus secundum consuetudinem quandam in illa regione usu receptam, minime vero moderationis spiritualis mandatum potestatemque hinc accipere a magna nostra ecclesia Christi et ab oecumenico pro tempore patriarcha, cum dicta illa monasteria, utpote patriarchalia stauropugia, ad universalem hanc sedem directe pertineant, ab ea regantur, sub eius ditione sint, sed ex more, ut dictum est, iam inde antiquitus recepto, sola patrum electione, nominatione, probatione contentos, in ista tantum agendi ratione acquiescere posse opinari ad animas confitentium emendandas eorumque peccata remittenda ac solvenda: ideoque re huc usque absque examine relicta, contigit ut multorum cum adhuc inter vivos degentium tum iam fato perfunctorum confessiones excoeperint non eo quo decuit modo nec secundum accuratam canonum rationem; huius enim spiritualis ministerii confessionisque opus et potestas facultasque peccata solvendi primarie, praesertim ac praecipue a Christo salvatore nostro, penes quem est summa potestas dimittendi peccata, sanctis ipsius discipulis apostolicisque tradita est, et per illos deinceps episcopis, qui tutores sunt ac pastores sanctorum Dei ecclesiarum; sacerdotibus autem non aliter competit huiusmodi facultas potestasque nisi ex mandato et concessione episcoporum, quorum ~~re~~ sibi auctoritate factaque licentia possunt et ipsi aeternae confessionis mysterium recte et inculpate peragere.

Quamobrem relata in communem synodi deliberationem ea agendi ratione, quae huc usque in illis monasteriis ex more quodam recepto imprudenter fieri contigit in confessionibus excipiendis a designatis patribus spiritualibus, opus esse duximus delicto illi per imprudenciam admisso pro viribus moderari ac per amplissimam potentissimamque sanctissimi spiritus gratiam congruam adhibere emendationem, utque tum illi qui prius praesertimque

και φθάσει πριν εξομολογηθῆναι, εἴτε διαταλοῦνται εἴτε ἐν τοῖς ζῶσιν εἴτε και μεταθανάτῳ, και τοῖς εἰς τὸ ἔξῃς προσέτιναι μέλλουσιν εἰς ἐξομολόγησιν ἀσφαλῆ και βαβαίαν κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν διατάξασιν και κανονικὴν νομοθεσίαν τὴν λόσκιν και ἄρσιν τῶν ἀμαρτημάτων ἐπιβεβεσθαι. Καὶ δὴ γράφοντες ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν κατὰ τὴν ἱερωσύνην ἀρχιερέων και ὑπερτίμων, τῶν ἐν ἄλλῃ πνευματικῶν ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν και συλλειτουργῶν, ἵνα τῆς μὲν ἐπισημοῦσιν φθοράς γενέσθαι μέχρι τοῦδε ἐξομολογήσεως ὑπὸ τῶν ἐν τοῖς αὐτοῖσι μοναστηρίοις τοῦ ἁγίου ὄρους χρηματιομένων πνευματικῶν πατέρων εὐχαίς και δεήσεσιν ἡμετέραις διὰ τῆς ἐπιλήσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος, τοῦ πάντα τὰ ἀσθενή θεραπεύοντος και τὰ ἀλλεπίοντα ἀνακληροῦντος, ἐχούσης τοῦ λοιποῦ τὸ ἀνεκλήπτου και τὴν ἰσχὺν και βαβαίωσιν, οἱ φθάσαντες ἐξομολογηθῆναι πρότερον εὐσεβεῖς, ζῶντες εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν, ὑπάρχωσι συγκοινωνοὶ και ἐλλογημένοι και ἐν τῷ νῦν αἰῶνι και ἐν τῷ μέλλοντι κατὰ θεοῦ κυρίου παντοκράτορος. Περὶ δὲ τῶν μέλλοντων ἀπὸ τοῦδε και εἰς τὸ ἔξῃς ἐξομολογηθῆναι πρόνοιαν και κηδεμονίαν πατρικὴν ποιούμενοι, κληρονομίαν και ἀνατιθέμεθα τὸ τῆς πνευματικῆς λειτουργίας και ἐξομολογήσεως ἔργον εἰς τὸς νῦν ἐπισημομένους κατὰ καινὴν ἐκλογὴν και διορισμὸν τῶν εἰς τὰ αὐτοῖσι δαιωμένων πατέρων πνευματικῶν ἁγίων και ἱερομονάχων, τὸν Σιλβέστρον θηλονότι, τὸν Διονύσιον, τὸν Λαμασκηνόν, τὸν Σεραφεῖμ, και τοὺς μετ' αὐτοῦ, κατὰ καιρὸς ἐπιλεγόμενους και διοριζόμενους εἰς τὸ ἱερὸν τῆς ἐξομολογήσεως μυστήριον, τὴν ἐξουσίαν τοῦ δεοῦσιν και λύειν και διορθοῦν και θεραπεύειν κατὰ τὴν κανονικὴν ἀρχίαν μετὰ τῆς προσηκούσης ἐπιτήσεως και δοκιμασίας τὰ ἀμαρτήματα τῶν προσερχομένων αὐτοῖς πανταχόθεν χριστιανῶν ἐξομολογήσεως χάριν, και ἔχουσι τοῦ λοιποῦ τὸ κύριον και τὴν ἰσχὺν τὰ ὑπ' αὐτῶν εὐθέως και δίκαιως κατὰ πάντα καιρὸν ἐνεργούμενα και διοριζόμενα. Ἐξ ἀποφάσεως.

Ἐν ἔτει σωτηρίας ,σφκ', ἐν μηνὶ νοεμβρίῳ ἡμερησίου δ'.

- † Πατριάρχης ἁγίου ὄρους ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, νῆας Ῥώμης, και οἰκουμένης πατριάρχης.
- † Ὁ Ἡρακλείας Γεράσιμος.
- † Ὁ Κυζίκου Αὐξέντιος.
- † Ὁ Νικομηδείας Σεραφεῖμ.
- † Ὁ Νικαίας Καλλίνικος.
- † Ὁ Χαλικηδόνος Νικόδημος.
- † Ὁ Θεσσαλονίκης Ἀνανίας.
- † Ὁ Πισιδείας Κοσμάς.
- † Ὁ Σηλυβρίας Μακάριος.
- † Ὁ Ἀθηνῶν Ἰάκωβος.
- † Ὁ Νέων Πατρῶν Νικηφόρος.
- † Ὁ Μηθύμνης Ἀνθίμος.
- † Ὁ Ἀγχιάλου Καλλίνικος.
- † Ὁ Χίου Δανιὴλ.
- † Ὁ Δέρκεων Νικόδημος.

iam tempore peccata confessi sunt, sive sint adhuc inter homines sive iam vita functi, tum illi qui in posteram confessionem obitari sunt tutam certamque ex ecclesiae institutione consuetumque disciplina peccatorum solutionem remissionemque concessera. Eapropter hinc literis synodalicis decernimus, una cum sacerdotibus domus nostrae antistitibus et honoratissimis, dilectis nostris in sancto Spiritu fratribus et ministris, ut quaecumque ratio, haec usque a spiritualibus patribus illorum Montis sancti monasteriorum in confessionibus excipiendis adhibita precibus obsecrationibusque nostris per sancti Spiritus invocationem, a quo quidquid infirmum est sanatur completurque quidquid docet, citra quamvis reprehensionem, virtutem roburque in posterum obtineat, atque pii homines tum vivi tum mortui, qui prius confessionis mysterium obierunt, veniam benedictionemque et in praesenti et in futuro saeculo a domino Deo omnipotente adipiscantur. Eorum vero qui iam inde et in posteram confessionem acturi sunt providam paternamque gerentes curam, data facultate animarum ministerium confessariique munus committimus cum spiritualibus illis viris et hieromonachis, qui nunc id muneris obeunt ex communi reverentissimorum patrum ibi degentium delectu et creatione, Silvestro videlicet, Dionysio, Damasceno, Seraphim, tum illis qui posthac per tempora creandi sunt ac deputandi in sacrum hoc confessionis mysterium, in officium scilicet ligandi, solvendi, emendandi, curandi secundum canonum veritatem, cumque congrua discretionem ac probationem peccata christianorum, qui ad ipsos confessionis causa undique accedunt. Sic habeant deinde robur ac virtutem quaecumque ab illis recte sancteque per singulas aetates gesta fuerint ac sancita. Ex mandato.

Anno salutis MDCCLXXVII. mense novembri, indictione VI.

- † Paisius, miseratione Dei archiepiscopus Constantinopolis, novae Romae, et patriarcha universalis.
- † Gerasimus Heracliae.
- † Auxentius Cyzici.
- † Seraphim Nicomediae.
- † Callinicus Nicasae.
- † Nicodemus Chalcedonis.
- † Ananias Thessalonicae.
- † Cosmas Pisidiae.
- † Macarius Selybriae.
- † Iacobus Athenarum.
- † Nicophorus Novarum Patrarum.
- † Anthimus Methymnae.
- † Callinicus Anchioli.
- † Daniel Chii.
- † Nicodemus Dercorum.

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS 1727.

Cuius difficultatis, cuius laboris sit sacra Graecorum musica, si omnes animadverterunt quotquot studium suum ac operam illi addiscendae tradidere: ex quo efficitur, ut Graeci cantores, robusti quidem in clamando, multo minus canunt ex disciplina exercitata quam ex consuetudine quadam nulla certis rationibus moderata. Temporum acerbitate, esse istam culpam, non gentis illius hominum plane constat: etenim nullibi per longa tempora patuit iudae et officina, quo inventas in

huius artis disciplinam conveniret. Primum, si fallor, musicae apud Graecos gymnasium post captam a Turcis urbem Constantinopoli instituit anno 1727 Paisius patriarcha, assentientibus sacrae synodi episcopis, quibuscum sigillatam scriptam edidit, quo domesticum κυρτήν Ἰωννάκην scholae praefecit ea condicione, ὅπως ἔχων ἄς και πρότερον τὴν ἐπιστολὴν και φρονεῖσα και θεουμένην τοῦ δεοῦσιν ἐν τῷ χοροστασίῳ και φάλλαν ἐν τῷ κληρικῶν ἡμῶν κατὰ κάσας τῆς συναγωγῆς

και διακριτικῶς ἐστὶς τε και κυριακῶς και λοιπῶς Α τοῦ χρόνου ἡμέρας και ἑταλῶν τὸ ἔργον τοῦτο ἀνελλακτικῶς, ὡς νενόμισται, ἔχη κατὰ ταῦτα και τὴν διορισθεῖσαν ἡδὴ ἐστὶς διδασκαλίαν και παρῶσιν τῶν μουσικῶν μαθημάτων, ἣν και ὀφείλει ἐνεργεῖν ἀδικαιώτως ἔνθεν τῆς πατριαρχικῆς ἀλλῆς, συναθροί- ζων τοὺς προσερχομένους ἐστὶς μαθητῶς ἐπὶ ἐκπόσει και διδασκαλίᾳ τῶν μουσικῶν μαθημάτων ἱερωνίμου και λαπιδῶς, πρὸς οὗς και ὀφείλει διδόναι εἰς τρεῖς-κλάσας τὰ μαθήματα, τῇ μὲν μίᾳ τὴν πεκα- δικτὴν λεγομένην, τῇ δὲ ἄλλῃ τὸ μέγα συγγράμμα, και τῇ τρίτῃ τὸ ἀναστασιματικόν, και ἐμνηνεύειν ἐπιμελῶς και φιλοπόνως τὸ εὐρυθρον και ἐναρμόνιον ἐκκλησιαστικῶν μίλων, μετὰ τῶν ἐφαρμοζόντων σημῶν

και ἱεροπεποιθῶν σχημάτων και κινήσεων τοῦ βυθῶς και τῆς ἁρμονίας, και δις τῇ; ἡμέρας συνάχουσαι και διδόναι αὐτοῦς. Hædem litteris novi iudi magistro, in operis fructum, annuam mercedem ducentorum grossorum constituit sacra synodus, quorum centum quidem ex annata (ἡμερησίου) parocchie τοῦ Πόργου, centum vero ex ecclesie patriarchalis mensa (παγκρατίου) suppedidarentur.

Synodicum scriptum, initio mutilum, e codice τοῦ Κυρίου quem vocant typis mandavit Manuel Gedeon in ephemeride Constantiopolitana Ἐκκλη- σιαστικῇ Ἀλήθειᾳ, t. VIII (1887), p. 36. Episcoporum nomina absunt.

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS

1727.

Ex monachis hagiographis, qui huc illuc B mittebantur stipis colligendae causa, nonnulli, ut iam monimus, confecto itinere refertisque loculis, non modo non Hierosolimam festinanter revert- bantur, sed etiam, revulsis sodalitatibus hagiographi- cae vinculis, quo liberet abibant. Ita, ut ceteros praetereamus, anno 1727 fuere duo huiusmodi stipis coactores, quorum unus, Paktus, Nausam ad suos rediit, alter Christophorus in otium month Atho coeasit. Utrumque excommunicationis poena multavit synodus Constantinopolitana editis litteris,

quarum initium ita se habet: Ἀνηρέθη ἡμῶν κατὰ τοῦ μακαριωτάτου και ἀγιωτάτου πατριάρχου Ἱερο- σολύμων κυρίου κυρίου Χρυσάνθου. Anno 1727 datae sunt; quo vero mense dicere non valeamus. Epi- scoporum nomina haec sunt: Gerasimus Heracliae, Auxentius Cysici, Seraphim Nicomediae, Callinius Nicæae, Callinius Anchiali, Daniel Chii, Constan- tius Drystrae.

Exstat in codice Constantinopolitano Sancti Sepulcri 622 (prius 605), fol. 325.

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS

1727.

Est locus in Peloponneso haud procul Monem- basis, Helus (Ἐλος) nomine a silvae prope am- bientis condensitate ac opacitate. Huius ecclesiam C saeculo XVIII ineunte regebat Ioachim episcopus, qui aere alieno gravatus, mutuum pecuniam a Gerasimo Monembasiae metropolita, quassierat, pro qua agros quatuor suae dioecesis pignori de- derat. Elapsis vero aliquot annis, cum pecuniam prorsus exsolvisset Ioachim, oppignorata praedia recuperavit. Gerasimo autem vita functo, Monem- basiae metropolita creatus est Gregorius, qui supra dicta praedia repetere contendit. Re ad sacram synodum delata, haec scripto decrevit, ἵνα τὰ διαληφθέντα τίσσασα χωρὶς Μικζάν, Ἀκιδία, Γού- βασι και Νιδία καθὼς ἀνωθεν και ἐξ ἀρχῆς ἐνοριακά

και ὑποκειμένα διατίσασιν τῆς ἐπισκοπῆς Ἐλούς δε- σποζόμενα και ἐξουσιαζόμενα ὑπ' αὐτῆς; . . . ὑπόρ- χωσι πάλιν ἐνοριακά και ὑποκειμένα τῆς αὐτῆς ἐπι- σκοπῆς δεσποζόμενα και ἐξουσιαζόμενα και ἐπισκαπ- τόμενα καρπούμενά τε και ἀπολαμβανόμενα ἀπὸ τοῦ ἡδὴ θεοφιλοτάτου ἐπισκόπου Ἐλούς κύρ Ἰωακείμ και τοῦ μετ' αὐτὸν διαδεχομένου τὴν ἐπισκοπὴν ταύ- την." Synodalis sententia data est anno 1727; quo vero mense, non notatur in codice τοῦ Κριτίου, cuius apographon naoti sumus. His autem verbis incipit: Χρεὼν δεῖ δῆκουθεν φυλάττεσθαι τὸ δίκαιον ἀμετάθετον οὐ μόνον ἐπὶ τῶν ἐγκοσμίων και πολιτι- κῶν πραγμάτων, ἀλλὰ κολλῶ δῆκουθεν ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων ἐπαρχιῶν τε και μητρο- πόλεων.

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS

1727.

Monasterium Deiparae in Fonte Auro (Χρυ- D σπηγῆς) dictae, quod exstat in insula Sicini, in archiepiscopatu Siphni, condidisse fertur Ἀνεγνώ- της Κοζαδινός circa annum 1677, qui tamen prius e vita decessit quam opus absolveret. Artificio per quinquaginta annos praetermissum tandem re- petiit Dionysius hieromonachus, adiuvantibus loci illius incolis, ac maioris firmitatis gratia in Magnae Ecclesiae tutelam esse voluit. Postulationi eius

D quippe aquae et iustae concessit sacra synodus Constantinopolitana, editis anno 1727 sigillatis lit- teris, quarum initium tantum pro more referemus; ita vero se habet: Ἡ δεῖα τοῦ παντοδύναμου ἰσχύος τῶν ποικίλων χαρισμάτων τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐπι- ρέουσα πηγὴ τῇ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίᾳ και τῆς οἰκουμένης τὰ κίρτα καταρθεύουσα. Exstat adhuc ineditae in codice patriarchico τοῦ Κριτίου. Episcoporum nomina proreus absunt.

SYNODUS DIOECESANA APRUNTINA

1727.

Synodus dioeciesana Apruntina, celebrata anno 1727, sub episcopo Apruntino.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Synodus Apruntina 1727. Romae, de Rubens, 1728.

In 4°. — (Piacenza, communale. — Ipse non vid.)

SYNODUS DIOECESANA MONTISFLACONIS ET CORNETENSIS III

1737 circa.

Synodus dioecisana Montisflaconis et Cornetensis III, celebrata circa annum 1737, sub Sebastiano Pompilio Bonaventura, episcopo Montisflaconis et Corneti.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Istruzioni pastorali di monsignor Sebastiano Pompilio Bonaventura, vescovo di Montefiascone e Corneto, dite in occasione di esseri riferiti e pub-

blicati nel suo terzo sinodo diocesano, e decreti del Romano concilio tenuto da nostro signore papa Benedetto XIII. In Roma, MDCCLXXVII, nella stamperia di Girolamo Mainardi, vicino piazza Capranica. Con licenza de superiori.

In-4°, 2 f. - 370 p. — (Roma, St.-Louis-des-Français).

Synodi annus non indicatur.

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS

1728 mense ianuario.

Paulo ultra insulas suburbanas Byzantii pergenti ad sinum Astacenum, eminet promontorium, quod usque ad hanc aetatem a Graecis appellatur Acrita, ut iam vocatur a Ptolemaeo, a Turcis vero Tuzla-Burnu. Ibi inde ab antiquissimis temporibus duo condita sunt monasteria, unum Andreas apostolo, alterum sanctissimae virgini Deiparae dicatum, ambo σταυροπηγία, id est sub patriarchae ditione posita et ab episcopi Chalcedonensis iurisdictione immunia. Labentibus tamen saeculis, metropolitae Chalcedonenses, rapinarum cupiditate permoti, utrumque monasterium in manus sumpserunt. At, saeculo XVII ineunte, Timotheus patriarcha (1612-1620) ius suum exsecutus et ambo pro suis strebus vindicans, in pristinum statum restituit per sigillatas litteras, quae a tribus deinceps patriarchis, a Cyrillo Lucari anno 1620, ab Anthimo anno 1623, a Palaeo denique anno 1728 sancitas fuerunt. Palaei sigillum, quod unum nobis pro temporis ratione observandum est, anno, ut modo diximus, 1728 editum est, mense ianuario, indictione sexta Fragmentum e codice II Societatis Graecorum litterariae, fol. 171-172, desumptum in lucem protulit A. Pappadopolus-Keramias, "Ο εν Κωνσταντινουπόλει ελληνικός φιλολογικός σύλλογος. Παράρτημα του κ'-κβ' τόμου. (Constantinopoli 1892), p. 111. Originale adservatur in Museo Instituti Russici Constantinopolitani, ex quo episcoporum nomina, quae in exemplari memorato desunt, iucundi proferimus. Ita vero se habent: Πατριός Μέγας Θεοδότης ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως νέας Ρώμης και οίκουμηνικός πατριάρχης, — ὁ Ἡρακλείας Γεράσιμος, — ὁ Κυζίκου Αὐξέντιος, — ὁ Νικομηδείας Σε-

ραφείμ, — ὁ Νικαίας Καλλίνικος, — ὁ Χαλκηδόνος Νικόδημος, — ὁ Θεσσαλονίκης Ἀνανίας, — ὁ Ἰκωνίου Σωβέτος, — ὁ Σηλυβρίας Μανδρίος, — ὁ Ἀθηνῶν Ἰάκωβος, — ὁ Κρήτης Γεράσιμος, — ὁ Νέων Πατρῶν Γρηγόριος, — ὁ Φιλίππων και Δράμας Ἀνθίμος, — ὁ Μεθώνης Ἀνθίμος, — ὁ Ἀρχαίου Καλλίνικος, — ὁ Βιζύης και Μηδείας Μανδρίος, — ὁ Δημητριάδος Ἰάκωβος, — ὁ Λέρων Νικόδημος, — ὁ Σάμου Γρηγόριος, — ὁ Ὑδρωπολιτικῆς Νεόφυτος. Primo sigilli verba haec sunt: † Τῆς συντάσεως και διαμονῆς τῶν ἀπανταχοῦ ἁγίων ἐκκλησιῶν, εὐαγγέλιον τε ὁσίων και ἁγίων μοναστηρίων πρόνοιαν ποικυμένη ἡ καθ' ἡμᾶς ἁγία τοῦ Χριστοῦ μεγάλη ἐκκλησία.

Ex ultima episcoporum subscriptione perdifficilis et perobscura oritur quaesitio, quam expedire non valemus. In alio enim sigillio, anno 1749, mense februario, edito, cui subscripserunt una cum Cyrillo V patriarcha undeviginti metropolitae, haec leguntur: Ἐπειδὴ τοιγαροῦν κατὰ τὴν Παλοπόννησον πλησίον τῆς μητροπόλεως και ἐπαρχίας Χριστιανουπόλεως διαταλεῖ πολιτεία ἔντημος, Ὑδροπολιτικῆ λαγομένη, ἀντίσταθον διετηρημένη ἐπαρχουσα και ἰδιόζουσα πατριαρχικὴ ἐξουσία τυγχάνουσα, κατὰ φιλοτιμίαν τε πατριαρχικὴν δεδομένη κατὰ καιροῦς ἐν τῶν ἐφ' ἑκείνων κληρικῶν τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας κτλ. Qua igitur ratione civitas illa, quae anno 1749 dicitur sui iuris exarchia esse ab antiquo (ἀντίσταθον), anno 1728 proprium habuerit episcopum, plane non videmus. Hoc unum scimus, Neophyti subscriptione in memorato sigillio nihil esse evidentius.

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS

1728 mense februario.

Atheniensium civitas, doctrinarum sedes illa nobilis ingeniorumque altrix, post captam a Turcis Graeciam vel unius scholasticae palaestrae copia diu caruit, donec hieromonachus quidam, Gregorius Soteres, empti propriis sumptibus domo (ἐκκλησίῳν τοῦ ναοῦ τῆς ὑπερυψηλομένης δεσποίνης ἁγίων Θεοτόκου ἑπονομαζομένης Μεγάλῃ Παναγίᾳ . . . σχολὴν ἀνάδειξε και φροντιστήριον αὐτὴν ἑλληνικῶν ἅμα τε και κοινῶν μαθημάτων, διορίσας και διαταξάμενος παιδεύεσθαι και διδάσκεσθαι ἐν αὐτῇ τοὺς τε εἰσαγωγικούς και πρωτοκείρους τῆς κυλοποιείας γράμματα και ἐπομένως τοὺς προκεχωρημένους και ἐπίδοον λαβόντας γυμνάσεσθαι εἰς τὰ εὐξέταρα μαθήματα και καταρτίζεσθαι εὐφυῶς πρὸς ἄλλοις διδασκα-

λίαν και λογικὴν μάθησιν. Novum litterarum ludum Atheniensis municipii esse voluit conditor munificus, accepto etiam a Turcico magistratu possessionis instrumento (χορτίον). Ad maiorem tamen cautionem sacram synodum rogavit, cum iam factus esset metropolitae „Μοναμβασίας και καλλιμάτας, ἐπίτροπος και ἐξάρχος πάσης Παλοποννήσου“, ut memoratam donationem publicis litteris ratam haberet ac confirmaret. Id illa toto capite annuit ac statim „πατριαρχικῶν συνοδικῶν συλλογῶδες ἐν μεμβράνῃς γράμμα“ edidit mense februario anni 1728, his verbis incipiens: Ἄξιον ἔντως και βέλτικον οὐδ' ἦτον εἶπαιν και ἀνεγναστον συνοδικῶν και κρατικῶν κρείττων και ἐπαρχοῦσῃ τῆς ἐκκλησίας βουλήμα-

Sigillum hoc e codice 73, fol. 4-7, bibliothecae Atheniensi Ἀρχιερατικῆς (Athenis 1900), pag. 607-610. Melearum (ἢ Μελεατικῆς) descriptum publici iuris fecit A. Pappadopolus-Keramous in ephemeride Absunt episcoporum nomina.

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS

1728 martii 15.

Cum Agapius, Cephaleniae et Zacynthi archiepiscopus, extremum vitae spiritum edidisset, synodus Constantinopolitana, latis in ecclesia sancti Georgii suffragiis, in eius locum subrogavit Sophronium hieromonachum, virum singulari virtute praeditum, si fidem mererentur litterae, quae ea occasione a synodo editae sunt. Has e codice τοῦ Κρητίου descriptas typis mandavit Manuel Gedeon in opere cui titulus: *Κανόνες Ἐκτάξαις*, t. I (Constantinopoli 1888), p. 414-415. Datae sunt die 15 martii anno 1728. Episcoporum subscriptiones prorsus desunt.

Huius electionis opportunitatem nacti, errorem emendare aequum ducimus, qui, ex Philippi Cyprii notitia, in praestantissimum opus Michaelis Le Quien irrepsit. Aasserit praeclarus iste auctor *Orientalis christiani* (t. II, col. 234) Cephaleniam et Zacyn-

thum in unum episcopatum coivisse, qui archiepiscopus factus est a Cyrillo Lucari patriarcha in gratiam Nicephori Metaxae, praesulis Cephaloniae: id quod Dositheus Hierosolymitanus esse factum testatur anno 1621. Porro ex certissimis testimoniis constat, iam inde saeculo XVI exeunte ambos episcopatus coniunctos fuisse. Exstant enim duae epistolae Nicodemo Metaxae, Cephaleniae et Zacynthi episcopo, inscriptae, quarum una die 29 octobris 1591, altera die 15 iulii 1598 data est. Cf. Emilius Legrand, *Bibliographie hellénique du dix-septième siècle*, t. III (Parisii 1895), p. 176 et 179. Ex quo sane colligitur, utriusque insulae episcopatum a Cyrillo Lucari, si quid ab eo factum est, in archiepiscopatum fuisse evecutum: utriusque vero sedis in unam coniunctionem ab illo patriarcha minime fuisse invecutam.

SYNODUS DIOECESANA SUESSIONENSIS

1728 martii 19.

Synodus dioecesana SueSSIONENSIS, celebrata die 19 mensis martii anni 1728, sub Josepho Languet de Gergy, episcopo SueSSIONENSI.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Ordonnances synodales du diocèse de Soissons... [*supra* p. 105].

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS

1728 mense martio.

Neophytus Maurómmates, e Paro aut Autiparo insula oriundus, post emensum cum in patria tum Byzantii studiorum curriculum, primum episcopus Santorini, deinde Naupacti et Artae metropolitae creatus est anno 706. Cum autem per viginti circiter annos ecclesiam hanc rexisset, abiecto, propter infirmitatem animi, episcopali onere anno 1723, mense decembri, in montem Atho secedens, monachum egit in celeberrimo Iberorum monasterio, deinde in Magna quam vocant Laura, in qua supremum diem obiit anno 1740. Duodecim vero ante mortem annis, testamentum conscripsit, quod, maioris firmitatis gratia, a synodo Constantinopolitana ratum haberi voluit. Clarissimi antistitis votis annuens sacra synodus, scriptum βεβαιώτητον edidit

anno 1728, mense martio, indictione V, his verbis incipiens: Οὐδέν ἄρα τῶν ἑσῶ πρὸς σωτηρίαν ψυχῆς τοῖς ὀρθοδόξοις συμβάλλεται ἀπρονόητον ἔλως καὶ ἀννημόνωτον παρὰ τῆ θείᾳ γραφῇ καταλείπειται. Illud subscriptis nominibus sanxerunt episcopi isti: Palsius patriarcha, — Gerasimus Heracleae, — Auxentius Cyzici, — Seraphim Nicomediae, — Callinicus Nicaeae, — Nicodemus Chalcedonis, — Ananias Thessalonicae, — Silvester Iconii, — Iacobus Athenarum, — et aliquot alii, quorum monocondylia solvere non potuit Alexander Eumorphopus monachus, a quo documentum typis excusum est in *Ἐκκλησιαστικῆ Ἀληθείᾳ*, t. XXIV (1904), p. 264-265.

SYNODUS DIOECESANA ALGARENSIS ET UNIONUM

1728 aprilis 8

Synodus dioecesana Algarensis et Unionum, celebrata die 8 mensis aprilis anni 1728, sub Joanne Baptista Lomellini, episcopo Algarensi et Unionum.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Constitutiones sinodales (sic) dioecesis Algarensis & Unionum, editae ab illustrissimo & reverendissimo

domino d. Fr. Ioanne Baptista Lomellini, Algaren. & Unionum episcopo, die 8 mensis aprilis, nempe feriâ quinta post dominicam in albis, 1728. Typis Sancti Dominici Calaris.

Sine anno (1728). In-4°, 2 f. - 195 p. - 8 f. (index) — (Roma, Vittorio Emanuele).

SYNODUS DIOECESANA URBEVETANA

1728 aprilis 11.

Synodus dioecesis Urbevetana, celebrata die 11 mensis aprilis anni 1728, sub Onufrio Alisei, episcopo Urbevetano.

De hac synodo confer opus cui titulus:

Constitutiones synodales [supra p. 623].
P. XIII, quarta synodus celebrata fuit [ab Onuphrio e marchionibus Ehaei, episcopo Urbevetano] die 11 aprilis 1728.

SYNODUS DIOECESANA VULTURARIENSIS ET MONTIS CORVINI I

1728 aprilis 11.

Synodus dioecesis Vulturariensis et Montis Corvini I, celebrata die 11 mensis aprilis anni 1728, sub Dominico de Rubeis, episcopo Vulturariensi et Montis Corvini.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Prima dioecesis synodus sanctae Vulturariensis ecclesiae, ab illustrissimo et reverendissimo in

Christo patre et domino d. Dominico de Rubeis, episcopo Vulturariae & montis Corvini, celebrata die XI aprilis anno MDCCLXXXIII. Beneventi, e typographia archiepiscopali, 1728. Superiorum facultate.

In-4°, 2 f. - 227 p. - 6 f. (index) - Roma, libr. Bocca.

SYNODUS DIOECESANA AEDUENSIS

1728 aprilis 16.

Synodus dioecesis Aeduensis, celebrata die 16 mensis aprilis anni 1728, sub Antonio Franciaco de Blitterswich de Moncley, episcopo Aeduensi.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Ordonnances synodales de nosseigneurs les

illust. et rever. évêques d'Autun. A Autun, chez P. P. Dejussieu, imprimeur du roi & de monseigneur l'évêque, M. DCC. LXXXIII.

In-12, 439 p. - (Autun, séminaire).

P. 215-6, statuta edita in synodo dioecesis 16 aprilis 1728.

SYNODUS DIOECESANA MURANA I

1728 maii 1-3.

Synodus dioecesis Murana I, celebrata diebus 1, 2 et 3 mensis maii anni 1728, sub Dominico Antonio Manfredo, episcopo Murano.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Prima dioecesis synodus Murana, ab illustriss. et reverendiss. patre et domino Dominico Antonio Manfredo, episcopo, ss. d. n. Benedicti pp. XIII

praesule domestico pontificioque solio assistenti, celebrata Muri in cathedrali basilica diebus 1, 2 et 3 maji MDCCLXXXIII, praesulatus anno IV. Beneventi, ex typographia archiep., 1728. Sup. licentia.

In-4°, 13 f. - 453 p. - 15 f. (index) - (Roma, libr. Bocca).

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS

1728 mense iunio.

Monasterium sancti Iohannis evangelistae, quod exstat prope Delvinum, in Epiro, candidissae fertur anno 1543 monachus quidam, Gregorius nomine, qui, maioris cautionis gratia, illud in ditione patriarchae teneri voluit ex suprema voluntatis suae sententia, quam subscriptis nominibus sanxerunt eiusdem provinciae episcopi, videlicet Niphon Ioanninorum metropolitanus, eiusque suffraganei Bellas, Doxifros, Arinoupolitas, Nikodimos, Bothroi, et Glukios Makarios, Xerimaras, et Dalphinos Saporinos. Conditoria voluntatem ratam etiam habuit Constantinopolitanus patriarcha edito sigillio, quo supra dictum coenobium, σταυροπηγίου iure sibi vindicavit. Sigillum illud, temporum iniuria aut monachorum incuria, prorsus perditum, anno 1728 renovari postularunt Sancti Iohannis monachi, consentientes etiam Parthenio, loci episcopo. Quamobrem sigillatis litteris decrevit sacra synodus, ἵνα ἡ διαληφθεῖσα ἐν τῇ ἐπισκοπῇ Βοθροῦ τοῦ καὶ Γλυκίος πλησίον τοῦ χωρίου Μάλτζανη κεκλιμένη οὐβασμία μὴ τοῦ ἁγίου ἐνδόξου ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ θεολόγου ἔρῃ μετὰ τῶν συν-

νομίων καὶ ὑποκειμένων αὐτῇ μετοχιῶν καὶ παρεκκλησιῶν, δηλονότι τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος ἐν τῇ χώρᾳ Σμίντης, κεκλιμένη μετὰ τοῦ Γριὰ-θεν, καὶ Λεϊνδα, τῆς Κοιμήσεως τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου ἐν τῇ Ναζαράμ, ἐπάνω τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου ἀπερωσθέντος παρὰ τοῦ Γερθεναίᾳ, καὶ ἄλλου τῆς αὐτῆς Κοιμήσεως ἐν τῇ Χούστου μετὰ τῆς Δίφρης καὶ κάτωθεν καλῆς βίαις ἐν τῇ λόγκῃ τοῦ Παλακοχωρίου, καὶ τρίτου τῆς αὐτῆς Κοιμήσεως ἐν τοποθεσίᾳ Σορονία, καὶ τοῦ ἁγίου Νικολάου κάτωθεν τῆς Λεονίτζας, καὶ μετὰ πάντων τῶν λοιπῶν αὐτῆς κτημάτων καὶ πραγμάτων καὶ ἀπερωσμάτων κινητῶν τε καὶ ἀκινήτων εἰς καὶ λέγηται: καὶ παρὰ πάντων γνωσθηταὶ κληρικῆς σταυροπηγιακῆς, ἐλευθέρᾳ καὶ ἀσώστῳ καὶ ἀδοξώτῳ καὶ ἀκαταπάτῳ, ἀνεόχλητῶν τε καὶ ἀνεκηρεάστῳ παρὰ παντὸς προσώπου κτλ.

Epistola data est anno 1728, mense iunio, indictione VI. Incipit: Ἡλλάκῳ μὲν ὄβεν ἡ καθ' ἡμᾶς τῷ Χριστῷ μεγάλη ἐκκλησία χεῖρα βοήθειας ὀρέγειν τῆς χεῖρὸς. Episcoporum nomina per monocondylia exarata ab editore mox laudando legi integra non potuerunt: quae supplēvimus inter

uncinos posuimus: ὁ Ἡρακλείας (Γεράσιμος), — ὁ Κωνσταντίνου (Ἀδριανός), — ὁ Νικομηδείας (Σαραφείμ), — ὁ Χαλκηδόνος (Νικόδημος), — (ὁ Θεσσαλονίκης Ἀναστάσιος), — ὁ Ἰκονίου (Σιλβέστρος), — ὁ Γρηγόριος, — ὁ — ὁ Δρυϊνούπολεως

Ex prototypo quod id temporis in monasterio Sancti Ioannis asservabatur sigillum typis mandavit D. A. Panagiotides, in ephemeride Constantinopolitana Νεολόγου ἑβδομαετίας ἐπιθεώρησις, t. III (1893), p. 335-336.

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS

1728 mense iunio.

Dioecesis Petrae in Creta cum ex locorum hominumque angustiis non haberet unde sustentaret tenuitatem, rogante Macario, eius episcopo, et annuente Hieremia patriarcha, in possessionem venerat praedii, cui nomen Καινοβόριον, antea in patriarchae tutela positi, ea tamen condicione ut domino Κυρίτῳ Δαμαντίῳ, magno apud aulam Ottomanicam interpreti, ad quem praedium illud iure exarchico pertinebat, duodeviginti grossi ab episcopo Petrae quotannis solverentur, damni compensandi causa. Elapsis vero aliquot annis, episcopus Petrae, se ab omni vectigalis pensitandi cura expediturus, Byzantium appulit ac, numerata magno

interpreti octoginta grossorum pecunia, immunitas prorsus evasit. Concordiam inter utrumque constitutam ratam etiam habuit confirmavitque sacra synodus per sigillatas litteras anno 1728, mense iunio, editas, quae his verbis exordiantur: Προσὸν καὶ κηδεσθῆαι πάντως ἐπιλοῦσα ἡ καθ' ἡμᾶς ἅγια τοῦ Χριστοῦ μεγάλη ἐκκλησία τῆς καθ' ἡμᾶς καταστάσεως καὶ συντηρήσεως τῶν ἀπανταχοῦ ἁγίων ἐκκλησιῶν παροικίων τε καὶ ἐξαρχικῶν τῶν ὑποκειμένων τῷ καθ' ἡμᾶς πατριαρχικῷ καὶ οἰκουμενικῷ θρόνῳ. Earum exemplar nacti sumus e codice patriarchico τοῦ Κριτίου descriptum: nulla vero in eo habetur episcoporum subscriptio.

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS

1728 mense iulio.

Est in insula Lesbo, non longe a vico cui nomen Μαντζιάδος, monasterium satis nobile, sanctorum archangelorum (τῶν ταξιαρχῶν) praesidio nuncupatum: quod vetustate fere collapsum, sociata opera, instaurarunt vici illius incolae. Cum autem aedibus renovandis impares essent, synodus Constantinopolitana, missis ad ubique terrarum christianos

litteris, omnes hortata est ad stipem operi absolvendo conferendam. Harum litterarum originale exstat in tabulario municipii Μαντζιάδου, teste auctore Μαυρογορδатеίου Βιβλιοθήκης (Constantinopoli, 1884), p. 167, qui tamen neque textum neque episcoporum nomina retulit. Datae sunt mense iulio anni 1728, indictione VI.

SYNODUS DIOECESANA VALENTINA IN GALLIA

1728 septembris 1.

Synodus dioecesana Valentina in Gallia, celebrata die prima mensis septembris anni 1728, sub Alexandro Milon, episcopo Valentino.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Ordonnances synodales du diocèse de Valence, publiées dans le synode général tenu par monseigneur l'illustrissime & reverendissime Alexandre

Milon, évêque & comte de Valence, le premier septembre 1728. [Insigne.] A Valence, chez J. Gilibert, imprimeur ordinaire du roy, de mondit seigneur l'évêque & comte de Valence & de l'université, M. DCC. XXVIII.

In-8°, 1 f. - 388 p. - 2 f. (index) (Paris, St-Sulpice).

SYNODUS BELGRADIENSIS IN SERBIA

super ieiunio a metropolita solvendo (1728 septembris 8).

Quantum in rebus ecclesiasticis Serborum valuerit Moyses Petrović, norunt qui historicos Sclavorum meridionalium libros versarunt. Hic primum archiepiscopus Belgradiensis, postea, die videlicet 6 martii 1727, simul metropolita Carloviciensis renuntiatus est. Serbis cum Romana ecclesia unitis odiosus et gravis, plurimum laboravit in condendis apud suos scholis, quo inventus doctrinarum cupida conveniret. Arcessito etiam e Moschovia magistro, cui nomen Maximus Suvarov, eum Belgradiensi ludo praefecit. Omnibus Serbiae clericis, quorum cultus habitusque a privato vix abhorrebat, lato mandato praecipit, ut in posterum veste talari uterentur. Plura vide, si libet, apud E. Golubinski, *Compendiaria historia orthodoxae ecclesiae Bulgaricae, Serbiae, Rumaniae seu Moldo-Valachiae*

(russice) Mosquae, 1871, p. 617-618. Qui cum valitudine a negotiis impediretur, coacta Belgradii episcoporum synodo, ab ea impetravit ut ieiunii legibus solveretur. Ne autem conscientiae angore nimium cruciaretur, Constantinopolitanum patriarcham cum per se tum per suffraganeos episcopos rogavit, ut immunitatem a synodo Belgradiensi factam sua auctoritate comprobaret. Moysis ad patriarcham epistola huiusque ad eum responsum peritiae videntur. Episcoporum autem litteras Palatio patriarchae inscriptas, itemque Palatii responsum optima fortuna nobis conservavit codex Constantinopolitanus Sancti Sepulcri 418, fol. 405-407, e quo utrasque proferimus ad res ecclesiae Serbiae nova luce illustrandas.

1.

Πανταγώτατε καὶ σοφώτατε ἀρχιεπίσκοπε Κωνσταντινουπόλεως, νέας Ῥώμης, καὶ οἰκουμενικῆς πατρι-

1.

Sanctissime ac sapientissime archiepiscopo Constantinopolitano, novae Romae, et universalis patri-

ἀρχα, ἡμῶν κατὰ πνεῦμα πάτερ σεβασμιώτατε, τὴν ὑμετέραν παναγιότητα ἀδελφικῶς προσκυνώντας τὴν χαριτόβρυτον αὐτῆς δεξιάν εὐλαβῶς ἀσπαζόμεθα.

Θέλουμεν καὶ ἐκ ψυχῆς ποθεῖμεν οὐ μόνον τῆ ἐνόματι: νὰ ὀνομαζόμεθα υἱοὶ καὶ μέλη τῆς ἁγίας μητρὸς καθολικῆς καὶ ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ πάντῃ φηλοῦν καὶ ἀπεδεικνύειν. Ἐὰ τοῦτο καὶ νῦν οὐκ ἴδυνήθημεν ἄλλως ποιῆσαι μηδὲ ἐτολμήσαμεν ἀφ' ἑαυτοῦ κρίνειν πράγμα ἀμφίβολον μὴ φανερώμεντες, πρῶτον, καθάπερ ἐφελόμεν, τῆ ὑμετέρας παναγιότητι: ὡς πρωτεύουσῃ ἐν παντί ἐκκλησιαστικῆ κληρωμάτι: πεποιθήμεν. γὰρ εἰ καὶ ὑπὲρ πασῶν τῶν ὑπὸ τὴν ὑψηλίον ὀρθοδόξων φροντίζει ἐκκλησιῶν, πλὴν καὶ ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων οὐκ ἀπολείπει προνοεῖν μερῶν καὶ ὡς φιλόστοργος πατήρ πάντα τὰ ἀγαθὰ ἡμῖν τοῖς αὐτοῦ τέκνοις ἐπιποθεῖν ἔχει καὶ τελεμετρῶς καὶ εὐέλπιδας ἡμᾶς ἐποίησατο νὰ δηλώσωμεν αὐτῇ καταλεπτῶς τὴν καθ' ἡμᾶς νῦν κατὰστασιν: εἶδαμεν γὰρ εἰ οὐκ ἀποτρέπεται ἡμᾶς ἐνοχλοῦντας, ἀλλὰ καὶ τὸ οὐδὲ κλίνει καὶ μακροθύμως ἐπακούσει.

Αἱ τοῦ λαοῦ ἡμῶν κρίναι ὑποθέσεις, τῶσιν ἐκκλησιαστικαὶ ζῶον καὶ ἐξωτερικαί, νῦν ὡς ζυγοστατοῦμενα: καὶ διὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν πανιερωτάτου τε καὶ λογιωτάτου μητροπολίτου Μπελιγραδίου καὶ παντὸς τοῦ ὀρθοδόξου λαοῦ τοῦ ὑπὸ τὴν καισαρικὴν ἐξουσίαν κυρίου κυρίου Μωϋσῆ Πετρόβιτς, κληῶς ἐκβεβηκίνα: καὶ καθὼν τέλος λαβεῖν διὰ τῆς φιλοπόνου καὶ σπουδαίας αὐτοῦ ἐπιμελείας μέλλονται, διατὶ τῶρα ἂν πέσωσιν, οὐδέποτε θέλου ἀνορθωθῆ: ἢ μὴ ἢ αὐτοῦ πανιερότης, συνεχῶς περιπύτουσα ἐν ἀσθενείᾳ, ἰατρῶν δίχα ζῆν οὐ δύναται, οἱ δὲ διὰ τὴν αὐτοῦ θεραπείαν ἐπιμελούμενοι ἄλλοι τῶσιν αὐτοῦ οὐκ ἄπτονται, ἂν δὲν καταλίπῃ τὴν νηστειάν: διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς βλέποντες τὴν ἐξ ἀμφοτέρων μερῶν στενοχωρίαν καὶ γὰρ κατὰ τὸν εἰπόντα: δύο κακῶν προκειμένων, τὸ μὴ χειρὸν βέλτιον, ἐδείχθημεν τῆς αὐτοῦ πανιερότης νὰ μὴν ἀποτινάξῃ τὸ τοιοῦτον βάρος, δηλαδὴ τὴν φροντίδα παντὸς τοῦ ὀρθοδόξου λαοῦ, ἀλλὰ νὰ μεσιτεύῃ πρὸς βασιλικὴν αὐλήν διὰ πάσαν ἐπίδοσιν καὶ ὠφέλειαν τῆς ἡμετέρας: ὀρθοδοξίας, καὶ εἰ ὀλίγην ἐνίσχουσιν πρὸς τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα ἔργα ἐλάβομεν ἡμεῖς ἀφ' ἡμῶν καὶ ἐπὶ τῶν ψυχῶν ἡμῶν, ἵνα ἢ αὐτοῦ πανιερότης ἀναμφιβόλως τὴν νηστειάν καταλύσῃ: ἔτι καὶ διὰ τοιαύτην αἰτίαν ἢ αὐτοῦ πανιερότης ἀδύνατον ἀποστέλλεσθαι καὶ ποῦ ἐν κρυπτῶ τὴν αὐτοῦ διαγινῆ βίον, τὸ πρῶτον ἐπιφέρειν πρόσωπον καὶ συνεχῶς ταῖς τῶν κυριεύοντων τραπέζαις παρακαθήμενος, ἐν ἑκέρ ἀνάγκῃ τοὺς αὐτῶν εὐ διακειμένους τιμῆς ἀξιοῦν, ἵνα εἰ αὐτῶν καὶ παρὰ τῆς ὑψηλοτάτης μεγαλειότητος ἔλεος ἐπὶ πάντας ἡμᾶς τοὺς ὀρθοδόξους ἐφελκύσῃ, καὶ καθὼς ἄπεται τοῦ νηστικῶ ἰδίσματος, παραχρημα κίπται εἰς ἀσθένειαν, οἱ δὲ ἰατροί, οἱ εἰς τὴν τοιαύτην αὐτοῦ ἀνάγκῃ ἐπισκόμενοι, ἐμορφῶνως βοῶσιν, εἰ τὸ νηστικὸν βρῶμά ἐστι φονετικὸν τῆς φύσεως τῆς αὐτοῦ πανιερότης καὶ ἂν δὲν μεταχειρισθῆ, ἐκ τῆς κρεοφαγίας καὶ τὸ νηστικὸν ἀποστραφῆ ὀλοταῶς, οὐδέποτε αὐτῶν φαρμάκοις βοηθήσομαι: καὶ οὕτως πάντες σὺν τῇ ζωῇ αὐτοῦ ἀπολείσθαι κινδυνεύομεν. Εἰδότες οὖν εἰ καὶ παρὰ τῆς ἁγίας μεγάλης ἐκκλησίας ἢ αὐτοῦ πανιερότης ἔχει ἄδειαν εἰς αὐτὸ εἰ ἀνάγκῃ, ἐκαταπαύσαμεν παρακαλοῦντες νὰ μὴν ἀφήσῃ τὴν κληρονομίαν παντὸς τοῦ ὀρθοδόξου λαοῦ καὶ ἀναμφιβόλως τὴν νηστειάν καταλύτω. Ὅθεν ἂν ἴσως ἡμεῖς μὲ τὴν τοιαύτην κοινὴν ἡμῶν διακρίσιν κατέβημεν τὰ πατροκαρβότα δόγματα ἢ ἐναντίον τῶν ἐκκλησιαστικῶν κανόνων τῆς ἀνατολικῆς ὀρθοδοξίας τι ἐτολμήσαμεν, ἃς ἔχουμεν τὸ ἀρμόζον ἐπιτίμιον καὶ οὐκ ἐσόμεθα ἀπειθεῖς ἀπὸ τοῦ τελειώσαι κατὰ δύναμιν τὰ παρὰ τῆς ὑμετέρας παναγιότητος κλειόμενα. Μετὰ ταῦτα μένομεν τῆς ἁγίας μητρὸς ἡμῶν ἀνατολικῆς ἐκκλησίας ἀληθεῖς τε καὶ

archa, nossecundum spiritum pater colendissime, sanctitatem tuam fraterne salutantes dexteram eius gratiis luxuriantem reverenter deosculamur.

Volumus et ex animo cupimus sanctae matris catholicae orientaliisque ecclesiae filii et membra non solum voce nuncupari, sed et factis cuique illud ostendere ac confirmare. Quapropter et nunc, reposita alia agendi ratione, rem accipitern de-cernere: ipsi non sumus nisi quin prius, ut est nostri officii, eam significaverimus: sanctitati tuae utpote totius ecclesiasticae universitatis principi: etiamiam enim omnium orbis orthodoxarum ecclesiarum curis tenetur, nostris tamen partibus, uti confidimus, providere, nobisque tanquam liberis suis pater amantissimus optima quaeque exoptare non desinit. Quare bona venia ac spe inducimur ad praesentem rerum nostrarum statum per partes illi significandum: probe enim novimus nos aestuantes ab ea non respui, sed pronis auribus benigne auscultari.

Publica gentis nostrae negotia cum ecclesiastica tum civilia, utpote iam aequo examine librata ab archiepiscopo nostro sanctissimo et doctissimo Belgradii totiusque orthodoxi populi in caesarea ditione degentis metropolitano domino domino Moyse Petrovicio, recte expediuntur et ad bonum finem perducentur assiduae diligentisque eius industriae beneficio: namque si modo labefactantur, haud unquam restituentur. Attamen sanctitas sua valetudine laborans semper infirma, vivere non potest nisi medicis utatur: qui salutis eius cura solliciti, aliter eam tractare abnuunt nisi ieiunium non solvat. Quamobrem perspicua hinc illincque angustiis (nam ex cuiusdam sententia ubi duo imminet mala, id melius quod non deterius), sanctitatem tuam rogavimus ne tantum onus, curam videlicet orthodoxi populi, excuteret, sed ut regiae aulae interesset ad quovis modo augendam fovendamque rectam nostram religionem: utque paululum eam confirmarem ad tot tantaque negotia obeunda, id in nos nostrasque animas recepisset, ut sanctitas sua haud dubitanter ieiunium solveret. Id faciendi hanc etiam habuimus causam, sanctitatem suam non posse segregare se a ceteris vitamque quasi secreto traducere, quippe quae primas teneat partes nec cesset in principum conviviiis accumbere, quoniam ipsi opus est amicissimos sibi animos observantis colere, ut eorum opera summae maiestatis gratiam omnibus nobis orthodoxis conciliet. Porro ut esuriales cibos attingit, statim morbo corripitur: medici vero qui huiusmodi illius discrimini intersunt, uno ore conclamant esurialem escam sanctitatis suae naturae esse mortiferam, ac nisi cibaria carnea, esurialibus prorsus posthabitis, adhibeantur, illi remedia haud produrunt unquam: quo fit ut in eius vita omnium nostrum salus periclitetur. Cum igitur compertum nobis sit sanctitatem suam a sancta magna ecclesia huiusmodi immunitate necessitatis causa donari, ei precibus persuasimus, ne totius orthodoxae gentis curam remittat, sed a ieiunio incontinenter absteineat. Quare si forte nos per hanc communem nostram sententiam leges a patribus acceptas perrupimus aut contra ecclesiasticos orientalis orthodoxiae canones aliquod commisimus, congrua poena muldemur nec quod sanctitas tua praeceperit pro viribus perficere detrectabimus. Interim sanctae quidem matris nostrae orientalis ecclesiae veri fidelesque filii, sanctitatis vero tuae studiosi obsequentesque servi permanemus, precesque tuas, quas Deus facile audit, semper nobiscum adsint.

πιστοι υμῶν καὶ τῆς ὑμετέρας παναγιότητος πρόθυμοι ἅ καὶ εὐπαθεῖς ὑπουργοὶ καὶ ἀειθεοσεβεῖς, εὐχαὶ εὐχ-
σαν μεθ' ἡμῶν ἀειεὶ.

Ἐν Μπελιγραδίῳ τῆς Σερβίας, 1728 Σεπτε-
μβρίου 8.

Τῆς ὑμετέρας σοφωτάτης παναγιότητος πρόθυμοι
εἰς τοὺς ὀφίοντες, καὶ τέκνα πνευματικὰ ἐπίσκοποι:

† Στέφανος Αλοῦμπερατιτζίου.
† Σωφρόνιος Σμπατιτζίου.
† Νικόλαος Τιμισφαρίου.
† Βικέντιος Ἴονοπόλεως.
† Νικηφόρος Σλαβονίου.
† Μάξιμος Σισετισίου.
† Μάξιμος Σεμπσιίου.

Belgradii in Serbia, 1728, die 8 septembris.

† Stephanus Ljubericus.
† Sophronius Sbatzicius.
† Nicolaus Temesvariensis.
† Vicentius Ionopolitanus.
† Nicophorus Slavoniensis.
† Maximus Siseticensis.
† Maximus Sempesiensis.

2.

Παῖσιος ἑλέη θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινου-
πόλεως, νέας Ῥώμης, καὶ οἰκουμενικῆς πατριαρχίας.

Τὸ κοινὸν γράμμα τῆς ἀρχιερωσύνης ἡμῶν ἠδέως
ἐλάβομεν, τὰ ἐν αὐτῷ γεγραμμένα καλῶς ἐγνωμεν,
ὅθεν καὶ ἐπαινέσαμεν καὶ ἀκαδεξίμεθα τὴν εὐλαβητι-
κὴν διάθεσιν καὶ τὸν κατὰ θεὸν ζῆλον τῆς ὑμῶν
ἀδελφότητος, διὰ τὸν ὅποιον δὲν ἀπολείπατε νὰ
προστρέχετε τῇ προνοίᾳ καὶ κρίσει τῆς οἰκουμενικῆς
καὶ μεγάλης τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας· εἰς τὰ συμπί-
πτοντα ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα καὶ τῇ καθ' ἡμᾶς
εὐσεβεῖ ἀντίκοντα ἐρωτήματα διὰ πληροφορίαν ἀσα-
λεστέραν καὶ λύσιν ἀναντίρρητον τῶν ἀμφισβητημάτων
καὶ ἀπορημάτων σα. Καὶ ὁ μὲν σκοπὸς τῆς ὑμε-
τέρας ἀδελφότητος τοιοῦτος, ἐπαινετὸς, ὀρθοῦς καὶ
ἀποδοχῆς ἀξίος, ὡς ἐξ εὐλαβοῦς διαθέσεως καὶ εὐσε-
βοῦς γνώμης καὶ εὐλαβικοῦ καρδίας προερχόμενος·
τὸ δὲ ἐρωτήμα καὶ πρόβλημα ἦ, νὰ εἰπωμεν καλῆ-
τερα, ἢ ἱκανοποιήσῃς ὅπου ζητεῖτε παρὰ τῆς ἐκκλη-
σιαστικῆς ὀρθοδοξίας καὶ φιλανθρωπίας διὰ τὸ
ὀπισθοθέσθαι τομῆθ' ὑμῶν λόγοις ἀναγκαίαις,
οἰκονομίας κοινῆς προτροπῆ καὶ ἀξιώσει· εἰς κατάλυσιν
τῆς νηστείας διὰ τὸν θεῖον ἑλεῖ· λαχόντα προσεστάναι
ἡδὴ ὑμῶν τε καὶ παντὸς τοῦ αὐτόθι διατελοῦτος
ὀρθοδόξου λαοῦ ἱερώτατον μητροπολίτην Μπελιγραδίου
καὶ συναδέλφον ἡμῶν κύριον Μεωσὴν Πατρόβιτζην,
ἐπειδὴ καὶ περὶ τοῦτου τοῦ ζητήματος ἀρωτηθέντες,
καὶ πρότερον δι' ἐπιστολῆς τῆς αὐτοῦ ἱερότητος, πρὸς
ἡμᾶς πεμφθείσης, δεδώκαμεν τὴν προσέκρουσαν ἀπό-
κρισιν κατὰ γὰρ τὸ ἐφ' ἡμεῶν ἡμῖν καὶ ἔσαν ἀπαραι-
τῆ τε τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἱερῶν κανόνων ἀκρίβεια
καὶ ἢ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἑλέους φιλανθρωπία κατὰ
τὸν ψαλμικὸν βῆτέν· Ἔλεον καὶ κρίσιν φέρομαι
σοι, κύριε, διὰ τοῦτο περιττὸν ἐκρίναμεν καὶ αὐθις
περὶ τοῦτου καὶ γράψομεν, ὅτε ἱκανῶς καὶ ἔσαν ἢ
ἐκκλησιαστικῆς οἰκονομίας διδοῦσι· πρότερον τὴν ἀπό-
κρισιν ποιησάμενοι περὶ τοῦτου ἰδίως τῇ αὐτοῦ ἱερό-
τητι, καὶ περαιτέρω εἶπαι οὐ δύναμεθα, ὅτε ἀπαραί-
τητως ἐφελοντες μένειν ἐν τῷ τῶν ὄρων τῆς εὐσεβείας·
ἰσχυρότερα γὰρ σου, φησὶ τὸ ἱερὸν λόγιον, μὴ
ζητεῖ καὶ ὑψηλότερά σου μὴ πολυπραγμό-
ναι, ἀ προσετάρχη σοι ταῦτα δεινοῦσιν¹⁾. Τοῦ-
το δὲ ὅπου γράφετε ὅτι ἀναγκαίως ἐχρήσασθε τῇ
τοιαύτῃ οἰκονομίᾳ διὰ τὰ· εὐλογεῖται αἰτίας ὅθεν
προβάλλετε τῆς οὐμαντικῆς ἀσθενείας καὶ τῆς κοινῆς
ὑμῶν τε καὶ τῶν λοιπῶν ὀρθοδόξων κληρονομίας καὶ
ἀκολουθίας τὸν ἐπιτηρημένον κίνδυνον τῇ σωτηρίᾳ
πάντων ὑμῶν ἐκ τῆς πλημμελοῦς διακείας τοῦ βῆθέν-
τος προσετάρχου ὑμῶν κατὰ τὰς τῶν ἱατρῶν ψήφους
καὶ ἀποφάσεις, τοῦ τοιούτου ἢ κρίσις κρέματα εἰς τὸ
συναιδῶ, τὸ ὑμέτερον. Ὅθεν εἰ μὲν μεθ' εὐθύτητος
καὶ ἀληθείας καὶ ἀπλόστου καὶ ἀνοικουρίτου διανοίας
γίνεται καὶ λέγεται ὑφ' ὑμῶν, δὲν οὐκ λανθάνει ὅτι
ἢ τοῦ θεοῦ φιλανθρωπία τὰ ἐπ' ἀγαθῶ σκοπῆ καὶ
κοινῆ ὀφελείᾳ καὶ σωτηρίᾳ τῶν πολλῶν ὀπισθοθέσθαι

2.

Paisius, miseratione Dei archiepiscopus Constan-
tinopoleos, novae Romae, et patriarcha universalis.

Communem celsitudinis vestrae epistolam laeti
accepimus; quae in ea conscribuntur bene legimus;
quare et laudamus et probamus fraternitatis vestrae
observantissimum animum divinumque fervorem,
quo permoti ad praesidium iudiciumque universalis
et magnae Christi ecclesiae provocatione facta in
iis quae occurrunt ecclesiasticis negotiis non omit-
titis inlatas quaestiones pietati nostrae proponere,
ad eorum de quibus inter vos ambigitur ac dis-
ceptatur tutiorem explanationem ultimamque solu-
tionem. Atque illud quidem est vestrae fraterni-
tatis consilium, ut laudis probationisque dignum
sanè videatur, utpote ex pia indole, religioso
animo, mente sincera profectum. Quoad ea vero
quae solvenda proponitis, seu, ut melius dicamus,
recognoscenda a petitis a recta ecclesiae ratione
ac misericordia, ob id quod omnium vestrum con-
sensu ac sententia utcumque admisisistis necessariis
de causis, licentia ieiunium solvendi data ei, qui,
miserante Deo, vestrum universique orthodoxi pu-
puli istic degentis antistes factus est, sacratissimo
scilicet metropolitae Belgradii nostroque fratri do-
minique Moysi Petrovicio, cum prius per epistolam
sanctitatis suae ad nos missam de eadem re inter-
rogati congruam dederimus responsonem pro nostra
saltem facultate ac prout postulant cum ecclesiasti-
corum sacrorumque canonum severitas tum benigna
ecclesiae humanitas secundum illud psalmorem:
Misericordiam et iudicium cantabo tibi, Domine:
idecirco supervacaneum censuimus de hac re iterum
rescribere, quippe qui satis, quantum ecclesiae
patitur dispensatio, ipsi sanctitati suae responsum
prius dederimus, plura vero dicere haud possumus,
cum nobis omnino opus sit intra religionis terminos
permanere: *Fortiora enim te, inquit sacer sermo,*
ne quaesieris et altiora te ne scrutatus fueris, sed
quae praecipiantur tibi, illa cogita. Quod autem
scripsistis, ex necessitate vos hanc liberalitatem
adhibuisse propter probabiles causas a vobis alla-
tas, corporis scilicet imbecillitatem itamque om-
nium vestrum ceterorumque orthodoxorum curam
atque ideo omnium vestrum saluti imminens peri-
culum ex languida supradicti vestri patroni vale-
tudine, secundum medicorum suffragia ac sententias,
id vobis bona conscientia decernendum committi-
tur. Itaque si id quidem ingenue, vere, sine men-
tis dolo et furo fecistis ac dixistis, non vos latet,
ea quae in bonum finem communemque multorum
utilitatem et salutem utcumque sunt a benignissimo
Deo patienter tolerari et ignosci, ex apostoli sen-
tentia: *Optarem ego ipse anathema esse pro fratri-
bus meis; sin autem ex propria cupiditate corpo-*

¹⁾ Rom. III. 28.

γινόμενα μικροθύμια ἀνέχεται καὶ συγγνώσκει κατὰ τὸ ἀποστολικὸν ῥητόν· ἡδύχρημην αὐτοῖς ἔγωγε ἀνάθεμα γένεσθαι ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου¹⁾. Εἰ δὲ καὶ δι' ἰδίων ἐρεξίν καὶ σωματικὴν τρυφήν καὶ ἀπάθειαν πραγματεύεται τὸ τοιοῦτον τῆς καταλύσεως τόλμημα, πρόφρων ἔχων τὴν τῶν πολλῶν κηδεμονίαν, τότε πρέπει νὰ γνωρίζετε καλῶς οὐδὲν εἶναι ἀνάτιος καὶ ἀνεύθυνος παρὰ θεῶ τῶ ἐμβατεύοντι καρδίας καὶ νεφροῦ καὶ κρυψογνώστῃ ἢ τοιαύτῃ τῆς γνώμης κιβδηλία καὶ ἐμπορία. Ὅθεν, ὡς εἶπομεν, μὴ τὸ σὺν νειδός σας κρινόμενοι παρ' ἐκείνου θέλετε λάβεῖ τὴν εἰτε λύκην εἰτε ἱκανοποίησιν τοῦ ζήτηματός σας. Ἡ δὲ τοῦ θεοῦ χάρις εἴη μετ' ὑμῶν.

¹⁾ Rom. IX. 3.

SYNODUS DIOECESANA EUGUBINA

1728 septembris 13-5.

Synodus dioecisana Eugubina, celebrata diebus 13, 14 et 15 mensis septembris anni 1728, sub Sosteneo Maria Cavalli, episcopo Eugubino.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Dioecisana synodus Eugubina ab illustris et reverendis. domino d. f. Sosteneo Maria Cavalli, ex generali ordinis Servorum b. M. v., Dei & apostolicæ sedis gratia episcopo Eugubino & de collegio

episcoporum summo pontifici assistentium, celebrata in cathedrali ecclesia, diebus XIII, XIV et XV septembris anno MDCCLXXVIII, sub auspiciis sanctissimi domini Benedicti divina providentia papæ XIII. Pisauri, MDCCLXXIX e typographia Gavellia. Superiorum permisso.

Pagum in-fol., 2 partes, XX - 234 - 148 p. (Piacenza, communale; Roma, libr. Bocca).

SYNODUS DIOECESANA AMBIANENSIS

1728 octobris 6.

Synodus dioecisana Ambianensis, celebrata die 6 mensis octobris anni 1728, sub Petro de Sabatier, episcopo Ambianensi.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Actes de l'église d'Amiens, (1849), II, 232-52.

SYNODUS DIOECESANA FOGARASIENSIS

ecclesiae Rumenuorum unitae (graeco-catholicae) in Transilvania atque Hungaria Kolosmonostorii, a die 4(15) ad diem 7(18) novembris 1728.

Episcopus unitus Joannes Giurgiu Pataki supremum diem obiit die 29 octobris 1727. Petrus Maior, in sua historia ecclesiae Rumenuorum¹⁾, narrat, episcopo venenum fuisse porrectum, ne titulo unionis, plures inter Rumenuos introducere posset innovationes. Ast, iste auctor, quamvis presbyter unitus, nimis zelator est Ecclesiae graecae et apertus hostis ecclesiae latinae. Ideo paucam mereret fidem, eo magis, quod documenta synchrona, edita a Nilles²⁾, de violenta morte episcopi nihil sciunt. Illud autem ambigi non potest, unionem jam multas defectiones deplorassee, et in vehementi positam fuisse pugnam adversus schismaticos. Imprimis praesules Serbi et Valachici quamplurimos sacerdotes ordinabant, qui paroecias suas ab unionem detraherent. Imo in ipsa Hungaria, in provincia dicta Marmatia, forsitan in pago Petrova, conedit episcopus Rumenuus Dositheus Theodorovic, apud schismaticos ordinatus, qui et ipse popas pro Transilvania sacrabat, quamvis defuncto Pataki pollicitus erat, sese hoc amplius non facturum³⁾. Horum sacerdotum inveniebantur non pauci, qui ecclesias vi occuparent, unitos persequebantur, parentibus pueros in scholis catholicis edu-

caturis aeternam minarentur damnationem, sincere unitos per despectum „papistae“ vocitarent. Astutiores autem propagatores schismatis exstabant monachi sive calugeri, qui titulo mendicationis populum variis imposturis fallabant.

In his circumstantiis mortuus est episcopus Pataki. Clerus unitus jam die 4 junii 1728 synodum egit pro eligendis tribus subjectis, quorum unus ab imperatore in episcopum deputetur, ad tenorem diplomatis secundi Leopoldi I. Inter personas propositas erat etiam Joannes Innocentius Klein, cui imperator quidem prae caeteris favebat, sed qui tunc temporis adhuc studiis incumbabat, nec in diaconum ordinatus erat. Ideo ad interim nominatus est P. Adamus Fitter s. J., rector collegii Claudiopolitani, in directorem dioecesis. Vir erat Rumenuis apprimè carus, qui inter ipse jam a pluribus annis commorabatur⁴⁾.

Plures invenit reformandos abusos. Mores etenim cleri, uti videtur, ab ultima synodo anni 1725 in melius mutati haud fuerat. Presbyteri inveniebantur, qui ad secundas nuptias convolarent, potui essent addicti, convitia proferrent. Hinc negligentia in sacramentorum administratione, hinc omisio vel incerta celebratio liturgiae diebus dominicis et festivis. Alii sacerdotes adeo erant ignorantes, ut nec formam quidem et materiam

¹⁾ P. Maior, *Historia beatrix Românilor*, (Buda, 1813), p. 269.

²⁾ N. Nilles S. J., *Symbolae ad illustrandam historiam ecclesiae orientalis in terris Coronae s. Stephani*, (Compostae, 1885), p. 479.

³⁾ Dr. A. Banea, *Facile episcopii românești*, (Blaș, 1909), p. 106-8.

⁴⁾ Nilles, op. c., p. 465-6. Dr. A. Banea, *Episcopul Ioan Inocențiu Klein*, (Blaș, 1900), p. 1-3.

sacramentorum callerent. Alii tandem proprio Marte A ecclesias interdicebant.

Temporalis etiam situatio cleri et populi Rumeni nullo modo quadrabat diplomati praedicto, quo unitis jura paria cum latinis solemniter collata fuere. Popae etenim, eorum filii et sacristae ad decimas, staxas et alia onera rustica in emolumentum magistratus et domini fundi obligabantur, quae nisi sponte praestabant, in carceres detrudebantur. Imo et visitatio archipresbyteri saepe impediabatur. Respectu hujus praepotentiae frustra procurator, curator et secretarius cleri instituti fuerant: nunc jam de remediis efficacioribus consulendum erat.

His omnibus motus, P. Fitter synodum dioecesanam indixit, celebrandam in domo Jesuitarum Kolosmonostorii¹⁾, die 4 (15) novembris 1728. Synodo interfuere, praeter praesidem P. Fitter, tres alii Jesuitae: Joannes Gyalogi, Joannes Kiss et Paulus Kolosvári; deinde duo vicarii generales Rumeni, simul archipresbyteri alius Dalliensis²⁾, alius Sukiensis³⁾; denique duodecim assessores et alii quidam archipresbyteri. Acta originalia hujus synodi tantum latine scripta fuisse videntur, nec nisi viva voce a curatore cleri, David Maxay, idiomate Rumeno patribus congregatis explicata. Ideo ad nos solum originale latinum pervenit, editum primo in opere laudato Petri Maior, p. 93-7, juxta originale, quod in manibus habebat, ut ipso testatur auctor. Hinc descripsit J. Moldovan, *Acta synodale ale basaricesi romane de Alb'a Julia si Fogarasiu* (Blasiu, 1869 et 1872, 2 vol.), tom. II, p. 101-7. Hinc denique acta vulgavit et Nilles op. c., p. 491-5. Impressio sequens facta est verbottenus juxta editionem principem Petri Maior, rationali reddita interpunctione, integratis abbreviationibus, correctis mendis manifestis et modificato usu majuscularum.

ACTA SYNODI.

In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Amen.

Anno millesimo septingentesimo vigesimo octavo, die decima quinta mensis novembris, indicta et celebrata synodus venerabilis cleri Valachici graeci ritus unitorum, in Transilvania existentium, ad mandatum reverendissimi domini, patris rectoris Claudiopolitani e soc. Jesu⁴⁾ convocata, et sub ejusdem praesidentia celebrata, in possessione Kolos-Monostor, in aedibus admodum reverendorum patrum soc. Jesu Claudiopolitanorum, hora diei praedictae decima matutina inchoata, post liturgiam celebratam, praesentibus existentibus reverendis dominis duobus vicariis generalibus, inferius esse subscribentibus, praelibati venerabilis cleri Valachici uniti, et duodecim assessores aliique reverendis archidiaconis⁵⁾ quibusdam.

Acta ejusdem diei⁶⁾.

Sessio prima.

1. Popa Majlat, quidam sacerdos schismaticus, turbulentus et unitorum persecutor maximus, in sede Rupensi pagoque Sona⁷⁾ habitans, ex man-

dato reverendissimi patris rectoris per dominum vicarium Petrum de Dallya ad hanc synodum legitime citatus, per contumaciam comparere noluit, neque se excusavit. Ideoque sacra synodus determinavit, reverendissimoque patri rectori commendavit, illum, etiam brachio saeculari implorato, compeccandum et condigne juxta sua demerita puniendum esse.

2. Ratione excessuum poporum schismaticorum, et eorum, qui sacram abjurarunt unionem, templaque ubi unitis violenter occuparunt et receperunt, aliasque intulerunt unitis violentias, ut diligentissimam faciant inquisitionem, ordinati sunt reverendi domini Nicolaus, archidiaconus Benyeiensis¹⁾ et Ladislaus Hátas, parochus Fogarasiensis, vel ipsius loco quem alium reverendissimus pater rector nominare voluerit, cum duobus dominis cancellistis, penes mandatum excelsi regii gubernii et excellentissimi domini domini commendantis generalis implorandum, ne ab aliquibus, in serie suae faciendae inquisitionis, praelibati domini regii turbentur. Pro quorum expensis, ut et dominorum curatoris Davidis Maxay, secretarii Francisci Boér, et procuratoris venerabilis cleri Francisci Hunyadi solutione, determinatur fundus, census²⁾ cathedralis, quem more solito administrabant popae suis archidiaconis ad festum circumcisionis Domini anni 1729 proxime futuri; hi vero domino vicario Dalliensi et Sukiensi, quorum muneris erit, dictum aes, erga quicquid administrantibus extradandas, percipere, pariterque in iam dictas necessitates aliasque, si quae forte etiam deinceps ingruerent, cum praescitu tamen reverendissimi domini patris rectoris fideliter erogare.

3. Contra popas bigamos, ebriosos, convitatores, aliasque quaelibet his similia committentes crimina, stat prius conclusum, vivente pie defuncto domino episcopo determinatum³⁾, ac scriptotenus dominis archidiaconis communicatum, cui ut quilibet exacte satisfacere et morem gerere obtemperareque sese adstrictum esse noverit, etiam in praesentiarum imponitur.

4. Reverendo domino archidiacono Joanni de Benye serio injungitur, ut in popam quemdam ex comitatu de Küküllö pagoque Almás⁴⁾ existentem diligentissime inquirat, ob nonnulla dicta, uti relatum est, illum matri cujusdam juvenis, apud catholicos studentis, dixisse, revera eidem damnationem imminere, eo quod filius suus apud catholicos frequentaret scholas; reque ista quam diligenter investigata et examinata, primo quoque tempore genuinam desuper reverendissimo domino patri rectori deferret relationem.

5. Reverendi domini archidiaconi singillatim in suis hyparchiis, intra brevioris temporis spatium, convocabunt ad particulares synodos omnes suos popas, eodemque de sacra unionem, et quomodo eam teneant, calleant et observent, diligenter examinant. Si quos autem inter eos invenerint schismaticos, eo magis quempiam unionem abjurasse, illico similes cum congrua declaratione et rei certitudine reverendissimo domino patri rectori denuntiabunt. Qua occasione etiam singulariter examinant popas, praesertim de ruditate suspectos, num formam et materiam sacramentorum cal-

¹⁾ Cluj Măgurel, Kolos-Monostor, in Transilvaniae comitatu Kolos.

²⁾ Dala, Oláh-Dallya, in Transilvaniae comitatu Alod-Fehér.

³⁾ Juc, Alod-Zsak, in Transilvaniae comitatu Kolos.

⁴⁾ P. Adam Fitter.

⁵⁾ Archidiaconus idem significat ac archipresbyter.

⁶⁾ Synodum inauguravit P. Fitter allocutione hungarica. Nilles op. c., p. 488.

⁷⁾ Sona, in Transilvaniae comitatu Nagy-Küküllö. Iste parochus Majlat totam sedem Rupensem coactaverat. Dr. A. Grama's, *Isleri's Americai Romanensi unitis cu Rom'a*, (Blasiu, 1864), p. 100.

¹⁾ Bita, Magyar-Bénye, in Transilvaniae comitatu Kis-Küküllö.

²⁾ Intelligendum est rectigal unius foreni episcopo solvendum a quolibet sacerdote. Tempore sedis vacantis hic census in finem a synodo determinatum expendendus erat.

³⁾ Sermo est de synodo anni 1728, supra col. 200.

⁴⁾ Almás-Almás, in Transilvaniae comitatu Nagy-Küküllö.

leant, quomodoque et qualiter eadem administrent; A rudes autem in his instituant ac informant, ne per supinam ignorantiam sacrilegia contingant, et animarum ruina sequatur.

6. A modo in posterum nullus poparum vel archidiaconorum, ob quemlibet crimen, seu privatae personae, aetiam totius communis, templi et ecclesias ocludere vel sacris ibidem celebrandis interdiciere praesumat, eo magis sacramenta administrare vetet; sed prius rē credibiliter dilucidatam reverendissimo domino principali¹⁾ remonstrabit, qui, si culpam interdicti aut cuiuslibet generis poenae ecclesiasticae obnoxiam esse judicaverit, juxta rei indigentiam congruam faciet ordinationem, cui deinde quivis poparum et archidiaconorum obtemperandum sibi esse noverit.

7. Popae, post decessum reverendissimi domini episcopi baronis Pataki ubilibet ordinati, a functionibus ecclesiasticis arceantur, ad parochias nullo modo admittantur, eo minus unitos turbare vel a parochiis amovere permittantur. Imo quivis illorum seorsim et singillatim multa 24 florenorum hungaricorum puniatur, eo quod post iteratas promulgatas praemonitiones sese praesertim a schismaticis episcopis ordinari curaverint, cujus multae medietas cedat dominis archidiaconis multaturis, altera vero medietas administretur dominis vicariis, ad fines puncto II notatos servitura.

Sessio secunda.

8. Injungitur diligenter universis dominis archidiaconis, ut usque ad proxime affuturum paschatis festum singuli suas hyparchias, quam optime fieri poterit, visitent, sub poena florenorum hungaricorum 66, ubi popae eriminosi, juxta statutas a pie defuncto domino episcopo Pataki popis (quae dominis archidiaconis jam diu constant), secundum gravitatem culpae, puniantur.²⁾ Si qui vero enormia commisisse scelera deprehensi fuerint, absque omni ulteriori mora domino praelato deferantur, ut tempestive de correctione vel punitione similibus provideri possit, ne gangraena et scandalum ulterius serpendo etiam plures inficiat et ordini ecclesiastico unito ignominiam inurat aliquam. Occasione hujus visitationis omnes popae monendi eunt, ne quisquam eorum, potui immoderato ad dictus, negligat munia parochialis et praecipue sacramentorum vel maxime necessariorum administrationem, prout sunt baptismus, confessio, communio etc. Liturgias singulis festis et dominicis diebus celebrent: cui ut intersit populus omnem diligentiam adhibebunt. Deinde etiam populum admonebunt domini archidiaconi, ne ullus parvulorum baptismum, cum evidenti animae illorum periculo, differre diu praesumat, sed quamprimum sacro ablui fonte procuret. Singillatim de nomine exquirendi erunt omnes illi, qui sincere unitos per despectum papistas appellare, seque ab illis diversos affirmare praesumpserunt, utpote quorum similes procaciter dictae propositiones graviora mala et erga vere unitos quoque ritus graeci fideles magnae differentiae causam non raro praebuerunt gravis auctoritatis catholicis latini ritus. Si forte vero quidam saecularium auctoritatum et potestatum visitationes hujusmodi quoquo modo impedire vellent, ejusmodi impediendum nomina primo quoque tempore, cum vera et reali declaratione negotii, reverendissimo domino patri rectori denunciabuntur, cujus muneris erit de remedio similibus, in locis debitis, gratiose providere.

¹⁾ Videlicet rectori, P. Fitter.

²⁾ Ut nota 3, col. 945.

Acta diei secundae.

Sessio tertia.

9. Conclusum est ratione filiorum poparum unitorum a magistratu saeculari et dominis terrestribus incaptivatorum vel incaptivandorum, requiri debere, per memoriale, excelsum regium gubernium de remedio necessario gratiose adhibendo, uti etiam ratione taxarum et honorariorum, decimarumque a popis unitis per dominos terrestris hactenus exactarum. Si vero hic nullum sequeretur in Transilvania remedium, recurrendum esse ad augustam aulam.¹⁾

10. Providendum per dominos archidiaconos, ut parochi a suis parochianis ratam aliquam solutionem annuatim acquirant: qua non obtenta, altiores instantiae requirendae.

11. Determinatum est de caligeris universaliter, ut efficaciter ab omni sacramentorum administratione et ecclesiasticis functionibus, verbi gratia: concionum lectione et reliquis arceantur, quum in variis imposturis et populi corruptionibus deprehensi sint per frequenter. Qui si se opponerent huic determinationi, advocato brachio saeculari, incaptiventur, et pro demerito suo graviter puniantur. Quum vero, titulo mendicationis, hoc genus hominum schisma spargat, humillime requirendi sunt excellentissimi domini generalis commendans et gubernator, una cum excelso gubernio, de patentibus illis in posterum absolute negandis.

12. Ventilari coepta est causa Thomae Szviridovics, protopopae Monostoriensis.

Sessio quarta.

13. Usque in seram noctem varia testimonia pro et contra examinata sunt, et prima inquisitio, contra illum instituta, invalida et insufficientis declarata est, secunda vero approbata.

Acta diei tertiae.

Sessio quinta.

14. Eadem causa finaliter decisa; adeoque praedictus Thomas, ob graves excessus, ex archidiaconatu simpliciter amotus et ex parochia Monostoriensi ad aliam migrare jussus.

15. Conclusum est debere scribi memoriale excelso gubernio de Dositheo quodam apud schismaticos ordinato episcopo, nunc in Máramaros residente²⁾, ne praesumat ullum e Transilvania ad se venturum ordinare, prout et ipse pie defuncto illustrissimo domino episcopo, sub gravi poena incurrenda, promisit se nunquam id tentaturum.

Sessio sexta.

16. Varia variorum memorialia in privatis difficultatibus sonantia lecta sunt, et congruae pro rerum exigentia resolutiones datae.

Acta diei quartae.

Sessio septima.

17. Communi omnium ardenti voto definitum est, porrigendum memoriale sacratissimae suae majestati, ratione fundi pro seminario aliquo pure pro juventute hujus ritus servituro constituendi, ex illustrissimi pie defuncti domini episcopi haereditate confiscata benignissime hunc in finem resolvenda.

18. Suffragio universorum serio conclusum, ne deinceps ullus ex unitis ad scholas schismaticorum et haereticorum filios suos mittere praesumat. Si qui proinde id attentare deinceps fuerint depre-

¹⁾ Imperialem Viennae.

²⁾ Recole dicta in prooemio.

hensi, archidiaconi et popae mulentur 24 fere-
norum pensione, saeculares vero duodecim.

19. In tota Transilvania diligentissime adhi-
benda sunt in locis debitis media, ne popae vere
uniti adigantur ad contributiones, quarteria, alia-
que onera rusticorum concernentia.

20. Quum aeditui altaris ministerio servientes
omnia ea facere debeant, quae faciunt ministri et
cantores in ritu latino, conclusum est pro horum
immunitatione in locis debitis memorialia porrigi
debere, quum in qualibet recepta religione hujus-
modi ministri a publicis contributionibus et oneri-
bus eximantur.

21. Querela universalis est, ideo a liturgia die-
bus festivis et dominicis populum sese absentare,
quod distinctis horis cantentur-horae canonicae et
liturgiae tardius celebrentur, et sic populus semel
congregatus, si dilabi permittatur post horas de-
cantatas, multi e plebe aegro ferunt iterum redire
ad liturgiam audiendam. Determinatum est igitur,
ut in praefata visitatione id archidiaconi commen-
dent singulis popis, ut eadem fidelis¹⁾ et in uno

¹⁾ Locutio parum usitata pro: uno hiata.

A continuo celebrent liturgias immediate post decan-
tatas horas, nisi alicubi speciales difficultates id
ipsum fieri impedirent.

Haec porro omnia et singula, primum quidem
idiomate latino, prout jaceat, lecta, deinde vero
idiomate Valachico per dominum Davidem Maxay,
sacrae hujus synodi specialiter pro hoc actu depu-
tatum notarium, de verbo ad verbum explicata,
nullo prorsus contradicente, iterato ab univer-
sis approbata et confirmata, nos manu propria
subscripsimus sigilloque nostro consueto muni-
vimus.

In residentia supra nominata Kolosmono-
storiensi, die decima octava novembris juxta kalen-
darium a Gregorio emendatum, juxta antiquum
vero septima novembris anno Domini 1728.

*Sequuntur subscriptiones impressione usualium
sigillorum munitas duorum generalium vicariorum
et archidiaconorum ac logothetas, qui huic synodo
interfuerunt, numero sedecim¹⁾.*

¹⁾ Errat igitur Kazy, apud Nilles op. c., p. 488, si nar-
rat, quod synodo interfuerint „archipresbyteri non minus
triginta“.

SYNODUS DIOECESANA EPOREDIENSIS

1728.

Synodus dioecesis Eporediensis, celebrata anno
1728, sub Joanne Silvio de Nicota, episcopo Epore-
diensi.

De hac synodo confer opus cui titulus:

Prima synodus dioecesis quam David ex comi-
tibus Riccardi, episcopus Eporediensis, habuit in
ecclesia cathedrali diebus IV, V, VI septembris

MDCCLXXXIII. Eporediae, typis A. Tomatis,
MDCCLXXXIII.

In-8°, XLVIII - 184 p. — (Roma, libr. Bocca).

P. XVIII: „memoriae digna videntur cleri comi-
tia congregata et constitutiones in his conditae
atque typis impressae ab episcopis ... Silvio Do-
minico De-Nicola, anno 1728 ...“

SYNODUS DIOECESANA SUESSIONENSIS

1729 aprilis 6.

Synodus dioecesis SueSSIONENSIS, celebrata die
6 mensis aprilis anni 1729, sub Josepho Languet
de Gergy, episcopo SueSSIONENSIS.

Exstant constitutiones synodales in opere cui
titulus:

Ordonnances synodales ... [*supra col. 105*].

SYNODUS DIOECESANA VAURIENSIS

1729 junii 21.

Synodus dioecesis Vauriensis in Gallia, cele-
brata die 21 mensis junii anni 1729, sub Nicolao
de Malezieu, episcopo Vauriensis.

Exstant constitutiones synodales in opere cui
titulus:

Ordonnances synodales du diocèse de Lavaur,
publiées par monseigneur l'illustrissime & reveren-
dissime Nicolas de Malezieu, évêque de Lavaur,

conseiller du roi en tous ses conseils, dans son
synode tenu le vingt-unième de juin mil sept cens
vingt-neuf. A Toulouse, chez Claude-Gilles Le-
camus, seul imprimeur du roi & de monseigneur
l'évêque de Lavaur, M.DCC.XXIX.

Parvum in-8°, 4 f. - 286 p. - 4 f. (index) —
(Paris, Bibl. nat. B 40491).

SYNODUS DIOECESANA RIPANA

1729 septembris 18.

Synodus dioecesis Ripana in Italia, celebrata
die 18 mensis septembris anni 1729, sub Francisco
Andrea Correa, episcopo Ripano.

Exstant constitutiones synodales in opere cui
titulus:

Synodus dioecesis ecclesiae Ripanae, per
illustrissimum et reverendissimum patrem et domi-
num d. Franciscum Andream Correa, clericum re-

gularem scholarum piarum, Dei et apostolicae sedis
gratia episcopum Ripanum, sanctissimi domini nostri
praelatum domesticum, solique pontificii assisten-
tem, die XVIII mensis septembris anno Domini
MDCCLXXIX. Romae, Komareck, 1730. (*Reliquum
paginae tituli deest.*)

In-4°, 6 f. - 232 p. — (Piacenza, comunale;
Roma, libr. Bocca).

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS

1729 mense septembri.

Nicodemus hieromonachus, monasterii Immaculatae (της Παναγάντου) sceuophylax, cum se coram synodo obtulisset, ut a Dionysio hieromonacho, monasterii Salvatoris Christi in inula Prota praefecto, stipem exigeret, quam, suscepto itinere cum adhuc της Παναγάντου ηγουμένης fungeretur, iste colligerat, equidem libenter Dionysius professus est se πάντα πουργιά των άσπρων domum retulisse, sed totam pecuniam impendisse in emendum Salvatoris Christi monasterium, ut hoc in tutelam monasterii Immaculatae constitueret. Quam responsionem veram esse, prolatis emptionis instrumentis comprobavit. Quare ad praeccludendum in posterum omnem disceptationem vel alterationem inter utriusque coenobii monachos, scripto βαβαι-
τηριό decrevit sacra synodus, ut Salvatoris Christi monasterium „όπάρχη και γνωρίζεται και διαταγή εις αίωνα των άπαντα μετόχων ιδιόκτητων της βηθείσης εν τη νήσω Άνδρω σεβασμίας μονής της Πανα-

γάντου, ώς των εκδοθέντων υπέρ αὐτοῦ πάντα πουργιῶν άσπρων ἐκ τοῦ ταξιδίου και της ἀλεγομένης ὄντων της Παναγάντου, καθὼς ὁ βηθείς Διονύσιος ἐμελέτησεν“, atque Dionysius per totam vitam Salvatoris Christi praefecturam retineret. Scriptum illud datum est anno 1729, mense septembri, indictione VIII. His verbis incipit: Ἀναγκασθὲν ἔστι ὑπὲρ τι ἄλλο τὰ δικαιὰ των άπανταχόστων ἐκκλησιῶν. Subscripta episcoporum nomina haec sunt: Palsius patriarcha, — Neophytus Caesareae, — Callinicus Nicaeae, — Nicodemus Chalcedonis, — Ananias Thessalonicae, — Theocletus Philippopolis, — Callinicus Anchiali, — Nicodemus Dercorum, — Methodius Lititsae, — Ioachim Casandriae.

Editum exstat apud G. N. Georgiadem, Ὁ ἐν Γαλατῶν ἱερός ναός τοῦ ἁγίου Ἰωάννου των Χίων, Constantinopoli, 1898, p. 135-139.

SYNODUS DIOECESANA CATALAUNENSIS

1729.

Synodus dioecesana Catalaunensis in Gallia, celebrata anno 1729, sub Nicolao de Saulx-Tavannes, episcopo Catalaunensi.

De hac synodo confer opus cui titulus:

Abregé des statuts du diocèse de Chaalons. A Chaalons, chez Seneuze, imprimeur du roi & de monseigneur l'évêque. Avec privilège.

Sine anno (1770). In-8°, 2 partes, viij-212,

120 p. (appendix documentorum) - 3 f. (index) — (Paris, St-Sulpice).

Pag. iij et viij, hae constitutiones datae sunt extra synodum dioecesanam ab Antonio Eleonore Leone Le Clerc de Juigné, episcopo Catalaunensi, sub data 1 mensis aprilis anni 1770. In ipsis mentio habetur synodorum dioecesanarum celebratarum annis 1557, 1729, 1743 et 1766.

SYNODUS DIOECESANA PRAENESTINA

1729.

Synodus dioecesana Praenestina, celebrata anno 1729, sub Thoma, cardinali Rufo, episcopo Praenestino.

De hac synodo confer opus cui titulus:

Synodus dioecesana, auspicio sanctissimo domino nostro Pio papa VII, ab eminentissimo et reverendissimo domino d. Alexandro, miseratione divina episcopo Praenestino, sanctae Romanae ecclesiae cardinali Matthaio, administratore ecclesiae Ferrariensis, habita in basilica Praenestina VIII, VII et

C VI kal. sept. an. MDCCCIV. Romae, exudebat Lazarinus typographus r. c. a. Permisit praesidium.

Sine anno. In-4°, 2 partes, XXXII-252 p., 119 p., cum figg. — (Paris, Bibl. nat. B 3381; Paris, St-Sulpice; Roma, Vaticano).

Pag. XII: „Cum ab praedecessore nostro tum in Ferrariensi, tum in Praenestina dioecesi, Thoma s. R. e. cardinali Rufo, ab anno videlicet MDCCXXIX ad hanc diem, nulla amplius dioecesana synodus in Praenestina dioecesi sit habita...“

STATUTA DIOECESIS TAURINENSIS

1729.

Statuta synodalia dioecesis Taurinensis, edita anno 1729, sub Francisco Arborio Gattinara, archiepiscopo Taurinensi.

De hac synodo confer opus cui titulus:

Constitutiones editae ab illustrissimo et reverendissimo d. d. Laurentio Gastaldi, e Taurinensi theologorum collegio, Dei et apostolicae sedis gratia archiepiscopo Taurinensi, praelato domestico

ss. Pii pp. IX, et solio pontif. assistente, in sua prima synodo dioecesana. Augustae Taurinorum, ex typographia pontif. et archiepiscop. eq. Petri D Marietti, MDCCCLXXIII.

In-8°, 250 p. — (Roma, libr. Bocca).

Pag. 13: „ante oculos habuimus... synodales praescriptiones Francisci Arborii Gattinara, anno 1729...“

STATUTA DIOECESIS TOLOSANAE

1729.

Statuta synodalia dioecesis Tolosanae, edita anno 1729, sub Paulo Theresa David d'Astros, archiepiscopo Tolosano.

De hac synodo confer opus cui titulus:

Statuts synodaux du diocèse de Toulouse, publiés dans le synode général tenu le 26 octobre 1836 par M^{rs} l'illustrissime et révérendissime Paul-Thérèse-David d'Astros, archevêque de Toulouse.

Conserv. général. tome XXXVII.

Toulouse, imprimerie de Jean-Matthieu Douladoure, rue Sainte-Rome, n° 41. 1837.

In-8°, xl-344 p. — (Avignon, séminaire; Bourges, séminaire; Toulouse, ville).

Pag. 336, haec synodus celebrata est a die 25 ad diem 28 mensis octobris anni 1836.

In notis mentio habetur concilii Tolosani anni 1590, et statutorum synodaliu annorum 1452, 1531, 1696, 1729, 1782.

SYNODUS DIOECESANA TULLENSIS

1729.

Synodus dioeciesana Tullensis in Gallia, celebrata anno 1729, sub Scipione Hieronymo Begon, episcopo Tullensi.

De hac synodo confer opus cui titulus:

Acta et statuta synodi Nancoiensis, anno Domini MDCCCLVI habitae, ab illustrissimo et reverendissimo dd. Alexio Basilio Menjaud, episcopo Nancoiensi et Tullensi. [*Insignis.*] Nanceii, typis Grim-

A blot et v^o Raybois, episcopatus typographorum et bibliopolarum, via Sancti Desiderii, 125. 1857.

In-8°, 90 p. — (Paris, Bibl. nat. B 5756).

Pag. V, haec synodus dioeciesana celebrata, est a die 7 ad diem 9 mensis octobris anni 1656.

Pag. VI-VII, habetur mentio quatuor synodorum dioecies. Tullensis celebratarum annis 1678, 1729, 1740 et 1751.

SYNODUS DIOECESANA SUESSIONENSIS

1730 martii 29.

Synodus dioeciesana SueSSIONENSIS, celebrata die 29 mensis martii anni 1730, sub Josepho Languet de Gergy, episcopo SueSSIONENSI.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Ordonnances synodales... [*supra col. 105.*]

SYNODUS DIOECESANA VIENNENSIS

1730 aprilis 25

Synodus dioeciesana VIENNENSIS in Gallia, celebrata die 25 mensis aprilis anni 1730, sub Henrico Oswald de La Tour d'Auvergne, archiepiscopo VIENNENSI.

De hac synodo confer opus cui titulus:

Statuts synodaux publiés dans le synode de 1702 et les suivants, tenus par M. Armand de Montmorin, renouvelés et confirmés par son altesse monseigneur le prince Henri d'Auvergne, archevêque de Vienne, publiés au synode general tenu à Vienne, le 25 avril 1730. Imprimés à Vienne, chez Ant. Maximier, imprimeur de s. a. & du clergé, 1730.

In-4°, 234 - 19 p. — (Lyon, ville).

(*Initio:*) „Mandement d'Henri Oswald de la Tour d'Auvergne, archevêque et comte de Vienne, primat des primats des Gaules, vicégèrent du souverain pontife dans la province Viennoise et dans sept autres provinces, abbé-chef, supérieur général et administrateur perpétuel de la sacrée abbaye et de tout l'ordre de Cluny, chanoine et grand prévôt de l'église cathédrale de Strasbourg“, eum data: „à Vienne, dans notre synode général tenu le 25 avril 1730.“

SYNODUS DIOECESANA ASTENSIS I

1730 augusti 29.

Synodus dioeciesana Astensis I in Italia, celebrata die 29 mensis augusti anni 1729, sub Joanne Todono, Niciensi, episcopo Astensi.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Constitutiones, quas in prima dioeciesana synodo illustrissimus & reverendissimus d. d. Joannes To-

donus, Niciensis, episcopus Astensis et comes, &c., condidit, anno MDCCXXX. Astae, MDCCXXXI, typis Antonii Mariae Tuchays De-Zangrandis, impress. mensae episc. Superiorum permissu.

In-8°, xvj - 135 p. — (Avignon, ville).

Pag. v, synodus indicitur uti habenda ad diem 29 mensis augusti anni 1730.

SYNODUS DIOECESANA AMBIANENSIS

1730.

Synodus dioeciesana Ambianensis in Gallia, celebrata anno 1730, sub Petro de Sabatier, episcopo Ambianensi.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Actes de l'église d'Amiens, (1849), II, 266-81.

CONSTITUTIONES DIOECESIS CONSTANTIENSIS

1730.

Constitutiones dioecesis Constantiensis in Helvetia, editae anno 1730, sub Damiano Hugone de Schoenborn, episcopo Constantiensi.

De his constitutionibus confer opus cui titulus: Constitutiones et decreta dioecesis Constantiensis, Constantiae, 1730. — (St-Gallen, Stiftsbibliothek. — *Spec non vidi.*)

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS

1730.

Prædium Κατωόπιον seu Νέον Κεϋλον dictum in Creta, cum prius iure stauropegii ad patriarcham Constantinopolitanam pertineret, novissimis

temporibus, rogante Melotio, episcopo Petrae, sub huius ditionem cum a Hieremia, cum a Palasio patriarcha, sigillatis litteris subiunctum esse se-

perius diximus. Hanc adiunctionem aegre ferentes loci illius christiani, missis ad sacram synodum relationibus postularunt, ut recessis superioribus sigillis in pristinum statum praedium illud restitueretur. Concessit synodus eorum postulationi, ac lata anno 1730 sententia iussit, ut „ή μὲν προηγούμενη έκείνη ένωση τοῦ ρηθέντος Νέου Χερίου μετά της επισκοπής Πέτρας δι' ήμετέρων πατριαρχικών γραμμάτων κατά ήξίωσιν και παράκλησιν τοῦ ρηθέντος επισκόπου κύρ Μελετίου πρὸς μερικὴν μὲν αντίταξιν αὐτοῦ γενομένην παρά της έκκλησιαστικῆς φιλανθρωπίας, μὴ δυναμένη δὲ εὐδοθεῖνα: και οὕτως λαβὲν διὰ τὴν κοινὴν τῶν ἑγχερῶν χριστιανῶν βουλασχετίων και διὰ τὰ ἐπιφύομενα σὺν-

A εὐλα παραχρῆς τε και ἀνεπαρκῆς, ἐκέρχη ἑαυρο; τοῦ λοιποῦ ἀκραυτῶς τε και ἀνεύρητος και ὡς μὲν τὸ παράπαν τὴν ἀρχὴν γένεσθαι λογισμένη αὐτὸ δὲ τὸ ρηθὲν Νέον Χερίον ἐκέρχη εὐδὲς ὡς και πρῶτον πατριαρχικὴν και σταυροσημασμένην, ἐλευθεροῦσαν πάντη και ἀδούλωτον και ἀκατακτάτην και ὑπεύθυνον ἄμεσως τῷ καθ' ἡμᾶς πατριαρχικῷ οἰκουμένικῳ τούτῳ θρόνῳ“. Sententiae istius exemplar, e patriarchico codice τοῦ Κρητίου exscriptum, penes nos habemus; ita vero incipit: 'H καὶ πάντας καθόλου τῆς έκκλησιαστικῆς κληρονομίας φιλευστίαι και πρόνοια πάντων οἰδὲν ἀντιλαμβάνεσθαι εὐσπλαγχνῶς τῶν ὀπισθοῦν θεομένων βουλασχετίαι; και ἀντιλήψασθαι. Absunt episcoporum nomina.

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS

1731 februarii 23.

Chrysanthus Notaras, patriarcha Hierosolymitanus, cum laboribus senioque pene confici videretur, edito renunciacionis libello, summam dignitatem sponte deposuit anno 1730, sacramque synodum rogavit, ut Meletium, Caesareae in Palestina metropolitanum, in suum locum designaret ad regendam sanctae civitatis ecclesiam. Venerabilis antistitis precibus libens annuit synodus; statimque latis suffragiis Meletium e sede Caesareensi ad patriarchalem Hierosolymorum sedem transtulit anno 1731 die 23 februarii. Electionis synodicum δέμνημα temporum iniuria periisse videtur; huc usque

B tamen servata est cum Chrysanthi renunciatio tum Meletii oratio in synodo habita ad referendas antistibus gratias pro concessa summo illo dignitatis gradu. Utramque edidit Callinicus Delianus archimandrita in opere, cui sequipedalem hunc praefixit titulum: Τὰ ἐν τοῖς κώδιξι τοῦ πατριαρχικοῦ ἀρχιεποφυλακείου σφραγίσμενα ἐπίσημα έκκλησιαστικά ἔγγραφα τὰ ἀφορῶντα εἰς τὰς σχέσεις τοῦ οἰκουμένικοῦ πατριαρχείου πρὸς τὰς έκκλησίας Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων και Κύπρου (1573-1863), Constantinopoli, 1904, p. 490-494.

SYNODUS DIOECESANA CORTONENSIS I

1731 aprilis 16-7.

Synodus dioecesana Cortonensis I in Italia, celebrata diebus 16 et 17 mensis aprilis anni 1731, sub Aloysio Gherardi, episcopo Cortonensi.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Prima synodus dioecesana ab illustriss. et reverendiss. domino d. Aloysio Gherardi, episcopo Cor-

tonensi, s. sedi apostolicae immediate subjecto, celebrata in ecclesia cathedrali, diebus XVI & XVII aprilis anno 1731. Lucae, typis Sebastiani Dominici Cappuri. Superiorum permisso.

Sine anno (1731). In-4°, 6 f. - 229 p. - 1 f. - (Roma, libr. Bocca).

SYNODUS DIOECESANA SAN DEODATENSIS

1731 maii 9.

Synodus dioecesana San Deodatensis in Gallia, celebrata die 9 mensis maii anni 1731, sub Joanne Claudio Sommier, magno praeposito collegialis ecclesiae San Deodatensis.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Statuts publiez au synode de Saint-Diez, tenu le 9 mai 1731, par illustrissime et révérendissime monseigneur Jean-Claude Sommier, archevêque de Césarée, grand prévôt de l'insigne église collégiale

de Saint-Diez. A Saint-Diez, chez Joseph Charlot, imprimeur de monseigneur l'archevêque.

Sine anno. Parvum in-12, VIII - 106 p. - (St-Dié, séminaire).

Exstat insuper praecedentibus statutis additio quaedam data sub die 29 mensis iunii ejusdem anni. Haec additio servatur manuscripta in tribus circa paginis, sed an impressa fuerit, mihi incertum est.

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS

1731 mense iunio.

Cerasus (Κερασός), Ponti oppidum, prope hodiernum *Kersak* ad *Kerasoun Dere*, antiquissimis temporibus a metropoli Neocaesareae disiuncta, in metropolitanam dignitatem evecta est: at paulo post occupatum a Turcis Romanorum imperium, cum propter christianorum paucitatem fructuumque tenuitatem episcopo alendo impar esset, in exarchiam constituta est, ab uno alterove ex ecclesiasticis aulae patriarchicae principibus regendam. Saeculo autem XVII ad finem vergente, in ditionem metropolitani Trapezuntini de conditione subiuncta est, ut exarcho patriarchico triginta vel quadraginta grossae annua salaria exsolveret. Ut exarchiam illam accepit Nectarius, metropolitā

D Trapezuntinus, huius magnam partem vendidit Philotheo, archiepiscopo Chaldae, circa annum 1700, praeter sacros canones, quibus disertis verbis prohibetur ecclesiasticorum bonorum abalienatio. Re ad synodum delata a Palsio, Nectarii successore, praecipit synodus, anno 1708, ut loca venundata in antiquum statum redigerentur. Quam sententiam iterum anno 1731, mense iunio, edidit sacra synodus. Ex originali, in archivo metropolis Trapezuntiae asservato, decretum illud typis mandavit Triantaphyllides, *Οἱ φυλάδες* (Athenae, 1870), p. 151-154, omisis tamen episcoporum nominibus tredecim, quorum undecim tantum referantur in apographo quod exstat in codice 124 patriarchatus

Hieroclymerum, fol. 94-95, videlicet: Neophytus A Bisyrae, Nicodemus Durocorum, Theocletus Proconnesi, Parthenius Nicomediae, Callinicus Nicaeae, Nicodemus Chalcedoniae, Macarius Prusae, Neophytus Rhodi, Constantius Mitylenae, Macarius

noesi, Methodius Littinae. Cf. A. Papadopoulos-Karamona, *Ἱστορικὴ Βιβλιοθήκη*, t. I (Petro- poli, 1891), p. 216.

SYNODUS DIOECESANA BENEVENTANA I

1731 augusti 24.

Synodus dioeciesana Beneventana I, celebrata die 24 mensis augusti anni 1731, sub Sinibaldo ab Auria, archiepiscopo Beneventano.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Prima dioeciesana synodus sanctae Beneventanae ecclesiae ab illustribus et reverendis, in Christo

patre et domino d. Sinibaldo ab Auria, archiepiscopo, sanctissimi domini nostri papae praelato domestico, pontificioque solio assistente, celebrata, juxta antiquum ejusdem ecclesiae morem, die 24 augusti, anno 1731. Beneventi, anno 1731, ex typographia archiepiscopali.

In-4°, 58 p. - 2 f. — (Roma, Vittorio Emanuele).

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS

1731 mense augusto.

Monasterio Deiparae dicto *Neomone* (Νέα Μονή) in insula Chio multa praeclaraque privilegia irrogavere cum patriarchae tum imperatores Constantinopolitani, a quibus data est illi immunitas a publicis vectigalibus, exemptio ab episcopo loci, libertas a quovis alio magistratu ecclesiastico aut civili. Quae omnia iura, non ita pridem a Cosma patriarcha confirmata, rursus rata habuit sacra synodus edito sigillio mense augusto anni 1731, cuius initium ita se habet: Τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ πάντα προνοίας, περισπούδαστον καὶ προδργιατικόν ἔργον ταῦτα τὸ συνιστῶν ὑπερτερρόνως καὶ κρατύνειν, ὡς ἴσεται, κατὰ πάντα καιρὸν τὰ καλῶς καὶ εὐλόγως πεπραγμένα παρὰ τῶν προγενεστέρων ἀοβλίων πατριαρχῶν ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ καταστάσει τοῦ

χριστιανικοῦ πληρώματος εἰς καταρτισμὸν τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας. Episcoporum nomina haec sunt: Palsius patriarcha, — Parthenius Caesareae, — Gerasimus Cysici, — Seraphim Nicomediae, — Callinicus Nicaeae, — Nicodemus Chalcedoniae, — Gregorius Prusae, — Neophytus Rhodi, — Callinicus Mitylenae, — Callinicus Anchiali. — (Theocletus) Proconnesi.

Sigillum e codice 11, p. 230, tabularii patriarchalis descriptum typis mandavit Ioachim Phoropulus in *Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ*, t. XIX (1899), p. 247-249, omissa tamen una alterave subscriptione, quam legere non potuit. Theocleti nomen ipse addidi.

SYNODUS DIOECESANA AMBIANENSIS

1731.

Synodus dioeciesana Ambianensis in Gallia, celebrata anno 1731, sub Petro de Sabatier, episcopo Ambianensi.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Actes de l'église d'Amiens, (1849), II, 282-97.

SYNODUS DIOECESANA CANARIENSIS I

1731 4.

Synodus dioeciesana Canariensis I, celebrata annis 1731 4, sub Petro Manuele Davila y Cardenas, episcopo Canariensi.

Cf. Gama, *Series episcoporum*, (1873), p. 23.

SYNODUS DIOECESANA SUANA I

1732 junii 16-7.

Synodus dioeciesana Suana I in Italia, celebrata diebus 16 et 17 mensis junii anni 1732, sub Christophoro Palmieri, episcopo Suano.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Constitutiones synodales editae et promulgatae ab illustrissimo et reverendissimo domino d. Chri-

stophoro Palmieri, patritio Senense & episcopo Suanae, in prima sua dioeciesana synodo habita Pitigliani, die XVI & XVII junii MDCCLXXXII. Romae, M.DCC.XXXIV, typis Joannis Zempel, prope montem Jordanum. Superiorum permisso.

In-4°, 32 p. — (Roma, libr. Bocca).

SYNODUS DIOECESANA BENEVENTANA II

1732 augusti 24.

Synodus dioeciesana Beneventana II, celebrata die 24 mensis augusti anni 1732, sub Sinibaldo ab Auria, cardinali archiepiscopo Beneventano.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Secunda dioeciesana synodus sanctae Beneventanae ecclesiae ab illustribus et reverendis, in

Christo patre ac dom. d. Sinibaldo, miseratione divina tit. S. Hieronymi Illyricorum a. R. eocl. presbytero cardinali ab Auria, archiepiscopo, celebrata, juxta antiquum ejusdem ecclesiae morem, die 24 augusti 1732. Beneventi, anno 1732, ex typographia archiepiscopali.

In-4°, 58 p. - 2 f. — (Roma, Vittorio Emanuele).

SYNODUS DIOECESANA FLORENTINA

1732 septembris 24.

Synodus dioecesis Florentinae, celebrata die 24 mensis septembris anni 1732, sub Josepho Maria Martelli, archiepiscopo Florentino.

Exstant constitutiones synodales in sequentibus operibus:

1) Decreta synodi dioecesis Florentinae, celebratae in ecclesia metropolitana die XXIV septembris MDCCXXXII... [Desunt quaedam verba]... ex typographia Francisci Moëcke. Praesidium permissu.

In-4°, XXIV-223 p. — (Carpentras, ville).

2) Decreta synodi dioecesis Florentinae, celebratae in ecclesia metropolitana die XXIV septem-

bris MDCCXXXII. Editio altera, multis excerptis locupletata ex r. r. pontificum, conciliorum generalium et anteaeternarum synodorum Florentinarum, illius praesertim anni MDCCX sanctionibus, necnon recentioribus Florentinarum antistitum decretis adacta. Florentinae, in archiepiscopali typographia, ad crucem rubram, MDCCXXX.

In-4°, 268 p. - 1 f. — (Paris, Bibl. nat. B 3400).

Synodus Florentina dioecesis celebrata anno 1732 habetur pag. IX-162. Quaedam ex synodo item dioecesis anni 1710 habentur pag. 163-268. Haec nova editio curata est a Ferdinando Minuoci, archiepiscopo Florentino.

SYNODUS DIOECESANA FOGARASIENSIS

ecclesiae Rumensorum unitae (graeco-catholicae) in Transilvania atque Hungaria
Fogarasini, a die 28 ad diem 30 septembris 1732.

Novus episcopus Fogarasiensis, Joannes Innocentius Klein, nominatus ab imperatore die 25 februarii 1729, praekonizatus die 11 septembris 1730, consecratus die 25 octobris (5 novembria) ejusdem anni, sedem suam non adit nisi die 28 septembris 1732¹⁾. Ecclesia igitur Fogarasiensis viduata erat pastore jam a quinque annis (1727-32), qui additi octo annis (1713-21) sedis vacantis post mortem Athanasii, intervallum efficiunt longius quam sine detrimento notabili perferre potuisset juvenis ecclesia unita. Non est igitur mirandum, si episcopus Klein de synodo reformatorio cogitaverit, convocando jam occasione suae installationis.

Statum cleri uno verbo complectendo dici potest, synodos transactos annorum 1725 et 1728 parum valde profuisse. Iidem recurrunt abusus, ut tempore episcopi Pataki, sed novi etiam indicantur. Quorum numero est portatio sacrae synaxiae ad aegrotos per manus laicorum, benedictio nuptiarum absque praevia terna proclamatione bannerum, usurpatio jurisdictionis alienae.

Magna quaestio jamdudum agitabatur circa numerum personarum ecclesiasticarum, quibus immunitas a vectigalibus et ab oneribus rusticis recognosci deberet. Ritus enim graecus ab unico sacerdote et sacrista (aedituo) nequaquam observari potest; magistratus autem et domini fundorum hoc considerare renuebant. Imo gubernium Transilvanum anno 1699 numerum populum restrinxerat ad unum pro parva, ad duos pro majoribus parochiis²⁾. Inde conflictus intermixtibilis, quorum solutio decisionem aliquam synodalem exposcebat. Ad causam ipsam necnon situationem temporalem cleri ordinandam neo-episcopus solus sufficiens videbatur, quippe qui magna imperatoris fruebatur gratia, cujus argumentum est ejus nominatio in baronem de Saád die 5 septembris 1729.

Die igitur 28 septembris 1732, Fogarasini, revera generalis convenit synodus. Aderant enim duo vicarii generales, reliqui archidiaconi vel archipresbyteri, et plurimi alii parochi et popae. Praesidebat episcopus Klein, eique antistit, ut theologus et causarum generalis auditor, P. Georgius Regai soc. Iesu. Acta primo vulgata fuere a Petro Maior, in sua historia ecclesiae Rumensorum³⁾, p. 390-2, juxta „exemplar authenticum sigillo episcopi munitum“. Sed impressio historiae repentine interrupta est

B p. 392, simul cum articulo XVII. Reliqua acta, ab articulo XVIII ad finem, primo edidit J. Moldovan, *Acta sinodali als basericoi romane de Alba Julia si Fogarasii*, (Blasia, 1869 et 1872, 2 vol.), vol. II, p. 99-100, juxta „vetus transcriptum“. Caeterum Moldovan acta omnia typis mandavit, ut et N. Nilles soc. Iesu, *Symbolae ad illustrandam historiam ecclesiae orientalis in terris coenae s. Stephani*, (Oeniponte, 1885), p. 520-3. Sequens impressio desumpta est ex praedictis editionibus prima, rationali reddita interpunctione, integratis abreviationibus et liberiori usu majuscularum. Textus ponitur tantum sermone latino, prout in omnibus editionibus citatis, quia archetypum Rumenum non cognoscitur.

ACTA SYNODI.

Sit laus Deo Patri, Deo Filio, Deo Spiritui sancto. Amen.

Anno Domini 1732, post installationem illustrissimi ac reverendissimi domini domini, Joannis Innocentii Klein, liberi baronis de Saád¹⁾, Dei et sedis apostolicae gratia venerabilis cleri graeci ritus uniti in Transilvania episcopi Fogarasiensis, ab excelso gubernio regio Transilvanico pro die 28 mensis septembris Fogarasini indictam, eodemque die cum solemnitate celebratam, sequentibus post nominatum diebus, 29 videlicet et 30 ejusdem mensis, sub praesidio dicti illustrissimi domini episcopi, praesentibus admodum reverendo patre (Georgio Regai e soc. Iesu, saepe nominati domini episcopi theologo, reverendissimis item dominis Stephano Pap, Timándi Sakiensi²⁾ et Nicolao Pap, Beanyiensi³⁾ jam dicti venerabilis cleri graeci ritus uniti generalibus vicariis, reliquisque ejusdem cleri archidiaconis honorandis ac quam plurimis aliis parochis et popis suis titulis dignissimis, ibidem pro declarata installatione accersitis et convocatis: instituitur generalis synodus, in qua sequentia tractantur et concluduntur:

1. Cum episcopus pro tractandis negotiis ecclesiasticis totum venerabilem clerum, titulo generalis synodicae, diversis locis ac temporibus reasumendis adesse et defatigare onerosum nimis censeat, conclusum adeoque est, ut pro similibus occurrentiis, ad instar normae a suo praedecessore

¹⁾ Saád, Saád, in Transilvania comitatu Szeben, locus est natalis episcopi Kleini.

²⁾ Juc, Alai-Szek, in Transilvania comitatu Aba-Fehér.

³⁾ Bta, Magyar-Staya, in Transilvania comitatu Kiskőrös.

¹⁾ Cf. egregiam biographiam latine episcopi scriptam a Dr. A. Buzsa, *Episcopus Jan Innocentius Klein*, Buda, 1900, p. 6-8.

²⁾ Buzsa op. c., p. 28.

³⁾ P. Maior, *Historia Austriaci Banatensis*, Buda, 1812.

in similibus praestantibus¹⁾, duodenaria ex ipse archidiaconis superioribus domino episcopo assistens erigeretur corona.

2. Ut saltem ab externis schismaticis episcopis ordinati ac tandem per legitimum unitum episcopum sacrae unioni aggregati popae ea qua alii parochi praerogativa uti ac gaudere arceantur impedianturque, deliberatum est, ut unusquisque eorum singulum et singulum pro investitura venerabili clero pendat ducatum. Hoc idem sentiendum est etiam de aliis parochias suas ingressaria.

3. Terminatur reverendissimorum dominorum vicariorum authoritas, quae pro parte domini Bukiensis a confinis Hungariae usque ad fluvios Maros et Aranyos se extendet; domini autem Benyensis erit reliqua provinciae pars nominatis duobus fluvii a superiore distincta.

4. Pro exigentia ritus uniti plane necessarium videtur unamquamque ecclesiam quatuor personis esse praeditam, duobus videlicet popis, diacono et aedito, quos a servitiis publicis venerabilis clerus erga suum posse tenebitur conservare immunes.

5. Venerabilis cleri secretarius non aliunde quam a dominis archidiaconis singulo et singulo exsolvetur imperiali, annuatim²⁾.

6. Pro distinctione poporum et saecularium impositum est, popae concedenti clericali habitu vestitos esse, sub poena florenorum 12, quam a refractariis exiget archidiaconus dioecesis.

7. Cavebunt item popae Deo fideique christiana detestabiles convitiations ac vituperia, a plebeis usurpari male solita; reus enim similibus aequae 12 florenorum poena punietur, in quam non absummiller incurret laicus sacerdotem suum convitiatus.

8. Si qui autem poporum in popinis cum scandalo aliorum iteratis vicibus belluari et per plateas titubantes divagari deprehenderentur, tales toties quoties jam dicta 12 florenorum poena ab iisdem irremissibiliter exigenda venient puniendi. Archidiaconi vero duplicatae subiciuntur. Poenae autem bursali impares, ad satisfactionem usque, limitata a suis superioribus hant peccati poenas arrepto³⁾.

9. Pro cavendo illo ordinario commate, quo popae a vulgo laceantur, nimirum quod popae Valachici sint furum praecones⁴⁾, serio cavebunt, ne cum eiusmodi farinae hominibus conversentur, aut similes scienter hospitio excipiant; sentes enim inevitabili eaque legali afflictiendos esse noverint poena.

10. Cavebunt item exposit popae (quod nunquam contingere perhibetur) sacram communionem aegrotis seu de loco in locum deferendam laicorum manibus concedere, sub poena florenorum 12; quam aequae subibit et laicos illam irreverenter tangens.

11. Et quemadmodum sui muneris erat antea etiam, ita deinceps laudabiliter unusquisque plebeus divina frequentare suam instruat plebem, teneros aequae ac imbecilliores cultui divino assuefaciet; ex quo major adultam inter et teneriorem plebem timor domini invalecat. Et cum non sine doloris sensu experiamur, etiam diebus festis ple-

bae obsequia parietibus quam plebi sacra celebrare verbumque Dei depravare, conculcum itaque est, ut si quis laicorum, ex supra negligentia domi steruendo, sacra negligere⁵⁾ consuetudine instimularetur, in prima vice a parochia serie admoceatur, secundo idem divinerum negligens reportus denariis 50, tertia vice autem floreno altari cedentibus irremissibiliter puniatur.

12. Pariformiter, si quis parochorum liturgiam sine legitima excusatione celebrare neglexerit, ab archidiacone suo aequae 12 florenis sit puniendus, cui liturgiae auditorium quoque praestabit necessaria⁶⁾.

13. Festa fori, id est magna, non observantes popae eadem florenorum poena, laici vero tribus florenis sunt puniendi⁷⁾.

14. Si etiam popae, qui extra rituale pro casibus reservatis et urgentibus sacram confessionem aut baptismum salutis plebis summe necessaria ignoranter et vitiose administrare deprehenderentur, eadem 12 florenorum poena puniendi veniant⁸⁾.

15. Cavebunt in posterum sacerdotes plebem ab ecclesiis excludere et eas ei interdicere, aut ex injuria quadam culpam sacram synaxim denegare, sub poena graviore⁹⁾. Ad quod accedit, ut plebani etiam dies feriales pro suo interesse plebi pro festis ne denuncient.

16. Si quis autem sacerdos ante ternam denunciationem canonicam quospiam copulaverit, talis irremissibiliter 24 florenis sit puniendus. In rebus autem circa hanc materiam dubiis a parochis consulendus sit archidiaconus dioecesis. Hac eadem poena serio injungitur, ne laicos alterius curae committat sine legitima causa et ratione copulare praesumat. Secundo: somerarii autem falcoemque in alterius messem immittentes eo facto officio priventur; quo instituto sancto observato, infinitae et periculosae illae trices tollantur. Copulandi autem, quemadmodum aliarum religionum aeccliae, pari modo nostri quoque parochis suis de praestandis tribus marianis erant provis.

17. Quemadmodum periculosum nimis est etiam saecularibus sacram confessionem rarius adire et a communionem esse munire, ita damnabile et scandalosum evenit, sacerdotes quoad primum a plebe notari. Conclusum igitur est, singulos sacerdotes omni mense saltem semel hoc bono et salutari exemplo populo praelucere debere sub poena florenorum 12¹⁰⁾.

18. Qui autem clandestine cum pagensibus parochiam conducere sibi praesumerent, tales immediate ex eiusmodi parochia medio officialium ecclesiasticorum expellendi sunt.

19. Cavebunt in posterum tam sacerdotes quam saeculares longiorum prolium suarum in scholis schismaticorum et nontholicorum periculosam nimis educationem, sub poena a domino episcopo arbitrative ipse infligenda¹¹⁾.

20. et ultime. Imponitur dominis archidiaconis serio, ut pro directione sua unusquisque statuta haec, hac synodo generali confirmata, et edita ab illustrissimo domino episcopo, authentice inque

¹⁾ Intelligi: relinquere.

²⁾ Intelligendum videtur de parochis liturgiam emittentibus, quavis ab auditorio, nempe a parochianis, sustententur.

³⁾ Circa tres ultimos articulos cf. articulum VI synodi anni 1728, et VIII atque XXI synodi anni 1728, col. 260, 268 et 261.

⁴⁾ Cf. articulum VIII synodi anni 1728 et V synodi anni 1728, col. 261 et 262.

⁵⁾ Cf. articulum VI synodi anni 1728, col. 260.

⁶⁾ Cf. articulum VI synodi anni 1728, col. 260.

⁷⁾ Cf. articulum IV et XVIII synodi anni 1728, col. 260 et 261.

¹⁾ Cf. synodum anni 1728, col. 247.

²⁾ Cf. litteras episcopi Potaki, in actis synodi anni 1728, col. 264.

³⁾ Circa tres ultimos articulos cf. articulum V synodi anni 1728, et III atque VIII synodi anni 1728, col. 259 et 260-262.

⁴⁾ Popae revera de huiusmodi delicto nocentes fuisse testatur Nilus op. c. p. 262, nota 2, ex relatione militari quorundam.

bona forma quantocius extrahant; quibus primum A
 cunctis, deum clerum et civilem Dei sibi com-
 munitatem, ad gloriam omnipotentis sanctorumque
 ejus ac ecclesiarum emolumentum, muniant ac bene
 instructi existant. Amen.

Extradatum ad mandatum illustrissimi ac re-
 verendissimi domini episcopi Joannis Innocentii

Klein, liberi baronis de fluid, per constitutum pro
 hac synodis venerabilis cleri ritus graeci uniti
 notarium.

Paulum Pater m. p. 1).

1) Iste Paulus Pater anno 1739 fuerat civitatis (An-
 dianopolis senator et deputatus". Bonae op. c. p. 10, nota 1.

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS

in qua Palsias patriarcha sede sua deijcitur (1732 mense septembri).

In eo quem conscripsit patriarcharum Constan-
 tinopolitanorum catalogo, Pancratius Demares,
 hierodiasconus Ioanninensis, asserit Hieremiam se-
 cundo rexiae orthodoxorum ecclesiam per septem
 menses: cum autem certissimis indicia exploratum
 habeatur, Seraphim, Hieremias successorum, in-
 auguratum esse patriarcham die 9 aprilis 1733,
 hinc recte colligitur eundem Hieremiam ad sum-
 mam dignitatem iterum pervenisse circa mensem
 septembrem anni antecedentis. Ubi vero sedem
 patriarchalem adeptus est, statim cura illi fuit
 Palsium, praedecessorem suum, a quo et ipse de-
 iectus fuerat, maioris excommunicationis poena
 multare, lata synodali sententia, quam Critias ec-
 clesiarum eodem calamo et atramento conscripsit,
 quo sex ante annis severissimum eum exauctora-
 tionis libellum in Hieremiam exaraverat, qui typis
 supra excusus est [col. 661-78]. Ea in codice
 τοῦ Κριτίου, p. 116-118, exstat hoc praefixo titulo:
 Καθάρσις τοῦ Παΐσιου μετὰ τὴν δευτέραν πατρι-
 αρχίαν τοῦ Ἱερემίου, σχεδιασθεῖσα μὲν διὰ τὴν
 ἐπεγομένην βίαν, οὐ μὴν διὰ εἰς ἐκβασιν ἐλθεῖσα,
 ἀλλὰ παραυτίκα ἐπιδοσθεῖσα. Ita vero incipit:
 Τὸ τῆς ἐξουσίας καὶ ἀρχῆς μέγεθος, καὶ μάλιστα
 τῆς ἀνωτέρας πασῶν καὶ ἐκκλησιαστικῆς, ἀκατα-
 πάντως καὶ φρονήματος μέγεθος, μεγαλοφυαν τε καὶ
 μεγαλόνοαν ὄντως ἐπιζητεῖται, καὶ ἀρετῶν καταλλήλων
 συνδρομῇ συγκροτεῖται: καὶ ἡδὴν συνίσταται κοσμιό-
 τητι. Multa aggerat verba in summa sententiarum
 ieiunitate egregius ille vocabulorum opifex: ad
 contumelias etiam descendit, ut ex eo quod se-
 quitur fragmento colligere est: Τοιοῦτος ὄφθῃ ἐν
 τοῖς παροῦσι κληροῖ: καὶ ὁ κατὰ παραχάρησιν θεοῦ
 φθῶς πατριαρχεῖσα: Παΐσιος, ὅστις ἐν συνεισθήσει
 τῆς ἰδίας φύσεως καὶ καταστάσεως, μὴ ἄλλῶν οὐδέ

ὄποιο: ἦν τὴν ἀρχὴν διανοηθεί, ἀλλὰ τῆ τῆς τύχης
 εὐμενείῃ φυσικῶς καὶ τῆ ἀθρόον καὶ κατ' ἐκτίδα
 τῆς ἱεραρχίας ἀξίῃ, εἰς ἐπίσημον καὶ ἐγκριτον ἄθρονον
 τῆς Νικαρηδέων μητροπόλεως ὡς τὴν διάνοιαν
 μετασφύρασι: οὐκ ἔκτισθη, τῷ τοσοῦτον μεγέθει τοῦ
 ἀξιώματος, πασῶν αὐτοῦ ὑπερβαίνοντος ἀξίαν τε καὶ
 κατάστασιν, οὐτὲ ἀφροσύνας ἠνέχετο τῷ παρόντι
 τῆς τιμῆς, τῷ χρόνῳ (cod. χρόνῳ) τῶν ἐγκριτῶν
 ἀρχιερέων συναριθμούμενος καὶ πάσης φιλοφροσύνης
 καὶ χάριτος καὶ εὐαγγελίας: κατὰ τῆς ἡμῶν μετριό-
 τητος ἀξιοῦμενος, ἀλλὰ τῷ κόρῳ τῆς τιμῆς μεθυσθείς
 καὶ τοῖς εὐτυχήμασιν ὑπεκλαπείς τὴν διάνοιαν, εἰς
 ἀλλόλοτον ἐξηγήθη φαντασίαν, καὶ ἀχαριστίαν νο-
 σήσα: τὰ τῆς ἐπιβουλῆς ἐξαρτίει καὶ σκευφαί κατ'
 ἡμῶν τε καὶ τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας: καὶ
 κληροῦ ἐπιτηδέου βραβεύμενος, ἐπειδὴν ὁ κατ'
 ἡμῶν ἀρης δεινῶς ἐνέπευ καὶ ἐδραματούργοντο τὰ κάκιστα,
 ἐπειδὴν οἱ τῶν λέκτων ἀπόστονοις ἐνέπεσον εἰς αὐτὸν
 καὶ δεδώκασι τὰ πείριαι τῆς δραματούργιας, ἀπο-
 κληθῆς ἀπεισεῖ τὸ ζῆν κατασπρέφοντας, τότε ὁ καλὸς
 οὗτος Παΐσιος διαδέχεται τὴν ἐπιβουλήν καὶ ἀνα-
 κληροῦ τὸ ἐκείνων ὑστέρημα, καὶ λέθρα τῆ κατ' ἡμῶν
 ἐκτίδα: ἐπιχειρεῖ καὶ ἀρπάζειν τὸν πατριαρχικὸν
 ἄθρονον καὶ εἰς ὑπερόριον φυγῆν τῆς παναρχίης ἐσχα-
 τίας τοῦ Σινᾶ ἡμᾶς: τοὺς οὐδὲν ἡδικοῦστας, ἀλλὰ τὰ
 μέγιστα αὐτὸν εὐεργετημέτας σπαιδῶς ἀπανθρώπως
 ἀποκνήμαται, οὐτὲ φιλίαν αἰδεσθεῖς οὐτὲ τὰς προφη-
 ταίνας εἰς αὐτὸν χάριτας αἰσχυνθείς, οὐ γῆρας δυσ-
 κηθείς, οὐκ ἄλλο τι τῶν ἐπιπέφρασι ψυχῆν δυναμέ-
 νων ἐπὶ νοῦν ἔθρανος, ἀλλ' ἄσκαρ τις κολέμιος καὶ
 ἀσπονδὸς ἐχθρὸς τῆ κατ' ἡμᾶς: ἐνετρέφα κειουχίῃ
 τε καὶ ταλακπηρίῃ, θεῶν ἔκιν (τὸ τοῦ λόγου) τὸ
 παρέκταν οὐκ ἀνταλεγόμενος.

Temporis notae, itemque episcoporum nomina
 prorsus absunt.

SYNODUS DIOECESANA VIVARIENSIS

1732 mense octobri.

Synodus dioecessana Vivariensis in Gallia, cele-
 brata mense octobri anni 1732, sub Francisco Rai-
 naldo de Villeneuve, episcopo Vivariensi.

De hac synodo confer opus cui titulus:
 Abbé Roche, *Armorial de Viviers*, II, 294.

SYNODUS DIOECESANA AMBIANENSIS

1733.

Synodus dioecessana Ambianensis in Gallia, cele-
 brata anno 1732, sub Petro de Sabatier, episcopo
 Ambianensi.

Exstant constitutiones synodales in opere cui
 titulus:
Actes de l'église d'Amiens, (1849), II, 300-11.

SYNODUS DIOECESANA FERENTINA

1732.

Synodus dioecessana Ferentina in Italia, cele-
 brata anno 1732, sub Fabricio Borgia, episcopo
 Ferentino.

Exstant constitutiones synodales in opere cui
 titulus:
 Synodus dioecessana Ferentina, anni 1732. Ma-
 ceratae, 1732. In-4° (Roma, Propaganda. —
 Ipse non vidi).

SYNODUS DIOECESANA POLITIANA

1733.

Synodus dioecessana Politiana (Montepulciano in Italia), celebrata anno 1732, sub Antonio Maria Vantini, episcopo Politiano.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Synodus dioecessana Politiana, anni 1732. Senis, 1733. In-4° — (Roma, libr. Becca. — *Ipsae non vidi*).

SYNODUS DIOECESANA SUESSIONENSIS

1733 aprilis 15.

Synodus dioecessana SueSSIONENSIS, celebrata die 15 mensis aprilis anni 1733, sub Carolo Francisco Le Febvre de Laubrière, episcopo SueSSIONENSIS.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Ordonnances synodales... [*supra col. 105*].

SYNODUS DIOECESANA SEPTEMPEDANA

1733 aprilis 19-21.

Synodus dioecessana Septempedana in Italia, celebrata a die 19 ad diem 21 mensis aprilis anni 1733, sub Dionysio Pieragostini, episcopo Septempedano.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Synodus dioecessana Septempedanae ecclesiae sancti Severini, ab illustrissimo & reverendissimo domino Dionysio Pieragostini, patritio Camerte, episcopo Septempedano, sa. d. n. papae praelato

domestico, ejusq. pontificio sollo assistente, habita dominica secunda post pascha & duabus sequentibus feriis, XIX, XX & XXI aprilis MDCCXXXIII, Clemente XII pont. optim. max. [*Insigne*] Camerini, ex typographia Joannis Baptistae Gabrielli, 1735. Superiorum permissu.

In-4°, 6 f. - 164 p., cum fronte et 1 fig. — (Paris, Bibl. nat. B 3382).

Pag. 77-134, habetur appendix documentorum ad hanc synodum attinentium.

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS

in qua, Hieremia amoto, Seraphim patriarcha inauguratur (1733 mense aprili).

Sedis Constantinopolitanae ea videtur esse lex longo usu comprobata, ut priorem patriarcham novus patriarcha tanquam clavum clavus eiciat. Vix a septem mensibus navis spiritualis gubernacula tractabat Hieremia, cum, coniuratione inita, in eius locum Seraphim Nicomediensem subrogant sacrae synodi antistites. Hic in patriarchatus possessionem venit die 9 aprilis 1733, teste Demare hierodisco, qui in suo patriarcharum Byzantinorum catalogo nondum edito hanc notam affert: „1733 ἀπριλίου θ', προσφώνημα Γερσίου Ἡρακλείου πρὸς τὸν πατριάρχην Σεραφίμ ἐπὶ τῇ ἐγχειρίδι τῆς πατριάρχειας. Συλλογὴ πατριαρχικῶν γραμμάτων τὸ μῆν Α' αὐτῆς 20, καὶ μῆνυμα μέγα εἰς ἄλλον 184 τῆς αὐτῆς; καὶ εἰς ἄλλον 181.“ Ubi sciendum, duas futuro patriarchae solere dari in ecclesia Graeca significationes seu iudicia. Prius vocatur μῆνυμα μικρὸν, i. e. iudicium minus; posterius autem μῆνυμα μέγα, signifikatio maior seu iudicium maius. Et utrumque quidem ipso creationis die datur.

Exstat in oedico Critiano, p. 30-32, illius synodi acta, in qua Seraphim in patriarcham evectus est, et his quidem verbis incipiunt: Μεγάλη τῆς ἐκκλησίας καὶ ἀνεπιθύμητος ἡ ἐπιθετικὴ ἐπιβολὴ τοῦ θεοῦ. Ubi haec de Hieremia sic scribitur: Ἐπειδὴ τοιγαροῦν καὶ ἡ ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ μεγάλη ἐκκλησία, ἡ κοινὴ μήτηρ καὶ προστάτις πασῶν τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν καὶ τῶν ἐν αὐταῖς ὀρθοδόξων, καὶ ὅ κατ' αὐτὴν ἀριστάτος ἀποστολικὸς πατριαρχικὸς καὶ οἰκουμενικὸς θρόνος, κρῖματιν εἰς μόνος οὖτος θεός, ἐπέθετο πρὸς ἀλλοῦ ἢ ἐπὶ κατὰ ἐν σταθμῶν γινώσκει γινώσκει καὶ ἀξίου ποιμένος δυναμένου διεξέρχαι αὐτὴν ἐπαγγελικῶς καὶ θεαρίτως, ἵνα τοῦ ἐπιθετικῆς ἐπιβολῆς αὐτῆς τὸ δεύταρον κτλ Ἱεραιμίου ἀδυνάτου πέντη καὶ ἀποπροσφῶρου ἀναφανέντος εἰς τὴν προστάτιαν καὶ διοίκησιν αὐτῆς οὐ μόνον διὰ τὰ σαρκινὰ κέρματα καὶ τὴν ἐν ἑσὶ αἰσῶν παραλοσίαν, ἀλλ' ἢ ἐν ὀφθαλμοῖς ἀνιόντος ἢ πέντη καὶ ἀνεπίγνωτος οὐ μόνον εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ καὶ θεὰ τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν ἀριστίας καὶ

ἐδαφῶς πίστιως λειτουργήματα, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἔξω καὶ πολιτικὰ διοικήματα, καὶ μονοδικεῖν καὶ οὐκ ἐπιτρέψαι ἐν νεκρῶ καὶ ἀπόχρῃ ἐνοικουροῦσα καὶ ἐπιφανομένη τῷ σώματι, ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλα τινὰ παραμαρτοῦσα τῇ τοιαύτῃ θειῶσαι ἀτοκα καὶ θειά, καὶ ἐνὶ λόγῳ διὰ τὸ ἐστρεφῆσαι τὴν πνευματικὴν τῆς Χριστοῦ ἐκκλησίας καθόλου ποιμαντορίαν τοῦ ἀρχικοῦ ποιμένος, τὸ σῶμα τῆς κεφαλῆς καὶ τὴν παρακοσμίαν ταύτην ἐκείνη τοῦ κυβερνήτου, — οὐ ἕνεκα οὐκ ἀνεσχετὸν ἡγησάμενοι παραθεῖν ἀθεράπευτον τὴν κοινὴν ταύτην λυγρὴν καὶ ζημίαν τῆς ἐκκλησίας καὶ φθορὰν τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου καὶ τὸ ἀποίμαντον ἐλας καὶ ἀπροστάτητον τοῦ ὀρθοδόξου συστήματος, συνελθόντες ἁρμοσμοὶ οἱ τε ἐκκλησιαστικοὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀρχιερεῖς μετὰ τοῦ τιμιωτάτου ἐκδοξοτάτου καὶ πανευγενεστάτου ἀρχόντου, μεγάλου λογιώτου καὶ γενικοῦ ἐπιμελητοῦ κυρίου Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν λοιπῶν τιμιωτάτων καὶ λογιωτάτων κληρικῶν τῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας καὶ εὐγενεστάτων καὶ ἐκδοξοτάτων ἀρχόντων τῶν τε καπιταναγείων Οὐγγροβλαχίας καὶ Μολδοβλαχίας, καὶ λοιπῶν ἐπιστῶν τῆς βασιλευσούσης ταύτης τῶν πόλεων καὶ παντὸς τοῦ ἐδαφῶς κλήρου τε καὶ συστήματος ἱερατικοῦ τε καὶ λαϊκοῦ, διὰ κοινῆς καὶ ἁρμόνιου βουλῆς συνέθεσαν καὶ συναίνεσαν, αὐτῶν μὲν διὰ τῆς βηθείας αἰτίας ἀποκηρῆθαι τοῦ οἰκουμενικοῦ τοῦτου θρόνου, ἄλλον δ' ἀντικαταστήθαι διὰ κοινῆς ἐπιλογῆς καὶ κανονικῶν φήρων ποιμένα ἀξίον. Οὐ ἕνεκα καὶ διαμνησάμεν αὐτῶ ἰδιοθελῶς παρατηθῆναι, λαβόντι τὴν ἀποχρῶσαν βοήθειαν παρὰ τῆς ἐκκλησίας εἰς τὰ πρὸς ζωσκειαν. Ἐπει δ' ἕκαστος τῆ φιλοδοξίᾳ κινούμενος καὶ τῆς ἰδίας ἀσθενείας καὶ παρῶσης οὐκ ἐκασθενόμενος, ἀδυσώπητος ἦν, κέντερον καὶ κυρίως βεβούρηται ἐκινούοντο, μέχρι τε καὶ πόλεμος ἀνεργήθη καὶ κίνδυνος ἠπαλλετο τῇ ἐκκλησίᾳ ἐκ τῆς ἐπιστάσεως, ἡ μὲν ἐπιλογὴ καὶ αἱ φήροι κανονικῶς προέβησαν καὶ τὰς ἀπάντων γνώμας κενυραμένης ἦσαν ἐκτεταθεῖς ἐκ μέρους τῆς ἐκκλησίας ἀνεργήθησαν καὶ τὴν παρὰ θεοῦ βουλήν παραμένουσαν, ἐλάσθη δὲ ἡ παρὰ τοῦ βασιλικῶ κρῖτους ἀπόφασιν, ἢ ἐκτεταμένης

ποιός πᾶσιν ἡμῖν ὁ τῶν ἀγαθῶν πρότασις καὶ χορηγὸς θεός, γενόμενος Πάπας Ἰωάννης φιλαγόφου, νεώτερος εἰς τὰς καρδίας τῶν πολυχρόνιων ἡμῶν ἀδελφῶν ἡγαμένων τε καὶ ἔξουσιασθῶν, εὐνοίας ἐπιγνώστως ἤδη καὶ βασιλευσάντας, καλῶς τὴν κοινὴν ἡμῶν ταύτην δυστυχίαν καὶ ἀδελιότητα καὶ σκληραγωγηθῆντας ἐφ' ἡμῖν κακῶς πάσχουσιν, ἐκείνων μὲν ἔξωσαν τοῦ οἰκουμένου πατριαρχικοῦ θρόνου εἰς ἀπόρορον καὶ ἀδόκιμον, τὴν δὲ προγεγεννημένην διὰ κανονικῶν φηφῶν ἐπιλογὴν ἀποδεξάμενοι, συνεχώρησαν προχειρισθῆναι καὶ προβαλεῖσθαι κατὰ τὸ ἐκτετατὸν ἔθος τῆ ἐκκλησίας τὸν ἀξίον προστάτην καὶ ποιμένα. Latis igitur suffragiis ab universo clero in ecclesia sancti Georgii, patriarcha inauguratus est Seraphim, metropolita Nicomediensis.

Hanc electionem simul ac Hieremieae deiectionem omnibus orthodoxis notam fecit eadem synodus per encyclicas litteras, a Critia etiam conscriptas, quae in eodem codice p. 96-100 continentur, sub hoc titulo: Μετὰ τὴν δευτέραν ἔξωσιν τοῦ κυρίου Ἱεραρίου ἐκθενοῦσα οὐρακτικῆ καὶ σχεδὸν ἀναισθητοῦ πάσχοντος, πατριαρχεῦσοντας τοῦ μακαρίου Σεραφίμου, ἐγρήθη τὸ παρὸν πρὸς φανέρωσιν τοῦ πράγματος καὶ νοθεύει τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν. Ita vero incipiunt: Ὁ φύσει ὑπερέθεος καὶ καλυμμένος θεός, ὅπου διὰ τὴν ἀκαιρον αὐτοῦ ἀγαθότητα καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐκ τοῦ μη ὄντος ἐδημιούργησε τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἑαυτοῦ καὶ καθ' ὁμοίωσιν. Quae cum nihil plane novi afferant, eas memorasse satis erit.

CONCILIUM PROVINCIALE TARRACONENSE

1733 maii 18 - iulii 1.

Concilium Tarraconense per illustrissimum et reverendissimum d. d. Petrum Copons, archiepiscopum Tarraconensem, celebratum a die 18 mensis maii ad diem 1 mensis iulii anni 1733.

Convocavit concilium Tarraconem eique praefuit illūms archiepiscopus d. Petrus Copons; interfuerunt illūmi domini d. Bartholomaeus Camacho Madueño, episcopus Dertusensis; d. Balthasar Bastero de Lladó, episcopus Gerundensis; procuratores illūmorum dominorum d. Francisci de Olasso Hypenza, episcopi Illerdensis; d. Fr. Gasparis de Molina et Oviedo, episcopi Barcinonensis; d. Simeonis de Guinda et Apestegui, episcopi Urgellensis; d. Thomae Broto et Perez, episcopi Celeonensis; d. Raymundi de Marymon, episcopi Vicensis; multique abbates, syndici, priores et procuratores monasteriorum, capitulorum et communitatum provinciae ecclesiasticae.

Tredecim sessionibus absoluta est haec synodus, quae litteris datis die 7 martii in diem 18 maii convocata erat. De tribus primis sessionibus nihil occurrit memoratu dignum. In quarta vero sessione adfuit missus a rege orator, qui subsidia ad bellum contra Mauros peteret. In decima sessione omnibus visum est, a ss. patre petere, ut in universa provincia officium proprium s. Mariae cervell. recitaretur. Quibus precibus ss. pontifex die 22 jan. 1735 annuit. In undecima sessione habita die 23 ejusdem mensis id actum est, ut synodus de incommodis, quae ex bulla in gratiam ord. Praedic. late consequerentur, ad ss. pontificem referret. In duodecima sessione duo sunt decreta: alterum de congruis beneficiorum redditibus [infra col. 992 editum]; alterum, hisce verbis conceptum:

Quamvis fel. record. Benedictus papa XIII in suo apostolico brevi, Romae expedito die 24 augusti 1728, abusibus plurimorum infensus qui munus evangelicae praedicationis in substantiam spiritualis alimoniae institutum, vertunt in suae ipsorum ambitionis aut gloriae vanae aucupium, dum non Christum crucifixum in ostensione spiritus et virtutis enunciant, sed levissimis passim argumentis et ineptis sententiis, ad ostensionem proprii acuminis facato sermone compositis, potius auribus populi blandiuntur, quam animis dolorem peccatorum incutiunt, salubriter statuerit ac districto praeciperit, quod, qui sacrum praedicationis ministerium susceperunt, ad singulas conciones in consueta salutatione, aliquem christianae doctrinae articulum aut divinae legis praecceptum tradant et explicent: nihilominus quia huiusmodi ordinationis salutaris intentio eluditur, cum plures paucorum hoc majori studio dignum non nisi breviter nimis et per tran-

sennam aut confuse et permixtım cum aliis rebus pertingunt, ita ut saepe fideles ea, quae intenditur, doctrina et instructione omnino vacui revertantur; propterea, s. appr. conc., statuimus et mandamus, quod, quicumque munus praedicationis verbum Dei susceperint, in singulis concionibus, loco consuetae salutationis, nihil aliud quam articulum aliquod doctrinae christianae aut divinae legis praecceptum, prout animarum necessitatibus utilibus esse censuerint, stylo simplici, plano et aperto tradant et explicant. Inobedientes vero coerceant ordinarii canonici remedia, non solum sublata ipsis irremissabiliter praedicationi facultate, sed ecclesiasticis etiam censuris, ubi opus fuerit, pro modo culpae intentatis et infictis.

In tertia decima et ultima sessione concilium b. Vincentii a Paulo canonizationem a ss. domino esse petendem.

Haec synodus multa quoque de subsidio et immunitate tractavit.

X sessio. Prior Mercedariorum Barcinonensium supplicavit, ut officii et missae s. Mariae de Cervellon extensio ad totam provinciam a s. sede peteretur; idque a concilio petıtum et a ss. pontifice concessum est die 22 januarii 1735.

XII sessio. Illūms d. archiepiscopus exposuit, notissimum esse et in hac provincia et in omnibus his regnis, quantis conatibus clerus suam immunitatem defenderit, tum contra exactiones tributorum, tum contra personalia gravamina, quibus ex multis annis, praesertim ex anno 1717, quo rex varia decreta ecclesiae iuribus adversa edidit, vexaretur; quamobrem conveniens videri, omnes conciliorum ad regiam majestatem recursus itemque preces ad ss. pontificem missas hujus concilii actis inseri, ut de antistitum studio tuendae sacrae immunitatis constaret. Atque haec concilium probavit, et inter alia documenta in ejus actis haec reperitur.

†

Jesús, María, José.

MEMORIAL AL REY NUESTRO SENOR,

que Dios guarde, y representacion juridica, por el estado eclesiastico de Cataluña, sobre diferentes gravámenes que experimenta en sus conciones y libertades.

Señor: Don José de Rius, canónigo de la santa iglesia de Barcelona, provisor, vicario general de aquel obispado, y síndico del estado eclesiastico del principado de Cataluña, con la mas reverente y respetuosa veneracion se pone á los reales pies

de v. M., acudiendo á la soberana piedad y católico celo de v. M. para representar la vulneracion que experimenta aquel estado eclesiástico todos los dias en sus exenciones ó inmunidades, reduciéndose casi su elevada esfera á igual ó inferior condicion que la de los seglares: y reconociendo la real intencion y mente de v. M., de contenerse dentro los términos que prescriben los cánones, concilios y bulas pontificias á tan sagrado asunto, no consintiendo v. M. que en su feliz reinado se practique aquella libre y absoluta potestad, que quieren algunos autores con lisonja, tengan los príncipes, y que no reconocieron los juriscóndulos antiguos; con grande fundamento espera el estado eclesiástico el consuelo que solicita, y de que ha de resultar un gran servicio á Dios y á v. M. Y así suplica sea servido v. M. mandar se examinen y vean los puntos que representa en el papel incluso, para que v. M. con su santo celo y piedad se sirva proveer el mas pronto y eficaz remedio, ó que siendo v. M. servido, se terminasen estas dependencias por la via regular de una contencion jurídica, oyendo los fiscales, que es la ley prescrita en Cataluña, segun la concordia de la reina d^a. Eleonor, para decidir las competencias de las dos jurisdicciones, eclesiástica y real, y en qué v. M. con el decreto de la planta nueva del gobierno de Cataluña, capítulo 50, mandó no se hiciese novedad, llamándola los autores que escriben sobre ella, como inspirada del cielo para beneficio de la pública utilidad, y entera conservacion de entrambas jurisdicciones, atajándose con ella las perturbaciones, escándalos y violencias que antes se lloraban, que lo recibirá el estado eclesiástico á merced, rogando por la salud y aciertos de v. M., de la reina nuestra señora, de los serenísimos príncipes y toda la familia real.

PUNTO I.

Sobre los bienes de los legos, que pasan á los eclesiásticos, si deben pagar catastro.

1. Pretenden los ministros de v. M. que todos los bienes de los legos, desde 1° de enero de 1716, se hallan descritos y tasados en el real catastro, y que si pasan despues á la iglesia, ó personas eclesiásticas por fundacion, sucesion ó contrato civil, deben poseerlos con la misma carga, siendo como es esta imposicion real, cierta é invariable totalmente conexa é inseparable de los bienes, porque v. M. en semejante imposicion (por estar á cargo de la dignidad real atender al mayor resguardo y bien de sus vasallos) se reputa dueño particular y privado de todos los bienes de aquellos que fueron capaces entonces de contribuir; y por derecho de dominio privado delibera el impuesto proporcionado á la urgencia¹⁾. Y así como la carga real contraída por pacto ó convencion del dueño privado influye con perpetuidad en el fundo, aunque haga tránsito á la iglesia, sin duda la debe influir tambien cuando la impone el príncipe á impulso de la necesidad del estado como dueño²⁾.

2. Pero esta opinion, que fue de Bartolo, diciendo que podian los príncipes seglares hacer estatuto, disponiendo que todos los bienes descritos en el catastro fuesen hipotecados á pagarlo, y que con esto aunque los adquiriesen los eclesiásticos no se librarian de él, es reprobada totalmente

como repugnante á la inmunidad³⁾, y aun el mismo Bartolo se retractó despues, escribiendo sobre la ley *placet eod. de sacrosanctis ecclesiis*, y en el concilio CLXXX, como refiere Pignatelli en el lugar citado, *ubi proximo num. 6.*

3. Siendo como es la inmunidad eclesiástica de derecho divino, autorizada con todas las leyes canónicas y constituciones de los príncipes católicos, no puede venir por ningun caso perjudicada por edicto ni ley alguna dimanada de la real soberana potestad⁴⁾, confesando los mismos príncipes que cualesquiera ley contraria á ella es nula y de ningun valor, lo que procede con mayor razon en España, donde los reales inclitos progenitores de v. M. con su santo celo prohibieron atentar lo contrario, y aun en caso de duda se debiese seguir la opinion y regla que fuese mas favorable á la iglesia⁵⁾; y esta doctrina católica la siguen los autores de mayor nota⁶⁾.

4. Sin que pueda hacer fuerza la excepcion en que se fundan los ministros, que se reduce no proceder en aquellas cargas, que son reales inherentes á las cosas, por las mismas cosas, de cuya naturaleza suponen ser el tributo del catastro: porque, si es cierto que los eclesiásticos ni directo ni indirecto pueden ser pechados, ni en personas ni bienes⁷⁾, „qué importa se inventen sutilezas contra la ley divina y humana, que no atiende tanto al sonido de la voz, como á la intencion que la anima, queriendo que la iglesia deba y pueda adquirir bienes pechados“. Pero in aun todo el afan con que se ha procurado llamar el catastro *carga real* inherente á las cosas por las cosas, puede coonestar esa imposicion. La imposicion real es aquella que se paga de la cosa, y no aquella con que se contribuye por razon de la cosa. Los censos que se cargan en la nueva poblacion de un pueblo, en la division que se hace de sus campos, siguiendo la especie de la ley *agraria*, que en Castilla llaman *censos de poblacion*, son cargas reales que se pagan de la cosa, nacen con la cosa, y siguen á la cosa, como tambien los que se imponen con el contrato enfiteútico; pero las colectas é impuestos que se dividen *per aes et libram* entre los vecinos de una provincia ó pueblo, á razon de sueldo ó mas por libra, estas cargas nunca pueden tener la naturaleza de reales, por mas que se afecte vestirlas con este nombre, siendo, como son, mixtas, impuestas á las personas por las cosas; y se hace mas patente esta verdad si se atiende que en el año 1715, que fue el primero de la indiccion

¹⁾ Pignatelli, *consul. 54, tom. 2.*; Carolo de Graña, *De affectib. clerical. affectu 3.*; Bonacina, *In bulla coenas, puncto 3, § 1, n. 4 et 16.*; Gutierrez, *lib. 1, quest. 3.*; Lessius, *De iustitia et iure, cap. 33, dub. 3, n. 21.*; Espartero, *p. 1, decia. 35, num. 20 et 21.*; Merlino, *decia. 902, n. 68.*; Suarez, *De immunitate, lib. 4, cap. 20.*; Abbas, *in cap. ultimo, n. 12, De vita et honestate clericorum.*

²⁾ Pignatelli, *ubi supra n. 12 et 45.*; Riotina, *consul. 15, n. 13, cap. 1, De immunitate ecclesiarum in 6.*; *L. jubemus eod. de sacrosanctis ecclesiis.*; Suarez, *De immunitate, lib. 4, cap. 20, n. 25.*; *Ibid. Sicut non potest inchoari tributum ita nec conservari.*

³⁾ Fagnano, *in cap. Ecclesia 10, De constitutionibus, quest. 14, n. 31.* donde transcribe una real cédula de 26 de octubre de 1654, en que el señor Felipe IV expresó su ánimo con las palabras siguientes: „Siendo la intencion de a. M. de guardar á la iglesia no solo en lo claro sino en lo dudoso, y aun siendo menos opinable ha de prevalecer el favor de la iglesia.“

⁴⁾ Barbosa, *De iure univ. ecclesiarum, lib. 2, cap. 3, a n. 69, et voto 117, a n. 48.*; Salgad., *De retentione bullar., p. 1, cap. 2, n. 104.*; Matos, *De re criminali, contrav. 78, n. 66.*; Cortina, *tom. 1, decia. 94, n. 35 et 36.*

⁵⁾ La bula de la cena, *cap. 15, optime.*; Bonacina, *tom. 2, consul. 55, n. 5, 7, 27 et 28.*

¹⁾ *L. II, tit. 26, p. 3.*; Bobadilla, *In poll. lib. 5, cap. 5, num. 7.*; Coballos, *quest. 577.*; Castillo, *De tertio, lib. 6, cap. 17, n. 11.*; Ametanez, *De casu pñe, tom. 2, lib. 7, cap. 8, n. 47 et 65.*

²⁾ Pignatelli, *Consul. 54, n. 28.*

del catastro, solo se cargó en los bienes, sitios y raleas, para poder bautizarla desde los principios con el nombre de real; pero en el año 1716 ya se sujetaron tambien los personales é industriales. A lo que se añade faltarle á dicha carga el ser invariable, que es otra de las calidades que quieren los autores que defienden estar sujetos los eclesiásticos¹⁾; pues ha tenido el catastro sus aumentos, como es á treinta por ciento, y en los comunes de las ciudades cuarenta y cinco por ciento. Y finalmente, esta imposicion ha dimanado de la real autoridad, sin ministerio alguno, contrato ni pacto hecho con los pueblos y vasallos, en el qual caso es incontrovertible que no debe pasar con la carga²⁾, y aunque los pueblos han descrito sus bienes en el catastro, pero esto es porque el vasallo obediente no debe oponerse á la real voluntad. Pero para celebrarse un contrato debe ser necesario un positivo consentimiento de las partes, que no puede presumirse de la aquiescencia de los pueblos, nacida de un acto necesario de obediencia, hija del temor reverencial y respetuosa veneracion que deben á v. M. como á su señor natural, lo que no sucede así en el contrato enfiteutico, donde no es dudable del contrato libre y espontáneo hecho por el poseedor de la cosa, el qual recibió el precio del censo, ó el equivalente correspondiente á la servitud carga que impuso sobre sus bienes. Y finalmente, bastante perjuicio se sigue á las iglesias de que el catastro impuesto en 1716 haya de ser anterior á otras cualesquiera deudas que los legos puedan haber contraido, y hipotecas sobre sus patrimonios, aunque sean antiquísimas y á favor de la iglesia, como se pretende por los ministros de v. M., no sabiéndose considerar raxon para retrotraer esta nueva carga á la primera adquisicion de las cosas, hecha sin fraude y con todas las solemnidades de derecho.

5. Pero cuando pudiese haber alguna duda, lo que quita todos los reparos, y con mas estrecho vínculo ata el juicio para la resolucion favorable que espera el estado eclesiástico de v. M., es la concordia que el rey d. Alonso el IV hizo con el estado eclesiástico de Cataluña en el castillo Octaviano de Nápoles á los 6 de enero de 1451, que se halla en el título *De las santas iglesias*, del segundo volumen de las generales constituciones de Cataluña, en la qual prometió el rey por sí y sus sucesores, en buena fe real, que nunca jamás pediria é impondria á las iglesias, personas eclesiásticas, ordenes, limosnas, cofradías y otros pios lugares santos ó religiosos, ahora fuesen de personas eclesiásticas ó seglares, ahora mixtas, y á los bienes de ellos, aunque fuesen patrimoniales, imposicion alguna de cuatro sueldos por libra, ú otra mayor ó menor, aun por urgente, grave ó inminente causa, raxon ó necesidad; de suerte que *directa ó indirectamente*, por ninguna causa, raxon ó motivo, aunque gravísimo, por via de demanda, colecta, imposicion, funcion ú otro cualquiera derecho *régio, real, vecinal ó mixto*, ó de otra manera, no pudiese pedirles nada, imponerles, ni cobrar por el rey y sus sucesores. Salvo que en caso que por alguna justa razonable causa y necesidad aconteciese hacer peticion, demanda, ó alguna imposi-

cion á los reinos y condados, ó á otro de ellos; en tal caso las iglesias, personas eclesiásticas y los demás susodichos lugares fuesen tenidos y obligados á la contribucion, pagando y contribuyendo juntos, y no separadamente, con dichos reinos y condados, y pagando estos real y efectivamente, y no de otra manera, ni de otro modo así que no fuesen; ni pudiese hacerse *perpétuamente* de cualquiera manera ni de cualquier modo la exaccion, demanda, peticion ó imposicion á dichas iglesias, personas eclesiásticas, lugares susodichos, y á sus bienes adquiridos y *adquisidores*, sino haciéndose para el remedio de la urgencia y necesidad la imposicion de dichos reinos y condados, y sin fraude, y que se hiciese juntamente con ellos, y no separadamente, y por los bienes que se declarasen despues obligados á la contribucion. Y para que en lo venidero no pudiese haber cuestion qué bienes de las iglesias, personas eclesiásticas y lugares estuviesen obligados á la general contribucion, y en qué y en quiénes no lo estuviesen, fue convenido que en las primeras cortes generales que celebraria s. M. por sí ó por su lugarteniente, á los Valencianos de cada uno de los tres brazos de dichas cortes, y de consentimiento de cada uno de ellos y de la mayor parte, hubiesen de nombrar una buena persona, y en caso de no nombrarla el brazo eclesiástico, s. M. ó su lugarteniente eligiese una persona eclesiástica de las que acostumbraban concurrir á las cortes; las cuales tres personas nombradas tuviesen obligacion de discernir y declarar por mera justicia lo susodicho, y lo que uniformemente declarasen, se tuviese por acto de corte; y en caso de discordia s. M. ó su lugarteniente nombrasen á otra persona, la qual hiciese su declaracion; teniéndose por acto de corte; y hasta tanto que se hiciese dicha declaracion no se pudiese cobrar de los eclesiásticos. La qual concordia se hizo con autoridad del legado *á latere* de Nicolao V para componer las diferencias que habia entre el rey d. Alonso y las iglesias de sus reinos, que despues ratificó el señor rey d. Juan el II, y así parece que se debe observar, no solamente como á ley, sino como á contrato.

6. Del contexto de esta concordia se conyence que los bienes de la iglesia y eclesiásticos, así adquiridos como *adquisidores*, deben ser inmunes y libres de los tributos, colectas é imposiciones de los príncipes seglares y de los pueblos y universidades, lo que es conforme á los sagrados concilios Lateranenses en los tiempos de Alejandro III y de Inocencio III³⁾.

7. Asimismo hace inmunes y exentos la citada concordia, á los bienes adquiridos y por adquirir de los eclesiásticos, de todo régio derecho, real, vecinal ó mixto, *vel alias*, con cuya generalidad vienen comprendidos los cargos ó tributos personales, *mere reales*, ó mixtos, es á saber, aquellos que se imponen solamente á las personas súbditas, sin orden ni respeto á los bienes patrimoniales, los cuales se llaman *personales*, como es la capitacion de los ciudadanos⁴⁾; los que se imponen á las

¹⁾ Pignatelli, *consultationes* 54, n. 42; Rota, *coram* Celso, *decis.* 259 et 332, et *coram* Martino, 302, n. 55; Esperello, *part. 1. decis.* 35 et 36; Gobius, *consult.* 149, n. 23; Luca, *De regulibus*, *disc.* 50.

²⁾ *DD. superavitati cum decisionibus rotalibus*; Anchari, *consil.* 204, n. 3 et 4; Charlin, c. 104, n. 26; a. *congr. immunitatis*, 6 *novembri* 1636; Suarez, *De immunitate*, lib. 4, cap. 20, n. 9; Rota, *coram* Martino, *decis.* 302, n. 54.

³⁾ *Cap. Non minus. 4. De immunitate ecclesie [III, 49]; Cap. Adversus, 7. ejusdem tituli. Cap. Quia nonnulli, 1. de immunitate [VI, III, 23]; y Urbano VIII en la bula mandada publicar á 8 de setiembre de 1641. las cuales disposiciones canónicas pondera con gran viveza el P. Pirhing, in *ius canonicum*, lib. 8, tit. 49, sectione 3, § 2, per totum L. *de immunitate vericula* sive *Cod. de episcopis; audiend. authentic. Nam nulla communitas, Cod. de ep. et clericis; cap. final. De vita et honestate clericorum [III, 1];* por cuyos textos y otros lo defende Socarrate, in *Consuetud. Cataloniae*, n. 32, p. 508.*

⁴⁾ *Ad tactum L. unicus Cod. de capite civium, et ibi repetentes.*

mismas cosas ó bienes sin respeto á la calidad de la persona, y así á los bienes por los bienes por ley ordinaria, en virtud del poderío ó jurisdicción suprema que se llaman reales, ó *régios*, y aquellos que se imponen á los súbditos en orden y respeto á los bienes que poseen, de suerte que inmediatamente se ponen á las personas, y en consecuencia á los bienes de ellas, y así á las personas por los bienes, que se nombran mixtos¹⁾.

8. Esta exención de todos estos cargos, que se concedió á los eclesiásticos en dicha concordia, era ya concedida por derecho canónico, no solamente de los cargos personales por lo que se ha dicho²⁾, sino también de los reales que se imponen por el príncipe por ley perpetua y ordinaria, aunque después de la adquisición los adquiere la iglesia por los fundamentos legales que requieren los autores³⁾.

9. Esta supuesta exención de todos los cargos, así de los bienes adquiridos, como de los adquisidores, fue concedida en dicha transacción, no solamente por la abdicación que hizo S. M. en dicho auto, de no pedir ni imponer algún derecho, sino también por haberse expresamente convenido que la exacción ó imposición no pudiese hacerse *perpetuamente*, sino durante la urgencia ó necesidad del reino, lo que da á entender que por cualquier urgencia ó necesidad no se podía imponer tributo real, sino en todo caso mixto, porque la calidad de este se conoce de la prestación, que no tiene cierta y determinada regla, sino incierta, y según lo pide la necesidad⁴⁾; no siendo la sola utilidad causa suficiente para imponer tributo, sino que debe ser una urgentísima y extraordinaria necesidad, la cual no admite ni perpetuación ni sucesión, y por esto es cargo no real sino mixto⁵⁾; de donde se infiere que, hallándose convenido en dicha concordia que la iglesia y eclesiásticos debiesen contribuir al rey por una urgentísima necesidad, se conformó con la disposición del derecho canónico establecido en varios textos⁶⁾; por cuya razón en ese caso defienden los autores que deben concurrir los eclesiásticos, observada empero la forma que prescriben los cánones⁷⁾, que se reduce á oché condiciones, que explican los doctores⁸⁾; y así no siendo reales nunca podrán pasar á los eclesiásticos, sucediendo los bienes, aun siguiendo la mas rigurosa opinión⁹⁾. Y por este fin, siendo estos cargos á que la iglesia debía contribuir en el caso de una urgentísima necesidad, no reales sino mix-

tos, en dicha concordia el repartimiento de ellos no se dejó al rey ni á sus ministros independientes de persona eclesiástica, sino que se convino que esta concurrencia con el rey: lo que se fundó en la razón legal, porque siendo mixtos, y así impuestos á las personas por las cosas, como las personas eclesiásticas sean exentas de la jurisdicción real y del ejercicio de ella¹⁾, porque en los bienes no se ejerce jurisdicción por sí solos, sino indirectamente y *per accidens* en cuanto son accesorios á las personas²⁾, y el acto de imponer tributos sea acto de jurisdicción³⁾, por eso se estipuló, que interviniese una persona eclesiástica, en quien se refundió la jurisdicción, en fuerza de la autoridad que interpuso el legado de la santidad de Nicolao V. y así aun en el caso supuesto, pero negado, que hubiesen de contribuir al catastro los bienes que suceden los eclesiásticos, no podría ser juez competente el intendente, como se pretende, ni del repartimiento ni de incidentes que puedan ofrecerse, por ser incapaz de ejercer jurisdicción en los eclesiásticos, que es otro de los gravámenes de que se queja el estado eclesiástico.

10. Esta pretensión del estado eclesiástico respecto al conocimiento de este género de causas, y controversias sobre el catastro, dicen los ministros de V. M. ser sin fundamento, porque en Cataluña se ha practicado y practica inconcusamente atraves el real fisco á sus tribunales cualesquiera causas en que tenga interés presente ó futuro, cierto ó probable, aunque sean aquellas entre eclesiásticos, ó tengan aneja alguna espiritualidad⁴⁾. Pero en la aplicación de esta regla parece se recibe equivocación, porque en Cataluña es cierta y asentada la regla general en el tribunal de competencias de las dos jurisdicciones, que siempre que el eclesiástico es reo la causa debe tratarse en el juzgado eclesiástico, que es su juez competente. Ni se aplica la regla que suponen los ministros, pues aquella no puede extenderse en el caso que se trata de inmunidad, en que el fisco es incapaz de poder conocer de ella, como en términos de alojamiento lo traen los autores catalanes⁵⁾; y así es preciso que se ejerza la jurisdicción en este caso por los ordinarios eclesiásticos, como superiores y jueces competentes, por ser así la exacción del catastro y todas sus dependencias actos concernientes á la jurisdicción, la cual es incapaz de ejercer en los eclesiásticos el juez seglar⁶⁾. De suerte que aquellos autores que defienden que los colonos de las iglesias deben contribuir por la parte colónica á los cargos y pechos de las universidades, dicen y consideran formalmente aquella parte colónica como parte de por sí, separada del fundo ó predio eclesiástico, y como patrimonio del

¹⁾ L. *recripto* 6 ff. de *muneribus et honoribus*; Pirhing. *In jus canonicum*, lib. 3. tit. 49. sectione 3. n. 54; Scopas, ad Merlinum, *Controvers.* lib. 1. cap. 2; Alexius, *De meliorationibus*, ad Antonium de Marina, *melioratione* 76. n. 2 et 3.

²⁾ Pignatelli, *consult.* 50. tom. 2. num. 26.

³⁾ Spada, *consil.* 131. n. 66; Pirhing. *In jus canonicum*, lib. 3. tit. 49. sectione 2. § 1. n. 57; Lessius, *De iustitia et jure*, cap. 37. dubio 3. n. 21; Carolus Alexius, *melioratione* 76. n. 3. donde dice, que así lo aconsejó el cardenal Grassolla al Sr. Felipe II.

⁴⁾ Merlinus, *Controv.* lib. 1. cap. 96. n. 20; Scopas, *ad eundem*, cap. 2. n. 27; Alexius, *dicta melioratione* 76. num. 6.

⁵⁾ Merlinus, lib. 1. cap. 2. n. 27; Alexius, *melioratione* 76. n. 6; Julius Caponius, *diacep.* 51. n. 9.

⁶⁾ Canon *Tributum* 22. causa 23. *quest.* 4.

⁷⁾ In cap. *Non minus*, 4. et cap. *Adversus*, 7. de *immunitate ecclesiarum* [III], 49.

⁸⁾ Late: Fermoianus, *ad cap. 10. ecclesia Sanctae Mariae, de constitutionibus, quest.* 12. n. 32; Clarin, *Controv.* lib. 1. cap. 32. n. 53; Pirhing, *In jus canon.*, lib. 3. tit. 49. sect. 9. § 2. n. 70; Amostano, *De causis piis*, tom. 2. lib. 7. a. n. 32; Balsameda, *De collectis, quest.* 19. n. 15 et 17; Oliva, *De foro ecclesiae*, 1. p., *quest.* 39; Antunes, *De donationibus*, p. 3. cap. 2. n. 10.

⁹⁾ Barbosa, lib. 1. *De jure ecclesiarum univ. cap.* 39. lib. 1. § 5. n. 27; Rota *apud Fagnanum*, in cap. *Non minus*, 4. *De immunitate*; Pirhing, *tit.* 49. *sect.* 3. § 2. n. 72.

¹⁾ Romaguera *ad synodales Gerundae*, lib. 5. tit. 8. cap. unico.

²⁾ Pirhing, *In jus canon.*, lib. 3. tit. 49. sect. 3. § 2. n. 72; Fermoianus, *ad d. cap. Ecclesia de constitutionibus, quest.* 17. n. 34, et *quest.* 39. n. 13.

³⁾ Rota, *decis.* 63. n. 8. p. 5. *recedit.*; Pignatelli, *tom.* 2. *consult.* 50. n. 13.

⁴⁾ Cortiada, *decis.* 251 et 252 *per totum*.

⁵⁾ Caldero, *decis.* 146. tom. 3. n. 7 et 8; siendo muchísimos los ejemplares en el juzgado de contenciones: Socarrats, *In constitutionibus Cataloniae*, n. 33. p. 509; Romaguera, *Ad synodales Gerundae*, lib. 5. tit. 8. cap. unico.

⁶⁾ Pirhing, *In jus canonicum*, lib. 3. tit. 49. sect. 3. § 1. n. 57, *optime*; Clarin, *Controvers. foren.*, lib. 1. cap. 22. n. 54; Suarez, lib. 4. *De immunitate*, cap. 8. donde afirma que son tan ciertos estos principios de esta conclusión, que la hacen proposición de fe, para estriba en los mismos fundamentos: Mateu, *De regimine*, cap. 7. § 1. n. 7; y aun en términos de reconocion lo dice Caldero, *tom.* 3. *decis.* 146. n. 8; Pignatelli, *consult.* 46. tom. 5. Marta, *De jurisdictione, caus.* 63. n. 8.

colono, para poder quedar sujeto á la jurisdiccion seglar¹⁾; pues de otra suerte no seria capaz el juez seglar de conocer de ello, por ser necesario que no solamente la persona, sino tambien la cosa no sea exenta de él²⁾; y como los eclesiásticos así por sus personas como por sus bienes sean exentos de la potestad secular, se sigue que solamente el juez competente en nuestro caso deberia serlo el eclesiástico, y no los ministros reales.

11. Los ministros de v. M. impugnan esta exencion de los bienes que suceden los eclesiásticos, haciendo gran fuerza del perjuicio del recargo á los vecinos por la libertad de las tierras, que por el traspaso á los eclesiásticos se eximen, ó por el cuánto menos percibe el erario real para atender á las necesidades del estado³⁾; cuando este perjuicio es indirectísimo, y de ningun contrapeso para dispensarse á la sagrada inmunidad y exencion innegable de los bienes de la iglesia⁴⁾.

12. El recelo que ponderan de simulados contratos, confidenciales herencias, y traspasos voluntarios y ficticios de haciendas y bienes laicos para fraudar la real imposicion, como dicen los autores realistas⁵⁾, no se niega que no sea posible, pero sí que sea suficiente para consentir ó establecer regla leve de la inmunidad en los bienes de la iglesia, pues tiene la suprema potestad medios justos para remediar ó contener estos abusos ó perjuicios⁶⁾.

13. Dicen tambien que es de corto perjuicio á la iglesia el pagar catastro de los bienes que sucede, porque no se trata en este caso de daño de la iglesia, sino de captar menos lucro, en el qual caso no es privilegiada⁷⁾; y si esta consideracion bastase, con mejor derecho podria pretenderla de todos los fundos que le están hipotecados por censos y censales, que en lo universal del principado son sin número, en cuyo caso tanto menos vale la hipoteca quanto lleva mayor impuesto sobre sí; y no es dable semejante privilegiada exencion, ni jamás la han intentado los eclesiásticos en Cataluña; pero cuánta sea la diferencia de un caso á otro es bien patente si se considera la naturaleza de los censales de Cataluña, que es totalmente distinta de los de Castilla; porque los censales en Cataluña se llaman personales consignativos, y consisten en el derecho que uno compra de otro de percibir cierto ánuo rédito, y solo sirve la hipoteca de accesorio para mayor firmeza y estabilidad del contrato, á diferencia de los censales ó censos de Castilla, que se llaman consignativos reales, y consisten en un derecho real, constituido sobre cierta cosa fructifera proporcionada al interés con sus frutos, de suerte que solamente durante aquella y sus frutos dura la obligacion⁸⁾. Luego, no siendo

los eclesiásticos en Cataluña señores del fundo hipotecado al censal, ni depender del fundo y sus frutos el subsistir ó no el censal, como pueden los eclesiásticos pretender exencion del tributo cargado en dicho fundo ó hipoteca, á lo que aluden los autores citados y otros⁹⁾. Pero de los bienes adquiridos es totalmente señora la iglesia, y así, como bienes suyos, deben ser libres y exentos de cualquiera carga ó tributo impuesto por la potestad secular.

14. Finalmente, señor, no se ponderan á v. M. los inconvenientes y perjuicios que se siguen al estado eclesiástico de esta opinion, con que se pretende hacer contribuir las iglesias y eclesiásticos en el catastro de los bienes que suceden. Pero débese hacer presente á v. M. que este punto de imposiciones y repartimientos sobre bienes de la iglesia es de la mayor entidad, y de mas atencion que el importe de su contingente, pues tiene por fundamento la jurisdiccion, así respecto á las personas eclesiásticas como á sus bienes raíces, que es el alma de la inmunidad eclesiástica; y que, en todo trance, la opinion que defiende la exencion de los bienes que suceden los eclesiásticos es cierta, y la que debe seguirse, así por la gravedad, razones y número de autores, como por la autoridad de los santos cánones y sumos pontífices que la favorecen, y decisiones de la sagrada Rota, y la contraria solamente probable, como confesó un ministro consultado en este asunto 1719, concluyendo que era digno de muchísima reflexion, tirando solamente á prevenir que la razon de estado y defensas de estos reinos, que dió motivo á la imposicion del catastro, habia desatendido las razones y fundamentos del estado eclesiástico; pero, como se ha ponderado, aun en caso de duda siempre debe decidirse á favor de la iglesia, de quien siendo v. M. dignísimo hijo, no querrá que su madre sea pechera, imitando los pasos de Jesucristo, que quiso ser hijo de madre libre, como así lo espera el estado eclesiástico del religioso celo de v. M.

PUNTO II.

De los colonos y parceros de la iglesia, si deben pagar catastro por la parte colónica:

15. Esta duda la traen largamente diferentes autores, y entre otros Gobio, *consultatione 2*, y con ser así que era ministro real, la resuelve á favor de la iglesia; y la trató tambien Pignatelli, *Tom. 2. consultatione 50*, y en el número 6 la resuelve con alguna distincion, citando allí muchas resoluciones de la sagrada congregacion de inmunidad, que la decidió á favor de la iglesia sin distincion alguna¹⁾. Los ministros de v. M. ponderan contra esta sentencia dos fundamentos: el primero haber sido siempre en Cataluña esta la observancia de contribuir los colonos con sus bienes y frutos²⁾; y el segundo que el gravámen que se sigue á la iglesia debe ser desatendido por indirecto y de poca consecuencia; concluyendo que, sin manifestar su enti-

¹⁾ Cáncer, *Var.*, part. 3, cap. 3, n. 140; Cortiada, *decis.* 204, n. 15, cum sequentibus.

²⁾ Bartolus, in *L. cunct. popul.*, § 41, in *fine*. *Cod. de summa Trinitate*; ubi: Baldus, n. 14, in *fine*, et n. 19; Parisius, *consilio 84*, n. 43; Matienzo, in *lib. recap.* 18, 7, l. 2, *glus. 1*, n. 74 et 166; Menochius, *consil.* 672, n. 2.

³⁾ Ancharraua, *consil.* 303; Nata, *consil.* 303, *lib. 3*.

⁴⁾ Theonarus, *decis.* 234, n. 3; Esperello, *decis.* 35, n. 3; Barbosa, *De jure eclesiastico universo*, *lib. 1*, cap. 39, § 5, n. 59; Carlin, *Contror.* 103, n. 9; Suarez, *De immunitate*, *lib. 4*, cap. 20, n. 10.

⁵⁾ *L. 11, tit. 10, lib. 3, recopil.*; Herrouilla, in *lib. 39, tit. 3*, p. 59, *glus. 1*, n. 3; Olea, *De cessione jurium*, *tit. 2, quæst. 4*; Balsameda, *De collectis*, *quæst.* 19, a n. 32.

⁶⁾ Pignatelli, *consil.* 54, ubi de *deputatione visitatoris apostolice in his casibus*; Suarez, *De immunitate*, *lib. 4*, cap. 20, in *fine*.

⁷⁾ Valenzuela, *consil.* 9, n. 3 et 37; Gratianus, *Discip. forens.*, *discip.* 366, n. 14.

⁸⁾ Loatardus, *De usuris*, *quæst.* 2, n. 40; Navarra, *Tractatus de usuris*, n. 137; Soto, *De justitia et jure*, *quæst.* 3, art. 1; Censius, *De censibus*, p. 1, art. 1, n. 23.

¹⁾ Carena, *resol.* 137, n. 4; Rodericus, *De annuis redditibus*, *lib. 2, quæst.* 22, n. 4; Felicianus, *De censibus*, *lib. 1*, cap. 4, n. 2.

²⁾ Véase la decision de Rota, *coram Hubalo*, 22 *peno* 1579, entre partes del convento de la cartuja de Granada, contra el abad y clero del lugar de Alcalá, sobre pagar diezmo de los frutos de los colonos, que fueron declarados exentos de pagarle, como los mismos religiosos, y con sentencia hecha á los 30 de marzo de 1601 en el senado de Cataluña, fueron declarados exentos los colonos de la cartuja de Barcelona de pagar primicia al rector de Moguda, como los mismos religiosos.

³⁾ Cáncer, *Var.*, p. 3, cap. 3, n. 140; Fontanella, *decis.* 307; Cortiada, *tom. 4, dec.* 204, n. 15.

dad, no debería tenerse en consideracion, ni sería suficiente para eximirse del catastro.

16. Pero á estos fundamentos se responde con facilidad; y al primero, de la pretendida observancia, se dice que, á mas de ser dudosa y con resistencia siempre de los eclesiásticos, cuando v. M. fuese servido se producirán documentos que la harán mas incierta¹⁾; pero jamás podrá esta observancia prevalecer contra la constante disposicion de derecho canónico, canonizada por la santa congregacion de inmunidad, y establecida en las bulas pontificias y en la de Urbano VIII; y, finalmente, no podría alegarse esta inmemorial para prueba del catastro, que es una nueva imposicion, y no puede extenderse de un caso á otro, estando repugnando el derecho²⁾, y mas en el caso en que nos hallamos de ser tan excesivo el catastro, pues se sigue un notabilísimo daño á las iglesias, en el cual caso ya confiesan los mismos realistas que deben ser inmunes sus colonos; y para que v. M. esté informado de dichos perjuicios, siendo v. M. servido se hará constar que, solo con diferentes administraciones eclesiásticas de la ciudad de Gerona, se pierde mil libras de renta con la contribucion del catastro que pagan sus colonos; habiendo enseñado la experiencia que ningun colono ni parcero de la iglesia, despues de la indiccion del catastro, quiere cultivar la tierra con los pactos que antes, por mas que se haya utilizado diciendo que en el catastro solo se carga la parte colónica, separado enteramente el interés dominical.

17. Y cuando todos estos fundamentos no fuesen suficientes para apoyo de la opinion que defiende que no deben contribuir los colonos, bastaria la concordia arriba citada, hecha entre el señor rey d. Alonso y las iglesias, pues por ella se abdicó a. M. el poder cargar ó pechar *directe ó indirectamente* los bienes de ellas, lo que arguye por necesario consecuente ser inmunes sus colonos por la parte á ellos perteneciente, pues el fundamento de los autores que niegan la exencion á los colonos, es por ser el privilegio de la inmunidad personal, y el daño que se seguiria á la iglesia secundario é indirecto, y así no considerable³⁾.

18. Y estrechando, señor, este punto, y discurriendo católicamente, debe suponerse que hay dos especies de cargos personales: unos que se pagan por la habitacion, otros viles ó mecánicos, y otros que impiden la cultura de los campos eclesiásticos. De los primeros no son exentos los colonos por láicos si son del cuerpo de la universidad⁴⁾, que si no son del cuerpo de la universidad aun de estos son exentos⁵⁾. De los segundos y terceros son exentos, y estos son: trabajar con el carro, llevar paja, heno, leña, trigo, vino y otras cosas semejantes en servicio de los gobernadores de las plazas, acompañar los soldados y hacer guardia⁶⁾, fundándose en las resoluciones de la

sagrada congregacion⁷⁾; y la razon es, porque empleados en estos cargos no podrian aplicarse á la labranza y cultura de las tierras, por cuya razon tambien los hacen exentos de alojar soldados, y de los cargos impuestos por esto⁸⁾.

19. Tambien debe suponerse que los frutos y bienes del colono de los eclesiásticos son en dos especies: unos que son destinados para la cultura de ellos, y cuanto á estos es inmune como el mismo eclesiástico, porque no se consideran por propios del colono ni por laicales, sino por eclesiásticos y de las iglesias; y así los frutos que recoge el colono para volverlos á echar á la tierra, como no sean tuyos, sino destinados para sembrar, son inmunes⁹⁾. En tanto que los mismos autores contrarios á la exencion de los colonos sientan, que cuando los colonos de los eclesiásticos puedan pecharse sobre los frutos á ellos pertenecientes, como á bienes propios y súbditos al príncipe, se deben pechar: *Deducta prius rata laborum et expensarum*¹⁰⁾; y por esta razon no deben pagar imposicion por los instrumentos, como mulas y bueyes destinados para la labranza¹¹⁾.

20. Esto supuesto, es conclusion cierta que cuando el tributo no se impone por razon de los frutos, sino por razon de las partidas de tierra del eclesiástico que cultiva el colono, correspondiendo con parte de frutos en dinero la tal imposicion ó tributo, es directamente contrario y adversativo á la inmunidad, porque entonces se entiende impuesta sobre los bienes eclesiásticos y no sobre los bienes propios del colono, pues estos no pueden ser otros que los frutos á ellos pertenecientes, los cuales tienen la intrínseca y tácita condicion *si nascantur*; de suerte que, na naciendo ó no cogiéndose porcion correspondiente á la tasa, no deberian los colonos pagarla, habiendo de ser esta incierta¹²⁾.

21. Y no menos es cierto que, recayendo la imposicion sobre los frutos, si fuese tan grave que por razon de ella tuviesen dificultad las iglesias de hallar colonos, ó á lo menos con mucho dispendio, sería esta imposicion contra la inmunidad, pues quedaria notablemente gravada la iglesia¹³⁾. Todas las cuales reglas se aplican en la imposicion del catastro, como se ha ponderado.

PUNTO III

De las jurisdicciones de los barones eclesiásticos.

22. Con edicto del lugarteniente de v. M. en el año de 1716 fue dispuesto que, en todos los lugares donde por lo pasado los bailes y regidores se hacian por insaculacion, bolsas y extracciones en fuerza de concordias, privilegios ó antigua costumbre, como y tambien siempre que por parte de los barones eclesiásticos se propusiesen sujetos que fuesen indignos, que en estos casos se devuelva la facultad de elegir los dichos oficiales al gobernador general de v. M. y real audiencia, en el primer caso para siempre, y en el segundo en el caso de haberse elegido un indigno.

¹⁾ En la referida causa de los padres Cartujos de Barcelona con el rector de Moguda, consta de la declaracion de diez testigos que jamás los colonos y parceros habian contribuido en las gabelas, tributos, contribuciones y pechos impuestos por las universidades.

²⁾ Verricelli, *Quaest. moral. et legal.*, tit. 8; Miscel., *quaest.* 12, n. 5 et 6, et *quaest.* 14, n. 4 et 13; P. Pirhing, *In jus canon.*, lib. 3, tit. 49, sect. 6, sub. n. 88.

³⁾ Fontanella, *decis.* 307; Molina, *De justitia et jure*, tract. 2, tom. 3, disp. 663. Véase qué cosa es gravamen indirecto, *apud* Suarez, *contra regem Angliae*, lib. 4, cap. 33, n. 5; Ferruosini, *in cap. ecclesia*, *quaest.* 50, a. n. 28 ad 34.

⁴⁾ Pignatelli, tom. 2, *consult.* 50, n. 11.

⁵⁾ Rocius, *In synopsi decret. et resolut. a. congr. immunitatis littera C, verbo coloni*, n. 14.

⁶⁾ Rocius, *ubi supra*, n. 8, 9, 10 et 18.

⁷⁾ Pignatelli, tom. 7, *consult.* 50, n. 16, donde cita diferentes resoluciones.

⁸⁾ Batista Spada, *d. consil.* 131, n. 36; Rocius, *ubi supra*, n. 16.

⁹⁾ Kopon, *decis.* 50, n. 33; Luca, *De regal. disc.* 56, n. 6, *verbic. aut domum*.

¹⁰⁾ Onaschus, *decis.* 63, n. 7; Thesaurus, *decis.* 116, n. 10, *verbic. Quia respondet*; Spada, *consult.* 131, n. 22; Clarin, lib. 1 *Controv.* cap. 22, n. 34.

¹¹⁾ Pignatelli, tom. 2, *consult.* 50, n. 8.

¹²⁾ Spada, *consil.* 31, n. 20; Luca, *De regal. disc.* 63, n. 6.

¹³⁾ Luca, *De regal. disc.* 53, n. 3; Clarin, *Controversa*, lib. 1, cap. 22, n. 38.

23. Hállase el estado eclesiástico gravado en esta parte, como y también en que los ministros inferiores de la real audiencia quieren exigir derechos de las aprobaciones que se hacen de la elección de bailes y regidores; y así suplica á v. M. sea servido declarar que los barones eclesiásticos no vienen comprendidos en las devoluciones expresadas en el referido edicto, y que los ministros inferiores no cobren derecho alguno de la aprobación, por ser contra la libertad eclesiástica, y que sean reparados los siguientes gravámenes.

24. El primero es que, nombrándose los regidores y bailes por la audiencia, pretenden estos no estar sujetos á los barones, sino á la misma audiencia que los elige, de que se siguen disturbios y pleitos que destruyen el gobierno político y económico de aquellos pueblos, que se sanjaba en la dependencia que tenían los vasallos de sus señores¹⁾.

25. Que dejándose en pié la revista de las sentencias de los barones, antes de ejecutarse, á la audiencia, es dejar la jurisdicción con el sonido del nombre solo, y meramente para lo costoso y trabajosos, como es la manutención de los reos, de las cárceles, formación de procesos; y moderando ó reformando despues la audiencia la sentencia, solo les queda á los barones el gasto de la ejecución.

26. Se ha practicado varias veces que, pretendiendo algun baile real ú otro oficial subalterno algun derecho en algun acto jurisdiccional, se apropia de hecho la posesion, introduciéndose despues en el ejercicio de la jurisdicción; y si recurre para el reparo el baron á la audiencia, en la sala de gobierno se retarda el despacho por la multitud de negocios que ocurren en ella, y, si apela á justicia, se interesa el fiscal, con que se hace eterno el pleito.

27. Los antecesores de v. M. por mérito y bien de la iglesia le concedieron, en diferentes ocasiones y lugares, muchas regalías, como de aguas, etc., que han poseído pacíficamente sin entrometerse en ellas los ministros; y en el sistema presente ya se ha insinuado que estas regalías se entienden comunicadas cumulativamente, pudiéndose excitar varios pleitos en deservicio de v. M.

28. También se ha privado á los escribanos y notarios, elegidos con autoridad apostólica y ordinaria, recibir autos en tierras de barones eclesiásticos, teniendo á su favor la inmemorial costumbre.

29. V. M., señor, en el decreto de la planta del gobierno de Cataluña, en medio de la extincion de privilegios se sirvió preservar las jurisdicciones baronales, y siendo la iglesia incapaz de delinquir con mayor confianza, espera que no querrá v. M. se le minore y alteren aquellas concesiones que merecieron de los reales inclitos progenitores de v. M.; y que en todo caso que los pueblos tuviesen desmerecido la forma de gobierno que por concordias, sentencias y autos habian conseguido de los barones eclesiásticos, debería esta facultad reintegrarse al señor inmediato, que es la iglesia, para que los diera la forma de gobierno mas conveniente, segun el sistema de las cosas y la real mente de v. M., sin restricciones ni dependencia de la real audiencia, como se ha servido

¹⁾ Habiendo la real audiencia nombrado dos caballeros por regidores de un lugar llamado La Bisbal, jurisdicción del obispo de Girona, pretendieron estos por rason de su exención no estar sujetos al procurador jurisdiccional del obispo; y habiéndose hecho queja á la audiencia, declaró esta que debían dichos caballeros, en todo lo perteneciente al gobierno de la villa, estar sujetos al procurador jurisdiccional.

A v. M. mandarlo á la real audiencia del reipo de Valencia, á representación del consejo real de órdenes, en los lugares baronales de los de Montesa y Santiago²⁾. Ultimamente, no porque hubiesen elegido un sujeto indigno los barones eclesiásticos deberían ser privados de volver á elegir, mientras no constase de su positiva ciencia³⁾, como así lo tiene prescrito el derecho canónico respecto á un patron que presenta á un beneficio eclesiástico un indigno, pues puede volver á presentar otro; ni se devuelve la facultad al superior, menos que se le pruebe la *scientia concludenter*⁴⁾, valiendo el argumento de los beneficios eclesiásticos á los oficios seculares, como en estos términos lo explican los referidos autores⁵⁾.

PUNTO IV.

De las exenciones é inmunidades de que deben gozar los seculares destinados al ministerio y culto de las iglesias.

30. Este punto parece que es incontrovertible, pues está decidido por la sacra rota en los mismos términos, contra la ciudad de Girona y á favor de su cabildo, y contra la ciudad de Barcelona y á favor de sus eclesiásticos, que cuando v. M. sea servido se presentarán las sentencias y decisiones, donde está largamente ponderada la materia; y así lo espera el estado eclesiástico merecer de v. M.

PUNTO V.

De los alojamientos en caso de necesidad, y tránsito de los soldados.

31. Son tan claras las leyes, textos y autores que escriben sobre este asunto á favor del estado eclesiástico, que no se debe cansar á v. M. con ponderaciones⁶⁾; pues aun en términos de extrema necesidad jamás puede el seclar entrometerse en materia tan delicada, y que es privativa del superior eclesiástico⁷⁾; y aun en este caso de necesidad no deben dar los eclesiásticos sino cubierto⁸⁾.

32. Pero sí, que debe representar á v. M. los gravísimos perjuicios que padecen las conciencias con los alojamientos, y los excesos que se siguen con ellos. Claman, señor, todos aquellos vasallos, pero con el debido respeto, á que ejecutándose en nombre de v. M. veneran sus órdenes y real persona, lamentándose solamente de que el no estar v. M. bien informado de los desórdenes que traen, haya ocasionado el padecer tanto tiempo esta carga.

¹⁾ He mandado que la audiencia de Valencia entienda solo en las elecciones de alcaldes y regidores de las baronías y lugares realengos, y demás en que los dueños no tengan la facultad de nombrarlos, y que á los que la tuvieren, constando de ella y de la posesion de usarla, se les mantenga en esta acción; pero encargando hagan los nombramientos en personas hábiles y fieles, y sin nota alguna, con la calidad de responder por ellos en sus operaciones, participoselo al consejo para su inteligencia y cumplimiento en la parte que le toca.

²⁾ Caldero, tom. 2. decia. 70, n. 37, in servm. in terminis terminantibus, donde cita diferentes exemplares del senado de Cataluña.

³⁾ Lambertina, De jure patronatus, lib. 2. p. 2. q. 7, art. 21, n. 6; Nammar, Reg. Judic. def. 57, n. 6; Caldero, d. decia. 70, n. 40.

⁴⁾ Caldero, d. decia. 70, n. 41.

⁵⁾ L. 1. (Cod. de Episcop. et clericis; Pignatelli, tom. 2. consult. 32, n. 1; y la constitucion de Urbano VIII, que empieza: Romanus pontifex, en el § 6 en el Bulario de Cherubin, tom. 4, l. 159.

⁶⁾ Cap. Non minus. 4. de immunitate ecclesiarum [III. 45]; Pignatelli, tom. 3. consult. 15, n. 37; Caldero, decia. 144, tom. 3, n. 7 et 8.

⁷⁾ L. unica (Cod. de impon. lucr. descript. Salgano, Accep. titus non praestando, lib. 12, de que se habla en la constitucion 12, título De officio de Alcaide.

que entre las muchas que llevan es la mas pesada; Alejandro VI no se ha podido ver, y que solo se debe estar á la de Clemente VII, que es la última, y esto supuesto, se niega que antes de esta bula tuviese tal facultad el reino de hacer contribuir á los eclesiásticos; ni se prueba con decir que los diputados la confesaron en la narrativa hecha á su santidad, porque no podian hacer una confesion tan perjudicial al estado eclesiástico sin especial poder; y á tener los diputados esta inmemorial que se supone no hubieran pedido bula, pues la inmemorial *est melior titulus de mundo*¹⁾; y aunque la tuviesen no podian imponer gabelas sin expresa y deliberada voluntad de su santidad, pues contra la inmunidad eclesiástica no se prescribe con la consuetud inmemorial, por ser incisa y reprobada por el derecho canónico²⁾; ni muchas de dichas gabelas que hoy paga el estado eclesiástico se impusieron en fuerza de la supuesta inmemorial, pues se impusieron despues de la bula de Clemente VII, como son las impuestas en las cortes del señor Felipe II, año 1599, para mantener cuatro galeras que sirven de reaguado á las costas de Cataluña, cuyo total importe ochenta y siete mil libras, como se lee en la constitucion sexta bajo el título *De navis y galeras*, las cuales gabelas se continuaron en un memorial al pié de la referida constitucion; y, por último, aunque se probase dicha inmemorial, cesando hoy las mas de las causas que movieron al estado eclesiástico á consentir en dichas gabelas, siendo entre otras entrar ellos en los honores y conveniencias de los officios de la diputacion, parece que no deberian pagarlas.

PUNTO VI.

De los derechos de general y bolla.

33. Estos derechos de general y bolla se impusieron en diferentes tiempos sobre el estado eclesiástico, procediendo indulto apostólico, para hacerlo siempre que le pareciese, con tal que debiesen servir para las necesidades y utilidades públicas de Cataluña, ó de los tres brazos que la componen; reservándose la facultad de quitar, mudar, aumentar y disminuir dichas gabelas siempre que les pareciese, como consta largamente de la bula de Clemente VII á los 27 (*sic*) de las kalendas de mayo de 1524, declarándose tambien en ella por una de las causas finales de contribuir los eclesiásticos, *que servian muchas de dichas rentas para pagar censos y censales á las iglesias, monasterios, hospitales y lugares pios*. Con decreto de v. M. de 16 de enero de 1715 fue extinguido el comun de la diputacion con sus officios, honores y prerogativas, quedando todas sus rentas y derechos á cargo del intendente; y parece que los eclesiásticos desde aquel dia no debian ni deben pagar dichas gabelas hasta que, consultada la sede apostólica, declare su santidad lo que deberia ejecutarse, como lo mandó practicar el señor emperador (Carlos V³⁾); pues siempre que se duda si se debe ó no una gabela, se ha de tomar la interpretacion que la excluye⁴⁾.

34. Los ministros de v. M. responden que los derechos de general y bolla ya se pagaban antes de la bula de Clemente VII, pues por la bula de Alejandro VI se mantenía el reino en la posesion que los eclesiásticos contribuiesen; y en la narrativa que los diputados hicieron á Clemente, que fue dos años despues, confesaron la costumbre inmemorial de contribuir los eclesiásticos; que el estado eclesiástico pide la satisfaccion de los censos y censales impuestos sobre estos derechos de general y bolla, y al mismo tiempo expresa que son extinguidos, y ser nuevos los que hoy cobra v. M., pues si es lo segundo no debe pagarlas la real hacienda, por no estar impuestos dichos censos sobre ella; y si son los antiguos derechos deben contribuir en ellos los eclesiásticos, pues no puede haber raxon ni derecho para cobrar, y no para contribuir en ellos. Añaden á esto que los derechos de bolla consisten en los géneros que entran y salen del reino, que son derechos propios de exaccion, que pagan hasta los mismos cardenales, porque no son tributos, sino gastos precisos para la defensa, manutencion y custodia de los reinos, que es á cargo de v. M., por ser otros derechos de diezmos y puertos en que contribuye solo el comerciante y extranjero: que los derechos de la bolla son un quince por ciento de todas las ropas de seda y lana que se consumen en el pais, que equivale á *alcabalas*, y estas las debe pagar el vendedor, aunque indirectamente vayan incluidas en el precio con que compra el eclesiástico, porque no es él el que las paga.

35. Pero á estos argumentos se responde con facilidad, suponiendo que la bula citada de Ale-

jandro VI no se ha podido ver, y que solo se debe estar á la de Clemente VII, que es la última, y esto supuesto, se niega que antes de esta bula tuviese tal facultad el reino de hacer contribuir á los eclesiásticos; ni se prueba con decir que los diputados la confesaron en la narrativa hecha á su santidad, porque no podian hacer una confesion tan perjudicial al estado eclesiástico sin especial poder; y á tener los diputados esta inmemorial que se supone no hubieran pedido bula, pues la inmemorial *est melior titulus de mundo*¹⁾; y aunque la tuviesen no podian imponer gabelas sin expresa y deliberada voluntad de su santidad, pues contra la inmunidad eclesiástica no se prescribe con la consuetud inmemorial, por ser incisa y reprobada por el derecho canónico²⁾; ni muchas de dichas gabelas que hoy paga el estado eclesiástico se impusieron en fuerza de la supuesta inmemorial, pues se impusieron despues de la bula de Clemente VII, como son las impuestas en las cortes del señor Felipe II, año 1599, para mantener cuatro galeras que sirven de reaguado á las costas de Cataluña, cuyo total importe ochenta y siete mil libras, como se lee en la constitucion sexta bajo el título *De navis y galeras*, las cuales gabelas se continuaron en un memorial al pié de la referida constitucion; y, por último, aunque se probase dicha inmemorial, cesando hoy las mas de las causas que movieron al estado eclesiástico á consentir en dichas gabelas, siendo entre otras entrar ellos en los honores y conveniencias de los officios de la diputacion, parece que no deberian pagarlas.

36. Ni se sigue lo que pretenden los ministros, de que no dejen de quedar hipotecadas las gabelas que pagan los seglares á los censos, aunque no contribuyan en ellos los eclesiásticos; ni porque sirven estas gabelas á la defensa de estos reinos deben contribuir los eclesiásticos, porque de otra suerte deberian contribuir en todas las que impone un príncipe seglar, pues no debe imponerlas sino para este fin y la pública utilidad: ni prueba nada pagarlas los cardenales, porque estos las pagan como los demás eclesiásticos, sin consentimiento y por fuerza; y si los eclesiásticos fuesen solamente inmunes de las gabelas que paga el comerciante, como se supone, se seguiria que los eclesiásticos no gozarian de la inmunidad por serles prohibida la negociacion; ni dejan de ser gabelas por no estar cargadas sobre el eclesiástico cuando compra, sino sobre el vendedor que entra los géneros, porque de cualquier manera las gabelas siempre son parte ó aumento del precio, que no debe pagar el eclesiástico³⁾, y lo ha declarado la sacra rota con tres sentencias conformes á favor del obispo, cabildo y clero de Barcelona contra la ciudad, que, siendo v. M. servido, se presentarán.

37. Y desentrañando, señor, mas este punto, se verá patente la justicia que asiste al estado eclesiástico. Suponen los ministros de v. M. que el comun de Cataluña, ni las cortes, jamás tuvieron concedido de los señores reyes el uso y ejercicio

¹⁾ Mateu, *De regimine, etc.*, cap. 6, § 1, n. 19; Leo, *decis. 6*, tom. 3, n. 6; Crespi, *observ. 14*, n. 1; Fontanella, *decis. 217*, n. 17, tom. 1; Cancor., *Var.*, p. 1, n. 335.

²⁾ Expresamente la constitucion de Urbano VIII, que empieza: *Romanus pontifex*; Pignatelli, tom. 2, *consult. 34*, n. 13.

³⁾ Borden, tom. 2, *consult. 38*, n. 37, 38 et 37; Rota coram Bevilacqua, *Gerunden. et assumptionis 25 jun. 1663*, lib. 1: *Et haec quoque preceperunt, ubi gabela non esset imposta super frumenta, vino et aliis fructibus, nec venditori illorum, sed emptori, cogendo illum ad hanc solutionem, nam cum condico et omnia sint correlativa, ordinatio seu statutum unum comprehendens, alterum quoque amplectitur.*

¹⁾ Julius Caponus, *discep. 81*, n. 6.

²⁾ Gutierrez, *De gabelis, quest. 6*; Rota, *decis. 118*, part. 11, *record.*

de la suprema regalia, de imponer derechos ó gabelas generales para los naturales y extranjeros, como ni en los demás reinos¹⁾, sino que los derechos de general y bolla, que son los universales en la provincia, fueron impuestos por la real autoridad, interviniendo el asenso formal de los tres estamentos eclesiástico, militar y real juntos en cortes, donde se imponian, por haberse abdicado la facultad los señores reyes de imponerlos por sí solos, aunque príncipes soberanos, desde el año 1283, en que el señor rey d. Pedro el II empuñó su real palabra de no valerse de esta regalia sino con consentimiento y aprobacion de los tres estamentos, como se lee en el capítulo VII de dichas cortes, que es el primero, bajo el título de *eccliegales*: como y tambien suponan que el comun de Cataluña no hubiera podido cargarse censos y censales, hipotecando en ellos los derechos de general y bolla, por mas urgente que hubiese sido la causa, si no hubiese intervenido la real autoridad y licencia de los señores reyes, que mutuamente en cortes daban su poder ó sindicato á los diputados para cargarles, como fue en las cortes del señor Felipe II, año 1599, y se lee en la conclusion del donativo de dichas cortes, con las palabras que van al margen²⁾; de donde inferen que, perdidas y aniquiladas por el delito cometido estas facultades y prerogativas de imponer derechos y gabelas con el asenso régio, vienen á quedar estos extinctos y resolutos con dichas facultades, y tambien sus hipotecas, reuniéndose ó revertiendo estas facultades y sus efectos á v. M., de donde habian salido, como hacen las aguas que salen y vuelven al mar, que son los términos con que se explican en la sujeta materia los autores³⁾.

38. De estos fundamentos saca el estado eclesiástico su mayor apoyo: porque si los derechos de general y bolla hoy son extinctos y resolutos, y los que se pagan nuevos, ó impuestos nuevamente por v. M. en fuerza de la suprema regalia, que está hoy libre de haber de pedir el consenso á los tres estamentos, „cómo cabe que deban pagar estos derechos los eclesiásticos, que están libres y exentos de la potestad secular⁴⁾, y que absolutamente disienten á ellos por faltarles el beneplácito apostólico que tenia en cortes, siendo cierto que el consentimiento que entonces prestaba el estado eclesiástico era circunscrito en ciertos términos y circunstancias que hoy no subsisten, como era entre otras el poder de quitar, aumentar, mudar ó disminuir aquellos derechos, teniendo por juez un diputado eclesiástico delegado“ pues no se las hubiera impuesto de otra suerte al estado eclesiástico, por no tener la licencia apostólica sin esta reserva, como dice la bula de Clemente VII⁵⁾. Pero siendo estas gabelas hoy impuestas por v. M. en fuerza de la suprema regalia, pasan del

estado facultativo y voluntario al de irrevocables y perpétuas.

39. Y si en el donativo del subsidio y exento, que tiene el fin tan santo como hacer la guerra á los Turcos (que por eso son exentos de él los caballeros de san Juan, porque se hallan *in actuali expeditione*), necesita v. M. de próruga de su santidad de cinco en cinco años, y que despues acepta y consienta el clero de España, haciendo concordatos con v. M. con ciertas restricciones y pactos, „con cuánta mas razon parece que no deben quedar sujetos los eclesiásticos sin su consentimiento á estas gabelas, que no tienen tan santo fin, que hoy son perpétuas é irrevocables, de las cuales el exactor es el fisco, y los ejecutores los ministros de v. M., incapaces de ejercer jurisdiccion en los clérigos“⁶⁾.

40. Los tributos que se cargan y reparten con consentimiento y aprobacion de los vasallos son mas llevaderos, porque los hace suaves el mismo consentimiento. Todos los eclesiásticos de estos reinos son vasallos de v. M., y le estiman y veneran como á su señor natural; pero no puede negarse que los eclesiásticos son de mayor esfera que los seglares por el carácter que tienen⁷⁾; y no deja de ser sensible que un arzobispo de Tarragona haya de ser de la misma condicion que el mas infimo plebeyo, habiendo de contribuir como aquel, y de sujetarse á ministros de mucha inferioridad, como son los exactores, que, cubiertos con el real nombre de v. M., no saben prescindir de la esfera de unos á otros. Dígalo, señor, el suceso que en el noviembre próximo pasado sucedió con los padres de la compañía del colegio de Belen de Barcelona, pues para cobrar nueve libras, cinco sueldos y seis dineros que pretendian los regidores de un lugar llamado San Gervasio, vecino de aquella ciudad, por ciertas piezas de tierra que á su cuenta llevaba aquel colegio, echaron discrecion militar de cuatro soldados, obligándoles á pagar en los siete dias que estuvieron un real diario por cada soldado, y dos por el cabo, haciendo feudataria de esta manera una religion tan benemérita, de lo que se sigue al estado eclesiástico un vilipendio y ajonamiento, no obstante de ser tan venerado y atendido de los señores reyes, y muy en particular de v. M.

41. Y aun no deja de tener gravissima dificultad que, en el supuesto en que nos hallamos, no haya de menesterse el consentimiento del estado eclesiástico, en fuerza de la abdicacion que hizo el señor rey d. Pedro de no imponer tributos y gabelas por sí solo; pues este privilegio fue concedido á los tres estados, y viene á ser un contrato hecho entre el príncipe y el estado eclesiástico⁸⁾, el cual es irrevocable respecto de la iglesia, por haber mediado en su establecimiento los servicios considerables de dinero con que el estado eclesiástico en cortes sirvió á los señores reyes, y así (salva su real clemencia) parece no deben apartarse sin el consentimiento del estado eclesiástico⁹⁾; porque la obligacion de estar á los contratos es de derecho natural y de las gentes,

¹⁾ *Ad tradita per Antunes Portugal, De donat. reg., lib. 2, cap. 1, n. 5 et 6; Sixtino, De regalibus, lib. 3, cap. 2, n. 43.*

²⁾ Como para pagar el referido donativo sea preciso que las presentes cortes hagan sindicato á los diputados del general, y otras personas de los tres brazos elegidas, suplican á v. M. que ahora por entonces sea servido aprobar, ratificar y decretar el referido sindicato, y las ventas de los censales, que se han de hacer con aquellas cláusulas necesarias á favor de los compradores de dichos censales, como se ha acostumbrado.

³⁾ Senso, tom. 2, decia. 149, n. 50 ad 57, et n. 70 pluribus citatis.

⁴⁾ *Can. Tributum, 22, § Quamvis; Can. Sancimus (Can. Sancimus est ut, 25, causa 23, q. 8; Concilium Trident. sess. 25. De reform. cap. 20; L. placet, et L. Sancimus Cod. de sacrosanctis ecclesiis.*

⁵⁾ *Ibi: In perpetuum, vel ad tempus persequenda imponere ac imponita tollere, mutare, augere et minuire.*

CONCIL. GENERAL. TOMUS XXXVII.

⁶⁾ *La bula In Coena D.: Urbanus VIII in suis Constitutionibus Romanus pontifex.*

⁷⁾ *Can. Duo sunt, 7, causa 12, q. 1, ibi: Duo sunt genera christianorum.*

⁸⁾ *Leo, decia. 144, n. 20 et 40, et decia. 39, n. 73, tom. 3; Julius (aperta, dioc. 164, n. 37; Formosiana, ad cap. ecclie, 10, de constitutionibus, q. 56, n. 5.*

⁹⁾ *Ballaga, de speculo princip. rubrica 47, n. 2; Leo, decia. 144; Croqui, observ. 1, a n. 75, et observ. 111, n. 20; Larrea, alleg. 119, a n. 10.*

á que están sujetos los príncipes y aun el sumo pontífice; y así es dicho comun que, si bien Dios sujetó las leyes y aun el mundo todo á los reyes, pero no quiso sujetar los contratos¹⁾. Y siendo ley municipal que habla con la iglesia, se resuelve en privilegio particular que puede el príncipe conceder al no súbdito²⁾; con que respecto al estado eclesiástico deba quedar firme la abdicacion que hizo el señor rey d. Pedro, de no imponer derechos ni gabelas sin su consentimiento, pues el privilegio concedido á la iglesia no puede revocarse, como dicen los autores³⁾ y mas siendo el privilegio *ex causa onerosa*.

42. Ni porque estos derechos hoy fuesen nuevos é impuestos por v. M. solo en fuerza de la suprema regalia, se seguiria lo que pretenden los ministros, que no deberia la real hacienda pagar los censos á que estaban hipotecados los antiguos derechos, pues extinto el comun de Cataluña, que se reputaba el legitimo deudor de aquellos censos, resuelta su formal representacion por el delito, vienen por necesaria consecuencia á ser extintas y aniquiladas las hipotecas: porque se responde que, segun lo que los ministros suponen, así en la imposicion de estos derechos como en la venta de los censos, ni bastaba el consentimiento de los tres estamentos, porque estos no tenían comunicada la regalia absolutamente, sino que habia de intervenir, como intervenia, el expreso consentimiento de los señores reyes; de suerte que, así *in limine contractuum*, como *in iudicio iurium et gabellarum*, intervenia la real y suprema autoridad con precisa noticia, *sen consultatione*, y con la firma real *ex certa scientia*, por el fin de acudir á las necesidades públicas; así que quedaban obligados, *aeque principaliter*, el rey y la provincia en las ventas de aquellos censos, y á mantener de buena fe á los acreedores el derecho adquirido en las hipotecas, *quia alias venirent contra factum suum*; mayormente cuando los compradores de dichos censos mutaron sus caudales para socorrer las necesidades del estado, á que por derecho natural está obligada la real hacienda. Luego aquel real asenso de los señores reyes en cortes no fue solo *ad approbandum*, esto es, como permisivo de aquellas cargas ó hipotecas que se le suponian por precisas, y como aprobándolas para que no padeciesen el vicio de nulidad, sino que fue *ut constitutum dictarum obligationum*, por no poder la provincia sola obligar aquellas rentas, menos que con v. M. junto en cortes las obligase, haciendo un cuerpo y un mismo acto de obligacion, no firmando ni ratificando v. M. la obligacion contraida por estos, sino estipulándose en nombre de los diputados, como teniendo especial poder del rey y de los tres estamentos.

43. Pero cuando pudiese tener este argumento alguna fuerza, se desvaneceria con la cláusula insertada en la venta de dichos censos, que mandó poner la gran clemencia del señor Felipe II en dichas cortes del año 1599, que es como se sigue:

¹⁾ Larrea, *alleg. 119*, n. 7; Caplana Letro, *dec. 188*, n. 8.

²⁾ Cortada, *decis. 303*, n. 9; Surdas, *consil. 160*, n. 30; Gratiana, *Discop. forens. discop. 64*, n. 3; Gracia, *De affectu clericatus, affect. 1*, n. 490; Dantel, *De nobil. discop. 63*, n. 18; Barbosa, *tom. 6*, n. 8, *De immunitate ecclesiae*, in VI.

³⁾ Lucas de Peña, in *L. final*, n. 64; *Cod. locat. proind. civil.*, lib. 11; Felina, in *cap. ad apud*, n. 1, *De simonia*; Martí, *De iurisdictione*, parte 4, *caus. 62*, n. 16; Antunes Portugal, *De donat. reg.*, tom. 2, lib. 2, *cap. 11*, n. 109; Salgado, *De regia protectione*, p. 1, *cap. 1*, *practod. 6*, n. 385; Formosano, in *cap. ecclesiae*, 10, *de constitutionibus*, *quest. 30*, n. 27.

Que dichos censos y censales fuesen tan privilegiados que por ocasion alguna de algun crimen ó delito cometido, ó que se cometiere por el comprador ó compradores de ellos, ó sus poseedores, las pensiones ó precios de dichos censales no puedan ser adeudados, confiscados, emparados, secuestrados ó impedidos de ningun género ó manera, ni que ss. MM. de los señores reyes ó reinas, ni las de sus sucesores, ni sus oficiales puedan extender ni poner las manos en modo ni forma alguna.

44. Y para que v. M. esté plenamente informado de todo lo que ocurre en este asunto, debe hacer presente á v. M. el estado eclesiástico que, en el general repartimiento que se hizo al clero de España por el subsidio y excusado, que sirve para galeras, se le repartió, y hoy paga el estado eclesiástico de Cataluña ciento treinta y cuatro mil libras, de que se sintió gravado, y tiene pleito pendiente, y no obstante contribuye en las ochenta y siete mil libras, que se cargó en las cortes del sr. Felipe II, para mantener las cuatro galeras que sirven de reaguado á las costas de Cataluña, con que viene á pagar por un mismo fin y por una misma cosa dos veces, contra lo que manda la santidad de Pio IV en la bula primera del subsidio.

45. V. M. fue servido por su innata bondad mandar se pagasen á las iglesias los censos y censales de ciudad y diputacion por ser esta renta *subsidiaria*, y no haber razon de estrechar al estado á pagar el subsidio y excusado, y no satisfacerle estas rentas sobre que le tiene cargado, y mas habiéndolo v. M. estipulado por contrato particular en las concordias que se firmaron con v. M. en el concilio de Gerona, y se ha repetido en las que se han firmado en el concilio de Tarragona en 1722, y hasta hoy, con ocho años que ya entran estas rentas ó gabelas en poder del intendente, no ha podido cobrarse sino media pension, y aun con gravísimos gastos y expensas que ha hecho el estado eclesiástico; y segun las noticias que se tienen, se habia dado ya orden al intendente de suspender dicha satisfaccion. Y así suplica á v. M. el estado eclesiástico mande que se suspendan pagar por los eclesiásticos estas gabelas de general y bolla, y que se consulte al oráculo de la silla apostólica, para que su santidad resuelva lo que sea del mayor servicio de Dios y bien de estos reinos.

PUNTO VII.

De los derechos de sal, tabaco y papel sellado.

46. Tiene entendido el estado eclesiástico que sobre el derecho tan excesivo de la sal, que hoy es ocho veces mayor del que era antes, hay pendiente delante de v. M. una consulta del real consejo de Castilla, cuya instancia siguen con religioso celo varios prelados, y así no tiene que representar el estado eclesiástico de Cataluña sobre este asunto, sino esperar con confianza el real decreto de v. M. favorable á la iglesia.

47. Respecto de los derechos del tabaco y papel sellado se han hecho varias representaciones á v. M. por diferentes comunas eclesiásticas de estos reinos, y en particular el estado eclesiástico de Cataluña se puso á los reales pies de v. M. con memorial en el año 1716, haciendo evidencia de ser estas gabelas nuevamente impuestas de directo contra la inmunidad eclesiástica; y no habiéndose entonces tomado resolucion por los accidentes de la guerra que sobrevinieron, vuelve hoy con toda brevedad á hacer presente á v. M. los fundamentos que entonces representó.

48. Porque es cierto que es gabela cualquier impuesto que añade el príncipe sobre el justo precio de las cosas en beneficio del real Erario¹⁾; y jamás podrá probarse que el precio justo de un pliego de papel pueda ser un peso y veinte dineros: ni el decir que el príncipe con la pragmática del papel sellado no añadió cosa sobre el precio del papel, sino que le tasó este precio usando de su real autoridad, con la cual puede señalar los precios á las cosas que se venden en sus reinos²⁾, puede cohonestar este tributo, que es el mayor³⁾, porque de aquí se seguiria un campo abierto para pechar los eclesiásticos usando los príncipes de este expediente, creciendo el justo precio de las cosas; y aun los mismos autores que defienden que la gabela es parte del precio justo, confesaron que obligar á los eclesiásticos á pagarlo era contra la inmunidad⁴⁾.

49. Lo mismo que se dice del papel sellado se aplica al tributo del tabaco, porque aunque el no ser esta especie necesaria á la vida humana, ha hecho decir á alguno⁵⁾ que los clérigos estaban sujetos á esta gabela: pero esto fundamento no tiene fuerza, porque los sagrados cánones que conceden la inmunidad no exceptúan ninguna especie, y aun el mismo autor citado parece que se retractó despues, pues dijo que los eclesiásticos tienen acion de usar del tabaco á su gusto, sin gravámen ni incomodidad⁶⁾; como tambien no siendo la nieve necesaria para la conservacion y uso de la vida humana⁷⁾, no obstante el eclesiástico está franco, y se le paga refaccion en Castilla⁸⁾.

50. Los eclesiásticos de Cataluña, desde que han sido impuestas estas gabelas, han acudido y suplicado á v. M. la reparacion en diferentes tiempos y lugares, y así no puede persuadirse el estado eclesiástico que el respeto y veneracion debida á v. M., que ha sido el motivo de no haberse valido hasta ahora los superiores eclesiásticos de los medios jurídicos ejecutivos que tiene la iglesia para defensa de sus inmunidades, y que debe servirle de mérito, se le pueda objetar ó argüir por una acquiescencia y tácito consentimiento en pagar dichas gabelas.

51. Los prelados, personas doctas y religiosas, contestan que son estas gabelas repugnantes á la inmunidad: y para que la disciplina eclesiástica y la pureza de religion florezca en estos reinos, ha parecido ser de la obligacion del estado eclesiástico representar á v. M., quedando con la confianza del gran celo y piedad de v. M. que mandará reparar

A todos los gravámenes expresados, expidiéndose las órdenes que serán del agrado de v. M.

Breve Benedicti XIII ad regem Philippum V pro immunitate ecclesiae.

Carissimo in Christo filio nostro Philippo, Hispaniarum regi catholico

BENEDICTUS PAPA XIII.

Carissime in Christo filii noster, salutem etc. Cum divinae clementiae acceptam referres insignem felicitatem, qua, sedatis armorum procellis, Hispaniarum regna in pristinam tranquillitatem restituiti, excelsi animi tui pietas fore nobis pollicebatur, ut sanctae ecclesiae divinoque cultui praecipuus partae pacis fructus constaret, et coeleste praesidium, quod senseras rebus tuis obsecundare, regio sacrarum rerum patrocinio rependeret. Ministrorum tamen tuorum studia exspectationi nostrae ita intercesserunt, ut humanis potius offensionibus quam divinis beneficiis vicem reddere et pro regni tui, Deo favente, in pace compositis ecclesiasticas libertati bellum viderentur inferre. Dolentes siquidem accepimus, laicam potestatem ea moliri in Tarracoenensi provincia, quae non minus aeternam majestatis tuae salutem, si tua auctoritate niterentur, quam nostram, si intentatae sanctuario injuria dissimularemur, in discrimen adducerent.

Jam enim venerabiles fratres, ejus provinciae metropolitanus et episcopi, sacerdotalis ministerii stimulis excitati, intoleranda sacrae immunitatis detrimenta, tuae religionis opem iterata precibus, immo adstipulantibus etiam regii consilii suffragiis, implorantes, exposuerunt. Te igitur maximum in modum paterna sollicitudine hortamur et poscimus, ut majorum tuorum praeclarissima facta in tuendo et amplificando Dei honore ecclesiaeque juribus servandis aedulo reputans, nullam irrogari canonicae disciplinae et sacris privilegiis injuriam, aut quidquam in tributis ab ea provincia exigendis adversus ecclesiae libertatem innovari patiaris. Tua vero satis perspecta qua tibi regnum aeternum parare niteris virtute freti, futurum confidimus, ut religiosissimae vitae tuae exemplis piique regiminis laudibus nullam praepostera cujusquam consilia labem adspargant, quae te coelorum regni obnoxium efficiat. Ac majestati tuae apostolicam benedictionem amantissime impertimur. Datum Romae, die 8 octobris 1729.

Breve Clementis XII ad patres concilii Tarracoenensis.

CLEMENS PAPA XII.

Venerabiles fratres, salutem et apostolicam benedictionem. Moerori nostro, quem ob indebitum tributum bonis ecclesiasticis istius provinciae per laicam potestatem imperatum atque adeo intentatam ecclesiae privilegii injuriam [cepimus], insigne lenimentum attulit eximia fortitudo, qua fraternitates vestrae sacerdotale officium humanis rationibus anteferentes, non detrectarunt pro sacris juribus tuendis ascendere ex adverso et murum opponere pro domo Dei. Laudes quidem vestrae virtuti debitas libenti laetoque animo deferimus, dignoque apostolicae commendationis praefatione pastoralem vigilantiam constantiamque praedicamus; coronam autem gloriae magnamque nimis mercedem, cum apparuerit princeps pastorum, vobis redditum iri confidimus. De illius igitur praesidio divinaeque ope praecclare exspectantes, pergite, venerabiles fratres, bonum certamen certare; dum nos persuasum vobis esse cupimus nullas ministerii

¹⁾ Barbosa, *rot. 120, n. 15*; Gutierrez, *De gabelis, lib. 7, quaest. 1, n. 6*; Mastrillo, *De magistratib., lib. 1, cap. 22, n. 16*; Solorzano, *In pol. Indiar., lib. 6, cap. 3, § Y* el ser tan estimable.

²⁾ Balañeda, *De collectis et tributis, quaest. 118.*

³⁾ Diana, *Coordinat., tom. 5, tract. 2, resol. 217, n. 6 et 11*; Scobar, *De pontific. et reg. juridict., cap. 33, n. 34*; Gonzalez Teller, *In cap. Quae in ecclesiis, 7, De constitutionib. n. 11*; Pignatelli, *tom. 3, consult. 5, n. 1*; Barbosa, *rot. 120, n. 27.*

⁴⁾ Molina, *tom. 3, De justitia et jure, tract. 2, disp. 678, n. 6*; Lamsart, *De decimis, cap. 15, n. 19*; Delbene, *De immunitate eccles., tom. 1, cap. 3, dub. 7, sec. 9, n. 4*; Fontanella, *decis. 304, n. 4*; Ferosolana, *In cap. Ecclesiae sanctae Mariae, quaest. 56, n. 22. Alia enim daretur quod posita taxatione per modum pretii, et non gabellos sive tributis, liceret etiam contra eclesiasticos, et hac via incensus esset modus gravandi illos taxa pretii successivi pro venditione illarum specierum, quod non est ferendum.*

⁵⁾ Cortina, *tom. 4, decis. 219, n. 31.*

⁶⁾ Cortina, *tom. 4, decis. 221, n. 24.*

⁷⁾ Luca, *De regal., dia. 46, n. 11.*

⁸⁾ Rota, *coram Calso, in una Tridentina vice, 13 februar. 1651, quae est apud Dianam, Coordinat., tom. 8.*

nostris partes studiis officiisque vestris esse defuturas. Ac fraternitatibus vestris novam semper virtutem ex alto implorantes, ad auspiciis patrocinii coelestis apostolicam benedictionem peramanter impertimur.

Datum Romae, apud sanctam Mariam Majorem, sub annulo piscatoris, die prima octobris MDCCXXX, pontificatus nostri anno primo.

Carolus, archiepiscopus Emissenus.

XIII sessio. Synodus, annuens petitioni superioris Barcinonensium sacerdotum Missionis, pro canonizatione b. Vincentii a Paulo has preces ad suum pontificem dedit.

Beatissime pater!

In causa canonisationis beati Vincentii a Paulo, sacerdotis, fundatoris congregationis Missionis et puellarum Caritatis, pro qua christiani orbis praefati, Hispaniarum plures, nostrum fere singuli ad sanctitatem vestram preces jam dederunt, ut haec provincialis Tarraconensis synodus sua etiam vota beatitudini vestrae humiliter exponeret, duo potentissimum induxerunt: primum, quod cum sacerdotem hunc spiritu Filii sui actum Deus miserit, ut fidei puritas, morum honestas, ecclesiastici ordinis decor modernis temporibus in vicino nobis Galliae regno ac deinde in universa ecclesia promoveretur, qui idem scopus est ecclesiasticorum conciliorum nostrique in hac synodo conatus, tanti viri precibus exoratum Deum nobis in eo fine assequendo propitium reddi non temere sperabamus.

Alterum, quod beati parentis filii sacerdotes congregationis Missionis civitatis Barcinonensis hujus nostrae provinciae, operarii numero pauci ac in unica ejusdem urbis domo constituti, de universa provincia benemeriti existunt, cum fere omnes ejusdem dioeceseos missionibus suis immenso nostrarum ovium fructu vicissim lustrare non cessant, domique cunctos laicos undique confluentes benigne suscipiunt et ad pietatem informant, ac ecclesiasticos totius provinciae sive sponte accedentes sive a praefatis missum tum ad sacrum ordinem suscipiendum instruunt, tum in susceptis rite ministrare ceteraque ecclesiastica munia obire indefesso labore erudiunt.

Cum itaque magnam frugum mensam filiorum cura collectam, qui semina sua mittentes per universam provinciam undique veniunt portantes manipulos suos, patri acceptam referre debeamus, qui in filiis manens ipse facit opera: rem huiusmodi gratissimam facturos nos judicavimus, si pro eorum laboribus parenti vicem reddentes ejus cultum promovere nostris officiis studeremus. Hinc igitur stimulis adacta synodus ad Dei majorem gloriam, animarum salutem, ecclesiae decus, sacri ordinis ornamentum, filiorum tanti parentis laetitiam uberiorumque ex eorum alacritate fidelibus populis

A fructum obventurum, a sanctitate vestra suppliciter postulat, ut rite probatis ejus post beatificationem miraculis, virtutibus heroicis eminentibus, fama sanctitatis in dies percrebescente, christiani orbis vota principum desideria, praefatorum et ecclesiarum preces beatitudinis vestrae clementer exaudire, ac praefato beato Vincentio a Paulo debitum sanctitatis cultum decernere dignetur: dum eadem provincialis synodus Tarracone de more congregata et sanctitatis vestrae pedibus humiliter provoluta apostolicam paternamque benedictionem reverenter exorat.

Tarracone, die prima julii 1733.

Sanctissime pater,

vestrae beatitudinis humilis et obsequentissimus filius synodus provincialis Tarraconensis, Petrus, archiepiscopus, praeses.

CONSTITUTIONES.

I. Pretium luitionis quibus in locis depositandum.

Ad titulum

De rebus ecclesiae alienandis vel non.

Cum in constitutione prima, paragrapho VII, in provinciali concilio anno millesimo septingentesimo vigesimo septimo celebrato edita, ut securitati ac perpetuitati dotis beneficiorum personalium uberius consulere, provide cautum fuisset, in ipso fundationis instrumento sequentem clausulam praemittere: *Quod in casu luitionis alicujus censualis depositum in tabula, theca, capitulo, vel alicujus communitatis aut alio loco publico omnino fieri debeat, sub poena nullitatis luitionis; a quo levare non possit, nec smerciari sine ordinarii decreto, sub eadem poena; et dubitari aliquando contigerit, an verba ultimo loco posita: sub eadem poena, intelligenda fuerint de poena nullitatis luitionis, an de poena nullitatis smercii. Ut omnia in posterum dubitatio cesset, et a concilii mens aperius innotescat, sacro approbante concilio, statuimus et declaramus, praefata verba, sub eadem poena, ad nullitatem smercii, minime vero ad nullitatem luitionis esse referenda: ita ut (singula singulis applicando) inobservantia constitutionis, in modo depositi extra locum praescriptum facti, depositi nullitate muletetur. inobservantia vero ejusdem constitutionis in nova collocatione sortis smercii nullitate puniatur arbitrio ordinarii, cui liberum sit, aut novum contractum proprio decreto roborare, si ita opportunum et beneficio aut, eo extincto, piae causae commodum videbitur, aut si minus, pecuniam a venditore census aut cujuscumque alterius rei seu proprietatis evocare, ut securius collocetur, aut aliis opportunis remediis smercii securitati consulere, quam in poenam violatae legis exigere etiam possit a beneficii obtentore, aut a quocumque alio, qui decretum ordinarii postulare contempserit.*

II. De praedictione verbi Dei.

[Constitutio supra col. 969-70 edita.]

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS

1733 mense maio.

Hieremias patriarcha, post alteram a sede Constantinopolitana amotionem, in montem Atho regio decreto amandatus est, reliquam vitam ibidem in Magnae Laurae monasterio tracturus. Cum autem copiis familiaribus tam exiguis iter suscipisset, ut victui cultique sumptus deesset, sacra synodus annua praebuit centum viginti grossos ab ipso patriarcha, ac ducentos quinquaginta ab aulario publico suppeditandos, ea condicione ut post Hieremiae mortem, eius heredes nullum ius haberent sibi quicquam vindicandi. Qua de re Magnae Laurae monachos monuit synodus per epistolam

mense maio anni 1733 datam. Episcoporum nomina haec sunt: Seraphim patriarcha, — Gerasimus Heraeolis, — Auxentius Cysici, — Theocletus Nicomediae, — Callistus Nicaeae, — Ananias Thessalonicae, — Macarius Selybriae, — Gerasimus Cretae, — Theocletus Philippopoleos, et aliquot alii, quae ab editore legi non potuerunt.

E tabulario Magnae Laurae epistolam in lucem protulit Alexander Eusemophulus monachus in ephemeride Constantinopolitana, cui titulus: *Ἐκκαταστάσις Ἀλλήλων*, t. XXIII (1905), p. 522-523.

STATUTA DIOECESIS LINGONENSIS

1733 junii 9.

Statuta dioecesis Lingonensis in Gallia, edita a Langres, pair de France, luce et publiées aux calendes tenues dans son diocèse, en la présente année 1733, et commandées dans la chapelle du palais épiscopal, le 9 juin de laditte année.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Ordonnances de monseigneur l'évêque-duc de

S. l. n. a. (1733). In-4°, 11 p. — (Langres, séminaire).

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS

1733 mense iunio.

Mense iunio anni 1733, ad sacram synodum delata est curiosa quaedam quaestio solvenda, hic etiam memoranda eorum gratia qui rebus Graecorum canonicis operam navant. Habebat Ioannes, civis Ioanninensis, uxorem Alexandram ac duos fratres, Constantinum et Panum; qui cum apoplexia correptus absque liberis et ab intestato periisset, eius bona hereditatis iure sibi vindicarunt supra dicti fratres. Ius etiam suum repetiit Alexandra, Ioannis uxor, utpote viduitatem in posterum servatura; namque lege cautum est, ut si quae, amisso marito, secundis abstineat nuptiis, habeat quidem ipsa donationis ante nuptias usumfructum, sed et bonorum etiam tantum, quantum relata ad filios proportio facit, ut in proprietatis ratione unius et ipsa filii personam sustinere videatur. Perbelle omnino, aiebant fratres; at legis illa cautio in vi-

duis ad secundas nuptias non transeuntibus castitatis servandae causa solum obtinet, non vero in iis quae necessitate quadam coactae iterum nubere subit impares. Atqui Alexandra secundis nuptiis abstinebat non virtutis fovendae gratia, sed quia comitali vitio corripit solebat, ut concives eius omnes probe norunt. Mediocritatem, quae est inter nimium et parum, tenens sacra synodus, praecepit ut praeter nonaginta millia asprorum, quos in dotem acceperat, praeterque cunctas ante nuptias donationes, reciperet etiam sexaginta millia asprorum ex omni pecunia post coniugium initum accepta deducendorum, ceteris omnibus bonis utriusque fratri addictis.

Sententiam e codice Critiano, p. 192-194, descriptam typis excudi fecit Manuel Gedeon, Κωνσταντινουπόλεως, t. I (Constantinopoli, 1888), p. 214-218.

SYNODUS DIOECESANA PLOCENSIS

1733 augusti 4-5.

Synodus dioecesis Plocensis in Polonia celebrata Pultoviae diebus 4 et 5 mense augusti anni 1733, sub Andrea Stanislao Kostka Zaluski, episcopo Plocensi.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Constitutiones & decreta synodi dioecesanæ Plocensis, sub illustrissimo, excellentissimo, reverendissimo domino d. Andrea Stanislao Kostka in Zaluskie Zaluski, Dei & apostolicae sedis gratia

episcopo Plocensi, Pultoviae, anno Domini MDCCXXXIII die 4 augusti celebratae. Varsaviae, typis collegii regii Societatis Jesu, anno D. 1735.

In-4°, 10 f. - 257 p. - 8 f. (index), cum fronte. — (Paris, Arsenal).

Fol. 4, haec synodus dioecesana celebrata est diebus 4 et 5 mense augusti anni 1733:

Pag. 206-57, habetur appendix documentorum ad hanc synodum attinentium.

SYNODUS DIOECESANA VIVARIENSIS

1733 octobris 20.

Synodus dioecesana Vivariensis in Gallia, celebrata die 20 mense octobris anni 1733, sub Francisco Renaudo de Villeneuve, episcopo Vivariensi.

De hac synodo confer opus cui titulus:

Abbé Roche, *Armorial de Viviers*, II, 294.

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS

1733 mense novembri.

Ioannicus, Stauropolitanus archiepiscopus, cum vitam Bucuressti in Hungaro-Valachia ageret, ecclesiam, cubicula, tabernam deversoriam (χάνιον), propriis sumptibus, in illa civitate extruxit, quae aedificia dicata voluit archangelorum monasterio, Γαβριήλ dicto, in dioecesi Pogoniana non longe a vico Ostanitzae sito, in quo monasticum habitum adhuc adolescens ipse sumpeerat. Quam consecrationem ad perpetuam rei memoriam a sacra synodo ratam haberi voluit. Votis eius annuens synodus sigillum

ἑπιβεβαίωσεν edidit, quo conditoris tabulas sua auctoritate confirmavit.

E codice Critiano editum una cum consecrationis monumentis exstat apud Emiliam Logrand, *Recueil de documents grecs concernant les relations du patriarchat de Jérusalem avec la Roumanie, 1569-1729*, (Parisiis, 1895), p. 309-321. Eiusdem rei mentionem fecit etiam Ioachim Phoropolus in *Ἐκκλησιαστικῆ Ἀληθείᾳ*, t. XX (1900), p. 298.

SYNODUS DIOECESANA FIRMANA

1733.

Synodus dioecesana Firmans in Italia, celebrata anno 1733, sub Alexandro Borgia, episcopo Firmano.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Synodus dioecesana Firmans anni 1733. Firmi, 1733.

In-4° — (Roma, libr. Bocca. — *Ipsae non vidi*).

SYNODUS DIOECESANA VIRDUNENSIS

1733.

Synodus dioecesa Virdunensis in Gallia, celebrata anno 1733, sub Carolo Francisco de Hallen-court, episcopo Virdunensi.

De hac synodo confer opus cui titulus: Statuts généraux du diocèse de Verdun [supra col. 111].

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS

a qua Athanasius, nuper Arcadiae episcopus; gravissimis poenis multatur. 1734 mense ianuario.

Pauci elapsi erant dies, ex quo Seraphim Nicomediensis summam patriarchae dignitatem fuerat adeptus, cum seditiosus quidam civis ac turbulentus vitam eius nefario scelere attentavit. Rem his verbis narrat Athanasius Comnenus Hypsilantes (Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσην, Constantinopoli, 1872, p. 336), illius temporis haud spernendus scriptor: Μία κυριακή μετὰ τὴν λειτουργίαν ἐξεληθὼν τῆς ἐκκλησίας (ὁ Σεραφεῖμ) καὶ στάς ἐπὶ τῶν κρηπίδων τοῦ ναοῦ, καὶ εὐλογῶν τὸν λαόν, ὡς συνήθως ἐπραγματιοῦτο, παρὰ θυμότητος τινὸς μαχαίρα, κινήσαντος εἰς τοῦτο παρὰ τῶν ὁμοφρόνων θυμότητων τοῦ Ἱερεμίου ἡγάπα γὰρ ὁ ἔχλος τὸν Ἱερεμίαν καὶ εἰς μεγάλην εἶχεν ὑπέληψεν, ὡς ἐκ βῆθρων ἀνεγείραντα τὸ πατριαρχεῖον καὶ ἄλλα ἀξιωματικὰ καταρθώσαντα· μάλιστα δὲ οἱ ποτὶ ἐπαρχιώται αὐτοῦ πολῖται τῆς Καισαρείας ἀναβρόνοντο καὶ ἀνεκαυχῶντο ἐπ' αὐτῷ. Ἄν ἔγινε καιρία καὶ θανατηφόρος ἡ πληγὴ διὰ τὰ πολλὰ βροχὰ ἐκείνη ἔβρε.

Faciens in summum ecclesiae antistitem foedum et immane patrum est impulsore atque auctore Athanasio, qui post amissum Arcadiae episcopatum ad Cretae metropolim artibus parum honestis sibi viam munibat. Qui ad synodale tribunal citatus,

cum non respondisset, absens a synodo episcopali dignitate privatus est gravissima sententia, quae his verbis exorditur: † Δυστραχημένη καρδία τεκταίνεται κακά, ἐν παντὶ καιρῷ ὁ τοιοῦτος παραχῆς συνίστησι πόλει· διὰ τοῦτο ἐξαιρῆται ἡ ἀπόλεια αὐτοῦ (Prov. VI, 14). Data est anno 1734, mense ianuario, indictione XII. Nomina episcoporum haec sunt: Πατριῶς ἁγίου θεοῦ πατριάρχης πρώην Κωνσταντινουπόλεως συνακροατήριμα. — ὁ Καισαρείας Νεόφυτος, — ὁ Κυζίκου Ἀνανίας, — ὁ Νικομηδείας Θεόκλητος, — ὁ Νικαίας Καλλίνικος, — ὁ Χαλκηδόνος Καλλίνικος, — ὁ Θεσσαλονίκης Ἰωακείμ, — ὁ Ἰκονίου Ἰωακείμ, — ὁ Σηλυβρίας Μακάριος, — ὁ Κρήτης Γεράσιμος, — ὁ Ἀθηνῶν Ζαχαρίας, — ὁ Μητυλήνης Κωνσταντῖος, — ὁ Ἐδρίπου Νεκτάριος, — ὁ Παρθενίας Δανιήλ, — ὁ Μεσσηρίας Γρηγόριος, — ὁ Λέρκων Σαμουήλ, — ὁ Λαμίων καὶ Πεδιάδος Σωφρόνιος, — ὁ πρώην Πισιδίας Κοσμάς, — ὁ Παλαίων Πατρῶν Γεράσιμος, — ὁ Πέτρας Μαλέτιος.

Hactenus inedita exstat in codice 11 Societatis Constantinopolitanae Graecorum litterariae, fol. 166^r-168^r.

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS

in qua Marcus Eugenicus, Ephesius metropolita, inter sanctos refertur. 1734 mense februario.

Marcus Eugenicus, Ephesius metropolita, Latinarum in concilio, cui non subscripsit, Florentino, anno 1439, atque princeps ad obitum usque adversarius acerrimus, unionisque, quam cum illis componere Ioannes Palaeologus imperator instituebat, magna remora; novus ideo Thotius dictus a suis ac post mortem caelestium agminibus insertus atque praecipuo quodam cultu ac honore, apud Byzantios praesertim, decoratus. Viri infaustissimi colepdi rationem cum virga censoria notassent, christiani quidam Cephallenea, synodus Constantinopolitana editis litteris cultum illius sua auctoritate comprobavit, mense februario anni 1734. Decretum istud, de quo altum silentium apud Occidentales, integrum hic repetimus, textum deprementes ex rarissimo Athanasii Parisi opere ita inscripto: Ὁ Ἀντίπαπας ἦτο Ἀγῶνας ὑπερθωμάστοι καὶ ἱρωικά παλαιόματα, καὶ τρέπον ὑπερφυῆ καταρθώματα τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Μάρκου ἀρχιεπισκόπου τῆς Ἐφέσου, τοῦ πάλην Ἐδγενικοῦ, τοῦ κατ' ἐξαιρέτων καὶ σχεδὸν μόνου προμάχου καὶ φύλακος, τῆς ἀμοιήτου καὶ ἀγιοτάτης ἀποστολικῆς καὶ πατροκαρδέτου ὁρθοδόξου πίστεως ἡμῶν τῶν

Γραικῶν, ἀθροισθέντα μὲν ὁμοδόξοις ὑπ' ἐν, καὶ ἐν ἑαυτοῦ βίου καὶ πολιτείας λογιγραφηθέντα, ὑπὲρ τοῦ ἱερομονάχου ἀναξίου καὶ ἐλαχίστου Ἀθανασίου τοῦ Παρίου, ἐκδοθέντα δὲ καὶ τύποις διὰ συνδρομῆς καὶ φιλοτίμου δαπάνης τοῦ βωσιτάτου καὶ μουσικατάτου ἐν ἱεροδιακόνου κύριου Νικηφόρου Ἰωάννου τοῦ πάλην Πηγουζῆ ἐκ Σικίνου ὁρμωμένου μίαν τῶν Κυκλάδων Νήσων πρὸς κοινὴν εἰδησιν καὶ ψυχικὴν ὠφέλειαν ἀκαταπάντων τῶν ὁρθοδόξων χριστιανῶν. Ἐν ἔτει 1785. Locus non significatur; at ex litterarum formis satis constat librum Vindobonae typis excusum fuisse. Synodica sententia, de qua agitur, exstat a pag. 177 ad pag. 186. Eadem repetitur in opusculo, quo Marci Ephesini officium, a Nicodemus monacho conscriptum, continetur: Ἀκλουθία τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Μάρκου τοῦ Ἐδγενικοῦ... κωνηθείσα ὑπὸ Νικοδήμου Ἀγορείτου, ἐπιθεωρηθείσα δὲ ὑπὸ Ν. Λογέδου, Constantinopoli, 1834, p. 21-29. Officium illud, rogante Athanasio Parisi, totum composuit Nicodemus, ut ipse testatur nota apposita ad diem 19 ianuarii in opere cui titulus: Συναξαριστὴς τῶν δώδεκα μηνῶν τοῦ ἁγιαυτοῦ, τ. II, Venetia, 1819, p. 46.

SENTENTIA SYNODICA.

Σεραφεῖμ ἁγίου θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, νέας Ῥώμης, καὶ οἰκουμένης πατριάρχης.

Θεοφιλέστατε ἀρχιεπίσκοπε Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου, ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητὰ ἀδελφεῖ καὶ οὐλολαειτουργεῖ, καὶ ἀδελφεύστατε κρυπτοπῆ τῆς νήσου

Seraphim miseratione divina archiepiscopus Constantinopolis, novae Romae, et patriarcha universalis.

Deo carissime archiepiscopo Cephaloniae et Zacynthi, dilecte in sancto spiritu frater et co-minister, reverendissime archipresbyter insulae Cor-

των Κορυφών, υιά κατά πνεύμα αγαπητή της ημών Α
 μετριότητας, και εννομότητας κληρικοί, και εύλαβή-
 στατοι ιερείς, και εδναένστατοι άρχοντες και σύνδικοι,
 και χρήσιμοι πραγματευταί των έπαρχιών και πολι-
 τειών αυτών, και λοιποί άκαξέπικτας εύλογημένοι
 χριστιανοί του ημετέρου όρθοδόξου γένους των άνω-
 τέρων περιφύμων νήσων, τέκνα έν κυρίω αγαπητά της
 ημών μετριότητας, χάρις ειη υμίν άκασι και ειρήνη,
 και έλεος παρά θεού κυρίου παντοκράτορος και
 κυρίου ημών Ιησού Χριστού, και παρ' ημών εύχί,
 και εύλογία και συγχώρησις.

Πάσαν μίν άρετήν και τους άντιποιούμενους αυ-
 τής τιμάν και γαρύρην καταλλήλαις τιμαί: έν παντί
 καιρῷ ού μόνον δοιον και δίκαιον, αλλά και λυσιστάς
 ές τά μέγιστα και χρήσιμον. άμα τε γάρ εύγνώμονα
 ψυχής ένδεικνυται διάθεσιν, άδίκαστον περί την
 κρίσιν του άλλθού; έπαγεμένης την ψήφον, και κίν-
 ησον δέ εις έπίδοσιν και μίμησιν άρετής οι περί αυ-
 τήν χρισματίζουσιν έπαινοι: κατά την θεολόγον φα- B
 νήν¹⁾ "έν του; έπαινοους οίδα, τουτων σαφώς
 και τάς έπιδόσαι; άποραιομένην. "Εί δέ τις
 φθονερών ών και βόσκικανος, κρύπτειν έπιχειρεί τά-
 ληθές και συγκαλύπτειν, μοχθηρός: έν ειη πάντως
 και έπιζήμιος ό τοιοϋτος, ως αυτήν άνατρίπων και
 άφανίζων την άρετήν τῷ τάς καθήκουσας παραιρείν
 έπ' αυτή εύφημίας, και άδικού έν τους έπιγινومی-
 νους, άποστερών την άπ' έκείνης, ώφέλειαν. Παντα-
 χού μίν ούν άδικον, άγέραςτον μείνει την άρετήν:
 έπί δέ του ιερού της εκκλησίας συλλόγου και των έν
 αυτή άκμασάντων και διαλαμπάντων εύσεβεία και
 άρετή θεοφόρων και εσίων άνδρών, και καθ' ύπερ-
 βολήν άδικώτατον έν ειη και άποπώτατον, τους και
 βίου καθαρότητι: και νεός, τελειότητι και κατορθω-
 μάτων λαμπρότητι, ήλην τε διαπόρῳ περί τό σέβας
 και δογματων άκριβεία περιφανεί; και έπισήμιους
 γεγονότας και έν καιρῷ διωγμού καρτερικώς άθλή-
 σαντας και πάσαν μίν υπερβολήν γενναίως; ύποστάν-
 τας, μη προδεδωκότας δέ την έν τοις δόγμασιν άλ-
 θεϊαν, μη καταστρέφουσι: τῷ έπιελιμένη τιμῃ, έκου
 γε πρό των ημετέρων έγκωμίων και ό θεός τοις γε
 τοιοϋτοις τά έπαθλα δίδουσι τῷ; άρετής; τους πόνους
 αυτών άμειβόμενος, του άποστόλου βόθωντος²⁾: Τόν
 άγωνά των καλόν ήγωνισμαί: τόν δρόμον
 τετέλεκα, τήν πίστιν τετήρηκα: λοιπόν
 άπόκειται μοι ό της δικαιοσύνης στέφανος.
 Δίκαιοι; άρα σταθμοί; και ζυγοί; και πρός παρά-
 κλησιν ημετέραν ή καθ' ημάς του Χριστού εκκλησία
 άνωθεν παραλαβουσα, και κανονικώς διατυπώσασιν
 έν έτηρίοις συνάξεσιν κατά περίοδον άπαντώσας:
 μνήμας τελειοθαί ειταξεν έν ιερείς συλλόγοι; και
 εκκλησιαστικαί; εύσεβών συνελούσασιν άντων άνδρών,
 των μίν προφητική χάριτι, των δέ άποστολική άξία,
 των δ' αὐ άματι μαρτυρίου, έτέρων δέ άσκήσεως
 δρόμῳ, και άλλων έπ' άλλαις πράξει; θεοφιλέσι
 διηγητόκτων και διηγωνισμένων, θεῷ τε εύχεστη-
 κότων και διηγουκότων εύσεβώς του τηδε βίου του
 στάδιον: ών τους βίους και τάς πράξει; προσηθεμένη
 εις έπαινον, εκείνοις μίν τό καθήκον άποσοδοται
 (μνήμη γάρ, τῷ; 3), δικαίου μετ' έγκωμίων).
 τοις δέ φιλαρτίοι; και φιλεέρτοι; άμα μίν τέρψιν έρ-
 ποίαι πνευματικήν (έγκωμι: αζόμενου γάρ, τῷ; 4),
 δικαίου εύφρανθήσονται λαοί!, άμα δέ εις
 ζήλον και μίμησιν άπαλείφαι τουτους της εύσεβεία;

cyraeorum, dilecte secundum spiritum filii medio-
 critatis nostrae, colendissimi clerici, religiosissimi
 sacerdotes, praestantissimi primates et syndici, op-
 timi negotiatores provinciarum eandem civita-
 tumque, et reliqui omnes orthodoxae nostrae gentis
 benedicti christiani insularum illarum celeberrima-
 rum, filii in domino dilecti mediocritatis nostrae,
 gratia vobis omnibus et pax atque misericordia a
 domino Deo omnipotente et domino nostro Iesu
 Christo, a nobis vero votum et benedictio atque
 condonatio.

Virtutem quidem omnem virosque eiusdem
 studiosissimos congruis honoribus cohonestare ac
 celebrare omni tempore res non pia solum et
 aequa, sed etiam utilis quam maxime et frugifera.
 simul enim et liberalem animi arguunt habi-
 tum, dum aequabilis in decernenda veritate tenetur,
 et stimulum ad augendam, aemulandamque
 virtutem admovent ea quae ipsi tribuuntur prae-
 conia secundum illud theologi verbum, quo asseritur:
*Quorum laudes, horum et incrementa plene
 noxi.* Quod si quis livore obtrectationeque aestuans,
 veritatem occultare et abscondere tentat, improbus
 sane videtur ille et flagitiosus, utpote veritatem
 ipsam evertens et labefactans, dum «uas ei iusta»
 detrahit laudationes: immo iniuriam posteris infert,
 quos utilitate ex eadem percipienda defraudat.
 Quovis igitur pacto res iniqua, veritatem suo prae-
 mio non donari. Si vero agatur de sacra ecclesiae
 societate necnon de deiferis illi sanctisque viris
 qui pietatis virtutisque splendore in ea enituerunt,
 iniquissimum summopere esset et absurdissimum,
 qui vitae candore, mentis perfectione, facinorum
 nitore, ferventi religionis studio ac dogmatum veritate
 illustres nobilesque evaere, qui persecuti-
 onum temporibus fortiter decertantes, omnem
 quidem iniquitatem naviter sustinere, dogmatum
 veritate nullatenus prodita, eo honore debito non
 decorare, cum Deus ipse ante nostra praefonia
 iisdem tribuens virtutis praemia eorum labores
 remuneretur, apostolo clamante: *Bonum certamen
 certavi, cursum consummavi, fidem servavi: ergo
 reposita est mihi iustitiae corona.* Aequum igitur
 «tateram trutinamque ad nostrum solatium iam
 dudum adhibens» nostra Christi ecclesia iustis in-
 stitutionibus praecepit, ut in annuis conventibus,
 quae statis diebus recurringunt, per sacros coetus
 ecclesiasticosque fidelium contiones, sanctorum
 virorum agerentur memoriae, quorum alii prophe-
 tico munere, alii apostolica dignitate, alii vero
 sanguine martyrii, alii ascetarum palaestra, alii aliis
 operibus Deo gratias flofentes ac decertantes, Deo
 placuerunt ac praesentis vitae curriculum honeste
 confecerunt. Quorum vivendi agendique ratio dum
 collaudanda proponitur, illis quidem iusta solvantur
 (memoria enim, inquit, iusti cum laudibus), virtutum
 vero festorumque cultoribus simul et iucunditas
 spiritualis praebetur (*dum enim, ait, laudatur
 iustus, laetabuntur populi*), et ad aemulandam imi-
 tandamque eorum pietatem inducantur et ipsi: ma-
 xime vero dum ipsi universorum domino ac omnium
 Deo tribuitur honor servis qui ei placuerunt a
 conserviis praestitus (ille enim est qui per sanctos

¹⁾ Gregor. Nazian. in funebri Basilii Magni oratione, n. 1.
 Obscura profecto sententia; editores Benedictini coniciunt
 Gregorium hic indicare, quod, quo magis quidquam, sive virtus
 sive vitium sive alia res, laudatur, eo magis ipsius amor et
 deciderium in auditorum animis indagatur. Unde generatim
 dicendum, quod quicquid laudatur, ipsa laudatione incrementa
 accipere necesse est.

²⁾ II Tim. IV, 7.
³⁾ Prov. X, 7.
⁴⁾ Prov. XXIX, 2.

ἐκείνων· πρὸ δὲ πάντων αὐτῶ τῆ κοινῆ δεσπότῃ
 καὶ θεῷ τῶν ἀπάντων ἢ κατὰ τοὺς εὐσεβεῖς
 αὐτῶ βούλους· κατὰ τῶν συνδούλων τῆ ἀναπερομένη
 (ἐκείνος· γὰρ ἔστιν ἡ διὰ τῶν ἁγίων δοξαζόμενος καὶ
 τὴν εἰς ἐκείνους τιμὴν εἰς ἑαυτὸν ἀναδεχόμενος), ἐκα-
 ξίους ἀντιμετρῶν τὰς χάριτας τοῖς εὐγνωμόνως δια-
 τεθεῖται κατὰ τοὺς φίλους αὐτοῦ. Τοσοῦτων οὖν ἀγα-
 θῶν προξένου εὐσεβείας τῆς κατὰ τοὺς ἁγίους τιμῆς καὶ
 εὐσεβείας ἀναγκαίως τοῖς εὐσεβεῖν ἀρνούμενοις, ἐμπης
 εἰσὶν οἱ, εἶθ' ὑπὲρ ἀμαθείας, αὐτῶν εἶτα καὶ ταῖς τῶν
 ἐπερδεδῶτων ἐπαρρησιάζονται βουλαῖς· ὑποκαλιζόμενοι,
 τὰ καὶ ἡλίου λαμπρότερα ἀμαυροῦν καὶ διασειν
 πειρώνονται καὶ καθαιρεῖν τὸ ἀξίωμα τῆς ἀνθρωπίνης
 τιμῆς μεταρτυρημένων ἁγίων ἀνδρῶν σκαιῶς καὶ
 παραβόλως· ἐπιχειροῦσι. Τὸ δὲ τοιοῦτον αὐτῶν ἀμάρ-
 τυρία, εἴτ' ἐκ τῆς εἰκοθῆν βεβαιότητος· καὶ ἀπερισκέπτου
 ἔργου εἴτ' ἐκ τῆς διαφθορᾶς τῆς τῶν ἀλλοτρίων καὶ
 ἀπεσχαινομένης μόρας προσηλυθῶς, ὡς ἤγχιαι οὐ
 τῆς τυχοῦσης παρατίθων αὐτοῖς· τε τοῖς τολμῶσι καὶ
 τοῖς λοιποῖς ὀρθοδόξοις τοῦ ἡμετέρου γένους· ἐν μετα-
 δόσει· γενόμενον, διορθώσω· ἀξιοῦν καὶ θεραπεύειν
 οὐκ ἀπανανόμεθα, καὶ τὸ μὲν ψεῦδος· ὑπὸ παραπα-
 τάσματι τῆ ἀγνοίας θῆθεν κρυπτόμενον καὶ λανθάνον
 ἐξελέγγειν, τὴν δὲ τοῦ ἡλίου φανώτερον ἀλλοθίαν
 ἀκριβῶς ἀποδείξει· παριστάν, κατὰ τὰ ἀπερ κεί-
 νται· προνόμια ὅ καθ' ἡμᾶς οἰκουμένης θρόνος·
 προνοεῖ γὰρ τῶν ἀπανταχοῦ ἁγίων ἐκκλησιῶν τῆς
 εὐσταθείας καὶ τῆς τῶν εὐσεβῶν τοῦ καθ' ἡμᾶς γέ-
 νους ψυχικῆς σωτηρίας. Ἔστι δὲ τὸ ἡμετέρον
 τοιοῦτον.

Ὁ ἱερεὺς Μάρκος ὁ τοῦπικλῆν Εὐγενικός, ὁ τῆς
 ἐν Ἐφέσῃ ἐκκλησίας πρέσβυς καὶ ποιμὴν καὶ ἀρχι-
 ερεὺς ἡμετέρας, οὗ μὲν ὀμολογουμένως ἔστιν ἁγιος
 ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ ἀνατολικῆ ἐκκλησίᾳ,
 ἴσασιν πάντες οἱ τοῦ ἡμετέρου γένους εὐσεβεῖς, ἀπο-
 δεχόμενοι καὶ τιμῶντες αὐτὸν ἀνεκδοκίμως ὡς ἱερεὺν
 τῆς ἐκκλησίας πατέρα· μαρτυροῦσι δὲ καὶ τὰ ὅσῳ·
 καὶ θεοφιλῶς αὐτῷ πεπραγμένα, ὅποτε ταρτατομένης
 καὶ ἐπηρεαζομένης τῆς ἐν τοῖς ἱεροῖς ἡμῶν δόγμασιν
 εὐσεβείας τε καὶ ἀληθείας, καὶ τῶν ἄλλων τῶν εὐ-
 στωχῶς καὶ ἀτάκτως καὶ ἐπὶ βλάβῃ μάλλον ἢ συ-
 στασί· τῆς ἀληθείας συνεπαράντων καὶ συνεκδημη-
 σάντων τῆς Κωνσταντινου, τῶν μὲν ἀπρηδηκῶτων,
 τῶν δὲ διαφθορῶτων, καὶ πάντων μονοουχί περι-
 τραπήναι καὶ ἐνδοῦναι τῇ ἀπάτῃ καὶ καινοτομίᾳ
 διακεκινδυνευκῶτων, μόνος αὐτὸς ἤλλου θεοῦ πληροῦς
 καὶ φρόνημα θεοῦ ἀναλαβὼν, ἀντίστη γενναίως καὶ
 ἀντιπατάσας, καὶ τῇ πανευχί τοῦ πνεύματος
 τεθωρακισμένος, ὡς ἄλλος Δαβὶδ τὸν νεγρὸν Γολιάθ
 ὑπὲρ τοῦ πνεύματος ἀντεπίστασι. Καὶ δὴ τῆ δυνάμει
 τοῦ λόγου, τῆ τῶν ἐπιχειρημάτων δεινότητι, τῆ τῶν
 συλλογισμῶν καὶ ἀποδείξεων ἀνάγκῃ δοκῶν σφεν-
 δόνῃ τῶν ἐναντίων τὰς σοφιστικὰς ἀντιθέσεις εὐτό-
 χως βάλων καὶ περιτραπόμενος· καὶ ὡς ἴσθδν διαλύσας
 ἀράγως, τὸ ὄρθον καὶ ἀληθὲς τοῦ ἐν ἡμῖν δόγματος
 συνίστησι τε καὶ κατασκευάσει καὶ τὴν ἀλήθειαν
 θριαμβεύσαν ἐδείξει, μόνος διαμαίνας ἐν τῇ κολλίῳ
 ἀπερίτρεπτος καὶ ἀνάλωτος, ἐλά τις ἀήττητος· καὶ
 ἀκαταγώνιστος τοῦ Χριστοῦ στρατιώτης· καὶ τῆς εὐσε-
 βείας προστάτης ἀπερικλόνητος· κἀνεῦθεν ἀπωσά-
 μενος γενναίως τῶν ἐναντίων τὴν φάλαγγα, τὴν ἀνα-
 τολικὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἐπηρεαζομένου κινδύνου ἐν δόγ-
 μασι διεσωσάτω.

Τοιαῦτα μὲν αὐτῷ τὰ ὑπὲρ εὐσεβείας καὶ τοῦ μὴ
 ἀνασχεθῆναι περιτραπήναι τὴν ἐν δόγμασι ἀλήθειαν
 εἶναι· καὶ ἀπροσφύλοις προσθέσει· καὶ νοθεύσει
 γενναίως καὶ ἡρωικῶς καὶ ἤλλου γόμενα ἀρετῶματα
 καὶ κατορθώματα, οὐ τὴν τυχοῦσαν μαρτυροῦντα αὐ-
 τῷ κατὰ θεὸν ἀρετῆν, ἀγιότητα τε καὶ τελειότητα.
 Ὅτι δὲ κατὰ ταῦτα καὶ ὁ λοιπὸς αὐτοῦ βίος· κολλῶς
 πανταχῶθεν ὑπερᾶ καὶ βραβεί· κλισονετήσια καὶ ἀρε-
 τῶν ἐνδοῦν ποικίλα ματαγλαῖστα, ἔλασιν τῇ βου-
 λῶνται· μὴδὲν ἄλλοτε καὶ βραβεί· καὶ τὰς συγ-

A glorificatur quique honorem eis exhibitum sibi assu-
 mit), iustae eis referuntur gratiae qui bene affi-
 ciuntur erga amicos eius. Tanta igitur bona
 etiam suppeditat cultus sanctis adhibitus atque
 ita necessarius videtur hominibus religionis stu-
 diosis, sunt tamen qui aut propria inescitia aut
 corruptis heterodoxorum sententiis occaecati, sole
 lucidiora obcurandi ac perturbandi conatu facto,
 spectatae sanctitatis viros honoris debiti ornata
 spoliare improbe ac temere enitentur. Quod eorum
 delictum, sive ex propria negligentia et inconsi-
 derata audacia sive ex alienorum corruptione et
 dissentiendi natura ortum sit, tanquam maxime
 damnosum cum auctoribus ipais tum reliquis nostri
 generis orthodoxis, si propagetur, correctione ad-
 hibita emendare haud renuimus, mendacium qui-
 dem inescitia quasi velo involutum ac reconditum
 patefacientes, veritatem autem sole splendidiorem
 accuratis argumentis demonstrantes, pro iis quibus
 pollet iuribus universalis sedes nostra; consulit
 enim cunctarum ecclesiarum sanctarum conserva-
 tioni ac spirituali piorum gentis nostrae hominum
 salutis. Quod autem quaeritur est huiusmodi.

Divum Marcum cognomine Eugenicum, qui eccle-
 siae Ephesinae praeses et pastor et antistes fuit,
 ex confesso quidem sanctum esse in nostra orien-
 tali Christi ecclesia, norunt omnes gentis nostrae
 fideles, a quibus sine dubio habetur et colitur uti
 sacer ecclesiae pater; idem ea tentantur quae
 sancte ac pie perfecit, cum agitata vexataque sacro-
 rum nostrorum dogmatum religione et veritate,
 eorum qui misere et incondite ac veritatis magis
 laedendae quam tutandae causa e Constantinopoli
 solventes commigraverant, alii quidem defatigati,
 alii vero corrupti, perverti fere omnes ac errori
 novitatibusque indulgere periclitarentur, solus ipse
 divino fervore expletus divinumque concipiens ani-
 mum, obstetit fortiter repugnavitque, ac spiritu
 armis indutus tanquam alter David contra occultum
 Goliath pro spiritu progreditur. Et sane sermonis
 virtute; argumentorum gravitate, rationum pro-
 bationumque firmitate quasi funda captiosas adver-
 sariorum altercationes nullo negotio excutens,
 deiciens, uti araneae telam dissolvens, rectam
 doctrinae nostrae veritatem propugnavit, compro-
 bavit, triumphantem ostendit, unus in praelio im-
 mutabilis inexpugnabilisque permanens uti invictus
 indomitusque Christi miles ac religionis propug-
 nator impavidus; quare propulsa naviter hostium
 acie, orientalem ecclesiam ab imminente in cre-
 dendo discrimine liberavit.

Atque haec quidem eius sunt pro religione
 atque in prohibenda dogmatum veritate a peregrin-
 arum extranearumque additionum et adultera-
 tionum corruptione fortia, egregia, fervore referta
 facinora atque opera, quibus confirmatur summa
 eius apud Deum virtus, sanctitas, perfectio. Quod
 autem praeterea reliqua eius vita multis undique
 ornatur redundetque dotibus ac divinarum virtutum
 varietate emittat, licet primo cuique volenti per-
 ducatur, si legunt volumina scripturae sanctae illius

γράμμοι τοῦ τῆς μακαρίας λήξεως γενομένου δοκίμου πατριάρχου Ἱεροσολύμων κυρίου Δοσθείου, τῆ τῆς ἀγάπης ἐπιγραφόμενῃ, τῆ τῆς χαρᾶς καὶ τῆ τῆς καταλλαγῆς, ἐπὶ δὲ καὶ τὸ τοῦ Νεκταρίου πατριάρχου, ἐπιλέξασθαι καὶ λαβεῖν ἐξ αὐτῶν βραβεία; καὶ ἀναμφιλύτους τὰς ἀποδείξεις καὶ μαρτυρίας περὶ τοῦ βίου καὶ τοῦ τρόπου καὶ τῆς τῶν ἡθῶν ἀρετῆς, ἐπὶ δὲ καὶ τῆς ἐν λόγοις σοφίας τε καὶ εὐνοίας, τῆς ἐξικριζομένης θεολογίας, τῆς περὶ τὰ δόγματα στερεώσεως, τῆς περὶ τὰς διαλέξεις γενναίας καὶ ἀνεκδοῦ ἐνοστάσεως καὶ πολλῶν ἄλλων ἐκαινομένων ἀρετῶν. Καὶ γὰρ ἐν τῇ βιβλίῳ τῆς ἀγάπης τέρμῃ, περὶ τὰ προλεγόμενα, αὐτὸ καὶ ἐπιλέξεως οὕτως γέγραπται¹⁾: Μάρκος ὁ Ἐφέσου γέννημα ἦν καὶ θρόνον τοῦ ἀντικυβερνητοῦ Παλάτου, ἔπου ἐκοιμήθη ἐν κυρίῳ, οὐ καὶ ὡς ἀγίου ἐστὶν ἐπίτλου ἐπίστοι οἱ συγγενεῖς αὐτοῦ, ὡς σημειοῖ καὶ ὁ Ἱεροσολύμων Νεκτάριος ἐν τῇ 8^ῃ τμήματι τοῦ Συνταγματικοῦ αὐτοῦ²⁾; καὶ ἐν τοῖς μοναστηρίοις τοῖς καίμοις ἐν τῇ Ἀθῶνι εὐρίσκειται ὁ κανὼν τῆς ἐορτῆς καὶ πολλοὶ πολλῶν λόγοι ἐγκωμιστικοὶ περὶ αὐτοῦ συγγραφεύτες. Καὶ ἐπομένως τὸ τῆς θεολογίας καὶ διδασκαλίας αὐτοῦ ἐκτίθεται μέγεθος, δεκνόμενον οὐ μόνον ἀπὸ τῶν συγγραμμάτων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν πρακτικῶν τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου καὶ κατοπίρω. Τὴν δὲ παρὰ τοῦ βασιλέως γενομένην αὐτῷ, φησὶ, σπουδὴν καὶ τιμὴν, ἐπὶ δὲ καὶ τὸν ζήλον καὶ τοὺς ὑπὲρ τῆς ἐρθοδοξίας ἐν Φεραραῖα καὶ Φλωρεντίᾳ καὶ Κωνσταντινουπόλει ἀγωνίας αὐτοῦ γράφει ὁ μέγας ἐκκλησιάρχης Σίλβεστρος³⁾: Ἐπὶ δὲ τὴν δύναμιν τῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων καὶ τὰ ἐγκώμια τῆς πανοσίτου αὐτῆς ζωῆς ἐν προοίμῳ τῶν Ἀντιρρητικῶν αὐτοῦ διὰ βραχέων ἱστορεῖ ὁ νομοφύλαξ⁴⁾. Παρὰ ταῦτα: Οἱ πατέρες τῆς ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ συναλεύσεως ἐν τῇ πρώτῃ Ἰωάννην τὸν βασιλέα ἀναφορὰ αὐτῶν, τμήματι 17^ῳ, πρόμαχον τῆς ἀληθείας; δόξης ἐν Ἰταλίᾳ καὶ στόμα πάντων τῶν ἐρθοδόξων αὐτὸν ὀνομαζούσιν⁵⁾; ἢ δὲ ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ συνέδος; δεκνύουσιν αὐτὸν κατ' οὐδὲν διαφέροντα τῶν διαβερωμένων πάσαι πατέρων ἐπὶ σοφίᾳ καὶ δογματικῶν ἐρθότητι⁶⁾; ἢ δὲ καὶ τῆ τῆς καταλλαγῆς κείνται τέρμῃ. Καὶ κατοπίρω: Γεώργιος, φησὶ, ὁ Σχολάριος ἐν τῇ τῆς κατὰ Βάκκου συνόδου σημείωσι; ἀσυκρίτοι; αὐτὸν ἐγκωμίοις καταστήσει, καὶ ἐν τῇ τῆς προσηχῆς λέγῃ αὐτοῦ φησὶν: Ὁ τῆς μακαρίας μνήμης Ἐφέσου γενναίως ἠγωνίστα; καὶ καλῶς καὶ τὰ παρ' ἐκείνων, ἦτοι; τῶν Ἀρτινῶν, πάντα σοφιστικῶς ἐπιχε-

A felicia memoriae patriarche Hierosolymitani domini Dosithei, quas inscribuntur *tomus caritatis, tomus laetitiae, tomus reconciliationis*, necnon Nectarii patriarchae librum, ex quibus colligere est ac depromere certa firmissimaeque argumenta et testimonia de vita, de agendi ratione, de morum virtute, immo de vi sapientiaeque in discendo, de accuratissima theologia, de firmitate circa dogmata, de valida nervosaque in discendo contentione, necnon de multis aliis laudandis virtutibus. Namque in memorato *caritatis tomo* inter prolegomena, pagina 25, haec conceptis verbis leguntur: *Marcus Ephesius, Galatas quae contra Byzantium iacet natus et educatus, ibidem obdormiuit in Domino; illius quoque tanquam sancti festum quotannis agebant eius propinqui, quemadmodum refertur a Nectario Hierosolymitano in IX parte Opusculi ipsius; immo in monasteriis in monte Atho sitis invenitur solemnialis canon ac multae multorum orationes in laudem eius conscriptae*. Deinde eius scientiae theologicae celebrat magnitudinem, quae non solum ex operibus illius evincitur, sed etiam ex actis synodi Florentinae. Et inferius: *Eam, inquit, qua in eum imperator usus est, obsecrationem exortationemque, necnon eius industriam et labores pro orthodoxia susceptos apud Ferrarum, Florentiam et Constantinopolim narrat Silvester magnus ecclesiarum Praeterea: Illius scriptorum vim vitaeque sanctissimae praesentia in prooemio Antirrhelicorum suorum breviter describit nomophylax. Insuper: Patres illi, qui in sanctae Sophiae templo convenerunt, in epistola ad Ioannem imperatorem data, capite LVII, propugnatores rectae sententiae apud Italos atque omni omnium orthodoxorum eum nuncupant; synodus vero in sancta Sophia habita illum declarat nulla re abesse a praecis patribus scientia rectae dogmatum ratione famigeratis, ut videre est in Reconciliationis tomo. Et infra: (Georgius Scholarius, ait, in animadversione ad synodum contra Beccum eximius eum condecorat laudibus, et in sua de additamento oratione dicit: Ephesius ille beatus memoriae fortiter decertavit et optime, et quae illi (Latini scilicet) captiosae coaccervaverant, ea omnia confutavit. Et haec quidem de eius vita. Quod autem, inquit, sancte obierit et honeste conditus fuerit, testis est funebris oratio, quam ad sepulcrum eius habuit dictus Georgius Scholarius. Et haec quidem ita diserte habentur in memorato *Caritatis tomo*; cetera vero in aliis, ut dictum est, libris, ex quibus cuique volenti fas est ea colligere quae in viri laudem multis disseruntur.*

¹⁾ Dositheus Hierosolymit., *Tomus agapae contra Latinos*, Bucarestii, 1698, in-fol., p. 26.

²⁾ Nectarii Hierosolymit., *Heptē tēs agapēs toū thēsa An-tirrhētōis*, in-fol., Iasii, 1692, p. 166. Hoc opus in latinam linguam veram iterum edidit Petrus Allix: *Thē sknē xēp Nectarii patriarchae Hierosolymitani Confutatio imperii papae in ecclesiam*, in-8°, Londini, 1708; hominis vero andaciam confregit Stephanus de Altamura Ponticonis (= Michael Le Quien Ord. Praedict.), *Panoplia contra schisma Graecorum*, in-4°, Parisii, 1718.

³⁾ Silvester Sguropalus (lego Syropulus), *Vera historia unionis non verae inter Graecos et Latinos: sive concilii Florentini exactissima narratio*, lat. translulit Robertus (Veyghton, in-fol., Hagae-Comitia, 1680.

⁴⁾ Ioannes Eugenius nomophylax, Marci frater germanus, in *Antirrheticis a Dositheo Hierosolymitano editis in opere cui titulus: Tomos katallagēs*, in-fol., Iasii, 1692, p. 290-272.

⁵⁾ *Tomos katallagēs*, p. 426. Animadvertendum haec verba non § 57, ut asserit Dositheus, sed § 17 inveniri.

⁶⁾ Op. cit., p. 457-461, repraesentantur huius synodi acta, quae omnino spuria sunt, ut post Alactium novissime ostendit Christus Papadonnam Graeco, *Vie. Fremontii, Petropoli, t. II (1895), p. 204-225.*

χωσμένα εξήλαξα. Καί ταῦτα μὲν περὶ τῆς Α
ζωῆς αὐτοῦ. Ὅτι δὲ ἀπέθανε, ἦτοι θανα-
μασίως καὶ ἐτάφη ἐντίμως, μαρτυρεῖ ἡ ἐπι-
κήδειος μοναχία, ἣν ἐν τῇ ταφῇ αὐτοῦ πε-
ποίηκεν ὁ βῆθαι; Γεώργιος ὁ Σχολάριος.
Καί ταῦτα μὲν βῆθαι ὡς καὶ ἐν τῇ βῆθαι
τῆς Ἀγάπης τόμος τὰ δ' ἄλλα ἐν ταῖς λοιπαῖς.
ὡς εἶρηται, βιβλοῖς. Ἐξ ἧν οἱ βουλόμενοι δύνανται
ἀποδράσασθαι τὰ εἰς τιμὴν τοῦ ἀνδρὸς διὰ μακρῶν
συγγραμμάτων.

Τούτων οὖν ὡς ἐγένοντο καὶ λαμπρῶς ἀπο-
δεικνυμένης ἐκ τῶν εἰρημένων τῆς κατ' αὐτὸν ἐπί-
τήτος, πρὸ χρόνων ἤδη τριῶν, ἦτοι κατὰ τὸ παρελθόν
ἀπὸ σωτήριον ἔτος, συνήθη ἀντιλογίαν τινὰ γενέσθαι
περὶ τοῦ ἁγίου τούτου ἐν τῇ αὐτῇ περιφίμῳ νήσῳ
Κεφαλονίας· τοῦ γὰρ αὐτοῦ διατελοῦντος δοκιμασίου
ἐν ἱερομονάχῳ; κῆρ Συμεὼν τοῦ Βυζαντίου ζήλω
θαίψ, αἰδοῦ τε καὶ εὐλαβεῖς τῇ περὶ τὸν ἅγιον τοῦτον
βουλῇ· ἐστέασι τὴν μνήμην αὐτοῦ καὶ ἐν ἐκ-
κλησίᾳ δοξολογήσαι· κατὰ τὸ ἔθος τῆς καθ' ἡμᾶς
ἱερᾶς ἀγιοταίας, τινὲς τῶν αὐτοῦ χριστιανῶν, οὐκ
οἶσταν πῶθεν ἐπαρθένας, διγνήθησαν πρὸς αὐτόν,
ὡς νεοπαύοντα θῆθεν καὶ καινοτομοῦντα ἐν τῇ ἀνα-
τολικῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ἐπισκοπῶντα καινὴν ἑστέην τῇ
καθ' ἡμᾶς ἐκκλησίᾳ ἀνένδεκτον, προβαλλόμενοι εἰς
πίθανὴν αὐτῶν δικαιολογίαν τὸ ἀγνοεῖν καὶ μὴ εἰδέ-
ναι, εἴπερ ἀποδέχεται· ὁμοῦ ἡ καθ' ἡμᾶς ἐκκλησία
τὴν τελευταίην τῆς τοιαύτης ἑστέης καὶ εἰ τιμὴ τὸν βῆ-
θαι Μάρκον Ἐπίσκοπον ὡς ἅγιον. Ἦν τινα ἔστασαν
καὶ ἀντιλογίαν καὶ σφαλερὰν ὑπόνοιαν, αὐτῶν ἀνα-
μαθόντες ἤδη, (παρὰ τῶν διατριβόντων εἰς τὰ ὅδε
ὀρθοδόξων χριστιανῶν, τῶν ἐκ τῆς αὐτῆς περιφίμου
νήσου Κεφαλονίας ὀρμημένων, ἀναγγελλόντων τῇ
ἡμῶν μετρίτητι συνοδικῶς προκαθημένη καὶ διηγ-
σαμένην τὴν ἐπισκοπῶσαν αὐτοῦ διένεξιν ἀπορίας τε
καὶ ἀμφισβήτησιν ταύτην, καὶ ἐπομένως ἀξιοσάντων
καὶ δεηθέντων συνοδικῇ διαγνώσει γενέσθαι τὴν δια-
σφύξιν τοῦ ζητήματος· καὶ τὴν ἐπίλυσιν τοῦ ἀπορου-
μένου, ὡς τε ἐπιγνωσθεῖσιν καὶ κυρωθεῖσιν; τῆς ἀλη-
θείας, ἐπιστομισθῆναι μὲν καὶ ἀμπαρῆσαι τοῦ λοιποῦ
τοῦς εἰκὴ ἀντιλέγοντας, τοῦς δὲ εὐσεβεῖς καὶ φιλο-
θεοῦς λαβεῖν πληροφορίαν καὶ βεβαίαν τοῦ πράγματος
ἀπόδειξιν, οὐκ ἔγνωμεν περιδεῖν τὴν φιλοεικίαν ταύ-
την καὶ ἀμφισβήτησιν ἀπαράπτων· ἀλλὰ τὴν τοι-
αύτην αἰτίαν καὶ ἀξίωσιν αὐτῶν ὡς εὐλογῶν καὶ
δικαίων καὶ πρὸς κατατίμωσιν καὶ ὠφέλειαν ἀφορ-
σαν τοῦ αὐτοῦ χριστοπνεύμου καὶ ὀρθοδόξου πληρώ-
ματος ἀποδεξάμενοι προσήκως, ἀλλως τε περὶ πολλοῦ
ποιούμενοι τὴν εἰς τοὺς ἁγίους ἀνδράς τῆς ἀνατολικῆς
ἡμῶν ἐκκλησίας· καὶ τῶν ὁρθῶν αὐτῆς δογμάτων
προστάτας καὶ ὑπεραστάς τιμὴν καὶ αἰδοῦ καὶ εὐλα-
βεῖαν, γράφοντες διὰ τοῦ παρόντος συνοδικῶς μετὰ
τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερατῶν ἀρχιερέων καὶ ὑπερέμων,
τῶν ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ
συλλειτουργῶν, ἀποφαινόμεθα ἐν ἁγίῳ πνεύματι, δη-
λοποιούμεν τε καὶ γνωρίζομεν πᾶσιν ὅμιν τοῖς εἰς τὰ
αὐτοῦ καὶ ἀπανταχοῦ ὀρθοδόξοις χριστιανοῖς μετὰ
πάσης τῆς ἀληθείας, ὡς ἡ καθ' ἡμᾶς ἁγία τοῦ Χρι-
στοῦ ἀνατολικῆ ἐκκλησία τὸν ἱερὸν τοῦτον Μάρκον
Ἐπίσκοπον τὸν Ἑθνεοκτὸν καὶ οἶδα καὶ τιμὴ καὶ ἀπο-
δέχεται ἅγιον ἀνδρα καὶ θεοφόρον καὶ ὁσιον καὶ
ζηλωτὴν τῆς εὐσεβείας διαπύρον καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς
ἱερῶν δογμάτων καὶ τοῦ ὁρθοῦ λόγου τῆς εὐσεβείας
πρόμαχον καὶ προασπιστὴν γενναϊότατον, καὶ τῶν
προηγνησμένων ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις ἱερῶν θεο-
λόγων καὶ κοσμητῶν τῆς ἐκκλησίας· μμῆτὴν καὶ
ἐφ' ἄλλων, καὶ τὴν σφαιρομένην ἔχασιν περὶ αὐτοῦ ἐν
τοῖς διαληφθεῖσι βιβλοῖς τοῦ δευτέρου πατριάρχου
Ἱεροσολύμων κῆρ Δοσιθέου, καθὼς ἀνετίθη ἐπὶ λέ-
ξεως ἐκτέθηται, ὡς ἀληθεστάτην καὶ γνησίαν καὶ
ἀναντίρρητον συνιστάμεν πᾶσι καὶ παραδέδομεν καὶ
διαβεβαίωμεθα ἐν ἁγίῳ πνεύματι, ὡς μετὰ τὸ
λοιπὸν ἔξ ἡμῶν ἀπέναντι τῶν εἰς τὰ αὐτοῦ καὶ

Quae cum ita se habeant eiusque sanctitas
egregie ex dictis comprobetur, tribus abhinc annis,
praeterito scilicet salutis anno MDCCXXX, de
sancto illo controversia orta est in celeberrima
ista Cephaloniae insula. Qui enim vitam ibidem
agebat sacerdos religiosissimus dominus Symeon
Byzantius, cum divino fervore, reverentia ac pie-
tate in sanctum hunc permotus, eius memoriam
celebrare et in ecclesia recollere voluisset pro more
saeculorum rituum nostrorum, regionis illius christiani
quidam, necimus qua ratione impulsus, eum calum-
niati sunt, quasi rebus novis et in orientali ecclesia
inuitatis ostenderet nuperum festum ab ecclesia
nostra alienum inducendo, ad causam comproban-
dam obtendentes se ignorare ac necire, num
huiusmodi festum agendum vel reciperet ecclesia
nostra ac praedictum Marcum Ephesium tanquam
sanctum coleret. Quae de reluctantia, dissensione
lubricaque illorum suspitione iam certiores facti
per orthodoxos christianos in hac urbe degentes
et originem ab eadem famosa Cephaloniae insula
ducentes, qui mediocritati nostrae in synodo con-
sidenti facta relatione ac renuntiata illa, quae ibi
contigerat, disceptatione, difficultate ac dubitatione,
ideo postularunt ac petierunt, ut explanata per
synodicam cognitionem quaestiones solveretur diffi-
cultas, adeo ut veritate patefacta ac sancita lin-
guam quidem cohiberent et componerent in poste-
rum qui temere adversabantur exploratam vero
certamque rei cognitionem haberent pii ac religiosi
viri, non decrevimus disceptatione hac neglecta
dubitationem inexcusablem relinquere, sed huius-
modi postulationem petitionemque eorum ut bonam,
aequam, pertinentem ad confirmandum adiuvandum-
que christianum orthodoxumque regionis illius popu-
lum benigno excipientes, ac praeterea magni
facientes observantiam, reverentiam, pietatem quae
sanctis nostrae orientalis ecclesiae viris rectorum-
que eiusdem dogmatum defensoribus propugna-
toribusque tribuitur, editis hisce synodalibus litteris
ex consensu sacratissimorum qui nobiscum sunt
antistitem ac honoratissimorum, dilectorum nostro-
rum in spiritu sancto fratrum et comministrorum,
decernimus in spiritu sancto atque vobis omnibus
qui illis estis universisque orthodoxis christianis
notum facimus ac verissime renuntiamus, sanctum
hunc Marcum Eugenicum Ephesium: nostra sancta
Christi ecclesia orientali agnosci, coli, existimari
virum sanctum, deiformum, virtute praeditum, fer-
vido religionis studio flagrantem, sacrorum dog-
matum nostrorum ac rectae religionis defensorem
propugnatoremque acerrimum, divorum theologorum
qui praeis aetatibus vixerunt ecclesiamque ornarunt
imitatorem et aemulum; eius vero effigiem quae in
memoratis operibus beatissimi patriarchae Hiero-
solymitani domini Dosithei exprimitur, prout supra
concepitis verbis descripta est, uti verissimam, sin-
ceram, certissimam cuique commendamus, prodimus,
comprobamus in sancto spiritu. Ne quis igitur
vestrum omnium istis dogentium universorumque
orthodoxorum iam in dubium revocet, infictetur,
prave animo depugnet viri huius pietatem sancti-
tatemque, neve vobis heterodoxorum disceptationibus

ἀπανταχοῦ ὀρθοδόξων ἀμφιγυοῦν καὶ διατάξαι καὶ ἰθαλοκακῶν ἀντιπρὸςθεοι τῆ τοῦ ἀνδρός τοῦτου δοσιότητι καὶ ἀγιότητι, μηδὲ προσέχαιν ταῖς κενωφάνειαις τῆς ἑταροδόξων, εἴτινας ὑπὸ πάθους καὶ φθόνου καὶ περιουσίας φιλονεικίᾳ πρὸς τὴν ἀλλόθῃσαν ἀβύσσου ποῦντας, ἀδίκαις ἐπιτιμῶσι καὶ ἐπιτίθενται τοῖς τοῦ καθ' ἡμᾶς γένους ὀρθοδόξοις, φαλοσπεκλαστοῖς ὑπονοῖαι; καὶ σαδροῖς ἐπιχειρήμασι τοῖς ἀπλουσιτέροις τῶν ὀρθοδόξων ἰποσαλιζῶν καὶ περιτρέπειν καὶ τῆς εὐθείας; ἑδοῦ ἕξιταν καὶ ἀπάγειν ἐπιβόλαις περιέμενοι· ἀλλὰ ταῖς φιλονεικίαις τῶν τοιοῦτων μακρὰν χαίρειν φράσσαντες, τῆ παρούσῃ πατρικῇ καὶ συνδικῇ ἡμῶν νοθεσίᾳ παθηθῆναι καὶ κατηκόους σφά; αὐτοῖς παρέχετα, καὶ τοῖς ὑπ' εὐλαβείας βουλομένοις ἐορτάζειν τὴν μνήμην τοῦ βηθέντος ἁγίου καὶ ἰησοῦς πανηγυρίζαιν κατὰ τὴν ἐθ' τοῦ ἰαννουαρίου μηνός, ὡς εἰθίσται τῆ καθ' ἡμᾶς; ἁγία τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ, μηδὲ μὲν καλῶν ἢ ἀποτρέπειν, μηδ' ὡς καινοτομοῦντας ἐπιτιμῶσθε, μᾶλλον δ' ἀποδεχόμενοι μετ' εὐμενείας τῶν τοιοῦτων τὸν ἕηλον, καὶ ἀπανητέ τὸ ἔργον ὡς θεοφιλές τε καὶ δίκαιον καὶ παρὰ τῆ καθ' ἡμᾶς ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ ἐνδοξοῦν τε καὶ νόμιμον καὶ ἐπιτετραμένον. Καὶ οὕτω μὲν ποδόντες καὶ ὑπακούον ἐνδειξάμενοι τὴν ἐφαλομένην τοῖς γνησίαις τέκνοις τῆς κοινῆς μητρός τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίᾳς, ἴτε συγκαταμενόμενοι καὶ εὐλογημένοι παρὰ θεοῦ κυρίου παντοκράτορος καὶ ἔχητα τὰς εὐχὰς καὶ εὐλογία; πάντων τῶν ἁγίων καὶ θεοφόρων πατέρων. Ὅς δ' ἂν τις ἐξ ὑμῶν ἀπάντων τολμήσῃ ἀπειθεῖς φανῆναι καὶ παρήκοος τοῖς ἐν τῷ παρόντι συνοδικῶς ἀποφανθεῖται καὶ τὴν περὶ τὸν ἅγιον καὶ ἱερὸν τοῦτον Μάρκον τιμῆν καὶ τῆς ἐορτῆς αὐτοῦ τὴν τελετήν ἐπιχειρήσῃ αἰφθῆναι λόγῳ καὶ τρόπῳ ἐμποδοῖσαι, ὁ τοιοστος, ὁποῖος ποτ' ἂν ᾖ, ἱεροῦμένος ἢ λαϊκός, ἀνὴρ ἢ γυνή, μικρὸς ἢ μέγας, καὶ ἠστονοσοῦν τάξῃς τε καὶ καταστάσεως καὶ βαθμοῦ, ἀφωρισμένος εἶν παρὰ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίᾳς καὶ ἰσοποσίᾳς καὶ ἀδαιρέτου μακαρίας τριάδος, τοῦ ἐνὸς τῆ φύσει μόνου θεοῦ, καὶ καταραμένος καὶ ἀσυγγώρητος; καὶ μετὰ θάνατον ἄλυτος αἰώνιος, καὶ τυμπανιαῖος; καὶ πάσαις ταῖς πατρικαῖς καὶ συνδικαῖς ἀραι; ὑπέδικος, καὶ ἔνοχος τοῦ πυρός τῆς γέεννης, καὶ ἡ μερίς αὐτοῦ μετὰ τοῦ προδότου Ἰούδα καὶ τῶν θεομάχων Ἰουδαίων τῶν σταυρωσάντων τὸν κύριον τῆς δόξης· εἴη δὲ καὶ τῷ αἰώνιῳ ἀναθέματι ὑπεύθυνος. Ἰμεῖς οὖν ποιήσατε ἀπαντες, ὡς γράφομεν, ὑπακούοντες εὐπειθεῖς καὶ εὐγνωμόνοι; τοῖς ἐν τῷ παρόντι γεγραμμένοις, ὡς τέκνα γνήσια τῆς ἀνατολικῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳς; καὶ τῶν ἑρθῶν αὐτῆς δογματῶν ἐπαδοὶ καὶ ἀκλόουθοι, ἵνα καὶ ἡ τοῦ θεοῦ χάρις καὶ τὸ ἀπειρον ἔλεος καὶ ἡ εὐχὴ καὶ ἡ εὐλογία τῆς ἡμῶν μετριότητος εἶη μετὰ πάντων ὑμῶν.

Ἐν ἑταί σατηρίῳ, ἀφ' ἧ, ἐν μηνὶ φεβρουαρίῳ ἑξικτιῶνος ιβ'.

- † Ὁ Καισαρείας Νεόφυτος.
- † Ὁ Κυζίκου Ἀνανίας.
- † Ὁ Νικομηδείας Θεόκλητος.
- † Ὁ Νικαίας Καλλίνικος.
- † Ὁ Χαλκηδόνος Καλλίνικος.
- † Ὁ Θεσσαλονίκης Ἰωακείμ.
- † Ὁ Ἰκονίου Ἰωακείμ.
- † Ὁ Συλβρίας Μακάριος.
- † Ὁ Ἀθηνῶν Ζαχαρίας.
- † Ὁ Κρήτης Γεράσιμος.
- † Ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Γεράσιμος.
- † Ὁ Σμύρνης Νεόφυτος.
- † Ὁ Θερσῶν Ἀθανάσιος.
- † Ὁ Παροναξίας Δανιήλ.
- † Ὁ Μεσσηρίας Γρηγόριος.
- † Ὁ Χίου Δανιήλ.

attendat, qui cupiditate, livore, contentione pervicacia in vero investigando excaecati, nostrae gentis orthodoxos iniuste insecutantur et aggradiuntur, simpliciores inter orthodoxos falsis suspicionibus pravisque conatibus decipere, pervertere, a directo itinere removere ac dolose abducere temptantes. At contentiosos huiusmodi hominum ingenio longum valedicentes, paternae huic synodicaeque nostrae adhortationi dociles et obsequentes ipsi vos praebentis; et quicumque pietatis causa voluerint praedicti sancti memoriam agere et quotannis celebrare die XIX mensis ianuarii, ut more receptum est in nostra sancta Christi ecclesia, hoc ne prohibeatis omnino nec avertatis neve ut innovantes insimuletis; quin etiam studium illorum benevolenti animo perpendentes, opus praedicate tanquam Deo gratum, aequum, a sanctissima nostra ecclesia pro legitimo et iusto et licito habitum. Atque ita quidem agentes obsequiumque praestantes ut veros docet filios communis matris, nostrae scilicet magnae ecclesiae Christi, veniam benedictionemque impetrabitis a domino Deo omnipotente atque omnium sanctorum desideriorumque patrum favores bonaque omnia habebitis. Quicumque vero ex vobis omnibus synodali huic decreto reluctari adversarique praesumpserit atque cultum sancto divoque Maro illi exhibitum festique eius celebrationem quovis verbo aut modo prohibere tentaverit, is, qualiacumque demum fuerit, clericus aut laicus, vir aut mulier, parvus aut magnus, et cuiuscunque ordinis, status et gradus, excommunicatus sit a sancta consubstantiali vivifica et individua beata trinitate, una natura solo Deo, et execrandus et veniae expertus et post mortem insolubilis in aevum omnia et tympano similis et omnibus patrum synodorumque diris obnoxius et reus ignis gehennae; sortem subeat Iudae proditoris Iudaeorumque Deo inimicorum qui dominum gloriae cruci affixerunt; sitque aeterna damnatione obligatus. Vos igitur omnes, ut scribimus, sic agite, modeste gratoque animo parentes iis quae hisce litteris conscripta sunt tanquam veri orientalis Christi ecclesiae. filii ac rectorum eiusdem dogmatum fautores ac sectatores, ut et Dei gratia immensaque miseratio necnon votum ac benedictio mediocritatis nostrae vobiscum omnibus adsit.

Anno salutis MDCCLXXXIV mense februario indictione XII.

- † Neophytus Caesareae.
- † Ananias Oxyzi.
- † Theocletus Nicomediae.
- † Callinicus Nicaeae.
- † Callinicus Chalcedoniae.
- † Iosachim Thessalonicae.
- † Iosachim Iconii.
- † Macarius Silybriae.
- † Zacharias Athenarum.
- † Gerasimus Cretae.
- † Gerasimus Veterum Patrarum.
- † Neophytus Smyrnae.
- † Athanasius Thebarum.
- † Daniel Paronaxiae.
- † Gregorius Meesembriae.
- † Daniel Chii.

Alterum eiusdem sententiae synodalis exemplar A xandri Caratheodori principis humanissimi; ibi haec praeterea subscriptiones cum episcoporum tum clericorum repraesentantur¹⁾:

† Παύλος ὁ κρῆν ἐκουμηνικὸς πατριάρχης.

† Ὁ Βασίλειος Ἰουστινιανός.

† Ὁ Πέτρος Ἱεροσολίμης.

† Ὁ Μεθόμιος Ἀντιόχειας.

† Ὁ Σοφίας Ἀναστασίας.

Ὁ μέγας ἐκκλησιαρχὴς Κρίτιος.

Ὁ μέγας κριμικτήριος Ἰωάννης.

Ὁ λογοθέτης Γεώργιος.

Ὁ βασιλευργάτος Κωνσταντῖνος.

Ὁ ῥήτωρ Ἰωάννης.

Ὁ πρωτοεπιστολάριος Ἰωάννης.

Νικόλαος Καρτζῆς, ὁ καὶ λογοθέτης γενικοῦ.

Δανιὴλ ὁ βομίστιος.

Ἰωάννης ὁ κριμικτήριος τῶν νοταρίων.

Θεόφιλος ὁ πρωτοκανονάρχος.

Ἀλέξανδρος νοτάριος.

Γεώργιος νοτάριος.

† Paulus super patriarcha universalis.

† Ioschim Berrhoecae.

† Hieremias Rhodi.

† Anthimus Methymae.

† Anastasius Sophiae.

Critias magnus ecclesiarcha.

Ioannes magnus primicerius.

Georgius logotheta.

Constantinus referendarius.

Ioannes orator.

Ioannes primus epistolarum lector.

Nicolaus Caratza aerarii logotheta.

Daniel domesticus.

Ioannes notariorum primicerius.

Theophilus protocanonarcha.

Alexander notarius.

Georgius notarius.

¹⁾ Confer, si libet, disputationem A. Papadopuli-Keramens in *Dynastische Zeitschrift*, t. XI (1892), p. 50-69.

SYNODUS DIOECESANA URBINATENSIS

1734 maii 4-6.

Synodus dioecisana Urbinatensis in Italia celebrata a die 4 ad diem 6 mensis maii anni 1734, sub Thoma Maria Marelli, archiepiscopo Urbinate.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Constitutiones synodales dioecesis Urbinatis, promulgatae in ecclesia metropolitana, diebus quarta, quinta & sexta maji anno Domini

MDCCLXXXIV, ab illustrissimo & reverendissimo domino Thoma Maria Marelli, archiepiscopo. [Insigne.] Urbini, MDCCLXXXIV, ex typographia venerabilis capellae ss. Sacramenti, per Hieronymum Mainardum, typographum cameralem.

In-4°, 8 f. - 326 p. - 2 f. — (Paris, Bibl. nat. B 3377).

Pag. 151-326, habetur appendix documentorum ad hanc synodum attinentium.

SYNODUS DIOECESANA SUESSIONENSIS

1734 maii 5.

Synodus dioecisana SueSSIONENSIS, celebrata die 5 mensis maii anni 1734, sub Carolo Francisco Le Febvre de Laubrière, episcopo SueSSIONENSI.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Ordonnances synodales... [supra col. 105].

SYNODUS DIOECESANA FESULANA

1734 maii 27.

Synodus dioecisana Fesulana in Italia, celebrata die 27 mensis maii anni 1734, sub Aloysio Maria Strozza, episcopo Fesulano.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Bocunda synodus dioecisana, ab illustrissimo ac reverendissimo d. d. Aloysio Maria Strozza, episcopo

Fesulano, et comite Turrichii, habita Florentiae, in ecclesia parochiali, prioria, Sanctae Mariae in Campo nuncupata, Fesulanae dioecesis, die XXVII maii anno MDCCLXXXIV. Florentiae, MDCCLXXXV, apud Franciscum Motcke. Superiorum facultate.

In-4°. XXXII - 148 p. — (Roma, libr. Bocca).

SYNODUS DIOECESANA FERETRANA

1734 iulii 6-8.

Synodus dioecisana Feretrana in Italia, celebrata diebus 6, 7 et 8 mensis iulii anni 1734, sub Chrysostomo Calvi, episcopo Feretrano.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Synodus ecclesiae Feretranae, ab illustrissimo et reverendissimo d. fr. Jo. Chrysostomo Calvi, or-

dinis Praedicatorum, sanctissimi d. n. Clementis XII praelato domestico et pontificij solij assistente, ac episcopo Feretrano, celebrata in cathedrali Pinae, die sexta, septima & octava mensis iulij anno Domini 1734. Pinae, superiorum permisso.

Sine anno (1734). In-4°, 4 f. - 251 p. — (Roma, libr. Bocca).

SYNODUS DIOECESANA BENEVENTANA I

1734 augusti 24.

Synodus dioecisana Beneventana I, celebrata die 24 mensis augusti, anni 1734, sub Seraphino Cincio, cardinali archiepiscopo Beneventano.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Prima dioecisana synodus sanctae Beneventanae

oeclesiae ab eminentissimo & reverendissimo in A typographia archiepiscopali.

Christo patre & domino d. Seraphino, misericordiae
divina s. R. e. presbytero cardinali Cincio, archi-
episcopo, celebrata, juxta antiquum ejusdem oecle-
siae morem, die 24 augusti 1734. Beneventi, ex

Sine anno (1734). In-4°, 71 p. - 2 f. (index) —
(Carpentras, ville).

Pag. 37-71, appendix documentorum ad hanc
synodum attinentium.

SYNODUS DIOECESANA VIVARIENSIS

1734 octobris 20.

Synodus dioecesis Vivariensis in Gallia, cele-
brata die 20 mensis octobris anni 1734, sub Fran-
cisco Renaudo de Villeneuve, episcopo Vivariensi.

Exstant constitutiones synodales in opere cui
titulus:

Recueil des ordonnances du diocèse de Viviers
renouvelées & confirmées par monseigneur François

Reynaud de Villeneuve, évêque & comte de Vi-
viers, publiées au synode général tenu à Viviers,
le 20 octobre de l'année 1734. A Bourg Saint-
Andéol, chez César Chappuis, imprimeur de mon-
seigneur l'évêque de Viviers.

Sine anno (1734). In-12, 5 f. - 337-cix p. - 6 f. —
(Avignon, séminaire: Paris, St-Sulpice).

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS

1734 mense decembri.

Sacra sancti Iohannis aedes, quae etiam nunc B
Galatae iacet, cum penitus incendio absumpta
esset, in pristinum statum mox restituta est a
christianis a Chio insula oriundis, qui opere ab-
soluto a synodo petierunt, ut ecclesia illa *templum*
sancti Iohannis Chiorum deinceps diceretur, utque
sacerdotes rebus divinis in ea peragendis addicti
ab annuo stipendio in patriarcham solvendo libera-
rentur, donec mutua pecunia templo fabricando
quaevis integre persoluta esset. Eorum postulationem
gratam habens sacra synodus, editis litteris
decrevit, „Inva ἡ βηθλασα ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Ἰωάννου
ὁποιαδήποτε τῆ καθ' ἡμᾶς πατριαρχικῆς οἰκουμένης
θρόνου καὶ ἀπὸ τοῦ νόου καὶ εἰς τὸ ἐξῆς καὶ εἰς τὸν
ἄπαντα αἰῶνα εἶη καὶ λέγηται καὶ γνωρίζεται τῶν
βηθλὲντων Χίων χριστιανῶν, καὶ ὑπ' αὐτῶν διοικηται
καὶ ἐπιτροπεύεται καὶ συνάγεται, μηδενὸς ἄλλου ἐκ
τῶν συνοριτῶν χριστιανῶν Γαλατικῶν τῶν μὴ ὄντων
Χίων ἔχοντος ἡγνησῶν μετοχὴν ἐπιστασίαν τε καὶ
ἐπιτροπὴν τὸ παράπαν ἐν αὐτῇ. Πρὸς δὲ τούτοις
ἐπισημῶς ἡ αὐτὴ ἐκκλησία νεωστὶ οὐκοδομηθεῖσα πολυ-
ἀριθμοῦ καὶ βαρυτάτου ὀπίσκειν χρεῖσι καὶ στενο-
χωροῦνται μεγάλως οἱ ἐνεχόμενοι τοῖς χρεῖσι τούτοις
Χίοι χριστιανοὶ καὶ χρεῖσται βηθλασα, δεῖν ἐγνωμέν

συνοδικῆ διαγνώσει ἐπαρταῖνα καὶ χρησιμεῖται αὐτοῖς
τὸ σύνθημα καὶ διορισμένον ἑμβολοῦμεν, διαρ ἐλάμ-
βανα κατ' ἔτος ἡ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλῃ
ἐκκλησίᾳ ἀπὸ τῶν φαλλόντων ἐν αὐτῇ ἱερῶν μέχρι
καιροῦ τινος, ἕως οὗ καταβιβασθῆθαι θελαθῆ καὶ ἐκτίσθαι
τὸ κολὸν χρεῖσι εἰς ματρίαν τινὰ κατάστασιν καὶ ἐλά-
μψεων, καθ' ἣν δύνανται ἀθῆς ἀρχὴν ποιῆσαι καὶ
πληροῦν τὸ ἑμβολοῦμεν.“ Quae sententia synodica
ita exorditur: „Ἐπισημῶς ἐν τῇ Γαλατικῇ ἐκκλησίᾳ
τοῦ ἁγίου Ἰωάννου καθ' ἣν καιρὸν ἐκυρωθήθη τὸ
πρῶτον πρὸ χρόνων ἦδη κατὰ τοῦ τσεσαράκουτζα.
Data est mense decembri indictionis XIII, anno
1734. Nomina subscripserunt una cum Neophyto
patriarcha episcopi isti: Parthenius Caesareae, —
Gerasimus Heraclaeae, — Theocletus Nicomediae,
— Callinicus Chalcedonia, — Ioachim Iconii, —
Ioachim Berhoeae, — Ioachim Cassandriae, —
Seraphim Sami, — Anthimus Teni.

Edidit, si aliquot episcoporum nomina excipias,
quae aut perperam legit aut legere omnino non
potuit, Georgius P. Georgiadis, Ὁ ἐν Γαλατικῇ ἱερῷ
καθ' τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῶν Χίων, (Constantinopoli,
1898), in-8°, p. 67-71.

SYNODUS DIOECESANA AMBIANENSIS

1734.

Synodus dioecesis Ambianensis in Gallia, cele-
brata anno 1734, sub Ludovico Francisco Gabriele
d'Orléans de la Motte, episcopo Ambianensi.

Exstant constitutiones synodales in opere cui
titulus:

Actes de l'église d'Amiens, (1849), II. 327-8.

SYNODUS DIOECESANA NIVERNENSIS

1734.

Synodus dioecesis Nivernensis in Gallia, cele-
brata anno 1734, sub Carolo Francisco des Montées,
episcopo Nivernensi.

Exstant constitutiones synodales in opere cui
titulus:

Statuta synodalia dioecesis Nivernensis edita et

D publicata in variis synodis dioecesis Niverni,
ex typographia viduae Le Febvre, 1777.

In-12°, 68 p. — (Nevers, séminaire).

Exstant statuta edita in synodis celebratis
annis 1669, 1722, 1734, 1735, 1736, 1753, 1764
et 1756.

SYNODUS DIOECESANA VIRDUNENSIS

1734.

Synodus dioecesis Virdunensis in Gallia, cele-
brata anno 1734, sub Carolo Francisco de Hallen-
court, episcopo Virdunensi.

De hac synodo confer opus cui titulus:

Statuts généraux du diocèse de Verdun . . .

[supra col. 111].

SYNODUS DIOECESANA BAIOCENSIS 1735 aprilis 20.

Synodus dioeciesana Baiocensis in Gallia, celebrata die 20 mensis aprilis anni 1735, sub Paulo d'Albert de Luynes, episcopo Baiocensi.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Statuts pour le diocèse de Bayeux, publiés par monseigneur Paul d'Albert de Luynes, evêque de

Bayeux, dans son synode tenu le vingt avril mil sept cents trente cinq. [Insigne.] A Bayeux, chez Gabriel Briard, imprimeur de monseigneur l'évêque.

Sine anno (1735). Parvum in-8°, 110 p. — (Paris, Bibl. nat. B 4853).

Pag. 79-110, habetur appendix documentorum ad hanc synodum attinentium.

SYNODUS DIOECESANA SUESSIONENSIS 1735 aprilis 20.

Synodus dioeciesana SueSSIONENSIS, celebrata die 20 mensis aprilis anni 1735, sub Carolo Francisco Le Febvre de Laubrière, episcopo SueSSIONENSIS.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Ordonnances synodales... [supra col. 105].

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS

a qua Athanasius, Arcadiae nuper episcopus, depositionis poena absolvitur
1735 mense maio.

Supra quidem relatum est, hominem quemdam turbulentum in Seraphim patriarcham impetum dedisse, ut eum gladio interficeret; idque non sua sponte et voluntate, sed ab Athanasio, qui nuper Arcadiae episcopum egerat, coactum et impulsam, atque ideo Athanasio ipsi gravem depositionis poenam a sacra synodo fuisse irrogatam. Anno autem elapso ac Seraphim patriarcha vita functo, ad sacrae synodi clementiam confugit Athanasius, veniam et immunitatem rogans. Re diligenter perpena, episcopo gratiam petenti benigne annuit synodus, editis litteris ita incipientibus; † Τῆς θεοσεβείας ἐντολή; τοῦ σωτήρος; Ἄφετε καὶ ἀφεθήσετε εὐαγγελικῶς διδασκαλοῦντες, ἀνάγκη πάσα πάντα μὲν ἀπλῶς καὶ καθόλου τοὺς ἐπιγραφόμενους τὸ τοῦ Χριστοῦ σωτήριον ὄνομα καὶ τὴν εὐαγγελικὴν ἐπαγγελιομένην πολιτείαν μετ' ἀνεξικακίας ἀπόσης; ἀλλήλοις ἀφιέναι τὰ παραπτώματα χρηστευόμενους, ὡς ἔνεστιν. Lectoris commodo atque utilitati nos consulturos speramus, si potioem huius decreti partem utpote ineditam in lucem proferimus. Ita vero se habet:

Ἐπειδὴ τοιγαροῦν προλαβόντως ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ πρό ἡμῶν χρηματισάντος; καὶ ἐν μακρῆ τῇ λήξει; γενομένου πατριάρχου κύρ Σαραφείμ, ἐκτραίει καὶ συναρτάει τοῦ ἀσπίτου ἐποφθαλιμώσαντος τῶν ἡμετέρῳ γένει καὶ κοινῆς κείρας; αὐτὸ ἐπιτρέποντος χειρὸς αὐτοῦ καὶ κοινῶς δαίμονος; ἐφθασε μὲν, ὡς μὴ ὤφελεν, ἀποκρίστων καὶ ἐσχάτη; ἀσεβείας καὶ κακίας; ὑπερβαλλούσης ἀνεμεστον τολμηθῆναι ἀμάρτημα καὶ οὐδὲ ποτε ἀλλοτε τολμηθῆναι μνημονεύομενον, καὶ τις τῶν πάντη εὐάντων ἐξωλεσίστων τῶν καὶ ἀπερριμμένων Βουλγάρων ὁρμήσας ἀναϊδῶς πάντη καὶ δυσσεβῶς, ἐξέτινε μάχισρον κατὰ τοῦ μακαρίτου ἐκείνου πατριάρχου ἐξίοντος τῆς ἐκκλησίας; ἐν ἐπισήμῳ ἑσπρῇ καὶ πολυανθρώπων θεάτρῳ, καὶ ὡσεὶ μὲν κατὰ τοῦ λαμοῦ ἐπὶ σκοπῆ τοῦ φονεύσαι; εἰς τῆμαρτα δὲ τοῦ φόνου καὶ τῆς κείρας κληγῆς προνοία τοῦ φιλαγάθου θεοῦ τοῦ τοσούτων κοινὸν αἰσχρὸς τῇ ἐκκλησίᾳ μὴ συγχωρήσαντος; ἐκαὶ δ' ἐκείνος; μὲν ὁ κλήτης ἔλαβε τὰπέχειρα τοῦ τολμημάτος, ὑπόνοια δ' ἀνεψύη μὴ οὐκ ὄντων ἐκείνων ἐπὶ τούτῳ κεννήσθαι; ἄλλον δὲ τινα εἶναι τὸν κεννήσαντα καὶ παροτρύναντα, τοσούτος δ' ἐβρανοθήθῃ καὶ ἐκατηγορήθῃ ὁ θεοφιλοτάτος ἐπίσκοπος πρώην Ἀρκαδίας κύρ Ἀθανάσιος; οὐτινος; διαμνησθέντος ἔλθειν ἐπὶ συνόδου καὶ δοῦναι ἀπολογία ἐπὶ τῇ ἀναρπείῳ ὑποψίᾳ καὶ κινήσει; κατηγορίᾳ κατ' αὐτὸν ταύτῃ καὶ μὴ ὑπονοοῦσαντος μὴδ' ἀνακηρῖσσαντος εἰς τὴν σύνθεσιν, ἐγένετο μαρτυρία κατ' αὐτὸν ἀπόντος ὡς συναρτήσαντος τῶν

ἀνοσιουργημάτων καὶ τὸν κλήτην ἐκείνον βαλόντος; καὶ κεννήσαντος; ἐφθασε δὲ κατ' ἀνάγκην εἰσακουσθῆναι τὴν τοιαύτην μαρτυρίαν καὶ βαρβαρωθῆναι τὸ ἔγκλημα διὰ τὴν ἐπὶ τῇ βήθειᾳ συνοδικῆ διαμνησίᾳ; γενομένην ἐν τῷ τότε ἀπειθείᾳ καὶ φευγοδικίᾳ αὐτοῦ, κέντησθαι καὶ ἀπαρῆνθῃ συνοδικῆ διαγνώσει ἢ κατ' αὐτοῦ ἐκκλησιαστικῆς καθάρισεως; καὶ ἐπομένως ἐξεφωνήθῃ ἐκ' ἐκκλησίας; ἀνάθεμα δὲ τὸ τοῦ ὀνομαζόμεντος ἀμαρτήματος μέγεθος; ὅστις ἐπιμαίνας ἔκτοτε μέχρι; τοῦδε τῆς ἐκκλησιαστικῆς ταύτης παιδείας καρτερικῶς καὶ παιδωνίως καὶ ἱκανῶς ταλαπωρηθείς; προσέδραμον ἦδη τῷ ἔλει; ἄμα τε καὶ τῇ δικαίᾳ κρίσει τῆς ἐκκλησίας; καὶ προκαλινδούμενος ἱκανὸν καιρὸν τῷ ἱερῷ αὐτῆς ἔδρασε; οὐ δέλιπε παρακλητῶν καὶ μετὰ θερμῶν δακρῶν ἱεότη; προσκαθεζόμενος ἀπολογίας ἀξιώσθαι καὶ ἀπαλλαγῆς τυχαίαν καὶ λύσεως τῆς κοινῆς; καὶ παραστά; ἐπὶ συνόδου; τὸ μὲν τῆς ἀπειθείας ἔγκλημα διελύσασθαι; προβαλόμενος τὸν ἐνόητα τότε φόβον αὐτῶν καὶ τὸ ὑπὸ πολλῶν ἀναπεισθῆναι; ὡς εἰ παρησιασάσθαι; κινδυνεύουσι; περὶ τὸ ζῆν; τὴν δὲ τοῦ φόνου αἰτίαν παρεγράψατο τέλειον; ἀπολογογημένους μηδεμίαν ἔχουν εἰδῶσιν καὶ μετοχὴν τὸ παράπαν; καὶ ἐπὶ ἐρήμῳ καταθεδίχεται ὡς ἀναίτιος καὶ ἀνεύθυνος ὢν. Καὶ δὴ μετὰ θερμῶν δακρῶν καὶ ἐπιμόνων δεήσεων ἐζητήσατο τὴν ἐκ' ἀμφοτέρους θεραπεύειν τῆς ἐκκλησίας; τὴν τε συγκαταβατικὴν καὶ φιλανθρωποτικῆν διὰ τὴν ἐκουσιαστικὴν ἀπειθείαν καὶ τὴν δικαίαν διὰ τὸ ἀναίτιον. Τούτων οὖν ὑπ' αὐτοῦ προβαλόμενος καὶ σίφσεως συνοδικῆς ἀπαξ καὶ δις καὶ πολλαῖς ἐπ' αὐτοῖς συγκατορηθείσης; τελευταίον ἐκκλησιαστικῶς διευκρινήθῃ καὶ ἐγνωμοδοτήθῃ καὶ ἀπαρῆνθῃ τὸ μὲν τῆς ἀπειθείας ἀμάρτημα συγχωρηθῆναι αὐτῷ διὰ τὸν προβαλλόμενον φόβον; ἱκανὸν ὄντα τοιαύτην αὐτῷ ἐπιθεῖναι ἀνάγκην καὶ εἰς ἀκούσιν οὐνοῦθῆναι πλημῆλημα; ἀλλως τε καὶ ἱκανῶς ὑποστάντι; μέχρι; τοῦδε τὴν περὶ τούτου κοινήν; περὶ δὲ τοῦ ἔγκληματος; τοῦ φόνου; ἐκαὶ ἢ μὲν κατηγορίᾳ ἐφθασεν ὑποσώθῃ κατ' ἐν εἰρημῷ τρόπῳ τότε συνταλεσθῆναι καὶ διὰ τὸ φευγοδικὸν βαρβαρωθῆναι; ἀλλὰ γε γούν διὰ τὸ τίως ἀναπέδεικτον καὶ ἀμαρτυρῶν ὄρα μόνῃ τὴν περὶ τούτου ὑπόνοιαν διελυθῆναι (ὅπου γὰρ οὐα ἐν μαρτυρίᾳ καὶ ἀπέδειξε; ἀξίως βεβαίως τὸ ἔγκλημα; ἐν τούτοις ἀναπέδεικται χρῆ τὴν κρίσιν τῶν ἐμπατεῖοντι; καρδίας τῶν ἀνθρώπων καὶ τὰ βόθῃ τῶν λογισμῶν ἀνεπιφανεῶς ἐπισταμένη; τῶν φοβερῶν φημ καὶ ἀκαρπαλοῦσθῃ κριτῇ); καὶ δὴ καὶ περὶ τούτου συνοδικῶς ἐγνωμοδοτήθῃ τὸν βήθέντα κύρ Ἀθανάσιον παραστήσαντα ἐκείνῳ δ' ἔραου εὐαγγελικῶς τῆς κατηγορίας ταύτης ἀνώτερον; ἔχουν τὴν κρίσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐκείνης κοινῆς καὶ ἀναλο-

βαν τὸ τῆς ἀρχιερατικῆς ἀξίωμα κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας ἀποκαινομένους κἀσαν ἀμφισβήτησαν ἐν τοῖς ἀδελφοῖς ὅρα μόνον παραδοθεῖαι καὶ τῶνοσθαι, μαζόνι τυγχάνοντι πάση φήρῳ καὶ διαλόγῳ ἑαυτά.

Absolutoria haec sententia data est anno 1735, mense februario, indictione XIII, a Neophyto patriarcha quocum nomina subscripserunt episcopi quindecim, videlicet: ἡ Καισαρεία; Παρθένος; — ὁ

Ἡρακλείας Γεράσιμος. — ὁ Νικομηθείας Θεόκλητος, — ὁ Νικαίας Καλλίνικος, — ὁ Χαλκηδόνος Καλλίνικος, — ὁ Βερροίας Ἰωακείμ, — ὁ Πισιδίας Κοσμάς, — ὁ Ρόδου Ἰερμίας, — ὁ Μιτυλήνης Κωνσταντῖος, — ὁ Αἰθιοπίας Σαμουήλ, — ὁ Μηθύμνης Ἄνθιμος, — ὁ Παρναξίας Λαυφίλ, — ὁ Μισσηρίας Γρηγόριος, — ὁ Σοφίας Ἀναστάσιος, — ὁ Ἐλασσόνης Ἄνθιμος.

Exstat in codice 11 Constantinopolitanae Societatis litterariae Graecorum, fol. 169-170.

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS

1735 mense iunio.

Cum Alepensiū civium sacerdotes quidam orthodoxi a neocatholicis expulsi templis ad sacrum faciendum orbarentur, Constantinopolitana synodus, missis ad omnes regionis illius christianos litteris, praecipit, „Iva ὅσοι καὶ ὅσοι εἴνασιν οἱ αὐτοὶ ἐξοσιμῶμενοι ῥηθῆναι; ἱερεῖς, οἱ ὅποιοι εὐσεβεῖς καὶ ὀρθόδοξοι καὶ φυλάττοντες ἀκριβῶς καὶ ἀνοθεύτως τὰ δόγματα τῆς ἀνατολικῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας καὶ τῆς εὐσεβῶς ἡμῶν πίστεως καὶ πολιτευόμενοι ἀρέμπτως καὶ ἑσῶς καὶ ἀπιστρφεόμενοι τὸν παπισμὸν καὶ τὴν λατινικὴν κηκοδοξίαν, ἐφθασαν νὰ ἀποβληθοῦν καὶ ἀποδιωχθοῦν ἀδίκως καὶ παραλόγως ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας καὶ ἑνορίας τῶν καὶ νὰ καταφρονῶνται τάχα ὡς καθηρημένοι ἐκ μέρους τῶν παπιστῶν καὶ λατινοφρόνων, οἱ τοιοῦτοι ἱερεῖς, ὡς τίνα γνήσια τῆς μητρὸς ἡμῶν μεγάλης τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας καὶ ὡς ζηλωταὶ τῆς εὐσεβείας καὶ τῶν ὀρθῶν δογμάτων, εἴησαν συγκαχωρημένοι καὶ ἀλλογημένοι παρὰ θεοῦ κυρίου παντοκράτορος, καὶ ἐχίτωνας τὰς εὐχὰς καὶ ἀλλογίας πάντων τῶν ἁγίων καὶ θεοφόρων πατέρων τῆς ἐκκλησίας, ἔτι εὐχίτωνας καὶ τὸ ἐνεργεῖν τῆς ἱερωσύνης; αὐτῶν ἀκαλύτως καὶ ἀνεμποδίστως, συμ-

φορούμενοι καὶ συλλειτουργούμενοι καὶ ὡς ἱερεῖς τιμώμενοι καὶ τὴν χεῖρα ἀσπαζόμενοι καὶ εἰσοδήματα καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἑνορίας αὐτῶν κερπούμενοι καὶ τῆς προσκομίσῃς περιποιήσεως καὶ ὑποδοχῆς, ὡς εὐσεβεῖς καὶ ὀρθόδοξοι, παρὰ πάντων τῶν εὐσεβῶν ἀδελφῶν καὶ ἀδελφῶν καὶ ἀνίγκλητοι καὶ ἐλεύθεροι γνωριζόμενοι ἀπὸ πάσης ὕβρεως καὶ ἀτιμίας καὶ ἀπὸ τῆς ψευδοσχεδιασθείσης τάχα κατ' αὐτῶν καθαρύσεως.”

Epistola haec data est mense iunio, indictione XIII, a patriarcha Neophyto, quae temporis notae cum uno 1735 anno concordant. Nomina episcoporum, haec sunt: ὁ Καισαρεία; Παρθένος, — ὁ Νικομηθείας Θεόκλητος, — ὁ Χαλκηδόνος Καλλίνικος, — ὁ Βερροίας Ἰωακείμ, — ὁ Πισιδίας Κοσμάς, — ὁ Ρόδου Ἰερμίας, — ὁ Φερσάλων Ἰακώβος, — ὁ Μαρωνείας, — ὁ Σίφνου Νεόφυτος.

E codice patriarch. Hierosolymit. 124. f. 307, edidit A. Papadopulus-Kerameus, Ἀνάλεκτα ἱεροσολυμιτικῆς σταχυολογίας, t. II (Petropoli 1894), p. 395-397.

SYNODUS DIOECESANA CANARIENSIS II

1735 augusti 28.

Synodus dioecesana Canariensis II, celebrata C Davila y Cardenas, episcopo Canariensi, die 28 mensis augusti anni 1735, sub Petro Manuele Cf. Gams, Series episcoporum, (1873), p. 23.

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS

1735.

Neophytus Nicomediensis, qui Seraphim patriarchae Constantinopolitano successit, oecumenicam sedem aere alieno fere obrutam capeavit. Quare missis huc illucque stipis coactoribus, christianum quemque ad opem conferendam sollicitavit gravissimis litteris, quas periisse paene omnes vix dolendum. Commendaticiae tamen epistolae, quibus Cosmam, Pisidiae metropolitam, in Syriam pecunia colligendae causa mox profecturum instruxit, etiamnum servantur in codice 124 patriarchatus Hierosolymitani, fol. 25-30. Numero quatuor sunt: prima datur ad incolas provinciarum Amasiae, Neocaesareae, Trapezuntiae; altera scribitur Silvestro patriarchae Antiocheno et episcopis fidelibusque omnibus eiusdem sedis, hisque obaighatur episcopo-

rum nominibus: Καισαρεία; Παρθένος, Ἡρακλείας Γεράσιμος, Νικομηθείας Παρθένος(?), Νικαίας Καλλίνικος, Χαλκηδόνος Καλλίνικος, Βερροίας Ἰωακείμ, Ρόδου Ἰερμίας, Μιτυλήνης Κωνσταντῖος. Tertia episcoporum, quarta patriarchae ipsius nomine inscribitur; cui postremae, die 15 maii datae, subscripserunt episcopi isti: Parthenius Caesareae, Gerasimus Heracleae, Theocletus Nicomediae, Calinicus Chalcedonis, Ioachim Berrohae, Hieremias Rhodi, N. Didymotechi, Iacobus Phernalorum, Neophytus Siphni et Maroneae.

Memorantur tantum apud A. Papadopulum-Kerameus, ἱεροσολυμιτικῆς Βιβλιοθήκη, t. I (Petropoli, 1891), p. 207-208.

SYNODUS DIOECESANA ALBARRACINENSIS

1735.

Synodus dioecesana Albarracinensis in Hispania, celebrata anno 1735, sub Joanne Francisco Navarro y Gilaberte, episcopo Albarracinensi. Cf. Gams, Series episcoporum, (1873), p. 5.

SYNODUS DIOECESANA AMBIANENSIS

1735.

Synodus dioecesana Ambianensis in Gallia, celebrata anno 1735, sub Eudovico Francisco Gabriele d'Orléans de la Motte, episcopo Ambianensi. Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus: Actes de l'église d'Amiens, (1849), II, 341-6.

SYNODUS DIOECESANA NIVERNENSIS 1735.

Synodus dioecesana Nivernensis in Gallia, celebrata anno 1735, sub Carolo Francisco des Montées, episcopo Nivernensi, et publicata in variis synodiis dioecesanis. Niverni, ex typographia viduae Le Febvre. 1777.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

In-12, 68 p. — (Nevers, Lemaire).

SYNODUS DIOECESANA TROJANA 1735.

Synodus dioecesana Trojana in Italia, celebrata anno 1735, sub Petro Facollo, episcopo Troiano.

De hac synodo confer opus cui titulus:

Synodus dioecesana Trojanae ecclesiae ab illiis et rino domino episcopo fr. Thoma Passero, ordinis Praedicatorum, sub auspiciis Deiparae v. ss. Rosarii, diebus IV, V et VI octobris, in cathedrali Troiano

templo celebrata a. D. MDCCCLXXIV. Excudebat Neapoli r. universitatis typographia, MDCCCLXXIV.

In-4°, 393-XXX p. — (Roma, libr. Bocca).

Pag. 6: „ex postera nostri praedecessoris fr. Petri Facolli synodo, jam centum et triginta novem abhinc annis promulgata . . .“

SYNODUS DIOECESANA VIRDUNENSIS 1735.

Synodus dioecesana Virdunensis in Gallia, celebrata anno 1735, sub Carolo Francisco de Hallencourt, episcopo Virdunensi.

De hac synodo confer opus cui titulus:

Statuts généraux du diocèse de Verdun . . . [supra col. 111].

APPENDIX AD TOMUM XXXVII.

SYNODUS DIOECESANA CENETENSIS 1721.

Synodus dioecesana Cenetensis in Italia, celebrata anno 1721, sub Francisco Trevisano, episcopo Cenetensi.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Acta synodalia ad ecclesiam Cenetensem, per illustrissimum ac reverendissimum d. d. Franciscum Trevisanum, Dei & apost. sedis gratia episc. Cenot. comitemque Tartij &c., praelatum domesticum &

assistantem &c., perlata. [Insigne] anno Domini MDCCXXI, eius vero episcopatus XI, & pontificatus ss. d. n. Innocentii papae XIII primo. Excudebat, Cenetae, Dominicus Bordoni, typographus episcopalis & pauperum. Superioribus annuentibus.

Sine anno (1722). In-4°, 2 partes, 4 f. - 156 p. - 35 p. (appendix documentorum) - 10 (index), cum figura. — (Milano, Ambrosiana).

CONSTITUTIONES SYNODALES IPPOREGIENSES 1721.

Constitutiones synodales dioecesis Ipporegiensis, editae anno 1721.

Exstant in opere cui titulus:

Constitutiones synodales dioecesis Ipporegiensis, ab illustrissimis & reverendissimis dominis d. Octavio Asinario et fr. Hyacinto Truchio, vigilantissimis episcopis, duobus olim separatis libris contentae, vnicò nunc hoc libro complexae, additis in fine nonnullis perutilibus quae supervenerunt, cum indice universali satis commodo, clero & populo ejusdem dioecesis utilissimae & necessariae, cura & diligentia illustratae, & reverendia domini Joannis Aloyaj Rambaudi, ex dominis Romani, canonici, archidiaconi & vicarij generalis capitularis civitatis ejusdem & dioecesis. Augustae Taurinorum,

MDCCXXI, ex typographia Joannis Jacobi Ghiringhelli, impressoris regij, collegij Sabaudiae societatis Jesu. Superiorum permisso. [Titulus II partis:] Fr. Hyacinthus Truchius, episcopus Ipporegiae. [Insigne.] [Titulus III partis:] Additamentum. Joannes Aloysius Rambaudus, ex dominis Romani, j. n. d., prothonotarius apostolicus, canonicus & archidiaconus ecclesiae cathedralis Ipporegien. & eiusdem civitatis ac dioecesis, sede episcopali vacante, vicarius generalis & capitularis . . .

In-4°, 3 partes, 5 f. - 155 p., 1 f. - 243 p., xxij p. — (Torino. Bibl. naz.: Torino, seminario; Vercelli, Agnesiana).

Pag. 1: „constitutiones synodo Ipporegiensi celebratae 18 aprilis 1646.“

SYNODUS DIOECESANA BENEVENTANA XXXVIII 1723 augusti 24.

Synodus dioecesana Beneventana XXXVIII, celebrata die 24 mensis augusti anni 1723, sub fratre Vincentio Maria, cardinali archiepiscopo Beneventano.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Synodicon dioecesanum a Beneventanae ecclesiae, complectens constitutiones et appendices edi-

tas in XXXVII synodos ab anno 1686, usque ad annum 1722, per eminentias et reverendas in Christo patrem et dominum fr. Vincentium Mariam, ord. Praed., miseratione divina episcopum Ponticem, s. R. e. card. Ursinum, archiepiscopum, celebratis, ac pro cleri commodo, sub propriis quasque titulis, juxta decretalium ordinem, nunc primo in unum redactas. Accesserunt addimenta ex XXXVIII synodo die 24 augusti 1723 celebrata, cum hujusce operis impressio non modice processisset. Pars prima, synodales amplectens constitutiones. (Pars secunda, complectens appendices.) Beneventi, anno MDCCLXXIII, e typographia archiepiscopali.

Magnum in-4°, 2 partes, 32 f. - 319 - 56 p. - 1 f., 2 f. - 888 p. - 1 f. — (Roma, Casanatense; Roma, Propaganda; Roma, Vaticano).

In priori parte decreta cujusque synodi miscentur juxta ordinem materialium. In fine prioris partis, paginae 56 continent: „Capitolari del capitolo metropolitano formati nell' anno 1695 ed approvati nel II concilio provinciale celebrato nell' anno 1698.“

Pars II eum titulo speciali, complectitur documenta ad dictas synodos attinentia.

SYNODUS DIOECESANA PLACENTINA II

1723 septembris 2-4.

Synodus dioecesis Placentina II in Italia, celebrata diebus 2, 3 et 4 mensis septembris anni 1723, sub Georgio Barno, episcopo Placentino.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Synodus dioecesis Placentinae, ab illustriss. & reverendis, d. d. Georgio Barno, sanctae ecclesiae

Placentinae episcopo & comite, secundo habita. Placentiae, in episc. typographia Zembali.

Sine anno (1724). In-4°, xxj - 284 p. — (Roma, Vittorio-Emmanuele).

Pag. VI, 189, 203, 205, haec synodus celebrata est diebus 2, 3 et 4 mensis septembris anni 1723.

SYNODUS DIOECESANA BARBASTRENSIS

1723 octobris 17.

Synodus dioecesis Barbastrensis in Hispania, celebrata die 17 mensis octobris anni 1723, sub

Carolo Alaman y Ferrer, episcopo Barbastrensi. Cf. Gama, *Series episcoporum*, (1873), p. 12.

SYNODUS DIOECESANA PRAEMISLIENSIS

1723.

Synodus dioecesis Praemisiensis in Polonia Austriaca, celebrata anno 1723, sub Chrystophoro Szembek, episcopo Praemisiensi.

[Chodynaki et Likowski], *Decretales summorum pontificum pro regno Poloniae et constitutiones synodorum provincialium et dioecesanarum regni ejusdem*, (Posnaniae et Varsaviae, 1883), I, 2.

SYNODUS DIOECESANA VIRDUNENSIS

1723.

Synodus dioecesis Virdunensis in Gallia, celebrata anno 1723, sub Carolo Francisco de Hallencourt, episcopo Virdunensi.

De hac synodo confer opus cui titulus: Statuts généraux du diocèse de Verdun... [supra col. 111].

SYNODUS DIOECESANA SUESSIONENSIS

1724 aprilis 6.

Synodus dioecesis Suessionensis in Gallia, celebrata die 6 mensis aprilis anni 1724, sub Josepho Languet de Gergy, episcopo Suessionensi.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus: Ordonnances synodales... [supra col. 105].

SYNODUS DIOECESANA LUCIONENSIS

1724 augusti 30.

Synodus dioecesis Lucionensis in Gallia, celebrata die 24 mensis augusti anni 1724, sub Michaelae Celso Rogerio de Rabutin de Bussy, episcopo Lucionensi.

D'évêque de Luçon, publiés dans son synode du 30 août 1724. [Insign.] A Fontenay, par Jacques Poirier, imprimeur ordinaire du roy & de monseigneur l'illustrissime & reverendissime évêque de Luçon.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Ordonnances et statuts pour le diocèse de Luçon, par monseigneur l'illustrissime & reverendissime messire Michel Celso Roger de Rabutin de Bussy,

Sine anno (1724). In-8°, 2 partes, 112 p., 1 f. - 72 p. (catéchisme de Luçon) — (Paris, St-Sulpice).

Pag. 69-112: „prône pour les dimanches.“

SYNODUS DIOECESANA BERGOMENSIS II

1724 septembris 4-6.

Synodus dioecesis Bergomensis II in Italia, celebrata diebus 4, 5 et 6 mensis septembris anni 1724, sub Petro Priolo, episcopo Bergomensi.

Exstant constitutiones synodales in operibus quibus tituli:

1) Corollarium quorundam decretorum veterum synodorum Bergomi, quae citantur & innovantur in synodo novissima edita sub auspiciis fel. record. eminentissimi Petri Prioli episcopi, ommissis consulto decretis ibidem indicatis, ex tribus Justinianis, quae

hic legi possunt in ipsa, diligentia peraccommodata indice locupletata ad commodiorem usum ecclesiasticorum, jubente ill^{mo} ac rev^{mo} d. d. Antonio Roddetti, episcopo Bergomen. com. etc. [*Insigne.*] Bergomi, M. D. CC. XXXVII, apud fratres Rubec, impress. pub. priv. Superiorum, permisso.
In-4°, 348 p. — (Milano, Ambrosiana; Piacenza, civica).
Pag. 289-307, statuta synodi Bergomensis II, 4-6 septembris 1724.

SYNODUS DIOECESANA VITERBIENSIS

1724 novembris 9-11.

Synodus dioecesana Viterbiensis in Italia, celebrata diebus 9, 10 et 11 mensis novembris anni 1724, sub Hadriano Sermatthaeo, episcopo Viterbiensi.

Exstant constitutiones, synodales in opere cui titulus:

Constitutiones editae ab illustribus & reverendis d. d. Adriano Sermatthaeo, patritio Assisien., Dei & apostolicae sedis gratia episcopo Viterbien. & Tuscanen., sanctiss. d. n. praelato domestico, solii-

que pontificii assistente, in dioecesana synodo habita, in ecclesia cathedrali Viterbiensi, diebus IX, X, XI mensis novembris anno Dom. MDCCXXIV. Accesserunt acta synodi, chronologia episcoporum Viterbien. ac Tuscanen., nec non variae appendices Viterbii, ex typographia episcopali haereditum Julii de Julii. Superiorum permisso.

Sine anno. In-4°, 8 f. - 264 p. — (Paris, Bibl. nat. B 3379).

SYNODUS DIOECESANA CAMENECENSIS

1724.

In appendice synodi Kijoviensis anni 1762. memoratur synodus Camenecensis anno 1724, sub episcopo Stan. Josepho Hosio, celebrata, sed ejus decreta plane nobis ignota sunt.

[Chodynski et Likowski], *Decretales summorum pontificum pro regno Poloniae et constitutiones synodorum provincialium et dioecesanarum regni ejusdem*, (Posoniae et Varsaviae, 1883), I, 3.

SYNODUS DIOECESANA SUESSIONENSIS

1725 martii 22.

Synodus dioecesana SueSSIONENSIS in Gallia, celebrata die 22 mensis martii anni 1725, sub Josepho Languet de Gergy, episcopo SueSSIONENSIS.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:
Ordonnances synodales... [*supra col. 105.*]

SYNODUS DIOECESANA MESSANENSIS

1725 aprilis 15.

Synodus dioecesana Messanensis in Sicilia, celebrata die 15 mensis aprilis anni 1725, sub Josepho Migliacci, archiepiscopo Messanensi.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Synodus dioecesana ab illustrissimo et reverendissimo domino d. Josepho Migliaccio, ex principibus Baucinae, Dei et apostolicae sedis gratia archi-

episcopo Messanensi, comite Regalbuti, domino Alcariae, barone Boli, regio consiliario, &c., anno Domini MDCCXXV, die XV aprilis, Messanae, in sua protometropolitana ecclesia, celebrata. Messanae, typis rev. com. arch. de Amico & Fernandez. Superiorum permisso. Apud Joseph Giorlandino, 1725.

Sine anno. In-4°, 160 p. — (Paris, Bibl. nat.).

CONCILIIUM ROMANO-LATERANENSE

1725 aprilis 15 - maii 29.

Supra col. 265 adde ad bibliographiam:

3) London, Brit. Museum 5016 d; Milano, Ambrosiana; Milano, seminario; Paris, Bibl. nat. B 2489; Paris, St-Sulpice; Vercelli, Agnesiana.

4) Milano, seminario; Paris, Bibl. nat. B 5510.

5mo) Concilium Romanum, in sacrosancta basilica Lateranensi celebratum anno universalis jubilaei MDCCXXV, a sanctissimo patre & domino nostro Benedicto papa XIII, pontificatus sui anno I. [*Insigne.*] Juxta exemplar Romanum. Cum privilegio sac. caes. majestatis. Augustae Vind. et Graecii, sumptibus Philippi & Martini Veith fratrum, anno 1726.

In-4°, 12 f. - 334 p. - 7 f. (index) — (Chambéry, séminaire; Douai, ville; London, Brit. Museum 5016 c; Novara, seminario; Paris, Bibl. nat. B 2176).

D Pag. 1: „Decreta concilii Romani celebrati anno jubilaei MDCCXXV, diebus 15, 22, 29 aprilis & 6, 13, 27 & 29 maji.“

6) Paris, St-Sulpice.

7) London, Brit. Museum 862 c, 14; Paris, Ste-Genève.

8mo) Concilium Romanum, in sacrosancta basilica Lateranensi celebratum, anno universalis jubilaei MDCCXXV, a sanctissimo patre & d^{no} nostro Benedicto papa XIII, pontificatus sui anno I. [*Insigne.*] Juxta exemplar Romae, MDCCXXVI.
In-4°, 8 f. - 285 p. — (Torino, Bibl. naz.).

10) Concilium Romanum, in sacrosancta basilica Lateranensi celebratum anno universalis jubilaei MDCCXXV, a Benedicto papa XIII, nunc demum recensum, regnante sanctissimo d. n. Benedicto XIV, pont. max. [*Insigne.*] Romae, MDCCII, typis

Joannis Generosi Salomoni, sumptibus haeredum A Joannis Laurentii Barbiellini, in foro Pasquini. Praesidium facultate.

In-4°, 8 f. - 207 p. — (Torino, Bibl. naz.; Toulouse, ville).

11) Concilium Romanum, in sacrosancta basilica Lateranensi celebratum, anno universalis jubilaei

MDCCLXXV, a Benedicto papa XIII, ord. Praedicatorum, nunc denuo recensum, regnante sanctissimo d. n. Clemente XIII, pontif. max. [*Insigne.*] Romae, MDCCLXXIV, apud haeredes Joannis Laurentii Barbiellini. Praesidium facultate.

In-4°, XII-193 p. — (Roma, Vittorio-Emmanuele; Vercegli, civica).

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS

a qua Methodio Anthracitae ad orthodoxiam redeunti venia datur
1725 mense julio.

Damnatoriam in Methodium Anthracitam latam sententiam mense augusto anni 1723 supra repetimus, adductis etiam rerum indicibus, quibus viri illius mores et doctrinae satjs illustrantur. Hic tamen notandum, quod prius nos praetorierat, Methodium ad meliorem frugem postea rediisse, errores agnovisse, quaterniones a se conscriptos in ignem coniecisse coram sacra synodo, a qua orthodoxus renuntiatus ius obtinuit discipulos iterum docendi philosophiam peripateticam iuxta vjam ratiopemque a Theophilo Corydalleo nuper initam; ea tamen condicione ut libri, quos prius composuerat, igne absumerentur; ut discipuli, quos habuerat, iudicio accesserentur, proposita etiam excommunicationis poena in eos qui disciplinam eius retinerent. Condonativae litterae a synodo missae sunt ad archiepiscopum Achridensem, ad Zosimam Sisanii praesulem, qui nuper sedem Achridensem occuparat, ad metropolitanos Philippopolis et Sophiae et ad omnes antistites archiepiscopo Achrideno subditos. Datae sunt anno 1725 mense julio indictionis III, teste Philareto metropolitano, qui litterarum argumentum, non textum ipsum

edidit in *Ἐκκλησιαστικῆ Ἀληθείᾳ*, t. XX (1900), p. 495; Philareti compendium repetiit Henricus Gelsler in praeclearo opere, *Der Patriarchat von Achrida. Geschichte und Urkunden. No. V des XX. Bandes der Abhandlungen der philologisch-historischen Classe der Königl. Sächsischen Gesellschaft der Wissenschaften*, Lipsiae, 1902, p. 121-122. Postea suscepto itinere Macedonicis, textum exscripsit idem vir doctus e codice Caistoriae asservato, mecumque humanissime communicavit subscripta episcoporum nomina, quae ita se habent: ὁ ἐπίσ. θεοῦ πατριάρχης Ἀντιοχείας; Σίλεστρος συναποφανόμεθα, — ὁ ἐπίσ. θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς Ἀχρῖδων συναποφανόμεθα (= Ioasaph), — ὁ πρώην Ἀχρῖδων καὶ πρέεδρος Σισανίου συναποφανόμεθα (= Zosimas), — ὁ Καϊσαρείας Νεόφυτος, — ὁ Ἡρακλείας Καλλίνικος, — ὁ Νικομηδείας Παῖσιος, — ὁ Χαλκηδόνος Νικόδημος, — ὁ Κρήτης Γεράσιμος, — ὁ Μονεμβασίας Γρηγόριος, — ὁ Καστορίας Χρύσανθος, — ὁ Ἀγγιᾶλου Καλλίνικος, — ὁ Χίου Δανιὴλ, — ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Δανιὴλ, — ὁ Μογλενῶν καὶ Μολεσχῶ Παρθένιος, — ὁ Φαρσάλων Κωνσταντῖος.

SYNODUS DIOECESANA CAPUANA IV

1726 junii 9-11.

Synodus dioecesis Capuana IV, celebrata diebus 9, 10 et 11 mensis junii anni 1726, sub Nicolao Caracciolo, archiepiscopo Capuano.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Quarta synodus dioecesis, ab eminentiss. et reverendiss. d. dom. Nicolao, tituli ss. Sylvestri & Martini ad Montes presbytero cardinali Caracciolo, archiepiscopo Capuano, celebrata dominica Pentecostes anno Domini M.DCC.XXVI. [*Insigne.*] Romae, typis reverendae camerae apostolicae,

superiorum permissu. [*Partis II titulus:*] Acta inventionis corporum s. s. m. m. Quarti et Quinti et ss. Primi et Decorosi, Rufi et Carponii, Quarti et Quinti episcoporum, nec non aliquorum anonymorum sanctorum.

Sine anno (1726). In-4°, 2 partes, 2 f. - 208 - 24 p., rub. et n. — (Carpentras, ville; Milano, Ambrosiana).

Pag. 77, haec synodus celebrata est diebus 9, 10 et 11 junii 1726. Pag. 79-208, appendix documentorum ad hanc synodum attinentium.

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS

1727 mense ianuario.

Monasterium Virginis Immaculae in insula Andro monasterio Transfigurationis in insula Prote sito coniunctum fuisse a sacra synodo Constantinopolitana anno 1727, mense ianuario, iam lectoribus compertum habetur. Conferant quae supra col. 678-680 paucis diximus. Cum vero praestantissimum synodi decretum magna ex parte ineditum sit, integrum hic repetendum satius visum est, ut sigillii series continua oculis subiiciatur.

Ἦσαν ἀπαράλλακτον τοῦ προεκδοθέντος σιγίλλιδους τῆ προηγουμένης Διονυσίου περὶ τῆς ἐνώσεως τοῦ ἐν τῇ Πρώτῃ ἱερῶν μοναστηρίου τοῦ Σωτήρος Χριστοῦ μετὰ τῆς ἐν τῇ νήσῳ Ἀνδρῶ ἱεράς μονῆς τῆς Παναχράντου ἐπικεκλημένης.

† Παῖσιος ἐπίσ. θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως νέας Ῥώμης καὶ οἰκουμένης πατριάρχης.

† Προνοίας ἕμφρονος καὶ κηδεμονίας ἀρίστης ἐμπολογουμένης κλίμακας ἔργων κατὰ γὰ τοὺς σοφοὺς καὶ

κατακλιθεὶς προστάτας καὶ οἰκονόμοις τῆς οἰκουμένης καὶ καθόλου ἐκκλησιαστικῆς ποιμαντορίας τὸ προσφυῶς ὡς ἐνὶ κατὰ καιροὺς τῶν κατὰ μέρος ἀγίων ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ ἀντιλαμβάνεσθαι, καὶ τὴν διαμονὴν καὶ σύστασιν καὶ συντήρησιν τῶν ἐκ τινος τοῦ καιροῦ περιπετειᾶς ἀπυβιβάτων τὸ εὐνοεῖσθαι διασφραττῆσαι ἐκκλησιῶν οἰκῶν καὶ οἰκτῶν μοναστηρίων δι' ὑπεροχικῆς τινος δυνάμεως καὶ περιθάλψεως κρείττονος πραγματεῖσθαι, ἅτι τῶν ὑπόβερηκτῶν καὶ ὑφειμένων μερῶν τὰς κρείττους καὶ ὑπεραριστὰς δυνάμεις συνέχεσθαι πεφυκτότων καὶ ἐπὶ μακρὸν παρατείνεσθαι. Προσφυστάτη τοιγάρτοι κηδεμονία καὶ πρόνοια τοῦ μηδεμίαν ἐκκλησίαν ἐλλειπῶς ἔχουσιν καὶ κατὰ μικρὸν ὑπορροῦσαν καὶ θεραπείας δεομένην παραβλέπειν ἀνεπιμέλητόν τε καὶ ἀθεράπευτον, ἀλλ' ἀναλαμβάνειν καὶ ἀνακτᾶσθαι χρεῶν περιποιητικῆς τοῦ καὶ συντηρητικῆς μεθόδου, καὶ τὰς προσήκουσας καὶ προσφόρους βοηθείας συμπιχάσθαι, ὅπως τῆ τῶν κρείττωνων καὶ εὐδοκιστάτων ἐπιχορηγῆται.

και ἀρωγή και τὰ ἀπ' αὐτῶν μὴ δυνάμενα διεκδικεῖσθαι και συνίστασθαι ἐπιρρωννύηται και ἐπιβεβαιώται, συνδεόμενά τε και συνεχόμενα τῇ ἀλληλουχίᾳ και συναρμογῇ λαμβάνη κἀκεῖνα τὸ ἴδιον θυνανθοῦντα και συνεκμύζοντα, και τὸ εἶναι αὐτῶν ἀνεξέλειπτον συντηροῦντα, τῆς ἀποστολικῆς εἰσηγήσεως τῇ ἀπηχίσει τοῦ ἁγίου πνεύματος τρεφῶς ταῦτ' αὐτὸ διδασκούσης ἐν τῇ παρακληθείσθαι ἡμῖν προλαμβάνειν φιλαδέλφως ἀλλήλους και τοὺς δυνατοὺς τὰ βάρη βαστάζειν τῶν ἀδυνάτων, και οὕτως ἀνακληροῦν τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ, ὅτι δὴ τῆς τοιαύτης ἀλληλουχίας και συναφείας οὐ μόνον εἰς φυλακὴν και σωτηρίαν τῶν ἀσθενῶν και ἀδυνάτων, ἀλλὰ και εἰς τὴν τοῦ θλου εὐάριστον διεξαγωγήν τὰ μέγιστα συμβαλλομένης: και γὰρ κατ' ἀνάγκην ἅμα φύσει και θεοσι: τῷ παντὶ καθοράται συμφύει τε πᾶσαν εἶναι και αὐτοιοῦναι, τὸ ὑπαλλάξαι: ἀρχεῖν και ἀρχοῦναι, ρυθμίζειν τε και ρυθμιζέσθαι, και κατά τοῦτο τὴν ἴδιαν διαμονὴν συντηρεῖν ἀδιάκοπον και τὴν ἀβ αἰθέρας θεουργικῆς συμπληρωσῶν οὐρανομήτη σερῶν τῆς παγκοσμίου διακοσμίας ἀρρικτον και ἀδικέθραυστον περισφιζοῦναι θεοστηρικτῶς διακονῶντων: οὐδὲν γὰρ τῶν ἔντων χωρὶς τῆς προσφόρου διαρρυθμίσεως και προνοίας ἐπαξίως τελεποφῶνται. Ἐνθεν τοι και ἡμεῖς τὴν πνευματικὴν προστασίαν τοῦ πατριαρχεικοῦ οἰκουμηνικοῦ θρόνου εὐνάμει κρείττονι: τῆς θεαρχικῆς προνοίας ἐμπιστευθέντες και χρέο: ἔχοντες ἀπαραιτήτων τὰ κατ' αὐτὴν προνοίας ἀξίον προσκοῦσης, καλῶς τε και ἐπιμελῶς: ὡς ἐνεσι: διεξάγειν αὐτὰ και δυνάμει: πόσῃ καταρρυθμίζειν, και τὰ μὲν κατά χώραν ἴδιαν μένοντα τηρεῖν, ὡς εἰκός, ἀμετάπτωτα, τὰ δὲ πῶς παρατραπέντα ταῖς τοῦ καιροῦ περιστάσεσι: και εἰς φθορὰν περιπεσῶν κινδυνουδοντα μετακαλεῖν εἰς τὸ εὐθετον, συνίσταν τε και θεραπεύειν προσφόρως, ὅπως τῶν μερικῶν εὐθετουμένων εἰς εὐρίαν, τὸ καθόλου τῆς ἐκκλησίας: σύστημα περισφιζῆται: κρείτιστα, και ἀειθαλῶς διαλάμπη ὁ πνευματικὸς ὁτός και ἀμάραντος εἰς αἰῶνας λειμῶν, ταῖς ζωτικαῖς προμηθείαις καταρθευόμενος.

Ἐπειδὴ τοιγαροῦν και ἡ ἐν τῇ νήσῳ τῆ καλουμένη Πρωτῆ διατελοῦσα ἱερά και τερασμία πατριαρχεική και σταυροπηγιακή μονή, ἡ τιμωμένη ἐπ' ἔνόματι τῆς ἐνδόξου μεταμορφώσεως τοῦ σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῆ τοῦ χρόνου ἀρχαιότητι και μακρῷ καιροῦ παρατάσει τῆς πρώτης: αὐτῆς οἰκοδομῆς: τε και κήτειος τέλειον σαφρωθείσας πῶσιν ἡπισίαι προφανῶς, και πρὸς οἰκισιν τῶν ἀνακουμένων πατέρων ἀχρηστος και ἀνεπιτηδεία εἰς τὸ παντελὲς γενομένη, μικροῦ δαιν ἔφθασεν ἐρημωθῆναι και ἀφανισθῆναι: παντελῶς, εἰ μὴ προλαβοῦσα ἡ καθ' ἡμῶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλη ἐκκλησία συνοδικῆ διεγνώσει πρόνοιαν ἐποίησται ἐξελεῖσθαι αὐτὴν τῆς ἀπειλομένης φθορᾶς, κἀκεῖθεν μηθενὸς ἄλλου πόρου και τρόπου εἰς ἀνίερσιν αὐτῆς φαινόμενου διὰ τὴν ἐσχάτην ἀπορίαν και ἐνδειαν, κοινῇ συνοδικῇ διασσίφει τῆς ἱερᾶς τῶν ἀρχιερέων ὀμηγύρεως προσκαλοσόμενοι: τότε τοὺς ἐν τῇ βασιλευσῶσῃ ταύτῃ τῶν πόλεων διατρέφοντα: Χίους πραγματευτὰς χρησίμους χριστιανούς, παρεκινήσαμεν και συναγγελάσαμεν αὐτούς ἐπιλαβῆσθαι και ἀνδρῶσθαι προθύμως τῆ οἰκοδομῆ τῆς βηθείσης μονῆς: ὑποσόμενοι ἀναθεῖναι και ἐπαρῆναι αὐτοῖς ταύτην εἰς ἐπιτροπὴν χρῆσιν τε και διοίκησιν μέχρι τοῦ γενέσθαι τὴν ἀποκλήρωσιν τῶν ἐπακολουθησόντων δεκανημάτων: ἃ δὴ τινες ζήλω θεῶν κεννημένοι και διεγρητημένη ψυχῆς εὐλαβεῖς και προσφύει: φλεγόμενοι και ταῖς ἡμετέρας παρακλησεις και ἐπισημασίας ἀνακασιθέντες, ἤσαντο τοῦ ἔργου μετὰ προθυμίας κολλῆς, ἀνήγειραν τε και ἀνεπεδόθησαν αὐτὴν ἐκ βάθρων και θεμελίων, οὐ μόνον τὸν καινὸν περικαλλῆ δεμησόμενοι, ἀλλὰ και ταῖς περιβαλλόμενοι και καλλεῖα περιεκοσμήσαντες και πᾶσαν ἄλλαν χρεῖαν και εὐφρανῶσαν αὐτῆς ἐπιμελῶς και λαμπρῶς: ὅς οἷον τε ἀναρτίουτες εἰς ἄλῆον και αἰῶνα θεοῦ

A και διηνεκῆς αὐτῶν μνημόσυνον. Μετὰ δὲ τὸ συντελέσει τὸ θεαρεστον και ἐφανεινὸν αὐτὸ ἔργον, χρεῖσι: παρικόσυντες πολυαριθμοῖς: και βαρυτάτοις: διὰ τὰ ἀνεγκαίως ἐπιγενομένας δεκάναις: ἐν τῇ οἰκοδομῆ, και πρὸς τὴν διόρθωσιν και ἀνακλήρωσιν τούτων τοῖς ἐλοις ἀμηχανήσαντες, προσέβραμον τῇ προνοίᾳ τῆς καθ' ἡμῶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλῃς ἐκκλησίας, τὴν ἐνοῦσαν ζητοῦντες θεαρεσίαν και βοθησίαν: ὅθεν και ἔλαβον γράμματα πατριαρχικὰ συνοδικὰ ἐπιτρέποντα και παραχωροῦντα αὐτοῖς τὴν τελείαν ἐξουσίαν και ἐπιστάσιαν: και διοίκησιν τῆς βηθείσης μονῆς, και ὅπως: ἔχουσιν ἐπ' ἀδείας κυβερνᾶν και διοικᾶν αὐτὴν διὰ τελείας ἐπιτροπῆς, συνάγειν τε και παραλαμβάνειν τὰ εἰσοδήματα και τὰς ἐλεημοσύνας τῶν ἐλοῦντων χριστιανῶν, και δι' αὐτῶν ἀπολογεῖσθαι: τὰ χρεῖα, ὁσισιν ἦσαν ἐνεχόμενοι: οἵτινες: και πρὸ χρόνων ἤδη τινῶν ἐπιτροπεύσαντες και διοικῆσαντες: ἐν αὐτῇ κατά τὴν ἐπιδοθείσαν αὐτοῖς πατριαρχικὴν συνδοκίαν: ἔδειξαν, προσπαθήσαντες τε και φιλοπονήσαντες, καθῶσιν αὐτοῖς ἐνεχώρει, και μέρος: τῶν χρεωστούμενων ἀπολογηθέντες και διορθώσαντες, τελευταίον ἐπιγνώντες: καλῶς τὸ τῆς μονῆς: αὐτῆς καθ' ἑαυτὴν ἀσθενῆς και ἀδυνάτων, ἀρριπαγῆς: τε και ἀστήρικτον, ἐν στερήσει: τε οὐσης οὐ μόνον τῶν κτημάτων και εἰσοδημάτων δυναμένων τρέφειν και περιβάλλειν ἐν ἀνάσῃ: τοὺς ἐν αὐτῇ μοναζῶν και ἀσχεῖν αἰρουμένους, ἀλλὰ και πατέρων και μοναχῶν και ἀνδρῶν ἀξίον εἰς τὸ ἡγουμενεῖν και προνοεῖσθαι, καλλιέργειν τε και αὐξάνειν τὰ ἐν αὐτῇ πράγματα, πρὸς δὲ τούτοις: και ἐνεχομένην ποσότητα: ἱκανῆ τῶν ὑπολειφθέντων ἐπι χρεῖων, ὧν ἐπὶ τῇ διορθώσει: και ἀποτίσει: οὐδὲς αὐτῆ οὐδαμῶθεν προφαινετο πόρος, μικρᾷ τε και ἀδρανῆς ἡ ἐλπίς: τοῦ ἔλλεος ἐν τῇ τοῦ νῦν αἰῶνος δυστυχίᾳ, τὸ ἡμετέρου γένους: ἐφ' οἷς ἀπασι δειν ἔγνωσαν τὴν ἱεράν ταύτην μονὴν κρείττονι: και ὑπερχούσῃ βεβαιώσει: δυνάμει και ἐτέρῃ τινὶ μονῇ εὐεκτούσῃ και βεβουδῶσῃ κτήμασι: τε και ἀνδράσι: θεοφιλέσι: προσήλωθῆναι τε και συνενωθῆναι, και τὴν ἀπὸ ταύτης: ἀντιληψιν και προστασίαν και ἐπισκοπίαν: ἔχουσαν δύνασθαι συντηρηθῆναι και κυβερνηθῆναι, και μὴ μόνον τῆς ἐνδεχομένης φθορᾶς και κακώσεως: ὑπερτέραν ἀναδειχθῆναι, ἀλλὰ και εἰς αὐξήσιν και ἐπίδοσιν προχωρήσαι. Ἀναγγεῖλαντες: οὖν και ἡμῖν τὴν τοιαύτην τῆς μονῆς ταύτης: κατάστασιν και χρεῖαν, και ἐνδειαν, και τὸν εἰρημένον τρόπον τῆς θεαρεσίας δηλαποήσαντες, εὐλογον δόξαντα και ἡμῖν: ὡς ὠφέλιμον και πρὸς ἀγαθὸν σκοπὸν ἀφορῶντα, και λαβόντες: παρ' ἡμῶν ἀδειαν ἐπὶ τῇ ζήτησει: και εὐραῖν τόπον τοιοῦτον ἀρμόδιον εἰς ἐπιστάσιαν και ἀντιληψιν αὐτῆς, εὐρον τελευταίον τὴν ἐν τῇ νήσῳ Ἀνδρῶν διατελοῦσαν ἱεράν πατριαρχικὴν τε και σταυροπηγιακὴν μονὴν τῆς ὑπαρχίας ἡμῶν θεοτόκου, τῆς Παναχράντου ἐπικεκλημένην, ἱκανῆν ὄσαν ἀξίαν τε και ἀρμόδιαν κατά πάντα ἐπὶ τῇ ἀντιλαβῆσθαι αὐτῆς: περιθέσει: τε και ἐπιβεβαιώσει: και στηρίξει: τὴν ἀσθένειαν αὐτῆς και ἀνακλήρωσαι: τὴν ἕλειψιν, και συνελόντι: πᾶσαν αὐτῆς ἐκκληρωσαι: και θεαρεψοσαι: τὴν χρεῖαν, ὡς οὐ μόνον ἐπὶ τὴν ὀνημένην θεῶν ἕλειψιν: κτημάτων και πραγμάτων: περιουσίᾳ, ἀλλὰ και ἀνδράσι: κομῶσαν ἀξίους εἶς: πᾶσαν αὐτῆς προστασίαν και διοίκησιν πρόσορον. Και δὴ κατά τὴν ἐκχωρηθείσαν αὐτοῖς: παρ' ἡμῶν ἀδειαν βουλόμενοι: ἀναθεῖναι και ἐπαρῆσαι: αὐτῇ τὴν βηθείσαν τοῦ σωτήρος μονὴν, λαβόντες: παρὰ τοῦ δευτέρου προηγουμένου τῆς μονῆς ταύτης τῆς Παναχράντου ἐν ἱερομοναχίᾳ κύριου Διονυσίου δύο χιλιάδας και παντακόσια γρόσια: δι' ὀλόκληρον τὸ ἐναπολειφθῆν χρέο: τῆς τοῦ σωτήρος μονῆς, ἐν ᾧ ἦσαν αὐτοῖ ἐνεχόμενοι, και τὴν ἀποκλήρωσιν: ἐκείνου ἐνεθεῖν: πεποιημέτας, ἐπαρῆσαι: και παραδῶσαι: και ἐνεχῆσαι: αὐτῇ τὴν μονὴν ταύτην τοῦ σωτήρος μετὰ πάντων τῶν προσῶν: και κτημάτων: και ἀρεσμάτων: αὐτῆς κινησῶν τε και ἀνιῶντων, κλησῶν τε και νέων, ὅπως: τε κρείττον

ἔχει και ὄσα μεθ' ὑστερον ἐπικτησεται, και μετα πάσης τῆς περιοχῆς τοῦ νήσου τῆς Πρώτης, ἐπὶ συμφωνίᾳ και συναίνεσι τοιαύτῃ, ὅστε εἶναι αὐτὴν ἀπὸ τοῦδε και εἰς τὸ ἕξῃς ὑπὸ τὴν χρῆσιν ἐξουσίαν τε και διοίκησιν τοῦ τε βῆθίντου προηγούμενου κύριου Διονυσίου ἐφ' ἔρου ζωῆς αὐτοῦ, και μετα τὴν αὐτοῦ ἀπέβωσιν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν και διοίκησιν και χρῆσιν τῶν ὁσκειτάτων πατέρων τῆς βῆθείσης ἐν Ἄνδρῳ μονῆς τῆς Παναγρᾶντου, ὡς μετόχιον αὐτῆς λογιζομένην, δεσπόζεσθαι τε και ἐξουσιάζεσθαι και κυβερνεσθαι ὑπ' αὐτῆς τε και τῶν ἐν αὐτῇ πατέρων, καθὼς και τὰ λοιπὰ αὐτῶν μετόχια, τὰ τε εἰσοδήματα αὐτῆς ἐκείνους λαμβάνειν και προνοεσθαι τῆς αὐξήσεως και βελτιώσεως αὐτῆς, ἀσύδοτόν τε ἔχειν αὐτὴν και ἐλευθέραν και ἀκαταζήτητον ὡς σταυροπηγιακῆ ἀξίᾳ κεκοσμημένην, και μηδὲν ἄλλω μηδὲν ἐφαίλοντας πλῆρουσιν και διδόναι ὑπὲρ αὐτῆς ἑλοταῶς, εἰ μὴ μόνον τὸ ἀνεκὰθεν διορισθῆναι διδοσθαι ὑπ' αὐτῆς ἐπίστον πρὸς τὴν καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλην ἐκκλησίαν κατὰ τὴν ἐσότην τῆς ὀρθοδοξίας εἰς τὴν πατριαρχικὴν τράπεζαν μετα και τῶν δύο ἄλλων ἡμετέρων πατριαρχικῶν σταυροπηγιακῶν μοναστηρίων τῶν ἐν τῇ νήσῳ Χάλκῃ εἰς σημειον ὑποταγῆς και γνωρισμένῃ τῆς σταυροπηγιακῆς ἀμπεδώσεως, και μηδὲ τοὺς βῆθίντας Χίους χριστιανοὺς ἢ ἱελοὺς τινὰς ἱερομένους ἢ λαϊκοὺς ἔχειν ζητεῖν τι παρ' αὐτῆς πολὺ ἢ ὀλίγον δι' ἡντινοῦσιν αὐτῶν, ἢ καταπαρβαίνειν αὐτῆς ἢ ἐνοχλεῖν και ἐπηρεάζειν οἰσδήποτε τρόπον τοῦς ἐνασκουμένους αὐτῇ πατέρα; ἢ τὸν βῆθίντα προηγούμενον Διονύσιον ἢ τοὺς πατέρα; τοῦ ἐν τῇ Ἄνδρῳ μοναστηρίου τῆς Παναγρᾶντου, ἀλλὰ και ἐξέπαστε δέοι ἀποκατασταθῆναι ἡγούμενον ἐν αὐτῇ, ἐκλέγεσθαι μὲν και ψηφίζεσθαι τὸν ἀξίον και ἱκανὸν ἀναφανίζομενον ἐκ τῆς κοινότητος τῶν πατέρων τῆς Παναγρᾶντου, παρὰ δὲ τοῦ κατὰ καιροῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου ἀποκαθίστασθαι και βεβαιεσθαι τοῦτον, ἀλλὰ και τὸν ἀνάξιον και ἀδόκιμον ἀναφανίζοντα παρὰ τῶν αὐτῶν ἐκδιώκεσθαι και ἀποβάλλεσθαι, και μηδένα ἄλλον ἔχειν τὸ σύνολόν τινα μετόχην και ἐξουσίαν ἐν πάσι τοῦτοις τοῦς δὲ προρηθέντας ἐπιτρόπου; Χίους μηδὲν ἄλλο ἐπιζητεῖν ἐξ αὐτῶν τοῦ λοιποῦ, εἰ μὴ μόνον ἔχειν τὸ μνημόσυνον αὐτῶν ὡς κτήτορας χρηματισαντας και προσηκουσθηκότας ἐπὶ τῇ ἀνεγέρσει αὐτῆς.

Ἐπὶ γοῦν τῇ συμφωνίᾳ ταύτῃ και συναίνεσι και τῇ διορισμῇ πάντων τῶν εἰρημένων παραχωρήσαντες και ἐπαρῆντες οἱ εἰρημένοι ἐπίτροποι Χίους τὴν διαληφθεῖσαν μονὴν τοῦ Σωτήρος κατὰ τὴν ἐπιδοθεῖσαν αὐτοῖς παρ' ἡμῶν ἀδειαν πρὸς τὸν βῆθίντα προηγούμενον Διονύσιον και εἰς τὸ μοναστήριον τῆς Παναγρᾶντου, προσελθόντες και τῇ ἡμῶν μετρίτητι και τῇ περὶ αὐτῆν ἐφ' ἃν ἀρχιερέων συνόδῳ, ἐδειχθησαν βεβαιῶσαι και ἡμᾶς και ἐπικυρῶσαι πάντα τὰ εἰρημένα, προσλήσασθαι τε και συνενθῶσαι τὴν τοῦ Σωτήρος ταύτην μονὴν τῇ βῆθείσῃ μονῇ τῆς Παναγρᾶντου και μετόχιον αὐτῆς ἀναδείξαι δι' ἡμετέρου πατριαρχικοῦ συνοδικοῦ γράμματος ἐπὶ τῇ εἶναι εἰς τὸ ἕξῃς ἀναφαίρετον και ἀναπόσπαστον ἂν τὴν δέησιν και ἀξίωσιν προσηνω; ἀποδεξάμενοι ὡς πρὸς ἀγαθὸν ἀφορῶσαν τέλος και ἐκ' οὐλόγοις αἰτίας διὰ παραχωρήσεως ἡμετέρας γεγενημένην, γράφοντες διὰ τοῦ παρόντος ἀποφανόμεθα συνοδικῶς μετα τῶν περὶ ἡμᾶς ἱεροτάτων ἀρχιερέων και ὑπαρτίμων, τῶν ἐν ἑτέρῳ κενώματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν και συλλειτουργῶν, ἵνα ἢ διαληφθεῖσα ἐν τῇ νήσῳ Πρώτῃ πατριαρχικῆ σταυροπηγιακῆ μονῇ τοῦ Σωτήρος; Χριστοῦ μετα πάντων τῶν προσόδων και κτημάτων και ἀφιερωμάτων αὐτῆς κινήτων τε και ἀκινήτων, καλαίῳν τε και νέων, και ἑλῆς τῆς νήσου Πρώτης, ἀπὸ τοῦ νῦν και εἰς τὸ ἕξῃς εἰς αἰῶνα τὸν ἀπαντα ὑπάρχον προσηλωμένη και ἡνωμένη τῇ κατὰ τὴν Ἄνδρον νήσου

πατριαρχικῆ και σταυροπηγιακῆ μονῇ τῇ Παναγρᾶντου, και μετόχιον αὐτῆς ὄσα τε και γνωρισμένη ἀναποσπαστῶς και ἀναφαίρετῶς και ἀμετακινήτως και ὑπ' αὐτῆς μόνον ἐξουσιάζομένην, διδικομένην τε και κυβερνεμένην κατὰ τὴν τάξιν και συνήθειαν και τῶν λοιπῶν μετοχιῶν τοῦ οὖν εἰρημένου προηγούμενου κύριου Διονυσίου ἐφ' ἔρου ζωῆς αὐτοῦ ἔχοντες τὴν ἐπιστάσιν και διοίκησιν και χρῆσιν αὐτῆς τε και τῶν πραγμάτων αὐτῆς ἀπαρμυροδότης, μετα δὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ τῶν ὁσκειτάτων πατέρων τῆς Παναγρᾶντου ἐφαίλοντων ἀντιλαμβάνεσθαι αὐτῆς ὡς μετοχίου αὐτῶν, προνοεῖν τε και ἐπιμελεῖσθαι τῶν πραγμάτων και εἰσοδημάτων αὐτῆς, ἡγούμενον τε ἐγκαθίσταν, χρεία; οὐσης, ἐν αὐτῇ, και πατέρα; πᾶμπαι εἰς ἐπίσκοπον και διοικῆσιν αὐτῆς, και προνοεῖν ἀδύνατος και προθύμως τῆς αὐξήσεως και βελτιώσεως και ἐπιδόσεως αὐτῆς, ἀλλὰ και οἱ ἐνασκούμενοι αὐτῇ πατέρα; ἐφαίλουσι διάγειν και πολετεῖσθαι σμῆνας και εὐτάκτως και κατὰ τοὺς ἔρους και κανόνας τοῦ μοναχικοῦ βίου, ὑπ' οὐθενὸς ἐνοχλούμενοι και ἐπηρεαζόμενοι ἢ ὅσον πολλὴν ἢ ὀλίγην ἀπαιτούμενοι παρὰ τινος, ἐκτός βίου τοῦ ἀνωτέρου βῆθίντου ἐπίστον πρὸς τὴν καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλην ἐκκλησίαν, και μνημονεύοσιν ἀνεύνας τοῦ πατριαρχικοῦ ὀνόματος ἐν πάσαι; ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς, ἀπολαμβάνουσι τε πάτη; ἐλευθερίας και ἀνεσῶς διὰ τὴν σταυροπηγιακὴν ἀξίαν και φιλοτιμίαν τῆς μονῆς αὐτῶν ταύτης, πάσης και παντοίας δουλαγωγίας και καταδυναστείας ἐκτός ὑπάρχοντες. Ὅς δ' ἂν τις τῶν ἀπάντων τολημῶν ποτὲ βίαν τινὰ και ἐνόχλησιν και ἐπῆρειαν ἐπαγγείων τῇ βῆθείσῃ μονῇ τοῦ Σωτήρος και τοῖς ἐνασκουμένοις; αὐτῇ, ἢ θαλήσῃ ἀποσπᾶσαι και διαστήσαι αὐτὴν ἀπὸ τῆς μονῆς τῆς Παναγρᾶντου και ἀνατρέψαι τὴν γενομένην ταύτην ἔνωσιν, ἢ ἐνοχλήσῃ τῷ βῆθίντῃ προηγούμενῃ κύριῳ Διονυσίῳ και ἀποστέρησῃ αὐτὸν τῆς ἐφ' ἔρου ζωῆς χρῆσεως και διοικήσεως αὐτῆς, ἢ βουλήσῃ ἐπηρεᾶσαι τοὺς πατέρα; τῆς Παναγρᾶντου και ἀποσπᾶσαι παρ' αὐτῶν τὸ μετόχιον αὐτῶν τοῦτο, ἀπειναντίας τερφόμενοι τοῖς ἐν τῇ παρόντι συνοδικῇ ἀποφανθείσιν, ὁ τοιοῦτος, ὅπως ποτ' ἂν εἴη, ἀφωρισμένος εἴη παρὰ τῆς ἀγίας και ἑμοῦσίου και ἡσποιοῦ και ἀδαιρέτου τριάδος, τοῦ ἐνὸς και μένου τῇ φύσει θεοῦ, και κατγραμῆνο; και ἀσυγχώρητος και ἄλυτος μετα θάνατον ἐν τῇ νῦν αἰῶνι και ἐν τῇ μέλλοντι και πάσαι; ταῖς πατριαρχικαῖς και συνοδικαῖς ἀραῖς; και τῇ αἰώνιῳ ἀναθέματι ὑπόδικος. Ὅθεν εἰς ἐνδειξιν τῆς συντελεσθείσης ταύτης ἐνώσεως τῶν βῆθίντων μοναστηρίων ἰγένετο και τὸ παρὸν ἡμετέρον πατριαρχικὸν συνοδικὸν σιγλλίωδες ἐν μεμβρανῇ γράμμα και ἐπεδόθη τῷ βῆθίντῃ προηγούμενῃ τῆς μονῆς τῆς Παναγρᾶντου ἐν ἱερομονάχοις κύριῳ Διονυσίῳ.

Ἐν ἑτα; σπητρίῳ, μψκ' μηνὶ ἰαννουαρίῳ, ἰνδκ. Π. τινος ε'.

- † Πατριός; ἑλῆρ θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως νέας; Ρώμης και οἰκουμενικός πατριάρχης.
- † ὁ Ἡρακλείας Γερσίμος.
- † ὁ Κυζικίου Ἀδελφίνο;
- † ὁ Νικομηθείας; Σαραφείμ.
- † ὁ Νικαίας; Καλλίνικος.
- † ὁ Χαλκηδόνος Νικόδημος.
- † ὁ Σηλυβρίας; Μακάριος.
- † ὁ Πισοδαίας; Κοσμάς.
- † ὁ Ἀγχιδίου Καλλίνικος.
- † ὁ Χίου; Δανιήλ.
- † ὁ Λέρωνος Νικόδημος.
- † ὁ Φιλίππουπόλεως; Μακάριος.
- † ὁ Δρόστρας; Κωνσταντίνος.
- † ὁ Βάρνης; Ἀθανάσιος.

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS

a qua sedes Olenensis in archiepiscopatum evehitur
1727 mense ianuario.

Inter notitias episcopatum a doctis viris in corpore collectas esse tantum numerantur quae ecclesiasticae medii aevi provincias describunt, ceteris quae Graecae ecclesiae statum post captam a Turcia Constantinopolim representant omnino neglectis. Neminem tamen fugit, quantopere conferant ad christianum orbem illustrandum singulae huiusmodi notitiae. Quare nos operae pretium facturos speramus, si in quae dissecti corporis membra incidimus, ea sedulo colligamus. Atque, ut in medias res statim ingrediamur, ecclesiae Olenensis in Peloponneso quae sors eo tempore fuerit, satis deprehenditur ex synodali sententia quam supra col. 679-680 paucis memoravimus. Eius tamen textus, cum ibidem non representetur, hic omni ex parte repetendus est utpote ineditus. Hunc ipsi excerpimus e codice Constantinopolitano Sancti Sepulcri 828, fol. 40^r-42^r.

+ Πασις ἡμέρῃ θεῶ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, νέας Ῥώμης, καὶ οἰκουμένης πατριάρχης.

+ Ὁ μόνον ἀποπὸν, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐπιφορὰς καὶ ἐπιφορὸν τὸ παραβλέπειν ὀλιγόφως τοὺς κοινούς τῶν ἀπανταχοῦ ἐκκλησιῶν προστάτας καὶ κυβερνήτας τὰς κατὰ μέρος ὑποκειμένας; αὐτοὺς ἐκκλησίας καὶ ἐπαρχίας τῶν εὐαγγέλιων, χρηζούσας κηδεμονίας καὶ ἀντιλήψεως καὶ ἐπιμελείας τῆς προσφόρου θεραπείας καὶ διορθώσεως ἐν ταῖς συμπίπτουσας αὐταῖς περιστάσεσιν· ὁ γὰρ καινῶν ἐπιληψιμῶν πραγμάτων κοινήν αὐτοῖς καὶ τὴν ὑφέλεσαν ὀφείλει συνεπιμελεῖσθαι καὶ πρὸς τὴν ἐκάστοτε συμπίπτουσαν δυσχέρειαν τὴν κατὰ τὴν ἐξουρίασμαθαι ἴσασιν καὶ μεταρρυθμίζειν τὴν κάκωσιν καὶ ἀντικαθίσταν ἐπὶ τὸ εὐκατάστατον κατὰ τὴν ἀποστολικὴν εἰσήγησιν, πάντα πρὸς εὐδοκίαν γίνεσθαι· διακελευομένην ἐν ἀγίῳ πνεύματι. Ταῦτα τοὶ καὶ χρεῖας καταπειγούσης πρὸς τι λυσιτελέστερον ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς διατάξεσι, πολλὰ τῶν ἐν τοῖς σταθμοῖς καὶ τύποις προὔπαρξάντων ἑτέραν μεταλήψασιν τάξιν ἐν τοῖς μετέπειτα καὶ δευτέραις σκέψεσι κατὰ καιρικὰς ἐξιστάσεις διὰ συνοδικῶν ἐπικρίσεων πρὸς τὸν κατὰ καιροῦς λυσιτελοῦντα τρόπον μεταρρυθμισθῶσαν· καὶ ἴσων ἰδεῖν ἐπὶ τῆς τῶν ἀρχιερατικῶν θρόνων εὐκοσμίας οὐ μόνον βασιλικῆ χειρὶ γενομένης μετακινήσεως πολλῶν, ἀλλὰ τινι λόγῳ γνησιωτέρῳ καὶ πρὸς τῆς πατριαρχικῆς περιωπῆς καὶ μεγαλειότητος συνοδικαῖς συμφήσεις πολλὰς τῶν παροικιῶν δι' εὐπροσώπου; αἰτίας ἐν διαφόροις καιροῖς διαφόρως διατεθείσας, πῆ μὲν ἐξ ἐπισκοπῶν δηλαδὴ καὶ τῆς ὑποβεβηκυίας τάξεως εἰς ὑπερκειμένης μητροπόλεως, πρὸς βασιλεύσεως, πῆ δὲ καὶ τοῦμπαλιν. Μαρτύριον τοῦ λόγου δὲ αἱ ἐκπαλαί εἰς αὐτονομίαν προηλθούσας ἀρχιεπισκοπῆς συνοδικαῖς διαγνώσεσιν, ὡς περὶ τῶν Ἰβήρων καὶ ἡ τῆς Κύπρου καὶ ὅσαι εὐσύτερον μετὰ τὴν ἄλωσιν καὶ τὸν τοῦ γένους δουλικῶν ζυγῶν ἐπισκοπῆς διαταλοῦσαι συνοδικῶς εἰς ἀρχιεπισκοπῆς ἐπιμήθησαν καὶ ἀνήχθησαν, ἅς κατ' ἐκάστην καταλέγειν ἐν τῷ παρόντι παρατιμούμεθα, τὸ προσκορῆ; τοῦ λόγου ἐκκλινόντες καὶ περιτολοῦσιν ἐν οὐ δέοντι οὐκ ἀνεχόμενοι· αὐταὶ γὰρ κατ' αὐτὰς μέχρι τοῦδε διασφραζόμεναι διακρίσει ἰσότητάς κήρυκας καὶ σταντοριῆ φθύγματι περιλαλοῦσι τὸ μὴ καινὴν τινὰ καὶ ἀσυνείθητον, ἀλλὰ ἀρχαίαν καὶ εἰδομένην ἀνεθεν διατελέσαι ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ τὴν ἐν τοῖς ἀρχιερατικοῖς θρόνοις τοιαύτην προβίβασιν, καιροῦ καλοῦντος, ἐπ' εὐλόγοις αἰτίαις ἀναγκαίως καὶ νομίμως ἐνεργουμένην.

Ἐπειδὴ ταῦτα καὶ ἐν τῇ Παλοκοννήσῳ

ὑποκειμένη τῇ μητροπόλει Παλαιῶν Πατρῶν πολλοῖς καὶ ἀλλεπαλλήλοις δεινοῖς προσεπάλασεν πρὸ χροῶν ἤδη τινῶν καὶ τρικυμίας χαλεπαῖς καὶ καιταγίαι συνεχῶς ἐκμαίνετο καὶ ὑποβρύχιος ἐγένετο ὑπὸ τῶν φθοσάντων ἀρχιερατῶσιν ἐν τῇ αὐτῇ μητροπόλει, κατεκρηβαίνόντων συνεχῶς αὐτῆς τῆς ἐπισκοπῆς καὶ βία τυραννικῆ ἔξω τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὄρων τε καὶ κανόνων κατ' αὐτῆς κατηρημένων· καὶ γὰρ, ὡς ἔγνωμεν ἀπὸ ἀγωγῆς ἱκανῶν χριστιανῶν παραγενομένων ἐνταῦθα, κινήσεως ἐμπροσθεν τῆς ἡμῶν μετριότητος καὶ τῆς ἱερᾶς τῶν συναδελφῶν ἀρχιερῶν συνόδου, οἵτινες συμπαραστάντες μετὰ τοῦ ἐπισκόπου αὐτῶν, μετὰ κολλῆς; δεινοπραθίσεως δυσφόρως ἐξήγγειλαν καὶ τὰ κατ' αὐτοῦς ἀπαλοφύραντο, ὅσα τραγυφίας οὐ κολλῆς ἀποδέουσιν· ἐν γὰρ διαστήματι φασὶ χρόνων ὀλίγων, δύο καὶ τρεῖς ἐπίσκοποι ἀλλεπαλλήλως ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐπισκοπῆς ἐχειροτονήθησαν, καὶ τοῦ ἐνδὲς ἐπὶ ζῶντος καὶ μηδεμίαν προκειμένης αἰτίας εὐλόγου καὶ νομίμου εἰς τὸ ἐξωσθῆναι ἢ καθαιρεθῆναι αὐτόν, ἐδίδωκετο μὲν αὐτὸς καὶ ἀπυλαίνετο παρανόμως καὶ παραλόγως, ἄλλος δὲ ἐπέβαινε εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ, καὶ διὰ τῆς τοιαύτης ἀλλελοεπιβασίας καὶ παρανόμου ἐπισηφρήσεως τῶν ἐπισκόπων ἐπαφορτισθῆ ἢ ἐπαρχία αὐτῆ χρεὸς πολυάριθμον καὶ βαρύτατον καὶ δυσβάστακτον, ὅστε μήτε τὸν ἐπίσκοπον δύνασθαι τοῦ λοιποῦ ἀπολογεῖσθαι τὸν τοσοῦτον ὄγκον τοῦ χρέους, οὔτε τοὺς χριστιανούς ἀνεχεσθαι τῆς τληκαύτης ὕβρεως καὶ ἀτιμίας ἀνεχλίστως τε καὶ ἀπαιτήσεως ἀνάγκη γὰρ ἦν, ἐνεχεμένου οὕτω δεινῶς τοῦ ἐπισκόπου αὐτῶν καὶ βυθίζόμενου τοῖς τοιοῦτοις χρεῖσι καὶ μηρημόθεν ἄλλοθεν ἐπιζήσαντος ἀπολογεῖσθαι αὐτὰ εἰ μὴ ἀπὸ τῶν εἰσοδημάτων τῆς ἐπαρχίας, συγκακουχεσθαι καὶ αὐτοὺς καὶ συμπάσχειν καὶ ἐπομένως πολλὰς ἀταξίας κατατολμασθαι, πρόσκομμά τε κείσθαι τοῖς εὐσεβεῖς τὰς τοιαύτας τῶν προϊσταμένων ἀτοπίας καὶ κακῶν ἀπωλείας παραδείγμα. Πρὸς δὲ τῇ ἀγωγῇ καὶ κατακρωγῇ τῶν εἰρημένων χριστιανῶν ἐπιληροφθησμεν τὴν ὑπερβολὴν τοῦ κακοῦ καὶ τῆς προφανοῦς τυραννίας τῆς τολμωμένης εἰσέπειτα κατὰ τῆς ῥηθείσεως ἐπισκοπῆς καὶ ἀπὸ τοῦ περιφθάντος ἤδη πρὸς ἡμᾶς γράμματος τοῦ Παλαιῶν Πατρῶν κύρ Λαυρηλ, ἐν ᾧ αὐτὸς ἐμολογεῖ καὶ γράφει καὶ τὸν ἤδη ἔχοντα τὴν ἐπισκοπὴν ταύτην ἀποκαλῶν πρώην Ὀλλίνης, ἐμφανῶς σκοπὸν ἔχων ἐξῶσαι καὶ αὐτὸν ἀδικῶς καὶ παραλόγως ἀπὸ τῆς ἐπισκοπῆς καθῶς καὶ τοὺς πρὸ αὐτοῦ καὶ ἄλλον ἀποκαταστήσαι, καὶ κινδυνεύει τὸ πρῶτον ἐπ' ἀπειρον οὕτω φέρεσθαι καὶ ἀπαικωλεσθαι ὅσπερ τι κοσμικὸν λειτουργήμα τὴν ἐπισκοπὴν ταῖς συνεχῆς καὶ ἀλλοκότοις αὐταῖς μετὰ βίας, μηδεμίαν τε ἐπιζήσεως τοῦ λοιποῦ θεραπείαν καὶ ἀνάκλησιν τοῦ κακοῦ· ὅπερ μηκέτι στέγοντες μηδὲ δυνάμενοι ἐνεγκεῖν οἱ εἰρημίνοι χριστιανοί, προσέπεισον τῷ ἡμῶν τῆς ἐκκλησίας, δεινοῖς φερμῶς ἀπαλλῆσαι αὐτοὺς τῆς τυραννικῆς ταύτης δουλείας καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς μυρίων ἐξερχομένων σκανδάλων καὶ τραγῶν, ἅπερ τοὺς πολλοὺς εἰς ἀνευλάβειαν ποιεῖν ἀναγκάζουσι ψυχικῶς τε καὶ σωματικῶς κινδυνεύειν τὸ χεῖριστον· πᾶσι δὲ τοῖτοις ἐπιδειναι πέραν ἐν τῷ προβίβασιν τὴν αὐτὴν ἐπισκοπὴν εἰς ἀρχιεπισκοπὴν ὑποκειμένην ἀμίσως τῷ πατριαρχικῷ θρόνῳ μόνῳ. Ὁδὲ ἕνεκα κοινῶς καὶ συνοδικῶς συνδιασφραζόμενοι, κατὰ κοινήν ἀπόφασιν ὅλης τῆς ἱερᾶς ὀμηγύρεως ἀναγκαῖον ἐγνωμεν εἶναι ἀναλαβεῖν ταύτην ὑπὸ τὴν πατριαρχικὴν προστασίαν καὶ εἰς ἀρχιεπισκοπὴν εὐλόγως καὶ δικαίως προβίβασαι, πολλῶν κακῶν αἰτίαν ἐκ μέρους ποιοῦμενοι, καὶ μὴ περιδεῖν τὴν τῶν χριστιανῶν δέησιν καὶ παρακλήσιν.

Τούτου χάριν γράφοντες τῇ συνέξει καὶ ἐξουσίᾳ καὶ χάριτι τοῦ παναγίου καὶ παντοκράτορος πνεύματος

ἀποφαινόμεθα γνώμη κοινή συγκρατούμενοι τε καὶ ἱερῶν μοναστηρίων καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς πραγμάτων ἀπάντων κατὰ τοὺς θεοὺς καὶ ἱεροὺς κανόνας τῶν ὀφείκων τοιμήσονται τὴν συνοδικὴν ταύτην διαγνώσκον καὶ τὰ ἐν αὐτῇ πεπραγμένα ἀθετήσαι καὶ τὴν ἀρχιεπισκοπὴν ταύτην διαταρᾶσαι καὶ τὴν ἀξίαν αὐτῆς καταβῆσαι οὐ μόνον ἀφανισμένον εἶναι ἀπὸ θεοῦ λέγοντας ἀποφαινόμεθα, ὁποῖον ἔντα βᾶθροῦ καὶ τάξεως, κατηραμένον τε καὶ ἀσυγχέρον καὶ μετὰ θάνατον αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς πατριακάς ἀφάς καὶ τῶν αἰώνιων ἀναθήματι καθυπεβάλλομεν καὶ ταύτην διὰ πάντος ἀρχιεπισκοπὴν μῆναι ἐντελλόμεθα καὶ πάντας τοὺς μετὰ τὸν βῆθροντα κύριον Ζαχαρίαν ἀρχιερατεύοντας ἐν αὐτῇ ὑπὸ τοῦ κατὰ καιρὸς πατριάρχου χειροτονήσασθαι καὶ ἀρχιεπισκόπους εἶναι κατὰ τὸ ἔθος καὶ τὴν ἐνέργειαν, μηδένας ἀρσιβητόντος ἢ ἀντιλέγοντος ἢ ἀντιπράττοντος ἐν ῥάβδῳ ἀφάσεως καὶ αὐτοῦ ἀφορισμοῦ τοῦ ἀπὸ θεοῦ παντοκράτορος. Ὅθεν εἰς βῆθρον καὶ παράστασιν τῆς συντελεσθείσης ταύτης ἀρχιεπισκοπῆς ἔγραψεν καὶ τὸ παρὲν τῆς συνοδικῆς διαγνώσεως γράμμα, καταστρωθῆν καὶ ἐν τῇ ἱερῇ κριτικῇ τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας.

ἐκφῶν-φ, ἐν μηνί Ἰαννουαρίῳ.

- + ὁ Ἡρακλείας Γερσόμοσ.
- + ὁ Κυζικίου Αὐθέντιος.
- + ὁ Νικομηδείας Σαραφείμ.
- + ὁ Νικαίας Καλλίνικος.
- + ὁ Χαλκιδέος Νικόδημος.
- + ὁ Σηλυβρίας Μπακίριος.
- + ὁ Πισσιδίας Κοσμάς.
- + ὁ Ἀγγέλου Καλλίνικος.
- + ὁ Χίου Δανιήλ.
- + ὁ Ἄρμου Νικόδημος.
- + ὁ Δρούστρας Κύριλλος.

SYNODUS DIOECESANA CREMONENSIS

1727 aprilis 28-30.

Synodus dioecessana Cremonensis in Italia, celebrata diebus 28, 29 et 30 mensis aprilis anni 1727. sub Alexandro Litta, episcopo Cremonensi.

Exstant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Sanctiones editae ac promulgatae in Cremonensi dioecessana synodo, quam illustriss. ac reverendiss. d. d. Alexander Litta, Dei et sanctae sedis apostolicae gratia episcopus Cremonensis et comes, ac pontificii solii assistens, in sua cathedrali ecclesia habuit anno Domini MDCCLXXVII, IV. III. ac

pridie kalend. maii, Benedicto XIII pontifice, sanctissime ac foeliciter regnante, addita appendice constitutionum apostolicarum, decretorum sac. congregat. & edictorum episcopaliū. [Insigne.] Cremonae, typis Petri Ricchini, 1728.

In-4°, 4 f. - 325 p., cum 1 magna figura. (Milano, Ambrosiana).

Pag. 121-302, appendix documentorum ad hanc synodum attentium. Pag. 296-9: „Vicariati della diocesi di Cremona con i luoghi rispettivamente assegnati.“

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS

1727 mense agosto.

Compendiosam fidei expositionem, quae supra a col. 889 ad col. 910 exhibetur, typis iam mandaveram, cum amoenum ex Egypte nuntium accepi; inde enim modestus aequae ac doctus vir, Evangelos Etd, saepe a me sollicitatus ut si quid in manu haberet quo synodus illa illustraretur, mecum communicare velit, tandem litteras misit humanitate plenas, quibus pergratum nobis est edoceri, supra dictam fidei confessionem cum graeco tum arabico inde ab initio fuisse exaratam. Dum enim vir doctus, de quo supra, tabularium patriarchatus Melchitarum Alexandriae perlustraret, optima fortuna incidit in epistolam quandam synodalem arabico formis, ut aiunt, ecclesiasticis conscriptam, quae nihil aliud est quam mera translatio epistolae dogmaticae a nobis editae. Codex quo continetur chartaceus est, 9 foliis constans 0,20 x 0,14 cent.; a tergo legitur: *Synodus Constantinopolitana celebrata anno Domini 1727; in praevio folio, quo*

ligatur, arabicum exhibetur compendium monachorum Basilianorum Sanctissimi Salvatoris. Optime servatus est, si nonnullas partes excipias, tinea, muore, fuligine pessumdatas.

Cum synodalis haec epistola prorsus eadem sit ac illa, quam supra representavimus, nihil nobis addendum superest. Hoc unum lectores monitos volumus, illam nimirum translationem non februario, sed augusto mense editam fuisse, atque hinc episcoporum nominibus esse instructam: Palaius patriarcha Constantinopolitanus, — Silvester patriarcha Antiochenus, — Chrysanthus patriarcha Hierosolymitanus, — Gerasimus Hierocleae, — Auxentius Cysici, — Seraphim Nicomediae, — Nicodemus Chalcedonia, — Macarius Silybriae, — Gregorius Prusae, — Gabriel Chpalo (?), — Daniel Sakes (sic, = Chil?), — Palaius Didimotichi, — Nicodemus Deroorum.

Supra col. 889 in titulo legendum: ἱερῶν ὄρων τε.

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS

1727.

Quid sit monasterium Deiparae in Fonte Aureo (τη: Χρυσοπηγής), iam supra col. 931-932 dictum est. Quia vero sigillum ibi memoratum huc usque ineditum iacet in codice τού Κριτίου, nos si integrum illud typis mandaverimus, lector ipse plus suavitatis accipiet. Ita porro in codice Critiano se habet.

Σταυροπηγιακῆς ἀξίας ἐκ νέου φιλοτιμία εἰς τὸ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σίρων κατὰ τὴν νῆσον Σικίνον ἀγορασθῆν καὶ ἀναγεῖν μναστήριον ὑπὸ τοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς νήσου ἱερομονάχου Διονυσίου, τῆς δευτέρου ἐπικεκλημένον Χρυσοπηγῆς.

Ἡ διὰ τῆς παντοδυνάμου ἰσχύος τῶν ποικίλων χαρισμάτων τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐπιρρέουσα πηγή τῆ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίᾳ καὶ τῆς οἰκουμένης τὰ πέρατα καταρδύουσα πάντων μὲν οἶδε προνοεσθῆαι καὶ διαφόροι ἀντιλήψεις ἀντιλαμβάνεσθαι πρὸς ἀφέλειαν καὶ καταρτισμὸν τοῦ ἀπανταχοῦ χριστιανικοῦ πληρώματος· μᾶλλον δὲ τῶν ἄλλων φροντίζειν εἶωθεν ἐπιμελείαις ἀδικήτοις τῆς τῶν ἱερῶν σκηνωμάτων συστάσεως καὶ θείων καταγωγῶν βελτιώσεως τε καὶ αὐξήσεως ἕνεκα, χεῖρα βοήθειας ἀπέχουσα τοῖς ἐπιχειροῦσι καὶ ἀπαλλαγῆς περιστάσεων καὶ διενεκεῖς σωτηρίας· διὸ καὶ προνομίαις κανονικαῖς παρὰ τῶν εὐσεβῶν βασιλέων θαφίλευσθαι τῷ καθ' ἡμᾶς ἀποστολικῷ καὶ οἰκουμηνικῷ τούτῳ θρόνῳ σταυροπηγιακῆν ἀξίαν ἐπιδορεσθῆαι φιλεῖ πολλοὶς αἰ τῶν ἐπιδομένων αὐτοῖς θείων καὶ σεβασμιῶν ναῶν καὶ μοναστηρίων κατὰ πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν καὶ παροικίαν τῶν ὑποκειμένων αὐτῶν, εἰ ἢ ὑπὸ τὴν πατριαρχικὴν περιουσίαν καὶ μεγαλειότητα ταῦτα θεμελίω, τῶν ἐνδεχομένων φπάντων κινδύνων καὶ ἐπιρρεῶν ἀνώτερα τὰ ἱερὰ καθίσταται καταγωγία, καὶ διὰ τῆς σταυροπηγιακῆς ἐλευθερίας, ἐξαιρεῖ ταῦτα πάντων τῶν δεινῶν, καὶ πρὸς αὐξήσιν χωρεῖν παρέχεται καὶ βελτιώσιν· ἢ γὰρ ἀπὸ τῆς ἐλευθερίας ἀνεσιν ὑπὲρ τι ἄλλο τὴν ἐπίδοσιν τοῖς τοιοῦτοις ἐπιμηστεύεται· εἰ ἢ αἰτίαν ὁ καθ' ἡμᾶς ἀποστολικὸς θρόνος κατὰ τὸ κανονικὸν αὐτοῦ προνόμιον εὐ διαλείπει τοῦ διὰ παντὸς ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ὑπ' αὐτὸν ἱερῶν καταγωγῶν καὶ ἀφαιθεῖς χαρίζεσθαι τὴν σταυροπηγιακὴν ἐλευθερίαν τοῖς προστρέχουσιν αὐτῇ πανταχόθεν καὶ τὴν τοιαύτην ἐξαιτουμένοις ἀντιλῆψιν.

Ἐπειδὴ τοιγαροῦν προσεκμισθῆ ἡμῖν ἀναφορά κοινῇ ἀπὸ τῆς νήσου Σικίνου τῆς ἀγιοτάτης ἀρχιεπισκοπῆς Σίρων, κατισφαλισμένη ὑπογραφαῖς τῶν ἑκατοστῶν χριστιανῶν, ἱερῶν καὶ λαϊκῶν, διαλαμβάνουσα, ὅτι ἐν τῇ βῆθεισῳ νήσῳ ἐξωθεν τῆς χώρας διατελεῖ ἱερὸν καὶ σεβασμιὸν μοναστήριον τιμωμένον ἐπ' ὀνόματι τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου, ἐπικεκλημένον δὲ τῆς Χρυσοπηγῆς, ὁστινος πρὸ οἰκοδομῆς ἤρξατο μὲν καὶ ἀπεβλήτο ἀναγεῖναι τῷ χρόνῳ ἦδε που πενήτηκοντα ἔ ποτὶ Ἀναγνώστῃς τοῦ πικλῆν Κοζαδινός, οὗ ἐξέθετο μόντοι εἰς τέλος ἀγαγεῖν, ἀλλὰ μόνον τὴν ἐν αὐτῷ ναὸν οἰκοδομῆσαι καὶ μέρος τοῦ τοίχου περιβαλλόμενος προκαταλειφθεῖς, ἐυστυχίᾳ καὶ ἐνδείᾳ τῶν ἀναγκαῖων δαπανημάτων συσχεθεῖς, τελευταίον μετίστη τῶν τῆδε καταλιπῶν ἡμιτελὲς τὸ θεῖον τοῦτο ἔργον τε καὶ ἐγγεῖρημα· ὁστινος μετὰ τὴν ἀποβίωσιν οὐδὲ τις τῶν κληρονόμων ἐκείνου ἱκανὸν ἀναφανέντος καὶ γενόμενου εἰς ἀποκλήρωσιν καὶ ἀπαρτισμὸν τῆς βῆθεισῳ οἰκοδομῆς, ἔμεινεν ἔκτοτε μέχρι τοῦ νῦν ἡ βῆθεισα ἱερὸν μὴ τινάλλως φερόμεν, ἀνεπίσκεπτός τε καὶ ἀπρονοήτος, καὶ κατὰ μὲρ ἐν εἰς φθορὰν ὑπορρέουσα καὶ κινδυνεύουσα ἀποβλεῖν καὶ φθῆσκειν κατὰ μέρος· προσηλπίσθη ἀνήγαγεν· τανὺν δὲ εἰ τῆς βῆθεισῳ νήσου χριστιανῶν παντὸς ἐκ ταύτῃ συναλλόντες, διὰ κοινῆς ἐπιμελείας ἀντιλαμβάνεσθαι καὶ ἀναγεῖναι

ἄφεντο τῶν δωριέτων ἐν ἱερομονάχοις κύρ Διονύσιον, ὁρμώμενον ἐκ τῆς αὐτῆς νήσου καὶ ζῆλον ἐγκάρδιον καὶ πόθον διάπορον ἔχοντα καὶ εὐλάβειαν εἰς τὸ θεῖον, ἀναλαβεῖν τὴν βῆθεισῳ ἐκκλησίαν τε καὶ μονήν, καὶ μὴ μόνον τὴν οἰκοδομὴν αὐτῆς ἐξαρτίσαι ἀνακαίνισαι τε καὶ ἀνακαλέσαι πρὸς τὸ εἶναι τὴν ἀπαμειωρωθεῖσαν καὶ σχεδὸν ἀφανισθεῖσαν ἐκείνης ἀνέτηρον, ἀλλὰ καὶ ἐπικουρήσαι ἐκ τῶν ἐνόντων καὶ ἀποταλέσαι εἰς ἱερῶν ἀνδρῶν ἐνδειξιμα καὶ μοναχῶν εὐλαβῶν καταγωγῶν, εἰς δόξαν καὶ αἶνον θεοῦ καὶ ἀσκησιν βίου μοναχικοῦ· ὁ καὶ ἐγένετο, θεοῦ συνεργούτος· ὁ γὰρ βῆθεισῳ κύρ Διονύσιος ὑπὸ τῆς ἡμῶν τοῦ καλοκαγαθίας καὶ εὐλαβείας κινήσεως καὶ ταῖς τῶν εἰρημένων χριστιανῶν παρακλήσεσιν ἀναπεισθεῖς, ἠγόρασε τὴν βῆθεισῳ ἐκκλησίαν τε καὶ μονήν πρὸς αἰς ταῖς παρὰ τοῦ κληρονόμου τοῦ βῆθέντος· ποτὶ Ἀναγνώστου Κοζαδινὸς μετὰ πάσης τῆς περιοχῆς αὐτῆς, καθὼς παρίστη καὶ τὸ ἐν χερσὶν αὐτοῦ τῆς ἀγορᾶς ταύτης ἐνυπόγραφον καὶ ἐμμετρυφον γράμμα· ἔμα δὲ τῷ ἀγορᾶσαι ἐπαμειλίθη αὐτῆς κατὰ τὸ δυνατόν κοσμήσας καὶ καλλωπίσας πολλοὶς· καὶ διαφόροις ἀναθέμασι ἀνεγέρασε τε καὶ κοσμήμασι. Μετὰ δὲ τὸ ἀγορᾶσαι εἰς πέρας τὴν οἰκοδομὴν ἀπέστη τῆς βῆθεισῳ σεβασμίας μονῆς· ὁ τε βῆθεισῳ Διονύσιος καὶ οἱ χριστιανῶν τῆς διαληφθεῖσῳ νήσου ἐγνωσαν ἀφελίμων καὶ μάλιστα ἀναγκαῖον εἶναι εἰς τὴν σύστασιν αὐτῆς καὶ διαμονὴν τὸ καταχυρῶσαι καὶ ἐμπεδῶσαι αὐτὴν διὰ τῆς σταυροπηγιακῆς ἀξίας καὶ συνάμασι· καὶ δὴ φέροντες προσήνεγκαν αὐτὴν τῷ καθ' ἡμᾶς ἀποστολικῷ πατριαρχικῷ τε καὶ οἰκουμηνικῷ τούτῳ θρόνῳ, δεχθέντες λίαν ἀναδέξασθαι ἡμᾶς τὴν προσαγωγὴν αὐτῶν ταύτων καὶ ὑπὸ τὴν περιθαλψὴν καὶ δεφένδουσιν αὐτὴν θείναι· τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας καὶ συγκαταλίξαι τοῖς λοιποῖς πατριαρχικῶς σταυροπηγιακῶς, ὅπως διὰ τῆς πατριαρχικῆς προστασίας καὶ ἀντιλήψεως ἀπαλλαττεμένη τῶν κατὰ καιροὺς ἐνδεχομένων περιστάσεων, διασφύζηται παντὸς ἀνωτέρα πύργου καὶ πάσης βλάβης καὶ ἐπιρρεῖας ὑπερτίρα. Τούτου χάριν τὴν αἰτίαν αὐτῶν εὐλογον ὄσαν καὶ δικαίαν, πρὸς ἀγαθὸν σκοπὸν ἀφορώσαν, εὐμενῶς ἄγαν καὶ προσήνω· ἀποδεξάμενοι, ὅτι χρεῖος ἔχοντες ἀπαραίτητον ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἱερῶν καὶ σκηνῶν οὐκνημάτων, γράφομεν καὶ ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς κτλ. ἵνα ἡ βῆθεισα ἱερὰ καὶ σεβασμία ἐκκλησία τε καὶ μονὴ τῆς ὑπεραγίας ἡμῶν θεοτόκου, ἐπικελημένη τῆς Χρυσοπηγῆς καὶ καίμην ἐν τῇ βῆθεισῳ νήσῳ τῆς Σικίνου ἐξωθεν τῆς χώρας, μετὰ πάσης τῆς περιοχῆς καὶ οἰκοδομῆς αὐτῆς καὶ μετὰ πάντων τῶν κτημάτων καὶ ἀπηρεμμάτων αὐτῆς κινήσῳ τε καὶ ἀκινήσῳ, ὅσα τε νῦν ἔχει καὶ ὅσα ἐπαυξηθῆσῳ καὶ προσγένωνται αὐτῇ μεθῦστερον, θεοῦ συνεργούτος, ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἔξῃ· μέχρι παντὸς ὑπάρχη καὶ λήγηται καὶ παρὰ πάντων γινώσκηται πατριαρχικῆ σταυροπηγιακῆ, ἐλεύθερος, ἀσύνδοτος, ἀνακατάπητος καὶ ἀνωτέρα πάσης καὶ παντοῦς δουλαγωγίας καὶ παντὸς βάρους καὶ ἀπαιτήσεως ἀπληροσμένη, μηδὲν τι ἀλλῶ ὑποκειμένη εἰ μὴ μόνῳ τῷ πατριαρχικῷ καὶ οἰκουμηνικῷ τούτῳ θρόνῳ καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἀμέσως διεξαγομένη, διοικουμένη τε καὶ διακυβερνωμένη, προνοουμένη τε καὶ περιθαλπομένη, μνημονευομένη ἐν αὐτῇ δεινῶς τοῦ πατριαρχικοῦ ἐν πάσαις ταῖς ἱεραῖς τελευταῖς καὶ ἀκολουθίαις, μηδὲν μηδὲν ὀφείλουσα παρέχειν κατ' ἔτος μισθὸν ἑκῆν κτηρίου εἰς σημεῖον ὑποταγῆς καὶ γνωμομένη τῆς σταυροπηγιακῆς αὐτῆς ἐμπεδῶσεως κατὰ τὴν τάξιν τῶν σταυροπηγιακῶν, καὶ μηδεὶς ποτὶ δεῖσιν ἔχει μήτε ὁ κατὰ τόπον ἀρχιερεὺς ἢ ἄλλος τις, τὸ παρεῖναι καταπαρθεῖν αὐτῆς καὶ ἐνεχθῆναι καὶ ἀναγεῖναι ὡς ἐν αὐτῇ ἀνακαίνισθαι παντὸς καὶ ἀναγεῖναι

• δέσιν ἀκαταίν παρ' αὐτῶν πολλὴν ἢ ἀλίγην, ἢ τῶν πραγμάτων καὶ κτημάτων καὶ προσόδων αὐτῆς τελείως ἀπτεσθαι, ἀλλὰ διαμένειν ἀκαταπάτητον καὶ ἀδούλευτον καὶ παντάλως δούδατον· ἀλλὰ καὶ οἱ ἐνασκούμενοι αὐτῇ πατέρες δεφίλουσι διαίγειν καὶ πολιτεύεσθαι αὐτάκτως καὶ σφερόντως κατὰ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ μοναχικοῦ βίου, ὑπὸ μηθενὸς ἐνοχλοῦμενοι· ἢ ἐπιρραξόμενοι· ἀλλὰ φροντίζοντες τῆς αὐξήσεως καὶ βελτιώσεως τῆς βηθείσης μονῆς· ἀλλὰ καὶ ἐν χρεῖσι γίνεσθαι παρ' αὐτοῖς χειροτονίας, ἔχουσι δεδῶκεν προσκαλεῖν ἂν ἐν ἐδίλωσιν ἐκ τῶν κλησιοχέρων ἀρχιερέων καὶ ἐκταλεῖν τὰς χειροτονίας αὐτῶν μετὰ πάσης τῆς κανονικῆς παρατηρήσεως· ἀλλὰ καὶ ἐν στατήρσι ἡγουμένου γενόμενοι ἔχουσι ἐκλέγεσθαι ἓνα ἐκ τῆς συνοδίας αὐτῶν

τῶν κοινῶς ἀναφανέντα δέξιν, καὶ τοῦτον ἀποκαθεστῆν ἡγούμενον· δὲ δ' ἐν ὁποιοῦτι φανῆ διακοσίαι βουλούμενος τὴν σταυροπηγιακὴν ταύτην εἶσαν τοῦ μοναστηρίου τούτου, καὶ βλάβη κατὰ τι καὶ ζημίωσι αὐτὴν, ὁ τοιοῦτος, ὅποιος ἐν εἰῆ τάξεως καὶ ὁποίου πατρὸς, ἀρραξιμένος εἰη παρὰ τῆς ἀγίας καὶ ἁμοουσίου καὶ ζωοποιοῦ καὶ ἀειπάρτου Τριάδος, τοῦ ἐνὸς τῆ φύσεως μόνοῦ θεοῦ, καὶ κατηραμένος καὶ ἀσυνχώρητος καὶ ἄλυτος μετὰ θάνατον καὶ ταῖς πατρικαῖς καὶ συνοδικαῖς ἀραῖς καὶ τῷ αἰωνίῳ ἀναθήματι ὑπόδικος καὶ ἐνοχος τοῦ κυρῆ τῆς γεννήτης· ἔδαν εἰς ἔνδειξιν ἀπελεύθη καὶ τὸ παρὸν ἡμέτερον πατριαρχικὸν συνοδικὸν σιγίλλιαθε, ἐν μεμβράναις γράμματα, καὶ ἐπαδόθη τῷ βηθέντι μοναστηρίῳ τῆς Χρυσοπηγῆς, ἀπ' αὐτῆς.

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS

1727.

Sententiam a sacra synodo latam ad dirimendam eam quae inter episcopum Heli et metropolitam Monembasiae in Peloponneso nata erat de iure quorundam praediorum controversiam supra quidem paucis memoravimus, ut col. 931 videre est. Quae cum satis curiosa videatur ac prorsus inedita in tabulario patriarchico delitescat, eam iucundi in lucem proferimus, prout habetur in codice τοῦ Κρητίου.

• καὶ Νικότα, ἐπὶ συμφωνίᾳ καὶ ὑποσχίσει· ἐγγράφη τοῦ ἔχειν καὶ βαστάζειν αὐτὰ ἐνέχυρα μέχρι τοῦ πληρωθῆναι τὸ χρέος αὐτοῦ, καὶ μετὰ τὴν ἀποπλήρωσιν τοῦ χρέους εἶναι καὶ μῆνειν αὐτῆς τὰ εἰρημίνα τέσσαρα χωρία ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν καὶ διοίκησιν τοῦ βηθέντος θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου Ἑλλους· ἔγνετο συμφωνίαν καὶ ὑπόσχεσιν παρίστησι καὶ τὸ ἐν χειρὶ τοῦ βηθέντος ἐπισκόπου Ἑλλους σημεῖον γράμμα τοῦ εἰρημίνοῦ Μονεμβασίας· κύρ Γερασίμου, ἐπερ καὶ ἐναφανέθη ἤδη τῆ ἡμῶν μαριότητι· καὶ τῆ περὶ ἡμᾶς ἱερὰ τῶν ἀρχιερέων συνόδῳ. Κατὰ γούρον τὴν συμφωνίαν ταύτην καὶ ὁ βηθείς ἐπίσκοπος Ἑλλους πληρώσας τὸ πρὸς τὸν βηθέντα κύρ Γερασίμον χρέος αὐτοῦ καὶ ἐξοφλήσας ἑλαβὲν εἰς χεῖρα· αὐτοῦ καὶ τὸ βηθέν συμφωνητικὸν γράμμα, ἐπὶ δὲ ἔλαβεν αὐτῆς· εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ καὶ τὰ βηθέντα τέσσαρα χωρία ὡς ἓνα ἐνοριακά καὶ ὑποκαίμενα ἐξ ἀρχῆς τῆ ἐπισκοπῆ αὐτοῦ ταύτῃ καὶ ἡλευθέρωσεν αὐτὰ ἀπὸ τῆς ἐνοχῆς τοῦ χρέους καὶ τοῦ εἶναι ἐνέχυρα. Ἀλλὰ τῶν παραγενόμενος εἰς τὰ αὐτῶς ὁ ἤδη μητροπολίτης Μονεμβασίας κύρ Γρηγόριος, οὐκ εὐλαβῆς ἐπινοήσας, ἐπὶ προφάσει δέθεν τοῦ δοθῆναι ποτα ἐνέχυρα τὰ εἰρημίνα χωρία τῇ πρὸ αὐτοῦ Μονεμβασίας κύρ Γερασίμῳ, βούλεται καὶ αὐτὸς κατεξουσιασάσαι τῶν εἰρημίμων χωρίων ἀδικίᾳ καὶ παραλόγιῳ καὶ ἀποσπασάσαι αὐτὰ ἀπὸ τῆς ἐπισκοπῆς καὶ ὑποτάξει τῆ αὐτοῦ μητροπόλεως καὶ λαμβάνειν τὰς ζητείας· αὐτῶν καὶ ποίθειαν φλωρία παντήκοντα καὶ κατ' ἑτοῦ ἀνά τριάκοντα, ἐκτὸς δὲ τούτων ἔγχετ' καὶ δύο εὐχίσια τῶν αὐτῶν τεσσάρων χωρίων. Καὶ αὐτὰ μὲν περιεῖχεν ἢ κοινῇ ἀναφορὰ τῶν χριστιανῶν· τούτοις δὲ συμφώνως καὶ ὁ βηθείς ἐπίσκοπος Ἑλλους παρὼν καὶ παραστάς ἐπὶ συνόδου ἐκείνῃν ἀγωνίᾳ προσκλαίμενος· μέγαλως καὶ ἐκτραγηδῶν ἀθλίως τὰ κατ' αὐτὸν καὶ τὴν γενομένην εἰς αὐτὸν φαναρὰν ἀδικίαν. Ὡς ἕνεκα κοινῶς καὶ συνοδικῶς συνδιασκευάμενοι, οὐκ ἀνεκτὸν ἡγησάμεθα παραθεῖν ἀδικουμένην τὴν αὐτοῦ θεοφιλίαν, ἀλλὰ προνοίας ἑλας δεῖν ἔργωμεν ἀποκαταστήσασθαι τὸ δίκαιον εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ νομίμῳ καὶ ἐκκλησιαστικῇ κρίσει καὶ ἀποφάσει.

• Ἐνοριακά χωρία τῆς ἐν Πελοποννήσῳ ἐπισκοπῆς Ἑλλους ἐνεχυριασθέντα πρὸς καιρὸν διὰ χρέος πρὸς τὸν μητροπολίτην Μονεμβασίας, εἴτα μετὰ τὴν πληρωμὴν τοῦ χρέους ἀνακαλεσθέντα εἰς τὴν ἐπισκοπὴν ὡς ἐνοριακά αὐτῆς.

† Χρεῶν δὲ δέπουθεν φυλάττεσθαι· τὸ δίκαιον ἀμετάθετον οὐ μόνον ἐπὶ τῶν ἐγκοσμίμων καὶ πολιτικῶν πραγμάτων, ἀλλὰ πολλῶ δέπουθεν ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων ἐπαρχιῶν τε καὶ μητροπόλεων· ταύτῃ τοι καὶ ἐκάστη τῶν ἐπαρχιῶν ὅρια δέδοται ἀνωθεν, ἐν οἷς μῆνειν ἀνάγκη τὸν ἐν αὐτοῖς προϊστάμενον καὶ ἀρκεῖσθαι καὶ ἐπ' αὐτῶν εἶπε μητροπολίτης· εἴη εἴτε ἐπίσκοπος, καὶ μὴ ὑπερόριον ταῖν τὸν πόδα, οὐδὲ ὑπὲρ τὰ ἔσκαμμένα, τὸ τοῦ λόγου, πηδᾶν· οἱ γὰρ θεοὶ καὶ ἱεροὶ κανόνες τῶν ἀγίων ἀποστόλων οὐδέλλως ἐπιτρέπουσι τοῖς τῶν ἐκκλησιῶν προϊστάταις ἐπιπηδᾶν καὶ ἐπεμβαίνειν· ὁρίους ἀλλοτρίους, ἀλλ' ἕκαστον πράττειν καλεῖσθαι ὅσα τῆ αὐτοῦ παροικίᾳ ἐπιβάλλει· καὶ ταῖς ὑπ' αὐτὴν χώραις· ἀλλ' οὐδὲ τῷ μητροπολίτῃ συγχωροῦσι καταπεμβαίνειν τῶν χωρίων καὶ τῶν ὀρίων τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου (τοῦτο γὰρ συγχύσεως μεγάλη· καὶ ταραχῆς πρόξενον), ἀλλ' εἴαν τὰ πράγματα εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν τάξιν τε καὶ κατάστασιν, ἐν ἣ ἐτάχθησαν καὶ διωρισθῆσαν ἔνωθεν, καὶ μῆνειν αὐτοῖς ἕσω τῶν ἰδίων ὀρίων ἀσφαλῶς καὶ ἀμετακινήτως· μὴ μετὰ· ἄρα γὰρ, φησὶν, ὅρια αἰώνια, ἃ ἔθεντο οἱ πατέρες σου καὶ ἕκαστο· ἐν ἢ ἐκλήθη, ἐν τούτῳ, φησὶ, καὶ μῆνετω.

• Ἐπειδὴ τοιγαροῦν καὶ τανὸν ἄλλων εἰς τὰ ὡδα σωματικῶς ὁ θεοφιλεστάτος Ἑλλους ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶς ἡμῶν ἀδελφῶ· καὶ συλλειτουργῆς κύρ Ἰωακείμ ἀναφορὰν προσεχόμενος καὶ ἐναφανίσει τῆ ἡμῶν μαριότητι συνοδικῶς προκαθημένη, στείλομένην μὲν ἀπὸ τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ ταύτης, κατησφαλισμένην δὲ ὑπογραφαῖς καὶ μαρτυρίαις τοῦ τε θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου Βρασθέντης καὶ τῶν λοιπῶν χριστιανῶν ἱερομένων καὶ λαϊκῶν τῆς τε βηθείσης· ἐπισκοπῆς καὶ τοῦ Μιστράν, διαλαμβάνουσαν καὶ παραίτησαν, ἐπὶ πρὸ χρόνων ἤδη τινῶν ὁ βηθείς θεοφιλεστάτος ἐπίσκοπος Ἑλλους κύρ Ἰωακείμ χρεωστών ποσότητά τινα ἀσπερον τῷ προεργματίσαστι μητροπολίτῃ Μονεμβασίας κύρ Γερασίμῳ, ἔδωκεν ἐκείνῳ ἐντὶ τοῦ χρέους τούτου τέσσαρα χωρία τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ, εἴνα εἰς Μικρὴν, Ἀκιδία, Γούρβας

ἀλλος τις τὸ παρῆσαν, ἰσχυρῶς ἢ λατρός· ἔχει τινὰ Ἀ
 μετοχὴν τοῦ λοιποῦ ἢ ἔξουσίαν ἐν αἰείοις τοῖς χω-
 ρίοις, ἢ τολμήσῃ ἐνοχλήσαι καὶ ἐπιτρέσαι τὸ συνέλ-
 τὸν βηθέντα ἐπίσκοπον Ἐλλοῦ κὺρ Ἰωακείμ εὐφρόνι-
 τῶκα, ἢ κολλῆ ἢ ἄλλῃ ἀπειθήσει, ἢ ἐπ' ὀνόματι
 ζήτησιν ἢ βοήθειαν ἢ ἑτησίαν δικαιοσύνην ἀδικίαν
 τινὰ καὶ βλάβην καὶ ζημίαν ἀπὸ προστρέψῃ, ἀλλ'
 εἶναι· καὶ μένει εἰς τὸ ἔξῃ ἀναπαύεται πάντῃ καὶ
 ἀναπόπειρα τὰ χωρὶς αὐτὰ ἀπὸ τῆς βηθείσης ἐπι-
 σκοπῆς, ἀνεπείραστα καὶ ἀκαταπάτητα καὶ ἀδουλαγέ-
 γητα παρὰ παντὸς προσώπου, τῆς παραλόγου καὶ
 ἀδικίου προφάσεως τοῦ ἡδὴ ἱερωτάτου μητροπολίτου
 Μοναμβασίας κὺρ Γρηγορίου ἀσυστάτου οὐσης· καὶ
 μηδ' αἰὶν ἔχουσης ἰσχὺν· εἰ γὰρ καὶ ἴδιον ἔκτενα
 ἀνέγκρα εἰς τὸν κὺρ Γερασίμου ὁ βῆθαις κὺρ Ἰωακείμ
 διὰ τὸ χρεὶς αὐτοῦ, ἀλλ' οὐκ κατὰ τὴν συμφωνίαν
 τὴν ἀποπλήρωσιν τοῦ χρεὶος παρελθὼν αὐτῶ· εἰς τὴν
 ἔξουσίαν καὶ διοίκησιν τοῦ αὐτοῦ κὺρ Ἰωακείμ, καὶ
 οὐδαί· ἄλλος τοῦ λοιποῦ δύναται ἔχειν μετοχὴν τινὰ
 εἰς αὐτὰ. Ὅς δ' ἀν' ὀφίποτε τολμήσῃ ἐναντιωθῆναι
 καὶ ἀνταπεινῆ τῇ παρούσῃ ἐκκλησιαστικῇ καὶ συνο-
 δικῇ ἡμῶν κρίσει καὶ ἀποφάσει, καὶ θέλῃσι ἐπ'
 οὐδὲν τι προφάσει καὶ ματαλογίᾳ ἀρκῆσαι λόγου-

καὶ βλαίας τὰ εἰρημένα τίσασα χωρὶς καὶ
 ἔκδοται αὐτὰ εὐφρόνι τῶκα, ἀποπέσει τε
 αὐτὰ καὶ ἀποξενώσῃ ἀπὸ τῆς ἐπισκοπῆς Ἐλλοῦ, ἢ
 ἐνοχλήσῃ τινὰ καὶ βλαίαν ἀπειθήσει ἐπιτρέψῃ τῇ
 βηθέντι θεοφιλοτάτῃ ἐπισκόπῳ κὺρ Ἰωακείμ, ὁ τοι-
 ούτος, τοῦ ἱερῆτος μὴν καὶ ἀρχιερατικοῦ ἀν' κατα-
 λόγου, ἀργὸς ἴσως κέσῃ· ἱεροπραξίας καὶ ἀρχιερατικῆς
 ἐναργείας· καὶ τάξιος καὶ ὁσιουργίαις παντὸς ἐκκλη-
 σιαστικῆς εἰσοδήματος, παρ' οὐδενὸς συμφοροῦμενος
 ἢ συλλεितουργοῦμενος, ἢ ὡς ἱερῶ· ἢ ἀρχιερεῶς τιμώ-
 μενος, ἢ τὴν χεῖρα ἀσπαζόμενος, ἢ εἰσοδήματα ἐκκλη-
 σιαστικῶν κολῶ ἢ ἄλλῃ λαμβάνων, λαϊκὸς δέ,
 ἀφωρισμένος ἀπὸ θεοῦ παντοκράτορος· καὶ καθηρα-
 μένος· καὶ ἀσυγχώρητος· καὶ μετὰ θανάτου αὐτοῦ
 καὶ κέσῃσι ταῖς πατρικαῖς καὶ συνοδικαῖς ἀραι·
 καὶ τῷ αἰωνίῳ ἀνάθεμα ὑπόδικος· Ὅθεν εἰς ἐν-
 δεῖξιν τοῦ εἶναι καὶ μένειν τὰ εἰρημένα τίσασα
 χωρὶς ἐνοχλήσει καὶ ὑποκείμενα τῇ ἐπισκοπῇ Ἐλλοῦ·
 ἀναπαύεται καὶ ἀναπόπειρα εἰς αἰῶνα τὸν ἀπαντα,
 ἔγινετο καὶ τὸ παρὸν ἡμέτερον πατριαρχικὸν συνοδι-
 κὸν ἐπιβεβαιωτήριον γράμμα καὶ ἐδόθη τῷ δια-
 ληθέντι θεοφιλοτάτῃ ἐπισκόπῳ Ἐλλοῦ· καὶ συνα-
 δέλωσθ' ἡμῶν κὺρ Ἰωακείμ.
 Ἐν ἱτα σωτηρίῳ αἰφ' - ς.

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS

1728 mense ianuario.

Sacrae synodi sigillum anno 1728, mense
 Ianuario, monasterio sancti Andreae ad promontorium
 Aeritae datum typis nondum esse usum,
 norunt omnes quotquot ea legerunt quae supra
 col. 933-934 breuiter scripsimus. Cum vero rerum
 indicia abundet synodalis illa sententia, eam pla-
 cuit integram exhibere ex ipso prototypo quod
 Constantinopoli in museo Instituti Archaeologici
 Russici religiose asservatur. Ita porro se habet:

† Παῖσι· ἄλλ' θεοῦ ἀρχιεπισκοπῆς Κωνσταντινου-
 πλέως· νεία· Ῥώμης καὶ οἰκουμένης· πατριαρχικῶς·
 † Τῆς συστάσεως καὶ διαμονῆς τῶν ἀπανταχοῦ
 ἁγίων ἐκκλησιῶν· εὐαγῶν τε οἰκων καὶ οἰκτῶν
 μοναστηρίων πρόνοιαν ποιουμένη ἢ καθ' ἡμᾶς ἁγία
 τοῦ Χριστοῦ μεγάλη ἐκκλησία, οὐ διαλείπει κώποτα
 τρόπος· διαφόροις τούτων ἀντιλαμβάνεσθαι. Ταύτη
 τοι· καὶ τὰ προσκομιζόμενα αὐτῇ καλαινετή καὶ
 ἀρχαία πατριαρχικὰ συνοδικὰ γράμματα, ὅσα ἐπ'
 εὐλόγοις αἰτίαις ὑπὸ τῶν πάλαι ἀειδότων πατριαρχῶν
 κατὰ καιροῦς ἐξεδόθησαν, τοῖς οὐκ αἰσχροῦς καὶ
 εὐαγῶν οἰκοῦ· σταυροπηγιατικῆς φιλοτιμίας καὶ ἄξιαν
 τούτοις ἐπιβεβαιώσαντα καὶ διὰ τῆς τοιαύτης ἐλευθερίας
 βεβαίαν τὴν σύστασιν αὐτοῖς παρεχόμενα, διὰ τῆς
 ταῦτα εἰσεύσεως, οὐ παραταῖται ἀνανεοῦν καὶ ἐπι-
 βεβαίον αὐτὰ διὰ νεωτέρων καὶ μεταγενεστέρων
 γραμμάτων, ὅσα τῆς τοιαύτης ἀνανεώσεως καλλι-
 ζῶσαν ὅσπερ παρεχόμενης αὐτοῖς· καὶ τῆς νήτης
 τῶν ἀνθρώπων ἀπορρηθῆναι οὐκ ἔσσης τὴν φιλοτιμη-
 θεϊσαν αὐτοῖς ἐκ τοῦ καλοῦ σταυροπηγιατικῆς ἄξιαν.
 Ὅθεν καὶ ἡ μεταίτιος ἡμῶν θεῖα ἔλεει τὴν προστα-
 σίαν κληρονομήσῃ τῶν ἀπανταχοῦ ἁγίων ἐκκλησιῶν
 τῶν ὑποκειμένων τῇ οἰκουμένη καὶ πατριαρχικῇ
 αὐτῆς ἰδέῃ καὶ τὴν σύστασιν αὐτῶν κατὰ πολλοῦ
 ποιουμένη, τὰ ἐμφανιζόμενα αὐτῇ τῆς σταυροπηγιατικῆς
 φιλοτιμίας ἀρχαία τῶν ἀειδότων πατριαρχῶν γράμ-
 ματα ἀνανεοῦν αὐτῶς καὶ ἐπιβεβαίον οὐκ ἀπαναί-
 νεται καὶ διὰ μεταγενεστέρων αὐτῆς γραμμάτων κατ-
 οχοῦν ἕκτα εἰς· μόνιμον καὶ διηνεκῆ τὴν ἀσφάλειαν.
 Ἐπειδὴ τοιαυτοῦ καὶ τῶν προσηγορευθῶσαν καὶ
 ἐνεργηθῶσαν ἡμῶν ἀρχαία πατριαρχικὰ συνοδικὰ
 συλλεγμένα ἐν μαρτυρῶν γράμματα τῶν πάλαι ἀει-
 δῶτων πατριαρχῶν, τοῦ τε κὺρ Κυρίλλου καὶ τοῦ κὺρ
 Ἀνθίμου, ἐκλεμμένοντα, ὅσα τὰ κατὰ τὴν πατριαρχίαν
 Χαλκηδόνος ἐκτελεσθέντα ἔδει ἐπὶ μοναστήριον τοῦ τε

ἁγίου ἐνδόξου Ἀνδρέου ἀποστόλου καὶ πρωτοκλήτου,
 τοῦ καίμενου ἐν τῇ νήσῳ ἀντικρὺ τοῦ Νικηταίου,
 καὶ τῆς ὑπαρχίας δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου τοῦ ἐν
 τῷ Ἀκρίτῃ, ἐξ ἀρχῆς καὶ ἀνωθεν πατριαρχικὰ σταυρο-
 πηγια εἶδη καὶ τῇ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλῃ
 ἐκκλησίᾳ ὑποκείμενα, ἀπεσπάρθησαν μὲν, οὐκ οἶδαμεν
 ὅπως, ἀπὸ τῆς ἔξουσίας καὶ ὑποταγῆς αὐτῆς καὶ
 καταδουλώθησαν πρὸς καιρὸν κακῶ· καὶ παραλόγου·
 ὑπὸ τῶν κατὰ καιροῦ· μητροπολιτῶν Χαλκηδόνος,
 ἔλευσθῶσαν δὲ μετὰ ταῦτα καὶ εἰς τὴν προτέραν
 ἐλευθερίαν μετῆλθον ἐπὶ τοῦ μακαρίτου πατριαρχοῦ
 κὺρ Τιμοθέου διὰ γράμματος αὐτοῦ πατριαρχικοῦ
 συνοδικῶ· ἦντινα σταυροπηγιατικῆν ἄξιαν καὶ ἐλευ-
 θερίαν, βεβαιωθῆσαν τὸ πρῶτον, ὡς εἶρηται, ὑπὸ τοῦ
 διαληθέντος· κὺρ Τιμοθέου, ἐπιβεβαίωσαν ἐπομένως
 καὶ ἐπεπύρωσαν οἱ εἰρημένοι· ἀοιδίμο· πατριαρχαί· ὁ
 τε κὺρ Κύριλλος καὶ ὁ κὺρ Ἀνθίμος, καθὼς παρίστα-
 ται ἀπὸ τῶν σφραγισμένων αὐτῶν καλαίων γραμμάτων·
 ἀλλὰ μετὰ ταῦτα ταῖς τοῦ καιροῦ ἀνωμαλίαις καὶ
 περιστάσει· καὶ τῇ τοῦ ἡμετέρου γένους δυστυχίᾳ
 ὑπολεψθέντα τὰ δύο ταῦτα ἐπὶ μοναστήρια χωρὶς·
 τῆς προσηκούσης πρόνοιαις καὶ ἐπιμελείαις καὶ σχεδὸν
 ἀρημαθῆντα διὰ τὸ μὴ σφραγισθῆναι τοὺς ἄξιους· αὐτῶν
 προστατεύοντας, ἐπρόσαν αὐτῶς εἰς δουλείαν κατε-
 νεχθῆσαν καὶ κατακυρωθῆσαν βλαίας· ὑπὸ τῶν ἐπι-
 γινόμενων κατὰ καιροῦ μητροπολιτῶν· ἐξ ὧν δύο
 μοναστήριον τοῦ ἐνός, ἦτοι τοῦ τῆς ὑπαρχίας
 δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου τοῦ ἐν τῷ Ἀκρίτῃ, τῶν
 ἑλλεί· καὶ χάρτι τοῦ φιλαγέθου θεοῦ διὰ τῆς καλῆς
 προστασίας ἐπιστολής τε καὶ ἐπιμελείας τῶν εὐσε-
 βῶν χριστιανῶν τοῦ εὐλογημένου βουφειοῦ τῶν
 γουναρῶν ἀνεκινωθῆναι καὶ ἀνεκκοσμηθῆναι·
 ἐκ βέβαιον καὶ θεμιτῶν διὰ πολλῶν νόμων καὶ
 μέχθων καὶ διαπαντῶν οὐκ ἄλλῃων, κωρηθέντος
 τε κατὰ τὸ κρίνον καὶ κλυποθέντος· ἀπερῶμασι
 καὶ πρῶτα καὶ κτήμασιν ἀπὸ τῆς τῶν χριστιανῶν
 ἐλευθεροσύνης, οἱ συνσπουόμενοι ἦδη ἐν αὐτῷ ὀνόματι

*) Horum actuum prototypa servatur etiam in museo
 Instituti Archaeologici Russici. Alterum a Cyrille patriarcha
 editum est anno 1728 (= 1095), mense decembri, indicitione IV,
 ut supra hic observatur. † Ὅθεν ἀποπέσει, ἐὰν τὰ τῶν πρὸ ἡμῶν
 πατριαρχῶν καὶ ἀρχιερέων γράμματα. Alterum ab Anthimo
 editum anno 1721 (= 1688), mense Iuni, indicitione VI, his
 verbis incipit: † Τὸ εἰς μέλλουσα ἔχειν ἐπιβεβαιώσθαι τὰ
 τῶν πρὸ ἡμῶν πατριαρχῶν γράμματα.

τοι κατέρας ἐμοῦ μετὰ τῶν χρησίων ἐπιτρόπων τοῦ βῆθέντος εὐλογημένου βουρετίου τῶν γουναράων προσελθόντες τῇ ἡμῶν μετριότητι καὶ τῇ κατ' αὐτὴν ἰατρῇ τῶν ἀρχιερέων συνόβη καὶ δείξαντες τὰ βῆθέντα κατὰ πατριαρχικά συνοδικὰ σιγλλιωδῆ γράμματα, ἤξιωσαν καὶ ἐδαθήσαν ἐπιβεβαιωθῆναι καὶ ἀνανεωθῆναι αὐτὰ κατ' ἡμῶν καὶ τὴν ἀρχαίαν σταυροπυγμακὴν εἴδειν προσυμφεθῆναι αὐτῶν τε τῶ ἀνακαινοθέντι ἱερῷ μοναστηρίῳ τοῦ Ἀκριτά καὶ τῷ λοιπῷ τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Ἀνδρέου τοῦ πρωτοκλήτου συναδᾶ¹⁾ καὶ συμφώνως τοῖς προρηθησὶ πατριαρχικοίς καλαμενίσι γράμμασι καὶ ἐλευθερώσαι αὐτὰ ἀμφοτέρωθεν τῆς παραλόγου ἐκνευχθείσης· αὐτοῖς δουλείας δι' ἔργων, ὡς εἶρηται, τῶν καλῶς καὶ εἴτως προστατευόντων.

Ὡν τὴν εἴησαν καὶ εἴησαν εὐλογον καὶ δικαίαν καὶ θάραστον ὁδοὺν εὐμενῶς ἀποδεξάμενοι, εἶτα κατὰ πολλοὺ ποιοῦμενοι τὴν σύστασιν καὶ μονὴν τῶν ἱερῶν καὶ σεβασμιῶν μοναστηρίων καὶ ἁγίων ἐκκλησιῶν, γράφοντας διὰ τοῦ παρόντος ἀποφανόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν κατ' ἡμῶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερέμων, τῶν ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα τῶν διαληφθέντων πατριαρχικῶν συνοδικῶν γραμμάτων ἔχοντων τὸ κύρος καὶ τὴν ἰσχὺν καὶ τὴν ἀσφάλειαν διηγενησὶ καὶ ἀμετάθετον, τὰ εἰρημένα δύο ἱερά καὶ σεβάσματα μοναστήρια τὰ κατὰ τὴν ἐπαρχίαν Χαλκηδόνος· εὐρισκόμενα, τὸ τε ἡδὴ ἀνακαινοθῆναι τῆς ὑπεραγίας ἡμῶν θεοτόκου τοῦ ἐν τῷ Ἀκριτά καὶ τοῦ ἁγίου ἐνδόξου ἀποστόλου Ἀνδρέου τοῦ πρωτοκλήτου, τὸ ἐν τῇ νήσῳ τοῦ ἀντικεῦ Νικητηάτου, μετὰ πάντων τῶν κτημάτων καὶ πραγμάτων καὶ εἰσοδημάτων καὶ ἀπερωμάτων αὐτῶν κινητῶν τε καὶ ἀκινήτων, ὑπάρχωσι καὶ λέγωνται καὶ διαμένουσιν ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸν εἴης ἀπαντα χρόνον, καθὼς ἐκ τοῦ παλαιοῦ διατίλεσαν, πατριαρχικά σταυροπυγμακὰ ἐλευθῆρα πάντῃ, ἀκατακτάτητα, ἀνενόητητα, ἀσύδοτα καὶ ἀνεπηρέαστα παρὰ παντὸς προσώπου ἱερομένου καὶ λαϊκοῦ καὶ μόνῃ τῷ κατ' ἡμῶς πατριαρχικῷ οἰκουμένικῷ θρόνῳ ὑποκείμενα καὶ ὑπ' αὐτοῦ προστατευόμενα, θεσποζόμενά τε καὶ διοικούμενα καὶ διακυβερνούμενα, ἀνακρινόμενά τε καὶ ἐξετάζόμενα, μνημονοούμενα ἐν αὐτοῖς ἀενάως τοῦ ἡμετέρου πατριαρχικοῦ καὶ κανονικοῦ ἐνόματος, καὶ μηδεὶς ποτε ἀδειαν ἔχη, οὔτε ὁ νῦν ἱερωτάτος μητρο-

¹⁾ συνοδία οὐδ.

πολίτης Χαλκηδόνος καὶ συνέδελφος ἡμῶν κτῆ Νικηθῆμα; οὔτε οἱ μετ' αὐτῶν χρηματίσοντας κατὰ καιροὺς μετροκλήται Χαλκηδόνος; κατακαμβάινειν αὐτῶν ἢ ἐνεχλαῖν καὶ ἐκπαρᾶξιν τοὺς ἐν αὐτοῖς ἐνωσκουμένους κατέρας; καὶ ὅσον ἀκαταίτη κατ' αὐτῶν πολλῇν ἢ ἄλλῃν, ἢ τῶν πραγμάτων καὶ ἀπερωμάτων αὐτῶν καὶ εἰσοδημάτων ἀπαιθεῖν, ἢ ἀργαῖν καὶ ἀφορίζαιν καὶ ἐξετάξαι αὐτοὺς, ἢ εἰσάγειν καὶ ἐξάγειν ἡγουμένους; καὶ ἐτέρους ἀποκαθίσταν, ἢ χειροτονίας καὶ ἀρχιερατικὸν τι λειτουργήματα διακρίπτειν ἐν αὐτοῖς ἐν βάρει ἀργίας τῆς ἀρχιερωσύνης αὐτῶν καὶ ἀφορισμοῦ ἀλλοῦ τοῦ ἀπὸ θεοῦ παντοκράτορος· οἱ δὲ συνασκούμενοι ἐν αὐτοῖς κατέρας ἐφάλλωσι διδῆναι καὶ πολιτεῦσθαι σερνῶν; καὶ αὐτάκατος κατὰ τοὺς ἔρους τοῦ μοναχικοῦ βίου καὶ φρονιτίζειν τῆς εὐδίσταως καὶ βελτιώσεως τῶν βῆθέντων μοναστηρίων καὶ μηδὲν μὴδὲν παρέχειν ὀλοταίως μέχρι καὶ ἔβρολλο εἰ μὴ μόνον τῇ κατ' ἡμῶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ τὰ διατεταγμένα δύο καὶ τὰ τοῦ ἀρεβίνδου κατ' ἔτος; καὶ μηδὲν ἄλλο πλεόν· ἀλλὰ καὶ ἦν ποτε χρεῖα χειροτονίας αὐτοῖς γίνηται, ἀναφέρειν πρὸς τὴν κατ' ἡμῶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλην ἐκκλησίαν τὴν τοιαύτην αὐτῶν χρεῖαν, κἀντεῦθεν διοριζοῦσθαι τὸν ἐκτελέσοντα τὰς χειροτονίας αὐτῶν μετὰ πάσης τῆς κανονικῆς παρατηρήσεως χωρὶς τῆς τοῦ ἱεροῦ συνθρόνου ἐγκαθηδύσεως. Ὡς δ' ἐν ὁφέκοτε βουληθῆ ἀθετησαι καὶ ἀνατρέψαι τὰ ἐν τῷ παρόντι συνοδικῶς ἀποφανθέντα καὶ βεβαιωθέντα, καὶ ἢ εἰς δουλείαν τινα καταγαγεῖν τὰ εἰρημένα δύο πατριαρχικά σταυροπύγρια καὶ τοῖς ἐν αὐτοῖς μονάζουσιν ἐνοχλήσαι οἰφθῆναι τρόπον ἢ τῶν πραγμάτων καὶ εἰσοδημάτων αὐτῶν ἀφαιθεῖν καὶ πλάβῃν καὶ Ἱημίαν ἠγνισαὸν ἐπαγαγεῖν αὐτοῖς; ὁ τοιοῦτος, ὅποιός ἐν εἰη τῆσεως καὶ βαθμοῦ ἱερατικοῦ ἢ λαϊκοῦ, ἀφορισμένος εἴη παρὰ τῆς ἁγίας καὶ ἱεροποιῦ καὶ ἁμερωσίου καὶ ἀδαιρέτου τριάδος, τοῦ ἐνὸς τῆ φύσει μόνου θεοῦ, καὶ κατηραμένος καὶ ἀσυγχώρητος καὶ ἄλυτος; μετὰ θανάτου καὶ πάσης τῆς πατριαρχικῆς καὶ συνοδικῆς ἀράς καὶ τῷ αἰωνίῳ ἀναθέματι ὑπόδικος. Ὡθεν εἰς ἔνδειξιν καὶ διηγενησὶ ἀσφάλειαν ἔγένετο καὶ τὸ παρὸν ἡμετέρον πατριαρχικὸν συνοδικὸν σιγλλιωδὲς ἐν μαρβράναις γράμμα, ἐν ἔται σπητηρίῳ χριστοῦ ἐπιτακιοσότη εἰκοστή ἔτος, ἐν μηνὶ ἱαννουαρίῳ, ἰνδικτιῶνος ἔκτης.

Sequuntur episcoporum subscriptiones quae supra col. 934 repraesentantur.

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS

1728 mense februario.

Supra relatum est, col. 934-936, primum litterarum ludum post captam a Turcis Atheniensium civitatem propriis sumptibus fuisse extractum a Gregorio hieromonacho, qui postea ecclesiam Monembasiae regendam suscepit. Sigillum a sacra synodo hac de causa datum auctorem habuit, ut videtur, Critiam magnam oeclesiarcham; servatur enim in codice non semel memorato τοῦ Κριτίου, p. 113-114, ex quo exemplar nacti sumus. Quia vero satis discrepat ab eo quod primum edidit A. Papadopolus-Keramens in Ἀρμονία, t. I (Athenis, 1900), p. 607-610, pronum est conicere sigillii prolationem tantum in codice Critiano, asseruari, dum perfecta eiusdem perscriptio in codice a Papadopulo adhibito exhibetur. Quare illa reiecta, hanc repetere placulo duximus, idque eo libentius quo τῆς Ἀρμονίας diarium difficiliter adita haud immerito existimetur.

Ἄξιον ὄντως καὶ δικαίον οὐδ' ἦτον εἶπειν καὶ ἀνεγκλίτων συνιστᾶν καὶ κρατοῦναι κρείττον καὶ ὑπερεχούσῃ τῆς ἐκκλησίας δυνάμει καὶ ἀντιλαμβανέσθαι τὰ καὶ διαφυλάττειν ὅτινα πᾶσι τοῖς τῶν ἐκκλησιῶν προϊσταμένοις ἕκαστοι τὰ θεοφιλεῖ καὶ χριστιανικὰ ἔργα τε καὶ σπουδαίματα καὶ καλλιεργήματα, ὅσα

ἐν διαφόροις καιροῖς κατὰ θελον σκοποὺν καὶ ζῆλον ἐκαινούμενον ἀρετῆς παρὰ τῶν εὐσεβῶν ἐξεργάσεται, πρὸς κοινὴν ὠφέλειαν καὶ αὐξήσιν καὶ ἐπίδοσιν ἀφορῶντα τοῦ ἡμετέρου γένους· τοῦτω γὰρ τῷ τρόπῳ, ὁλοπότι τῆς ὑπεροχικῆς ἀντιλήψεως διαφανταύσεως τε καὶ ἐπισυτάσεως, τὰ τε καλὰ συντηρεῖται διὰ παντὸς ἀμετάκτατα τε καὶ διακονίζοντα τῇ παρατάσει τοῦ χρόνου καὶ ἢ τῶν εὐσεβῶν διεγείρεται προθυμία πρὸς ἐργασίαν αἰετῶν ἐνθέων ἔργων καὶ ἐκαινούμενων φιλαργγημάτων, δι' ὧν ἡ ψυχικὴ σωτηρία ὁρίαν ἐκμνησταισεται. Τῶν δ' ἐπ' ὀμολογουμένως ὄντων καλῶν ἐν τῷ μετὰ σώματι; τῆδε βίῳ, ὅτι ἡ σοφία καὶ παιδεία κυρίου ἀσυγκρίτως πάντων ὑπεραντίστηται καὶ πολλῶ τῷ μέσῳ κλειονεται, εὐδελῶν δῆκουθεν πᾶσι τοῖς εὖ φρονούσι· διὰ καὶ μακάριος ἀνθρώπος ὅς εὖρε σοφίαν καὶ θνητόδ; ὅς εἶδε φρόνησιν τὸ ἱερὸν φησι λόγιον· δι' αὐτῆς γὰρ καὶ ἀνθρώπος κέρφικα καὶ εἰκὼν θεοῦ ὁ ἀνθρώπος λέγεται. Ταῦτά τοι καὶ ὅσοι τῶν εὐσεβῶν τῷ ἀξιατότερω τούτω; χρεῖματι τῆς θεοπροβότου καὶ θεοπροβότου σοφίας κατὰ τὸ δυνατόν συνεργούσι καὶ οἰφθῆναι τρόπον πρὸς τὴν σύστασιν αὐτοῦ καὶ ἐνέργειαν ἐπιδοῦν τε καὶ αὐξήσιν σπουδῆν κατατίθενται καὶ ζῆλον ἐνδείκνυνται μαγέ-

λων ἐπαινεῖν καὶ ἀναμνηθεῖν παρὰ τὴν θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἐπίδοξον κίνησιν, καὶ τὰ τοιαῦτα ἐσθλὰ ἔργα καὶ ἠγαθήματα, ὅ; καὶ ὑπερφρονόλογον θεοσεβίαν καὶ ψυχροσθένια τυγχάνοντα, προσκομιζόμενα καὶ ἐργαζόμενα κατὰ καιρὸς τῆ ἀντιλήψεως καὶ βαρυντοῦ τῆς πατριαρχικῆς κεραιότητος καὶ μεγαλειότητος τὴν κρείσσον ἀπολαβόμενοι εὐδοκίαν καὶ ἀποδοχὴν, καὶ γράμματα πατριαρχικὰ ἐκπιπρόμενα καὶ βαβαιούμενα μόνον ἔχουσι τοῦ λοιποῦ καὶ ἀσφαλῆ τὴν ὑπερβίαν αὐτῶν καὶ συντήρησιν.

Ἐπειδὴ τοιγαροῦν καὶ ὁ ἱερώτατος μητροπολίτης Μονεμβασίας καὶ Καλαμάτας, ὑπερίτερος καὶ ἐξάρχος πάσης Πελοποννήσου, ἐν εὐρίφῳ πνεύματι ἀγαπητῶς ἡμῶν ἀδελφὸς καὶ συλλειτουργὸς κύρ Γρηγόριος ὁ καὶ Σωτήρης κατὰ τὸ γένος ἐπικαλούμενος, ἔλθων ἤδη εἰς τὰ ὄρη συμπατρικῶς ἀνήγγειλε καὶ ἐδήλοποίησε τῆ ἡμῶν μετριότητα καὶ τῆ περὶ ἡμᾶς ἱερᾶ τῶν ἀρχιερέων συνόδου, ὅτι τῆ τῶν προεστυρίων ἀμυνόμενος ἀξιώματι, γενόμενος ἐν τῆ πατρίδι αὐτοῦ Ἀθηνῶν καὶ ἤλπε συσχεθεῖς, θείῳ, προφήτῃ καὶ βιβουλήτῃ κοινόν τι ψυχικὸν ὄρατος τοῖς συμπατριώταις αὐτοῦ ἐξεργασασθαι. Καὶ δὴ καταλαβὼν οὐκ ἴσταν κалаϊκὴν κειμένην πλησίον τοῦ ναοῦ τῆς ὑπερουλογημένης θεοπένης; ἡμῶν θεοτόκου ἐκονομιζομένου Μεγάλῃ Παναγίᾳ, καὶ ταύτην πριέμενος ἐκ βάθρων τε καὶ θεμελίων ἀνεγείρας καὶ λαμπρῶς οἰκοδομήσας ἰδίῳις ἀναλώμασι καὶ δαπάναις καὶ καλλιεργήσας αὐτήν, ἐπὶ τῆ εἶναι εὐρύχωρον ἀνάπτουσι καὶ κατοικίαν ἱκανὴν διδασκαλῶν ἑμα καὶ μαθητῶν, σχολὴν ἀνέδειξε καὶ φροντιστήριον αὐτῆν ἑλληνικῶν ἑμα τε καὶ κοινῶν μαθημάτων, διορίσας καὶ διαταξάμενος παιδεύεσθαι καὶ διδασκασθαι ἐν αὐτῇ τοῦ; τε εἰσαγωγικούς καὶ πρωτοκλήρους τὰ τῆς κυκλοπαίδειας γράμματα καὶ ἐκπομένους τοῖς προεκχωρητάς καὶ ἐπίδοξιν λαβόντας γυμναζέσθαι εἰς τὰ ἀξιώτερα μαθήματα καὶ καταρτίζεσθαι εὐφυῶς πρὸς πᾶσαν διδασκαλίαν καὶ λογικὴν μάθησιν, κατακοσμήσας τὴν αὐτὴν σχολὴν ἀναθήμασι τε καὶ ἀφιέρμασι διαφόρων βιβλίων τῶν τε ὑψηλῶν ἑλληνικῶν συγγραμμάτων καὶ τῶν κατ' ἡμᾶς ἱερῶν διδασκαλῶν κατὰ τὴν ἑλλάδα φρονὴν καὶ λοιπὰς διαλέκτους, συντελούντων εἰς διαφόρους ἐπιστήμας καὶ λογικὰς ἐξέας καὶ συμπροσμίμων ἀπάντων μικρῶν τε καὶ μεγάλων κέρπου τὸν ἐξακοστοὶν ἀριθμὸν, καθὼς φαίνονται βηθῶς καταγεγραμμένα πᾶν τῶ σαφῶς καταλόγῳ αὐτῶν ἐν τῇ βιβλίῳ σχολῆς προσηλώσας ἐπὶ σὺν αὐτοῖς καὶ μίαν ἱερὰν εἰκόνα τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου, ἔχουσαν τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἐπί σοι χαίρει, ἐξοικημένην εἰς κάλλος γραφῆς; θαυμάσιον. Καὶ δὴ μετὰ τὸ διακαρῶναι καὶ ἀκαρτίσας καλῶς τὸ θεόφροστον τοῦτο καὶ ἐκπεινῶν ἔργον τῆ; εὐρημένης σχολῆς ἀφιέρμασι καὶ ἀκαρτίσας αὐτῆν εἰς τὴν κοινότησιν τῶν χριστιανῶν τῆς βηθείσης πολιτείας; καὶ πατρίδος αὐτοῦ Ἀθηνῶν ἐπὶ τῆ εἶναι κοινὸν γυμναστήριον καὶ σπουδαστήριον παιδείας καὶ μαθήσεως διὰ προκοπῆν καὶ ἀφίλειαν τῶν συμπατριωτῶν αὐτοῦ, διορίσας καὶ ἀκονομίστας ἐπιστάταιν ἐν αὐτῇ καὶ εἶναι ἐπιτρόπους καὶ κυβερνήτας καὶ φύλακας καὶ προνοητὰς τοῖς κατὰ κερπὸν χρηματίζοντας ἐπιτρόπους τῆς πολιτείας ταύτης Ἀθηνῶν εἰς; διοικητῶν τῶν κοινῶν καὶ πολιτικῶν αὐτοῦ ὑποδέστων ἦντινα ἀφιέρωσιν προλαβὼν ἕκαστα καταπολιτιστικῶ καὶ ἐφελίσεως διὰ χροστίου τῆς βασιλικῆς κρείσσας ἐπὶ τῆ διαφυλάττεσθαι καὶ διαμένειν ἀνεπηρέστον ἀνεκδόκαστόν τι καὶ ἀνεκκοίητων παρὰ παντὸς προσώπου συγγενεῶς τε καὶ ἀλλοτρίου εἰς αἶωνα τῶν ἑπάντα; τινῶν δὲ βουλέμενος δὲ ὑπερακλίου ἀφίλειαν ποιήσασθαι μαζῶνα καὶ ταλαιπώρον τῇ βηθείσῃ σχολῇ, ἔφίσει τὴν ἡμῶν μετριότητα κατοχυρωσθαι αὐτῆν καὶ διὰ γράμματος ἡμετέρου πατριαρχικῶς συνοδικῆς.

Ὅθεν τὴν εὐφραν καὶ ἀφίλειαν τῆς αὐτοῦ ἱερότητος εἰς ἐκπομὴν καὶ ἀφίλειαν καὶ ἀποδοχῆς εἰς τὰ

ἁρμόστια ἔβαν εὐφραν; ἀποδοχόμενοι, ἑλλας τε καὶ παρὶ πολλῶν πνεύματι τὴν ἐκ τῆς βηθείσης σχολῆς ἐκπνευμένην ἀφίλειαν καὶ προκοπῆν τῶν ἐν αὐτῇ κειμένων κατὰ τὸ ἀκαρτίστων χρόος τῆς ἐκκλησιαστικῆς κρείσσας καὶ ἐκπομῆς, κατ' ἦν αἰθόφραν πρὸ πανταχόθεν προσκομιζόμενα θεοσεβῆ ἔργα καὶ φιλοεργήματα τῶν φιλοθίων χριστιανῶν κρείσσας ἀφίλειαν καὶ κρείσσας καὶ κρείσσας τῆ τῆς ἐκκλησίας δυνάμει κατοχυρωσθαι, γράφοντας διὰ τοῦ παρόντος ἀποφασίζόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν παρ' ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερίτερων, τῶν ἐν εὐρίφῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα ἡ διαληφθεῖσα τῶν Ἀθηνῶν σχολῆ, ἡ ὑπὸ τοῦ εὐρημένου ἱερωτάτου μητροπολίτου Μονεμβασίας καὶ Καλαμάτας; καὶ συναδέλφου ἡμῶν κύρ Γρηγορίου τοῦ ἐκκλησίου Σωτήρη ἐκ βάθρων ἀνεγερθεῖσας καὶ κειμένη πλησίον τοῦ ναοῦ τῆς ὑπεραγίας; θεοτόκου, ἐκκεκλησασθαι Μεγάλῃ Παναγίᾳ, μετὰ πάσης τῆς περιοχῆς; αὐτῆς καὶ τῶν ἐν αὐτῇ οἰκημάτων καὶ μετὰ τῶν ἀφιέρωσάντων καὶ προσηλωθέντων αὐτῇ βιβλίων ἀπάντων καὶ μετὰ τῆς βηθείσης εἰκόνας; τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς καὶ εἰς τὸν αἶωνα τὸν ἑπάντα εἴη καὶ λέγῃται; καὶ παρὰ πάντων γινώσκῃται κοινόν καὶ δημόσιον σχολεῖον καὶ φροντιστήριον ἀφιέρωσιν τῇ κοινότητι τῶν χριστιανῶν τῆς πολιτείας τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ τῶ διδασκασθαι καὶ παιδεύεσθαι ἐν αὐτῇ τοῖς προφορτίωντας χροσιν διδασκαλίαις; καὶ μαθήσεως νέους καὶ διατρίβειν καὶ οἰκεῖν ἐν αὐτῇ διδασκαλῶν; ἑμα καὶ μαθητῶν; κατὰ τὴν προγεγενημένην ἀφιέρωσιν καὶ προσήλωσιν καὶ τὸν διορισμὸν ὑπὸ τῆς αὐτοῦ ἱερωτάτου, ὅσῃα δηλαδὴ τοῖς κατὰ κερπὸν ἐκλεγόμενοι καὶ διοριζόμενοι ἐπιτρόπους τῆς πολιτείας τῶν Ἀθηνῶν εἰς; διοικητῶν τῶν κοινῶν αὐτῶν ὑποδέστων αὐτοῦ τοῦτους εἶναι; καὶ ἐπιτρόπους διοικητὰς τε καὶ κυβερνήτας; καὶ ἐφόρους; καὶ κρείσσας καὶ τῆ; βηθείσης σχολῆς; προσκομιζόμενοι καὶ ἐκπομῶμενοι τῆς συστάσεως καὶ διακομῆς φυλακῆς τε καὶ συντηρήσεως; αὐτῆς; καὶ μηδένα πώποτε τολμᾶν ἐπιβάλλειν χεῖρα αὐτῇ κλειονεκτικῶς, ἢ μετακινήσας αὐτῆν ἀπὸ τοῦ εἶναι κοινὸν φροντιστήριον, ἢ ἀφίλειαν ἀντικειθῆσθαι; αὐτῆς ἢ συγγενικῆς δικαίῳ ἢ οἰφθήσιν ἄλλῳ λόγῳ καὶ τρόπον, ἢ τῶν ἐν αὐτῇ βιβλίων καὶ λοιπῶν πραγμάτων καὶ ἀφιέρωμάτων τὸ παρῶν ἀφίλεισθαι, ἀλλὰ μείνειν ταῦτα πάντα ἀνεκκοίητα καὶ ἀναφαίρετα εἰς τὸ πανταχῶς παρὰ παντὸς προσώπου, μόνου; δὲ τοῦ; ἐν τῇ σχολῇ διατρίβοντας καὶ γυμναζόμενοι διδασκαλῶν ἑμα καὶ μαθητῶν ἔχων τὴν χροσιν καὶ ἀνάγκωσιν τῶν εὐρημένων βιβλίων, φυλαττομένων ἀκρίβως ὑπὸ τῶν εὐρημένων κοινῶν ἐπιτρόπων. Ὅς δ' ἐν τῆς ὀφίησιν βουλήσῃ ἢ τὴν σχολὴν ταύτην ἀνατρέφαι καὶ μετακινήσας καὶ ἀφίλεισθαι, ἢ τῶν ἐν αὐτῇ πραγμάτων καὶ βιβλίων καὶ ἀφιέρωμάτων ἀφίλεισθαι καὶ νεοφίσεισθαι καὶ ἀκαλλοτριώσας; αὐτῆς κοινὴ ἢ ἄλλῳ τι καὶ βλάβην ἦντινασιν προφενήσας τῆ εἰς κοινὴν τοῦ γένους ἀφίλειαν συγγενηθέντι τοῦτω φροντιστήριῳ, ἀπαντίας φέρμενος τοῖς ἐν τῆ παρόντι συνοδικῶς ἀποφασίζομενοι, ὁ παρόντος, ἑλλας ἐν εὐρίφῳ καὶ βηθείσῃ, ἀφιέρωσιν εἴη παρὰ τῆς μακαρίας καὶ ἐκπομῆς καὶ ἱεροσολῶν καὶ ἀκαρτίστων τριπέδος, τοῦ ἐνὶ τῆ φροσ μόνου θεοῦ, καὶ καταρτιμένος καὶ ἀουχέρτορος καὶ μετὰ θύνατον ἑλλας ἐν τῆ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῆ μέλλοντι καὶ πάσης τῆς κερταίας καὶ συνοδικῆς ἀφίλει καὶ τῆ αἰωνίῳ ἀφίλεισθαι ὑποδέστων καὶ ἐνοχῶς τοῦ κερτῆ τῆς γένους. Ὅθεν εἰς ἕνδειξιν καὶ διηρησῆ καὶ μόνον ἀφίλεισθαι καὶ παρῶσταν τῆς γενεμένης ἀφιέρωσας τῆς βηθείσης σχολῆς τῆ πολιτείας Ἀθηνῶν κατὰ τὸν ἀνωτέρω διορισμὸν ἀκαλλοτρίωσθαι ἐν μαρτύρῃσι γράμμασι καὶ ἐπιπέδῃ τῆ διαληφθέντι ἱεροσολῶν μητροπολίτη Μονεμβασίας καὶ συναδέλφῳ ἡμῶν κύρ Γρηγορίῳ.

Ἐν ἡμῶν ἀφίλεισθαι, ἐν κερτῆ φροσφίλεισθαι.

SYNODUS DIOECESANA SECUSIENSIS

1728 octobris 19-20.

Synodus dioecesis abbatiae S. Justi de Secusia, nullius dioecesis, in Italia, celebrata diebus 19 et 20 mensis octobris anni 1728, sub Victorio Amedeo Blandrata, abbate Secusienai.

Extant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Synodus dioecesis inelitas abbatiae S. Justi de Secusia, nullius dioecesis, apostolicae sedi immediate subjectae, ab illustris. & reverendis. domino Victorio Amedeo Blandrata ex comitibus sancti Georgii, sacrae regiae majestatis Sardiniarum elemosinario, Dei et apostolicae sedis gratia abbate

secu perpetuo commendatario dictae abbatiae sancti Justi, celebrata in ecclesia abbatiati sancti Justi Secusiae, diebus 19, 20 octobris 1728. In regia Taurinensi academia, apud Joannem-Baptistam Chais, typographum & bibliopolam a. s. r. m. excellentissimorum magistratum, regiaeque universitatis.

In-4°; 92 p. — (Torino, Bibl. naz.; Torino, seminario; Vercelli, Agnesiana).

Pag. 51-88, appendix documentorum ad hanc synodum attinentium.

SYNODUS DIOECESANA BOSENSIS

1729 januarii 10.

Synodus dioecesis Bosensis in Hispania, celebrata die 10 mensis januarii anni 1729, sub Nicolao Cany, episcopo Bosensi.

Extant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Constituciones synodales del obispado de Bosa, diapuestas y ordenadas por el illustrissimo y reverendissimo señor don fray Nicolas Cany, obispo

B de Bosa, en la synodo, que celebró en su santa iglesia cathedral de Bosa, a los 10 del mes de enero del año 1729. Caller, en la imprenta de Santo Domingo, por fray Domingo Mucias. Superiorum permissu.

Sine anno [1729]. In-fol., 1 f. - 309 p. — (Torino, Bibl. naz.).

Pag. 306-9, catalogus episcoporum Bosensium.

SYNODUS DIOECESANA TAURINENSIS I

1729 maii 1-3.

Synodus dioecesis Taurinensis I in Italia, celebrata diebus 1, 2 et 3 mensis maii anni 1729, sub Francisco Arboreo Gattinara, archiepiscopo Taurinensi.

Extant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Decreta condita in prima dioecesis synodo, ab illust^o et reverend^o domino d. Francisco Arboreo

Gattinara, Taurinensi archiepiscopo, diebus 1, 2, 3 mensis maii anni 1729. [Insigne.] Taurini, MDCCLXXIX, typis Petri Joseph Zappatae, impressoris archiep. Superiorum permissu.

In-4°, 2 f. - 115 p. — (Milano, Ambrosiana; Torino, Bibl. naz.; Torino, seminario; Vercelli, Agnesiana; Vercelli, civica).

SYNODUS DIOECESANA BOBIENSIS I

1729 maii 11.

Synodus dioecesis Bobiensis I in Italia, celebrata die 11 mensis maii anni 1729, sub Carolo Cornaccioli, episcopo Bobiensis.

Extant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Synodus dioecesis Bobii, ab ill^o et rev^o d. d. fr. Carolo Cornaccioli, ordinis Carmelitarum, sanctae ecclesiae Bobiensis episcopo et comite, canonice habita. Mediolani, MDCCLXXIX, ex typographia Petri Antonii Frigerii, alumni Petri Francisci Navae. [Pag. 133, alter titulus:] Appendix ad synodum Bobiensem, habitam ab ill^o et rev^o domino d. fr. Carolo Cornaccioli, ordinis Carmelitarum, episcopo, anno 1729, mense maii.

In-4°, 9 f. - 314 p. - 1 f., cum fronte. — (Milano, Ambrosiana).

Pag. 309-10, catalogus episcoporum Bobiensium.

Super data hujus synodi confer:

Synodus dioecesis Bobiensis XVI, quam illustrissimus et reverendissimus d. d. Gaspar Lancelottus Biragus, Dei & apostolicae sanctae sedis gratia episcopus Bobiensis et comes, celebrabat anno Domini MDCCLVII, diebus IV, V & VI mensis maii, in sua cathedrali ecclesia, sanctissimo domino nostro Benedicto XIV, pontifice maximo, feliciter regnante. [Insigne.] Mediolani, MDCCLVIII, in regia curia. Superiorum facultate.

In-4°, 8 f. - 127 p. — (Milano, Ambrosiana).

Fol. v: „1729, undecima mensis maii, frater Carolus Cornaccioli, ordinis Carmelitarum argentinensis, episcopus Bobiensis & comes, celebravit decimam tertiam synodum, quae typis Petri Antonii Frigerii extat impressa Mediolani.“

SYNODUS DIOECESANA AQUENSIS

1729 junii 12.

Synodus dioecesis Aquensis in Italia, celebrata die 12 mensis junii anni 1729, sub Joanne Baptista Rotario, episcopo Aquensi.

Extant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Constitutiones editae in dioecesis synode Aquae habitae ab illustrissimo, excellentissimo & reverendissimo d. d. Joanne Baptista Rotario, episc. et comite

Aquensi, ac s. R. i principe, die duodecima junii millesimo septingentesimo vigesimo nono. [Insigne.] Astae, ex typographia Antonii Mariae Tachays de Zangrandia, impressa. mense episc. Aquensis. Superiorum permissu.

Sine anno [1729]. In-8°, 2 f. - 96 p. — (Milano, Ambrosiana; Vercelli, Agnesiana).

HIEROSOLYMITANA SYNODUS

a qua nosocomium in sancta civitate instituitur (1730 mense septembri).

Nicolaus Caralocanus, vir inter Graecos Venetia degentes clarissimus, cum Chrysanthum Hierosolymitanum arcta familiaritate complecteretur, in aedibus Sancti Sepulcri apud Hierosolimam instituere voluit valetudinarium, monachis viatoribusque aegrotis curandis idoneum, collatis in hunc finem grossis quinque millia. Quam donationem gratissimam habens Chrysanthus patriarcha, nosocomium institui iussit in τῇ ἱερῇ μοναστηρίῳ ἐν τῷ τῆς ἁγίας πόλεως Ἱερουσαλὴμ τῷ τριτημῶν ἐκ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, cui praeesse voluit hegumenum, adiutores vero eiusdem hieromonachum, aeditum, ianitores, ac moniales duas, quae infirmos in his locis curarent, laborum mercede unicuique constituta ac propositis decem regulis, ut valetudinarium languentibus bene ordinatum praebetur. Commemorationes etiam quinque singulis annis peragendas a patribus Sancti Sepulcri instituit ad perpetuam tanti beneficii memoriam. Quae omnia sua auctoritate comprobavit praefecti τοῦ πανηγύριου τάφου, coacta Hierosolymis synodo,

A anno MDCCLXXIX, mense septembri. Acta his verbis exordiantur: Τὰ κατὰ θετον εὐσεβῶν τοῖς εὐσεβίᾳ φιλοφρονεῖν καλὰ τε πάντως ἄρτι καὶ ἐκπεπὴ καὶ θεῶδεν τὴν ἀναμνηστικὴν τοῖς ἐπιμνηστικῆται. Nomina vero subscripta haec sunt: ὁ Πάτρις τῆς Πάλαιστην Θεοφάνης, — ὁ Θαβερίου ἔδρου Λεόντιος, — ὁ ἐπίτροπος τοῦ μακαριστάτου Κασάρου μοναχός, — ὁ πρωτοσύγκελλος τοῦ ἁγίου τάφου Βαρνάβας, — ὁ τοῦ ἁγίου τάφου πρωτοσύγκελλος Διονύσιος, — ὁ πνευματικὸς Ἱερωνίμης, — ὁ πρωτοσύγκελλος Σαραφείμ, — ὁ πρωτοσύγκελλος Νεόφυτος, — ὁ προηγούμενος καὶ πνευματικὸς Χριστόδουλος, — ὁ πρῶτον Πλαταριστῶν Σωφρόνιος ἱερομόναχος, — ὁ σκουροβλάς τοῦ ἁγίου τάφου Δαβὴ, — ὁ προηγούμενος Παρθένιος, — ὁ δραγουμάνος Ἰγνάτιος, — ὁ φύλαξ τοῦ πατριαρχικοῦ καλλίου Γεννάδιος.

Scriptum e codice διαφόρων ἐπιστῶν ἐγγράφων, fol. 64-67, depromptum edidit A. Papadopulus-Kerameus, Ἀνάλεκτα ἱεροσολυμιτικῆς σταχυολογίας, t. II (Πετρόπολι, 1894), p. 327-335.

SYNODUS ACHRIDENSIS

1730 ianuarii 19.

Cum Paisius, Prespae episcopus, morbo debitum naturae reddidisset, antistites provinciae Achridensae, iubente archiepiscopo Isaacaph, in metropolitanum Sanctae Sophiae templum convenere, alterum episcopum in Paisii locum subrogaturi. Datis suffragiis, episcopus creatus est Theodosius, Castoriae protosyncellus, cui mox regenda commissa est sedes Prespans, anno 1730, mensis ianuarii die 19. Ea antistitum, qui synodo intervenire, subscripta no-

mina: Ἰσαάκιος ἐπίσκοπος θεοῦ ἀρχιεπισκόπος τῆς ἀ' Ἰουστινιανῆς Ἀχρὶδῶν καὶ πόσης Βουλγαρίας, — ὁ Καστορίας Χρόσιθος, ὁ καὶ πρωτόθρονος καὶ ὑπέρτιμος, — ὁ Παλαγγωνίας Ἰωσήφ, — ὁ Βαλαγγράδων Νικηφόρος, — ὁ Τιβαρουκάλως Καλλίνικος, — ὁ Γκώρας καὶ Μάρας Θεόδωρος, — ὁ Δαβρών Νικηφόρος.

Ed. Henricus Gölzer, *Der Patriarchat von Achrida. Geschichte und Urkunden*, Lipsiae, 1902, p. 98.

HIEROSOLYMITANA SYNODUS

1730 martii 13.

Chrysanthus, patriarcha Hierosolymitanus, ut cognovit Malachiam, metropolitanum Bethleem, vita excessivae, totius Palaestinae episcopos iussit una convenire ad novum antistitem viduae ecclesiae praeficiendum. Qui coetu inito ac latis suffragiis, Ambrosium confessorium elegerunt qui Malachiae sedem occuparet. Acta est illa synodus anno

1730, die 13 mensis martii. Episcoporum nomina haec sunt: ὁ Πάτρις Θεοφάνης, — ὁ Ἱεροσολυμιτικὸς Λαυρέντιος, — ὁ Θαβερίου ἔδρου Λεόντιος. Electionis libellum e vetusto codice synodali p. 193 excerptum edidit A. Papadopulus-Kerameus, Ἀνάλεκτα ἱεροσολυμιτικῆς σταχυολογίας, t. IV (Πετρόπολι, 1897), p. 60-61.

SYNODUS DIOECESANA CASALENSIS I

1733 iunii 23-4.

Synodus dioecesis Casalensis I in Italia, celebrata diebus 22, 23 et 24 mensis iunii anni 1733, sub Petro Hieronymo Caravadossi, episcopo Casalensi.

Existant constitutiones synodales in opere cui titulus:

Concilium dioecesanum Casalense, primo habitum ab illustrissimo et reverendissimo dd. fr. Petro Hieronymo Caravadossi, ordinis Praedicatorum, episcopo et comite &c., diebus 22, 23 & 24 iunii

1733. [*Insignis*] Casali, ex typographia Jo. Ludovici Maffei-Frielli, impres. episcop. Superiorum permisso. [*In fine II partis*] In Torino, nella Stamperia di Gianfrancesco Mairese, all' insegna di Santa Teresa.

Sine anno [1733]. In-4°, 3 partes, 5 f. - 183 p., 1 f. - 174 p. (appendix documentarum) - 1 f. — (Milano, Ambrosiana; Novara, seminaris; Torino, Bibl. nas.; Torino, seminaris; Vercelli, civica).

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS

a qua Paisius patriarcha sede sua delicitur (1733 mense septembri).

Supra quidem panis narratum est, col. 945-948, Paisium patriarcham, qui anno 1733 Hierosolimam a patriarchatu depulsum, ab adversario et ipsam depulsum fuisse anno 1733, mense septembri, et ex quibusdam temporibus nunquam in illis colligere

exanotacionis libellum verbis severissimis in Hierosolimam concisissimum, postea in Paisium eodem animi sinceritate eundem libellum repetit, panis insignitum, ut corpus beneque laeter ipse depulsum, et libellum utique laeter se confuturum. Libellus iam sub anno 1733 editus est; co-

quitur posterior, manens quidem, sed in eodico A
tō Kpitiou, p. 116-118, ex quo illum certissimam,
integrit non habetur.

Καθάρσεις τοῦ Πατρίου μετὰ τὴν δευ-
τέραν πατριαρχίαν τοῦ Ἰερριου, σχε-
διασθεῖσα μὲν διὰ τὴν ἐπαγομένην βίαν,
οὐ μὴν δὲ εἰς ἔκβασιν ἐλθεῖσα, ἀλλὰ καρ-
αυτικῶς ἀρκοῖσθεῖσα.

Τὸ τῆς ἐξουσίας καὶ ἀρχῆς μέγεθος, καὶ μάλιστα
τῆς ἀνωτάτης κοινῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς, ἀπαιτεῖ πάν-
τως καὶ φρονήματος μέγεθος, μεγαλοφυῶν τε καὶ
μεγαλόνοιαν ὄντως ἐπιζητεῖ καὶ ἀρετῶν καταλλήλων
συνδρομῇ συγκροτεῖται καὶ ἡδὴν συνίσταται κοσμιό-
τητι: ἰσχυρὰ γὰρ ὑπαρθεῖν δεῖται ὁ ἀρχὸν τῶν
ἀρχομένων τῶ λόγῳ τοῦ ἀξιώματος, ἐφ' ᾧ κατὰ τὴν
θεολόγον φωνήν¹⁾ τῶ περιόντι τῆς ἀρετῆς; δυ-
νηθῆν ἐκλύσει: τοῦς κολλοῦς εἰς τὴν εἰρήνην,
καὶ λόγον ἐπιχειρῆσαι κερδαλῆς πρὸς τὸ ἐπιλόκον οὐρα
τῆς ἐκκλησίας, καὶ χάρον τῶν ἀνωτάτης κεκλήρωται
ἐφ' ὕψους καὶ τῆς ἀρετῆς περιωπῆς καθέξομαι,
ὄφρα καταλάβεται τὰ περίε τῆ τῶν ἰδίων ἀρετῶν
παρουσία καὶ προσιόμαι παρὰδειγμα λαμπρῶν βίου
ἐνθέου καὶ θεοφιλῶν πράξεων τοῖς εἰς αὐτὸν ἀφο-
ρῶσι: διὸ καὶ τὸν λύχον ἐπὶ τῆς λυχνίας²⁾ ἢ
θεσποτικῆ φωνῆ τίθεσθαι παρεγγυάται, τὴν ἀνάγειαν
καὶ φανέρωσιν τῶν ἐκαικῶν πράξεων ἐπὶ τῶν προ-
σιόμαι λαχόντων διὰ τοῦ λόγου ἀνοσηνομένη.
Ἄλλως γὰρ τῆς τοιαύτης ἀρχῆς μὴ καταλλήλων βίῳ
καὶ φρονήματι συγκροτομένης; οὐδὲ τὸν ἀξίον καὶ
ἐπαρμόζοντα προστάτην κλουτοῦσθαι, ἔρει, πάντα τὰ
καθ' ἡμᾶς καὶ εἰς ἀναρχίαν μάλλον προτρέπεται καὶ
ὡς ἐν νυκτομαχίῃ καὶ ἄλλῃ ἀνεμαλία πολλῇ καὶ
ἀταξίᾳ καταλαμβάνει τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν, τῆς
ἱερᾶς καὶ παγκοσμίου οὐραδὸς κυμανομένης; ἐν οὐρα
καὶ τρικυμῆ πολλῇ, ἐν μεταίῳ σαλευούσθῃ τῆς
ἡμπερὸς πηδαλιουχίας στερηθεί: καὶ τὸν ἀξίον κυβερ-
νήτην πανταχόθεν ἐπιζητούσης καὶ ὅσον ὅπου ἀπακ-
δεχομένης τὸν ἔσχατον κίνδυνον καὶ ναυάγιον. Ταύτη
τοὶ καὶ δικαίως κατακρίνεται καὶ μίμψεται; οὐ τῆς
τοχούσης ἐπίδοι, γίνονται ὅσοι φύσεις ἀβρανοῦς
τοχόντες; καὶ μικρὰ καὶ ἀγενῆ φρονήματα ἔχοντες
καὶ μεγαλοφυῶν καὶ γενναίων καὶ τρώπι ἡρωϊκῶν
προτερημάτων στερούμενοι, μεγάλοι; πρῶτμα: ἐπι-
βάλλουσι καὶ ἀξιώματων ἀναδέχονται κατὰ τῆς
ὑπὲρ δύναμιν τάξιν τε καὶ ἀξίαν τὴν ἑαυτῶν ἐγγι-
ροῦσι: τοῖς γὰρ οὐραδὸν ἐλαττωμα καθευθίζουσι τὸ
ἀξίωμα, καὶ μὴ ἀφουχάσαντες; τῆ ἰδίᾳ τάξει, ἀλλὰ
φρονηματιοθέντες καὶ φυσικοθέντες, οὐραδικαί; ἐπι-
ραίαι; εἰ; τὰ ὑπὲρ τὴν ἑαυτῶν δύναμιν καὶ δοξο-
κτίας λογισμῶ καὶ φιλαρχίας; κενῶ φρουγμῆ τῆς
ἰδίᾳς ἐπιλαθόμενοι καταστάσεως, οὐ μόνον τὴν ἦν
ἐφαντάσθησαν μίμψῃ ἀρχὴν περιβαλλοῦσθαι κατασχέειν
καὶ οὐρανοῦσθαι οὐρα ἰσχυρῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἦν εἶχον
πρῶταρον προσηκούσων, καὶ ἔγενετο αὐτοῖς; ἢ ἐπι-
δομία τοῦ κλεινοῦ; ἀποτυχία μὲν καὶ ἐκπτώσι; τῶν
ἀνά χείρας καὶ στήθεος τοῦ παντός, ὕβρις δὲ καὶ
ἀδικία τοῦ ἀξιώματος; καὶ πολλῶν εἰς τὸ κοινὸν αἰτία
καίων.

τῶν ἐγγυρῶν ἀρχαίων συναρθεροῦμενος, καὶ πῶτος
φιλανθρωπίας καὶ χάριτος καὶ εὐεργεσίας παρὰ τῆς
ἡμῶν μετριότητος ἐξέσθαι, ἀλλὰ τῶ πῶτος τῆς π-
μῆς μεθυσθεῖς καὶ τοῖς ἐδυχημασιν οὐραδικαί; τὴν
δύναμιν, εἰς ἀλλόστον ἐγγυρῶν φαντασίαν, καὶ
ἀραστοίαν νοσῶσθαι, τὰ τῆς ἐπιβουλῆς ἐξαρκίας καὶ
οὐρανοῦ καθ' ἡμᾶς τε καὶ τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ
ἐκκλησίας, καὶ παρὰ ἐπιτηδίου ἐραζόμενος, ἰσχυρῶν
ὁ καθ' ἡμᾶς ἀρετῆς δυνάμιν καὶ ἔραματουρ-
γοῦντο τὰ κλεινοῦ, ἰσχυρῶν εἰ τὸν λάκκον οὐραδοῦσθαι
ἐνέσθαι; αὐτῶν καὶ δεδῶκασι τὰ πῶτος τῆς
ἐραματουργίας, ἀποκληξία ἄλλοι τὸ ζῆν καταστρέ-
φαντες³⁾, τῆς ὁ καλῶς οὐρα; Παῖσι; διαδέχεται τὴν
ἐπιβουλήν καὶ ἀνακλινοῦ τὸ ἑαυτῶν οὐρανοῦσθαι καὶ
ἀλλοῦ τῆ καθ' ἡμᾶς; ἰσχυρῶν καὶ ἀραζοῦσθαι
τὸν πατριαρχικὸν ὄρον καὶ εἰς ὑπαρκίον φυγὴν
τῆς παντοῦσθαι ἐξαρκίας; τοῦ Σινδῆ ἡμᾶς τοῦς; οὐδὲν
ἡδικοῦσθαι, ἀλλὰ τὰ μέγιστα αὐτῶν εὐεργετηκότας,
οὐραδὸς ἀπανεθροῦσθαι; ἀποκρίμαται, οὐρα φιλίαν ἀδε-
οθαί; οὐρα τὰς προηγουμένης εἰς; αὐτῶν χάριτας
εἰσχυρῶν, οὐ γῆρας; οὐρα οὐραδικαί; οὐρα ἄλλο τι τῶν
ἐπιλαθόμενοι ψυχὴν δυναμίων ἐπὶ νοῦν θέμενος, ἀλλ'
ὅσοις τῆς κολλῆσι καὶ ἀποκρίσι ἔχθη; τῆ καθ'
ἡμᾶς ἐπιτηδίου κηκοῦσθαι τε καὶ ταλαιπωρία, ὅσοι
δύν, τὸ τοῦ λόγου, τὸ παρὰπαν οὐρα ἀνατελεζόμενος.

Καὶ τοιαῦτα μὲν αὐτοῦ τὰ καθ' ἡμᾶς νεανιού-
ματα, ἐξαρκίας ἀπανεθροῦσθαι; καὶ ἀρεταί; γίνονται.
τὰ δὲ κατὰ τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας; ὅσοι
καὶ καταπέ; ἢ ὄλλον ὅτι; ἐξ οὐρα; ὁ λῆων κατὰ
τὴν παρὰπαν καὶ οὐ ἢ ἀρχῆ ἀδίκιο; καὶ τὸ παν
ἀρεταί; Ἐρωτῆ γὰρ φιλαρχίας; καθ' ἡμᾶς ἄλου; καὶ
τῆ τῆς φιλαρχίας; καθ' ἡμᾶς δυνάμιν, ὅσοι τῆς
καρπιαρχίας; ἐραζοῦσθαι, ὅσοι τῆς πατριαρχίας;
ἐραζοῦσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῖς; μετὰ ταῦτα οὐρα τὸ κοινὸν
τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας χρεῶν ἀμετρία καταβάρυσε
καὶ ἐπεφόρτισεν, ὅσοι μὴδὲ ἐπιδοῦ οὐραδικαί; τοῦ
λοικοῦ ἀνακλήσεως ἡστυνοῦσθαι; καὶ ταῦτα τῆς ἡμῶν
μετριότητος ἐν οὐρα τῆς προηγουμένης διατήρησι; τῆς
ἡμῶν πατριαρχίας; θεῖα συνάρσι; διὰ πολλῆς;
προσηκούσθαι καὶ καλῆς οὐρανομίας οὐραδικαί; τὰ
χρηὴ καὶ εἰς βραχυδίαν τινα ποσότητα ἀριθμοῦ οὐρα-
δοῦσθαι αὐτὰ καὶ ἐν καλῇ καταστάσει καὶ ἀστα-
νοῦσθαι κυβερνήσει; καταλιπούσθαι; ἔξ οὐ δὲ ἢ καθ'
ἡμᾶς ἐπιτηδίου ἐραματουργηθῆ, εἰς τούραντιον τὰ τῆς
ἐκκλησίας ἐξέσθαι καὶ λαίλαπα; καὶ προσηκούσθαι
πανταχόθεν τὸ κοινὸν καταλάμβανον, ἀρακοῦσθαι
ἀμετρία, χρεῶν ἀποκρίσι, ἀρακοῦσθαι προσηκούσθαι
δεφενόσθαι προσηκούσθαι, ἀρακοῦσθαι τε καὶ ἀστα-
νοῦσθαι ἀλλοῦ καὶ κατῶν ἀνακλήσεως οὐρα; ὁ
γὰρ τὴν ἀρχὴν ἀρακοῦσθαι; καὶ βίαν καταδραμὸν μισθο-
τοῦ δίκην, ἀλλ' οὐρακοῦσθαι, τὴν ἐκκλησίαν ἐρακοῦσθαι
ταῦτα, φιλακοῦσθαι νικηόμενος καὶ βραχυρία ἐκλύόμενος,
οὐ τοῦ κοινῶ προσηκούσθαι οὐδὲ τὴν ψυχὴν οὐραδικαί;
ὑπὲρ τοῦ κοινῶ θέμενος, ἀλλὰ τὸ καθ' ἑαυτῶν
δύναμιν καὶ τὸ ἀνευόχλητον καὶ φιλακοῦσθαι ἐκ παν-
τός; τῶν μισθόμενος, καλῶσθαι τὴν γνώμην, φορο-
δοῦσθαι τὴν ψυχὴν καὶ τὰ; ὅσοι κλεινοῦ ἀρακοῦσθαι,
τὸ τοῦ λόγου, ἐταρκοῦσθαι; οὐρα ἀνευόχλητον καὶ γε-
ναίον φρόνημα ἔχων, οὐρα πατριαρχικῆ ἀρετῆς καὶ
μεγαλότητι καταλλήλων ἡδὴ; ἐπιδοῦσθαι, ἀλλὰ
κατὰ τὴν τινα καὶ μικροπρεπῆ ἀποκρίσι τῆ καὶ
ἀρακοῦσθαι προσηκούσθαι ἐν κατῶν καταστάσει διὰ τὸ
φῶσι ἀνευόχλητον καὶ ἀγενῆ καὶ μικροφυῶν καὶ
τὴν ἔσχατην φιλακοῦσθαι καὶ κατὰ τὰ μέτρια τῶν
ἀρακοῦσθαι φαῖόμενος γὰρ ἀρετῆς τῶν κλεινοῦ,
τῆς τοῦ κοινῶ φθορᾶς καὶ βλάβης; ἔγενετο αὐτοῖς, καὶ
τὸ τῆς πατριαρχικῆς ἀρετῆς; ὅσοι καὶ μέγεθος καὶ τὸ
ἐρακοῦσθαι αὐτῆ ἀρακοῦσθαι; καὶ οὐρακοῦσθαι καὶ γενναίων
καὶ τρώπι ἡρωϊκῶν καὶ ὑπαρκίον τοῦ ἡδῶν κατὰ-
σθαι ἀρακοῦσθαι πάντη καὶ ἀρακοῦσθαι ἰσχυρῶν ἔρακοῦσθαι,

1) Greg. Nazian. Orat. II Apologeticae, § 18.
2) Matth. V, 14.

3) A. H. ad Callistaum Hieronymum, qui cum die 19 no-
vembri 1782, praeter ipsam patriarcho recessit, tunc
ex imperialis auctoritate coact. ut scripta sua excederet.

ως ἀληθεύειν ἐπ' αὐτὸν τὴν προσηκῆν ἐκείνην ἄφρονι). Οὐαί σοι πάλιν ἢς ὁ βασιλεὺς σου νεώτερος. Δι' ὃν ἐπάντων κακοεργημάτων αὐτοῦ εἰς τὸν κυδμήνην τῆς ἀκαθάρτητος καταντήσαν τὴν ἄγίαν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν παραίτιος γέγονε, καὶ μονουχί περιέκλειστον τὸ γὰρ εἰς αὐτὸν ἦεν αὐτὴν ἀποκρίνατο καὶ ἀσυνθράκτως τίλειον, ἀλλὰ καὶ εἰ καὶ τῇ φροσὶ καὶ προνοίᾳ κατὰ πραγματοῦσθενος. Ὅθεν καὶ ἡ κρατικὴ βασιλεία καὶ οἱ πολυχρηνημένοι αὐθέντες καὶ ἐξουσιᾶται ἡμῶν τὸ δια-

φωρμένον τῆς τοιαύτης καταστάσεως αὐτοῦ ἀνεπαρῆκτος καὶ τὸ πρὸς τὴν κυβέρνησιν τοῦ πατριαρχικοῦ ὄφους ἀπρόσοφον, δικαίως αὐτὸν ἐξέουσαν, εἰς ὑπερήκουσιν φυγὴν καταδικάζουσιν.
 Ἄλλὰ καὶ ἡμεῖς δικαίως ἐγνωμεν, ἀπὸ ὃν τε εἰς ἡμᾶς ἀνεπαρῆκτως ἐγνωμένους καὶ κατέδραμον ἀδίκως καὶ ἀκαθάρτους ὑποκόλιος, καὶ ἀντι τῆς ἢ ἐγένετο αἴτιος ἐσχάτης φθορᾶς καὶ βλάβης κατὰ τῆς ἄγιας τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας, τῇ ἐσχάτῃ καθυποβαλεῖν αὐτὸν ἐκκλησιαστικῇ κριταίᾳ... Καὶ τὰ ἐξῆς τῆς καθαιρέσεως.

Σύνθεσις Κριτίου.

) Ecol. X, 16.

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS 1733 mense aprili.

Lectores optimi, si ea secum recolant, quae veteri proverbio dicuntur, fortunam sibi quemque facere, minori se admirationi dabant, cum comprehendent, Hieroniam patriarcham, qui patriarchae sede sua non semel amoverat, eorum locum occupaturus, tandem et ipsum iterum fuisse depulsum. Quae altera exauctoratio contigit anno 1733, initio mensis aprilis, ut supra col. 967-969 dictum est. Ibidem publici iuris fecimus potiore partem sententiae synodalis, qua Seraphim Nicomediensis in locum Hieroniam summus antistes renuntiatus est. Data est illa contentia mense aprili anni 1733. Ad idem sane tempus referendae sunt encyclicae litterae a synodo ad ubivis terrarum christianos transmissae ad novam patriarchae mutationem notam faciendam. Eas pro more composuit Critias magnus ecclesiarum, teste eiusdem filio, qui prius quam litteras illas in suo codice exscriberet, hanc notam apposuit: Τοῦ διδασκάλου Κριτίου τοῦ πατρὸς μου. Eadem subilicimus e codice Critiano, p. 98-100, depromptas:

Μετὰ τὴν δευτέραν ἔξωσιν τοῦ κυρ Ἰερουμίου ἀσθενείᾳ σωματικῇ καὶ σχεδὸν ἀναίσθησίᾳ πάσχοντος, πατριαρχεῦσαντος τοῦ μακαρίτου Σεραφείμ, ἐγράφη τὸ παρὸν πρὸς φανέρωσιν τοῦ πράγματος καὶ νοουθεσίαν τῶν ὀρθόδοξων χριστιανῶν.

Ὁ φρόσι υπεράγαθος καὶ πολυέλεος θεός, ὅπου διὰ τὴν ἀπειρον αὐτοῦ ἀγαθότητα καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐκ τοῦ μη ὄντος ἐδημιούργησε τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἑαυτοῦ καὶ κατ' ὁμοίωσιν καὶ τὸν ἔκαμε μέτοχον καὶ κοινωνὸν τῆς ἑαυτοῦ δόξης καὶ τρυφῆς, καὶ πάλιν διὰ τὴν ἀπαρῆσιν ἐκπέσοντα τῆς θαλάσσης δόξης διὰ τῆς ἐνοσῆκευ οἰκονομίας ἀναλαβὸν καὶ ἀνακλίσεως καὶ εἰς τὸ πρῶτον κέλλος ἐκπαυγαγῶν, δὲν ἔκαμε πᾶποτε ἀπὸ τοῦ ἐκχέρι πλουσίας τὸ τῆς ἰδίας ἀγαθότητος ἀπειρον αὐτοῦ ἔλεος καὶ τὴν ἐπιδικονήσαστας πρὸς θεοσευρῆς τῆς θαλάσσης του προνοίας καὶ κηδεμονίας εἰς τὸ γένος τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων χριστιανῶν καὶ εἰς τὴν ἄγίαν τοῦ ἐκκλησίαν, τὴν ὅποιον τῷ ἰδίῳ ἐξηγήρασαν αἵματι. Καὶ ἀγαθὰ καρμίαν φορὰν ἡ ἀγαθότης του προνοητικῆς καὶ κηδεμονικῆς τὸ συμπέρον ἔκαὶ ἀφῆλμον ἡμῶν πραγματοποιήμενη, παραχωρεῖ καὶ ἀφήσει νὰ παρακίτωμεν εἰς παρρησιῶς καὶ νὰ δοκιμάζωμεν πολλῶν ἐναντίων καὶ λυπηρῶν περιστάσεων ἐπαγωγῆς τε καὶ προσβολῆς, ὡσὲν ὅπου ἡ παρρησία ζῶη εἶναι ἀγόνων καὶ καλεσμάτων καρπός, καὶ ἔσται ἀνεγκλίως εἰς ἡμᾶς ὅπου ἀλλοθίμεν καὶ ἀγωνίζομεθα νὰ ὑπομένωμεν καὶ τοιοῦτους πνευματικὸς κόπους καὶ θλίψεις καὶ ἐνοχλήσεις καὶ νὰ γινώμεν ἄξιοι καὶ τῶν κατὰ θεοῦ ἐπιμαζόμενων βραβείων, ἐπειδὴ καὶ κατὰ τὸν ἀπόστολον ὅπου λέγει: Ὅσσοις ἀσληγῆς στεφανοῦσαι, εἰάν πῃ νομίμως ἀσληγῆς, καὶ ἀλλοθί. Καὶ πάντας δὲ οἱ βραβεύονται ἐν Χριστῷ ζῶν ἐπιμαζόμενοι.

φειδόμενος τῆς ἀσθενείας ἡμῶν εἰς ποιητῆς καὶ δημιουργός, δὲν μᾶς ἀφίνει νὰ βραυαζόμεθα ἐπὶ κολὸ εἰς τὰ δευτὰ, ἀλλὰ γινόμενος ἔλεος, ἀντιλαμβάνεται τοῦ ἰδίου κλέσματος καὶ ἐπακοῦαι τῶν εὐχῶν καὶ δεήσεων. Καίρη γὰρ δεκτῆ, λέγει ἡ γραφή, ἐπήκουσά σου, καὶ ἐν ἡμέρᾳ σωτηρίας ἐβόηθησά σοι. Ὅθεν καὶ ὁ μακάριος ἀπόστολος τὴν τοιαύτην τοῦ θεοῦ ἀσπλαγχνίαν δοξάζοντας λέγει: Ἐλλογητὸς ὁ θεός ὁ μὴ εἶν ἡμᾶς κακούχαισθαί ἕκαστ ὁ δυνάμεθα.

Τίς δὲ ὁ τοῦ προοιμίου σκοπός; Γινώσκαστα καλῶς ὅλοι σας, ἐλλογημένοι χριστιανοί, ὅτι πρὸ ὀλίγου ἤδη κακεῖ πῶσα κακὰ ἀλλεπάλληλα καὶ πόσα ταραχαὶ καὶ καταδρομαὶ ἐπροξενήθησαν κατὰ τῆς ἄγιας τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας; τῆς κοινῆς μητρὸς τῶν ἀπανταχοῦ ὀρθοδόξων, καὶ κατὰ τοῦ ἀγιωτάτου τοῦτου πατριαρχικοῦ καὶ ἀποστολικῆ καὶ οἰκουμηνικοῦ ὄφους ἐξ ἐκπερίας τοῦ μισοκόλου καὶ χαιρεκλάκου ἐχθροῦ καὶ πονηροῦ διαβόλου, ὁ ὅποιος φθονώντας τὴν εἰρηνικὴν κατὰστασιν τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας δὲν εἰσιφε πᾶποτε ἀπὸ τοῦ νὰ κινῆ καὶ νὰ διεγείρη τὰ σπάνδαλα καὶ νὰ εὐρίσκη κατὰ καιροῦς τρόπους καὶ ἔργαστα εἰς κόλιμους καὶ ἀλληλομαχίας καταδρομάς τε καὶ ζημίας, καθὼς ἔκαμε καὶ εἰς τὰ πρὸ ὀλίγου συμβάντα, καὶ ἔκαὶ ὅπου ἡ ἄγία τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία εἰρήνευε καὶ ἐκυβερνᾶτο καὶ διεζήγαστο καλῶς καὶ εἰχομεν γαλήνην καὶ ἡσυχίαν ἔκαμεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ προκατριαρχεῦσαντος παναγιωτάτου πατριαρχοῦ πρώην Κωνσταντινουπόλεως καὶ συναδέλφου κυρ Παύλου, καὶ δὲν ἦτο καμμία αἰτία καὶ πρόφασις καταδρομῆς καὶ σπανδάλου; ἀπὸ τῶν καὶ εἰρηνηδίας ἐπέκλεισαν ἐναντίοι ἀνεμοὶ καὶ ἐσημωσαν κλύδωνας καὶ τρικυμίας καὶ ταραχῆς καὶ καταδρομάς κατὰ τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας, καὶ ὕστερον ἀπὸ τῶσα ἀλλεπάλληλα δευτὰ, ὅπου ἀπὸ τῶν ἡμερῶν ἐξορίαν τὴν κατὰ τῆς αὐτοῦ παναγιωτήτος ἀδίκων ἐξορίαν, ζῆμίας καὶ φθορὰν δαπανημάτων πολυπλήθων, κίνδυνον ἐπακλιόμενον συνεχῆς κατὰ τῶν συναδέλφων ἀρχιερέων. Τέλος πάντων ἡναγασζόμεθα νὰ βλίπωμεν τὴν ἄγίαν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν πρὸς προστάτην ἄξιον καὶ ἱκανὸν καὶ δυνατὸν εἰς κυβέρνησιν ἔμπειρον, εὐριστάμενος εἰς τῶσα φουρτῶνας καὶ τρικυμίας, καὶ κατ' ἡμέραν νὰ προσμένωμεν κινδύνους, φόβους, νευρίγια, ἐπιπέθη καὶ ἀφῆνοντα νὰ διηγοῦμεθα τὰ ἄλλα αἴτια, ἀπῆται μόνον νὰ εἰποῦμεν τὸ φανερὸν καὶ πασιδῆλον, ὅπου καθὼς δὲν οὐκ λανθάνει τί λογῆς ἦτον ἡ ὕστατην αὐτῆ κατὰστασις τοῦ κυρ Ἰερουμίου, ἀπὸ τῆς σωματικῆς ἀρρωστίας καὶ τὰ διέφορα πᾶθη ὅπου τοῦ ἡμερῶν, διὰ τὰ ὅποια μὲ τὸ νὰ ἔγινε πάντῃ ἀκίνητος καὶ χωρὶς ἀσθητήρια καὶ σχεδὸν εἶπαι ἕνας νεκρός ἄσπρος ὄψιν τὸν καρπύλον καὶ ἡμερῆς, δὲν ἦτο ἕως οὗτε νὰ βλίπη, οὗτε ν' ἀσπῆ τὰ γινώμενα καὶ οὗτε νὰ σπῆσῃ κατένα καλὸν καὶ οὗτε ν' ἀπαντήσῃ καὶ νὰ διαρῆσῃ κατένα καλὸν ἀπὸ τὴν ἄσπριν καὶ ἐσχάτην σωματικὴν ἀδυναμίαν σου· μὲ τὸ νὰ ἦεν εἰς ταῦτα ἕως οὗτε κατέστασιν αὐτοῦ καὶ ἡμερῶν.

καθ' ἐπίστατην μυσία ἔτοσα καὶ δεῖνὰ ἀπὸ τοῦ ὑπε-
 ρέτας καὶ θαρπέοντος αὐτοῦ, καὶ νὰ κινδυνεύωμεν
 ἅπαντας. Εἰς γοῦν τοιαύτην δυστυχὴ κατὰστασιν
 εὐρισκόμενοι ἡμεῖς· τε καὶ ἡ ἅγια τοῦ Χριστοῦ ἐκκλη-
 σία, ἐπιπαλούμεθα συναχθῆς τὴν θεῖαν ἀγαθότητα νὰ
 γίνῃ Πάσις καὶ νὰ θεωρηθῆς ἡμῶς ἀπὸ τὰ ἐπι-
 κείμενα ταῦτα κακὰ καὶ νὰ κέρξῃ τὴν προσηκουσαν
 διάρθρωσιν εἰς τὴν ἅγιαν τοῦ ἐκκλησίας. Καὶ ἐπειδὴ
 ὁ εὐδιδάλακτος καὶ φύσει ἀγαθὸς θεὸς ἐπήκουσε τῶν
 εὐχῶν καὶ δεήσεων ἡμῶν πάντων, καὶ ἐκόπασε μὲν
 ἡ θρασύς· καὶ οἱ κλύδωνες καὶ αἱ παραχαί, ἐπέπεσαν
 δὲ αὐθις τὰ τῆς εἰρήνης θυμηράστατα πνεύματα, καὶ
 κατευοδόθη μὲν ὑγιής εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ὁ
 ῥηθῆαι· παναγιώτατος· συναδελφὸς ἡμῶν κύριος Παῖσιος,
 καὶ ἔδωθε εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν ἡ κοινὴ
 εὐλογία καὶ αἱ κανονικαὶ ψήφοι. Τελευταίον δὲ νὰ
 μὴν ἔκταίνωμεν τὸν λόγον, προσκαλοσθέντες ἡμεῖς ἐπὶ
 τὸν ἀγιώτατον τοῦτον θρόνον, καὶ μὲ ὅλον ὄπου ἔδυ-
 σκεραίναμεν καὶ ἔδυσφοροῦμεν, βιασθέντες νὰ ἀφί-
 σωμεν τὴν προτίαν ἡμῶν ἡσυχίαν, καὶ νὰ ἐισέλθω-
 μεν εἰς ὑπέριμεγα φορτίον καὶ βαθέστατον πάλαιος,
 ὑπετάττημεν ὅμως τῷ κυρίῳ καὶ ἠκολούθησαμεν τῇ
 θεῖᾳ θελήματι καὶ τῇ κατὰ θεῖαν νεύσιν γενομένη
 εἰς ἡμᾶς εὐλογίᾳ καὶ ταῖς ψήφοις· ἔχει δὲ κανίνα
 ἄλλο τέλος, καθὼς ὁ καρδιουργώτης οἶδε θεός, παρὰ
 ὃ ἕνα καὶ μόνον ἕλρον διάκρυον καὶ θαρρότατον
 ὑπὲρ τῆς συντάσεως τῆς ἅγιας τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας
 καὶ τῶν συναδέλφων ἀρχιερέων καὶ ὄλου τοῦ χριστι-
 ανικοῦ πληρώματος, σκοπόν ἔχοντες, θεοῦ συναντιλαμ-
 βανομένου τοῦ εὐδοκῆσαντος οὕτω περὶ ἡμῶν, νὰ
 κυβερνήσωμεν ἀμέμπτως καὶ θαρπέτως τὴν ἅγιαν τοῦ
 Χριστοῦ ἐκκλησίαν καὶ νὰ φυλάξωμεν τὴν ἐν Χριστῷ
 εἰρήνην καὶ ὁμόνοιαν καὶ μετὰ τῆς αὐτοῦ παναγιότη-
 τοῦ καὶ πάντων τῶν συναδέλφων ἀρχιερέων καὶ τῶν

ἐρθεδύξων, καὶ ἐνὶ λόγῳ νὰ πολιτευθῶμεν κατὰ τὸ
 ἅγιον θέλημα τοῦ οὕτως εὐδοκῆσαντος περὶ ἡμῶν
 θεοῦ.

Τούτου χάριν γράφοντες συνοδικῶς γνώμη καὶ τοῦ
 ῥηθέντος παναγιωτάτου καὶ συναδέλφου πρώτου Κων-
 σταντινουπόλεως κύριος Παῖσιος καὶ τῶν περὶ ἡμῶς
 ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν ἅγιῳ
 πνεύματι ἀγαπητῶν καὶ παρικοθῆτων ἡμῶν συναδέλ-
 φων καὶ συλλειτουργῶν, εὐχόμεθα καὶ εὐλογοῦμεν ἐξ
 ὀψις· φυγῆς καὶ καρβίος πάντας τοὺς εὐσεβεῖς καὶ
 ἐρθεδύξους χριστιανούς, ἱεραμένους καὶ λαϊκοὺς, μι-
 κροὺς τε καὶ μεγάλους, ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας,
 δεύτερον συμβουλευόμεν καὶ παραινοῦμεν ἅπαντας
 πατρικῶς καὶ πνευματικῶς, ὅπως γινώσκοντες τὸν
 τρόπον καὶ τὰς ἀληθεῖς αἰτίας τῆς μεταβολῆς ταύτης,
 ὅπου ἐκολούθησαν εἰς τὴν ἅγιαν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλη-
 σίαν καὶ τὴν περὶ ἡμᾶς γενομένην τοῦ θεοῦ οἰκονο-
 μίαν, νὰ βοήθατε διαί· σας κοινῶς τὸν πολυάγαθον
 θεόν, ὅπου ἐπερόνησι φιλανθρωπικῶς καὶ κηδεμονικῶς
 δὲ τὴν ἅγιαν τοῦ ἐκκλησίας καὶ τὴν ἕξίωσιν πάλιν
 νὰ εἰρηναίως· θεῖα ἔλπει εἰς γαλήνην καὶ ἡσυχίαν
 καὶ εἰρημικὴν κατὰστασιν καὶ νὰ διεξάγεται εἰρημι-
 κῶς καὶ εὐαγγελικῶς, ὡς κατὰ τὸ θέλημα, καὶ ἔχον-
 τες τοιαύτην καὶ καλὴν καὶ βασιάν πληροφροσίαν, νὰ
 πολιτευθῶτε καὶ ἐπεὶ εἰρημικῶς καὶ φιλαδέλφως,
 φυλάττοντες τὴν ἐν Χριστῷ ὁμόνοιαν καὶ εἰρήνην καὶ
 ἀγάπην καὶ νὰ συντρέχετε καὶ νὰ συμβουλήτε τὴν
 ἅγιαν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν ὡς τίκανα αὐτῆς γνῶσκα
 καὶ φιλόστοργα μετὰ τῆς προσηκουσῆς ὑποταγῆς καὶ
 εὐπειθείας ὄντες ἐνωμένοι καὶ συνημμένοι καὶ ἀδελ-
 φητοὶ ἐν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ πνεύματι κυρίου· ἔχοντιαν
 καὶ ἀναπόθηκα καὶ φιλονεικίαν. Ὅ δὲ τῶν ἀγαθῶν
 χορηγὸς θεὸς νὰ εὐλογῆ καὶ νὰ ἀγαθῶν πάντας
 ἡμᾶς.

SYNODUS DIOECESANA ALEXANDRINA

1733 maii 1-3.

Synodus dioeciesana Alexandrina I in Italia,
 celebrata diebus 1, 2 et 3 mensis maii anni 1733,
 sub Jo. Mercurio Arboreo Gattinara, episcopo
 Alexandrino.
 Exstant constitutiones synodales in opere cui
 titulus:
 Constitutiones quas in prima dioeciesana synodo
 habita die 1, 2 & 3 maii 1732, condidit illustris-
 simus et reverendissimus dominus d. Jo. Mercurinus

Arboreus Gattinara, episcopus Alexandriae et comes,
 ss. dd. nn. praelatus domesticus, pontificio solio epi-
 scopus assistens, et abbas insignis et exemptae
 collegiatae S. Petri. [Insigne.] Alexandrinae, typis
 Antonii Vimercati, impressoris illustris. civit. ac
 episcopatus. Superiorum permissu, 1733.
 In-4°, 125 p. — (Milano, Ambrosiana; Novara,
 seminario; Vercelli, civica).

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS

1734 mense ianuario.

Gravissimum in Seraphim patriarcham patratum
 facinus, quod iam retulimus, col. 995-996, neveris-
 simis litteris damnavit sacra synodus, atque vocibus
 contumeliosis probrosisque insectata est Athanasium,
 Arcadiae nuper episcopum, qui scelus auctor habe-
 batur, iurene an iniuria nocimus. Placituram lec-
 toribus esse curiosam hanc sententiam suspicamus,
 eo magis quod prorsus inedita delitescat in codice
 non cuique obvio. Is, numero 11 signatus, in
 bibliotheca τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀλλήνικου
 φιλολογικοῦ συλλόγου asservatur; sententia vero,
 de qua sermo est, a pag. 166^r ad pag. 168^r con-
 tinetur. Varietates aliquot interscriptae et e codice
 τοῦ Κριτίου desumptae negligendae videntur, quippe
 quae ad scriptoris prolusionem, non ad scriptum
 ipsam referantur; eas tamen in notis subiecitmus,
 ne quid in editione desideretur. Scripti argumen-
 tum ita in codice nota initio adiecta indicatur:
 † Συμπληρωτικὴ καθάρσις τοῦ Ἀθανασίου Ἀθανασίου
 ὡς συναρπαστοῦ καὶ βλάπτοντος τὸν ἀλλόθεν μακαρίῳ
 Πατριάρχῳ τὴν κοινότητα πατριάρχῳ Σαραφίμ ἡμέτερο

ἐπιστόμῳ ἐξίόντα τῆς ἐκκλησίας ἐν τῷ νόθῳ καὶ
 ὡς ἀναχομένου τῷ καθοσώσῳ ἐπὶ τῷ ἡμέτερο.

† Σαραφίμ ἡμέτερο θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταν-
 τινουπόλεως νέας Ῥώμης καὶ οἰκουμηνικὸς πατριάρχης.
 † Διοστραμμένη καρδία τεταίνεται κα-
 κὰ ἐν παντὶ καιρῷ, ὁ τοιοῦτος παραχὰς
 συνέστησι· πόλει· διὰ τοῦτο ἐξαπίνης ἔρχε-
 ται ἡ ἀπόλειτα αὐτοῦ¹⁾· καλῶς γὰρ πρὸ ἡμῶν
 τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ τοῦ σοφοῦ παρορμητοῦ τοῦ
 ἔργου καὶ τὸ τέλος τῆς ἀλόγου μοχθηρίας διεξωγρά-
 φησε²⁾ καὶ ὡς ἐν εἰκόνι συνεπιγυμνωσὺς ὑπετόκωσεν·
 ἐπεὶ γὰρ τοῖς ἀσυνέτοις καὶ ἀπαιδεύτοις καὶ παρνο-
 μένοις τὸν νοῦν βέστη ἢ εἰς πάσαν ἰδέαν κακίας³⁾
 κατὰπτωσι καὶ οὐκ ἔσθ' ὃ ἐν ἐμπροσστατῆσι τῇ
 ἀπνοσίᾳ τῶν τοιούτων, ἀλλ' ἀνασθῆναι κατὰ τὸ
 πρῶτον φέρονται καὶ εἰς βάραθρα κακῶν ὀλισθήσουσι,

¹⁾ Prov. VI, 14.
²⁾ Διεξωγράφῃ· προαναγράφῃ supra lineam.
³⁾ μέγιστη ἢ εἰς πάσαν ἰδέαν κακίας· ἐσθῆτος ἢ εἰς
 ὀλίγην ἀείψου καὶ ὀλίγην supra lineam.

διὰ τοῦτο ἐπάγει καὶ ὁ προφήτης¹⁾. Φησὶν ὁ ἅδικος ἀπέθανεν ἐν αὐτῷ, οὐκ ἔστι φόβος Θεοῦ ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ· τῆ γὰρ ἰνοκώσῃ ἀπαίδευσί ἀνηγόρευεν καὶ τὴν ἐκ τῶν τρόπων μοχθηρίαν καταλαβόντας, ἀπειθεῖς λοιπὸν πρὸς πᾶν εἶδος κακίας χειροὶ καὶ τῶν χριστιανῶν καὶ ἁγίωντων εὐκατὰς κατατολιμῶσι, καὶ οὐδὲν ἔστιν ὃ διαφύγει τὴν ἀπονενομημένην αὐτῶν ὁμίην τε καὶ θέλησιν, ἀλλ' ὡς καθάπερ ἐκτεθηρωμένοι· καὶ τοῖς κτηνώδεσιν ἀλόγῳ ὑποκείμενοι πᾶσι καὶ τίλειον ἀπανθρωποθήντες, ποικιλόμορφόν τινα παντοδαπῶν αἰμοβόρων καὶ εἰδεχθεστάτων θηρίων φύσιν καὶ ὄψιν ἀμιμνήσκονταί, καὶ κατ' αὐτῆς τῆς φύσεως· ὀπλιζόμενοι ὀπλακτοὶ καὶ δάκνουσι καὶ ἀποκτείνουσι τὸ ὁμογενές, ὡς ἐξαστητότε τοῦ κατὰ φύσιν, οὐς κατ' ἡθεὶα γραφῆ κατὰ τὸν χρυσορρήμηνα τῆς τοῦ ἀνθρώπου ἀπαξιοῦσα προσηγορίας, θηρίοις παντοδαποῖς εἰωθεν ἀπεικάζων· Τοῖς γάρ, φησὶ²⁾, μορφήν μὲν ἔχουσιν ἀνθρώπων, τῆ δὲ πο- B νηρίῃ τῆς προαιρέσεως τὴν εὐγένειαν τῆς φύσεως, πρὸς δὲ τῶν θηρίων ἀλογίαν διεκπεσοῦσιν, εἰκότως ἡ γραφὴ τὰς τῶν θηρίων προσηγορίας αὐτοῖς ἐπιτίθησι, καὶ νῦν μὲν ἵππου ὀφθαλμοῖς παρὰ τῆ προφήτῃ Ἱερεμίου³⁾ αὐτοῦς ἀποκαλεῖ, τὴν ἀμετρον λαγυρίαν ἐλέγχουσα, ἄλλοτε δὲ ἴδ' ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χεῖρα αὐτῶν⁴⁾, τὸ σπουδὸν καὶ θολερὸν ὄψιν φαίνουσα· καὶ πάλιν κύνες παρὰ τῆ Ἡσαΐα⁵⁾, καὶ ὡσαύτ' ἀσπίδος κωφῆ καὶ βουόσης τὰ ὦτα αὐτῆ⁶⁾, τὸ πρὸς διδασκαλίαν τῆς ἀρετῆς αὐτῶν ἐκκεκωφωμένοι ὑπογράφουσα, καὶ γεννήματα ἐχίνων⁷⁾, τὸ φθοροποιὸν καὶ ὀλεθρίον παριστάσα⁸⁾· οἱ δὲ τινεσὶ διὰ τοῦτο πλείονα τὴν τιμωρίαν ὑπέχουσιν, ὅτι πολλὰς ἀπὸ τῆς φύσεως ἀφορμὰς εἰς ἀρετὴν δεξιόμενοι, ταύτας προδεδοκότες ἐκόντες ὑποσύρονται· καὶ πρὸς τὴν κακίαν αὐτομολοῦσι· κἀντεῦθεν οἷά τι ἐλίγη κάρη τε καὶ ἔκποθινίᾳ χαλεπῇ συσχεθέντες, ὡς τὸ τῶ λογικῷ φῶς ἀπολωλεκότες καὶ τῶν παρῶντων οὐδ' ἐπιποδοῦν αἰσθανόμενοι, ἐπὶ τὰ ἔσχατα τῶν ἀσεβημάτων ἀθλίως ἐκτραχίλλονται· καὶ ἀπονενομημένως ἐβάλλονται, καὶ δεῖτα πᾶσαν ἄλλην ἰδέαν ἐπελθόντες κακίας καὶ τοῖς ἀποπατήτοις ἐγγυμνασάμενοι καὶ ἐμμελετημένους, ἐπὶ τὸ μέγιστον τελευταῖον καὶ ἔσχατον τῆς ματαιότητος δυσσεβήμα κατανατῶσι, καὶ ὅσοι οἱ μανικοὶ καὶ παραφρονοῖ οὐδὲ προσώπων καὶ βαθμῶν διαφορὰν διαστέλλοντες, καὶ κατ' αὐτῆς αὐτῶν τῆς κεφαλῆς καὶ ἀρχῆς τὴν ματαιοφῶν χεῖρα ὀπλιζοῦσι καὶ τῆ τῆς καθοσιώσεως ἐγκλήματι περιπαίρονται· τοιαύτη γὰρ ἡ μανιώδης κακία οὐκ ἔχουσα, ἔστ' ἐπὶ τὸ ἀκρότατον ἐξοκέλλει καὶ τὸν κολοφῶνα καταλαμβάνει τοῦ κακοῦ, ἐν ἑντεῦθεν καὶ ἡ πτώσις γίνεται ἐξασία καὶ ἄλεθριος. Καὶ δὴ πρῶτον μὲν ἐν τῇ τῆς δημιουργίας ἀρχῇ τοιοῦτον ἐν ἀπονοίᾳ ὁ δαίμων ἤγειρε τὸν ἀδελφοκτόνον Κάν, πρῶτον τῆ φύσει διὰ φθόνον ἐμπαρονήσαστα καὶ σπίνειν καὶ τρέμειν ἐπὶ γῆς διὰ τοῦτο θεῖον κατακρίθηντα· καὶ ἵνα τοὺς ἐν μίσῳ παραβρόμωμεν ἐπὶ τοιοῦτοις ἀνοσιουργήμασιν ἐπιστήμιους, τοιοῦτον ὁ μετὰ ταῦτα αἰὼν ἐπανέστησε τὸν πατριολόον Ἀβραμὴν, οὐ μόνον τὸ ἁποφύγειν ἀλλ' ἤδη καὶ φόντος καὶ εὐεργετοῦ καὶ βασιλείας φόνῳ ἐνασολογινοῦσα. Τοιοῦτον δὲ τι καὶ κολῶ τῆ

Διαλείμματι τῶν ἀρτημένων ὑπερνοσητῶν ὁ καθ' ἡμᾶς αἰὼν (φῶς, ὡς μὴ ὄφρα) κἀκαρῶς τε καὶ βδελυρῶν ἀνοσιουργῶν ἐξενήνοχεν, ὅθεν μὲν καὶ ὄψεσ, σιωπῆσαι δεῖν ἐγνωμεν, εὐρέθη δ' οὖν καὶ Σαούλ ἐν προφήταις·⁹⁾ κατὰ τὴν καλαιὴν ἰστορίαν καὶ παροιμίαν, ἰεροσύνης τε καὶ ἀρχιερωσύνης ἀθλίως καὶ παρ' ἀξίαν ἐπεδράζετο ὁ ἀνόσιος¹⁰⁾ βασιλεὺς καὶ ἑκτετοπομένη καὶ παρὰ κανόνας τῆς ἀξίας ἀρπαγῆ ἐπὶ κοινῷ μὲν αἰσχεῖ τῆ· ἐνταῦθα πολιτείας, κοινῆ δὲ βλάβῃ καὶ ἀτιμίᾳ τῶν ὀρθοδόξων, ὁ τὰ καὶ Ἀρχαδίας ἐπίσκοπος· φθόσος ἐνομοσθέντα Κωνσταντίνος, ὁ ἀθανάτος αἰὼν καταλιπὼν καὶ στήλο- ἀθανάσιος, ὁ ἀθανάτος αἰὼν καταλιπὼν καὶ στήλο- γραφίσας τῆ· ματαιότητος καὶ δυσσεβείας· τὸ ἐνείδος, ἐξ¹¹⁾ κακῶς ἀχθεῖ· τε καὶ παιδευθεὶς καὶ ἐκ προου- μίων δοχέων καὶ κατοικητήριον τοῦ διαβόλου καθέλου γενόμενος, πάντα αὐτοῦ ἀστανικὴν ἀνέγειναι τὴν καὶ κίνησιν ἐτόλμω· ἐναπαρξάτο κἀντεῦθεν μικρὸν τινα χρόνον τῆ δυστυχίᾳ ἐκείνῃ ἐπισκοπῆ ἐνδιαιτῆσαι· καὶ τὸ ἀλόκμον καὶ ἀπρόσφυλον καὶ ἐκδεδιχημένον αὐ- τοῦ ἦθος ἔμψαντες καταστήσας, ἐπὶ ἄλλοις ἐχε τὰκεῖται αὐτῷ ἐς φθορὰν καὶ βλάβην τῶν δυστυχῶς προσταυ- θέντων¹²⁾, τῇ Κωνσταντίνου ἐπιδικαί καὶ ἐκ πρώτης ἀφετηρίας τῇ κωκυρτίᾳ ἐπὶ χειρῶν· καὶ πρῶτον τῆ μητροπόλεως καὶ γέροντι αὐτοῦ ἀδικῶς καὶ ἀναίτιως· καὶ μετὰ πολλῆς ἐπιτίθηται τῆς ἀνωμοσύνης καὶ ἀντι τῆς ἡ· ἐλαβὼν ὁ ἀνάξιος χειροτονία· καὶ τιμῆς μυσίας κατῶσι καὶ σκευαί κατ' αὐτοῦ τὰς ἐπιβουλά· καὶ τὴν μητροπόλιν Κρήτης βίβ ἀρπάσαι ἐπέζηται. Ἐπὶ δ' οὐ προδύωρε· αὐτῷ τὰ τῆς ἐντεῦθεν ἐπι- βουλή, ὅρα κατὰ τῆς Χριστοῦ ἐκκλησίας, καὶ παρ- ηνώχλησεν ἀρ' οὖν οὐ μετρίως τὴν ἡμῶν μετρίτητα καὶ τὴν ἱερὰν τῶν συναδέλφων ἀρχιερέων ὁμολογῶν ἐπὶ τῇ κἀνανόμῃ τῆ· μητροπόλεως ἀρπαγῆ. Ὡς δ' οὐκ εἶχεν οὐδ' ἡμᾶς συναίνοντα· τῆ ἀδικίᾳ, ἐκ διαμέτρου δὲ νοουθεσίας καὶ παρηνέσιος πατρικῆς ἀνεργοντας· τὸ τοῦ ἐγκληρίματος ἀποπον καὶ ὑποκίθη- μένους τὰ δέοντα, καὶ ταῦτα ἀνασχερμένους· μακροθύ- μως ἐπ' ἱκανῶν τῆς ἐμπαρονήσεως αὐτοῦ καὶ ὑμῶν χρηματικῆν ὑποστήντας οὐ τὴν τυχοῦσαν ἐς· τὸ κοινὸν ἀπὸ τῶν πολλῶν καὶ συνεχῶν ἐπιτηρειῶν αὐτοῦ, ἔσχα- τον ἀπογνῶς, ἀγχνῆς ἰουδαϊκῆς ὄντος· ἀξία ἀραπα- τουργεῖ καὶ μηχανάται ἢ παλαμναῖος· καὶ ἡσυχία· καὶ συμφῶδὰ τῆ προδότη μετὰ τῶν θεομάχων Ἰουδαίων τῶν ἐκ συνομωσίας συνελθόντων αὐτῷ τὸ παράνομον συγκροτεῖ· βουλευτήριον καὶ φρουρῆται· δυσσεβῶς καὶ ἔριος καὶ μάχαιρα θήγεται· καθ' ἡμῶν καὶ φονεῖ καὶ χεῖρας παρασκευάζονται· καὶ φονεὺς ἐπὶ συντάξασιν ἀργυρίων συμφωνεῖται καὶ πέμπεται, καὶ δημοτελῆς πανήγυρι· τοῦ λαοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν ἐπισήμῃ ἔορτῇ τὸ καθ' ἡμῶν εἶχεν ἐλευθὸν ἰατρον· καὶ ἡ μὲν μάχαιρα ἦδη ἀπὸ ληστρικῆς· χεῖρὸς καὶ ἀθρόα· ἀφῶδου ἐπὶ γυνο καθ' ἡμῶν μὲν δὲ τι προσηγορημένον οὐδὲ προσηγορηθέν τῶν δράματος, φόνον πνέουσα καὶ τοῦ ἕην ἀδικῶν ἀφαιρέσιν καθ' ἡμῶν σκοπὸν ἔχουσα· ἡμᾶς δὲ χαλεπὸν τὸ τραῦμα δεξιόμενοι, ὑπὸ τῆς θείας ἀνωθεν χεῖρὸς διεφυλάχθημεν τε καὶ διε- σῶθημεν, μὴ κειρίαν λαβόντες τὴν τῶσιν. Καὶ τῆ μὲν διασώσασαν θεῶν καὶ ἐκ τοῦ θανάτου ἡμᾶς· ρυτσα- μένῳ τὰ· καὶ τρυφῶσας ὄμοιογήσαμεν χάριτας· ὡς δ' ἐκ τοῦ προσεχῶς φονεῖας τοῦ πατρίαντος· ἡμᾶς καὶ ἱκανῶν ἄλλων μαρτύρων τὸν πόρρω· καὶ προ- κатарκτικὸν καὶ ἐντολῆ τοῦ ἀνοσιουργήματος ἐπί- γνωμεν καὶ ἐβαβαυθώθημεν καλῶς ὑπερῆται τὸ κωκο- κτισκοπίδιον τοῦτο μετὰ καὶ πινον ἄλλων συνομωτῶν καὶ συμπρακτόρων τοῦ ἀσεβήματος, καὶ ἐμαρτυρήθη ἐπὶ συνόδου ἡ καθ' ἡμῶν σκευαρηθεῖσα ὡς αὐτῶν δραματούργια καὶ ἐνθα καὶ ὄψε· ἀρραδιουργῆται ἡ φονεῖ συνομωσία καὶ τὸ πατριαρχικόνον ἀνάγας καὶ

1) Ps. XXXV, 1.
2) Lucas petitis paucis immutatis e Ioan. Chrysostr. In caput VI Genes. Homil. XXIII, 4. = Patr. Gr. LIII, 901 d.
3) Hier. V, 8.
4) Ps. XIII, 8 et CXXXIX, 4.
5) Ia. LVI, 1.
6) Ps. LVII, 8.
7) Math. III, 7.

9) I Reg. X, 11 et 12.
10) ὁ ἀνόσιος τὸ βδελυρῶν κἀκαρῶν supra Ioanem.
11) Ps. 82, 8, supra Ioanem.
12) ἡσυχία ἡσυχία ἡσυχία supra Ioanem.

παρβέθλος βουλευτήριον¹⁾, διεμνήθη μὲν τὸ κάθαρμα A
 συνοδικῶς ἐπὶ τρισὶ βραβύουσιν ἔλθειν καὶ παρα-
 σταθῆναι ἐπὶ συνόδου καὶ ἀπολογηθῆναι, εἰ ἔλωσ
 εἶχεν ἀπολογίαν τινὰ ἐπὶ τῇ κατ' αὐτοῦ μαρτυρη-
 θείσῃ τοῦ φόνου δραματουργία· ὁ δὲ οὐδέλωσ ἠπήν-
 τησεν, ἀλλ' ἐγένετο φευγόδικος καὶ δραπέτης, ὡς
 αὐτοκατάκριτος καὶ ἀνακολόγητος ἔχων ἐκ τοῦ οἰκείου
 συνειδότος τὸν ἐλεγχον.

Ὁ δὲ ἔνεκα σιφίσεως συνοδικῆς γενομένης καὶ συν-
 ελευσεως ὑπερταλαιώτατης συγκροτηθείσης, συμπάροντος
 τοῦ τε παναγιωτάτου πατριάρχου πρώην Κωνσταν-
 τिनουπόλεως κυρίου κυρ Παϊσιου, τοῦ ἐν ἀγίῳ πνεύ-
 ματι ἀγαπητοῦ καὶ περιποθίτου ἀδελφοῦ καὶ συλλει-
 τουργοῦ ἡμῶν, καὶ τῶν ἐνδοξοῦντων ἱερωτάτων μη-
 τροπολιτῶν καὶ συναδέλφων ἡμῶν ἀρχιερέων, τοῦ τε
 ἐνδοξοτάτου καὶ πανευγενεστάτου ἀρχοντοῦ, μεγάλου
 λογοθέτου καὶ γενικοῦ ἐρημνέως κυρίου Ἀλεξάνδρου,
 τοῦ κατὰ πνεῦμα υἱοῦ ἡμῶν ἀγαπητοῦ καὶ περιποθί-
 του, ἐπὶ δὲ τῶν τιμιωτάτων κληρικῶν, τῶν ευγενεστά-
 των ἀρχόντων, τῶν εὐλαβεστάτων ἱερέων καὶ τῶν
 χρυσοῦν ἄνωριτῶν τε καὶ ρουφειῶν τῶν ἐν Κων-
 σταντινουπόλει εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων χριστιανῶν,
 καὶ τῆς καθ' ἡμῶς διωνῆς τραγεδίας ταύτης εἰς μέσον
 προτεθείσης τε καὶ ἀκριβῶς γυμνασθείσης, ἐπειδὴ τὸ
 παραβολοτάτον τοῦτο καὶ πάντολμον ἀτόπημα καὶ
 ἀμάρτυμα ταραχὴν καὶ λύπην ἐπέβαλεν ἀπασιν ἀν-
 οὔτερον ἄλλοτε φρουραξίσεως καὶ ἐκ-
 μανείσεως, τῆς ἀνθρωπίνης μοχθηρίας· ἐπὶ τοσοῦτον
 ἀνίκηστον κακόν, ὅπερ οὐχ ὅπως τῇ καθ' ἡμῶς αἰῶνι,
 ἀλλ' οὐδ' ἐν ταῖς ἀρχαῖαις εὐρηγται ἱστορίας εἰσορᾶν
 γένη καὶ εἰσφθαρῆν τὸ πρῶτον τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ
 γένει τῇ ἡμετέρῃ οὐδ' εἰς νεοφανῆς λοιμικὸν πάθου,
 πανόλαστρον ἐπιτέλημα παρ' ἐλπίδα πάσαν καὶ προσδο-
 κίαν ἀνθρώπων, αἰσχος τε καὶ ἀτιμία καὶ θνητὸς τῆ
 τῶν ὀρθοδόξων γένει· προστρέψαν παρὰ πᾶσι τοῖς ἰθ-
 ῦσιν, ἀν' μὴ τὴν κατ' ἀξίαν ἀποδοῦ δίκην, οὐτε τὸ
 αἰσχος ἀπαλειφθήσεται, ἀλλὰ καὶ εἰς μίμνησιν ὡσεὶ
 χώραν τοῖς ἐπιγενόμενοις· καὶ εἰς ὁμοίαν ἀσβεστὴν
 καὶ ἀλλα παραπλήσια τούτοις ἐξωλέστατα ἀνδράρια
 ἐφαλέουσαι. Ἄλλως τε καὶ τῶν ἱερῶν νόμων καὶ
 θεῶν κανόνων ἀναγκάως τὴν τιμωρίαν εἰσπραττο-
 μένων καὶ τὴν ἐπεξέλευσιν τοῦ τῆς καθοσιώσεως
 ἀγχιλήματος καταλλήλως ποινὰς ἐπιψηφισόμενων
 αὐτίκα καὶ γὰρ ὁ μὲν κ'·ος τῶν ἀγίων ἀποστόλων
 κανὼν ἐπίσκοπον καὶ ἔλωσ τοῦ ἱερατικοῦ καταλόγου
 οὐ μόνον φόνου ἀπαγορεύει, ἀλλὰ καὶ ἀπῶσ τύπτον-
 τα καθαιρέσει· ταλεῖς καθυποβάλλει. Ὁ δὲ τῆς α'·ης
 καὶ β'·ης ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδου κανὼν τοῦτο
 ἐπεξηγούμενος, εἶπε, φησί, αὐτοχειρὶς ἢ δι'
 ἑτέρου πλήξει, καθαιρέσει· καθυποβάλλει-
 σθαί. Ἐν δὲ τοῖς τεύχεσι τῶν βασιλικῶν νομίμων
 βιβλ. ε'·φ, τίτ. λζ'·φ, περὶ τῶν τῆ καθοσιώσεως ὑπο-
 πιπτόνων ἐγκλημάτων οἱ θεοὶ νόμοι διοριζόμενοι,
 Τῇ τῆς καθοσιώσεως, φασίν, ὑπάγεται· ἐγ-
 κλήματι ὁ σπουδᾶσας κατὰ δόλον, ἵνα φο-
 νευθῇ ὁ ἀρχων. Καὶ κατωτέρω· Ἐάν τις, φασί,
 συνωμοσάμενος μετὰ στρατιωτῶν ἢ ἰβιω-
 τῶν ἢ βαρβάρων φονεῦσαι· ἰλλούστριον ἢ
 ἀπῶσ· οἶονδ' ἕποτε συγκλητικόν, καθοσιώ-
 σεως· κρινέσθω καὶ κεφαλικὴν τὴν δι' αἵμα-
 τοσ· ὑπομένάτω τιμωρίαν μετὰ δημεύσεως.
 Καὶ παρακατῶν· Ὁ συνωμοσίαν παρασκευῶσας
 γενέσθαι, τοῦτίστιν ὁ βουλευσάμενος καὶ
 σπουδᾶσας, εἴαν εἰ μὴ αὐτὸς ἀποκείσας, τὰ
 αὐτὰ ὑπομένάτω. Καὶ πάλιν βιβλ. ε'·φ, τίτ. λζ'·φ·
 Ὁ ἐντελεσάμενος φονεῦσαι· κρινεται ὡς φο-
 νεύς. Καὶ κατωτέρω· Ἐπίσης τιμωρεῖται καὶ ὁ
 ἐντελεσάμενός τινι ἀμαρτήσας· καὶ ὁ πρῶ-
 ξας κατ' ἐντολήν αὐτοῦ τὸ ἀμάρτυμα. Καὶ
 ἀλλαχοῦ²⁾· Ὁ σκοπὸν ἐσχηκῶσ τοῦ φονεῦσαι,

κὰν μὴ φονεύσῃ, ἀλλὰ τραυματίσῃ, φονεύς
 ἔστιν· ἢ δὲ διδάσει· ἐκ τοῦ κλήξαντοσ
 ὀργάνου ἐλέγχεται.

Διὰ γε γούν τὰς βῆθείσας νομικάσ ἀποφάσαι· τῇ
 ἐσχάτῃ κεφαλικῇ κοινῇ ὑπεύδουνοσ· ἀν ὁ βῆθείσ κακο-
 επίσκοπος, ὡσ· ἐγκλήματι καθοσιώσεως αἰούσ καὶ
 οἰκουμηνικοῦ πατριάρχου ἐξείστοσ· καὶ κατὰπτωτοσ
 φονεύσ· προθίλωσ φαρμαθείσ τε καὶ καταμαρτυρηθείσ,
 ἔμπης· τίωσ τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἀξίει καὶ μαχαίρα τοῦ
 πνεύματος· ψίψη κοινῇ καὶ ὀμοφώνῃ κρῖται παντοσ·
 τοῦ εὐαγοῦσ καὶ ὀρθοδόξου συστήματος· δεῖν ἔγνωσται·
 παρὰ πάντων μὴ μόνον τῆς ἡς παρ' ἀξίαν ὁ ἀνάξιοσ
 καὶ παρβέθλοσ ἐδράξαστο ἀρχιερατικῆσ ἀξίεσ· τίλοσ
 ἀπογομνωθῆναι καὶ ἀμτακαλήτεωσ ἐξοστρακισθῆναι,
 ἀλλὰ καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆσ ὀλομελείασ καὶ τῆς τῶν
 χριστιανῶν συμμορίας ἐκμηθῆναι καὶ ἀποκοπήν· ὡσ
 σεσηπόσ καὶ δυσωδεσ· μίλοσ καὶ μετὰ τοῦ προδότου
 Ἰουδα συναριθμηθῆναι καὶ κοινῇ ἀναθίματ· καὶ
 ἀρατεσ ταῖσ παλαμνωσιτάταισ· πανθίματ ὑπὸ τῆσ ἐκ-
 κλησίασ· καὶ τοῦ ὀρθοδόξου λαοῦ ἀπακρυχθῆναι· τὸ
 ἕναγῆσ καὶ κατὰπτωστον τοῦτο κάθαρμα μετὰ τῶν
 συνωμοσασμένων αὐτῷ κακούργων καὶ δυσσεβῶν καὶ
 ὄσπερ στήλην ἀλόσ πατηγυλιαν προκειθῆσαι τοῖσ ὀφι-
 γόνοισ· εἰσ· ἔλεεινὸν θέημα καὶ στήλιταύεσθαι· εἰσ·
 αἰῶνα τὸ θεαμάχοσ καὶ πάντολμον αὐτὸ ἐγκλήματ
 καὶ κακούργημα.

Καὶ ὁ γνῶμη τῆσ αὐτοῦ παναγιώτιτοσ, τῇ ἐξου-
 σίᾳ καὶ χάριτι τοῦ παναγίου πνεύματος, γράφοντεσ·
 ἀποφαινόμεθα συνοδικῶσ· μετὰ τῶν περὶ ἡμῶσ ἱερω-
 τῶν ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων τῶν ἐν ἀγίῳ πνεύ-
 ματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν,
 ἵνα ὁ διαληθθεῖσ κακοεπίσκοποσ· Ἀθανάσιοσ, ὡσ καθο-
 σιώσεωσ ἐγκλήματι αἰούσ· καὶ φονεύσ πατριάρχου
 ἀρεθίλωσ καταμαρτυρηθείσ, τὸ κοινὸν τῆσ πολιτείασ
 αἰσχος, ὁ τοῦ ἱεροῦ καταλόγου ἐνεδειξιμόσ, ἢ τῶν
 ὀρθοδόξων ἀφόριτοσ· ἀτιμία καὶ παρὰ πᾶσι τοῖσ ἰθ-
 ῦνεσ· χλευασμόσ, ἢ τοῦ Χριστοῦ βλασφημία καὶ κοινῇ
 πάντων ἡμῶν πλῆγῇ, τὸ κατὰ πᾶσαν ἰθῆ τὴν οἰκου-
 μένιν περιλάλητον ἀτύχημα καὶ τραγατήημα, τὸ
 πρόσφατον καὶ σχέδιον ἐπισκοπίθειον, ὁ δὲ τὸ νεύφου-
 τον, μάλλον δὲ κακίφουτον τυφώθεῖσ ἀποστολικῶσ καὶ
 εἰσ· κρῖμα ἔμπροσθεν τῇ διαβόλω, ὁ δεύτεροσ πατρα-
 λοίασ· Ἀρμεσσαλώμ ὁ κατὰ τοῦ πατρός· καὶ εὐεργέτου
 εἰσ· φόνου βδίκου ἐκμανείσ, ὁ τοῦ πρώτου τῶν φόνων
 εἰσ· τὸν κῶσμόν· εἰσ· αὐτοῦ ἐπαράτου Κείν ἀντί-
 μιμοσ, πλῆν ὅτι· ἐκεῖνοσ μὲν πρώτοσ δίκαιον ἀδελφόν,
 αὐτὸσ δὲ πρώτοσ οἰκουμηνικὸν πατριάρχην, εἰ καὶ μὴ
 τῷ πράγματι, τῆσ θείασ ῥοπήσ καὶ εὐμενείασ· τὴν
 καιρίαν μὴ συγχωρησάσασ, τῇ γούν μαρφ ψυχῇ καὶ
 προθέσει· καὶ διανοία τὸ γε εἰσ· αὐτόν ἔχον ἀπεκτο-
 νόσ· καὶ εἰσ· θάνατον προδεδικῶσ, καθηρημένος ὑπάρχη
 πάσῃ ἀρχιερατικῇ ἐνεργείασ καὶ τάξεωσ καὶ ἐκπτε-
 τοσ· ἔλωσ τοῦ ἀρχιερατικοῦ καταλόγου καὶ ἀπόβλητοσ·
 καὶ γεγυμνωμένος τῆσ θείασ χάριτοσ, μηδελίαν ἀδειαν
 ἔχων ἀρχιερατικῇ ἐνευθῆναι· σκολῆν καὶ ἀρχιερατι-
 κὸν τι ἐκτελέσαι ὑπούργημα ὡσ· καθηρημένος καὶ
 ἀνέροσ, Ἀθανάσιοσ· μόνον λεγόμενοσ καὶ ὡσ· εἰσ· τῶν
 ἰδιωτῶν γνωριζόμενοσ, καὶ μηδεὶσ τολμήσῃ συμφορέσει
 αὐτῷ ἢ συλλειτουρῆσαι ἢ ὡσ· ἀρχιερέα τιμῆσαι ἢ τὴν
 ἀνίερον αὐτοῦ χεῖρα ἀσπασθῆναι ἢ εὐλογίαν καὶ
 ἀγισμοῦν παρ' αὐτοῦ δεχθῆναι ἢ εἰσδοθῆμα ἐκκλη-
 σιαστικόν πολὺ ἢ εὐλογίαν αὐτῷ δοῦναι· ἐν βάρει ἀρ-
 γίασ ἀσυγγνώστοσ καὶ ἀλύτοσ ἀφορισμοσ τοῦ ἀπὸ
 θεοῦ καντογράφτοροσ· Ἀλλὰ καὶ ἡ μετ' αὐτοῦ συστάσ
 μιὰρ φανρία, οἱ συνωμοσται καὶ συνεργοὶ καὶ συμ-
 πρῆκτορεσ καὶ συγκοινωνοὶ τοῦ θεοστουχοῦσ ἐγκλητή-
 ματοσ τούτοσ, ἐπὶ δὲ καὶ ὄσοι κρῖπτοσαι καὶ ἔχουσαι
 καὶ φυλάττουσιν αὐτόν τε καὶ τοὺσ μετ' αὐτοῦ συνω-
 μότασ καὶ ὑποδέχονται· αὐτοὺσ εἰσ· τὰ δόκητια αὐτῶν,
 εἴαν μὴ ἀποσθεῖσαι καὶ παύσωνται τοῦ λοιποῦ τῆσ μετὰ
 τῶν μιὰρῶν καὶ μοχθηρῶν τούτων κοινωνίασ· καὶ οἱ
 γινώσκοντεσ καὶ ποτε εὐρίσκοντεσ καὶ κρῖπτονται· οἱ
 βῆθῆντεσ κακώλογοι, εἴαν μὴ φανερωσασ καὶ ἔραλο-

¹⁾ βουλευτήριον· ἀρχιστῆριον supra lineam.
²⁾ ἐν παλαιῶσ· βιβλ. ε'·φ· τίτ. λζ'·φ, σφ. γ'·φ.

γῆσιν αὐτοῦ, εἰσι οἱ τοιοῦτοι, ὅποιοι ποτ' ἐν Ἀ
ῶσιν¹⁾), ὅμοι ἀφαιρούμενοι εἶπον παρὰ τῆς ἁγίας καὶ
ὁμοουσίου καὶ ὁμοουσιου καὶ ἀειπαύτου τριάδος τοῦ
ἑνὸς τῆ φύσει μόνου θεοῦ, καὶ καταγράμνοι καὶ
ἀσυγχώρητοι καὶ μετὰ θάνατον ἄλυτοι ἐν τῷ νῦν
αἰῶνι· καὶ ἐν τῷ μέλλοντι καὶ πάσας τὰς πατριαίς
καὶ συνοδικαίς ἀραῖς καὶ τῷ αἰώνιῳ ἀναθέματι ὀπό-

¹⁾ οἱ τοιοῦτοι — εἰν supra lineam; quae verba tamen ad
ipsam textum pertinent.

δικαι καὶ ἔνοχοι τοῦ κυρίου τῆς γαίνης, καὶ ἡ μαρτί
αὐτῶν μετὰ τοῦ προδέτου Ἰούδα καὶ τῶν θεωμένων
Ἰουδαίων τῶν σταυρωσάντων τὸν κύριον τῆς δόξης,
καὶ προκοπήν οὐ μὴ ἴθωιν πάποτε ἐν οἷς ἐργάζονται
κατὰ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτῶν οὐτε θεοῦ
πρόσωπον μετὰ θάνατον αὐτῶν. Ἐξ ἀποφάσεως.

αὐτῶν, ἐν μηνὶ Ἰαννουαρίου Ἰνδικτικῶν; 13-ης.

Sequuntur episcoporum subscriptiones quas supra
col. 996 retulimus.

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS 1734 mense maio.

Cum, teste Lactantio, primus sapientiae gradus
sit, falsa intelligere, operae pretium visum est
attentius examinare scriptum quoddam synodicum
ad Athanasio Dorostamo archimandrita in Germa-
niam advectum et a Iacobo Elsner typis editum in
volumine satis raro cui titulus: *Neuete Beschreibung
der griechischen Christen in der Turkey*, Berolini,
1737, p. 20-27. Et ut, quod sentimus, in medium
proferamus, edicimus scriptum illud, uti modo
digeritur, nunquam ab iis, qui dicuntur illud scrip-
sisse, compositum, sed a nebulone quopiam, immo
Athanasio ipso stipsis colligendae causa concinnatum.
Rem totam perpendat lector. Ab editore aseritur,
Palsium patriarcham in ipso initio suum nomen
scripsisse *αὐτοῖς litteris*, quod nunquam fit; eundem
nōmini proprio ordinarium numerum addidisse

contra omnia cum veteris tum recentioris aetatis
exempla. Praeterea ponitur in fine: Ἐδόθη ἐν
νέῃ Ῥώμῃ, quae insolentia verba ferri non possunt;
adde post allatum salutis annum hanc temporis
notam, α' Ἰνδικτου βίσικτος, quae poni non potuit
nisi ab homine horum actorum plane ignaro.
Dicitur, commendatitias illas litteras a Palsio pa-
triarcha transmissas esse; at hoc non potuit esse,
cum ille eo anno, quo dicuntur fuisse scriptas,
patriarcha non fuerit, sed Seraphim Nicomediensis,
cuius nomen in subscriptionibus tantum reperire
est. Toxius ipse, adeo confuse conceptus, verbis
adeo inusitatis refertus, fraudem aperit, quam lec-
tores monitos volumus, ne nos temere reprehendant,
quod synodum praetermiserimus, in qua nihil est,
nisi falsum et imitatione simulatum.

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS 1735 mense maio.

Sententiae synodalis, qua Athanasius, antea Ar-
cadiæ episcopus, depositionis poena solutus est,
potior pars iam supra col. 1011-1013 nostra cura
prodiit. Quae cum prorsus inedita sit, nobis hoc
agendum existimavimus, ut ea non modo, quod iam
actum est, paucis verbis contraheretur, sed etiam
ut integre describeretur, quae prima est actorum,
huius praesertim generis, commendatio. Quod si
iudices aequi atque harum rerum periti studium
nostrum probaverint, operae nos pretium fecisse
existimabimus. Nobis igitur supplenda supersunt
nonnulla, quae visa essent non recte deesse, ex
uno codice 11 τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑλληνικοῦ
φιλολογικοῦ συλλόγου, fol. 169^v-170^r.

† Νεόφυτος ἑλεῖθ θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταν-
τινουπόλεως; νέας Ῥώμης; καὶ οἰκουμηνικὸς πατρι-
άρχης.

† Τῆς θεοσεβείας ἐντολῆς τοῦ σωτήρος Ἄφετα
καὶ ἀφεθήσετε εὐαγγελικῶς διδασκαλίᾳ, ἀνάγκη
πᾶσα πάντα μὲν ἀπλῶς καὶ καθόλου τοῦ; ἐπιγρα-
φομένου τοῦ τοῦ Χριστοῦ σωτήριον ὄνομα καὶ τὴν
εὐαγγελικὴν ἐπαγγελλομένους πολιτείας μετ' ἀναξί-
κακίας ἀπάσης; ἀλλήλοισ; ἀφίειναι τὰ παραπτώματα
χρηστευόμενος, ὡς ἐνεστιν, ἰν' ὅπως τῶχοι καὶ αὐ-
τοὶ τῆς ἀφέσεως; ἐξαιρέτως δ' ἡμῖν τοῖς; ἐπιτραπέσιον
ἐκ θεοῦ τὴν κοινήν προστασίαν τοῦ ἀπανταχοῦ
χριστιανικοῦ πληρώματος ἔλειε τοῦ αὐτοῦ φιλανθρώπου
θεοῦ δέον ἐκ παντὸς τρόπου μεταδώσειν τὴν
κυριακὴν ἐντολήν, ὑπόγραμμῶν ἐν τοῖς ἄλλοις πα-
τέροις τῶν τῆς φιλανθρώπιας; οὐκισμῶν καὶ τῆς τῶν
παραπτωμάτων τοῦ πλησίου ἀφέσεως. Ταῦτα τοὶ καὶ
τοῖς ὀποδοθήκας προσκόψαντας καὶ τῆς; εὐθείας ἀπο-
κλανηθέντας καὶ ἄλλως ἢ ὡς ἔρχην ἐπὶ τὴν τοῦ
θεοῦ ἐκκλησίαν ἐμπαροινήσαντας πλημμελῶς ἢ διὰ
τὸ τῆς φιλικίας ἢ διὰ τὸ τῆς φρονήσεως ἀταλῆς τε καὶ
ἄλλοιῶς, εἴτε πλητῆ τοῦ σωθῆν συνοδικῶς ἀναγ-
φέντας καὶ τὴν ἀφαίρειαν αὐτῶν ἀγνοήσαντας καὶ μετα-
πολεθῆσαντες καὶ τὰς ἀφαιρούμενας καὶ τὸν ἑαυ-

ταύτης ἰδέσθαι; προσπεσόντας καὶ ἐσηθίντας τυχεῖν
ἀφέσεως, ἄλλως; τε καὶ ἐπὶ ἀμαρτήμασι κρινόμενος
ἐπιδοχομένοις πνευματικὴν θεραπείαν καὶ ἐκόντι
ἀκούει γὰρ θυμῷ συναρπασθέντας; καὶ ἀπολογία
εὐπρόσδεκτον παρεχομένους ἀνομαρτήτως ἀποδεχθῆναι;
καὶ φιλανθρώπως ἐφαίλομεν, θεοῦ πληροῦντες ἐντο-
λήν τοῦ ἀλεθινοῦ; φύσει καὶ ἰσότητι ἡμᾶς ἀνταλα-
μῆναι, ὅστις τὸν ἐρχομένον πρὸς με οὐ μὴ ἐκ-
βάλλω ἔξω φησίν.

Ἐπειδὴ τοιγαροῦν *et cetera quae sequuntur*
col. 1011-1013. Post verba καὶ διαλόγοι τοιοῦτοι,
haec praeterea adduntur:

Ὅστις κύριε Ἀθανάσιος μὴ ἀπανηράμενος; τὸν ὄρ-
κον, καὶ τοὶ πολλοὶς φοβεροὶ καὶ στίφοι; λόγους
πληγῆς παρ' ἡμῶν τὴν τοῦ θεοῦ παρισταμένους; κατὰ
τῶν ἐπιπορούμενων ἀγανάκτησιν καὶ νοουθετηθεὶς ἀπο-
χρώντως τὸν ἐπικείμενον τῷ ἐγκλήματι ψυχικὸν
κίνδυνον εὐσυνειδήτως ἔδειξεν ἀτομαλεῖν πρὸς αὐτόν.
ἀλλ' οὐχὶ ἀναγκαστικῶς; καὶ οὕτω προκαμένου τοῦ
ιεροῦ εὐαγγελίου ἐπ' ἐκκλησίας, ἰδέξατο φρικτὸν ὄρ-
κον, ὡς; ὅτε ἔβλεπεν οὕτε ἱεραμεν οὕτε ἐμιάτωσε τὸν
πατριαρχικὸν ἐκείνον διὰ μαχαίρας κλέκτην οὕτε ἔλεως
συνήγγισεν ἢ συνέτρεψεν ἢ συνεβούλευσεν ἢ συν-
εκοινώνησεν ἢ μετέσχε τοῦ τοιοῦτου μίσματος, οὐ
λόγῳ, οὐκ ἔργῳ, ἀλλ' οὕτε μὴν διανοίᾳ, ὡς οὐδὲ ἐν-
θυμηθεὶς ποτε ἢ λαβὼν κατὰ νοῦν τὸ τοιοῦτον τοῦ
πατριαρχικοῦ φόνου τόλμημα; κἀναθεῖεν ἐν φιλαν-
θρώπια τὴν ἀνάκλησιν αὐτοῦ ἀναλαβῆναι κατανοού-
σαντες; ἐν γὰρ τοῖς ἀμφιβάλοις αἰεὶ νικᾷ τὸ φιλάν-
θρωπον, ὡς οἱ θεῖοι νόμοι φασί.

Τοιαύτης οὖν γενομένης τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ
συνοδικῆς κρίσεως τε καὶ ἀποφάσεως παρὶ τῶν εἰρη-
μένων, ἡ μετριότης ἡμῶν ἐπὶ συνέδου δι' ὀμοφροῦ
τῆ ἐκκλησίας καὶ δυνάμει καὶ ἐξουσίᾳ καὶ χάριτι τοῦ
παναγίου πνεύματος τὸν βηθόντα κύριε Ἀθανάσιον
ἀφαιρούσεως ἤξισεν ἀκαλλαγῆς τε καὶ λύσεως τῶν
προγεγονότων ἐπιτηρίων καὶ τοῦ ἐπινοηθέντος ἀνα-
θήματος; οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ γράφοντας διὰ τοῦ παρόν-
τος ἀποφάσεως καὶ ἀποφάσεως καὶ ἀποφάσεως καὶ ἀποφάσεως

ιερωτάτων ἀρχιερέων και ὑπερτίμων, τῶν ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν και συλλειτουργῶν, ἵνα ὁ διαλεχθεὶς θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος πρώην Ἀρκαδίας κὺρ Ἀθανάσιος ὑπάρχη ἀδελφός τῆς προγραφείσης κατ' αὐτοῦ ἐκκλησιαστικῆς και συνοδικῆς καθειρήσεως και ἐλευθέρως και ἀμέτοχος και ἀπληγμένος τῶν προαναγενομένων κατ' αὐτοῦ ἐκκλησιαστικῶν ἐπιτιμῶν και ἄρων, ἐτι δὲ και τοῦ ἐκφανηθέντος ἀναθέματος, και ἔχῃ τὸ ἀνεργῶν τῆς ἀρχιερωσύνης αὐτοῦ ἀκαλότως, συμφοροῦμενος και συλλειτουργοῦμενος και ὡς ἀρχιερεὺς τιμῶμενος και τὴν χεῖρα ἀσπαζόμενος και πάντα τὰ τῆς ἀρχιερω-

σύνης ἀνεμπόδιτος διακρῆττόμενος, ὅπου ἐν προκλήθῃ ἀδελφῶν τῶν κατὰ τὸν ἀρχιερατικῶς προσταμένον, και εἰς συγχευομένον και εὐλογημένον κατὰ θεοῦ κυρίου παντοκράτορος ἐν τῷ νῦν αἶθρι και ἔν τῷ μέλλοντι και λαλιμένον παντός προεξανηθέντος θεοῦ και πάσης ἐκκλησιαστικῆς και δόξης ἀνείταρος. Ἐξ ἀποφάσεως.

ἠφ' αὐτῆς ἐν μηνὶ φεβρουαρίῳ ἰνδικτιῶνος γ' ης.

Sequuntur episcoporum subscriptiones ut supra col. 1014, ubi tamen loco: ὁ Διδυμοταίχου Σαμουήλ, legendum est cum codice: ὁ Διδυμοταίχου Μ:ουήλ.

SYNODUS ACHRIDENSIS

1735 iunii 26.

Ubi David, episcopus Belessi, ad aeterna commigravit tabernacula, statim Achridensae sedis suffraganei, conventu inuito, de successore eligendo cogitarunt. Latis suffragiis, episcopus renuntiatus est Daniel hieromonachus, qui statim iusiurandum dedit, se cunctas provinciae regulas religiose servaturum. Electionis libello, die XXVI mensis iunii

MDCCLXXXV dato, subscripserunt episcopi isti: ὁ Καστορίας ὑπέρτιμος και κρείττερος Χρῖσανθος, ὁ Παλαγγινίας Ἰωσήφ, — ὁ Βοδενῶν Μητροφάνης, — ὁ Πρεσπῶν Δοσίθεος, — ὁ Δεβρών Νικηφόρος, — ὁ Γυόρας και Μέυρας Θεοδόσιος.

Ed. H. Gelzer, *Der Patriarchat von Achrida. Geschichte und Urkunden*, Lipsiae, 1902, p. 100.

H. WELTER, Editeur, PARIS, Rue Bernard-Palissy 4.

**MANUS
AMPLISSIMA COLLECTIO CONCILIORUM**

NOUVEAU TIRAGE

à cinq quatre-vingt exemplaires

En vente (octobre 1908):

Les tomes I à XXXV en 35 volumes in-folio, reliés.

Pour les 100 PREMIERS EXEMPLAIRES SOUSCRITS

Prix net 3400 fr., au lieu de 3000 fr.

Pour les exemplaires N° 101 à 100,
3000 fr. net

Les souscriptions sont payables au début de fractions
après qu'il restera à couvrir de mois jusqu'à la fin de
l'année 1907.

Les Bibliothèques dont le budget ne permettrait pas le
paiement en deux ans, pourront demander la répartition des
achats en trois, quatre, cinq, ou même six années. Pour
chaque année supplémentaire (au-delà de 1907) il sera de
quatre-vingt francs pour intérêts qui seront ajoutés au mon-
tant de la fraction principale.

La première série de la collection, comprenant la période
depuis J.-C. jusqu'à l'an 1750, sera entièrement achevée par
la 26e tome, actuellement sous presse.

Fin le 30 décembre, nous ne vendrons plus séparément
aucun des tomes I à 31. D'ici là on peut obtenir les tomes
28, 29 et 31 pour 250 francs chacun, et tous les autres à
75 francs broché, ou 80 francs relié par volume.

Les volumes inédits et les tables que nous avons fait
ou que nous ferons encore paraître à la suite de la redi-
tion des 31 volumes de l'ancien Mansi, pourront être ob-
tenus séparément par ceux qui possèdent l'édition originale
de l'*Amplissima* ou qui désirent ajouter ces volumes à une
autre collection conciliaire. Huit de ces continuations et
additions ont déjà paru; elles sont comprises dans les 29 vo-
lumes annoncés plus haut. Mais ces 8 volumes (6 en intro-
duction, 11 bis, 10 bis, 11 bis, 23 et 24) peuvent être obtenus sé-
parément aussi, par les souscripteurs aux CONTINUATIONS,
pour 600 fr. Trois autres volumes sont actuellement sous
presse (25, 26 et 27); ils seront suivis avant 1909, des tomes
28 à 31, derniers de la collection. Les tomes 28 à 31 seront
vendus aux souscripteurs, anciens ou nouveaux, à la première
édition, le même prix, c'est-à-dire 60 fr. NET CHACUN au
lieu de 80 fr.

La première souscription a achevé, sur 250 exemplaires
tirés, 170 exemplaires complets, 80 exemplaires ont été réservés
ou décomptés pour obliger un certain nombre de bibliothèques
qui, possédant déjà une partie des volumes du Mansi ancien,
l'ont complété à l'aide de notre réimpression; mais les volumes
ainsi réservés ont été remplacés à l'occasion du deuxième tirage.

La réimpression des 31 premiers exemplaires nous a permis
aussi de constituer

100 COLLECTIONS NOUVELLES

que nous mettons en souscription aux conditions ci-dessus.
Tous les volumes sont fournis dans un solide et élégant
cartonnage.

Nous sommes disposés à fournir immédiatement et en une
seule fois tous les 25 volumes, payables au début de sur-
sommés mensuels qu'il restera à couvrir de mois jusqu'à la
fin de 1907.

L'expédition des volumes se fait en deux séries et en
part de 25. Mais nous insistons sur cette condition: même les
exemplaires expédiés complets en tant que ceux peuvent être
parés en fractions mensuelles comme nos tables complètes
par le souscripteur et que nous lui ferons ensuite présenter
par la banque, à moins qu'il ne préfère obtenir un autre mode
de paiement.

**OUVRAGES VENDUS AVEC FACILITÉ DE PAIEMENT
en 12 fractions mensuelles.**

640 fr. net, au lieu de 1200 fr.

GALLIA CHRISTIANA

SEIZIÈME VOLUME IN-FOLIO. Paris: Palmé, Welter et Didot

Nous vendons ensemble les tomes VI à X et XII, 600 fr.
net au lieu de 640 fr. — Le tome VI ne sera plus vendu à part
pour moins de 200 fr. Tous les autres se vendent 50 fr. chacun.
Nous possédons des Collections reliées. La reliure (en toile)
des 16 vol. se paie 110 fr.

NOUVELLE SOUSCRIPTION — DERNIERS EXEMPLAIRES
630 fr. net, au lieu de 1200 fr.

Recueil des historiens des Gaules et de la France

Commencé sous le nom de: DOM BOUQUET

Summ. Galliarum et Franciarum Scriptores

La Parisi Francie

VINGT-CINQ VOLUMES IN-FOLIO (177-1) 1000-1904

Ouvrage entièrement achevé dans l'Académie des Inscrip-
tions vient de faire paraître les deux derniers volumes (Tome
XXIV en 2 vol. Prix: 50 fr. net).

Nous possédons des Collections reliées. La reliure des 25 vo-
lumes se paie en une: en toile, 150 fr., en demi-chagrin, 200 fr.
Nous vendons séparément les tomes 20 et 21, 200 fr. chacun,
22 et 23, 100 fr. chacun, 24 (en 2 vol.) 60 fr. ensemble. Tous
les autres coûtent 50 fr. chacun.

450 fr. net, au lieu de 630 fr.

ASSEMANI. CODEX LITURGICUS

TRENTE VOLUMES IN-4, RELIÉS — Édition Palmé, Welter, 1903

Cet ouvrage se vendait 5000 fr. avant que notre réimpression
soit publiée. Premier versement: 20 octobre 1906 — Dernier ver-
sement: 20 mars 1907. Volumes séparés: 100 fr. chacun.

500 fr. net, au lieu de 1075 fr.

HISTOIRE LITTÉRAIRE DE LA FRANCE

TRENTE VOLUMES IN-4. Tomes I à XVI et Table édités par
Palmé, XVII à XXIX édités par Welter.

Nous vendons séparément:

Les tomes XVII à XXIX (Édition Welter) 640 fr. pour net 525 fr.
Chacun des tomes I à XXIX séparément... 50 fr.
Les tomes XXX à XXXIII sont la propriété de l'Institut de
France. Je les vends actuellement, pris ensemble... 150 fr.

180 fr. net, au lieu de 440 fr.

REVUE DES QUESTIONS HISTORIQUES

Collection complète depuis l'origine en juillet 1866, jusqu'à
1906 inclusivement avec 2 vol. de Tables générales. En
tout 45 vol. grand in-8.

Les 2 vol. de tables, au lieu de 25 fr., pour 5 fr. 50 franco par la poste.

60 fr. net, au lieu de 100 fr.

LES DERNIERS EXEMPLAIRES DU

Trésor de chronologie, d'histoire et de géographie

Par le comte de HAN-LAFITE

de son vivant professeur à l'École des chartes

Un volume in-folio de 1200 pages (2400 col.), 1800.

175 fr. net, au lieu de 352 fr. 50

TRÉSOR DES LIVRES RARES & PRÉCIEUX

50 NOUVEAUX MANUSCRITS HÉROGRAPHIQUES

Par Grimm

5 volumes in-4. 1800-1807. Édition Palmé, Welter, 1900-1901

L'ouvrage de Grimm, basé sur le *Manuel de Brunot* qui s'y
trouve pour ainsi dire reproduit entièrement, net, pour les li-
bréaires germaniques, anglo-saxons, slaves, orientaux et
classiques, infiniment plus complet que Brunot, et même d'été du
Manuel, le *Trésor* figure avec honneur dans toute bibliothèque.

150 fr. net, au lieu de 300 fr.

LES ŒUVRES DE Mre BARRIER DE MONTAULT

ROME — LE VAINQUEUR — LES PAPIERS — INVENTAIRES

DOCTRINAIRE — DROIT PAPAL — DÉVOTIONS

POPULAIRES — HAGIOGRAPHES

Manuscrits archéologiques, etc. — 10 vol. grand in-8, 1800-1901.

Chaque volume 15 fr. 50.

